

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על

שולחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון, רבן של כל בני הגולה

מור"ה יוסף קארו זצ"ל

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מור"ה משה איסרליש זצ"ל

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מור"ה משה רבקש זצ"ל מוילנא

באר היטב מהרב המובהק מור"ה יהודא אשכנזי זצ"ל, דיין טיקטין

שערי תשובה מאת הגאון מור"ה חיים מרדכי מרגליות זצ"ל

וביאורי קראתיו בשם משנה ברורה, יען כי מתוכו נחוצים ובשם ביאור הלכה ונימוק מגמרא ופוסקים, ולא יהיה כספר החתום. גם יקובץ בו כל הדינים וההלכות והביאורים המפורטים בספרי האחרונים מפרשי השולחן-ערוך המפורסמים (כמו מאליה רבה ופריי-מגדים וברכיי-יוסף ומאמר-מרדכי ורבות כהנה), אשר היו הרכה מהם אחרי הבאר היטב ולא הובאו בשערי-תשובה כי אם מעט מזעיר באיזה מקומות. כל אלה חוברו פה, והכל כלשון צח וקל ובסדר נכון, בעזר השם:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פרחים וציצים מצויינים, ושמו נאה לו שער הציצין, כי בו יצויין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה תכרתי בעזר השם יתברך החונן לאדם דעת

ישראל מאיר ברכי אריה זאב הכהן זלה"ה, מעיר ראדין

כרך שלישי

הוצאה חדשה באותיות מרוכעות, פיענוח ראשי-תיבות והגהה מדוקדת

הוצאת ח. וגשל בע"מ ירושלים

שנת תשנ"ו לפ"ק

הודעה ובקשה

בהוצאת משנה ברורה זו הושקע עמל וממון רב להוציאו נקי מכל טעות ושגיאה. וידוע מאמר החכם "כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, אי אפשר לספר בלי שגיאות" לכן אנו מבקשים מהלומדים בכל אתר שאם ימצאו טעות או שגיאה, יואילו בטובם להודיענו בהקדם, כדי שנוכל לתקנו אי"ה במהדורה הבאה:

היות ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה. לכן על פי דין תורה ולהבדיל על פי הזכויות הבינלאומיות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה אפילו חלקית מספר זה.

כל הזכויות שמורות להמו"ל

PRINTED IN ISRAEL

סדר; עיצוב ועימוד ממוחשב: ז. ל. גוטליב טל. 02-321244

מעשי ידיו להתפאר

תודתינו נתונה להרב **משה דביר** שליט"א
בעל תוכנת "משבצת – דביר" (עימוד אוטומטי)
שעמד לימיננו בכל שלבי עריכת הספר
ולא חשך מזמנו להיות לנו לאחיעזר ואחיסמך
תהא משכורתו שלמה מן השמים
וזכות הרבים תלוי בו

צילום ולוחות "פונק" ירושלים.

אלו הן המעלות שבמהדורה זו של ספרי "משנה ברורה השלם"

אותיות מרובעות מעוצבות כמסורת, מאירות עינים, בשולחן ערוך
ובכל המפרשים.

פיסוק מלא, בשולחן ערוך, ונושאי כליו, במשנה ברורה,
בביאור הלכה, ובשער הציון.

פיענוח ראשי-תיבות, בשולחן ערוך, משנה ברורה, באור הלכה, ושער הציון.

תרגום המילים הלועזיות ללשון המדוברת.

הדגשת דיבורי המתחיל בכל המפרשים.

הכנסת אות הסעיף שבשולחן ערוך לתוך דברי המשנה ברורה.

תיקונם של אלפי שגיאות, לפי דפוסים ישנים, ומתוך בירור וליבון
עם גדולי התורה.

לקט פסקי והנהגות החזון איש בסוף הספר, מסודר על סדר השולחן ערוך.

מפתח ההלכות

לוח המפתחות לדרך השלישי

מן סימן רמב עד סימן שדמ.

קכט	דיני טלטול הנר בשבת.	רעט	הזהר בכבוד שבת	א	רמב
קלא	תשמיש המטה בשבת	רפ	דין המשכיר שדה ומרחץ לאינו יהודי	ג	רמג
קלא	שלא יכרע כ'ולך אנחנו מודים'.	רפא	איו מלאכות יכול האינדיהודי לעשות בעד	ה	רמד
קלב	קריאת התורה והמפטיר בשבת	רפב	הישראל	ה	רמה
קלו	למה אין מוציאין שני ספרי-תורה בשבת	רפג	ישראל ואינדיהודי שוחפין איך יתנהגו בשבת	יב	רמו
קלו	דיני הפטרה וברכותיה	רפד	דיני השאלה והשכרה לאינדיהודי בשבת	טז	רמו
קלח	לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום	רפה	דין אינס-יהודים המביאים כתבים בשבת	כ	רמח
קמ	דיני תפלת מוסף בשבת	רפו	דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת	כג	רמט
קמב	ניחום אבלים וביקור חולים בשבת	רפז	דינים השייכים לערב-שבת	כו	רנ
קמב	דין תענית, ודין תענית חלום בשבת	רפח	הכנת הסעודות לשבת	לא	רנא
קמה	קמה	רפט	שלא לעשות מלאכה בערב-שבת מן המנחה ולמעלה	לג	רנב
קמו	בשבת ישלים מאה ברכות בפירות	רצא	דין מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב-שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת	לה	רנג
קמו	דין שלש סעודות	רצב	דין כירה ותגור ליתן עליה הקדירות בערב-שבת	מא	רנד
קנ	דין תפלת מנחה בשבת	רצג	דיני תבשילין המוכנים מערב-שבת כדי להיגמר בשבת	נב	רנה
קנא	דיני ערבית במוצאי שבת	רצד	הכנת האש קודם הכנסת שבת	נז	רנו
קנב	דיני הבדלה בחפלה	רצה	שש תקיעות שהיו תוקעין בערב-שבת	נח	רנז
קנג	הבדלה שעושה שליח-צבור	רצו	דיני הטמנת חמץ	נט	רנח
קנד	דיני הבדלה על היין	רצו	שמותר להשים ערב-שבת דבר קר על קדירה	סד	רנט
קנו	דיני בשמים להבדלה	רצז	חמה	סה	רס
קנט	דיני נר הבדלה	רצח	כמה דיני הטמנה וטלטולם	סח	רסא
קנט	שלא לאכול ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל	רצט	דיני הכנסת שבת	סט	רסב
קסג	שיסדר שולחנו במוצאי שבת	ש	זמן הרלקת הנרות לשבת	עד	רסג
קסט	באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים	שא	לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה	עו	רסד
קסט	דיני ניקור וקיפול הבגדים בשבת	שב	מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המעונן	עו	רסה
קפח	דיני תכשיטי אשה	שג	דיני הפתילה והשמן	פג	רסו
קצח	על איזה עבד מצווה על שביעתו	דש	דין כלים היוצנים תחת הנר	פה	רסז
רה	כמה חפצים יוצאים בשבת	שה	דין מי שהחשיך לו בדרך	פז	רסח
רח	באיזה חפצים מותר לדבר בשבת	שו	דיני התפלה בערב-שבת	צב	רסט
ריד	דיני שבת התלוים בדבור	שז	דין הטועה בתפלת השבת	צד	ער
רכב	דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת	שח	דין הקידוש בכית-הכנסת	צז	רעא
רל	טלטול על-ידי דבר אחר אם מותר בשבת	טש	לומר משנת 'במה מדליקין'	צז	רעב
רמה	דיני מוקצה בשבת	שי	דיני קידוש על היין	צח	רעג
רמח	דיני מת בשבת, ושאר טלטול מן הצד	שיא	על איזה יין מקדשים	קח	רעד
רנב	הנצרך לנקיבו כמה מקנה בשבת	שיב	שיהיה הקידוש במקום סעודה	קיב	רעה
רנו	טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת	שיג	דיני בציעת הפת בשבת	קטז	רעו
רנט	דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת	שיד	דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת	קיו	רעז
רסד	דברים האסורים משום אוהל בשבת	שטו	דיני נר שהדליק אינדיהודי בשבת	קכא	רעז
רסט	צידה האסורה והמותרת בשבת	שטז	שלא לגרום כיבוי הנר	קכה	רעח
רצו	דין קשירה ועניכה בשבת	שיז	שיכול לכבות הנר בשביל החולה	קכז	
רצ	דין המבשל בשבת	שיח			
רצה					

מפתח ההלכות

שפז	שלא לילד הבהמה בשבת	שלב	דין הבורר בשבת	שיט
שפח	שלא לפנות אוצר בשבת	שלג	דיני סחיטה בשבת	שכ
שצ	דיני דליקה בשבת	שלד	טוחן, תיקוני מאכל, מעבד ולש,	שכא
שצח	דין חבית שנשברה	שלה	בשבת	בשבת
ת	אם מותר לילך על-גבי העשבים, וכן באילן	שלו	דין נולד בשבת	שכב
תו	דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין	שלו	דיני השאלה וקנין צרכי שבת, והדחת הכלים	שכג
חט	דברים האסורים בשבת משום השמעת קול	שלח	ותיקונן וטבילתן בשבת	ותיקונן
תיב	כמה דינים פרטיים הנוהגים בשבת	שלט	דיני הכנת מאכל לבהמה בשבת	שכד
תיז	מאבות	שמ	אינו יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל	שכה
תכט	היתר נדרים בשבת	שמא	דיני רחיצה בשבת	שכו
תל	בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל	שמב	דיני סיכה בשבת	שכז
תלא	משום גזירה	שמג	דין חולה בשבת	שכח
תלב	דיני קטן בשבת	שרמ	על מי מחללין שבת	שכט
	דין ההולך במדבר בשבת		דיני יולדת בשבת	של
			דיני מילה בשבת	שלא

לוח סימני ראשי תיבות

א"ז	אליהו זוטא	וכיו"ב	וכיוצא בזה	מ"ר	מי רגלים
או"ז	אור זרוע	ח"א	חיי אדם	נ"פ	נראה פשוט
ארה"ח	ארצות החיים	ח"י	חידושי	נל"פ	נראה לי פשוט
א"ע	אבן עזר	י"א	יש אומרים; יד אהרן;	נה"ש	נהר שלום
א"ר	אליהו רבא	יד אפרים	ישועות יעקב	נ"ש	נחלת שבעה
ב"י	בית יוסף; בית יעקב	יש"י	כנסת הגדולה	עט"ז	עטרת זקנים; עיין ט"ז
בה"כ	בית הכסא	כנה"ג	שירי כנסת הגדולה	עאכ"ז	על אחת כמה וכמה
בהכ"נ	בית הכנסת	כמ"ש	כמו שכתוב	עה"י	עבודת היום
ברכ"י	ברכי יוסף	כמ"פ	כמה פעמים	ע"ת	עולת תמיד
כפ"ע	כפני עצמו	כ"מ	כסף משנה; כן מוכח	פ"מ	פרי מגדים
כמ"א	כמגן אברהם;	ל"ח	לחם חמודות	פמ"ג	פרי מגדים
כא"א	כאשל אברהם	לב"ש	לבושי שרד	פ"ת	פתחי תשובה
כמ"ז	כמשבצות זהב	לב"ש	לבושי שרד	פ"ח	פרי חדש
כמשכ"ז	כמשבצות זהב	מ"מ	מכל מקום;	פר"ח	פרי חדש
כ"ח	בית חדש	מעדני מלך;	מאמר מרדכי	קש"ע	קיצור שולחן ערוך
בה"ט	באר היטב	מאמר מרדכי	מאמר מרדכי	רע"א	רבי עקיבא איגר
ב"ש	ברוך שאמר	מ"א	מגן אברהם	רי"ו	רבינו ירוחם
כה"ל	ביאור הלכה	מג"א	מגן אברהם	שע"ת	שערי תשובה
ד"מ	דרכי משה	מג"א	מגן אברהם	ש"א	שאגת אריה;
דו"פ	דרישה ופרישה	מחה"ש	מחצית השקל	שערי אפרים	שערי אחרונים;
דה"ח	דרך החיים	מ"ב	משנה ברורה	שנו"א	שערי אליהו
דגמ"ר	דגול מרובה	מ"ג	מגן גבורים	ש"ש	שולחן שלמה
ד"ז	דבר זה	מג"ג	מגן גבורים	ת"י	תוספות ישנים;
דאה"נ	דאין הכי נמי	משו"ה	משום הכי	תבו"ש	תוספות ירושלים
וכי"ב	וכיוצא בזה	מה"ת	מן התורה		תבואת שור

הקדמה

וראה את חומר העוון שיש באיסור חילול שבת. דהלא ידוע שיש כמה חלקי עונשים על העוונות: יש ענינים שכשהאדם עובר עליהן הוא רק איסור עשה בלבד; חמור מזה, העוונות שיש עליהן איסור לאו; חמור מזה, העוונות שיש עליהן מיתה בידי שמים; חמור מזה, העוונות שיש עליהן עונש כרת; חמור מזה, אותן שיש עליהן מיתה בידי אדם, והוא מיתת חנק; למעלה מזה, אותן שעונשן הוא הרג בסייף; למעלה מזה, אותן שמיתתן בשריפה; למעלה מכולם, אותן שמיתתן בסקילה, כי היא החמורה שבמיתות, ועל עוון חילול שבת כמזיד הלא מיתתו הוא בסקילה.

ונכלל לראות עוד את חומר העוון שיש באיסור חילול שבת, דהלא בכל העוונות, לבד מאיסור עבודת כוכבים, קיימא לן דאם הוא מומר חס ושלוס לאחד מהם אינו מומר לכל התורה, ואלו באיסור שבת קיימא לן בסימן שפה סעיף ג, דאם הופקר אצלו איסור שבת ועובר עליו כמה פעמים בפרהסיא הוא מומר לכל התורה ודינו כעובד כוכבים ממש, ואם הוא דר עם ישראל ברשות אחד, צריך לשכור ממנו הרשות כמו אם הוא דר עם העובד-גילולים; ואם שחט, אף שאיש ישראל אחר עומד עליו ורואה ששחט כדין, אפילו הכי שחיטתו נבילה גמורה, מטעם שהוא אינו בר-זביחה כלל, כדאיתא בפוסקים. וטעם לכל זה הוא, דהמחלל את השבת כופר במעשה בראשית* — כמו עובד כוכבים, ועל-כן גם עונש מחלל שבת הוא בסקילה כעובד כוכבים, וכשהוא בלי התראה הוא על-כל-פנים

כתיב בתורה: "זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד וגו', כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו'". הורה לנו הכתוב בזה, שענין שבת הוא שורש האמונה לידע שהעולם הוא מחדש, וכיון שכרא הכל, הוא ארון על הכל, ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממוננו, כי הכל שלו. והזהירה התורה על שמירת השבת שתיים-עשרה פעמים. ואמרו חכמינו ז"ל: כל המשמר את השבת כאלו מקיים כל התורה, וכל המחלל השבת כאלו כפר בכל התורה כולה, והכל מטעם הנזכר לעיל שהוא שורש האמונה.

וכעין זה איתא גס-כן במדרש-רבה פרשה בשלח: אמר רבי אלעזר בר אבינא: מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים, ששקולה שבת כנגד כל המצוות. בתורה מנין, שבשעה ששהא משה לומר להם מצות שבת, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: "עד אנה מאנתם לשמור מצוותי ותורותי וגו'", מה כתיב אחריו: "ראו כי ה' נתן לכם השבת". ובנביאים מנין, שנאמר: "וימרו בי בית ישראל במדבר בחוקותי לא הלכו", מה כתיב אחריו: "ואת שבתותי חיללו". בכתובים מנין, שנאמר: "ועל הר סיני ירדת ודברת^(א) עמהם", מה כתיב אחריו: "ואת שבת קדשך הודעת להם". — אמר הקדוש-ברוך-הוא לישראל: אם תזכו לשמור שבת, מעלה אני עליכם כאלו שמרתם כל מצוות שבתורה, ואם חללתם אותה, מעלה אני עליכם כאלו חללתם כל המצוות, וכן הוא אומר: "שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע וכו'", עיין שם.

* זה לשון הרמב"ם, פרק ל מהלכות שבת: השבת ועבודת כוכבים, כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקדוש-ברוך-הוא ובינינו לעולם. לפיכך כל העובר על שאר המצוות, הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים, ושניהם כעובדי כוכבים לכל דבריהם וכו', עיין שם.

(א) בנחמיה (ט, יג) כתיב: "ודבר", ופירש רש"י: "כמו ולדבר". ובמצודת-דוד פירש: "ודבר עמהם — דברת עמהם".

הקדמה

גיד מגידו (המכונים נגד שס"ה לאוין שבתורה), יתבוננו הכל איזה מצות עשה או לאו עבר בשאט-נפש, וכמה קלון וכלימה יסבול על-ידי-זה לנצח]. ויש ענינים שהם נגד הראש והלב, שהם עיקר חיות נפש הקדושה, כמו אמונה בה' ובתורתו, וענין שמירת שבת, דהוא גם-כן יסוד האמונה, דאם יחסר לו ענינים ההם כבר נסתלק כל עיקר החיות מנפשו הקדושה, וכשהוא חי בעולם הזה הוא חי רק בנפש הבהמית שלו, ולא יהיה לו במה להקים בעת התחיה.

וזכות שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לו על כל עוונותיו, כמו שאמרנו בגמרא: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו חטא כדור אנוש, מוחלין לו, שנאמר: "אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע" — אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחול לו'. ומה שאמר 'כהלכתו', משום שידוע שיש ל"ט אבות מלאכות, ובכל אב כמה וכמה תולדות. ובירושלמי פרק כלל גדול איתא, דרבי יוחנן וריש-לקיש דייקו כל-כך עד שמצאו בכל אב ל"ט תולדות. ולזה רמז הגמרא שישמור שבת כהלכה, דהיינו שלא לחלל אותה בשום פרט.

אך באיזה ענין נוכל לבוא לזו המדרגה שישמור שבת בכל פרטיו — העצה היעוצה לזה, שיראה לזרוז את עצמו ללמוד הלכות שבת ולחזור עליה תמיד כדי שידע האסור והמותר, דאי לאו הכי, אפילו אם ילמוד כל ענינים המוסרים המזדוים לשמירת שבת כראוי לא יועיל לו, וכדאיתא במדרש-משלי: "לדעת חכמה ומוסר" — אם יש בידו של אדם חכמה הוא יכול ללמוד מוסר, ואם אין בידו של אדם חכמה אין יכול ללמוד מוסר. והכוונה, דאם הוא טועה בעיקר הענין, שחושב שאין זה בכלל איסור, מה יועיל לו המוסר בזה. והכי נמי בענינו, אם הוא חושב על איזה דבר שאין זה בכלל מלאכה או שבות, לא יועיל לו שום מוסר. [הדמיון: כגון שקרה לו הפסד פתאום, שמרדו בהמותיו וברחו להן בשבת, או אווזין ותרנגולין שקנה זה מחדש ולא הורגלו בבית וברחו — מה מאד נקל לו להכשל באיסור צידה דאורייתא כשיתפסס, וגם אמירה לנכרי לתופסס בידו לא הותר

בכרת. מכל זה יוכל האדם לראות את גדול הענין של שבת. וכן יש עוד כמה מאמרי חכמינו ז"ל המפליגים מאד בעוון חילול שבת.

וגם צריך לדעת: הרמ"ח מצוות שבתורה שהטיל השם יתברך על האדם לזכרם ולשומרם, הוא נגד הרמ"ח אברים שבאדם, וכי היכי דבאברים נמצא אברים שונים: יש שאין הנשמה תלויה בהם, כמו היד והרגל וכדומה, דאף אם יחסרו, אף שההפסד הוא רב מאד, אף-על-פי-כן נקרא רק בשם בעל מום; ויש שעל-ידי חסרונותיו אינו יכול לחיות על-פני תבל, כגון שניתו ראשו או שנקרע סגור לבו, ששם הוא מקור החיים. כן הוא גם-כן בעניני מצוות השם יתברך, שעליהן גם-כן כתיב: "אשר יעשה [אותם] האדם וחי בהם", ונאמר: "כי הוא חיין ואורין מיין", ועוד פסוקים הרבה כהנה המורים לנו כי עיקר חיי הנפש לעולם הבא תלוי בקיום התורה. יש מצוות, שאפילו אם פשע האדם ועבר עליהם, הוא נקרא לעולם הבא רק בשם בעל-מום [וגם זה גנאי גדול הוא לנצח, דידוע מה שכתב הרב חיים ויטל בשער הקדושה, וכן הגר"א במשלי, דהחבלה ימצא לנצח בנפשו באותו האיבר שפשע בו על רצון השם יתברך, ונמצא דאם לא הניח תפילין, אף אם יקיים כל המצוות יהיה בעל-מום בידו, ונמצא כשיקום לעת התחיה, כל ישראל יעמדו חיים וקיימים בכל אבריהם והוא יהיה בעל-מום ביד השמאלי הזה לנצח, דבזכות מצוות התורה שאדם מקיים באיבריו הם זוכים לחיות לעתיד חיי העולם — כל מצוה שברמ"ח מצוות מחיה את האיבר שברמ"ח השייך לו, וכמו שאנו אומרים "וחיי עולם נטע בתוכנו", וכיון שעבר בשאט-נפש על המצוה ההיא, אין לו מי שיחיה את האיבר ההוא, וכמה יתמרמו אחר-כך האדם ההוא על זה, שהכל ידעו את גדול המרותו בה' במצות תפילין. וכן כי האי גוונא אם יהיה בעל-מום בשאר אברים על-ידי שארי דברים שקלקל, וכמו דאיתא בתרגום קהלת על הפסוק "סוף דבר הכל נשמע", דהיינו, שלבסוף הכל יתפרסם לעיני כל, ועל-כן "את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם", ורצה לומר, שמהרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לאוין שנשמר האדם בימי חייו יבנה לעתיד כל האדם, ונמצא כשיקום ויהיה בעל-מום באיזה איבר או שיתקלקל לו איזה

הקדמה

והנה אחת מהסיבות אשר ימנע העולם הידיעה בהלכות שבת הוא, מפני שהלכה חמורה היא מאד ואי אפשר להבינה היטב מתוך השולחן-ערוך אם לא שידע מתחלה מקורי הדין מגמרא ופוסקים, ולזה אין לאדם פנאי בזמננו מפני רוב הטרדה ומצוקות הזמן, בעוונותינו הרבים, לכך מה שיש כמה חילוקי דעות בין הפוסקים בכל פרט ופרט, וכאשר הארכתי בהקדמתי לחלק הראשון, עיין שם. לזאת קמתי ונתעוררתי בעזרת השם יתברך לכאר גם הלכה זו החמורה, כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים. גם יבואר בו מסקנת האחרונים להלכה על כל פרט שנחלקו בו הפוסקים הקודמים. גם בכמה מקומות החמורין [כמו בסיומן רמג, רמד, רמח, רנג, רנד, ועוד בהרבה והרבה סימנים] עשיתי פתיחה מתחלה כדי שיהיה בנקל אחר-כך להבין דברי השולחן-ערוך, ובכמה אבות-מלאכות לקטתי את השרשים מדברי הרמב"ם ושאר הראשונים כדי שידע ההלכה על בוריה. גם קבצנו בו מספרי אחרונים עוד כמה ענינים חדשים המצויים בזמננו למעשה.

ואקודה בעזרת השם יתברך, שמי שילמוד עתה ההלכה ידע כל דין בטעמו ונימוקו להלכה ולמעשה. וראוי ונכון לכל ירא וחרד לדבר ה' לכוונן חבורות ללמוד הלכות שבת כדי שלא יכשלו בו, וכדאיתא בילקוט ריש פרשת ויקהל: אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברכים הלכות שבת. וידוע ששמירת שבת כתיקונה הוא קירוב לגאולה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל: אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות, מיד היו נגאלין, שנאמר וכו'.

בכגון זה, ואלו היה לומד הדין היה יודע אופן המותר, והיינו שיאמר: כל המציל אינו מפסיד! או שיאמר לנכרי שיכניס האווזין ותרנגולין למקום דלית ביה צידה דאורייתא, כגון בבית גדול שאינו קל לתופשם אף אחר שיכניסם, וכמו דאיתא בגמרא, דהיכא דלא מטי ליה בחד שיחיא לית ביה צידה דאורייתא. או דרך משל, שקרה שנדלקה המפה שעל השולחן בשבת — הנה אדם בהול על ממונו, יתכן שמפני זה ימהר לכבות גם כי יודע שהוא אסור, והכל מפני שאינו יודע אופן המותר, אבל אם הוא לומד הלכות שבת ידע אופן המותר בזה, דהיינו שישפוך מים על המקום שלא אחז האש, או שיקרא לעובד-גילולים לכבות. וכן באיסור בורר מצוי מאד להכשל מפני חסרון ידיעה. דרך משל, כשיש לו בשר של שני מיני עופות מחולקין, ורוצה לבורר מין אחד מחבירו ולהניחו אלאחר זמן, דאיסור גמור הוא, כמבואר בפוסקים, אלא יקח מהן מה שהוא רוצה לאכול עכשיו והשאר ישאר ממילא. וכן ללקוט השומן שעל החלב (שקורין סמעטענ"ע) בצמצום, יש בזה משום בורר, אלא יניח מעט לצד החלב או שיקח מהחלב עמה; ועוד כמה וכמה הלכות בענין בורר, וכן במלאכת דש ולישה ומלבן ובשארי אבות-מלאכות, ומי שלא למד יוכל בנקל להכשל בהן, שנמצא בכל אחד כמה פרטי הלכות שנוגע באיסור דאורייתא. ובפרט בענין בישול ושהייה והטמנה הוא הלכתא רבתי מאד בהרבה חילוקי דינים הנוגע למעשה. וכבר העיד בנו הגאון בעל 'אורים ותומים' בספרו 'יערת הדבש', כי אי אפשר כלל במציאות שינצל מאיסור שבת אם לא ילמוד כל הדינים על בוריים היטב היטב.

הלכות שבת סימן רמב

א באר הגולה

רמב להזהר בכבוד שבת, ובו סעיף אחד:

א (א) אפילו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו *צריך לזרז עצמו (ב) *לכבד את א טור מדברי רש"י פירוש הפוקי אבות פ"ק ה"א אהא דשבת ק"ח

משנה ברורה

ביאור הלכה

* צריך. ב"ח ועולת-שבת ותוספות-שבת כתבו שיענגו כראוי, וכן מוכח בבית-יוסף דכן דעתו, וכן סתמתי במשנה ברורה כמותם. והט"ז כתב דסגי בכסא דהרסנא לחוד, ורובתא דשולחן-ערוך הוא, דלא נימא דהוא כמו שאין לו כלום דדי לו בשתי סעודות, עיין שם. אבל לפי מה שכתבנו דאפילו מי שאין לו כלום צריך ליתן לו שלש סעודות וכסא דהרסנא, אם-כן אין רובתא בזה שיש לו מעט משל עצמו לענין זה; ואפשר דלא נימא דבחול יתפסק מאחרים שנותנין לו ושבת יעשה מהמעט שיש לו, ואף דאין מגיע לקנות מזה רק שתי סעודות, הוה אמיא דיעשה שבתו חול כיון דעל שבת אפשר לו לצמצם שלא יצטרך לבריות כלל, ועל-כן לא דמי זה למי שאין לו כלום משלו. ועיין בבבאורי הגר"א שמפרש גס"כ כהט"ז, אבל לפי מה שכתב בסיומן רסג דליכבוד היום שוה לארבע כוסות לענין דבר מועט דהיינו כסא דהרסנא, ואם-כן כל-שכן דסעודה שלישית גופא, ובעל-כרחך לפי זה אנו מוכרחין לפרש דמה שכתב המחבר מתחלה: צריך לכבד השבת, היינו לכבדו כראוי ביותר מכסא דהרסנא, דלענין כסא דהרסנא אפילו מי שהשעה דחוקה לו ביותר מחייבו, וכן כנה העולת-שבת. ולפי שאין דעת הגר"א מבורר לן אם כמו שמפרש כאן או כמו שכתב לקמן, על-כן סתמתי כיתר הפוסקים, ודלא כהט"ז דהוא יחידאו כזה: * לכבד וכו'. והם יש לו רק מעט מעות ובה שכיר ולחוב עבדו פעולתו שגמר לו היום ינאם גמרו מאתמול, אין עליו רק איסור דכל תשעה, וכמבואר בחושן-משפט, והוא כשאר בעל-חוב דעלמא, אך בתלמיד-חכם יש לעיין, עיין יומא פ"ז היכי דמי חילול השם וכו', נראה דצריך ליתנם להפועל כדי לקיים מה שכתוב "ביום תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש", אך שדל-פירושה לא ישאר לו במה לענג השבת, או שיפייסנו שיתרצה להמתין עד אחר השבת, דחוב חשלומי שכיר בזמנו הוא מדאורייתא וזה היה רק מדברי קבלה. ואפילו להפוסקים דזה גס"כ הוי מדאורייתא, וכמו שכתבנו

א (א) אפילו וכו'. הנה עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על-ידי הנביאים, וכמו שנאמר "וקראת לשבת עונג". (ב) ויש פוסקים שסבירא להו דעיקרו הוא מן התורה, שהשבת הוא ככלל מקראי קודש, שנאמר "וביום השביעי שבת שבתן מקרא קודש וגו'", ומקרא קודש פירשו חז"ל בספרא, דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה ולענגו בעונג אכילה ושתייה. והפליגו חז"ל [בשבת קי"ח] מאד במצוה זו ואמרו, דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד מלכות, וזוכה עבור זה לעשירות, ועיין שם עוד כמה מאמרים בענין זה. והנה בגדר מצוה זו יש שלשה מאמרי חז"ל בזה: (א) הא דאמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וראשי שומין ותבשיל של תרדין, שזה היה מאכל חשוב בזמניהם, וכן בכל מקום ומקום (3) לפי מנהגו יענגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג ונלפי שמן הסתם, רוב בני-אדם עיקר עינוגם בכשר ויין ומגדנות, לכך איתא בסיומן רנ סעיף ב דירבה בכשר ויין ומגדנות כפי יכולתו. (ב) הא דאמרו, דאפילו דבר מועט שעשאו לכבוד שבת, קיים מצות עונג שבת, ואפילו כסא דהרסנא (היינו דגים קטנים מטוגנין בשמן). (ג) הא דאמר רבי עקיבא: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. וחילוק כל אלו המאמרים הוא באופן זה: דהיינו למאן דאפשר ליה, צריך לכבדו כפי יכולתו. (ד) ומי שהשעה דחוקה לו ביותר, היינו שאין לו רק מזון שתי סעודות לשבת, בזה אמר רבי עקיבא: עשה שבתך חול ואל

תצטרך לבריות, (7) ואינו מחוייב לא בשלש סעודות ולא בכסא דהרסנא; (8) ומי שיש לו מומן כדי לקנות מזה מזון שלש סעודות ויותר מזה קצת, מחוייב להוציא אותן על שבת, כדי שיקיים שלש סעודות וכסא דהרסנא. (1) והוא הדין מי שאין לו כלום והוא מוטל הכל על הצדקה, הרי הגבאים מחוייבים ליתן לו שלש סעודות וכסא דהרסנא על-כ"ל-פנים, ובאדם נכבד, הכל לפי כבודו, וכמו שנבאר ביורה-דעה בסיומן רנג; ולא אמרינן בזה 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', דלא אמרינן הכי אלא במי שעדיין לא נצטרך ליטול, אבל מי שכבר בא לידי מדה זו לפשוט ידו וליטול, נותנים לו הכל כני"ל [ובמקומות שנוהגין הגבאים לקבוע לעניים רק שתי סעודות ולא הסעודה שלישית, לאו שפיר עבדי, ועל-כ"ל-פנים בימות הקיץ בוודאי יזהרו בזה]. ולזה בא השולחן-ערוך לומר, דאם יש לו גם מעט משלו, צריך לרדוק עצמו לכבד ולענג שבת כראוי, כיון דאפשר לו ויש ויחד להוציא על זה, ולא סגי בכסא דהרסנא לחוד, ולזה סיים דימצמצם בשאר ימים (1) מהוצאותיו כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. ועיין בזה"ט ותוספות-שבת ושאר אחרונים שכתבו, דאף מי שהשעה דחוקה לו ביותר, דהוא פטור מדינא מסעודה שלישית וכסא דהרסנא, מכל מקום נכון מאד שיראה להשתדל להיות על-כ"ל-פנים מן הכת האמצעית, דהיינו בקיום שלש סעודות וכסא דהרסנא: (2) לכבד את השבת. וטוב לזהר (3) שלא יפחות משני תבשילין. (4) גם טוב שיאכל בכל סעודה משלש סעודות דגים, (5) אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן, ושבת לעונג ניתן ולא לצער, וכדלקמן בסיומן רפח. אם מוכרי הדגים מיקרין השער, נכון לתקן שלא יקנו דגים איזה שבתות עד שיעמוד השער על מקומו. והנה בכאר היטב הביא דלא יעשו תקנה רק אם הוסיפו המקח יתר על שליש מכמו שהיה מקדם, אבל באליה רבה ובפרי-מגדים כתבו דאף פחות משליש יוקר יש לעשות תקנה משום עניים. עוד כתב שם, דאין בזה משום ביטול מצות עונג, דיש לענג השבת במאכלים

שער הציון

(6) רמב"ן בפרשת אמור. ועיין בספר החינוך מצוה רצו ובבית-יוסף סימן תפז, דלדידהו הוא מדברי סופרים, ועיין בסיומן רפח ובסיומן תפז מה שכתבתי שם. ואפילו לדידהו צריך ליהור אדא בזה, שחמורים דברי סופרים יתרו מדברי תורה, ושכרו מפורש בקבלה: "או תחנע על ה' וגו'"; (3) לבוש: (ג) (7) ט"ז ומגן-אברהם ותוספות-שבת והגר"א [ולפלא שהגר"א סותר את עצמו לקמן בסיומן רסג סעיף ב, דכתב שם דליכבוד היום דבר מועט שוה לדי' כוסות, עיין שם, משמע דצריך להצטרך מן הבריות משום זה, ועל זה קאמר שם בפסחים 'אבל עושה דבר מועט' וכו', והכא קמפרש דמה שאמר 'אבל עושה דבר מועט' היינו משלו וכשיש לו, וצריך עיין]; (8) אחרונים: (1) ב"ח בשם התוספות, וכמו שפסק המשנה דאם שבת נותנין לו מזון כדי ג' סעודות, ויאתא בתוספתא שם דנותנין לו גם דג וירק [והוא כמו כסא דהרסנא], וכן פסקו הרמב"ם בהלכותיו ה"טור ושולחן-ערוך ביורה-דעה סימן רנ, וכן כנה הט"ז ביורה-דעה סימן רנג; ולפלא שפסקו על כסא דהרסנא, דעני שאין לו כלום אין נותנין לו כי אם ב' סעודות, וכתב רש"י עליו בתוספות-שבת דהוא נגד המשנה וההלכה, ופסק כמו שכתבנו, וכן פסקו הפרי-מגדים לדינא: (1) אבל לא שטייל על אחרים הוצאתו כיבוד שבתותיו [פרישה] לענגו כראוי, כיון דיכול להסתפק במעט: (2) מגן-אברהם בשם הוזהר: (3) שם בשם תיקוני-שבת: (4) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רמב

ב סתמים קייב ויגי
ג בבא קמא דף סב

(ב) השבת. *ולא יאמרו יעשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות' אלא (א) למי שהשעה דחוקה לו (ב) ביותר, על-כן צריך לצמצם בשאר ימים (ד) *כדי לכבד השבת. ימתקנת עזרא, שיהיו מככסים בגדים בחמישי בשבת (ה) מפני כבוד השבת: הגה נוהגין ללוש (ו) כדי שיעור חלה (ג) בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויום-טוב (סמך ממדרכי ריש מסכת ר"ה), *והוא מכבוד שבת ויום-טוב, ואין לשנות. יש שכתבו שבמקצת מקומות נהגו לאכול מוליתא, שקורין פשטיד"א, בליל-שבת, *וזכר למן (ז) שהיה מכוסה למעלה ולמטה (מהרי"ל. (ח) ולא ראיתי לחוש לזה):

באר היטב

אדם קצובין לו מר"ה, חוץ מתשרי, ר"ת תלמוד-תורה שבתות ראש-חודש ימים-טובים; והוצאת ר"ח ר"ל מה שמביאים התינוקות להרב שלהם בר"ח, עטרת-זקנים בשם הר"ן מקראקא, וכ"כ המ"א בס"י ח"ט בשם הב"ח, ע"ש. אם שלחו לו דבר-מאכל שיאכל בשבת אסור לאכלו בחול, ס"ח ס"י תתס: (3) ביותר. היינו מי שיש לו מזון י"ד סעודות לאכול כל ימות השבוע בכל יום ב' סעודות לא יטול מן הצדקה לאכול סעודה ג', והוה פירושו עשה שבתך חול, ר"ל כמו חול ב' סעודות, מ"א ט"ז: (א) בבית. ואסור לאכול א"י בשבת. ויאכל מהחלות בשבת, מ"א. ועיין סימן שכה ס"ד:

משנה ברורה

אחרים. אם תקנו לאסור לאכול דגים כמה שבתות ואחד קנה מקודם, מותר: (א) למי שהשעה וכו'. ומיירי (י"ל) כשאין לו משכונות ללוות עליהם, ובלא משכון (י"ב) אין יכול להשיג, דאי לאו הכי צריך ללוות כדי שלא לבטל מצות עונג שבת, וכמו שאמרנו חז"ל שאומר הקדוש-ברוך-הוא: בני, לוו עלי ואני פורע: (ד) כדי לכבד השבת. דבמוזנות של שבת ויום-טוב, אם מוסיף מוסיפין לו, וכמו שאמרנו חז"ל: כל מוזנותיו של אדם קצובין לו מראש-השנה ועד ראש-השנה, (יג) ויש לזהר שלא יוסיף בהן פן לא קצבו לו כל-כך, חוץ מהוצאות שבת ויום-טוב והוצאות בניו לתלמוד-תורה, שאם מוסיף מוסיפין לו [טור]. (י"ד) לוויין ברבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה, (ט"ו) והיינו מאיני-יהודי או מישראל בדרך היתר. אם שלחו לו דבר-מאכל שיאכלנו בשבת, לא יאכלנו בחול, כן כתב בספר חסידים. ועיין לקמן בסימן תרצד סעיף ב, לדעת השולחן-ערוך שם דהעני יכול לשנות ומגבת פורים למה שירצה אף דגבוהו לצורך פורים, אכן גם שם יש מחמירין בזה, עיין בטור שם: (ה) מפני וכו'. היינו, כדי (ט"ז) שיהיו לבנים לשבת, (י"ח) אבל לא בערב-שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת. ולפי זה צריך לזהר שלא לילך בחלוק אחד כמה שבתות, כדי שלא לעבור על תקנת עזרא: (י) כדי שיעור חלה. היינו, מלבד שהלישה והאפיה הוא מכלל כבוד שבת ויום-טוב, כמו שמסיים לבסוף, עוד יש הראשון, שהיה חלתו של עולם, שנברא בערב-שבת. ועיין (י"ח) באחרונים, דאפילו הנהגין לאכול פת-פלטר של אינו-יהודי בחול, מכל מקום בשבת ויום-טוב נכון לזהר שלא לאכול כי אם מפת ישראל, מפני כבוד השבת ויום-טוב. ופשוט דאם הוא אנוס, שאין לו על מה לקדש כי אם על פת של אינם יהודים, כמו שמצוי לאנשי-חיל העברים, יכול לקדש עליו: (ז) שהיה מכוסה למעלה ולמטה, כולל, ואף זה מכוסה הבשר בין דפי העיסה: (ח) ולא ראיתי וכו'. ובמקומותינו המנהג לאכלן [שכנה-ג]:

(ב) השבת. ולא יפחות משני תבשילין, זוהר בראשית. ובתיקוני-שבת איתא שיאכל בכל סעודה ג' סעודות דגים, ע"ש. וז"ל דכל א' לפי טבעו, כמ"ש סימן רפח. אם המוכרים הדגים מירקין השער, נכון לחקן שלא יקנו דגים איהו שבתות, וראיה ממשנה ספ"ח דבריות, צמח-צדק ס"י כח וכ"כ הפרי"ח במנהגי איסור ס"ק טו. ובית-הלל כ"י"ד ס"י ר"ח כתב דרוקא כשתנייקר השער יותר משליש כמו שהיה מקדם, אבל אם נתיקר פחות משליש או שליש כמו שהיה מקדם, אין לעשות תקנה וחייבים לקנות דגים לכבוד השבת, והדורס מצוה עד שליש, ע"ש. לוויין ברבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה, ירושלמי. כל מוזנותיו של

ביאור הלכה

במשנה ברורה, שם הוי עשה ולא-תעשה, ולא אתי עשה ודחי לא-תעשה ועשה [יבמות כ"א]; וזה לא מקרי כתבעו אפי' לו, דאינו עובר ב'בל תלין'. וכל דברינו הוא דרוקא אם כבר הביא הפועלה לבית בעל-הבית וקבל ממנו, דאי לא הכי יש לבעל-הבית עצה אחרת, שלא לקבל ממנו, ואו אינו עובר אפילו אם אמר לו הפועל: כוא וטול החפץ ממני ואני רוצה לעכבו תחת השכיירות, וכמו שכתוב בשיטה מקובצת בבבא מציעא דף ק"ב בשם הרב רבי יהונתן, עיין שם: * ולא אמרו וכו'. היינו, דמתחלה קא סלקא דעתיה דמה שאמרנו יעשה שבתך חול' מיירי באנשים שאינם דחוקים כל-כך, ואפילו הכי הזהירו שלא יפזר על עונג שבת, כדי שלא יבוא על-ידי-יה לבסוף להצטרך לבריות, ואם-כן הכי נמי כענינו טוב יותר יצמצם ולא יפזר על עונג שבת המעט שיש לו כדי שלא יתדרכל ביותר, ולזה באר ואמר דהתם מיירי למי שהשעה דחוקה לו ביותר, היינו מנינו לו ממונו כי אם שתי סעודות על שבת, ולזה אמרו דמוטב שיעשה שבתו חול כדי שלא יצטרך לבריות, אבל בענינו שיש לו מעט משלנו לפזר על שבת, צריך לענג שבת כמה שיש לו ויבטח בה' שיתן לו אחרים עבור זה, והוצאת שבתות ויום-טוב הוא חוץ ממוזנות הקצובין לו לחדש מראש-השנה, וכמו שאמרנו חז"ל: * כדי לכבד השבת. עיין במגן-אברהם שכתב בשם הירושלמי, דלוויין ברבית לצורך סעודת שבת, והצתקוהו במשנה ברורה: * והוא מכבוד שבת וכו'. ויש לזה רמז בכתוב: * והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו; את אשר תאפו אפו וגו', משמע ויש לפאתו שבת-הביתן לשבת; גם בזמן הגמרא היה מנהג קבוע לזה, כמו שהביא המגן-אברהם. ובעונותינו הרבים, היום התחילו איהו נשים להשכית המנהג ההוא ולקחין מן האופה, ולא שפיר עבדי, דמקטינים בזה כבוד שבת: * זכר למן שהיה מכוסה. לכאורה מנהג זה תמוה לרבים, דמה ראו

בזה טעם: כדי לקיים מצות חלה, לפי שאיבדה את אדם (י"ח) באחרונים, דאפילו הנהגין לאכול פת-פלטר של אינו-יהודי בחול, מכל מקום בשבת ויום-טוב נכון לזהר שלא לאכול כי אם מפת ישראל, מפני כבוד השבת ויום-טוב. ופשוט דאם הוא אנוס, שאין לו על מה לקדש כי אם על פת של אינם יהודים, כמו שמצוי לאנשי-חיל העברים, יכול לקדש עליו: (ז) שהיה מכוסה למעלה ולמטה, כולל, ואף זה מכוסה הבשר בין דפי העיסה: (ח) ולא ראיתי וכו'. ובמקומותינו המנהג לאכלן [שכנה-ג]:

שער הציזן

(י"א) הגזות אשרי בפרק ב דביצה: (י"ב) כן משמע מהגר"א, וכן כתב הב"ח, דאם יכול להשיג ממי ללוות צריך ללוות ויבטח בה' שהוא יעורנו לשלם לו. ובעטרת-זקנים משמע דלא ילוה אלא-אם-כן הוא משעו שיהיה לו במה לפרוע, ונראה הדכל לפי הענין: (י"ג) ויש... ובעונותינו הרבים, יש אנשים שמהספין הסדר ובאין על-ידי-הו לדי גזל וחיילי השם: (י"ד) מגן-אברהם בשם שבוילי-ל: (ט"ו) תוספות-שבת ופרי-מגרים ונתיבי-חיים ולבושי-שרד, וכן כתב במאמר-מדרכי, עיין שם, ודלא כמה שיהיו לאחד שהתיר כבידת דרבנן. ועיין ביבאר הלכה: (ט"ז) כן הסכים בבליה רבה וכן במאמר-מדרכי ושיא, והוה עצם התקנה, ודלא כמגן-אברהם דמשמע מיניה דעיקר התקנה היה שלא לכבס בערב-שבת: (י"ח) רא"ש: (י"ט) מגן-אברהם וחי"א דרש"א. ולפי זה אפילו בתוך הסעודה נכון לזהר. והאליה רבה חולק על זה, עיין שם:

הלכות שבת סימן רמג

רמג דין המשכיר שדה ומרחץ לאינו יהודי, ובו ב' סעיפים:

א עבודה זרה כ"א
וכרבן, שמעון בן
גמליאל, משמע דרין
הרמב"ם בפרק ו
מלכות שבת
התוספות הרא"ש שם
והוא פוסק

א *לא ישכיר אדם (א) מרחץ שלו (ב) לאינו-יהודי, (ג) מפני שנקרא על (ה) שמו, ואינו-יהודי זה עושה בו מלאכה בשבת, (ד) דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פירוש, אריס הוא העובד ליקח חלק ממה שישביח לבעליו) עביד, ואמרי שכל הרווח של ישראל, ושכר את האינו-יהודי בכך וכך ליום, ונמצא שהאינו-יהודי עושה מלאכה (ה) בשליחותו של ישראל. אבל (ו) שדה מותר, *שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואף-על-פי שיודעים שהוא של ישראל, אומרים האינו-יהודי

באר היטב

עין מפני דנקראת על שמו וכו'. אבל החלוקה ג' דהיינו שיהיו כל הרווחים לישראל רק שישראל נותן לא"י דבר קצוב לכל שנה, זהו ודאי אסור מדינא אפילו בשדה, כ"ש במרחץ דהוי הא"י שלוחו של ישראל וישראל נהנה ממלאכה בשבת, דאף אם לא יעשה הא"י מלאכה בשבת יטול שכרו הדבר קצוב כל שנה, וליכא למימר דהא"י אדעתא דנפשיה

(ה) שמו. דע, שלשה חילוקים יש בדין שכירות: אחד, ששוכר לא"י שיעשה המלאכה בשדה או במרחץ והרווחים או הפירות יחולקו; ב', שהא"י נוטל כל הרווחים או הפירות ויתן לישראל דבר קצוב לכל שנה. והב' חילוקים אלו מותרים בשדה ובמרחץ מדינא, דהא"י אדעתא דנפשיה עביד, רק חכמים אסרו אלו הב' חילוקים במרחץ משום מראית-

משנה ברורה

לעשות בשבת זכרון למן שלא ירד בו כלל. והתוספות בפרק ערבי פסחים כתבו, דמשום שלא ירד המן יש לעשות זכר לו, והוא דחוק; גם לפי זה היה להם לעשות פשטידי"א גם ביום-טוב, והרמ"א לענין לחמים קאמר בשבת ויום-טוב, ולענין זה קאמר רק בליל-שבת, משמע ודוק קאמר. ומה נמרצו אמרי ישר של התורת-חיים שכתב טעם הגון לזה, והוא: לפי דשבת כראשית הוא דוגמת שבת שלעתיד לבוא שהוא יום שכולו שבת, ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דוגמתו, היינו לאכול בשר ודגים נגד סעודת שור הבר ולויתן, ומקדשין על היין נגד היין המשומר בעבוי לצדיקים לעתיד לבוא, וכבר אמרו חז"ל דעל שם זה נקרא 'שחקים', שבו שוחקים מן לצדיקים לעתיד לבוא, ולכן שפיר יש לעשות בשבת זכר למן שהוא [נתוספות שבת]:

אלא שחכמים אסרו אלו השני חילוקים במרחץ משום מראית העין, מפני דנקראת על שמו, ויבואו לחשרו שעושה בשליחותו. אבל החלוקה השלישית דהוא קבלנות, דהיינו שיהיו כל הרווחים לישראל, רק שישראל נותן לאינו-יהודי דבר קצוב לכל שנה עבור פעולתו, זהו ודאי אסור מדינא (ה) במרחץ, דהוי האינו-יהודי שלוחו של ישראל, וישראל נהנה ממלאכה בשבת, דאם לא יעשה חי אחד יפסיד הישראל ריווח אותו יום. ועל-כן אנו מנהג רוב אנשי המקום להשכירים או ליתנם באריסות, כמבואר בסעיף ב, חזר להיות המרחץ כשדה, השני חילוקים ראשונים מותר והחלוקה השלישית (ג) אסור. וכל היתר שכירות דכאן, היינו שהוא משכירו דרך הבלעה עם ימות החול, אבל ליום השבת לחוד אסור אפילו בשדה, וגם נתפרסם. זהו עיקרי הדינים שבסימן זה בקצרה: (א) מרחץ שלו. בין שכנהו בעצמו, (ב) או אפילו קנה וישב בה ונקרא שמו עליו: (ב) לאינו-יהודי. וכל-שכן לישראל מומר, (ג) דעובר נמי משום "לפני עור לא תתן מכשול", וטעם זה שייך אף בשדה ובכל דבר: (ג) מפני שנקרא. פירוש, (ג) דמדינא בשרי להשכירו לאינו-יהודי לשנה או

* שכן דרך וכו'. יש לעיין אם הפירוש דרוב העולם נותנין באריסות, וכך כתב הרא"ש שם בלשונו סוף פרק קמא דעבודת-גילולים, אבל אם המנהג הוא לשכור פועלים כמו אריסות אסור, דלא יתלו באריסות; או דלמא דבכהאי גוונא גס-כן שרי, ומה שאמר בגמרא 'אריסא אריסותיה עביד' היינו שדרך נמי ליתנו באריסות, לאפוקי מרחץ דאין דרך ליתנו באריסות, וכמו שכתב הר"ן סוף פרק כל כתבי, לפי שהראיות מרובין ושכרו מועט ויודעין הכל שבשכיל לישראל הוא עושה. ומלשון הרמב"ם משמע כמו שכתבנו למעלה בשם הרא"ש, דזה לשונו בפרק ו מהלכות שבת הלכה טו: דבר ששם ישראל בעליו קרוי

לחודש, שיתן לו כך וכך, בין יסיק בו האינו-יהודי בין לא יסיקנו, וכל הרווח יהיה לאינו-יהודי, דאיסור שכר-שבת ליכא דהא מושכרת היא לו לשנה, ואיסור דאמירה לאינו-יהודי בוודאי לא שייך בשכירות, דלנפשיה הוא עושה, ואפילו אם יש לו לאינו-יהודי רק חלק ברווח המרחץ, גס-כן אמרינן אדעתיה דנפשיה עביד, כמו שכתוב בסוף הסעיף, אלא שאסור בכל זה מפני מראית העין, שנקראת על שמו של ישראל, ויאמרו הבריות דשכיר-יום הוא ושלוחו הוא. ודוקא כשמשכירו לשנה או לחודש, אבל להשכירה לאינו-יהודי לימים, שיתן לו האינו-יהודי כל יום ויום שייסיקנו כך וכך, אף דגם זה אדעתיה דנפשיה עביד, (ד) מכל מקום מדינא אסור, דהוי כשכר-שבת. (ה) ועיין לקמן בסימן רמד, דדבר האסור מפני מראית העין אינו אסור אלא בתוך התחום של ישוב ישראל: (ד) דסתם מרחץ. פירוש, דכתב הלן דשרה מותר להשכירו מטעם זה שיתלו באריסות, ועל זה קאמר דבמרחץ ליכא האי טעמא להתיר, דאין דרך ליתנו באריסות, (ו) ולא יתלו גס-כן שהשכירו כפי האמת, דלא שכית: (ה) בשליחותו של ישראל. וזהו איסור גמור, כמו שאמרו בכמה מקומות, דאמירה לאינו-יהודי שבות, (ו) ואסמכוהא אקרא ד"כל מלאכה לא יעשה בהם" ולא כתיב 'לא תעשה', לרמז דאפילו על-ידי אחרים לא יעשה, (ז) ואפילו כשעושה בעצמו מלאכה של ישראל בשבילו, גס-כן צריך למחות בידו: (ו) שדה מותר. להשכירה לאינו-יהודי כדבר קצוב, דאף דנקראת נמי על שמו כמו מרחץ, (ט) דכל מחובר סתמא שם בעליו עליו, ולהשכיר נמי (י) לא שכית כל-כך, מכל מקום מותר, דלא יחדוהו בשכיר-יום, כדמפרש שכן דרך וכו', ולפיכך יתלו באריסות, ואריסות שרי, דאדעתיה דנפשיה עביד, כדלקמיה

שער הציון

(ה) אף שבבאר היטב איתא דאפילו בשדה אסור מדינא, זה אינו, כמו שכתב מגן-אברהם בסוף סעיף-קט"ו ב, והעתקוהו כמשנה ברורה סעיף-קט"ו י, עיין שם: (ג) היינו שאסור מדינא במרחץ, וכשהוא הוא רק מפני מראית העין, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קט"ו י: (ה) מגן-אברהם בסעיף-קט"ו ג ושי"א: (ג) סוף פרק קמא דעבודת-גילולים לענין אינו-יהודי, עיין שם: (ג) מגן-אברהם בתוספת ביאור: (ז) טור ומגן-אברהם: (ה) אליה רבה ופריי-מגדים: (ו) ר"ן בסוף פרק קמא דעבודת-גילולים: (ו) עיין בית-יוסף בסוף סימן רמד מה שכתב על המכילתא בשם הס"ג. דסופקו מספקא ליה אולי הוא דרש גמורה, ועיין לבוש, אבל מכל הפוסקים משמע דהוא רק מדרבנן. ועיין ברמב"ם שכתב גס-כן דנוסחא מוטעת היא במכילתא, וכן הסכים הגר"א בהגהותיו על המכילתא דנוסחא העיקרית היא כמו שהועתק בילקוט, ומילא מפורש כהדיא דאין בו איסור דאורייתא: (ט) הגהות מיימוני בפרק ו, וכן כתב הלבוש וחיי אדם: (ט) עיין לקמן סימן רמד: (י) ר"ן:

הלכות שבת סימן רמג

לקחה באריסות ולעצמו הוא עובד. (ז) יתנור דינו כמרחץ. (ח) ורחיים דינם כשדה: הגה (ט) ואף-על-פי שלא לקחה האינוריהודי (י) רק לשליש או לרביע, ויש לישראל הנאה במה שהאינוריהודי עובד בשבת, שרי, דאינוריהודי אדעתא דנפשיה עובד (כ"י בשם מיימוני פ"ו וכו' סי' רמ"ה בשם סה"ת): ב' יאפילו מרחץ או תנור, אם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר על-ידי-כך שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם, וכן אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות, (יא) מותר להשכירם לאינוריהודי או ליתנם לו באריסות: הגה ואפילו במקום האסור, אם אין המרחץ או התנור של ישראל (יב) רק שכרם (ג) (יג) מאינוריהודי (יד) * וחזר והשכירם לאינוריהודי, שרי, דאין שם הישראל נקרא עליו (א"י בשם גאונים). וכן אם יש מרחץ (טו) בבית-דירה ואין

ב טור בשם הרמב"ן והרא"ש הרי"ן שם ג טור בשם רב האי ד הרא"ש שם

באר היטב

שוכרו דרך הבלעה עם ימות החול, אבל ליום השבת לחוד אסור בכל גווני, עיין ט"ז: (ג) מא"י. בכ"י כתב אפילו קנאו מא"י שרי להשכירו כיון שעדיין לא ישב על ולא נקרא שמו עליה, ע"כ נראה להתיר אף

עבד; ממילא אם מנהג רוב אנשי המקום להשכירם או ליתנם באריסות כמבואר בסעיף ב, חזר להיות המרחץ כשדה, ה'ב' חילוקים ראשונים מותר והחלוקה הג' אסור. ודע, דכל היתר שכירות דכאן היינו שהוא

ביאור הלכה

בחהגה"ה: (ז) ותנור. להשכיר תנורו אפות בו, דינו כמרחץ, ותנור נמי אין דרך להשכירו וליתנו באריסות, כמו מרחץ, ויחדשו דשכיריו הוא אצלו: (ח) ורחיים וכו'. משום דדרכו ליתנו באריסות כמו שדה, ולפיכך להשכירו נמי מותר, וכדלעיל. ועיין בר"ן דמשמע, דאם אין דרך אנשי אותו המקום ליתן רחיים באריסות, דינו כמו מרחץ לאיסור, דבאמת תלי בכל אלו הדברים לפי מנהג המדינה, בין להקל בין להחמיר, וכדלקמיה בסעיף ב: (ט) ואף-על-פי וכו'. אשדה ורחיים קאי, דהמחבר מיירי בשכירות, והוא מוסיף דאף אריסות מותר, והמחבר גס-כן סבירא ליה כן, דמטעם זה התיר בשכירות, כגיל, אלא שהוא באר בהדיא: (י) רק לשליש וכו'. ודוקא בזה, שנותן לאינוריהודי חלק בתבואה, (י"א) אבל אם שכר האינוריהודי לעבוד בו כל השנה ושיטול היהודי כל התבואה מהשדה, אף דמדינא בזה גס-כן שרי, דהאינוריהודי אדעתיה דנפשיה עביד, דאף אם לא יוכל ויחרוש ויקצור השדה בשבת יכול לעשות בחול, וממהר בשביל עצמו, מכל מקום אסור, דיבואו לחשדו בשכיריו ולא יתלו באריסות, כשיראה לבסוף שאין לו שום חלק בפירות הארץ, וכדלעיל ברש"י סימן רמד. (יב) ודע, דבמרחץ כאי גוונא, דהיינו שדרכו לאינוריהודי לעבוד בו כל השנה ושיטול היהודי כל הרווח של השבת, מדינא אסור, (יג) והוא הדין ברחיים באופן זה, שהרי דשרינן מתחלה מדינא, היינו דוקא בשדה וכדומה דהמלאכה קצובה ואפשר להשלימה בכל עת, דאין ריווח לישראל במה שעושה האינוריהודי בשבת, דאם לא יעשה היום יעשה ביום אחר, או אמרינן אדעתיה דנפשיה עביד; אבל במרחץ ורחיים, דהמלאכה אינה קצובה וכל יום ריווח לעצמו, דאם לא יעשה יום אחר יפסיד הישראל אותו היום, (יד) אס-כן עיקר המלאכה בשביל ישראל הוא ומדינא אסור כמו שכיריו, דאף דמקבל שכר לא אמרינן אדעתיה דנפשיה עביד, הואיל ונהנה הישראל ממלאכת שבת ונאפילו להט"ז לקמן בסימן רמד סעיף-קטן ה' דמתיר להרמב"ם, נראה דאסור גס-כן בזה מדינא, דריגילות להקפיד על האינוריהודי כשמבטל איזה יום; וכיון דמדינא אסור, אפילו נתפרסם ששכרו לשנה, וגם הוא חרץ לתחום דאין בו משום מראית העין, גס-כן אסור, ואין היתר כי אם היכא דיש לאינוריהודי קצת חלק ברווח השבתות, דאז אמרינן אדעתיה דנפשיה עביד, ומותר ברחיים וגם במרחץ במקום שנתפרסם הדבר, וכבסעיף ב, וכל-שכן שמוות (טו) היכא שמוכרו לו לגמרי בכל ערב-שבת: ב' (יא) מותר וכו' או ליתנם וכו'. דתו ליכא שטרא. וב"ת דאין דרך אותו המקום והוא איש רק להשכיר, מכל מקום מותר גם באריסות, דיתלו להשכירו לו: (יב) רק שכרם. ובית-יוסף הביא אשם תקשורת הגאונים, דהוא הדין אם קנה מאינוריהודי ותיכף קודם שישב בה השכירם, דלא נקרא שמו עליו. ויש לסמוך על זה [מ"א וש"א]: (יג) מאינוריהודי. דאם היה של ישראל נראה דאסור, דעל-ידי-זה יחדשו אותו ישראל בעל המרחץ שהאינוריהודי הוא שכיר יומו: (יד) וחזר והשכירם. יש אומרים דבשכירות נמי אינו מותר אלא כשלא ישב בה הישראל, כמו שכתב הבית-יוסף בקנה. אבל האליה רבה ושאר אחרונים כתבו, דבשכרו מאינוריהודי, אף שישב בה הישראל מותר להשכירה לאינוריהודי, דלא נקרא שמו עליו: (טו) בבית-דירה. היינו שהמרחץ אינו ברשות-הרבים, רק בוצרו באחד מהבית-דירה שלו, ולכן אם אין רוחצין בו כחול אלא אותן שבביתו שרי, (טז) דאנשים אחרים לא ידעו אם יש שם מרחץ, ואותן שבביתו היודעים מזה גם הם יודעים שהשכירו לאינוריהודי. אבל כשרוחצין בו גם אנשים אחרים, הלא נתפרסם שיש שם מרחץ, ואותו המרחץ נקרא מכבר על שם ישראל, וכשיראה אחר-כך שעשן יוצא ממנו בימי השבת, יתלו דבשליחותו הסיקו האינוריהודי. וכל זה כשהוא בבית-דירה שלו, אבל אם הוא עומד ברשות-הרבים במקום וראים, אז אפילו אם אינם רוחצין בו רק אותן שבביתו, מכל מקום אסור, דהא הכל יודעים שיש שם מרחץ ואין הכל יודעים שהשכירו לאינוריהודי, (יז) כן כתבו הרבה אחרונים. (יח) ויש מקילין עוד, דאם הוא עומד ברשות

שער הציון

(י"א) מגן-אברהם מלקמן סימן רמד סעיף א, וכשיטת הרמב"ם הרי"ן שם: (י"ב) בית-יוסף בשם מהר"א ומגן-אברהם ומאמר-מרדכי וחי"אדא, דלא בכ"י; ואף שאליה רבה יישב דברי הב"ח, השיגו כמה אחרונים על זה. ואף ה"ט"ז סבירא ליה לאיסור דלא כהב"ח, אלא שה"ט"ז השיג עליו משום דאנן קיימא לן בסימן רמד כהר"ן והרמב"ם דבקבלנות אסור, ושם הוא רק מפני מראית העין, והאחרונים הסכימו כהבית-יוסף בשם מהר"א דמדינא אסור: (י"ג) מגן-אברהם וש"א: (ד') ממגן-אברהם וש"א הג"ל. ואף דבמגן-אברהם טיים עוד דאף אם לא יעשה האינוריהודי בשבת יצטרך לשלם לו, עיין בפרי-מגדים שהסכים דאין תלי בזה. ועיין בלבושי-שיר. וצריך עיון בפרט זה: (טו) ובה לא שייך שכר-שבת, דעל עת המכירה קנוי לו להאינוריהודי לגמרי, אבל בשכירות צריך שיהיה דוקא בהבלעה [פ"ג ב"י ת"נ סק"י]: (טז) אליה רבה ומאמר-מרדכי: (י"ז) כנסת הגדולה ואליה רבה ומאמר-מרדכי ותוספות-שבת והגהות הגרי"ח צאנזאר, דלא כמגן-אברהם דמתמי שיהיה שתים לטיבנות: שיהיה עומד ברשות אחר, ושלא יחצו בו אלא שני הדירה. ועיין ב"ט"ז שהקשה על הרמ"א שתי קושיות, ועיין באליה רבה שישבם: (י"ח) אליה רבה והגהות הגרי"ח הג"ל. אך עצם הסברא לא כירדא לי לליכך, דאם ישב בה

הלכות שבת סימן רמג רמד

ה באר הגולה

רוחצין במרחץ רק אותן (ג) [ג] שבביתו, והם יודעים ששכרו אינו יהודי, שרי (כ"י בשם מהרי"א ורי"ח וא"י).
ואם עבר והשכירו במקום האסור, (טז) יש אומרים ששכרו מותר (כ"י בשם הגאונים) (ד) ויש אומרים
שאסור (מרדכי פ"ק דשבת), וכן עיקר (ועיין לקמן סוף סימן רמה):

רמד איזו מלאכות יכול האינדיהודי לעשות בעד הישראל, ובו ו' סעיפים:

א פוסק אדם (פירוש, מתנה) עם האינדיהודי על המלאכה (א) וקוצץ דמים והאינדיהודי
עושה (ב) לעצמו, ואף-על-פי שהוא עושה בשבת, (ג) מותר. כמה דברים אמורים,
(ד) *בצנעה, שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא, אבל אם
היתה ידועה ומפורסמת, אסור, שהרואה את האינדיהודי עוסק אינו יודע שקצץ, ואומר

שערי השוכה

[ג] שבביתו. עכ"ט. וכתב בדברי יוסף סימן ט: ראובן יש לו בית בתוך העיר
לצורך מלאכה העבדני והם שכירי חודש, אין ראוי להקל מחמת דעת
הרמב"ם, כיון שהרבה מפרשים דעת הרמב"ם להחמיר כשמרווח ישראל ע"י
שזה עושה בשבת, ואפילו בקבלנות שלא על זמן אין היתר בביתו של ישראל. אך
ככה"ג שהישראל אינו דר שם ואין שם ב"ב שיחשדוהו או אם יעשה בצנעה
ובדלת סגור באופן שהעוברים בשוק לא ירגישו שהפעלים עושים שם המלאכה,
יש להתיר, ע"ש. ועיין בשו"ת מים רבים סי' טו-טז וז"ל שחולק על דברי יוסף בזה
וכתב דכיון דהוא בתוך ביתו של ישראל אין חילוק בין איכא רואים לליכא
רואים, ע"ש:

באר היטב

בגנה, מ"א: (ג) שבביתו. צ"ע, הא כתב בס"י רמד דאפילו דר בין
הכותים יש לחוש לאורחים הכאים שם, ה"ג נחושו לזה; ועוד, הא
קיי"ל דכל שאסרו חז"ל משום מראית העין אפילו בחזרי חדרים אסור, ו
ט"ז, ע"ש. והמ"א האריך והעלה דתרתיה בעינן, דעומד בחדש אחר כפני
עצמו, ושלא יהא רוחצין בו אלא שכניו, ע"ש. ובס"י אליהו רבה מתוך
קושת מ"א והעלה כדעת רמ"א, ע"ש: (ד) וי"א שאסור. כ"ח כתב
דלא פליגי, דבמקום דמותר מדינא אלא משום מראית עין אסור שכרו
מותר, ומ"מ דוקא בהבלעה, אבל אם הביא שכר-שבת לבדו אסור
כמ"ש ס"ס רמה:

(ב) לעצמו. פ"י דאין קפידא לישראל בזה, דאם לא יעשהו היום יעשהו למחר:

ביאור הלכה

במשנה ברורה שכתבנו, יש אומרים דבשכירות נמי וכו', הוא דעת הט"ז
וכן משמע ממגן-אברהם, כן כתב הפריימברג, אבל דעת הגה"ה שולח
וכן התייזאם כאלה רבה, ובאמת מסתברא כוותיה, דהא משמע
בגמרא דשכירות לא שכיחא כליכך, וממילא שם בעליו הראשון האינדי
יהודי עליו אף עתה ויתלו דשכיריו של הראשון הוא, וכשירודע להם
דמישראל הוא יודע דע זה דשכרו מישראל, אם לא ישיב בה הישראל
כמה שנים ונתפסם לכל, אז יש לעיין בזה:

* בצנעה. עיין במשנה ברורה. ועיין ביאור הגר"א שציין על זה
ירושלמי הג"ל דבתלוש בביתו של אינדיהודי דוקא,
ולכאורה משמע מיניה דהוא מחמיר אם עושה אותה בפרהסיא אף
שהיא מלאכת תלוש שאין ידוע שהיא של ישראל; אבל לישנא דשולחן
ערוך שכתב: שאין הכל מכירים וכי' אבל אם היתה ידועה וכי', משמע
דהעיקר תלוי אם המלאכה מפורסמת שהיא של הישראל, וכן כתב
הגר"א בעצמו בכיאוורו על דברי הג"ה שבסעיף ב, עיין שם, והא דאי"ת
בירושלמי: בבית אינדיהודי מותר, היינו משום דכל כהאי גוונא
סתמא לא מינכרא מילתא שהיא של ישראל, ואפילו אם היא מלאכת
פרהסיא שרי, ואיך הכינמי דאפילו אם הוא עושה אותה בפרהסיא הרבים
שרי אם אינו מינכר לסתם בני-אדם שהיא של ישראל, כמו שכתב בית-
יוסף שם בשם רבינו ירוחם [ואפשר עוד, דבא הירושלמי שם לאפוקי
אם הוא בבית ישראל]. ונראה דרוחנת הגר"א גס-כין הכי, אלא שחסר
חיבת וכי' אחר חיבת בצנעה, ורוצה לומר על מה דכתב בשולחן-ערוך
שאין הכל מכירים, ויניי המקור לזה מדמצדק הירושלמי בביתו של
אינדיהודי, והיינו משום דהתם לא מינכרא מילתא שהיא של ישראל,
וכן מדמתיר במחובר בעיר אחרת, והיינו הכל מטעם זה, והוא הדין כל

משנה ברורה

אחר בפני עצמו שלא בחצרו, או אפילו רוחצין בו גם אנשים
אחרים אפילו הכי שרי, דמסתמא אין הכל יודעים שהוא שלו,
רק אותן השכנים של המרחץ, ומסתמא נתודע להם גם את זה
שהשכיר לאינדיהודי: (טז) יש אומרים ששכרו מותר
וכי'. והאחרונים הסכימו דלא פליגי, דבמקום דמותר מדינא,
כגון שהשכיר המרחץ לאינדיהודי לשנה או לחודש, דמשום
שכר-שבת ליכא דהלא הוא בהבלעה, ואינו אסור אלא משום
מראית העין, כנ"ל בסעיף א, לכן בדיעבד מותר לקבל השכר
מהאינדיהודי. (יט) מה שאין כן אם השכירו לימים, דמדינא
אסור משום שכר-שבת, (כ) לכן אפילו הביא האינדיהודי
מעצמו מעות אסור לקבל הימנו, כמו שכתוב בסימן רמה
סעיף ו; ועיין שם מה שכתבנו במשנה ברורה. ואם המלאכה
מוטלת על ישראל, עיין ריש סימן רמה:

א (א) וקוצץ דמים. היינו קבלנות, שמתנה עמו שיעשה
לו איזה מלאכה בשכר דבר קצוב. ואם עושה לו בטובת
הנאה, עיין לקמן בסימן רמז סעיף ד ובסימן רנב סעיף ב:
(ב) מותר. דכיון שקצץ, אדעתיה דנפשיה קעביד למחר
להשלים מלאכתו, (ב) דלישראל אין קפידא בזה, דאם לא
יעשהו היום יעשהו למחר; דאם קובע לו מלאכתו בשבת,
אסור, כדלקמן סימן רמז סעיף א: (ג) בצנעה. היינו שהיא
מלאכת צנעה, לפי שאין הכל מכירים שהיא של ישראל, וכמו
שמפרש, (ג) אבל איך-הכינמי דאפילו אם הוא עושה אותה

(ג) בפרהסיא שרי, כיון דהמלאכה עצמה אין ידוע שהיא של ישראל: (ד) שאין מכירים הכל. ואפילו אם קצת יודעים שהיא
מלאכת ישראל, שרי. ואף-על-גב דמבואר לקמן בהג"ה דיש לחוש לאורחים ובני-ביתו שיחשדו אותו — שם שהיא מלאכת

שער הציון

ישראל מכבר קודם שהשכירו, מאי מהני דהוא עתה ברשות אחר, הלא כבר נקרא שם ישראל עליו על-ידיה; ואם לא ישיב בה מעולם, רק תיכף השכירו
לאינדיהודי, אס"כ פשיטא דשרי אפילו אם הוא עומד ברשותו, לפי מה שמקיל המגן-אברהם בסעיף קטן ג, ולפי גניות דעתי אפשי דבכוון השמיטו
הרמ"א ובית-יוסף דין זה, וצריך עיון: (טז) וכן אם הוא קבלנות על [כל] השנה באופן דאסור מדינא, גם-כן אסור ליהנות [פמ"ג]: (ז) מגן-אברהם ושי"א:
(ח) מגן-אברהם ושי"א: (ח) בית-יוסף סימן רנב בשם רבינו ירוחם, וכן סתם שם בשולחן-ערוך סעיף ג, וכן כתבו מגן-אברהם בסעיף קטן ג והתוספות
שבת והחיי"אדם. וכדי הלכוש בזה צריך עיון: (א) דאף דלאאורה המחבר בסעיף ב לא סבידא ליה כהיש-אומרים שם, וסבידא ליה דמחמירין אפילו אם
המלאכה אינה מפורסמת, היינו דוקא במחובר ומשום לא פלוג, מה שאין כן בענינו דאריינן בתלוש:

הלכות שבת סימן רמד

ב שם מהא דרמזיקטן **שפלוני שכר** (3) האינדיהודי לעשות לו מלאכה בשבת. (ה) לפיכך הפוסק עם האינדיהודי לבנות לו (2) [ג] (ו) חצרו או כותלו *או (ד) (ז) (ח) לקצור לו שדהו, יאם היתה המלאכה

באר היטב

(3) האינדיהודי. כלומר ששכרו לימים, וזה אסור מדינא: (2) חצרו. החוס' ספ"ק דע"ג בשם ר"ת כתבו דר"ת היה מתיר לבנות בית ע"י א"י בקבלנות כיון דאין שבת לישראל במה שבונה בשבת, כמו בשדה דאריס אריסותיה עבדי ה"נ כזה דא"י עושה בקבלנות שלו, אבל ר"י אסור מטעם שנוכח בסעיף זה, ור"ת בעצמו לא סמך על הוראתו שכבשו ביתו. וכי הגהת מיימון והשפחות אסורות לעשות מלאכה בבית ישראל בשבת, הוסיף מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה: (7) לקצור. אע"ג דדרך שדה לאריסות, וא"כ יסברו שלקחה באריסות כמ"ש ס"י רמג, י"ל דש"ה כשיחקרו יודע להם האמת שקבלו באריסות, אבל הכא שיראו בעת הקציר שאין הא"י נוטל ברווח ידעו דלאו אריס

משנה ברורה

מחובר, וסתם מחובר שם בעליו נקרא עליו, החמירו בו ביותר: (ה) לפיכך וכו'. רוצה לומר, דסתם מחובר הוא כאלו ידוע ומפורסמת שהיא של ישראל: (ו) חצרו או כותלו. ואפילו אם הוא עומד במקום שאין ידוע שהוא שלו, גם-כן אסור, דיש לחוש לשכניו שיודעים שהוא שלו, ויחשדוהו ששיכרו הוא לימים [מ"א וש"א]: (ז) לקצור לו שדהו. ואף-על-גב דדרך שדה לאריסות, וא"כ יסברו שלקחה באריסות, כמו שכתוב סימן רמג סעיף א, מכל מקום אסור, (ד) דשאני התם דכשיחקרו היכר ימצא שכן הוא שהאינדיהודי חולק בפירות, אבל הכא שיראו בעת הקציר שאין האינדיהודי נוטל ברווח, ידעו למפרע דלאו אריס היה, (ה) ויחשדוהו ששיכר-יום היה, דשכיח לשכור פועלים לימים למלאכה. ואפילו אם מנהג העיר לשכור בקיבולות, דעת הט"ז להחמיר שלא להניח להאינדיהודי לעשות בשדה בשבת ויום-טוב, וכל-שכן בבנין בית, דאכתי יחשדוהו בשכיריים, שגם זה הוא רגילות (1) ויש שמקילין בזה כשלמלאכה הוא בקיבולות, לאפוקי אם רך האדריכל לבדו הוא קבלן, ושאר המסייעים דרך לשכרם לפעמים ליום, ואפילו אם הוא שכרם הכל בקבלנות, גם-כן אסור. ועיי' בכיאוור הלכה שביארנו, דבשדה יש לסמוך על דבריהם במקום הפסד, אבל בבית צריך עיון אם יש להקל בזה, דהוא נגד דעת כמה פוסקים. ועיי' בשערי-תשובה

שערי תשובה

[ג] חצרו. עב"ט. וכתב בשבות-יעקב ח"ג: בית שהוא עומד ליסוף מותר לשכור א"י בע"ש בקיבולת שיסמוך המפולת ע"י קורות, אך לא ישכור במ"י אלא יאמר כל המתקן אינו מספיק, וכן חבית שנסדקה ויכל לעשות כן, ע"ש. וכתב בשו"ת נ"ב ח"א סימן יב באחד שהיה דחוק לבנות הגג בחוה"מ סוכות, שאח"כ יקחו הפועלים למכצור ולא ישיגו בע"מ ויצטרך לישב בלי מחסה מזרם וממטר בימות הגשמים, וכתב שיש לצדד להחיר בקבלנות אף בשבת וי"ט, כיון שבק"ק פראג רוב בנינים שבונים היהודים הוא בקבלנות, ובפרט כיסוי הגגים, ולכן אין בזה חשדא מכני העיר רק מאורחים, ואינהו לא ידעי כלל אם הוא מלאכה ישראל. אך אף-על-פי-כן לא התייר כי אם בחול-המנוחה כצורך שהוא שבת המבורא, וגם כתב שלא יעמוד שם משגיח יהודי על הבע"מ, ואם א"א בל"ז יקח עני שאין לו

ביאור הלכה

כהאי גוונא: * או לקצור לו שדהו. עיי' במשנה ברורה מה שכתב בשם הט"ז, דאפילו אם דרך אנשי העיר לשכור פועלים בקבלנות גם-כן אסור, ויחשדוהו בשכיריים שגם זה הוא רגילות [ועיי' בפרי-מגדים דלדבריו, אפילו מנהג רוב העיר הוא בקבלנות אסור כיון דרגילים בשכיריים גם-כן. ולענין דעתי יש להשיב, דזה לשון הרא"ש פרק קמא דעבודת-גילולים בסופו: רבינו תם ו"ל התייר לישראל ששכר אומנא לבנות לו בית בקבלנות וכו', ועל זה השיג הראש ואמר רמח"ק דשמעתין דאמר אריסותיה קעביד בשדה אין ראייה לבקבלנות בתים, לפי שאין רגילות בשדה אלא אריסות וחכיות, אבל רוב בנין בתים על-ידי שכיריים, הלכך הוראה אומר שכיריים ניהו, עד כאן לשונו. ומשמע מזה דאם רוב העיר דרכן בקבלנות, אפילו בבתיים אין להחמיר. וידוע שדברי התוספות שהעתיק הט"ז בדבריו הם דברי ר"י שהשיג על רבינו תם, וכן דברי הרא"ש זה הוא גם-כן דברי ר"י, כמו שרמז עליהם הרא"ש שפרק ב דמועד-קטן סימן לו, עיי' שם]. והנה בתוספות ישנים כשבת י"ה עמוד א מוכח גם-כן כהט"ז, דאפילו רגילות בקיבולת גם-כן אסור כיון דרגילות גם-כן בשכיריים. ועיי' בפרי-מגדים שכתב, דלטעם הר"ן דאסרין אפילו בקיבולת דשדה משום דמיחזי לאינשי כשכיריים, היינו אפילו ידעו שקבלן הוא, לדידהו אין חילוק כל שאין האינדיהודי נוטל ברווח, ויבואו להחיר אף שכיריים ממש; לפי זה אפילו נתפרסם, ומנהג המקום לשכור רק בקיבולות, גם-כן אסור (וחמיר יותר לשיטתו מלשיטת התוספות הנ"ל), אבל לטעם השולחן-ערוך שכתב: ואינו יודע דשכיח ואומא שנתפרסם שזה האיש שכר בקבלנות או מלאכה בשבת, משמע דהיינו שנתפרסם שזה האיש שכר בקבלנות או שמנהג אותו המקום לשכור הפועלים בקבלנות, שרי, והוא מצד שם להקל בזה. ולענין דעתי יש לעיין הרבה בזה, דשיטת הר"ן הנ"ל לאו יחידאה הוא בזה, דיש עוד הרבה פוסקים דסבירא להו כוותיה לדינא, והוא הר"מ בתוספות עבודת-גילולים כ"א ע"ב ד"ה אריסא, בסוף הריב"ר, שכתבו התוספות מתחלה בשם ר"י משום דבנין בית רגילות לשכור מדי יום ביום וכו', אלא משום שאריסות יש לו חלק בגוף הפירות ודמי בשותף, מה שאין כן קיבולת שנוטל מנות בשכור, ורוצה לומר דעל-כרחן הוא כשיכרו של ישראל; ולפי זה כוונתו אפילו היכא שהוא מפורסם שהוא בקיבולת גם-כן אסור. וכתב בצמור פרק ב דמועד-קטן ובהגהת סמ"ק, והובא גם-כן בכליבדו, וגם בהגהות אשרי פרק קמא דשבת ובספר התרומה אות קמה [דשם כתב דעת עצמו, ובאות רמא העתיק דברי הר"ן]. משמע מכלול הדעיקר תלוי אם יש לו אינדיהודי חלק בגוף הרכר. ולפי זה אם יהיה הדרך בעיר רק בקיבולת בלבד, גם-כן אסור, כשיטת הר"ן הנ"ל [ולדידהו ניהא מה דסתם הגמרא בפרק ב דמועד-קטן ואמר: מקביל קיבולת בתוך התחום אסור, ולא חילק בדבר]. אכן מלשון הרמב"ם שהובא בשולחן-ערוך שכתב הטעם, שהוראה את האינדיהודי וכו' אינו יודע שצריך, ואומר וכו', משמע דאם מנהג רוב העיר בקבלנות יש להחיר אפילו בבית, וכמו שהוכחתי לעיל בריש סימן רמג שביאוור הלכה מן הרמב"ם גופא ובענין רובא להחיר, עיי' שם, וכן בתורת-האדם להרמב"ם שכתב גם-כן הטעם דשמא יאמרו שכיריים ניהו משמע גם-כן דסבירא ליה להקל בזה, וכן משמע גם-כן מרא"ש פרק קמא דעבודת-גילולים שהעתיקו דבריו למעלה ומריטבי"א שם בהא ענינא, דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש להקל אפילו בבית. ומצאתי בנודע ביהודה חלק א סימן יב שהעיר גם-כן דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש סברא להקל אפילו בשבת, מטעם דתו לא אתי למיחשדיה בשכיריים [ולפלא שלא זכר כל הני שיתא רבוותא הנ"ל ומשמע דסבירא להו דבכל גווני אסור וכנ"ל], ומכל מקום מסיק שם דיש להחמיר בזה, דשמא יבואו אורחים שאינם מאנשי עיר הוה, שהם אינם יודעים מהמנהג, ויבואו לחשדו שהאינדיהודים שכיריים אצלו, אם לא שעומד הבית כרחוב האינדיהודים, דאו יש להקל בשעת הרחוק משום הדאורחים לא ידעו כלל שהבית הוא של ישראל, ואנשי העיר שידעו מהו, הלא אמנה אצלם בקבלנות; ועיי' שם שכתב שחלק ישימיר שירא משגיח על הבעלי-מלאכה כדי שלא יהא מינכר שהוא של ישראל, ועם כל

שער הציון

(7) ר"ן ומגיד-משנה: (ה) מנן-אברהם: (1) חידושי רבי עקיבא איגר, וגם הפרי-מגדים כתב שנראה לו להקל, אך בחידושי רבי עקיבא איגר כתב דאפילו בקיבולת בית יש להקל כשמנהג כל העיר הוא בקיבולת, ובפרי-מגדים נזכר 'בקיבולת דשדה', ואפשר שגם דעתו כרבי עקיבא איגר, ומה שזכר 'שדה' לאו בדוקא:

הלכות שבת סימן רמד

התוספות	ג שם
מה"ש	הוא"ש
דירושלמי	שם
רמב"ם	שם
רמב"ם	שם
רמב"ם	שם

(ח) במדינה או בתוך (ט) התחום, אסור לו (י) להניח לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק: הגה ואפילו (יא) אם דר בין האינם-יהודים, יש לחוש לאורחים הבאים שם או (ס) [ס] לבני-ביתו שיחשדו אותו (ב"י בשם תשובת אשכנזים). ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, (יב) וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום שעושים בו מלאכה, (יג) מותר. ואינו יהודי שהכניס צאן של ישראל לדיר שדהו, (ע"יין לקמן סימן תקלו סעיף יד): ב [ב] [*] (יד) לפסול האבנים ולהקן

שערי תשובה

באר היטב

מה יאכל במועד, ע"ש: [פ] לבי"ב. עב"ה"ט. וע"יין בשו"ת פני יהושע כ"י: קהל אחד נדב לבם לבנות כהכ"נ, וטרם החילם לבנות קנו קרקע ליקח ממנה עפר וטיט ללבוך לבנים, ושכרו א"י אחד שיעשה הלבוני יוצרם, ונתנים לו סך קצוב מכל ארץ לבנים, וכתב דאין להתיר מחמת מקצת דרכם בקבלנות, אלא דוקא אם הרוב דרכת לעשות בקבלות, וכתב שיש מקום לצדד לפי ש"ל דהא דאסור לרבם מחובר אף שהיא מחוץ לעיר דווקא כשהתחיל הישראל הבנין בביתו, ולכן אף שסיתות האבנים הוא בביתו של א"י אולי יאורו כו', משא"כ היכא שלא התחילו עדיין במלאכה כלל, וסיוס התשובה לא נמצא, רק מראש ניכר שרחה או היתר זה, שכתב: חזרתי על כל הצדדין ולא מצאתי היתר כו', ע"ש. ולפי מ"ש הגמ"א דבשל רבים ליכא חשדא כי בזה היתר כו', הוא הוזמן כ"י וזה המצא לא שייך בזה עושה מחוץ לעיר. וע"יין בא"י שכתב ד"ל דשבות אף רבנים איכא חשדא, וצ"ע. וע"יין בשו"ת תפארת צבי סימן יד בקהל שכונים כהכ"נ בקבלות ע"י א"י והא"י רוצה לבנות בשבת, ואם לא יניחוהו אפשר שיחבטל הבנין ועכ"פ הפסד יותר משני מאות ר"ט שיעטרכו לשלם לו בחינם כבדי להשכיר נזקו משכירות פועליו, והביא שם מתוספתא שבת בשם בה"ע שאם יש חשש שיחבטל כו', וכו"כ כפ"מ, וכתב דאף שבא בשאלה שאין זה כרוז שיחבטל אם יפסידו, מ"מ יש לחוש שלא יתנו נדבה יותר וא"כ ממילא יחבטל, וגם יש עד היתר שקנו קרקע מהא"י ועדיין לא נקרא שם ישראל עליו לכן יש היתר שימכרו הכל הקרקע והצדדין לבנין א"י ע"י שיוגמרו הכתלים, רק אחר שיוגמרו הכתלים והגג או יחזרו ויקנו ולא יעשו מאז ואילך בשבת, משום הדכתלים והגג אין היתר שהיה להכריז, אבל בבנין התקרה ושאר ענינים שניכר שאין עושין כן בבנין הדיור רק לבנין כהכ"נ אין להתיר ע"י הערמת המכירה כיון שהוא ניכר לכל, ולכן אחר גמר הכתלים והגג לא יבנו בשבת. ע"ש [*] לפסול האבנים כו'. וכתב בדגול מרבבה שבאם הא"י מסתא אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קיבולת על הכל, והברירה עוד כיד הא"י לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אעפ"י

היה נראה צד היתר גם כזה, דמ"ש הגמ"א: בהכ"נ בקבלנות לא רצו הגדולים להתיר כי בזה הוזמן כ"י וזה המצא לא שייך בזה עושה מחוץ לעיר. וע"יין בא"י שכתב ד"ל דשבות אף רבנים איכא חשדא, וצ"ע. וע"יין בשו"ת תפארת צבי סימן יד בקהל שכונים כהכ"נ בקבלות ע"י א"י והא"י רוצה לבנות בשבת, ואם לא יניחוהו אפשר שיחבטל הבנין ועכ"פ הפסד יותר משני מאות ר"ט שיעטרכו לשלם לו בחינם כבדי להשכיר נזקו משכירות פועליו, והביא שם מתוספתא שבת בשם בה"ע שאם יש חשש שיחבטל כו', וכו"כ כפ"מ, וכתב דאף שבא בשאלה שאין זה כרוז שיחבטל אם יפסידו, מ"מ יש לחוש שלא יתנו נדבה יותר וא"כ ממילא יחבטל, וגם יש עד היתר שקנו קרקע מהא"י ועדיין לא נקרא שם ישראל עליו לכן יש היתר שימכרו הכל הקרקע והצדדין לבנין א"י ע"י שיוגמרו הכתלים, רק אחר שיוגמרו הכתלים והגג או יחזרו ויקנו ולא יעשו מאז ואילך בשבת, משום הדכתלים והגג אין היתר שהיה להכריז, אבל בבנין התקרה ושאר ענינים שניכר שאין עושין כן בבנין הדיור רק לבנין כהכ"נ אין להתיר ע"י הערמת המכירה כיון שהוא ניכר לכל, ולכן אחר גמר הכתלים והגג לא יבנו בשבת. ע"ש [*] לפסול האבנים כו'. וכתב בדגול מרבבה שבאם הא"י מסתא אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קיבולת על הכל, והברירה עוד כיד הא"י לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אעפ"י

ביאור הלכה

משנה ברורה

בשם נודע ביהודה סימן יב: (ח) במדינה. היינו בתוך העיר, שקרוי מדינה לפעמים: (ט) התחום. שרגילין אנשי העיר לפעמים לילך לשם: (י) להניח. איתא בספר חסידים סימן שמח: מעשה באדם אחד ששכר אינו-יהודי לבנות ביתו בקבלנות, והיה האינדי-יהודי בונה בשבת, והיו מתרעמים עליו ולא חשש לכן, ולא היו ימים מועטים שלא נשאר הקרקע, לא לו ולא לזרעו: (יא) אם דר וכו'. רוצה לומר, שהאור דר מחוץ לתחום העיר, ויש און עיר אחרת בתוך תחומו, אפילו הכי אסור, (ב) דגש לחוש לאורחים דמקלצי לגביה

המלאכה היא שם, אבל הוא בעצמו דר כביע: (יב) וגם אין עיר אחרת. והוא הדין כשדר שם (ט) איזה יהודי בתוך התחום של מלאכה גס-כן אסור, ויצוה להאינו-יהודי קודם שבת שלא יעשה בשבת: (יג) מותר. דתו ליכא משום מראית העין, ואינו יהודי כי קטרב כבידיה קטרב. והנה מתוך מה שנתבאר בזה הסעיף מוכח (י) דאסור לשכור אינו-יהודי בקבלנות לפנות זבלו מחצר והוא עושה בו בשבת, דהוא מתקן החצר בזה והוא בכלל מלאכת מחובר; ויש מקומות שנוהגין היתר לשכרו ליקח הזבל מרחוב אף שעושה בו בשבת, וכתב המגן-אברהם שטעמם, דבשל רבים ליכא חשדא, אבל בשכיר-יונים פשיטא דאסור. (יא) והאחרונים השיגו על טעמו, ודעתם דאין נפקא מינה בזה הנהגין בין רבים ליחיד, וגם הוא בעצמו כתב לבסוף דבמקום שאין נוהגין היתר ברחוב אין להקל, ע"יין שם טעמו, דיש חילול השם ברבר, וכדלקמיה. והנה אפילו אם נאמר דבשל רבים ליכא חשדא, מכל מקום הסכים (יב) המגן-אברהם שאין להתיר לבנות בית-הכנסת בשבת בקבלנות, כי בזמננו שאין האומות שכנינו מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם איכא חילול השם אם נניח אנחנו לעשות ביום שבת יום-טוב. (יג) ומכל מקום כתבו כמה אחרונים דאם יש חשש חס ושלוש שיחבטל הבנין בית-הכנסת לגמרי, מותר להניח לאינו-יהודי לבנות כשהוא בקבלנות, ובלבד שיהיה מפורסם לכל שהוא בקבלנות: ב (יד) לפסול האבנים וכו'. ודוקא כשהאבנים וקורות הם של ישראל, ונתנם לראשון אינו-יהודי לסתתם ולתקנם; אבל אם היתר יהודי מסתא אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קיבולת על הכל, והברירה עוד כיד האינו-יהודי לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אפילו עושה זה לצורך ישראל, אם אינו בביתו של ישראל, זה הוא מפורסם שעשה זה לצורך ישראל, מותר, שזה לא נקרא עדיין מלאכת ישראל, כן כתב הדגול מרבבה, וכבר קדמו בתשובת הרדב"ז בחלק ששי סימן נו, אך שמשיים שם, דאם היה האינו-יהודי

שער הצינן

(1) כן איתא בבית-יוסף וכן כתב הגר"ז: (ב) ואפילו אם המלאכה רחוקה מדירתו רק שהיא בתוך תחומי דירתו, נחשב כאלו היה עירו שמה, וכמו שכתב בבית-יוסף, והוא כוונת המגן-אברהם מה שכתב בסעיף-קטן ב דהג"ה מיירי במלאכת מחובר ותוך התחום: (ג) רבדראי לא גרע מחשש דאורחים אחרים: (ד) חיי-אדם: (ה) אליה רבה ותוספות-שבת וש"א: (ז) וכן כתבו בספר בית-מאיר וישועות-יעקב: (ג) באר היטב ותוספתא-שבת, והוכיאו כשערי תשובה:

הלכות שבת סימן רמד

הקורות, אפילו בביתו של אינו-יהודי אסור, כיון (טו) דלצורך מחובר הוא. (טז) ואם עשו כן, *לא ישקעם בכנין: הגה (יז) ויש אומרים דאם אינו מפורסם שהוא של ישראל, (יח) שרי (כל בו): ג' יאם בנו אינם-יהודים לישראל בית בשבת (יט) באיסור, (י) (כ) נכון להחמיר (כא) שלא יכנסו בו: הגה מיהו, אם התנה ישראל עם אינו-יהודי שלא לעשות לו מלאכה בשבת, *והאינו-יהודי עשאה

ד טור בסימן תקמג
מהא ומדעיקטן י"ב

באר היטב

ע"ש ישראל כ"כ, ומ"מ במקום שאין נוהגין היתר ברחוב אין להקל, מ"א. ונ"ל שאם ח"ו יש חשש שיתבטל הבית-הכנסת מלכנות שרי בקבלנות, עיין סימן תקמ"ד, ודוק: (י) נכון להחמיר. וב"ח כתב דבקבלנות יש לסמוך על ר"ת ומותר בדיעבד, וה"ה כשתיקן האבנים דמותר

שערי תשובה

שמפורסם שהוא לצורך ישראל, מותר, וזהו לא נקרא עדיין מלאכת ישראל, ובי"ח כתב דבקבלנות יש לסמוך על ר"ת ומותר בדיעבד, וה"ה כשתיקן האבנים דמותר

משנה ברורה

מסתת אותם בשבת סמוך לבנין, אין נכון הדבר, משום מראית העין, שלא יאמרו שכירו הוא: (טו) דלצורך מחובר הוא. כדי לשקעם בהבנין, על-כן חשבוהו כמחובר, וצריך למחות בידו (י"ז) אם הוא בתוך התחום (טו) אפילו עושה רחוק מהבנין: (טז) ואם עשו כן. עיין לקמיה מה שכתבנו בזה: (י"ז) ויש אומרים דאם אינו וכו'. היש-אומרים (טז) קאי אכולהו, דהיינו אף מחובר גמור לא אסרו בקבלנות אלא בסתמא, דמסתמא שם הישראל נקרא עליו, אבל בידוע לנו שאינו מפורסם הבנין על שם ישראל, לא אסרו בקיבולת; והא דציין הרמ"א היש-אומרים על סיתות אבנים, משום דבבנין ממש אין מצוי זה: (יח) שרי. היינו (י"ז) שאינו צריך למחות באינו-יהודי אם יעשה מלאכתו בשבת, (י"ט) ובלבד שלא יאמר לו שיעשה בשבת. וכל זה דוקא אם האינו-יהודי עושה בביתו, או שיהיה על-כל-פנים רחוק מהבנין, כדי שלא יהיה מינכר שהוא של ישראל, וכנ"ל. ומשמע (י"ט) ככתב אחרונים דסבירא לן לדינא כהיש-אומרים הוה לענין סיתות האבנים, ואפשר דגם המחבר מודה ליה בזה, אך לענין מחובר גופא, אפילו אם הבנין עומד במקום שאין ידוע שהוא שלו, גם-כן (כ) אין להקל, דיש לחוש לשכניו או לבני-ביתו שיוודעים שהוא שלו ויחשדוהו, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן ו: ג' (י"ט) באיסור. היינו, שהיה בקיבולת ובתוך התחום, דהוא אסור רק משום מראית עין, דבאמת אדעתיה דנפשיה עבדי, וכנ"ל; אבל אם היו שכני-ישראל, דמדינא אסור, יש בזה איסור מצד הדין בדעיבד ולא ינכרין בלבד, כן כתב המגן-אברהם, וכן מוכח גם-כן דעת הב"ח לענין שכני-ישראל, וכן כתב הח"י אדם, דבשכני-ישראל אסור מדינא בענין זה שהוא מיליתא דפרהסיא — לו לעולם, ולאחרים בכדי שיעשו, וכמו לקמן בסימן שכה סעיף י"ד, עיין שם. (כ"ז) ויש לקלן, דאף ככהא גזונא אינו אסור מדינא כי אם בכדי שיעשו. ועיין לקמן בסימן שכה סעיף י"ד שם במשנה ברורה: (כ"ז) נכון להחמיר. והאחרונים (כ"ט) כתבו, דבדיעבד יש לסמוך בקבלנות על דעת רבינו תם ומותר לדור בו אפילו לעצמו, וכן בסיתות האבנים ותיקון הקורות אם היה בקבלנות, יש להתיר בדיעבד לשקעם בכנין: (כ"א) שלא יכנסו בו. לעולם, (כ"ג) ואפילו אחרים.

ביאור הלכה

ירוחם, יש לעיין אם יש להקל אפילו בנתפרסם, וכנ"ל. אחר-כך מצאתי בנשמת-אדם כלל ג שגם דעתו להחמיר בזה, ועלי-כן צריך עיון לפעשה. והנה מה שכתבנו במשנה ברורה דקיבולת נקרא כל הבנין הוא רק בקבלנות, אבל לא כשהאדריכל בלבד הוא קבלן ושאר שכירים שתחתיו הם לפעמים שכיריים, כן כתבו האחרונים. ונראה לי הדכוונה הוא, דאותו בעל-הבית דרכו לשכור לפעמים בעצמו את השכירים שתחתיו לשכיריים, ולכן לא נקרא תו שם קבלנות על הבנין, אבל אם הדרך הוא תמיד שאין בעל-הבית יודע כלל מכל עסק, רק שהוא שוכר האדריכל והאדריכל בעצמו דרכו לשכור לפעמים שכיריים תחתיו, תו היה זה גם-כן בכלל קבלנות: * לא ישקעם בבנין. הנה בטור כתב דאסור לשקעם בבנין, והא דלענין בית כתב הטור בסימן תקמג, וממנו העתיק המחבר בסעיף ג, דרק נכון להחמיר, תיזק בתוספת-שבת דהכא שרצה לשקעם בבנין חשוב כלכתחלה. ומגן-אברהם בסעיף-קטן י משמע דגם זה חשוב כדיעבד, דיש הפסד על-ידי זה. ולעניות דעתי נראה דכדוונה שינה המחבר מלשון הטור ולא כתב בלשון "אסור", וכוונתו דרק נכון להחמיר בזה ולא כדעת הטור, וכן מוכח מהגרי"א בבית-אורו: * והאינו-יהודי עשאה בעל-ביתו. עיין במשנה ברורה סוף סעיף-קטן כב כמה שהבאנו בשם האליה רבה והסברנו טעמו, דהוה ליה להתנות מתחלה. ולכאורה יש להביא ראיה מעבודת-גילולים כ"כ, דמשמע שם דרק לרבי שמעון בן אילעזר אמרינן ליה לאינו-יהודי וצית, אבל לרב שמעון בן גמליאל אינו-יהודי לא צית, ולכן אוסר שם להשכיר לו מרחצו בתחלה, שבוודאי לא ישמע לו אחר-כך כשיאמר לו שלא יחממו בשבת; ואס-כן הכי נמי לענין קיבולת פשע כמה שלא התנה מתחלה עמו, דלבסוף לא יצית. וכן משמע מרש"י מודע-קטן י"ב ע"א דפירש שמעון בן גמליאל קיבולת בתוך התחום אסור, היינו שאסור ליתנו לו קיבולת כי עבדי ליה בשבתא, אלאם דלא סמכין על מה שיחממו אחר-כך, אם לא שיתנה עמו מתחלה, וזהו גם לרש"י כוודאי שרי. זהו ביאורו סברת אליה רבה. ומכל מקום דלינא צריך עיון, דמהרמב"ם [וכן מהשולחן-ערוך שהעתיקו דבריו בסעיף א] משמע דקיבולת מותר

שער הציון

(י"ד) מוכח מרי"ו ותשובת רבי"ז חלק ו סימן נו, עיין שם: (ט"ז) ספר התרומה, ולכילי עלמא אסור אם הוא קרוב לבנין, עיין שם: (ט"ט) עולת-שבת ואליה רבה, וכן משמע מהגרי"א, וכן מוכח בכל-כ"ו גופא, עיין שם. גם כפרי-מגדים באשלי-אברהם אות יג מצדד לומר כן, עיין שם: (י"א) כן משמע בכל-כ"ו גופא: (י"ב) דלא עדיף מתלוש לקמן בסימן רנב: (י"ט) עיין בב"ח דסבירא ליה דגם המחבר מודה באינו מפורסם, וכן משמע בפרישה דהלכה כהכל"ב, אך שהזכירו דבריהם לענין סיתות אבנים, וכן מוכח בחי"אדם לענין סיתות אבנים דאם אינו מפורסם שרי. ואף שראייה עוד לאיזה אחרון מחמיר אף לענין סיתות אבנים, נראה לי שאין לחוש לזה, דבלאו הכי הרי"י וצפת' התרומה מפקקים בענין סיתות אבנים כיון דבאמת הוא תלוש, וגם הב"ח מיישב שיטתם, עיין שם: (כ) עיין בפרי-מגדים אות יג, ונראה לי ברור כמו שכתבתי, דכן הוא דעת מגן-אברהם בסעיף-קטן ד ואליה רבה שם ושאר אחרונים, וכן משמע בתוספות-שבת ובלבד-שישרי ההג"ח דאסור משום דלא פלוג: (כ"א) כן משמע מ"ט"ז בסעיף זה, דסתם וכחב דאפילו נעשה באיסור גמור אין אסור מדינא רק נכון להחמיר, וההיא דשכ"ה סעיף י', התם משום דגנאי הוא שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת בשבילו, וכמו שכתב הט"ז שם באות יג ונוטה שם מדינת המגן-אברהם בשם הרמב"ם דהוא הדין בכל פרהסיא] בשם הרי"ן, [וכן משמע קצת דעת האליה רבה בסימן זה: (כ"ג) הם הבי"ח בתחלת סימן רמד והט"ז והחי"אדם ושי"א: (כ"ג) מגן-אברהם:]

הלכות שבת סימן רמד

התורה	ספר	ה' עיינן לקמן
מלכות	ד' רמב"ם	סימן תקמג: ד' *מלאכת פרהסיא, אפילו במטלטלין, כגון ספינה (כג) הידועה לישראל, *דינה
הושב"א	שם	כמו מלאכת מחובר: ה' אם שכר אינו יהודי לשנה או לשתיים (1) [1] (כד) שיכתוב לו (כה) או
הושב"א	שם	שיארוג לו בגד, הרי זה כותב ואורג בשבת, כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו
הושב"א	שם	בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא, (כו) שלא יחשוב עמו יום יום ולא יעשה המלאכה
הושב"א	שם	(כז) בבית ישראל. (כח) *וייש מי שאוסר בשוכר אינו יהודי לזמן: הגה ודוקא ששכרו
הושב"א	שם	(כט) למלאכה מיוחדת כגון בגד לארוג או ספר לכתוב, אבל כששכרו (ל) לכל המלאכות שיצטרך תוך

שערי תשובה

ע"ש: [1] שיכתוב לו. ע"ה"ש. וכתב ב"ב מהדרוא תניא שנשאל מגביר א' היושב באמ"ט אם יוכל לעשות תורת שיוכל לדפוס בו דוגמת חתימתו מש

ביאור הלכה

למסור לו לכתחלה, אלא דכשיגיע יום-שבת ימחנו ולא יניחנו לעשות מלאכה, ובעניני מרחץ גם הרמב"ם כתב דאסור להשכיר לו, כלשינא גמרא, ועל-כרחק דצריך לחלק, דלענין מרחץ שהוא שכור לאינו-יהודי לגמרי סבירא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דלא ציינת לנו לשבות ביום השבת, מה שאין כן בקיבולת: * דינה כמו מלאכת מחובר. עיין בסימן רנב סעיף ג דכתב שם המחבר על דין זה: יש להחמיר ולאסור, משמע דלאו מדינא כליכך, והוא סותר להך דהכא: כן כתב המגן אברהם בסימן רנב סעיף-קט"ז. וגם הגר"א בכיאוורו שם כתב דסותר להך דהכא. ולדינא משמע מאחרונים [התו"ש והגר"ז והח"א] תתפסו להך דהכא לעיקר, וכן משמע שם במגן-אברהם גופא, עיין שם: * ויש

אלא (כו) יראה למחות לו ולמנעו מפעולתו. וכתב האליה רבה, דמכל מקום נראה שאין צריך ליתן להם מעות כדי שיפסקו, כיון שבכך התנה מתחלה ונרצו לכך, עד כאן דבריו. ומשמע מלשונו, דאם לא התנה מתחלה אין די במחאתו בלבד, אלא צריך לפזר ממעותיו כדי שיפסקו, ונראה שטעמו דפשע, דהוה ליה להתנות מתחלה, (כז) וצריך עיון לדינא: ד' (כג) הידועה לישראל. אין מיירי שעושה אותה ברשות ישראל, דאי הכי אפילו היה דינו רק כמטלטלין דעלמא גם-כן היה אסור, כדמוכח בסימן רנב סעיף ב דאף במטלטלין אסור אם עושה אותה ברשות ישראל, אלא מיירי שלא בביתו. ועיין במגן-אברהם ושאר אחרונים, ודוקא אם עושה את הספינה במקום גלוי ומפורסם, דאם בצנעה אין להחמיר בה, כדמוכח בסימן רנב סעיף ג: ה' (כד) שיכתוב לו. כתב מגן-אברהם: כוונת הרמב"ם, כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד או חייט מיוחד, שבכל עת שצריך השר לכתוב מחוייב לו לכתוב, ובעת שאין צריך לו יושב ובטל, ולכן מותר לכתוב או לארוג בשבת, שהוא עושה בכל עת שירצה, שהרי ישראל אין אומר לו לעשות בשבת, ואם רצה עושה למחר, ואין ישראל מרויח במה שעושה בשבת; (כח) אבל אם שכרו לארוג לו תמיד בשנה זו או לכתוב לו תמיד, אסור אף להרמב"ם לכתוב לו בשבת, אף שאין מדקדק עליו על ביטול איזה יום, מכל מקום הרי מרויח ישראל בעשייתו. ומהט"ז משמע (כט) דגם ככהאי גוונא חשוב להרמב"ם קבלנות, כיון שאינו מקפיד עליו אם יבטל איזה יום, דאם הוא מקפיד עליו שלא יושב איזה יום בטל אסור לכולי עלמא, דהוי כאלו ציווה לעשות ביום השבת. עוד כתב הט"ז, דאם שכרו לגמור ספר או בגד תוך אותו זמן, (ל) הוא כמקפיד, והיינו בשידוע דאי אפשר לגמור אם לא שיעשה גם בשבת, ואף שאם יאנוס עצמו וישב בלילה יוכל לגמור בחול, אף-על-פי-כן הוי זה כמצוה לו לעשות בשבת [כן באר הפריימגדים כוונתו והסכים עמו נגד האליה רבה]: (כה) או שיארוג לו, הרי זה וכו'. כן צריך לומר: (כו) שלא יחשוב עמו. רוצה לומר, שלא ידקדק עליו אם מבטל איזה יום ממלאכתו: (כז) בבית ישראל. דבזה אפילו קבלנות גמורה אסור, כדלקמן בסימן רנב: (כח) ויש מי שאוסר. הוא דעת הראב"ד. והנה לרעת הט"ז הנ"ל ניחא בפשיטות טעם הראב"ד, דסבירא ליה דאף שאינו מקפיד על ביטולו מכל מקום הרי ישראל מרויח על-ידו; ולדעת המגן-אברהם הנ"ל גם-כן ניחא, דסבירא ליה להראב"ד דהישראל מרויח במה שעושה בשבת, דשמיא יצטרך גם למחר לכתוב ולא יוכל לעשות שניהם כאחד: (כט) למלאכה מיוחדת. דבזה אפשר שלא יגיע לישראל ריווח על-ידי-זה שהוא עושה בשבת, כגון שלא יצטרך ישראל אריגה או כתיבה כליכך. (לא) אבל אם לכל המלאכות, קרוב הדבר לודאי שיצטרך למחר מלאכה אחרת, ואם-כן מרויח ישראל במלאכת האינו-יהודי בשבת, ולכך אפילו אם לא יחשוב עמו יום יום אסור: (ל) לכל המלאכות. ומטעם זה יש למחות ביד השפחות כשעושיין מלאכת אדונייהן בשבת, אפילו כשעושיין שלא בבית ישראל ושלא בציווי בעליהן, דהא הם שכורין לכל המלאכות; וכל-שכן כשעושיין בבית ישראל, דזה אסור אפילו בשכור למלאכה מיוחדת, וכנ"ל. ועיין בט"ז סעיף-קט"ז א דמביא בשם רבינו שמחה, דהוא אסור להשפחה אפילו לעשות מלאכת עצמה בבית בעליה, והטעם, מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה. והאליה רבה הביא בשם ספר התרומה דמלאכת עצמה מותר, ודעתו שגם רבינו שמחה מודה לזה, עיין שם בדבריו. והפריימגדים יישב דברי הט"ז, עיין שם. ועיין בספר חיי-אדם כלל סד, דלתקן השפחה

שער הציון

(כז) אליה רבה חיי-אדם כדעת השולחן-ערוך, ונפקא-מיניה מזה לדין לענין שכיר-יום גבי אחרים: (כט) עיין באליה רבה שדעתו דמטלטלין בבית ישראל דינו כקרקע: (כו) פשוט בדמחאה לכולי עלמא מהני אפילו בקרקע, דמאי הוה ליה למעבד. ולא הקשה המגן אברהם אלא משום דביאוורו הוא כמו שפירשנו, וכמו שכתב המגן-אברהם בעצמו לקמן בסימן תקמג סעיף-קט"ז: (כז) עיין ביאור הלכה: (כח) וכן כתבו התוספות-שבת וחיי-אדם: (כט) וכן משמע מאליה רבה כהט"ז: (ל) ולא החיר הרמב"ם אלא כשאין עליו לגמור המלאכה ואין מקפיד על ביטולו: (לא) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רמד

זמן השכירות, (ט) *לכולי עלמא אסור (ב"י), *וכמו שיתבאר סוף סימן רמו: ו' ייחודי הקונה מכס (לא) ומשכיר לו אינו יחיד לקבל מכס בשבת, מותר (לב) אם הוא (ט) [ע] בקיבולת, דהיינו

שער השוכה

באר היטב

הרמב"ם, כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד שכל עת שצריך השר לכתוב מחוייב לו לכתוב ובעת שאין צריך יושב בטל, לכך מותר לכתוב בשבת, שהוא עושה בכל עת שירצה, שהרי ישראל אינו אומר לו לעשות בשבת ואם רצה עושה למחר ואין ישראל מורה כמה עושה בשבת. והשי מי שאוסר הוא הרב"ד, וד"ל ידשאל מריח במה שעושה בשבת, דשמא יצטרך גם למחר לכתוב ולא יוכל לעשות שניהם כאחד: (פ) לכ"ע אסור. דקרוי הדבר לודאי שיצטרך למחר למלאכה אחרת, וא"כ מריח ישראל במלאכת הנרי בשבת, וה"ה אם שכרו לכתוב לו תמיד זהו פשיטא דאסור לכתוב לו בשבת, מ"א: (ט) בקיבולת. דאז שרי מרינא. ואע"ג דיש חילוק בין קיבולת שאין ישראל קובע מלאכתו לא"י בשבת, כמ"ש ר"ס רנ"ב, ובכסו קובע לו דוקא בשבת, מ"מ שרי משום פסידא, ומה"ש שרינן הכא אפ"י דהוי כפרהסיא. וא"ל למה לא התירו נמי במרחץ בסי' רמג משום פסידא, דלא התירו אלא בהפסד גדול, עיין ט"ו. יהודי ששכר המלח, מותר להשכיר לו פועלים בקיבולת שאם יעשו לו כך וכך מלח יתן להם כך וכך, רש"ל סימן ק. עיין יד"ארחן מה שמביא בשם סי' נחלת יהושע ומסי

וביום השבת יצוה להדפיס החימתו על הכתבים שהוא צריך לתתום, אסר לו. וע"ש מ"ש בענין כתב שלהם. ובשו"ת בית"אפרים חלק א"ה"ע מכבאר בענין זה באורך: [ע] בקיבולת. עב"י"ט. וכתב בפנים מאירת ח"א סימן לה: שוכרי אורזא"ש קהניצו"ס מן השר דהיינו לחפור עפר הולתיך ממנו בולד שורפים וצורפים העפר בתנורים אש תמיד חוקר, וכתב שלענין העפר יש היתר בקבלנות, דהיינו מקום עגלות עפר אתן לכך כן וכך, אבל בהתכת העפר אין היתר אלא שימכור עפר שבת לאינו יהודי לן החיתוכ הגדולות בסך קצוב והפועל יעשה לעצמו החתיתוכ הקטנות בשבת כפרעון חובו, ורשות ביד ישראל שיקח אח"כ כפרעון חובו החתיתוכ קטנות שראויים למכור בכוק, וכן היתרון וזכות כהו"ט ימכור קודם שבת כל מי שיש לו כהו"ט דאז כבידית טרת, ואחר שבת יקבל הישראל הזוכית שעשה הפועל ברמי המכר, ע"ש. ועיין באשל-אברהם בשם נחלה ליהושע, ועיין לעיל סימן רמג ס"ק ו. וכתב בדבר"שמואל סימן קלב על כפרעון חובו, דהיינו חיבור כלימ ונגללים שהאומנים טורח ושוורים את המשלוח: ובמכ"כ כתב בשו"ת יד"ארחן דור"אמת חוקר בזה קצוב איהו תיקון כהו"ט ופועלים שכורים מתפסקים בו והבית של ישראל, יש לאסור, וכתב שהתיקון המזיל הוא להשכיר הכל לפועלים בעד שכירותם כ"כ לירות משי לשנה כ"ו, וכתב"כ כתב בשו"ת יד"ארחן דור"אמת חוקר בזה קצוב איהו תיקון כהו"ט שיהיה מותר עפ"י הדין, ע"ש. ועיין בשו"ת מהרי"ט צהלון סימן טו שכתב להתיר המסבאבאניס דהיינו מקום שעושים הבורות כיון שידוע הנמנה לעשות בקיבולת, וכן הוא בענין הבנין וזריגת בגדים, אם מותר המדינה שלא לשכור יום רק בקיבולת, שרי. וע"ש לענין עישון הכוורת, שיאמר למה אתמול לא עשנת בפני הכוורת ולא היית מפסיד שכן. וע"ש בסיומן רמה להתיר אמירה לא"י לעשות מעשה שעושים להתחיר הצורנין שכרונו הכוורת לקומון, ע"ש. ועיין בהל"ק"ט בדין א"י בונה בביתו והוא בחוקת ישראל, ע"ש. וכתב בשו"ת ניב מהורוא תנינא סימן ב"ח: ישראל שיש לו פארב"ק של קאטיון כל של המכיל של ישראל וגם הבית שלו אך עומד ברחוב א"י והפועלים הם בקבלנות, והנלה להתיר כיון שמפורסם לכל שהפארב"ק רדכו להיות בקיבולת ועומד בין א"י והביטול הפסד רב שיצטרך לשלם לפועלים בחינם, אך יזהר היהודי שלא יבוא לבית החווא בשבת, ע"ש. ועיין ברוב"י חלק ב' סימן ג': מי שלקח מכס הדאמי"ט וצריך לקנות שוורים לעשות סקאר, ואם לא יעשו מלאכה בשבתו וירש יופסד הכל, ע"ש אופני היתיר. והצינו בחובות לחמיתורה סימן ג' וסימן ד'. ועיין בבנירוד הלכות שבת באחד שיש לו חנות שמתעסק במלאכת הספרות, ודרך ליקח לו מסייע, ולוקח בעל החנות והצינו ממה שמשתכר זה, מותר, דהוי כאריות, ואפילו אם אח"כ התנו שזה יתן כ"כ שכר לבצל החנות והמותר הכל לעצמו מותר, אעפ"י שהחנות עד היום בחוקת ישראל

ביאור הלכה

משנה ברורה

בגדיה, לכולי עלמא מותר בבית בעל-הבית, שהוא ניכר שמלאכת עצמה היא עושה, ועיין שם עוד מה שכתב בענין זה, ועיין מה שכתבנו בסעיף-קטן לה: ה' (לא) ומשכיר לו אינו יהודי. הלשון אינו מדוייק, כי הכוונה הוא ששוכר את האינוריהודי [אחרונים]: (לב) אם הוא בקיבולת. דאז שרי מדינא, כמג בעורות לעבדן בריש סימן רנ"ב, דמותר להתיר לו קודם שקמת החמה אם הוא בקיבולת, משום ידעתא דנפשיה קעבידי. ואף-על-גב דאסור שם לקבוע לו מלאכתו בשבת, ועוד, דהוי מילתא דפרהסיא, שהעסק היה ידוע לכל שהוא של ישראל, וכמו שהיה עושה האינוריהודי עתה בבית ישראל דמי, דאסר שם, מכל מקום התירו בזה משום פסידא, דאדם בהול על ממונו, ואי לא שרית ליה אתי לגבות בעצמו

מי שאוסר. עיין באליה רבה שדעתו להורות כהדעה הראשונה, ומכל מקום לכתחילה טוב ונכון לצאת גם רצונו, שכן גם המגיד-משנה נשאר אצל דין של הרמב"ם שצריך עיון, וגם הלבוש כתב דמסתבר דעת הראב"ד, אלא דמשמע דלבוש מפרש פלוגתיהו כדעת הטי"ז; ונראה דבאופן שמיירי המגן-אברהם, לכולי עלמא מותר לדעת הלבוש: * לכולי עלמא אסור. הנה אף שגנרשם על זה "בית יוסף", המעיין בבית-יוסף גופא יראה דלא אפיקא ליה בזה, רק דעת הרמ"א בעצמו כן. וכן כתב דרגול מרבה: * וכמו שיתבאר סוף סימן רמו. היינו בסעיף ו' שם, דאם היה שכיר-שניש אסור לשלחו ערב-שבת באגרת, דאם היה מיחשיב קצץ, גם בערב-שבת היה מותר, כמו שכתב שם בסעיף א. ומכל מקום אינו מיושב, דאם היה חושב המסחר דבר זה ללא קצץ, גם בדי' הוי אסור לדעתו בסעיף א, עיין שם, ועל-כרחן דהשולחן-ערוך מסתפק בזה ולכן צידד להקל על-כל-פנים שלא בערב-שבת,

ויבוא ליידי איסורא דאורייתא, דשמא יכתוב פתקא כדרך המוכסים [בית יוסף]. ולפי זה שמע דבמכס שאין כותבין, כגון אותן שולקחין מיני מאכל במכס, אסור אפילו עליידי אינוריהודי, דלא יבוא ליידי איסור דאורייתא אפילו אי לא שרינן ליה; אבל הטי"ז ומגן-אברהם (לג) מסקי דאפילו באופן זה שרינן עליידי אינוריהודי משום פסידא, מיהו, בעצמו אסור לקבל אף המכס של מיני מאכל, אפילו אם לא הובא מחוץ לתחום ולא שייך בו חשש צידה ומחובר, משום "ממצוא חפצך", וכמו שכתב סימן שו [א"ר]. יהודי ששכר בישול המלח מן השר, (לג) מותר להשכיר לו פועלים בקיבולת, שאם יעשה לו כך וכך מלח יתן לו כך וכך. ואף-על-פי שהכלים והעצים הם של ישראל, שרי [ובלכרד (לד) שלא יביאו עצים מרשות ישראל בשבת, שכל קבלנות אינה מותרת אלא-אם-יכין מסר לה מערב-שבת כל מה שרוצה למסור לצורך המלאכה, ויציאום מרשותו מערב-שבת]. אבל אין היתר לשכור אינוריהודי על שבת וחודש, דמכל מקום מריח ישראל כמלאכתו, וזו היא היתר אלא בקבלנות [ח"א]:

שער הציון

(לג) טעם הטי"ז, דאפילו בדרכבן כמיליין עליידי אינוריהודי משום פסידא, שלא יבוא ליידי איסור חמור מזה דהיינו עליידי עצמו. ועיין בתוספות-שבת שחידושו אינו בודר, שחלי' בפלוגתא בסיומן שלו סעיף ב, ע"ש. וטעם המגן-אברהם, דהבא מותר אפילו למאן דאית ליה בסיומן שו סעיף ה וסעיף ט' ולא שרינן שבות דשבות במקום פסידא, משום דבענינו הוא כמציל מידו שלא ישחקו ממונו ביד אינוריהודי: (לג) מגן-אברהם בשם רש"ל. וקיצר מאד בהעקמתו, ולהתוספות-שבת המצאתי-השקל אין מותר בזה אלא-אם-יכין לא קבע לו מלאכתו בשבת, דבהו לא מקרי פסידא כמו לגבי מכס, עיין שם ברש"ל. ומפרי-נגדים משמע דבכוונה שניה המגן-אברהם העתקתו, וטובר דמי בזה למכס ומשום פסידא, ולדידיה נראה לכאורה דאפילו אם שכרו לחודש גס-יכן שרי משום פסידא. ומפני שכמה אחרונים סבורים כהרמב"ם, לכן העתקתי אף דברי החיי"אדם לדינא אף דנראה דהפרי-נגדים פליג עליה: (לג) הגרי"ו, וגם הוא סתם כרש"ל הנ"ל:

הלכות שבת סימן רמד

שאוּמַר לו לַכְּשִׁתְּגַבֵּה מֵאֵה דִינָרִים (לג) אַתָּן לָךְ כֶּךְ וּכְךָ : הגה וכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לאינייהודי, (לד) והאינייהודי יקח הרווח של שבתות לעצמו, ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, *דבמקום פסידא כהאי גוונא (לה) לא חששו (כ"י). וישראל הממונה על מטבע של מלך, (י) (לו) דינו כדין הממונה על המכס, ואף-על-פי שמשמיעים קול בשבת בהכאת המטבע (גהות מיימוני פרק ו). ועיין לקמן סימן רנב. ויזהר (לו) שלא ישב הישראל אצל האינייהודי

באר היטב

דת ודין סימן ו: (י) דינו כדין. ומותר ליתן כסף לאינייהודי לתקן לו

משנה ברורה

(לג) **אתן לך כך וכך.** דהיינו שאין מזכיר לו יום השבת כלל, אלא בסתמא: אם תגבה כך וכך אתן לך סך כך וכך, אם-כן לא הוי שכיר-יום, וגם לית כאן שכר-שבת כלל, שכבר שכר מהשר המכס של כל השנה עם השבתות בכלל [פמ"ג]:

(לד) **והאינייהודי יקח וכו'.** רוצה לומר, דבזה גסי-כן מדינא שרי, דאינייהודי כי עביד אדעתא דנפשיה עביד. וכתב המגן-אברהם, דגם משום שכר-שבת לית בזה אף שהוא משכירו לשבת לחוד, משום דהרי הוא כאלו קנה ממנו המכס והוי ליה כאלו יודע שיביאו לו אינם-יהודים סחורה בשבת, ומכרה בערב-שבת לאינייהודי שהוא יקבלה ממנו בשבת, דפשיטא דשרין, וכן גבי מטבע, מוכר לו הרומנא בעלמא מה שיש לו מהמלך וכל הרווח יקח האינייהודי, ואין בזה רק

הוא והוא מתעסק בה בחול מ"מ ליכא חשדא, כיון שדרך ליתן החצי. ובנותן

שערי תשובה

ביאור הלכה

וסמך אשיטת הרא"ש שם. וכבר העירו האחרונים בזה: * **דבמקום פסידא וכו'.** הקשה מגן-אברהם, הלא משום שכר-שבת לא מקילינן אפילו במקום פסידא, כדמוכח בסימן רמג בתנור ומרחץ, דשם איכא לפעמים פסידא יותר ממכס, עיין שם; ותירץ דכל מקום באותו היום יש פסידא במכס, דחשבינן לכל יום בפני עצמו, ורוצה לומר, מה שאין כן במרחץ דשם הוא רק מניעת הרווח. ועיין שם עוד מה שתירץ לבסוף, והעקנהו במשנה ברורה. ומשמע דבעצם הענין לא פסיקא ליה להמגן-אברהם לפי המסקנא שלו אם מקילינן כלל משום פסידא לענין שכר-שבת; אבל הט"ז בסימן רמה סעיף-קטן ו סוכר בהדיא, דבמכס שריא עסק גדול [וכן גבי מטבע] לא אסרינן משום שכר-שבת, דאדם בהול על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לידי איסור יותר גדול, וכן דעת התוספות-שבת גסי-כן דבהפסד גדול מקילינן לענין שכר-שבת גסי-כן. ועיין בביאור הגר"א דמשמע מנייה דמה שכתב הרמ"א דבמקום פסידא כהאי

משום מראית העין, שיאמרו שהוא עושה לצורך ישראל, שישראל שכרו לכתוב בשבת ולקבל המכס; וזהו שכתב הרמ"א "ולא חיישינן וכו' דבמקום פסידא וכו'", ולא הזכיר כלל משכר-שבת. ועיין בביאור הלכה: (לה) **לא חששו.** דע, דמשמע מכל הפוסקים, דלא התירו אפילו במקום הפסד גדול אלא באופן זה שצייר השולחן-ערוך, דהיינו או בקיבולת או שמשכיר לו את גוף הרווח, דבכל זה העובד-גילולים אדעתא דנפשיה קעביד, אבל בשכיר-יום ממש אסור בכל גווני. ומזה תדע, שאותן האנשים המחזיקים בית-משקה, שלוקחין מערב-שבת איזה אינייהודי בביתן על יום השבת לעסוק במכירת המשקה, (לה) שלא כדין הם עושין, דאף אם נחשוב מניעת ריווח יום השבת להפסד גדול, מכל מקום הלא לא התירו בשכיר-יום ממש; וגם דאולי הוא רק בכלל מניעת הרווח, כמו שכתבו האחרונים לענין תנור ומרחץ, ועל-כל-פנים אין להתיר אלא באופן שצייר השולחן-ערוך והרמ"א, או (לו) שיקנה לו מערב-שבת כל הדברים שנותן לו למכור, (לז) ואף דעל-כל-פנים עדיין העסק נקרא על שם ישראל, זה מותר משום פסידא. ולפי מה שכתבנו וקמיה בשם הט"ז, יהיה מותר בזה לישראל לישב מרחוק ולשמור שלא יגובו האינייהודי מהעסק, אך שיזהר שלא יתערב בהעסק ושלא ידבר עמו כלום מענינים ההם, והוא דבר שקשה ליהרהר שלא לדבר כלום כשיושב שם, אך העולם נהוגין להתיר, והנח להם, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזיזין [תו"ש]. והבטח בה' ואינו מחפש צדדי קולות על שבת, אשריו: (לו) **דינו כדין וכו'.** ועל-כן מותר ליתן הכסף לאינייהודי מבעוד יום בקיבולת, שאם יעשה לו מן הכסף כך וכך יתן לו כך וכך, או שישכיר לו הישראל הרווח שיעלה מזה בשבת להאינייהודי וכנ"ל, (לז) משום פסידא: (לז) **שלא ישב הישראל.** שהשכיר לו, או שלוחו. וכתב הט"ז, דמה שאסור לישב שם היינו כדי לידע מה היא ההתעסקות שעושה האינייהודי וכדי לקבל הימנו חשבון על זה למחר, דזה אסור משום "מצוא חפצך", כדלקמן סימן שו סעיף א, אבל אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור את האינייהודי שלא יגנוב מן המכס, מותר; ומזה ניחא מה שנהגו מחזיקי רחיים מהשר להושיב שם ישראל אפילו בשבת, רק יזהרו שלא ידבר כלום בהעסק, עד כאן לשונו, וכן כתבו (לז) שארי אחרונים:

א ישראל ואינייהודי וכו'. דע: ההיתר גמור הוא באם הישראל יש לו איזה עסק או מלאכה בשותפות עם האינייהודי, שיתנו מתחלה קודם שלוקחין בשותפות: עבוד אתה בשבת ותיקח כפי מלאכתך, הן רב או מעט, ואני אעבוד כנגדך יום אחד בחול ואטול כפי מלאכתי; ובשעת חלוקה יטול האינייהודי שכר עבוד השבת, והישראל יטול יום אחד כנגדו, הן רב או מעט. אבל אם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה אומר האינייהודי: טול אתה כנגד עמלך בשבת ואני בחול, זהו ודאי אסור. ואם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה חלקו סתם בכוונה, זהו בעיא בגמרא ולא אפשיטא, ופסק הרמב"ם לחומרא והרא"ש לקולא, והמחבר סתם כהרמב"ם, והרמ"א פסק בהג"ה כהרא"ש במקום הפסד גדול. ואם התנו קודם שבאו להשתתף כנ"ל,

שער הציזין

(לה) דאפילו למאן דשרי שבות דשבות במקום הפסד לקמן בסימן שה, היינו כשאין לו עצה אחרת, אבל בזה הלא יכול לתקן הדבר מערב-שבת, וכמו שכתוב בשולחן-ערוך, או שיקנה לו מבעוד יום: (לו) היינו במשיכה ובכסף, ועל-פי הרחק בכסף בלחוד, שיתן לו מקצת מעות על זה: (לז) כן משמע ממגן-אברהם סעיף-קטן יח כמה שכתב לענין מכס היכא שמשכיר לו ערב-שבת: (לז) והיינו אפילו אם הוא מילתא דפרהסיא וידוע שישראל שכרו מהמלך. ושלא במקום פסידא, כגון כאיש אחר שנותן כסף לאינייהודי, על זה אינו מותר אפילו בקבלנות, אלא-אם-כן עושה האינייהודי בביתו, כדי שלא יהיה שם הישראל נקרא על זה, כן מוכח מאחרונים: (לז) הגר"ז וחי-אדם ושולחן-שלמה, ואפשר דגם המגן-אברהם בסעיף-קטן כן שכתב הטעם שלא יאמרו לצרכו הוא עושה. גסי-כן מודה היכא דיש לחוש לפסידא, וכו' כתב בספר תוספות-שבת. עיין שם:

הלכות שבת סימן רמד רמה

בשבת כשעוסק (יב) [ט] *במלאכתו במטבע או בקבלת המכס (מדרכי פ"ק דשבת):

רמה ישראל ואינו יהודי שותפין איך יתנהגו בשבת, וכו' ו' סעיפים:

א *ישראל ואינו יהודי *שיש להם (א) שדה או תנור או מרחץ או זרחיים של מים (ב) בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, (ג) אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף (ד) שיהיה שכר השבת לאינו יהודי לבדו (ד) *אם עם (ה) ואם הרבה, ושכר יום אחד כנגד יום

א עבודת גילולים כ"ב
ושם בחוסמת
ב הראש שם

באר היטב

מעות כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין לחוש כיון שהאינו יהודי עבדי בשכרו, הגי' מ"א: (יב) במלאכתו. לא מיבעיא כשהמכס הוא לישראל, אלא אפילו השכרו לאינו יהודי ולשבתות ואין לו עסק בכך אפ"ה אסור, שלא יאמרו לצרכו הוא עושה. כתב הט"ז: הא דאסור לישב שם היינו כדי לידע מה היא ההתעסקות שעושה האינדי יהודי וכדי לקבל ממנו חשבון ע"ז למחר, אבל אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור את האינדי יהודי שלא ייגוב, מותר; וכוה נידח מה שנהגו בחזקת רחיים מהשר להושיב שם ישראל אפילו בשבת, רק ויהיה שלא ידברו כלום בהעסק, עכ"ל. והיד"אהרן חולק עליו, ודכל גוהני אסור לישב שם, ע"ש. אין לישראל לקבל דבר-ישראל במכס אפילו לא הובא מחוץ לתחום ואין בו חשש צידה ומחובר, מ"א, ע"ש. ועיין בתשובות מהר"א ששון סימן קנז, ובספר דת ודין סימן ו, ובספר משנה למלך בפ"ו מהלכות שבת, ובתשובת פנים מאירות סימן לח:

(ב) בשותפות. דע, ההיתה גמור הוא באם הישראל שיש לו שדה בשותפות עם האינדי, שיתנו מתחלה קודם שילוחקין השותפות: טול אתה בשבת ואני בחול אם רב או מעט, ובשעת חלוקה יטול האינדי שכר שבת ישראל יטול יום א' אסור. ואם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה לקח האינדי יהודי בשבת בלא אמירת ישראל, זה חלוקה אומר: טול אתה בשבת ואני בחול, זהו רדיא אסור. ואם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה לקח האינדי יהודי בשבת בלא אמירת ישראל, זה נקרא לא התנו וחלקו סתם ובעיא הוא בגמרא ולא אפ"שטא, ופסק הרא"ש לקולא והרמב"ם לחומרא, דפירש בגמרא דאמר ואם באו לחשבון אסור,

שערי תשובה

משנה ברורה

ובשעת חלוקה נתרצו לחלוק בשוה, זהו מותר אף להרמב"ם, וכמו שכתוב בסעיף ב. זהו עיקרי הדינים שבסעיפים הראשונים, ויתר הפרטים וגם טעמיהן יבוארו לקמיה: (א) שדה או תנור וכו'. טעם הדברים אלו דבעינן התנו, דאי לאו הכי, כיון דמתחלה בשעת עשיית השותפות היה מוטל המלאכה ע"ש שניהם יחדיו, ולהכי לא אחר"כ יאמר להאינדי יהודי: עשה אתה לבדך בשבת ותטול לך כל הרווח של שבת, ואני אעשה לבדך יום אחד בחול כנגדו ואטול אותו לעצמי הרווח של אותו יום — הוי ליה כאלו מעמיד את האינדי יהודי לפועל בידים, כאלו אומר לו: עשה אתה עבורי בשבת ואני אעשה נגד זה עבורך בחול, והוי שלוחו ממש [תוספות]. ולפי זה, אם שותפו האינדי יהודי בעצמו אינו עושה כלום, רק שאיננו יהודים אחרים הבאים לאפות מסיקין בו בחנוך של השותפות ונותנים סך-מה בשכרם, יכול הישראל לקבל משותפו שכרו המגיע לו לפי חלקו אפילו אם לא התנו, ובלבד שלא יקח ממנו משכר שבת לבדו, אלא יקח ממנו סתם בהבלעת שאר ימים כדי שלא יהיה שכר-שבת, ולא חיישינן משום מראית העין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, כיון

ביאור הלכה

גוונא וכו', הוא גם-כן תירוצו מה שלא חששו כאן לשכר-שבת, ומשמע מזה דהוא טובר גם-כן כהט"ז ותוספת-שבת הג"ל דיש בזה שכר-שבת אך שהתירו משום פסידא [ומה שכתב הגמג' אברהם דזה דומה למי שירדע שיביאו לו סחורה וכו', עיין בתוספת-שבת שהקשה דבעינן אין יכול הישראל להקנות לו, דהוי דבר שלא בא לעולם, ונראה דזה היה סברת הגר"א גם-כן, ומה ששיבכו הפרי-מגדים קצת היה נראה לו לדוחק]. נמצא לפי זה הדין והתוספת-שבת והגר"א כולם כחידא שיתא קיימי, וכן משמע בלבוש, ועיין באליה רבה שגם בתשובת רי"ט צהלון משמע כן, ועל-כן יש חלק בו, אך להכריז כולם משמע דבשכר-יום אין להקל בשום גזונא: * במלאכתו. עיין במגן-אברהם, דאפילו אם השכירו לאינו יהודי שותפות ואין לו עסק בכך אפילו הכי אסור, שלא יאמר לצרכו הוא עושה:

* שיש להם שדה או תנור וכו' בשותפות. היינו, שהוא של שניהם בעצם, או שקבלוהו מאחד להתעסק בו בשותפות [וגמרא בע"ג כ"ב, וכן איתא בסעיף ג]: * אם מעט ואם הרבה. נראה דהוא הדין אפילו לא פירוש כן בפירוש, דמסתמא כן הוא, ולא בא רק לאפוקי אם מתנה עמו שלבסוף יבואו לחשבון משני הימים דאסור, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, וכן משמע דהגמרא הגמרא בעבודת-גילולים כ"ב ישראל ואינו יהודי שקבלו שדה בשותפות, לא יאמר ישראל לאינו יהודי טול חלקך בשבת ואני בחול, ואם התנו מתחלה מותר, ולא הוכיז כלל

שירדע שיש לאינו יהודי חלק בו (מ"א ש"א): (ב) אם התנו מתחלה. הטעם, דכיון שהתנו בחתלה, (ב) לא הויתל על הישראל כלל מעיקרא לעשות בשבת, ואין האינדי יהודי שלוחו: (ג) שיהיה שכר השבת וכו'. וגבי שדה (ג) צריך שיאמר לו: תעמול לזרוע ולחרוש בשבת ותטול בשעת קצירה כנגד עמלך בשבת, ואני או שלוחי אעמול בחול ואטול גם-כן כנגד יום שלי: (ד) אם מעט וכו'. דכיון דאינם מחשבין זה כנגד זה ליטול בשוה, אם-כן אינם שותפים כלל ביום שבת וביום א', רק בשאר הימים, (ג) ולאפוקי אם מתנה עמו בשעת התנאי שלבסוף יבואו לחשבון השכר לשניהם בשוה, דאסור, דעל-כרחך הוא עמו כשותף גם ביום השבת: (ה) ואם הרבה. ואם אחר"כ בשעת חלוקה באו לחשבון לומר: כמה נטלת אתה מרובה ואני מועט, נחלוק המותר, שיהיה לשניהם בשוה, דעת הגמג' אברהם לפסוק כדעת הראב"ד שמחמיר בזה, משום דאגלאי מילתא למפרע דהתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוי: (ז) ויש מקילין בזה, כיון דהתנו מעיקרא. ועיין באליה רבה

שער הציון

(ב) רש"י: (ג) בתי"וסף ומגן-אברהם: (ג) רמב"ם וירדה-דעה רצ"ד סעיף יג וכפי מה שביאר הש"ך שם את דברי הרמב"ם, עיין שם, וגם הט"ז שם טובר כן לדינא, וכן משמע מה בביאור הגר"א בדבריו המחליל אם מעט: (ד) הוא דעת רש"י ותוספות בעבודת-גילולים כ"ב ע"א. הדין בסעיף-קטן ב כתב הרמב"ם שם סבר בזה להקל, וכן כתב הב"ח שם בירדה-דעה וירדה-דעה רמב"ם שרי בזה [והוא סותר את עצמו למעט שכתב בסמ"ח על הרמב"ם מרדכי בזה להראב"ד, וכן כתב הפרי-מגדים]. וכן לפי מה שפרש הש"ך שם את דברי המחבר אפ"ה סבר גם-כן כהב"ח בזה, וכן כתב התוספות-שבת. אכן הט"ז שם מחמיר בזה, והוא סותר לדבריו שבכאן בסעיף-קטן ב, וכן כתב בתוספת-שבת, ועיין פרי-מגדים במשכנות-יהב ששיבנו קצת בדוחק:

הלכות שבת סימן רמה

השבת לישראל לבדו, (ו) מותר. (ז) ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלוק נוטל אינו-יהודי שכר השבתות כולם והשאר חולקים אותו. יואם לא היה שכר השבת ידוע, יטול האיני-יהודי לבדו שביעית השכר וחולקים השאר: הגה ויש מתיירן השכר בדיעבד אפילו לא התנו, (ח) *וחלקו סתם (הרא"ש פ"ק דעבודה זרה ורבינו ירוחם ח"ב). ונראה לי דבהפסד גדול יש לסמוך עלייהו. ויש אומרים שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק (ג) [3] (ט) ביומו (כ"ה), אבל כששניהם עוסקים ביחד

באר היטב

זה קאי אלא התנו וחלקו סתם, אבל אם התנו ובשעת חלוקה חולקין בשוה, כמ"ש בסעיף ב, זה ודאי מותר אף להרמב"ם, דל"כ ליפרש הרמב"ם ואם באו לחשבון אסור אפילו אם התנו רק דחלקו בשוה, אלא דמותר. לפי"ז אם אומר בשעת חלוקה: שקילנא בשבת נו"ן וז"י ודאי בחזר בשבת ק"י זו"י, מלא לי, דכתב ב"י בשם הגאונים דאסור, להרמב"ם לא ס"ל הכי, אלא בכל צד לי היחר אחר השתנו, ורש"י ג"כ כהרמב"ם ס"ל, ט"ז. ומ"א בס"ק ב' לא כ"כ, ועיין ב"ח וביד-אהרן. אם הם אין עושין כלום רק שהאיני-יהודי מסיק התנור ואופניו בו ונותנין שכירות, אע"ג דהישאר אסור לקבל השכירות משום שכר-שבת, מ"מ רשאי לחלוק סתם בהבלעה, מ"א, ע"ש. ויש שם שותפות-סופר במ"א, שכתוב אפילו התנור ליתסר, וצ"ל אפילו התנו ולא התנור, ע"ש ובא"ר כמה שהשיג על מ"א כמה שכתב דאיידי בהבלעה: (3) ביומו. כיון דהישאר עושה נגד מה שעשה האיני-יהודי בשבת, ה"ל האיני-יהודי חב"ש. כתב ב"י בשם ר"י: ואם אין לאופה א"י חלק בגוף התנור רק שישאר אסור לו מתחלה אומר לו מתחלה טול אתה לעצמך רק וכן ימים ובחובנו שבת כדי שתסיקנו גם בחול, דמותר ג"כ בהתנו. וכתב המ"א, דדוקא לומר לאופה ב' ג' ימים דהוי שכר-שבת בהבלעה, וזהו מותר בהתנו, אבל לומר טול אתה שבת כדי שתסיקנו בחול, אסור אפילו בהתנו, דהוי כמשכיר תנורו בשבת ונוטל שכר-שבת ע"מ שסיקנו בחול, דלא דמי כשיש לא"י חלק בו ה"ל

שערי תשובה

לומר מדוע לא עשית כן בשבת שעברה, או אולי תוכל לא לפסיד שכרו, כיון שיש כאן פסידא, שקשה להפקיד שומרים על היום לכל הליכה לפי שהוא רחוק משפת הנהר והזיקו מצוי, וגם מותר שישב ישראל ויראה בשעת הורקת המצודה שלא יגנוב, וכמ"ש במשכבות שנהגו כה"ט, אך להרחיק מן הכיעור וכדומה טוב שיעמוד מרחוק ויראה את מעשיו, ע"ש. ואם הישראל שיש להם מצודות גנים ושוכרים א"י ולפעמים צדים בשבת, עיין בשר"ת תשכ"ז ח"ב סי' ט' ובשו"ת הרשב"ש ס"ס תקצו. ועיין בגו"ר כלל ג סימן כא, כנגינות לחות שמביאים במצרים כיום האשון על השוק ללמכור והוא יודע ומפורסם שמלאכת שבת הוא ע"י שכירות, ואף שעושה בקיבולת אסור משום חשדא, אך כיון שהדבר צורך לרכיב עשה ישראל תנאי עם הא"י בעל החכל שלא יקנה ממנו א"כ יעשה לגבינות וא"כ די ישראל לא אנדא במלאכה, וכיון שהוא יודע מקם וממכר אין ענה אחראין לטועים שסיבדו שהוא דרך שכירות, ע"ש:

[3] ביומו. עיין בה"ט. ועיין ביד-אפרים דברים ברורים בפירוש דברי ה"ט

הישראל עושה נגד מה שעשה האיני-יהודי בשבת, ה"ל האיני-יהודי חב"ש. כתב ב"י בשם ר"י: ואם אין לאופה א"י חלק בגוף התנור רק שישאר אסור לו מתחלה אומר לו מתחלה טול אתה לעצמך רק וכן ימים ובחובנו שבת כדי שתסיקנו גם בחול, דמותר ג"כ בהתנו. וכתב המ"א, דדוקא לומר לאופה ב' ג' ימים דהוי שכר-שבת בהבלעה, וזהו מותר בהתנו, אבל לומר טול אתה שבת כדי שתסיקנו בחול, אסור אפילו בהתנו, דהוי כמשכיר תנורו בשבת ונוטל שכר-שבת ע"מ שסיקנו בחול, דלא דמי כשיש לא"י חלק בו ה"ל

ביאור הלכה

בברייתא שיאמר הן רב או מעט, וכן משמע מלשון השולחן-ערוך יורה-דעה רצ"ד סעיף יג גבי ערלה, דדין אחד הוא עם ענינו להרמב"ם בכל הפרטים, ובשניהם העתיק המחבר את לשונו ממש ולא הזכיר כלל שיתנה הן רב או מעט, אלא על-כרחך כמו שכתבנו, ורצה הרמב"ם רק לאפקיך שלא יתנה עמו שיבואו לחשבון, וכלל הענין בלשון קצרה, וכמו שכתב הש"ך שם, דבזה העתיק הרמב"ם את סיפא דברייתא דאם באו לחשבון אסור: * וחלקו סתם. ועיין משנה ברורה. וכל הדברים הוא מכרייתא שם בגמרא כ"כ ע"א ומפירוש שם שם. ועיין במגן-אברהם שהביא מרבינו ירוחם וזה לשונו: ואם מסתמא לקח האיני-יהודי בשבת בלא אמירת ישראל, בעיא ולא אפשיטא ולקולא, ואחר-כך הביא פירוש רש"י על זה, עיין שם. ופי"ק בפרי-מגדים ולבושי-שרד שפירשו להרבינו ירוחם, כיון שלקח האיני-יהודי מתחלה מעצמו סתם, אפילו אמר לו ישראל אחר-כך: אנה נטלת את זה? יום השבת ואני אטול כנגדו יום החול, גם-כן מותר, אבל לרש"י אסור זה, עיין שם. ולעניות דעתי נראה להרבינו ירוחם לא כיון לזה, דכולל עלמא סביר דהישאר אסור לו להזכיר של שבת בשעת חלוקה אפילו אם כבר נטל האיני-יהודי של שבת בתחלה, עיין בספר התורה ומוטור בריש הסימן, ולמה לן לומר שהרבינו ירוחם חילוק על כולן? אלא כוונת רבינו ירוחם היא לבאר

משנה ברורה

שהאריך גם-כן בזה ולבסוף נשאר בצריך עיון: (1) מותר. ואם לא נודע אחר-כך ריווח של כל אחד ואחד על יומו, כגון בחנות, (2) רשאי'ן לכתחלה לחלוק בשוה [מ"א בשם רלב"ח]: (3) ואם לא התנו בתחלה. כתב סתמא לאסור בלא התנו, אפילו אם לא אמר לו: עבוד אתה בשבת ואני בחול, וגם בשעת חלוקה לא הזכיר לו שם שבת, אלא רוצה לחלוק עמו סתם בשוה, אפילו הוא אסור, כיון שלא התנו קודם שנשתתפו: (4) וחלקו סתם. היינו, שבשעת חלוקה לא הזכיר לו ישראל את השבת לומר: אתה תטול כנגד יום עמלך בשבת ואני אטול כנגד יום עמלי בחול, אלא חלקו סתם בשוה, וגם מיירי שלא אמר לו בתחלה: עבוד אתה בשבת ואני אעבוד כנגדך בחול, אלא האיני-יהודי עשה מעצמו שלא בציוויו, דאי לאו הכי אסור לכולי עלמא בכל זה, דגלי דעתו דשלוחו היה על שבת והוא עמל כנגדו בחול, כיון שמתחלה הוטל על שניהן יחד. ודע, דכל העסיף הזה מיירי שהישאר לאיני-יהודי הם שותפים בגוף התנור והמרחץ, אבל אם אין לאיני-יהודי חלק בגוף התנור, רק שהוא מקבל חלק ברווח התנור, כגון שמתנה בתחלה: טול אתה חלקך בשבת ואני יום אחד בחול, דכיון שגוף התנור הוא של ישראל, הוי ליה כמשכיר לו תנורו על שבת, שסיק לו כשביל זה השכר, יום אחד של חול, ואסור ליטול שכר-שבת. ויש מאחרונים שסוברין דלא בעינן בזה שאין ושלשה ימים ואני שנים ושלשה ימים, שרי כשהתנה זה בתחלת השותפות. (5) ויש מאחרונים שסוברין דלא בעינן בזה שאין לאיני-יהודי חלק בגוף התנור והמרחץ, כיון שהוא בהבלעה: (6) ביומו. דאז כיון דהישאר עושה כל יום א', הוי ליה האיני-יהודי שלוחו לעשות כל יום השבת כשבילו, ולכן בעינן שיתנה מעיקרא, וכנ"ל. (7) וכתבו האחרונים, דהוא הדין אם האיני-יהודי נתן מעות לישראל להתעסק בהם בחול, ובשבת מתעסק הוא, דאסור לישראל לקבל ממנו שכר מן הרווח שנולד בשבת, אלא א"ס'ן יתנה הישראל עמו מעיקרא שלא יהיה מוטל עליו יום השבת כלל, דאי לאו הכי, כיון דהמלאכה הזאת

שער הציזין

(5) נראה דבזה יכול הישראל להכריח לאיני-יהודי שחלקו בשוה, ובסעיף ב' הוא דוקא על-ידי רצונו, וכמו שכתבנו במשנה ברורה שם: (1) מגן-אברהם: (2) עיין בבאליה רבה סעיף קטן ו' וסעיף קטן ז' ובפרי-מגדים סעיף קטן ז' וביד-אפרים. ואם האיני-יהודי נוטל חצי הרווח בכל יום עבוד אפיתו, אף האגמך-אברהם לא בעינן דוקא שיתנה מעיקרא אם הוא בהבלעה, דהא הוא כארס משל, ולכן אם נתפרסם שהוא אינו שכיר-יום, דהו ליכא משום מראית עין כנ"ל: כ"ס יומן, רש"י: (3) שיירי כנסת הגדולה ועולת-שבת ומגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רמה

ד מהר"י אבוח בלכרי
הפוסקים
לחומרי
ה כתיובס
מכרי
התוספת
עבודת
גילויים כיב ו הרבמים
שם פוקי ו השוכת רב
שירא גאון

כל ימי החול ובשבת עוסק האינר-יהודי לבדו, מותר לחלוק עמו כל השכר, דאינר-יהודי (י) אדעתיה דנפשיה קא עביד, (יא) ואין ישראל נהנה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות. ומכל מקום לא יטול שכר שבת אלא (יב) בהבלעה עם שאר הימים (ר"ן פ"ק דשבת, סוף פרק כל כתבי וסוף פ"ק דעבודה זרה): ב' **היכא שהתנו בתחלה, אם אחר-כך בשעת חלוקה (יג) נתרצה האינר-יהודי לחלוק בשוה, מותר: ג' היכא שלא התנו בתחלה, יש תיקון על-ידי (יד) שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר, ויחזור ויקנהו בשותפות ויתנו בשעת הקניה. ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזור כל אחד ויטול חלקו ויבטלו השותפות ואחר-כך יחזור להשתתף ויתנו בתחלה. ואם קבלו הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות, יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה ואחר-כך יחזור ויחזרו להשתתף ויתנו בתחלה: ה' הגה (טו) *ואם ירצה להשכיר לאינר-יהודי חלקו (ג) בשבת או לשכרו בקיבולת, שרי, וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמד לענין מכס ומטבע דשרי, וכל-שכן כאן דשרי עם שותפות האינר-יהודי: ד' יוכל ישראל ליתן לאינר-יהודי (ז) מעות להתעסק בהם, ואף-על-פי שהאינר-יהודי נושא ונותן בהם בשבת, חולק עמו כל השכר בשוה, (טז) מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה (יז) שנאמר שהאינר-יהודי**

באר היטב

לעשותה, ה"ז האי"י שליחותיה קא עביד, שכנה"ג, ע"ש. כשיש יום השוק בשבת אסור ליתן לאינר-יהודי מעות מערב-שבת לקנות לו בשבת, כמ"ש סי' שו"ג, ע"ש, ודלא כמו שעושין הסוחרים בספינה שמוסרים הפשתן שלהם כשבאים לאיזה מקום לאינר-יהודי למכור בשבת, ודאי אסור גמור:

משנה ברורה

מוטלת על ישראל והאינר-יהודי עושה שליחותו, אסור: (י) אדעתיה דנפשיה קעביד. בשביל חלקו, (ט) דהוי ליה כאריס דמותר מדינא, וכנ"ל בריש סימן רמג, דכיון שהוא לוקח בפירות עביד אדעתיה דנפשיה וחלק ישראל נשבח ממילא, והוא הדין כאן, אלא דשם אסור בתנור משום מראית העין שיאמרו שכירו הוא, וכאן ליכא מראית עין, דהכל יודעין שיש לאינר-יהודי חלק בו: (יא) ואין ישראל נהנה וכו'.

מוטלת על ישראל והאינר-יהודי עושה מלאכתו בשבילו להנותו דליהוי כשלוחו בזה, כיון דאין מוטל כלל על ישראל בזה לעשות בשבת, דהא בחול מחממין שניהם, ובשבת אין האינר-יהודי יכול לכופו שיעסוק עמו, משום הכי בוודאי אדעתיה דנפשיה עביד: (יב) בהבלעה. דאי לאו הכי מיחזי כשכר-שבת: (יג) נתרצה האינר-יהודי. רוצה לומר, שעלה, לפי מה שהתנו הן רב או מעט, על חלק השבת יותר מיום אחד החול של ישראל, ובשעת חלוקה נתרצה לחלוק בשוה, אפילו הכי לא אמרינן דאגלאי מילתא למפרע דהאינר-יהודי היה שלוחו למלאכת שבת, אלא מתנה בעלמא הוא דהייב ליה האינר-יהודי, כיון דהתנו מתחלה שיהיה יום השבת שייך לו לבדו. ודוק שריצוי של אינר-יהודי שיהיה החלוקה בשוה היה בסתמא, שלא על-ידי עשיית חשבון מרווח שני הימים, אבל אם בא על-ידי עשיית חשבון, (י) שהישראל אמר לאינר-יהודי בשעת חלוקה: את שקלית בשבת ק' זווי ואנא שקילנא כיום החול ג' זווי, מלא לי החסרון, ועל-ידי-זה נתרצה האינר-יהודי להשלים לו, כבר כתבתי לעיל בסעיף-קטן ה' שיש דעות בזה: ג' (יד) שיחזיר המוכר להם. ובחושן-משפט איתא שצריך עתה קנין מחדש להקנות להמוכר, ולא סגי בזה שיחזיר לו הדמים והשטר-מכירה. ועיין שם סימן קפט וקצד לענין קנין האינר-יהודי: (טו) ואם ירצה וכו'. עיין במגן-אברהם וט"ו (טז) שנתקשו בזה מאד, דלמה יהיה מותר; ואינו דומה לסימן רמד, דשם שרי (יז) משום פסידא ודאק. ותירץ המגן-אברהם במסקנא, דהכא איירי משום שריצוי לו את חלקו בשבת בהבלעה, דהיינו דמשמכיר לו כל ימי השבתות שלו עם שנים ושלשה ימים: ודלו לבעל המכנס, ודלו לבעל המכנס, ומה דשרי בקיבולת מיירי גם-כן שלא ייחד לו שבת בהקיבולת, אלא בסתמא: כל אימת שתעשה בעצמך ותרויח לי כך וכך אשתן לך כך וכך, ועיקר רבוחא דהרמ"א, דקא משמע לן דלא חיישינן בזה למראית עין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, כיון שידוע שיש לאינר-יהודי חלק בו. ומה שכתב "כמו שנתבאר", (יג) כוונתו: כמו שם דלא חששו למראית עין, וכל-שכן הכא דליכא מראית עין כלל כיון שהוא בשותפות עם האינר-יהודי. וכן הט"ו מסיק לרינא דאינו מותר בזה אלא בהבלעה, ואף-על-פי-כן יזהר שלא לדרב עם האינר-יהודי בהעסק בשבת, כמו שכתבו האחרונים בסוף סימן רמד: ד' (טז) מפני שאין וכו'. שאם היה מוטלת עליו אסור מדינא, כמו שכתב בסעיף א' שאם לא התנה שאסור: (יז) שנאמר וכו'. ומשום מיחזי כשכר-שבת ליכא,

שער הציון

(ט) ר"ן ומגן-אברהם: (י) וכן להיפוך, אם ירווח יום החול היה יותר מיום השבת, והאינר-יהודי אמר לישראל מלא לי. כן איתא בתשובת הגאונים שהובא בבית-יוסף: (יז) וכן הגר"א בכיורו ונאמר שצריך עיין בזה, ומשמע גם-כן דסבירא ליה דלא שרינן שלא במקום פסידא, ולא באר דעתו אי סבירא ליה כהט"ו דבענינו לא שייך להתיר כלל משום פסידא: (יז) עיין בט"ו דרבענינו אינו דומה כלל למכס, דשם שאני שהוא עסק גדול ואדם הכול על ממונו ולכן שרינן משום פסידא, מה שאין כן בזה לא שרינן שלא בהבלעה אפילו במקום דאי אפשר לו לבעל המכנס-אברהם לא בריא דעתו בזה לפי המסקנא היכא דאי אפשר לבטל השותפות, עיין באחרונים, תוספות-שבת ופריימגרים ולבושי-שרד: (יג) לבושי-שרד. והוא קצת דוחק:

הלכות שבת סימן רמה

עושה שליחותו, (יח) וכן אין העסק ניכר ממי הוא: הגה דרוקא ככהאי גוונא שהאינייהודי נושא ונותן לחדו עם המעות, אבל אם כל אחד עוסק ביומו וישראל צריך לעסוק נגד מה שעסק האינייהודי בשבת, (יט) אסור (כ"י בשם גאון). וישראל שיש לו משכון מן האינייהודי, עיין לקמן סימן שכה סעיף ב' ו: ה' [*] 'מותר לישראל ליתן סחורה לאינייהודי למכור (כ) אם קצץ לו שכר, (כא) ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת. *תנור שלקחו ישראל משכון מאינייהודי, וקיבל עליו האינייהודי יהודי שמה שיעלה שכר התנור יתן לישראל ברביית (קצוצה) מעותיו, (כב) מותר ליטול שכר שבת, לפי שהוא ברשות האינייהודי ואין לישראל חלק בו, וגם אין הישראל אומר לו לעסוק בשבת, ואינייהודי כי קא טרח בנפשיה טרח לקיים תנאו: ו' (כג) *אם אפו אינם יהודים בתנורו של ישראל בשבת *על-כרחו (כד) ונתנו לו פת בשכר התנור, *אסור ליהנות ממנו:

שערי תשובה

ז שם כחשבת תנאן ומרובי פיק קמא דשבת בשם סמיג פ' תוספות וראשון בסוף פיק קמא דשבת ג' ע"ש ודע ב' פ' תוספות וראשון בסוף פיק קמא דשבת

שם היהודי לסייע עמו במכירה, ע"ש. ועוד כתב שאין לחוש מחמת שהמתעסק צריך לכתוב בפקס מה שמכר דהוי אסור דאורייתא, כמ"ש הבי"ע לענין מכס, יש לחלק דכאן אין לו הכרח שיכתוב ביום השבת, ועוד, דכדאי הרמ"א בסימן שס"ט לענין לענין כתב שלהם, ע"ש. ועיין לעיל סימן רמ"ז ו' בשם הג"כ שפחמיו בענין כתב הדפוסין שלהם, ע"ש. ועיין בבר"י בשם ה"ר שלמה סאלמי הובא בספר שערי-ישועה כתי": מי שיש לו אוצר חומץ והשר מכריחו שלא יהיה סגור בשבת, כ"ש אחר חצות יאמר לאינייהודי: כל אשר תמכור מכדים אלו אני נותן לך בסך פלוני, מהיום אני נותן לך שכר פלוני, אם תוצה מכור אותם היום, ואם כיום אחר יותיר מן הכדים ימכרם האינייהודי ביום אחר ויקבל שכרו משלם. הברך מהר"י ז"ל בעתמי"ח שערי-ישועה חלק עליו וכתב דאין לו חקנה אפי"כ יורח לו זמן או קודם שבת או אחר שבת, שיוכל האינייהודי למכרם באותו זמן, וכיון שהריח לו זמן מותר הישראל ליקח ממנו מה שנסאר בידו אחר שבת, ע"ש:

ביאור הלכה

לאינייהודי זה שותפו או לאחר: * תנור שלקחו ישראל משכון וכ"ו. והוא הדין בכל אחד מכל הנ"ל, לבוש, וכן משמע מתוספות דלאו דוקא תנור, ופשוט: * אם אפו וכ"ו. עיין במשנה ברורה שכתבנו, דאפילו אם לא היה האפייה בעל-כרחו, גם-כן בהבלעה מותר בדיעבד, ואף דמהב"ח לא משמע שם בתחלה כן, מכל מקום מסוף דבריו שכתב דאין מי שחולק על הוראת רב נסים גאון, משמע בהדיא כמו שכתבנו, והלא שם היה ברצון, וכן משמע שם משארי אחרונים שכולם העתיקו דבריו להלכה, הדיא דאסורו הוא רק משום מראית העין בדיעבד שכרו מותר, והכי נמי כיון שהשכימו לשנה או לחודש, אסורו הוא רק משום מראית העין, כנ"ל בריש סימן רמ"ג. והפרי-מגדים שם באות ה כאל-אברהם דייק מראש דברי הב"ח, דאם היה האפייה ברצונו, בדיעבד אסור אף אם היה בהבלעה, משום דמיחוי כשלוחו. ולא ידעתי כונתו, דמסוף דבריו וכן משאר האחרונים מוכח בהדיא כמו שכתבנו: * על-כרחו וכו'. עיין בב"ח שם שכתב, דלדברי רש"י ור"מ שפירשו הטעם באו לחשבנו אסור משום דמיחוי כשלוחו, לא שייך אם היה בעל-כרחו, ורק רבינו גרשון סוכר דהטעם משום דמיחוי כשכר-שבת, וטעם זה שייך נמי אף בבעל-כרחו, ונמצא לפי דבריו דין זה הוא לא אליבא דכולי עלמא. ולי נראה דעל עיקר דין זה אין רש"י חולק, דגם הוא מודה לסברת רבינו גרשון דהיאכ דאסור משום שכר-שבת אסור אף בבעל-כרחו, ולכך סתם השולחן-ערוך את דינו בלי שום חולק, ומה שהוצרך רש"י לבאר הברייתא דאם באו לחשבון אסור משום דמיחוי כשלוחו, מכרחו הוא הדלא הישראל שעל בעצמו יום חול כנגד מה שעשה אינייהודי ביום השבת ואין זה שכר-שבת גמורה, הוא דעל-ידיו שמתחי האינייהודי כשילוחו כפולחו בשבת, נמצא מה שנטול הישראל אחר-כך הוא כשכר-שבת, וכן משמע בהדיא בריש"י [שם בע"ג דף כב] דיבור המתחיל 'אסור' כמו שכתבנו, מה שאין כן בנינו דהוא שכר-שבת גמור, גם רש"י מודה דכלל גזונו אסור אף בדיעבד אם לא היה בהבלעה: * אסור ליהנות. עיין בבגדו-ישע של המרדכי שאומר שם לח' אר"א, דרוקא לכתחלה אסור לו לקבל שכר-שבת, אבל בדיעבד אם קיבל אין ההנאה מזה אסור, עיין שם ראייתו לזה, ומלישנא

ומג"א בזה: [*] מותר לישראל ליתן סחורה כ"ו. וכתב בשו"ת ג"ב מהדורא תנינא סימן כט: מי שיש לו תנות פתוחה ברחוב האים-יהודים ואינייהודי הוא שכיר לו לישב בתנות ולמכור, ונותניה לו שכירות ידוע לשבוע או לשנה, זה אסור, אלא צריך להוסיף ולפסוק מכל מאה או מכל אלף או מכל ככר דבר קצוב ואפילו פרוטה, דבר זה יהיה לו חוץ השכירות, ואז אמרינן אדעתא דנפשיה עבדי, אבל לעשות החנות בביתו או במקום אחר, אם מפורסם שהר"מ של ישראל כגון שהוא ע"י השגת חירות מהמלכות וכו' ומפורסם ישראל שהוא השינו, אסור, אף שהוא אמירה מע"ש שעשה בשבת ג"כ אסור, כמ"ש הבי"ע לענין מכס, אך כיון שהוא בקיבולת ואין כאן רק חשדא, יש לומר מהיכא ישראל כגון שהוא ע"י השגת חירות מהמלכות וכו' ומפורסם ישראל שהוא השינו, אסור, אף שהוא אמירה מע"ש שעשה בשבת ג"כ אסור, כמ"ש הבי"ע לענין מכס, אך כיון שהוא בקיבולת ואין כאן רק חשדא, יש לומר מהיכא יחתי מה"ח יחשדוהו שאמר לו כן בשבת, ולכן יש כאן מקום היתר. ומ"מ אין זה להקל רק במקום הפסד, שיש לחוש שאם יהיה סגור בשבת יפסיד החירות, וגם שישכיר גוף החנות לא"י דכי מעייל לתפשיה קא מעייל, דשכירות לוימא ממכר, וגם באופן המבואר שחזן משכרו יקח דבר קצוב מהמכירה, וגם בחול לא יקב

משנה ברורה

דהרי הוא בהבלעה. ועיין לקמן סימן שז סעיף ג וסעיף ד ומה שכתבתי שם במשנה ברורה: (יח) וכן אין וכו'. רוצה לומר, דמשום מראית העין שיאמרו הבריות שהאינייהודי שכירו הוא ליכא גם-כן, דהלא אין העסק ניכר של מי הוא, שאם היה ניכר (יד) ונקרא על שם ישראל היה אסור, כמו שכתוב סימן רמג סעיף א גבי מרחץ, עיין שם. ומכל מקום כל זה (טו) אינו מותר אלא כשלא יאמר לאינייהודי שיתעסק בהם בשבת, אלא שהאינייהודי בעצמו עושה כן, וכמו שכתב כעין זה בסעיף ה' (יט) אסור. אם לא שהתנה עמו בזה קודם שנשחתה עמו, וכנ"ל בסעיף א' ה' (כ) אם קצץ וכו'. דאז אמרינן אדעתיה דנפשיה עבדי ואינו כשלוחו: (כא) ובלבד וכו'. ואם יום השוק הוא בשבת, אפילו כסתמא אסור, דהוי כאלו אמר: מכור לי בשבת [אחרונים לקמן בסימן שד, עיין שם עוד בזה]: (כב) מותר ליטול וכו'. היינו אפילו שלא בהבלעה, ואין צריך להתנות כלום: פ' (כג) אם אפו אינם יהודים. עיין בב"ח סוף סימן רמג שכתב דאיירי דלא אפו בו רק בשבת, ועל-כן אף שבעל-כרחו אפו בו, אם יקבל את הככר נוטל שכר-שבת, אבל אם אפו בו עוד שאר ימים, מותר לקבל מהם שכר-שבת גם-כן בהבלעה. ועיין בביאור הלכה, דזה מותר אפילו לא היה האפייה בעל-כרחו, דאף דעשה איסורא כמה שהרשה להם, וכנ"ל בריש סימן רמג, מכל מקום בדיעבד אין לאסור שכרו, דהאיסור בזה הוא רק משום מראית העין, וכמו שכתבנו בסוף סימן רמג במשנה ברורה סעיף-קטן טז: (כד) ונתנו לו פת. לאו דוקא, דהוא הדין אם נתנו לו מעות אסור לו לקבל מהם, ועובדא היה בפת [א"ר]:

דשולחן-ערוך לא משמע כן, וגם ראייתו יש קצת לדחות, ואין כאן מקום להאריך בזה, וצריך עיון:

שער הציון

הלכות שבת סימן רמו

רמון דיני השאלה והשכרה לאינו-יהודי בשבת, ובו ה' סעיפים:

א (א) מותר להשאל ולהשכיר כליו לאינו-יהודי ואף-על-פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת, מפני שאין אנו מצווים על שביחת כלים. ייזש אומרים דכלים שעושים בהם מלאכה, *כגון מחרישה (ב) וכיוצא בה, אסור להשכיר לאינו-יהודי בערב-שבת; וביום החמישי מותר להשכיר לו, יוכלבד שלא יטול שער-שבת אלא (ג) (ה) בהבלעה, כגון שישכיר לו לחדש או לשבוע. (ד) ולהשאל לו מותר אפילו בערב-שבת: הגה *וכן עיקר כסברא האחרונה. *ומותר להשאל לו בערב-שבת (טור וסמ"ג וסמ"ק ותוספות פ"ק דשבת) אף-על-גב שמתנה שהאינו-יהודי יחזור וישאל לו, (ה) *ולא אמרינן ככהאי גוונא דהוי כשכירות (הגהות מיימון פ"ו): **ב** "אסור להשאל (ו) שום כלי לאינו-יהודי בשבת, (ז) ואפילו בערב-שבת אם הוא אסור לחשיכה, כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של

א רמב"ם פ"ק מלהלכת שבת ודברת הרי"ף ב ה"א ר"ש בשם רבינו יונה אהא דשבת י"ט, וכן נראה מפירושו רש"י שם פ"ג ס"ג כח"ספ"ת והרא"ש ה"ה"ה ושאר פוסקים ד סמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והגהות מיימון פ"ק ו' בשם התוספות ה"ט ש"ו שבת י"ח וכ"כ עיקרא אליבא דבית הלל

באר היטב

בו מלאכה, אפילו בחדר לדור בו, אסור, כמ"ש סי' שו ס"ד, מ"א: **משנה ברורה**

א (א) מותר להשאל וכו'. הוא דעת הרי"ף והרמב"ם, וסבירא להו דהא דתניא: לא ישכיר כליו לאינו-יהודי בערב-שבת וכרכיעי וחמישי מותר, הוא מטעם שביחת כלים דאסור, ואתיא כבית-שמאי דסבירא להו אדם מצווה על שביחת כליו כמו על שביחת בהמתו, אבל בית-הלל סבירא להו שביחת כלים אין אדם מצווה עליו, וממילא מותר להשאל ולהשכיר כליו אפילו בערב-שבת, ואפילו כלים שעושים בהם מלאכה; (ב) ומכל מקום גם הם סבירא להו דכל הכלים אין היתר להשכיר רק בהבלעה, אבל לא על שבת לחוד אפילו אם משכירם בתחלת השבוע, דזה הוי שכר-שבת, וכמו שכתב אחר-כך לפי היש-אומרים, דעל זה לא מצינו מי שמקיל; והיש-אומרים הוא דעת הרב רבינו יונה, דהך ברייתא לא אסרה משום שביחת כלים אלא ככולי עלמא אתיא, (ג) והטעם, דכשמוסר בערב-שבת את הכלים שעושים מלאכה בהן והאינו-יהודי יעשה בהן מיד בשבת, נראה כמו שעושה מלאכתו בשליחתו של ישראל, וזה אסור, דאמריה לאינו-יהודי שבות. ואף-על-גב דבסימן רנב סעיף ב איתא דשרי ליתן עורות לעבדן עם חשיכה, דאינו-יהודי אדעתיה דנפשיה קעביד, כיון דקצץ לו דמים? שאני התם, שאין ריווח לישראל במה שהאינו-יהודי עושה בשבת; אבל בשכירות כלים, ידוע הוא שאם יתנה עם האינו-יהודי שישבות בהכלים בשבת לא יתן לו שכירות כל-יך, הלכך כיון שיש ריווח לישראל במה שהכלים נשכרים אצל האינו-יהודי בסתמא, ועושה בהן מלאכה בשבת, מיחזי כשלוחו של ישראל לזה, מה שאין כן כשמוסר לו ברביעי וחמישי, מותר, דלא מתחזי כולי האי כשלוחו: (ב) וכיוצא בה. כגון רחיים וכל כלי

(ב) בהבלעה. אבל ליטול שכר-שבת לחוד, אפילו בכלי שאין עושין ביאור הלכה

* כגון מחרישה. יש לומר, דבא לאורוי דדוקא דברים שעושה בהם מלאכה דאורייתא, אבל בעושה בהם מלאכה דרבנן מותר, כיון דלא מיחזי רק כעובר על שבות דשבות [חידושי רע"א]: * וכן עיקר וכו'. ועיין בדרכי-משה שטעמו, דסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה ותוספות ועוד כמה ראשונים סבירא להו דהברייתא דלא ישכיר כליו בערב-שבת אתיא ככולי עלמא, וזהו שכתב 'כסברא אחרונה', ורצה לומר, שלא כסברא ראשונה דדחי לגמרי הברייתא; ואף לדרידהו אסור בערב-שבת אפילו בכלים שאין עושין בהן מלאכה, לענין זה תפס להקל כשיטת רבינו יונה, משום שכן הוא גם דעת רש"י והטור, ובחידושי הרשב"א כתב שזה הוא שיטה המחוררת. והנה בדפוסים ראשונים היה מצוין אחר חיתת 'כסברא אחרונה': תוספות וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה, ותמחו על זה איזה מהאחרונים, ולדין נוחא כפשיטות, ובדפוסים שלנו שכתבו הדבר למאד, שהעתיקו זה אחר-כך, ובאמת אין נזכר בהם כלל דין הגהות-מיימון: * ומותר להשאל לו בערב-שבת. עיין במגן אברהם דאפילו כלים שעושים בהם מלאכה. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר, דכלים שאין עושין בהם מלאכה, אפילו בשבת מותר להשאל לו באופן זה, ולא מקרי שכר-שבת. ופשוט ומיירי בעיר המוקפת חומה ודלקמן: * ולא אמרינן וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הבית-יוסף. ונראה דלפי טעם זה, אפילו אם מתנה שהאינו-יהודי ישאל לו על יום אחד יותר, מותר, עיין שם, והעתיקו האליה רבה ופרי-מגדים. ומכל מקום לדינא יש לעיין, דהנה ראיתי באלה רבה שהביא בשם מיי"ט, שהשיג על מה שכתב בבית-יוסף הטעם כיון דלא הוי בדרך מיימון ממש לומר לך וכו', דבהגהות-מיימון שממנו מקור הדין זה מוכח דאפילו בדרך שכירות באופן זה גמ"כ שרי, עד כאן דבריו. והנה על-כרחך מוכרחין אנו לומר דטעם היתר הוא כמו שכתב הגר"א בבאורו, דכאן לא שייך הטעם שכתב הרא"ש באיסור שכירות לאינו-יהודי משום דאין ריווח לישראל [וכמו שהעתיקו במשנה ברורה סעיף-א קטן א עיין שם], ולפי זה במתנה שיתן לו האינו-יהודי אחר-כך בשביל זה את כליו על לים אחד יותר הרי יש לו ריווח על-ידיה, וצריך עיין:

אומנות [הרא"ש]. ועיין בפרי-מגדים, דהוא הדין כלים שאין עושין בעצמן מלאכה, כגון יגיגית שהשיכר נעשה בה (א) או קדירה שמבשלין בה וכל כהאי גוונא, כיון שעל-כ"פנים האינו-יהודי עושה בהן מלאכה, מיחזי כשלוחו של ישראל, ולא בא הרב רבינו יונה למעוטי אלא כשמשכיר לו חלוק וטלית וכהאי גוונא איזה כלי שאין עומד לעשות בה מלאכה, דמותר להשכיר לו אפילו בערב-שבת: (ג) בהבלעה. אבל (ד) ליטול שכר-שבת לחוד אפילו בכלי שאין עושין בו מלאכה, או שמשכיר לו חדר לדור בו, אסור לכולי עלמא, וכמו שיתבאר לקמן בסימן שו סעיף ד: (ד) ולהשאל לו וכו'. דכיון שאין ריווח לישראל במלאכת האינו-יהודי, לא יאמרו שלוחו הוא לזה, ועל-כן מותר להשאל לו אפילו ליום השבת לחוד, אפילו כלים שיעשה האינו-יהודי מלאכה בהן: (ה) ולא אמרינן וכו'. היינו, שאף-על-פי שאינו משאלו חנם כי אם בשכר שישאלנו אחר-כך, מכל מקום כיון דלא הוי בדרך שכירות ממש לומר: אתן לך כך כדי שתשאלני כלי שלך, שרי [ב"י]. ועיין ביאור הלכה: **ב** (ו) שום כלי. היינו אפילו כלים שאין עושין בהן מלאכה, (ז) ואסור אפילו לדעה ראשונה: (ז) ואפילו בערב-שבת אם הוא וכו'. ואסור אז אפילו למכור לו או ליתן לו במתנה, וכמו שמבואר לקמן בסימן רנב סעיף א, ועיין שם במשנה ברורה מה

שער הציון

(ב) בית-יוסף ט"ז ושאר פוסקים: (ב) ט"ז. ומבואר ברא"ש ובית-יוסף באורך כמו שהעתיקנו: (ג) עיין בגמרא י"ח: (ד) מגן אברהם ושי"א: (ה) רכן איתא גם ברמב"ם, והובא בבית-יוסף:

הלכות שבת סימן רמו

יז באר הגולה

ס' תמוז
ח' טור שם ט' הריב"ש
כתבשבה

המשאל (ח) קודם השיכה, 'מפני שהרואה סבור שישראל (ט) ציווה (צ) להוציאו: ג (י) *אסור להשכיר או להשאיל *בהמתו לאינדיהודי (יא) כדי שיעשה בה (ג) מלאכה בשבת, שאדם מצווה (יב) על *שביתת בהמתו: הגה אבל יכול להשכירה או להשאילה ולהתנות שיחזירנה לו קודם השבת, אבל לא מהני אם מתנה עם האינדיהודי שתנוח בשבת, כי (יג) אין האינדי יהודי נאמן (ד) על כך (סמ"ג וסו"ת ומרדכי פ"ק דשבת). ט' ואם השאילה או השכירה לאינדיהודי והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת, (ה) (יז) יפקירנה (טו) בינו לבין עצמו

באר היטב

(צ) להוציאו. ואם העיר מוקפת חומה דמותה לטלטל בכלה, יש להקל בעת הצורך, עמ"א וט"ז: (ג) מלאכה בשבת. דזה אסור מדאורייתא, דק"ל דשכירות לא קניא. ודוקא מלאכה, אבל לרכוב האי"ל על בהמת ישראל אין להקפיד, דחי נושא את עצמו, כמ"ש סי' שה סעיף כב, ע"ש.

משנה ברורה

שכתבנו בזה: (ח) קודם השיכה. היינו קודם שתשקע החמה [מגיד משנה]: (ט) ציווה להוציאו. לחוץ לרשות הרבים. (י) ואפילו לדין דלית לן רשות הרבים גמורה, אסור, דאמירה לאינדיהודי שבות הוא אפילו במילי דרבנן. (י) ואס"כ, אם העיר מוקפת חומה דמותה לטלטל בכלה, והאינדיהודי גס"כן דר שם, שרי להשאילו כלים שאין עושים מלאכה בהן, (ח) ולמכור לו (ט) ולהשכירו אסור אף בזה, שלא יאמרו שמכר והשכיר לו בשבת; (י) ואם הוא כלים שעושים בהן מלאכה, אפילו להשאילו אסור, אלא-אם-כן יציאם מפתח ביתו קודם השבת, שלא יאמרו בשליחותו של ישראל עושה מלאכה בשבת: ג (י) אסור להשכיר וכו'.

אפילו (יא) כיום ראשון, ואפילו בהבלעה: (יא) כדי שיעשה וכו'. צריך לומר: שמה יעשה בה [הגר"א, וכן מוכח מהשולחן-ערך גופא]: (יב) על שביתת בהמתו. דכתיב "למען ינוח שורך וחמורך וגו'". ואף-על-גב דהשכיר הבהמה לאינדיהודי? הא קיימא לן דשכירות לא קניא, והוה ליה בהמתו של ישראל ומצווה על שביתתה. (יג) ויש אומרים דלחומרא אמרינן דשכירות קניא, ועל-כן אם ישראל שכר בהמה מאינדיהודי, מצווה על שביתתה, (יג) ונכון להחמיר כיון דהוא איסור דאורייתא. (יד) ואם שכרה מאינדיהודי וחזר והשכירה לאינדיהודי, שרי ממה-נפשך. ואם קנה בהמה מאינדיהודי, או מכר לאינדיהודי במשיכה לחוד או בכסף לחוד, (יז) [תו"ש]: (יג) אין האינדיהודי נאמן. ומירתת נמי לא מירתת לעשות בה מלאכה, כיון שהיא ברשותו על-ידי שאלה או שכירות, לא נתפס עליו כגנב על-ידי זה; מה שאין כן ברישא, כשמתנה שיחזירנה לו קודם שבת, כבר כלה השאלה והשכירות קודם השבת. ועיין לקמן סימן שה סעיף כג [אחרונים]: (יד) יפקירנה וכו'. וזהו דוקא בדיעבד שכבר התנה עמו ועיכבה בשבת, (טו) אבל לכתחלה אסור להשכירה על דעת שכשיגיע יום השבת שיפקירנה, ואפילו אם יפקירנה בפני שלשה, שאין הכל יודעים מן ההפקר ואח"כ ליהי חשד שאימרו בהמתו של ישראל עושה מלאכה בשבת. (טז) ואף במכירה אין היתר, אלא כשמוכר בהמתו לאינדיהודי במכירה גמורה על כל ימי השבוע ולא כשמוכר לו על יום השבת לחוד, מפני חשדא, וכנ"ל.

והב"ח מתיר לכתחלה להשכיר על דעת שיפקירנה בפני שלשה, דכיון דשלשה יודעים, מיפרסמא מילתא ולא יבוא לידי חשדא, ובשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על דבריו, ובסוף הסימן נבאר אם ירצה השם: (טז) בינו לבין עצמו. שאז אינו מצווה על שביתתה כיון שאינו שלו, שכבר הפקירה; (יז) ואף-על-גב דהפקר בעינן שיהיה בפני שלשה, זהו מדרבנן, אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו סגי, והכא שכבר השכירה והתנה עמו שיחזירנה, ועיכבה, די בזה כדי להניצל מאיסורא דאורייתא. ועיין בבית-יוסף שיש פוסקים שטוביין, דגם בבאן אף שהוא דיעבד בעינן דוקא תלתא, ועל-כן טוב ליהזר בזה לכתחלה אם יש באפשרי, ועל-כל-פנים יזהר להפקירה בפני אחד, (יט) דרבים מגדולי הפוסקים סוברים דאורייתא אינה הפקר עד

שער הציון

(1) מנ"ג אברהם וט"ז: (1) מנ"ג אברהם וט"ז. אך המגן-אברהם כתב דיש להקל בזה רק לעת הצורך, משום דחשש גם לטעם הרמב"ם, ע"ש, והט"ז הקיל בזה בפשיטות. ומאילה רבה משמע דטבירא ליה כט"ז, ע"ש: (2) מנ"ג אברהם בסימן רנב, והעתיקו הפרי"מגדים בעינינו: (3) פרי-מגדים בסימן רנב: (4) סכתמת הפוסקים: (5) מנ"ג אברהם בשם הגהות אש"י: (6) ואף דלכאורה משמע מהמגן-אברהם דהוא ספק גמור להגהות אש"י, כבר השיגו כמה אחרונים ולא משמע שם כן, שכבר ארבע שטוב ליהזר הואיל שיצא מפי גאון, וגם ביורה-דעה בסימן קנא בסופו כתב שם הרמ"א רק שיש להחמיר אבל לא שהוא ספק גמור, ועל-כן כתבתי רק שנכון להחמיר: (7) מנ"ג אברהם: (8) ט"ז ועוד כמה אחרונים: (9) מנ"ג אברהם בשם המחמ"צדק: (10) בית-יוסף בשם הרא"ש: (11) עיין בחושן-משפט סימן רעג דכן הוא דעת המחבר שם להלכה, רק הרמ"א כתב שם בשם יש אומרים דדי מן התורה

הלכות שבת סימן רמו

י' תנחת מורכי סוף קט השבת האגרו ס' גנות מייטוני סוף כ'ס ספי' ומ'ג' התרומה בסימן קמ"ב

קודם השבת, 'או יאמר (י) (טז) בהמתי קנויה להאינויהודי, (יז) כדי שינצל מאיסורא דאורייתא: הגה ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני-אדם כדין שאר הפקר, ואפילו הכי אין שום אדם יכול (י) לזכות בה, (יח) דוודאי אין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת (טור). ודוקא בשבת, אבל ביום-טוב, (יט) אין אדם (פ) [פ] מצווה על שכיתת בהמתו ביום-טוב (כ"י סי' ש"ה בשם שבוליה-לקט): **ד' יישראל שהשכיר שוורים לאינויהודי לחרוש בהם וחורש בהם, יש מתירים (ג) אם קיבל עליו האינויהודי אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא זולא. ויש אומרים, דכיון שאין האינויהודי יכול למכרה אם ירצה, נקראת (ט) [ט] בהמת ישראל. (כא) (ועיין למטה בסימן זה):**

שערי תשובה

באר היטב
אסור להשכירה ע"ד שפיקונה בשבת, וגם כמכירה אין היתר אלא כשמוכר כל ימי השבת ולא בשבת לחדו, עיין תשובת צמח-צדק סי' לה. ובי"ח מתיר לתחלה להפקירה בפני ג'. וט"ז כתב, דאפילו דפקי פני ג' אין היתר ברור בזה לתחלה, אלא יש היתר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה': (י) בהמתו, ודוקא בפניו צריך לומר כדי שתתיקן לקנות, מ"א. (ובסי' אליהו רבה פסק דאפילו בינו לבין עצמו מהני כדעת ש"ע בדיעבד עכ"פ): (י) לזכות בה. כתב ט"ז: שמעתי בשם רב א' שסמך ע"ז להחיר הלחות בריבית על משכון דרך מכירה אצ"פ שאינה מכירה ממש כגון שחיב להחיר לו, אפ"ה מותר, שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע איסור רבית, כדרך שאמרין כאן לענין שבת; ואני אומר, חלילה לעשות כן בישראל, וכל שאין כאן מכירה הוה שם הלואה עליו דאסור, וכאן הוה הפקר כראוי רק שלומן הוא דהיינו ביום השבת, ובשבת עצמו הוה הפקר גמור, משא"כ במשכון הניל שגוף הענין צריך להיות נמכר שיעשה הלוקח בו מה שלבו חפץ, וזה אינו שם, ע"ש: (ב) מצווה. וכי"ש פ"ה דביצה חולק ואוסר, ויש להתחיר כדבריו, מ"א: (ג) בהמת ישראל. ישראל שיש לו סוס ובה המושל המכירו להשאלו או להשכירו והוא אינו יכול למאן נגדו מפני איכה, ומכרו לו בדבר מועט ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו, ואם אח"כ יחזור ויתן לו הסוס וגם השכירות, מתנה בעלמא יהיב, תשובת שבותייעקב ח"ב סי' לט, ע"ש. והמחבר יד-אהרן חולק עליו וכי' ול"ג שאם הא"י יכול למכרו, אף שמכרו לו בדבר מועט מותר, ואם אינו יכול

משנה ברורה

(כא) ואין צריך לחוש שמא יזכה בה אחר בשבת גופא, שבוודאי האינויהודי לא יניחנו כל זמן שהיא תחת ידו למלאכתו: (יט) אין אדם מצווה וכו'. דשכיתת בהמתו ילפינן ממה דכתיב "למען ינוח שורך וחמורך-כמוך(א)", והאי קרא בשבת כתיב; ואפילו הכי לא ישכירם אלא בהבלעה, ולא יהיה שכר יום-טוב. והנה המהרש"ל חולק על זה, ודעתו דיום-טוב ושבת שוין הן בזה כמו בכל מלאכות. ועיין במגן-אברהם שהאריך בזה ומבאר דהבית-יוסף בסימן תצה הביא דעות אברהם וכו' וזכר דם לאיסור, (כז) ועל-כן כן להחמיר. ובביאור הגר"א ג"כ כן האריך בזה ומסיק דהעיקר כדעת מהרש"ל הני"ל, וגם לקמן בסימן תצה סעיף ג מפרש (ג) הגר"א מה שכתוב שם בשולחן-ערוך דאין מוציאין משא על הבהמה ביום-טוב, הטעם הוא משום שכיתת בהמתו: ד' (כ) אם קיבל עליו וכו'. דעל-ידיה היא הבהמה כמו של אינויהודי ומותר לחרוש בה בשבת. ואף-על-פי שמחזירה בעין אם לא יקרה לה כלום, מכל מקום השתא ברשות האינויהודי קאי לגמרי, (כד) כיון דגם ליוקרא חולא ברשותו היא: (כא) (ועיין למטה וכו'. היינו, דשני ייש-מתירין הכתוב שם, וגם הג"ה שבסוף הסימן מוכח דסביבא ליה כדעת המתיירין. ועיין במה שנכתוב שם:

שער הציון

בהפקר בינו לבין עצמו, וכמה אחרונים דחקו עצמן במה שהמחבר סתם פה כדעת הרא"ש. ועיין בתוספות-שבת שתייר דהכונה, בשעת הדחק ידאה על-כל-פנים לצאת דעת הרא"ש: (יט) ואף שהאליה רבה דחק ליישב דברי השולחן-ערוך, לא נהירין דבריו כלל, וכן השיגו הפריי-מגדים וכן כתבו כל האחרונים: (כ) כן משמע מבית-יוסף, וכן כתב עולת-שבת בדשבת גופא הוה הפקר גמור, דאי לא הכי לא היה מצוה לאיסור שכיתת בהמתו. ע"ש, וכן הסכים הט"ז, וכן שרארן דוחה מי שרצה לפרש בענין אחר. ואף שהמגן-אברהם מזהיר לפרש דברי הרב כדעת הלבוש, לא סתמתי כן, משכמה אחרונים תמחו עליו בזה, הלא המה המאמר-מרדכי ותתמר-מש והבית-מאיר, וגם האליה רבה והתפרי-מגדים צידדו לבסוף לדעת כה"ט עולת-שבת וכענין שיהיה הפקר גמור, דאי לא הכי לא נפקע איסור שבת, וכן מוכח עוד בביאור הגר"א דליום השבת הוה הפקר גמור, וכן הבאר היטב והגר"ו לא זכיריו דברי המגן-אברהם כלל: (כא) עולת-שבת ובאמר-מרדכי: (כב) גם בספר תוספות-שבת לקמן בסימן שד בעד-קט"ה ה הביא, דלמאן דאמר אין מצווה על שכיתת בהמתו ביום-טוב משום ולא יאקש יום-טוב ולשבת אלא לענין ל"ט מלאכות ותולדותיהן ולא לענין שכיתת ומחמור דרך לאו יש בזה, הוא הדין דאין מצווה על שכיתת עבדו [וכן כתב הפריי-מגדים שם], ואם-כן לדעת המחבר שם דפסק דמת ביום-טוב ראשון לא יתעסק בו עבד עול, והוא כדעת בה"ג המובא בבית-יוסף בסימן תקכו, עיין שם, על-כרחך דסביבא ליה דגם על שכיתת בהמתו מצווה ביום-טוב, וכן כתב בספר אבן-העזר, ועל-כן אין להקל: (כ) עיין שם שזכרנו מסיק קושית התוספות-יו"ט-טוב, וגם דוחה מה שרצה המגן-אברהם לומר דבמשא ביום-טוב לא שייך שכיתת בהמתו: (כז) אבל כלא יוקרא חולא לא עדיף משואל, דגם הוא חייב באונסין ואפילו הכי אסור להשאל לוי מטעם דבשאלה לא קניא, וכנ"ל בסעיף ג:

(א) מקורו בירושלמי שבת (פ"ה ה"ג). וצריך עיון, והא 'כמוך' כתיב בדברים (ה' יד) בקרא דלמען ינוח עבדך ובמגן כמין, אבל בבאר קרא דלמען ינוח שורך שחמורך' (שמות כג, יב) לא כתיב 'כמוך'. וכבר העיר כן ב"שנויי גוסחאות" שם. ותייר הגר"ה קניבסקי שליט"א בזה"ל: "כנראה הירושלמי יליף 'למען ינוח' למען ינוח' לגזירה שוה."

הלכות שבת סימן רמו

ט באר הגולה

ל הריב"ש
מ חשבוה
נ שם ס בית יוסף בשם
רובכבוד הריב"ש יקב"ב
רב

ה לאם ישראל ואינו יהודי שותפין בבהמה, מותר לעשות בה אינו יהודי מלאכה בשבת על ידי שיתנה (י) עם האינו יהודי (כב) בתחלה כשקנו אותה שיטול האינו יהודי בשבת וישראל ביום חול. (כג) ואם לא התנו מתחלה, אסור, (כד) אף על פי שהתנו אחר כך. ואם ילוה אותה לאינו יהודי בהלוואה גמורה, שיהא רשות בידו להוציאה אם ירצה שלא ברשות ישראל, (כה) וזקוף הדמים על האינו יהודי ואחריות השוורים על האינו יהודי, מותר. ויש מתירים אפילו לא יהא רשות ביד האינו יהודי (כו) להוציאם, על ידי שזקוף הדמים על האינו יהודי במלוה ויחזור האינו יהודי ויעשה אפותיקי (פירוש, אפו תהא קאי, כלומר, לא יהיה לך פרעון אלא מזה לישראל או (פז) יהודים (פירוש, משכון בלשון ישמעאל רה"ן) אצלו, ובלבד שלא יאמר לו מעכשיו. ויש מתירים (טז) על ידי שיהיה [ישראל] את האינו יהודי שלא יעשה בה מלאכה בשבת, ואם יעבור ויעשה תהיה אחריות עליו, ואפילו מהאונסים, (ז) ויכתוב כן (יב) בערכאותיהם, דהשתא אם בא לעשות [בה] מלאכה בשבת אינה בהמת ישראל, שהרי קנאה האינו יהודי להתחייב באונסיה: הגה וכל צדדי התירים אלו (לא) הלכתא נינהו ויכול לעשות

באר היטב

למכרו אסור, שנקראת בהמת ישראל בכל מקום, וכ"כ בתשובת צמח צדק, ע"ש. ויותר טוב שיפקידנה: (י) עם האי"ו וכו'. ואז מותרין אחר

משנה ברורה

בדמים כפי מה שהיא עכשיו, ואם תתיק או תזיל יהיה הכל ברשותו, (ב) ואפילו הכי תנה גס-כך שיהא רשות בידו להוציאה, דסבירא ליה כדעת התש-אומרים הג"ל בסעיף ד דבעינן שיהא האינו יהודי יכול למכרה: (כו) להוציאם על ידי וכו' במלוה. ומיירי גס-כך (לג) שהלוה אותה לאינו יהודי ושם אותה בדמים, וכנ"ל, והדמים זקוף עליו במלוה, אלא דבא להוסיף, דאף דעל ידי ירצה שעשה אותה האינו יהודי אפותיקי לישראל תו אין לו רשות למכרה, (לד) אפילו הכי שרי: (כז) יהודים אצלו. פירוש, אף על פי שניחם ביד הישראל למשכון שיהיה יוכל להיפרע מהם כשלא יתן מעות עבורם, ואחר כך נוטל אותם האינו יהודי ועובר בהם, אפילו הכי שרי, דאכתי גוף הבהמה ברשות אינו יהודי הוא: (כח) ובלבד וכו' מעכשיו. היינו, אפילו אם אמר לו: אם לא אתן לך המעות לזמן פלוני יהיו שלך, כיון דלא אמר לו 'מעכשיו יהיו שלך', לא קנאם הישראל למפרע כשלא יפרענו האינו יהודי, ואין לו עליהם עתה רק שעבוד בעלמא: (כט) על ידי שיהיה וכו'. ואף על פי שאין לו לאינו יהודי רשות למכרה, אפילו הכי שרי, (ל) וסתם בזה כדעת המתירין לעיל בסעיף ד, דהכא נמי מיירי שקבלה עליו ברשותו (לז) לענין יוקרא וזולא: (ל) ויכתוב כן. לפרסומי מילתא, שלא יבוא לידי חשדא: (לא) הלכתא נינהו. והיותר טוב שכלל ההתירים, שיקנה אותם (לב) לו בחול במכירה גמורה ויתן לו אויפגא"ב! על זה, ויתר הדמים יזקוף עליו במלוה ויעשם אפותיקי לישראל שיהיה בטוח במעותיו. והנכון שיעשה ענין המכירה בפני דיני העיר כדי שיעשה כדין תורה,

שער הציזון

(כס) מגן אברהם בשם הרלב"ח: (לו) גם זה שם: (ס) אף דבמגן אברהם בשם הריב"ש והרלב"ח משמע דסבירא ליה כן בפשיטות, מכל מקום המעיין בבית יוסף כמה שכתב בשם הריב"ש בסוף סימן רמה יראה דהריב"ש אינו סובר כן וגם הוא מחמיר אפילו אם התנה מתחלה טול אתה וכו' דלא מהני, ואך בזה אין השולחן ערוך סובר כוותיה, אך בלא התנו סבירא ליה להשולחן ערוך כוותיה דאסור משום דעובר בזה על שביעת בהמתו, ולהכי השמיט השולחן ערוך דברי הריב"ש [כן כתב בספר מטה יהודה. ובספר מחצית השקל גס-כך כתב כן דשולחן ערוך לא סבירא ליה כן, והוא מראמר אף על פי שהתנו אחר כך:] (סג) מטה יהודה ומחצית השקל הג"ל: (סד) מגן אברהם בשם הרדכי משה לעיל: (ל) הגר"א: (לב) וכל שכן אם מכר אותם לו במכירה גמורה חזק הדמים עליו במלוה דשרי: (לג) הבית יוסף כתב דדעה זו אתיא כהמתירין לעיל בסעיף ד, וכן כתב הגר"א. אבל המשנה למלך ואלוה רבה ותוספת שבת כתבו דאפילו האוסרים שם מרד דשרי, דהתם אין לו רשות למכרה מחמת שהיא בהמת ישראל עדיין, אבל הכא לגמרי הוא ברשות האינו יהודי, רק מכת מה שמשכנה אין לו רשות למכרה, ולהכי שרי לכולי עלמא: (לז) הגר"א. ואף דאליה רבה כתב דהכא לכולי עלמא שרי, דטעמם שהזוהירו מירתת, עיין שם מדברי השולחן ערוך לו מחציתו רבי עקיבא איג, וכן כתב בספר שולחן עצי שטים, וכן משמע מהגר"א [מכתב דדעה זו סבירא ליה כהמתירין לעיל בסעיף ד, והתם הטעם משום דגם יוקרא וזולא ברשותיה דאינו יהודי הוא], ודלא כאלוה רבה שצידד לומר דגם מאוסין לחוד מהני, עיין שם בחידושי רע"א: (ל) והוא הדין אם מקנה אותם לאינו יהודי אחר:

הלכות שבת סימן רמו

(לב) איזה מהן שירצה, ואפילו אם הבהמה כולה של (יג) [עין] ישראל (לג) דינו כאלו היתה בשותפות האינדיהודי, (לד) *רק שיפרסם שעשה דרך היתר:

רמז דין אינדיהודים המביאים כתבים בשבת, וכו' סעיפים:

א *שולח אדם (א) איגרת ביד אינדיהודי ואפילו בערב־שבת (ב) עם חשיכה, והוא (ב) שקצץ לו

א שבת י"ט ה"ר"ק
הראש שם הרמב"ם
בפרק ו' מלכות שבת

באר היטב

(יג) ישראל. אם הסוסים של ישראל וגם האינדיהודי הוא עבדו ומוליד סחורתו, אין היתר במכירה, דהרי אסור להניח לו לעשות מלאכתו, אא"כ הוא מושכר לו רק ליסע עם הסוסים או שרי להרמב"ם, כמ"ש סי' רמד ס"ה, ועכ"פ אסור לומר לו לך בשבת, כמ"ש סי' רנב. כתב הב"ח: ואלו שיש להם סוסים וצולות ומוליכין משאות בשבת בשכר ומוכרין

שערי תשובה

בוה, ע"ש: [עין] ישראל. ע"ן בה"ט. ומ"ש אבל לדבר־מצוה להוליך אתרוגים מותר, הוא מדברי הצי"ע שם שכתב להקל בזה ע"י היתר מכירה. ועין בגר"ר כלל ג סימן טו: אנשים שיש להם סוסים ובנינוכר מביאים בסוסים אלו להם מים מן היאר, אם אפשר למחות צריך למחות בהם, ואם א"א למחות רק להשמיע להם האיטור משום מצות תוכחה כתב צדדים בזה, וע"ן סימן תרח:

בכוונה לא"י כדי להפקיע איטור שבת, עוברים על דברי חכמים וראוי לקונסם, ע"ן צמח־צדק סי' לה. אבל לדבר־מצוה, להוליך אתרוגים, מותר: (ב) שקצץ. דאז בדידה קא טרח ולא בשביל ישראל. וה"ה בכל מלאכות בעיני קצץ, כמ"ש סימן גנב. (ובס' איליהו רבה השיג על מ"א בזה והעלה

משנה ברורה

וגם שיפורסם הדבר, שלא יהיה חשש מראית העין: (לב) איזה מהן שירצה ואפילו וכו'. היינו, דאף קבלת אחריות בלחוד שכתב המחבר לבסוף דבריו מהני גם בזה, אף דאין לו רשות לאינדיהודי למכרה, כיון דעומדת ברשותו לענין יוקרא וחולא, וסתם בזה כדעת היש־מתירין בסעיף ד.

ביאור הלכה

רע"א, גס"כ מצווה על שביעתם: * רק שיפרסם שעשה דרך היתר. הנה בכנסת הגדולה הביא בשם מהר"ם אלשקר בשם רבינו יוסף גאון, דאסור לברישראל שיעשה הערמה עם האינדיהודי וכו' שימכור לו בהמה, וסיים על זה: וכל הדברים יגעים ואין אני רואה דרך ישרה שיכור לו האדם בזה, ומכל מקום אותן מקומות שנהגו להתיר וסמכו על

(לו) ויותר טוב שיעשה מכירה גמורה, וכנ"ל בסעיף־קטן לא, כדי לצאת גם דעת המחמירין שם, כי לדבריהם יש בזה חשש דאורייתא. ואם קשה לו לעשות כל אופני ההיתר האלו והוא שעת הדחק, כגון מי שיש לו שדות ואי אפשר לו להשכיר באריות לאינדיהודי אם לא יתן לו גם שוורים לחרוש בהם, ולא יוכל למנעו שלא לחרוש בו בשבת, יש לסמוך על דעת הב"ח הנ"ל שמתיר עלידי שיפקירם בפני שלשה קודם השבת, ויפורסם הדבר ולא יבוא לידי חשד; וההפקר צריך להיות בלב שלם. אבל בלא שעת הדחק אין לסמוך על ההפקר, וכמו שכתבנו לעיל במשנה ברורה סעיף־קטן יד, וכן הסכים בדרכי־משה בהרא"י (לג) דינו כאלו היתה וכו'. והנה כל זה הוא כשמשיכה או משאילה לו לעשות מלאכת עצמו, אבל לעשות מלאכת ישראל בשבת אין היתר כלל, אפילו אם מכרה לו הבהמה במכירה גמורה, שהרי מכל מקום עושה האינדיהודי מלאכת ישראל בשבת בשבילו. ולפי זה, אם הסוסים הוא של ישראל, וגם האינדיהודי הוא שכירו לכל המלאכות שיצטרך הישראל, אין היתר במכירת הסוסים לו, דהרי אסור לו להניח לעשות מלאכתו, אלא־אם־כן הוא מושכר לו רק למלאכה זו ליסע עם הסוסים להוליך לו סחורה בכל עת שיצטרך בשנה זו, או שרי להרמב"ם, כמו שכתוב סימן רמד סעיף ה; ואפילו באופן זה אסור לומר לו שיעשה בשבת, אלא דאם הוא נוסע מעצמו אין צריך למנעו מזה [אחרונים]: (לד) רק שיפרסם וכו'. ע"ן בביאור הלכה שהבאנו דאין כדאי להתיר עלידי כל ההתירים אלא בשעת הדחק, ולאפוקי מאלו האנשים שמוכרין בכוונה את שוודיהן לאינו־יהודי כדי שיעשה בהן מלאכה בשבת, והמלאכה נקראת על שם ישראל; ואף דאין למחות ביד המקילין בזה, שיש להם על מה לסמוך, מכל מקום כל בעל־נפש יחוש לעצמו שלא לעשות זה כי אם בשעת הדחק ועל־פי הוראת חכם. ישראל שיש לו סוס, ובה המושל המכירו להשאילו או להשכירו, והוא אינו יכול למאן נגדו מפני איבה, ימכרנו לו ברבר מועט, ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו, ואם אחר־כך יחזור ויתן לו הסוס ואלו השכירות, מתנה בעלמא ליהיב ליה [תשובת שבות־יעקב. וע"ן בשערי־תשובה שהסכים גם־כן עמו נגד הדי־אחרון]:

א (א) איגרת. הוא הדין (ב) בכל מלאכות, כשנותן לו ואין שהות לגמרו קודם השבת, בעיני דוקא שיקצוב לו דמים בעד מלאכתו, דאז אדעתיה דנפשיה קעביד ולא בשביל ישראל, וכדאיתא לקמן בסימן רנב סעיף ב, אלא נקט 'איגרת', לאשמועינן דאי לא קצץ ולא קביע בידוואר במתא אסור, כדמסיק, והטעם כמו שכתבנו לקמיה, אבל שאר כלים וחפצים או מצות אם שולח ביד אינדיהודי בערב־שבת, הדין כמו בכל מלאכות, ולכן אפילו אם לא קצץ, (ג) אם יש שהות ביום להגיע למקום מי שנשלח לו, מותר, ולא יחיישין שמא לא ימצאנו בביתו ויצטרך לחפש אחריו בשבת: (ב) עם חשיכה. היינו

שער הציון

(לו) ע"ן במגן־אברהם שכתב דעת המחבר שלא להקל באחריות כי אם עלידי שותפות [כוונתו, דשלא בשותפות יש לחוש לדעת המחמירים בסעיף ד, ומה להקל בשותפות, אפשר משום דצריך לזה גם דעת הריב"ש ודבירא ליה דבשותפות כיון דבעל־כחו של ישראל הוא עושה לית בזה משום שביעת בהמתו. ומישוב בזה קושיית הלבושי־שרד והאליה רבה עליו מהא דכתב הבית־יוסף לעיל בסוף סימן רמה, ע"ן שם שכתב דדעה זו סבירה לה כדעת היש־מתירין שבסעיף א, דאמנם דאף ההרצ"א בעצמו בודאי סובר כן, והוא אלא כי סבירא ליה סבירות הריב"ש, אבל המחבר לא סמך לפסוק למעשה כהרצ"א אלא בנידון רשותות ומטעם הריב"ש, וכמו שכתבנו, ולכן סתם ולא הכריע בסעיף ד להתיירא, ורמ"א הכריע להקל, ועל־כן כדי לצאת גם דעת הבית־יוסף טוב לעשות כמו שכתבנו. אמנם מהגרא"ב בסעיף זה משמע כהיש־מתירין הנ"ל, סבירא ליה להשוות־ערוך בשתי מצות האחרונות, ובעיקר הדין נתן הגר"א טעם לשתי הדעות שבסעיף ד, ע"ן שם: (ב) מגן־אברהם: (ג) פריי־מגדים כביאור המגן־אברהם. והאליה רבה רצה לחרש דאפילו באין שהות מותר גם, ותמה עליו הפריי־מגדים דמנין לו זה, וכן כתבו התוספת־שבת והגר"ו כהמגן־אברהם. ואם קצץ, אפילו עם חשיכה מותר, אם לא פירש לו שילך בשבת, כמו שכתוב כאן ובסימן רנב:

הלכות שבת סימן רמז

כא באר הגולה

ב פירושו הרמב"ם שם
(*) והיינו חומת העיר
שנשתלח משם, אך
הבית יוסף לא הכיר
בין פירוש רש"י
להרמב"ם, ובספרי
משנה פירש דבריו
בענין אחר, ע"ש

דמים, (ג) ובלבד שלא יאמר לו (ב) (ו) שילך בשבת. ואם לא קצץ, אי (ה) לא קביע (ג) ביידואר
(פירוש, איש ידוע שכל כתב אליו יוכל והוא משלחו למי ששלוח אליו) במתא (ו) אסור לשלוח
(ז) אפילו מיום ראשון, (ח) ואי קביע ביידואר במתא משלחו אפילו בערב־שבת, והוא שיהא
שהות ביום כדי שיוכל להגיע לבית (ט) הסמוך (ז) לחומה: הגה (י) ויש מתירין אפילו לא קצץ,
(יא) ואפילו לא קביע ביידואר במתא, אם משלחו (כ) ביום חמישי או קודם לכן (טור), ויש לסמוך עליהו

באר היטב

ידי עצמו של מי שנשלח לו, יש לחוש שמא הוא אינו בביתו וילך אחרי
בשבת; אבל הבידואר הוא עצמו קבוע תמיד למלאכה זו, והוה שקורין
פאסי"ם מיינשטרי: (ז) לחומה. לעיר שנשתלח שם, כלומר לבית
ראשון, ב"ח מ"א: (ה) ביום ה'. ואפילו ידוע שלא יוכל להגיע לשם
קודם שבת. וז"ל דאף לסברא ראשונה אם הוא דרך קרוב כגון מהלך יום

ביאור הלכה

אותן המתירין, הנה להם לישראל, וכל בעל־נפש יחוש לעצמו, עד כאן
לשוננו. וכן כתב הרלב"ח והביאו באליה רבה. וגם הצמח־צדק בסימן לה
צווח על זה שבשאט־נפש מוכרין סוסייהן בכוננה כדי להפקיע מהם
איסור שבת, וכתב שם חזק לשוננו: דעגלונים ישראלים שיש להם עגלות
וסוסים ומוליכין משאות בשכר, אין היתר למכור לאיניוהודי הסוסים
או להפקיר אותם כדי להוליך המשאות בשבת, ובפרט אם הישראל
תמיד עם הסוסים, וגם בימות החול הם נוסעים בעצמם ומזונותיהם
עליו, והאיניוהודי אינו אלא שכירו לשנה ההכל נקרא על שם ישראל
איכא מראית עין: אך לדבר מצוה דרביס, כגון להוליך אתרוגים ולזכות
רבים שיקיימו מצוה בשעתה וצריכין למהר הליכתם, מותר עליידי
הפקר, בדמקום מצוה אין להחמיר, עד כאן לשוננו. ובאליה רבה כתב גם־
כן להחמיר בזה, ומתמה על המגן־אברהם שלא הביא דברי הצמח־צדק,
אך באשל־אברהם סעיף־קטן ט מצדד להתיר וכתב: כיון דאין משכירו
להרישה וכדומה רק להוליך משאות וכו', יש לסמוך אהפקר או מכירה
לשבת או בהמתו קנויה לו, וכל־שכן מכירה גמורה דמותר בכחאי גוונא,
אך יש לומר דלא מהני היתר מכירה רק ברביעי וחמישי, לא בערב־
שבת, עיין שם שהאריך, וכן כתב בתוספת־שבת כוונתה. והנה בענינו
לענין שוורים שמיוחדין לחרישה, שהיא מלאכה דאורייתא לכלי
עלמא, והעסק נקרא על שם ישראל, והאינש־יהודים הם שכירים אליו
לבד, נראה שגם הוא מודה להצמח־צדק דהיכא דהעסק נקרא על שם
ישראל קשה להקל בזה. ובשאר אחרונים שראיתי יש שמצדדין להקל
וסוברין דכל עושה שטר עמהן מפרסם הדרב ליכא משום מראית
העין (שו"ת שוואל ומשיב) מהר"ק ח"ב סימן טז, ויש שמחמירין בזה
(והוא כספר טוב טעם ודעת) בסימן קסג, וזה לשוננו: בנידון מכירה
בהמה למלאכה בשבת דהוי איסור תורה, ובשל תורה לא מהני המכירה
דהוי הערמה, ע"ש, ועל־כן אין להקל בענין זה כל־כך כי אם בשעת
הדחק, וגם אז יראה שיהיה השטר עשוי כדין־תורה על־פי הוראת חכמים
ובפרסום, ואז שכתב רמ"א. והבוטח בה' ויבטחין צדון התורה ד"למסן
ינח שורך ותמורך וגו'" כפשטיה ואינו עושה שום תחבולות לענין
שבת, אש"י, ובודאי הקדוש־ברוך־הוא יתן לו עבור זה הצלחה בכנסיו
בששת ימי המעשה:

אפילו בערב־שבת ובלא קצץ, כל שיוכל להגיע לבית ראשון
הסמוך לחומה של העיר שהאיש שם: (ז) אפילו מיום ראשון. ואם הוא דרך קרוב, כגון מהלך יום אחד, נראה דאף אם הוא
משלחו ביום שני ושלישי שרי, שאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת [מ"א]: (ח) ואי קביע ביידואר. היינו
(ט) שהאיש הממונה על זה קבוע שם תמיד, (ט) ובכלל זה הוא אם עכשיו פאשט־מייסטער (*), שרגיל להיות במקומות
גדולות, שהוא עומד על המשמר רעתים יודעים לקבל כתבים ולשלחם להשייכים לכתבים (ט) והסמוך לחומה. לעיר
שנשתלח שם, (ז) כלומר לבית ראשון מבפנים: (י) ויש מתירין וכו'. טעמיהו, דכיון שלא אמר לו ישראל בידואר שילך
בשבת, אין לאסור כי אם סמוך לשבת, דנראה כשלוחו של ישראל לזה, ואמירה לאיניוהודי שכותב אפילו אמר לו בערב־שבת
לעשות מלאכה בשבת. אבל מופלג מן השבת קצת, לא מיחזי כאומר לו עשה מלאכה בשבת, ולפיכך אין לאסור כי אם ביום
ערב־שבת [הרא"ש]: (יא) ואפילו לא קביע. ואפילו (יא) ידוע שלא יוכל להגיע לשם קודם שבת גם־כן שרי לדעה זו, דכיון

שער הצינן

(ג) אליה רבה בשם ר"י, והוא נובע מהמשנה שכתב י"ח דבית־הלל מתירין עם השמש, וכמו שפירש רש"י שם. וכן מוכח מהגר"א: (ד) בתי יוסף:
(ה) רש"י: (ו) מגן־אברהם בשם פוסקים: (ז) פריימגדים: (ח) מוכח ממגן־אברהם: (ט) ט"ז: (י) מגן־אברהם. ואם הבידואר ידוע לו שהוא בקצה האחר
של העיר, אפילו אם העיר מקוץ חומה, אפשר דצריך שיגיע לשם מבעוד יום, פריימגדים: (יא) מגן־אברהם:

הלכות שבת סימן רמו

אם צריכים לכך: ב *אם התנה עמו שיתן לו שכרו, אף-על-פי שלא פירש כמה יתן לו, דינו כקוצץ, דסמכא דעתיה דאינו-יהודי ובדידיה קא טרח; אבל בסתם, (יב) אף-על-פי שיש בדעתו שיתן לו שכר, אסור, ולא סמכא דעתיה ובדישראל קא טרח: ג (יג) אם שכרו לימים, דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו, אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך, אם הוא (יד) בערב-שבת, אסור, דכשיוצא בשבת נראה כאלו התנה עמו כך: ד אם האינו-יהודי מוליך הכתב בחינם, אפילו נתנה לו בערב-שבת, מותר, (טו) שהרי האינו-יהודי מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להתזיק טובה לישראל מפני מה שקיבל ממנו, והוי ליה כאלו קצץ: ה הגה ויש חולקים וסבירא להו דכל שעושה בחינם (ו) אסור, (טז) וטוב להחמיר. אבל במקום שהאינו-יהודי מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחינם, ודאי דנתן על הטובה שקיבל ממנו ושרי (בי"ח) ה' אם האינו-יהודי (יז) הולך מעצמו למקום נתון לו וישראל נותן לו איגרת, מותר (יח) בכל (י) גוונא: ו ימי שיש לו שכר אינו-יהודי *לשנה או יותר, (יט) אסור לשלחו (כ) ערב-שבת באגרת: ה הגה ומיהו, אם לא

ג הרשב"א בחסותו ד שם בגמרא לפירוש הרי"ן שם ה מהרי" אכתוב ו שם ז שם

באר היטב

בידו בע"ש, אם אין שהות מבע"י שיעני לשם אסור, דהא מוליכו בשבילי בשבת ומוציא ד"א ברה בשבילי ישראל, ומכ"ש שאסור לינוח בשבת כמ"ש סימן רמו ס"ב, ע"מ"א ובשבות-יעקב ח"ב ס' מב: (כ) ערב-שבת באגרת.

משנה ברורה

שהוא מופלג מן השבת לא מיחזי כשלוחו, וכנ"ל: ב (יב) אף-על-פי שיש בדעתו. רוצה לומר: לא מיבעיא (יג) אם האינו-יהודי מסתפק כלל אם יתנו לו שכר דאסור, אלא אפילו אם הישראל מכין ממנו שמצפה לשכר מאתו או ממי שנשתלח לו, אפילו הכי אסור, כיון שהישראל לא הבטיחו עדיין: ג (יג) אם שכרו לימים, רוצה לומר, דאף שהתירו לעיל בקצץ אפילו ערב-שבת, היינו כשהוא קוצץ לו סך קצוב בעד פעולתו, דאז אדעתיה דנפשיה עביד ולא מינכר כלל שהמלאכה הנעשית בשבת הוא בשליחות ישראל, אבל כששכרו לימים, שקוצב לו שכר בעד כל יום, אף שאינו מקפיד עליו מתי ילך (יג) ואדעתיה דנפשיה עביד פעולתו גם בזה [ולפיכך עדיף מלא קצץ כלל, ומותר בדי' וה' אף לדעת המחבר]. מכל מקום כששוכרו בערב-שבת אסור, דכיון שיוצא תיכף בשבת נראה כאלו התנה עמו כך ובשליחותו הולך, מאחר שנתן לו שכר בעד היום: (יד) בערב-שבת. אבל ביום חמישי מותר. ולדעת הרמ"א לעיל בהג"ה, אפילו לא קצץ כלל מותר ביום חמישי: ד (טו) שהרי האינו-יהודי מאליו וכו'. פירוש, (יד) דאין הישראל כופה אותו על כך אלא מעצמו הוא מותרצה להוליך האגרת, ותלינן שמה שנתרצה הוא מפני הטובה שקיבל ממנו מכבר, ואדעתיה דנפשיה עביד: (טז) וטוב להחמיר. הנה מלשון זה משמע דרק טוב לחוש לדעה זו, וכן בט"ז משמע דדעתו כדעה הראשונה, אבל בדרכי-משה סימן רנב משמע דדעתו הוא כהישג-חולקין, (טו) וכן בלבוש ובאליה רבה בסימן זה משמע דאסור בחינם, אבל כן מהנכון שקצוב לו על-כ"ל פנים איוה דבר מועט עבור זה, והוי כקצץ כיון שקיבל עליו שיהיה זה שכרו. וכן כתב בחי"א-אדם: ה (יז) הולך מעצמו. ואם יודע שמרבה הדרך בשבילו, אסור [כ"י]: (יח) בכל גוונא. היינו אפילו לא קצץ ליתן לו שכר אלא בסתם, דקיימא לן בסעיף א דאסור לשלוח על-ידו כשאין קבוע בידואר, דחיישינן שמא לא ימצאנו בביתו וילך אחריו בשבת, אפילו הכי שרינן כאן, (טז) כיון שאין האינו-יהודי הולך בשליחותו אלא שמעצמו הולך לשם, בוודאי אם לא ימצאנו לא יחפש אחריו. (יח) ודוקא אם יש שהות להגיע שם מבעוד יום אסור אף בזה, דאף דהליכתו בשביל עצמו הוא, מכל מקום מה שנושא המכתב הוא בשביל ישראל, ודע, דליתן לו (יח) בשבת אסור לכולי עלמא אפילו בהולך מעצמו, ואפילו קצץ לו שכרו מבעוד יום עבור זה, ועל-כן אסור ליתן איגרת על הפאצט! בשבת [ומערב-שבת מותר, דעל הפאצט הוי תמיד קצץ, דאף אם אינו משלם כאן מכל מקום יצטרך לשלם מי שנשתלח לן] אפילו במקום שיש עירוב, ואפילו על-ידי אינו-יהודי אסור דבר זה [ולא מהני קציצה על שבת גופא], אך במקום הפסד גדול יש להתיר ככהא גוונא, דהוי שבות דשבות במקום פסידא, דמותר; ושלם במקום הפסד יש להחמיר אפילו בערב-שבת שלא ליתן לאינו-יהודי האגרת שהוא יתן אותו על הפאצט בשבת, ואפילו בקצץ, שהרי מיחד מלאכתו על שבת נח"א בכלל ג, ע"ש: י (יט) אסור לשלחו. דמה שהוא שכירו לשנה לא נחשב כקציצה, ודינו בכל הפרטים כמבואר לעיל בסעיף

א' ומשלחו ביום ב' או ג', שרי, שאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרכה ללכת, מ"א: (י) אסור. ט"ז חולק, ע"ש. וכו"ס' אליהו רבה פוסק לאיסור, ע"ש: (י) גוונא. אפילו לא קביעי בידואר במתא, דאף דלא ימצאנו בביתו לא ילך הא"י אחריו דהא הישראל לא שלחו, אבל לשלחו

ביאור הלכה

* אם התנה עמו שיתן לו שכרו. רוצה לומר, כראוי לו או כפי מה שיחפשו עמו, וכמו שביררתי בביאור הלכה בסימן רנב סעיף ב: * לשנה וכו'. הטעם, דאף שהוא קוצץ לו שכרו עבור כל השנה מכל מקום לא חשיבין הו כקצץ, דעיקר טעמא דקציצה אחר משום דאין לישראל נפקא-מינה מזה, דאם לא יעשה ביום זה יעשה ביום אחר, והאינו-יהודי אדעתא דנפשיה עביד למהר להשלים מלאכתו, אבל בענין זה שהוא שכור לכל המלאכות, קחוב לוודאי שיצטרך למחר למלאכה

שער הציון

(יג) אליה רבה ופרי-מגדים. ומתורץ בזה דלא תקשי מסעיף ד דהמחבר מתיב בחינם, היינו כשאינו מסתפק כלל אם יקבל שכר, דאז בוודאי עושה זה בשביל טובה שעברה: (יג) אליה רבה וש"א דמתרצי דהמחבר חשש לדעת הרי"ן להחמיר בערב-שבת, עיין שם באליה רבה: (יד) תוספת-שבת, ומתורץ בזה קושיה המגן-אברהם, ע"ש: (טו) ועיין בביאור הגר"א בסימן רנב דפולגתיהו לענין בחינם תליא אי מותר לא קצץ' ביום ד' זה, וממילא לפי מה שמקילין לעיל לענין ד' זה' אין שום מקור להיתר בחינם מהירושלמי: (טז) מגן-אברהם וש"א: (יז) מגן-אברהם, וכן הסכימו האליה רבה וש"א לדינא. ואף שראיתי בביאור הגר"א שמישב שיטת השולחן-ערוך [וקושיה המגן-אברהם אפשר ריש לדחות, כמו שכתב בספר תוספות-שבת], מכל מקום קשה להקל, כי ראיתי באחרונים שהביאו בשתשבות מהר"ם סימן רב מבואר כהמגן-אברהם, ועל-כן לדינא צריך לתפוס כן, אף דלשון השולחן-ערוך דחוק לפי ביאורו: (יח) מגן-אברהם כאן ובסימן רמו, עיין שם:

הלכות שבת סימן רמז רמח

שכרו רק לשליחות איגרת, יש מתירין, (כ) כמו שנתבאר לעיל סימן רמד סעיף ה:

רמח דין המפליג בספינה וההולך בשיירה בשבת, ובו ד' סעיפים:

א "מותר להפליג בספינה (א) אפילו בערב-שבת אם הולך לדבר (ב) מצוה, (ב) יפוסק עמו (ג) שישבות, ואם אחר-כך לא ישבות אין בכך כלום. יאבל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה (ד) פחות משלשה (ה) ימים באר היטב

א שבת י"ט כ"ש
וכתא קמא, רמב"ם
בפרק נד ורבינו יוחנן
ג' ש' ושם

ובר' וה' מותר, כיון ד"א דזה מקרי קצץ, כמ"ש סימן רמד, מ"א: (ה) מצוה. אבל בשבת אסור, דהא לא יוכל לפסוק עמו שישבות, ע"ג. ונב"ט אליהו רבה חולק על מ"א בזה והוכיח לדבר-מצוה

משנה ברורה

א בלא קצץ, אלא בזוה מקילנין דאין אסור אלא בערב-שבת, והטעם כמו שביארנו בכיאר הלכה: (ב) כמו שנתבאר לעיל. היינו דעה הראשונה שם דסכירא ליה דזהו נחשב כקצץ, עיין שם הטעם. ומכל מקום אסור לומר לו שילך בשבת, כנ"ל בסעיף א:

הגה קודם שנכנסו בכיאר דברי השולחן-ערך נעתיק לשון הבריייתא הנאמר בזה בגמרא דף י"ט. תנו רבנן: אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת. במה דברים אמורים, לדבר הרשות, אבל לדבר-מצוה שפיר דמי, ופוסק עמו על-ימנת לשבות ואינו שובת, דברי רבי; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך. ומצור לצידון [שהוא מהלך יום אחד], אפילו בערב-שבת מותר. עד כאן לשון הבריייתא. והנה הרבה טעמים נאמרו על זה בפוסקים, (ה) יש אומרים הטעם, שמו יצטרף הישראל לעשות מלאכה בעצמו בשבת משום פיקוח-נפש, דמקום סכנה הוא; (ג) ואם שיעשה האינדיהודי בעל הספינה עבורו מלאכה בקשירת הקלע ושאר חילולים; (ג) או משום איסור תחומין, כמבואר בבית-יוסף באריכות. והרי"ף סכירא ליה, דאי משום חשש מלאכה או תחומין, ודאי היה אסור אף קודם שלשה ימים, וגם לדבר-מצוה לא היה מותר, אלא דעיקר האיסור משום ביטול מצות עונג שבת, וכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער מחמת נענוע הספינה, שגופו משתבר, וכדכתיב "יחוגו ויונעו כשיכור", וגם מחמת סרחון העולה מן הימים המלוחץ, ואין רוחו חוות לבוא עד אחר שלשה ימים שהורגל בזה, וכמו שכתוב בסעיף ב. (ד) ויש אומרים הטעם שסור להפליג בספינה הוא מפני שנראה כאלו צף וטעם על-פני המים בשבת, וזהו אסור לכולי עלמא מפני גזירה שמא יעשה חבית של שייטין, וכדלקמן בסימן שלט; וקודם שלשה ימים שרי, דעל-ידי שהוצרך להפליג זמן הרבה קודם שבת אית ליה הכירא ולא יבוא לעשות חבית של שייטין. ואותן הפוסקים הנ"ל דסכירא להו דהטעם הוא משום מלאכה או משום תחומין, מה שחילק הבריייתא לדידהו בין תוך שלשה ימים לקודם שלשה ימים הוא, משום דשלשה ימים קודם שבת מקרי קמא שבתא, וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חילול שבת, אבל קודם שלשה ימים, דהם מקרי

א (א) אפילו בערב-שבת. היינו, אף דבדודאי לא יקיים עונג שבת על-ידי זה, כמו שכתב המחבר בסעיף ב, אפילו הכי מותר, כיון דלצורך מצוה הוא, וקיימא לן דעוסק במצוה פטור מן המצוה; ולא מיבעיא אם הספינה הולכת במקום שהמים עמוקים יותר מעשרה טפחים דמותר ואין לחוש ליציאת חוץ לתחום, דקיימא לן אין תחומין למעלה מעשרה טפחים, אלא אפילו יש מקומות שהמים מועטין פחות מעשרה טפחים, גם-כן מותר לצאת בערב-שבת בספינה, כיון שהוא לדבר-מצוה [א"ר]: (ב) ופוסק עמו וכו'. כתב המגן-אברהם, דבשבת אסור להפליג אפילו לדבר-מצוה, דהא לא יוכל לפסוק עמו שישבות ולא ילך. ויש שמגדדים דאפילו בשבת שרי לדבר-מצוה. ועיין בשערי תשובה סוף סימן זה ובחיי-אדם כלל ד: (ג) שישבות. בין אם הוא מפליג בערב-שבת בין מקודם, כיון שהוא תוך ג' ימים הסמוך לשבת [ט"ז]. בספר עולת-שבת נסתפק, אם אי אפשר לו לפסוק, כגון שהאינדיהודי אומר לו שלא ישבות וכהאי גוונא, אי מעכב או לא, (ה) והסכימו רוב האחרונים דהפסיקה הוא רק למצוה בעלמא ואינו מעכב: (ד) פחות משלשה ימים. דהיינו, כיום רביעי בשבת אסור [מ"א בשם הרבה אחרונים]. אבל הגר"א הביא בשם הרבה כפרי-מגדים:

שער הציון

(ה) הוא שיטת הרו"ה: (ג) הרמב"ן: (א) שיטת הר"ם: (ד) הוא שיטת הרוספוט: (ה) דלא כל הפוסקים טובין כהרו"ה, ולכן התיי הרמב"ן בספינה שישוביה אינדיהודים, עיין בר"ן ובית-יוסף: (ב) אף דמהמגן-אברהם סעיף קטן א משמע דהוא לעיננו, האליה רבה סובר דאין קפידא בזה, וכן מוכח מהש"ן יורה-דעה סוף סימן רסו, עיין שם, וכן כתב הגר"ז, ובפרט דהטור פוסק כרבן שמעון בן גמליאל דאין צריך לפסוק עמו כלל, ולוא יחידאה הוא בזה, כי ברבינו חננאל שזכינו עתה לאורו כתוב בהדיא גס-כן דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל נגד רבי, דהלכה כרבי מחבירו ולא מאביו. וצריך עיון על פסק השולחן-ערך דפסק כהרמב"ם נגד הטור בזה, והלא בחושן-משפט סימן רצ סעיף טו פסק בהדיא שם להלכה כרבן שמעון בן גמליאל נגד רבי, דאין צריך לחשוב עמו; וגם על הרמב"ם גופא קשה, דשם פסק כרב"ג נגד רבי והכא פסק להיפוך, וצריך עיון. אחר-כך מצאתי מקצת מזה בפרי-מגדים:

הלכות שבת סימן רמח

(ה) קודם השבת. הגה אבל קודם (ג) שלשה ימים שרי (ו) אפילו בספינה שמושכים אותה על-ידי בהמות, (ז) ואפילו אין בגובה המים (ד) עשרה טפחים (מהרי"ק שורש מ"ה), (ח) ואפילו במקום שיצטרך הישראל (ט) לעשות אחר-כך מלאכה בשבת להוליך הספינה (ריב"ש סימן קנב). 'ואם הוא דרך מועט, כמו מצור לצידון * שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד, מותר להפליג בערב-שבת (י) בבוקר, (יא) מפני שאפשר שגיע (פ) שם קודם השבת. 'ומקום שנהגו שלא להפליג בערב-שבת כלל, אפילו דרך מועט אין מפליגין: ב 'הא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת, הטעם משום עונג שבת, שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער (ו) ובלבול. 'ודוקא למפליגים בימים המלוחים, אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם, ולפיכך מותר להפליג בהם (יב) אפילו בערב-שבת. (יג) 'והוא שלא יא ידוע לנו שפחות מעומק עשרה טפחים, 'אבל במקום שידוע לנו (יד) שמקרקע (ו) הספינה לרקע הנהר פחות מעשרה טפחים, (טו) אסור (יצאת חוץ (ט) לתחום) משום איסור תחומין: והגה וכן בספינה שיצטרך הישראל לבוא (טז) לידי מלאכה בשבת, אסור (יז) ליכנס בה שלשה ימים קודם השבת, אפילו הם נהרות הנובעים והיא למעלה מעשרה (ריב"ש סי' קנב, מהרי"ק). אבל אין איסור במה שהבהמות מושכות הספינה בשפת

ד שם ה' הרמב"ם סוף פ' מהא דבני בישן פסחים דף ג' ו' הרי"ף הרמב"ם סוף הורא"ש ז' הרמב"ם בתשובה ח' בתשובת הרמב"ם ט' ב"ת-יורה דג' ו' הרי"ף הורא"ש

באר היטב

שהארץ ובחנות-יאיר סי' קיב: (ג) ג' ימים. היינו ביום ג': (ד) עשרה. דה"א יש איסור תחומין, קמיל דלא, והטעם, כיון שהתחיל בהיתר: (ה) שם. כלומר, כשיש רוח טוב הולכין ביום אחד, אע"פ שעכשיו אין רוח טוב שרי להלך בע"ש, ב"י ד"מ: (ו) ובלבול. ולדבר-מצוה שרי,

ביאור הלכה

אחרת, ואס"כ מרויח הישראל במלאכת אינו-יהודי בשבת והרי הוא כשלוחו לזה. ולפי זה היה לו להמחבר לאסור אפילו מיום ראשון, לשיטתו לעיל בסעיף א בלא קצץ, אלא דמשום דסברא זו דוח לא חשוב קצץ לא פסיקא ליה כל-כך, כדאיתא בבית-יוסף לעיל בס"מין רמד וכאן בס"מין זה, ולכן סמך בזה איש-מתירין הנוכר בסעיף א בהג"ה ולא אסר אלא בערב-שבת:

* שאין ביניהם וכו' יום אחד. והוא הדין אם יש ביניהם מהלך שני

בנהרות, אפילו בתוך שלשה ימים (ד) מותר להפליג, אלא דנקט קודם שלשה ימים משום שאר ספינות [הגר"א]: (ז) ואפילו אין בגובה וכו'. דהוה אמינא דאסור משום תחומין, קא משמע לן דלא, והטעם, כיון שהתחיל קודם שלשה ימים, וכמו שכתב לקמיה: (ח) ואפילו במקום וכו'. הטעם כמו שכתבנו למעלה, דשלשה ימים קודם השבת שייכים לשבת הבא, וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חילול שבת, וכשיצא בתוך הזמן הזה הרי הוא כאלו מתנה לחלל עליו את השבת; אבל קודם לזה שייכים לשבת שעבר, וכיון שהפליג בהיתר אין לו להימנע מחמת שבת הבא, שאז אם יארע לו סכנה ויצטרך לחללו משום פיקוח-נפש, אין ענין חילול. ועיין לקמן בסעיף-קטן כה מה שנכתוב בזה (ט) לעשות אחר-כך וכו'. היינו, דאין לו למנוע מחמת זה מלישב בספינה כיון שהוא קודם שלשה ימים, אבל מכל מקום כל מה שיכול לעשות שלא יצטרך בעצמו לחלל את השבת, כגון על-ידי אינו-יהודי וכדומה, פשיטא דמחוייב לעשות כן: (י) בבוקר. דאם ימשך שעה ושתיים על היום אסור, דלא יגיע לשם קודם השבת [ב"י]: (יא) מפני שאפשר וכו'. רוצה לומר, כשיש רוח טוב הולכין ביום אחד, (ב) לכן שרי להלך בערב-שבת לפי שאפשר שיהיה רוח טוב: ב (יב) אפילו בערב-שבת. ואין צריך לפסוק עמו שישבות. ולענין להפליג בשבת עיין בסעיף ג: (יג) והוא שלא וכו'. דכיון (ו) דתחומין דרבנן הוא, ואפילו תחומין ד"ב מיל קיימא לן דבימים ונהרות אין בהן איסור דאורייתא לדברי הכל, שאין דומין לדגלי מדבר, לפיכך תלינן בספיקו להקל ואמרינן דעמוק עשרה טפחים מקרקע הספינה לקרקע המים, ואין תחומין למעלה מעשרה: (יד) שמקרקע הספינה. פי' שיש, אף-על-פי שהמים עמוקים עשרה, אם הספינה משוקעת במים, שאין בין קרקע הספינה לקרקע המים עשרה טפחים; לא מיבעיא אם הוא יושב בספינה למטה מעשרה, אלא מהלך למטה מעשרה, (ו) אלא אפילו אם הוא יושב בספינה במקום גבוה שהוא למעלה מעשרה מקרקעית המים גם-כן אסור, כיון שהספינה רחבה ארבעה וניחא להחליק, כיומר למטה דמא. (ט) ויש מתירין כשהוא יושב למעלה מעשרה טפחים (ט) ואין רגליו תלויות למטה מעשרה טפחים, (י) ויש לומר על דבריהם כשהוא צריך לכך: (טז) אסור לצאת וכו'. (יז) בכל השלשה ימים שקודם שבת, אם ידוע שידומין לו שם בשבת מקום ההוא ויצטרך לעבור עליו על איסור תחומין, אבל קודם לזה מותר, וכמו שכתוב בסעיף א בהג"ה: (טז) לידי מלאכה. אפילו מלאכה דרבנן [אתחנינים]: (יז) לכנסו בה שלשה ימים. הטעם, כמו שכתבנו למעלה בסעיף-קטן ח: (יח) אין איסור במה שהבהמות וכו'. רוצה לומר, דאם לא היה איסור אחר, כגון בנהרות הנובעים ולמעלה מעשרה, וגם לא יצטרך הישראל לעשות מלאכה שם, אין לאסור ליסע בספינה היכא שהבהמות מושכות הספינה דיהיה דומה כאלו יושב בקרון והבהמה מושכת אותו דאסור, לא

שער הציון

(ג) וכל הטעמים הנאמרים בפתיחה שייך גם ביום-טוב: (ג) מגן-אברהם בשם פוסקים: (ד) וכן הקשה בחידושי רבי עקיבא איגר, וקושייתם הוא משום דסחם בהמות המושכות ספינה הוא בנהר ולא בימים, ואף דאופן ההיתר לקמן הוא דוקא בלמעלה מעשרה, מפל מקום הקשה שפיר, דתחלת דברי רמ"א מיידי גם-כן בלמעלה מעשרה: (ה) אתחנינים: (ו) בית-יוסף: (ז) מגן-אברהם: (ח) הרא"ם: (ט) הגר"ז: (י) הגר"ז, עיין שם: (יא) הגר"א:

הלכות שבת סימן רמח

טור בשם בה"ג
כ תוספת בערוכין
מ"ג והיא"ש עם וגם
הרשב"א
כתובה
ל הריב"ש
כתובה
ל הריב"ש
פ"ד
הרי"ה עם מרשב"ץ
כתובה

הנהר, ולא דמי להליכה בקרון (ט) שאסור: ג (יט) 'היכא דמותר להפליג מערב-שבת, אם נכנס בספינה מערב-שבת וקנה בה (י) (כ) שביתה, אף-על-פי שמפלגת בשבת, מותר, (כא) יהוהא שלא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה: הגה ויש אומרים דאפילו יצא מן הספינה שרי, (כב) דמאחר שקנה בה (גג) שביתה מערב-שבת, מותר אחר-כך ליכנס בה בשבת ולהפליג. ויש (כד) שעושים (לא) קידוש בספינה, ואחר-כך חוזרים לביתם ולנים שם, ולמחר חוזרין לספינה ומפליגין, *וכן נהגו בקצת מקומות, ואין למחות (ר"ן פ"ק דשבת וריב"ש סי' י"ז ק"א ק"ב). ועיין לקמן סימן שלט ותד: ד' להיוצאים בשליש במדבר, והכל יודעים שהם צריכים (כה) לחלל (יג) שבת, כי מפני שהספינה לא וכלו לערב במדבר דלכודי לברם, שלשה ימים קודם שבת אסורים לצאת, (כו) *וביום ראשון ובשני ובשלישי (יג) מותר לצאת, (כז) ואם אחר-כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר ואין כאן חילול. (יד) (כה) והעולה לארץ-ישראל, אם נזדמנה לו שיירא אפילו

באר היטב

להפליג בספינה בשבת, ואין להתיר כשהספינה הולכת בשביל ישראל דלכ"ע אסור, ואין לחלק באיסור זה בין י"ט לשבת אפילו ביי"ט שני, אפילו בצנעא אסור, וכי"כ מהר"ם שו"ן, עיין כנה"ג וז"ת ומ"א: (יג) שבת. אפילו באיסור דרבנן, ריב"ש סי' יח: (יג) מותר. ומהריב"ל כתב: כיון דידוע בוודאי שיחלל שבת, אסור, וכי"כ הרד"ב ז"ל כנה"ג מ"א, וכן נהגין: (יד) והעולה לא"י. דוקא להתישב שם. וי"א אפילו על-

שמה יצא חוץ לתחום, מ"א: (ט) שאסור. דבקרן אסור שמה ירד מן הקרון וילך באיסור, וזה אין שייך כאן, ט"ו. ומ"א כתב דבקרן אסור משום שמה יחתוך זמורה, אבל הכא הבהמות הולכות למחוק ולא שייך שמה יחתוך זמורה: (י) שביתה. ואפילו חל י"ט ע"ש שרי לקנות שביתה, עיין סי' תי"ו: (יא) קידוש. לפרסומי מילתא. ובעי דוקא שישב שם בין השמשות, מ"א. כתב משפטי-צדק: נתפשט המנהג בזמננו

ביאור הלכה

ימים, מותר ביום חמישי [א"ן]: * וכן נהגו בקצת מקומות וכו'. והנה כל זה לא איירי בנהרות הנובעין דוקא, דאדברי המחבר קאי הרמ"א [ולפלא שצ"ח המצ"ח בשם הר"ן, דהוא שיטת הרמב"ן שם; ואפשר שצ"ח רק מה דהוה שם לענין קידוש אבל לא לכל דבריו שם]. ובא"ח מקומות נתפשט המנהג להפליג על-ידי קנין שביתה אפילו כ"ס הגדול בשבת, ולא חיישי לטעם עונג שבת, אבל במ"צ כתב דאין להקל נגד רוב הפוסקים [הביאו המגן-אברהם בסוף הסימן]. ומכל מקום במקום שנהגו היתר בזה אין למחות, וכמו שכתב בבית-יוסף, דיש להם על מי שיסמוכו, והוא שיטת הרמב"ן דסבירא ליה דטעם איסור הפלגה בספינה הוא דוקא בספינה שרובה ישראל, דאז אינם-יהודים העושים מלאכה בספינה הוא בשבילן, אבל לא כשרובה אינם-יהודים, ולפי זה אם הספינה יושביה ישראל בוודאי אסור, וכן כתב המגן-אברהם בסוף הסימן: * וביום ראשון ושני ובשלישי מותר לצאת. הוא על-פי שיטת הרי"ה המכואר בבית-יוסף, עיין שם, והלילה השייך ליום רביעי

משנה ברורה

אמרינן הכי, (יג) דהתם הטעם שמה יחתוך זמורה להנהיגה, אבל הכא הבהמות הולכות ברחוק ממנו, ועל-כן מותר אפילו בתוך שלשה ימים: ג (יט) היכא דמותר וכו'. פירוש, דהמחבר לא קאמר לעיל להתיר אפילו בנהרות הנובעים ולמעלה מעשרה אלא להפליג בערב-שבת אבל בשבת לא, וכאן אתי לאורוויי דלפעמים אף בשבת מותר להפליג בהם: (כ) שביתה. היינו, (יג) שישב שם כל בין-השמשות עד שתחשך: (כא) והוא שלא יצא. דאי לאו הכי (יד) אסור ליכנס בה בשבת מפני שנראה כשט על-פני המים, וזה אסור, כמו שכתוב סימן שלט: (כב) דמאחר שקנה בה וכו'. היינו, דעל-ידי-זוהו הוה ליה הספינה כביתו ואינו נראה כשט כשוכנס בה בשבת. (כו) ואפילו לדעה זו אינו מועיל הקנין-שביתה אלא שיהיה מותר לכנוס בהספינה בשבת, אבל

כשמגיע אחר-כך ליבשה אסור לו לזוז מארבע אמותיו, כמו שכתוב בסימן תד [ואם הגיעה הספינה לעיר המוקפת מחיצות, עיין שם בהג"ה], (טו) אבל אם לא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה, מותר אחר-כך לילך במקום שגיעע ליבשה עד אלפים לכל רוח; והני מילי כשהיתה הספינה לעולם המעלה מעשרה טפחים, וכמבואר שם. (יז) ובספינה גופא מילך את כולה אפילו אם יצא מבערב לביתו אחר שקנה שביתה, כיון ששבת באויר מחיצות מבעוד יום. ואם לא קנה שביתה כלל מבעוד יום, עיין לקמן בסימן תה סעיף ז במשנה ברורה, כי שם ביארנו כל פרטי הדינים האלו: (כג) שביתה מערב-שבת. ואפילו אם חל יום-טוב ערב-שבת שרי לקנות שביתה, ואין בזה משום הכנה מיום-טוב לשבת [מ"א], ואינו מועיל לזה הקנין-שביתה שקנה מערב-יום-טוב. ועיין בסימן תטז, באיזה אופן אין בו משום הכנה: (כד) שעושים קידוש. גם לדעה זו (יח) בעינן שישב שם (יט) כל בין-השמשות לקנין שביתה, (כ) אלא שסוברין דלכתחלה נכון לעשות שם גם-כ"ן קידוש ולאכול מעט, כדי לפרסם הדבר שקנו שם שביתה ולא יבואו לחשדם: ד (כה) לחלל שבת. אפילו באיסור דרבנן [מ"א בשם הריב"ש]: (כו) וביום ראשון ובשני ובשלישי. כבר נתבאר הטעם, משום דהם נקראים על שם שבת העבר, ואין צריך להזהר עתה שלא יבוא לידי חילול שבת הבא. ובכנסת הגדולה כתב בשם הרי"ב בן-לב, דכשיודע בוודאי שיבוא לידי חילול שבת אסור אף ככי האי גוונא, וכן כתב הרדב"ן, ועל-פי זה סומכין עכשיו שמסכנים בעצמם קצת שלא לחלל שבת, כדי שלא יהיה איסור למפרע על מה שיצא: (כז) ואם אחר-כך יארע וכו'. רוצה לומר, כיון דממילא נסבב הדבר לכסוף ובאונס של פיקוח-נפש, אין כאן חילול. ופשוט דלכולי עמא אסור לו להכטיח לשירא בעת שישתתף עמם שיטיעם באיזה עשיית מלאכה בשבת, ואפילו מלאכה דרבנן, אף שעל-ידיה תתבטל להנטיח שלו, שלא ירצו וישתתף עמו, ואפילו אם הוא דבר-מצוה, דהרי הוא מתנהג בהדיא לחלל את השבת: (כח) והעולה לארץ-ישראל. יש אומרים (כא) דהיינו דוקא כדי להתישב בה, ויש אומרים דאפילו על-מנת להחזיר, דלהלן בה הילוך ארבע אמות נמי הוי מצוה, (כט) ובפרט לפי מה שהקיל רמ"א בסוף הסימן בהג"ה, ודאי דגם

שער הציון

(יג) מגן-אברהם ושא"א: (יג) אחרונים: (יד) הרא"ש ושאר פוסקים: (טו) מגן-אברהם: (טז) אחרונים מיטמן תד: (יז) מגן-אברהם מיטמן הג"ל: (יח) מגן-אברהם ושא"א: (יט) אחרונים: (כ) בית-יוסף: (כא) מגן-אברהם: (כב) פריימגדים:

בערב־שבת, כיון דדבר־מצוה הוא יכול לפרוש, (כט) *ופוסק עמהם לשבות, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו (ל) יכול ללכת עמהם (לא) חוץ לתחום מפני (טו) פיקוח נפש. (לב) ואם נכנס לעיר אחת בשבת, מהלך את כולה, ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר מותר, (לג) דכיון דלדבר־מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח: הגה יש אומרים, שכל מקום שאדם הולך (טז) [טז] (לד) לסחורה או לראות פני חבריו, חשוב הכל דבר־מצוה, ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל. ועליכן נהגו בקצת מקומות להקל בענין

באר היטב

מנת להחזיר, כיון דאפילו מהלך ר"א בא"י מצוה הוא, כנה"ג: (טז) פיקוח נפש. פן יגזלו ממנו או בהמה או מלבושים כימות הקור מקרי פיקוח נפש, רמ"ג, מ"א: (טז) לסחורה. אפילו יש לו מזונות והולך לסחורה להרווחה. ולגבות מעות מא"י שהוא חולה, כל עוד שאינו גוסס לא מקרי פסידא ודאית, מ"צ ור"י הלוי. ועיין במ"א סי' שלט ס"ק י"ג. אי רשאי לילך כספינה קטנה או גדולה בשבת כדי להשלים מנין ולהתפלל עם הצבור, כפי הירדוב"י ח"א סימן מז ובתשובת חוות־יאידי קטו ובתשובת עבודת־הגרשוני סימן קכ ובתשובת

שערי תשובה

[טז] לסחורה. עיין בה"ט. ועיין שו"ת חוות־יאידי שכתב שאין להחיר אפילו אם אין הספינה הולכת בשבילו, ואפילו ביו"ט של ר"ה דיש מצוה להשלים מנין ולתקוע ולהתפלל ברכים אין להחיר, ומשעם שם דאם אין הספינה הולכת בשבילו [הוא] קצת צד היתר, ע"ש. וגם במאור מדבריו, במקום שיש רפסודות, גירות מסודרות על שתי ספינות גדולות, הולכות כל היום מעבר לעבר, ומעט מוצי' שניכר מעשה ידי אדם כבועברתם, אם ההגדי מכירו ואינו אומר לו דבר ועובר עליו למנין בשבת אין איסור, ולא מחלפי כספינה אחרת מצד שינוי גדול ומעשיהו שמו, שלא נקראת ספינה סתם רק בחיבור מלת גשר, ע"ש. ובשו"ת צבדות־הגרשוני סימן קכב כבן כענין גשר הפרחת (נראה שהוא הענין שכתב החו"י, שכתב שם שהגשר מתגלגל מעצמה ויש שם מלח גדול והספן יחפור בו למען ילך בקל ובמהירות) אין להחיר, רק אם רופא צריך לילך לחולה אפילו שאין בו סכנה, וכן אם נראה אל המשול הגדול מפני דרכי שלום. וא"צ קניית שביחה ובתשובת הג"מ זסקינדו רוטנברג סימן א וסימן ב מתי"ד ג"כ, ובספר נתיבי־חיים כתב לקנות שביחה מבע"י, ולצאת ידי הכל צריך לשהות בספינה כל זמן בין־השמשות, וכתב שכן נהגו בכמה מקומות באשכנז לעבור בהנהר בספינה לצורך מצוה עפ"י הור"ם ומורים, ע"ש, ועיין בכר"י סימן שלט שהריבה מחמירין, ולכן היכא שאין צורך לקנות כ"כ יש להתרחק מזה. וכל ההיתרים הללו הם כשהוא בתוך התחום דוקא, ע"ש:

משנה ברורה

זה הוא בכלל דבר־מצוה: (כט) ופוסק עמהם לשבות. והפסיקה הוא לעיכובא, ואם לא יתרוצו בזה לא ילך עמם, וכמו שביארתי בביאור הלכה: (ל) יכול ללכת וכו'. אם מתירא (כג) להתעכב במדבר שמא יפגשו בו חיות רעות, או יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו בהמתו ולא יוכל ללכת ברגליו ויסתכן, או יקחו ממנו ולא יוכל להחיות את עצמו במדבר, או שיקחו ממנו מלבושיו בזמן הקור, כולם הוא בכלל ספק פיקוח־נפש ומותר לילך עמהם: (לא) לתחום. והוא הדין (לז) אפילו חוץ ל"יב מיל נמי שרי, עד שיגיע למקום שאין שם שוב חשש סכנת נפשות וירד מהם וישבות שם, ויש לו משם אלפים לכל רוח [אחרונים]: (לב) ואם נכנס וכו'. דכיון (כט) דבאונס יצא רוח לתחום מפני פיקוח־נפש, וגם מתחלתו ברשות נפק, עליכן לא הוי כשאר יצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות. וכתב המגן־אברהם, דדוקא כשהלך לדבר מצוה גמורה ולא כשהלך לסחורה, דאף דדעת ההג"ה שגם זה מקרי צורך מצוה, מכל מקום לענין שיהיה יכול להלך בתוך כל העיר, (טז) וכן כמה שכתב המחבר "ואפילו וכו' יש לו אלפים [אמה] לכל רוח", אין לסמוך על זה, כיון שהריבה פוסקים חולקין על זה: (לג) דכיון דלדבר־מצוה וכו'. אבל אם יצא מתחלה לדבר הרשות, אף שעתה היה מותר לו ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פיקוח נפש, מכל מקום כיון שעבר מתחלה על דעת חכמים כמה שיצא חוץ שלשה ימים, הרי הוא כשאר יוצא חוץ לתחום דאין לו אלא ארבע אמות; ואם יצא קודם שלשה ימים אפילו לדבר הרשות, כיון דהשתא היה צריך לצאת מפני פיקוח נפש, יש לו אלפים אמה לכל רוח, כמו שכתוב סימן תז [מ"א]. עוד כתב, דאם הלך תוך שלשה ימים מפני שסבר שמותר לילך תוך

ביאור הלכה

מקרי תוך שלשה ימים לשיטה זו: * ופוסק עמהם לשבות. עיין במשנה ברורה שכתב דהפסיקה הוא לעיכובא, ולא מיבעיא לדעת המגן־אברהם בסעיף־קטן א דסוכר דגם בהפלגה בספינה הפסיקה הוא לעיכובא, בוודאי גם בזה הוא לעיכובא, והלא דין זה דסעיף ד נלמד ממש ואפילו לדעת שארי אחרונים דסבירא להו דהפסיקה שם אינה מעכבת, נראה דהכא אין להקל בזה כלל, דבלאו הכי מפסקים הרבה פוסקים [ועיין בת' הריב"ל והרדב"ז בחלק רביעי סימן עז ובתו"ש] על דין זה דסעיף ד שסתמו המחבר, והרמ"א לעיל בסעיף א בהג"ה, והוא נובע משיטת ה"ר"ה שהוא תמוה, והאיך התייר בשביל דבר־מצוה לארסות לא עצמו לחלל שבת בידים, ואפילו בתחלת השבוע, אם הוא יודע שיצטרך לעשות מלאכה בשבת, האיך התייר דבר זה? והמענין ברי"ף יראה שהוא מממיה אפילו לענין תחומין בהפלגת הספינה שהוא דרבנן, האיך התייר אפילו מיום הראשון [ועיין בבית־יוסף פירוש שכן הוא דעת הרי"ף באמת להחמיר, ואם לאו שהספינה הוא למעלה מששה], ואפילו במקום דבר־מצוה? ונהי דלענין הפלגת הספינה בים שהוא דרבנן תפסינן לדינא להקל בשלשה ימים הראשונים, כמו שכתב הרמ"א, או דבר־מצוה תוך שלשה ימים, אבל לענין מלאכה גמורה האיך התייר דבר זה. והנה ה"ר"ה למד את דינו מהאי ברייתא דאין מפליגין פחות מג' ימים וכו', אבל לפי מה שפירשו שארי הרבה ראשונים לברייתא זו [והם הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והתוספות בשם ר"י והרשב"ם] אין שום מקור לדינו כלל שיהא מותר בתחלת השבוע ליריד לאיזה ענין שיבוא לבסוף לחילול שבת, וכבר האריך בזה הרדב"ז נגד דברי הריב"ש שהביאו להרז"ה לדינא, ועליכן מסיק דאם יודע בוודאי שיבוא לבסוף לחילול שבת, אסור אף בתחלת השבוע, וגם הרי"ף כ"דלב כמותו, והעיקר המגן־אברהם בסעיף־קטן יז וכתב שם דאפילו לדבר־מצוה אין שום טעם להחיר בזה שיועד בוודאי שיבוא לבסוף לחילול שבת [ועיין באליה רבה, ואין בהם כדי ישוב על עיקר הקושיא שהקשה הרדב"ז לבסוף, דכי מושם שהוא דבר־מצוה וכו', עיין [שם] ועליכן נראה כיוון דהפסיקה הוא אפילו בדבר־מצוה הוא לעיכובא, דאם לא יפסוק עמו בוודאי יבוא לחילול שבת. ולא דמי הפלגתו בספינה, דכתבנו במשנה ברורה דהפסיקה אינה לעיכובא, שלשה ימים, הוי ליה שוגג ויש לו אלפים אמה לכל רוח, וכן כתבו שארי אחרונים: (לד) לסחורה. אפילו יש לו מזונות והולך לסחורה להרווחה. ולגבות מעות מאינו־יהודי שהוא חולה, כל עוד שאינו גוסס לא מקרי פסידא ודאית [מ"א]; והאליה רבה מיקל בזה, ולא גרע מהולך לסחורה, ועליכן מותר להפליג עבור זה בתוך שלשה ימים. ועיין לקמן בסימן שלט במגן־

שער הציון

הלכות שבת סימן רמח רמז

הפלגת הספינות (לה) והליכת (י) שיירא תוך שלשה ימים, כי חושבים הכל לדבר-מצוה, (לו) ואין למחות ביין הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

רמז דינים השייכים לערב-שבת, ובו ד' סעיפים:

א סוכה מ"ד וכאינא דאמרי, הרי"ף והרא"ש והמב"ט בפרק ל ב בתי יוסף ג דהב"י הרמב"ם שם ורובנו ירוחם בח"ו ד מ"א דינין ל"ח ה הכ"ז המגיד ברכ"ס פרק ל

א *אין הולכים בערב-שבת (א) יותר (ב) משלש פרסאות, כדי שיגיע (ב) לביתו בעוד היום גדול *ויוכל (ג) להכין צרכי סעודה לשבת, בין שהולך לבית אחרים בין (ג) שהולך לביתו. (ד) יזהני מילי כשהוא בישוב במקום שיוכל להכין צרכי שבת, אבל אם במקום שהוא שם אי אפשר לו להכין צרכי שבת, או (ה) שאינו מקום ישוב בטוח, מותר לילך אפילו כמה פרסאות. יואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת, מותר לילך (ו) כמה פרסאות בכל גוונא: **ב** (ז) *אסור לקבוע (ח) בערב-שבת סעודה ומשתה *שיאנו רגיל בימי החול, *ואפילו היא באר היטב

(ה) מג' פרסאות. ואם הוא יושב בעגלה או רוכב על הסוס יכול ללכת יותר, ומ"מ יזהר שיוכל להגיע בעוד היום גדול, ב"ח: (ז) להכין

מהר"ם רוטנבורג סימן א ב, וע"ל סי' צ ס"ק יב: (י) שיירא. ונ"ל דבשיירא אין להקל, מ"א:

ביאור הלכה

דשם הוא למעלה מעשרה, ואפילו אם נקל גם בלמטה מעשרה, היינו דוקא שם בספינה דאינה רק מדרבנן לכולי עלמא אפילו י"ב מיל, וכמו שכתב הרמב"ם, מה שאין כן בזה שהוא ביבשה. אחר-כך מצאתי שגם בפריי-מגדים באש"ל-אברהם סעיף-טו: ומצדד כן בשם הלבוש כמו שכתבתי:

* אין הולכין בערב-שבת וכו'. לכאורה נראה, אם הולך לדבר-מצוה מותר לילך עד סמוך לערב, ממה דאיחא בסימן רמח סעיף א, עיין שם, אף שגם שם מתבטל מעונג שבת כמו שכתב בסעיף ב: ואולי דבענינו חמירא, דלא הכין כלל. ועיין לקמן בסימן רנ בבבאור הלכה מה שנכתוב בזה. ומכל מקום נראה דיש להקל בהלכה יותר מג' פרסאות בענין זה, אם הוא משער שיגיע בעוד יום גדול: * ויוכל להכין וכו'. עיין בעולת-שבת שהחמיר בענין זה אפילו במוליך מוונותיו עמו, דלא פלוג חכמים בזה, ללישנא בתרא דגמרא, וכן מוכח בבית-יוסף שהעתיקו דבריו במשנה ברורה בסעיף-קטן ה, אבל באלה רבה חולק עליו ומצדד להקל בזה, עיין שם: * אסור לקבוע וכו'. רוצה לומר, לעשות סעודה קבועה, ואפילו פעם אחת בימי חייו, וראיה לזה — סעודת אירוסין, כן כתב הפריי-מגדים. ועיין בהרב המגיד בשם יש מפרשים, והובאה בבית-יוסף. ועל-כרחק לא מיירי בסעודה שאינה רגילה, דאי לא הכי תקשי עלייהו מירושלמי דאוסר בסעודת אירוסין. ועיין בב"ח: * שאינו רגיל בימי החול. ואפילו אם הוא עשיר ביותר ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת, מכל מקום בערב-שבת יש למנוע מעשות כן כדי שיאכל לתיאבון בלילה, כן מוכח ברש"י גיטין ל"ח ע"ב ד"ה ערב שבת, עיין שם. ועיין לקמן בסימן רפח סעיף ז בהג"ה, דאיש כזה צריך לעשות שבת שנינו בסעודת היום, להקדים או לאחר, כדי שיהא מינכר יום השבת משאר ימי השבוע: * ואפילו היא סעודת אירוסין. עיין בבבאור הגר"א שכתב דאם אירס כבר מותר, כמו דאמרינן בפרק ג דפסחים וכו'; אין הכוונה דאירס מאתמול, דהלא בזה בוודאי אוסר הירושלמי, ועוד, דעל זה אין שום ראיה מפרק ג דפסחים.

משנה ברורה

אברהם סעיף-קטן יג ובמשנה ברורה שם: (לה) והליכת שיירא. ודעת מגן-אברהם בשם כמה פוסקים, דבהליכת שיירא אין להקל: (לו) ואין למחות וכו'. אבל במקום שלא נהגו להקל (מ) אין כדאי לכתחלה להקל, דכמה פוסקים סבורים דבעינן מצוה גמורה:

א (א) יותר משלש פרסאות. מתחלת (ב) היום, והוא קרוב לשליש היום, כפי מהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום. ובנוסע בעגלה או רוכב על סוס, דנוסע במהרה, יוכל ליסע הרבה יותר משלש פרסאות (ג) עד שלישי היום. ומעב"ח משמע להקל בנוסע בעגלה, ליסע אחר חצות היום, ובלבד שיעמוד לשבות (ג), בעוד היום גדול בכדי שיוכל להכין צרכי שבת: (ב) (לביתו. היינו למקום ששובת שם: (ג) שהולך לביתו. ואף שהוא מכויין שבביתו יהיה לו יותר עונג שבת, מכל מקום אסור, שמא לא ידעו כלל מביאתו (ד) ולא הכינו בשבילו. ובמדינות אלו רוב בני-אדם מכינים צרכי שבת ברווח, ולכן אין נזהרין בזה כלל, בין כשהולך לביתו או להתארח בבית אחרים [מ"א בשם אגודה]. (ס) ובהרבה אחרונים ראיתי שכתבו, דמכל מקום צריך לזהר לכתחלה שלא ילך או יסע עד סמוך לערב, מפני שכמה פעמים נכשלים על-ידיהו ובאים לידי חילול שבת, כי בעל אושפיזא, או אפילו בביתו, וכגם סמוך לשבת מוסיפין לבשל בשבילו ומחללין שבת, וכאם כמה פעמים יארע דלא יגיע למלון ולביתו מבעוד יום עד שחשיכה ממש, וכמה חילול שבת יש בהוצאה והכנסה ויצאיה מחוץ לתחום ושכיתת בהמתו. ולכן כל זה ישים האדם ללבו וימהר לשבות

(1) אפילו בכפר, ולא יסיתנו היצר לומר: עוד היום גדול והדרך טוב. (1) אך אם אירע שהלך עד חשיכה והיה בכיין-השמשות בתוך תחום עיר, מותר להלון בתוכה, ככסימן תי"ו, וצריך לירד מעגלה וסוס, עיין סימן רסו ושם יבואר אם ירצה השם: (ד) והני מילי כשהוא וכו'. רוצה לומר, במקום שכלו הג' פרסאות, כן כתב הלבוש. ועיין באלה רבה: (ה) שאינו וכו'. דעמידה בדרך (ח) אינו מקום בטוח, דכל הרכיבים בחזקת סכנה, ולכן אפילו יש עמו צדה כדי צרכי שבת, מותר לו ליסע משם (ט) עד שיבוא למקום בטוח: (1) כמה פרסאות. ומכל מקום יזהר שלא יתאחר לבוא עד סמוך לערב, וכנ"ל בסעיף-קטן ג: **ב** (ז) אסור לקבוע. ואיחא בגמרא, דהיתת משפחה בירושלים שקבעה סעודתא בערב-שבת ונעקרה: (ח) בערב-שבת.

שער הציון

(12) אליה רבה: (ה) רמב"ם: (3) פריי-מגדים: (2) מגן-אברהם: (7) גמרא: (ה) ב"ח ופרישה וא"ו וחי"אדם ושלחן-עצי"שטיים. ועיין באלה רבה שמפסק על דברי אגודה. ואף דאין אנו יכולין למחות, שכבר נהגו להקל כמותו שלא להקפיד על ייעור ג' פרסאות, מכל מקום יראה לבוא למקום שבינתו בעוד יום גדול: (1) ב"ח וא"ו: (1) אליה רבה ופריי-מגדים: (D) בית-יוסף: (E) כן משמע בבית-יוסף וכן מוכח בספר עולת-שבת. ועיין בבבאור הלכה כמה שכתבנו בשם אליה רבה דמצדד להקל במוליך מוונותיו עמו:

(ט) סעודה (ג) אירוסין, * מפני (י) כבוד השבת, (יא) שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. וכל היום בכלל האיסור: הגה וסעודה שזמנה בערב-שבת, כגון (יב) ברית מילה *או (ז) פדיון הבן, (ה) (יג) *מותר, כן נראה לי וכן המנהג פשוט: (יד) ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה, (טז) אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר

באר היטב

ומדינות האלו רוב בני-אדם מכנין ברווח ולכן אין נזהרין בזה, אגודה, מ"א: (ג) אירוסין. והיה סעודת נשואין, ב"ח. וצ"ע, ובסימן תמד ס"ז כתב וסעודת אירוסין סעודת מצוה היא איפי בע"פ, כ"ש בע"ש דקיל טפי; ועוד כ"י, ובסימן תקמו כתב ומותר לאפי ערב הרגל; ועוד ק"י, כיון דאירס בע"ש הו"ל זמן סעודה בע"ש. וברוקח סימן ל הביא הירושלמי, פ"י הוה, ונ"ל דה"פ: אסור לארס בע"ש, הוא דאמרו סעודת אירוסין, פ"י אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת אירוסין אבל לאירוס מותר, ר"ל מותר לארס בע"ש שמה יקדמו אחר, ואו מותר ג"כ לעשות סעודה, מ"א, ע"ש. ועיין ס"י תמד ס"ז. ועיין שו"ת חוות-יצייר ד"ט

אלא כוונתו, דכיון שכבר אירס, ממילא שריא הסעודה לזה באותו יום גם-כן, וכדעת המגן-אברהם, ומוכח מלשונו דסבידא ליה דלכתחלה אסור לארס בערב-שבת. ובאמת לכאורה קשה מאד, דהירושלמי מתייר בהדיא? ונראה לי דהג"ר א"י כיון כמה שכתב "שכבר אירס" לתרץ קרית המגן-אברהם שהקשה, דהירושלמי שאוסר לעשות סעודת אירוסין בערב-שבת [שזה לשון הירושלמי: אסור לארס בערב-שבת; הוה דאמרו סעודת אירוסין, אבל לארס מותר; אמר שמואל אפילו בתשעה באב מותר לארס, שלא יקדמו אחרו] סותר המשנה דפסחים דמוכח שמוטר לעשות סעודת אירוסין אפילו בערב פסח וכל-שכן בערב-שבת, ומה שתייר דכונת הירושלמי דוקא כשאירס מותר אבל כשאירס בערב-שבת מותר לעשות אז גם הסעודה, הוא דחוק מאד בירושלמי, ועל-כן כיון בלשונו הצח לתרץ קריתו, והוא, דדעת הירושלמי, דאם לא לפנינו לשאלו בערב-שבת אם לארס או לא, לא מקילינן ליה בזה, מפני כבוד השבת, ולהינן משום הסעודה שיצטרך לעשות אחר-כך באותו יום, אם לא שיתרצה בהדיא שלא לעשות סעודה באותו יום או מקילינן ליה לארס, וזה הוא כונת הירושלמי דמתייר לארס, אבל אם בא לפנינו לשאלו אם לעשות סעודה באותו יום אחר שכבר אירס, מוריגן ליה להקל, דהיי סעודת מצוה, ובאופן זה מיירי המשנה דפרק ג דפסחים. וכל זה הוא לדעת הירושלמי מתחלה, אבל לפי מה דמסיק שמואל אחר-כך דאפילו בתשעה באב מותר משום שלא יקדמה אחר-כך ממילא הוא הדין דאפילו בערב-שבת מותר לכתחלה בכל גווני, וממילא מותר אחר-כך לעשות סעודה גם-כן. היוצא לפי זה לדריגא, לפי מה שקיימא לן כשמואל לקמן בסיומן תקנא סעיף ב, לכולי עלמא מותר לארס בערב-שבת, וממילא מותר לעשות סעודה גם-כן, וכונת הג"ר הוא רק לתרץ דעת הירושלמי מתחלה, דסבור דאפילו מאירוסין יש ליהור אם דעתו לעשות סעודה: * מפני כבוד השבת שיכנס וכו'.

ובפרי"מגדים מצדד דאין התעם משום התיאבון, אלא דעיקר התעם הוא מפני שמולול בה כבוד שבת, ששונה ערב-שבת שוה בזה לימי השבת: * או פדיון הבן. והוא הדין בסיומן שכתב: * מותר. עיין בגמ' להקדימה בשחרית משום כבוד שבת, וכמו שמבואר בסיומן תרצה סעיף ב לענין סעודת פורים, עיין שם; (יט) ובדיעבד יכול לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה: (יד) ולאכול ולשתות וכו'. ואין בכלל זה (יט) אם הוא שותה כל-כך הרבה מיני משקה עד שיהא שבע, כי הוא בוודאי מקלקל תאות המאכל, והחוש יעיד על זה, ולפעמים יוכל להבטל על-ידי מסעות סעודת שבת לגמרי, ועל-כן מצוה להימנע מזה על-כ"ל-פנים מתשע שעות ולמעלה: (טז) אפילו וכו'. היינו כמו זכאפילו, ורוצה לומר,

והוא הדין בערב-יום-טוב, דיום-טוב נמי מצוה לענוג ולכבדו [פמ"ג]: (ט) סעודת אירוסין. פירוש: אם אירס קודם לכן, אסור לעשות הסעודה בערב-שבת, דאף דסעודת אירוסין היא מצוה, מכל מקום היה לו להקדימה, אבל אם אירס בערב-שבת (י) מותר לעשות הסעודה, דכיון דאירוסין שריא בערב-שבת משום שלא יקדמו אחר, ממילא שרי הסעודה לזה גם-כן, וחשובה: כמו סעודת מילה ופדיון הבן שזמנה קבוע. וכן אם היו (יב) הנשואין בערב-שבת, מותר לעשות הסעודה גם-כן. (יג) ומכל מקום לכתחלה טוב ונכון אם אפשר לדחות הסעודה למחר או יום אחר, אפילו באירס בערב-שבת. ודע, דכל זה בסעודת אירוסין, אבל בסעודה שעושין בשידוכין שלנו לא הוי סעודת מצוה, כן כתב בפרי"מגדים בסיומן תמד, ולפי זה אין לעשותה בערב-שבת אפילו אם נגמר השידוך באותו יום. ומה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים (יג) לא מקרי סעודה: (י) כבוד השבת. ויש שכתבו הטעם, (ז) שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת: (יא) שיכנס לשבת וכו'. שאף שאוכלה בכוקר, כיון שהוא מרבה בסעודתו שלא כרגילותו, שוב לא יאכל בלילה התיאבון: (יב) ברית מילה. אפילו (טז) אם אינה בשמיני לליתרו, כגון שהיה חולה בשמיני ונדחית, מכל מקום מקרי זמנה קבוע, דכל שעתא ושעתא זמיניה הוא, דאסור להניחו עורל אפילו יום אחד: (טז) וכן בפדיון הבן אפילו עבר זמנו, מכל מקום כיון שמן הדין אפילו אחר שלשים יום כל שעתא ושעתא רמיא חיובא עליה לפדותו, ממילא מותר לעשות גם-כן הסעודה: (יג) מותר. והיא גם-כן סעודת מצוה, ואין לדחותה מפני סעודת שבת. (יז) ומכל מקום לכתחלה מצוה

ביאור הלכה

שער הציון

(י) מגן-אברהם והגר"ר ש"א: (יא) דאף דלהירושלמי אסור משום שאין שייך בזה שלא יקדמה אחר, שכבר נתקדשה, מכל מקום הלא הבבלי חולק על זה וקיימא לן כבבלי, כן משמע מהמגן-אברהם, וכן איתא ביאור הגר"א ה"ק, ובפרט בומנו שהמנהג לקרש בשעת נשואין לכולי עלמא שרי, ולא גריע מסעודת אירוסין, וכמו שכתב באשל-אברהם בסיומן תמד. ומה שכתבנו: 'כגון שהיו הנשואין בערב-שבת, הוא פשוט, וכן מוכח בפרי"מגדים: (יב) כי האליה רבה מחמיו בזה אם אפשר, עיין שם, וטוב לכתחלה לחוש לרבריו: (יג) מגן-אברהם בסיומן תקנא סעיף-קטן י, והוא הדין לענינו: (יד) מגן-אברהם בשם רבינו תם: (טו) מגן-אברהם: (טז) נשמע-אדם בטס כמה פוסקים, וכלו כמגן-אברהם: (ז) אף דבבי"ח שכתב במגן-אברהם נזכר דמנחה להתחילה קודם שעה עשרת, לאו דוקא הוא, דלא עריפא סעודה זו מסעודת פורים, וכמו שכתבתי. וכן כתב בחי"א: (יט) ב"ח: (ט"ז) ואליה רבה לקמן בסיומן תעא לגבי ערב פסח, ושם יש איסור, והכא על-כ"ל-פנים מצוה איכא כמו לענין סעודת הגדיל בה בחול. ועיין בס"י בנינינו, דבסעודה ומשנה אם קובע עצמו לשתות אסור כל היום מפני שיוכל להבטל על-ידיה מסעודת שבת, אך בשתייה לבד באופן זה בוודאי יש להחמיר מטי' שעות ולמעלה על-כ"ל-פנים:

הלכות שבת סימן רמ"ט

להתחיל מן הדין, אבל מצוה להימנע (טו) *מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול (יז) *מתשע שעות ולמעלה: ג' דרך אנשי מעשה (י) (יח) להתענות בכל ערב-שבת: ד' אם קיבל עליו להתענות בערב-שבת, (יט) צריך להתענות עד צאת הכוכבים, (כ) *אם לא שפירש בשעת קבלת

באר היטב

בע"ש ולא רצה לילך על הסעודה מאחר שהיה שם מנין בלעדו, ושל"ה השיב לו, ע"ש: (י) להתענות. וב"ח כתב בשם הפוסקים דאסור

להתקיים שניהם, תדחה סעודת שבת, לבוש. וב"ח כתב דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית. ושל"ה כתב: מורי מר"ש מלובלין היה סנדק

ביאור הלכה

אברהם שהביא בשם הלבוש, דאם אפשר לקיים שתייהן מוטב, ואם לאו תדחה סעודת שבת, ורוצה לומר דלא יוכל לקיים בלילה כלל מפני אכילה גסה, ואפילו הכי אין לו לחוש לזה כיון שהוא עוסק עתה בסעודת מצוה, ויקיים למחר הג' סעודות, כמו שכתוב בסימן רעד, וכן באר הפריי-מגדים כוונתו. ומכל מקום לדינא יש לעיין בזה טובא, דהלא סעודת שבת בלילה היא חובת מצוה דהין, מה שאין כן בסעודת ברית מילה ופירין הבן אינו אלא מצוה בעלמא ולא חיובא כלל, ואם-כן, אם משער שעל-ידי אכילתו יתבטל לגמרי מסעודת לילה יש לו למנוע מזה. ומהשולחן-ערוך אין שום ראייה כלל, דהשולחן-ערוך לא התיר רק אם על-ידי-זה לא תהיה אכילתו בלילה לתיאבון אבל על-כל-פנים לא יתבטל מהמצוה לגמרי [וגם אם טעם איסור קביעת סעודה הוא משום דחולול בשבת, בזה לא מיחשב לזולל כלל כיון שהוא טועד סעודת מצוה, או אם הטעם משום דעל-ידי-זה אין הכנה לצורך שבת, יש לומר דבסעודת מצוה לא החמירו בזה וסמכו דמתמא יכין על-כל-פנים כסא דהרסנא לכבוד שבת], מה שאין כן אם על-ידי-זה יהיה בלילה אכילה גסה, דלא נחשבה אכילה כלל, מסתברא דיש לו למנוע מלאכול הרבה כדי שלא יבוא לזה. אחר-כך מצאתי בעטרת-זקנים שדעתו גס-כן דיותר מלאכול כל-כך באופן שיבוא לירי ביטול סעודה בלילה, ואף שהוא מחמיר באכילה כרי שביעה, שאין מקור לזה, על-כל-פנים לאכול ולשתות באופן שיוכל לבוא לירי ביטול סעודה לגמרי בלילה כבודאי לא לו לזהר. ועי, דמה שהביא מהגן-אברהם בשם ה"ב"ח דמצוה להתחיל קודם ט' שעות, הוא מפורש לקמן בסימן תרצה בהג"ה לענין סעודת פורים, וביותר מזה, עיין שם [ולפלא שהביא זה מה"ב"ח], וכן מוכח שם בהג"ה דפשיטא ליה דבר זה, עיין שם, ונחל ללמוד ממנינו לשם דברי-עבד יוכל לעשות סעודת פורים אפילו ממנהג ולמעלה. כנה הדריכ' משה בשה האור זרוע: מצוה לאכול סעודת שבת לתיאבון, ומאחר

משנה ברורה

דלא מיבעיא בלי קביעת סעודה כלל דזה ודאי מותר כל היום, ואפילו מצוה להימנע גס-כן ליכא, ואפילו בקביעת סעודה, כיון שאינו עושה סעודה רחבה רק כמו שרגיל בה בחול, מותר כל היום מן הדין, אבל מצוה להימנע וכו': (טו) מלקבוע סעודה. ואם התחיל (כ) אינו מפסיק: (יז) מתשע שעות ולמעלה. היינו (כ"ט) שעות זמניות, והוא רביעית היום עד הלילה. ומכל מקום נראה דכימות החורף בזמן שהימים קצרים מאד, מצוה להימנע מלקבוע סעודה הרגילה אפילו קודם תשע שעות, כל שהוא משער בנפשו שעל-ידי-זה לא יהיה תאב לאכול בלילה. ועיין ג' (יח) להתענות. כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה. ועיין בב"ח ומגן-אברהם ושאר אחרונים שהסכימו דאין להתענות בערב-שבת, כדי שלא יכנס אכילת כשהוא מעונה; אם לא שהוא איסטיגס כד-כך, שאם יאכל כיום לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון, אז מנהג טוב הוא אם אין מדיק לו התענית: ד' (יט) צריך להתענות וכו'. וכמו אם קיבל תענית סתם בשאר ימי השבוע דדינו הוא עד צאת הכוכבים דוקא, ולא מהני כמה שהתפלל תפלת ערבית מקודם, וכדלקמן בסימן תקס"ב סעיף א' וב', הוא הדין הכא, ואינו נחשב לאיסור כמה שנכנס לשבת כשהוא מעונה, אף-על-גב רביום השבת גופא אסור להתענות: (כ) אם לא שפירש. ואז מותר (כ"ט) אפילו עוד היום גדול, וכן אם התנה להתענות (כ"ט) רק עד אחר

דיקור הסעודה הוא לחם, לכן אסור לאכול גרימז"ל¹ בשבת קודם הסעודה, משום דשבו לא יוכל לאכול עיקר סעודת שבת לתיאבון. והדריכ' משה חלק עליו, דהא אנו קיימא לן דאכול והולך אפילו מן המנחה למעלה עד שתחשך, אם-כן שמע מינה דלא חישינן אלא תיאבון. והגמגן-אברהם הסיים עם האור זרוע, דנהי דקיימא לן כריבי יוסי דמותו לאכול אחר המנחה [ולא קיימא לן כריבי יהודה כשריא ליה דאסור לאכול ולשתות מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול], הוא רק משום דאין להחמיר עליו מבעוד יום משום חשיבא דלתיאבון, אבל כשהשתו זמן סעודת שבת גם רבי יוסי מודה דמצוה לאכול לתיאבון [עיין תוספות פסחים צ"ט ע"ב שהוא נגד סברא זו, דבדוראי יהיה זהיר בזה, עיין שם, אבל מכמה פוסקים משמע דלא סבירא להו כהתוספות], ואם-כן כיון שעיקר הסעודה הוא לחם, אין לאכול גרימז"ל או שארי מיני מזונות כדאי גוונא קודם, כדי שיהא תאב לאכול, וכמו מן המנחה למעלה לרבי יהודה [זהו כוונת הגמגן-אברהם בבירור בעור השם, ואחר-כך מצאתי במחצית-השקל שגם הוא באר כמו שכתבתי, דמבעוד יום ס' להמגן-אברהם מותר, ועיין בפריי-מגדים]. ובמקומות דנוטלין לדיים קודם קידוש שעל הכוס, פשיטא דאסור לאכול קודם 'המוציא' כדי שלא יהיה הפסק רב בין נטילה ל'המוציא'. ועיין שם עוד שהקשה דהוא גרם ברכה שאינה צריכה, וגם דאסור להקדים ברכת 'בורא מיני מזונות' קודם לברכת 'המוציא'. והנה במקומותינו שהמנהג שאין נוטלין לדיים קודם קידוש, נהגו העולם להקל בשטרית כדעת הדריכ' משה ואוכלין מיני מזונות לאחור קידוש קודם הסעודה, ועיין בשולחן-ערוך של הגר"ז שיישב המנהג וכתב שאין למחות ביד המקילין, ומכל מקום יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במוקד אפסודת כדעת הגמגן-אברהם, ויתכן אחר-כך נטלין לדיים ומכריזין על הפת ואוכלין הכל בתוך הסעודה, וכן כתב בספר שולחן-עש"טיים, ועל-כל-פנים לכולי עלמא נכון להרר שלא למלא כריסו משארי אכילתו קודם סעודת הפת: * מלקבוע סעודה וכו'. היינו לאכול פת כדי שביעה כרגילותו בחול, אבל מעט להשקוט רעבותו אינו בכלל קביעת סעודה לענין זה: * מתשע שעות ולמעלה. עיין במשנה ברורה. והטעם, דאף שצריך לחשוב שעות זמניות, היינו בשאין היום קצר הרבה, אבל כשהיום קצר מאד ובדוראי לא יהיה תאב לאכול בלילה אחר אכילתו הסעודה הרגילה, לא עדיף דבר זה מאם היה אסטיגס, דאייתא לקמן בסימן תע סעיף ג' ובסימן תעא סעיף א' בהג"ה דמחמירין ביה, ונהי שיש לבני מצה תמור מענינו, היינו דלית ביה חיובא, אבל על-כל-פנים מצינו מצוה איכא. ואף שבאמת לא אסטיגס אינו צריך להתענות בערב-שבת כ' אם מצד מדת חסידות, היינו תענית גמור, מה שאין כן בנידון דידן דהוא רק בהקדמה בעלמא, כדוראי מצוה לעשות כן: * אם לא וכו'. ונראה פשוט לדעת המחבר, אם חיוב התענית היה עליו מכבד ורצה לפרוע בתענית ערב-שבת, אינו יוצא בזה כיון שלא השלימו כדן, וצריך לצום יום אחר. ועי, דהפלתו לדעת המחבר דלא העתיק פנים דעת אחר, אפילו ליש-אומרים, ומשמע דבדוראי היה זה לא מקמי השלמה כלל במה שקיבל שבת בתפלתו, היינו דוקא במי שקיבל על עצמו תענית ומסתמא היתה כוונתו לסתם תענית דידו והוא עד צאת הכוכבים, וממילא מוכרח הוא להשלימו, אבל בתענית-צבור, כגון עשרה עבטת שחל בערב-שבת, משמע בבית-יפו דמצדו להורות הכופסים דסבירא להו דהאי 'מתענין ומשלימין' דקאמר הגמרא היינו אם ירצה להשלים רשאי, והאי סוגיא קאי שם גם אתענית-צבור כדמוכח שם. אבל

שער הצינון

(כ) פסחים ק"ז: (כ"ט) פריי-מגדים בסימן תעא. עיין שם: (כ"ט) עולת-שבת: (כ"ג) כן מוכח לקמן בסימן תקס"ב במגן-אברהם סעיף קטן י"ג:

הלכות שבת סימן רמ"ט

(* כאן מקום ה"ו ח"ט טור והגהות מיינו פ"ק א מלכות תענית

התענית עד שישלימו הצבור תפלתן: הגה"ק (כא) *ויש אומרים דלא ישלים, אלא מיד שיוצאים מבית-הכנסת יאכל (טור ומדרכי ס"פ בכל מערבין בשם הר"מ והגהות מיימוני פרק א מהל' תענית), לכן (כב) בתענית יחיד לא ישלים, וטוב לפרש כן בשעת קבלת התענית, (י) ובתענית צבור ישלים, והכי נהוג (מהרי"ל). **"ראם הוא (ד) (ט) צריך להתענות (כג) עד צאת הכוכבים:**

באר היטב

להתענות בע"ש, אם לא שאם אוכל ביום אינו תאב לאכול בלילה: (י) ובת"צ ישלים, משמע דבת"צ לא מהני תנאי, דלאו בדידיה תליא מילתא. וכ"מ סי' תקעב: (ד) תענית חלום. נראה דגם הי"א מודים דבתענית חלום יש להשלים, דהא אפילו בשבת עצמו מתענין, אחרונים. ועיין שכנה"ג ויד-ארה"ק. ונ"ל דאם מתענה בכל ע"ש והשלים פעם ראשון צריך לנהוג כן לעולם, וה"ה מי שמתענה תעניתים הכתובים בסימן תקפ וה"ה ע"שה שחל להיות בע"ש וכי' סיון שחל בע"ש, מ"א. וכיון שלא

שערי תשובה

[מ] תענית חלום. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת חו"ט-השני כשאירע היא"צ בתחלה בע"ש א"צ להשלים כשאירע אח"כ ג"כ בע"ש, אבל כשחל בחול צריך להשלים. וע"ש דאף כשחל בחול בתחלה י"ל דלא ישלים כשחל בע"ש דמסתמא לא היה קבלתו על ע"ש כו'. ועיין בשו"ת נחלת-שבעה סימן נח שכתב ג"כ דאף שחל בחול מ"מ כשחל אח"כ בע"ש א"צ להשלים, וכאשר עשה ברא"צ הראשון שאירע בע"ש כן עשה כל מיו, וכמ"ש ברי"ד הלכות, דלא כיש טועין לפרש שהכל תלוי בביא"צ הראשון שלאחר י"ב חורש, לדיתא, אלא על יא"צ ולענין יארצי"ט בע"ש כתב הב"ח דאם בתחלה כשהתחיל להתענות אירע

משנה ברורה

מנחה גדולה, מהני תנאי: (כא) **ויש אומרים דלא וכו'.** האי יש-אומרים סבירא להו (נד) דבין בתענית-יחיד ובין בתענית-צבור כגון עשרה בטבת שחל בערב-שבת, לא יתענה רק עד שיצא מבית-הכנסת, דאז כבר קבלו שבת בתפלה שמתפללים (כה) מפלג המנחה ואילך [הוא מ"א שעות חסר רביע ואילך, והשעות הן זמניות. ועיין לקמן סימן רסא], ומיקרי על-דידיה השלמת התענית מה שמתענה עד אחר קבלת שבת, והוא הדין בערב-יום-טוב עד אחר קבלת יום-טוב [ובחול, גם ליש-אומרים לא מקרי השלמת התענית עד צאת הכוכבים]. ומכריע הרמ"א דבתענית-יחיד, דהיינו שיחיד גזר על עצמו תענית, לסמוך על היש-אומרים דלא ישלים, ומכל מקום לכתחלה טוב יותר שיפרש כן בשעת קבלת התענית, ובדיעבד אין זה לעיכובא, ובתענית-צבור חמירא מזה וצריך להשלים כדין, (כו) ואפילו תנאי לא מהני, דלאו בדידיה תליא מילתא, (כז) וצבור שגזרו על עצמן תענית מחדש בשביל איזה ענין, לא חמירא כלי"כ ומהני תנאי: (כב) **בתענית יחיד וכו'.** תענית-יחיד נקרא, מי שקיבל על עצמו להתענות בערב-שבת זה, או שדרכו להתענות בכל ערב-שבת או ערב-ראש-חודש שחל בערב-שבת [היינו אותם אנשים שאין אומרים יום-כפור-קטן ביום ה' שלפניו, דאלו האומרים מתענין גם-כן ביום ה', אליה רבה בסימן תיח], או שמתענה יום שמת בו אביו ואמו, או כ' סיון, או שמתענה תעניתים המבוארים בסימן תקפ. כתב מגן-אברהם, דאם מתענה בכל ערב-שבת (כח) והשלים פעם ראשון, צריך לנהוג כן לעולם, והוא הדין בכל הנוכרי לעיל, דמסתמא כל זמן שלא התנה בפירוש שאין דעתו להשלים תמיד, אמרינן דדעתו לנהוג כן לעולם. ולכתחלה (כט) יותר טוב שלא ישלים בפעם ראשון כשחל בערב-שבת, וכמו שכתב הרמ"א, וכדי שלא יצטרך להשלים תמיד. ואם בתחלה כשהתחיל להתענות יום שמת בו אביו ואמו או ערב-ראש-חודש ושאר תעניתים הנ"ל חל בחול, (ל) ובחול הלא משלימין, ועל-כן (לא) יש פוסקים דסבירא להו דאפילו כשאירע אחר-כך בערב-שבת גם-כן צריך להשלים עד צאת הכוכבים, דמסתמא דעתו להתנהג כן תמיד, אם לא כשהתנה בפירוש שאין דעתו להתנהג כן לעולם. (לב) ויש חולקין על זה וסבירא להו דמסתמא לא קיבל על עצמו להשלים אף בערב-שבת, ועל-כן מי שמצטער יוכל לסמוך על המקילין ולאכול תיכף אחר יציאתו מבית-הכנסת אף שהיום גדול: (כג) **עד צאת הכוכבים.** ואפילו היש-אומרים הנ"ל מודו בזה, שהיו אפילו בשבת עצמו יכול להתחיל ולהתענות תענית חלום, וכדלקמן בסימן רפה, וכל-שכן שישלים עד הלילה. והנה יש מהפוסקים שחולקין וסוברין דגם בתענית חלום די להמתין עד שיצא מבית-הכנסת ערבית, דבזה מקרי השלמה, אבל (לג) האחרונים הסכימו עם השולחן-ערוך דאין להקל בזה, דכיון שהוא מפני הסננה לבטל ולבער חלום רע, שמא לא יועיל לבטלו אם לא ישלים עד הלילה:

ביאור הלכה

מדברי הרמ"א דלא הזכיר בהגהתו את דעתם וכתב סתם דבתענית-צבור ישלים, משמע דסתם כדעת הרוקח וראב"יה המובא בבית-יוסף דסבירא להו דצריך להשלים, ועינתי בדרכי-משה שכתב שגם דעת התא"ו כן, עיין שם [ומה שכתב בשם הר"ן, לא מצאתי שם בניי שום ראייה לזה], ואחר-כך כתב שכן הוא דעת מהרי"ל דבתענית-צבור ישלים, ונרשם בשולחן-ערוך בשם מהרי"ל בתשובה סימן לג, היינו ששם איתא וזה לשונו: סוף דבר, אחר תפלת ערבית הוי שפיר השלמה בערב-שבת ותענית-יחיד, אבל ב"מג בעומר היה פה תענית קריאה כשביל גזירה ולא רציתי להתיר לאכול ביום אף כי היה בערב-שבת, לבד לאותן שהתנו, ובחול הוי השלמה בגמר שקיעת הדיין צאת הכוכבים, כמו שנהגו, עד כאן לשונו. ומכל מקום ע"צ קשה על הרמ"א, אמאי לא הזכיר בהגהתו כלל את דעת הפוסקים המובא בבית-יוסף דסבירא להו דההשלמה תלוי ב"צוון? וביותר, שגם מהרי"ל גופא בתשובה סימן קנז כתב וזה לשונו: ותענית-יחיד בערב-שבת, מנהג דיילי עד אחר תפלת ערבית כדברי מהר"ם, אבל תענית-צבור, לעצמי אני מחמיר להשלים, ככמה כדברוא גדולי אשכנז דמחמיר, ונלמלא אני אומר: ועדיד כמר עביר, והכל לשם שמים, עד כאן לשונו; ומה שכתב בסימן לג שלא התיר, היינו שלא התיר בפירוש, אבל לא החמיר גם-כן, ומלשון הרמ"א בהג"ה לא משמע כן; ואולי משום דנהגו העולם כדעת מהרי"ל שהנהיג לעצמו, וכן הוא דעת הרוקח וראב"יה ותא"ו וכנ"ל, כתב כן: * ויש אומרים דלא ישלים. עיין במשנה ברורה, להאי יש-אומרים, אין נכון להמתין מעת כואו מבית-הכנסת עד צאת הכוכבים אם תאב לאכול ומתעכב מחמת התענית. ודע, דמכרי הרבא"ד שהובא בבית-יוסף משמע דתיכף משקעה חמה הוא כבר קיבל עליו שבת, אף שלא התפלל עדיין מקרי על-דידיה גם-כן השלמה. ונראה ל"ל דהאי יש-אומרים וכן סברת הרבא"ד הוא רק במי שקיבל התענית שלא בלשון נדר רק בסתם קבלת תענית, אבל מי שאסר על עצמו לאכול יום אחד

שער הציון

(כד) אחרונים: (כה) אבל קודם לזה, אף שקיבל שבת קודם תפלת ערבית אחר מנחה, לא מהני, ואסור לטעום או. פרי-מגדים: (כו) מגן-אברהם ושא"י: (כז) אליה רבה. וכן משמע ממגן-אברהם: (כח) אף דלחריב ט"ו יש לרין בזה, הרבה אחרונים סתמו כהמגן-אברהם: (כט) אחרונים: (ל) עיין בפרי-מגדים. ומש"א עדיין כמו שכתבנו, אך מי שמצטער צריך אחר יציאתו מבית-הכנסת אף שחיות גדול: (לא) רש"י ופרי-מגדים ופרי-מגדים ופרי-מגדים: (לב) ט"ו ואליה רבה ופרי-מגדים ושא"י: (לג) הבי"ח ומגן-אברהם ואליה רבה:

הלכות שבת סימן רנ

רנ הכנת הסעודות לשבת, וכו' ב' סעיפים :

לא באר הגולה

א (ה) (ה) (א) *ישכים בבוקר (א) ביום ששי להכין צרכי שבת. יאפילו יש לו כמה עבדים. א טור ושיבילקט מהא דרב חסדא שבת ק"ו ש ב קי"ט

באר היטב

שערי תשובה

השלים בתחלה שוב א"צ להשלים, אבל אם אירע בתחלה בימות החול והשלים, נעשה כנדר וצריך להשלים אף אם יחול אח"כ ביום ו', עכ"ל. נמצא למדין, אם חל פעם הראשון היא"צ ביום ו', אם לא השלים אז א"צ להשלים כל ימיו אם חל היא"צ ביום ו', ואם השלים אז או שחל היא"צ ראשון באמצע השבוע דאז חייב להשלים מדינא, או צריך להשלים כל פעם שחל יא"צ שלו ביום ו'. וט"ז חולק וכתב דלא מקרי דרך נדר אא"כ דעתו שינהוג כן לעולם, ע"כ המיקל לא הפסיד ובפרט מי שמצטער, ע"ש. ועיין ביו"ד סי' תב ס"ק יב מ"ש. והעולם נהגו כהב"ח. ועיין בתשובת נחלת-שבעה סימן כז: (ה) ישכים. ויותר טוב לקנות ביום ו' במיום ה'. ויאמר על כל דבר שקונה: זהו לכבוד שבת, כתבים. ופנה להכין צרכי-שבת מחד בשבתא כי גם הלל מודה בזה, ד"מ, ע"מ. וחזור בתשובה בכל ע"ש, כי דומה לעה"ש, מי שטרח בע"ש וכו'. ויש לצוות קורב עבדי שבכית, תוצאות-חיים.

משנה ברורה

ביאור הלכה

בלשון נדר, לכלוי עלמא אסור עד שתחשך שאז כלה היום. ועיין ביורה-דעה סימן רטו וסימן רכ סעיף א:

א (א) ישכים בבוקר וכו'. דכתיב "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביא" וגומר, הכנה דומיא דהבאה, והבאת המן הלא היתה לאלתר בבוקר, דכתיב "וילקטו אותו בבוקר בבוקר", אף הכנה על שבת תהיה מיד בבוקר, והיינו מיד אחר קריאת שמע ותפלה. אך אם הוא רגיל ללמוד אחר התפלה איזה שיעור קצוב (ה) או שלומד עם רבים, אל יבטלנו, וכמו שכתוב בסוף סימן רנא. (3) ואם דרך המקום ההוא למכור בבוקר ולא ימצא לקנות אחר לימודו, לא יקבע לימודו אלא אחר הקניה. ואם רגילין למכור בבוקר השכם קודם התפלה ולא ימצא לקנות אחר התפלה, יקנה ואתר-כך יתפלל, אך יראה לקרות קריאת שמע כיון שכבר הגיע זמנה, ואין זה בכלל מה שאמרו: אסור לעשות חפציו קודם שיפתלל, שזו חפצי שמים (ב) ביום ששי. והוא יותר טוב משיקנה ביום חמישי, שהוא מינכר יותר שהיה לכבוד שבת, אם לא בדבר שצריך הכנה רבה, כמו בשר למלוח וכדומה, יש לקנות ביום חמישי; אך אם הבשר שמרצא ביום חמישי הוא כחוש, ויש ספק שימצא ביום ששי שומן וטוב, ימתין על יום ששי [אחרונים]. ומסתברא דבימים הקצרים, כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום חמישי, עדיף. וטוב שיאמר (ג) על כל דבר שקונה: זהו לכבוד שבת! כי הדיבור הוא פועל הרבה בקרושה. ואף-על-פי שהכין בהשכמה, (ד) מצוה היא לתכחלה שיוסיף גם בין-השמשות, ורמו לדבר, שנאמר "והיה משנה" [כלומר, שיכינו שנית]. כתיב בתורה "זכור את יום השבת לקדשו", ודרשו בית-שמאי, שתהא זכור מאחד בשבת; נזדמן לך חלק יפה, תהא מתקנו לשבת. ואמר על שמי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת: היה מוצא בהמה נאה, אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, אוכל הראשונה ומניח השניה על שבת, נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה על שבת; אבל הלל הזקן, מדה אחרת היתה בו, שהיה אומר ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו. והסכימו (ה) הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי בית-שמאי עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבוודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים, וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן, אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כלי-כך, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי; (ו) ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות, כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד, אזי יניח אותו לשבת. מצוה (ז) לטעום מכל תבשיל בערב-שבת (ח) כדי לתקנן יפה כהוגן. ועיין בספר

* ישכים בבוקר. עיין הטעם במשנה ברורה, והוא מרש"י וטור. והנה הט"ז הביא הטעם מה דהביא בבית-דיוסף בשם תנחומא, דכתיב 'והיה', אין 'והיה' אלא מיד, שנאמר 'והיה כי קם הפלשתי'. ועיין בפרי-מגדים שכתב, דאפשר לטעם זה צריך להיות ההשכמה יותר בהקדם, דהיינו אפילו קודם קריאת שמע ותפלה אם אפשר, אך שיראה שלא יעבור על-ידיה זמן קריאת שמע ותפלה, ולאפוקי לטעם רש"י וטור דהכנה דומיא דהבאה, הלא הבאה היתה בבוקר והיא זמן ג' שעות על היום, וכדאיתא בברכות כ"ז עמוד א מקרא ד"וילקטו אותו בבוקר בבוקר" [ומה שכתב בפרי-מגדים ד' שעות, טעות-סופר]. והנה אנחנו העתקנו במשנה ברורה: אחר קריאת שמע ותפלה דוקא, כי העולם לא נהגו כוותיה דהפרי-מגדים [אך זה יש לדחות, דאפשר שסומך כל אחד על אנשי-ביתו שהם מכינין תיכף כשקמים לצרכי-שבת, אבל כשאין לו מי שיכין עבורו אפשר דאין-הוכינימי צריך להשכים קודם קריאת שמע ותפלה להוצאת שבת]. גם המעיין בספר סדר-היום, שהביאו המגן-אברהם בסוף סימן רנא, יראה להדיא דעתו דדוקא אחר קריאת שמע ותפלה, אם לא שלא ימצא לקנות אחר-כך, ואפילו בזה כתב שיראה לקרות קריאת שמע מקודם. ונראה בפשיטות דלעטמו, אפילו לשיטתו דסבירא ליה דהוא דאורייתא, הלא קריאת שמע הוא תייר, ותדיר קודם, ומיירי דבמעט זמן של הקריאה לא יאחר הקניה. והנה, אף דנוכל ליישב סברת הפרי-מגדים דסבירא ליה, דלהתנחומא דיליף מ'והיה' אין 'והיה' אלא מיד, גילתה לנו התורה דהכא שאני, מכל מקום למעשה אין לסמוך על זה כלל, דאפשר דאפילו להתנחומא, שצותה אז התורה ההכנה מיד שהיה יום הששי, אין שום ראייה לזמננו, דהלא ידוע דשבת ניתן להם כמרה קודם קבלת התורה, ולא היה אז עדיין עליהם מצות קריאת שמע, ולכן חל עליהם מצות הכנה ביום הששי תיכף כשקם ממטתו, מה שאין כן אחר-כך שנצטוו על קריאת שמע בזמן קיימה, והיא מצוה תיירה בכל יום, היא קודם; ומה דאמר רב חסדא: ישכים להוצאת שבת ויליף מקרא ד'והיה', היינו דצריך להקדים כל מה שיוכל, ועל-כן אפילו אחר קבלת התורה שנצטוונו על מצוות

שער הציון

(ה) מגן-אברהם בשם סדר-היום. ומה שכתב המגן-אברהם אחר-כך ולימוד הישיבה, אין רוצה לומר שעל-כן צריך לבטל, דאס"כ סותר את עצמו; גם זה ליתא בסדר-היום, דשם מוכח בהדיא דאפילו בשביל מצוה עוברת אין לבטל תלמוד תורה דרבים, אלא הכוונה דהבעל-הבית שרוצה ליכנס בתוך הישיבה ואין לו בכיתו מי שיכין עבורו, אין לו ליכנס, דהוי ליה דבר שאין לו קצבה, אבל להרב הלומד עמהם לא שייך זה: (3) מגן-אברהם ושא"א: (ג) (7) מגן-אברהם: (ה) אור זרוע ודרכי-משה וב"ח ומגן-אברהם ושא"א: (1) חיי-אדם, וכן משמע באליה רבה: (1) מגן-אברהם: (ד) אליה רבה. ובשולחן-שלמה משמע בעצם הטעימה היא מצוה:

לשמשו, *ישתדל (ג) להכין (ב) [ג] בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק, ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים, ורבי זירא היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול. (ד) ומהם ילמוד כל אדם, ולא יאמר לא אעביר כבודי, *כי זה הוא כבודו שמכבד השבת: הגה ויש להשחיו (א) הסכין

שערי תשובה

באר היטב

ומצוה לטעום מכל התבשילין בערב־שבת, האריי זיל: (ב) בעצמו. והוא הדין בכל מצוה, מצוה בו יותר מבשלוחו: (ג) הסכין. מרכיב והכינו את אשר יביאו, הך 'את' נרמז בו סכין, מלשון לאתים ולמזמרות:

הבשר במקום שאפשר שלא יהיה ביום ר' וכיזא, ע"ש: [ג] בעצמו. עיין בה"ט. בשם כחנות האריי זיל: היעצה שאדם מרע בצרכי־שבת הנה גמולה למחית העוונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת, ע"ש, וכ"כ כתבו לענין עשיית המצות בערב־פסח. ועיין בתוספת־שבת שכתב בהא דמצוה בו יותר מבשלוחו ראי ליהוה גם כסעודה בריית־מילה וחתונה, ע"ש. והנה מצוינו בקידושין במעשה דר"א ור"י שהיו מטיבים במשתה בנו של ר"ג והיה ר"ג רכבי עומד ומשקה עליהם בו, ומצינו גדול ממנו ששימש כו'. ואמנם בחותני־אור סי' דה כתב דרוקא חשמיש של ביוון אסור משא"כ בזה שעושה לכבוד אחרים, וע"ש דשקל וטרי בהא דר"י מצלח ציבי שאינו לפי כבודו, וע"ש דרבנן לא קפדי ומטפלים עצמם בעשיית סוכה וכן בשאיבת מים דרך ר"ה למצת־מצוה, וכן אין נמנעים מלהטיל בחביות קבויים בחפירה וכל צרכיו, וגם הביא שם דר"י בר אלעאי מקרי אהלת, ע"ש. ועיין בבארי־עקב חלק ח"מ דמיתא מקידושין גבי ר"י אשכחא לר"ג דרבדי מעקה, וכן הא דהלכו לאטלתי של

ביאור הלכה

שולחן־שלמה, דהטעימה כשבת מכל מין בוודאי היא מצוה, ורמז לזה: 'טועמיה חיים זכור': (ג) להכין בעצמו זכור'. דמצות כיבוד שבת מוטל על כל אדם, וכדכתיב 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד', (ט) ומצוה בו יותר מבשלוחו, והוא הדין בכל המצוות מצוה בו יותר מבשלוחו, ועיין בביאור הלכה. כתבו הספרים: יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב־שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאלו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבגדי השחכות של חלאת העוונות. (י) ויש לפנות קורי עכבישי שפיי"דועב"ש, מהבית בערב־שבת [א"ר]. וכל־שכן שצריך לכבד הבית מהאבק והעפר במבעוד יום, והוא הכל בכלל כבוד שבת, וידמה בדתו כאלו יבוא אליו להתאכסן מלך בשר דם, כמה מכבד הבית ומציע המטות, וכל־שכן שבת מלכתא [ח"א]: (ד) ומהם ילמוד כל אדם. היינו אפילו החשוב ביותר, (יא) ובפרט בימים הקצרים, ומכל־שכן כשיראה שכבר הוא סמוך לשבת, שאז הוא מחוייב לעסוק בכל כחו. וראיתי אנשי מעשה, גדולי תורה, שהיו מכבדין הבית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת, וזהו חיוב גמור על כל אדם, דמאי שנא דאין לו מי שיכין או

תדיריות בכל יום והיא מצות קריאת שמע, יזרו את עצמו לזה תיכף אחר שיקיים קריאת שמע [וגם תפלה לדעת הרמב"ם היא דאורייתא, וגם מחמת סמיכת גאולה לתפלה], דגם זמן קריאת שמע מקרי השכמה, וכדכתיב 'ישגה הפלשתי השכם הערוב', ואמרו ז"ל: כדי לבטלם מקריאת שמע שחרית ורענית, אלמא דג' שעות על היום הוא בכלל השכמה עדיין, וממילא מה דמטריח את עצמו תיכף אחר זה להוציא שבת לא נפיק מכלל זה [וגם דלכאורה נראה היא דרשא דרב חסדא הוא אסמכתא אלא [וכנבו העיר בזה הפריימגדים בסוף סימן רנא מדג' סעודה סבירא להו לכמה פוסקים הוא מדרבנן], דהלא כתב הרמב"ם דריקרי עונג שבת הוא מדרבי קבלה, ואין יהיה הכנה לזה מדאורייתא בערב־שבת בבוקר? אבל באמת יש לדחות הכל, דאף דעונג הוא מדרבי קבלה, אבל על־כ"פנים סעודה בשבת וההכנה לזה מבעוד יום הוא דאורייתא לכמה פוסקים, עיין בזה ב"ע"ב ברשי והרע"ב, ואס"כין אפשר דגם השכמה לזה בבוקר הוא מן התורה]. וגם זה שכתב בסדר־היום דאם הצבור מתפלל לא יפרוש מן הצבור, ופליאה היא, איך ידחה לרבויו תפלה כצבור דרבנן את מצות הכנה שהיא דאורייתא? וגם איני נימא דהוא רק אסמכתא, גם־כן נראה דמוטב להתפלל אחר־כך ביחיד, משיתפלל בצבור ולא ימצא אחר־כך מה לקנות לצרכי־שבת [וכנבו התפלה בזה בספר חיי־אדם, אך מה שכתב שם דאם היא דאורייתא אפשר דהיא קודם אף לקריאת שמע מטעם דהיא מקודש, לא נהירא כלל, דאף דשבת הוא מקודש, יום הששי הוא רק הכנה למקודש ולא מקודש מקרי], לכן לא העתקתי דין זה. והנה הרמב"ם השמיט היא דינא, וצריך טעמא; ואפשר לומר דכיון דפוסקיני בבבא־קמא

ליב הלכה כאיסי בן יהודה, שמעך דרוב אסמכתא ב"ה השמיט שם אמרינן שהוא רץ לצרכי־שבת ולא בבוקר, וכמו שפירש בהגהת אשר"י, עיין שם, ולרב חסדא דמצוה להשכים, ממילא כשהוא רץ בבוקר גם־כן הוה ליה לפטור, דהוא רץ לרב־מצוה של צרכי־שבת, ואין לומר דלא היה לו לרוץ כיון שעדיין יש שהות הרבה, דזה אינו, דלכל דבר־מצוה יש מצוה בהריצה, כמבואר לעיל בסיומן צ סעיף יב; אבל יש לדחות, דנהי דיש מצוה בהריצה, לא פטרוהו מההיק כי אם לפנות ערב שהזמן דחוק ואין לו פנאי לעיין ולשמור את עצמו בעת הריצה שלא יזיק; והנה לפי זה גם דינא דהגהת אשר"י שם גם־כן מוכרח, ונכון לומר שמתעם זה לא העתיקוהו לדינא בחוש־משפט ותעתיקו רק לענין הגמרא שם, עיין שם: * ישתדל וכו'. ברמב"ם איתא על דין זה בלשון 'חייב' [שהו לשונו בפרק ל: אף־על־פי שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתנסק במלאכות שבבית, חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו; חכמים הראשונים, מהן מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן, ומהן מי שהיה מבשל או מליח בשר או גודל פתילות ואין לו מוליך נרות, וממן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף־על־פי שאין דרכו בכך וכו', עיין שם]. והכוונה, על איות דבר מן הדברים, ועיין בקידושין מ"א דקאמר שם: מצוה בו יותר מבשלוחו. ואפשר דהרמב"ם גם־כן לא חזב גמור הוא, אלא עונג חובה משום כבוד שבת, וסבירת הרמב"ם, דאי לאו הכי לא הני מבטלים כל הני אמוראים תורתן עבדו זה, ומכל מקום לא הרי זה חובה גמורה, ותדע, דלא אשכחן בגמרא בשם חובה כי אם על הדלקת נר בשבת, בדרך כה עמוד ב, ולענין ג' סעודות, בדרך קיו עמוד ב; ומכל מקום עיין: * כי זהו כבודו. יישב בזה מה שהקשה בשו"ת חותני־ארי: איך הקילו כבודם, הא גדול כבוד הבריות שדוחה לא־מעשה שבתודה [היינו לצורך תשובתו, ועליו ואל תעשהו אף דבר־תורה], לכן קאמר דזהו כבודם, שעוסק בעצמו במצוה, וניכר שעושה כן לכבוד השם יתברך, וכן הוא אומר בודו המלך ע"ה [ונקלתי עוד מאת וגו'], מה שאין כן אם אין ניכר, כמו דין ואינו לפי כבודו באבידה וכדומה, שמתחלל כבוד התלמיד־תכם על־ידיהו [פ"מג], ורצוה לומר, שאין הכל יודעין שהוא עוסק במצוה. ובהו מיושב הא דאיתא בקידושין דף ע דרב נחמן עסק בעצמו במצות מעקה, ששם הוא דבר שהכל יודעין בעת שהוא עוסק שהוא מצות ה', מה שאין כן באבידה, בעת שהוא מטפל בה

ע דרב נחמן עסק בעצמו במצות מעקה, ששם הוא דבר שהכל יודעין בעת שהוא עוסק שהוא מצות ה', מה שאין כן באבידה, בעת שהוא מטפל בה

שער הציון

(ט) ונראה דלא שייך בזה לומר: מצוה שיוכל לעשות על־ידי אחרים אין מבטלין התלמוד אפילו לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות על־ידי שולחו דעדיף הוא ממי שהוא אחר לגמרי; יש לומר, דרדוקא מצוה מוטלת על גופו, כגון שפטיק באמצע הלימוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה ההיא, מה שאין כן בזה שהכבוד־שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו. אי נמי, דרדוקא לענין כבוד־שבת אמרינן כן דחמירא, עמו שאין כן לענין שאר מצוות אם הוא תלמיד־תכם ונבוגע לביטול תורה, וצריך עיון: (י) וכלל כמה שכתב הרמב"ם פרק לא הלכה ה: צריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת: (יא) חיי־אדם:

הלכות שבת סימן רנ רנא

בערב־שבת, (ה) כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה (כ־לו וב"י בשם ספר חיי־עולם): **ב** ירבה **ד** מדברי הרמב"ם פרק ל מהלכות שבת בכשר ויין ומגדנות (י) כפי יכולתו:

רנא שלא לעשות מלאכה בערב־שבת מן המנחה ולמעלה, ובו ב' סעיפים:

א (א) *העושה (ב) מלאכה בערב־שבת מן המנחה ולמעלה, אינו רואה (ב) סימן ברכה. **ביש** מפרשים (ג) (א) מנחה גדולה *גויש מפרשים מנחה קטנה: הגה ודוקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה (ד) דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה, שרי (ב"י בשם א"ז). ולכן מותר לכתוב *איגרת שלומים וכל כיוצא בזה (ד"ע): **ב** *לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת מותר כל היום: הגה

באר היטב (ב) מלאכה. ופרקמטיא שרי, מ"א: (ג) מנחה גדולה. היינו משש וחייב לברך עליו ואמרנו מצוה בו כו', ע"ש. ועיין בכרכות בהא דרבי אמי ורבי אסי לא מצא עבד לררן לפניו כו', ע"ש:

משה ברורה שהשליח אין לו פנאי: (ה) כי זה הוא וכו'. ובספרי מסמין לה אקרא "יודעת כי שלום אהלך", זו השחזת הסכין, כי אם קהה הסכין יוכל לבוא לפעמים לידי קטטה חס ושלום: **ב** (ו) כפי יכולתו. עיין לעיל בסימן רמב, שם מבואר כל הפרטים בזה:

א (א) העושה מלאכה. ופרקמטיא (ב) שרי, ומכל מקום משמע מהגמרא (ג) דומן סגירת החנויות הוא קודם זמן הדלקת הנרות. ועיין בביאור הלכה ולקמן בסימן רנו במשנה ברורה סעיף־קטן א: (ב) סימן ברכה. מאותה מלאכה, שאף שירויח במקום זה יפסיד במקום אחר: (ג) מנחה גדולה. היינו בשש ומחצה, ומנחה קטנה היינו תשע ומחצה, (א) והסומך על המקליל לא הפסיד. והשעות הם ומניות. וכל זה בעושה מלאכת עצמו, אבל פועל הנשכר אצל בעל־הבית בסתם, איתא בחושן־משפט סימן שלא דזמנו הוא סמוך לשקיעת החמה, ורק כדי שילך לביתו למלאות לו חבית מים ולצלות לו דג קטן ולהדליק לו את הנר, אם כל במקום שיש מנהג קבוע לפסוק מקודם. ועיין (ז) במגן־אברהם ובספר תוספת־שבת: (ד) דרך עראי. היינו, (ה) אפילו בשכר:

ונבדרינו נדחה ראיית הנהיב־חיים, ובלאו הכי אינה ראייה לפי מה שכתב הרמ"א בהג"ה והוא נובע מאור זרוע, ודוקא אם עושה מלאכה בקבע כדי להשתכר וכו', וראייתו שם הוא ממה שהקיל במשנה לשרות דיו ערב־שבת עם חשיכה, וכן שאר הדברים שהביא שם במשנה, שבית־שמיאי סוברין דוקא כדי שיעשו מבעוד יום ובית־הלל מתירין עם חשיכה, עיי"ש. ועיין בפרישה שהקשה ממשנה זו ועיין שם מה שתיירך, דלפי שמתחילין רק עם חשיכה המלאכה נעשית מאליה שבת, ולפלא האיק מתיירין בית־הלל בכדי שיעשו, וגם בית־הלל מודו לזה, אך האמת הוא שמתירין האור זרוע הנילו. והנה העולם נהגו להקיל לענין סגירת החנויות, ונראה שסומכין על דברי הט"ז הנילו דלית בו איסורא בכל גווי: * ויש מפרשים מנחה קטנה. עיין במגן־אברהם שמסכים לדעה זו, ומכל מקום משמע מיניה דפועלי שדה צריכין לשבות במנחה גדולה, ומבאר בזה מה שכתב הרמב"ם, דתקיעה ראשונה שמרמו על הפועלים שיפסקו מלאכתן [כבשבת ל"ח] צריך להיות במנחה. והנה בזמננו לא נהגו ככה, ואפשר שהטעם הלא הוא כדי שיבואו לעיר ויכינו צרכי־שבת, ובזמננו כל אחד מהפועלים אנשי־ביתו מכינין צרכי־שבת, וכעין שפירשנו לענין מה שאמרנו חז"ל: * מתי בעיר, כל בני העיר אסורין במלאכה, שכתבו הפוסקים שהוא כדי שישתדלו להכין כל עניניה, וכל־כן במקום שיש בעיר מבורות מיוחדות למצוי המת, שוב מותרין הכל. ומכל מקום כל ירא־שמים יראה לפסוק ממלאכתו שבשדה על־כ־פנים בומן מנחה קטנה [אם לא שהוא דבר האבוד, דאז לא עדיף מחול־המועד], ורבים מהמירים אף ממלאכתו שבבית: * איגרת שלומים. עדיפא הוה ליה למכתב, דאפילו שריית דיו וסמנים או צירת חיה ועופות, דזה בוודאי אסור בחול־המועד כל שאינה צורך המועד, גם־כן מותר בערב־שבת. שכן מוכח באור זרוע שממנו נובע הדין: * לתקן בגדיו וכו'. הוא הדין לתפור בגדים מחדש [א"י ופמ"ג], אף דהוא מלאכה בערב־שבת ואסור בהיאור, אבל לחתלה המוטל על המועד שלא לשכור את עצמו ליום שלם מקלילין, עיין שם בדבריהם, ומשמע מדבריהם דאפילו לתפור מעשה אומן מותר. ונבדרינו האיסור המקור על דין תקינתן בגדים מחול־המועד,

שער הציון

(ב) מגן־אברהם: (ג) דומן הסגירה הוא בתקיעה שניה, והדלקה הוא בשלישית [שבת ל"ה]: (א) ט"ז, וכן דעת המגן־אברהם כמאן דאמר מנחה קטנה, וכן פסק הפריימגדים: (ז) דהנה המגן־אברהם הקשה: הא פועלי־שדה צריכין לפסוק בתקיעה ראשונה, וכן פועלי־בית על־כרחן ממנחה קטנה ולמעלה; ותיירך, דהירושלמי מיירי מדינא, אבל לאחז שתקנו על־ידי הקהילות לשבות מהמלאכה, אין־הכינמי צריכין לשבות, ורוצה לומר שהבעל־הבית יניח לו עבור זה משכרו ששכרו ליום [עין בנתיבי־חיים], ודוחק. ותוספת־שבת כתב, דנראה דים שהצריכו לפסוק ממנחה ולמעלה, היינו בעושה מלאכת עצמו אבל לא בעושה מלאכת אחרים, ודבריו נכונים. וכל נראה דכל זה עדינבר שושכר ליום סתמא, אבל לחתלה המוטל על המועד שלא לשכור את עצמו ליום שלם בערב־שבת, כי אם עד זמן מנחה קטנה: (ה) אליה רבה בשם דרכי־מישה:

ה שם בשם אביו והוא הדין בגדי חבריו אם הוא לצורך שבת (ה) ואינו נוטל עליו (ג) שכן (כ"י). "והוא הדין למי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו: הגה אבל אסור (ו) לכתוב לחבירו בשכר (מרדכי פ' מקום שנהגו). *ומסתפרין כל היום *אפילו (ז) מספר (ז) [ד] ישראל (כלכו וב"י). (ח) *ויש לאדם למעט קצת *בלימודו בערב־שבת (ט) כדי שיכין צרכי שבת (ש"ג פי"ו דשבת, ירושלמי פ"ג דתענית):

באר היטב

ומחצה. ופסקו הט"ו ומ"א כ"ד מנחה קטנה, ע"ש: (ג) שכן. ואם הוא איש עני ורוצה להוציא השכר שיטול לצורך שבת, מותר, דהא אפילו בחול־המועד מותרות כל המלאכות עד"ו, ט"ו: (ד) ישראל. והא"י לכן אין קובעין ישיבה בקונסטנטינא בע"ש, כנה"ג. ובסדה"י כתב דאם הישיבה מקרי דבר שאין לו קצבה, ופירוש רש"י על הסדרא שרי, ואם לא

משנה ברורה

ב (ה) ואינו נוטל וכו'. ואם הוא עני שאין לו מה יאכל, שרי, כדלקמן סוף סימן תקמב לענין חול־המועד; והוא הדין כל המלאכות המותרות בערב־פסח ובחול־המועד מותרות בערב־שבת [אחרונים]. ואפילו יש לו לחם, רק (ו) הוא צריך לצרכי־שבת לענגו בכשר ודגים ומשקין טובים, גם־כן יש לומר דשרי, אבל בלאו הכי יש לזהר בזה מאד, כי משמע מכמה פוסקים, דמלבד דאין רואה סימן ברכה, יש חשש איסור בזה [פמ"ג]: (ו) לכתוב לחבירו בשכר. לכן (ו) יזהר גם־כן הכותב סת"ם שלא יכתוב בשכר, אם לא שהוא צריך עתה למזוזה או ספר־תורה או תפילין או שהוא דחוק לצרכי־שבת, וכנ"ל: (ז) מספר ישראל. היינו, (ח) אפילו אם הספר נוטל שכן, והטעם, דנראה לכל שעושה המסתפר לצורך שבת ולכן שרי, ולא דמי לתיקון בגדים שאסור בנטילת שכן, דהתם אין ניכר בפעולה שהוא לצורך שבת, מה שאין כן בזה, ועל־כן יש לזהר מלגלח לאינו־יהודי. כתב המגן־אברהם, שהאר"י ז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר מנחה אפילו בערב־שבת, (ע) ובאיורו כונתו, דמה שכתב 'אחר מנחה' היינו אחר שהגיע זמן מנחה, אבל לא מיירי שהתפלל מנחה, והיינו דקאמר 'אפילו בערב־שבת', דרוצה לומר: לא מיבעיא בחול קודם שהתפלל מנחה, אלא אפילו לצורך שבת שהוא מצוה, גם־כן לא היה מגלח אחר שהגיע זמן מנחה ולא התפלל. (י) ועולם שיהיה מנחה נזהרים בזה אפילו אחר שהגיע זמן מנחה קטנה, יש לומר דכיון שקוראין לבית־הכנסת לא חיישינן שיעבור על־ידיה וזמן התלמה: (יא) ויש לאדם וכו'. לכן אין קובעין (יא) ישיבה באיזה מקומות בערב־שבת. ובספר סדרה"יום כתב, דאם רגיל ללמוד דבר שיש לו קצבה או שלומד עם רבים אל יבטלנו, ופירוש רש"י על הסדרא מקרי דבר שיש לו קצבה ועל־כן לא גזרינן שמא ימשוך עד הלילה, ואם לא ימצא אחר־כך לקנות אוי לא יקבע הלימוד בבוקר. ועיין לעיל בסימן נ"ו שהארנכו בזה בבאיור הלכה: (ט) כדי שיכין. ואם (יב) יש לו משרת שיכין בשבילו, אין צריך, וכל־שכן אם הכין ביום חמישי, בוודאי יוכל ללמוד כדרכו; מיהו, מכל מקום צריך לתקן איזה דבר לכבוד שבת, ואפילו יש לו כמה עבדים, כמו שכתוב בסימן ר"ג:

שערי תשובה

[ד] ישראל. עיין בה"ט. ועיין בכרי"י סימן ולב הביא לשון מהר"י צמח: הרב ז"ל היה נזהר שלא להסתפר אחר חצות שהוא עת מנחה גדולה, ואף בע"ש היה נזהר מאד. וכתב הכרי"י דמשמע מזה דאם יש לאדם סיבה לגלח תוך השבוע ז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר המנחה אפילו בע"ש, מ"א: (ה) בלימודו. רגיל ללמוד דבר שיש לו קצבה או שלומד עם רבים אל יבטלנו, ולימוד

ביאור הלכה

דשם מותר רק מעשה הדיוט, ומשמע דדעתו דגם כאן כן הוא, ומשאריו אחרונים לא משמע כן: * ואינו נוטל עליו שכן. ואם הוא רואה שאם לא יביא לו הבגד על שבת יפחות לו משכירתו מכפי מקח הנהוג לזה, או שמכאן ולהבא לא יתן לו להשתכר, אפשר דהוא בכלל דבר האבוד, וכענין מה דאיתא לענין חול־המועד בסימן תקלט סעיף ג', ע"ש. ויש עוד טעם להחזיר, דעת הר"י בערב־פסח דאם התחיל בזמן ההיתר יוכל לגמרו אפילו אחר חצות, אך רבו החולקים עליו, ולכן פסק השולחן־ערוך בסימן תסח סעיף ה' בהג"ה דלא כותיה, וזהו בערב־פסח, אבל בערב־שבת דקילא מערב־פסח, אם הוא שעת הדחק ידידה לו עליו תועמות אם לא יביא לו על שבת, נראה לי דיוכל לסמוך על דעת הר"י דיוכל לגמרו אפילו אחר זמן מנחה קטנה אפילו בשכר. ואף שהמצאנו הרבה פרטי קולא בענין זה, מי שהוא בעל־מלאכה ירא השם, יראה לכתחלה לזרז עצמו שלא יהא למדה זו שיצטרך לעשות עד סמוך לקניית החמה, ולא אם מי ישועה דחוקה לו, וכמו שכתבנו במשנה ברורה: * ומסתפרין כל היום וכו'. עיין בבאיור הגר"א שמפסק בזה מאד, ולפי דעתו יש לזהר ממנחה ולמעלה אפילו בחינם, כי היא תמיד מלאכת אומן, עיין שם: * אפילו מספר ישראל. אגב דאירינן בענין תספורת, ראיתי להזכיר ענין אחד מה שאיזה מהמון נכשלין בו בעונותינו הרבים, והוא בענין איסור דהקפת פאת הראש, וכמו שאבאר. כי ידוע דעל איסור הקפת פאת הראש יש גם־כן לאו בתורה והוא הלאו דילא תקיפו פאת ראשכם", ויש אומרים דפאת הראש חמור עוד מפאת זקן, דעובר על הלאו אפילו אם מעבירים במספרים בענין תער, דהיינו סמוך לבשרו; ושעירי הפאה הוא מכנגד שיער שכל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי מתחזק ויצא ומתפזר, וכל דרוחב השערות שבמקום זה לא תיגע בו יד להעבירם, מצד שהוא הכל בכלל פאת הראש, ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן, וכמבואר כל זה בשולחן־ערוך יורה־דעה סימן קפא, עיין שם. גם, אחד המקיף ואחד הניקף הוא בכלל לאו זה, וכמבואר שם. ובעונותינו הרבים מצוי שמעבירין את הפאות עד סמוך לבשרן ממש ואין משיריץ כלל, ויש בזה חשש דאורייתא, והיה להם לשייר על־כליפנים קצת מן הקצת. וביותר מזה, יש מהבחורים שבעת שהספר מספר ראשו הוא מגלח לו השיער שאצל אונו, והוא מחמת שמוטעין, שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה, ולא כן הוא, כאשר כתבנו, והוא לאו גמור דאורייתא לדברי הנה"ך, וגם זה הלאו הוא אפילו על הניקף וכנ"ל, ועל־כן אפילו אם המספר הוא אינו־יהודי, יש לישראל להזהירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא, וגם במרחץ מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא, אם יהיו דבריו נשמעין לו, וכמבואר לעיל בסימן פד, דכ"י לאפרושי מאיטרא מותר אפילו במרחץ, עיין שם: * ויש לאדם למעט וכו'. נרשם 'בירושלמי', ובאמת המעיים שיש הבט כן במלך המבא בדרכי־משה יראה להדיא דאירי בשבת ולא בערב־שבת, וצריך לומר במדרש:

אלא מן המנחה ולמעלה, וכמו שכתבו המפרשים. ומכל מקום הדין של הרמ"א הוא אמת, כדאיתא בגמרא שאמוראים בעצמם היו מבטלים

שער הציון

(ו) וכן אפילו בעצמו כבר הכין, רק שצריך כדי ליתן לשכירו לצרכי־שבת, גם־כן שרי: (ו) שולחן־שלמה: (ב) מגן אברהם. ואף דבביאור הגר"א מפסק בזה כמה טעמים, כל האחרונים העתיקו דברי המגן אברהם לריגא דבערב־שבת קילא לענין זה, ומכל מקום לענין גילוח לאינו־יהודי בודאי יש להחמיר, דהמגן אברהם בעצמו אף שמתחלה מסתפק דלמא מעשה הדיוט בערב־שבת מותר אף שלא לצורך שבת, לבסוף מסיק דתספורת מעשה אומן הוא ונזכר כתב הגר"א; וגם אפילו מעשה הדיוט גמור, דעת הגר"א דאינו מותר כי אם לצורך שבת, וכמו שכתב ביבירי המחזיקי זיהוא הדין בניד"י: (ב) אליה רבה ומחצית־השקל ופרימגדים: (י) פרימגדים: (ב) כנסת־הגדולה: (ב) כנסת הגדולה ועולת־שבת ותוספת־שבת: (ב) אליה רבה ומחצית־

הלכות שבת סימן רנב

רנב דין מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב-שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת, ובו ז' סעיפים:

א *מותר להתחיל במלאכה בערב-שבת סמוך לחשיכה אף-על-פי שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת, כגון (א) לשרות דיו וסממנים במים והם נשרים כל השבת, ולתת אונין (פירוש, אגודות) (ב) של פשתן לתנור כדי שיתלבנו, ולתת (ג) צמר לתוך היורה כשאניה על האש והיא טוחה בטיט, שאם היא על האש (ד) אסור (ה) [ב] שמא יתה (פירוש, יגלה ויעיר הגחלים במחתה). ואפילו אינה על האש, אם אינה טוחה בטיט אסור (ו) שמא יגיס בה בכף, ייהמגיס בקדירה אפילו אינה על האש (ז) חייב משום מבשל. *ומותר לפרוס (ח) מצודות חיה ועופות ודגים והם ניצודים בשבת. ומותר *למכור לאינדיהודי ולהטעינו סמוך לחשיכה, (ט) ובלבד השיצא מפתח ביתו (ט) *מבעוד יום: הגה ויש מתירין שיוציא האינדיהודי בשבת (י) אם ייחד לו האינדיהודי מקום מבעוד יום בבית ישראל, (יא) ויש להחמיר (מרדכי פ"ק דשבת). ועיין לקמן

שערי תשובה

אינו חייב להמתין עד ע"ש, עכ"ל. ועיין במח"ב סימן רס שכתב דוודאי מצוה להספיר בבוקר בע"ש כדמסמך בנייר דף ה' וכ"מ ש"ס וכן לקמן הצפונים, אך אם יש צורך להספיר ביום ה' או לקרן הצפונים, שהוא ערב חג שבועות או שיום ו' ר"ח ונהגים איסור או דבר אחר, אין לחוש. ומ"ש האחרונים שלא לעשות ביום ה', וגם מה שנהגים לחתוך איזה דבר אחר נשילת הצפונים, אין לחוש לזה, ע"ש:

[ב] שמא יתה. עיין בה"ט. וע"ש בפמ"א הטעם, כיון דהכיסוי של יורה היא טוחה בצבץ ופי התנור סוחמים ושווקין היטב בטיט, ואם פותחין סחימת התנור מתקלקל היי"ש, ובה שרינן לקמן סימן רנד, ולכן לכ"ע שרי הכא שלא

להחמיר. ועיין סי' רמו ס"ב דבשאלה יש להקל, אבל במכירה יש להחמיר שהוא מוכרו לו

ביאור הלכה

מלימודם כדי להכין צרכי שבת:

* למכור לאינדיהודי ולהטעינו. היינו להטעינו לו על חמורו [רש"י שם] אף אם מכר לו מקודם, והוא הדין להגביה המשאוי על כתיפו [משנה שם] או ליתן לו מתנה והלואה, עיין שם בגמרא: * מבעוד יום. ואם האינדיהודי השאיר החפץ אצלו ובא בלילה ללקחו, נראה דיש להקל בשעת הדין ליתן לו אפילו אם איננו אלם, דכיון שהאיסור הוא רק משום מראית עין אין להחמיר בוה, שהוא רק חשד איסור דרבנן במקום שאין רואין, כמו שכתבנו בסוף סימן שא סעיף קטן קסה במשנה ברורה [מס' תו"ש], וכ"כ בעו"ש בסיומן שכן]:

(ד) אסור שמא יתה. היינו, אפילו (ד) יש זמן שיקלוט עין הצבע מבעוד יום אפילו הכי אסור, שמא יתה כדי לקלוט היטב: (ה) שמא וכו', והמגיס וכו'. הנה, אף הדמחבר השוה הגסה ביורה להגסה בקדירה, (ו) אינו שוה לגמרי, בדקדירה אם היא מבושלת כל-צרכו תו לית ביה איסורא, ואלו ביורה אסור בכל גוונא להגיס בה, כמבואר לקמן בסימן שם סעיף יח, ועל-כן אסור לתת צמר ליורה ורחפת סמוך לחשיכה כשאניה טוחה, אף שיש שהות לקלוט הצבע מבעוד יום, שמא יגיס משחשיכה: (ז) חייב משום מבשל. דל-די הגסה בקדירה ורחפת מתקרב הבישול במהרה: (ח) מצודות חיה וכו'. ובשבת (ט) הוא עושה כן ובשעת פריסתו נכנס החיה לתוכה, חייב משום צידה: (י) ובלבד שיצא וכו'. רוצה לומר, דאי אבן שהות לזה, או שהאינדיהודי מתנה עמו שיקח ממנו בשבת, (יא) אף המכירה אסור: (ט) מבעוד יום. כדי (ט) שלא יהיה נראה שהישראל ציוהו להוציא לחוץ. (ט) ויש עוד טעם לזה, שלא יחשו את הישראל שמכר לו בשבת או משכנו בידו. ולטעם זה, אסור אפילו בעיר המוקפת חומה או מקום שיש עירוב, וכן הסכימו (י) האחרונים, דבעניננו לענין מכירה וכן לענין שכירות איזה חפץ ודאי דיש להחמיר אפילו במוקפת חומה והאינדיהודי דרש שם, שיוציא מביתו מבעוד יום: (י) אם ייחד וכו'. סברתם, דהוי כאלו כבר מונח בביתו של אינדיהודי: (יא) ויש להחמיר. כדי שלא להרגיל האינדיהודי בכך. ועיין (יא) באחרונים שהסכימו דמדינא אין להקל בוה, דקיימא לן בסימן תמ גם גבי חמץ דלא מהני בייחוד לו מקום, גם ההרואה סבור שישאל ציוהו להוציא, על-כן אין להקל בוה (יב) אלא במקום הפסד וצורך גדול. (יג) ואם האינדיהודי אלם, יש להחיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכהאי גוונא לא גזרו חכמים. כתב עולת-תמיד: נראה דאם השכיר את החדר לאינדיהודי בפרוטת על משך יום השבת, אין להחמיר כלל, עיין שם, אבל המגן-אברהם

באר היטב

מצא אח"כ לקנות אזי לא יקבע הלימוד בכורך. ואם לא ימצא לקנות אחר התפלה אזי יקנה ואח"כ יתפלל, שזו מצוה עוברת וגם היא דאורייתא, ובלבד שיקרא ק"ש קודם; ואם הצבור מתפלל לא יפרוש מהם, ואם הכין ביום ה' יכול ללמוד כדרכו, ע"כ:

(ב) שמא יתה. נשאלתי משורפי יי"ד שרף מתבואה וסמוך לשבת לא נגמר היי"ד שרף, אי חייב לעקור הכיסוי מהיורה ולהפסיד ממונו, או כיון דיי"ש הולך ממילא ואינו עושה שום מעשה א"כ אין חשש איסור בוה; העלה בתשובת פנים מאירות סימן פ דאינו מחוייב ליקח הכיסוי מהיורה להפסיד ממונו ואין בו שום נדנדו איסור. ע"ש: (ג) ויש להחמיר. ועיין סי' רמו ס"ב דבשאלה יש להקל, אבל במכירה יש להחמיר שהוא מוכרו לו

משנה ברורה

א (א) לשרות דיו וכו'. ובשבת אסור (א) משום מגבל, שמערב הדיו והמים יחד, ויש אומרים דאסור (ב) משום צובע, אפילו הכי כיון שמתחיל בזמן המותר בערב-שבת וממילא נגמר הפעולה בשבת, שרי. וכן בכל הני דקחשיב, יש בהן איסור דאורייתא כשעושה אותם בשבת, אפילו הכי כיון שמתחיל בערב-שבת, שרי: (ב) של פשתן לתנור. אפילו אין טוח בטיט, אפילו הכי לא חיישינן שמא יגלה הכיסוי ויתה בגחלים, (ג) דכיון דהרוח קשה להן לא חיישינן שמא יגלה: (ג) צמר לתוך היורה. והיא קולטת הצבע: (ד) אסור שמא יתה. היינו, אפילו (ד) יש זמן שיקלוט עין הצבע מבעוד יום אפילו הכי אסור, שמא יתה כדי לקלוט היטב: (ה) שמא וכו', והמגיס וכו'. הנה, אף הדמחבר השוה הגסה ביורה להגסה בקדירה, (ו) אינו שוה לגמרי, בדקדירה אם היא מבושלת כל-צרכו תו לית ביה איסורא, ואלו ביורה אסור בכל גוונא להגיס בה, כמבואר לקמן בסימן שם סעיף יח, ועל-כן אסור לתת צמר ליורה ורחפת סמוך לחשיכה כשאניה טוחה, אף שיש שהות לקלוט הצבע מבעוד יום, שמא יגיס משחשיכה: (ז) חייב משום מבשל. דל-די הגסה בקדירה ורחפת מתקרב הבישול במהרה: (ח) מצודות חיה וכו'. ובשבת (ט) הוא עושה כן ובשעת פריסתו נכנס החיה לתוכה, חייב משום צידה: (י) ובלבד שיצא וכו'. רוצה לומר, דאי אבן שהות לזה, או שהאינדיהודי מתנה עמו שיקח ממנו בשבת, (יא) אף המכירה אסור: (ט) מבעוד יום. כדי (ט) שלא יהיה נראה שהישראל ציוהו להוציא לחוץ. (ט) ויש עוד טעם לזה, שלא יחשו את הישראל שמכר לו בשבת או משכנו בידו. ולטעם זה, אסור אפילו בעיר המוקפת חומה או מקום שיש עירוב, וכן הסכימו (י) האחרונים, דבעניננו לענין מכירה וכן לענין שכירות איזה חפץ ודאי דיש להחמיר אפילו במוקפת חומה והאינדיהודי דרש שם, שיוציא מביתו מבעוד יום: (י) אם ייחד וכו'. סברתם, דהוי כאלו כבר מונח בביתו של אינדיהודי: (יא) ויש להחמיר. כדי שלא להרגיל האינדיהודי בכך. ועיין (יא) באחרונים שהסכימו דמדינא אין להקל בוה, דקיימא לן בסימן תמ גם גבי חמץ דלא מהני בייחוד לו מקום, גם ההרואה סבור שישאל ציוהו להוציא, על-כן אין להקל בוה (יב) אלא במקום הפסד וצורך גדול. (יג) ואם האינדיהודי אלם, יש להחיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכהאי גוונא לא גזרו חכמים. כתב עולת-תמיד: נראה דאם השכיר את החדר לאינדיהודי בפרוטת על משך יום השבת, אין להחמיר כלל, עיין שם, אבל המגן-אברהם

שער הציון

(ב) גמרא י"ח עמוד א: (ג) רמב"ם, הובא בסימן שכ במגן-אברהם: (ד) גמרא: (ד) כן מוכח בביאור הגר"א (ס) שיש סעיף יח, דאי לאו הכי אכתי קשה: ליתני דמודה בית-הלל לביית-שמאי שיקלוט העין באינה ערוה: (ה) אחרונים: (ו) תוספות: (ז) גמרא: (ח) לעיל בסימן רמו סעיף ב: (ט) הוא טעם הרמב"ם והובא בס"ז סעיף קטן ב: (י) מגן-אברהם ואלה רבה ותוספת-שבת ושא"א. אך מחיי-אדם כלל סב דין ז' שממע בדמקום צורך גדול יש להחיר למכור לו מקום שיש עירוב ולסמוך אטעם הראשון: (יא) ט"ז ומגן-אברהם ותוספת-שבת ושא"א: (יב) ט"ז ושא"א:

הלכות שבת סימן רנב

סימן שכה: ב' ומותר (יב) *ליתן בגדיו לכובס אינו יהודי ועורות לעבדן (פירוש, האומן שמעבר ומתקן העורות) (יג) סמוך לחשיכה, (ג) (יד) *אם קצץ לו דמים או שעושה אותם (טו) בטובת הנאה, *והוא שלא יאמר לו (טז) לעשות בשבת, *וגם שיעשה האינדיהודי המלאכה (יז) בביתו: הגה (יח) ואם לא קצץ, *אסור (ז) (יט) בערב-שבת. ועיין לעיל סימן רמו

1 שם י"ד ו"ט תוספת
2 שם י"ט והרא"ש
3 והרמב"ם במקו"ו
4 מהלכות שבת
5 ח' רמב"ם שם וסמ"ג
6 והתירמ"ה ושאר פוסקים
7 ט' צינתו לעיל סימן
8 ודבר סעיף ה'

באר היטב

בדבר ספק נפשות, ע"ש. כתב ע"ח: נראה דאם השכיר את החרד לא"י בפורטה במשך יום השבת אין להחמיר כלל, ע"ש, ומ"א כתב דאפילו בשכירות החרד אין לסמוך להקל, ע"ש: (א) אם קצץ, נ"ל בזמן הזה כלים לכובס סתמא היינו קציצה, דקצבתן ידוע, דאטו בכל פעם יקצרו עמו, ולכן המנהג פשוט ליתנם ע"ש סמוך לחשיכה, מ"א. ואם נותן סמוך לשבת ואמר לכובס ראה שאני צריך להם במוצאי-שבת, כגון שרוצה ליסע מיד במוצאי-שבת, זהו אסור, דה"ל כאומר בפירוש שיכבס בשבת, ט"ז סי' שז ס"ק ג וכ"כ כל האחרונים וכ"כ בחשובות פנים מאירות סימן לח: (ב) בע"ש. א"כ

משנה ברורה

(ד) ושאר אחרונים כתבו דאפילו בשכירות החרד אין לסמוך להקל: ב' (יב) ליתן בגדיו וכו'. והוא הדין לשארי מלאכות, והטעם, דכיון דקצב לו דמים בעד מלאכתו, ואינו מקפיד עליו שיעשנו תכף, תו כי קעביד ביום השבת אדעתיה דנפשיה קעביד למהר להשלים מלאכתו: (יג) סמוך לחשיכה. ובעינן שיוציאם גם-כן מפתח ביתו מבעוד יום [רמב"ם]: (יד) אם קצץ וכו'. היינו סך ידוע ולא שכיריים. ועיין סימן רמו סעיף ב, דאם התנה עמו שיתן לו שכר ויתפטר עמו, אף-על-פי שלא פירש כמה יתן לו דינו כקצץ: (טו) ובזמן הזה, כלים לכובס סתמא דינו כקצץ, דקצבתו ידוע, ולכן המנהג פשוט ליתנם ערב-שבת סמוך לחשיכה: (טז) בטובת הנאה. היינו שנתרצה האינדיהודי לעשות לו בחינם, ואמרינן דסתמא הוא בשביל איוו טובה שעשה לו הישראל מתחלה, ועל-כן אדעתיה דנפשיה קעביד: (טז) לעשות בשבת. וכן אם אמר לכובס: ראה שאני צריך להם במוצאי-שבת, כגון שרוצה ליסע מיד במוצאי-שבת, גם זה אסור אפילו בקצץ, דכיון שאי אפשר לגמרו אלא-אם-כן יעשה בשבת, (טז) הוי ליה כאלו אומר בפירוש שיכבס בשבת והוי כשלוחו [אחרונים]: (יז) בביתו. רוצה לומר שלא בבית ישראל, דאז מיחזי כאלו הוא עושה בשליחות ישראל. וכתב החיי-אדם, דבבית ישראל אסור אפילו אם הוא דבר שמנהג כל בני העיר ליתנו בקבלנות ולא אתו למיחשדיה בשכיריים, גם-כן אסור מטעם זה, דיאמרו שצוהו לעשות בשבת: (יח) ואם לא קצץ. היינו, שלא התנה עם הישראלי אודות שכרו והאינדיהודי מצפה לתשלום שכר, אסור, ולא אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד, כיון שהישראל לא הכתיחו בהדיא: (יט) בערב-שבת. דכשנתנו לו בערב-שבת מיחזי כאלו נתנו לו על-מנת שיעשה בשבת, וכשקצץ, דאדעתיה דנפשיה

יאמרו שמכרו לו בשבת משא"כ בשאלה, ובפרט בסחורות דאין דרך להשאל כלל פשיטא דאסור, ואפשר דבא"י אלם יש להקל כשיחד לו מקום, מ"א. וט"ז כתב: ראיתי מורין לאיסור אף בחפץ של א"י, וכן מסתבר, כיון שאסור משום הדרואה סבור שנתן לו ע"מ להוציא אין להקל, כי הוראה אין מכיר של מי החפץ על-כן אין להתיר אלא לצורך גדול והפסד, ואם האי" אלם יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום דבכה"ג לא גזרו, ע"ש. ועיין בחשובות באר-עשק סי' ל' שהתיר שם להחזיר לא"י משכנו בשבת ע"י א"י כדורש שיקח המעות אשר לוה עליו היהודי, מאחר שהיה אלם והוי

ביאר הלכה

* ליתן בגדיו וכו'. עיין במשנה ברורה דהוא הדין לכל מלאכות. ועיין בבית-יוסף דמסיק דאין חילוק בין אם האינדיהודי עושה גמר מלאכה בכלי ובין אם האינדיהודי עושה כל הכלי בשבת, כגון שנתן לו הישראל עצים וזהו כלי או מטוה ועשה בגד, וכן אין חילוק בין אם העצים והמטוה הוא של ישראל או שבקששו שיעשה הכל משלו, עיין שם: * אם קצץ וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו בדומן הזה כלים לכובס וכו', כן כתב מגן-אברהם ואליה רבה, אך סתם המגן-אברהם דבריו מאד ולא פירש אם רוצה לומר שלא התנה כלל, וכדעת הגהות מרדכי, מפני שאין עושין כפנים, אם-כן למה התנה על זה 'בזמן הזה, וגלם סיים דאטו בכל פעם יקצרו עמו? ואם נפרש דכפס, ראשונה קצץ עמו וקא שמעע לן דדי בזה, וכמו שבארנו התוספת-שבת, אכתי לא יתפרש מה שהתנה על זה 'בזמן הזה'. ועל-כן נראה שרוצה לומר, שהשכיר ליתן לו שכר אך שלא פירש כמה יתן. ומה שהקשה בזמנא-אדם, דהיא קיימא לן ברמ"ז דלא בעינן קציצה כהדיא, נראה לי דעד כאן לא שרינן ברמ"ז שלא פירש כמה יתן לו אלא בהכתיחו שיתן לו שכרו כראוי או שיתפטר עמו וכן מוכח בחשובות הרשב"א שהביאו בית-יוסף בסימן רמו, עיין שם, והוה שכתבו בשולחן-ערוך שם סעיף ב' שיתן לו שכרו, היינו כראוי לו, וכן משמע בחיי-אדם, אך סתמו עצמו קצת דבדבריו כמה שכתב: או שהדבר ידוע שלולם וכו', ולכן סמכא דעתיה דאינדיהודי וסבר שיתן לו שכרו ומשלם דינו כקצץ. אבל א' אמר לו הישראל סתם שיתן לו שכר, אין דינו כקצץ, דהא אין האינדי יהודי ידוע כמה יתן לו, ושמא יתן לו דבר מועט, ולכן כתב המגן-אברהם בדומן הזה שכלים לכובס קצבתן ידוע ולא יסבור האינדיהודי שיתן לו דבר מועט, לכן אפילו אם אמר לו סתם שיתן לו שכר גם-כן סגי, והוי כמו שקצב לו בפעם אחד, ששוב בודאי נוכל לסמוך על זה תמיד, והוה שסיים: דאטו בכל פעם וכו'. ומה שכתב: עיין בית-יוסף בשם הגהות מרדכי, רוצה לומר, שהוא היקל ביותר מזה; ואולי כוונת המגן-אברהם לענין כביסה לפי שקצבתן ידוע לכל, אפילו אם לא התנה עמו כלל סגי, שסמך קצב לו כפי הקצבה הידועה עיין שם כן בעורות לעבדן כיון על זה שכתב ידועה, לכן אף שאין עושין בחינם לא סמכא דעתיה דאינדיהודי וסבר שיתן לו דבר מועט, ושלא סבירי הגהות מרדכי דמקיל גם בעורות לעבדן, וצריך עיון למעשה. דע, דאף שהחיי-אדם נחלל ג דין ג' העתיק לדיעא דעת הגהות מרדכי, דכל דבר הידוע שלולם נותנן שכר על מלאכה זו דינו כקצץ, קשה מאד לסמוך על זה והרא"ש והר"ן והרשב"א ומיחשדיה ומגמיה-משנה האור ורוב המאמירין כולם כתבו בהדיא בכל מלאכות, ואף בעורות לעבדן ולמים לכובס, דבודאי אין עושין בחינם, ואפילו הכי בעינן קצץ, ועל-כרחך הטעם כמו שכתבנו למעלה, דמפני שאין האינדיהודי ידוע כמה יתן לו דבר מועט, על-כן לא סמכא דעתיה לעשות בשביל שכרו ועושה אדעת ישראל ומחזי כשלוחו, ועל-כן לא היקל המגן-אברהם אלא בכלים לכובס, שהיה בזמנו הקצבה ידוע: * והוא שלא יאמר וכו'. זהו אסור אפילו בנותן לו כמה ימים מקודם, וכמו שכתבנו במשנה ברורה בסימן רמו: * אסור בערב-שבת. הרמ"א אויל לשיטתו בסימן רמו סעיף א' בהג"ה דמחיר בלא קצץ ביום ה' [מ"א הגר"א]. ועיין במגן-אברהם, דאף שהחמיר הרמ"א שם

שער הציור

(ד) אליה רבה בשם אחרונים, עיין שם: (טו) עיין ביאור הלכה: (טז) ועל-כן אסור אפילו כמה ימים קודם: (יז) וראיתי באיזה מקומות ששוכרין להם אינדיהודי בקבלנות לנער את פשייתו כחצרן ומנערין גם ביום השבת, ולא יפה הם עושין, דאף אם הוא מנהג כל העיר בקבלנות, הלא ברשות ישראל לעולם אסור, ועל-כן יראה להקנות להם הפשתן בערב-שבת שהיה שלהו לגמרי:

הלכות שבת סימן רנב

לז באר הגולה

רוקח בשם הירושלמי
סוף פרק קמא דשבת
כ"ג ס"ז ה"ז ע"ג
כסעף ד' ה"ז ר"ן א"א
ד' רשבת י"ט

(כ) דיש חולקין אם עושה לו (כא) בחינם דהיינו בטובת הנאה. (כב) *ואם ראהו עושה מלאכתו בשבת, אם היה עושה *בטובת הנאה, צריך לומר לו שלא יעשה בה בשבת: הגה ואפילו אם נתנם לו (כג) כמה ימים לפני שבת: ג (כד) *ואם היתה מלאכה מפורסמת (כה) וידוע שהיא של ישראל ועושה אותה במקום מפורסם, *טוב להחמיר (ס) [ס] ולאסור: ד (כו) *כל שקצץ, (כז) אף-על-פי שיעשה האינדיהודי מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת

באר היטב

יש שהות לעשותה מבע"ל. וכו' וה' מותר אפילו מלאכה שאין יכול לגמרה קודם שבת, ואינו דומה לשולח איגרת בסי' רמו, עמ"א: (ס) ולאסור. פי' שאם ראוהו עושה בשבת צריך למחות בידו אפילו

משנה ברורה

קעבד, לא מיחזי כאלו אומר לו כן. וכתבו הפוסקים, דכשיש שהות לגמרה מבעוד יום, מותר אפילו בערב-שבת ואפילו לא קצץ, לכולי עלמא; ומה שדייק הרמ"א בערב-שבת, דברביעי וחמישי שהוא מופלג מן השבת מותר ליתן לו אפילו שאין יכול לגמרה קודם השבת, כיון שלא אמר לו שיעשה בשבת: (כ) דיש חולקין וכו'. וסבירא להו דדינו כלא קצץ, ואדעתיה דישאל קעבד ואסור בערב-שבת. ועיין בדרכי-משה דמסכים להיש-חולקין. ועיין במה שכתבנו לעיל בסימן רמו במשנה ברורה סעיף-קטן טז: (כא) בחינם. אם לא שהאינדיהודי בעצמו מתחיל עם הישראל לומר שיעשה לו בחינם, אז ודאי דעתו על הטובה שקיבל ממנו מכבר ודינו כקצץ [לעיל בסימן רמו סעיף ד בהג"ה]: (כב) *ואם ראהו עושה וכו'. אף שהמחבר היקל למעלה ליתן לו אף בטובת הנאה מבעוד יום, ואין לו לחוש מה שיעשה בשבת אפילו אם הוא יודע שיעשה, כיון שאינו מצוהו על זה, וכמו שכתבנו לעיל בסימן רמו במשנה ברורה סעיף-קטן ג, מכל מקום

שערי תשובה

ליקח הכיסוי להפסיד ממנו, ע"ש, ולכן אין ללמוד מזה היתר לענין אחר היכא דלא שוק או לא קשי ליה זיקא. ועיין ביד-אפרים מ"ש בדברי הפמ"א בענין ההיתר, דהגן ציפמו שמועה בלא הו"ל גולד, ע"ש: [ס] ולאסור. עיין בה"ט.

ביאור הלכה

שלא בעת הצורך כהמחבר, בזה היקל, עיין שם טעמו, וכן משמע מהאליה רבה וש"א דיש להקל בזה בד' וה': * ואם ראהו עושה וכו'. עיין משנה ברורה מה שכתב דאם התנה וכו'. וזן זה פשוט לכולי עלמא, והוא בכלל קצץ, וכנ"ל ברמ"ז. ויש מאחרונים [שלחן עצי שטים, הביאור בחדושי רע"א ובס' מאמר-מדרשין] שמקלין עוד יותר, דכל שעושה בשכר, אף שלא התנה עמו כלל [והו"ל י"א קצץ' הנוכר בכל מקום] אודות השכר, אם היה זה בדרך היתר דהיינו שהיה כמה ימים לפני שבת, או שמסר לו בערב-שבת והיה שהות לגמרו קודם השבת, אין צריך למחות לו כשרואה שעושה בשבת, דכיון שעושה על-כל-פנים בשכר אמרנו בעבידתיה קעסיק: * בטובת הנאה. והוא האינדיהודי התחיל בעצמו לומר שיעשה לו טובה, לפי מה שכתב הרמ"א לעיל בסימן רמו דזהו דינו כקצץ, וכן מדרכ"משה בענינו משמע לכאורה דבאופן זה אין להחמיר, אבל לדעת המחבר פשוט דאין לחלק בזה, דהא לדידיה בכל גווני בחינם מותר לכתחלה למסור, והוא בכלל טובת הנאה, ואפילו הכי כשרואה בשבת צריך למחות, ואם-כן הוא הדין בזה, וכן משמע מסתימת הפוסקים שלא יחלקו בזה. אחר-כך מצאתי בחידושי רבי עקיבא איגר בסעף ד שמחמיר בזה בהדיא: * טוב להחמיר ולאסור. פירוש, שאם עושה בשבת צריך למחות בידו אפילו

כשכא לביתו ומצאו שעושה, מיחזי דמדעתיה עבד כיון שאינו מקבל שכר על זה, וצריך לומר לו שלא יעשה, (יט) אבל אם התנה עמו מתחלה ליתן לו שכר, אף שלא פירש לו סך ידוע, אין צריך למחות בידו, דבעבידתיה קעסיק: (כג) כמה ימים. ורצה לומר, דבזו הנתינה לאינדיהודי היה לכולי עלמא מותר, וכנ"ל, אפילו הכי צריך למחות כשרואהו. ודע, דאם היה האינדי-יהודי (יט) שכיריים אצלו בימי החול והוא רוצה עתה גם-כן לעשות מלאכתו בביתו בצנעה, צריך לילך ולמחות בידו כיון שנודע לו, אף-על-פי שאין עושה לפניו. כתב מגן-אברהם, דאם מצוה לאינדיהודי לעשות לו מנעלים וראהו עושה בשבת, אפילו לא קצץ, אין צריך למחות בידו, דהא אכתי לא נקרא שם ישראל עליהם, ואי בעי האינדיהודי מוכרם לאחר ולזה יעשה מנעלים אחרים, ואם-כן לאו בדידיה קעסיק: ג (כד) *ואם היתה וכו'. דעורות לעברן וכלים לכוכס, סתמן אין ידוע שהוא של ישראל, ועל-כן אפילו אם הוא מעבד וכוכס במקום גלוי אין למחות בידו כשקצץ; אבל אם היתה המלאכה ידוע שהוא של ישראל, וגם הוא עושה אותה במקום גלוי לכל, צריך למחות בידו שלא לעשות בשבת, דהרואה אינו יודע שקצץ ואחר למיחשדיה בשכיריים, וכנ"ל בסימן רמד סעיף א; ועיין שם בסעף ד דרעת השולחן-ערוך שם דמדינא אסור בזה, ועיין שם בביאור הלכה דיבור המתחיל 'דינו': (כה) וידוע שהיא וכו'. ולפי זה, החלוקים שניכרים שהם של ישראל, האינדיהודי מכבסן על-גב הנהר שהוא מקום גלוי ומפורסם, צריך למחות בידו כשרואהו בשבת [מג"א]; אבל בתוספת-שבת כתב דלא שייך בזה חשדא, דלא נודע של מי הוא. והחיי-אדם היקל בזה עוד מטעם אחר, דכיון שידוע שמנהג כל בני העיר ליתן כלים לכוכס בקבלנות, על-כן אפילו אם האינדיהודי מכבסן במקום מפורסם, מותר, דאין בזה חשדא משום שכיריים, וכעין מה שכתב בסימן רמג סעיף ב, והוא הדין בכל הכלים שדרך ליתן בקבלנות, ואין איסור בזה אלא כשעושה בבית ישראל דשם לא מהני שום היתר, וכמו שכתבנו למעלה בסעיף-קטן יז: ד (כו) *כל שקצץ וכו'. ובאופן שלא היה איסור בהנתינה, שהיה בזה גם-כן שארי הפרטים שצריך לקציצה, וכנ"ל בסעף ב: (כז) אף-על-פי וכו'. ולא דמי (כ) למה שמבואר (לא) בסימן רעו סעיף א בהג"ה, דאינדיהודי שהדליק הנר בשביל ישראל, אפילו אם היה על-ידי קציצה אסור להשתמש לאורה, דהכא אף-על-גב שהישראל הנהג בלבישתו ממלאכת שבת, מכל מקום אינדיהודי לא עבד בשבת בשביל הנאת ישראל, רק אדעתיה דנפשיה למהר להשלים פעולתו; מה שאין כן התם, הדלקתו בשבת היה כדי שישתמש בו הישראל עכשיו, (כז) ולכן אסור. ולפי זה גם בענינו, אם הישראל אמר לאינדיהודי סמוך לחשיכה: מדוע לא גמרת מלאכתך, והשיב לו: אעשה זאת למענך בשבת, אין-הכי

שער הציון

(יט) בית-יוסף וכו', וכפי מה שפירשו בו האליה רבה ותוספת-שבת וש"א להסיר מעליו המגן אברהם, וגם המגן אברהם מודה לזה דזהו דינו כקצץ, וכנ"ל בסימן רמו סעיף ב: (יט) מבואר בכמה מקומות דאדעתיה דישאל קעבד בשכיריים: (ז) מגן אברהם: (ח) גם בבית-יוסף שם כתב כן: (כג) היינו אפילו אם התאכסן הישראל בביתו של אינדיהודי, דבבית ישראל בלאו הכי לא מהני קציצה, וכנ"ל בסעף ב, וכמבואר הכל באחרונים בסימן רעו:

הלכות שבת סימן רנב

עצמה, דכל שקצץ אדעתיה דנפשיה קא עביד: הגה (כח) *ויש אוסרין ללבשו, כל שידוע *שהאינו יהודי גמרו בשבת (הגיא פ"ק דשבת ומהרי"ל וכו' בשם רוקח), וצריך להמתין במוצאי-שבת (כט) בכדי שיעשה (א"י), והכי נהוג לכתחלה, אם לא *שצריך אליו בשבת *שאו יש להקל. (ל) ואם יש לתלות שנגמר (ו) [1] בערב-שבת, מותר בכל ענין (הגהות אלפסי). ודוקא אם שיר לו האינדיהודי לביתו, אבל אסור (ז) (לא) ליקח כלים (לב) *מבית האומן *בשבת ויום-טוב (מרדכי פ"ק דיו"ט וא"ו והגמ"י פ"ב מהל' יו"ט והגיא פרק אין צדין). וכל זה בכלים שעשה לישראל (כ"ט), (לג) *אבל אינו יהודי שעושה מנעלים על

שערי תשובה

ועין במג"א, בחלוקים ידועים של ישראל האי"י מכבסין ע"ג הנהר צריך למחות בידו כו', וכתב נתיביהחיים שנתכן שלא ללבשם, ע"ש, והביאו מח"ב: [1] בע"ש. עיי' בח"ט, וכתב בנתיביהחיים שנתכן כלי-פשתן שנתן האי"י תחת

ביאור הלכה

אבל לכתחלה רשאי ליתן ולא חיישינן שיעשה בשבת [מ"א]. ועיין בפריימגדים בספיק' קטן ו, דאם הוא יודע ודאי שיעשה בשבת במקום מפורסם אסור ליתנו לו, אם לא בספק שמא לא יעשה בשבת. ועיין לעיל בס' רמז בספיק' ג, בביאור הלכה דיבור המחליל והאינו יהודי: *יש אוסרין ללבשו וכו'. עיין משנה ברורה. וטעמם שייך בכל מלאכות שהאינו יהודי עושה, כדאיתא במשנה ע"כ: עשה כשב לידו בו וכו', דאיירי להיש' אוסרין אפילו בקצץ וכדאיתא בפוסקים, וכן מוכח בביאור הגר"א לקמן בריש סימן רעו: *שהאינו יהודי גמרו בשבת. ודוקא אם הוא מלאכה ארוייתא, אבל אם הוא מלאכה דרבנן אין להחמיר [פ"מג בשם המ"א כסימן תקטן]: *ש צורך אליו בשבת. והיינו כולו לו בגד לשבת כי אז, ולא הוי כמו לצורך המועד האמרו בחול-המועד [ח"מ]: * שאז יש להקל. עיין באליה רבה שתמה, דכאן משמע דסומך על המחבר הדעתיק שיטת הר"ן ולא חיישינן להנהיג ממלאכת שבת הואיל וקצץ, ולקמן ברע"ז סיפא א בהג"ה העתיק זה לריגא כלי שום חולק. והמגן-אברהם בספיק' קטן יא נתחבן לתרץ קושיתו ולחלק בין הכא להתם, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, אך קצת קשה על הרמ"א שם דשבק טעם ש"ל שהוכחא במגן-אברהם והביא טעם דנהנה, שמקילין בו בעת הצורך בקציעה. עוד קשה לי, לפי תירוץ המגן-אברהם, למה אסרין שם במשנה ק"כ גבי כבש וגבי מילא מיס, הלא כסתמא איירי סיפא זו גם-כן אפילו בקצץ, דומיא דרישא גבי נר דמיירי בכל גזווי לפי הכרעת רמ"א, והלא בזה הוא דומיא דלבישה, דמכרין האינדיהודי רק להשלים פעולתו. ואולי יש לומר דמיירי הסיפא בנוגא דביאר הפריי-מגדים איסור גבי לבישה וכו' ע"ל, עלמא, דהיינו היכא שמינכר מילתא שהוא עושה לצורך ישראל, וכפי' זה כתב המאירי בפרק קמא דשבת בדריבו המחליל יש שואלים וכו', עיין שם במה שחתי' בשם הגאונים, שגם הם סוברים כהר"ן בכלים לכובס ועורות לעבדן דמותר לצורך ללבשו בשבת, ובאשג' על-פיר' כן אוסר גבי כבש ונר, עיין שם: * מבית האומן. עיין במשנה ברורה דאפילו מישראל אסור. ואם הוא לצורך שבת יש לעיין, דלפי מה שכתב הנימאיינוסוף וכן הר"ן וכן פרק מקום שנהגו, דהטעם הוא מפני מראית העין, דיאמרו שנתן לו לתקנם במועד, אפשר דבשבת ויום-טוב לא חיישינן לחשדא זו באומן ישראל; וכן לטעם רש"י שם הדוא משום טורח, כבר כתב הבית-יוסף וכן באליה רבה, דלצורך שבת לא חיישינן משום טורח; אך לפי מה שכתב התוספת-שבת ופריי-מגדים, דלכך אסור להביא אף על-ידי אינו יהודי משום עובדא דחול, ושם הלא איירי אף לצורך שבת, משמע דאסור גם כזה, וצריך עיין: * בשבת ויום-טוב. ואם אינו מאמינו שיונח אצלו עד לאחר שבת, הנה לענין חול-המועד מכואר הדין כסוף סימן תלדו, עיין שם, ולענין שבת אינו מכואר בפוסקים. ונראה הדין גם הוא צריך להבגד לצורך שבת יש להקל בזה שביאור כענינה לתוך ביתו:

באר היטב
קצץ, עמ"א: (ו) בע"ש. וי"ל דאם היה המנעל מתוקן מע"ש רק שתקנו והחליקו בשבת, שרי, דהא היה יכול ללבשו בלא"ה, מ"א: (ז) ליקח. אפילו לצורך שבת אסור, כ"י. ואפילו ע"כ: עשה כ"י א"י אסור להביאו, מ"א,

משנה ברורה

נמי דאפילו לדעת המחבר אסור ללבשו בשבת, כמו גבי נר [פ"מג]: (כח) ויש אוסרין וכו'. טעמם, דאסור לישראל ליהנות מהמלאכה בשבת בכל גזווי, כיון שמכל מקום נעשה המלאכה בשבילו: (כט) בכדי שיעשה. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת. (לג) ולפי זה, בשני ימים טובים של גלויות אם עשה האינדיהודי כראשון, מותר בתחלת יום שני בכדי שיעשה ממה-נפשו, דאם היום ראשון קודש השני חול, ואם היום ראשון חול בוודאי מותר. ואין חילוק בכל זה בין מי שנעשה בשבילו בין לאחרים, ובספר אליה רבה היקל לאחרים בקצץ: (ל) ואם יש לתלות וכו'. דהא יש מתיירין בכל ענין. (לד) ואם היה המנעל מתוקן בערב-שבת רק שתקנו והחליקו בשבת, שרי, דהא היה יכול ללבשו בלאו הכי, וכמו שכתב סימן רנ"ג סיפא א בהג"ה ד, (כס) והוא הדין כלי-פשתן שנתן האינדיהודי תחת המכבש בשבת, שרי גם-כן מטעם זה: (לא) ליקח כלים. ואפילו יודע ודאי (נו) שנגמר קודם שבת ויום-טוב, ואפילו אם הוא (נז) לצורך שבת. הוטעם, מפני מראית העין, דיאמרו שבשבת עשאו ומדעת ישראל. ואיתא בלבוש, דאפילו אם לא יביאם בידו אלא ילבשם שם בבית האינדיהודי, גם-כן אסור מטעם זה. וכתב המגן-אברהם: אפשר דאפילו על-ידי אינו יהודי אסור להביאו (כס) דעובדא דחול הוא: (לב) מבית האומן. ואין חילוק (לט) בין ישראל לאינו יהודי: (לג) אבל אינו יהודי שעושה וכו'. דהא אדעתיה דנפשיה עבד בשבת. ואיסור דהבאה מבית האומן, סביגא ליה להרמ"א ולא שייך בזה אף שהוא הולך אצלו, משום דכיון שהכל יודעים שהאינו יהודי רגיל לעשות לעצמו בשביל מקח, תו ליכא משום מראית העין שיאמרו שצוה לו לעשותם. והמגן-אברהם (ל) ושאר הרבה אחרונים חלקו על דבריו וסביגא להו דגם בזה אסור לילך אצלו וליקח ממנו כמו משאר אומן, אלא אחר שהביא לבית ישראל מותר ללבשו, דמסתמא לאו אדעתיה דישאל עבד אם הוא עיר שרובה אינדיהודים, כמו שכתב כסימן תקטו, אך אם האינדיהודי הוא חנוני שאינו אומן, אפשר דיש להקל, ויגם בזה מפסקים התוספת-שבת והפריי-מגדים, דהוי על-כל-

שער הציון

(כג) מגן-אברהם ושי"א: (כד) מגן-אברהם: (כ"ה) נתיביהחיים: (כו) אחרונים: (כז) בית-יוסף ומגן-אברהם ושי"א: (כח) פריי-מגדים ותוספת-שבת. ואף שראיתי באליה רבה וחמד-משה שמקילין על-ידי אינו יהודי להביאו, יש עוד הרבה אחרונים שהעתיקו לאיסור, והוא המאמר-מרדכי הגר"ו ושולחן-שלמה, וסוברין המאמר-מרדכי הגר"ו דמראית-עין שייך גם כזה, עיין שם, עליכן הנחתי ספיקא יש המגן-אברהם כמות שהוא: (כ"ט) דעיקר ראיית רב צמח גאון המובא בבית-יוסף הוא ממה דקיימא לן דאפילו בחול-המועד עיין שם, וכל-שכן מבית האומן, וכל-שכן מבית האומן, ושם הלא איירי בישראל, כמו שכתב הב"ח: (ל) תוספת-שבת וכיאר הגר"א ופריי-מגדים: (ל)

הלכות שבת סימן רנב

לט באר הגולה

מ שבת י"ח ג שם י"ט
מפנה ו פ"ב העריות
וכרבי ישמעאל ס שם
וכרבי תנאלי
ההסכת
התוספות
הרא"ש סמ"ק ומ"ג
ו שאר פוסקים

המקח, (ט) *מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת ולנועלם, ובלבד (לד) שלא יקצוץ עמו דמי המקח (הג"א פ' אין צדין): ה' *ומותר (לה) לפתוח מים לגינה והם נמשכים והולכים ככל השבת, (לו) ולהניח (לו) קילור (סם של רפואה שנותנין על העיץ) עבה על העיץ אף-על-פי (לה) שאסור להניחו בשבת, (לט) ולתת מוגמר תחת הכלים והם מתגמרים מאליהם כל השבת, (מ) ואפילו מוגמר מונח בכלי, דאין אדם מצווה על שבידת כלים, ולתת שעורים בגיגית (מא) לשרותן. (מב) *וטוענין בקורת בית-הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, (מג) והשמן והיין היוצא מהם *מותר (ועיין לקמן סימן שכ סעיף ב), (מד) וכן *בוסר (מה) ומלילות שריסקן מבעוד יום, מותרים המשקים היוצאים מהם. *ומותר (מו) לתת חטים לתוך רחיים (מז) של מים סמוך

באר היטב

לא בא"י חנוני שאינו אומן כלל אפשר דמותו, ע"ש וע' ב"ח:

ביאור הלכה

מ שאר אומן, כיון שהולך אצלו, ולפי זה אפילו יודע ודאי שנגמר אצלו בערב-שבת או שהיה אומן ישראל, גבי"ן אסור: * מותר לישראל וכו'. הנה בבית-יוסף הביא בשם הגהות אשר"י שתי דעות אי יש בזה משום מוקצה אם גמרן ביום-טוב, ומשמע דסבירא ליה להרמ"א להלכה כדעת המתיר. ועיין בסיומן שכה סעיף ד בביאור הלכה מה שנכתוב שם דלא יסתור להן דהכא: * מותר, וכן וכו'. הנה מדסתם המחבר משמע דסבירא ליה כשיטת הפוסקים דאפילו בשלא נדרכו הענבים מקודם, וכן בוסר ומלילות שריסקן, אפילו הם מחוסרין עדיין דיכה נכי שלשה דברים יש: ריסק ודיכה ושחיקה; וריסק בתחלה, ואחר-כך דך אותם באיזה כלי, ואחר-כך שוחק אותם יפה] מותר היוצא מהן. ומה דלקמן בסיומן שכא סעיף יט מחמיר במחוסר דיכה, שם הוא משום שעושה הפעולה בידיים בשבת על-כן אסור, מה שאין כן לענין המשקין היוצא מהן [וכן כתב המאמר-מרדכי והג"א בביאור דעת המחבר]. אבל באליה רבה כתב, דלהלכה יש לתפוס כאידך פוסקים [היינו ספר התרומה וס"ג סמ"ק והטור] דאינו מותר המשקה היוצא כי אם בהנידוכו קודם השבידת הטור, וכן משמע בבאור הגר"א שמצד כן, ועל-כן אין להתיר משקין היוצא מבוסר ומלילות אלא-אם-כן דכן מבעוד יום, וכן על-ידי טעינת קורה צריך שיהיו מרוסקין קודם הטעינה, דאז תחשב הטעינה כדיכה, עיין בית-יוסף: * בוסר ומלילות. עיין מגן-אברהם שהקשה דלמה השמיט הטור 'שום' המוכר בגמרא, ותיירך שדום אינו חייב עליו חטאת אם סחטו אפילו אם לא נתרסק מבעוד יום, דמן התורה אינו חייב אלא על זיתים וענבים בלבד, ולכן לא גזרו בו על משקין היוצאים ממנו, ומה שנוכר בסיומן שכא סעיף יט 'שום', היינו לענין לגמור שחיקתו בידיים, אבל בזה דמיירי לענין משקין היוצאים, בכוננה השמיט שום. ולפלא, דמה יענה בהירושלמי ראשון של התוספות שפירשו פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא לענין שניחטו שיגמר הסחיטה ויאכל אחר-כך בשבת, ושם אישאר בהדיא 'שום שריסקו'. ומצאתי שכבר הקשה כן במחצית-ההשקל ונשאר בקושיא. וגם הר"ב בביאור הגר"א שכתב להדיא דהוא הדין לשום שריסקו, ושם דרבי נראה, דאף דאין איסור דאורייתא על סחיטת השום, מכל מקום אסור המשקין היוצאים אם לא נתרסקו, ומה שכתבו התוספות אחר-כך: כל היכא דליכא חיוב חטאת המשקין מותרין, היינו היכא שכבר נגמר מבעוד יום מן התורה מלאכת הסחיטה, שוב ליכא למגור שמא יסחוט, כדסחוט דמיא, אבל במקום שלא התחיל כלל הסחיטה מבעוד יום לא חילקו לענין משקין היוצאים בין דבר שאיסורו מן התורה לבד שאיסורו מדרבנן; ותדע, דהא תותים ורמונים גם-כן אין איסור סחיטתן אלא מדרבנן, ואפילו הכי אסור משקין היוצאים כשהכניסן למשקין, והטעם, דבעת שגזרו על משקין היוצאים מויתים וענבים גזרו על כל דבר העומד לסחיטה קצת כותחים וענבים, ואם-כן בענינו נמי דעומדים קצת למשקה, כותחים ורמונים דמיא. וזהו כוונת התוספות מה שכתבו דיותר עומדים למשקה

לתת חטים וכו'. והוא הדין (לז) שמותר אז בעצמו לפתוח גם- של מים. ולא של בהמה, דאדם מצווה על שבידת בהמתו:

שער הציזין

(לז) ואף דאם יפתח בשבת גופא, נראה דאף להמגן-אברהם חייב חטאת, דהוי כמו שטוחן בידיים, וכמו שביארנו לקמיה, אפילו הכי, הלא הלכות-הלל דקיימא לו כוותיהו לא גזרינו אטו שבת:

ע"ש: (ט) מותר. ע"מ"א שהעלה דלכתחלה אסור לילך וליקח ממנו, אם

משנה ברורה

פנים עובדא דחול: (לד) שלא יקצוץ עמו. דהיינו שלא יזכיר לו סכום דמים, דאי לא הכי הוי בכלל מקח וממכר אף-על-פי שאינו משלם לו עכשיו: ה' (לה) לפתוח וכו'. היינו, שפותח מים סמוך לחשיכה משפת המעיין שילך לגינה להשקותה: (לו) ולהניח. היינו, אף שנשאר מונח בשבת ועל-ידיה מותרא והולך. והוא הדין שמותר להניח או תחבושת על המכה [גמרא]: (לי) קילור עבה. דקילור דך וצלול, אף בשבת גופא מותר להניחו כשהיה שרוי מבעוד יום, כדלקמן בסיומן שכא סעיף כא, עיין שם: (לח) שאסור וכו'. שמא ימרח: (לט) ולתת מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף [רש"י]: (מ) ואפילו מוגמר וכו'. וכל-שכן כשהמוגמר מונח על הארץ דשרי: (מא) לשרותן. דבשבת אסור, וכדלקמן בסיומן שלו סעיף יא, עיין שם: (מב) וטוענין וכו'. ואפילו לא נתרסקו מקודם מותר לטעון, כיון שמתחיל הפעולה קודם שתשקע החמה, וכנ"ל; אך לענין שמן ויין היוצא מהן, כתב המגן-אברהם דאין מותר רק אם הוא טוען בעוד היום גדול, שיוכל להתרסק קודם שבת על-ידי טעינת הקורה, ואם-כן אפילו סחיט להו אחר-כך בידיים בשבת ליכא חיוב חטאת, ולכן המשקין היוצא מהן מותר, דאין מקום לגזור משום סחיטה, אבל אם יטעון סמוך לשקיעה ממש, דלא יתרסקו קודם השבת על-ידי הקורות, אסור המשקין היוצא מהן, גזירה שמא יסחוט: (מג) והשמן והיין היוצא וכו'. פירוש, אף מה שיוצא בשבת, ולא גזרינו שמא יסחוט כמו שגזרו במשקין שזבו מויתים וענבים שלא נתרסקו, וכדלקמן בסיומן שכא סעיף א, דהתם יש חיוב חטאת אם יסחוט על-כן גזרו אפילו בזבו מעצמן, אבל הכא שכבר נדרסו על-ידי הטעינה ובלאו הכי זב מעצמו, אלא שיוצא טפי על-ידי הסחיטה בידיים, בזה אין איסור אלא מדרבנן, על-כן בזב מעצמו בשבת שרי לגמרי, וזה הטעם הוא גם-כן בבוסר ומלילות שריסקן. ועיין בביאור הלכה דאין להתיר כי אם בשדכן גם-כן קודם השבת, ודיכה הוא יותר מריסקו: (מד) וכן בוסר. ענבים בתחלתן כשהן דקים מוציא מהן משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ: (מה) ומלילות. שבלין שלא בשלו כל צרכן מרסקן וטוענן באבנים, ומשקה זב מהן ומטבל בו: (מו) כן את המסגרת של המים שעל-ידיה טוחנין הרחיים: (מז)

הלכות שבת סימן רנב

ע ש י"א פ לטריש
הרמב"ם בסוף פרק טו
מלכות שבת. וכתב
הבית"ר שראשון ושני
היה דעת הר"ר
הור"ש

לחשיכה: הגה ולא חיישני *להשמעת קול שיאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת. ויש אוסרים ברחיים (מח) ובכל מקום שיש לחוש להשמעת (ט) קול (טור ותוספות והרא"ש פ"ק דשבת וסמ"ג וסמ"ק וסה"ח והגה"מ פ"ו ותשובת מהר"ר סו"ק ל' ואגור), *והכי נהוג לכתחלה; מיהו, (מט) במקום פסידא יש להקל, כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמד. ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זינע"ר' מערב-שבת, אף-על-פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת, (ג) כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול (טור אגור). ועיין לקמן סימן שלה; ו' לא יצא אדם ערב-שבת *סמוך לחשיכה (וא) במחטו (י) (ב) *בידו ולא

באר היטב

וליאמר מר בו דטעמא דב"ש דגורנין וכו', וקשה דמ"מ לימא גבי רחיים גמי משום גזירה, אלא ע"כ אפילו נתנו בשבת ליכא חיוב חטאת, עכ"ל מ"א, ע"ש. ולא דק בזה, דלא מצי למימר משום גזירה דא"כ קשיא רישא דברייתא מונגמ אמאי שרי, וכי"כ מההוש"א ע"ש ודוק. וכן כס' אליהו רבה תמה בזה על מ"א, וסיים: מ"מ לדינא גיל דמותו לשמרו אף שלא במקום מצוה, כדלעיל ס"ס רמז: (י) (ב). בידו. וכתב שרי, מ"א, ועט"ז:

משנה ברורה

(מח) ובכל מקום. כלל בזה כל כיוצא בזה המשמיע קול, דאושא מילתא ואיכא זילותא לשכתא, וכמו שכתב בדרכי-משה. ואם הרחיים של אינו-יהודי, בוודאי שרי לתת לתוכה מבעוד יום, והוא הדין אם השכירו לאינו-יהודי. ואם הישראל מסר לאינו-יהודי התבואה מבעוד יום, אז אף אם האינו-יהודי טוחן אותם בשבת שרי בקצץ, דאינו-יהודי אדעתיה דנפשיה עביד, רק שלא יעמוד ישראל אצלו, דמחזיו כשלוחו, כמו שכתוב סוף סימן שז. ולצורך הפסח מותר לישראל להיות עומד שם לראות שלא יתחמץ, (לג) וכן מותר להושיב שומר שלא יגנוב האינו-יהודי, ובלבד שלא ידבר עמו בשום עסק, וכמו שכתבנו לעיל בסוף סימן רמד [אחרונים]: **(מט) במקום פסידא וכו'.** הטעם, (לג) דאז יכול לסמוך אדעה ראשונה שמיקלת ליתן מבעוד יום, אבל בשבת אסור ליתן אפילו על-ידי אינו-יהודי, (לד) ואפילו הוא שכירו. ועיין לעיל בסימן רמג במשנה ברורה סעיף-קטן י, דיעשה שטר-מכירה לאינו-יהודי שהוא מוכרו לו על שבת: (ג) כי הכל יודעים וכו'. ולא יחשדוהו שהעמידו בשבת. והנה מוכח כאן דאסור להעמידו בשבת, ואפילו לומר לאינו-יהודי להעמידו בשבת וכוונתו לשם מצוה, לידע זמן קריאת-שמע ותפלה, גם כן צריך עיין, דאפשר דיש בו מלאכה דבר-תורה, ולא הותר על-ידי אינו-יהודי אפילו במקום מצוה [פרי-מגדים, עיין שם שכתבין עוד]. ועיין לקמן בסימן שלה במשנה ברורה מה שכתוב בזה: (נא) **במחטו.** והוא הדין כשאוזן (לס) שאר חפץ בידו: (בב) בידו. והוא הדין כשיש לו שאר חפץ מונח לו בכיסו, דדרך הוצאה היא וחייב בשבת, ואסור

(ט) קול. ואיכא זילותא דשבת. ואם הרחיים של א"י פשיטא דשרי ליתן לתוכה מבע"י, ואם הישראל נותן לא"י החיטים מע"ש אפילו הא"י טוחנה בשבת שרי כמ"ש ס"ח, ובלבד שלא יעמוד הישראל אצלו, דאז מחזיו כשלוחו; אבל אם השעה צריכה לכך כגון סמוך לפסח, רשאי הישראל לשמור הרחיים שלא יתחמץ, דהא שבות דשבות הוא, דהא אפילו נותן הישראל להרחיים בשבת ליכא חיוב חטאת עד שיטחון ברחיים ש"ד, וכ"מ מתוספות דף יח ע"א ד"ה

ביאור הלכה

משאר פירות, ורצונם לומר דהם כחותים ורמונים, והוה הטעם גס-כן במלילות נומה שכתב המגן-אברהם דבמלילות יש גס-כן איסור דאורייתא, כבר נדחקו האחרונים בזה, עיין ביד-אפרים ובחמד-משה]. אחר-כך מצאתי בעזרו השם במאירי בפרק קמא דף יח וט כמו שכתבנו: * **להשמעת קול.** עיין במגן-אברהם שמצדד לומר דנתינת חטים לתוך רחיים של מים בשבת ליכא חיוב חטאת, דהטחינה אחר-כך ממילא אתי, והביא ראייה לזה מתוספות דף יח דיבור המתחיל 'וליאמ', וכל האחרונים דחו ראייתו, וכן בסמ"ג וסמ"ק שלפנינו לא נמצא שום רמז לזה, וכן ברמב"ם פרק ח אין הוכחה לזה. והסכימו האחרונים [היינו האליה רבה והאבן-העזר והדגול מרבבה והחמד-משה] למה שמביא המגן-אברהם בעצמו ראייה מדבריו התוספות דף יז עמוד ב לענין מצודה, דפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנס החיה לתוכה ונלכדה, דחייב אף דאתי ממילא, וכן כשאופה בתנור, אף שהאפיה ממילא אתי לבסוף, מכל מקום מקרי מעשה ממש, שראינו מקרב האש לגבי הפת ולא הפת לגבי האש, והאש פועלתו לבסוף, אפילו הכי חייב, והוא הדין בעניינו: אף שהטחינה ממילא אתי לבסוף, אפילו הכי חייב. ועיין באבן-העזר שם עוד ראיות לזה. והנה כל זה מיידי שהמסגרת של המים היה פתוח, והוא נותן החיטים לתוך האפרכסת ומתחיל תיכף אחר נתינתו להטחון ונאם יש תחיתה ע"כ תבואה אחרת, לא יתעיל אם יש בזה חיוב חטאת אפילו לדידה, ואינו דומה לנתון שמן לנר, דקיימא על דחייב משום מבעיר אף דבלאו הכי גס-כן דולקת, דאפשר דהתם דולקת יותר בטוב על-ידי הוספת השמן, וגם אפשר דהפתילה גופא מושכת עתה מן השמן הזה, מה שאין כן בענינו; ואפשר לאידך גיסא, דכיון דהרחיים שוחנין כבודאי יבוא גם לתבואה זו, דומה לאפיה וכישול, אף שאינו תיכף, רק כיון שיהיה נאפה ונתבשל לבסוף חייב הרודה הפת בתנור הנתון הקדירה על האש, וצריך עיין, אבל אם פתוח מסגרת המים בשבת, נראה לי דאף להמגן-אברהם חייב, הולא תיכף מתחיל להטחון, והוא עושה מעשה ממש, שעל-ידו מסבב לגלגל המים הרחיים, והוא דומה כאלו הוא עצמו הדיח מסבב הרחיים בכחו דחייב, ועניו דאמרינן בסנהדרין, דאי אשקיל עליה בדקא דמיא, אם ככח ראשון הומת, חייב, דכחו כנופז דמי, והכי נמי, המים הראשונים שיצאו מכחו ועיין באב-קמא דף ס, דלענין שבת חמייה מלענין נויקין. וראייה להתפארתי-ישראל שכתב, דרחיים של רוח נראה לי דלכלי עלמא לית ביה חיוב חטאת אם נותן התבואה לתוך האפרכסת, דהרי התראת ספק הוא, שמה יפסק הרוח באמצע; ולא נהירא, דאפילו אם יפסק הרוח תיכף, מכל מקום יטחון בוודאי כגורנת והורבא יותר על-ידי הרחיים גופא, כידוע שכל דבר שדוחפים בכח, אפילו אם יפסק כח הדוחף יהיה מתעצנע מעצמו עוד במקצת: * **והכי נהוג.** ובביאור הגר"א הביא ראייה להיש'אוסרים זה, דקיימא לן כרבה דחייש להשמעת קול, וראייתו זו הובאה גס-כן ברשב"א, ומכל מקום משמע בדרכי-משה דהיא דנהוג להתיירא אין למחות ביים: * **סמוך לחשיכה.** עיין בפרי-מגדים שמצדד שהוא חצי שעה קודם כיון השמשות, כמו שבאר למנחה, וכן כתב בנהר-שלום. והנה בירושלמי איתא דהאי סמוך לחשיכה הוא סמוך למנחה, ורוצה לומר למנחה קטנה; והנה כלל הפוסקים על הביאור הירושלמי, וזלת פירושו ר"ח, על-כ"ל לחמיר כפרי-מגדים ונהר-שלום, וגם מהגר"א מוכח דהאי סמוך אינו עם שקיעת ממש: * **בידו.** עיין במשנה ברורה דוקט 'בידו' לאפוקי א"כ תחובה לו בבגדו, ואפילו באומן מקרי שלא כדרך הוצאה, וכמו שפסק בבית-יוסף דהלכה כרבי מאיר, וכמו שפסק לקמן בסימן שא סעיף יב. והגר"א פסק בביאורו דהלכה כרבי יהודה, דבאומן אפילו תחובה לו בבגדו

שער הציון

(לג) אף דבמגן-אברהם לא משמע כן, האחרונים הסכימו להתיר: (לג) מגן-אברהם: (לד) לעיל בסימן רמג במגן-אברהם סעיף-קטן ב: (לה) הגר"י, ופשוט: **תרגום: 1 שערן** (הפועל על-ידי משקולות).

הלכות שבת סימן רנב רנג

מא באר הגולה

בקולמוסו, (נג) *שמא ישכח ויוציא. אבל מותר לצאת (נד) בתפילין סמוך לחשיכה לפי שאינו שוכחן; ז *מצוה למשמש אדם (יב) בכליו (יג) בערב-שבת סמוך לחשיכה, שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת:

רנג דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בערב-שבת, ובו ה' סעיפים:

א "כירה שהיא עשויה כקדירה (א) ושופתינן על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי באר היטב

דליכא רי"ה מצוה למשמש, רשמיא יש אצלו דבר המוקצה, מ"א:

(יב) בכליו. ויתיר תגורו ויקח כל התלוי בו, ד"מ, כ"בו. ואפילו לדידן

משנה ברורה

לצאת בו מביתו סמוך לחשיכה, שמא ישכח ויוציא משתחשך; (לו) אבל מותר לצאת לרשות-הרבים סמוך לחשיכה במחט התחובה לו בבגדו [במקום (לז) שאין דרך להוציא כן בחול] וכל כיוצא בזה, בענין שאם היה יוצא בו בשבת פטור מדאורייתא, כמבואר לקמן בסיומן שא; ואף שעל-כ"פנים מדרבנן אסור, לא גזרו חז"ל גזירה לגזירה. ולפי זה, האידנא דליכא רשות-הרבים אלא כרמלית, שרי לצאת בחפץ שבידו סמוך לחשיכה [היינו קודם שקיעה], דלא הוא אלא גזירה לגזירה [מ"א]. מיהו, לדעת הרבה פוסקים והמחבר מכללם, גם בזמן הזה איכא רשות-הרבים, כמו שמוכח בסיומן שמה [תוספות שבת]. ולפי מה שכתב הגר"א בביאורו, אסור סמוך לשקיעה ממש אפילו לרמלית: (נג) **שמא ישכח ויוציא**. היינו, שישכח ויוציא את החפץ משתחשך מרשות לרשות, או יעבירנו ארבע אמות ברשות-הרבים: (נד) **בתפילין**. רוצה לומר, בתפילין (נט) שבראשו, ולא גזרינן שמא ישכח מלטקם עד שחשיכה, ויצטרך או ליפנות ויסיים מעל עצמו וישאם ארבע אמות ברשות-הרבים, כמו שכתב סימן שא סעיף ז, לפי שמסתמא אינו שוכחם בראשו,

שמצוה למשמש בהם ואסור להסיח דעתו מהם; אבל אם אוחזן בידו, אסור לצאת בהם סמוך לחשיכה, כמו שארי חפצים, דמסיח דעתו מהם וישכח ויוציאם משחשיכה מרשות לרשות או שישאם ארבע אמות: ז **בכליו**. בבגדו, בכל מקום שדרכו להשתמש בו, כגון בכיסין התפורין לו, (לז) ואף בחגורו במקום שהמנהג להניח בתוכו חפציו, דמסיח דעתו יש בהם איזה דבר ויוציאנו לרשות-הרבים, או שמא יש דבר מוקצה ויטלטלנה בשבת: (נו) **בערב-שבת**. נראה דהוא דהדין (מ) בשבת אם הוא רוצה לצאת חוץ לעירוב והוא רגיל לשאת בכיסו דבר המותר לטלטל, שצריך למשמש מתחלה:

הנה, מפני שהסימן הזה רבו פארותיו, וכדי שלא יכלבל עיני הקורא בו, אמרתי להעתיק מספר מחצית-השקל פתיחה קטנה אליה מעיקרי הדינים שלה, כדי שירוך הקורא בו. דע, שיש ענין שהייה וענין חזרה. 'שהייה' מקרי, שנותן תבשיל מערב-שבת על-גבי כירה לא דרך הטמנה, ומניחו עומד על-גבי כירה, ובשבת נוטל מהכירה; ו'חזרה' מקרי, כשהניחם מערב-שבת על-גבי כירה, ובשבת נוטלו מהכירה ורוצה להחזירה שנית על-גבי כירה [זהו עיקר דין חזרה לכלי עלמא, אבל יש עוד ענין חזרה: שנוטלו מערב-שבת סמוך לחשיכה ומחזירו, כמבואר בסעיף ב בהג"ה]. ופליגי חנניה ורבנן, דחנניה סבירא ליה, אם התבשיל כבר נתבשל כמאכל בן-דרוסאי, הוא כחצי בישול [יש אומרים כשליש בישול], מותר להשהותה על-גבי כירה אפילו אם אינה גרופה מן הגחלים ואינה קטומה [היינו שמכוסה הגחלים באפר], וחכמים סבירא להו דאסור אם אינה גרופה וקטומה, אלא-אם-כן נתבשל כל-צרכו ומצטמק ורע לו. ובריש פרק כירה תנן: כירה שהסיקה וכו', בגפת ובעצים, לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. ומיבעי לה ש"ס: האי 'לא יתן' דתנן, רוצה לומר לא ישהה אלא אם-כן גרוף וקטום, ואפתיא כרבנן דחנניה, או 'לא יתן' רוצה לומר, לא יחזיר, אבל שהייה מותרת אפילו אינו גרוף וקטום, ואפתיא חנניה? ולא אפתיא האי בעיא. ופסקו הרי"ף והרמב"ם והעומדים בשיטתם: לשהות תנן וכו'רבנן דחנניה, דאפילו לשהות בעינן על-גבי גרופה וקטומה; והתוספות פסקו: להחזיר תנן, אבל לשהות מותר אפילו על אינה גרופה, משנתבשל כמאכל בן-דרוסאי, וכחנניה. והן השתי דעות שהובאו בשולחן-ערוך בסיומן זה: דעה א' היא דעת הרי"ף והרמב"ם, והי"ש-אומרים שמביא המחבר בסוף סעיף א הוא דעת רש"י ותוספות הג"ל. זהו מה שביארנו בקצרה, ומעתה נבאר את דברי השולחן-ערוך בעור השם:

א (א) **ושופתינן על פיה**. גם בתוכה יש מקום להעמיד הקדירה, (ב) ומותר להשהות במצטמק ורע לו, אלא משום דרוצה

שער הציון

(לו) בית-יוסף ומגן-אברהם: (לו) מגן-אברהם בסיומן שא סעיף-קטן ט; (לז) ב"ח ומגן-אברהם וש"א, דלא כבית-יוסף: (לז) מגן-אברהם וש"א. ולא שייך כאן ספיקא דרבנן לקולא, דרבו מצוי ורגיל הוא לשאת בכיסו כל ימי החול מצוה ושאר דברים, ועוד, דהא איכא לברורי בקל [פמ"ג והגר"ן]: (מ) דאפילו אם נימא דלדידן לית לן רשות-הרבים אלא כרמלית דאינו אלא איסור דרבנן, הלא איכא לברורי בקל, וכנ"ל: (נ) גמרא:

הלכות שבת סימן רננ

ב רבי הושעיא ורבה בר
ב רב חנה לדעת הירף
שם וכן דעת השאלות
הור"י
הרמב"ם בפרק ג'
המלכות שבת

קדירות, (ב) אם הוסקה בגפת (ג) שהיא פסולת של זיתים (ד) או בעצים, אסור (ה) *ליתן עליה *תבשיל (ו) מבעוד יום *בלהשהותו עליה, (ז) אלא-אם-כן נתבשל כל צרכו *והוא (ח) מצטמק (פירוש, הולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה, (ט) או שהוא (ב) חי (י) שלא נתבשל (יא) כלל, דכיון שהוא חי *מסיח דעתו ממנה עד למחר ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי. אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן (יב) שמא יחתה, ואסור להשהותו עליה אלא-אם-כן גרף,

באר היטב

(ב) חי. פ"י אז שרי ליתנו סמוך לחשיכה ממש, אבל אם נתנו מבע"י

ביאור הלכה

הברייתא. ואחר-כך מצאתי בספר נהר-שלום שגם הוא נחית לחלק בין ההיא דחנניה לההיא דמתניתין, וכמו שכתב הגר"א:

* ליתן עליה. היינו על-גב הכירה, ובה נקרא עובי דפנות הכירה, וכל-שכן נגד חלל הכירה מלמעלה, ואפילו אם היא מכוסה בכיסוייה ומעמידה על הכיסוי, כן כתב רש"י בדף לו והטור לקמן בסוף זה [ע"ש כבי" וב"ח, וכן הסכים המ"א בס"ק כ"ב כהב"ח]. אך מדברי הרמב"ם בפרק ג' הלכה ד שכתב: אין משהין אותו על-גבי האש בשבת וכו', עיין שם, משמע לכאורה דעל-גבי כיסוי אין בכלל על גבה, דאפשר דהוא כמו שאם כיסה הגחלים באפר, דאמרין לקמן דמסתמא שבי הסיח דעתו ממנה ולא אתי לחתוי. ועיין בדיון יג שכתב: ואם טח פ"ב התנור בטיט וכו', דמשמע דאף במכוסה יש חשש חיתוי; התם שאני שעומדת בפנים, מה שאין כן הכא שעומדת מלמעלה על-גבי הכיסוי, אפשר כיון שכיסה את הכירה והעמידה מלמעלה כוון הסיח דעתו מלבשל; ואף-על-פי-כן צריך עיון בריתא: *** תבשיל.** כבר הודן חת"ם שלא הוחמו כל-צרכן, לדעה זו דפסק דלא כחנניה [גמרא]: *** להשהות עליה.** לצורך הלילה, כן הוא לשון הטור. ואם כוונתו לצורך מחר, יש פוסקים שמחירין, ולא חיישינן שיבא לחתות, וכמו בחייתא [אי"ר ע"ש]. ועיין בסיומן רנו סעיף ה בהגרא שם ובמגן אברהם שם סעיף קטן כ בברייתא רבה ריש סימן זה דמרינא אין לסמוך על זה, דדוקא בחייתא שאי אפשר לאכלו, אבל בזה שאפשר לאכלו חיישינן שילמך לאכלו ויחתה, אלא שבידעבר יש לסמוך על זה, רק שלא יאה ויגל לעשות כן, וכדלקמן בסיומן רנו סעיף א בהג"ה לענין הטמנה, וכן משמע בפרי-מגדים רנ"ד בארש"א אברהם סעיף קטן כ: *** והוא מצטמק ורע לו.** בגמרא ל"ז עמוד ב איתא: כל תבשיל דאית ביה מוחא [קמח] מצטמק ורע לו, לבר מלפתא, דאף-על-גב דאית ביה מוחא, יפה לו, והני מילי דאית ביה בישרא ונגל כבי ליה לאורחין, הא לית ביה בישרא או דקביע ליה לאורחין, מצטמק ורע לו [דעל-ידי הצימוק מתחרך הבשר ואין ניכר, ואין דרך כבוד לתת לאורחין כן].

ועיין בפרי-מגדים כמשכנות-היב רנ"ט שביאר, דאפילו לית ביה מוחא גס-כן רע לו בלית ביה בישרא, אכן מסוגיא דברכות מ"ד עמוד ב משמע הצימוק יפה ללפת ואם תבשיל לחוד [דלא מיבעיא לשמואל דסבר שם כן בהדיא דריבוי עצים מעלי לה, ואפילו לרב ורבי יוחנן שם דזכור בשר ויין, היינו דה גס-כן מהני, וכן מצאנו לומר דסבר דצריך גס-כן בשר ויין, היינו לעשותה יותר יפה כדי לשבר כח הלפת לגמרי, אבל כולי עלמא מודו דהצימוק יפה לה כדי לשבר כחה אין קבל בשר; וגם בירושלמי פרק כ"ה איתא דראשי לפתות מצטמק ויפה לו, וגם דוחק דרב נחמן שהוא תלמידה דשמואל יסבור דלא כוותיה, ועל-כרחך דכוונת הגמרא דוקא היכא דאית ביה מוחא; אך מרש"י בשבת משמע קצת כהפרי-מגדים, ויש ליישב. עוד איתא שם בגמרא: לפדא [מאכל מתאנים] דיסא ותמרא, מצטמק ורע לו, והיינו אפילו בלא מוחא. ובדף לח שם: כרוב ופולין ובשר טרוף, מצטמק ויפה לו, ועיין שם ברש"י ובבלין השי"ס בשם הערוך מה שפירש על בשר טרוף. עוד שם בגמרא, דמים חמין מצטמק ורע להן, וביצים מצטמק ויפה להן, כן כתב הרמב"ם במלחמות, וכמו דאיתא בהדיא בסוף סוגיין. ועיין בפרי-מגדים שם דמקשה מירושלמי סוף פרק קמא דאיתא שם, דבשר ויפה להן, ובאמת פשוט דביצים מצטמק ויפה לו, כפשטא דסוגיין דבבלי הנייל, וכמו דאיתא גס-כן בירושלמי בפרק כ"ה בשם רבי יוסי, והאי דסוף פרק קמא הטעם, דהלא שם מייירי בצלי שמונה אגומרי ומתחרך על-ידי הצימוק, וכמו שכתבו הראשונים, וכן כתב בפני-משה ובבלין השי"ס שם. וכל שאינו יודע בבירור אם הוא מצטמק ורע לו או יפה לו, ראוי להחמיר בו [א"ר בסיומן שיח ופמ"ג ברנ"ט], ועיין שם עוד. כל זה כתבנו לפי דעה זו, ועיין מה שנכתוב אם ירצה השם לקמן לדעה השנייה: *** מסיח דעתו ממנה עד למחר.** נראה דאפילו אם התנור חוזמו רב ויכול להתבשל באיזו שעות כלילה במשך הזמן, אף-על-פי-כן אם אין דרכן של בני-אדם להתחין

שער הציון

(ג) ר"ן: (ג) רש"י והרמב"ם, והמחבר העתיק לשון הטור ופירוש המשנה להר"ם. ועיין בחידושי רבי עקיבא אגור: (ד) כל-בו: (ה) בית-יוסף, שכן מוכח מרמב"ם, אף שבירושלמי שלנו משמע להיפוך [וכן הוא גירסת הכל"ב], גירסתו לא היה כן: (ו) כן מוכח לקמן: (ז) ולאחר זה הוא בכלל ספק חשיכה ואפילו חי אסור ליתן. ועיין לקמן סימן רסא כביאור הלכה: (ח) טור. ועיין כביאור הלכה: (ט) מגן-אברהם בשם המלחמות, עיין שם. ונראה דרייק לפרש כן, להשימיעו דאפילו התבשיל בעצם יפה לו הצימוק, רק האדם עצוב מזה מחמת דצריך לאורחין, שרי, וכדאיתא בגמרא: (י) אחרונים: (יא) ממגן-אברהם ושא"י: (יב) משמעות דברי רב אהו, מוכח ברש"י אף פרק קמא דשבת, וגם הרשב"א לא פליג עליה בזה, עיין שם: (יג) אבל אם נתבשל קצת אפילו פחות ממאכל כן-דרוסאי אסור, כן כתב שם משמע עמוד אברהם, ולא כהב"ח, וכן מורים הרמב"ם והמלחמות והרשב"א והר"ן והמאירי כהט"ז, עיין בס:

הלכות שבת סימן רנג

מג באר הגולה

ג שם י"ח ד שם ל"ח
ה שם ו' שם ל"ח
ז ממשיכות הנמרא
שם לדעת כל הפוסקים

דהיינו (יג) שהוציא ממנו כל הגחלים, או קטם, דהיינו (יד) שכיסה הגחלים (ט) באפר למעט חומם. 'ואם נתן בה חתיכה (ג) חיה, מותר כאלו היתה כולה חיה, דעל-ידייך מסיח דעתו ממנה. 'ואפילו אינה גרופה (פירוש, שמשך הגחלים מהתנור) וקטומה (פירוש, שכיסה הגחלים באפר) (טו) *מותר (ד) לסמוך לה (טז) קדירה (יז) בסמוך חוצה לה. 'ואם הוסקה בקש או בגבבא, (יח) *מותר לשהות עליה (יט) *אפילו אינה לא גרופה ולא קטומה: הגה שתי כירות המתאימות זו אצל זו ורופן של חרס בניהם, האחת גרופה וקטומה והשניה אינה גרופה וקטומה, מותר לשהות על הגרופה וקטומה (כ) *אף-על-פי שמוסיף הכל משאינה גרופה וקטומה (גמ' פרק כירה). (ס) (כא) 'ותנור, אפילו אם הוסק בקש וגבבא, אסור אפילו לסמוך לו, (כב) 'אפילו אם הוא גרוף

באר היטב

א"כ נתבשל כל-צרכו קודם שבת, עיין סי' רנד: (ג) באפר. וא"צ לקטום עד שאינו ניכר שם אש כלל, רק בקטומה כל-שהוא סגי, ר"ן, ב"י ואפילו הובערה אח"כ שרי, כיון דגילה דעתו ולא בעי לגחלים, ב"י

משנה ברורה

למהר בישולו כדי לאכול בלילה, או כדי שיהיה מצטמק יפה: (יג) שהוציא ממנו. (יד) חוץ לכירה. ומותר בזה, וכן בקטם, אפילו רק נתבשל קצת: (יד) שכיסה הגחלים. היינו (טו) כל הגחלים, ואין צריך לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל, (טז) רק בכיטוי אפר כל-שהוא מלמעלה על פניהם סגי, ואפילו (יז) הובערה (יח) אחר-כך, שרי [גמרא]. עוד אמר שם, דאפילו היו הגחלים של רוחם שאינם ממהרין להכבות, גם-כן שרי, והטעם בכל זה: כיון דגילה דעתו דלא בעי לגחלים, סגי, דבודאי לא אתי לחתווי. עוד איתא, דגחלים שעממו [היינו שהוחשק קצת מראיתא] הרי הן כקטומה, והטעם, דכיון קלא חשש ללכותן שלא יעוממו, מוכחא מילתא שאינו שפיר בחתויה [רשב"א]: (טו) מותר לסמוך לה. יש אומרים (יט) דלא שרינן הכא כי אם הסמיכה בערב שבת להשהותה משתחשך, אבל להחזיר בשבת אסור אפילו בסמיכה, ורק לסברא שניה המוזכר בסוף הסעיף מותר אפילו בחזרה על-פי האופנים המבוארים בסעיף ב: (כ) אבל כמה אחרונים חולקין על זה ידעתם דחזרה בסמיכה מותר לכולי עלמא, ואפילו בסמיכה לתחתלה בשבת (כא) יש מקילין, היכא שהקדירה עדיין חם ומבושל כל-צרכו. ועיין במה שכתב הרמ"א בסוף הסימן ובביאור הלכה שם: (טז) קדירה. היינו גם-כן אפילו לא נתבשלה שליש, דכיון דאינו אלא סמוך לה מבחורין, לא חמיר האי כירה מגרופה וקטומה הנה דמותר שם להשהות אפילו לא נתבשלה כדי שליש, וכנ"ל: (יז) בסמוך חוצה לה. היינו אפילו אם היד סולדת במקום ההוא: (יח) מותר להשהות עליה. והוא הדין בתוכה, דכיון דכגורפה דמיא (כז) ומבעוד יום הוא נותנו לתוכה, מה לי תוכה מה לי על גבה: (יט) אפילו אינה וכו'. לפי שאין בה חשש חיתוי, שמיד שכלה השלהבת כלה גם הגחלת [כל-בן]: (כ) אף-על-פי שמוסיף הכל. פירוש,

בכירה הגרופה, והוא אמינא דליהוי כאינה גרופה, קא משמע לן דלא אמרינן הכי, ואפילו בשבת מותר להחזיר עליה: (כא) ותנור. היינו בתנור שלהם שעשויות ככירה, אך מתוך שקצרות למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, לכך החמירו בו יותר מכירה: (כב) אפילו אם הוא גרוף. מפני שהגרוף אינו גרוף אלא רוב האש עצמה ואי אפשר שלא תישאר ניצוץ אחד, ובתנור שחומו רב חיישינן שמא יחתה כדי שיבערו אותם הניצוצות. והנה מלשון המחבר משמע דסבירא ליה

שער הציון

(יז) רוב הפוסקים (טז) אליה רבה ותוספת-שבת: (טז) רמב"ן ור"ן, עיין שם הטעם: (יז) הנה בתוספות איתא לחד תירוצא, דבאופין זה אינו מותר רק בנתבשל כל-צרכו ויפה לו, אבל שנתבשל קצת אסור כיון דהובערה. ובמגן אברהם לא העתיק זה משום דספיקא דרבנן הוא, דאולי כתירוצא קמא [פמ"ג]: ולא צריך לזה, דהרמב"ן מסיק דהוי כקטומה לכל מילי, וכן משמע בחידושי ה"רן הור"ט ב"א: (יח) עיין בביאר הלכה: (יט) חידושי רבי עקיבא איבא בכוננת המגן-אברהם: (כ) דגול מרכבה בכיור דברי המגן-אברהם, וכן הסכים לדינא בספר בית-מאיר, וכן כתב בחידושי ה"רן בשם הרא"ה, וכן כתבו בתוספות ל"ז בריבוי המתחיל 'מהו': (כא) בית-מאיר הג"ל, וגם בספר דגול מרכבה לדעה השניה. אכן בחידושי ה"רן מחמיר בזה: (כב) רש"י:

הלכות שבת סימן רנב

ח ט ש ס ל פירוש
הרי"ף והרמב"ם

וקטום: הגה (י) כל זמן (כג) שהיד סולדת בו (הגהות מרדכי), (כד) וכל־ישכן שאסור לשהות בתוכו או על גבו. **ה'וכופה,** (כה) שהוא מקום שפיתת קדירה אחת, אם הוסק בקש או גבבא (כו) דינו ככירה, בגפת או בעצים (כז) דינו כתנור. (כח) (והתנורים שלנו דינם ככירה) (רי"ן ר"פ כירה וכל־בו, וכן משמע מפירוש"י). (כט) **ו'ואם שכח ושהה,** אם הוא תבשיל שבישלו כל צרכו, מותר (ל) אפילו הוא מצטמק ויפה לו, **ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל כל צרכו,** (לא) אסור (י) **עד מוצאי־שבת.** **ואם עבר ושהה,** אסור בשניהם. הגה *עד בכדי שיעשו (הגה"א והרמב"ם פ"ג). ***ואם (לג) החזירים (מ) אינו־יהודי בשבת, (לד) *דינו כשכח (ט) ושהה (הג"א).** (לה) *ואם החזירו

באר היטב

והתבשיל מצטמק ויפה לו: (ט) ושהה. דלא נהנה ממנו כ"כ כיון שכבר היה ראוי לאכול:

משנה ברורה

כדעת הטור, דאפילו בקש ובגבבא אסור בגרוף וקטום, וכן הוא דעת הרב רבי יהונתן המובא בחידושי הרי"ן, אכן מלשון הרמב"ם משמע דבקש וגבבא אינו אסור כתנור כי אם באינו גרוף [א"ר], וכן הוא דעת הכלבו וחידושי הרי"ן, (ג) ויש להקל בזה: (כג) שהיד סולדת בו. אבל אם אין היד סולדת בו, מותר ליתן אפילו על גביו, אפילו בשבת, ואפשר דאפילו אין גרוף וקטום מן הגחלים גם־כן שרי, כיון שהמקום שמעמיד שם הקדירה אין היד סולדת בו [מ"א]: (כד) וכל־שכן שאסור וכו'. ודוקא בלא נתבשל כל־צרכו או במצטמק ויפה לו, (כד) אבל במצטמק ורע לו מותר, וכן בקדירה חייאתא, ואפילו (כה) באינו גרוף וקטום: (כח) שהוא מקום שתי קדירות וכופה הוא מקום שפיתת קדירה אחת, לפיכך נפיש הבליה מכירה, שהמקום צר והחום מתקבץ בו ביותר, וזוטר הבליה מדתנור: (כז) דינו ככירה. ואפילו (כז) לא גרף את הקש ולא קטם: (כז) דינו כתנור. שאפילו גרף וקטם אסור, בין בתוכה בין על־גבה (כ) בין בסמיכה: (כח) ותנורים שלנו. שפיהם (כח) מן הצד, ועוד, (כט) שרחבים ביותר, אין חומם רב כל־כך ועל־כן דינו ככירה. ובספר תפארת־שמואל הביא בשם רש"ל שחולק על זה וסובר דשויים הם לדינא, עיין שם, (ל) ועל־כל־פנים בתנור של נחתומין שמסיקין בו תידו וחמו רב, טוב להחמיר לדינו כתנור: (לט) **ואם שכח ושהה.** וכל־ישכן אם (לל) שגג כדני: (ל) אפילו הוא מצטמק ויפה. ואפילו הוא בתוך התנור. (לג) והטעם, דלא נהנה ממנו כל־כך כיון דכלאו הכי היה ראוי לאכילה, שנתבשל כל־צרכו, ועל־כן בדיעבד מותר: (לא) אסור. (לג) לכל אדם, וכל־ישכן לבגייביתו דאסור, כיון דנתבשל בשבילם: (לב) **עד מוצאי־שבת.** בהגהות אשר"י מבואר דגם בכאן הוא בכדי שיעשה כמו בעבר ושהה,

(י) כ"ז שהיד סולדת בו. עיין סעיף ה בהג"ה: (י) עד מוצאי־שבת. לכל אדם, כמ"ש הטור וכ"כ בד"מ, מ"א: (י) א"י. לצורך ישראל,

ביאור הלכה

ואף שבמגן־אברהם כתב ולסברא השניה שרי, משמע דלדעה הראשונה דמפרש לשהות תנן, אסור לחזיר בזה בשבת, תמוה מזה, דבהרי"א איתא בגמרא בסיוף דברייתא זו דאף מחזירין, עיין שם, ואפילו אם נימא דבעלמא לענין סמיכה החזרה אסור בה, ולא נלמד מזה משום דמידלי ושלטי בה איריא, וכמו שכתבנו לעיל, על־כל־פנים בשתי כירות המתאימות על־כרחך מותר בחזרה גם־כן לכלוי עלמא, כדמפורש בהרי"א בדרייתא וכמו שכתבנו, ומצאתי שגם בהגהות תניכיים מיקל אפילו בשבת: * **עד בכדי שיעשו.** כדי שלא יהנה ממלאכת שבת [רש"י י"ח ע"ב]. והרמב"ם בפרק ג נתן הטעם: כדי שלא ישחך כלום ולא יבוא להקל פעם אחרת: * **ואם החזירים אינו־יהודי.** היינו לצורך ישראל. והנה בלבוש כתב דדוקא שלא בידעת ישראל, דאי לאו הכי מתחשב כמודי. ולא נהיא, דהא טעם הדין הוא, דמיד באינו־יהודי לצורך ישראל כשוגג בישראל, וכמו שכתב בהג"א, ושם הוא אפילו היה בציורי ישראל, וכן מוכח בסעיף ה בהג"ה, דלא אסור בדיעבד על־ידי אינו־יהודי אפילו אם היה בציורי ישראל כי אם בצנטצן לגמרי, ודאייתא בהרי"א בביאור הג"א שם, וכן כתב הג"א: * **דינו כשכח ושהה.** עיין במשנה ברורה הטעם. ואף בדחזרה אסור אפילו בשוגג, וכדלקמיה, הכא מקלינן משום רשם גופא לא פסיקא כל־כך, כי הגהות אשר"י מסתפק בזה, וכמו שכתב המגן־אברהם. ועיין במשנה ברורה שכתבנו, דאפילו הרמ"א דלקמן מודה בתנור האפילו בשוגג דאסור. והנה בחזירי אינו־יהודי היתה מבושלת מראש בן־דרוסאי, לכאורה יש להקל לדעת רמ"א דלקמן, דהא כתב דדינו כשכח ושהה, ובשהיה סבירא ליה לקמן דסני כמאלא בן־דרוסאי: אך יש לדחות, דהא מכל מקום בחזרה הלי עלמא שרי דאסור, ואף אם נימא דהוא רב איסור דרבנן לחנוניה, כולו איסור דרבנן אסור על־ידי אינו־יהודי ואפילו בדיעבד אסור, וכמו שכתב הג"א בביאורו לקמן בסעיף ה בהג"ה; ומה דמקלינן הכא במצטמק ויפה לו אף דבזה גם־כן יש איסור מדרבנן על־כל־פנים על־ידי ישראל, משום דאין הישראל נהנה כל־כך ממלאכתו כיון שמקום היה מבושל כל־צרכו, וכמו שכתבו הפוסקים, מה שאין כן בזה שלא נתבשל כל־צרכו, הלא על־כל־פנים הישראל נהנה ממלאכתו, וכל־ישכן להפוסקים שסוברין דיש בזה איסור דאורייתא על־ידי ישראל, וכולקמן בסיומן שיח בבית־יוסף, עיין שם, ולא שייך דין הרמ"א הכא כי אם במצטמק ויפה לו: * **ואם החזירו**

ומלשון הרמב"ם לא נראה כן [פמ"ג]: (לג) **החזירים אינו־יהודי.** לצורך ישראל: (לד) דינו כשכח. דמה שנעשה על־ידי אינו־יהודי במזיד (לל) לא חמיר ממה שנעשה על־ידי ישראל בשוגג, ועל־כן אפילו אם מצטמק ויפה לו מותר, כיון שנתבשל כל־צרכו ואין נהנה ממנו כל־כך: (לה) **ואם החזירו ישראל.** בשבת, (לה) אפילו בשוגג, דינו כעבר ושהה במזיד, ואסור אם

שער הציון

(ג) ויש לצרף לזה גם־כן דעת הרמ"ן המובא בכסף־משנה דמקל לגמרי בגרופה וקטומה בתנור אפילו בגפת ועצים, ונהי דקיימא לן כהפוסקים שמחמירין בזה, מיהו בקש וגבבא יש להקל: (כד) בית־יוסף: (כה) פרי־מגדים: (כו) רוב הפוסקים, דלא כטור: (כז) מן משמע בשולחן־ערוך. ועיין בכסף־משנה ברמ"ן: (כח) בית־יוסף: (כט) משפיתת קדירה אחת, והוא מכל־בו: (ל) דבאמת לטעם הרי"ן שכתב מפרק לא יחפור דאמר שם דתנור דין ככירה דמיא, אין הטעם משום דתנור דין הוא מן הצד, רק מטעם דשל נחתומין הוא היסק גדול, עיין שם ברש"י ותוספות, ואס"כ יש להחמיר על־כל־פנים בתנורינו בשל נחתומין, וגם בביאור הג"א לא כתב משום דהוא מן הצד, רק מפרק לא יחפור משמע דמה שהוא מן הצד ליכא מעלייתא כלל, וכן משמע בחושן־משפט סימן קנה ותנורים שלנו חמים משלהם, ועל־כן נראה דיש להחמיר על־כל־פנים בנחתומין: (לל) אב"ד הרמב"ן: (לג) אחרונים: (לג) מגן־אברהם ואליה רבה ותוספת־שבת. ואף דהמגן־אברהם כתב דאף נימא דהלכה כרבי מאיר, דבשוגג יאכל, ממילא הרץ בזה לא יאחרניי מותר, וכגהות מרדכי, ואס"כ לפי מה שהכריע הג"א לקמן בסיומן שיח דהלכה כרבי מאיר, ממילא מותר לאחרניי, מכל מקום לא נוכל להקל בזה, דהג"א בצמצו בסוף הסעיף הוכיח דאסור לכל אדם, ודלא כהגהות מרדכי, עיין שם: (לד) הג"א: (לה) מגן־אברהם ושאי אחרונים:

הלכות שבת סימן רנג

מה באר הגולה

י' לפיוש רש"י וה"י כ טור ורא"ש שט והר"ן בשם הגאונים והמגרי בפירק ג מהלכות שבת לדעת הרמב"ם וההגהות שם וספר התורמה וספר המצות

(י) ישראל, דינו כעבר ושהה (הגהות מרדכי), (לו) ואם מצטמק ורע לו, מותר, שהרי לא נהנה מן האיסור (ב"י, וע"ל ריש סימן רנו). (לז) ויש אומרים שכל שנתבשל (לח) כמאכל בן-דרוסאי (פירוש, שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו) או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו על-גבי כירה הגה (לט) או אפילו (מ) על-גבי תנור (המגיד פ"ג והגהות מרדכי ומיימוני פ"ג וריש פ' כירה וב"י) אפילו הוסק בגפת ועצים, ואפילו אינה גרופה וקטומה; ולא הזכירה גרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא *אלא כשהתחיל להתבשל (מא) ולא הגיע למאכל בן-דרוסאי, וכן לענין אם נטל הקדירה מעליה (מב) ובא להחזירה עליה בשבת. ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל (מג) ולא הגיע למאכל בן-דרוסאי, (מד) אסור, ואין צריך לומר אם עבר ושהה: הגה *ונהגו להקל כסברא אחרונה. *יכול זה בענין שהייה, שהקדירה יושבת (מה) *על כסא של ברזל או על-גבי אבנים ואינה נוגעת בגחלים, אבל (מו) הטמנה על-גבי גחלים, לדברי הכל אסור: הגה ויש אומרים אפילו אם הקדירה עומדת על-גבי האש משם, (מז) כל זמן (מח) שהיא מגולה למעלה לא מקרי הטמנה (מט) ושרי, וכן המנהג, *רק שנוהרים לנתקן קצת קודם השבת מן האש כדי שיוכל ישראל להסירו משם; ואם לא נתקן מן האש ונמצאו על-גבי האש בשבת,

באר היטב

ויפה לו; ומיהו נ"ל בזה דלאחרים שרי, מ"א. נובס' אליהו רבה אוסר גם

ביאור הלכה

ישראל. ומיירי באופן שהחזרה אסור לדברי הכל, דאי לאו הכי אין להחמיר בדיעבד, וכעין שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן יד, עיין שם: *אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע וכו'. עיין בחייושי רבי עקיבא איגר שכתב דדין זה אינו ברור, דיש פוסקים שסוברין דאפילו גרופה וקטומה לא מהני בזה: * ונהגו להקל כסברא אחרונה. עיין בכתי"וסף שהאר"ן הרבה באלו השתי דעות, והעתיק דברי הרא"ש שכתב, דמפני שישאל אדוקים במצות עונג שבת וכדאי לא ישמעו לנו על-כן נגח להם, עיין שם, משמע מזה דרך משום זה לא רצה למחות. וכן הכתי"וסף גופא ממה שהעתיק דעה הראשונה כסתמא והדעה השניה בשם יש-אומרים, משמע גם-כן דעתו נוטה להחמיר, אך מכל מקום אין בנו כח למחות במקלין, שכבר נהגו העם כהיש-אומרים, וכמו שכתב הרמ"א. ועל-כן לפי זה לכתחלה בודאי טוב ליהרר שיהיה מבושל כל-צרכו קודם חשיכה ולסלקו מן האש, אך אם איננו שנתאחר הדבר, כגון שבאו אורחים קודם שקיעת החמה והוצרך לבשל איזה תבשיל עבורם, יכול להעמיד על הפטופוט לבשל אף שלא יתבשל עד השקיעה רק כחצי בישול סגי, ויניחו עומד על הפטופוט עד שיגמר כשילו, ומותר לסלק ממנו בלילה דהא אין עומד על הגחלים: * על כסא של ברזל. שעומדת בתוך הכירה או בתוך התנור, ועל-ידיה איזה הקדירה נוגעת בגחלים. דע, דכירות שלנו שהן מחוברות בכנין עם התנור, לכלי עלמא רק דין כירה יש להן. ועיין לעיל כמה שכתבנו לענין תנורים שלנו: * רק שנוהרים לנתקן וכו'. ושרי בזה אפילו כשעומדת בתוך התנור, כיון שכבר נתבשלה [היינו לדעה הראשונה, כשנתבשלה לגמרי, ולהיש-אומרים, כמאכל בן-דרוסאי] ואיננו עומדת

משנה ברורה

(י) ישראל. בשבת אפילו בשוגג דינו כעבר ושהה ואסור אם מצטמק

מצטמק ויפה לו. והטעם דמחמירין בחזרה טפי מבשהיה, משום דקעביד מעשה. ועיין במגן-אברהם שפסק דלאחרים שרי בזה, מאחר שהיה מבושל קודם כל-צרכו והיה שוגג. ודע, דדין זה הוא אפילו לשיטת הרמ"א דפוסק בסוף הסעיף כהיש-אומרים דבשהייה מותר כמאכל בן-דרוסאי, הכא בחזרה שוים הם לדינא, דהא לכולי עלמא בחזרה אסור אפילו אם נתבשל כל-צרכו: (לו) ואם מצטמק ורע לו, מותר. רוצה לומר: (לו) אף-על-גב דלכתחלה אסור בחזרה אפילו אם מצטמק ורע לו, בדיעבד מותר אפילו החדיר במידי, שהרי לא נהנה כלל: (לז) ויש אומרים שכל וכו'. סבירא להו, דכיון שנתבשל שראוי לאכול על-ידי הדחק, תו ליכא למיחש שמא יחתה, דכיון שראוי לאכילה למה יחתה בחינם, ולכן שרי אפילו באינה גרופה וקטומה; ואין צריך לזה אלא כשעדיין לא הגיע למאכל בן-דרוסאי או כשבא להחזירה בשבת, (לז) דימחוי כמבשל אם אינה גרופה: (לח) כמאכל בן-דרוסאי. (לח) יש אומרים חצי בישול, ויש אומרים שליש בישול; והשולחן-ערוך לקמן בסימן רנד סעיף ב סתם: חצי בישול, (לט) ובמקום הדחק אפשר דיש להקל: (לט) או אפילו וכו'. דלא מפלגינן בין תנור לכירה, (מ) אלא מה שאסור בכירה גרופה משום חשש חיתוי אסייגן בחתור אפילו בגרוף, דמשום חום התנור חשבינן ליה כאינו גרוף,

וכנ"ל, אבל מה שהתירו בכירה אפילו באינה גרופה, דלא אתי לחתות משום דכבר נתבשלה, גם כתנור מותר: (מ) על-גבי התנור. והוא הדין (מא) בתוך התנור והכירה: (מא) ולא הגיע וכו'. דאז חיישינן שמא יחתה בגחלים, אם הוסקה בגפת ועצים וגם איננה גרופה מן הגחלים: (מב) ובא להחזירה. עיין לקמן בסעיף ב: (מג) ולא הגיע. דבהגיע, לדעה זו מותר אפילו לכתחלה. ונראה דלענין דיעבד יש להורות דכמאכל בן-דרוסאי הוא שיעור שליש, שרבו העומדים בשיטה זו, עיין באליה רבה: (מד) אסור. היינו (מג) אפילו לאחרים עד מוצאי-שבת. ואם בעינן בזה בכדי שיעשה, עיין לעיל בסעיף-קטן לב: (מה) על כסא של ברזל. כעין פטופוט של שלש רגלים והגחלים מונחים תחתיו: (מו) הטמנה על-גבי גחלים. הכי סבירא ליה להמחבר, דאם שולי הקדירה נוגעין בגחלים מקרי הטמנה, וממילא דאסור אף בנתבשל כל-צרכו ומצטמק ורע לו, וכדלקמן בסימן רנז סעיף ז: (מז) כל זמן וכו'. ואפילו אם הקדירה עומדת בתוך התנור והתנור סתום, לאו בכלל הטמנה היא, וכדלקמן בסימן רנו סוף סעיף ח, עיין שם: (מח) שהיא מגולה וכו'. היינו שאין מכסה עליה בבגדים מלמעלה. ועיין לקמן ברנ"ז סעיף ח: (מט) ושרי. היינו, דהוא רק בכלל שיהיה, ושרי בנתבשל מבעוד יום כמאכל בן-דרוסאי, לפי מה שנהגו

שער הציון

(לו) הגרי"א: (לו) רש"י והר"ן. ובספר הישר איתא, ולכן בעינן גרופה, משום דכשנטול מן האש פעמים שמצטננת קצת, וחישינן שמא יחתה בחזרתה: (לז) עיין באליה רבה: (מ) מבואר בראשונים: (מא) ויש פרק כירה. ואף דשם מיירי בכירה, פשוט דהוא הדין בתנור: (מג) כנ"ל באות ל, עיין שם, וכו כתב הגר"א:

הלכות שבת סימן רנב

ל שם ל"ו מ שם ל"ח
ג טור ורבינו יוחנן
חילק ג בשם הרב רבינו
יהוה ס כ ולכישנו
קמא דוקא שמתי
דאבי ע ש ל"ו

(ג) יש להסירו משם (יב) על-ידי אינרייהודי, ואם ליכא אינרייהודי (גא) מותר לישראל להסירו משם, ויהוה שיקחנו משם בנחת ולא ינענע הגחלים, ואז אף אם ינענעו קצת, דבר שאין מתכוין הוא ושרי (מרדכי ר"פ כירה והגמ"י פ"ז): **ב * לכירה (גב) שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה (גד) * אפילו בשבת, * מותר להחזירה (נד) יכל זמן שהיא (נז) רותחת. הגה (נה) * ועודה בידו (טור) * ולא הניחה על-גבי קרקע. הגה (נו) * ודעתו (יג) להחזירה (טור). (נז) * דרוקא על (יד) גבה, (נח) אבל לתוכה אסור.**

כאר היטב

וכתב הע"ת: ונראה דמירי בשכבר נתבשלו הקדירות כמאכל ב"ד, ואפ"ה לפע"ד הפריז על מדותיו להקל יותר מדאי, ע"ש: (יג) רותחת. ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי, כמ"ש סי' שיח ס"ד, ועיין סוף סי' בהג"ה: (יג) * להחזירה. וב"י ס"ל אפילו אין דעתו להחזיר שרי: (יד) גבה. ובכירות שלנו שהן פשוטות, תוכה וע"ג אחת הן ומותר, ש"ג. ואם יש אש על הכירה, עיין סימן שיח ס"ד וט"ו:

משנה ברורה

כסברא אחרונה: (ג) יש להסירו משם וכו'. דקשה לישראל ליהדר שלא ינענע הגחלים בעת נטילתו את הקדירה: (גא) מותר לישראל וכו'. דוקא כשעומדת הקדירה על-גבי גחלים, אבל הגחלים מונחים סביב הקדירה אסור לישראל להסירו, משום שעל-ידי נטילתו כוודאי יתהה בגחלים ואסור, דעל-ידיהו בעבעי התחתונות ומככה עליונות, ואף שאין מתכוין לזה, פסיק רישא הוא, ואפילו על-ידי אינרייהודי יש מחמירין בזה, עיין במגן-אברהם ואליה רבה; ומכל מקום נראה דלצורך שבת (נג) יש לסמוך על דעת המקילין על-ידי אינרייהודי. ודין פתיחת התנור וסתירתו על-ידי האינרייהודי יתבאר בסוף סימן רנט, עיין שם במשנה ברורה: **ב * שהיא גרופה וקטומה. אבל אינו גרוף וקטום אסור אפילו במצטמק ורע לו, וכן בתנור אפילו גרוף וקטום**

לאחרים במצטמק ויפה לו לדעה זו, ע"ש: (יב) ע"י א"י. בחשובת רמ"א סימן קב מתיר לפתוח התנור בליל-שבת והא"י חוזר וסותם אם נתבשל המעכל כמב"ד, אבל אסור לצורך עודה בטיט. וכי ברשרות מהרי"ל: א"ל * הטמנו בתנור לצורך שבת ונכבה האש וקראו לא"י בליל-שבת והוציא הקדירות והוליק האש והטמנו שנית, והתיר מהרי"ל ו"ל החמין לאותה שבת והזהיר מלעשות עוד, דאיסורא קא עכיד, עכ"ל.

ביאור הלכה

עתה על האש: * כירה שהיא גרופה וקטומה. ואם הוסקה בקש או בבכבא דינה כגרופה וקטומה [נמכ"ס]: * מותר להחזירה. היינו אפילו מצטמק ויפה לו [אחרונים]: * ולא הניחה על-גבי קרקע. לפי מה שהעתיק הרמ"א מקודם לדין דבעינן בידו דוקא, תו לא צריכין למכתב שלא יניח על-גבי קרקע, אלא המחבר שיטה אחרת יש לו, דדוקא על-גבי קרקע אסור דאז בטלה השהיה הראשונה, אבל לא במניחה על-גבי ספסל וכדומה בינתיים, עיין בבית-יוסף. ודע, דאם הניחה על-גבי קרקע, אף שהיה דעתו להחזירה, אסור אפילו לדעת המחבר. בחידושי רבי עקיבא אינר כתב, דאפילו אם זה המניח היה אדם אחר שאין הקדירה שלו, גם-כן מועיל המעשה שלו לאסור שוב להחזיר על-גבי כירה, ולא שייך בזה אין אדם אסור דבר שאינו שלו; אך אם עודו בידו, ורק בעת שסילק מהכירה לא היה בדעתו להחזירו, אם מחשבתו מועלת לאסור שוב להחזירו, זה תלוי במחלוקת הראשונים, עיין שם שהאר"י: * ודעתו להחזירה. הנה משמע דתפס לחומרא

[אחרונים]: (גג) אפילו בשבת וכו'. דלא תימא דלא התירו חכמים אלא כשנטל מערב-שבת ומחזיר בערב-שבת סמוך לחשיכה, קא משמע לן דמותר ליטול ולהחזיר (מד) אפילו בשבת גופיה (מה) ואפילו כמה פעמים: (נד) כל אכל שיהא רותחת. פרט זה אינו דומה לכל הנוכחים בסעיף זה, דבהם הטעם הוא, דלא התירו חכמים חזרה כי אם באופן זה, אבל כזה הטעם פורט, דכיון שנשתלק מרתיחתו, דהיינו שאין היד סולדת בו, יהיה בו שוב איסור כישול, וכדלקמן בסימן שיח סעיף ד. (מו) ולפי מה שפסק הרמ"א שם סעיף טו בהג"ה, נהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי: (נה) ועודה בידו. ורצה לומר, שלא הסיר הקדירה מידו מעת נטילתה מן הכירה עד שעה שיחזירנה, (נו) ולאפוקי אם הניחה על-גבי מטה או ספסל וכדומה לזה בינתיים, הוי כמו שהניחה על-גבי קרקע בינתיים, וזה אסור לכולי עלמא, דבטלה לה השהיה הראשונה, ושוב כשמחזיר ומניחה על-גבי הכירה הוי ליה כמושיב לכתחלה על-גבי הכירה בשבת, וחכמים לא התירו אלא חזרה אבל לא להושיב לכתחלה, אף שכבר נתבשלה כל-צרכה ואין בה מן הדין משום איסור כישול, מכל מקום כיון שמעמידה במקום שדרך לבשל שם תמיד, (נז) נראה כמבשל לכתחלה בשבת: (נז) ודעתו להחזירה. הטעם גם-כן כנ"ל, שעל-ידיהו לא בטלה עדיין שהייה הראשונה שהשהה אותה על הכירה מבעוד יום כיון שהיה דעתו להחזיר (מט) עד שלא תצטנן, אבל אם כתחלה כשנטלה לא היה דעתו לזה ושוב נמלך להחזיר תיכף, אסור אף שלא הניח על-גבי קרקע בינתיים, דהוי ליה כמושיב לכתחלה בשבת. ועיין בביאור הלכה שהבאנו הרבה מהראשונים שמקילין בעודן בידו אפילו אין דעתו להחזיר, וכן מקילין בדעתו להחזיר (ס) אף שבינתיים הסימן מידו, ונראה שבצעת הצורך יש לסמוך על זה: (נז) דרוקא על גבה. היינו (נח) על עובי דופנותיה מלמעלה, או ששם כיוסיו על חללה והעמיד הקדירה על הכיוס: (נז) ואפילו אם תלה הקדירה לתוך איר הכירה וקצת דופנותיה בולטין מלמעלה כדרך הקדירה שקצרה מלמטה ורחבה מלמעלה, גם-כן בכלל על-גבה הוי, ולא מקרי תוכה אלא כשיושבת הקדירה על קרקעית הכירה: (נח) אבל לתוכה אסור. דכיון שהוא מעמיד לתוכה כדרך שמבשלין בה תדיר,

שער הציון

(גג) דבאמת הלא הוא רק פסיק רישא ולא ינחה ליה ואיסורו רק מדרבנן לכולי עלמא, וכדמוכח בביאור הגר"א. אחר-כך מצאתי שכן כתב המגן-אברהם בסוף סימן רנט, עיין שם: (מד) ואין חילוק בין כשנטלה מהכירה מבעוד יום ובין בשבת גופא לדעה זו. ועיין לקמיה בהג"ה בשם הרי"ן: (מה) ר"ח ורי"ף ורבינו נתן בספר הישר: (מו) מגן-אברהם וחספת-שבת וש"א: (מז) מגן-אברהם לדעת הרמ"א. ולא הזכרתי 'פינה ממיחם למיחם' שזכר המגן-אברהם, משום דכלאו הכי יש דעות שמקילין במיחם שני, עיין בתוספות ורי"ג, על-כן לפי עניו דעת פשוט ריש לסמוך על המקילין בבעיא זו: (מח) ר"ן ורשב"א: (מט) אליה רבה בשם הלבוש. נראה שעמנו, דאם יהיה דעתו להחזיר אחר שיצטנן אין מחשבתו מועלת כלום אחר שאסור לעשות כן, וכדלעיל, והוי כאין דעתו להחזיר. ונראה דאם חישב להחזיר עד שלא יצטנן לגמרי, גם-כן די, לפי מה דקימא לן כהרמ"א בזה וכמו שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן יט: (ס) היינו על-גבי ספסל וכדומה; אף ריש מהם שמקילין אף בהניח על-גבי קרקע כיון שהיה דעתו להחזיר, קשה לפסוק נגד סתימת השולחן-ערוך לקמן בסעיף ג, עיין שם: (נח) רש"י ברך לו וטור: (נז) בית-יוסף ומגן-אברהם וש"א. וקצת פלא שהשמיטו הפוסקים מה דאיתא בירושלמי, שעד ג' טפחים בעומק הכירה מלמעלה למטה קרא תוכה, ויביתו נקרא תוכה, ויש אומרים שם עד החריץ שעשו ביהוה נולא חזינו הירושלמי בן חידושי הרמב"ן וחיודשי הרי"ן, אחר-כך מצאתי במראה-הפנים שיישב קצת דבר זה:

הלכות שבת סימן רנג

מז באר הגולה

פ סור והרמב"ם פסק
ג מהלכות שבת ושאר
פוסקים

(נט) ובתנור אסור להחזיר אפילו הוא גרוף וקטום, (ס) והוא הדין לכופח אם הסיקו בגפת ועצים: הגה (סא) *ודוקא שהתבשל מבושל כל צרכו (כ"י), ואז מותר להחזירו (סב) אפילו לכירה אחרת, אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור אפילו לאותה כירה (מיימני פ"ג). (סג) ויש אומרים דכל זה אינו אסור רק (סד) כשנטלו מן הכירה (טו) מבעוד יום ולא החזירו עד שחשיכה, אבל אם לקחו משם משחשיכה, אפילו הגיחו (סה) על-גבי קרקע מותר (ר"ן פ' כירה וכל-בו), (טו) וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין; (סז) וטוב להחמיר. (סח) מיהו, אם (טז) נצטנן, לכולי עלמא אסור (כ"י). ויש אומרים דאם הוציא מאכל מן התנור בשבת, (סט) אסור להניחו

באר היטב

בשבת, משא"כ בנוטל בשבת: (טז) נצטנן. היינו לגמרי דשייך בו אח"כ

(טז) מבע"י. דאז בטלה הטמנה הראשונה והיו כמטמין לכתחלה

ביאור הלכה

משנה ברורה

בהאיבעיות שבעו לזה בגמרא, ועל-כן סבירא ליה דתרתיה בעינן: שלא יניח על-גבי קרקע וגם יהיה דעתו, הא על-גבי קרקע אסור אף שדעתו להחזירה, וכן סתם המחבר לקמן בסעיף ג, עיין שם. וכל זה הוא דאילו לשיטתו שכתב בבית-יוסף, אחר שהביא דעת הראשונים שסבירא להו להחמיר בהניח על-גבי קרקע בכל גווני, כתב: ודלא כהנהגות מיימוני שכתב בשם ספר התרומה ודברתו להחזיר, אף כשהניח על-גבי קרקע מותר. והנה גרס לו לדחות את דבריו לגמרי, מפני שלא ראה לשום דעה המסכמת עם דברי התרומה, ובאמת בחידושי ה"ר"ן הביא כן בשם הרא"ה, וכן כתב בשלטי-הגבורים בשם ריא"ו, וכן הוא הכרעת המאירי, עיין שם, וכן הביא התוספות ריש פרק במה טומנין מנהגי המקומות בענין הטמנה, וכתבו דשם סבירא לן כהך לישנא דשרי חזקיה ממשיה דאביי בהניחו על-גבי קרקע אם דעתו להחזיר [וכן כעין זה ברא"ש דתרתיה בעינן, אך לבסוף מצא עצה אחרת ליישב המנהג, עיין שם]. ולפי זה אפשר שיש להקל במילתא דריבן, דברתו להחזיר אף שהניחה על-גבי קרקע, או שהקל בידו ולא היה דעתו להחזיר כששילקה, יכול להחזיר; ועל-כ"פנים בעודן בידו ואין דעתו להחזיר, מסתברא ודאי שיש להקל לעת הצורך, מאחר שגם הרמב"ם השמיטה, וכן בהניחה על-גבי ספסל וכדומה והיה דעתו להחזיר, מאחר שגם דעת הרב בית-יוסף כהפוסקים המקילין בזה: * ודוקא שהתבשל וכו'.

נראה כמבשל [רשבי"א ור"ן]. (נג) ואותן הכירות שאין להן תוך וחלל, אלא הן פשוטות ותוכן וגבן אחד, מותר להחזיר להן דאין עליהן שם תוך. ואם יש אש בכירה, עיין סימן שיח סעיף טז: (נט) ובתנור. אפילו הוסק בקש או בגבבא, וכנ"ל: (ס) והוא הדין לכופח וכו'. דהלא לא הותרה חזרה (נד) לכולי עלמא אלא בגרופה, ובתנור וכופח שהבלם רב לא מהני גריפה, וכדלעיל בסעיף א: (סא) ודוקא שהתבשל וכו'. קאי ארישא דאמר: אפילו בשבת מותר להחזירה על-גבי כירה כשהקדירה ורותח, ולזה באר דדוקא כשהוא מבושל כל-צרכו, אבל אם לא נתבשל כל-צרכו שייך אחריו עוד בישול. ועיין במה שכתוב לקמן בסמיך שיח סעיף ד במשנה ברורה שם: (סב) אפילו לכירה אחרת. ואפילו (נה) אם הבלה מרובה מראשונה, מכל מקום לא הוי רק בכלל חזרה ושרי, אבל אם היתה בתחלה טמונה בדבר שאינו מוסיף הבל ובשבת בא להושיבה לכירה, או להיפוך מכירה להטמנה, אסור, דוהו פעולה חודשה, ואין טומנין משחשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, וכדלקמן בסימן רנו:

(סג) ויש אומרים דכל זה וכו'. פירוש, הא דבעינן דוקא עודה בידו גם דעתו להחזיר, אבל גרוף וקטום (נו) לכולי עלמא בעינן: (סד) כשנטלו מן הכירה מבעוד יום וכו'. דכיון שלא היה הנטילה בשבת נראה חזרתה כפעולה חדשה, והיו כנותן לכתחלה ומבשל, משום הכי מצרכינא על-כל-פנים עודנה בידו וכהאי גוונא, כי היכי דליהו הכיאה ששינוי אלא חזרה: (סה) על-גבי קרקע. ואפילו (ז) לא היה דעתו להחזיר, והטעם, שהרי הכל ידעו דכבר עמדה הקדירה בכירה ונתבשלה כבר: (סו) וכן נוהגים להקל בתנורים וכו'. היינו, (נא) שמחזירים לתוך התנור בשבת מה שנתור להם אחר שלקחו מן השטאליניט^ט לאכילה, כדי שלא יצטנן: (סז) וטוב להחמיר. כי הרבה פוסקים חולקין על ה"ר"ן, ועוד, כי הבית-יוסף סובר שגם ה"ר"ן לא התיר אלא על-גבי כירה ולא בתוכו, וגם המגן-אברהם בסעיף-קטן לה מצדד כהבית-יוסף, עיין שם, ומי עדיפא תנור שלנו מכירה. ומכל מקום נראה שיש זכות על המנהג, כי כבר נתבאר בפוסקים שאין לאסור חזרה אלא אם-כן יש חום שהקדירה יהיה נעשה (נז) ורותח מן החום, וזה אין מצוי כל-כך, על-כן אין לפקפק בזה, ועיין לקמיה בסעיף-קטן סח, ואחר-כך מצאתי בלבוש כדברינו: (סח) מיהו, אם נצטנן, אין נצטנן לגמרי, וכמו שכתבנו למעלה. והטעם: דשייך אחר-כך עוד בישול חדש. ועיין לקמן במגן-אברהם סעיף-קטן לו שכתב, דאפילו בדבר יבש שאין בו מרק דלא שייך בו בישול גס-כך אסור, דכיון שכבר נצטנן בטלה השהיה הראשונה והיו כנותן עתה מחדש בתוך התנור, לזה אסור בכל גווני; וכל זה כשנמנעו עתה במקום שיעל-די החום (ס) יהיה היד סולדת בו. כתבו האחרונים, דבמקום שנתור להחזיר מותר אפילו לסתום פי התנור בדף אחר החזרה, דסתימת הדף לא מקרי הטמנה; מיהו, אם על-ידי סתימת פי התנור יהיה רותח, טוב שלא לסתום, וכנ"ל בסעיף-קטן סז, ודע, דכל זה הוא באין גזלים בווערות בתנור, אבל אם יש שם גזלים בווערות, פשוט במשנה דבאין גרוף וקטום אפילו לבית-הלל אסור להחזיר, ואפילו תנור שלנו דדמי לכירה גס-כן אסור בכל גווני [טו"ן]. ולפי מה שכתב בספר ישועות-יעקב, (סא) דלענין חזרה סגי כשגרוף הגזלים לצד אחד, יש להקל אם גרף הגזלים מבעוד יום שיהיו רק לצד אחד: (סט) אסור להניחו וכו'. דזה מקרי (סב) תחלת הטמנה [דמה שהיה מונח מתחלה בתנור ענין אחר הוא, (סג) וכדלעיל בסעיף-קטן סב], ואין טומנין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, ולכן (סד) אפילו היה עדיין המאכל חם ורותח אסור. ואם

שער הצינן

(נג) שלטי-הגבורים, עיין שם שמוכח כמו שהעתיקנו הטעם: (נד) היינו, אפילו להיש-אומרים דמקיל בסעיף א לענין שהיה דלא בעינן גרופה, בחזרה מורה, וכמו שכתב המחבר שם בהדיא: (נא) מגן-אברהם בשם הרמב"ם: (נו) טורי-הכ: (נז) וחספת-שבת: (נח) אבל ליתן לתוכו מאכלים שלא טמנינו בו, לכולי עלמא אסור בכל גווני: (נע) היינו שהיד סולדת בו: (ס) כמו שכתב הרמ"א בסעיף ה וכן גירסת הגר"א שם: (סא) מה שאין כן לענין שהיה בעיני שגרוף כל הגזלים לחוץ, עיין שם, וכנ"ל ברש"י הסימן: (סב) דרכי-משה ומגן-אברהם: (סג) היינו מה דצינן שם דמכירה להטמנה אחר, והוא בירושלמי סוף פרק כמה טומנין, וכן כתב הגר"א מקורו מזה, ולפלא מה שהביא כאליה רבה שיש מקילין בזה, והלא ירושלמי מפרש הוא: (סד) עולת-שבת ושיא:

הלכות שבת סימן רנג

צ הגהות מרדכי שם

בכרים (יז) ובכסתות (הגה"מ פ"ז). (ע) יש אומרים, דכל שהוא סמוך לחשיכה (עא) או סמוך ל'ברכו', שהוא קבלת שבת לירידן (הגהות מרדכי), (עב) אם הוא סמוך כל-כך שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרחיכה מבעוד יום, דינו כמו (יח) בשבת (עג) עצמו. ויש מקילין בזה. והמנהג להקל, אך (עד) טוב להחמיר במקום שאין צורך כל-כך. ודוקא (עה) על-גבי כירה ממש, * אבל לסמוך, אפילו סמוך לאש (עו) במקום שהיד סולדת בו שרי, אפילו (עז) סמוך (יט) לחשיכה (הגמ"ר והגמ"י). (עח) ובתנור אין (כ) חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אצלו, ודוקא במקום שהיד סולדת בו, אבל אין היד סולדת שם שרי אפילו בשבת, כמו שיתבאר לקמן סימן שיח: ג *המשכים בבוקר וראה שהקדירה תבשילו וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה (עט) ישנה (כז) (פ) *ריקנית (פא) על-פי הכירה, ואז ישים

באר היטב

(יח) בשבת. ואם אינה מבושלת כל-צרכה אסור להחזיר סמוך לחשיכה, אבל חי לגמרי שרי סמוך לחשיכה ממש כמ"ש סי"א. ואין ליטול הקדירה מהכירה וליתנה ע"ג התנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה, מ"א. ועיין ס"ק כ"ו מ"ש"ש לענין תנורים שלנו: (יט) לחשיכה. אפילו נצטנן לגמרי, דאל"כ אפילו בשבת שרי. ועיין סימן שיח: (ז) חילוק. היינו בתנור שכומן התלמוד, אבל כבר כתב הש"ע דתנורים שלנו הם ככירה: (כז) ריקנית. דברי קטנה חדשה לכ"ע אסור, דמלבנה, מ"א:

משנה ברורה

אינו טמון היטב בתוכם, (סז) שהוא פתוח מלמעלה, שרי, דזה לא מקרי הטמנה, כמו שכתב רמ"א בסוף סעיף א בהג"ה: (ע) יש אומרים דכל שהוא סמוך וכו'. כדי להבין דברי היש-אומרים מוכרח אני להאריך קצת. דהנה התוספות והרא"ש וסיעתם הוכיחו דבערב-שבת נמי שייך דיני חזרה, דהיינו אם נטל מבעוד יום מן הכירה או מן התנור, לירידן אסור להחזיר עליו אל-אם-כך הוא גרוף וקטום. והקשו על זה: אם-כן דאסרינן להחזיר אפילו בערב-שבת, אם יסלק הקדירה מן הכירה בערב-שבת בהשכמה לא יהיה יכול

בישול חדש, ועיין סי' שיח. כתב הט"ז: במקום דמותר להחזיר כאן מותר אפילו לטמון פי התנור כרף אחר החזרה, וסתימת הדף לא מקרי הטמנה. וכל זה באין גדלים בוערות בתנור, אבל יש שם גדלים בוערות, זה פשוט במשנה דבאינו גרוף וקטום אפילו לביה אסור להחזירה, ואפילו בתנור רידן דדמי לכירה אסור להחזיר בכל גונו, עכ"ל: (יז) ובכסתות. דגרע מלהחזיר לתנור, דה"ל כתחלת הטמנה, ד"מ, ואם הוא פתוח למעלה מותר, ולא מקרי הטמנה כמ"ש רמ"א, ט"ז:

ביאור הלכה

יוסף, ואילו זה לפי מה שפסק המחבר בשי"ח סעיף ד, אבל לפי מה שביארנו שם דיש הרבה ראשונים שסוברין דכשנתבשל כמאלכ בן דרוסאי תו לא שייך בישול כשהיא רוחתה, ושינתה זה הדין גם-כן לענין חזרה. ומכל מקום קשה להקל, והוא נוגע בענין דאורייתא: * אבל לסמוך אפילו סמוך לאש וכו'. רוצה לומר, וכל-שכן סמוך לכירה. דע, דאפילו חזרה בשבת מותר, וכמה שהוכחנו לעיל בסעיף א בביאור הלכה כדעת האחרונים המקילין בזה, אך גם-כן בתנאי שלא נצטנן לגמרי, דאם נצטנן לגמרי ועתה יוכל לחזור לכיד סולדת בו יש חשש בישול: * ריקנית על-פי הכירה. ואם הקדירה גדולה שסותמת את פי

להחזיר, ואיזה שיעור זמן נתנו חכמים על זה? ומסקי, דאם הוא סמוך לחשיכה כל-כך עד שאם היה קר לא היה יכול להרחיחו באותו זמן, אסור או להחזיר בלא גריפה, דאם יהיה מותר או להחזיר יחזיר גם בשבת, וכולא חדא גזירה היא, ובשבת אסור שמא יחתה. וכל זה הוא דעת היש-אומרים שהזכירו הרמ"א, והיש-מקילין הוא דעת רש"י וסיעתו, דסבירא להו דלא גזרו על חזרה כי אם משחשיכה ולא מבעוד יום: (עא) או סמוך ל'ברכו'. בזמנם היו נוהגים לומר 'ברכו' בהקדם, וקא משמע לן דכיון דעל-ידי 'ברכו' הוא קבלת שבת, הוי כשבת גמור, ובעינן שאותו השיעור יהיה קודם 'ברכו' דוקא. ועיין במגן-אברהם שחולק על זה וסבירא ליה דלא נזכר זה השיעור רק קודם חשיכה ולא קודם 'ברכו': (עב) אם הוא סמוך כל-כך וכו'. היינו, אפילו הוא קודם שקיעת החמה איזה זמן, דינו כמו בשבת. והיינו רק לענין דבעינן גרופה וקטומה כמו בשבת, אבל לענין דעתו להחזיר ושלא ינחנו על-גבי קרקע לא בעינן בזה [תו"ש והג"א בשם הרא"ש]. וחי לגמרי (ס) שרי להחזיר סמוך לחשיכה ממש אפילו לאינה גרופה וקטומה, וכמו שכתוב סעיף א: (עג) עצמו. ודוקא אחר שנגמר כל בישול הקדירה, ומניחה לעמוד על הכירה עד הערב לשמור חומה, בזה הוא דמחמירין אם נטלה שלא להחזירה לשאינה גרופה, (סז) אבל כל זמן שלא נתבשל כל-צרכה, נוטלה והחזירה בכל גונו, ולא שייך למגור יחזירה גם בשבת, דזהו מבשל בשבת, ופשיטא דמזדהר בהכי אפילו אי שרית להחזיר מבעוד יום. (פ) ויש מחמירין גם בזה משום של פלוג: (עד) טוב להחמיר. ולפי זה (עט) אין ליטול הקדירה מכירה וליתנו על-גבי תנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה, דאף התנור שלנו דינו ככירה, הא בכירה גופיה יש להתמיר (ע) לדעה זו: ואם הוא גרוף וקטום מותר אף בשבת: (עה) על-גבי כירה ממש. היינו דבזה יש אסרינן חזרה סמוך לחשיכה, וכנ"ל: (עו) במקום שהיד סולדת בו. דאי אין היד סולדת בו, אפילו בשבת שרי [ב"י]: (עז) סמוך לחשיכה. היינו אפילו נצטנן לגמרי, ואי לא נצטנן לגמרי, אפילו בשבת שרי, וכמו שכתב בסיומן שיח סעיף טו בהג"ה: (עח) ובתנור אין חילוק. היינו בתנור של זמן התלמוד ונכבר כתוב זה בשולחן-ערוך בסעיף א, אלא דשם מיירי לענין שהייה וכאן מיירי לענין חזרה, אבל תנורים שלנו שפתוחים מן הצד הם ככירה [אחרונים]: ג * (עט) ישנה. אבל (על) חדשה אסור, דמתלבן על-ידי החום ונעשית כלי גמורה על-ידי זה, (עז) ובקדירות שלנו שכבר נגמר תיקונן ועשייתן בתנור של יוצרים, אפשר שיש להקל במקום הרחק: (פ) ריקנית. דאם יהיה בה תבשיל (עג) אסור להשימה על הכירה מחמתה גופה: (פא) על-פי הכירה. דהוי ליה כירה כגורפה וקטומה, שהרי הקדירה סותמת את פי הכירה, וממילא מותר אחר-כך להשים עליה הקדירה שהתבשיל בתוכה, וכדלעיל דחזרה על-גבי גרופה וקטומה מותר. (עד) ולפי זה הוא הדין גם בתנורים שלנו כשהאש בתוכה, גם-כן שרי ליתן

שער הציון

(ס) ט"ז ושי"א: (סז) מגן-אברהם ותוספת-שבת: (פ) ר"ש וטור: (פא) ס"ג וסיעתו: (פט) מגן-אברהם: (ע) אבל להיש-מקילין דלית חזרה בערב-שבת (ק) שהייה, מותר אף בלא גרופה אם הוא מבושל כל-צרכו ומצטמק ויפה לו, לדעה שניה הנ"ל בסוף סעיף א; ו לדעה ראשונה שם, על-כ"ל-עוים במצטמק ועד לו שרי [פמ"ג]: (על) לקמן בסיומן תקב, עיין שם: (עג) ותוספת-שבת. ומה שכתבתי דדוקא במקום הרחק, משום היש-אסורין המוכר שם, ודברט בענין שבת החמורה. ועיין בפרי-מגדים: (עג) הג"א: (על) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רנב

מט באר הגולה

קנין יוסף
פירי ב דבבא בתרא
בשם ר"ד הר"ן פורג
דשבת בשם הרשב"א

הקדירה שהתבשיל בתוכה על-גבי הקדירה ריקנית. *ויזהר (פב) שלא ישים קדירתו על-גבי קרקע, (פג) ושתהיה רותחת (וכבר נתבאר שנוהגים להקל אף אם נתנה על-גבי קרקע): ד' ייש למחות ביד (פד) הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק (ועיין לקמן סימן שיח): ה' ימותר לתת (פה) על פי קדירת חמין בשבת תבשיל שנתבשל מערב-שבת (פו) כל צרכו, כגון (פז) פאנדי"ש וכו' וכו', לחממן, לפי (פז) שאין דרך בישול בכך. (פח) אבל להטמין באר היטב

(כז) פאנדי"ש. עיין סימן שיח סעיף טו:

ביאור הלכה

כל הכירה, אסור, דעל-ידיה מכה את חום האש שבכירה: * ויזהר שלא ישים וכו'. דאם הניחן על-גבי קרקע אין על זה שם חזרה כשרוצה להניחה אחר-כך, וכתחלת הנחה דמיא דאסור אפילו על פי כירה גרופה וקטומה, ואפילו הרמ"א מודה דהנחה בשבת לכתחלה אסור. ולכאורה סותר המחבר את עצמו, דלקמן בסעיף ה העתיק לדינא את דברי הרשב"א שהובא בבית-יוסף בשם הר"ן פרק כירה, שכתב בשמו שם דמותו ליתן לכתחלה בשבת, וחס שהקדירה התחממה עומדת על האש, כיון שהיא מפסקת ומעמיד הקדירה עליה אין דרך בישול בכך, ועדיפא מכירה גרופה וקטומה, והוי כמעמיד נגד המדורה דמותו אף בשבת אם היה מבושל כל-צרכו וועיין לקמן בסמין שיח סעיף טו וכהג"ה פרטי דין זה]. ומצאתי בגדול מרובה שדחק בו וכתב דאפשר דהמחבר סמך עצמו על סברת הר"ן, דכיון שאין פאנדי"ש¹ דרכו לאפותו על-גבי כירה יש להקל בזה, עיין שם, והוא דוחק גדול, דהמחבר לא כתיבא ליה כלל שיטת הר"ן לדינא, וכמו שכתב המגן-אברהם, וכן מוכח מביאור הגר"א בסעיף ה דטעם השולחן-ערוך, וסבירא ליה כשיטת הרשב"א הנ"ל, עיין שם. אחר-כך מצאתי בפרי-מגרים שישב זו הקושיא בטוב טעם, והוא, דבסעיף ה שאייר בעומדת על-גבי קדירת חמין או תבשיל, לא נחשב כלל כעומד על-גבי כירה ולהכי מותר אף ליתן לכתחלה בשבת, מה שאין כן בענינו

משנה ברורה

למעלה על-גבי מעזיבה שעל התנור, כיון שהמעזיבה מפסיק בין הקדירה ובין האש, והוא הדין כשנותן לתוך הקאכלייץ² שבתנור; אכן במהרי"ל איתא דצריך להפסיק שם על המעזיבה באיזה עץ או דף (עט) להכירא וישים הקדירה עליה, וכן משמע בסוף הסימן ברמ"א. ועיין במגן-אברהם בסוף סימן רנט בדיני שהייה והטמנה שהעתיק גם-כן כמהרי"ל, ומשמע שם דעל-ידי היכר דבר המפסיק מותר אפילו ליתן לכתחלה בשבת, ועיין כחידושי רבי עקיבא איגר שם; (עו) וכל זה כשהתבשיל עדיין חם שלא נצטנן, דאי לאו הכי אסור משום בישול אם יוכל להתחמם שהייה היד סולדת בו: (פב) שלא ישים וכו'. וכדלעיל בדיני חזרה: (פג) ושתהיה רותחת. עיין לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן נד, דנהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי: ד' (פד) הנוהגים להטמין. רוצה לומר, שמכניח מבעוד יום מים חמין פן יצטרך לערות אותן לתוך התבשיל, ודעת השולחן-ערוך למחות בזה, דפעמים, אחד היד סולדת בו והשני אין היד סולדת בו, וכשמערה אחד לחבירו מתבשלים זה עם זה. ועיין

(עו) באחרונים שכתבו, דלפי מה שיבואר לקמן בסימן שיח סעיף טו בהג"ה, דאנן נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי, אפילו בדבר לח אין בו משום בישול עוד, אם-כן אפילו אם אחד אין היד סולדת בו ויתחמם על-ידי התערובות, גם-כן שרי, וכן הוא מעשים בכל יום שנותנין לתוך הקערה קטניות ומעירין עליהן מכלי ראשון רוטב של בשר, ואם-כן כיון (עט) שהקטניות בכלי שני והעירוי הוא מכלי ראשון הוי ליה בישול, אלא על-כרחך דכיון שלא נצטנן לגמרי לא שייך בו בישול. ואפשר שזהו כיון הרמ"א במה שכתב: ועיין לקמן בסימן שיח, והיינו דאין להחמיר בהדרב. ומכל מקום משמע ממגן-אברהם (עט) במסקנתו, דאף שאין למחות ביד הנוהגים להקל, טוב יותר לנהוג שלא לערות הרותחות מן הכלי ראשון לקערה על מה שכתובו כי אם בכך. ואם הקטניות (פ) עם המרק שבקערה נצטנן לגמרי, בוודאי יש מדינא ליהור שלא לשפוך עליהם מכלי ראשון כי אם על-ידי כף: ד' (פה) על פי קדירת חמין. אפילו (פג) היא עומדת על האש: (פו) כל צרכו. דע, דדעת הרשב"א, דדבר שכבר נתבשל, אפילו אם נצטנן אחר-כך לגמרי, תו לית ביה משום בישול אפילו הוא דבר שיש בו רוטב; אבל השולחן-ערוך סתם לקמן בסימן שיח סעיף ד כדעת הרא"ש שסובר, דבדבר שיש בו מרק אם נצטנן יש בו אחר-כך עוד משום בישול, והכא בפאנדי"ש דמקיל השולחן-ערוך לחממן (פז) ואפילו אם יהיה היד סולדת בו, (פח) משום דהוא דבר שאין בו רוטב (כי פאנדי"ש הוא לחם אפוי הממולא בבשר) ולכולי עלמא לית ביה משום בישול אף אם נצטנן לגמרי, כמו שכתב סימן שיח סעיף טו: (פז) שאין דרך בישול בכך. רוצה לומר, (פד) דאף דקיימא לן שאסור ליתן לכתחלה בשבת על הכירה אפילו נתבשל כל-צרכו והוא דבר חם, וגם הכירה גרופה וקטומה; התם הטעם משום דנראה כמבשל בשבת, דרך בישול בכך, אבל הכא אין דרך בישול בכך על-ידי הפסק קדירה, ואין נראה כמבשל; (פה) ואם יש בה הנראה שומן שנקרש, ייך להחמיר משום נולד, שנימחה השומן, כמו שכתב סימן שיח סעיף טו בהג"ה, עיין שם: (פח) אבל להטמין וכו'. רוצה לומר, דאם קדירת החמין או המיחם היה מכוסה למעלה בבגדים, (פז) אפילו אם אין אש תחתיה גם-כן אסור להטמין הפאנדי"ש תחת הבגדים משום איסור הטמנה, (פז) דקיימא לן דאסור להטמין בשבת אפילו תבשיל שהוא מבושל כל-צרכו וחס ואפילו בדבר שאין

שער הציזון

(עט) שאינו חפץ בחום הרכה, ולא יבוא לחתות באש שלמטה לחם התנור: (עו) מגן-אברהם: (עו) מגן-אברהם וש"א: (עט) דאף שהקטניות הוא דבר יבש וכו' לכולי עלמא אין בישול אחר בישול אפילו נצטנן לגמרי, מכל מקום על-ידי-רוב יש בו מרק גם-כן [פמ"ג]: (עט) מעצתו שיעץ לבסוף ליתן הקטניות לתוך הרוטב שבקערה ולא להיפוך, והיינו דדרך הקטניות ליתן על-ידי כף, כמו שכתב המגן-אברהם בסימן שיח סעיף-קטן מדו [נכתובם נדחקו בדבריו]. עוד כתב המגן-אברהם שלא להגיס בכף, ולא העתקתי, יען רשם נפסק בטיט והרבה אברוינים שאין צריך ליהור בזה, רק הרחקה יתירא בעלמא: (פג) דבלא מרק לא שייך בו בישול אפילו נצטנן לגמרי וכו' [מ"א]: (פג) בית-יוסף בשם הר"ן: (פז) גם זה שם: (פז) מגן-אברהם: (פז) עיין בחידושי הרשב"א ובביאור הגר"א: (פה) מגן-אברהם ומסימן שיח: (פז) דאם היה אש, גם הקדירה. שלמטה אסור להשהותה תחת הבגדים, וכדלקמן בסימן רנו סעיף ח, וכן כתב הפרי-מגרים: (פז) לקמן בסימן רנו, עיין שם:

תרגום: 1 מברואר במשנה ברורה סוף סעיף-קטן פו. 2 מין תנור חימום שהיו מעליו או כעובדי-דפונותיו כתי-קיבול.

הלכות שבת סימן רנג

תחת הבגדים הנתונים על-גבי המיחם, ודאי אסור: הגה והוא הדין (פט) שאסור להניחו על-גבי כירה אפילו גרופה וקטומה, דלא התירו אלא חזרה וכדרך שנתבאר. ויש מתירין (צ) ליתן לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום, דמאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו רק הבל מעט ואין לחוש לבישול (כל-בו), *ובלבד שלא נצטנן (צא) לגמרי, ויש מחמירין (צב) בזה, ואם החום כל-כך בתנור שהיד סולדת בו, אסור. ועיין לקמן סימן שיח. (צד) וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לאיני-יהודי לעשות, לכן אסור לומר לאיני-יהודי (צה) *להחם הקדירה אם נצטנן, ואם עשה כן אסור לאכול (צו) אפילו צונן (כ"ו) והרש"א כתשבה. אמנם אם לא נצטנן כל-כך, (צז) שעדיין ראויים לאכול, אם חיממו אותה האינסי-יהודים (צח) מותרין לאכול. (צט) לכן נוהגים שהאינסי-יהודים מוציאים הקדירות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליו,

משנה ברורה

מוסיף הבל: (פט) שאסור להניחו. והנחה לכתחלה בשבת אסור אפילו הוא עדיין רוחח ומצטמק ורע לו [הג"א]: (צ) ליתן לתוך וכו'. היינו, שנתון בשבת בבוקר בתוך התנור התבשיל שנתבשל כדי שיתחמם, דאף שבתוך התנור והכירה קיימא לן דאפילו גרופ וקטום אסור להחזיר, דאינו מותר רק על-גבה, הכא אחר שלא הטמינו בו חמין לשבת רק אפו בו מבעוד יום, אין בו למחר רק חום מועט (פס) ואין נראה כמבשל על-ידי זה. ומשמע דאם היה טמון בו חמין מבערב, דנפיש הבליה דתנור, היה אסור ליתן בו בבוקר התבשיל שנתבשל כדי להתחמם. וכל זה הוא להכלי-בו, אבל בדרכי-משה וכן מהרמ"א לעיל בסעיף ב בהג"ה מוכח דנוהגים להקל להחזיר לתוך התנור בכל גונו, אלא שמסיים שם דטוב להחמיר: (צא) לגמרי. דאם (פט) היה התבשיל מצטנן לגמרי, קיימא לן דיש בו עוד משום בישול ואסור להניח אפילו בתנור כזה, דשמא יגיע התבשיל עד שיהיה היד סולדת בו: (צב) בזה. טעמם, (ס) חזרה לתוך התנור לעולם אסור, בין אם החום שבתנור רב או מעט, (סג) דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים; (סד) ומיהו, דוקא כשיש חום בתנור שהיד סולדת בו, דאי לא הכי אין עליו שם תנור שהוסק כלל: (צג) ואם החום כל-כך וכו'. צריך לומר:

ביאור הלכה

שהקדירה ריקנית ועומדת רק לסתום את חום הכירה שלא יהיה כל-כך חום, נעשית הכירה על-ידי-הו רק כשאר כירה גרופה וקטומה דאסור ליתן עליה בשבת תבשיל לכתחלה, וכאמרא אם היה עומד שם מבעוד יום קדירה שיש בה תבשיל היה מותר ליתן עליה לכולי עלמא קדירה זו אף בשבת לכתחלה: * **ובלבד שלא נצטנן לגמרי.** עיין במגן-אברהם שכתב: ואפילו דבר שאין בו מרק דלית ביה משום בישול, אסור אם נצטנן, דהוי ליה כמניח הכירה לכתחלה בשבת דאסור, דלא התירו אלא חזרה, עד כאן לשונו. וכונתו, הדלא קאי על פאנדייש¹ הכתוב למעלה, דהוא דבר שאין בו מרק, בזה קיימא לן דאין בישול אחר בישול אפילו בנצטנן לגמרי, וכנ"ל בסעיף-קטן פו, ולזה תירץ דאסור בזה משום דהוי ליה כמניח הכירה לכתחלה, וחייש בזה דין חוש. אבל בביאור הגר"א כתב: **ובלבד כנ"ל, ורוצה לומר הוה טעם כמו שכתב בריש סעיף ב** דבני דבעינן שיהא רוחחת דוקא, וכמו שפירש הגר"א שם הטעם, דאם נצטנן יהיה עוד בישול, עיין שם, וכן משמע להמעין בדרכי-משה שכתב דדבר צונן נוהגין כהבית-יוסף וחוששין להחמיר, ומזה נובע דברי הרמ"א בהג"ה זו, וידוע ובעת הבית-יוסף שמחמיר, משום דבעינן שיהא רוחחת, וכמו שהקשה הבעת-בית-יוסף בצעמו בתחלה, וטעם שיהא רוחחת הכתוב בסעיף ב הלא באר שם הבית-יוסף בצעמו דאי לא הכי יהיה שייך עוד בישול, עיין שם, מכל זה מוכח שהפירוש הוא כהגר"א; ומה שהוקשה להמגן-אברהם הדלא קאי על פאנדייש דהוא דבר יבש, פשוט דהרמ"א כלל בהיש-מתירין גם דבר שיש בו מרק, ועל זה קאמר 'ובלבד': * להחם הקדירה. ואפילו דבר יבש שנתבשל מכבר ונצטנן

(ג) שאם החום וכו', דאי לא הכי, אפילו להיש-מחמירין שרי, וכן סתם הרמ"א לעיל בסוף סעיף ב בהג"ה: (צד) וכל הדברים וכו'. היינו, (גד) אפילו דברים שאין בהם רק איסור דרבנן: (צה) להחם הקדירה. אפילו (ס) אם לא יתנה על-גבי האש או הכירה ממש, דשוב אין בזה משום איסור חזרה, אף על-פי-כך אסור משום איסור בישול כיון שנצטנן לגמרי, כמו שכתב סימן שיח סעיף ד וסעיף טו בהג"ה, עיין שם. ומכל מקום, כתבו המגן-אברהם ושאר אחרונים, דבדיעבד יש להחזיר התבשיל (ל) באופן זה שלא העמידו על האש ממש כי אם על התנור, מאחר דיש פוסקין שמתירין אפילו לישראל לעשותו לכתחלה, כמו שכתוב שם בסעיף טו בהג"ה: (צו) אפילו צונן. אף דלא נהנה ממלאכת איני-יהודי, (ל) מכל מקום קנסוהו שימתין עד לערב בכדי שיעשה, והואיל ונעשה מלאכה על-ידי ציוויו. (מ) ואם עשה האיני-יהודי כן מ עצמו תבשיל ישראל, שרי לאכול צונן, כיון שאין נהנה ממלאכתו כלל ולא היה רוצה בכך, אם-כן לא על כפינה לאסור על ישראל, (מג) אלא שיהא, אם ישראל רוצה לשתות, ומה נתנה לשיעורים הוא זה, ולכן אף-על-גב (מ) שנתנה מהחמיר * שרי בדיעבד, כיון שהיה יכול לאכול בלא החמיר *; (ק) ואפילו העמידו האיני-יהודי על-גבי האש ממש בציוויו, אף-על-פי-כך אין לאסור התבשיל בדיעבד: (צח) מותרין לאכול. ואפילו חימם האיני-יהודי תבשיל ובשר (ק) ביחד, והתבשיל לא היה מתחלה ראוי לאכול מחמת צנינותו, אף-על-פי-כך לא נאסר הבשר, כי הוא היה ראוי לאכול אף בצונן: (צט) לכן נוהגים. אדלעיל קאי, ופירושו, (ק) דכיון שאסור לומר לאיני-יהודי להחם, לכך נוהגים שהאיני-יהודי נותן התבשיל (ק) שנתקרה לגמרי על התנור

שער הציון

(פ) ראף שיש חום שהיד סולדת בו, מכל מקום אין דרך לבשל בתנור כזה שחומה הוא רק מאפיה דאתמול: (פט) עיין בביאור הלכה: (ס) מגן-אברהם: (סג) בית-יוסף: (סד) כדלקמיה: (סז) הגר"א, וכן נראה, דאי לא הכי, אם-כן יהיה משמע דלדעה המחמרת אסור בכל גונו, ואין טעם לזה, וכבר הקשה באמת כל הפרי-מגרים; וגם, דאם נימא דלהמחמירין, והוא דעת הבית-יוסף, אסור אפילו אין היד סולדת בו, לא יצדק דאיתנו על זה מה שכתב דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים, ומה נתנה לשיעורים הוא זה, ולא דואי הדחל-בו שמקיל מיירי אף באופן זה שהיד סולדת בו, ואפילו הכי שרי משום דחומו מעט, ועל זה הקשה דלא נתנו דבריהם לשיעורים; ואף דשאר אחרונים לא נחתו לזה, העיקר כהגר"א: (ז) הגר"א, עיין שם, דאסור אמירה לאיני-יהודי הוא אפילו באיסור דרבנן: (ס) אלא על-גבי התנור, וכל כיצא בו שהוא תולדת האור: (ס) דאם העמידו על-גבי האש יש בזה איסור לכולי עלמא משום חזרה, ואסור אף בדיעבד כשעשה זה על-ידי האיני-יהודי; ואף דזה הוא רק איסור דרבנן, אין לחלק בזה, כיון שהוא נהנה מגוף המלאכה שעשה האיני-יהודי, כן כתב הפרי-מגרים (בביאור דברי המרדכי שהובא במגן-אברהם), וכן הסכים הגר"א בביאורו לדינא שאסור דרבנן על-ידי איני-יהודי אסור בדיעבד אף בצונן: (צט) לכן נוהגים. (ל) בית-יוסף בשם רשבי"א: (מ) אליה רבה ותוספת-שבת: (מג) דרכי-משה: (ק) כן מוכח מהגר"א: (ק) שולחן עצי שטים: (ק) אגודה: (ק) מגן-אברהם: (ק) לבוש

תרגום: 1 מבואר במשנה ברורה סוף סעיף-קטן פו. * כונתו: מהחמיר.

הלכות שבת סימן רנג

נא

(ג) ומבערת השפחה אחר-כך התנור הוא ועל-ידי-זה הקדירות חוזרים ונרתחים, אבל על-ידי ישראל (ק) אסור (כז) [מן] בכי האי גוונא (תרומת הדין). אבל אם הקדירות (קא) עדיין חמין, (קב) מותר (כס) להעמידן (קג) אצל (כו) תנור בית החורף, מאחר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה, וסמיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה

באר היטב

(ג) ומבערת. פי' כיון דאסור אמירה לא"י להחם, אס"כ אסור לומר לא"י להעמיד התבשיל שנתקרר על התנור שהוסק, ולכן נוהגין שהאינס-יהודים נותנין התבשיל שנתקרר לגמרי על התנור קודם שהוסק, מ"א. וט"ז חולק על היתר זה וכתב שאין לבעל-נפש לסמוך על היתר זה, עיין שם באור: (כז) ככה"ג. דה"ל כאחד נותן הקדירה ואחד נותן האור דהראשון פטור אבל אסור, משא"כ באמירה לא"י דשרי, רהא עיקר כוונתו להחם הבית דשרי כמ"ש ס"ס רע"ו. ומה נ"ל היתר, שאם נתן הא"י מים לתוך הקדירה הקבועה בתנור ונתחממו, שמוחר הישראל ליהנות מהם להדיח בהם כלים, ואפשר דאפילו נתן הא"י המים אחר שהוסקו כשהכלים מלוכלכים בשומן נ"ל דאסור לשפוך רותחים עליהם, ובשם מהר"פ מ"כ שמוחר כיון שאינו מכויין אלא לצחצוח, ול"נ שיניח הכלי תוך המים ולא יערה עליהם, מ"א: (כס) להעמידן. אפילו ישראל: (כו) תנור. אבל עליו אסור כיון שאינו גרוף וקטום, ובתנורים שלנו שרי ליתן אפילו האש בתוך התנור כיון שיש מעזיכה המפסיק בין האש, וב"כ מהר"ל, אם הונח עץ או דף על התנור מותר להניח עליה קדירה. ונקוט האי כללא בידך, דכל הנך שריותא המזכירים בסיומן זה אינו אלא בתבשיל חם, אבל בתבשיל קר או שאר דברים קרים עיין סי' שיח איזה אסור משום בישול דאורייתא, מ"א, ועיין ס"ס ת"ט בקיצור דינים:

שערי תשובה

המכבש בשבת שרי, דהא יכול ללבשו בלא זה, ע"ש: [כז] ככה"ג. עיין בה"ט. ועיין שר"ת בית-אפרים סימן כא, דקארו"ע מבושלת צוננת שהעמידה המשרתת ישראל בשבת על תנור בית החורף קודם שהוסק מותר לשתותה, רק שיזהיר על להבא שלא יעשו כן. וע"ש דאין ראייה מהך דאחר נותן הקדירה, דהתם הישראל שהוא ברחיבא נותן את האור הלכך יש כאן פטור אבל אסור, משא"כ היכא שהא"י הוא הנותן האור, וקצת י"ל דגרע אם הא"י המסיק הוא בעצמו מעמיד קודם הסקה שאז דעתו בהסקה זו על חימום התבשיל, אלא שיש לומר שאין כוונתו רק לחמם אבל לא שיגיע לשיעור בישול, ע"ש:

אבל ישראל אסור ליתן המים אפילו קודם שהסיקו: מיהו כשהכלים מלוכלכים בשומן נ"ל דאסור לשפוך רותחים עליהם, ובשם מהר"פ מ"כ שמוחר כיון שאינו מכויין אלא לצחצוח, ול"נ שיניח הכלי תוך המים ולא יערה עליהם, מ"א: (כס) להעמידן. אפילו ישראל: (כו) תנור. אבל עליו אסור כיון שאינו גרוף וקטום, ובתנורים שלנו שרי ליתן אפילו האש בתוך התנור כיון שיש מעזיכה המפסיק בין האש, וב"כ מהר"ל, אם הונח עץ או דף על התנור מותר להניח עליה קדירה. ונקוט האי כללא בידך, דכל הנך שריותא המזכירים בסיומן זה אינו אלא בתבשיל חם, אבל בתבשיל קר או שאר דברים קרים עיין סי' שיח איזה אסור משום בישול דאורייתא, מ"א, ועיין ס"ס ת"ט בקיצור דינים:

משנה ברורה

קודם שהוסק, שאז ליכא שום איסור כיון שאין שום אש בתנור, ומה שמסיק אחר-כך את התנור, עיקר כוונתו אינו אלא לחמם בית החורף דשרי ונהכל חולים הם אצל צנייה, וכמו שכתוב בסוף סימן רע"ו ולא לחמם את התבשיל, ואף דהוי פסיק רישא לגבי התבשיל שנתחמם ממילא, מכל מקום באמירה לאיני-יהודי דהוי שבות דלית בו מעשה לא מחמירין כולי האי ושרי אף בפסיק רישא. ודע, דכל זה באייבלי"ך שבתנור בית החורף שלנו, שאין דרך לבשל בחול למלעלה על-גבי התנור, לכך נובל לומר דאין עיקר כוונת האיני-יהודי בההיק רק לחמם הבית ולא לבשל הקדירות שעומדות מלמעלה על-גבי התנור, אבל התנורים שקורין ענגליש"ע קייכ"ץ, שדרך הכל לבשל בחול על גביהן מלמעלה, איסור גמור יש בזה להעמיד המאכל לחמם על-ידי האיני-יהודי

ביאור הלכה

לגמרי, אף דאין בו משום חשש בישול עוד, כמו שכתוב בסיומן שיח טע"ף טו, אפילו הכי אסור לחממו בתנור אפילו על-ידי איני-יהודי נדאף דתנורים שלנו הם ככירה, הלא גם על-גבי כירה אסור בחזרה כשאינה גרופה, ואפילו כשהוא חם אסור, ולדעת המגן-אברהם בסעיף-קטן לו, גם בגרופה אסור כשנצטנן לגמרי, דהוי ליה כמשיב לכתחלה, ואפילו דיעבד אסור גם בזה כשהוא חם עדיין, וכשיהיה צונן מתיר בזה הפרי-מגדים בסעיף-קטן לו, עיין שם, ובסעיף-קטן לח כתב דכיון דקיימא לן דשבות דשבות לצורך שבת שרי לכתחלה, ובדבר יבש אין בו רק שבות דחזרה, אפשר דהמקיל בזה על-ידי איני-יהודי אין גוערין בו. ועיין לקמן בסיומן שיח בסופו מה שכתב השערי-תשובה בשם מהרי"ט להקל בדבר יבש שאין בו מרק ליתנו תוך התנור על-ידי איני-יהודי אף לכתחלה, ובסיומן זה משמע מכמה פוסקים דאין סוברין כן, ועיין במגן-אברהם סעיף-קטן לו ובחוספת-שבת, ומכל מקום נראה דיש לסמוך עליו לצורך שבת להקל בזה, וכנ"ל בשם הפרי-מגדים. ובבריי"ט

אפילו קודם הסקה, דוודאי כוונת האיני-יהודי בההיק אחר-כך גם בשביל בישול הקדירות [נספר טוב טעם ודעת מהגאון מהרש"ק בסיומן קעה, וכן כתב בשו"ת בית-שלמה חלק א סימן נה, וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב מהדורו ג חלק ג סימן ג, שחלילה לעשות כן. ועיין ביאור הלכה: (ק) אסור בכי האי גוונא. רוצה לומר, להושיב הקדירות אצל תנור בית החורף או עליו אפילו קודם ההיסק, (קס) דהוי ליה כאחד נותן הקדירה ואחד דהראשון פטור אבל אסור, מה שאין כן באמירה לאיני-יהודי דשרי, דהא עיקר כוונתם לחמם הבית דשרי. (קי) ומהו נראה היטב, שאם נתן האיני-יהודי מים לתוך הקדירה הקבועה בתנור ונתחממו, שמוחר הישראל ליהנות מהם להדיח בהם כלים, ואפילו מותר לצוות לו בזה, דקל-וחומר הוא: דהא בתבשיל כשנותנו על-גבי התנור כוונתו לחממו ואפילו הכי שרי, כל-שכן כאן, שאין כוונתו לחמם המים אלא שלא יבקע הקדירה; ואפשר דאפילו נתן האיני-יהודי המים אחר שהוסק, שרי גם-כן מטעם זה, (קיז) ומכל מקום, לומר לאיני-יהודי נראה לאסור אחר שהסיקו, אבל ישראל אסור ליתן המים לתוך הקדירה (קט) אפילו קודם שהסיקו האיני-יהודי. והא דמתירין להדיח כלים במים שנתן האיני-יהודי להקדירה, (קט) דוקא כשאינם מלוכלכים בשומן, דאי לאו הכי אסור לשפוך הרתחים עליהם משום שממחה השומן והוי נולד, כמו שכתוב סימן שכ סעיף יד, אלא יניח הכלי תוך המים ולא יערה עליהם, (קי) דזה שרי משום דלא קעביד מעשה: (קא) עדיין חמין. אפילו (קיב) אין היד סולדת בהן: (קב) מותר להעמידן. אפילו ישראל, ואפילו (קיג) לאחר שהוסק: (קג) אצל תנור בית החורף. אבל עליו, וכל-שכן בתוכו, אסור, כיון שאינו גרוף וקטום. (קיג) ואפילו קודם היסק אסור ליתן עליו, משום חשש שמא יחתה אחר-כך בנחלים להרבות חומו, שהקדירות שלמעלה יהיו נרתחים. (קיד) והעולם נהגו היתר ליתן עליו קדירות חמין קודם היסק, ויש להם על מה שיסמוכו, וכמו שכתבנו לעיל באות פא, עיין שם, (קטו) אבל אחר היסק לא ינהג כן, רק צריך ליתן איזה דף או עץ תחת הקדירה להכירא, וכנ"ל בשם מהרי"ל:

שער הציון

ועולת-תמיד ומגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת, דלא כט"ז. ואף שהג"א גס"כ החמיר בנצטנן לגמרי, מכל מקום הנהגה להקל בכל אלו הגדולים בוודאי אין למחות: (קס) תרומת-הדין: (קי) הן מגן-אברהם ושא"א (קי) אליה רבה: (קס) מגן-אברהם. ונתן טעם, דהוי פסיק רישא; וכני יודע מה שיך פסיק רישא בראשון הנותן הקדירה, יותר היה ליה לומר משום דהוי אסור בלא אחר נותן המים ואחד נותן האש, דהנותן המים פטור אבל אסור: (קט) מגן-אברהם ושא"א: (קי) אחרונים: (קיב) אליה רבה: (קיג) דהא הטעם הוא משום חזרה: (קיג) מגן-אברהם: (קיד) מגן-אברהם: (קטו) מגן-אברהם פה ובקיצור דיני שהייה והטמנה, עיין שם:

תרגום: 1 בית-החורף — תנור גדול מאד הבנוי בכנין ומיועד לחימום הבית, ויש לו תוך לאש ולעצים, ותוך למעלה מהאש בתוך הקיר, והוא הנקרא אייבלי"ך. 2 תנור חימום אנגלי.

הלכות שבת סימן רנג רנד

(קד) כדין גרופה לקטומה לענין תנינה עליה. (קה) *וכבר נתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפילו הניחה על-גבי קרקע, והוא הדין *לסמוך לתנור שאינו גרוף וקטום, הואיל והקדירה עדיין חם ומבושל כל צרכו, וכן המנהג פשוט להתיר. ועיין לקמן סימן שיח:

רנד דיני תבשילין המוכנים מערב-שבת כדי להיגמר בשבת, ובו ט' סעיפים:

א *אף-על-פי שבשר חי (א) מותר להשהותו, הני מילי בקדירה, (ב) *אבל בצלי (ג) שאצל (ה) האש (ד) אסור להניחו סמוך לחשיכה, א שבת י"ח

באר היטב

(ה) האש. משמע דבצלי קדר שרי, מ"א:

משנה ברורה

(קד) כדין גרופה וכו'. רוצה לומר: וכי היכא דהתם מותר להחזיר אפילו בשבת, הכא נמי מותר לסמוך בכירה ותנורים שלנו אף כשאינו גרוף: (קה) וכבר נתבאר וכו'. הוא ענין בפני עצמו, ורוצה לומר: כי היכי דלענין חזרה על-גבי גרופה נתבאר לעיל דמותו אפילו הניחו על-גבי קרקע מקודם, הוא הדין לענין לחזור ולסמוך אצל תנור שאינו גרוף הנזכר לעיל, אפילו אם העמידו מקודם על-גבי קרקע גס-יכן מותר:

א אף-על-פי וכו'. עיין בבאיור הלכה שהבאנו סוגית הגמרא בקיצור לבאר דברי המחבר והרב באלו השתי סעיפים: (א) מותר להשהותו. היינו, שמוותר ליתן לכתחלה להשהות על-גבי כירה ותנור אפילו אם אינם גרופים וקטומים, דכיון שהוא חי מטיח דעתו ממנו עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי, וכנ"ל בריש סימן רנג:

(ב) אבל בצלי. אפילו (ה) אם צולה את הצלי בתנור, והתנור מכוסה אך שאינו טוח בטיט, חיישינן שיגלה הכיסוי ויחתה שם בגחלים: (ג) שאצל האש. לאפוקי צלי קדר, (ד) דינו כבקדירה ומותר להשהותו בחי. גם (א) מיעט המחבר בזה אם נותנו על-גבי האש ממש, דשם אפילו בבשר גדי אסור, וכדלקמן בסעיף ב, עיין שם הטעם: (ד) אסור להניחו. אם לא (ז) שיש שהות מבעוד יום להיות נצלה כל-כך שיהיה מצטמק ורע לו, והוא לדעה ראשונה המבואר בריש

ביאור הלכה

מצאתי בשם אחד מן האחרונים שמצד אפילו בדבר שיש בו מרק להקל להחם על-ידי אינריותו אם נצטנן, אם אינו נותן על-גבי האש או הכירה ממש, שסומך על הפוסקים שסוברים דאין ביטול אחר ביטול אפילו אם נצטנן. וצריך עיין אם יש לסמוך על זה, דמסימן זה לא משמע כן, אך אם הוא לצורך שבת ואין לו עצה אחרת אפשר דיש לסמוך על זה: * וכבר וכו'. עיין בבית-מאיר שנתקשה מאד, מה ענין הנחה על-גבי קרקע לכאן, ולפי מה שכתבנו ניחא: * לסמוך וכו'. הגה לפי מה שביאר הגדול מרכבה בריש הסימן את דברי המגן-אברהם בסעיף-קטן ה, מוכח דהרמ"א קאי על סמיכה לכתחלה בשבת, והוה דוחק: אחד, דמאי קאמר הרמ"א 'והוא הדין לסמוך', דמאי שייך סמיכה לכתחלה לענין הנחה על-גבי קרקע? ועוד, דהאי ענינא קאי לענין חזרה. שמוציאן בשבת בבוקר מן התנור שהטמינם ומרשיבין אצל תנור בית התורף בעודם חמים. ויהוה נכון כמו שמפרש בחידושי רבי עקיבא איג"ר שם, דהרמ"א מיידי לענין חזרה, ועל-כרחן שמפרש דברי הרמ"א כמו שביארנו:

* אף-על-פי וכו'. כדי שיתבאר לך היטב דברי המחבר והרב באלו השתי סעיפים, אקדים דברי תוספת-שבת שהעתיק דברי הגמרא והפוסקים בקצרה. גרסינן בש"ס י"ח עמוד ב: והשתא דאמרת כל מידי דקשיא ליה דקא לא מיגליא ליה, דגדיא, בין שריק [שטח פי התנור בטיט סביב] ובין לא שריק שפיר דמי, דברחא, והיינו עז, ושריק, נמי שפיר דמי; דברחא ולא שריק, רב ירמיה אסר ורב אשי שרי. וכתבו הפוסקים דקיימא לן כרב ירמיה. וקפרינן הגמרא: ולרב אשי דשרי, והתנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיעזלו מבעוד יום, וקמטני: התם בשר צולה אנומרי, עד כאן [ונכתבו המפרשים, דרב ירמיה נמי מודה לתירוק זה לפי המסקנא]. וכתבו התוספות והרא"ש (בצלי איירי, ולהכי

ברחא ולא שריק אסור אפילו חי [אף דבקדירה חייאת מותר ליתן לכתחלה סמוך לחשיכה], משום דבצלי בלא קדירה מתבשל מהרה שיהיה ראוי לאכילה בלילה, ושמא יחתה. והנה לדעת הרמב"ם והמחבר, עיקר הטעם דשרי בגדי בין שריק ובין לא שריק, משום שאינו צריך רק לחמימות מעט לכך לא חיישינן שמא יחתה, שאם יחתה יתחרך, ולכן אפילו הוא חוץ לתנור סמוך לגחלים ליכא למיחש שמא יחתה, מטעם זה; מיהו, היינו דוקא אם הוא סמוך לגחלים, אבל אם הוא מנות על הגחלים ממש, אף בגדי אסור, דכיון שהוא מנות על הגחלים ממש בוודאי אינו חושש על מה שיחתרך, כי תפץ הוא שיעלה מהרה באיזה אופן שיהיה, אך בשמנתו על הגחלים ממש ונצלה מבעוד יום כמאכל בין-דרוסאי, שרי גם לדעה ראשונה דברישי סימן רנג דסבירא ליה דגבי תבשיל לא מהני כמאכל בין-דרוסאי, כמו שנתבאר שם, אבל בצלי המנות על הגחלים דאי שרי כשהוא כמאכל בין-דרוסאי, דבכהאי גוונא דאי לא יחתה אחר מאכל בין-דרוסאי, מחושש לפסידא דצלי שלא יתחרך כיון שנתנן נצלה כמאכל בין-דרוסאי. ובכשר שור ועז סקירה להו לרמב"ם והמחבר דשרי כמאכל טוח בטיט והוא תנור, מטעם דודאי לא יפתח התנור לחתוי, דאכל יפתח התנור ויחכנס הרוח ויקשה הבשר ויפסד, ולכן אף דצלי מנות בקדירה, כגון צלי קדר, דאז אינה מתקשה, אם הוא חי לגמרי שרי, כמו שכתוב בריש סימן רנג, אבל אם נתבשל קצת אסור אפילו הוא על-קרדו, כיון דאינו מתקשה יש לחוש פן יפתח התנור ויחתה. ולפי זה, הא דמטני: התם בבשרא אנומרי, היינו כגון שמונת על הגחלים ממש, כמו שכתב סעיף ב, דבכהאי גוונא אין חושש לחירוק רק שיעלה מהרה, ולכן לא שרי אלא כמאכל בין-דרוסאי דוקא, וכשהגיע למאכל בין-דרוסאי שרי לכולי עלמא אף לדעת הרמב"ם והמחבר בריש סימן רנג, וכמו שכתבנו. כל זה הוא לדעת המחבר כאן, אבל לדעת הרא"ש והטור שהביא הרב בהגיה, עיקר טעמא דשרי בגדי משום דקשיא ליה ויקא ולא מלא כיוסר של התנור, וכזה שרי אף שכתב התנור מכוסה ואינו טוח בטיט, אבל בברחא לא שרי אלא דוקא כשהוא טוח בטיט סביב הכיסוי, ככהאי גוונא דאי לא ליכא למיחש לחיתוי, ולא טוח כולי האי לסתור הטיחה שסביב פי התנור, ומהאי טעמא שרי אפילו הוא בקדירה; ואינהו מפרשי דהא דמטני התם בבשרא אנומרי, היינו שהתנור אינו מכוסה כלל אלא הוא פתוח לגמרי, ולהכי אסור אפילו בגדי; מיהו כשהוא כמאכל בין-דרוסאי אז שרי גם לדעה ראשונה דברישי סימן רנג, ואפילו אינה מונחת על הגחלים אלא סמוך לגחלים, דבצלי שהוא כמאכל בין-דרוסאי ליכא למיחש שמא יחתה. וכזה נתבאר כלל דברי המחבר והרב. עד כאן לשון תוספת-שבת: * אבל בצלי וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו אפילו התנור סתום. ועד, דכל זה הוא לדעת השולחן-ערוך שפסק

שער הציין

(ה) ולא שרי בסוף הסעיף כי שביאם הרמ"א בגיה' סגי בזה כמאכל בין-דרוסאי, אפילו אם נטביר בקדירה כואסרין בריש סימן רנג [מ"א בסק"ו הרמב"ם, אבל לשיטת הפוסקים שהביאם הרמ"א בגיה' סגי בזה כמאכל בין-דרוסאי, אפילו אם נטביר בקדירה כואסרין בריש סימן רנג [מ"א בסק"ו ושיא]:

הלכות שבת סימן רנד

כ שם כלישנא בתרא
 וברב ירמיה, היריף
 והרמב"ם בסוף ג
 והרמב"ם הלישנא
 הרמב"ם ש ד שם
 הרמב"ם הלישנא
 הרמב"ם ש 1 שם

(ה) שממהר להתבשל ואתי לחתויי. והני מילי (ו) בכשר שור או עז, (ז) באבל בשר גדי ועוף (ח) שהם מנותחים לאיברים, (ט) מותר, דלא חיישינן לחיתוי, (י) שאם יחתה בגחלים יתחרך (פירוש, יצא מגדר הצלי ויכנס בגדר הנשרף) הבשר, שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד. יואם הוא בתנור וטח פיו בטיט, בין גדי ועוף שלמים בין בשר שור או עז, מותר, דלא חיישינן לחיתוי, שאם בא לפתוח התנור ולחתות תיכנס הרוח ויצטנן התנור (יא) ויתקשה הבשר ויפסיד: הגה (יב) ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנחבשל (יג) קצת (כ"ה). וכל זמן שחלל הגוף שלם, אף-על-פי שאין עליו ראשו וזרעיו, מקרי שלם (הגהות מרדכי). ויש מחמירין וסוברין דבתנור טוח בטיט (יד) הכל שרי, (טו) *ועל-גבי האש שהוא מגולה *הכל אסור, ובתנור שפיו מכוסה אלא שאינו טוח בטיט, אז יש לחלק בין גדי ועוף לשאר בשר כדרך שנתבאר, והכי נהוג כסבא, זו וטור והג"א וביי כשם רש"י וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת": ב *אינן צולין (טז) בצל וביצה או בשר (יז) ועל-גבי שולחן אלא משנה ברורה

ביאור הלכה

כשיטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שפסקו כרב ירמיה בגמרא, דברחא ולא שריק אסור, אבל יש עוד הרכה ראשונים נרב האי גאון ורבינו חננאל ור"ה ורשב"א וספר התרומה ומדכ"ן פסקו כרב אשי בלישנא בתרא, דברחא ולא שריק שרי. ועל-כן כתב הב"ח, דכדיעבר אס עבר אז שכח ושהה בתנור מכוסה אף שאינו טוח בטיט, מותר, מאחר דיש מתירין לכתחלה, והוא הדין כל כיוצא בזה [ב"ח ומ"א סק"א וא"ר]. ונראה דהוא הדין לקמן שמטיים הרמ"א: והכי נהוג כסבא זו, והיינו דעל-גבי האש שהוא מגולה אסור אף בגדי ועוף, היינו גס-כן רק לכתחלה, אבל דיעבר יש להקל בגדי ועוף אצל האש אף שהוא מגולה לגמרי, כיון שהממיר מתיר לכתחלה כשיטת הרמב"ם: * ועל-גבי האש שהוא מגולה. ואפילו הוא בתנור, כל שאינו מכוסה הוא כמו שצולוהו בגלוי אצל האש, דלא שייך קשיא ליה זיקא דבלאי הכי הוא פתוח [מ"א והגרא"א בבאור הרמ"א]: * הכל אסור. רוצה לומר אפילו בשר גדי, והיינו עד שיצלו מבעוד יום כמאכל בן-דרוסאי לדעה זו [ט"ז ומ"א והגרא"א], ואפילו בבשר שור סגי בזה השיעור, ובין כשצולוהו אצל האש [היינו בסמוך לן] או על-גבי האש, הכל שוה לדעתם. אבל לדעת הרמב"ם, והוא דעת המחבר בסעיף א, וב, על-גבי האש ממש [לאו דוקא על גבי הגחלים ממש, הוא הדין כבידי הגחלים כל שנוגע בס, פמ"ג] שוה בשר גדי ושור לשיעור מאכל בן-דרוסאי, כמבואר בסעיף ב, ושלא על-גבי האש ממש כי אם אצל האש בגלוי [והוא הדין בתנור שפיו מכוסה ואינו טוח, דהכל שוה לדעתם], בבשר שור אסור עד שיחבשל כל-זכרו, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קטן ד, ובכשר גדי מותר לגמרי, וכנ"ל בסעיף א; ולהכי לא הוזכר הרמ"א בפירוש לדעה זו יש קולא בנצלה מבעוד יום כמאכל בן-דרוסאי דמותר אפילו בבשר שור, דלא צריך לזה, דכבר כתב הרמ"א לעיל ברו"ג טוף סעיף א דאפילו בקדירה נהגו להקל דסגי בכדי מאכל בן-דרוסאי [הגרא"א וש"א ליישב קושית ה"ט"ז]: * אין צולין וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו, דלענין

סימן רנג, ולדעה שניה שם סגי אם נצלה מבעוד יום כמאכל בן-דרוסאי: (ה) שממהר להתבשל. כתבו האחרונים בסימן רנג, דמיני קטניות וירקות ושאר דברים רכים, אפילו בקדירה ממהרין להתבשל, ועל-כן אפילו בחי חיישינן בהן שמה יחתה. ועיין לקמן בסעיף ח וביאור הלכה שם: (ו) בבשר שור וכו'. שהוא בשר קשה וצריך בישול ביותר, וחיישינן לחתויי: (ז) אבל בשר גדי. היינו (ה) גדי הרך: (ח) שהם מנותחים. אבל אם אינו מנותח צריך בישול כשור ועז, ואם יחתה בגחלים לא יתחרך הבשר וחיישינן לחתויי: (ט) מותר. בין אם הוא חי לגמרי או שנחבשל קצת, וכדלקמן בהג"ה: (י) שאם יחתה וכו'. לפי טעם זה אין חילוק בין אם צולוהו בתנור שפיו מכוסה או צולוהו מגולה אצל האש, והכל שרי, אבל יש-מחמירין דלקמיה בהג"ה סוברין דאינו מותר בגדי ועוף כי אם כשצולוהו בתנור שפיו מכוסה ורק שאינו טוח בטיט, ואז אמרינן בגדי ועוף דקשה ליה זיקא ולא יפתח פי התנור, אבל כשצולוהו מגולה אצל האש, גם בגדי ועוף חיישינן לחתויי: (יא) ויתקשה הבשר. ואם הוא (ו) בקדירה, לא מהני כשהוא טוח בטיט לדעה זו, דהא לא יתקשה. ועיין לקמיה בהג"ה דמסקי דהמנהג להקל בזה, דסבירא ליה כיון שאינו מוכן לחתות שהיו סתום הוא בטיט, לא יבוא לחתות: (יב) ואין חילוק וכו'. קאי אכל גווני היתר וגוויי איסור המבוארים בסעיף זה. ודע, דכל זה דוקא בענינו דמירי לענין צלי, אבל לענין קדירה, או צלי קדר גס-כן דינו כקדירה, יש חילוק בין חי לנתבשלו קצת,

דבחי מקילינן ליתנו סמוך לחשיכה, בין בשר שור בין בשר גדי ועוף, (ו) ובנתבשל קצת אסור אפילו בשר גדי ועוף שמה יחתה, דלא שייך בו ההיתר שיחרך על-ידי החיתוי, (ח) כיון דבקדירה הוא וצריך בישול רב. ומה נקרא מכושל קצת, מבואר לעיל בריש סימן רנג: דעה קמייתא סבירא לה שם עד שיחבשל כל-צרכו, וכשיחבשל יותר יהיה מצטמק ורע לו, והיש-אומרים שם סבירא להו, דמכיון שנחבשל כמאכל בן-דרוסאי נקרא בישול גמור ומותר ליתנו על-גבי כירה ותנור שאין גרוף וקטום: (יג) קצת. דאלו יכול להצלות מבעוד יום צלי הראוי, אפילו בשר שור מותר. והנה לעיל בריש סימן רנג מבואר שתי דעות מהו נקרא בישול הראוי, והוא דלא בענינו לענין צלי, וכמו שכתבנו למעלה בסעיף-קטן ד: (יד) הכל שרי. רוצה לומר, (ט) אפילו בקדירה ונתבשל קצת, דלא חיישינן שיפתחו יחתה בין שהוא סתום בטיט ואינו מוכן לחתות; וחולק בזה אדעת המחבר שמחמיר בזה, וכמו שכתבנו בסעיף-קטן יא. והא דנקט הרמ"א בלישניה ויש מחמירין אף-על-גב דלענין זה הוא קולא, (י) משום דבצלי דאנן קיימינן ביה הוא חומרא, וכדלקמיה: (טו) ועל-גבי האש וכו'. אין רוצה לומר (יב) על-גבי הגחלים ממש, דבזה אפילו להמחבר הכל אסור, וכמו שמבואר לקמן בסעיף ב, אלא רוצה לומר (יג) אצל האש, ובא לאפוקי בזה מדעת המחבר דלא חילק בבשר גדי, שיותר בין אם צולוהו בתנור שפיו מכוסה ובין אם צולוהו בגלוי אצל האש, אבל לדעתו אין היתר בגדי כי אם כשצולוהו בתנור שפיו מכוסה, וכמו שביארתי הטעם לעיל בסעיף-קטן י: ב (טז) בצל וביצה. והוא הדין שארי דברים שאין נאכלין חיין, וכדלקמיה: (יז) על-גבי גחלים. היינו שנוגעין בהגחלים, (יג) ולאחר הצליה ימתין עד שיכבו הגחלים ואז יטלם. והנה הטעם דחיישינן בזה שמה יחתה אפילו בבשר גדי הוא כמו שמפרש אחר-כך, דכיון

שער הצינן

(ה) דעל ברחא ולא שריק פירש רש"י איל גדול, מכלל דגדי הוא רך: (ו) מגן-אברהם: (ז) מגן-אברהם: (ח) מגן-אברהם: (ט) נתיב חיים: (יב) הגרא"א, וכן משמע בפרי-מגדים: (יג) היינו בסמוך לו, ועל-גבי נקרא שנוגע בגחלים אפילו מצדיחה, פמ"ג: (יג) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רנד

ז בית-יוסף
דמנותו צ"ו מהורמב"ם
פ"ק דשבת פ"ח ה"ר"ח
הרב המגיד שם פ"ק ג'
דשבת ז' הגהות אשכנזי
ס"ף ט"ק פ"ק דשבת
י' טור ב"ס"ט ו'ג' ש"ס
רש"מ"ס ה"ח תוספת
ה"ר"א ש"ך פ"ק ד'
דשבת כ"ס ו'כ"א

כדי שיצלה מבעוד יום 'משני צדדיו כמאכל כן-דרוסאי שהוא חצי (ג) בישולו, (יח) אפילו הוא בשר גדי, ה'כיון שהניחו על-גבי גחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה ואף-על-פי שיתחרך, הלכך חיישינן שמא יחתה; * אבל כשנצלה כמאכל כן-דרוסאי, לא חיישינן דלמא אתי לחתויי אפילו אם הוא בשר שור, שמאחר שהוא ראוי לאכילה למה יחתה להפסידו: ג ט"ם (יט) עבר או שכח * ונצלה בשבת באיסור, (א) (ב) * אסור: ד' פירות שנאכלין חיין, מותר ליתנם (כא) סביב הקדירה, (כב) אף-על-פי שאי אפשר שיצלו קודם (ז) חשיכה. ומיהו, צריך לזהר (כג) שלא יחזיר הכיסוי אם נתגלה משחשיכה ו שלא להוסיף עליו עד שיצולו, מפני (ה) שממהר לגמור בישולם בשבת: ה' יאין נותנין סמוך לחשיכה פת לתנור אלא (כה) כדי שיקרמו (פירוש, שיעלה על-פני הלחם קרום וקליפה מחמת האש) פניה (טו) המדובקים בתנור, ולא

באר היטב

(ג) בישולו. עיין ב"ד סימן קי"ג ד"א שהוא שליש בישולו, והכא פסק לחומרא משום חומרא דשבת: (ג) אסור. ודוקא כשנתן על-גבי האש שהוא מגולה, אבל כשנתן לתוך התנור מכוסה אפילו בשר עז שרי בדעבד, ב"ח, מ"א: (ז) חשיכה. דחשיב כמו נתבשל כמב"ד דהרי

ביאור הלכה

סמוך לגחלים שיה להמחר בצל וכיצה לבשר גדי, והוא פשוט, הלא טעם של בשר גדי הוא שממהר להתבשל בצלי, שאין צריך חיתוי, וממילא החיתוי יקלקלו, וכל-שכן בשאר דבר חוץ לבשר, שהוא יותר ממהר להתבשל טפי מגדי [וראיה, ולענין קדירה חיתה הלא אף כגדי שרי, דמטיח דעתו ממהר שלא יחבשל בערב, ולענין שארי דברים מותר מבשר לא מהני חיתה, כמו שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן ד]. שהחיתוי יקלקלו: * אבל נצלה וכו'. ואפילו האוסרין בריש סימן רנג לענין בישול וסבירא להו דבעינן שיהא מבושל כל-צרכו, הכא לענין צלי לכולי עמא מני בכדי מאכל כן-דרוסאי: * ונצלה בשבת באיסור. ואם בין-השמשות מג-כ"ז בכלל זה, ומתי יקרא בין-השמשות, עיין (לעיל) [לקמן] בסימן (רנג) [רס"א]^(כ) סעיף א בביאור הלכה: * אסור. עיין בביאור הלכה לעיל בסעיף א בדיבור המתחיל 'אבל

גווגי ליתנו סמוך לחשיכה, ולא חיישינן שיסתור הטיח וחתה, וכבר כתב בסעיף א דנהגו כסברא זו: (יח) אפילו הוא בשר גדי. דהיינו, אפילו הוא מנותח דמקלינן לעיל בסעיף א, הכא על-גבי גחלים שאני, וכדמפרש והולך: ג (יט) עבר. שנתן במזיד סמוך לחשיכה כל-כך, עד שלא היה שהות לצלות מבעוד יום כמאכל כן-דרוסאי ונצלה בזמן האסור, או ששכח הצלי על-גבי כירה ונצלה בשבת, אף-על-פי-כן אסור בדעבד, (יח) כדי שלא יבוא להשהות במזיד ויאמר שכחת: (כ) אסור. בין לו (יט) בין לאחרים עד מוצאי-שבת בכדי שיעשו, וכדלעיל בסימן רנג סעיף א: ד' (כא) סביב הקדירה. והקדירה עומדת על הפטופט (כ) ותחתיה יש אש, ולא משמע לן דמותו ליתן קודם חשיכה פירות סביבה, (כב) אף שהפירות נוגעין באש וניצולין בשבת מחומו האש. ולא דמי לבשל בצל וכיצה הג"ל דאסור ליתנם אלא-אי-כן ניצולו מבעוד יום כמאכל כן-דרוסאי, דהכא כיון שנאכלין חיין (כג) הרי הוא כתבשיל שנבשל כמאכל כן-דרוסאי, דיתור היה טובים בלא בישול כלל משאר תבשיל שנתבשל כמאכל כן-דרוסאי, ולא אתי לחתויי. והא דנקט 'סביב הקדירה' ולא נקט סתמא דמותר ליתנם על האש, (כג) דבר ההווה נקט, ובימיהם היה רגילות לנהוג כן; אי נמי, משום דין הכיסוי דנקט בסיפא דשייך בקדירה, נקטיה: (כב) אף-על-פי שאי אפשר וכו'. ולא דמי לבשל בסעיף ב דאסור, אף-על-פי שלפעמים אוכלין אותו חי, מכל מקום אין טוב לאכלו חי כמו תפוחים, והוא הדין לכל דבר שאין טוב לאכלו חי, כמו תפוחי-יער וכדומה, אסור ככצל וכיצה הג"ל: (כג) שלא יחזיר הכיסוי. אף דמצד הקדירה, (כד) אם נתגלה בשבת הכיסוי שלו שכיסוהו מלמעלה שלא יצטנן, מותר לחזור ולכסותו וכן להוסיף עליו, וכדלקמן ברנ"ז סעיף ד, שם הקדירה כבר נתבשלה מבעוד יום, אבל הכא שהפירות מתבשלין והולכין בשבת והכיסוי הוא גס-כן עליהן, ועל-ידי הכיסוי הוא ממהר לגמור בישולו, אסור: (כד) שממהר לגמור. וכל-שכן שאסור להניחם בשבת גופא סמוך לתנור כדי לצלות, (כה) ואפילו אם נותנו בשביל זה קודם שהתנסו ליתן סמוך לתנור, אבל קודם חשיכה מותר ליתן אותם בסימן רסא ברין בין-השמשות: ד' (כה) כדי שיקרמו פניה. מבעוד יום, דתו לא חיישינן שמא יחתה בגחלים: (כו) המדובקים בתנור. (כו) והאחרונים הסיכמו דהוא הדין דסגי אם מתקדם פניה, ששכננו האש, (כז) ואפשר דגם

שער הציון

(ז) אם לא שנתנו בתנור וטח פי כיסוי בטיט, או מותר ליתנו בסמוך לחשיכה וכו': (טו) אם לא שסתום פי התנור ואינו טוח בטיט, או מותר בבשר גדי, דבראי לא יפתחו לחותו, דקשיא ליה יוקא: (טז) מגן-אברהם: (יז) ולהביית-יוסף אף בזה אסור כשצולתו על-גבי גחלים, כמו שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן ט. והטעם עיין בדגול מרובם: (יח) גמרא: (יט) מגן-אברהם והג"א לעיל ברנ"ג: (כ) ובאפי היתור, כגון שהיא מבושלת כבר כמאכל כן-דרוסאי דשרי להיש-אומיים, או שהיא מצטמק ורע לו ושרי לדבר הכל, וכג"ל ברנ"ג: (כא) פרי-מגדים ושא: (כב) ואפילו להאוסרין ברנ"ג, מותר הכא דחשוב כמו צליה על האש, כיון שהפירות נוגעין בגחלים, כן כתב הפרי-מגדים ושיא בביאור דברי המגן-אברהם, ולהכי סתם הבית-יוסף להחיות אף שהוא מסכים יותר להאוסרין ברנ"ג. ואף שביאור הג"א כתב דהוה דוקא לשיטת המתירין ברנ"ג, הוא מפרש כפשוטו דמיייר שלא על האש ורק שצנלן מחומו הקדירה: (כג) עיין תוספות מ"ח ע"ב א דנקט סתמא 'אצל האש': (כד) תוספות: (כה) מגן-אברהם, וצריך לומר 'אפילו', ובהו יוסר קושיה הגאון רבי עקיבא איגר: (כו) ט"ז ומגן-אברהם ופסדני-יוסף-טוב ואליה וה' ואי-בעור והג"א: (כז) עיין מגן-אברהם ופסדני-יוסף. תרגום: 1 מין תנור הימנו שהיו מעליו או עזובי-דפנותיו בתי-קבול.

(א) עיין עין בביאור הלכה דבר המחיל יאין מלקיין; וגם כאן במשנה ברורה טוף סעיף קטן כד ציין לסימן הג"ל.

הלכות שבת סימן רנד

ל רמב"ם בפרק ג
מהלכות שבת מ"ח
ע"ס"ת ותורמוסין י"ח
רש שבת ק"ז ג' ר"ח
רש פ"ק קמא דשבת

חררה על-גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה שכנגד האש: הגה וכל שפורסה (כו) ואין החוטין נמשכין (כח) קרוי קרימת פנים (הגה"מ פ"ג). ופשטיד"א¹ או (ו) פלאדי"ן², צריך שיקרמו פניה (כט) למעלה ולמטה (ל) ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן-דרוסאי (כ"י בשם סמ"ג והגהות מיימוני). [*] **לואם נתן אותם סמוך לחשיכה ולא קרמו פניהם, (לא) אם במזיד, אסור עד מוצאי-שבת (לב) בכדי שיעשו, ואם (ו) (ג) בשוגג, אם אין לו מה יאכל מותר לו לרדות ממנו (לד) מזון שלש (מ) סעודות, *ואומר לאחרים שאין להם מה יאכלו, בואו ורדו לכם מזון שלש סעודות. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה (פירוש, ברכת ובמזרה, תרגום 'מרדה' פאל"ה בלע"ז) אלא בסכין וכיוצא בו, שלא יעשה כדרך שעושה בחול; יאם אי אפשר לרדות בשינוי, (לה) ירדה במרדה. ואם נתנה בכדי שיקרמו פניה, כיון דלא עבד איסורא *וצורך שבת הוא, (לו) רודה**

שערי תשובה

בכדי היטב

[*] ואם נתן אותם סמוך לחשיכה כו'. וכתב בשו"ת בית-יהודה שמתור לומר לא"י לאפות סמוך לחשיכה ומותר לו לרדות בדרכו, ודוקא לצורך מזון ג' סעודות אבל יותר אסור אף לומר לא"י, ואם הא"י מתעצל או להכעיס להלכה שאין לאפות פה בע"ש סמוך לחשיכה אלא כדי שיקרמו פני התחתון או העליון, אבל אם נאפה בכלי צריך שיקרמו פני העליון והתחתון וגם מה שבתוכה כמכ"ז: (י) בשוגג. והא דלא קנסינן ג' בשוגג כמ"ש ש"ח, שאני הכא כיון דאין לו מה יאכל שרי: (מ) סעודות. ואם יש לו פת אחת מזון לג' סעודות אסור להציל כשביל לחם משנה, דעיקר היתר בפת ודוקא משום דחייב לאכול פת בשבת, וא"כ שאר תבשילין אסור כי אם דאין לו

(י) פלאדי"ן. ופשוט דבכירה גרופה וקטומה הכל שרי. ועוגה או מיני בצץ שאופין בקדירה דינן כפת, כ"ח; ובלבד שאינן ממולאין, מ"א. ויבספר אכן-העודר מיישב מה שקשה ה"ב"ח והט"ז ומ"א, והעלה להלכה שאין לאפות פה בע"ש סמוך לחשיכה אלא כדי שיקרמו פני התחתון או העליון, אבל אם נאפה בכלי צריך שיקרמו פני העליון והתחתון וגם מה שבתוכה כמכ"ז: (י) בשוגג. והא דלא קנסינן ג' בשוגג כמ"ש ש"ח, שאני הכא כיון דאין לו מה יאכל שרי: (מ) סעודות. ואם יש לו פת אחת מזון לג' סעודות אסור להציל כשביל לחם משנה, דעיקר היתר בפת ודוקא משום דחייב לאכול פת בשבת, וא"כ שאר תבשילין אסור כי אם דאין לו

ביאור הלכה

משנה ברורה

בצלי: * ואומר לאחרים שאין להם וכו'. נראה דהוא עצמו אסור לרדות בשבילם אף דהם צריכין לג' סעודות, דכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך? עיני שבת דף ד עמוד א, דאמרו לו אף לענין להציל את חברו מלאכה דאורייתא, וקל-וחומר בזה: * וצורך שבת הוא, ורודה כדרכו. מדברי הפרי"מגדים משמע דכוונת השולחן-ערוך הוא דוקא ג' סעודות, דזה קרוי צורך שבת, ואין מוכרח זה בכוונת הר"ן לעניות דעתו. ועוד אפשר לומר, דאם רוצה לאכול מפת זה שהוציא, גם

המחבר סבירא ליה הכי, והא דנקט 'פניה המדובקים, סבירא ליה דזהו יותר בקל מתקום. ואין חילוק אם הוא נאפה בקרקע התנור או בבעק"י³. ועיני לקמיה בהג"ה. ועיני בביאור הגר"א בהג"ה שבסמוך, דדוקא אם הפת דק, אבל אם הוא עב אינו מתבשל מהרה, וצריך שיהיה נקרם הפנים התחתון שכנגד התנור וגם הפנים שלמעלה נגד חלל התנור: (כו) ואין החוטין נמשכין. ואפילו (כט) אם היה הפת עבה, נמי סגי בזה השיעור לכולי עלמא, דכיון דאין חוטין נמשכין, קרימת פנים. וכל ז' (כט) בשאין גרוף וקטום, אבל בכירה (ל) או בתנור שלנו כשהוא גרוף וקטום (ל) או כשחותם פי התנור בטיט, מותר ליתן הפת בתנור סמוך לשקיעה בכל גווני: (כט) למעלה ולמטה. למעלה היינו לצד חלל התנור, ולמטה, לצד תחתית הכלי שנאפית בו. ועיני במגן-אברהם וט"ז שכתבו, דלפי דעת המחבר לעיל סגי בשנקרם במקום אחד לכד, אמנם בביאור הגר"א כתב, דלפי שהוא עב ואינו מתבשל מהרה, לכך לכולי עלמא בעינן מלמעלה ומלמטה, וגם הדגול מרכבה כתב דכולי עלמא מודים בזה, אמנם מטעם אחר: דכיון דפשטיד"א¹ חלק עליון וחלק התחתון אינם מגוש אחד, דהרי המוליתא שבתוכה מפריד ביניהם, הוי כשני עוגות ובכל אחד צריך קרימת פנים, וכן כתב בספר חמד-משה: (ל) ויתבשל מה שבתוכה. היינו מה שממלאין בהפשטיד"א בשר ודגים וכהאי גוונא, דאם לא-כן, אף שקרמו פניה חיישינן שמא יחתה בגחלים כדי שיתבשל מה שבתוכה: (לא) אם במזיד, אסור. לרדות, אפילו על-ידי שינוי, ואפילו אם אין לו מה יאכל, ואפילו אם אינו-יהודי רידהו שלא מדעתו (לב) אסור לו לאכול: (לב) בכדי שיעשו. היינו האכילה, אבל הרדיה מן התנור פשוט דמותר תיכף במוצאי-שבת: (לג) בשוגג וכו'. והא דלא קנסינן ג' בשוגג, כמו שכתוב בסעיף ח דלא תבשילין שם בין שוגג למזיד? (לג) דכיון דאין לו פת אחר לאכול, ואי אפשר לקיים מצות שלש סעודות בלא פת, שרי, אבל תבשילין אין חיוב כל-כך לאכול בשבת; ואין-הכ"נ מצינו דאם אין לו דבר אחר לאכול כלל כלי אם אותו התבשיל בלבד שההשה בשוגג, מותר לו לאכול, ושאסור להתענות בשבת, כמו שכתוב סימן רפח. ולפי זה, דכל ההיתר הוא מפני שאין לו פת אחר לאכול, (לד) אפילו בתנורים שלנו, שמבואר לקמן בסעיף ז שאין בהם משום רדייה, גם-כן אסור להסתפק מן הפת יותר משלש סעודות: (לד) מזון שלש סעודות. ואם בפת אחד שהוציא יש בו כדי שלש סעודות, שוב אסור לרדות, אף-על-גב דאין לו לכל סעודה ככר שלם ולחם משנה [מ"א]: (לה) ירדה במרדה. דרדיית הפת לא הוי שבות גמור, אלא משום עובדא דחול אסור, ולכך היכא דאי אפשר לשנות וצורך שבת הוא, התייר: (לו) רודה כדרכו. ובספר אליה רבה כתב דיש להחמיר (לס) כהפוסקים דסבירא להו דאפילו

בצלי: * ואומר לאחרים שאין להם וכו'. נראה דהוא עצמו אסור לרדות בשבילם אף דהם צריכין לג' סעודות, דכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך? עיני שבת דף ד עמוד א, דאמרו לו אף לענין להציל את חברו מלאכה דאורייתא, וקל-וחומר בזה: * וצורך שבת הוא, ורודה כדרכו. מדברי הפרי"מגדים משמע דכוונת השולחן-ערוך הוא דוקא ג' סעודות, דזה קרוי צורך שבת, ואין מוכרח זה בכוונת הר"ן לעניות דעתו. ועוד אפשר לומר, דאם רוצה לאכול מפת זה שהוציא, גם

המחבר סבירא ליה הכי, והא דנקט 'פניה המדובקים, סבירא ליה דזהו יותר בקל מתקום. ואין חילוק אם הוא נאפה בקרקע התנור או בבעק"י³. ועיני לקמיה בהג"ה. ועיני בביאור הגר"א בהג"ה שבסמוך, דדוקא אם הפת דק, אבל אם הוא עב אינו מתבשל מהרה, וצריך שיהיה נקרם הפנים התחתון שכנגד התנור וגם הפנים שלמעלה נגד חלל התנור: (כו) ואין החוטין נמשכין. ואפילו (כט) אם היה הפת עבה, נמי סגי בזה השיעור לכולי עלמא, דכיון דאין חוטין נמשכין, קרימת פנים. וכל ז' (כט) בשאין גרוף וקטום, אבל בכירה (ל) או בתנור שלנו כשהוא גרוף וקטום (ל) או כשחותם פי התנור בטיט, מותר ליתן הפת בתנור סמוך לשקיעה בכל גווני: (כט) למעלה ולמטה. למעלה היינו לצד חלל התנור, ולמטה, לצד תחתית הכלי שנאפית בו. ועיני במגן-אברהם וט"ז שכתבו, דלפי דעת המחבר לעיל סגי בשנקרם במקום אחד לכד, אמנם בביאור הגר"א כתב, דלפי שהוא עב ואינו מתבשל מהרה, לכך לכולי עלמא בעינן מלמעלה ומלמטה, וגם הדגול מרכבה כתב דכולי עלמא מודים בזה, אמנם מטעם אחר: דכיון דפשטיד"א¹ חלק עליון וחלק התחתון אינם מגוש אחד, דהרי המוליתא שבתוכה מפריד ביניהם, הוי כשני עוגות ובכל אחד צריך קרימת פנים, וכן כתב בספר חמד-משה: (ל) ויתבשל מה שבתוכה. היינו מה שממלאין בהפשטיד"א בשר ודגים וכהאי גוונא, דאם לא-כן, אף שקרמו פניה חיישינן שמא יחתה בגחלים כדי שיתבשל מה שבתוכה: (לא) אם במזיד, אסור. לרדות, אפילו על-ידי שינוי, ואפילו אם אין לו מה יאכל, ואפילו אם אינו-יהודי רידהו שלא מדעתו (לב) אסור לו לאכול: (לב) בכדי שיעשו. היינו האכילה, אבל הרדיה מן התנור פשוט דמותר תיכף במוצאי-שבת: (לג) בשוגג וכו'. והא דלא קנסינן ג' בשוגג, כמו שכתוב בסעיף ח דלא תבשילין שם בין שוגג למזיד? (לג) דכיון דאין לו פת אחר לאכול, ואי אפשר לקיים מצות שלש סעודות בלא פת, שרי, אבל תבשילין אין חיוב כל-כך לאכול בשבת; ואין-הכ"נ מצינו דאם אין לו דבר אחר לאכול כלל כלי אם אותו התבשיל בלבד שההשה בשוגג, מותר לו לאכול, ושאסור להתענות בשבת, כמו שכתוב סימן רפח. ולפי זה, דכל ההיתר הוא מפני שאין לו פת אחר לאכול, (לד) אפילו בתנורים שלנו, שמבואר לקמן בסעיף ז שאין בהם משום רדייה, גם-כן אסור להסתפק מן הפת יותר משלש סעודות: (לד) מזון שלש סעודות. ואם בפת אחד שהוציא יש בו כדי שלש סעודות, שוב אסור לרדות, אף-על-גב דאין לו לכל סעודה ככר שלם ולחם משנה [מ"א]: (לה) ירדה במרדה. דרדיית הפת לא הוי שבות גמור, אלא משום עובדא דחול אסור, ולכך היכא דאי אפשר לשנות וצורך שבת הוא, התייר: (לו) רודה כדרכו. ובספר אליה רבה כתב דיש להחמיר (לס) כהפוסקים דסבירא להו דאפילו

תרגום: 1 מילוי של פירות או כשר הנאפה בין דפי עיסה. 2 עוגה ממולאה בפירות או מיני מתקה. 3 תבנית אפיה.

הלכות שבת סימן רנד

כדרכו; ושלא לצורך היום, אסור אפילו (ט) בשינוי: הגה וכל זה בתנור שאינו טוח בטיט (הג"א), (לז) * אבל אם הוא טוח בטיט, או שאינו אופה לצורך שבת רק למוצאי-שבת, דיש לו זמן (לח) לאפותו, מותר, ולא גזרינן בכי האי גוונא שמא יחתה (כל-ב:). ו' * ואם נתנו בשבת (לט) אפילו במזיד, מותר (מ) לו (מא) לרדות קודם שיאפה כדי שלא יבוא לידי איסור (י) סקילה: ז' * בתנורים שלנו (מב) שאין בהם רדייה, * מותר (מג) להוציא יותר משלש (יב) סעודות בסכין או בשום דבר

ס שם בגמרא ע רבוי ירוחם חלק ג

שערי תשובה

אינו נותנו בתנור כ"א סמוך לחשיכה אין לחוש ומותר, ולא יליכנו ישראל אח"כ לבינו כ"אם על-ידי אינר-היהודי, ע"ש:

ביאור הלכה

זה קרוי צורך שבת, דדוקא לעיל שהדביק באיסור, התנה השולחן-ערוך כשאין לו מה יאכל פת אחר, אבל לא כזה: * אבל אם הוא טוח בטיט. אף דבסעיף א משמע ולהרמב"ם, והוא דעת המחבר שם, בזהו לא מהני טוח, לא רצה הרמ"א להביא דעת החולקים אכל-ב, משום דכבר כתב שם בסעיף א דהכי נהוג כסכרא זו, והוא אויל לשיטתו. אחר-כך מצאתי שגם הגרי"א רמו לזה: * מותר להוציא יותר משלש סעודות. עיין במגן-אברהם שכתב וזה לשונו: מידי דהוי אחריה על-גבי גחלים, כמו שכתב סעיף ה [רי"ן], ומיירי בהדביק בהיתר כמי"ש שם, עד כאן לשונו. וקשה, דמשמע מיניה דאי הדביק באיסור, דהיינו שלא היה שהות כדי קרימת פנים, לא מהני תנורים שלנו אף לענין הוצאה, ואמאי? הוי דאסור להסתפק מהן יותר מג' סעודות מפני שנאפה באיסור, וכמו שהסכים המגן-אברהם לעיל בסעיף-קטן זו, על-כל-פנים ההוצאה מתורה יהיה מותר, והלא הלא שייך רדייה בשלנו, וכינתן דצריך להוציא לצורך הג' סעודות, ממילא טליתו הוא לצורך שבת ומותר להוציא בשביל זה כל הפת, וכמו שכתב בחמדר-משה לענין הדביק בהיתר, דאף דאין צריך לאכול מהן אלא מקצת מותר להוציא כולו, דעל כל אחד נוכל לומר דחזי ליה. ועוד, דהמעין בבית-יוסף יראה להדיא דמוכת דהבית-יוסף קאי אהדביק באיסור. ועל-כן נראה לעניות דעתי דכוונת המגן-אברהם במה שכתב 'ומיירי היינו: רבינו ירוחם מיירי באופן זה, ובאמת ר"י מיירי דוקא באופן זה, דהלא הוא סבירא ליה שם מקודם דכל הסוגיא דשבת פת בתנור דפרק כל תבילי מיירי דוקא בשדהדביק בהיתר, ודלאו הכי אסור לטעום כלל מה הפת כיון ובשיל שכתב ושיהא באיסור במה שהכח 'זמירי' היינו: רבינו והגרות אש"ר סוף פרק קמא סבירא להו כן. וכיון שאסור לטעום ממנו ממילא אסור להוציא ולטלטלו לצורך חול, וכמו שמסיק המגן אברהם; אבל לפי דעת השולחן-ערוך שפוסק כהר"ן והרמב"ם דאפילו בשדהדביק באיסור בשוגג התירו לו לגבי פת שיאכל ממנו ג' סעודות, ממילא בתנורים שלנו שאין בהם איסור רדייה מותר להוציא כל הפת וכנ"ל [נהבית-יוסף שכתב ביאורו על דברי ר"י קצת מוקשה לפי זה. ויש ליישב, דכוונתו העיקר להוכיח ולהיר"י מותר אף ביותר מג' סעודות, ואף שהוא מיירי בהדביק בהיתר, ממילא נשמע לדידן בהדביק באיסור דמותר להוציא אף יותר מג' סעודות, דכן שדה לשיטת הר"ן הדביק באיסור כמו לרדייה בהדביק בהיתר. אך מפני שהוא קצת דוחק בדברי המגן-אברהם, וגם הפרי-מגדים מכארו כפשטיה. לכן העתקתי במשנה ברורה ודוקא כהדביק בהיתר. ועל-כל-פנים נראה לי דאפילו הדביק באיסור סמוך לחשיכה בשוגג, והוא מקום פסידא שיתקלקל הפת, דמותר להוציא כולו, ודלאו הכי דעת האותה רבה להקל בתנורין במקום פסידא אפילו אין ברעתו לאכול כלל, משום זה. אך הוא מיירי בהדביק בהיתר, ואנו נקל בשדהדביק באיסור וכשצריך לאכול ממנו הג'

באר היטב

לאכול כלל, עמ"א: (ט) בשינוי. ורדיית הפת שכות היא: (י) סקילה. ודוקא הוא, אבל אחרים אסורים לרדות, ר"י: (יב) סעודות. ודוקא

משנה ברורה

נתנה בהיתר צריך להיות הרדיה דוקא בשינוי: (לז) אבל אם הוא טוח. אתחלת הסעיף קאי דמותר ליתן, ולא גזרינן שמא יסתור הטיט ויחתה. ועיין בסעיף ז' האיך יתנהג בענין הרדיה: (לח) לאפותו. דאפילו בלא חיתוי יהיה נאפה היטב. ועיין במגן-אברהם שכתב דבתנורים שלנו, כיון דקיימא לן לקמיה בסעיף ז' דמותר לרדות מהם בשבת ולאכול אפילו יש לו הג' סעודות על שבת, (לו) חיישינן שמא ימלך לאכול מהפת שכתנור בשבת ויחתה בגחלים כדי שיחשבשל מהרה: פ' (לט) אפילו במזיד. דהוא אמינא: (לז) 'הלעיטהו לרשע וימות', קא משמע לן דשרי, וכל-שכן כשהדביק בשוגג דשרי, כדי שלא יבוא לידי איסור חטאת: (מ) לו. רוצה לומר: דוקא הוא בעצמו מותר לרדות, (מא) אבל אחרים אסורים לרדות בשבילו, בין כשהדביק במזיד ובין בשוגג, אפילו מי שהדביק את הפת (מב) איננו בפה שיודעוהו, דאין אומרים לו לאדם: עשה חטא קל כדי שלא יבוא חבייך לידי איסור חמור, (מג) כיון שחבירו פשע במה שהדביק. ואפילו בתנורים שלנו שאין בהם איסור רידי, מצדד באליה רבה דאסור לאחר, משום דהבצק מוקצה הוא ואינו ראוי לטלטול. וכל זה לענין אפיה, אבל לענין בישול, פשוט הוא דאם אחד שחב או עבר והניח קדידה סמוך להאש צריך גם אחד לטלוק כדי שלא יבוא חבירו לידי איסור, דבסילוק הקדידה אין כאן איסור כלל, וממילא יש כאן מצוה לאפרושי מאיסורא: (מא) לרדות. אפילו במרדה. (מא) ומכל מקום אם אפשר לעשות בשינוי, כגון על-ידי סכין וכהאי גוונא, יעשה, (מב) אך כל זה דוקא אם לא יצטרך להשהות על-ידי זה, כדי שלא יבוא על-ידי השהיה לידי קרימת פנים להתחייב על-ידי זה: ז' (מב) שאין בהם רדייה. דמלאכת רדייה שייך רק בתנוריהם שהיו מדבקין הפת בדופני התנור, אבל בתנורים שלנו שהפת מונחת בשולי התנור, לא שייך בהם רדייה: (מג) להוציא יותר. וכתב המגן-אברהם, דהיינו כשהדביק בהיתר, דבתנורים שלהם היה אסור להוציא כל הפת שאין צריך לו לצורך שבת, וכנ"ל בסעיף ה, אפילו על-ידי שינוי, מה שאין כן בשלנו דלא שייך רדייה, מותר להוציא כל הפת אף שהוא הרבה והרבה יותר משלש סעודות שצריך לו לשבת. אבל כל זה כשרוצה לאכול מהם בשבת, על-כל-פנים מקצת מהם, דאם לא-כן אסור לרדות לצורך חול, ואפילו לטלטל בעלמא אסור כשהוא בשביל חול, כמו שכתבו הפוסקים דאסור להביא יין בשבת לצורך מוצאי-שבת; ונראה דעל-ידי אינר-יהודי שרי. ובספר אליה רבה מיקל על-ידי עצמו בתנורים שלנו במקום פסידא שיתקלקל הפת, אך המגן-אברהם לא ניחא ליה

שער הציון

(לו) וכי היכי דחיישינן לענין תבשיל לכתחלה שלא ליחנו סמוך לחשיכה על סמך שיאכלנו במוצאי-שבת, דחיישינן שמא ימלך לאכול בשבת ויחתה, וכדלקמן ברין' סעיף א בהג"ה, הכי נמי לענין פת: (לז) בי"ח: (מא) גמרא ופוסקים: (מב) כן משמע בגמרא: (מג) מגן-אברהם בשם התוספות דגם בשוגג פשע, דהוה ליה לחזרו שלא יבוא לזה: (מא) ר"ן והרב המגיד: (מב) עיין במלחמות:

הלכות שבת סימן רנד רנה

פ שבת י"ח ז' לפירוש
רבי"ם בפרק ז' מהלכות
שבת המגיד שבת
י"ח בתיבת
ממשמעות הכיאות
ש ש ש

(מד) שיתחוב בו. ומכל מקום לא יוציא ברכת, משום דמיחזי כעובדין דחול: ח פלא ימלא אדם קדירה (מה) *עססיות (פירוש, מיני קטניות הגדלות בארץ ישראל ולא בכבל) ותורמוסין ויתן (מו) לתוך (צ) התנור ערב־שבת סמוך לחשיכה, [*] מפני שדברים אלו אינם צריכים ביטול רב ודעתו עליהם לאכלם לאלתר, ומפני כך אף־על־פי שלא נתבשל כל עיקר הרי הם כשאר תבשיל שהתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו שאסור להשהותו, והוא הדין לכירה וכופח הגה (מו) כשאינן גרופים וקטומים ואפשר לחתות (כ"י ומגיד־משנה פ"ג). ואם עשה כן אפילו בשוגג, אסורים למוצאי־שבת (מה) עד כדי שיעשו: ט ש"כיוצא בו, לא ימלא חבית (מט) של (צ) מים ויתן (ג) לתוך התנור (נא) ערב־שבת עם חשיכה, ואם עשה כן, אסורים למוצאי־שבת בכדי שיעשו:

רנה הכנת האש קודם הכנסת שבת, ובו ג' סעיפים:

א [*] (א) אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשיכה, (ב) עד שיצית בהן האור בענין שתהא כבאר היטב

כשוצה לאכול ממנו בשבת, אבל אסור להוציא לצורך חול, מ"א: (צ) התנור. ובטוח פיו בטיט שרי, מ"א: (ג) מים. א"ע דמים ראויין לשתות חיון, מ"מ אינן טובים כ"כ כפירות, כמ"ש ס"ד; או י"ל דהא איירי דקא בעי לה להדחה ואז צריכין להיות חמין, ולפ"ז אסור ליתן מים לתוך הקדירות שבתנורים, א"ע דמתכוין שלא תיבקע הקדירה,

[*] מפני שדברים אלו א"ע ביטול רב כו'. וכתב בפמ"א ח"א ס"ס פ"ד שיש שנתנים הסיר של טי"א סמוך לחשיכה על כלי הברזל ונותנין תחתיו משקה חריף שקורין שפירטוס ונותנים פתילה ודולק כל הלילה עד למחרתו כיום השבת לוקחים ע"י א"י הקדירה מעל האש, וזה איסור גמור הוא בכירה וכופת שאינו גרוף וקטום ודמי להא דלא ימלא כו', וא"ל דלא שייך חיתוי שאין כאן גחלים אלא משקה הדולק, דהא חיוני כשמרסין בתוך המשקה

הלהב עולה יותר ויש לחוש לחיתוי, לכן חייבים חכמי הדור למחות בידם: אין עושין מדורה מעצים כו'. וכתב ר"י בשם הרב מהר"י מולכו בתשובה כתי', שמי שעושה מערכת עצים ומדליק מרחוק חבל אורך וכשמגיעה האש אל המערכה בוערת מעצים, מותר ליקח מהם או להוסיף ואין כאן לא משום מכבה ולא משום מעביר, וכ"כ הטור סימן חקב: מדורה העשויה מעצים דקים מותר להסיר מהם כל זמן שלא אהז בהם האור, ועיין בכ"י שם ור"ה הכא, ובודאי דמיירי דליכא משום מוקצה, ע"ש:

ביאור הלכה

סעודות כני"ל: * עססיות ותורמוסין. עיין במשנה ברורה דהוא הדין לכל מיני קטניות, כן כתב התוספת־שבת ברנ"ג, וגם הפרי־מגדים וכו' כמה פעמים דלא נזכר היתר חייאת רק בבשר שהוא קשה ומסיח דעתא. ופלא ראיתי, שהמגן־אברהם גס"כ ציין בסעיף־קטן ב: והוא הדין לכל

משנה ברורה
בוזה, דהרי יכול לאכול מן הפת בשבת: (מד) שיתחוב בו. והוא הדין דיכול להוציא במקל, דכל זה הוא דרך שנינו. ונראה (נג) דעל־ידי אינו־יהודי מותר להוציא אף ברכת [הוא הכלי שאנו מוציאין בו הפת בחול]: ח (מה) עססיות ותורמוסין. והוא הדין לשאר מיני קטניות וירקות ודברים רכים, שכולם אינם דומים לבשר, דקיימא לן לעיל בריש סימן רנג דמותר ליתנו סמוך לחשיכה כשהוא חי, לפי שכוורדי לא יתבשל לסעודת הלילה, ולסעודת מחר יתבשל אפילו בלא חיתוי, אבל אלו קלים להתבשל וחיישינן שמא יתחה בנחלים לצורך סעודת הלילה: (מו) לתוך התנור. היינו (מד) אפילו הוא גרוף וקטום, כמו שכתוב בסימן רנג סעיף א. מיהו, תנורי דירן דמייא לכירה דשרי גרוף וקטום, ואם הוא טוח בטיט שרי בכל ענין, כפי מה שכתב הרמ"א בסעיף א. בהג"ה: (מז) כשאינן גרופים. (מה) אכירה לבר קאי, ונקט לשון רבים אכירות דעלמא; דאלו כופח, הלא מבואר ברנ"ג דכשהסיקוהו בעצים לא מהני גריפה וקטימה: (מח) עד כדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממה שעבר על איסור דרבנן [תו"ש]. ועיין לעיל בסימן רנג סעיף א בהג"ה, דאם נתבשל מבעוד יום כמאכל בן־דרוסאי, די: ט (מט) של מים. אף־על־גב דמים ראויין לשתות חיים, והיה ראוי להיות דינם כפירות הנאכלים חיים, לעיל בסעיף ד, (מו) מכל מקום אינם טובים כל־כך כפירות ומהני להם החימום הרבה, ויש בהם גזירת חיתוי: (נ) לתוך התנור. וכתנור שלנו כשהוא גרוף וקטום או כשהוא טוח בטיט, שרי, וכני"ל: (נא) ערב־שבת עם חשיכה. אלא־אם־כן יש שהות שיתחממו

הכלים, וחיישינן שמא יתחה בהתנור כדי שיתחממו המים, ולכן צריך לזהר ליתנן שיתחממו במקצת מבעוד יום: א אין עושין מדורה וכו'. והוא הדין אם רוצה להסיק או התנור של בית החורף, נמי דינו כמדורה, אלא־אם־כן התנור טוח בטיט דאז שרי [תו"ש]. ומשום דאם יש שיעור סמוך לחשיכה שתהא שלהבת עולה מאליה, שפיר דמי אף כתנור שאינו טוח בטיט. ומכל מקום שנראה לי, דלכתחלה נכון למנוע מהיסק סמוך לחשיכה אף באופן זה, אלא יראה שיהיה אף גמר ההיסק בחול, דמצוי הוא שנשאר אחר־כך האודים בתנור, (ב) ומוכרח הוא לכבותן לבסוף על־ידי אינו־יהודי כדי שלא יתקרר התנור אם ימתין עד שיכלו לגמרי, ואינו נכון להביא עצמו לזה לכתחלה. ואינו דומה להא שמתירין להסיק בשבת על־ידי אינו־יהודי לכתחלה במדינות הקרות, דהתם אין לו עצה אחרת, דמה שהסיק אתמול כבר נתקרר, אבל הכא הרי יכול להסיק מקודם, אם לא שהיה אונס בזה: (ב) עד שיצית וכו'. דאי לאו הכי חיישינן שמא יתחה ויניד העצים משתחשן:

שער הציון

(נג) דבלאו הכי, דעת הרבניו אליעזר ממין [והוא בררבי־משה ובהגרי"א] והאגודה להקל ברכת על־ידי ישראל: (מד) אחרונים: (מה) מגן־אברהם: (מו) מגן־אברהם בתירון קמא. ואף דתירין עוד תירון, היעקר בתירון קמא, וכן מוכח במרדכי [דגר"ז], עיין שם שהביא עוד ראיות: (מז) פרי־מגדים: (מח) היינו לפי מה שפסק הרב לעיל ברנ"ג דהתבשיל לא יבעין שיתבשל כל־צרכו, וכן הוא הדין בחמין, כדתיבא בגמרא. והשיעור בזה, עיין לעיל בבבאור הלכה ברנ"ג, בסעיף א: (מט) מגן־אברהם. ודא דאילה רבה מצד לומד דלדחא לא חיישינן שמא יתחה, כמה אחרונים העתיקו ודברי המגן־אברהם הלכה: ואפשר דבשעת הדחק אם שכח ליתן מקודם יכול לסמוך על זה, אך שיתנן קודם שקיעת החמה: (ב) אבל אין לאסור מפני שיעטרך לבסוף לצוות להאניר

הלכות שבת סימן רנה רנו

ב שם כ' וכשמואל
ג שם ורכיבו חם
ד רמב"ם פרק ג'
המלכות שבת ה' שבת
ו כ"א ו' סור ורכיבו
י' ירוחם בחלק ג' ורכיבו
י"ד שם כ' ז' שם
פ' לגירות הר"ף שם
ק' ורכיבו פרק ג' מלכות
שבת ג' לגירות הרא"ש
שם והטור

השלהבת עולה מאליה (א) כבלי סיוע עצים אחרים, ואם הוא עץ יחידי יצריך שיאחו האור (ד) ברוב עוביו וברוב הקיפו. ואם לא הודלקה כל-כך, (ה) אסור ליהנות בה (ב) בשבת, גזירה שמא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. (ו) וכשהודלקה (ג) כשיעור (ז) היכול (א) להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה, בין אם הוא על-גבי קרקע או על-גבי המנורה, (ח) ואפילו היא מדברים שאין עושים מהם פתילה לשבת: ב' יש אומרים שבפחמין אפילו לא אחז בהם האור אלא כל-שהוא, שרי, מפני שהם דולקים והולכים: ג' מדורה (ט) של זפת ושל גפרית (י) ושל קש וגבבא, אפילו לא אחז בהם האור אלא כל-שהוא, שרי, וכן מדורה של קנים ושל גרעיני תמרים (יא) כשהם מפוזרים, אבל אם הקנים אגודות והגרעינים בסל, צריכים שיצית בהם האור עד שתאה השלהבת עולה מאליה. ויש אומרים בהיפך:

רנו שש תקיעות שהיו תוקעין בערב-שבת, ובו סעיף אחד:

א כשהיו ישראל בישובן היו תוקעין בערב-שבת שש תקיעות כדי להבדיל את העם מן המלאכה: הגה ונהגו בקהילות הקדושות, שכל שהוא (א) סמוך לשבת כחצי שעה או שעה, שמכריו

א שבת ליה

באר היטב

(ב) בשבת. פי' אפילו הודלקה אח"כ לגמרי, מ"א: (ג) כשיעור. פי' קודם השבת: (ד) להתחמם. ו"מ"א אין לישב בסמוך אצל זנבות

משנה ברורה

(ג) בלי סיוע. דהיינו (ג) שלא יהא צריך לומר: הבא עצים דקים ונניח תחתיהן כדי להבעיר: (ד) ברוב עוביו. שיכנס האור מבפנים בתוך עוביו עד רובו, וגם שיתפשט ברוב הקיפו מבחוץ: (ה) אסור ליהנות וכו'. פירוש, אפילו (א) הודלקה אחר-כך לגמרי, וכמו שכתב בסוף סימן רנד בעססיות ותורמוסין, דכל שעבר על דברי חז"ל אסור ליהנות עד מוצאי-שבת: (ו) וכשהודלקה כשיעור. פירוש, מבעוד יום קודם השבת: (ז) יכול להתחמם וכו'. הט"ז בסימן ער"ה כתב, דמכל מקום יש לזהר שלא לישב בסמוך אצל זנבות האורים, לפי שיש לחוש שמא יגע בהם לקרבם אצל המדורה. אבל דעת האליה רבה והתוספת-שבת דלא חיישינן לזה, ומותר להשתמש אפילו בסמוך להמדורה או התנור, אם לא בדבר שצריך עיון רב או לקרות כנגדה, דאז חיישינן שמא יטה, וכדלקמן בסימן ער"ה: (ח) ואפילו וכו'. דבמדורה, (ד) מתוך שההיסק רב, כל אחד מבכעיר את חבריו: ג' (ט) של זפת וכו'. עיין בגמרא (ה) הדוא הדין שומן ושעוה וכל דבר הניתך: (י) של קש וגבבא. קש, זנבי שבלים; וגבבא, שגובבין משדה אחר הקצירה: (יא) כשהם מפוזרים. הטעם, (י) דכיון שאחז בהן האור קצת מבעוד יום, שוב הם דולקין מאליהן, אבל כשהם אגודות או בסל, שוב אין השלהבת יכולה ליכנס בהן, (י) והוא דעת הר"ף

שער הציון

יהודי בשבת לטסתו פי התנור למעלה, מקום שהעשן יוצא, וזה הוא כעץ פסיק רישא לענין כיבוי הנחלים, וזה מותר על-ידי אינו-יהודי, כדמכח בסימן רנט סעיף ז, כיון שאינו עושה כיבוי ממש, עיין שם: (ג) רש"י: (א) מגן-אברהם: (ד) רש"י: (ה) וכן כתב אליה רבה בשם רבינו ירוחם: (י) רש"י. ועיין שם דרמו המירר ברביעין יבשין, ומסתמא הוא הדין בקנים: (י) ומחלוקתן תלוי בחילופי הגירסאות: (ב) כן מוכח מאליה רבה שכתב: קודם תוספת שבת, וזה כולל כל הזמן שמשקיעה עד צאת הכוכבים, עיין בסימן רסא, דאי לאו הכי איך שיעור קבוע לקריאת הש"ץ: (ג) ובעונותינו הרבים, נתפשט מנהג בכמה מקומות שיעור קודם הלילה לענין חנויות, ואותו המעתיק לא דק בלישנה כלל, להמעיין בסימן רסא ובמגן-אברהם שם, והאמת כמו שפירש המחצית-השקל אינו דחוק לזה יזהר מזה, וכמו שכתבנו את השיעור, דביצורף ד' מליץ שאחר השקיעה יהיה לערך ב' שעות ומחצה: (ג) היינו שעה קודם השקיעה, וזהו גס' כן בערך ה"ל. ומה שכתב המגן-אברהם 'שעה', אפשר דבזמנו היו נוהגין להקדים תפלת ערבית בערב-שבת שעה ומחצה קודם הלילה, ואמ"כ יהיה בסך-הכל שתיים ומחצה: או אפשר דרצה המגן-אברהם לבטל את הרע במיעוטו וכדי שיעור העולם למעט הגילין [מחצית השקל]. ורית'י לאחד שהעתיק מהמגן-אברהם שעה קודם הלילה לענין חנויות, ואותו המעתיק לא דק בלישנה כלל, להמעיין בסימן רסא ובמגן-אברהם שם, והאמת כמו שפירש המחצית-השקל וכנ"ל, וכן משמע מהפרי-מגדים: (ד) חיי-אדם: (ה) ממגן-אברהם ופרי-מגדים ושי"א. ועיין בפרי-מגדים שדעתו דטוב שיקדימו הקבלת-שבת, וה'ברכו' ימתנו עד שיגיע זמן קריאת שמע, עיין שם. ואפשר שזהו רק בזמנו, אבל בימינו לא נתנהגו כן לא יציינו לנו הרבה בזה ויבואו מביטח קודם מעריב, ועל-כן נהגו בכמה קהילות קדושות כעת על-פי עצה הגדולים להקדים גם ה'ברכו' וכדי שלא יבואו לחילול שבת התמורה, ועיין לקמן בסימן רסו במשנה ברורה, אך מהנכון מצד שכשיבואו לביתם יחזור ויקרא קריאת שמע, ואף שכל העולם לא יזהרו בזה, מכל מקום אין למנעם מלהקדים מעריב, וימסכו בקריאת שמע על מה שקורין לפני המטה:

הלכות שבת סימן רנו

נט באר הגולה

שליח-צבור להכין עצמן לשבת, *והוא במקום התקיעות בימיהם, וכן ראוי (ה) לנהוג (ב) בכל מקום:

רנז דיני הטמנת חמין, ובו ה' סעיפים:

א (א) אין טומנין (ה) בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל; (ב) אבל בספק חשיכה (ג) טומנין בו. ואין טומנין (ד) בדבר (ה) המוסיף הבל (ו) אפילו מבעוד יום. יאם הטמין בדבר המוסיף הבל, התבשיל (ג) אסור אפילו בדיעבד. ידוקא בצונן שנתחמם (ו) או שנצטמק ויפה לו, אבל (ח) בעומד (ג) בחמימותו כשעה ראשונה, מותר: (ט) יש אומרים דאם שכח והטמין בשוגג

באר היטב

א שבת ליד ב לגיטת ושי" וכן כתבו הר"ן והרא"ש ג ר"ן מסלוק דאנשי בבתיה שם ל"ח ד רמב"ן

מי שלא תיקן מאכלו יש להמתין עם ברכו, ואם הוא סמוך לכה"ש אל ימתניו, ס"ח ס"י רסב ובמ"א ס"י רסג ס"ק ל"ד, עיין שם: (ה) בשבת. ר"ל לאחר שנתבשל התבשיל ורצה להטמינו בדבר שישמור חומו, כמ"ש סימן רנג ס"ב בהג"ה. והטעם, דשמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה; אבל ספק חשיכה סתם קדירות ורחות הם. ובמוסיף הבל אפילו ביע"ש אסור שמא יטמין ברמץ (ג) אפר עם גחלים, וזה אסור דשמא יחתה בגחלים שמחשיכה: (ב) אסור. פ"י אפילו בשוגג. ואע"ג דבשכח ושהה מתיר כסימן רנג, מכל מקום בהטמנה מחמירין טפי, מ"א: (ג) בחמימותו. וה"ה המטמין בשבת בדבר שאינו

האודים, כי יש לחוש שיגע בהם כדי שיבעירו היטב כדרך שעושין במדורה שמהפכין שלא תכהה, ט"ז סימן רעה ס"ק ו, ע"ש: (ה) לנהוג. וכן נוהגין לשלוח איש לבשל הבעלי-מלאכות ממלאכתן, וגם ראוי לבעלי החנויות שיטגרו כמו שעה קודם שבת, כי ראתי גדולה המכשלה שלפעמים בא שר א' ונמשך המו"מ עד הלילה, ואשמם בראשיכם' חתיב; וגם רוב העולם יש להם היתר כל עוד שלא אמרו ברכו אפילו הוא לילה ממש, וזה ראתי בעיני, לכן יש להקדים אמירת ברכו, ואין להמתין על אדם חשוב וגדול שיעני' לא בא, כי זכות הוא לו שלא יתחלל שבת על-ידו, והתחם ענינו בראשו, מ"א ומצאתי,

משנה ברורה

על אדם גדול שעדיין לא בא אם הגיע זמן של קבלת שבת, כי זכות הוא לו שלא יתחלל שבת על-ידו: (ב) בכל מקום. כדי שלא יבואו ישראל לירי חילול שבת. ובקבילות גדולות מאד שאי אפשר להכריז, נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרו בכל רחובות קריה על-דבר סגירת החנויות והדלקת הנרות, וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת, ואשרי חלקם, כי הם מוזכרים את ישראל לאכיהם שבשמים, (ו) ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לכנים גדולי ישראל:

א (א) אין טומנין וכו'. לאחר שנתבשל התבשיל ורצה להטמינו בדבר שישמור חומו, כגון בכרים וכסתות וכדומה, ואסור לעשות כן בשבת, (ה) וטעמא, דשמא ימצא או קדירתו צוננת וירתיחה, דחייב משום מבשל. (ג) ואפילו למאן דאמר דאינו חייב משום מבשל בזה כיון שנתבשל פעם אחד, (ג) מכל מקום איכא למגורו שמא יחממה על-גבי האש ויחתה בגחלים וירתייב משום מבעיר: (ב) אבל בספק חשיכה. עיין לקמן בסימן רסא סעיף א בהג"ה וכמה שכתבנו שם: (ג) טומנין בו. דסתם קדירות בין-השמשות (ד) ורחות הן, וליכא למגורו הגזירה הנ"ל: (ד) בדבר וכו'. היינו לצורך שבת, אבל לצורך מוצאי-שבת, מוכח מסימן

ביאור הלכה

מיני קטניות שממהרין להתבשל, ופירשו את דבריו דרוצה לומר, ולכן אפילו בקדירה אסור, ועיין על זה ר"ד, ו' ועיינתי שם היטב ולא משמע מידי, וקצת משמע להיפך, וכן מרש"י י"ח עמוד ב ד"ה האי קדירה חייאת, עיין שם, והלא הרי"ו העתיק גם-כן דבריו רש"י אלה, וכן הרשב"א והר"ן העתיקו לשון רש"י בזה, ומשמע לכאורה דוקא עססיות ותורמוסין, אבל שאר מינים שאינם קשי הבישול כל-כך דינו בקדירה חייאת. ואולם לדינא אין להקל, והשולחן-ערוך תפס בשיטתו בפירוש העססיות כפירוש הרמב"ם שהן קלי הבישול, והברייתא מסייעתו דנקט להן דומיא דחבית של מים דסיפא, ולפי זה אין להקל גם-כן בכל דבר, לבד מקדירה חייאת שענינו רואות שעל-ידי חיתוי ממהרות להתבשל אף בלילה:

* והוא במקום התקיעות. עיין בפרי-מגדים מה שכתב בשם הרמב"ם. והנה כיון שהוא במקום התקיעות, על-כן אפילו כשחל ערב-שבת כיום-טוב גם-כן יש להכריז, כמו מאז שהיו תוקעין בו, כמו שאמרו חז"ל. ועיין בפרי-מגדים שכתב דיום-טוב ערב-שבת ראוי להקדים באמירת 'ברכו' או קבלת שבת בעוד היום גדול, כפי מה שכתב המגן-אברהם בריש סימן תקכו, דסומך לחשיכה אסור מן התורה לבשל מיום-טוב לשבת, דלא שייך 'הואיל'; ובטשאלני"ט שנותנין מבעוד יום לתרוך לצורך שבת, ויזהר ליתן מבעוד יום כל-יך שיהא ראוי לאכול על-כ"ל-פנים כמאכל בן-דורסאי, עיין שם: * יש אומרים דאם שכח והטמין וכו'. עיין במגן-אברהם שכתב דוקא שנתבשל כל-צרכו, אבל אם נגמר בישולו בשבת אסור,

א. ותחת כ"ג עמוד ב: הוזהר בנר, עיין שם, ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, וכל-שכן בזה שהוא מוכה חמדי לרבים מבני-ישראל, וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה, כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכיין בכל פעם לזרו את ישראל שהם גם-כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא: אתה כיוונת לזכות את ישראל, אני אצייא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל: (ה) מגן-אברהם וזהו בשבת; (ג) לקמן בסימן שיח סעיף טו בהג"ה לדעת היש-מקלין שם: (ג) מגן-אברהם בשם הרא"ש. ולפי זה אפילו הוא דבר יבש לדלוכלי עלמא אין בזה משום אסור, גם-כן אסור להטמין [פמ"ג]: (ג) גמרא: (ה) גרע עשהיה דעלמא שעל כידה, דאפילו בנתבשל כל-צרכו ומצטמק ורע לו אסור, וכדלקמן בסעיף ז [אחרונים]: שאינו מוסיף הבל דשרי בדיעבד אף-על-גב דעשה איטורא, דהא אינו אלא עומד בחמימותו: (ט) יש אומרים דאם שכח

שער הציון

(ו) וכעין מה שאמרו בשבת כ"ג עמוד ב: הוזהר בנר, עיין שם, ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, וכל-שכן בזה שהוא מוכה חמדי לרבים מבני-ישראל, וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה, כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכיין בכל פעם לזרו את ישראל שהם גם-כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא: אתה כיוונת לזכות את ישראל, אני אצייא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל: (ה) מגן-אברהם וזהו בשבת; (ג) לקמן בסימן שיח סעיף טו בהג"ה לדעת היש-מקלין שם: (ג) מגן-אברהם בשם הרא"ש. ולפי זה אפילו הוא דבר יבש לדלוכלי עלמא אין בזה משום אסור, גם-כן אסור להטמין [פמ"ג]: (ג) גמרא: (ה) גרע עשהיה דעלמא שעל כידה, דאפילו בנתבשל כל-צרכו ומצטמק ורע לו אסור, וכדלקמן בסעיף ז [פמ"ג]: (ו) ומשמע בדבר המוסיף הבל בשבת אף בעומד בחמימותו אסור, וצריך עיון [ח"י רע"א]:

הלכות שבת סימן רנו

ה' הרי"ן ש"ס ו' ש"ם מ"ו
 ז' ש"ם תש"ח והרי"ן
 והכ"ט ירחם בחלק ג'
 וכן נראה מדברי רמב"ם
 בסוף ג' הלכות
 המבינים שם

בדבר המוסיף הבל (י) שרי (ז) לאכול (הגהות מרדכי). (ויש אומרים דכל זה אינו אסור אלא כשעושה לצורך לילה, (יא) אבל כשמטמין לצורך מחר (ט) מותר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל (מרדכי ריש פרק כירה וב"י ס"ס רנ"ג בשם שבו"ל-לקט). ובדיעבד יש לסמוך על זה, ובלבד (יב) שלא יהא רגיל לעשות כן: ב' האפילו תבשיל נתבשל כלי-צרכו (יג) אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל ומכל מקום (יד) לשום כלים על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית, שרי, שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר ונותן כיסוי על הקדירה * (ועיין לעיל סימן רנג): ג' אלו הם דברים המוסיפים הבל: פסולת של זיתים (טו) א'או של שומשמיין, וזבל ומלח, וסיד וחול, בין לחים בין יבשים, (טז) ותבן וזגין, (יז) ו'ומוכין, ועשבים, * בזמן (יח) ששולשתן (י) (יט) לחין, ואלו דברים שאינם מוסיפים הבל: (כ) כסות, (כא) ופירות, וכנפי-

באר היטב

למחר: (י) לחין. צ"ל החשיב לתבן חגין כחדא. ומדסתם משמע דאפילו לחים מחמת ד"א אסור, מ"א: ורוב פוסקים ס"ל דוקא לחים מחמת עצמן אסור ולא כלחים מחמת ד"א, עיין עטרת-זקנים וביד-

משנה ברורה

וכו'. והוא הדין אם שגג בדין וסבר שמותר, (י) גם זה שוגג מקרי: (י) שרי לאכול. טעם היש-אומרים הוא, (ט) דסבירא להו דהטמנה שוה בזה לשהיה, דפסק המחבר לעיל ברנ"ג סעיף א דאם שכח ושהה אפילו תבשיל שמצטמק ויפה לו מותר לאכול. והנה דעת המגן-אברהם והט"ז והגר"א, דהמחבר סבירא ליה דאפילו בשוגג אסור לאכול עד מוצאי-שבת, ולכך סתם הדבר, (ט) ומכל מקום נראה דבמקום הצורך יש לסמוך על דעת היש-אומרים הוה, שהרבה אחרונים מצדדים כן, ובפרט אם היה נתבשל כלי-צרכו, דבלאו הכי יש מקילין לקמן בסעיף ז בהג"ה, על-כן אין להחמיר בזה לענין דיעבד בשוגג: (יא) אבל כשמטמין וכו'. הטעם, דעיקר מה שאסור להטמין במוסיף הבל הוא משום שמא יבוא להטמין ברמץ ויחתה בגחלים, ועל-כן כיון שצטמק לצורך מחר סבירא להו להיש-אומרים דלא שייך גזירה זו, דאפילו אם לא יגיע התבשיל למאכל כן-דודוסאי (י) יתבשל ממילא כל הלילה ולא יבוא לחתות; והוא הדין דסבירא להו להיש-אומרים הוה דמותר להטמין נתבשל כלי-צרכו, דלא יבוא גם-כן לחתות, ועל-כן מותר בזה אף במטמין לצורך לילה, והוא כדעת היש-מקילין לקמן בסעיף ז בהג"ה: (יב) שלא יהא רגיל. משמע דאם הוא רגיל, אף בדיעבד אסור. והטעם, דמעיקר הדין אין להם מקום להיש-אומרים,

מוסיף הבל דשרי דהא אינו אלא עומד בחמימות, מ"א: (ז) לאכול. ודוקא תבשיל נתבשל כ"צ, אבל אם נגמר בישולו בשבת אסור, דלא עדיף משהיה, מ"א ועט"ז: (8) מותר. דלא יחתה, דבלא"ה יתבשל עד

ביאור הלכה

דוודאי לא עדיף משהיה. ולא העתקתי, משום דלפי מאי דפסקין כהיש-אומרים בשהייה לעיל דכמאכל כן-דודוסאי מותר, ממילא הוא הדין הכא, וכבר הקשה כן התוספת-שבת ו'הפרי-מגדים נדחק מאד ליישב ולא נהירא. ומפני חומר הענין נראה לי דדעת המגן-אברהם, שלא אחאח הקולא בשני ראשין, דהיינו לפסוק בענינו כהיש-אומרים דשוה לשהיה, ובשהייה נפסוק גם-כן כהיש-אומרים שם, ודי אם נקל בזה ככל-צרכו. ועיין בחיי-אדם שהעתיק גם-כן לדינא כהיש-אומרים הוה, ודוקא בכל-צרכו, ואולי גם-כן טעמו כמו שכתבנו, ומכל מקום במקום הצורך אפשר דיש לסמוך בדיעבד בשוגג אף בנתבשל רק כמאכל כן-דודוסאי וכדעת התוספת-שבת, וכן משמע בשולחן-עצ-יששים. וראיתי בביאור הגר"א שכתב שדעת היש-אומרים נדחה, ע"ן שם, והיינו מעיקר הדין, אבל מכל מקום קשה מאד להחמיר בדיעבד, אחרי שהרמ"א בעצמו סומך על דעת המקילין לענין דיעבד בהטמין לצורך מחר, והוא הדין לענין שכח, חדו טעמא לתרוייהו, וכפי מה שכתב הגר"א: * ועיין לעיל סימן רנג. איני יודע כוונתו, ואולי למה שכתב שם בסעיף ה דאסורין להטמין תחת הגבדים אף שהוא דבר יבש, או למה שכתב שם בהג"ה דאף על-ידי אינר-יהודי אסור: * בזמן ששולשתן לחין. עיין במשנה ברורה. והנה מגן-אברהם פסק כדעת הרמב"ם דסבירא ליה דכלל גזויה אסור. וכן בב"ח שכתב, דדעת הורו"ם בזה להחמיר, משום דסבירא ליה לדינא כדעת הרמב"ם, אלא שהוכרע ראשונים לא סבירא להו כן, משום הדין דעת כמה אחרונים להקל בזה. ונראה לי דטעם הטור הוא, דאף דבגמרא דילן מסתפק בזה, כיון דהירושלמי פרק במה טומנין פשיטא ליה בזה לאיסור בכל גזויה, כותיה נקטינן, וכמו

כמו שכתב הגר"א ושאר פוסקים, וכן כתב דהיש-מקילין דלקמן אין להם מקום בדין, ולכך כתב שם רמ"א דאין לנהוג כן בשאר מקומות: ב' (יג) אסור להטמין בשבת וכו'. ומכל מקום בדיעבד שרי, וכנ"ל בסעיף-קטן ח: (יד) לשום כלים וכו'. היינו, אפילו בגדים שמעמידין את החוה של הקדירה שלא צטנן, אפילו הכי שרי, כיון שאינו מכריז ליה: ג' (טו) או של שומשמיין. אף-על-גב דלענין הטמנה בחוכן שרין הן, מכל מקום יש חילוק ביניהן, דבשומשמיין, (טו) והוא הדין בכל הדברים הנזכרים כאן, דוקא להטמין לתוכן אסור, אבל אם הטמין בדבר המותר, כגון בקופה של צמר וכחאי וגונא, מותר להניח הקופה עליהן, אבל על גפת של זיתים אסור להניח, דחמימי טפי ומוסיפין הבל למעלה דרך הקופה להקדירה (גמרא): (טז) ותבן. בין (יז) אם הוא ארוך או נחתך לחתיכות דקות, חגין הוא פסולת של יקב יין: (יז) ומוכין. כל (יג) דבר רך קרוי מוכין, כגון צמר-רגפן, ותלישת צמר רך של בהמה, וגרירת בגדים בלויים: (יח) ששולשתן. חשיב (יד) לתבן חגין כחדא: (יט) לחין. דלחין יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין. (טו) ומסתמימת המחבר משמע, דכין לחין מחמת עצמן וכין לחין מחמת דבר אחר, שניהם אסורין, אמנם כמה (טו) אחרונים הסכימו דדוקא לחין מחמת עצמן, שהם מחמת יותר מלחין מחמת משקה שנפלו עליהן משיבשו: (כ) כסות. והוא הדין (י) כרים וכסתות (י) גויי-צמר: (כא) ופירות. כגון (ט) חטין

שער הציון

(י) וכמו לעיל לענין שהייה דהבאנו שם במשנה ברורה דשוגג מקרי: (8) הגר"א: (9) עיין בטי"ז שהוכיח דלא כהיש-אומרים, ואף שהאליה רבה השיגו, עיין בפרי-מגדים שמישב סברתו והביא טעם לדבריו. ומכל מקום כיון שהוא מילתא דרבנן יש לסמוך על היש-אומרים, שכמה אחרונים (והם האליה רבה ותחיי-אדם ושולחן-עצ-יששים) העתיקו כן להלכה: (י) היינו אפילו אי יטמין ברמץ: (יא) פרי-מגדים: (יב) פרי-מגדים: (יג) רשי"י: (יד) מגן-אברהם: (טו) מגן-אברהם: (טז) מעדני-יוס-טוב ואליה רבה ועטרת-זקנים ותוספת-שבת: (יז) גמרא ג"א, ואי היו מוסיפין הבל היה אסור אפילו צנן, וכדלקמן בסעיף ו: (יח) דף מט במשנה: (יט) רשי"י:

הלכות שבת סימן רנו

ט שבת ג'א י' הקש
בבמרא כ שם כרבן
שמעון בן גמליאל
ל טור וס'ג' וסמ"ק
התורה מ שם כרבן
שמעון בן גמליאל
ג טור רמב"ם בפרק ד
מלכות שבת ט שם
במשנה לפירושו
הרמב"ם ע הר"ן
ובשם הגאונים ע ר"ן
מסילת דאבי טבריה
שם ל"ח

יונה (כב) (או שאר נוצות, מהר"א כהנהות), ונעורת של פשתן, ונסורת של חרשין (פירוש, הקש הדק הנופל מן העץ כשמגררים אותו במגירה): הגה יש אומרים דמותר להטמין (כד) בסלעים אף-על-פי שמוסיפין הבל, דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן (תוספות ומדרכי ר"פ לא יהפור): ד *אף-על-פי שאין טומנין בשבת אפילו בדבר שאין מוסיף הבל, אם טמן בו מבעוד יום (כה) ונתגלה (י) משחשיכה מותר לחזור ולכסותו. *וכן אם רצה להוסיף עליו בשבת מוסיף, *וכן אם רוצה ליטלו כולו ולתת אחר במקומו, בין שהראשון חם יותר מהשני בין שהשני חם יותר מהראשון, (כז) אפילו לא היה מכוסה אלא בסדין, יכול ליטלו ולכסותו בגלופקין. *וזהו שנתבשלה הקדירה כל-צרכה, אבל אם אינה מבושלת כל-צרכה, אפילו להוסיף על הכיסוי אסור, שתוספת זה (כח) *גורם לה להתבשל: ה (כח) *אם פניה התבשיל בשבת מקדירה שנתבשל בה (כט) לקדירה אחרת, מותר (ד) להטמינו (ל) *בדבר שאינו מוסיף הבל: ו (לא) *מותר להטמין בשבת (לב) דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צינתו, *אבל בדבר המוסיף הבל, *אפילו להטמין צונן גמור ואפילו מבעוד יום נמי אסור:

באר היטב

חם שהוא בכ"ר שנתבשל, אבל אם פניה ה"ל כמטמין את הצונן דמותר. ומט"ז נראה דאפילו החזירו לכלי הראשון נמי שרי דכבר אין לו דין כ"ר. ואפשר אפילו בכ"ר אם נתקרר קצת שרי להטמינו, מ"א, ועיין

ביאור הלכה

שכתב בספר יד-מלאכי: * גורם לה להתבשל. כתב המגן-אברהם: כשטמונה בדבר שאינו מוסיף הבל, פשוט שאינו גורם בישול כלל, אלא מיירי בדרך שכתב בסעיף ח והיינו שהקדירה עומדת על-גבי כירה שיש תחתיה גזלים [קטומים, דאי לא הכי אסור להעמיד שם להמחבר קדירה שאין מבושלת כל-צרכה] ולמעלה מכוסה בבגדים בענין שאין נוגעים בקדירה, וכמבואר בסעיף ח דמותר להטמין בדרך זה, ואז גורם בישול על-ידי הוספת כסיון. ובספר בית-מאיר חולק עלי, וכתב דפשוטות הטור והשולחן-ערוך משמע דמיירי בכל גווני, וכן כתב בספר נהר-שלום, והטעם כתב בספר בית-מאיר, דכשטמין דבר רותח שעומד בתחתיתו ומתבשל, אף שטמין בדבר שאין מוסיף הבל אלא מעמידו בחמימותו וברתיחתו, כל שעה שמאריך הרתיחה והבישול מתבשל המאכל יותר, ובהוספה גורם בישול; וזה מוכח מפירושו רש"י דף גא, ינוטל את הגלופקין אם ירא שמקדיח תבשילו אף שגלופקין אינם מוסיפין הבל, עד כאן לשונו. וכן מוכח בכיאוור הגר"א דסבר כהבית-מאיר, והוא בתחלת סעיף ב, הדביא ריהא שם דאפילו נתבשלה כל-צרכה מהא דתנו רבנן, עיין שם, ולכן לא העתקתי דברי המגן-אברהם להלכה: * אבל בדבר המוסיף הבל וכו'. עיין בתוספת-שבת שכתב דבחול מותר; אף שגם הוא מדברים המוסיפין הבל, זהו רק לדברים חמים, אבל לדברים קרים מקרר הוא: * אפילו להטמין צונן גמור וכו'. עיין בכיאוור הגר"א שהביא המקור מהא דשבת מ"ח, דנוהגים רבה וכו'. עיין דריש-גלותא דאנת כחא דמיס אפוניא דקומקומא דחמין,

אחר: (י) משחשיכה. אבל אם נתגלה מבע"י אסור לכסותו בשבת דה"ל כמטמין לכתחלה, ועיין סימן רנ"ב בהג"ה, ובי"ח מיקל אפילו אם נתגלה מבע"י: (ד) להטמינו. דלא אסור להטמין בשבת אלא דבר

משנה ברורה

וקטניות: (כב) או שאר נוצות. ונקט (כ) מתחלה כנפיי-יונה, והוא לשון התלמוד, משום דהיה מצוי להם: (כג) ונעורת. (כד) דק שנוערין מן הפשתן: (כד) בסלעים. היינו (כז) אבנים קטנים שמוציאין מהם אש וקורין אותן אבני-אש. ומה שכתב דלא שכיחא, היינו דהא לא שכיח כלל שיטמין בסלעים, משום שמשברים הקדירה או שמקלקלים המאכל, אבל דבר שלפעמים טומנין בהם, אף-על-גב דלא שכיח, גזרו בהו רבנן. כתב רש"ל כתשובה: אפר חם הוא דבר שאינו מוסיף הבל ושרי לטמון בו, אלא-אם-כן מעורב בגחלים; והביאוהו האליה רבה ותוספת-שבת וש"א, והוא הדין בכל דבר שאינו מוסיף הבל אפילו הם חמים, שרי: ד (כה) ונתגלה משחשיכה. מה שכתב 'נתגלה' לאו, דוקא, דהא אף לכתחלה מותר לגלות, כמו שכתב בסמ"ק, (כז) אלא דקא משמע לן דאף בכי האי גוונא שנתגלה ממילא, דוקא משחשיכה, (כז) אבל אם נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו בשבת, דהוי ליה כמטמין לכתחלה בשבת, (כח) וכל-שכן דאם גילהו בידיים מבעוד יום אפילו על דעת לכסותו משתחשך, דאסור לכסותו בשבת: (כז) אפילו וכו' בסדין. רוצה לומר, (כז) דלא תימא דזה אינה חשובה

הטמנה, שאינו מועיל, ואם-כן כשמכסה עליו בגלופקין בשבת הי ליה כמטמין לכתחלה, קא משמע לן דאף סדין מועיל על-כפ-נים במקצת: (כז) גורם לה. עיין בכיאוור הלכה: ה (כח) אם פינה וכו'. דלא אסור אלא כשהוא בכלי ראשון שנתבשל בו, אבל כשפינהו לכלי אחר (כז) אף שעדיין היד סולדת בו מותר, (כח) ואפילו אם חזר ועירה אותו אחר-כך לכלי ראשון שהיה בו, נמי שרי, דחו לא מקרי כלי ראשון, הווי ליה כצונן דמותר להטמינו. (כט) ואפילו בכלי ראשון אם נתקרר עד שאין היד סולדת בו, גם-כן נראה דשרי להטמינו אם הוא במקום הצורך: (כט) לקדירה אחרת. ואין נפקא-מינה (ל) אם נתכוין בפירוש כדי לקרר או בסתמא לאיזה סיבה: (ל) בדבר שאינו וכו'. בדבר המוסיף הבל אפילו צונן גמור אסור, וכדלקמיה: ו (לא) מותר להטמין וכו'. ואפילו (לא) אדם חשוב שרי: (לב) דבר צונן. כגון מים (לג) או תבשיל תחת

שער הצינן

(כ) הגר"א: (כא) רש"י: (כב) פרי-מגדים ומאמר-מרדכי: (כג) ט"ז והגר"א: (כד) אף דהב"ח מיקל בזה, וכן מצודר באליה רבה, סתמתי כדעת השולחן-ערוך שפסק בהראשונים המחמירים בזה, שבירושלי מפורש בהדיא כן, וכן משמע דעת הגר"א בכיאוור, וכן פסק השולחן-עצ"שים והגר"ז ונגם במאירי מצאתי כן: (כה) דגם הב"ח מודה בזה, עיין שם, ומוכח בכיאוור הגר"א דאפילו אם גילהו בין-השמשות גס-כן אסור לכסותו בשבת: (כו) ירושלמי: (כז) פרי-מגדים, עיין שם שמוכח כן: (כח) מגן-אברהם: (כט) פרי-מגדים במשכבות-זהב, וכן כתב הגר"ז. ואף דל"פ מה שכתב באשל-אברהם המגן-אברהם מסתפק בזה, מכל מקום נראה דאין לחמיר בזה אם הוא במקום הצורך, דיש לסמוך אדעת הממחבר בשי"ח סעיף ד חסביא ליה דכיון שצנעטן קצת מחמתו שאין היד סולדת בו חשוב כצונן, ולאפקי יוסף שכתב הרמ"א שם בסעיף טו בהג"ה דאם לא נצטנן לגמרי לא חסביא כצונן, ולפי זה אפשר אסור, להקל גס-כן לענין הטמנה: (ל) כן מוכח בבית-יוסף ממה שהסכים לדעת הרמב"ם ושאר פוסקים לדינא, עיין שם: (לא) מגן-אברהם: (לב) גמרא:

הלכות שבת סימן רנו

פ סמיג
החומרה לדעת ר"ח
שם במשנה מ"ז צ טור
ושרא פוסקים * (כ)
צריך לומר על-פי הבית
(סוף) ק טור לדעת
הרא"ש והר"ן שם
ר ר"ן לדעת רבנו זונה
והרשב"א

ז **כ"ל היכא דאסרינן הטמנה, אפילו בקדירה מבושלת (לג) כל-צרכה אסרינן, (לד) ואפילו מצטמק ורע לו:** הגה * וכן עיקר. (לה) ויש מקילין ואומרים, דכל שהוא חי (לו) לגמרי או נתבשל * כל צרכו מותר בהטמנה כמו (ט) בשהיו, וכמו שנתבאר לעיל סימן רנג. ובמקום שנהגו להקל על-פי סברא זו אין למחות בידם, אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות: ח אף-על-פי שמוותר להשהות (יז) קדירה על-גבי כירה שיש בה גחלים על-פי הדרכים שנתבארו בסימן רנג, **אם** הוא מכוסה בבגדים, אף-על-פי שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן, מכל מקום (יח) מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל * (יט) (ואסור). (כ) וימיהו, (כ"ט) כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה, אף-על-פי שיש אש תחתיה, כיון שאין עושה דרך הטמנה שרי. (מ) הלכך היכא שמעמיד קדירה על-גבי כירה או כופח שיש בהם גחלים (מ"א) ואין שולי הקדירה * נוגעים (י) בגחלים, שיהיו מקרי ומותר על-פי הדרכים שנתבארו בסימן רנג. **ואם נתן על הקדירה כלי (מ"ב) רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה ונתן בגדים על אותו כלי רחב, מותר, דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, (מ"ג) אין כאן הטמנה.**

באר היטב

סימן שיח: (פ) בשהיו. ולדעת י"א אפילו נתבשל כמב"ד, כמ"ש סי' רנג: (י) בגחלים. ולדברי רמ"א בסימן רנג אפילו נוגעים בגחלים שרי

ביאור הלכה

ואסור ליה משום דמוליד חום והוי כדבר המוסיף הבל, הרי דבמוסיף הבל אסור אפילו צונן, עיין שם בדבריו. ומכל מקום צריך שחודר דלא הוי כמוסיף הבל ממש, דאי הכי אפילו מבעוד יום אסור, והאיך פסק השולחן-ערוך לקמן ברו"ח דמבעוד יום מותר, וכן מוכח בהגרא"ש שם בהדיא דלא אסור אלא בשבת, ומשמע שם דלא במקרי מוסיף הבל, אלא הכוונה דמשום שמוליד חום כדבר הקר שויהו רבנן לענין זה כמוסיף הבל דיהיה אסור על-כ"ל פנים בשבת, וכעין זה באר בדמשק-אליעזר, עיין שם בסימן רנח: * וכן עיקר. שכן פסקו כל הפוסקים, ושיטת היש"מ מקילין היא שיטה יחידאה: * כל צרכו. עיין במגן-אברהם שכתב, לדעת יש אומרים אפילו נתבשל כמאכל בן-דרוסאי, ועיין באליה רבה שחולק עליו, ועיין בתוספת-שבת מה שכתב בזה, ולבסוף מסיק גם הוא דבכוונה נקט הרמ"א יכל צרכו, לאשמעינן דבפחות מזה אף במקום שנהגו להקל יש למחות בידם, מאחר וגם בשהיה יש דעות בזה, עיין שם: * נוגעים בגחלים. עיין במגן-אברהם סעיף-קטן יח דמשמע

משנה ברורה

כרים וכסתות: ז (לג) כל צרכה וכו'. ולא דמי לשהיה על-גבי כירה דלכולי עלמא מותר במבושל כל-צרכו, וכבסימן רנג, (לג) דסתם הטמנה עיקרו הוא לצורך מחר, וצריך חיתוי טפי שלא יתקרב התבשיל, ולכן חיישינן בכל גווני לחיתוי [אם יטמין ברמץ, וגזרו משום זה בכל דבר המוסיף הבל, וכנ"ל], ואפילו אם מטמין (לד) לצורך הלילה לא חילקו חכמים בגזירתם, (ל"ה) מה שאין כן בשהייה, דסתם שהייה הוא רק לצורך הלילה, שהרי מניחה מגולה ולא יתקרב בומץ מועט, ולא חיישינן לחיתוי בזה: (ל"ד) ואפילו מצטמק ורע לו. ובדיעבד מותר לכולי עלמא במצטמק ורע לו, וכנ"ל בסעיף א: (לה) ויש מקילין וכו'. קאי אהטמנה כדבר המוסיף הבל מבעוד יום, אבל להטמין בשבת כדבר שאינו מוסיף הבל, (לו) אפילו מבושל כל-צרכו ומצטמק ורע לו,

אסור לכולי עלמא [הגר"א ופמ"ג]: (ל"ו) לגמרי. סבירא להו, כיון שהוא חי, אפילו אם היה מטמין ברמץ לא היה מתבשל על-ידי החיתוי לצורך הלילה, ועד למחר בלאו החיתוי יתבשל, ולכן לא חיישינן: ח (ל"ז) קדירה על-גבי כירה. היינו, שמעמידה על-גבי כירה מלמעלה על פיה ואין שולי הקדירה נוגעין בגחלים שלמטה [והוא הדין (ל"ו) בכי היא גזונה אם עומדת על-גבי כסא של ברזל בתוך כירות שלנרן], וגם תהיה הקדירה מבושלת כל-צרכה, לפי דעת המחבר שם: (ל"ח) מחמת אש שתחתיהם. ואפילו (ל"ט) אם פרוש אפר על-גבי הגחלים, מכל מקום מוסיף הבל הוא: (ל"ט) כל שהוא וכו'. ודחינו כעין שצירי המחבר בסמוך: (מ) הלכך היכא וכו'. עתה חזר לפרש בקיצור מה שכתב בתחלת הסעיף: אף-על-פי שמוותר להשהות, ומה שכתב לבסוף, דבענין שאין הבגדים נוגעין מותר: (מ"א) ואין שולי הקדירה וכו'. המחבר אויל לשיטתו בסימן רנג סוף סעיף א, אבל לדעת הרמ"א שם בהג"ה, אפילו שולי הקדירה נוגעין בגחלים גם-כן שרי, כיון שהקדירה מגולה למעלה ואין טמון בבגדים: (מ"ב) רחב. הוא הדין כשנותן על-פי הקדירה (ל"ט) דף רחב, בענין (מ) שהבגדים שמכסה מלמעלה לא יגעו בצדי הקדירה: (מ"ג) אין כאן הטמנה. והנה כל זה כשיש אש בכירה, אבל אם אין אש בכירה לל, (מ"ד) יש אומרים שאין לאסור להעמיד קדירה עליה ולכסותה בבגדים, דאף שחום הכירה שתחתיה גם-כן גדול ומוסיף הבל, מכל מקום שרי, דדוקא על-גבי גפת וכדומה אסור משום דראוי להטמין בתוכה וגזרו שמה יטמין ברמץ, אבל הכא אין ראוי להטמין בתוך הקרקע של הכירה, הלכך ליכא לימחש למידי. וגם מטעם אחר יש לומר דלא דמי לגפת, דגפת מוסיף הבל בעצמו, אבל כירה אין חומה אלא מחמת האש, ובכל שעה מתקרב והולך. (מ"ז) ויש שחוששין בזה להחמיר, אלא-אם-כן מניח כלי או דף רחב על הקדירה מלמעלה ואחרי-כן מכסה אותה בבגדים, כמו שכתב בשולחן-ערוך, ומכל מקום אין למחות ביד הנהוגין להקל. ועל-פירוה תדע, דמה שנוהגין להעמיד קאורו¹ או תבשיל בערב-שבת מבעוד יום (מ"ג) על התנור מלמעלה ומכסין אותן בבגדים, דאף שלא יפה הם עושיין לדעת פוסקים המחמירין, מפני שחום התנור מוסיף הבל, אלא-אם-כן יניח

שער הצינן

(ל"ג) מגן-אברהם בשם הטור: (ל"ג) רמ"א לעיל בסעיף א [הגר"ן]: (ל"ד) ואם משהה לצורך מחר גם-כן שרי, דכיון שהוא מגולה מתקרב הרבה, וחיתוי מעט לא יועיל לו [מ"א]: (ל"ו) דהא הטעם שמה ימצא קדירתו צוננת ורתיחה, וכנ"ל: (ל"ז) לעיל בסימן רנג סעיף א: (ל"ט) כן מבואר בתוספות, וכן כתב הפרי-מגדים: (ל"ט) בתייוסף: (מ) פרישה: (מ"א) עיין מגן-אברהם סעיף-קטן יח במה שביא מהפוסקים הטעם להמנהג, ומשמע דאין למחות בזה: (מ"ב) דעת הרא"ש בעצמו, וכמבואר בטור ובתייוסף: (מ"ג) והוא הדין אם מעמידה בגומא שנעשית על התנור או בתוך הקאכלי², אך בעינין שלא יהיה הגומא או הקאכלי שצמצמת לפי ערך הקדירה לבד, דזה גם-כן חשוב כעין שחום התנור ופרי-מגדים, אלא שיהיה קצת אירי מפסיק בין הקדירה לרופן הגומא והקאכלי, ואז מותר לכסות אותם שם אפילו בבגדים:

הלכות שבת סימן רנו

ש מוכרי הרא"ש שם

(מד) ש"כן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו על-ידי שיתן בתוכה חתיכה חיה, (מה) והוא שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים, ואף-על-פי שמכסה פי התנור בכגדים, כיון שאין הבגדים נוגעים בקדירה לאו הטמנה היא ושרי: הגה והטמנה שעושין במדינות אלו, שמתמינים בתנור (מו) וטחין (יל) פי התנור בטיט, (יג) (מו) * שרי לכולי עלמא (א"ז ותה"ד סימן ס"ט ואגור), וכמו שנתבאר לעיל סימן רנד ויתבאר לקמן סוף סימן רנט. (מה) ומצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין (יג) בשבת, כי זהו מכבוד ועונג שבת. (מט) וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת, חיישינן

באר היטב

כיון שאין טמון בכגדים, ועמ"א: (יל) פי התנור. היינו דוקא בפשטיד"א¹ או במיני קטניות שממהרין להתבשל, אבל בשר חי א"צ לטיחה. ובמקומות שלא נהגו לטוח בטיט אסור לתת מיני קטניות או מיני-בצק אלא כדי שיתבשלו כמב"ד מבע"מ, מ"א: (יג) שרי לכ"ע.

משנה ברורה

איהו דף רחב על הקדירה, מכל מקום אין למחות בה דיש להם על מה שיסמוכו, וכנ"ל. אמנם אם נותן חול על-גבי התנור, אף-על-פי שאין מטמין כולו בתוכו, רק ששולי הקדירה עומדים בחול ולמעלה מכוסה בכגדים על-גב הקדירה, בוודאי אסור, שחול הוא כהדברים המוסיפים הבל, וגזרינן שמה יטמין בו כולו. ואם כופה עלי רחבה או שנותן עליה דף רחב ומכסה בכגדים מלמעלה, מותר אף שמעמידו עד חציו בחול [ח"א בכלל כ:]: (מד) וכן מותר וכו'. פירוש:

מיהו, ולדעת הרמ"א לעיל ברנ"ג סוף סעיף א דטובר דאפילו כשנוגעים בגחלים גם-כן שרי, הוא אפילו כשמכסה מלמעלה בכגדים ובצנן שאינם נוגעין; ובספר אליה רכה חולק עליו וטובר דכיון שהוא מכסה מלמעלה בכגדים, גם הרמ"א מודה דאין להקל אלא כשאין שולי הקדירה נוגעין בגחלים: * שרי לכולי עלמא. עיין בט"ז שכתב דצריך לזהר שלא יעמיד הקדירה אצל דופני התנור, דאז נראה כהטמנה וכו', עיין שם, והביאו בבאר היטב, ולא העתקתיו, כי כמה אחרונים השיגו עליו דאין זה קרוי הטמנה כיון שמגולה משאר הצדדים [עיין בבגד"י ישע ומאמר-מרדכי ופרי-מגדים], ובפרט לפי המבואר במשנה ברורה

עד השתא מיירי לענין כירה, ועתה בא לפרש דגם בתנור מותר ליתן קדירה מבעוד יום [ואף שאינו גרוף וקטום, כיון שנותן בה חתיכה חיה לא חיישינן לחיתוי, והוא הדין אם היא מבושלת כל-צרכה, דאי לאו הכי אסור משום שהייה, וכנ"ל ברנ"ג סעיף א], דאף שהקדירה כולה נתנה בתוך התנור ומכסה את פי התנור גם-כן בכגדים, ובודאי מוסיף הבל על-ידי חום התנור, אפילו הכי אין שם הטמנה על זה ושרי, כיון שאין הבגדים נוגעין בקדירה: (מה) והוא שלא תהא וכו'. דאם היו שוליה נוגעין בגחלים, סבירא ליה להמחבר דמחמת זה גופא מקרי מטמין בדבר המוסיף הבל ואסור, והרמ"א שם בהג"ה סבירא ליה דעל-ידיה לא חשיב הטמנה, עיין שם: (מו) וטחין פי התנור בטיט. הנה (מד) לענין הטמנה אין צריך כלל טיח בטיט גם והרמ"א, אלא דבא לומר דבטיח שרי בכל ענין, אפילו אין נותן בה חתיכה חיה של בשר וגם היא עדיין בתחלת בישול, דבלא טיח היה אסור בזה להניח הקדירה בתנור שאינו גרוף וקטום משום חשש חיתוי, ובטיח שרי. ודע, דמבואר לעיל, דדוקא כבשר כשהוא חי אין בו חשש חיתוי, דעל-ידי חיתוי לא יתבשל שיהא אלא כולו לצורך הליהו, אבל פשטיד"א או מיני קטניות או מיני-בצק ממהרין להתבשל, דאף כשנותנן סמוך לחשיכה כשהן חיים, יש בו חשש חיתוי משחשיכה כדי למהר בישולן לצורך סעודת הליהו, וצריך שיהיה התנור טוח בטיט; ובמקומות שלא נהגו לטוח התנור בטיט, אסור ליתן מינים אלו בתנור סמוך לחשיכה אם לא ניתן בהן חתיכת בשר חי, אלא-אם-כן יש שהות שיתבשל על-כל-פנים מבעוד יום כמאכל בן-דרוסאי או שיכסה הגחלים באפר, כמו שכתוב סימן רנג: (מו) שרי לכולי עלמא. ואף-על-פי-כן (מה) יש אומרים דצריך לזהר שלא יטמין הקדירה בתנור בתוך הגחלים מכל צד, דקרוי הטמנה בדבר המוסיף הבל מומתת הגחלים גופא. (מו) ויש מקילין גם בזה, דהא טוח בטיט ולא אחי לחתוי, וכן משמע באור זרוע, (מו) וטוב להחמיר לכתחלה, וגם מטעם אחר: פן ישארו הגחלים לוחשות עד למחר ולא יוכל להסיר הקדירה משם, וכדלעיל ברנ"ג סעיף א בהג"ה. ועל-כל-פנים במקום שלא נהגו להטיח הסתימה בטיט, בוודאי אסור להטמין הקדירה בתוך הגחלים אפילו אם הקדירה כבר מבושלת כל-צרכה: (מח) ומצוה להטמין לשבת. אבל מי שמזיק לו חמין (מח) מותר לאכול צונן: (מט) וכל מי וכו'. ובמינו, ובעונותינו הרבים, מצוי לקלוק גדול על-ידי אלו שפורשין עצמם בשאט-נפש ממצות אכילת חמין בשבת, שבאין לבטוף על-ידיה לידו איסור, שמצוין לאינם-יהודים שיחמו ערוך חמין בשבת, וכמה פעמים יבואו על-ידיהם גם לידו איסור דאורייתא של שלשה אבות מלאכות, והן בישול והבערה וכיבוי, שמעמידין את הכלי עם עלי הטיי"א² על המוליאור [ובלשוננו סאמאואר³] בשעה שהגחלים כוערות — הרי בישול, ובכל פעם כשנוטל את הכלי מעליו ומחזירו אחר-כך, הוא עובר על מבעיר ומכבה, דבשעה שהכלי עומד עליו מתכבה האש במקצת ובהסירו מתבערים הגחלים, והעושה כן במזיד הוא פסול לעדות ולשבועה מן התורה ומכרית את נפשו מארץ החיים, כי היא עבירה שחייבין עליה (מט) כרת וסקילה. וכל בעל-נפש לא יסור ממנהג ישראל, להטמין חמין על שבת ולקיים מצות עונג שבת כאשר נהגו אבותינו מעולם, ו"שומר מצוה וכו"ו. וזה לשון בעל המאור בפרק כירה: כל מי שאינו אוכל חמין וכו', וצריך להזמין, לבשל להטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין, וזוכה לקץ הימין,

שער הציון

(מז) הוא ממגן-אברהם ושאר פוסקים, ומבואר כל זה בסיומן רנג ורנד: (מה) תשובת רש"ל סימן ס [ואף דשם מחמיר גם-כן אם שולי הקדירה רק נוגעין בגחלים, זה מבואר לעיל ברנ"ג דנהנין להקל, וגם המגן-אברהם כתב: ופוק חזי מאי עמא דבר], וכן בט"ז ובתוספת-שבת ומאמר-מרדכי משמע דרך הטמנה אסור, דאף דבזה ליכא למחש לחיתוי, מכל מקום שייך למנור שמה יטמין ברמץ מגולה, ולא עדיף גמפת של זימים: (מח) אליה רבה וחידושי רבי עקיבא אינו הגר"ז, וכן איתא באור זרוע בהדיא. והקדוב אלי, שאלו ראו המחמירין את דברי האור זרוע לא היו מחמירים: (מט) כי גם הפרי-מגדים באשל-אברהם נשאר בספק בזה: (מט) מגן-אברהם: (מט) סקילה בהתראה, וכתר אם הוא במזיד בלי התראה:

תרגום: 1 מילוי של פירות או בשר הנאפה בין דפי עיסה. 2 תה. 3 מים.

הלכות שבת סימן רנו רנח

שמה אפיקורוס הוא (הר"ן פרק במה טומנין וכלכו):

רנח שמותר להשים ערב-שבת דבר קר על קדירה חמה, ובו סעיף אחד:

א *אמותר להניח מבעוד יום כלי שיש בו (א) דבר קר על-גבי קדירה חמה, (ב) *שאינו זה (ב) כטומן בדבר המוסיף הבל:

באר היטב

טמון בתוכו ממש רק מונח עליו, ט"ז, ע"ש. ונכס' אליהו רבה חולק עליו ומתיר אף בכלול טמון בתוכו כיון שהוא כלי שני וא"כ אינו מוסיף הבל, ובסעיף ו סימן רנו מכואר דמותר להטמין בשבת באינו מוסיף הבל כדי שתפיג צינתו, ע"ש:]

משנה ברורה

עיי שם עוד:

א (א) דבר קר. ואפילו הוא (ב) דבר חי, ויתכבשל עתה על-ידי חום הקדירה שתחתיה, גם-כן שרי, כיון שמניח מבעוד יום: (ב) שאין זה כטומן וכו'. רוצה לומר: אפילו (ג) כיסה אז הכלי והקדירה בבגדים, ובודאי ניתוסף חום על הדבר קר על-ידי הקדירה, אפילו הכי שרי, דלא חשיב הקדירה כגפת ודומה לה המוסיפיץ הבל, דהתם הוא מוסיף הבל מחמת עצמו, (ג) אבל הקדירה אין לה הבל מעצמה, ואדרבה, כל שעה חומה מתמעט והולך, ולחכי שרי. ודוקא להניח הדבר קר מבעוד יום, אבל להניחו בשבת על הקדירה תחת הכיסוי-בגדים שעליה שיתחמם, אסור, (ד) ואפילו אין החום כל-כך שיוכל לבוא ליד סולדת בו, דבשבת לא התירו להטמין את הצונן אלא כדי שתפיג צינתו, אבל בזה שמוליד חום על-ידי הטמנה, אסור. ואת"ל הקדירה מכוסה בבגדים, אין איסור להניח עליו הדבר קר אלא כשיוכל לבוא לידי יד סולדת בו, וכדלקמן בסיומן שיח סעיף ו. כתבו (ה) האחרונים, שאסור ליקח כלי ובתוכו משקה צונן ולתחוב אותו (ו) בשבת לכלי מלא מים חמין (ז) שיתחמם בתוכו, (ח) אפילו לא יוכל לבוא לידי יד סולדת בו, שזהו דרך הטמנה ממש (ט) כיון שכולו טמון בתוכו, (י) אבל אם חם כל-כך שיוכל לבוא לידי יד סולדת בו, אז אפילו אינה טמונה כולה בתוכו, שמגולה למעלה, וגם אין כוונתו רק להפיג הצינה בלבד, אפילו הכי אסור, פן ישכח עד שיהיה היד סולדת בו ויתחייב משום מבשל, וכדלקמן בסיומן שיח סעיף יד:

(ב) כטומן. ולא יפה עושים שבימות החורף לוקחים כלי עם משקה ותוחבין אותו בשבת לתוך כלי מלא מים חם שפיג צינתו ואח"כ שותין המשקה, שזהו דרך הטמנה ממש כיון שכולו טמון בתוכו, והטמנה אסור אפילו לזמן מועט, ועיקר טעם ההיתר כאן כיון שאינו

ביאור הלכה

דאף בדרך הטמנה ממש איתא באור ורזע להקל בטוח ביטוי, וכל-שכן בענין זה נראה דאין להחמיר בזה כלל:

* מותר להניח מבעוד יום וכו'. ואם הקדירה התחנתה מונחת על-גבי האש, אז יש לזה דין מוסיף הבל על-ידי האש, וכדלעיל בסיומן רנו סעיף ה, ואסור אפילו מבעוד יום לכסות עליהן בבגדים למלעלה משום הטמנה, ואם אין מכסה בבגדים יש לזה דין שיהיה וצריך שיהיה הדבר קר נתבשל כמאכל בן-דרוסאי מבעוד יום, לדעת הרב לעיל בסיומן רנג, כן כתב המגן-אברהם והפריי-מגדים, ועיין לקמן בסיומן שיח בביאור הלכה בסעיף ו: * שאין זה כטומן וכו'. עיין במשנה ברורה במה שכתבנו דאם עשה דרך הטמנה בשבת, אסור אפילו אם אין היד סולדת בו, כן מוכח בר"ן בשם רבינו יונה, והועתק בהגרי"א, ומשמע שם שכן דעתו שמייעד לשיטתו זאת, עיין שם. ומדברי הפריי-מגדים במשבצות-זהב משמע דבענינו שהיא צונן, אם לא יוכל לבוא ליד סולדת בו שיהא חייב משום מבשל, אפילו דרך הטמנה שרי ונדא לדידיה סבירא ליה להבית-יוסף דמה שנוגע במיחם וטמונה בו במקצתו הוא בכלל הטמנה, ואפילו הכי שרי אם לא יהיה על-ידיה יד סולדת בו, ודלא כרבינו יונה והגרי"א. אבל אין דבריו מוכרחין בדעת הבית-יוסף, דהמעין בבית-יוסף בכל האי ענינא יראה דלא מיירי דרך הטמנה, אלא מעמידו למעלה מגולה כולה ולכן מותר בשבת אם אין יד סולדת בו, אבל אם היה הטמנה אפשר דגם הוא מודה לר"ן בשם רבינו יונה; ומה שכתב בבית-יוסף הטעם שמתקרה, היינו לפרש טעם דברי הטור שכתב שאין זה כטומן בדבר וכו', דמשמע מיניה דמבעוד יום אפילו דרך הטמנה שרי. והנה במחצית-השקל באר, לדעת המגן-אברהם אין צורך לפרש דהיה דרך הטמנה, וכן משמע בסוף דברי הט"ז, ואף-ע"פ-כן נראה לדינא אין מוכרחין לומר דפליגי אבית-יוסף דמשמע לטעמו דאפילו דרך הטמנה שרי, ובפרט דהתוספת-שבת והגרי"א כתבו כהדיא כן, ועל-כן העתקתי דבריהם. ודע, דהכא כתב הבית-יוסף הטעם דמתקרה, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, ולעיל בסיומן רנו הכריע הבית-יוסף בעצמו לענין העמדה על-גבי כירה קטומה דמיקרי מוסיף הבל אף שמתקרה מחמת עצמו, ודלא כרש"י [וכבר הקשה כן בספר מאמר-מרכיז], ועל-כרחן דשם חמירא מחמת חשום הכירה גדול מאד:

שער הצינן

(ב) כן משמע בבית-יוסף, ופשוט: (ג) כן משמע בספר תוספת-שבת, ולפי טעם הבית-יוסף שהועתק בט"ז אפילו באופן זה שרי, וכן מוכח בביאור הגרי"א: (א) בבית-יוסף: (ד) כן מוכח בביאור הגרי"א פה ובסיומן רנו סעיף ו, לפי מה שהעתיק דברי הר"ן בשם רבינו יונה, עיין שם היטב בר"ן, וכן משמע קצת מלשון הר"ן שהובא בבית-יוסף בסוף סימן זה, והוא דברי הרשב"א, עיין שם בר"ן [אך יש לדחות קצת, דמה שאסר להטמין תחת הבגדים היינו אם יוכל לבוא לידי יד סולדת בו, ועיין]. ועיין בביאור הלכה: (ה) מ"ז וחיי-אדם ושולחן-עצ-שטיס וש"א, ואין מדברי הט"ז שניתן קצת וכדלקמיה. והנה האליה רבה פסק דברא אם הכלי של מים חמין הוא כלי שני, והפריי-מגדים מיישבו: (א) אף דלפי מה שחידש הט"ז דלזמן מועט דלא מצוי שיתקרה המים חמין מקרי זה דבר המוסיף הבל, ואם-כן אסור אפילו בערב-שבת, וכנ"ל בסיומן רנו סעיף ו אפילו מבעוד יום אסור במוסיף הבל, וכן כתב במאמר-מרכיז לדעת הט"ז; והט"ז שצידד בשבת — דבר שרגילים אנשים לעשות קט; מכל מקום לא רצינו להעתיק זה, משום דהאליה רבה וכן בספר שולחן-עצ-שטיס כתבו דאין חילוק בין זמן מועט לזמן מרובה [אך הדוא סותר לכאורה את עצמו, עיין שם], וכן בספר תוספת-שבת כתב דאין דברי הט"ז מוכרחין בזה. ומכל מקום אם נותן בשבת ורדצה שיתחמם, אסור משום שכתבתי לעיל בשם הגרי"א דלא שרי בצונן [ז] אבל אם כוונתו להפיג צינתו לבד, ובמקום שלא יוכל לבוא לידי יד סולדת בו, אפשר דיש לסמוך במקום הצורך על המקילין הנ"ל וסבירא להו דלא מקרי זה דבר המוסיף הבל, וממילא מותר להטמין הצונן בו, וכנ"ל ברנ"ז סעיף ו: (ב) וכנ"ל באות ד: (ג) כן כתבו האחרונים, וכפי הכרעת הרמ"א לעיל ברנ"ג סוף סעיף א בהגיה: (ד) אחרונים:

הלכות שבת סימן רנט

רנט כמה דיני הטמנה וטלטולם, ובו ז' סעיפים:

א (ה) (א) *מוכין* (פירוש, כל דבר רך קרוי מוכין, כגון צמר-גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגיררת בגדים בלויים) שטמן בהם (ב) דרך מקרה (ג) אסור לטלטלן, יאלא מנער הכיסוי והן נופלות, וכגון (ד) שמקצתן מגולה, שאין זה טלטול אלא מצידו. (ה) ואם (ו) יחדן לכך, מותר לטלטלן. (ו) אבל יאם טמן בגיזי-צמר, אפילו לא יחדן לכך מותר לטלטלן. והני מילי סתם גיזין שאין עומדין לסחורה, *אבל אם נתנם (א) לאוצר (ב) לסחורה, צריכין יחוד; ואם טמן בהם בלא יחוד, מנער הכיסוי והן נופלות, ודיהינן לומר (ג) שנוטל כיסוי הקדירה שיש תורת כלי עליה, ואף-על-פי שהם עליה לא איכפת לן, (ד) דלא נעשית בסיס להן: ב *הנותנים אבנים (ה) ולבנים סביב הקדירה *צריך שייחדם (ו) לכך לעולם, שהרי כל זמן שלא יחדן אינם חשובים לו (ז) ומשליכן, הלכך אסור לטלטלן אם לא ישיגעם ומיחדן לכך: ג *הטמן בקופה מלאה גיזי צמר (יב) שאסור לטלטל, והוציא הקדירה, כל זמן שלא נתקלקלה הגומא (יג) יכול להחזירה, (יד) ואם נתקלקלה לא יחזירה, ואפילו לכתחלה יכול להוציאה על-דעת החזירה אם לא נתקלקל, ולא חיישינן שמא יחזינה אף אם נתקלקל. *ויש אומרים שאפילו טמן בדבר

באר היטב

ס"א. ובספר אבן-העזר חולק, דאפילו אין מקפיד עליהם אסור, ע"ש: (ז) ולבנים. וה"ה עצים העומדים להסקה אסור לסתום בהן פינתור,

ביאור הלכה

* פירוש, כל דבר רך וכו'. "וגיררת בגדים בלויים", עיין במגן אברהם. ונראה שלא היה לפניו מה שכתוב לפנינו, כי באמת הוא ממציניים, והמגן-אברהם השיט שם, וכנראה שבכוונה השמיטו, אף שכתוב זה רש"י במשנה, היינו לדינא דהטמנה, אבל למה שכתוב פה שמוכין חשיבי מגיזי-צמר, על-כרחן לא אירי במוכין כזה שמוכן רק לעשות לבדים: * אבל אם נתנם לאוצר לסחורה. עיין במגן-אברהם שכתב דרוקא כשמקפיד עליהם מלהשתמש בהם שום דבר. ולא העתקתיו, מפני השגת האבן-עזר עליו, עיין שם, וכן באליה רבה מפקע עליו, ועל-כרחן דסבירא ליה כה"ג, דמאחר דקיימא לן כרבא להסכים לשיטת הראשונים הסוכרין דמוכין דינו כגיזי-צמר כל זמן שאינם עומדים לסחורה, ועל-ידי הטמנה בעלמא שרי למחר לטלטלינהו, ועיין שם שהביא דכן הוא שיטת הבה"ג, ולעניות דעתי דכן הוא גם-כן שיטת הר"ח, שהרי לא העתיק בדרך מה הסוגיא דאביי לגבי מוכין, ועל-כרחן דסבירא ליה כה"ג, דמאחר דקיימא לן כרבא בגיזי-צמר דבהטמנה בעלמא שרי לטלטלינהו, וכדמסיק רבינא שם, דבתראה הוא, הוא הדין נמי לגבי מוכין, ונודח הוא דאביי; אמנם הרבה ראשונים פוסקין כאביי וכמובא בבית-יוסף, ומכל מקום מקום הדוח נראה דיש לסמוך על זה: * צריך שייחדם לכך לעולם. עיין בב"ח שכתב דאפילו הטמן כמה פעמים לא מהני בזה כל זמן שלא יחדן לעולם, וזה גרוע ממוכין, עיין שם טעמו: * ויש אומרים שאפילו טמן וכו'. הנח באליה רבה ורש"י כתבו הדעיקר כדעה הראשונה, וכן משמע מהמחבר. ובביאור הגר"א הביא ראייה מהירושלמי להיש אומרים. ועיין בספר תוספות-ירושלים מה שכתב בזה:

(ה) מוכין. מוקצין הם למלאכה ואסור לטלטלן: (ג) יחדן. פי לעולם: (א) לאוצר. ודוקא כשמקפיד עליהם, כמ"ש סימן שח

משנה ברורה

א (א) מוכין. פירוש, יבשים, כמו שכתוב סימן רנו סעיף ג: (ב) דרך מקרה. לאפוקי אם רגיל להטמן בהם, נסתלק מהן שם מוקצה אף שלא יחדן בפירוש. ודעת הב"ח, דאפילו בשני פעמים סגי לזה: (ג) אסור לטלטלן. דסתמן חשובין הם, ואדם מקצה דעתו מהן מפני שעומדין לעשות מהן לבדין, והן מוקצין מחמת חסרון-כיס, דמקפיד להשתמש בהן שאר דברים, ולפיכך אפילו טמן בהם דרך מקרה, עדיין הם עומדין כהקצאתן ואינם טעלים להטמנה: (ד) שמקצתן מגולה. כדי שיהיה לו מקום פנוי לאחוז הכיסוי, כדי שלא יצטרך לטלטל המוכין להדיא: (ה) ואם יחדן לכך. פירוש, שיחדן מערב-שבת להטמנה (ה) לעולם, (ג) ואפילו היה היחוד רק במחשבה בעלמא לא כפה: (ו) אבל אם טמן וכו'. אף דסתם גיזי-צמר (א) מוקצה הוא לטויה לאריגה, מכל מקום אין חשובין כל-כך כמו מוכין, וכיון שטמן בהן, (ז) כמאן דיחדן להכי דמי: (ז) לסחורה. דכיון שהם עומדים אצלו לסחורה, (ט) מסתמא עתיד להחזירן אחר-כך גם-כן לאוצר ועל-כן אין מבטלן להטמנה, והוי ממילא מוקצה, אם לא שיחדן להטמנה מערב-שבת: (ח) שנוטל כיסוי וכו'. וכגון שמקצתה מגולה, וכנ"ל גבי מוכין. (ו) ואם אינה מגולה כלי, יכול לתחוב בכוש ולנער את הכיסוי, וכדלקמן בסימן שי, סעיף ט: (ט) דלא נעשית בסיס. דהא

(ו) אין הכיסוי תשמיש להצמר, אדרבה, הצמר משמש להקדירה לחממה: ב *לכך לעולם. היינו, שייחדם מערב-שבת להטמן בהם תמיד, דאי לאו הכי יהיה אסור למחר לטלטלן משום מוקצה: (ט) וכן עצים העומדים להסקה, יזהר מלסתום בהן פי התנור בערב-שבת, דאי לאו הכי יהיה אסור למחר לטלטלן בשבת משום מוקצה: (יא) ומשליכן. היינו, דלאחר שנשתמש בהן, הדרך להשליכן לחוץ, שאין עליהם שם כלי ואינם חשובין, ועל-כן הם בכלל מוקצה, אדם מקצה דעתו מהם. (ט) והאבנים או לבנים המנותים על-גבי הכירה תמיד, שרי לטלטלינהו, דמיוחדין לתשמיש: ג *אסור לטלטל. היינו אותם שהוקצו לסחורה, וכנ"ל בסעיף א: (יג) יכול להחזירה. דחזרה מותר בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, וכדלעיל ברנ"ז סעיף ד: (יד) ואם נתקלקלה. שנפלו הגיזין שמכאן ומכאן למקום מושב הקדירה, ולכך לא יחזירה, (י) לפי שמזיו את

שער הציון

(ה) מגן-אברהם ותוספת-שבת, וכן כתב רש"י בדף נ. והלבוש כתב דסגי בשבת אחת, ואינו יודע טעמו, דהרי הוא דבר שאין דרכו ליחד לכך, עיין בסימן שח סעיף כב: (ג) אף שבפריימגדים כתב כאן דעבינן יחוד כפה, עיין לקמן בסימן שח סעיף כב בשערה-ציון שבידתי שם דדי במחשבה: (א) רש"י: (ז) רש"י: (ט) רש"י: (ו) מגן-אברהם, וכן כתב אליה רבה בשם המרדכי: (ז) מגן-אברהם: (ח) מגן-אברהם: (ט) מגן-אברהם: (י) מגן-אברהם: (יא) מגן-אברהם: (יב) מגן-אברהם: (יג) מגן-אברהם: (יד) מגן-אברהם: (ט) רש"י: (י) מגן-אברהם, וכן כתב אליה רבה בשם המרדכי: (י) מגן-אברהם: (יג) מגן-אברהם: (יב) מגן-אברהם: (יד) מגן-אברהם: (ט) רש"י: (י) מגן-אברהם, וכן כתב בשם התוספות, ועיין כרא"ש שישב באופן אחר: שכתב בשם התוספות, ועיין כרא"ש שישב באופן אחר:

הלכות שבת סימן רנט

שמותר לטלטל, אם נתקלקלה הגומא לא יחזיר, מפני שתצטרך הקדירה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה, ונמצא כמי שטומן בשבת: ד' טמן (טו) בדבר שאינו ניטל וכיסה פיה בדבר הניטל, מגלה הכיסוי ואוחז בקדירה ומוציאה: ה' טמן וכיסה בדבר שאינו (טז) ניטל, אם מקצת הקדירה מגולה נוטל ומחזיר, ואם לאו אינו נוטל: ו' יום-טוב שחל להיות בערב-שבת, יש מי שאוסר (טז) להטמין באכנים (יז) משום דהוי כמו בנין, (יח) יויש מתירים: ז' תגור שמניחים בו החמין וסותמין פיו בדרך ושורקין (פירוש, מחליקין) אותו בטיט, (יט) מותר לסתור אותה (י) סתימה כדי להוציא החמין, (כ) ולחזור ולסתמו. ואם יש בו גחלים לוחשות, (כא) מותר על-ידי אינו-יהודי: הגה (כב) ויש מחמירין שלא לסתור סתימת התנור בטוח בטיט על-ידי ישראל אם אפשר לעשות על-ידי אינו-יהודי, וכן אם אפשר לעשות על-ידי ישראל קטן לא יעשה ישראל גדול. ואם לא אפשר, יעשה גדול על-ידי שניו קצת, והכי נהוג (ת"ה ס"י ש"ה ואגור). ונראה לי, הא דמותר לחזור ולסתום התנור, היינו ביום, דכבר כל הקדירות מבושלות כל צרכן, אבל בלילה סמוך להטנתו, (כג) דיש לספק שמא הקדירות עדיין אינן מבושלות כל צרכן, (כד) אסור לסתום התנור, (כה) דגורם (ו) בישול, כמו שנתבאר סימן רנו סעיף ד,

ח שם ג"א ט שם
י שובלי הלשט בשם
י"ד כו נזכר שם בשם
רבי בנימין ל תרומת
הדשן והאגור בשם
מהרי"ו מולין בשם
המרדכי

באר היטב

הטעם, דדוקא אם הוא עושה לקיים שלא להסירן בשבת היה אסור משום סתימה, אבל דף זה אינו עשוי לקיים, ב"י בשם המרדכי: (י) בישול. ואפילו בדעיבד אסור התבשיל, וע"י א"י יש לפקפק ולהחיר בדעיבד, עיין תשובת רמ"א ס"י קב וע"ל ס"י רנט ס"ק א. וכתב בש"ח:

דלא יוכל לטלטלן בשבת, עיין סימן שח ס"ק כ. והאכנים המונחים ע"ג כירה שרי לטלטלינהו דמיוחדין לתשמיש, מ"א: (ה) ניטל. ואם טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל, מפנה סביכותיה ואוחז בקדירה ומוציאה, דלא נעשית בסיס להן כמ"ש ס"א, ר"ן: (י) סתימה.

משנה ברורה

הרוח להיות מפיה דרך נקב קטן ודמי למפוח, ומבעיר יותר התנור מאלו היה פתוח לגמרי. כתב האליה רבה, דבמקום הרחק מותר ישראל לסתום התנור אפילו ביש גחלים לוחשות, כי יש לסמוך על דעת תרומת-הדשן שמקיל וסביב; ליה דלא הוי פסוק רישא שיכבו הגחלים על-ידי הסתימה; ואם אש בועה בתוכו, (יט) אף לתרומת-הדשן אסור, דהסתימה גורם לאש שיכבה מהר. ודע, דכל זה לענין סתימת התנור, אבל לענין פתיחת פי התנור, (כ) לכולי עלמא אסור על-ידי ישראל אם ידוע שיש גחלים לוחשות, אפילו אם אינו שרוק בטיט, דהרוח מבעיר את (כא) הגחלים: (כב) ויש מחמירין. טעמם, דאולי כיון שטוח בטיט, יש בזה קצת משום סתירת בנין, ולכך יש להחמיר היכא דאפשר: (כג) דיש לספק. היינו אפילו אם אינו יודע שכן הוא, יש לו לחוש לזה מסתמא [מחה"ש]: (כד) אסור לסתום התנור וכו'. דעל-ידי סתימת פיו, ואפילו בלא טיחה בטיט, מוסיף חום ומתבשל במהרה, ואסור (כז) אפילו אם התנור גורף וקטום מן הגחלים. ואם התנור אינו גורף וקטום מן הגחלים, אסור לישראל לסתמו אף אם הקדירות כבר מבושלות כל-צרכן מבעוד יום, (כח) דבלילה מסתמא עדיין לא נתאכלו הגחלים ולוחשות הן ויש חשש כיבוי על-ידי הסתימה: (כה) שגורם בישול. ואפילו בדעיבד אסור התבשיל כדן מבשל בשבת, עיין לקמן בסימן שיח סעיף א; (כד) והוא שלא הגיע עדיין למאכל כן-דרוסאי [רמ"א סימן קב, ע"ש],

הגזיזן שהוא מוקצה: ד' (טו) בדבר שאינו ניטל. שנתן דבר-מוקצה סביב הקדירה. (י"א) ואם טמן בדבר הניטל וכיסה פיה בדבר שאינו ניטל, מפנה סביכותיה ואוחז בקדירה ומוציאה, דלא נעשית בסיס להן, כמו שכתב סוף סעיף א, ואחר-כך מנער את הקדירה, והדבר שאינו ניטל נפל מאליו: ו' (טז) להטמין באכנים. היינו אפילו אם יחדון לכך מכבר, דלית בהן משום מוקצה: (יז) משום דהוי וכו'. היינו, דסידור האכנים דהוי כמו דופן הוי בכלל בנין-עראי ואסור מדרבנן ביום-טוב: (יח) ויש מתירים. סבירא להו דמשום כבוד שבת לא גזרו. (יט) ואם אפשר להטמין בענין אחר, אסור לכולי עלמא. ועיין באליה רבה שכתב שהמנהג כהיש-מתירים, וכן כתב הגר"ז: ז' (יט) מותר לסתור וכו'. שאין זה בכלל סתירת בנין אפילו מדרבנן, כיון שלא נעשה לקיים (יג) כלל: (כ) ולחזור ולסתמו. הוא (יד) ענין בפני עצמו, וקא משמע לן דלא צריך למיחש שמא יש בפנים גחלים לוחשות וכשיתחממו יגורם שיכבו: (כא) מותר על-ידי אינו-יהודי. אבל על-ידי ישראל אסור להטמין, (טו) דמכבה הגחלים, ואף-על-פי שאין מתכוין לכך, אסור משום (טז) פסיק רישא, אבל באמירה לאינר-יהודי לא קפדינן כולי האי, כמו שכתוב סוף סימן רנט. ואם אינו סותמו לגמרי, אפילו על-ידי ישראל (י"ז) שרי, דאינו מכבה [אגור ומהרי"ל]. וכתב (י"ח) המגן-אברהם, דדוקא כשמניחו הרבה פתוח, אבל אם מניחו רק מעט פתוח יש לאסור משום מבעיר, דטבע

שער הציון

(י"א) מגן-אברהם: (י"ב) מגן-אברהם: (י"ג) ט"ז בשם המרדכי, עיין שם: (י"ד) דלית ביה משום בונה אין רבוחא, דהא בשבת אינו מטיח בטיט; וגם שמיא דאין מותרו כי אם כשכוונתו לחזור ולסתמו חזקין, גם זה אינו, ובלבד גזיז מותר לפתוח, וכדמשמע בפוסקים, ועל-כרחן כמו שכתבנו: (ט"ו) תשובת מהרי"ל סימן סב: (ט"ז) ואף דהוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, וכמו שכתב הגר"א, אף-על-פי-כן מדרבנן אסור, ודללקמן בסימן שכ סעיף יח: (י"ח) אף דבבית-יוסף כתב רק 'למא שרי', מכל מקום נראה שיש לסמוך על זה, שכן העתיקו האחרונים להתיר, וכברט לפי מה שכתב המגן-אברהם דדוקא כשפתח הרבה, בודאי אין בו חשש כיבוי גס-כן: (י"ט) אף דבאליה רבה מפקפק עליו, מכל מקום שארי אחרונים העתיקו דבריו להלכה: (י"ט) מגן-אברהם ותוספת-שבת. ואף דיש מפקפקין בזה, מכל מקום אין לוח ממנו, דבלאו הכי פסק השולחן-ערוך דלא כתרומת-הדשן: (כ) אחרונים: (כ"א) ואף שלא ניחא ליה בהבערה, מכל מקום הלא פסיק רישא דלא ניחא ליה גס-כן אסור מדרבנן, וכן משמע בבאורי הגר"א לעיל בסימן רנט סוף סעיף א בהג"ה, עיין שם: (כ"ב) כן משמע מאליה רבה: (כ"ג) כן משמע מתשובת רמ"א סימן קב. ואף דהוא אינו חולק שם על התרומת-הדשן, הלא בשולחן-ערוך פסק התרומת-הדשן, וגם הרמ"א לא השיג עליו: (כ"ד) ועיין בפרי-מגרים שהקשה על זה, לפי מאי דקיימא לן סימן שיח סעיף ד דאפילו בנתבשל כמאכל כן-דרוסאי יש בישול, אם-כן יהיה אסור אף אחר שהגיע למאכל כן-דרוסאי, ונשאר בצריך עיון, ומכל מקום נראה לי שאין לוח מפסק הרמ"א לענין ידעיבד, אחרי שיש דעות בעיקר הדין, עיין שם

(כז) ואפילו על-ידי אינו יהודי אסור, כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רנ"ג. (ושאר דיני חזרה בשבת, עיין לקמן סימן שי"ח):

באר היטב

ואם עדיין לא חשיכה, אע"ג דמדינא מותר לומר לא"י, מ"מ יש לזוהר משום לא פלוג, ועיין סי' רסא ס"א:
דיני שהייה והטמנה בקיצור
כללא דמילתא: בזמן הזה אין לנו שום הטמנה כיון שמגולה למעלה, אך להרב"י צריך שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים וא"כ הו"ל שהייה, ובבשר צריך ליתנו חי סמוך לחשיכה ממש או שנתבשל כמב"ד קודם חשיכה, ובצלי ונוגה ופשטיד"א לא מהני חי ובעינן שיתבשל כמב"ד קודם שבת. ובתנור טוח כשיט הכל שרי. ואם יש בו גחלים לוחשות אין לפותחו כ"א ע"י א"י, ואם הגחלים סביב הקדירה לא יקח הישראל הקדירה כ"א א"י, ואם הקדירה עומדת על הגחלים שרי אם א"י בענין אחר, וה"ה כליל-שבת. ולהניח תבשיל חם אצל התנור שרי

דבהגיע אין לאסור בזה (כ"ה) בדריעבד: (כז) ואפילו על-ידי אינו יהודי אסור. הסתימה, ואפילו בלא מרוח בטיט, (כז) דהוא מקרב הבישול ממש על-ידי זה, וכל-שכן דאסור לומר למרח הסתימה בטיט, (כז) דיש בזה משום מלאכת ממרח ואסור אפילו (כ"ח) היה סתום התנור מקודם. ולענין דיעבד אם חם האינור יהודי התנוו אין לאסור התבשיל, דלא אהני מעשייו כל-כך, דבלאו הכי היה מבשיל לבסוף. כתבו (כ"ט) האחרונים, דאפילו בקיץ שרגילין לצאת מבית-הכנסת בעוד יום גדול [שעדיין לא חשיכה ולא הגיע זמן בין-השמשות], ואין איסורו לישראל רק מדרבנן מפני שקיבל עליו שבת, אפילו הכי יש לזוהר מלומר אז לאינו יהודי לסתום התנור, דיכוא לומר לו גם בחורף שיוצאים מבית-הכנסת סמוך לחשיכה, ועד שיטול ידיו ויקדש ויאמר לאינו יהודי אודות התנור יהיה לילה ממש:

משנה ברורה

אם אי אפשר בענין אחר, אך שיוהר שיקחה משם בנחת ולא ינענע הגחלים. והוא הדין כליל-שבת כשלוקח הקדירה מן התנור גם-כן צריך לזוהר בכל זה, ועל-כן נוהרים סמוך לחשיכה כשמשנהין הקדירה המבושלת לליל-שבת בתנור, לנתקו קצת קודם השבת מן האש כדי שיהיה אחר-כך יכול להסירו משם בלי שום חשש. ומותר להניח בשבת תבשיל חם שנתבשל כל-צרכו סמוך לתנור על הלבזבו שלו, אפילו הוסק התנור ואינו גרוף וקטום, דסמיכה לא אסור בזה. ועל התנור נהגו העולם היתר אם לא הוסק עדיין, אבל אם הוסק ויש אש בתוכו לא. ואם נתן לבינה או דבר אחר על התנור להפסק ואחר-כך נותן הקדירה עליה, שרי. וכל זה כתבשיל חם קצת, אבל כתבשיל קר לגמרי, אפילו קודם שהוסק אסור אפילו לסמוך כי אם על-ידי אינו יהודי קודם שהוסק, ולאחר שהוסק אפילו על-ידי אינו יהודי אסור, דיש בזה חשש בישול. ולצורך חולה שאין בו סכנה או לצורך קטן שאין לו מה לאכול, מותר לחמם על-ידי אינו יהודי אפילו בתוך התנור. ודבר שאין בו רוטב, אפילו קר, כחם דמי, דכדבר יבש שנצטנן קיימא לן דאין בישול אחר בישול. ופירות חיים, אף שנאכלים כך, וכן מיני משקין, דינם כתבשיל שיש בו רוטב ונצטנן לגמרי דשייך בהם בישול. וליתן דבר-מה על הקדירה הקבוע בתנור, דינו כמו על התנור ובתוך הקאכלי"ן? ולתת לתוך המים שבקדירה ההיא קנקן עם משקין, פשיטא דאסור. וישראל אסור ליתן מים לתוך הקדירה ההיא בשבת אפילו קודם שהוסק, אך אם נתנם האינור יהודי קודם שהוסק שרי ליהנות מהם. גם בערב-שבת סמוך לחשיכה אסור לישראל ליתן שם מים לתוך הקדירה ההיא כשהוסק אז, אלא-אם-כן שיוכלו להתחמם כחצי חומם מבעוד יום. ובשעת הדחק, ששכח ליתן מקודם וירא שמא תיבקע הקדירה מהחום, אפשר שיש להקל, אך שיוהר ליתנן על-כל-פנים קודם שקיעת החמה, וכמו שכתבתי בסוף סימן רנ"ד, עיין שם. אסור לכרוך בשבת קדירה עם מאכל חם בכרים וכסתות אם הוא תחלת הטמנה, אבל חזרה מותר. וכל זה דוקא אם הוא באותה קדירה שנתבשל בה, אבל אם פינה לקדירה אחרת מותר לכרוך הקדירה ההיא:

בו יבואר כל עיקרי הענינים של שהייה והטמנה בקיצור, ממגן-אברהם ותוספת-שבת ושוארי אחרונים
כללא דמילתא: בזמן הזה שאנו מניחים הקדירות בתוך התנור מגולות ואין אנו עושין שום הטמנה סביב דופנותיהן, אם-כן אין להן רק דין שהייה ולא הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואף אם העמידה על הגחלים, כיון שמגולה למעלה לא מקרי הטמנה, כמו שכתב רמ"א סימן רנ"ג סוף סעיף א בהג"ה. ולפיכך אם נתבשלו כמאכל בין-דרוסאי מבעוד יום [היינו כחצי בישול, ויש אומרים שליש בישול], מותר להשהותן אף-על-פי שאין התנור גרוף ולא קטום. ובשר אם נותנו חי בקדירה סמוך לחשיכה ממש [דהיינו קודם שקיעת החמה], הרי זה גם-כן מותר, אבל צלי ומיני-בצק ומיני קטניות ופשטיד"א לא מהני חי, וצריך שיתבשל כמאכל בין-דרוסאי קודם שבת, אך אם נותן בהם תחיתת בשר חי סמוך לחשיכה, אפילו הם בתחלת בישולם גם-כן מותר. ובתנור טוח כשיט הכל שרי. ואם יודע שיש בו גחלים לוחשות, אין לפותחו כי אם על-ידי אינו יהודי ולא על-ידי ישראל, דמבעיר האש על-ידי פתיחתו והוי פסיק רישא. ואם הגחלים סביב הקדירה, לא יקח ישראל הקדירה כי אם אינו יהודי. ואם הקדירה עומדת על הגחלים, שרי על-ידי ישראל

שער הציון

בסימן שיח בבית-יוסף, וגם נוכל לצרף לזה דעת הגר"א שפוסק בסימן שיח כרבי מאיר, דמבשל ממש בשונג יאכל, ורודע דאומר מותר נמי בכלל שונג הוא: (כ"ה) אבל לכתחלה, הלא כתב הרמ"א פה בצעמו וחלוי נבמשלו כל-צרכן. ועיין בט"ז סימן רנ"ג סעיף קט"ן, ולא דק כל-כך: (כז) ואינו דומה למה שהתיר המחבר הסתימה על-ידי אינו יהודי בגחלים לוחשות, דהנה עקר הכיבוד הוא רק פסיק רישא ולא ניחא ליה: (כ"ז) פרי-מגרים: (כ"ח) פשוט: (כ"ט) מגן-אברהם ותוספת-שבת בשם השלי"ה:

תרגום: 1 מילוי של פירות או בשר הנאפה בין דפי עיסה. 2 מין תנור חימום שהיו מעליו או בעובי-דופנותיו בתיקיבלו.

הלכות שבת סימן רם

רס דיני הכנסת שבת, וכו' ב' סעיפים:

א שבת כ"ה מה' ודכ' יתרה בר אלעאי ב מרכיב שם ושכילי הלקט ג מל"ב וספר ח"י עולם

א [*] (א) *מצוה (ב) לרחוץ הגה (ג) *כל גופו, ואם אי אפשר לו ירחוץ (טור) פניו ידיו (ד) ורגליו *בחמין (ה) בערב-שבת. יומצוה *לחוף הראש יולגלח (ג) [נ] הצפרנים (ו) בערב-שבת: הגה ואם היו שערות ראשו גדולות, מצוה (ז) לגלחן (א"ז פ' אלו מגלחין). וכשנטול צפרניו (ח) לא יטול אותן

שערי תשובה

באר היטב

הקדירה היא אפילו קודם שהוסק, אך אם נתנם א"י קודם שהוסק שרי ליהנות מהם, וגם אם נתן ישראל ע"ש סמוך לחשיכה אסור כמ"ש ס"ס רנד. אסור לכרוך בשבת קדירה עם מאכל חם בכרים ובכסותו, אבל אם פינן לקדירה אחרת מותר לכרוך קדירה היא:

(ב) לרחוץ. אחד אנשים ואחד נשים: (ג) הצפרנים. כתב בצוואת ר"י חסיד שלא ליטול הצפרנים ולא לגלח ברי"ח. וכתב כנה"ג: אפילו אם חל ריח בע"ש אין להסתפר מפני סכנה, ויש להסתפר ביום ה' שלפניו, ועיין בסימן תצג ס"ג. ובמג"מ במשילי כתב שאין לקוץ צפרני הידים והרגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בע"ש או בעי"ט. והנכון ומט"מ כתב בשם ס' הגן שלא ליטול מ"מ ה' מפני שגולץ בשבת, וכתב הט"ז דלפ"ז גם בגילוח שערות אין לעשות ביום ה', ע"ש; ואינו מוכרח, דהא אנשי משמר היו מסתפרין ביום ה', ועוד, אמאי המלך מסתפר בכל יום הא אין לו שיער, עיין יד-ארה"ק ובשכנה"ג. השורף צפרניו חסיד, קוברין צדיק, זורקן רשע, נדה י"ז [נהטעם, רקודם החטא של אדם הראשון היה מלבושו ציפורן, וכשחטא נתפשט ממנו ולא נשאר ממנו רק צפרנים, ומאחר שהאשה גרמה שנתפשט המלבוש לכך מה שנשאר מהם יש לחוש

[*] מצוה לרחוץ כו'. וכתב במח"ב בשם האר"י ז"ל שמהנהג לרחוץ תחלה פניו ואח"כ ידיו ואח"כ רגליו, כסדר האמור דוקא, ולא כמו שיש ורחוץ הידים ואח"כ הפנים, ע"ש: [נ] הצפרנים. עיין בה"ט. ובמח"ב כתב שאף שכל האחרונים כתבו דברי הגמ"מ שלא יקוץ צפרניו ידיו ורגליו ביום אחד, אין לחוש לזה, דכסדר הכתובות ממהר"ש ויטל שהעתיק מטהרת יד הקודם מר אביו מהרח"ו ז"ל כתב שרבינו האר"י ז"ל יום הששי היה נוטל צפרני ידיו ורגליו כו', ע"ש. ולענין נטילת צפרנים בע"ש בחוה"מ עיין לקמן ס' תקבל, ומבואר שם דבשמי"ת נ"ש מתיר למי שרגיל בע"ש, ועיין בג"ש ומסיים בה בעיוורין עוד מצוה גוררת מצוה, שלא יהיה חגיגה בנטי", כמ"ש בשל"ה להזהיר ע"ז וכמ"ש דמותר

שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו' ובשאר ימים אין לקוץ כלל. ויש לומר דלפ"ז גם בגילוח שערות אין לעשות ביום ה', ע"ש; ואינו מוכרח, דהא אנשי משמר היו מסתפרין ביום ה', ועוד, אמאי המלך מסתפר בכל יום הא אין לו שיער, עיין יד-ארה"ק ובשכנה"ג. השורף צפרניו חסיד, קוברין צדיק, זורקן רשע, נדה י"ז [נהטעם, רקודם החטא של אדם הראשון היה מלבושו ציפורן, וכשחטא נתפשט ממנו ולא נשאר ממנו רק צפרנים, ומאחר שהאשה גרמה שנתפשט המלבוש לכך מה שנשאר מהם יש לחוש

ביאור הלכה

משנה ברורה

א (א) מצוה וכו'. מפני כבוד השבת. ומכל מקום (ב) אין זה חובה גמורה, והמקיים מקבל עליה שכר, ושאינו מקיימה (ג) אינו נענש עליה. ומאד יש לזהר שלא יבוא על-ידי מצות הרחיצה לחפש חילול שבת, ובעונותינו הרבים הרבה נכשלין בזה בימי החורף כשהימים קצרים, שיושבין כמעט עד שחשיכה; ואף אם גמר את עצם הרחיצה בהיתר, גם-כן מזדמן איסור לידו, שפעמים הוא סורק את ראשו בסוף, שהיא מלאכה דאורייתא, בשבת. גם מצוי שאחר גמר כל הפעולות טוחט האלונטית מהמים שנבלע בו, והוא בכלל מכבס, וכמו שיבואר לקמן בסימן שב. וראוי לכל מי שנגע יראת השם בלבו למנוע את העם מזה, וזכות הרבים יהיה תלוי בו, וגם כדי שלא יתפשט חס ושלום בעונם, וכידוע מאמר חז"ל: כל מי שיש לו למחות באנשי-ביתו ואינו מוחה, נתפס בעון מוחה, ונחשב בעון אנשי-ביתו, וכל מי שיש לו למחות באנשי-עירו ואינו מוחה, נתפס בעון אנשי-עירו: (ב) לרחוץ. וגם (ג) על הנשים שייך מצות רחיצה. ובימי החורף שהימים קצרים ואין להם פנאי, יקיימו מצות הרחיצה בפניהם וידיהם, ואף לאנשים די בזה כשאין להם פנאי. ועיין באל"ה רבה: (ג) כל גופו. היינו (ד) בחמין: (ד) ורגליו. וכעת אין נוהגין לזהר בזה, ואפשר דדוקא במדינותיהם שהיו רגילין לילך יחף ודרכו לרחוץ במים מפני האבק והעפר, מה שאין כן במדינותינו, וכעין זה כתב הפריי-מגדים לעיל בסימן ד באשל-אברהם סעיף-קטן א, עיין שם: (ה) בערב-שבת. והוא הדין בכל זה בערב-יום-טוב, אבל ביום חמישי לא הוי יקריה דשבת, (ו) אל-אם-כן אי אפשר לו לרחוץ בערב-שבת, או כל כמה דמקרב לשבת טפי מעלי, וכן לענין להסתפר: (ו) בערב-שבת. וביום חמישי מקפידין שלא ליטול, מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום שלישי לגילוחן, (ז) ואם-כן אין זה תיקון כבוד שבת שחזור לצאת. יש שכתבו שלא לקוץ צפרני הידים ורגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בערב-שבת או בערב-יום-טוב, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום חמישי ומן הידים ביום ששי [מ"א]. איתא בגמרא: השורף צפרנים חסיד, קוברין צדיק, זורקן רשע, שמת עתה עולמו, וכתב בעבורת ופיל. ולכן בבית-המדרש דלוא שכתיי נשי, או בית-המרחץ שעשו רק להרחצת האנשים לחוד, מותר לזרוק. גם איתא שם בגמרא, דאין בכחן להזיק רק ברוכתא דנפילי, אבל א' כניש להו בתר הכי ושדי להו לאבראי, לית לן בה. וכתב בפרישה סימן רמא: מכאן דאם חתך בכיתו במקום דשכתיי נשי ונפל מידו קצת צפרניו, יכבד אותו המקום ויזים ממקום ושוב לית לן בה. והאליה רבה כתב, דאפשר דדוקא כשהשליכן חוץ לחזר הוי שנינו מקום. ויש ליתול הידים אחר גילוח הצפרנים, וכדלעיל בסימן ד: (ז) לגלחן. בתער או במספריים. והטעם, (ז) כדי שלא יכנסו לשבת כשהוא מנוול. יש מקומה (ח) שאין מגלחין ואין נוטלין צפרנים בראש-חודש אפילו חל ביום ערב-שבת-קודש, כי כן צוה רבינו יהודה חסיד: (ח) לא יטול וכו'. בתשבי"ץ כתוב שמהר"ם לא דקדק בזה, וכן כתבו על האר"י, מכל מקום יש לזהר לכתחלה

* מצוה וכו'. ומשמע בגמרא אפילו כי שתורתו אומנותו יש לו לבלט כדי לקיים רחיצה בחמין, דמכ"א שם הגמרא מרבי יהודה בר אלעאי, אך שם בדידיה לא נזכר כי אם פניו ידיו ורגליו: * כל גופו. עיין באל"ה רבה שמקפץ בין הטיור. ונראה לי דאם לא השיג בבית-המרחץ מים חמין רק מועטין, מוטב שירחץ בהן פניו ידיו ורגליו, דהוא מבורא בגמרא בהדיא: * בחמין. ובפשוטין יש לעיין, כיון דבגמרא נזכר חמין, ופשוטין אין בכלל זה, וכמו שהביא בשערי-תשובה לקמן בסימן שכו לענין איסור רחיצה בחמין כשם הנודע כיהודה, אך על היא הנודע כיהודה גופא יש לעיין הרבה, וכמו שכתבו שם, אבל בצונן בוודאי לא יצא חל ידי המצוה. אך אם לאח שנתחטף בצונן נתחמם היטב על-ידי הכל הויצה שהעלה על עצמו, לכאורה הוא בכלל רחיצה בחמין, וראה ממה דאיתא לקמן בסימן שכו סעיף ד ולא ישתטף אדם בצונן ויתחמם כנגד המזורה וכו', ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין; ואפשר דשם מפני שהוא להחמיר ולא להקל: * לחוף העתיק. בב"ח העתיק 'בחמין', ובאמת לא נזכר חמין בהפוסקים, ובכל מ"ד מיהני למיחף הראש סג, ובזמן הגמרא היה דרכם על-ידי איזו נתר וכדומה, וכדאיתא בשבת נ' עמוד ב ברש"י דיכור המתחיל 'חופף', עיין שם:

שער הציון

(ב) גמרא: (ג) דרכי-משה: (ג) עטרת-זקנים: (ד) רראית הטיור הוא ממה דאיתא שם בגמרא: "נשייתו טובה" זו בית-המרחץ, וסבר דאשבת קאי, וכן משמע בחידושי מהרש"א ובביאור הגר"א, וסתם מרחץ הוא של חמין: (ה) רש"ל ואל"ה רבה וש"א: (ו) אליה רבה: (ז) אור זרוע: (ח) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רס רסא

באר הגולה סט

ד שבת ל"ד

כסדרן, ויתחיל בשמאל (א) בקמיצה ובימין באצבע; וסימן לזה: דהג"א בשמאלו ובדאג"ה בימין (אבודרהם וספר המוסר): **ב** יכשיהיה (ט) סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו (י) בלשון רכה (יא) עשרתם, (ז) (יב) עירכתם, [*] (יג) הפרשתם חלה, ויאמר להם (יד) הדליקו את הנר: ובמקום שאין מעשרין אין צריך לומר 'עשרתם' (טו):

רסא זמן הדלקת הנרות לשבת, ובו ד' סעיפים:

א שבת ל"ד

א אספק חשיכה, והוא (ב) (א) *ביני השמשות (והיינו כרי שיעור הילוך שלשת רבעי מיל (ב) אחר שקיעת החמה (טו) בסיומן רצ"ג וכדלקמן ס"ס ב'), ושיעור מיל הוא שליש שעה פחות חלק שלשים), (א) אין מעשרין (ד) את הוודאי, (פ) (ה) *ואין מטבילין *את הכלים, (ו) *ואין מדליקין את הנרות,

באר היטב

לענין בו האשה, תולעת יעקב: (א) בקמיצה. והא"י ז"ל היה מלעיג ע"ז ולא היה חושש לכך, וכונות, וכ"כ בתשכ"ז. מיהו יש לזהר לכתחלה, מ"א: (ז) עירבתם. וככתב ב"ח דעשיו שנהגין (ב) ביני השמשות. ואם נסתפק אם הוא ביני השמשות, אסור, ב"ח: (ג) **ואין מטבילין**. ואם הוא צריך לו לשבת ואין לו אחר, יכול להטביל בין

משנה ברורה

[מ"א]: **ב** (ט) סמוך לחשיכה. היינו, קודם ביני השמשות בעוד ודאי יום, ושיהיה בו עוד שהות להוסיף מחול על הקודש; והטעם שמאחר מלשאלו עד עתה, (ט) כרי שלא יפגעו ויאמרו עדיין יש שהות: (י) בלשון רכה. כי היכי (י) דליקבלו מיניה. ולעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שמתוך היראה הם מחללין שבת ומאכילין לאדם דבר האסור לו ובאין לידי כמה עבירות: (יא) עשרתם וכו'. דכל הני אין יכול לעשותם אחר-כך בשבת, לכך יזרו אודותם בערב-שבת: (יב) עירבתם. ובמקומות (יג) שזרו אודותם להניח עירובי חצרות כי אם מערב-פסח לערב-פסח, וגם עירובי תחומין אין דרכו להניח, אין צריך לומר זה: (יג) הפרשתם חלה. וכעת אין נוהגין לשאול זה, ועיין בתשובות כנסת יחזקאל סימן כג שכתב טעם לזה, אך בערב-פסח בוודאי צריך לשאול, ואם חל בשבת צריך לשאול בערב-שבת, עיין שם: (יד) הדליקו וכו'. כפת"ח תחת ההיא בלשון ציווי, דאין שייך שאלה, דהא רואה שלא הודלק [רש"י]. והוא הדין (יז) שזיהרים שיפסקו מלעשות מלאכה: (יז) ואם הוא אז בבית-המרחץ או במקום אחר, צריך לשלוח אחר שזיהרים לזה:

הוא אז בבית-המרחץ או במקום אחר, צריך לשלוח אחר שזיהרים לזה:

א (א) ביני השמשות. ואם נסתפק (ב) אם הגיע הזמן לביני השמשות, גם-כן אסור: (ב) אחר שקיעת החמה. היינו אחר סוף שקיעה, לדעת התוספות והשולחן-ערך נמשך מתחלת השקיעה עד סופה יותר משלשה מילין, וכדלקמן בסעיף ב, ואחר-כך מתחיל הזמן ביני השמשות. ועיין לקמן במשנה ברורה סעיף-קט"ז כ: (א) אין מעשרין. אפילו (ג) במעשר פירות דהוי דרבנן: (ד) את הוודאי. דהוי ליה כמתקן, והוא הדין (ה) שאסור להפריש חלה אף בחוץ-לארץ. וחמור חלת חוץ-לארץ יותר ממעשר, ולענין מעשר אם אין לו מה יאכל בשבת, תו הוי לצורך מצוה, וקיימא לן דלא גזרו על שבות ביני השמשות לצורך מצוה, וכמו שפסק לקמיה, ולענין חלה (ז) יש להחמיר בכל גווני, שהרי חלת חוץ-לארץ יכול לאכול בלא הפרשת חלה ולשייר מעט עד אחר שבת ולהפריש מן המשויר. ולכן (ח) כשחל שבת בערב-פסח ולא הפריש חלה מהמצה בערב-שבת מבעוד יום, מותר להפריש אף בערב-שבת בין השמשות, דאי אפשר לאכול ולשייר חתיכה מכל מצה, והוא הדין אם לא הפריש חלה מבעוד יום מהלחם-חמץ שיאכל בבוקר בשבת: (ה) ואין מטבילין וכו'. המחבר העתיק לשון המשנה [שבת ל"ד] אף שאין נוהג עתה, (ו) דהמשנה איירי לענין להטביל כלים מטומאתן, משום דנפקא מינה מזה לדידן לענין טבילת כלים חדשים הנקחין מן האינדיהודי, לדעת האוסרים להטבילין בשבת, כדלקמן בסיומן שכג סעיף ז, דאסור נמי לדידהו להטבילין בין השמשות, והטעם, (ו) משום דנראה כמתקן את הכלי, דעל-ידי הטבילה מותר להשתמש בה, אך אם הוא צריך לשבת ואין לו אחר, (ט) יכול לטבול ביני השמשות (ט) ולברך כדין: (ו) ואין מדליקין. בזה אסור אפילו לצורך מצוה, שיתבטל על-ידיהו מסעודת שבת וכי האי גוונא, דספיקא דאורייתא הוא. ואפילו כדביעבר אם הדליק או שעשה שאר איזה מלאכה ביני השמשות, אסור ליהנות ממנה, כמו אם היה עושה אותה בשבת גופא דאסור אפילו אם עשה אותה בשוגג, וכמבואר בסיומן שיח [פרי-

שער הציון

(ט) רש"י: (י) גמרא: (יג) אחרונים. וכהיום נמנעו מזה משום דרך ליפול בו בקץ תולעים: (יז) מגן-אברהם: (יח) מגן-אברהם בסיומן כג סעיף-קטן י, עיין שם: (ב) ב"ח ומגן-אברהם: (ג) פריימגרים: (א) מגן-אברהם: (ד) עולת-שבת ואליה רכה: (ה) אחרונים: (ו) עיין בעולת-שבת ופריימגרים: (ז) בית יוסף לקמן בסיומן שכג, עיין שם: (ח) ט"ז ומגן-אברהם. ועיין בפריימגרים שמשמע מיניה שבביני השמשות טוב יותר שלא לחוש אחר עצות אחרות המבוארות לקמן בסיומן שכג סעיף ז ובהג"ה שם: (ט) פריימגרים:

הלכות שבת סימן רסא

ב ר"י א הרמב"ם בפ"ק
ד מלכות שבת הביאו
הטור והבית"ה ס"ט
ס"ב

(ו) ואין מערבין עירובי תחומין (ח) ועיין לקמן סימן תטו סעיף ב, אבל מעשרין (ט) את הדמאי,
(י) וטומנין את החמין, (יא) *ומערבין *עירובי חצרות (ועיין לקמן י"ב) סימן שצג. יומותר
(יג) לומר לאינייהודי (יד) בין השמשות *להדליק נר לצורך (ט) שבת, יוכן לומר לו לעשות
כל מלאכה שהיא (טו) לצורך מצוה או שהוא טרוד (טז) ונחפז עליה: הגה וכן מי שקיבל עליו
שבת (יז) *שעה או שתיים קודם חשיכה, יכול (יח) לומר לאינייהודי להדליק (ז) הנר ושאר דברים

באר היטב

וכן מותר לומר לא"י בין השמשות להדליק נר יא"צ, מאחר שהעולם
נוהרין בו חשבין ליה כצורך גדול, דאין חילוק בין צורך גדול להפסד
מרוכה, רש"ל, ועמ"א ועיין סימן שמ"ב: (ז) הנר. אפילו שלא במקום
מצוה, כיון שעוד היום גדול:

משנה ברורה

מגדים. ועיין בכיבוד הלכה: (ז) ואין מערבין עירובי
תחומין. דבגמרא (י) יש סמך לעירובי-תחומין מקרא, ועל-
כן חמיר אפילו לדבר-מצוה אסור, כן כתב העולת-שבת.
ובלבוש מיקל לדבר-מצוה נישתי דעות האלו נמצאים בספר
מאירי, עיין שם שכותב, דלדעה המתרת יהיה איירי הגמרא
דאוסר לערב, דוקא בדבר הרשות, ובמעבר ברגליו, דבעלמא
מותר אפילו לדבר הרשות [עיין בסמ"ק תטו סק"ב כמ"א],
דבבת, הא קיימא לן דאפילו מבעוד יום אין מערבין אין
לדבר-מצוה ונכחו שכתוב בסמ"ק תטו סעיף א], עד כאן לשון
המאירי: (ח) ועיין לקמן סימן תטו. רוצה לומר, דמבואר
שם דבדיעבד עירובו עירוב, ועיין שם במגן-אברהם:

(ט) את הדמאי. דרוב עמ"הארץ מעשרין הן, (י"א) ולא
מקרי תיקון: (י"ב) וטומנין. בדבר שאינו מוסיף הבל, כמו
שכתוב בתחלת סימן רנו, עיין שם שמבואר כל פירטי הדין
בטעמיהן. (י"ג) ולשאר דברים שאסור מדרבנן חוץ מאלו
דקחשיב פה, דין בין-השמשות כמו שבת עצמה, אם לא
הוא לדבר-מצוה או שאר דוחק, וכמבואר לקמן בסמ"ק
שמב, עיין שם: (יא) ומערבין. ויכול (י"ג) גס"כ לברך.
ועיין בסעיף ד ובמה שכתבנו שם. ומכל מקום לכתחלה יזהר
שלא יאחר העירובי-חצרות עד בין-השמשות [מ"א בסמ"ק רס
סק"ג, ע"ש]: (י"ב) סימן שצג. היינו, דשיחופי מבואות יש
לו דין עירובי חצרות, ועוד פרטי דינים עיין שם: (יג) לומר
לאינייהודי. דאמירה לאינייהודי הוא בכלל שבות, ולא
גזרו על שבות בין-השמשות לצורך-מצוה, וכדלקמן בסמ"ק
שמב, עיין שם: (יד) בין השמשות. המחבר אזיל לשיטתו
ידי אינייהודי במלאכה דאורייתא אפילו אם הוא לצורך
שבת. ועיין לקמן בסמ"ק רעו סעיף ב בהג"ה: (טו) לצורך מצוה. אף שאיננה בשביל שבת, וכדלקמן בסמ"ק שמב, עיין שם
ובמשנה ברורה: (טז) ונחפז עליה. כתב רש"ל: היינו, כל דבר שאם לא יהיה נעשה הוא מצטער בשבת, שרי לעשות על-ידי
האינייהודי בין-השמשות; אבל לבי נוקף להחמיר אם אין לו בהן שום צורך בשבת רק לצורך חול, אך אם הוא הפסד מרוכה
או לצורך גדול, שרי שבותין בבין-השמשות, ובפרט שבות דאמירה לאינייהודי דלית ביה מעשה, ועל-כן מותר לומר לאיני-
יהודי בין-השמשות להדליק נר יארציט, מאחר שהעולם נוהרין בו חשבין כלצורך גדול. עד כאן לשונו בקיצור: (יז) שעה
או שתיים. דוקא שעה או שתיים, (יד) אבל חצי שעה סמוך לחשיכה, דאז אפשר ובכל מקומות ישראל קבלו עליהן השבת,
חמירא טפי ואסור אפילו לומר לאינייהודי שיעשה מלאכה, מיהו, לצורך מצוה שרי. ואפילו לפי מה שפוסק המחבר לקמן
בסעיף ד, דאחר קבלת שבת אסור לעבור אפילו על שבות במקום מצוה, (טו) מכל מקום לענין אמירה לאינייהודי לא
מתחמיר טפי מבין-השמשות: (יח) לומר לאינייהודי להדליק. אפילו שלא במקום מצוה, דכיון שעוד היום גדול, בוודאי
יש מקומות שעדיין שרי קבלו עליהן שבת ועושין בעצמן מלאכה, די לנו במה שעל-ידי הקבלה נשבות כעצמנו מלאכה. ודע,
דבענינו איירינן שהצבור שבעירו קבלו עליהן השבת, וחל קדושת שבת בעל-כרחו אפילו אם אחד לא ירצה לקבל, ועל-כן
כתב לומר לאינייהודי וכו', ומטעם הג"ל, (טו) אבל ביחיד שקיבל עליו השבת, מותר אפילו לומר לישראל חבירו שיעשה לו

שערי הציון

(י) רש"י ותוספות. ועיין עוד טעם במגן-אברהם: (י"א) רש"י: (י"ב) מגן-אברהם: (י"ג) עיין בכיבוד הלכה: (ד) מגן-אברהם: (טו) אחרונים: (טז) מגן-אברהם:

תרומה: 1 נר המודלק ביים השנה לפטירת הורים.

השמשות. אלא שיש היתר אחר, ליתנו לאינייהודי כמתנה, או על-ידי
הערמה, כגון ששואב מים כדי לשתות בו, ט"ז. ועיין בי"ד סימן קכ
סעיף א: (ט) שבת. וכן כל דבר שהוא הפסד מרוכה אף שאין צורך
שבת. ולצורך מצוה נמי מותר לומר לאינייהודי לעשות בין השמשות,

ביאור הלכה

תוספת שבת מצדד להקל. והנה עצם זמן בין-השמשות ידוע שיש דעות
בין הפוסקים, ועיין לקמן בסעיף ב ובמה שכתבנו שם בשם האחרונים
אין שיש לנהוג למעשה, ליהרר להדליק קודם שקיעת החמה, דאי לאו
הכי, לכמה פוסקים הוא ספיקא דאורייתא. אך בדיעבד אם עבר והדליק
או שעשה שאר מלאכה אחר השקיעה בזמן דאיכא דעות בין הפוסקים,
ש להקל בדיעבד ליהנות ממנה, ודומיא שכתב המגן-אברהם בסמ"ק
שגב סעיף-קטן יא לענין הטבלת כלים חדשים, דאם עבר והטביל
דמותר להשתמש בכותכה, הוואל ויש מתיירן לכתחלה: * ומערבין
וכו'. והוא הדין דיכול להניח אז עירובי בשבילין [א"י בשם המרי"ק]:
* עירובי חצרות. היינו אפילו לדבר הרשות, כן מוכח מלבוש,
והטעם, דכל עירובי חצרות הוא בכלל מצוה, וכמו שכתוב בסמ"ק שטו
עיין יג מצוה לחזור אחר עירובי חצרות, ולא גזרו בבין-השמשות.
והכסף-משנה כתב, דמכל מקום לא מקרי בשביל זה עירובי חצרות
מצוה, אלא שהתירו מטעם שהוא טרוד ונחפז עליה [תו"ש]. ומוכח
מדברי המגן-אברהם בסמ"ק רס סעיף-קטן ג שמהרר למצוא טעמים על
מה ששרץ לזרו על עירובי חצרות קודם בין-השמשות, דפסיקא ליה
דבבין-השמשות יכול לברך גס"כ בשמיני העירובי-חצרות, ולא הוי
כשאר דברים דקיימא לן ספק ברכות להקל; והטעם צריך לומר, דלענין
עירובי חצרות דקיל, עשו הרבר כאלו הוא יום ודאי, ואם ספק לו על
הזמן גופא אם הוא בין-השמשות או שהיא כבר לילה, יזהר שלא לברך.
ולענין עשה העירובי ש לכאורה לא יהיה ראיה גס"כ להחמיר, ולא
אמרינן צ"ב ספיקא דרבנן לקולא, אמיה שכתב הג"ח, והביאו המגן-
אברהם בסעיף-קטן א, דספק בין-השמשות [היינו או שהוא יום או
שהוא בין-השמשות] הוא נידון כבין-השמשות, וכתבו האחרונים
הטעם, דספק חסרון ידיעה אינו נכנס כלל בגדר ספק, ועלי"כ לא הוי
ספק-ספיקא, ונידון כאלו היה ודאי בין-השמשות, והכי נמי בענינו
הליפך, ויש לעיין. ועיין לקמן במה שכתבנו בכללי שיעורי הזמנים, איך
יש לנהוג למעשה: * להדליק נר. עיין לקמן בסמ"ק רעו במגן-אברהם
סעיף-קטן ז. ונראה לו דבבין-השמשות אין להחמיר אם הוא מצטער
מזה, דהוא בכלל מה שכתב א"א שהוא טרוד ונחפז עליה: * שעה או
שתיים קודם חשיכה. לכאורה בשתי שעות קודם חשיכה, הוא

הלכות שבת סימן רמא

עא באר הגולה

שצריך (מהרי"ו סי' קי"ו). ועיין לקמן סימן שמב: ב *יש אומרים (ט) שצריך להוסיף מחול (ס) על הקודש. 'זומן תוספת זה הוא (כ) *מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד

ד הרי"ף ורא"ש והר"ן והגדול בפרק ה' בשם הרמב"ם אהא יומא פ"א ה המגיד שם

באר היטב

(ס) על הקודש. והוי מצות עשה דאורייתא:

שערי תשובה

בשבת, עיין לקמן בסימן חקו במג"א שם כיצד יעשה, ועיין במג"א ח"ב סימן 17:

ביאור הלכה

קודם פלג המנחה, ואין בקבלתו כלום, וכמו שכתב המגן אברהם בסעיף קטן י, ואפילו בעצמו היה יכול להדליק? ואולי דמהרי"ו סובר כסברת הב"ח שביא לקמן: * יש אומרים שצריך וכו'. נקטו בלשון 'יש אומרים', משום שהרמב"ם חולק על זה, כמו שמבאר בבית יוסף, ועיין בביאור הגר"א שפוסק כהרמב"ם [וצריך עיין קצת שם בדבריו שכתב דמסקנת תוספות הוא גם כן כהרמב"ם, ואינו מבואר כל-כך שם בראש השנה ט', ובמגווער קטן ד' ע"א בתוספות ד"ה 'מה להלן' מוכח בהדיא דסוכרים דתוספת-שבת הוא מדאורייתא; ואולי דהיה לו גירסא אחרת בתוספות ראש-השנה, וגם ראייתו שהביא ממה שאמר שבת דף יח: בית-הלל מתירין עם השמש, אינה כי אם לפי שיטתו שפוסק כשיטת הגאונים, דתיכף משנכנס החמה מעינינו הוא בכלל בין-השמשות, מה שאין כן השולחן-ערוך אינה ראייה כלל]. ובאליה רבה כתב דלענין דינא נקטינן כהיש' אומרים הוה, משום דכל הראשונים סבורין כן [מסגויא דראש-השנה ט' יומא פ"א], וכן בשולחן-ערוך לקמן בסימן רצג סעיף ב סתם כהיש' אומרים הוה. ודע, דלענין זמן בערב-שבת אין נפקא מינה כל-כך, דלשניהם מתחיל האיסור-מלאכה אחר שקיעת החמה ולא קודם, ואדברה להג"א, לשיטתו חמיר יותר, ולדידיה שפוסק כשיטת הגאונים, תיכף משתשקע החמה, דהיינו משעה שנכנסה החמה לעינינו, הוא בכלל בין-השמשות, ויש בזה ספק איסור סקילה, מה שאין כן תוספת שבת אין בה כי אם עשה בעלמא, וגם דחלי ברצונו בזמן ג' מילין שאחר השקיעה, כמבואר בשולחן-ערוך. ודע עוד, דמדוברין אפילו להרמב"ם מצוה להוסיף מעט מחול על הקודש, וכדמשמע פשיטא דלישנא דהרב המגיד שהובא בסעיף י, ומה שדקדקו בבית-יוסף דאי-כן לא היה לו להרמב"ם להשמיט דין זה דהוספה, באמת כבר כללו כמה שהביא דין התקיעות שהיו תוקעין ערב-שבת, בפרק ה [בנה"ג בשם הגר"א], וכן כתב בביאור הגר"א דאפילו להרמב"ם מצוה להוסיף מחול על הקודש מהא דתקיעות הניל [ולכאורה נראה דגם במצא"ש-שבת מצוה לכלול עלמא להוסיף מחול על הקודש מעט, דאפוקי שבתא לא גריעא מעיולי, אלא דלהרמב"ם יהיה זה מדרבנן ולשארין פוסקים מדאורייתא]. ולפי זה להגר"א חמיר יותר גם בענין זה, ולדידיה מצוה להוסיף על-כ"ל פנים מדרבנן מעט קודם

משנה ברורה

מלאכה, וכדלקמן בסימן רסג סעיף יז, עיין שם הטעם במשנה ברורה: ב (ט) שצריך להוסיף. בין בכניסתו ובין ביציאתו, וכדאיתא לקמן בסימן רצג סעיף ב, עיין שם. ואין על הזמן הזה לא לאו ולא כרת, (יז) כי אם מצות עשה מן התורה. וילפינן [בגמרא ראש-השנה ט'] מדכתיב ביום-הכפורים "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם", ואמרינן: יכול בתשעה מתענין, תלמוד לומר "בערב"; אי בערב, יכול משתחשך, תלמוד לומר "בתשעה"; הא כיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום כדי להוסיף מחול על הקודש. וגם ביציאתו מוסיף, מדכתיב "מערב עד ערב". ומדכתיב "תשבתו שבתכם" ילפינן, דכל מקום שנאמר 'שבות', כמו שבת ויום-טוב, גס-כן צריך להוסיף ולשבות ממלאכה. וזמן תוספת הוא על-כרחך קודם בין-השמשות, דבין-השמשות הוא ספק שמא הוא לילה, וחייב עליה. אשם תלוי, ולא צריך קרא לאוסופי: (כ) מתחלת השקיעה. הוא דעת רבינו תם וסיעתו, דסבירא להו דשתי שקיעות הן: מתחלה נכסית החמה מעינינו ושוקעת, והוא הנקרא תולת השקיעה, ושוהה כדי שלשה מילין ורביע מיל ועדיין יום הוא, ומאו הלאה מתחיל השקיעה שניה, שאז מתחיל להישקע האור לגמרי, והוא נקרא סוף השקיעה, ונמשך זמנה כדי שיעור מהלך שלשת רבעי מיל, שהוא אלף וחמש-מאות אמה, והוא בין-השמשות, ואחר-כך יוצאין שלשה כוכבים בינונים שהם סימן ללילה. ונמצא שלדעתו, מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים (יח) היא ארבעת מילין. ועיין מה שכתבנו בסמוך, דהרבה פוסקים חולקין על זה וסבירא להו דמיד שנתכסה החמה מעינינו הוא בין-השמשות,

השקיעה, ואלו השולחן-ערוך לא מבייבין כלל קודם השקיעה. ובאמת לשיטת הגאונים דקיימ בשיטת הגר"א לענין בין-השמשות, וכמו שכתוב לקמיה, אם יסברו כדעת הרי"ף ושארין הראשונים שצריך תוספת, הא דתנן בית-הלל מתירין עם השמש, על-כרחך לאו דוקא עם השמש ממש אלא מעט קודם משום תוספת, ויהיה בזה לדידהו חששא דאורייתא: * מתחלת השקיעה. טעם לכל זה: דהנה בפסחים צ"ד איתא דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור ד' מילין, ובשבת [ל"ה] איתא דמשקיעת החמה מתחיל בין-השמשות [לרבה אליבא דרבי יהודה דפסקין כוותיה], ואמר שאת בין-השמשות תולת רבעי מיל ואחר-כך הוי לילה, ואמרינן שם דג' כוכבים בינונים הוי לילה, אם-כן קשה אחרד; ועל-כן תירץ רבינו תם וסיעתו לחלק בין-השמשות דפסחים להשקיעת החמה שבשבת שם, דההיא דפסחים היא התחלת השקיעה ששקיעת גוף השמש כשנכנסה מעינינו, ומאו עד צאת הכוכבים ד' מילין, ומשתשקע החמה שבשבת, שם הוא סוף השקיעה, שהוא כשנשקע גם אור השמש מרוב הרקיע לכד לצד המערבי, ומאו מתחיל בין-השמשות שהיא ג' רבעי מיל קודם צאת הכוכבים, ומתחלת השקיעה שהוא שקיעת גוף השמש עד סוף השקיעה הניל הוא יום, והוא משך ג' מילין ורביע, ואז הוא זמן תוספת שבת, וכמו שכתב כאן בשולחן-ערוך, ובין כולם דה' ד' מילין, ועד ד' מילין מתחלת השקיעה ה' הוי לילה ודאי; וזה שיטת הגר"א; ועיין לקמן בסימן רצג סעיף ב, דההיא דפסחים היא התחלת השקיעה ששקיעת גוף השמש כשנכנסה הגר"א ז"ל חולק על שיטה זו, והאריך בכמה ראיות דשקיעת החמה שבשבת לענין בין-השמשות הוא גם-כן התחלת השקיעה כמו שקיעת החמה שבפסחים שם, ומיד אחר שקיעת גוף השמש מתחיל בין-השמשות אליבא דרבי יהודה דפסק רבי יוחנן כותויה לחומרא בשבת שם, ומשך זמן בין-השמשות הוא ג' רבעי מיל; וקושיא הניל תירץ חולק בין-השמשות דשבת לצאת הכוכבים דפסחים, וצאת הכוכבים דשבת הוא זמן שיהיה בין-השמשות שהוא ג' כוכבים בינונים; וצאת הכוכבים דפסחים הוא צאת כל הכוכבים הנראים בלילה, שהוא זמן מאוחר הרבה, והוי ד' מילין אחר התחלת השקיעה, ואף-על-גב שנראה לעינינו שמשך בין-השמשות שהוא עד צאת הכוכבים הוא הרבה יותר מג' רבעי מיל, הוא כמו שכתב הגר"א בביאורו, ששיעור הגמרא נאמר רק על אופק בבל או ארץ-ישראל, ובמדינותינו שנוטה יותר לצפון מתארך יותר, ולכן לענין סוף בין-השמשות אין לנו משך זמן מסוים מן הגמרא על אופק שלנו, ורק תלוי לפי הראות מתי הוא ג' כוכבים בינונים אבל לא גדולים, ולפי שאין אנו בקיאין איהו בינונים צריך להמתין עד קטנים, כמו שכתוב סימן רצג, ועיין שם מה שכתבנו עוד בענין זה, ולשיטת הגר"א הניל, מיד אחר שקיעת גוף השמש מעל הארץ הוא בין-השמשות גמור וכניל. ובאמת, שיטתו זאת לאו חדשה היא, דכבר הסכימו כן בתשובת מהר"ם אלשקר סימן צו, דמיד אחר שקיעת גוף השמש

דרכי הציון

(י"ז) ר"ן: (יח) יש עוד זמן מעט לרבי יוסי, עד צאת הג' כוכבים, דהא לדידהו אחר השלמת הג' רבעי מיל עדיין בין-השמשות הוא, כדאיתא בגמרא, אלא שמפני שהוא זמן משהו לא חש השולחן-ערוך לכתוב:

10 שבת ליד וכרבי
יהודה ובספר
רמב"ם

זמן בין השמשות, והזמן הזה * שהוא שלשה מילין ורביע, (כא) רצה לעשותו כולו תוספת עושה, רצה לעשות ממנו מקצת עושה, ובלבד שיוסיף (כב) * איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקודש. * וישעור זמן בין השמשות הוא (כג) שלשת רבעי מיל, שהם מהלך (1) אלף

באר היטב

ב' שעות קודם הלילה צריך להוסיף שהוא חלק י"ב, דומיא דשביעית

(1) אלף ות"ק. והוא כמו רביעית שעה קודם צ"ה. ורוב פוסקים כתבו:

משנה ברורה

הוא ספק יום ספק לילה: (כא) רצה לעשותו וכו'. היינו, על-ידי דיבור שהוא מקבלו עליו לשם תוספת שבת או על-ידי אמירת 'ברוך', וכדלקמן בסעיף ד. ואם מהני לזה קבלה בלב, עיין לקמן בסיומן תרח סעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה שם. ועיין לקמן ברס"ג סעיף י בהג"ה, דמנהגו שהאשה המדלקת נרות לשבת היא מקבלת שבת בהדלקה זו: (כב) איזה זמן. ולא סגי בהוספה כל-שהוא, אלא שצריך קצת יותר. ושיעור התוספת עם בין-השמשות ביחד (יט) עולה כמעט חצי שעה. ועיין בבאור הלכה: (כג) שלשת רבעי מיל. והוא (כ) לערך רבע שעה. והנה השולחן-ערוך הזכיר בסעיף זה דעת רבינו תם וסיעתו, אבל הרבה מהראשונים סבירא להו, וגם הגר"א הסכים לשיטתם, דבין-השמשות מתחיל תיכף אחר תחלת השקיעה, היינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו, ונמשך זמנו כדי שלשת רבעי מיל, ואחרי-כן בסמוך לו יוצאין השלשה כוכבים בינונים, והוא לילה מן התורה לכל דבר. ולפי זה יש ליהדר מאד שלא לעשות מלאכה אחר שהחמה נתכסה מעינינו, ואפילו מלאכת מצוה, כגון הדלקת הנרות לסועדת שבת, גם-כן יזהר מאד לגמור הדלקתם קודם שתשקע החמה, דלאחר-כן הוא בכלל בין-השמשות, ועיין

ביאור הלכה

הי בין-השמשות גמור, והביא שם שכן כתבו בפירוש הגאונים הראשונים בתשובותיהם, והמה רבינו שרירא גאון ורב האי גאון ורבינו נסים גאון, גם הרב רבי אברהם החסיד עיני שם הרמב"ם ז"ל גם כתב שם שכן משמע מהר"ם והרמב"ם ורש"י, וביאור הש"ך הלכה כבירה-דעת וימנו ורסו סעיף-קטן יא לענין מילת בין-השמשות, ועיין עוד בפירוש מהר"ב"ח ע פרק ב מהלכות קידוש החדש להרמב"ם, בדי"ה 'כלל העולה', שכתב גם-כן שמהר"ר והרמב"ם משמע דסבירא להו דמתחלת השקיעה [דהיינו שהחמה נתכסה מעינינו] היא בין-השמשות, וגם מהר"ל מפרא בחידושי על שבת פירש גם-כן משם שיטת הגר"א הג"ל, וגם הרב"ן סבירא ליה כן, דתיכף כשנשקע גוף השמש ונתכסה מעינינו מתחיל זמן בין-השמשות, עיין הגהות מרדכי בפרק ב דשבת, וגם בספר סדר-זמנים האריך ופסק הלכה למעשה כהגר"א ז"ל, דמיד אחר התחלת השקיעה היא בין-השמשות. והנה למעשה בוודאי צריך ליהדר לדעת הגר"א והרבה מן הראשונים והפוסקים הג"ל, דמיד אחר התחלת השקיעה, היינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו, הוא איסור גמור שלא לעשות מלאכה, וחס ושלום להקל בזה, והוא ספק איסור שקילה לדעת כל הני רבונות א"י, ונבפרט כימינו שאין העולם בקיאין בזמן בין-השמשות, ובאופן זה לכלול עלמא יש להחמיר לפרוש ממלאכה מתחלת השקיעה, כדאיתא בגמרא והובא בשולחן-ערוך סעיף ג: [ולאו דוקא לענין שבת, הוא הדין לכל דבר שיש בתורה שנפקא-מינה בין יום ובין לילה, אזלינן להחמיר דתיכף בהתחלת השקיעה מתחיל בין-השמשות, ונמשך הזמן דבין-השמשות עד יציאת ג' כוכבים בינונים כנ"ל, ודע, דבספר יראים לרבינו אליעזר ממיץ החמיר עוד יותר לענין

התחלת בין-השמשות, וסבירא ליה דבין-השמשות מתחיל ג' רבעי מיל קודם התחלת השקיעה, והובאו דבריו באגודה ובמרדכי פרק ב דשבת, ועיין בב"ח שהאריך בזה ודעתו שיש ליהדר לכתחלה לנהוג כשיטת היראים, עיין שם, והביא שכן היה מנהג הקהילות מאז, ועיין במגן-אברהם שחיבא גסי' כן את דברי הב"ח ומשמע מיניה שלחומרא חשש לדברי הב"ח [אף דמעיקר הדין סבירא ליה למגן-אברהם כשיטת רבינו תם, כדמוכח לקמן סימן שלא סעיף ה במה שכתב שם לענין מילה, עיין שם]. אכן הגר"א דחה שיטת הר"א הג"ל, ועיין בספר סדר-זמנים מה שכתב בפירושו רב"ר יא"ס. ומכל מקום לכתחלה בוודאי טוב לחוש לדברי הר"א ולקדים מעט יותר בהדלקת הנרות כדי לצאת גם שיטתו, וכמו שכתבתי במשנה ברורה סעיף-קטן כג, וכמו שכתב הב"ח שכן היה מנהג הקהילות מאז: * שהוא שלשה מילין ורביע. עיין בפרי-מגדים דהרי"ן הם שעות שוות ולא זמניות, ולא לפי זה אפילו בתקופת תמוז גם-כן השיעור הזה, אמנם בספר מנחת-כהן דעתו להלכה, דאפילו לשיטת רבינו תם הארבעה מילין לפי זמניות ובימי הקץ מאריך יותר, ולא נאמר דברי הגמרא א"כ בזמן ניסן ותשרי שהימים הלילות שוין, מכל כדמצינו ששנוי לצד צפון, הבין-השמשות מאריך ממזי יותר, והכן סעיף ה במה שכתב א"י עוד, ושיעור הגמרא לא נאמר רק בארץ ישראל, אבל כדמצינו ששנוי לצד צפון, הבין-השמשות מאריך ממזי יותר, וכן כתב ספר מנחת-כהן: ומי הוא בזמנו שיוכל לכוין הזמן בצמצום, על-כן במוצאי-שבת יש ליהדר מאד אפילו לדעת הגאונים והגר"א שלא לעשות מלאכה עד שיראו לה' כוכבים בינונים, שהוא הסימן המובהק ללילה הנאמר בגמרא בכמה מקומות [בברכות ב' ע"א ופסחים ב' ע"א ומגילה כ' ע"ב], וקודם לכן היא לילה ודאי, וסימן זה שיהיה בכל מקום ובכל זמן, אך מפני שאין אנו בקיאין בבינונים צריך קטנים וכדלקמיה. ועיין בסיומן רצג מה שכתבנו אודות ה' חסוף העליון ושהו לתחתון', שיה שייך גם-כן לענין מוצאי-שבת. ולדעת רבינו תם צריך להמתין במוצאי-שבת מלעשות מלאכה עד זמן מילין, שהוא על-כל-פנים שיעור שעה וחומש מעת התחלת השקיעה, שלדעתו אז זמן יציאת ג' כוכבים בינונים, ונכון לכתחלה לצאת דעת רבינו תם וכל הני רבונות המחזיקים בשיטתו, שלא לעשות מלאכה במוצאי-שבת עד שיושלם השיעור ד' מילין. ועיין מה שכתבנו לקמן בסיומן רצג בבאור הלכה דיבור המתחיל 'עד' כסוף היריבוך מה שכתבנו שם. ולענין שעות זמניות בימים הארוכים נראה, דאם רואה שהכסף העליון ושהו לתחתון, דהיינו שנשקע האורם מן כל כיפת הרקיע בצד המערבי, ויש גם-כן ג' כוכבים, אלא צריך להחמיר להמתין על שעות זמניות בימים הארוכים אפילו לדעת רבינו תם [נדחה אלו שני הסימנים גם-כן נאמר בגמרא [ושבת ל"ה] על זמן הלילה, ואיתא גם-כן שם בגמרא דאביי הוה מסתכל על סימנא דהכסף, עיין שם בגמרא, ומשמע דבסימן זה לבד היה מסתפק, ונהי דאין אנו בקיאין כל-כך כמותם, על-כל-פנים בהצטרף גם-כן סימן הכוכבים, בוודאי שוב אין לנו להחמיר יותר, ומוטב לנו לומר שאין אנו בקיאין בחשבון האופקים שמשנתנה החמה בתלכותיה לפי המקום והזמן, ועל-כן אין אנו יודעין היטב חשבון הדי' מילין שהוא רק סימן אחד, ויש לנו במה לתלות, כשינאמר שאנו טועין כאלו השני סימנים]: * איזה זמן. עיין במשנה ברורה שכתבנו ולא סגי וכו', כן כתב הר"א בביצה פרק המביא, והואב כמבני-יוסף. וכתבו הפוסקים שלא תאמרו: שיעורו מן הגמרא, ונראה דעל-כל-פנים הוא פחות מדי, ורבי מיל נדאי לאו הכי ישאר קבועת תוספות בראש-השנה ד' ע"א ד"ה ורבי עקיבא, במה שהקשו מהא דאיתא בשבת 'ספק חשיכה', עיין שם, ולכן סתמתי במשנה ברורה כהח"א-אדם: * ושיעור זמן בין-השמשות וכו'. הנה

שער הצינון

(יט) חיי-אדם: (כ) מגן-אברהם. ולדעת החק"יעבב בסיומן תנט ולדעת הגר"א שם הוא מעט יותר:

הלכות שבת סימן רסא

עג כאר הגולה

והמשמאות אמות (כד) *קודם הלילה: הגה ואם רוצה *להקדים ולקבל עליו השבת *מפּלג
המנחה ואילך, (כה) הרשות בידו (טור ואגור בשם תוס' פ' תפלת השחר). (ועיין לקמן סימן רסז): ג *אמי
שאינו בקי בשיעור זה, ידליק בעוד שהשמש (כו) בראש האילנות. ואם הוא (כז) יום
המעונן, ידליק כשהתרנגולין יושבים על הקורה מבעוד יום. ואם הוא בשדה שאין שם
תרנגולים, ידליק כשהעורבים יושבים מבעוד יום: ד "אחר (כח) עניית 'ברכו', אף-על-פי

משנה ברורה

לעיל בסעיף-קט"ו. ולכתחלה אין להמתין עד הרגע האחרון, רק יקדים הולקתם משעה שהשמש בראשי האילנות, כדלקמן. ומי שמחמיר על עצמו ופורש עצמו ממלאכה חצי שעה או על-כל-פנים שליש שעה קודם שקיעה, אשרי לו, שהוא יוצא בזה (כ"ל) ידי שיטת כל הראשונים. ולענין מוצאי-שבת, עיין בביאור הלכה שביארנו בשם הפוסקים, דלכּוּלֵי עמלא השיעור דשלשת רבעי מיל משתנה לפי הזמן והמקום, ולא נאמר זה בגמרא אלא באופקי כבל ובזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שרים, ובמקומותינו שנוטה לצד צפון העולם, מתארך הרבה יותר, על-כן יש לזהר מאד שלא לעשות מלאכה במוצאי-שבת אף שנתאחר זמן רב אחר השקיעה, עד שיראו שלשה כוכבים קטנים, וכדלקמן בסימן רצג סעיף ב, ועיין שם במשנה ברורה וביאור הלכה: (כ"ד) קודם הלילה. לילה נקרא מן התורה לכל דבר, משיראו שלשה כוכבים. ועיין בביאור הלכה: (כ"ה) הרשות בידו. ונאסר בעשיית מלאכה, אבל אם קיבל עליו השבת קודם פלג-המנחה, אין בקבלתו כלום. ופלג-המנחה נקרא שעה ורביעי קודם הערב, ועיין לעיל בסימן רלג שהוא שעות זמניות, דהיינו, בין שהיום ארוך או קצר מתחלק ל"ב חלקים, וחלק ורביעי קודם הערב הוא פלג-המנחה. גם כתבנו שם דיש דעות בין הפוסקים אם שעה ורביעי הוא קודם השקיעה או קודם צאת הכוכבים, על-כן לענינו, בדיעבד אם קיבל על עצמו לשם תוספת שבת עד שעה ורביעי שקודם השקיעה, יש להחמיר שלא לעשות מלאכה: ג (כ"ו) בראש האילנות. או בראשי הגגות הגבוהים: (כ"ז) יום המעונן וכו'. והוא הדין כשיש לו מורה-שעות שהולך בטוב, ויודע על-ידי-זה אימתי הוא זמן השקיעה, יכול לסמוך עליו נברכיי-יוסף בסימן שלא: ד (כ"ח) עניית 'ברכו'. משום שהוא התחלת תפלת ערבית של שבת, לכן הכל פורשין אז ממלאכה, וכדלקמן בסימן רסג סעיף ב, שהוא כמי שקיבל עליו קודשת שבת בפירוש, ואסור אז בכל הסיגים והגדרים שגורז חז"ל לשבת, (כ"ט) כגון לכנוס למרחץ להזיע בעלמא, וכל-שכן ברחיצה בחמין, (ל"ג) וכי האי גוונא בכל השבותין. ובא המחבר להשמיענו, דאפילו אותן דברים שהתירו בבין-השמשות, כגון עירובי חצרות הטמנה, (ל"ד) שהוא בוודאי לצורך שבת, והוא הדין כל שבות שהוא לצורך מצוה, אפילו הכי אסור כאן, והטעם, (ל"ה) דכיון דקיבל עליו שבת בפירוש, אף שהוא זמן

בשבת ל"ה אמרינן: הלכה כרבי יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה, והוא הדין לענין מוצאי-שבת, כמו שכתבו הפוסקים. ולכאורה יש לעיין, כיון דטעמא דרבי יוחנן שפסק כן הוא משום ספיא, כדמוכח שם בגמרא, אפשר דלא מחמירין רק לענין דאורייתא דספיא לחומרא, אבל לענין כל השבותין, אפילו אם נסבור דגורו עליהן בין השמשות, הוא רק בבין-השמשות דרבי יוסי. אמנם מסתמית לשון השולחן-ערך משמע דקאי גם על הא דסעיף א דמיירי בשבותין שהם דרבנן, וכן מוכח מ"מ"א כ"ה"ג' בסעיף א, וכעין זה משמע גבי-כ"ה עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל הקשה וכו', עיין שם בסוף דבריהם, וכן מוכח מהרמב"ם שכתב בפרק ה מהלכות שבת הלכה ד: משתשקע החמה הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום, ובפרק כד הלכה י בענין השבותין כתב סתם 'בין השמשות', הרי מפורש שמשקיעת החמה שהוא בין-השמשות דרבי יהודה אסור השבותין האמורים בבין-השמשות. ואמנם דובר דאזילין ביה לקולא בבין-השמשות ותלינן שהוא לילה, כגון לענין חגיגת-יהודי [עיין בראש פרק כמה מדליקין סימן כד, ובסימן תקס"ג סעיף א בביאור הגר"א שם]. משמע מדברי הרא"ש, וכן הוא גס-כ"ח בחידושי הרשב"א בשם רבינו יונה, שהוא אפילו בבין-השמשות דרבי יהודה, ולפי זה לענין ספירת העומר, לדעת המקילין בבין-השמשות בסימן תפ"ט יהיה מותר אפילו בבין-השמשות דרבי יהודה, וכן לענין שבות בין-השמשות לצורך מצוה, דקיימא לן בסימן שמב דלא גזור עליה, ולדעות האחרונים שסורבין שם שהוא אפילו במוצאי-שבת יהיה גס-כ"ח מותר לפי זה גם בבין-השמשות דרבי יהודה, אף דלרבי יוסי הוא עדין ודאי יום ולא בין-השמשות. אך יש לעיין, לפי מה שכתב בס"א, אמ"כ בביאורו וכן בספר קרבן-ינחאל, והתפלאו שניהם על הרא"ש כמה שמקיל לענין חגיגת, משום דהא קיימא לן קודם לכן, ותרי קולי לא מקילין אומר דספיא מותר והלכה כרבי יהודה, דגם זה הוא ספ"א, אמ"כ בביאורו גס-כ"ח, לענין שבות במוצאי-שבת או לענין ספירת גס-כ"ח לא מקילין משום ספיא דרבנן, כיון דלרבי יוסי אפילו ספיא לא הוי: * קודם הלילה. לילה נקרא מן התורה לכל דבר, משיראו הג' כוכבים בניונים, ומפני שאין אנו בקיאים בין גדולים לבניונים, על-כן צריך לפרוש ממלאכה אפילו לדעת רבינו תם ג' רבעי מיל קודם שיתראו שום כוכבים, וכן כתב המנחת-כהן, ופשוט. ודע, לפי מה שידוע שנשתנה השיעור דר' מילין לפי האופק והזמן, וכמו שכתבנו לעיל, ובמדיניותנו רגילות להיראות הכוכבים קודם השלמת השיעור דר' מילין, לא יוכל לעשות מלאכה בערב-שבת עד השלמת הזמן המבואר בשולחן-ערך אפילו לדעת רבינו תם, כי כבר חשך היום באותו הזמן והוא לילה או על-כל-פנים ספק לילה, אלא יפירוש על-כל-פנים חצי שעה [דלכול בו זמן בין-השמשות ותוספת שבת, וכמו שכתב בספר חיי-אדם] קודם הזמן שרגילות להתראות הכוכבים באותו מקום. וכל זה לדעת רבינו תם, אבל כבר כתבנו לעיל לדעת הגאונים צריך לפרוש ממלאכה חצי אחר שקיעה, רמח"ל בין השמשות: * להקדים וכו'. הגה לפי מה שכתב המחבר לקמן בסימן תנ"ט סעיף ב מוכח דסבירא ליה ד"ב שעות היום נחשב מעמוד-השחר

עד צאת-הכוכבים, ופלג-המנחה הוא שעה ורביעי קודם צאת-הכוכבים, אמ"כ אין בין דברי 'הרמ"א להקודם רק חלק עשרים מן השעה, דארבעה מילין הם שעה וחומש לפי דעת המחבר שם, ומפלג-המנחה עד הלילה הוא שעה ורביעי, וידוע דרבינו יתר הוא על המחמיר רק בחלק עשרים. אחר-כך מצאתי בלבוס בסימן רסז שהעיר בכל זה, ועיין שם שדעתו כאמת שפלג-המנחה הוא שעה ורביעי קודם השקיעה. ועיין במשנה ברורה: * מפּלַג וכו'. עיין בפרי-מדרים שכתב דמי שמקבל שבת בתוך ה' מילין הוא דאורייתא ובעשה דתוספת שבת, ומן הזמן הזה עד פלג-המנחה הוא רק מדרבנן: * מי שאינו בקי וכו'. הוא תלמוד ערך בשבת ל"ה עמוד ב. ולפי זה בזמננו, דבודאי לא קיים לן גס-כ"ח בשיעורא דרבנן, ובפרט

שער הציון

(ל"ה) היינו אפילו לשיטת רבינו אליעזר ממיץ, ואפילו אם נסבור דמיל הוא כ"ד מינוט¹, ויוצא בזה מדינא גם התוספת-שבת להרבה אחרונים: (כ"ט) כרכות כ"ז: (ל"ג) מגן-אברהם ושי"א: (ל"ד) מגן-אברהם: (כ"ה) ביאור הגר"א בסימן שצג ושאר פוסקים:

הלכות שבת סימן רסא רסב

באר הגולה עד

ט ב"ח יוסף

(כט) שעדיין יום הוא (ל) *איין (1) [1] מערכין ואין טומנין, משום דהוא קבליה לשבת עליה. וולדידן הוי אמירת 'מזמור שיר ליום (ב) השבת' (לא) כעניית 'ברכו' לדידהו:

רסב לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה, ובו ג' סעיפים:

א מהא דרבי יוסי בר אבא *איסדר (ב) (א) שולחנו ויציע (ב) המטות [*] ויתקן כל עניני הבית, כדי שימצאנו (ג) ערוך הניח שבת קייט

באר היטב

דחוספת הוא ל' יום, חלק י"ב משנה, ד"מ בשם מהר"ם, וכ"כ הב"ח, עיין ע"ת ומ"א: (1) מערכין. אפילו לדבר-מצוה, וה"ה דאסור ליכנס למרחץ אפילו להודיע, ברכות דף כו. עיין כנה"ג ובתשובת חכם צבי סי' יא: (2) השבת. ובמדינות אלו אין נוהגין לומר מזמור, ולכן עניית ברכו ואפשר דגם רבינו שמריה דאסור מודה ביחיד, אף מהסמך משמע דאסור אף ביחיד, ע"ש. ועיין בדגול מרובה, דלקמן שצ"ג מירד דאמר שמקבל תוספת שבת, אי"כ אינו רק עשה, מש"ה יש להקל בשבת, א"ע"ג והפולגות שבמדרכי על אחר עניית ברכו, מ"מ המחבר נמשך אחר לשון הטור שם, מש"כ"כ כאן מירד

שערי תשובה

[1] מערכין. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת חכם צבי סימן יא שכתב בספרו האוסר תמיה מאד שיהיה חמור תוספת שבת שהוא מקבלו ברוצנו ואינו אלא עשה בעלמא מבין השמשות שהוא ספק איסור סקילה כו; ועיין מח"ב שכתב ליישב זה והאריך בכנין זה וכתב אצל קבלו הצבור יש להחמיר, כמ"ש הב"י סעיף ד, אבל אם קבלו לשבת ביחיד יש להחיר כסברת רבינו יואל וכמ"ש הח"צ דמסוימת פוסקים ראשונים משמע כד"י, וכן ראה דעת הש"ע לקמן סימן שצג, ואפשר דגם רבינו שמריה דאסור מודה ביחיד, אף מהסמך משמע דאסור אף ביחיד, ע"ש. ועיין בדגול מרובה, דלקמן שצ"ג מירד דאמר שמקבל תוספת שבת, אי"כ אינו רק עשה, מש"ה יש להקל בשבת, א"ע"ג והפולגות שבמדרכי על אחר עניית ברכו, מ"מ המחבר נמשך אחר לשון הטור שם, מש"כ"כ כאן מירד

אחר עניית ברכו שמן הסתם מקבל קדושת שבת ממש, מש"ה השמיט דעת המיקל, ע"ש: [*] ויתקן כל עניני הבית. הנכון לחקן הכל מפלגה המנחה קודם צאת או אח"כ קצת, ולא כיום הששי בבוקר או לעת ערב ממש, כ"כ בשכנה"ג ובר"י:

משנה ברורה

הרבה קודם בין השמשות, חמור בין השמשות כלי קבלה ונלפי זה לא יצויר ההתייר דבין השמשות הנ"ל לענין עירובי תצרות והטמנה וכי האי גונא רק אם הוא במקום שאין שם צבור, דאי לאו הכי בוודאי רוב הצבור קבלו כבר שבת בבין השמשות, והמיעוט נמשכין אחריהן בעל-כרחן, וכמו שכתב בסימן רסג סעיף יב ויג, עיין שם]. ועיין בביאור הלכה בשם הרבה אחרונים שכתבו, דדוקא על-ידי 'ברכו' שהוא קבלת שבת של צבור, אבל אם יחיד קיבל עליו שבת מבעוד יום לא חמיר מבין השמשות, וכן משמע ממגן אברהם סעיף-קט"ז ז: (כט) שעדיין יום הוא. רוצה לומר, אפילו הוא (כו) זמן הרבה קודם בין השמשות, (כז) כל שהוא אחר פלג המנחה: (ל) אין מערכין. אפילו לדבר-מצוה: (לא) כעניית 'ברכו'. דמסתמא כיון שמכיר שבת היא כקבלה. וכתב המגן אברהם: ועתה נוהגין לומר מזמור שיר גר', ואפילו הכי עושין כל המלאכות עד 'ברכו' [נהיינו כשהזמן הוא קודם בין השמשות], והטעם, משום דמעיקרא הכי קבלו עלייהו ואין מתכוונים בזה לקבלה. וכל זה בזמן המגן אברהם, אבל כמקומותינו המנהג כהיום, מיד שאומרים 'מזמור שיר' מקבלין הצבור שבת עלייהו, ואסור בכל המלאכות אפילו עדיין היום גדול [פמ"ג ודה"ח]. וכתב בספר דרך-חכמה, דהוא הדין במקומות שנוהגין לומר 'לכה דודי' ומסיימין 'בואי כלה', הוי קבלת שבת ממש. ועיין בתוספת:

שבת

א (א) שולחנו. מערב שבת לילית שבת: (ב) המטות. שיושבין עליהן, (6) וטוב שתהיה מוצעת גם המטה שישן עליה: (ג) ערוך וכו'. שזהו כבוד שבת. ואמרו חכמינו ז"ל: שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב-שבת מבית-הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. כשבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שיהא כן לשבת הבא, ומלאך רע עונה אמן בעל-כרחו; ואם לאו הוא להיפך, חס ושלום. (3) טוב לפנות קורי עכביש מהבית מבעוד יום, לנקות את הבית לכבוד שבת. (א) וטוב ליהרר בסעודת הלילה שלא לזרוק דבר בבית חוץ לשולחן, אם אין דרכו לכבד את הבית ברוב המותר [עיין סימן שלזן] אחר סעודה זו, כדי שלא ינול את הבית, וכן בסעודת שחרית אם אינו

שבת דהוא מסור לכל, בוודאי על-פי הדין הכללי עלמא להדליק קודם השקיעה. אחר-כך מנחה זו בשולחן-ערוך של הגר"ו שהזהיר מאד על הדבר, עיין שם, וכתב שם עור, דאם יהיה איהו אונס ח"ו שלא תוכל למחר להדליק עד שקיעת החמה, אזי תצוה לאיגריהודי להדליק נרות של שבת והיא תברך עליהן הברכה, ותבוא עליה ברכת טוב ותקבל שכו"כ על הפרשה, עד כאן לשונו. ועיין לקמן בסימן רסג כמה שכתבתי במשנה ברורה סעיף-קטן כא בשם האחרונים, שדעתם, דאין לאשה לברך בומן שהאיגריהודי מדליק: * אין מערכין. היינו עירובי תצרות, כמו שפירשתי במשנה ברורה, וכן מפורש במדרכי סוף פרק במה מדליקין, דהדין הזה נובע ממנו ולפלא על הפרי מגדים שרוצה לומר דהבא איירי המחבר בעירובי-תחומין]. ועיין במדרכי שם שרבינו יואל חולק על זה ומתיר, והמחבר סתם פה כדעת המחמירין בזה [וכן הרמ"א בסיומן רג סעיף ב בהג"ה סתם להחמיר]. והנה בשולחן-ערוך סימן שצג סעיף ב הבאי פלוגתא בזה, ומשמע שם דהוא נוטה יותר לדעת המתירים שטוברים דמה דהתייר בין השמשות הוא אפילו אם קיבל עליו שבת גס-יכן, וכדי שלא יסתור אהודי מתלקים רבים מן האחרונים [הלא המה האליה רבה לחד תירוצא, והביאו הפרי-מגדים, והמחמירי ברכה שהובא בשער-תשובה ושולחן-עצ-שיטין] ואומרים דהוא איירי ביחיד שקיבל עליו שבת, והכא דקבלת שבת של 'ברכו' ששם אפילו צבור חמיר טפי. ועיין בס"ז בסיומן תרא דפוסק דמתיר לערב אפילו אחר שקיבל עליו שבת, וכן בדרך-החיים מצד לפסוק דכל שבות לצורך מצוה מותר אפילו אחר שקבלו הצבור שבת, ואפילו בחצי שעה שקודם חשיכה, והטעם, ולא חמדי הזמן הזה מבין השמשות, ובודאי לא היה דעת הצבור לקבל על עצמם התוספת שיהא חמיר מבין השמשות עצמו, עיין שם; ומכל מקום התוספתא שהביאו הפוסקים ראייה ממנה להחמיר אינה מתרצת כסברתו, עיין במדרכי. ועיין בביאור הגר"א בסיומן שצג, ומשמע מדרכי דהוא מצדד יותר לדעת האוסרין, והביא דגם דעת הרמ"א כן בסיומן רג סעיף ב בהג"ה. ומכל מקום נראה לעצמי דבא דעתו, דבהצטרף עוד איהו ספק יש להורות להקל בכנין זה, כגון שהוא שתי שעות קודם חשיכה, דלכמה פוסקים הוא קודם פלג-המנחה ואין קבלתו כלום; ואף ומהר"ו נקט לעיל בהג"ה ישעה או שתיים, אפשר דלא נקטו רק לענין מלאכה דאורייתא של הדלקה, רחל קבלתו ואין מותר רק על-ידי האיגריהודי, אבל לענין שבות במקום מצוה יש להקל אפילו על-ידי עצמו אם הוא שתי שעות קודם חשיכה:

* יסדר שולחנו. היינו, כבודו שהוא אוכל שם, כודאי צריך לכסות מהבית מבעוד יום, לנקות את הבית לכבוד שבת. (א) וטוב ליהרר בסעודת הלילה שלא לזרוק דבר בבית חוץ לשולחן, אם אין דרכו לכבד את הבית ברוב המותר [עיין סימן שלזן] אחר סעודה זו, כדי שלא ינול את הבית, וכן בסעודת שחרית אם אינו

שער הציון

(ט) מגן אברהם בסעיף-קט"ז ז: (כ) דרך-החיים: (6) עיין ב"ח: (3) ר"ח, מגן אברהם: (3) עיין במגן אברהם ושולחן-ערוך הגר"ו:

הלכות שבת סימן רסב

עה באר הגולה

כ שבת ק"ג ג שס
ק"ט

ומסודר (ב) [ב] כבואו מבית הכנסת: הגה ויהיה שולחנו (ג) ערוך (ד) כל יום השבת, וכן המנהג, ואין לשנות (שור ס"ט רפ"ט ומרדכי סוף פרק כל כתבי והגהות מרדכי פכ"ט דשבת): **ב** (ה) **בשתדל שיהיו לו *בגדים** (ז) [ז] (ו) **נאים לשבת. ואם אי אפשר לו, לפחות ישלשל** (פירושו, ישלשלם כלפי מטה שיהיו ארוכים כמדת העשירים (ז) היושבים בביתם. רש"י שם) **בגדיו למטה דרך כבוד: ג** (ח) **יילבש בגדיו הנאים**, (ט) **וישמח בכיאת שבת** (י) **כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה, דרכי חנינא מיעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא ואמר 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא'. רבי ינאי אומר 'בואי** (יא) **כלה בואי כלה'**: הגה וילביש עצמו כבגדי שבת (יא) **מיד אחר שרחץ עצמו, וזהו כבוד השבת. ועל-כן לא ירחץ לשבת אלא (יב) סמוך לערב, שילביש עצמו מיד (הגהות מרדכי החדשים):**

שערי השוכה

[ב] **כבואו מבכה"ג**. עיין בה"ט. ועיין במח"ב שכתב בשם תוספות-שבת שגדול אחד מחק בנוסח שלום עליכם חרזו צאתכם לשלום, והסכים עמו, וליתא, דהכונהו שבעת שיצאו יהיה צאתם לשלום ולא שרוחה אותם מעליו ופוטרים, ולפי שאינו יודע צאתם הוא גומר ואומר עכשיו, ואין למחוק דבר שנהגו כרוב ישראל, אך בקצת רבון העולמים אין לאמרה, ע"ש, ועיין בשאלת-יעביץ סימן קכה, ונהגין לומר רבון העולמים עד מלך תמים ודכו, שאינו רק שבת לבד: [ז] **נאים**. עיין בה"ט. ועיין בשאלתת פירוש בראשית, צריך לאדם שיהיה לו ב' עטיפות אחד לחול ואחד לשבת כו', ובשאלת שלום שם, ועיין בשו"ת בית אפרים סי' טו שמקורו הדברים בירושלמי פ"ח דפאה וילקוט רות, ועיין בהגמ"ט הלכות שבת פרק ל, ועיין בפמ"א ח"ב סימן קנב ובאר"י מ"ש משבת דף קמו דרבנן דפומבדיתא הוה לבשוי גלימי אוכמי, וקצת יש לדחות עפ"י דברי הירושלמי ומורה וילקוט דלעיל דאיתא שם דדרש ר"ח צריך שיהיו לו שתי עטיפות, כמו חבריא לקבליה: כעטיפתנו בחול כך עטיפתנו בשבת כו', ואס"כ י"ל דהנך רבנן דשבת דקאמר דנפצי גלימיהו שלא היה להם רק עטיפת חול, ועיין בשו"ת מאיר בשיאל:

אין מקבלין שבת ביום-כפור שחל בשבת, כי אין שמקבל פני אדם גדול. אין מקבלין שבת ביום-כפור שחל בשבת, כי אין ביום-כפור נשמה יתירה, שכנה"ג:

ביאור הלכה

כל השולחנות שיש שם; ואפילו ביתר החדרים גם-כן אפשר דרואי לעשות כן, עיין באליה רבה ופרי-מגרים: * **בגדים נאים**. ולבישת בגד לבן בשבת, אם מיחיו כיוהרא לא יעשה. ובאליה רבה הביא ראיא מהגמרא דרבנן לבשו גלימי אוכמי בשבת, עיין שם. ובכיתה ראשי אדם לעשות מה שירצה, לא פתחי רבים [פמ"ג]:

ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול, אפילו חלוק. ואם אפשר לו, טוב שיהיה לו גם תלית אחר לשבת: (ו) **נאים**. כפי יכולתו. ואפילו אם הוא בדרך לבדו ובבית אינם-יהודים, גם-כן ילבש בגדי שבת, כי אין המלבושים לכבוד הרואים כי אם לכבוד השבת [ח"א]. כתב בספר חסידים: אל יקח אדם ילד בשבת עד שישים תחלה כר בחיקו, כדי שלא יטנף בגדיו: (ז) **היושבים בביתם**. היינו, (ט) שאינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ כשביל מלאכה: **ג** (ח) **יילבש וכו'**. וילך בהם (ת) **עד מוצאי-שבת אחר הברלה: (י) וישמח בכיאת שבת**. וכל המרבה לכבוד, הן בגופו הן בבגדיו, הן באכילה ושתייה, הרי זה משובת. ועיין בסמ"ק רמב. בזהוה ומקובלים הזהירו מאד שלא יהיה שום מחלוקת בשבת, חס ושלום, וכפרט בין איש לאשתו, וכן מוכח בגיטין [דף ג"ב ע"א] גבי הנהו בי תרי דהוו מינצו בהדי הדדי, עיין שם [תו"ש]: (י) **כיוצא וכו'**. בקצת מקומות נוהגין לצאת מבית-הכנסת לעזרה ואומרים "בואו ונצא וכו'" [כנה"ג]. (ט) ואנו נוהגין שמהפכין פניהם לצד מערב כשאומרים "בואי בשלום וכו'", (י) ונוהגין לעמוד אז ולעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול. (יא) **נהגו שלא לקבל את השבת ביום-הכפורים שחל בשבת**, (יב) **רק שאומרים 'מזמור שיר ליום השבת' קודם 'ברכו', ואפילו הנוהגין בשאר יום-טוב כשחל בשבת לומר עוד איזה מזמורים כשביל שבת: (יא) מיד אחר וכו'**. וגם הנשים נוהגות קודם הדלקת הנרות לרחוץ את עצמן וללבוש בגדי שבת, ואשרי להם. אמנם בימים הקצרים, שמתאחרים לישב בחנות ואחר-כך רוחצות ולבושות, וכין כך יבואו חס ושלום לספק חילול שבת, לכן טוב להזהיר להם שיקדימו לבוא לרחוץ וללבוש, וכשמתאחרת, מצוה יותר שתדליק כך במלבושי חול מלבוא חס ושלום לספק חילול שבת; ואם הבעל רואה שמתאחרת, מצוה גדולה שהוא ידליק הנרות, ולא ישגיח בקטטת אשתו. ומצוה גדולה יותר לישב בחושך מלחלל שבת חס ושלוש [ח"א]: (יב) **סמוך לערב**. היינו כשהוא רוחץ עצמו מעט בביתו, וכמו שמוכא בגמרא [שבת כ"ה ע"ב] לענין רבי יהודה כר אלעאי, עיין שם, אבל כשהוא הולך לבית-המרחץ, בוודאי מהנכון להקדים עצמו כדי שלא יבוא לחילול שבת, ובפרט בימי החורף כשהימים קצרים. ועיין לעיל בסמ"ק רס עטף-קטן א כמשנה ברורה מה שכתבנו שם:

שער הציור

(ז) אגודה ואליה רבה: (ה) רש"ל: (ו) האר"י: (ז) רש"י: (ח) אגודה: (ט) פרי-מגרים: (י) כנסת הגדולה: (יא) כנסת הגדולה: (יב) אחרונים:

באר היטב

דוגמת שולחן המקדש ולברך על ב' אגודות של הרס בכל ג' קידושי, ובליל-שבת הניח על השולחן הכוס של בהמ"ז עם מעט יין וקצת פתיחין אבל לא לחם שלם, ועי' ס"י ק"פ. יפנה קורי עכבש מהבית, ס"ח, ע"ת: (ב) **כבואו מבכה"ג**. וינשק ידי אמו בליל-שבת כשהיא מברכת אותו, וסודו מבואר בדברי האר"י ז"ל: (ג) **ערוך**. רש"ל היה לו ב' מפות על השולחן מלבד העליונה שעל הלחם, משום דכשמנערין המפה נמצא השולחן מגולה, ועוד, המפה תלויה מעל השולחן טפה וכשפורסה עושה אוהל, ולכן הניח התחתונה תמיד ואז הוא מוסיף על אוהל עראי ושירי, מט"מ, ועיין סימן שטו ס"א: (ד) **נאים**. והאר"י ז"ל כתב: יש ללבוש ד' בגדי לבן, מלבוס העליון והתחתון והאיור והחולק, כנגד ד' אותיות הו"יה. כתב סמ"ח: אל יקח אדם ילד בשבת עד שישים תחלה כר בחיקו. מהר"ל היה לו תלית מיוחד לשבת וכפלו במו"ש. ובאגודה סי' קמב כתב שילך כבגדי שבת עד מו"ש אחר הברלה. ובכונות כתב דאף אבל ישנה בגדיו: (ה) **יש למקבלי שבת לצאת לעזרת בהכ"ג, כנה"ג**. ואנו נוהגין לעמוד לעשות דוגמא כמו

משנה ברורה

מכבדו אחר-כך: (ד) **כל וכו'**. (ז) **עד לאחר הברלה. יש נוהגין (ה) להיות שתי מפות על השולחן מלבד העליונה שעל הלחם, משום שכשמנערין המפה נמצא השולחן מגולה: ב (ה) ישתדל וכו'**. דכתב "וכברת", ודרשו חז"ל: שלא יהא מלבושיך של שבת כמלבושיך של חול. (ו) **וטוב שלא**

הלכות שבת סימן רסג

רסג מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המעונן, וכו' י"ז סעיפים:

א איהא זהיר לעשות (ב) [ב] נר (ב) יפה. יריש מכזונים (ג) לעשות (ד) *שתי פתילות, (ה) אחד כנגד 'זכור' ואחד כנגד 'שמור': הגה ויכולין (ו) להוסיף ולהדליק שלשה או ארבעה נרות, וכן נהגו. האשה (ז) [ג] *ששכחה פעם אחת להדליק, מדלקת כל ימיה (ז) שלשה נרות (מהרי"ל), כי יכולין

א טור מהא דרב הונא שבת כ"ג ב טור הלכות סימן כ"ד

שערי תשובה

(ב) נר יפה. וידליק בכל החדרים שהולך שם, מט"מ, עיין סעיף ו. יעשה נרות כרוכים ביחד זכר לזכור ושמור כריכור אחד נאמר, וכן נוהגין בבכ"ז, ב"ח. ואסור להדליק נרות של שבת משעוה הבאה מבית תפלתם, עיין סימן קנ"ט ס"א: (ג) להוסיף. ונהגין להדליק ו' נרות כנגד ו' ימי השבוע, וכ"כ האר"י ו"ל: (ג) ששכחה. ואם שכחה כמה פעמים, צריכה להוסיף בכל פעם כדי שתהא זהירה בכבוד שבת; ואם נאנסה ולא הדליקה כגון שהיתה בבית-האסורים וכיוצא בזה, א"צ להוסיף. וסומא ג"כ תברך, דהא נהנית ג"כ ממאוות, מ"מ אם יש לה בעל פיקח יברך הבעל, מיהו אם אוכלת עם אחרים בשולחן אחד לא תברך, מ"א, עיין ס"ח. אשה היולדת, מדליק הבעל את הנרות בשבת ראשון ומברך, מנהגים מט"מ ושל"ה. וכימי נדחתה האשה מברכת בעצמה,

[ב] עיין בה"ט. ועיין בשו"ת בית-יעקב שכתב שיש נוהגין להדליק ב' נרות קודם קבלת שבת על הכימה, ומכבידן אחד שיליגין, ואחר הדלקה מעמיד אותם השמש לפני העמוד במקום שמחפליים, וכתב שיש למחות שלא לעשות כן, דאף באותו בית אין להולויל במקום זה למקום אחר, כמ"ש בסעיף י ב"ח, ואפילו בנרות כהכ"ז, ע"ש. ועיין בכר"י סימן תרעה באורך בענין זה: [ג] ששכחה. עיין בה"ט. וכתב בשו"ת-ברכה בשם מהר"ר שמואל שעראריה בהגות כתי"י שכתב ע"ז ריוחו טוב לעשות מ' ששכחה, שתסיק לעניה אתה שמן להדלקה, ע"ש, אבל המנהג להוסיף שם וכו' מהרי"ל. ומ"ש אשה היולדת, כתב בשו"ת-ברכה על דברי כהנ"ג בשם חכם אחר שיש למקפק בזה, שהדלקה במקומה בעיני כדלקמן סעיף י, ע"ש. ועיין לעיל ס"ג א' בשם בית-תברך, מ"א, עיין ס"ח. אשה היולדת, מדליק הבעל את הנרות בשבת ראשון ומברך, מנהגים מט"מ ושל"ה. וכימי נדחתה האשה מברכת בעצמה,

משנה ברורה

א יאה זהיר וכו'. הנה עיקר הדלקת הנר הוא חובה (ב) משום מצות עונג שבת, ומחמת (ג) הידור מצוה יראה לעשותו יפה. ועיין לקמן סימן רס"ד סעיף ו: (ב) יפה. ואיתא בש"ס דזוכה עבור זה לבנים תלמידי חכמים, דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור", על-ידי נר מצוה דשבת כא אור דתורה. (ג) ולכך ראוי שתתפלל האשה אחר שתגמור ההדלקה והברכה, שיתן לה הקדוש-ברוך-הוא בניס זכרים מאירים בתורה. (ד) והדלקת הנר צריך להיות בכל החדרים שהולך שם בשבת, על-כל-פנים נר אחד, אף שאינו אוכל שם, כדי שלא יכשל בעץ או באבן; (ה) מיהו, הברכה תברך על הנר שבמקום אכילה; (ג) לעשות. ואם מעותיו מצומצמין, (ו) נראה שטוב יותר שיקנה אחד יפה ולא שנים גרועין: (ד) שתי פתילות. היינו כשהוא דולק שמן בנר; (ו) ואם הדלקתו הוא בנרות, עושה שני נרות. ומותר להדליק מנר לנר, בין אם מדליק שנים או יותר, ואין בזה משום ביזוי מצוה, דכולן של מצוה הם, אבל אסור להדליק קיסם או נר של חול מנר של שבת, משום ביזוי מצוה; ונהגו להחמיר בזה אפילו אם כוונתו כדי להדליק בו נר אחר של שבת. ועיין בביאור הלכה: (ה) אחד וכו'. ויש שמכוונין לעשות נר של שעוה משני נרות קלועים ביחד, זכר למה שאמרו חז"ל ד"זכור" ו"שמור" כריכור אחד נאמר, (ז) ומנהג הגון הוא; (ט) אבל אותן האנשים שמברקין אותן בשעת הדלקה סמוכין זה לזה, שלא כדין עושין, כי לבסוף מתחממות זו מזו ונוטף השעוה על-ידי-זה, וגם נכפלות ונפלות. אסור להדליק נרות של שבת משעוה הבאה מבית תפלתם של אינם-יהודים, אפילו באופן שמתור להיראות כגון שבטילו האינר-יהודי, אפילו הכי אסור

* שתי פתילות. עיין בסמנה ברורה כמה שכתבתי מדוליקין מנר לנר, כן איתא בסמנה תרעד בבית-דיוסף בשם בעל התרומות. ומה שכתבתי דנהגו להחמיר על-ידי קיסם, אף דבמגן-אברהם כסימן תרעד כתב בסתמא דנהגו להחמיר גם בשבת שלא להדליק מנר לנר, כבר כתב שם הפרי-מגדים ההמנהג האחרני הוא על-ידי קיסם בלחוד, אבל מנר לנר לית מנהג, וגם כימינו רחמי שהמנהג להדליק מנר לנר, וכן בחיי-אדם כתב שבשבת מדליקין מנר לנר. אולם שיקרא דדינא נר לעיין, היאך מותר מדינא להדליק מנר לנר בנר של שבת? בשלמא בנר חנוכה, אף דעיקר מצוה הוא נר אחד והשאר הוא רק למהדרין, מכל מקום כיון דההידור הזה הוא נזכר בגמרא, תו הוי נר של מצוה ומותר מדינא, רק דנהגו להחמיר מחמת זה, כדאיתא שם בהג"ה, אבל באבן לא נזכר כלל בגמרא שתי נרות, כי אם דעצם ההדלקה הוא חובה, ואשר עושין בעצמנו לרמו בעלמא, ובפרט אם מדליק יותר משתיים, מנא לן דמותר להדליק מנר לנר, אפשר דזה הוי כמו אם רוצה להדליק נר של חול בתנוכה (היינו יותר משחבתן קצוב), כדבדאי אסור מדינא; ובספר התרומה שכתב דמותר, אפשר דמיייר כשנוי בעלי-בתיים דרין וכתב אחד, דלכל אחד יש מצות הדלקה, אך מסתימת לשונו לא משמע כן. ואולי משום דלכל מה דמיתוסף אור יש בו יותר שלום-בית ושמחה יתירה, הכל הוא ככלל עונג שבת ומיקרי נר של מצוה, וכעין שכתב המגן-אברהם לקמן בסעיף-קט"ו טו, ועדיף זה מנר חנוכה דמחמירין בו משום דהשאר אינם רק להידור. אבל זה אין לתרץ, דלא מקרי עושין נר של מצוה כל זמן שלא בירכה עליה, דזה אינו, דהא הדלקתה הוא שלא לצורך שבת היתה צריכה לכבותה ולחזור ולהדליקה, וכדלקמן, אלא דאי ההדלקתה הוא לצורך שבת, אלא שלא קבלה עליה שבת עדיין כל זמן שלא בירכה, ואם-כן בודאי הוא בכלל נר של מצוה, ועל-כרחך כתיבדעו הנ"ל. האליה רבה כתב בשם 'פענח רוא', שטוב שהיה נר מיוחד להדליק בו תמיד כל הנרות של שבת: * ששכחה וכו'. עיין בפרי-מגדים דהוא הדין אם לא שכחה לגמרי, רק שחשרה נר אחד כמה שהיתה רגילה מתחלה; ולא נהירא, דכל זה הוא רק מנהג, והבו דלא

שער הציון

(ב) תוספות בשבת כ"ה ע"ב: (ג) ב"ח: (ג) אחרונים: (ד) מגן-אברהם ושי"א: (ה) לקמן בסמ"ן זה: (ו) כי זהו מימרא דרב הונא לפירוש הטור: (ז) ב"ח: (ח) ב"ח ומגן-אברהם הדין-החיים, דלא כעולת-שבת: (ט) בסמ"ן תרע"א סעיף ד בהג"ה, ועיין שם כמגן-אברהם סעיף-קט"ו ד בשם הדרכי-משה: (י) כן מוכח לפי טעמו, עיין שם: (יא) מגן-אברהם: (יב) של"ה: (יג) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רמג

ג לשון הרמב"ם בפרק
המלוות שבת מוא
דרכ שבת כ"ה ד שבת
ל"א ד הרמב"ם
1 שבת כ"ד

להוסיף על (ח) דבר המכוון נגד דבר אחר, וכלבד שלא יפחות (אשרי ומדרכי מס' ר"ה ר"פ י"ט): **ב** יאחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בכתיהם נר דלוק בשבת. אפילו (ט) *אין לו (ז) מה יאכל, שואל (י) *על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר, שזה בכלל עונג שבת הוא:

ג (יא) הנשים (ס) מזהירות בו יותר, (יב) "מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי (י) הבית. 'אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ולקידוש היום, (יג) נר שבת (י) קודם. וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה, נר שבת קודם (יד) משום שלום הבית, דאין שלום בבית בלא נר

שערי תשובה

באר היטב

יעקב. וכתב בתשובת נחלת-שבעה סימן ח: אשה שהדליקה ב' נרות על דעת

ע"ל סי' פ"ח. ובכנה"ג כתב שיש להביא הנר לפני היולדת ותברך היא בעצמה. ואשה ששכחה ולא בירכה על הדלקה, אם נזכרת קודם זמן איסור הדלקה תברך עוד, אבל לאחר זמן איסור הדלקה לא תברך, כנה"ג בשם מהר"י ברונא, ועיין תשובת נחלת-שבעה סימן ח. ואשה שהגיע זמן טבילתה בליל-שבת, טוב יותר שבעל דליק ויברך. ויש נוהגות שהולכת לביתה בין חפיפתה לטבילתה ומדליקה וחוזרת לטבילה. וכ' א"ז: שמעתי שקצת נשים נוהגות ע"פ זקני הגאון ז"ל שהגאון ב"ת המדליק בבית הטבילה, ועיין תשובת מהר"ל סימן כג: (ז) מה יאכל. פי' וצריך לקנות במעות שבידו לאכול, וזוהיא איכילתו קודם לנר שבת, ומיהו אם יש לו לחם לאכול דיו, ונר קודם ליקח משאר מאכלים, מ"א: (ה) מזהירות. ואפילו אם ידו הבעל להדליק בעצמו, האשה קודמת, בית, חוץ אם היא יולדת, עס"ק ג' מ"ש"ש: (י) הבית. ועוד, מפני שהאשה כיסתה נרו של עולם. ומכל מקום האיש יתקן הנרות, כתבים: (י) קודם. ונר אחד סגי, וכן בחנוכה. מ"א:

ביאור הלכה

משנה ברורה

לוסיף עלה: * אין לו מה יאכל. עיין במגן-אברהם. ונטיח מפירושו, שהוא דחוק מאד בלישנא, על-כן פירשתי במשנה ברורה הרכוונה שהוא מתפרנס מקופת הצדקה, ולאוח שהוא כן: דהנה דין זה, וגם דינא דסימן תרעא סעיף א לענין נר חנוכה, שניהם מלשון הרמב"ם וממקור אחד נחצבו, כמו שביאר הגר"א שם וכאן, ושם כתב בהדיא כן ברמב"ם: אפילו אין לו מה יאכל כי אם מן הצדקה, ומסתמא הוא הדין בענינינו: ומה שכתב שם 'שואל', היינו גם-כן שהוא שואל על הפתחים כמו בענינינו, וכמו שכתב האלהי רבה שם, דאי לאו הכי היה לו לומר לשון 'לווה' כמו בדי' כוסות, עיין שם. ומה שכתבתי עוד במשנה ברורה דמצות לחם קודם לכל, עיין בפרי-מגדים דלחם כדי שביעה בעינן ולא בכזית נדורצה לומר, אם הוא רעב, דאי לאו הכי בוודאי יוצא בשיעור קטן, וכדאמרין בגמרא: לעולם יסדר אדם וילחמו כערב-שבת אף-על-פי שאינו צריך לכזית. ועיין לקמן בסימן רצא סעיף א ובמה שכתבנו שם. וראיה לדברי הפרי-מגדים מהא דהביא המגן-אברהם כריש סימן רצא בשם ספר חסידים, דאין לחלוק הסעודה לשתיים שלא יהיה שבע כדי לקיים סעודה שלישית, ומה למד רהוא הדין לענין מצות נר: אבל יש לדחות, דמעות נר חמידי יותר מסעודה שלישית, ועליה אמרו חז"ל 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', ולא על הדלקת הנר, וכמו שפסק השולחן-ערך דשואל עליה על הפתחים דהיא עיקר סעודת עונג שבת, ואין זה בכלל מה שאמרו 'עשה שבתך חול', וכמו שכתב המגן-אברהם. וראיתי בדרך-החיים שהעתיק, דפת כדי שביעה של שלש סעודות קודמת לנר. והנה דבריו נובעים מדברי הט"ז בסימן תרע"א שכתב שם דפת של שלש סעודות שהם מדאורייתא קודמת לנר חנוכה, ומהו למד דהוא הדין לנר שבת, אבל באמת תסקין רוב הפוסקים דהוא מדרבנן ואסמכתא אקרא, והפרי-מגדים תסקין זה, דלפי שיש בזה אסמכתא אקרא חמידי יותר מסתם דרבנן, עיין שם, אבל מכל מקום סוף סוף צריך עיון גדול בזה, דהלא ראינו דאחשבו רבנן לנר שבת וחנוכה משום שלום בית ופרסומי ניסא יותר מסעודה שלישית, דהלא בשביל נר שבת וחנוכה צריך לשאול על הפתחים כדי להשיגה, ובשביל סעודה שלישית אינו חייב לזה, וכמו שכתב המגן-אברהם לעיל בסימן רמב, ע"ש, ולזה רמו המגן-אברהם פה בסעיף-קטן ה: ובפרט מה שכתב הדרך-החיים דשלש סעודות כדי שביעה קודם יותר מנר שבת, לעניות דעתי פשוט דאין להחמיר בזה בסעודה שלישית, דדי בכביצה ריותר מעט [ועיין בסימן רצא], והשאר יוציא לנר של שבת: * על הפתחים.

כל ימיה מעט שמן בנר, ואם היא מדלקת נרות, תדליק תמיד נר אחד מעט יותר ארוך מתחלה: (ח) **דבר המכוון**. רוצה לומר, ששתי נרות הוא מכוון כנגד 'זכור' ו'שמור', וכנ"ל: **ב** (ט) **אין לו וכו'**. אין הכוונה דאין לו כלל מה יאכל, בדוה מוטב שיחזור על הפתחים כדי לקנות לחם לשבת, (י) דייקים בזה מצות קידוש וגם עיקר סעודת שבת, אלא הכוונה שאין לו לאכול משל עצמו, (טו) שהוא מתפרנס מקופת הצדקה, אפילו הכי צריך להשתדל להשיג גם-כן נר לשבת. ומי שיש לו מעות מצומצמין, מצות לחם לסעודת שבת קודם לכל, ונר (טו) לשבת קודם ליקח משאר מאכלים, דאף דשאר מאכלים וכשר הוא גם-כן בכלל עונג שבת, מכל מקום נר עדיף יותר משום שלום בית, וכדלקמן. ומיהו, (י) משום נר די נר אחד לחוד, והשאר יוציא על מאכלי שבת, כדאמרין בגמרא דאפילו עני צריך לעשות דבר מועט לכבוד שבת. ועיין במה שכתבנו לעיל בסימן רמב במשנה ברורה: (י) **על הפתחים וכו'**. דהוא (י) עיקר עונג סעודת שבת, (יט) ומיהו, אין צריך לזה רק בשביל נר אחד: **ג** (יא) **הנשים מזהירות**. ואפילו אם ירצה הבעל להדליק בעצמו, (כ) האשה קודמת, (כא) אם לא שיש הרבה נרות יכול הוא גם-כן להדליק. וכשהיא יולדת, בשבת ראשונה מדליק הבעל ומברך, ובימי נדוטה האשה מברכת בעצמה [אחרונים]: (יב) **מפני שמצויות**. ועוד טעם: מפני שכבתה נרו של עולם, שגרמה מיתה לאדם הראשון. ומכל מקום טוב שהאיש יתקן הנרות [כתבים]: (יג) **נר שבת קודם**. ואף-על-גב דקידוש דאורייתא, מכל מקום על היין דרבנן, דמן התורה יוצא בתפלה, וכמו שנכתוב בסימן רעא, ועוד, דהא יכול לקדש על הפת: (יד) **משום שלום הבית**. ואם יש לו נר אחד (כז) סגי, ויוציא המותר לקידוש או לנר-חנוכה. וגם לחנוכה בנר אחד סגי. ואם יש לו אחד לשבת ונר אחד לחנוכה ויש לו עוד מעט מעות, נראה לי דטוב יותר לקנות עוד נרות לחנוכה להיות מן המהדרין, וכמו שביארתי בביאור הלכה. וכתב המגן-אברהם דאשה סומא גם-כן יכולה לברך על נר שבת, דהא נהנית גם-כן מהמאורות; ומיהו, אם יש לה בעל שהוא פיקח, הוא יברך. ואם אוכלת בשולחן אחד עם אחרים שבירכו והדליקו, לא תברך, דהא עיקר הטעם שכולם מברכין, משום שמחה יתירה שיש עלי-ידי ריבוי הנרות, כמו שכתוב

שער הציין

(יז) מגן-אברהם. וכן כתב בקרבן-נתנאל בפרק ערבי פסחים: (טו) עיין ביאור הלכה: (טו) מגן-אברהם: (יז) מוכח ממגן-אברהם: (יח) מגן-אברהם: (יט) פשוט: (כ) מגן-אברהם: (כא) פרי-מגדים: (כב) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רסג

עט באר הגולה

י מרדכי
מימינו בשם הרשומים
כ שם בתוספת וטור
בשם יש אורחם
ל מרדכי

אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציונו (כג) **גם ביום טוב צריך לברך "להדליק" (כד) נר של יום טוב.** וביום הכפורים בלא שבת י"ש מי שאומר שלא יברך, (כה) *ועיין לקמן סימן תרי: הגה יש מי שאומר שמברכין (כו) קודם ההדלקה, ויש מי שאומר שמברך (י) [י] (זו) *אחר ההדלקה (מרדכי סוף ב"ם). וכדי שיהא עובר לעשייתו, לא יהנה ממנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר ההדלקה ומברכין, ואחר-כך מסלקין היד, וזה מקרי עובר לעשיה, וכן המנהג (מהרי"ל): ו (כח) *לבחורים ההולכים ללמוד חוץ

שערי תשובה

הנרות, ע"ש. וכ"כ בשו"ת מקו"ש שמואל סימן יח, דאף שיש קונין מצות הדלקת נרות בממון הרבה, מי"מ אין לברך, ע"ש: [י] אחר הדלקה. עיין בה"ט. ובגדול מרבבה הסכים להלכה דלא כהמגן-אברהם, כיון שאין קונס הברכה שיה, ששבשת אומרת של שבת וכו"ו אומרת של יו"ט, לא שייך לא פלוג, ולכן אין ראיה מסימן קנה, דשם כן קונס הברכה, וכן מ"ש התוספות בטבילת גר כן דא; וסיים בה שג"ל להורות כאם הגאון רד"שה, והיא אושה אשר נשאה לבת בחממה, ע"ש. וכן במח"ב הסכים לזה מטעם דמה פוסקים ראשונים סוברים גם בטבילה לברך קודם, ואף שנהגים עפ"י בה"ג לברך אחר-כך, י"ל דהכי קבלו דאף דבטילה לטבילתא טוב לברך בהיותו טהור, אבל בזה טפי עדיף לברך ביו"ט

להדליק, וא"כ ביו"ט תברך ואח"כ תדליק, כ"כ בס"ס הרי"שה בא"ע בשם אמו. וכתב המ"א: אבל אין חכמה לאשה וכו', דלא חילקו חז"ל, ע"ש:

באר היטב

טוב שיהיה לה נר מיוחד להדליק בו מדי שבת בשבתו, עטרת-זקנים כשם פענח רוא. ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים וזכרים מאירים בתורה, מט"מ. כתב מהר"ש: כשיש חופה ע"ש ומאחרים בה עד אחר שקיעת החמה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה, אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך, או תאמר לא"י להדליק אחר החופה והיא תברך, ע"ש. וכתב המ"א שדבריו מטהים. ומה"ל בדעיבד אם שכחה מלברך עד שחשיכה יש לסמך אמהר"ש, ועס"ג ג' מש"ש, ומ"מ סגי בנ"א, מ"א ע"ש: (י) אחר ההדלקה. דאם תברך קבלה לשבת ואסורה להדליק, וא"כ ביו"ט תברך ואח"כ תדליק, כ"כ בס"ס הרי"שה בא"ע בשם אמו. וכתב המ"א: אבל אין חכמה לאשה וכו', דלא חילקו חז"ל, ע"ש:

משנה ברורה

ואחר-כך בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך, או כשהוא עדיין בין-השמשות אחר החופה תאמר לאיני-יהודי להדליק, דלא גזרו על שבות בין-השמשות לצורך מצוה, וכנ"ל בסיומן רסא, והיא תברך. (כו) ותמחה האחרונים על זה, דלא שייך ברכה ברדלקה ועומרת, (כז) ובפרט דעתה הוא זמן איסור להדליק, ואיך תאמר וציונו להדליק? (כט) ועל אידך תקנה דתאמר לאיני-יהודי להדליק, גם-כן קשה, הא אין שליחות לאיני-יהודי, ואם-כן היא אינה מדלקת, ואיך תברך? ואפילו ישראל המצוה לחבירו להדליק, גם-כן דעת הדרן-החיים דהמצוה לא יברך רק המדליק, כל-שכן בזה דהאשה לא תברך. (ל) ומסקי האחרונים עצה אחרת לזה, דהיינו לפי מה דקיימא לן לקמן דיכולה לברך ולהתנות על-כל-פנים בלצורך, שאינה מקבלת שבת בהדלקה, הכי נמי בעניננו הוי לצורך, ותדליק ותברך קודם שהולכת לחופה ותתנה. (לא) והוא הדין נמי באשה שחל ליל טבילתה וערב-שבת, תדליק ותברך קודם הליכתה לבית הטבילה, ותנה שאינה מקבלת שבת עד אחר רחיצה וחפיפה: (לב) **"להדליק נר"**. ואפילו כשמדליק כמה נרות, (לג) טוב יותר שיאמר נר', כי עיקר החיוב הוא נר אחד: (כג) **גם ביום טוב וכו'.** ואין צריך לברך זמן (לד) על ההדלקה, מיהו, במקום שנהגו אין למחות בידן: (כד) **"נר של יום טוב"**. ואם חל יום טוב בשבת, (לה) אומר של שבת

דספק ברכות הלך, ועוד, ודסיכא נטא ואחיא [נחלת-שבעה ודה"ח]. ואם ידעה בוודאי שלא בירכה, משמע מאליה רבה דיה להקל לברך כל זמן שהוא שעת היתר להדליק, וכהמגן-אברהם בסעיף-קטן יא דסומך בדעיבד על מהר"ש, אך אם הוא זמן איסור פליג על מהר"ש: * ועיין לקמן סימן תרי. עיין במשנה ברורה. ועוד יש לומר, דכוננת המחבר להורות טעם על מה דסבירא ליה שאין לברך, כי לקמן בסיומן תרי סעיף א כתב המחבר, דמקום שנהגו להדליק מדליקין ומקום שרי נהגו להדליק אין מדליקין. על-כן אף דמנהגנו הוא להדליק אפילו הכי אין לברך, דאמנהגא לא מברכין, וזה הטעם איתא בכיאר הגר"א: * אחר ההדלקה. עיין במשנה ברורה. ואשה שמתנית שאינה מקבלת שבת בהדלקה, או איש דקיימא לן לקמן דאין צריך להתנות, משמע בדרך-החיים דאפילו הכי ידליקו ויפרסו ידיהם ואחר-כך יברכו, משום דלא פלוג וכדעת המגן-אברהם, אבל מדברי הגאון רבי עקיבא איגור בחידושי ומדברי חיי"אדם מוכח דבזה יברכו ואחר-כך ידליקו: * בחורים וכו'. עיין במשנה ברורה, כן כתב העולת-שבת והתוספת

שבת והפרי-מגדים ומח"ש שאורי אחרונים. בדרך-החיים משמע שהוא מפרש בתורים ממש, אבל לא מי שיש לו אשה. והאמת עם כל הפוסקים הנ"ל: אחד, כי כן דייק לשון השולחן-ערוך להמעין בו, דדוקא אם הוא אצל אשתו נפטר בברכתו; ועוד, כי מקור הדין הזה הוא ממרדכי בשם המהר"ם, דזין דהוה הובא כמש"כ קטן [נשחברו רבינו שמעון בר צדוק תלמיד המהר"ם] גם-כן בשם המהר"ם, ושם מבואר בהדיא ככל הפוסקים הנ"ל. ועתה נסביר טעם שיה ע"ה וסעיף הסמוך לו [ויכואר כדברינו היטב טעם דברי המגן-אברהם בסעיף-קטן יד], והוא: דכשיש לאיש כמה חזורים צריך להדליק בכל החזורים משום שלום בית,

ושל יום טוב: (כה) ועיין לקמן סימן תרי. דמביא שם המחבר דעת הפוסק המצריך לברך, דסבירא ליה דגם יום-הכפורים, אף שאין בו אכילה ושתייה ואין שייך עליו מצות עונג, אפילו הכי שייך בו משום שלום בית: (כו) קודם ההדלקה. כשאר כל המצוות שמברכין עליהן עובר לעשייתן: (כז) אחר ההדלקה. סבירא ליה, דאם תברך, הוי כאלו קבלה לשבת בפירוש, ושזב אסורה להדליק, ואם-כן ביום טוב דלא שייך זה, לכולי עלמא תברך ואחר-כך תדליק. ודעת המגן-אברהם דלא פלוג, (לח) אבל הרבה אחרונים סבירא להו כמו שכתבנו מתחלה: (כח) **בחורים.** היינו, (לז) שיש להם נשים, אלא שהולכין חוץ לביתם, ואף שאשתו מדלקת בביתו, אינו נפטר בברכת אשתו, כיון שיש לו חדר מיוחד ומקום שמתארח שם, וכל-שכן אם אינו

שער הציון

(כ) מגן-אברהם וש"א: (כא) אליה רבה ופרי-מגדים: (כב) חידושי רבי עקיבא איגור, וכן מוכח בדרך-החיים דסובר כן, ודלא כמגן-אברהם דסומך בדעיבד על מהר"ש הנ"ל: (ג) הגאון רבי עקיבא איגור, וכן מוכח מאליה רבה ופרי-מגדים. ואף דאליה רבה מנמנם שם קצת בזה דאפשר דהוא בכלל לא יקדים, מכל מקום לפי מה שהסכימו הפוסקים דנהגו להקל שבת שתי שעות קודם צאת הכוכבים יפה הם נוהגים, וכן כתב הפרי-מגדים בסיומן זה בסעיף-קטן ט, שזב אין חשש בזה. ועיין בכיאר הלכה דיברו המתחיל 'קודם הלילה': (ג) פרי-מגדים: (ג) שערי-תשובה ובחידושי רבי עקיבא איגור בשם שאלת-יעביץ: (ד) חיי"אדם בהלכות יום טוב: (ה) רגול מרבבה ורבי עקיבא איגור ושערי-תשובה וחיי"אדם: (ו) עיין בכיאר הלכה:

הלכות שבת סימן רסג

לביתם, צריכים להדליק נר שבת (כט) בחדרם (ל) ולברך עליו; אבל מי שהוא אצל אשתו (לא) אין צריך להדליק בחדרו (יא) ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו: ז פ"א אורח (לב) שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך (לג) להשתתף (לד) בפרוטה: ח ישנים או שלשה בעלי-בתים אוכלים במקום אחד, יש אומרים (לה) שכל אחד מברך על מנורה (יג) שלו, (לו) ויש מגמגם בדבר, יזכרון ליהודי בספק ברכות ולא יברך אלא אחד. הגה אבל אנו (לז) אין נוהגין (לח) כן: ט מהמדליקין בזויות הבית (לט) ואוכלים (יג) בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה, (מא) הוי ברכה (יז) לבטלה: י לבעל הלכות גדולות, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה. י"על-פי זה נוהגות קצת נשים, שאחר שבירכו והדליקו הנרות, משליכות למדליקה שבידן שהדליקה בה ואין מכתוב אותה. ויש אומרים שאם מתנה קודם שמדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן 'ברכו', מועיל, ויש אומרים שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל הלכות גדולות ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן 'ברכו' הכל פורשין ממלאכתם. ולדידן, כיון שהתחילו 'מזמור שיר ליום השבת' הוי 'ברכו' לדידהו: הגה (מב) והמנהג, שאותה (טז) אשה המדלקת (מג) מקבלת שבת בהדלקה, אם לא (מד) שתתנה (טז) תחלה,

באר היטב

אפילו אין דולקת עד הלילה שרי, ומיהו מצוה לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה, שלי"ה ומטי"מ, ד"מ: (יד) לבטלה. ואפשר דאם באותו מקום היה קצת חושך ומשתמש שום דבר לאור הנר ליכא איסורא, מהרי"ל סימן כג: (טז) אשה, ואם האיש מדליק ליכא מנהגא ומותר במלאכה, ומ"מ טוב להגנות, ב"ח: (טז) תחלה. ומ"מ אין להתנות כ"א לצורך, מ"א:

משנה ברורה

ישויה דמחוייב להדליק: (כט) בחדרם. אפילו החדר מיוחד (לו) רק ללון שם ואוכלים בבית אחר: (ל) ולברך עליו. ההדלקת נר, חובה משום שלום בית, שלא יכשל בעץ או באבן; וצריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיכבאו לביתם בלילה, ובלאו הכי הוי ברכה לבטלה [דה"ח]. ועל היירדים, שמתאכסנים הרבה בעלי-בתים בחדר אחד ואין הבעלה-הבית עמהם בחדרם, (למ) חל עליהם חובת הדלקה בכרכה אפילו אם נשיהם מדליקין בביתם, על-כן ישחתפו כולם, וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בכרכו, וגם הם יכוונו לצאת בכרכו. ואם הבעלה-הבית גם-כן עמהם בחדרם, אין צריך להשתתף עמו בפריטי, כיון שנשיהם מדליקים בביתם, וכדלקמן בסעיף ז: (לא) אין צריך וכו' ולברך עליו. אבל (לט) להדליק צריך אפילו אינו אוכל שם, כדי שלא יכשל בעץ או באבן: ז (לב) שאין לו חדר מיוחד. הא אם היה לו חדר מיוחד צריך להדליק ולברך אפילו אם מדליקין עליו בביתו, וכנ"ל בסעיף ו: (לג) להשתתף. ובריש סימן תרעו (מ) הביא המגן-אברהם בשם תשובת רש"ל דגם הבחורים צריכין להשתתף, ומסיק שם דאפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפני עצמו, אבל אם סמוך על שלחן בעל-הבית הרי הוא בכלל בני-ביתו, עיין שם: (לד) בפרוטה. והוא הדין (מא) אם הבעלה-הבית מקנה לו חלק כנר שלו כמתנה, וכמו שכתוב לקמן בסימן תרעו לענין נר חנוכה: ח (לה) שכל אחד מברך. דכל מה דמיתוסף אורה, יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת ארבה בכל זוית חוית: (לו) ויש מגמגם. טעמם, דבלאו הכי יש שם אורה מרובה מנורת שהדליק הראשון: (לז) אין נוהגין וכו'. אלא כדעה הראשונה. וכתב המגן-אברהם בשם השלי"ה, דמכל מקום לא

שער הציון

(לו) אחרים: (למ) אליה רבה ופרי-מגדים ושא" (לט) מגן-אברהם: (מ) כל זה כתב התוספת-שבת ושא" גם לענינו: (מא) אחרונים: (מב) אליה רבה: (מג) מגן-אברהם: (מד) אליה רבה ותוספת-שבת, ודלא כמגן-אברהם וכתב בלשון 'אפשר': (מה) דרך-החיים. ושאר אחרונים סתמו בה: (מו) ב"ח: (מז) משאת-בנימין ומגן-אברהם:

מ כתנות
נ מצא
ז אשכנזים
ח דעת עצמו
ט אגודה
י צבול
יא הנהגת מימתי
יב בשם רבי מאיר
יג המדליק בעצמו
יד לכלב בשם הרשב"א
יז שו"ת
יח בסוף פרק כ' בשבת
יט דוחם חולק ב' והמדי
כ בשם הרמב"ם והרשב"א

הלכות שבת סימן רסג

ת בית יוסף מברכי
הטור א מרדכי סוף
פיק כ דשבת וריב"ש
ב שבו"ל
ג ברכות כ"ד בית
יוסף ושכן נוהג מברכי
רבי יונה ה' הרא"ש שם
הרשב"א שם ותלמידי
רבי יונה שם ור"י

ואפילו תנאי בלב סגי (מרדכי), אבל שאר בני-הבית מותרין במלאכה עד 'ברכו'. (מה) ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השולחן, אבל לא בשאר (ז) (מו) הנרות שבבית (א"ו). (מו) וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, (מה) ולא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר (מרדכי פ' ב"מ): **יא** 'אף-על-פי שלא התפללו הקהל עדיין, אם קדם היחיד והתפלל של שבת (ט) מבעוד יום, חל עליו קבלת שבת ואסור בעשיית מלאכה, (ז) ואפילו אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת: **יב** (גא) אם רוב הקהל קבלו עליהם (יח) שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על-כרחם: **יג** 'אדם שבא לעיר בערב-שבת וכבר קבלו אנשי העיר עליהם שבת, אף-על-פי שעדיין היום גדול, אם היו עליו מעות או שום חפץ, (נג) מניחו (ט) ליפול: **יד** 'אם ביום המעונן טעו צבור וחסבו שחשיכה והדליקו נרות והתפללו תפלת ערבית של שבת, ואחר-כך נתפזרו העינים וזרחה חמה, (נד) אינם צריכים לחזור ולהתפלל ערבית 'אם כשהתפללו היה (נד) מפלג המנחה ולמעלה. *ואם יחיד הוא שטעה בכך, (נה) צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית. 'ולענין עשיית

באר היטב

קודם ההדלקה, ע"ש. ועיין בשאלת-רע"ב סי' קז רמה שנוהגים לברך זמן בשעת הדלקה נר י"ט אין לזה יסוד, מיהו אין למחות בידם בחזקת היר, ע"ש:

(פ) הנרות. ומ"מ מברכין עליהם ואפילו מדליק בחדרים כמ"ש ס"ו. ומיהו דוקא כשיש לו חדר מיוחד ולא בירך על נר אחר וכמ"ש ס"ו, אבל אותן המדליקין בבית האכסדרה אין מברכין אפילו לא בירך על נר אחר, שאין זה מצוה המוטלת עליו וגם אין משתמשין שם לצורך אכילה, אבל במקום שמשתמשין לצורך אכילה שמשתמשין לצורך אכילה שמשתמשין לצורך אכילה, (מה) שבת, ואם רוב הקהל לא היו בבהכ"נ אין נמשכין אחר לתחלה להדליק במקום אכילה, ומיהו ג"ל דדי כשעומד נר א' שם, מ"א ע"ש: (יח) שבת, ואם רוב הקהל לא היו בבהכ"נ אין נמשכין אחר המיעוט, וכן בעיר שיש בה בתי-כנסיות הרבה אין אחת נמשכת אחר חברתה, כנה"ג: (ט) ליפול. פ"י שהולך לחדר, עיין סי' רסו סי"ב:

שערי תשובה

ביאור הלכה

על-כן אם הוא בביתו אצל אשתו והיא מברכת במקום אחד, הוא כאלו הוא היה המברך, וממילא נפטרו כל החודרים שהוא מדליק בהברכה, וכמו לענין בדיקת חמץ, דמברך במקום אחד ועל סמך זה הוא בודק כל החדרים, מה שאין כן אם הוא איננו בביתו ויש לו חדר מיוחד לעצמו, אין יפטר בהברכה שבידכה שם אשתו במקום אחר, ואף דהוא אינו אוכל שם, על-כל-פנים משום שלום בית חייב להדליק ולברך, מה שאין כן בסעוף ודאין לו חדר מיוחד, אם-כן הסבא דמשום שלום בית אין שייך שם, שהרי בלאו הכי יש שם אורה, ולא נשאר עליו כי אם כמה שיש מצוה על כל איש ישראל הדלקת נר בשבת, וזה יוצא כמה שאשתו מדלקת שם בביתו, על-כן אין צריך להשתתף אז בפריטי: * ואם יחיד וכו'. היינו, אפילו התפלל אז מנחה קודם פלג-המנחה. ואף-על-גב דבכל ערב-שבת מותר באופן זה להתפלל ערבית קודם הלילה, וכדלקמן בסיומן רסז, דקיימא לן [בברכות כ"ז] דעביד כמר עביד וכו', אפילו הכי כיון שהוא נוהג תמיד כרובן, ובטעות התפלל היום שסבר שכבר חשיכה, לכך צריך לחזור ולהתפלל. ומשום טעם זה, אפילו אם אירע מעשה זה כחול נמי דינא הכי, כן כתבו המגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת ופריימגריים, ודלא כעולת-שבת שכתב דוקא אם התפלל אז מנחה אחר פלג המנחה. וכן מה שכתב ברישא דבצבור אין צריך לחזור, איירי בכל גווני, דהיינו אפילו התפללו באותו היום מנחה אחר

משנה ברורה

תחלה. ואין להתנות (מח) כי אם לצורך, מאחר שיש חולקין וסוברין דלא מהני תנאי, וכנ"ל: (מה) ועיקר הדלקה וכו'. היינו, (מט) דיברך עליהן ולא על שאר הנרות, לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתתא הברכה עליהן, ואפילו על נר אחד סגי [מ"א]. מיהו, אם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שולחן בפני עצמה, (נ) יכולה לברך על הנרות שעומדים בבית בשאר מקומות, כגון על הנרות שדולקין על המנורה התלויה באמצע הבית וכי האי גוונא, דכללא נקטינן, דבכל מקום שמדליק כדי לעשות שם איזה תשמיש, איכא משום שלום בית וראוי לברך: (מו) הנרות שבבית. היינו בעל-הבית, שיכול להדליק על השולחן ולברך עליו, אבל באורח, (נא) אם יש לו חדר מיוחד לעצמו, אפילו אינו אוכל שם, מדליק שם נר ומברך עליו, וכנ"ל בסעוף ו: (מז) וצריך וכו'. היינו, (נב) אפילו אם יתנה בפירוש שאינו מקבל שבת עד שיהיו הנרות על מקומם: (מח) ולא וכו'. היינו, (נג) שאסור להדליק במקום שאין משתמשין בו ולהניח הנר במקום שמשתמשין בו, משום דקיימא לן הדלקה עושה מצוה, וכיון שהדליק במקום שאין משתמשין בו, לא מהני הדלקתו כלום אף שמניח אחר-כך במקום חיובא, (נד) וצריך לכבות ולחזור ולהדליק, אבל אם הדליק בבית במקום שמשתמשין בו, מותר לטלטלם אחר-כך ולהניח במקום אחר, דכל הבית הוי מקומם. והלבוש מחמיא אף בזה, (נא) ובמקום הצורך יש להקל. כתב החיי-אדם: הנשים שמדליקין בסוכה כתיב במגילתו לתוך הבית, ולא יפה הן עושין: **יא** (מט) מבעוד יום. היינו מפלג המנחה ולמעלה, וכדלעיל בסיומן רסא וע"פ ב בהג"ה: (ג) ואפילו וכו'. ואף דבהדלקה יש אומרים דמהני תנאי, וכדלעיל בסעוף י, בתפלה שאני, כיון שהזכיר בה קדושת שבת: **יב** (גא) אם רוב הקהל. ואם רוב הקהל לא היו בבית-הכנסת, אין נמשכין אחר המיעוט, וכן בעיר שיש בה בתי-כנסיות הרבה, אין אחת נמשכת אחר חברתה, ואפילו אם באחת רוב; אבל אם עושה מנין בביתו, אפילו מנין קבוע, בטל אצל הרוב [דה"ח]: **יג** (גב) מניחו ליפול. פירוש, שהולך לחדר ומניחו ליפול שם להצניעו, וכמו שכתב סימן רסו סעוף יב, ועיין שם במשנה ברורה וביאור הלכה: **יד** (גג) אינם צריכים. דלא מטרחינן צבורא אף שבטעות היתה: (גד) מפלג המנחה ולמעלה. דקודם פלג המנחה אפילו צבור נמי מחזירין, (נ) דלאו זמן תפלת ערבית היא כלל. וזמן פלג המנחה עיין לעיל בסיומן רלג: (גה) צריך הוא וכו'. כיון שבטעות התפלל, שסבר שכבר חשיכה.

שער הציין

(מח) מגן-אברהם: (מט) לכוש: (נ) עולת-שבת: (נא) מגן-אברהם: (נב) מגן-אברהם: דאם לא-כן בלאו הכי אסור, וכדלקמן בסוף סעוף יד: (נג) מגן-אברהם בשם המרדכי, וכן מוכח מביאור הגר"א שרמו המקור כהמרדכי: (נד) רשם איתא בגמרא ולא עשה כלום: (נא) חיי-אדם: (נז) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן רסג

מלאכה, בין צבור בין יחיד מותרים, דקבלת שבת היתה בטעות. *וייש אומרים, (נו) שאותם (כ) שהדליקו נרות *אסורים בעשיית מלאכה ושאר אנשי הבית מותרין. *וייש אומרים, שאותו נר שהודלק לשם שבת אסור (נד) *ליגע בו ולהוסיף בו שמן, ואפילו אם כבה אסור לטלטלו: טו *מי ששהה להתפלל מנחה בערב-שבת עד (נח) שקבלו הקהל (נב) שבת, (נט) לא יתפלל מנחה באותו בית-הכנסת, אלא ילך חוץ לאותו בית-הכנסת ויתפלל תפלה *של חול. *והוא שלא קיבל שבת עמהם, (ס) אבל אם ענה וקיבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלת חול, אלא יתפלל ערבית (סא) שתים: טז *אם בא לבית-הכנסת סמוך לקבלת הצבור שבת, (סב) מתחיל להתפלל מנחה, ואף-על-פי שבעודו מתפלל יקבלו הצבור שבת אין בכך כלום, (סג) הואיל והתחיל בהיתר: יז *יש אומרים, שמי שקיבל עליו שבת קודם שחשיכה (סד) מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו (כז) [כך] מלאכה. הגה ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת. (סה) וכל-שכן במוצאי-שבת — מי שמאחר להתפלל במוצאי-שבת או שמשמך סעודתו בלילה, מותר לומר

ו מרדכי סוף פרק ב דשבת בשם הגאונים ז שבויל-הלוקט בשם הגאונים ז תוספתא הדפוס סימן ז דבבבתי סימן קנב שם במשנה זכר הורי כמה גדולים ט מרדכי סוף ז דשבת הגהות סימן ז פרק ה ושם בתורת-הדפוס י שם בתורת-הדפוס זכר הורי סימן קנב כ רשב"א בשם התוספות

שערי תשובה

[כז] מלאכה. עיין בב"ט. ועיין שו"ע ב"י. ועיין ב"י מהחלוקת הרשב"א בשם התוספות שמי שדליקו וכו'. עיין ט"ז שכתב דלא קי"ל כ"י"א אלו ולא כ"י"א שמביא אחר-כך: (נב) שבת. דהיינו אמירת ברכו לדין כמ"ש ס"ס רס"א: (כז) מלאכה. דהא אי בעי לא היה מקבל שבת עליו, וכל שיש לו היתר מותר אמרה, כמ"ש סי' ש"ז ס"ח:

באר היטב

(כ) והוא הדין בחול נמי דינא הכי, כיון שהוא נוהג תמיד להתפלל מעריב בזמנו כרבנן, והיום בטעות התפלל: (נד) שאותם שהדליקו. אף (נח) אם לא התפללו. אבל בלא

הדלקה, (נט) אף שהתפללו תפלת שבת, כיון שבטעות היתה, לא שמה קבלה. וטעם היש-אומרים, דסבירא להו דקבלה שהיא על-ידי הדלקת עדיפא, דאית בה מעשה. (ס) ועיין באחרונים שהביאו בשם כמה מגדולי הפוסקים דסבירא להו, דקבלת צבור בטעות אפילו רק על-ידי תפלה שמה קבלה, רק שבה אין המיעוט נמשכן אחר הרוב כיון שבטעות היתה הקבלה, ואין להקל נגד אלו הפוסקים. ובמקום הדחק יש לסמוך על רעה קמייתא שבשולחן-ערוך: (נד) ליגע בו וכו'. היינו אפילו אחר שלא הדליק עדיין ולא קיבל שבת, כן כתב האור זרוע; וכתב המגן-אברהם הטעם, דאילו לשיטתיה דקבלת צבור בטעות שמה קבלה, ואם-כן הוקצה הנר למצותו, וכיון שהוקצה לבעלים הוקצה לכל, וגם אסור ליגע בו, דחיישינן שמא ישתמש בו; ולצורך מצוה יש להקל [דה"ח]. כתב הפרי-מגדים: מי שהדליק נר שבת בעוד היום גדול והתנה שלא לקבל שבת, אפילו הכי הוקצה הנר למצותה ואסור להשתמש בו תשמיש חול, ואפילו אחרים אסורים דמוקצה לבעלים אסור לכל: טז (נח) שקבלו וכו'. היינו באמירת 'ברכו' (סא) או ב'מוזמר שיר ליום השבת', כל מקום לפי מנהגו, וכדלעיל בסימן רסא סעיף ד, עיין שם: (נט) לא יתפלל וכו'. היינו אפילו עוד היום גדול, ומשום (סב) שאחרי שהקהל קדשו היום, לא יעשנו חול אצלם: (ס) אבל אם ענה. היינו, (סג) שענה 'ברכו', ועשהו בעצמו קודש בעניית 'ברכו', ואין יעשנה אחר-כך חול, ומשום הכי לית ליה תקנתא: (סא) שתים. היינו, מתחלה לשם שבת ואחר-כך שניה לתשלומי מנחה. ואם הפך, אפשר דיצא, הואיל ועדיין יום הוא חזן מנחה, כן כתב הפרי-מגדים בסימן זה. ועיין לעיל בפרי-מגדים במשבצות-זהב סימן קח סעיף-קטן ח: טז (סב) מתחיל להתפלל. מנחה, ולא ימתין עד שיענה 'ברכו', דאם יענה, שוב לא יוכל להתפלל אחר-כך מנחה: (סג) הואיל והתחיל בהיתר. ואף-על-פי (סד) שהיה יודע שלא יוכל לגמור אפילו חצי התפלה קודם 'ברכו', מכל מקום מקובל התחיל בהיתר, לפי שאיסור זה שלא להתפלל תפלה של חול אצל המתפללים יש שבת אינו אלא חומרא בעלמא; ומכל מקום (סד) טוב יותר באופן זה שיצא לחוץ בית-הכנסת ויתפלל שם: יז (סד) מותר לומר. דכיון (סו) שלחבירו מותר, אין איסור אמירה שייך בזה. וסעיף זה איירי כשיש שהות הרבה עד בין-השמשות, דאם הוא סמוך לבין-השמשות, בוודאי קבלו רוב אנשי העיר שבת, והמיעוט נגדר אחריהן בעל-כרחו, וכדלעיל בסעיף יב, ולא שייך דין זה. כשמגיע סמוך לבין-השמשות, (סו) אל ימתנו לומר 'מוזמר שיר ליום השבת' [או שאר מאמרים הנוהגים לומר כשביל קבלת שבת] כשביל איזה אנשים העוסקים בביתם בעניניהם ומשהין לבוא לבית-הכנסת: (סז) וכל-שכן במוצאי-שבת. פירוש, דהא בערב-שבת כבר קיבל שבת ואי אפשר לחזור, ואפילו הכי שרי, וכל-שכן במוצאי-שבת, דכל שעה ושעה אם רוצה מתפלל

ביאור הלכה

פלגה-המנחה, אף דהוי תרתי דסתרי לא מטרחינן צבורא משום זה, וכן כתב בעלת-שבת: * ויש אומרים שאותם שהדליקו וכו'. עיין הטעם במשנה ברורה, משום הדלקה היא מעשה לכן עדיפא, והוא מהבית-יוסף. ולפי זה אם היו מקבלין על עצמן שבת על-ידי אמירה, דהיינו על-ידי 'מוזמר שיר ליום השבת', והיתה בטעות, שאתר-כך נתפזרו העבים ורחה החמה, היו מותרים לכולי עלמא במלאכה; אבל לפי מה שהסביר הגר"א בכיארזו טעם היש-אומרים, נראה דגם זה אסור דקבלת היש-אומרים, דהוא הסביר הטעם על היש-אומרים דסבירא להו להקבל בטעות הר קבלה, ומתפלה אף ראיא, דתפלה בטעות אינה כלום ואפילו בצבור, רק משום דלא מטרחינן להו לחזור ולהתפלל לכן הקבלה שבאה על-ידי התפלה גס-כן אינה כלום, מה שאין כן בקבלה הדלקה, עד כאן דבריו; אם-כן לפי זה ב'מוזמר שיר' או בסתם קבלה בעל-פה דינו כמו בהלכות, דע, דבטעם הגר"א מיושב קושיא העולת-שבת המובא באליה רבה, עיין שם: * אסורים וכו'. עיין באליה רבה שכתב: דוקא בצבור, אבל יחיד שהדליק נרות בטעות לא חשיב קבלה כלל, והפרי-מגדים והרד"ק-החיים מחזיקים בהדלקה אף ביחיד, וכל זה דוקא לאחר פלג-המנחה: * ליגע בו. וכמה במשנה ברורה בשם המגן-אברהם: ועיין בשולחן-ערוך הגר"ז שמתמיה מאד על איסור הנגיעה: * של חול. ולא קשה מסעיף יב, דיחיד נגדר אחר הרוב רק לענין

(ז) מגן אברהם ואליה רבה ופרי-מגדים ושא"א, ודלא כעולת-שבת. ועיין בביאור הלכה: (ב) כן איתא במרדכי: (ג) כן כתב הבית-יוסף. ועיין במגן אברהם בשם מהר"ם טקטין ושאר פוסקים. והגר"א הסכים להבית-יוסף: (ד) מגן אברהם ואליה רבה וש"א: (ה) רד"ק-החיים: (ו) בית-יוסף: (ז) בית-יוסף: (ח) בית-יוסף ומגן אברהם וש"א, דלא כט"ז: (ט) עיין אליה רבה: (י) ט"ז: (יא) מוכח מספר חסידים שהובא במגן אברהם:

שער הציון

הלכות שבת סימן רסג רסד

לחבירו ישראל שכבר (סו) התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו, (סז) ומותר ליהנות ולאכול (נג) [נג] ממלאכתו, כן נראה לי:

רסד דיני הפתילה והשמן, ובו י' סעיפים:

א שבת כ' בטו
הראש והמדיני ורוב
הפוסקים וכל גדולי
צפת ג' שם כ"א ד שם
ז' חתמות שם כ"ז
ה"א ש פרק ב' הדר"ן שם
הרמב"ם בפרק ה' תארי
פוסקים

א אינן עושין פתילה * לנר של שבת, יבין נר שעל השולחן בין כל נר שמדליק בבית, (א) * למדבר שהאור אינו נאחז בו אלא סדוך סביביו * והשלהבת קופצת, כגון צמר ושיער וכיוצא בהם, אלא ימדבר שהאור נתלה בו, כגון פשתן נפוצה ובגדי-שש * ויצמר-גפן (ב) וקנבוס וכיוצא בהן: הגה ואם הדליק בדברים (ג) האסורים, (ד) * אסור להשתמש לאורו (תשובת הרשב"א סי' קע"א), ויש אומרים דאם יש נר אחד מדברים המותרים (ה) מותר להשתמש לאורו (ו) האחרים, וכן דבר שאפשר (ז) בלא (ח) נר (ז) מותר לעשות אפילו אצל נרות האחרים; ולצורך שבת * יש להקל (ח) בדיעבד (הגהות מרדכי פ"ק ופ"ב

באר הטב

שערי תשובה

הה"ן. ובשו"ת פני-היושע הנדפס חלק י"ד סימן ג בסופו כתב שזה תלוי במחלוקת הפוסקים לענין שליח לדבר עבירה אם בעיני שליח בר חיובא, ע"ש ומ"ש ע"ז בספר בית-מאיר באה"ע סימן ה': [נג] ממלאכתו. עיין בה"ט. ועיין הט"ז, ובתשובת זרע-אברהם ח"א"ס סי"ט. וזה פשוט דאם אמר המבדיל * שכאשר המבדיל תפלת חול לא יאמר רצה אבל (ב) האחרים. אפילו הנרות עומדים בחדר אחר, דכיון שיש במקום א' נר כשר יזכור ולא יטה גם במקומות אחרים: (ג) נר. כגון למשוך יין מן

(נג) ממלאכתו. וכ"כ בתשובתו ונ"פ בה"ח, דלא כלבוש דאוסר אא"כ בירך והסיח דעתו מהשבת. ולא ידעתי מה מועיל ברכת-המזון למלאכה, מ"א. וכן פסק הט"ז בתשובה באורן. ע"ש. ועיין יד-אהרן מ"ש על הט"ז, ובתשובת זרע-אברהם ח"א"ס סי"ט. וזה פשוט דאם אמר המבדיל * שכאשר המבדיל תפלת חול לא יאמר רצה אבל (ב) האחרים. אפילו הנרות עומדים בחדר אחר, דכיון שיש במקום א' נר כשר יזכור ולא יטה גם במקומות אחרים: (ג) נר. כגון למשוך יין מן

משנה ברורה

ביאור הלכה

מלאכה, אבל לענין תפלה, כל שלא ענה עמהם 'ברכו' מחלל תפלה של חול חוץ לכית-הכנסת [פמ"ג]:

* לנר של שבת. אבל ליום-טוב מותר כל הפתילות והשמנים חוץ משמן שריפה, עיין גם בגמרא כ"ד עמוד א. ולכאורה בעטין גם ביום-טוב אין מדליקין, לפי מה דקיימא לן לעיל בסימן רסג סעיף ה' דביום-טוב נמי מברכין על הדלקה, אלמא דביום-טוב נמי הוהבא, ואם-כן שמה יניחנו ויצא. ולענין צרי, מצאתי בפריי-מגדים בסימן זה שמסתפק בה: * מדבר שהאור וכו'. השולחן-ערוך איירי בנר של פמוט [שקורין לאמפ"ג], אבל באמת הוא הדין בנר של שעוה וחלב שאנו עושין. גם-כן אין עושין בהן הפתילות הפסולות, וכמו שפסק המגן-אברהם לקמן בסעיף-קטן יג: * והשלהבת קופצת. וחיישינן שמה יטה, על-כן אפילו אין לו פתילות ושמנים אחרים כי אם אלו הפסולים, ועל-ידיה יבטל מצות הדלקה, נראה דאסור מטעם זה, לבר עטין, דטעם איסורו הוא רק משום שמה יניחנו ויצא, אין להניח הוודאי מפני הספק, כן כתב הפריי-מגדים: * אסור להשתמש. עיין בתשובת הרשב"א הטעם, כיון דכל איסור הדלקה הוא מפני שמה יטה, אם-כן גם עתה לענין להשתמש שייך שמה יטה. ולכאורה בחלב מהותן, דבאמת הוא נמשך אחר הפתילה, רק מטעם גזירה שאינו מהותן, יש לעיין לענין דיעבד: * יש להקל בדיעבד. עיין במשנה ברורה דעת המגן-אברהם. ולטעמיה אזיל דסבירא ליה דהדין הראשון של היש-אומרים מיירי

ומבדיל, מכל-שכן דמותר לומר: (סו) התפלל והבדיל. היינו (סס) שהבדיל בתפלה, דכזה מותר לעשות מלאכה, וכדלקמן בסימן רצט, אף שלא הבדיל על הכוס: (סז) ומותר ליהנות. והלבוש אוסר, אלא-אם-כן בירך והסיח דעתו מהשבת, (סט) והאחרונים הסכימו עם השולחן-ערוך. ואם אמר 'המבדיל בין קודש לחול' באמצע סעודתו, לכולי עלמא שרי, כמו שכתוב בסוף סימן רצט, דאפילו הוא בעצמו מותר אז במלאכה, אך צריך עיון אם יכול אחר-כך (ע) לומר 'רצה' בכרכת-המזון כיון שעשהו מתחלה לחול. כתב הפריי-מגדים: במוצאי-שבת אין היחיד נגדר אחר הרוב, אף-על-פי שכולם לא התפללו ולא הבדילו, יכול הוא להבדיל ולעשות מלאכה משיגיע הזמן:

א (א) מדבר וכו'. הטעם בפסול פתילות ושמנים: שאין מאירין יפה, וחיישינן שמה יטה הכלי שיבוא השמן שבתוכו אל הפתילה כדי שידלק יפה, וחייב משום מבעיר: (ב) וקנבוס. והאליה רבה כתב הנכון להחמיר לכתחלה בקנבוס אם אפשר באחר: (ג) האסורים. בין פסול פתילות (ה) ובין שמנים: (ד) אסור להשתמש. אפילו תשמיש

(ג) שאין צריך עיון, שמה יטה, דאלו בדבר שצריך עיון אסור לעשות כשבת לאור הנר אפילו בנר יפה, כבסימן ע"ה. והט"ז לקמן בסימן תרעג כתב, דבענינו אפילו ביש אחר עמו שרואה אותו, אפילו הכי אסור, דאי אפשר לזיהר שלא יטה: (ה) מותר להשתמש. אפילו הנרות עומדות בחדר אחר, דכיון שיש במקום אחד נר כשר, יזכור ולא יטה גם במקומות אחרים, כן פירש כמגן-אברהם; ובאליה רבה כתב שכונות הרמ"א, (א) היינו דוקא באותו חדר עצמו. ועיין בביאור הגר"א בריבוי המתחיל ויש אומרים דאם וכו', מרמה ענינו לנר חנוכה להיש-אומרים הזה, ושם הלא אינו מותר להשתמש לנר חנוכה כי אם כשהנר כשר עומד אצלם ולא בחדר אחר, הרי דמפרש כהאליה רבה, וכן בספר קרבן-נתנאל מחמיר כשעומד בחדר אחר: (ו) בלא נר. כגון (ז) לשכב בחדר או למשוך יין מן המרתף, (ח) והיינו דרך כל-י [שקורין האי"ן] או ליבער בלשון-אשכנז], אבל לא דרך כיוצא: (י) מותר לעשות. האליה רבה פירש, דוקא כשיש על-כ"ל-פנים נר אחד כשר בבית, שעל-ידיה מותר אפילו בחדר אחר, אבל (י) שארי אחרונים פירשו דאפילו אין נר כשר כלל, מותר להיש-אומרים הזה: (י) בדיעבד. ואם יש נר אחד כשר ועומד אצל נר פסול, כתב המגן-אברהם דמותר להשתמש אפילו שלא לצורך שבת, דלא יהא אלא נר אחד בלחוד, וכמו שכתוב סימן רעו סעיף ד, עיין שם, ועיין בביאור הלכה. והיינו דוקא לענין להשתמש כשכבר הדליק, ומטעם דכיון דיש לו נר כשר שמדליק יפה תו לא אתי להטות, אבל אין להקל מטעם זה להדליק לכתחלה נר כשר עם פסול [פמ"ג ולבו"ש]:

שער הציון

(סס) מגן-אברהם: (סט) ט"ז ומגן-אברהם וא"ז ושי"א: (ע) מגן-אברהם: (פ) רשב"א: (ג) מגן-אברהם: (א) ואין כוונת הרמ"א לפסוק כהגהת-מרדכי, רק כהגהות, עיין שם באליה רבה, ומה שגרשם בפנים 'הגהות מרדכי' אינו מהרמ"א: (ז) מרדכי: (ח) אליה רבה בשם גדולת-מרדכי: (י) מוכח ממגן-אברהם, וכן כתב בחוטפת-שבת, וכן מוכח מהגר"א; ולשון 'אצל נרות האחרים' דחוק קצת לפי זה:

תרגום: 1 ברו. 2 נקב בחבית ההוצאת נחלים, שהיה פקוק בפקק-עץ וכדומה. 3 עשית הדולקת בנפס או בשמן.

1 שם כ"א ז המגיד שם פרק ה לגירסת הר"ף והרמב"ם שם ח שבת כ" ו כ"א ט שבת כ"ד וכו'

דשבת): ב יכר דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו, אם נתכוין להעבות (פירוש, לעשותה עבה) הפתילה וכדי להוסיף אורה (ט) אסור, *ואם נתכוין (א) להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשלשל למטה (י) מותר. ומטעם זה מותר לכרוך דבר שמדליקין בו *על-גבי גמי או קש כדי ליתן הפתילה בעששית: הגה נותנין גרגר (יא) של מלח וגריס (יב) של פול על-פי הנר בערב-שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת (מיימוני פ"ה וטור): ג ה"אין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה. ולפיכך אין מדליקין (יג) בזפת ולא (ד) בשעוה ולא בשמן העשוי מצמרגפן ולא באליה (יד) *ולא בחלב, וכן ה"אין מדליקין *בעטרן, מפני שריחו רע (טו) ויניחנו (טז) ויצא, *ולא (טז) בצרי מפני שריחו נודף, שמא (יז) יסתפק ממנו ונמצא

שערי תשובה

באר היטב

כתשובת בית סימן קי שכתב: המיקל כרמי"א שהוא כהרשבי"א לא הפסיד, המרתף: (א) להקשות. אפילו מדליק שניהם יחד, דכשמתכוין להקשות לא גוזרין שמא יטה: (ד) בשעוה. פי' שיניחנו בנר ויניח הפתילה לתוכה. אין מדליקין בשמרי שמן, שלטי-גבורים. ובחמאה יש להחמיר ליתן בתוכה מעט שמן. אבל יש ליהרר להדליק בשמן דוקא כדאיתא בספר חסידים שהאר"ץ ימים כשכיל זה, ועוד, לפעמים נוטף מהחמאה למאכל בשר, ולפעמים מדליקין שומן אף שעדיין מלוכלך מהחמאה ועובר על לאו דבשר וחלב. ואם אין לו שמן, כתב בתשב"ץ דסחוט אגוז לתוך החלב: (ט) ויצא. וחובה לאכול בשבת אצל נהר; עוד יש טעם אחר, מפני שהוא נדבק בכותלי הבית ומבעיר הבית וחיישינן שמא יכבה, ומכאן יש ללמוד שלא לסתום התנור בעץ מטעם זה, וכמה פעמים ראיתי שבאו לחילול

ביאור הלכה

משנה ברורה

אפילו בחדר אחר, שכ"ן כתב דאם יש וכו' מותר אפילו שלא כשעת הדחק; אבל לפי מה שביאר הגר"א דקולת היש-אומרים הוא נובע מנר חנוכה, דמותר להשתמש לאורם כשהשמש עומד אצלם, ושם הלא עומד אצלם ממש, ואפילו ה"א כתב ברמ"א דדוקא לצורך שבת, ועל-כרחך משום דשם בנר חנוכה גופא לא ברמי"א הדין לפי דעת רש"י והר"ן, כמו שכתב הגר"א, ועל-כן ה"א לענין שבת ממתיין אם לא לצורך שבת; ואם דסבירא ליה להרמ"א כמו שכתב האליה רבה דיש לחלק, ולא דמי להא דסימן רעו ולסימן תרעג גבי נר חנוכה, דהכא יש חשש שמא יטה אף שיוכל לראות בנר הכשר, ואדם רוצה שכל הנרות ידלקו יפה, מה שאין כן התם בדהנאה תליא מילתא, ויחש שיוכל להשתמש אצל אחר לא חשיבא הנאה: * ואם נתכוין להקשות וכו' מותר. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי דכיון שאינו מכויין לפתילה וכו', הוא מלשון הלבוש. ומה שכתב כמגן-אברהם סעיף-קט"ז ה דכשמכוין להקשות לא גוזרין שמא יטה, לישנא קייטא הוא, דהוי ליה לימיר: לא גזרו שלא ידלק בו לבדו, וכמו שכתב בבב"ב רי"ט. ונראה לי, בביש בדבר שמדליקין בו מיעוטא ואם-כ"ן אין נמשך אחר הפתילה נציין בתוספות כ"א דיבור המתחיל 'שמחת' דנקטו ר"ביע, ונראה לי דהוא הדין מיעוטא, אפילו בלקשות אין להקל, שמא יטה. אחר-כך מצאתי בספר חוטמת-שבת כעין זה: * על-גבי גמי או קש. עיין מגן-אברהם שכתב דגמי או קש, כיון ולא חיו לפתילה בעיניה, ליכא למגור שמא ידלק בו בעיניה, על-כן אפילו נתכוין להעבות הפתילה שרי, עד כאן לשונו. ומדברי רבינו ירוחם נתיב יב חלק ב משמע דאסור כזה לדעת רש"י, ובספר חוטמת-שבת גמ"כ מפסק בזה לדעת הרמב"ם: * ולא בחלב. עיין בספר אליה רבה ופרי-מגדים דמסתפקים לענין חמאה ושומן הבהמה, אם הוא בכלל חלב. ולי נראה ראייה ברורה לענין שומן דהוא כחלב לזה, והוא משבת כ"ו עמוד א בגמרא: סומכוס אומר כל היוצא מן הכשר אין מדליקין בו וכו', סומכוס היינו תנא קמא? איכא בינייהו רק דרב ברונא, אלא דהתנא-קמא נמי מודה לסומכוס, וליכא בינייהו רק דרב ברונא, ולסומכוס בוודאי שומן כחלב, דהוא יוצא מן הכשר, ובודאי ליכא מאן דפליג בזה, דאי לא תימא הכי, לימא: שומן איכא בינייהו. וגם מתנא-קמא גופא איכא ראייה, ולא קאמר רק 'מדליקין בשמן דגים', וכפירוש רש"י דקא משמע לן אף-על-גב דמי לחלב, ולא קאמר יותר ברוחא דאפילו בשומן, כ"ל. אחר-כך מצאתי בחידושי רבי עקיבא איגור על משניות בשם ספר בית-רוד דסוכיב גמ"כ שומן טהור דמי לחלב: * בעטרן. הוא ספולתא דויפתא [שבת ב ע"כ], והיינו לאחר שיצא הופת מן העץ זב ממנו על-ידי האור פסולת צלול כשמן ונקרא עטרן, והוא נמשך אחר הפתילה, אלא מתוך שריחו רע ביותר לפיכך גזרו בו שמא יניחנו ויצא, אבל נפט, והוא מין שמן שריחו רע אך אינו כמו עטרן, לא גזרו בו, לכך כנפס לבן אסור חז"ל [בשבת כ"ז] להדליק בו אפילו בחול מפני שהוא עף ומבעיר את הבית. ותמיה על התפארת-ישראל דאסור להדליק בסתם נפט, שריחו רע, וכתב דגם הטור סוכיב ר, מה יעשה בסיומן ערי"ה סעיף יב, עיין שם, וכן איתא להירא בתוספות כ"ה עמוד ב דיבור המתחיל 'מתוך', עיין שם. ונמצא לפי זה, שהשמיים שלנו שדרך העולם להדליק בו [שקורין גאזל], שריחו רע במקצת, מדליקין בהם בשבת, אף דבעת הכביה ירוח רע ביותר, אף-על-ידי כן לא לחוש לזה, דשם לא שייך שמא יניחנו ויצא, וכן איתא להירא בירושלמי לענין כהני-דיגים, עיין שם: * ולא בצרי וכו'. ובהו אפילו יש לו נרות אחרות בלחו אסור אף לדעת מגן-אברהם בסעיף-קט"ז ד, כן כתב הפרי-מגדים:

שערי תשובה

(1) רמ"א: (ח) מגן-אברהם: (ט) רש"י שבת ט"ז עמוד ב דיבור המתחיל 'כול': (י) לבוש: (יא) אחרונים: (יב) כולו מאליה רבה ופרי-מגדים:

הלכות שבת סימן רסד רסה

פה באר הגולה

ישם כ"א בעיא ותפסה כ"ב שם וכפירוש הרמב"ם בפרק ה' ל שם כ"ד וכתבם כ"ה שם בתוספת ג' שם כ"ו וכפירוש רש"י והר"ף הרא"ש ושאר פוסקים ט' שם כ"ח וכ"י עקיבא ר' פי יוחם בחלק ב' בשם התוספות

מתחייב משום מכבה: ד' אפילו נתן (יח) *מעט שמן-זית בשמנים אלו שאינם נמשכים ואז נמשכין, (יט) אין מדליקין (י) בהם: ה' (כ) חלב (י) מהותך (כא) וקרבי-דגים אין מדליקין בהם. *ואם נתן בהם מעט מאחת משמנים שמדליקין בהם, (כב) מותר להדליק בהם: ו' לשאר כל השמנים *חוץ מאלו, מדליקים בהם, *ומכל מקום שמן-זית מצוה מן (ס) (כג) המוכרח: ז' (כד) יכרך (ט) זפת או שעוה או חלב (כה) סביב הפתילה, מדליקין בהם: ח' המדליק (כו) צריך שידליק *רוב מה (י) שיוצא (כז) מן הפתילה מהגר: ט' *אין צריך להכהה הפתילה (פירושו, ענין הבהוב יפול על דבר שאינו נשרף לגמרי וגם לא קיים לגמרי) 'אל תאכלו ממנו נא' תרגום יונתן: מיהבהב). הגה (כח) ומכל מקום נהגו להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה מחורכת ויאחו זה האור יפה (טו): י' *אין מדליקין (כט) בסמרטוטין אפילו מחורכין:

רסה דין כלים הניתנים תחת הנר, ובו ד' סעיפים:

א *אין גותנין כלי מנוקב מלא שמן על-פי הנר כדי שיהא נוטף בתוכו, גזירה שמא יסתפק (א) ממנו (ב) ויתחייב משום מכבה. ואם חיברו לו כסיד או בחרסית מותר, דכיון שהוא כלי

שערי תשובה

באר היטב

המחמיר כהר"ן קודש יאמר לו ותע"כ: גם הר"ן לא נתקל אלא באמירה, אבל אם חיברו עשה מעצמו מותר לאותו שמשכה סעודתו ליהנות ממנו אליבא דכ"ע, ע"ש. ועיין בשו"ת מים רבים סימן לב בשם הרב מר"א שאכ"ז והסכים לכ"ע, מחמת הירושלמי שהביא הרשב"א סימן תשל"ט, ע"ש; ובכ"ז כתב שאין הכרח והעיקר כדברי מור"ם, ע"ש:

הגאונים לא התמירו אלא בשעוה עם הפסולת, אבל בשעוה שלנו לא, דהא עינינו רואות שאורן צלול. ועיין סימן ער"ה: (ט) זפת. ואם כרך שמן פסול ופתילה פסולה יחד אסור, טור: (י) שיוצא. וה"ה בנר של שעוה צריך להדליק רוב היצא, ש"ג: (יא) בסמרטוטין. אין מדליקין על השולחן בני ישרן של חרס, רש"ל פ"ה:

ביאור הלכה

משנה ברורה

* מעט שמן-זית. לאו דוקא שמן-זית, דהוא הדין על-ידי משהו שאר שמנים גם-כן נמשך אחר הפתילה, וכדלקמן בסעיף ה', אלא לרבותא נקטיה: * ואם נתן בהם מעט. ואם אפילו מעט שמן אין לו, כתב בתשב"ץ דיסחוט אגוז לתוך החלב המהותך, כי שמן אגוזים הוא גם-כן משמנים הכשרים, וכדאייתא במשנה כ"ד עמוד ב: * חוץ מאלו. ושמן של איסור הנאה, כגון של ערלה וכדומה, אסור לנר שבת, דלא שייך 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', דעיקר המצוה משום עונג הוא, ודמי לשיבת סוכה, כן כתב הפרי-מגדים, ועיין שם עוד מה שכתב בזה: * רוב מה שיוצא. על-כן יוס'טוב שחל להיות ערב שבת, אין מדליקין בחתיכות בגד ג' על ג' בעצמות שבת, דכיון דאדליק בה פורתא הוי ליה שבר-כלי, דאין עליה עתה שם בגד וכלי, ואסור שוב להדליק בה, כמו שכתב סימן תקא, אלא אם-כן קיפל הבגד לפתילה מערב-יום-טוב, ונחטט על-ידי זה מתורת כלי [מגן-אברהם כהם הגמרא]:

ד' (יח) מעט וכו'. אבל (יג) אם היה רובו משמנים הכשרים ומיעוט מהפסולים, בטל ברוב ומותר: (יט) אין מדליקין. דגורנין (יד) דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו: ה' (כ) חלב מהותך. שהתיכו אותו על האור, או שהוא חלב מחוי ממעי הבהמה; והוא שעדיין לא נקישו, אבל אם נקישו, הר"ן אוסר אפילו בנתינת שמן לתוכו, וכתב האליה רבה דכן עיקר; אחר-כך מצאתי בחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א שפסקו כן והביאו ראיה מירושלמי: (כא) וקרבי-דגים. (טו) שנימוחו. ושמן צלול שעושין מגלגל עינו של דג או מבשרו (טז) מותר אפילו בעיניה: (כב) מותר וכו'. דלפי (יז) עיקר הדין היה מותר בחלב מהותך לפי שנמשך אחר הפתילה שפיר, אלא דרבנן גזרו בו אטו שאינו מהותך,

וכשהוא בתערובות לא גזרו בו, דהוי ליה גזירה לגזירה: ו' (כג) המוכרח. דהוא נמשך אחר הפתילה טפי מכלהו. ואם אין שמן-זית מצוי, מצוה בשאר שמנים שאורן צלול, והם קודמין לנר שעוה, ונר שעוה קודם לנר של חלב, דאורה יפה וצלול [מטה משה]. ונראה לי דכל זה לפי ענין הנר, דבנר שלנו [שקורין סטרין!] שצלול בוודאי יותר מן השעוה, ואינו רגיל להטות בו אפילו בחול, זה עדיף מנר שעוה, ואולי אף מכל השמנים, דהרי בוודאי לא אתי להטות. ועיין מה שנכתוב לקמן בסימן ער"ה: ז' (כד) כרך זפת וכו'. דלא אסרו ככולהו אלא אם היו נתונים בכלי ונותן הפתילה בתוכם, כמו שעושין בשמן, שאז אין נמשכים אחר הפתילה, אבל בזה נמשך שפיר עם הפתילה בשתוכו: (כה) סביב הפתילה. דוקא אם הפתילה כשרה, (טח) אבל אם היא פסולה, לא מהני הכריכה סביב לה: ח' (כו) צריך שידליק. כדי שיהא חלה להלב ערבה יפה מדי שישלך ידו, כמו שהיה הענין בהדלקת המנורה [לבוש]: (כז) מן וכו'. והוא הדין בני (יט) שעוה וחלב: ט' (כח) ומכל מקום נהגו. ואף (כ) בני הכורך כעין שלנו עושין כן. וזה (כא) יעשה האיש מתחלה, ויהיה תועלת שלא תשהה האשה בהדלקתה בהגיע זמנה: י' (כט) בסמרטוטין. היינו (כג) בלאי בגדי-פשתן הגסים, ומטעם שאין האור נאחו יפה בהן. ועיין בפרי-מגדים. אין מדליקין על השולחן (כג) בנר-חרס ישן, דמאיס, אלא אם-כן הסיקו באור. ואם הוא של זכוכית או של חרס מצופה, שרי, שאינו מאוס כלי-כך, ובאיש עני שאין לו, ודאי מותר, ממה שיחבטל מנר שבת, דהוא חובה [פמ"ג]:

א (א) ממנו. דכיון שהוא בכלי אחר שאין הנר בתוכו, לא בדיל מיניה, (ב) וכיון שהקצהו לנר, המסתפק חייב משום מכבה: (ב) ויתחייב וכו'. ואפילו להפוסקים שסוברין דעל סתם כיבוי אין בו חיוב חטאת רק איסורא בעלמא, מלבד כשהוא

שער הציון

(יג) פרי-מגדים בדעת עצמו. ומה שכתב דמדעת הרמב"ם משמע שאין לחלק, אינו מוכרח: (יד) רש"י: (טו) גמרא: (טז) אליה רבה: (יז) גמרא: (יח) מגן אברהם ושי"א: (יט) מגן-אברהם ואליה רבה: (כ) מגן-אברהם: (כא) אחרונים: (כב) מגן-אברהם: (כג) רש"ל בתשובה ותוספת-שבת: (כד) רש"י:

תרגום: 1 נר מחומר-בעירה זך.

הלכות שבת סימן רסה

ב שם (ג) גם בזה אם חיברו בסדר או בחריטת מותר כדלעיל סעיף א) ג שם מ"ב ד שם מ"ז

אחד בריל מיניה משום איסור שבת: ב' לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן (ג) ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת, גזירה שמא יסתפק (ד) ממנו: ג' אינן נותנין כלי בשבת תחת הנר (ה) לקבל שמן הנוטף, * מפני שהוא מבטל כלי (ו) (ה) מהיכנו. ומותר ליתנו מבעוד יום, (ז) והשמן הנוטף (ח) (ז) אסור להסתפק ממנו (ט) בשבת: הגה ואסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי, אף-על-פי שאינו מטלטלו ואין בו משום מוקצה בניגועה בעלמא, מכל מקום אסור (י) * פן יתגרנד קצת מנגיעתו (ג) (יא) *ויטה (א"ז): ד' (יב) נותנים כלי תחת הנר (יג) לקבל ניצוצות,

באר היטב

שהוראה זו ברורה ויש לסמוך עליה, ע"ש. ואם יש בכלי דבר-היתר דלא אפשר לנערו, מותר להניחו תחת הנר לקבל בו שמן דהא יכול לטלטלו אגב היתר כמ"ש בסימן שי ס"ח, ע"ש: (ג) אסור. ואם לא נטף לתוכו שמן לא נאסר הכלי לטלטל במחשבה בעלמא, ש"ג: (א) ויטה. ובנו של שעה לא חיישינן, כמ"ש סימן רעז ס"ג:

משנה ברורה

מכבה כשצריך להפחמים, וכדלקמן בסימן שלד סעיף כז, (ג) אפילו הכי גזרו ביה רבנן הך גזירה: ב' (ג) ראש הפתילה. רוצה לומר: קצה השני מהפתילה שאינו דולק יתן בהקערה לשאוב השמן, וסלקא דעתך אמינא (ג) כיון שהפתילה מונחת גם בקערה יהיה בריל מיניה, קא משמע לן דאפילו הכי גזרינן: (ד) ממנו. וגם בזה (ז) אסור כי שברו בסיד או בחריטת, ומותר: ג' (ה) לקבל שמן. (ז) מותר לתת תחת נר של שעה או של חלב, שחושש שמא יפול וידליק מה שתחתיו, ומניח שם כלי שיפול על הכלי; ומטעם, דכיון דאפשר לנער מיד האיסור מתוך הכלי, כמו שכתב סימן רעז, לא חשיב מבטל כלי מהיכנו; ולא דמי לשמן, שאינו רוצה לנערו ולהפסידו. ולהעמיד כלי (ו) תחת הפחם שבראש הפתילה שיפול לתוכו, אסור, (ו) אם לא במקום הפסד, ואף-על-גב דלאחר שכבו יכול לנערם מן הכלי, מכל מקום חשיב ביטול כלי מהיכנו לפי שעה על-כל-פנים, כיון שאי אפשר לנערם מיד: (ו) מהיכנו. שהיה מוכן מתחלה לטלטלו, ועכשיו אסור בטלטול מחמת השמן שבתוכו, שהוא מוקצה מחמת איסור, כמו שכתב בסימן רעט, וחכמים אסרו לבטל כלי מהיכנו, מפני שדומה כאלו סותר הכלי ומשברו. ואם יש בכלי דבר המותר, (ט) מותר להניחו תחת הנר לקבל בו שמן, דהא יכול לטלטלו אגב היתר, אם הוא בענין שמותר לטלטל בשבילו, כמו שכתב בסוף סימן שי, עיין שם. עוד עצה אחרת כתב בתשובת מהרי"ל, והסכים עמו המגן-אברהם, דישים כלי מבעוד יום תחת השולחן, ובשבת אחר האכילה יסיר את השולחן, והכלי עומד מעצמו תחת הנר; ואף דהוא גורם בשבת לבטל כלי מהיכנו על-ידי הסרת השולחן, מכל מקום שרי כיון שאינו מבטלו בידים בשבת; ועוד, דהא אין אנו נזהרים מלהשים כלי בשבת על השולחן תחת הנר אף-על-פי שנופל בו שמן, כי אין מתכוין לכך, הכי נמי אין מתכוונים כשמסיר השולחן לטל להצלת השולחן שלא יפול עליו הנר: (ז) והשמן הנוטף. ואם לא נטף לתוכו שמן כלל, (ט) לא נאסר הכלי לטלטל במחשבה בעלמא. ובאליה רבה כתב, דאם נטף שמן לתוכה מבעוד יום, מתקיים מחשבתו שחשב עליה ומיקרי על-ידי-זה כלי שמלאכתו לאיסור, ואף אחר-כך נשפך השמן, וכמו אם הניח מעות על הכלי מבעוד יום, אף שנטלו מבעוד יום, מכל מקום הוי מיוחד לאיסור והוי מוקצה. ועיין בפרי-מגדים: (ח) אסור להסתפק. ונראה, אפילו יש שמן היתר הרבה בכלי מבעוד יום והניחה או לקבל שמן הנוטף, מכל מקום אסור להסתפק, דדבר שיש לו מתירין לא בטיל [פרי-מגדים, ועיין שם עוד]: (ט) בשבת. שכבר הוקצה השמן בין-השמשות, ומגו דאיתקציא בין-השמשות לנר איתקציא לכולי יומא, וגם (י) הכלי אסור בטלטול על-ידי השמן, שנעשה כסיס לה: (י) פן יתגרנד וכו'. משמע מזה, דבלא חשש הטיה אין לחוש משום איסור טלטול מוקצה על-ידי הנדנד. וכתב המגן-אברהם דמיירי שדבר-היתר מונח עליו ורוצה ליקח ממנו, והוי טלטול מן הצד דמותר, כמו שכתב סימן שיא סעיף ת, אבל ליגע בו ממש אסור במנורה תלויה, אפילו אין הנר דולקת בתוכה. ועיין בביאור הלכה: (יא) ויטה. השמן אל הפתילה יתחייב משום מבעיר, או כאשר ירחקהו יתחייב משום מכבה. (יא) ועיין בסימן רעז סעיף ג, דבנר של שעה לא חיישינן לזה: ד' (יב) נותנים כלי. אפילו (יג) בשבת: (יג) לקבל ניצוצות. שלהבת (יג) הנוטפת מן הנר, כדי שלא יודלק מה שתחתיו:

שער הציור

(ג) מגן-אברהם: (ג) רמב"ם ואחרונים: (ד) אחרונים: (ה) הגהות אשר"י ומגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם: (ז) פרי-מגדים: (ח) מגן-אברהם: (ט) מגן-אברהם: (י) אברהם: (יא) אליה רבה: (יב) מגן-אברהם: (יג) גמרא: (יד) רש"י:

(ב) מהיכנו. שקודם לזה היה הכלי ראוי לטלטלו ועכשיו בשבת עושהו מוקצה, אבל מותר לתת תחת נר של שעה, כיון דאפשר לנער האיסור מתוך הכלי לא חשיב מבטל כלי מהיכנו, עיין סימן רעז סעיף ג. וכי מהרי"ל דישים כלי מבע"י תחת השולחן ובשבת אחר אכילה יסיר השולחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר, ומסיים המ"א

ביאור הלכה

* מפני שהוא מבטל וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו: מפני שהוא כסותר הכלי; טעם זה איתא ברמב"ם וברש"י בפרק מי שהחשיך. ובדף מב פירש רש"י: מפני שהוא כקובע לו מקום ומחבתו בט"ט, ודמי למלאכה. וכתב הפרי-מגדים, דאפילו כלי שמלאכתו לאיסור, אף דמתחלה היה גס-כן עליה קצת שם מוקצה, אף-על-פי-כן אסור להעמידה לקבל שמן הנוטף, דמתחלה היתה הכלי מותר לטלטלה על-כל-פנים לצורך מקומו, ועכשיו אסור לגמרי: * פן יתגרנד. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם המגן-אברהם, והעתיקו דבריו כמין אחרונים. אמנם באור זרוע, שממנו נובע הדין של הרמ"א, מצאתי דאפילו נוגע ממש במנורה תלויה מקרי טלטול מן הצד, עיין שם, ועתה מיישב דברי הדרכי-ימשה כפשוטו [נמה שכתב המגן-אברהם בשם הדרכי-ימשה בשם אור זרוע דמיירי שדבר-היתר מונח וכו', אינו בודקי-מה שפנינו וטעות-טופר הוא במגן-אברהם, וצריך להגיה כמו שכתב היד-אפרים, עיין שם]: * ויטה. עיין במשנה ברורה דבשל שעה לא חיישינן, והוא מהמגן-אברהם, ועיין באור זרוע שמחמיר אף בנר של שעה. ועיין בסימן רע"ה דרעת הגר"א ובנר של שעה גס-כן חיישינן להטיה, ויש לחלק מהטיה דשם, דהוא עושה בכוונה, כפי-אליה דרשינן גס-כן בשעה, אבל הכא דאין מתכוין להטות, רק על-ידי הנדנד יבוא להטיה, אין זה פסיק רישא לגבי שעה, דאפשר שלא יבוא לזה; ותדע, דאי לאו הכי יהיו דברי השולחן-ערוך בסימן רע"ה סעיף א וסימן רעז

הלכות שבת סימן רסה רמו

פז באר הגולה

ה תשובה האותיות
בשם רב נטוראי גאון

מפני שאין בהם (יד) ממש ואין כאן ביטול כלי מהיכנו, * אבל לא יתן * לתוכו מים (טו) אפילו מבעור יום, (טז) מפני שמקרב זמן לכיבוי הניצוצות. * יומכל מקום מותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה בערב-שבת, [*] * כיון (יז) שאינו מתכוין לכיבוי אלא להגביה השמן: הגה (יח) *ויש אומרים, אפילו *מתכוין לכיבוי שרי, מאחר שאין המים בעין אלא תחת (ז) השמן, לא הוי אלא *גרים כיבוי, וכן נוהגין (סמ"ג):

רסו דין מי שהחשיך לו בדרך, וכו' י"ג סעיפים:

א *מי שהיה בא בדרך וקידש עליו היום והיו עמו מצות, ויש לו (א) *חמורו וגם יש עמו אינו-

שערי תשובה

א שבת קניג

[*] כיון שאינו מתכוין לכיבוי. ולפי"ו, אפילו בשבת כשמדליק א"י לצורך חולה. ובאר"י חולק ע"ז, ע"ש. ובמח"ב כתב, דבמקומות שנוהגים להדליק בעששיות ונותנין תחלה מים ואח"כ שמן, וכשקורין א"י עושה כן מעצמו כמנהג העיר, מותר כ"ו, וכן ראיתי מעשה בארץ הצבי, ע"ש:

א"י בע"ש]:

באר היטב

(ז) השמן. כתב המ"א: ומדברי כולם לדמו דאסור ליתן מים לתוך הקנה שעומד בו נר שעוה כדי שיכבה כשיבוא עד המים, דהא מתכוין לכיבוי והאש נופל לתוכו ממש והמים בעין והם תחת האש, עיי"ש [אמר המגיה: שמעתי ממכה גדולים שנהגו ליתן מים לתוך הקנה ע"י

ביאור הלכה

משנה ברורה

סעיף ג סתור אהודי לדברי הגר"א: * אבל לא יתן וכו'. ואפילו אם עבר ונתן, יסלקנו, פרי"מגדים בשם רש"י: * לתוכו מים. ואפילו אם ירצה להעמיד הכלי עם מים קודם שמדליק השמן, מצדד המגן-אברהם להחמיר: * כיון שאינו מתכוין וכו'. וברא"ש כתב עוד טעם, דבשמן אין כיבוי כלל, דאפילו לא יתן לתוכה מים, כשיכלה השמן תכבה הפתילה. וכתב המגן-אברהם, דלפי זה אף בשבת מותר ליתן מים לעששית אם מדליקה אינו-יהודי לצורך חולה, ובאליה רבה חולק על זה, עיי' שם ונלשאריו פוסקים, גם המגן-אברהם מודה דאסור, כדאייתא באליה רבה, ולפלא על השערי-חשובה; ואולי חסר איהו תיבות בדבריו, שצריך לכתוב מתחלה דברי הרא"ש. ובמקומות שנוהגין להדליק בעששית מערב-שבת ונותנין תחלה מים ואחר-כך שמן, וכשקורין אינו-יהודי בשבת להדליק לצורך חולה, עושה כן מעצמו כמנהג העיר, מותר [מח"ב ושע"ת]: * ויש אומרים וכו'. עיי' במגן-אברהם שהשיג על רמ"א, שלא נמצא כן בסמ"ג. ומכל מקום מפני זה לא נדחו דבריו, לפי מה שכתב הגר"א דין זה תליא לפי שני היתרוצים על התוספות, ולפי הירור הראשון דתלי הענין בנפול האש להדליק לתוך המים, והז"ח דמותר. ועיי' במגן-אברהם סעיף-קט"ז ח בשם המגיד-משנה שזה היתרון נראה בעיניו לעיקר, אמנם בחידושי הרשב"א משמע דעששית מקרי נופל להדיא לתוך המים, ורק משום שאין מתכוין שרי, וצריך עיון: * מתכוין לכיבוי. פירוש, שמתכוין שאחר שיכלה השמן יתכבה תיכף ולא יתקלקל הכלי, כן כתב הט"ו. ובאליה רבה בשם המלבושי-יום-טוב פירש, שכשהשמן קרוב למים מתכבה הנר אף שיש עדיין קצת שמן, וקא משמע לן דאפילו מתכוין שיתכבה כשכיל זה שרי: * גרם כיבוי. ואף דבסימן שלד קיימא לן דגרם כיבוי שרי דוקא במקום פסידא, וזהו בשבת עצמה, אבל לא גזרינן ככי האי גזונא ערב-שבת אטו שבת [תרו"ש]:

* חמורו. עיי' במשנה ברורה, והוא מגן-אברהם. והפרי"מגדים בסעיף-קט"ז א מצדד דאפילו שכר חמור מאינו-יהודי גס"כ טוב יותר ליתן על חמור של אינו-יהודי מלעבור על איסור דאמירה לאינו-יהודי שבת, דשכירות קניא לחומרא הוא רב חומרא בעלמא, אך כל זה באופן שלא יהיה מחמר; ובסעיף-קט"ז ו כתב דאפשר דאפילו אם בהמה היא של ישראל חבירו, טוב יותר שיתן על החמור ד"לפני עור"ו

לשם ימנעוה מלשרוף יותר ויכבה מאליו, שגרם כיבוי הוא [אחרונים]:

א (א) חמורו. אפשר שהוא הדין כששכר את החמור מאינו-יהודי, דיש אומרים דשכירות קניא לחומרא, וכמו שכתב בסיומן רמו; אבל אם שכר את האינו-יהודי שיוליכנו למקום פלוני, אם-כך לא שכר את החמור, דהא האינו-יהודי חייב במוזנות ובאחריות החמור, ולא שכר דוקא חמור זה ממנו, אם-כך פשיטא דאין הישראל מצווה על שביתתו, על-כך טוב יותר שיניח הכל על החמור, (ב) אך יזהר שלא יהיה מחמר, דהיינו שלא יגער בכהמה שתלך מקולו או שאר דברים שמחמתו תלך בהמה,

שער הציון

(ז) מגן-אברהם: (טו) מגן-אברהם: (ה) מגן-אברהם ושי"א:

כ רמב"ם פרק ו
מלכות שבת ג שם
והרא"ש ודבי ירוחם
בשם התוספות ד שם
בגמרא וכלשונו קמא
ה שם במשנה ו שם
בגמרא

יהודי, לא יניח כיסו על (ה) חמורו, מפני שהוא מצווה *על שבידתו, אלא (ב) *נותן (ג) כיסו (ב) לאיננו יהודי להוליכו לו ולמצאיי שבת לוקחו ממנו, ואפילו לא נתן לו שכר על זה, (ד) ויאף-על-פי שנתנו לו משחשיכה, מותר. ואכל אם מצא מציאה, (ה) אינו יכול ליתנה לאיננו יהודי אלא אם-כך באה לידי מבעוד יום, דהשתא היא ככיסו: ב (ו) "אם אין עמו (ג) אינו יהודי, מניחו על חמורו; וכדי שלא יהא חייב (ו) משום (ז) מחמר (פירוש, מנהיג את החמור) אי איכא עקירה והנחה, (ח) ימניחו לאחר שעקרה יד ורגל ללכת, דלאו עקירה היא, *וכשהיא

באר היטב

(ג) לא"י. ואם הוא משא כבד נ"ל דיתן החמור לא"י או יפקירונו, כמ"ש ס"ס רמ"ו, ובכלד שלא יהא מחמר וכמ"ש ס"ב, מ"א: (ג) א"י. וה"ה אם אינו מאמין לא"י מניחו על חמורו, סה"ת: (ז) מחמר. פי' המנהיג חמור טעונה, וחייב אי עבדי עקירה והנחה. והא דלא קאמר משום שביחת בהמתו, משום דאתא לאשמועינן אפילו אין הבהמה שלו צריך

משנה ברורה

דאיסור מחמר שייך אפילו על הבהמה שאינה שלו להריבה פוסקים, כדלקמן: (ב) נותן וכו'. אף שהאינו יהודי שלוחו לישא בשבת, (ג) מכל מקום הקילו חכמים, משום דקים להו שאדם בהול על ממונו, ואי לא שרית ליה אתי לידי איסור חמור, שיוליך ארבע אמות ברשות הרבים. (ג) ועיין באחרונים שכתבו, דבזמן הזה דליכא רשות הרבים לכמה פוסקים, נמי דינא כמי: (ג) כיסו לאיננו יהודי. ואם יש לו משא כבד על החמור או בעגלה ואי אפשר לו ליתנו לאיננו יהודי, וגם אי אפשר ליהורה כמה דכתב בסעיף ב לסלק המשא בכל פעם שתתחיל הבהמה ללכת, (ז) יראה להקנות מבעוד יום החמור והאינו יהודי כדין תורה, ואם אין בקי בדרכי קנין הצריך לזה, יפקירונו בפני שלשה (ה) או על-כל-פנים בינו לבין עצמו, דאז אין עובר על איסור שביחת בהמה, שהבהמה אינה שלו, וירד מן העגלה, ויהיה שלא יהיה מחמר, וכנ"ל בסוף סעיף-קטן א. ואף לאחר שעשה כל ההיתרים הללו, שמכר הכל או הפקיר, (ו) צריך ליהור מאד שלא יתנו לאיננו יהודי או על העגלה שום דבר מהחפצים שלקחו מן העגלה בערב שבת, דאסור ליתן לאיננו יהודי שבת על-מנת להוציא, אלא כל מה שלקחו מן העגלה ישאר בידי עד מוצאי שבת, ודע, דמה שכתב: ואפילו לא וכו', האליה רבה מצדד לומר דאם הוא מבעוד יום, טוב יותר שיתן שכר: (ד) ואף-על-פי שנתנו וכו'. נקט לשון דיעבד, משום דלכתחלה על-כרחו צריך ליתן (ו) מבעוד יום, משום איסור מוקצה: (ה) אינו יכול. דכיון דלא טרח בה, לא חייס עלה ולא אתי לאתווי ד' אמות ברשות הרבים, אפילו אי לא שרית ליה ליתן לאיננו יהודי: ב (ו) אם אין עמו. והוא הדין (ט) אם אינו מאמין לאיננו יהודי: (ז) משום מחמר אי איכא. מנהיג חמור טעונה קרויה מחמר, ואיסורו הוא מן התורה, מרמזיב "לא תעשה לו מלאכה אתה ובהמתך", וקיבלו חז"ל דרוצה לומר, מלאכה שנעשית שתתפוט על-ידי אדם ובהמה, דהיינו שהיא טעונה איהו דבר, והוא מחמר אחריה ובהנהיגה על-ידי קולו

(ב) חמורו. ואם החמור של א"י יניחנו עליו, דאין מצווה על שבידתו, ואם שכרו מהא"י י"א דמצווה כמ"ש סימן רסו ס"ג; ודוקא כששכר החמור, אבל אם שכר הא"י שיוליכנו למקום פלוגי א"כ לא שוכר החמור, דהיי הא"י חייב במחונות ובאחריות החמור, ולא שוכר דוקא חמור זה מן הא"י, א"כ פשיטא דאינו מצווה על שבידתו, מ"א:

ביאור הלכה

לא שייך בכאן, ודחברו אינו יודע כלל ואנוס הוא, והאינו יהודי שיש עמו חימו אחריו. ומה שכתבתי עוד במשנה ברורה: אבל אם שכר את האיננו יהודי שיוליכנו וכו' פשיטא דאינו מצווה וכו', אין צריך בזה להניח עליו כשהוא מהלך, וכדלקמן בסעיף ב, דשם אין עמו אינו יהודי והוא עצמו המחמר, דליכין צריך ליהור בזה אפילו הבהמה של חברו כוד שלא יעבור על איסור דמחמר, מה שאין כן בעניינו דאיידי ביש עמו אינו יהודי, האיננו יהודי יהיה המחמר: * על שבידתו. ואף-על-גב דליכא הכא משום שביחה, דהא פסק בסעיף ב: כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת ונטלו הימנה, אפילו הכי כיון דבמלאכה גמורה הוא מצווה על שבידתו, לאיננו יהודי יחייב ליה ולא לחמור. הר"ן: * נותן וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי, ויראה להקנות החמור להאיננו יהודי מבעוד יום כדין תורה. ואעתיק בזה מה שכתב החיי"אדם בכלל נח סעיף ה, וזה לשונו: צריך ליהור שתהיה המכירה על-פי דין תורה, דהיינו הוסיים במשיכה ולפחות במסירה, ומשיכה רוקא בסמטא או בחצר של שניהם, ואם נתן בעל האכסניא רשות לשניהם להשתמש שם היו כחצו של שניהם, ומסירה אינו קונה שם אלא דוקא ברשות הרבים, כמבואר בחושן משפט סימן קצ"ד, וגם יתן לו האיננו יהודי כסף, כמבואר בירושלמי דעם ס"ב דיש אומרים דמשיכה אינו קונה באיננו יהודי, ויש אומרים דיכסו אינו קונה, ולכן צריך דוקא שניהם, ויהיה מתנה עמו שמקנה לו בכסף זה שנותן לו אויף-גא"ב, ויהיה שיפסוק דמים של כל סוס וסוס, דבלא פיסוק דמים אינו נקנה לו, לא כמו שעושין ההמון שאומרים לאיננו יהודי: אני מוכר לך הסוסים, וזה אינו קנין כלל, אלא צריך לפסוק דמים של כל אחד ואחד לבדו, ויתן לו אויף-גא"ב, והשאר יקוף עליו במלוה, וגם לא יתנה עמו שמוכר לו לשבת לבד אלא מכירה חלוטה. ועיין שם עוד שמסיים: לפי מה שידוע שרוב החסידים ובפרט בעלי-עגלות אינם בעלי תורה להיות בקי בדברים, יותר טוב להורות יזהר בזה מה שאינה הפקיר בהמות, ופקירו בפני ג' בני אדם מערב שבת ויתנו ואפילו שפיקו בידו בלוי שבת אינו רוצה לזכות בו עוד, אלא שיהיה הכל של איננו יהודי וכו', עיין שם. ומה שכתבתי במשנה ברורה: או על-כל-פנים בינו לבין עצמו, עיין לעיל סימן רמו בשולחן-ערך ובביאור הגר"א שם דבזה יצא על-כל-פנים לדעת הרא"ש, ולכתחלה יזהר בזה מה שאינה הפקיר על-כל-פנים בפני אחד ולא בינו לבין עצמו, ולדעת הרמב"ם והחושן משפט בסימן רע"ג סעיף ז, אפילו מן התורה לא היה הפקר בזה: * וכשהיא עומדת. משמע מפשטא דלישנא דהיינו לאחר שעמדה. והרמב"ם פסק, כשהיא

ויכרצא בו. ואין עובר על זה אלא כשהיא עושה עקירה והנחה על-ידי, ד"לא תעשה כל מלאכה" כתיב, ובלא זה לא מקרי מלאכה, (ט) וכן הוא הדין לענין איסור שביחת בהמה, ולפיכך מניח הכיס עליה לאחר שכבר עקרה ללכת, דלא נעשית העקירה על-ידי: (ח) מניחו וכו'. ואפילו אם אין הבהמה שלו צריך ליהור בכך, (ו) דאיסור מחמר שייך אפילו בבהמת אחרים, וכל-

שער הציון

(ב) גמרא: (ג) אליה רבה ותוספת שבת, דלא כגמ' אברהם: (ד) אחרונים: (ה) עיין בביאור הלכה: (ו) חיי"אדם: (ז) הגר"א: (ח) מנ"אברהם בשם ספר התרומה: (ט) רשב"א: (י) רמב"ן ורשב"א ור"ן וריטב"א וריב"ש. ועיין בנשמת אדם שכתב דאין לצרף דעת הלח"ם משנה שהביא באלה רבה אפילו לסניף: תרגום: 1 דמי קדימה.

הלכות שבת סימן רסו

פס באר הגולה

ה'רמב"ם פרק כ'
ו' שם בכמה ט' שם
י' שם כ' שם ביציא ולא
א' אפסקא הליכתא בהדיא
ב' ופסק הדין הוראיש
ג' עבדי כמו עבד
ד' המגיד כשם הוראיש
ה' הרמב"ן ושאר
פ' פרישם

עומדת נוטלו הימנה, (ט) ולאחר שתחזור ותעקור רגלה יניחנה. וישי אומרים שצריך ליהדר מלהנהיגה בקול רם כל זמן שהכיס עליה: הגה והוא לא ירכב על החמור אלא ילך ברגליו. ואם הוא צריך לצאת חוץ לתחום מפני שמתירא מן הלסטים או שאר סכנה, (י) ואפילו הוא תוך התחום, יכול לישב על החמור ולרכוב (ויכ"ש וכו' בשם תשב"ץ): ג ה"יהי עמו חמור וחרש שוטה וקטן, יניחנה על החמור ולא יתננה (יא) לאחד מאלו: ד ה"יהי עמו חרש ושוטה יתננו לשוטה, לפי שאין לו דעת (יב) כלל: ה ה'שוטה וקטן, יתננו לשוטה, שהקטן יבוא לכלל דעת. ה'חרש וקטן, *יתננו (יג) למי שירצה: ו י'שי אומרים, שכשנתנו לאחד מאלו, מניחו עליו (יד) כשהוא מהלך ונוטלו ממנו כשהוא עומד: *הגה ודוקא כשנותן להם משחשיכה, אבל כשנותן להם (טו) מבעוד יום מותר בכל

באר היטב

ר"ן וריב"ש: (ט) מבע"י מותר. המ"א הניח דבר זה בצ"ע:

ביאור הלכה

ורצה לעמוד קודם שתעמוד, כדי שלא יהיה לא עקירה ולא הנחה, וכן העתיק בלבוש. אך הרשב"א בחידושו כתב על דברי הרמב"ם שאינו נראה כן [תריש]: * יתננו למי שירצה. כתב הפריימג'דים: יראה לי דהיינו דוקא שאינו בנוי, אבל בנו קטן שהוא בר חינוך מדרבנו, יתננו לחרש ושוטה, ומסתפק שם דאפשר אפילו אם החרש ושוטה הוא בנו, שאינם בר חינוך כמו קטן: * הג"ה ודוקא וכו', מותר בכל ענין. מלשון זה משמע דאפילו אם יחזור החרש שוטה וקטן ויעמוד משחשיכה, אין צריך שוב ליהדר ליטול ממנו כמו בבהמה למעלה, והטעם הוא כמו שביארתי במשנה ברודה, וכן כתב בלבוש. וקשה לי, דאם כן אפילו אם נתן על החרש שוטה וקטן משחשיכה, אמאי פסק השולחן-ערוך דנוטל ממנו כשהוא עומד, דהיינו משום כדי שלא יעשה אחר-כך החרש שוטה וקטן עקירה על-ידו, הא כמה שנותנו עליו בפעם ראשונה כשהוא מהלך גוי, כיון דתחלת נתינתו על החרש שוטה וקטן בהתירה היתה, שלא עשה עקירה על-ידי שנתנו עליו כשהוא מהלך, ומה שיעשה עקירה חרשה אחר עמידתו, הלא מצעמו עושה דבר זה, ודמי להא דנתנו עליו מבעוד יום? וברוחק יש לחלק, דבנתנו עליו מבעוד יום, עדיין לא הגיע זמן איסורו בעת הנתינה, על-כן לא דמי כלל למאכיל איסור בידים, מה שאין כן בנתנו משחשיכה, שהגיע זמן איסורו בתחלת נתינתו עליו, לכן אף דנתנו כשהוא מהלך צריך על-כל-פנים ליהדר ליטול ממנו כשעומד כדי שלא יעשה עקירה בהכיס אחר-כך. ומכל מקום אכתי קשה: אמאי מותר מבעוד יום, הא תנן [שבת קכ"א]: קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששבתוהו עליו, והיינו מפני שידע שניחא לאביו בכך והוא עושה דבר זה לרצונו, לכך אסור; ואם כן כבניינו, שנותן לקטן הכיס כשהוא מהלך, המאי הוי, אמאי מותר לו להניחו אחר-כך לעקור הכיס כשעמד משחשיכה, מי עדיף מאלו בא הקטן מעצמו משחשיכה ליטול הכיס ולהביאו למקום המשתמר, היה צריך אביו למחות בידו כשידע שניחא לאביו בכך, וכל-שכן כבנינו שנתן לו על דעת זה מבעוד יום? [ואולי יש לומר, דמה שאמר ששכח בקטן העושה על דעת אביו הוא רק מדברי סופרים, כיון שאינו מצווה בפירוש לזה, והכא מפני הפסד החירו. ואחר-כך מצאתי שכן כתב בשלטי-הגבורים בשם ריא"ו, אך הוא יש לו בענין זה שיטה אחרתא, עיין שם]. ואולי דהוה טעם האוסרים שהובא במגן-אברהם. ומכל מקום

ליהדר בכך וכ"ש אם בהמה שלו דאיכא תרתי, מחמר ושכיתת בהמתו,

משנה ברורה

שכן אם הבהמה שלו, דאיכא תרתי: מחמר ושכיתת בהמתו: (ט) ולאחר שתחזור וכו'. ואם מעצמה אינה מתחלת לילך, הוא יכול לזרזה שתחיל לילך אם אין עליה אוקף, ומשום כיון שבתחלת הילוכה אין שום דבר מונח עליה אין שייך בזה איסור מחמר. וכל זה כשהבהמה היא לבריה, אבל אם היא מושכת בעגלה, כשיגערו עליה בקול להתחיל לילך אחר שעמדה, הוא עובר על איסור מחמר, ואין לו שום עצה להמלט מאיסור זה, דאפילו אם הפקיר הבהמה ואינו עובר על איסור שכיתת בהמתו, הלא על-כל-פנים עובר על איסור מחמר, וכנ"ל, (יב) ועל-כן אם קטן על לעמוד במקומו, יראה לשלוח למקום הסמוך ויביא משם אינויהודי שיביא העגלה למלון, ויפקיר הבהמה, שלא יעבור על שכיתת בהמתו, ובוזה יסולק מכל מכשולים. וכל זה כשהוא בתוך התחום, אבל למי שהחשיך חוץ לתחום, אין לו היתר כלל אם לא במקום סכנה: (י) ואפילו וכו'. פירוש: ואז אין איסור כשילך ברגליו אלא דוקא אם רוכב, אפילו הכי יכול לרכוב מחמת סכנה, וכל-שכן כשהוא חוץ לתחום, דיעשה איסור בלאו הכי בהליכתו, בוודאי יוכל לרכוב ולהנצל מהם. ועיין בבית-יוסף דיש סברא רטוב לרכוב שם מליך ברגליו, אך הוא דחה אותה שם, עיין שם. (יג) ואפילו לפי סברא ההיא, דוקא לענין רכיבה, אבל כשהבהמה מושכת בקרון, אפילו אם הקרון גבוה עברה, לכולי עלמא טוב יותר שילך ברגליו משישב בקרון, כי על-ידי הישיבה עובר על איסור שימוש בבעלי-חיים וגם על תחומין, מה שאין כן אם ילך ברגליו לא יעבור רק על תחומין; ולבד כל אלה, מצוי על-ידי הישיבה בקרון לעבור על איסור מחמר. ובמקום סכנה הכל שרי. כתב הפריימג'דים: יש ליהדר כשעומדת בשבת ברשות-הרבים עגלה ויקנית עם סוסים, שלא להגביה קול ויהיה כמחמר אפילו בהמת אחרים, וכמו

שכתבנו למעלה, וכל-שכן עגלות נמוכין בימי החורף, שקורין שליטי"ן, דאין גובהן עשרה: ג (יא) לאחד מאלו. שהן (יג) בני-אדם כמותו, ואח"ל לאחלופי באדם אחר המחוייב במצוות: ד (יב) כלל. אבל חרש, (יד) דעתא קלישתא אית ליה: ה (יג) למי שירצה. דכל אדם יש לו מעלה בפני עצמו, וכנ"ל: ו (יד) כשהוא מהלך. וכלל בבהמה בסעפי' בא, והטעם: כדי שלא יעשו החרש שוטה וקטן איסור דאורייתא על-ידו, (טו) ואף-על-פי שאינו מצווה על שכיתתם כמו בבהמה, מכל מקום הרי אסור להאכילם איסור בידים, וכדלקמן בסימן שמג לענין קטן, והוא הדין לחרש ושוטה, כמו שנתבאר שם: (טו) מבעוד יום. דאז אינו נקרא זה מאכיל בידים, כיון דעתה עדיין לית ביה איסורא, (טז) ומה שיעמוד החרש שוטה וקטן אחר שחשיכה ואחר-כך חוזר ועוקר רגליו, הלא מעצמו עושה זה ואין צריך למחות בידו כשעושה איסור, על-כן אין צריך ליטול הכיס מעליו כשעומד, אבל בבהמה, שהוא מצווה על שכיתת בהמתו, וגם שהוא מחמר אחריה, על-כן אף שהניח עליה מבעוד יום, חייב ליטול הימנה כשעומדת משחשיכה להשתין מים וכיוצא בזה, ולחזור ולהניח עליה אחר שכבר עקרה רגליה ללכת, כדי שלא תעשה עקירה והנחה בכיס שלו בשבת ויעבור על איסורי-תורה. והמגן-אברהם מצדד להחמיר אף מבעוד יום,

שער הציון

(יב) חייאדם: (יג) פשוט: (יג) גמרא: (יד) גמרא: (טו) לבוש: (טז) לבוש:

תרגום: 1 מגורה להחלקה על-פני השלג.

הלכות שבת סימן רסו

מ שם בגמרא נ רבני
ירוחם חלק א בשם ש
מפורשים ט שם במשנה
ע שם ק"ד

ענין: ז (טז) **אם אין עמו שום אחד מכל אלו, יטלטלנו (יז) פחות (יח) פחות (י) מארבע אמות. ודוקא כיסו או מציאה (יט) שבאה לידו, * אבל אם לא בא לידו לא: ז ייש אומרים, דדוקא מי שהחשיך לו בדרך, שהיה סבור שעדיין יש שהות (כ) ביום, אבל מי שיצא מביתו (כא) סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרשות-הרבים, (כב) לא התירו לו בשום אחד מהדרכים האלו: ט (כג) שהגיע לחצר החיצונה המשתמרת, נוטל (כד) מעל החמור כלים הניטלים, ושאונם ניטלים, מתיר את החכלים והשקים נופלים. * ואם היתה טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלם, כגון שהם כוסות של מקיזי דם שאין ראויים בשבת לכלום לפי שהם (כה) מאוסים, ואם יפלו לארץ ישרו, מניח תחתיהם כרים וכסתות. ודוקא במשאות קטנים (כו) שיכול (כז) * לשמטן**

באר היטב

כרמלית שהאיסור הוא משום טלטול ד"א ע"כ מהני זה, אבל מרה"י
משנה ברורה

ונראה דבכרמלית יש להקל: ז (טז) **אם אין עמו וכו'.** דשבות חמור הוא מאד, דלמא לא יצמצם בשיעורו ויבוא להוליק ארבע אמות ברשות-הרבים, ובקושי גדול התירו חז"ל דבר זה משום פסידא ומפני שאדם בהול על ממונו, וכנ"ל, ולכן לא התירו חז"ל אלא דוקא כשאין לו שום אחד מכל אלו הדרכים: (יז) **פחות וכו'.** וזה אינו מועיל אלא לענין טלטול ברשות-הרבים או בכרמלית, שהאיסור הוא משום טלטול ארבע אמות, על-כן מהני זה, אבל מכרמלית לרשות-היחיד או לרשות-הרבים, וכל-שכן מרשות-הרבים לרשות-היחיד, דהאיסור הוא משום הוצאה מרשות לרשות, דאסור אפילו

כחצי אמה, אינו מועיל זה [ט"ז ושי"א]. על-כן בעניננו, כשכא סמוך לביתו שהוא רשות-היחיד, (יז) יורוק הכיס כלאחר יד לביתו כדי שלא תהוי הכנסה גמורה, ואפילו אם עשה הנחה כשכא סמוך לביתו, (יט) גם-כן התירו להכניס לביתו כלאחר יד, משום הפסד. כתב הט"ז: לא יפה עושין אותן שנושאין חינוק למול בפחות פחות מארבע אמות, דמכל מקום יש איסור מה שמוציאין מרשות-היחיד לרחוב שהוא כרמלית, אלא יוציאנו על-ידי אינר-יהודי מרשות לרשות ואחר-כך יטלטלנו בפחות מארבע אמות, ולבית-הכנסת יכניסו גם-כן על-ידי אינר-יהודי. ולהמגן-אברהם לקמן בסיומן שלא סעיף-קטן ה אין לעשות כן, דהא אפשר למול בביתו: (יח) **פחות מארבע אמות.** ויעמוד לפוש בינתיים רגע אחד להפסיק ביניהם, והנחת גופו כהנחת חפץ, (יט) ואף-על-גב אינו עומד בינתיים לצורך עצמו לנוח קצת אלא כדי שלא יעביר ארבע אמות בבת-אחת, אפילו הכי מקרי עומד לפוש. (יז) ויש מחמירין, שצריך דוקא לישב בינתיים או להניח החפץ על-גבי קרקע. כתבו האחרונים, דפחות פחות מארבע אמות יותר עדיף שיהיה על-ידי שנים משהיה על-ידי אחד, ובוזה הכללי עלמא אין צריך לישב שום אחד ולא לעמוד לפוש, דבכל אחד היו מעשה חדש: (יט) **שבאה לידו.** היינו מבעוד יום, וכנ"ל בסעיף א: ז (כ) **ביום.** שקצת אונס חשיב: (כא) **סמוך לחשיכה וכו'.** הטעם: (כא) דפושע הוא, כיון דבעת היציאה היה סמוך לחשיכה, היה לו לחוש שמא ישכח ויטלטלנו ברשות-הרבים, (כב) אבל כשיצא מבעוד יום שרי על-פי הדרכים הנ"ל: (כב) **לא התירו לו וכו'.** רוצה לומר, שיעשה כפי המבואר לקמן בסעיף יב בהג"ה, דיתיר חגורו בשוק והוא נופל ואומר לאינר-יהודי לשמרו. ובספר אליה רבה הביא דעת הרשב"א החולק על היש-אומרים הוה וסבירא ליה דגם בזה יש לסמוך על כל הדרכים הנ"ל, וכתב דיש לסמוך עליו: ז (כג) **הגיע לחצר.** הקשה המגן-אברהם, דהא כי קאי הבהמה פורתא לפני הפתח, מעייל מרשות-הרבים לרשות-היחיד, וכמו שכתוב סעיף יא; וצריך לומר דגבי בהמתו לא החמירו כל-כך. ועיין בפריי-מגדים שנדחק מאד בתירוץ זה. ויש מתרצים, דיהרר ליטול מהבהמה תיכף כבואה לחצר בעודה מהלכת, כדי שלא תהיה ההנחה על-ידי הבהמה, (כג) או שיהוה ליטול ממנה קודם שנכנסה לחצר, ולא יניח עליה עד לאחר שעקרה רגליה לכנוס לחצר, כדי שלא תהיה העקירה על-ידיה, ואף שאחר-כך עומדת בחצר והוי הנחה, לית לן בה, דכל דבר שבחבירו פטור אבל אסור, בחמורו מותר לתכחלה: (כד) **מעל החמור.** ואפילו (כד) הם יותר מטי"ו שאין שרי משום צער בעלי-חיים, אבל כלאו הכי אסור לפנות מן העגלה כלל, כמו שכתב סוף סימן שלג: (כה) **מאוסים.** ואף-על-גב דמוקצה מחמת מיאוס מותר, (כה) היינו היכא דחזי לכסויי ביה מנא, אבל שכתב לא חזי לכסות, שאם יפלו ישרו: (כו) **שיכול וכו'.** ולא נאסרו (כו) מטעם כביס לדבר האסור, כיון שלא היו עליהן כין-השמשות: (כז) **לשמטן.** ואף-על-גב (כו) שקודם שיספיק לשמטם כולם בנחת שלא ישרו הכלים, הרי הם מבוסלים מהיכנס באותה שעה על-ידי זה, אפילו הכי התירו חכמים לעשות כן כדי שלא יהיה הפסד על-ידי השבירה. וכתבו הרבה פוסקים, דדוקא כלים, שיש הפסד מרובה בשבירתן, אבל חתיכות זכוכית רחבות שאינן כלים, שאין הפסד כל-כך בשבירתן, דהם עשויים להחתך לחתיכות קטנות, ולית בזה רק הפסד מועט, אסור להניח כרים תחתיהן, לפי שמבטלין על-כל-פנים מתשמין לשעתן, וכן מסיק המגן-אברהם לדינא דיש להורות שאין מבטלין כלי מהיכנן אפילו לפי שעה, אלא במקום הפסד מרובה.

שער הציון

(יז) ב"ח ואליה רבה: (יט) מוכח מגמרא שם לפי גירסתנו, עיין שם: (יט) דרכי-משה ושי"א: (כ) ר"ד, והביאו הט"ז: (כא) לבוש: (כב) מגן-אברהם: (כג) מהרש"א: (כד) מגן-אברהם: (כה) מגן-אברהם: (כו) מגן-אברהם. ועיין בדרך-החיים: (כז) הרשב"א והר"ן:

הלכות שבת סימן רסו

צא באר הגולה

פ ביצה ט"ו צ שבת
קניג ק ה"רין שם בשם
הרמב"ן

מתחתיהן, אבל אם הם גדולים שאינו יכול לשמוט הכרים מתחתיהן, אסור להניחם תחתיהן, מפני שמבטל כלי (י) מהיכנו (פירוש, מהתשמיש שהיה מוכן לו), *אלא פורקן בנחת שלא ישברו, *ולא יניחם על הבהמה משום צער בעלי חיים: י (כח) *חשכה לו בדרך ותפילין בראשו, או שיושב בבית המדרש בשדה וחשכה לו, מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו. ואם יש בית סמוך לחומה שנשמרים בתוכו, מניחן שם: יא *היתה חבילתו מונחת על כתפו וקידש עליו היום, (נט) רץ תחתיה עד ביתו. ודוקא רץ, אבל לילך לאט לא, כיון דלית הכירא אתי למעבד עקירה והנחה, (ל) דזמנין (ס) קאי ולאן אדעתיה, אבל רץ אית ליה (לא) הכירא. וכי מטי לביתה, *כי היכי דלא קאי פורתא ואשתכח דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד, זריק לה (זכ) כלאחר יד, דהיינו שלא כדרך זריקה, כגון מכתפיו ולאחריו: יב *יש אומרים

באר היטב

לכרמלית וכ"ש לרה"ר דהאיסור הוא משום הצאה מרשות רשות דאסור אפילו בחצי אמה לא מוגיל זה, וכ"כ רש"ל בתשובה סימן צא: ע"כ לא יפה עושים אותן שנושאין תינוק למול בפחות פחות מ"א, דמ"ג יש איסור מה שמצויצין מרה"י לרחוב שהוא כרמלית, אלא יוציאנו ע"י א"י מרשות לרשות ואח"כ יטלטלו בפחות מ"א. וכתב ב"י בשם ירו"י: בהיתר פחות מ"א צריך לישב בכל פחות מ"א, שא"כ אעפ"י שעומד חייב. ונראה דזהו אם א' נושא לכד או צריך לישב, אבל אם א' נותן לחבירו בפחות מ"א א"צ לישב שום א', דבכל א' הוי מעשה חדש, עכ"ל ט"ו. ועיין בתשובה עבודת הגרשוני סימן קיד דמתיר שם לעני העומד ברוך בכרמלית ובעלי הבית פושט

משנה בורה

ולבטל כלים מהיכנו לכל היום במקום הפסד מרובה, יש מתירין ויש אוסרין, ועיין בביאור הלכה: י (כח) חשכה לו. היינו דנעשה בין השמשות, ואי אפשר לו לישא אותם בידו לביתו מפני קדושת שבת, ולהשאיר אותם שם בדרך או בבית המדרש אי אפשר, מפני בזיון התפילין, דבת"מ מדרשות שלהם היה בשדה, מקום שאין משומר מפני הגנבים, על-כן התירו לו חכמים לנושאם עליו דרך מלכוש עד ביתו, אך צריך לכסותם, שלא יראוהו שהוא נושא עליו התפילין בשבת: יא (כט) רץ תחתיה. דכל כמה דלא עמד לפוש, אין כאן עקירה בשבת. (כס) ודוקא כשאין עמו אינו יהירי ולא בהמה ולא חרש שוטה קטן, וגם במקום שאין יכול להוליכו פחות פחות מארבע אמות, כגון שמתירא מלסטים שיגזלוהו או שיש מים רחב ארבע אמות. ועיין מה שכתבתי בסמוך, דלדין דלית לן רשות הרבים גמורה אפשר דשרי בכל ענין: (ל) דזמנין דקאי. ואם עמד לתקן המשא פטור, דזה לא מקרי הנחה: (לא) הכירא. דעביד שינוי בהליכתו, ועל-ידי כן יזכור שבת ולא יעמוד: (לב) כלאחר יד. דהיינו, שמהפך אחריו כלי החצר וזורקו מכתפיו, כן הוא ברוקח, דכלאחר יד ליכא איסורא דאורייתא, ומשום הפסד חבילתו התירו לו

דהמגיד משנה כתב כן, וכן כתב בשלטי"ג גבורים בשם הרי"ז, וכן כתב ברש"י בהדיא, ולפיכך מצדד להקל כמותם נגד הר"ן האוסר, שהוא יחידאה בזה; ומה דאסרין להניח כרים וכסותות תחת משאות גדולות, כתב דהיינו משום שיכול לפרוקן בנחת ולא יבוא לידי הפסד, ואם אי אפשר לפרוקן, איך הכינימו דמותר להניח כרים וכסותות אף במשאות גדולות. ומשמע מגמ"א אברהם דלאו דוקא בעיננו, דהוא הדין דבעלמא מותר לבטל כלי מהיכנו במקום הפסד מרובה, והגם דאין מבואר זה בהדיא ברש"י והשלטי"ג גבורים, מכל מקום מוכיח כן המגן אברהם מדעתם, וכמו שביאר בספר דגול מרובה, עיין שם [אן לפי מה שביאר הריטב"א בחידושו על הדא סוגיא, ע"ש, שוב אבדן ראיית הגול מרובה, וכדלקמיה]. ובספר קרבן נתנאל כתב דאין הדין עם המגן אברהם, דרש"י ושלטי"ג גבורים בשם ריא"ז הם יחידים בזה [ומדברי המגיד משנה אין הכרע, עיין בלחם משנה שם], דהרי"ף והרא"ש והרמב"ן והרשב"א והר"ן כולו סבירא להו דאיסור ביטול כלי מהיכנו אין נדחה אפילו במקום הפסד מרובה [וכן מבואר גם-כן בחידושי הריטב"א, עיין שם]. ולפי מה שביאר הריטב"א בחידושו, עיין שם היטב, גם רש"י וריא"ז יודו דבעלמא אין נדחה איסור ביטול כלי מהיכנו אפילו במקום הפסד מרובה, וכן בספר אבן העזר מטכ"ס דלא כהמגן אברהם, ובאמת קשה מאד להקל בזה, דפשטות הסוגיא שם דקמשה: והא קמבטל כלי מהיכנו, מוכח דאסור בהפסד מרובה, ואין לדחוק כתיורן המגן אברהם משום דאפשר לפרוקן בנחת, דלמה לא מתרין דמייירי בשאי אפשר לפרוקן בנחת; ועוד, דמה יענה במה דפריך הגמרא בדרך קצח עמוד ב: והא קמבטל כלי מהיכנו, ומשני: קסבר צער בעלי-

מדרבנן, גם-כן מותר לבטל כלי מהיכנו בהפסד מרובה, עיין שם בגמרא: * אלא פורקן בנחת. ומכל מקום אסור לסמוך עליה כשפורק, דהוי משתמש בעל-יחיים [במ"א]: * ולא יניחם וכו'. בלשון הרמב"ם איתא: ולעולם לא יניח וכו', והיינו אפילו אם לא יכול לפרוק בנחת, מכל מקום יראה שלא יהיה מונח על הבהמה משום צער בעלי חיים. ומשמע מדברי הגר"א דבאופן זה מותר להניח תחתיהן כרים וכסותות אף דהוא מבטל כלי מהיכנו, וכשיטת רש"י שם בגמרא, עיין שם, והא דאוסר בשולחן ערוך מתחלה במשאות גדולות, מייירי בלאפשר לו לפרוקן, וכמו שפירש המגן אברהם, אכן לפי מה שביארו הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם, אסור להניח תחתיהן כרים וכסותות בכל גוונן, וכדי לטיר הצער מהבהמה תייר החבלים ויפלו השקני עם הכלים אף-לפי שישברו: * כי היכי דלא קאי וכו'. בגמרא איתא בזה הלשון: סוף סוף כי הוסי לביתה אי אפשר דלא קאי פורתא, וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד; ומשני, דזריק לה כלאחר יד, וזה כוונת השולחן ערוך כי היכי וכו'. ומשמע מהגמרא, דכיון דאחר-כך זורק כלאחר יד שוב אין לנו לחוש אפילו אם יעשה הנחה בבואו סמוך לביתו, מאחר דכתחלת הפעולה לא היתה עקירה, שהיתה החבילה מונחת עליו מבעוד יום, וכן דעת המ"ט הרובא באליה רבה. ומכל

שער הצינון

(כס) אליה רבה בשם ספר התרומה:

הלכות שבת סימן רסו רסז

(ג) **דרוקא בחבילה התירו לעשות כן אבל לא בכיסו, יויש אומרים** (לד) *דהוא הדין (ט) **לכיסו**: הגה ומי ששכח כיסו עליו בשבת, אם הוא בביתו (לה) *יכול לילך עמו לחדר להתיר חגורו וליפול שם להצניעו, ואם הוא (לו) בשוק, אסור להביאו לביתו, רק מתיר חגורו בשוק והוא נופל, ואומר לאיננו יהודי (י) [ן] (לז) לשמרו; ואם מביאו אין לחוש (אגודה מסכת ביצה, ב"י סימן ש"ט). ועיין לקמן סימן שי, אם הכיס תפור בבגדו מה דינו: יג *מצא ארנקי בשבת (לה) *אסור (יב) ליטלו, אף-על-פי שירא *פן יקדמנו אחר:

ר המניח בפרק יג בשם הרמב"ן והנהיג בפרק כ בשם סמ"ק, וכן כתב במג"מ, ובינו ירוחם הביא לשון ב התבנית הראש ולא הכריע ש הראש והדין בפרק קמא דמציעא ושאר פוסקים

רסז דיני התפלה בערב-שבת, ובו ג' סעיפים:

א [*] אכתפלת המנחה בערב-שבת (א) *אין נופלין על פניהם: ב (ב) במקדימין להתפלל ערבית

א טור ב שם מהא דרב יוסי שבת ק"ח

באר היטב

(ט) לכיסו. היינו במקום שאין יכול להוליכה פחות פחות מד"א כגון שמתירא מלסטים. ולדין דאין לנו ר"ה גמורה אפשר דלכ"ע שרי בכל ענין, ש"ג, מ"א: (י) לשמרו. ואם מתירא דהא"י יקחנה בשוק רשאי לרוץ כמש"ל, מ"א. ועיין בתשובת שבות-יעקב ת"כ סימן ד: אשר לפני: ונ"ל דמותר לומר לא"י לשמרו, ע"ש, ולדידי צ"ע הוא. ונבספר אליהו רבה התיר לומר לא"י ליטלו כיון דעדיין לא זכה בו ישראל, והרמב"ם התיר לגמרי, ע"ש:]

שערי תשובה

[ן] לשמרו. עיין בה"ט. ועיין ש"י ח"ב סימן כ כתב דמהני תקנה זו דריצה תחתיו בפרט בזה"ז דאין לנו רה"ד, וע"ש דיעקר החילוק הוא אם אפשר לשמרו ע"י א"י או לא. ע"ש: [*] בתפלת המנחה כו'. כתב מח"ב בשם תלמידי הארי"ז, שאף הנהגים (יב) ליטלו. ואסור לומר לא"י ליטלו, כמ"ש ס"א. כתב הבאר היטב אשר אליהו רבה התיר לומר לא"י ליטלו כיון דעדיין לא זכה בו ישראל, והרמב"ם התיר לגמרי, ע"ש:]

משנה ברורה

דבר זה: **יב** (לג) **דרוקא בחבילה**. שהיא ככרה, ואין דרך לרוץ במשא ככד ואית ליה הכירא, אבל בכיס (כט) שהוא קל, אין היכר בריצה: (לד) דהוא הדין **בכיסו**. והיינו במקום שאי אפשר בהנך דרכים הנוכרים לעיל. והמקיל כהיש-אומרים לא הפסיד [ט"ז]. וכתב המגן-אברהם בשם השלטי-גבורים, ולדידן דלית לן רשות-הרבים אפשר דלכולי עלמא שרי בכל ענין: (לה) **יכול לילך וכו'**. דכיון שהמוקצה בידו, יכול לילך עמו לכל מקום שירצה. והגרי"א בביאורו החמיר בזה, ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בזה בשם הדרך-חיים. ואם יתיר חגורו תיכף ויפול המעות ויכול להביא לידי הפסד, אפשר שגם להגרי"א מותר, עיין במגן-אברהם סעיף-קטן יד וסעיף-קטן כ: (לו) **בשוק**. או במקום (ל) שלא עשו ברחוב ההוא שיתופי מבואות. ודוקא כשאין מתירא מן האינם יהודים שמתא יקחנהו, (לב) אבל אם ירא שמא יקחו אותו האינם-יהודים, רשאי לרוץ עמו לביתו שלא לעמוד כלל, כדי שלא יעשה עקירה באמצע הדרך; ובתנאי — כשנוכר כשהוא מהלך ולא עמד לפוש, שלא עשה עקירה כלל בתחלת ריצתו, וגם כשבא סמוך לביתו יזדקנה תיכף כלאחר יד לביתו, וכנ"ל: (לז) **לשמרו**. ואם מתירא לסמוך עליהם, רשאי לצוותם (לח) להוליך לביתו, ועצה זו טוב יותר בשאפשר לו מכל האופנים הנ"ל. ועיין בחיי-אדם כלל נד סעיף ד: **יג** (לח) **אסור ליטלו**. אפילו אם יעמוד תחתיו ולא יעביר ארבע אמות, (לג) אפילו הכי אסור משום מוקצה, ולא שייך להתיר משום פסידא, כיון שעדיין לא זכה בה. וכתב המגן-אברהם, דאפילו לאיננו-יהודי אסור לומר ליטלו, ובספר אליה רבה מיקל על-ידי איננו-יהודי, והביאו הפרי-מגדים, וכן בחידושי רבי עקיבא איגר מיקל גם-כן על-ידי איננו-יהודי, אך דהוא לא היקל כי אם ההגבהה על-ידי האיננו-יהודי דהוא רק לטטול בעלמא, אבל לא לצוותו להוליך לביתו, אך אם האיננו-יהודי בעצמו מביאו לבית ישראל, נראה דאין למנעו לכולי עלמא, וכנ"ל:

ביאור הלכה

מקום יש מחמירין שלא יעמוד לפוש, ומה דאמרו 'אי אפשר דלא קאי פורתא', זה לא הוי הנחה לגמרי רק נראה כהנחה: * דהוא הדין לכיסו, ועיין בט"ז ואלוהי רבה שפסקו כהיש-אומרים הוה. ולכאורה היש-אומרים הוה לא סבירא ליה כהיש-אומרים דסעיף ת, וראיה, דהקיל אפילו ריצה, שהיא קולא גריעא מההלך הנה"י לא מקילינן לה כי אם באי אפשר בכלל ההתיירי לעיל, וכדאיתא במגן-אברהם בשם ספר התומהו, וכל-שכן דמקילינן בכל הג"ל. אבל זה אינו, דאס"ן לא היה לו להמחבר לסתום למעלה. אלא האמת נראה, דהיש-אומרים הוה שמקיל קאי רק אמי שהחשיך לו בדרך דהוא קרוב לאונס; ושם שיצא מביתו סמוך לחשיכה, שהוא קרוב לפשיעה, ולכן אפילו שכח לבסוף לא מתקילין ליה, והוה טעם הג"ה שבסמוך, וכן משמע בביאור הגרי"א, ובהו יתקורן קושיה ה"ט"ז. אחר-כך מצאתי שכן כתב בספר נהר-שלום: * **יכול לילך**. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הגרי"א. וברוך-החיים מכריע, דבכ"ס שיש עליה תורת כלי והיא לא נעשה ביס להמעות, כיון שהניחה בשכחה ומותר לטלטלה לצורך קומה, לכן אם היה בידו יכול להוליכו לחיבה, אבל בדברים המוקצין בנפול, כגון מעות ואבנים, שאין להם שום היתר טלטול אפילו לצורך גופו או מקומו, ונטלו בידו, אסור לילך עמהן למקום אחר, רק דיוק אוחן תיכף, מלבד אימול של מילה, אף שהוא מוקצה מחמת חסרון כ"ס ואסור לטלטל אפילו לצורך גופו, מכל מקום כשהוא בידו יכול להניחו באותו חדר במקום שירצה, דאי יצטרך להשליך האימול מידו וישבר, מימנע ולא מהיל: * **מצא ארנקי וכו'**. ואם עבר הגביהו, יראה על-כ"ל-פנים אחר-כך לטלטלו פחות פחות מדי אמות, ולבסוף יזדקנו דאחריו כדי שלא יהיה הנחה: * **אסור ליטלו**. עיין במשנה ברורה, דאפילו אם יעמוד תחתיו אסור משום מוקצה. ואם הוא מקום שרוב ישראל דרין בו, ומגביהו כדי להחזירו אחר-כך לבעליו, התיירא דפחות מדי אמות בוודאי לא שייך בזה לכולי עלמא, דאין בהול בזה כיון שהוא רק כדי להחזירו לבעליו, אך לענין איסור מוקצה יש לעיין. ועיין בסימן תקפו סעיף כב ובביאור הגרי"א שם: * **פן יקדמנו אחר**. ועל-ידי טלטול ברגל יש להקל:

* **אין נופלין וכו'**. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הפרי-מגדים. ועיין בביאור הגרי"א שכתב מקור לזין השולחן-ערוך

א (א) **אין נופלין**. מפני שהוא סמוך להכנסת שבת, כן כתב הלבוש. וכתב הפרי-מגדים: ונראה דהוא הדין כשמתפללים מנחה גדולה אחר חצות נמי אין נופלים על פניהם, וכן מי שאוכל פת אחר חצות, גם-כן אין לומר "על נהרות כבל" כי אם "שיר המעלות". ועיין בביאור הלכה: **ב** (ב) **מקדימין**. משום (ה) דהוי נהיגי עלמא לקבל עליהם שבת מכי פתח השליח-

שער הציון

(כט) מגן-אברהם: (ל) פרי-מגדים: (לב) מגן-אברהם: (לג) דאפילו ריצה מותר, וכל-שכן זה: (לד) הרא"ש בבבא מציעא, עיין שם: (ה) ב"ח:

הלכות שבת סימן רסו

ג שם בשם תוספות והרא"ש מהא דרב צלי של שבת בערבית שבת כפרות כ"ה טור על פי המדרש ושכן איתא בירושלמי

יותר מבימות החול. (ג) *ויבפלג (ד) המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית (ה) ולאכול (ו) מיד (ועיין לעיל סימן רלג כיצד משערין שיעור פלג המנחה); ג' אברכת 'השכיבנו' (ז) אינו חותם בה 'שומר עמו ישראל', אלא כיון שהגיע ל'ובצל כנפיך תסתירנו' (ח) אומר (ג) [ג] "ופורס סוכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך, ברוך אתה ה' (ט) הפורס סוכת

שערי תשובה

להניח תפילין במנחה, אין להניח בע"ש. ועיין לעיל סימן כ"ה: [ב] ולאכול מיד. עיין בה"ט. ומ"ש ועכ"פ הנהגים כו', עיין ביראפריס ותמצא פירושו אמיתי בדברי המג"א בזה: [ג] ופורס. עיין בה"ט. ובסידור מהר"י עמרין כתב שלא לומר והוא רחום בשבת וי"ט בפסדו ובקדושת וכו' לציון, ע"ש שהאר"ן ומח"ב כתב שבעה"ק ירושלים יש קהלא קדישא המתנהגים עפ"י מנהג רבינו האר"י ד"ל ברקדוק וגם הם נהגו לאמרו, וכן בחברון ובכל ארץ ישראל ומלכות מצרים ואיטליא ובכל המקומות אומרים אותו, והטור ושאר פוסקים לא כתבו רק שלא לאמרו בערבית דליל שבת אבל בפסדו וסוד קדושה י"ל, שהוא דרך שבת, והמג"א לא כתב רק דיש מקומות אין אומרים אותו, ע"ש. ועיין בתשובת הרשב"א סימן תע. והמח"ב שם כתב עוד: תמה,

באר היטב

(ב) ולאכול מיד. כתב בשל"ה בשם ס"ח דמ"מ צריך לאכול כוית בלילה כדי לקיים ג' שעודות בשבת, וכ"כ הב"ח סימן תעב, אבל בתוספות ורא"ש משמע דיוכל לגמור הסעודה מבע"י, וכ"כ הת"י, ומ"מ טוב להחמיר, מ"א. והט"ז ס"ס רצ"א כתב דכיון דתוספת מחול על הקודש דאורייתא הוא ע"כ יצא שפיר אפילו גמר קודם הלילה, ע"ש. ועכ"פ הנהגים להתפלל ערבית בע"ש מבע"י, מ"מ כשיגיע חצי שעה סמוך לזמן ק"ש אסורים להתחיל לאכול, דלא נפקי כ"ש דיממא, מ"א. וע"ל סימן רלה ס"ק ג משי"ש בשם המ"א: (ג) ופורס. משמע דא"ל כי אל שומרנו וכו' ושומר צאתנו וכו', וכתב הטור הטעם, שבשבת א"צ שמירה, שהשבת שומר; ונהגין לומר הפסוק ושומר בני ישראל וגו', לומר שאם ישמרו שבת א"צ שמירה, ע"כ. ואנחנו נוהגים לומר כי אל כראוי, ע"כ צריכים להתפלל על השמירה אלא דאין מסיימין, ט"ז, ע"ש:

ביאור הלכה

ממועד קטן כ"ז לענין זקיפת המטה בערבית שבת, ועיין שם בתוספות דיבור המתחיל 'מן המנחה', וכו"ו שם הסכים דהוא ממנה קטנה, ומכל מקום אין לזוז מדברי הפריימגדים, שכן מבואר ביודה דעה סימן תא סעיף ו בהג"ה: * ובפלג וכו'. עיין במשנה ברורה כ"ה שכתבנו: ויש אומרים דבצבור וכו', הוא מדרוך החיים שכתב דבצבור יש להקל מטעם, כיון דבשאר מקומות נוהגין להקל בזה גם בחול, וכמו שכתב המגן אברהם בסימן רלה מטעם שטרחה אספספ פעמיים על לקבל שבת, ע"כ כל-פ"ט יש להם לסמוך על האי טעמא בערבית שבת, עד לא לשוננו. ומה שכתבנו שאין לסמוך וכו', הוא משום רכל האחורונים כ"ה הזכיר קולא זו, וטעמם הוא: כיון דאנן נהיגין בשאר ימות החול להתפלל בזמנה כיון משום שאין לקולא זו מקור מן הש"ס, איך נסמך על קולא זו בשבת. ומה שכתבנו דבכ"י השמשות יש לסמוך להקל בשעת הדחק,

משנה ברורה

צבור 'ברכו', וכדלעיל בסימן רסא סעיף ד, לכך מהנכון להקדים להתפלל ערבית כדי להקדים הקבלת שבת, (ג) והוא הדין דיכול לקבל עליו שבת קודם תפלת ערבית: (ג) ובפלג וכו'. משמע מדברי המגן אברהם, דאפילו הנהגין להתפלל מעריב בזמנה מותרים להתפלל בליל שבת מבעוד יום, ובלבד שיהיה מפלג המנחה ואילך, דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש, וכבר קיבל שבת עליו, יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כלילה לענין תפלה. אך הנהוג כן יזהר על-כ"ל פנים בערב שבת להתפלל מנחה קודם פלג המנחה, כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי [היינו דלדעת רבי יהודה בגמרא, זמן מנחה נמשך רק עד פלג המנחה ומשם ואילך הוא זמן תפלת ערבית, ולדעת רבנן, זמן מנחה הוא עד סוף היום וזמן מעריב הוא בערב]. (ג) ויש אומרים, דבצבור יש להקל להתפלל מעריב מבעוד יום אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה; (ד) ונראה לי שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב על-כ"ל פנים בכ"י השמשות ובשעת הדחק, אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום, וקריאת שמע יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה. ועיין בביאור הלכה: (ד) המנחה יכול וכו'. אבל קודם פלג המנחה אין יכול להדליק ולקבל שבת, (ה) ואפילו אם בדיעבד התפלל תפלת שבת צריך לחזור ולהתפלל. ופלג המנחה, יש אומרים דהוא שעה ורביע קודם הלילה, (ו) ויש אומרים דהוא שעה ורביע קודם השקיעה, ועיין לעיל בסימן רסג סעיף ד, ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה: (ה) ולאכול. דכיון דקובל עליו שבת והוסיף מחול על הקודש, נחשב כשבת לענין זה דיכול לקדש ולאכול מיד, (ו) ויוכל לגמור סעודתו מבעוד יום. (ז) ויש חולקין וסוברין, שיזהר למשוך סעודתו עד הלילה ויאכל כוית בלילה, (ח) וטעמם, דכיון דהשלש סעודות ילפינן ממה דכתיב "אכלוהו היום כי שבת היום לה' וגו'", בעינן שיקיים אותם ביום שבת עצמו, (ט) ולכתחלה נכון לחוש לדבריהם: (ז) מיד. ואם לאחר שהתפלל מעריב אין עד הלילה חצי שעה, (י) יש לזהר שלא להתחיל לאכול, אלא ימתין עד הערב ויחזור ויקרא קריאת שמע בלא הברכות ואחר-כך יאכל, הואיל ולהרבה פוסקים לא יצא ידי חובת קריאת שמע קודם הלילה; (יא) מיהו, הנהוג להקל בזה אין למחות בידו, דיש לו על מי לסמוך. וכל זה לענין היתר אכילה, אבל לענין קריאת שמע גופא דהוא דאורייתא אין לסמוך, ויזהר לקרותה בלילה לצאת ידי חובת קריאת שמע: ג' (ז) אינו חותם. דבשבת אין צריכין שמירה, כי השבת כעצמו הוא השומר אותנו: (ח) אומר 'ופורס'. רוצה לומר, דגם כי אל שומרנו וכו' לא יאמר, דלא כמהגהנו. והאחרונים ישיבו המנהג: (ט) הפורס סוכת וכו'. ואם שכח ואמר 'שומר עמו ישראל' תחת 'הפורס סוכת שלום', אף נזכר תוך כדי דיבור, יאמר מיד אחז תיבת 'לעד' 'הפורס' וכו', ואם שהה כדי דיבור [הוא כדי שיאמר 'שלום עליך רבי ומריי'] מעתה שטיית תיבת 'לעד', אין צריך לאמרו, ולא יחזור עוד הפעם. המנהג לומר אחר סיום הברכה 'ושמרו בני ישראל וגו'', ובמועדים 'וידבר משה וגו'', בראש השנה 'תקעו', וביום הכפורים 'כי ביום הזה וגו'' [פמ"ג]:

שער הציזון

(ב) ב"ח ומגן אברהם: (ג) דרך החיים: (ד) עיין בביאור הלכה: (ה) מוכח ממגן אברהם סימן רסא סעיף קטן י בשם ר"י: (ו) מגן אברהם לדינא והט"ז לקמן בסוף סימן רצא: (ז) ספר חסידים, וב"ח לקמן בסימן תעב בשם מהר"ל מפראג: (ח) אליה רבה ותוספת שבת: (ט) מגן אברהם ושי"א: (י) מגן אברהם: (יא) עיין בדרך החיים שכתב דיש לסמוך על הט"ז בסימן רלז, עיין שם. אכן לפי מה שכתב היראפריס כסימן זה להסמיר דברי המגן אברהם דטעמו משום דכיון דכל יום הוא זמין להתפלל מעריב בזמנו ומנחה פלג, אלמא דלא סבירא ליה כרבי יהודה, ורק היום משום דמצוה להוסיף מחול על הקודש מותר להתפלל מבעוד יום, אם-כן אין שייך זה לקריאת שמע. דהוה לכולי עלמא לא נפקי ידי חובת קריאת שמע במה שקרא קודם, אפשר דגם הט"ז יודה בזה: (א) עיין לעיל בסימן רו סעיף קטן יב ולקמן בסימן תפז סעיף קטן ד דפסק המשנה ברורה דתוך כדי דיבור הוא רק כדי ג' תיבות, ובשער הציזון שם סעיף קטן ג אף תמה על הפריימגדים שכתב ד' תיבות. ושמה הכא שאני. וצריך עיון.

הלכות שבת סימן רסח

צה באר הגולה

רומכ"ט בפרק י
מהלכות תפלה וסמ"ג
סימן יט מהא דרב
אושפיא שבת כ"ד
ב"ת יוסף פ' מס"ג
סימן יא והנהגות מיימנו
בפרק י מהלכות תפלה
ב"ש שבוילי הל'טק שם
רבי בעינין י"ב
ה' חספות והרא"ש
בפרק ערבי פסחים
המרכיזי שם ובפרק ב
דשבת והתורה

אפילו אם הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת ב'אתה' אינו גומר ברכת 'אתה חונן',
(ח) דחשבינן ליה כטעה בתפלת שבת בין זו לזו. הגה דהרי יכול לומר 'אתה קדשת' או (ד) 'אתה
אחד' (תרומת הדשן סימן יד): ד' מי שהתפלל תפלה (ט) של חול בשבת ולא הזכיר של שבת,
(ס) (י) לא יצא. 'ואם הזכיר של שבת בתוך שמונה-עשרה, אף-על-פי שלא קבע ברכה לשבת,
(י) 'צא: הגה ובמוסף אפילו לא אמר (יא) רק 'ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף',
יצא (ב"י ס"י רפ"ו בשם הרא"ש פרק מי שמתן): ה' טעמה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר של שבת,
אם עקר רגליו חוזר לראש, ואם (יב) לא עקר (י) רגליו, אף-על-פי שסיים תפלתו, אינו חוזר
אלא (יג) לשל שבת. (ושליח-צבור ששכח של שבת בשחרית, עיין לעיל סימן קנ"ו): ר' טהטועה
בתפלת שבת והחליף של זו בזו, (יז) אינו חוזר. (טז) 'ויש אומרים שאם החליף של (טז) *מוסף
באחרת או (יז) *אחרת בשל מוסף, חוזר: ז' יחזור לומר 'ויכולו', משום 'יב-טוב שחל
להיות בשבת (יח) שאין אומרים אותו בתפלה, וגם להוציא למי שאינו יודע. ואומרים אותו

שערי תשובה

באר היטב

וביום ויגורו בו, ובמנחה ויגורו בו: (ד) אתה אחד. ומ"מ אינו גומר
לא אתה קדשת ולא אתה אחד, אלא יאמר ישמח משה, ושפיר קאמר:
אתה הקב"ה, ישמח משה במתנת חלקך, ל"ח אות מו: (ה) לא יצא.
וה"ה ביוס-טוב, וה"ה ביוס-טוב שני, ת"ד: (י) יצא. בכל-בו נסתפק אם

וביום ויגורו בו, ובמנחה ויגורו בו: (ד) אתה אחד. ומ"מ אינו גומר
לא אתה קדשת ולא אתה אחד, אלא יאמר ישמח משה, ושפיר קאמר:
אתה הקב"ה, ישמח משה במתנת חלקך, ל"ח אות מו: (ה) לא יצא.
וה"ה ביוס-טוב, וה"ה ביוס-טוב שני, ת"ד: (י) יצא. בכל-בו נסתפק אם

ספק לו אם הזכיר של שבת אם צריך לחזור: (י) רגליו. דהיינו שרגילו

ביאור הלכה

משנה ברורה

דתיא לישנא דאתקילא ליה, עיין שם, משמע דכשנכשל בלשונו לא
נחשב לדיבור כלל; ואפשר משום דשם בעינן פיו ולבו שוין, גם יש
לחלק, דשם הלא לא רצה לומר כלל 'שאי אוכל', אלא 'שאוכל', רק
שנכשל בלשונו ואמר 'שאי אוכל', לכך אין זה דיבור כלל, מה שאין כן
הכא שברעתו היה לומר 'אתה חונן' מחמת התרגל לשונו, רק שזה גופא
היה בלא דעת שלימה לא להזכיר בזה של תפלת חול, חלק הנכא עדיף.
ומכל מקום קשה, הדלא התרוממת-הדשן הביא ראייה לדינא הגיל זה
לשונו: וכעין זה איתא במרכיזי פרק קמא דברכות, דהיכא דיידע דיוס-
טוב הוא ונתקל בלשונו וחתם בשל שבת אין צריך לחזור לראש הברכה,
אלא חזר בתוך כדי דיבור וחותם בשל יוס-טוב [והובא זה לקמן בסיומן
תפז, עיין שם], אלמא כהאי גוונא לאו טעות מקרי, עד כאן לשון
התרוממת-הדשן, ושם תיבות 'מקדש השבת' אינם שייכים כלל ליוס-טוב
כמו תיבת 'אתה': ששייך ל'קדשת', ואפילו הכי לא מקרי טעות והוי
כאלו לא אמר התיבות כלל, והכי נמי כי האי גוונא, וצריך עיין:
* מוסף באחרת. עיין במשנה ברורה דאם לא עקר רגליו חזר ל'תכנת
שבת'. והנה בדרך-החיים כתב, דכל היכי שנזכר באמצע ברכה מה
אחרונות חזר ל'תכנת שבת'. ובחיי-אדם כלל כח מצדד לומר, דכל היכי
שטעה ולא הזכיר של מוסף כקדושת היום אזי יאמר ב'עבודה', כשיאמר
'והשבת את העבודה' יאמר: 'ונעשה לפניך בתמידי היום ובקרבן מוסף',
עיין שם טעמו: * אחרת בשל מוסף. עיין במשנה ברורה כמה
שכתבנו דאם נזכר קודם שעקר רגליו וכו' ומתחיל 'ישמח משה', הוא
פשוט דמתחיל ממקום שטעה. וראיתי בדרך-החיים שפוסק דאפילו אם
נזכר באמצע תפלת מוסף דחזרו לראש התפלה, ופלא הוא, הדלא כתב
לעיל אצל דיני 'יעלה ויבוא', דאפילו אם אמר דבר שהוא שקר מוחלט

ועיין בביאור הלכה: (ח) דחשבינן ליה וכו'. לפי דכתיבת
'אתה' אינו מינכר שהוא לשם 'אתה חונן', דהרי יכול לומר
'אתה קדשת' ו'אתה אחד', וזהו כוונת הרמ"א שסיים: דהרי
יכול לומר וכו', ועל-כן דינו כמו שאם היה מתחיל עתה בזמן
תפלת שחרית 'אתה קדשת' או 'אתה אחד' ונזכר באמצע
הברכה, דפוסק ומתחיל תיכף 'ישמח משה', והכי נמי
כשאומר 'אתה' הוי כאומר 'אתה קדשת', ופוסק ומתחיל
'ישמח משה', ולא הוי כאומר 'אתה חונן' לגמור הברכה:
ד' של חול בשבת. ואם ספק לו אם התפלל של חול או
של שבת, גם-כן צריך לחזור, דמסתמא התפלל של חול כמו
שהוא רגיל [א"ר בסי' תכ"ב וח"א]: (י) לא יצא. והוא הדין
(ג) ביוס-טוב, ואפילו ביוס-טוב שני: (יא) רק 'ונעשה'
וכו'. רוצה לומר, שאמר באחת מה הברכות 'יהי רצון שנעשה
לפניך וכו'', וכל-שכן אם אמר הנוסח של המוסף כל-הלכה, רק
שחזר הפוסקים של הקרבנות, דיצא [אחרונים]:
ה (יב) לא עקר רגליו. עיין לעיל בסיומן קיז סעיף ז'
ובמשנה ברורה שם: (יג) לשל שבת. ואפילו נזכר קודם
'מורים', (ד) לא יכלול אותה ב'עבודה' לומר 'רצה נא
במנוחתנו ביום השבת', דלכתחלה צריך לומר ברכה לקדושת
היום, ובדיעבד יצא: ד' אינו חוזר. שעיקר ברכה
רביעית (ה) היא 'רצה במנוחתנו', וזה גאמר בכל הברכות של
שבת. ודוקא כשסיים הברכה, אבל אם נזכר באמצע ברכה, פוסק:
שכתוב בלשון 'ויש אומרים', דכולי עלמא מודים בזה: (טז) מוסף באחרת. ואפילו אם האחרת גם-כן מענין השבת, כגון
'ישמח משה' וכי האי גוונא, (י) כיון שלא נזכר בה מענין קרבן מוסף של שבת, וכל-שכן אם היא תפלה אחרת לגמרי. ודינו
כדלעיל, דאם עקר רגליו חזרו לראש, ואם לא עקר רגליו (ח) חזרו ל'תכנת שבת'. וכתב ב'חיי-אדם', דאם נזכר אחר שסיים
הברכה האמצעית קודם שהתחיל 'רצה', יאמר 'ונעשה לפניך קרבן מוסף', ויצא בזה. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו עוד
בוה: (יז) אחרת בשל מוסף. היינו, שאמר הנוסח 'תכנת שבת' וכוונתו היתה לשם שחרית, ואף שהזכיר בהברכה מענין שבת
אף-על-פי-כן חזרו, (ט) כיון שאמר מוסף תוך תפלתו ושיקר לפני המקום. ודינו גם-כן כדלעיל, דאם עקר רגליו חזרו לראש
ומתפלל תפלה אחרת כהוגן לשם שחרית, (י) אבל של מוסף לא יתפלל עוד, כי כבר יצא בתפלה הראשונה ידי מוסף אף
שכוונתו היתה לשל שחרית, ואם נזכר קודם שעקר רגליו, בכל מקום שהוא עומד, אפילו באמצע ברכה משלש אחרונות, פוסק
באמצע ומתחיל 'ישמח משה'. ועיין בביאור הלכה: ז' שאין אומרים אותו וכו'. ואגב שבת לא תקנו אלה השבתות:

שער הצייון

(א) מגן-אברהם: (ד) מגן-אברהם: (ה) מגן-אברהם: (ו) עיין במגן-אברהם ואלהי רכה, ועיין בביאור הגר"א ובנשמת-אדם: (י) מגן-אברהם: (כ) דרך-
החיים: (ט) מגן-אברהם: (י) מגן-אברהם, וכפי מה שביארו הפרי-מגדים והלבושי-שרד:

הלכות שבת סימן רסח

בְּקוּל רַם (ט) (יט) *ומעומד: ח' לאומר שליח-צבור ברכה (כ) אחת מעין שבע, יאין היחיד אומר אותה: הגה מיהו, אם היחיד רוצה להחמיר על עצמו, יכול לאמרה בלא פתיחה (כא) ובלא חתימה, וכן נוהגין הצבור לאמרה עם שליח-צבור (כב) בלא פתיחה (ט) וחתימה (אבודרהם וכל-כו):
ט *יום-טוב שחל להיות בשבת, (כג) אינו מזכיר (י) של יום-טוב בברכה מעין שבע (פירוש, ברכת אל עליון קונה וכו'): י' יאין אומרים ברכה מעין שבע (כד) בבית (ל) חתנים ואבלים, (כה) דליכא טעמא דמאחרין לבוא שיהיו ניווקין: יא' אף בשבת שאחר יום-טוב אומרים ברכה מעין שבע: יב' (כו) יאין (יג) לדבר בשעה שאומרים 'ויכולו' ולא בשעה שאומר שליח-צבור ברכה מעין שבע: יג' אם התפלל של חול ולא הזכיר של שבת *או שלא התפלל כלל, (כז) *ישמע משליח-צבור ברכה מעין שבע מראש (יג) [* ועד סוף, (כח) *יצא:

שערי תשובה

באר היטב

י"ט, פוסק ואומר תפלת שבת ולא הפסיד ג' הראשונות, וע"ש שיש חולקים. ומ"ח הכריע שלא כהחולקים, ע"ש: [*] ועד סוף. ובמרו קציעה כתב התפלת עדות ליחיד, ואם ירצה יחיד לאמרו לא יתכוין לשם עדות אלא כקורא בתורה, ע"ש ועמ"א: (ט) וחתימה. דהיינו שיתחיל מגן אבות ויסיים זכר למעשה בראשית: (י) של יו"ט. דאפילו בשבת לא אמרינן ליה אלא משום סכנת מו"קין, שבת-כנסיות שלהם היו בשדות, ותיקנו אותה בשביל בני-אדם שמאחרין לבוא לכה"ג שסיימו תפלתם בעוד שהש"ץ מאריך, ומאי דתיקון תיקון ומאי דלא תיקון לא תיקון: (יא) חתנים. ר"ל שמתפללין בביתם, וכן אותן שמתפללין לפריקים במנין בביתם. אבל אותן שקובעים מקום להתפלל על איהו ימים כמו שרגילין לעשות בירידים, זה הוא דומה לכה"ג קצוב ואומרים שם ברכה זו, ט"ז. ובשכונה ג' כתב, דבמקום שאין בהכ"ג קצוב בספר-תורה אין לאמרו, ע"ש: (יג) לדבר. כתב בס"ח: מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד לאחר מותו ופניו מוריקות, א"ל למה פניך מוריקות, א"ל מפני שהייתי מדבר ביכולו בשעה שהצבור היו אומרים אותו ובכרתי מגן אבות וביתגדל, ולא הייתי נוהר לישול הצפרנים ע"ש. כתב במט"מ: פעם אחד שכתב ר' קלונימוס לומר ויכולו ונוכר בתוך הסעודה ולקח כוס בידו ואמר ויכולו עד לעשות, ע"ש: (יג) ועד סוף, יצא. משום התפלת ערכית רשות; וטוב לאמרה עם הש"ץ, ואם כבר אמרה

ביאור הלכה

משנה ברורה

(יט) ומעומד. לפי שבזה אנו מעידים להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית, ודין עדים בעמידה, כדכתיב "ועמדו שני האנשים". (יא) וטוב לומר אותה ביחד (יג) בצבור, דעדה שלימה בעיניו להעיד להקדוש-ברוך-הוא, ועל-כ"פנים יהיה בשנים. ויחיד המתפלל, (יג) יש אומרים דאינו חוזר לומר 'ויכולו', דאין עדות ליחיד, (יד) ויש אומרים דיחיד יכול לומר אבל אין צריך עמידה; וטוב שגם היחיד יאמר, אבל לא יתכוין לשם עדות אלא כקורא בתורה. כתב מטה-משה: אם שכח לומר בבית-הכנסת, יאמר אותו שבקידוש מעומד; והמנהג לומר אותו שבקידוש מעומד אף אם אמרו בבית-הכנסת [פמ"ג]: ח' (כ) אחת מעין שבע. הוא מה שהשליח-צבור אומר אחר התפלה "ברוך אתה ה' אלהינו ואלהי אבותינו וכו' קונה שמים וארץ וכו'", (טו) ונתקנה משום סכנת מו"קים, שבת-כנסיות שלהם היו בשדה, ולפעמים בני-אדם מאחרים לבוא לבית-הכנסת וישארו יחידים בבית-הכנסת בשדה, לפיכך תקנו ברכה זו כדי שבעוד ששליח-צבור מאריך בה יסיימו גם הם תפלתם, וגם האידינא לא זזה תקנה ממקומה: (כא) ובלא חתימה. דהיינו, שמתחיל 'מגן אבות' עד (טו) 'זכר למעשה בראשית' בלבד: (כב) בלא פתיחה וחתימה. כי עיקר התקנה היה שהשליח-צבור יברך אותה. על-כן נראה פשוט, שמה שנוהגין באיזה מקומות שהשליח-צבור אומר בקול רם רק עד 'קונה שמים וארץ' ואחר-כך אומר בלחש, לא יפה הן עושין, אלא אחר שסיימו הקהל יתחיל הוא 'מגן אבות' בקול רם: ט (כג) אינו מזכיר וכו'. כי לא תקנהו אלא בשבת, ואפילו בשבת (יז) אינו חובה מצד הדין רק שתקנה משום סכנה, וכנ"ל, ומה דתיקון תיקון ואין להוסיף עליה: י (כד) בבית חתנים וכו'. פירוש, (יח) כשמתפללין בביתם במנין, וכל-שכן אותן שמתפללין לפריקים במנין בבית; אבל כשיש קביעות על איהו ימים (יט) ויש ספר-תורה אצלם, וכמו ביירידים, דומה לבית-הכנסת קצוב ואומרים: (כה) דליכא טעמא. ובמקום שנוהגין לאמרה אין למחות בידם, כן כתב המגן-אברהם בשם הרדב"ז, אבל הפרי-אדרים מפקפק בזה, דהוי ספק ברכה לבטלה: יב' (כו) אין לדבר וכו'. בטור בשם ספר חסידים: מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו [פירוש, בחלום] ופניו מוריקות, אמר לו: למה פניך מוריקות? אמר לו: מפני שהייתי מדבר ביכולו בשעה שהיה הצבור אומרים ובימגן אבות' וביתגדל, עד כאן לשונו: יג' (כז) ושמע משליח-צבור וכו'. משום (כ) דתפלת ערכית רשות, מקליטין בה: (כח) יצא. ולכתחלה (כט) יש לזוהר לומר עם השליח-צבור מלה במלה מן תחלת הברכה עד סוף "ברוך אתה ה' מקדש השבת", ואם כבר אמר השליח-צבור, צריך לחזור ולהתפלל. ולא יאמר ביחיד ברכת מעין שבע. גם נכון הדבר, שאם

שער הציון

(יל) מגן-אברהם: (יג) ט"ז: (יג) ט"ז: (יד) אליה רבה, לפי הטעם משום יום-טוב שחל להיות בשבת: (טו) גמרא: (טז) מגן-אברהם: (יז) גמרא: (יח) ט"ז: (יט) ט"ז: (ע) אליה רבה: (פ) בתי-יוסף: (פא) דרך-החיים:

הלכות שנת סימן רסט ער

רסט דין הקידוש בבית-הכנסת, ובו סעיף אחד:

א **אנוהגין לקדש בבית-הכנסת. ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא (א) מטעימו (ב) לקטן, (ג) יראין קידוש אלא במקום סעודה (ועיין לקמן סימן רעג). ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי (ד) בני-כנישתא (ה) להוציאם ידי חובתם, יועכשוו אף-על-גב דלא אכלי אורחים בני-כנישתא לא בטלה התקנה, זהו טעם המקומות שנהגו לקדש [*] בבית-הכנסת, אבל יותר טוב להנהיג (ה) שלא לקדש (ג) בבית-הכנסת, וכן מנהג ארץ-ישראל: הגה ונהגו (ד) (ו) לעמוד בשעה שמקדשין בבית-הכנסת:**

א טור ב פסחים ק"א
ג דין ומכ"כ בתשובה
הגמיר פסוק טט
התשובה
ד בית-הסוף לרנת
התוספות והרא"ש ש
כפסחים הו"ט וריבנו
ירחם

ערך לומר משנת 'במה מדליקין', ובו ב' סעיפים:

א **אנוהגים לומר (א) פרק (ב) 'במה מדליקין'. בהספדים אומרים אותו (ג) קודם תפלת ערבית, והוא הנכון: ב גיש שאין אומרים אותו ביום-טוב (א) שחל להיות בערב-שבת, ויש שאין**

א טור ב בית-הסוף
ג טור ד מהרי"א אבהב
כשם האריות חיים
בשם יש אומרים

שערי תשובה

באר היטב

ערבית דשבת ויר"ט חובה, ומכ"כ כתב רמב"ג ורמב"ם ורא"ש שמעם דאף של שבת רשות, אך מרביר התקנים דף כ נראה דדוקא של חול רשות, וכן משמע בכמה לשונות כוהנו, ע"ש. וע"ש במכ"כ שכתב: טעה בליל שבת ויר"ט והתפלל של יר"ט ושבת שבת ושמע ברכה מעין ו' מהשי"ץ, יצה לפי פסק השי"ע בדין זה, ע"ש. ועיין לקמן במג"א סימן רפח והמתענה ת"ח מותר לומר בשבת אלהי עד שלא נוצרתי כו'. ועיין בש"ע שאף אנוהגים לומר אחר סיום ייח"ו יהיו לרצון קודם אלהי נצור, מ"מ בשבת אין לומר יהיו לרצון קודם אלהי נצור, דלא שייך בתפלת שבת לומר יהיו לרצון כו' האלא ואין בה שאלת צרכיו, עכ"ל. ולפענ"ד אין זה מוכרח, דגם בשבת יש בקשות רצה במנותחו כו' ושפיר שייך יהיו לרצון כו'. וע' ביד-אפרים. בנוסח הבדקה מעין ז' י"ל ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות בלי הפסק, ע"ש:

[*] בבהכ"ג. עיין באשלה-אברהם כשם השב יעקב, ועיין בשו"ת הר"ש בן הרשב"ץ סימן נג ובחוט המשולש חלק ג סימן לא, ע"ש:

שאר מאחרין כ"כ דאין עושין מלאכה כ"כ, מנהגי מהרא"ק. וכתב הב"ח שיאמרוהו אחר הקידוש, ריעולי יומא מקדמינן, וכ"מ בטור, מ"א:

משנה ברורה

פי שאינו אוכל עמהם: (ה) **שלא לקדש וכו'.** ובמדינתנו (ג) נוהגין לקדש בבית-הכנסת בשבת ויום-טוב, בלבד בליל א' של פסח אין לקדש בבית-הכנסת [תפ"ז, ע"ש]. (ד) ומהדרין אחר יין, ונוהגין לקנות בדמים המצוה מי שיתן יין לבית-הכנסת לקידוש ואבדלתא, ואין לבטל המנהג כי הרבה גאונים סודוהו, כמו שכתב הרשב"א: (ו) **לעמוד.** ואמרו הראשונים, שזה מועיל לעייפות הברכים:

א (א) **פרק 'במה מדליקין'.** לפי שיש בו דין הרלקה ושלשה דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ערב-שבת עם חשיכה: (ב) **קודם תפלת ערבית.** שבמקומות מקדימין להתפלל ערבית, ועל-ידי קריאת פרק זה שיקרא מקודם ידע כמה מדליקין ויזכור השלשה דברים ויהייר עליהם. (ב) ועל-כן כתב השולחן ערוך דהוא הנכון, דלאחר תפלת ערבית מאי נפקא-מינה. ובמקומות שנוהגין לאמרו אחר תפלת ערבית, כתב במנהגי מהרא"ק (ג) הטעם: כדי שאם יאחר אדם מלהתפלל יהיה לו שהות להתפלל בעוד שיאמרו 'במה מדליקין', ולכן אין אומרים אותו בשבת חול-המועד, לפי שאין מאחרין כל-כך לבוא לבית-הכנסת, לפי שאין עושין בהם מלאכה. כתב הב"ח שיש לומר 'במה מדליקין' אחר קידוש, דיעולי יומא עדיף ומקדמינן ליה. ובמקומותינו המנהג לומר 'במה מדליקין' קודם, וכתב בפרישה הטעם, דנר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף, וכדלעיל בסימן רסג: ב (ג) **שחל להיות בערב-שבת.** לפי (א) שאין יכול לומר 'עשרתם', שאין מעשרין ביום-טוב, וכן ביום-טוב שחל

השי"ץ צריך להתפלל ז' ברכות, דיחיד אסור לאמרה, ואם אמרה ביחיד יצא וא"צ להתפלל ז', ל"ח, מ"א:

(ב) **לקטן.** ואם אין קטן, טועם המקדש וישתה כשיעור, ב"ח, ועמ"א [ובספר אלהו רבה כתב דבטעימה בעלמא סגי, ע"ש ראייתן]: (ג) **בני-כנישתא.** היינו בבית הסמוך לבית-הכנסת, דבבית-הכנסת אסור לאכול, תוספות, מ"א: (ג) **בבית-הכנסת.** ומ"א בשם כמה גדולים כתב שלא לבטל, כי הרבה גאונים סודוהו. ומהיר"ל היה נוהג לקנות יין לקידוש ולהבדלה בבח"כ. ומתיר לקטנים להאכילן בשבת בשחרית לפני הקידוש, דהא י"א אפילו גדול מותר כמו שכתב הראב"ד, ואסור לענות הקטנים, מ"א: (ד) **לעמוד.** הטעם בכל-כך, דמעיל לעייפות הברכים: (ה) **במה מדליקין.** כדי שאם יאחר לבוא לבית-הכנסת יסיים תפלתו בעוד שאומרים אותו, ולכן אין אומרים אותו בשבת חול-המועד, שאין מאחרין כ"כ דאין עושין מלאכה כ"כ, מנהגי מהרא"ק.

נוצר קודם ששמע מהשליח-צבור הברכה הג"ל, שלא יסמוך על זה, רק יתפלל עוד הפעם תפלת שבע כסדר [כ"י יש חולקין על עיקר הדין הזה, עיין בטור]:

א (א) **מטעימו לקטן.** הנה יש אומרים שיהיה ליתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך, אבל המגן-אברהם כתב בשם הפוסקים דמותר ליתן אפילו לקטן שהגיע לחינוך (היינו כבר שית כבר שבע, כל חד ליה פיוס חורפיה), ואדרכה, אם יתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך יהיה ברכת המברך בלבטלה, דהא לא הגיע לחנכו בברכה; ואפילו לפי מה שמבואר לקמן בסימן שמג דאסור להאכיל בידים לקטן אפילו דברים שאסורים מדרבנן, הכא שרי מפני כמה טעמים, עיין במגן-אברהם. והוא הדין דמותר להאכיל לקטנים בשבת בשחרית לפני קידוש ואסור לענותו. כתבו האחרונים, דאם אין קטן שהגיע לחינוך בבית-הכנסת, אזי (ב) ישתה כשיעור רביעית, שיהא חשוב במקום סעודה, כמו שכתב סימן רעג סעיף ה, ויוצא בזה, ויברך אחר-כך ברכה אחרונה, ויחשוב בדעתו לצאת בקידוש זה, ומכל מקום יכול אחר-כך לחזור ולקדש בביתו להוציא בני-ביתו, וכמו שכתב סימן רעג סעיף ד: (ב) **דאין קידוש וכו'.** היינו, דאין המקדש יוצא בקידוש זה כיון שאינו במקום סעודתו, משום הכי אסור לו לטעום כלום עד שיקדש במקום סעודתו: (ג) **בני-כנישתא.** עיין לעיל בסימן קנא סעיף א במשנה ברורה מה שכתבנו בזה: (ד) **להוציאם ידי חובתם.** ואף-על-גב דהמקדש עצמו לא יצא, (ג) מוציא את האחרים, כמו שכתב סימן רעג, דבקידוש יכול לברך לאחרים אף-על-

שער הציון
(ב) כן כתבו כמה אחרונים, והאליה רבה כתב דבטעימה בעלמא סגי, וכבר השינו כרוך-החיים, עיין שם: (ג) תוספת-שבת: (א) מגן-אברהם: (ד) וכפרי-גדים מסתפק דבבית-הכנסת אפשר דוקא איין: (ה) בית-יוסף: (ג) מגן-אברהם: (א) טור:

הלכות שבת סימן ער רעא

אומרים אותו בשבת (ד) של חנוכה: הגה ואין נוהגין כן בחנוכה. ובשבת של חול-המועד אין אומרים אותו (מהגאים), וכן ביום-טוב שחל להיות (ב) [ג] (ה) בשבת אין אומרים אותו (מהרי"ל הלכות סוכה):

רעא דיני קידוש על היין, ובו י"ז סעיפים:

א טור מהא דזכורו על א^א כשיבוא לביתו, (א) ימהר (ב) לאכול (ב) *מיד: ב ינשים חייבות בקידוש אף-על-פי שהוא היין וכו' בפסחים ק"ו והרמב"ם פרוק כט והרא"ש מהא דברכות כ"ז ב ברכות כ' והרמב"ם פרוק כט והרא"ש מהא דברכות כ"ז ב ברכות כ'

שערי תשובה

באר היטב

(ג) בשבת. עיין בה"ט. ועיין בשלמי-חיגה בשם בית-הדוד שכתב: שמעתי שאין אומרים לכה דודי ביו"ט שחל בשבת משום דנראה כביוש ליו"ט שאומרים פני שבת נכבדה ומשמע ולא פני יו"ט; ונראה דאין להקפיד, דשבת א"צ קידוש ב"ד וממילא קאתי הלכך צריך לצאת לקראתו לקבלו כיון שהוא בא אלינו מעצמו, אבל יו"ט שבא אלינו ע"י קידוש ב"ד, נמצא שאנו מביאין אותו ואי"כ מה צריך לצאת לקראתו לקבלו ואי"כ אין שום ביוש בזה כו'. ע"ש. ונראה דמ"מ בליל יו"ט אין לאמרו, וכ"כ לעיל סימן רסב שאין מקבלין שבת בליל יו"ט שאין שמה יתירה, ומשמע דביו"ט שפיר מקבלין שבת וכדברי הבית-הדוד:

(ג) בשבת. עיין בה"ט. ועיין בשלמי-חיגה בשם בית-הדוד שכתב: שמעתי שאין אומרים לכה דודי ביו"ט שחל בשבת משום דנראה כביוש ליו"ט שאומרים פני שבת נכבדה ומשמע ולא פני יו"ט; ונראה דאין להקפיד, דשבת א"צ קידוש ב"ד וממילא קאתי הלכך צריך לצאת לקראתו לקבלו כיון שהוא בא אלינו מעצמו, אבל יו"ט שבא אלינו ע"י קידוש ב"ד, נמצא שאנו מביאין אותו ואי"כ מה צריך לצאת לקראתו לקבלו ואי"כ אין שום ביוש בזה כו'. ע"ש. ונראה דמ"מ בליל יו"ט אין לאמרו, וכ"כ לעיל סימן רסב שאין מקבלין שבת בליל יו"ט שאין שמה יתירה, ומשמע דביו"ט שפיר מקבלין שבת וכדברי הבית-הדוד:

דאורייתא בלא יין ורובן חקנו על היין, וכ"כ התוספות בסוכה דף לח.

ביאור הלכה

מעין שבע [א"ר]:

בשבת (ד) משום לא פלוג: (ד) של חנוכה. מפני שנוכר בה פסול שמנים שהם אסורים בשבת ולא בחנוכה: (ה) בשבת. וכן ביום-הכפורים שחל בשבת אין אומרים אותו [אחרונים]:

א (א) ימהר לאכול וכו'. היינו (ב) לקדש, כדי שיוכר שבת בעת תחלת כניסתו, וכל כמה דמקדמין ליה טפי עדיף; ומכיון שקידש צריך לאכול מיד, כמבואר בסימן רעג סעיף ג בהג"ה. ואם אינו תאב לאכול, יכול להתמתן מלקדש עד שירעב, שכבר זכר את השבת בתפלתו בבית-הכנסת, ויוצא בזה המצות-עשה דאורייתא להרמב"ם, וכדלקמן [ממ"א בשם הרמ"ע]. ומכל מקום נראה דהיאך דיש בזה משום שלום בית, או שיש לו בכייתו משרתים או שאר אורחים, ובפרט אורח עני, לא יאחר בכל גונו, דכיון דהם מוטלים עליו לא יוכל לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר: (ב) מיד. ומכל מקום מהנכון לקרות קריאת שמע מקודם, אם מסתפק שבבית-הכנסת לא קראה בזמנה. ועיין לעיל בסימן רסז במשנה ברורה סעיף-קט"ו. וכתב הרמב"ם פרוק כט מהלכות שבת: מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת ברברים, שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו", כלומר, זכרהו זכירת שבת וקידוש וכו', ומדברי

* מיד. ואפילו קודם חשיכה, כן כתב ה"ט, ואזיל לשיטתיה בסימן רלד סעיף-קט"ג; אבל לפי מה שכתב המגן-אברהם בסימן רסז, והבאתיו שם במשנה ברורה סעיף-קט"ו, יש להחמיר בתוך זמן חצי שעה דקודם לילה משום חובת קריאת שמע, דלא נפיק כמה שקרא מקודם בבית-הכנסת להרבה פוסקים, ובפרט לדין דנוהגין בכל יום להתפלל מערב בזמנו ולהתפלל מנחה אחר פלג-המנחה, וכמו שכתב היד-אפרים שם. וכל זה בתוך חצי שעה, אבל קודם שהגיע הזמן דחצי שעה מותר לקדש ולאכול בשבת על-ידי קידוש זה, דיוצא בו ידי קידוש. כל שהוא מפלג-המנחה ולמעלה, וכמבואר שם בסימן רסז סעיף ב. ומכל מקום לפי מה שהתעורר שם המגן-אברהם להקשות, לדין דמתפללין מערב בזמנו ומנחה אחר פלג-המנחה, אלמא דלא סבירא לן כרבי יהודה, האיך אנו יוצאים בזה? ואף שמישב זה, עיין שם, מכל מקום לכתחלה יותר טוב למנוע מזה, כן נראה לעניות דעתי. ואודות דברי ה"ט הנ"ל, לעניות דעתי ולולא דבריו אומר דאין כוונת הטור כלל כמה שאמר 'מיד' לזרז לדבר זה, רק שבא הטור לומר דבהגיע זמן חיוב קידוש, דהיינו אחר שהוא לילה שאו מתקדש היום, מצוה לעשות דבר זה תיכף ולא לאחר, ולשון 'זכרהו על היין בכניסתו' משמע תיכף משמתקדש היום, וכן משמע ברשי"י פסחים ק"ו, עיין שם, אבל לא בא לומר שצוה ליום, וצמנו לקדש משום שהוא קיבל מעצמו עליו השבת; וגם הרשב"א שהביא ה"ט שכתב שמתור באותו הזמן

סופרים, שתהא זכירה זו על כוס של יין. וכן כתבו התוספות [בסוכה דף לח ובנוזר דף ד] דעל היין הוא רק מדרבנן. וכתב המגן-אברהם, דלפי זה מדאורייתא בקידוש שאומר בתפלה שגי, דקרא כתיב "זכור את יום השבת", והרי זכר אותו, וקידוש במקום סעודה — מדרבנן, כמו שכתב הבית-יוסף בסימן רטז, והביא המגן-אברהם ראייה לזה מה הגמרא דיוצא מן התורה בתפלה; על-כן אם ספק לו אם קידש או לא אין צריך לחזור ולקדש, דספיקא דרבנן לקולא [פמ"ג]. גם, (ג) דקטן שהגיע לחינוך, יכול להוציא לפי זה אפילו לגדול בקידוש אם הגיול התפלל כבר. ואולם יש לפקפק בזה הרבה, דהא קיימא לן לעיל בסימן ס סעיף ד דמצוות צריכות כוונה לצאת בעשיית המצוה, ומסתמא אין מדרך העולם לכיון לצאת את המצות-עשה ד'זכור' בתפלה, כיון שיש לו יין או פת ויכול לקדש עליהן אחר-כך בברכה כדין, וטוב יותר שיצא או המצות-עשה דאורייתא משיצא עתה ויהיה בלא כוס ושלא במקום סעודה, ועוד כמה טעמים אחרים שיש לפקפק בזה, וכמו שביארתי בביאור הלכה, על-כן יש למנוע מלצאת ידי קידוש על-ידי קטן, ואפילו אם יזהר השומע לומר עמו מלה במלה גם-כן נכון למנוע מזה, אם לא שמונת לפניו גם-כן פת או יין בעת הקידוש, וכדלקמיה בסוף סעיף-קט"ג. ודע, דקידוש של יום-טוב הוא מדרבנן, ומכל מקום יש לו כל דין קידוש ה"ט הנ"ל. ואם יום-טוב חל בערב-השבת ואין לו אלא כוס אחד, (א) מניחו לשבת שהוא מן התורה וביום-טוב יקדש על

שער הצינור

(ד) תוספת-שבת: (ב) מגן-אברהם ופרי-מגרים: (ג) דרך-החיים, וכתב שם דוקא אם הקטן לא התפלל עדיין, אבל אם התפלל אין יכול להוציא הגדול בכל זמנו, והוא תיר דרבנן והגדול הוא חד מדרבנן. והחיי"אום בחלכות ברכות כלל ה דין כג חולק על זה, עיין שם: (א) מגן-אברהם. ומסתברא דאפילו אם כבר התפלל, עדיין מכל מקום עיקרו הוא מן התורה. ועיין בפרי-מגרים שמפקפק קצת בדין המגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רע"א

הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה. (ד) ומוציאות את (ג) האנשים, (ה) הואיל וחייבות מן התורה (ו) כמותם: ג' אם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהכין צרכי (א) סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום, (ו) *מוטב שיקנה יין לקידוש הלילה ממה שיכין צרכי

באר היטב

רובן תקנהו. ודע, הקידוש כ"ט הוא דרבנן, מ"מ יש לו כל יין לקדוש של שבת, ואם אין לו אלא כוס אחד, של שבת קודם, מ"א: (ג) האנשים. רש"ל ובי"ח פסקו דאין מוציאות את האנשים, ואין דעת

ביאור הלכה

ל'שמור'. עיין במה שכתבנו במשנה ברורה, דאם אינה יכולה לקדש בעצמה תאמר עמו מלה במלה, זה רמז המגן-אברהם כמה שסיים וכתב: ועיין סימן קצג, דעת כתב בן מהר"א. ומה שכתבנו עוד הנכון שיהיה היין או הפת לפניו בעת הקידוש, הוא כדי לצאת דעת הגאון רבי עקיבא איגר בתשובותיו סימן ז' ומכתב שסבירא ליה דאם אינה יוצאת בקידוש אין לה קידוש על הכוס, וזה לשונו שם: דאף שאם תהא יוצאת בקידוש דלעצמה, שוב ליכא קידוש על היין? צריך לומר דלענין קידוש על הכוס שהוא דרבנן סמכינן על חזקה דרבא שהביא ב' שערות, ולגבי דאורייתא יוצאות באמירתן. ואחר-כך פסק מאד על זה וכתב: לכוין דמברכת לעצמה לא שייך לומר דיוצאת גס-יכן בשמיעה, דאם באת לומר דיוצאת בשמיעה, דשמע כונה, אם-כן כרכתה שבפיה לבטלה [ועיין שם עוד מה שכתב לתרין על ההיא דמגן-אברהם בסימן קצג]. ועל-כן כתבנו הנכון שיהיה היין או הפת לפניו, דעל-ידי-זה מקדשת בעצמה קידוש גמור. ועיין מה שכתבתי לעיל בשם השער-השוכה, ואף שהוא נדחק אחר-כך וכתב: אולי יש לומר בזה דאומרת לעצמה רק נוסח הקידוש בלי פתיחה וחתמה, ומדאורייתא יוצאת בזה, דאין חיוב ברכה מדאורייתא רק להזכיר את יום השבת, ולגבי דרבנן סמכינן דהביא ב' שערות יוצאת בשמיעה; זהו דרוק לחלק הברכות לחצאין, וגם לא תדע לזוהר בזה, ועל-כן העתקתי אופן הפשוט. ואולם קצת נוכל ליעץ באופן אחר, דתאמר עמו רק פרשת ייכולת' כלכד, ומסתבר דיוצאת בזה ידי קידוש דאורייתא, ואחר-כך כששומעת הברכה יוצאת בה גם מצות קידוש על הכוס; וכן לפי מה שכתבנו לעיל דילפינן מגזירה-שוה דצריך להזכיר יצאת מצרים בקידוש, ואם-כן ביירכולי' ליכא עדיין יצאת מצרים. והנה ראיתי בחידושי רבי עקיבא איגר שמשתפק דאולי יוצא המצות-עשה באמירת 'שבתא טכא' בלבד, ולפלא, דהרי הרמב"ם כתב דבעינן וכירת שבת וקידוש: * מוטב שיקנה יין וכו' ממה שיכין צרכי הסעודה. עיין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם האחרונים, דכל זה דרוק כשיש לו פת. ונראה דאם ירפתא חביבא לו יותר מין, ויותר טוב שיקדש אירפתא ויקנה צרכי סעודה, שיקיים שחי המצוות, ממה שיקנה לו יין לקידוש ואכל פת לבד; ולא מיבעיא לדעת הבית-הספד דסבר לקמן בסימן רע"ב דאם ירפתא חביבא לו יותר מיין דיכול לקדש תמיד אירפתא, וכן פסק בדרך-החיים, בוודאי דהכא יעשה כן וכמו שכתבנו, ואפילו לדעת רמ"א שם דסובר דאם יש יין בעיר לא יקדש על הפת, מודה הכא, דהא טעמו דחשש לדעת רבינו תם שם אבל לא דסבר דהלכה כרבינו תם, וכדמוכח בדרכ"משה הארוך, ודוקא שם דבוה

ומפיק דאורייתא, ואפילו אם הוא בן י"ג שנה חיישינן שמא לא לא הביא שתי שערות, דבמילי דאורייתא לא סמכינן אחרקה דמכיין שהגיע לכלל שנים הגיע לכלל סימני שערות, (ה) עד שיחמלא זקנו, כמו שכתוב בחושן-משפט סימן לה, ולכן תקדש האשה לעצמה. ואם אינה יודעת לקדש בעצמה, תאמר עמו מלה במלה מראשו ועד סופו ולא תכוין לצאת בקידושו, (ו) ובאופן זה כיון שהיא אומרת הקידוש בעצמה, נכון שיהא פת או יין מונח גם לא לפניו בעת הקידוש, ולא תסמוך על מה שהנער אוהו הכוס או הפת בידו כיון שאינה יוצאת בקידוש שלו, ועצה זו מועילה אפילו אם הוא קטן ביותר. וכל זה בשלא התפללה האשה תפלת ערבית, (ו) אבל אם התפללה, דלדעת המגן-אברהם הנ"ל כבר יצאה ידי קידוש דאורייתא, בזה יש לסמוך על נער בן י"ג שנים שיוציאה אחר-כך בקידוש, דהיינו שיכין להוציא בני-ביתם, לא יקדשו כאחת, דתרי קלי לא משתמעי: (ד) ומוציאות את האנשים. וכן הסכימו (ה) הט"ו ומגן-אברהם והג"א ושאר אחרונים, ומכל מקום יש להחמיר לכתחלה שלא תוציא אשה אנשים שאינם מבני ביתה, דילא מילתא [א"ר ודה"ת]: (ה) הואיל וחייבות וכו'. ולכן (ט) יכולה להוציא אפילו אשה כבר יצאת ידי קידוש, וכמו באיש, לקמן בסימן רעג סעיף ד, דלענין קידוש אנשים ונשים שוין. ודע, דכשאהד מוציא לחבירו ידי קידוש, צריך לכוין להוציאו והשומע צריך לכוין לצאת, לכן מהנכון שיזכיר בעל-הבית לבני-ביתו שיכוונו לצאת. ועיין לקמן בסימן רעג במשנה ברורה סעיף-קטן ל מה שנכתוב שם: (ו) כמותם. אך לענין זמן יש חילוק, דבאיש זמן חיובו מן התורה כשהוא בן י"ג, (ז) ובאשה כשנעשית בת י"ב, דאז היא מתחייבת בכל המצוות: ג' (ז) מוטב שיקנה וכו'. דקידוש הוא מצות עשה דאורייתא, ולהכין צרכי סעודה הוא מצות עונג מדברי קבלה, וכדכתוב 'וקראת לשבת עונג'. ואף-על-גב דהמצות-עשה יש 'זכור' נוכל לקיים בזכירת דברים

שער הציון

היי תרי דרבנן אצל הקטן, תליא בפלוגתא, עיין שם. ואולם דעת התוספת' שכתב להחמיר אף שכבר התפללה והקטן לא התפלל, דמי יודע אם האשה כיוונה לצאת בתפלה ידי קידוש: (ה) לאו דוקא, אלא כל שיש ריבוי שיער בזקנו [ח"מ]: (ו) עיין ביאור הלכה: (ז) דהיי ספק-ספיקא, וכמו שכתבתי בביאור הלכה, עיין שם: (ח) ודלא כרש"ל ובי"ח שממירין בזה: (ט) עיין בפרי-מגדים בפתיחה שמשתפק בזה, דאולי אשה אף-על-פי שמחוייבת אינה בכלל ערבות שתוכל להוציא כשיצאה כבר, ונאשר בספק, וגם הדגול מרכבה הלך כשיטה זו שאינה יכולה להוציא, אבל הגאון רבי עקיבא איגר בתשובה סימן ז' וכן בחידושי חולק על הדגול מרכבה, והאריך להוכיח אריות דאשה כמה שמחייבת מן התורה היא בכלל ערבות כאיש ויכולה להוציא, עיין שם: (י) לקמן בסימן תרטז סעיף ב: (יא) מגן-אברהם וי"ח לקמן בתרע"ח ואליה רבה ותוספת' שבת. אך מה שכתב שם הט"ו דלחם משה הוא דאורייתא, דעת המגן-אברהם אינו כן, וכמו שכתבו התוספת' שבת והפרי-מגדים:

הלכות שבת סימן רעא

קא באר הגולה

ד שם ק"ו ה טור
ורשבי"א והנהגת כ"ס
ר"י ו' ש"ס ק' זכרב
החדה אמר שמאל
ז טור בשם הירושלמי,
וכן פסק הרי"ף גיאות
ה' הרי"ף
ט טור לדברי הראש
י"ט ש"ס הי"ח
גיאות כ' רמב"ם בבב
ד' מהלכות ברכות

הסעודה או ממה שיקנה (ח) יין לצורך היום. [*] והא דתניא 'כבוד יום קודם לכבוד לילה', היינו דוקא (ט) בשאר צרכי סעודה, אבל אם אין לו אלא כוס אחד לקידוש, כבוד לילה (י) קודם לכבוד יום: ד (יא) 'אסור (ז) לטעום כלום (יב) קודם שיקדש, (יג) 'אפילו מים, ואפילו אם התחיל מבעוד יום (יד) 'צריך להפסיק, (טו) שפורס (ה) מפה ומקדש. 'ואם היו שותים יין (ו) תחלה, אינו אומר אלא קידוש בלבד (טז) בלא ברכת (י) היין, (יז) 'ואחר-כך מברך ברכת 'המוציא'. 'ואם אין לו יין ומקדש על הפת, אינו מברך (יח) 'המוציא'. 'ויש אומרים שאף כשמקדש על היין (יח) אינו מברך (ט) 'המוציא': ה' ישנים שהיו שותים (יט) ואמרו 'בואו ונקדש קידוש היום, נאסר עליהם לשתות (כ) עד שיקדשו. (כא) ואם רצו לחזור ולשתות קודם

שערי תשובה

באר היטב

מוטב שיקנה פת ויקדש עליו, דהא אין קידוש אלא במקום סעודה, מ"א. ועיין ט"ז סימן תרע"ח: (ז) לטעום. נ"ל דשרי לרחוץ פיו כיון דאינו מכויץ להנאת טעמיה; ואם רוצה לקבל שבת מבע"י ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלילה רשאי, מ"א, ע"ש. ועיין סימן רס"ו: (ה) מפה. ופשוט דא"צ להתפלל ערבית אם הוא פורס מפה ומקדש כיון שהתחיל בהיתור כדיון כל תפלת ערבית, ט"ז: (ו) תחלה. ר"ל שהיו שותין ג"כ יין תחלה עם פת: (י) היין. לפי שברכת היין הוא קודם קידוש ולא אין קידוש הפסק, מ"א כ' בברכת המוציא הוא הקידוש הפסק לפיכך צריך לברך שנית. וה"ה דא"צ לברך על יין שבתוך המזון, דהא אחר שתיית הכוס של קידוש לא היו היסח-הדעת לכין שתייה אחריו: (ח) המוציא. דאז מברך המוציא קודם קידוש ולא היו קידוש הפסק: (ט) המוציא. דס"ל דקידוש לא היו הפסק, וכיון דספק ברכות להקל ודאי לא יברך גם המוציא, ט"ז, וכ"ד

משנה ברורה

דאף שהוא באמצע אכילתו די בפרסת מפה: (טז) בלא ברכת היין. דכיון דכיון כבר בתוך הסעודה בתחלת שתייתו, שוב אין צריך לברך עתה 'בורא פרי הגפן' קודם הקידוש, (כ) והוא הדין שאין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה, דהא אין שום היסח-הדעת בין שתיית הכוס של קידוש לשתיית היין שבתוך הסעודה: (יז) ואחר-כך מברך ברכת 'המוציא'. היינו, כשכא לגמור אחר-כך סעודתו מברך ברכת 'המוציא' מחדש, דאינו יוצא ב'המוציא' שבירך בתחלת הסעודה, (כ"א) לפי שהקידוש שביתנים שהיה צריך לברך לפני מנני שנאסר באכילה עד שיקדש, זה היו הפסק, לפיכך צריך לברך שנית ברכת 'המוציא' וברכת-המזון, רק פעם אחת בסוף הסעודה, מה שאין כן כשאין לו יין ומקדש על הפת, שומן ברכת 'המוציא' שלו הוא קודם קידוש, ולא היה עדיין הפסק שיהיה צריך מחמת זה לברך שנית, לכן אין צריך לברך 'המוציא' לכולי עלמא: (יח) אינו מברך 'המוציא'. דסבירא ליה דקידוש לא היו הפסק. וכיון דספק ברכות להקל, יש לתפוס כהיש-אומרים [אחרונים]: ה' (יט) ואמרו 'בואו ונקדש'. ומיירי הכא (כ"ב) מבעוד יום, דאלו בספק חשיכה, וכל-שכן בוודאי חשיכה, אפילו לא אמרו 'בואו ונקדש', כמפילא חל חובת קידוש ואסור לאכול ולשתות, וכמו שכתב בסעף ד: (כ) עד שיקדשו. דעל-ידי אמירת 'בואו ונקדש' חלה עליהם חובת קידוש היום ונאסר עליהם לשתות: (כ"א) ואם רצו וכו'. הטעם, (כ"ד) דאסחו דעתייהו מלשתות עוד קודם קידוש, ולכן דומה זה לאומר קודם ברכת-המזון 'הב לן ונברך', דצריך השותה אחר-כך לחזור ולברך. (כ"ה) ומכל מקום על כוס של קידוש, דעת המגן-אברהם שאינו צריך לברך 'בורא פרי הגפן', ויוצא בהכרעה שבירך בתחלת השתייה, דהא לא אסחו דעתייהו מכוס של קידוש כמה שאמרו 'בואו ונקדש', (כ"ו) וכן נראה דאינו צריך לברך גם-כן על היין שישתה אחר כוס של קידוש, דהא לא אסח

לו יין לקידוש היום [מ"א]. ועיין בכיארור הלכה: (ח) יין לצורך היום. היינו לצורך קידוש היום. והטעם, דקידוש הלילה עיקרו הוא מדאורייתא, וקידוש היום הוא רק מדרבנן. ואף-על-גב דבלילה יוכל לומר ברכת קידוש אריפתא, וביים כשלא יהיה לו על מה לקדש ישאר בלי קידוש, מכל מקום כיון דבמקום שיש יין אין מקדשין אריפתא, דלילה עריפא: (ט) בשאר צרכי סעודה. כגון (י"ג) שיש לו מעט מיני מגדים, טוב יותר שיתנים לצורך סעודת היום. ובספר יט של שלמה קורא יתגר על שאין נוהגים בזה, ואדרבה, מוסיפין בלילה-שבת: (י) קודם לכבוד יום. היינו, בין לצרכי סעודה דיום ובין לקידוש שעושין ביום, וכמו שכתב בריש הסעף: ד (יא) אסור לטעום. וזהו רק איסור דרבנן, והטעם: כיון דחייב של הקידוש חל עליו מיד בכניסת שבת ואפילו לא קיבל עליו שבת בהדיא, (י"ג) דכיון שנעשה ספק חשיכה ממלא חל עליו שבת. ואם קיבל עליו שבת, אפילו עדיין יום גדול דינא הכי. (יד) ואם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית אחר-כך בלילה, רשאי, ובתנאי שיהיה חצי שעה קודם זמן מעריב, כדלעיל בסיומן רלה סעף ב [א"ר]: (י"ב) קודם שיקדש. ואפילו (ט"ז) אין לו אלא כוס אחד, יקדש עליו ויברך ברכת-המזון בלא כוס [היינו אפילו למאן דסבירא ליה ברכת-המזון טעונה כוס, לעיל לצרכי סעודה סעף ב], ולא יאכל קודם שיקדש: (י"ג) אפילו מים. וש"י (ט"ז) לרחוץ פיו במים, כיון דאינו מכויץ להנאת טעמיה: (יד) צריך להפסיק. ואף-על-גב דהתחיל בהיתור, (י"ח) שאני הכא דהקידוש שייך לסעודה, ולכתחלה איתקן שיקדש קודם סעודה ובמקום סעודה: (ט"ז) שפורס מפה. לכסות (י"ט) הפת עד אחר הקידוש, ואחר-כך יסירנה כי היכי דתתראה, דאתא הסעודה השתא ליקרא דשבתא. ואף אם לא ישב עדיין לאכול, גם-כן דינא הכי דצריך פרסת מפה בעת הקידוש, וכדלקמן בסעף ט, (י"ט) אלא דקא משמע לן בזה

שער הציון

(י"ג) רש"י: (י"ג) מגן-אברהם: (י"ד) מגן-אברהם: (ט"ז) מגן-אברהם בשם שבו"ל-ל"ק: (ט"ז) אחרונים: (י"ח) מגן-אברהם בשם הר"ן: (י"ט) מגן-אברהם בסעף קטן ו בסעף-קטן כ: (י"ט) גמרא שם, ולא בעינן שיעקור השולחן לגמרי ויקבענו מחדש לכבוד שבת: (כ) מגן-אברהם: (כ"א) אחרונים: (כ"ב) מגן-אברהם וש"א: (כ"ג) הגר"ז: (כ"ד) מגן-אברהם: (כ"ה) מגן-אברהם והגר"ז חז"י-א"ם. ודע, דעולת-שבת וט"ז דע"ס, שאף בכוס של קידוש גופא צריך לחזור ולברך 'בורא פרי הגפן', וכן משמע דעת מהר"ק לפי מה שביארו הגר"א לקמן בסיומן רצט סעף ג, עיין שם, ואף המחבר שם לא מצינו שחלוק עליו בזה לענינו לענין קידוש דצריך לכולי עלמא להפסיק, ולכן צריך ליהדר לכתחלה שלא לבוא לידי כך, וכמו שכתבתי בפנים: (כ"ו) אור זרוע:

הלכות שבת סימן רעא

ל טור בשם הר"ף מהא
הפוסקים ק"ב, וכן כתב
הרמב"ם בפירוש ט"ט
מתלמוד
מ הר"ש שם

שיקדשו, (כב) אף-על-פי שאינם רשאים, צריכים לחזור ולברך תחלה 'בורא פרי הגפן' ואחר-כך ישתו: הגה אדם ששכח לקדש עד לאחר שברך ברכת 'המוציא' וזכור (ג) קודם (י) שאכל, (כד) יקדש על הפת (כה) ואחר-כך יאכל, אבל בהבדלה (כו) יאכל תחלה, דהרי אין מבדילין על הפת (הגהות אלפסי ומרדכי פ' בי"מ): ו' (כז) 'אם גמר סעודתו וקידש היום קודם שברך ברכת המזון, מברך ברכת-המזון על כוס ראשון ואחר-כך אומר קידוש היום (כח) על כוס שני, יוצרין להזכיר (כט) של שבת בברכת-המזון אף-על-פי שמברך קודם קידוש: הגה ויש אומרים דאינו מזכיר של שבת, דאוליגין (ל) בתר תחלת הסעודה, וכן עיקר, כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפח. ויש מחלוקת (לא) אם יטעום מכוס של ברכת-המזון קודם שיקדש, גם אם צריך (לב) לאכול

שערי תשובה

באר היטב
אחרונים: (י) שאכל. פירוש, שלא אכל עדיין פרוסת המוציא, ומ"מ צריך להביא לפניו לחם משנה ולא הוי הפסק, מ"א. וכי ט"ז: נראה פשוט דגם לאחר שאכל קצת הוי כן שיקדש, ולא יצטרך לברך שנית המוציא, ואפילו לאותה דעה דסעיף ד דצריך לברך המוציא היינו כיון כן 'קודם שאכל' אלא משום סיפא, דבהבדלה לא יבידיל קודם האכילה, יאכל פרוסת המוציא תחלה ואח"כ צריך להפסיק ולהבדיל, ע"ש ועמ"א:

שאין נוהרים כזה ואורכה מופיין בלי-שבת כו, ואז גדרתי בעצמי שלא לאכול דגים בלי-שבת שהוא דבר חשוב ומסויים, ואז אפילו יעשו בשבת כמה מדגים לא ישול לסעודת שחרית שיש בה דגים, עכ"ל, והביאו מח"ב, ועיין לקמן סימן תפגן שרש"ל לא אכל דגים בריה שהיו חביבים עליו, ע"ש, וא"כ מי שאכל כבר מבע"י, אבל כן שברך המוציא אחר שנוכח שבת: ולא זכור על כן דאין מבדילין על הפת ה"ל הבדלה הפסק בין המוציא לאכילה, אלא

ביאור הלכה

דעתיה רק מהשתיה שקודם קידוש. ולפי שיש דעות הרבה בדנינים אלו, ראוי לכל בעל-נפש ליהדר שלא יבוא לידי כך: (כב) אף-על-פי שאינם רשאים. היינו, מטעם דחלה עליהם קדושת היום. כתב הט"ז, דכשלא אמרו 'בואו ונקדש', אלא שהחשיך, אם רצו לחזור ולשתות אין צורכין לחזור ולברך, אף דאסור מחמת שהוא קודם קידוש, האיסור לבד

שיקדש על היין לא נפיק מיניה חורבא, אבל הכא דיתבטל על-ידיהו מצות עונג שבת, מודה דאין אנו צורכין לחוש לדעת רבינו תם ויקדש על הפת. ועוד כתבנו במשנה ברורה בשם המגן-אברהם, דקידוש שחרית יצרכי סעודה דשחרית, מוטב שיקנה לקידוש, וסעודה יקיים כפת לבד, דיקיים בהו כבוד יום. ולכאורה הלא מצות עונג הוא מצות עשה מדברי קבלה וכדאיתא ברמב"ם, ובפת הריכה אין מקיים מצות

אין עושה היסח-הדעת: (כג) קודם שאכל. היינו קודם שטעם קודם שיש לו, מה שאין כן קודם זה צריך לקדש על הפת אף-על-פי שיש לו יין, דאם לא-כן יהיה 'בורא פרי הגפן' הפסק בין ברכת 'המוציא' לאכילה. מיהו, צריך להביא לפניו עוד לחם משנה, (כד) וזה לא מקרי הפסק, דהוי מצורך סעודה, וכדלעיל בסיומן קסז סעיף ו: (כד) יקדש על הפת. רוצה לומר, שיאמר ברכת 'אשר קדשנו', (כט) ולא יאמר עתה 'ויכולו' רק בתוך הסעודה: (כה) ואחר-כך יאכל. ואם נזכר לאחר שאכל קצת, בין כשאין לו יין (ל) ואומר ברכת 'אשר קדשנו' על הפת, ובין כשיש לו יין ומקדש על היין, כשחזר לאכול את הפת (לב) אינו צריך לברך שנית 'המוציא': (כו) יאכל תחלה. פירוש, פרוסת 'המוציא', כדי שלא תהיה הברכה לבטלה, (כז) ואחר-כך צריך להפסיק ולהבדיל. ועיין מה שכתב המגן-אברהם בריש סימן רצט, דלהפוסקים הבדלה דרבנן, אין צריך להפסיק, אלא גומר סעודתו ואחר-כך מבדיל: (כז) אם גמר סעודתו. ומיירי (כז) גם-כן שנטל ידיו למים אחרונים, וקודם שהתחיל בברכת-המזון ראה שקידש עליו היום, רבזה סבירא ליה דתחלה מברך ברכת-המזון על כוס ראשון, דמכיון שנטל ידיו צריך לברך תיכף [ועיין מ"ש סימן קעט], אבל אם לא נטל ידיו, גם הדעה ראשונה סבירא לה דפורס מפה ומקדש מקודם, ולא יברך 'בורא פרי הגפן' בעת הקידוש אם שתה יין מקודם באמצע הסעודה, וכנ"ל בסעיף ד. (לז) ואפילו אמר 'הב לן ונברך', וכנ"ל בסיומן קעט סעיף א: (כח) על כוס שני. אבל אין אומר שניהם על כוס אחד, דאין עושין מצוות חבילות חבילות [גמרא]: (כט) של שבת. דאוליגין בתר השתא, כיון דבשעה שהוא מברך כבר נתקדש היום. (ל) ומכל מקום פשוט דלכולי עלמא אם לא הזכיר של שבת אינו חוזר: (ל) בתר תחלת הסעודה. שהיה בזמן חול. וכל זה דוקא כשלא אכל משחשיכה מאומה, אבל אם אכל מעט גם משחשיכה, לכולי עלמא צריך להזכיר של שבת [מ"א וש"א]: (לא) אם יטעום. דאית דסבירא להו דמברך 'בורא פרי הגפן' וטועם תיכף כמו בכל כוס של ברכת-המזון, ולא חשיב טועם קודם קידוש, (לו) משום דהכוס שייך לסעודה שהיה קודם חובת קידוש, (לז) וממילא שוב אינו צריך לברך לדידהו 'בורא פרי הגפן' על כוס שני של קידוש רק ברכת 'אשר קדשנו' בלבד; ואית דסבירא להו שאינו טועם ממנו, משום דאסור לטעום קודם קידוש, (לח) וממילא אינו יכול לברך עליו 'בורא פרי הגפן', אלא מברך תחלה 'בורא פרי הגפן' על כוס של קידוש ומקדש ושתהו, ואחר-כך שותה כוס זה של ברכת-המזון בלא ברכה: (לב) לאכול מעט. דיש אומרים, (לט) כיון שאכל בתחלה, הוי קידוש במקום סעודה ושבו אינו צריך לאכול, (מ) ויש אומרים דאינו נחשב למקום סעודה כיון שהיתה של חול, וצריך עתה

שערי תשובה

(כ) אחרונים: (כט) אחרונים: (ל) דברכת 'המוציא' אין צריך לברך לכולי עלמא, וכדלעיל בסעיף ד, דמקדש על הפת בתוך הסעודה אין צריך לברך 'המוציא': (לב) הט"ז כתב דבזה כולו עלמא מודים דאין צריך לברך שנית 'המוציא', דהפרי-מגדים כתב לדעת המגן-אברהם תליא זה בפלוגתא, ולדעת ראשונה בסעיף ד הנ"ל, גם כזה צריך לברך שנית 'המוציא' על הפת שאוכל אחר שקידש על היין, דהקידוש הוי הפסק, וכן הסכים המאמר-מרדכי, ודלעתה אין נפקא-מינה, דכבר לעיל בסעיף ד גופא פסקו האחרונים כה"ש אומרים, וכן כתב הפרי-מגדים: (לג) מגן-אברהם. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגרו דמפקק בה: (לג) מגן-אברהם וש"א, ובע"ז הגר"א בסיבוב המתחיל ומבשר' שכתב סבבא הראשונה שבסעיף ד, גם-כן אפשר לדוכו כן כהמגן-אברהם: דעת הר"ף דוקא בנטל ידיו, והגר"א נחת לפרושי רק דעת היש-אומרים דהוא דעת הרא"ש, ולדידיה בכל גונו צריך לברך 'המוציא', אף בלא נטל ידיו: (לד) מגן-אברהם ותוספת-שבת, אך דמגן-אברהם כתב זה רק בדרך אפשר: (לה) עיין פרי-מגדים. ולדידי כיון ולא שייך בזה הטעם דצריך לחזור משום דלא סגי בלא אכילת פת: (לו) הגר"א: (לו) מגן-אברהם: (לז) מגן-אברהם: (לז) ר"ן לדעת הר"ף, ועיין בהגר"א שכן כתבו תוספות ק' עמוד א דיבור המתחיל ר"ה"ל: (מ) הרא"ש: (מ) הרא"ש: (מ) עיין בביאור הגר"א שם שציין לחוס' דף קב עמוד ב דיבור המתחיל 'ונמרינהו'.

הלכות שבת סימן רעא

קג באר הגולה

ג טור בשם יש אומרים והא"ש פ' פסחים ק"ז ע"ש פ' שם בתוספות, וכן כתב ספר התוספות והטור צ' הרי"ף מהא דפסחים ק"ז, וכן כתב רמב"ם בפרק כ"ט ותוספתא בכרכות ג"ב ק' רמב"ם שם ר' בית יוסף לדעת הרמב"ם

מעט אחר הקידוש כדי שיהא הקידוש במקום סעודה: (ג) י"ש אומרים דאף בגמר סעודתו אינו מברך ברכת-המזון תחלה, אלא פורס מפה (ד) ומקדש ומברך (ה) 'המוציא' (לה) ואוכל מעט ואחר-כך מברך ברכת-המזון: הגה והכי נהוג, (לו) להוציא את נפשו מפלוגתת סברא ראשונה: ז אף-על-פי שאסור לו לטעום קודם קידוש, (לז) אם טעם (יב) מקדש: ח אם לא קידש בלילה, בין בשוגג בין במזיד, (לח) יש לו תשלומין למחר (לט) כל היום: הגה ואומר כל הקידוש של לילה (כ"י) (מ) מלבד (ג) 'ויכולו' (אורח-חיים בשם תוספות): ט צריך שתהיה מפה על השולחן תחת הפת, ומפה אחרת פרוסה (נד) על גביו: י צמקדש (מב) על כוס מלא יין, (מג) שלא יהיה פגום. יוטעון (מד) כל מה שטעון כוס של ברכת-המזון. (מה) 'ואומר

באר היטב

ט"ז מ"א, דלא ככ"ח: (ג) ויכולו. לפי שבלילה היתה גמר מלאכת השיי: (ד) על גביו. בטור בשם הירושלמי: שלא יראה הפת בושתו שאין מקדשין עליו אלא על היין, ולפ"ז אם מקדש על הפת א"צ לכסות

משנה ברורה

(מ) מלבד 'ויכולו'. לפי שבלילה היתה גמר מלאכת השם יתברך: ט (מא) על גביו. בטור בשם הירושלמי: שלא יראה הפת בושתו, שאין מקדשין עליו אלא על היין, והוא יש לו דין קדימה בשארי מקומות. ולפי זה אם מקדש על הפת אינו צריך לכסות עליו מפה, אבל לטעם אחר שכתב הטור, שהוא זכר למן שהיה מונח בקופסא, טל למעלה וטל למטה, ממלא גם במקדש על הפת צריך לכסות במפה, וכן נהגים. ומשמע בפריי-מגדים, (מח) שלכל הטעמים די במקדש על היין שיהיה מכוסה עד אחר שגמר הקידוש. (מט) וכן בשחרית צריך גם-כן להיות הפת מכוסה עד אחר הקידוש מטעמים אלו. ובחייאדם משמע, דלטעם זכר למן, טוב שיהיה מכוסה עד אחר ברכת 'המוציא'. כתב באליה רבה ודרך-החיים: כשמקדש על הפת, יניח ידיו על המפה ועל הלחם-משנה בשעת הקידוש, וכשיגיע ל'המוציא', יגלה הלחם-משנה ויניח ידו עליהם ויברך 'המוציא', וכשיגיע להשם יגביה שניהם למעלה עד שיגמור השם ואחר-כך יניחם, ואחר גמר 'המוציא' יחזור ויכסה במפה ויניח ידו עליהם עד שיגמור הקידוש: י (מב) על כוס מלא. דכוס של קידוש והבדלה הוא בכלל שאר כוס של ברכה דצריך שיהיה מלא, וכנ"ל בסימן קפג סעיף ב בהג"ה. ואם אינו מלא ואין לו כוס אחר לערות בתוכו, מותר לקדש עליו כיון שיש שיעור רביעית בהיין שבתוכו, וכדמוכח לקמיה בסעיף יא: (מג) שלא יהיה פגום. היינו שאם שתה אחד ממנו, פגמו ואין לקדש עליו. ועיין לעיל בסימן קפג ששם מבואר פריי דיני כוס פגום. ועיין שם בסעיף ז, דבשעת הדחוק, שאין לו כוס אחר ואין לו עצה לתקן הכוס, מברכין על כוס פגום. ועיין בשלש-אבריהם סעיף-קטן ל, דבקידוש של לילה אפשר שטוב יותר שיקדש על הפת: (מד) כל מה שטעון וכו'. היינו, שיהיה הכוס שלם, ויהיה מודח היטב מבפנים ומבחוץ, וכל שאר דברים הנזכר לעיל בסימן קפג לענין כוס ברכת-המזון: (מה) 'ואומר ויכולו' מעומד. שהוא עדות על

שער הציון

(מא) הרא"ש: (מב) מגן-אברהם ושא: (מג) ולענין שיהיה יוצא בזה ידי שיעור סעודת שבת, משמע בסימן רצא סעיף א דבעינן שיהיה כביצה, ועיין מגן אברהם ואליה רבה שם: (מד) אחרונים: (מה) ובהו מיושב מה שפקפק בזה הגאון רבי עקיבא איגר בחידושי: (מו) כן הוא ברמב"ם פרק כט מהלכות שבת, עיין שם: (מז) והיינו כשהתפלל, דחשב לדעת המגן-אברהם ידועא בתפלה מדאורייתא ותו הוי ליה ספיקא דרבנן, ואם לא התפלל יברך ברכה גמורה, דהיי ליה ספיקא דאורייתא, עיין שם. וצריך לומר, דאף דהוא זמן הבדלה אסור לטעום, ואין יטעום מן הכוס, ואין יאכל שיהיה הקידוש במקום סעודה: צריך לומר דאיידי כשהוא באמצע סעודה שלישיית. אי נמי, רקידוש שמקורו מראייתא דוחה לאיסור הטעימה שקודם הבדלה שהוא רבנן: (ממ) עיין במגן אברהם, ולטעם יתיי סעודה: די עד אחר הקידוש, וכן לטעם הירושלמי כן, וגם לטעם זכר למן בוודאי די בזה, עיין בפריי-מגדים שמקיל יותר לטעם זה: (מנ) כן משמע באליה רבה ממה שהביא בשם המרדכי דרק טעם הגי' לא שייך בשחרית:

הלכות שבת סימן רע"א

ש רבנו יוחנן בחלק א
ת שם ר"איש בפרק ה
דברכות
הירושלמי א בית וסוף
לדעת הטור בסיומן רצו

(טו) 'ויכולו' מעומד, ואחר-כך אומר 'בורא פרי הגפן' ואחר-כך קידוש: הגה ויכול לעמוד בשעת הקידוש, (מו) ויותר טוב לישב (כל בור). ונוהגים לישב (מו) אף בשעה שאומר 'ויכולו', רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם, כי מתחילין יום הששי ויכולו השמים' ונרמו השם בראשי-תיבות. וכשמתחיל (מת) יתן עיניו בנרות (מהר"ל ושכל טוב), ובשעת הקידוש ככוס של ברכה, וכן נראה לי. (מט) עיין לעיל סימן קפג סעיף ד: י"א שאם אין לו אלא כוס אחד, מקדש בו בלילה ואינו טועם ממנו, שלא יפגמנו, י"אלא (י) שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש (יז) (נא) מהכוס השני, ולמחר (נב) מקדש כמה שנשאר בכוס ראשון. י"א אם לא היה בו אלא (נג) רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה, מוזגו למחר להשלימו לרביעית. (נד) והיינו דוקא כשיש לו כוס אחר להבדלה, שאם לא-כן (נה) מוטב (נו) שיניחנה (ני) להבדלה שאי

באר היטב

וע"ל סימן רסח ס"ק יב: (פו) מהכוס השני. ומגן-אברהם כתב דטועם מכוס הראשון ואח"כ מוסיף עליו מהכוס השני, ע"ש. ונכספר אליהו רבה דחה דברי מ"א בשתי ידים על מה שהקשה על ב"י מתוס' פסחים, עיין שם: (פז) להבדלה. התוס' והאגודה חולקין ע"ז וסוברים רקידוש

משנה ברורה

מלא לוגמיו, ואחר-כך ישפוך היין שבכוס אחר לתוך כוס זה, דבזה נתקן פגמתו, וכדלעיל בסיומן קפב סעיף ו, ויכול לקדש עליו אם יש בו עתה רביעית יין [ואף דבאליה רבה דחה דבריו וסובר דכעצת השולחן-ערוך עדיפא טפי, עיין בתוספת-שבת שישבו]: (נב) מקדש כמה שנשאר. מלשון זה משמע דמקדש בזה הכוס גופא, ואף דלעיל בסעיף י כתב דצריך להיות הכוס מלא, (נד) זהו רק למצוה, ואין מעכב אם אין לו; ופשוט דאם יש לו כוס אחר קטן מזה, צריך לשפוך היין לתוכו כדי שיהיה מלא: (נג) רביעית בצמצום. לאו דוקא, (נה) אלא הוא הדין אם אפילו יש לו יותר מזה אלא דאחר טעימת מלא לוגמיו לא ישאר לו כשיעור רביעית, אלא דנקט הכי לרבותא דאפילו בזה יש לו תקנה על-ידי מציגת מים, ומיירי כשהיה היין חזק שאחר המציגה יוכל לקדש עליו. ועיין לקמן בסיומן רע"ב סעיף ה: (נד) והיינו דוקא וכו'. קאי אדלעיל שכתב דכשיש לו כוס אחד מקדש בו בלילה, ואשמעינן דהיינו דוקא וכו': (נה) מוטב וכו'. בזה איירי השולחן-ערוך שהכוס הוא שיעור מצומצם וממחוז כבר, דאי לאו הכי הלא יכול לקדש בלילה ולמוזגו להשלימו גם להבדלה, וכנ"ל: (נו) שיניחנה להבדלה. ויש אומרים דקידוש הלילה עדיף מהבדלה. ואפילו לדעת השולחן-ערוך, אם יש לו שכר להבדלה מוטב לקדש על היין, דהא לכולי עלמא מבדילין אשיכרא, כמו שכר בשבת בסיומן רצו סעיף ב, וקידוש אשיכרא הרבה פוסקים אוסרים, וגם על הפת מחמירי רבינו תם, ולכן אפילו בשחרית (נז) טוב יותר שיקדש על היין אם יש לו שכר להבדלה. (נז) מיהו, מה שנהגו לקדש בבית-הכנסת וגם להבדיל, בזה בוודאי ההבדלה שהוא להוציא

שער הציון

(י) לבושי-שרד, והוא מכלבו: (נא) דהנה על דברי רמ"א רמז הגר"א לעיין בברכות מ"ג תוספות דיבור המתחיל 'הואיל', וסיים דכן עיקר, ובתוספות תמה שם על מנהגו שאין אנו לא יושבין ולא מסובין בשעת הבדלה [והוא הדין בשעת קידוש], ותיירו שם את המנהג, דקביעננו כדי לצאת הוי כמו ישיבה לדידהו, ומכל מקום סיימו על זה דטוב ונאה למבדיל וגם לשומעים שישבו וכו', ומסתפקנא אם כוונת הגר"א כמו שתחמו התוספות מתחלה דהישיבה הוא לעיכובא או כמו שסיימו לבסוף, אך מלקמן סימן רצו סעיף ו משמע שם לכאורה בביאורו דצריך מדינא ישיבה, ע"ש, ועיין שם בבית-יוסף דהסכים למסקנת התוספות, ועל-כרחי דכוונתו הוא רק לכתחלה, וצריך עיין בכוונת הגר"א: (נב) עיין בסיומן קסז סעיף יב: (נב) דבפחות מזה לא יצא, ובדלקמיה בסעיף יד, וכן כתבו התוספות בהדיא בפסחים ק"ה ע"ב ד"ה שמע מינה. והאליה רבה מסתפק, דכיון שרצה שישאר למחר לקידוש, בדיעבד יד בכל-שהוא, ולא נהיירא כלל, וגם בתוספת-שבת והגר"ז כתבו בפשיטות דדוקא כמלא לוגמיו: (נד) (נז) מצד במאמר-מרדכי בביאור השולחן-ערוך, וכן כתב הגר"ז בהדיא דמלא הוא רק למצוה, וכן נראה: (נז) תוספת-שבת והגר"ז: (נו) ובשולחן-ע"ש שטים כתב דמגן-אברהם הפריז בזה על המדה, ויוכל לעשות בזה כמו שירצה, ושאר אחרונים העתיקו דברי המגן-אברהם: (נז) אינו מבואר במגן-אברהם כוונתו, אם אפילו יש לו שכר להבדלה, מכל מקום טוב יותר להבדיל על היין וקידוש בלילה לא יעשה כלל, או קאי רק אתחלת דבריו דמיירי בשאין לו שכר ויש לו רק כוס אחד של יין, דבבית-הכנסת כולי עלמא מודו ריניחנה להבדלה, אבל אם יש לו שכר יבדיל על השיכר וקדש על היין, וצריך עיין:

הלכות שבת סימן רעא

קה באר הגולה

ב טור בשם רב עמרם
הרי"ן מפרוש דברי
הרי"ן מהא דפסחים
ק"ו והרמב"ם מפרק טט
(כך צריך לומר, הדמור
אנו מטכיס בזה למה
אביז) ג פסחים ק"ו
ד תוספות והרא"ש
מהא דיומא פ'

אפשר בפת, משיקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה. ואם יש לו שני כוסות מצומצמים אחר מזיגה, יקדש בלילה באחד ויבדיל על השני, ולא יקדש ביום, (נז) דקידוש הלילה עדיף: יב (נח) יאחר שקידש על הכוס נוטל ידיו ומברך 'על נטילת ידיים'. ואם נטל ידיו קודם קידוש, גלי דעתיה (נט) *דריפתא (ס) חביבא ליה, ולא יקדש על היין אלא על הפת: הגה (סא) ויש אומרים דלכתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין והרא"ש ומרדכי פרק ע"פ ורשב"א והגה"מ פ"ט והטור), וכן המנהג פשוט במדינות אלו, (סב) ואין (יח) לשנות רק (יע) (סג) בלילה פסח, כמו שיתבאר סימן תעג: לג (סד) *יצריך לשתות מכוס של קידוש (סה) כמלא לוגמיו, (סו) דהיינו כל שישלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו; (סז) *והוא (סח) רובו

באר היטב

לקידוש היום ולהבדלה, שכנה"ג, ע"ש: (יח) לשנות. כ' הט"ז: נ"ל אע"פ שכ' רמ"א ואין לשנות, מ"מ מי שחרד לדבר ורוצה לעשות כדעה ראשונה וליטול ידיו אחר הקידוש, אין לומר עליו כל המשנה ידו על התחתונה ח"ו, אלא הוא יכול לומר אעשה כדברי הכל: (יע) בלילה

ביאור הלכה

עונג, וכרמוכח בשבת קי"ח עמוד כ, ובמה מינר כבוד היום בכך? ואולי דכותנו עם כסא דהרסנא, והשאר ליין: * דריפתא חביבא ליה. ולא סגי ליה בטעם הפסק לחדר שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן נח, דאינו הפסק גמור הריא צורך סעודה, ולכן צריך לזה זיה הטעם [מחה"ש]: * צריך לשתות וכו' כמלא לוגמיו. ואפילו בדיעבד הוא לעיכובא, כדאיתא בגמרא. האי דנקט לישנא דלכתחלה, נראה דבא לשמורעין דאפילו לכתחלה די בזה, ולא בעינן שישתה כל הכוס כמו לקמ"ל לענין ד' כוסות בסימן תעב סעיף ט אחרונים שם בשם התוספות, והטעם כמו שכתב הב"ח שם, עיין שם, וכן מוכח בפסחים ק"ו עמוד א בכרייתא שם: מטעמת יין כלישהוא, רבי יוסי ברבי יהודא אמר: מלא לוגמיו, משמע דהכל אלכתחלה קאי: * והוא רובו וכו'. עיין במשנה

משנה ברורה

רכים ידי חובתן עדיף מקידוש שאינו אלא מנהג, כמו שכתב סימן רסט [נ"א וש"א]: (נז) דקידוש הלילה עדיף. וכדלעיל בסימן זה סעיף ג, ועיין שם במשנה ברורה סעיף קטן ח. המגן אברהם הביא בשם שיירי כנסת הגדולה דטוב לקדש על כוס גדול, שישאר מאותו הכוס לקידוש היום ולהבדלה, והיינו שיתקנו בכל פעם שלא יהיה פגום, יאכל בשחרית ובהעלות כוס קטן מהקודם כדי שיהיה מלא; ובקב האליה רבה פקפק בזה המנהג, וכן במאמר מרדכי מאמן בזה וכתב דטוב יותר לעשות כמנהגנו: יב (נח) אחר שקידש וכו'. ולא קודם, (נח) כדי שלא יפסיק בהקידוש בין נטילת

ידיים ל'המוציא', (נט) אבל בנייביתו שאינם מקדשין בעצמן אלא יוצאין בשמיעתן מבעל-הבית, יוכלו ליטול ידיהם קודם: (נט) דריפתא וכו'. ודוקא הכא דאיכא גם-כן חשש הפסק שמקדש על היין אחר נטילה, וכמו שכתבנו בסעיף קטן נח, (ס) אבל בעלמא היכא דלא נטל ידיו, מותר לקדש על היין אף דריפתא חביבא ליה יותר מיין. ועיין לקמן בסימן רע"ב סעיף ט בהג"ה כמה שכתבנו שם: (ס) חביבא ליה. היינו דלכך נוטל ידיו, שהוא רעב וממהר לאכול פת: (סא) ויש אומרים דלכתחלה וכו'. דסבירא להו דאין הקידוש מקרי הפסק כיון שהוא צורך סעודה, ולכן יקדש על היין וישתה הכוס ואחר-כך יברך 'המוציא' ויבצע הפת, וכיון דאינו הפסק סבירא ליה לרמ"א דטוב לנהוג כן לכתחלה, משום דכשאין לו יין ומקדש על הפת, בעל-כרחו צריך ליטול ידיו קודם הקידוש, (סב) ועל-כן טוב לנהוג כן תמיד באופן אחר. ולמזוג את הכוס בחמין אחר הנטילה קודם 'המוציא', ודאי אין לעשות כן לכולי עלמא, כיון דצריך לדרק' יפה שמוזג כדרכו, שלא יחסר וישא יותיר, הוי היסח-הדעת: (סב) ואין לשנות. (סג) וכמה אחרונים כתבו דשפי עדיף לכתחלה לקדש על היין קודם נטילת ידים, וכדעת המחבר, דבזה יוצא מדינא לכל הדעות, ובכמה מקומות נהגו כדבריהם, (סג) מיהו, אם כבר נטל ידיו קודם קידוש, בזה יש לעשות כהרמ"א דאף-על-פי-כן יקדש על יין: (סג) בלילה-פסח. משום שאז מפסיקין הרבה באמירת הגדה עד הסעודה. כתב בדרך-החיים: אם מקדש על הפת להוציא גם השומעים, צריכין השומעים שיכונו לצאת גם בברכת 'המוציא', דאם לא יכונו לברכת 'המוציא', רק יכונו לצאת בקידוש היום, וברכת 'המוציא' רוצין אחר-כך לברך בעצמן בשעת אכילה, עושין איסור, דמהפכין סדר הקידוש, עיין שם, ולפי זה צריכין גם-כן לזהר ליטול ידיהם בשוה עם הבעל-הבית כשמקדש על הפת, דאי לאו הכי אין יכונו לצאת בברכת 'המוציא' שלו: יג (סד) צריך לשתות וכו'. ואם לאו (סד) לא יצא: (סה) כמלא לוגמיו. דבעינן (סס) שיעור חשוב, שתתיישב דעתו על-ידי זה: (סו) דהיינו וכו'. רוצה לומר: ולא בעינן שיהא מלא פיו ממש משני הצדדים: (סז) והוא וכו'. ושיעור זה די (סז) אפילו אם היה הכוס גדול שמחזיק כמה רביעיות: (סח) רובו של רביעית. היינו (סז) באדם בינוני מחזיק שיעורו כך, אבל באדם גדול ביותר משערין כמלא לוגמיו דידיה לפי גדלו, ומכל מקום לא בעי לשתות טפי מרביעית. ודע, דשיעור רביעית הוא כמעט מלא שתי קליפות מביצה בינונית של תרנגולת, והוא שיעור ביצה ומחצה עם הקליפה, דלוג הוא ששה ביצים, כדאיתא בגמרא, וממילא רביעית הלוג הוא ביצה וחצי [מ"א ופמ"ג בסי' ר"י

שער הציון

(נח) מגן-אברהם: (נט) שם: (ס) מחצית-השקל בשם בתייוסף בסימן רע"ב, וכן פסק בדרך-החיים: (סא) אליה רבה: (סב) הגר"א בבאורו, וכן כתב המאמר מרדכי דהעיקר כדעת השולחן-ערוך [ולדידהו], אפילו בדיעבד אם כבר נטל ידיו צריך לקדש על הפת, וכן מצדד גם-כן הט"ז בעיקר הענין בתחלת דבריו ונלוה רמז הגר"א במה שכתב: וכן דעת הט"ז], אלא שלבסוף משמע מדברי הט"ז רמדינא מי שנוהג כדעת המחבר שפיר עבדי, ומכל מקום בדיעבד אם כבר נטל ידיו יש לסמוך על הרמ"א דיוכל לקדש על היין, וכן הכריע גם-כן החי"א דלכתחלה יקדש על היין קודם נטילה, ובדיעבד שנטל ידיו יוכל לקדש על היין: (סג) כן משמע מ"ט"ו בסוף דבריו וכן כתב החי"א דוב"ל: (סד) גמרא: (סז) תוספות ביומא. ולהיש אומרים דסעיף יד דשתיית כל המסוכין מצטרפין למלא לוגמיו, על-כרחו טעמא אחרונה, דחכמינו ז"ל חלקו כבוד לטוס של חובה דיצטרך מלא לוגמיו בוקא [תנ"ש]: (סז) אפילו להמתירין דלקמן בסימן תעב סעיף ט, דבאן השיעור מלא לוגמיו של האדם לכולי עלמא לפי הכוס, וכן מוכח בהדיא וכן פסק ערבי פסחים ר"י המחיל 'אם טעם', עיין שם: (סז) מגן-אברהם ושאר אחרונים:

הלכות שבת סימן רעא

זה ה"ר א"ש שם במסוים *של (כ) רביעית: יד האם לא טעם המקדש, וטעם (טט) אחד מהמסובין כמלא לוגמיו (פירוש, מלא פיו), יצא. (ע) ואין שתיית שנים מצטרפת למלא לוגמיו. ומכל מקום מצוה מן המובחר

באר ה"ב

ובגדול לפי גדלו, ומי"א לא בעי טפי מרביעית, ב"ח, מ"א. וע"ל סימן

משנה ברורה

ובח"י הלכות פסח וש"א. ויש מחמירין מאד בענין השיעורין, והוכיחו דהביצים נתקטנו בזמננו למחצית ממה שהיה בימי הגמרא, ועל-כן שיעור רביעית הוא בכפלים, וכן נפקא-מינה מזה לענין כזית מצה שהוא כחצי ביצה, כמבואר בסימן תפ"ו. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בענין זה, הנכון לחוש לדבריהם לענין קידוש של לילה, ועל-כ"ל-פנים יראה לכתחלה שיחזיק הכוס כשני ביצים, והשתייה, אף שהכוס גדול, די שיטתה כמלא לוגמיו ידידה. ודע עוד, דהשיעור של מלא לוגמיו צריך לשחות בלי הפסק הרבה בינתיים, (קט) דהיינו, שלא ישהה מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה יותר מכרי שתיית רביעית, (קט) ועל-כ"ל-פנים לא יפסיק זמן רב כרי אכילת פרס, ואם הפסיק בכדי אכילת פרס, אף ביעבר לא יצא, וצריך לזהר בזה כשמקדש בשחרית על יין-שרף, שאז מצוי להכשל בזה: **יד (סט) אחד מהמסובין.** דכיון שהמסובין שמעו מתחלה את הברכה, והוא כיון עליהם להוציאן, מהני טעימתן לכולם; (ע) אבל אם שתה אחר שלא כיון עליו בברכה, ואותו האחר בירך מחדש, משמע שאין יוצאין בטעימתו, ודינו כאלו נשפך הכוס, לקמן: (ע) ואין שתיית וכו'. דבעינן (ע"ל) שיטעום בעצמו או אחד מהמסובין שיעור הגאה שתתישב דעתו עליו,

פסח. משום שמפסיקין הרבה בהגדה: (כ) רביעית. היינו באדם בינוני,

ביאור הלכה

ברורה, וכן סתם השולחן-ערוך לעיל בסימן קצ, והוא שיטת התוספות ושאר פוסקים; אבל בסימן תריב סעיף ט העתיק המחבר דשיעורו הוא פחות מרביעית, והוא כדעת הר"ן המובא שם בבית-יוסף, דגמרא דפרק יום-הכפורים לא שמעינן אלא כמלא לוגמיו הוא פחות מרביעית, ותימה, למה לא הביא המחבר כן דעת הר"ן אפילו בשם י"א אומרים יתו? ונאפשר לומר, דשם דמירי לענין חיוב חטאת נקט השיעור שהוא חייב לכולי עמא ונלענין איסורא אפילו כל-שהוא אסור מן התורה, אבל הכא לענין קידוש דשיעור הטעימה הוא מדרבנן, סמך אתוספות ושאר פוסקים די כרוב רביעית לאדם בינוני, וזהו שיעורו. ודע, דמלשונם משמע דבטקן לפי קטנו, אף שהוא בן י"ג שנה, ולא בעינן אפילו רוב רביעית, וכן כתב בדרך-החיים דבטקן לפי קטנו, הטעם כמו לענין יום-הכפורים, דוודאי חייב באדם קטן אפילו פחות מרוב רביעית, אם הוא כמלא לוגמיו ידידה דמיתבא דעתיה על-ידי זה. ולעניות דעתי יש לעיין בזה, דמסתמת הגמרא י"הוא דשתה רובא דכסא' משמע דפחות משיעור זה אינו יוצא בכל גוונא, והא דהוכיח הגמרא השיעור דמלא לוגמיו, יש לומר ולא-שמעינן דבאדם גדול הוי השיעור יותר מרוב רביעית, כמו שכתב הגמ"ן אברהם, ואינו ראה מיום-הכפורים, דשם טעם החיוב הוא משום יתובי דעתיה, כדאיתא בגמרא, מה שאין כן לענין קידוש אפשר דתקנת חכמים הוא כן שיטתה דוקא רוב הכוס שהוא מקדש עליו; וכל-שכן לדעת הר"ן שדעתו דכמלא לוגמיו באדם בינוני הוא פחות מרביעית, בוודאי יש לומר ובכל אדם אפילו קטן ביותר מלא לוגמיו ידידה הוא לא פחות מרוב רביעית. אך מדבריי הגמרא יש לדחות קצת, דדוקא לענין די כוסות רוב כוס הוא לעיכובא אפילו באדם קטן, ולא לענין קידוש דעמלא, וצריך עיון בכל זה. ודע, ולענין קטן ממש כשמקדש משום מצות חינוך, בוודאי יש לסמוך

להלך דדי במלא לוגמיו ידידה שהוא פחות מרוב רביעית. ודע עוד, דמה שכתבו הפוסקים דבגדול 'כמלא לוגמיו' הוא כמלא לוגמיו ידידה, וכמו לענין יום-הכפורים, משמע ביזמא פ' לדעת בית-הלל שם דהלכה כוותיה, דהוא דוקא מרווח ולא דחוק, עיין שם, ובענינו לענין יותר מרביעית אין נפקא-מינה מזה, כמו שכתבנו במשנה ברורה די רביעית בכל אדם, ונפקא-מינה רק לענין פחות מרביעית: * של רביעית. עיין במשנה ברורה. והנה הגאון צ"ח פרק ערבי פסחים דף קט כתב, שטרח ומרד שיעור זמן לחלה על-פי שיעור של רוב חסדא בגמרא על-פי חשבון ארבעים סאה למקוה, ושוב מרד שיעור חלה על-פי מה שהפילו מ"ג ביצים מן הקטן, כמו שכתב בטור ושולחן-ערוך אורח-חיים סימן תנו, והיה הכלי הראשון שחזק שני פעמים כפי שיעור הוה, על-כן שפט הגאון ז"ל שעל-כרחי הביצים נתקטנו במחצית ממה שהיו בימים הקדמונים, ואם-כן כל שיעורנו, הן בשתיית רביעית שאנו משערים ביצה ומחצה, וכן שיעור חלה של מ"ג ביצים, וכן אכילת כזית מצה ומרור שאנו משערים כחצי ביצה, הכל הוא הטעאה וצריך להיות ככפל, עיין שם שהאר"ך להוכיח דשיעורי האצבעות לא נשתנו להתקטן בזמננו מכפי מה שהעתיק הרמב"ם, ועל-כרחי דרק הביצים נתקטנו ולעניות דעת, אף דקושתו היא קושיא גדולה וחמורה על שיעורו, אבל לנגד שיטתו יש גם-כן קושיא חמורה, והוא: דהנה בסוגיא דיומא דף פ מוכח דשיעור כמלא לוגמיו משני הצדדים באדם בינוני הוא יותר מרביעית, עיין שם בתוספות ד"ה הכי נמי, וכן כתב הר"ן ושאר פוסקים, ואי סלקא אדעתך דשיעור רביעית בזמננו הוא כפליים, דהיינו שיעור ג' ביצים שלנו, אם-כן כמלא לוגמיו באדם בינוני משני הצדדים הוא יותר מג' ביצים ודואו הוכיח הצ"ח דאף בזמננו לא נתקטן האדם באצבעותיו ממה שהיה מקודם, ואם-כן פשוט דכי האי גוונא ביתר ארביין, וזה כבר כתבנו ונסתיי בכמה אנשים בינונים המלאו-לוגמא שלהם משני הצדדים, ועלה כלל היתור רק עד שני ביצים בינונים בקליפה שלהם, והן רביצים שלנו לא נתקטנו כל-כן אף איזה שיעור לבן [ואו אפשר דהאמת הוא כפי שיטת הר"ן שרובא בבית-יוסף בסמין תריב דמלא לוגמיו מצד אחד הוא פחות מרביעית, ולא קים לן בשיעורו כמה, עיין שם, ואם-כן אפשר דהוא יותר מרוב רביעית והוא כשיעור ביצה, וממילא משני הצדדים הוא כשיעור שני ביצים], ועל-כן צריך עיון גדול בענין השיעורים, שכאשר נבוא לבחינה אנו רואים ששני השיעורים סותרים, היינו השיעור-רביעית ששיעור רב חסדא (בפסחים ק"ט) על-פי חשבון מ' סאה למקוה, והוא מוסכם להלכה בפוסקים, ולפי מה שצידד הצ"ח וגם הגאון חתם-סופר [בתשובה קכ"ז אר"ח] הוא מחזיק ג' ביצים בינונים שלנו עם הקליפה, ולפי מה דמוכח בגמרא דיומא גזיל לא יחזיק לכל היתור כי אם שני ביצים. ולמעשה נראה, ולענין דאורייתא, בנזן כזית מצה בליל-פסח, בוודאי יש להחמיר כדבריהם, וכן לענין קידוש של לילה ודעיקרו הוא דאורייתא, גם-כן נכון לחוש לכתחלה לדברי הצ"ח גזיל, וכן בחתם-סופר מחמיר גם-כן לענין רביעית כדבריו [ומיהו, לענין קידוש שחרית ולשאר כוס של ברכה יש לסמוך על מנהג העולם שנהגין כמבואר בגמ'ן אברהם ופרי"מ מגדים ושאר אחרונים], ועל-כ"ל-פנים יראה לכתחלה שיחזיק הכוס כשני ביצים עם הקליפה וכגיל. ודע עוד, דאפילו לדברי הצ"ח שהכוס צריך להחזיק כג' ביצים שלנו, מכל מקום לענין שתיית הכוס בוודאי יש לסמוך להלך שלא ישתה אלא כמלא לוגמיו ידידה, אף שלא יעלה כן קרוב לשלוש הכוס, וכמו שפסק בדרך-החיים דכלל כתב אחד כמלא לוגמיו ידידה שיעורו, ואף שפקטנו לעיל בענין זה על דברי הא"י, מכל מקום הרי חומרי לא עבדינן, ועל-כן מ' שאין לו יין כל-כך ישתה רק כמלא לוגמיו ידידה והיתור שיעור על למחר,

שער הציון

(קט) תוספת-שבת וש"א: (קט) עיין בהגרא' סימן תריב שהטכס דבשתייה נמי שיעור הפסק כרי אכילת פרס כרי באכילה: (ע) כן משמע מאליה רבה: (ע"ל) רא"ש והגרא':

הלכות שבת סימן רעא

קז באר הגולה

ו הריטב"א בפירק ו
דעירובין
התוספות טור בשם
פ"ח שם בשם הגאונים
ט דברי עמנו לפי
טעמו בבית יוסף

(עא) שיטעמו (כא) כולם. *וייש אומרים, (עב) דכיון שבין כולם טעמו כמלא לוגמיו, יצאו דשתיית כולם מצטרפת לכשיעור. והגאונים סוכרים *שאם לא טעם המקדש לא יצא, וראוי (עג) לחוש לדבריהם. (עד) ודוקא בקידוש, אבל בשאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימת אחר: טו *קידש, וקודם שטעם (עה) הפסיק (עז) בדיבור, חוזר ומברך 'בורא פרי הגפן' (עח) ואינו צריך לחזור ולקדש. *והוא הדין אם (עט) [נג] נשפך הכוס קודם שיטעמו ממנו, יביא כוס אחר (עז) ומברך עליו 'בורא פרי הגפן', (עח) ואינו צריך לחזור

שערי תשובה

שחביב עליו מין מאכל אחר יש לו להניחו על סעודת שחרית: [נג] נשפך. עיין

ומיהו מי שיש לו יין מעט, מוטב שיעזוב אלא שיעור ויניח השאר למחר לקידוש או להבדלה, מ"א: (כז) בדיבור. כתבו חו"ס בברכות ר"ף מ' אם שח בין קידוש לשתיה צריך לחזור ולברך אי לא מילתא דשייכא לסעודה, עכ"ל, משמע אע"ג דאינו שייך לקידוש כיון דשייך לסעודה לא הוי הפסק, מ"א: (כח) נשפך. אבל אם לקח בידו כוס של מים בחשבו שהוא יין ובירך עליו כה"ג וקידש, צריך לחזור ולברך כה"ג ולקדש שנית על כוס של יין, פסקי מהרא"י סימן קטו, וכן הסכים הט"ו, וחילק דאם היה יין

באר היטב

קצ ס"ג מ"ש בשם הט"ז: (כא) כולם. אבל א"צ להם מלא לוגמיו, ט"ז. מיהו מי שיש לו יין מעט, מוטב שיעזוב אלא שיעור ויניח השאר למחר לקידוש או להבדלה, מ"א: (כז) בדיבור. כתבו חו"ס בברכות ר"ף מ' אם שח בין קידוש לשתיה צריך לחזור ולברך אי לא מילתא דשייכא לסעודה, עכ"ל, משמע אע"ג דאינו שייך לקידוש כיון דשייך לסעודה לא הוי הפסק, מ"א: (כח) נשפך. אבל אם לקח בידו כוס של מים בחשבו שהוא יין ובירך עליו כה"ג וקידש, צריך לחזור ולברך כה"ג ולקדש שנית על כוס של יין, פסקי מהרא"י סימן קטו, וכן הסכים הט"ו, וחילק דאם היה יין

משנה ברורה

וכדלעיל בסעיף-קטן סה: (עא) שיטעמו כולם. היינו (עב) טעימה בעלמא, ואין צריך מלא לוגמיו רק לאחד. וכתב המגן-אברהם, דמי שיש לו יין מעט, (עג) מוטב שיטעום אחד כשיעור והמסובין לא יטעמו כלל, כדי שישאר הנותן למחר לקידוש או להבדלה: (עד) דכיון שבין כולם וכו'. היינו ברע"ב, אבל לכתחלה (עז) לכולי עלמא צריך שיטעום המקדש כשיעור [מ"א]: (עח) לחוש לדבריהם. היינו ליוזר לכתחלה, וברע"ב (עה) הסכימו הרבה אחרונים, דאפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו, (עו) אך שלא ישהה על-ידי שתיית כולם יותר מכדי אכילת פרס: (עד) ודוקא בקידוש. שהוא (עז) דבר-תורה, ואסמכו אקרא לקדש על היין: טו (עה) הפסיק בדיבור. ואם הפסיק (עה) בדברים השייכים להסעודה, וכל-שכן בדברים השייכים לקידוש, לא הוי הפסק ברע"ב ואינו צריך לחזור ולברך: (עו) ואינו צריך לחזור ולקדש. דההפסק אינו מגרע אלא ברכת 'בורא פרי הגפן', מפני ששח בין ברכה לטעימה, (עט) אבל הקידוש כבר יצא, ששהי על הכוס כדן, וישתנה עתה אחר הברכה: (עז) ומברך עליו. דעל אותו הכוס לא היה דעתו מתחלה. (פ) ואם היה דעתו בתחלה בשעת ברכה לשתות יין יותר, אינו צריך לברך 'בורא פרי הגפן', אלא ישתה תיכף כוס אחר בלא ברכה, ובלבד שלא יפסיק בדיבור שלא מענין הקידוש: (עח) ואינו צריך לחזור. דכיון שקידש מתחלה על היין כדן וגם טעם כשיעור, אף-על-פי שלא טעם מאותו הכוס שקידש, יצא. ודוקא שלא הסיח דעתו בינתיים, (פא) אבל אם כבר יצא ממקומו בינתיים קודם שטעם מכוס אחר, צריך לחזור ולקדש. כתבו הפוסקים: (פב) אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין, ונמצא (פג) שהוא חומץ או מים, יקח כוס אחר של יין ויברך 'בורא פרי הגפן' ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין, נמצא שלא קידש על הכוס כלל. (פד) ומכל מקום אם היה דעתו מתחלה בשעת ברכה לשתות יין יותר, אינו צריך לברך שנית 'בורא פרי הגפן' וכדלעיל, רק לקדש ונכל זה, (פה) שנמצא הכוס מים וכי האי גוונא דבר שאינו משקה כלל, אבל כשנמצא שכר או שאר משקה שהיה חמר-מינה באותו מקום, אינו צריך ליקח כוס אחר לקידוש, אלא יברך עליו 'שהכל' וישתה. והא דצריך לקדש שנית, דוקא שלא היה יין מוכן לפניו, (פי) אבל אם היה יין מוכן לפניו בכלי על השולחן

שער הציור

(עג) ט"ז וש"א: (עג) ואף דמעה מן המוכח שיטעמו כולם, מוטב שיהיה זה ולא ידחה טעימה כשיעור מלא לוגמיו לאחד, דרבר זה הוא לעיכובא לכמה גדולי ראשונים, וכמו שכתבתי בביאור הלכה. ועוד טעם עיין במגן-אברהם: (עד) וכן מוכח מגמרא, לפי מה שביאר הגר"א דלהיש'אומרים הוה הא דקאמר בפסחים ק"ח ע"ב 'הוא ראשית רובא דכסא' קאי אכולם יחד, ומכל מקום לא קאמר הגמרא רק בברע"ב יצא, משמע אבל לא לכתחלה. אכן דברי הגר"א צריכים עיין גדול, והא איתא בריטב"א גופא 'והוא בעל דעה זו, כדאיכא בבית-יוסף' דלענין ד' כוסות לא מהני ציורן, והיש'ס דהתם הלא אד' כוסות קאי: (עה) אליה רבה ושו"ת צע"שטים ודרך' חיים וחיי-אדם. ובהגרי"ז לא הזכיר כלל הדעה של שי אומרים הוה, ומשמע דלא סבירא ליה כן להלכה. ועיין בביאור הלכה: (עו) פשוט, דלא עדיף משאם היה מקדש בעצמו: (עז) לבוש: (עח) מגן-אברהם: (עט) אחרונים: (פ) מגן-אברהם: (פא) מגן-אברהם ושאר אחרונים: (פב) מהרא"י ורדב"ז ומגן-אברהם ט"ז: (פג) דרכ"י: (פד) מגן-אברהם וש"א. והגאון רבי עקיבא איגר מפסק בזה בהידושו: (פה) חיי-אדם: (פו) ט"ו. ואף דמגן-אברהם משמע קצת דחולק עליו וסבירא ליה דלא מהני זה רק לענין ברכת 'בורא פרי הגפן' אבל לא לענין עצם הקידוש, וכן במאמר-מורה חולק עליו בהרי"א, מכל מקום כיון דהתשובה עצי-שטים והגרי"ז וחי' אדם העתיקו דבריו, והאליה רבה כתב דאפשר דגם מגן-אברהם מודה להט"ו בין מוכן לפניו על השולחן, והרדב"ז כתב עוד יותר מזה כסימן חל, וגם אה הפת מונח על השולחן מהני אף שלא היה דעתו כלל בעת הקידוש על הפת, וגם דספק ברכות הוא, לכן העתקתי דבריו להלכה:

הלכות שבת סימן רעא ערב

י' תוספות והרא"ש שם
בפוסקים ובמקו"ו
דברטובי וכו' שם
הירושלמי כ"ח שם
(* קודם שישתה המכר,
ואז לא ישתה
קודם שישתה המכר.
כתי"ף בשם הרא"ש
ותוספות פקו"ו ודברכות

(עט) ולקדש: טז (ב) לא יטעמו המסובין קודם שיטעמו המקדש, אם הם זקוקים לכוסו, ששופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים (פא) או פגומים; [* אבל אם היו להם כוסות יין שאינם פגומים, רשאים לשתות קודם שישתה המקדש: יז *אין צריך לשפוך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני המסובין אלא אם-כן היו (כז) פגומים, (פב) שאז צריך לשפוך לכל כוס *זכוס (פג) כדי שישתו כולם מכוס שאינו פגום:

ערב על איזה יין מקדשים, ובו י' סעיפים:

א (ב) (א) *אין מקדשין *על יין (ב) *שריחו רע, אף-על-גב דריחיה וטעמיה חמרא, ולא על

באר היטב

כשעת הקידוש על הספסל או על השולחן מוכן לשתות, אז ודאי א"צ לא בפה"ג ולא קידוש אלא ישתה המוכן לפניו, ע"ש. והמ"א כתב דאם דעתו לשתות יין יותר א"צ לברך שנית בפה"ג, וה"ה בנשפך, עיין סימן

שערי תשובה

כה"ט. וכתב הרדב"ז כתשובתו ח"ג סימן חלו, שאם קידש שכסבור שהוא יין נתמצא חומץ, צריך לתווך ולקדש, הביאו מהרי"ש ומח"ב: [* אבל אם היו רט ס"ב בהג"ה וס"ס רו. ואם קידש בשחרית על השיכר ונשפך הכוס, א"צ להביא אחר, דהא י"א דדי בפת כמ"ש סימן ער"ב, עיין מ"א וט"ז באורן: (כז) פגומים. ע"ל סימן קפב ס"ד:

(ב) אין מקדשין. אם הוא בערב-שבת במקום שיש בו יין יודע שבשבת לא יהיה לו יין, כגון שאינו יכול להוליכו לביתו, יקדש מבעוד יום על

ביאור הלכה

משנה ברורה

או על הספסל בעת הקידוש, ודעתו היה לשתות ממנו אחר-כך, אינו צריך גם לקדש שנית, דהוי כאלו קידש על כל היין שמוכן לפניו, וישתה מהן תיכף מלא לוגמיו. (פו) ויש אומרים עוד, דהוא הדין אם אין יין לפניו, והיה הפת מונח לפניו על השולחן, אינו צריך לקדש מחדש, אלא יבצע תיכף אחר הקידוש על הפת ודי בברכת 'המוציא' לכד. ונראה דאם קידש קודם נטילת ידיים כמנהגנו היום, אין שייך לומר דחל הקידוש על הפת: (עט) ולקדש. כתב המגן-אברהם: אם קידש שחרית על שכר ונשפך הכוס, אין צריך להביא אחר, כי יש אומרים שדי במה שמברך 'המוציא' על הפת, והגאון רבי עקיבא איגר בחידושי חולק על זה: טז (פ) לא יטעמו המסובין. היינו, אף שהיו להם כוסות בפני עצמן לשתיה: (פא) או פגומים. פגום נקרא כשטעם מן מהמשקין מתחלה, ומבואר בסעיף שאחר זה, דכשהכוסות של המסובין פגומין, מצוה שישפוך המקדש מעט מכוסו לתוך כוסו, שכזה יתקן כוסו שלא יהיה פגום, והואיל שהם זקוקין לכוסו צריכין להמתין עליו שיטעמו מתחלה: יז (פב) שאז צריך לשפוך. היינו (פח) קודם שישתה המכר: (פג) כדי שישתו כולם וכו'. אף-על-גב דשתיית כל המסובין לא מעכבא, כדלעיל בסעיף יד, מכל מקום מצוה לכתחלה (פט) שישתו כולם שאינו פגום:

צריך להביא כוס אחר:

* אין מקדשין וכו'. עיין מה שכתבתי במשנה ברורה בשם הרמב"ן דאפילו בדיעבד לא יצא, וכן הביא גמ"כ בספר ברכיי"וסף, אך שכתב לדעת הרשב"א דסובר דיין אדום הוא מצוה בעלמא, אף-על-גב דבגמרא השיב לו רבא להתמיר; אפשר דהוא הדין כזה; ובאמת לא דמי להדדי, כמו שכתב בעצמו שם. אך לעניות דעתי יש לעיין בזה: וכי משום "הקריבהו נא לפחתך" יהיה פסול דיעבד, הלא אם שחט כהמה כחושה לקרבן יש בזה גמ"כ משום "הקריבהו נא לפחתך", וכדפירש רש"י במנחות ס"ד, ואפילו הכי בוודאי יצא בדיעבד בקרבן כזה, ובמחבר נדר"ך הוא רק מצוה לכתחלה, והכי נמי לענין קידוש. ואינו לומר דאם-כן לפי דברינו יהיה נא כשר גם בניסוך היין בדיעבד, וכמו לענין קרבן, ^(ק) ואנן חזינון בברייתא לקמן דפסלה לענין ניסוך היין אף דיעבד; ואפשר משום דריחו רע ומאוס החמירו חכמים לפסלו בזה אף דיעבד. ובאמת יש לעיין בזה הרבה, דחזינון להרמב"ם בפרק ב מהלכות איסורי מוצה הלכה י' דהותב שם טעם על הטריפה שאסורה לגבי מוצה, משום "הקריבהו נא לפחתך", ידוע שהיא אסורה מן התורה לכולי עלמא (ועיין שם בכפ"ק-משנה שהוא ממתיל על הרמב"ם). אין שהוא, הרי חזינון דקניטין טעם זה לפעמים אף בדבר שהוא לעיכובא אף בדיעבד, וצריך עיין: * על יין וכו'. עיין בחידושי רבי עקיבא איגר שמשתפק, לפי מה דאיתא בכתי"וסף, ודלעת הרמב"ן דאין מקדשין על יין לבן אפילו הכי מבדילין משום דלא גרע משיכר, אפשר דהוא הדין בכל הגי' דסימן זה, אף דאין מקדשין אפשר דמבדילין, וכעין זה הביא בבאר היטב בשם שער-אפרים. ולעניות דעתי לא דמי כלל, דהתם הטעם דכשר להבדלה, דאף דאין על שם יין, מכל מקום לא גרע משאר חמר-מדינה דכשרין להבדלה, ואיירי שהיין לבן הוא חמר-מדינה, וכמו שיבאר הגר"א, מה שאין כן בזה שהטעם הוא משום "הקריבהו נא לפחתך", מה חילוק יש בין קידוש להבדלה? וכן מצאתי בברכיי"וסף בשם הבית-יהודה לאסור, וכן מה דחשטב רבי עקיבא איגר שם מותר לקדש בשחרית על יין שריחו רע, מטעם זה גמ"כ דלא גרע משיכר, גמ"כ לעניות דעתי אין להסתפק בזה, דכדאי אסור וכנ"ל: * שריחו רע. עיין במשנה ברורה, דהיינו שמסריח קצת. ואם אין מסריח, רק שנקלט בו ריח אחר עליידי החבית, לא מצאתי בפוסקים רע אין מקדשין: (ב) שריחו רע. היינו, (ג) שמסריח קצת (ג) מחמת שמונה בכלי מאוס. ואף דמברכין עליו 'בורא פרי

שער הציון

(פו) הוא דברי הרדב"ז, והעתיקו החיי"אדם. ודע, ובדר"ך החיים הלכות קידוש כתב בהרי"א להיפך, ומסתברא כוונתו, דהא לא היה בדעתו כלל לקדש על הפת בעת ברכת הקידוש, דהא אחז הכוס בידו, ומכיון שהוא מים נתבטל הקידוש שלו; ועל-כל-פינים ובקשת קודם נטילת ידיים בודאי אין לוח מפסק דרך-החיים, ואפשר שגם הרדב"ז מודה באופן זה: (פז) בתי"וסף והרא"ש: (פח) וכששותין כולם מכוס של ברכה, אף-על-גב דהוא שותה מתחלה, (לא) מקרי מכוס שאינו פגום, דחשובין כמקדש גופא, ורק כששופך מכוסו לכוסו בעינין שישפוך קודם שישתה בעצמו, כמו שכתב הרא"ש: (ב) שער-אפרים: (ג) טור: (ג) ושכ"ס. ודע, שמה שהעתיק הבאר היטב בשם שער-אפרים: יין שמסריח קצת אחר החבית, אין זה דין חדש, דהיינו הך דפירוש רש"ים שכתבנו, וכמו שכתב שם בהרי"א, ולכן לא העתיקו בפנים. ובאזהרה ספרי באר היטב כתוב יי"ן שמריח וכו', טעו"טסופר הוא, כי שם כתוב יי"ן שמסריח, ואם אין מסריח, רק שנקלט בו ריח אחר עליידי החבית, צריך עיין, ואולי יגם בזה שייך "הקריבהו נא גוי". ועיין ביאור הלכה:

(א) מתוקן ע"פ הוראת הח"ח וצ"ל בספרו ליקוטי הלכות.

הלכות שבת סימן ערב

ב טו ב שם הרי"ם
באות ג שם ד שם

יין (ג) מגולה, כ'אפילו האידנא (א) דלא קפדינן אגילוי: הגה ואין מקדשין על היין דריחיה חמרא (ד) וטעמיה חלא (טו): ב (ה) גיין (ג) מגתו, מקדשין עליו. (ו) וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום: ג 'מקדשין על יין שכפי החבית אף-על-פי שיש בו (ז) (ו) קמחין, הגה ויש אוסרין לקדש עליו, אלא יסננו תחלה להעביר הקמחין (הגהות מרדכי פרק המוכר פירות וכו' בשם א"ח וחסו), ועל יין שבשולי החבית אף-על-פי שיש בו שמרים, ועל יין שחור, *ועל יין (ח) מתוק, ועל יין דריחיה חלא וטעמיה חמרא. (ט) ומכל מקום (ס) מצוה לברור יין טוב

שערי תשובה

באר היטב

להם כוסות כו'. וכתב כמ"א ח"ב סימן ה: שנים שמברכין על כוס של קידוש יחד, דרכם להמתין שאחר מברך בפה"ג וחבירו עונה אמן ושוב מברך השני בפה"ג, אין לראשון לענות אמן, דהוי הפסק בין ברכה לברכה וטעמיה אסור לעשות כן, ע"ש, והבאתי דבריו לעיל:

יגם, ע"ש; ובהלק"ט ח"א סימן י' חולק וכו' דאין זה מברך אלא מגאץ, ע"ש: (ג) מגתו. ומ"מ מצוה מן המובחר ביין ישן, מ"א: (ז) קמחין. ומ"מ אם יש עליו קרום לכן שקורין קאני"ק מקדשין עליו, ב"ח. בתשובת שערי-אפרים סימן יח אוסר לקדש על יין שמסריח קצת אחר החבית, ולענין הבלה מורה פנים לאסור ולהתיר, ע"ש: (ס) מצוה. ולא יקח מסתם יין שבמרתף, ט"ז:

משנה ברורה

ביאור הלכה

[ועיין בשערי-הציון]. אחר-כך מצאתי יקצת ראה להחמיר ממנחות פ"ו עמוד ב: אין מביאין יין לנסכים לא המתוק ולא המעושן, ופירש הרמב"ם שם כביאור דמעושן הוא, שאם היה לכלי ריח, אותו היין היה בו הבל ועוד הנקרא מעושן, ואירע הרבה המום הזה אצלנו בינות המערב, הוד כאן לשוננו. [כן הוא הגירסא אצלנו. ההתוספות-יוס-טוב העתיק: שאם היה לכלי ריח רע, אותו היין יש בו ריח רע, וגירסא שלנו היא עיקר, דכן משמע מדבריו בפרק ו מהלכות איסורי מזבח הלכה א, דמעושן לא הוי בכלל יש בו ריח רע, עיין שם], ומשמע דכוונתו למה שכתבנו, וכיון דלנסכים פסול אפילו דיעבד משום דנשתנה לגריעותא, גם לקידוש נמי פסול, דכן מוכח שם בסוגיא דבבא בתרא, דכל מה דפסול לנסכים דיעבד פסול גם לקידוש, דאף להפוסקים דמכשירין כמבושל לקידוש אף דלנסכים פסול, התם הטעם כמו שכתב הרא"ש, משום דסבירא להו דמבושל אישתני למעיליותא, והוי כמו מזוג דמכשירין כגמרא משום דעלוייא עלייה, מה שאין כן בזה. אלא דכל זה הוא ראה רק לפירוש הרמב"ם במשנה הנ"ל, אבל אם נפרש המשנה דין מעושן כפשוטה וכמו שפירשו שארי הראשונים [עיין ברי"ם שם ובתוספות בבא בתרא י"ח ובר"ן בפרק ערבי פסחים, ועיין לקמיה מה שכתבנו בזה בשם הגאון ר' עקיבא אגרון], שוב אין ראה לדין הנ"ל, ואולי דגם בזה יש מיעוט "הקריבהו נא לפתחך וגו'", וצריך עיין: * ועל יין מתוק. עיין במשנה ברורה. ותפיהני, דהרי מסיק שם רב אשי במנחות פ"ו, דהיליטעוין דכשר בריעבד לנסכים הוא משום דחוליא דשימשא לא מאיס, ומתוק מחמת עצמו פסול משום דחוליא דפירי מאיס, וכן פסק הרמב"ם בפרק ו מהלכות איסורי מזבח, ואמאי כשר לקידוש כמתוק מחמת עצמו; דלא מיבעיא לדעת הרמב"ם דמבושל פסול לקידוש משום דפסול לנסכים, בוודאי גם כזה. פסול, ואפילו להמכשירין כמבושל לקמן בסעיף ת, הלא טעמם מבואר בהא"ש והר"ן, משום דסבירא להו דעל-ידי הכישול אישתני למעיליותא, מה שאין כן כמתוק מחמת עצמו, הלא הטעם מבואר בגמרא דחוליא דפירי מאיס, ואם-כן בקידוש נמי לפסול? דהיתני כפריי-מגדים שנתעורר בזה בקצה, ודעתו להחזיקו על הרמב"ם ששר בזה, ואינו יודע למה, הדלא הגמרא גופא הוכיח דאין כוונת רב וזוטרא רב כן טוביא על זה, היליטעוין, משום דכשר בריעבד לנסכים, ואם-כן ממילא כמתוק מחמת עצמו דפסול אפילו בריעבד לנסכים, הכי נמי לענין קידוש. וקצת יש לומר, דלא מפסלינן לענין קידוש אלא דבר שנעשה שיעוי אחר-כך לגריעותא, כמו יין שריחו רע על-ידי הכלי או יין שנתגלה, מה שאין כן בזה שכריאתו הוא כן מעיקרו, לא מפסלינן לענין קידוש אף-על-גב דמאיס; אבל אם-כן, למה להגמרא להביא ראה על יין כשר דכשר לקידוש משום

הגפן, אפילו הכי לקדש אסור משום "הקריבהו נא לפתחך וגו'": (ג) דלא קפדינן אגילוי. משום שאין מצויין אצלנו נחשים, אפילו הכי אסור משום "הקריבהו נא לפתחך". (ז) מיהו, אם עמד שעה מועטת מגולה אין להקפיד האידנא, כל זמן שלא נמר טעמו וריחו. וכתב החי"אדם, דדוקא במקום שהיין ביוקר דלא קפדי כולי האי בגילוי מועט, אבל המקדש על השיכר יהיה זהיר בזה. (ס) ונראה, דבאין לו אחר אין להקפיד בריעבד גם בשיכר כמו ביין: (ד) וטעמיה חלא. דבחר (ו) טעמא אזלינן וכחלא דמי, ולכן לקמן בסעיף ג, בטעמיה חמרא, מקדשין עליו אף-על-גב דריחו חלא. (ו) וטעמיה חלא נקרא, כל שבני-אדם נמנעין לשחתו משום חמיצותו, ועמו שכתב סימן דין ט"ז. וכתבו האחרונים, (ז) דלחינם והקמי הרמ"א דין זה, דגם 'כורא פרי הגפן' אין מברכין עליו, כראיתא שם, וכל-שכן שב"א מקדשין: ב (ה) יין מגתו. ומכל מקום (י) מצוה מן המובחר ביין ישן, (יא) והיינו כשכבר עבר עליו ארבעים יום: (ו) וסוחט אדם. בזה (יב) אשמועינן רבותא טפי, אף שהוא חדש לגמרי, שזה מקרוב שחטו קודם השבת, אפילו הכי מותר לקדש עליו: ג (ז) קמחין. היינו (יג) נקודות לבנות, (יד) אבל אם יש עליו קרום לכן אין מקדשין עליו, וכתב האליה רבה, דכשהסיר הקרום אין להחמיר: (ח) מתוק. מדסתם משמע, בין שנתבשלו הענבים בחמה יותר מדי ועל-ידיהו היין מתוק מאד, ובין שהיין מתוק מאד מחמת הפירות עצמן, שהיין הזה הוא גרוע ופסול לנסכים, ואפילו הכי כשר לקידוש. ועיין ביאור הלכה: (ט) ומכל מקום מצוה וכו'. היינו, אף דמקדשין אבל הני אף לכתחלה, מכל מקום מצוה מן המובחר לברור יין טוב, (טו) ועל-כן טוב שלא יקח מסתם יין שבמרתף לקידוש עד שיראה מתחלה אם אינו מקולקל:

שער הציון

(ז) מגן אברהם. ואף שהוא כתב "ואפשר וכו'", הדרך-החיים ושלחן-עציר-שטים וחי"אדם החליטו דבר זה: (ה) דמגן-אברהם משמע דמצד מרינא להקל אפילו במקום שהיין מצוי, בשעה מועטת, ונגם הדלא דין זה קאי על שחרית, ובלילה אין מקדשין אשיכר, ודכולקמן בסעיף ט, וטוב יותר לקדש על זה משישאר בלי קידוש כלל: (ו) טור. ובביאור הגר"א הסכים לדעת התוספות שהוא דבר שאינו, דכיון דטעמיה חלא כל-שכן דריחו נעשה חלא מקורם: (ז) מגן אברהם ושי"א: (ח) מגן אברהם, וכן מוכח מהט"ז, וכן כתב הפרי-מגדים: (ט) והסכימו מגן אברהם וט"ז ושי"א דאפילו לא עלה עליו קרום לכן, דלא כה"כ שרצה להקל לענין ברכת 'כורא פרי הגפן': (י) מגן אברהם ושי"א: (יא) פרי-מגדים: (יב) ולשון הגמרא דסוחט וסוחט מקדש, אפשר דאתי לאשמעינן עוד רבותא דיותר לקדש מבעוד יום, והיינו מפלג-המנחה ולמעלה, שאז מותר לסוחט ולקדש חיכך, וכדאמרנין בברכות כ"ז עמוד ב: (יג) פרי-מגדים: (ד) ב"ח ומגן אברהם ושי"א: (טו) ב"ח וט"ז:

הלכות שבת סימן ערב

לקדש עליו: ד' מקדשין (י) על יין לבן, והרמב"ן פוסלו לקידוש אפילו בדיעבד, (יא) אבל מבדילין עליו. ומנהג העולם (יב) כסברא ראשונה: ה' ייין חי, אפילו אם הוא חזק דדרי (פירוש, שראוי להימזג) על חד תלת מיא, מקדשין עליו. ומכל מקום (יג) יותר טוב למוזגו, ובלבד שיהא מזוג (יד) כראוי: הגה ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה (טו): ו' (טו) ייין צמוקים (טז) *מקדשין עליו. (והוא שיש בהן (1) [1] (יז) לחלוחית קצת בלא שרייה) (טו): ז' שמרייין או

ה טור והרשב"א והתוספות שם שכן נראה דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם ו' טור בשם הר"ם מהא דברכות נ"א ז בבא בתרא פ"ח ס' שם

שערי תשובה

[1] לחלוחית. עיין בה"ט. ועיין בכורשור דף קכא ע"ג שכתב שצריך לזהור שלא יתן כ"כ מים שיהיו הצמוקים אחר שנתגדלו אחד משהה במים, דאז

ביאור הלכה

דגבי נסכים כשר בדיעבד, תיפוק ליה דביארוהו היא כך ולא נשתנה כלל. אלא ודאי וכל היכי דלא נשתנה למעלותא פסול לקידוש היכי דפסול לנסכים. ואין להקשות, אם-כן למה להש"ס להאומי על יין שרחוהו רע, לתקן במתוק מחמת עצמו? דלא לומר, דלא רצה הגמרא לפרש דמימרא דרב זוטרא משמיה דרב יהיה ולא כרבינא דסבירא ליה במנחות שם דאפילו במתוק מחמת עצמו כשר בדיעבד לנסכים, כמו שכתבו התוספות שם. ודע, דכטור לא נזכר שם סתם מתוק, רק יין הליסטיין, ופירש על זה שהוא מתוק. והנה בפירוש רשב"א ור"ן איתא שהוא מתוק וחלש מאד, ולא נזכר שהוא מאיס, משמע גס"כ דבמתוק זה שמחמת עצמו לא מיירי כלל: * מקדשין עליו. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי בשם הבכורשור. והנה התוספתא שבת המציא לדחות דבריו, דכח הצמוקים שנותן במים עדיף טפי מיין המתערב במים, ועל-כן אף אם הוא יותר מאיס נגד הצמוקים אף-על-פי-כן שם יין עליו, עיין שם. והוא ירוק, וכן בהגרי"א בסעיף זה ולענין חרצנים שנזכרו ברגל ולא בקורה, שאין להם דין שמרים כלל [וכצמוקים דמיא], מוכח שם דאם יש במים ששה פעמים נגד כל החרצנים אין על זה שם יין, וכמו יין עצמו שנתערב בששה לפי דעת הרשב"א, אם-כן הוא הדין בצמוקים, וכן בשערי-תשובה ובדרך-החיים ובהגהות הגאון ר' ברוך פרענקיל כולם הביאו דברי הבכורשור להלכה. והנה לכאורה היה לנו לשער ששה פעמים מים נגד לחלוחית היוצא מהם ולא נגד כל הצמוקים, ואפשר מפני שלא ידעין כמה נפק מיניה, שמכו להקל לשער

(1) לחלוחית. אבל אם הם יבשים לגמרי שאפילו על-ידי דריכה לא יצא מהן לחלוחית כלל, פטולים, ריב"ש ס"ט:

משנה ברורה

ד' (י) על יין לבן וכו'. ולכולי עלמא מצוה לכתחלה (טו) לחזור אחר יין אדום, אלא דאם אין לו אדום (יז) או שאינו משובח, סבירא לה לדעה זו דמותר לכתחלה לקדש על לבן: (יא) אבל מבדילין עליו. אם (יח) הוא חמר-מדינה שם, שהכל שותין אותו; והטעם, דלא גרע משיכר, דקיימא לן לקמן בסימן רצו סעיף ב' דמבדילין עליו אם הוא חמר-מדינה. (יט) והוא הדין דמטעם זה מותר לקדש עליו בשחרית לכולי עלמא, לפי מה שכתבו האחרונים לקמן בסעיף ט' דבשחרית נוהגין להקל לקדש על כל משקה שהוא חמר-מדינה: (יב) כסברא ראשונה. ובאליה רבה משמע דביין שהוא לבן יותר מדי, נכון לחוש לדעת הרמב"ן שלא לקדש עליו, אלא כשעת הדחק (כ) שאין לו אדום: ה' (יג) יותר טוב למוזגו. היינו, (כל) שהוא מצוה מן המובחר: (יד) כראוי. היינו שלא יחלישנו יותר מדי. והמברכין על היין שאין בו אלא מתיקות בעלמא וטעמו כמים, מברכים לבטלה ואינם יוצאין ידי קידוש [ח"א]. ועיין מה שכתבנו לקמיה: ו' (טו) יין צמוקים. היינו שנעשה היין מענבים שנצטמקו (כז) בין שנצטמקו מחמת או על-ידי תולדות האור, אף דלענין נסכים אין מביאין מהן לכתחלה, מכל מקום לקידוש

כשר. ואופן עשייתן (כג) הוא, שלוקח הצמוקין וכותשן ונותנין עליהם מים ותוסס, או נקרא על אחר שנשתחו שלשה ימים: (טז) מקדשין עליו. כתב בספר בכורשור, דלפי מה שמבואר לעיל בסימן רד סעיף ה בהג"ה, דאחד משהה יין במים, (כד) ודאי בטל ואין מברכין עליו 'בורא פרי הגפן', אף בכאן צריך לזהור ליתן צמוקים כל-כך במים עד שיהיו הצמוקים מעט יותר (כה) מאחד משהה נגד המים, דאי לאו הכי (כו) תהיה הברכה לבטלה, דלא עדיף מאלו היו כל הצמוקים יין [ונכתב דמשערין את גודל הצמוקים כמו שנתהו אחר שנפחו על-ידי המים ולא כשעת נתינתן במים, אבל ביד-אפרים בסימן רד מפפק עליו בזה, וכן בדרך-החיים חולק עליו בפשיטות בזה וסובר דמשערין הצמוקין כפי עת נתינתן למים ולא כפי נפיתתן אחר-כך, דנפיתתן הוא רק על-ידי המים שנכנסו בהם]. והנה (כז) יש פוסקים שסוברים דכל זמן שיש בו טעם יין, יין מקרי [ועיין ביו"ד סימן קכג ס"ח בהג"ה], מכל מקום כל ירא-שמים יזהר בזה, דכבר נפסק ביורה-דעה סימן קלד סעיף ה ולעיל בסימן רד סעיף ה בהג"ה דבטלו כאחד משהה במים; וסתם יין שלנו יש בו בוודאי שיעור הזה ויוכל לקדש עליו. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בשם תשובת משכנות-יעקב: (יז) לחלוחית קצת. רוצה לומר, שאם אינו יוצא מהם שום לחלוחית אף אם ידרכום ברגל או יצערום בקורה, אלא על-ידי שרייה בלבד, אין מקדשין עליו, ואפילו 'בורא פרי הגפן' איך מברכין עליו:

ענין הציון

(טו) בית-יוסף בשה ירושלמי: (יז) טור בסימן תעב: (יח) הגרי"א ופשוט: (יט) חידושי רבי עקיבא איגר. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו על יתר דבריו שם: (כ) או שהיין האדום אינו טוב כגיל: (כא) בי"ח, ולא בבית-יוסף, וכן כתב אליה רבה דכן איתא בהלכות גדולות, וכן כתב הגרי"א: (כב) רשב"ם: (כג) ט"ז ביורה-דעה קכ"ג בשם הרלב"ח. ובתשובת משכנות-יעקב סימן צו הוכיח מהרי"ף דצריך לסחוט הצמוקים גס"כ ולא בשרייה לבר, כדי שיצא הלחלוחית מגוף הצמוקים, ובאופן זה לא בענין תסיסה ג' ימים כלל, עיין שם [ונכענין שאמרו: סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום], וכזה השיג על כמה אחרונים שסוברין היפך זה. ולענין דעתי יש לומר, דכיון שכותש אותם היטב ושושה ג' ימים במים לתסיסה, או נקלט כל גוף הלחלוחית הצמוקים במים שעמם אף כלי חסיה, ולכתחלה בוראי נזכר ליה בזה: (כד) ומיירי כיון חי, כמבואר להמעין שם וביאור הגרי"א, דהוא דעת הרשב"א ביורה-דעה סימן קלד סעיף ה: (כה) היינו, אם ששה חלקים מים וחלק אחד מלבר צמוקים, אסור: (כו) ומכל מקום נראה דאם הוא חמר-מדינה שם, שמזיגת הכל הוא באופן זה, ויכל לקדש עליו בשחרית, דלא גרע משאר משקין ועלמא, אף לא ב'יבך עליו 'בורא פרי הגפן', וכדמוכח לעיל ב'יבך בהג"ה שם, דאף אם הדרך למוזג כן לא מהני לענין ברכת 'בורא פרי הגפן': (כז) עיין בחידושי רבי עקיבא איגר שהביא דמשמעין מוכח שכתב גס"כ בזה, ואין בידי הספר לעיין בו, ונראה שהיא תשובת השניא לבן בחס"כ ב'בית-יוסף, וטעמו ודבריו ליה להצמוקין מהפך כח המים לין [ונכתבתי חס"כ צבי סימן קכ במשכנות-יעקב סימן צו חולקין עליו, עיין שם בכרייהם]. ואחר-כך מצאתי בכנסת הגדולה בשם תשובת הרא"ש שמקילין גס"כ, והביאו בעולת-תמיד, ע"ש, אבל בסוף דברי כנסת הגדולה סיים שזה תליא במחלוקת הרא"ש הרשב"א שהביאם הבית-יוסף ביורה-דעה סימן קכ לענין יין מוזג, ע"ש:

הלכות שבת סימן ערב רעג

ט טור ותוספתא בפרק ד
הברכות ובפרק
דפסחים הראשון שם
כראש הפרק ע' שם
כשם אביו הראשון ריש
פרק ערב פסחים

שיברך עליו (לא) 'שהכל' קודם ברכת 'המוציא', שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי; ודברי טעם הם: הגה וכן המנהג פשוט כדברי הרא"ש. *ואם יין בעיר, (לב) לא יקדש על הפת. ומי שאינו שותה יין משום נדר, (לג) יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסוכנין עמו. ואם אין אחרים עמו, יקדש על הפת ולא על היין (לד) או ישמע קידוש מאחרים. (הגהות מיימוני פרק כט דמחזור אחר יין, ותשובת מיימוני סוף הפלאה סימן ד דיקדש על הפת, לכן צריך לומר החילוק אם אוכל לבדו ואם אוכל עם אחרים): י' בברכת יין של קידוש (לה) פוטרת יין (לו) שבתוך הסעודה. *ואינו טעון ברכה לאחריו, (לי) דברכת המזון פוטרתו, בין שהוא על הכוס בין שאינו על הכוס (לח) (ועיין לעיל סימן קעד סעיף ו):

רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה, ובו ז' סעיפים:

א *אין קידוש אלא (א) במקום (ב) סעודה. ובבית אחד מפניה לפניה בחשוב מקום אחד, שאם קידש (ב) לאכול בפניה זו (ג) ונמלך לאכול (ד) בפניה אחרת, אפילו הוא טרקלין גדול, אינו צריך לחזור ולקדש: הגה (ה) *ומבית לסוכה חשוב כמפניה לפניה (מרדכי פ' ע"ט). *ויש אומרים, התוספתא והרמב"ם שם 1 טור כשם רב שר שלום

א פסחים
וכשהוא
הראשון
התוספתא
הרמב"ם
בפרק כט
כ' ב' לגירסת הראשון
התוספתא והרמב"ם שם 1 טור כשם רב שר שלום

באר היטב

(ב) סעודה. דכתיב וקראת לשבת עונג, במקום עונג שם תהא הקריאה של קידוש:

משנה ברורה

ביאור הלכה

במשנה ברורה: (לא) 'שהכל'. ובוזו הברכה שהוא מוסיף קודם הסעודה הוא היכר שהוא לכבוד השבת, מה שאין כן אם יברך על הפת אין כאן היכר כלל, שהרי בבוקר אין אומרים נוסח הקידוש: (לב) לא יקדש על הפת. כדי לחוש לדעת רבינו חם שסובר דאין מקדשין על הפת כלל [מ"א]. ודע, דאפילו להרא"ש יותר הוסיפו דנקטין כוונתיהו דמותר לקדש על הפת, (מג) גם-כן מרדו דבמקום שיש יין בעיר אין מקדשין על הפת, דעיקר מצוה הוא על היין, אך לדלידהו אם הפת חביב לו יותר מייין, (מד) אז מותר לקדש על הפת. וי"ן, וכן פסק בדרי"החיים, ואפשר שעל זה סומכין העולם להקל בזה: (לג) יכול לקדש עליו וכו'. ובמגן אברהם הכריע דאסור בזה לקדש על-מנת שישתו אחרים, כיון שהם יודעים לברך בעצמן 'בורא פרי הגפן', וכדמוכח לקמן סימן רעג סעיף ד, אלא הם יקדשו בעצמן והוא יקדש על הפת: (לד) או ישמע קידוש מאחרים. רוצה לומר, ילך (מה) אצל מסוכנין אחרים שמקדשין לעצמן: י' (לה) פוטרת. דכיון שהוא (מו) במקום הסעודה, צרכי סעודה הוא ומחמתה הוא בא: (לו) שבתוך הסעודה. מברכת 'בורא פרי הגפן', והוא הדין (מז) שפוטרת יין שלאחר הסעודה קודם ברכת-המזון: (לז) דברכת המזון פוטרתו. דכוס של קידוש (מח) הוא גם-כן ככלל דברים הבאים מחמת הסעודה: (לח) ועיין לעיל סימן קעד. היינו, דשם מבורא דאפילו לא היה לו יין כלל בתוך המזון, גם-כן פוטר הברכת-המזון הכוס של קידוש:

לקדש על שום משקין חוץ מן היין: * ואם יין בעיר, לא יקדש על הפת. עיין במשנה ברורה. והיינו אפילו אם הפת חביב עליו יותר מייין. וכרמב"ם מהדרי"משה, עיין שם. אמנם בדרי"החיים ראיתי שפסק. דאם הפת חביב לו יותר מייין יכול לקדש על הפת. ומשמע שדעתו נוטה להכריע כמו שמצדד הבית-יוסף בסוף דבריו. והנה מהרמב"ם משמע דמפרש דירפאת חביבא ליה' היינו יותר מייין, ובטור בשם רב האי משמע דירפאת חביבא ליה' היינו שיהיה יינו או מקובל ונהנה ממנו, ונראה דכאופן זה שצריך רב האי כוונאי נוכל לסמוך על דעת הבית-יוסף לקדש על הפת לכתחלה:

* ומבית לסוכה. עיין במשנה ברורה. ודע, דאליה רבה והג"א על הפת אפילו יש לו יין, וכן פסק בדרי"החיים, ואפשר שעל זה סומכין העולם להקל בזה: (לג) יכול לקדש עליו וכו'. ובמגן אברהם הכריע דאסור בזה לקדש על-מנת שישתו אחרים, כיון שהם יודעים לברך בעצמן 'בורא פרי הגפן', וכדמוכח לקמן סימן רעג סעיף ד, אלא הם יקדשו בעצמן והוא יקדש על הפת: (לד) או ישמע קידוש מאחרים. רוצה לומר, ילך (מה) אצל מסוכנין אחרים שמקדשין לעצמן: י' (לה) פוטרת. דכיון שהוא (מו) במקום הסעודה, צרכי סעודה הוא ומחמתה הוא בא: (לו) שבתוך הסעודה. מברכת 'בורא פרי הגפן', והוא הדין (מז) שפוטרת יין שלאחר הסעודה קודם ברכת-המזון: (לז) דברכת המזון פוטרתו. דכוס של קידוש (מח) הוא גם-כן ככלל דברים הבאים מחמת הסעודה: (לח) ועיין לעיל סימן קעד. היינו, דשם מבורא דאפילו לא היה לו יין כלל בתוך המזון, גם-כן פוטר הברכת-המזון הכוס של קידוש:

א *אין קידוש אלא (א) במקום (ב) סעודה. ובבית אחד מפניה לפניה בחשוב מקום אחד, שאם קידש (ב) לאכול בפניה זו (ג) ונמלך לאכול (ד) בפניה אחרת, אפילו הוא טרקלין גדול, אינו צריך לחזור ולקדש: הגה (ה) *ומבית לסוכה חשוב כמפניה לפניה (מרדכי פ' ע"ט). *ויש אומרים, התוספתא והרמב"ם שם 1 טור כשם רב שר שלום

שער הציון

(מג) הג"א בביאורו, ע"ש: (מד) בבית-יוסף: (מה) ולא תקשה מה שאמר בחתלה הוא אין אחרים עמו: (מו) לכוש. ונפקא-מינה מזה, דאפילו אם קידש קודם ונטילה ידים כמנהגנו, אף דבהבדלה יש אומרים דאינו פוטר רק אם הבריד אחר נטילה, וכביטמן קעד סעיף ד, הכא שאני, עולת-שבת, וכן כתב הפרי-מגיים: (מז) מגן-אברהם בסימן קעד ותוספתא-שבת: (מח) טור: (מט) רשב"ם: (נ) כן משמע בבית-יוסף ואחרונים: (ז) אחרונים. והיש-מחמיץ הוא דעת הר"ן: (ז) עיין במגן-אברהם סעיף-קטן א דמשמע דסבירא ליה, מנדקט המחבר לשון דיעבד, דלכתחלה אסור, ובאמת אינו ראייה, דאפשר דלרבותא קתיב, וכמו שכתב בביאור הג"א, וכן כתב בחידושי רבי עקיבא איגר, עיין שם, ובפרט דאפילו מחזור לחוד דעת הרמ"א לקמן דנקטין לעיקר דאם היתה דעתו לזה מתחלה אין צריך לקדש שנית, ודי לנו אם נזמיר שם לענין לכתחלה ולא כמפניה לפניה: (ה) ואם עוקר מקומו מסיבה לבית מחמת הגשמים, יוכל לזה מתחלה אחר קידוש את דירתו לסעודה, שישתה מתחלה (ה) ורביעית יין במקום ההוא, דאז חשיב על-ידי-זה כמקום לאכול כזית פת בסוכה דאז חשיב במקום סעודה על-ידי-זה, וכדלקמן:

הלכות שבת סימן רעג

(ו) שכל שרואה מקומו, (ז) אפילו מבית לחצר, אינו צריך לחזור ולקדש. יו"ט שבת, יו"ט אומרים, שאם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי (ועיין לעיל ריש סימן קעח); והוא שיהיו שני המקומות (ח) בבית אחד, כגון מחדר לחדר או מאיגרא לארעא * (וכן עיקר): **ב** אם קידש בבית אחד על־מנת לאכול שם (ט) ואחר־כך נמלך לאכול (י) במקום אחר, צריך לחזור ולקדש במקום שרוצה לאכול שם: **ג** אם קידש ולא סעד, (יא) *אף ידי קידוש לא יצא: הגה וצריך לאכול במקום קידוש (יב) *לאלתר שערי תשובה

ד טור והמגיד שם בשם הגאונים ה הפירוש החוטפות והראי"ש ו בתי יוסף מהא דרכי הוגא שם בשם רבינו נסים דף קא"ז בתי יוסף מהא דרכי

רש"י דשבת קודש טפי מיו"ט, והוא הביא ראייה מובחם דף צ, ודבריו צ"ע. ולענין אם קידשו על יו"ט, עיין בתשובת בית-יעקב סימן נו, ועיין באר"י שביא משם הפרישה שאף ביום אין לקדש על יו"ט ומירכש אפילו בקידוש של יום, וכתב אהר" לדינא: אף שהוא חמר-מדניה אין לקדש א"כ יכול לשנות ב' פעמים מלא לוגמיה שלא בתפסק ביתנים, ע"ש, ועיין לקמן סימן רפ"ט שם בזה. ועיין לקמן סימן רפ"ג שאם מצפה שיביאו לו יתמן עד צנות-לילה, וברא"י כתב בשם מהר"י מולכו שאם מצפה שיביאו לו למחר יתמן עד למחר, ונראה שאם יודע ודאי שיביאו לו למחר יש לו להתמן אם אינו מצטער, ואפשר דגם המג"א מודה בזה, ולא מיירי רק במסופק שמא לא יביאו לו עוד כלל, ואם

הביאו בשני ימים ברכה, וכתב ג"כ בשם ספר המכתב כ"ח שער א מבית-מנוחה: יש מהגדולים שכתב כ"ו, ויש מי שכתב שאין מקדש א"כ טעום כזית, והו"ה נראה עיקר. עכ"ל. ועיין בשו"ת שאגת-אריה סימן ס שהעלה קידוש על היין לאו דאורייתא, וע"ש סימן סב דר"ט הסמוך ולכתב בין מלאחריו ובין מלאחריו ואין לו רק רביעית אחד של יין, של שבת קודש, ושבט לעיל (ס"י רע"א בבא"ט) סי"א א מדברי המג"א; ורוקא של ליל-שבת, אבל קידוש של יום-שבת קידוש של יו"ט בין של יום ובין של לילה, כיון וכולוהו דרבנן ויו"ט מקרי קידוש לגבי שבת כיון דאיקרי מועד ושבת תדיר, וקטלים הם והרשות בידי או לקדש היום או להניחו על קידוש היום, בין שהוא שבת בין שהוא יו"ט, ע"ש, ועיין מ"ש לחלוק על

ביאור הלכה

ומאמר-מרדכי השיגו על רמ"א המיקל במו ז לטובה, וסבירא להו דטובה כיון שהיא עשירה מחיצה בפני עצמה חשיבא כמחדר לגדול, וצריך לחזור ולקדש אם לא היתה דעתו לזה מתחלה [וכספרי דגדול מרבבה ותוספת-שבת ישיבו קצת את קישוכם שוקשוש עליו]. ומיזה, בעל דרך-החיים העתיק לדינא את דברי הלבוש שמקיל עוד יותר בענין זה, ולהלבוש, אפילו כשהסוכה עשויה חוץ לביתו שמתקנת הכית מפסקת ביניהן, אין צריך לחזור ולקדש אפילו לא היתה דעתו לזה מתחלה, דמסתמא כיון דדרך הוא ליכנס לסוכה כשפוסקין הגשמים, לכן אף גמרי"ג ולא אתני כאתני דמי. ואם הסוכה עשויה בחצר דהו"ה לגמרי בית אחר, מוכח מדרך-החיים שם שסבירא ליה דבעינן גס-כן שיראה מהבית מקום הסוכה, כן מוכח מהפריי-נגדים שביא [ובשאר] אחרונים לא ראייתו לאחד שיחפוס דברי הלבוש לדינא, ועל-כן טוב לאפקי נפשיה מידי ספיאק ועלושת כמו שכתבתי במשנה ברורה: * וכן עיקר. ומכל מקום לכתחלה לא יעשה כן אלא במקום דוחק, הוא המגן אברהם בסעיף-קטן א מחמיר לכתחלה אפילו כמפינה לפינה, ונהי דשם כתבנו דמסתברא דאין להחמיר בזה [עיין בשערי-הציון], מכל מקום לענין מחדר לחדר בוודאי נכון לחוש לכתחלה לדעת הר"ן שמחמיר בזה. מיהו, אם גם רואה מקומו, נראה דיש להקל אפילו בכתחלה אם דעתו לזה בעת הקידוש: * אף ידי קידוש וכו'. עיין במשנה ברורה. ועוד יש לומר, דכונת המחבר להעתיק מימרא דשמאל בגמרא דאף ידי קידוש לא יצא, וכ"ל-שכן ידי יין, ומיירי הגמרא שם שהוא רוצה לסמוד אחר-כך במקום אחר ולשחות יין בסעודה, עיין שם: * לאלתר. עיין במשנה ברורה כגמ' שכתבתי בשם שיירי-נסת-הגדולה, והובאו דבריו גם בספר יד-מלאכי, ופשיטא ליה לבעל שייירי-נסת-הגדולה דבר זה כל-כך עד שכתב דישתקע הדבר ולא נאמר היפך זה. והנה במגן-אברהם סעיף קטן ה בסופו כתב, דאם יצא ממקומו בביתים צריך לקדש שנית, כן נראה לי. והנה שולחן-עצמי-שיטע דרך-החיים וחי"א שם משמע דמפרשים אותו כפשוטיה, דאם יצא ממקומו אף שחזור צריך לקדש שנית, וכן מבוואר ביותר בהדיא בהג"ר [אך בתוספת-שבת ומחצית-השקל משמע דמפרשים את דברי המגן-אברהם כשלא חזר למקומו

משנה ברורה

סעודה, וכדלקמן, ולכולי עלמא אין צריך שוב לקדש שנית: (ו) שכל שרואה מקומו. שכיון שיכול במקום הסעודה לראות את המקום שקידש, (ו) אפילו דרך חלון ואפילו רק מקצת מקומו, חשיב הכל כמקום אחד: (ז) אפילו מבית לחצר. והוא הדין (י) מבית לבית אם רואה מקומו ואין שביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק ביניהן. ואין לסמוך על דעת היש-אומרים (ה) (ז) רק לענין דיעבר בשנת הדחק, שלא יכול לסמוד במקום הקידוש, אבל כשהכין יזהר מאד שלא להקל מבית לבית על-ידי ראיית המקום, כי יש אחרונים שמחמירין אפילו דיעבר: (ח) בבית אחד. היינו (ט) תחת גג אחד אף-על-פי שאין רואה מקומו: **ב** (ט) ואחר-כך נמלך. ולא אכל כאן כזית, אבל אם אכל כזית יצא, כדלקמן בסעיף ה: (י) במקום אחר. היינו, אפילו בחדר אחר שבאותו בית, כיון שלא היתה דעתו לזה מתחלה, וכדלעיל בסעיף א: **ג** (יא) אף ידי קידוש וכו'. קא משמע לן, (י) דלא תימא דוקא אם רוצה לאכול במקום אחר, הוא דלא מהני הקידוש להתיר לו בכילה, כיון שלא קידש במקום סעודה, אבל אם אינו רוצה לסמוד אחר-כך כלל יצא על-כל-פנים ידי קידוש, קא משמע לן: (יב) לאלתר. ולא יפסיק אפילו (יג) ומן קצרו. כתב בשיירי-נסת-הגדולה, דאם מאיזה סיבה קם לדוכתיה ויצא לחוץ ואחר-כך חזר למקומו, אין צריך לחזור ולקדש מחמת שיצא לחוץ, כיון שלבסוף היתה הסעודה במקום הקידוש, עיין שם, (יג) ויש חולקין בזה. ועל-כן לכתחלה יזהר בזה מאד, אך בדיעבר, ובפרט כשהיה צריך לעשות צרכיו, נראה ודאי דאין להחמיר לקדש שנית, דהרי זה

שער הציון

אלא שאלו שם, ובא לשמוענין דאף שהיה זה באונס, שלא היה לו נר במקום הראשון, ולגבי שיהיה חשיב זה במקום סעודה, כיון דלכתחלה היה ברצונו שלא לשחות, וכמו שכתב שם מקודש, אפילו הכי לגבי שניו מקום אין נפקא-מינה בזה]. וכדי שלא יחלוק אחרדי נראה, דהמגן-אברהם לא קאי רק אדסמך ליה, דמיירי שם מקודש ונשתהה מחמת אונס, דאין צריך לחזור ולקדש מפני שלא היתה דעתו לזה מתחלה, ועל זה מים דאם יצא ממקומו בביתים צריך לחזור ולקדש, והיינו משום דכלאו הכי כבר נשתהה, אבל מטעם יציאה לחוץ לחזר, גם הוא יסבור כשיירי-נסת-הגדולה דלא חשיב שניו, כיון דלבסוף סעד במקום קידוש. וסמך לזה, ממה דקיימא לן דדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם, שאם יצא וחזר אין צריך לחזור ולברך מטעם דלקביעה קמא דהו, והרי שם אפילו אם יברך במקום שיצא גס-כן במקומיית המצוה דברכת-המוון, ואפילו הכי כיון דלכתחלה

(1) מגן-אברהם: (1) דרך-החיים: (2) כן כתב הגר"י. ובדרך-החיים משמע דאפילו בדיעבר אין להקל על-ידי ראיית מקום מבית לבית, אם לא שהיתה דעתו לזה מתחלה ועמו, דאז יש לצון לזה דעת רב נסים גאון, וכמבואר במיליה רבה, דשיטתו היא אפילו מבית לבית מהני דעתו. ובספר אבן-העזר ללעיל בסימן קעח ממזמי דראיית מקום לא מהני דעתו לזה מתחלה. ומכל מקום נראה דבדיעבר מפני שכתב ברכה בשלהי יש לחוש לדעת היש-אומרים שלא לחזור ולקדש אפילו אם לא היתה דעתו לזה מתחלה, כי כספר שולחן-עצמי-שיטע העתיק את דברי היש-אומרים להלכה, וגם הגר"י הני"ל: (3) אחרונים: (4) תוספת-שבת: (5) מגן אברהם בשם מהר"ל: (6) עיין בביאור הלכה:

באר הגולה קיד הלכות שבת סימן רעג

ח הראש בירש טוק
עובי פסחים ט ראש
השנה ביט

(יג) * או שיהא בדעתו (ג) [נ] לאכול שם מיד, (יד) אבל בלאו הכי, אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא (מהר"י מולין). ואם היה בדעתו שלא לאכול (טו) שם מיד (ג) ונמלך ואכל, יצא (ב"י סוף הסימן): ד **איכול אדם (טז) לקדש לאחרים אף-על-פי שאינו אוכל (יז) עמהם, דלדידהו הוי מקום סעודה. י"אף-על-גב דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה (יח) עמהם, כיון דהאי 'בורא**

באר היטב

(ג) לאכול שם מיד. ר"ל שהיה בדעתו לאכול שם מיד ואירעו אונס שלא אכל אלא לאחר זמן, אבל עכ"פ היה נשאר במקום קידוש, יצא וא"צ לחזור ולקדש; ומש"כ אבל בלא"ה וכו' ר"ל: אם לא היה בדעתו לאכול מיד כגון שדעתו היה להפסיק בדברים אחרים והפסיק, אפילו אכל אחר זמן במקום קידוש, אינו יוצא: (ג) ונמלך ואכל. ר"ל שהיה בדעתו לאכול בבית אחר ונמלך ואכל במקומו מיד,

(ג) לאכול שם מיד. ר"ל שהיה בדעתו לאכול שם מיד ואירעו אונס שלא אכל אלא לאחר זמן, אבל עכ"פ היה נשאר במקום קידוש, יצא וא"צ לחזור ולקדש; ומש"כ אבל בלא"ה וכו' ר"ל: אם לא היה בדעתו לאכול מיד כגון שדעתו היה להפסיק בדברים אחרים והפסיק, אפילו אכל אחר זמן במקום קידוש, אינו יוצא: (ג) ונמלך ואכל. ר"ל שהיה בדעתו לאכול בבית אחר ונמלך ואכל במקומו מיד,

האוחזים האוכלים בבתיים שסמוכים לכהני"ג, והואיל והוי 'כולים לשמוע קידוש של פני האוחזים האוכלים בבתיים שסמוכים לכהני"ג, והואיל והוי 'כולים לשמוע קידוש של

משנה ברורה

כדברים שהם צרכי סעודה: (יג) או שיהא. מלשון 'או' מבואר, דמעיקרא לא מיירי כשהיה בדעתו בפירוש בשעת קידוש לאכול לאלתר אלא בסתמא, ואפילו הכי יצא כיון שאכל לאלתר; והדר אשמועינן, דאם היה בדעתו בשעת קידוש לזה, אפילו אם אירעו אחר-כך אונס ולא אכל מיד אלא אחר-כך, גם-כן יצא [ונאם יצא גם ממקומו כיתתיים, דעת (יז) כמה אחרונים שצריך לחזור ולקדש]. והוא הדין כשהיה טרקלין גדול והלך מפניה לפינה לאכול שם, או שכקידש בחדר זה על-מנת לאכול מיד בחדר אחר שהוא תחת גג אחד, או מארעא לאיגרא, ועל-ידי ההליכה גופא נשתהה איזה זמן, גם-כן אין צריך לחזור ולקדש: (יד) אבל בלאו הכי וכו'. היינו שלא היה דעתו לאכול מיד, כגון שדעתו (יד) להפסיק בדברים אחרים, והפסיק, (טו) אפילו היה ההפסק אחר-כך מחמת אונס, אף שאכל אחר זה במקום קידוש, לא יצא. ונראה דאם היה ההפסק מחמת הדברים שהם צורך סעודה, לא חשיב הפסק: (טז) שם מיד. פירוש, מחתלה כשקידש היה בדעתו (טז) שלא לאכול כלל עד אחר זמן, וגם זה היה בדעתו גם-כן שלא יאכל בבית זה אלא בבית אחר, מכל מקום כיון שאחר-כך נמלך ואכל מיד במקום הקידוש, אין צריך לחזור ולקדש: ד (טז) לקדש לאחרים. והוא הדין כדן (יז) דלקטנים מותר לקדש אף-על-פי שאינו אוכל עמהם, כדי לחנוכם במצוות, והוא שאינם יודעים לקדש בעצמם, וכדלקמיה לענין גדול: (יז) עמהם. ואפילו (יט) אם כבר יצא לעצמו: (יח) עמהם. דקימא לן: כל ברכות הנהנין אין אדם מוציא את חבירו אם הוא עצמו אינו נהנה או, רק דבכר שהוא טוב, כגון קידוש וכיוצא בו, אדם מוציא לחבירו,

שערי תשובה

מצטער מותר לאכול אף בידוע שיביאו לו למחר, ושוב מצאתי כן במח"ב סימן רפט, ע"ש:

(ג) לאכול. עיין בה"ט. ועיין בגו"ז כלל ב סימן כ לדתחלה יש לסעוד מיד, אך בדיעבד אם שהה עד שעברה הנאתו כינס קידוש, א"צ לחזור ולקדש, והחמירו לחזור ולקדש הוא ברכה הוא ברכה שם ספר הביתים כת"י, שאם קידש במקום אחר ודעתו לאכול בבית אחר קרוב לשם, שהיה יכול לשמוע שם דברי המקדש באותו מקום שקידש, הרי זה מקום סעודה ע"פ שאינו עומד במקום סעודה בשעת קידוש, ולכן נהגו לקדש בכהני"ג מפני האוחזים האוכלים בבתיים שסמוכים לכהני"ג, והואיל והוי 'כולים לשמוע קידוש של פני האוחזים האוכלים בבתיים שסמוכים לכהני"ג, והואיל והוי 'כולים לשמוע קידוש של

ביאור הלכה

המצוה לחזור למקומו, אמרנו דלא הסיח דעתו ממקומו הראשון ואין צריך לחזור ולברך, וכל-שכן כוה דאינו יוצא ידי קידוש אלא-אם-כן יחזור ויסעוד במקום הקידוש, וגם דאם לא יחזור, איגלא מילתא דשתה מתחלה של כרין, דאין קידוש אלא במקום סעודה. פשיטא ולא הסיח דעתו ממקום הראשון [ואף-על-גב דלפירוש התוספות פסחים ק"א דיבור המתחיל 'אבל' מרמזין קידוש לברכה לענין שינוי מקום, היינו רק לענין דמחדר לחדר, ולענין ברכה מקרי שינוי מקום, גם לענין קידוש הוא שינוי מקום, ומפינה לפינה חשיב במקום אחד, אבל כמה דקימא לן לענין ברכה דמפסיד ברכתו מפני יציאתו לחוץ בלבד אף שחזר, והטעם הוא מפני היסחה הדעת בלבד, בזה שאני קידוש דבדאי לא הסיח דעתו, ומי לברכים שטעונית ברכה לאחריהם במקומם, וכו']. וכן כל הגדולים הנ"ל שהעתיק דברי המגן-אברהם והלכה סמכו את זה וכן דאיציה לחוץ על נידון ונשתהה מחמת אונס, ומשמע דרק באופן זה החמירו בדיעבד ולא ביציאה לתוך. ואחר-כך מצאתי בקונטרס פתח-דברי שהאריך והרחיב בדבר הזה מאד, והוא מצד הלכה דלא כהשיירי-כנסת-הגדולה, והביא בשם ספר נחלת-צבי, תלמיד הב"ח, שדעתו בהיא דכשיצא לחוץ וחזר לביתו היו גם-כן בכלל שינוי מקום לענין קידוש; מכל מקום נראה לי שאין להחמיר בזה בדיעבד נגד השיירי-כנסת-הגדולה והדי-מלאכי, דפשיטא להו ולדידהו היו ברכה לבטלה כשקדש שנית, וגם כל הגדולים הנ"ל שהעתיקו דברי המגן-אברהם משמע שאין דסבירא להו כשיירי-כנסת-הגדולה בדלא ששה, וכמו שכתבנו למעלה, ובפרט דעיקר קידוש במקום סעודה הוא רק דרבנן, ובוראי כדאי לסמוך עליהם בשעת הדחק שלא לחזור ולקדש שנית, אך לתחלה בוראי יש ליהודי בזה: * או שיהא וכו'. עיין במשנה ברורה שכתב דאם אירע אחר-כך. דין זה כתבו המגן-אברהם בהדיא וכן כתב הגר"א, ומקורו הוא מהא דר' אבהו, דאם היה נשאר במקומו עד שיביאו נר דלוק לא היה צריך לחזור ולקדש עבור השהיה, ועל-כרחך משום דמעיקרא בשעת קידוש לא היתה דעתו להשתות. וקשיא, דלמא שאני התם ודשהייה היתה כדברים שהם צורך סעודה, אבל בדברים שאינם צורך סעודה יש לומר, דיו דעל-כל-פינה הפסיק בין הקידוש לסעודה לא מהני מה שהיה דעתו לתחלה בשעת הקידוש שלא להפסיק, כי היכי דלא מהני לענין שינוי מקום אף שהשינוי היה אחר-כך דרב הונא רק על הצורך זמן מועט, אבל לזמן מרובה אין שום ראייה משהו, ואפשר דמשום הכי דייק החיי-אדם וכתב שהצורך לשתות איזה זמן, אך כשאין אחרונים על הצורך לשתות זה. ודע עור, דמה שכתבתי במשנה ברורה: זה ששקדש בחדר זה וכני או מארעא לאיגרא ועל-ידי ההליכה וכו', וכן מוכח באגרו שכתב שם זה לשון: אפילו באותו מקום וכו' (הכל כמו שכתבו אצלנו בדרבי-משון). אבל אם היתה דעתו לאכול שם מיד, אפילו אם היה הולך לדרך גדול ומתוך כך שוהה עד שמגיע לשם, חשיב מקום סעודה לפי הירושלמי, ואפילו בטרקלין גדולים חשיב מפניה לפינה מקום סעודה, עד כאן לשונו. והנה מה שכתב 'בדרך גדול' אין לו שום ביאור. ועיין בדרבי-משה שכיון קצת לתקן זה וכתב 'שהה בדרך זמן גדול', אבל אמ"כ מה שסיים לפי הירושלמי אין לו שום ביאור. ונראה שיש טעות-סופר טען, דבמקום שכתוב 'דרך גדול' צריך לומר 'דרך גג', והשתא אתי שפיר מה שסיים לפי הירושלמי, דהיינו מה שכתוב בפוסקים בשם הירושלמי דטובה, שמתורב בסוכתו עריבה עליו לקדש בתוך ביתו על-מנת לעלות ולאכול בסוכה, אף שנשתהה על-ידי עלייתו לגג לא חשיב ששהיה, והוא הדין שמדר לחדר, דין אחד להו עם מארעא לאיגרא, כדמכח

שער הציון

(יג) המגן-אברהם כפי מה שהעתיקו דבריו שולחן-עצו"שטים והדרין-היהים והחיי-אדם והגר"ז, אך התוספת-שבת והמצוה-השקל לא הבינו דבריו כך, וכמו שביארתי הכל בביאור הלכה, ועלי"כן לא ביראו דין זה כולי האי: (יד) מגן-אברהם: (טז) דרך-החיים: (טז) הגר"ז ודרך-החיים ושארי אחרונים הרבה, דלא כלבוש: (יז) מגן-אברהם ושארי, ועיין לעיל סימן קסו טעמין יט דאפילו קטנים שאינם בני-ביתו: (יח) כל הפוסקים:

הלכות שבת סימן רעג

קטו באר הגולה

פרי הגפן' הוא חובה לקידוש, כקידוש היום דמי, ויכול להוציאם אף-על-פי שאינו נהנה: הגה (יט) ואפילו בקידוש של יום (ז) בשחרית בשבת מותר לעשות כן (רבינו ירוחם ובי"ש בשם הר"ף והרא"ש והטור סי' תפ"ד). (כ) *והוא שאינם יודעים. 'ואם עדיין לא קידש לעצמו, יזהר שלא יטעום עמהם, שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו: ה' *כתבו הגאונים: הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפילו אכל דבר (ה) (כא) מועט או שתה כוס יין שחייב עליו (ו) (כב) ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה (כג) וגומר סעודתו (כד) במקום אחר. ודוקא אכל לחם (כה) או שתה יין, אבל אכל (ו) (ז) פירות לא: הגה ולפי זה היה מותר למוהל ולסנדק

בית לא היה יכול לשמוע: (ז) פירות לא. עיין בה"ט. ועיין בגו"ר כלל ג סימן יד שמפקפק במה שאוכלים פת כיסנן במקום סעודה, וכתב כיון שהגאונים הקילו

שערי תשובה

בית לא היה יכול לשמוע: (ז) פירות לא. עיין בה"ט. ועיין בגו"ר כלל ג סימן יד שמפקפק במה שאוכלים פת כיסנן במקום סעודה, וכתב כיון שהגאונים הקילו

באר היטב

יצא: (ז) בשחרית. ובשאר אכילות בשבת לא יברך להם המוציא, ואם מקדש על היין לאינו-בקי אינו יכול לברך המוציא, ט"ז, ע"ש: (ה) מועט. היינו כזית: (ו) ברכה. פי' שששה רביעית שחייב ברכה אחרונה, משמע מדברי רמ"א ובי"ה דהיינו שששה כשיעור כמה שטעם כוס של קידוש, ומש"ה פסקו דבמילה בשבת שרי למוהל לשתות אם שותה כשיעור. ולבוש ובי"ח וט"ז כתבו דבעי שישה עוד כוס מלבד כוס של קידוש, והשתיה השניה נחשבת לסעודה, לפ"ז מדינא אסור למוהל לשתות מכוס של מילה בשבת, ע"ש, רק מ"ש הט"ז דא"כ כל קידוש לא יצטרך להיות במקום סעודה דהא צריך לשתות מלא ולגמיו, ע"ש, ליתא, דמלא לוגמיו הוי בציר מרביעית והגאונים מצרכי לשתות רביעית, פר"ח וכו"כ היד-ארה"ק, ואפשר לומר דלשיטתו אזל לפי מ"ש בסימן קצ ס"ג, ע"ש. [ובס' אבן-עזר השג על הבי"ח וט"ז והוכיח בראיות דכבוס של קידוש שששה כשיעור רביעית דיצא ידי קידוש במקום סעודה]: (ז) פירות לא. ומיני תרגימא מהי מינים יצא, דהא עכ"פ חשיבי טפי לסעודת שבת מיין; ושכיר אף-על-גב דהוי חמר-מדינה לא יצא בו במקום סעודה דלא סעיד

משנה ברורה

וכמבואר הכל בסימן קסו סעיף יט וכו"ף: (יט) ואפילו וכו'. רוצה לומר: אף דשם כל הקידוש הוא רק 'בורא פרי הגפן' לבד, מכל מקום כיון דהיא מצוה, ועיקרו נתקן שלא בשביל הגאון אלא מצוה עליו כשאר מצוות, ומשום הכי מוציא אחרים אף-על-פי שאינו נהנה, כקידוש הלילה. ולא דמי לברכת 'המוציא' של שבת (יט) של כל השלש סעודות, דאינו מוציא אם אינו אוכל עמהם; דאף שהם חוב, אין החוב עליו משום מצוה אלא כדי שיהנה מסעודת שבת, ואין להמצוה עצמה חוב, דהא אם הוא נהנה ממה שמתענה (כ) אין צריך לאכול, כדאייתא בסימן רפח, על-כן אין מוציא אחרים אם אינו אוכל עמהם. ואם קידש על הפת, (כא) או מוציא גם בברכת 'המוציא', דהאי ברכת 'המוציא' בברכת 'בורא פרי הגפן' לקידוש היין דמיא: (כ) והוא שאינם יודעים. דאם יודעים לקדש בעצמם, אינו יכול להוציאם בקידוש שלו (כב) אם אינו יוצא או בעצמו בהקידוש. והפרי חדש בסימן תקפה חולק וסבירא ליה דבכל גווני יוכל להוציאם. ובספר ארצות-החיים סימן ח מטק גס-כן דמדינא יוכל להוציא בכל גווני, אך לכתחלה המצוה שיקדש לעצמו בשבת, שהיא חוב, ומוציא אינו יוצא עתה בהקידוש. ואשה אלמנה שאינה יודעת בעצמה איך לקדש, לא תוכל ליכנס בבית אחר, לשמוע בקידוש, כיון שאינה יודעת ש כלל, אלא יכנס אחר לבייתה לקדש לפניו, ומנהי זה אף שהוא אינו יוצא עתה בהקידוש: (כ) (כא) מוגט. היינו (כג) על-כל-פנים שיעור כזית, דהאי 'שחייב עליו ברכה' אתרווייהו קאי: (כב) ברכה. היינו כשיעור רביעית, שחייב עליו ברכה אחרונה. וסתם המחבר כאן כדעת הפוסקים דלברכה אחרונה צריך שיעור רביעית דוקא [חידושי רע"א לעיל בסימן קצ ס"ג], והפרי מגדים מצדד, דאפילו אם נאמר בעלמא דלברכה אחרונה אין צריך רביעית, לענין שיהיה נקרא במקום סעודה לא חשיב בפחות מרביעית יין: (כג) וגומר סעודתו. עיין לעיל בסימן קעח סעיף ב בהג"ה, דלכתחלה לא יעקור ממקומו בלי ברכת-המוזן, אך בדיעבד כשעקר אין צריך לברך ברכת-המוזן מקודם אלא אחר גמר הסעודה: (כד) במקום אחר. ושם (כד) אין צריך לברך עוד על הכוס קודם שיעור, דהא כבר יצא ידי קידוש: (כה) או שתה יין. וכל-שכן (כז) אם אכל מיני תרגימא מחמשת מינים דיצא, דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיין, (ט) אבל שכר ושאר משקין, אפילו אם היו חמר-מדינה, אין יוצא בהם במקום סעודה, דלא סעיד הלב כמו יין. ועיין בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר ובתוספת-שבת שהוכיחו, דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה על-ידי כוס יין, ועל-כן נראה שאין להקל בזה אלא במקום הדחק: (כו) פירות לא. דחמשת מינים נקרא מזון, ויין סועד הלב, אבל שאר דברים, (כז) אפילו אכל מהם הרבה אינו חשוב סעודה כלל. ועל-כן מה שנוהגים לילך לבית חתן או מילה, ואין שם כיסנין אחר קידוש רשמי מגדים, אין לו לטעום שם כלל, ולא סגי בזה שהמקדש שותה לל הכוס אף שהוא מחזיק רביעית, דזה מהני רק לשתוה עצמו אבל לא לאחרים [אחרונים]. והנה בשלטי-גבורים כתב דאף בפירות די, דכל סעודת שבת נחשבת קבע, אך דעת הטור ושולחן-ערוך עיקר [מ"א]. אך אם חלש לבו קצת ואין לו עתה מחמשת המינים לסעוד אחר הכוס, (כח) דעת איזה אחרונים דיש לסמוך על השלטי-גבורים בשחרית, אבל בלילה בוודאי אין

שער הציון

(יט) מרדכי וט"ז וש"א, דלא כלבוש: (כ) וממילא או אינו יכול לקדש בשחרית אף אם יצא ליתן הכוס לאחרים, דאין קידוש אלא במקום סעודה, אבל לא דהוא פטור ממצוה: (כא) אחרונים: (כב) בין מפני שאינו אוכל עמהם, או שכבר יצא נכח משמע בבית-יוסף: (כג) מגן-אברהם ואליה רבה וש"א: (כד) מגן-אברהם: (כה) מגן-אברהם: (כו) מגן-אברהם וש"א: (כז) אחרונים: (כח) חיי-אדם, וכתב שכן כתב האליה רבה:

הלכות שבת סימן רעג רעד

ל טור רבינו יוחנן חלק א' וסמ"ק הגהות מייבטו פורק טט ז' שם מהא וראש השנה כ"ט ז' ויש כ"ט פורק ע"ב סתים בשם יש אומרים ומרדכי מהא דבאי ק"א ס טור כ"ב גאון ומרדכי בשם רבי שמחה וכן כתב הגהות ס' ק"ה

לשחות מכוס של מילה בשבת בשחרית אם שותין (כו) כשיעור (כ"י), אבל נהגו ליתן לתינוק (הגמ"י פ"ק כ"ט): ו' (כח) *ואם קידש בביתו ושמע (ט) שכנו (כט) ושולחנו ערוך לפניו, יוצא בו, דשפיר הוי מקום סעודה, (ב) *סוכגון שנתכוין השומע לצאת ומשמיע (ט) להוציא: ז' יש אומרים שאין מקדשין אלא לאור הנר, י"יש אומרים שאין הקידוש הלוי בנר, ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר, או מפני הזכובים, (לא) מקדש בחצר ואוכל שם אף-על-פי שאינו רואה הנר, שהנרות לעונג נצטוו (י) ולא לצער, (לב) *והכי מסתברא:

רעד דיני בציעת הפת בשבת, ובו ד' סעיפים:

א ארבעע (א) שתי (ב) ככרות (ב) (שלימות), שאוחז שתיהן

א שבת ק"ו ט"ב כהא כפידוש רשי' ודמ"ט פקרו ו מהלכות ברכות

שערי תשובה

באר היטב

כמו יין, מ"א. לפ"ז ג"ל דכ"ש בקאו"י דלא יצא: (ד) שכנו. ואפילו לכתחלה יכול לקדש בביתו כדי שישמעו ואפילו הוא אינו אוכל, וכמ"ש סימן רסט, מ"א, ע"ש: (ט) להוציא. וזכור הזה שהשי"ן אינו מקדש אלא משום מנהג, לא יצא השומע אא"כ נחנך להוציא, ב"י, מ"א: (י) ולא לצער. היינו במצטרף הרבה, הא לאו הכי צריך לאכול במקום נר, מ"א בשם רש"ל:

בשחית כוס לא גרע פת כסינן, וע"ש. ו' כ"י הראיגא נהוג עלמא בפשיטות לאכול פת כסינן אחר קידוש היום כיום ולברך מעין ג' ואחר זמן סעודים, אך מה שנתגים לילך לבית חתן או מילה ואין שם כסינן אחר קידוש רק מיני מגדים וקאו"י, אין לו לטעום שם כלל, ולא סגי במה שהמקדש ישחה כל הכוס וידעת הגאונים חשיב כסעודה, היינו לשותה עצמו, אבל לא מהני לאחרים, עיין שם: [ב] ככרות. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת ח"צ סימן סב וסימן סג, ודעתו בלחם חסר

(ב) ככרות. וגם נשים חייבות לבצוע על ב' ככרות, מרדכי בשם ר"ת,

ביאור הלכה

משנה ברורה

לסמוך עליו, דשאר פוסקים לא סבירא להו כותיה: (כז) כשיעור. והיינו שיטתה שיעור רביעית. (כט) ויש אומרים שאינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה אפילו ישתה שיעור רביעית, רק צריך לשותות רביעית יין מלבד הכוס של הקידוש: ו' (כח) ואם קידש. והוא הדין (ל) דאפילו לכתחלה יכול לקדש בביתו כדי שישמע שכנו הדר (לג) בבית אחר [מ"א]. ואם שכנו (לג) אינו יודע בעצמו לקדש, מהני הקידוש שלו אפילו הוא אינו אוכל בעצמו, וכדלעיל בסעיף ד, ועיין מה שכתבנו שם בסעיף-קטן כ. עוד כתב המגן אברהם, והוא הדין כשמקדש על הפת שיכול לברך להם 'המוציא': (כט) ושולחנו ערוך. נראה דלאו דוקא, אלא הוא הדין כשרוצה לערוך השולחן לאכול אלתת גס-כן מהני, כיון שהיה דעתו לזה בשעת הקידוש, וכנ"ל בסעיף ג בהג"ה: (ל) וכוון שנתכוין וכו'. לאו דוקא בניין זה, דהוא הדין בכל שמקדש לאחרים דינא הכי. (לג) וכשהשליח-צבור מקדש בבית-המדרש (לד) בזמנו, לא יצא השומע אפילו אם יתכוין לצאת והוא רוצה לטעור שם אחר-כך, אלא-אם כן נתכוין השליח-צבור להוציא: ז' (לא) מקדש בחצר ואוכל שם. אבל לא יקדש בבית ויאכל בחצר, וכדלעיל בסעיף א: (לב) והכי מסתברא. והיינו (לס) במצטרף הרבה, דאי לאו הכי צריך לאכול דוקא במקום נר. ועיין בפרי-מגדים שמצדד, ויותר טוב שיקדש בבית ויאכל מעט ואחר-כך יגמור סעודתו בחצר. ועיין בסימן רסג סעיף ט מה שכתוב שם מענין זה:

היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין: * ואם קידש וכו'. עיין כמה שכתבתי במשנה ברורה דאפילו לכתחלה, וגם יהוא הדין כשמקדש על הפת וכו'. וקשה, ודלמן בסימן רצו פסק השולחן-ערוך בסעיף ו' והבדלה אומר מיושב, הטעם כתב שם בביאור הגר"א משום הסיבה [ובענין קביעות שהיו להוציא אחרים], וישבה דיון כמו הסיבה דידהו, והאיך יכול להוציא שכנו כשהוא בבית אחר: ואפילו הרמ"א שם דסבירא ליה דמותר בעמידה, הלא מבואר הטעם בבית-יוסף דיון שקובעין עצמן לצאת ידי הבדלה קובעים גמי ליבוא פרי הגפן, עיין שם, הרי דעל-כל-פנים בניין שיקבעו יחד, ולא כשהו בבית זה ושכנו בבית אחר, דלא שייך על זה שם קביעות כלל. ולענין דיעבד לא קשה מידי, דכבר פסק לעיל בסימן קסז סעיף יג דבדיעבד יכול להוציא אפילו בלי קביעות כלל, כי קשה לי, אליבא דהמגן-אברהם דכתב דאפילו לכתחלה יכול לקדש בשביל שכנו [ומהסוגיא דשם בפתיים ק"א דאיתא שם, לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלי ושתי ונגו בכי-שניטא, אין ראיה לפי מה שתיירץ הר"ן שם בחירוצא קמא דאורחין מותרין לאכול בבית-המנסב מקופת הוצקתן], אם לא שנהדוך עצמנו, דכיון שמכוין השומע לצאת מקרי קביעות אפילו אם הוא בבית אחר: * וכוון שנתכוין וכו'. עיין בסימן ריג סעיף ג בחידושי רבי עקיבא איגר שם שהערה, לפי מה שחידש המגן-אברהם בסימן ס דמצוה דרבנן אין צריך כוונה לצאת, ישתנה הדין שם, ואם-כן לכאורה נראה דהוא הדין בניענו, לפי מה דפסק המגן-אברהם בסימן רצא דמדאורייתא יוצא כתפלה, אם-כן ממילא יהיה יוצא בדיעבד אם רק נתכוין לשמוע אף שלא כיון לצאת ידי המצוה. ואולם לפי מה שכתב החוטפת-שבת והגאון רבי עקיבא איגר בסימן זה, דבסתם אמרינן שאין מכוין לצאת כתפלה משום דמצות קידוש הוא במקום סעודה, נראה הכל. וגם עיקר דינא דהמגן-אברהם, מוכח בסימן ריג סעיף ג דהשולחן-ערוך לא סבירא ליה לחלק בזה, וכן במגן-גבורים בסימן ס מפסק בדברי המגן-אברהם מאד, וכן מהגר"א מוכח דלא סבירא ליה כן, וכבר ביארתי זה שם בביאור הלכה: * והכי מסתברא. עיין בבית-יוסף.

א (א) שתי ככרות. זכר למן, דכתיב "לקטו לחם משנה". (ב) וגם ביום-טוב צריך לבצוע על שתי ככרות. וגם הנשים (ג) מחייבות בלחם-משנה, שהיו גס-כן בנס המן. ואם יוצא בלחם-משנה בפת הבאה בכיסינן, עיין לעיל בסימן קסח סעיף ז שם במשנה ברורה וביאור הלכה: (ב) שלימות. ועוגה שנשרפה קצת ועדיין לא נתחר ממנה, יש אומרים דיוצאין בו

שער הציון

(כט) הוא דעת הלבוש, ורבו אחרונים העומדים בשיטתו. ומכל מקום בקידוש של שחרית יש לסמוך על המקילין אם אין לו יין כלי-כך, אבל בקידוש של לילה אין להקל בזה, ואפילו אם ישתה עוד כוס אחד כלילה מלבד זה, גס-כן יש לעיין אם נסמך על זה, דכמה ראשונים חולקין על זה, כמו שכתב בחידושי רבי עקיבא איגר: (ל) מגן-אברהם: (לג) אף דמהתוספות ק"א דיבור המתחיל 'דאכלי ושתי' לא מוכיח כי אם בחודר אור, מכל מקום נראה דהוא הדין בבית אור לגמרי, וכן משמע בחצות-השקל ובהג"ח, ועיין שם מה שכתב עוד בזה. ודע, ולפי מה דמסקו החוטפות שם דמתוך לחדר מהני דעתו לכתחלה, וכן פסק הרמ"א לעיל בסעיף א, אין לנו מקור לטעין זה מהגמרא, והמחבר רפסק כן בפשיטות, נראה משום דסבירא ליה דמסתברא הכי: (לג) אליה רבה: (לג) מגן-אברהם: (לד) היינו הדיוס הוא מכוין רק משום מנהג: (לס) מגן-אברהם ושי"א: (ב) רמב"ם ושאר פוסקים: (ג) אחרונים:

הלכות שבת סימן רעד ערה

קיו באר הגולה

(ג) בידו (ד) ובצוע (ה) ה' התחתונה: הגה ודוקא כליל שבת (ד"ע), אבל ביום השבת או כליל יום-טוב בצוע על העליונה, (כל-כו והגהות מיימוני פ"ח מהלכות חמץ ומצה), והטעם הוא על דרך הקבלה: ב ג' מצוה לבצוע בשבת (ו) פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה (ועיין לעיל סימן קסז): ג יאין המסוכין רשאין (ז) לטעום עד שיטעום הבצוע. וראם יש לפני כל אחד (ח) לחם משנה, יכולים לטעום אף-על-פי שעדיין קודם הוא: ד ט' סעודה זו ושל (א) [ג] שחרית אי אפשר לעשותם בלא פת:

ערה דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת, ובו י"ב סעיפים:

א אין פולין (פירוש, לבער את הכנים מהבגדים. תרגום 'בערתי הקודש', פלתי) (ב) (א) *ואין קורין באר היטב

שערי תשובה
תלוי בפלוגת הראש והראש זל, דלהראש אם התחנן אינו יותר מחלק אחד ממ"ח לא מקרי שחרון, ולהראש אפילו בחסרון מרובע נמי לא מקרי שלם. ואם עדיין לא נתחך ממנה, רק לפי שנושרף ונתחך הוא עומד לתחן, האריך בזה כשעשר אפרים ולא אמרין כחתוך דמי אפילו יותר מאצבע ורצאין בו, ועיין בח"מ וב"ש באה"ע סימן קנב; והח"ע דמי שמסכים לדברי זקנו השער' אפרים, ובשורת מקום שמואל סימן מה כתב ג"כ בענין זה, ולא ינחא ליה למימר העומד לתחן לאו כחתוך, אלא כיון דאיכא איניש דאכלי אף שנושרף ונתחך, לא עומד לתחן קרינן ביה (וע"ש שכתב דראוי הוא לאכילה לעשות מרבייש, כמ"ש הראש בפרק כל שעה כו' ע"ש, זה לא נזכר, דמכל מקום כיון דלא אוידיה למילכ פת חרוך כ"צ"ב ספיר קרוי עומד לתחן מן העונה הזאת הראוי לאכילה). וכתב בשו"ת ב"ה דבש"ס בפרק ספ"ד מהנה"ע יקב יב באשה שעשתה לחמים לכבוד שבת ושכחה מליטול חלה קודם אפיה ונטלה אח"כ, אם מותר ליקח זו לחם משנה, וכן אם מחמת איטור הצרכי קליפה או נטילה מחלת שבת, כיון דאין מפורשי רק תחיבה קטנה, ומצד ההכרח ולא מחמת שהמצוה

אפרים סימן א ובתשובת חכם צבי סימן סב: (ב) התחתונה. ב"ח כתב לבצוע על העליונה, דאין מעבירין על המצות. וט"ז כתב: ואני נהגתי כשמברכין על התחתונה מניח אני אותה קרוב אלי יותר מהעליונה, ומצא שפוגע אני תחלה בתחתונה, ואין כאן מעביר על המצוה. ומ"א כתב: ול"נ להכריע דבתחלה יניחנה למעלה במעט אמירת ויכולו, ובשעת המוציא יקח העליונה בידו ויניחנה למטה ויבצע עליה. המדקדקים נוהגים לרשום בסכין קודם ברכה, ב"ח, מ"א. ועיין בספר הכותנות מענין הככרות של שבת י"ב בכל סעודה: (ג) שחרית. ויכול לקיים ג' סעודות ביום השבת, הדייני אם יש קצת אונס יכול לדחות הסעודה של ליל-שבת עד למחר, ובלבד שיקדש היום וצריך לשלוח יין אחר הקידוש, כמ"ש סימן רעג ס"ה, מ"א, ע"ש. ועיין סימן רצא ס"א: (ב) ואין קורין. וה"ה שאין בורקין הציצית, מט"מ, רש"ל:

בויה עליו עושה אותה פרוסה, והביא ראיה מעירובין דף פא, ע"ש שכתב שיש שמקפו עליו כוה, ועיין בשו"ת הרה"ה כתר ס"ב ב"ה הסכים לדבריו החולקים. ועיין במג"א לענין לבצוע על פת הבאה בכיסנין, כשקובע עליו יוצא, אבל אין להניחה ללחם משנה, ובהו מיירי ה"ט, ע"ש. וכתב במח"ב שהנהגים עפי"י הא"י מסדורן על השולחן י"ב ככרות קטנות לכל סעודה, ששה כמין שני נולקין, ולוקחין ב' האמצעים ובצועין מאחז. ובא"ר כתב בשם השליח: בשחרות ח' כ"ו, וליחא, ואף שי אינו יודע הכותנות, אם רוצה ליישר מעשיו באופן שנהגים מארי דרוין ולבו לשמים שיהא חשוב לפני ה' כאלו כיון, הא מילתא מעליחא היא וכמ"ש לעיל סימן כה, עיין שם. ועיין באגרות הרמ"ז שאף ביום-טוב שחל בשבת יש לסדר הי"ב לחמים, שגם לחם הפנים היו מסדרין ביו"ט שחל בשבת. וכתב שאין לבטל הסדר בכל יו"ט שישושב ג' סעודות, לאפוקי שבת וראש-השנה או ע"פ שחל בשבת כו', ע"ש. ולא ידעתי מקום למה בדמיון מדבריו שאין סעודות בשבת ורי"ה, וגם לא ידעתי תלמות סידור י"ב לחמים ב' סעודות, וע"ע: [ג] שחרית. עיין בה"ט. ועיין בגור"ר כלל ג סימן יא שאין ללמוד ממעשר לומר דשבת קובע, ודלא כמהר"י חאגיז. ועיין בב"ר ומח"ב בסימן רמב וכאן בשם ז"ל וז"ל אמר שלחמים הגילוישים במ"ב יציבים יש נוהגים לבצוע עליהם בשבת, כיון שקובעים עליהם ומברכין

ביאור הלכה

ולפי הנראה הדקדקתו בהשלחן-ערוך קאי רק אסיפא שהוא נהנה בחצר יותר, דאי לאו הכי, הרבה גדולים ראשונים סבירא להו דעיקר הסעודה תלויה בנר, וממילא צריך להיות הקידוש שם, דאין קידוש אלא במקום סעודה:

* ואין קורין וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי: וכל כי האי

משנה ברורה

לענין לחם-משנה, עיין בשערי-תשובה. (ג) אם אין לו פת שלימה אינו מעבב, ויכול לקדש אפילו על כוית פת. ונכון לנהוג שזה שבוצע כיון לפטור בכרבת 'המוציא' כלי המסוכין, וגם יאמר להמסוכין שיכוונו לצאת בכרבתו, כדי שכולם יצאו בלחם-משנה. וכשמוציא אחרים יאמר 'ברשות

רבותי', אף-על-פי שהוא הבעל-הבית או הגדול, והוא מדרך ענוה: (ג) בידו. בשבת 'המוציא': (ד) ובצוע וכו'. שהרי לא נאמר לחם משנה אלא בלקיטה. ורש"ל ושל"ה נהגו לתחן שניהם, כפירוש הרשב"א, וכן הסכים הגר"א. ואם מקפיד על ההוצאה, עושה שלש חלות גדולות ושלש קטנות ובכל סעודה בצוע אחת גדולה ואחת קטנה. והעולם נוהגין כהשולחן-ערוך. כתב הפרי-מגדים: אם אין לו בשבת פת ישראל כי אם פת אינם-יהודים, מותר לאכול ממנו, ועיין שם עוד: (ה) התחתונה. הבי"ח תמה, דאין מעבירין על המצות; והט"ז תיקן זה, ונהג להניח התחנן קרוב אליו יותר מן העליון, ונמצא שפוגע תחלה בתחתונה, (ז) או לוקחין העליונה בשעת ברכת 'המוציא' ומניחין אותה למטה ובצועין עליה. ועיין לעיל בסימן קסז סעיף א כהג"ה, שלא יחתך בככר עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלימות, עיין שם. (ח) והמדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה: ב (ו) פרוסה גדולה. ולא מיחזי כרעבתן, כיון שאינו עושה כן בחול, ודאי כוונתו שחביב עליו המצוה ורוצה לאכול הרבה: ג (ז) לטעום וכו'. היינו, אף-על-פי שנתן הבצוע לפני כל אחד ואחד את חלקו, וכנ"ל בסימן קסז סעיף טו, עיין שם: (ח) לחם משנה. רוצה לומר, ואז אף-על-פי שהוא מוציאם בכרבתו יכולים לטעום קודם לו, אבל אם אין לפני כל אחד לחם משנה, (י) אף-על-פי שכל אחד ככרו שיאכל ממנו הוא לפניו, כולם צריכים לסמוך על הבצוע שיש לפניו לחם-משנה ואינם רשאים לטעום קודם לו: ד (ט) סעודה זו וכו'. רוצה לומר: אפילו לדעת הממליץ ללבצוע בסימן רצא סעיף ה לענין סעודה שלישית שאין צריך לעשותה בפת, (ו) באלו שתי סעודות מודו כולי עלמא, דהם עיקר כבוד השבת. (ח) אם יש לו אונס שאינו יכול לקיים סעודת ערבית, ידחה הסעודה עד למחר, שיאכל שלש סעודות ביום, ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כוית מחמשת המינים או שישתה רביעית יין, כמו שכתוב בסימן רעג:

א ואין קורין וכו'. והוא הדין (ב) שאין בורקין הציצית, וכל כי האי גוונא דבר הצריך עיון, שמא יטה הנר להביא

שער הציצין

(א) חיי-אדם: (ז) מגן-אברהם: (ח) מגן-אברהם: (י) לכות בסימן קסז: (י) תוספות: (ב) עיין במגן-אברהם. ואף שהוא כתב 'קצת אונס' לא העתקתי מפני דברי חמדי-משה, עיין שם, שמטיק כן לדינא, וכן להפרי-מגדים דין זה של המגן-אברהם יש לפקפק בו, עיין שם: (ב) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן ערה

קט באר הגולה

ט ור שבוילי הלפט
ח שם בכמרא ט שם
י ירשיי שם כ שם י"א
י"ב

(ד) אבל (ה) שנים קורין ביחד, שאם בא האחד להטות (פירוש, להטות הנר כדי שיגיע השמן לפתילה) (ו) יזכירו חבירו. והוא שקורין בענין אחד, שאז ישגיח האחד כמה שיעשה חבירו, אבל *בשני ענינים לא: הגה ויש אומרים דבשני ספרים אפילו בענין אחד (ז) אסור (כ"ה), (ח) ולכן אסור לומר (ט) פיוטים בליל יום טוב שחל להיות בשבת (ט) בבית הכנסת, וכן נהגו (מדרכי וסה"ת וסמ"ג והגהות): ג' י"אם יש אחר עמו *אפילו אינו קורא, (י) ואומר לו תן דעתך עלי שלא אטה, מותר, והוא הדין אם אומר כן (יא) לאשתו: ד' י"אדם חשוב (יב) שאין דרכו בחול (ו) להטות, מותר בכל גוונא: ה' *במדורה אפילו עשרה כאחד (יג) אין קורין, 'משום *דהואיל ויושבים רחוקים זה מזה, ועוד, שזנבות האודים סמוכים להם, אין זה מכיר כשבא חבירו (יד) להבעיר (ו) ולחתות: ו' יתינוקת של בית רבן קורין לאור הנר, מפני (ט) (טו) שאימת רבן עליהם:

שערי תשובה

שלא יתנונו לו כיום השבת, יש קצת מקום להקל, ובמחויק ברכה כתב שיש להחמיר גם כן בזה:

(ו) להטות. פ"י שברור הוא, אבל מסתמא לא, ט"ז: (ז) ולחתות. מטעם זה נ"ל אעפ"י שמתור להתחמם נגד המדורה כמ"ש ס"ס רע"ו, מ"מ אין לישב בסמוך כמש"ל סימן רנה ס"ק ג, ע"ש: (ט) שאימת רבן. אפילו שלא

באר היטב

וראב"ן מיקל בנר של חלב כיון דמאי, עיין סעיף יב: (ד) אבל שנים קורין. אבל אין פולין, אם לא שאחד מפלה והשני משמרו, ט"ז וב"ח: (ה) פיוטים. ה"ה הזמירות שאומרים בבית, אם לא מי שרגיל קצת. ושאר התפלה מותר לקרות בסידור לאור הנר, שהתפלה מצויה כפי הכל: (ו) ודוקא קריאה, שהוא מילתא דמצוה, התיירו בזה, אבל לא לענין רשות, כן כתב המגן אברהם; ומדברי הט"ז סעיף קטן ג משמע שהוא חולק על זה: (ז) אסור. שכל אחד מעיין בספרו ואינו משגיח כמה שעושה חבירו: (ח) ולכן וכו'.

משנה ברורה

והוא הדין של חלב שייך גם-כן שמה איתיה. ומכל מקום נראה לי דבנרות הטובים נלנו [שקורין טטארין] מותר לקרות לפנייהם לכולי עלמא, דלא שייך שראי יטה רק בדבר שדרכו להטות לפעמים בחול כדי שידלק יפה, ובנר (טטארין) ידוע דאין צריך להטיה כלל לעולם, וכל-שכן דלא שייך בו שמה ימחוט, דאורו צלול מאד ואין צריך כלל לזה: (ה) שנים קורין. אבל (ז) אין פולין, אם לא שאחד מפלה והשני משמרו, שזה ודאי מותר: (ו) יזכירו חבירו. (ה) ודוקא לענין קריאה, שהוא מילתא דמצוה, התיירו בזה, אבל לא לענין רשות, כן כתב המגן אברהם; ומדברי הט"ז סעיף קטן ג משמע שהוא חולק על זה: (ז) אסור. שכל אחד מעיין בספרו ואינו משגיח כמה שעושה חבירו: (ח) ולכן וכו'.

להרדי אין להחיר אפילו לדעת רש"י, ואפילו לדעת המגן אברהם שמקיל לעיל בסימן רסד בעומד נר כשר בעומד נר פסול, כן כתב בספר תוספת שבת ופרי מגדים, עיין שם הטעם. אך בנר-שמן ונר שקורין (סטארין) נראה דמותר לקרות לפני הנר-שמן כל זמן שהסטארין דולק: * בשני ענינים לא. אפילו הוא בספר אחד. ונסתפקתי אם מהני בזה באומר אחד לחבירו 'תן דעתך עלי', דאפשר כיון דכל אחד טרוד בעניניו לא יענין עליו היטב, וכן כי האי גונא לענין שני ספרים בענין אחד, לדעת היש-אומרים המוכב בהג"ה [ועיין בלבוש בסעיף ג, ויש לדחות], ואולי יש להקל בזה במקום הצורך: * אפילו אינו קורא. נקט לשון 'אפילו', משום דיש דעה שסוברת להיפוך, והוא דעת בעל התרומה שסובר דדוקא בקורא מקלינין, אבל באינו קורא לא מהני אפילו באומר 'תן דעתך עלי'. אבל באמת לפי דעת הטור והמחבר, דין זה נלמד במכל-תן דעתך עלי, ניחא בפשיטות לשון המחבר: * במדורה וכו'. ולא דמי להא דמקלינין לעיל בסימן רנה סעיף א לענין להשתמש נגד המדורה דמותר אפילו נעשה המדורה מרורים שאין עושה מהן תפילה בשבת, ומטעם דכל עץ מבעיר חבירו ולא צריך לחתוין, הכא לענין קריאה דצריך עיונא טפי, אדרבה, מדורה חמיר יותר, שחבירו לא יראה להזכירו בכאור לחתות: * דהואיל ויושבין רחוקין. לכאורה על-כרחי דקורין בשני ספרים, ואם-כן אפילו לאור הנר אסור, וכנ"ל בהג"ה; ויש לומר, דטעם זה קאי אליבא דפוסקים המקלינין בענין אחד אפילו בשני ספרים, וקא משמע לן דבמדורה אסור, וטעם השני שכתב: ועוד שזנבות וכו', קאי אליבא דכולי עלמא, ורוצה לומר, דעל-כן אפילו

בסידור לאור הנר, והטעם, שתפלה מצויה כפי הכל ואין צריך עיון רב, והוי כמו ראשי פרשיות בסעיף י: ג' (י) ואומר לו. דוקא (ט) באומר לו, אבל בסתמא, אפילו יש בני-בית הרבה חיישינן שלא ישגיחו עליו ויבוא להטות: (יא) לאשתו. כלומר, שלא תאמר דאשה דעתה קרובה אצלו ואינה משמרתו: ד' (יב) שאין דרכו וכו'. פירוש, (י) שברור הוא שאין דרכו אף בעת הלימוד, אבל מסתמא לא אמרינן כן, דיש גם באדם חשוב שדרכו להטות בחול, וכדאיתא בגמרא לענין רבי ישמעאל בן אלישע שהיה משים עצמו על דברי-תורה כהדיוט. וכתב הפרי-מגדים: ועכשיו אין להחיר באדם חשוב, כי כמה פעמים ראינו שמתוך עיון שזכרים ומינים ומוחטים. ומכל מקום (יג) בהצגת פיה לזה גם-כן שיהיה נר שואה וחלב, נראה דאין להחמיר בזה: ה' (יג) אין קורין. ור"מ רוצה לומר, אפילו בענין אחד דלאור הנר שרי. ועיין בעולת-תמיד, דיש ביקש לאחד שיתן דעתו עליו שלא יחתה דמותו, והביאו האליה רבה: (יד) להבעיר ולחתות. כתב רש"י: ונראה לי דאין-עלי-פ שמתור להתחמם נגד המדורה, כדאיתא סוף סימן רעו, מכל מקום אין לישב בסמוך אצל זנבות האודים, כי יש לחוש שיגיע בהם כדי שיבערו היטב, כדרך שמהפכין בזנבות האודים, (יז) ויש שכתבו דלא חיישינן שיבוא לזה: ו' (טו) שאימת רבן. שאין פושטין יד לשום דבר, ואפילו (יג) בחול, אלא על-פי רבן, ולא אתי לאצוליי. ומשמע מסתימת השולחן-ערוך שסובר כהרשב"א, דאפילו אין

שער הציון

(ד) ט"ז ומגן אברהם: (ה) פרי-מגדים: (ו) מגן אברהם: (ז) פרי-מגדים: (ח) ט"ז: (ט) עולת-תמיד: (י) ט"ז: (יא) עיין באליה רבה ופרישה: (יב) אליה רבה ותוספת שבת: (יג) רש"י:

הלכות שבת סימן ערה

ל טור בשם ספר הפצוח והינו מביין מ"ש בשם בעל החימוט ו' שבויל' הלכת בשם רבי בנימין ט שבת י"א א"ר"ע ב"ח יוסף מפרדש ושי' ושכן נראה מדברי הפוסקים פ' שם בגמרא י"ב צ' שם ל' דעת רמב"ם בענין ה' ל"ט ויחזקו במה שכתב הגה"מ שבת א"ר"ע והבית' הספק שנהגו רבתי' יוסף

ז' למותר (טו) לקרות 'במה מדליקין' לאור הנר, שהרי הוא מזכיר איסור שבת ואיך ישכח: ח' ב'נהגים לקרות לביל יום-כפורים כמחזורים, מפני שאימת יום-הכפורים עליהם: ט' ליל פסח שחל להיות בשבת, מותר לקרות ההגדה בספר, משום דהוי כעין ראשי פרקים, (י) דאין עס-הארץ שלא תהא שגורה בפיו (ט) (יח) קצת: י' ה"ר"ב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות ולסדר ראשי הפרשיות 'בפיו בספר, וקורא- כל שאר הפרשה על-פה. וראשי פרשיות לאו דוקא, אלא *כל שיודע הפרשה לא על-פה ובקצת צריך לראות בספר, שרי, שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה הכי'רא ולא אית להטויי: י"א *כלים הדומים זה לזה (יט) וצריך עיון להבחין ביניהם, *אסור לבדוק לאור הנר. ואפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו, אם הם דומים, אסור לבדוק: י"ב *שמש שאינו קבוע אסור לו (כ) לבדוק כוסות וקערות לאור הנר מפני שאינו מכירן, בין בנר שמן-זית בין בנר של נפט * (פירושו, מין זפת לבן וריחו רע) (כ"א) שאורו רב: הגה ויש מתירין (כ"ב) בשל נפט אפילו בשמש שאינו קבוע (טור וכו') בשם הפוסקים. *אבל שמש קבוע מותר לו לבדוק (כ"ג) *לאור הנר כוסות, מפני (כ"ד) שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן-זית, (כ"ה) אין מורין לו לבדוק ואף-על-פי שהוא מותר, גזירה (כ"ו) שמא יסתפק ממנו: הגה נהגו (י') לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום (כ"ז) ביזוי מצוה, וכן כתב הרוקח:

באר היטב

אבל ללמוד שם אסור כיון שצריך לעיין היטב: אבל למה שהתנו [לעיל סי' ג] בנר של שעוה, אין כאן איסור, ט"ז, ע"ש: (י') לכסות. והוא סכנה גדולה אפילו בלא נר של שבת:

משנה ברורה

רבן עמיהן שרי, דכל שעוה מתייראין שיבוא רבן, ולא יטו. ובאליה רבה הביא הרבה פוסקים שחולקין ארשב"א: ז' (טז) לקרות 'במה מדליקין'. משמע דדוקא 'במה מדליקין' ששם נזכר עניני איסור הדלקה, ואיך ישכח וידליק, אבל שארי הלכות שבת לא: ט' (יז) דאין עס-הארץ וכו'. ואם הוא עס-הארץ שלא למד מעולם ואין שגור בפיו כלל כלי סידור, ואין לו שם שום אדם שייבקשהו שיתן דעתו עליו שלא יטה, מכל מקום אפשר גם-כן דיש להקל, שלא לבטל מצות הגדה שהוא מן התורה, אפילו אין לו רק נר של שמן [פמ"ג]: (יח) קצת. ומטעם זה יש להחיר למשכים בשבת לבית-הכנסת ומתפלל לאור הנר הדולק שם מבעוד יום, לפי שהתפלה ושאר דברים שהוא אומר ודאי שגורים בפיו יותר מן ההגדה בפסח, אבל ללמוד שם אסור, כיון שצריך עיון [ט"ז]: י"א (יט) וצריך עיון. ברמב"ם איתא: וצריך עיון רב; ועיין בביאור הלכה דיש לטמון על זה לפני נר של שעוה וחלב, דבלאו הכי יש מקילין, וכנ"ל בסעיף-קטן ד: י"ב (כ) לבדוק. רוצה לומר: (כ"ד) לבדוק כוסות הדומין זה לזה ולירדע איזה מהן להניחן על השולחן, ושמש שאינו קבוע אינו מכיין וצריך לזה עיון הרבה, על-יכן חיישינן שמא יטה. והר"ן כתב שהבידקה היא לראות אם הם נקיים, ושמש קבוע, מפני שהוא בקי בהם מכבר, יודע איזה כלי אינו נקי כל-יך: (כ"א) שאורו רב. רוצה לומר, אף-על-פי שאורו רב אפילו הכי חיישינן שמא יטה, כיון שהוא שמש שאינו קבוע: (כ"ב) בישל נפט. שטמם, דלהטייה לא חיישינן לפי שאורו רב

ביאור הלכה

הם סומכין לו לזה וקורין בענין אחד ובספר אחד גם-כן אסור [ע"ת]: * כל שיודע. פשוט דהוא הדין אם יודע איזה סוגיא ומסכת כי האי גונא: * אסור לבדוק. מסיחית הפוסקים משמע דבוה לא מפלגינן בין בדיקת שמש קבוע לאינו קבוע כמו לענין בדיקת כוסות ובסמון. ואפילו על-ידי עצמו אסור, והטעם, כתב המגן-אברהם בשם הר"ן, וכן כתבו הרמב"ם והריטב"א בחידושיהם, דרק שם הקלו משום נקיות; ובמב"ם וכן בטור משמע דדין זה תלוי בדין הסמון, ואין איסור בדיקה כי אם בשצריך עיון רב להבחין ביניהם, ואז אסור אפילו על-ידי עצמו, דמי לשמש שאינו קבוע. ונראה לי ודבר של שעוה וחלב יש לסמוך על דעת הרמב"ם והטור להקל בשאינו צריך עיון רב, דבלאו הכי הבי"ח כן שר"ל מיקל בנרות הללו: * פירוש, מין זפת וריחו רע. כן צריך לומר, ותיבת 'לבן' טעות-סופר הוא, ונפש לבן אין מוליקין בו בחול וכל-ישכן בשבת, כדאיתא בשבת כ"ו עמוד א. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגרי על משניות פרק במה מדליקין שכתב גם-כן בשם ספר בית-ידו על זה דכתב הרע"ב זפת לבן, דתיבת 'לבן' טעות-סופר הוא: * אבל שמש קבוע וכו'. עיין במגן-אברהם שהביא בשם הירושלמי, דמסתכל אדם מה שבכוס ומה שבקערה לפני אור הנר ואינו חושש: אית דאמר מפני שהוא לשעה, ואית דאמר מפני הנקיות ומפני הסכנה, ונפקא-מינה לקנב חזרין ודחינו לקוט לפני הנר ידק, האוכל מן הפסולת], דלמא דאמר מפני הנקיות, מותר [וכדאי אנו לא קיימא לן כמאן דאמר מפני שהוא לשעה, דהא פסק בבבלי, אפילו להבחין בין ב'הגים אסור]. והנה מדברי הר"ן שהובא במגן-אברהם, וביותר מדברי הרמב"ן והריטב"א שהביאו ראיה לדבריהם מן הירושלמי הלו, משמע וכל זה לא הותר רק בשאינו צריך עיון הרבה, דאי לאו הכי לא מקילינן מפני הנקיות, וכן משמע מדברי המגן-אברהם שהעתיק הירושלמי אחר דברי הר"ן דאי בשמש קבוע, ובשולחן-ערוך הגר"ז מיקל בזה אפילו בשצריך עיון הרבה: * לאור הנר. של נפט, וכתב בספר שולחן-עצ"שטים דהוא

ולא צריך לזה, ולשמא יסתפק לא חיישינן משום דמאיס, ובשמן-זית וכן בשארי שמנים לכולי עלמא אסור, ולעת הצורך יש לסמוך על דעה זו, כי כן דעת (טו) הרבה ראשונים, וכן כתב בספר שולחן-עצ"שטים: (כ"ג) לאור הנר. של נפט, ולענין שאר שמנים עיין בביאור הלכה: (כ"ד) שאינו צריך עיון וכו'. ואף-על-גב דאפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אסור, הכא התיירו משום נקיות [ר"ן והרמב"ן והריטב"א בחידושיהם]: (כ"ה) אין מורין לו. רוצה לומר: אם בא לפנינו לשאול אין מורין לו לכתחלה, ואם עשה מעצמו אין מוחין בידו: (כ"ו) שמא יסתפק. ואף-על-גב דלענין הדלקה לא אסור משום זה, (ט"ז) שאני הכא דעל-ידי שהוא מתקרב לנו ביותר לבדוק חיישינן טפי: (כ"ז) ביזוי מצוה. קשה, דבלאו הכי אסור משום סכנה דאחי לירי נכפה, כדאיתא בפסחים ק"ב: ונראה לחלק בין קטן לגדול [א"ר]:

שער הציון

(ז') מגן-אברהם: (טו) הר"ף הרא"ש ותוספות: (טז) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן רעו

קכא באר הגולה

רען דיני נר שהדליק אינו יהודי בשבת, ובו ה' סעיפים:

קכ"ב	א כח
קכ"ג	ב חספות
קכ"ד	ה חספות
קכ"ה	ו חספות
קכ"ו	ז חספות
קכ"ז	ח חספות
קכ"ח	ט חספות
קכ"ט	י חספות
קל"א	יא חספות
קל"ב	יב חספות
קל"ג	יג חספות
קל"ד	יד חספות
קל"ה	טו חספות
קל"ו	טז חספות
קל"ז	יז חספות
קל"ח	יח חספות
קל"ט	יט חספות
קל"י	כ חספות

א אינו יהודי (א) שהדליק את הנר בשביל ישראל, (ב) *אסור לכל, (ג) *אפילו למי שלא הודלק בשבילו. הגה ואין חילוק בזה (ד) בין קצב לו שכוך או לא קצב, (ה) או שעשאו *בקבלנות או בשכירות, והואיל והישראל נהנה ממלאכה עצמה בשבת, אסור בכל ענין (הג"א פ"ק דשבת וכו' בשם סמ"ג וסה"ת). יאבל אם הדליקו *לצרכו יאו לצורך חולה אפילו *אין בו סכנה, הגה או לצורך (ו) קטנים שהוא כחולה שאין בו סכנה (מרדכי פ"ק דשבת), מותר (ז) לכל ישראל (ח) להשתמש לאורו. והוא הדין לעושה מדורה (ט) לצרכו או לצורך חולה. *הויש אוסרים במדורה, משום דגזרינן שמא ירבה (י) בשבילו. הגה מיהו, (יא) אם עשה אינו יהודי

באר היטב

מחלקין בין מכירו או לא, וכאן לא חילקו? ותייר, דבזה אפילו לא

ביאור הלכה

הדין לשאר שמנים, וטעמו, דלא חיישינן לשמא יסתפק רק בשמן זית. ולעניות דעת, בבית יוסף לא משמע כן, דלא ממעטינן רק נפט מזה משום שהוא מאיס, אבל שאר שמנים דומין לשמן זית לזה, וגם בטור לא נזכר שמן זית רק שמן סתם: * אסור וכו'. היינו לעשות לפני הנר דבר שלא היה יכול לעשות בלא נר (א"י), וללמוד או לאכול בפני הנר גם כן בכלל זה לאיסור [ת' ריב"ש סי' שפז בשם הרמב"ן]: * אפילו וכו'. ודוקא במלאכה דבר תורה כעין הדלקה, הא במלאכה דרבנן שרי לאחר, ועלין פסקין דמי שרובא בשבילו מחוץ לתחום דמותר לאחר, דתחומין דרבנן, ואפילו חוץ ל"ב מיל דיש אומרים שהוא דאורייתא, אפילו הכי שרי לאחר, כמו שכתב המגן אברהם בתקט"ו אות יח, דאין מפורש בתורה. ומעביר ד' אמות ברשות הרבים, דהלכתא גמירא לה, כדאמרינן בפרק הוורק, אם עשה אינו יהודי בשביל ישראל, אפילו הכי אסור לכל ישראל ליהנות מזה, דהלכה למשה מסיני פירוש דקרא הוא והוא בכלל הוצאה, כמו שכתב הר"ן בפרק כלל גדול במשנה י' אבות מלאכות, עיין שם, דאם לא יכין אין עונשין מהלכה למשה מסיני, וכיון שהוא פירושו דקרא, תורה שבכתב הוי וכתוב בהדיא דמא, וכן אם עשה מלאכת הכנסה בשביל ישראל, הוא אמרינן בגמרא דסבא הוא: מה לי הכנסה מה לי הוצאה, ועלין ככתוב בהדיא דמי [פמ"ג]: * בקבלנות. רוצה לומר: אין דקבלנות כתב בסמ"ן רנב סעיף ב' דמורה, הכא לענין הדלקה אסור משום שנהנה וכו', ועיין שם בסמ"ן אברהם סעיף קטן יא. מיהו, בבית ישראל בלאו הכי אסור בקבלנות, כמבואר שם בסמ"ן רנב, ורמ"א כאן קא משמע לן, אף אם הישראל במלוק אצל האיני יהודי [פמ"ג ולב"ש]. ועיין בקרבן נתנאל שרצה לחפש זכות על האנשים שנהגין להתיר לעצמן על ידי קציעה, ובאמת זה אינו, דבבית ישראל בלאו הכי לא מהני קציעה, ועלין בסמ"ן רנב: וגם ראייתו מדברי הרא"ש אינה ראייה כלל, דהרא"ש לא קאמר רק דאם האיני יהודי האכיל מעצמו לבהמת ישראל אין צריך הישראל למחות בידו, ומשום דאין הישראל עושה שום פעולה בזה, אבל לא שיהא מותר הישראל בעצמו ליהנות ממעשה האיני יהודי שעשה בשבילו וכוון להשלים פעולתו בשבת, ועיין בסמ"ן רנב במגן אברהם סעיף קטן יא; ותדע, דהא הכתיב יוסף וגם הרמ"א הסכימו בסמ"ן זה דלא מהני קציעה, ולהלן בסמ"ן שכה העתיקו דברי הרא"ש בלי שום חולק, עיין שם סעיף יג, ועלין כרחוק כמו שכתבנו: * לצרכו. ואם האיני יהודי הדליק איזה קיסם או נר משמן סתל, המבואר בסמ"ן רסד, אסור להשתמש לפניו, דלא עדיף משאם היה של ישראל דחיישינן בו שמא יטה, וכן כתב הפרי מגדים. כתב האליה רבה: אינו יהודי שרצה לחקן נר של ישראל [דהיינו למחות הפתילה] ונככה בידו וחזר והדליקו, נראה לי דמותר, דזה הוי כמו לצרכו כיון שנככה בידו, עיין שם. ולבקש לאיני

(ב) בשבילו. הקשה ב"י: בסימן שכה גבי מילא א"י מים לבהמתו

משנה ברורה

א (א) שהדליק. והוא הדין (ב) לכל מלאכה שעשה האיני יהודי בשבת בשביל ישראל, דאסור לכל ליהנות מזה. ועיין לעיל בסימן רנב סעיף ב' לענין קבלנות: (ב) אסור. מדרבנן, דאם היא מותר ליהנות (ג) יאמר לו להדליק: (ג) אפילו וכו'. ולא דמי למי שהובא בשבילו מחוץ לתחום בשבת דמותר לאחר, וכדלקמן בסמ"ן שכה סעיף ח, דתחומין דרבנן, (ג) וכן כל איסור דרבנן שעשה אינו יהודי בשביל ישראל, מותר לאחר שלא נעשה בשבילו: (ד) בין קצב. היינו מערב שבת, וקא משמע לן דלא אמרינן בעניננו: אינו יהודי אדעתא דנפשיה עביד כדי לקבל שטרו הנקצב לו, וכדלעיל בסמ"ן רנב סעיף ב' לענין קבלנות: (ה) או שעשאו וכו'. הוא פירוש למה שאמר מתחלה 'בין קצב', על זה אמר: בין שהקצבה היתה בקבלנות או בשכירות. (ו) וקבלנות מקרי, היכא ששכרו סתם להדליק לו נר בעת שיצטרך (ז) וקצב לו מכל הדלקה דבר קצוב; ושכירות מקרי, כשנותן לו בכל יום כן וכך: (ז) קטנים. היינו אם צריכים הרבה, (ז) אבל בלאו הכי לא: (ז) לכל ישראל. ולא שייך כאן גזירה שמא יאמר לו להדליק בשביל חולה, שהרי מותר לומר אף לכתחלה, וכדלקמן בסמ"ן שכה סעיף יז: (ח) להשתמש לאורו. אפילו (ז) הוא מכירו, ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו, דנר לאחד נר למאה; (ח) ובכל זה אין חילוק בין אם האיני יהודי הדליק הנר בשבת או בבית ישראל: (ט) לצרכו וכו'. דמותר לכל ישראל להתחמם ואפילו הוא מכירו, משום דמדורה קטנה נמי מחממת הרבה אנשים, והוי כמו נר, דנר לאחד נר למאה. והייש אוסרים סבירא להו דבמדורה גזרינן שמא ירבה, ולא דמי לנר, משום דלפי ריבוי אנשים שמשוכין אצל המדורה צריך להוסיף ולהגדיל המדורה. (ט) ואם הסיק האיני יהודי התנור לצרכו, כולי עלמא מודים דרשאי הישראל ליכנס לבית החורף, דחיימוס לאחד חיימוס למאה, והוי כמו נר דשרי: (י) בשבילו. ואם ידוע הוא שאינו מכירו, (י) שרי לכולי עלמא: (יא) אם עשה וכו'. היינו, דוקא אחר שכבר עשה

יהודי למחוט בוודא אסור: * אין בו סכנה. וכישי בו סכנה, אפילו הדליק ישראל בשבילו מותר לכל להשתמש לאורו, דנר לאחד נר למאה כן מוכח מבאר הגר"א: * ויש אוסרים וכו'. ולדבריהם, אפילו אם נעשה בשביל חולה שיש בו סכנה, אסור לשאר אנשים להתחמם נגדה משום

שער הציון

(ב) מוכח שם בגמרא, וכן פסקו כל הפוסקים: (ג) רשב"א: (ג) אליה רבה ופרי מגדים: (ד) מגן אברהם: (ה) מחצית השקל ותוספת שבת: (ו) מטה יהודה: וכן כתב הגר"א: (ז) גמרא: (ח) אחרונים: (ט) מגן אברהם ואליה רבה: (י) מגן אברהם לפי דעת הב"ח, וכן הסכים האליה רבה לדעתו. ועיין בספר חמד משה ומטה יהודה שחסימו לתירוק קמא של הבית יוסף, דבשאינו מכירו שרי לכולי עלמא:

הלכות שבת סימן רעו

באר הגולה **קכב**

שם
דמיון
דמיון

(יב) בבית ישראל (יג) מדעתו, (יד) אין ישראל צריך (ט) לצאת אף-על-פי שנהנה מן הנר או מן המדורה (טו): **ב** ישראל ואינם יהודים *שהסכו יחד והדליק אינו יהודי נר, (טז) *אם רוב אינם יהודים מותר להשתמש לאורו, ואם רוב ישראל, או אפילו (טז) *מחצה על מחצה, אסור. *וואם יש

באר היטב

לכית החורף, הדימום לאחד חימום למאה, והיו כמו נר דשרי: (ג) לצאת. אבל מחוייב למחות מכאן ולהבא, כיון שהעצים של ישראל הוא רואה ושוחק, אדעתא דישאל קא עביד, ואם האיני עושה בע"כ חייב לגרש האיני מביתו, ואפילו בקיבולת כגון ששכרו לכל השנה

משנה ברורה

האיני יהודי, ומה יש לו לישראל לעשות? לא הטריחוהו לצאת מהבית בשביל זה, (יא) וזיהורנו על להבא שלא לעשות כן, (יב) אבל אם נודמן לישראל שראה בעת שהאיני יהודי רוצה להדליק בשבילו או לעשות המדורה, צריך למחות בידו; (יג) אפילו אם היה זה בביתו של איני יהודי גם-כן צריך למחות, כיון שהנר והעצים של ישראל; (יד) ואפילו אם דעת ישראל לצאת אחר-כך לחדר אחר שלא יהנה מהנר, (טו) גם-כן צריך למחות, וכל-שכן בבית ישראל. (טז) ואם האיני יהודי עושה בעל-כרחו, חייב לגרשו מביתו מפני חילול השם, שיחזרוהו שעושה האיני יהודי בשליתותו כיון שהוא בבית ישראל, (יז) ואין חילוק בזה בין אם האיני יהודי עושה בחינם או שקצץ עמו שכר בקיבולת, כיון שהוא עושה בבית ישראל: (יח) **בבית ישראל**. לאו דוקא, דהוא הדין אם שבת בבלון אצל איני יהודי בשבת, ככיתו הוא, ולא הטריחוהו לצאת ממנו [ב']: (יט) **מדעתו**. היינו (יח) שלא ציווהו ישראל, אף-על-פי שעושה האיני יהודי בשבילו, לא הטריחוהו אותו לצאת מהבית אף-על-פי שבעל-כרחו הוא נהנה; (יט) רק שאסור להשתמש לאורו (כ) דבר שלא היה יכול לעשות בלא נר או להתחמם נגד המדורה, אבל אם ציווהו מתחלה, צריך לצאת אחר-כך מהבית: (יד) **אין וכו'**. והוא הדין שאין צריך להפוך פניו מהנר, אלא-אם-כן שרוצה לעשות מדת חסידות, כן כתב המגן-אברהם בשם הבית-יוסף, ובחידושי הרשב"א משמע שהוא מחמיר בזה, עיין שם: **ב** (טו) **אם רוב אינם יהודים**. דמסתמא (כא) אדעתא דרובא קעביד, (כב) ואפילו אם אחר-כך נתברר שישאל ברוב ישראל: (טז) **מחצה על מחצה**. הטעם, משום דליכא למיקם עלה דמילתא, אם בשביל איני יהודי עביד או בשביל ישראל עביד. ויש אומרים, משום דבמחצה על מחצה,

ביאור הלכה

חשט דשמא ירכה [ב'ין]. ולעת הצורך יש לסמוך אדעה ראשונה, וכן סתם המכתב בסוף הסימן הקהל: * שהסכו יחד והדליק וכו'. לכאורה מדברי דאני יהודי המדליק אינו נחשב לחשבוך הרוב, שהוא מדליק על השולחן על דעת המסובין אצלו, ועיין: * **אם רוב אינם יהודים**. כתב במאירי: לא כל הרכים שרים, שאם יש אדם חשוב כל-כך שהורבים מוכיחים שישבילו נעשה, הולכין אחריו. ולכאורה מדברי התוספות, שבת קכ"ב דבר מהתחיל אמר, * דהם כתבו וסברו לו לאבי, וידוע דהלכה כרוב החולק עליו בזה וסבירא ליה דתנן שהיה רבן גמליאל נשיא ושר בספינה, אפילו הכי נר לאחד נר למאה. ואולי דזה שהוא משתמש בעצמו בהכבש שעשה, דאמרין בזה דהעיקר עשה אדעתיה דנפשיה, כדפירש רש"י, סברא זו אלימא יותר ממה דאמרין בעלמא דהעיקר אדעתיה דרובא קעביד: * **מחצה על מחצה** וכו'. עיין במשנה ברורה דהטעם משום ספיא, והוא מפירוש רש"י בשבת קכ"ב והעתיקו בבית-יוסף. ולפי זה, בסעיף א דפסק לצרכו מותר, היינו ביש הוכחה, וכגון שראינו שהוא משתמש תיכף לאורו וכו' כהאי גוונא, אבל אם היה ספק אם לצורך ישראל, אסור, וכן כתב הפרי מגדים, ואף ברמב"ם על הלוי לפי השיטות בשבת קנ"א עמוד א, עיין שם, ורש"י בשבת קכ"ב איל בזה לפי גירסת ראשונה, ולפי גירסת אחרונה דסבירא ליה לרש"י שם דהיא העיקרית, הטעם במחצה על מחצה משום דמסתמא לשם שניהן נעשה, אבל לעינן ספיא על להקל, והוה שהעתיקו הטעם השני במשנה ברורה, מכל מקום לעינן דינא יש להחמיר בספיא, שכן סתם המחבר בסימן שכה סעיף ט וסעיף טז ובסימן תקטו; ומכל מקום נראה לי דבהגהטוף לזה עוד איזה ספק, יש להקל ולסמוך על שיטת רש"י וסיעתו המקילין בזה: * **ואם יש הוכחה**. עיין במשנה ברורה שהעתיקו בשם המגן-אברהם דאם עשה בשביל שניהן אסור, וצ"ח המגן-אברהם על זה: כמו שכתב בסימן תקטו סוף סעיף ו, ורוצה לומר, דאיתא שם בהג"ה דאם לוקט בשביל שניהן אסור. ולכאורה למה לא הביא המגן-אברהם מקודם, מימין שכה סעיף ו, דאיתא שם בהרי"א ליקט וצד בשביל ישראל ואיני יהודי צריך להתמין וכו'; ויש לומר, דהנהיגו דהתם דהתם משום דליכא הוכחה דהעיקר בשביל האיני יהודי, אימא בשביל ישראל, אבל הכא דאיידין הדליק בשביל עצמו ובשביל ישראל, אימא דהעיקר אדעתא דנפשיה עביד, וסברא זו מוכרת כפירוש רש"י (שבת קכ"ב), לכן הביא המגן-אברהם ראיה, כי אינו פסק הרמ"א אלא ידוע שלוקט בשביל שניהן אסור, ורוצה לומר אף ברוב אינם יהודים [וכדמוכח שם להמניין], אף דבעלמא אמרינן מאן דעביד אדעתא דרובא עביד, וכדאיתא בגמרא, ועל-כרחו דגמרא איירי במסתמא, אבל בידוע שעשה גם בשביל המועט, אסור, אם-כן הכי נמי: אף דאמרין אם יש הוכחה מותר, היינו משום דהעיקר אדעתיה דידיה עביד ולא אזלינן בחר האחרים אפילו היו רובא, היינו ולא ידעינן שעשה בשבילם, אבל אם ידעינן שעשה גם בשבילם אסור בכל גווי. והג"ה בהפרישה הקשה: למה מועיל הוכחה, והלא בירושלמי מסיק רבי יונה דלצרכו ולצורך ישראל אסור? ולפי המגן-אברהם לא קשיא מידי, דדעת הירושלמי דמתחלה שהפך שמואל פניו היינו מועיל דלצרכו הדליק, ואחר-כך כשראה שקרא האיני יהודי שטרן לאור הנר הבין דגם לצורך עצמו הדליק, ועל-כן סבר רבי יונה דכיון שידע שמואל דלצרכו הדליק, מה יועיל שגם לצורך עצמו הדליק, מה שאין כן בענינו ולא ידעינן כלל שהדליק בשביל האחרים ישראל, רק מצד הסברא דאדעתא דרובא קא מדליק, לכן אמרינן דכיון שיש הוכחה שהדליק בשביל עצמו לא אמרינן כלל דהדליק אדעתא דאחריו. עד כאן: והנהיגו בשמט' אברהם, וכסברתנו הנ"ל, משום דהעיקר אדעתיה דנפשיה עביד, וסברא זו עדיף יותר ממה דאמרין בעלמא אדעתא דרובא עביד, ורהי"ה, דמועלת אפילו ברוב ישראל, וכמו שפסק המחבר, לכן אפילו אם עשה בפירוש גם בשביל האחרים מותר. אמנם באמת, ראיית המגן-אברהם דהיא אלימא היא, והלא דברי הרמ"א שם נובע מהסמ"ג, כמו שמצויין שם והובא בבית-יוסף, והסמ"ג קאמר על זה בהרי"א 'כמו שמפורש בירושלמי', והיינו היא מעשה דשמואל, וכמו שהעתיק בכיורו הגר"א שם,

שער הציור

(יא) מגן-אברהם: (יב) הגר"א, וכן כתב המגן-אברהם בסעיף קטן יד. ומה שכתב המגן-אברהם בסעיף קטן ד מיירי שלא ראה בפעם ראשון עד אחר הדלקה, כן כתב האליה רבה: (יג) הגר"א: (יד) כן משמע במהר"י ובהגר"א: (טו) ודוקא אם אינו עושה בקיבולת, אבל כשהנהיג, אסור בכל גווי (הגר"א ופמ"ג ושי"א): (טז) (יז) מגן-אברהם: (יח) פרי-מגדים: (יט) מגן-אברהם: (כ) אליה רבה: (כא) גמרא: (כב) פשוט:

הלכות שבת סימן רעו

קכג באר הגולה

פז טור ונהגות מיימני
בפרק 1

הוכחה (יז) שלצורך (א) אינו־יהודי מדליקה, כגון שאנו רואים (יח) שהוא משתמש לאורה, (יט) אף־על־פי שרוב ישראל, מותר: הגה יש אומר דמותר לומר לאינו־יהודי להדליק לו נר (כ) לסעודת (ד) שבת, משום דסבירא ליה דמותר (כא) אמירה לאינו־יהודי אפילו במלאכה גמורה (כב) במקום מצוה (ר"ן ס"פ ר"א דמילה בשם העיטור), שעל־פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לאינו־יהודי להדליק נרות לצורך סעודה, כפרט בסעודת חתונה או מילה, (כג) ואין מוחה בידם. ויש להחמיר במקום (כד) שאין (ה) צורך גדול, (כה) דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו. (כו) ועיין לקמן סימן שז ס"ה: ג' האם אומר אדם לעבדו או לשפחתו (כז) לילך עמו והדליקו הנר, אף־על־פי שגם הם

באר היטב

(ה) צורך גדול. ושל"ה החמיר אף לצורך גדול ושכן ראה נוהגים בקהילות חשובים שיושבים בחשיכה במו"ש אפילו בחתונה עד שאמרו להקהל ברבו, וכן נהג הגאון הר"ש כשהיו סועדים אצלו סעודה ג'. [והקשה בס' אליהו רבה: הא בין־השמשות לא גזרו משום שבת; וצ"ל דלא התירו אלא בע"ש ולא במוצאי־שבת. וכמ"א מסתפק בזה בסימן

ביאור הלכה

והלא שם משמע בירושלמי בהדיא לדעת רבי יונה דאף לצורך עצמו ולצורך ישראל אסור. ובהכי נדחה נמי מה שרצה האליה רבה לדחות ראיית המגן־אברהם, וכתב רשם שאני משום שאם ירבה, מה שאין כן בנר, ובאמת זה אינו, דהירושלמי מיידי בנר. ובלאו הכי דברי האליה רבה מרפסן איגרא, דהלא מה שאסור שם הרמ"א היינו עד הערב ככדי שיעשו, וכמפורש בסמ"ג, דבאותו יום אפילו כרוב אינם־יהודים אסור משום מוקצה, וכמפורש שם בסעיף ב, והיכא דהאיסור הוא רק משום שטא ירבה, אינו אסור רק עד הערב, וכמו שפסק המגן־אברהם בסימן שכה סוף סעיף־קטן כח, והסכים עמו שם גם־כן האליה רבה בזה, אלא ודאי משום עצמות הפעולה שנעשה גם בשביל הישראל, ואס"כ אפילו בנר נמי. והנה כל זה כתבנו להסביר ראיית המגן־אברהם דראיתו נכונה היא, אמנם בעיקר הדין יש לעיין טובא, דאף שמדברי הרמ"א שהעתיק דברי הסמ"ג משמע שפוסק כדעת רבי יונה בירושלמי ולצורך עצמו ולצורך ישראל אסור — בחידושי הרשב"א על שבת, סוף פרק כל תבתי, מוכח בהדיא שדברי רבי יונה נדחה מפני הקושיא שהקשה עליו בירושלמי, וכן מוכח שפוסט דסוגיא סוף פרק כל תבתי, בההיא מעשה דשמואל, דסבירא כראית הירושלמי להיתרנו בהדליק לצורך עצמו ולצורך ישראל, כההיא מעשה דירושלמי, וכן משמע מפירוש רש"י שם

אסור, דה"ל קיבולת בביתו של ישראל כמ"ש סמ"ש רנב ס"ב, הגמ"ר, מ"א: (א) א"י. ואם עשה לצורך שניהם אסור, כמ"ש סימן תקטו סס"ו: (ד) שבת. פ"י שיושב בחושך ואין יכול לאכול סעודת שבת, אבל אם כבר אכל פשיטא דאסור, כמ"ש רס"י זה, וה"ה אם יש לו נר א' אסור לומר לא"י להדליק, ואם הדליק מותר ליהנות כמ"ש ס"ד, מ"א:

משנה ברורה

מסתמא לשם שניהם נעשה: (יז) שלצורך אינו־יהודי. רוצה לומר, לצורך עצמו, וכדמסיים לבסוף, והוא הדין (כג) אם יש הוכחה שהדליק בשביל איזה אינו־יהודי אחר. ואם אנו יודעים שעשה גם בשביל ישראל, אסור, כן כתב המגן־אברהם, ועיין בביאור הלכה שהארכנו בזה: (יח) שהאן משתמש. היינו (כד) מיד: (יט) אף־על־פי וכו'. דמסתמא (כה) כשהדליק מתחלה, נמי העיקר אדעתא דידיה עביד, ונר לאחד נר למאה: (כ) לסעודת שבת. היינו (כו) שיושב בחושך ואין לו שום נר לאכול, אבל (כז) אם גמר סעודתו (כח) אף שעדיין לא בייך ברכת־המוזן, (כט) או שיש לו נר אחר, פשיטא דאסור לצוות לאינו־יהודי להדליק לו, דהוי שבות שלא במקום מצוה. מיהו, אם יש לו שום נר ועבר וצויה לאינו־יהודי להדליק לו נר אחר, שרי ליהנות ממנו בעוד שהנר הראשון דולק, כמו שכתוב בסעיף ד: (כא) אמירה לאינו־יהודי. אבל שבות דישיראל עצמו, לכו"ל עלמא אסור (ל) אפילו במקום מצוה: (כב) במקום מצוה. ולבנות בית־

הכנסת בשבת על־ידי אינו־יהודי, כתב המגן־אברהם דאסור אפילו לדעת העיטור. ועיין בפריי־מגדים שם, משום דהוי מצוה שאינה עוברת, שיכול לבנותו בחול. ועיין בסימן רמד במגן־אברהם שהוא אסור לעשות דבר זה אף בקבלנות, (ל) אם לא שיש חשש שמה יתבטל חס ושלום על־ידי־זה בנין הבית־הכנסת לגמרי, דאז יש להקל בקבלנות, ואפשר דאף על־ידי שכירות מותר כפי האי גוונא אם לא ירצה האינו־יהודי בקבלנות [פמ"א]: (כג) ואין מוחה. ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין [ב"ח ומ"א]: (כד) שאין וכו'. ושל"ה החמיר אף לצורך גדול, ושכן ראה נוהגים בקהילות חשובים, שיושבים בחשיכה במוצאי־שבת אפילו בחתונה עד שאמרו הקהל 'ברכו', וכן נהג הגאון הר"ש כשהיו סועדים אצלו סעודה שלישית. ובפריי־מגדים מצדד להקל להדליק על־ידי אינו־יהודי במוצאי־שבת לצורך מצוה אף כשהוא עדיין בין־השמשות, וכל־שכן בערב־שבת בין־השמשות לצורך מצוה דבוראי מותר, כדלקמן בסימן שמשב, עיין שם: (כה) דהא רוב וכו'. ומכל מקום מותר לומר לאינו־יהודי לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת, כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול, וכדאי הוא בעל העיטור לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה ודברים [תנ"א] בשם המ"מ, וכעין זה דעת הפריי־מגדים לעיל בסוף סעיף־קטן כב: (כו) ועיין לקמן. רוצה לומר, דשם גם־כן מבואר דלא כבעל העיטור: ג' (כז) לילך עמו. דוקא נקט, (ל) אבל אם משלחם בשליחותו שילכו בעצמם והדליקו את הנר להאיר להם, אין זה מקרי לצרכו אף שעיקר הליכתם הוא בשבילו, כיון שאין גופו נהנה מהנר בעת ההדלקה, ומותר אחר־כך לישראל להשתמש אצל הנר, וכעין זה כתב הט"ז בסוף הסימן וזה לשונו: נראה לי, אותו הנר שמדלקת השפחה כדי להריח כלי אכילה שאכלו לא מקרי לצורך ישראל, כיון שאין גוף הישראל נהנה ממנו, אלא כלים שלו מודחים והיא חייבת להדיחם, לצרכה היא מדלקת, ומותר אחר־כך לישראל להשתמש לנר זה (ל) אף צרכי גופו, כיון דבעת הדלקת הנר הדליקה לצרכה. ומותר לסייע להשפחה גם בהדחת הכלים לפני נר זה, דאף שמצדד הפריי־מגדים להחמיר בזה, היינו כשהישראל ידח לבדו את הכלים אחר שהדליקה השפחה הנר, ומשום דמיחזי

שער הציון

(כג) מוכח מטור: (כד) פריי־מגדים: (כה) רש"י: (כו) מגן־אברהם: (כז) כן מוכח מגמ"ן אברהם, והוא פשוט. ויש לעיין אם יש לו כוס לברכת־המוזן, ועיין לעיל סימן קפג סעיף ד' ויגותו בר עיניו וכו', ולפי מה דמסיק הרמ"א בורדאי יש להחמיר בזה: (כט) מגן־אברהם וכל האחרונים, דלא כעולת־שבת: (ל) עירובין ס"ח: (ל) באר היטב ושי"א בסימן רמד: (ל) פשוט: (ל) פריי־מגדים:

הלכות שבת סימן רעו

ט שם
התורה
המרכז בסוף קמא

(כח) צריכים לו, אין לו לצורך האינדיהודי, כיון שעיקר ההליכה בשביל ישראל: הגה ומותר (כט) לומר לאינדיהודי (ל) לילך עמו לטול נר דלוק (ו) כבר, הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר (לא) בעלמא (רבינו יוחנן גי' ח"ב והגהות מרדכי פ"ק דשבת והגהות מיימוני פ"ו): ד *אם יש נר בבית ישראל ובא אינדיהודי והדליק נר אחר, (לב) מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, (לג) *אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש (ו) לאור השני. *וכן אם נתן שמן בנר הדולק, (לד) מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר, ואחר-כך אסור: הגה
באר היטב

שמב: (י) כבר. ואין להתיר אלא לבני-תורה דלמא אתי למיסרך, רבינו, מ"א: (י) לאור השני. עיין ט"ז שהעלה דלצורך גדול דהיינו

ביאור הלכה

דהיה שם שמואל האינדיהודי, ועיין בתוספות שם, ולא כדחית רבי יונה דשם, אם לא שנדחוק ונאמר דעובדא אחריתא הוי, וכן פסק בספר חמור'משה להקל בהדליק האינדיהודי לצורך עצמו ולצורך ישראל, אך מה נעשה שמדברי הרמב"ם בפירוש המשנה ובהלכותיו מוכח שאוסר גם כזה, ומה שרצה החמור'משה לדחות זה, דבריו דחוקין. ומכל מקום נראה דהסומך להקל בהדליק לצורך עצמו ולצורך ישראל, כדברי הרשב"א וכפשוטא דטוביא ריזן, אין לחמות בידו. ואגב דאירינן כההיא דהגהות הרמ"א הנ"ל, אכתוב מה שנראה לי בזה, והוא, דהרמ"א כתב שם דאם ליקט בשביל שניזון אסור, והיינו אף ברוב אינדיהודים, וכדמרכיב שם ומצויין על זה: בתיבוסף, סמ"ג. ולעניות דעתי דהבית' יוסף לא סבר כן, אלא סובר דברוב אינדיהודים אף אם ידוע שליקט בשביל שניזון אמרינן דהיעיא אדעתא דרובא עבדי, והסמ"ג אירי רק בליקט לשני אנשים אינדיהודי וישראל, או להרבה אנשים והיה בהן מחצה על מחצה, דאי לאו הכי למה כתב הבית'יוסף דהסמ"ג לא מיירי ברוב אינדיהודים, יפרש דמיירי הסמ"ג בליקט בפירוש לצורך שניזון כדמשמע לשניה, וכן משמע קצת בחידושי הרשב"א סוף פרק כל תבאי, עיין שם, דהעמיט נחשב כמאלו לא נעשה בשביל כלל: * אבל וכו' ולא דמי להא דאיתא בסעיף א דאם הדליק אינדיהודי הנר לצרכו ומותר הישראל להשתמש לאורו, ושם הלא בודאי מותר להשתמש שאי לאחר שהשלים האינדיהודי צרכיו, וכמו שכתבו האחרונים, דשאני הנהם דלא נעשה איסור בהדלקה, מה שאין כן בזה שכל ההיתר הוא משום שלא נהנה עליידי מעשה האינדיהודי, ולכן אסור אחר-כך שכונהה עליידי זה. וכן במדורה נמי אסור משום זה כשהוסיף האינדיהודי עצים בשבת לדעת שנוכח העצים הראשונים, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. דע, דארת הט"ז הוא, והפוסקים המקילין במדורה הוא אפילו לאחר שיכבה העצים הראשונים, וכן בנרות הוא אפילו לאחר שיכבה הנר הראשון, ולא קיימא לן כוותיהו, ובמקום הדחק שתלוי בזה עונג שבת. המיקל יש לו על מי לסמוך. ולא התקתי דבריו במשנה ברורה, משום דהבית'יוסף ומגן'אברהם פליגי עליה וסברי דליכא מאן דמתייר מרריה: וכן בנרות לאחר שיכבה הנר הראשון שנעשה בהיתר; ומה שהניח הנחה קיימת לבמדורה אי אפשר לידע מתי כלו העצים הראשונים, לא סברי כוותיה, וכן בספר מטה-יהודה כתב דאין לנו בזה אלא כפסק השולחן'ערוך. ובאמת לעניות דעתי צריך עיין גדול על דברי הט"ז, דהביא ראייה מהגהות מיימוני לדבריו בענין מדורה שהתירו ולמלידי מרריה: והתחמם במים שחורפים בעצבים שבבת, ומשמעו שם דאפילו לאחר שכלו עצים הראשונים, אלמא דאולי בתר התחלה; ולא ראייה היא כלל, וכמעט ראייה להיפוך, דטעם ההיתר הוא, להסמיין שם, משום דסביר דהכל חוליה אצל הקור, ולא גזרו רבנן בזה באמריה לאינדיהודי אפילו לכתחלה: * וכן אף נתן וכו'. נראה לי בדעשרית

שלנו [שקודין לאמפ"ל], דרך הוא לכבות הפתילה קודם שנותנין בו השמן מחדש, אם-כן הוי עתה חולקה חרשה בשביל ישראל, ואסור להשתמש כלל לאורה. שוב נראה לי דזה דוקא אם עשהו בציווי ישראל, אבל שלא בציווי ישראל, אף דעשהו לצורך ישראל, יש לרן בו להקל, לפי מה שכתב האליה רבה [ובתבאיתו לעיל בסעיף א] דאינדיהודי שרצה לחמות ונכבה בידו וחזר והדליקו דמותר להשתמש לאורו, משום דהוי כמו לצרכו כיון שנוכח בידו, אם-כן הוא הדין בענינו שכיבה אותו בידים ועליו להדליקו שנית. ולפי זה יהיה מותר בענינו להשתמש עד כדי שיכלה השמן לגמרי, דהרי ההדלקה היתה בהיתר, אם לא שעשהו בציווי ישראל דאז אסור לגמרי להשתמש לאורו:

שער הציון

(לג) רבינו ומגן'אברהם: (לג) אף שהגאון דבי עקיבא איגו בחידושיו מפסק מאד בשל שמן, מכל מקום סתמתי להקל, כי האליה רבה ופרי'מגדים ועוד אחרונים [עייין בסימן רעו בביאור הלכה] הסכימו להמגן'אברהם דלא הוי פסיק וישא גם בשל שמן, כי יכול לילך בנחת, וזהו שסיימתי ונכתב להחמיר וכו': (לג) מגן'אברהם והגרי"א: (לג) הדעה קיימתא שבסעיף א, ובפרט דהב"ח מיקל לכולי עלמא:

תרגום: 1 דעשית הדולקת בנפט או בשמן.

הלכות שבת סימן רעו רעז

באר הגולה **קכה**

הנהגות מרדכי בשם תשובת רבי ישראל והנהגות מימיו פרק ו' ובשם רבי יום טוב ושאר פוסקים רד"י (* השלום) מלאכת אינו יהודי בעד ישראל בסימן שכה, ודני אמירה לאינו יהודי בסימן שו וסימן שלת, ודני שבת העבר בסימן שה

(לה) ומותר (לו) למחות באיננו יהודי שבא (לז) להדליק (מ) נר או להוסיף שמן (טור): ה' בארצות קרות מותר לאינו יהודי (לה) לעשות מדורה בשביל הקטנים, (לט) ומותרין הגדולים להתחמם בו. ואפילו בשביל הגדולים (מ) מותר אם (ט) הקור (מא) גדול, (מב) שהכל חולים (מג) אצל הקור; (מד) ולא כאותם שנוהגים היתר אף על פי (מה) שאין הקור גדול ביום ההוא*:

רעז שלא לגרום כיבוי הנר, וכו' ה' סעיפים:

א (א) אנר שמונח (ב) אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת (ב) * (כדרכו) (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ' כ"ב וב"י בשם סמ"ג) (ג) * שמא יכבנו (ג) * הרוח, אבל לנעול הדלת כנגדו (ד) מותר (ת"ה ס"י נ"ט), והוא הדין בחלון שכנגד הנר שעל השולחן (מרדכי פכ"ב וב"י בשם תוספות וטור). **ז"אם הוא (ה) קבוע בכותל שאחורי**

באר היטב

הו"ל כאלו עשה מדעתו וא"צ לצאת מביתו, כמ"ש ס"א, ועכ"פ יזהרו שלא לומר בשבת להסיק:

(ב) כדרכו. ט"ס הו"א, דאפ"י שפותח בנחת מ"מ הרוח מנשב ואסור, והג"ה זו צ"ל בסוף הסעיף, כשקבוע בדלת עצמה וכו' אסור לפותחו ולנעול כדרכו, אבל בנחת שרי; ובדלת לא שייך בסיס לדבר האסור, דבטלה לגבי הבית, מ"א: (ג) **שמא יכבנו**. ורוקא כשמונח נגד

ביאור הלכה

* כדרכו. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם המגן אברהם. והנה אף דבתוספת"ש ומטה יהודה יישבו את קרשית המגן אברהם, מכל מקום ראיתי הרבה והרבה מאחרונים שסתמו כהמגן אברהם לדינא, דאם הנר הוא נגד פתיחת הדלת ממש אסור אף בנחת, והם האילה רבה ושולחן עצי"שטיס והחיי"אדם והגר"ז, וגם מדברי הגר"א שרמו לעיין במגן אברהם משמע דסבירא ליה כוותיה. ופי"ח בסמוך, דבמקום שאין רוח מנשב מבחוץ יש לסמוך להקל, כענין בנחת: * **שמא יכבנו**. לכאורה קשה, דהא אמרינן בגמרא דהוא פסיק רשיה, ולכן אסור בזה אף שאינו מכין לכבות? אולם לפי מה שפירש שם המהרש"א דלא הוי פסיק רשיה ממש רק קרוב לפסיק רשיה, ינחא הלשון: * הרוח. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דיש מקילין, והוא האילה רבה והמטה יהודה שהסיכמו לדברי המהר"ל והרמ"א שסוכרים שם דכשאנו רואין שאין רוח אין לחוש שינשב באותו רגע רוח מבחוץ, ומכל מקום החמירו האילה רבה והמטה יהודה בעניננו מטעם אחר, דפתיחת הדלת גופא גורם שיכבד על ידי רוח, והביאו ראה לדבריהם מן הריב"ש, ועל כן כתבנו דיש להקל בזה כשפותח הדלת

לסמוך, ע"ש. אותו נר שמדלקת השפחה כדי שתדח כלי האכילה לא מקרי לצורך ישראל, ט"ז: (מ) נר. דוקא כשהנר של א"י, אבל כשהנר של ישראל צריך למחות, כמ"ש בס"ק ב: (ט) הקור גדול. בי"ח אסור להחם בית החורף ב' פעמים בשבת כי די בפעם א', והכל לפי הקור ולפי בית החורף, עיין ע"ת. וכתב המ"א: ואפשר לומר כיון ששוכר הא"י להסיק כל ימות החורף, ואף אם הא"י מסיק כשאין הקור גדול

משנה ברורה

יכול מתחלה קצת להשתמש לאורו: (לה) ומותר. דסלקא דעתך אמינא להחמיר בזה, כדי שלא לדבר בענין הדלקה כלל [ב"י]: (לו) **למחות**. ומכיון דמיחה בו (לז) והראה לו דלא ינחא ליה שיעשה בשבת בשבילו, אפילו אם אחר כך עשה המלאכה, חשוב כאלו עשה המלאכה לצרכו ומותר להשתמש לאורו, (לט) ואפילו אם היה הנר של ישראל בבית ישראל; וכל זה כשלא יערים במחאתו [מ"א]: (לז) **להדליק וכו'**. דוקא כשהנר של אינו יהודי, אבל כשהנר של ישראל, צריך למחות בו כשרואה שרוצה להדליק נר או להוסיף שמן בשבילו, וכנ"ל בסעיף קטן יא, עיין שם [מ"א]: **ה (לח) לעשות מדורה**. והוא הדין להסיק תנור בית החורף: (לט) **ומותרין הגדולים**. רוצה לומר, כיון דהעיקר נעשה בשביל הקטנים, וכנ"ל בסעיף א, אבל אם נעשה בשביל שניהן ביחד, פוסק השולחן ערוך לקמן בסימן שכה סעיף ו דאסור: (מ) **מותר**. רוצה לומר, אפילו (מ) לומר בפירוש בשבת להסיק: (מא) **גדול**. דבלאו הכי אין דרך הגדולים להצטער כל כך: (מב) **שהכל חולים**. ומכל מקום, (מג) להסיק אחר מנחה בשבת שיהא למוצאי שבת אסור, (מג) מאחר דכבר נתחמם בכוקר, ואף על פי שכבר נתקרר, אינו קר כל כך שיהא האדם נחשב כחולה אצל קריית זה, ולכן חייבים למחות לאינו יהודי שלא להסיק עוד עד אחר צאת הכוכבים; ומכל מקום, (מג) הכל תלוי לפי הקור ולפי בית החורף: (מג) **אצל הקור**. וצריך (מד) להכין מבעוד יום הפחמים שיהיו מזומנים בשבת לפני האיננו יהודי, כי אסור לישראל לטלטלם בשבת ולהכנינם לפניו: (מד) **ולא כאותם וכו'**. ומכל מקום אין למחות בהם, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין [ב"י]: (מה) **שאין הקור גדול**. ועל כ"ל פנים (מה) יזהרו שלא לומר לו בשבת להסיק או לעשות המדורה, אלא יקצבו עמו בקבלנות שסיק לו כל ימות החורף בעת שיהיה קר, ואז אף אם האיננו יהודי יסיק כשאין הקור גדול, אפשר דהוי ליה כאלו עשה מדעתו ואין צריך לצאת מביתו, וכמו שכתב בסעיף א, ועיין שם במשנה ברורה סעיף קטן יג:

א (א) נר וכו'. ואין חילוק בזה בין נר של שמן או שעוה וחלב: (ב) **אחורי הדלת**. כגון דלת שנפתחת לפניו, ומאחריה מונח בבית נר דלוק, ודוקא (ב) כשהוא נגד פתיחת הדלת ממש וקרוב אל הדלת, בענין שכשפותח הדלת יוכל להכבות על ידי הרוח המנשב מבחוץ. ומה שכתב 'כדרכו', עיין במגן אברהם שכתב דטעות סופר הוא, דאפילו אם הוא פותח הדלת בנחת, מכל מקום הרוח הבא מבחוץ מנשב, ואסור, וכן סתמו כמה אחרונים. ועיין בביאור הלכה: (ג) **הרוח**. עיין במגן אברהם סימן תקיד סעיף קטן ט, דאפילו אם אין הרוח מנשב עתה גס-כן יש לאסור, דבכל רגע ורגע הרוח מנשב ואי אפשר להבחין בזה, (ג) ויש מקילין ט, ונראה לי דבמקום הדחק יש להקל בזה כשפותח הדלת בנחת לאט לאט, שלא יגרום הדלת גופא לרוח שיכבד: (ד) **מותר**. שבוה אינו עושה כלום, לא מככה ולא מבעיר: (ה) **קבוע בכותל**. רוצה לומר, (ג) שהדלת פותחת

שער הציזון

(לח) בי"ח ומגן אברהם: (לט) פרי מגדים: (מ) כן משמע בבית יוסף וב"ח: (מא) בי"ח: (מב) משמע דאם לא נתחמם שרי [פמ"ג], ובחיי"אדם משמע דאין דין זה ברור אצלו: (מג) עלות חמירי: (מד) מטה יהודה: (מה) מגן אברהם: (מז) בי"ח ומגן אברהם ושא: (נ) עיין בביאור הלכה: (ג) פרי מגדים לפירוש המגן אברהם שהביא בשם הריב"ש ושא: דסברי כוותיה:

הלכות שבת סימן רעז

הדלת, אסור לפתוח הדלת (י) ולנעול כדרכו, שמא תהא הדלת (א) נוקשת עליו ותכבנו, אלא פותח ונועל בנחת. יואם הוא קבוע בדלת עצמו, שפתיחתו ונעילתו (י) מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו, אסור לפותחו ולנעלו: הגה ובנר (ח) של (ז) שעוה מותר לפתוח ולנעול *אף-על-פי שהוא קבוע בדלת (ב"י): **ב** יאסור לפתוח הדלת (ט) כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת, (י) ואפילו אין שם אלא רוח מצויה, אבל אם היה פתוח כנגדה (יא) מותר לסגרו ואין בו משום מכבה: **ג** (יב) ישכח נר (יג) *על הטבלא, (יד) *מנער את הטבלא והוא נופל אפילו אם הוא דולק, רק שלא יכוין לכבותו. הגה וטוב לעשותו (טו) *על-ידי (טז) אינו-יהודי במקום שאינו צריך כל-כך (כל בו). ובלבד שיהא נר של שעוה וכיוצא בו (טז) או שלא יהא בו שמן, אבל אם יש בו שמן, (יז) *אי אפשר שלא יקרבו אל הפתילה, ונמצא מבעיר. יואם הניחו עליה

ג שם בשם ר"י ותוספות שם ד שם בגמרא וכאבי ה שם בתוספות 1 שם בגמרא 2 תוספות והא"ש והר"ן שם והגדיר בפרק יב ח שם בגמרא

באר היטב

לגמרי, אפילו של שעוה אסור, ט"ז: (ה) אינו-יהודי. ואז אפילו בשל שמן שרי, דפסיק רישיה שרי על-ידי אינו-יהודי, מ"א:

משנה ברורה

לפנים, והנר קבוע בכותל באופן שאין יפתח הדלת תנוקש ותגיע אל נר שלאחוריה: (ו) ולנעול. (ז) והאחרונים כתבו דבזה לנעול שרי, דלא יבוא על-ידי-זה לכיבו. ועיין בפרי-מגדים שישב קצת דברי המחבר, דמירי שנועל בכח, דעל-ידי-זה מתנדנד הכותל כולו ויבוא לכיבו, דהיינו שיתרחק קצת השמן שבנר מן הפתילה, או שיתקרב קצת השמן שבנר אצל הפתילה ויתחייב משום מבעיר: (ז) מקרב השמן וכו'. ויש בזה משום מבעיר או מכבה, ואף-על-גב דאינו מכויין, מכל מקום (ה) פסיק רישיה הוא. (ו) ואם הוא פותחו ונועלו בנחת בענין שלא יהא פסיק רישיה, מותר, (ו) ואין אסור בטלטול הדלת משום הנר המוקצה הקבוע בה, לפי שהדלת לא נעשית כביס לנר, לפי שהיא חשובה שמשמשת לבית, ובטלה אצלו ולא להנר: (ח) של שעוה. ושל חלב, ומפני שאין בהם משום מקרב השמן או מרחק. ואם הוא בענין שיש לחוש שעל-ידי הפתיחה ונעילה יכבה לגמרי, (ב) אף בשל שעוה אסור: **ב** (ט) כנגד המדורה. מפני שהרוח המנשב גורם להבעיר המדורה יותר; ואף-על-פי שאינו מכויין בזה, מכל מקום (ט) פסיק רישיה הוא: (י) ואפילו וכו'. רוצה לומר: אף על-ידי רוח מצויה אין דרך המדורה להבעיר יותר אפילו הכי אסור, (י) דגזרינן אטו שאינה מצויה. ואם אין שם רוח כלל, מותר [מ"א בימין תקיד ט"ק ט]; ואם על-ידי דפיקת הדלת עושה רוח מצויה, משמע בחידושי הר"ן דאסור: (יא) מותר לסגרו. ואף-על-פי שהרוח היה מבעירה אין בו משום מכבה, שאינו עושה כלום אלא עוצר הרוח, ואם תכבה תכבה: **ג** (יב) שכח נר. מבעוד יום שלא מדעת. ואפילו אם הניחו על הטבלא ככוונה, אך לא היה דעתו שישאר שם בשבת ואחרי-כך שכחו שם, (יג) הוא גס-כך בכלל שוכח: (יג) על הטבלא. והוא הדין בכל זה בזמננו לענין השולחן עם הנרות [אחרונים]: (יד) מנער וכו'. כשצריך להטבלא. ואף-על-גב דאפשר שיכבה הנר על-ידי הנפילה, (יז) אפילו הכי מותר, דלא היה פסיק רישיה, וקיימא לן דדבר שאין מתכוין מותר. וכתב במאירי, דדוקא אם הוא מנער בנחת [דהיינו שמתה הטבלא ומורידו לארץ ואחרי-כך הוא מנער], דאי לאו הכי הוא פסיק רישיה, וכן משמע במהרי"ל, והביאו האליה רבה: (טו) על-ידי אינו-יהודי. ואז (יג) אפילו בנר של שמן שרי, דבמקום שאין מתכוין שרי על-ידי אינו-יהודי אפילו הוא פסיק רישיה. ומשמע במהרי"ל, דאם אין אינו-יהודי מזומן ריאה לעשות על-ידי קטן: (טז) או שלא וכו'. רוצה לומר, שדולקת רק הפתילה וכבר כלה השמן: (יז) אי אפשר וכו'. דדוקא בניעור אמרינן דהוא פסיק רישיה, אבל טלטול בעלמא את הטבלא או השולחן ממקום למקום (יז) שרי אפילו מונח עליו נר

פתיחת הדלת ממש וקרוב אל הדלת, וכמ"ש ס"ב, כ"ח: (ג) נוקשת. פירוש, כשפותח הדלת נוגע בנר שלאחוריה, ריב"ש: (ז) שעוה. נראה פשוט דאם הוא בענין שיש לחוש שיכבה

ביאור הלכה

בנחת לאט לאט: * אף-על-פי שהוא קבוע. והנה לא התנה הרמ"א בזה דדוקא בשכח וכדלקמיה לענין טבלא, ומשום דהדלת בטלה לגבי הבית ולא לגבי הנרות ולא נעשה ביסס בכל גוונא, וכמו שכתבתי במשנה ברורה סעיף-קטן ז, וכן כתב המרדכי וכן העתיקו כמה אחרונים להלכה. וכתוירוק הראשון של תוספות (שבת ק"ב ע"ב סו"ה פותח, ע"ש). ועיין בספר שו"ת-קרבן שתומה, דבירושלמי מבואר להדיא בזה דדוקא בשכח; ואפשר משום דבירושלמי מבואר דרב פתר לה בשכח וגם דלייט על מי שעושה כן, ותלמודא דירן לא העתיק רק מה דלייט ומה דפתר לה בשכח אל הענין, ותלמודא דירן דבסיס רק בנר של-גבי טבלא ולא העתיקו בעניננו, והיה נלמד ש במכלל-שכן, משמע דתלמודא דירן חולק בזה עם הירושלמי. והנה נראה לי מפני חומר הקושיא, ולמעשה צריך עיין: * על הטבלא. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי, דהוא הדין בכל זה לענין השולחן עם הנרות. ואף דאליה רבה כשם הפרישה הביא רשולחן חשיב ולא נעשה ביסס לנר בכל גווי, לא סתמיין כן, כי מהביח והט"ו והמגן-אברהם ושאר הרבה אחרונים משמע דלא סברי כן. ולפלא על הבאר היטב שהעתיק מ"אז דהוא הדין שיש לטלטל מה שקורין שטענער! אף שגו שעוה דולק עליו, דהלא כתב שם הא"ז זה רק לסברת הפרישה, והוא שהעתיק מתחלה דברי הכ"ח וט"ז ומגן-אברהם לענין השולחן, משמע דלא סבירא ליה דמשום חשיבות לא יהיה ביסס, ואם-כן הוא הדין בזה: * מנער וכו'. ואף-על-גב דממילא מטלטל הנר, אפילו הכי שרי, דהוא רק טלטול מן הצד, אבל אסור לו להגביה את הטבלא עם הנר אפילו לאחר שכבה הנר, אם לא דהוא צריך לו למקום הטבלא או במקום שאי אפשר לנער משום פסידא, דאז מותר להגביה הטבלא עם הנר למקום אחר [ואפילו כשהוא דולק], כיון דסוף-סוף בשוכח לא נעשה ביסס, כל זה מתבאר מלקמן בסימן ש"ט, עיין שם: * על-ידי אינו-יהודי. עיין בביאור הגר"א דהטעם, משום דחייש לירושלמי המחמיר בזה, ומשמע מן הרמ"א דאפילו בנר של שעוה יש להחמיר שלא במקום הדק, והטעם, דהוא קרוב לכיבו [ועיין בהגהת מיימוני], אבל בשכבר רבה, לכולי עלמא מותר לנער הטבלא בשכח ולהפיל הנר אפילו שלא בנחת: * אי אפשר שלא יקרבו וכו'. נקט לשון קצרה, וכאמתי יש לסיים: או שידחקו ונמצא

שער הציון

(ז) הבי"ח ומגן-אברהם וא"ז והגר"א. ועיין ט"ז, והוא הדבר שהעתיקו בשם הפרי-מגדים: (ה) גמרא: (ו) אפילו בנר של שמן שרי, דאם לאו כט"ז: (י) מרדכי: (ד) ט"ז: (ט) רש"י: (י) גמרא: (יג) מגן-אברהם בסימן ש"ט סעיף-קטן ז: (יז) גמרא: (יז) מגן-אברהם: (ז) פרי-מגדים:

הלכות שבת סימן רעז

קצו באר הגולה

ט שבת מ"ה י"ט
במשנה קכ"א

(יח) מדעת, אסור לנערה, שהרי הטבלא (י) היא בסיס (פירוש, דבר הנושא דבר אחר. תרגום זאת כנו', וית בסיסיה) לדבר האסור. הגה ומכל מקום מותר ליגע בטבלא *הואיל ואינו מטלטל הנר, והוא הדין שמותר ליגע (י) (יט) במנורה שבבית-הכנסת *והנרות דולקות עליו, ובלבד שלא ינענע (מרכי פכ"ב): ד מותר להניח נר של שבת מבעוד יום על-גבי אילן וידלק שם בשבת, (כ) דליכא למיחש דלכשיכבה לשקליה מיניה ונמצא משתמש במחובר. (כא) אבל אין מניחין נר של יום-טוב על-גבי אילן, דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן: ה מותר לכפות (ככ) קערה על-גבי (ח) הגר שבת (כג) *כדי

באר היטב

(י) היא בסיס. כתב הב"ח: הנרות שאנו מניחין על השולחן דעתינו ליטול ע"י א"י ודינו כשכב ולא נעשה בסיס, ע' סימן ש"ט ס"ד, ובפרט אם הוא במקום הפסד שנפל על המטפחת אין להחמיר כלל. וכתב הט"ז: ל"נ דאם נפל ניצוץ מן הנר על המטפחת או אפילו הנר עצמו, מותר לכ"ע לנער מקום ההוא, דהא ודאי יש לא שייך לומר הניחו דהא כשבת נפל; ואם צריך למקום השולחן ליטול השולחן אף שיש עליו נרות דאין נעשה בסיס, הואיל ואין דעתנו להניח הנרות שם כל היום

משנה ברורה

של שמן, דלא הוי פסיק רישיה, ודוקא אם הוא מטלטלו בנחת: (יח) מדעת. בסימן שט יתבאר שיש מחלוקת אימת נקרא מדעת, אם בעיני דוקא שניחו על דעת שיהיה שם כל השבת, או אפילו רק בכניסתו לחוד. והנה הנרות שאנו מדליקין על השולחן, דעתנו ליטלו למחר על-ידי אינו-יהודי, ולדעת היש-אומרים המקילין שם אין דינו כמניח, ולא נעשה השולחן והמפה בסיס לאיסור. וכתב הב"ח, דאם נפל נר של שוה או חלב על השולחן ואין אינו-יהודי [או (טו) קטן] מוזמן לפניו, שרי לנער בעצמו, בדמקום פסידא סמכינן על המקילין הנ"ל דלא מקרי מניח כיון שהיה דעתו לסלק למחר.

(טז) ואם היה מונח על השולחן בין-השמשות גם ככרות ושאר דברים (יז) שצריך לשבת, פשיטא דהם חשובים יותר מן הנר, (יח) דהיינו מן שלהבת הנר הדולקת, ונעשה בסיס לגביהו, וכמו שכתוב בסימן שי סעיף ח, דהיכי דהוא בסיס להיתר ולאיסור וההיתר חשוב יותר, דהוא בטיל לגבי ההיתר ושרי לכולי עלמא לנער. (יט) ואם אי אפשר לנער במקום זה משום פסידא, דהיינו שיפסיד איזה דבר על-ידי הפלת הנר במקום זה, רשאי לטלטל השולחן למקום אחר ולנערו שם. ואם צריך למקום שצריך להשולחן להושיב שם איזה דבר, רשאי לטלטל השולחן ואפילו בעוד שהנרות דולקות עליו, כיון שהיה מונח עליו הלחם הצריך לשבת לא נעשה בסיס לאיסור. ומזה נובע המנהג שהנשים נזהרות ליתן ככר הצריך לשבת על השולחן קודם הדלקת הנרות, ומנהג נכון הוא, כדי שיהא (כ) מותר לטלטל את השולחן כשהיה צריך לו, (כא) ורק אם הנר הוא של שמן, יזהר מאד לטלטל השולחן בנחת כדי שלא יבוא לקרב השמן להפתילה או לרחק, ועיין בפרי-מגדים שפצדד לומר, דלאחר שכבו הנרות אינו רשאי לטלטל השולחן עם המנורה שעליה, דהא יכול לנערה מתחלה, והוא שהיתה של מתכות ולכא פסידא בניעורה: (יט) במנורה שבבית-הכנסת. היינו בקבועה על מקום אחד, אבל אם היא תלויה, אפילו ליגע בה אסור, שבקל ינענע, ואפילו כשכבר כבו הנרות, כן משמע ממגן-אברהם לעיל בסימן רסה וכן מהט"ז בסעיף-קטן ז, וכן משמע מהמרדכי דמייירי בקבועה. ועיין מה שכתבנו לעיל בביאור הלכה בשם אור זרוע: ד (כ) דליכא למיחש וכו'.

דהא קיימא לן דנר שהדליקין בו מותרת שבת אסור לטלטלו אפילו לאחר שכבה, וכדלקמן בסימן רעל (כא) אבל אין מניחין. ורצה לומר, אפילו להניחו מערב יום-טוב, וכדלקמן בסימן תקיד סעיף ו: ז (כב) קערה. על (כג) חרס, אבל של מתכות אסור, כי (כג) המחממו חייב משום מבעיר, אם לא במקום שיש לחוש שיבוא על-ידי הדליקה לידי סכנת נפשות, ומותר בכל גוונא, (כג) כדי. ואף-על-גב דנטול הכלי לצורך הקורה, שאינה ניטלת בשבת קיימא לן דכלי ניטל אפילו לצורך דבר

שער הציון

(טו) הוספתי תיבת 'קטן' ממהר"ל הנ"ל: (טז) מגן-אברהם: (יז) אחרונים: (יח) כן ביאור האחרונים, והמגן-אברהם אויל בזה לטעמיה לקמן בסימן רעז סעיף-קטן ה, עיין שם. ואף-על-גב דלפי סבות הריב"ש שם נרחה דברי המגן-אברהם, מכל מקום סתמתי כמותו, משום דהרבה אחרונים העתיקו דבריו להלכה: (יט) כל זה ממגן-אברהם וש"א: (כ) דרך-החיים וחיי-אדם וש"א. ועיין בספר מעשה-הרב ומחמיר בזה, ונראה דטעמו משום דחשש לסכנת הריב"ש דלקמו. ומנהג העולם להקל כהמגן-אברהם וש"א: (כא) פרי-מגדים: (כב) רש"י שבת קכ"א עמוד א: (כג) רמב"ם בפרק יב מהלכות שבת:

הלכות שבת סימן רעז רעח

(כד) שלא יאחזו האור בקורה:

רעח שיכול לכבות הנר בשביל החולה, ובו סעיף אחד:

א (א) **מותר (ב) *לכבות הנר *בשביל שיישן (ג) *החולה שיש בו סכנה:

א שבת כ"ט ו'

משנה ברורה

ביאור הלכה

ושעמו מהא דלקמן סימן שי סעיף ו דכתב שם המחבר: ובלבד שלא יגע בו, וכמו שכתב שם המגן אברהם בשם התרומת הירשן דאם הנגיעה היא לצורך רבו המוקצה אסור, והכא נמי הלא היא לצורך הקורה, וכן משמע ממגן אברהם בסעיף קטן ט. אכן לפי מה שפסק שם הגר"א דנגיעה מותר בכל גווני, אם-כן גם בענינו מותר:

* מותר וכו'. עיין במשנה ברורה מה שהעתיק בשם הרמב"ם. והוספתי תיבת 'החולה', משום דמוכח להמעיין בלישניה דאחולה קאי. והנה בפרי-מגדים משמע שלא ראה דברי הרמב"ם אלו. ודע, דמה שכתב הרמב"ם בשאי אפשר להוציאו, רוצה לומר, היכא דחוששים פן על-ידי טלטולו יכבד עליו החולי יותר, וכדלקמן בסימן תריח סעיף א ונעיינן במאיר על שבת בסוגיא זו, ומשמע לכאורה דהוא סובר דהסוגיא איירי בשאפשר להפסיק במחיצה, ואפילו הכי מותר בחולה שיש בו סכנה אף לרבי יהודה, ויש לדחות קצת, עיין שם. ונראה דלהרמב"ם אם אפשר לעשות עצה אחרת, לבד דאיסורא איכא גם חיוב חטאת איכא, דאי לאו הכי לוקמי הגמרא שם באופן זה, ולכן קתני 'פטורי' ולא 'מותר', עיין שם. ומכל מקום יש לעיין לדינא, דאפשר דזה דוקא לדעתו דסבירא ליה מלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה, אבל להפוסקים דפטרי, אפשר דמותר לכתחלה בחולה שיש בו סכנה בכל גווני. ואין להביא דאיה לסברתנו ממה דלא משני הגמרא, דהבביתא דרבי אושעיא דאיתא כרבי שמעון מיידי בחולה שיש בו סכנה כמתניתין וכיש לו עצה אחרת, ולהכי אסור, דאפשר דהגמרא יותר רכוחא קא משמע לן, דאפילו בחולה שאין בו סכנה אסור לכתחלה. ומכל מקום לדינא נראה להחמיר לכולי עלמא היכא דיש לו עצה אחרת להסתיר האור על-ידי כפיית כלי וכיצוא בזה, כי באיסור כביה אף היא מלאכה שאין צריך לגופה מכל מקום מפני שהיא קרובה מאד לאיסור תורה לא רצו להקל בה, וכמו שכתב הפרי-מגדים ולהכי אסור בגמרא אף לרבי שמעון בחולה שאין בו סכנה, ובשאר שבותים קיימא לן דמותר לישראל לחלל אף בחולה שאין בו סכנה, ובפרט בדבר של הרמב"ם חייב חטאת, וכמו שכתבנו למעלה, האין נבוא אנוחו להקל לכתחלה * * * לכבות וכו'. עיין במשנה ברורה דהוא הדין להדליק, כן

כתב הרמב"ם בפרק ב מהלכות שבת. ועיין בסימן שכח במגן אברהם סעיף קטן יז מה שכתב שם לדעת רש"י, ואפשר דאפילו לרש"י גם-כן יש להחיר ההדלקה כדי לראות איזה דבר הצריך לו, וגם שדעת החולה מתיישב בזה, עיין לקמן סימן של במגן אברהם סעיף קטן ב לענין יולדת. ויש לעיין לפי זה, למה אמרו שם בגמרא: אם היתה צריכה לנר וכו', אפילו בסתמא נמי, דהיא בחולה שיש בו סכנה, ובשולחן-ערוך איתא שם בסתמא: ומדליקין לה הנר, ועיין שם בביאור הלכה. ומכל מקום נראה דאפילו לדעת הרמב"ם אין מותר רק להדליק הנר כדי שלא ישב החולה בחושך, אבל להטות הנר כדי שיאיר כטוב אסור, כי שבת לא הותר רק מה שהוא הכרח לו. ועיין בסימן שכח סעיף טז: * **בשביל שיישן וכו'.** לכאורה לא היה לו לתלות כלל בחולה שיש בו סכנה, וכן על-ידי מניעת השינה יבוא לידי סכנה שרי ואם לאו אסור, וכן ראיית לאחד שכתב כן דברי הגמרא והשולחן-ערוך, אבל לעניות דעתי לשון הגמרא והשולחן-ערוך הוא כפשוטו ממש, משום דשינה יפה לחולה פשוט שאינו חולי. לכן הוצרכו להכביה בשביל זה ובסתמא, דעלול להתרפא על-ידיה, וגם על-כל-פנים לחיות חיי עשה יותר בשביל זה, דגם על זה ניתן שבת לירדות נעיינן בסימן שכט סעיף ד, וכן כתב האליה רבה ותוספת-שבת, ובלתי השינה אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן יותר. ומיהו, אפילו בחולה שאין בו סכנה, אם הרופא אומר שעל-ידי מניעת השינה יתגבר עליו החולי יותר ואפשר שיבוא על-ידיהו לירי סכנה, גם זה שרי, והשולחן-ערוך קא משמע לן דבחולה מסוכן גם בסתמא שרי: * החולה שיש וכו'. אבל בשביל חולה שאין בו סכנה אסור לכולי עלמא, וכו'.

שער הציון

(כז) כן מוכח ממטה יהודה: (כה) עיין רש"י וט"ו דמתני' וכו', והוא דהוא הדין לשאר פטורי דמתניתין. וכשירדע לו שהוא רק סכנה נגבי שלא יכבה. *מטה יהודה הניל: (ל) גמרא, וכמו שפירש רש"י שם בח"ל א ע"ש דהוא הדין לשאר פטורי דמתניתין. וכתבנו שם דהוא רק סכנה נגבי לבד, אסור לו לחלל שבת ולכבות, עיין לקמן בסימן שכט סעיף קטן ה במגן אברהם ובסימן שלד סעיף כו בהג"ה: (ז) רובת-שבת ופרי-מגדים:

הלכות שבת סימן רע"ט

קבט באר הגולה

רע"ט דיני טלטול הנר בשבת, וכו' ז' סעיפים :

א יגר שהדליקו בו באותה שבת, (א) אף-על-פי שכבה, אסור (ב) [ט] לטלטלו. [כ"ז (ב) *מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותה שבת, אסור (א) לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת: ב יגר זה שאמרנו שאסור לטלטלו, (ד) *אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור. י"יש מי שהתיר, ולא נראו דבריו: הגה ויש אומרים, דמי שהוא (ה) איסטניס והנר (ו) מאיס עליו, מותר

א שבת מיד וכבר מאור הדין וראוי שם ודברים פרק ה' ב' שם וכתב קאמ, רמב"ם פרק ה' ז' כ"ז נראה מדברי ההמ"ק בפרק ה' ומדברי רבי ירוחם בחלק ב' ומדברי הרא"ש והגהת אשרי פרק ג' דשבת ד' מודרי שם והאגרו בשם רבי ישעיה

באר היטב

יכבה הנר, מ"א. מותר לכפות כלי על הנר משום דרך-ארץ. בין בשבת בין ביו"ט, רש"ל פ"ב דביצה: (ב) לטלטלו. ואם יש אימת א"י, מותר לטלטלו אחר שכבה, ש"ג.

שערי תשובה

[ב] לטלטלו. עיין בה"ט. וכתב בכרי"י בשם אדמת-קודש ח"ב: מי שחש כענינו ויגדל הכאב ואור הנר מזיק לו, אעפ"כ אסור לטלטלו להעמידו בבית אחר, ע"ש:

משנה ברורה

הרבה פוסקים, והרמב"ם פוסק דמלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה. ואפילו להפוסקים הנ"ל, (ז) איסור כביה חמור משאר איסור דרבנן כיון דיש בו צד חיוב לכולי עלמא:

א (א) אף-על-פי שכבה וכו'. והיינו (ב) אפילו לא נשאר בו שמן כלל, (ב) והטעם, דכיון דבין השמשות היה אסור בטלטול, לפי שנעשה הנר והשמן והפתילה כסיס לשלהבת שהוא דבר האסור בטלטול, ומגו דאיתקצאי לבין-השמשות איתקצאי לכולי יומא, והוה הנקרא בגמרא 'מוקצה מחמת איסור', דקיימא לן ביה לאיסורא. אם יש אימת אינו-יהודי עליו על-ידי הנר (כמו שהיה בזמן האמוראים, שהיתה אומה אחת שהיו מקפידין ביום חגם על ישראל שמדליקין נר באותו היום, וכל כי האי גוונא), מותר לטלטלו לאחר שכבה [שלטי-גבורים, וכן הסכים בספר תוספת-שבת, ודלא כמגן-אברהם. ומפריי-מגדים משמע שאם ירא שיכנהו (ג) או שאר הפסד ממון, לכולי עלמא שרי]: (ב) מותר השמן שבנר. והוא הדין מותר הנר העשוי מחלב ושעוה (ז) שהדליק בו באותה שבת וככה [אחרונים]: (ג) לטלטלו ולהסתפק ממנו וכו'.

ביאור הלכה

ברשות-הרבים אין גזלת שם לבית שלא יזוקו בו, והטעם משום דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, כשכבה בגמרא, ואס"כ הכא נמי יתירו כשביל החולה: דיש לומר דהתם משום צערא דרבים, מה שאין כן בענינו בחולה יחידי [פמ"ג]. ונראה פשוט דבענינו לאו דוקא הכביה אסור, דהוא הדין להשפיל אורח מטט גם-כן אסור בחולה שאין בו סכנה, כידוע דהמעט האור הוא בכלל מכבה, וכנ"ל בכמה מקומות: * מותר השמן שבנר. עיין במשנה ברורה הטעם, שמה דאסור להסתפק בבין-השמשות כשהיה דולק וכו', עיין שם, והוא מהר"ן. ולפי זה נגר של שעוה וחלב שכבה ביום-טוב [דכשבת אסור בוודאי בזה וכן בנר של שומן אף בטלטול, משום מוקצה מחמת איסור] היה מותר להשתמש בהנותר איזה תשמיש, דהא גם כעת שהיה דולק היה מותר לקצרו מלמטה על-ידי הדלק, לפי דעת רמ"א בסיומן תקיד סעיף ג' בהג"ה [ועיין שם מה שכתבנו על זה במשנה ברורה]. מיהו, בגמרא יש עוד טעם אחר לרבי שמעון, דהואיל והוקצה בעת שהיה דולק למצותו, וממילא לדידן דקיימא לן כרבי יהודה, לא אמרין מגו דאיתקצאי לבין-השמשות איתקצאי לכולי יומא, אס"כ לפי זה הוא הדין בנו של שעוה וחלב שהדולק לשם מצות יום-טוב וככה, אסור להשתמש בו שוב שם תשמיש אחר ביום-טוב, דלא הוקצה אלא למצות הדלקה ביום-טוב, והוא הדין אם היה נעשה משומן וככה, אסור לאכול הנותר אף ביום-טוב: כל זה מתבאר מדברי המגן-אברהם והתוספת-שבת: * אפילו לצורך גופו וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי דאין חילוק וכו'. ואפילו לדעת הספר-החתרומה המובא בסיומן ש"ט סעיף ד' לענין מניח אבן על-פי החבית, דסבירא ליה דבסיס לא הוי אלא-אס"כ רעתו שישאר כן כל השבת, והכא הלא הנר עומד להכבות, אס"כ הלא לא נעשית המנורה כלל בסיס להנר, מכל מקום הכא עדיפא, דהוא איירי ברעתו לסלק האיסור מעל הבסיס בשבת, ולכן לא נתבטל הבסיס לגביה, מה שאין כן בזה שאין רעתו כלל לסלק אפילו על-ידי אינו-יהודי הנר מן המנורה עד שיכבה, ממילא נעשית המנורה בסיס להנר מחמת השבת, ומגו דאיתקצאי וכו', כן כתב בספר תוספת-שבת, דלא כט"ו. גם בפריי-מגדים במשפצות-זה ש"ט סעיף-קטן א' ופסק גורו, משום דלא דמי למניח אבן על-פי החבית, דשם לדעת ספר התרומה

דבבין-השמשות היה אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, דהיה בסיס להשלהבת וכנ"ל, (ו) מגו דאיתקצאי לבין-השמשות לגמרי איתקצאי לכולי יומא לגמרי. (ו) ואין חילוק בכל זה בין הנר שהדליקו בו השמן ובין המנורה שהדליקו בה הנרות, דגם הוא נעשה בסיס להנרות: (ז) איסטניס. והב"ח ומגן-אברהם פסקו דאף מי שאינו איסטניס, אם הוא אומר שמאוס עליו, שרי לסלקו מעל השולחן, (ח) ומשמע בב"ח דלא היקל אלא בנר של חרס, שהוא מאוס בוודאי, וכדלקמן בסעיף ו', (ט) והוא הדין של עץ, אבל של מחת לא מאיס. ובדרך-החיים משמע דיש להחמיר באינו איסטניס, וכדעת הגה"ה: (י) מאיס עליו. היינו

שער הציון

(ז) עיין בחיי-אדם כלל מה בשם התוספות וכן בכמה מקומות, וכעין זה העתקתי בביאור הלכה בשם הפריי-מגדים: (ב) דהאיסור הוא גם על הנר גופא: (ג) מגן-אברהם ושא"י: (ג) וסיום הפריי-מגדים על זה: ועדיין צריך עיון, ונראה שכוונתו דאפילו באופן זה גם-כן אינו מותרין לל"כ מימרא דרב דאמר: כדאי הוא רבי שמעון וכו', דמשמע דלרבי יהודה דאית ליה מוקצה מחמת איסור אסור, ולא תקמן בסיומן שלז סעיף ב' סבירא ליה לדעת ראשונה שם, וכן הסכימו האחרונים שם, דמוקצה במקום פסידא אין איסור לטלטל: אך לפי מה שכתב המגן-אברהם שם בדוקא במקום שהדבר בחול דחיישין שיכובא לידי איסור דאורייתא אם לא נתירו בטלטול אבל אם לא בחול לא, אפשר ליישב קצת: (ז) דאם לא הדליקו באותה שבת מקרי כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטל לצורך גופו ומקומו, וכדלקמן בסיומן שח במשנה ברורה סעיף-קטן לו: (ח) מגן-אברהם בשם הר"ן: (י) בית-יוסף: (י) אחרונים: (ט) מחצית-השקל: (ט) כן משמע בגמרא מ"ד דשל עץ גמי מאיס:

הלכות שבת סימן רע"א

(ז) להוציא, דהוי לדידיה כגוף של רעי. (ח) והמחמיר לא הפסיד (מרדכי ריש ביצה): ג' ה"לטלטל נר על-ידי שנותנין עליו לחם בשבת, (א) (ט) אסור. ואם נתן עליו (י) הלחם מבעוד יום, יש מי שמתיר לטלטלו בשבת (ז) [ז] על-ידי לחם זה, ואין לסמוך עליו: ד' (יא) 'אם התנה מערב-שבת על נר זה שיטלטלנו משיכבה, מותר לטלטלו אחר שכבה: ה' הגה ויש אומרים דלא מהני תנאי, וכן נוהגין במדינות אלו. (יב) ודין התנאי, עיין לקמן סימן (ס) תרל"ח (הג"א פרק כירה ור"י ח"ב וכל"ב). ונוהגין (יג) לטלטלו על-ידי אינו-יהודי, ואין בזה משום איסור אמירה (י) לאינו-יהודי, הואיל והמנהג כן (יז) הוי כאלו התנה עליו מתחלה ושרי, כן נראה לי: ה' הנר שהדליקו בשבת לחיה ולחולה, וילדה החיה ונתרפא החולה, (טו) מותר (י) (טז) לטלטלו אם כבה. (יז) והוא הדין למדליק בשבת

ה' הרא"ש שם במקום כ"א דשבת ורבי יוחנן כ"ל כ"ו בשם חכמי צורת הירושלמי בתשובה ה' ה"רן בפרק כירה ויחמיר על פי הירושלמי הרשב"א בתשובה ה' הרשב"א בתשובה

באר היטב

שערי תשובה

ולרש"י משמע דוקא במקום סכנה, אבל שלא במקום סכנה אסור, עמ"א: (ג) והמחמיר. ט"ס, וצ"ל והמקיל לא הפסיד, ב"ח, עיין ט"ז. [ובס' אלהיו רבה מקיים גירסא הישנה דפירוש המחמיר לא הפסיד דהוי הנר בסיס לדבר האיסור ולהיתר, כמ"ש סימן ש', וא"כ אפילו בשעה שהוא דולק היה מותר לטלטלו; ואין לסמוך עליו, לפי שהשמן שבנר חשיב יותר עליו מן הלחם לפי שצריך לו, וא"כ בטל דבר ההיתר נגד האיסור של הנר והוי בסיס לאיסור לחוד, וא"כ אפילו לאחר שכבה אסור: (ה) תרל"ח. ר"ל דשם נתבאר שיעשהו קודם בה"ש, אבל הכא אינו יכול לומר איני בודל כל בה"ש דהא ביה"ש הוא דולק, ומש"ה לא מהני תנאי: (ו) לא"י. ואצ"ג דביטמן רעו ס"ג מתיר לומר לא"י וכו', היינו דוקא לצורך גופו שרי משום דהא אי בעי ישראל הוי מטלטל ליה טלטול מן הצד, אבל הכא מיירי שאינו עושה אלא לצורך הנר שלא יגבגב ויה אסור אפילו בטלטול מן הצד, כמ"ש סימן שי"א, ויש בו איסור אמירה, מ"א. ואם אין שם א"י מותר לטלטל מן הצד ע"י ישראל המגורה שהדליקו בה בשבת כשיש צורך למקומה, ט"ז ביטמן שי"א ס"ט, ע"ש: (י) לטלטלו. דאין מוקצה לחצי שבת א"כ היה מוקצה בה"ש:

[ז] ע"י הלחם. עיין בה"ט. ועיין בתשב"ץ ח"א סימן קלו וברשב"ש סימן חז ובחזקת המשולש בתשובה מהר"ש דוח סימן זה מ"ש בזה כמה דברים בענין תנאי, ועיין ביד-אפרים מ"ש בזה, ועיין בשו"ת הר"ח וכו' ככ:

משנה ברורה

ביאור הלכה

שאינו יכול לסבול שיהיה מונח אצלו לאחר שכבה או למחר ביום: (ז) להוציא. היינו, כשהוא מונח במקום שישבתו שרי להוציא משם, אבל אם הוא מונח במקום אחר, גם האיכטניס אסור לטלטלו במקום למקום לכולי עלמא [אחרונים]: (ח) והמחמיר לא הפסיד. צריך לומר: (י) והמחמיר יחמיר, והמקיל לא הפסיד: ג' אסור. הטעם, דהא מכל מקום כבר איתקצאי בבין-השמשות, דעדיין לא היה בו אז לחם, ומגו דאיתקצאי בבין-השמשות וכו': (י) הלחם. היינו (יא) אם הלחם הוא חשיב אצלו יותר מהשמן, והוא הדין אם מניח שאר דבר חשוב, דאז אמרינן כיון דהנר נעשה בסיס לאיסור דהוא השמן ולהיתר, וההיתר חשוב טפי, ולכן שרי, כמו שכתוב סימן ש'; ומכל מקום טיים המחבר שאין לסמוך על זה, והטעם, דכיון דהמגורה עיקר עשייתה בשביל השלהבת, לכן נעשית תמיד טפל ובסיס להשלהבת ולא לחם ושאר דברים אחרים אף שהם חשובים יותר [מ"א]: ד' (יא) אם התנה וכו'. משום דנר עשוי להכבות, ובסיס הכי מהני תנאי, אבל בשאר בסיס לדבר האסור, אף לדעה ראשונה לא מהני תנאי להתנות כשיסתלק הדבר-איסור מן השיטת, שיהא מותר להשתמש [מ"א ושי"א]. ועיין לקמן ביטמן תקיח בביאור הלכה: (יב) ודין התנאי עיין לקמן וכו'. היינו לענין שיעשהו קודם בין השמשות, כמבואר שם, אבל הכא אינו יכול לומר אפילו לדעה ראשונה איני בודל מהנר כל בין-השמשות' כמו התם, דהא בין-השמשות הוא דולק ועל-כן אסור לטלטלו [מ"א]. ומדברי הגר"א בביאורו, דכתב דסברא הראשונה סבירא לה כגירסת הרי"ף שם בכיצה דף ל, משמע לכאורה דמהני גם-כן באומר איני בודל, כידוע שיטת הרי"ף שם: (יג) לטלטלו על-ידי אינו-יהודי. היינו אפילו אם אינו צריך לו לצורך גופו ומקומו, רק שלא יגבגב או שלא יפסד [אחרונים]: (יד) הוי כאלו התנה. רוצה לומר, דלטלטלו על-ידי אינו-יהודי, מצריפין לזה הדעה ראשונה דתנאי מהני. ואם העמיד עשית על השולחן ודעתו היה שידלק כל היום כולו [כמו יארציט! וכדומה] וכבה, דבזה לא שייך לומר הוי כאלו התנה, אפשר דאסור לטלטלו אף על-ידי אינו-יהודי [פ"מ]: והיינו דוקא כדי שלא יגבגב, אבל לצורך גופו ומקומו (יז) שרי על-ידי אינו-יהודי בכל גווני: ד' (טו) מותר וכו'. דאין מוקצה לחצי שבת, דדוקא אם איתקצאי בין-השמשות שהוא בתחלת כניסת השבת, הוא דאמרינן דאיתקצאי לכולי שבת אף לאחר שכבה, אבל לא בזה (יג) שהדולק מערב-שבת לחיה (יז) וחולה שיהי בו סכנה, שהיה מותר בתחלת השבת לטלטלו, לא איתקצאי לכולי שבת לאחר שנתרפא החולה אלא על זמן שהוא דולק בלבד, וכל-שכן אם הודלק בשבת גופא לצורך חיה וחולה, דלא היה דולק כלל בין-השמשות, בוודאי לא על איתקצאי לכולי יומא: (טז) לטלטלו אם כבה. היינו דוקא לצורך גופו או מקומו, דלא עדיפא משאר כלי שמלאכתו לאיסור [אחרונים]: (יז) והוא הדין וכו'. הכל מטעם

דלא נעשה בסיס, אי בעי מניח בבין-השמשות גופא ולא איתקצאי כלל, מה שאין כן בנר לא שריי זה. דהא צריך לו כלילה, דנר בשבת חובה, ומגו דאיתקצאי לבין-השמשות וכו'. וכל זה הוצרכנו אפילו לענין נר של שעה וחלב, אבל בנו של שמן כוודאי איתקצאי הנר להשמן בבין-השמשות לכולי עלמא, דהא לא שייך בו כלל גיעור או, דהא אסור לגעור משום כביד, כדלעיל ביטמן רעו [אלהו רבה ומאמר-מרדכי, וכן מוכח בגמרא מ"ד, דאפילו כמגורה וישרא דגומד ומצפה מתי יכבה השמן, גם-כן סבירא ליה לרבי יהודה, דקיימא לן כוותיה, דאסור כל השבת. והיינו אפילו לצורך גופו ומקומו. דאי לאו הכי אפילו לרבי

שערי הציון (י) ב"ח ומגן-אברהם והגר"א. ועיין בהגר"א דמשמע דלפי דעת הג"ה לאו כל אדם יכול לומר איכטניס אני, אלא מי שידוע שהוא איכטניס: (יא) מגן-אברהם בשם הריב"ש ותוספת-שבת. ולמסקנא דריב"ש דהוי כאלו תנאי, אפשר דאפילו השמן חשוב יותר מותר לטלטל אחר שכבה, אך מביאור הגר"א שרמו לדין מז לא משמע דמשום תנאי אלא משום בסיס להיתר ולאיסור, ועל-כן בעי חשוב יותר: (יב) אחרונים: (יג) כן כתבו הפרי-מגרים ושי"א, דאפילו הודלק מערב-שבת לחיה וחולה גם-כן שרי לטלטל, ותמה על המגן-אברהם דמשמע מדבריו היפך זה. ולעניות דעתי דגם המגן-אברהם מודה לזה, וכונת המגן-אברהם דגם זה מקרי מוקצה לחצי שבת הואיל ובתחלת השבת היה מותר לטלטל, וגם זה כונת הרשב"א להמציא השבט בדבריו: (יז) כן כתב הפרי-מגרים, דאלו הודלק בשביל חולה שאין בו סכנה אסור לטלטל אף לאחר שכבה, עיין שם הטעם:

הלכות שבת סימן רפ רפא

קלא באר הגולה

ט שבת מ"ד וכרי
מאי י שם ק"ז וכרי
שפעון ל שם מ"ה ומ"ז
וכרי יוחנן לדעת
הרא"ש והתוספות שם
ל שם מ"ז

(ח) (יה) בשוגג וכבה שמותר לטלטלו: ו *נר שלא הדליקו בו באותה שבת, אפילו הוא של חרס דמאים ואפילו הוא של נפט דמסריח, (יט) מותר (ט) לטלטלו, דמוקצה מחמת מיאוס (כ) מותר: ז (כא) מנורה, בין גדולה בין קטנה, אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה, דחיישינן שמא תפול (י) ותתפרק ויחזירנה (כב) ונמצא (יא) עושה כלי; ו' ואפילו אם אינה של פרקים, אלא יש בה חריצים סביב (כג) ודומה לשל פרקים, (יג) אסור לטלטלה:

רפ תשיש המטה בשבת, ובו ב' סעיפים:

א *תשיש המטה (ה) מתענוגי שבת הוא, לפיכך (א) עונת תלמידי חכמים (ב) הבריאים (ג) מליל-שבת לליל-שבת: ב *מותר (ג) לבעול לכתחלה בתולה בשבת, ואין בו (ד) משום חובל ולא משום צער לה:

א טור כשם הרמב"ם
פרק ל מהא דתובה
סיב ב שם ז

רפא שלא יכרע ב'ולך אנחנו מודים', ובו סעיף אחד:

א *אין לשחות ב'ולך לכדך אנחנו מודים', שאין לשחות אלא במקומות שאמרו חכמים: הגה באר היטב

א רבינו יונה בסוף פרק
ה דברכות

כעושה כלי מחדש: (יג) אסור לטלטלה. ואם רכזה להיות רפויה שרי, מ"א, עיין סימן שיג ס"ו וסימן תקיט ס"ב:
(ה) מתענוגי שבת. ויהיה זכיר לקיים עונתו. ומצוה לאכול שום וה"ה שאר דברים המרבים זרע, רש"ל. וקודם הלילה חייב להראות אהבה וחיבה עם אשתו: (ג) לבעול. כתב הב"ח דבמלכותנו נתפשט המנהג דאין בוועלים, ואין להורות היתר לבעול המנהג. אבל הט"ז כתב:

ביאור הלכה

שמעון אסור, וכמו שכתב בב"יור הגר"א: * נר שלא הדליקו בו באותה שבת וכו' מותר לטלטלו. עיין במשנה ברורה דדוקא לצורך גופו ומקומו, ולא עדיף משאר כלי שמלאכתו לאיסור. וכתב באליה רבה דדוקא אם נשתמש בו פעם אחת, שהדליקו בו פעם אחת בחול או בשבת שעברה, הא אם לא הדליקו בו מעולם, רק ייחד אותו להדליק, הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר עדיין, דהזמנה לאו מילתא היא, ומותר לטלטלו שלא יפסד ושלא יגנב. ודע, דהפרי"מגדים מצדד, דלדעת הרמב"ם, מוקצה מחמת מיאוס, אפילו אם הכלי אין מלאכתו לאיסור רק שהוא מאוס לבד, גס"כ אין מותר כי אם לצורך גופו ומקומו דוקא, אך דלדעת המאור והר"ן משמע ולא סבירא להו כוותיה בזה, עיין שם: * מותר וכו'. ולקנת אחר"כך במפה דם בתולים, עיין סימן שכ במגן אברהם אות כד וכה, ובבבד אדום בוודאי יש לזהר [פמ"ג]:

(ח) בשוגג. ה"ה במזיד שרי, ולא מקרי דחייא בידיה א"כ הדליקו מע"ש, מ"א, ע"ש נוע"ת אסור במזיד, ע"ש: (ט) לטלטלו. דוקא לצורך גופו או מקומו, כמ"ש סימן שח ס"ג: (י) ותתפרק. קשה האין משתמשים אנו בכוסות של כסף בשבת שרובן של פרקים ולא חיישינן לזה; ולפי מ"ש הטור כסימן שיג דכוס אין דרך להדקו בחזק ושרי, נ"חא, ט"ז: (ה) עושה כלי. א"ע"ג דאין בנין בכלים, שאני הכא דהוי

משנה ברורה

הנ"ל, דאין מוקצה לחצי שבת, שיאסור אף אחר שכבה: (יח) בשוגג. נקט בשוגג, דלא איירי ברשיעיא, ובאמת (טו) אפילו הדליקו במזיד גס"כ מותר לטלטלו אחר שכבה, לצורך גופו או מקומו, הואיל ולא היה מוקצה בתחלת כניסת השבת: ו (יט) מותר לטלטלו. ואף שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, מכל מקום (טו) לצורך גופו ומקומו מותר, וכמו שכתוב סימן שח סעיף ג: (כ) מותר. הואיל (יז) ואיכא תורת כלי עליה (יט) וחזי לכסויי ביה מנא: ז (כא) מנורה וכו'. אפילו היא חדשה שלא הדליקו בה מעולם (כב) ונמצא עושה כלי. עיין בט"ז, ועל לקמן סימן תקיט סעיף ב. ואם דרכה להיות רפוי, שרי, כמו שכתוב סימן שיג סעיף ו. ועיין

שם מה שכתבנו במשנה ברורה לענין כוסות של פרקים: (כג) ודומה וכו'. משום דמיחלף בשל פרקים. ודע, דלפי המתבאר בסעיף זה אסור לטלטל נרות שלנו [שקורין לייטכטער] אף שלא הדליקו בו מעולם, דהרי הם עשוין של פרקים, ומה שכתב בסעיף ו מיירי ברורות שלא היו עשוין פרקים:

א (א) עונת וכו'. ויהיה זכיר (ה) לקיים עונתו. (ג) מצוה לאכול שום בערב-שבת או בליל-שבת, והוא הדין שאר דברים המרבים זרע, עיין סימן תרח. כתב בספר חסידים סימן שץ דשומים מבטלים תאוה, רק שומים צלויים מרבים זרע. עוד כתב: כל דברים מלוחים ממעטים, וכן קטניות. ועדשים מבושלים, כשאין מלוחים מרבים [א"ר]: (ב) הבריאים. לאפוקי חלושי-כח (א) אינם חייבין רק לפי כחן: (ג) מליל-שבת וכו'. היינו לבד ליל טבילה. וצריך להזהר שקודם שיגיע הלילה חייב להראות חיבה יתירה ואהבה עם אשתו, ואין צריך לומר שלא ירגיל שום קטטה בערב-שבת [ב"ח]: ב (ד) משום חובל. דהם מיפקד פקיד, והיינו שדם בתולים אינו מובלע כבכולי בית הרחם, אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי, וזה פתחו שיעא הדם מתוכו. והנה יש אומרים דבמקום שנחפשה המנהג להחמיר בזה אין להקל להם, אבל הט"ז כתב: חלילה לעשות איסור בזה, וכבירור שמעתי שהחסידים גאוני העולם נהגו בעצמם היתר בזה, על-כן אין חשש חומרא בזה כלל, והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין. ועיין לקמן סימן שלט סעיף-קטן יא במגן-אברהם, דלכתחלה ראוי ליחדן אחר החופה יחור גמור קודם השבת, דיש אומרים דחופה שלנו לא מקרי חופה, ואם-כן כשתיחדו אחר-כך בשבת יהיה אחר-כך כקונה קנין בשבת:

שער הציין

(טו) מגן-אברהם ותוספת-שבת והגר"ו, ולא כעולת-תמיד: (טז) מגן-אברהם. ואף שהוא עיין על שרגא דנפשא, הוא הדין על סתם נר שוכר דהוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, וכן מוכח בהרי"א מדבריו בסימן שי סעיף-קטן. עיין שם וצריך עיין על הפרי"מגדים שרצה להעמיט בו כוונה נגד שיטתו, וכן מוכח מהגר"א שם בסעיף ה, שהוא סוכר כן במטה שיחודה למענת דהוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו ומקומו דוקא, וכמו שכתבו התוספות בהדיא כדף לו עמוד א וכן כתב בהרי"א בב"יור כאן בסעיף ב' כג' נר דהוא כלי שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו ומקומו דוקא, וכמו שכתבו התוספות בהדיא כדף לו עמוד א דיבור המתחיל 'הא רבי יהודה', וכן כתב הגהות אש"י בסוף פרק כ"ה, וכן פסק באליה רבה דנר שהוא מוקצה מחמת מיאוס אינו מותר כי אם לצורך גופו ומקומו, דהא הוא כלי שמלאכתו לאיסור: (יז) גמרא: (יח) גמרא: (ה) טור: (ז) והוא מתקנות עזרא: (ג) עולת-תמיד ואליה רבה בסמן רמ:

(*) (אף-על-גב רבני קרבן מוסף כתיב שזמנו כל היום, כבר כתב מהר"ל ישוב לזה ב'הלכות שבת, ע"פ שם)

ונוהגים שבשבת (א) מאחרין יותר לבוא לבית-הכנסת מבחול, משום דבתמיד של ימות החול נאמר 'בבוקר', ואצל שבת נאמר ('יביום השבת' דמשמע איחור (מדרכי פרק כ"ט). ונוהגין להרבות בזמירות של שבת, כל מקום לפי מנהגו. (ב) *ובכל דבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו, מלבד אם לא אמר 'אלא אשר שבת' וכו' (ב) (א) [ב] (ג) מחזירין אותו. ויש להאריך (ד) ולהנעים בזמירות. ואין למחות (ה) במאריך בהם אף-על-פי שהמוחה מכזין משום ביטול תורה (א"י). ומכל מקום בשבת ויוס' טוב לא יאריך יותר מדי, כדי שיאכלו קודם שעה ששית, כדלקמן סימן רפא:

רפב קריאת התורה והמפטיר בשבת, ובו ז' סעיפים :

א (ב) (א) *מוציאין ספר-תורה (ב) וקורין בו (ג) (ג) שבעה, (ד) ואם רצה להוסיף (ג) (ה) מוסיף: הגה

באר היטב

שערי תשובה

ואני אומר חלילה לעשות איסור בזה, ובבירור שמעתי שהחסידים גאונים עולם נהגו בעצמם היתר בזה, ע"כ אין כאן חשש חומרא כלל, ואין ראיה ממה שנוהגים שלא לבעול בשבת הוא מפני הבושה, ואפילו במרוש' רוב פעמים שאין בועלים, והמתמיד הוא מן המתמיהין, ועיין בשכנה"ג ובעו"ש:

[ב] מחזירין אותו. עיין בה"ט. וכתב בכר"י בשם מכתם לדוד: אם שכח לדור, נשמת ואמר ישחבך בחול, יאמר נשמת אחר ישחבך ולא אחר התפלה, ע"ש. ובשמ"ח כתב שאם איחר לבוא וילג נשמת ולא מפסקי דמרה, רק לענין המזמורים שמוסיפין בשבת, א"ע"פ שגם הם שגבו במעלה, מ"מ נשמת עדיף, ע"ש. ועיין בש"ח ברקוק התיבות בזמירות שבת: לישרם נאזה תהלה,

(ב) מחזירין אותו. היינו שיאמר אחר התפלה, משא"כ בשאר הזמירות שאינן אלא רשות אם רצה א"א כלל, מ"א: (ג) ולהנעים. דוקא בניגון שיש בו נעימה כעין שעושין בפסוקי דמרה, וכבר הפליגו הקדמונים בגנות המשוררים המאריכים ומפרידים את מחברתה. ומ"מ יזהרו לקרות ולהתפלל בזמנו, ב"ח. אל אדון, ב' חרזות הראשונות בני ה' תיבות והשאר בני ד' תיבות וב' אחרונות בני ו' תיבות, וזהו האר"י ז"ל: (ב) מוציאין ס"ת. וי"ל כריך שמה בין בשבת בין בחול, האר"י ז"ל. והנותן ס"ת והמקלוו צריך שיהא בימין, מסכת סופרים: (ג) שבעה, הטעם, שאם יאירע לאדם אונס ולא בא לבהיכ"ל כ' ז' ולא שמע ברכו יאצין אונס לשמוע ז' פעמים ברכו ויצא י"ח. ועיין כנה"ג מ"ש בשם המב"ש: (ג) מוסיף. והרשב"ץ כתב דעכשיו דכולן מברכין אין להוסיף, משום ברכה שא"צ, וכן ראוי לנהוג. והגאון מהר"ש ח"קן כפראם שלא לקרות יותר

משנה ברורה

ביאור הלכה

א * ובכל דבר וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי: ואפילו 'נשמת', הוא מדרכי-משה. ואם נזכר כשהתחיל 'ישחבך', מסתברא שעד שלא אמר ברוך אתה ה' אל מלך וכו' יחזור ל'נשמת' ויאמר כסדר, וכמו ביזכרנו' וימי כמון'. ועיין בחיי-אדם כלל יט דין ו. ואם איחר לבוא לבית-הכנסת, יותר טוב שידלג מפסקי דמרה ולא ידלג 'נשמת', לברכת 'יוצר אור', (ג) אלא לאחר תפלת שמונה-עשרה יאמר כך בלי ברכה, ויתחיל מ'שבח נותנים' וכו', מה שאין כן שאר זמירות אם שכח אין חיוב לאמרן אחר התפלה. ואם נזכר קודם שאמר "ברוך אתה ה' יוצר המאורות" שלא אמר 'אלא אשר שבת', אפשר דיש לחזור ולהתחיל מ'אלא אשר שבת' [פרי-מגדים, עיין שם שנשאר בזה בצריך עיון]. כתב החיי-אדם: מכל מקום נראה לי שלא ידלג לכתחלה הנוסח ד'אלא אשר שבת' או 'הכל יודוך' כדי להתפלל בצבור, שהרי כל זה נזכר בזה, שמע מינה שנוסח ברכה כך היא: (ד) ולהנעים. היינו לאמרום (ג) בניגון שיש בו נעימה, כעין שעושין בפסוקי דמרה, אבל לא להאריך הרבה. וכבר הפליגו הקדמונים בגנות המשוררים המאריכים ומפרידים את מחברתה ותיבה מחברתה. וביותר מצוי לקלוקל על-ידי הניגונים בסיום הברכה כשעונין הקהל אמן, לפעמים עונין קודם שסיים ממש הברכה, ולפעמים מאריכין בניגון אחר סיום התיבה ועונין בהפסק גדול אמן [פ"מג]: (ה) במאריך בהם. (ד) ומכל מקום יש לזהר מאד שלא לעבור זמן קריאת שמע ותפלה על-ידי זה:

א (א) מוציאין וכו'. יש לומר 'כריך שמה' בתיחת הארון, (ב) בין בשבת ובין בחול. והנותן ספר-תורה והמקבלו צריך שיהא בימין, (ג) ואפילו אם הוא איטר יד אין לשנות בזה: (ב) וקורין בו וכו'. והיא מצוה מדברי סופרים, והיא תקנה קדומה ממש רבינו עליו השלום, וכמו שכתוב בסימן קלה, עיין שם במשנה ברורה: (ג) שבעה. הנה בזמן המשנה היה המנהג, שהראשון שבקראים היה מברך הברכה לפניו והאחרון היה מברך הברכה לאחריה, והאמצעים כולן היו יוצאין כברכתן, ואחר-כך בזמן הגמרא התקינו שכל אחד יברך לפניו ולאחריה כמו שנהוג היום: (ד) ואם רצה. ויש אומרים, שהיום שכל אחד מהקראים מברך לפניו ולאחריה, וכנ"ל, (א) אין כדאי להוסיף להרבות בברכות, אך במקום הצורך כגון חתונה או ברית-מילה (ד) וכל כי האי גוונא אין לחוש לזה: (ה) מוסיף, ונכון (ה) שלא להוסיף הרבה מפני טורח הצבור. (ו) ובמקום שיש לחוש לתרעומות איזה אנשים כשלא יקראו להם לתורה, אין צריך לדקדק בזה. כתבו האחרונים, דבשבת שקורין שתי פרשיות יש לקרות מנין חצי הקראים מהשבועה בכל סדרה, דהיינו שקורא להרביעי קצת מהסדר ראשון, ומהסדר שני שלשה

שער הציון

(ב) כן איתא בדרכי-משה: (ג) מגן-אברהם. ומה שכתבתי ויתחיל וכו', דאי לאו הכי אמאי יהיה קאי: (ג) מגן-אברהם ותוספת שבת: (ד) אחרונים. ומוטב להתפלל ביחיד מלקרות ולהתפלל שלא בזמנו: (ב) ואם-ר"משה ופריי-מגדים וש"א. ולשון מגן-אברהם דחוק בזה: (ג) כן נראה לי, דהא הטעם משום שהתורה ניתנה בימין, שנאמר 'ומיניו אש דת למור', וכדלעיל בס"מ מא סעיף-קטן ח: (ג) עיין במגן-אברהם, ומשמע מסוף דבריו שהוא קצת מסכים לזה: (ד) פשוט: (ה) אור זרוע, והוא בבאר היטב, עיין שם: (ו) פשוט, וכן במנהג; ומשום ברכה שאינה צריכה לא שייך, דהא הברכה נתקנה בצבור מפני כבוד התורה, וכמו שכתב הפריי-מגדים:

הלכות שבת סימן רפב

באר הגולה ב

ב הריב"ש בתשובה
ג שם בבבא

והוא הדין ביום טוב מותר להוסיף על מנין הקרואים (רמב"ם פרק י"ב מה"ת והתשובה מהר"ם וכו'). ויש אומרים דביום טוב (ו) אין (ד) להוסיף (ר"ן פרק הקורא), וכן נהגו במדינות אלו, (ז) מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה; גם בכל יום טוב (ח) אין המפטירין ממנין הקרואים, כדלקמן: **ב** מותר לקרות עולים הרבה, אף על פי שקרא זה מה שקרא זה וחוזר ומבכר, (ט) אין בכך כלום: הגה ויש אוסרים (מירדכי סוף מגילה), וכן נהגו במדינות אלו, (י) (יא) חוץ מבשמחת תורה שנהגו להרבות בקרואים ונהגו כסבא הראשונה: **ג** יזהל עולים (י) (יא) למנין שבעה, אפילו אשה (י) (יב) וקטן (יג) שיוודע למי מברכין, אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור: הגה ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים, אבל לא שיהא (יד) כולם נשים או קטנים (ר"ן וריב"ש). הדין עבד כנעני דין

באר היטב

מעשרה חוץ ממפטיר, מפני טורח הצבור, א"ז, ועיין בתשובת גינת ורדים סימן נג ובהל"ק ט"ז סימן קצג, ועיין יד-אהרן: (ז) להוסיף. וכשחל יו"ט בשבת, לכ"ע מותר להוסיף, לבוש. וכשחל יו"ה"כ בשבת אין להוסיף, משום שראש הפרשות מכוונים שמסיימין במלי דכפרה לכן טוב שלא לשנותם, מ"א (ה) מבש"ת. וכן בחתונה. ועיין ביד-אהרן: (י) למנין שבעה. אבל לא למנין שלשה, כנה"ג: (י) וקטן. אבל להיות הוא מקרא אינו יכול עד שיביא ב' שערות, כנה"ג בשם תשובת ב"י. אם אין שם כהן אלא קטן, קורין אותו, ע"מ"א. ומשמע מכאן דאשה

הנ"ן קמ"ץ והאל"ף נחה, אבל ליתכן נאזה קרש, הנ"ן בפת"ח והאל"ף נחה בפחת: כי נעים נאזה תהלה, הנ"ן קמ"צה והאל"ף נחה. וככתב בשם אבודרהם: בממור רננו, יראה מה: כל הארץ בשי יודין בתהלה, יראה את ה: קרושין צ"ל הירוש"ש בשרא והאל"ף נחה, להבדיל בינו ובין ירא משרש ראה, עיין דר"ץ: כל טוב, הסיי"ת בחול"ם; ולא ואשמך האל"ף נחה והש"ן בשרא נע: והיה נחום ה', בספרים המדויקים הישנים הוא בארץ: מאדם עד בהמה, בקצת ספרים כתוב ועד בראי, וטעות היא, וכן כתוב בקצת נתין ארצם לנחלה, וט"ס וצ"ל נחלה, רק לקמן בכל"ח איתא לנחלה: בנוסח נשמח ובריתנו, הבי"ת גרושה* ובשרא והירוש"ש בחיריק; מ"ש בסידורים וישורו נכון לדלגו; ואין לומר ובשובע רק ובשבע, הש"ן הבה קמ"צים, ע"ש. ועיין ביראפרים שהנהגים לומר וכל עין לך תצפה אומרים התי"ו בשרא והצד"י בפת"ח, והוא טעות, וצ"ל התי"ו בחיריק והצד"י בשרא, שאינו מלשן אערך לך ואצפה שהוא ענין תחלת ותקור, רק מלשון הכטה כמו עיני בגוים תצפיה, וכנה"ג טובא, ע"ש. וככתב מהר"י צמח שייל דעת ותבונה סוככים הורו ולא אורו. ועיין בנ"המלך סימן נב כתב: יש נוסחא לומר שרפים ואופנים וחיית הקודש, וכן הכרע אבודרהם, וגם הוא ד"ל צידד לומר כן שהוא בהדרגה ממעלה למעלה, אך בתיקוני זוהר הנוסחא שרפים וחיית ואופני הקודש, וקבלת רשב"י תכרע, ע"ש, ועיין בשרא מאיר-נתיב סימן ו שכתב בשם גן-המלך להיפך, וליחא, שהרי סיים: וקבלת רשב"י תכרע, ואפשר כוונתו

ביאור הלכה

וכמו שכתב בחיי-אדם כלל ט' דין ו, עיין שם, והעתקתי לעיל בסימן נב במשנה ברורה סעיף קטן ה, ודלא כשערי-תשובה שכתב בסימן זה בהפכו:

משנה ברורה

פסוקים על-כ"פנים, (י) ואין לחוש כמה שיוסיף על השבעה בסדר שני, כיון דאין שום חיוב מן הדין להוסיף: (י) אין להוסיף. וכשחל יום טוב בשבת, (ט) לכולי עלמא מותר להוסיף על שבעה כמו בשאר שבתות השנה, דכי בשביל שניתוסף בו קדושת יום טוב נגרע ממנו המעלה דשאר שבתות; (ט) כשחל יום הכפורים בשבת, טוב לכתחלה שלא להוסיף על שבעה משום שראשי הפרשות מכוונים, שמסיימין במלי דכפרה: (ז) מלבד בשמחת תורה. דכדי שיזכה כל אחד לקרוא בתורה בעת סיום התורה, אוקיימ אדינא כרוב הפוסקים שמתירין להוסיף ביום טוב: (ח) אין המפטירין וכו'. רוצה לומר, דלמפטיר קורא פרשה בפני עצמה כחובת היום, (י) וזוה ממילא גם-כן ראה דנקטינן לדינא כדעה ראשונה דביום טוב מותר להוסיף על מנין הקרואים, וכדלקמן: **ב** (ט) אין בכך כלום. ומכל מקום (יא) אינו עולה מן המנין, (יב) אם לא שהוסיף לכל הפחות שני פסוקים על מה שקרא הראשון, דאו דיעבד עולה למנין, וכמו שכתוב בסוף סימן קלז: (י) חוץ מבשמחת תורה. יש אומרים (יג) דהוא הדין בחתונה, אבל מנהגנו שלא לקרוא לזה מה שקרא כבר אחד (יד) אף בחתונה, לבד בשמחת תורה נהגין כרמ"א [פמ"ג]: **ג** (יא) למנין שבעה. אבל לא למנין שלשה [מ"א]. ובעולת שבת כתב עוד, דהוא הדין למנין ארבעה-חמשה-ששה שיש בראש-חודש ויום טוב ויום-הכפורים, גם-כן אין עולה: (יב) וקטן. ואף אם אין שם כהן אלא קטן, קורין אותו [ר"י"ט ודרב"ן]. ודעת המגן-אברהם, שאין אנו מחוייבין לקרותו, דמצות עשה ד"וקדשתו" לא נאמר על כהן קטן, דהא כתיב "כי את לחם אלהיך הוא מקריב" (טז) וקטן לאו בר עבודה הוא, וכן נוהגין בימינו שכשאינו בכית-הכנסת כהן שהוא בן י"ג שנה, קורין ישראל במקום כהן, ואפילו יש שם כהן קטן. ויתרו מזה נוהגין כהיום, שאין קורין קטן כל לשום עליה, אפילו אם כבר נשלם מנין הקרואים, אלא למפטיר [אחרונים]. כתב המגן-אברהם בשם מסכת סופרים, שהנשים, אף על פי שאין חייבות בתלמוד תורה, מכל מקום חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים; ואין נוהגות לזהר בזה, ואדרבה, יש מקומות שנוהגות הנשים לצאת חוץ בעת הקריאה: (יג) שיוודע למי מברכין. ומכל מקום (טז) אין יכול להיות מקרא את העולים, דהיינו שהוא יקרא בקול רם בספר-תורה והעולים אומרים אחריו בלחש, וכל הצבור יהיו יוצאים ידי חובתן כשמיעה ממנו, עד שיביא שתי שערות [ומשהוא בן י"ג שנה, (יז) בחזקה שהביא שתי שערות לענין זה]; ומכל מקום כשאין שם קורא אחר ותתבטל הקריאה לגמרי, מסתפק הפרי-מגדים דאפשר דיש להקל באופן זה אפילו אם לא הביא עדיין שתי שערות, וכן בדרך-החיים בהלכות קריאת התורה מיקל גם-כן בשעת הדחק: (יד) כולם. או (יט) רובם:

שער הציון

(י) וכתב הפרי-מגדים דכן הוא גם-כן מנהגנו, ודלא כלבוש; (ט) לכוש ושי"א: (טז) מגן-אברהם: (יז) דרכי-משה: (יח) מגן-אברהם: (יט) מחצית-השקל, אם לא במקום דלא אפשר בענין אחר, דעל-כרחין צריך לקרות לרביעי מה שקרא כבר משום ספיקא דיומא, וכגון שהוא דסעיף ו לקמן, עיין שם [פמ"א]: (כ) משאת-בנימין, והובא גם-כן בראש הטיב: (כז) ויהוה הדין כשיש חיובים גם-כן אין להקל בזה, כן משמע ממגן-אברהם: (כו) ובחידושי הגאון רבי עקיבא איגור דחה זה, דהא בעל-מום מצוה לקרשו, כדאיתא בספרי, אף על גב דאינו ראוי גם-כן לעבודה: (כט) מגן-אברהם בשם פוסקים. ועיין בפרי-מגדים בעקשה דהא איתא במשנה דקטן קורא בתורה, היינו מסתמא דהוא עצמו יכול לקרות הפרשה שלו, ואמאי אסרו להיות מקרא: ולמיכך מסתפק הפרי-מגדים כהצדק הדין הזה. ולעניות דעתי לא קשה מידי, דהתם איצטרופי בעלמא שהקילו להשלים למנין שבעה לעלות לתורה, והקילו גם-כן שיכול לקרות, ולא שאין כן בזה, להיות מקרא הקטן לכל הפרשות לפני העולים אסור כמו שאסור שהיה כל העולים קטנים, ונדלקמיה: ומכל מקום העתקתי את הספק שלו בפנים, כי גם דין זה שהעתיק הרמ"א בשם הר"ן והריב"ש אינו דין ברור: (כ"ז) פרי-מגדים ומחצית-השקל: (כ"ח) ר"ן על המשנה דקטן קורא בתורה. ולפלא (* אולי צריך לומר: ורשיה

הלכות שבת סימן רפב

אשה, אבל אם (טו) אמו מישראל מותר לעלות (הגהות מיימוני פ"ב מהל' תפלה). ואסור לקרות (טז) בראש מגולה. ואין איסור לקרות עם הארץ נכבד עשיר וגדול הדור לפני תלמיד חכם, כי אין זה בזיון לתלמיד חכם רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים (א"ח). וממזר (יז) מותר לעלות לספר-תורה (מהר"א מפראג). ועיין לעיל סימן קלו מסדר הקרואים: ד (יה) 'נוהגים (יט) לקרות שבעה (פ) ולגמור עמהם הפרשה, ואומר קדיש, וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי. הגה (כא) וכן נוהגים ביום טוב שאין מפטיר ממנין הקרואים, אבל בחול שאסור להוסיף על מנין הקרואים, השלישי הוא מפטיר. וביום שמוציאין שני ספרים (כב) או שלשה, המפטיר קורא באחרונה. וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין (ס) (כג) *או בארבע פרשיות שמוסיפין באדר, וכן נוהגים (ר"ן מדרכי פרק ב' דמגילה) (כד) אף-על-פי שיש

ד טור, ואחי שפיר בין למאן דאמר מפטיר עולה ובין למאן דאמר אינו עולה, שם במגילה

באר היטב

חייבת לשמור קריאת התורה, וכ"כ במ"ט: (ח) או בד' פרשיות. חלת פ' זכור שהוא לכ"ע מדאורייתא, עיין סימן תרפה. וראיתי נוהגין שאין קטן מפטיר במרכבה ביום א' של שבעות ולא בד' של פסח, ומתה-משה וקטן שאין להפטיר בשבת שובה. וכתב המ"א: ונ"ל דכל זה בקטן שהגיע

על מ"ש לצד מסבא דנפשיה, וע"ש שכתב שאלו ואלו דברי אלהים חיים ואין לשבח הנוסחא האחרת, ועיין בש"ש שכתב: וכתב הרב זלתי"ה שא"ל בתפלת שחרית זכר למעשה בראשית כי אם בערבית ובמוסף, ע"ש: כתב שאין להפטיר בשבת שובה.

שערי תשובה

ביאור הלכה

* או בארבע פרשיות. עיין במשנה בחזרה מה שכתבתי בשם המגן-אברהם, דכשאר מפטיר גם-כן דוקא בקטן שהגיע לחינוך ויודע לחתוך האותיות וכו'. ולעניות דעתי יש לעיין אם אינו יכול הקטן לומר מלה במלה עם הש"ץ מתוך הכתב, עיין סימן קלט סעיף ב ובסימן קלה סעיף ד, ונהי דבגדול לא נהוג לרקוד בזה, עיין באחרונים שם, מכל מקום למה צריך להקל כל-כך בקטן לגבב כל הקולות להרדי ונכפרט

משנה ברורה

(טו) אמו מישראל. דאז הוא ליה ישראל מעליא וחייב בכל המצוות: (טז) בראש מגולה. היינו (יט) אפילו הוא קטן. וכן קטן שהוא פוחח, דהיינו שבגדיו קרועים וזרועותיו (כ) וכתפיו מגולין, (כא) אסור לקרותו לתורה [מגילה כ"ד ע"ב]: (יז) מותר לעלות. שהרי הוא חייב בכל המצוות שבתורה כשאר איש ישראל: ד (יח) נוהגים. מה שנהגו

למכור ששי בפני עצמו, יש קצת סמך מהזהר 'שלה לך' [מ"א]. ואחרון מוכרים בפני עצמו, דאחרון חביב שמסיים בו [פמ"ג]. ומכל מקום, חס ושלום להתקוטט בעבור זה, שכל אותיות התורה הם כולם קדושים וטהורים, וכדכתב "אמרות ה' אמרות טהורות וגו'": (יט) לקרות שבעה וכו'. דהנה מן הדין קיימא לן דמפטיר עולה למנין שבעה, והיה יכול לגמור הפרשה דהיינו הסדרה עם המפטיר שהוא השביעי ואחר-כך לומר קדיש, ואך כדי לצאת גם דעת האומר בכומרא (כג) דאין מפטיר עולה למנין שבעה, ועל-כן מהנכון הוא (נג) לקרות שבעה קרואים קודם שמתחיל המפטיר; וכדי להודיע לכל שהמפטיר אינו ממנין העולים, (כד) תקנו גם-כן שהנכון לכתחלה להפסיק בהקדיש בין קריאתו לקריאת שאר העולים, וממילא מוכרח לגמור הסדרה מתחלה כדי שלא יפסיק בקדיש באמצע הקריאה, ואחר-כך לחזור עם המפטיר על-כל-פנים ג' פסוקים ממה שקרא השביעי או האחרון: (כ) ולגמור עמהם הפרשה. והוא הדין דיכול להוסיף עוד על השבעה, אך העיקר אשמועינן (כה) דנהגו שלא להשלים בהמפטיר את הפרשה ואחר-כך לומר קדיש, אלא יאמר קדיש קודם קריאת המפטיר, וממילא מוכרח לגמור כל הסדרה מתחלה קודם אמירת הקדיש, וכמו שכתבנו בסעיף-קטן יט: (כא) וכן נוהגים ביום-טוב. ורצה לומר, (כו) שגם ביום טוב אף דמדינא היה מותר המפטיר להיות מן המנין-חמשה, מכל מקום נוהגים גם-כן שאין המפטיר מן המנין, אלא קורא בפני עצמו בפרשה של חובת היום והקדיש אומר מקודם, ומכל מקום יוצא בזה אף למאן דאמר דעולה מן המנין, שהרי רוב הפוסקים סוברים דמותר להוסיף, וכנ"ל בסעיף א: (כב) או שלשה וכו'. כגון ראש-חודש טבת שחל בשבת, שצריך לקרות פרשת השבוע ופרשת ראש-חודש וענין של חנוכה, או כשמחת-תורה, שצריך לקרות פרשת 'זאת המנין' ו'בראשית' ופרשת המוספים, בכל זה המפטיר בלבד קורא באחרונה, ובין כשמשלמין המנין או שמוסיפין על המנין, הכל עולים בשני ספרים הראשונים: (כג) או בארבע פרשיות. ואף-על-פי שפרשת זכור היא חובה מן התורה שישמענה כל אדם מישראל, והקטן שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציאם ידי חובה, (כו) מכל מקום הרי עכשיו השליח-צבור קורא ומשמיע לצבור ומוציאם ידי חובתן. ויש מתמירין בדבר שלא לקרותו לקטן לפרשת זכור, וכן לפרשת פרה, שיש אומרים שגם היא מדאורייתא, וכן הסכים כאליה רבה ודרך-החיים. וביום ראשון של שבעות שקורין המרכבה למפטיר, וכן בשביעי של פסח שקורין השירה ובשבת שובה, גם-כן נוהגין שאין קורין אותו לכתחלה למפטיר. ובתשובת פרח-שושן העלה לעיקר דהקטן לא יקרא בארבע פרשיות, והביאו בחידושי רבי עקיבא איגר. ואמנם גם בשאר מפטיר גם-כן, דוקא בקטן שהגיע לחינוך, שיועד לחתוך האותיות בטוב, ודלא כאותן שמניחים קטנים הרבה לומר ההפטרה [מ"א]. ועיין בביאור הלכה: (כד) אף-על-פי שיש חולקים. היינו, (כט) דהחולקים סבירא להו, דוקא בשבת שקורא המפטיר מה שכבר קרא השביעי אז נוכל לקרות לקטן, מה שאין כן בכל אלו

שער הציון

על פרי-מגדים שנשתפק בה, ואישתמיתיה דברי הר"ן אלו: (ט) דרכי-משה, והובא במגן-אברהם: (כ) הגר"א בסימן נג סעיף יג: (כא) תפאק-מינה לדידן לענין מפטיר: (כב) טעמו, מה שהוא קורא בתחלה קודם שמפטיר בנביא, והוא אינו אלא מפני כבוד התורה, שלא יהיה כבודה וכבוד הנביא שזה אם יקרא בנביא לבדו כמו שקורא מתחלה העולים הראשונים בתורה לבה: (כג) בזה יצא אף למאן דאמר מפטיר עולה למנין שבעה, דהרי מותר להוסיף בשבת לכולי עלמא וכנ"ל: (כד) רבנן סבוראי דבתר חיבור הגמרא, עיין בתוספות ורא"ש: (כה) הכל תמצא בתוספות והרא"ש: (כו) ומכל מקום לא דמי לגמרי לשבת, ששם המפטיר חוזר וקורא מה שקרא השביעי או האחרון, מה שאין כן בזה, והטעם, ששם הקדיש לא נוכל לומר באמצע ומוכרח לגמור מקודם הסדרה, ועל-כן ממילא מוכרח המפטיר לחזור אותן הפסוקים שקראו כבר, מה שאין כן בזה שיכול לומר קדיש בין גמר הקריאה שבספר-תורה זו לספר-תורה אחרת: (כו) אבל אם אין הש"ץ קורא, אין הקטן, בעצמו יכול לקרות [פרי-מגרים, וכן סובר הגר"ן]: (כט) דרכי-משה, ועיין בטי"ז, ולפי הנראה שלא היה לפניו:

הלכות שבת סימן רפב

קלה באר הגולה

ה' רבי"ש
 חתומה
 ו' טור בשם הר"מ
 מרוסבורג ושאר
 פוסקים והשבולי לקט
 בשם מסכת סופרים
 I הגהות מיימוני פרק ב
 מלכות תפלה מהא
 ומסכת סופרים פרק א

חולקים. (כה) ואומרים קדיש (כו) קודם שעולה (ט) המפטיר, ואין חילוק בזה בין הוסיפו על מנין הקוראים או לא ובין מוציאין ספר-תורה אחד (י) או שלשה (כ"י בשם הר"ר ישעיה והרא"ש ורבינו יוחנן): ה (כו) *אם לא נמצא מי שיוודע להפטיר אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה, וכבר אמר שליח-צבור קדיש אחר קריאת הפרשה, זה שרוצה להפטיר (כה) צריך לחזור ולקרות, ויברך על קריאתו תחלה (יח) וסוף: הגה אבל אם לא אמר קדיש, (כט) יפטיר מי שעלה (צ) לשביעי (ל) אם יודע, ואם יש אחרים שיוודעים להפטיר (לא) לא יפטיר (לב) מי שעלה כבר (א"י): ו' *אם טעה שליח-צבור וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש, (לג) אין צריך לקרות עוד אחר, (לד) אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי, *דקיימא לן מפטיר עולה למנין שבעה: ז' יקרא הפרשה בתפלת שחרית בשבת (לה) ודילג (יג) פסוק אחד, (לו) חוזר וקורא הוא ושנים עמו, ואפילו

באר היטב

של חזון, אפילו נמצא מי שיוודע להפטיר רק שלא ידע לקונן כנהוג, דינא הכי, רבי"ש. ואפילו יש אחרים היוודעים לקונן רשאי הרב לומר כיון שדרך הרב לעולם לאמר, מותר לכתחלה לעלות שלישי ומפטיר; ול"ג דלא יעלה לשלישי כמ"ש רמ"א, מ"א. אם קראוהו בכהניג אחרת ונודמנה לו אותה הפרשה, צריך לחזור ולברך, מ"כ: (צ) לשביעי. יאמר קדיש אחר ההפטרה, מ"א: (יג) פסוק א'. ה"ה חיבה א', וע"ל

לומר ההפטרה. ועיין תשובת ב"ח סימן קנח ובכנה"ג ובפרח-שושן כלל א סימן ח: (ט) המפטיר. היינו בשבת, אבל בחול שהמפטיר ממנין הקוראים, אומרים קדיש אחר המפטיר, דא"א קדיש עד שנשלם המנין: (י) אג' ג'. כתב לבוש, שבשבת שקורים שתי פרשיות, שיש לקרות מנין חצי הקוראים בכל סדרה. וכתב ט"ז: ונראה דהיינו מנין שבעה אבל לא מה שמוסיפים, דבזה אין שום חיוב מן הדין: (יח) וסוף. וה"ה בשבת

ביאור הלכה

בפרשת המוספין וכל הדי' פרשיות, הלא באמת יש חולקים וסבירא להו דקטן אינו יכול להיות מפטיר בפרשת המוספין וכל הדי' פרשיות שהמפטיר עולה לפרשה בפני עצמה, ואך דהרמ"א לא הכריע כוותיהו נגד המרדכי והר"ן, והלא הרמ"א הסכים שם אף בגדול לדעת המחבר דבעינן שיהיה יכול לקרות מלה במלה עם הש"ץ מתוך הכתוב. ומיהוירושלמי שמקיל בידוע למי מברכין אין ראייה, דאפשר דמיייר בידוע לקרות מתוך הכתב, דבימימם היו רגילין יותר בכתב ספר-תורה, ותדע, דאי לאו הכי האיך יתירן המחבר דאוסר באינו יכול לקרות מתוך הכתב את הירושלמי הזה, ומי עדיפא קטן מגדול? אלא ודאי כמו שכתבנו. ועל-כ"ל-פנים נראה לעניות דעתי, דבפרשיות המוספין וכל הדי' פרשיות אין כדאי להקל לקרות קטן למפטיר אם אינו יודע לקרות מלה במלה עם הש"ץ מתוך הכתב. ובחידושי רבי עקיבא אינו מצאתי שכתב, שבת שמתוך פרח-שושן העלה לעיקר דקטן לא יקרא בר' פרשיות, ומשמע בכל גווני: * אם לא נמצא וכו'. וביום שמוציאין שני ספרי-תורה וקראו שבעה בראשונה, ושניה למפטיר, ואין נמצא שם מי שיוודע להפטיר, אסור לקרא לשביעי לספר-תורה שניה משום פגמו של ספר-תורה ראשונה, אבל אותם הקודמים יש לומר דשרי, ועיין סימן קמד סעיף ד, יעוין שם, וצריך עיון [פמ"ג]: * דקיימא לן מפטיר וכו'.

משנה ברורה

שקורא המפטיר פרשה שלא קראו מתחלה: (כה) ואומרים קדיש. לא חידש בזה כלום על המחבר, רק לאשמועינן מה שטיים לבסוף דאין חילוק וכו', אלא בכל פעם אומרים הקדיש קודם המפטיר דוקא: (כו) קודם שעולה המפטיר. היינו בשבת, (כט) אבל בחול שהמפטיר ממנין הקוראים, אומרים קדיש אחר המפטיר (דהיינו אחר שמכניסין הספר-תורה להיכל) ולא קודם, דאין אומרים קדיש עד שנשלם המנין. (ל) ובחול-המועד פסח וכן בחול-המועד סוכות אומרים קדיש אחר שקרא רביעי, דאז כבר נשלם מנין הקוראים: ה (כו) אם לא נמצא וכו'. והוא הדין בשבת של חזון, אפילו נמצא מי שיוודע להפטיר נבכיא רק שלא ידע לקונן כנהוג, גם-כן דינא הכי: (כה) צריך לחזור ולקרות. ואפילו (לג) השביעי רוצה להפטיר צריך לחזור ולקרות, כיון שהפסיק בקדיש, הנכנסים לא ידעו שזה המפטיר קרא מתחלה בתורה ואיכא ביוני לתורה, כדאמרינן בגמרא דהמפטיר צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד התורה [היינו, דאי המפטיר יפטיר נבכיאים ויברך עליו ולא יקראו בתורה, הרי אנו משוים דברי הגביאים לתורה בקריאה וברכה, לכן צריך לקרות המפטיר בתורה תחלה, ומזה יראו שהתורה יקרות]. ומכל מקום (לג) נכון יותר בעניינינו שהפסיק בקדיש, שיקרא המפטיר אחד מן הקודמים ואלא השביעי: (כט) יפטיר מי שעלה וכו'. היינו שיפטיר מנין, אלא (לג) צריך לחזור ולקרות בתורה, אלא מה שקרא בשביעי בסיים הפרשה [או כשהוסיפו מי שקרא באחרון] עולה גם למפטיר, דאין קיימא לן דהמפטיר עולה למנין שבעה, וכדלקמיה בסעיף ו, (לד) והקדיש יאמר אחר קריאת הפטרה וברכותיה. כתב הפריי-מגדים, שהוא הדין בכל מפטיר כששכח לומר הקדיש מקודם ונזכר אחר שכבר קרא המפטיר בתורה, לא יאמר הקדיש עד לאחר קריאת הפטרה וברכותיה: (ל) אם יודע. ואם השביעי אינו יודע, ויצטרך לעלות למפטיר אחד מהקודמים, (לג) אז בכל גווני צריך לחזור ולקרות ולברך בתורה לשם מפטיר: (לא) לא יפטיר. ובשבת חזון, במקום שהמנהג שקוראין הרב למפטיר, לא יקראוהו מקודם לשלישי [מ"א ותו"ש]. ועיין באליה רבה: (לב) מי שעלה כבר. אם קראו לאדם לתורה בבית-ההנכנס אחרת ונודמן לו אותה הפרשה שקרא היום, צריך לחזור ולברך [אחרונים]: ו (לג) אין צריך לקרות וכו'. רוצה לומר, שאין צריך לקרות עוד שביעי מלבד המפטיר, דאחרי שאמר קדיש בסיים הפרשה אינו קורא אחר-כך רק לשם מפטיר לבד כמו שרגיל תמיד אחר הקדיש, והוא יהיה עולה למנין שבעה: (לו) אבל אם נזכר קודם שאמר הקדיש, (לו) אז צריך לקרות אחד לשביעי ממה שקרא כבר, ויסיים הפרשה עמו ויאמר קדיש, ואחר-כך יחזור לקרות איזה פסוקים למפטיר כמו שרגיל תמיד: (לד) אלא יקרא וכו'. ואין צריך (למ) לחזור ולומר קדיש: ז' (לה) ודילג פסוק אחד. הוא הדין חיבה אחת, אלא שדיבר בהווה: (לו) חוזר וקורא. ויברך לפניה ולאחריה על השלשה פסוקים. ועיין לעיל סימן קלב סעיף ג, שם מבואר כל פרטי דין זה:

שער הצינור

(כט) מגן-אברהם: (ל) פריי-מגדים בשם המגן-אברהם בסימן חצ סעיף-קטן ד: (לג) מגן-אברהם ושי"א: (לג) עיין בבית-יוסף, שהריב"ש קצת מסופק בזה שהשביעי רוצה להפטיר: (ג) לבוש ושי"א: (לד) מגן-אברהם ושי"א: (לה) מקמת האליה רבה: (לו) דרכי-משה ושיירי-כנסת-הגדולה ומאמר-מרדכי: (לז) כרי לצאת גם רעת האומרים דאין המפטיר עולה למנין שבעה: (לח) לבוש, וכדעת הרא"ש בסו"ר, עיין שם:

הפטיר והתפלל מוסף חוזר וקורא :

רפג למה אין מוציאין שני ספרי־תורה בשבת, ובו סעיף אחד :

א *מה שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספים, מפני (א) שאין בה אלא שני פסוקים :

א תוספת ורא"ש
בפרק הקורא את
הגולה עמוד ומדכי
הרין בפרק בני העיר

רפד דיני הפטרה וברכותיה, ובו ז' סעיפים :

א *מפטירין (ב) (ב) בנביא מענינה של פרשה. ואין פוחתין מכ"א פסוקים, אלא־אם־כן סליק ענינא בכציר מהכי, כגון 'עולותיכם ספו על זבחיכם' : הגה ודוקא בשבת בעינן כ"א פסוקים, שלשה פסוקים לכל אחד מן הקרואים, אבל ביום־טוב שקורין חמשה, סגי בט"ו פסוקים (מהר"ם פאדוא"ה). ולא נתקנה ההפטרה *רק בצבור אחר שקראו בתורה (תשובת הרמב"ן סימן קצט), (ג) *אבל בלאו הכי *אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה, אבל בלא ברכה שרי (ב"י) : ב *אם חל ראשי־חודש

א מגילה כ"ד ב שבת
כ"ד וברכ ג'דל, תוספת

באר היטב

סימן קלו, ועיין מ"א מענין הנהגת החיובים. כתב בספר הכוונות הדעולה ששי הוא המעולה שבקראים :

(ב) בנביא. הטעם, שפעם אחת גזרו גזירה שלא לקרות בתורה, ותיקנו לקרות בנביאים מענינה של פרשה כ"א פסוקים כמו אלו היו קוראים בתורה כ"א פסוקים ג"כ כ"א מהו שקראו בתורה, ולכן יברך

ביאור הלכה

ואף להגמרא מיירי היכי דשירי להמפטיר פסוקים שלא קראן מתחלה ולכן עולה למגין, ובוה הלא כבר קראן מתחלה, ומבואר לעיל בסוף סימן קלו דכשחוזר עם אחד מה שכבר קרא לאחר אינו עולה מן המגין ; הכא שאני כיון דלא אפשר בענין אחר, שכבר סיים הפרשה ששיין לשבת זו, וכמבואר שם דהיא דלא אפשר עולה למגין :

* רק בצבור. ואם התחילו הפטרה בעשרה יצאו מקצתן, אפילו הכי מותר לגמרה עם ברכתיה, אבל אם יצאו מקצתן קודם שהתחילו ההפטרה, אף שבעת קריאת התורה היו עשרה אין מפטירין, והפטרה בנביא ענין אחר הוא [כן משמע ממשנה מגילה כ"ד עמוד א, והובא בפריימגדין] : * אבל בלאו הכי וכו'. ואף־על־פי שחתלה התקנה היתה על קריאת הפטרה אפילו בלא קריאת ספר־תורה, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, עכשיו שנתבטלה הגזירה לא תקנו לכרך על הפטרה כי אם אחר קריאת ספר־תורה [פ"ג] : * אסור לקרות עם הברכות וכו'. עיין במשנה ברורה דאם קראו כבר ותודעת להם שהיא פטולה וכו'. ואם מתחלה ידעו שהיא פטולה, ולא היה להם אחרת וקראו בה בלא ברכה, ורק כרי שלא שכתבו ענין קריאה בספר, וכמו שכתב המגן־אברהם בסימן קמג סעיף ב, משמע מפריימגדים דאפילו הכי צריך אחר־כך להפטיר ולברך על ההפטרה, אבל בחידושי רבי עקיבא איגרו משמע דבאופן זה היה כלא קרא כלל, ואין להפטיר אחר־כך

א * (א) שאין בה. ואין קורין בתורה פחות משלשה פסוקים, וכדלעיל סימן קלו, ולהצטרף עמה פסוקים שלא מעניניו של יום אי אפשר. ומהתוספות כתבו עוד טעם : לפי שצריך להפטיר בנביא בכל שבת מענינו של יום, ואי קריין בשל שבת, אם־כן יהא צריך להפטיר ברסליק מיניה והיינו מעניני שבת, ואם־כן יהיו כל ההפטרות מענין אחד :

א * (א) מפטירין. כתב הלבוש : תמהתי על שלא ראיתי נוהגין לכתוב ההפטרות כדן ספר, כי היה נראה לי שאין יוצאין כלל בקריאת ההפטרה בחומשים הנדפסים, כיון שאין נכתבין בכל הלכות הספר־תורה או מגילה. והט"ז ומגן אברהם יישבו המנהג, וסבירא להו דאף שהוא על־ידי דפוס וגם על הנייר ושלא בגלילה, מותר לענין זה, ומכל מקום דעת המגן־אברהם צדריך לקרות ההפטרה (ב) מתוך (ג) נביא שלם הנדפס ולא מתוך הפטרה לבד הנדפסת בחומש, וכן גם כן דעת האליה רבה, עיין שם. ומכל מקום אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש, (ג) יש לסמוך להקל, שלא לבטל קריאת הפטרה, אך לכתחלה בוודאי ראוי ונכון שיהיה לכל

צבור נביאים שנתבין בקלף כדן, שאז גם השמות נכתבים בקדושה, מה שאין כן כשהוא על הנייר הנדפס [עיין באליה רבה], וכן הנהיג הגר"א בקהילותו, וכעת נפשט זה בהרכה קהילות ישראל, (ד) ואשרי חלקם : (ב) בנביא וכו'. והטעם : מפני שפעם אחת גזרו גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה, וקראו בנביאים שבעה ובירכו עליהם, כנגד השבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה, ולא היו קורין עם כל אחד פחות משלשה פסוקים, והרי בין כולם כ"א פסוקים, לכך אף־על־פי שהגזירה בטלה, מנהגא לא בטל, ומשום הכי תקנו שהמפטיר יקרא בנביא לא פחות מכ"א פסוקים, ויהא קורא בתורה תחלה מפני כבוד התורה, וכמו שכתבנו בסימן רפב במשנה ברורה סעיף־קטן כח, ויברך המפטיר שבע ברכות [דהיינו שתי ברכות שמכרך המפטיר על התורה לפניו לתאחריה, (ב) ואחת על הנביא לפניו וארבע לאחריה] כנגד שבעה שקראו בתורה : (ג) אבל בלאו הכי. כגון שלא היה להם ספר־תורה לקרות בה. (ו) ואם קראו בספר־תורה ונמצאת אחר הקריאה שהיא פטולה, אפילו הכי מפטירין אחריה ומברכין הברכות לפניו ולאחריה. ועיין בביאור הלכה. אם אין עירוב שיכולין להביא הנביא או החומש בבית־הכנסת להפטיר, (ו) הולכין עשרה ומפטירין בבית שמונת שם, ובברכת הפטרה גם־כן, דהרי מכל מקום קראו בתורה תחלה אף־

שער הציון

(ב) ובתנין הידועים הנדפסים על־ידי המגין, מוטב יותר שיקרא ההפטרה בחומש ולא בס : (ג) אף דבפריימגדים כתב 'ונגין', לאו דוקא הוא : (ד) כן משמע בתוספת־שבת : (ד) רבעיקר הדין יש לרבו בזה הרבה, עיין באליה רבה, ומיהו אין למחות ביד הנוהגין להקל, דהוא בכלל 'ענת לעשות לה', ושקשה לכל צבור לכתוב נביאים בקלף כדן, אבל בוודאי הצבור שהיכולת בידם, יש להם לכתוב נביאים כדן, וכפרט בימינו שמפוזרין הרבה כסף על תכשיטי בית־הכנסת שאין נחוצן כל־כך, וכוונתם לשם־שמים כרי לקיים 'זה אלי ואנוהו', בוודאי מצוה להתנאות בכתובת נביאים הקדושים : (ה) וברכת 'אשר חזר בנביאים טובים' (וכותב 'ברוך אתה ה' הבחור בתורה וכו' ברכה אחת היא, כמו שכתבו הפוסקים : (ו) בתייסיף : (ז) מגן־אברהם :

הלכות שבת סימן רפד

באר הגולה קלז

ג הראש' והרין בשם רבינו יונה ד' הראש' בסוף ברכות ד' מגילה כ"ג א' תשובת הרשב"י ל"ט פ' הרמב"ם בסוף פד התפלות והמדרש סדר בני העיר והגהות מיימנו בפרק י"ב מהלכות תפלה ושבילי-הלקט

בשבת (ד) אין המפטיר מזכיר של ראש-חודש כלל. יו"ש אומרים שאף-על-פי שאינו מזכיר בחתימה של ראש-חודש מזכירין אותו בתוך הברכה, שאומר 'את יום המנוח הזה ואת יום ראש החודש הזה'. והמנהג כסבא הראשונה: ג (ה) 'צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה (1) אחריהם (3) אמן, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מנינם בשבת: ד 'הקטן יכול להפטיר: הגה ואם קראו למפטיר (1) מי שאינו יודע לומר ההפטרה, יכול אחר לאמרה, (ח) אבל לכתחלה אסור לעשות כן: ה 'אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה, הבא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון, אלא צריך לחזור להתחיל ממקום שהתחיל הראשון (ט) כמו בספר-תורה: הגה (י) ושנים (יא) לא יאמרו ההפטרה (ג) כפעם אחת, *דתרי קלי לא משתמעי (ריב"ש סימן לו מגילה דף כא): ו (יב) 'אין המפטיר מפטיר עד שיגמור (7) הגולל לגלול הספר-תורה: ז 'כשבת שהפרשיות מחוברות מפטירין בהפטר פרשה (יג) שניה. הגה (יד) ועיין לקמן סימן תכח.

באר היטב

'שכל דבריו אמת וצדק', שאינו סיוס ברכה: (ג) בפעם אחת. היינו בקול רם, אבל מחוייב לקרות בלחש: (ד) הגולל. כתב בש"ל בשם

ביאור הלכה

בברכה, וכן מסתברא: * דתרי קלי וכו'. עיין במשנה ברורה סעיף-קטן יא. ועיין בשער-אפרים שער ט סעיף לג שכתב זה לשונו: עיקר הדין הוא שזה שעלה למפטיר הוא בלבד יאמר ההפטרה, והצבור יאמרו גם-כן אחריו בלחש, ובמדינותינו נהגו שהכל אומרים ההפטרה עם המפטיר ביחד בקול רם, והוא מחסרון ידיעה ונכון לבטל המנהג, ולכתחלה יש לנהוג שהמפטיר יאמר ההפטרה בקול רם כהקורא כספר-תורה והצבור יאמרו אחריו בלחש, ועל-כל-פנים טוב שיהיו עשרה עומדים סמוך למפטיר שישמעו לקול האומר ההפטרה: וגם יש שמוטיפין על המנהג ועושים שהות באמירת ההפטרה, שאף שאחר סיים המפטיר והתחיל הברכות אין רוצים להפסיק מאמירת ההפטרה, ולא יפה הם עושים, שאם אומרים בקול רם אינם שומעים קול דברים מברכות המפטיר, ולפעמים גורמים שגם אחרים הסומכים להם אין שומעים, ואף אם מנמיכים קולם, מכל מקום הם בעצמם אינם שומעים, לכן יש לנהוג שמיד שישמע שהמפטיר סיים ההפטרה ומתחיל הברכות אף-על-פי שהוא עדיין לא סיים ישחוק עד שסיים המפטיר הברכות ואחר-כך יסיים הוא אמירת ההפטרה, גם המפטיר יהיה זחיר שלא

אם אין עירוב שיכולין להביא חומש בבהכ"נ, הולכין י' ומפטירין בבית ששם החומש ואין קורין בע"פ, מ"א: (3) אמן. ואין לענות אמן אחר

משנה ברורה

על-פי שלא היה באותו מקום: ב (ד) אין המפטיר וכו'. דאלמלא שבת אין נביא בראש-חודש, וקריאת הנביא הוא רק משום שבת: ג (ה) צריך לכוין. ועל-כן המצוה על העולים שיברכו בקול רם, כדי שכל הקהל ישמעו ויוכלו לענות אמן: (1) אחריהם אמן. דעלידי עניית אמן, חשוב כאלו היה מברך לעצמו. אין לענות אמן (8) אחר "אמת וצדק" שאומרים בברכות שאחר הפטרה, שאין זה סיוס ברכה, וכן אין לענות אמן (9) אחר "הנאמרים באמת" שגאמר בברכה שלפני ההפטרה, ודוה גם-כן ברכה אחת עם מה שאמר אחר-כך "ברוך אתה ה' הבחור בתורה", (י) דזו היא חתימתה: ד (ז) מי שאינו יודע וכו'. היינו, שקרא מתחלה הקטן בתורה לשם מפטיר, ואחר-כך נמצא שאין יודע לומר ההפטרה, וכן בגדול כי האי גוונא, (יא) יכול אחר לומר ההפטרה וברכותיה, דאף שתקנו שהמפטיר יקרא בתורה תחלה מפני כבוד התורה, מכל מקום כדיעבד אמרינן שגם בזה איכא כבוד לתורה, שניכר הדבר שקראו בתורה בתחלה לשם מפטיר, שהרי הפסיק בקידוש מקודם. והפריי-מגדים כתב, דאם יכול על-כלי-פנים לומר מלה במלה כשמקריין אותו, טוב יותר שהוא בעצמו שקרא בתורה לשם מפטיר יאמר אחר-כך ההפטרה וברכותיה גם-כן: (ח) אבל לכתחלה וכו'. היינו שאין קורין למפטיר מי שלא ידע אחר-כך לקרות ההפטרה גם-כן. ובזמננו שהמנהג בכמה מקומות לכתוב נביאים על קלף ובגלילה כספר-תורה, ואם-כן הקורא בנביא הוא מוציא על הצבור כקריאת ספר-תורה, (יג) ולכן אפילו לכתחלה מותר לקרות למפטיר אפילו מי שאינו יודע לקרות בנביא בעצמו, דהוא יאמר כל הברכות, והשליח-צבור יקרא ההפטרה כמו שקורא בספר-תורה [ח"א]: ה (ט) כמו בספר-תורה. ולענין ברכה לפנייה, יש דעות בריש סימן קמ, עיין שם הטעם, והוא הדין הכא. ועיין בפריי-מגדים שכתב דספק ברכות להקל, ועיין במה שכתבנו בסימן קמ בביאור הלכה. ועיין שם בסעיף א בהג"ה, דאפילו במקום שהשליח-צבור קורא בספר-תורה, גם-כן הדין דצריך להתחיל ממקום שהתחיל הראשון, והוא הדין כאן: (י) ושנים וכו'. גם לא יהיה נקרא ההפטרה על-ידי שנים, דהיינו שאחד יקרא פסוק אחד והשני שותק עד שמיסיים הפסוק ואחר-כך קורא השני פסוק אחר, כי המפטיר שקרא בתורה צריך שיקרא הוא לבד כל ההפטרה [ט"ז]: (יא) לא יאמרו. עיין במגן-אברהם דדוקא בקול רם, אבל בלחש מותר לומר, שבוה לא יטריד לחבירו שלא יוכל לשמוע, (יג) וגם נכון לכתחלה לעשות כן לקרות בלחש מתוך הספר עם הקורא. ועיין בפריי-מגדים דמשמע, דיראה לקרות מלה במלה עם השליח-צבור כדי שיעיית להקורא. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בשם שער-אפרים. ועיין בספר מעשה-הרב שכתב, דהא דכתב המחנ"ח אברהם שיראה לקרות בלחש מתוך הספר עם הקורא, היינו דוקא כשהקורא קורא מתוך החומש, אבל כשקורא מתוך הגביא יקרא הוא לבד וכולם יהיו שומעין; ועיין שם עוד שכתב, דאם יקרא הכל בקול רם עם הקורא תהיה ברכת הקורא ברכה לבטלה: ד (יב) אין המפטיר וכו'. היינו, שאין רשאי להתחיל לומר ההפטרה עד שיגמור וכו', והטעם, כדי שגם הגולל יתן לבו למה שיאמר המפטיר, שחובה היא על כל אדם לשמוע פרשת ההפטרה כמו פרשה שבספר-תורה, וברש"י שם משמע שצריך להמתין עד שיוגלל הספר-תורה במטפחותיה. (יד) אין לסלק מעל השולחן ספר הנביאים או החומש שקורין בו המפטיר עד אחר הברכה, כדי שיראה ויברך על מה שהפטיר: ז (יג) שניה. שבה מסיימין את הקריאה: (יד) ועיין לקמן סימן תכח. לענין הפטרת אחרי

שער הצינון

(8) טור: (9) אחרונים: (י) ולכן אין בה מלכות: (יא) פריי-מגדים בביאור דברי המגן-אברהם, וכן משמע מהג"א וש"א שכן פירוש השולחן-ערוך: (יג) ועיין בסימן רפב בביאור הלכה, לענין אם הקטן אינו יכול לומר מלה במלה עם הש"ץ מתוך הכתב: (יג) ותוספת-שבת: (יד) מגן-אברהם:

(*) ואפילו באש חרש אב, שאינו דומה לראש-חודש סין, שאו אומרים אב החמשים על הגזירות שהוכיז ביוצא בשם מהרש"ל

ונהגו להזכיר (טו) אחר קריאת התורה נשמות המתים ולברך העוסקים בצרכי (ה) צבור, כל מקום לפי מנהגו (שכולי הלקט והגהות מרדכי פ"ק דשבת). ונהגין לומר 'קום פורקן' ואין בזה משום איסור תחנה בשבת. וגם-כן נוהגין לומר 'אב הרחמים', (טז) ובכל יום שאין אומרים בו 'צדקתך צדק' אין אומרים אותו, וכן כשיש חתונה או מילה. ויש מקומות שאין אומרים אותו (יז) כשמברכין (י) ("החודש מלכד (יח) בימי הספירה, והולכים בכל זה אחר המנהג:

רפה לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ובו ז' סעיפים:

א אף-על-פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור, חייב (א) לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע (ב) שנים מקרא ואחד (ב) (6) [6] תרגום, אפילו 'עטרות (ג) (ג) ודיבון': **ב** יאם למד הפרשה (ד) בפירוש רש"י, (ה) חשוב כמו תרגום. יורא שמים יקרא

א ברכות ח' ב הו"ש שם וספי' ופד"ק שם ג ביה"ספן

באר היטב

שערי תשובה

[6] תרגום. עיין בה"ט שכתב שמצוה לקרות אחר חצות. וכתב בק"א למח"ב על מה שהפסוק, וכ"כ במט"מ (ה) צבור. ברגלים שנהגין לומר מי שכיר לקברנים יאמרו קודם אשר, שלא להפסיק בין קריש לאשרי, מ"א, וע"ל סימן רצב: (י) החודש. ואין מזכירין נשמות רק למי שנקבר באותו שבוע, מהר"ל: (י) בימי הספירה. ואפילו חל מילה בשבתות ההם. אבל כשחל ר"ח בשבת א"א אותו, עמ"א: (6) תרגום. כתב של"ה שיקרא כל פרשה ב"פ ואח"כ התרגום עליה, וכ"כ רש"ל, אבל הלי"ח פסק דיקרא כל פסוק ב' פעמים והתרגום עליו, וכן כתב בהגהת י"נ בשם האר"י וסדה"י, וכ"כ בכתבים וכ"כ בספר נגיד מצוה ובספר משנת-חסידים, והפסוק האחרון יאמר אחר התרגום כדי לסיים בתורה. ומי שהוא בקי בטעמים ונקודות בע"פ, מצוה לקרות בס"ת, מהר"ב"ו; והאר"י ז"ל תלמיד א' היה לפניו החומש וקרא לפניו. ואיסור גדול להפסיק בקריאת שמות' בדיבור; ויקרא הצפרנים קודם שמות; ועיקר המצוה לקרות אחר חצות, ואחר שקרא ילך לבית-המרחץ ויטבול, הכוללות: (3) ודיבון. ר"ל אצי"פ שאין בו תרגום; וה"ה ראובן ושמעון צריך לקרותו ג"פ, עיין ט"ז:

משנה ברורה

ביאור הלכה

וקדושים כשהן מחוברות, ויתר דיני הפטרה: (טו) אחר קריאת התורה. לאפוקי אחר אשרי' לא יאמר שום דבר, דהקדיש שאומרים לפני העמוד קודם תפלת שמונה-עשרה

התחיל הברכות עד שפסוק קול ההמון לגמרי, עד כאן לשונו: * ונהגו להזכיר וכו'. בספרי: 'כפר לעמך ישראל' אלו החיים, 'אשר פדית' אלו המתים, מכאן שהמתים צריכין כפרה, וקבעו בשבת שהכל

הוא קאי על 'אשרי' שאמר בתחלה, ועל-כן אין להפסיק ביניהם, ויה'ללו' שאומרים אין הפסק, ומה שנשתרבה המנהג שכשיש חולה, אוחז החזן הספר-תורה בידו לאחר 'אשרי' ואומר 'מי שכירך' ומפסיק הרבה בין 'אשרי' לקדיש שלפני העמוד, שלא כדין הוא [פמ"ג]: (טז) ובכל יום שאין אומרים וכו'. ואם חל תשעה באב בשבת, אף-על-פי שאין אומרים 'צדקתך צדק' אומרים 'אב הרחמים', כן כתב אליה רבה בסימן תקנו. והפרי-מגדים בסימן תקנט כתב שגם-כן מזכירין בו נשמות, אותן שמזכירין בכל שבת, (טז) אבל בשבת שמברכין בו אב או בשבת שחל בו ראש-חודש אב גופא אין אומרים 'אב הרחמים' ואין מזכירין בו נשמות: (יז) כשמברכין החודש. ואין מזכירין בו נשמות, ואפילו במקום שאומרים 'אב הרחמים', כגון בימי הספירה, אפילו הכי אין מזכירין בו נשמות רק למי שנפטר באותו שבוע [מ"א]. והפרי-מגדים כתב שכדומה שאין מזכירין אז נשמות כלל: (יח) בימי הספירה. משום שהיו הגזירות באותו זמן, (טז) ואפילו חל מילה בשבתות ההם דאיכא תרתי לטיבותא, אפילו הכי אומרים, דהא אומרים אותו בימי חודש ניסן כשמברכין חודש אייר, דאית ביה נמי תרתי לטיבותא ונהוא הדין (י"א) אם יש מילה בניסן, דאיכא תלתא לטיבותא, גם-כן אומרים אותו, ואין חילוק בין תרתי לטיבותא ובין תלתא לטיבותא, אבל כשחל ראש-חודש אייר בשבת אין אומרים אותו, וכל-שכן שאין מזכירין בו נשמות; (י"ב) וכן בכל חודש ניסן, אף בימי שלאחר הפסח דהוא תוך הספירה, גם-כן אין מזכירין בו נשמות, אבל 'אב הרחמים' אומרים בו כיון שהוא בימי הספירה:

א (א) לקרות לעצמו בכל שבוע. היינו שלא יקדים לקרות קודם אותו שבוע, וגם לא יאחד, דצריך להשלים פרשיותיו עם הצבור; וכל המשלים פרשיותיו עם הצבור, מאריכין לו ימיו ושנותיו [גמרא]: (ב) שנים מקרא. אבל לא יקרא אחד מקרא ואחד תרגום ויכוין לשמוע מהשליח-צבור, אלא צריך לקרות ב' פעמים מקרא חוץ מה ששמע מהשליח-צבור, אם לא שקרא אז גם-כן בפיו. ועיין במגן-אברהם סניף-קטן ח שכתב בשם לחס-חמודות, דכדיעבד יוצא פעם אחת במה ששמע מהשליח-צבור, (6) ויש אחרונים שמחמירין אפילו דיעבד. ובענין הקריאה יש דעות בזה בין אחרונים: יש אומרים שיקרא כל פסוק ב' פעמים ותרגום עליו, ויש אומרים שיקרא כל פרשה ב' פעמים ואתר-כך התרגום, היינו שיקרא כל פרשה פתוחה או סתומה ב' פעמים ואחר-כך התרגום, ובמגן-אברהם ובשערי-תשובה מצדדים כדעה הראשונה, ובספר מעשה-רב איתא, שהגר"א נהג לומר התרגום אחר כל פרשה פתוחה או סתומה אחר מקרא שגמרה ויתר הפסק ענין, ודעבד כמו עבד דועבדי כמו עבד. (3) מי שהוא בקי בטעם ונקודות ככל-פה, טוב להדר לקרות בספר-תורה גופא: (ג) ודיבון. רוצה לומר, אף-על-פי שאין בו תרגום, (ג) והוא הדין "ראובן ושמעון" וכיוצא בזה צריך לקרותו ג' פעמים. (ד) ויש מחמירין, רב"עטרות ודיבון" שיש בו תרגום ירושלמי, צריך לקרות שם התרגום: (ד) בפירוש רש"י. שהוא מפרש את המקרא כמו שמפרש התרגום יותר ממנו, (5) אבל אם קראה בשאר לעז, שהוא מפרש רק את המלות לחוד, לא יצא ידי חובתו במקום תרגום, לפי שהתרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא: (ה) חשוב כמו תרגום. ועל-כן יוצא כמה שקורא שני פעמים מקרא

שער הציון

(טז) באר-הגולה ותוספת-שבת, ועיין כאליה רבה: (טז) מגן-אברהם: (י"א) אחרונים: (י"ב) פרי-מגדים: (6) עולת-שבת פרישה ושיירי-כנסת-הגדולה: (3) רדב"ז: (3) מגן-אברהם בשם הטור: (7) עיין בטור: (5) טור:

הלכות שבת סימן רפה

קלט באר הגולה

(1) *תרגום וגם (א) [ג] פירוש רש"י: ג (1) 'מיום ראשון ואילך (ח) חשוב עם הצבור: ד המצוה מן המובחר (ט) שישלים אותה *קודם שיאכל (ז) בשבת. ואם לא השלים קודם אכילה *ישלים אחר אכילה, (י) עד המנחה, ו'יש אומרים (יא) עד רביעי בשבת, ו'יש אומרים הר"ם פ הגהות בשם רבי שמחה (וסיים שם שהעושים כן צריכים לחזור שמירת וכתב הבית"יوسف שפשוט הוא)

באר היטב

(ג) פירוש רש"י. היינו מי שיש לו הלכות, אבל מי שאינו בר הכי וראי ראוי לקרות כפי התורה שיש בלשון אשכנז כגון ספר צאינה וראינה וכיוצא בו כדי שיביין ענין הפרשה; ולפי חכמי הקבלה משמע דוקא תרגום. מי שאין בידו תרגום יקרא כ"פ מקרא ואח"כ כשיהיה לו תרגום יקרא, סדה"י: (ז) בשבת. היינו אם היה אונס גדול בע"ש, הכוונות: קידושין פ"ב כתב: אם אינו יכול ללמוד שניהם יקרא פירוש רש"י ולא תרגום, ע"ש,

משנה ברורה

ואחד פירוש רש"י, (1) ואותן פסוקים שאין עליהם פירוש רש"י יקרא אותן שלש פעמים. (1) מי שאינו בר הכי שיביין את פירוש רש"י, ראוי לקרות בפירוש התורה שיש בלשון אשכנז בזמננו, כגון ספר 'צאינה וראינה' וכיוצא בו, המבארים את הפרשה על-פי פירוש רש"י ושאר חכמינו ז"ל הבנויים על יסוד התלמוד: (1) תרגום וגם פירוש רש"י. כי התרגום יש לו מעלה, שניתן בסיני (2) וגם הוא מפרש כל מלה ומלה, ופירוש רש"י יש לו מעלה, שהוא מפרש את הענין על-פי מדרשי חז"ל יותר מהתרגום. ובאמת כן ראוי לנהוג לכל אדם, שילמוד בכל שבוע הסדרה עם פירוש רש"י לבד התרגום, כי יש כמה פרשיות בתורה ובפרט בחלק ויקרא שאי אפשר להבינם כלל על-ידי תרגום לחוד. (3) מי שאין בידו תרגום רק החומש לבד יש לו, יקרא שני פעמים מקרא, ואחר-כך כשיודמן לו תרגום יאמר. לא יקרא פסוק המאוחר קודם המוקדם אלא יקרא כסדר. לא יקרא התרגום תחלה ואחר-כך מקרא, (4) אלא יקרא לכתחלה שנים מקרא מקודם ואחר-כך תרגום. אם אפשר לו שלא יפסיק בשנים מקרא ואחד תרגום על שום דבר, הוא (5) טוב ויפה מאד, וכן ראיתי מהמדקדקים עושים כן, וכן ראוי לבעל-נפש לעשות [שכנה"ג בשם סדר היום וכ"כ ש"א]: ג (1) מיום ראשון ואילך. כיון (2) שמתחילין במנחתא דשבתא לקרות פרשת שבוע הבא, נחשב שוב הקורא מקרא עם הצבור, ואם-כן מה שכתב המחבר 'מיום ראשון ואילך' לאו דוקא הוא: (3) חשוב עם הצבור. כמה אחרונים כתבו (4) דמן המובחר הוא לקרותה בערב-שבת, ועיין בשערית-שובה. ובספר מטה-יהודה כתב אם הוא קורא מתחלה בשבוע ההלאה הוא גם-כן בכלל מצוה מן המובחר, וכמו שכתב בבית יוסף, דמוכח כן מדברי הרמב"ם, וכן בספר מעשה-רב כתב

שערי תשובה

שיש שכתבו כן בשם גורי האר"י זצ"ל, ואין האמת כן, כי בסדר הכוונות סידר מהר"ש ויטל מכת"י מר אביו מהר"ו כתב שרבינו האר"י זצ"ל יום הששי תיכף ומיד אחר תפלת שחרית היה הולך למקום שיש ס"ת וקרא שמורת. וע"ש במח"ב שאין לקרות שמורת באשמורת יום הששי, כי כתבו גורי האר"י שאין לקרות תרגום בלילה, גם כתב שהעיקר לקרות כל פסוק שמורת. ודלא כמ"ש לקרות פרשה קטנה, ע"ש: [ג] פירוש רש"י. עיין בה"ט. וכתב בברי" שביש"ש אבל לפי מ"ש חכמי האמת יש קפידא בתרגום, ולכן אם אין שהות ללמוד שניהם

ביאור הלכה

נמצאים בבית-הכנסת, והחיי יתן אל לבו (בית-י"וסף, והובא בהגרא"ר): * תרגום וגם פירוש רש"י. הנה בבית-י"וסף כתב בשם סמ"ג שדן לפני רבותיו שהפירוש מעייל יותר מן התרגום, והובאו דבריו גם-כן במדרכי והגהת מיימוני בפרק יג מהלכות תפלה. וכתב הבית-י"וסף על זה וזה לשונו: מיהו, כתבו סמ"ג והגהות דאין נראה לר"י דרב עמרם ורבי נטרונאי שכתבו שהתרגום זכה מפני שניתן בסיני, עד כאן, וירא-שמים יצא את הוי"ו וקרא וקרא תרגום וגם פירוש רש"י, עד כאן לשון הבית-י"וסף. והנה המעיין בתוספות והרא"ש יראה דסבירא להו דדוקא לשון לעז, שאין פירוש מספיק, גריעא מתרגום, אבל פירוש התורה שמפרש את הענין והמלות [ועל-פי יסודות של חז"ל] וכמו פירוש רש"י, לא גריעא מתרגום. ובסמ"ג ניכר להדיא להמעיין שם שחטטו שם איהו חכמת וקאי רק אלשון לעז לחוד, וברוך השם שמצאתי כן בהדיא בהגהת מיימוני, כשהעתיק דברי הסמ"ג כתב וזה לשונו: ויש מפרשים שהוא הדין לעז, ולא נראה לר"י וכו', משמע דרק אלעז פליג, וגם רב נטרונאי אפשר דמודה בזה, דהפירוש שמפרש את הענין יותר מתרגום חשיב טפי מתרגום אף שניתן בסיני. ופלא, שהלא הבית-י"וסף בעצמו הביא הגהת מיימוני, ואמאי כתב הבית-י"וסף בשם הגהות דאין נראה לר"י, הלא הר"י לא קאי רק על לשון לעז? [ואולי דמה שכתב הבית-י"וסף דאין נראה לר"י, הוא רק שיגרא דלישנא דהגהת מיימוני נקט, וכונתו רק על רב עמרם ורב נטרונאי, וסבירא ליה להבית-י"וסף דלהרב עמרם ורב נטרונאי שכתבו דהתרגום זכה מפני שניתן בסיני, אם-כן מילא דהוא עדיפא מכל פירוש שבעולם, אף שהסמ"ג לא משמע קצת הכין. היוצא מדבריו, דאין לנו פוסק מפורש שיסבור דהתרגום חשוב טפי מפירוש רש"י, ומכל מקום נראה לדינא לנהוג כהבית-י"וסף, דאף שפירוש רש"י מפרש את הענין יותר מתרגום, אבל מפני שיש כמה תיבות וגם כמה פסוקים שאין עליהם פירוש של רש"י, ואם-כן לא נשאר לו שם כי אם מקרא לבד, והתרגום מפרש כל פסוק וכל תיבה: * קודם שיאכל. המגן-אברהם הביא דעות: דמספר הכוונות משמע דלכתחלה ישלים בערב-שבת, ורק כשהיה אונס ישלים בשבת, ובבית-י"וסף ומגיד-משרתם משמע דלכתחלה יתחיל בערב-שבת וישלים בשבת. ועיין מה שכתבנו במשנה ברורה בשם האור ורוע ותלמידי רבינו יונה והגרא"ר: * ישלים אחר אכילה. ומה שצוה רבי שיגמרו הפרשה

בהנהגת הגר"א שהיה נוהג תיכף אחר התפלה בכל יום לקרוא מהסדרה שנים מקרא ואחד תרגום ומסיים בערב-שבת: ד (ט) שישלים אותה וכו'. וכדאיתא במדרש, שצוה רבי את בניו: אל תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו את כל הפרשה! ומכל מקום פשוט (7) דאין לעכב מחמת זה האכילה עד אחר חצות, וכדלקמן בסימן רפה, דזהו רק מצוה בעלמא. ולכתחלה מהנכון אם לא קרא שנים מקרא ואחד תרגום בערב-שבת, להשכים בשבת בבוקר ולקרוא השנים מקרא ואחד תרגום קודם הליכתו לבית-הכנסת [כן איתא באור ורוע ויש הלכות שבת וכן מוכח בתלמידי רבינו יונה ויש ברכות, עיין שם]: (י) עד המנחה. דמנחה ולמעלה מתחילין הצבור לקרות פרשת שבוע הבא: (יא) עד רביעי בשבת. דשלשה ימים הראשונים

שער הציון

(1) כנסת הגדולה בשם ר"מ מינין: (1) ט"ז: (2) דאי לאו הכי וראי פירוש רש"י עריך, כמו שביארתי בביאור הלכה: (3) מן-אברהם בשם סדר-היום: (4) דברי-המודות על הרא"ש, עיין שם שכתב בדבר-עובד יוצא אף בקורא תרגום באמצע, כדמוכח בלבוש בהדיא: (5) נראה לי דזה הוא אף בין פרשה לפרשה, אבל באמצע ענינא מן הדין אסור להפסיק, וכמו שאמרו חז"ל: הפוסק מדברית-תורה ועוסק בדברי שיחה, מואילין אותו גחלי ותרמאי. ואפשר שזה כיון הבאר היטב שכתב: ואיסור גדול להפסיק בקריאת 'מ"ות בדיבור: (3) תוספות והרא"ש: ומדרכי והגהת מיימוני והאור ורוע, ודברא לדעתם יוצא אף המנחה ולמעלה, וכן הוא בהדיא בתוספות וכן כתב בדרכי-משה, ודעת כלבו שהובא בדרכי-משה יחידאה הוא, ועיין בפרימג"ס: (ג) ומה שכתב המחבר בסעיף ד דמן המובחר הוא שישלים וכו', היינו למעוטי אחר-כך: (7) או יש לו אורחים בביתו שחאבים לאכול:

הלכות שבת סימן רפה רפו

(ה) **עד שמיני עצרת** (דהיינו כשמתת תורה (ג) שאז משלימים הצבור): ה ***סיכול לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום** (יד) ***בשעת קריאת** (ו) [ו] התורה (טו) (ועיין לעיל סימן קמו): ו (טז) **מלמדי** (י) **תינוקות** (יז) **אין צריכים לחזור ולקרות הפרשה בשבת**: ז (יח) **אין צריך לקרות** (ט) [ט] **פרשת יום-טוב**: הגה וכן אין צריך לקרות ההפטרות (מרכי ה"ק), ומכל מקום (יט) נהגו לקרות (ע) ההפטרות. ובשבת של חתונה יקרא ההפטרות (כ) של שבת ולא 'שוש' (י) **אשיש'** (פסקי מהרא"י סי' ק"א):

ט מרכי בשם אור ודע שראתן כן מרבו רבי יהודה החסיד והנהיג אברהם ש' עם הנהגות בנפוק י' מהלכות תפלה בשם אור ודע כן כתיב הרי"י סימן קע ותומת הישן סימן כג

רפן דיני תפלת מוסף בשבת, ובו ה' סעיפים:

א **הספת הרי"ש** רבי יונה ריש פרק ד ברכות והבטיח בסוף ג מהלכות תפלה ב ברכות כ"ח כתיב יחזקן וסביר יהושע ב"ר לוי

א **אזמין תפלת מוסף *מיד** (א) **אחר תפלת השחר, יואין לאחרה** **שערי תשובה** (ה) **עד שש"ע**. פ"י שיש לקרות אז שנים מקרא ואחד תרגום, ודלא כאותן שקורין המקרא לחוד: (ו) התורה, ואם שמע פעם א' משיין וקרא פעם א' יצא, אבל אין לסמוך לכתחילה על השמיעה, ל"ח, מ"א. ועיין ט"ז: (י) **תינוקות**, דוקא בימיהם שהיו לומדים פירוש המקרא עם התינוקות, אבל אם לומד פירוש המלות לחוד לא יצא, ומ"מ די שיקרא עוד פעם א' מקרא, דזה עולה לו במוקדם מקרא, מ"א: (כ) **פרשת יו"ט**, דהא כבר קרא כל התורה מדי שבת בשבתו. ובברכ ש"ת יקרא חזאת הברכה, הכוונת: (ט) **ההפטרות**. פעם א' מקרא וא' תרגום, ועיין שני לחותת הברית: (י) **אשיש**. וכד' פרשיות יקרא ההפטרות דד' פרשיות:

באר היטב

משנה ברורה

שייכין עדיין קצת לשבת שעבר, וכולקמן בסימן רצט סעיף ו לגבי הבולה, לכן בדיעבד יכול להשלים: (יב) **עד שמיני עצרת**. היינו בארץ-ישראל ששם עושין שמיני עצרת רק יום אחד, וגומרין הצבור אז הספר-תורה, ולכן בדיעבד מקרי (טז) **עד יום ההוא משלים פרשיותיו עם הצבור, אבל לכתחלה לכולי עלמא לא יאחר יותר מיום השבת**: (יג) **שאי משלימין הצבור**. יש לו (טז) לקרות אז שנים מקרא ואחד תרגום, ודלא כאותן שקורין מקרא לחוד, כיון שחסר לו גם התרגום: ה' (יד) **בשעת קריאת התורה**. ובסימן קמו במגן-אברהם סעיף-קטן ה הביא בשם השל"ה שמחמיר בזה, אלא הכל צריכין לשמוע הקריאה מפי השליח-צבור, וכן הוא דעת הגר"א שהובא בספר מעשה-רב, דצריך לשמוע כל תיבה ותיבה ולראות בחומש ולא יסייע להקורא כלל; ומשמע שתפסו העיקר לדעת השבלי-לקט בשם רבו הור"ם שהובא בהגהות מיימוני ובבית-יוסף שם, דרק בין גברא לגברא מותר, ומכל מקום נראה ללקרוא בלחש מלה במלה עם השליח-צבור אין להחמיר בזה, כיון שמכוין אז גם לשמוע כל תיבה מפי השליח-צבור, והמגן-אברהם הביא שם בשם מטה-

למוד תרגום, ע"ש: [ו] התורה. עיין בה"ט. ובמח"כ כתב בשם הרד"כ בתשובת ד"ס: אם שמע שמרית מאחר אפילו בלי אונס יצא, ובלבד שיכוין לשמוע מלה במלה, ע"ש: [ז] **פרשת יו"ט**. עיין בה"ט. ועיין בבב"י, כתב בשם רבינו ש"י: (י) **תינוקות**, דוקא בימיהם שהיו לומדים פירוש המקרא עם התינוקות, אבל אם לומד פירוש המלות לחוד לא יצא, ומ"מ די שיקרא עוד פעם א' מקרא, דזה עולה לו במוקדם מקרא, מ"א: (כ) **פרשת יו"ט**, דהא כבר קרא כל התורה מדי שבת בשבתו. ובברכ ש"ת יקרא חזאת הברכה, הכוונת: (ט) **ההפטרות**. פעם א' מקרא וא' תרגום, ועיין שני לחותת הברית: (י) **אשיש**. וכד' פרשיות יקרא ההפטרות דד' פרשיות:

ביאור הלכה

קודם הסעודה הוא רק משום דחייש דלמא אנב דרב סעודת שבת משומטיש ולא יגמור [אור ורוע]: * **יכול לקרות הפרשה וכו'**. עיין באלוהי רבה שכתב דהוא מצוה מן המובחר. ופלא הוא, דהלא המחבר בעצמו סימן קמו סעיף ב סובר במגמקוהו דבבב"י לא יעשה כן, והוא מטעם שהביא שם בבית-יוסף דכמה ראשונים חולקין על זה, אלא דיוכל לסמוך מי שרצה להקל על המקליין, עיין שם, אבל חיליה דנימא דהוא מצוה מן המובחר. ומה שהביא מבי"ח סוף סימן זה, גם-כן אין שום דאיה להמעיין שם [אם לא דנימא דכוונת האליה רבה הוא בין גברא לגברא]. ומצאתי שכבר תפס עליו בכל זה בספר מאמר-מרכי ומסיק דלא כותיה, ועיין מה שכתבתי במשנה ברורה בשם השל"ה והגר"א שסוברים שיש ליהור שלא לעשות כן: * **בשעת קריאת התורה**. עיין לעיל בסימן קמו במגמקוהו סעיף-קטן ה במה שכתב בשם התרומת-הדושן, ועיין שם בתרומת-הדושן שכתב דהכי מוכח באור ורוע, ובביאור הלכה שם כתבנו דמאור ורוע לא מוכח מדי, והבאנו סמוכות דלכינו מרובי הכלבו הנהגת מיימוני דסבירא להו דאין להקל בלא עשרה רציתו לספר-תורה, והוא הדין לענינו, עיין שם. אך כל זה לדעת אור ורוע בשם הרי"י חסיד, אבל ל"ן לדעת השבלי-לקט והור"ם לא נפקא-מינה מדי בזה, דבכל גונוי צריך לשמוע קריאת ספר-תורה מפי הש"י דוקא, וכמו שכתבנו במשנה ברורה:

* **מיד אחר תפלת השחר**. עיין בלבושי-שרד בסימן זה ומשמע משה דלכתחלה נכון לעשות כן, (יז) וכן כתבו כמה אחרונים: (טז) **ועיין לעיל סימן קמו**. דשם מסיק המחבר בסעיף ב דנכון להמדיקוהו בדבריו לכרין דעתו לשמעם מפי הקורא, והוא משום דחשש גם-כן לדעת הפוסקים שהבאתי למעלה: ו (טז) **מלמדי תינוקות**. ודוקא בימיהם שהיו לומדים פירוש המקרא עם התינוקות, ולכן יוצאין בזה גם יד תרגום, וכולעיל בסעיף ב, אבל אם לומד פירוש המלות לחוד לא יצא ידי תרגום אלא השני פעמים מקרא, דבדודאי קרא עם התינוקות שני פעמים, ולכן צריך לומר תרגום בעצמו [מחצית-השקל, וכן מצדד הפרי-מגדים]: (יז) **אין צריכין וכו'**. מכאן שניגון הטעמים אינו מעכב לגבי שנים מקרא ואחד תרגום [פמ"ג]: ז (יח) **אין צריך**. ורצה לומר, שאין צריך לקרות לעצמו שנים מקרא ואחד תרגום, דהא (יז) כבר קרא כל התורה מדי שבת בשבתו, וכיון הושענא רבא יקרא שנים מקרא ואחד תרגום פרשת יוצאת הכוכה, ואם קרא ביום שמיני עצרת^(כ) לא הפסיד [שע"ת]: (יט) **נהגו לקרות ההפטרות**. טעם המנהג: שמא יקראוהו למחר למפטיר, ויהא בקי ורגיל בה, מה שאין כן בפרשיות של יום-טוב ששם החזן הוא הקורא [מ"א]: (כ) **של שבת ולא וכו'**. ורצה לומר, שיש מנהג באיזה מקומות (יט) שקורין בצבור לבד הפטרת הסדרה עוד איזה פסוקים מהפטרות 'שוש אשיש' [משום דכתיב בה "כחזן יכהן פאר" וגומר], וקא משמע לן דבשעה שקורא לעצמו ההפטרות אין צריך לקרות אלו הפסוקים, (כ) משום דהוא מצוי ושגור בפי הכל וכקי בהן בלא זו הקריאה. ובארבע פרשיות יקרא הפטרת דארבע פרשיות:

א (א) **אחר תפלת השחר**. כמו קרבן מוסף, שזמנו לכתחלה אחר התמיד:

שער הציור

(טז) פרי"מגדים, ולא כתופסת-שבת: (טז) בית-יוסף: (יז) לבוש דבריי-החדות ושולחן-עצ"שטים: (יט) מגן-אברהם: (יט) בית-יוסף קמ"ז, והובא בפה במחצית-השקל, ומנהג"א משמע לבארהו קורין רק 'שוש אשיש', וצריך עיין, דאם-כן למה יקרא לעצמו הפטרת של שבת: (כ) הגר"א, וכחן לתרין בזה מה שפסק המגן-אברהם דאם לא יחזור לעולם, שמא יקראוהו ולא יהא רגיל בה, דזה אינו, דכיון שהוא מצוי בפי הכל ממילא רגיל בה. ולא העתקתי מה שכתב (א) עיין לקמן סימן תרס"ט במשנה ברורה סעיף-קטן ד'.

ח תוספות הרא"ש שם הר"י רבינו יונה כ"ש ב"ש ג טו וז"ל והרשב"א ט טו כ"ש הרמב"ם פרק ג מהלכות תפלה ר"כ"ש בתשובה

ואחר-כך של מוסף. הגה ומיהו, אם הקדים של מוסף, (יא) יצא (כ"י בשם הרשב"א). **י"יש אומרים** דהיינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתייהן, (יב) כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה, אבל אם אינו צריך עתה להתפלל מנחה יכול להקדים של מוסף. הגה ומיהו, (יג) אם הגיע מנחה קטנה, יתפלל מנחה (ד) [פ] תחלה (הר"י והרא"ש בשם ירושלמי). **י"יש מי שהורה** שאין עושים כן בצבור להקדים תפלת מנחה לתפלת מוסף, כדי (יד) שלא יטעו: ה' [א] 'בשבת ויום-טוב אין אומרים 'ברכו' אחר קדיש בתרא (טו) (ועיין לעיל סימן קלג):

רפז ניהום אבלים וביקור חולים בשבת, וכו סעיף אחד:

א (א) איכולים (ב) לנחם אבלים בשבת, [א] *וכן יכולים לבקר את החולה. יולא יאמר לו (ב) כדרך שאומר לו בחול, אלא (ג) אומר לו 'שבת היא מלועזק (ד) ורפואה קרובה לבוא יורחמיו מרובים ושבתו שלום': הגה ויש אומרים דאין צריך לומר 'ורחמיו מרובים' וכו', וכן נהגו (רמב"ם פרק כד):

א שבת י"ב וכבית הלל ב"ש ג טו וז"ל וכשבנא אין ירושלים שם שבא לפרש רבי התנא קמא, בית-הספד לדעת הטור

רפח דין תענית, ודין תענית חלום בשבת. וכו י' סעיפים:

א**אסור להתענות בשבת (ב) (א) *עד שש שעות: הגה ואפילו לומד (ג) ומתפלל אסור (מרדכי פ"ק

א ירושלמי בפרק ג דתענית הרי"ף ורא"ש כמבואר בפרק קמא רש"ב

באר היטב

סעודה קודם מוסף, ע"ש: (ד) תחלה. ואם אין שהות להתפלל שתייהם יתפלל מוסף, דמנחה יש לה תשלומין, מ"א: **(ה) לנחם אבלים.** בשבת דף יב איתא: בקושי התירו לנחם אבלים בשבת, ע"כ לא יפה עושין אותן שכל ימות השבוע אינן הולכין רק בשבת, מ"א: (ז) ורפואה. ולאכל יאמר 'שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא', ט"ו בשם ב"ח: **(ח) עד שש שעות.** ולשם תענית אפילו שעה אחת אסור, מהר"ל.

שערי תשובה

אין לו יין ופת רק פירות וחליש לבנה, רשאי לטעום קודם קידוש מוסף; ע"ש. ואי לא חליש לבנה אין להקל: [ט] תחלה. עיין בה"ש. וכתב בית-הסוּפה: מי שתפלת המוספין בצבור לפני וקראוהו למול הכן, יתפלל מוסף בצבור ואת"כ ילך למול, אם לא ישש לחוש שתרחיח המילה מזמנה, ע"ש; ונראה בדמקום שמלך בבהכ"נ ורבים ממתינים עד אחר המילה אין לו לעשות כן, מפני טרחה וצבורא, שאין זה כבודם שיהיו יושבים וממתינים עליו עד שיגמור התפלה בצבור: [*] **בשבת ויום-טוב כו'.** וכתב במח"ב דבארן הצבי וארן [*] **וכן יכולים לבקר כו'.** וכתב במח"ב שבעד-תכמנה כתב לעורר בזה, ומה טוב מנהג ירושלים טוב"ב, אם בקורת תהיה לכבוד חתן או אבי הכן, הוא כמו רגע

משנה ברורה

(יא) יצא. דהא דתדיר קודם הוא רק למצוה ולכתחלה ולא לעיכובא בדיעבד: **(יב) כגון שרוצה לאכול.** לפי מה דמסיק הרמ"א לעיל בסימן רלב סעיף ב בהג"ה, אין לאסור לאכול קודם מנחה כשהגיע זמן מנחה גדולה אלא בסעודה גדולה, וסעודת שבת לא מקרי סעודה גדולה [כי אם סעודת נשואין או ברית מלאה], ולא חיישינן שמה יפשע, ובפרט האידנא דסומכין על קריאה לבית-הכנסת למנחה, אין צריך להתפלל עתה מנחה: **(יג) אם הגיע וכו'.** ואם הוא אסור לערב ואין לו שהות להתפלל שתייהן, יתפלל מוסף, דמנחה יש לה תשלומין בערבית מה שאין כן במוסף [מג"א]. ובספר גדול מרכבה חולק עליו מהירושלמי שמפורש להיפוך, וכן הקשה עליו בספר בית-מאיר, ובחידושי הגאון רבי עקיבא איגר מיישבו בדוחק: **(יד) שלא יטעו.** פירוש, בשאר ימים להתפלל מנחה קודם מוסף אפילו קודם חצות: **ה (טו) ועיין לעיל סימן קלג.** ברמ"א, דשם נתבאר היטב דין זה:

ביאור הלכה

הראויה ויהיה פושע: * **וכן יכולים לבקר את החולה וכו'.** עיין במשנה ברורה שעיף-קטן א דלא יפה וכו'; אם לא שבימות החול היה טרוד, ובשבת שיש לו פנאי יחולל אוהבו, שיודע בו שיש לו נחת מזה שהוא בא אליו לבקר, מצוה לבקר ואין לו למנוע מלכנת בשבת ויום-טוב [שע"ת]. ונראה שהוא הדין אם הלך לבקרו בחול, גם-כן אין איסור לבקר בשבת, דהלא אמרו חז"ל דאין לביקור חולים שיעזר, ולא ימנעו הפוסקים רק אם בחול אין הולך כלל ומכוין ליעזר בשבת, ובפרט אם הוא יודע שבהחלטה החלולה הוא לתועלת, ליעזר אין להתנהג בענין מחלוח וכן לחזק אותו שלא יפול לבו עליו, כוודאי מצוה רבה הוא עושה בזה:

א (א) יכולים וכו'. אמרין, בגמרא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת, (ב) ועל-כן לא יפה עושין אותן שכל ימי השבוע אין הולכין, רק בשבת: **(ב) כדרך שאומר לו בחול.** דמצטער ומעורר הבכ"י, דאסור בשבת: **(ג) אומר לו וכו'.** אביקור-חולים קא, (ד) ובניחא אבלים יאמר לו 'שבת היא מלנחם קרובה לבוא', (א) ויש מקילים דרשאי לומר 'המקום ינחמך'. כתב בפריי-מגדים: אם בא האבל לבית-הכנסת אחר אמירת 'מזמור שיר ליום השבת', שוב לא יקרא השמש: צאו נגד האבל, דאין להזכיר אבילות בפרהסיא, ומכל מקום לילך בעצמו לו לומר 'שבת היא מלנחם' וכו', רשאי:

א (א) עד שש שעות. דגם בחול, האוכל אחר שש שעות הוי כזורק אבן לחמת, על-כן נקרא כמו תענית בשבת. ולשם תענית, (ב) אפילו שעה אחת אסור; ועל-כן שלא כדיון עושין מקצת קהילות שמתענים בשבת (ג) עד סמוך לחצות על הגזירות. ואם טעים מידו קודם תפלת מוסף, מותר להתאחר יותר משש שעות [פמ"ג]: **(ב) ומתפלל אסור.** ולפי זה, השליח-צבור שנגנן ואין יוצאין מבית-הכנסת עד אחר שש, שלא כהוגן הוא, ובפרט בחורף שהימים קצרים, ומכל-שכן ביום-טוב, מלבד בראש-השנה [ב"ח]. ובאליה רבה מצא סמך להקל בלומד ומתפלל להתאחר עד אחר חצות, ובבגדיישע שעל המרדכי

שער הציזון

(ב) מגן-אברהם ושי"א: (ג) ט"ו ושי"א: (א) מגן-אברהם בשם דרישה: (ב) מגן-אברהם ושי"א, וכן כתב הגר"א בסעיף ד: (ג) פריי-מגדים:

הלכות שבת סימן רפח

באר הגולה קמג

(דשבת): ב' ישי אומרים שאדם שמזיק לו האכילה, דאז עונג הוא לו שלא לאכול, (ג) לא יאכל: הגה וכן מי שיש לו עונג אם יככה כדי שילך (ג) (ד) הצער מלבו, מותר לבכות בשבת (אגור בשם שבו"ל לקט): ג' יאדם המתענה בכל יום (ה) ואכילה בשבת * צער הוא לו מפני שינוי ווסת (פירוש, דבר קבוע), יש אומרים שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה, וכן אמרו שכך היה עושה הרב רבי יהודה החסיד ז"ל: ד' (ו) מותר להתענות בו (ג) (ו) תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו, הוצריך להתענות (ז) (ח) * ביום ראשון כדי שיתכפר לו * מה שביטל עונג שבת. ואם תשש כחו ואינו יכול להתענות שני ימים רצופים, לא יתענה ביום ראשון ויתענה אחריו: ה' הגה וכל-שכן אם היה ביום ראשון (ט) (ט) חנוכה, או ראש-חודש או פורים או יום-טוב,

ביאור היטב

מ"ב סימן צג, ובש"ג פ"ג דשבעות כתב ד"צ תענית אחר, ויש להורות כמ"ש המ"ב, וכן פסק העי"ת וכ"מ בסימן תקס"ה ע"ש; וכנה"ג פסק הש"ג מטעם ספק נפשות להלך, וכ"פ הט"ו, ע"ש שכתב דאפילו אם התענה בעירוב א"צ למיתב תענית לתעניתו, אפילו לא התענה ביום"כ מחמת אונס, ועי"ן כ"ס הלכה ברורה מה שהשיג עליו, ובתשובת שבות יעקב ח"ב סימן ט הליץ בעדו, ע"ש. ונ"ל דאם יום ראשון הוא יום ראשון של סליחות, עולה לו ל"ה אם אינו רגיל להתענות כל שנה, דהא אינו חובה כמ"ש סימן תקפ"א, אבל מי שיש לו מנהג להתענות ביום ראשון צריך להתענות תענית לתעניתו ביום אחר, מ"א. ועי"ן בשכנה"ג: (ה) חנוכה, אבל שאר ימים שאין מתענין בהם כגון יומי דניסן או סיון או איסר-חג, יש להתענות בהם, וה"ה בין יח"כ לטוכות,

ביאור הלכה

י"ר שעות, היינו על-כרחך שלא לשם תענית, ואפילו הכי אסור משום דהוא זמן רב. וקשה דאם-כן מאי ראה מייתי בירושלמי נשהביאו היר"ף בפרק קמא דשבת: מהניחין היא, קודם חצות לא ישלמו רכו', עי"ן שם, הא התם התענה לשם תענית? אמנם בעיקר דין דמגן-אברהם הסכים הגר"א בסעיף ד, עי"ן שם, ואין להקשות ממשנה דקודם חצות לא ישלמו, ונהי דאפילו שעה אחת לשם תענית אסור, מכל מקום כיון דהוא רק מצעור היום לא מרחינן בשביל זה להשלים שאר רובו של יום בתענית: א צער הוה לו וכו'. רוצה לומר, אפילו אם יאכל מעט, לא יאכל מעט, לאו הכי אין לו למנוע מחמת זה: * ביום ראשון. ואם אקילע החלום בתענית: יצבור אין צריך להתענות יום אחר, דעולה לו יום זה (אחרונים): * מה שביטל עונג שבת. והוא הדין אם היה יום-טוב שחל בשבת

וא"כ שלא כדן עושים קצת קהילות שמתענים בשבת עד חצות על הגזירות, מ"א, וכן הש"ך דמגן ואין יוצאין מבה"כ עד אחר שש, ובפרט בחורף, ומכ"ש ביו"ט, מלבו בריה, עי"ן סי' תקפ"ד ס"א: (ג) הצער מלבו. וט"ו כתב דדוקא מחמת רוב דביקותו בהק"ה מותר לבכות, וכ"ה מצוי במתפללים בכוונה, אבל כדי שיצא הצער מלבו לא, ע"ש. [ובאליה רבה התייר]: (ג) תענית חלום. ואם חבירו ראה עליו חלום רע אין להתענות בשבת, שכנה"ג, ע"ל סימן רכ. ויבלה כל היום בתורה ובתפלה, ויכול לומר חטאתי עייתי פשעתי, סדה"י. כתב הט"ו דאם הרהר ביום חלום בלילה אין לו להתענות בשבת, ע"ש, ועי"ן בתשובת חינוך-בית-יהודה סימן ג ובשבות-יעקב סימן לד: (ז) ביום ראשון. ואם ביום ראשון הוא תענית חובה צריך להתענות יום אחר,

משנה ברורה

פרק קמא דשבת כתב גס"כ שמתורו ללמוד ולהתפלל עד חצות: ב' (ג) לא יאכל. וכמעט קרוב לאיסור האכילה, כיון שמשער שזיזק לו [פמ"ג ותו"ש], והיינו אם גם כזית קשה לו לאכול. ועי"ן לקמן בסימן רצ"א סעיף א בהג"ה: (ד) הצער מלבו. כתב הט"ו: היינו דוקא אם מחמת רוב דביקותו בהקדושת-ברוך-הוא וזלגים עזים רמות, שכן מצנינו ברבי עקיבא, בוורה חדש, שהיה בוכה מאד באמרו שיר השירים, באשר שידע היכן הרברים מגיעים, וכן הוא מצוי במתפללים בכוונה, אבל סתם לבכות כדי שיצא הצער מלבו לא, עי"ן שם. אבל באליה רבה ותוספת-שבת התיירו, כיון שעל-ידי בכיתו

ירוח לו: ג' (ה) ואכילה וכו'. אבל כשאין לו צער, (א) אף שמתענה על עוונות ומחמת תשובה, אסור: ד' (ו) מותר להתענות. ואם חבירו ראה עליו חלום רע בשבת וסיפור לו, לא יתענה, אבל אם אירע כן בחול יתענה נכנה"ג מ"ב ומ"א וא"ר, עי"ן שם]. ועי"ן לעיל בסימן רכ במגן-אברהם סעיף-קט"ן ב, דמי שחלם לו חלום קשה על חבירו יתענה, והביאו כאן גם האליה רבה, עי"ן שם, ומשמע שהחולם בעצמו יתענה כיון שחולו יתכפר לו, ובסדר-היום כתב, דיכול להתודות על עוונותיו ומתענה כשם בחול. ועי"ן לעיל בסימן רכ במשנה ברורה, דעוברות ומיניקות אין להורות להן להתענות אפילו בחול, אלא יתנו פדיון נפשם לצדקה, ובפרט אם הן חלושות, בוודאי אין להן להחמיר על עצמן. כתב הט"ו: אם הרהר ביום, וחלם לו בלילה מענין ההרהור, אין לו להתענות בשבת, דההרהור גרם זה ולא הראוהו מן השמים: (ח) ביום ראשון. ואם ביום ראשון (ט) הוא תענית חובה, כגון י"ז בתמוז וכדומה, או אפילו תענית יחיד שנהג בו חובה, כגון שיש לו מנהג קבוע תמיד להתענות יום ראשון של סליחות, אינו עולה לו, כיון שאף אם לא היה מתענה בשבת היה מתענה יום זה, וצריך ליתן יום אחר. (י) ויש חולקין על זה וסבירא להו דאף תענית חובה שהוא ביום ראשון עולה לו, יכוין ביום התענית חובה שיהיה לו כפרה על מה שהתענה ביום השבת. (י) ומי שקשה לו התענית, יכול לסמוך על המקילין דעולה לו: (ט) חנוכה וכו'. דוקא אלו הימים שמדינא אסור להתענות בהם, אבל אם יום ראשון הוא יום שאיסור התענית בו (פ) אינו אלא מנהג, כגון יומי דניסן או סיון או איסר-חג או בין יום-הכפורים לטוכות וכי האי גוונא, יכול להתענות בהם תענית לתעניתו, וגם אם התענה בהם תענית חלום אין צריך למיתב אחר-כך תענית לתעניתו; אבל המתענה תענית חלום בראש-חודש וחנוכה ופורים ויום-טוב שני של גליות וחול-המועד, צריך למיתב תענית לתעניתו [אחרונים]: (י) או ראש-חודש. ודוקא שאר ראשי חרשים, (ט) אבל בראש-חודש ניסן, דעת המגן-אברהם דיכול להתענות בו משום שהוא תענית צדיקים, עי"ן סימן תקפ, ובתוספת-שבת חולק עליו, דהא כתב המגן-אברהם

שער הציון

(ג) בית-יוסף אליה רבה ושאר פוסקים: (א) אליה רבה: (ב) מגן-אברהם והצ"ח רבה האליה רבה הסכימו למשאת-בנימין, ודלא כט"ו, ודלא ראויתו: (י) ט"ו ושאר אחרונים שהסכימו עמו: (י) הגר"י: (ח) מגן-אברהם רבה כמה אחרונים ותוספת-שבת, וכן הסכים הגר"י, ודלא כדרישה אליה רבה: (ט) ואף שבמגן-אברהם נזכר גס"כ בראש-חודש אב וערב-פסח, לא התקפת, וכדי נסבא, דלא יוכלו לחול ביום א' [תו"ש ופמ"ג]:

הלכות שבת סימן רפח

1 דרמדי טוף פוק קמא
רשע בשם מוריס
ז טור חקת
בשם רב עמרם ורבינו
קלונימוס וטובן כתב
אבי העזרי ט בית יוסף

אפילו יום-טוב שני של גלויה, שאין להתענות (יא) עד אחר-כך. *יש אומרים, מי שישן שנת צהרים וחלם לו חלום רע, יתענה (יב) מחצי (1) [1] היום (יג) עד חצי הלילה ואז יכריל, (יד) וכיום הראשון יתענה כאלו התענה כל יום השבת (מ"ב): ה' יש אומרים שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראהו תלת זימני. *ויש אומרים שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע. *והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים (טו) שעל שלשה חלומות מתענים בשבת, ואלו הן: הרואה (ו) (טז) ספר-תורה שנשרף, (ז) או יום-הכפורים בשעת נעילה, (ט) או (יז) קורות ביתו (יח) *או [2] שינוי שנפלו, ויש אומרים הרואה יום-הכפורים אפילו שלא בשעת נעילה, ויש אומרים הרואה שקורא בתורה, ויש אומרים הרואה שנושא אשה. והא דרואה שינוי שנפלו, דוקא שינוי, אבל הרואה לחייו שנשרו, חלום טוב הוא, דמתו היועצים עליו רעה. ונראה לי (ט) שהחלומות שאמרו כפרק

באר היטב

כנה"ג בשם הרא"ש הלוי סימן ד, ובדרישה העתיק בשם רמ"א דכיום שאין אומרים תחנון אין מתענין, ובכ"ח ניסן והיה ר"ח אב מתענין, ע' סימן תקעג וסימן תקפ, והיה בעיפ, מ"א. ולענין כשמתענין באותן הימים על תענית חלום, ודאי לא בעי למיתב תענית לתעניתו, אבל בחיוביה וירוש' שני צדד למיתב תענית לתעניתו, שכנה"ג ע"ש, וכ"כ ע"ת: (1) היום. ואינו מתפלל ענוו, ע' סימן תקסב, מ"א. ובתול בכה"ג א"צ להתענות, מצאתי: (1) ס"ח. ה"ה תפילין, מ"א: (2) או יוה"כ. בס' קרבן-מנחה סימן שפז כתב: ואני כשרואה יוה"כ, עושתי יו"ט, דרמו שמתכפרין לו עוונותיו, וכ"ש בשעת נעילה, ע"ש: (3) או קורות.

שערי השובה

כניסה ויציאה דוקא, וגם כתב בשם חכמי המוסר דמי שסיפק בידו לא יפה עשה לבקר חולה בשבת, וילך בחול לבקר עניים חולים ויראה עניים וצרכים וירחם עליהם מי אשר תשיג ידו, והוא מצות בי"ח תקינותו כו', ע"ש. ונראה מי שבחימת החול טרוד במילי ודמיא א' דעלמא וכתב שיש לו פגאי הולך לחולה אוהבו שירעד בו שיש לו נחת מזה שהוא בא אליו לבקר, מצוה קא עבדי ואין לו למנוע מללכת בשבת וירוש'. ומי שהוא רך הלבב ומיזע על יסורי החולה, אין לו לילך בשבת לבקר, דלענוו ניהו ולא לצער: [1] היום. עיין בה"ט. ועיין בהוספת-שבת, אם אירע בשבת הסמוך ליו"ט ועכ"פ בצהרים הסמוך ליו"ט שני, יש להקל להתענות יום אחד לבד לכפרה. ועיין באשל-אברהם בשם בית-הירוד באם חלם בעי"פ אחר צאת לא יתענה כלילה משום מצות מצוה, וכ"כ ביד-אליהו סימן לב, ועיין במח"ב בשם דברי משה. מי שחלם בצהרים ביום ראשון של ר"ה יתענה מחצי היום עד חצי הלילה ואח"כ יקדש ויסעד, ויתענה יום ב' תענית שלם, וכן יעשה כל ימיו למי שלבו נוקפו. ע"ש. ועיין בשו"ת כנה"ג דמ"ב א' למיתב תענית על תענית חצי יום השבת, נכון לעשות כן, ומ"מ מי שאינו רוצה למיתב תענית לתעניתו בזה אין מחייבין אותו. ועיין במח"ב בשם הפר"ח במי שחלם ליל-שבת והתענה בשבת, ומור"ש היה יו"ט חלום ג"כ והתענה, נסתפק הפר"ח אם צריך למיתב תענית לתעניתו ב' ימים. ועיין באשל-אברהם בשם בית-הירוד באם חלם חלום רע על חבירו, וכתב במח"ב בשם אהלי-יוסף שאם חלם בשבת חלום רע על חבירו לא אמרו לו, ע"ש, וכן נ"ל, ע"ל: [2] *שינוי שנפלו. וכתב במטה-כדוהרה: ואם היה לו כאב שינים לא יתענה, כמ"ש האחרונים במהרהר. ועיין במשנה-בית-הירודה סימן ג' ובדברי-משה סימן כב:

ביאור הלכה

והתענה בו תענית חלום, די ביום אחד לבד [פמ"ג ושא"ן]. ועיין באחרונים שכתבו דעל הא דסעיף ב' וג' אין צריך למיתב תענית לתענית: * יש אומרים, מי שישן שנת צהרים וכו'. ואם חלם לו בשבת סמוך למנחה, וא"ו יצטרך להמתין צהרים משעת הקיצה אייר היום ויורכה להבדיל ביום ראשון, וכן כי האי גוונא אם חלם לו בערב-שבת סמוך למנחה, ואם יצטרך להמתין י"ב שעות אייר היום ויורכה לקיים קידוש היום ביום שבת, יש לעיין בזה, דאף דבדיעבד יוצא בזה ידי קידוש והבדלה, מכל מקום הלא דאיתחלה מצות קידוש בליל-שבת וכן הבדלה במוצאי-שבת, ואפשר דאין לסמוך על היש-אומרים הזה, דלאו מילתא דפסיקא הוא כולי האי. והנה לפי מה שמצאתי באליה רבה בשם מ"ט דמהר"ש מיקל שאין צריך להתענות רק עד הלילה, וסמך עליו לענין אם אירע יום-טוב במוצאי-שבת, פשוט דל-ישכן בזה דיש לסמוך עליו, שלא לעולם המצוות ממקומם. והנה בבאר היטב מצאתי, דבחול אם אירע לו חלום רע בצהרים, שאין ס"ך בתענית כלל אפילו לאיזה שעות, ולא ידעתי מנין לו, ועוד, דהיינו כל-שכן בשבת שלא היה להם להפוסקים להחמיר להתענות: * או שינוי. והנה לפי המבואר בגמרא דבר-הירא פתר רבנן ובנחן שכבן, ממתברא דמי שאין לו בניים ובנות אין להחמיר בו להתענות בשבת; וגם אולי פתר לרע מפני שלא נתן לו רבא מצוה, כדמוכח שם. ועיין בדרכי-משה מה שכתב

שם לקמן, דמי שאינו רגיל להתענות תענית צדיקים ואירע לו איזו צרה חס ושלום, אל יתענה בו: (יא) עד אחר-כך. וצריך בכל זה להקדים (י) כל מה שיכול: (יב) מחצי היום. ואף-על-פי-כן (יא) אינו מתפלל 'ענוני' אחר-כך: (יג) עד חצי הלילה. ויש מקילין (יג) שלא יתענה רק עד הלילה, ויש לסמוך על זה כשהיה יום-טוב במוצאי-שבת [א"ר]. ואם חלם לו בתחלת הלילה ונעדר, השל"ה החמיר שלא לטעום גם כלילה, והביאו המגן-אברהם בסימן תקסד, והאליה רבה צידד להחמיר, שהתענית אינו מתחיל רק כשלא ירע היום: (יד) וכיום ראשון יתענה. ואפילו (יג) אם חלם לו אחר שכבר קיים סעודה שלישית אחר חצי היום, ואס"ך אפילו בלא החלום אי בעי שלא לאכול עוד הרשות בידו, מכל מקום כיון שהתענה לשם תענית, עבירה היא בידו וצריך למיתב תענית על זה: ה' (טו) שעל שלשה חלומות מתענין. ואף באלו השלשה (יז) אין להתענות בשבת אלא-אם-כן התענית עונג לו, כגון שנפשו ענומה עליו וכשיתענה ימצא נחת-רוח, לאפוקי אם הוא אדם דלא קפיד בחלום רע, או שהתענית

מבשרי ברהר

אסור להתענות בשבת [ריב"ש]. ובשם של"ה כתבו האחרונים, שאף באלו השלשה היה רגיל (טו) על הרוב לפסוק שלא להתענות בשבת, אלא יתענה שני ימים בחול נגד יום השבת ויום ראשון שאחריו: (טז) ספר-תורה. והוא הדין (טז) תפילין שיש בהן פרשיות שבתורה, אבל נביאים וכתובים משמע דלא [פמ"ג]. ומה שכתב 'שנשרף', לאפוקי (יז) אם רואה שנפל מידו: (יז) קורות ביתו. ובמדור-רבה איתא שפתרו לאשה שתלד זכר, וכן הות לה: (יח) או שינוי. ואם היה לו כאב שינים לא יתענה, כמו שכתב הט"ז במהרהר [שע"ת]: (יט) שהחלומות

שער הציון

(1) כן מוכח מביאור הגר"א דיבור המתחיל 'ביום ראשון': (יא) מגן-אברהם: (יב) מ"ט, והוא כאליה רבה, עיין שם: (יג) מגן-אברהם ושא"ן, והוא שכתב 'אם יצא ידו סעודה': (יד) של"ה ומגן-אברהם ואלהי רבה ובכ"ח יוסף, דלא כב"ח וט"ו: (טו) נראה שטעמו היה דשמא אין נפשו ענומה עליו, אבל בוודאי נפשו ענומה מודה, וכן משמע בשולחן-עצמישטיים; ובח"י א"ח לא כתב כן, עיין שם: (טז) מגן-אברהם: (יז) מגן-אברהם: (יח) מגן-אברהם: (יט) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רפח רפח

קמה באר הגולה

הרואה (כ) שהם (י) רעים, (כא) גם עליהם מתענין בשבת: ו' המתענה בשבת אומר 'עננו' (כב) אחר סיום תפלתו, בלא חתימה, וכוללו ב'אלהי נצור'. הגה ויאמר אחר תפלתו 'רבונו העולמים גלוי' וכו' כמו בחול (א"ז הלכות תענית): ז' אם הקדימה לאכול הוא עונג לו, כגון שנתעכלה סעודת הלילה, יקדים, ואם האיחור עונג לו, כגון שעדיין לא נתעכלה, יאחר: הגה וכן מי שיש לו סעודות כל יום כמו בשבת, (כג) ישנה בשבת (כד) *להקדים (לה) או לאחר (גמ' פ' כ"ב וטור): ח' אין מתענין (כה) על שום צרה (צו) (כו) מהצרות כלל: ט' אין צועקים ולא מתריעין בו על שום צרה, פ' חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה בשבת ולא בשופר. וכן יעיר שהקיפוח אנסין או נהר, וספינה המטורפת בים, ופאפילו על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה, יזועקין ומתחננין בתפלות בשבת אבל אין תוקעין, פ'אלא אם-כן תוקעין לקבץ העם לעזור לאחיהם ולהצילם (ועיין לקמן סימן תקעו סעיף יג): י' ינרדף (כז) מפני רוח רעה שאמרו לא דוקא, הדוא הדין לכל חולה שיש בו סכנת חיים תקעו וזועקים ומתחננין, וכן נהגו לומר: מצלאים בשבת על חולים המסוכנים סכנת היום: הגה וכן מותר לברך החולה (יג) [יג] (כח) המסוכן בו ביום (ליקוטי מהר"י ברי"ן וכ"י בשם הר"ן פ"ג דתענית):

רפח סדר סעודת שחרית של שבת, ובו ב' סעיפים:

א' איהיה שולחנו ערוך (א) ומטה (ב) מוצעת יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, (ב) לייברד

א טור ב פסחים ק"ו בעובדא דרב אשי

שערי תשובה

[יג] המסוכן. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת נחלת שבעה סימן לט שעשה מעשה לברך החולה בשבת בבחי"כ אע"פ שהחולה לא היה שם בעיר רק בישוב שהיה רחוק מהלך שעה ויותר, ודלא כליקוטי מהרי"ל שכתב שאין לברך כשאנו בעיר דשם מת או הבריא, ע"ש מגינין דאפילו הניחו זקן או חולה נותנו לך בחזקת שהוא קיים, וגדול אחד כתב להעמיד דברי מהרי"ל, והוא חוד והשיב לו, ע"ש מיטמן עז עד סימן פא. ומ"ש הבה"ט מדברי המנ"א לומר שבת היא מלועוק, עיין בא"ד. ועיין בעשרי"אפריס שער י' סעיף מד ובפחת"שעריס ע"ש ש"ל שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לכוז וברחמי המרובים ירחם עליה השתא כבעל"א

באר היטב

וברכה פ' מקץ איתא שפתרו לאשה שתלד זכר וכן היתה לה: (י) רעים. ועל הפסד ממון לא יתענה בשבת, ס"ח סימן תתסח. כתב של"ה שאף באלו הג' חלומות אין להתענות בשבת אא"כ נפשו עגומה עליו וכשיתענה ימצא נחת-רוח, וכששאלוהו על חלומות בשבת היה רגיל לפסוק שלא יתענו בשבת אלא יקבלו עליהם להתענות ב' ימים כולל. ח"ל מג"מ: יפה הורית שלא להתענות בשבת אלא אותן ג', כלבד, ושלא להתענות אם ראה בחלום שנפל ס"ת מידו, ע"כ. וכתב הריב"ש: אם מצטער בתענית יותר ממה שמצטער בפחד החלום, אסור להתענות

בשבת, דאפילו בחול אינו מצוה, ע"מ"א: (יב) או לאחר. פ"י שעה מועטת, כדי שלא יצטער: (יג) מהצרות. ומותר ליפול על פניו ביחיד אם צריך לרחמים, מהר"ם סימן תרג, מ"א: (יד) המסוכן. אבל שאינו מסוכן בימיו אסור לברכו, כ"כ מהר"י שהסכימו כל הרבנים, וכ"כ ב"ח. ולברך המקשה לילד לכ"ע מותר, שהתינוק הוא צדיק ויכריע כל העולם לכף זכות, מהר"י על הסמ"א. ול"ג דקטנים אינם נכנסין למנין, דהא אינן בני עונשין, מ"א. ויש לומר בתוך מי שבירך לחולה "שבת היא מלועוק וכו'", עמ"א:

(ב) מוצעת. היינו מע"ש או שישש בה בשבת, אבל בלא"ה אסור: ופרוסת הסדן על המטה ולא יזיז הכסת, באר"שעב דף קד. וע' סימן שב ס"ג מש"ש בשם המ"א, ועיין סימן שטו ס"ד. וכתב באר היטב אשר לפני: וטוב ללמוד תורה במקצת יום שבת קודם אכילה, ע"ש, ומדברי רמ"א

ביאור הלכה

בשם בנימין זאב: * להקדים או לאחר. ומכל מקום לא יקדים קודם שנתעכל לו המזון [ב"ח]:

משנה ברורה

שאמרו. ופשוט דגם בזה דוקא אם נפשו עגומה עליו, וכדלעיל: (ב) שהם רעים. ולא יתענה (יט) על חלומות שהם הפסד ממון, אלא דוקא על דברים שמחללין עליהם

שבת: (כא) גם עליהם וכו'. וצריך האדם (יט) לדקדק, שהרבה דברים הולכים אחר השם בלשון, כגון 'שונרא' 'שינרא', עיין שם בגמרא: ז' אחר סיום תפלתו. היינו (כ) קודם יהיו לרצון. כתבו האחרונים, דמותר לומר בשבת "אלהי עד שלא נוצרתי וכו' יהי רצון וכו'", דאינו אסור שאלת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או פרנסה ודומה לו שיש צער לפניו, אבל חרסת עוונות טוב לומר בכל יום, (כא) כיון שאינו בלשון וידוי: ז' (כג) ישנה בשבת. כדי שיהיה מינכר שהוא לכבוד שבת:

(כד) להקדים או לאחר. פירוש, (ככ) שעה מועטת, אבל לאחר הרבה אין נראה, שיהא רעב בשבת: ח' (כה) על שום צרה. היינו, אפילו (כג) על אותן שמבואר בסמוך שזועקין ומתחננין עליהן: (כו) מהצרות. כשיש מאורע וצריך אדם לרחמים, מותר לבקש וליפול על פניו ביחיד [מ"א]: י' (כז) מפני רוח רעה. שנכנס בו רוח שד, ורוץ והולך, שמה יטבע בנהר או יפול וימות, או שהוא חולה ממיני החולאים [ר"ן]: (כח) המסוכן בו ביום. אבל מי שאינו מסוכן לא. וכשעושין 'מי שבירך' לחולה שאין בו סכנה, אומר 'שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לכוז'. ולברך המקשה לילד, בוודאי מותר, דהא בכלל מסוכנת היא, וכן היולדת בתוך שבע ראשון, גם-כן נראה ללכולי עמא אין להחמיר:

א' (א) ומטה מוערב-שבת, או כדי שישש בה בשבת, או שהוא בחדר שדר שם ואיכ"ב בזיון אם לא יציע המטות, אבל בלאו הכי אסור [אחרונים]. ומה שכתב 'ומפה פרוסה', עיין לעיל ברע"א משנה ברורה סעיף-קטן מא: (ב) ויברך וכו'. יש נוהגין לפתוח מתחלה פסוק "ושמרו בני ישראל וגו'" או "זכור את יום השבת" עד "ויקדשהו"; ויש

שער הציון

(י"ח) מגן-אברהם בשם ספר חסידים: (יט) מגן-אברהם: (כ) עיין בסימן רכ בטור ובית-יוסף דיש אומרים צריך לחתום גם-כן, ונהי דאנו מתחמין בזה, על-כ"פנים אחר יהיו לרצון לא שייכא לתפלה כלל: (כא) ובענינו, אפילו היה בלשון וידוי גם-כן שרי, וכמו שכתבנו במשנה בחרה סעיף-קטן ז': (כב) מגן-אברהם ופרי-מגדים: (כג) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן רפמ רצ

על היין 'בורא פרי הגפן' והוא נקרא (ג) (א) קידושא רבא, 'ואחר-כך יטול ידיו (ד) ועיין לעיל סימן רצא סעיף יב בהג"ה) 'ויבצע על לחם משנה כמו בלילה (ה) ויסעוד. *ה"גם זה הקידוש צריך שיהיה במקום סעודה, (ו) ושלא יטעום קודם לו כלום כמו בקידוש הלילה. 'ומיהו, לשותות מים בבוקר קודם תפלה מותר, מפני שעדיין (ז) לא חל עליו *החובת קידוש: הגה ועיין לעיל כל דיני קידוש סימן רצא ערב רעג: ב (ח) 'במקום שאין יין מצוי, הוי שכר ושאר משקין חוץ מן המים (ט) חמר מדינה ומקדשין עליו. 'ואם אין לו שכר ושאר משקין, (י) *אוכל בלא [א] (א) קידוש:

ג רמב"ם בפרק כט ד שבת קי"ז ה רמב"ם שם ו טור בשם אביו הרא"ש יציאתו לעיל כט"ט רצא ז המגיד שם והרא"ש בחשוכה

רצ בשבת ישלים מאה ברכות בפירות, ובו ב' סעיפים:

א [*] (א) אירכה בפירות ומגדים ומיני ירח, כדי להשלים (ב) מנין מאה ברכות: הגה ואם רגיל

א מנחת ס"ג

באר היטב

שערי תשובה

סימן רפח ס"א לא משמע כן, ועיין ידארהו סימן רפח בהגהת כ"י: (ג) קידושא רבא. וזה הקידוש אינו כלל דאורייתא, רמב"ם פכ"ט: (א) קידוש. פ"י קאשי לו פת אומר המוציא על הפת, ואסור לאכול דבר אחר קודם לכן, ואין לו פת אוכל ד"א בלא קידוש. ומשמע בהרא"ש דה"ה בקידוש הלילה אם אין לו פת אוכל בלא קידוש, ומ"מ ג"ל דאם יכול לשותות מלא לוגמיו כאחד יש לו יתחן לשותות מכוס זה גם לאחר מהמסוכן או ל"ב ער שבטעימת כולם יהיה מלא לוגמיו, וכמש"ל סימן רצא דעת י"א, ובא"ר כתב שגורא שכן עיקר, ע"ש, וא"כ עכ"פ יש לנהוג שאחר יקדש על כוס שיש בו רביעית ויציא גם האחרים וישתו גם האחרים מכוס זה שיהיה בין כולם מלא לוגמיו, או שהמקדש ומוציא אחר ישתה בכמה פעמים בלא הפסק מלא לוגמיו וכמ"ש סימן ע"ב, ועיין בבית-יעקב סימן נו, אבל מה שנותנין לפני אחד כוס קטן שאין בו רביעית הוא מקדש עליו בפני עצמו אין זה נכון, ועיין לעיל סימן רי. ולענין קידוש במקום סעודה בקידוש של יום, עיין לעיל סימן רעג דשרי אף אם אוכל אחריו פת כיסנון, אבל מיני תרומא וקארו"ע לא מהני, רק בשתית ס"ס לא מהני רק שהמקדש עצמו ישתה, ע"ש. ועיין בבב"י דמספר הכונות בסידור מהר"ש ויטל מוכח דקידוש היום הרב היה אומרו מיושב, וכן נהוג רבנו קשיש' בעה"ש ירושלים תוב"ב:

[*] ירבה בפירות כו'. עיין באשל-אברהם מחשבות מהר"ם גלאנטי, ובבב"י סימן מז כתב שבספר הזכרונות חלק עליו והסכים לדעתו ודלא כמהר"ש הלוי, ועיין במג"א לעיל סימן רטו שחיב"א דברי השל"ה וכנה"ג בשם ספר הזכרונות, ועיין מ"ש אא"ו כת"ש סימן יט, מ"מ אין להביא לפני מיני פירות ולברך על כל אחד

ובזמן קרב ואמרו אמן, ע"ש:

[ג] קידוש. עיין בה"ט. וכבר כתבתי בזה לעיל סימן רע"ב ס"ק ז, ועיין בשו"ת הלק"ט ח"ב סימן קצא שגם דעתו שא"צ להתנות ער למחר. ולענין אם מקדשין על יי"ש, ע"ש בבב"ט ס"ק ז ובש"ת שם לענין קידוש של יום, והאינא נהוג עלמא לקדש ביום על יי"ש, ואין לעשות כן אלא כשיכול לשותות מלא לוגמיו בלי הפסק בינתיים, כמש"ל סימן ע"ב בשם הא"י. ואם אין לו יין ואינו יכול לשותות מלא לוגמיו כאחד יש לו יתחן לשותות מכוס זה גם לאחר מהמסוכן או ל"ב ער שבטעימת כולם יהיה מלא לוגמיו, וכמש"ל סימן רצא דעת י"א, ובא"ר כתב שגורא שכן עיקר, ע"ש, וא"כ עכ"פ יש לנהוג שאחר יקדש על כוס שיש בו רביעית ויציא גם האחרים וישתו גם האחרים מכוס זה שיהיה בין כולם מלא לוגמיו, או שהמקדש ומוציא אחר ישתה בכמה פעמים בלא הפסק מלא לוגמיו וכמ"ש סימן ע"ב, ועיין בבית-יעקב סימן נו, אבל מה שנותנין לפני אחד כוס קטן שאין בו רביעית הוא מקדש עליו בפני עצמו אין זה נכון, ועיין לעיל סימן רי. ולענין קידוש במקום סעודה בקידוש של יום, עיין לעיל סימן רעג דשרי אף אם אוכל אחריו פת כיסנון, אבל מיני תרומא וקארו"ע לא מהני, רק בשתית ס"ס לא מהני רק שהמקדש עצמו ישתה, ע"ש. ועיין בבב"י דמספר הכונות בסידור מהר"ש ויטל מוכח דקידוש היום הרב היה אומרו מיושב, וכן נהוג רבנו קשיש' בעה"ש ירושלים תוב"ב:

משנה ברורה

ביאור הלכה

מההמון שפוחזין מ"על כן בירך וגו', ושלא כדין הוא, דכל פוסקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן: (ג) קידושא רבא. ונקרא בלשון זה, (ה) שהוא כמו שקורין סגי נהור, מפני שזה הקידוש אינו כלל דאורייתא, רק שתקנתו לכבוד שבת ואסמכתו אקרא, כדאייתא בגמרא: (ד) ועיין לעיל סימן

* וגם זה הקידוש וכו'. עיין לעיל בסימן רעג מה שכתבנו שם מה נקרא מקום סעודה: ז) חובת קידוש. ומה שהותר לו לאכול ולשותות קודם תפלה, כגון שהוא לרפואה, וכדלעיל סימן פט סעיף ג, פשוט דצריך לקדש מתחלה: * אוכל בלא קידוש. ומכל מקום אם הביאו לו משקה באמצע סעודתו יקדש עליו [אחרונים]:

רצא סעיף יב וכו'. היינו, דשם מבואר בהג"ה דנותלים לידים קודם קידוש, ועיין שם במשנה ברורה דכמה אחרונים כתבו שם דטוב יותר לנהוג כדעת המחבר: (ה) ויסעוד. כתב ברוקח סימן נד: אחר שאכלו כל צרכן יש מזמרים זמירות ושבח להקדוש-ברוך-הוא. וטוב ללמוד תורה במקצת קודם אכילה [א"ר]: (ו) ושלא יטעום קודם לו וכו'. וגם הנשים שייכים בענין זה, דכל מילי דשבת איש ואשה שוין [אחרונים]: (ז) לא חל עליו וכו'. דקידוש אין שייך אלא בזמן הסעודה, ומשום קודם התפלה לא שייך במים, וכדלעיל בסימן פט: ב (ח) במקום שאין יין מצוי. משמע דבמקום שהוא מצוי אין לקדש על השוכר ושאר משקין. ועיין לעיל בסימן רע"ב סעיף-קטן כט במשנה ברורה מה שכתבנו שם דנהוגין להקל בזה בשחרית במדינותינו, ומכל מקום מצוה מן המוכחר על היין הוא, ולענין יין-שרף עיין שם בריכור המתחיל 'על שכר': (ט) חמר מדינה. ומשקה שאינו חמר-מדינה, (ג) הסכימו הרבה אחרונים דאין מקדשין אפילו בשחרית, (א) דדומיא דקידוש הלילה תקנה. ופירטי הדין של חמר-מדינה מבואר לקמן בסימן רצו במשנה ברורה לענין הכדלה, והוא הדין כאן: (י) אוכל בלא קידוש. פירוש: כושיש לו פת [ואפילו (ב) חתיכת פת ולא פת שלם], אומר 'המוציא' על הפת, ואסור לאכול דבר אחר קודם לכן (ה) לדעת קצת פוסקים: ואם אין לו גם פת, (ו) אוכל בלא קידוש, ואין לו לבטל מצות עונג שבת בשביל זה. ובלילה אם אין לו חתיכת פת ויין ושאר משקין לקדש עליו, ויש לו תבשיל ופירות וכיוצא בו, (ז) יש אומרים דאם מצפה שיביאו לו איה דבר לקדש עליו ימתין איה שעות, ועל-כל-פנים אין צריך להמתין יותר מחצות, ואם הוא אדם חלש (ח) אין צריך להמתין, ויאכל מה שיש לו בלא קידוש, ויסמוך על מה שהזכיר קדושת היום בתפלה, ולכשיביאו לו אחר-כך בלילה פת או יין, אומר עליו כל נוסח הקידוש ויסעוד כזית על-כל-פנים:

א (א) ירבה בפירות וכו'. וגם בליל שבת-קודש טוב שישלים בס המאה ברכות: (ב) מנין מאה ברכות. כי בכל יום מברך אדם מאה ברכות, וכדאייתא לעיל בסימן מז סעיף ג, עיין שם במשנה ברורה, ועתה שנחסר לו כמה ברכות, שכתפלת שבת

שער הציון

(ב) הר"ן והרב המגיד: (ג) פרישה ושולחן-עצ"ש פ"ט וד"ך החיים ומטה-יהודה, וכתיב דגם דעת הטור כן, ודלא כחב"ת יוסף שכתב דעת הטור להקל בזה. ומה שלא הזכיר הטור דבענין חמר-מדינה, סמך על מה שכתב לעיל בסימן רע"ב, עיין שם. וגם המחבר בעצמו לא רצה לסמוך לדינא על מה שכתב בבית-יוסף לדעת הטור, וסתם להחמיר: (א) ורק לענין עיקר הקידוש שנוכל לקדש על חמר-מדינה הקילו בשחרית, ומה שאין כן בלילה, וכמו שכתב המגן אברהם בסעיף-קטן ב: (ד) ד"ך החיים: (ה) הראב"ד: (ו) מגן-אברהם: (ז) חיי-אדם והוא ממגן-אברהם, ואף דיש דעות באחרונים בענין זה ויש דסבירא להו רצין להמתין עד למחר, לא נהירא, דבהכדלה גופא שהמקור הוא מהתם, יש ברצ"ו שתי דעות, והוא מילתא ורבנן, וגם הוא נוגע לשלום בית, עיין בסימן רסג: (ד) חיי-אדם:

הלכות שבת סימן רצ רצא

קמז באר הגולה

ב מהא דאיתא במדרש
תנחומא פרשת וקהל
ג גיטין ל"ה

בשנת (ב) [ב] צהרים (ג) אל יבטלנו, (ד) כי עונג הוא לו (טור): **ב** יאחר סעודת שחרית (ה) קובעים מדרש לקרות כנביאים (ו) ולדרוש בדברי אגדה, (ז) יאסור לקבוע (ח) סעודה באותה שעה: הגה ופועלים ובעלי-בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי השבוע יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והתלמידים-חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע (ב"י סי' רפ"ח בשם ירושלמי):

רצא דין שלש סעודות, ובו ו' סעיפים:

א (א) איהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית. יואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה

א שבת קיי"ח ב טור
הר"ן בשם בה"ג

שערי תשובה

כפ"ע, לפי שיכון שלא להוציא האחר בברכה זו דכה"ג ברכה לבטלה הוא כו', ואין ראייה מסימן קצו, ע"ש: [ב] צהרים. עין בה"ט. ועין בא"ר בשם ס"ח שאין לומר כן אפילו חפץ לכתוב תורה במו"ש, אלא יאמר כי שבת היום. וע"ש בשם ס"ה שלא ירבה כו' ארובה חייב אדם לחדש חידושי-תורה כמ"ש בזהר דבמו"ש בחזרת נשמה יתירה למקומה וואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרה בתורה כו'. ובמח"ב כתב בשם דעת-הנמה בשם האר"י שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם, לכן נסמך כיבוד למצות שבת. ומי שאינו בר הכי

באר היטב

מצפה שיביאו לו, ימתין עכ"פ עד חצות לילה, אבל בקידוש היום א"צ, עמ"א:

(ב) צהרים. ולא יאמר נלך ונישן כדי לעשות מלאכתנו בליל מו"ש, שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול, ס"ח סימן רסו: (ג) ולדרוש. ואין להניח הדרשה בשביל סעודה ג', שמתו בניו של ר"מ מאותו חטא, רוקח. נובס' א"ר כתב: דוקא שלא ירגיל לאכול סעודה ג' באותה שעה, אבל באקראי שנמשכה הדרשה כ"כ, אין לבטל סעודה ג' משום זה, וכ"כ רוקח, ולא כמ"א. ונ"ל שהדרשה תהא להורות לעם את חוקי האלהים ולהכניס יראת אלהים בלבבם, ולא כמו שנהגין עכשיו, מ"א:

משנה ברורה

סעודתו בשעה שדורשין בבית-המדרש דברי-תורה ברבים, אלא יקדים אותה או יאחר אותה. וזהו תוכחת מגולה לאותן האנשים שמטיילין בעת ההיא בשווקים וברחובות, כי אפילו סעורת שבת שהיא מצוה אסור אז מפני ביטול תורה, וכל-שכן לט"יל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור: (ח) סעודה באותה שעה. ולאכול בלי קביעות סעודה כמו שרגיל בימות השבת^(כ). (ג) נראה שמתור, וכנ"ל בסימן רמט סעיף ב לענין ערב-שבת, עיין שם. והנה כיון שהטעם שאסרו חז"ל קביעות סעודה אז הוא מפני שיתבטל על-ידיה מתורה, וכנ"ל, ממילא נשמע דמכל-שכן שצריך ליהזר שלא יגרם על-ידיה ביטול תלמוד תורה דרבים, כגון מה שמצוי, בעונותינו הרבים, לאיזה אנשים שמזריזין להעולם בשבת בקיץ אף שעוד היום גדול, להתפלל מנחה ולקיים הסעודה שלישית, וגורמים שכל אנשי בית-המדרש יפסיקו מלימודם, וכבר אמרו חז"ל [בשבת קיי"ח] אמרו רבי יוסי: יהא חלקי ממושיבי בית המדרש ולא (ז) ממעמידי בית-המדרש; אם לא שלא יאזר זמן להתפלל מנחה ולקיים הסעודה שלישית ביום כדין, אז בוודאי נכון לזרז לזה. (ה) אין להמשיך הדרשה שיבטל על-ידיה סעודה שלישית:

יש רק שבע ברכות, ועל-כן ישתדל להשלימם: (ג) אל יבטלנו. ומכל מקום (ב) לא ירבה בו יותר מדי, שלא יביאנו לידי ביטול תורה, שאפילו תלמידי חכמים שלומדים כל השבוע, שמצוה שיתענגו ביותר, וכדלקמיה בהג"ה, אין הפירוש שיכלו כל היום כתענוגים, רק ימשיכו יותר כתענוג משאר בני-אדם. כתבו הספרים בשם הזהר, שמצוה על האדם לחדש חידושי-תורה בשבת, ומי שאינו ברה"כ לחדש, ילמוד דברים שלא למד עד הנה: (ד) כי עונג וכו'. אבל (ג) לא יאמר: נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצאי-שבת! שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול: **ב** (ה) קובעים מדרש וכו'. דאיתא במדרש: אמרה תורה לפני הקדוש-ברוך-הוא: רבונו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, אני מה תהא עלי? אמר לה: יש"ל זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק כך [טור]: (ו) ולדרוש וכו'. והעיקר יהיה אז ללמד לרבים את חוקי האלהים ואת תורותיו, להורות הלכות שבת והאסור והמתור, גם להמשיך לב השומעים באגדה, המדריכים את האדם ליראת שמים, וכדאיתא בילקוט ריש פרשת וקהל: אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו', להורות לישראל איסור והיתר וכו', ולא כמו שנהגין עכשיו [ב"ח ומ"א]: (ז) ואסור לקבוע וכו'. בגמרא איתא: בתלת מילי נחתי בעלי-בתים מנכסייהו, וחד מינייהו, דקבעי סעודתא בשבתא בעידן ב"מדרשא; והענין, כדאיתא בירושלמי [הובא בב"י רפ"ח]: לא יתנו שבתות ימים טובים לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה, מפני שכל ימות החול הם שטרודים ממלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות, ובשבת הם פנויים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי, לפיכך אסור לו לפנות עצמו מדברי-חורה ולקבוע

שער הציון

(ב) אליה רבה: (ג) מגן-אברהם בשם ספר חסידים: (ג) דהא הגמרא שם בגיטין כלל הני תרי ענינים בהר"י, וכשם ששם פירשו דיוקא סעודה שרגיל בה בשבת, כן הוא הר"ן בזה: (ד) ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול [רש"י שם]: (ה) פרי-מגדים. ומה שהעתיק המגן-אברהם בשם הרוקח, עיניתו שם היטב ומוכח דהכוונה שהם היו קובעין סעודתא בעידן ב"מדרשא, ונענשו מפני שהיה להם לאחר הסעודה או להקיימה:

(א) כלומר: בימות השבוע.

הלכות שבת סימן רצא

ג רמב"ם בסוף הלכות שבת ד טור ה תוספות הרא"ש והמרכי שם והגהות כמק"ט טו ו טור בשם אב"י הרא"ש וכן כתב בתשובה

(ב) בכביצה. יאם אי אפשר לו כלל לאכול (ג) אינו חייב לצער את עצמו. והחכם עיניו בראשו, שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר כדי (ד) ליתן מקום לסעודה שלישית: הגה ומי שלא אכל (ו) [ג] (ה) בליל שבת יאכל (ו) שלש סעודות ביום השבת (הרא"ש פרק ע"פ): כ' הזמנה, משיגיע זמן המנחה, דהיינו (ז) משש שעות ומחצה ולמעלה, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית: הגה יש אומרים דאסור לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת, (ח) דאו חזרות הנשמות לגיהנם, (ט) ועליכן אין לאכול סעודה שלישית בין מנחה למעריב, אלא יאכל אותה קודם מנחה (תוספות והרא"ש ומרכי פרק ע"פ). ויש אומרים דיותר טוב להתפלל (י) מנחה תחלה (רמב"ם וטור והגמ"ד והגמ"י פ"ל ואגור), וכן נוהגים לכתחלה בכל מדינות אלו. ומכל מקום אין לשתות מים *מן (יב) הנהרות, אבל בבית שרי, וכל-שכן שאר משקין דשרי (הגמ"י פ"ל). ויש אומרים דאין אסור אלא תוך שנים-עשר חודש על אביו ואמו (אגודה ומרכי פ' ע"פ). ויש אומרים דאסור זה של שתיית מים אינו (יג) רק בערב שבת (תוספות והרא"ש ומרכי בשם ר' משולם והגמ"י): ג' יאם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה, יפסיק הסעודה (יד) ויברך (א) [ג] ברכת המזון ויטול ידיו ויברך ברכת 'המוציא' ויסעד; ונכון הדבר, שאם לא היה עושה כן, מאחר שנמשכה סעודת הבוקר עד אותה שעה לא היה יכול לאכול אחר-כך (טו) אלא אכילה (ד) גסה: הגה (טז) אבל מי שיודע שאפשר (טז) לאכול

שערי תשובה

באר היטב

(ב) בכביצה. לאו דוקא, אלא יותר מעט מכביצה, דכביצה מקרי אכילת עראי כמ"ש סוף סימן רלב, מ"א. [ובס' אליה רבה חולק עליו, וכן משמע במרכי כ', דהא לא עדיפא מליל שבת דאמרין לעולם יסדר אדם בליל שבת אפילו איצ' אלא לכיזת]. מי שיש לו מזון ב' סעודות, ואם יחלקם לג' סעודות לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה, מוטב שיאכל ב' סעודות לשבעה, סיח' סימן תרטא. ונ"ל דמ"מ אם נמשכה סעודת הבוקר עד אחר חצות יחלק לב', כמ"ש סי"ג, דהא מ"מ ישבע כשאוכל שנית, מ"א. וע' סימן תמד ס"א דאפילו קודם חצות יחלקנה לשנים, דהא י"א דיוצא בזה, ע"ש. [ובס' אליה רבה חולק על מ"א במה דפסק לחלק סעודת שחרית לשתיים, גם לענין אם נמשכה סעודת שחרית עד לאחר חצות, ע"ש באריכות לפתול עמק בוחן:] (ג) בליל שבת. ה"ה מי שלא אכל בליל יו"ט יאכל ב' סעודות ביום, וה"ה שאומר הקידוש של לילה, מ"א: (ג) בהמ"ז. וימתן פטו ביניהם שלא ליטול מיד אחר בהמ"ז, וכן נוהגין להפסיק בדי"ח או בסיוול קצת, ב"ח בשם מהרש"ל: (ד) גסה. כי כל זמן האכילה מוציאם פתוחה, מש"כ אחר הסעודה נסתמת: (ה) לאכול. ואפילו חל יר"ט כמ"ש, אם יודע שיוכל לחזור ולאכול קודם שעה עשירית לא יחלק סעודת שחרית לשתיים, מ"א:

לחוש, לימוד דברים שלא למד עד הנה. וכתב בר"י שכתבו בשם הרא"י שהיה יושן ב' או שלש שעות בשבת, וכתב מח"ב שרבים מקיימים מנהג הרא"י, ומי יתן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם, ע"ש: [ג] בליל שבת. עיין בה"ט. ועיין בר"י שכתב שמוטב עם מחוייב לאכול פת, דשם רק בסעודה א', וב' סעודות אחרות, למאן דאמר סעודה ג' לא בעי פת, הוא הדין בזה הנך ב' סעודות לא בעי פת, וכן אם טעה בהם י"ל דאני חתור, עיין לעיל סימן קפח ובגין-המלך סימן לח; ובמח"ב חזון הכרעז בזה דבסעודת המילואים בעי פת, ומ"מ אם טעה בהמ"ז לא יחזור, כמו בסעודה ג', ע"ש באור: [ג] בהמ"ז. עיין בה"ט. ועיין ביד-אליהו סימן טו לדכתחלה הצריך

משנה ברורה

ביאור הלכה

* מן הנהרות. ואסור אפילו לא השלים עדיין הסעודה שלישית שלו, (ב) בכביצה. לאו דוקא, אלא מעט יותר מכביצה, דכביצה מקרי עדיין אכילת עראי, כמו שכתוב סוף סימן רלב, ולא חשיב סעודה [מ"א]. (ב) ויש אומרים שאפילו בכזית יוצא ידי הסעודה, ונכון להחמיר לכתחלה אם אפשר לו: (ג) אינו חייב וכו'. דהסעודה לעונג ניתנה ולא לצער: (ד) ליתן מקום. דאם לא-כן, לפעמים היא אכילה גסה ואינה חשובה אכילה: (ה) בליל שבת וכו'. וגם-כן צריך לקדש בשחרית כל הקידוש של לילה, מלבד 'ויכולו', אם לא קידש בערבית, ונכ"ל בסימן רצא סעיף ח. (ו) והוא הדין ביום-טוב, מי שלא אכל בליל יום-טוב צריך לאכול שתי סעודות למחר ביום [ודביום-טוב החיוב הוא שתי סעודות, אחת בלילה ואחת ביום], והוא הדין שיאמר בשחרית כל הקידוש של יום-טוב של לילה אם לא קידש בלילה: (ז) שלש סעודות ביום. אם שכתב 'וצד' בברכת-המזון בסעודה שניה, (ח) מצדדים האחרונים שלא לחזור ולברך: ב' משש שעות ומחצה. ואם התחיל לאכול הסעודה שלישית קודם חצות ונמשכה הסעודה עד אחר שהגיע זמן מנחה גדולה, (ד) יצא, דהא על-כל-פנים אכלה בזמנה, ולא אזלינן בזה בתר התחלה: (ח) דאז חזרות. רוצה לומר, דאו קרוב לזמן החזרה לגיהנם, ואיתא במדרש: כל השותה מים בשבת בין-השמשות, כאלו גזול קרוביו המתים. ועיין במרכי פרק ערבי פסחים באורך: (ט) ועליכן אין לאכול. דפן יבוא גם לשתות: (י) מנחה תחלה. דאסור לאכול עד שיתפלל. והדעה הראשונה סבירא לה דסעודה קטנה שרי, כמו שכתב בסימן רלב: (יא) וכן נוהגים לכתחלה. ובמקום שקשה לו לקיים הסעודה לאחר מנחה, (ה) יוכל אפילו לכתחלה לקיים הסעודה קודם מנחה, אם הוא קודם זמן מנחה קטנה. ועיין לעיל בסימן רלב במשנה ברורה ובסימן רצ במשנה ברורה: (יב) הנהרות. סבירא לה לדעה זו, ומה דאיתא במדרש הנ"ל דאין לשתות מים בין-השמשות, היינו דוקא בשותה מן הנהרות: (יג) רק בערב שבת. שמפרשים מה דאיתא במדרש הנ"ל 'בשבת בין השמשות', היינו בין-השמשות של ליל-שבת: ג' (יד) ויברך ברכת המזון וכו'. וכתבו האחרונים, שאחר-כך יקום וילך מעט בינותיים. והנשואים במקומן לא יצאו ידי חובתן, דהוי כסעודה אחת. וכתב הבית-יוסף, דלא ידרוש ברבים לעשות כן להפסיק סעודה, כיון שקודם חצות אין רשאי להפסיק, אין הכל כפי-הפסיק, (טו) אלא אכילה גסה. כי כל של המזון האכילה האי צוטמא פתוחה, מה שאין כן אחר הסעודה, ולא חיישינן בגורם ברכה שצרכה, כיון שמוכרח לעשות כן ממש סעודה שלישית שתהיה כדיון, וזהו מה שמסיק רמ"א: אבל מי שיודע וכו', כדי לצאת מחשש ברכה שאינה צריכה: (טז) אבל

שער הציון

(ב) עיין באליה רבה ומחצית-השקל: (ג) מגן-אברהם: (ד) עיין בשערי-תשובה: (ז) מגן-אברהם ותוספת-שבת וש"א, ודלא כאליה רבה. ומה שלא העתיקי סוף דברי המגן-אברהם, משום דלפי מאי דפסק הרמ"א לעיל בר"ב סעיף ב' בהג"ה, סעודה קטנה מותר בכל גזוני, עיין שם, וסעודת שבת אינו מקרי סעודה גדולה, וכל האחרונים נדחקו בדבריו אלה: (ט) דהא אנו פסקינן לעיל בר"ב דסעודה קטנה שרי אפילו סמוך למנחה קטנה:

הלכות שבת סימן רצא

קמט באר הגולה

1 שם בשם אביו
 הר"ש והר"ב ירחם
 חבלק א כ"ש הר"מ
 הרמ"ב פ"ק סו
 דש"ב התשובה
 להרמב"ן סימן ה'
 הרבני יונה טו בשם
 אביו הר"ש והרמב"ם
 פ"ק ל הנהגות שם
 הרמ"ב ט"ק זו ושבת
 הרבני ירחם חבלק א
 תשובה להרמב"ן סימן
 ו' והרמ"ב ל"ב ג' ג' ג' ג'
 ט טו בשם ר"י
 תוספות ב"מ ט"ז ע"ג
 וסב"ח כ"ז ה"פ"ג י"ג ע"ד
 בשם הר"ש שם
 בסוכה בשם התוספות
 ג' ח"ט פ"ק ל כ"ש
 בתוספות ל ה"רין פ"ק ז דש"ב בשם יש אומרים והרבני יונה פ"ק ז ודברות ושיבלי לקט בשם ר"י ברבי יהודה מ ה"רין והרמ"ב פ"ק ז ושבת בשם רבינו ח'ם

(יז) *אחר שיתפלל מנחה עם הצבור *לא יעשה סעודה שלישית קודם מנחה, מיהו, אם עשאה יצא:
 ד (יח) *אין צריך לקדש בסעודה שלישית, *אבל צריך לבצוע על (י) שתי ככרות: הגה ואם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה שתי ככרות (אבודרהם ומיימוני). *ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית (יט) פחות מככר אחד (כ) שלם (טור ומרדכי פ' כ"כ). ומזה פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר אחד שלם, אבל יש להחמיר (כא) ליקח שנים: ה (כב) *צריך לעשותה בפת. (כג) *ויש אומרים שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי (כד) מאחד מחמשת מיני דגן. *ויש אומרים שיכול לעשותה בדברים שמלפתיים בהם הפת, כבשר ודגים, אבל לא בפירות. *ויש אומרים דאפילו בפירות יכול לעשותה. וסב"א ראשונה עיקר שצריך לעשותה בפת, אלא-אם-כן הוא שבע ביותר, הגה או במקום שאי אפשר לו לאכול פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת (כה) שאסור לו לאכול פת לאחר מנחה, כדלקמן בהלכות פסח (מהרי"ל ה"פ: ז *לשנים (כו) חייבות בסעודה שלישית:

בתוספות ל ה"רין פ"ק ז דש"ב בשם יש אומרים והרבני יונה פ"ק ז ודברות ושיבלי לקט בשם ר"י ברבי יהודה מ ה"רין והרמ"ב פ"ק ז ושבת בשם רבינו ח'ם

שערי תשובה

באר היטב

להמתין אחר מנחה לאכול סעודה ג', ע"ש. ועיין בנה"מלק סימן לח, הסועד סעודה יתירה בשבת ושבת ולא הזכיר שבת אין צריך לחזור ולברך:

(1) שתי ככרות. וכן נוהגים כל היראים, ואין לקדש על היין, רק בתוך הסעודה יברך על היין וישתה, ספר הכוונות, ע"ש טורו:

ביאור הלכה

משנה ברורה

אם כבר שקעה החמה: * אחר שיתפלל מנחה וכו'. ועיין במשנה ברורה. והנה במגן-אברהם כתב *אם יודע שיוכל לחזור לאכול קודם שעה שעירית, ונשיתי מזה משום דצריך עיין, הלא אף בסוף היום אינו אסור רק לקבוע סעודה, אבל מעט פת כביצה ויותר אף כשחל ערב-יוס"ט טוב בחול מותר. ודוחק גדול לומר משום שהיא מצות שבת גרידא, דחשיבא כסעודה קבועה, וכמו שמצינו במקום אחר דשבת קובעת, דזה אין שייך לענינו, דעיקר הטעם הוא משום כדי שתהיה אכילתו כלילה לחיאבון, וכן נבאר בעזר השם בביאור הגר"א בסימן תקכ"ט ע"פ א כהג"ה בהדיא כמו שכתבנו: * לא יעשה וכו' קודם מנחה. ורצה לומר, שלא יחלק סעודת שחרית לשנים, משום חשש ברכה שאינה צריכה, וממילא תדחה עד אחר המנחה, וכמו שכתב הרמ"א בסעיף ב בהג"ה דיותר טוב להתפלל מנחה תחלה: * ולפחות לא יהיה לו פחות מככר אחד שלם. ואם יש לו שלם וגם פרוסה, פשוט דיבצע סעודה זו על הככר השלם, והפרוסה יניח על סעודת מלוה-מלכה, דסעודה זו חשיבא הרבה יותר מסעודת מלוה-מלכה אף שגם היא מצוה, ויש אנשים שחושבין להיפך וטועין בזה: * נשים חייבות וכו'. וגם חייבות במצות לחם משנה [כ"י]:

מי שיוודע. היינו, שמשער בנפשו שלא תהיה אז אכילתו אכילה גסה: (יז) *אחר שיתפלל מנחה. ואפילו אם חל יום-טוב במוצאי-שבת, שאי אפשר לו לאכול סעודה שלישית בסוף היום כנהוג, שהרי ראוי לו להימנע מלקבוע או סעודה בערב יום-טוב כמו בערב-שבת, מכל מקום אם יודע (1) שיוכל אז לאכול על-כל-פנים כשיעור ביצה ויותר, וכנ"ל בסעיף א, לא יחלק סעודת שחרית לשנים, דהא יש אומרים דאסור לעשות כן משום ברכה שאינה צריכה. כתב מגן-אברהם בשם ספר חסידים: מי שיש לו מזון שתי סעודות מצומצמות, ואם יחלקם לשלש סעודות לא יהיה לו כל סעודה לשבעה, מוטב שיאכל שתי סעודות לשבעה. (1) ומכל מקום אם נמשכה סעודת הבוקר עד אחר חצות, יחלקנה לשנים, וכמו שכתב בסעיף זה, דהא מכל מקום ישבע כשאוכל שנית, אבל לכתחלה אין להמתין עד אחר חצות משום זה, דמבטל במקצת עונג שבת: ד (יח) *אין צריך לקדש. דהיינו לברך על היין קודם הסעודה, (ט) דאיתקש יום לילה לענין קידוש:

מה לילה סגי בחד זימנא, אף ביום כשתקנו חכמים לקדש סגי נמי בחד זימנא (ט) בבוקר, אבל שתי ככרות צריך, דכל הסעודות שאדם סועד ביום השבת שוות: (יט) פחות מככר אחד. דביום ששי ירד המן לכל אחד שני עומרים ומכל עומר עשו שתי ככרות, הרי ארבע לשני עומרים; אבל אחד בערב-שבת ואחד בלילה-שבת ואחד בבוקר, הרי נשאר לו רק אחד שלם לסעודה שלישית: (כ) שלם. ואם אין לו, די בפרוסה שהיא כביצה, וכנ"ל בסעיף א, דאף-על-גב דמצות לחם-משנה אין לו, מצות סעודה מיהא קיים [אתרונים]: (כא) ליקח שנים. וכן ראוי לנהוג לכתחלה, כי הסב"א הראשונה (י) היא העיקר. וטוב (יב) להדר לברך על היין תוך הסעודה [תיקוני שבת]. ואם אין לו לחם-משנה לכל אחד מהמסובין, נכון לנהוג שזה שברוצע יכוין לפטור בכרכת 'המוציא' כל המסובין, וגם יאמר להמסובין שיוכנונו שיצאו בברכתו, כדי שכולם יצאו בלחם-משנה [ג"א]: ה (כב) *צריך לעשותה בפת. כיון דילפינן שלש סעודות משלש פעמים 'היום' דלכתיבי גבי מן, צריך לעשותה בפת. וגם מצוה לכתחלה להרבות מעטנים כפי יכולתו [אתרונים]: (כג) *ויש אומרים שיכול לעשותה בכל וכו'. ולכולי עלמא למצהו על המוכרח — בפת ושני ככרות, וכנ"ל בסעיף ד, אלא דלפני לענין דיעבד אם יצא בזה [מביח]: (כד) *מאחד מחמשת וכו'. שמברכין עליהם 'בורא מיני מזונות'. וטעם דעה זו, כיון דאין דרך לאכול סעודה שלישית לתיאבון, סגי בהכי, וזהו גם-כן טעם שאר הדעות שמקילין בזה [תו"ש]: (כה) שאסור לו וכו'. על-כן יקיים (יג) אותה במיני טיגון שעושים ממצה כתושה או בכשר ודגים או פירות: ך (כו) חייבות בסעודה שלישית. דלכל (יג) מילי דשבת איש ואשה שוין, כמו שנתבאר בסימן רצא; ועוד, שגם הם היו כנס של המן, ועל כולם אמר "אכלוהו היום", דמזה נלמד חיוב של סעודות בשבת:

שער הציון

(1) עיין בביאור הלכה: (1) מגן-אברהם ושא. ולא התקתי מה שכתב המגן-אברהם דחלק לשנים אפילו קודם חצות כדי לצאת על-כל-פנים דעת איהו פוסקים וסב"א לזו דאף בזה מקיים סעודה שלישית. דהוא חומרא דאתי לדי קולא, דליפסק השולחן-ערוך דאין יוצא קודם חצות, ממילא היא ברכה שאינה צריכה, ועיין באליה רבה: (2) רא"ש: (3) ונראה לי פשוט דאם לא היה לו כוס בבוקר, צריך להדר לקדש קודם הסעודה בסעודה שלישית, דומיא דקידוש של לילה דאם לא קידש צריך לקדש כל היום כולו, וכנ"ל ברע"א סעיף א (י) הגר"א, וכח הפרי-מגדים שכן המנהג כהיום: (יב) לצאת בזה דעת הרמב"ם שסובר כן, עיין בכסף-משנה: (יג) בית-יוסף בשם הפוסקים:

הלכות שבת סימן רצב

רצב דין תפלת מנחה בשבת, ובו ב' סעיפים :

א **במנחה** (א) ואומרים 'אשרי' וזבא לציון' (ב) (ה) [ב] (ו) שלשה אנשים עשרה פסוקים מפרשה הבאה. יאפילו חל יום טוב להיות בשבת, קורין בפרשה הבאה (ה) ולא בשל יום טוב: ב' ואומרים (ג) (ד) 'צדקתך'. יתאם חל בו יום שאלו היה חול לא היו אומרים (ו) בו במנחה נפילת אפים, אין אומרים 'צדקתך': הגה (ח) ונהגו שלא לקבוע (ז) מדרש (ט) בין מנחה למעריב (טו), אבל אומרים פרקי אבות בקין ושיר המעלות בחורף, וכל מקום לפי מנהגו:

א טור על פי המדרש ושיבילי לקט בשם רש"י ב בא קטא דין פנ ומגילה ג דחק סימן שכ מהא דרב גריל שבת כ"ד טור בשם רב שרשימות ה שם בשם מנהג אשכנז

באר היטב

(ב) ואני תפלתי. לפי שישראל אומרים לפני הקב"ה: אעפ"י ששתינו אנו מתפללין, לא כשאר אומות. ט"ו. ובמנחה של יו"ט א"א אותו כיון דאין קורין בתורה, ב"י, ש"ל; וא"כ אפשר בדמקום שאין ס"ח א"א אותו, מ"א. ואין נוהגין כן: (ג) ג' אנשים. וא"א קדיש על התורה, שאין כאן במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שקודם י"ח, ואפילו במנחה בתענית שמפטרין אין כאן הפסק, והפסחה שייכא אל הקריאה והקדיש שלפני י"ח קאי אקריאה, ואעפ"י שמפסיקין בין הקריאה לקדיש עד שיגלו ס"ח לא חשיב הפסק, עכ"ל הגמ"ג. וכ"כ בליקוטי פודס, וכ"מ בלבוש. וכתב הריב"ש סימן שכא דמקום שאין ספר-תורה אין אומרים קדיש שלפני י"ח, וכתב המ"א: וז"ל שלא יאמרו ג"כ ואני תפלתי כמש"ל, וגם כדי שלא להפסיק בין הקדיש שאחר וזבא לציון לא חשיב הפסק, או יאמרוהו קודם הקדיש, וכ"כ בסידור מהר"ה שלעולם לא יתחילו י"ח בלא קדיש שלפניו, ע"כ: (א) צדקתך. דמתו בו יוסף משה ודוד. וב"ח האריך להוכיח שלא מת משה בשבת, רק בע"ש מת ולא נקבר עד שבת במנחה, ואנו אומרים צידוק הדין עליו בזמן שנקבר. וי"א דאומרים צדקתך להצדיק הדין על הרשעים שחזרין לגיהנם במר"ש: (ז) מדרש. ובמרכיב כתב: שלא ללמוד, כונתו שלא ללמוד בחברותא, אבל שנים שנים לומדים בבתיהם, כמ"ש ביו"ד סימן שמי"ד סעי"ח, לכן המנהג לדרוש קודם המנחה, ואם נמשכה עד סמוך לחשיכה שלא יוכלו לקיים סעודה ג' אזי לא יאמרו פרקים או שיר המעלות, מ"א:

משנה ברורה

ביום טוב אין קורין: ב' (ו) 'צדקתך'. דמתו בו יוסף משה ודוד, ולכן נהגו שלא לקבוע או מדרש, כי חכם שמת כל המדרשות בטלים. וב"ח האריך להוכיח שלא מת משה בשבת רק בערב-שבת, ולא נגנו עד שבת במנחה בשעתא דעת רצון, וכמו שכתוב בזוהר, ואנו אומרים צידוק הדין עליו בזמן שנגנו. ויש מפרשים, דאומרים 'צדקתך', להצדיק הדין על הרשעים שחזרין לגיהנם במוצאי-שבת: (ז) בו במנחה וכו'. פירוש, בין שיום השבת הוא ראש-חודש, (ה) בין שיום ראשון שאחריו הוא ראש-חודש, ואם כן, אלו היה חול לא היו אומרים במנחה נפילת אפים, שכבר חל במקצת יום שלאחריו, ולכן גם עתה אין אומרים 'צדקתך': (ח) ונהגו. ואינו איסור, (ו) אלא מנהג לזכרון בעלמא, והטעם, כנ"ל בסעיף-קטן ו'. (י) ודוקא שלא ללמוד בחברותא, אבל שנים שנים לומדים בבתיהם, כמו שכתוב ביוה"דעה סימן שד"מ סעיף יח לענין נשיא שמת: (ט) בין מנחה למעריב. היינו (ט) כשהוא סמוך לחשיכה, ולכן המנהג לדרוש קודם מנחה ואם נמשכה הדרשה עד סמוך לחשיכה, אזי לא יאמרו פרקים או שיר המעלות, כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית בזמנה מ"א. ובאליה רבה איתא בשם מלכושי"ו"ט, שראה לרבו מהר"ל מפראג כמה פעמים שדרש בין מנחה למעריב, ועל-כן נראה בדומנו אין למנוע זה, כידוע שמצוי בעוונותינו הרבים באיזה מקומות שעוסקין אז כמה אנשים בבית-המדרש בשיחה בטלה, ובודאי טוב יותר לשמוע או דברי מוסר כדי שלא יבואו לזה:

שערי תשובה

[ב] ואני. עיין בה"ט. ועיין במש"כ שכתב שנהגו לעמוד באמירת פסוק זה וכ"כ בעמק-ברכה, ובהנהגת בנו בעל שלי"ה הביא זוהר וכתב שמן הראוי והמחוייב לעמוד בו, ע"ש. ועיין בש"צ בשם ספר הכוונות דומן עטיפת ציצית בתפלת המנחה הוא אחר קדיש וקדושת וזבא לציון אחר שיאמר הש"ן ואני תפלתי כי כדי שיתקטף בציצית כעת רצון. וכתב בנינו ומצה שאין לכמות הפנים בטלית, גם מגלים המצה מעם הסלית, ע"ש. וע"ש ש"ל בריך שמיה ברוצעת ס"ח ואדרבה או הוא עיקר זמן האמירה, אלא שהאר"י היה אומר כי כשחזרת, והאומר גם בחול לא הפסיד, ע"ש: [ג] ג' אנשים. עיין בה"ט שהגמ"א כתב בדמקום שאין ס"ח לא יאמרו ואני תפלתי, והאר"י חולק בזה וכתב, דמשום שלא להפסיק בו י"ל ואני תפלתי קודם הקדיש שאחר וזבא לציון כו', ועיין כיד-אפרים בפירוש דברי הגמ"א, ועיין בש"צ הביא לשון מהר"ח ז"ל

לתפלת י"ח: ואל"ו שיאמרו ואני תפלתי ויאמרו קדיש עליו, דפסוק א' לא יתחילו י"ח בלא קדיש שלפניו, ע"כ: (א) צדקתך. דמתו בו יוסף משה ודוד. וב"ח האריך להוכיח שלא מת משה בשבת, רק בע"ש מת ולא נקבר עד שבת במנחה, ואנו אומרים צידוק הדין עליו בזמן שנקבר. וי"א דאומרים צדקתך להצדיק הדין על הרשעים שחזרין לגיהנם במר"ש: (ז) מדרש. ובמרכיב כתב: שלא ללמוד, כונתו שלא ללמוד בחברותא, אבל שנים שנים לומדים בבתיהם, כמ"ש ביו"ד סימן שמי"ד סעי"ח, לכן המנהג לדרוש קודם המנחה, ואם נמשכה עד סמוך לחשיכה שלא יוכלו לקיים סעודה ג' אזי לא יאמרו פרקים או שיר המעלות, מ"א:

א **אומרים** 'אשרי' וזבא לציון' וכו'. ומפסיקין בקדיש קודם ואני תפלתי. ואמירת וזבא לציון במנחה הוא במקום סדר קדושה גדול, ובשבת שמאויקין הורה בשחרית ומוסף, הניחיה עד מנחה [כל בן]: (ב) ואני תפלתי. הוא על-פי המדרש, שאמר דוד לפני הקדוש-ברוך-הוא: רבונו של עולם, אין אומה זו כעובדי גילולים, ששותין ומשתכרים ופוחזים, ואנו לא-כך, אף-על-פי שאכלנו ושתינו, ואני תפלתי וגו'. (ה) אבל במנחה של יום טוב אין אומרים אותו, כיון דאין קורין בתורה (ג) שהוא עת רצון עליידיהו. ומיהו, בשבת נהגו לאמרו אף במקום שאין ספר-תורה, וכן אפילו ביחיד [אחרונים]: (ג) מוציאין וכו'. הוא מתקנת עזרא, כדאיתא (ג) בגמרא: (ד) שלשה אנשים וכו'. במנחה (ז) אין אומרים קדיש על הבימה לעולם [היינו בין בשבת בין בתענית], רק לפני העמוד קודם תפלת שמונה-עשרה, וקאי נמי אספר-תורה, דאי אמרו מיד על הבימה, אם כן לפני העמוד לא יאמרו קדיש כי אין במה להפסיק בין הקדישים [יהללו', פסוק אחד לא הוי הפסק, ואף שאומרים מזמור לה' הארץ, אין זה מעיקר הדין], ולעולם ראוי להסמיק הקדיש לתפלת שמונה-עשרה, מה שאין כן בשחרית יש הפסק באמירת 'אשרי' ביתיים. ולפי זה כשאין ספר-תורה בשבת במנחה, לא יאמרו רק פעם אחד קדיש אחר אשרי וזבא לציון, ופסוק ואני תפלתי יאמרו אז קודם הקדיש, כדי שלא יהא הפסק בין קדיש להתפלה [א"ר וש"א]: (ה) ולא בשל יום טוב. דהא הקריאה איננה בשביל יום טוב, דהא במנחה

שער הציצין

(ב) מגן-אברהם: (ג) ב"ח: (ג) מגילה כ"א: (ד) מגן-אברהם ופרי-מגדים וש"א: (ה) מגן-אברהם: (ו) אליה רבה בשם המנהיג: (ז) מגן-אברהם: (ח) כן מוכח מהגמ"א שכתב ולכן נהגו לומר פרקי אבות בקין אף דהוא גם-כן בכלל מדרש, לפי שבקין מתפללין בעוד יום גרול הוא עדיין זמן בין-השמשות. ונראה דהוא נתן טעם רק על המנהג, אבל הרמ"א בעצמו משמע מלשונו טעם אחר לזה, ואפשר משום דאין שונן אותו כדרך שאר לימוד רק באמירה בעלמא:

הלכות שבת סימן רצג

רצג דיני ערבית במוצאי שבת, ובו ג' סעיפים:

א (א) *מאחרין תפלת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש: **ב** *צריך לזוהר (ב) מלעשות מלאכה (ג) *עד *שיראו [*] (ד) *שלשה כוכבים קטנים, *ולא יהיו מפוזרים

א קא ורבי יוסי שבת קי"ח ב רבינו יונה בחלת ברכות מהא דשבת ל"ג א ה"ג שם בשבת על"ה הירושלמי

שערי תשובה

אבל בברכת או"א רצה כו' אומרים במנחה וינחו בו, וכמבואר בסיומן רסח, ע"ש. ועיין בש"ש שצ"ל כעמך ישראל עפ"י סוד כידוע ליי"ח. וכי מהריק"ש: אם נמצא טעות כס"ח במנחה מוציאין אחרת וז"ה בבי' וז"ה, ע"ש, וכתב מח"ב דאוחן שנוהגין להוציא אחרת אף בדיקוב בעלמא ה"ה שכבת במנחה וכי' וז"ה מוציאין: **ג' כוכבים קטנים.** ועיין לעיל סימן רלה מ"ש שם. ועיין בדגול מרובה דאף כשרואה ט"ג כוכבים שאינם צרופים וממתין מעט אחר"כ מותר לעשות מלאכה, דעיקר טעם צרופים משום תוספת מחול על הקודש, וכיון שהמתין מעט

וכתב שאין תלוי בס"ת ואפילו המתפלל בכיתו ביחיד צריך לאמרו, ונראה מדבריו שצריך שתקדים אמירת תלוי ואני תפילתי להוצאת הס"ת, וכתב בשם מטה יהודה לאמרו אפילו ביחיד, והש"ע כתב דמנהגן תורה עפ"י סוד הדבר וגם עפ"י הפשט, ע"ש. וכתב בא"ר בשם מהרי"ל, כשהיה מאחר לבוא עד שסיימו קריאת התורה היה מתפלל עם הצבור ואח"כ קרא הפרשה, ע"ש. ועיין כ"ט בשם הב"י שיל"ל יום מנחה וקודשה כו' שהרי אומר וינחו בו כו', ועיין בש"ע שכתב שר"ל מה שאמר יעקב ובינו וינחו בו כו', וכ"ג מהא"ר, ע"ש,

משנה ברורה

א (א) מאחרין וכו'. היינו, אף דמן הדין סגי במה שיתעכב מלעשות מלאכה עד הזמן המבואר בסעיף ב, (ב) מכל מקום לתכחלה ראוי ונכון וכן מנהג כל ישראל לאחר את התפלה, כדי שיתוסף יותר מחול על הקודש. המנהג לומר קודם מעריב המזמור 'אלהים יחננו' (תהלים טז) ועוד מזמורים, כנוכח בסידורים. ואם יחול תשעה באב במוצאי שבת אין מזמרין, דאז אין זמן תנינה, וכן שיחול יום טוב במוצאי שבת גס"כ אין המנהג לומר; כתב הפרי"מגדים, דאפשר משום דאין אומרים תחנון בשבת ויום טוב, מה שאין כן בכל שבת ויכול לאמרו משחשיכה קודם מעריב. ועיין לעיל בסיומן מט בשם חוות יאי"ר, דתהלים מותר המורגל בו לומר בעל-פה, ומה טוב ויפה המנהג הזה: א', כדי ללוות שבת שנקראת כלה מלכתא בשירות ותשבחות, וכדאיתא במדרש; ועוד, כי על-ידידה נתאחר המעריב וניתוסף מחול על הקודש, וגם כדי שלא יבואו לדבר בדברים בטלים. אחר"כ מצאתי בכנסת הגדולה סימן רלה כעין מה שכתבתי:

ב (ב) מלעשות מלאכה. עיין לקמן בסיומן רצט סעיף י: **ג (ג) עד שיראו.** וקודם לכן אסור משום ספק יום. ומדינא סגי בשלשה כוכבים בינונים, אולם (ג) שאין אנו בקיאין בזה, ושמה הן גדולים הנראין ביום, לכן אנו מצריתין קטנים: **ד (ד) שלשה כוכבים קטנים.** עיין ליקוטי פרי חדש על יורה דעה שכתב, דאם הרקיע מזהיר כעין אורה של יום, תו לא נחשב אותו הזמן רק בין-השמשות, והביאו הגאון רבי עקיבא איג"ר בחידושו ביהודה דעה ס"מן רסב, עיין שם. ובביאור הגר"א בליקוטיו שם כתב, דאם נסתלק האדמימות מן כל כיפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה, אין אנו חוששין במה שמוהיר. ודע עוד, דבספר תפארת ישראל כפרך ב דשבת מצריך שלשה קטנים לבד שלשה בינונים, ולא ידעתי מקורו; ואולי טעמו שכתב אנו טועין בדבר וגדולים הם, לכן אנו צריכין עוד קטנים הגדולים מהם, ומזה אנו יודעים ששעל-כמל פנים הם אינם גדולים. ולפי מה שכתב ביערות תשובה סימן רלה בשם המטה יהודה הברכ"ייוסף, עיין שם, ניחא דברי התפארת ישראל בפשיטות, אולם שארי אחרונים לא הזכירו דבר זה ונאפשר דאם בשארי מקומות הרקיע מעונן ולא יכול לראות עוד כוכבים, יש להקל לכולי עלמא. ונראה לי, דלפי מה שכתב הגר"א דבעינן שיסתלק האדמימות מן כל כיפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה ואז מועיל השלשה כוכבים,

* עד וכו'. קשה לי, דלפי מה דפסק המחבר לעיל בסיומן רסא כשיטת רבינו תם דמשקיעת החמה עד ג' כוכבים יש שיעור הלוח ד' מילין, אם-כן אם אנו רואין כוכבים ואנו יודעין שעדיין לא נשלם הזמן דר' מילין, על-כרחי דאוחן הכוכבים הם גדולים, אם-כן אמאי לא התנה הכא המחבר שישלם נשלם השיעור דר' מילין מנת השקיעה? ואפשר לומר דסבירא ליה דמכיון שאנו רואין ג' כוכבים תלינן דמסתמא נשלם השיעור, אבל אם אנו יודעין שלא נשלם אין-הכירנמי דצריך להתמתין עד שיושלם. שוב מצאתי בספר מנחת כהן, דאפילו לרבינו תם, מכיון שאנו רואין סימן הכוכבים שוב אין ליה לקפיד על שלא נשלם השיעור ד' מילין, עיין שם טעמו. ונראה לי דאפילו להמנחת כהן, על-כל-פנים נכון שיראה אז אם הכסף העליון ושוה לתחתון כיון שהוא בתוך ד' מילין, דמגמרא מוכח דהכוכבים שראויים לסמוך עליהם שהוא לילה הם נראים דוקא אחר שהכסף העליון ושוה לתחתון, וכמו שכתבנו לקמן בשם הגר"א בליקוטיו, עיין שם: * שיראו. משמע בגמרא (שבת ל"ה ע"ש בתורה תרי"ן דכל זמן שלא נסתלק האדמימות מן כל כיפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה [זהו מקרי בגמרא 'הכסף העליון ושוה לתחתון', ועיין לקמיה במה שכתבנו בזה] אין לסמוך על הכוכבים, וכן כתב בביאור הגר"א ולחכין כוכבים לבד צריך בקיאות רב דשמא הן כוכבים הנראים ביום, ולכן היו האמוראים מסתכלים אם נסתלק האדמימות לגמרי ואז מועיל הכוכבים; אמנם אפשר דזהו דוקא בכוכבים בינונים דיש לטעות בהם בגדולים, אבל לא בקטנים. אבל ביהודה דעה סימן רסב סעיף ה בליקוטיו, שם מוכח דאפילו על כוכבים קטנים אין לסמוך מקודם שהכסף העליון ושוה לתחתון ולפי מה שביאר שם מתחלה בביאורו בסעיף קטן ט, עיין שם, אין הכרע לזה, וצריך עיון. ומה נקרא הכסף, נראה לי דהוא כאשר נסתלק האדמימות מן אותו מקום ונוטה ללובן, מלשון 'הכסף פניו', דאף רש"י מ"ש שם (בשבת ל"ד ע"ב) דהוא השחיר, נראה לי דלאו דוקא השחיר משם, דזה נמשך זמן רב מאד, אלא כל שנסתלק האדמימות אורח בכלל השחיר, זה מוכח ברשב"א דרובה שנסתלק האדמימות מקרי הכסף, וכעין זה משמע גס"כ במאירי דקודא שם 'הכסף' במה שולכה בהקנתו של האור. אחר"כ מצאתי בעזר השם בערוך שפירש בהדיא דהכסף הוא מלשון לובן, עיין שם [אנחנו כיוון מביא שם על זה לשון הירושלמי זה לשון: ובגמרא ברכות ירושלמי איתא: הכספ"ו זהו בין-השמשות, השחירו, נעשה העליון שוה לתחתון, זהו לילה; ואפשר דזהו לסייעתא לדבריו דהכסף לאו היינו השחיר, והירושלמי פליג עם הבבלי וסובר דאף דהכספ"ו שניהם היו בין-השמשות, ולילה לאו הינו עד שיחירו שניהם], וכן בביאור הגר"א משמע דבמה שנושק אורה מלהאידם מקרי הכסף, ומי שאינו בקי בענין הכסף או שהיה יום מעונן, ישער אם כי כדי ד' מילין מנת תחלת השקיעה: * שלשה כוכבים קטנים. עיין לעיל בסיומן רסא בביאור הלכה בדיבור המתחיל 'שואו', בסוף הדיבור,

שער הציון

(ב) ב"ח ופריימגדים: (ג) בית יוסף ומגן אברהם:

הלכות שבת סימן רצג רצד

ד ברכות כ"ז לפירוש השור בשם רב האי החתומות הא"ש המדכ"ז ש"ה ט"ו

(ה) אלא רצופים. ואם הוא יום המעונן, ימתין (ו) עד שיצא הספק (ז) מלבו: ג ימי שהוא אנוס, (ח) כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, (ט) יכול להתפלל של מוצאי-שבת מפלג המנחה ולמעלה (י) ולהבדיל מיד, "אבל לא יברך על הגר וכן אסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים" הגה ונהגים לומר "והוא רחום" [*] וברכו באריכות נועם, כדי להוסיף מחול על הקודש (א"י):

רצד דיני הבדלה בתפלה, ובו ה' סעיפים:

א (א) *אומרים הבדלה (ב) ב'חונן הדעת'. *ואם טעה ולא הבדיל, משלים תפלתו

באר היטב

(ב) ולהבדיל מיד. ומ"מ ימתין עם הק"ש עד צאת הכוכבים, מ"א.

משנה ברורה

(ג) נראה דמועיל אז בשלשה כוכבים קטנים לבד: (ה) אלא רצופים. משום תוספת שבת. והוא הדין כשרואה שלשה כוכבים קטנים שאינם רצופים וממתין מעט אחרי-כן, מותר לעשות מלאכה, דעיקר טעם הרצופין משום תוספת, וכיון שהמתין מעט הרי הוסיף [דגול מרובה]: (ו) עד שיצא. מה שלא זכר השולחן-ערוך שימתין השיעור ד' מילין מעת תחלת השקיעה, לפי מה שפסק לעיל בסימן רסא סעיף ב — דאפשר דמיירי ולא נודע לו גם זמן השקיעה משום הענין: (ז) מלבו. ואם יש לו מורה-שעות ששולך בטוב, ויודע בכיורו שהיה אחתול בזה הזמן לילה על-פי הדין, דהיינו שלשה כוכבים קטנים, נראה דיוכל לסמוך על זה, וכן כתב בברכ"י יוסף דיוכל לסמוך על מורה-שעות: ג (ח) כגון שצריך וכו'. היינו, שהולך במיתו מבעוד יום עד סוף התחום ויושב שם עד הערב, כדי שמיד שיחשך ילך לדבר-מצוה הנחון לו, (ד) ומיירי ששם לא ימצא לו כוס להבדיל עליו: (ט) יכול וכו'. ומכל מקום כתבו (י) האחרונים דאין לעשות כן, דדבר תמוה הוא לרבים, גם שמא יבואו להקל במלאכה, (י) ובפרט בימינו דנהגין לעשות תמיד כרבנן שמתפללין מנחה עד הערב, בוודאי מדינא אסור להקדים מעריב במוצאי-שבת. ואף דבערב-שבת יש שמקילין, היינו משום דמצוה להוסיף מחול על הקודש, מה שאין כן במוצאי-שבת: (י) ולהבדיל מיד. ומכל מקום (י) ימתין מלקרות קריאת שמע עד צאת הכוכבים:

א (א) אומרים הבדלה וכו'. ואפילו אם נודמן שהבדיל על הכוס מקודם, (ב) מכל מקום צריך להבדיל בתפלה גם-כן. ואי עיקר מצות הבדלה היא דאורייתא או דרבנן, עיין במה שנכתוב לקמן ריש סימן רצו: (ב) ב'חונן הדעת'. וקבעוה בברכה זו, (ג) מפני שאסור לתבוע צרכיו קודם

עיון אם כהרדב"ו או כהמגן-אברהם, דקושיית המגן-אברהם שהקשה על הרדב"ו אינה קושיא להמעין בהרדב"ו גופא, וכמו שהעיר כבר הברכ"י יוסף [והאמת שלא היה לפניו ספר הרדב"ו כי אם מה שהעתיקו העולתי-שבת בקצרות]. ועל-כן נראה לעניות דעתי להכריע כמו שכתבתי, דאם לא הבדיל מאתמול כלל שיש עליו עריון עצם החיוב, וכמו שכתב הרא"ש בפרק מי שמתו לענין אונן, עיין שם היטב, יזכיר עתה בתפלה, והיינו בתפלה שניה, וכמו שהכרחתי מדברי השולחן-ערוך דבתפלה ראשונה אין להזכיר כלל, אבל אם כבר הבדיל לילה על הכוס, שכבר יצא בעצם המצוה, אין כדאי להזכיר עתה בתפלה, דאולי לא נתקן השלמה לדבר שיכול לצאת בו מצד אחר, וכמו שכתב הרדב"ו: * ואם טעה ולא הבדיל וכו'. הוא הדין כיום-טוב שחל במוצאי-שבת, לא אמר ותרדענו! אינו חוזר, מפני שמוזכר אחר-כך הבדלה על הכוס של קידוש. ואם טעם אז אחר התפלה קודם שאמר הקידוש של יקנה"ו, גם-כן צריך לחזור לראש התפלה כמו

שער הציון

(ג) דהא כששלים בין-השמשות דרבי יהודה, והיינו בשעה-סוף העליון והשוה לתחתון, מתחיל תיכף בין-השמשות דרבי יוסי [לפי מה שכתב הגר"א, או עד כדי מ"ט אמה, הוא לערך חצי מניוט¹ להשולחן-ערוך], וכמו דאמרינן בגמרא שם, והיינו שני כוכבים בינונים, וכמעט תיכף יוצא הכוכב השלישי, וכדמובח שם דהוא כהרף-עין, וממילא תו אין להסתפק שמא גדולים הם: (ד) מגן-אברהם וכו' (ה) רש"י וכו' ומגן-אברהם וש"א: (ו) פשוט: (ז) מגן-אברהם וש"א: (ח) גמרא: (ט) מגן-אברהם בשם ירושלמי. יש עוד טעם בגמרא, מפני שהיא ברכת חכמה [היינו להכיר להבדיל בין קודש לחול], קבעוה בברכת חכמה:

הלכות שבת סימן רצד רצה

כ טור בשם הרבני ויה
ג שם ד טור בשם אביו
הרא"ש ה טור וכוונת
רבינו תם ו שם וכוונת
אביו הרא"ש

(ב) [*] (א) ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס. (ג) (ד) *ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס, *צריך לחזור ולהבדיל (א) בתפלה: ב טענה ולא הבדיל בתפלה ואין לו כוס כליה (ה) *וסובר שאף למחר לא יהיה לו, (ו) צריך לחזור (ז) ולהתפלל: ג יתענה באב שחל להיות באחד בשבת, טעה ולא הבדיל בתפלה אינו צריך לחזור ולהתפלל, כיון שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב: ד במקום שאמרו שאינו חוזר להתפלל, מיד (ו) כשסיים הברכה אין לו לחזור אף-על-פי שלא פתח בברכה שלאחריה: ה במקום שאמרו שאינו חוזר, אם רצה להחמיר על עצמו לחזור, 'אם סיים תפלתו (ה) (ה) רשאי, אבל לא עדיין לא סיים תפלתו: (ט) אינו רשאי לחזור:

רצה הבדלה שעושה שליח-צבור, ובו סעיף אחד:

הגה (א) ואומרים (ב) [ב] 'זיהי נועם' (ב) וסדר קדושה באריכות כדי לאחר סדר קדושה, שאז חוזרים רשעים

שערי תשובה

באר היטב

ציצית: ומביעא ליה לאינשי לאוגודי (ר"ל להאריך ולהמשיך) בכורך ה' המבורך באפוקי שבתא כי היכי דנתציל מהזיקא דהאי שבתא, ע"ש, והביאו בברכי, ושם כתב שראה מטרתה די הקודש מהרחי"ו בשם רבינו האי גאון ו"ל קבלה דמנסי, שיש הצלחה כשמושך אדם ומאריך באמרו ברוך ה' המבורך באפוקי שבתא, עכ"ל:

ורש"ל וכו' ואסורים, דשמיא יקל גמ'כן במלאכה, וגם הוא דבר תמוה לרבים:

(ב) ואינו חוזר. ועכ"פ אסור במלאכה עד שיאמר המבדיל, כמ"ש סוף סימן רצט. ואם שכח להתפלל, מתפלל שחרית ב' ואינו מזכיר אתה חוננתנו, רב"ז, כנסת הגדולה. ומ"א הניח בצ"ע, ע"ש: (ג) ואם טעם כצ"ל: (א) בתפלה. פ"י יחזור ויתפלל ויבדיל בתפלה, אע"ג דקו"ל טעם מבדיל, עיין ט"ז ובהרא"ש: (ד) ולהתפלל. ונ"ל דאם נזכר קודם ש"ת יאמרנה בש"ת, אבל כשיש לו כוס לא יאמר בש"ת, עיין ב"י, מ"א: (ה) רשאי. בתורת נדבה. ועיין ססי' ק"ז:

[*] ואינו חוזר. וכתב ב"י בשם דברי-משה: אונן במו"ש שאינו חייב בתפלה, יום ראשון אחר הקבורה כשתתפלל שחית לא יאמר אתה חוננתנו בתפלתו, ע"ש:

[ב] ויהי נועם. עיין בה"ט. וכתב בש"צ שכתב מהרח"ו ש"ל ויהי נועם כולו [ב] ויהי נועם. וצריך לאמרו מעומד, כתב"ם. ויש מקומות שא"א ויהי נועם בבית האבל רק מתחילין יושב בסתר, כנה"ג. וכופלין הפסוק אורך

(ב) ויהי נועם. וצריך לאמרו מעומד, כתב"ם. ויש מקומות שא"א ויהי נועם בבית האבל רק מתחילין יושב בסתר, כנה"ג. וכופלין הפסוק אורך

ביאור הלכה

משנה ברורה

במוצאי-שבת, דכי משום שאכל גם קודם קידוש איתגורי איתגור [פמ"ג]: * ואם טעם קודם שהבדיל. עיין כליה רבה ובחדושי רבי עקיבא אינו עשה הברכה בשם הרשב"א, דהוא הדין אם עשה מלאכה או קודם הבדלה ונהיינו בשלא אמר 'המבדיל' מתחלה]. ובספר קובץ על הרמב"ם מפקק בדין זה של הרשב"א למעשה, והביאו בפתחי-תשובה, עיין שם, והיינו מפני שהרמב"ם לא הביא דין זה של הטור ויחזיק ערוך כלל, ומשמע דלא מפרש כן את מה שאמר הגמרא דטעה בוו וכוו כמו שמפרשי הרשב"א והרא"ש ותלמידי רבינו יונה [וכן מפרשו רש"י משמע דלא מפרש כן, וכן בספר אור ורוע פירש בו פירוש אחר, עיין שם, דהיינו שטעה בהבדלה גופא], ועל-כן לענין מלאכה על-כל-פנים, אין להחמיר בדיעבר לחזור ולהתפלל, מאחר שלא הוזכר בהדיא בתלמידי רבינו יונה והרא"ש, ויש לסתמך בזה על הרמב"ם: * צריך לחזור ולהבדיל בתפלה. אפשר דרוקא אם לא הבדיל עדיין על הכוס ובא לפנינו לשאול, אז הדין דיתור ויבדיל בתפלה ואחר-כך על הכוס, אבל אם עבר והבדיל על הכוס אחר שטעם, שוב אין צריך לחזור ולהבדיל בתפלה, כיון שמכל מקום כבר יצא מצות הבדלה [פמ"ג], ובדרך-החיים תסם דאין חילוק בזה: * וסובר שאף למחר לא יהיה לו. ואפילו לדעת הפוסקים לקמן ברצ"ט סעיף ו' וזמנו בדיעבר עד סוף

הבדלה. מנהג פשוט לומר "אתה חונן וכו'" עד "לאנוש בינה", ואחר-כך אתה חוננתנו וכו' וחננו מאתך וכו' [אחרונים], (א) ואם התחיל מ'אתה חוננתנו' ואילך, יצא. אם שכח להתפלל, מתפלל שחרית ושינו ואינו מזכיר 'אתה חוננתנו', לא כראשונה ולא בשניה. (ב) כמה דברים אמורים, כשכבר הבדיל מאתמול על הכוס, אבל אם לא הבדיל כלל, דיש עליו עדיין חיוב מצות הבדלה, יזכיר 'אתה חוננתנו' בשחרית בתפלה שניה שהיא להשלמה, ואחר-כך צריך להבדיל גם-כן על הכוס, כדלקמן סימן רצט סעיף ו': (ג) ואינו חוזר מפני וכו'. היינו, (ה) דלכתחלה מצוה להבדיל בין בתפלה ובין בכוס, והכא בדיעבר סומך עצמו על מה שיבדיל אחר-כך על הכוס. (ו) ומכל מקום אסור לעת עתה במלאכה עד שיבדיל בכוס, (ו) או שיאמר על-כל-פנים 'המבדיל בין קודש לחול', וכמו שכתב סוף סימן רצט: (ד) ואם טעם וכו'. ואף-על-גב דקיימא לן בסימן רצט סעיף: ה דאם טעה ואכל קודם הבדלה יכול להבדיל אחר-כך,

(ט) מכל מקום כאן דטעה גם בתפלה, קנסינן ליה וצריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה: ב (ה) וסובר שאף למחר וכו'. דאם מצפה שיהיה לו למחר, יוכל לסמוך על זה שיבדיל למחר על הכוס, וכדלקמן ברצ"ט סעיף ו', ואין צריך להחזיר התפלה: (ו) צריך לחזור ולהתפלל. היינו כשעקר רגליו [או כשסיים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, דדינו גם-כן כעקר רגליו, וכדלעיל בסימן קיז סעיף ה, עיין שם] חוזר לראש, ואם לא סיים עדיין תפלתו, (ט) חוזר לברכת 'אתה חונן': מיהו, אם נזכר קודם 'שומע תפלה' לא יחזור, אלא יאמר 'אתה חוננתנו' ב'שומע תפלה', דכשמבדילין בתפלה אומרים "אינינו מלכנו החל עלינו וכו'" דהוא בקשה, והוי מעין 'שומע תפלה', דהוא כולל כל הבקשות: מיהו, אם יש לו כוס יסמוך על הכוס ולא יאמרנה ב'שומע תפלה', כיון דעיקרה הוא שבח ולא שייך כלי-כך ל'שומע תפלה' [מ"א ושא"א]: ד (ז) כשסיים הברכה. היינו שהזכיר השם של סיום הברכה, דבוזה מקרי כאלו כבר סיים [אחרונים]: ה (ח) רשאי. בתורת נדבה. (י) ועיין לעיל בסוף סימן קז, דאין להתפלל נדבה אלא מי שמכיר עצמו וזיז וחזיר ושיכוין: (ט) אינו רשאי. כיון דאינו צריך לחזור הוי הפסק [טור]:

(א) ואומרים 'זיהי נועם'. ונהגינן לכפול פסוק 'אורך ימים' [טור, עיין שם הטעם]. ופסוק 'זיהי נועם' (ב) צריך לאמרו מעומד. ויש מקומות שאין אומרים 'זיהי נועם' בבית האבל רק מתחילין יושב בסתר' וגו': (ב) וסדר קדושה. היינו

שער הצינור

(א) עיין בבית-יוסף דיש אומרים דלכתחלה ראוי להיות כן, ועל-כל-פנים בדיעבר לכולי עלמא הלא יש בה גם מענין הברכה: (ד) עיין בביאור הלכה: (ג) גמרא: (ו) מגן-אברהם: (ז) אליה רבה: (ח) תלמידי רבינו יונה: (ט) אחרונים: (י) פרי-מגדים: (כ) אחרונים: (כ) אחרונים: (כ) אחרונים:

הלכות שבת סימן רצה רצו

א טור

לגיהנם (טור). ובזמן שאין אומרים 'ויהי נועם', (ג) כגון שחל יום-טוב (ב) [ב] כשבו, אין אומרים (ד) סדר (ג) קדושה, *אבל אומרים (ה) 'ויתן לך' (כל בו):
א *מבדיל שליח-צבור כדי להוציא (ו) מי שאין לו יין: הגה ונהגו לומר ולהזכיר (ז) אליהו הנביא (ז) במוצאי-שבת, להתפלל שיבאו ויבשרנו הגאולה (טור):

רצו דיני הבדלה על היין, ובו ח' סעיפים:

א (א) *סדר (ב) הבדלה: יין בשמים נר הבדלה, וסימנך יבנ"ה. יוצריך לזוהר שלא יהא הכוס (ב) פגום: הגה ונהגו לומר קודם הבדלה שעושים בבית: הנה אל ישועתי וגו', כוס ישועות אשא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', לסימן טוב. ובשעת הבדלה (ג) יתנו עיניהם (ב) בכוס ובנר. ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שטיים 'בורא פרי הגפן', (ד) כדי שלא יהיה הכוס (ג) פגום. (ה) וטעם השפיכה, כוס פגום

א ברכות ר"ב ורכ"ב יהודה אליבא דרב"ה הלל ב פסחים ק"ה כענין כוס של ברכה והוא הדין להבדלה, ועיין בסיומן קפ"ב מר"י כוס פגום

באר היטב

מים וגו', ועיין במט"ש מהאר"ק בזה. ומתחילין ואתה קדוש לפי שאין גאולה בלילה, וגם ואני זאת בריתי וגו' אין אומרים, עיין ט"ז: (ב) כשבו. אפילו ביום ו', ט"ז: (ג) קדושה. דויהי נועם שיך למלאכת המשכן ועליירו שרתה שכניה, זהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ט"ז: (ד) אליהו הנביא. עמ"א:

(ב) הבדלה. הרמב"ם פ"ט כתב בהבדלה היא דאורייתא כמו קידוש, וי"א שהיא מדרבנן, מ"מ שם, וע' ט"ז סוף סי' זה: (ב) בכוס. פי' העונים אמן, טור: (ג) פגום. יתב הט"ז דאין לזה פירוש, ע"ש. ומ"א כתב דכן פירושו, שיש פגם וכיוזו לכוס של ברכה כששופך ממנו קודם שישתה, ולכן שופכין קודם סיום הברכה. ומט"מ כ' דלא ישפוך בשעת ברכה, אלא בשעה שמוחג ישפכנו מלא על כל גדותיו שישפך על הארץ, וכ"כ בשל"ה

שערי תשובה

בעמידה, ועכ"פ פסוק זה של ויהי נועם יאמר בעמידה, שהכוונה עתה כו' הנקרא נועם ה' מסוד וחספת שבת לכל שבת הבאה כו', וגם כתב שפסוקים של ויתן לך היה האר"י אומרם בעת הבדלה בביתו: [ב] כשבו. עיין בה"ט. וכתב בבר"י

למלאכת המשכן ועליירו שרתה שכניה, זהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ט"ז: (ד) אליהו הנביא. עמ"א:

ביאור הלכה

יום ג', הכא לא סמכינן על זה, דכולי האי איכא למיחש דלמא לא יהיה לו [מלא]. ועיין בפרישה ובחיווי'ש רבי עקיבא איגר מה שכתבו עוד בזה. ועיין בדרך-החיים שכתב: אפילו אם מצפה שיהיה לו כוס למחר בלילה גם-כן אינו מועיל; ולכאורה הלא בסעיף ג סמכינן על זה? ואולי משום דשם אי אפשר לו להקדים קודם, חשוב הכל כזמן מוצאי-שבת גופא, וכן משמע בביאור הגר"א לקמן בסיומן רצ"ט סעיף ו, עיין שם: * אבל אומרים ויתן לך. ואחר-כך מבדילין [וכן כתב בלבוש]. ובמנהגים משמע דמבדילין קודם ויתן לך, וכן הוא בכלבו, והמנהג כהיום דמאחרין הבדלה [פמ"ג]. ועיין בריש סימן רצ"ח בשערי-הציון שם:

שמתחילין מ'זאתה קדוש', ואין אומרים 'ובא לציון גואל' לפי שאין גאולה בלילה, ולכן גם 'ואני זאת בריתי' אין אומרים, לפי שסמוכים הם להדרי' בספר ישעיה [ט"ז]. ומה שכתב שאומרים באריכות, היינו (ב) בנעימות קול כדי שיתארך מעט יותר, ולעכב לרשעים מלחזור לגיהנם, עדד שישלימו ישראל סדריהם (ג) נמשכת קדושת שבת, ואחר-כך חוזרים לגיהנם, וכמו שאמרו חז"ל דבמוצאי-שבת צועק הממונה על הרוחות: חיזורו לגיהנם, שכבר השלימו ישראל את סדריהם [טור]: (ג) כגון שחל יום-טוב וכו'. היינו (ד) אפילו חל ביום

ששי, דבעינן שכל השבוע יהיה ראוי למלאכה, משום דכתיב בו 'ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'". ודוקא יום-טוב גמור, (ה) אבל פורים או ערב-פסח שחל בימי החול, אין למנוע מלומר 'ויהי נועם' במוצאי-שבת שלפניו: (ד) סדר קדושה. דויהי נועם' שיך למלאכת המשכן, שבו בידך משה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן, ועלי-ידי-זה שרתה שכניה, זהו שמשמכינן פסוק 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל', ולכך בזמן שאין אומרים 'ויהי נועם' אין אומרים ממילא כל סדר קדושה [ט"ז]: (ה) 'ויתן לך'. שהם פסוקים של ברכה בתחלת ימי השבוע: א (ו) מי שאין לו יין. דמי שיש לו יין, יותר טוב שיבדיל בביתו כדי להוציא את כל בני-ביתו. ועיין מה שכתבנו ברצ"ו סעיף ז במשנה ברורה: (ז) במוצאי-שבת. דאיתא בעירוהין [מ"ג]: מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא כערבי שכחות ולא כערבי מים טובים מפני הטרחה ושנחייזין צרכי שבת והולכין להקביל פניו, רש"י, ועל-כן אנו מתפללים, כיון שעבר השבת ויכול לבוא, שיבאו ויבשרנו [טור]. ועיין באלהי רבה שכתב, דהמדקקים אומרים גם שאר פזמונים ושירים כאשר הם מצויים אצלנו. וראוי לזוהר לומר 'רבונו של עולם וכו' החל את וכו', כי הוא בירושלמי⁽⁸⁾ וטור סימן רצ"ט. יש מקומות שמדליקין נרות (ו) במקום אופל, דעלי-ידי-זה זכה שאול למלוכה:

א (א) סדר הבדלה וכו'. הנה הרמב"ם סובר דמצות הבדלה היא דברי-תורה כמו קידוש, והוא בכלל "זכור את יום השבת לקדשו", שצריך לזכור אותו ולקדשו בין כנניסתו ובין ביציאתו, כנניסה בקידוש וביציאה בהבדלה, לומר שהוא מובדל בקדושה בראש ובסוף משאר ימים. (ב) יש אומרים שהוא מדרבני סופרים ואסמכוהו אקרא. וצריך להיות גם-כן בכוס כמו בקידוש. (ג) ואם הבדיל בתפלה, לכולי עלמא הבדלה על הכוס דרבנן: (ב) פגום. היינו, (ג) שאם שתה אחד מן היין מתחלה, נפגם להבדלה, וכמו לענין קידוש לעיל בסיומן רצ"ט סעיף י, עיין שם במשנה ברורה. ועיין (ד) באחרונים בסיומן קפ"ג, שאם הכוס בעצמו פגום אין להקפיד עליו אם אין לו אחר: (ג) יתנו עיניהם בכוס. היינו (ה) המבדיל וגם השומעים העונים אמן, כדי שלא יסיחו דעתם: (ד) כדי שלא יהיה וכו'. היינו, (ו) דמשום זה אינו שופך קודם שמתחיל הברכה, כדי שלא יבקר תחלת הברכה על כוס פגום שאינו מלא, (ז) ואחר סיום הברכה גם-כן לא יוכל לשפוך, שיש ביזוי לכוס של ברכה כששופך ממנו אחר ברכה קודם שתייה, ולכן שופכין קודם סיום הברכה, ועיין לקמיה: (ה) וטעם השפיכה. (ז) והאחרונים

שער הציון

(ב) טור בשם ר"ע: (א) הגר"א בביאורו: (ז) טור ט"ז: (ה) שערי-תשובה ופרי-מגדים; וכפרי-מגדים הסכים דאף ערב-פסח שחל בימי החול גם-כן יש לומר במוצאי-שבת שלפניו, וגם בשערי-תשובה מצד לכסוף כן: (ו) אחרונים: (ב) הרב המגיד בשם יש מפרשים, ובספר ארוחות-חיים ובאבודרהם בשער ג בשם מ"כ, ורע, דהסמ"ג והחיון העתיק גם-כן כדעת הרמב"ם, והמגן אברהם בסיומן רצ"ט כתב דעצת התוספות שבת ט' עמוד ב גם-כן דהוא דאורייתא, אך יש לדחות, כמו שכתבנו במשנה ברורה שם, ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר שהוכיח מהתוספות שבעות כ' עמוד ב מחד תירוצא להיפוך: (ב) ברכות ל"ג: (א) בינת-יוסף והגר"א: (ז) אליה רבה ופרי-מגרים: (ה) דרך-החיים: (ו) ט"ז בשם הלבוש: (ו) מגן-אברהם: (ז) ט"ז ומגן-אברהם ושי"א: (א) ברכות פרק ה הלכה ב.

הלכות שבת סימן רצו

קנה באר הגולה

דארמינן כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחלת השבוע. גם (ו) שופכין (ז) מן הכוס לאחר הברלה ומכבין בו הגר, ורוחצים בו עיניו משום חיבוב (ח) המצוה: **ב יאין מבדילין** (י) על (י) הפת, (יא) רב על (יב) השיכר מבדילין *אם הוא (יג) פגור מדינה, [*] והוא הדין לשאר משקין, (יד) חוץ מן המים. הגיה (יא) וטוב יותר להבדיל על כוס פגור של יין מעל שכר (אבודרהם). (יב) ונהגו להבדיל במוצאי פסח (י) (י) על שכר ולא על יין, משום (יג) דחביב (ט) עליו. וביום טוב שחל להיות במוצאי־שבת, שיש בו קידוש שהוא נאמר על הפת, יש

שערי תשובה

באר היטב

שראה קצת גדולים שהיו אומרים בלחש לעצמם ויהי נועם אף בשבוע שחל יו"ט, כי ע"ד האמת מוכרח אמירת ויהי נועם בכל מו"ש, עיין בסימן תצא, וכתב שאפילו במו"ש שחל בחוה"מ הוא כן, ע"ש, ועיין בשאלתות פ' בראשית. וכתב בשאלת־יעב"ץ סימן יט: אם חל פסח בשבת אין לומר ויהי נועם במו"ש שלפני, אך כשחל יו"ט אחר (השבת) [בשבת], אף אם הוא צום כפור, י"ל ויהי נועם במו"ש שלפניו, והביאו הבר"י, ובש"ץ כתב דטעמו משום איסור מלאכה בע"פ, וכתב שכמדומה לי שבמקומות אלו אומרים אף כשחל פסח בשבת, ע"ש. ועיין בתשובת כנה"ג באחד אמר במו"ש פ' וזכור מפני ימי הפורים שאחיו, וכתב שזה טעות, ע"ש:

[*] וה"ה לשאר משקים. וכתב הבר"י דלא אתי למימר כגון חלב ושמן וכיוצא, רק למימר דשאר משקים שהם חמרי־מדינה מותר, לאפוקי מים אף דשתיית המקום ההוא מים אין דינו לקרותו חמרי־מדינה, ע"ש: [1] על שכר. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת חינוך־בית־יהודה סימן ט שעל משקה לאקרין־

והגהת י"ג וכ"כ הט"ז. ורש"ל וכו"ש כתבו לבטל השפיכה לגמרי משום ביזוי משקה, וכמ"ש סימן קצא. ולדידן צ"ל דברב מועט אין קפידא, מ"א: (ז) מן הכוס. היינו לאחר שחיה כמש"ל משום הפסק: (ה) המצוה. נהגו הנשים שלא לשתות מכוס הברלה, ועיין בשל"ה הטעם. כתוב בש"ל: כוס של הברלה רגיל המבדיל לשתות כולו ואין משקה ממנו בני הבית. וצריך לישב ולשתות, מ"מ: (י) הפת. ול"ד לקידוש, וכיון דאין קידוש אלא במקום סעודה, פת מענין סעודה הוא, אבל אינו מענין הברלה: (י) על שכר, דוקא במקום דהוי שכר חמרי־מדינה, אבל בארץ אשכנז אסור, דהא אפילו אין לו יין כלל אסור להבדיל על השיכר, כ"ש היכא שיש לו ואינו חביב עליו, מ"א: (ט) עליו. ולמי שאין חביב עליו כמו יין יבדיל על היין, ט"ז. אם מותר יין שמטריח קצת להבדלה, עיין בתשובת שער־אפרים סימן יח, וע"ל

ביאור הלכה

משנה ברורה

* אם הוא חמר מדינה, ואפילו לדעת הפוסקים המחמירין לעיל בסימן רע"ב סעיף ט לענין קידוש, לענין הברלה כולי עלמא מודו דמבדילין, וכדאיתא בגמרא להדיא דאמימר אבדיל על שיכרא משום דחמרי־מדינה הוא. ומשמע מהרמ"א לעיל בסימן קפב סעיף ב בהג"ה, דבמקום שהיין מצוי אף שהוא ביוקר מקרי מצוי ויבדיל על היין [דלא שרי שם אלא משום שא' אפשר לקנות יין בכל סעודה לברך עליו], מיהו, אם השיכר חביב עליו יותר מן היין יכול להבדיל על השיכר, וכדלקמיה בהג"ה. כתב בפריימגדים בסימן רצט: אותן שנהרין משהיית שכר משום חוש, צריך עיין כשאין לו יין כי אם שכר אין יבדיל ויברך עליו, דלדעתו אסור, ואך יברך עליו וליתן לאחרים לשתות, על־כן ישעו מאחרים, ע"ד באר דבריו. ולעניות דעתי גם בזה צריך עיין, אם הוא חושש לעצמו שכוס זה הוא כוס של איסור, אם־כן

הסכימו דלא ישפוך בשעת ברכה כלל, אלא בשעה שמוזג ישפכנו מלא על כל גדוהתו שישפך על הארץ, וגם זה יש למעט בחלק הנשפך משום הפסד משקין: (ו) שופכין מן הכוס. היינו לאחר שתייה. ושתיית הכוס תהיה בישיבה, דאין שותין מעומד לכתחלה. נהגו הנשים שלא לשתות מכוס הברלה. כוס של הברלה, רגיל המבדיל לשתותו כולו ואינו משקה ממנו בני־ביתו [מ"א]. ונראה שהטעם, כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה, דכשישתה רק מלא לוגמיו יש ספק ברכה אחרונה, וכמבואר לעיל סימן ר"ב (ז) על הפת. ולא דמי לקידוש, (ט) דשאני קידוש שהוא במקום סעודה והוי מענין הצריך לקידוש, מה שאין כן הברלה: (ח) על השיכר מבדילין. אם (י) אין לו יין, ואם יש לו יין, הוא קודם לכל המשקין [אוי"ז]. וחז"ל הפליגו גם־כן בגודל המצוה ואמרו: המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין, הקדוש ברוך־הוא קוראהו קדוש ועושהו סגולה, שנאמר "והייתם לי סגולה מכל העמים", ואומר "ואבדיל אתכם מן העמים" [טור]: (ט) חמר מדינה. עיין לעיל בסימן רע"ב סעיף ט במשנה ברורה וביאור הלכה שם, מהו חמרי־מדינה. ומה שכתב 'הוא הדין לשאר משקין, היינו משקין (יא) שרגילין לשתותו, אבל משקין שרגילין בפסח, כגון מי לאקריץ', אינו חמרי־מדינה, כיון שאין רגילין לשתותו כל השנה, והוא הדין כל כיוצא בזה, ואפילו מי־דבש לא הוי חמרי־מדינה אלא במדינות שרגילין לשתותו, אבל במקום שאין שותין אותו אלא לפרקים לא הוי חמרי־מדינה וגרע משיכר. ועל יין־שרף אין כדאי להבדיל, דהא כתב המגן־אברהם דכוס הברלה רגיל המבדיל לשתותו כולו ואין משקה ממנו בני הבית, וביין־שרף קשה לקיים זה, אך כשאין לו משקה אחר יכול להבדיל עליו, ואך שיזהר לשתות ממנו על־כל־פנים כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית, ואם לאו לא יצא. כתב בשערי־תשובה בשם הברכ"י יוסף, דעל חלב ושמן אין להבדיל, שאין רגילין לשתותו למשקה: (י) חוץ מן המים. אף אם רוב שתיית המדינה הוא מן המים, (יג) משום דלא חשיב ועל קווא"ס²⁰ ובארש"ט³, מוכח מט"ז בסימן קפב ואליה רבה שם דאף בשעת הדחק אין מברכין, דאף שהמונים שותין אותו, מכל מקום לא חשיבי וכמו מים הוא [נאף דעת המגן־אברהם שם דהעתיק דעת רש"ל להקל בשעת הדחק, היינו דוקא גבי כוס ברכת־המזון שאין בו חשש ברכה לבטלה, וכדמוכח בתשובת רש"ל, מה שאין כן בהבדלה. ובחיי־אדם כתב דבשעת הדחק יש להבדיל על משקה קווא"ס, וביין־שרף קשה לקיים זה, אך כשאין לו משקה אחר יכול להבדיל עליו, ואך שיזהר לשתות ממנו על־שתיית ההמון הוא מהמשקה הזה, דאי לאו הכי לא הוי חמרי־מדינה]: (יא) וטוב יותר וכו'. והמגן־אברהם מצדד, דבמקום שהשיכר הוא חמרי־מדינה (יג) יש לומר דעדיף מכוס יין פגום, ועיין בביאור הגר"א שכתב גם־כן דדינא דהרמ"א הוא דוקא כשהשכר אינו חמרי־מדינה: (יב) ונהגו להבדיל. ודוקא במקום שהשיכר הוא חמרי־מדינה, (יד) אבל בארץ אשכנז דלא הוי חמרי־מדינה לא מהני מה שהוא חביב, ואסור להבדיל עליו: (יג) דחביב עליו. שלא שתהו כל ימי הפסח:

שער הציון

(ט) אחרונים: (י) לבוש ודרך־החיים: (יא) מגן־אברהם בסימן קפב סעיף־קטן ג (יג) רש"ב: (יג) ובאליה רבה ותוספת־שבת דחו ראייתו, ומסתברא דשקולין הן: (יד) מגן־אברהם:

הלכות שבת סימן רצו

אומרים שאגב הקידוש (יד) מבדילין גם-כן עליו, ויש אומרים שיותר טוב לומר הקידוש והבדלה שניהם על השיכר. (הגה (טו) והסברא ראשונה עיקר): ג אם אין לו יין (טז) ולא שכר ושאר משקין, יש אומרים (יז) שמותר לו (ט) לאכול. ויש אומרים שאם מצפה (יט) שיהיה לו למחר, (כ) לא יאכל (כא) עד למחר שיבדיל. ואם אין לו אלא כוס אחד (כב) ואינו מצפה שיהיה לו למחר, מוטב שיאכל קודם שיבדיל, ויברך עליו ברכת המזון ואחר-כך יבדיל עליו, ממה שיברך ברכת המזון בלא כוס, לדברי האומרים דברכת המזון טעונה כוס; ולדברי האומרים דאינה טעונה כוס, לא יאכל עד שיבדיל. ומיירי שכוס זה לא היה בו אלא רביעית בצמצום וכבר היה מזוג כדנינו, שאם היה משים בו מים, יותר לא היה ראוי לשתייה, שאם לא-כן, לדברי הכל מבדיל תחלה (כג) ושותה ממנו מעט, וזו לא היה ראוי להבדלה (כד) ומוסיף עליו להשלימו לרביעית ומברך עליו ברכת המזון: ד מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהבדלה (כה) יקנה להבדלה, משום דקידוש אפשר כפת: ה אם אין ידו משגת לקנות שמן לנר חנוכה ויין להבדלה, (כו) נר חנוכה קודם: ו אומר הבדלה (כז) מיושב. הגה ויש אומרים מעומד (אגודה וכל-כו ואגור) (כח) וכן נוהגין במדינות אלו. (כט) ואוחז היין (ל) בימין וההדס בשמאל ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין (ל) והיין בשמאל (לא) ומברך על ההדס, ומחזיר היין לימינו: ז [*] אפילו שמעו (לב) כל בני הבית הבדלה בבית-הכנסת,

ו שם בשם אביו הראשי ו תוספת בברכות ג"כ לחוד חרובא הא דאמינן פסחים ק"ו ורבינו יונה כפר ד דברכות והאגור בשם שכלי הלכת פ"ח הראשון בשם רבינו יונה בתוספת שם ג"כ ור"י לדעת הגאונים ט פסחים ק"ה לחרוץ ור"י וביבא הראשון שם י"ה הראשון רש פרק ח דברכות כ טור ל מהא רשבה ל"ג לענין קידוש היום מ תוספת בברכות מ"ג נ מרדכי כשם האגודה מהא דברכות מ"ג וכו"ב הל"ס ס"ב יוסף לרעת ה"ן בסוף פרק דרדא"ה השנה

שערי תשובה באר היטב

ואסער וכדומה אין מבדילין, ע"ש: [*] אפילו שמעו כו'. וכתב בב"י סימן סימן רע"ב ס"ק ד: (ט) לאכול. דדי לו בהבדלה שבתפלה. ובתשובת מהר"ם כתב שיאמר "המבדיל" בלא כוס:

(י) בימין. וכן בכל ברכה של מצוה ראוי לו שבימין יאחזנו:

משנה ברורה

שיהיה לו למחר עוד כוס, יבדיל עכשיו על כוס זה, ובאכילה ימתין עד למחר כדי שיברך על הכוס, למאן דאמר דברכת המזון טעונה כוס. מיהו, המגן-אברהם בריש סימן קפב חולק על זה, דבשביל כוס ברכת-המזון שלא יהיה לו אינו מחוייב למנוע עצמו מלאכול: (כג) ושותה ממנו מעט. היינו (כג) כמלא וגומי: (כד) ומוסיף עליו. היינו שימזוג במים: ד (כה) יקנה להבדלה. דין זה מובא גם-כן לעיל בסימן רע"א סעיף י"א דרך אגב, ועיין שם במשנה ברורה סעיף-קטן נו: ה (כו) נר חנוכה קודם. משום (כז) דפרסומי ניסא עדיף, ועוד, (כח) דעיקר מצות הבדלה נוכל לקיים בתפלה: ו (כז) מיושב. מיירי כשמוציא לאחרים ידי חובתן, ועל-כן כיון דאחד פוטר חבירו יש להם לכולם לעשות קביעות, ובמעומד לא הוי קביעות. והיש-אומרים סבירא להו, דכיון שהוא הלויית המלך אין מלויין אלא מעומד, ולענין הקביעות סגי כשמומנין הכל ועומדין ומכוונין כדי לצאת, וסבירא להו דמתוך שרובעין עצמן כדי לצאת ידי ברכת הבדלה, מהני גמי קביעות זו לצאת בברכת היין [ב"י]: (כח) וכן נוהגין וכו'. ויקנה"ו, לכולי עלמא (כט) טוב לברך מיושב, כמו בשאר קידוש לעיל בסימן רע"א סעיף י בהג"ה: (כט) ואוחז היין בימין. דכן בכל דבר שמברך עליו צריך לאחזו בימינו בשעת הברכה, וכדלעיל בסימן רו סעיף ד: (ל) והיין בשמאל. ואינו מניחו אז מידו, (מ) משום דכל הברכות של הבדלה מצוה להיות על הכוס: (לא) ומברך על ההדס. ומניחו, (כס) ורואה בצפונים ומברך 'בורא מאורי האש', ואחר-כך מחזיר היין לימינו וגומר ההבדלה: ז (לב) כל בני הבית. וכל-שכן אם יש אחד מכני הבית, אפילו קטן שהגיע לחינוך, שלא שמע עדיין הבדלה, יוכל

(יד) מבדילין גם-כן. רוצה לומר, אף דבעלמא אין מבדילין על הפת כדלעיל, הכא אגב קידוש שהוא העיקר, אומרים כל היקנה"ו על הפת: (טו) והסברא ראשונה עיקר. טעמו, משום דהרבה ראשונים סבירא להו דאין מקדשין על השיכר, וכדלעיל בסימן רע"ב סעיף ט, עיין שם, לכך טוב יותר לעשות כל היקנה"ו על הפת. ומכל מקום נראה דבזה ידקרק לכתחלה לחפש אחר יין אפילו אם הפת חביב לו יותר מיין, (טו) דכמה גדולי ראשונים סביר דאין אומרים 'המבדיל' על הפת אפילו במוציא-שבת שהוא יוס-טוב, ואך אם לא ימצא יין, הפת עדיף משיכר: ג (טז) ולא שכר. והוא הדין אם (טו) יש לו שכר אלא שאינו חמר-מדינה: (יז) שמותר לו וכו'. ומכל מקום צריך (ח) שיתפלל תחלה ויאמר הבדלה ב'חונן הדעת', ואף-על-פי-כן כשישיג למחר כוס חייב להבדיל כדין, וכדלקמן בסימן רצט. ויש שרוצים לומר, שיאמר עתה ברכת 'המבדיל' בלא כוס, (יט) ואין להורות כן: (יח) לאכול. והא דאמרין בגמרא, דאמינא איקלע לאתרא ולא היה לו על מה להבדיל ולן בתענית עד למחר, (יט) סבירא לה לרעה זו דמחמיר על עצמו היה: (יט) שיהיה לו למחר. היינו בבוקר, אבל בערב אינו מחוייב להמתין כל-כך, (כ) ואפשר דאפילו יותר מחצות היום אינו מחוייב להמתין: (כ) לא יאכל. ואפילו במוציא-שבת ליום-טוב גם-כן לא יאכל אם אין לו כוס [מ"א]: ומיירי בשאין לו פת גם-כן, דאם יש לו פת, הלא הכריע רמ"א לעיל בסעיף ב דיכול להבדיל על הפת [אחרונים]: (כא) עד למחר שיבדיל. ויש (כא) להחמיר כסברא אחרונה הזו, (כב) אם לא באדם חלש שקשה לו התענית, יכול לסמוך אדעה אשונה: (כב) ואינו מצפה וכו'. אבל אם מצפה

שער הציון

(טו) הרי"ף והרא"ש והטור, ועיין בפרישה ואליה רבה, ועל-כ-ל-פנים לכתחלה בודאי מצוה לוקרק בזה: (טו) אליה רבה, וכן משמע מהגר"א: (ז) מגן-אברהם: (י) פרי-מגרים, וכן משמע מדרכי-משה: (ע) בית-יוסף, ועל-כן כתב בדרכי-משה דמדת חסידות לכולי עלמא יש להתענות: (כ) כן מצד הגר"ז, עיין שם: (כג) אליה רבה: (כד) הגר"ז: (כז) אליה רבה: (כח) בית-יוסף: (כט) טור: (ל) אליה רבה: (מ) וכמו שאמרו דסודרו על הכוס: (כס) פרי-מגרים. ומה שכתב בשולחן-ערוך 'ומחזיר היין לימינו', היינו לאחר שברך 'בורא מאורי האש':

הלכות שבת סימן רצו רצו

באר הגולה קנז

ע רבינו יונה פ ספר
ארחות חיים

(לג) אם נתכוונו שלא לצאת, מבדילים בבית: ח (לד) *נשים חייבות כהבדלה כשם שחייבות בקידוש, פויש מי שחולק. הגה על-כן (לה) *לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה (לו) מן (לב) האנשים:

רצו דיני בשמים להבדלה, וכו' ה' סעיפים:

א (א) אמרך על (ב) (ג) הבשמים אם יש לו, יואם אין לו

שערי תשובה באר היטב

(יב) האנשים. עיין סימן רצט ס"י בהג"ה דיאמרו "המבדיל" בלא ברכה ויעשו מלאכה, ועיין מ"א:

(ב) הבשמים. כתב בשכנה"ג שמוחר לברך על לפלפ כתוש, וככ"כ

בירו, משות"ח צ לעינן אורח נזיר, וכמ"ש בש"ח לעיל (ק), ע"ש, ומהר"י זיין הכיאו מרבי"ה המ"א סימן תרט"ז לענין ברכת שהחיינו דיהי"כ וככתב דמבמה"ז דסימן קפג שכתב שנתכו שכו"א יוכר לעצמו אין ראיה, והתם הטעם כמ"ש הרא"ש והדרכה ארוכה כו', ולכן כתב שכל שיכול להפטר בברכת הש"ן ואומר בעצמו היה ברכה שאינה צריכה אף בלא טעם שאין כוס בידו, ובכרי"י חלק עליו והביאו מתשובת מהרש"ם והמב"ט וככתב: כיון דבש"ע לעיל סימן ו' פסק שלא כדבריהם וכן המנהג, א"כ גם כאן מצי לברך כל הברכות ויכין שלא לצאת, ומה גם למ"ש המג"א סימן תרי"ט, וכי"כ בהגהות יש נוהלין לענין קידוש שיאמר כל אחד בלחש מתחלת הברכה בא"י אשר קדשנו עד הסיום ויסיים קודם המקדש לענות אמן כמ"ש סימן נט ע"ש, ולכאורה זה סותר למ"ש מהר"י זיין ובר"י דשמע שדעתו לעשות כן לכתחלה אף שאין כוס בידו רק ביד המקדש וכוון כמה שבידו כפה"ג, ונראה דהתם כדעבד דמי דטריחיה להו שכו"א מב"ב יקדש לעצמו על כוס בפ"ע, ולכן גם בהבדלה אף שדריך הבעה"ב להבדיל ולהוציא כל הב"ב פסיר דמי כשאומר"ם ב"ב ברכת המבדיל על סמך הכוס שביד הבעה"ב, ואף מהר"י זיין מודה לזה, ודוקא בש"ע שרגיל לכוין להוציא השומעים משא"כ בהבדלה בבית זמנין דמשתלי ולא אדעתיה לכוין להוציא האחרים, ולכן מוטב שיאמר כו"א בפ"ע ברכת המבדיל ולסמך על כוס שביד הבעה"ב וש"ד או שיסמכו הכל על הבעה"ב שיוציא אותם בכל הברכות, דמסתמא הבעה"ב מכוין להוציא כל הב"ב והעומדים שמה לשמוע ברכת הבדלה כמו הש"ן ככה"ג. ויש נוהגים שאם הבעה"ב מבדיל, מכוין שלא לצאת בברכת הבדלה ומבדיל בשמים ונר בעת שמבדיל בעה"ב ואח"כ מהדר אחר כוס ומבדיל עליו בורא פרי הגפן ואומר עליו ברכת המבדיל; ולדידי חזי לי דאע"ג דברכת המבדיל עושה תחנתה לכתחלה מ"מ משנה הסדר ומטעם שטענו בכוס הבדלה לומר יבנה כדאי"ת לעיל, ולכן מי שרוצה לחזור אחר כוס לעשות המצוה חתקנה ימחין גם עם בשמים ונר לסדר אותם על כוס. ועיין לקמן סימן רצ"ח מי שאין לו כוס כו', משמע דביש לו אין לברך על הנר כשרוצה וכן על הבשמים רק יעשה כסדר:

(ה) הבשמים. עיין בה"ט. ועיין בבר"י ובמת"ב, ובק"א שם מטיק הלכה דכשנת הדחק אפילו אינו כתוש, ובפפלא כתוש מקרוב יכול לברך עליו אך יברך בורא

משנה ברורה

ביאור הלכה

להבדיל בשבילו (כט) אף שהוא בעצמו יצא כבר ידי חובת הבדלה בבית-הכנסת, כגון שנתכוין לצאת, וכמו לענין קידוש לעיל בסימן רעג סעיף ד. ועיין מה שכתבנו לקמיה לענין להוציא נשים: (לג) אם נתכוונו שלא לצאת. כתב הלוברש, דהאידינא (ל) מסתמא מתכוין כל אחד מבני הבית שלא לצאת בהבדלה שמבדילין בבית-הכנסת, שסומכין על הבדלה שבבית, והווי להו כלא הבדילו כלל ולא נפיק בה. תלמיד י"ח כמיים אין סומכין על ההבדלה שבבית-הכנסת, ומבדילין בביתם כדי שיוכלו להוציא בני-ביתם [מ"א בשם סמ"ע], וכן ראוי לכל אדם לנהוג. כתב המגן אברהם: אם נתכוין לצאת בברכת הבדלה, אף על-פי שלא נתכוין לברכת 'פרי הגפן' מכל מקום יצא ידי הבדלה, דברכת 'המבדיל' הוא העיקר, (לז) אלא דאסור לטעום מהיין אלא-אם-כן יברך 'פרי הגפן': ח (לד) נשים חייבות. אף-על-גב דהוי מצוה שהזמן גרמא, דבדיני שבת איש ואשה שוין, דאיתקש 'זכור' לישמור', וכמו שכתוב בריש סימן רעא, והבדלה נמי בכלל 'זכור' הוא למאן דאמר הבדלה דבר-תורה, וכמו שכתבנו בריש הסימן; ואפילו למאן דאמר הבדלה דרבנן, (לז) דומיא דקידוש תקנה. והיש מי שחולק (לז) סבירא ליה, דהבדלה כיון שהיא בחול אינה תלויה בזמני דיני שבת, והיא בכלל שאר מצוות שהזמן גרמא נדשים שפטרות (לה) לא יבדילו לעצמן. והב"ח כתב: אפילו למאן דאמר שפטרות, מכל מקום יכולות להמשיך על עצמן חיוב ולהבדיל לעצמן, כמו בשופר ולולב שגם-כן פטרות ואפילו הכי מברכות, כמבואר לקמן בסימן תקפט, (לז) ומסיק המגן אברהם דהעיקר דכברי הב"ח. והנה, לפי מה שכתב המגן אברהם לעיל בסעיף קטן ד דנהגו הנשים שלא לשחות מכוס הבדלה, אם-כן בלאו כל הטעמים, האיך תבדיל בעצמה והלא אינה יכולה לשחות הכוס? וכן כתב בעל דרך-החיים, אלא כוונת המגן אברהם להקל בשאין לה ממי לצאת, דאז בעל-כרחא תבדיל לעצמה ותשתה כדי שלא לבטל מצות הבדלה: (לו) מן האנשים. ואם האנשים כבר הבדילו לעצמן או שנתכוונו לצאת בבית-הכנסת, לא יבדילו כדי להוציא הנשים אם אין שם זכרים גדולים או קטנים ששומעין ממנו, דלהיש-חולקין הוא ברכה לבטלה [מ"א וש"א]. והנה בספר זכור לאברהם, בערך 'הבדלה', וכן בספר ברכיי"וסף, הביאו כמה פוסקים דסבירא להו דאפילו מי שהבדיל כבר יכול להבדיל בשביל הנשים; מכל מקום למה לנו להכניס עצמן בחשש ספק לענין ברכה אחרי דהיא יכולה להבדיל בעצמה, וכמו שכתבנו בסעיף קטן הקודם. ועיין מה שכתבנו בביאור הלכה לענין ברכת הנז, אם אשה חייבת בה כשמברכת בעצמה: א (א) מברך על הבשמים. והברכה הוא (ב) 'בורא מיני בשמים' על איהו מין שהוא, אף שכתוב צריך לברך על כל מין כברתו [דהיינו, על עצי בשמים 'בורא מיני בשמים', ועל עשבי בשמים 'בורא עשבי בשמים', וכדלעיל בסימן רטז], ועיין שם עוד כמה פרטים בזה, מכל מקום מוצא-אישבת מברכין על הכל 'בורא מיני בשמים', כדי שלא יבואו לטעות ההמון-עם, שאין הכל בקיאים בכל ברכה המיוחדות, אבל בברכה זו יוצא על הכל, וכמו שכתב שם בסעיף א. ומכל מקום לכתחלה (ג) טוב יותר שיקח לבשמים דבר שברכתו 'בורא מיני בשמים', כגון המוסק שקורין פיו"ם¹, (ג) או נעגילע"ך², שגם זה להרבה

שער הציון

(כט) פרי-מגדים: (ג) עיין ביאור הלכה: (לז) פרי-מגדים: (לז) הרב המגיד בפרק כט מהלכות שבת: (לז) פרי-מגדים: (לז) ויכולין לסמוך על זה למעשה, דבלאו הכי הפרי חדש וכן הרב יעב"ץ הנסיכו להרעה הראשונה: (ה) מגן אברהם בשם שלי"ה ואלהי רבה וש"א: (ג) מגן אברהם וש"א: (ג) אליה רבה, והובא בחידושי רבי עקיבא איגרי, וגם החי"א אדם מסכים להו:

תרגום: 1 מושק. 2 ציפורן. (א) עיין לעיל סימן קצ בשער-תשובה דיבור המתחיל 'יעטום'.

ג שם י' ותיב תיג
ד הרשב"א כתשובה
ה טור

(ב) אין צריך לחזור אחריהם: ב' יאין מברכין על בשמים (א) של בית-הכסא ולא על של מתי, (ודוקא) הנתונים (ד) למעלה ממתו של מת, ולא על בשמים (ה) שבמסיכות עובדי-כוכבים, דסתם מסיבתן לעבודת כוכבים: הגה ואם בירך על בשמים אלו לא יצא, וצריך לחזור ולברך על (ג) אחרים (ב"י בשם א"ח): ג' ישקים מלאים בשמים שמשמים האינסייהודים תוך קנקני היין, אף-על-פי שמותר (א) (ו) להריח בהם, (ו) אין מבדילין (ז) עליהם: ד' ינהגו לברך (ח) על ההדס כל היכא דאפשר: ההגה ויש אומרים דאין לברך על הדס היבש, דאינו מריח, רק על שאר בשמים (טור בשם הה"א אפרים והר"א מפראג), וכך נהגו במדינות אלו. ונראה לי דיש להניח גם הדס (ט) עם הבשמים, (י) דאז

כאר היטב

הט"ו בי"ד סימן קח וכ"כ הגמ"א וכ"כ בפרה-שושן כלל א סימן יג וכ"כ ע"ש. והשו"ך בנקודות-הכסף חולק וכתב דאין מברכין וכן הסכים בו' איליה רבה, ע"ש. וכתב הע"ש דה"ה על זנגביל שקורין אינגבי"ד נמי יכול לברך עליו, ודוקא נמי בכתוש, אבל כשהוא שלם אינו מריח כ"כ, וכתב ט"ז דה"ה על עשבים שיש להם ריח טוב אפילו הם יבשים. וטוב שניח בתוכם חתיכה שקורין פיזו"ם כדי שיברך במ"ב, מ"א, ע"ש. מי שמתענה בשבת צריך לברך על הבשמים, דכיון שבאת הנשמה יתירה בליל-שבת אינה הולכת עד מו"ש, משא"כ ביוה"כ, שכנה"ג: (ג) אחרים. ואין כאן ברכה לבטלה, דהא מותר לאדם לברך כמה פעמים ביום על הריח שמריח בכל פעם: (ג) להריח בהם. שאין היין נותן בהם טעם אלא אדרבה הם נותנים טעם ביין: (ז) עליהם. דמאס

שערי תשובה

מיני בשמים, וכ"כ בפרה-שושן, וע"ש שהביא מדברי הכלבו והארחות-חיים כוה. ומ"ש בהגהות בה"ט בשם הא"ר, ע"ש שגם הוא כתב שיש לחלק בין שלם לכתוש, אלא צריך בידי החלק בספק ברכות, ע"ש. ומ"ש בה"ט שניח חתיכה פיזו"ם, עיין במגן-אברהם שכתב: עור הנדר, ועיין מ"ש בזה בשערי סימן ריו. ומ"ש המתענה בשבת כו', כ"כ גי"כ בנוד"ק כלל א סימן ה, ומח"כ כ' כי בשם ספר הפרדס כתב תלמיד תלמידו של ההרשב"א זצ"ל. וכתב ברי"י בשם מהר"י פראג כתשובה כתי"י, שאכל ברימ"ן לא יברך על הבשמים כמו"ש, וראה מבשמים כיום ת"ב במילה, ובר"י כתב ע"ז שאינו מוכרח ופוק חזי מה עמא דבר, אך בשו"ת-ברכה מה שכתבנה"ג הביא כן משם אבודרהם, וכ"כ הרב מהר"ר יצחק לוי ואל"ף שהביא גי"כ ראה מת"ב וכתב דאף הש"ך בי"ד סימן רסה דמגמגם במילה בת"ב מודה הנ"ל, ע"ש. ועיין לעיל סימן ר"ו ובט"ז כאן דאין מברכין על ריח שהיו בו בשמים, ועיין במח"כ הביא בר"ר הג"צ וזמנת ברכה, וכתב דמן הסתם לא יברך אם לא שדוהא שבשולי הכלי יש אבק משוירי

משנה ברורה

אחרונים ברכתו הוא יבורא מיני בשמים'. (ז) מותר לברך יבורא מיני בשמים' על פלפלין שקורין ענגליש"ע פפעצ"ר, שגם זה הוא בכלל בשמים, אבל בסתם פלפלין יש דעות בין הפוסקים והוי ספק ברכה, (ס) וכן זנגביל שקורין אינגבע"ר: (ב) אין צריך לחזור אחריהם. שאין מברכין עליהם אלא להשיב הנפש, שהיא כואבת מציאת השבת. כתבו (ו) האחרונים, שאף מי שמתענה בשבת צריך לברך על הבשמים במוצאי-שבת, מה שאין כן ביום-הכפורים, אף כשהל בשבת אין צריך לברך במוצאי יום-הכפורים: ב' של בית-הכסא ולא וכו'. דכל זה לאו לריחא עבידי אלא לעבורי ריח הסרחון: (ד) למעלה ממתו. אבל נתונים לפני מתו, מברכין, שאני אומר לכבוד חיים הם עשויים

ביאור הלכה

הכוס, דברכת הנהנין הם. והוא דלא נקט המגן-אברהם ברכת הגר, דברכת הגר לאו ברכת הנאה הוא, ולא נתקן על הנאת האור, דאי הכי היה צריך לברך בכל פעם כשדוהא האור, וכמו שהביא בית-יוסף בשם הרא"ש. ומסתפקא, אפילו למאן דאמר דנשים חייבות כהבדלה, אם חייבות בברכת הגר; ובשלא הבדלה, אף שהוא זמן גרמא, ובללת במצוה דיזכור' שהיא שייכת לשבת, וכמו שכתב הרמב"ם, ואפילו למאן דאמר דרבנן, דומא דקידוש תקנה, מה שאין כן גר שנתקן על בריאת האור במוצאי-שבת, שאינה שייכת לשבת כלל. והוא זמן גרמא, מנא לן דחייבות? ואין לומר כיון שנקבעת בברכת הבדלה, חדא דינא להו, דזה אינו, דהא יכולין לברך אותה כפני עצמה גס"כ, וגם אין מחוייב לחזור אחר האור, כדלקמן בסימן רצ"ח סעיף א. ואולי יאין דלכתחלה מצוה לטרוך ביחד, חדא דינא להו. ויותר נכון לומר דאינה חייבת בברכת הגר לכולי עלמא:

[ירושלמי]: (ה) שבמסיבת עובדי-כוכבים. היינו שמסובין לאכילה לסעודה, אבל אם לא היו מסובין כלל, מותר לברך על בשמים שלהן, וכן מסיק הט"ז להלכה בסימן רצ"ח סעיף-קט"ו, והכל מקום כתב לבסוף, דטוב לכתחלה לחוש לדעת רבינו יונה דסבירא ליה דסתם בשמים של עובדי-כוכבים עומד לבסוף למכור לעבודת גילולים, ואין לברך עליהן, אם לא במקום שנואה שאין עומד לעבודת גילולים, כגון שהוא תגר, שדרכו למכור אותם לאנשים הרבה, או שדרכו לשום הבשמים לתבשיל שלו, או אין איסור לברך עליהן אפילו לדעת רבינו יונה: ג' (ו) להריח בהם. שאין (ו) היין נותן בהם טעם, כי אין דרך שיריחו הבשמים מהיין, אלא אדרבה, הם נותנים טעם בהיין: (ח) ועוד, שאין מכזין המריח לריח היין אלא לריח התבלין: (ז) אין מבדילין עליהם. דמאס (ט) הוא לגבוה. כתב הט"ז כאן ולעיל בסימן ר"ז, דאין מברכין על ריח שבכלי שנבלע בו על-ידי הבשמים שהיו בו מקודם. ואם רואה שבשולי הכלי יש אבק משוירי הבשמים, כמו שרגילות בתיבות שמשמיין בהם בשמים, מותר לברך [אחרונים]: ד' (ח) על ההדס. פיזוש, דשל לולב, כיון דאתעביד ביה חדא מצוה, ליעביד ביה מצוה אחריתא. ודוקא בשאר ימות השנה, (י) ולא בסוכות, דהוקצא למצותו. ומה שכתב 'כל היכא דאפשר', היינו, כל היכא (י"א) שיש בו עוד ריח קצת, מצוה לכתחלה להדר אחריו, וכן כתב בזוהר, וסמך לדבר: "ותחת הסרפד יעלה הדס", וסמך ליה "שומר שבת מחללו וגו'". והיש-אומרים סבירא להו, דכיון שנתיכש וניטל ממנו עיקר הריח אין לברך עליו: (ט) עם הבשמים. ואם אין לו, יכול לברך (י"ב) גם על עשבים שיש להם ריח טוב, וכנ"ל בסעיף-קטן א: (י) דאז עושין ככולי עלמא. עיין בט"ז שכתב על מה דאיתא בטור בשם רבינו אפרים, שהיה לו זכוכית מיוחדת שהיו בה מיני בשמים והיה מברך עליהן, דהא דלהלכה יש לצדד דיכול לברך יבורא מיני בשמים' גם על הבשמים שהיו מונחים בה לציור תבשיל, כיון שנטולן נתן כבוד להריח בהן, וכן כתב בספר תוספת-שבת בפשיטות, מכל מקום רבינו אפרים עשה זה למצוה מן המוכרח, שיחד אותם מתחלה לשם ריח מצוה, וכן נוהגין רוב העולם, שמיחדין כלי לזה וקורין אותו 'הדס', על שם שהיו מניחין שם

שער הציון

(ד) חיי-אדם: (ס) אליה רבה וחיי-אדם בכלל סא: (ו) מגן-אברהם ודרך-החיים ושי"א: (ז) ט"ז והגר"א: (ח) הגר"א: (ט) בית-יוסף בשם הרשב"א ומגן-אברהם והגר"א: (י) אחרונים: (י"א) בית-יוסף: (י"ב) ט"ז ואיליה רבה ושי"א:

הלכות שבת סימן רצו רצה

קנט באר הגולה

עושיין ככולי עלמא: ה' (יא) מי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אלא אם כן נתכוין (יב) להוציא בני-ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך (יג) או להוציא מי שאינו (ד) [ה] יודע:

רצח דיני נר הבדלה, וכו' ט"ו סעיפים:

א (א) *מברך על הנר (ב) 'בורא מאורי האש' אם יש לו, (ג) 'ואינו צריך לחזור אחריו. והני מילי במוצאי שבת, אבל במוצאי יום-הכפורים יש אומרים שמחזור (ה) אחריו: הגה (ד) מי שאין לו כוס להבדיל, כשרואה האש מברך עליו, וכן הבשמים (טו): ב' ימצוה מן המוכתר לברך (ג) (ה) על

שערי תשובה

הבשמים כמו שרגילות בחיכות שמשמין בהם בשמים כו', וכ"כ בעבודת-הגפן, ועיין ביד-אפרים מ"ש בזה. ועיין סימן רט דין אם פתח הכרזה לומר מאורי האש וסיים בבורא מיני בשמים ומ"ש בש"ת שם: [ה] יודע. עיין בה"ט. ועיין שבת" יעקב ח"ג סימן כ שדעתו כה"ש שיכול להוציא מי שאינו יודע, ועיין בשו"ת פרי-האדמה ח"ג דף עג:

באר היטב

לגבוה: (ה) יודע. ט"ו חולק וכתב: דוקא להוציא בני-ביתו הקטנים כדי להנכם במצוות הוא דשרי, אבל לא להוציא מי שאינו יודע, דל"ד לקידוש והבדלה שהן חובה אבל זה אינו אלא מנהג, ע"ש. ומ"א כתב דמי שהבדיל כבר ובא להבדיל לאחרים יריח הוא בעצמו פעם אחרת ובוזו יוצא ידי הספק, ע"ש:

(ה) אחריו. להורות שיום זה קדוש משאר יו"ט, שנאסר להבעיר אור: (ג) על אבוקה. ודוקא של שעוה, ספר הכוונות. ולא יקח עץ ששמו קי"ן

משנה ברורה

בדורות הראשונים הדס כדי להריח: ה' (יא) מי שאינו מריח. היינו, שאין לו חוש הריח: (יב) להוציא וכו'. וצריכין שייריחו תיכף אחר ברכתו: (יג) או להוציא וכו'. זו (יג) האחרונים חולקין על זה וסוברין, דוקא להוציא בני-ביתו הקטנים הוא דשרי, שמוטל עליו כדי להנכם במצוות, אבל לא להוציא מי שאינו יודע, דכיון שהוא אינו חייב בדבר אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן, דאף דבעצם קידוש והבדלה יכול להוציא אחרים אף-על-פי שאינו חייב בדבר, כגון שיצא מכבר, שאני התם שהן חובה על כל איש ישראל וכל ישראל ערבים זה בזה, מה שאין כן בזה שהוא רק מנהג החכמים ואין צריך לחזור אחריו, וכדלעיל בסעיף א, הוא דומה לכל ברכת הנחנין שאינו יכול להוציא אחרים בברכתו אם אינו נהנה אז בעצמו, וכדלעיל בסימן קסד סעיף יט: ועל-כן הוא הדין (יז) מי שהבדיל כבר ויש לו חוש הריח, וביקר על הבשמים ובא להבדיל פעם אחרת כבשיל אחרים, יריח עוד בעצמו פעם אחרת כדי שיוכל עוד הפעם לברך 'בורא מיני בשמים'. ודע, דמה שנוהגין איזה אנשים, שאין רוצין לצאת בברכת הנר והבשמים שאומר המבדיל, ומברכין אותן לעצמן בשעה שאומר המברך ברכת 'המבדיל', שלא כדין הם עושין, דכיון שהם יוצאין בהבדלה, צריכין להטות אזנם ולשמוע ברכת ההבדלה ולא לברך אז ברכה אחרת; ולכד כל זה, מצוה יותר לצאת כולם בברכתו, ד'ברוב-עם הדרת מלך', ולא לברך כל אחד בפני עצמו, וכדלקמן בסימן רצ"ח סעיף יד, אם לא שהוא רחוק או מן האור ולא יוכל להשתמש לאורה, דאינו יוצא אז בברכת המברך, וכדלקמן ברצ"ח סעיף ד, ובאופן זה לא יכוין לצאת בברכת הנר, אלא יאחר אותה לאחר הבדלה כשיהיה סמוך אצל האש:

בדורות הראשונים הדס כדי להריח: ה' (יא) מי שאינו מריח. היינו, שאין לו חוש הריח: (יב) להוציא וכו'. וצריכין שייריחו תיכף אחר ברכתו: (יג) או להוציא וכו'. זו (יג) האחרונים חולקין על זה וסוברין, דוקא להוציא בני-ביתו הקטנים הוא דשרי, שמוטל עליו כדי להנכם במצוות, אבל לא להוציא מי שאינו יודע, דכיון שהוא אינו חייב בדבר אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן, דאף דבעצם קידוש והבדלה יכול להוציא אחרים אף-על-פי שאינו חייב בדבר, כגון שיצא מכבר, שאני התם שהן חובה על כל איש ישראל וכל ישראל ערבים זה בזה, מה שאין כן בזה שהוא רק מנהג החכמים ואין צריך לחזור אחריו, וכדלעיל בסעיף א, הוא דומה לכל ברכת הנחנין שאינו יכול להוציא אחרים בברכתו אם אינו נהנה אז בעצמו, וכדלעיל בסימן קסד סעיף יט: ועל-כן הוא הדין (יז) מי שהבדיל כבר ויש לו חוש הריח, וביקר על הבשמים ובא להבדיל פעם אחרת כבשיל אחרים, יריח עוד בעצמו פעם אחרת כדי שיוכל עוד הפעם לברך 'בורא מיני בשמים'. ודע, דמה שנוהגין איזה אנשים, שאין רוצין לצאת בברכת הנר והבשמים שאומר המבדיל, ומברכין אותן לעצמן בשעה שאומר המברך ברכת 'המבדיל', שלא כדין הם עושין, דכיון שהם יוצאין בהבדלה, צריכין להטות אזנם ולשמוע ברכת ההבדלה ולא לברך אז ברכה אחרת; ולכד כל זה, מצוה יותר לצאת כולם בברכתו, ד'ברוב-עם הדרת מלך', ולא לברך כל אחד בפני עצמו, וכדלקמן בסימן רצ"ח סעיף יד, אם לא שהוא רחוק או מן האור ולא יוכל להשתמש לאורה, דאינו יוצא אז בברכת המברך, וכדלקמן ברצ"ח סעיף ד, ובאופן זה לא יכוין לצאת בברכת הנר, אלא יאחר אותה לאחר הבדלה כשיהיה סמוך אצל האש:

א (א) מברך על הנר וכו'. משום דתחלת ברייתו הוי

שער הציון

(יא) ט"ו ומגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת ודרך-החיים, וכן הגר"א הניח בצריך עיון את דין השולחן-ערוך, ודלא כשבות-יעקב שהובא בשערי-תשובה: (יז) מגן-אברהם ואליה רבה: (ב) בתי-יוסף בשם הרשב"א והגר"א: (ג) בתי-יוסף הג"ל והגר"א. ואף דבשבת גס-כן היה אסור להשתמש באור, ואפילו הכי אין צריך לחזור אחריו? התם הלא מותר לברך גם על האור שלא היה במציאות כלל בשבת אלא הוציאו עתה מן האבנים, וכדלקמן בסעיף ח, ולא שייך בו הבדלה, מה שאין כן במוצאי יום-הכפורים שאין מברכין על אור היוצא מאבנים כי אם על אור ששבת מבעוד יום, וכדלקמן בסימן תרכ"ב, ושיך בו הבדלה, שכל היום אסור ועושהו מותר. וזה היתרוך איתא בפרישה, וגם הגר"א רמז לזה, ומגן-אברהם תירץ באופן אחר בסעיף-קטן ב, ולפי הנראה שחשב שזהו כוונת הראב"ד המובא בבית-יוסף, אבל הגר"א לא פירש כן: (ג) ואף דלבסוף מסתפק בזה מדברי הכלבו, המנהג כמו שכתב מעיקרא, דהרי נוהגין העולם לאמר 'זיתן לך' אצל הנר קודם שמברכין:

הלכות שבת סימן רצח

ה ספר אבות-חיים
בשם החופת ה' טו
בשם פרקי רבי אלעזר
ורבי עמרם שאר
פוסקים ז' ברכות ג'
ח שם יג' ט' שם יב'
יג'

אבוקה. הו'יש מי שאומר, שאם אין לו אבוקה צריך להדליק (ו) נר אחר (ז) לצורך הבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית: הגה (ח) *ונר שיש לו שתי פתילות מקרי (ג) אבוקה (אגודה): ג (ט) 'נוהגים להסתכל (ד) [ג] בכפות הידים ובצפרונים: הגה ויש לראות בצפורני יד ימין ולאחור הכוס ביד שמאל, ויש (ז) לכפוף האצבעות לתוך היד, (יא) שאז רואה הצפרונים עם הכפות בבתי-אחת, ולא יראה פני האצבעות שבפנים (וזהו פ' בראשית וכו' ויקהל): ד 'אין מברכין על הנר עד שיאורו לאורו, (יב) 'יהיינו שיהיה סמוך לו בכדי (יג) שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת: ה (יד) *אין מברכין על הנר (טו) שלא (טז) שבת ממלאכת עבירה; לאפוקי אור שהודלק (יז) לחיה ולחולה, שכיון שלא הודלק לעבירה מברכין עליו. אבל (יח) אם

שערי תשובה

[7] בכפות. עכ"ט. וכתב מח"ב, שבסדר הכוונות סידר מהר"ש ויטל כתב לא חשיב, מ"א: (ד) בכפות. ב"י בשם ש"ל כתב: כך הוא המנהג, תחלה מכניס אצבעותיו לתוך ידו ומחשיך תחתיו ואח"כ פושטן ומצא אור במקום חושך ומברך, שכך נאות מהאור, עכ"ל. ובכוונתו כתב להחזיר אחורי האצבעות מקום הצפרנים כנגד האור ולא יראה אגודל חרצה, ולא כ"מ להחזיר פנימות האצבעות לכפות, וזה כמ"ש רמ"א, ונ"ל דמ"שה' נוהגין לכפות האצבעות לתוך היד כמ"ש רמ"א ואח"כ פושטין אותן ורואין מחוריהן, לצאת ידי שניהם, (ה) שבת. ואפילו בדיעבד לא יצא, מ"א: (ו) לחיה ולחולה. אם בין בהם סכנה, דוקא ע"י איי, ואם יש בו סכנה, אפילו ע"י ישראל. נובס' אליה רבה פסק, דאם אין בו סכנה, אף שהודלק ע"י איי, אסור, ע"ש שהביא ראה לזה, וכן משמע מלבוש; ואם

ביאור הלכה

* ונר שיש לו שתי פתילות וכו'. עיין במשנה ברורה במה שכתבתי דבנר שלנו אם מונח שם כמה פתילות הוי כמו פתילה עבה וכו', כן כתבו הלבושי-שרד והפרי-מגדים. ולפי זה, לפני העשית של זוכית שלנו [שקורין לאמ"ג]. אך שהיא מאירה מאד יותר מכמה נרות, אפילו הכי היא רק פתילה עבה ואינה חשיבא באבוקה. אמנם מדברי אגודה עצמו יש לומר דכוונתו להיפך, ולא מיבעיא אם האור גדול ביותר כמו עשית שלנו, וזה מקרי אבוקה ממש, אלא אפילו אם האור הוא קטן, כיון שהיא משתי נרות חשיבא אבוקה. אמנם מצד אחר נראה דיש למנוע לכתחלה מליקח את העשית של זוכית שבביל אבוקה. דהרי מי שלוקח אבוקה הוא כדי לקיים מצוה הן המוכרח נדמדינא סגי בנר קטן יחידי, וכדאיחא בגמרא ושלחן-ערוך, ומצוה מן המוכרח נראה דרואי לית בזה, דהרי דעת השולחן-ערוך לקמן בסוף הסימן דאין לברך 'בורא מאורי מליקח את הנר הטמון באספקלריא, וכפשוטו לשון הירושלמי, ונהי דדעת האחרונים לפסוק כהשבי"א שמקול בזה, מכל מקום יש כמה ראשונים דקיימי בשיטת הבית-יוסף, ומצוה מן המוכרח בודאי לית בזה. ועיין בסוף הסימן מה שנכתוב בזה: * אין מברכין על הנר שלא שבת וכו'. עיין במשנה ברורה דאפילו בדיעבד לא יצא, והוא מהמגן-אברהם. וכתב בחידושי רבי עקיבא איגו דצריך לחזור

בצפרנים, לראות אם יוכל ליהנות לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין ציפורן לבשר; ועוד, שהצפרנים הן סימן ברכה, שהן פרות ורבות ועולם, וגם מסתכלים בכפות ידים שיש בשרטוטי היד, סימן להתברך בו: (י) לכפוף האצבעות. היינו (יא) הארבע אצבעות על-גב האגודל: (יא) שאז רואה וכו'. ויש נוהגין לפשוט אחר-כך הארבע אצבעות ולראות מאחריהם על הצפרנים מ"א בשם ס' הכונות]: ד (יב) דהיינו שיהיה סמוך. ואפילו אם הוא עומד חוץ לבית, כל שהאור גדול שיוכל להכיר במקום שעומד, מקרי דבר זה נהנה לאורה ויכול לברך [גמרא]: (יג) שיוכל להכיר. וז"ל-כן אם הוא יוצא בברכת הבדלה מאחרים ורצה לצאת גם בברכת 'בורא מאורי האש', יקרב עצמו אצל האש כשיעור זה, כדי שיהיה יוכל לצאת גם בברכת 'בורא מאורי האש'. ועיין מה שכתבנו לעיל בסוף סימן רצח: ה (יד) אין מברכין וכו'. ואפילו (יז) בדיעבד לא יצא: (טו) שלא שבת וכו'. היינו שהודלק באיסור בשבת, (יג) ואפילו רק בבית-השמשות: (טז) לחיה ולחולה. אם אין בהם סכנה, (ז) דוקא על-ידי אינר-יהודי, אבל על-ידי ישראל, כיון שאסור לו להדליק בשבילם, מקרי שלא שבת ממלאכת עבירה; אבל כשיש בהם סכנה, אפילו על-ידי ישראל, וכל-שכן על-ידי אינר-יהודי. ואין חילוק בין אם הדליק להחולה ממדורת ישראל או ממדורה של עצמו, כיון שהוא לצורך ישראל ובהיתר הודלק: (יז) אם הדליק אינר-יהודי. היינו (טו) אפילו

שער הציצין

(ז) אכן מה שכתב בפרי-מגדים דטעם הפרס-חסידי הוא משום "הקריבוהו נא לפתחך", לא נהירא כלל, דמאי שנא משבת? ובעטרת-זקנים כתב, מפני שבמזארי-שבת צריך ריח טוב, וגם לעטרת-זקנים מסתבא דהספרי-חסידי לא קאמר רק למצוה רק המוכרח: (ה) הגר"א: (ו) ט"ז ולבושי-שרד: (ב) דהגר"א צ"ע: שבת כ"ג עמוד ב. ועיין פירוש ש"י שם: (ח) לכושי-שרד ופרס-מגדים: (ט) בסוף סוף-קטן ד. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגו: (י) טור: (יא) מגן-אברהם בשם הכוונות: (יב) מגן-אברהם, ועיין בפרי-מגדים שכן כתב ההשבי"א, והוא הדין בכל הנך דמתניחין, כיון שם מה שכתב בזה: (יג) א"כ מוכח מהגמרא י"ג, היה מהלך חוץ לכתך רואה חינוך וכו': (ד) מגן-אברהם וט"ז בסוף-קטן ה. ועיין באליה רבה שחולק וסבירא ליה דאף על-ידי אינר-יהודי אין מברכין באין בו סכנה, ותוספת-שבת חייא-אדם מסכימים עם הש"י ומגן-אברהם, כיון דלכתחלה מותר לצלות לאינר-יהודי בזה, עיין שם. ומה שכתבנו 'ואין חילוק' וכו', הוא כפי מה שמשמך האליה רבה דלא כתבנו אברהם עם הרמ"ע, וגם המאמר-מרדכי הודק-החיים מסכימים עם האליה רבה: (טו) כל הפוסקים:

תרגום: 1 עשית הודלקת בנפט או בשמן.

הלכות שבת סימן רצח

קסא באר הגולה

יש כ המגיד כשם הרשב"י בפרק סט מהלכות שבת ל סט בגמרא ז"ג

הדליקו אינו־יהודי (יח) בשבת, כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, לא שבת ממלאכת עבירה מקרי. ואין מברכין על אור (י) (יט) של עבודת גילולים (טור): ו' אינו־יהודי (כ) שהדליק במוצאי־שבת מישראל (כא) או ישראל מאינו־יהודי (כב) מברכין עליו, (כג) אבל אינו־יהודי שהדליק מאינו־יהודי (ט) (כד) אין מברכין עליו. יובמוצאי יום־הכפורים (י) (כה) אין מברכין על נר שהדליק ישראל מאינו־יהודי (ועיין לקמן סימן תרכ"ט ע"פ ה): ז' ליהיה הולך חוץ לכרך וראה (ל) אור, אם רובן אינם־יהודים אין מברכין עליו, (כז) ואם רובן ישראל, או אפילו מחצה על

שערי תשובה

באר היטב

לכפוף ראשי אצבעותיו הימנים אל תוך כפו הימנית ואגודל מכוסה חתיתה, ויהיו נכפפים נגד פניו של האדם המברך וגם יהיו נכפפין לפני הנו, ויסתכל

הדליק א"י ממדורה שלו לחיה או לחולה מברכין עליו, דלא גזרו אלא כשהוא במו"ש ביד א"י, וכ"מ בתוספות ברכות, דלא כשור"מ מ"ע: (י) של עבודת גילולים. דוקא כשהשלהבת קשורה בגחלת של עבודת גילולים, אבל אם ישראל הדליק נר מנר של עבודת גילולים שרי, דשלהבת אין בו ממש, יש"ש סוף ביצה. וע' יו"ד רס"י קמ"ב: (כ) מברכין. דעל תוספת ההיתרא הוא מברך: (ט) אין מברכין. בגמרא פירכין אי אתוספת דהתייא קא מברך, א"ה א"י מא"י גמי, ומשני אין ה"נ. אלא גזירה משום א"י ראשון ועמוד ראשון, פ"י שיבוא לברך על של א"י שהדליק מבע"י ובאותו אור עצמו שלא ניתוסף משחשיכה, כגון סמוך לחשיכה מיד, ועיין ט"ז, וכדיעבד יצא בזה כיון דאינו גזירה. מ"א. [נה"ט] נמה על מ"ש המגיד דבמסיבה אסור משום עבודת גילולים, אמאי, נימא דמברך אתוספת היתר של ישראל כו', ומסיק להקל שלא במסיבה ולהחמיר במסיבה; ותימה נפלאה על מחבר שכמותו, שלא כ' המגיד לאסור משום עבודת גילולים אלא כ"א"י שהדליק מישראל שאסור במסיבה, דעכשיו הוא במסיבת א"י כמ"ש הלבוש, אבל בישראל שהדליק אפילו מעבודת גילולים ממש שרי, והוא ברור, ע"ש בס' אליה רבה: (י) אין מברכין. הטעם בשם הרמב"ן, שבשבת מותר מכה תוספת היתר דה"ל כאור היוצא מעצים ואבנים, אבל כיו"כ אין מברכין אלא על אור ששבת ממש או על אור שהודלק ממנו, עכ"ל: (ל) אור. ויכול להשתמש לאורו, כמ"ש ס"ח:

משנה ברורה

ביאור הלכה

לצורך עצמו: (יח) בשבת. ואפילו אם אין אנו יודעין, תלינן שמסתמא הדליקו בשבת [כ"ח, (טז) וכן מוכח בגמרא]:

(יט) של עבודת גילולים. ואפילו (יז) אם לא הודלק רק במוצאי־שבת, דהטעם, משום דהודלק לכבוד עבודת גילולים (יח) ואסור ליהנות ממנו. ודוקא כשהשלהבת קשורה בנר או בגחלת של עבודת גילולים, דכיון שהגחלת יש בו ממש והשלהבת קשורה בו, חל האיסור גם על השלהבת, ולכן אין לברך עליה, אבל אם ישראל הדליק נר מנר של עבודת גילולים, שרי לברך עליה, דבזה אין כאן ממשו של איסור רק השלהבת לחוד, והשלהבת אין בו ממש [מ"א כשם רש"ל]. ועיין בפריי מגדים שמצדד, דמכל מקום לכתחלה אסור לישראל להדליק נרו של עבודת גילולים, אלא דאם הדליק רשאי לברך עליה, עיין שם: (כ) שהדליק במוצאי־שבת מישראל. וקא משמע לן בזה, אף דאין מברכין על אור שהדליק האינו־יהודי מאינו־יהודי אחר אף במוצאי־שבת דהודלק בהיתר, וכדלקמיה, (יט) התם משום דגזרינן אטו אינו־יהודי ראשון שהוא הדליקו בשבת, שלא יבוא לברך על אורו, אבל הכא לא שייך זה ולכן מותר. (כ) ומיירי שלא הדליק האינו־יהודי הנר במסיבת אינם־יהודים אחרים, דאי לאו הכי אמרינן: סתם מסיבת עובדי־גילולים לעבודת גילולים, ואסור לברך על הנר, וכדלעיל בסיומן רצו סעיף ב לענין בשמים: (כא) או ישראל מאינו־יהודי. היינו, אפילו אם האינו־יהודי הדליק הנר שלו (כא) בשבת אפילו הכי שרי, דהא על־ידי הדלקת הישראל ניתוסף אור של היתר על מצתת האור שיש בו מן האור הראשון, ועל התוספת של היתר הוא מברך: (כב) אבל אינו־יהודי שהדליק וכו'. ולא אמרינן בזה דאתוספת אור של היתר שהדליק אינו־יהודי זה במוצאי־שבת הוא מברך, דגזרו אטו אינו־יהודי ראשון. ואף דגם על של האינו־יהודי הראשון היה אפשר מן הדין לברך עליו, דהא ניתוסף במוצאי־שבת עליו אור של היתר [דמטבע האש להיות ניתוסף עליו תמיד אור חדש], גזרו חכמים אטו עמוד ראשון, דהיינו שיבוא לברך סמוך לחשיכה מיד בעוד שלא ניתוסף ההיתר [גמרא]. וכתב המגן־אברהם, (כג) דכדיעבד יצא בזה ואין צריך לחזור ולברך, כיון דאינו אלא משום גזירה, וכן כתבו (כג) שארי אחרונים: (כג) אין מברכין עליו. אם הוציא האינו־יהודי אש מעצים ואבנים במוצאי־שבת, מותר לברך 'בורא מאורי האש' על אותו האש, דלא שייך למגור כאן, אבל אם הדליק האינו־יהודי נר מזה האש יש לצדד להחמיר, דאתי למיחלף ולהתיר גם בנר שהודלק בנר שלא שבת [א"י ודה"ח], דלא כרמ"ע: (כד) אין מברכין על נר וכו'. מפני שאורו של אינו־יהודי נעשה בו מלאכה, שהודלק ביום־הכפורים. (כד) ואף דבמוצאי־שבת מברכין על נר זה, התם הטעם, שהוא מברך על תוספת שלהבת של היתר שניתוסף על־ידי הדלקת הישראל, והתוספת הזה כיון שהוא נולד עכשיו, הוי ליה כאור היוצא מעצים ואבנים במוצאי־שבת דמותר לברך עליו, מה שאין כן במוצאי יום־הכפורים, כמבואר לקמיה בסעיף ח דאין מברכין על אור היוצא מעצים ואבנים: ז' (כה) ואם רובן ישראל. ותלינן שהאור הוא של ישראל (כה) ומיירי שהוא סמוך כל־כך שיכול להשתמש לאורו, כמו שכתב סעיף ד:

שער הציון

(טז) מרקאמר שם: מאי איריא תינוק אפילו גדול נמי, משמע דאי הוי קטני גדול הוי ניאח, והלא לפי הסלקא־דעתך לא מיירי הגמרא בסמוך לחשיכה, ואפילו הכי אם ברקו ונמצא אינו־יהודי, אסור, ולא אמרינן שמה הדליקו עכשיו: (יז) ט"ז וכל הפוסקים: (יח) פירוש המשניות הרמב"ם: (יט) גמרא: (כ) בית־יוסף וט"ז ושאר פוסקים: (כא) גמרא. ובוה הסכימו האחרונים שמוחר אפילו אם האינו־יהודי הדליק הנר שלו במסיבה, כיון דאין מברך על נרו כי אם על נר של ישראל, והשלהבת שהודלק ממנו אין בו ממש, וכדלעיל במשנה ברורה סעיף־קטן יט, ועיין שם מה שכתבנו בשם הפריי־מגיד, והוא הדין הכא דלכתחלה אסור להדליק מנר של מסיבת אינם־יהודים: (כב) הנה בשולחן־ערות מה הענין דברי המגן־אברהם לדינא, ומפרש להגמרא אברהם אפילו באינו־יהודי ראשון, כיון שהוא אחר עמוד ראשון מותר בדיעבד, ועל־כרחו פירוש מה שהביא המגן־אברהם בסעיף־קטן יט, בשם הרשב"א דאף בדיעבד לא יצא, היינו תיכף סמוך לחשיכה ממש שעה עמוד ראשון, אבל הוא דוחק, והתוספת־שבת מפרש דברי המגן־אברהם דקאי רק אינו־יהודי שהדליק מאינו־יהודי, אבל הנר ראשון שהודלק בשבת אין חלק בין עמוד ראשון לעמוד שני אפילו לענין דיעבד, וכן נראה להכריע למעשה, מאחר שהפריי־מגדים מפסק על עיקר דינו של המגן־אברהם, עיין שם: (כג) האליה רבה ותוספת־שבת ודרן־היחיים והגרוז: (כד) ט"ז: (כה) מגן־אברהם:

מ פסחים ג' נ ברכות
 ג' ט שם ע שם
 לפירוש התוספות בשם
 ר"ח פ' לפרוש רש"י
 שם פ שם בגמרא
 ק שם ג' ו' ג' ר' טור
 בשם אבי העזרי וראו
 פוסקים שם בגמרא
 ג' נ' כבוד ה"ל
 ת' ירושלמי שם

מחצה, מברכין עליו: ח אור היוצא מהעצים ומהאבנים (י) (כו) מברכין עליו, אבל במוצאי יום-הכפורים אין מברכין עליו: ט גחלים הבורעות כל-כך שאלו מכניס קיסם ביניהם הוא גדלק, מברכין עליהם, והוא שעשויים (כו) להאיר: י אור של כבשן, בתחלת שריפת הלבנים אין מברכין עליו, שאז אינו עשוי להאיר, ואחר שנשרפו, אז עשוי להאיר ומברכין עליו: יא (כז) * נר בית-הכנסת, (כט) * אם יש שם אדם חשוב מברכין עליו, ואם לאו אין מברכין עליו. פויש אומרים בהיפך. * ואם יש שמש (י) שאוכל שם (ל) מברכין עליו, והוא (לא) שלא תהא לבנה זורחת שם: יב * אין מברכין על נר (יז) של מתים, (לב) שאינו עשוי להאיר. הלכך, מת שהיו מוליכין לפניו נר אלו הוציאוהו ביום, והוציאוהו בלילה בנר, (לג) אין מברכין עליו: יג * סומא (טו) (לד) אינו מברך: יד [*] (לה) * היו יושבים בבית-המדרש והביאו להם אור, (לו) אחד מברך לכולם: טו (לו) * נר בתוך חיקו או בתוך פנס (פירוש, כלי שהותן בו הנר שלא

שערי תשובה

באר היטב

בצפניו לכר ולא בתוך פני האצבעות, והאריך בזה, ע"ש: [*] היו יושבים כו'. וכתב ב"ר"י בשם מהר"י פראגי בתשובה כתי': מי שכבר בידו כורא מ"א יכול לחזור ולברך להוציא ב"ב, דאפילו ר"א דפליג בבשמים שעיקרו להנאת הנפש. מ"א: (יד) של מתים. וה"ה נר של חתנים, מ"א. ובבאר היטב אשר לפני יש שם ערכוב, ע"ש: (טו) אינו מברך. דוקא על הנר אינו מברך, אבל

ביאור הלכה

משנה ברורה

ממילא היו הפסק בין כורא פרי הענין לטעמה: * נר בית-הכנסת. ונר שהוא עשוי לכבוד ולהאיר, גפין כפרי-מגדים שכתב דאין לברך עליו, ומצאתי שכן כתבו גם בתלמידי רבינו יונה. אכן ברש"י נ"ג ד"ה בסוף וד"ה כל מת וכו' משמע שאין סובר כן. נסתפקתי, נר שנדלק לו להשתמש בהאור ועכשיו הותר לו, לכן אין לברך (כו) אלא באור ששבת, דהיינו שהיה דלוק מבעוד יום ושבת כל יום-הכפורים, שלא היו יכולין להשתמש בו ועכשיו הותר: ט (כז) להאיר. אבל אם עשויין כדי להתחמם אין מברכין עליהן, שאפילו על הנר אין לברך אם אין עשוי להאיר, וכולקמיה בסעיף יא: יא (כח) נר בית-הכנסת. ונר (כז) של בית-המדרש שבימינו, מסתברא דתלוי לפי המקום, אם לומדים שם ומדליקין כשביל זה הרי נעשה להאיר: (כט) אם יש שם אדם חשוב. אז (כט) נעשה להאיר, וכשאין אדם חשוב, נעשה לכבוד השכינה. והייש-אומרים סבירא להו להיפך, דכשיש אדם חשוב, נעשה לכבודו ולא להאיר, ובדליכא אדם חשוב שרי, דנעשה להאיר. (כט) מיהו, אם יכבדו ויחזור וידליקו לצורך הבדלה, ודאי שרי לכלי עלמא בכל ענין. איתא בבית-יוסף, דבארצותינו נוהגין להדליק בבית-הכנסת נר מיוחד כדי להבדיל עליו. כתב בספר אליה רבה, דמדתלינן כאן באדם חשוב, שמע מינה דכל כי האי גוונא, כגון שמדליק נר בביתו לכבוד אדם חשוב שבת אליו, אין מברכין עליו: (ל) מברכין עליו. שעשוי להאיר לאחילתו. (ל) ומיירי שאוכל בבית הסמוך לבית-הכנסת והתולנות פתוחים לו, דבבית-הכנסת אסור לאכול, כמו שכתוב סימן קנא. איתא ברא"ש והעתיקו האחרונים, דהאידנא אין מברכין כלל על נר של בית-הכנסת, שאין מדליקין בו רק לכבוד, שהרי דולקין הנרות אף ביום; והכוונה על אותן (לב) שדולקין לפני העמוד שהם רק לכבוד, אבל אותן שלוקחין כל אחד בידו להאיר, מברכין [דה"ח]. וכמה אנשים נכשלין בזה, שלוקחין מגרות של העמוד על הבדלה, ואין נכון לעשות כן, ואולי כשרוצה לצרף מהן לאבוקה אין להקפיד. ונראה פשוט דעל נר יארצייט! אין לברך, שאינו עשוי להאיר, רק לזכר נשמת המת: (לא) שלא תהא לבנה. שאם יש לבנה אין צריך השמש לאור הנר, ולא נעשה אלא לכבוד השכינה: יב (לב) שאינו עשוי להאיר. רק שמדליקין אותו לכבוד המת: (לג) אין מברכין עליו. כיון (לג) שגם ביום היו מוליכין לפניו, אם-כן הוא לכבוד, אף-על-פי שצריכין לו עתה בלילה. וכתב המגן-אברהם, שהוא הדין על נר שמדליקין לכבוד החתן או מברכין: יג (לד) אינו מברך. דהא בעינן שיאותו לאורו עד שיהא יכול להכיר בין מטבע למטבע, וכדלעיל בסעיף ד, ובסומא על שייך זה. ועיין בפרי-מגדים שנשאר בצריך עיון אם יכול להוציא אחריים בברכה זו, כיון שהוא בעצמו פטור מן הדבר. וכל זה דוקא בברכת כורא מאורי האש, אבל נר הבדלה אומר [מ"א וא"ר וש"א]: יד (לה) היו יושבין וכו'. מיירי שהבדילו מכבר, ולא היה להם אז אור כסמוך להם שיהיו נאותין לאורו, ועתה נודמן להם, או שידעין שלא יהיה להם כוס בלילה, דאי מצפין שיהיה להם כוס, מוטב שימתינו בברכת הנר ויסדרו על הכוס, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן ד: (לו) אחד מברך לכולם. ואף-על-גב דצריכין כולם לשתוק ולשמוע ברכתו והוי ביטול בית-המדרש, ואם-כן היה טוב יותר שיברך כל אחד לעצמו, אפילו הכי הא עדיפא משום 'ברביעם הדרת מלך' [גמרא]. כתבו (לג) האחרונים, דאפילו מי שכבר בידו כורא מאורי האש יכול לחזור ולברך להוציא בני-ביתו: טו (לז) נר בתוך חיקו. היינו שהיתה טמונה בתוך חיקו, שאינו רואה השלהבת ולא נשתמש לאורה, וכן פנס כי האי גוונא, והדר מוסיף 'אספקלריא', דאף-על-פי שהוא רואה את האור דרך האספקלריא, מכל מקום לא מקרי זה ראייה ממש לענין ברכת כורא מאורי האש, דבעינן שיהיה האור מגולה. והמגן-אברהם ושאר אחרונים כתבו, דדוקא בפנס שהיא של ברזל, אף שיש בה נקבים אין רואה השלהבת להדיא, אבל באספקלריא של זכוכית מקרי רואה השלהבת, ויכול לברך עליה כשהיא כסמוך לו שיוכל להשתמש

שער הציון

(כו) והוא הדין באור שהודלק ממנו, מפני שיש בו עדיין מקצת מהאור ששבת: (כז) אף דבגמרא נזכר גם נר של בית-המדרש, לא מיירי באותן שמדליקין לצורך הלימוד, כי אם בהנרות שמדליקין בהמנורות, שהוא לפעמים רק לכבוד: (כח) בית-יוסף: (כט) אליה רבה ותוספת-שבת: (ל) מגן-אברהם ותוספת-שבת: (לב) וכן כתב בספר מנחת-שמואל: (לג) טור: (לד) שערית-תשובה בשם הברכ"י-יוסף ודרך-החיים:

הלכות שבת סימן רצה רצט

תככה) *או בתוך אספקלריא: רואה את השלהבת (לה) ואינו משתמש לאורה, משתמש לאורה (לט) ואינו רואה את השלהבת, אין מברכין עליה, עד שיהא רואה את השלהבת ומשתמש (טז) [טז] לאורה:

רצט שלא לאכול ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ובו י' סעיפים:

א *אסור לאכול שום דבר או אפילו לשתות יין או שאר משקין, חוץ ממים, (ב) (א) *משתחשך **שערי תשובה** **כאר היטב**

אבל בנר שהוא מצוה מודה, ע"ש: [טז] לאורה. עב"ט. ועיין בנו"ב סימן כא מ"ש על דברי הג"מ בזה: **ביאור הלכה**

שאר הברלה אומר, מ"א: (טז) לאורה. ואספקלריא של זכוכית מקרי שפיר רואה השלהבת ומשתמש לאורה, עמ"א. כתב מט"מ: ראיתי המדקדים שמדליקים נרות במקום אפל, ודע"ז זכה שאול למלוכה. וכתב צדה לדרך: יש לכל אדם כמ"ז להדליק נר יותר משאר לילות החול: (ב) משתחשך. אפילו בספק חשיכה, מ"א, וב"ח וט"ז כתבו דשרי להתחיל הסעודה בספק חשיכה, אבל בוודאי חשיכה יש למחות בידו, ע"ש.

ביאור הלכה

בתחלה לכבוד ולבסוף משתמש בו להאיר לבד, אם יוכל לברך עליו; ואין להביא ראיה מאור הכבשן שמברכין עליו בסופו משום שעשוי להאיר, דשאני התם שעושה פעולה חדשה בשביל זה, כמו שפירש רש"י בגמרא, עיין שם, ומכל מקום יש לצרוד דיכול לברך כיון שהיא עתה רק להאיר, דבנר של שבת שהמצוה היא הדלקה, כמו שאנו מברכין וציינוו להדליק, שם אולתין בטר תחלת הדלקה, שאם הודלקה שלא לצורך שבת רק לענין אחר צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה, כמו שמבואר בסידן רמ"ט סעיף ד בהג"ה [ע"ש בחודשי רע"א], מה שאין כן הכא שלא בעי"ז כלל שירדלקנה לצורך הברלה, וכדאיאתא בגמרא: עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום, למוצאי־שבת מבדיל עליה, וכן על נר של אינו יהודי שהוליק מישאל, וכל זה מפני שהברכה נתקנה על בריאת האור שהיתה במוצאי־שבת, ורק דבעינן שיהא האור עשוי כדי להאיר ונכפ"ט שהיה אצל אדם הראשון שהיה החושך ממש והולך, ונטל שני נרפים

משנה ברורה

לאורה. ועיין בביאור הלכה שהבאנו דכמה פוסקים סוברים כדעת השולחן־ערוך, ועל־כן אין כדאי לכתחלה להקל בזה: (לה) ואינו משתמש לאורה. כגון שעומד מרחוק ולא יוכל להכיר בין מטבע למטבע: (לט) ואינו רואה וכו'. כגון שעומד מן הצד:

א *משתחשך. ואפילו (ב) בספק חשיכה. ועיין לעיל בסימן רסא במשנה ברורה, דנקטינן לספק חשיכה תיכף מששקעה החמה, לענין הדלקת הנרות וכל מלאכה; ומכל מקום נראה לי דלענין אכילת סעודה שלישית, (ג) אם לא אכל מקודם, בוודאי צריך לאכול אפילו אחר שקיעה, (ג) ואפילו לשאר אכילה אם הוא תאב לאכול ולשתות, גם־כן והקישן זה אצל זה, עיין שם בפסחים נ"ד], מאי הו"א אם בתחלה לשם כבוד הודלקה, כיון שעתה עומד האור רק להאיר. ומכל מקום למעשה צריך עיין, וטוב שיכבנה ויחזור וידלקנה: * או בתוך אספקלריא וכו'. אספקלריא מקרי, דבר המזהיר שאור השלהבת נראה מתוכה, ואפילו הכי אין מברכין, וכמבואר דעתו בבית־יוסף, דתמה על הרשב"א שמקיל בעששית כשוראה השלהבת מתוכה, דהוא נגד הירושלמי דמחמיר באספקלריא שהוא עששית. והנה המגן־אברהם העתיק דברי הרשב"א דסבירא ליה דעששית דומה כאלו רואה השלהבת, ודברי הירושלמי דמחמיר באספקלריא מפרש דמילי מילי קטני [ועיין במחה"ש], והעתיקו האחרונים, היינו העתיקו דברי הבית־יוסף בל"ג דברי המגן־אברהם. אבל לעניות דעתי יש לעיין בזה טובא לדינא, ואעתיק בזה לשון הברייאת: היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס, או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת, אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה, והירושלמי הוסיף לאחר תיבת 'פנס' "או בתוך אספקלריא". והנה המעיין בלשון הירושלמי יראה דדוחק גדול הוא לפרש כדברי המגן־אברהם, ופשטות דברי הירושלמי מוכח כהדיא דסבירא ליה להחמיר באספקלריא אפילו נשתמש לאורה, וכדעת בבית־יוסף ולא כהרשב"א, וכן בדרכי־משנה הארוך העתיק דברי הבית־יוסף לאיסור משום דכן הוא בירושלמי, וגם בשיטה מקובצת לכרכות מצאית שכתב דמהירושלמי משמע דלא כהרשב"א שמקיל בעששית. אך יש לומר, דטעם הרשב"א שמקיל בזה הוא משום דסמך עצמו על ראיותיו בחידושיו לכרכות שהקשה, דאין לפרש דפנס היינו עששית [וכפירוש רש"י] שנראית השלהבת מתוכה, דזה מקרי ראיה ממש, וכמו גבי ערוה כו"ף כה עמוד ב דאמר שם דאסור לקרות קריאת שמע כנגד ערוה בעששית, משום דערוה כראיה תלי רחמנא והא מתחזיא, הרי דזה מקרי ראיה, ואס"כ כענינו גס"כן מקרי רואה השלהבת. ועוד מוכיח שם, דמאי הקשה הגמרא: היכי משחכת לה דנשתמש לאורה ואין כוונתו להשלהבת, הא יכול לשקועא בל"י פנס, ועל־כרחך סבירא ליה להחבלי פליג על הירושלמי, ובכונן השמיט הגמרא מלשון הברייאת אספקלריא המוכא בירושלמי, ומה דהזכיר פנס אינו עששית, כי אם פנס של ברזל העשויה בנקבים קטנים. אבל לעניות דעתי יש לתרץ פירוש רש"י דאינו קושיתו לכאן, דבענינו לענין ברכת 'בורא מאורי האש' שתקנו חז"ל לברך על בריית האור, לא תקנו וגם כשהאור הוא גלוי בלי כיסוי ולא טמון, וכעיקר ברייתו שהוא בגלוי, וזה רמזו בלשון הברייאת שאמרה: היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס; וגם מה שקשה הרשב"א קושית שניה נגד פירוש רש"י אינו קושית כלל, דהא הברייאת או אר קטני, משמע דהסיפא איירי באופן אחר ונפירוש הברייאת הוא אך, דמתחלה הזכיר 'טמונה בתוך חיקו', שאינה נראית כלל, וממילא בוודאי לא נשתמש לאורה גס"כן, ואחר־כך הזכיר 'בתוך פנס', וכפירוש רש"י דהיינו עששית [והירושלמי הוסיף אספקלריא, דלא נטעה בפנס דשל ברזל דוקא], דאף דרואה השלהבת דרך הזכוכית וגם נשתמש לאורה, אפילו הכי אסור מפני שהאור אינו בגלוי, ואחר־כך הוסיף 'רואה השלהבת ולא נשתמש לאורה', כגון דמרחק, ואחר־כך הוסיף 'נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת', כגון דקיימא בקרן־זוית, דאף שהאור במקומו הוא בגלוי, אפילו הכי כיון שהוא אינו רואה אותה אינו מברך. וגם דהזכיר בגמרא: רב יהודה מברך ארבי אדא דיילא, מיירי שהיו החולונות פתוחין שם, וכן באירן]. היוצא מדברינו, כיון דאין לנו שום ראיה נגד פירוש רש"י שפנס עששית, וגם בארחות־חיים שהובא בבית־יוסף פסק דצריך להוציא האור מהזכוכית קודם שמברך, וכן בדרכי־משנה הארוך העתיק דברי הבית־יוסף לדינא ודלא כהרשב"א, וכן בשולחן־ערוך לא הגיה עליו כלום, משמע דסבירא ליה כוונתו, וגם בשיטה מקובצת לכרכות משמע דסבירא ליה לאיסור, וכן בביאור הגר"א הגיה דברי השולחן־ערוך על מקומו וכתב מקורו מן הירושלמי, וגם בתוספת־שבת השיט דברי המגן־אברהם בכאן, מה שאין דרכו כן בכל מקום, ועל־כן נראה דחלן להקל בזה, ואף שאין בנו כח למחות ביד המקילין בזה, יש להם על מי שיסמוכו, מכל מקום לכתחלה בוודאי נכון להתמיר בזה, שיקא בעת הברכה הזכוכית מלמעלה, דלדעת האוסרין למעלה יש בזה חשש ברכה לבטלה; ומה שהוזכר שם בגמרא נ"ג: עששית שהיתה דולקת והולכת למוצאי־שבת מברכין עליה, מיירי גס"כן באופן זה שיוציאה מן הזכוכית, דהברייאת משמענו שם רק דזה מקרי שבת ממלאכה, וכמו שכתב בספר מנחת־שמואל. ועיין לעיל בביאור הלכה בריש הסימן: * משתחשך. עיין במשנה ברורה שהוא אפילו בספק

שער הציון

(ב) מגן־אברהם וב"ח וט"ז, ודלא כט"ז. ועיין בביאור הלכה: (ג) כיון שהוא דבר־מצוה יכול לסמוך על שיטת הר"ה, וגם הרא"ש אפשר דסובר כן. ואפשר עוד, דאחי ספק עשה דבר דוחה ספק איסור דרבנן, וגם מהטעמים שכתבנו בביאור הלכה, וגם העולם נוהגין להקל בזה: (ג) נראה דיכול לסמוך בזה על דעת השולחן־ערוך לעיל בס"א דע"יין לא התחיל זמן בין־השמשות:

הלכות שבת סימן רצט

עד שיבדיל, אבל אם היה (ב) יושב ואוכל (ג) מבעוד יום וחשכה לו, (ד) אינו צריך להפסיק (אפילו משתיה) (כ"י). ואם היה (ה) יושב ושותה וחשכה לו, *צריך להפסיק. (ו) יריש אומרים דהני מילי בספק חשיכה, אבל בוודאי חשיכה, אפילו היה יושב ואוכל, פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו: הגה והמנהג פשוט כסברא הראשונה: ב (ז) היו (א) שותים ואמרו באו ונבדיל,

ב סמ"ג מ"ע סימן נט
לדעת הר"ן והמ"ר
קולן כחשש זו

באר היטב

שהמהרש"א הפסיק בסעודת נשואין והלך לבהכ"נ ואח"כ חזר לסעודה, ואפשר דס"ל כדעת הי"א, ועמ"א, ועיין סימן רלה ס"ב: (ג) שותים. קשה, הא אסור לשנות מנח חיוב הבדלה כיון שלא אכלו רק שותים;

משנה ברורה

אין להחמיר (ז) עד חצי שעה שקודם צאת הכוכבים. כתב המגן אברהם, דמה שכתב המחבר 'משתחשך', מיידי כשלא התפלל ערבית, אבל אם התפלל ערבית, אפילו אם התפלל מבעוד יום [ריש אופן שמותו, וכבסימן רצג], חלה עליו חובת הבדלה, (ח) ואפילו לא אכל עד שיבדיל על הכוס: (ב) יושב ואוכל. ואפילו רק התחלה בעלמא, שביד רב: 'המוציא' מבעוד יום ונשתהה לאכול עד שחשכה [אחרונים]: (ג) מבעוד יום. דוקא בזה, שהתחיל לאכול בהיתר, (ו) אבל אם התחיל באיסור פוסק ומבדיל; אך בלאו הכי צריך לפסוק משום קריאת שמע של ערבית שהיא דאורייתא, (ז) אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה שקודם צאת הכוכבים, וכדלעיל בסימן רלה, ואין לסמוך על קריאת השמש לבית הכנסת [ואפילו במקום שדרך לקרות], אלא אם רגיל לילך לבית הכנסת במוציא שבת [מ"א וש"א]: (ד) אינו צריך להפסיק. ואפילו לקריאת שמע ותפלה אינו צריך להפסיק באמצע סעודתו, כיון שהתחיל מבעוד יום והיה בהיתר, ואין להחמיר בזה להפסיק, שאם היה מפסיק באמצע נראה כמגרש המלך; ודומה לזה דרשו במכילתא: 'זכור' ו'שמור', שמרהו ביציאתו, כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול. ואם הפסיק תוך הסעודה והתפלל, כתב המגן אברהם דאפשר דחלה עליו חובת הבדלה (ט) ואסור לאכול עד שיבדיל: (ה) יושב ושותה וחשכה לו. היינו, שישב לשנות

ואם התפלל ערבית מבע"י אסור לאכול עד שיבדיל, מ"א: (ג) א"צ להפסיק. ואם התפלל תוך הסעודה, אסור לאכול עד שיבדיל. וכתב בשולחן ארבע שאם מפסיק נראה כמגרש המלך. ובהגהת י"ג כתב

ביאור הלכה

חשיכה, כן כתב המגן אברהם והב"ח, והאמרו מרדכי האריך בזה והסיים גס"כן לדינא עמהם, ודלא כדעת הט"ו שמצדו להקל לסמוך על דעת הרא"ש. ובאמת קשה מאד לסמוך על זה: אחו, וכמה אחרונים סוביין דגם דעת הרא"ש קשה לא להחמיר בספק חשיכה [עיי' במא"מ ותו"ש ופמ"ג], ולא נשאר לנו רק דעת הר"זה שהוא יחידאה בזה, ואפילו אם נימא דהרא"ש סובר גס"כ כוותיה להקל וכהט"ו, הלא הר"ף הרמב"ם [דהרמב"ם כתב בפירושו לענין קידוש דמשעה שקידש היום אסור וצריך להפסיק, ויריע בנמרא דהבדלה לענין התחלה שהו לקידוש לענין הפסקה] והסמ"ג והמלחמות [ועיין שם שכן הוא גס"כ דעת רב האי גאון] והעיסור, כולם סוברים דבין השמשות גס"כ אסור להתחיל, ורק לענין אם כבר התחיל לאכול מבעוד יום, בזה רבו דעות הראשונים המתירים בזה שלא להפסיק משחשכה, והם הרמב"ם והרא"ש והר"ה, וגם דעת הר"ף [לפי מה שפירש הר"ן, והכריח ג"כ כן הגר"א שכן הוא דעתו] הוא כן, ולא נשאר לנו המחמירים בזה כי אם דעת הסמ"ג והעיסור, ולכן הוזכר המחבר דבריהם רק בשם יש אומרים והדעה הראשונה סתמא. נחזור לענינו, דמעיקר הדין אין להקל בספק חשיכה, וכן מוכח בבית יוסף להמעין בו, והיא דהזכיר בשולחן ערוך משחשך, אין כוונתו אלא ספק חשיכה [ועיין במלחמות שהביא כמה מקומות דהכוונה הוא אפילו ספק חשיכה]; אי נמי, משום סיפא נטל. דאפילו אם חשכה אין צריך להפסיק. והנה בסעודות גדולות של נשואין המנהג בכמה מקומות להקל ולישב בספק חשיכה, והב"ח מתמה על זה, ונראה שבמקום הדחק סומכים על הר"ה, ואין למחות בידו [א"ר]. ועוד נראה לי ליישב קצת מהנגן, דמפני שהוא רק חשש דרבנן והוא במקום מצוה, נטלו לקולא כרכי יוסי כשבת ל"ה, דזמן בין השמשות ידידה מאוחר מבין השמשות דרכי יהודה: * צריך להפסיק. ולהבדיל,

מבעוד יום ולא בתוך הסעודה, וחשכה לו, ואפילו אם רק נעשה (ט) ספק חשיכה צריך להפסיק, (י) דשתייה לאו דבר חשוב הוא שתועיל התחלתו מבעוד יום: (י) ויש אומרים דהני מילי וכו'. קאי על מה שכתב בדעה קמייתא, דבהתחיל מבעוד יום אין צריך להפסיק אפילו כשנעשה ודאי חשיכה, ולדעה זו צריך להפסיק, אבל לענין לכתחלה אין נפקא מינה בין דעה זו לדעה קמייתא, (י"א) דאף לדעה קמייתא אסור להתחיל לאכול בספק חשיכה: ב (ז) היו שותים. היינו (י"ב) בתוך אכילתו, והתחלת אכילה היתה מבעוד יום, ולכך סבירא לה להדעה קמייתא דכיון שלא היו צריכין להפסיק אף שחשכה, וכדלעיל בסעיף א, האמירה שאמרו 'באו ונבדיל' אין מו"ק לזה (י"ג) ורשאיין לאכול ולשתות, ואין צריכים לחזור ולברך, שלא הסיחו דעתם על-ידי אמירה זו; אבל כשהיו עוסקים בשתייה לבר, דצריך להפסיק כשחשכה, וכדלעיל, (י"ד) אם אמרו 'באו ונבדיל',

שער הציון

(ז) ולפי זה אסור להתחיל לסעודה גם משום קריאת שמע ותפלה, ואסור בל"ה כסמ"ך להן [דה"ח, ע"ש ערוך]: (ח) ואף אם הבדיל בחפלה אסור, ודמוכח בפסחים ק"י. והו' לכול המגן אברהם, אבל פיראט מגדים כתב שאין דינו מוכרח, דלא דמי לקידוש דעל-ידי הקלה הוא שבת ואסור במלאכה, שנחקשו היום אצלו, ולכן חל חובת קידוש, מה שאין כן בהבדלה דעיי' לאו חלה הוא לישום דבר. ועיי' בתשובת בני-יעולם בסימן ז, והובא בפתחי-תשובה החדש, דגם לענין קידוש הוא מסתפק: (י) ואף דהמגן אברהם כתב דזהו דוקא למאן דאמר הבדלה דאורייתא, אבל למאן דאמר דרבנן אין צריך לפסוק מכיון שכבר התחיל לאכול, עיי' שם — בספר נהר-שלום הקשה עליו דלא דמי לישא דבר שהוא מדרבנן, דהתם הטיעם משום שמה שישכח לבר, מה שאין כן בזה דאין הטיעם משום שמה שישכח ולא יבדיל, אלא דקודם קידוש הבדלה הטעמה אסור בעצמותה ולכן אפילו טעימה בעלמא אסור, אס"כ מסתברא דאפילו בדעתו מרשן להפסיק, וכן ברוך-חיים מתמה עלי, עיי' שם: (י) וטופת-שבת ודרך-החיים, וכן מוכח מגן-אברהם. ועיי' לעיל בסימן רלה בדברי הט"ו ובמה שכתבנו שם בביאור הלכה: (ט) ועיי' באליה רבה שכתב דאין זה מוכח, ועל-כ"ל פנים כמה שאמר בתוך הסעודה חיבת ברוך המבדיל רלה קודש לחיל' כדי שיוכל להליק' נר וכדומה, וכדלקמן בסוף הסימן, בזה לבד בוודאי לא חל עליו חובת הבדלה ומוותר לגמור סעודתו: (ט) חידושי רבי עקיבא אינו ושא"ל לדעת המגן אברהם שהעטקתו לעיל בפנים: (י) רש"י: (י"א) מגן-אברהם ושא"ל, דלא כט"ו: (י"ב) ט"ו במסקנתו והמגן אברהם בשם הכסף-משנה והתוספת שבת והגר"ו, כן משמע מהגר"א בביאורו: (י"ג) כן משמע מה"ש וכן כתב הגר"ו, ודלא כמחצית-השקל, והוא פשוט, דאי לא היה רשאי שוב לאכול על-ידי האמירה, היה חל עליהם שוב חובת הבדלה והיו צריכין לחזור ולברך, וכדלעיל ברע"א סעיף ה כשאמרו 'באו ונקד', עיי' שם: (י"ד) אבל אם לא אמרו 'באו ונבדיל', האיסור בלבד אין עושה הפסק והיסוד-הדעת, וכדלעיל ברע"א סעיף-קטן כב במשנה ברורה בשם הט"ו:

הלכות שבת סימן רצט

קסה באר הגולה

ג רמב"ם בפרק ד
המחלות
ד מהרי"ק לדעת הרי"ף
וסמ"א אפילו דבריו
התוספות ה' לדעת
השור כמימן רעא
והרא"ש אפילו לדעת
הרי"ף ו' לדעת מהרי"ק
ו' הרמב"ם בפרק ט
הרב המגיד טס

אם רצו לחזור ולשתות קודם הבדלה אינם צריכים לחזור ולברך, *ויש מי שחולק
(ח) בדבר: ג (ט) *כשמפסיק להבדיל *האינו צריך לברך 'בורא פרי הגפן' על כוס של
(ד) הבדלה, (י) *ויש אומרים שצריך: ד כשהיה אוכל וחשכה, שאמרנו שאינו צריך
להפסיק, 'גומר סעודתו (יא) ומברך ברכת המזון (ה) (יב) על הכוס ואחריכך מבדיל עליו.
(יג) 'ואם יש לו שני כוסות, (יד) *מברך ברכת המזון על אחד ומבדיל על אחד:

באר היטב

באמצע הסעודה, גם יש מחלוקת אם יברך אח"כ המוציא, כמ"ש סימן
רעא ס"ד: (ז) על הכוס. ומותר לשתות מכוס של בהמ"ז, ואם אינו

ביאור הלכה

וחזר לשתייתו [רמב"ם]: * ויש מי שחולק בדבר. הטעם, כתבו
הט"ז והמגן-אברהם, דסבירא ליה דכיון שאמר 'בואו ונבדיל' אסתלק
סעודתייהו והי בכלל היסח-הדעת, והוא דעת הרמב"ם בפרק ד מהלכות
ברכות, דסבירא ליה דאף שאין צריכין להפסיק, מכל מקום צריכין
לחזור ולברך משום היסח-הדעת. ובביאור הגר"א כתב, דטעם היש"מי-
שחולק הוא סברת מהרי"ק דסבירא ליה כהיש'אומרים שבסעף א
דצריך להפסיק כחשכה, וממילא כשאמר 'בואו ונבדיל' צריך לחזור
ולברך, וכמו שכתבנו במשנה ברורה לענין שתייה. ולענין הלכה אין
נפקא-מינה בזה, דלא מביציא לטעם הגר"א, כבר כתב הרמ"א בסיקם
דהמנהג כסברא הראשונה, ואפילו לטעם הט"ז ומגן-אברהם, הלא
המחבר נקט לדעת הרמב"ם שהוא דעה הראשונה בסתמא, ובלאו הכי
ספק ברכות להקל: * כשמפסיק להבדיל. והיינו כשלא אמרו 'בואו
ונבדיל', וכשאמר, דלא זה בפלוגתא הט"ז ומגן-אברהם לעיל בסוף
רעא סעף ה, דלהט"ז שם יהיה צריך לברך 'בורא פרי הגפן' על הכוס
של הבדלה, ולהמגן-אברהם שם אין צריך [ותו"ש]; ואף דשם מיידי
לענין קידוש דצריך מדינא להפסיק, והוה טעמו של הט"ז, וכמבואר שם
דבריו, גם כאן כוונת התוספת-שבת כשהיו עוסקים מתחלה בשתייה
לבד דצריך מדינא להפסיק וכנ"ל, אבל כשהיו עוסקים באכילה, אף
כשאמרו 'בואו ונבדיל' אין צריכים לברך גם להט"ז, ועיין לקמיה:
* אינו צריך לברך וכו'. וגם ברכת 'המוציא' אינו צריך לברך לכולי
עלמא כשתחזר לגמור סעודתו אחר הבדלה, אחרי דמדינא לא היה צריך
להפסיק באמצע הסעודה להבדיל, כן מוכח לעיל ברע"א סעף ד, עיין
שם. ומה שכתב המגן-אברהם בסוף סעף-קטן ו' דיש מחלוקת אם מברך
אחריכך 'המוציא', הוא תמוה מאד, וכבר תמהו עליו האחרונים בזה:
* ויש אומרים שצריך. הנה בבית-יוסף וכן כ"ח ומגן-אברהם דחקו
עצמן ליישב טעם היש'אומרים, דבקידוש קיימא לך ברע"א סעף ד
דאין צריך לחזור ולברך 'בורא פרי הגפן', והמגן-אברהם אסיק דטעם
היש'אומרים הוא כמו שכתבתי במשנה ברורה, ובביאור הגר"א כתב
דהיש'אומרים לא החמיר לחזור ולברך 'בורא פרי הגפן' רק כשאמרו
מתחלה 'בואו ונבדיל', והיש'אומרים הזה אויל לשיטתו בסעף ב
דסבירא ליה שם ב'בואו ונבדיל' דצריך להפסיק [דשם הוא דעת מהרי"ק
לפי דבריו, וכן בזה], וממילא לדידן דסבירא לך שם כדעה קמייא, אין
צריכים לחזור ולברך אף כשאמרו 'בואו ונבדיל' [ותנה כל זה כשהוא
באמצע סעודה, אבל כשהיו עוסקים מתחלה בשתייה לבד אמרו 'בואו
ונבדיל', נראה דלכולי עתה צריך לחזור ולברך, דלא מציינו שיפלוג
עליו דעה הראשונה בזה. והלא משמע מזה דהגר"א סובר כדעת שם
ברע"א סעף ד לענין ברכת 'בורא פרי הגפן' על כוס של קידוש
כשאמרו 'בואו ונקדש', ועיין מה שכתבנו לעיל בשם התוספת-שבת],

וצ"ל דמיידי כאן שאכלו תחלה ואח"כ שתו, ועיין ט"ז ומ"א:
(ד) הבדלה. וכן דעת הט"ז וכו'. ומ"א כתב דיש ליוהר שלא להבדיל

משנה ברורה

לכולי עלמא הסיחו דעתם מהשתייה, ואם רוצים לשתות עוד
[אף-על-פי שאינם רשאים] צריכים לחזור ולברך:
(ח) בדבר. סבירא ליה, דכיון שאמרו 'בואו ונבדיל' צריכין
לחזור ולברך, (טו) והעיקר כדעה קמייא:
(ט) כשמפסיק להבדיל. היינו, (טז) אפילו אם היה קבוע
מתחלה לשתיה לבד דמחוייב להפסיק, אפילו הכי אינו צריך
לברך עתה 'בורא פרי הגפן', שנפטו בברכת 'בורא פרי הגפן'
שבירך על שתייה הראשונה; ואין צריך לומר אם קאי באמצע
אכילתו, שאינו צריך מן הדין להפסיק, ורוצה עתה להבדיל
על היין, שאינו צריך לברך עליו 'בורא פרי הגפן' אם כבר
בירך 'בורא פרי הגפן' על היין שבתוך הסעודה או שלפני
הסעודה; וכן אם מבדיל על השיכר בתוך הסעודה, אינו צריך
לברך 'שהכל' אפילו אם לא בירך כלל 'שהכל' מתחלה,
שברכת 'המוציא' פוטרת אותה: (י) ויש אומרים שצריך.
סבירא להו, (יא) דכוס של הבדלה הוא ענין בפני עצמו ואין
שייך לסעודה. (יב) והעיקר כדעה הראשונה, (יט) ומכל מקום
טוב ליוהר לכתחלה שלא להבדיל בסעודה לא על השיכר ולא
על היין אם כבר בירך מתחלה על היין. ואם הוא מוכרח
להפסיק ולהבדיל, כגון שהיה עוסק מתחלה בשתייה לבד, לא
יברך, דהעיקר כדעה ראשונה: ד (יא) ומברך וכו'. היינו,
למאן דאמר ברכת-המזון טעונה כוס. ועיין סימן קפב סעף
א: (יב) על הכוס. ואינו טועמו (כ) עד אחר הבדלה, כדי
שלא יפגמנו: (יג) ואם יש לו שני כוסות וכו'.
(כא) הטעם, דאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד.
(כב) ורישא דאין לו כי אם אחד, שאני: (יד) מברך ברכת
המזון. ומותר (כג) לשתות מהכוס אף שהוא קודם הבדלה,
דכוס של ברכת-המזון שייך לסעודה. וכל זה למי שנוהר
תמיד לברך על כוס, אבל למי שמברך לפעמים בלא כוס, לפי
סומך על הפוסקים שסבירא להו דאין ברכת-המזון טעונה
כוס, אסור לו לשתות עתה מהכוס של ברכת-המזון קודם
הבדלה [מ"א וש"א]. וכתב החיי"אדם, דזה דוקא אם הוא
כבר ודאי חשיכה, (כד) אבל אם הוא ספק חשיכה, נראה

שער הציזון

(טו) עיין בביאור הלכה: (טו) אחרונים (י) מגן-אברהם: (יא) אליה רבה וש"א: (יב) מגן-אברהם, ושניתי קצת מלשונו, ועיין בביאור הלכה: (כ) מאמר-
מירכי: (כא) מבואר בהרב המגיד: (כב) גמרא: (כג) מגן-אברהם: (כד) וטעמו עיין שם, דסומך בזה על הט"ז ואליה רבה בסעף א דמותר להתחיל בספק
חשיכה, וטעם זה רפוי לפי מה שביארנו לעיל דכמעט כל הראשונים אוסרין בזה, אלא דיש לצרף לזה דעת התוספת-שבת שכתב דאין דברי המגן-אברהם

הלכות שבת סימן רצ"ט

ט פסחים ק"ה י"ש
ק"ו כרובא גירסת
התוספות והרא"ש
כ"ה ר"ח הגאונים לפי
גירסתם ל"ש לענין
אור ומכל שכן לבשמים
א"ט טור בשם בה"ג

ה (טו) טענה ואכל קודם שהבדיל, יכול להבדיל אחר-כך. ו' שכח ולא הבדיל במוצאי-שבת, (טז) מבדיל עד סוף יום שלישי. י"ז אומר שמי ששכח לבדיל ביום ראשון ולא יותר. ודוקא 'בורא פרי הגפן' ו'המבדיל בין קודש לחול', (י"ח) אבל על הנר ובשמים לאינו מברך אלא במוצאי-שבת. י"ט מי שאומר דהא דקיימא לן טעם מבדיל, הני מילי היכא דהבדיל בליל מוצאי-שבת, אבל אם לא הבדיל בלילה, כיון שטעם, שוב אינו מבדיל. הגה והעיקר (י"ט) כסברא הראשונה. ומי שמתענה (כ) שלשה ימים ושלשה לילות (כ"א) ישמע הברלה (י) מאחרים. ואם אין אחרים אצלו, *יכול להבדיל (י) בשבת (כ"ב) מבעוד יום ולשתות (כ"ג) *ולקבל אחר-כך התענית עליו

באר היטב

דמותר ליתן לאחרים לשתות, וכ"כ בשל"ה: (י) בשבת מבעוד יום. אחר שהתפלל מערבי, עיין סוף סימן רל"ג. ומותר לאכול אחר"כ, וה"ה

נוהג בכל השנה לברך על הכוס, דס"ל כ"מ"ד דאין טעון כוס, גם עתה אסור לשתות ממנו, מ"א: (י) מאחרים. ובסימן תקנא ס"י משמע

משנה ברורה

דיכול לשתות מכוס של ברכת-הזמן אף מי שאינו נוהר תמיד לברך על הכוס: ה' (טו) טענה ואכל וכו'. והוא הדין (כ"ה) אם הזיד ואכל, אף דעבר במזיד, מכל מקום צריך להבדיל אחר-כך בלילה, אלא אורחא דמילתא נקט, וכן מה שכתב אחר-כך בסעיף ו' 'שכח ולא הבדיל', (כו) הוא הדין בהזיד ולא הבדיל: ה' (טז) מבדיל עד סוף וכו'. דכל אלו השלשה ימים (כז) שייכים עוד לשתת העבר, ומכאן והלאה שייכים לשתת הבאה. (כ"ח) ומכל מקום, לכולי עלמא לכתחלה יקדים להבדיל ביום ראשון, דזרזין מקדימין למצוות, (כ"ט) וגם דאסור לו לאכול קודם שיבדיל כיון דבידו הוא להבדיל. כתב בחידושי רבי עקיבא איגר בשם ספר לשון-חכמים, (ל) דבמוצאי-יום טוב אין להבדלה תשלומין, דבשבת שייך לומר דהשלשה ימים ראשונים שייכים עוד לשתת שעבר, מה שאין כן ביום-טוב, ומכל מקום הגאון רבי עקיבא איגר מצדד שם דכל יום ראשון שאחר יום טוב יכול להבדיל, עיין שם: (י"ז) אלא כל יום ראשון. דלא סבירא להו הסברא הנ"ל, אך ביום הראשון הטעם הוא, דהיום הולך

ביאור הלכה

הרבה מעת שבירך עליו ברכת-הזמן; אבל אין העולם נוהגין כן, אלא מתפללין ואחר-כך מבדילין, וכן משמע קצת בדרך-החיים: * יכול להבדיל בשבת מבעוד יום. עיין בפרי-מגדים שכתב דמיירי כאן שלא קיבל עליו התענית במנחה בשבת, דאז כיון שהבדיל אסור לאכול, אלא קיבל כבר עליו שיתענה ג' ימים מיום ראשון, עיין שם, ודייק זה ממגן אברהם ממה שכתב: ומיירי שנדר להתענות כל יום ראשון ג' ימים וכו'. ולעניות דעתי נראה דהמגן-אברהם אין כוונתו לזה, רק לסתור דברי העולות-שבת שהבין בדברי הלבוש שלא היה קודם הברלה קבלה כלל, ועל-כן כתב עליו: לא ידעתי מאי קאמר, עיין שם ונהסיבה לזה, שלא היה לפני הפרי-מגדים ספר העולות-שבת, כאשר כתב בעצמו שלא השיגו רק מסימן שיט והלאה. אבל לדינא אין נפקא-מינה בזה שקנית עליו במנחה, ולא דמי לתשעה באב ויום-הכפורים, ששם הוא תענית חובה בעצם, לכך חזיר יוכל להבדיל מבעוד יום, דזה נחשב לקבלה ויהיה אסור לו לשתות אחר-כך. ואפילו אם נאמר שכונת המגן אברהם לדייק כאשר כתב הפרי-מגדים, מכל מקום לדינא נראה דאין להחמיר בזה, כי מצאתי בהדיא באליה רבה דמיירי כאן שכבר קיבל עליו התענית במנחה, ואפילו הכי מותר לו לשתות מכוס הברלה כיון שהוא עדיין ודאי יום, וכן כתב במאמר-מרכזי גם-כן בהדיא, כאשר אעתיק לשונו לקמיה: * ולקבל אחר-כך התענית עליו. הדבר פשוט

אחר הלילה של מוצאי-שבת: (י"ח) אבל על הנר וכו'. דברכת על האור, משום כדי להשיב נפש הכוראת ביציאת נשמה יתירה, וכל זה לא שייך במוצאי-שבת ואילך [עו"ש]: (י"ט) כסברא הראשונה. ואתרווייהו י' אומרם קאי [א"ר]: (כ) שלשה ימים ושלשה לילות. עיין (ל"א) באחרונים שכתבו דהוא הדין אם מתענה שני ימים ושני לילות, ואפילו יום אחד ולילו, אף דיכול לקיים מצות הברלה בעצמו אחר תענית, מכל מקום יותר טוב שישמע במוצאי-שבת הברלה מאחרים, דקרובי אבדלתא לשבת עדיף טפי, דאז הוא עיקר מצות הברלה; והא דנקט שלשה ימים, משום סיפא, דבאין אחרים יכול להבדיל מבעוד יום, וזהו דוקא בשלשה ימים, דיעבור הזמן ולא יוכל לקיים הברלה כלל, מה שאין כן בשני ימים דלא יעבור הזמן, טוב יותר שימתין ויבדיל לבסוף שני ימים משיבירל מבעוד יום: (כ"א) ישמע הברלה מאחרים. והוא הדין דיכול להבדיל בעצמו ויתן לאחרים לשתות, וכדלעיל בסימן רע"ב סעיף ט. אך המגן-אברהם שדי בזה שם נרגא, דזה אינו מותר רק דוקא כשאחרים בעצמן אין יודעים לברך, ולכן עצה זו עדיף טפי: (כ"ב) מבעוד יום. היינו אחר פלג המנחה, והתפלל גם-כן מעריב מקודם, וכדלעיל בסימן רצ"ג סעיף ג, ואפילו הכי מותר לאכול ולשתות אחר-כך. (ל"א) ולא אמרינן דכיון דאבדיל כבר קיבל עליו את התענית ואסור בשתייה, משום דעיקר התענית אקרי מוחמת חובה (ל"ב) כתשעה באב אלא מחמת נדר, ובגדרים הלכיים אחר לשון בני-אדם, ובלשון בני-אדם גם אחר שהבדיל מתייר יום, והתענית אינו מתחיל אלא מתחלת הלילה, (ל"ג) ואפשר שגם בבין-השמשות שהוא ספק לילה, אבל לא מקודם. (ל"ד) והוא הדין כשמקבל עליו תענית של לילה ויום בשאר ימי החול, גם-כן אין חל עליו חובת תענית מבעוד יום אף שכבר התפלל ערבית: (כ"ג) ולקבל אחר-כך. אין הכוונה שיקבל תענית ממש, (ל"ו) דהא כבר קיבל עליו היום במנחה, כדרך כל תענית שצריך קבלה במנחה שלפניו, (ל"ז) ואי מיירי שיש עליו נדר מכבר להתענות כל שלשה ימים שאחר שבת, גם-כן אין צריך עתה

שער הציון

מוכרתי, דלכולי עלמא מצוה מן המוכתר על-כ"פ-פנים מיהו איכא לברך על הכוס, וכדלעיל בסימן קפ"ב סעיף א בהג"ה, ולכן יוכל לטעום אף מי שאינו נוהר לברך על הכוס: (כ"ה) כן כתב הרמב"ם בפרק כ"ט מהלכות שבת הלכה ה': (כ"ו) גם זה מוכח מהרמב"ם שם בהלכה ד' להמעין: (כ"ז) גמרא: (כ"ח) גם זה מוכח מהרמב"ם שם בהלכה ד' שכתב: ומבדיל למחר, ומבדיל והולך עד סוף יום ג': (כ"ט) כן מוכח בגמרא ק"ו בעובדא דאמימר ובר"ש שם, עיין שם: (ל) ועיין בסימן תצ"א בשערי-תשובה: (ל"א) אליה רבה וש"א: (ל"ב) תרומת-הרשן ומגן-אברהם: (ל"ג) דבו אין יכול להבדיל מבעוד יום כשחל תשעה באב ביום א', דאי יבדיל תחת יד אסור לו לשתות, דנחשב כקבלה, וכדלקמן בסימן תקנ"ב ומגן-אברהם: (ל"ד) תוספת-שם: ועיין לקמן בסימן תקס"ב בביאור הלכה: (ל"ה) מגן-אברהם: (ל"ו) אליה רבה: (ל"ז) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רצט

1 ה'ראש' בפרק 1
דברכות וירוש פקד 1
דפסחים 10 תוספתא שם
מ"ב ע"ה ראש' בירוש
פרק ערכי פסחים
פ טור 3 שם בשם ר"מ
מרטנברג

(ת"ה ס"י קנ"ד): ז' המבדיל על היין (כ"ה) על (ט) שולחנו, אפילו הבדיל קודם שנטל ידיו פוטר היין שבתוך המזון, שאינו צריך לברך עליו. יו"ש אומרים דלא פטר (כ"ה) אלא-אם-כן נטל ידיו קודם שהבדיל: הגה (כ"ו) ואם הבדיל (ט) תחלה, צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש (תוס' ומדרכי פרק כיצד מברכין): ח' (כ"ז) כשפוטר היין שבתוך המזון שאינו צריך לברך עליו, גם אינו צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה. ואם אין לו אלא כוס אחד (כ"ח) וסבור שיביאו לו יין יותר, והבדיל על אותו כוס ואחר-כך לא הביאו לו יותר, ובירך ברכת המזון בלא כוס, *פ"ש מי שאומר (כ"ט) שצריך לברך ברכה אחרונה על כוס (י) של הבדלה: ט' גם רוצה (ל) לסעוד תיכף להבדלה, צריך לזוהר שלא יביא לחם לשולחן קודם הבדלה. ואם הביא, פוטר עליו מפה ומכסנה, לפי שהוא מוקדם בפסוק (לא) וצריך להקדימו אם לא יכסנו:

באר היטב

על שולחנו, אינו שייך למה שישתה אחר-כך תוך המזון, משהו צריך לברך תוך הסעודה, ע"כ חייב לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ולהלכה: ודאי ספק ברכה להקל, ט"ו, ע"ש: (י) של הבדלה. ולי"ד לקידוש שא"צ לברך ברכה אחרונה דבהמ"ז פטרתו, הבדלה שאני

ביאור הלכה

דהך קבלה לאו קבלת התענית במנחה היא, דפשיטא שכבר התפלל מנחה מקודם שהבדיל, אלא הכא קבלת תענית ממש קאמו, ליאסר באכילה משעה זו, שאף-על-פי שיתפלל מנחה ויקבל התענית בתפלה, דהיינו שקיבל להתענות כל ג' ימים רצופים, מכל מקום היה מותר לו לאכול כל הלילה, כיון תענית נדבה דעלמא שהולך ואוכל כל הלילה אף-על-פי שקיבל התענית, וכאן עוד התענות ג' ימים וג' לילות, היה מותר על-כ"ל-פנים לאכול לו בצה-השמשות, וקאמר דמבדיל מבצע יום ושותה ומקבל עליו תעניתו ליאסר באכילה ושתייה מאותה שעה, וצריך קבלה אחרת לשיאסר - עיין בהלכות תשעה באב ויום-הכפורים וטראה שהדברים ברורים ומוכרחים, עד כאן לשון המאמר-מרדכי, וכן פירש האליה רבה. מי שמתענה ב' ימים וב' לילות קודם ראש-השנה [ולא היה לו במוצאי-שבת מי לשמוע הבדלה, דאם היה לו, דעת האחרונים דטוב יותר לעשות כן] ומבדיל בליל ג', ואירע בו ראש-השנה, כתב המגן-אברהם דיעשה הבדלה על כוס אחד וקידוש על כוס אחר, ולא יעשה שניהם על כוס אחד, דאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד אלא כיום-טוב שחל במוצאי-שבת דתרייהו חזא מילתא היא, עיין שם שהאר"ק עור בענין הזה. ולעניות דעתי יש לעיין בעיקר הענין טובא אם יכול עתה לעשות הבדלה, דהאין יסיים עתה בהברכה 'המבדיל בין קודש לחול' אחרי שעתה הוא קודש ונולסיים עתה 'בין קודש לקודש' גם-כן לא יתכן כמו כיום-טוב שחל במוצאי-שבת, אחרי שזו הבדלה הוא על של ימי החול, וכמו דאמרינן בגמרא [ק"ו ע"ג] דאין להבדיל רק עד יום ג', משום דאחר-כך כבר עבר השבת-קודש שעבר, ותו מקרי יומא דקמי שבתא דלהבא, ועל-כן אין לומר 'המבדיל בין קודש לחול' דכבר עבר הקודש, ואם-כן הכי נמי בענינו, איך יאמר 'המבדיל בין קודש לחול' כיון דעתה הוא קודש וכבר עברו ימי החול? וצריך עיון גדול: * יש מי שאומר שצריך וכו'. ואם הבדיל בתוך הסעודה, אפשר דלכולי עלמא אין צריך לברך ברכה אחרונה, דברכת-המזון פוטר [פמ"ג]:

משנה ברורה

קבלת תענית כלל, אלא רוצה לומר, שיקבל אחר-כך בדעתו שיתחיל התענית מעתה. ועיין בביאור הלכה: ז' (כ"ד) על שולחנו. לאו דוקא, ולא בא למעט אלא חדר אחר, דשם הוי ההבדלה מידי אחרונה, אבל (ל"ט) באותו חדר חשוב על שולחנו, דהא ברעמא, לשתות אחר-כך בסעודה שיאכלו שם אחר זה: (כ"ה) אלא-אם-כן נטל ידיו. שנטילת ידים היא התחלת קביעות הסעודה ושייכא לסעודה. והא דמותר להבדיל ולא חשיב הפסק בין נטילה ל'המוציא', עיין בסימן קעד במגן-אברהם סעיף-קט"ו: (כ"ו) ואם הבדיל תחלה. הג"ה זו היא מסקנת דעת היש-אומרים, דסבירא להו דמה שהבדיל קודם הנטילה, אף-על-פי שהוא על שולחנו אינו שייך למה שישתה תוך המזון אחר-כך, ומשום הכי צריך לברך מחדש תוך הסעודה על היין, ועל-כן חייב לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה. (ל"ט) ולהלכה, ודאי יש לפסוק ספק ברכות להקל ופוטרו במרכה אחרונה, ובתוך הסעודה גם-כן פוטרו לברך על היין, כדעה הראשונה. ועיין לעיל בסימן קעד סעיף ד ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה: ח' (כ"ז) כשפוטר וכו'. היינו, דאו כוודאי אמרינן (פ) דשתייה חדא היא והברכת-המזון פוטר גם לכוס הבדלה מברכה אחרונה, ואפילו אם בירך ברכת-המזון בלא כוס, הברכת-המזון עצמו פוטרו; אבל אם אין לו יין על תוך המזון, וגם אין לו כוס לברכת-המזון שיפוטרו גם אותו דרך אגב בברכה אחרונה שלו, אז יש אומרים דאינו נפטר בברכת-המזון וצריך לברך ברכה אחרונה על כוס הבדלה. וזהו תמצית

שער הציון

ביאור דברי השולחן-ערוך: (כ"ח) וסבור שיביאו וכו'. דאי לאו הכי, (מ"א) הלא מבואר ברצ"ו סעיף ג' דיש אומרים דיאכל קודם הבדלה, ואחר-כך יברך ברכת-המזון ויבדיל על כוס אחד, עיין שם; ועוד, דאי לאו הכי, עדיף טפי לברך ברכה אחרונה תיכף אחר שתיית הכוס, ולא להמתין לברך אותה אחר שיסעוד ויברך ברכת-המזון: (כ"ט) שצריך לברך. ואף דגבי כוס-קידוש פסק השולחן-ערוך לעיל בסימן רע"ב סעיף י דאין צריך לברך ברכה אחרונה אחריו בכל גוונ', דברכת-המזון פוטרתו, קידוש שאני שהיא צורך סעודה, דאין קידוש אלא במקום סעודה, מה שאין כן הבדלה. והנה היש-אומרים הזה הוא דעת הטור, שחילק בסברא זו שכתבנו. ועיין במגן-אברהם שהוכיח דהרא"ש לא סבירא ליה לחלק בזה, וכן בביאור הגר"א דעתו כהמגן-אברהם, ועל-כן נראה שאם לא בירך קודם הסעודה לא יברך אחר-כך: ט' (ל) לסעוד תיכף. אבל (מ"ג) אם אינו טועד תיכף אין צריך לכסותו, ולא שייך קדימה בזה: (ל"א) וצריך להקדימו. (מ"ג) דכאן אין להקדימו, דאסור לאכול קודם הבדלה, מכל מקום כיון שבעלמא הדין נותן להקדימו, ואם-כן הוי ביזוי לפת שיקדים לו דבר אחר, לכן יש לכסותו:

(ל"ט) ט"ז וש"א: (ל"ט) ט"ז, וכן הכריע המחבר בעצמו לעיל, ועיין שם עוד מה שכתב המחבר והשמיטו ה"ט"ז, ובכוונה, כמו שכתב התוספת-שבת, ועיין מה שכתבנו שם: (מ) מגן-אברהם ופרי-מגרים: (מ"א) פרישה ופרי-מגרים: (מ"ב) בית-יוסף: (מ"ג) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רצט

י 'אסור לעשות (לב) שום מלאכה (לג) קודם שיבדיל. 'ואם הבדיל בתפלה מותר אף-על-פי שעדיין לא הבדיל על הכוס. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה, (לד) 'אומר (לא) [נא] 'המבדיל (לה) [בין הקודש ובין החול'] (לו) בלא ברכה ועושה מלאכה: הגה וכן נשים (לז) שאינן מבדילין (יט) בתפלה, יש ללמדן שיאמרו 'המבדיל בין קודש לחול' קודם שיעשו מלאכה (כ) ויש אומרים דכל זה במלאכה גמורה כגון כותב ואורג, (לח) אבל הדלקת (יג) הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה (רי"י נ"ב ח"ט), (לט) וזוהו נתפשט המנהג להקל שמדליקים נרות מיד שאמרו הקהל (יד) [נד] 'ברכו', אבל (מ) העיקר כסברא ראשונה. ויש אומרים לדרות מים בכל מוצאי-שבת, כי באה של מרים טובב כל מוצאי-שבת כל הבארות, ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתראפ מכל תחלואיו (כל בו). ולא ראיתי למנהג זה. ועיין לעיל סימן רסג, מי שמוסיף מחול על הקודש אם מותר לומר לאחר שהבדיל לעשות לו מלאכה:

שערי תשובה
באר היטב
 שאינו צורך סעודה, טור, עמ"א: (לא) המבדיל. ומ"מ אסור לאכול עד שיבדיל על הכוס, אבודרהם, ר"ן. וביי"ט שחל במו"ש אומר המבדיל בין קודש לקודש, מהרי"ו, מ"א: (יג) בתפלה. כיון דתפלה ערבית רשות אלא דיקבלו עלייהו בחובה, והגשים לא קבלו עלייהו בחובה. ואם לא יודעת לומר המבדיל אסורה במלאכה עד שתשמע מפי אחר: (יא) הנר. בתשובת גינת-וירדים כלל ג סימן כה מתיר לשתות טיטורין קודם הבדלה דלאו מלאכה היא, ועיין בפרח-שושן כלל ג סימן ב: (לז) ברכו. היינו בנשים כיון שאין מבדלות בתפלה וגם אינן בקיאות לומר המבדיל, ונהגין להדליק אחר ברכו, אבל אנשים אסורים עד אחר שהבדילו בתפלה, וכן המנהג פשוט. ובוהור במדבר מחמיר שלא להדליק עד אחר סדר קדושה, אבל טלטול הנר שרי אחר שהבדיל בתפלה. ויש לדרוש ברכים שילמדו בנותיהם שיאמרו המבדיל מפני שעושין מלאכות גמורות שמבעיירין עצים ואש ומחממין מים, מ"א, ע"ש. מהיר"ל היה מקפל הטלית שלו בכל מו"ש כדי להתעסק במצוה בהתחלת ימי החול. ויש לומר ק"ל פעמים אליהו הנביא קודם ההבדלה, ואין לומר שום פסוקים ולא פירוש וישלח ולא פירוט הקטורת כנודע מהארי"ז ז"ל, רק אם יש לו דרך ליטע יאמר פרשת וישלח. כתב הרשב"א בתשובה: מה ראו חז"ל שקבעו לברך על האור במו"ש מטעם שהיה תחלת ברייתו, יותר משאר בריות, זה ביום פלוני זה ביום פלוני: תשובה, לפי שנאסר בשבת ובמו"ש חווד להתיר, כאלו נתחדש; ומשום כך מברכין עליו ביו"ב, מפני שביים נאסר ועתה נעשה היתר:

משנה ברורה

י (לב) שום מלאכה. ואפילו חפצים האסורים מדברי סופרים [א"ר]: (לג) קודם שיבדיל. היינו אפילו משתתשך, כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו ואסור חז"ל במלאכה: (לד) 'אומר 'המבדיל', בלבוש איתא: אומר 'ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול', ומכל מקום אינו נקרא זה ברכה, כיון שאין אומר בה שם ומלכות. ומה שדי בלשון זה לענין עשיית מלאכה, (מד) שהוא להכירא בעלמא ללוח את המלך: (לה) בין הקודש וכו'. ואין צריך לומר כל הלשון של הבדלה. (מט) ומכל מקום, לענין אכילה לא מהני עד שיבדיל הכולה גמורה על הכוס (מו) וגם בתפלה: (לו) בלא ברכה וכו'. וביוס-טוב שחל במוצאי-שבת ורוצה לעשות מלאכה אוכל-נפש ולא הבדיל עדיין בתפלה, (מז) אומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות, ומותר במלאכה, (מח) אבל לענין טעימה אסור אפילו הבדיל בתפלה, שאמר 'ותודיענו', עד שיקדש כדין: (לז) שאינן מבדילין וכו'. היינו, (מט) שרובן לא נהגו להתפלל במוצאי-שבת: (לח) אבל הדלקת הנר וכו'. הטעם: (נ) כיון דמדאורייתא בלא הבדלה מותר במלאכה, רק תקנת חכמים הוא שצריך להבדיל מקודם, הקילו במלאכה:

שער הציון

י (לב) שום מלאכה. ואפילו חפצים האסורים מדברי סופרים [א"ר]: (לג) קודם שיבדיל. היינו אפילו משתתשך, כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו ואסור חז"ל במלאכה: (לד) 'אומר 'המבדיל', בלבוש איתא: אומר 'ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול', ומכל מקום אינו נקרא זה ברכה, כיון שאין אומר בה שם ומלכות. ומה שדי בלשון זה לענין עשיית מלאכה, (מד) שהוא להכירא בעלמא ללוח את המלך: (לה) בין הקודש וכו'. ואין צריך לומר כל הלשון של הבדלה. (מט) ומכל מקום, לענין אכילה לא מהני עד שיבדיל הכולה גמורה על הכוס (מו) וגם בתפלה: (לו) בלא ברכה וכו'. וביוס-טוב שחל במוצאי-שבת ורוצה לעשות מלאכה אוכל-נפש ולא הבדיל עדיין בתפלה, (מז) אומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות, ומותר במלאכה, (מח) אבל לענין טעימה אסור אפילו הבדיל בתפלה, שאמר 'ותודיענו', עד שיקדש כדין: (לז) שאינן מבדילין וכו'. היינו, (מט) שרובן לא נהגו להתפלל במוצאי-שבת: (לח) אבל הדלקת הנר וכו'. הטעם: (נ) כיון דמדאורייתא בלא הבדלה מותר במלאכה, רק תקנת חכמים הוא שצריך להבדיל מקודם, הקילו במלאכה:

שער הציון

(מז) רש"י: (מח) מגן אברהם: (מו) אחרונים, אם לא שהתפלל ושכת להבדיל, דאז די בכוס לבר, וכנ"ל בסימן רצד: (מז) מגן אברהם. ואף דאליה רבה הביא בשם פ"ת שיאמר כל הנוסח של הקידוש ואך שלא יאמר שם ומלכות, הוסיפת-שבת ושולחן-עצמיטיים והגרי"ו כולן התקין לדינא כמגן אברהם בשם מהרי"ו, ועל-כן אין להחמיר: (מט) פשוט: (מז) מגן אברהם: (י) עולת-שבת: (מח) תוספת-שבת וחיי-אדם. ודו"ק-החיים מחמיר עוד יותר בזה, דאין לאחר שהבדיל בתפלה אין מותר רק להדליק הנר וכדומה, לא מלאכה שיש בה טורח. ואף דהט"ו מצדד להקל כהישי אומרים, לדינא אין לטמון על זה, ודי לנו במה שהקיל השולחן-ערוך לילך אחר המנהג להקל במלאכה אחר שהבדיל בתפלה או באמירת 'המבדיל' לחוד, והרבה ראשונים מחמירין בזה, כמו שכתב בבית-יוסף, ונקל עוד יותר דגם הבדלה בתפלה לא צריך; וכיוצא מזה מסתבר להמעיין ברי"ו גופא, וגם הוא לא היקל בזה כי אם אחר שהבדיל בתפלה, וגם אז אינו מותר כי אם בהדלקה וכדומה ולא בשאר מלאכה, וכמו שכתב עליו המגן-אברהם: (נ) מגן-אברהם: (נ) אליה רבה בשם הראב"ן: (נד) אליה רבה בשם פ"ת ובשערי-תשובה, אך הדברים שם מגומגמין קצת: (נ) מגן-אברהם בשמו:

הלכות שבת סימן ש שא

קסט באר הגולה

ש שיסדר שולחנו במוצאי שבת, ובו סעיף אחד:

א * לעולם (א) יסדר אדם (ב) [ב] שולחנו במוצאי־שבת (ב) כדי ללוות (ג) את השבת, אפילו אינו א שבת קיימת
צריך אלא לכיית:

שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים, ובו נ"א סעיפים:

א (א) * אין לרוץ בשבת אלא־אם־כן הוא לדבר מצוה, כגון לבית־הכנסת או כיוצא בו: הגה (ב) ואסור לפסוע (ג) יותר (ד) מאמה בפסיעה אחת (ד) אם אפשר לו בפחות (א"ו) והג"א פרק מי שהוציאוהו: ב יבחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם, (ג) (ה) מותר, (ו) וכן לראות * כל דבר שמתענגים בו (ז) (וכן מותר (ג) לטייל, ב"י): ג יהיה הולך והגיע לאמת המים, יכול (ח) לדלגו

באר היטב **שערי תשובה**

(ב) שולחנו. פי' בפריסת מפה על השולחן ושאר מינים הנהוגים אצלו [ב] שולחנו. עב"ט. וכתב במח"ב בשם מהרש"א באגודת שבת דף ק"ט טוב בעריכת השולחן משום כבוד שבת, והזמירות יזמר אחר הבדלה, עיין ט"ז. ויהדר לאכול מין מאכל שתאב עליו יותר אף שהוא ביוקר. ובזמנו שמאחרין כ"כ בסעודה ג' שאין יכולים לאכול במו"ש, יכולין לקיימה בפירות, מ"א. ובא"ו כתב: שמעתי שאם ממשך הסעודה ג' עד לאחר חשיכה א"צ לאכול עוד סעודה ד' במו"ש: (ב) מאמה. פי' שיהא חצי אמה בין רגל לרגל וכפ הרגל הוא ג"כ חצי אמה, עיין מ"א: (ג) מותר. אפילו לכתחלה, מ"א: (ג) לטייל. אפילו כוונתו

משנה ברורה **ביאור הלכה**

א (א) יסדר אדם שולחנו וכו'. היינו, (ב) לפרוס מפה * כל דבר שמתענגים בו. עיין במשנה ברורה, וכן פירשו הרבה על שולחנו דרך כבוד, וכן שאר דברים הנהוגים אצלו אחרונים. והנה בטור סמיים 'זמורת לראות', ועיין בבית־יוסף בעריכת השולחן, אבל אינו מחוייב לבשל תבשילין ולהכין יותר ממה שצריך לאכול. (ג) ומשמע בגמרא דיקבע סעודה זו על הפת לכתחלה, כמו בשאר סעודות של שבת, (ג) וגם משמע דטוב לכתחלה להדר אותה בבשר או בשאר תבשילין אם יש לו. ואם אין לו, או שחושש לאכילה גסה, כגון בקיץ שמאחרין בזמנו לאכול הסעודה שלישית סמוך לערב, יקיימה בזמנות או על־כ"פנים בפירות: (ב) כדי ללוות וכו'. רכשם שצריך לכבד השבת בכניסתה כן צריך לכבדה ביציאתה, (ג) כשם שאדם מלווה את המלך בצאתו מן העיר. ומטעם זה נראה (ה) שטוב להקדימה כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת; ואם אינו תאב עדיין לאכול, (ו) מהנכון על־כ"פנים שלא יעסוק במלאכה בקבע עד שיקיים סעודה זו. ועיין בשערי־תשובה דמשמע דאינו כדאי בכל גוונא לאחרה יותר מחצות. ואמרו הקדמונים, דאבר אחד יש באדם ונסכוי שמו, וזה האיבר (ז) נשאר קיים בקבר עד עת התחיה, ואפילו אחר שנרקבו בו כל העצמות, וזה האיבר אינו נהנה משום אכילה, כי אם מסעודת מלוה־מלכה. ודע, דמכל מקום סעודה זו אינה חובה עליו כמו השלש סעודות של שבת, דשם אסמכוהו אקרא (ח) וזהו רק מצוה בעלמא, ונפקא־מינה (ט) היכי דאי אפשר לו לקיים כולם: (ג) את השבת. ומטעם זה יש נוהגים להרבות נרות במוצאי־שבת יותר מימי החול, ונוהגים גם־כן לומר פיוטים וזמירות אחר הבדלה [אחרונים]:

א (א) אין לרוץ בשבת. שנאמר "וכבדתו מעשות דרכיך", ודרשו, שלא יהא הלוך בשבת כהלוך בחול, שדרך האדם למהר ולרוץ אחר עסקו. (ב) ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה, ודושתל אחד מחמשת־מאות ממאור עיניו, (ג) אלא דבשבת איכא גמי איסורא משום "מעשות דרכיך": (ב) ואסור וכו'. והוא היין (ג) ואסור לקפוץ: (ג) יותר מאמה. פירוש, (ד) שיהא חצי אמה בין רגל לרגל, וכפ־רגל הוא גס־כן חצי אמה; וזהו באדם כינוני ששיעור פסיעה בינונית שלו הוא אמה, (ה) ואדם הגדול ביותר, כפי שיעור פסיעה שלו: (ד) אם אפשר וכו'. דבאי אפשר, מבואר בסעיף ג דשרי: ב (ה) מותר. אפילו (ו) לכתחלה, שזהו עונג שלהם: (ו) וכן לראות. פירוש, (ז) שכל אדם מותר לרוץ כדי לראות דבר שמתענג בו: (ז) וכן מותר לטייל. אפילו (ח) אם כוונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה, מכל מקום שרי, כיון דלא מוכחא מילתא שעושה כן לרפואה, אבל אסור לרוץ כדי שיתחמם לרפואה, כיון דמוכחא מילתא, ואסור משום שחיקת סממנין. (ט) ויש שמועירין אפילו בטיוול אם כוונתו להתעמל לרפואה: ג (ח) לדלגו ולקפוץ. דילוג (י) מקרי שמפסיק רגליו רחבה,

שער הציון

(ב) ט"ז ותוספת־שבת: (ג) דהא סתם סידור שולחן משמע על הפת, ועוד, דהא אמר שם מתחלה דיסדר שולחנו בערב־שבת, ושם הלא ודאי בפת; ועוד, דאמר שם בסמוך: פת תמה במוצאי־שבת מלוגמא, ומשמע דאמימרא זו קאי: (ג) מגן־אברהם: (ד) רש"י: (ה) דהא דרך ליה הוא בעת היציאה ולא אחר שכבר יצא, והוא הסיח דעתו ממנו. שולחן עסק בקבע במלאכה מקודם: (ו) וכמו שכתבתי לתחלה, וכן משמע בפעור־תשובה: (ז) וטעם לזה איתא אלא רבה, לפי שאבר זה לא קיבל הנהא מעץ הדעת, דאדם אכלו בערב־שבת, והוא אין לו הנאה ממאכל כי אם במוצאי־שבת, לפיכך לא נגזר עליו להכלות אפילו על־ידי המיתה: (ב) וכן כתב הגר"ז: (ג) וכן היכא דיש לו כשר או דגים וכדומה בצמצום, מוטב ליפות בהן יותר את השלש סעודות: (ב) מגן־אברהם: (ג) מחצית־השקל בשם המהרש"א: (ג) רמב"ם ושאר פוסקים. ועיין ברש"י שבת ק"ג ע"ב ד"ה 'מותר', משמע דבקפיצה אינו אסור לרב הונא כי אם כשהאמת־המים רחב של אגן־אברהם עליו אם לא על־ידי קפיצה, וממילא הוא הדין לירידן לכאורה כסחם קפיצה יהיה מותר, אבל משארי פוסקים לא משמע הכי. ועיין בביאור הלכה שכתבנו דאפשר דגם רש"י מודה לאיסור: (ד) מגן־אברהם: (ה) פשוט, ונראה דזה כוונת הש"ס כמה שאמר בשבת ק"ג 'אם יכול להניח את רגלו', ולא קאמר סתמא: שיעור אמת המים הוא דוקא חצי אמה כשיעור בין רגל לרגל, אלא דבאמת תלוי בכל אחד לפי רגל שלו, ובאדם גדול השיעור דיכול להניח את רגלו וכו' הוא יותר מאמה: (ח) מגן־אברהם: (ח) ב"ח ואליה רבה וחמדמשה ומאמר־מרדכי, דלא כט"ז, וכן משמע מביאור הגר"א, ודע, דפירושו רחב של אגן־אברהם דחווה בתוספת־השבת ובספר מפרשי־מגדים נדחק מאד בישובו: (ט) מגן־אברהם ותוספת־שבת, ובלבד משמע קצת שמחמיר בזה, ולשוון התוספתא שהובא בבית־יוסף משמע כהמגן־אברהם: (ט) אליה רבה, שמצדד כהלבוש; אף דראייתו מהתוספתא אינה מוכרחת להמעיין, אמנם ברמב"ם פרק כא מהלכות שבת הלכה כח משמע קצת כוותיה. ואם רץ וכוונתו כדי שיהיה תאב לאכול, ממגן־אברהם משמע קצת דשרי, אכן בט"ז איתא בהדיא לאיסור, ואף דטעמו משום דריצה גופא ולא אחיבא עדיין תענוג, ואם־כן לפי מה דסוברים הרבה אחרונים בזה דלא כהש"ס, ממילא שרי גם כיון דריצה הוא לצורך אכילה שיהא עונג שבת, מכל מקום אינו מבורך להיתר, דאפשר דמה שהוא עושה פעולתו כדי שיהא תאב לאכול הוא בכלל לרפואה: (י) הגר"א:

הלכות שבת סימן שא

ה יומא ע"ו לפרשת
הראש הדרין ז שם
במרוח ח שם ט שם
י טו בסוף תריג
כ לשון המעשים כפוק
ט מלכות שבת מתוך
דברי הגמרא פוק ו
דשבת

ולקפץ עליה * אפילו היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור שניה, ומוטב שידלג (ט) ממה שיקפנה, מפני שמרבה בהילוך. ואסור לעבור בה, שלא יבוא לידי סחיטה: ד ה"ה הולך לדבר מצוה, כגון * להקביל (י) פני (ז) רבו (יא) או פני מי שגדול ממנו בחכמה, * יכול לעבור בה, ובלבד שיעשה שינוי, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, וכדי שיוכור ולא יבוא לידי סחיטה (ועיין לקמן סימן תריג סעיף ה (יב) ובסעיף ח בהג"ה). ואסור לעבור בסנדלו, דכיון דאינו יכול להדקו ולקושרו יפה חיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי, אבל במנעלו מותר: ה ה"ה הולך לדבר מצוה מותר לעבור במים אף בחזרה, (יג) כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבוא: ו ה"ה הולך (ה) (יד) לשמור פירותיו, מותר לו (טו) לעבור במים בהליכה * אבל לא בחזרה: ז (טז) * ככל היוצא בדבר שאינו תכשיט [*] (יז) ואינו דרך מלבוש,

שערי תשובה

באר היטב

להתחמם, אבל לרוץ אסור אם עושה לרפואה, מ"א: (ז) רבו. ואיש ואשה שרין בזה. ואם הרב צריך להתלמד שרי ג"כ, ט"ז: (ט) לשמור.

לעשות רבו מחדש למ"ש, דעיי סעודה באנפי נפשה ולא משיריים, וכ"כ הרמ"ע באלפסי וז"א דר' אבהו לזרוד לבריה דר' עבדי, ע"ש. וכתב בשם תלמידי האר"י שהנפש יתירה אינה הולכת לגמרי עד אחר סעודת מ"ש, לכן אין ראוי להתעסק במלאכה שאינה אוכל-נפש עד אחר סעודת מ"ש, ע"ש, וגם כתב שמי שא"ל לו לאכול פת לפחות יאכל פת כסיני, ויכין ללוח השבת ולהשאיר ברכה בסעודת חול ראוי להם קדושת שבת. וכתב בשם מהר"ם וכוותא בשו"ב סימן ל שקיבל בשם האר"י זצ"ל שאסור לומר ורדו במ"ש עד שיעבור חצות לילה, כי עד חצות יש קדושת שבת, ע"ש. ועיין בא"ר בשם שלי"ה, מי שמפסיק מבע"י יטריח להכין סעודה זו לאחרים, גם ילמדו דינים ומאמרים השייכים לסעודה זו, ע"ש. [*] ואינו דרך מלבוש. וכתב בר"י בשם מהר"י מלוכו דלא חשבינן דרך מלבוש אלא מה שדרך ללבוש בחול, וכתב ליישב קצת מקומות שלא נראה משם כן, ע"ש.

ביאור הלכה

משנה ברורה

שכתב דהני שתי תיבות מותרות הוא, ומשום הכי השמיט כשולחן-ערוך אלו התיבות. ובספר חמדת משה מיישב דהכי קאמר: דוקא דבר שמתענג בו ומותר לראות, לאפוקי דבר האסור לראות, כגון לילך לבתי תרשיאות וכי האי גוונא, אסור גם בשבת לילך ולראות, בדודאי לא הותר דבר איסור משום עונג שבת: * אפילו היא רחבה. מלשון זה משמע דל-שכן אם האמת-המים הוא קצר דשרי לקפץ, ולא ידענא טעמו, דהא בסעיף ב כתב דקפיצה אסור? ואולי דבאמת-המים, כיון שיכול לפעמים ליפול בתוך האמה, התירו לקפץ עליו בכל גונו, ודמי זה למה דאמר בגמרא במסקנא כיון דלא אפשר שפיר דמי, ודוליהו ככלל לא אפשר הוא: * להקביל פני רבו וכו'. עיין במגן-אברהם שמחלק בין רגל לשבת, בדשבת רק מצוה וברגל חיובא. והוא דוחק גדול להמעיין בהש"ס, ועיין בסו"ט תקנו. אכן בפירוש רבינו תנאל שלפנינו בראש השנה ט"ז מבואר שם להריא דגרס שם בגמרא: אי מרחקי אינו מחייב כי אם כרגל, ואם מקריב מחייב אפילו תחודש שבת, עיין שם, ועוד יתור מבואר שם בריטב"א שכתב דרב יצחק תפס קצה האחרון, ובאמת הקבלה הוא כפי קיומו לרבו, וגם אי הוא בעיר, חיוב לראותו בכל יום ולא גני בלאו הכי, ואם הוא חרץ לעיר במקום קרוב, פעם אחת בשבוע או תחודש, חזו הענין בשתמית, ואם הוא במקום רחוק יש לו לראותו פעם אחת ברגל על-כל-פנים, עיין שם שהאר"י: * יכול לעבור בה. היינו אפילו כשהוא לבוש, ואפילו הוא עד צוארו במים (גמרא שם). דדוקא היכא דלא רדיפי אסור, וגם לו שם: * כל היוצא וכו'. כלה דני הוצאה מסימן זה ומסימן שג הוא זה: דדבר שאינו מלבוש ולא תכשיט מקרי משוי ואסור מן התורה, ובמזיד חייב כרת וכשנגזר חטאת, היינו אם הוציא אותה כדרך הוצאתה בחול, ואם אין דרך הוצאתה כך בחול, מקרי הוצאה כלאחר יד ופסול אבל אסור מדרבנן. ודבר שהוא מלבוש או תכשיט, מותר מן התורה, אלא שיש כמה דברים מה שאסור חז"ל: יש מהם שאסרו משום דלמא שלפא ומחוי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברשות-הרבים (מיהו, יש לפלוגתא אם שייך גבי איש שליף ומחוי, כמו שכתבנו סעיף ט"ז), גם יש כמה דברים שאסרו משום שהוא רפוי חילמא שמתלפף ממילא ואתי לאתויי, וגם יש שאסרו משום דלמא מחייבי עליה ואתי למישלף ואתויי, גם יש כמה דברים שאסרו משום מריאתי עליה

וקפיצה הוא היכי שקופץ שתי רגליו בבת-אחת: (ט) ממה שיקפנה. והיכי דאי אפשר בדילוג וקפיצה, מותר לו להקיף, (יא) אבל לעבור בה אסור, דיש בזה חש סחיטה, ולא התירו לו אם לא בגוונא דסעיף ד וסעיף ו: ד (י) פני רבו. והוא הדין פני אביו [גמרא]. ועיין במגן-אברהם שכתב, דאיש ואשה שרין במצות הקבלת פנים, (יג) ונראה דאשה היינו דוקא ברשות בעלה: (יא) או פני מי שגדול. לאפוקי הרב אצל תלמידו, דאסור. ואם הוא תלמיד שצריך לו רבו באיזה דברים, הן מצד חידודו ותרופותו, הן מצד שיש לו שמועות מגדולים אחרים, כתב הט"ז דמותר לו לעבור בנהר, דעל-כל-פנים גדול ממנו באיזה דברים; ובספר תוספת-שבת אסור בזה. ואם הרב מסתפק באיזה דבר והולך לשאול את תלמידו שיודע בזה, מסתבר בזה כהט"ז, דלא גרע מלשאר דבר-מצוה: (יב) ובסעיף ח בהג"ה, היינו, דשם מבואר דאפילו אם איכא דרכא אחתיא להקיף, מוטב יותר לעבור במים מלהרבות בהילוך, כיון דהוא עובר לדבר-מצוה; (יג) אבל האחרתים הסכימו שם דכיון דיכול להקיף, טוב יותר להקיף מלעבור במים: ד (יג) כדי שלא תהא מכשילו. שפעם אחרת לא ילכו לדבר-מצוה, כיון שלא התירו לו לחזור [רש"י]: ו (יד) לשמור פירותיו. דשמירת ממונו (יד) נמי היא קצת מצוה, ומכל מקום לא התירו בחזרה, דאינו דבר-מצוה כליכך, ומשום 'שלא תהא מכשילו לעתיד לבוא' לא שייך בזה, דמאי איכפת לן אם ימנע ולא יחוס על ממונו, (טו) וגם בוודאי לא ימנע מללכת לשמור, דאדם בחול על ממונו: (טו) לעבור דמים. ובלבד (טו) שלא יוציא ידיו וכו', כדלעיל בסימן ז' (טז) כל היוצא וכו'. עיין בביאור הלכה מה שכתבנו קצת בפתיחה לסימן זה וסימן שג:

שער הציון

(יא) אליה רבה וש"א: (יב) דהלא פני אביו דומה לפני רבו, ולא עדיף מצות קבלת פנים משאר עניני כיבוד דאשה פטורה כשיש לה בעל: (יג) מהרש"ל וכו"ח שם בסו"ט תריג והט"ז ומגן-אברהם שם במסקנתו: (יד) מגן-אברהם. ובתוספות ישנים ביומא ע"ז עומד ב כתבו דמשום הפסד ממון לא גזרו משום חסיטה: (טו) ט"ז: (טז) גמרא: (יז) רש"י בדף סב:

הלכות שבת סימן שא

קעא באר הגולה

ל שבת סיג * (פירוש כמו מקל של ברזל באורך אמה ותצי ובראש כדור, ערוך) מ שבת סיג * א שם קמ"א ט שם סי' ע שם סי' א וחייא בר רב, הריף והא"ש ורמב"ם בפ"ק ט שם י"א צ הריף ורמב"ם שם

(יח) והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר, (י) חייב. וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול, (כ) אסור לצאת בו, ואם יצא פטור. ואשה לא תצא בתכשיטים (כא) שדרכה לשלפם (פירוש, להסירם מעליה) ולהראותם. הגה ועיין לקמן סימן שג סעיף יח אם אסור אפילו בחצר או בבית. להלכך, לא יצא איש (כב) לא בסניף ולא בקשת ולא בתריס (פירוש, מגן) (כג) ולא "באלה ולא ברומח ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חייב חטאת; (כד) ולא בשריון ולא בקסדא (פירוש, כובע של ברזל) ולא במגפים (פירוש, אנפילאות של ברזל), ואם יצא (כה) פטור, שהם דרך מלבוש. (כו) "ולא יצא בתפילין, מפני (כז) שצריך להסירם כשיכנס לבית הגכסא. "ולא יצא (כח) קטן במנעל גדול, דלמא נפיל ואתי לאתויי, אבל יוצא הוא בחלוק גדול. "ולא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה בגרלו, דלמא מחייבי עליה ואתי לאתויי, אבל אם יש לו מכה בגרלו "יוצא (כט) *באותו (י) שאין בו מכה: ח (ל) *לא יצא במחט התחובה לו (לא) בכגרו, בין נקובה (לב) בין שאינה נקובה, *ואם יצא (לג) בנקובה חייב *ובשאינה

באר היטב

במזיד, ועיין סימן שמה ס"ז דזה אינו בזה הזמן: (י) שאין. וט"ז אסור

דשמירת ממנו נמי קצת מצוה הוא, עיין סימן רמח: (י) חייב. פ"י כרת

ביאור הלכה

ועוד יש כמה דברים שאסרו להאשה, משום שיש כמה דברים החוצצים בטבילה, וחיישינן דלמא מתרמי לה טבילה של מצוה שאז היא צריכה להסירם מעליה, ודילמא אתיא אחר"כ לאתויי. וכל דברים שאינם עשויים למלבוש גמור רק לאצולי טינוף, כגון שנחת מלמעלה חתיכת בגד על צעפה שלא יטנף מפני הגשמים, מקרי משא, אך אם הוא מלבוש גמור, אף שהוא עשוי להציל מן הגשמים מקרי מלבוש ולא משא. ודע עוד, דאף שהוא תכשיט גמור, אם נושאו כידו מקרי משוי ודרך הוצאה וחייב עליה. זהו ממה שלקטתי מספר תוספת-שבת ושאר מקומות: * באותו שאין בו מכה. עיין במשנה ברורה הטעם, והוו דעת חייא בר רב שם בגמרא, אבל רב הונא סברא ליה שם אפכא, דנפק דוקא באותו שיש בה מכה, עיין שם טעמו. והנה דעת המחבר הוא דעת הרבנו חננאל והריף והרמב"ם והרא"ש שפסקו כחייא בר רב, אבל הרז"ה ותשובת מהר"ם פסקו כרב הונא, והביא כאלה רבה בשם מלבושי-י"ט וכן הגר"א בביאורו ראה לדבריהם מהירושלמי, ועל-כן הסכימו הרבה אחרונים "הב"ח והט"ז והא"ד והמי"ט" דנכון להחמיר שלא לצאת לעולם במנעל אחד אפילו יש בגרלו מכה, בין על אותה הרגל ובין על הרגל האחרת, ומוטב לילך יחף כשיאנו יכול לנעול שניהם ונאף דיש מחמירין שלא לילך יחף בשבת, וכדלקמן בסעיף טז, כאן שאי אפשר בענין אחר מותר. דעת הנקובה, והרמב"ם ודעת הרא"ש הרבים גמורה לדעת הרבה פוסקים, מסתברא בוודאי שאין לנו להחמיר יותר מפסק המחבר, כי יש מקילין לגמרי בכרמלית, וכדלקמן בסימן שג סעיף יח [פמ"ג וכ"כ הגר"א]: * לא יצא במחט וכו', ואם יצא בנקובה חייב. הוא דעת הרב מחבר השו"ב בבית-יוסף, ודעה אחרונה היא דעת הנקובה, ודעת הרא"ש והרמב"ם, ורש"י עוד דעה שלישית והוא דעת הרא"ש והטור, דבשניהם פטור באיש, והשמיטו המחבר, עיין הטעם בחוספת-שבת. ועיין בבית-יוסף שמצד דדעת רש"י הוא דאיש שוה לאשה בין נקובה ובין כשאינה נקובה, ובביאור הגר"א מצד דדעתו הוא כדעת הרא"ש והטור, דבאיש בין נקובה ובין שאינה נקובה פטור אבל אסור, ולפי זה בנקובה, דעת הרא"ש והרמב"ם ורש"י והרא"ש והטור כולם שרים לפטור, ועולה לפי זה שפיך דלא תקשה מההיא דסעיף יב, וכמו שהתעורר על זה המגן-אברהם גופא בסעיף קטן ט, ומה שתירץ שם אינו מרווח, וכמו שהקשה עליו בספר חמד-משה ונהר-שלום ובפרי-מגדים: * ובשאינה נקובה פטור. ואם צריך לו המחט לחבר שפתי

משנה ברורה

לו, מוציאין אותו בידים ולא דרך מלבוש: (יח) והוציאו כדרך וכו'. היינו שלא כשינוי: (יט) חייב. דע, (יט) דכל מקום שנאמר בהלכות שבת 'חייב', אם עשה במזיד חייב כרת, ובשו"ג, דהיינו ששכח שהוא שבת או שלא ידע שמלאכה זו אסורה, חייב חטאת [ועיין לקמן סימן שלד סעיף כו בהג"ה, אך ינהג בזמן הזה]. ואם שכח איזה דבר אצלו והוציאו בשוגג לרשות-הרבים, אינו חייב עליה, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, דהיינו שמוציאו בכוונה, אלא שאינו יודע שהיום שבת או שמלאכה זו אסורה. ודיני רשות-הרבים, עיין לקמן בסימן שמה סעיף ז' ובמה שכתבנו שם: (כ) אסור לצאת בו. דלמא נפיל, ואתי לאתויינהו ד' אמות ברשות הרבים: (כא) שדרכה לשלפם. וחיישינן דלמא בתוך כך אתיא לאתויינהו ד' אמות ברשות-הרבים: (כב) לא בסניף. ואפילו (יט) אם הוא חגור במתניו, מפני שדרך הוצאה הוא כך בחול: (כג) ולא באלה. דומה למקל, וראשו עגול כמו כדור [ערוך]: (כד) ולא בשריון. מלשון "ושריון קשקשים" (שמואל"א יז): (כה) פטור, שהם וכו'. ומכל מקום (כ) אסור משום מראית העין, שיחשדוהו הרואים שרוצה להלחם בהם בשבת, וגם (כא) אפילו בחדרי חדרים אסור, וכמו שכתב בסעיף דב, עיין שם: (כו) לא יצא בתפילין מפני וכו'. ומשמע דבביתו אין איסור להניח תפילין, ודוקא במניחין שלא לשם מצוה, אבל לשם מצוה אסור, כנ"ל בסימן לא, ועיין שם במשנה ברורה סעיף-קטן ה: (כז) שצריך וכו'. והיינו דלמא אתי לאתויי ד' אמות. ומשמע דבלאו האי טעמא (כז) לא היה אסור לצאת בהם, אף דקיימא לן שבת לאו זמן תפילין, (כג) מפני שהם דרך מלבוש. ועיין לקמן בסימן שח סוף סעיף ד בהג"ה ובמשנה ברורה שם, ולעיל בסימן לא בביאור הלכה: (כח) קטן במנעל גדול. היינו, אדם שהוא קטן במנעל שהוא גדול לו: (כט) באותו שאין

שער הציון

(יט) מגן-אברהם: (יט) מגן-אברהם: (כ) רש"י ס"ד: (כא) תוספת-שבת, והובא בפרי-מגדים: (כב) עיין במגן-אברהם סעיף-קטן יב בסוף דבריו, וכן הסכים הגר"א דמדינא אין איסור להניחין שלא לשם מצוה: (כג) בגמרא איתא האי טעמא, דמשום זה פטור לכולי עלמא מחטאת ביצא בהן לרשות-הרבים: (כד) הסמכת כל הפוסקים ופשוט, רביד, ררן הוצאה הוא לכל דבר, ודלא כמי ששגה בוה: (כס) הגר"א:

ק רשי וראיש רש
סכ' וכטלא
ש יחשמי
הדויה וראיש ושאר
פוסקים ת לכו
א טור לדעת יש
מפרשים הירושלמי כן
הביאו הראשונים שם
כ בשם הר"ם וכן
כתבו הראשונים וסמ"ג
וסמ"ק ושאר פוסקים

נקובה פטור. ק"יש אומרים (ט) בהיפך: ט ילא יצא בטבעת (לד) שאין עליה חותם, (לה) *ואם יצא חייב. ואם יש עליה חותם, (לו) לרש"י פטור, ולרבינו תם ולהרמב"ם מותר, (לז) ש"דאינו תכשיט אלא לאיש, אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה, אסור גם לאיש (לח) ועיין לקמן סימן שג סי"ח): י ה"טבעת שקבוע בה אבן, וכן אם כתובים בה אותיות, אין עליה חותם מקרי, שלא נקרא חותם (לט) אלא-אם-כן (מ) חקוקים בה אותיות או (נ) צורות: יא *דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו, כגון מפתחות נאות של כסף כמין תכשיט, (מא) אסור, שהרואה אומר שלצורך תשמיש מוציא. *ק"יש מתירים (מב) אם הוא של (י) כסף: הגה ומכל מקום

באר היטב

קמא ס"ה: (י) כסף. ה"ה נון של כסף דרגילין להתקשט בו, מ"ב. ואם יש בו סכין פשטא דאסור, מ"א:

משנה ברורה

באומן פטור, מבואר שם במשנה ברורה, אבל באינה נקובה פטור, (כו) דלאו דרך הוצאה היא להוציא כשהוא תחוב בבגדו, כי אם בידו. ומה שכתב י"ש אומרים בהיפך, טעמם, דסבירא להו (כז) דבאיש, מחט נקובה לאו דרך הוצאה היא כשהוא תחוב בבגדו, (כח) שגנאי הוא לו שיאמר עליו שהוא חייט, אבל באינה נקובה, דרך הוא לפרקים אף בחול כשמוצאה בשוק לתחוב בבגדו, (כט) כשיש לו צורך לחצות בו שיניו וכי האי גוונא. ועיין במגן-אברהם שם פ"ק דהלכות חטאת. הזמן: אם דרכן לצאת כך בחול ולא היה תכשיט, הו"ד דרך הוצאתו בכך וחייב, ואם אין דרך הוצאתו בכך בחול, פטור אבל אסור משום דאינו תכשיט. וכתב עוד, דאם רוב העולם אין דרכן להוציא בכך, אף-על-פי שאנשי מקום אחד מוציאין בכך, פטור אבל אסור, והטעם, משום דבטלה דעתן אצל כל

ביאור הלכה

המלבושים זה לזה, יש לעיין אם מותר לאיש. ועיין לקמן בסימן שג סעיף ט דלענין אשה מותר במחט שאינה נקובה במעמדת קישורים, ועיין שם בטעם המגן-אברהם, משום שהוא לצורך לבישה, ואם-כן לכאורה הוא הדין באיש. ואולם לדעה השניה דסבירא לה דבאיש חייב באינה נקובה, אפשר דאין להקל מחמת זה, דשם שאני, דבאשה באינה נקובה לכולי עלמא פטור, וכמו דלא מקילינן מחמת זה באשה לענין נקובה כן הוא הדין באיש לענין שאינו נקוב, דבשניהם יש חיוב חטאת. ויש לחלק, דשם אין דרך להעמיד במחט נקובה משום דמשתליף, מה שאין כן באינה נקובה יש לומר דהוא דרך לבישה, וצריך עיין: * ואם יצא חייב. עיין בבית-יוסף בשם רבינו ירוחם והסכים עמו, דכהנים שדרך ואנשים לצאת בחול בטבעת שאין עליה חותם, הוא בכלל תכשיט ופטור אבל אסור. ועיין לקמן בסימן שג סעיף יח, שם העתיק דעת הר"ן לענין זה בשרש י"ש מי שאומר, משום שהוא עצמו סבירא ליה כרבינו ירוחם הנ"ל: * ויש מתירים בשל כסף וכו', אבל אם

אדם: ט (לד) שאין עליה חותם. דהו"ד רק תכשיט לאשה, אבל לאיש הו"ד משוי. (ל) ומיירי כל זה, שהוציא כשהוא מונח על אצבעו, לא בידו ממש, אפילו יש עליו חותם חייב לכולי עלמא: (לה) ואם יצא חייב. ומיקרי דרך הוצאה על אצבעו, (לו) מפני שלפעמים נולדת אשה בעלה הולוכיה לאומן לתקנו, ומניחה באצבעו עד שמיגע לשם, ואם-כן אף בחול היה דרך הוצאה בכך וחייב: פטור. פירושו: פטור, אבל אסור מדרבנן, דאף דטבעת שיש עליה חותם היא תכשיט לאיש, שכן דרכו בחול לחתום בו באגרות, מכל מקום אסור, דגורנין דלמא שליף ומחוי ואחי לאתרי' ד' אמות, וכמו בכלל תכשיט אשה דגורו משום זה: (לז) דאינו תכשיט וכו'. סבירא להו דבאיש לא גורנין דלמא שליף ומחוי, לפי שאין דרכו בכך, אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה, גם לדידהו אסור, משום דלא פלוג רבנן ואסרוהו גם באיש: (לח) ועיין לקמן סימן שג סעיף יח. היינו, (לכ) דשם נתבאר האיך לנהוג בזה בזמננו, ומשמע שם דאין למחות באיש הנושא אותם. ובחידושי רבי עקיבא איגרו כתב שם, דבעל-נפש יחוש לעצמו שלא לצאת בטבעת (לג) כלל: י (לט) אלא-אם-כן וכו'. דיכול לחתום בה איגרות: (מ) חקוקים. והוא הדין אם האותיות על הטבעות בולטות, דיבוא אחר-כך על השעוה שוקע, גם-כן מקרי טבעת שיש בה חותם, (לד) אלא דנקט 'חקוקים' משום צורות, דבבולטין לפעמים בצורות, אסור אף בחול להשהותה בביתו, כגון שהיא צורה שלימה של אדם, וכדאיחא ביוהה-דעה סימן קמא סעיף ה. (לס) ויש שפירשו, דהאי צורות לא איירי בצורות אדם כלל, או כגון שהיה רק פרצוף מצד אחד, דזה לכולי עלמא רשאי לעשות, בין בולט ובין שוקע, ומה דנקט 'חקוקין', אורחא דמילתא נקט: יא (מא) אסור וכו'. היינו אפילו אם כוונתו עתה לחלות על צוארו לתכשיט ולנוי, אסור, מפני הרואה, (לו) והיינו אפילו לדעת רבינו תם והרמב"ם לעיל בסעיף ט דמתיר בתכשיט לאיש, (לז) או דמיירי שהמפתח קבוע היטב בשלשלת שעל צוארו ואין בקל למישלף אותו ולאחווירי, אפילו הכי אסור מפני מראית עין: (מב) אם הוא של כסף. דכיון דאין דרך לעשות מפתח

שער הצינור

(כו) היינו, אף דבאיש מחט שאינה נקובה גם-כן לא היה תכשיט, אפילו הכי פטור מהאי טעמא: (כז) הגר"א ושאר פוסקים: (כח) ואפילו אם הוא חייט, סבירא ליה לרבי מאיר [נפסק המחבר כותיה: בסעיף יב] דפטור או יצא תחובה בבגדו, משום דגם הוא אינו יצא בה בחול כי אם כשהולך במקום שרוצה להודיע שהוא חייט, אבל כל שאינו הולך למקום כזה אינו רוצה שתהיה המחט תחובה בבגדו שיערו הכל שהוא חייט, ולפעמים גם הוא לגנאי יחשב אותו [נאמר משנה]. וכל זה באיש, אבל באשה, לכולי עלמא דרך הוצאתה היא כן להיות תחובה בבגדה, שכל אשה דרכה ואומנותה לחפור ולתקן בגדי ביתה, ועל-כן אינה בורשה דבכרי, וכמו שכתב התוספות-יטוב ושאר פוסקים: (כט) חמיר-משה ור"א: (ל) אחרונים: (לא) ומ"א: (לב) עיין שם בחידושי רבי עקיבא איגרו בפרשה כוונת הרמ"א כזה באופן אחר, אבל דורכ"משה הארוך משמע להדיא כדברינו: (לג) ועיין ברמב"ם פרק י' מהלכות שבת שכתב גם-כן, שאף דמדינא מותר לאיש לצאת בטבעת שיש עליה חותם, נהגו ומהם שלא לצאת בטבעת: (לד) מגן-אברהם, וכן משמע מהגר"א. ואף דבשוקט אסור לחתום בה דיבוא על השעוה בולט, וכמבואר שם ביוהה-דעה, על-כרחו דסובריים דאף-על-פי-כן תכשיט מקרי כיון דמותר להשהותה ויש עליה על-כל-פנים שם חותם. ובספר חמיר-משה מפקפק על זה מאד, דכיון דאסור לחתום בה אמאי מקרי טבעת של חותם, דהטעם הו"ד תכשיט, משום דראוי לחתום בה איגרת בחול, אלא מיירי בשאר צורות, וכמו שכתבנו במשנה ברורה: (למ) חמיר-משה הנ"ל, וכן כתב באליה רבה ובמאמר-מרכיז ונהר-שלום: (לנ) ט"ז סעיף-קט"ו, עיין שם. ולהט"ו על-כרחו מיירי בשבתה המפתח דרך לילך בו האיש לבד, דאי לאו הכי, בעשוי לאיש ולאשה הו"ד סתם המפתח בסעיף ט לאיסור. ויותר נראה שזה קאי אפילו למאי דאיחא לקמן כשי"ג סעיף יח דהאינו מקילינן לענין תכשיט אפילו ראשה, ולזה רמו האליה רבה בסעיף-קטן כד: (לו) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן שא

קעג באר הגולה

1 שבת י"א וטרי
מאי, רמב"ם פרק ט

(מג) אסור לצאת בתיק של בתי-עיינים שקורין בריל"ט¹ אף-על-פי שהתיק הוא של כסף, (מד) דהבתי-עיינים בעצמם הם משוי (ב"י). ואם המפתח של נחושת וברזל, אפילו מחובר וקבוע בחגורה, אסור (מרדכי פרק כמה אשה וכו' בשם תשובת הרשב"א). ויש שכתבו שנוהגין (מה) * בזה (יב) להתיר (ב"י בשם תשובת אשכנזית והרי"ף והאגודה וכן משמע בא"י): **יב גלא יצא החייט (מו) במחט התחובה לו בכגודו, ולא**

שערי תשובה

באר היטב

ועיין לקמן סעיף יד בעטרת-זקנים שאסור לצאת במטפחת קשורה סביב הרגל

(יב) להתיר. ודוקא כשקבוע בראש החגורה ועשוי כמין זענקע"ל, אבל כשקבוע באמצע חגורו אסור, כ"ח. ואם תלוי המפתח בשלשלת-

משנה ברורה

המפתח וכו', ויש שכתבו וכו'. מלשון זה משמע דמפתח של ברזל ונחושת שקבוע ומחובר בסוף החגורה, וכמו שפירשו האחרונים, גרוע ממפתח של כסף, דהמתיב בזה, כל-שכן דמתיר במפתח של כסף [ואפילו הוא קבוע באמצע חגורה, וכמו שפירש ה"ט"ז]. ומדעת ה"ט"ז משמע דזה עריף, דאפילו מאן דמחמיר שם מודה בזה, הואיל דנעשה גוף אחד עם החגורה: * בזה להתיר. וזה דבר נשיאת המורה-שעות חוץ לעירוב בתוך הכיס, עיין במשנה ברורה דהוא פשוט יותר מביעתא בכוחא, דאין שייך שם תכשיט בטמון בכיסו, וכן כתב בחיי-אדם כלל נו ובזכרו תורת משה [ומה שהזכירו איזה אחרונים שם תכשיט על המורה-שעות בסוף סימן שח, והעתיקי שם במשנה ברורה, היינו לענין שיהא מותר בטלטול, שיש מחמירין גם בזה וכמבואר שם]. ואפילו אין ירצה לתלותה בשלשלת על צוארו ושזיאה המורה-שעות מגולה לעין הכל, גם-כן נראה דאסור, דזה עיקרו נעשה לכתחלה להשתמש בו, וגם כל מי שנושא סתמא כוונתו כשביל תשמיש לידע בעת הליכוד את השעה, אלא שממילא מתקשט בו גם-כן [וראיה, רבזמן שהוא מתקלקל ואינו הולך אין דרך בני-אדם לשאת אותן], וכיון שהוציאו להשתמש בו, אפילו בעשייה לשם תכשיט גם-כן מחלה, מוכח בירושלמי פרק כמה אשה הלכה ג דיש בזה חיוב חטאת, דזה לשון הירושלמי שם: היתה עשירה לכן ולכן נהיינו שהטבעת עשויה לשם חותם ולשם תכשיט], הוציאה לחתום בה חיוב, הוציאה לשם תכשיט פטור. ואפילו אם הוציאו בפירוש לתכשיט בלבד גם-כן אסור, דלדעה ראשונה בסעיף יא בוודאי אסור, דהרואה יאמר לצורך תשמישו הוציאו, ואפילו לדעה שניה דמתיר, היינו דוקא בהשווא ניכר שהוא לתכשיט, דאין אדם עשיר לעשות מפתח כזה וזה, וכמו שכתב הלבוש, מה שאין כן במורה-שעות [וגם יש בזה חשש דשליף מחזיק אף איש, שטעם הפוסקים דמתירין בתכשיט לאיש הוא משום דאין דרך איש להראות לחבירו, מה שאין כן במורה-שעות, ידוע דדרך להראות לחבירו את השעות וגם לראות בעצמו, ובתוך כך יטלנו בידי ואתי לאתי ר' אמות. ועיין לקמן בסעיף כט]. ואפילו אם יש לו גם-כן רביד הזהב על צוארו, שהוא תכשיט לו ממש, גם-כן אין המורה-שעות בטל לגביה אף שהוא חשיב יותר, וכמו שפסקו הפוסקים בנדון של סכין ותיק של בתי-עיינים, דאף שהם של כסף מכל מקום אין הסכין והבתי-עיינים בטלין לגביה, משום דאין אומרים נעשה בתכשיט לתיק אלא נעשה תיק לבתי-עיינים, וכמו שכתב בבית-יוסף, והוא הדין אכא אף אומרים נעשה מורה-שעות להשלשלת, אלא נעשה שלשלת למורה-שעות. ועיין בתשובת הרשב"א שהובא בבית-יוסף וכשליט-נבורים שעל המרדכי. ומה שכתב ה"ט"ז דאם המפתח של ברזל תלוי בשלשלת של כסף, מותר לדעת היש-מי שמתיר בסעיף יא משום דבטל לגביה ומיקרי תכשיט, כבר תפס עליו התוספת-שבת גם-כן מטעם זה, עיין שם, ואפילו ה"ט"ז פשוט דבגודו

מכסף, הרי עיקרו נעשה לתכשיט, ואף-על-פי שגם משתמשין בו, מכל מקום עיקרו לתכשיט עשוי, ומותר (ל) כשמוציאו לשם תכשיט; אבל אם הוא עשוי מברזל ונחושת, אף-על-גב דעשוי לגוי כעין תכשיט, אסור לצאת בו, דעיקרו לתשמיש עשוי, שכן דרך כל המפתחות לעשות מברזל ונחושת [לבוש]. והנה, אף דמרברי השולחן-ערוך משמע דדעתו כהרעה ראשונה, מדקבעה כסתמא, מכל מקום אין למחות בזה, אחרי דכתב הדרכי-משה בשם האגור דבאשכנז נוהגין כהמתירין כשל כסף: (מג) אסור לצאת בתיק. היינו תיק של כסף וקבוע בשלשלת, ולתלות על צוארו לתכשיט, דאלו שמוציאם בידו, בלאו הכי אסור אפילו תכשיט גמור [אחרונים]: (מד) דהבתי-עיינים בעצמם הם משוי. והוא הדין (לט) בנדן של כסף אף אם הוא עשוי להתקשט בו, אם יש בו סכין, ולא אמרינן דהסכין יהיה בטל לגבי הגוף שהוא שוהו כסף, או בתי-עיינים לגבי התיק, אלא אדרבה, הסכין והבתי-עיינים הם עיקר, (מ) דהא אין אומרים נעשה בתי-עיינים לתיק, אלא נעשה תיק לבתי-עיינים, והוא הדין נדן לסכין. והנה כל זה מיירי לענין לשאת התיק של הבתי-עיינים עם הבתי-עיינים שבתוכו על צוארו לתכשיט; ולשאת הבתי-עיינים גופא על חטמו במקום שאין עירוב, בוודאי אסור בלאו הכי, דלמא יפלו מעליו ואתי לאתי ר' אמות [ח"א]: (מה) בזה להתיר. ודוקא (מא) כשהוא מחובר וקבוע בראש החגור ועשוי כעין זענקע"ל [הוא (מג) כעין קרס או (מג) מה שאנו קורין שפראנצקע"ל²] לחגור בו, דאז אמרינן כיון שהחגורה מדובק בברזל של המפתח והם כחתיכה אחת, אף-על-פי שהברזל עשוי גם-כן כעין מפתח לנועל בו, בטל המפתח לגבי החגורה; אבל כשקבוע ומחברו באמצע חגורה אסור, דאין המפתח בטל לגבי האיזור, דאין שייך להאיזור כלל. (מז) ועל-כן אותן האנשים שמורין לעצמן היתר לשאת כשכת מחמת שתלוי המפתח בברזל הקבוע בחגורה, וכל-שכן כמה דתלוי רק בקשר של קיימא, הוא טעות, דאין היתר אלא אם המפתח גופא עשוי מתחלתו כעין זענקע"ל דוקא, דאז בטל לגבי החגורה. ואם המפתח (מה) הוא של כסף והוא קבוע בחגורה באמצע, אף דבזה אינו גוף אחד עם החגורה,

מכל מקום יש מתירין מצד שהוא תכשיט, ויש אוסרים, וכנ"ל בסעיף יא. ולשאת את המורה-שעות [אוהר, זייגע'ר³] בדגודה חוץ לעירוב, (מו) אסור לכולי עלמא, שאין ע"ז זה שם תכשיט כיון שאינו דרך מלבוש, (מז) והמוציאו לרשות-הרבים חייב חטאת; ואפילו אם הוא מחובר לרביד הזהב שנושא על צוארו שהוא תכשיט, גם-כן (מא) איסור גמור הוא, דהמורה-שעות יש לו חשיבות בפני עצמו ואינו בטל לגבי רביד: **יב במחט התחובה וכו'.** כל אלו הם שנותנים בני האומנות

שער הציון

(ל) דאלו הוציאו להשתמש בו, בוודאי אסור, וכמו שביארתי בביאור הלכה: (לט) מגן-אברהם בשם המשאת-בנימין: (מ) בית-יוסף: (מא) מגן-אברהם וט"ז וש"א: (מג) פרי-מגדים: (מג) מחצית-השקל: (מד) ט"ז ופשוט: (מה) ואם הוא של ברזל ותלוי בשלשלת של כסף באיזה קרס בסופו, דעת ה"ט"ז דהמתירין מתירין גם בזה, דהכסף תכשיט והמפתח בטל לגביהו, והתוספת-שבת חולק עליו ואסור, דכיון דהמפתח הוא תשמיש בפני עצמו וגם אין גוף אחד עם השלשלת, אינו בטל לגביה: (מו) חיי-אדם: (מז) זכרו תורת משה: (מא) עיין בביאור הלכה:

תרגום: 1 משפטים. 2 אבום, כפתור. 3 שערן.

הלכות שבת סימן שא

נגר בקיסם שבאזנו, ולא סורק במשיחה שבצוארו, (מז) ואם יצא (יב) פטור: יג (מח) ילא יצא הזב (יג) (מט) בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה, וכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה שלא תתלכלך בדם נדותה, האסורה לצאת בו אם לא יהא סינר עשוי כעין (נ) מלבוש, * אבל אם קושרתו כדי (נא) שלא יכאב לה (נד) הדם ולא תצטער, מותר לצאת בו: יד ידבר שהוא דרך מלבוש, אפילו (נב) אם אינו לובשו אלא משום אצולי טינוף, מותר לצאת בו בשבת. הגה ולכן מותר ללבוש בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו, אבל אסור לאשה ליתן (נג) בגד על (נו) צעיפה מפני הגשמים, (נד) דאין זה דרך (נה) מלבוש (הגהות מיימוני): טו 'אין הקיטע יוצא בקב שלו, דהיינו שעושה כמין דפוס של רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו, 'ואינו עושה זה להלך בו, שעל-כל-פנים צריך הוא למקלו, אלא כוונתו כדי שלא יראה חסר רגל אלא נכה רגל, (נז) כיון דאינו צורך להילכו אסור: טז קיטע יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על 'כסא, וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדהף לפניו, ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויים, וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו

באר היטב

כסף, מותר, עיין ט"ז: (יב) פטור. דאין דרך הוצאה בכך אלא בידו, ובמקום שדרך לחובו בו בחול לפרקים, חייב, עמ"א: (יג) בכיס. וה"ה אם קושר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בו עיניו כמורכב אסור,

ביאור הלכה

בנידון יידן, דהתם סובר דהמפתח אינו חשוב כלל לגבי השלשלת של כסף, וכמו לקמן ברש"י עיף לה, אבל בנידון יידן דהמורה-שעות, בודאי יש לו גם-כן חשיבות גדול, ולא גרע מחוטו משי לקמן בסעיף לח דאמרינן דחשיבו ולא בטלי, וכל-שכן בענינו. והארכתי בכל זה, להוציא מדעת גדול אחד שכתב להקל בזה אגב שיטפיה ולא הביא לדבריו שום טעם וראיה. וביותר אתפלא שכתב שם בעצמו שהאחרונים אסרו דבר זה וגם החכם צבי מכללם, ואין חלק עליהם בסברא בעלמא. הוציא מדברינו, דבכל גווני אין צד להקל בזה, ובפרט דלדעת כמה פוסקים יש גם בומנו דין רשות-הרבים גמורה, כמבואר לקמן בסימן שמה, עיין שם במשנה ברורה וביאור הלכה, ויש בזה חשש חייב שטאת, דדרך הוצאה הוא בכך. ומצאתי בקיצור שולחן ערוך שגם הוא כתב כדברינו דאין להחיר אפילו ברביד זה, והביא שגם הגאון מהר"צ העלער הורה כן: * אבל אם קושרתו וכו'. אבל בלא קשירה לא מתקיים. ובסימן שג סעיף טו מבואר דבמון שהתקניה לנדתה באותו מקום שרי אף בלא קשירה: שם מתקיים, אבל הכא לא מתקיים בלא

לא מקרי זה בשם מלבוש, דהוא עשוי רק להצילו מטינוף, וכל אצולי מטינוף משרי הוא, אם לא שהוא מלבוש גמור, וכדלקמן בסעיף יד: (מט) בכיס. והוא הידן (נב) אם קושר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בו עיניו, אסור: (ג) מלבוש. מלפניה ומלאחריה (נג) כעין מכנסים בלא שוליים, דכיון דדרך מלבוש הוא מותר בכל גווני, וכדלקמן בסעיף יד, אבל כשהיא לפניה לבד, או שהיא מאחריה בלבד וקושרתו ברצועות לפניה, בכי האי גוונא לא מקרי מלבוש ואסור: (נא) שלא יכאב. היינו, (נד) שלא יפול על בשרה ויחייבש עליה ונמצא מצערה, ולכן מותר, דכיון שכונתה כשכיל צער, אפילו ניצלת על-ידי-זה מטינוף גם-כן, דרך מלבוש הוא, (נה) כשאר מלבושים שהם עשויים להגנת הגוף, ומותר: יד (נב) אם אינו לובשו וכו'. רוצה לומר, שלובשו מלמעלה על בגדיו כדי שלא יטנפו, אף-על-פי-כן מותר. ומה שסיים אחר-כך בהג"ה: בגד מפני הגשמים או כובע וכו', היינו גם-כן אפילו שמוסיף ללבוש בגד מלמעלה לגביו רק מפני הגשמים, ובלתי זה לא היה הולך בו, כגון שהוא בגד עב וגם מאד כשק, וכן כובע היינו שלובש מלמעלה כובע גדולה על כובעו כדי שלא יטנף, אף-על-פי-כן שרי, כיון שהוא דרך מלבוש [ב"י בסוף סימן שא וכו' ש"א]: (ג) בגד על צעיפה. היינו אם אינו דרך מלבוש, (נו) רק שמונה על ראשה לבד כמו בחתיכת בגד פשתן קטנה, אבל אם מתעטפת בו (נז) גם קצת מגופה, ואין דרך מלבוש ושרי אף שהוא אצולי טינוף, כמו שכתוב לעיל, ואפילו אם הוא בגד גרוע עשוי, וכדלקמן בסעיף כא, ושרי אף דלעניות חזי, חשיב גם לעשירות מלבוש: (נד) דאין זה וכו'. ואם (נח) כוונתה שלא יצער אותה הגשמים, שרי בכל ענין אף שממילא ניצלת על-ידי-זה מטינוף בגדיה, ובלבד שתקשרנה יפה: (נה) מלבוש. ועל-כן אסור לאיש לכסות הכובע בפאטשילי'ע [ח"א]: טז (נו) כיון דאינו וכו'. היינו, (נט) דעל-כן חיישינן דלמא משתליף מרגלו ואתי לאתויי ד' אמות:

שער הציון

(מט) רש"י: (י) מגן-אברהם: (נא) גמרא. ולהרמב"ם דפסק במלאכה שאין צריכה לגופה דחייב, גם כזה חייב, וכן פסק בחיבורו: (נב) באר היטב בשם שלטי-גבורים: (ג) הגהת מיימוני: (ד) מגן-אברהם בשם התוספות: (ה) אחרונים: (ו) מגן-אברהם ותוספת-שבת, ועיין לקמיה: (ז) הנה במגן-אברהם ותוספת-שבת נזכר סתם דעיתוף סגי, ומשמע דרק הגהת בעלמא אסור, אבל עיתוף אף ראשה בלבד גם-כן שרי, אך בפרי-מגרים משמע דכוונת המגן-אברהם שהיה מעוטף גם-כן קצת מגופה, ואפשר דכוונתו להשוות דעת המגן-אברהם עם הטי"ז. ובחיי-אדם ראיתי, שהיה מעוטף גם רוב גופה, ולא ידעתי מנין לו, גם בבית-יוסף לא מצינו: (נח) מגן-אברהם: (נט) דעל-כן חיישינן דלמא משתליף מרגלו ואתי לאתויי ד' אמות.

הלכות שבת סימן שא

קעה באר הגולה

י' תוספות והרא"ש ורי"ן
וכן משמע מדברי רש"י
שם כ' שם במשנה ובפי
פירוש שרי"ל תוספות
שם וכן כתב הרא"ש
והרי"ן והמרדכי ושאר
פוסקים ז' ביצה כ"ה

קצת, אין יוצאים בהם בשבת, דאידי דתלויים ולא מנחי אארעא, זימנין דמשתלפי, אבל ככסא (נז) וספסלים הקטנים שבידיו מותר לצאת. קיטע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו, (נח) יוצא בהם בשבת: הגה וכן מותר לצאת במנעל (נט) של עץ *שהרגל נכנס בו, וליכא למיחש שיפול (י' ירוחם ת"ה), (ס) וכן בפנטני"ש דמשתלפי במהרה וממילא (רשב"א סימן תר"ז), (נו) (סא) ויש מחמירים ואוסרים (אגור). ולא ילך אדם יחף בשבת (סב) במקום שאין דרך לילך יחף. ולא יצא אדם בשבת כמו שהוא יוצא בחול בלתי דבר אחר שיזכור על-ידו שהוא שבת ולא יבוא לחללו (כל בו): י' לחיגר * שאינו יכול לילך (סג) בלא מקל, מותר לילך בו אפילו אינו קשור בו; (סד) * אבל לא ילך צולתו, (סה) ואינו נוטלו ולא [ז] להתחזק עצמו, (סו) אסור (וחולה שעמד מחליו (סז) דינו כחיגר) (רוקח): יח סומא (סח) אסור לו לצאת

שערי תשובה

באר היטב

אוחה גשמים שרי בכל ענין, וכן דעת שו"ת עבודת-הגרשוני סימן פ, ע"ש: (נו) ויש מחמירים, ואם שכח יוצא בהם, אין צריך להסירן. וט"ו מתיר בכל ענין: (ז) להחזיק, י"ל דאם הולך במקום שיש חשש

בחשש כי זה דרך מלכוש כמו הוי"ן בענייניו כ"ו: [ז] להחזיק, עבה"ט.

בגון מחמת שירדו גשמים והמקום משופע או בחורף על המים

ביאור הלכה

משנה ברורה

קשירה כיון שאינו תלוי רק לפניה [מ"א ותו"ש]: * שהרגל נכנס בו. רוצה לומר: אף-על-גב דבגמרא משמע בשל עץ גזרין דלמא משחמיט מרגלו מפני שאין מהודק, היינו בזמנם שהיה קשור העיקר בשוק ולא היה הרגל נכנס בו, מה שאין כן בשלנו. ולפענן סנדל של שעם, לפי הרכיבו ירוחם בוודאי מותר לצאת בו לכולי עלמא, אפילו למאן דאוסרים בשל עץ, והובא בבית-יוסף בסוף הסימן: * שאינו יכול לילך בלא מקל. ואם יש מסמך בראש המקל, שעושה גומא בהליכתו והוי פסיק רשיה ולא ניחא ליה, צריך עיון אם מותר לילך בו, יענין שם במשכבות-זהב שמצוד להיתר בזה: * אבל אם אפשר לו וכו' אסור. יענין במשנה ברורה הטעם דהוי כמשוי. ולפי זה יש בזה

היינו שנשען עליהם בעת שנדחה לפניו. ושרי, (ס) דהוא דומיא דחיגר עם מקל בסעיף יז: (נח) יוצא בהם בשבת. דלא שייך כאן דלמא משתלפי: (נט) של עץ. היינו, אף-על-גב שאין בו עור כלל, אפילו הכי מקרי מנעל. ועיין בביאור הגר"א ובפרי-מגדים שהקשו מהא דלקמן סימן תריד סעיף ב, דמשמע דדוקא במחופה עור מלמעלה, אבל של עץ לכד לא חשיב מנעל, ועיין שם בביאור הגר"א מה שתייך בזה ליישב דעת השולחן-ערוך לחלק בין שבת ליום-הכפורים, אבל מכל מקום לדינא

משמע דמצד כהרמב"ן, דשל עץ לכד לא חשיב מנעל אף לענין שבת: (ס) וכן בפנטני"ש. היינו מה שקורין בלשוננו פנטאפילי, דאף-על-גב דמשתלפי במהרה וממילא [היינו על-ידי חליצה בידים ובלא התרת קשר], מכל מקום כיון (סא) דמחופה עור הוא מהודק קצת, בלא חיישנין דלמא יפלו ואתי לאתויי: (סב) ויש מחמירים. היינו (סג) בפנטני"ש, ומטעם דלמא משתלפי. והט"ו לקמן בסעיף מ כתב דלא חיישינן לזה, (סג) דהא אין דרך לילך יחף ברשות-הרבים, והתוספת-שבת מפקפק קצת בדבריו, עיין שם. ונראה דבמקום רפש בוודאי אין להקל, אך לכולי עלמא אם שכח יוצא בהן לרשות-הרבים (סד) אין צריך להסירן, אלא מהלך בהן עד שמגיע לביתו, (סה) וכן הדין בכל הני שאסורין משום דאתי לאתויי: (סב) במקום שאין דרך וכו'. ובדרכי-משה משמע (סו) דאפילו במקום שדרכם לילך יחף בחול, בשבת ילבש מנעלים כדי שיזכור שהוא שבת, ובכ"ח איתא דגם יש בזה משום עונג שבת. (סז) והוא הדין דביום-טוב צריך לזוהר בזה, דעונג שבת ויום-טוב שוין, ועיין סימן ב, דגם בחול מדת צניעות הוא שלא לילך יחף: יז (סג) בלא מקל מותר. דכיון דאינו יכול לילך כלל בלא מקל, (סח) הוי ליה כמנעל רידיה: (סד) אבל אם אפשר וכו'. וכן (סט) זקן ההולך בביתו בלא מקל, וכשיצא לחרץ נשען על מקלו מחמת תשות כחו ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו, אף-על-פי שגופו מתענע אסור, דהוי המקל אצלו כמשוי, כיון דבביתו הולך בלי מקל, אבל אם הוקין לכ"כ דאי אפשר לו לילך כלל בלי מקל, מותר: (סה) ואינו נוטלו וכו'. וכשארם הולך במקום שיש חשש שיפול מחמת שירדו גשמים והמקום משופע, או שהולך בחורף על המים הנגלטים (שקורין איי"ל) ומפחד שמא יפול, מותר גם-כן לצאת במקל, דמי לחיגר [כן כתב ה"ט"ו]: ואלוהו רבא כתב עליו דאין דבריו מוכרחים, (ע) וגם בעוד אחרונים ראיתי שדעתם שאין להתיר בזה רק במקום שיש עירוב: (סו) אסור. ואפילו הוא מקל תפארת שנושאו לכבוד, (עא) אסור, דאף שהוא תכשיט, לא הותר לישא תכשיט בידו. ועל-כן מה שנהגו החשובים לצאת במקל שבידם, אסורים לצאת בהם בשבת חוץ לעירוב, אבל תוך העירוב מותר אם נושאו לכבוד (עב) או שיש בו צורך קצת, אבל בלא צורך כלל (עג) איכא זילותא דשבת: (סז) דינו כחיגר. היינו, דהלוי גם-כן אם יכול לילך בלי מקל [ב"י בסיומן תקכב]: יח (סח) אסור לו לצאת. היינו (עד) חוץ לעירוב, והטעם, דעצם הליכתו אפשר לו לילך בלי מקל, ואינו נוטלו אלא ליישר

שער הציון

(ס) הרא"ש: (סא) מגן-אברהם: (סב) ונכנסים שדרך איהו אנשים לילך יחף, משמע בפרי-מגדים ובתוספת-שבת דגם הט"ו מודה דלהישחממיין יש להחמיר: (סג) מגן-אברהם, והטעם משום כבוד הבריות [תו"ש]: (סד) אליה רבה: (סה) מגן-אברהם: (סו) פרי-מגדים: (סז) רא"ש ביצה כ"ה: (סט) מגן-אברהם ושר"א. ומה שכתבתי אכל אם הוקין וכו', כן כתב האליה רבה ושר"א: (ע) תשובת גור-אריה חלק א סימן סמ"ך, וגם הפרי-מגדים הקשה על ראית הט"ו מלכתף דשרי התם היכא דבעיתא, דהתם ביום-טוב הוא רק משום זילותא, מה שאין כן בשבת דיש בו משום איסור משוי, מנא לן להקל מבני דבעית [ומה שחירץ דהכא הוא רק איסור משום דאתי לאתויי, זה אינו, כמו שהבאתי בביאור הלכה כשם אור זרוע], וגם הגאון ר' יוסף שאול בהנהגותיו כתב דכונת הט"ו גופא להתיר הוא רק דוקא תוך העירוב: (עא) מגן-אברהם. ואף דאליה רבה שדי נוגא בראית המגן-אברהם מצד דיש לומר דכיון דבזה דרך התכשיט הוא כך לישא בידו, מותר לכתחלה, מכל מקום קשה להקל בזה: אחר, דכמה אחרונים העתיקו דברי המגן-אברהם, ועוד, הלא בזה המקל עשוי לתכשיט ולהשחמש, וכמו שכתב המגן-אברהם, ועל זה לא השיב האליה רבה כלום: (עב) יגא-אדם ותפארת-ישראל: (עג) כן כתב המגן-אברהם וגם החי"אדם ותפארת-ישראל ועוד אחרונים. ואף שאריתו בשערי-תשובה שהביא בשם נודע ביהודה וגם באליה רבה דאפילו אם אינו תכשיט מותר תוך העירוב, ולא אמרינן דהוי זילותא דשבת — בכרכי-יוסף כשם הרדב"ז איתא בהדיא איתא ביהדיא תוך העירוב איכא זילותא, ועל-כן בוודאי הנכון לנוהג כמו שכתב החי"אדם, ודיהיה על-כפי-פנים צורך קצת: (עד) דלא גרע ממה שהתיירו אחרונים בשאר כל אדם תוך העירוב אם יש בו צורך קצת:

הלכות שבת סימן שא

(יט) [יט] במקל: יט מי שהוא אסור (סט) וכבלים (פירוש, כעין טבעות גדולים שסוגרים בהם הרגלים) ברגליו, ימותר לצאת בהם: כ (ע) אין יוצאים ב'באנקטמין', והוא כמין חמור שעושים הליצינים ונראה כרוכב עליו, והוא נושא והולך ברגליו, יולא בקשרים, והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל והולכים בהם כשיט, יולא בפרמי, והם כמין צורת פרצוף שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות: כא? אין יוצאים (עא) בתיבה וקופה ומחצלת, אבל יוצאים (יט) (עב) בשק ויריעה וחמילה (עג) (פירוש, בגדים גסים): כב *יוציאים (עד) במוך וספוג שעל המכה, לפי שהם מרפאים הלכך הוי כמו תכשיט, וכן בקליפת שום ובצל או באסמלנית ומולגמא ורטיה שעליה. ואם נפלו מעליה (עו) לא יחזירנה, וכלי-שכן שלא יתנם בתחלה. אבל אסור (כ) לכרוך חוט או משיחה (עז) על המכה לצאת בו, דכיון שאינם

1 טור המדרכי ומס' ושאר פוסקים ס שבת ס"ז במשנה על לפירוש ר"י אבנו שם במראו רב לפירוש רב פאפ שם ז' לפירוש רב רב ז' לפירוש רב רב ז' הנה שם חתופתא, כתבה הדין הראשית שם הרמב"ם פה"ק ט' ר שם ושם

שערי תשובה

באר היטב

הנגלדים שקורין איי"ו, מותר לצאת במקל, דבעית לילך שם, ט"ז: (יט) במקל. כיון שיוכל לילך בלא מקל. חקנים שמנענים גופם, אסורים לצאת במקלות כדי לילך דרך ישר, אבל אם הזקין כלי-כך שאי אפשר לילך זולת המקל, מותר לצאת בו. ופשוט מה שנהגו החשובים לילך במקל כשידים, אסורים לצאת בהם בשבת, אבל במקום שיש עירוב גי' דמותר, אבל איש בעלמא שאינו נושא לכבוד, אפילו במקום שיש ראיית מ"א ורעתו להקל, ע"ש: (יט) בשק. מפני שדרך לצאת בו מפני חוט. דאינם בטלים לגבי ספוג כמו אנד של סמרטוטין, מ"א:

ועיין בשו"ת גי"מ כח דברוכח שיש שם קצת איי"ו, אם אין המקום משופע אין מבורא ט"ו להתיר, וגם על גוף דברי רש"י כתב הא"ר שאין דבריו מבורחים, ומ"מ העושה כזאת אין לקרות מחלל שבת, ואם היא עיר מעורבת והאדם הנושא אותו דרכו בכך מותר, לא מביעה אם הוא מקל תפארה, אלא אפילו מקל של עץ פשוט ולא שייך בו תכשיט * ע"ש. ע"ש. ועיין במג"א מ"ש בס"ק כ"ו ליישב הטור שכתב יוצאין כבסא כו, מיירי במקום שיש עירוב אסור, דאיכא זילוחא דשבת, מ"א, ע"ש. ונבס' אליה רבה דחה הגשמים, ולכן אף בלא גשמים נמי שרי, הרא"ש: (כ) לכרוך

ביאור הלכה

משנה ברורה

פסיעותיו: יט (סט) וכבלים וכו'. דנחשב לו (עא) כמו מלבוש, דדרך הליכתו הוא כן, ובטלים הם לגבי הגוף, שהוא לבוש בהן, (עו) לאה חיישינן דלמא נפיל מרגליו ואחי לאתויי, דמסתמא כיון דאסור בהם, בוודאי הם בחזק על רגליו ולא יפלו: כ (ע) אין יוצאין באנקטמין וכו'. ובכל זה הטעם (עו) מפני שאין זה דרך מלבוש. (עט) ואם הוציא כזה, וכן בקב הקיטע הנזכר לעיל, פטור, (עט) מפני שלא הוציא בדרך המוציאין: כא (עא) בתיבה וכו'. כגון שרוצה להגן על עצמו מפני הגשמים, והטעם, דכל הני לאו דרך מלבוש הוא אלא משוי הוא: (עב) בשק. מפני שדרך הרועים לצאת בהם מפני הגשמים, (פ) וכיון דחשיב מלבוש להני, לכן מותר גם לכל אדם לצאת בהם (פא) אפילו שלא

איסורא דאורייתא כשהלך כן ברשות-הרבים. ועיין בפרי-מגדים שגם הוא רצה לומר מתחלה דהוי כמשוי, אך אחר-כך הביא דמוכח מלבוש שהוא רק משום גזירה דלמא אחי לאתירי ד' אמות ברשות-הרבים [היינו בלי סימכה], ומשמע דסבירא לאה דמראורייתא לא הוי משא בכל גזוניה כיון דהזקן מסתמך עליה. והנה המעיין בשבת ס"ו במסקנא יראה להדיא דרבא סבירא ליה דמקל של זקנים לא עביד ללל לסמיכה [ונרע מקב של קיטע שיש לו בית-יקבול כתיחין, דטמא מדרס משום דמסתמך עליה לפירוקין], ולכן טהור מדרס משום דרק לחיוריצי סוגיא עבידי, והמדרכי הביא ראייה לדינו מכרייתא אז דמקל של זקנים. אחר-כך מצאתי ברבינו ירוחם דמוכח דסבירא ליה דכזה אין שם מנעל ותכשיט על המקל, וכן באור זורע כתב בהדיא דהוי כמשוי: * יוצאים במוך וספוג. עיין במשנה ברורה. והנה השולחין-ערך העתיק כל זה הלשון דסעיף זה מלשון הטור, ונראה דהטור שסיים על זה לפי שהם

מפני הגשמים: (עג) פירוש, בגדים גסים. כן פירש הרא"ש בנדרים, וכן רש"י בשבת ס"ב פירש נמי 'מלבוש שק', ומשמע דשק ממש לא. ויצרין עיין בימינו, שהרועים נהגו ללבוש שק גופא, איך הדין? גם לדבריהם קשה קצת, אמאי קאמר הברייתא 'לא בתיבה וקופה' וכו', יותר היה לה לאשמועינן דבשק ממש לא? וגם בשלטי-יבבורים שעל המדרכי הביא בשם אדרת, והוא הרשב"א, דאפילו שק מותר, וצרין עיין: כב (עד) במוך וספוג. היינו שנתנו מבעוד יום, וכדמפרש לקמיה: (עה) באסמלנית. מטלית של בודא שמושחין אותו במשיחה ומשימין אותו על המכה: (עו) לא יחזירנה. דהוי כמו נתינה לכתחלה, דאסור רבנן לעשות רפואה בשבת, וכדלקמן בסימן שכח: (עז) על המכה. והוא הדין אם ירצה לכרוך אותם על המוך וספוג ורטיה (פב) גס"ס אסור. והא דמסיים דבאגד שכורך על הרטיה יכול לילך בו, היינו דוקא באגד של סמרטוטין דדרך להשליכו כשמתיר, (פג) ועלי-כן אינו חשיב, ובטיל לגבי הרטיה, מה שאין כן בחוט ומשיחה כי אם כשכורכו על המוך וספוג לגבי המוך וספוג. ובביאור הגר"א כתב, דלדעת הרמב"ם אינו אסור בחוט ומשיחה כי אם כשכורכו על המוך וספוג (פד) לצאת בו [דמשום דחשיבי לא בטלין], אבל (פה) על המכה ממש, אפילו היה כרוך חוט ומשיחה או שאל דבר חשוב מותר לצאת בו, דאף דאינו מרפא, מכל מקום הרי מועיל שלא יסרט המכה ועל-כן לא הוי משוי, והביא ראייה לדבריו מלשון התוספתא, ומשמע מיניה שהוא סובר כן להלכה, וכן משמע דעת כמה אחרונים, וכמו שאכתוב לקמן בסעיף כח במשנה

שער הציון

(פה) מגן-אברהם בשם המדרכי. והנה מקורם הוא ממה שאמרו שבת ס"ג ע"ב: ועשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן, ואפילו הכי לא מחייב עליהן חטאת במתניתין, רק איסורא בעלמא דלמא שלפא ומחויא, והכא לא שייך זה, וכמו שכתב כל זה בביאור הגר"א. ולעניות דעתי לא אבין, דהתם השלשלת שתימש אדם הוא, שהיו צורך הגוף שלא יהיו בתולה נשורות, וכדפירש רש"י שם, ועלי-כן לא הוי כמשא, מה שאין כן כזה דלו בעצמו אין צורך כלל בזה. ומכל מקום אין ליישב דין זה שסתמו כן הרבה ראשונים להלכה? מהטעם שכתבתי במשנה ברורה, ואולי דגם כוונת המדרכי לזה: (עו) לפי (עו) רמב"ם פרק ט' מהלכות שבת: (עמ) שם, עיין שם, ומשמע דאתרווייהו קאי: (ענ) כן פירשו האחרונים [שולחן ערוך ד"ם והמ"ג]. ובאמת כבד הקיטע, שם מה דמסיק ביומא עז עמוד ב דכולי עלמא מנעל הוא, כלאו הכי פטור בקב קיטע, אלא משמע דהרמב"ם סבירא ליה כהפוסקים דסבירא להו כרבי יוחנן בן גור בישבת ס"ו דמנעל של עץ לאו מנעל הוא: (פ) גמרא דף סב עמוד א: (פא) הרא"ש: (פב) מגן-אברהם ואלהי רבה ותוספתא-שבת. והנה בביאור הגר"א משמע דהוא סובר הפירוש בהטור כמב"ח דרואק על המכה, מכל מקום לדינא משמע דגם הוא מסכים בן על-פי שיטת הרמב"ם: (פג) האחרונים הגי'ל, וגם לדעת הגר"א אליבא דהרמב"ם סבירא כותיה גס"ס הוי הוא: (פד) היינו הציאה כח אסור, אבל הכריחה גופא אינו אסור, כי אין חוט ומשיחה מרפא. ולענין מוך וספוג, עיין לקמן בסימן שכח סעיף כג: (פה) וכן מצדד גס"ס בספר נהר-שלום בפירוש הרמב"ם:

הלכות שבת סימן שא

קצו באר הגולה

מרפאים הוו משוי, אבל באגוד שכורך על הרטיה שלא תפול מעליו יכול לילך בו, (עח) וקושרו ומתירו: כג שהבנים יוצאים בזגין (פירושו, כמין פעמונים קטנים) (עט) *הארוגים להם בכסותם, אבל אם (פ) אינם ארוגים לא: הגה ולא מהני הא דמחובר לכסות, (פא) רק בדבר *שדרכו להיות מחובר שם, אבל אם חיבר שם דבר (פפ) שאין דרכו בכך, אסור (הגהות מיימוני פי"ט ובי" בשם תשובת רשב"א ומרדכי פרק כמה אשה). ואתן עיגולים ירוקים שגורה המלכות שכל יהודי ישא אחד מהן בכסותו, (פג) מותר לצאת בהן אפילו אינו תפור בכסותו רק מחובר שם קצת (א"י), וכן מותר לצאת במטפחת שמקנחין בו האף, שקורין (פכ) פצולייט¹, (פד) אם מחובר

באר היטב

ככסות, ואע"ג דהפצולייט לא הוי מלכוש ולא תכשית, מ"מ כיון דאינו

ביאור הלכה

מרפאים, ובעל-כרחך מיירי התוספתא להוביא בספוג ומוך ישינים [ענין לקמן בשכ"ח סעיף כג] שהם מרפאים, דהוא אויל לשיטתיה דסבירא ליה דדבר שאינו מרפא, אף-על-גב דמגן על האדם מצדד הוי משואי, כדמוכח לקמן בסעיף כח [וכמו שביאר המגן-אברהם שם], דהוא גס-כן מלשון הטור, ולדידיה על-כרחך מיירי הברייתא בשנתנו כבר מבעוד יום ולא נפל, דאי לאו הכי אסור להחזיר בשבת משום רפואה; אבל לפי דעת הרמב"ם, דאף בדבר שאינו מרפא אלא שמעויל כדי שלא ישרט המכה, גס-כן מותר לצאת בו, וכמו שכתב הגר"א בביאורו בסעיף זה, מיירי התוספתא זו גם כמין וספוג חדשים שאינם מרפאים אלא שמעויל כדי שלא ישרט המכה, וכדלקמן בסמין שכתב סעיף ג, עיין שם, דגס-כן מותר לצאת בו, וגם מותר להחזיר אותם כמחלה בשבת, ובתוספתא באמת לא סיים בספוג ומוך דאם נפל לא יחזיר כמו באיך, וזה שמועיל לשיטת הרמב"ם דמותר לצאת אפילו באותם שאינם מרפאים לרפואה אלא למנוע צער, והברייתא כוללת דין יציאת מוך וספוג בכל גווני, דהיינו אפילו בחדשים שאינם מרפאים, ועל-כן לא סיימה דלא יחזור כמו באיך, דהא אין בזה משום רפואה: * שדרכו להיות מחובר. ועל-כן מותר לצאת בכיסין התפורין בהבגד, וכן בקאפטור² שתלוי בבגד

(כא) פצולייט אם מחובר לכסות. דכל דבר המחובר לכסות הוא

משנה ברורה

ברורה, עיין שם: (עח) וקושרו ומתירו. דהלא באגד אין בה משום רפואה: כג (עט) הארוגים להם. ולכן (פו) לא חיישינן דלמא מיפסק ואתי לאתויי, ואפילו אם הם זגין של זהב, שאינו עשוי אלא לבני מלכים, (פז) גס-כן לא חיישינן דלמא מחייכי עליה ואתי לאתויי בידו, כיון שהוא ארוג: (פ) אינם ארוגים לא. ואפילו (פח) הם קשורים להכסות, (פט) וכל-שכן בזוג שבצוארו דאסור לצאת, (י) דחיישינן דלמא מיפסק מהכסות או מצוארו ואתי לאתויי, וכל-שכן אם הם של זהב, דחיישינן דלמא מחייכי עליה (כא) ההחזיקן כיהורא, דאינו עשוי אלא (כב) לעשירים, ואתי ליטלן ולאתויי ביד. וכתבו בתוספות בשם הריב"א, (כג) דאפילו בנים קטנים (כד) שאינם עשירים, אסורים לצאת בזוג של זהב שאינו ארוג בכסות או התלוי בצוארו, דחיישינן דלמא מחייכי עליהו, ואי אפשר שלא ישמע אכיהם ויטלם, ותוך כך אתי לטללם ד' אמות ברשות-הרבים, והביאם המגן-אברהם ואליה רבה:

(פא) רק בדבר וכו'. דהיינו כגון זוג, שהדרך היה בזמניהם להיות ככל הבגדים לנוי, לכך שרי באריג, שלא גזרו אטו אינו אריג, (כה) כיון שהוא נוי לבגד לא הטריוו חז"ל להפסיד אותו ולהתגנות: (פב) שאין דרכו בכך. היינו, (כו) דגזרו מחובר אטו אינו מחובר. ועיין במרדכי שם שסיים, דאפשר דבכלל משוי הוא וחייב חטאת נמי יש בזה, דאינו בטל לגבי הבגד כיון שאין דרכו בכך, (כז) וכן משמע בתשובת הרשב"א שהובא בבית-יוסף, שכל דבר שאין צורך להבגד ואין תשמיש להבגד אינו בטל לגבי הבגד, והוי הוא כאלו מוציאן לבדו בלא הבגד וחייב: (פג) מותר לצאת בהן. דחשיב מלכוש, (כח) כיון שדרך לצאת בו כל ימי השבוע, (כט) ולא חיישינן דלמא יתבייש ושקיל ליה ואתי לאתויי, שאימת מלכות עליו; (ק) גם לא חיישינן דלמא מיפסק ואתי לאתויי, כמו בזנים שאינם ארוגים, שאין זה חשיב: (פד) אם מחובר וכו'. כאן בעינן (קה) שיהיה מבעוד יום תפור היטב להכסות, (קכ) או על-כל-פנים שיהיה תפור בשני תכיפות, דאז הוי כמו אריג יחד, וכנ"ל בריש הסעיף [דאי לאו הכי חיישינן דלמא מיפסק ואתי לאתויי, (קג) כמו בזנים. אף-על-גב דהוא דבר שאינו לא מלכוש ולא תכשית, מכל מקום לא צריך חשיב, (קד) דדרך היה בזמניהם לתפור כן להכסות, הלכך בטל הוא לגבי בגד. ולפי זה, בומננו שכתב להיות הפאצילייט¹ תפור בהבגד, לא בטל הוא לגבי בגד ואסור, וכן כתב בספר זכור תורת משה וספר מהט"ה-אשר. ויש שכתבו, (קה) לפי שהפאצילייט הוא דבר שאינו חשוב, בטל הוא לגבי הכסות כשתפור בו, וקשירה בעלמא להכסות או להחגור, אפילו קשרו מבעוד יום (קי) בקשר של קיימא, גס-כן אסור לצאת בו, כיון שאינו חוגר בעצמו בהפאצילייט. ומי שרוצה

שער הציון

(פ) שבת ג"ח עמוד א, והיינו אפילו בבנים גדולים, לפי מה דמסיק הגמרא בזה פ"ו דמייירי בארוג בכסותו, וכן מוכח בירושלמי פרק כמה אשה שם: (פז) גמרא, וגם בשל זהב מיירי שם, כדפירש רש"י במשנה, וגם בתוספות ג"ח עמוד א דיבור המתחיל 'מאי שנא': (פח) מגן-אברהם סעיף-קטן לד: (פט) גמרא ג"ח וגם בירושלמי שם: (י) ומחמת טעם זה אפילו בבני מלכים אסור, וזה טעם הבי"ח שאסר באיך ארוג לכל: (כא) רש"י: (כב) כן מוכח בירושלמי שם דבני מלכים לאו דוקא והוא ארוג בני עשירים: (כג) היינו, דאף בדדידהו ליכא למיחש דלמא יפסק ואתי לאתויי, דהוי הוא קטן, והאיסור לא פסין ליה בידים, אפילו חייב: (כד) ובפיר' מנחם ומהט"ה דמספק דאפשר לא אפילו בקטנים עשירים אסור משום דלא פלוג, ולא משמע עליו כירושלמי: (כה) תוספות, והובא במגן-אברהם: (כו) כן משמע בתוספות שם: (כז) והובא בט"ז: (כח) אור זרוע: (כט) גם זה שם: (ק) כן משמע בביאור הגר"א וכן מוכח באור זרוע: (קה) הגר"א. ולכאורה משמע דחולק על המגן-אברהם, או אפשר דגם ב' תכיפות הוא בכלל זה: (קכ) מגן-אברהם בשם ב"ש (קכ) הגר"א, ומשמע מיניה דסבירא ליה דהוא נקרא דבר חשוב ולכן לא דמי לעיגולים ירוקים [ובזה מתורץ קושית המגן-אברהם], אך דאס-כן יקשה למה לא חשיב כפניו, ולזה כתב הגר"א חייב: כיון דדרך להיות מחובר, והמגן-אברהם לא נחא ליה לומר דזה נקרא דרך להיות מחובר מה שבג"ה אדם עושין כן בשביל שבת, ועל-כן אנו מוכרחין לומר דזה נקרא דבר שאינו חשוב ובטל לגבי הכסות, וכמו שכתב הט"ז בשם השלטינגבורים, ומכל מקום פסק הבי"ש דבעינן שיהיה תפור על-כל-פנים ב' תפירות, ולזה הקשה מעיגולים ירוקים, ועל זה תירץ דמכל מקום עיגולים ירוקים בטלים טפי לבגד, מה שאין כן בזה, אף דגם הוא דבר שאינו חשוב, מכל מקום אינו בטל לגבי בגד רק כשתפור אליו. וכל-על-פי האמת סברה המגן-אברהם והט"ז תמהו מאד, אמאי נקרא פאצילייט¹ דבר שאינו חשוב, ומי גרעא מחוטי מרין לקמן בסעיף לח? אבל לפי מה שכתב המגן-אברהם כנ"ל, נחא הכל: (קכ) הגר"א: (קכא) כן כתב הפיר' מגינים בביאור דברי המגן-אברהם בשם הבי"ש [אך כתב שהאליה רבה הביא שמהט"ז בשם הבי"ח משמע דלא סבירא ליה כן, ובתוספת-שבת כתב שגם הם מודים לזה] וכן מוכח מהגר"א דרוקא תפור היטב:

תרגום: 1 מטפחת אף, 2 כובע המחובר למעיל.

הלכות שבת סימן שא

א שם ט"ו במשנה
ב שם י"ג שם ט"א
והרב ספא ד' שם
בתוספתא ורא"ש ר"ן
ה' שם בגמרא ו' שם
ביעא רוב ספא ולא
א' פסוקא

(פה) לכסות. והא דמותר לצאת בוגין הארוגין, *דוקא שאין בהם עינבל ואין משמיעין קול (הגהות אלפסי סוף פרק כמה אשה): **כד יוצאים במיני עשבים (פו) *שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה: כה (פז) אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה, ואם הוא מומחה (פח) יוצאין בו, (פט) לא שנא אתמחי גברא ולא קמיע, כגון שכתב (צ) לחש אחד בשלש איגרות וריפאו שלשתם שלשה בני-אדם, שאתמחי גברא לאותו לחש (צא) בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים, וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר, *לא שנא אתמחי קמיע ולא גברא, כגון שכתב לחש אחד באגרת אחת (צב) *ורפא בו שלש פעמים, שאותה איגרת מומחה (צג) לכל אדם; וכל-שכן אי אתמחי גברא וקמיע, *כגון שכתב לחש אחד בשלש איגרות**

באר היטב

חשוב, בטל הוא לגבי כסות. וכי כ"ח, דהיינו דוקא אם מחובר לכסות תפירה, ולקצת פוסקים תפירה שתי תכיפות (עי' נה"ג ובאר-שבע), אף כטל לגבי בגד, אבל כאותן שמחברי הפצול"ט בחגור בקסו שאסור להחירו בשבת, איסור גמור הוא, דאדרכה, אמרין דהחגורה אין לו היתר שיעשה ממנו כעין חגורה, כיון שיש לו חגורה בלאו הכי

משנה ברורה

להיות הפאצילע"ט עמו ולא תפרו להכסות מבעוד יום, אין לו היתר שיעשה עתה ממנו כעין חגורה לחגור בו, כיון שיש לו חגורה בלאו הכי, וחגורה על-גבי חגורה אסור, כדלקמן בסעיף לו, אלא יחבר ראש הפאצילע"ט בראש החגורה בעניבה ויהיה כחגורה ארוכה, ויחגור עצמו בו כל זמן שהולך ברחוב [ט"ז וש"א]. ויש (ק) מאחרונים שמפקפקין בזה וסוברין דקשר שאינו של קיימא לא מהני לזה, ועל-כך לתחלה תובע לעשות עצה זו גופא מערב-שבת, ויקשרנו בקשר של קיימא להתגורה בראש, ויחשב כחגורה ארוכה לחגור בה בשבת: (פה) לכסות. דוקא לכסות, אבל אם תפרו לחגורה אינו מועיל, דאינו בטל לגבי חגורה אלא-אם-כן יתפרנו בראש החגורה ויחגור עצמו בו, וכנ"ל. ועיין לקמן בסעיף לר"ל מה שכתבנו במשנה ברורה מענין זה: **כד (פו) שקושרים אותם בקשרים. דהוא גס-כן בכלל (קפ) קמיע מומחה, כדאימא לקמן בסעיף כה, דאחד קמיע**

של כתב ואחד קמיע של עיקרין, (קט) ותכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו. ועיין לקמן בסעיף כה מתי נקרא קמיע מומחה: **כה (פו) אין יוצאין וכו'.** ועיין לקמן סימן שח במשנה ברורה סעיף-קטן קכט מה שכתבנו שם: (פח) יוצאין בו. ודוקא כשהוא מוציא דרך מלבוש, דא שרי, משום דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו, אבל לא יאחזנו בידו ויעבידנו ארבע אמות [גמרא]: (פט) לא שנא וכו'. כלל הפרש"ש בין אתמחי גברא לאיתמחי קמיע הוא זה: דאתמחי גברא לא נקרא אלא על-ידי שריפא שלשה בני-אדם מחולי אחת בשלש איגרות, שהיה כתוב בכלול לחש אחד, ואפילו כלל אחד רק פעם אחת, ואז נעשה גברא זה מומחה אף לשאר אנשים שיש להם חולי זה אם יכתוב לחש זה, דלחש אחד נתחזק בשלשה בני-אדם מחולי; ולרפאות בלחש זה [אבל לשאר לחשים לא נעשה מומחה (קי) לעולם, ולא אתמחי רק על לחש זה, שכבר נתברר המאמתן]; ומומחה קמיע, כגון שכתב לחש אחד באגרת אחת וריפא אותה איגרת בעצמה, אבל אם יהיה כתוב הלחש הזה גופא באגרת אחרת לא מהני, דלא אתחזק הלחש הזה כי אם באגרת זו; ואפילו אם יכתוב אותו גברא בעצמו שכתב האגרת הראשון, גס-כן לא מהני, דהלא לא אתמחי גברא בשלש איגרות: (צ) לחש אחד. אבל כתב שלשה לחשים, לא אתמחי גברא (קיג) כלל על-ידי זה, שהרי כל לחש לא העויל כי אם לאדם אחד: (צא) בכל פעם שיכתבנו. אפילו לאדם אחר. (קיג) והוא הדין דיכול כל אדם מאותה חולי ליקח בעצמו ולישא אותן האגרות הראשונות שכבר כתב מומחה גברא זה, דכיון דגברא נתחזק במומחה על לחש זה, מאי נפקא-מינה אם יכתבו מחדש או לישא מה שכתב כבר: (צב) וריפא בו שלש פעמים. אפילו רק לאדם אחד: (צג) לכל אדם. פירוש, (קיד) שכל אדם שיש לו אותה החולי, מותר ליקח בעצמו ולישא אותה איגרת אף שלא ריפאה אלא לאדם אחד, שהרי נתחזקה בהמחאתה שלש פעמים, אבל אם יכתוב לחש זה באגרת אחרת, אסורה, אפילו אם איגרת הראשונה ריפאה שלשה בני-אדם, דלא נתחזקה רק אותה האגרת, אבל גברא לא אתמחי לאגרת אחרת:

שערי תשובה

עירוב; ועיין בשו"ת גור"ח כ"ב מהמג"א לא כ"כ ר' לייב הטור מקושיה הכ"י, אבל יצת הר"ף הורמ"ב דרבבת לא שייך זה, דבמקום שיש עירוב אפילו אין רבים צריכים מותר, ולכן כתב דכעני המוקפת חומה יש עירוב באופן שאין איסור הצמח מותר להינשא בכסא שקורין פאשעז"א שטוענין אותו בין שתי

בטל לגבי הפצול"ט, ע"ש. וכתב ט"ז: מי שרוצה להיות הפצול"ט עמו,

ביאור הלכה

שמכסה ראשו בשעת הגשמים: * דוקא שאין בהם עינבל וכו'. והוא הדין אם הזוג הוא פקוק (כ"מ מהגר"א). והנה במגן-אברהם מסיק דדוקא היכא דבעי לקלא גבון לקטנים, אבל גדולים מותרים לצאת אף בשיש לו עינבל ומשמיע קול, כיון דלא בעי לקלא. ועיין בימין שאת סעיף-קטן ה, דשם מסתפק המגן-אברהם דאפשר דקול זוג משתמע ככלי-שיר, ובכלי המיוחד לשיר הלא מסיק בשל"ח דאסור, וכן באילה רבה מפקפק ברביי המגן-אברהם, עיין שם, וגם הגר"א משמע שמסכים לדברי הרמ"א, עיין שם: * וריפא בו שלש פעמים. היינו אפילו לאדם אחד, כמו שכתבו הפוסקים, ולא אמרין בזה מוליה דחולה גרם, כמו לקמן לענין תלת קמיעי לחד גברא, דיותר יש לתלות בהמחאת הקמיע במחוליה דחולה: * כגון שכתב לחש אחד וכו'. עיין במשנה ברורה מה שביארנו מה נקרא מומחה גברא ומומחה קמיע ולדעת השולחן-ערוב, והוא כשיטת התוספות והרא"ש והרבינו ירוחם, וחלקו על שיטת רש"י דמפרש, דכשנתן שלשה מיני קמיעים לשלשה בני-אדם מחולים אחרים נעשה הגברא מומחה לכל, שכל קמיע שיתן יועיל, ולדידהו באופן זה לא נעשה מומחה כלל, ולא נקרא מומחה גברא רק בשריפא שלשתם בלחש אחד, ואינו נעשה מומחה רק לאותו לחש; וכן

שער הציון

(קפ) עיין בתוספת-שבת וביד-אהרן ובשולחן-ערוב הגר"ז, אבל הפרי-מגדים החזיק דברי הט"ז, וכן בספר מטה-אשר ובספר שולחן-עצי-שטים דעתם כהט"ז: (קפ) הגר"א: (קט) רש"י: (קי) היינו אפילו אם כתב כמה לחשים בכמה איגרות ואתמחי עליון, אפילו הכי לא מהני ללחשים אחרים: (קיג) ואין נפקא-מינה בין שריפא באגרת זו ג' אנשים או לאיש אחד ג' פעמים, בכל גוניה היו רק אתמחי קמיעא: (קיג) היינו אפילו לאותן הלחשים גופא שריפא אין עליהם שם קמיע מן המומחה: (קיג) ט"ז: (קיד) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שא

וכל אחת (צד) הועילה לשלשה אנשים (צה) או לאדם אחד שלש פעמים, *אתמחי גברא ללחש זה בכל איגרת שיכתבנו *ואתמחו איגרות הללו לכל אדם: הגה *ודוקא שבאו (צו) שתי המחאות (כז) ביחד, אבל אם אתמחי גברא תחלה ואחר-כך עשה קמיע וריפא שלש פעמים, (צו) לא תלין בהמחאת הקמיע (כז) רק בהמחאת הגברא שכבר אחזק (הגהות אשר"י, וכן משמע מתוספות מהביאור שכתב בית-יוסף); *אבל אם כתב (צה) שלשה קמיעים לאדם אחד וריפאו שלש פעמים, לא אתמחי (צט) *לא גברא (ק) ולא קמיע. ומותר לצאת בקמיע מומחה, לא שנא הוא (כז) (קא) של כתב או (קב) של עיקרים, בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה; ולא שנכפה כבר ותולה לרפואה, אלא אפילו לא אחזו החולי אלא שהוא מקשפת נכפין, ותולהו שלא יאחזו, שרי, וקושרו ומתירו ברשות-הרבים, אבלכד שלא יקשרנו כשיר או

שערי תשובה

באר היטב

ידיהם ואפילו אין רבים צריכים לו, ע"ש ובנו"ב מ"ח סימן כח שהוכרחי לעיל

וחגורה על-גבי חגורה אסור, אלא יחבר ראש הפצול"ט כראש החגורה בקשר שאינו של קיום ויהיה כחגורה ארוכה ויחגור עצמו כל זמן שהולך על הרחוב, עכ"ל. והיד-אהרן כתב על הט"ו שדרכיו המה תמיהים: (כז) ביחד. כגון שריפא באגרת א' לראובן ועוד איגרת לשמעון ועוד לשמעון, ואח"כ ריפא באותה איגרת ללוי, ונמצא באו ב' המחאות יחד: (כז) רק בהמחאת הגברא. ונ"מ שאם הפסיד הרופא המחאות, כגון שכתב ג' איגרות ולא הועילו, אז גם הקמיע אסור, משא"כ כשבאו שניהן ביחד או שהמחאת קמיע תחלה, אז אע"פ שהפסיד הרופא המחאות, המחאת קמיע במקומה עומדת: (כז) של כתב. ואם הוא מכתבי קודש, אסור לצאת בה א"כ מחופה, כמ"ש ס"ז, מ"א:

משנה ברורה

ביאור הלכה

במומחה קמיע, דלדעת רש"י אם לחש זה ריפא ג' בני-אדם מחולי אחד נעשה לחש זה מומחה, שכל מי שיכתבנו לחולי זה מותר לצאת בו, והם טובים ודוקא איגרת קמיע זו גופא שריפאה לג' בני-אדם, אבל אם יכתוב הלחש הזה על קמיע אחרת לא נראא קמיע מומחה ואסור לצאת בו. והנה הבית-יוסף, א"ע שהביא דהסמ"ג וסמ"ק והתרומה קימי כשיטת רש"י, תפס לעיקר בשולחן-ערך כהתוספות והרא"ש ורבינו ירוחם שחלקו עליו. והנה מצאתי בפירוש רבינו חננאל שלפנינו, בפירוש בעיא דרב פפא מכאור שמפרש כשיטת רש"י, וכן הביא בחידושי הר"ן בשם רבינו יהונתן בהדיא נעין שם שהסביר טעם הדבר, ויתורן בזה קושית התוספות על שיטה זו] וכן במאירי בהדיא, וכן בהגהות אשר"י סובר כשיטת רש"י וכמו שהביא בדרכי-משה, ומאחר שרבינו חננאל רש"י ורבינו יהונתן וסמ"ג וסמ"ק והתרומה והמאירי והגהות אשר"י קימי בחדא שיטתא להלך, והוא מילתא דרבנן, דאינו חייב חטאת בכל גווני כדאייתא במשנה, נראה הכי אין לשמוך להלך בעת הצורך, וגם הבית-יוסף גופא, לו היה לפניו פירוש רבינו חננאל ורבינו יהונתן לא סתם כן בשולחן-ערך להחמיר: * אתמחי גברא ללחש זה וכו'. דע, דשיטה זו ושולחן-ערך היא שיטת התוספות והרא"ש וכמו שכתבנו למעלה, ולדידהו אפילו אם כתב כמה לחשים וכל לחש הועיל כמה פעמים לכמה אנשים, אפילו הכי אין נעשה על-ידיה מומחה לשאר לחשים אחרים שלא נתחוק בהן עד עתה: * ואתמחו איגרות הללו לכל אדם. ואין להקשות, מאי נפקא-מינה דאתמחו האגרות גם-כן, הלא משום אתמחי גברא לבד נמי מותר כל אדם לישא אותן האגרות, וכמו שכתבנו במשנה ברורה בפני קטן צא? ע"ש ילומ, ונפקא מינה אם איבד גברא המחאות, כגון שכתב עוד ג' פעמים הלחש הזה ולא הועיל, דמכל מקום מותר לישא אותן האגרות שמכבר, מצד אתמחי קמיע, דהרי ריפאה כל איגרת ג' פעמים והם לא איבדו המחאות נט"ו בשם התוס']: * ודוקא שבאו וכו'. עיין בביאור הגר"א מה שהקשה על זה ונשאר בצורך עין: * לא גברא. עיין במשנה ברורה דהטעם משום דאמרינן מזליה דחולה גרים. ואף דלענין המחאת קמיע, כגון שריפא בקמיע אחת לאדם אחד ג' פעמים, לא תלינן במזליה דחולה זה, האם משום דיכול לתלות בקמיע, ובהו עדיין יותר לתלות, וכמו שכתבנו למעלה, מה שאין כן הכא דבקמיע אי אפשר לתלות אלא במזליה דרופא או דחולה, בזה פסק השולחן-ערך דתלינן יותר במזליה דחולה ולא

(צד) הועילה לשלשה אנשים. דאי לא הועילה כל אחת רק לאדם אחד, לא הוי אלא אתמחי גברא ולא הקמיע, וכדלעיל בריש הסעיף, אבל כיון שהועילה כל איגרת פעם אחת לשלשה אנשים, גם האגרת נתמחאה: (צה) או לאדם אחד שלש פעמים. גם בזה הא דצייר שלש פעמים, כדי שיהיה גם אתמחי קמיע, וכו"ל: (צו) שתי המחאות ביחד. כגון שכתב (קטו) איגרת וריפא לראובן שלש פעמים, ועוד איגרת לשמעון שלש פעמים, ועוד איגרת וריפא לשמעון עוד שתי פעמים [ועדיין לא אתמחי גברא, לפי שלא ריפא שלשה אנשים, וגם לא אתמחי קמיע], ואחר-כך ריפא באותה איגרת השלישית גם ללוי, ונמצא שבאו שתי המחאות ביחד [מ"א]: (צז) לא תלינן וכו'. ונפקא-מינה, (קטו) שאם הפסיד הרופא המחאות, כגון שכתב עוד שלש איגרות ולא הועילו, אז גם הקמיע שנתן מכבר שריפא שלשה אנשים אסורה, דעדיין לא נתמחאה, מה שאין כן כשבאו שניהן ביחד או שבאה המחאת הקמיע תחלה, אז אף-על-פי שהפסיד הרופא המחאות, המחאת הקמיע במקומה עומדת: (צח) שלשה קמיעים לאדם אחד. היינו שלש איגרות, אף שהם לחש אחד: (צט) לא גברא. דהיינו שאינו יכול לכתוב איגרת אחת אף בלחש זה, (ק) דכיון שלא ריפא בהשלש איגרות רק לאדם אחד, אמרינן מזליה דחולה גרים. וכתב המגן-אברהם, דאף החולה בעצמו אסור לצאת בהאגרות שרפאוהו מכבר, כיון שנקראו קמיע שאינו מן המומחה; (קיט) ושאר אחרונים מפקפקין בזה: (ק) ולא קמיע. דקמיע לא אתמחי רק כשאגרת אחת ריפאה שלש פעמים: (קא) של כתב. ואם הוא מכתבי הקודש, (קיט) אסור לצאת בה לרשות-הרבים אלא-אם-כן מחופה בעור (קכ) או דבר אחר, דאי לאו הכי חיישינן דלמא יצטרך ליפנות ויסירם מעליו ואתי לאתויניהו ד' אמות. (קכא) ואם הוא חולה שיש בו סכנה אי שקיל מיניה, דאז אין צריך להסירם, בכל גווני מותר לצאת: (קכ) של עיקרין. של שרשי סימנין:

שער הציון

(קטו) הנה ציון זה יהיה תירוק למה שכתב בפנים 'לאדם אחד שלש פעמים', ומה שכתב בפנים דכל אחת הועילה לג' אנשים, יהיה בדרך זה, דהיינו שאגרת אחת ריפא ראובן שמעון לוי, ועוד איגרת יהודה יששכר זבולון, ועוד איגרת יושבר זבולון וקודמין נועדיין לא אתמחי גברא, לפי שלא ריפא באגרת זו עדיין לאיש חדש וגם לא אתמחי קמיע], ואחר-כך גם בלנימן; (קטז) ונמצא שבאו שתי המחאות ביחד: (קטז) מגן אברהם: (קי) גמרא: (קיט) פרי-מגדים ולבוש-שרד, עיין שם: (קיט) פרי-מגדים: (קכ) יורה-דעה רפ"ב, גליון רש"א שם: (קכא) גמרא והובא בפרי-מגדים:

ח ירושלמי
וכבדוהו הרא"ש הדין
המכריז ט שבויל
הלקט ט"ו ודברי מאיר
לגירסת שנוטין כרישא
רבי מאיר י"ד כ"ב
ורבא כ"ה רא"ש ל' ר"ן
שם הרשב"א: שכן
נראה מהשפוט שם
כ"ס ר"י ג שבת ט"ה
כ"ס ר"ע ע' שבויל
הלקט כ"ס ר"ת
פ דוקא (*) (נראה)
הג"ה שבת ש"א
שי"ן וכו' ולאחר
ספיקו ה"ו וכן הוא בבית
יוסף פ' שבת
הרשב"א

כטבעת ויצא בו לרשות הרבים, שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט, וזה אסור, דלאו תכשיט הוא: כו נאמן (קג) לומר הרופא על עצמו שהוא מומחה: כז יוצאין (קד) בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב, בין בחול בין בשבת, ואין בו משום דרכי האמורי, וכן בכל דבר שהוא משום רפואה, אבל אם עושה מעשה (קה) ואין ניכר בו שהוא משום רפואה, אסור משום דרכי האמורי. אבל (קו) לכל לחש מותר, לילא אסור אלא באותם שברדקן ואינם מועילים. ויש מי שחשש (קי) בכל קמיע שאינו מומחה משום דרכי האמורי: כח ימי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע להגן שלא ינגף ברגלו (קי) וגם הוא (כה) מרפא, (קט) מותר לצאת בו: כט *היוצא בטלית מקופלת על כתפיו, (קי) דהיינו שלאחר שנתנה על ראשו מגביה שוליה על כתפיו, (קיא) חייב חטאת, אבל אם אינה מקופלת על כתפיו אלא משולשת ברחבה (קיב) למטה מכתפיו, שרי, *שמאחר שהוא מתעטף בטליתו ומתכסה בה כתיפו וגופו, אף על פי שמתקצר קצת מלמטה, מותר, (קיג) *ועל פי זה מותר (כו) להתעטף בטליתו תחת הגלימא (קיד) ולהביאו לבית הכנסת: ל *מותר לצאת ברשות

באר היטב

מ"א: (כו) להתעטף. כ' כנה"ג: נוהגים לכרוך הטלית כמין איזור, משמע דאם אינו מרפא אלא עושה כדי שלא ינגף אסור, (כה) מרפא.

ביאור הלכה

כ"ו (קג) לומר. והוא הדין שנאמן (קכז) על הקמיע לומר שהיא מומחית, דלא חשדינן ליה שיכוין להכשיל: כז (קד) בביצת החרגול. הוא חגב. ועיין בגמרא למאי עבדי כל דברים אלו, ובזמנם היו אלו דברים (קכג) אתמחו לרפואה, ויש להם דין קמיע מומחה ושרי לצאת בהן כשחן תלוין עליו: (קה) ואין ניכר בו משום רפואה. היינו, שאין ניכר (קכד) שיהיה לרפואה. והא דמותר בדברים הנ"ל, כיון שיאמרו היודעים שהוא לרפואה (קכט) מצד הסגולה, הוי כניכר: (קו) כל לחש מותר. ואפילו אי עדיין לא אתמחי

אתמחי הרופא עדיין: * מותר לצאת ברשות הרבים וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם המגן אברהם ותוספת שבת, דהוא מחשבת הרשב"א, ומבאר שם דמירי במדינות שנהגו לצאת כן, וכן כתב בנהרשלום ושי"א. והנה ה"י יצא לידן ברבר החדש בסעיף לד, לדעת שי"א והטור כשלוף טלית מקופל וכורך אותו סביב צואת שרי בכל המקומות, ומפרש דבאופן זה מותר בסודר המקופל על כתפיו לקנן בסעיף לד, ובאופן זה מותר השולחן ערוך כאן לענין טלית, והא עדיפא לשיטתו מסעיף כט, עיין שם טעמו, אבל האחרונים לא העתיקו דבריו למעשה ומשמע דלא סבירא להו חילוקו, וגם הוא בעצמו כתב בסוף סעיף קטן כד דהרמב"ם אסור גם בזה, ולמעשה יש להתמיר

ואין אנו יודעין שמרפאין, (קכו) אפילו הכי מותר בחול, דכיון דידעינן שיש לחשים שמרפאים, אמרינן שמא גם בזה ירפא והוי קצת כמו ניכר, כיון שרגילות שהלחשים ירפאו, ואין איסור אלא באותן שידענו שאינם מועילים: (קז) בכל קמיע שאינו מומחה. הקשה בביאור הגר"א: הא תנן דאין יוצאין בקמיע שאינו מומחה, משמע הא בחול שפיר דמי; ועיין בלבושי שרד שנדחק ליישב. ואם החולה הוא דבר שיש בו חשש סכנה, נראה דלכולי עלמא שרי בכל גווני: כח (קח) וגם הוא מרפא. הוא מלושן הטור. (קט) ומשמע מזה, דבדבר שאינו מרפא אלא עושה כדי שלא ינגף ברגלו, אסור, ואזיל לטעמיה בסעיף כב, עיין שם; אבל באליה רבה הביא בשם (קכט) כמה פוסקים, דאפילו אם אינו מרפא אלא עושה כדי להגן מצער, גם כן מותר לצאת בו, וכן בכתוספת שבת בשם מורינו הרב רבי שמואל קוידנאור. (קלא) לעיל בסעיף כב מה שכתבנו בשם הגר"א, דדעת הרמב"ם הוא גם כן הכי, (קכט) ועל כן אם חתך אצבעו כבשת וכורך חתיכת בגד עליה שלא ישרת בכגדו, (קלב) מותר לצאת בו, מיהו, יותר טוב שיכרוך על המקום הזה באיזה סמרטוט, דבזה מצדד הפריי מגדים (קלג) דלכולי עלמא שרי לצאת בו, דלא חשיב ובטיל לגבי המכה, (קלג) מיהו, בכל גווני צריך לרחוץ מקודם הדם שבאצבעו כדי שלא יצטבע על ידי זה: (קט) מותר לצאת. דוקא בשקשר את המטבע לפיסת רגלו (קלג) מבעוד יום באיזה סמרטוט דלא חשיב ובטיל, אבל אם קשר אז בדבר שהוא חשוב, אסור לצאת בשבת, וכנ"ל בסעיף כב: כט (קי) דהיינו שלאחר וכו'. וכל שכן (קלד) כשהסירה לגמרי מעל עצמו וקיפלה ונתנה על כתיפו דחייב: (קיא) חייב חטאת. שאין זה דרך מלבוש והוי ליה משוי: (קיב) למטה מכתפיו. היינו, (קלה) אפילו אם אינו מכסה בה רוב גופו. ויש מתמירין בדבר, דבעינן שיהא מכסה בה רוב גופו: (קיג) ועל פי זה מותר וכו'. כוונתו, באופן זה שמתקצר קצת מלמטה, דכיון שעל כל פנים מעוטף הוא עד למטה מכתפיו, ואף על גב שגביה שוליו מלמטה שרי, דלהתעטף כל גופו בו כמו בבית הכנסת קשה לעשות כן כשהולך ברשות הרבים אף שילבש גלימא עליו מלמעלה: (קיד) ולהביאו לבית הכנסת. כאן שי"ך הג"ה דסעיף שאחר זה [באר הגולה

שער הציון

(קכט) פריי מגדים ותוספת שבת: (קכג) פריי מגדים: (קכד) הרא"ש שם: (קכט) כן מוכח ברמב"ם בפירושו המשנה: (קכו) לבושי שרד: (קכז) מגן אברהם: (קכח) רבינו ירוחם ורש"י וגבורים ומר"י, וגם בסעיף יג משמע דעת המחבר הוא כן, ועל זה כתב הגאון רבי עקיבא איגו בחידושו דדברי המגן אברהם האלו שותרים להא דבסעיף יג: (קכט) שם בתוספת שבת: (קל) וכן משמע מהג"א לעיל בסעיף כב דאפילו רב חשוב מותר כיון שמטעיל שלא ישיט, אך הוא טובר בסוף סימן זה לדעת הרמב"ם ורבינו יונה אינו מותר לצאת בהן כי אם בשיצא בהן שעה אחת מבעוד יום. ומכל מקום נראה דאם כורך בסמרטוט אפשר ויש להקל לצאת בו, אף דעת הגר"א שם בהדיא גם לענין סמרטוט כן, המגן אברהם והפריי מגדים והחיי"א דאם מקילין בזה: (קלג) ולא כמו שכתב החיי"א דבדבר חשוב לכולי עלמא אסור, ומחלוקתה עם הר"ק בסמרטוט, גם בהג"א משמע לעיל דמותר לכרוך על המכה לדעת הרמב"ם אפילו בדבר חשוב כדי שישיר המכה, וכמו שכתבנו מתחלה: (קלג) תוספת שבת: (קלג) שם: (קלד) דבזה חיוב אפילו לדעת רש"י הנ"ל, עיין בבית יוסף: (קלה) כן כתב באליה רבה ובלבושי שרד וכן משמע מקודם של הגר"א. והט"ו החמיר לקמן דבעינן שיהא מכסה בה רוב גופו, והגר"ו העתיק כדבריו:

הלכות שבת סימן שא

קפא באר הגולה

ק שם בגמרא לפיכך
ומכיון שפרק י' ר' ר
פירש הבית יוסף לדעת
כל הפירושים שביא
ש שם בגמרא

הרבים (קטו) * בטלית סביב הצואר. הגה * אף-על-פי שמגיה צד ימין על כתיפו של שמאל, דרך ללבשו כך ולא היה אלא להתנאות ושירי (בי"י): לא * היוצא מעוטף בטליתו * וקיפלה מכאן ומכאן בידו או על כתיפו, אם (קטז) נתכוין לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או כדי שלא יתלכלכו, אסור, ואם קבצם להתנאות בה כמנהג אנשי המקום במלבושן, מותר. יוהני מילי בטליתות שלהם שהיו יריעה אחת מרובעת, (קיו) אבל מלבושים ידין, כשהוא לבוש בהם (קיא) ומוציא ידיו מתוכה, ומותר לתפוס קצתם בידו להגביהם כדי שלא יתלכלכו שוליו כטיט או כדי שלא (קכ) יעכבוהו ללכת: לב * היוצא ממוטף הצדדים לו בסדינו, (קקט) חייב: הגה אבל בבית (קכ) מותר * אם צריך לו, ואפילו אינן צדדים (קכא) רק שהם

באר היטב

ולחברו על בגדיו, ולמאן דאוסר ב' תגורות אסור, ע"ש: (כז) יעכבוהו. כתב מהר"ל: הני נשי שמשילין ומקלין בגדיהן תחת זרועותיהן.

ביאור הלכה

כדבריו (וחזרו בו ממה שכתב בסעיף קטן ט' כסופו דיש לסמוך להקל, וכבר עמד על זה באליה רס"ן). ולכן לא העתקתי ביאורו בסעיף זה: * בטלית סביב הצואר. עיין במגן אברהם המשמע דאפילו בטלית מצוה. ועיין בפריימגדים שהתעורר, דיהיה איסור כשביל הציצית, דאפילו אם נאמר דדרך לכישה הוא, מכל מקום אינו חייב בציצית בהליכה זו, והוא אינו עתה כסות הגוף והיו הציצית משוי; ויש לומר בציצית נוי הן לבגד, ודומיא דלילה דמותר לילך אף-על-גב שאינו חייב אז בציצית, וכמו שכתב המגן אברהם בסיומן יג, ולא דמי לסעיף לח דעתו עליהן להשלים, עיין שם: * אף-על-פי שמגיה וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי בשם הגר"א. והנה מקור דברי הרמ"א לפי ביאורו הוא מדברי התוספות. ודע, דלפי המבואר בתוספות שם, אינו מותר רק כשהניח צד אחד של ימין על כתף שמאל, דהיינו צד העליון שלפניו, אבל כשהניח שני צדי ימין על כתף שמאל, והו מרוב המבואר שם בגמרא לאיסור: * וקיפלה מכאן ומכאן בידו או על כתיפו. עיין במשנה ברורה. והגר"א בביאורו נראה שמפרש דברי השולחן-ערך שהוא העתקת לשון הרמב"ם באופן אחר, שכל שוליה והגביהה ואחזה כך בידו או על כתיפו ונעשה כעין מרוב כפנים, ואסור ובגן להוציא כך כשאינו מכויץ להתנאות, משום דלאו דרך מלבוש שרא לכ"כ: * אם צריך לו. עיין במשנה ברורה דיש אומרים דהיינו שרא

משנה ברורה

ועולת-שבת; ולפירוש הגר"א שכתוב לקמן, ההגהה על מקומה עומדת]: ל' (קטו) בטלית סביב הצואר. ואין זה סותר לסעיף הקודם, דמיירי במדינות שנהגו לצאת כן בחול בבתיים, ולכן מותר אפילו במקופל ומונח סביב הצואר, דדרך מלבוש הוא שם, והוא כעין סודר שהתיר השולחן-ערך לקמן בסעיף לד [מ"א ותו"ש]. ומה שכתב בהג"ה: אף-על-פי וכו', (קלו) מקומה שייך לסוף סעיף כט, וכנ"ל. ובביאור הגר"א (קלו) משמע שמפרש, דמה שכתב בשולחן-ערך הגר"א * בטלית סביב הצואר, היינו ששני צידי העליון היה מקובץ ומונח סביב הצואר אבל שוליה התחתון שמאחוריה היה משולשל למטה, ולזה סיים הרמ"א (קלו) דאף-על-פי שמגיה צד ימין על כתיפו של שמאל גם-כן שרי, משום דדרך ללבשו כך והוא להתנאות. ולפי פירושו שייך דין זה גם במדינתנו: לא (קטז) נתכוין לקבץ כנפיו וכו'. היינו, שנטל (קלט) שני הקצוות שלפניו ולאחריו לצד ימין וכן של צד שמאל וקיפלן והגביהן על ידו או על כתיפו. (קמ) ולא דמי לסעיף כט, דהתם כל שולי הטלית שלאחריו מקופלת ומונח על כתיפו, מה שאין כן הדין הקצוות מוקפלין ומונחין על כתיפו: * אבל מלבושים ידין. ה"טעם, דאכתי נשאר עליו עצם הבגד דרך מלבוש. (קמא) ומשום באחרונים דאף-על-פי-כן אין להקל אלא במבטיה קצת, אבל לא להגביה הרבה ולתתם תחת הורעו, ונעשה כמרוכב (קיא) ומוציא ידיו מתוכה. משמע (קמב) דכשאנו מוציא ידיו מתוכן, כגון מענטל"ק! של נשים או שול-מאנט"ל של אשכנזים, אסור להגביהם, דלאו דרך מלבוש הוא. ומכל מקום נראה (קמג) דאין להחמיר אלא להגביה הרבה, אבל לא מעט כדי שלא יתלכלך, דעדיין דרך לכישה הוא: לב (קיט) חייב. דדרך הוצאה היא, (קמד) והוא הדין כשיוצא לחוץ במעות הצרור לו ככיסו התחוב בכגדו, אבל בבית או תוך העירוב דלית ביה משום איסור הוצאה, שרי באופן המבואר לקמיה: (קכ) מותר. להיות לבוש בסדין הזה (קמס) אם צריך לו להסדין. (קמו) ויש אומרים דהאי 'אם צריך לו' היינו, שירא להניחו שלא יבוא לגזלו, אבל משום צריכות הסדין בעלמא לא הותר לו לטלטל: (קכא) רק שהם מנוקבים. והובים אדומים או מטבעות כסף, (קמז) דאין עלייהו שם מוקצה על-ידיה, דראוי לתלותו בצואר בתו לתכשיט. ועיין בביאור הגר"א שכתב דזה קאי גם ארישא, דהיינו בצדדים כעין גם-כן

שער הציון

(קלו) דמאי רבואת הוא להחיר באופן זה, יתור רבואת הוא להחיר כשאינו מעטף כלל רק מונחת כך על כתיפו סביב צוארו, ואם בא לומר דרוקא באופן זה, לא היה לו לומר בלשון אף-על-פי: (קל) שהרי הוא מרמוז על תוספת שם דיבור המתחיל 'מהו', ומפורש שם כן להמעין: (קלמ) היינו, דלא מיבעיא אם אינו מגיח צד ימין על כתף שמאל ושירי, דאף שהוא מקבץ מלמעלה סביב צוארו לצד ימין ולצד שמאל את הטלית ומונח על כתיפו, מכל מקום הלא מאחריו משולשל הטלית על גופו ואינו נקרא עדיין בזה בשם מרוב המבואר בגמרא לאיסור [ולא כדעת רבינו יונה שהובא ברין שאוסר בזה], אלא אפילו אם מגיח צד ימין על כתף שמאל גם-כן שרי, כן מוכח בתוספות שם, אך דביאור דרוקא ביה צד אחד של ימין מונח על כתף שמאל אז שרי, והרמ"א סתם בזה, וצריך עיין: (קלנ) טור: (קמ) כן משמע בבית-יוסף דלרמב"ם שם, אך שחילוק בין טלית מקופלת לתוך הרבא, ואפי"ן בשולחן-ערך שהשתתף לפי הרמב"ם, על-כרחן צריך לומר כמו שכתבנו. והט"ז ומשמע מגיח דענין אחד הוא ע"ה הג"ל, הקיש עליו הרמב"ם (קמא) מגן-אברהם ותוספת-שבת ופריימגדים, וסיועם הוא מדברי מהר"ל, וכן משמע קצת מלשון השולחן-ערך, אף שכבתי-יוסף לא משמע כן: (קמב) אחרונים: (קמג) כן מסיק המגן אברהם בשם מהר"ל וכן הסכים בספר שולחן-עצ"שיט"ם. והנה הט"ז החמיר אפילו במלבושים שלנו שלא להגביהם אפילו קצת [במקום שאין עירוב] כדי שלא יתלכלך, שלא כדעת השולחן-ערך, והקשה כמה קושיות על השולחן-ערך, אבל כל האחרונים יישובו אף קושיותיו והסכימו דהיין עם השולחן-ערך עיין במאמר-מרדכי ובאליה רבה ובנהר-שלום ובשולחן-עצ"שיט"ם, וגם המגן אברהם בשיטתם], ולפיכך לא העתקתי לדינא: (קמד) פשוט: (קמס) אליה רבה ופריימגדים לפי פירוש הט"ז, וכן נראה לעניות דעתי לפי פירוש הגר"א דגם וישא דצוררים מיירי גם-כן במנוקבים, והוא הלא משמע דבתיב, ואפי"ן ליה דבמנוקבים לא שייך כלל שם מוקצה מדחביה ריש מהא דפורפת [ואולי גם הוא מורה להמגן אברהם, ואיירי לירידה בשנקבה בתולדותו בצואר סדין], והיינו די בשצריך לו להסדין לבד, אבל להמגן אברהם דיש עדיין קצת עלייהו שם מוקצה, מוכיחין אנו לומר כפירוש התוספת-שבת דהאי 'אם צריך לו' היינו שירא להניחו שם שלא יגזלוהו. ועיין בביאור הלכה: (קמו) תוספת-שבת, וכן הוא גם-כן לדברי המגן אברהם וכנ"ל: (קמז) פריימגדים לפי פירוש הט"ז, תרגום: 1 שכמיה. 2 מיו שכמיה של בית-הכנסת.

ת בית-יוסף, וכן מצא אחרים א"ס במסא ומחסימם ב רבנים פתח י"ז מ"ז הל"ג כ"ב ח"א בר אבא אמר רבי יוחנן שם ג' מהא דבי טריא בעובדא דרב ק"פ

(כט) מנוקבים: **לג** (קכב) **האסור לצאת בשבת במעות או בכסף וזהב התפורים בבגדו:** הגה (כט) **ויש מתירים (קכג) במקום פסידא, שירא שיגזלו ממנו אם יניחם בבית וילך מהם (אגרו ואיסור והיתר הארוך), וכן נוהגין להקל (קכד) אם צריך לצאת, אבל אם יוכל להיות יושב בבית ולא לצאת (קכה) לא יצא, ובמקום שאין צריך לו ויכול להניחם בבית (קכו) יש להחמיר (א"ה):** **לד** **איצוא אדם בסודר (קכז) המקופל על כתיפו (קכה) אף-על-פי שאין נימא כרוכה לו על אצבעו.** (קכט) ***י"ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו, אסור לצאת בו, אלא-אם-כן קשר שני ראשיו למטה מכתפיו זה עם זה:** **לה** (קל) **לבדים הקשים אסור להביאם ברשות הרבים או בכרמלית כשהוא מעוטף**

באר היטב

מנוקבים כל שהוא בשעת הסנכה, אך לא יוצאים חוץ לעירוב; ו"א שהתיר ככה"ג גם כשאין מנוקבים, ואם מתירא מגזילה, בגון שמחפשינ עבד המושל, מותר להוציא חוץ לעירוב, עכ"ל. וכתב מ"א: משמע מדבריו דלשאת אותן כיוו אסור, רק לשאת אצלו, דהוי טלטול כלאחר יד: (כט) **ויש מתירים.** אפילו באינם תפורים, וא"כ במחויק המעות בין בגדו לבשרו ה"ז שרי, ט"ז. ומ"א כתב: דוקא תפורים, אבל אם אינם

להגביהם שלא יטנפו שוליהן, אטורים, דנעשים באמצע כמרוכ, אך יכולים להגביה בידן כלי שום קיפול, עכ"ל. ועיין ט"ז באורך. הנשים שזוגרות ואח"כ מגביהין קצת הבגד וזוגרות שנית למטה, אותו חלק המקופל הוי כמרוכ, ועל זה י"ל מוטב שיהיו שוגגים: (כט) **מנוקבים.** פ"י הרובים אדומים, וה"ה מטבע סכף, ששייך שיתלה אותם על צוואר בתו לתכשיט, ט"ז. מהר"ל ז"ל התיר לשאת אצלו בשבת ממטעו

ביאור הלכה

מנוקבים, וטעמו, דאי לא היו מנוקבים (קמא) היה אסור לטלטל גם הסדין, דנעשה בסיס להמעות שצרר בתוכו מערב-שבת: **לג** (קכב) **אסור לצאת וכו'.** ולא בטלי לגבי בגד כמו שאר דברי התפור בתוך הבגד, (קמט) משום החשובים ולא בטלי, (קנ) ומכל מקום לית בהו חיובא כמו בצוררין למעלה, אלא איסורא, משום דלאו דרך הוצאה היא: (קכג) **במקום פסידא.** (קנא) היינו בתפורים בתוך בגדו מערב-שבת, וטעמם, דכיון דלית ביה אלא איסור דרבנן משום דלאו דרך הוצאה היא, וכנ"ל, וכל-שכן (קנב) בזמן הזה, דלהרבה פוסקים לית לן רשות-הרבים דאורייתא, הקילו במקום פסידא, דאדם בהול על ממונו, ואם לא נתיר באופן זה יבוא לעבור על איסור תורה, דיבוא לחפור בקרקע ולהטמין

שלא יגזלוהו. ולכאורה לרי מאי דמסקינן לקמן דמותר במקום פסידא להוציא המעות שלא דרך הוצאה, אם-כן למה בעי רמ"א כלל הכא מנוקבים אפילו לענין הרוציאם כידו, מי חמיר איסור מוקצה מהוצאה על-ידי שינוי? ואולי יש לומר דהרמ"א קאי הכא להקל אליבא דכולי עלמא, דשם הלא הוא רק לדעת היש-מתירין: * **ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו וכו'.** עיין במשנה ברורה. ועיין בט"ז שדעתו, דלהרמב"ם בכל גונו בעינן שיהא חופה ראשו ורובו. ולעניות דעתי יש לחלק בדבר, והוא: בסודר המקופל על כתפיו לא נוכל להחמיר כדעת הט"ז, אחרי דמשמע מכמה ראשונים דמותר [עיין בביאור הגר"א], לפי מה שהיה הדרך או בזמנם ובמקומותם, ודרך לבישה הוא, אבל אם פירטו להתעטף בו גופו, או בעינן שיהא לכוש בו רוב גופו כמנהג המדינה בחבנד ההוא, ואם לאו אינו דרך לבישה, וכעין זה פירש גם הט"ז גופא לדעת רש"י בתחלת דבריו, וכלל הרמב"ם בדבריו אלו ב'

וכי האי גוונא. (קנג) **ותכבו האחרונים,** דהוא הדין אם לא תפרן מבעוד יום, יוכל להוציאן בשבת על-ידי שינוי אחר שיהיה שלא כדרך הוצאה, דהיינו שניתי המעות בין בגדו לבשרו (קנד) או כמנעלה (קנה) ומכל מקום לתחלה טוב יותר לתפור בבגדו מבעוד יום: (קכד) **אם צריך לצאת.** בגון שירא שאם ישב בבית כל היום וירגישו בו שהוא שומר מעותיו ויבואו לגזול: (קכה) **לא יצא.** היינו חוץ לעירוב כשהוא לכוש בהבגד: (קכו) **יש להחמיר.** שלא ללבוש הבגד, (קנט) **דחיישינן שמא יצא בו: לד** (קכז) **המקופל על כתיפו.** אף-על-גב (קנז) דבטלית אסור במקופל, כמו שכתב בסעיף כט, בסודר שרי, (קנח) דסודר, דרך לבישתו כך בחול לקפלו על כתפיו: (קנט) וכל זה מיידי במקומות (קס) שדרך איהו אנשים לילך כן לפעמים: (קכה) **אף-על-פי שאין נימא וכו'.** דאיכא למאן דאמר בגמרא דבעינן דוקא שיהא נימא יוצא מהסודר וכרוכה על אצבעו להחזיקו שלא יפול מכתפיו, אבל לא קיימא לן הכי: (קכט) **ואם אין הסודר וכו'.** והיינו (קסא) שהוא קצר ואין בו שיעור כדי לחפות ראשו ורובו, לכך צריך לקשור שני ראשיו למטה מכתפיו (קסב) והוי כמו אכנט ושרי אף-על-פי שקצרה, אבל יש בהסודר שיעור כדי לחפות ראשו ורובו, או אף אם מקפלו על כתפיו שרי, וכמו שכתב בריש הסעיף, דמיקרי מלבוש ודרך לבישתו בכך. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בזה: **לה** (קל) **לבדים הקשים וכו'.** שאין דרך מלבוש מלבים

שער הציון

ודעת המגן אברהם דלהסיר לגמרי שם מוקצה בעינן שיחדה לתלותו, והכא משום שירא שלא יגזלוהו הקילו, ודעת האליה רבה ומי"ט כט"ז, ודעת הגר"א כתבנו בזה בתחלה: (קמא) וכן משמע מסקנת הפרי-מגדים במשכבות-יהב אות כב מלקמן סימן שי סעיף ז: (קמב) בית-יוסף: (ק) תשובת מר"ם המובא בבית-יוסף: (קכ) מגן-אברהם וט"ז, וכן מוכח בבית-יוסף ודרכי-משה והגר"א. ועיין כאליה רבה דחתר למצוא עוד קולא לפי הפוסקים דבזמננו לית לן רשות-הרבים דאורייתא, ולא העתקתינו וכל הפוסקים הג"ל לא סבירא להו כותיה בזה. ועיין מה שנכתוב לקמן בסיומן שלד סעיף ב: (קנג) עיין במגן אברהם, ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר בשם הלבוש וכן משמע בהגר"א, דלדעת היש-מתירן בתפור הוא אפילו במקום שיש רשות-הרבים: (קנז) ט"ז ופרי-מגדים ש"א: (קנד) חייא אדם: (קנה) פרי-מגדים: (קנו) לקמן סימן שי סעיף ז בהג"ה: (קנא) היינו לפי זמן הגמרא, אבל לפי הגמרא בתשובת הרשב"א, או בזמן היה דרך לקפל אפילו בטלית, ונתבאר זאת בסעיף ז, ונתבאר שיעור דיוצאן בסודר שעל כותיה בזה. ורצה לומר שהוא נמשך גם על רוב גופו, אבל זהו דחוק, וגם כל בסודר שהוא מקופל ועטפו על כתיפו, והגמרא אפילו דיוצאן בסודר שעל כותיה בזה. ורצה לומר שהוא נמשך גם על רוב גופו, אבל זהו דחוק, וגם כל הפוסקים האלו לא סבירא להו כותיה: (קנט) פרי-מגדים: (קס) כן משמע בגמרא דמשום רטנין שיוצאין בעת הריצה, כמו שכתב בערוך, מותר כל אדם: (קסא) בית-יוסף לדעת הרמב"ם, עיין שם, והעתיקו גם התוספת-שבת: (קסב) ומכ"ם. ורש"י פירש דטעם הקשייה הוא כדי שלא יפלו, משמע ולדוידה סנתיא חשוב מלבוש כלאו הכי, ואייל לשיטתיה דכתב דהוא סודר גדול, אבל הרמב"ם מפרשו בשאין בו שיעור ראשו ורובו, ועל-ידי הקשייה שם מלבוש עליו:

הלכות שבת סימן שא

קפג באר הגולה

ד טור ה רוקח ו יבית
יוסף ממה שמכבו
התוספות והראש גבי
כתיבת מקמי עמוד ב
ד טור בשם ספר
המצוות ושאר פוסקים
ח כתיבת יוסף לרעת
הרהב"ם
ה ט שולח
ב חתומי י שם בסופו
ומחמיר וכן כתב
האגרוף

בהם, ואם אינם קשים הרבה (קלא) מותר: לו ימותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על-גב זה, בין לצרכו (קלג) יבין לצורך חבירו, יבין שהם שני חלוקים יבין שהם שני סרבלים (פירוש סרבל, כסות העליון) יבין שהם שתי חגורות זו על-גבי זו, ואפילו אין מלבוש מפסיק ביניהם: הגה (קלג) ויש אוסרים (ג) שתי חגורות (קלד) זה על זה, אלא אם-כן מלבוש מפסיק ביניהם (א"ו ותוספות ומדרכי פרק כמה אשה), (קלה) וכן ראוי לנהוג. ומותר ללבוש (קלה) שני כובעים זה על זה (א"ו) (קלו) וכן שני אנפילאות (אגור): לז ש"מותר לצאת בשבת (קלה) בכתבי-ידים (קלט) הנקראים גואנטי"ש. ויש מי שמחמיר להצריך *שיתפרם מערב-שבת בכתבי-ידים של מלבושיו (קמ) או שיקשרם בהם

באר היטב

תפריס אסור, ע"ש. ובלא פסידא אסור ללבוש הבגד, ע' סימן שי סס"ז: (ג) שתי חגורות. ואם צריך להם שרי, ט"ז:

משנה ברורה

סוגים, דהיינו אם אין בו שיעור, או שהיה בו שיעור ולא חיפה ראשו ורובו, ולפי זה אין סותר זה כלל למה שכתב בתחלת הסעיף בקותר בסודר המקולל על תפיו: * שיתפרס וכו' או שיקשרם בהם בכותף של קיימא. עיין בט"ז שהקשה, דכשיהיו תלויים על-ידי קשר ולא היו על ידו הרי יש משוי עליו, ומה יועיל לו כמה שהוא קשור, דהא ודאי לא בטיל אנביה דבגד וכו'. ובביאור הגר"א הקשה ביותר מזה, דאפילו תפירה מאי מהני, מאי שנא מטלית שאין מצויצת וכיוצא, וכמו שכתב בסעיף לח וסעיף לט. וראיתי באליה רבה שתייץ, דכיון שקורש בקשר יפה, מיחיו כבתי-יד ארוך ואין על זה שם משא ולחיה מהני. ועוד ראיתי בספר נהר-שלום וכן בתוספת-שבת שכתבו, דאף דעל-ידי קשירה בוודאי אינו בטיל לגבי הבתי-ידים, מכל מקום הא לעת-עתה לבוש בהן דרך מלבוש, וכל משום חששא דשמא יצטרך להסירם ויציאם בידו, וכיון שהם קשורים, אף אם יוציא להם מהם לא יפלו לגמרי ודניחשו שמא יטלם בידו, רק שיהיו תלויין עליו, והוי שלא כדרך הצואה ופסוטר, ולכן לא גזרינן כזה [ואף-על-גב דלפי זה גם בקשר שאינו של קיימא היה ראוי להתיר, דתו ליכא חששא דשמא יוציאו בידו, אפשר דחששו שמא יותר הקשר, כמו שהבא הפרי-מגדים]. וט"ז והגר"א דלא ניחא להו

הקשים והוי כמשאוי ואסור, ומשמע ברמב"ם דאפילו (קסג) אם הם דקין אסור כיון שהוא קשה: (קלא) מותר. להביאם דרך עיטוף אפילו ברשות-הרבים; ומשמע ברמב"ם, דרוקא אם הם גם דקים כמו הבגדים: לך (קלב) בין לצורך חבירו. אף-על-גב שאין לו שום הנאה בזה, אפילו הכי לא מיחיו כמשוי, (קסד) כיון דדרך מלבוש הוא: (קלג) ויש אוסרים שתי חגורות. ולא דמי לשני מלבושים, שדרך אדם ללבוש אותן מפני הקור, אבל תרי חגורות מה הנאה יש, ואין דרך לחגור ומשוי הוא, (קסה) ומשמע בפוסקים דלכולי עלמא אין איסורו אלא מדרבנן, כיון שעל-כל-פנים דרך לבישה הוא, אלא דאסור משום דמיחיו כמשוי. (קסו) וכל-שכן לחגור פאצילק"ע על החגורה, דאין דרך לחגור בכך, דאסור; והחיי'אדם כתב דבזה אפילו לדעה ראשונה אסור, דכיון שאין דרך לחגור בזה בחול, מינכר לכל שמערים להוציא, ואפילו בכרמלית אסור. ובט"ז סעיף-קטן יד נתן

עצה, שיחבר ראש הפאצילק"ע בראש החגורה בעניבה, דאז יהיה נראה כחגורה ארוכה, ויחגור גם בהפאצילק"ע, ולפי המבואר לקמיה יכול לחגור את הפאצילק"ע על-ידי הפסק מלבוש, דהיינו אם החגורה היא למעלה יחגרנה על המכנסים, (קסו) אבל אסור לקשור את המספתח סביב הרגל, שאינו דרך מלבוש כולו, אלא יעשה כנוצר לעיל, או יכרוך אותה סביב הצואר (קסז) בדרך מלבוש: (קלד) זה על זה. והיכא שנוהגין לחגור שער-גארטי"ל² ואיבע-גארטי"ל³, דהיינו התחתון אין נאה והשני נאה, ועושה כן, שהוא טוב לחגור בשני על הראשון או שהשני הוא קצר, (קסז) שרי [פמ"ג], וכן בבתי-אדם מצדד דאין למחות בזה במדינות שנוהגין כן. (קט) כתבו האחרונים, דמה שנוהגות קצת נשים לחגור בחגורה, ועוד חוגרין בחגורה על הבגד הרחב מלמטה, ושעל-ידי-כך הוגבה הבגד הרחב מן הארץ, ועושים כן שלא יתלכלך הבגד בעת שיש טיט ורפש, גם-כן שרי כיון שצורך הוא לכך: (קלה) וכן ראוי לנהוג. על-כן שלא"ף-מאנטי"ל⁴ שתפור בו המיינא, אם רוצה לחגור חגורה על השלא"ף-מאנטי"ל יחיד המיינא התפור בו, ומכל מקום לא הוי משאוי, דבטל הוא לבגד אחרי שתפור בו, וכדלעיל בסעיף כג, מה שאין כן אם יחגור בשניהם, הוי החגורה כמשאוי [פמ"ג]: (קלי) שני כובעים. שכן דרכו בחול לשום כובע גדול על-גבי כובע קטן [או"י]: (קלז) וכן שני אנפילאות. על כל רגל, (קעא) דהוי כשני סרבלים: לז (קלה) בכתבי-ידים, והטעם, (קעב) שהם מלבוש גמור, שעשויין להגן מפני הקור. ויש מי שמחמיר הוא, (קעג) משום דלפעמים צריך למשמש בידיו להסיר ממנו כנה או פרעוש העוקצתו, וחישינן שמא ישכח ואתי לאתויי ד' אמות ברשות-הרבים: (קלט) הנקראים גואנטי"ש. זו היא מה שאנו קורין הענטשי"ף⁵, אבל מה שאנו קורין ארבי"ל⁶, שתוחב בו שתי ידיו, דעת הט"ז דשרי לכולי עלמא, דבהאי שוב ליכא למיחש שמא יסירנה מידו, דאף אם יעשה כן הרי הוא לכוש לידו השנית ולא מקרי משוי. (קעז) ויש דסבירא להו דאדרבה זה חמיר טפי, שבקל נופל מידו ואתי לאתויי ד' אמות, ועוד, שרגילין לשאתו לפעמים כן ביד, ועל-כן לפי מה שכתב השולחן-ערוך דראוי לחוש בגואנטי"ש, ראוי לחוש גם כזה [פמ"ג]: (קמ) או שיקשרם

שער הציון

(קסג) וסברתו, דאם הם עבין הרבה [רבעבין] קצת בוודאי מותר, דהלא יוצאין בסגום עבה ובשך עבה, כמבואר ברמב"ם [שם] לא היו מתירין אפילו ברכין, והיה אפשר לומר דהרמב"ם לא קאמר רכין ורוקח כי אם לענין כר וכסת, דבאינה דקה אין צורת מלבוש עליה כי אם שם כר, מה שאין כן בלבדין אפשר ובכל גווני שרי, אבל מכסף-משנה משמע דמשוה פירוש הרמב"ם עם פירוש רש"י וחד דינא אית להו: (קסד) עירובין צ"ה עמוד ב: (קסה) ספר התרומה, והובא באליה רבה ופרי-מגדים וכן משמע בעירובין הג"ל. ועיין ברו"ן פרק כל כתבי במשנה, רבי יוסי אומר י"ח כלים, עיין שם, משמע שם מנייה לכאורה דסבירא ליה דהוי דאורייתא, ויש לדחות: (קסו) פרי-מגדים (קסז) אחרונים: (קסח) חיי-אל: (קסט) לכאורה לפי זה, קמרא על-גב המיינא אמאי אסר בגמרא, נימא דהעליון הוא לני, שיש בו חוטי זהב; אף אפשר דהתם לא היה הבגד כן. ודע, דברכרי חיי-אל: (קעא) והפרי-מגדים י"ח מה שכתב המיינא אברהם סעיף-קטן מט' טוב שלא תחגורנה, למה ליכא חיובא בזה [וידוע] לומר דבריהם קאי רק אליבא דמתירין, דלא משמע כן בבית-יוסף, ולדבריהם ניחא: (קע) ט"ז. ואליה רבה ותוספת-שבת החליטו כן אף דבט"ז מפקפך בזה: (קעא) דרכי-משה: (קעב) בית-יוסף: (קעג) שם: (קעז) מ"ט ואליה רבה: תרגום: 1 מטפתח. 2 תגור תחתון. 3 תגור עליון. 4 חלוק שינה. 5 כפפה. 6 מין כפפה לחימום שתי כפות הידים.

הלכות שבת סימן שא

כ שבת
ל מירושלמי
המסופות
הדברים
פרק ט
י ג ציטוט לעיל בסיון
ג שבת קל"ח ט שם
ב תוספות
הראשונים
ע הראשונים שם הרבני
ירחם ספר ה ש טור
שם ספר העצות
צ ש קל"ח ועינין
ק ל גירסת רובנו שם
ובן כתבו התוספות
בשם רית הרמב"ם
ספרן שם וכן כתב הרב
המניין שם
ועינין שם
* ונתיישב בתוספות
כשם רית בכובע חזק
שאני נכספין

בקשר של קיימא * יפה, (ל) (קמא) וראוי לחוש לדבריו: לח [*] יהיוצא בשבת בטלית שאינה מצוייצת (קמב) כהלכתה (קמג) חייב, למפני שאותם החוטים חשובים הם אצלו, (קמד) *ודעתו עליהם עד שישלים ויעשהו ציצית. וואם היא מצוייצת כהלכתה, (קמה) אף-על-פי שאין בה תכלת, מותר לצאת בה בשבת (ועיין לעיל סימן יג): לט (קמו) יכילה (פירוש, יריעה כעין אוהל) שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם, מותר להתעטף בה ולצאת לרשות-הרבים, ואין הרצועות חשובות כמשאוי, שמבוטלות אגבה. והלכך מותר לצאת ברצועות (קמז) התלויות באבנט אף-על-פי שאין המגעלים קשורים בהם, ולא חשיכו וכטלי אגב האבנט; * אבל אם הם (קמח) של משי, חשיכו ולא בטלי ואסור (קמט) הם אין המגעלים קשורים בהם, והוא הדין לכל (קנא) ששנפסק מן הבגד וראשו אחד מחובר, כגון לולאה, ואינו מחובר, מותר לצאת בו, ואם חשוב הוא, אסור לצאת בו: מ * כוכובע (קנא) שהוא מתפשט להלן מראשו טפח, אסור להניחו בראשו אפילו בבית, (קנב) משום (ל) [ל] אוהל: מא לצאת בשבת בכוכע

באר היטב

(ל) וראוי לחוש. ועכשיו נהגו להקל כיון שאין לנו ר"ה, וטוב להחמיר, ב"ח. וכי ה"ט: ונ"ל דדוקא בהענטשי"ך יש חשש זה, דכשצריך להוציא יד אחת מהם או נושא את ההענטשי"ך שחלץ בידי השנית ריש חשש שיעביר ד"א, אבל בארבי"ל שלנו ששני הידים מחממים בו, ואף אם יצטרך להוציא יד אחת הרי הארבי"ל לכוש לידו השניה שעדיין כתוכה, וגם לא חיישינן דלמא נפל דהא אוחזו בינו, ואין כיון חשש כלל, וכבר נהגו להקל לילך בארבי"ל בכל מקום, וחלילה לומר שכולם יעשו שלא כדיון, אבל ודאי בהענטשי"ך ראוי לזהר כמ"ש כאן וראוי לחוש וכו', ע"ש. ועיין בסכנה"ג: (ל) אוהל. ובסעיף שאח"ז מיידי שאין בו טפח. וכוכע שקורין בריטלי"ך בל"א, אע"פ שמתפשט להלן מהראש טפח, מ"מ כיון דאינו קשה ונכספך

שערי השובה

סי' ק: [*] יהיוצא בשבת בטלית כו' ואם היא מצוייצת כו'. עיין בתשובת הר"ף סימן רצט ובוקן-ארוח סימן קלד ובתשובת רבינו ר"ם סימן תרי"ח שיש להקל לצאת אפילו בליל-שבת כיון שזה דרך מלבושו בחול כו', ע"ש. ועיין בשאלת-אריה סימן נח בנפסק לו ציצית ברי"ה וחבירו וראה חייב להגיד לו שישטח מעליו, ואין נדחה מפני כבוד הכירות, ועיין לעיל סימן יג מ"ש בה: [ל] אוהל. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת פנייהושע חלק א"ח סימן טו מהגאון כיון חשש כלל, וכבר נהגו להקל לילך בארבי"ל בכל מקום, וחלילה לומר שכולם יעשו שלא כדיון, אבל ודאי בהענטשי"ך ראוי לזהר כמ"ש כאן וראוי לחוש וכו', ע"ש. ועיין בספר פנייהושע סימן טז שנטה דעתו להחיר אפילו בהענטשי"ך שהיו כל אחד ביד אחד, ע"ש. ועיין בסכנה"ג: (ל) אוהל. ובסעיף שאח"ז מיידי שאין בו טפח. וכוכע שקורין בריטלי"ך בל"א, אע"פ שמתפשט להלן מהראש טפח, מ"מ כיון דאינו קשה ונכספך

משנה ברורה

וכו'. דתו ליכא למיחש שמא יוציאם בידי: (קמא) וראוי לחוש לדבריו. ועכשיו (קעט) נהגו להקל, ואפשר משום דכיון שלהרבה פוסקים אין לנו רשות-הרבים מדאורייתא

ביאור הלכה

במירוך זה, משמע דסבירא להו דדרך הנצאה הוא: * יפה. והוא הדין דמותר לחברם בקרסים [א"ר]: * ודעתו עליהם עד שישלים. וזה דעת הראשונים ומפרשי מה שאמר בגמרא 'הני חשיב' היינו משום

בזמן הזה דנגזור דלמא אתי לאתויי. ומשמע מדברי (קעו) האחרונים, דאף שאין למחות ביד המקילין, מכל מקום ראוי לכל בעל-נפש להחמיר: לך (קמב) כהלכתה. עיין לעיל בסימן יג סעיף א במשנה ברורה, שם מבואר כל פרטי הדין הזה: (קמג) חייב. לא בשביל הטלית, דאף-על-יגב דאינו מקיים עשה דציצית, מכל מקום אינו חייב בשביל זה מחמת שבת (קעו) דהא מלבושה הוא, אלא בשביל הוצאת החוטין: (קמד) ודעתו עליהם. רוצה לומר, הדין (קעט) לא בטלי אגב הטלית כמו דבטלי הרצועות לגבי כילה, לקמן בסעיף לט: (קמה) אף-על-פי שאין בה תכלת. לקמן לך, תכלת אין מעכב את הלבו: לט (קמו) כילה. הוא כעין טלית שראוי להתעטף בה, ויש בה רצועות תלויות בה, (קעט) ועל-ידי הרצועות מוחחין אותה באהל, ולא אמרינן: הך רצועות לאו צורך עיטוף הוא, שאין הרצועות עשויות אלא לנטותה באהל, והוי"ך משאוי בשעה שמתעטף בה: (קמז) התלויות באבנט אף-על-פי וכו'. שדרכן היה (קפ) לקשור ראש הרצועה האחת במגעלים ולמתוח אותן למעלה, וראש השני היה קושר באבנטו, ופעמים שהולך בלא מגעלים, כגון ביום-הכפורים או מפני רוב החום, ונשאר הרצועה תלויה באבנט: (קמח) של משי. היינו הרצועות. (קפא) ואבנט שתלוי בשפתו כמו חוטין מוזהבים לא שייך כלל לדין זה, דגוי החגורה הוא ושו"י: (קמט) אם אין וכו'. דאם היו קשורים בהם היו בכלל תשמיש לבגד ומותר בכל גווני: (קנ) אסור לצאת בו. שכיון שאין משמשת כלום לבגד מחמת שנפסק ראשו אחד, הרי הוא משוי ואינו בטל לגבי הבגד כיון שהוא חשוב. ועיין בחיי-אדם בכלל נו ובנשמת-אדם שם שכתב, דלפי מה שכתב המחבר בסעיף לח דחוטיו ציצית חשיבי אף-על-גב דהן חוטין בעלמא, מפני דעתו להשלים עליהן, הוא הדין גבי לולאה, אימתי מותר לצאת בהן כשאינו חשוב, דוקא כשאין דעתו להשלים מצד השני; ועל-כן כתב, דצריך אדם לזהר כשנפסק לו רצועה מרצועות בגדיו שקושר בו שתי הצדדים ומצד אחד נשאר הרצועה, וכן זוג קרסים שנפסק קרם אחד, אפילו שחן משיחה או חוט כוזל בעלמא ואין חשוב כלל אצלו הרצועה והקרם, מכל מקום אסור לצאת באותו בגד, כיון שדעתו להשלים ולתקן צד שנפסק וזה ישאר במקומו, ואם-כן הוא חשוב אצלו ואינו בטל לבגד; ואך אם אין דעתו להשלים עליהם, או כיון שאין חשוב, בטל לבגד ומותר לצאת בו: מ (קנא) שהוא מתפשט. ודוקא (קפב) כשהיה השפה שהוציאה קשה ביותר ואינו נכספך, או חשוב כמו אוהל, (קפג) ואי לאו הכי הרי הוא כגלימא בעלמא. ובסעיף שאח"ז דמתיר כשהוא מהודק על ראשו, (קפד) מיידי כשאינו קשה ונכספך, או דמיידי כשאין בו רוחב טפח בהשפה: (קנב) משום אוהל. אף שאין אוהל בלא דפנות, מכל מקום חשיב אוהל עראי (קפה) ואסור מדרבנן, כיון שנעשה השפה להיחל לצל להגן מפני השמש. וכוכע שקורין בריטלי"ך¹ בלשון-אשכנז, אף-על-פי שמתפשט להלן מהראש ברחבו טפח ונהגין בו להקל — כתבו האחרונים כמה צדדים בטעם התירוס: אחד, כיון דאינו קשה ונכספך למטה אין בו חשש איסור, והיינו כשאין מונח בו נייר קשה, ואפילו אם הוא קשה, הלא אינו מתכוין בלבישתו להיות

שער הציצין

(קעט) וימגן-אברהם הביאו אלא שקיצר בהעתקתו: (קעו) ב"ח טו"ז ומי"ט ואליה רבה ופרי"מגריס וחי"אדם: (קעז) רש"י: (קעט) גמרא: (קעט) רש"י: (קפ) שבולי-הלסט: (קפא) פרי"מגריס: (קפב) ט"ז ומגן-אברהם שם: (קפג) גמרא: (קפד) אחרונים. והט"ז תירץ עוד דמיידי שלבשו בערב-שבת, ולא עשה האוהל בשבת: (קפה) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שא

קפה באר הגולה

ק ס לירוסת רשיי וכן
כתב הר"ן ר הגהות
פרק כב בשם אור דוד
ש תוספות
שם
בעירובין ת עירובין
צ"ה א ש צ"ו וכתב
יהודה נאקופמא דרבא
והני אבהו דשמאל,
הר"ף
הראש
הרמב"ם בפרק ט

שבראשו (קנב) *העשוי להגן מפני החמה, ישי מי שאוסר משום דחיישינן שיגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ד' אמות (קנד) ברשות הרבים, אלא-אס-כן הוא מהודק בראשו, 'או שהוא עמוק, שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להפרידו מראשו, שאו שהוא קשור ברצועה תחת גרונו, דבהכי ליכא למיחש למידי: מב [*] ה"המוצא תפילין בשבת כבזיון במקום שאין משתמירן, אם יש סכנה, (קנה) שגזרו שלא להניח תפילין, מכסן והולך לו, ואם אין סכנה, אם יש בהם רצועות, שבכך ניכר (קנו) שהם תפילין ולא קמיעות, (קנו) והן קשורות

באר היטב

למטה אין בו חשש איסור, והיינו כשאין בו נייר קשה, ע"ת. והט"ז כתב עוד היתר, משום דלא מתכוין רק לכסות ראשו, ומסיים: ע"כ נ"ל דמי שמצערין אותו הזכוכים הם הברשת והוא אינו לכוש בברי"ל ולוקח הברי"ל להגן מפני הזכוכים, דבזה יש איסור גמור, ע"ש. ומ"א כתב היתר, אם הזכוכים קשה שיניחם בשיפוע, ע"ש. ועושה טלית מין הקשה כגון מה שקורין ב"לא גראבי" גריין שהוא אינו נכפל אלא מונה כפאראסא"ל שהוא ערוך מאתמול ונתח שממיתו על ראשו אינו עושה אהלו חדש, בוודאי מדרבנן משום מראית עין, ובפרט בדרך הזה דנפשי שאינן בני-תורה (נראה שר"ל וכשרואים כשהו נושאו בשבת לא ידעו להבחין בין ערוך מאתמול או לא וביום השבת יערכנו ואחי ליידי חשש איסור שקילה), אבל אם לא היה ערוך מאתמול ופוחחו בשבת, א"כ עושה המוציאת בשבת, והיא אסור, וכתב שזה מקריב הרובא למדינתו וכשראיתו שהתחילו להקל בו גם בשבת מחייתו בהם ודרשתו באתו פלעם כבה"נ שהוא איסור גמור וחוששני לאיסור שקילה, ומאז ועד עתה אני מוחזק בהקלתו; וכתב בסוף דבריו דרך כלל: חששו על כל צדדי הפאראסא"ל ולא מצאנו צד היתר, ע"ש. ועיין בבר"י סימן שטו כתב בשם מכתם לדוד: אומביל"א העשוי להגן מחמה וגשם מטרות, אסור לנושא בשבת וי"ט וכו' לפותחה, אבל לומר לא"י שישאנה להגן עליו שרי, ע"ש, ועיין בשו"ת-ברכה שם: [*] המוצא תפילין, ועיין מג"א דאשה אסורה להכניס, ועיין ב"ב"ר א"ל"הו סימן ט שחכם אחד חולק על המג"א כי זה והוא הסכים להמג"א, ובעיני המג"א כתב שיכירן לשם חכשית, ע"ש:

משנה ברורה

לצל רק מכוין לכסות ראשו; וכן אם השפה עשויה בשיפוע, גם-כן (קפו) יש לצדד דלא מקרי אוהל באופן זה, ובאליה רבה כתב דטעם העולם הוא, משום דסומכין עצמם על שיטת רש"י וסיעתו דסבירא להו שאין ככובע (קפו) איסור אוהל כלל, עיין שם. ולפי זה אפילו בקאפעלו"ש¹ שהוא קשה ויהיה ברוחב השפה טפח, גם-כן (קפת) אין למחות במקום שנוהגין להקל, אף שמסתמא נעשה שפה כזו לצל, (קפט) ובמקום שלא נהגו להקל בזה, בוודאי יש להחמיר כדעת השולחן-ערוך [שהיא על-פי דעת הר"ח והרמב"ם והערוך והרבנינו הם והרב המגיד] שלא לכוש בשבת קאפעלו"ש רחב כזה, וגם ככתבי האר"י אוסר בקאפעלו"ש. יש נמנעים מלתת הטלית על מצוה על הברייתא² בשבת, כדי שלא יהיה הטלית מכתב ומכאן כמו דפנות; ועיין במגן-אברהם שמפקפק בטעם מנהגם, ובספר מחצית-השקל מיישב מנהגם, עיין שם, ומזה נשתרבו הדין המנהג שאין מכסיין ראשיהם בשבת כשטלית בעת התפלה אפילו על הכובע קטן, (קף) ואין לזה שום טעם וריח. ולענין איסור נשיאת פאראסא"ל³ בשבת, שהוא עשוי לצל על האדם להגן מפני החמה והגשמים, כתבנו בסופן שטו דין זה בכל פרטיו: **מא (קנג) העשוי להגן וכו'.** לאפוקי סתם כובע שאדם נושאו על ראשו, אין לחוש דייחי לאתויי ד' אמות, דבדודאי לא ילך בגילוי הראש, וזה הכובע מנהגן היה לשאתו מלמעלה על כובע קטן [ב"י ואחרונים]. ומזה נלמוד דהוא הדין כובעים שלנו, אם נושא אותן ברשות-הרבים על כובע קטן כנהוג, (קנז) יש ליוהר שיהא מהודק על ראשו, שמא יפול ואתי לאתויי ד' אמות; (קנז) וכן בברייתא⁴ שהמנהג בו להקל, וכנ"ל, אם נושא כובע קטן תחתיו יזהר שלא יצא בו ברשות-הרבים, דהא סתמא אינו מהודק, ובדודאי חיישינן בו דלמא נפיל ואתי לאתויי, כיון שלא יהיה בגילוי הראש: (קנד) ברשות הרבים. בט"ז משמע דאפילו חוץ לעירוב יש להחמיר בזה. ועיין לקמן סימן שג סעיף יח ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה: **מב (קנה) שגזרו שלא להניח.** והוא ירא גם-כן להוליקן בידו פחות פחות מד' אמות, וכדלקמיה, דכשיגריגו בו אתי ליידי סכנה: (קנו) שהם תפילין ולא קמיעין. דאי אין בהן רצועות, (קנא) אמרינן דשמא קמיעין הן, ודרח אדם לפעמים לעשות קמיע כעין תפילין, (קנב) ונפקא מינה, שאין צריך לשמרון ולהחשיך עליהן כלל. ועיין סימן יא במגן-אברהם שכתב, דבומננו אין מצוי לעשות קמיע כעין תפילין, ועל-כן אפילו באלו שאין להם רצועות (קנז) צריך על-כ"ל-פנים לשמרון ולהחשיך עליהן: (קנד) והן קשורות. רוצה לומר, שבראש יש קשר של ראש, וכן בשל"יד קשר של יד מתוקן כראוי לפי מדתו [ולא גדול יותר], שיהא יכול ללבוש. ואם אינן קשורות, (קנא) ובשבת הלא אסור לעשות קשר, אס-כן לא יוכל להכניסן דרך לבישה זוג זוג,

שער הציון

(קפו) מגן-אברהם. וכתבתי זה בשם אפשר, דכן ניכר בזה הלשון בהגהת-מיימוני, עיין שם: (קפז) אחרי שהוא דרך לבישה: (קפת) וכן משמע גם-כן ממה שהביא המגן-אברהם בשם הב"ח: (קפט) שולחן-עצ"ש-טים: (קף) ועיין לעיל סימן ח סעיף א ובאחרונים שם, דאדרכה, מצוה לכתחלה לכסות גם ראשו בעת התפלה: (קנא) תוספת ושב וכו' א"ל: (קנב) [אין נאך שהוא הזכיר אפילו חוץ לעירוב] וכן בהפרי"ם מצד גבול הכי משום דירך לשאחו בידו לפעמים, ולכן לא העתקתי דברי המשא-בנימין שהובא במגן-אברהם אפוקי-קטן נב: (קנא) מגן-אברהם: (קנז) דלכבוש נבלו הכי אין יכול, אלא הם רצועות: (קנא) מחצית-השקל: (קנא) וגם עניבה אין יכול לעשות, דאף דקמיעין לאו קשר הוא לעשות שבת, אפילו הכי לענין תפילין סבירא להו לכמה פוסקים דעניבה פסול אפילו אם יעשה כעין תמונת הקשר של דלית וי"ד [עיין בב"ח ובא"י בשם רש"ל שעל הסמ"א ובש"א], וממילא הוה להו התפילין משוי אם יעשה שלא כמצותו:

תרגום: 1 מגבעת בעלת שוליים רחבים וקשים. 2 כובע בעל שוליים רחבים ורכים. 3 מטריה.

הלכות שבת סימן שא

שיכול ללבשן, מכניסן (קנח) זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסן כולן. יואם היו רבים (קנט) שלא יספיק ללבשן ולהכניסן זוג זוג, יחשיך עליהם עד הלילה ויביאם; ואם ירא להחשיך מפני לטטים, מוליכם פחות פחות מד' אמות, או נותנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה: מג' יהמוצא ספר-תורה בשדה, אם אינו שעת סכנה, יושב ומשמרו ומחשיך עליו (לשון הרמב"ם: ובסכנה מניחו והולך לו). ואם היו (קס) גשמים יורדים, מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו: מד' יהבא להציל כליו מפני הדליקה, *לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף *ופושט, וחוזר ולובש *ומוציא: מה ימי שנישרו כליו (קסא) במים, (קסב) הולך בהם *ואינו חושש שמא יבוא לידי סחיטה. (קסג) ולא ישטחם לנגבם, מפני מראית העין, שלא יחשדוהו שכיבסן בשבת, (קסד) ואפילו (לג) (קסה) *בחדרי חדרים שאין שם רואים (קסו) אסור. ולא אסרו אלא לשטחן בשבת, אבל אם שטח מערב-שבת כלים

ב שם במשנה ג"ה
ותבאר צ"ו וכר"ש
ג הרמב"ם סוף ט"ק י"ט
וכן כתב הרב המגיד
שהוא מהותפסא ט"ק
ח ד' שבת ק"כ וכתב
קסא, הרי"ף הראשון
ורמב"ם ה' שם קמ"ז
ו שם כר"ב אפילו רבי
שמעון בביתא הרי"ף
הרא"ש ה' תרמ"ב
בפרק כ' ושאר פוסקים
ז הרשב"א בחשונה

באר היטב

הבריטייל כנהוג בינינו לא יצא בבריטייל חוץ לעירוב, דהא בזה ודאי חיישנן דלמא נפל ואתי לאתריי כיון שלא יהיה בגילוי הראש, ט"ז. והאר"י ז"ל לא היה משים על ראשו הקאפעלו"ש ביום השבת משום אוהל, נגיד ומצוה דף נב, ועיין בט"ז סימן שטו ס"ק ח וס"ק יא שכתב עוד התיידים בבריטייל, וע"ש: (לג) בחדרי חדרים. דוקא במקום

משנה ברורה

(קנ"ו) צריך להמתין עד שתחשך ולהביאם: (קנח) זוג זוג. רוצה לומר: תפילין אחד שלידי על היד וכן אחד של-ראש על הראש, מכניס עד מקום המשתמר וחולץ, ואחר-כך חוזר ומכניס באופן זה זוג אחר. ואף דקיימא לן שבת לאו זמן תפילין הוא, מכל מקום כדרך שהוא לובש בחול לאו בכלל משוי הוא אלא תכשיט, (קנ"ט) ועל 'בל תוסיף' אינו עובר, כיון דאינו מכזיב בלבישתו לשם מצוה. כתב המגן-אברהם, דאשה המוצאת תפילין אסורה להכניסן בשבת אף דרך מלבוש, דכיון דאינה רגילה להניחם בחול היה לה משוי לגבה. ויש מאחרונים חולקים עליו וסבירא להו, דכיון דרמינא דגמרא אין עליהן איסור בזה רק דלכתחלה אין נכון

בשעה, אסור להוציא טפח חוץ לראשו דהרי כמו כובע, ט"ז. יש נמנעים מלתת הטלית על ראשם כדי שלא יהא הטלית מכאן ומכאן כמו דפנות וכמ"ש סימן שטו, עמ"א. ולענין איסור מחמת חשש שמא יפול ממנו ואתי לאתריי כמ"ש בסעיף שאח"ז לא חיישנן בבריטייל, לפי שאין דרך בני-אדם לילך בגילוי הראש. וג"ל דמי שיש לו כובע קטן תחת

ביאור הלכה

* לובש כל מה שיכול ללבוש. דכיון דדרך מלבוש הוא שרי: * ופושט וחוזר וכו'. עיין לקמן בסימן שלד סעיף ח שהביא המחבר דיש חולקין על זה, והכא סתם בזה, ועיין בביאור הגר"א שהכריח דהעיקר כזה דהכא: * ומוציא. עיין לקמן שם מה שכתבנו במשנה ברורה: * ואינו חושש וכו'. ויהי שלא יערעם מן המים, שניעור הוא גם-כן בכלל סחיטה, וכדלקמן בסימן שב סעיף א: * בחדרי חדרים. ועיין במשנה ברורה כמה שכתבתי בשם התוספות והרא"ש, ודברי התוספות הם כפרק אף-על-פי דף ס, דיכוד המתחיל מ'מעקן': ואף דלא מילתא דפסיקא הוא, דהר"ן בפרק קמא דיו"טוב תירץ תירוך אחר על קושיית התוספות, וגם מהסוגיא דשבת ס"ה משמע דרב כ"ל בכל מילי, וכמו שכתב המגן-אברהם בעצמו, מכל מקום נראה דיש לסמוך על זה לדינא, משום דיש כמה פוסקים נהרס נסים גאון ורז"ה

להניחן, לא מקרי משוי לגבה. ועיין בשערי-המלך פרק יט מהלכות שבת שמצא בשיטה כתב"ד דהראב"ד והרשב"א חולקים בזה. עוד כתב המגן-אברהם לשיטתו, דאם יצאה אשה בטלית מצויצת נהיינו טלית של מצוה שאין רגילין ללבושה כי אם לשם מצוה בלבדן חייבת חטאת, דכיון דאין אשה רגילה לילך בטלית כזה הרי משוי לגבה, (קנ"ט) וגם בזה יש חולקים עליו: (קנט) שלא יספיק, היינו, כיון שמבעוד יום בלאו הכי לא יספיק העת להביא כולן, (ר) לא ילבש כלל, אלא ימתין שם עד הלילה וישמרו ויביאם: מג' (קס) גשמים יורדים. שתתקלקל הספר-תורה, החידו לו להתעטף, וחוזר ומתעטף בבגדים מלמעלה ונכנס, שזהו כבודה שלא תתקלקל בגשמים: מה' (קסא) במים. בין (ל"א) על-ידי מי הגשמים, או שנפל בנהר ונתלחלו כליו: (קסב) הולך בהם וכו'. שלא אסרו על האדם הבגדים שלובש אותן. (ר"ב) ואפילו אם נשרו כליו לבר, הוא לובשן מתחלה ומהלך בהם, ומסתבר (ר"ג) דהיינו דוקא אם אין לו בגדים אחרים: (קסג) ולא ישטחם. עיין מגן-אברהם שמצדד לומר, דדוקא כשנשרו במים, אבל אם נפלו מים מועטים עליהם מותר לשטחן, דליכא למיחש בזה שיחשדוהו שכיבסן, אבל (ר"ד) הרבה אחרונים סוברים דאין לחלק בזה: (קסד) ואפילו. ובגדים המלפפים בהם תינוקות, שקורין ווינדליין!, מותר לשטחן בביתו שיתגבבו, ואפילו בחמה בחצר, דכיון דיש עליהם גם צוואת האם, ואם-כן מוכח שלא יבסן וליכא חשדא; ואפשר אפילו אין עליהם צוואה, אם לא נשרה כולן בהמיר-רגלים, דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין, ובלבד שלא ישטחן נגד התנור במקום שהיד טולדת בו, וכדלקמיה [ח"א]: (קסה) בחדרי חדרים. הטעם, דלא חילקו חכמים בתקנתן. כתבו התוספות והרא"ש, דדוקא במקום שיש חשש שיחשדוהו הרואים שעשה איסור דאורייתא, כגון כאן בכיבוס, בזה אסור אפילו בחדרי חדרים, מה שאין כן בדבר שהוא איסור דרבנן אפילו למה שסיברו הרואים, לא החמירו לאסור בזה כי אם בפרהסיא, והוכח דבר זה במגן-אברהם וט"ז ושאר אחרונים: (קסו) אסור. על-כן, אלונטית שמביאו בערב-שבת כשהוא לח מבית-המרחץ, ישטתנו לנגבו מבעוד יום (ר"ט) ולא ימתין עד אחר שקיעה. ועיין לקמן בסימן שמב דמוכח שם, דאם הוא

שער הציון

(קנ"ו) כן משמע מהגר"א ומכמה אחרונים לפי דעת הטור ושולחן-ערוך: (קנ"ט) גמרא: (קנ"ט) עיין שם בשערי-המלך: (ר) כ"מ שם: (ל"א) ב"ח ושי"א: (ר"ב) ב"ח ופרי-מגדים, ומצאתי במאירי שגם הוא מצדד כן, עיין שם: (ר"ג) דאי לא הכי, הלא מבואר לקמן בהג"ה דבגדים השרויים במים אסור לטלטלם, ומהמשנה עצמה אין ראייה להלך, דמיירי נמי כשהוא בדרך ואין לו אחרים ללבוש; אי נמי, דמיירי שכבד לבוש בהן, כדמשמע פשטית הלשון, דאי לאו הכי הוי ליה לומר לובשם ואינו חושש: (ר"ד) האליה רבה ושולחן-עצ"שטים, וכן משמע מחי"אדם ושולחן-שלמה שלא חילקו בזה: (ר"ט) עיין לעיל בסימן רסא בביאור הלכה דיבור המתחיל 'ישיעור':

הלכות שבת סימן שא

קפז באר הגולה

ח מרדכי סוף פרק כ
רש"י שבת ט' תוס' פ"ז
י שבת קמ"ו רבי חייא
בר אבא אמר רבי יוחנן,
הרי"ף
הראשון
הרמב"ם
בבב"א
ל רבינו
ירוחם בחלקי מ' שבת
נ' (* פירוש, שבטן,
רש"י וכן העתיק הכותב
(קטט)

המכובסים, (קטט) אינו חייב לסלקן בשבת: מו *הבגדים (קסה) השרויים במים (קסט) אסור לנגבם (קע) סמוך לאש: הגה (קעא) ואסור לטלטלם, שמא יבוא לידי סחיטה, והוא (קעב) שמקפיד על מימיו (מרדכי פרק הבית). ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק וליפול במים, שמא ישרו כליו ויבוא לידי סחיטה (רי"ז ח"ג): מז טלא ישטח אדם את כליו בשבת אפילו מן הזיעה: מח (קעג) מסתפג אדם (קעד) באלונגטית (פירוש, בגד שמסתפגין בו לאחר שרוחצין), (קעה) ומביאה בידו, ולא חיישינן שמא יבוא לסחוט. יולא ימסור לבלנים, שהם חשודים על הסחיטה: מט מותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת, ובלבד שלא יוציאם עם המים שעליהם (קעו) חוץ לנהר ארבע אמות: נ יוצאין בפשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשי (קעז) בעלי (ל) חטטין (פירוש, בעלי נגעים). אימתו, בזמן (קעה) *שצבען וכרכן (קעט) *או שיצא בהם שעה אחת מבעוד יום:

באר היטב

(ל) חטטין. שמניחין פשתים שיהא נראה כשיער:

ביאור הלכה

וספר התרומה] דלא סביא להו כלל הא דרב, ונהי דבעיקר דינא דרב אין לסמוך עליהם, דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והסמ"ג והרי"ן כולם פסקו כוותיה דרב, וכמו שכתב הבית יוסף, על-כּל-פנים באיסור דרבנן יש לצרף לזה דעת המקילין הנ"ל שלא לאסור מפני מראית העין כי אם נגד העם ולא בחצרו: * בגדים השרויים וכו'. סתם בגדים משמע אף בשל צמר — פריימגדים, ורוצה לומר, דלא תימא דליבן זה הוא דוקא בשל פשתן, שדרך להניחן בתנור להתלבן, וכדאייתא במשנה שם, ובפרט איסור בישול בוודאי שייך בכל הבגדים. ועיין בסימן שב סעיף ט בבאיור הלכה דיבור המתחיל 'מותר': * או שיצא בהן וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דלענין טלטול מותר אף בשחיטתו. ולענין לצאתו, עיין בבית יוסף דזה תליא בשיטת הראשונים, לדורא"ש ותוספות מותר, ולר"ן ורבינו יונה והרשב"א המובא בבית יוסף בסימן שח אסור, משום דלא מוכחי מילתא ומחזי כמוציא בשבת, וכתב הגר"א דגם דעת הרמב"ם הוא כן. דיע, דהבית יוסף כתב בשם החוספות, דלאו דוקא יצא בהן שעה אחת מבעוד יום, דהוא הדין אם ישב בהן. ועיין בבאיור הגר"א בסימן שח סעיף כד שכתב, דלדעת אלו הראשונים המחמירין דלא מהני חישב, הוא הדין דלא מהני ישב לענין הוצאה:

בגדים לחים על תנור חם לנגבן. ובמקום שאין היד סולדת בהם מותר לנגבן, והוא שלא יניחם (יז) דרך שטיחה, (יג) דאם שוטחם כדרכם אסור בכל גווני, וכנ"ל בסעיף הקודם: (קעא) ואסור לטלטלם. ודוקא כשנישרו במים מרובין, אבל כשכא עליהם מים מועטים לא חיישינן שיבוא לידי סחיטה, וכדלקמן סימן שב סעיף ט בהג"ה: (קעב) שמקפיד. היינו שאין רוצה שיהיה בהם מים, אבל המטלניות ששרויים המיד במים, אין לחוש ומותר בטלטול: מח (קעג) מסתפג אדם וכו'. משמע ממגן-אברהם, דבזמן הזה טוב להסתפג בדבר שאין מקפיד על מימיו, ובבאיור הגר"א משמע דסתם אלונגטית הוא דבר שאין מקפיד על מימיו: (קעד) באלונגטית. אפילו כל גופו לאחר שרחץ את עצמו במים צוננים, וכדלקמן בסימן שכו: (קעה) ומביאה בידו. לתוך ביתו במקום שיש עירוב. ואף דמבואר לעיל בהג"ה דאסור לטלטל דבר השרוי במים, שאני הכא כיון דהתירו הסיפוג ולא חששו לסחיטה משום דאי אפשר בלי סיפוג, לכך התירו גם להביא לביתו, כן כתב המגן-אברהם. ולפי זה, אחר שביאורו לביתו והניחו על מקומו, שוב אסור לטלטלו. אבל אליה רבה הביא בשם ספר התרומה, דסיפוג באלונגטית לא מייחשב אלא כמים מועטים, ולא גזרו על טלטולו משום שמא יסחוט, וכן משמע (ל) בבאיור הגר"א דמותר לטלטלו: מט (קעז) חוץ לנהר ארבע אמות. נקט ארבע אמות, משום דסתם מקום היבשה שעל שפת ימים ונהרות הוא כרמלית, (קעו) אבל אם על שפתו היה רשות-הרבים, אסור להוציא ידיו מן הנהר ולחרץ, אלא ינגבם מתחלה היטב זו בזו עד שיסורו המים, כי הנהר הוא כרמלית, ואסור להוציא מרמלית לרשות-הרבים: נ (קעז) בעלי חטטין. ועושין זה, כדי שיהא נראה כשיער על ראשן: (קעה) שצבען וכרכן. היינו, שצבען (קעו) לני וכרכן במשיחה, דאז נחשב כמלבוש: (קעט) או שיצא וכו'. רגלי דעתיה דלמלבוש קיימי. ואם לא צבען ולא יצא, (יז) אף לטלטלן אסור משום מוקצה, אך אם חושב מבעוד

שער הצינן

(יז) ומכל מקום נכון לזהר לשטחו בצנעא: (יח) מגן-אברהם: (יט) אליה רבה: (כ) אליה רבה בשם מהר"ל מפראג, והביאו בחידושי רבי עקיבא איגר: (כ"א) מגן אברהם. ועיין באלה רבה שמסתפק דאפילו כוונתו בעמידתו רק לחמם את עצמו ולא לנגבן, יהיה אסור משום ספיקא רישא: (כ"ב) פריי-מגנים: (כ"ג) דמסתברא דאיסור מראית העין הוא דוקא כששוטחין, דאז יאמרו שכיבסן, דדרך לשטוחן אחר הכביסה, וכן משמע בבית יוסף רבה. וכל דבריו נכונים הוא רק בשנה שפושטין מעליו וצריך הוא להניחו, דאז מותר להניחו במקום שאין היד סולדת בו, ולאחר-כך אסור בלא הכי משום איסור טלטול, וכדלקמן בהג"ה: יא נמי, דמיידי דברו שאין מקפיד על מימיו, או בשבאו עליו רק מים מועטים, דלא חיישינן שיבוא לסחוט: (כ"ד) ובפריי-מגדים שכתב דמפה שנשרה במים אסור לשטוח על התנור בקאכלייני¹ במקום שהיד סולדת בו, האי לינשא ולשטוח לאו דוקא, וכמו שכתבנו: (כ"ד) אך טעמו הוא, משום דסתמו הוא דבר שאין מקפיד על מימיו: (כ"ט) אחרונים: (ל) חידושי מהרש"ל: (ל"א) מגן-אברהם:

תרגום: 1 מין תנור חימום שהיו מעליו או בעוברי-דפנותיו בחי"קיבול.

ג כ"ב-כ"ג בשם הראב"ד וכתב וכלבו שיצא שעה אחת מבעוד יום

נא (קפ) ימותר לצאת במצנפת שתולים בצואר למי שיש לו מכה (קפא) בידו או בזרועו, וכן (לה) בסמרטוטין (פירוש, חתיכות בגד בלוי) (קפב) *הכרוכים על היד או על האצבע שיש בו מכה:

שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, ובו י"ג סעיפים:

א *המנער תלית (ה) (א) חדשה (ב) שחורה *ימנ הטל שעליה, חייב, שהניעור יפה לה כמו כיבוס, *והוא שמקפיד *עליה שלא ללבשו בלא נייעור: הגה וכל-שכן שאסור לנער בגד שנשור

א שכת קמ"ז ב פירוש התוספות והראש הר"ן ושאר פוסקים כשם רבינו תם

באר היטב

(לה) בסמרטוטין. היינו שיצא בה שעה אחת מבע"י, ט"ז ומ"א כתב אפילו לא יצא בה שעה אחת מבע"י, ע"ש. ועיין סעיף כב. ובתשובת דברי-שמאל סימן מה הורה צד איסור לצאת בשבת באותם כלים שמשמשים ברגליהם ורובי הסוסים שיש בתחתיהם כמין גלגל קטן וכו' **ביאור הלכה**

* הכרוכים על היד. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם המגן-אברהם ואלהי רבה, וכן בחי"אדם העתיק לענין סמרטוטין דלא חשיבי להקל. והגרי"א כתב ולדעת המחבר בסעיף הקודם, גם כזה בעיני שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום, וכן כתב הט"ז, אלא דהגרי"א בירר לנו דמה שלא הזכיר המחבר בסעיף ז הפרט זה הוא לפי שיטת שארי הראשונים, דלענין שיהא נחשב כמלוש לענין הרצאה לא בעינן שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום, והגמרא שהזכירו לענין פיקורין הוא משום ובלאו הכי אסור משום טלטול, ואם-כן המחבר שהזכיר פרט זה בסעיף ג, שהוא מתעיק בזה לשון הרמב"ם שסבירא ליה דהגמרא מיירי לענין הרצאה, וכאן השיטות, סותרו כזה דברי עצמו, ולפי זה בוודאי אין להקל כזה בגד שיש בו רש"י והרמב"ם ורבינו יונה והר"ן והרשב"א, דכולם חזרו שיטתא קיימי דטעם האיסור הוא משום הרצאה, וגם בענינו בעינן שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום; ומכל מקום למעשה צריך עיון אחרי שיהחבר סתם כזה להקל:

* מן הטל שעליה. כתב האליה רבה בשם אגודה שהוא הדין שלג. ונראה לי דאם עדיין השלג לא נמס כלל מותר, דהוא כעין נרצות המבואר לקמן בהג"ה, משום דעומדין למלעלה ולא נכנסין בתוכו, אך יזהר לנער בקל, דאף אם היה נמס קצת ולא מינכר, לא יפול כי אם ממשות השלג העומד למלעלה. ועיין מה שכתבנו במשנה ברורה בשם השלטיגבריים: * והוא שמקפיד. הטעם, דעל-ידיה רבן מקרי יפוי

בהבגד. ואם מנער בשביל אחר והוא מקפיד והאחר אינו מקפיד, לכאורה יש להחמיר, כיון דלהמנער הוי יפוי והוא עושה המלאכה; ויש לדחות, כיון דהבגד אינו מתייב לבעל הבגד לא חשיבא מלאכה, ואפשר דזה היה המעשה בכומתא דרב יוסף, עיין שם בגמרא קמ"ז, ולפיכך היה אביי מחסס למיטבה ליה, ורב יוסף השיב דמותר דאזלינן בתר בעל הבגד, וכן אם היה להיפוך הוא אסור לפי זה, וצריך עיון: * עליה. הנה בגמרא קמ"ז איתא: אמר רב הונא, המנער טליתו בשבת חייב חטאת, ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה, ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וטומקי לית לן בה; והוא דקפיד עלייהו, וזהו אילקע פלומבריתא, תוא לרבנן דקא מנפצי גלימיהו, אמר: קא מחללי רבנן שבתא; אמר להו רבי יהודא: נפרצו ליה באפיה, אנן לא קפדינן מידי, עד כאן לשון הגמרא. והנה מלשון הגמרא דקאמר יהודא דקפיד משמע לכאורה דאפילו בתדתי ואוכמי לא אמרינן מסתמא הוא מפשטות עליהם אלא דוקא בידוע שקפיד, וכן מוכח ממגן-אברהם סעיף-קט"ב שזהו מפרש כן, אבל אם-כן קשה מאי טעמא דעולא דהיה אומר באפיהו על הרבנן דקא מחללי שבתא, ובשלמא חדתי ואוכמי ראה עולא, אבל מנא ידע דקפדי? וגם דברי רש"י שפירש על הא דאמר אלא באוכמי, וזה לשונו: והוא שהאבק מקלקל מראיתה וקפיד עליה, עד כאן לשונו, מוקשה מאד לפי זה, דלמאי בעינן אוכמי, הא איירי בידוע שקפיד? ועל-כרחן אנו צריכין לפרש דהא דקאמר יהודא דקפיד היינו למפועי היכא דלא קפיד, אבל בסתמא אמרינן דבחדתי ואוכמי קפיד, הוא מפני שהאבק מקלקל מראיתה, ועל-כן אחי שפיר מה דהיה אומר עולא עליהם דקמחללי שבתא, דהיה סובר כיון דגלימי אוכמי הוו, כדפירש רש"י, מסתמא קפדי עלייהו, ועל זה השיב רבי יהודה: אנן לא קפדינן, רוצה לומר, שאין דרכנו להקפיד על זה, דאנו לובשין כמה פעמים בלי נייעור, ועל-כן מתייב אף באוכמי; וכן באביי דהוה מחסס למיטבה לרב יוסף, עיין שם בגמרא, היה גס-כן משטעיה דעולא, ורב יוסף השיב לו: אנן לא קפדינן מידי, כמו שהשיב רבי יהודא לעולא. ולפי זה, הירצאה לנער טליתו שיהא חודתא ואוכמא, אין מותר אלא-אם-כן בידוע לו שאין דרכו להקפיד תמיד על זה, וכעובדא דרב יהודא, ומה שכתב הטור: ואי בצידי חד מהני שרי, גס-כן יש לכונן כן. ובכל זה לא רציתי לסמוך על דקדוקנו הגי'ל, ופשוטי בספרי ראשונים ומצאתי כעוד השם שכן מוכח מדבריהם, דמה שאמר בגמרא יהודא דקפדי עלייהו אינו רק למעט היכא דלא קפדי, אבל בסתמא, כיון דחדתי ואוכמי הוא, אסור, דזה לשון הרמב"ם פרק י הלכה יח: המנער תלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הציהוב הלבן הנתלה בה, כדרך שהאומנין עושין, חייב חטאת, ואם אינו מקפיד מותר, עד כאן לשונו, ומדלא התנה גס-כן, והוא דקפדי עלייהו, וכן כלישנא דגמרא, וכמו שכתב בעצמו מתחלה ברין הילוקט יבלת, שפע מינה דהוא מפרש דבחדשה שחורה אמרינן דמסתמא דרכו להקפיד, וכן מוכח בסמ"ג בהלכות שבת, שזה לשונו: אמרינן בפרק חבית, המנער טליתו בשבת חייב חטאת, ואוקמינן בחדתי ואוכמי דקפדי עלייהו דהוי כמלכין, עד כאן לשונו, הוי מוכח דמפרש כדכרינו [הן] אמת שראיתי בחידושי מהרש"ל שפירש שצריך לומר "קפדי עלייהו", אבל קשה מאד לשבש כל הראשונים שכתבו כולם בלשון הזה, וכן בספר יראים להר"א ממיץ, שממנו נובע כל לשון הסמ"ג בענין הזה, כתוב גס-כן "דקפדי

שער הציון

(ה) מגן-אברהם ושא"י, והרצאה כזה לא מלאכה ולא מוריד, וצ"ל כמו בסעיף ג דלקמן [פמ"ג]: (ג) בחי-יוסף (א) גמרא:

הלכות שבת סימן שב

ג שם ע"ה ד לשון
הרמב"ם נפיק ר' שם
לפירוש הגמרא שם
ק"ג

(ו) מותר להסיר (ז) הנוצות מן הבגד בשבת (א"ז). *ועיין לקמן סימן שלז: ב (ח) *יהלוקט יבולות שעל-גבי בגדים, יבגון אלו היבולות שבכלי הצמר הנשארים בהם מן האריגה, חייב (ט) משום מכה בפטיש. (י) והוא (י) שיקפיד עליהם, האבל אם הסירם דרך עסק, (יא) פטור: ג' ומקפלים כלים בשבת (יב) לצורך שבת (יג) ללבשם בו (יד) [1] ביום. ודוקא (יז) באדם (אחד), ובחדשים שעדיין (טו) לא נתכבסו, (טז) ולבנים, (יז) ואין לו להחליף; ואם חסר אחד מאלו

באר היטב

בשחור וחדש, מ"א: (ז) הנוצות. ובספר הזכרונות חשב לאיסור הקרע אב"מלאכה, לפיכך גם נסתבכו לו בגדיו בקוצים מפרישן ומתמהמה כדי שלא יקרעו, ואם נקרעו אינו חייב, שהרי לא נתכוין, וקסמים הנשארים מהאריגה דינם כיבולת, טור. ובס' הזכרונות כתב: אפילו אינו מקפיד אסור. ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו, מותר לקלפו, ה"ג, מ"א: (י) ביום. ולכן אסור לקפל הטלית אע"פ שמצות ציצית כל היום ויכול להתעטף בו, מ"מ כיון שאין בדעתו להתעטף בו הרי כמו שיש לו להחליף, ש"ל. אין מציעין המטות משבת למר"ש, משנה ורמב"ם. וכי המ"א: ונ"ל דמטה העומדת בתוך שדר שם ואיכא ביוזן ודבר מגונה שיעמוד כך, מותר להציעו, ולצורך שבת הוא, ובס' ב"ש משמע דאף זה אסור,

שערי תשובה

[1] ביום. עיין בה"ט. ועיין במח"ב דאף אם מרזח המטות בין שני בתים ובאים מבית שאוכלים בו לבית שישוים בו, שרי להציע בחדר שאוכלים בו לכבוד

מ"א: (ה) שיקפיד עליהם. פ"י שמסירם בכונה כדי ליפות הבגד, ב"י. וקסמים הנשארים מהאריגה דינם כיבולת, טור. ובס' הזכרונות כתב: אפילו אינו מקפיד אסור. ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו, מותר לקלפו, ה"ג, מ"א: (י) ביום. ולכן אסור לקפל הטלית אע"פ שמצות ציצית כל היום ויכול להתעטף בו, מ"מ כיון שאין בדעתו להתעטף בו הרי כמו שיש לו להחליף, ש"ל. אין מציעין המטות משבת למר"ש, משנה ורמב"ם. וכי המ"א: ונ"ל דמטה העומדת בתוך שדר שם ואיכא ביוזן ודבר מגונה שיעמוד כך, מותר להציעו, ולצורך שבת הוא, ובס' ב"ש משמע דאף זה אסור,

ביאור הלכה

שקורין באר"ש¹ או מאטאלק"ע [ח"א]. ועיין שם עוד שכתב בשם יערת-הרדב"ש, דלפי שלא ידענו עד כמה נקרא חדש, לכן צריך לזהר בכלום; ושאר אחרונים לא הזכירו דבר זה דאין אנו בקיאים, והמחמיר תבוא עליו ברה"ק, והמקיל ישל"ו על מה לסמוך, וטוב שיעשה על-ידי ששני לכתחלה בודאין נכון ליהדר שלא לבוא לזה, וכמו שכתבנו במשנה ברורה: * ועיין לקמן סימן שלו. רוצה לומר, דאפילו באופן המותר להסיר ממנו האבק, כגון בבגד ישן או אינו מקפיד, או בענין הסרת הנוצות שמתיר כאן בכל גווניו, מכל מקום אסור להסירם על-ידי מכבדת העשויה מקסמים דקים, כדי שלא ישברו [מאמר מרדכי]. וכתב בספר תפארת-ישוראל וכהיום נהגו לאסור אפילו על-ידי מכבדת העשויה משערות, וכן כתב ביערת-הרדב"ש, עיין שם הטעם, ואינו מותר אלא ביד: * יהלוקט יבולות. הפריימגדים נסתפק, אי דוקא כשלוקט כל היבולות שיש שם, או אפילו ביבולת אחד חייב אף שנשאר שם עוד; ונראה לי להביא ראייה ממה דאיתא בגמרא פרק הבונה: הצר בכלי צורה כל-שהוא חייב, והחייב הוא משום מכה בפטיש, כמבואר בפרק כלל גדול דף עה עמוד ב, וכן הוא ברמב"ם פרק י' לשובנו: מלבבשו אם לא היה מסירם, חייב, משום דהך דהכא הוי מלאכה טפי מהאי דסעיף א, ולכן אינו פטור אלא במתעסק. כתב הרמב"ם: המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הציהוב הלבן הנתלה בה כדרך שהאומנין עושין, חייב משום מכה בפטיש, ואם אינו מקפיד מותר, עד כאן דבריו; ופירוש 'מקפיד' לענין זה גם-כן (יז) כל שכונתו כדי ליפות, וכמו לענין יבלת: (יא) פטור. בספר הזכרונות כתב דאסור יש בזה. כתוב בהלכות גדולות: ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו, מותר לקלפו. (יג) ונראה דאם הוא בגד חדש שחור, אינו מותר לקלפו רק באינו מקפיד, ואם הוא לא מקנחו בסמרטוט, וכדלקמן: ג' (יב) לצורך שבת. הוא אין מקפלים, ורגילים שמתקמטים: (יג) ללבשם בו ביום. ולכן (יד) אסור לקפל הטלית, אף-על-פי שמצות ציצית כל היום ויכול להתעטף בו, מכל מקום כיון בדעתו להתעטף בו אסור, (טו) אם לא במקום שנהגו להתעטף בטליתות במנחה: (יז) באדם אחד. אבל לא בשני בני-אדם, משום דבשני מתפשטין הקמטים ונראה מתקן מנא: (טז) ואם מקפל על הספסל דינו כמקפל בשנים: (טז) לא נתכבסו. לפי שכל שלא נתכבסו הם קשים ואין ממהרין לקמוט, ואין חשוב הקיפול תיקון כל-כך עד שיהיה נראה כמתקן מנא: (טז) ולבנים. דבצבועים הקיפול מתקן יותר: (יז) ואין לו להחליף. אבל אם יש לו להחליף (יז) בגד אחר לשבת, (יט) אף-על-פי שאין יפה כזה, לא התירו לו לקפלו, וכל-שכן אם אין דעתו ללבשו כלל בו ביום דאסור, וכנ"ל בסעיף-קטן יג. ומכל מקום ביום טוב שחל בערב-שבת מותר לקפל טליתו כשפרשטו אם היא חדשה ולבנה, אף שאין דעתו ללבשו בו ביום, והיינו כשעשה עירובי-תבשילין, דאי לאו הכי הרי אסור לו להכין לצורך מחו, כן כתב בבליה רב; אבל בחידושי רבי עקיבא אינא הוכיח, דאף בלא הניח עירובי-תבשילין שרי אם היא סמוכה

שער הציון

(ח) לבשו: (ט) עיין במגן-אברהם שהביא בשם ספר הזכרונות שחשב בזה לאיסור, ודחשו כמו ניעור מן האבק. ועיין בביאור הגר"א שנראה שמסכים לדעת הרמ"א להתירא, וראיה מירושלמי, והוכיח שגם רש"י סובר כן, ועל-כן סתמתי להקל. והנה רש"י הגר"א מירושלמי מצאתי באור זרוע שגרספ מקורב, ובשם-אדם ראיתי שמחמה על הרמ"א שדעתו ליתן, והלא לדעת הרמב"ם ששממיר חדיש שחור מן הציהוב הלבן הנתלה בה, גם בזה כן, והנה הדין דלנער ולהפריש מן הקוצים דמותר, העתיקו הרמב"ם גם-כן אף דשם נכנסין בתוך עומק הבגד, ולא חילקו כלל אם הבגד חדש או לא, ועל-כרחי זה אינו בכלל תיקון מנא, וכל-שכן בזה שהנוצות עומדים למלעלה, והאי דציהוב לבן הנתלה בבגד בעת חידושו שגמרו כדי ליפות הבגד שאני, שהוא מלאכה שהאומנין עושין אותה בעת גמר הוא מלאכה חשובה, וכן מורה לשון הרמב"ם שכתב על זה 'כמו שהאומנין עושין': (י) רש"י טור: (יא) בית-יוסף ומגן-אברהם והגר"א, דלא כ"ט, שכולם פירשו שכונת המב"ם הוא כך. ומכל מקום בעיקר הדין לא נוכל לברר, כי באור זרוע וכו"מ ראיתי שהעתיקו לענין זה גם-כן כהטור דתלוי באם היה נמנע מלבבו מחמת זה: (יב) כן כתב הגר"א בביאורו; ואף לדעת הבית-יוסף שמתספק בזה, מכל מקום לכתחלה בודאי יש להחמיר, והוא ספיקא דאורייתא: (יג) עיין בביאור הלכה שביארתי דבר זה: (יד) מגן-אברהם: (טו) אליה רבה: (טז) אליה רבה בשם הירושלמי: (יז) דבבגד חובל לא מקרי יש לו להחליף, וראיה מדקאמר שם בגמרא: לא בית רבן גמליאל לא היו מקפלין וכו', ואם איתא דבגד חול הוא בכלל יש לו להחליף, כולי עלמא מני ש להם בגדי חול גם-כן: (יט) אחרונים:

הלכות שבת סימן שב

קצא באר הגולה

1 מדיכ שם, ועור כתב
הבית-יוסף בשם הכל-
בו סעם למקום שהנה
הדור תעין שם ח שם
קמ"א וכחנא קמא
ט שם ק"מ

התנאים, אסור. ויש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון (יח) מותר בכל ענין, (יט) ונראין דבריו: ד "מכבש" הוא כלי שכובשין בו בגדים אחר הכביסה, והם שתי לוחות זה על זה והבגדים ביניהם) של בעל הבית, מתירין אותו ליטול ממנו בגדים (כ) לצורך השבת, (י) ושל אומן אסור, מפני שהוא תחוב (כא) בחזקה והתרתו דומה לסתירה: ה טחלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו בידים לרככו, (כב) מותר לעשותו בשבת, שאינו מתכוין אלא לרככו, (כג) * אבל סודר אסור, (כד) מפני שמתכוין לצחצחו והוי כמלכן: הגה (כה) וכוכעיס * ושאר (ס) כלי פשתן * דינן כסודר (כ"י בשם ש"י): ו א ט ששל רגלו (כז) * (או על מנעליו) (כ"י ור)

באר היטב

אסור לשמוט כלים, וזירה שמא יבוא להתירו, והרמב"ם פ"י משום שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלו: (ד) כלי פשתן, אסור

ביאור הלכה

הצר אפילו מקצת הצורה חייב, הרי מבואר דחייב מכה בפטיש הוא אפילו בעושה רק מקצת מהגמור-מלאכה, כיון שהוא מהפעולות הנעשים בגמור הכלי. וזה פשוט דאין לפרש דהכוונה שעושה מקצת האחרון מהצורה, שנגמר תיקון הכלי על-ידי זה, דהא איתא שם בגמרא: רבי שמעון אומר עד שיצור את כולה, אם-כן לתנא קמא על קצת הראשון גס-כן חייב. אחר-כך מצאתי שכן כתוב במאירי על האי ענינא דצור צורה, בשם גדולי המפרשים: * אבל סודר אסור. כן הוא לפי גירסת רש"י והרמב"ם, עיין בבית-יוסף. ונראה שייטאת לגירסת זו מהא דמועד קטן י"ז עמוד ב, דרבא שרי לכסכוסי קרמא, וכפי מה שביארו הרמב"ם בפרק ח מהלכות יום-טוב הלכה יד, עיין שם: * ושאר כלי פשתן וכו'. עיין מגן-אברהם שכתב דמנהג העולם לכסכסן בידיהם, ועיין באליה רבה שחמה על מנהג זה שהוא שלא כדיון, עיין שם. ונראה דאין שומעין להמנהג כי אם בחוק, וכמו שכתבנו הטעם בפנים (נדלא כשיבולי-לקט שסחמיר גם כן, כדאיחא בבית-יוסף), אבל לא בשאר כלי-פשתן, וראיה מלקמן סימן תקמא עיף ג דלא התירו זה כי אם בחול-המועד (והוא מימרא דרבא מועד-קטן י"ז עמוד ב), ומשמע שבשבת יום-טוב אסור מדינא. ואולי כוונת המגן-אברהם לחלק בין בגדים לשאר כלי-פשתן: * דינן כסודר. הנה אף דבשבלי-הלכת המובא בבית-יוסף משמע דסודר גופא אינו אסור כי אם בשל פשתן, מכל מקום מסתימת השולחן-ערוך משמע דאינו מחלק בזה, וגם הרמ"א לא בא להוסיף אלא להחמיר בשאר כלי-פשתן, ולא להקל בסודר שאינו של פשתן, וגם מהרמב"ם בפרק ח מהלכות יום-טוב הלכה יד הגיל שמשמע דאפילו בכל הבגדים אינו מותר לרכך כי אם בחול-המועד ולא בשבת יום-טוב: * או על מנעליו. עיין משנה ברורה, וכן דעת השלטי-גבורים והט"ז. והנה הב"ח אומר בזה משום שמתק, (כה) וכוכעיס. היינו של פשתן. והטעם שהחמירו בכלי-פשתן, מפני שהם קשים אחר רחיצתן, וריכוזן זהו ליבונן. (ל) ומכל מקום בחלוק מותר אפילו בשל פשתן, מפני שהוא מלבוש תחתון ואינו נראה מבחוץ, מסתמא הוא מתכוין לרככו: ך (כו) או על מנעליו. ולא דמי למה דאיחא בסעף ח: אין מגרדין מנעל, בין חדש בין ישן, והיינו אפילו יש טיט על גביו וכוונתו להסיר הטיט, וכמו שכתבנו שם, דשם לא אסרינן אלא בגב סכין, שעל-ידי הגירדה ממחק העור, מה שאין כן בקינוח בכותל או בקורה אין הכרח שיהיה ממחק על-ידיהו [כ"י]. וכתב הט"ז: ולפי זה, הא דיש בחצר שלפני פתחי בתי-כנסיות על הקרקע ברזל אחד והוא חד למעלה, ושם מקנחין המנעלים קודם שיכנסו בבית-הכנסת, אסור לעשות כן בשבת, דזה דומה לגב הסכין ואסור לכולי עלמא וכו', עיין שם. והמגן-אברהם מחמיר אפילו היה הברזל עב ורחב כראשו ולא היה לו חוד, ודלא גרע מגב הסכין, אלא יקנח בכותל או בקורה (ל) או בחיבורי הממירגרות; אך אם הוא מקנח בנתח (ל) אלא להחמיר בכל זה, ולא

שער הציזין

(יט) לבוש: (פ) כן כתבו האלה רבה ושולחן-שלמה ותפארת-ישראל ועוד הרבה אחרונים, ובאמת שכן מוכח במדכי, וראיתי בחיי-אדם שהחמיר בזה ולא ידעתי טעמו, ואולי טעמו דבזה חשש לדעת הראשונה: (כ) היינו עד שיושלמו כל הה^(ק) פרטים: (כ) היינו כדי לישון עליהם (הר"מ) או כדי להסב עליהם למחר, ואיחא בתוספתא: מציעין עשר מטות שאם ירצה מיסב באחת מהן: (כ) כתב בחידושי רבי עקיבא איגו שמוותו להציע מיום-טוב לשבת אף אם לא הניח עירובי-תבשילין: (ד) משנת קמ"א וכפירוש רש"י, עיין שם: (ה) מגן-אברהם בשם המגיד-משנה: (ו) אלה רבה, וגם הגר"א כתב דלשולחן-ערוך שהעתיק הטעם כפירוש רש"י מותר בזה: (ז) חיי-אדם, עיין שם: (ח) מוכח מלקמן סימן תקמא עיף ג בהגה, דרוקא בחול-המועד מותר (כמ"א) מגן-אברהם: (ט) כן מוכח מביאור הגר"א בסעף ז: (י) עולת-שבת, וכן מוכח בספרי רימ"א במלאכת סוף: (יא) אילה רבה בשם מיי"ט, וכן מוכח מביאור הגר"א, וגם רש"י התיי בהדיא בחלוק של פשתן: (לב) מאמר-מדכי: (ל) פרי-מגדים ויד-אפרים וש"א:

(א) במשנה ברורה כתב "הר"ם."

הלכות שבת סימן שב

ירוחם ח"י"ג) 'מקנחו בכותל, אבל לא בקרקע, דלמא אתי לאשוויי גומות. יויש מי שאוסר (כז) אף בכותל. הגה ויש מי שמתיר (כח) בשניהם (הרא"ש). והוא הדין דמותר להסירו (כט) במעט (ע) חרס (ל) הראוי לטלטל (ובינו ירוחם ח"י"ג): ז *לטיט (לא) שעל בגדו, (לב) משפשו מבפנים, דלא מוכחא מילתא לאתחזויי כמלבן, אבל לא בחוץ, (לג) דדמי למלבן. (לד) ומגררו (י) בציפורן. יויש מפרשים דהני מילי לח, (לה) אבל יבש אסור (לו) *דהוי (יז) טוחן:

באר היטב

ד"מ: (יא) טוחן, נ"ל דוקא ביש ממשות טיט על הבגד, אבל אם אין שם אלא מראה הטיט והוא מגרר שם לבטל המראה, אין זה דומה לטוחן, ומטעם זה יש להחיר למי שחלוק שלו מטונף קצת ואין שם ממשות צואה והוא יבש, יוכל לגרר בציפורן ולהסיר המראה כדי

משנה ברורה

שייך בזה החשש דממחק העור, (לז) ובפרט אם הטיט לח, בוודאי אין להחמיר: (כז) אף בכותל. של אבנים, משום דמיחזי כמסויף על הבנין ומחזקו, ולדידיה אין מקנחיין אלא בקורה (לס) או על-גבי אבן, (לו) והוא הדין דשרי בכותל של עץ: (כח) בשניהם. דלמסויף על הבנין לא חיישינן, משום דבנין חקלאה הוא [בנין גרוע של בעלי הכפרים], ולשמא יקנח במקום הגומא וישוונה גם-כן לא חיישינן; ומכל מקום אפילו לדידהו (לז) צריך לזהור כשמקנח בקרקע שלא יקנח דבמידי דרבנן יש לסמוך על המקליץ דמותר בשניהם, (לח) ויש מי דהאחרונים שסובריין דבנין להחמיר לאסור בשניהם, ונראה דבכותל בוודאי יש לסמוך להחיר כדעת המחבר, (לט) שכן דעת רוב הראשונים: (כט) במעט חרס.

ובזה לכולי עלמא שרי: (ל) הראוי לטלטל. עיין לקמן סימן שח סעיף ז, איזה חרס ראוי לטלטל: ז (לא) שעל בגדו וכי. ואין חילוק בכל זה (מ) בין משי לפשתן וצמר: (לב) משפשו מבפנים. היינו, שאוחז הבגד בפנים נגד מקום הטיט ומשפשו זה בזה עד שנופל הטיט. ואף דלעיל בסעיף ה אסר כבודר לשפשו, ולא מחלקינן בין מבפנים למבחוץ, התם אסור מכיין ולצחצחו, מה שאין כן באין שאין

כוונתו אלא להסיר הטיט [הגר"א]: (לג) דדמי למלבן. שמתיפה הבגד על-ידי זה, (מא) ומלבן ממש לא הוי, דאין נתת עליו מים: (לד) ומגררו בציפורן. מבחוץ, דזה לא נחשב ליבין, והוא הדין דמותר לגררו בגב סכין, (מב) ואפשר דאפילו בחורו [ב"י]: (לה) אבל יבש. בין לגרר (מג) בין לכסס, אפילו מבפנים: (לו) דהוי טוחן. אף-על-גב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, על-כל-פנים איסורא מיהא איכא לכולי עלמא, (מד) ועל-ידי אינר-יהודי מותר. כתב הט"ז: נראה לי, דוקא ביש ממשות טיט על הבגד, וכשהוא מגרר שם אז נופלים פירווי הטיט, זה דומה לטוחן, אבל אם אין שם אלא מראה הטיט והוא מגרר שם לבטל המראה, אין זה דומה לטוחן, ומטעם זה יש להחיר למי שחלוק שלו מטונף קצת ואין שם ממשות צואה והוא יבש, יוכל לגרר בציפורן ולהסיר המראה כדי שיתפלל בנקיות, עד כאן לשון הט"ז. ולעניות דעתי יש לעיין בזה טובא, ונהי דמשום טוחן ליכא, הרי על-כל-פנים מכויין בזה לפיפות הבגד ולצחצחו שלא ישאר עליו שום רושם לכלוך, והוי כמלבן, ועיין בביאור הלכה שהארנבו בזה. ודע עוד, דפשוט (מה) דאפילו לדעת הט"ז אינו מותר רק לגרר בציפורן או לכססו מבפנים, אבל לכססו

שער הציון

(לז) כי שיתת הכלבו המוכא בבית-יוסף, להקל בטיט לח בכל גווי, וכן המאייר, ואף דהבית-יוסף ממאן לדעת הכל-כו, מכל מקום בקניח בנחת בוודאי יש לסמוך על זה, ובפרט כי נהג מהרי"ל וכמו שהובא באחרונים, ועיין בקרבן-נתנאל שגם הוא התיר בטיט לח, וכן משמע באליה רבה אחד תירוצא, וכל-שכן בעניניו שמקנח בנחת בוודאי אין להחמיר: (לח) פשוט, דהיא קבחה. אלא דוקא אם היא אבן גדולה שלא יתגרר על-ידי קניחו: (לז) מגן-אברהם ואליה רבה: (לו) פשוט: (למ) הב"ח, ואליה רבה הביא עזר ראשונים שסוברים כן: (לנ) הרי"ף בשם בעל הלכות הרמב"ם והרמב"ן, וגם המגיד-משנה כתב שכן עיין, ונוסף לזה כל הראשונים המתירין בשניהם, היינו דר"ה והרא"ש והמאייר ודבניו ירוחם הטור: (מ) עיין בביאור הלכה: (מא) רש"י. ולא דמי למה דמחייבין במנער טלית חרש, אלא האבק שעליו לשיטת רש"י, דהתם מצחצחו הבגד על-ידי זה והוא תינתנו, מה שאין כן כאן שאינו רשמי הטיט, ורושם הלכלוך עדיין נשאר עליו, והדוך לעיניו על-ידי מים, ובהו שהם קושיית הגאון רבי עקיבא איגו שנשאר בציורן עיין על רש"י בבליין שם: (מב) כמגן-אברהם העתיק דאפילו בחורו, ובאמת בבית-יוסף איתא רק בדרך אפשר, וכבר העיר בזה הפרי-מגדים: (מג) מגן-אברהם וב"ח, וכן משמע בהגהת סתם דע, דמה שכתב טו"ר יורבנו פרץ הביא תוספתא, חפשונו ולא מצאנוה בתוספתא שלנו, ונראה שצריך לומר יורבנו פרץ הביא תוספתא, כי כן איתא בהגהת סתם [שהוא מרבינו פרץ כידוע] ובכלבו שדין זה הוא מתוספות רבינו יהודה: (מד) דהוי מלאכה שאין צריך לגופה, ומשום כבוד הבירות שלא לילך בגדים מלוכלכים שרי, דהוי שבות דשבות [באחרונים]: (מה) דהט"ז לא חידש רק דאין ביש משום טוחן, ומכל מקום לא עדיף מיטל לח, דגם שם לא שייך טוחן, ואפילו הכי אסור לכססו מבחוץ משום דמיחזי כמלבן, והכי נמי בענינו:

י שם קמ"א ורבה, הרי"ף בשם הב"ח והרמב"ם פשוט כ"ה כ הרי"ף בשם ט"ר אומרים על שם טור בשם רבינו פרץ שהביא תוספות

הלכות שבת סימן שבו

באר הגולה **צג**

כ שם במרא ו בסו חמיס
צ"ד וכמבתו הר"ק
ורא"ש בסוף פרק תולין

ח (ז) *אינן מגרדין (לה) (בסכין או בצפורן) מנעל, בין חדש בין ישן, מפני שקולף
(יג) העור והוא ממוחק: ט (לט) *מותר ליתן מים על-גבי מנעל (מ) לשכשכו,

באר היטב

העשוי לפני בכ"ג והיה עב ורחב לגרר בו השוליים מהטיט, והב"ח

שיתפלל בנקיות, ט"ז: (יג) העור. מהר"ל היה מקנח מנעליו בברזל

ביאור הלכה

משנה ברורה

מבחין אסור בכל גווני: ח (ז) אין מגרדין. אפילו
(מו) היה עליו טיט וכוונתו להסיר הטיט, דפסקי רישא הוא:
(לח) בסכין. היינו (מו) אפילו בגב הסכין, ועל-כן נכון
ליזהר (מח) שיעשה הברזל שלפני בית-הכנסת, שמקנחין בו
המנעלים, עב ורחב ולא חד, ועיין לעיל בסעיף-קטן כו.
ולקנח בכוחל שרי, וכנ"ל בסעיף ו: ט (לט) מותר וכו'.
הנה כדי לבאר את דברי אלו השני סעיפים צריך להקדים
הקדמה קטנה, וזו היא: א) המלכן (מט) הוא מאבות
מלאכות. וליבון שייך בין בצמר ובין בפשתן ובכל שאר מינים
שדרכן להתלבן, וליבון מקרי בכל דבר שדרך הצמר והפשתן
להתלבן על-ידי זה [ומה שנוהגין (נ) שמניח חתיכת פשתן
לאחר אריגתו בחמה חזוק עליו מים כדי שתתלבן, גם זה הוא
בכלל מלבן]. ושיעורו — בחוט שהוא ארוך ארבעה טפחים.
ב) המכבס בגדים, הוא תולדת מלבן, וכן הסוחטן,
שהסחיטה גס"מ מצרכי כיבוס היא. (נא) והוא הדין דכיבוס
שייך בעורות הרכין. (נב) ויש אומרים אף בקשין, אך יש
חילוק בין עורות לבגד, דבעורות לא מקרי כיבוס עד שיהיה
כיבוס גמור, (נג) ובבגדים קיימא לן דשרייתן במים זו היא
כיבוסן וחייב משום מכבס, לא שנא בבגדים לבנים ולא שנא
צבועים [אחרונים]. ג) והנה בהא דקיימא לן דשרייתן היא
כיבוסן יש דעות בפוסקים: (נד) יש אומרים דדוקא כשיש
איזה דבר לכלוך על הבגד דהשריה מעביר הלכלוך, אבל אם
אין שם לכלוך, (נה) ואפילו הושחר מחמת לבישה, לא מקרי
כיבוס על-ידי שרייה לבר, אם לא שמכבסן ממש או שסוחט
את המיניהן, ומכל מקום אסור לשרותן מדרבנן, גזירה שמה
יבוא לשיחטה; (נו) ויש אומרים דאפילו אין עליהם לכלוך
כלל אמרינן דשרייתן היא איבוסן. אך כל זה דוקא אם הוא
דרך כיבוס, אבל אם הוא (נז) דרך לכלוך, כגון שנטל ידיו
במים ומקנחן במפה, ואפילו אם היו המים טפוחים הרבה על
ידיו ועל-ידי קינוחו הוטפח המפה, אפילו הכי לא שייך בזה
שרייתו היא כיבוסו, דדרך לכלוך הוא. (נח) ויש מחמירין
עוד, שאם היו המים מרובין, אפילו כשהוא דרך לכלוך
אמרינן שרייתו היא כיבוסו, ועל-כן הם סוברים דכשנטול ידיו
ורוצה לנגבן במפה, יראה לנער ידיו עד שלא ישאר עליהם רק
מעט מים ואז מותר. ועתה נבוא לבאר את הסעיפים:
(מ) לשכשכו. רוצה לומר, כשיש על מנעל איזה דבר
לכלוך, (נט) נותן עליו מים עד שיכלה הלכלוך, וזה נקרא

העשוי לפני בכ"ג והיה עב ורחב לגרר בו השוליים מהטיט, והב"ח
שיתפלל בנקיות, ט"ז: (יג) העור. מהר"ל היה מקנח מנעליו בברזל
מבחין אסור בכל גווני: ח (ז) אין מגרדין. אפילו
(מו) היה עליו טיט וכוונתו להסיר הטיט, דפסקי רישא הוא:
(לח) בסכין. היינו (מו) אפילו בגב הסכין, ועל-כן נכון
ליזהר (מח) שיעשה הברזל שלפני בית-הכנסת, שמקנחין בו
המנעלים, עב ורחב ולא חד, ועיין לעיל בסעיף-קטן כו.
ולקנח בכוחל שרי, וכנ"ל בסעיף ו: ט (לט) מותר וכו'.
הנה כדי לבאר את דברי אלו השני סעיפים צריך להקדים
הקדמה קטנה, וזו היא: א) המלכן (מט) הוא מאבות
מלאכות. וליבון שייך בין בצמר ובין בפשתן ובכל שאר מינים
שדרכן להתלבן, וליבון מקרי בכל דבר שדרך הצמר והפשתן
להתלבן על-ידי זה [ומה שנוהגין (נ) שמניח חתיכת פשתן
לאחר אריגתו בחמה חזוק עליו מים כדי שתתלבן, גם זה הוא
בכלל מלבן]. ושיעורו — בחוט שהוא ארוך ארבעה טפחים.
ב) המכבס בגדים, הוא תולדת מלבן, וכן הסוחטן,
שהסחיטה גס"מ מצרכי כיבוס היא. (נא) והוא הדין דכיבוס
שייך בעורות הרכין. (נב) ויש אומרים אף בקשין, אך יש
חילוק בין עורות לבגד, דבעורות לא מקרי כיבוס עד שיהיה
כיבוס גמור, (נג) ובבגדים קיימא לן דשרייתן במים זו היא
כיבוסן וחייב משום מכבס, לא שנא בבגדים לבנים ולא שנא
צבועים [אחרונים]. ג) והנה בהא דקיימא לן דשרייתן היא
כיבוסן יש דעות בפוסקים: (נד) יש אומרים דדוקא כשיש
איזה דבר לכלוך על הבגד דהשריה מעביר הלכלוך, אבל אם
אין שם לכלוך, (נה) ואפילו הושחר מחמת לבישה, לא מקרי
כיבוס על-ידי שרייה לבר, אם לא שמכבסן ממש או שסוחט
את המיניהן, ומכל מקום אסור לשרותן מדרבנן, גזירה שמה
יבוא לשיחטה; (נו) ויש אומרים דאפילו אין עליהם לכלוך
כלל אמרינן דשרייתן היא איבוסן. אך כל זה דוקא אם הוא
דרך כיבוס, אבל אם הוא (נז) דרך לכלוך, כגון שנטל ידיו
במים ומקנחן במפה, ואפילו אם היו המים טפוחים הרבה על
ידיו ועל-ידי קינוחו הוטפח המפה, אפילו הכי לא שייך בזה
שרייתו היא כיבוסו, דדרך לכלוך הוא. (נח) ויש מחמירין
עוד, שאם היו המים מרובין, אפילו כשהוא דרך לכלוך
אמרינן שרייתו היא כיבוסו, ועל-כן הם סוברים דכשנטול ידיו
ורוצה לנגבן במפה, יראה לנער ידיו עד שלא ישאר עליהם רק
מעט מים ואז מותר. ועתה נבוא לבאר את הסעיפים:
(מ) לשכשכו. רוצה לומר, כשיש על מנעל איזה דבר
לכלוך, (נט) נותן עליו מים עד שיכלה הלכלוך, וזה נקרא

שער הציון

להיתר, כגון בקניחו בנחת או בכוחל, אפילו לדעת המחמירין: * מותר. עיין משנה ברורה שכתבנו דמה שנוהגין שמניחין חתיכת פשתן בחמה וכו'
גם זה הוא בכלל מלבן, כן כתב בספר תפארת-ישראל. והנה לכאורה יש סתירה לזה ממה דאיתא במשנה שבת קמו: מי שנישרו כליו במים שוטחן
בחמה אבל לא כנגד העם, ואפילו האוסרין שם לא אסרו אלא משום מראית העין ולא אסרו משום דמתלבן על-ידי זה, ואף דאינו מתכוין שיתלבן
רק שיתגבב, מכל מקום פסיק רישא הוא. ודוחק לומר דהמשנה איירי רוקא בכלים שאינן של פשתן, דהמשנה סתמא קאמר. והיה אפשר לומר דלא

להיתר, כגון בקניחו בנחת או בכוחל, אפילו לדעת המחמירין: * מותר. עיין משנה ברורה שכתבנו דמה שנוהגין שמניחין חתיכת פשתן בחמה וכו'
גם זה הוא בכלל מלבן, כן כתב בספר תפארת-ישראל. והנה לכאורה יש סתירה לזה ממה דאיתא במשנה שבת קמו: מי שנישרו כליו במים שוטחן
בחמה אבל לא כנגד העם, ואפילו האוסרין שם לא אסרו אלא משום מראית העין ולא אסרו משום דמתלבן על-ידי זה, ואף דאינו מתכוין שיתלבן
רק שיתגבב, מכל מקום פסיק רישא הוא. ודוחק לומר דהמשנה איירי רוקא בכלים שאינן של פשתן, דהמשנה סתמא קאמר. והיה אפשר לומר דלא

(מו) בית-יוסף: (מז) גמרא: (מח) כן מוכח מט"ז: (מט) רמב"ם פרק ט הלכה י: (נ) כן בכתב בספר תפארת-ישראל. ועיין בביאור הלכה: (נא) זבחים צ"ד,
העתיקוהו רש"י וכמה ראשונים: (נב) מאלתרו פרשת מצורע: (נג) כן בכתב בספר פוסקים. ולפלא על הרמב"ם שלא העתיק בהלכות שבת מימא דרוק זרק
סודר למים חייב, וצריך עיין: (נד) ספר התרומה ואור ורוע ועוד כמה פוסקים: (נה) הרא"ש: (נו) רשב"ם וסיעתו: (ז) טוב בשם רבינו תם: (מז) ספר דריאם
להרא"ם: (נט) קמ"ב עמוד ב במשנה:

הלכות שבת סימן שב

* אבל לכבסו, דהיינו (מא) שמשפסף צידו * זה על זה,

ביאור הלכה

משנה ברורה

שכשוך: (מא) שמשפסף וכו'. כדרך (ב) המכבסים. והנה מלשון זה משמע דסתם כיבוס במגעל אפילו איסורא ליכא, ועיין בביאור הלכה שביארנו דמשמע מדעת הרבה פוסקים דאיסורא איכא אפילו בכיבוס בעלמא, ואינו מותר רק בשכשוך בלבד, אך בכלי עץ, לכולי עלמא אין בו שום חשש כיבוס. ועיין מה שכתבנו לקמיה בסעיף קטן גא:

הי ליבון על-ידיהו אלא בכלי-פשתן חודשים שדרך ללבנו באופן זה, אבל בבגדים ישנים אף שהן של פשתן אין דרך ליבון באופן זה כי אם על-ידי כביסה וסחיטה. אבל לפי זה, אם-כן אפילו כשהוא מנגבן סמוך לאש לא יתא בו משום ליבון כי אם בחודשים, בדאופן זה מיירי 'אוינן של פשתן משיתלבנו' ונחמך בשבת וכו' ע"ב במשנה, עיין שם ברש"י, ובמדרכי סוף פרק תרוין והובאו דבריו לעיל בסימן שא ע"פ מו, עיין שם משמע דאף בישינים כשהוא מנגבן סמוך לאש יש בו משום ליבון גם-כן, דאינו מחלק שם כלל בין ישנים לחדשים, וצריך עיון קצת. מכל

מקום בעיקר הענין נראה דהדין עם התפארת-ישראל, כיון דהוא עשוי להתלבן על-ידי פעולה זו, ועלי-כן צריך לתרץ המשנה כמו שכתבנו. ודע עוד, דאיתא בירושלמי פרק כלי גדול על המשנה המלכן: רב כהן בשם רבנן דקיסרין, אמיינטון חייב משום מלכן, ועיין שם בקרבן-עדה שלא פירש בו כלום. והאי, ה' עיני ומצאתי בערוך ערך 'אמיינטון' וזה לשונו: במדרש שיר-השירים בפקא "נופת טתופנה", צא ולמד מן אמיינטון זה שאינו מתגהץ אלא באור, פירוש, בלשון יוני ורומי מין אבן הנטויה ונארגת לבגד, ובהיותה מלוכלכת משהצין אותה באור, עד כאן לשון הערוך. והשתא מה נכונים דברי הירושלמי, דאשמעינן רב כהן דמה שגהגעים אותה באור הוא בכלל ליבון כיון דדרך ליבוניה בהכי, וכמו שאר דברים שמיטהיים ומתכבסים על-ידי מים, כן זה על-ידי האש. והנה מה הירושלמי הזה גם-כן סיעתא לדברי תפארת-ישראל הנ"ל: * אבל לכבסו, דהיינו שמשפסף. דין זה דכיבוס במגעל לא הוי כי אם על-ידי שפשוף, הוא ממה שאמר רבא בנבחים [דף עז]: כן כיבוס דלית בה כסכוס לא, שמהיה כיבוס, והוא דאמר רב חייא בר אשי: הוי קאימנא קמיה דרב ושכשכי ליה מסאניה? שכשוך אין כסכוס לא [כן נראה עיקר הגירסא בזה, כמובא בשאלות], דהא קאי על דברי רבא דאינו אסור אלא בכסכוס] וכו', עיין שם, ופירש רש"י: כסכוס היינו שמשפסף צידו על צידו כדרך המכבסין, והובא בבית-יוסף, וכן סתם כאן בשולחן-ערוך. וצריך עיון, דמהר"ף והרא"ש הרמב"ם משמע דכיבוס בלא שפשוף גם-כן אסור, דהר"ף בפרק תולין לא הביא כלל מימרא דרבא 'כל כיבוס דלית בה כסכוס לא שמהיה כיבוס', והעתיק סתמא אידך מימרא דרבא הנוכר שם בסוף הסוגיא דכיבוס במגעל אסור, וכן סתם כאן בשולחן-ערוך. ודבא 'כל כיבוס דלית בה כסכוס לא שפשוף, וכן הרמב"ם בפרק כא לא הזכיר כלל שלא יתא כי אם בכסכוס, כי אם סתם וכתב דמגעל אסור לכבסו. אמנם דבריהם צריך ביאור, דהא מסוגיא דנבחים לכאורה משמע בהדיא דכיבוס בלא כסכוס לאו כלום הוא, ולא מצינו שחזר רבא מזה. והנראה לעניות דעתי בזה, דהנה דעת הרמב"ם מלבד זה צריך ביאור, דהנה בסוגיא דנבחים שם משמע דבעור קשה אי בר כיבוס הוא, תלוי במחלוקת רבנן ואחרים, והרמב"ם פסק שם בהלכות מעשה הקרבנות כרבנן, דקשין לאו בר כיבוס הוא וכעי גרידה ביום חטאת, וכאן בהלכות שבת סתם דבריו ומשמע דאין חילוק בין רבין וקשין, וכבר עמד בזה הלחם-משנה; ועוד משמע בהדיא מדבריו דאף בקשין יש בו איסור כיבוס, דכתב 'מגעל וסנדל', והטול קשה הוא, כפירוש רש"י בריש פרק מצות חליצה, ואם-כן הרמב"ם מותר לדברי עצמו. על-כן נראה לי ביאור הדברים הוא כך, דהנה הרמב"ם הביא דין זה דכיבוס במגעל אסור בפרק נא בין השבועים, ומשמע דסובר דהוא איסור דרבנן, ומפרש דמימרא דרבא 'כל כיבוס דלית בה כסכוס לא שמהיה כיבוס' לפי המסקנא היינו לענין כיבוס דאורייתא כמו ביום חטאת שם, אבל מדרבנן אסור אף בלא כסכוס, ויצא לו זה מהא דמביא הגמרא שם בסוף הסוגיא; דרש רבא, ומותר לכבס מגעל בשבת; אמר ליה רב פפא: והא אמר רב חייא בר אשי, דמכין סגיאין הוי קאימנא קמיה דרב ושכשכי ליה מסאני במיא? שכשוך אין כיבוס לא [כן הוא בגיטותו וכן הוא ברי"ף ורש"י וכן משמע מפשטיית הסוגיא]; הדר אוקי רבא אמורא עליה דרש: דברים שאמרתיו לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו: שכשוך מותר כיבוס אסור. ומלשון זה משמע דסתם כיבוס אסור אף בלא כסכוס, וגם רבא דסלקא דעתיה להתיר לכתחלה, על-כרחיך היינו בלא כסכוס, דבכסכוס אין סברא להתיר, דסתם מגעל הוא בין רך ובין קשה, וכמו שנבאר להלן, וברך בוודאי אין סברא להתיר כסכוס לכלי' עלמא, ורבא היה אויל לטעמא דאמר לעיל דכיבוס בלא כסכוס לאו כלום הוא וסבר דמותר לגמרי, וכמו דאמר שם מעיקרא 'שכשוך אין כיבוס לא [כן הוא בגיטותו וכן הוא ברי"ף ורש"י וכן משמע רב פפא, דהא חזינן דרב כל התיר כי אם שכשוך בעלמא שמינו נוגע ידיו ללל לכבס, וכדאיתא במשנה ג' ע"פ מו עליו מים עד שתכלה', אבל כיבוס בידיים משמע דאסור על-כלי-פנים מדרבנן אף בלא כסכוס; על זה השיב רבא: דברים שאמרתיו טעות הן בידי, ואינו מותר כי אם שכשוך בעלמא, אבל כיבוס אסור על-כלי-פנים מדרבנן. ולפי זה אחי שפיר, דהר"ף הביא מימרא זו לבד, ולא הביא המימרא לענין כסכוס, דאיסור דרבנן יש אף בלא כסכוס, וכידוע דאינו חושש הר"ף להביא החיובים, וכן לא הביא חלקל בין עור רך וקשה, ולענין איסור דרבנן אין חילוק, וכמו דמשמע מדברי רבא ורב פפא דלא חילקו בזה; וגם, דאי לאו הכי הוי ליה לרבא לאוקים מימרא דידיה בקשין ולא לומר 'טעות הן בידי', ולכן כתב הרמב"ם גם-כן דאפילו סנדל שהוא קשה, שכשוך מותר וכיבוס אסור מדרבנן, וכן הרא"ש והטור סתמו וכתבו דכיבוס אסור, ומשמע סתם כיבוס אפילו בלי שפשוף, וכן לא חילקו בין רך וקשה, והיינו כדברינו דאיסור דרבנן יש אפילו בקשה. ואף דהגמרא בסלקא-דעתך היה סבור דאפילו כסכוס מותר בקשין לרבנן דאחרים, כדאמר שם מעיקרא: 'אי בקשין כאחרים, ומשמע דלרבנן מותר בקשין אפילו כסכוס, היינו לפי הסלקא-דעתיה דרבא דלית איסור דרבנן כלל לענין שבת, והיה מרמה לגמרי לענין כיבוס דרם חטאת, וממילא היכא דלית בו כיבוס מדאורייתא, כגון כיבוס בלא כסכוס ברכין או אפילו כסכוס עינין, לרבנן לית ביה איסורא כלל לענין שבת; אבל לפי המסקנא דהוכיח ליה רב פפא דכיבוס בלא כסכוס, אין דלא שמהיה כיבוס מדאורייתא, אסור על-כלי-פנים מדרבנן, חו אין לחלקל בין קשין ורכין ולעולם אסור מדרבנן, ונוכל לומר דכל זה הוא בכלל במה שהשיב רבא: דברים שאמרתיו לפניכם טעות הן בידי וכו', שקאי על כל הסוגיא הנ"ל [נהגיה ואי לאו דמסתפינא הוי אמיא מילתא חדתי, דלפי המסקנא חזר רבא גם ממה דאמר בריש הסוגיא דכיבוס בלי כסכוס בעור לית בו איסורא דאורייתא, ולפי מה שתידיש לו רב פפא שכשוך אין כיבוס לא, יש בכיבוס איסור דאורייתא גם-כן, וגם על זה אמר 'דברים שאמרתיו לכם טעות הן בידי', דכיבוסו בלבד יש איסור דאורייתא גם-כן, ולא הותר כי אם שכשוך לבד, מה שאין כן בבגד, דאפילו בשכשוך בעלמא יש איסורא דאורייתא, ושדרייתו זהו כיבוס. ומה שכלל הרמב"ם דין דכיבוס בעור בפרק נא דמיירי בעניני שבתין, משום שרצה לכלול גם סנדל שהוא קשה, וכו' לית ביה איסור כיבוס דאורייתא לפי מה שפסק בהלכות מעשה קרבנות, והשמיענו דעל-כלי-פנים איסור דרבנן יש בזה, וראייתו, דאי לאו הכי היה לו לרבא לתרץ דאיהו איירי בקשין]. ובדברינו מיושב היטב דברי הכליבו מה שכתב בענין זה, ועיין בנשמת-אדם בכלל באות ד' שנסאר עליו בצורך עיון, ולפי דברינו נראה שביטעות. ודע, דכל זה לאו לדעת הר"ף והרא"ש והה"ק החטור, אבל דעת רש"י והר"ן בפרק גונד ע"ב ד"ה נותן משמע, דבקשין אפילו איסור דרבנן ליכא. ומכל מקום לענין למעשה נראה שאין להקל אפילו בקשין, כי רש"י ורמב"ם חלקל סתמו לאיסור ולא חילקו בזה, ועוד, דדעת השאלות בפרשת מצורע סימן קפח יוש איסור כביסה כן התורה בקשין כמו ברכין, כי הוא פוסק כאחרים: * זה על זה. עיין לעיל בביאור הלכה שכתבנו דמשמע מדעת הרבה פוסקים דאיסור דרבנן יש אף בלא שפשוף, ואפילו לענין איסור דאורייתא דבענין כסכוס דהיינו שפשוף, וכמה שכתב המחבר 'שמשפסף זה על זה', והעתיק זאת מפירוש רש"י

שער הציון

(ב) רש"י בנבחים הנ"ל:

הלכות שבת סימן שב

קצה באר הגולה

ע שבת קמ"ב פ הגהות
פרק כב בשם סמ"ק
צ מרדכי פרק טו דשבת
בשם הר"ם ושיבלי
הל'ט בשם ספר יראים

(מב) *אסור. *אבל בגד *שיש עליו (מג) לכלוך אסור אפילו (מד) לשכשכו, (מה) דזהו כיבוסו, אלא מקנחו בסמרטוט *פקל ולא בדוחק, פן יסחוט: הגה ובגד *שאינן עליו לכלוך, מותר (מו) לתת עליו מים מועטים (מז) ולא מרובים, שמא יסחוט (כ"י בשם סמ"ג וסמ"ק וסה"ת והרא"ש פ"ק דיומא), (מח) ויש אוסרים בכל ענין (כ"י בשם הטור סימן שלד וסימן שיט ותוספות פרק כל תכתי והגהות פרק כב): י *הרוחץ ידיו, (מט) טוב (נ) לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהם המים כפי יכולתו קודם שיקנחם משנה ברורה

ביאור הלכה

בזכחים משפרש כן הא דסכסוכ, אדיתא שם: נראה לומר דאף אם אינו משפשף זה על זה רק שדחופף היטב במים את מקום הלכלוך ומדחיו שיהא נקי, גס-כך בכלל שפשוף הוא, והראיה, דבגמרא משמע שם דבעור קשה גס-כך יש בו סכסוכ, וכמו שמבאר שם לדעת אחרים, ובקשה לא שייך לשפשף צידו על צידו; ובשאלתו פרשת מצורע משמע בהדיא דהסכסוכ הוא בקשה על צידו שפשוף והדחה היטב כמו שכתבנו, ואין צריך צידו זה על זה דוקא [והנה בספר העמק שאלה הביא הגירסא בכתב-יד: ושרי למחפיהו ושרי למדכינהו, ונראה לי פשוט דפירוש של 'למדכינהו' היינו לטורח אותם על-ידי מים, והוא לשון תרגום כידוע, ומתחלה גס-כך הגירסא יואריך מידך, והוא גס-כך מלשון טהרה], וממילא הוא הדין ברכין לכלי עלמא גס-כך והו בכלל שפשוף. והנה הרבה מדרכינו ממה שכתבנו בענין זה ובמאמר הקודם ד"ה 'אבל', מצאתי בעור ה' בספר העמק שאלה, וגם הוא הסכים דלהרבה ראשונים אסור כיבוס אף בלי שפשוף: * אסור. עיין במשנה ברורה דחיובא נמי איכא, כדמוכח בתחים צ"ד. והנה הרמב"ם פסק בפרק ט הלכה א' וזה לשון: דסוחט הבגד עד שיוציא את המים שבו הרי זה חייב, שהסחיטה מצרכי כיבוס היא וכו', ואין סחיטה בשיעור, והוא הדין בעור שאין חייבין על סחיטתו, עד כאן לשונו. ועיין במגיד משנה דמקורו הוא משבת ק"ח, ומשמע דהוא מפרש קושית הגמרא דהוא משום איסור כיבוס, ועל עור לא ציין שום מקור. ורבינו בנשמת אדם שתמה על הרמב"ם, כיון דסחיטה הוא תולדה לכיבוס, וכיבוס הוא שייך בעור, כדמוכח בגמרא הנ"ל, מנא ליה להרמב"ם דאין חייבין על סחיטתו; ונראה לי דיצא לו להרמב"ם זה ממה דאמרו רבה ורב יוסף כסוגיא הנ"ל: אין סחיטה בשיעור, והטעם מפני שהוא קשה, והרי כיבוס שייך אף בשק העשוי משיער, וכדאיתא במשנה זבתים צ"ג עמוד ב, דאחד הבגד ואחד השק טעונין כיבוס, ואפילו אותן הסוכרין דעור קשה לאו בר כיבוס הוא, אפילו הכי בשק מודו, כדאיתא בבביתא צ"ד שם [ויודע דשם שק כולל אף דבר העשוי משער השוריים והעזים, וכדאיתא בתוספות שבת כ"ז ע"א ד"ה ונוצה, וברמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה יב]. ועל-כרחך שפיר לא ציין דבר קשה לדברי הכל ושייך בו כיבוס, ומכל מקום לענין סחיטה אמרינן דלא שייך בהו, וכנ"ל בגמרא, ועל-כרחך הטעם דסחיטה לא שייך אלא בדבר שהוא רך ביותר, וממילא הוא הדין בעור הרך, אף דשייך בו כיבוס אין שייך בו סחיטה, וכן מוכח מהרמב"ם דהוה טעמו, ומכלל לתרווייהו בדחתא. וגם כדברי הרמב"ם ינחא מה שאתה המשנה דבעור הרך נותנין עליו מים עד שתכלה ולא גזרו משום שמא יסחוט, ועל-כרחך משום דסחיטה לא שייך בה מדאורייתא, ובגד דאסור לתת עליו מים, דקאמר שם בגמרא משום דשרייתו זהו כיבוס, יכול היה לתרוץ משום חששא דסחיטה, אלא האמת אמר דחיובא נמי יש בו, וכרחי מטולק קושית הנשמת-אדם שם, ע"ש. היוצא מדברינו, דשם כיבוס שייך מן התורה אף בשיעור ובעור, כדמוכח בזבחים הנ"ל, אבל סחיטה לא שייך בתרווייהו מדאורייתא לדעת הרמב"ם כי אם מדרבנן, וכן סתם השולחן-ערוך לקמן בסימן תקכו סעיף א בהג"ה דבעור ליכא סחיטה. אף קשה לי אסוגיא דשבת ז' עמוד ב, דמשמע שם דהיה מותר לכלי עלמא לתת השערות שכבת בחתר וחול אם לא מטעם חשש הרמב"ם, ובשיעור ובעור, ובמאמר לא אסור מטעם כיבוס, ועל-כרחך דסחיטא ליה להגמרא דלתת בין שיעור תלוש שער מחובר לו גוף האדם לא שייך בו שם כיבוס, ואסור מיהו לקמשה הגמרא דרף קנח 'ותיפוק ליה משום סחיטה', הא סחיטה משום כיבוס הוא לדעת הרמב"ם, וכיון דאין כיבוס אין סחיטה? ואולי דהוה גופא מה דמשני הגמרא 'אין סחיטה בשיעור', והיינו משום דהוא מחובר לגוף האשה; אבל לשון הרמב"ם שהעתיק דין זה ממנו כדמשמע במגיד-משנה, דדוחק גדול לאוקמי דוקא באופן זה, וצריך עיין: * שיש עליו לכלוך. הנה מפשטא דלישנא משמע דסוכר כדעה הראשונה המובא ברמב"א, דבדבר שאין בו לפחות ביה אמרינן ביה שרייתו זהו כיבוס, וכן ביאר המגן-אברהם, אולם בספר תוספת-שבת וכן בביאור הגר"ה משמע דהמחבר גס-כך סבירא ליה לנפשיה כדעת הש"א וסרינן [וכן מוכח לקמן בסימן שלד סעיף ב דכתב שם: ודברי סבא שנית נראים, והטעם הוא דאם כמו שכתב בבית יוסף שם דהוה שיטת רשב"ם דסבירא ליה דאפילו בדבר שאין בו לכלוך אמרינן שרייתו זהו כיבוס, והא דכתב לקמיה בסעיף י 'טוב לנגבו', ומשמע דמדינא אין צריך, היינו משום דהוה דרך לכלוך, דאפילו דעת היש-אומרים מודה להקל בזה], והא דנקט 'יש עליו לכלוך', לישנא דמתניתין נקט ומשום סיפא דמקנחו. והנה לדינא, עיין בביאור הגר"ה שכתב דהנכון כדעה ראשונה אם אינו מתכוין לכביסה, ובאליה רבה משמע גס-כך שרדעת רוב ראשונים כהדעה הראשונה, ומכל מקום כיון שיש כמה ראשונים שמחמירין בזה, וכן הוא דעת הטור בסימן שיש ובסימן שלד לפי מה שביארו הבית-יוסף, בוודאי יש לחוש ולהחמיר באיסור תורה, וכן משמע באליהו זוטא ועוד אחרונים: * אף כי יש עליו לכלוך, אפילו

(מב) אסור. וחיובא נמי איכא, (סא) דכיבוס שייך אף בעורות: (מג) לכלוך. אפילו (סב) רוק בעלמא: (מד) לשכשכו. פירושו, שאסור (סג) ליתן עליו מים כלל ואפילו מועטים: (מה) דזהו כיבוסו. רוצה לומר, בגד שרייתו זהו כיבוסו, והוי בכלל מלבן וחיוב, מה שאין כן מנעל, אף דשייך בו כיבוס, מכל מקום שרייתו אין זה כיבוסו, אלא-אם-כך מוכס ממש, וכנ"ל: (מו) לתת עליו מים. דשרייה לא הוי כיבוס אלא כשיש עליו לכלוך, ומכל מקום אסור במרובים משום חשש דשמא יסחוט. ודע, דאם מכוין בנתינת המים לכבסו, אפילו במים מועטין אסור [כן מוכח בהדיא בספר התרומה וכן משמע גס-כך בסמ"ג, אחר-כך מצאתי שכן כתב באליה רבה בסימן שא סעיף-קטן עז]: (מז) ולא מרובים. ואם הוא (סד) דבר שאין מקפיד בזה, מימיו ומניחו כמה זמן עם המים, לא גזרינן שמא יסחוט בזה, כמו שכתבו סמינן שא סעיף א: (מח) ויש אוסרינן. סבירא להו דמה דאמרינן שרייתו זהו כיבוסו הוא אפילו בבגד שאין עליו לכלוך, ולכן אפילו במועטין אסור משום כיבוס: (סה) ומכל מקום אם נתינת מים על הבגד הוא דרך לכלוך, שרי, כמו שכתב בסעיף י בהג"ה, (סו) ויש לחוש לדעה זו להחמיר בשל תורה: י (מט) טוב וכו'. אבל מדינא (סז) שרי לשתי דעות הנ"ל בהג"ה לקנח במפה, וכמו שכתב בהג"ה: (נ) לנגבם בכח. הוא כדי לצאת גם דעת היש-מחמירין שכתבנו למעלה בסוף סעיף-קטן לט, דסבירא להו דבכל גווני אמרינן שרייתו זו היא כיבוסו אף שהוא דרך לכלוך, אלא דאם הוא מעט מים, סוכרין דאין בזה משום חשש כיבוס, (סח) אך משום דאין אנו בקיאין איהו מקרי

שער הציון

(סא) כן מוכח שם בגמרא: (סב) רשיי בשבת הנ"ל, וכל-שכן מירגלים וצואה: (סג) מגן-אברהם, וכן מוכח מהשולחן-ערוך: (סד) מגן-אברהם וש"א: (סה) מגן-אברהם, וכן משמע בטור: (סו) עיין בביאור הלכה בשם אליהו זוטא: (סז) מגן-אברהם: (סח) כן כתב בספר יראים הנ"ל:

הלכות שבת סימן שב

ק רמב"ם בפרק כב, וכתב הרב המגיד שהוא שבת

במפה: הגה ויש שכתבו דאין לחוש לזה, *דלא אמרין שריית בגד זהו כיבוסו ככי האי גוונא, דאין זה רק (נא) דרך (יג) לכלוך, וכן נוהגין (טור וכו' ואגור). ולכן מותר (יד) (נב) לנגב ידיו בכגד שהטיל בו תינוק (טו) (נג) מי רגלים (טז) [*] (נד) כדי לבטלם, שאין זה רק דרך לכלוך בעלמא (טור), אבל אסור ליתן (יז) (נה) מים ממש על (נו) המיירגלים כדי לבטלם (הגהות מיימוני פכ"ב ותוס' פ' ח' שרצים): **לא ממי שנתלכלכה ידו בטיט, *מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה (נז) ובמפה הקשה העשויה לאחוז בה רוצים, אבל לא במפה שמקנחים בה ידים, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא**

באר היטב

מחמיר, עמ"א וט"ז: (יג) לכלוך, ומי"מ ג"ל דבדבר שמקפיד על מימיו (טו) שמא יבוא לידי סחיטה, וכמ"ש סי' ש"א ס"ג וסעיף מו: (יז) לנגב. וטוב שלא ליקח ילד בחיקו בשבת אם לא על כר, ס"ח סימן רסז, הרוחץ ילד במים לא ישים הבגד במים, ס"ח סימן רסד: (טו) מי רגלים. אבל כשיש צואה עליו אסור להעבירו בניגוב הידים וכמ"ש ס"ט, מ"א: (טז) **כדי לבטלם.** עמ"ש המ"א וע' בתשובת חכם צבי סימן קב: (יז) מים ממש. ואפילו ליטול ידיו עליהם אסור דהוה כיבוסו, כ"י: לענין הדחת כוס, וא"ל דהתם הוא מטלקו ממש ע"י ההדחה משא"כ כאן, דכאן ג"כ ע"י נתינת המים כמאן דליתא ניהור וכהוטרוד ממש, ומ"מ אין זה תימון להם. ועיין בשו"ת ח"צ שכתב להוכיח מהך דכתבו מותר לנגב ידיו, דלפחות מרביעית מ"ר א"צ רביעית מים, ע"ש, ולעיל סימן עז הבאתו דינו בה:

משנה ברורה

מעט, לכך כתבו דמנהג כשר שינגב ידיו בכח: (נא) דרך לכלוך. שרידו מלוכלכות ומטנף בהם את המפה. ודוקא במפה וכיצא בהן שאין דרך להקפיד על המים הטיפוחים, אבל לנגב בדבר שדרך להקפיד בחול על מימיו הבלועים בו אסור, מטעם שמא יבוא לידי סחיטה, וכמו שכתב סימן שא עיף מו, כן כתב המגן אברהם. ועיין בפריימגדים שהכריע דדוקא במים מרובים, אבל במים מועטים, כמו שמצוי על-ידי סיפוג הידים, לא חיישינן לסחיטה כלל, וכן פסקו האלהי רבה ותוספת-שבת להקל בסיפוג הידים, עיין שם טעמייהו. אבל אם נשפך מים על השולחן וכיצא בו, לכלוי עלמא אסור לקנחו בכגד שמקפיד עליו אם הוא מים מרובים, שמא יבוא לידי סחיטה: (נב) לנגב ידיו. שנוטל ידיו במים ומנגבם בהבגד: (נג) מי רגלים. אבל כשיש עליו צואה (קט) אסור להעבירו אפילו על-ידי ניגוב הידים, דאף-על-פי שהוא דרך לכלוך, מכל מקום כיבוס הוא, דהבגד היה מלוכלך יותר מקודם ועתה מעבירו, מה שאין כן מיירגלים אן מאיס כל-כך, וגם שם אין מתיירן אלא משום דכוונתו רק כדי לבטלן ולא לכבס וללכך הבגד: (נד) **כדי לבטלם.** ותוכל להתפלל ולברך; וכגון שהמיירגלים מועטים, כמו שדרך התינוק להטיל בבגדיו שמעוטף בו, ואין נזול לבגד האם כי אם טיפת דבר מועט, וסגי ליה לבטלו בקניוח ידים [כ"י]. ועיין לעיל בסימן עז במשנה ברורה סעיף-קטן ז: (נה) **מים ממש.** ואפילו ליטול ידיו עליהם אף דנעשים שופכים, מכל מקום כיון שאין בהם לכלוך חזו לכיבוס; ואף דאין מכין לכבס רק לבטל המיירגלים, מכל מקום פסיק רישא הוא, דשרייתו זהו כיבוסו. ולכן טוב שלא ליקח תינוק בחיקו בשבת אם לא על כר, פן ישתין [ס"ח]. והנה לפי המבואר בסעיפים אלו דבגד שיש בו לכלוך, לכלוי עלמא שרייתו זהו כיבוסו, צריך לזהיר

שערי תשובה

שבת, אבל אם דרכו לעבור שם לא: [*] **כדי לבטלם.** עיין מהריק"ש שיש מתיירן שאשה תוחץ ידה על מ"ר של תינוק להעבירם שיוכלו להתפלל, וגי'ל שטוב לעשות כן ע"י אינריוהי, לחוש לזכרי האוסרים, ע"ש, והביאו כ"י, ובמג"א כתב ג"כ בשם הב"י שאפילו ל"טול ידיו עליהם אסור שזוהו כיבוסן, ועיין בא"י שבת להתייר בזה. וזה דוקא על הבגד, אבל מ"ר של הארץ נוהגים היתר לשפוך מים לכתחלה, ואין זה דומה למ"ש המג"א סימן שכג שאסור לבטל איסור בשבת וי"ט משום מתקן, דהתם מתקן היתיר משא"כ כאן אינו מתקן דבר, אלא ששייך הו"י כאן שם מ"ר וכמס' גרף של רע"ז, וכו"ז: כתב שם לענין הדחת כוס, וא"ל דהתם הוא מטלקו ממש ע"י ההדחה משא"כ כאן, דכאן ג"כ ע"י נתינת המים כמאן דליתא ניהור וכהוטרוד ממש, ומ"מ אין זה תימון להם. ועיין בשו"ת ח"צ שכתב להוכיח מהך דכתבו מותר לנגב ידיו, דלפחות מרביעית מ"ר א"צ רביעית מים, ע"ש, ולעיל סימן עז הבאתו דינו בה:

ביאור הלכה

דרך לכלוך כגון לנגב ידים שם אסור לדעה זו, כיון שיש עליו לכלוך מכבר, כן כתב הפריימגדים וכן משמע בעולת-תמיד, ומכל מקום לעניות דעתי לא כירוא הרב כל-כך, דיש לומר דדרך לכלוך לכלוי עלמא שרי, ועיין: * **דלא אמרין וכו'.** ואפילו אם היה איזה לכלוך על המטפחת שרי, הואיל והניגוב דרך לכלוך הוא [פמ"ג]. והנה לענין רחיצת תינוק ביום-טוב במים חמין, שבחול דרך הוא להציע מתחתיו המטפחת [הווינדלע"ן] בעריכה שרוחצין אותו בה, שאי אפשר לרוחץ תינוק קטן בלא זה, וביום-טוב הלא יש כזה איסור כיבוס, דשריה אותה במים, אך אי אפשר לרוחץ בלא זה, יש להתיר באופן שהיו הווינדלע"ן נקיים מכובסים, ולדעה הראשונה אין בהם משום כיבוס, ואף לדעת היש אסרין אף בנקיים, אפשר דדרך לכלוך הוא, ואף אם נימא דאין זה דרך לכלוך, מכל מקום כיון דנקיים הם בוודאי אינו רוצה כלל בכיבוסן וכל כוונתו רק כדי להציע תחת התינוק, והווי הכיבוס מלאכה שאינה צריכה לגופה דאינו אסור לכמה פוסקים אלא מדרבנן, ותינוק זה הוה כחולה שאין בו סכנה אם הוא רגיל בהציעה, דיש להתיר איסור דרבנן בשבילו. ומטעם זה אין לאסור משום שמא יסחוט, כיון דריעינן ליה כחולה, ובלבד שיזוהר שלא יסחוט. והנה הפריימגדים רצה להתייר בשעת הרוחץ אף במלוכלכים משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאין כוונתו בשביל הכיבוס רק להציע תחת הקטן. ולא נהירא, דמלוכלכים ניחא ליה הכיבוס, ובחול דעתו שיסחטם אחר רחיצת הקטן וינגבם יהיו מכובסין, ואם כן כוונתו בשביל כיבוס גס-כן ואין זה מלאכה שאין צריכה לגופה. ומכל מקום על-ידי אינריוהי יש להתיר נתינת הווינדלע"ן למים; ואפילו אם הם נקיים ומכובסים, טוב שיתן לתוך המים על-ידי אינריוהי אם באפשר, כן נראה לעניות דעתי. ועיין לעיל מה שכתבנו בסימן שא סעיף מה וסעיף מו אודות ניגובן: * **מקנחה בזנב הסוס.** כתב בספר תוספת-שבת היינו שאינם מחוברים בבמה, דאם לא-כן הא קיימא לן אסור לטלטל בעל-חי אפילו מקצתו, עד כאן דבריו. ולעניות דעתי יש לעיין בזה, שלא הוכר זה בשום פוסק, וגם לשון התוספתא אינו מיושב כל-כך, דשם נזכר גם-כן כזנב שועל או בשער שועל, ואי אמרת דגם זנב מיירי בתלשו אם-כן הכל חדא מילתא היא; ומה שהקשה משום איסור טלטול, אפשר דלא אסור רק גופן דבעלי-חיים ולא שבערן שהוא מחובר להן, דלא חשיב

שער הציון

(טז) מגן אברהם ותוספת-שבת וש"א, דלא כאלהי רבה: (ע) מגן אברהם בשם ספר חסידים:

הלכות שבת סימן שב

קצו באר הגולה

ר' תשכ"ז בשם הר"מ ורבינו ירוחם חלק יג ש שבת קמ"ט וכתוב קמא, הרי"ף ורא"ש ורמב"ם בפרק כב ויאמר פוסקים ח שם בפוסקים הגיל

לכנס המפה: יב יאסור לנגב כוס שהיה בו מים (נח) *או יין במפה, (נט) *משום (ס) דאיתי לידי (יט) סחיטה: יג שאין מסתכלין בשבת במראה של מתכת (סא) שהיא חריפה כאיזמל (פירוש, כעין סכין קטן חד וחריף), דחיישינן שמא ישיר בה נימין המדולדלין; ואפילו אם היא (סב) קבוע בכותל. האבל מותר להסתכל במראה (סג) *שאין בה (סד) חשש זה אפילו אינה קבוע:

באר היטב

סחיטה, אבל ספסל מותר לקנח, ודוקא דבכר שאין מקפיד על מימיו, מ"א. [ובס' אליהו רבה הניח דבר זה בצ"ע, ע"ש]. ודע דסחיטה של מים

ביאור הלכה

גנפון בזה, וצריך עיון: * או יין, עיין במשנה ברורה מה שכתבנו ודעת הרבה אחרונים וכו', הלא המה האליה רבה ותוספתא שבת ומחצית השקל ועוד אחרונים, וגם הגר"א כתב דמה שכתב המחבר 'או יין' הוא רק לדעת הרמב"ם, ולדעת רבינו תם נזכר סתם המחבר לקמן בס' ש"מ שלד סעיף כד, עיין שם. מותר אף ביין כמו באייר משקין: * משום וכו'. עיין במשנה ברורה. ולכאורה קשה, הא קיימא לן לעיל בסעיף ט בהג"ה דבמים מועטים לא חיישינן שיבוא לסחטו. ועל מהר"מ בעצמו לא קשה כל-כך, דאפשר והוא אין מחלק בין מרובים למועטים לענין חשש סחיטה [וכן מצינו שאין מחלק בזה לענין שרייתו זו היא איבוס כל עיין בטור], אבל על השולחן-ערוך דסבירא ליה סברא זו, למה אסור בכוס גונית [מדלא חילק הרמ"א בזה] * וכאמת מטעם זה התייר הרמב"ם. ודקדקתי היטב בדברי המגן-אברהם ומצאתי שהוא רמו לזה בתיורצו השני, שכתב: 'אי נמי יש לומר דהכי קאמר, כיון שהכוס צר וכו' וכן משמע בסעיף ט בהג"ה, היינו רוצה לומר, דשם מבואר דבמים מועטים לא חיישינן שמא יבוא לסחיטה, וכמו שהקשינו, ועל-כן דגם בתיורצו הראשון וקאמר דסבירא ליה דכיון שהוא צר בוודאי יבוא בעת הניגוב לסחיטה, אס"כ לפי תירוץ זה, בכוס רחב או בקערה לא חיישינן כלל שיבוא לסחיטה כיון שהמים מועטים, ומותר לנגב אפילו במפה שמקפיד עליו, ולכן שפיר יש לסמוך בכוס רחב או בקערה על דברי הרמב"ם שכתבנו במשנה ברורה, שגם השולחן-ערוך מודה לו. ונראה דלזה כיון הגר"ם והחיי"א דאם שהעתיקו דינא דשולחן-ערוך רק לענין כוס צר, שהם אחוז התיורץ השני של המגן-אברהם שהוא אמת לדינא וכמו שהוכחנו [נוראיתי באיזה אחרוני זמננו שהעתיקו דינא דשולחן-ערוך לאיסורא אפילו בכוס רחב אם הוא מנגב בדבר שמקפיד עליו, והעתיקו יסורא תירוץ השני של המגן-אברהם דבכוס צר הוא פסיק רישא ואסור בכל גונית; ולא נהיירא, שאחוזו תחלב בב' ראשון, ולפי תירוץ הראשון של המגן-אברהם, אפילו בכוס צר לא אמרינן דהוי פסיק רישא, ומותר בדבר שאין מקפיד עליו, מדקאמר המגן-אברהם 'כיון שהכוס צר, ולא כתב דמירי בכוס צר, משמע דגם בתיורץ הראשון מירי בכוס צר, דסתם כוס הוא צר, ולפי תירוץ השני דוקא בכוס צר, אבל בכוס שאינו צר לא חיישינן כלל שיבוא לסחיטה, ומותר לנגב אפילו בדבר שמקפיד עליו כיון שהמים מועטים]. והנה מדברי הגר"ם שרוצה בעצמו לתרץ דמה שאסר השולחן-ערוך יין הוא רק לדעת הרמב"ם, אף שהשולחן-ערוך בעצמו אין סובר כותיה בס' ש"מ שלד סעיף כד, ולא ניחא ליה בתיורצו קמא, ונפקא מינה, דבדבר שאינו מקפיד עליו גם בכוס צר שרי נאך מה שהקשינו לעיל הרי המים מועטים ואין חיישינן לסחיטה, קשה גם לדבריו; ואולי דמירי במנגב כוסות הרבה, ולשון 'כוס' שנוכר בשולחן-ערוך הוא לול דוקא, ודוקא; ואולי דסובר להלכה דגם במועטים יין חשש סחיטה, ועיין בזה שפירשונו בהא דאלונית בס' ש"מ

יט) סחיטה. ונ"ל דבסמרטוט המיוחד לכך שרי דלא גורינן שמא יסחטו. ועוד נ"ל, דדוקא בכוס שהוא צר אי אפשר דלא אתי לידי

משנה ברורה

יתלכלך או בכותל, וכדלעיל: יב (נח) או יין. עיין במגן-אברהם שכתב, דבשאר משקין מותר לנגב את הכוס ואין חוששינן שמא יבוא לסחיטה, וכדלקמן בס' ש"מ סעיף י וסימן שלד סעיף כד, ודעת הרבה אחרונים דאף ביין אין לחוש, ובכוס צר יש להחמיר אף בשאר משקין: (נט) משום וכו'. רוצה לומר, (עא) אפילו להפוסקים לעיל בסעיף ט דלא אמרינן בזה שרייתו זהו כיבוסו משום דהמפה היה נקי מתחלה ולא היה בה לכלוך, וגם דקיניח זה דרך לכלוך הוא ולא דרך כיבוס, אפילו הכי אסור משום שמא יבוא לידי סחיטה. ובתשובת רב"ז סימן י"ג את כתב לענין ניגוב כוס וקערה הדועלם אין נזהרין בזה, ולדינא אין לחוש, דאין דבוק בדופני הכלי מים כל-כך שיבוא לידי סחיטה, אלא-אם-כן מנגב בה כלים הרבה, דאז קרוב הדבר שיבוא לידי סחיטה בין כלי לכלי, ראוי לגעור בו שלא יעשה כן, עיין שם, והביאו בברכ"י-וסף. (עב) ובסמרטוט המיוחד לכך שאין מקפיד עליו לסחטו, לכולי עלמא שרי, (עג) ונראה דאף לנגב בה כלים הרבה שרי, דאם יהיה הסמרטוט לח מצד אחד על-ידי הניגוב ינגב בה מצד אחר: (ס) דאיתי לידי סחיטה. עיין באחרונים שסתמו דבכוס שהוא צר אין לנגבו אפילו בסמרטוט המיוחד לכך, דאי אפשר שלא לבוא לידי סחיטה, אבל דבר רחב, קנחו שנשפך מים על שולחן וספסל, לכולי עלמא מותר לקנחו בדבר שאין מקפיד עליו. ועיין בביאור הלכה: יג (סא) שהיא חריפה. רוצה לומר, ששפת המראה חדה ועשויה לשם כך להסיר בה בחול את הנימין המדולדלין מראשו כשרואה שהן מדולדלין, ויש לחוש בשבת שמא ישכח ויעשה כדרכו בחול: (סב) קבוע בכותל. שלא יוכל להשיר בה, גם-כן אסור, דלא חילקו חכמים במראה של מתכות בין קבוע לשאינה קבוע: (סג) שאין בה וכו'. כגון במראה של זכוכית כעין שלנו, והוא הדין במראה של מתכות כשאינה עשויה חריפה, והטעם, כיון דאינה עשויה כלל להשיר בה נימין לא גזר כלל עליה, ולזה חיישינן שמא כשיראה במראה שהן מדולדלין ילך אחר מספרים כדי להעבירם, (עד) דאדהכי והכי מידכר שהוא שבת: (סד) חשש זה. עיין ביורה-דעה סימן קנו, באיזה אופן מותר להסתכל במראה:

שער הציון

(עא) כן ביארו האחרונים וכן באר הגר"א, עיין שם: (עב) מגן-אברהם: (עג) ואף דלכאורה משמע מרב"ז דאף במיוחד אין להקל, מטעם שיסחטנו בין כלי לכלי כדי שיהיה ראוי לנגב עוד בה, שם קאי על מפה קטנה, עיין שם: (עד) גמרא שם:

הלכות שבת סימן שג

שג דיני תכשיטי אשה, וכו' כ"ז סעיפים:

א לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות (א) שבראשה, מפני (ב) שצריכה להסירם בשעת (ב) טבילה, חיישינן (א) שמא תוליכם ארבע אמות ברשות-הרבים. יואם הם (ד) קלועות בשערה, מותר. יויש מי שאוסר. יואם הם (ה) מעשה אריגה, מותר, שאינה צריכה להסירם בשעת טבילה: הגה ובלבד (ו) שלא יהיו (ב) מטונפות, או מזהבים, דאו (א) מסירן כדי שלא יתנופו במים (טור והרא"ש וסמ"ג): ב "מותר לצאת בחוטינן שבצוארה (ו) שהם רפויים ואינה צריכה להסירם בשעת טבילה, אבל בקטלא שבצוארה אסור, מפני שצריכה להסירה בשעת הטבילה, (ח) לפי שהיא מהדקת אותה כדי שתראה בעלת בשר, וחיישינן דלמא אתיא לאתווי ד' אמות ברשות-הרבים. ו'לא תצא בטוטפת, והוא כמין ציץ ומגיע מאוון לאוון, ולא בשרביטינן, והוא גם-כן ציץ ואינו מגיע אלא עד לחייה, שכורכתו על ראשה ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן; *והוא שאינם תפורים בשככה, (ט) דחיישינן דלמא שלפא לאחויי ואמאי לאתווי ד' אמות ברשות-הרבים, "אבל אם תפורים (י) ליכא אם תמיש להכי ומותר: הגה ויש אומרים דבתולה שאינה חוששת לגילוי ראשה, אפילו תפורה בשככה אסור, דחיישינן שמא תסירה על השככה ואתי לאתווי (אי"ז): ג (יא) טלא תצא בכיפה של צמר, דהיינו חוטי דעמרא ד'גדילין ועבידי כי הוצא (פירוש, ככלים

א שבת ג"ז במשנה ובגמרא ב טור בשם רבינו תם ורא"ש והר"ן שם ג ש"י שם ד שם בגמרא ג שם כ"ב ויט"ף א ליכא דרב אונא ו שם במשנה ובדפוסת לה רבא שם ד שם במשנה ודפוסת לה רבי אבהו שם ט ש"י ס"ד במשנה ט שם ג"ז במשנה כ"ב ויט"ף ודפוסת לה רבי אבהו ה' ה"ר"ן שם

באר היטב

הוי תולדה דמלבן או צובע, כמו שכתב הב"י סוף סימן שכ: (ב) טבילה. כתב הבאר היטב אשר לפני: ואם הבתולה אסורה מפני גזירה זו צ"ע, כי הבתולות אסורות לטבול כמ"ש ביו"ד סימן קפג,

ביאור הלכה

א (א) שבראשה. אכולהו קאי, ולאפוקי חוטינן שבצוארה, כמו שכתב בסעיף ב: (ב) שצריכה להסירם וכו'. היינו, דלמא מתרמי טבילה של מצוה ותוכרה להסירם מפני חציצה, ואתיא לאתווינהו ד' אמות. ועיין באחרונים שכתבו דלא פלוג רבנן בתקנתא, (ב) ואפילו זקנה ובתולה לא תצא: (ג) שמא תוליכם. ודוקא (ג) בדברים קטנים כאלו הוא דחיישינן, כיון דאף בחול לפעמים היא נושאתן בידה, אבל בדרים שהם עיקר מלבושים לא חיישינן להכי, דאין דרכה לילך בלעדם ויקראי תולשים אחר הטבילה: (ד) קלועות בשערה מותר. דהא ליכא למיחש דלמא אתיא לאתווינהו, דהא אסורה לסתור קליעת שערה, כמו שכתב בסעיף כו. וטעם היש"מ-שאוסר הוא, דדילמא כשתתמי לה טבילה של מצוה תסתור הקליעה על-ידי אינה-יהודית ותוציא החוטינן

אסור, דבמתכות לא חילקו חכמים. ולעניות דעתי נראה כמו שכתבתי, כפשוטא דלישנא דכל הפוסקים, והטעם כמו שכתבנו, דכיון שאינה עשויה להשיר בה נימין, כמין אחר דמיה, וכן מדוייק לשון הגמרא דקאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: מפני מה אמרו מראה של מתכות אסורה, מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין, ומשמע דכשאינה עשויה להשיר בה מותר; וגם לדבריו היה לו לרבי מאיר שם בגמרא לאיפלוגי עליה דרבנן גם בשאינה קבוע אם לא היתה חדה, דלדידה דלא גזר בקבוע אטו אינה קבוע, כל-שכן דלא גזר אינה חריפא אטו חריפא. וכל זה שכתבנו הוא אפילו לדעת הבי"ח לעיל בימין ער"ה דאוסר בנו קבוע בעששית לקרות לאורה, וכל-שכן לשאר דעות שמוכא שם במגן-אברהם ובי"ח להקל בזה, וכל-שכן בענינו נראה דאין להחמיר בזה:

* והוא שאינם תפורים וכו'. הנה העתיק בזה לשון המשנה בדף נו ובדף סו עמוד ב, ובטור איתא דאפילו קשורים שפיד דמי,

ואתיא אחר-כך לאתווינהו [ט"ז], ועוד טעמים אחרים עיין בב"ח ובביאור הגר"א: (ה) מעשה אריגה. דהני לא מיהדקי שפיר ולא חייצי. ועיין יורה-דעה סימן קצח דסתם שם בסעיף ג, דדוקא כשמעשה אריגה היו חלולים או אין צריכה להסירם: (ו) שלא יהיו מטונפות. דכשהחוטינן מטונף בטיט ורפש, (ג) המים ממחים את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה, ועל-כן דרכה להסיר מתחלה, וכיון דשקיל לה משום טינוף אתיא לאתווינהו, וכן כשהחוטינן מזהבין גם-כן מסירתם קודם הטבילה כדי שלא יתנופו החוטינן מהמים, ואתיא אחר-כך לאתווינהו. (ד) ויש אומרים עוד, דמדחייבת בכל זה להסיר קודם הטבילה משום חציצה, כיון שמקפדת עליהן: ב (ז) שהם רפויים. שאינה מהדקן בחוזק, (ח) שאינה חונקת עצמה, מה שאין כן בקטלא (ו) שהיא רצועה רחבה, כולקמיה בסעיף ז, ואינה חונקת. והא דלא אסור בחוטינן משום דלמא שלפא ומחויא, דזה אינו שייך אלא בדבר שהוא תכשיט: (ח) לפי שהיא מהדקת. היינו דמשום הכי יש בזה משום חציצה. ואף דלקמיה בסעיף ז משמע דטעם האיסור הוא משום דהוי דבר חשוב וחיישינן דלמא שלפא ומחויא, (י) התם מייירי ברפויה סביב צוארה ואפילו הכי אסור משום שלפא ומחויא, והכא כשמדהקת כדי שתראה בעלת בשר, ממילא לא שלפא מעליה, שאז לא תראה בעלת בשר, ואפילו הכי אסורה (ט) משום דצריכה להסירה משום חציצה: (ט) דחיישינן וכו'. דמיני תכשיט הם: (י) ליכא למיחש להכי. שאינה נוטלת השככה מראשה ברשות-הרבים (ט) כדי שלא תתגלה שערה: ג (יא) לא תצא וכו'. עיין לקמן

שער הציון

(ב) באר היטב ופריימגודים: (ב) מגן-אברהם בשם התוספות: (ג) רש"י, ודעתו דמשום חציצה אין צריך להסיר כיון דעילי בהו מיה: (ד) הוא דעת רבותיו של רש"י ששכירא להו דאף-על-גב דעילי בה מיה, כיון שמקפדת עליהן להסירן ממילא חייצי ומחויבת להסירן. ופשוטה דלישנא דהרמ"א כאן משמע דשכירא ליה כדעת רש"י ולא כרבותיו, ושם ביוורה-דעה קצ"ח סיפ"ד ב' בהגיה סתם כדעת רבותיו (וכבר התעורר בזה הגר"א בביאורו). ומפני זה דחק המגן-אברהם בסעיף-קטן ה' דהכונה כאן גם-כן משום חציצה, אבל פשוטה דלישניה דהרמ"א לא משמע כן, וכן משמע בביאור הגר"א: (ב) גמרא: (י) ברש"י: (י) ט"ז בשם התוספות: (ב) ומטעם זה אסור בענינו אפילו אינה תכשיט [ב"ח]: (ט) רש"י: (י) (1)

הלכות שבת סימן שג

קצט באר הגולה

כ שם כיג ל שם
במשנה מ שם ניט
נ שם כשמואל וזכר
אשי דמתי לקולא
ס שם בגמרא ובפירוש
רשי"ע שם במשנה נ"ו
ובגמרא נ"ט וכלשון א'
ש שבפירוש רשי"ע פ שם
ושם צ רשי"ע שם
התוספות ורא"ש שו"ת
פוסקים ק שם
ר הרא"ש וזכר ארא
שם ס' שם ס"ב

העשויים מעלי לולבי הדקלים שהם באריגה, מה שאין כן איצטמא העשויה כמין לבד, כדאיתא בגמרא (ס) ורחבים כשתי אצבעות (יב) כשיעור ציצין; ² ולא באיצטמא, דהיינו (יג) מטלית שתולין בו חוטין של צבעונין, ותולין אותו לכלה להפריח ממנה הזוכים: ד' ללא תצא בעיר של זהב, ופירש רש"י שהוא (יד) תכשיט עגול ומציירין בו כמין עיר ויש באמצע לשון (טו) שמחברים אותו למלבוש. ³ ורבינו תם פירש שהוא כעין עטרה לראש: ה' יכלילא, והוא תכשיט שמניחתו על פדחתה מאוזן לאוזן וקושרתו ברצועות התלויות, מותרת (ז) לצאת בו, (טז) *בין שהיא עשויה מחתיכות של זהב חרוזות כחוט, בין שאותן חתיכות קבועות במטלית: ו' ריוסקיא, דהיינו חתיכת מעיל רחבה, אם יש בה רצועות קצרות תלויות בה לקושרן בהם ולהדקן סביבותיה דמיהדק, שרי, ואם אין לו רצועות, (יז) אסור: ז' ללא תצא (יח) בקטלא, דהיינו בגד שיש לו שני צדדים כעין מכנסים, ומכניסים בו רצועה רחבה וקושרה סביב צווארה, והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב: ח' ללא תצא (יט) בנזמי האף, ⁴ אבל יוצאה (כ) בנזמי האוזן. הגה מפני שאזניה מכוסות. ובמקום שנוהגין לגלות האזנים, אסור לצאת בנזמים שבאוזן היכא דדרך להוציאם משם (א"י): ט' (כא) ללא תצא במחט נקובה, ואם יצאה (ה) (כב) חייבת; ושאינה נקובה, ⁵ אם מעמדת בה (כג) קישוריה (כד) מותר לצאת בו, ואם אינה מעמדת בה קישוריה (כה) אסור: י' ללא תצא בטבעת שיש עליה חותם, (ל) ואם יצאה

באר היטב

מזהבים: (ד) לצאת. דאין דרך לצאת בה אלא אשה חשובה ולא שלפא ומחויא, אבל תכשיטין שכל הנשים רגילים בהן, אף חשובה

מזהבים: (ד) לצאת. דאין דרך לצאת בה אלא אשה חשובה ולא שלפא ומחויא, אבל תכשיטין שכל הנשים רגילים בהן, אף חשובה

ביאור הלכה

משנה ברורה

ומקורו מהא דאיתא בבביתא נ"ו עמוד ב: כטופט וכשרביטין הקבועין בה, ומפרש דהיינו קשורין, ועיין בפריימגרים: * בין שהיא עשויה וכו'. עיין בבית-יוסף שהוכיח דהרי"ף סובר כן מדסתם בזה

כריש סעיף יח: (יב) כשיעור ציצין. והוא תכשיט, וחיישין דלמא שלפא ומחויא: (יג) מטלית. וזה אינו לא תכשיט ולא מלבוש, (י) והוי כמשא, שתולין אותו רק להפריח, מפני שאם

יעמוד לה זכוב על פניה היא מתביישת לגרשו: ד' (יד) תכשיט עגול. ואף (יא) שאין דרך לילך בה אלא אשה חשובה, מכל מקום חיישין גם בה דלמא איתא לאחויי, שחשיב טפי מכלילא דלקמן: (טו) שמחברים אותו. אינו חיבור גמור (יז) ויכולין לשלפה, וכיון שהוא תכשיט חיישין דלמא שלפא ומחוי, וזה הלשון הוא גם לפירוש רבינו תם: (ה) (טז) בין שהיא עשויה וכו'. הטעם, דמאן דרכה למיפק בזה — אשה חשובה, והיא לא תצא ממחויא [גמרא]. וכתבו (יג) הפוסקים, שמא יפול ואחי לאתויי: ז' (יח) בקטלא. משום דלמא שלפא ומחויא. ועיין לעיל כמה שכתבנו בסעיף-קטן ח: ח' (יט) בנזמי האף. דאף דתכשיט הוא, דלמא שלפא ומחוי ואתיא לאתויי ד' אמות: (כ) בנזמי האוזן. דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי, מפני שאזניה מכוסות בקישורים: ט' (כא) לא תצא וכו'. היינו (יד) אפילו כשהיא תחובה בכגדה, דדרך הוצאה היא באשה לכולי עלמא, ולענין איש עיין לעיל בשי"א סעיף ח: (כב) חייבת. דהוי משוי, (טו) ואפילו מעמדת בה קישוריה ותוחבת המחט בצעיף או סוגרת בה מפתחי חלוקה, דאין דרך להעמיד ולסגור בנקובה ולכן הוי משוי, ודרך הוצאתה כך בחול ליתן מחטים תחובים בצעיפה או בכגדה: (כג) קישוריה. דהיינו קישורי צעיפה, או שסוגרת בה מפתחי חלוקה וכיצא בזה: (כד) מותר. יש מאחרונים (טו) שכתבו דרוקא כשהמחט אינו עשוי להתקשט בו, ואז מותר מטעם שכיון שהיא משמשת לה לצורך לבישה הרי היא כבית-יד להמלבושים, אבל אם עשוי להתקשט בה, כגון שראשה אחד עב ועשוי כעין תכשיט, אסור מדרבנן להעמיד בה הקישורים דלמא שלפא ומחויא לחברתה. (יז) ויש אומרים דבכל גווני שרי, דכיון דלצניעות עבידא לא שלפא ומחויא, שלא יתגלה שעה ולבה, וכן מצדד הגר"א בביאורו, דעיקר טעם ההיתר במעמדת קישוריה משום דלצניעות עבידא, ועל-כן אין למחות ביד הנוהגין להקל בזה, (יח) וכל-שכן מחט שאינה נקובה שלנו [שקורין שפילק"ע]. אף שראשה אחד עב, אין עשוי כעין תכשיט כל-כן ואפשר דלכולי עלמא שרי, ועל-כן בוודאי יש לסמוך להקל להעמיד בה הקישורים: (כה) אסור. לצאת בה (יט) כשהיא תחובה בצעיפה או בכגדה (כ) אפילו אם היא מתקשטת בה, כגון שראשה עב

מזהבים: (ד) לצאת. דאין דרך לצאת בה אלא אשה חשובה ולא שלפא ומחויא, אבל תכשיטין שכל הנשים רגילים בהן, אף חשובה

שערי הציון

(י) עיין ב"ח שכתב דהוא משא. ומכל מקום נראה לי דלאו משא גמור היא, דהא חז דרנא הוא ועם כיפה של צמר דמותר לחצר, וכדאיתא בגמרא נ"ו, ולקמן בסעיף יח איתא דמותר בכבול שהוא כיפה של צמר אף בתצר שאינה מעורבת, והוא הדין באיצטמא, וכדאיתא בביאור הגר"א שם, ועל-כרחו דלאו משוי גמור הוא, ובר"י גס"כ לא כתב בהדיא שהוא משוי, רק שאינה תכשיט: (יא) תוספת-שבת, וכן איתא ברשב"א: (יב) לבוש: (יג) תוספות והרא"ש, וכן הביא המגן-אברהם בשם שלטי-גבורים: (יד) כל הפוסקים, ודלא כבי"ח שיצא לידון בזה בדברי החדש, וכן בירושלמי על המשנה דלא תצא במחט משמע גס"כ כדאשה חייבת בתחובה בכגדה: (טו) בית-יוסף וט"ו ומגן-אברהם ותוספת-שבת, דלא כבי"ח, וכן הוכיח כן בביאור הגר"א. ואף דהאליה רבה כתב שהשלטי-גבורים כתב בשם הרא"ש וטור דאף בנקובה מותר, ועל-כן נשאר בזה בצריך עיון, האמת דברא"ש וטור לא נזכר כלל דין זה, ואדרבה מהרא"ש משמע להיפך, דהא כתב דמחט שמעמדת בו קישוריה הוי כמחט שאוגרת בה שעה, ובאוגרת בה שעה לא נזכר בגמרא להתידיא רק באינה נקובה, וכמו שהוכיח הגר"א, ובפרט דכרבינו ירוחם וס"פ כתב בהדיא לאיסור, וגם הבי"ח לא כתב רק דאינו חייב, אבל איסורא בוודאי יש בזה: (טז) מגן-אברהם וט"ו לפירוש התוספות, וכתב המגן-אברהם דכן הוא גפ"כ דעת הסמ"ג התרומה כהתוספות: (יז) בית-יוסף ולבוש [ונפירוש רש"י] ואליה רבה בשם הרבה ראשונים, עיין שם: (יח) מגן-אברהם: (יט) דבידה הוציא מלבוש גמור חייבת טעא: (כ) אחרונים. וכן כתב בביאור הגר"א כריבור המחיל 'אסור' דבדיוק נקא המחבר 'אסור' ולא 'חייב'. ועיין בס"ז:

הלכות שבת סימן שג

ת שם נ"ו א ש ס"ב
ב שם ס"ד ומכאן
ג שם בגמרא ד ה"א
ש ה"ש בבביתא
קמ"א ו שם ס"ד
במשנה ו שם בבביתא
ח שם נ"ו ואכ"י
ט שם ס"ד במשנה
ובגמרא ס"ה

(כו) חייבת. ה'וכשאין עליה חותם (כו) לא תצא, ואם יצאה פטורה: יא (כח) *אלא תצא ככוליאר, והוא תכשיט (כט) שקושרת בו מפתחי חלוקה; ולא ככובלת, (ל) והוא קשר (לא) *שקשור בה בושם שריחו טוב: יב יאם חסר אחת משיניה ומשימה אחר במקומו, יאם הוא של זהב לא תצא בו, דכיון שמשונה במראה משאר שינים דלמא מכזו לה ושקלה ליה וממטיא, יאבל של כסף שדומה לשאר שינים מותר, וכלי-שכן שן דאדם: יג הלא תצא במנעל הקרוע למעלה, דמחכו עלה ואתיא לאתויי, ולא במנעל חדש, (לב) שמא לא יבוא למדתה, אלא-אם-כן ניסתה ללכת בו (לג) מאתמול שהוא למדתה; (לד) אבל (ו) איש מותר, שאין מקפיד כלי-כך: הגה (לה) ובשאר מלבושים אין לחוש אפילו באשה (כל בו): יד י'וצאת (לו) בחוטי שיער, בין שהם עשויים משערה או משער חברתה, (לז) ואפילו משער בהמה, (ס) (לה) ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא ילדה בשל זקנה: טו י'וצאת בקשר שעושין (טז) לרפואת קיטוף עין הרע שלא ישלוט, ו'ובמוך (מ) הקשור ומהודק (מא) באזנה, ובמוך (מב) שבסנדלה

באר היטב

סמ"ק מטופק בזה, ויש להקל לצורך קצת, ע"ת: (ד) ובלבד. דמחכו עלה ואתיא לשלופי:

משנה ברורה

ועשוי כעין תכשיט דאין בו חיובא דאורייתא, אפילו הכי אסור מדרבנן דלמא שלפא ומחויא, (כא) וכלי-שכן דאם אינו עשוי כעין תכשיט, דנחשב משא וחייבת חטאת. (כב) ודע עוד, דבזה שאינו עשוי כעין תכשיט, אפילו אם צריכה לה המחט לאיזה צורך שיהיה, כגון לחלוק בה שערה וכיוצא בהן, מכל מקום הרי הוא משוי גמור, שאין אדם יכול לצאת בכל החפצים הצריכים לו כשאינו לא מלבוש ולא תכשיט: י (כו) חייבת. דאין דרך אשה לשאת עליה טבעת שיש עליה חותם, ועל-כן לא הוי כתכשיט, (כג) ומכל מקום דרך הוצאה היא בכך על אצבעה, דלפעמים נותן לה הבעל טבעתו בחול להצניע בקופסא, ומניחה באצבעה עד שמוליכתו לשם: (כז) לא תצא. דלמא שלפא ומחויא, ובדיעבד פטורה, (כז) לפי שהוא תכשיט לאשה. ועיין לעיל בסימן שא סעיף ט הדין לענין איש: יא (כח) לא תצא ככוליאר. במשנה איתא דעל כוליאור חייבת חטאת, ועיין לקמיה: (כט) שקושרת בו וכו'. פירוש, (כט) דרכו של הכוליאור לכך, אבל עתה אינה סוגרת בו מפתחי חלוקה אלא טוענת כך

סעיף ט' ו' דין זה בבאיור: (י) איש. ב"ח כתב להחיר לצאת במנעל שלנו עם התבן שבו וגם מותר לכתחלה לתת תבן לתוך המנעל, והגהת

ביאור הלכה

להחירא ולא הזכיר החילוק בדאניסא, וכן דעת הרמב"ם, ועל-כן פסק כן להלכה. אף דהרא"ש הרו"ן והטור כתבו בהדיא לאיסור בראניסא. והנה בפירוש רבינו חננאל שלפנינו כתוב בהדיא גס-כן לאיסור, עיין שם טעמו, וכן בפירוש רש"י דבירביר מתחילת כ'לילא', וגם המעיין בפירוש הרי"ף וברד"י יראה דאין ראייה כלל ממנו שהוא וסובר להחירא, וכמו שהאר"ך בזה בבסת הגדולה, עיין שם, ועל-כן יש להסתפק אם יש להקל בחרוזות בחוט כגון כל הלא וכוונת הגי' שכתבו בהדיא לאיסור: * לא תצא ככוליאר. עיין במשנה ברורה במה שמסיק דהיכא שסוגרת מותר לכתחלה. ולכאורה לפי דעת המגן-אברהם וט"ו בסעיף-קטן ת, שהסכימו לדעת התוספות דבמחט שאינה נקובה היכא שיש עליה שם תכשיט אף שמעמדת בו קישוריה אסור, אם-כן הכי נמי יש איסור על-כל-פנים בכל גווני; אבל מכל מקום נראה שיש להקל בזה אף לשיטת התוספות, דהתוספות בעצמן בכבא בתרא קני' עמוד ב כתבו דהכא מותר לכתחלה ולא חיישין דלמא שלפא ומחויא שלא תגלה בשיה, ועל-כרחך דלגבי כוליאור עדיף טפי, וכבר התעורר בזה הגאון בעל תוספת-שבת, ורק דהוא מצד דמחבר סתם בזה לחממי אף כסוגרת, ומשום דחזר בו ממה שכתב בבית-יוסף, אבל לא נהירא, והנכון יותר כמו שהעתיקו במשנה ברורה וכמו שרשמתי בשער-הציון בשם הפרישה ודרכי-משה בשם כמה ראשונים: * שקשור בה בושם.

עליה, ומשום הכי חייבת חטאת דלא חשיב תכשיט אלא משוי, דאינו אלא להראות עושר, אבל גם אם עתה סוגרת בו מפתחי חלוקה מותר לכתחלה, דהוי תכשיט, (כו) ולא שייך דלמא שלפא ומחויא, דאם-כן תגלה בשיה. ועיין בבאיור הלכה: (ל) והוא קשר וכו'. ואשה שריחה רע (כז) טוענת עליה, (כט) ואינה חייבת עליו מפני שהוא תכשיט, אבל לכתחלה אסור דלמא שלפא ואתיא לאתויי: (לא) שקשור בה בושם. והוא הדין (כט) שלא תצא בצלוחית של שמן אפרסמון (ל) הקבוע על זרועה: יג (לב) שמא לא יבוא וכו'. ושלפא ליה ואתיא לאתויי: (לג) מאתמול. אפילו רק שעה אחת [נגמרא]: (לד) אבל איש מותר. אתרוייהו קאי [ב"ח בסימן שא ושי"פ]: (לה) ובשאר מלבושים וכו'. דליכא (לז) למיחש בהן דלמא שלפא אותן, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן ג: יד (לו) בחוטי שיער. שמהדקתן (לז) על ראשה. ואין זה פאה נכרית המבואר לקמן בסעיף יח דאסורה לצאת בה לרשות-הרבים, דהתם יש בה משום תכשיט, אבל הכא הוא רק חוטין בעלמא: (לז) ואפילו משער בהמה. ולא אמרינן (לג) דמאיס ואתי משלפא: (לח) ובלבד שלא תצא וכו'. הטעם (לז) בכל זה, משום דמחייבא עלה ואתיא לשלופי ולאתויי: טו (לט) לרפואת קיטוף וכו'. נראה, משום דבזמנא היה זה בדוק לרפואה (לז) והוי קמיע מומחה, ולא שייך בזה שליף ומחוי, שאינו דבר של נוי: (מ) הקשור ומהודק. דאי לאו הכי חיישין דלמא נפיל ואתי לאתויי: (מא) באזנה. והוא עשוי לבלוע ליחה של צואת האוזן: (מב) שבסנדלה. לתענוג. וגם בזה הא דבעינן קשר משום דלמא נפיל ואתי לאתויי, מה שאין כן במוך לנדתה (לו) אפילו אם יפול לא שקלתיה כלל משום דמאיס:

שער הציון

(כא) כל הפוסקים: (כב) תוספות והרא"ש ור"ן, והעתיקים הגר"א ושי"א: (כג) גמרא: (כד) שם: (כה) פרישה, וכן כתב הדרכי-משה בשם המרדכי וכן איתא בסמ"ג, וכן משמע בבית-יוסף בהלכה דמחט שאינה נקובה שהסכים לזה, וכן התוספות בכא בתרא קני' ע"ב גס-כן סוברים כן: (כו) גם זה שם במרדכי: (כז) רש"י: (כט) גמרא: (לט) גמרא: (ל) רמב"ם פרק יט: (לא) דרכי-משה, וכן משמע מציון הגר"א על זה: (לב) ולא דמי לחוטי צמר ופשתן דאסרינן בסעיף א, דהתם הטעם משום חציצה, והכא לא שייך חציצה, דשיער על-גבי שיער לא חייצי [נגמרא]: (לג) גמרא: (לד) בית-יוסף: (לה) נ"ו עמוד ב בגמרא. ולכאורה קשה מכאן אשכח ר"י דסבירא ליה דאפילו לתש אחד באגרת אחרת אין מועיל, והבביתא מרבי אהרדי קמיע על כתב וקמיע של עקירין, וליתרין הגמרא דאירי שאותן הסממנים גופייהו עדיין לא נתמחו בזה, ועיין: (לו) גמרא:

הלכות שבת סימן שג

רא באר הגולה

י טור בשם ס"ג ושאר פוסקים לפירוש הבית יוסף שם כ שם ס"ד במשנה ל שם במרא ס"ה מ שם ס"ד נ טור בשם ר"י ושאר פוסקים ס רמב"ם בפרק ט מה דרב יוסף אפילו רוב יודעה פירוש בית"ר ס"ג ע ה"ב המגיד משמעות ממשותף רש"י שם פ"ט תוספות נ"ז וראש הירוש' שם

(מג) הקשור בסנדלה, 'ובסנדל ומנעל הסתומים (מד) מכל צד, אפילו אינו קשור מותר, 'ובמקור שהתקינה לנדתה הגה שלא יפול דם עליה (ט) (מה) ויצעונה (ב"י בשם הפוסקים) 'אפילו אינו קשור, דכיון שהוא מאוס לא חיישינן דלמא שקלא ליה, אפילו יש לו (מו) בית"ר, (מו) 'ובכפול ובגריד מלח ובכל בושם שתתן לתוך פיה, (מה) ובלבד (מט) שלא תתנם לכתחלה בשבת, (ו) ואם נפל לא תחזיר, (י) 'ובכתי שוקיים (נא) שקושרים (נב) במשיחה סביב שוקיה אף-על-פי שאין המשיחה קשורה בהם, ולא חיישינן שמא ישתלשלו למטה. *סיוצאה (נג) באצעדה שמניחין בזרוע או בשוק, והוא (נד) שתהא דבוקה לבשר ולא תשמט. *ויש מי שאוסר בשל זרוע: טז 'בכל מה שיכולה לצאת (נה) יכולה להתירו ברשות-הרבים, ולא חיישינן דלמא

באר היטב

(ט) ויצעונה. ואם מכוונת שלא יפול הדם על הבגדים ויטנפם אסור, כמ"ש סימן שא ס"ג, ט"ז: (י) ובכתי שוקיים. ולא שלפה כיון שהוא

משנה ברורה

ביאור הלכה

ודקא שיש בה בושם אפילו כלי-שהוא, ואם אין בה בושם כלל חייבת על הקשר גופא, ולא אמרינן דהוי תכשיט מפני שקלט הריח [גמרא]: * ויוצאה באצעדה וכו'. עיין במגן-אברהם סעיף-קטן יב שתלה דין זה בשית התוספות ורש"י זכורו הפוסקים בסעיף ט, ואצעדה קאי המגן אברהם, כמו שכתבו האחרונים. והנה לפי זה סתם השולחן-ערוך ברעה הראשונה (שיהא) [שהיא] העיקר כשית התוספות, ובאמת שם בבית-יוסף משמע דסבירא ליה כפירוש רש"י, וכבר תמה על זה בתוספת-שבת שם. אמנם בלאו הכי רב רבי המגן-אברהם אלו תמוהים מאד, דהנה הוא תלה דין זה בשית התוספות שסבירא להו דבבית"ר לא תכשיט הוא, וסבירא ליה דהוא הדין אצעדה לדידהו, ובאמת לא דמי כלל. דבבית"ר הוא בכלל טבעת הכלים, שמשמש להבתי-שוקיים, ולכך לא מקרי תכשיט והוי טהור, והוא הדין שיוצא בה בשבת, מה שאין כן אצעדה שמניח בזרוע והוא טמא כדכתיב בקרא, ועל-כרחו דהוא תכשיט, למה תצא בה בשבת? וכבר נתעורר על זה הפרי-מגדים, וגם דברי השולחן-ערוך הלא הוא מועתק מרמב"ם ושם משמע בהדיא דהוא תכשיט. והאמת הברור הוא כמו שמסיק הפרי-מגדים, דטעם ההיתר הוא כמו שמשמע ברמב"ם על אצעדה שמניחה בזרועה ושוקה, שהחיה הוא מפני שהוא מתכשטין אין דרכה להראותו לבבית, ונראה לי שמ"י שהאצעדה מנתנת על בשר זרועה ממש תחת הכתונת [וכן משמע קצת ממה שסיים 'והיא שתהא דבוקה' וכו'], ולכך סבירא ליה להרמב"ם דלא חיישינן שתשלוף להראות, ולא תתגלה זרועה, שגם זה אינו מדרג צניעות וכמו בשוקיים, והיש-אומרים סבירא להו דדוקא בשוקה אמרינן דלא שלף ומחוי ולא בזרועה, ולפי זה אין שייך כלל פלוגתא הסעיף זה להא דסעיף ט הנ"ל: * ויש מי שאוסר בשל זרוע. הנה הרב המגיד כתב דכן מוכח מרש"י, דלא הותר אלא בבית"ר שעל בתי-שוקיים, דלא שלפא ומחוי שלא יפלו הבתי-שוקיים, מה שאין כן בזרוע. והנה לפי מה שכתבנו למעלה דהרמב"ם מ"י באצעדה שעל

(מג) הקשור בסנדלה. משמע מלשון השולחן-ערוך (לו) דבזה לא בעינן מהורק, וכן כתב בתוספת-שבת: (מד) מכל צד. לאפוקי (לח) פנינו יש לנו יש חששא באינו קשור, דלמא נפיל ואתי לאתויי: (מה) ויצעונה. אבל (לט) אם אינה עושה אלא בשביל אצולי טינף, להציל בגדיה שלא יטנפו, אסור, וכמו שכתוב סימן שא סעיף יג: (מו) בית"ר. להמתין שלה, דיכולה לאחוז המוקן בבית"ר, (מ) קא משמע לן דאפילו הכי מאיס למשקליה: (מו) ובכפול ובגריד מלח. פלפל לריח הפה, ומלח לחולי השיניים: (מז) ובלבד וכו'. האי 'ובלבד' (מז) לא קאי אלא אדסמין ליה מה שנותנת לתוך פיה, אבל ארישא לענין מוך לא, דשם אפילו לכתחלה מותר בשבת. (מט) ודעת כמה אחרונים, דהוא הדין דמותר ליתן תבן לכתחלה בשבת במנעלים שלנו הסתומים מכל צד, (מג) ונכון להחמיר בזה אם לא בעת הצורך: (מט) שלא תתנם וכו'. דבכל רפואה גזרו משום שחיקת סממנים; אי נמי, משום דמיחוי כאלו מערמת להוציא, מה שאין כן במקור הנ"ל מוכחא דצריכה לכך ולא מתחוי כמערכת להוציא [א"ר]: (נ) ואם נפל לא תחזיר. הטעם, (מד) משום דמיחוי כאלו מערמת להוציא, וכנ"ל. ויש אומרים דעיקר הטעם הוא רק משום דזה דומה כנתינה לכתחלה, ויש לגזור גם בזה משום שחיקת סממנים, ולפי טעם זה אין לאסור להחזיר כי אם בנפלה על-גבי קרקע ולא בנפלה על-גבי כלי, כמבואר לקמן בסימן שכתב סעיף כה לגבי רטיה שנפלה, עיין שם, וכן משמע דעת הגר"א

בביאורו: (נא) שקושרים וכו'. אפילו (מה) אם המשיחה הוא דבר-נוי, גם-כן לאו בכלל תכשיט הוא דנימא דשלפא ומחויא, דהוא צורך להמלכות וכבית"ר של הבגד דמי, (מו) וגם בוחאי לא שלפא, שלא יפלו הבתי-שוקיים: (נב) במשיחה. בשבלי-הלקט ובשאר ראשונים איתא 'במשיחה או ברצועה', וכוה ניאח מה שסיים 'ולא חיישינן שמא ישתלשלו', ואמשיחה ורצועה קאי, וכן מוכח בסמ"ק: (נג) באצעדה שמניחין בזרוע. עיין בביאור הלכה דמ"י שהמניחה ומחזקה על בשרה ולא על הכתונת מלמעלה, ועל-כן מותר, דלא חיישינן שתשלוף ותחוי, דלא יתגלה זרועה, וזה הטעם הוא גם-כן על שוקה; והיש-אומרים סבירא להו דדוקא בשוק מקילינן מטעם זה ולא בזרוע: (נד) שתהא דבוקה וכו'. דאם היא (מו) רפויה חיישינן שמא תפול ואתי לאתויי: טז (נה) יכולה להתירו. כגון תגורתה וכי האי גוונא, והטעם, דכל הדברים שרגילין להסירן אסור חז"ל לצאת בהן מביתה כשהיא לבושה בהן, דשמא כשתסירנה אחר-כך ברשות-הרבים תשכח שהוא שבת ואתי לאתויי, אבל דברים שמתורת לצאת בהן מביתה משום שאינה רגילה להסירן, מותרת לקשור ולהתיר ברשות-הרבים, דממה-נפשך: אם תהיה זכורה שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי, ואם לא תהיה זכורה שבת, אפילו אם נאסור להתיר ולהסיר לא יועיל

שער הציון

(לו) אף דבר"ף איתא בהדיא בזה דבעינן גם מהורק, מכל מקום נראה דאין להחמיר, לדעת רש"י לא בעינן מהורק כלל גם במקור שכאונה, וכמו שכתב הגר"א, וגם ברמב"ם לא זכר מהורק, ואחר-כך מצאתי בפירושו על המשנה שכתב בהדיא דבין באזנו ובין בעקבו בעינן קשר מהורק, ועל-כן צריך עיין: (לח) פרי-מגדים: (לט) אחרונים: (מ) רש"י: (מא) אליה רבה בשם כמה אחרונים, וכן מצדד גס"כ בביאור הגר"א, ודלא כמגן-אברהם שמתספק בה: (מב) ב"ח ואליה רבה, וכן משמע קצת גם פרי-מגדים: (מג) מגן-אברהם בשם גתה סמ"ק: (מד) עיין מגן-אברהם דלעיל על אסור גם על-גבי כלי, כגון כומננו דלכמה פוסקים אין לנו רשות-הרבים, נראה דיש לסמוך אטעם שני: (מה) לפירוש התוספות דיבור המתחיל 'בבית"ר' [שבת ס"ג ע"ב]: (מו) רש"י שם: (מז) כן משמע מרמב"ם:

הלכות שבת סימן שג

מתיא ליה: יז ישי אסורים להביא מפתח אפילו (נז) בחצר הבית (נח) כי אם בידו, אבל לא כחגורתו, שמא ישכח ויוציאנה לרשות-הרבים: יח *יכל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות-הרבים אסור (נח) לצאת בו לחצר שאינה מעורבת, (י) (ט) חוץ מכלול ופאה נכרית, דהיינו (ס) קליעת שיער שקלעה בתוך שערה. ויש אומרים, דכל שאסרו לצאת בו, אפילו להתקשט בו בבית אסור, וכל-שכן לצאת בו לחצר המעורבת, (סא) חוץ מכלול ופאה נכרית. ויש אומרים, שהכל מותר לצאת בו בחצר אפילו אינה מעורבת. והאידנא נשי דידן (סב) נהגו לצאת בכל תכשיטין, איש שאמר דמדינא אסורות, וזאת לומר שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מנידות: יישי שלמדו עליהם וזאת לומר שהן נוהגות כן על-פי סברא אחרונה שכחתי, שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, *והשתא דלית לן רשות-הרבים גמור הוה ליה כל רשות-הרבים שלנו כרמלית, ודינו כחצר שאינה מעורבת ומותר. הגה ויש אומרים עוד טעם להחזיר, דעכשיו שכחי תכשיטין ויוציאין בהם אף בחול, וליכא למיחש דלמא שלפא ומחוי כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק כשבת ולא הוו שכחי (תוס' פרק כ"כ והגהות אלפסי פרק כמה אשה). (סג) יומיהו, טבעת שיש עליה חותם לאשה ושאיין עליה חותם

צ רבינו יוחנן בחלק ט בשם רבינן ורבינן הרב הובל המגיד בפרק טי הרוב המגיד בפרק טי בשם הרשב"א ק שם סי' וכו', הר"ף הרמב"ם בפרק ט ר בית יוסף ממשנות רשב"א שהביא המגיד בפרק ט ומדכי כחוק ד ודעת בשם ר"י ש ד מור היתוספות בשם רבינו תם סי' ט ח תוספות שם בשם רבינו שרשי"ם א שם בתוספות הר"א"ש הר"ן שם ב טו בשם בעל התרומות וסמ"ק רש"י בתוספות שם רבינו ברוך ג שם כעל התרומות

באר היטב

לצניעות, ולכן יש אסורים בשל דרוע: (י) חוץ מכלול. שלא תתגנה על בעלה:

משנה ברורה

[תוספות]: יז (נו) בחצר הבית. היינו אפילו בחצר המעורבת. (מט) ודעה זו היא הדעה השניה דסעיף יח שבסמך, שסבירא לה דכל שאסרו לצאת בו דרך מלבוש ברשות-הרבים, אסור לילך בו אפילו בבית ובחצר המעורבת: (נז) כי אם בידו וכו'. היינו, דבמה שנתיר לו להוציא בידו לחצר לא שייך שמא ישכח ויוציאנו גם לרשות-הרבים, דאם-כן לא יהא רשאי שום כלי לטלטל בבית ובחצר שמא ישכח ויוציאנו, (מט) אבל כמה שנתיר לו להוציא דרך מלבוש, דהיינו כשהוא תלוי בחגורתו, מצוי הוא כשארם הולך במלבושו שוכח והולך לכל מקום שהוא רגיל אף ברשות-הרבים ואינו פושטו באמצע, וזהו הטעם גופא של הדעה שניה דסעיף יח שסבירא לה דכל תכשיט שאסור לצאת בו לרשות-הרבים דרך מלבוש, אסור להתקשט בו גם בבית ובחצר: ייץ (נח) לצאת בו לחצר וכו'. היינו מכית לחצר, (י) והוא הדין שלא להתקשט בהן בחצר גופא כשאינה מעורבת משום דמיא לרשות-הרבים, אבל להוציא לחצר המעורבת שרי, וכל-שכן בבית: (ט) חוץ מכלול וכו'. היינו כיפה של צמר שבסעיף ג, (ט) והוא הדין איצטמא הכתוב שם; והטעם שהתירו תכשיטים אלו, כדי שלא תתגנה על בעלה אם לא תתקשט כלל: (ס) קליעת שיער. תלוש שצוברתה (ס) על שערה מלמעלה כדי שתראה בעלת שיער: שצוברתה על בעלה, וכוניל. ועיין בביאור הגר"א שמצדו כדעה

בשר דרוע ממש, לעניות דעתי אפשר דגם רש"י מודה לסברת הרמב"ם, אמנם אחר-כך ראיתי בביאור הגר"א וחולק על הרב המגיד לאידך גיסא, שכתב לפני סברת רש"י באצורה שעל שוקה גס"כ אין מותר, ולא מתירין אלא בבדיית ממש בתי-שוקיים, ומטעם הנ"ל, מה שאין כן באצורה שעל שוקה עמל דשלא לא כפני בני-אדם ומחוי אחר-כך לבדיית; וזה תוכן כוונתו: * כל שאסרו וכו'. ביאור טעמי חילוקי הדעות בקצרה: הדנה ממתינתין מוכח דכל התכשיטין אסורין אפילו בחצר, חוץ מכלול ופאה נכרית דמתורת בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה, ורבי ענני בר ששון משמיה דרבי ישמעאל רבבי יוסי פליג סבירא ליה דכולם מותרים כמכלול, ופסק הרמב"ם ועוד הרבה ראשונים כרכ דסבירא ליה כחנא דמתניתין, אך בזה גופא יש חילוקי דעות, דהרמב"ם וסיעתו סבירא להו דדוקא בחצר שאינה מעורבת דמיא לרשות-הרבים, אבל בחצר מעורבת וכל-שכן בבית לא אסרו כלל להתקשט, וזהו דעה הראשונה הנזכר בשולחן-ערוך; ודעת הרמב"ם וסיעתו, דאפילו בחצר מעורבת אסור והוא הדין בבית, וזהו דעת היש"א אומרים הראשון; ודעת התוספות דהלכה כרבי ענני בר ששון דכל התכשיטין שרי בחצר אף שאינה מעורבת, וזהו דעת היש"א אומרים השני. ויתר ביאור דברי המחבר ביאתי במשנה ברורה בסעיף קטן סב והלאה: * והשתא דלית לן רשות-הרבים גמור. הנה המחבר סימן שמה סעיף ז טעם שם כדעה הראשונה דגם בזמן הזה איכא רשות-הרבים, ועל-כרחי דהכא משמיה דיש-אומרים הוא דכתב כן וליה לא סבירא ליה, והמגן אברהם בסימן יג וסימן שמה כתב בשם המחבר שפסק כן, בזמן הזה ליתא אסור רשות-הרבים, וליתא [תוספות שבת], ועיין כמה שכתבנו שם בסיומא שמה בביאור הלכה. וכל לליין לשיטה זו, למה

(סא) חוץ מכלול וכו'. ודמותו (נג) בכל חצר כדי שלא תתגנה על בעלה, וכוניל. וכוניל. ועיין בביאור הגר"א שמצדו כדעה הראשונה (סב) נהגו לצאת. היינו (נד) אפילו ברשות-הרבים שלנו. ואחר-כך חזרו המחבר לבאר אודות המנהג הזה, דיש שאמרו דמדינא אסורות, דאפילו אם נתיר בחצר שאינה מעורבת, הלא רשות-הרבים שלנו אפילו אם נאמר דאין עליו דין רשות-הרבים מחמת שאין ששים רבוא בוקעין בו בכל יום כדגלי מדבר, הלא לא גריעא על-כלי-פנים מכרמלית שבזמן השי"ס, ולא מצינו בגמרא שום דעה שמתיר בכרמלית, ויש שלימדו וזכות, דכיון דהשתא לית לן רשות-הרבים כלל לכמה פוסקים, וליכא למגור אטו רשות-הרבים, דמיא האי כרמלית שלנו לענין זה לחצר שאינה מעורבת ושריא. וזהו ביאור דברי השולחן-ערוך להמעין בבית-יוסף, אף שהלשון דחוק קצת: (סג) ומיהו וכו'. רוצה לומר, דהתם כשנושא כשהוא לבוש אין בו משום משה ולית ביה רק איסור דרבנן אפילו ברשות-הרבים גמור משום דלמא שלפא ומחוי, ולכך הקילו בשלנו, מה שאין כן בזה:

שער הציון

(ממ) מגן אברהם ואליה רבה והגר"א: (מנ) הרב המגיד והר"ן פרק כמה אשה בשם הרמב"ם והרשב"א: (י) הרב המגיד: (ס) הגר"א, והוא ברייתא נ"ז עמוד ב, עיין שם: (נ) רש"י. (שולחן-ערוך שכתב שקלעה בתוך שערה" הוא לאו דוקא, לפי המבואר לעיל בסעיף א לדעה הראשונה דאפילו לצאת בחוטי-הששתן וחוטי-צמר לרשות-הרבים מותר, עיין שם, ומשום מפרי-מגדים: (נג) דלשיטה זו, במקום שאסור יש לאסור בכל גוויי משום שאדם רגיל לילך לן לרשות-הרבים, ושיירוק מן קצת אלו המלבושים כדי שלא תתגנה, אם-כן יש להחזיר אלו אף בחצר שאינה מעורבת, וכן משמע מביאור הגר"א ולדידהו איירי הגמרא בכל חצר, וכן כתב הפריי-מגדים: (נד) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן שג

ד' הרין על-פי סברת רבנו תם והביאו הבית יוסף וסימן שא ז' מהר"י אבובח ו' מרדכי בפרק ד' בשם ר"י ז' שם ס"ה במשנה ובפירוש רש"י ח' שם מהא דאבוכה דשמאל ט' שם במשנה (* וכן הוא בטור שפנינו אבל ברש"י ובערוך 'חוקי המעצנים') י' שם במשנה כ' שם בגמרא ופירוש רש"י שם ופירוש רש"י שם ל' רמב"ם בפרק י"ט לנוסח תפילת רבינו יצחק בשם ספרי הומב"ם החדשים מ' שם בגמרא כ"א ולא נפשטה ותיק דאורייתא לחומרא וירבנו לקולא, הר"ף והרא"ש נ' שם ס"ו

לאיש, דתנן בה חייב הטאת, (סד) אף בכרמלית אסור אפילו לדידן, והוא הדין לכל מאי דאתמר ביה חיוב הטאת. ויש מי שאומר, שבזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם, (סה) הרי זה להם כתכשיט ושרי, ולפי זה אפשר דכיון שנהגו עכשיו הנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם, (סו) הרי הוא להן כתכשיט ושרי. (סז) והמכל מקום צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכות להעמיד קישוריהן ולא יותר, *כי כזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו: יט' צריך להזהיר לנשים שלא יטלטלו (סח) מחט שניטל חודה או עוקצה לשום בצעיפים, אלא-אם-כן ניטל מערב-שבת חודה ועוקצה (ויחודה) לשם כך (ועיין לקמן סימן שח סעיף יא): כ' ה'בנות טיטול שנוקבים אזניהם כדי לתת בהם נזמים ששיגדלו, וכדי שלא יסתמו הנקבים נותנים בהם קסמים, (סט) מותר לצאת להת, והוא הדין אם נותנין חוטים באותם נקבים, שמותר לצאת בהם אם אינם צבועים, *אבל אם הם (ע) צבועים אסור: כ"א יוצאת אשה רעולה, והוא שמעטפת כל ראשה (ע"א) חוקי מהפנים': כ"ב (ע"ב) פורפת (פירוש, קושרת) בשבת על האגוז ועל האבן (ע"ג) שיחדתו לכך ויוצאת בו, אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת, דלאו בר טלטול הוא (ע"ד) ולא מהני בה יחוד. ל"א (ע"ה) פרפה עליו מערב-שבת, מותר לצאת בו בשבת: כ"ג אם היתה צריכה להוציא אגוז לבנה ופרפה עליו כדי להוציאו, אם לרשות-הרבים (ע"ו) אסור, ואם לכרמלית מותר: כ"ד יוצאה (ע"ז) באבן תקומה (פירש הערוך, אבן ידועה שכשהיא על אשה לא תפיל)

באר היטב

(י"ג) באבן תקומה. פירש ה"י שהוא שטערי"ן ש"ס שנושאים נשים מעוברות:

ביאור הלכה משנה ברורה

(סד) אף בכרמלית. והוא הדין דאפילו בחצר אסור [הגר"א]: (סה) הרי זה וכו'. ובחידושי רבי עקיבא אגור כתב, דאף שאין למחות בוהו, שיש לו על מי לסמוך, מכל מקום בעל-גנש יחוש לעצמו שלא לצאת בטבעת כלל, (נ"ה) והיינו חרץ לעירוב: (סו) הרי הוא להן וכו'. היינו, לפי מה שכתב בתחלה על-פי סברא אחרונה דבתכשיט מותרת: (סז) ומכל מקום וכו'. רוצה לומר, אפילו לכל הסברות המקילין, היינו רק בדבר שהוא תכשיט ולא בדבר שאינו תכשיט, ולפיכך מה שהתיר בסעיף ט' מחט להעמדת הקישורים, לא יהיו יותר מחטין בצעיפה מכדי הצורך להעמדת הקישורים, דמחט שאינה מעמדת הקישורים אינה תכשיט כלל, וכמו שביארנו שם בסעיף ט': י"ט (סח) מחט שניטל וכו'. מיירי במחט שאינה נקובה שיש לה קשר עב בראשה [שקורין שפילק"ע] והוא נקרא עוקץ, ועל-ידי שניטל ממנה או שניטל חודה נתבטל ממנה שם כלי. ועיין במגן-אברהם שחולק על המחבר וסבירא ליה, דנהי דבמחט נקובה נתבטל שם כלי על-ידי שניטל חודה או חורה, וכדלקמן בסימן שח סעיף יא, (נ"ו) במחט שאינה נקובה לא נתבטל שם כלי ממנה עד שינטלו שניהם, דהיינו חודה ועוקצה. ומכל מקום לענין יחוד מערב-שבת, לכולי עלמא מהני אפילו במחט נקובה שניטל וניהם: כ' (סט) מותר לצאת בהם. דאורחא (נ"ז) בהכי ולא מושו הוא: אסור. צבועים אסור. דחשובין הן, ודילמא שילפא ומחויא. ועיין במגן-אברהם שמצדד לומר, דאפילו בצבועין אין לאסור כי אם בכתולה שדרכה להיות אזניה מגולות, אבל בנשואה שדרכה להיות אזניה מכוסות בקישורין, אין דרכה להיות שלפא ומחויא דטריחא לה מילתא, וכמו לענין נזמים לעיל בסעיף ח. ועיין בביאור הלכה שביארתי, דלדעת כמה ראשונים גם בנשואה אסור בחוטין צבועין: כ"א (ע"א) חוקי מהפנים. בערוך וברש"י איתא (נ"ח) 'חוקי מהעניים', וקא משמע לן דגם זה דרך מלבוש הוא: כ"ב (ע"ב) פורפת וכו'. והיינו, (נ"ט) שמתעטפת בטלית שיש בראשה האחד רצועה, וקושרת אבן או אגוז בראשה השני, וכורכת הרצועה באבן או באגוז שלא יפול הטלית מעליה, (ס) ולא מיחוי כמי שמתכוונת להוציא האבן או האגוז, נדודע לכל שהיא צריכה לכך, מה שאין כן בגרגיר מלח דבסעיף טו שאין הכל יודעים שהיא צריכה לכך, ולכן יש אומרים שם דמשום הכי אסור: (ע"ג) שיחדתו לכך. מבעוד יום, דאי לאו הכי גם האבן מוקצה כמו מטבע. (ס"א) וכתבו האחרונים דמיירי כשהאבן עגולה, דאורחא בהכי לפרוף עליו, לכך מהני בה יחוד אפילו רק לשבת אחת, אבל אם אינה עגולה לא מהני בה יחוד לשבת אחת, כמו שכתוב סימן שח סעיף כ"ב, אלא-אם-כן יחודה לכך לעולם, וזה מהני אפילו במטבע, וכדלקמיה: (ע"ד) ולא מהני בה יחוד. היינו לשבת אחת, אבל אם יחודה מערב-שבת לענין זה, מועיל גם במטבע מהני, דשוב אויל מיניה איסור לטלטל [תו"ש וחרושי רע"א]: א"א (ע"ה) פרפה עליו מערב-שבת. דמעשה (כ"ג) מועיל לבטל מינה שם מוקצה: כ"ג (ע"ו) אסור. מדרבנן (כ"ג) לעשות כן אף שהוא דרך מלבוש ואין דרך הוצאה בכך, מפני שנראה כמערכת להוציא בשבת. ודע, דאלו שתי הסעיפים, אף דמיירי באשה, הוא הדין באיש [א"י]: כ"ד (ע"ז) באבן תקומה.

שער הציון

(נ"ה) דכתוך העירוב דהוי חצר המעורבת, בוודאי יש לסמוך אדעה ראשונה דהיא רעה סתמית: (נ"ו) אף דעצם דינו מה שחולק על המחבר אינו ברור כוונתי להקל בנשבר העוקץ ולדלאורה פשוט דגם כזה שייך סברת הגמרא דדרך לזרוק בין הגרוטאות, ואפשר גם בנשבר חודה, ומה שהביא רביה מספר התרומה, המעיין שם יראה שיש לדחותה בקלן, מכל מקום אחר שכמה אחרונים העתיקו דברי המגן-אברהם לדינא, לא רציתי לנטות מהכרעתם: (נ"ז) רש"י: (נ"ח) וכן הסכים הגר"א דזה הוא רעולה: (נ"ט) רש"י: (ס) מגן-אברהם ותוספת-שבת בשם התוספות: (ס"א) מגן-אברהם בסימן שח סעיף-קטן מג, והביאורו פה התוספת-שבת וחידושי רבי עקיבא אגור: (ס"ב) מגן-אברהם. ועיין בלבושי-שרד שכתב דאף-על-פי שהסירה מהבגד מותרת לפרוף בשבת, כיון שפירפה פעם אחד מערב-שבת, דמעשה מועיל, ונעשה המטבע כמו כלי או מלבוש: (כ"ג) גמרא שם:

הלכות שבת סימן שג

ס ט צ צ"ה ע ט צ"ד
 כמשה
 בפיודש המשנה כשם
 יש מפרשים צ שם
 במשנה ק' תוספת נ"ז
 והראש ש"ר תוספת
 מ' והראש הר"ן שם

ובמשקל ששקלו כנגדו כדי שלא תפיל, (עח) ואפילו לא נתעברה עדיין: כה אסור לאשה שתעביר בשבת (עט) סרק על פניה, *משום צובע. ומטעם זה אסורה (פ) לכתול בשבת, ומטעם זה אסורה (פא) לטוח על פניה בצק, וכשנוטלתו מאדים הבשר: כו אסור (פב) לקלוע האשה שערה בשבת (גב) ולא להתיר קליעתה, אבל יכולה לחלוק שערה: הגה (פד) ויש אוסרים לחלוק שערה, דהיינו לעשות השייט"ל (רש"י וא"י), וכן נהגו לאסור לעשות על-ידי

ביאור הלכה

הם צבועים אסור. עיין במגן אברהם שכתב: אף-על-גב דנזמים מותר כמו שכתב סעיף ה, שאני חושין דקל יותר ליתלם [תוספות], ולפי מה שכתב שם בהג"ה יש לומר דהכא מיירי בכתולה דוקא, עד כאן לשונו. והנה לדברי זה המגן אברהם רמז גס"כ הגר"א לעיל בסעיף ח בהג"ה, לסייעתא לדברי האור זורע שם שאסור באזנים מגולות, והנה אמ"כ לפי זה משמע דבשואה יש להקל אפילו בחוטין, ודעת התוספות דבחוטין שקל להסירם יש לתפוס אפילו בנשואה. ועיין בפרי"מגדים ששאר בעלי עיני א' נאסרו כהתוספות או כהמגן אברהם. והנה דברי התוספות לכאורה מוקשים מאד, אחרי דבכתול רבייהם כתבו בעצמם: אבל נזמי האוזן שרי כדפירש בקונטרס, אלמא דגם הם מורים לסברת רש"י שכתב דמפני שאזניה מכוסות בקישורים טריחא מילתא למשלף ואחוי, ומה זה דקטמיימי: שאני חושין דקל יותר ליתלם, מה נפקא מינה כזה: מזה נשמע דטעם נזמי האוזן דשרי מפני שמהודק קשה להסירם, וזהו ולא כפירוש רש"י. אבל באמת הנכון, שלפניהם היה הגירסא ברש"י: טעם לנזמי האוזן דמותר מפני שהוא מהודק, וניחא דברי התוספות בפשיטות, וכן איתא בהדיא בסמ"ג: טעם לנזמי האוזן דמותר בשם רבינו שלמה [דיידעו בל מקום בסמ"ג שהוא על רש"י] משום דמהודקין הטיב, וכן ברבינו ירוחם נתיב י"ב חלק א' איתא גס"כ: טעם לנזמי האוזן דמותר מפני שיש טורח לשלפן. ואמ"כ לפי זה בחוטין צבועין דקל ליתלם מעל האוזן חיישינן דלמא שליף ומחוי, ואין חילוק בין בתלות לנשואה, ואמ"כ לפי זה להשלשה ברבנות הג"ל, והם התוספות והסמ"ג: ורבינו ירוחם, אין להקל אפילו בשואה דאית בחוטין צבועים: * משום צובע. עיין במשנה ברורה שכתבנו דאית אלא מדרבנן, והוא מהמגן אברהם. וכן באליה רבה שהביא דיש מהראשונים שפסקו דהלכה כרבי אליעזר דפוקט [והוא הדין גודלת וכוחלת, כדאיתא בר"ן] חייבת טטאת, ועוד כתב אחר"כ דזה לעצמה, אבל לחברתה לכולי עלמא חייבת, וצ"ע על זה ש"ס פרק המצניע, ודעתו דרשב"א שם שטתו כרבנן. ולעניות דעתי שגג בזה, דשם אליבא דרבי אליעזר קאמר כדמוכח שם בסוף דבריו, וכן איתא בתוספתא בהדיא דהוא משמיה דרבי אליעזר, והטעם בזה כמו שפירש רש"י, דלעצמה פטורה שאינה יכולה לבנות יפה. ומה שהביא רביה מרי"א גס"כ כן לאו אפיה היא כלל, דאפשר דרי"א סבירא ליה כהראשונים דסבירא להו דהלכה כרבי אליעזר, אבל לרבנן בוראי דאף לחברתה פטורה, וזה טעם הרמב"ם שפסק כרבנן וסתם כסתמא דכאלו הדברים גודלת

משינה ברורה היינו, מה שאנו קורין שטעריין ש"ר"ס, שנושאין נשים מעוברות [ט"ז]. ובביאור מהרש"ל על הסמ"ג כתב המעתיק שמצא שהוא אבן-חצץ וחלל בתוכו, ואבן קטן בתוך החלל כעינבל בוגג, וכן נברא; והביאו באליה רבה; והמנהג ששוקלין איזה דבר כנגד האבן-תקומה, שהוא גס"כ מועיל, וזהו שכתב 'ובמשקל ששקלו כנגדו, ואיתא בש"ס: והוא דאיכתיין ותקל, דהיינו שנמצא החפץ מאליו מכוון למשקל האבן ולא חיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכווננו, אז יש לו סגולה זו; והטעם בכלל זה להתיר, משום דהוא קמעי מומחה: (עח) ואפילו וכו'. אלא (פד) שחוששת קמא תתעבר ותפיל [גמרא]: כה (עט) סרק. הוא צבע אדום. ובתוספתא איתא, שלא תקנח פניה בכגד שיש בו סרק, ומשמע אף-על-גב דלא מתכוונת לצביעה, פסיק רישא הוא. וטעם הדבר, (פה) כיון דאשה דרכה בכך ליפות את עצמה על-ידי צביעת פנים, מיחוי שפיר צבוע, אבל איש שאין דרכו בכך לא מקרי צובע, כמו שכתוב סוף סימן שכ דמותר לאכול תותים ושאר פירות הצובעים אף-על-גב דצובע פניו וידיו בעת האכילה. ומכל מקום אפילו העברת סרק על-פני אשה גס"כ אינו אלא דרבנן, דאין צביעה מדאורייתא על עור האדם. ועיין בביאור הלכה: (פ) לכחול. עניינה: (פא) לטוח על פניה. ויש שנהגין דבר-איסור, להחליק שערותיהם בחלב מהותך ומעורב במיני בשמים, שקורין בלשונונו פומאד"ה, וחוששני להם מחטאת, דנראה שיש בזה משום ממרז, וראוי להזהר בנייביתו על זה [מאמר מרדכי]: כו (פב) לקלוע. (פו) מדרבנן, משום דדמי לבנין [פו] וכדדרושנין על הפסוק 'ויבן ה' אלהים את הצלע', מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה אל האדם, ושכן בכרי הים קורין ליקלעיתא 'בנייתא', אבל הקולע נימין בתלוש חייב משום אורג, כמו שכתב הרמב"ם; והכא כשיער לא חשיב אריגה משום שהוא מחובר בראשו,

(פז) ועוד, דאין סופה להתקיים, שעומדת לסתייה [מ"א אש"א בשם התוספות]. והנה כל זה במחובר, והקולעת שער פאה נכרית [שקורין פאוריין], אף דאין בזה משום בונה, אסור על-כ"ל-פנים משום אורג, דאף אם נימא דאין סופה להתקיים, (קט) על-כ"ל-פנים מדרבנן מיהו אסור, (ג) ומכל מקום נראה דאין כראי למחות במקום שאלא ישמעו לנו: (גב) ולא להתיר קליעתה. דדמי (עא) לסותר: (פד) ויש אוסרים לחלוק שערה. משום חשש תלישה; והדעה הראשונה דמיקלת סבירא לה, הל

שער הציון

(קד) ואפילו אם לא הפילה עד עתה שום עובר; שם בגמרא ורש"י, עיין שם: (קס) מגן אברהם, וכן כתב בתוספתא-שבת. ומכל מקום נראה דגם אשה מותרת לאכול תותים ושאר פירות הצובעים, דדוקא בסרק על פניה שהוא דרך צביעתה לנוי, מה שאין כן באכילת תותים שהפסיק רישא הוא רק לשפתיה. שבוה גם באשה יראה דאין דרך צביעתה בכך, ולא מצניעו להפוסקים שם שחילוקו בזה בין אשה לאיש כנ"ל, אף דלשון המגן אברהם דחוק קצת לפי זה: (קז) רמב"ם וסיעתו; ולהפוסקים דפוסקים כרבי אליעזר יהיה בזה חיוב גס"כ: (קח) גמרא: (קט) רוצה לומר, ואיתא ברש"י פרק הבונה דבעינן דוקא שתהיה מלאכתו מתקיימת, וגם לעצן כתיבה קיימא לן דבעינן דוק שיתבנה דברו מתקיים. אך כריש פרק הבונה איתא שם במשנה: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת כשבת חייב, משמע לכאורה ואפילו אם מתקיימת רק על יום השבת לחוד, וכן משמע לעניות דעתי ברמב"ם פרק ט הלכה יג, עיין שם ה"ט, והמשנה כלל כילי זה הכלל וכו', ועל-כן אנו צריכין לומר דמה שהמשנה פוסרת בכח שאינו של קיימא כגון במשקין ומיפירות, היינו משום שאינו מתקיים כלל אפילו בעל יום השבת, אכן ברש"י אם איתא במשנה דהאי 'בשבת' אעושה מלאכה קאי, אמ"כ משמע מיניה דבעינן שהיה מתקיים תמיד ולא די ביום השבת לחוד, וצ"ע ע"ז. דאולי הוא מתקיים על יום השבת והתוספות סבירא להו כרש"י, או דהתוספות סבירא להו כהרמב"ם ואפילו על יום השבת תמיד מתקיים ובענינו אינו יודע, דאולי הוא מתקיים על יום השבת דכרש"י, או דהתוספות סבירא להו כהרמב"ם ואפילו על יום השבת תמיד מתקיים ולכן פטור: (קכ) וכמו שכתוב, דאם כתב דבר שאינו מתקיים מיהו אימא: (קכא) עיין בית יוסף בשם הל"כו ובבב"ק ה"ב, ולכאורה אינו גס"כ דבך-הבית מודה: (עא) ובקליעה תלושה יש איסור לסותרה משום דמי תולדת בוצע, עיין ברמב"ם בסוף פרק תשעי בהלכה כ: *

הלכות שבת סימן שמה דש

רה באר הגולה

כלי, אבל באצבע בעלמא נהגו להקל: כז (פה) שאסור לסרוק במסרק בשבת, ואפילו אותו שעושים (גי) משער חזיר, (פו) שאי אפשר (פז) שלא יעקרו שערות. אבל מותר *לחוף (פח) ולפסס ביד (ב"ב):

דש על איזה עבד מצווה על שביתתו, ובו ג' סעיפים:

א (א) אדם מצווה (ב) על שביתתו (ג) עבדו שמל וטבל לשם עבודתו* וקיבל עליו מצוות (ד) הנהגות בעבד, אבל אם לא מל וטבל אלא קיבל עליו שבע מצוות בני נח, (ו) הרי הוא

באר היטב

מיוחדת לשבת דשרי, וכ"כ המ"א בסימן שכו ס"ג, ע"ש: (ה) עבדו. כמו על שביתת בהמתו. ופשוט דאסור לומר לומר לעשות

(גי) משער חזיר. והריב"ש מתיר לתקן שער ראשה בכלי העשוי משער החזיר אבל במסרק אסור, וכ"ש אם היה לה כלי משער חזיר

ביאור הלכה

משה ברורה

ופוקסת, וכן בכוחלת יש בזה איסור, ולא חילק דלאחרים חייב חטאת גם כן: * לחוף ולפסס ביד. איתא בש"ס דפוקסת אסור משום שבות, דמי לבנין, כמו גודלת, ופירש רש"י בשם רבותיו, דהיינו שמתקנת שערה במסרק או בידיה. וכתב הריב"ש, שאין כוונת רש"י בזה בסריקה, דזה אסור משום גזוז, ועוד, שלא אמרו סורקת במסרק, אלא הוא תיקון אחר נעשה במסרק, ואפשר שהוא התיקון שעושין הנעוה, שאחר שראשן היה סרוק יפה ואין בו חשש של השרת נימין, ורוחצין המסרק בשמן טרוף במים ומעבירין המסרק על ראשן להדביק השערות זו בזו ולהשכיבין על הראש, וזה דומה לבנין. עד כאן לשונו: משמע דבלאו הכי שרי לעשות זה התיקון אחר שכבר היה הראש סרוק יפה

כיון דאינה מתכוונת לזה, ולאו פסיק רישא הוא: כז (פה) אסור לסרוק. משום תלישת שער הגוף, דהוי (עג) תולדה דגזוז: (פו) שאי אפשר וכו'. ועל-כן (עג) אף אם אינו מכוין לתלישת השיער גם-כן אסור, (עז) דהוי פסיק רישא. ובגמרא איתא דכל הסורק להשיר נימין המדולדלין [היינו שנתלשו קצת ועדיין לא נעקרו לגמרי] מתכוין כדי להפריד היטב שערותיו, (עט) ונפקא-מיניה מזה, דאפילו במסרק רך [כגון בארש"ט רכה¹] שאינו פסיק רישא גם-כן אסור, אם לא באופן שאין מכוין להשיר הנימין הנ"ל. כתב

בספר ישועות-יעקב: ראיתי אנשים מקילים לסרוק ראשם בשבת, וכמעט נעשה הדבר כהיתר אצלם, ואוי לעינים שכך ראוהו, לעבור בשאט-נפש לחלל שבת בידים, ומהראוי לכל חכם בעירו להזהיר על זה, אולי ישמעו ויחפו מוסר, עד כאן דבריו. ומה שמשכיבן שמוכרח לתקן שערותיו כדי שלא יתגנה בפני חביריו, הלא יכול לעשות באופן אחר, כגיל וגם כדלקמיה בסעיף-קטן פז, ומלבד כל זה, הלא יכול לחוף ולפסס שערותיו ביד, ולמה יעבור איסור חמור כזה בידים: (פז) שלא יעקרו שערות. ומכל מקום (עו) מותר לתקן מעט את שער הראש בכלי העשוי משער חזיר, דדוקא לסרוק אסור בו, דמשיר שיער, אבל לתקן מעט שרי, ובמסרק אסור אף בזה, (עז) ונהגו שיהיה הכלי העשוי משער חזיר מיוחד לשבת, (עט) כדי שלא יהיה מיחזי כעובדין דחול: (פח) ולפסס ביד. היינו (עט) שמבדיל בידי שערותיו זו מזו. וברמב"ם (פ) איתא: חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו, ואף אם נפל שיער על-ידי-זה אינו חושש, שהרי אין כוונתו להשיר ואפשר שלא ישיר. ועיין לקמן בסימן שכו סעיף ט ויו"ד ובמשנה ברורה שם, שלא יחוף בדבר שמשיר שיער ודאי:

א (א) אדם וכו'. וכדי להקל על המעניין לידע טעם חילוקי היינים המבוארים בסימן זה אקדים הקדמה קטנה, וכפי מה שמבואר בגמרא ופוסקים. דהנה תיר קראי כתיבי: חד "למען ינח עבדך ואתמך כמותך", זה קאי על עבד שמל וטבל לשם עבודת וקיבל עליו כל מצוות עבדים, דהיינו כל מה שאשה חייבת, ואם-כן גם מצות שבת בכלל, ואסור לעשות מלאכה בשבת, ואתי קרא לאורוי דשביתת העבד מוטל גם על רבו, שהוא מצווה עליו למנוע מעשות מלאכה אפילו לצורך עצמו של העבד. ועוד כתיב קרא "וינפש קרא" ודרשו חז"ל דקאי על עבד הקנוי לישראל קנין הגוף, אבל לא מל וטבל רק קיבל עליו שבע מצוות בני נח, (ב) דגם לזה צריך רבו למנוע מלעשות מלאכה עבורו בשבת, והוא הדין דאסור מן התורה לכל ישראל לצוות לו לעשות מלאכה עבורו בשבת, אבל לעצמו מותר עבד כזה לעשות מלאכה בשבת, כיון דשבת אינו נכלל תוך שבע מצוות בני נח, ודינו כגר תושב דאינו מוזהר על השבת, ומכל מקום אסור מן התורה לישראל לצוות לו לעשות מלאכה עבורו, וכדכתיב "וינפש בן אמתך (ג) והגר". ועבד הקנוי לישראל קנין הגוף, ולא מל ולא טבל וגם לא קיבל עליו שבע מצוות בני נח, כזה נחלקו הפוסקים אם גם על זה מצוים אנו על שביתתו, וכמו שיתבאר: (ב) על שביתת עבדו. דמצווה על רבו לשמרו ולמנוע מעשות מלאכה אפילו לצורך עצמו, וכנ"ל. ומותר להשכיר עבדו לאיני-יהודי בימי החול אם מתנה עמו שלא יעשה בו מלאכה בשבת, ולא דמי לבהמתו, דמבואר לעיל בסימן רמו סעיף ג דאסור להשכיר לאיני-יהודי בכי האי גוונא, דאין האיני-יהודי נאמן על כך, דהכא האיני-יהודי לא יעשה מלאכה בעל-כרחו של עבד, ויש לעבד נאמנות על זה [פמ"ג]: (ג) הנהגות בעבד. דהיינו כל המצוות שהאשה חייבת: (ד) הרי הוא כגר תושב. גר תושב מקרי, כל שקיבל עליו

שער הציון

(עג) ריב"ש, ועיין שם דאפילו למאן דאמר בעלמא מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, הכא חייב, דבמשכן היו גזוזים עורות תחשים אף-על-פי שלא היו צריכין לצמר, וכן כתב בחידושי ה"ר"ן שבת צ"ד בשם הרא"ה, אמנם תוספות שם סבירא להו דתליא בפלוגתא, ואמנם איסורא לכולי עלמא יש בזה: (עג) מגן-אברהם: (עז) ואפילו למאן דאמר דפסיק רישא דלא ניחא ליה שרי, כמו שכתוב טוף סימן שכ, מכל מקום כיון שהוא רוצה בהפדרת השערות, וזה אי אפשר וזולת השרת השערות, הוי כפסיק רישא דניחא ליה [ריב"ש]: (עה) מגן-אברהם: (עו) הריב"ש. ועיין במאמר-מרדכי שגם הוא מודה להמחבר, דלא כמחצית-השקל, וכן משמע בריב"ש, עיין שם: (עז) מגן-אברהם בסימן שכו: (עח) פריי-מגדים שם. ובמאמר-מרדכי כתוב שזה הכלי הוא כלי קטן שאינו עומד לסריקת השערות, עיין שם: (עט) רש"י: (פ) פרק ה מהלכות נזירות שמפרש שחופף היינו בידו ומפסס היינו בצפרניו: (פ) אבל לא דמי לגמרי למל וטבל, דהתם מצווה רבו אף למנוע ממלאכת עצמו: (פ) דהאי "והגר" על-כרחך אגר תושב קאי, דאגר-צדק איכא קרא אחרניא "וגרן אשר בשעריך" [בימות מ"ח ע"ב]:

תרגום: 1 מברשת רכה. * הרינים בעבדים אינם שייכים לזמן הזה ועוד.

הלכות שבת סימן דש

כגד תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת (ג) (ה) לעצמו (ו) אבל לא (א) לרבו, (ז) ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל, יואפילו מי שאינו רבו. (ח) ואם לא קיבל עליו שום מצוה אלא עדיין הוא כותי גמור, דינו שוה לקיבל עליו שבע מצוות. יולפי זה, צרכי חולה שאין בו סכנה דקיימא לן אומר לאינו-יהודי ועושה, *וכן מת ביום-טוב ראשון דקיימא לן יתעסקו בו עממין, אסור (ט) לומר לעבד ישראל אפילו הוא עובד עבודת גילולים, דכיון דמלאכת העבד אסורה מן התורה לא התורה בדבר שאין בו פיקוח נפש. (י) *ויש חולקים ומתירים בזה. 'הומכל מקום (יא) אם היה עושה מלאכת רבו שלא מדעתו וניכר שאינו עושה לדעתו, מותר ואין צריך להפרישו (אפילו קיבל עליו שבע מצוות); (יב) ולישראל אחר שאינו רבו, אפילו עושה לדעת ישראל (יג) מותר, כל שאין שם אמירת ישראל, (יד) ובלבד שלא יהנה ישראל בשבת מאותה מלאכה. (טו) *ויש אומרים שכל שלא

ב הרב המגיד שם ומחרי"א בשם הרשב"א ג המגיד שם בשם הרשב"א וכן נראה מברור הסמ"ג התורה והנהגות מיימינו בפרק קמא דשבת וסור לדעת המ"ז יוסף ד' המגיד והמגיד תר"ב המגיד לדעת הכות יוסף ה הרשב"א בשם הרשב"א ו' הרשב"א והמגיד לדעת מהר"א

באר היטב

לו מלאכה וכן לצדוקי אסור, עמ"א: (ג) לעצמו. כגון תפירת בגדיו וכיוצא בזה: (א) לרבו. אפילו מלאכה שהיא מדרכו, רדב"ז ח"א סימן

ביאור הלכה

לקיים שבע מצוות בני נח (א) ושלא לעבוד עבודת גילולים אפילו בשיתוף: (ה) לעצמו. היינו מלאכת עצמו, (ז) כגון תפירת בגדיו ותיקון מנעליו וכיוצא בזה, או שעושה להשתחרר (ה) כדי שיהיו לו מזונותיו ברווח יתר על הספקת אדוניו: (ו) אבל לא לרבו. היינו, אפילו לא ציוהו רבו בהדיא על המלאכה גם-כן אסור, דמסתמא לא דעת רבו הוא עושה, והזהירה התורה על זה למנוע, וכדכתיב 'וינפש בן אמתך והגור', וכנ"ל בסעיף-קטן א. ואפילו (ו) מלאכה דרבנן אסור גם-כן לעשות בשביל רבו, (ז) ויש מקילין בזה אם לא הזהירו רבו בהדיא על זה, כיון שהוא רק מלאכה דרבנן: (ז) ואסור לכל ישראל. היינו (ט) מן התורה, דכיון דכבר קיבל עליו שבע מצוות, לכולי עלמא הוי דינו כגד תושב, דאסרה התורה

ול מלאכה וכן לצדוקי אסור, עמ"א: (ג) לעצמו. כגון תפירת בגדיו

ואינו עושה רק להשכיב השיער וכל זה ממגן-אברהם. ועיין בסעיף-קטן כב במגן-אברהם שכתב בעצמו לדעת הרשב"ש, דאפילו לחקן מעט השיער במסרק גס-כין אסור, אך יש לומר דשם מייירי שלא היה הראש עדיין סרוק פנה, ועל-כן אף בחתיקן מעט תולש שיער במסרק: * וכן מת ביום-טוב ראשון וכו' אסור לומר לעבד ישראל. עיין בסימן תקכו בבית-יוסף שדעת הרמב"ן שם לצדד להחיר בעבד שלא מל וטבל, ושיטה זו דשולחן-ערוך אחיא כדעת בה"ג שם [תוספת-שבת, עיין שם שרצה להעמיס זה ככוונת השולחן-ערוך במה שסיים ויש חולקין]: * ויש חולקים ומתירים בזה. עיין במשנה ברורה דלא אסרה התורה בלא קיבל עליו השבע מצוות אלא לרבו ולא לאחר; ונראה דזה דוקא אם דמי המלאכה לוקח לעצמו, אבל אם יתנם לרבו, נחשב זה כמלאכת רבו ואסור, וצריך עיון: * ויש אומרים שכל וכו'. עיין במשנה ברורה דלמעשה יש להחמיר כסברא הראשונה, כן כתב

לישראל לעשות מלאכה על-ידו: (ח) ואם לא קיבל. רוצה לומר, דהוא הדין גם-כן אם לא קיבל עליו שום מצוה, אפילו הכי כיון שהוא עבד ישראל הקניו לו קנין הגוף, סביא לה לדעה זו דרינו שוה לקיבל עליו שבע מצוות, ואסור לעשות מלאכה בשביל שום ישראל, וכנ"ל: (ט) לומר לעבד ישראל. דדוקא אמירה לסתם אינו-יהודי, שאינו אלא שבות, התיירו בדברים אלו, אבל בעבד אינו-יהודי של ישראל שמוזהרין עליו מן התורה, אין לו היתר אלא בפיקוח נפש: (י) ויש חולקים ומתירים בזה. היינו (ט) בזה שהעבד הוא נכרי גמור, ואפילו הכי סביא לה לדעה ראשונה דהוא שוה לקיבל עליו שבע מצוות, דאסור אפילו לישראל אחר לומר לו לעשות לו מלאכה, ועל זה חולקים וסביא להו דבזה לא אסרה התורה אלא לעשות מלאכה בשביל רבו, וכדכתיב 'וינפש בן אמתך', אבל לשאר אישי ישראל לא עדיף משאר אינו-יהודי דעלמא דינו אסור רק מדרכו, וממילא לצורך חולה אפילו אין בו סכנה מותר: (יא) אם היה עושה וכו'. היינו, דאין דמבאר לעיל שמצווה על שביתת עבדו, בין כשקיבל עליו שבע מצוות ובין כשלא קיבל עליו, שלא יעשה מלאכה עבורו, היינו דוקא בדניחא ליה במלאכה זו, דאז אמרינן דמסתמא עושה על דעתו ועל-כן מחוייב להפרישו מזה, מה שאין כן כשניכר שאין עושה לדעתו, הוי כמלאכת עצמו ואינו מוטל עליו למנוע: (יב) ולישראל אחר וכו'. דדוקא גבי רבו שהוא עבדו, אמרינן דמסתמא כל מה שהוא עושה על דעת רבו עושה, מה שאין כן בזה, אף שהוא עושה לדעת ישראל, כל שלא ציוהו ומתחיל (י) העבד או (יא) הגר-תושב לעשות מאליו, (יג) אמרינן דהעיקר אדעתיה דנפשיה עביד להריות לבסוף ממלאכתו, ואינו אסור אלא-אם-כן מצווהו לעשות, וכנ"ל בסעיף-קטן ז: (יג) מותר. ועיין סימן רנב סוף סעיף ב (יג) דלפעמים צריך למחות מדרכו: (יד) ובלבד שלא יהנה. והיינו (יד) מדרכו, דלא עדיף העבד משאר אינו-יהודי דעלמא שעשה מלאכה לדעת ישראל, שאסור לישראל ליהנות מאותה המלאכה בשבת, וכנ"ל בריש סימן רעו: (טו) ויש אומרים שכל וכו'. סביא להו, דלא הזהירה התורה על עבד של ישראל לענין שבת אלא ביש עליו על-כל-פנים קצת מצוות, דהיינו שבע מצוות בני נח, וכמבאר בבית-יוסף, עיין שם. ועיין באליה רבה שהביא בשם כמה פוסקים, דלמעשה יש להחמיר כסברא הראשונה. אסור לומר למומר דקראים לעשות לו מלאכה בשבת

שער הציון

(א) פריי-מגדים: (ז) דמגן-אברהם בשם כל-בו: (ח) כן מוכח בכל-בו וכן כתב הלבוש-שרד, דאי על מזונות גופא שמרויח הארון מזה, הא בעינן דוקא שיתנה מערב-שבת על זה, וכדלקמן בסעיף ב: (ו) ומגן-אברהם בשם רדב"ז: (ו) תוספת-שבת. ועיין במחצית-השקל שיישב דעת הרדב"ז: (ט) מגן-אברהם ואליה רבה, וכן משמע מהגר"א: (ט) עולת-שבת. ועיין במגן-אברהם שפקפק על ביאורו, ואפילו הכי הסכים עמו הגר"א וכן בספר נהר-שלום, דלהמגן-אברהם הרוחק גדול יותר, וכמו שהקשה בעצמו: (י) בין שקיבל עליו ז' מצוות בני נח או לא: (יא) תוספת-שבת ופשוט. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגו שהביא בשם הרשב"א שמתספק להקל בזה בגד תושב אפילו אם הוא שכיר שלו, כל שלא ציוהו הישראל, רכין שאינו קניו לו אמרינן דאדעתא דנפשיה עביד כיון שאין כבוש תחת ידו כעבד. ובתוספת-שבת משמע עמ"א שחפס בזה להקל, אבל בהגר"א משמע שחפס להחמיר, מדכתב: דלרביה אדעתא דרביה עביד, כמו שכתב בסעיף ז, ושם מייירי בשב"י: (יג) הגר"א. ומכל מקום במצווהו גם הגר"א מודה דאסור מדאורייתא, וכדמכתב בדבריו ביבוינו המתחיל דאסור לכל ישראל שכתב שם 'דומיא דגר תושב', עיין שם: (יג) מגן-אברהם: (יד) מגן-אברהם ופשוט:

הלכות שבת סימן דש

י ומקור יוסף בשם הרמב"א והרמ"ה בפרק דיבמות ח' בית המדרש מרובי מהו"א ומרובי הגהות מרובי פרק י"ד

קיבל עליו שבע מצוות בני נח, כיון דאינו יהודי גמור הוא אין רבו מוזהר עליו, ולפי זה צרכי חולה שאין בו סכנה וכן צרכי מת ביום טוב ראשון מותר לומר להם לעשותו: הנה (טז) וכל עבד שמצווה על שבתתו, (יז) אסור לצאת בחותם שעשה לו רבו להראות בו שהוא עבדו, ואם הוא של טיט מותר לצאת בו כשתלוי בצוארו (יח) אבל (ד) לא בכסותו, (יט) ובשל (ס) מתכת בכל ענין אסור (טו); ואם העבד עשה החותם לעצמו, אפילו בשל טיט (כ) בכל ענין אסור (המגיד פ"ט): **ב** והיכא דמותר העבד לעשות מלאכה לעצמו, (א) אם אמר ליה האדון שיעשה לעצמו ויזון עצמו ביום השבת, (כב) כיון שהתנה עמו מבעוד יום, עושה הוא לצרכי מזונותיו, ובלבד בצנעה שלא יהא בדבר חשש רואים: **ג** (כד) האיני יהודי גמור (כה) שהוא שכיר, (כו) אין רבו מצווה על שבתתו:

באר היטב

ודומה לטלית מקופלת שחייב חטאת, טור: (ה) מתכת. כיון שהוא חשוב חיישנין דלמא נפל ואתי לאתויי. משמע ברמב"ם דאין

ביאור הלכה

כאליה רבה. ומכל מקום לענין ישראל אחר אפשר דיש לזון זה לספקי: אחר, דשמא הלכה כישאומרים הוה שהוא דעת הרמב"ם והרמב"ן חרב המגיד, וגם דשמא הלכה כהישחולקין למעלה שדעתם [כפי מה שביאר העולת שבת והגר"א והנהר"שלוסן] דלישראל אחר בוודאי מותר, אך אין הספקיסיקא הוה מתהפך: * אינו יהודי גמור

(טו) דלמאי ניהוש לה? דלשמא יסירנה כירו וביאנה ד' אמות ברשות הרבים, בוודאי ליכא למיחש, דאית עליה אימתא דרביה שיאמר שהסירה כדי להראות שהוא בן חורין, ולשמא יפסק וישבר החותם מאליו ברשות הרבים ואתי לאתויי אחר-כך לביתו, גם-כן ליכא למיחש, דלמאי ביאנו, דחותם שבור של טיט לא חזי למידי, ואם כדי להראות לרבו שהוא כפוף לו, ואוחז בידו החותם של עבדות, זה אינו סימן כלל על עבדות כי אם כשתלוי בצוארו או בכסותו; אבל אי אית ביה חדא למעליותא, שהיה תלוי החותם בכסותו או שהיה החותם של מתכות שהוא חשוב, אסור לצאת בו (טו) לרשות הרבים, וכדלקמיה: (יח) אבל לא בכסותו. דלמא מיפסק החותם מאליו, ומירתת מרבו שיאמר שהסירו כדי להראות לכל שהוא בן חורין, ויקפל טליתו כדי שלא יתראה מקום החותם וישאנו על כתיפו, ודמי הטלית על כתיפו כמשאוי: (יט) ובשל מתכות וכו'. דכיון שהוא חשוב וקפיד עליו רבו שלא יאבד, חיישנין דלמא מיפסק ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים: (כ) בכל ענין. היינו אפילו כשהוא תלוי על צוארו, והטעם, דכיון שהוא עשה לעצמו אינו מירתת מרבו כשיסירנו, וחיישנין דלמא שקיל ליה בידיה ויביאנו ד' אמות ברשות הרבים: **ב** (כא) אם אמר ליה האדון וכו'. ואם ירצה שלא לזונו ושיחזור העבד על הפתחים הרשות בידו, ואם-כן עושה העבד לעצמו (כב) כיון שהתנה עמו מבעוד יום. לא אפוקי להתנות בשבת דאסור. ואם לא אמר ליה כלל, אלא העבד עושה מעצמו ורוצה ליוון ממנו, הביא באליו רבא בשם ספר משאת-בנימין דמותו, כיון שאין ישראל אומר לו שיעשנה, ובלבושי-שרד בריש סימן זה משמע דאין להקל בזה: (כג) עושה הוא וכו'. רוצה לומר, (י) אפילו בבית רבו, כיון שהוא בצנעה, וכדמסיים, וכל-שכן (יט) אם מרויח אצל אינו יהודי, (יט) אבל לא יעשה לצורך ישראל אחר אפילו בצנעה, דהא מכל מקום עבד ישראל הוא: **ג** (כד) אינו יהודי גמור. אבל אם קיבל עליו השבע מצוות, הלא הוא גר תושב ואסור לעשות מלאכה לישראל אף למי שאינו רבו, וכנ"ל. ועיין ברמב"ם פרק יד מהלכות איסורי ביאה, דאין מקבלין גר תושב בזמן שאין היובל נוהג, וכן עבד שאינו רוצה לקבל עליו מצוות (כ) כי אם שבע כמו גר תושב, גם-כן אין מקבלין אותו בזמן שאין היובל נוהג, והראב"ד שם חולק על זה, עיין שם: (כה) שהוא שכיר. ואפילו אם הוא שכיר לכמה שנים, מכל מקום הרי אינו קנוי לו קנין עולם, ועל-כן אפילו אם הוא עושה מלאכת רבו אינו אסור מדאורייתא, שאיננו בכלל עבדו, והמלאכות המתותרות כוללת על-ידי אינו יהודי מותר גם על-ידו. וכתב בית-יוסף שמהר"א נתפסק באתן העבדים והשפחות עובדי-גילולים שאם רצו להמיר דתם וליכנס לדת יעשאל יוצאים לחירות, אפשר שאף-על-פי שהם עתה קנינים קנין עולם, שמחתם זה הם חשובים רק כשכירי עובדי-גילולים בעלמא, וצריך עיון. (כז) ודעת האחרונים להחמיר בזה מפני שיש בזה חשש איסור תורה, (כז) וכל-שכן אם הוא במקום שאין לו רשות לפי דיניהם להפקיע עצמו בהמרת דתו, שבזה ודאי אסור לעשות מלאכה בשבת לישראל: (כו) אין רבו מצווה. במקום (כג) שהמלך ירום הודו גזר שאין שום אדם חוץ מדתם יכולין לקנות עבד ואמה, העבדים והשפחות יכולין להבעיר אש בשבת, דהויין כשכירי בעלמא [רשד"ם וריב"ל]; אבל יש חולקים וסבירא להו דאף עתה גופן קנוי לישראל. ועכשיו שפורעים כרגא בעד העבדים והשפחות, לכולי עלמא גופן קנוי ואסורים במלאכה, וכן לקולא, (כז) דהיינו שיכול ממזר לישא שפחה ועבד ממזרת:

שער הציון

(טו) כל זה וכן בסעיף קטן יח יט כ הכל מבואר בפוסקים: (טו) ולענין חצר, עיין בב"ח שמקיל, והאליה רבה חולק, ועיין שם מה שכתב עוד בזה, ועיין בפרי-מגדים: (י) כן משמע בביאור הגר"א בשם הגהות מרדכי, עיין שם: (יז) ויש לעיין אם שם גם-כן צריכים שיחא בצנעה, דבשלמא אם עושה בבית רבו צריך בצנעה, דאי לאו הכי יסבדו שהוא מלאכת רבו, מה שאין כן כזה, ואפשר דגם בזה צריך צנעה שלא יסבדו שהשכירו לאינו יהודי: (יט) כנייל בריש הסעיף א. דאסור לכל ישראל לומר לעבד ישראל מלאכתו, ואף דזה סילקו מעליו בשבת, מכל מקום הרי עריון בכלל עבד ישראל הוא, כן נראה לי פשוט. ואם לא קיבל עליו השבע מצוות, תליא כפולוגתא אם ישראל אחר מותר להשתמש בו, וכמו שכתב המחבר בסעיף ב: (כ) אבל עבד שרצונו למול ולטבול ולקבל עליו מצוות שהאשה חייבת, גם בזמן הזה נוהג: (כא) ברכי"וסף בשם כנסת הגדולה ותשובת בית-יהודה. ואף דלכאורה הוא ספקיסיקא, דשמא הלכה כדעת היש-אומרים שבסוף סעיף א ושמא חשבינן אותו רק כשכיר; צריך לומר דסבירא להו דמסתברא דלא לוי כשכיר, כיון דלעת-עתה גופו קנוי לו יש לו עבד לכל דבריו: (כב) ט"ז: (כד) מגן-אברהם בשם הכנסת הגדולה: (כז) כנסת הגדולה:

הלכות שנת סימן דש שה

שה במה בהמה יוצאה בשבת, ובו כ"ג סעיפים :

א (א) בהמה יוצאת במה שמשמרת בו, אבל אם אינה משמרת בו אז הוי נטירותא יתירתא (ב) ביותר והוי משאוי. יזכר כל דבר (ג) שהוא לנוי ולא לשימור לא תצא בו. (ד) הלכך, ינאקה יוצאת בזממא דפרזלא, שהוא טבעת של ברזל, ונוקב חטמו ומכניסו בו, וחמרא לובא (ה) בפגא דפרזלא, דהיינו בריג"א, (ו) והגמל באפסר שהוא קבישטר"ו, (ז) ופרד וחמור.

א שנת ג"א במשנה
והיינו שם ב' שם נ"ב
וכ"ב ג' שם במשנה
ובגמרא ג"א ד שם נ"ב

באר היטב

לפי דיניהם להפקיע עצמן בהמרת דתם, איסור גמור שיעשו מלאכה בשבת לישראל, עכנה"ג:
(ב) והגמל. עיין ט"ז ומ"א:

משנה ברורה

א (א) בהמה יוצאת וכו'. דהנה כתיב (ב) "למען ינח שורך וחמורך וגו'", הוי הוזהרה תורה שגם בהמת ישראל תנח בשבת, ולא דוקא בהמה, הוא הדין עופות וכל בעלי-חיים; ולכן דוקא כשתצא בדבר שהוא לה לשמירה, (ג) הוי תכשיט ואורחא, (ג) והוי הוא כמלבוש לאדם ולא משוי הוא, אבל בדבר שאינה משמרת בו הוי משוי ואסור, והוא הדין כשתצא במה שהיא שומרת תירה לפי ענינה, דלא אורחא הכי, גם-כן בכלל משוי הוא ואסור: (ב) ביותר. דוקא (ד) בשמירה תירה הרכה, אבל אם רק מעט יותר ממה שצריכין לא הוי משא, דאי אפשר לצמצם: (ג) שהוא לנוי. עיין לקמיה בסעיף-קטן יב: (ד) הלכך וכו'. נקט והולך

בתחלה הבהמות החזקות שצריכות שמירה ביותר ולא די להם כשמירה קלה, כגון נאקה שהיא גמלא נקבה לבנה, שצריך לשמירתה דוקא זממא דפרזלא כחטמה, (ה) ולא די לה בפגא דפרזלא וכלי-שכן באפסר, ואסורה לצאת בהם; וחמרא לובא [הוא חמור הבא ממדינת לוב] בפגא דפרזלא, (ו) אבל לא בזממא, דזה הוא לה נטירותא יתירתא: (ה) בפגא דפרזלא. אבל היינו בפרומביא הכתוב בסעיף ג. ודוקא חמרא לובא, וכמו חמור אחר לא, דהוה ליה אצלו נטירותא יתירתא, וכמו שכתוב לקמיה בסעיף ג. (ו) ואינא בגמרא, דחמרא לובא יוצא אף באפסר, דגם בזה משתמר: (ו) והגמל באפסר. אבל לא בזממא דפרזלא, שהוא לו שמירה יתירה. ובפגא דפרזלא מסתפק המגן-אברהם, (ז) והט"ז פסק לאיסור: (ז) ופרד וחמור. צריך לומר (ט) יזכר פרד וחמור, דהיינו שגם הם יוצאים באפסר, אבל ברסן שהוא פרומביא אסורים לצאת, וכמו שכתב בסעיף ג לענין חמור, והוא הדין פרד:

מקבלין עבד וגר תושב בזה"ו, והשפחות אע"פ שקנויות קנין עולם, כיון שאם רצו ליכנס לרת ישמעאל יוצאות לחירות, שמא ידנן כשכיר כותי, וצ"ע, עט"ז ומ"א בדמקום שאין להם רשות

ביאור הלכה

וכו'. כתב המגן-אברהם: אם קיבל עליו מצוות הנהוגות בעבד והוא שכיר, נראה לי דאין רבו מצווה על שבתתו כשעושה לעצמו [פירוש, דאם עושה לישראל אחר בוודאי אסור מן התורה, דלא גרע מגר תושב בעל-אמא], דלא הוזהרה תורה אלא על עבד הקנין קנין עולם, אבל העבד אסור לעשות מלאכה אפילו לעצמו דהוא קיבל עליו מצוות הנהוגות באשה, עד כאן לשוננו. וצריך עיון גדול, כיון שאין קניו לו הלא בוודאי אין גירות לחצאין, ומאי מהני קבלתו למצוות הנהוגות בעבד, הלא קיימא לן בבכורות בפרק עד כמה [דף ל:]: [אין-ייהידי שבא לקבל עליו דבר-יתורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו [ונוי, דמה דאינא שם: רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים, היינו מה שדקדקו בביאור התורה, וכעין דאינא בסנהדרין פ"ח חמשה טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב, וכן משמע ברמב"ם פרק יד מהלכות איסורי ביאה שהעתיק כרכי יוסי ברבי יהודה, דסבירא ליה ללא לאפלוגי אתא אלא לבאר, והשמיט בהלכותיו תיבת 'מדברי סופרים']; ודוקא בעבד שגופו קניו ויש עליו שם עבד, גילתה לנו התורה דבאיש כזה די אם יקיים רק מצוות הנהוגות באשה, מה שאין כן באדם דעלמא אין לנו בתורה רק או גר תושב או ישראל גמור, וזה שלא רצה לקבל עליו כל התורה, מסתברא דאין מדרגתו אלא כגר תושב בעלמא, ומנא ליה להמגן-אברהם שיהיה ערוף מגר תושב דהוא אסור לשבות בשבת, וזה יהיה מהני קבלתו שיהיה מחייב לעצמו להזהר במצוות שבת כישאל, ואם-כן לפי זה ימצא איש שיוצא מכלל גר תושב בהרכה מצוות יותר כפי ביראתו, ולכלל ישראל לא בא וגם בכלל עבד אינו, ומנא ליה זה? ועיין בירור-דיעה סימן קכד בביאור הגר"א סעיף-קטן ה דאין מילי אחרו עד שיקבל עליו כל המצוות, ואם-כן באיש כזה איך מילי אותו קודם שקיבל עליו כל המצוות, כיון דאינו עבד רק שכיר בעלמא, ובלא מילה וטבילה קיימא לן דאינו בכלל ישראל כלל, ומנא ליה שיהיה מחייב לקיים המצוות מחמת קבלתו? ועיין ביבמות מ"ו דאבותינו לא נכנסו לבריית אלא במילה וטבילה וכו', ולא די במה שקבלו על עצמן מתחלה לקיים כל התורה, שענו "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". אחר כותבי כל זה התבוננתי שאפשר לקיים דבריו, דסבירא ליה להמגן-אברהם גם-כן דאינו ברי-ישראל כלל ובכלל גר

תושב הוא, והכל כאשר כתבנו, אלא דסבירא ליה דגר תושב גופא אם רצה לקבל עליו בעת תחלת גירותו עוד מצוות מלבד השבע, גם-כן חלה קבלתו, שמחייב אחר-כן לקיים, אלא דמה דנשע' וכותא אשמעינן, דאף ששבע מצוות מחייב לקיים כל בן-ינח ומאי רבותיהו, אפילו הכי חלה הקבלה ובכלל גר תושב הוא לענין שמצוין להחיותו, וכל-שכן אם קיבל עליו יתר מצוות בוודאי מהני. ולא תקשה על זה דאין ישמור שבת והלא גר תושב גם-כן אסור לשמור שבת, כדמוכח ביבמות מ"ח עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל זה גר וכו', דהוה כסתם גר תושב שלא קיבל עליו רק שבע מצוות כהנוה, ואם-כן, הוא לענין שאר מצוות כאיני-יהודי גמור, מה שאין כן כשקיבל עליו עוד מצוות בתחלת גירותו ובכללם היה גם-כן שבת, בוודאי יכול לקיים ומחייב לקיים. ומה דאינא בבכורות דאיני-יהודי שרצה לקבל כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, היינו לענין לעשותו ישאל גמור אבל לא לענין גר תושב. וקצת ספק מצאתי לדברי המגן-אברהם ממה דאינא בעבודת-גילולים דף סד עמוד ב: איזהו גר תושב, דחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואחרים אומרים כל שקיבל עליו כל המצוות חוץ מאיסור נבילות, אלמא דלאחרים

שער הציון

(ב) רמב"ם ותוספות: (ג) רש"י: (א) לבוש: (ד) הסכמת הפוסקים: (ה) ממשנה דתי' עאקה בחטם', משמע למעוטי פרומביא, וכן מוכח לפי הסלקא-דעתך דנטירותא יתירתא שפיר דמי, ועל-כרחך המשנה נדקט 'חטם' קאי למעוטי גם פרומביא דאסור בנאקה, ולא מצינו לפי המסקנא דפליגי בה: (ו) ר"ף: (ז) והביאור כמה פוסקים: (ח) עיין באילה רבה שמפדד לחתיר, ואין ראייתו נגמרא מוכרחת כלל, אך הביא בשם סמ"ג שדעתו לחתיר, ובאמת נראה דחלו הענין באם דרך הגמל לצאת בחול בפרומביא לשמירה, ואז מותר לצאת בשבת דומיא דסוס: (ט) הגר"א, ורצה לומר דאודלעל קאי, וכן הוא דעת המגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שה

רט באר הגולה

ה שם וכרוב הונא
 ו תוספות שם הור"ש
 ו הור"ש
 ח יב"ט ב פכ"ח
 מהלכות שבת ט ס"ג
 והורחה וביט יוסף
 לודע ל מהלכות ה' פוסקים
 י הרב המגיד בפכ"ח כ
 באוקימתא דרבנא נ"ב
 כ שם נ"א במשנה
 ובפירוש רש"י שם
 ל שם נ"ג מ כ"ב
 היתרה במשנה וכרוב שם
 נ"ד ה"ר"ן והרמב"ם
 נ שם במשנה ובמגא
 נ"ז שם ס כ"ב כ"ה
 וכונא קמא

(ח) וסוס יוצאים באפסר או ברסן (ט) שהוא פרינ"ו, (י) אבל לא בשניהם. (יא) ו'ומותר לכורך
 חבל האפסר (יב) סביב צוארה ותצא בו, ו'ומותר לטלטל (יג) האפסר וליתנו עליה, ו'ובלבד
 (יד) שלא ישען עליה: ב 'אם קשר חבל כפי הסוס הרי זה משאוי, (טו) לפי (ג) שאינו משתמר
 בו: ג (טז) לצאת חמור בפרומביא (פירוש, רסן של ברזל) אסור: ד (יז) 'כל בהמה שעסקיה
 רעים, אף-על-פי שאין בנות מינה צריכות לאותה שמירה והיא צריכה, מותר לצאת בה:
 ה 'בעלי השיר, (יח) כגון כלבים של ציידים (יט) וחיות קטנות שיש להם כמין אצורה סביב
 צוארן וטבעת קבועה בה ומכניסין בה רצועה ומושכין אותם בה, מותר שיצאו (כ) בשיר
 הכרוך על צוארן, (כא) ויכולים למושכם בהם: ו 'אילים יוצאים לבושים, והוא עור שקושרים
 להם תחת זכרותם שלא יעלו על הנקבות; והרחלות יוצאות שחוזות, והוא שקושרין אליהן
 כלפי מעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים, ויוצאות ככונות, והוא שקושרים בגד סביבן לשמור
 הצמר שיהיה נקי; והעזים צרורות, והוא שקושרים (כב) ראשי דיהן. (כג) ו'ודוקא כשקושרים
 אותם כדי שיצטמקו דיהן ולא יחלבו, דאז מיהדק שפיר, אבל אם קשר כדי לשמור חלבן
 שלא יפול לארץ אסור, דלא מיהדק שפיר (כד) וחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי:
 ז (כה) 'חמור יוצא במרדעת (פירוש, (כו) כמין אוכף קטן שמניחין על החמור כל היום כולו כדי
 שיתחמם), והוא שתהא קשורה לו מערב-שבת, (כז) ושאר כל הבהמות אסורות. (כח) ו'ולא יצא

באר היטב

(ג) שאינו. דנשמט מפיו, ולא דמי לאפסר שקשור בראשו ואינו נשמט, ט"ז:

משנה ברורה

(ח) וסוס יוצא וכו'. כן צריך לומר, (י) דאלו חמור אסור
 ברסן: (ט) שהוא פרינ"ו. היינו (יב) בריג"א הנ"ל שהוא
 פרומביא, ובלשונו (יג) קורין ציו"ם, ואפסר הוא מה
 שקורין אברי"ץ: (י) אבל לא בשניהם. דדי לה באחד,
 והשני משוי הוא. ואם עסקיו רעים שאין משתמר באחד,
 מותר לצאת בשניהם יחד, והכל לפי הענין [מרדכי]:
 (יא) ו'ומותר וכו'. דוקא באלו שמתרים לצאת באפסר, מותר
 גם לכורך סביב צוארה החבל היוצא ממנה אם הוא ארוך,
 אבל פרה (יג) אסורה לצאת באפסר וכן לכורך חבל סביב
 צוארה, לפי שהיא משתמרת בלאו הכי, וכדלקמן בסעיף יז,
 עיין שם: (יב) סביב צוארה. מרש"י ור"ן משמע דאף-על-
 גב שכרוך בחוק סביב צוארה, שאין אדם יכול להכניס ידו
 בין אפסר לצואר שתהא נוח לימשך כשירצה, אפילו הכי שרי
 משום דהיא נוי; ואף-על-גב דכל נוי אסור, וכנ"ל בריש
 הסעיף וכדלקמן בסוף סעיף יז, היינו דוקא בניו דלאו אורחיה
 בחול, לאפוקי דבר (יד) שדרך כל אדם לעשות כן בחול לנוי
 לבהמה, לאו משאוי הוא; אבל התוספות וכן רבינו ירוחם
 סבירא להו דנוי אסור בכל ענין, והכא מיירי ברפויין ומיקרי
 לשמירה, דהא יכול לאחוז בחבל כשתרצה לברוח, וכל-שכן
 אם יצא קצת מן החבל תלוי סביב צוארה דשרי, ופסק הב"ח
 כהתוספות לחומרא: (יג) האפסר. וכן הרסן, דמוכן הוא
 לבהמה ואינו מוקצה (יד) שלא ישען עליה. רוצה לומר,
 כשנותן בראש הבהמה יהיה שלא ישען בראשה, הדיו
 משתמש בבעל-חיים: ב (טו) לפי שאין משתמר בו.
 דנשמט הוא מפיו, (טו) ולא דמי לאפסר שקשור בראשו ואינו
 נשמט: ג (טז) לצאת וכו'. נתבאר בסעיף א דדוקא חמרא
 לובא מותר בו: ד (יז) כל בהמה וכו'. ועל-כן אפילו פרה,
 שסתמה אינה צריכה שמירה, וכדלקמן בסוף סעיף יז, אם היא
 (טז) מורדת, מותרת לצאת בחבל סביב צוארה:

שער הציור

(י) מגן-אברהם, וכן דעת הגר"א: (יא) הגר"א: (יב) חיי-אדם: (יג) גמרא: (יד) ר"ן: (טו) ט"ז: (טז) גמרא: (יז) גמרא: (יח) עיין בתוספות שם דיבור
 המתחיל 'כאן' ומשמע ולדעת האוסרין סבירא להו דהוי משוי, ואולי הוא רק לרבי יוסי: (יט) כן מוכח שם דעת הגר"א לדינא וכן מוכח מהגמרא שם,
 ותימה על השולחן-ערוך שלא הזכיר זה שם בפירוש: (כ) גמרא: (כא) רש"י, ולפי זה הו' דאורייתא; ובתוספות תכבו דכשקושר בשבת במיחזי כמתחין
 להוצאת מרדעת, וגם דימחזי כמתחין להוליך הבהמה למקום רחוק: (כב) אליה רבה ויתוספת-שבת ופרי-מגדים, דלא כלבוש:

הלכות שבת סימן שה

באוכף אף-על-פי שקשור לו מערב-שבת: ח (כט) מותר ליתן מרדעת על החמור (ל) מפני הצניעה, ויבלבד (לא) שלא יקשרנו בו, מפני שכשקושר צריך ליקרב אליו ונמצא משתמש בבעלי-חיים. אבל על (א) הסוס, כיון דלית ליה צער צינה, (לב) אסור ליתן עליו מרדעת כלל. (לג) *ולחסיר מרדעת בשבת, בין מן החמור (לד) ובין מן הסוס, אסור, כיון דלית ליה צער אם לא יסירנה. *ואוכף אסור, (לה) בין ליטול בין להניח, בין לחמור בין לסוס: ט *אוכף שעל-גבי החמור שבא מן הדרך ונתגיע וצריך להסירו לצננו, (לו) לא יטלנו בידו, אלא ימתיר החבל מתחתיו ומוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו: י *אין תולין לחמור טרסקל (פירוש, כלי של ערבה קלופה ומכוסה בעור) (לי) בצוארו ליתן מאכלו בתוכו שיאכל משם, *אבל עגלים וסייחים שצוארן קטן ומצטערים לאכול על-גבי קרקע, שרי בחצר, אבל (לה) אין יוצאים בו: יא *לא יצא הסוס (לט) בזנב שועל שרועל ליתן עינו שלא תשלוט בו עין הרע, ולא בהורית שעושים לו לנוי, (מ) ולא עזים בכיס שבדידיהם שקושרים אותם *שלא יסרטו דדיהם בקוצים, ולא פרה בחסום שבפיה שחוסמים פיה שלא תרעה בשדות אחרים, ולא כל בהמה (מא) בסנדל שנועלים ברגליה שלא תנגף; אבל יוצאה באגד שעל-גבי מכה, *ובקשקשים שעל-גבי השבר, והם לוחות שקושרים להם סביב העצם הנשבר בהן, ובשליא שיצאה מקצתה ותלויה בה. (ז) (מב) *ופוקק זוג שבצוארה ומטייל בה בחצר, אבל (מג) לא תצא בו

באר היטב

ובלבד שיהא נזהר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הכיסוי, ט"ז: (ז) ופוקק. דגבי בהמה בעי ליה לקלא שימעה היכן היא, והוה קול של

משנה ברורה

לו והוי משוי, (כג) דדוקא מרדעת מועיל שהוא מונח על כל הגוף, מה שאין כן אוכף אין מחמם אלא במקום שמונח: ח (כט) מותר ליתן מרדעת. היינו שלא לצאת לרשות-הרבים (כז) כי אם שיהיה בחצר: (ל) מפני הצניעה. היינו, דמשום זה (כס) לא חיישינן לטירחא דשבת: (לא) שלא יקשרנו. היינו אפילו בקשר שאינו של קיימא: (לב) אסור ליתן עליו. משום (כז) דהוי טרחא שלא לצורך. ועיין בבאור הגר"א שכתב, דלדעת רש"י גם על הסוס קול לכלל הבהמות מותר ליתן מרדעת בחצר, דגם להם יש צער צינה ומועיל החימום. וכל זה בסתמא, (כז) אבל בשעה שהקור גדול ואנו רואים שמזיק לסוס, וכן בימות החמה שהזוכבים רבים ומצערים להסוס, לכולי עלמא מותר להניח בחצר המרדעת או

שאר בגד עליו, דלא גרע מחמור, ובלבד שיהיה זהיר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הכיסוי: (לג) ולהסיר מרדעת וכו'. דהוי טרחא שלא לצורך, ואפילו (כח) אם כבר נתחממה על-ידי משאוי שנשאה מבעוד יום: (לד) ובין מן הסוס. עיין בבאור הלכה: (לה) בין ליטול. הטעם, כג"ל לענין מרדעת; ומה שכתב 'בין להניח', הטעם, דכיון (כט) דאינו מחמם רק מעט הוי טרחא שלא לצורך: ט (לו) לא יטלנו בידו. דאף דיש להחמור (ל) עונג בהסרתו, מכל מקום כיון דלית ליה צער אם לא יסירנו, אסור; וכבר כתבו בסעיף הקודם, ושנאו משום סיפא: י (לי) בצוארו. דכל מידי (לב) שאינו אלא לתענוג לבהמה הוי טרחא שלא לצורך ואסור: (לח) לפי יוצאין בו. אפילו (לג) אם היה תלוי עליהן מבעוד יום, דהוי משוי: יא (לט) בזנב שועל. בכל אלו הטעם, (לג) לפי שאין בהם צורך לשמירת גופן והוי משאוי, לכך מסנדל שנועלים ברגלי הבהמה הדטעם משום דלמא נפל ואתי לאתווי, וכן בכיס שבכדי העוים משמע מהגר"א דהטעם גם-כן משום שאינו מהודק יפה וחישינן דלמא נפל הכיס ואתו בעליהן לאתווי: (מ) ולא עזים וכו'. עיין לעיל בסעיף-קטן כד מכתבנו שם: (מא) בסנדל וכו'. ונראה (לד) שאין בכלל זה הברזל שקובעין ברגלי הסוסים מלמטה, דכיון שצ"ק בעמסמרים לא חיישינן דלמא נפלי: (מב) ופוקק וכו'. היינו שסותם העינבל שכתוכה בצמר או במוכין, דאי לאו הכי אסור (לס) משום דמשמיע קול: (מג) לא תצא בו. משום דמיחזי כמוליכו בשוק למכור [גמרא]. ומשמע דבאלו דלא שייך זה, כגון בחתולים ועופות וכי האי גוונא שאין דרך להוליכן למכור, בזוג מותר כשפוקק, ובסמ"ג משמע דאסור אף באלו לצאת משום משוי, ועיין במגן-אברהם ואליה רבה. ודע, דכל הנך דאמרין בבהמה דאסור לצאת ברשות-הרבים משום משוי, בחצר שרי (לו) ואפילו אם אינה מעורבת, ולענין כרמלית יש דעות בין האחרונים, (לז) יש מתירים (לח) ויש אוסרים, ולענין רשות-הרבים שלנו בודאי יש

שער הציון

(כג) לבושי-שרד: (כד) רש"י: (כה) לבושי-שרד: (כו) רש"י: (כז) רש"י: (כח) רש"י: (כט) לבושי-שרד: (ל) רש"י: (לא) גמרא שם: (לב) תוספות: (לג) רש"י: (לד) אחר-כך מצאתי שכן כתב בשבלי-הלקט: (לה) רש"י: (לו) כן מוכח מן הראיה שמביא המגן-אברהם לדין זה מהתוספות, דלדידהו באשה אסור בחצר כן כשאינה מעורבת, וכמו שכתבו ברף סד עמוד ב, ואפילו הכי כתבו ודבהמה שרי. ודע, דמה שהעתיקי בפנים הוא מהמגן-אברהם ורש"א, ואף דבא"ז כתב בהרי"א ונראה לו דכל שאסור משום משוי אף בחצר אסור, לא סתמתי כן משום דבספר התרומה וסמ"ג וחדושי הר"ן הנדפס מחזש מוכח דסבידא להו רבצחז שרי כדעת התוספות: (לז) מגן אברהם ושולחן-שלמה, וגם המחצית-השקל מצדד כדבריהם: (לח) תוספת-שבת ושולחן-

ע שם לכולהו אמר"א פ הרא"ש כ"ט הידועות צ צ בתי-יוסף ממשפחות הגמרא נ"ד ודבריו הסמיג שהביא העור ק"ס ש"ג ר הגותה מוק כב כשם סמ"ק ש שם כנמרא וכשמואל, תוספות הור"ף ושאר פוסקים הור"א שם כנמרא א שם כבירחא א שם כפירוש ש"כ רש"י השני (פירוש הגמרא ורוב הפוסקים "קשישין")

(א) הסוס. ובשעה שהקור גדול ואנו רואים שמזיק להסוס, וכן בימות החמה שהזוכבים רבים ומצערים להסוס, מותר להציע מרדעת עליו,

ביאור הלכה

בוודאי חלה קבלתו על כל המצוות [ומכל מקום אינו בכלל ישראל כיון ששייר דרב אחד, וכמו שכתבנו למעלה], והוא הדין דלחכמים אם יקיבל חלה הקבלה, דכל דאיכא למעט בפלוגתא טפי עדיף, זהו הנראה לעניות דעתי ביישוב דבריו:

* ולהסיר מרדעת בשבת וכו', ובין מן הסוס. המחבר סתם בזה כדעת הסמ"א. ועיין בבאור הגר"א שכתב דעת רש"י דמן הסוס [וכן הוא הדין מכל הבהמות] מותר להסיר המרדעת וכן האוכף, דדוקא מן החמור דאית ליה קיריות ביותר ויצטנן מיאלא אפילו אם לא נסיר מעליו, מה שאין כן בשאר הבהמות, ותלוי כל זה בפירוש הסוגיא שם, וכתב הגר"א דפשטא דשמעתין משמע כדברי רש"י: * ואוכף אסור וכו' בין לחמור בין לסוס. ודעת האליה רבה להורות כהטור דנתינת אוכף על החמור מותר כמו מרדעת, אבל מהגר"א משמע שמסכים עם השולחן-ערוך: * ופוקק זוג וכו' אבל לא תצא בו. עיין

הלכות שבת סימן ששה

ריא כאר הגולה

ג שם נ"ח ד שם ה שם
נ"ד במשנה ובפירוש
רש"י ו שם בגמרא
ז שם במשנה ח שם
בגמרא ט שם במשנה
י כן נראה מדברי הר"ן
ובנינו ירוחם חלק טו
הורמ"ם בסוף כ כן
נראה מדברי הסור
ל שם בפמאל מ שם
בברייתא נ טור מדן
כ"ח חבל האסור
כספ"ף א ושם צ"ח
ס שם במשנה

לרשות-הרכיבים אף-על-פי שהוא פקוק, יבין אם הוא בצוארה בין אם הוא (מד) בכסותה: יב ילא תצא בחותם, בין שהוא בצוארה (מה) בין שהוא בכסותה: יג אין הגמל יוצא במטולטלת, והוא כמין כר קטן שנותנים תחת זנבו, (מו) אפילו היא קשורה לו בזנבו, אלא-אם-כן היתה קשורה בזנבו (מז) ובחטוטרתו או בשלייתה: יד ילא תצא שום בהמה לא עקוד ולא רגול. ה"פירוש עקוד, שקושר (מח) ידה אחת עם רגלה, ורגול היינו, שקושר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על שלש רגלים: טו (מט) ילא יקשור גמלים זה אחר זה והוא תופס באפסר הראשון וכולם נמשכים על-ידו, אבל אם תופס כמה אפסרי גמלים בידו מותר. י"יש מי שאוסר גם בזה, ולא התיר אלא להוציא בהמה אחת לבדה והוא מושכה בחבל: טז המוציא בהמה והוא מושכה באפסר, ל"צריך לזיזוה שלא יצא ראש החבל מתחת ידו (י) טפח למטה, דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא מאפסר בהמה; י"גם לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה, כדי שלא יכבד (יא) עד שלא יגיע בטפח הסמוך לארץ; י"אם הוא ארוך, יכרוך אותו סביב צוארה: י"ז (יב) אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מערב-שבת, ולא בזוג אף-על-פי שהוא פקוק, (יג) ולא בסולם שבצוארו, והן לוחות שקושרים סביב צוארו שלא יחך מכתו, ולא ברצועה שברגלו, (יד) והוא כמין טבעת

באר היטב

שיר, מ"שה"א אסור אם אינו פקוק. וכתב המ"א: כל הנה דאמרינן דאסור

ביאור הלכה

לצאת בו, ב"ה, אבל בכרמלית שרי, ומיהו דבבר שאינו ארוג בכסותו
במגן-אברהם שהביא ראייה, דמה שאסור בבהמה משום משוי, בכרמלית שרי, מדאמרינן בגמרא דכל שבחבירו אסור, בבהמה מותר לתתלה. ועיין בתוספת-שבת שהקשה על זה, דהתם משום פסידא דכיס היתיר, דהלא אמרו דאם יש אינדי-הודי יתנו לו דוקא ולא על הבהמה, וכן הקשה גם-כן בספר נהר-שלום, ועיין במחצית-השקל שיישב בדוחק, וגם בלאו הכי ראייה זו קלושה מאד, דבאמת ככל ענין דאורייתא מצינו דגורו בכרמלית משום דמיהלף ברשות-הרכיבים גמור, וגם שבינת דהמתו הלא דאורייתא היא, מה שאין כן בדבר שאין המלאכה נחשבת כלל למלאכה, כגון שהיא בלא עקירה והנחה, ורק שחז"ל אסרו זה לגבי אדם, בבהמה לא גזרו זה. ולדעת המרדכי הוא הדין לענין חי נושא את עצמו, כיון דאינה נחשבת משוי כלל לא גזרו בבהמה, וגם אם נימא דלהמרדכי הוא הדין לענין כרמלית, גם-כן יש לעיין בזה, דהבסמ"ג מוכח בהדיא במה שכתב לענין זוג, דמה שאסור בכמהה משום משוי שייך אף בכרמלית [אחר-כך מצינו שגם התוספת-שבת הביא זה]. אחר-כך מצאתי בספר שולחן-עצ"ש שיש פוסק בהדיא לאיסור בכרמלית, וכמו שמצדו בספר תוספת-שבת, וגם דעת הגר"ז לאסור בכרמלית. ה"יוצא מדברינו, דאפילו בכרמלית גמור יש הרבה אחרונים שמחמירין, וכל-שכן דברשות-הרכיבים יש לזוהר כזה מאד, אפילו ברשות-הרכיבים שלנו שאין ששים רבוא בקועים בו, ואין להקל אפילו בשעת הדחק, דהיי הרכה גדולה ראשונים סבירא להו דגם כאין ששים רבוא שייך רשות-הרכיבים, ולא בעינן שיהא דומה לדגלי מדבר, וכדאייתא לקמן בסמ"ן שמה, ואם-כן לדידהו הוי ליה איסור דאורייתא של שבינת

משנה ברורה

לזוהר, דיש בזה ספק איסור-תורה, כמו שביארתי בביאור הלכה. ובדבר שהחשש הוא משום דלמא נפיל ואתי בעליו לאתווי, אף המתירים הנ"ל מודים דאסור בכרמלית. ובדבר שהטעם הוא משום דמיהו כמוליקו למכור, אף בכבוי המעורבת אסור כיון דשכיחי שם רבים, כן כתב מגן-אברהם, והפריימגדים וכן הבית-מאיר מפפקין בד"ן זה: (מד) בכסותה. עושה (נט) לטוסים מעילים שלא יטנפו: יב (מה) בין שהוא בכסותה. דאף שהוא ארוג או תפור בכסותה, ל"כאב למיחש דלמא מיפסק ואתי לאתווי, (מו) אפילו הכי אסור, דגזרו אריג אטו אינו אריג: יג (מו) אפילו היא קשורה. דשמא נפיל ואתי לאתווי, אבל כשקשורה בשניהם (מא) מיהדק שפיר ולא נפל, וכן בשלייתה, כיון דכאיב לה לא מינתחא לכאן ולכאן: (מז) ובחטוטרתו. כמין חטוטרת יש לגמל על גביהם: יד (מח) ידה אחת וכו'. דמכל זה (מז) יש צער גדול לבהמה (מג) ומשוי הוא לה. (מד) ויש שכתבו, משום דלמא נפל החבל ומייתי לה. ודוקא ידה אחת, (מה) אבל כשקשורים שני ידיה או שתי רגליה כדי שלא יכרוח, כדרך שעושין לטוסים כשדורעין, ומותר לצאת בהן, דנשירותא הוא לה על שוי הוי משוי, וכנ"ל בריש הסימן (מ) ט"ז (מט) לא יקשור וכו'.

משום דמיהו כמאן דאזיל למכרם לשוק, ומהאי טעמא, (מו) אפילו היו קשורין מערב-שבת גם-כן אסור למושכן. ודעת יש מי שאוסר וכו' הוא, דסבירא ליה דגם בזה שייך הטעם הנ"ל, ועיין באליה רבה שהביא דהיא רק דעת יחידאה, וכל הפוסקים חולקין עליה ואין לחוש לה: טז (ג) טפח למטה. ומכל מקום (מז) אם הוציא טפח אחד מתחת ידו לא עשה איסור, אלא-אם-כן הוציא שני טפחים, אלא דלמעשה יש להחמיר לכתחלה שלא יצא אפילו טפח אחד מידו [גמרא]: (נא) עד שלא יגיע. צריך לומר 'עד שיגיע', ה"טעם, דכשיגיע סמוך לארץ (ממ) לא תהא נראה כאלו הבהמה נמשכת בה דיהיה מותר מחמת שהוא נשירותא דבהמה, אלא כמשאוי בעלמא: יז (נב) אין חמור וכו' ולא בזוג וכו'. כבר מובא לעיל בסעיף א ובסוף סעיף יא, ושנאו משום אינך, דנשנה הכל במשנה אחת בגמרא: (נג) ולא בסולם וכו'. טעם (מט) כל אלו [לבד מאלו שנבאר בהדיא טעמם], משום דחייס עליהו, ואי נפיל אתי לאתווי: (נד) והוא כמין טבעת וכו'. זהו פירוש רש"י, ובר"ף פירש עוד, דכשנבקע פרסה של רגל הבהמה, קושרין אותה ברצועה כדי שתחלים ותחזור לכמות שהיתה, וכן פירש הרמב"ם בפירוש

שער הציון

עצ"שטים והגר"ז: (לט) רש"י: (מ) מוכח מתוספות: (מא) רש"י: (מב) ח"י"א"ם: (מג) לבוש: (מד) הגר"ז ולבושי-שרד, ולדידהו קשה אמאי מותר כשקשורים שתי ידיה, ואפשר דשם יותר מיהדק שפיר: (מא) (כן כתב הח"י"א"ם וכן הוכיח הרק"ב-נתנאל מדברי רב האי גאון המובא בערוך, וכונן בזה לדברי הא"ז שגם הוא הוכיח בזה להתיי מדברי רב האי גאון הנ"ל: (מו) ומכ"ם, והביאו גם-כן האליה רבה: (מז) אליה רבה בשם הגמרא, והעתיקו גם-כן דין זה הר"ף והרא"ש: (מח) רש"י: (מט) רש"י. ומרמב"ם בפירוש המשנה משמע דטעם משוי הוא:

ע שם בנמרא טרב
 ח מהא ועל כן רב
 הוה ריב צ ביצה ל"ז
 במשנה ק
 ש מהא
 הערוכות ק' לענין אילן
 ר שבת
 קנה
 ש מביים שפירק כא
 מהלכות שבת ת שבת
 קניד א שם קניח

עבה שעושים מקש וקושרים ברגלי הבהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו בזו, ועושים לה זה להגן שלא תכה זו בזו. ואין התרנגולים יוצאים בחוטים שקושרים ברגליהם לסימן, ולא ברצועה שקושרים ברגליהם (נה) כדי שלא ישברו הכלים. ואין האילים יוצאים בעגלה שתחת אליותיהם, שעושים להם כן כדי שלא תהא האליה נגזרת בארץ. ואין העזים יוצאות בעץ ידוע שנותנים בחטמיהם כדי שיתעטשו ויפלו תולעים שבראשיהם, ולא העגל בעול קטן שנותנים על צוארה, (נו) ולא בזמם שמניחים בחטמו של עגל כדי שלא יינק, ולא פרה בעור שנותנים על דדיה שלא יינקוה הרצצים, ולא ברצועה שבין קרניה, (נז) בין אם היא לשימור בין אם היא לנוי. ולא תצא פרה או שור בחבל שבצוארה, לפי (נח) שאינה צריכה שמירה, אבל עגלים (נט) מותרים לפי שהם מורדים בקל: הגה הבהמה יוצאה בקמיע מומחה לכהמה, אבל לא בשאינה מומחה (ס) אף-על-פי שהיא מומחה לאדם (כ"י ור' ירוחם ה"י ומביים פ"ב): יח (סא) אין רוכבין על-גבי בהמה (סב) ולא נתלים עליה, ואפילו בצדה אסור להשתמש, אבל צידי צדדין, כגון שדבר אחר מונח על צידה (סג) והוא משתמש בו, מותר. ש"אם עלה עליה (סד) אפילו במזיד ירד, משום צער בעלי חיים. (סה) *ומטעם זה פורקין משאוי שעליה. כיצד עושה, *מכניס ראשו תחת המשאוי ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו: הגה ואסור לישב על (סו) קרון (סו) שהאינר-יהודי מנהיגו בשבת משום (סז) שמשתמש בבהמה, *גם שלא יחתוך זמורה (תוס' והרא"ש ר"פ מי שהוציאוהו ומרדכי פ"ק דשבת והגהות עירובין וכ"י בשם סמ"ג): יט *בהמה

באר היטב

אפילו בכמיו המעורב אסור, ע"ש: (ה) קרון. ואם בורחין בשבת מפני משנה ברורה

המשנה: (נה) כדי שלא ישברו. כתב החי"א, דאם קשרין לרגליהן כדי שלא יוכלו לברוח (נ) שרי לצאת בהן, דכל מה שדרך לעשות לשמירתן הוי לה כמו מלבוש, וכן כתב בספר גזרי-ישראל בשם תשובת מאמר-מרדכי: (נו) ולא בזמם. בביאור הגר"א משמע דבזה הטעם הוא, דהוי כמו משוי, דדמי לחסום שכפי הפרה שבסעיף יא, דשם הטעם משום משוי: (נז) בין אם היא לשימור. דזה הוי נטירותא יתירתא לפרה והוי משוי, וכנ"ל בסעיף א: (נח) שאינה צריכה שמירה. והוי משוי, ואם טבעה לברוח, נתבאר בסעיף ד דמותר: (נט) מותרים. אפילו החבל כרוך סביב צוארון, דיוכל לתופסם בהחבל אם יברחו, וכנ"ל בסעיף א: (ס) אף-על-פי שהיא וכו'. מפני (סא) שהאדם יש לו מול ומלאך המליץ עליו מלמעלה, ומולו מסייע לו שיעיל לו הקמיע, מה שאין כן לבהמה: יח (סא) אין רוכבין וכו'. גזירה על (סב) שמא יחתוך זמורה מן המחובר כדי להנהיגה, דחייב על זה משום תולש, דהוא תולדה דקוצר: (סג) ולא נתלים עליה. דכל (סד) שימוש בבעלי-חיים כללו בכלל רכיבה ואסרו, (נד) ואפילו במקום דליכא למיחש שמא יחתוך זמורה, כגון במדבר דליכא זמורה, או לשפשף את התינוק על-

אסור, דלמא נפל ואתי לאתויי, ובדבר דמיחזי כמאן דאזיל לחינא ביאור הלכה

בהמתו אף ברשות-הרבים שלנו: * ומטעם זה וכו' מכניס ראשו וכו'. כל זה איתא ברמב"ם פרק כא וכן בטור. והנה לפי מה שפוסק המחבר לקמן בסימן שיא סעיף ח כהרא"ש דטלטול בגופו שרי בכל גונו, אם-כן אפילו בלא סכרת צער בעלי חיים היה לנו להתיר להכניס ראשו תחתיה, אם לא בשא"מ דהרמב"ם יסבור דטלטול בגופו שריה טלטול, אבל זהו דוחק, דאם-כן למה סתם שם המחבר לרינא כהרא"ש בזה אחרי דהרמב"ם הור"ן פליגי עליה, ועוד, הלא הטור גופא פוסק שם דטלטול בגופו מותר. ועל-כן נראה לי דהטור והמחבר קיצרו בהעתקת כל דברי הרמב"ם בסימן זה, וסמכו על מה שהעתיקו סוף דבריו כבר בסימן רסו סעיף ט, עיין שם. והמעין ברמב"ם שממנו נובעים אלו הדברים יראה שיש ליישב כל זה בפשיטות, שנקט לשון זה משום מה דמסיים שם בסוף דבריו בהלכה י, דאפילו אם השקים גדולים ומלאים כלי-זכויות ושיא אפשר להניחן שיפלו, דישתברר, אפילו הכי לא יניחן שם על הבהמה, ופורק אותם בנחת משום צער בעלי חיים, ועל זה כלל בתחלה ברין ט דכלל גונו צריך לפרוק מעל הבהמה, היינו אפילו פריקה ממש, משום צער בעלי חיים, ואחר-כן התחיל לבאר ברין י שיש כמה פריטים בזה, דהיכא דאפשר לסלקם שלא על-ידי טלטול ממש אסור לטלטלם בידים: * מכניס ראשו וכו'. וזה מותר אפילו להר"ן דסבירא ליה בעלמא דשייך איסור טלטול אפילו על-ידי גופו, וכמו שכתב הבית-יוסף בסוף סימן שיא, הכא מותר משום צער בעלי חיים [מ"א]: * גם שמא יחתוך זמורה. בתוספות ריש פרק ד

גב הבהמה כדי לשעשע אותו, גם-כן אסור, דלא פלוג רבנן במלתייהו: (סז) והוא משתמש בו. היינו, שסומך את עצמו (סח) בצד אותו דבר, אבל אם משתמש על-גב אותו דבר המונח על צידה הרי הוא כמשתמש על צידה ממש, ואם שכח בהג"ה לקמן לענין קרון, עיין שם במשנה ברורה: (סד) אפילו במזיד ירד. ולא (טו) כמו גבי אילן, דאם עלה במזיד קיימא לן לקמן בסימן שלו סעיף א דלא ירד עד מוצאי-שבת משום קנסא, הכא ירד משום צער בעלי-חיים: (סה) ומטעם זה פורקין. היינו (נו) אפילו המשוי הוא מוקצה, ומכל מקום לא רצו להקל מטעם צער בעלי-חיים לסלקו בידים, כיון דאפשר לסלקו שלא בידים: (סו) שהאינר-יהודי מנהיגו. דאם ישראל בעצמו מנהיגו (סז) יש בלאו הכי איסור תורה, משום מחמר: (סז) שמשתמש בבהמה. ולא נקרא צידי צדדין, מפני שהעגלה מחוברת בצידי הבהמה, (נט) כיון שהוא משתמש על-גב

שער הציון

(ג) וקצת קשה, דמרש"י משמע דהטעם בכל זה משום דלמא נפלי ולא משום משוי, ואם-כן אפשר דאף בזה נחושו לזה; אך מדברי אור זרוע הנ"ל שהוא מיקל בקשורין שני רגליהם של הבהמה כדי שלא יברחו, ולא חישי דלמא נפלי, ממילא גם בתרנגולת צריך להיות כן: (לז) גמרא: (נ) גמרא. רש עוד טעם בירושלמי, מפני שביחח בהמתו, אבל אנו קיימא לן לקמן בסעיף כב דחי נפיק את עצמו ולא גזרו בבהמה, ועל-כן צריכיתן לטעם הבבלי. ועיין בבית-יוסף ולבוש שמתרצים לטעם הירושלמי: (נ) אחרונים: (נד) הגהות מיימינו נושא ד עירובין ומגן-אברהם: (נז) מגן-אברהם בשם הור"ן. ועיין במאמר-מרדכי שהאר"ך בענין זה ומצדד גם-כן כן להלכה: (נו) אחרונים: (נז) מגן-אברהם ושי"א: (נח) ואם הבהמה היא שלו, עובר גם על שביחת בהמתו על-ידי הקרון, ואפילו אם רק שכורה לו יש דעות דסבירא להו דשכיחות קניא לחומרא: (נט) מגן-אברהם בסעיף קטן ח. ובסעיף קטן י כתב עוד טעם, כיון דמכל מקום

הלכות שבת סימן שה

ריג באר הגולה

שנפלה לאמת המים, (סח) אם המים עמוקים ומפני כך אינו יכול לפרנסה במקומה, (סט) מביא כרים וכסתות (ע) ונותן תחתיה משום (י) צער בעלי חיים, אף-על-פי שמבטל כלי מהיכנו^(א). דין קירור בהמה בשבת, כמו ביום-טוב (מרדכי פ"ב דביצה), (ועיין לקמן סימן תקכג סעיף ב): כ (עא) מותר לומר לאינו-יהודי (י) לחלוב בהמתו בשבת משום צער בעלי-חיים, שהחלב מצערה; (עב) יהחלב אסור בו ביום. (עג) ויש אומרים שצריך לקנותו מן האינו-יהודי * בדבר מועט, שלא יהא נראה (ס) [ט] כחולב לצורך ישראל: כא הגבינות שעושות השפחות (ט) מעצמן מחלב של ישראל (עד) מותר, כיון שאינו אומר להן שיעשו: כב ימי שיש לו נער

(*) שהיו מדרבנן, וצ"ע בעל-חיים דאורייתא) כ"ב רא"ש ומדרי"ם שם ושאר פוסקים ג' טור וכל"ב בשם הגהות הרבני פ"ד ט' שם בשם רבי יונה ור"מ מו"טב"ג והגהות מ"ר קדושת ה' בשם הגהות ה' הגהות מ"י בשם הר"ם והוא הדין בחלב ו טור ומדרי"ם פ"ק קמא דשבת

שערי תשובה

באר היטב

סכנת נפשות, טוב לישב בקרון אם גבוה עשרה מלילך ברגליו, כי ישיבה בקרון אין בו רק איסורא דרבנן, אבל אם מהלך ברגליו יש חשש איסור דאורייתא למאן דס"ל איסור תחומין דאורייתא, וכ"ש אם נושא כסף זהב אצלו דעדיף יותר לישב בקרון מלילך ברגליו; ונראה דאם הקרון אינו גבוה עשרה טפחים איכא משום איסור תחומין, ע"ת, וכ"כ הרמ"ח, ע"ש. ועמ"א בסימן רסו ס"ב שהאריך בענין זה ובענין אם מותר לרכוב על הסוס, ע"ש, ומהרד"ב סימן פא כתב שיותר טוב לילך ברגליו מלרכוב על הסוס, דאיכא ביה תרי איסורי, איסור בהמה ואיסור תחומין, ע"ש. ועיין בתשובת נחלת-שבועה סימן פג דמתיר לרכוב על הסוס ולרדוף אחר בו בשבת ויצא מן הכלל כדי לרבר על לבו ולהחזירו, ע"ש: (י) צער. ומותר לומר לא"י להעלותה, ואסור להעלותה בידיים אפילו אם תמות: (י) לחלוב. וה"ה דמותר לומר לא"י להמרות האוזניים פעם א' ביום משום צער ב"ח דאין יכולין לאכול, תשובת רמ"א א"צ. ומשמע שם דאי ליכא א"י שרי ל"א ליכא א"י שרי ישראל, וטוב לעשות ע"י קטן, מ"א. כתב הרמב"ם: החולב לתוך כלי חייב, לתוך אוכל פטור, וחלב אסור אפילו חולב לתוך אוכל, דהוי מוקצה, עיין סימן תקה: (ט) כחולב. כתב הלבוש: דוקא באומר לו בשבת לחלוב, אבל אם עושה מעצמו א"צ. וכתב הבי"ח: והשפחות שנשכרות לכל השנה לכל מלאכה א"צ לומר לה טול החלב לעצמן ולקנותו ממנה, דכל מה שעושה אדעתא דנפשא קא עביד לקבל שכירות, דהכי נשכרת מתחלה, ע"ש. וכתב מ"א: וטוב לחלוב לתוך המאכל כדי שיהא שבות דשבות, ע"ש. ועיין מהרמ"ע מפאנו סימן ק"ב: (ט) מעצמן. המ"א הניח דבר זה בצ"ע, ע"ש, ועיין סימן רעו ס"א:

ביאור הלכה

משנה ברורה

העגלה ודינו כמו על צידי הבהמה משם, וכנ"ל בסעיף-קטן סג; וגם להשתמש על דף היוצא חוץ לעגלה מאחוריה גס-כן אסור, ולא מקרי צידי צדדין, (ס) דהכל כלי אחד הוא: **יט (סח) אם המים עמוקים וכו'.** דאם אין עמוקים ויכול לפרנסה במקומה שלא תמות, (סא) אין מתירין לו להניח כרים וכסתות לבטל כלי מהיכנו: (סט) מביא כרים וכסתות וכו'. והוא הדין דיכול להניח שאר כלים תחתיה כדי שתוכל לעלות, ונקט כרים וכסתות לרבותא, (סב) אף דלא יהיו ראויים להשתמש בהן על-ידי-זה בעוד שעליהן לחות המים אף לכשתעלה הבהמה, אפילו הכי מותר, דאתי צער בעלי-חיים דהוא דאורייתא [ממה דזהוירה התורה מצות פריקת המשא מעל הבהמה] ודחי איסור ביטול כלי מהיכנו שהוא רק מדרבנן, שגזרו שלא לבטל בשבת כלי ממה שהיא מוכנת: (ע) ונותן תחתיה. אבל אסור להעלותה בידיים, דכל בעלי-חיים הם מוקצים, ואף-על-גב צער בעלי-חיים אסור, דאין לנו לדמות גזירות חכמים זה לזה [מ"א ותו"ש שכן מוכח מרמב"ם]. ועיין באליה רבה שהביא דיש פוסקים שמקלים אף להעלותה בידיים אם אי אפשר על-ידי כרים וכסתות, (סג) ועל-ידי אינו-יהודי לכליל עלמא מותר להעלותה, וזה עדיף יותר מהנחות כרים וכסתות ושאר כלים תחתיה: **כ (עא) מותר לומר.** והוא הדין דמותר משום צער בעלי-חיים לומר לעובד-גילולים להמרות האוונות שהורגלו כבר בהמראה ואין יכולין שוב לאכול בעצמן, אבל אין מותר רק פעם אחת ביום, דשוב ליכא צער בעלי-חיים [תשובת רמ"א], (ד) ומשמע שם דאי ליכא אינו-יהודי שרי ההמראה על-ידי ישראל, ואף-על-גב דאסרין לקמן בסימן שכד סעיף ט להמרות האוונות בשבת, הכא שאין יכולין לאכול בעצמן מותר משום צער בעלי-חיים, וטוב לעשות על-ידי קטן. כתב הרמב"ם: החולב לתוך כלי, (סא) חייב, לתוך אוכל, (סא) פטור [ומכל מקום איסורא יש, דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור]; והחלב אסור אפילו חולב לתוך אוכל, כיון דהבהמה אינה ראויה לאכילה, הוי מוקצה [מ"א]: **(עב) והחלב אסור וכו'.** משום משקין שזבו מפירות העומדים לסחיטה, דקיימא לן בסימן שכ סעיף א דאסורין, והא נמי להא דמ"א: **(עג) ויש אומרים שצריך וכו'.** סבירא להו דאמירה לחלוב לא הותר כלל, כי אם כשהאינו-יהודי חולב לצורך עצמו והישראל קונה אחר השבת ממנו בדבר מועט. והעולם נוהגין כסכרא הראשונה, דמשום צער בעלי-חיים שרי אמירה לאינו-יהודי לחלוב, בין לאינו-יהודי מן השוק ובין להשפחות שנשכרות לכל השנה למלאכתו, ואין למחות בידם, ומכל מקום טוב שיחלוב האינו-יהודי לתוך אוכל, דהוי ליה שבות דשבות [מ"א]: **(עד) מותר כיון וכו'.** היינו, דמסתמא אדעתא דנפשא קעבדה. (פו) ועיין באחרונים ששיגו על זה, דכיון שנוטלת החלב של ישראל ורואה הישראל ושותק, מסתמא אדעתא דישאל קעבדה, שיודעת שניחא ליה בזה, ואפילו אם היתה עושה זה אחר-כך בבית אינו יהודי מחוייב למחות בידה, וכל-שכן שהיא עושה זה בבית ישראל. ועיין בביאור הגר"א שגם הוא הקשה על זה עוד מטעם אחר, עיין שם. ובאליה רבה ובפרי-מגדים הסכימו דכוונת השולחן-ערוך הוא רק אם עשתה לפעמים דרך מקרה, שמותר

שער הציור

הבהמה מוליכתו עם הקרון, הוי ליה בכלל שימוש בבעלי-חיים ואסור בכל גווני, וכתב זה אפילו אם לא נסבור כשיטת הר"ן המבואר בסעיף-קטן, ח ומיושב בזה מה שהקשו האחרונים עליו, עיין בלבושי-שר: (ס) מגן-אברהם, ולא כטל-אורות, וגם מרש"י קני"ה ע"א ד"ה וכי סליק וכו' על שליכות הסולם משמע כהמגן-אברהם, דאי לאו הכי אמאי אסור להניח הסולם על הדלק הלא יעלה רק על השליכות, אלא על-כרחך דמיקרי הכל כלי אחד: (פא) גמרא: (סא) מגן-אברהם בשם הרמב"ם: (סא) אליה רבה: (ד) מגן-אברהם: (סא) משום מפרק דהוא תולדה דדש: (סא) דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי: (סא) מגן-אברהם ורופסת שבת ש"א:

הלכות שבת סימן שה שו

ז שבוליהלקט בשם
וב האג גאון * (ד"ן)
ורביה למי שחשכה לו
חוץ לתחום בסימן רסו.
תשלום ד"ר הבהמה
כסימן שלב. ד"ר מאכל
הבהמה בסימן שסד

אינו־יהודי ורוכב על הבהמה בשבת כשמוליכה להשקותה, אינו צריך למנעו, (עח) שהחי נושא את עצמו, אבל צריך למנעו שלא יתן (עו) עליה (י) בגדיו (עז) ולא שום דבר: כג' מותר (יב) למסור סוס או פרד או חמור לרועה אינו־יהודי, *ואף־על־פי שהאינו־יהודי משתמש בהם בשבת אין בכך כלום, כיון דשלא מדעת ישראל הוא עושה (עח) ואינו ממתין לשכירות ממנו. ואם רואהו משתמש בה בשבת, מוחה בידו": הגה (עט) וכל־שכן דאין לחוש (פ) שהרועה יוציא אותם (יג) חוץ לתחום, דהא תחומין דרבנן (הגמ"ר דקרושין):

שן באיזה חפצים מותר לדבר בשבת, וכו' י"ד סעיפים:

א' ממצוא חפצך, חפצין אסורים באפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה, כגון (ה) (א) *שמעיין נכסיו לראות מה צריך למחר, או לילך לפתח המדינה כדי שימהר לצאת

א שבת ק"ן ב יחובין
ל"ה ל"ח

באר היטב

הוא ואסור להחיר להם, אבל אם בטעות נהגו כן, מודיע להם שהיו טועים בדבר והיתר גמור הוא, עיין ע"ח ובה"ג: (יג) חוץ לתחום. כתב כלבוש: צ"ע במה שנהגין למסור שוורים לא"י הולכינן ולפעמים מוליכין אותן חוץ ל"יב מיל, ואפשר דט"ל דגם י"ב מיל הוי דרבנן, עמ"א:

(ה) שמעיין. ודוקא היכא דמינכרא מילתא, כמ"ש סימן שז ס"ט:

משנה ברורה

(סא) אחר השבת ליהנות מהם, אבל אם היא עושה כן תמיד, מחוייב למחות: **כב (עח) שהחי וכו'.** רוצה לומר, דאין חל על זה שם משא שיהיה צריך למנעו מפני שביתת בהמתו. (טט) ואף דאמי דארמינן יחי נושא את עצמו היינו רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור, ועליכן אסור ליהנות ותינוק בשבת — לא גזרו שבת זה בבהמה: (עו) עליה בגדיו. אבל באוכף ליכא קפיידא, (ע) דבטל לגבי הרוכב: (עז) ולא שום דבר. ואם נשאר איזה דבר עליה מערב־שבת והיא רוצה מעצמה לצאת לחוץ, (עט) בעליה צריך למונעה שלא לצאת מפני מצות שביתת בהמה, אבל אם אין עליה שום דבר, (עג) אפילו אם היא רוצה לצאת חוץ לתחום אין מחוייב למונעה מזה, (עג) ורק להוציאה בידיים חוץ לתחומה אסור:

כג (עח) ואינו ממתין לשכירות ממנו. רוצה לומר, דלכך מותר למסור לתחלה בשבת, דהרועה מירתת להשתמש בה בשבת, שלא יענש על זה בדיניהם, כיון שלא מסרה לו למלאכה כלל, אבל להשכיר ולהשאל לאינו־יהודי אסור אפילו אם מתנה עמו שתנוח בשבת, וכדלעיל בסימן רמו סעיף ג, דכיון שהשכירה לו למלאכה אינו מירתת כל־יכך, כי יאמר בלבו: בעד יום השבת אראה הוסיף לו לפי ערך המגיע ליום, וכן בשאלה הוא חושב שיעשה לו טובה כנגדו עבור זה, מה שאין כן בזה שמסרה לו רק לרעות אותה, אז מירתת לעשות בה מלאכה כלל אף שרוצה לשלם לו, כיון שאינה עומדת לכך [אחרונים]. ולפי זה, מה שכתב המחבר דאם רואהו וכו', הוא הדין כשנודע לו שעושה בה מלאכה צריך למחות בידו: (עט) וכל־שכן דאין לחוש וכו'. ואפילו (עד) אם הוא רואה אין צריך למחות, דדוקא להוציאה בידים אסור, וכנ"ל. וכל זה כשהאינו־יהודי מוציאה מעצמו, אבל לצוותו בשבת להוציאה חוץ לתחום לרעות שם, עיין בפרי"מגדים שנסתפק בזה, ונכון להחמיר, וכן כתב בחי"אדם. ומטעם זה, אם מוליכין שוורים למקום אחר למכור, (עט) אסור למסור להם בשבת אפילו אם קצץ עם האינו־יהודי כבר על זה הענין קודם שבת, דהוי כמתנה עמו להוליך חוץ לתחום, אבל למסור לו בערב־שבת, אפילו אם יוליכנה בשבת חוץ לשלש פרסאות שרי: (פ) שהרועה יוציא וכו'. (עו) ויש מחמירין בדבר שלא למסור לו בשבת, (עו) והעולם נוהגין כהיום היתר בדבר:

א (א) שמעיין נכסיו. ודוקא (ה) היכא דמינכרא מילתא, כגון שעומד אצל שדהו הצריכה חרישה או קצירה וכיוצא בזה,

שער הציון

(סא) אינו יודע, דלפי זה מאי רבותא דמותר אחר השבת, הלא אפילו אם צוה בהדיא לאינו־יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, גם־כן פסק המחבר בסימן שז סעיף כ' ומותר לערב אחר בכדי שיעשה; ואי רבהא מותר מיד הכל, טעמא מאי? דהלא מירבשבת אסור, שמתמא ששיבין דהוא לצורך ישראל, וקיימא לן בסימן רעו שכתבו שם כמה פוסקים דאם עשה אינו־יהודי מעצמו בשביל ישראל, גם־כן אסור לערב עד בכדי שיעשה: (טט) בית יוסף ומגן אברהם: (ע) פרישה בשם רש"ל ואליה רבה ושא"א: (עט) מגן אברהם, וכן הסכים האליה רבה וכתב דגם דעת הרלב"ח אינו מגדל לזה: (עג) אליה רבה: (עג) אפילו אם לגבי המוציא לא היה זה חוץ לתחום: (עד) לבוש ועטרת זקנים: (עה) חיי אדם. וכל־שכן אם מוליכין את השוורים חוץ ל"יב מיל דבראי נכון להחמיר בזה שלא למסור להם, דהא יש אומרים ד"ב מיל הוא דאורייתא, וגם ה"ר"מ אלשקר מחמיר בזה. והנה בספרת החיי אדם נדחה ממילא מה שנסתפק במגן אברהם לענין מסירת השוורים, והנה אף דמגן אברהם משמע דלא סבייא ליה כסברת החיי אדם, מכל מקום נראה דאין להקל, עיין בכנסת הגדולה בשם אהרן ל"ח: (עו) מה"ר"מ אלשקר, וכרעת רב האי גאון אברהם בבתי יוסף: (עו) כנסת הגדולה, ולא ידעתי כוונתו, אם אפילו כשירד שייצאנו חוץ לתחום או דמיירי בסתמא: (ה) מגן אברהם ושי"א. ועיין ביאור הלכה:

הלכות שבת סימן שו

כאר הגולה רטו

ג שבת שם כמשה
ד שם כבדיתא ק"א
הגירסא
השפירם
השביא התוספת שם
ה שם התוספת לישב
גיסת התוספת דאין
מחשיבין
ז שם
ח כבדיתא ז שם כמשה
ח שם כבדיתא

בלילה למרחץ, *יזכר (ב) אין מחשיבים על התחום לשכור פועלים, (כ) אבל מחשיב על התחום (ג) *להביא בהמתו. (ד) *ויש אומרים שאם אין הבהמה יכולה לילך ברגלים, כגון שהוא טלה קטן, אינו רשאי להחשיב, (ה) דאינו רשאי (ו) להביא, דאסור לטלטל בעלי חיים, שהם מוקצים: (ז) הגה: (ח) *והוא הדין (ו) דאסור (א) [ג] לטייל למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת בו (מרדכי ס"פ מי שהחשיב): ב' היתה בהמתו עומדת חוץ לתחום, (ז) יכול לקרות לה כדי שתבוא: ג *מחשיבין על התחום (ח) לעשות צרכי כלה או צרכי מת להביא לו ארון ותכריכין. ה'יכול

באר היטב

(ג) להביא. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיב עליו, אבל בהמה גדולה אם היו שם בורגנים היה מביאה מחוץ לתחום, ולכן מותר להחשיב עליו: (א) לטייל. (ג) וכל דוקא היכא דמיכרא מילתא,

[ג] לטייל. עיין בה"ט. ועיין בשאלתי"עב"ץ הנהגים שלא לטייל במקום קיבוץ

משנה ברורה

דמינכר הדבר שעומד שם לעיין בצרכיה, וכן לילך ולהחשיב על פתח המדינה, כיון שדרך שהמרחצאות שם חוץ למדינה סמוך לפתח המדינה, ניכר שלצורך המרחץ מחשיב, אבל אם לא מינכר מילתא, הוא בכלל ההרדור בעסקיו דמות: (ב) אין מחשיבין וכו'. היינו, (ג) לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיב שם, שיהא קרוב למקום הפועלים לשכרם במוצאי שבת, והטעם, דכל דבר שאסור לעשותו בשבת, (ג) אפילו הוא איסור מדברי סופרים, אסור להחשיב בשבילו: (ג) להביא בהמתו. דאף שהיא עומדת עתה מחוץ לתחום ואי אפשר להביאה בשבת, מכל מקום לא מקרי זה מחשיב בשביל דבר האסור, (ד) כיון שאם היו בורגנים [הם סוכות השומרים] סמוכים זה לזה בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים היה מותר להביאה אפילו היה נמשך באופן זה כמה מילין מסוף העיר, משום דכל זה שייך להעיר, וכיון שיש לה תקנתא על-ידי בורגנים, לכך מותר להחשיב אפילו בלא בורגנים, דלא אסור החשכה אלא בשביל דבר שאי אפשר למצוא תקנתא להאיסור: (ד) ויש אומרים ששאם וכו'. כולי עלמא (ה) מודים בזה, ונקט לשון ויש אומרים, מפני שכן דרך המחבר במקום שלא נמצא דין זה מפורש בשאר פוסקים: (ה) דאינו רשאי להביא. רוצה לומר, אפילו (ו) היו מחיצות שלימות היה אסור על-כ"פנים משום מוקצה, ונמצא שהוא מחשיב בשביל דבר האסור לעשות בשבת, ואסור: (ו) דאסור לטייל. וגם בזה אין איסור משום "ממצוא חפצך" אלא כשינכר הדבר שמתכוין לצרכיו (ז) או כשחששיב עבור זה הדין התחום, אבל אם אינו ניכר, רק כהולך לטייל, שרי אף שדעתו בלילך זה למצוא סוס וכדומה [אתרונים]: (ז) יכול וכו'. (ח) ולא גזרינן דלמא יצא בעליה חוץ לתחום כדי להניסה לתוך התחום. ואם אינה שומעת לו לבוא, (ט) מותר להכניסה על-ידי אינו-יהודי, אבל אסור להכניסה על-ידי ישראל, אפילו ישראל אחר שאין בעליה, שאצלו הוא בתוך התחום, דקיימא לן: הבהמה והכלים כרגלי הבעלים הן לענין תחומין, ועליכן כיון שיצאת חוץ לתחום שלה אסור לכל ישראל להזיזה בידיים מארבע אמות שלה: ג (ח) לעשות וכו' או צרכי מת. האי 'לעשות'

שערי תשובה

שמחצית חבלה לארס אינו-יהודי צריך להפקירה, או שהאינו-יהודי יקבל אחריהם כל שבת. ועיין במג"א לעיל סימן רמו ובא"ר כאן ובשאלתי"עב"ץ ח"ב סימן עז שמתה עליו וכתב להחיר בפשיטות, ובמח"ב סימן רמו האריך הרבה להעמיר דברי הרמ"ע, ולא כתב לבסוף הרמקול אל הפסיד ובלבד שלא יהנה כמ"ש בש"ע כאן סימן ש"ה, ע"ש:

[ג] לטייל. עיין בה"ט. ועיין בשאלתי"עב"ץ הנהגים שלא לטייל במקום קיבוץ

ביאור הלכה

תוך התחום, כן הסכימו כל האחרונים. והנה במשנה ברורה העתקתי דיוקא היכא דמינכרא מילתא, והוא מהמגן-אברהם ושאר אחרונים שהסכימו כולם כן, וזלא כחיי-אדם שהחמיץ בזה בכל גונו. והנה ראיתי בנשמת-אדם של מהאריך בזה וכתב דדין הו של מגן-אברהם תליא כפלוגתא, ודוה רק להרמב"ן והרשב"א והריטב"א, אבל הרמב"ם והסמ"ג משמע דלא סבירא להו כן, אלא דלילך ולעיין בנכסיו הוא עשיית חפציו ממש ואסור בכל גונו, ומה שהקשה שם בעירובין גל"ח ע"כ] מבריתא דלא יהלך אדם בסוף שדהו וכו' לא הקשה אלא מסיפא שם, ועל זה תירץ: התם מוכחא מילתא, אבל הא דלילך ולעיין בשדהו לא בעינן שיהא מינכר מילתא דוקא, דבכל גונוי אסור. ובאמת אפילו אם לו יהי כדבריו בדת הרמב"ם והסמ"ג, הלא הוא מילתא דרבנן, ונוכל לסמוך להלך על כל הני רבוותא הג"ל דמקלין בהדיא, וגם הר"ן כפרק שואל צריכה לא המתחיל י"א יטיל' כתב בהדיא גס"כ כמותם, וגם ברש"י בעירובין ל"ט דיבור המתחיל 'מוכחא מילתא' מוכח בהדיא דסבירא ליה כפשטות הסוגיא, דקושיית הגמרא שם הוה קאי על שניהם ועל שניהם תירץ 'התם מוכחא מילתא', שהי דגם בהולך בסוף שדהו לידע מה היא צריכה לא אסורין אלא דמקלין בהדיא, ולמה לן לעשות כנשמת-אדם [ומה שכתב דמהטור ושולחן-ערוך משמע גס"כ דמחמירין בכל גונוי, לא ידעתי ואייתו, דהלא דין הו נובע מהא דאיתא בגמרא: לא יהלך אדם בסוף שדהו לידע מה היא צריכה, ומשמע על ברש"י דיבור המתחיל 'מוכחא מילתא', דכשעומד ומסתכל על ענין שדהו הוא בכלל מוכחא מילתא, ומנה, דהא שפסתם הטור ושולחן-ערוך לאסור לעיין בנכסיו הוא גס"כ באופן כיוצא בזה דמסתמא מינכר מילתא, וכסתימת לשון הגמרא 'התם מוכחא מילתא', אבל אם באמת אין ניכר כלל, מותר]. וגם המעיין בהרמב"ם והסמ"ג שם גופא, אית הוכחה דפליגי אלא הני רבוותא הג"ל דמקלין בהדיא, ולמה לן לעשות פלוגתא ביניהם, ועליכן סתמתי כדעת כל האחרונים שהעתיקו כדברי המגן-אברהם: * וכן אין מחשיבין וכו'. גמרא ק"ג. ועיין לקמן בסימן שז סעיף ט בהגות אברהם סעיף-קט"ג יג דכאן אסור אפילו היכא דלא מינכר מילתא שהוא בשביל זה, והטעם עיין שם. והרבה אחרונים כתבו דטעם הדין אסור הוא משום ההחשכה גופא מסתמא מורה שזוא חושב לעשות דבר שהוא אסור בשבת: * להביא בהמתו. היינו שלא תאבד וכדומה, אבל אם הוא מביאה כדי לעשות בה מלאכה או ליסע בה, בוודאי אסור, ואפילו היא עומדת תוך התחום, וכדלקמיה בהג"ה: * והוא הדין דאסור לטייל. אפילו הם עומדים בתוך התחום, דדין זה הוציא המרדכי מהא דאסור לעיין בנכסיו, בריש הסעיף: * מחשיבין על התחום וכו' להביא לו. ולהביא בשבת אסור אפילו על-ידי אינו-יהודי

אצרכימת נמי קאי, דמחשיב כדי לתקנן ולהביאן מהר, ואפילו

שער הציון

(ג) רש"י: (ג) אליה רבה וש"א: (ד) אחרונים: (ה) אליה רבה ותוספת-שבת ומאמר-מרדכי: (ו) מחצית-השקל: (ז) דוה היו כמו ניכר, וכדלקמן בש"י סעיף ט, עיין שם: (ח) גמרא נ"ד ע"ב, עיין שם: (ט) פרי-מגרים. ואף רבסוף סימן שה מסתפק הפרי-מגרים לענין חוץ לתחום בידיים על-ידי אינו-יהודי, נראה דיש להלך הכא משום פסידא:

(א) הצבנו הגה זו במקומו הנכון כמופע בשו"ע, וכדמוכח בביאור הלכה ד"ה 'להביא' שכתב 'וכדלקמיה', ומזה נגרר שנתחלף ד"ה של ס"ק ו' 'דאסור לטייל' ב"דאסור לטלטל", ופשוט דקאי על דברי הרמ"א, וכן משמע בה"ט ס"פ ג'.

הלכות שבת סימן שו

ט שם וכו"ל וכו' וכו' וכו'
 הרה"ה, דלא פליגי
 י לפרוש הרב המגיד
 כ נדק בר מהלכות שבת
 כ לפרוש הר"ן ל ב"ב
 בציצא נ"ח מה הר"ן
 ה"ראש פרק כג השבת
 והב"ם סוף פרק ו
 ותא פוטק

לומר לחבירו שיחשיך (ט) כדי שיביא לו. ויכול לומר לו (י) לך למקום פלוני (יא) למחר, ואם לא מצאת במקום פלוני לך למקום פלוני, לא מצאת במנה קח במאתים, ויבלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, כלומר, 'שלא יאמר לו (יב) סך ידוע שלא להוסיף עליו, יוכן אם לקח ממנו בשמונה, (יג) לא יאמר לו תן לי עוד בשנים ואהיה חייב לך עשרה: הגה ואם אי אפשר לו אלא אם-כן יזכיר לו סכום מקח, מותר בכל ענין, דהא צרכי מצוה הוא (הגמ"ר פ"ה). ויש אוסרים (יד) בכל ענין, וכן עיקר (כ"י בשם הר"ן והמגיד והמרדכי פ' כירה הגמ"ר פ"א נפכ"ו): ד' (טו) להשובר את הפועל *לשמור זרעים או דבר אחר (טז) אינו נותן לו שכר שבת, לפיכך (יז) אין אחריות שבת עליו. (יח) היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע, *נותן לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. מולא יאמר לו תן לי של שבת, אלא אומר תן לי שכר השבוע או החודש (ואם שכרו לחודש *התנה עמו (יט) לשלם לו (ז) כל יום כך וכך,

באר היטב

מ"א: (ז) כל יום. והמלוים ברבי"ט צריכים להלוות בענין שאם יפרע

ביאור הלכה

[אחרונים]. ועיין לקמן סעיף ט מה שנכתוב שם: * לשמור זרעים. עיין בבא מציעא נ"ח עמוד א דרוקא בשקנו מיד, הא לאו הכי אין דין שמירה במחוב לקרקע, ואפילו אם היה שכיר שבוע או חודש אינו חייב במחוב לקרקע כשנגנב: * נותן לו וכו'. עיין משנה ברורה שכתב דיכול לנכות לו משכרו אם לא שמר שבת, כן נראה לי פשוט. ואף בדחיי אדם כולל ס די"ח משמע דכשינכה לו אם לא ישמור בשבת תו לא יחשבב בהבלעה, לא נהורא כלל, וראייתו שהביא מכתובות ס"ד עמוד ב תוספות דיבור המתחיל 'מיחוז' אינה ראייה כלל, והתם הלא יכול לחזור מקטטתו באמצע, ועל-כן בוודאי תגנו שיחשבב לכל יום ויום בפני עצמו, מה שאין כן בעניינו שהשכירו לחודש שלם, וכי משום שינכה לו כשלא ישמור איהו יום יתחשב כשכיר יום? ובודאי כן הוא הדין, דמי שהוא שכיר חודש או שבוע, או יחס איהו יום מהפעולה יכול לנכות לו, דהא קיבל עליו לשמור חודש או שבוע שלם, ואף-על-פי-כן מקר' השכר-שבת שלו בהבלעה, כן נראה לי בורו: * והתנה לשלם לו וכו'. עיין במשנה ברורה דהיינו שהתנה עם הפועל שישלם לו לפי חשבון הימים, שהלשון הזה מורה שיהיה יכול לסלקו באמצע וכו', כן מוכח בדרכי-משה להמציץ שם. וראיתי באליה רבה שכתב דלו נראה דאין יכול לסלקו באמצע השבוע, כיון ששכרו לחודש ולא אמר לו אלא לשלם לו בכל יום כך וכך ולא בסוף, עד כאן לשונו. והנה מזה נראה שחשב שכונתו הרמ"א הוא, דמה שהבטיח לו לשלם בסוף כל יום ולא בסוף שבוע או חודש שכתב שאר שכירות שאינה משתלמת אלא בסופה, מוכח שיכול לסלקו בכל יום ויום ועל-כן שכיר יום הוא, ועל זה שפוי פליג האליה רבה, דלמה לן לומר שיוכל לסלקו באמצע וחזר ממה שהשכירו בתחלה לחודש, טוב יותר לומר שלא חזר כלל ורק שהתחייב

באמצע השבוע יפרע מכל השבוע כולו, או לא יפרע כלל אותו שבוע משנה ברורה הכי מותר דחפצי שמים הוא, דבשביל ההבאה בעלמא שייטא דמותו להחשיך [גמרא]: (ט) כדי שיביא לו. היינו (י) כדי שיתקנן שם ויביא לו, וכו"ל: (י) לך למקום פלוני וכו'. פירוש, לילך שם ולקנות, דאסור לומר שבביל דבר הרשות, ובדבר מצוה שרי, (י"א) אבל הליכה גרידא אפילו לדבר הרשות שרי לומר, כמו שכתוב סימן שז סעיף ח: (יא) למחר. אבל בשבת עצמו אסור אף שהוא לדבר מצוה: (יב) סך ידוע. לפי (יג) שאין בקציצה שום מצוה רק הצלת ממונו, ולכן אסור: (יג) לא יאמר לו תן לי וכו'. רוצה לומר, (יג) שלא יאמר לו על-ידי השליח הזה שיתן לו צרכי המצוה הזו עוד בשנים ויהיה חייב לו בסך הכל עשרה, שצירוף סך זה אין בו צורך למצוה: (יד) בכל ענין. אסכום מקח קאי, דסבירא להו דכיון דהוא דרך מקח וממכר ממש, לא התירו בשום גוויי אפילו לצורך מצוה: ד' (טו) השוכר את הפועל. מיירי ששכרו לימים, שבעד כל יום שישמרונו יתן לו כך וכך, והוא שמר גם בשבת, וקאמר שאין צריך לשלם לו עבור יום השבת. ועיין בטור דמוכח שאפילו אם הוא רוצה ליתן לו, אסור לו להשכיר ליקח השכר, אלא אם-כן הוא נותן לו דרך מתנה [פמ"ג]: (טז) אינו נותן וכו'. מדרבנן, (יז) גזירה משום מקח וממכר: (יז) אין אחריות וכו'. שאם (טו) אירע בהן קלקול בשבת אינו חייב לשלם: (יח) היה שכיר שבת. היינו של כל השבוע ביחד, ועל-כרחו נותן לו שכר שבת, ורוצה לומר, ושהפועל אינו יחזור הפועל בתוך הזמן אינו מנכה לו שכר השבתות זומן שעבר, והואיל והוא בהבלעה עם שאר הימים [והוא דקמסיים המחבר שיוכל הפועל לומר יתן לי שכר עשרה ימים', דמיירי שחזור הפועל באמצע שבוע שניתן], וממילא מחוייב לשמור גם בשבת, ואם אירע הפסד חייב לשלם. ונהורא דאפילו אם לא אירע בו הפסד, אך שלא שמר ביום השבת, יכול לנכות לו משכרו, מידי דהוי אם לא שמר יום אחר. ועיין בבית-הלכה: (יט) לשלם לו כל יום וכו'. היינו שהתנה (טז) עמו שישלם לו לפי חשבון הימים, והלשון הזה מורה שיוכל הבעל-הבית לחזור באמצע השבוע, ולא יצטרך לשלם לו עוד כל השבוע אלא בעד הימים שעברו, על-כן מקרי שכיר יום ואסור לו לקבל שכר שבת לבסוף, אפילו אם משלם לו עבור כל החודש ביחד; ועיין לקמיה בסעף-קטן כ. וכתב המגן אברהם, דכן הדין במשכיר חדר לחבירו לחודש והתנה עם השוכר שישלם לו לפי חשבון הימים, גם-כן אסור לו ליקח שכר שבת, והטעם כנ"ל. והוא הדין אותן המלוים ברבי"ט לאיני-יהודי לשנה או לחודש, (י"א) צריכים ליהזר שלא להתנות עם הלווה בסתמא שישלם לו לפי חשבון הימים שיחזיק המעות תחת ידו, דהלשון הזה מורה שכל אימת שישלם לו, ואפילו אם ישלם לו באמצע השבוע, יחשב לו הרכי"ב לפי חשבון הימים, ולפי זה נחשב כל יום ויום בפני עצמו, ואם-כן יצטרך לבסוף לנכות לו שכר כל השבתות, אלא יתנה עמו שאם ישלם לו באמצע השבוע יפרע לו הרכי"ב מכל השבוע זה כולו, או לא יפרע לו כלל

שער הציון

[אחרונים: (יא) אחרונים: (יג) הרב המגיד הובא בבית-יוסף: (יג) מאמר-מרדכי, וכן משמע בלבוש: (יד) רש"י כתובת ס"ד: (טו) רש"י בבא מציעא נ"ח: (טז) עיין בבית-הלכה: (יז) כן נראה לי ביאור דברי המגן אברהם, דגם הוא מודה דאם הלווה בסתם על שנה או חודש ולא הזכיר או כלום לפי חשבון הימים, ואחר-כך בעת התשלומין אירע שישלם לו באמצע השבוע, דשרי, ולא יצטרך לנכות לו עבור השבתות שעברו, משום דכיון דמתחלה הלווה על שנה או חודש שלם לא הוי שטר שבת, ומה שמקבל ממנו אחר-כך באמצע, מחילה בעלמא הוי גביה, וכמו שכתב האליה רבה, והמגן אברהם מיירי באופן שכתבנו [ובזה יוסר מה שהשיג האליה רבה עליו]; ותדע, דהא קאי על רבתי השולחן-ערוך דמיירי גם-כן בהתנה:

(י) אחרונים: (יא) אחרונים: (יג) הרב המגיד הובא בבית-יוסף: (יג) מאמר-מרדכי, וכן משמע בלבוש: (יד) רש"י כתובת ס"ד: (טו) רש"י בבא מציעא נ"ח: (טז) עיין בבית-הלכה: (יז) כן נראה לי ביאור דברי המגן אברהם, דגם הוא מודה דאם הלווה בסתם על שנה או חודש ולא הזכיר או כלום לפי חשבון הימים, ואחר-כך בעת התשלומין אירע שישלם לו באמצע השבוע, דשרי, ולא יצטרך לנכות לו עבור השבתות שעברו, משום דכיון דמתחלה הלווה על שנה או חודש שלם לא הוי שטר שבת, ומה שמקבל ממנו אחר-כך באמצע, מחילה בעלמא הוי גביה, וכמו שכתב האליה רבה, והמגן אברהם מיירי באופן שכתבנו [ובזה יוסר מה שהשיג האליה רבה עליו]; ותדע, דהא קאי על רבתי השולחן-ערוך דמיירי גם-כן בהתנה:

הלכות שבת סימן שו

(כ) *מקרי שכיר יום (ר"ן ס"פ אע"פ), (כא) או יאמר לו תן לי שכר עשרה ימים: ה יאסור לשכור חזונים (כב) להתפלל בשבת, (כג) ויש מי שמתיר: הגה ואם שכרו (ה) [ה] (כד) לשנה או לחודש, לכולי עלמא שרי (ר"ע): ו (כה) חפצי שמים מותר לדבר בהם, כגון (כו) השכונות של מצוה, (כז) ולפסוק (י) צדקה, (כח) ולפקח על (י) עסקי רבים, (כט) ולשדך התינוק ליארס,

נ מרדכי סוף פיק א"ך על-פי' בשם רבינו ברוך והו"ר כסימן תקפה ס שם במרדכי בשם רבינו שמואל טעם מצוה והבית-יוסף מה דפסוקים י"ד אין בו טימן ברכה, הא יאסור ליארס על שבת ק"ג וכתובות ה'

שערי תשובה

באר היטב

כר, ע"ש: [ה] לשנה. ועיין בהרי"מ ס"מ ב חזונים המסבכים בעירות כו', וטעם ההיתר ככתב שם לא נהירא, ועיקר הטעם שמכח על המתירין, והחושש לדברי האוסרים לא יקצוב בתחלה, ומה שלוקח אח"כ י"ל

ולא יחשוב לימים, מגן-אברהם, עיין שם: (ה) לשנה. פירוש שיתפלל גם בימות החול ומשלם לו לחודש בכת-אחת הוא הדין לשבוע. ובי"ח כתב שנהגין להקל, וכן העידו בשם מהר"ל שהשכיר לשבת לבד, עיין שיורי נכנסת הגדולה שהתיר למילדת לקחת שכר שבת, ועיין ע"ת: (י) צדקה. ואסור ליתן דבר במתנה לחבירו ב"ט ובשבת א"כ לצורך מצוה, מרדכי, וכתב מ"א: ופשוט דלצורך שבת שרי, וצ"ע מה שנהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדרוש בשבת ומה שקצת מחייבים ליתן כך וכך מעות, אסור, דדוקא לגבוה שרי, ואסור ליתן משכנו אם לא לצורך שבת, ע"ש: (י) עסקי רבים. ולא הותר אמירה לא"י ושבות אחר בשביל עסקי רבים, לבד הפיקוח והתעסקות בדברים בלא מלאכה, דאסור בצרכי יחיד משום ודבר דבר, וזה הותר לדבר מצוה או לצורך רבים, ועיין סימן שלט

ביאור הלכה

משנה ברוחה

עצמו לשלם לו בסוף כל יום להפועל, וכשאר חיובים שהאדם יוכל להמשיך על עצמו, וכענין שאמרו: מתנה שומר חנם להיות כשואל. אבל באמת נראה לי פשוט ובאופן זה גם הרמ"א מודה להאליה רבה, וכוונת הרמ"א הוא כמו שכתב ברדב"משה וכמו שהתקנה במשנה ברורה: * מקרי שכיר יום. וכן כתב בבדק-הבית בשם שבוליילקט, וכתב עליו: ואין נראה כן מדברי הפוסקים; ואפשר דלא ראה דברי הר"ן שכתב הטעם, שאם יסלקו באמצע השבוע אין צריך לשלם לו בעד השבוע כולו אלא בעד הימים שעברו, ולכן מקרי שכיר יום והוי שכר שבת, עד כאן לשון המגן-אברהם. ומשמע מדבריו דדין זה שבשבולי-לקט הוא-הוא דברי הר"ן, ומה שהשיג עליו הבית-יוסף משום דלא ראה דברי הר"ן. ולעניות דעתי אין צריך כלל לומר כן על מן הבית-יוסף, דבאמת דין שבשבולי-לקט דין אחר הוא, דזה לשונו בבדק-הבית: כתוב בשבולי-הלקט, שאם יאמר כך וכך נתן לי בחודש שיבוא כך ליום, הוי נמי כשכר שבת, ואין נראה כן מדברי הפוסקים שכתבתי בסמוך, עד כאן לשונו; היינו שהשבולי-לקט סובר דמה שסיים 'שיבוא כך ליום' הוי חזרה ממה שאמר מתחלה ששכרו לחודש, והבית-יוסף סובר דמה שסיים 'שיבוא כך ליום', חשבון בעלמא הוא דקמחשב הפועל כמה ירדח לכל יום, וסביבא ליה להבית-יוסף דזה דמי למי שאומר תן לי שכרי של עשרה ימים, דאף שכזה מרמז על שכר יום השבת גם-כן, אפילו הכי כיון דלא בטעו בהדיא השכר של כל יום ויום בפני עצמו שרי, הכי נמי בעניינו, דכוודא לבסוף כשיתבענו יתבע ממנו עבור כל החודש או השבוע, מה איכפת לן דחשב באמצע כמה מגיע לו עבור כל

הרבית עבור שבוע זה האחרון: (כ) מקרי שכיר יום. ובספר שבות-יעקב חולק וסביבא ליה דמהר"ן אין ראייה לדין זה, דבענינו אף שלפי דבריו יוכל לחזור ולסלקו באמצע השבוע, מכל מקום מסתמא לא יחזור בו באמצע והוי שכיר חודש, ומיקרי אחר-כך השכר-שבת בהבלעה ושרי, וגם בספר אליה רבה מצדד דיש ספק בדין זה, עיין שם טעמו: (כא) או יאמר וכו'. ומה שנהגים הסוחרים לשכור יהודי בערב-שבת לשמור העגלות מן הגניבה, הדבר קשה: איך הסוחר עובר על "לפני עור" כיון שיוודע שודאי יקבל שכר שבת! ולכן ראוי שינתה עם השומר שישמור גם כיום ערב-שבת ובמוצאי-שבת איזה שעות, ואז הוי כשכר שבת בהבלעה ושרי [ח"א]: ה (כב) להתפלל בשבת. משום שנטול שכר שבת: (כג) ויש מי שמתיר. סבירא ליה דבמקום מצוה לא גזרו רבנן על שכר שבת בזה, (יד) ומכל מקום אינו רואה סימן ברכה. ובכל זה הוא הדין לשכור תוקע. ומכל מקום אסור (ט) לשכור החזן או התוקע בשבת ויום-טוב גופא, רק מערב-שבת: (כד) לשנה וכו'. פירוש, (כ) שיתפלל גם בימות החול, ומשלם לו לחודש או לשבוע בכת-אחת. (כז) ועיין באחרונים שכתבו שנהגים להקל לשכור לשבתות חוד, (כח) והחושש לדברי האוסרין לא יקצוב בתחלה, ומה שלוקח

אחר-כך יש לומר שהוא דרך מתנה. (כט) ומילדת, בוודאי מותרת ליקח שכר שבת: ך (כה) חפצי שמים וכו'. דכתיב "אם תשיב משבת רגלך, ממצאו חפצך וגו'", ודרשו: חפצין אסורין, חפצי שמים מותרין: (כו) השכונות. ומותר לחשוב מה שצריך לסעודת מצוה [מ"א]: (כז) ולפסוק צדקה. לעניים או לבית-הכנסת. ולנדב איזה חפץ על בית-הכנסת, גם-כן נוהגין העולם להקל, ואף-על-גב דאמרינן: אין מעריכין [היינו לומר 'ערך פלוני עליו'] ואין מקדישין בשבת, וכדאיתא לקמן בסימן שלט, (כד) היינו דוקא הקדש מוכח או לברק הבית, אבל הקדישות דידן מותר, דאין שם הקדש עליהן אלא חולין הן. (כה) ומכל מקום לכתחלה נכון לזהר כשמקדיש איזה חפץ ידוע בשבת, כגון ספר-תורה או עטרה לספר-תורה, שיקדיש בפיו מערב-שבת אפילו בינו לבין עצמו, ואז אפילו מביאו בשבת לבית-הכנסת אינו אלא מפרסם ההקדש שהקדיש מערב-שבת. ולפסוק מעות לצדקה ולא חפץ ידוע, (כו) מותר אפילו לכתחלה בשבת לכולי עלמא, דהטעם דאסור להקדיש הוא משום דהוי כמקח וממכר, שמוציא החפץ מרשותו לרשות אחר, וזה אין שייך במעות; (כז) והוא הדין כשאינו מיחד החפץ בשבת, רק שאומר סתם אני מגדל ספר-תורה, אף שיש לו בביתו, מותר לכולי עלמא, דהא עדיין לא יצאה מרשותו, שלא ייחד דוקא לזו: (כח) ולפקח על עסקי רבים. לעיין ולחקור, דצרכי רבים הוי כצורך מצוה. ומותר (כט) אפילו לילך לבתי טרטיאות שמתכנסין שם האינסי-יהודים כדי לפקח בשביל הרבים. וכתבו הפוסקים, דלא הותר אמירה לאינו-יהודי לעשות מלאכה ולא שבות אחר בשביל עסקי רבים, דרק הפיקוח וההתעסקות בדברים בלא מלאכה, דאסור בצרכי יחיד משום "ודבר דבר", זה הותר לדבר מצוה או לצורך רבים [מ"א וש"א]. ועיין לקמן בסימן שו סעיף ה ולעיל בסימן רעו עיני ב כהג"ה: (י) ולשדך

שער הציון

(יט) אחרונים: (יט) משכבות-זהב בשם הבית-יוסף בסימן תקפה: (כ) מגן-אברהם: (כא) באר היטב בשם ב"ח וכן העיד בשם מהר"ל, וכן ביאור הגר"א משמע שמצדד גם-כן הכי: (כב) שערית-תשובה: (כג) אליה רבה בשם נכנסת הגדולה: (כד) מגן-אברהם והיי-אדם והגר"ז: (כה) שה"ט דעתו מרינא להחמיר בזה, ויש אחרונים סוברינו כמותו. ועל-כ"פ נשים לכתחלה בוודאי נכון להדר בזה, ומכל מקום בדיבדב לכולי עלמא בכל גוויי מה שעשה עשוי, וכדלקמן בסימן שלט [מ"ז]: (כו) כן משמע ב"ט: (כז) פרי-מגדים במשכבות-זהב: (כח) גמרא:

הלכות שבת סימן שו

*וללמדו ספר (ל) או אומנות. *ידווקא לדבר אם רוצה להשתכר, (לא) אבל לשכרו ולהזכיר לו סכום מעות אסור: הגה יש אומרים בדמקום שנוהגין ליתן לקורא בתורה 'מי שבירך' נודד לצדקה או לחזן, דאסור בשבת לפסוק (לב) כמה יתן (א"י), והמנהג להקל, דהא מותר (ג) לפסוק (ט) צדקה: **ז *גמותר (ט) למדוד בשבת (לד) מדידה של מצוה, (לה) כגון למדוד אם יש במקוה ארבעים סאה. ולמדוד איזור מה שבה, ומה שנוהגים הנשים, מותר, ודהוי מדידה**

ס טור בשם הר"ם מוסבנבורג פוסקים ז טור בשם אב"עוה"י ומתירין מרובנבורג ק שם בשם מהר"ם

באר היטב

דביצה: הכרות מצוות מי שיתן יותר זכה בה דמי טפי למקח וממכר, והמחזור בעיני כמו שנהגו חסידיו אוטרייך דכל מה שהוציא מפיו ליתן נותן לצדקה אפילו קנה חבירו המצוה, א"כ הוי רק כקציצת דמים לצורך מצוה, וכל י"ש זהר בזה. וכן אסור לקנות מקומות בהכ"ז ואתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן, וכן לקנות שופר או אתרוג ביו"ט אסור, וע' סימן תקפו סכ"א, ועיין ח"מ סימן עג אם נשבע לפרוע בו' בניסן ואירע בשבת מה יעשה, ומ"א כתב: נ"ל דאם יש לו מעות יתננה לו ע"י א"י, ואם אין לו מעות יאמר לא"י לשום, דהיינו שיאמר זה הכלי שוה כמו זה, ולמחרת ישומו אותו, ע"ש: (ט) למדוד. וה"ה למדוד חור אם יש בו פותח טפח אם הטומאה באה לשם, ועמ"א:

ס"ד. ומותר לחשוב מה שצריך לסעודת מצוה, ש"ס כתובות דף ה': (D) צדקה. כתב הט"ז: אם בא לו בלבו ביום שבת להקדיש ס"ת ולא קדם לכן לא יקדישה בשבת, וכן אסור להביא הפנץ להקדישו אם לא חשב עליה קודם לכן, אלא יחזיקנה בבית ויקדישה בינו לבין עצמו, וא"כ כבר יצאה לרשות גבוה, אלא שמפרסם זה בשבת, ע"ש. והיד"אהרן כתב: ולי"נ דאפילו הקדישו בלבו בחול אסור להקדישו בשבת, דרביהם שכלב אינו דברים ולא יצא לרשות גבוה, ע"ש. ומ"א כתב דהקדשות דידן חולין ניתנו ויש לכל ישראל חלק בהן, א"כ לא יצא מרשותו ויש להמקדיש חלק ג"כ בו, לפי"ז מותר להקדיש ס"ת ביום שבת דאין בזה איסור ויצא מרשות לרשות, ע"ש. כתב רש"ל פ"ה

ביאור הלכה

יום ויום, וחה שסיים הבית יוסף וכתב: ואין נראה כן מדברי הפוסקים שכתבתי בסמוך, אבל דין של דרכי"משה שהוכיח מהר"ן, דין אחר הוא, דזה לשונו: כתב הר"ן סוף פרק אף-על-פי: אם שכרו לחודש, אם התנה עמו שישלם לו לפי חשבון הימים, מקרי שכיר יום והוי שכר שבת, שהרי יוכל לחזור באמצע החודש, ולכן לא מקרי שכר חודש, עד כאן לשונו, ולשון זה קאי אשוכר שהוא התנה עם הפועל שישלם לו לפי חשבון הימים, ומורה זה שיכול לסלק [אבל הפועל אין צריך להחנות, דבלאו הכי הפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום, כמו שכתבו הפוסקים], וסבירא ליה דכיון שיוכל הבעל-הבית לסלקו באמצע, א"כ ה"ל מקו לו דק כשכיר יום, וגם הבית יוסף אפשר דאין חולק על זה, אך מכל האם עיקר דעו של דרכי"משה שהביא לסבתו רציה מהר"ן אינו מוכרח, דהתם יש לומר שהתקנה היתה לכתחלה לכל יום ויום בפני עצמו, וכמו שכתב בספר מאמר-מרדכי, עיין שם, ועיין בתוספת-שבת: * וללמדו ספר או אומנות. דע, דתנאים אפילו בזה הענין בגמרא, דיש טוברין דצריך היבד לבנו תורה וגם ללמדו אומנות [והוא הדין אם מלמדו שאל לשחור, כן כתב בשלטי"מבורים], והתנא רבי נהוראי אמר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד לבני אלא תורה בלבד, שכל אומנויות שבעולם עומדות לו לאדם בעת ילדותו, ולעת זקנתו מת מוטל ברעב, אבל תורה עומדת לו לאדם בילדותו ובעת זקנתו כשהוא חלש, שנאמר וכו'. ומכל מקום גם זה שמלמד לבנו אומנות צריך לכולי עלמא ללמדו מתחלה, וגם בעת שהוא עוסק במלאכתו, תורה ויראת שמים, דאי לאו הכי ימצא במלאכתו גופא כמה ענינים מאיסור גזל, וגם עור הקלות רבות ופירצת הדת לגמרי חס ושלום. ובפרט בימינו שהכל מתפורז כמקומות הרבה שאין עם ישראל שומרי דת התורה מצויין שם, אם לא יהיה קבוע בנפשו מנעוריו ידעת התורה ושמירת המצוות, עלול חס ושלום שיחלל שבת במלאכות גמורות שיש בהן חיוב סקילה. ואפילו בלימוד התורה, שידוע שהיא מגני [מן היסורים] ומצלי מן החטא, אמרו: כל תורה שאין עמה מלאכה [והוא הדין איזה עסק גס-מן הוא בכלל מלאכה, וכנ"ל בשם שלטי"מ הגבורים] סופה בטלה וגוורת הוא, ל"ש-כן בלימוד המלאכה בלא תורה, בוודאי גוררת עונות הרבה וגם פרצת הדת בכללו חס ושלום: * ודווקא לדבר אם רוצה להשתכר וכו'. הגה מזה הלשון משמע דלשכרו סתמא אף בלי הזכרת סכום אסור, ומסוף הדיבור משמע להיפך, ודווקא בהזכרת סכום אסור. ועיין בביאור הגר"א שצייין על זה: כנ"ל בסעיף ג בהג"ה, וכן בבייתוסף תלי זו בהג"ל, משמע לכאורה גם כן דווקא בהזכרת סכום אסור, וצריך עיין: * מותר למדוד וכו'. עיין במגן-אברהם מה שכתב לענין אם אחד נשבע לחבירו לשלם ביום פלוני

משינה ברורה
 התינוק. צריך לומר (כט) התינוקת: (ל) או אומנות. דהוא נמי עוסק בצוה, דאם אין לו אומנות עוסק בגזל: (לא) אבל לשכרו וכו'. כנ"ל (ב) בסעיף ג בהג"ה, כדעת היש-אוסרים שם: (לב) כמה יתן. אלא יאמר סתם: אמור בעבורי 'מי שבירך': (ג) לפסוק צדקה. ואפילו החזן עשיר, כיון שנותנין לו זה כדי שיתפלל לפני העמוד הוי צורך מצוה. ובענין הכרות מצוות בבית-הכנסת יש אוסרין, ויש מחזירין, דלא שייך מקח וממכר אלא בחפץ הנקנה, ובמקום שנהגו היתר אין למחות בידן. וקניית מקומות בבית-הכנסת, וכן קניית אתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן, שקונים אותם לאכילה או להריח, לכולי עלמא אסור, וכן לקנות שופר או אתרוג ביום-טוב מן המוכר אתרוגים אסור [מ"א וש"א]. ועיין לקמן בסיומן שגם סעיף ד. והנה מקח וממכר, אחד כפה ואחד במסירה, אסור, גזירה שמא יבוא לכתביה. וגם אסור ליתן מתנה לחבירו, דדמי למקח וממכר, שהרי יוצא מרשותו; אלא דבמתנה מותר כשהוא לצורך שבת ויום-טוב, כמו שכתוב סימן שגם סעיף ז, וכן לצורך מצוה. וכן אסור ליתן משכון לחבירו, אלא-א"כ הוי לצורך מצוה או לצורך שבת [מגן-אברהם בשם הפוסקים]. וכתב עוד, דלפי זה מה שנהגו ליתן כלים במתנה לחתן הדורש, אינו נכון, מיהו, מה שמחייבין קצת ליתן לו דמים אפשר דשרי, כיון דבידו לחזור. ועיין באליה רבה: ז (לד) מדידה של מצוה. ואף-על-גב דלא הותר שבות אפילו במקום מצוה, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן כת, (לז) שאני מדידה דלא הוי איסור כל-י"כ אלא משום דהוי כעובדא דחול, ולהכי שרי במקום מצוה. (לה) כגון למדוד וכו'. והוא הדין (לז) דמותר למדוד חור שיש בכותל המפסיק, אם יש בו פותח טפח להביא הטומאה מהחדר שהמת בו לחדר הסמוך לו, ואף-על-גב שיכולין הכהנים לצאת ממנו, מכל מקום כיון שמודד שיעורי-תורה לא מיחזי כעובדא דחול. והוא הדין דמותר למדוד כדי לשער שיעור ששים לבטל איזה איסור, דכיון דהוא להתלמד על דבר

שער הציון

(כט) גמרא: (ל) הגר"א: (לב) מגן-אברהם: (לג) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שו

ריט באר הגולה

ר שם כגמרא ש טור
ורבינו יונה באגרות
החשובה על פי
המביא לת מורכב
פרק ג ושבת ושאר
פוסקים א רבינו יוחנן
בבבא
המפרשים ב בבא קמא
פ' גיטין ח'

(לו) של מצוה: ח [*] [לו] הרהור בעסקיו מותר. ומכל מקום משום עונג שבת, (לח) מצוה שלא יחשוב בהם כלל, (לט) שויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה: ט (י) (מ) אסור לומר לאינייהודי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו להספידו, אבל חולה דתקף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו, (מא) ודאי (יב) שרי: י אלהחליף משכון לאינייהודי בשבת (מב) מותר אם הוא מלבוש, ויוציאנו האינייהודי (מג) דרך מלבושו (מד) ועיין לקמן סימן שכה): יא (יג) מותר (מה) לקנות בית (מו) בארץ-ישראל מן האינייהודי בשבת, וחותרם ומעלה בערכאות הגה שלהם, *בכתב שלהם, (מז) דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב ארץ-ישראל

באר היטב

(י) אסור. אפילו א"ל מע"ש לעשות בשבת אסור, ודוקא לומר לעשות אחר השבת מותר כמ"ש בס"ג: (יא) שרי. אפילו להשכיר, עיין ח"מ ס"ס רנ"ד: (יג) מותר. ובמ"צ בשם הרא"ש והריב"ש אוסר לקנות, אלא כשקנה מע"ש מותר לומר לא"ל לכתוב בשבת. וסוריא כא"י לדבר זה, רמב"ם ועמ"א. כתב הגי"א פ"ב דמ"ק: כיצד הוא עושה, מראה לו כיסים של

משנה ברורה

הוראה לא הוי כעובדין דחול [פמ"ג]: (לו) של מצוה. דמדידה רפואה היא, ורפואת הגוף מצוה היא, וגזירת שחיקת סממנין לא שייך בזה, אלא ברפואה שיש בה ממש כגון משקה או אוכל [א"ר]: ח [לו] הרהור בעסקיו מותר. דכתיב "ודבר דבר", דיבור אסור, הרהור מותר: (לח) מצוה שלא יחשוב וכו'. ומכל-שכן אם יש לו על-ידי ההרהור טרדת הלב ודאגה דיהיה בזה, עיין בבית-יוסף: (לט) ויהא בעיניו וכו'. וכדאיאח במכילתא פרשת יתרו: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", וכי אפשר לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים? אלא שבות כאלו כל מלאכתך עשויה: ט (מ) אסור לומר וכו'. דדוקא לומר לו לעשות אחר השבת מותר משום דהוי צרכי מצוה, וכמו שכתב בסעיף ג, אבל לא שיעשה או ילך בשבת, וכן אפילו אמר לו מערב-שבת לעשות בשבת, אסור, אף שהוא לצורך כלה או מת [מ"א] בשם הר"ן: (מא) ודאי שרי. אפילו (ג) לשכור אינייהודי רץ שירוך כמה פרסאות בשבת להביא קרוביו במוצאי-שבת, גס-כן שרי, כדי שלא תטרף דעתו עליו: י (מב) מותר. לאפוקי מהפוסקים שטובריש דזה מיהו כמשא ומתן: (מג) דרך מלבושו. הא לאו הכי (לג) אסור, דכיון שהוא ממושכן לישראל, הוי כאלו היא של ישראל ואסור משום מראית עין, דמיחזי שהישראל ציוהו להוציא: (מד) ועיין לקמן סימן שכה. בסעיף ג בהג"ה, דטוב שהאינייהודי יקח המשכון בעצמו ויניח אחר במקומו, ולא יגע בו ישראל: יא (מה) לקנות בית. וכיצד הוא עושה? (לד) מראה לו כיסים של דינרין, והאינייהודי חותם ומעלה בערכאות, (לו) אבל אסור ליתן לו מעות להדיא: (מו) בארץ-ישראל. וסוריא כארץ-ישראל לדבר זה, כן כתב הרמב"ם. ועיין במגן-אברהם מה שכתב בזה: (מז) דאינו אסור וכו'. ורצה לומר, הכתיבה זו היא מדרבנן, והוי שבות שבות על-ידי אינו יהודי, ומשום הכי התיירו משום ישוב ארץ-ישראל. ועיין

שערי תשובה

שהוא דרך מתנה וחיבה. ועיין בטורייזוה סימן תפסה: [*] הרהור בעסקיו וכו'. עיין שאלת-ע"ב סימן קסב שהרהור מתוך הכתב אסור, וכן קריאת גאועטין שיש בהם ידיעה ממשא ומתן וכן ללכת במקום הניתוח למלאות ידו

ביאור הלכה

ואידע בשבת, והעתקתיו לקמן בסימן שז סעיף יא, עיין שם: * ככתב שלהם. עיין במשנה ברורה. ומפני שדין זה הוא נפקא-מינה לכמה דברים, אמרתי לבאר דבר זה. הנה הרמ"א העתיק בשם אור זרוע דכתיבה אחרת חוץ מכתב אשורי הוא רק מדרבנן. ועיניתי שם באור זרוע בהלכות שבת וראיתי שכתב שם דלא מקרי כתב מדאורייתא כי אם כתב אשורי וכתב יוני, ועיקר יסודו בנה על-פי הירושלמי לפי ביאורו וכאשר נביא לקמן. ואף שבענינינו מתספק מזה הסברא חומרא, דלא מקילין אפילו על-ידי אינייהודי כי אם בכתב דיהוה, ומטעם זה העתיק הרמ"א את דבריו כדי לחשוש לשיטתו, מכל מקום כדי שלא להוציא מזה תקלה לכמה ענינים אני מוכרח להרחיב הדברים בזה ולבאר שכל הפוסקים חולקים על זה. הנה בשבת ק"ג איתא במשנה הדכותב בכל לשון חייב, וזה מורה בהדיא דהכונה בכל לשון משם, דאי כונת המשנה רק לרבות כתב בני יוני לא היה לה לומר 'בכל לשון' ונאף שאין צריך ראייה לזה, מכל מקום כדי לברר הדבר לא אמנע מזה: הנה במגילה ח עמוד ב איתא במשנה: אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון, ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא אשורית: וכן שמעון בן גמליאל אומר: אם בספרים לא התיירו שיכתבו אלא יוניתי. וראיתי באור זרוע שחביא שם ראייה לכתיבת המאז דיכתבו בירושלמי שם: מהו בכל לשון? אפילו אלף אלפא ונבאור זרוע שם הגירסא עוד 'ביתא ביטא', וטעות-סופר הוא וצריך לומר 'בית ביתא', וכן איתא במשנה שקלים פרק ג, בדלשון יוניתי הוא אלפא ביתא גמלא, ומאקט הירושלמי: אפילו אלף אלפא בית ביטא, משמע דוקא כשכתבו בכתב שלנו או בכתב יוניתי, אבל בכתב אחר לא חשיבא מלאכה. ובאמת פירושו בירושלמי תמוה מאד: אחד, דהא תנן במשנה 'בכל לשון', ואיך יפרש לנו הירושלמי הדיכונה או אשורית או יוניתי? ועוד, לפי פירושו, מהו 'אפילו אלף'. דקאמר הירושלמי, היה לו לומר: אלפא ביתא גמלא? ועוד, דלפי פירושו הירושלמי סותר את עצמו תנן כד-ידיבור, דהא איתא שם במשנה: הכותב שתי אותיות, בין משם אחד בין משתי שמות, בין משתי סימניות, בכל לשון, חייב; אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם וכו'. וקאמר על זה בירושלמי שם: מאן תנא סימניות? רבי יוסי היא [כי הירושלמי סבירא ליה דסימניות הוא מלשון ועוד, ורוצה לומר, שני סימנים בעלמא המורים על איזה ענין, וכמו שפירש רב האי גאון, הובא במגיד-משנה, עיין שם בקרבן-עדה, ועל זה קאמר רבי יוסי הוא דסבירא ליה דחייבו כותב הוא

שער הציון

(גל) מגן-אברהם ושא: (לז) מגן-אברהם לקמן בסימן שכה סעיף ג: (לח) הגהות אשורי בשם אור זרוע, והוא ירושלמי דמועיר-קטן פרק ב ומה שכתב המגן-אברהם בשם הריב"ש, גס-כן דחה אותה האליה רבה, עיין שם: (לז) מגן-אברהם ושא:

הלכות שבת סימן שו

ג' הרשב"א בתשובה לא גזרו (א"י): י"ב ומותר (יג) להכריז בשבת (מח) על אבידה (מט) אפילו היא דבר שאסור לטלטלו: הגה ומותר להתיר (יד) (ג) חרמי צבור בשבת אף-על-פי שאינו לצורך שבת, הואיל והוא יום (טו) כנופיא לרבים (נא) הוי כעסקי רבים דשרי לדבר בהם (אגור), (נב) אבל (נו) אין מחרימין בשבת כי אם

באר היטב

ועיין שכנה"ג: (טו) כנופיא. ומה שנהגין בירידים שהשמש קרא מתוך הכתב מי שמחרים משום חובותיו, הוי כעסקי רבים, ואין כח לשום מורה לבטל זה שנהגו להקל לפני כמה גדולים, בי"ח: (נו) אין מחרימין. וחסם רשאי לנדות בשבת לכבודו, דברי-ריב"ח סימן שה.

דינרם והא"י חותם וכו'. וכתב המ"א: משמע דאסור ליתן לו מעות: (יג) להכריז. ונהגו להכריז אבידות אינדיהדי בשבת מפני דרכי שלום, ודוקא אם יש חשש סכנה כדבר אז שרי, ובגן-אברהם: (יד) חרמי צבור. והוא הדין נידוהו בתלום מתירין לו בשבת, מהרד"ב ח"א סימן קיח,

ביאור הלכה

גדול אפשר דיש להקל. ועיין לעיל בסימן רעו סעיף ב בהג"ה: י"ב (מח) על אבידה. שמי שיודע בה יבוא ויגיד, (לז) ההשבת אבידה מצוה; ולומר למי שיודע ממנה ששייכנה, גם זה הוא בכלל חפצי שמים ושרי. (לח) ונהגו להכריז גם על אבידת אינדיהדי מפני דרכי שלום, ובמקום סכנה פשיטא דשרי. וכתבו האחרונים, והוא הדין דמותר להכריז בשבת על גניבה: (מט) אפילו וכו'. שלא יוכל המשיב להשיב היום, אפילו הכי מותר כדי לפרסם הענין בשבת, שהוא זמן כנופיא לרבים: (נ) חרמי" צבור. והוא הדין (נט) אם נידוהו בחלום מתירין לו בשבת, דצורך שבת הוא דלא לישתהוי בגידויו: (נא) הוי כעסקי רבים. משמע (מ) דאם הוא לצורך יחיד להתיר לו מה שהחרימהו הצבור, היה אסור כשאינו לצורך שבת, אבל ממה שכתב בבדק-הבית בשם רבינו ירוחם, וכן מתשובת הרשב"א שהובא לקמן בבית-יוסף בסימן שמא, משמע דאפילו לצורך יחיד מתירין לו, משום דבחול לא יוכל לקבץ הקהל בקל שיתידו לו, וכן מצדדים האחרונים להלכה. כתב בב"ח סוף סימן שז, דמה שנהגין בירידים שהשמש קורא מתוך הכתב מי שמחרים משום חובותיו, הוי כעסקי רבים, דלולא זה היו נפסדין החובות וכל משא-ומתן, ואין כח לשום מורה לבטל זה, שנהגו להקל לפני כמה גדולים: (נב) אבל וכו'. והמגן אברהם הוכיח דדין החרם והתרתו שזה, ודליתיד אסור להחרים אם עבר עבירה, אם לא שחילל שבת דהוי כמו לצורך שבת, ולצורך צבור מותר אפילו אינו לצורך שבת, דאם לא יחרימו בשבת לא יתאספו ביום אחר, ויתבטל הדבר. ובספר אליה רבה מצדד דאף לצורך רבים אין כדאי להחרים ביום השבת, משום דכתיב בו ברכה. ועיין בספר זכור לאברהם, בהלכות שבת אות ח, שהביא משם כנסת הגדולה דהמנהג הפשוט הוא להקל, וכדברי המגן-אברהם הג"ל. וכתשובות דברי-ריב"ח איתא דחסם יכול לנדות בשבת לכבודו:

משום רושם, ואפילו על שתי שריטות בעלמא חייב, ואחר-כך קאמר: מהו בכל לשון? אפילו אלף אלפא. ואם הפירוש כדבריו, אס"כ המשנה סותרת את עצמו, דירשא משתי סימניו"ת רבי יוסי, ומה שאמר 'בכל לשון' הוכונה על אשורית ויונית לאו רבי יוסי היא, ולרבי יוסי רחייב בכל לשון, ולא גרע מרושם בעלמא מרחיב רבי יוסי: וגם דברי הירושלמי דבתי זה מברר את דברי רבי יוסי, עיין שם, ואין נאמר דבתחלה מיירי לרבי יוסי ובסוף לרבי יוסי, ובאמצע מפסיק הירושלמי וקאמר שלא אליבא דרבי יוסי, ובפרט המשנה סותרת את עצמה וכמו שכתבנו? ועוד, דלמה ישתנה עניני שבת מגיטין ושאר שטרות, דאיתא בהדיא בגיטין י"ח דהוא בכל לשון, ונפסק כן באבן-העזר סימן קכו, וגם שם כתיב "וכתב לה" אלמא דדרך כתיבה היא, ועל-כרחך דיש פירוש אחר בדברי הירושלמי. ונראה לי דכוונת הירושלמי הוא, דמתחלה קאמר: משני סימניו"ת מני, רבי יוסי היא, ואחר-כך קאמר: מהו 'בכל לשון', ורצה לומר, מהו הרבותא, כיון דאפילו רושם בעלמא חייב, ולא גרע איזה לשון שהוא מרושם בעלמא, לכך קאמר: אפילו אל"ף אלפ"א, ורצה לומר, דמתחלה היה כתוב אל"ף בי"ח והוסיף אות א' בכל תיבה ונעשה אלפ"א ביח"א, והוה אמינא וזה גרע ולא אהני בחוספתו כלום, וקא משמע לן דחייב, דכתיבה הוא בכל לשון, ולפי הלשון יוני אל"ף לא תיבה כלל עזרי' עד שהשלימו בזה האות האחרון, וכן בבית-השליש עוד אות א ונעשה ביח"א; ואף דבעינן שיהא שתי האותיות נהגין ונקרין זה עם זה, כפי"א ליה להירושלמי דגם זה הוא בכלל, אחרי ששתי התיבות סמוכות. ולפי הירושלמי משמע דאיידי המשנה רוף הכתב היה אשורי אלא שהלשון הוא יוני, והרבותא הוא כני"ל, אבל באמת פשיטא דאפילו אם היה גוף הכתב נמי של יוני או של כל לשון גס"כ חייב, וכמו דקיימא לן לענין גיטין באבן-העזר בסימן קכו דבכל כתב ובכל לשון כשר, ואף הדתם כתיב כשר "וכתב" הג"ה עוד נוכל לומר דכוונת הירושלמי הוא לרמוז על מה שכתב רבינו ירוחם בנתיב יב חלק יד, דאם כתב אות אחד מלשון זה ואות אחד מלשון אחר חייב, ולא הביא לזה שום מקור; ואפשר שהוא מפרש הירושלמי דקאמר 'אפילו אל"ף אלפ"א' כפשטיה, דהיינו אות אחד כתב התמונה בכתב שלנו ואות אחד כתב התמונה בכתב יוני, והוא הדין בלשון אחר. וראיתי עוד פירוש על הירושלמי בגליון הש"ס, ולא נהירא, דאס"כ היה לו לומר 'אפילו אל"ף אל"ף', בוד, דמשמע בגמרא שלנו ורגליו"ת בעלמא איננו בכלל לשון. היוצא מדברינו, דעל כל כתב של כל אומה חייב מן התורה. ולן נא ראה שכל הראשונים סבירא להו כן, והרמב"ם פרק יא מהלכות שבת כתב בהדיא והכתוב בכל כתב ובכל לשון חייב, וכן מוכח מפירוש רש"י במתניתין דעל כל כתב ולשון חייב, וכן האלפס והרא"ש והדוקא העתיק המשנה דיבבל לשון חייב; וצורתה ולא הגיהו עליה כלום מדברי הירושלמי, ולפי פירוש האור ורעו היה להם לתבאר, להורות דדוקא יוני ולא כתב אחר (ולבד זה), מוכח כן בהדיא מלבי"ת הרא"ש בפרק החובל דעל כתב שלהם יש גס"כ איסור דאורייתא, אלא דמשום ששוב ארץ-ישראל התיירו לומר לאינדיהדי, וכן פירש הרי"ן בהדיא במתניתין דעל כל כתב של שבעים לשון חייב, וכן כתב במאירי גס"כ כלשון הזה של הרי"ן, וכן מוכח מרבינו ירוחם בנתיב יב חלק יד, וכן מוכח מתוספות גיטין ח' ע"ב בענין דלוקח בית מאינדיהדי דכתב שלהם הוא גס"כ איסור דאורייתא, אלא דמשום ששוב ארץ-ישראל התיירו בזה אמירה לאינדיהדי (וראיה זו הביא גס"כ המגן-אברהם בסימן שפ), וכן מוכח ברשב"א בבבא קמא פרק החובל ובמבין וברמב"ן וברא"ש פרק רבי אליעזר דמילה כדעת התוספות הג"ל, וכן בכל העיטור מוכח כדברינו, והוא הביא מהא סוגיא ד'כתובין עליו אותו דמלאכה דאורייתא מותר על-ידי אינדיהדי במקום מצוה, וכן מוכח עוד מכמה פוסקים שהעתיק המשנה הג"ל כצורתה, וכן המגן-אברהם בסימן שם חמה על דברי הרמ"א כאן, עיין שם כמה שמארין ומתמה על דברי הגהות-מיימתי שכתב כעין זה. ותבאר עוד בחוספת נופך דאין לפטור בכתיבת שאר לשונות, מטעם דאפילו בלשון הקודש יש פוסקים שסוברין דאם חסר היותין דשעטנ"ז גיץ פטור, ומכל-שכן בשאר לשונות דאין להם שום תמונת אשורי; חזא, דאנן פסקינן לעיל בסימן יד דאין היותין מעכב, וממילא חייב בשבת בכל גווי; ואפילו הוסיקם שסוברין בכתיבת אשורית אם חסר היותין פטור, וממילא פטור לענין שבת. היינו דוקא בכתיבת פת"ם שם סבירא להו דלא מקרי כתב בלא זיון שעטנ"ז גיץ, אבל גבי גיטין הלא נפסק באבן-העזר וכתובין כתיבה אשורית בלא זיון, ועל-כרחך כמו שמחלק בספר התרומה

שער הציון

(ל) ביהי"ס: (לז) אחרונים: (לט) כנסת הגדולה (רדב"ן): (מ) מגן-אברהם:

* כל זה שכתב כאן אינו רק בזמננו, שהיה מותר להתרים על-פי חוקי המדינה.

הלכות שבת סימן שו

רכא באר הגולה

מדבר שהוא לצורך שבת* (אגודה פכ"ג): יג [*] (נג) י'להכריז בשבת על (י) קרקע הנמכר, שכל מי שיש לו זכות עליו יבוא ויגיד (נד) ואם לאו יאבד זכותו, אסור: הגה וכן אסור (יט) (נה) להכריז יין בשבת, דהוי כמקח וממכר (מהיר"ל): יד ה"מי ששאלו לו (נו) שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציא מכלל ישראל, (ע) [ע"ט] מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל להצלתה, ויצא אפילו (נז) חוץ לשלש פרסאות; וי"א לא בעי, בית-דין גוזרין עליו (נח) (ועיין לקמן סימן שכח סעיף י"ז):

ד תשובת הריב"ש הי"ד ה"בתי הי"ס מדברי התוספות שבת ד' ועיקב ל"ב גיטין מ"א ובשאר מקומות דלחורא בתרא מצוה רבה שאני (*) (תשלום) דינס השייכים לענין זה בסימן שאחר זה)

באר היטב

ומותר גדרות למי שחילל שבת, ורש"ם סימן מ' וכן"א אליהו רבה אסור כי אם לצורך שבת, ע"ש [ע"ש] וכי"כ בס"ח סימן תט: (י) קרקע. ה"ה להשכיר בית או לקנות, כנה"ג: (י"א) להכריז. ובלבוש כתב דנהגין להכריז אפילו בסכום מקח, ואפשר דחשיבין ליה חפצי שמים לצורך קידוש, ולפי מ"ש בס"ג אין זה היתר, מ"א. וברש"ל פ"ה דביצה סימן ת כתב דיכריז קודם ברכו, ואם שכח עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח, ע"ש. ושאר משקיני דאסור מ"א: (ט"א) מצוה. והיטב: דתיכיר מומרת לעולם ח"ו, משא"כ בסימן שכח ס"י בהג"ה שיעשה פעם א' באונס עבירה, ע"ש ומ"א. וע"ל סימן שה"ט ק"ה משיש בשם נחלת-שבעה. ובכנה"ג בשם הרמ"א מתיר לילך חוץ לתחום לנקום נקמת אביו, וצ"ע, דהא לא עדיף מצורך מצוה דאסור לילך חוץ לתחום, מ"א. ובתשובת בית-יעקב סימן קטו מתיר לברוח בשבת חוץ לתחום אם שר העיר רוצה להבטח בתפיסה א"י שר לחוש שמא ימות בתפיסה אפילו על עסקי ממון, ואין חילוק בה בין יחיד לרבים, ע"ש:

בכחמת הרפואה אסור בשבת, ע"ש: [*] להכריז. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת כנה"ג סימן טו ללמד זכות מה שהנגזר להכריז בית דבורה ופורעין לשמש המכריז, ע"ש [ע"ט] מצוה. עיין בה"ט. ובשבות-יעקב ח"א סימן טו חולק על הנחלת שבעה, ובא"ר כתב להקל באיסור דרבנן. וע"ש בשבות-יעקב במי שרוצה למוסר זה הולך למנוע אותו שלא ימסור, אסור לחלל שבת עבור זה, ע"ש; ונראה שאם הוא דאי שציל אין להחמיר, שאף אם הוא עסקי ממון ויכל לבוא ליד נפשית, ומכ"ש אם זה עושה מעצמו ויש ספק אם ישמע ש"ל הגת להם מוטב שהיו שוגגין כו'. ולכתוב כתב-בקשה בעסקי ממון ע"י איגוריהי בשבת, כתב בב"י כש רבינו ישעיהו הראשון לאסור, ולפי מ"ש הרמ"א דכתב שלהם דרבנן הו"ל

דכחמת הרפואה אסור בשבת, ע"ש: [*] להכריז. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת כנה"ג סימן טו ללמד זכות מה שהנגזר להכריז בית דבורה ופורעין לשמש המכריז, ע"ש [ע"ט] מצוה. עיין בה"ט. ובשבות-יעקב ח"א סימן טו חולק על הנחלת שבעה, ובא"ר כתב להקל באיסור דרבנן. וע"ש בשבות-יעקב במי שרוצה למוסר זה הולך למנוע אותו שלא ימסור, אסור לחלל שבת עבור זה, ע"ש; ונראה שאם הוא דאי שציל אין להחמיר, שאף אם הוא עסקי ממון ויכל לבוא ליד נפשית, ומכ"ש אם זה עושה מעצמו ויש ספק אם ישמע ש"ל הגת להם מוטב שהיו שוגגין כו'. ולכתוב כתב-בקשה בעסקי ממון ע"י איגוריהי בשבת, כתב בב"י כש רבינו ישעיהו הראשון לאסור, ולפי מ"ש הרמ"א דכתב שלהם דרבנן הו"ל

שערי תשובה

משנה ברורה

יג (נג) להכריז בשבת. ולהכריז שיש בית למכור או להשכיר, (מ"א) בקושטוניטא נוהגין היתר, אבל בתשובת הגאונים סימן קמה אסור אפילו בשל הקדש ויתומים: (נד) **ואם לאו יאבד וכו'.** דוקא כפי האי גוונא אסור דהוי כדן את הדין, אבל אם מכריז סתם: כל מי שיש לו זכות יבוא ויגיד, אף-על-פי שיש תקנה בעיר שאם לא יגיד בטלה זכותו, מכל מקום אינו כדן את הדין; ומכל מקום לתכלתה אין לנהוג כן, דהוי כדיבורא גדול, אך אי יאבד וכתב דנהיגי אין לא מחיני בהו, שיש מקום לומר (מ"ב) דהוי כצרכי רבים, אך שרוא אצל פלוני ופלוני יין למכור. וכתב המגן-אברהם דדוקא במקום ששכיח יין טובא, אבל במקום שאין מצוי כל-כך, הוי הכרזה על (מ"ג) יין צורך מצוה כשביל קידוש. ומכל מקום אסור להזכיר סכום מקח בכל גווני, וכנ"ל בסעיף ג בהג"ה. ורש"ל כתב דיכריז קודם ברכו, ואם שכח להכריז עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח: **י"ד (נו) שהוציאו בתו.** אורחא דמילתא (מ"ד) נקט, והוא הדין אחר רשאי לחלל שבת כדי להצילה מהאיסור הגדול. (מ"ה) וכל זה מייירי שהוציאו אינם יהודים מביתו באונס, ועל-כן התיירו לו לשום לדרך פעמיו להצילה, קיימא לן: אם אינו פושע, חייב לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא, אבל אם פשעה, אין לו לאביה לחלל שבת עבורה, דאין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירו; (מו) ודוקא באיסור דאורייתא, אבל באיסור (מ"ז) דרבנן, דעת האליה רבה דיש להקל לעבור כדי להצילה: (מ"ז) **חוץ לשלש פרסאות.** היינו, אף דיש בה איסור דאורייתא לאיזה פוסקים, (מ"ח) והוא הדין אם יצטרך לחלל שבת על-ידיזה באיזה מל"ט מלאכות, אינו כן שפיר דמי, דכאשר תמיר את האות לגמרי, תחלל שבת ותעבור עבודת גילולים כל מיה, ואם הוא יחלל שבת פעם אחד נקרא איסורא זוטא נגד זה. כתב המגן-אברהם: צריך עיון אם הבת קטנה ורוצים להוציאה מכלל ישראל, אם יעשה הגדול חטא כשבילה, דהא קיימא לן דאין בית-דין מצוין להפרישה מאיסור, או דלמא מידי דהוי אפיקוח נפש שמחללין על הקטן, דאומרים: חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה, הכי נמי כן. ובאליה רבה (מ"ט) דעתו להקל, דאם לא ישתדל להצילה תישאר כן גם בגדלותה: **(נ"א) ועיין לקמן סימן שכח סעיף י.** בהג"ה, דאיתא שם, דמי שרוצים לאונסו שיעבור עבירה גדולה, אין מחללין עליו שבת כדי להצילו; ואין סתירה לכאן, דהתם מייירי שרוצים לאונסו שיעבור עבירה פעם אחד, ולהכי (נ"ב) אפילו אם היא עבירה גדולה, כגון לעבור עבודת גילולים, אין צריך לחלל שבת כדי להצילו, ומחלל שבת גם-כן כעובר עבודת גילולים, מה שאין כן כאן, שתשאר מומרת ותחלל שבת לעולם. כתב כנסת הגדולה, דלכלת חוץ לתחום בשבת לנקום נקמת אביו מרוצחים, מותר. ותמה עליו המגן-אברהם ושי"א, דהא לא

יג (נג) להכריז בשבת. ולהכריז שיש בית למכור או להשכיר, (מ"א) בקושטוניטא נוהגין היתר, אבל בתשובת הגאונים סימן קמה אסור אפילו בשל הקדש ויתומים: (נד) **ואם לאו יאבד וכו'.** דוקא כפי האי גוונא אסור דהוי כדן את הדין, אבל אם מכריז סתם: כל מי שיש לו זכות יבוא ויגיד, אף-על-פי שיש תקנה בעיר שאם לא יגיד בטלה זכותו, מכל מקום אינו כדן את הדין; ומכל מקום לתכלתה אין לנהוג כן, דהוי כדיבורא גדול, אך אי יאבד וכתב דנהיגי אין לא מחיני בהו, שיש מקום לומר (מ"ב) דהוי כצרכי רבים, אך שרוא אצל פלוני ופלוני יין למכור. וכתב המגן-אברהם דדוקא במקום ששכיח יין טובא, אבל במקום שאין מצוי כל-כך, הוי הכרזה על (מ"ג) יין צורך מצוה כשביל קידוש. ומכל מקום אסור להזכיר סכום מקח בכל גווני, וכנ"ל בסעיף ג בהג"ה. ורש"ל כתב דיכריז קודם ברכו, ואם שכח להכריז עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח: **י"ד (נו) שהוציאו בתו.** אורחא דמילתא (מ"ד) נקט, והוא הדין אחר רשאי לחלל שבת כדי להצילה מהאיסור הגדול. (מ"ה) וכל זה מייירי שהוציאו אינם יהודים מביתו באונס, ועל-כן התיירו לו לשום לדרך פעמיו להצילה, קיימא לן: אם אינו פושע, חייב לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא, אבל אם פשעה, אין לו לאביה לחלל שבת עבורה, דאין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירו; (מו) ודוקא באיסור דאורייתא, אבל באיסור (מ"ז) דרבנן, דעת האליה רבה דיש להקל לעבור כדי להצילה: (מ"ז) **חוץ לשלש פרסאות.** היינו, אף דיש בה איסור דאורייתא לאיזה פוסקים, (מ"ח) והוא הדין אם יצטרך לחלל שבת על-ידיזה באיזה מל"ט מלאכות, אינו כן שפיר דמי, דכאשר תמיר את האות לגמרי, תחלל שבת ותעבור עבודת גילולים כל מיה, ואם הוא יחלל שבת פעם אחד נקרא איסורא זוטא נגד זה. כתב המגן-אברהם: צריך עיון אם הבת קטנה ורוצים להוציאה מכלל ישראל, אם יעשה הגדול חטא כשבילה, דהא קיימא לן דאין בית-דין מצוין להפרישה מאיסור, או דלמא מידי דהוי אפיקוח נפש שמחללין על הקטן, דאומרים: חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה, הכי נמי כן. ובאליה רבה (מ"ט) דעתו להקל, דאם לא ישתדל להצילה תישאר כן גם בגדלותה: **(נ"א) ועיין לקמן סימן שכח סעיף י.** בהג"ה, דאיתא שם, דמי שרוצים לאונסו שיעבור עבירה גדולה, אין מחללין עליו שבת כדי להצילו; ואין סתירה לכאן, דהתם מייירי שרוצים לאונסו שיעבור עבירה פעם אחד, ולהכי (נ"ב) אפילו אם היא עבירה גדולה, כגון לעבור עבודת גילולים, אין צריך לחלל שבת כדי להצילו, ומחלל שבת גם-כן כעובר עבודת גילולים, מה שאין כן כאן, שתשאר מומרת ותחלל שבת לעולם. כתב כנסת הגדולה, דלכלת חוץ לתחום בשבת לנקום נקמת אביו מרוצחים, מותר. ותמה עליו המגן-אברהם ושי"א, דהא לא

שער הציון

(מ"א) וטעמם, דהוי ככלל צרכי רבים: (מ"ב) וכן משמע מהג"הא בביאור: (מ"ג) ובשאר משקיני פשיטא דאסור (מ"א). ובאליה רבה כתב דאפילו אם אין צריך לקידוש, מכל מקום צורך שבת וצורך רבים ינעו: ולעניות דעתי הדין עם המגן-אברהם, דבין שינוי כולו בשבת או בקדושת היום וילוחא בשבת: (מ"ד) עולת-תמיד ומ"ח ואלתי רבא. ונראה לי דנקט בתו משום סיפא, דאי לא בעי כייפינן ליה שלא לתעלם ממנה, כי הוא גזאלה וקרובו: (מ"ה) עולת-תמיד ומגן-אברהם ושי"א: (מ"ו) אף דמגן-אברהם סימן ונר משמע דאפילו איסור דרבנן אין לעבור עבירה כשפשעה בעצמה, מסתברא דבאיסור דרבנן יש לסמוך אחר חירוצא בתוספות שם, דלמצוה רבה יש להקל אפילו כשפשעה מתחלה, והכא אין מצוה רבה גדולה מזו, אולי תחוויר בה, וכן הסכים האליה רבה והביאו גם הפרי-מגדים: (מ"ז) כגון ללכת אחריה חוץ לתחום אלפים ושאר שבותים: (מ"ח) בית-יוסף ומגן-אברהם ושי"א: (מ"ט) ואפילו אם היה ברצון, פיתוי קטנה אונס הוא: (נ"ב) בפרי-מגדים מסתפק דאפשר דוקא מלאכה גמורה, אבל תחומין ד"ב מילין דאין בו כלולי עלמא רק לא, מותר לדחותה מפני עבירה גדולה:

* והאידיא אין מקום עוד לחרומין, כפקודת המשנה.

שז דיני שבת התלויים בדיבור, ובו כ"ב סעיפים:

א "ודבר דבר", שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. יהלך אסור לומר דבר פלוני (ב) [ב] (א) אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר; ואפילו בשיחת (ב) דברים בטלים אסור להרבות: הגה ובני-אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא (ג) עונג להם, (ד) מותר (ג) [ג] (ה) לספרם בשבת כמו בחול, אבל מי שאינו מתענג, אסור לאמרם (ו) כדי שיתענג בהם חבירו (ת"ח) ס"י ס"א: ב (ו) *אסור לשכור פועלים, "ולא לומר (ג) לאינדיהודי (ח) לשכור לו פועלים

א שבת קרי' ב טור ג טור בשם הרד"מ ו' תוספות שם ד שם כמשה ק"י א מהא דאנטי-יהודי שבת לכתוב וכו' ק"א

באר היטב

(ב) אעשה. אפילו דבר מצוה, ס"ח סימן רסו. אסור לעכב העובר-כוכבים בשבת בשביל החוב, אבל יוכל לומר בחול לשופט מדוע לא עכבת העובר-כוכבים בשבת, אגודה. ובתשובת הבי"ח סימן קמו מתיר מי שיש לו חוב אצל האנס ובשבת נודע לו שהאנס ילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד, מותר לילך בשבת לקבול עליו אצל השר שיפרענו, ע"ש. אסור לעכב נכסי ראובן ביד שמעון, רש"ע ח"מ סימן קה; (ג) לספרם. ואסור לספר איזה דבר שמצטער בו, ס"ח סימן ק"י. והנמשך מדבר כי אם בלשון-הקודש בשבת תפי"ב, כי מחלליה נאמר אדם המבקר לחבירו בשבת לא יאמר לו כדרך שאומר בחול כגון צפרא טבא, אלא יאמר שבת שלום או שבת טוב לקיים זכור את יום השבת, של"ה: (ג) לאינדיהודי. ואסור לומר לאינדיהודי שיאמר לאינדיהודי אתו לעשות לו מלאכה, מהה"ר גרשון ז"ל בשו"ת חוות-יאיר סימן מט, ובסימן נג דעת חוות-יאיר להקל וכ"ש בשבות, ע"ש. בדבר שאינו אלא חומרא

שערי תשובה

שבות ושבות במקום פסידא, ועיין מ"ש לעיל סימן רמד בענין זה. ועיין בשאלת-יעבץ סימן קסב כתב שלחנטיח בעל ספינה שיש לו בה סך רב, אפילו ע"י אינדיהודי אסור, ע"ש:

[ב] אעשה. עיין בה"ט. ובאר ח"ו חולק ולדבר מצוה מותר, וכן נראה דעת הבר"י. ומ"ש בשם שו"ת הבי"ח, בשבת בשאלת-יעבץ סימן קסב כ"ה. וכתב ברי"י בשם דברי ש"אסור לקרות בספר בשבת כדי להכיר מקום הגהה להגיה אותו למחר, אבל אם מכין לקרות ואם ימצא שעות יגיה למחר, מותר: [ג] לספרם. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת מים רבים סימן ל:

על מי שמדבר גס-מין דברים בטלים, עיין זוהר ובספר הכוונות. וקבלתי: אדם המבקר לחבירו בשבת לא יאמר לו כדרך שאומר בחול כגון צפרא טבא, אלא יאמר שבת שלום או שבת טוב לקיים זכור את יום השבת, של"ה: (ג) לאינדיהודי. ואסור לומר לאינדיהודי שיאמר לאינדיהודי אתו לעשות לו מלאכה, מהה"ר גרשון ז"ל בשו"ת חוות-יאיר סימן מט, ובסימן נג דעת חוות-יאיר להקל וכ"ש בשבות, ע"ש. בדבר שאינו אלא חומרא

משנה ברורה

עדיף משאר צורך מצוה דאסור לילך חוץ לתחום עברה: **א** (א) אעשה לך מחור, ודוקא (ב) אם הוא דבר שאסור לעשותו בשבת, (ג) ואפילו אם הוא רק איסור דרבנן. יש שכתבו (ד) דאפילו דבר-מצוה, כגון כתיבת ספר-תורה וכי האי גוונא, אסור לומר אעשה למחר; אבל באליה רבה וכן במאמר-מרדכי וברכיי"סוף חולקים עליהם וסוברים דכל לדבר-מצוה שרי, ומכל מקום נכון לכתחלה להחמיר כשאין צורך לזה בדיבורו היום [עיין בתו"ש]. ואם מתירא שיתרשל בדבר, אז לכולי עלמא שרי לורו"י נפשיה, דאמירה לגבוהה הוי כנדר [שם בתו"ש]. (ד) אסור לעכב האינדיהודי בשבת בשביל החוב, דזהו הכל בכלל "ממצוא חפצך", אבל יוכל ובתשובת

ביאור הלכה

יואל המובא בהגהות-מיימוני מקושית המגן-אברהם דבכל לשון חייב, ודחק הפרי-נגדים דהוא ירש המשנה דבכל לשון היינו רק לענין הלשון לבד אבל גוף הכתב אפשר דבעינן דוקא אשורית, עיין שם, ולא ראה דברי רבינו יואל בעל שיטה זו המובא באור זרוע דמפרש שם כהדיא ככוונה 'בכל לשון' לענין גוף האותיות ומרבה בזה רק יוני; ועוד, דמאי שנא מגטיין דכתיב בה 'וכתב', ומוכח בגיטין י"ט וכן נפק בשולחן-ערוך אבן-עזר קצ"ו דנכתב בכל כתב, והכי נמי לענין שבת וכנ"ל בשם כל הראשונים. אחר-כך מצאתי כנודע ביהודה מהרודא תניא סימן לג שגם הוא כתב כדרינו שכל כתב הוא מן התורה, וסיים שעל-כ"פנים האור זרוע הוא יחיד דברך ולא מציינו לו חבר:

* אסור לשכור פועלים ולא לומר וכו'. היינו אפילו אם לא יקצוב להם טכום השכירות וגומר עמהם המקח, אלא שידבר האינדי-

לומר אחר-כך בחול לשופט: מדוע לא עכבת האינדיהודי בשבת, כדי שיבין ועכבנו לשבת הבאה כשיזדמן לו. ובתשובת הבי"ח סימן קמו מתיר מי שיש לו חוב אצל האנס, ובשבת נודע לו שהוא ילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד, מותר לילך בשבת לקבול עליו אצל השר שיפרענו, דבמקום פסידא לא גזרו. אינדיהודי שהיה תפוס אצל השופט בשביל יהודי שהיה חייב לו, יוכל לומר להשופט שיקבל ערבות מאינדיהודי ויגיה התפוס, אבל לא יאמר לו שיכתוב בערכאות [אחרונים]. כתב באליה רבה סימן רמד: אם אינדיהודי חייב לו, וירא שמא יסע בשבת, יכול להתראות אליו כדי שיתן בשבילו לחבירו האינדיהודי. ואסור לעכב נכסי ראובן ביד שמעון בשבת [אחרונים]: (ב) דברים בטלים. היינו, שאין בהם זכר לעשיית מלאכה ולעסקים כלל, וגם אין בהם דברי גנאי וקלות ראש, דאי לאו הכי אפילו מעט אסור: (ג) עונג להם. ואסור לספר בשבת (ו) איזה דבר שמצטער בו: (ד) מותר וכו'. ומכל מקום יזהר מלהמשיך הרבה בזה, דאף בדבר שהוא עונג גמור כמו אכילה ושתייה ושינה, מבואר בסימן רצ ובבית-יוסף בסימן רפח דאין להמשיך הרבה, דלאו שאינם עוסקים בתורה בימות החול ניתן שבת עיקרו לדברי-תורה, ואפילו לתלמידי חכמים היגיעים בתורה כל ימות השבוע, גם-כן איתא באחרונים שלא ירבו בו יותר מדי משום ביטול תורה: (ה) לספרם וכו'. לאו משנת חסידים היא, והנמשך מדבר דברי חול, קדוש יאמר לו. ואנשי-מעשה נוהרים ביותר מזה, שלא לדבר בשבת אפילו דברים הכרחיים כי אם בלשון-הקודש [ונראה שטעמם הוא למגדר מילתא כדי שלא יבואו לשיחה בטלה], כן כתב באליה רבה. איתא בשל"ה, [בלשון קודש, או בשבת שבת, בשבת בחזקת, לא יאמר לו כדרך שאומר בחול 'צפרא טבא', רק יאמר לו 'שבת טובא', [בלשון קודש, או בשבת שבת, בשבת בחזקת, לא יאמר לו כדרך שהשבת': (ו) כדי שיתענג וכו'. דאי לו לעבור על "ודבר דבר", בשביל חבירו, (ו) ואם הוא מתענג במה שהם מתענגים, אפשר דיש להקל: ב (ז) אסור וכו'. סעיף (ו) זה וכן הסעיפים דלקמן מה שאסור מה שאסור הוא משום "ממצוא חפצך", דהכל בכלל עשיית חפציו: (ח) לשכור לו פועלים. והוא הדין כל דבר שאסור לישראל לעשות מצד הדין, אסור לומר לאינדיהודי

שער הציון

(ב) כדלקמן בסעיף ח: (ג) הרא"ש בפרק כג סימן ו: (ג) אחרונים: (ד) (ה) אחרונים: (ו) עיין ט"ו סוף סעיף קטן א במה שכתב: מזה אין חשש וכו', והאחרונים לא העתיקו דבריו אלו, ומכל מקום אפשר דיש להקל באופן שכתבתי: (ו) רש"י:

הלכות שבת סימן שז

ורמב"ם בפרק ז
א' הרא"ש בפרק ז' ורבא
מצטא והר"ן בשם
רבינו סעדיה ורמב"ם
בפרק ז' ושאר פוסקים
פ' ממ"ג וסמ"ק הגהות
בפרק ז' ו' ט' ש' ש"ב
ורבינו ירוחם פרק ז'
ושאר פוסקים' הגהות
מור"ד פרק קמא פוסקת
והגהות מימיו פרק ז'
כ' מור"ד ו' ט' ש' ש"ב
דשבת וט"ם
בשם
וט"ק

(ט) בשבת, אף-על-פי שאין הישראל צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, שכל מה שהוא אסור לעשותו בשבת אסור לומר לאינו-יהודי לעשותו, *ואפילו לומר לו קודם השבת לעשותו בשבת אסור. אבל מותר לומר לו אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר, (י) אף-על-פי שמבין מתוך דבריו (יא) שרצונו שיעשנה בשבת הבאה: ג *אסור ליתן לאינו-יהודי מעות (יב) מערב-שבת לקנות לו בשבת, (יג) 'אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת: ד *מותר לתת לאינו-יהודי מעות (יד) מערב-שבת לקנות לו, (טו) ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת: ה' הגה' וכן מותר ליתן לו בגדים למכור, ובלבד שלא יאמר לו למכרן בשבת (כ"י בשם סמ"ג). (טז) מי ששכר אינו-יהודי להוליך

באר היטב

בפירוש שיכבסם בשבת, וכן לענין אם נתן לו מעות בע"ש לקנות וא"ל שילך לרכו כמור"ש, וע"ל סימן רנב ס"ב. ובס"ח כתב דאל ידור אדם בעיר שיום השוק בשבת כי א"א אפ"ר שם. ואם השוק אינו בשכונת היהודים שרי, כנה"ג. וכתב עוד הש"ט: "נ"ל מה שהתירו אם לא זכר לו שיקנה בשבת, מ"מ לא יהנה ישראל ממנו באותו שבת דע"כ עשה

בעלמא שרי לומר לאינו-יהודי, הר"ך, מ"א: (ד) מע"ש. ואם יום השוק בשבת ואינו נמצא לקנות אלא בו, אסור, וה"ה כשיום השוק בשבת אסור ליתן לו דבר למכור. וכתב הט"ז: ונ"ל דבכל הני דמתירין [כ"ה עם השמש] כגון נותנין כלים לכובס וכו' יש איסור אם נותן לו הכלים סמוך לשבת וא"ל ראה שאני צריך להם כמור"ש, ה"ל כאומר

משנה ברורה

יהודי עמהם מענין הפעולה ושאר רוצים להשתכר עצמם, גם זה אסור [תשובת חוות-יאיר סימן מט, עיין שם שהביא ראייה לזה מסימן שו סעיף ו' דגם זה לא הותר אלא בחפצי שמים, עיין שם]: * ואפילו לומר וכו' לעשותו בשבת אסור. ואפילו קצץ לא מהני בזה, כיון שמותר לו הפעולה על השבת, וכדלעיל בסימן רמז ובסימן רנב. והנה החתם-סופר בחלק אורח-חיים סימן ס מצדד לומר, דדוקא לומר לאינו-יהודי שיעשה בעצמו מלאכה בשבת, אסור אף בחול לומר לו, אבל לשכור לו פועלים, דזה הוי אמירה דאמירה, הדיינו שהישראל אומר לאינו-יהודי שיאמר לפועלים לעשות לו מלאכה בשבת, אין איסור בזה כשאומר לו בחול [ומיירי במלאכה שאין צריך למחות כשוארה את האינדיהודי עושה מעצמו בשבת, וכמו שנציייר בסוף הסעיף במשנה ברורה], והוא מילתא חדתי, ומתשובת הרשב"א המובא בבית-יוסף בסעיף זה מוכח להיפוך, עיין שם: * אסור ליתן לאינו-יהודי מעות מערב-שבת וכו'. ועיין בפרי-מגדים שמתפקט אסור אפילו כשאין נותן לו מעות, כיון דאומר לו שיקנה בשבילו: * מותר לתת לאינו-יהודי וכו' ובלבד וכו'. עיין במשנה ברורה סעיף-קטן יד דדוקא בשקצץ לו שכר עבור זה. ואם היה אפשר לו לקנות ולמכור מבעוד יום, מותר אפילו בלא קצץ, וכמו שפורט באגרת לעיל במ"ז, אם יכול להגיע לבית הסמוך לחומה מבעוד יום אף שהוא הולך אחר-כך בשבת [הגר"א, וכתב בדאופן זה מיירי השולחן-ערוך, ולכן לא הוזכר ודקא

לעשותו, (ח) אבל בדבר שאינו אלא מנהג וחומרא בעלמא, שרי לומר לאינו-יהודי לעשותו: (ט) בשבת. ואפילו (ט) אם יאמר לאינו-יהודי שישכור לו פועלים אחר השבת, גם-כן אסור [ח"א]: (י) אף-על-פי שמבין וכו'. ורצה לומר, אפילו הכי מותר, כיון שאינו אומר לו בפירוש רק דרך רמז. ולא דמי למה שכתב הרמ"א בהג"ה בסעיף כב דאפילו דרך רמז לעשות בשבת אסור, התם כשמרמו לו (י) בשבת גופא על זה, חמיר טפי: (יא) שרצונו שיעשנה וכו'. ומכל מקום לא יהנה הישראל מאותה מלאכה עד אחר השבת, כדין אינו-יהודי שעשה מלאכה לצורך ישראל; אי נמי, מיירי בדבר שאין גוף הישראל להנה ממנו, כגון שכבר יש נר ואש והאינו-יהודי מוסיף, דאי לא-כן, הא אפילו אם האינדיהודי הוליקה מעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו [אחרונים]: ג (יב) מערב-שבת וכו'. והוא הדין (יג) דאפילו מתחלת השבוע אסור כיון שיחד לו על שבת, וכנ"ל בסעיף ב, ואפילו (יג) קצץ לא מהני בזה, אלא נקט 'מערב-שבת' משום סיפא, דאם אומר לו קנה לעצמך, אפילו מערב-שבת מותר: (יג) אבל יכול וכו'. מקור דין זה נלמד מהא דלקמן סימן

תמת סעיף ד לגבי חמץ. ועיין בכ"ח ובאליה רבה שמצדדים שם, דאפילו אם מבטיחו שיקנה ממנו אחר-כך גם-כן מותר, כיון דעכשיו קונה לעצמו: ד (יד) מערב-שבת לקנות לו. ודוקא (יג) בשקצץ לו שכר עבור זה, דאז עושה אדעתיה דנפשיה, דבלאו הכי אסור, וכמבואר בסימן רמה סעיף ה. ועיין בביאור הלכה: (טו) ובלבד שלא יאמר וכו'. ואם (יד) יום השוק שם בשבת, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות כי אם בימא רשוקא, כמו שרגיל בעיירות קטנות, הוי ליה כמזכיר לו יום השבת בפירוש, וכן שמקבש לקנות מעבור או שנותן לו למכור, (טו) ואפילו בתחלת השבוע אסור; ובמקום שמצוי קצת גם בשבת ימים, אין איסור אלא אם-כן מזכיר בפירוש יום השבת. (טז) וכן אם אמר לו הישראל: ראה שאני צריך לילך לדרכי במצואי-שבת, הוי גם-כן כמזכיר יום השבת בפירוש. יום השבת, דמה שהתירו אם לא זכר לו שיקנה בשבת, מכל מקום לא יהנה הישראל ממנו באותה שבת, דעל-כ"פנים עשה בשביל ישראל, דאף שמיירי בזה שקיצץ לו שכר, כדלעיל בסעיף-קטן יד, לא מהני, (יז) אבל האליה רבה והתוספת-שבת חולקין עליו. כתב בספר חסידים: אל ידור אדם בעיר שיום השוק הוא בשבת, כי אי אפשר שלא יחטא, ואם השוק אינו בשכונתו שרי: (טז) מי ששכר וכו'. דאף (יח) שקצץ לו שכר עבור זה ולא ייחד לו שיליכנו בשבת, ואינו-יהודי אדעתא דנפשיה לוקח בשבת, אפילו הכי אסור, כיון שלוקח מבית ישראל בשבת, וכדלעיל בסימן

שער הציון

(ח) מגן-אברהם ושי"א: (ט) עיין שם בחיי-אדם שהביא על דין זה ראייה מתוספות: (י) פרי-מגדים בשם הלבוש ומגן-אברהם לקמן בסעיף כב וכן כתב הגר"א בסעיף זה, דלא כט"ז: (יב) אליה רבה ושי"א: (יג) דרכי-משה: (יד) עולת-שבת ומגן-אברהם וט"ז' ואליה רבה: (טו) אליה רבה ולבוש-שרד, וחלקו על המגן-אברהם שמקיל בזה: (טז) ט"ז: (יז) וראיתם מלעיל איסור רנב סעיף ד, עיין שם. ואף להיש-אורמים שאפשר דדוקא בשעשה האינדיהודי מלאכה דבר-תורה ולא בקנין ומכירה [א"ר], אך בשקונה מיני מאכל אפ"ר דרש להחמיר, דמסתמא כוננת האינדיהודי שינהא ממנו מיד, וכמו שכתב המגן-אברהם בריש סימן תקטז, עיין שם, והתוספת-שבת העתיקו פה [אך הנה העתיקו בשמו זה לדינא, ובאמת לא פשיטא ליה שם בזה, עיין שם]: (יח) מגן-אברהם ותוספת-שבת ושי"א:

הלכות שבת סימן שז

(ה) סחורתו ובא האינדיהודי ולקחה (ז) מבית ישראל בשבת, אסור, והיו (ו) עונשין (יח) העושה (רכיני ירוחם חי"ב): ה' לדבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת (יט) אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לאינדיהודי לעשותו בשבת, (כ) והוא שיהיה שם (כא) מקצת חולי [*] או יהיה צריך לדבר (כב) צורך הרבה או מפני מצוה. כיצד, אומר ישראל לאינדיהודי בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה, או *להביא מים דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו המצטער. (כג) ויש אוסרין: הגה ולקמן סימן תקפו פסק להתיר, ועיין לעיל (י) סימן רעו סעיף ב' דיש מקילין (כד) אפילו במלאכה דאורייתא, ועיין שם סעיף ג'. ו' אסור לחשב חשבונות אפילו אם עברו, כגון כך וכך הוצאתי על דבר פלוני. (כה) ודוקא שעדיין שכר הפועלים (ס) (כו) אצלו, אבל אם פרעם כבר, (כז) מותר: ז' מותר לומר (ט) (כח) לחבירו: הנראה בעיניך שתוכל לעמוד

ל טור בשם ומכיוון
בפרק ו' מהלכות שבת
הרב המגיד שו"ת
מוסבס
הנהגות מרבי בשם
הרא"ה ל שם בשם
ההספד בביטח' ח'
והבבא קמא פ' ג' שבת
ק"נ ט' ס' באישי
המשנה
בפירוש

באר היטב

בשביל ישראל, ע"ש: (ה) סחורתו. אפילו יחד לו מקום וקצץ, ע"ל סימן רנב ס"א. מיהו אם האינדיהודי לקחה מבית ישראל קודם השבת, אע"פ שמפליג בשבת, שרי, מ"א: (ו) עונשין. (ז) בממון, ואם אין לו, במלקות, ואם טעה וסבר שמותר, אין עונשין אותו, ונאמן לומר שעשה בשוגג, ר"א ששון סימן קנז: (י) סימן רעו. שם ס"ב פסק רמ"א דיש להחמיר, ע"ש. ודע, שאין מדמין רב לדבר כעניני השבוחים, ואין לך בו להתיר אלא מה שאמרו חכמים, ועמ"א: (ס) אצלו. פירוש, אפילו אם מסופק אם יש עדיין אצלו, ט"ז: (ט) לחבירו. ה"ה לא"י, עיין מ"א:

שערי תשובה

[*] או יהיה צריך לדבר צורך הרבה. וכתב בשאלת-עוב"ץ ח"ב סימן קלט לנדר להתיר למסור לא"י פאקייט מרגליות והא"י השליח ימסור בשבת לפאט"ט, אף שהא"י צריך לכתוב, ע"ש. ובשרית ורע"אמת מתיר לשלוח לאינדיהודי לילך לפני ערכאות להשתדל לבטח חוב מהא"י אם הוא הפסד מרובה הגם שהערכאות של גוים יכתבו בכתב שלהם, כיון שאם לא יעשה כן היום יפסיד: להחמיר, ע"ש. ודע, שאין מדמין רב לדבר כעניני השבוחים, ואין לך בו להתיר אלא מה שאמרו חכמים, ועמ"א: (ס) אצלו. פירוש, אפילו אם מסופק אם יש עדיין אצלו, ט"ז: (ט) לחבירו. ה"ה לא"י, עיין מ"א:

משנה ברורה

רנב סעיף א. ובענינו שהסחורה היא של ישראל, (יט) אפילו יחד לו מקום והניח שם הסחורה לא מהני: (ז) מבית ישראל בשבת. אבל (כ) אם לקחה קודם שבת, אף-על-פי

ביאור הלכה

בשקצץ: * להביא מים דרך חצר שלא עירבו. והוא הדין דרך כרמית, וכן מוכח ביוה"דעה סימן רסו סעיף ו' דדוקא ברשות-הרבים אסור, וכן הסכים בבאלי רבה בשם כמה פוסקים, ודלא כהגהות מיימוני

שמפליג בשבת מחוץ לתחום, שרי, (כא) כיון שקצץ לו שכר ואדעתא דנפשיה קעביד, כמו שנתבאר בסימן רנב: (יח) העושה. לפי עשרו בממון, או"י) במלקות אם אין לו ממון. ואם טעה וסבר שמותר, אין עונשין אותו, ונאמן לומר שוגג הייתי [אחרונים]: ה' (יט) אלא משום שבות. אבל דבר שאיסורו מן התורה אסור על-ידי אינדיהודי אפילו לדבר מצוה, כדלקמן בסימן שלא סעיף ו, (כב) ועל-כן אסור לומר לאינדיהודי להדליק נר כדי ללמוד ולהתפלל: (כ) והוא שיהיה שם וכו'. רד"ק שהאיסור אינו אלא מדרבנן, ואיסור אמירה לאינדיהודי הוא גם-כן רק מדרבנן, והיו שבות דשבות לא גזרו באופניה אלו: (כא) מקצת חולי. דאלו בחולי ממש שחולל כל הגוף או שיש בו סכנת איבר, אפילו ישראל עושה שבות לא דעיה, כמו שכתוב סימן שכח סעיף יז. (כג) ודע, שאין מדמין דבר לדבר כעניני השבוחין, ואין לך בה להתיר אלא מה שאמרו חכמים, דלגבי מילה לא התיירו שבות דאמירה לאינדיהודי במקום מלאכה דאורייתא, כמו שכתוב סימן שלא סעיף ו, וגבי לוקח בית בארץ-ישראל מותר, כמו שכתוב סימן שו סעיף יא: (כב) צורך הרבה. עיין במגן-אברהם שםסיק דדוקא במקום הפסד גדול, אבל בלאו הכי אין להקל כלל, (כד) ובאליה רבה מפקפק אפילו באופן זה. ועיין בסעיף יט לענין סחורה הנפסדת על-ידי גשמים: (כג) ויש אוסרין. דסבירא להו, דוקא במילה שרי הגמרא שבות דשבות [כגון להביא דרך חצר שאינה מעורבת האיזמל על-ידי אינדיהודי למול בן] משום דהיא עצמה דחיא שבת, אבל לא לצורך מצוה אחרת. ועיין בלבוש ובאליה רבה דהלכה כדעה ראשונה: (כד) אפילו במלאכה דאורייתא. על-ידי אינדיהודי במקום מצוה, מיהו, כבר כתב רמ"א לעיל דיש להחמיר בזה, (כה) וכן עיקר, כי דעה זו היא רק דעת יחידאה, והר"ף והרא"ש והרמב"ם ועוד כמה גדולי ראשונים חולקין עליה, ואך לענין מילה מצדד המגן-אברהם לקמן בסימן שלא לסמוך על דעה זו. ועיין בבאליה רבה שם. ודע, דמה דקיימא לן אמירה לאינדיהודי שבות (כו) הוא אפילו אם אומר לאינדיהודי שיאמר לאינדיהודי אחר לעשותו בעל מלאכה בשבת [הגאון מו"ה גרשון בעל עבודת הגרשונין; והחזו"ת יאיר בסימן נג מצדד (כז) להקל בזה, וכל-שכן ברובו שאינו אלא משום שבות, ועיין בספר החיים שכתב דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המקילין. ועיין לעיל כמה שכתבתי סעיף-קטן יא, דשייך גם-כן הכא: ה' (כה) ודוקא שעדיין וכו'. דהא בעי למידע כמה צריך ליתן להם, והוה להו חשבונות שצריכין (כח) ואסור מטעם "ודבר דבר", וכנ"ל בריש הסימן: (כו) אצלו. ואפילו (כט) אם אחר-כך נתברר לו על-פי חשבונות שאין מגיע להם ממנו כלום, מכל מקום כיון דמתחלה לא נדע לו דבר זה והיה נצרך לחשבון, לכך יש בו איסורא, אבל אם גם מתחלה היה יודע שאין מגיע להם ממנו כלום, הוי חשבונות של מה-בכך ושרי. (ל) ואם החשבונות האלו יש בהן צורך לחבירו וחושב החשבונות האלו לצרכו, אסור: (כז) מותר. כתב הרמב"ם: חשבונות שאין בהם צורך, מותר לחשבן; כיצד? כמה שאין בתבואה היה לנו בשנה פלונית, כמה דינרין הוצאנו כחתונת בנו, כך וכך חילותיו של מלך, וכיוצא באלו, שהן שיחה בטלה, שאין בהן צורך כלל, עד כאן דבריו. ופירש המגיד-משנה, דרמז לנו שיש למנוע מזה מצד שיחה בטלה, שאין שיחה בטלה ראוי לירא-חטא, וגם בביאורי רש"ל כתב שאפילו בחול אינו יפה כל-כך לתלמיד-חכם, דהוי כמושב לצים ומבטל בהן לימודו [א"ר]: ז' (כח) לחבירו. והוא הדין (ל) לאינדיהודי:

שער הציון

(יט) מגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת: (כ) מגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת: (כא) תוספת-שבת ופרי-מגדים, ובלא קצצה אף זה אסור: (כב) חיי-אדם: (כג) מגן-אברהם בשם המגיד-משנה: (כד) ומה שכתב צורך הרבה; אפשר דוקא ברוב שהוה צער הגוף, כמו שםסיים לרחוץ בו המצטער: (כה) ט"ז ושי"א לעיל בסימן רעו, עיין שם: (כו) באר היטב: (כז) ואין אריה לזה כמה שאסור לומר לאינדיהודי לשכור לו פועלים, עיין שם שמאר"ך בזה: (כח) רש"י תחובת ה': (כט) ט"ז ושי"א: (ל) ט"ז וכן הסכים התוספת-שבת, דלא כאליה רבה: (לא) אחרונים: (* בזמן שהיתה יד בית-דין תקיפה. (* כהיום אין נוהג זה.

הלכות שבת סימן שז

כאר הגולה רכה

ע רמב"ם בפרק כד פ' שבת שם צ' שם תוספות ושאר פוסקים ק טור ורש"י שם ר' שם והרא"ש שם ט' שם במשנה ת הרב המגיד בפרק כד בשם התוספות

עמי לערב, (כט) אף-על-פי שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשכרו; 'אבל לא יאמר לו: היה נכון עמי לערב: ח' (ל) יכול לומר *לחבירו: לכוך פלוני (י) אני הולך למחר, יזכן מותר לומר לו: לך עמי לכוך פלוני למחר, כיון שהיום יכול לילך על-ידי (יב) (לא) בורגנין, (לב) 'וכן כל כיוצא בזה שיש בו צד היתר לעשותו היום יכול לומר לחבירו (לג) שיעשנו למחר, 'ובלבד שלא יזכיר לו שכירות; אבל בדבר שאין בו צד היתר לעשותו היום, אפילו אם אין בו אלא איסור דרבנן, כגון שיש לו (יד) חוץ לתחום פירות מוקצים, כיון שאי אפשר לו להביאם היום, *אסור לומר לחבירו שיביאם לו למחר, 'וכן אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימחר הלילה (לה) לילך שם להביאם: הגה (לו) *וכן לא יאמר אעשה דבר פלוני למחר (הרא"ש פ' השואל, ועיין לעיל ריש הסימן), אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למהר לילך שם לשמרם, (לז) שאפילו היום היה יכול לשמרם אם הם היו בתוך התחום. ואם לא כיון להחשיך אלא לשמרם, יכול (לה) אף להביאם: ט' מותר להחשיך (לט) לתלוש פירות ועשבים מגינתו וחורבתו שבתוך התחום, ולא אסור להחשיך אלא בסוף התחום (מ) משום

באר היטב

(יא) בורגנין. אפילו אין שם בורגנין אלא כיון שנוכל למצוא היתר: (יב) חוץ לתחום. ה"ה בתוך התחום במוקצים, ונקט חוץ לתחום משום דקבעי למיתני וכן אסור להחשיך וכו', דשם דוקא חוץ לתחום אסור

ביאור הלכה

שהובא ב"ט"ז דסבירא ליה דרך כרמלית אסור: * לחבירו. והוא הדין לאיגרוהדין [אליה רבה, וכן משמע בפרי"מגרי"ם ונתיב-חיים, ותמחה על המגן-אברהם בסוף סעיף-קטן יב]: * אסור לומר לחבירו שיביאם לו. היינו אם מבאר לו אותם הפירות, אבל אם אמר לו סתם להביא לי פירות למחר שרי, אף שידוע לכל שכונתו על פירות המוקצים, מכל מקום כיון דדיבור משמע נמי דבר המותר בשבת, מקרי רק הרהור ושרי [תוספת שבת]: * וכן לא יאמר אעשה וכו'. עיין במגן-אברהם סעיף-

(י) אני הולך. ודוקא בל' זה מותר, אבל אסור לומר שילך בקרון שקורין בל"א פאהרין או רייטין, דהא אינו מועיל בורגנין לזה, והעולם אינם מרגישים בזה החילוק והוא פשוט, ט"ז מ"א:

משנה ברורה

(כט) אף-על-פי שמתוך כך וכו'. כיון שאינו מפרש בהדיא רק בדרך רמז (לג) לצורך מוצאי-שבת, הוי ליה רק בכלל הרהור, דמבואר לעיל בסימן שו סעיף ח דשרי, ולא יאמר לו היה נכון עמי, דזהו (לג) דיבור ממש: ח' (ל) יכול לומר וכו'. דהנה מבואר בריש הסימן, דדבר שאסור לעשות בשבת אסור לומר שיעשה זאת למחר, וקאמר הכא, דאף דבשבת אסור לילך מחוץ לתחום, מכל מקום מותר לומר לכוך פלוני

אני הולך למחר, כיון דעל עצם הליכה אין איסור, אלא שמחוסר בורגנין; (לד) מיהו, אסור לומר אני רוכב למחר, או שילך בקרון, שקורין בלשון-אשכנז פאהרין, כיון דדיבורו הוא דבר האסור בעצם, ואין מועיל עצה לזה, רק יאמר אני הולך למחר: (לא) בורגנין. פירוש, סוכות של שומרים, שעל-ידיהוה יוכל לילך בשבת אף כמה מילין אם הם מובלעים זה לזה בתוך שבעים אמה וארבעה שפחים, כמבואר בסימן שצח: (לב) וכן כל כיוצא בזה וכו'. כגון שיאמר לחבירו שיביא לי למחר מחוץ לתחום פירות שנחלשו מכבר, שאין עליהם איסור מוקצה, אף דאי אפשר להביאם היום מטעם איסור תחומין ומשום איסור רשויות, אפילו הכי מותר לומר (לז) כיון שיש בו צד היתר, דאלו היה מחיצות היה יכול להביאם: (לג) שיעשנו למחר. ולעשותו היום (לו) אסור אפילו לאיגרוהדין לומר, ואפילו בדעיבד אם הביא מחוץ לתחום אסור להשתמש מהם, וכדלקמן בסימן שכה סעיף ח: (לד) חוץ לתחום פירות מוקצים. כתבו (לו) האחרונים דלאו דוקא בסוף התחום, אלא הוא הדין בתוך התחום, כיון דאי אפשר להביאם משום איסור מוקצה, אלא דמשום סיפא נקט הכי, דלהחשיך אינו אסור אלא בסוף התחום, וכדלקמן בסעיף ט: (לה) לילך שם להביאם. היינו אלו הפירות שהם מוקצים, אבל פירות שאינם מוקצים, (לט) כיון שמותר לומר לחבירו שיביאם לו לאחר השבת, מותר נמי להחשיך בשבילים [נגמרא]: (לו) וכן לא יאמר וכו'. קאי (לט) על מה שכתב בתחלה דאסור לומר לחבירו שיביאם לו למחר, וקא משמע לן דלא גימא דדוקא כשמדבר עם חבירו ומתייעץ עמו הוא דאסור כיון שיש לו צורך בדיבורו, אבל לדבר בינו לבין עצמו שאין לו צורך בכך שרי, קא משמע לן כיון דהוא דבר האסור לעשות בשבת, אף שמדבר בינו לבין עצמו מקרי דיבור חול ואסור, וכנ"ל בריש הסימן: (לז) שאפילו היום וכו'. רוצה לומר, נמצא שצד השמירה הוי מלאכה המתרת בשבת ומחויב חל בשביל דבר המותר, (מ) ומה שהוא חוץ לתחום, ולא היה יכול לילך על-ידי בורגנין אם היה לו, וכנ"ל: (לח) אף להביאם. היינו, (מב) אפילו אם הם מחוברים וצריך לתלשם מבערב, (מג) כיון שעיקר כוונתו להחשיך היה בתחלה רק בשביל השמירה: ט' (לט) לתלוש פירות וכו'. ומיירי שאינו עומד אצל הגינה, דאי לאו הכי הרי מינכר מילתא על-ידי עמידתו שרוצה לעשות בה איזה דבר במוצאי-שבת, וכדלעיל בסימן שו סעיף א, עיין שם במשנה ברורה סעיף-קטן א: (מ) משום דמינכרא מילתא. אבל בתוך התחום לא מינכרא מילתא על מה הוא מחשיך. ולא דמי למה שכתב סימן שו סעיף א דאסור לעיין בנכסיו, כגון לילך בתוך שדהו וכדומה לזה לראות מה צריך לעשות למחר, ואפילו אם היא בתוך התחום אסור שם, (מג) דהתם מינכרא מילתא בכל גוונא שהוא מחשב לעשות בה איזה פעולה, כגון שהוא סמוך לזמן חרישה או לזמן קצירה או לזמן ניכוש השדה וכדומה, וזה אסור (מד) משום "ממצוא חפצך", ולכן אסור גס"כ בנגמרא לטייל על פתח המדינה כדי לצאת משחשיכה למרחץ הסמוך לה [שהיה מנהגם להעמיד המרחץ אצל

שער הציון

(לג) דרמו לצורך שבת גופא שיעשה האיגרוהדין, מבואר לקמן בסעיף כב בהג"ה דאסור: (לג) בית-יוסף: (לד) ט"ז ומגן-אברהם ורש"י: (לה) גמרא: (לו) מגן-אברהם ורש"י: (לז) מגן-אברהם וט"ז ואליה רבה ותוספת-שבת, דלא כב"ח: (לח) עיין ברא"ש שכתב טעם זה: (לט) ולעניות דעתי שבשגגה נרשם ההג"ה הכא, וצריך להיות אחר תיבת 'למחר' וכמו שיבארנו: (מ) ב"ח: (מב) כן מוכח מהנגמרא: (מג) מגן-אברהם בשם הפוסקים: (מד) מגן-אברהם בשם רש"י, דיש בזה עצם איסור ולא מטעם חשדא לבד:

א בגמרא שם ק"א
 ב שם במשנה ק"א
 ג הר"ן בשם התוספות
 וסמ"ג (ר"ן הלואה
 ויט"ו) שם א"ט
 ד יליבע ביטמן
 תקנה ד שם במשנה
 ה שם בגמרא קמ"ט

(יג) דמינכרא מילתא: י' אמותר לומר לחבירו: (מא) שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור פירותיך שבתחומי: י"א יהשואל דבר מחבירו לא יאמר לו הלויני, דמשמע (מב) *לזמן מרובה (מג) ואיכא למיחש: (יד) שמא יכתוב, *אלא יאמר לו השאילני. *ובלשון לעז שאין חילוק בין הלויני להשאילני, צריך שיאמר (טו) (מד) תן לי: הגה וכשלוה בשבת ואינו רוצה להאמינו (מה) יניח משכון אצלו, אבל לא יאמר לו הילך משכון, דהוי כעובדא דחול* (כ"י בשם א"ח). כשם שאין לוין בשבת (מו) כך אין פורעין בשבת (הריב"ש סי' קנ"ו): י"ב זימן אורחים והכין להם מיני מגדים, וכתב בכתב כמה זימן וכמה מגדים הכין להם, (מז) אסור (מח) [מן] לקרותו בשבת *אפילו אם

באר היטב

כמ"ש ס"ט, מ"א וט"ז. ופשיטא דאפילו דבר שיש בו היתר בשבת אסור לומר לאינו-יהודי לעשותו בשבת, עיין סימן שכה ס"ח וס"י דאפילו בדיעבד אסור, עמ"א: (יג) דמינכרא. נ"ל פשוט דמותר להחשיך כדי לילך בלילה, ודו"ק: (יד) שמא יכתוב. ובמקום שהגנו סתם הלואה אינה לי יום רק רשאי לתבוע אלאחר כמו במדינתנו, רשאי לומר הלויני. תן (טו) תן (מה) תן (מז) אסור (מח) [מן] לקרותו בשבת *אפילו אם

שערי תשובה

ועיין לעיל ס"ק א ובסימן שו ס"ק י"ט, ע"ש, ועיין לקמן ס"ק כה: [מן] לקרותו. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת שבת-יעקב ח"ג סימן כא שכתב שעפ"י ישוב המג"א למנהג אין מיושב מה שנוהגין כן גם בסעודת הרשות, וגם קשה משבת דף קמט ט"ו, ומסיק דבעי"ב אסור לקרות הקוראים מתוך הכתב אפילו לבר-מצוה כיון כרא, ופאשר בלא זה, וכי"כ בתשובת הבי"ח סימן קכז, הגמרא שהשמש קורא מתוך ומשמע בגמרא דוקא יין ושמן ודבר שהוא צורך שבת, אבל דבר שאינו צורך שבת אסור להניח משכון, מ"א, ע"ש, ועיל סימן שו ס"ק ו: (טו) ומותר ג"כ לסיים ואתן לך, ט"ז: [מן] לקרותו. מה שנוהגין שהשמש קורא לסעודה מתוך הכתב, אסור, כ"ח ושכנ"ג, ט"ז ומ"א מתירין.

ביאור הלכה

קטן יא שרוצה לצדד ולומר דהרבה פוסקים חולקים על הרא"ש, ועיין באליה רבה ובמאמר-מדני סתתו את דבריו, וכן בפרי-מגדים מצד ראין דאין שהרמב"ן והרשב"א חולקים עליו, וכן מחבר בריש הסימן כתב דאסור לומר דבר פלוני אעשה למחר, והוא כדעת הרא"ש. ועיין שם בביאור הגר"א דמשמע שהוא מסכים בס"כ הכי לדינא, וכתב דכן מוכח מהגמרא, וכעין זה כתב גם-כן האליה רבה, דאי לאו הכי תישאר קושיית התוספות בשבת ק"ז עמוד א דיבור המתחיל 'מה', עיין שם: * לזמן מרובה. עיין במגן-אברהם שכתב דבמקום שנוהגין וכו', כמו שכתבתי במשנה ברורה. וקצת קשה, דהא הגמרא מקשה דבשאלה נמי היה לנו לאסור, ולא קפיד המלוה עליה ואתי למכתב, ומשני, דהכריז הוא במאי דמצרכינן ליה לומר השאילני דוקא, ואס"כ הכא לא שייך זה, וכמו בלשון לעז שסאסור מטעם זה, וכמו שכתב הגר"א: * אלא יאמר לו השאילני. עיין בפרי-מגדים שמסתפק אם אומר לו השאילני

שער העיר בסופה], הכל מטעם זה, מה שאין כן בענינינו לא מינכרא מילתא (מה) אלא כשמחשיך בסוף התחום, שאז נראה שמחשיך כדי לעשות אחר-כך במוצאי-שבת דבר שהיה אסור לעשותו בשבת. (מו) ומכל מקום אינו אסור אלא כשכוונתו באמת לזה, אבל אם כוונתו להחשיך כדי לילך אחר כך בלילה מותר, דעצם ההליכה אינו דבר-אסור, כדלעיל בסעיף ח: י' (מא) שמור לי. היינו אפילו היום, (מז) וקא משמע לן דלא יניא דהוי כמי ששכרו: י"א (מב) לזמן מרובה. דסתם הלואה שלה שני יום, ויש לחוש שמא יכתוב המלוה הלואתו לזכרון, (מח) אבל שאלה דומנה לאלתר אין חשש שמא יכתוב. ובמקום שנוהגין סתם הלואה רשאי לתבוע לאלתר, כמו שנוהגין במדינתנו, רשאי לומר הלויני

[מ"א]; ועיין בביאור הלכה שאין זה ברור: (מג) ואיכא למיחש וכו'. כתב הפרי-מגדים בשם הרשב"א, דבלשון הלואה לא מהני אפילו אם מתנה עמו שמלווה רק לזמן מועט, דלא פלוג רבנן. עוד כתב הפרי-מגדים, דאפילו אם לווה ספרים שהוא דבר מצוה, גס"כ לא יאמר לשון הלואה: (מד) תן לי. ומותר (מנ) גס"כ לסיים: ואחזור ואתן לך: (מה) יניח משכון אצלו. ודוקא יין ושמן ודבר שהוא צורך שבת, (נ) אבל דבר שאינו צורך שבת אסור להניח עליו משכון: (מו) כך אין פורעין. היינו, אפילו אם לוח מיננו כדי יין ושמן לזמן מרובה אסור לפורעם בשבת, דכשם שבהלואה גזרינן שמא יכתוב, כך בפרעון גזרינן שמא ימחוק החוב מהפנקס. (נב) והתוספות כתבו, דאם אומר בלשון חזרה ולא בלשון פריעה, מותר, דאית ליה הכירא ולא אתיא דבר זה לדידי מחיקה. וכל זה דוקא בדבר שהוא מאכל וצורך שבת, אבל בלאו הכי אסור בכל לשון [אחרונים]: י"ב (מז) אסור לקרותו. בגמרא איתא שני טעמים: אחד, שמא ימחוק מן האורחין ומן המגדים, דהיינו שלפעמים רואה שלא הכין להם כל צרכם, ומתחרט שזימן אורחים יותר מן הראוי, ומוחק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש, וכן במיני מגדים גס"כ מתנחם לפעמים למעט; ועוד טעם, שמא יבוא לקרות גם בשטרי הדיוטות, וזה אסור, כדלקמיה בסעיף יג. ומה שנוהגין שהשמש קורא מתוך הכתב לסעודה, (נג) יש מחמירים, דנהי דלשמא ימחוק ליכא למיחש אלא כשבעל הסעודה בעצמו קורא, ומטעם שכתבנו, מכל מקום הלא איכא למגור משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות; אך כשהסעודה היא של מצוה יש להקל (נד) הקריאה להשמש, דהוי בכלל חפצי שמים דשרי, כמו שכתוב סימן שו סעיף ו, וכל-שכן דמותר לשמש להכריז כרוז בבית-המדרש מתוך הכתב. אמנם בשערי-תשובה הביא ליישב המנהג להקל להשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודת הרשות, דעל השמש מעיקרא לא גזרו, כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה, כעובדא דקמצא

שער הציון

(מה) אף שהמגן-אברהם הקשה דעל זה מעירובך דמכוח שם דאפילו בסוף התחום לא מינכרא מילתא, כבר תירצה רביה והתוספת-שבת וגם חמדר-משה ולא דמי לשם, והעמיתו דברי השולחן-ערוך על מקומו, וגם לדינא התלם לא גס המגן-אברהם מודה דאסור וכומו דאיתא בהדיא בגמרא, אלא דמחולקים בטעם הדבר: (מו) באר היטב ופשוט. ואף בדבריו ירוחם נתיב יב חלק כ כאלהו משמע לכאורה היפך זה, שם הוא טענת-סופר כדמוכח להמעיין שם: (מז) אף דבעלמא קיימא לן: שמור לי ואשמור לך, שומר שר, (מח) רש"י היר"ף הרא"ש וכן נפסק בחושן-משפט: (מט) ט"ז וש"א: (נ) מגן-אברהם וש"א: (נא) תוספת-שבת: (נב) מגן-אברהם: (נג) כ"ח ושיירי נכסת הגדולה: (נד) מגן-אברהם וש"א. ועיין בשערי-תשובה בשם השכות-יעקב ובפרי-מגדים דמשמע לילבע-הבית אין להקל הקריאה מן הכתב אפילו בסעודת מצוה. ועיין בכנסת הגדולה ודוק להש"ך לקרא מתוך הכתב המתים שמתו באותה שנה לעשות להם השכבות, ולפי מה שהמחבר הפרי-מגדים קושיית האליה רבה דהא היתור דבר מצוה רק במקום דלא שייך החשש שמא ימחוק, לכאורה יש להחמיר בענין זה אף להמגן-אברהם, דבזה נמי שייך הגזירה שמא ימחוק לפעמים כשנשלמה שנתו. ובספר שערי-אפרים מצדד קצת להקל:

הלכות שבת סימן שז

רכז באר הגולה

ו רבנו יוחנן בחלק ז
ז הרי"ף והרא"ש שם
ח פירוש רש"י שם
וקט"ז ט תוספות שם
ושכן משמע בירושלמי
המרדכי בפרק קמא
דשבת וסמ"ג ושאר
פוסקים י שבת קמ"ט
וכפירוש רש"י

הוא כתוב על-גבי כותל (מח) גבוה הרבה, משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, דהיינו שטרי חובות וחשבונות, "דאפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור (הרא"ש ור"ן פ' השואל וטור). 'אבל אם (מט) חקק בכותל (ג) חקיקה שוקעת, מותר; 'אבל בטבלא ופנקס, אפילו אם הוא חקוק אסור לקרותו: יג שטרי הדיוטות, "דהיינו (נא) שטרי חובות וחשבונות, ואגרות של (נג) שאלת שלום, אסור לקרותם, (נד) ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור: יד 'לקרות באגרת השלוחה לו אם אינו יודע מה כתוב בה, (נה) מותר, ולא יקרא בפיו אלא יעיין בה. ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום, (נה) *טוב ליוזר (יז) [יז] (נו) שלא יגע בה: טו 'כותל או וילון שיש בו

שערי תשובה

הכתב, דעל השמש מעיקרא לא גזר אפילו לדבר הרשות, שיש לחוש לחורבה ותקלה כעובדא דבר'קמצא, לכך התירו לזמן מתוך הכתב שלא יטעה, כן י"ל לתרץ המנהג, ע"ש, ועיין בשערי אפרים שער י סעיף לג ובפתחי שיעים שם: [יז] שלא יגע בה. עיין בה"ט. ועיין שו"ת ח"צ סימן לט בסופו שכתב על מ"ש הפרי"ח ביו"ד סימן קיח דאסור אפילו ע"י אינר'יהודי, וכחב שאסור את המותר, וגם נשא ונתן עם הפרי"ח כעצמו פ"א פ"ו ולא מצא מענה. ועיין בשאלת יעבי"ץ סימן קמ שהתיר לפתוח איגרת חתומה, וכך קיבל מאביו הגאון ז"ל וכו"כ בא"ד לחתור, וכחב מהר"י"ל מתייר בבלכות יו"ט אפילו ע"י ישראל, ע"ש, ועיין בה"ר הכרמל סימן צ, ולדינא פוק חזי מה עמא דבר, ע"י אינר'יהודי מתייר ול'ישראל

ביאור הלכה

לזמן מרובה, אם מותר: * טוב ליוזר שלא יגע בה. אבל הקריאה או על-כ"פנים העיון מותר, כמבואר בבית יוסף, ורק על הנגיעה כמחמיר לכתחלה דטוב ליוזר משום מוקצה. ועיין בביאור הגר"א [וכן בשאר אחרונים] דמסקי דעל הנגיעה אין להחמיר, דאין בזה משום מוקצה, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, אבל על עצם הקריאה או העיון מפקפק הגר"א מאד: הלא נהנה מי שהובא בשבילו מחוץ לתחום? ואף שמישב לבסוף, דהשולחן ערוך יסבור כהפוסקים דסבירא להו דטעם האיסור שאסור ליהנות בשבת מי שהובא בשבילו אינו מטעם שלא ינה ממלאכת שבת, כי אם מטעם שלא יאמר לאינר'יהודי להביא לכתחלה בשבת, וזה לא שייך כאן, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, עיין שם בגר"א, אבל נמצא לפי זה דדין זה יהיה תלוי באשלי רבכ"י. היוצא מדבריו, דעל הנגיעה אין להחמיר כלל, אבל על הקריאה והעיון נכון מאד להחמיר מי שהובא בשבילו, אם לא לצורך גדול, דאז יש לסמוך

באר הטב

והצייכ"ן שמשלחין אחר השכיר והיין, בין שעושין מן הכתב ובין של אבר אסור, כנה"ג: (יז) שלא יגע בה. ומנהג פשוט ליגע בו, דראוי לכוון ע"פ צלוחיתו. וז"ל רמ"מ: אם הוא חתום או קשור, אומר לאינר' יהודי איני יכול לקרותו כ"ז שאינו פתוח, ולא יאמר לפותחה; והמנהג כשהאינר'יהודי מביא הכתב מניחה על הקקע או על השולחן תחלה, שלא יעשה ישראל המקבל גמר ההוצאה, דהיינו האינר'יהודי העקרה וישראל הנחה, עכ"ל. וכ" ה"ט"ז: ואין זה נ"ל, דבר"ה דאורייתא אמרין דאסור מדרבנן אבל בכרמלית אין איסור בזה, ע"ש, וע"ל סימן רסו ס"ז

משנה ברורה

ובר'קמצא: (מח) גבוה הרבה. שאינו (נה) מגיע לשם למחוק: (מט) חקק בכותל. דמשום שמא ימחוק ליכא, דחקיקה כיון שהיא שוקעת קשה להימחק, ומשום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נמי לא גזרינן, דלא ימחלף בשטר [דאף דאם כתב בכותל גבוה אסור משום שמא יקרא, התם מכתובה לכתובה ימחלף, אבל הכא מפקיקת הכותל לא אתי לאחלושי בכתיבת השטר], אבל טבלא ופנקס, שהם מטלטלים, ימחלף בשטרי הדיוטות: (ג) חקיקה שוקעת. אבל בולטת אסור, דגזרינן שמא ימחוק, ואפילו גבוה הרבה שאינו מגיע לשם למחוק, משום לא פלוג, וכמו שכתוב סימן ער"ה. והפתקאות ששולחין הקונים שכתוב בהן מערכ'שבת סכום היין והשיכר שולקחין, שלא כד"ן הוא, דאסור לקרות בהן בשבת, כן כתב

באליה רבה; ונראה דאם כתב בהן רק סימנא בעלמא שרי: יג (נא) שטרי חובות וחשבונות. יש אומרים משום (נו) "ממצאו חפצך", (נז) ויש אומרים משום שמא ימחוק: (נד) שאלת שלום. משום (נח) דמיחלף בשטרי הדיוטות: (נג) ואפילו לעיין בהם. דאף דשם כשמעיין שלא ישא ונתן בעניני השטרות [לבוש], ומיירי כשיודע מכבר מה כתיב בו, וכדמוכח לקמיה: יד (נד) מותר. דשם (נט) יש בה דבר שהוא צורך הגוף, ואינו דומה לשטרי הדיוטות, שהם רק צורך ממנו. והנה, אף דיש אוסרים גם באופן זה, כמבואר בבית יוסף, סמך בזה להקל באופן שלא יקרא רק יעיין בלבד, (ס) דבעיין בלבד גם-כן יש מתירים בשטרי הדיוטות: (נה) טוב ליוזר וכו'. משום מוקצה, שהובא מחוץ לתחום [דמלבד זה אין שם מוקצה עליהן אף דאינו כלי, (סא) דהלא ראוי לצור על-פי צלוחיתו], אלא יפתחנו האינר'יהודי והוא יעיין בה. ואף דדבר שהובא מחוץ לתחום, קיימא לן דאסור ליהנות ממנה מי שהובא בשבילו, ואף הכא הלא הקריאה והעיון הנאה היא לו? (סב) התם טעמו משום גזירה שמא יאמר לאינר'יהודי שביא לו מחוץ לתחום, אבל הכא באגרת לא שייך לומר כן, שאינו יודע מי ישלח לו, (סג) וגם יש לומר דלא חשיב הנאה, כיון שאינו נהנה מגופה של מלאכה: (נו) שלא יגע בה. (קד) והאחרונים הסכימו דאין בזה משום מוקצה כלל, כדקיימא לן בסיומן תקטו, דדבר הכא מחוץ לתחום אין בה איסור מוקצה אפילו למי שהובא בשבילו דאסור ליהנות ממנו, והאיל וראוי לישראל אחר ליהנות ממנה. (קה) ואם מקפיד על איגרת להשתמש בו, כדרך הסוחרים המניחים איגרת המסחר במקום המוצנע שלא יאבדו, הם מוקצים ואסור לטלטלם. כתבו האחרונים: (קו) נהגו שלא לקבל האגרת מיד האינר'יהודי המביא בשבת, אלא אומרים לו שניח על-גבי הקקע או על-גבי שולחן, כי חוששין שמא טרם שיעמוד לפוש יטול הישראל האגרת מידו, ונמצא לאינר'יהודי עשה גמר ההוצאה מרשות הרשות, והאינר'יהודי עשה עקירה וישראל הנחה. ואם האגרת היא חתומה, (קז) אומר לאינר'יהודי: איני יכול לקרותה כל זמן שאינר'יהודי פתוח, וממלא בין האינר'יהודי ויפתחנה, ולא יאמר לאינר'יהודי לפותחה, אם לא לצורך גדול. ועיין לקמן בסוף סימן שמ בביאור הלכה:

שער הציון

(סא) ואף דקיימא לן כרבה בענין הטיה, דאפילו גבוה הנר י' קומות שאינו מגיע לשם להטות אסור לקרוא לפניו, דלא פלוג, אפילו הכי לא רצה השולחן ערוך לנקוט טעם זה דשמא ימחוק ומשום לא פלוג, ונקט יותר הטעם דשמא יקרא וכו' דשייך טעם זה בעצם [ת"ש]: (נז) הרא"ש בשם ר"י: (נח) רמב"ם בפרק כג: (נח) הרא"ש: (נע) תוספות ושאר פוסקים: (ס) ואף דהשולחן ערוך סתם מתחלה להחמיר בעיון, הכא בצירוף שניהם יש להקל: (סא) תוספות: (סב) הגר"א וש"א: (סג) הגר"א בשם מגן אברהם תקט"ז: (סד) מגן אברהם והגר"א וש"א: (סה) מגן אברהם [בשם הרא"ש] וחי"א א"ר: (סז) ואף דה"ש מפקפק בזה, אין קושיא, דהרבה ראשונים סוברים דגם בזמן הזה יש רשות להרכיב, וטוב לצאת ידי הכל: (סז) אגודה, הובא במגן אברהם. ולצורך גדול יש לסמוך אמה שכתוב בשערי תשובה בשם אליה רבה וחסם צבי:

* צריך לומר: ואפילו, ואכתב אורחין קאי [ועולת'שבת, וכן איתא בראש ור"ן].

הלכות שבת סימן שז

צורות חיות משונות או דיוקנאות של בני-אדם של מעשים, כגון מלחמות דוד וגלית, וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, אסור לקרות בו (נז) בשבת: טז ימליצות ומשלים של שיחת (יז) (נח) חולין, ודברי חשק כגון ספר עמנואל, וכן ספרי מלחמות, אסור לקרות בהם בשבת, ואף בחול אסור (נט) משום מושב לצים; * ועובר משום 'אל תפנו אל האלילים', לא תפנו (ס) אל מדעתכם, ובדברי חשק איכא תו משום מגרה יצר הרע. ומי שחיברך ומי שהעתיקך (סא) ואין צריך לומר המדפיסין, * מחטיאים את הרבים: הגה ונראה לודקק, הא דאסור (סב) לקרות בשיחת חולין וסיפורי מלחמות היינו דוקא אם כתובים בלשון לעז, (סג) אבל בלשון הקודש (סד) שרי (וכן נראה לי מלשון שכתבו התוספות פרק כל כתבי, וכן נהג להקל בזה): יז 'אסור ללמוד בשבת ויום טוב וזולת דברי-תורה, ואפילו בספרי חכמות אסור. (סה) מויש מי שמתיר, יעל-פי סברתו (סו) מותר להביט (סז) באצטרול"ב בשבת (ולהפכה ולטלטלה, כדלקמן סימן שח): יח (כא) לשאול מן השד, (סז) מה שמותר בחול מותר בשבת: יט (סח) סחורה הנפסדת בשבת על-ידי גשמים או דבר אחר, או אתי בדקא (פירוש, נחל או אגס מים) דמיא ומפסיד ממונו, או שנתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד, (סט) מותר לקרות אינר-יהודי אף-

באר היטב

מש"ש: (יז) חולין. ואין בכלל זה יוספיך וספר יחסין ודברי הימים של ר"י כהן, שמהם ילמדו דברי מוסר ויראה, וכן שבטי-יהודה: (יט) הקודש. ודברי חשק ועמנואל אפילו בלה"ק אסור. וכל שאסור לקרות אסור לטלטל. ובעוה"ר אפילו היראים קוראים הקורנט בשבת

ביאור הלכה

על המקלין: * ועובר משום "אל תפנו" וכו'. בגמרא איתא: אסור להסתכל בדיוקנאות, וכתבו התוספות בשבת והרא"ש דדוקא בדיוקנא העשויה לשם עבודת כוכבים, אבל לנוי שרי, וכן משמע דעת שארי הפוסקים [א"ר], יש מהממירין גם בזה [ותוס' בע"ג דף נן]. וכתב המגן אברהם, דדוקא הסתכלות אסור לדידה, אבל ראייה בעלמא שרי לכולי עלמא: * מחטיאים את הרבים. אמרו חז"ל: כל המחטיא את הרבים

וגם בפורים אין מותר רק השחוק שעושים זכר לאחשוורוש מ"א]. ובעוונותינו הרבים, כהיום נעשה דבר זה כהפקר אצל איזה אנשים לילך לבית טרטיאות, והכתוב צוות ואומר: "אל תשמה ישראל אל גיל וכו'", וגם איכא בזה משום מגרי יצר הרע בנפשם, ואמרו חז"ל: כל המתלוצץ נופל בגיהנם, שנאמר וגו', ויסורין באין עליו, שנאמר "ועתה אל תתלוצצו פן יחזוקו מוסריכם" [עיינן שם בגמרא עור]: (ס) אל מדעתכם. אם אש אתם עושים מדעת לבכם [רש"י, ע"ש]: (סא) ואין צריך לומר המדפיסין. וכן מוכרי ספרים הסוחרים בעיניים כאלו וממציאין אותם לקונים לקרות בהם, הם בכלל זה. ועיין בספר מחנה-החיים בתשובה א שחארין בענין זה מאד. ואמרו חז"ל: גדול המחטיא לאדם יותר מן ההורגו, שההורגו הוא רק בעולם הזה והמחטיא הוא גם בעולם הבא: (סב) לקרות בשיחת חולין וכו'. ובדברי חשק, שהוא מגרה יצר הרע, לכולי עלמא אסור (סג) אפילו בלשון-הקודש, וכל שאסור לקרותו אסור אפילו לטלטלו [ט"ז]: (סג) אבל בלשון הקודש וכו'. והלשון בעצמו יש-בו קדושה ולומד ממנו דברי-תורה. ולפי זה גם איגרת שלום הכתובה בלשון-הקודש שרי לקרות, דיש ללמוד מתוכה הלשון, וגם כתוב בו כמה פסוקים של תורה, אך שטרי חובות וחשבונות, גם להרמ"א אסור אפילו בלשון-הקודש [פמ"ג]. וגם מותר לטלטלו אף-על-פי שכתוב בלשון לעז, (ע) דיכול ללמוד ממנו דיני גט. ולענין קריאת צייטונגין! בשבת, אף שבתשובת שבות-יעקב מיקל בזה, הרבה אחרונים אוסרין (עא) מפני שיש בהם ידיעה מעניני משא ומתן: (סד) שרי. אבל האגודה והט"ז והב"ח ועוד (עב) הרבה אחרונים חולקין על זה ואוסרין, וכן הוא גס-כן דעת הגר"א, ולפי זה גם באגרת שלום אין נפקא-מינה בין לשון לעז ובין לשון-הקודש: יז (סה) ויש מי שמתיר. וכן (עג) נהגין להקל. וכתב באליה רבה, דירא-שמים רמז להחמיר בזה, כי הרמב"ם והר"ן אוסרים: (סו) מותר להביט באצטרול"ב. הוא כלי של החושים בכוכבים, (עד) דמא לי להביץ החכמה והישר או מן הכלי: יח (סז) מה שמותר וכו'. רוצה לומר, דיש דברים (עפ) שאסורים אף בחול מפני שהם בכלל שחוק, ויש דברים שאסורים מפני הסכנה לדעת רבי יוסי, כדאיתא בגמרא, ועל-כן אמר דבריים המתורים בחול מותר אף בשבת. ועיין במגן-אברהם ושאר אחרונים שהסכימו דדוקא משום רפואה-שרי, אבל בלאו הכי אסור (עו) משום "ממצוא הפצץ": יט (סח) סחורה הנפסדת וכו'. ומסיים על זה דיכול לקרות לאינר-יהודי, והיינו אפילו אם יצטרך לזה לעשות מלאכה דאורייתא, כגון להוציא מרשות-היחיד לרשות-הרבים וכי האי גוונא, דאלו טלטול מוקצה בעלמא או מרשות-היחיד לכרמלית, אפילו לצוות לאינר-יהודי בהדיא שיעשה זה גס-כן מותר, לפי המבואר לעיל בסעיף ה, אם יש בזה הפסד גדול: (סט) מותר לקרות וכו', וכן מותר. דמתוך (עו) שאדם בהול על ממונו, אי לא שרית ליה אפילו באופנים

שער הציון

(ספ) רש"י: (ספ) אחרונים: (ע) מגן-אברהם בשם דרכי-משה. ועיין בפרי"מגדים דאם מקפיד לצרזר על-פי צלחית, משמע מינה דאסור לטלטל: (עא) תשובות יעב"ץ, והואב בשער-התשובה סימן שז, וכן כתב בספר נזרי-ישראל בשם שלחן-עצ"שטים וכלכלת-שבת יוסף-יוסף שכולם מחמירין ואוסרין לקרות: (עב) השליה המיאט והבאר-שבע, והביאם האליה רבה: (עג) לבוש ושולחן-עצ"שטים והגר"ז: (עד) תשובת רשב"א: (עפ) כגון על-ידי מעשה, וכדאיתא ביוה"ד-דעה סימן קטט סעיף טז, עיין שם: (ע) רש"י בגמרא מנהירין ק"א: (עז) רש"י כתובות ע' עמוד ב: תרגום: 1 עתונים.

הלכות שבת סימן שז

רכט באר הגולה

על-פי שו"ת יודע שהאיני-יהודי יציל הממון (ולכסות סחורה או פירות או דבר אחר מפני הגשמים, עיין לקמן סימן שלח סעיף ז), וכן מותר לומר לאיני-יהודי (ע) כל המציל אינו מפסיד, כמו בדליקה שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. (כג) (עא) פ"יש מי שאומר שלא התירו אלא בדליקה דוקא (ועיין לקמן סימן שלד): כ ז' ישראל שאמר לאיני-יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, מותר לו ליהנות בה לערב (עב) בכדי (כג) שיעשו: כא [*] (עג) אסור לומר לאיני-יהודי (עד) בשבת *הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך, ואפילו אין מזונותיו עליו: הגה אבל מותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו (הגהות מרדכי פ"ה ורמב"ן פרשת בא אל פרעה): כב וכל שבות רבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה, כגון לומר לאיני-יהודי להדליק לו נר בין השמשות, ור"ת (עו) (ה) היה טרוד והוצרך לעשר בין השמשות, אבל מותר לרמוז לו לעשות מלאכה אחר שבת (א"א). אינם בשבת (אם אסור (כד) לרמוז לו לעשות, אבל מותר לרמוז לו לעשות מלאכה אחר שבת (א"א)). אינם יהודים המביאים תבואה בשבת לישראל שחייבים להם, והישראל נותן לו מפתחו לאוצרו והאיני-יהודי יודע לומר מלא לי כלי זה כסיתן שגב

דילג משום רפואה ונתן מכשול, מ"א: (כז) ויש מי שאומר וכו'. והמקיל לא הפסיד, מ"א: (כג) שיעשו. ובלבד שלא יהא דבר של פרהסיא, כמ"ש סימן שכה סי"ד וס"ט תרוד: (כד) לרמוז. וה"ה שאסור לומר לו דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה, מפני רגז"ט סימן צט. וא"כ אסור לומר לאיני-יהודי שיקנה חטמו כדי שיסיר הפחם שבראש הנו, ודוקא לומר לו דבר שמבין שיעשה אחר השבת מותר, כמ"ש סי"ז, אבל כשעושה בשבת אסור, הוא אפילו האיני-יהודי עשה מלאכה בעצמו לצורך ישראל אסור ליהנות ממנו, כמ"ש סימן שכה, כ"ש לרמוז לו, ולא כהכ"ח. ועמ"ש סי"ד בשם רמ"ם בהתם אין אומר שום ציור לאיני-יהודי רק שא"ל שיתן ליתן לאיני-יהודי וק"ל, הו"ד מ"א. והידר א"כ פסק כהכ"ח וכתב דהא הותר הפחם אינו אלא איסורא דרבנן אפילו לישראל עצמו, א"כ מותר לרמוז לאיני-יהודי שיסיר הפחם כגון שיאמר לו שיקנה חטמו וכו' ויבין ויסיר הפחם, וכ"כ הנה"ג שרבו מהרמ"ט לפעמים היה צריך לראות איהו. דבר בספר והנו לא היה מאיר יפה, היה אומר הנו אינו יודע לומר מלא לי כלי זה כסיתן שגב

שערי תשובה

אסור, ומכ"ש אם הוא חותם שיש עליו אותיות בכתב אשורית: [*] אסור לומר כו'. ועיין בשרית כ"ח ההודשות סימן ב ברופאים ההולכים לתולה איני-יהודי, אם אינו עושה ביד לעשות פקטוריון באצבעו או לסוך וכיוצא רק מצווה לעשות לעצמו שמן ומרקחת או סעלסא מותר, אך דוקא אם מצווה לעשות בשלו, אבל אם הישראל צריך ליתן לו, ימכור לו קודם שבת במכירה גמורה השמן כו' ואח"כ יצוה לעשות לעצמו או ע"י עבדו, ע"ש. ועיין בק"א שם ש"כ"ב בשם הריטב"א

באר היטב

אסור, ומכ"ש אם הוא חותם שיש עליו אותיות בכתב אשורית: [*] אסור לומר כו'. ועיין בשרית כ"ח ההודשות סימן ב ברופאים ההולכים לתולה איני-יהודי, אם אינו עושה ביד לעשות פקטוריון באצבעו או לסוך וכיוצא רק מצווה לעשות לעצמו שמן ומרקחת או סעלסא מותר, אך דוקא אם מצווה לעשות בשלו, אבל אם הישראל צריך ליתן לו, ימכור לו קודם שבת במכירה גמורה השמן כו' ואח"כ יצוה לעשות לעצמו או ע"י עבדו, ע"ש. ועיין בק"א שם ש"כ"ב בשם הריטב"א

ביאור הלכה

אין מספיקין בידו לעשות תשובה, והעונש האמור בגמרא על המחלוץ שמוזנותיו ממעטין ויטורין באין עליו ונזפל בגיהנם, בודאי נאמר גם עליהן, שאפילו מי ששומע ושותק, אמרו שעליו נאמר 'זעום ה' יפל שם', וכל-שכן מי שהביא לכמה מאות אנשים לכלל זה: ה' הילך בשר זה וכו'. עיין במשנה ברורה דכיון שאותו דבר וכו'. ומותר ליתן לאיני-יהודי נבילה בחול לבשל ולאכול, ההתם לא שייך טעם זה, הוא מותר גם בעצמו ליתן לפיו של איני-יהודי (תוס' ב"מ, וכן מסיק המ"א וא"ד). ועיין בפרימגדים דאסור ליתן לאיני-יהודי בשר וחלב בחול ולומר לו בשל לך, כיון שאינו יכול לבשלם יחד בעצמו, הוא בכלל אמירה לאיני-יהודי שבות (והוא פשוט, עיין ביורה-דעה סימן רצו סעיף ד במסקנת הש"ך שם, וכן כתב הגר"א שם), ועיין שם עוד שמצדד שהוא הדין דאסור ליתן לו בשר שיבשל בכלי חולבת בת"ימה (ולא יצויר דינו רק אם מצווהו שיבשל בכלי זה דוקא, דאי לאו הכי לאיני-יהודי כי קעביד אדעתא דנפשיה קעביד):

משנה ברורה

אלו אתי להציל בעצמו ולעשות מלאכה דאורייתא: (ע) כל המציל וכו'. ולומר לו (עט) בלשון נוכח: אם תציל לא תפסיד, אסור נא"ר שהביא זה מש"ג וכן משמע ביו"ד רכ"א סי"ח]: (עא) ויש מי שאומר וכו'. והמקיל (עט) לא הפסיד, וכן סתם המחבר לקמן בסימן שלד סעיף כו. (פ) ולקרות לאיני-יהודי להראות לו ולא לומר לו, לכולי עלמא שרי: כ (עב) בכדי שיעשו. ולא קודם, (פב) כדי שלא יבוא לומר לאיני-יהודי לעשות מלאכה בשבת. וא"כ היה כפרהסיא, שידעו בו רבים שנעשה בשביל ישראל, אסור לעולם אפילו עשה האיני-יהודי מעצמו בשבילו [מ"א בשם הרמב"ם], וכדלקמן בסימן שכה סעיף יד, ועיין שם מה שכתבנו דעת הט"ז בשם הר"ן בענין זה: כא (עג) אסור לומר לאיני-יהודי וכו'. דכיון (פג) שאותו דבר שאומר לאיני-יהודי

לעשות בשביל עצמו הוא אינו יכול בעצמו לעשות, הוא בכלל אמירה לאיני-יהודי שבות ואסור, (פג) אף-על-פי שאינו מתנהג הישראל כלל במלאכה זו; ואף-על-פי-כן מותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו, כגון שיאמר לו קח בשר שלך ובשל אותו לצרכך, וכי האי גוונא, (פד) דכיון שלא היה הדבר מעולם של ישראל כלל, והאיני-יהודי עושה אותה גם-כן רק בשביל עצמו, לא גזרו עליו איסור דאמירה לאיני-יהודי: (עד) בשבת. עיין בלאהי רבה שהוכיח מתוספות והרא"ש, דאף במשנה שבת אסור ליתן לאיני-יהודי ולומר לו שיבשל בשבת לעצמו: כב (עה) א"כ היה טרוד. עיין לקמן בסימן שגב במשנה ברורה: (עו) אסור לרמוז וכו'. דגם זה הוא בכלל אמירה לאיני-יהודי, כיון שעל-ידי רמזותו עושה בשבת. (פז) והוא הדין שאסור לומר לו בשבת איהו דבר שמתוך כך שיעשה מלאכה, (פח) ועל-כן אסור לומר לאיני-יהודי שיקנה חטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנו, (פח) איך כשאומר הרמיה לאיני-יהודי שלא בלשון ציווי, כגון שאומר (פח) הנו אינו מאיר יפה, או אתי יכול לקרות לאור הנו הזה שיש בו פחם, ושומע האיני-יהודי ומתקנו, שרי, דאין זה בכלל אמירה, ואין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה האיני-יהודי בשבילו, דאין זה הנאה כל-כך, דגם מקודם היה יכול על-פי הדחק לקרות לאורו [פמ"ג]:

שער הציון

(עט) ומה שכתב האלהי רבה בדליקה מותר לומר אם תכבה בלשון נוכח, לענינת דעתי הלא הגמרא בכתובות ע' עמוד דין דליקה ונדר בהדי הרדי, ובגדו מבואר ביורה-דעה דאסור בלשון נוכח, עיין שם: (עט) לבוש ומגן אברהם ושי"א: (פ) עולת-שבת ואלהי רבה: (פא) הגר"א: (פב) תוספות בבא מציעא צ' ד'כור המתחיל 'חסות': (פג) מסקנת הש"ך ביורה-דעה סימן רצו פקטוריון ד בכמה ראיית, עיין שם, וכן כתב הגר"א בסימן זה, והמגן אברהם נדחק רק לפרט הגהות מרדכי, אבל לדינא פשוט והאמת כמסקנת הש"ך והגר"א: (פד) כן משמע בביאוריוסף פרק השוכה את הפועלים, והביאו הש"ך שם והגר"א בספר זה, וכן כתב האלהי רבה בשם משנת בנימין: (פה) מגן אברהם בשם רקנטי: (פז) מגן אברהם ואלהי רבה בסעיף ז ומבאר מרדכי. דחזו ראיית הכ"ח הט"ז שמקילין בוה, וכן כתב החי"אדם: (פח) מגן אברהם: (פח) נוסח הגדולה בשם מהרמ"ט:

הלכות שבת סימן שז שח

נותנו לשם ומודדים ומונים, יש מי שמתיר משום דאינו יהודי (עו) במלאכת (ס) עצמו עוסק, ואינו של ישראל (עח) עד אחר המדידה ושיחשוב עמו אחר-כך, וכן אינם יהודים העושים גבינות בשבת והישראל (עט) רואה ויקנה אותם ממנו, דמכל מקום האינוריהודי אדעתא דנפשיה קעביד, ואף-על-פי שהישראל עומד (פו) בעדו חודש או חדשיים, (פ) ואדעתא למכרום לישראל קא עביד, שרי (בתי-יוסף בהשג' אגודה):

שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת, ובו נ"ב סעיפים:

א (א) אכל הכלים ניטלים בשבת * חוץ ממוקצה מחמת (ב) חסרון כיס, כגון כספין של

א שבת שם ק"כ:
במשנה ונמרו
ב למירוש תוספת שם

שערי תשובה

באר היטב

כשם הרמב"ן: [טז] בעדו. עיין בה"ט. ונבד"ב מ"ח כתב: השוכרים שהיא ג' וקונים גם הגבינות הנעשים בשבת מותר גם מחמת איסור גבינות, אעפ"י שהאינור יהודי נותן הקיבה תוך החלב כשבת אין הישראל עושה כלום, ומ"מ אלו השוכרים שדעתם לקנות הגבינות הם מביאים קיבה משלהם, וכיון שכבר יש יהודי לפנות, וה"ה בכל דבר המוקצה, דה"ל שבות דשבות, עמ"א. אינוריהודי תפוס אצל השופט שהיה חייב ליהודי, יוכל לומר להשופט שיקבל ערבות מהאינוריהודי ויניח התפוס, אבל לו יאמר לו שכתוב בערכאות, דרשות מהר"ם, עיין סימן שכה ס"ג: (כז) בעדו. ואפילו אם האינוריהודי אינו עושה הגבינות כי אם בשבת, אם הישראל מקבלם בחובו ואם לא יקבלם יפסיד חובו, שרי, כמ"ש רמ"ד ס"ו, כ"ש כאן, ש"ג, מ"א:

מאיר והיתה השפחה מבינה וחותכת ראש הפתילה, ע"ש: (כח) עצמו. אינוריהודי שהביא חפציו בשבת לבית ישראל אפילו האסורים בטלטול, שרי לומר לו לפנותו לאיזה מקום שירצה, ואין כאן שבות דשבות כיון שהם ביד האינוריהודי; ואם התבואה של ישראל אסור לומר לאינו יתיר לפנות, וה"ה בכל דבר המוקצה, דה"ל שבות דשבות, עמ"א. אינוריהודי תפוס אצל השופט שהיה חייב ליהודי, יוכל לומר להשופט שיקבל ערבות מהאינוריהודי ויניח התפוס, אבל לו יאמר לו שכתוב בערכאות, דרשות מהר"ם, עיין סימן שכה ס"ג: (כז) בעדו. ואפילו אם האינוריהודי אינו עושה הגבינות כי אם בשבת, אם הישראל מקבלם בחובו ואם לא יקבלם יפסיד חובו, שרי, כמ"ש רמ"ד ס"ו, כ"ש כאן, ש"ג, מ"א:

ביאור הלכה

משנה ברורה

* חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס וכו'. כגמרא חשיב עוד כמה דברים שהוא גס-כ"ן בכלל זה, כגון סיכי זרי ומזוירי [הם כלי אורגין], ומסר הגדול [נחא מגירה גדולה שקוצצין בה קורות], ויתד של מחרישה, והעתיקס הר"ף ורא"ש, ובכולהו הטעם דכיון דקפיד עלייהו

(עז) במלאכת עצמו וכו'. אבל אם התבואה של ישראל אסור לומר לאינו יהודי לפנותו, והוא הדין בכל דבר המוקצה, דהוי ליה שבות דשבות ואין מותר כי אם לצורך מצוה או קצת חולי, וכנ"ל בסעיף ה [מגן-אברהם. והט"ז

לקמן בסיומן שח סעיף-קטן ז חולק על זה, ודעת האליה רבה כהמגן-אברהם, ועיין בפרי-מגדים מה שכתב אודות זה, ובמה שכתבנו בסיומן רעט סעיף ד בהג"ה במשנה ברורה]: (עח) עד אחר המדידה ושיחשוב וכו'. רוצה לומר, קודם המדידה (פט) והחשבון, אינם שלו. אינוריהודי שהביא חפציו בשבת לבית ישראל, אפילו הם אסורים בטלטול והביאם בשביל ישראל, כיון שהם ביד אינוריהודי, רשאי לומר לו לפנותו לאיזה מקום שירצה [מ"מ בשם המ"מ]: (עט) רואה ויקנה וכו'. רוצה לומר, דאף-על-פי שהישראל עומד כעת עשיית הגבינות ובעת חליבת החלב (פ) כדי שיוכל אחר-כך לקנותם ממנו, אפילו הכי שרי, דבעת העשייה האינוריהודי אדעתיה דנפשיה קעביד: (פ) ואדעתא למכרום וכו'. ואפילו (פג) אם האינוריהודי אינו עושה הגבינות כי אם בשבת, אם הישראל מקבלם בחובו ושואם לא יקבלם יפסיד חובו, שרי, דבעת העשייה עדיין הם שלו: הנה קודם שנבאר סימן זה אקדים פתיחה קטנה. הנה איסור טלטול מוקצה שגדרו חז"ל, כתב הרמב"ם בסוף פרק כד וזה לשונו: אסור חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וציוו, שלא יהא הלוחך בשבת כהילוחך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר "ודבר דבר", קל-וחומר שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהא כיום חול בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטלה טעם שנאמר בתורה "למען ינוח". ועוד, כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור, אפשר שיתעסק בהם מעט ויבוא לידי מלאכה, ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות ולא בטלים כל ימיהם, כגון השיליין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה, ואם יהיה הוא ומתו להלך ולדבר ולטלטל כליו המימים, נמצא שלא שבת שביחה הניכרת, לפיכך שביחה ברבים אלו היא שביחה השוה בכל אדם, ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם, כמו שיתבאר, עד כאן לשונו. והראב"ד נתן טעם, שהוא גדר להוצאה, שאם נתיר לטלטל כל דבר, יבוא על-ידיה גם להוציא מרשות-היחיד לרשות-הרבים. ודע, דמכאן עד סוף סימן שיב נתבאר ארבעה חלקים של מוקצה: חלק אחד, מוקצה מחמת חסרון כיס, דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגום ולא יתקלקל. חלק שני, דבר שאינו כלי ולא מאכל-אדם ולא מאכל-בהמה, כגון אבנים וקנים, ומעות, ועצים וקורות, ועפר וחול, ומת, ובעלי-חיים, וגורגורות וצמוקים שמונחים במקום שמתבישים, וכל כיוצא בזה דלא חזי, ומיקרי מוקצה מחמת גופו. חלק שלישי, כלי שמלאכתו לאיסור, כבסעיף ג. חלק רביעי, כלי שמלאכתו להיותו ומונח עליו דבר-מוקצה, ואפילו הוסרו בשבת, כיון שהיה עליו בין-השמשות — מגו דאיתקצאי לבין-השמשות איתקצאי לכולי יומא [ויש עוד שני חלקים מוקצה: אחד, דבר שהיה בין-השמשות מחובר או מחוסר צידה, וזה יתבאר בהלכות יום-טוב; שנית, מוקצה מחמת מצוה, כגון עצי סוכה ונויה, ויתבאר אם ירצה השם בהלכות סוכה]. וביאור דינים אלו מכאן עד סוף סימן שיב, כן כתב הבית-יוסף. ולכן המעין בסמינים אלו, יבין כל דין איזה חלק מוקצה הוא:

א (א) כל הכלים וכו'. רוצה לומר, אפילו כלי שמלאכתו לאיסור ניטל על-כל-פנים לצורך גופו או מקומו, וכדלקמן בסעיף ג: **(ב) חסרון כיס.** רוצה לומר, שמחמת חשש הפסד הוא מקפיד עליהם שלא לטלטלם מוקצה אותם מדעתו:

שער הציון

(פט) ולכן לא יחזי כקונה קנין בשבת. ובבית-יוסף איתא בהדיא: עד אחר שיחשוב עמו: (פ) עיין ש"ך יורה-דעה סוף סימן קטו דחולק על רמ"א שם דמתייר כי האי גונא הגבינות לאכלן, אך המנחת-יעקב מסכים עם הרמ"א וכן בנודע כיהודה מהרורא תנינא, והביאם בחכמת-אדם כלל סו: (פג) מגן-אברהם בשם השלטי-גבורים:

הלכות שבת סימן שח

לא באר הגולה

ג הרא"ש
ד הרא"ש בתשובה וכן
נראה מדברי הטור
והרמב"ם בפרק
ה עירובין ק"ב ו שבת
קכ"ד במשנה דמפוש
לה רבא ז שם במשנה
דמפוש לה רבי חייה
אמר רבי יוחנן ק"ג
ח דבר המדוי בפרק
בשם המפוש

שחיטה יאו של מילה, ואזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בה (ג) הקולמוסים, כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשימש אחר, אסור לטלטלו בשבת, ואפילו לצורך מקומו או (ד) לצורך גופו: הגה ואפילו תחובים בנדון עם שאר סכינים, אסור (ה) לטלטלו (מהר"ל). והוא הדין לקורנס של בשמים (ו) שמקפידים עליו שלא יתלכלך: הגה והוא הדין כלים המיוחדים לסחורה (ז) ומקפיד עליהם (ב"י בשם מיימוני פ"ה והמגיד פכ"ז): ב הכל כלי, אפילו הוא גדול (ח) וכבד הרבה, לא נתבטל שם כלי ממנו, לא מפני גדלו (ט) ולא מפני כבדו: כגון (י) שכלאכתו (ז) לאיסור, מותר לטלטלו (ואם (ה) (יא) נשתמש לאיסור בכין-השמשות, שגון נר שהודלק, עיין לעיל סימן רטז), (יב) בין לצורך גופו, כגון לקורנס של זהבים או נפחים לפצוץ בו אגוזים, *קורדום לחתוך בו דבילה, בין לצורך מקומו, דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם. ומותר לו ליטול משם (יג) ולהניחו באיזה מקום (י) [* שירצה,

שערי תשובה

לישראל חלק קצת בגבינות אין קפידא ממתת איסור גבינות אינו יהודי אפי"י שהאינו יהודי משים אותה. ועיין בפר"ח י"ד סימן קטו וע"ל סימן רמד סק"ט בשם גר"ד:

[*] שירצה. עיין באה"ע סימן רטו שדעתו דדוקא בכלי שמלאכתו לאיסור שחורת כלי עליו ורשאי עכ"פ לטלטלו לצורך מקומו, לכן כשבאו לידו יכול

פירוש, שהיה מונח עליו דבר האסור דנעשה בסיס לדבר האסור, אבל נשתמש. כלומר שמיחדת לדבר האסור לעשות בשבת: (ה) נשתמש. אבל עשה מלאכה בקורנס פשיטא דמותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו: (י) שירצה. דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו יותר, ונ"ל דאפילו שכח

ביאור הלכה

מיחד להו מקום: * כלי שמלאכתו לאיסור. אפילו איסורו הוא רק מדרבנן [פמ"ג]. ועיין שם עוד לענין קנא"ק האל"ף, בית-קיבוץ ועץ תקוע על-ידי שר"ף², ונותנים שם אגוזים כדי לשכרם, האריך בזה ולבסוף צידד להקל: * קורדום לחתוך וכו'. במשנה חשיב שם עור, מגינה לגור בה את הגבינה ועוד כמה דברים, עיין שם. והנה רש"י

הדבר למלאכה אחרת של היתר: (ה) לטלטלו. פירוש, (ג) אותו הסכין של סופרים אסור לטלטלו, דהוה אמינא הואיל והוא תחוב עם שאר סכינים לא קפיד עליה, קא משמע לן דאסור, אבל הנדון עם הסכינים שרי לטלטלו, דהא נעשה בסיס לאיסור ולהיתר, עס"י ש"י: (ב) ומקפיד. אבל אם אינו מקפיד עליו שרי, עס"י ש"י ס"ב: (ג) וכבד. וה"ה אבן גדולה או קורה גדולה אם יש תורת כלי עליה מותר, רמב"ם: (ד) לאיסור. כלומר שמיחדת לדבר האסור לעשות בשבת: (ה) נשתמש. אבל עשה מלאכה בקורנס פשיטא דמותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו: (י) שירצה. דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו יותר, ונ"ל דאפילו שכח

באר היטב

(ב) לטלטלו. פ"י אותו הסכין של סופרים אסור לטלטלו, דה"ה הואיל ותחוב עם שאר סכינים לא קפיד עליה, קמ"ל דאסור, אבל הנדון עם הסכינים שרי לטלטלו, דהא נעשה בסיס לאיסור ולהיתר, עס"י ש"י: (ב) ומקפיד. אבל אם אינו מקפיד עליו שרי, עס"י ש"י ס"ב: (ג) וכבד. וה"ה אבן גדולה או קורה גדולה אם יש תורת כלי עליה מותר, רמב"ם: (ד) לאיסור. כלומר שמיחדת לדבר האסור לעשות בשבת: (ה) נשתמש. אבל עשה מלאכה בקורנס פשיטא דמותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו: (י) שירצה. דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו יותר, ונ"ל דאפילו שכח

משנה ברורה

(ג) הקולמוסים. הוא הדין שארי דברים שמקפיד עליהם שלא להשתמש בהם תשימש אחר כדי שלא יתקלקלו, (ה) כגון מגירה גדולה שמנסרין בה את הקורות, או סכין של רצוענים, או נייר חלק שעומד לכתובה, כמו שכתבו הפוסקים, וכל כי האי גוונא: (ד) לצורך גופו. דהיינו, שצריך לגוף הדבר למלאכה אחרת של היתר: (ה) לטלטלו. פירוש, (ג) אותו הסכין של סופרים אסור לטלטלו, דהוה אמינא הואיל והוא תחוב עם שאר סכינים לא קפיד עליה, קא משמע לן דאסור, אבל הנדון עם הסכינים שרי לטלטלו אף שהוא גם-כן בתוכו, דהא נעשית בסיס לאיסור ולהיתר, (ג) ומותר לנער גם-כן את הסכין הזה מתוכו. ואם הסכין הזה חשוב יותר מסכינים דהתירא, אסור או לטלטל הנדון כלל, עיין סוף סימן שי: (ו) שמקפידים עליו. ואם הוא אינו מקפיד, לא הוי לדידיה מוקצה מחמת חסרון כ"ס [מ"א]: (ז) ומקפיד עליהם. שלא להשתמש בהם כדי שלא יתקלקלו, (ז) אבל אם אינו מקפיד עליהם, אף שהם מיוחדים לסחורה (ח) ונתנם באוצר, גם-כן שרי לטלטל: ב (ח) וכבד הרבה. והוא הדין (ו) אבן גדולה וקורה י"ל אף אם יש תורת כלי עליה, (ו) דהיינו שמייוחדים לתשימש, שרי לטלטלן. (ט) ובכלי מותר אפילו אינו רגיל לטלטלה בימות החול, מכל מקום לא אמרינן דמפני כבדותה הוא קובע לה מקום ומקצה אותה מדעתו מלטלטלה. ונראה, דאם בימות החול (ט) הוא זהיר להניעה ממקומה כדי שלא תפסד ותתקלקל, (י) ממילא הוא בכלל מוקצה מחמת חסרון כ"ס ומקצה מחמת חסרון כ"ס [מ"א]: (י) ולא מפני כבדו. ואפילו אם הוא משוי כשהו אדם [עירובין ק"ב]: ג (י) שמלאכתו לאיסור. כלומר, שמייוחדת לדבר האסור לעשות בשבת, (יא) ואפילו אם רק רוב מלאכתו לאיסור, הוא גם-כך בכלל זה: (יא) נשתמש. פירוש, שהיה מונח עליו בין-השמשות דבר-איסור, וכדמסיים כגון נר שהודלק, דנעשה אז בסיס לדבר האסור, (יב) אבל אם עשה מלאכה בקורנס, פשיטא דמותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו: (יב) בין לצורך גופו. ומיירי (יג) שאין לו כלי-היתר לתשימש זה, דאי לאו הכי אין לו להשתמש בכלי זה: (יג) ולהניחו באיזה מקום. דכיון שהוא בידו, שנטלה לצורך גופה או מקומה, רשאי לטלטלה יותר. וכתב המגן-אברהם, דהוא הדין אם שכח ונטלה בידו (יד) רשאי לטלטלה יותר, אף שהנטילה היה שלא לצורך גופה ומקומה. ועיין (טו) באחרונים שהכריעו, דהאי התיירא לא שייך אלא בכלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה מחמת גופו, כגון מעות ואבנים וכיוצא בהן. ובביאור הגר"א לעיל סימן רטו סעיף יב חולק על המגן-אברהם וסבירא ליה דלא התיירו אלא כשהתחיל לטלטל ברשות, וכן משמע בר"ן ריש ביצה, עיין שם, ועיין לקמן סימן שלא סעיף ו במשנה ברורה לענין איזמל מילה. איתא בסימן שיא סעיף ח, דלטול מוקצה בגופו אפילו לצורך דבר המוקצה מותר, דזה לא נקרא לטלטל כלל,

שער הציון

(א) מגן-אברהם: (א) בסימן שי: (ד) בית-יוסף ומגן-אברהם: (ה) כן מוכח לעיל בסימן רנט במגן-אברהם סעיף-קטן ד ואליה רבה שם, ובסימן זה סתם המגן-אברהם ולא באר כוונתו: (ו) מגן-אברהם בשם הרמב"ם: (ז) ותוספת-שבת ופרי-מגדים: (ח) אליה רבה ופרי-מגדים: (ט) עיין בביאור הגר"א שכתב טעם על המחבר שפסק דלא כרש"י, שסבירא ליה בשבת קכ"ה דמפני כבדותה אדם קובע לה מקום, וכל זה שייך רק בסתמא: (י) היינו אפילו בגיזונא דלא הוי פסק רישא ותקלקל על-ידי הטלטול: (יא) כן מוכח בדרך-היחיים ממה שכתב לענין קריחה, עיין שם. ועיין בביאור הלכה: (יב) מגן-אברהם: (יג) כן מוכח בשבת קכ"ד עמוד א בגמרא דמשני: מקלות אפשר כורכי אלעזר, הרי דאף שמוכנין הוי לזה מערב-שבת, דדקין וחלקין הוי, ושם כלי שמלאכתו להיתר הוא, אפילו הכי אסור הכי אסור כי דשלא לצורך הוא וכדלקמן, וכל-שכן בה: שהוא כלי שמלאכתו לאיסור: (יד) ולדידיה אפילו במוקצה מחמת חסרון כ"ס דינא הכי, וכמו שכתב בסימן שלא לענין איזמל מילה [פמ"ג]: (טו) אבן-העזר ודרך-היחיים ושא"א

תרגום: 1 עץ המיועד לפיצוץ. 2 הברגה.

הלכות שבת סימן שח

באר הגולה רלב

ט שבת קכ"ד י שם
כ הרב המגיד לידע
הרמב"ם בשם הרשב"א
מפורסם כל הדין פיר
כל הכלים מראש
תשובה ושכן נראה
לדאבין ג שבת קכ"ד
במשנה וכתב קמא

אבל מחמה (ו) לצל, דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא (יד) שישבר (טו) או יגנב שם, (טז) אסור: הגה כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטולו, (יז) אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו שרי, ולכן מותר ליגע במנורה שבבית-הכנסת שנרות דולקות עליו (יח) או בתנור שדולק בו אש, וכן מותר (יט) ליקח דבר-היתר המונח על דבר-מוקצה (מרדכי פ' כל הכלים וריש ביצה ורבינו ירוחם ח"ג והמגיד פ"ה ות"ה ס"ו וכל"כו סוף דיני שבת), וכן מותר לטלטל דבר-מוקצה על-ידי נישוח, דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד ולא מקרי טלטול (תשובת מהר"ו סימן רכו): **ד *כלי (פ) שמלאכתו (מ) להיתר, מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שלא ישבר או יגנב, (מא) אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלו. (מב) לכתבי (ט) [ע] הקודש ואוכלין מותר לטלטלם אפילו שלא לצורך (י) (כג) כלל:** הגה (יא) ותפילין אין לטלטלם (כד) כי אם לצורך (תרה"ד ועיין בב"י). ושופר אסור לטלטלו (כה) כי אם לצורך גופו או מקומו (הג"א סוף פרק במה מדליקין): **ה *יש מותרים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפילו מחמה לצל (כו) על-ידי (כז) ככר או תינוק: ו *כל הכלים שנסברו**

שערי תשובה

לטלטלו לאיזה מקום שירצה, אבל במוקצה גמור אפילו בא לידו מע"ש ושבת, כשהגיע שבת צריך להניחו מיד, ע"ש: [ע] הקודש, עיין בה"ט. וכתב בא"ר

ונטלה בידו רשאי לטלטלו יותר, מ"א. איתא בשבת דף קכו שמותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו, מ"א: (ו) לצל. ואם חושב עליו לתשמש מותר לטלטלו אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל, ירושלמי פ"ה דביצה: (ט) להיתר. וה"ה כשמלאכתו לאיסור ולהיתר: (ט) הקודש. וגייר חלק הרי מוקצה מחמת חסרון כ"ס כיון דעומד לכתיבה, ש"ג: (י) כלל. וכוסות וקערות וצלוחיות וסכין קטן שע"ג השולחן מותרין ג"כ אפילו שלא לצורך כלל, שכנה"ג: (יא) ותפילין, עיין ט"ז ומ"א דאין לטלטלם כ"א לצורך גופו ומקומו, וע"ל סימן ט"ז ע"ש: (כז) ככר. וה"ה אם נתן בה דבר אחר המותר לטלטל, מ"א. והט"ז כתב דאין להקל בזה, ע"ש, ועי' סימן

באר היטב

משנה ברורה

(טו) ולפי זה, אם מונח משהו דבר-מוקצה על הארץ מותר לדחפו ברגליו כדי שלא יבוא להפסד: (יד) שישבר. דהיינו שיתבקע בחמה: (טו) או יגנב שם. והוא דומיא דמחמה לצל. ועל-ידי אינדיהודי, יש לומר דשרי בכל זה [פמ"ג]: (טז) אסור. ואם חושב עליו גם לתשמש (יז) מותר לטלטל, אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל: (יז) אבל בנגיעה בעלמא וכו'. עיין בסימן שי סעיף ו ובמגן-אברהם שם, והיכא דהנגיעה היא לצורך דבר המוקצה, כגון שכופה כלי על המוקצה לשמרה, צריך לזהר שלא ליגע בה; והג"ר"א שם בכיאוור פסק כהרב המגיד, דנגיעה בכל גוויי שרי אם לא יבוא לנדנדו על-ידי הנגיעה, וכן כתב בדרך-החיים: (יח) או בתנור וכו'. היינו אפילו בתנור המיטלטל, ומותר ליגע אפילו בשעה שדולק בו האש: (יט) ליקח דבר-היתר. היינו אפילו כשהדבר-מוקצה תלוי ועל-ידי לקיחת ההיתר מתנדנד, מכל מקום שרי, דזה מקרי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר

ביאר הלכה

פירש שם שהוא סכין מלא פגימות, ומשמע לכאורה דמגירה ממש אין חילוק בין גדולה לקטנה, דבכולהו מקפיד שלא יפגמו ומיחד להו מקום, והוא בכלל מסר הגדול שנוכר שם במשנה; אך מפירוש המשניות להרמב"ם משמע דמגירה קטנה הוא רק בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, וצריך עיין בטעם הדבר. ודע, וכתב הפרי"מגדים, והעתקתי במשנה ברורה, דכלי שרוב מלאכתו לאיסור הוא גם-כן בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, והביא ראיה מרשב"א לענין קרירה, עיין שם. ולעניות דעתי היה נראה דזה דוקא אם עיקרה הוא רק למלאכת איסור ורק לפעמים משתמש בה להיתר, ולענין זה יש ראיה מקרירה דמשמע מרשב"א דריא כלי שמלאכתו לאיסור, דעיקרה נעשה לתבשיל, אבל אם דרך הכלי להשתמש בה לשניהם ורק שלאיסור משתמשין בה יותר, מנלן דמקצה דעתיה מיניה, דהלא עשויה למלאכת היתר גם-כן, וצריך עיין: * כלי שמלאכתו להיתר. עיין במשנה ברורה לענין קרירה. ומכל מקום נראה דאף כשפניהם מהתבשיל עומדת בבית מותר לטלטלו ולסלק לצד חוץ, דהוי כגוף של רעני, עיין בשבת קכ"ד קרעה, וכן משמע במאירי: * כל הכלים שנסברו וכו'. עיין בפרי"מגדים במשכנות-זהב סעיף-קטן די שמצד דזה הדין קאי אף על כלים שמלאכתן לאיסור, שמותר

[פמ"ג]: **ד *כלי (כ) שמלאכתו להיתר.** והוא הדין (יט) אם היה מלאכתו לאיסור ולהיתר, גם-כן לא מקצה דעתו מיניה. (יט) וקרירה שמלאכתה הוא לבישול, ורק לפעמים משתמשין בה למים ולפירות, היא בכלל כלי שמלאכתה לאיסור, אם לא שיש בה מהתבשיל: (כא) אבל שלא לצורך כלל. היינו אם כל היום לא יצרכנו כלל, אבל אם יצטרך לו כאותו יום והוא מיטלטלו כדי שיהא מוכן לו בשעתו, שרי [ט"ז]: (כב) כתבי הקודש. פירוש, כל הספרים שמותר לקרות בהן. ועיין בשערי-תשובה לענין מגילה, ופרי"מגדים ממדד כהאליהו רבה דמגילה נמי בכלל זה: (כג) כלל. והוא הדין (כ) כוסות וקערות וצלוחיות וסכין שע"ג השולחן, דתשמיש, כל חלה עליהו תורת מוקצה כלל וכאוכלין וכתבי-הקודש דמי, ועל-כן מותרין לטלטלן אפילו שלא לצורך כלל; (כד) יש מחמירין אפילו בכלים אלו: (כה) כי אם לצורך. היינו כדי שלא יגנבו או שלא יתקלקלו בחמה וכיוצא בזה. והט"ז ומגן-אברהם מחמירין וסוברין דתפילין מקרי כלי שמלאכתו לאיסור, דהרי אסור להניחן בשבת, וכנ"ל בסימן לא, ועל-כן אין לטלטלן כי אם בצריך לגופן [היינו כדי שישמרנהו מהמזיקין] או למקומן, ומכל מקום במקום הדחק יש להקל כדעה הראשונה, וכמו שכתבנו בסימן לא בכיאוור הלכה, עיין שם: (כה) כי אם וכו'. דהרי הוא מיוחד לתקיעה דהוא אסור בשבת, ועל-כן מקרי כלי שמלאכתו לאיסור. ולולב אסור לטלטלו (כז) אפילו לצורך גופו ומקומו, דאין עליו שם כלי כלל: **ה *כלי (כו) על-ידי ככר או תינוק.** לאו דוקא ככר, הוא הדין אם נתן שאר חפץ המותר בתוכה. והנה

שער הציון

(פז) חיי-אדם. ואף דהוא כתב לבסוף דיש אוסרין, מכל מקום הלא בשולחן-ערוך סתם כן לקמן להקל ולא כדעה זו, וכן פסק בדרך-החיים: (פ) מגן-אברהם בשם הירושלמי: (פ) מגן-אברהם בשם שלטי"גבורים: (ע) פרי"מגדים מהרשב"א: (פ) שלטי"גבורים וש"א. ואף דבאחרונים מחכר סכין קטן שעל השולחן, לאו דוקא הוא, ולישנא דגרמא נקטו. ועיין ברש"י שם דהטעם משהו דהני היריין בתשמיש לגבי לחם ובשר ואוכלין, שחזקתן בו, אם-כן שייך זה בכל סכין, ולא נקט דגרמא סכין קטן רלאפקי סכין גדול שמקצבין בו בשר, כמו שכתב שו"ע, דהוא בכלל מוקצה מחמת חסרון כ"ס, והוא נקרא שם סכינא דאשכבתא; ואף להתוספות שפירשו באופן אחר, מכל מקום אפשר לומר גם לדידהו דכל סכין שעל-גבי השולחן הוא בכלל סכין קטן, כיון ששומד רק לאכילה תדיר לא גזרו ביה: (פז) כן משמע מהרמב"ם בפרק כה: (כז) תוספת-שבת ודרך-החיים וחי"אדם, דלא כט"ז:

הלכות שבת סימן שח

פ ס ע שם בתוספת
פ שם וברא צ ש
ק רמב"ם במצו כח
ומדברי ספר קמא דיוסי
טו וכן נראה מצד
הטור

(כז) אפילו בשבת, מותר (כח) לטלטל שבריהם, ובלבד שיהיו ראויים (יג) *לשום מלאכה, כגון שברי עריכה לכסות בה החבית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך, אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה לא: הגה ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון כלי (יד) זכוכית שנשברו על השולחן או (כט) במקום שהולכין, מותר לטלטל השברים כדי לפנותן (ל) שלא יזוקו בהם (כל-בו והגהות מרדכי ובי"ב בשם ארחות-חיים): ז (לא) סתיתכת חרס (לב) *שנשברה (טו) עכחול מכלי וראויה לכסות בה כלי, מותר לטלטלה פאפילו במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם בה. *יואם זרקה *לאשפה *מבעוד יום אסור לטלטלה, כיון שבטלה מהיות עוד כלי: הגה ואפילו חזי לעני, הואיל והקצוהו הבעלים שלהם אף-על-פי שהם עשירים, דמוקצה לעשירי הוי מוקצה לעני, כמו שיתבאר סוף הסימן (ר"ן פרק במה אשה). ודוקא חתיכת חרס (לג) משום דאתיא משברי כלי, קאבל דבר

באר היתב

דמגילה נראה שריה כתיבי-הקודש, ועיין לקמן סימן תרפח שכתב הפר"ח

שיא סעיף ה: (יג) לשום מלאכה. ולמ"ד נולד אסור, בעי שיהא ראו למלאכתו ראשונה, וה"ה אם אינריהדי עושה כלי בשבת אסור לטלטלו לדעה זו, ע' סימן תצה: (יד) זכוכית. ושל חרס אסור לפנותו, אפילו דורס עליהם ומשברן, דבר שאינו מתכוין הוא, מ"א: (טו) בחול. ה"ה בשבת

שערי תשובה

ביאור הלכה

לטלטל לצורך גופן ומקומן, דגם בזה סגי כשהם ראויין לשום מלאכה: לשום מלאכה וכו'. כתב המגן-אברהם, דלפי מה שכתב בסימן תצה דיש אומרים דנולד אסור בשבת, בעינן לשנשבר בשבת שיהא ראו למלאכתו הראשונה דוקא, כגון שברי עריכה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכה שמן, אבל הרבה אחרונים [הב"ח וט"ן וא"ר ותו"ש] כתבו, וכיון דעדיין ראו לשום מלאכה לאו נולד הוא ובכלל מוכן הוא, אך אם אינריהדי עשה עלי בשבת, זה דאי נולד הוא ואסור לטלטלו לדעה זו: * כגון שברי עריכה וכו'. ואז אפילו מחמה לצל מותר ככלי שמלאכתו להיתר, ובאינם ראויים לשום מלאכה, אפילו לצורך גופן ומקומו אסור [וכן מצד הפר"מ מגדים במה ראית, עיין ש:] * שנשברה בחול. עיין משנה ברורה. ומכל מקום לדעת הישר אומרים כשינו תצה דנולד אסור בשבת, מתמירין איזה אחרונים [הב"ח וט"ן וא"ר] כשנשברה בשבת שכל לטלטל ברשות-הרבים, מקום שאין מצויים כלים לכסות, עיין שם טעמם, ולדעת המגן-אברהם הנ"ל גם בחצר אסור לדעה זו וכנ"ל. אך כל זה אם החרס היא קענה שאין צורך למלאכתו הראשונה כלל, אבל אם הוא ראו, כגון שברי עריכה לצוק לתוכן מקפה וכי האי גונא וכו', זה לכולי עילמא לאו נולד הוא ומותר לטלטל ברשות-הרבים אפילו כשנשברה בשבת, כן מוכח בגמרא: * ואם זרקה וכו'. היינו אפילו כשהיא עדיין ראויה למלאכתו הראשונה, וראויה מלקמן סעיף יב ובי שיירי מתצלאות, דשם ראו למלאכתו הראשונה, כדאיתא בגמרא, ואפילו הכי אסור כשזרקה [ולא אמרינן דזה חשיב ככלי שלם, דשם אינו נעשה מוקצה בזרירתו משום דבטלה דעתו, כדמוכח בתוספות דיבור המתחיל 'מחצלת', עיין שם]: * לאשפה. נראה דלאשפה לאו דוקא, דהוא הדין אם זרקה מפתח ביתו לרחוב, ואורחא דבילתא נקט, דאין דרך לזרוק לחובב מקום הילוך בני-אדם. ואפשר דאם הניחו אחורי הדלת גוש-סבן בכלל אשפה הוא לענין טלטול, כמו לענין טומאה, לדעת רבי יהושע ורבי עקיבא בדין כט נאן הרמב"ם פסק שם כרבי אליעזר, היפך ממה שפסק בפירושו המשנה דהלכה כרבי יהושע, אך לפי מה שפירש רש"י שם דיבור המתחיל 'ומקולי מטלנית' יש לדחות: * מבעוד יום. ואם המוצא אינו יודע אם נורקה בערב-שבת או בשבת, אפשר רבי הלך, עיין בחידושי רבי עקיבא איגור דלא בריא ליה, לדעת רבי יהושע ורבי עקיבא בדין כט כאשפה, אבל אם הוא מוצאה ברשות-הרבים או בכרמלית שלא במקום האשפה, בוודאי יש להקל: אחד, דשמא לא נורקה כלל מבית דלימא שבטלה כזה, רק שאחד שבר כלי במקום הזה; גם דשמא היום נורקה, וכן מוכח בגמרא בשמעיה דרבא דשקל חספא ברשות-הרבים לכפר בו

משנה ברורה

דעה זו היא דעת הרא"ש, אבל (כג) הרבה מהראשונים חולקין על זה וסבירא להו דלא התירו ככר ותניוק אלא למת בלבד לטלטלו על ידיהם, וכדלקמן בסימן שיא סעיף א, אבל לא בשאר דבר-מוקצה אף שהוא כלי, וכן הכריעו (כד) הרבה אחרונים. וכל זה דוקא אם יניח בתוך הכלי שאר דבר שאינו מיוחד לה, אבל אם מונח שם דבר המיוחד לה, (כה) כמו שום כמדוכה ששוחקין בה או שמנחן בקדירה קצת מהתבשיל, לכולי עילמא מותר לטלטל הכלי אגב המאכל: ך (כו) אפילו בשבת וכו'. רוצה לומר, (כו) ולא אמרינן: כיון דמאתמול כלי זו לאו להאי מלאכה קאי, הוי ליה נולד: (כח) לטלטל שבריהם. שברי-כלים (כז) הם מחלק שני שבמוקצה, משום דכשנשברו דמי לצוררות והוי מוקצה מחמת גופן, אלא כיון שבאו מכלי לא בטיל שם כלי מהם כל זמן שראויים לשום דבר, כגון לכסות, מה שאין כן בצרורות, דאף-על-פי שראויים לכסות לאו מנא הם, כמבואר בסעיף שאחר זה: (כט) במקום שהולכין בהן. בכיתו או ברחוב, וכדלקמן בסעיף יח: (ל) שלא יזוקו בהן. אבל (סא) אם הוא של חרס אסור לפנותו, דאין מצוי כל-כך הזיק, ואף-על-פי שכשהוא דורס עליהן משברן, מכל מקום מותר, דדבר שאין מתכוין הוא. ודוקא לפנותן בידים אסור, אבל מותר לדחותן ברגלין, דטלטול מוקצה בגופו מותר, וכדלקמן בסימן שיא סעיף ח: ז (לא) חתיכת חרס וכו'. השולחן-ערוך הוסיף בכאן לכאור שני דברים דשייכי לסעיף הקודם: אחד, דמה שנזכר שם דסגי במה שיהיה השבר ראויה לכסות בה, מהני אפילו במקום שאין מצויים כלי לכסות בה, (כט) דהיינו בכרמלית או ברשות-הרבים, כגון שנוטלו לקנח בה מנעלו מטיט, והטעם, דכיון דאיכא תורת כלי עדיין על השבר בחצר, (ל) גם ברשות-הרבים אין שם מוקצה עליה; שנית, דאם זרקה לאשפה מבעוד יום, שוב שם מוקצה עליה ואסור לטלטלה: (לב) שנשברה בחול. והוא הדין (לג) שנשברה בשבת, כמו שכתב סעיף ו, אלא דנקט בחול משום סיפא דזרקה לאשפה מבעוד יום, דאם זרקה בשבת שרי לטלטלה אפילו כשנשברה מבעוד יום [וכן הדין לענין שיירי מחצלת כסעיף יב], כיון

שער הצינון

(כג) בעל השלמה והמאור והרשב"א והכל"בו: (כד) הט"ז והגר"א ודרן-החיים, ומכל מקום כתב בחג"ו דבהפסד מרובה יש להקל: (כה) גמרא: (כו) גמרא: (כז) לבושי-שרי: (כח) מגן-אברהם: (כט) גמרא: (ל) רש"י: (לב) דרכי-מישה ומגן-אברהם ותוספת-שבת והגר"א, דלא כבית-יוסף: (לג) גמרא: (לד) לבושי-שרי: (לז) רש"י: (לח) דרכי-מישה ומגן-אברהם ותוספת-שבת והגר"א, דלא כבית-יוסף:

הלכות שבת סימן שח

ר שבת ק"כ במשנה
ובגמרא ש שם בגמרא
ת שם ק"כ במשנה
ובגמרא והבא קמא
ליפדש הרין לדעת
הרי"ף והרמב"ם בפרק
כה הובא הגמ"ד שם
בשם הרשב"א

(לד) שאין בו שייכות כלי, כגון (טו) צרורות או אבנים, אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי אסור לטלטלם. הגה וכל דבר שאינו כלי כלל אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו, כלי-שכן לצורך מקומו (מרדכי פ"ק דיו"ט): ח' יכל הכלים הניטלים בשבת, (י) דלתותיהן שנתפרקו מהם ניטלים, (לה) בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת: ט' שדלת של שידה תיבה ומגדל יכולים (לו) ליטלה מהם, ואסור להחזירה, גזירה (לז) שמא יתקע. (לה) ושל לול של תרנגולים אסור, בין ליטול בין להחזיר, (לט) דכיון (יט) דמחובר לקרקע (מ) אית ביה בנין וסתירה: י' כ"כיסוי (מא) בור ודות (מב) * אין ניטלים אלא-אם-כן יש להם בית-אחיזה, דאז מוכח שהוא כלי; ושל כלים, אפילו

באר היטב

שערי תשובה

שאסור לטלטלו, והביאו בה"ט שם: [טו] צרורות. עיין בה"ט. ועיין מג"א כמ"ש ס"ו, עמ"א וט"ז: (טו) צרורות. פשוט דה"ה חתיכת עץ שאינו כלי אסור לטלטלו ואפילו לצורך גופו כגון לתקוע אותו במקום בריח לדלת, אם לא שעשה בו קצת תיקון מעשה קודם שבת, ורבים נכשלים בזה, אבל ע"י אינו-יהודי שרי בכל איסור מוקצה, כמ"ש בסימן רעו ס"ג לענין טלטול נר, ט"ז. ופתיחה שלימה מקרי כלי, ושכרי פתיחה מקרי צרורות, וא"כ מותר לטלטל נר שלם של חלב או שעוה לצורך גופו ולצורך מקומו, כמ"ש ס"ג, עמ"א: (י) דלתותיהן. ודלתות של בית אסור, ומב"ם: (יט) דמחובר. וא"כ גם החלונות אסור ליטול או להחזיר, מ"א, עס"י

משנה ברורה

ביאור הלכה

מנעליה דרבא, ולא חשש שמא נורקה מבעוד יום: * אין ניטלים. עיין דאתיא. היינו, כיון דמעיקרא היתה כלי גמורה, עדיין תורת משנה ברורה שכתבנו בשם המגן-אברהם הכותנה אפילו בטלטול כלי עליה כל שהיא ראויה לשום מלאכה: (לד) שאין בו שייכות וכו'. וכגון (לג) שעשית של ברזל וטבלא, וכן בקעת (היינו חתיכת עץ), כיון שאינו כלי, אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו, כגון לתקוע אותו במקום בריח לדלת או לסמוך בו איזה דף שישכב עליו, או לא שעשה בו קצת מעשה תיקון קודם השבת להוכיח שעומד להשתמש בו, או שייחזנה מערב-שבת לעולם להשתמש בו, וכמו שכתב לקמן בסעיף כב; ורבים נכשלין בזה [אחרונים]. פתיחה נקראת כלי, (לג) ואפילו נדלקה קצת ממנה בשבת שעברה [דאם דלקה בין-השמשות בשבת זו הוקצה לכל השבת, כדלעיל בסימן רעט] או בחול, ודינה ככלי שמלאכתו לאיסור שמוחר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, אבל שברי פתיחה, שאינן עומדין עוד להדלקה בנר, הרי הן כצרורות ואבנים שאסור לטלטלן אפילו לצורך גופן ומקומן. (לד) וכן נר שלם של שעוה או חלב, ואפילו נדלקה כבר בחול או בשבת שעברה, כל שהיא עדיין ראויה להדלקה מקרי כלי שמלאכתו לאיסור. ומכאן מרגלא בפומא דאינשי דמותר לטלטל נר שלם של חלב או שעוה כדי שלא תפסד הנר, או ליתנה לאינו-יהודי שידליקנה לעצמו, וטועין הן, שאינו מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אלא כשצריך למקומה של הכלי, או שצריך הישראל לגופו של הכלי להשתמש בו דבר המותר בשבת, כגון קורנס לפצוע בו אגוזים, וכדלעיל בסעיף ג. ובספר מור וקציעה מחמיר דאפילו נר שלם לצורך מקומו אסור לטלטל, שאין עליו שם כלי כלל, דלא חזי לאכילה ולתשמיש: ק' (לה) בין נתפרקו בחול. פירוש, ולא מיבעיא נתפרקו בשבת דמותה, דמוכנין הן על-גבי אביהן כי עייל שבתא, אלא אפילו בחול מותר (לה) משום דאתי כלי הוא, שראוי להתחבר עם הכלי, ועל-כן מותר לטלטל (לו) אפילו מחמה חלב, אפילו כשאין ראויין למלאכה אחרת כלל. וכל זה בדלתות הכלי דכ"כיסוי כלי חשובין, (לז) אבל בדלתות הבית או החלונות, אף-על-פי שראויין לאיזה תשמיש וככלי חשובין, מכל מקום כיון שלא הוכנו לכך אסורים בטלטול, (לח) דסתמן עומדין להתחבר עם הבית, ולכן אסור בין נתפרקו בחול ובין בשבת. ודלתות של לול תרנגולין (לט) כדלתות הבית חשובין גם לענין איסור טלטול. כתב המגן-אברהם: כלים המוקצים שנשברו בשבת, אף-על-גב דעכשיו אין מוקצים, אסורים; וררצה לומר, כגון שהיה מוקצה מחמת חסרון כ"ס, דכשנשברה שוב אין מקפיד שלא לעשות בהם שום תשמיש אחר, אם-כן עכשיו אינם מוקצים, וכי האי גוונא, אפילו הכי אסורים משום מגו דאיתקצאי לבין-השמשות איתקצאי לכולי זימא: ט' (לו) ליטלה. דאין בנין וסתירה בכלים: (לז) שמא יתקע. ביתו או במסמר בחזקה, (מ) וחיוב משום מכה בפטיש דהוי ליה גמר מלאכה. (מא) ויש אומרים דיש גם בכלים משום בונה, היכא דהוא עושה על-ידי תקיעה, דהוא מעשה אומן: (לח) ושל לול וכו'. הוא (מב) בנין העשוי לתרנגולין: (לט) דכיון דמחובר לקרקע וכו'. ומיחייב משום בונה. ואם-כן גם החלונות אסור ליטול ולהחזיר, דמחוברין הם, ואפילו על-ידי אינו-יהודי אסור משום שבות [ט"ז לקמן בסימן שיג, עיין שם מה שנכתוב בביאור הלכה בזה]: (מ) אית ביה וכו'. צריך לומר דלול דהכא מיייר כגון שבנאה מתחלה מחובר לקרקע, דאם היתה מתחלה כלי, אפילו עצה אלא שחיברה אחר-כך לקרקע, דינו כמו שכתב בסעיף יו"ד בכלי המחובר לקרקע בטיט, עיין שם, כן כתב בספר תוספת-שבת; אבל בפריימגדים כתב, דשאני התם דהוא כיסוי בעלמא, אבל הכא דיש ציר להדלת חמיר טפי, ואפילו כשיש בית-אחיזה להדלת אסור, עיין שם: י' (מא) בור ודות. בור (מג) בחפירה, ודות בבנין, והוא גם-כן בתוך הקרקע, (מד) אלא שלמעלה קצת גלוי: (מב) אין ניטלים. אף (מה) שתקנם ועשה בהם מעשה המוכיח שעומד לכסות, או שמשתמש בהם תמיד לזה, דבזה הוסר מעליהם שם מוקצה, וכדלקמן בסעיף כב, אפילו הכי אסור כאן, דכיון דהם כיסוי קרקעות (מו) הוי כבונה אם מכסה אותם או כסותו אם נוטל הכיסוי, ולפי מה שאין כן כשיש להם בית-יד לאחוז בהם מוכח דהוא כלי ולמשקל ואהודורי עביד, ולא הוי כבונה וסותר. ועיין במגן-אברהם שביאר דמה שכתב המחבר 'אינם ניטלים' היינו דאסורים אפילו בטלטול בעלמא, אפילו אם נתפרקו

שער הציון

(לג) מגן-אברהם: (לג) תוספת-שבת ומחצית-השקל, והוכיח כן מתרומת-הרשק, וכן כתב גם הגר"ו, ודלא כדמשמע בדרך-החיים דנר שאינו שלם מקרי צרורות: (לד) מגן-אברהם: (לד) ט"ז בשם התוספות: (לו) פריימגדים: (לו) רמב"ם: (לז) רבי עקיבא איגו: (לז) אליה רבה בשם אגודה: (מ) רש"י: (מא) ר"ן ופירוש הר"ף והרמב"ם: (מג) רש"י: (מג) רש"י בעירובין ק"כ: (מד) פריימגדים: (מה) עיין בפריימגדים, וכפי מה שכתבתי מוכח מלשון הרמב"ם והר"ן וכן כתב הלבוש-שרד, ולפי מה שביאר המגן-אברהם וכתנת השולחן-ערוך הוא לענין טלטול, מוכח דכרינו גם מלשון השולחן-ערוך: (מו) רש"י. ועיין בפריימגדים שכתב דכותנת רש"י הוא דנראה ככותנה ולא בונה ממש, כיון דאין בכיסוי ציר כי אם מונח כן למעלה:

הלכות שבת סימן שח

באר הגולה רלה

א שם במשנה קכ"ב
ב שם קכ"ז ורובא
ג שם ד שם קכ"ה
ד ה"ח המגיד בפרק בו
בשם הרמב"ם

הם (מג) מחוברים (יע) בטיט יכולים ליטלם, אפילו אין להם בית-אחיזה, (מד) *והוא שתקנם ועשה בהם מעשה (מה) והכינם לכך או שנשתמש בהם מבעוד יום. וכיסוי חביות הקבורות בקרקע לגמרי צריכות בית-אחיזה: יא (מו) *מחט שלימה מותר לטלטלה ליטול בה את (מז) *הקוף. יניטל חודה או (ס) חור שלה, אסור, (מח) *יחודשה שלא ניקבה עדיין, מותר: יב (טט) *שיירי מחצלאות (י) מותר לטלטלם, דחוי לכסות בהו טינופא. (נא) *ואם זרקן לאשפה

באר היטב

שי"ג ס"ה: (יע) בטיט. פי' הכלי מחובר למטה לקרקע בטיט: (כ) חור. ואם יחדה מבע"י לאיזה תשמיש היו כלי ושרי, ט"ז. וכלים מוקצים

משנה ברורה

כבר מערב-שבת מן הבור, וכל-שכן דאסור ליטלם מן הבור, והטעם, דכיון דהם עומדים ומוכנים לכיסוי קרקעות, אינם מן המוכן לטלטל אף שתורת כלי עליהם: (מג) מחוברים בטיט. רוצה לומר, שהכלי מחובר לקרקע בטיט מלמטה; ואף דבעלמא מחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, הכא כיון דכיסוי אינו מחובר בציר להכלי והכלי מגולה למעלה, לא ידחו כבונה, מה שאין כן בכיסוי חביות הקבורות בקרקע, כיון דהם טמונים תוך בקרקע גזרו רבנן אטו כיסוי בור דרות: (מד) והוא שתקנם וכו'. קאי על כל כיסוי כלים: (מה) והכינם לכך. היינו שהכינם לכסות הכלי, והוא הדין אם לא עשה בהם מעשה כלל רק שיחדו מערב-שבת לכיסוי, גם-כן סגי, דבכל זה הוסר שם מוקצה, וכדלקמן בסעיף כ גבי חריות [תו"ש]: יא (מו) מחט וכו'. הוא מחט מיוחד לתפירה, והוי ככל כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטל לצורך גופו דהיינו ליטול הקוף, (מז) או שנוקב בה את המורסא להוציא ממנה ליחה, (מח) והוא הדין שמותר לתחוב בה את המלבושים לחברן בעת הדחק. ואם הוא במקום שאסור לצאת בו בשבת, כבר מבואר לעיל בסימן שג סעיף ט דאסור. ועיין בסעיף יח וכמה שכתבנו שם: (מז) הקוף. והוא הדין שמותר לטלטלה לצורך שבתה, וכל-שכן שמותר לטלטלה אם מצאה מונחת (מט) במקום שיכולין לזווק בה אנשי-ביתו, דבזה אפילו בניטל חורה, שאין עליה שם כלי כלל, גם-כן מותר לטלטלה: (מח) וחדשה וכו'. דומינין (נ) דנמלך עלה ואינו נוקבה ומשווי לה מנא כמות שהיא לנטילת הקוף, אבל בניטל חורה או עוקצה, בטל מינה שם כלי, דאז דרך לזווק אותה בין שבוי מתכות. ואם יחדה מבעוד יום לאיזה תשמיש, הוי כלי ומותר לטלטלה כדין כל כלי שמלאכתו להיתר [פמ"ג]: יב (מט) שיירי מחצלאות. שנפרדו (נא) מן מחצלת ישנה, ובין שנפרדו מערב-שבת (נב) ובין שנפרדו בשבת: (ג) מותר לטלטל. אפילו (נג) אין בהם ג' על ג', ואפילו מחמה לצל מות: (נד) ואם זרקן לאשפה. דבטלה מהיות עוד כלי. ובמחצלת שלימה: (נז) אפילו זרקן לאשפה מותר, דבטלה דעתו אצל כל אדם:

ביאור הלכה

בעלמא, וכן מוכח משבת קכ"ה, אמר רבינא: כמאן מטלטלין האידינא, משמע מזה דכיסוי בור דרות אפילו בטלטול אסור, וכן מוכח מהרמב"ם וה"ת [וכן כתב בלבושי-שרד, ולפלא על הפר-מגידים שכתב במשבות] וזה להיפוך [ובאשלא-אברהם מסתפק בזה], וכן כתב בדרך-החיים כדברינו. אך האמת שדחקו להפרי-מגידים, דלמה יאסר בטלטול אחרי דתורת כלי עליו? ולעניות דעתי נראה פשוט, דאחרי שבור דרות הם ענין קרקע, השוו כיסוי בור דרות לדלתות הבית, וכבר ידוע מה שכתב הרמב"ם בדלתות הבית, דאף-על-פי שהם כלים מכל מקום אסורים בטלטול לפי שלא הוכנו לטלטל, רוצה לומר, שהם עומדים רק למלאכתן להתחבר עוד להבית ולא להשתמש בהן, והכי נמי בענינו הם עומדים רק לכיסוי הבור ולא להשתמש בהן. והנה הרב המגיד כתב שם על דברי הרמב"ם זה לשונו: אבל רש"י כתב כריש פרק כל הכלים: ואינו דומין לדלתות הבית לפי שאין לפי המוכן, שאין כלי, עד כאן לשון הרב המגיד, ומשמע דאלו היה על הדלתות שם כלי גם הם היו מותרים בטלטול, ונראה לי שמטוניא זו גופא הוכיח הרמב"ם את דינו בדלתות, היינו מדאסרו כיווני קרקעות כשאין להם בית-אחיזה אף שתורת כלי עליהן, ועל-כרחן דברבו דשיין לקרקע דלת או כיסוי לא שיין שם כלי להטלטל ממנה שם מוקצה, וכן משמע דעת הר"ן להריא, דבשאין להם בית-אחיזה אף שיש תורת כלי עליהם אסור. והנה לדעת רש"י הג"ל, בדלתות וגם בכיסוי קרקעות יהיה מותר בטלטול היכא דתורת כלי עליו אף כשאין לו בית-אחיזה, והסוגיא שאסורתי איירי רק מיטלה מן הבור, והא דקאמר לעיל דף קכ"ה כמאן מטלטלין האידינא וכו', לאו דוקא הוא, והכוננו לטלטלה מן התנור, אי נמי דהכוננו אפילו היכא שנתפרקה מן התנור בשבת, דזה אסור אם היה אסור ליטול מן התנור משום מגו דאיחזקאי לבין-השמשות, אבל כל זה הוא דחזק קצת, ולכך הוכיח הרמב"ם מזה להחמיר גם בדלתות וכנ"ל: * והוא שתקנם וכו'. עיין ביבאר הגר"א שכתב דזה קאי על אלו שאין להם בית-אחיזה, וכונתו, דאלו היה להם בית-אחיזה הוי זה גופא הוא הכנה שיהיה כיסוי להכלי ומה צריך עוד, דבשלמא לדעת רש"י דתורת כלי היינו שיהיה ראוי לתשמיש לרבר אחר, ניהא, אבל לפי מה שפסק השולחן-ערותן קדעת התוספות דדי כמה שיהיה מוכן לכיסוי, דבזה לבד הוסר מעליהן שם מוקצה, הלא די כמה שיש להן בית-יד לאחוח לכסות. אבל ראייתו באליה רבה שהקשה על זה מגמרא מפורשת קכ"ז ריש עמוד ב, דמשמע שם דאף שיש להן בית-אחיזה בעינן שיהיה תורת כלי עליהן. ואולי לדעת הגר"א קאי רבי יוחנן רק על סיפא ממילא דר"י בסתם כלים, והא דמביא הגמרא ריש המשנה, הוא כמו שהיה כתוב תיבת "וכו", והרבה איתא גענין זה שם: * אי נמי, דהגמרא איירי רק בשיש להן בית-אחיזה בתולדה, וכמו שנזכר במפרשים סברא זו, אבל זהו דחזק, ויותר טוב כמו שכתבנו: * הקוף. משנה ריש פרק כל

שער הצינן

הכלים. והא דלא העתיק המחבר סיפא דמתניתין וישל שקים לפתוח בו את הדלת, משום דכלל זה כריש הסעיף, דכל כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו, אך בזה אשמעינן דלא חיישינן דלמא חביל, משום דמקלקל הוא, וגם היא מלאכה שאין צריך לגופו, ובמקום צערא לא גזרו רבנן, כדאיתא בסנהדרין פ"ה, עיין שם בגמרא. ועד, דהמגן-אברהם כתב לקמן בימין שכתב סעיף-קטן לב: ובלבד שיהיה שלא יוציא רם דעבדי חבורה, כדאיתא ריש פרק י' דסנהדרין, עד כאן לשונו, ורוצה לומר, שלא יעשנה בעיני סעיף-קטן רישא להוצאת דם, ובוזה יוסר מה שהקשה עליו האליה רבה, ומכל מקום אפילו בזה חלק עליו בעל חמדר-משה וסבירא ליה דמותר, דבמקום צערא לא גזרו רבנן אף באופן זה, וכן משמע בספר התרומה כהמדר-משה: * וחדשה שלא ניקבה וכו'. נסתפקתי אם הוא הדין באין לה חוד בעת חידושה הוא גם-כן מותר בזה, או אפשר דעדיין לא חזיא

(מז) כן מוכח בשבת ק"ז עמוד א, עיין שם: (מח) ש"ג סעיף יח ויש, עיין שם: (מט) כן מוכח בכיצה כ"ח בעניני דשפור, ונפסק לקמן בסימן תתק, עיין שם, וכן משמע לעיל ברמ"א בסעיף ו: (י) גמרא: (נא) רש"י: (נב) ואפילו לפי מה שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן טו דלמאן דאמר נולד אסור, אסור כשנשבר בשבת, הכא שרי, דזה מקרי מעין מלאכה ראשונה, כדאיתא בגמרא: (נג) מוכח מרמב"ם והביאוהו האחרונים: (נד) כן משמע בתוספות דיבור המתחיל "ואם זרקן":

1 שם במבוא לפירושי
רבינו שפרק טו ז' תר"ב
הגביר שם
הראב"ד וקצת שפרשים
הזכיר בשם הראב"ד
זו שבת קמ"א וזכרנו
שם שם במבוא י' שם
ק"ב ברייתא וזכרנו
יחודה כ שם ל שם
זכרנו יוסף, הירץ
הראב"ד מ שבת קמ"א

מבעוד יום, אסור לטלטלם: יג *שיירי מטלניות שבלו, אם יש בהם (נג) ג' אצבעות על ג' אצבעות (נג) מותר לטלטלן. *ואם לאו אסור. (נד) ויש מתירין אפילו אין להם ג' על ג', ובלבד שלא יהיו (נה) טליות של (נז) מצוה: יד (נו) *מנעל חדש מותר לשמטו מעל הדפוס אף-על-פי שמלאכתו לאיסור, (נז) כיון דשם (נח) כלי עליו מותר לטלטלו לצורך מקומו: טו *סנדל שנפסקה (נח) רצועה הפנימית, עדיין תורת כלי עליו ומותר לטלטלו. (נט) נפסקה החיצונה, בטל מתורת כלי (נג) ואסור לטלטלו. *ואם הוא (ס) בכרמלית, מותר לכרוך עליו (סא) גמי (נד) לח שהוא מאכל בהמה לתקנו שלא יפול מרגלו, *ובחצר שהוא נשמר שם (סב) אסור: טז *חלוק שכיבסו אותו (סג) ותחבו בו קנה ליכשו, (סד) יכול לשמטו מעל הקנה, (סה) אבל ליקח (סו) הקנה מתוכו אסור לפי שאינו כלי. ואם תחבו בו (סז) כלי, מותר

באר היטב

שנשברו בשבת, א"ע"ג דעכשיו אין מוקצים, אסורים לטלטל, מ"א בס"ק יח: (נז) מצוה. שאדם כוול מהם מלהשתמש בהם תשמיש מגונה: (נח) כלי. על הדפוס: (נג) ואסור לטלטלו. ומנעלים שלנו עדיין חזי מבטל ליה והוי קשר של קיימא, מ"א: (סא) אסור. ואם רביש שם וגנאי לו לילך בלא מנעל, שרי משום כבוד הבריות, מ"א: (סז) ואם מיוחד לכך שרי, מ"א:

משנה ברורה

יג (נג) ג' אצבעות וכו'. ריש בזה קצת חשיבות, דחזיין לעניים. ועיין באחרונים שכתבו דלעשירים (נא) אסור לטלטלן, דלהם לא חשיבי שיירי מטלניות (נו) אלא-אם-כן יש בהם ג' טפחים על ג' טפחים לדעה זו: (נג) מותר לטלטלן. היינו כל זמן שלא זרקן לאשפה: (נד) ויש מתירין. דחזי לקנה בו מידי והוי כשיירי מחצאלות: (נה) טליות של מצוה. לפי שאדם כוול מהם מלהשתמש בתשמיש מגונה, ועל-כן בעינן ברידהו שיהו ג' אצבעות על ג' אצבעות, והיינו לעניים וכנ"ל: יד (נו) מנעל חדש. נקט חדש לרבותא, אף שהוא מהדוק על הדפוס, שפיר ואינו יכול לשמטו מעליו (נו) אלא-אם-כן מטלטל גם הדפוס בידיים,

שערי תשובה

שכתב שטועים הם, שאינו מותר לטלטל נו שלם אלא כשצריך לו לדבר המותר, ואפילו חיוב מאמול ואפילו ע"י קטן נו להחמיר, ע"ש. ובמור וקציעה כתב דהגמרא כתב לפי טעותם, אבל לדעתנו כיון דלא חזי למאכל ולתשמיש הו"ל ללבישה ומותר לטלטלן, מ"א: (נד) לח. וחות או משיחה אסור, דלמא לילך בלא מנעל, שרי משום כבוד הבריות, מ"א: (סז) ואם מיוחד לכך שרי, מ"א:

ביאור הלכה

אף לגטילת קרן בזה, ומהגמרא קכ"ג עמוד א בטוגיא משמע קצת גס-כן הכי, וצריך עיין: * שיירי מטלניות שבלו. ברמב"ם איתא סתם שיירי בגדים, ואפשר דהטור ושולחן-ערוך גס-כן אורחא דמילתא נקטו, דהא הטעם דבפחות מזה לא חזיין לא לעניים ולא לעשירים, כדאיתא בגמרא, וזה שייך בכל גווני: * ואם לאו אסור. היינו אפילו לצורך גופו ומקומו, שאין על זה שם כל, כן הוא פטטר דמילתא. ועיין בפר"י מגמים: * מנעל חדש וכו'. עיין בגמרא, דהטעם דמותר המנעל בטלטול משום שיש שם כלי עליו כיון שנגמר, אף שעדיין לא הוסר מעל הדפוס, וכרבנן דרבי אליעזר. ולפי מה שמבאר לעיל בסימן שג סעיף יג דאש"ף אסורה לצאת ממנעל חדש בשבת כלא ניסתה ללכת בו מאמול, ואפילו בבית יש מחמירין בזה, עיין שם בסעיף יח, ואפשר דצריך ליהור גס-כן שלא תשמטנו מעל הדפוס אחרי שאסורה לצאת בו,

אפילו הכי שרי, דאף שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, שעל-ידו מתקנים המנעלים, מכל מקום הלא צריך למקומו, דהיינו המנעל שהדפוס מונח בו, וכל-שכן כשהמנעל יש, (נח) שהוא רפוי ויכול לשמוט המנעל מעליו בלי לטלטל הדפוס בידיים, דשרי: (נו) כיון דשם כלי וכו'. לפי טעם זה, הוא הדין דמותר לשמוט הדפוס מתוך המנעל, בין שהוא תקוע בו בחוק (נט) ובין ברפוי. והאליה רבה מפקפק ברפוי, דלמה יטלטל הדפוס, טוב יותר שישימש המנעל מעליו אחרי שהוא רפוי ולא לטלטלו בידיים, ובמקום שקשה להשמיט המנעל בוודאי אין להחמיר: טז (נח) רצועה הפנימית. שהסנדל (ס) יש לו שני תרסיות [הוא מקום קביעת הרצועות], אחד מבחוץ, ואחד מבפנים בין שתי רגלים; כשנפסק הפנימי ראוי לתקנו, ואף-על-פי שתיקונו ניכר וגנאי הוא, מיהו לצד פנים לא מתחזין, על-כן עדיין שם כלי עליו, אבל כשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו (סא) ודרך לזורקן לאשפה, על-כן בטל מינה שם כלי. ואין חילוק בין נפסקה בשבת בין נפסקה מבעוד יום: (נט) נפסקה החיצונה וכו'. וכל זה בסנדלים שלהם, (סא) אבל במנעלים שלנו, אף-על-פי שנפסקה עדיין חזי ללבישה ותורת כלי עליה, דדוקא במנעלים שלהם שהיו פתוחים לגמרי מלמעלה וצדדיו של עץ או של עור קשה, והרצועה נקשרת על-גב הרגל, ואם נפסקה לא היה יכול לנועלו, (סב) מה שאין כן בשלנו: (ס) בכרמלית. רוצה לומר, דשם אין נשמר, על-כן התיירו לו לכרוך כדי שלא יאכזר: (סא) גמי לח. ובחוט או משיחה, דעת המגן-אברהם דאסור, דלמא מבטל ליה התם והוי קשר של קיימא, (סד) אך לענוב אותו בענינה לכולי עלמא מותר: (סב) אסור וכו'. משום מוקצה, וכנ"ל, אלא יניחו שם. ואם רביש שם (סא) וגנאי לו לילך בלא מנעל, שרי משום כבוד הבריות [מ"א]: טז (סג) ותחבו בו קנה. היינו מעורב-השבת, וגם מיייר שנתיבש קצת מבעוד יום, דאם היה טופח על-מנת להטפח בבין-השמשות אסור לטלטל החלוק כל השבת, דמיגו דאיתקצאי לבין-השמשות, וכדלעיל בסימן שא סעיף מו בהג"ה, איתקצאי לכולי יומא: (סד) יכול לשמטו וכו'. לכאורה הלא מטלטל על-ידי-זה גם הקנה, ובסעיף יד מוכח דהיה אסור לשמוט המנעל מפני דמטלטל על-ידי-זה הדפוס, אי לאו דדפוס היה כלי, וקנה לאו כלי הוא? יש לומר, דהכא מיירי שיכול לשמוט הכתונת כלי טלטל הקנה עמו [א"ר]: (סו) אבל ליקח וכו'. ואף שכבר שנתמש בו מבעוד יום, עדיין לא נעשה כלי בכך, דל: היה דרכם ליחודי קנים להכי [ר"ן]. ולפי זה לדידך דדרך ליחד קנים לתלות עליהן, שרי בהכי [אחרונים]: (סו) כלי. כגון (סז) קנה המיוחד לאיזה תשמיש:

שער הציון

(נה) לפי ענין דעת, דבהניין בקופסא אפילו לעשירים מותר, ועיין שבת כ"ט עמוד א בגמרא: (נו) ואפשר דבזה אפילו זרקן לאשפה מותר, לפי מה שכתבו התוספות בשבת כ"ז עמוד ב דג' טפחים על ג' טפחים חשוב כלי כד' ה' אמות, וידוע מה שכתבו התוספות דבלימא אפילו זרקן לאשפה מותר לטלטל. ואפשר לדחות, דרק לענין טומאה חשוב ג' טפחים על ג' טפחים כד' ה' אמות ולא לענין טלטול: (נז) מוכח ברש"י שם, וכן כתב הא"ז: (נח) שם: (נט) ט"ז: (ס) ש"י: (סא) תוספת שבת לברוכי-שיר: (סב) מגן-אברהם י"א: (סג) ואם נפל שוליו המנעל מתחתיו, פשוט דגם צשלנו בטל שם כלי, עיין בגמרא: (סד) פרי-מגרים: (סא) ונפקא-מינה מזה גם במנעלים שלנו לענין אם נפל שוליו מתחתיו, וכנ"ל: (סז) גמרא:

הלכות שבת סימן שח

בלו באר הגול

ג שם קלי"ח וכו' ס' שם
קב"ד וביצה ל"ב
ע' שבת ס"ב

ליטלו מתוכו אפילו הוא מלאכתו (סו) לאיסור. יכירה שנשמטה אפילו (סח) אחת מירכותיה, אסור לטלטלה: (טט) וכן ספסל ארוך שנשמט אחד מרגליה, כלישכן שתיים, *דאסור (ע) לטלטלה ולהניחה על ספסל אחרת ולישב עליה, אפילו שנשברה (פ) מבעוד יום (תרומת הדרשן סימן עא), (עא) אלא-אם-כן ישב עליה כך פעם אחת קודם השבת (כ"י ס"ס ש"ג). (עב) *גם אסור להכניס הרגל לשם משום (פח) בנין (כ"י ס"ס): יז *לכניס שנשארו מהבנין מותר לטלטלם, דמעתה לא קיימי לבנין אלא (עג) למזגא (פירושו, לסמוך ולשבת עליהן) עלייהו. ואם סידרן זה על זה, גלי אדעתיה שהקצן לבנין (עד) ואסור לטלטלם: יח (קט) (עה) *קרוץ המונח ברשות-הרבים, מותר לטלטלו

באר היטב

(כז) מבע"י. הטעם שמא יתקע, ולפ"ו דוקא שנשמט יש חשש זה אבל שנשבר לא שייך שמא יתקע, אלא צריך לעשות רגל אחר, ולזה לא חיישינן, ורמ"א דנקט נשבר לאו דוקא אלא נשמט קאמר; ותו נ"ל, דאם נשמט הרגל כבר ואין כאן אותו רגל כלל אלא הספסל עומד כך בלא רגל, א"ץ איסור לסמוך אותו על ספסל אחר, דכאן אין שייך שמא יתקע, כנלע"ד בזה שהוא חומר אדון, כפרס במקום שהוא צורך שבת, ט"ז:

משנה ברורה

(סז) לאיסור. דהלא הוא צריך למקומו של הכלי, דהיינו החלוק: (סח) אחת מירכותיה. והוא (סו) כעין רגלים, והטעם, דגזרינן שמא יתקע הרגל לשם בחוץ לחברה, וחיוב משום מכה בפטיש, או משום בנין לאיזה פוסקים, וכל-שכן אם נשמטו שתיים מירכותיה דאין לה עמידה כלל. (סס) בוודאי חיישינן שמא יתקע לה הרגלים: (טט) וכן ספסל וכו'. הכל מטעם הג"ל. ודוקא שנשמט דאפשר לחברו, ועל-כן אסור אפילו בטלטול משום שמא אתי ליתקע, אבל אם נשבר רגל אחד דלא שייך בו שמא יתקע, אלא צריך לעשות רגל אחר, ולזה לא חיישינן, על-כן מותר בטלטול: (קט) ורמ"א דנקט לקמיה 'אפילו שנשברה' לאו דוקא הוא, אלא נשמט קאמר. גם אם נשמט אותו הרגל מכבר ואין כאן אותו הרגל כלל אלא הספסל הוא בלא רגל, אין איסור לסמוך אותו על ספסל אחר, דכאן לא שייך שמא יתקע [ט"ז ושי"א]: (ע) לטלטלה ולהניחה. ובישיבה לחדוד אם אינו טלטל, פשיטא דמותר [א"י]: (עא) אלא-אם-כן ישב וכו'. דכיון שישב עליה כך פעם אחד בלי רגל, שוב לא יתקע: (עב) גם אסור להכניס. היינו (ע) אפילו אם לא יתקענה בחזוק, משום חששא שמא אתי לחקוע, ודחתם רגלי הספסלין דרכן להיות מהודקין וחיישינן לזה, וכל זה אפילו הישב על הספסל כבר פעם אחת קודם השבת, דבלא זה אסור להספסל אפילו בטלטול. כתב: המגן-אברהם, דאם דרך הרגל להיות לעולם רפוי אצלו. מותר להכניסו ברפיין, ועיין בבית-אור הלכה. וכל זה ברפוי גמ, אבל רפוי ולא רפוי אסור [כ"י בסימן שיג]: יז (עג) למזגא עלייהו. והוי תורת כלי עלייהו, (עט) דכל

אם לא שצריכה להמנעל להשתמש בו לאיזה דבר אחר, דלא גרע על-כ"ל פנים משאר כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו: * דאסור לטלטלה ולהניחה וכו'. והוא הדין ודחתם לטלטול אסור גם-כן אצלה כמו גבי כירה, אלא לרבותא גט, דמכוח בתרומת-הדרשן שהובא בבית-יוסף בסימן שיג, ומכל מקום נראה דבדעת שנשמט הרגל ממנה וירא שלא תפול הספסל ויזיק לאדם, מותר לטלטלו ולנפותו משם, וכנ"ל בסעיף ו בהג"ה, וממילא ומותר אז למכור על ספסל אחר ולישב עליו, אך שיהיה שלא יטלטלו בישיבתו: * גם אסור להכניס וכו'. עיין במשנה ברורה במה שכתבתי: אפילו אם לא יתקענה וכו', הוא אמ"ט ופשוט. ומה שכתבתי ודחתם רגלי הספסלין דרכן להיות מהודקין, הוא בבית-יוסף סוף סימן שיג, ועל-כן דין זה שהכאתי במשנה ברורה בשם המגן-אברהם לא כיריא לעניות דעתי כל-כך, דמנ"ל דתליא באדם זה שאצלו דרכו להיות רפוי, דלמא תליא ברעלמא, ועל-כן אין ראייה מה שהביא המגן-אברהם מסימן שיג, עיף ו: * קרוץ המונח וכו'. עיין במגן-אברהם שהביא בשם הריב"ש דדוקא קרוץ שאינו נראה וכו', והוא הדין אכן גדולה הנראה לעינים אסור לטלטלה, והשיג על זה המגן-אברהם משפוד של עץ המבואר בסימן תקיח דמותר לטלטלו. ולא אבין קושיות, בדאמת שפוד נעשה חד מלמעלה כדי ללחות עליו הבשר-צלי, והוא גם-כן כעין קרוץ. וקושיא שניה שלו כבר תירצה בתוספת-שבת, עיין שם. וכתב המגן-אברהם בסוף דבריו: ומכל מקום צריך עיון א"כ להתיר באבן, כי נראה דלא התירו אלא בדבר דלא היה לו לסלקו מאתמול, דאם לא-כך היה מותר לסקל אבנים בשבת. והנה באליה רבה השיג עליו וכתב דגמרא משמע דהקרוץ היה מונח שם מכבר, עיין שם. ומכל מקום נראה לעניות דעתי ברור דהדין עם המגן-אברהם, ולא מטעמיה, כי נראה דלא התירו בשבת כי אם קרוץ מפני שעלול מאד להזיק בעוקץ חחד שלו, מה שאין כן בסתם אבן, אפילו אבן קטן שאין נראה לעינים, דאף דלענין נזקין אמרינן דאבנו סכיני ומשאו הוא בכלל כור, שם שאני דהחמירה התורה

שער הציון

(פז) רש"י: (פח) רש"י לדעת התנא-קמא, עיין שם. ובערוך ובמאירי פירושו בדבתיים תו אין שם כלי עליה לכולי עלמא: (פט) לכאורה לפי מה שכתב הערוך דבנשמטו שתי ירכות, לכולי עלמא תו ליכא שם כלי עליה ואסור, אפשר דנקט הרי"א שנשברה לענין שתי רגלים, ואפשר דלענין ספסל כיון דראוי לסמוך אותו על ספסל אחר עדיין היא ראויה לשום מלאכה, וכנ"ל בסעיף ו: (ע) ט"ז: (עא) פרימגדים: (עב) פרימגדים: (עג) תוספת-שבת: (עד) פרישה ושי"א:

(פז) רש"י: (פח) רש"י לדעת התנא-קמא, עיין שם. ובערוך ובמאירי פירושו בדבתיים תו אין שם כלי עליה לכולי עלמא: (פט) לכאורה לפי מה שכתב הערוך דבנשמטו שתי ירכות, לכולי עלמא תו ליכא שם כלי עליה ואסור, אפשר דנקט הרי"א שנשברה לענין שתי רגלים, ואפשר דלענין ספסל כיון דראוי לסמוך אותו על ספסל אחר עדיין היא ראויה לשום מלאכה, וכנ"ל בסעיף ו: (ע) ט"ז: (עא) פרימגדים: (עב) פרימגדים: (עג) תוספת-שבת: (עד) פרישה ושי"א:

הלכות שבת סימן שח

(* ור"ן נהלת בשרות הרבים עיין בסימן של"ו פ' רבי"ט ב' במשנה ובגמרא ז' בבית שמאי שם לענין יום טוב הרמב"ם בפרק טו וטור ק' שבת י' בברייתא כותב שמעון בן גמליאל וכתב א"ס הר"ף הרמב"ם הרמב"ם בפרק כה ר"ס שם ושמאלו, ור"ן שם ובשם ר' דניאל ורבינו יונה וכן כתב הרמב"ם והרמב"ם בפרק כה ה' הרמב"ם שם מעובד דרב וכתב אמי שבת קכ"ה

(עו) פחות פחות מד' אמות, ובכרמלית מותר לטלטלו להדיא משום דחיישינן שמא יוזקו בו רבים, (עז) ובמקום הזיקא דרבים לא גזור רבנן שבותי: י"ט *סולם של עליה (עח) שהוא גדול ועשוי להטיח בו (עט) גגו, אסור (פ) לטלטלו, אבל של שובך ימותר לנטותו ממקום למקום, אבל לא יולכנו משובך לשובך, כדי שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול ויבוא לצוד: כ' קהריות (פירושו, ענפים) של דקל (פא) שקצצם (ל) לשריפה, מוקצים הם (פב) ואסור לטלטלם. ישב עליהם מעט מבעוד יום, (פג) מותר (פד) לישב עליהם בשבת, וכל-שכן (פה) אם קשרן לישב עליהם, או יאם חשב עליהם מבעוד יום לישב עליהם (פו) אפילו בחול: כא (פז) *אבל נדבך של אבנים, אף-על-פי שחשב עליו מבעוד יום אסור (פח) לישב

באר היטב

עליה מערב-שבת למלאות בה, אסור למלאות בה שכבת א"כ היא קשורה בדלי מע"ש, דחיישינן שמא תהיה ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא

בע"ש: (ל) לשריפה. משמע דסתמא לא אסירא. זמורה שיש בראשה עקמומית כעין מזלג שראוי לתלות בו דלי ולמלאות בו, אע"פ שחישב

ביאור הלכה

בספר שולחן-עצוי-שטים דבטלטול מן הצד מותר גם בזה: (עו) פחות פחות וכו'. עד שישלכנו לצידי רשות-הרבים, מקום שאין דורסין בו רבים. ומשמע במגן-אברהם דדוקא אם לא היה הקוץ מונח שם מערב-שבת, דאם לא-כן היה לו לסלקו מערב-שבת, אבל האליה רבה חולק עליו וסבירא ליה דאפילו מונח שם מערב-שבת מותר ליטלה בשבת: (עז) ובמקום הזיקא דרבים וכו'. והא דאיתא לעיל בסעיף ו' בהג"ה דאם יש שבוי וזוכית בבית מותר לסלקו ולפנותו, אף שסתם בית אין מצוי בו רבים כל-כך? שם הוא רק אסור מוקצה, ואיסור לטלטל ד' אמות בכרמלית, או ברשות-הרבים פחות מזה, תמור מזה [כן מצד הפרי-מגדים]: י"ט (עח) שהוא גדול וכו'. אבל סולמות שעשוין לטלטל מזוית לזוית לצורך איזה תשימי, לא אתי למימר להטיח גגו הוא צריך, ומותר לטלטלו כדי להוציא על-ידו איזה דבר מן העליה או להעלותו. ועיין לקמן בסימן תקיח בט"ז שכתב, דאפילו אם הסולם הוא גדול גס-כן מותר:

ביותר ור"ן דחרטית הוא גס-כן בכלל בור, ואלו לענין טלטול לא שרינן ב' הרבים כי אם מפני דחוי לקנת בו מיד, עיין שבת קכד עמוד ב', ומה שכתב הר"ב"ש דאבן גדולה הנראה לעינים אסור לטלטלה, רוצה לומר אפילו אם יש לו עוקצין חדין, כן נראה לי: * סולם של עליה וכו'. הוא דעת הרמב"ם, והטור פוסק דיש להקיל בשבת, עיין בבית-יוסף טעמו. ועיין בביאור הגר"א לקמן בסימן תקיח שמצדד לדינא כהרשב"א, דלא אסור חכמים כלל רק להוליכו ממקום למקום אבל לא בטלטול בעלמא. ועיין בספר אליה רבה בסימן זה: * אבל נדבך וכו'. כתב הפרי-מגדים: נדבך של אבנים אינו יודע מהו, דרשיי קכ"ה עמוד ב' פירש: נדבך, סדורות ומוקצות לבנין, משמע דאם אשתיר מבנין הוי כלבנים, ובר"ן לא משמע הכי, וכמו שכתב המגיד-משנה דאף החילוק, דאבנים לא קיימי כלל לשיבה, ואף בלא נדבך וסדורות, ואף אשתיר מבנין צריך למדום מעשה וכו', דיש חילוק בין לבנים שהם שפים וחלקים וקיימו גס-כן לשיבה, הלכך אשתיר מבנין מותרים, דעומדים לשיבה, ואבנים שאין משופים וחלקים צריך למדום, כי לא קיימי לשיבה וצריך מעשה, עד כאן לשונו, וכן משמע במאירי כמו שכתב בשם הר"ם. ודע, דאף שהחמיר הפרי-מגדים בנשתירי מבנין, היינו בסתם אבנים, אבל אם הם אבני-גיזית שהם משופים

(עט) גגו. שגגותיהן אינן משופעין, וצריכין להטיחן בטיט כדי שיזוכו מימיהן למטה: (פ) לטלטלו. עיין בפרי-מגדים, דלפי דעת הרמב"ם אפילו לצורך גופו ומקומו אסור: כ' (פא) שקצצן לשריפה. משמע (עח) דסתמא לא אסירי. ועיין לקמיה מה שכתבנו; דעצם שלנו סתמא עומדים להסקה. (עו) איתא ב"ש"ס, דזמורה שיש בראשה עקמומית כעין מזלג, שראוי לתלות עליו דלי ולמלאות בו, אף-על-פי שחישב עליו מערב-שבת למלאות בה אסור למלאות בה בשבת, אלא-אם-כן היא קשורה בדלי מערב-שבת, דחיישינן שמא תהא ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה ונתחה לקטום, ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש. (עז) ואם הוא קשה משמע דשרי, אפילו אם רק ייחד הזמורה לכך מערב-שבת. ואם הוא מחובר בקרקע, אפילו הוא קשה דליכא חשש שמא יקטום, אפילו הכי אסור להשתמש בה אלא-אם-כן היא קשורה בדלי, משום מוקצה, דבמחובר לקרקע לא מהני מחשבה להוציאה מתורת מוקצה, אך דבמחובר לא שרינן אפילו בקשורה אלא כשהזמורה הוא פחות משלשה טפחים סמוך לארץ. דאי לאו הכי אסור משום שמתמש באילן, כמו שכתוב בסימן שלו: (פב) ואסור לטלטלם. היינו טלטול ממש, (עט) אבל לישב עליהם כשאין מזוין ממקומן ודאי שרי, ואפילו כשמזוין על-ידי ישיבתו (עט) מצדד המגן-אברהם להקל, דטלטול מן הצד הוא כל זמן שאין מזוין בידים; ומצאתי במאירי שגם הוא הסכים לזה, רק שכתב דבמקום שאין צורך ראוי לפרוש מזה: (פג) מותר וכו'. ואף-על-פי שלא חישב עליהם מבעוד יום, דבזה שישב (פ) גילה דעתו דלישיבה קיימא, והוסר מעליהם שם מוקצה: (פד) לישב עליהם. היינו, אפילו לטלטלם כדי לישב עליהם: (פה) אם קשרן וכו'. או אם חשב, רוצה לומר, דבזה שיעשה מעשה מבעוד יום או שחישב בדעתו בהדיא לשיבה, בוודאי ביטל מעליהם שם מוקצה: (פו) אפילו בחול. והאליה רבה הביא בשם כמה ראשונים סבירא להו דמחשבה לא מהני, אלא-אם-כן חישב לישב עליהם בשבת: כא (פז) אבל נדבך וכו'. והטעם, (פח) דחריות, איכא דקיימי לשיבה ואיכא דקיימי לעצמים, וכאן לא אסור אלא מפני מחשבתו שקצצן לשריפה, וממני-כך מחשבתו ישיבה מוציאה ממחשבת שריפה. אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לשיבה, לפיכך אין מחשבה מועילה לעשותה כלי וצריך מעשה להוכיח שהן לשיבה, ובענין זה, המעשה הוא הסידור (פז) ואם-כן בעצם שלנו, שאין עומד בשום פעם לשיבה אלא להסקה, נמי בעינן שיעשה בהם מעשה מבעוד יום, וכמו שכתב בסעיף כב לענין בקעת דלא מהני במה שיחדה לשבת זו: (פח) לישב עליהם. פירש המגן-אברהם דהיינו לטלטלם

שער הציון

(עח) מגן-אברהם: (עו) הרמב"ם, והעתיקו המגן-אברהם: (עז) תוספת-שבת: (עט) כן כתב המאירי גם על חריות, עיין שם: (עט) כולו סעיף-קטן מא, עיין שם: (פ) רש"י: (פא) מגן-אברהם בשם המגיד-משנה ובקצת תיקון לשון: (פב) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שח

באר הגולה רלט

ת הרכיבא כחשובה
הביאו הר"ן בפרק די
דשבת א שבוילי הלכת
בשם רבינו ישעיה
ב מרדכי טוף פרק טז
דשבת ורי"ג שם
בשבילי הלכת ד שבת
ג' בבביתא ה השמואל
שם ו שם אשם אצא,
אבל הכתי' יוסף כתב
דהוא הדין ישב א ושי
שם * (כן הוא בטור)
ז ר"ן ורי"ג שם ט שם
במשנה מיט לשוירוש
רבינו תם ירכיב יוסי
שם

(עליהם) (פט) אלא-אס-כן למדום (פירוש, סדרום): הגה ויש אומרים דדין אבנים כדין (בל) חריות, (צ) וכן עיקר (מרדכי פ' במה טומנין והמגיד פ' כ"ה בשם הר"ף וכן יש לפרש הרא"ש): כב *אסור לכסות פי החבית באבן (צא) או בבקעת או לסגור בהן את הדלת או להכות בהן בכרזא (פירוש, הקנה שמישימים בחבית להוציא היין ממנו), אף-על-פי שחשב עליה (צב) מבעוד יום אסור, אלא-אס-כן יחודה לכן (צג) לעולם, (צד) אבל אם יחודה לשבת זה כלבד לא. והני מילי בדבר שאין דרכה ליחודה לכן כגון הני דאמרן, אבל בכל מידי דאורחיה בהכי, כגון לפצוע בה אגוזים, *ביחוד לשבת אחת (צה) סגי. *ויש מי שאומר (צו) דלא שגא. *ויש אומרים שצריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבעוד יום (ועיין לעיל סימן רנט (צו) דביחוד גבי): כג *מותר לחתוך ענף מן הדקל מבעוד יום, ומותר להניף בו על השולחן בשבת (צה) להבריח (לב) (צט) הזכובים, כיון (ק) דלצורך חתכו עשאו כלי גמור: כד *פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנים על המכה, (קא) *אם חשב עליהם מבעוד יום לתיתם על המכה, *או שישב בהם שעה אחת מבעוד יום, (קב) או שצבען בשמן, *דגלי דעתיה דלמכה קיימי, או שכרכן במשיחה ליתנם על המכה (קג) בשבת, תו לית בהו משום מוקצה, ומשום רפואה נמי ליכא, שאינו אלא כמו מלבוש שלא יסרטו בגדיו * (במכה). (קד) *ויש אומרים דלא סגי במחשבה לחוד: כה (קה) *עורות יבשים, (קו) בין של *אומן בין של בעל-הבית, מותר לטלטלן: הגה (קז) ויש אומרים, דוקא עורות בהמה גסה דחוי לישב עליהם, אבל מבהמה דקה אסור (לב) (קח) אלא-אס-כן חשב לישב עליהם מבעוד

באר היטב

וה"ה לאיים על התינוקות שיכס בהם, אבל אסור לומר לאינרייהדי שיתלוש לו ענף מן המכבדות שמכבדין הבית, עיין ט"ז: (לב) אלא

רכה ונוחה לקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש, רמב"ם. ומשמע דבקשה שרי: (בל) חריות. עיין מגן-אברהם: (לב) הזכובים.

ביאור הלכה

וחלקים, כתב הפרי-מגדים בסעף-קטן מא דיש לומר דדינם כלבנים שנסארו מבנין ואין צריך מחשבה כלל, ועיין שם שסיים שצריך עין בכל זה: * ביחוד לשבת אחת סגי. זו היא דעת הר"ן שלמה מדין

משנה בירודה

בשבת כדי לישב עליהם, אבל ישיבה לחודא שרי בכל ענין, וכנ"ל: (פט) אלא-אס-כן למדום וכו'. מלשון המחבר משמע דבזה שסדרם מבעוד יום כדי לישב עליהם הוא בכלל מעשה גמורה, ומותר שוב לטלטלם למחר אפילו להריא, אבל המגן-אברהם מצדד כשיטת רש"י, דהסידור לא מהני אלא כדי

שלא יצטרך ליגע בהם למחר: (צ) וכן עיקר. עיין במגן-אברהם שהשיג על הרמ"א וסבירא ליה דאבן חמור מחריות, כמו שכתב בסעף כב דבעינן דוקא יחוד לעולם, וכן משמע דעת שארי אחרונים: כב (צא) או בבקעת וכו'. והוא הדין אם רוצה לסמוך בקורה את הדלת, צריכה יחוד כמו בבקעת, ואז איכא תורת כלי עליה [אחרונים]: (צב) מבעוד יום. לעשות הפעולות האלו בשבת, וכל-שכן אם לא חשב, רק שעשה הפעולות האלו מבעוד יום. (פג) ולא דמי לחריות הנ"ל בסעף כ, דשם איכא חריות דקיימא לישיבה, אבל הכא אין דרך כלל להזמין אבן או בקעת להשתמש בהן, ועל-כן בעינן שיחוד לעולם מערב-שבת להשתמש בהן איזה תשמיש, ואז הוסר מעליהם שם מוקצה: (צג) לעולם. ואם (פל) היה רגיל בימות החול להשתמש בהן איזה תשמיש, סגי אפילו לא יחון בפירוש. והאי יחוד שכתוב בשולחן-ערוך (פה) נראה דאפילו במחשבה בעלמא, ולא בעינן שפירש בפה: (צד) אבל יחודה וכו'. אלא-אס-כן עשה בהן מעשה המוכיח שעומדין להשתמש: (צה) סגי. ולא דמי לסעף כא, דשאני התם שאין האבן עשויה לישב עליה, מה שאין כן הכא דאורחא בהכי, להכי מהני ביחוד לשבת אחת. ועיין מה שכתבנו לעיל סימן שס"ג (צו) דלא שגא. רוצה לומר, בדשניהם בעינן יחוד לעולם: (צז) דביחוד סגי. היינו, מה שמבואר שם סעף ב דאפילו באבנים סגי ביחוד לעולם. ולענין מידי דאורחיה בהכי, נראה דבמקום הצורך יש לסמוך להקל דסגי ביחוד לשבת אחת: כג (צח) להבריח וכו'. נראה (פז) דהוא הדין לאיים על התינוקות, אבל אסור לומר לאינרייהדי בשבת שיתלוש לו ענף מן המכבדות שמכבדין הבית, אלא-אס-כן הוציאו מן המכבדת מבעוד יום ויחודו לכן: (צט) הזכובים. ובלבד (פז) שיהיה שלא יהרגם בעת ההברחה: (ק) דלצורך חתכו. לאו דוקא כשחתכו לצורך, דהוא הדין כשחתכו לשריפה והוי מוקצה, ואחר-כך יחודו לכן מבעוד יום, כיון דאורחיה הוא מהני יחוד לשבת זו, וכנ"ל בסעף כב [תרי"ש ופמ"ג]: כד (קא) אם חשב וכו'. הטעם, הכל כנוצר לעיל בחריות סעף כ, דכיון שחשב או ישב, הוסר מעליהם שם מוקצה: (קב) או שצבען. פירוש, טבלן בשמן; תרגום "וטבל", צבע: (קג) בשבת. לפי מה שכתוב לעיל בסעף כ, הוא הדין אם חשב ליתנם על המכה בחול: (קד) ויש אומרים וכו'. עיין מגן-אברהם שהקשה על המחבר, ודעתו דלכולי עלמא סגי במחשבה, ובאליה רבה יישב קושיתו, עיין שם: כה (קה) עורות יבשים. בזה מותר לדעה זו אפילו בדקה, ולחיים דלא חזי לישיבה אסור בשניהם, (פס) אלא-אס-כן חישב עליהן לישבה מבעוד יום. ודעה שניה סבירא לה דאין חילוק, דבין ביבשים (פט) ובין בלחים שרי בגסה, אבל בדקה בעינן חישוב, אבל בלחים ובין ביבשים: (קו) בין של אומן. אף דהתמיהה עומדת אצלו למכירה, אפילו הכי לא אמרינן בהן דקפיד עלייהו מלהשתמש בהן: (קז) ויש אומרים דוקא וכו'. והעיקר (י) כדעה הראשונה דתלה רק ביבשים, ואז מותר (לז) בין בעבודים ובין שאינם עבודים: (קח) אלא-אס-כן חשב. ואם (לז) נתנן

שער הציון

(פג) מגן-אברהם: (פז) כן משמע מהפוסקים לעיל בסימן רנט: (פה) אף דבפרי-מגדים הצריך לעיין לעיל בסימן רנט ושם כתב להחמיר בזה, מכל מקום נראה לי ברוך כמו שכתבתי, דהוי הרכיבא מייחי ראה לדבריו ממכניס מלא קופתו עפר, המבואר בסעף לח, ולא ראייתו לאחר מן הפוסקים שיאמרו שם דבעינן שיחוד בפה: (פו) ט"ז: (פז) דרכי-משה: (פח) נחלת-צבי, וכן הסכים האליה רבה: (פט) מגן-אברהם: (פז) אליה רבה: (פז) גמרא: (פז) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שח

כ שם כחיות א זכר
 במשה קמ"ג זכר
 נחמן כ במרא
 מ לפרשת החטאת
 שם נ ראש בחשבה
 לפרשת הכהן יוסף
 ט ב יוסף, ומבאר
 כספן שט ע שם
 במשנה קכ"ו פ שם
 ברייתא קכ"ח והנא
 ב"א שם במשנה
 לפרשת רמזי בפרק
 טו כמ שנתה הדין שם
 ק שם שישט במבאר
 קכ"ח ר שם קמ"א

יום (רש"י פ' ב"ט): **כו** נסרים של בעל-הבית מותר לטלטלן, (קט) ושל אומן אסור, אלא-אם-כן חשב עליהם מבעוד יום ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר: **כז** (קי) לעצמות שראויים לכלבים, וקליפים מראויים למאכל בהמה, (קיא) ופירורים שאין בהם (ק"ב) כזית, מותר להעבירם מעל השולחן; אבל אם (ק"ג) אין הקליפים (ק"ד) ראויים למאכל בהמה אסור לטלטלם, אלא (לז) (קטו) *מנער את הטבלא והם נופלים. (קסו) יואם יש פת על השולחן, מותר להגביה הטבלא ולטלטלה עם הקליפים שאינם מאכל בהמה, שהם בטלים אגב הפת. יואם היה צריך למקום השולחן, אפילו אין עליה אלא בדריים שאינם ראויים למאכל בהמה מותר להגביהה ולטלטלה: **כח** (ק"ז) **כ"ח** חבילי עצים וקש (ל"ח) (ק"ח) שהתקנין למאכל בהמה, אפילו הם מגדולים הרבה מותר לטלטלן: **כ"ט** זבל שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויים, מטלטלים אותן, ואם אינו ראוי אלא למאכל חיה ועוף (ק"ט) שאינם מצויים, קאם יש לו מאותו מין חיה או עוף מותר לטלטל מאכל הראוי לאותו המין, ואם לאו אסור: הגה (קכ) ולפי זה מותר לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר (קכ"א) מערב-שבת אם ראויים לכלבים, דהא כלבים (ל"ו) מצויים *בכית-יוסף, ולא כהר"ן: ל *גריעני תמרים, (קכ"ב) במקום שמאכילים אותם לבהמה מותר לטלטלן, ואדם

באר היטב

לרחוף דבר שהוא מוקצה עלידי קנה, ע"ש: (ל"ח) שהתקנין. וקש שלנו סתמא עומד לשכיבה או למאכל בהמה, מגן-אברהם: (ל"ו) מצויים. ואם אין מצויים אסור:

משנה ברורה

לאוצר לסחורה, צריכין יחוד דוקא, וכמו שכתב ריש סימן נט: **כ"ו** (קט) ושל אומן אסור. דבהו קפיד האומן שלא יתקלקלו. ונסרים של סחריים שנתנום לאוצר, אפשר דאסור גם-כן לטלטלם, דקפדי עלייהו גם-כן שלא יתקלקלו ויתעקמו כמו אומן, אף-על-גב דלא החליקן ברהיטני [פמ"ג]: **כ"ז** (קי) לעצמות וכו'. אפילו אם נתפרקו מן הבשר בשבת, דמבעוד יום לא היה מוכן לכלבים, (ג"ג) אפילו הכי שרי, וכל-שכן אם נתפרקו מבעוד יום: (קיא) ופירורין וכו'. היינו, שמפני קטנותן סתמא עומדין רק למאכל בהמה ועופות: (קי"ב) כזית. עיין לעיל סימן קפ סעיף ד ובמה שכתבנו שם: (ק"ג) אין הקליפים וכו'. כגון קליפי אגוזים וביצים, וכל כי האי גוונא: (ק"ד) ראויים וכו'. והוא הדין בעצמות שהם קשים שאינם ראויים אפילו לכלבים, בין אם נתפרקו בשבת או מבעוד יום. אבל כל זה הוא דוקא אם נתפרקו לגמרי, לאפוקי אם נשתייר (ל"ז) מקצת בשר על עצמות, מותר לטלטל אותם אגב הבשר: (קטו) מנער את הטבלא. והוא

א"כ. ואם נתגן לאוצר לסחורה צריכים יחוד, ע"ש ר"ט: (ל"ז) מנער. והוא הדין שמותר לגוררם עלידי סכין מן המפה, כיון ולא נגע בהם הוי ליה טלטול מן הצד, ט"ו. וקשה, דבסימן שיא ס"ק ב' אסור הט"ו

ביאור הלכה

חירות, עיין שם, ולפי זה אפילו אם לא יתרה כלל רק שפצע בה אגוזים מבעוד יום סגי, כמו בחירות אם ישב עליהן מבעוד יום, וכנ"ל בסעיף כ: * **מנער את הטבלא**. עיין לקמן בסימן שלו [סי"ד] במגן-אברהם, דמן הארץ מותר לכבר בכנף של אורו. ודע, דבמשנה איתא: מטל את הטבלא כולה ומנערה, ואיתא במלחמות, דהיינו שמטלטלה עם הקליפין שעליה בעת מקום התגורר ומנערה שם, ומשולחן-ערוך משמע וכן מסמ"ג המובא בבית-יוסף דאסור להגביה הטבלא אלא לנערה במקומה, והדבר הזה תלוי בשני תירוצים המובא ברשב"א בחידושו, עיין שם: * **בית יוסף, ולא כהר"ן**. כל זה הוא לפי מה שביאר דעת הר"ן בדרכי-משה, אבל לפי מה שכתב הבית והגרי"ם גם הר"ן מודה בזה, וכן כתב בספר מאמר-מרדכי, וכתב עוד, דמה שכתב בדרכי-משה דרבים חולקים על סברא זו שכתב הר"ן לודעת הר"ף והרמב"ם, דכל שהוא מאכל לחיה ועוף המצויים אף שאין לו מותר, עיין שם, לא מצא מי שיחלוק בזה, וגם בשולחן-ערוך לא הגיה הרמ"א כלום אודעת המחבר: * **גריעני תמרים וכו'**. ולענין גריעני שאר פירות, אפשר דמדה השולחן-ערוך למה שכתב ברמב"ם דסגי שיהיה על-כל-ענין ראוי למאכל בהמה, דהו לשוננו בפרק כ: כל הקליפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה מטלטלין אותן, ושאינן ראויין, אוכל את האוכל חורקן לאחרי ואסור

דף המונח על השולחן כדי לשום עליו הלחם, והוא הדין מפה הפרוסה, וטעם היתרו הוא, כיון דלא מטלטלו בידיה. והוא הדין אם מעבירם עלידי דבר אחר, כגון שהוא מגרר אותם עלידי סכין מן המפה, דמותר (ל"ח) אם הוא צריך להשתמש במקום שמונח שם העצמות והקליפין, דזה מקרי טלטול מן הצד ושרי? אם הוא לצורך דבר המותר, וכדלקמן בסימן שיא סעיף יח. ואם נתקבצו הרבה יחד ומאוס עליו להניחן כך על השולחן, מותר להעבירן בידיים, דהו ליה לדידה כגוף של רעי נכן משמע בגמרא, עיין שם]: (קטז) **ואם יש פת**. ואפשר שאפילו לכתחלה מותר להניח פת כדי להגביה הטבלא אם קשה ליה הניעור, עיין במגן-אברהם ופרי-מגדים: **כ"ח** (ק"ז) **חבילי עצים**. היינו (ל"ו) שהם רכים, דחזו למאכל בהמה: (ק"ח) שהתקנין. היינו (ל"ז) שהזמינן, אבל בלא הזמנה, (ל"ח) אפילו הם חבילות קטנות אסור לטלטלן, וטעמא, דסתמא עומדין להסקה, ולכן אף שחזו למאכל-בהמה אסור. כתב המגן-אברהם: קש שלנו, סתמא עומד לשכיבה או למאכל בהמה. ועיין בתוספת-שבת דזה תלוי במנהג המקומות, ולפי זה במקומות שחבילי-תבן סתמן עומדין לבנין לכסות הגנות, הם מוקצה וצריך הזמנה: **כ"ט** (ק"ט) **שאינם מצויים**. אצל (ט"ז) רוב בני-אדם, ומה דעשירים מגדלין אותן המין בבתיהם לא נחשב מצוי: (ק"כ) ולפי זה וכו'. ורצה לומר, לפי מה שנתבאר שששהו ראוי לחיה ועוף המצויים, אף שאין לו מאותו המין מותר לטלטל, גם בזה מותר לטלטל: (קכ"א) **מערב-שבת**. וכל-שכן אם נתפרקו בשבת, דהיה עומד בכניסת שבת לאכילת אדם, (ק) דברדאי מותר לטלטל. ואם אין כלבים מצויים שבתו המקום (ק"ב) גם באופן זה אסור לטלטל: ל (קכ"ב) במקום וכו'. אבל מקום שאין

שער הציון

(ג"ג) כן מוכח מבית-יוסף ומגן-אברהם והו דעת כל הפוסקים, לכד להמחמירים לקמן בסימן תצה סעיף ד בהג"ה לענין גולה, יש להחמיר בזה: (ל"ז) ריא"ז והמאירי ופשוט: (ל"ח) פרי-מגדים במשבוט-ההב, ומישב קושיית האר היטב: (ל"ו) כן מוכח מבית-יוסף דאפילו בריכין בעינן הזמנה: (ל"ח) רש"י קכ"ח: (ל"ט) כתנא קמא שם. ועיין בפירושו רבינו חננאל: (ט"ז) רמב"ם, ומוכח מהגמרא: (ק) גם להר"ן: (ק"ב) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שח

רמא באר הגולה

ש ש ש
א ש ב
הרמב"ם
הרב המגיד
חופטא
ג לשון
ממשנה
קכ"א

חשוב (קכג) צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטל (קכד) אלא דרך שינוי: לא שבשר (לו) [ז] חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל, מותר לטלטלו, משום (קכה) *דחוי לאומצא. *ה"כן אם הוא תפוח (פירוש, מסריח, רש"י) מותר לטלטלו, משום דראוי לכלבים: לב (קכו) *דג מלוח מותר לטלטלו, ושאינו מלוח אסור (קכז) מפני שאינו ראוי: לג יקמיע (קכח) שאינו מומחה, אף-על-פי (קכט) שאין יוצאים בו, מטלטלין אותו: לד יכל דבר מטונף, כגון רעי וקיא וצואה, בין של אדם בין של תרנגולים (קל) וכיוצא בהם, אם היו בחצר (קלא) שיושבים בה מותר

שערי תשובה

כאכנים וצרות ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור, ע"ש: [ז] חי. עיין בה"ט. ועיין לקמן סימן שכא שכבתו בשם גר"מ מה"ת שמתור גר"מ, ובפרט לרוחץ ידיו

יהודי שנשחט היום שרי בטלטול, ועיין סימן שי ס"ב בהגה"ה. ואסור להדיח בשר שחלום יג' להיות כשבת כדי שלא יאסר לבשל, אפילו על-ידי

ביאור הלכה

לטלטל. וגרעינין של חמרים שאני, משום דאינו נאכלין אף לבהמה כי אם על-ידי הדחק, כמו שכתב בלבוש, ולפיכך החמיר בזה שיהא דרך אותו המקום להאכיל לבהמה, אף דהרמב"ם כלל כל הגרעינים כחודא מחתא. וגרעיני תפוחים ואגסים, בלאו הכי אפשר דיש להקיל, דהם ראויין אף לאכילת אדם, ולפעמים אוכלים אותן ביחד, עיין ברי"ף לענין תמרי ארמייתא, וכל-שכן גרעיני הפירות [שקורין פלומעין¹] שיש בתוכם אוכל, בוודאי מותר לטלטל לדברי הכל אף שאין בדעתו לאכלן: * דחוי לאומצא. עיין משנה ברורה שהרבה אחרונים מקליין גם בכשרי-בהמה, ואף שאין טעם שיהו, דטעם הטי"ו דלדין דפסקין כרבי שמעון, אף אם ימא דלא חזי כל-כך לאומצא מכל מקום שרי, וטעם הגר"א, וכן מצד האליה רבה גס-כן בתירוצו השני, וכל בשר חזי לאומצא [וכן בספר אמר-מרדכי ובספר קרבן-נתנאל הסכימו גס-כן כן], מכל מקום הלא לדינא כולם שריים דאפילו בשר-בהמה שרי לטלטלי, והראיות שהביא המגן-אברהם מכמה ראשונים דחו בספרי אחרונים דאין מוכח כלל מהם, והעיקר דגם בשר-בהמה חזי לאומצא כמו כשרעוף, וכדמשמע מסתימת הרמב"ם והשולחן-ערוך [ומה דמשני: שאני כראווא דחוי לאומצא, ורצה לומר, דבזה אפילו לרב חסדא חזי לאומצא אפילו בתפוחין]. ולכן סתמנו דבמקום הדחק נוכל לסמוך עליהם. והנה לקמן לענין שומן צונן סתמנו כהמגן-אברהם דאסור בטלטול, אף בדבין הראשון סתמנו להקל כהטי"ו, משום דהרשב"א גופא, שממנו העתיק הגר"א וכן שארי אחרונים דחוי לאומצא שריי בכל בשר, כתב בהדיא בטעם דג תפל כהסמכת המגן-אברהם, דדבר דלדידיה לא חזי, משום כלבים לא שריין, דמאי דחוי ליה אחר-כך מקצה ליה מכלבים, וממילא גם בשומן אסור, וכן הוא דעת ה"ר"ה בסוף פרק נוטל, עיין שם, וכן הוא דעת הרב המגיד [בפרק כו, עיין שם מה שכתב ברין טו לענין חרדל] וכן הוא דעת הר"ן גס-כן, עיין שם מה שכתב בטעם דדג תפל, וקאי אף לדעת רבי שמעון, כמו שפסק הרי"ף בהדיא, וכן כתב הריטב"א בחידושו וכן כתב במאירי. ועל-כן אף דהתוספות בחד תירוצא והטור כתבו דטעם דג תפל כהסמכת המגן-אברהם, שריי לכלבים, משמע הא אם היה ראוי לאכילת כלבים אף דלא קאי ליה היה מותר, ולפי זה גם בשומן צונן אינו אסור בטלטול דלא ראוי הוא לאכילת כלבים, לא נוכל לסמוך על זה למעשה משום כל הראשונים הנ"ל: * וכן אם הוא תפוח. היינו אפילו אם נתפח בשבת, וכדעת רבי שמעון בבבילה שנתנבלה בשבת [אחרונים]. בהמת אינו-יהודי שנשחטה אפילו בשבת שרי לטלטלה, מידי דהוי אנבילה שנתנבלה בשבת דשרי

באר היטב

(לו) חי. ואם הוא בשר דלא חזי לאכול חי אסור לטלטל, וה"ה שאר דברים כגון שומן צונן. [אבל בספר אליה רבה העלה כללא דמילתא, אף שאינו ראוי לאכול חי כיון דראוי לכלבים שריין]. כתב ש"ג: כשר אינו יהודי שנשחט היום שרי בטלטול, ועיין סימן שי ס"ב בהגה"ה. ואסור להדיח בשר שחלום יג' להיות כשבת כדי שלא יאסר לבשל, אפילו על-ידי

משנה ברורה

דרך להאכילם לבהמה אסור לטלטלם אף-על-גב דחזו לבהמה: (קכג) צריך להחמיר וכו'. הטעם: (קכד) משום דיש מקומות שאין מאכילין אותם אפילו לבהמה, (קכז) וגם דלא חזו לבהמה רק על-ידי הדחק, על-כן אדם חשוב צריך להחמיר: (קכד) אלא דרך שינוי. כגון (קכז) לזרקן בלשונו או לטלטלן אגב פת: לא (קכה) דחוי לאומצא. היינו, שיש בני-אדם שדעתם יפה וכוססין בשר חי לא יאסור אסור באכילתו משום דם אחר שהודת כשאוכלו כשהוא חי, כמו שכתבו ביורה-דעה סימן סז. והנה ממגן-אברהם מבורא, דדוקא במין הרך כגון יונה ובר-אווא, אבל בשר-בהמה אינו חזי לכוס ואסור לטלטלו, אבל בטי"ו פוסק דאפילו בשר-בהמה תפל מותר לטלטלו, עיין שם, וכן האליה רבה מסכים לדינא כהטי"ו דאפילו בשר-בהמה מותר לטלטלו, ובביאור הגר"א חולק גס-כן על המגן-אברהם משום דאמרין דכל בשר ראוי לאכול באומצא, עיין שם. ועל-כן, אף שראיתי בהרבה אחרונים שהעתיקו דברי המגן-אברהם לדינא, במקום הדחק יש לסמוך על המקילין: לב (קכו) דג מלוח. בין המזין שקורין העריני"ג ובין כל המניין, דכיון שהוא מלוח ראוי לאכול על-ידי הדחק, כמו בשר דחוי לאומצא, והוא הדין דג מעושן [תוספות שבת]: (קכז) מפני שאינו ראוי. הטי"ו פירש, דהיינו שאינו ראוי אף לכלבים, דאם היה ראוי לכלבים, אף דאינו עומד לאכילת כלבים מותר לטלטל. אבל המגן-אברהם כתב, דדבר העומד לאכילת אדם ואינו ראוי לאכול כך עד מוצאי-שבת, אף דראוי הוא לאכילת כלבים מקצה איניש דעתיה מיניה משום דלא קאי לכלבים, ולפי זה שומן צונן של בהמה דאינו עומד כך לאכילת אדם אסור לטלטלו, וכן פסקו (קה) האחרונים: לג (קכח) שאינו מומחה. ומה נקרא קמיע מומחה, נתבאר לעיל בסמין שו"א סעיף כה: (קכט) שאין יוצאין בו. היינו לרשות-הרבים, אבל לכרמלית שרי, דאף לרשות-הרבים ליכא חיוב חטאת, ודרך מלבוש הוא ולא אסור רק מדרבנן, וממילא בכרמלית שרי,

לפי מה שנהגין האידנא כסבא אחרונה לעיל בסמין שג סעיף יח, כן כתב בספר אליה רבה, וכן צידד גס-כן בספר תוספת-שבת להורות כמהרש"ל שמקיל בכרמלית, ודלא כמגן-אברהם. ובספר שולחן-עצ"ש ששים פסק גס-כן דמותר לצאת לכרמלית בסתם קמיע שלא בדקוהו ולא הועיל, אבל בקמיע שאינו מומחה, ודאי אף לכרמלית אסור: לד (קל) וכיוצא בהם. עיין לקמן בסמין שלח סוף סעיף ח. בגמרא איתא, דעכבר מת הנמצא, (קן) מותר להוציאו בידיים מטעם גרף של רעי: (קלא) שיושבים בה. היינו שדרים בה, כמו החצרות העשויות לפני הבתים שהוא מקום דריסת הרגל, והתירו לפנותו משום

שער הציור

(קכ) מגן-אברהם: (קג) לכוש ועולת-שבת: (קד) אליה רבה בשם רבינו יוחנן: (קה) דרך-החיים והתוספת-שבת והגר"ן והחיי"אם והשולחן-שלמה: (קו) והובא ברבינו יוחנן נתיב ד חלק א, עיין שם שכתב על זה דדוקא אם הוא במקום שמואס בעיניו:

הלכות שבת סימן שח

להוציאם לאשפה או לבית-הכסא (קלג) ואפילו בלא כלי, ואם היו בחצר (לג) (קלג) שאינו דר שם (לג) (קלד) אסור להוציאם. ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בזה, (קלה) מותר לכפות עליה כלי: לה' אף-על-פי שמותר (קלו). להוציא גרף של רעי ועביט של מירגלים, (מ) אסור להחזירם (קלי) אלא-אם-כן נתן (קלה) לתוכם (מל) מים: לו *האינן עושין גרף של רעי לכתחלה, והיינו להביא דבר שעתידי לימאס (קלט) *כדי להוציאו לכשימאס. ו'אם עבר ועשאו, מותר להוציאו: לו' במקום (קמ) דאיכא פסידא, מותר (מנ) להכניס מטתו אצל גרף של רעי (קמא) ולקבוע ישיבתו שם כדי להוציאו: לח' מ'כניס אדם מבעוד יום מלא קופתו (קמב) עפר ומיחד לו קרן-זווית ועושה בו כל צרכיו בשבת, כגון (קמג) ליטול ממנו סלכסות צואה או רוק וכיוצא בזה, אבל אם לא ייחד לו קרן-זווית, (קמד) *בטל אגב עפר הבית ואסור

ד טור מהו הדין
ה שם כ"א ו התבט
מקום כה ו שם כ"א
דאי' וכבר נפדוש
התוספת הדין הגד
מקום כה ו שבת
ט שם כ"א

באר היטב

ליפנות עליו, מותר להוציאו ולהחזירו משום כבוד הבריות, מ"א: (מ) אסור. ובעודו בידו מותר להחזירו, מ"א: (מל) מים. ודוק כשהן ראויין לשתיית כשהן בגרף, דאל"כ אף המים גרף הן. ב"י: (מנ) להכניס. אפילו הוא בחצר מקום שאין ידעה שם, ב"י:

משנה ברורה

כבודו, והוא הדין אם הוא מונח במבוי במקום דריסת הרגל מותר לסלקו לצדדים [מגן אברהם]: (קלב) ואפילו בלא כלי: קא משמע לן (קל) דלא תימא דלא התיירו לטלטל רק אגב כלי: (קלג) שאינו דר שם. בין שהוא חצר אחרת, (קק) או שהוא חצר שאחורי בתים, או שהוא מונח באשפה שבחצר, דאו אסור לטלטלם: (קלד) אסור להוציאם. דהא לא חזי למידי והוא מוקצה כאבן. והוא הדין הגרף ועביט בלא רעי ומירגלים גם-כן אסור, כיון שהוא מקום שאין דר שם [א"ר]. ואם הוא מלא ואי אפשר ליפנות עליו, (קלז) מותר להוציאו ולהחזירו משום כבוד הבריות: (קלה) מותר לכפות. אשמעינן בזה, (קי) דלא תימא דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: לה' (קלו) להוציא גרף וכו'. גרף ועביט שניהם של חרס, אלא של רעי נקרא גרף ושל מירגלים

אינדיהדי, דאפשר לאכלו צלי, מ"א בסימן שכא ס"ק ז, ע"ש, ובא"ז בשם וקנו הגאון ז"ל הורה להחזיר בשעת הדחק אפילו ע"י ישראל, ועיין בס' ערות ביעקב סימן א: (לג) שאינו. ואם מונח במבוי במקום דריסת הרגל מותר לסלקו לצדדים, מ"א: (לג) אסור. ואם הוא מלא ואי אפשר

ביאור הלכה

לטלטלה, כדלקמן בסימן שכד [מגן אברהם, עיין שם עור]: * אין עושין גרף וכו'. עיין בביאור הגר"א דסבירא ליה דדעת השולחן-ערוך הוא דאפילו במקום הפסד אסור לעשות לכתחלה, ולא הותר כי אם במה שמביא כסעף שאחר זה שהוא מביא עצמו אל הגרף: * כדי להוציאו. עיין משנה ברורה, והוא מהמגן אברהם. ומה שכתבתי: * כדי שיהיה בוודאי אחר-כך מאוס, כן נראה פשוט דאם הוא ספק שיהיה מאוס אין לאסור אפילו המגן אברהם, וכל-שכן להטי', ודלא כמו שכתב בספר בוש"ש: * בטל אגב עפר הבית. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי אצלו וכו', כן מוכח מרש"י בשבת ו' דיבור המתחיל מכניס, עיין שם, וכאשר כתבתי בשער-הציון, וראיתי בחידושי רבי עקיבא איגר שהביא בשם נזירות-שמשון שכתב דאם יש רצפת אבנים או נסרים שרי. ולעניות דעתי יש לעיין בזה טובא: אחר, ורש"י כתב דהוא בטל לקרקעית הבית כיון שנתנו למדרס רגלים והוא מוקצה, ואם-כן אף שהקרקע מתופה ברצפת אבנים או נסרים, גם הוא בכלל

נקרא עביט, והוא הדין אם הוא של עץ, ועיין לעיל בסימן פז לענין אם הוא של מתכות. והנה גרף ועביט, אף-על-פי שהוא כלי, מכל מקום הוא בכלל מוקצה מחמת גופו משום (קיל) דמא"ס הרבה, וחמיר מסתם מוקצה מחמת מיאוס דקיימא לן בריש סימן שי דמותר, דגרף הוא כאבן ודומיהן, ורק להוציא ממקום שדר שם התיירו (קיג) משום כבודו, אבל להחזיר צריך מים, דאו מטלטלן על-ידי המים: (קלז) אלא-אם-כן וכו'. כתב המגן אברהם, דבעודו בידו מותר להחזיר אף בלא מים, ועיין באליה רבה ובפרי-מגדים שספקקין בזה: (קלה) לתוכם מים. ודוקא (קיג) כשהם ראויים עדיין לשתיית בהמה, דאם לא-כן אף המים גרף הן. והנה מדרסתם השולחן-ערוך, משמע דאפילו אין צריך להוציא בו צואה ומירגלים שרי להחזיר על-ידי מים, (קלי) ויש מחמירין בזה, כמו שכתב בבית-יוסף. ועיין בספר אליה רבה שמכריע דאם הוא מקום המשתמר לא יכניסנו שלא לצורך: לו' (קלט) כדי להוציאו. בגמרא משמע, דאפילו אם לא עשה כדי להוציאו, אלא דבר העשוי לבטוח להוציאו, גם-כן אסור, שאף שהתיירו להוציא הדבר המאוס, מכל מקום לעשות לכתחלה דבר שיהיה בוודאי אחר-כך מאוס לפניו ויוציאנו, אסור. והא דנקט השולחן-ערוך כדי להוציאו, משום סיפא נקט, דבדיעבד אין לאסור אף שהכניסו באופן זה: לו' (קמ) דאיכא פסידא. היינו, שיבוא לירי הפסד אם ישרא הגרף שם, שיגבב שם או שאר קלקול על-ידי זה, והוא מונח בבית באיזה חדר, מקום שאין דר שם, או שמונת בחצר במקום שאין דריסת רגלו שם, דאי לאו הכי היה מותר להוציאו, וכנ"ל בסעיף לד: (קמא) ולקבוע ישיבתו. כגון מטתו לשכב עליה, או שיכניס שולחנו ויאלץ שם, דעל-ידיה נחשב כאלו דירתו שם, וממילא מותר להוציא הגרף, אבל ישיבה בעלמא שם לא מהני [ב"י ורש"י]: לו' (קמב) עפר. ומערה בביתו על הארץ [רש"י]: (קמג) ליטול ממנו. ובענין שאין בו משום עשיית גומא, והיינו שיטול בשוה, או שהחול דק או תיחוח דתיכף כשנוטל החול נופל לתוך הגומא וסותמה, כן כתב בתוספת-שבת מלקמן סימן תצח, ועיין שם במה שכתבנו בזה: (קמד) בטל וכו'. אפילו (קטו) אם בעת שהכניס הקופה לבית היה כוונתו לכסות צואה ורוק, מכל מקום כיון שפזרו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית והוא מוקצה ואסור; ולפי זה אסור ליקח בשבת מעט מן החול המפזר בקרקע הבית

שערי הציון

(קז) גמרא: (קס) מגן אברהם: (קט) מגן אברהם ורש"א: (קי) עיין שבת מ"ג לענין כופין קערה הנה והוא הדין בזה דהוא סיפא דמשנה: (קיל) בוש: (קיא) גמרא: (קלב) מגן אברהם בשם הרשב"א: (קיד) טעמיהו, דלא התיירו על-ידי כבוד ותוקן אלא למת כלבו, ועל-כן מה שהתיירו על-ידי מים היינו כשצריך לו להוציא בו עור צואה או מירגלים. והא דהשמטתי מה שכתב המגן אברהם ליפנות עליו, דבזה אפשר דאפילו בלא מים שרי להחזיר משום כבוד הבריות, וכמו שכתב בעצמו בסעיף-קטן נט, וכבר עמד בזה בבתי-חיים: (קטז) כן מוכרח מרש"י דיבור המתחיל מכניס וכו', דאיידי שהכניס לכסות בו, ואפילו אם לא ייחד אמרינן דבטל למדרס הרגלים ואסור, כמו שכתב רש"י דיבור המתחיל 'והוא', עיין שם:

הלכות שבת סימן שח

רמג באר הגולה

לטלטלו: הגה ולכן מותר ליקח פירות (קמה) הטמונים בחול, כי אין אותו עפר מוקצה (בי" ססי" שי"א בשם שבוילי-קט): **לט** (קמו) 'אסור לטלטל בהמה חיה ועוף, ואף-על-פי-כן (קמו) מותר לכפות את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו, לובעודם עליו (מג) (קמה) אסור לטלטלו: **מ** (קמט) כל בהמה חיה ועוף מדדים אותם (מד) (קג) כחצר, דהיינו שאוחז בצוארם ובצדדים ומוליכן, (קנא) אם צריכין הבעלי-חיים לכן, ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ, דמוקצין הם ואסור לטלטלן, חוץ מתרנגולת, שאין מדינן אותה, ימפני שמגבהה עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל, (קנב) אבל דוחים אותה מאחוריה בידיים כדי שתכנס: **מא** 'האשה מדרה את בנה (קנא) 'אפילו ברשות-הרבים, ובלבד (קנז) *שלא (מה) תגררהו, אלא

י הרב המגיד בפרק כה מאה דשבת קכ"ח בבביתא ט ס כמשה ל שם בגמרא מ"ג מ שם בק"ח במשנה ובמורה נ נ כא"י שם וכפירוש רש"י ט שם במשנה ע שם במשנה פ שם בבביתא ז ר"ן שם ורבינו יוחנן נתיב נא חלק א

באר היטב

(מג) אסור. ואם היה עליו בה"ש אסור, לבוש: (מד) כחצר. אבל בריה"אסור, עיין סימן שטו בס"י"ב מאלו הדינים: (מה) תגררהו. וקטן כ"כ

משנה ברורה

להשתמש בו לאיזה דבר: (קמה) הטמונים בחול. ואם טמון בעפר שהוא מוקצה, עיין לקמן סימן שיא סעיף ח וט מה שכתוב שם: **לט** (קמו) אסור לטלטל וכו'. דהם בכלל מוקצה (קנו) כעצים ואבנים, דהא לא חזו. ואפילו אם יכול להגיע להפסד עליהם, כגון שהעוף פורח על-גבי הכלים ויכול לשברם, אפילו הכי אסור לתופסם בידיים. ואפילו אם הוא מורגל בבית מכבר, דתו אין בו משום חשש צידה, כמבואר בסימן שטז, (קין) אפילו הכי ליטלם בידיים אסור משום מוקצה, אלא יפריחה מעליהם, וכמבואר בסימן שלד (קית) במגן-אברהם בסעיף-קטן ג דאיסור לטלטל מוקצה הוא אפילו במקום הפסד: (קמז) מותר לכפות וכו'. ואין בו משום חשש ביטול כלי מהיכנו על אותו זמן שהם עליו, דהא יכול להפריחם בכל שעה: (קמה) אסור לטלטלו. ואם היו עליו בין-השמשות (קית) אסור אף-על-פי שירדו, דמיגו דאיתקצאי לבין-השמשות איתקצאי לכולי יומא:

קרקעית הבית הוא ובטל לגביה ובכלל מוקצה הוא כיון שהקצה אותו מדעתו, וכן מוכח קצת מלקמן סימן תצח סעיף יז שכתב רמ"א שלא שטחו מוכחא מילתא דלצרכיו בעי לה, משמע אבל אם שטחו אסור בכל גווני, ואפילו להטור שכתב 'אגב עפר הבית', אפשר גם-כן דכוונתו כמו שכתבנו לפירוש רש"י. ועוד נראה לי, דאפילו אם נסבור כהגיונות-שמשון, גם-כן אינו מותר רק בשהכניס העפר וחול לכתחלה לאיזה תשיש ואחר-כך פיזרו בביתו למדרס רגליו, בזה אמרין כיון שאינו בטל לגבי קרקע ממילא הוא בכלל התירו כדמעיקרא, אבל אם הכניסו לכתחלה רק לפזר בבית למדרס רגליו ופזרו, בוודאי אסור להגביהו בשבת ולטלטלו כיון שלא יחדל מלבעוד יום קרן-זוית, במה הוסי מעליו שם מוקצה שיש על סתם עפר וחול? וכן מוכח שם דף נ בגמרא דסתם עפר וחול שם מוקצה עליו כליזמן שלא יחדו לאיזה תשיש; והשלחן-ערוך שהוצרך לומר 'בטל אגב עפר הבית' ולא אסור מטעם שלא היה יחוד עליו, מיירי נמי כמו שכתבתי במשנה ברורה, אפילו אם בעת שהכניסו היה מבטל איזה תשיש, ואם-כן יש שם יחוד עליו, אפילו הכי אסור מטעם דבטל, והרי הוא כמו שהקצה אותו עתה מדעתו: * שלא תגררהו. עיין במשנה ברורה שכתבתי בבאורו, מפני שנושאתו, כן כתב רש"י, ואף דהמגן-אברהם כתב זה בשם הר"ן, הנה

קטנים: (קג) כחצר. אבל לא ברשות-הרבים, דגזוין שמא יגביהם ויעבירם ארבע אמות ויתחייב חטאת, דגבי בהמה לא אמרין חי נושא את עצמו. ועיין בטור דסבירא ליה דבכרמלית נמי אסור לדדות כמו ברשות-הרבים, וכן פסק הלבוש, דלא כבית-יוסף שמצדד להקל בזה, ומכל מקום נראה דבעגלים גדולים מותר לדדות בכרמלית, עיין ברין שהובא בבית-יוסף: (קנא) אם צריכין וכו'. ומשום צער בעלי-חיים, דאם לא-כן אסור לעשות כן, דכל מידי דלא חזי לטלטול, כשם שאין מטלטלין כולו כן אין מטלטלין מקצתו, כמו שכתוב סימן שיא סעיף ז גבי מת שלא יזיז ממנו איבר: (קנב) אבל דוחין אותה. אפילו אם אינו לצרכה כדי להאכילה אלא לתועלתו, כדי שלא יבוא לידי הפסד ממון, כגון שברחה מן הבית (קנא) חוץ, והוא הדין אם ברחו מן הביצים, אבל בלא הפסד ממון, אפילו הרחיה אינו נכון כיון שאינו לצרכה (בי"ח וא"י): **מא** (קנז) אפילו ברשות-הרבים. דהא אפילו תגביהה פטורה, דחי נושא את עצמו, ולית בזה אלא איסורא דרבנן והוי גזירה להגירה. ואם נושא כפות או חולה, חייב, דכזה לא שייך שנושא את עצמו. והנושא מת, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, עיין סימן רעח: (קנד) שלא תגררהו. מפני שנושאתו, (קכז) כן כתב רש"י, משמע דסבירא ליה דהוי כמו שנושאו, ואם-כן אפילו בכרמלית אסור; ויש שמקילין בזה, אבל לישא אותו על כתיפו, גם בכרמלית אסור לכולי עלמא. ויש מהמון שנכשלין בזה שנושאיין קטנים על כתפיהם, וטעותן הוא מפני שהקטן יכול לילך בעצמו, ושגגה היא, (קנח) דאיסור דרבנן יש בכל אופן אפילו בכרמלית, ומכל מקום טוב למנוע מלומר להן, שבוודאי לא ישמעו לנו, ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. וקטן שאין יכול לילך בעצמו כלל, (קנא) חייב לרוב הפוסקים כשנשאו ברשות-הרבים, ועל-ידי אינו-יהודי שרי לדידן דאין מצוי אצלנו רשות-הרבים [פמ"ג]. המוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו חייב, אף שהתינוק יכול לילך בעצמו, דאין בו איסור דאורייתא, דחי נושא את עצמו, מכל ועליו חייב משום כיס, דכיס אינו בטל לגביה, שהוא אין צריך לו; אבל המוציא גדול המלובש בכליו פטור, דבגדיו טפלים לו, ועליו אינו חייב, דהוא נושא את עצמו, ולית ביה אלא איסורא דרבנן [רמב"ם והובא במ"א]:

שער הציון

(קנו) אחרונים: (קין) ט"ו ושי"א: (קית) וכן פסק זה התוספת-שבת הדרוך-החיים ושי"א: (קלט) גמרא, הובא במגן-אברהם ושי"א: (קכ) פה דהר"ן סבירא ליה דגדולים מותר לרדן אפילו ברשות-הרבים, כבר כתב בבית-יוסף מדסתמו הרמב"ם הטור משמע דלא סבירא ליה כן, ולכן סתם גס-כן פה להחמיר, וכן משמע בפרי-מגדים: (קלז) ואפילו אם ברהו לרשות-הרבים גם-כן שרי לדחותה. ועיין לקמן סימן שטו סעיף יב במשנה ברורה הובא הלכה לענין סגירת הדלת אחר שהכניסה לבית: (קנז) עיין ביאור הלכה: (קנח) מגן-אברהם וחי"א ארם והגר"ז: (קנא) כן כתב הפרי-מגדים, וחפשי ומצאתי שכן דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן דתינוק בזה כבהמה דמי וחייב לרבנן, ודעת המאור דאפילו לרבי נתן חייב בזה. אחר-כך מצאתי במאמאי שנב"כ פשיטא ליה בזה לחיוב:

הלכות שבת סימן שח

יהא מגביה רגלו אחת ויניח השניה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת: **מב** דבר שהוא מוקצה (קנה) מותר ליגע בו, ובלבד שלא יהא מנענע אפילו מקצתו (וכבר נתבאר בסעיף ג): **מג** מותר לטלטל מוקצה על-ידי נפיחה (וכבר נתבאר ריש סימן זה): **מד** כלי שנתרועע, (קנה) לא יטלו ממנו חרס לכסות בו או לסמוך בו: **מה** אסור לשחוק בשבת ויום-טוב (קנה) בכדור: **הה** (מו) קנה) ויש מתיירין, ונהגו להקל (תוס' פ"ק דביצה): **מו** אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושים המשי, מפני שאסור בטלטול, ועוד, שהוא מוליד (קנט) בחומו: **מז** ביש אוסרים (קט) לטלטל בגד שעטנז (מו) (קסא) ג'יש מתיירים: **מח** מותר לטלטל מגיפה בשבת (קסב) להבריח הזבובים: **מט** המכבדות שמכבדים בהם הקרקע (קסג) מותר לטלטלם: **נ** הרשב"א מתייר לטלטל

ק הרי"ן בסוף פרק כב בשם הרמב"ם ר מתייר ל טלטל בשבת ו ה רמב"ם מפרק כו פה ומנענע התבית שבת כפי ת אגור בשם שולחן-הלקט א תשובת הרשב"א ב רבי יצחק חילק ג ה חרס כשם אור זרע ג שם ד מלבו ה רמב"ם שם ין כתב בתשובה

באר היטב

רש"ל ספ"א דביצה אסור לטלטלו כ"א לצורך גופו או מקומו, ובאגודה אסור אפילו לצורך גופו או מקומו: (מט) מותר. ולמ"ד אסור לכבד משנה ברורה

מב (קנה) מותר ליגע בו. עיין לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן יז: **מד** (קנו) לא יטלו ממנו. רוצה לומר, שלא יתלוש ממנו, בדמעשה התלישה הוא בכלל תיקון כלי, וכמו שיחבאר בסימן שם, שכל דבר שמתקנו בשבת לאיזה תשמיש יש בו משום תיקון כלי. והוא הדין (קסה) אם כבר נפל החרס, והוא מתקנו להסיר בליטותיו ועוקציו כדי שיוכל לכסות בו וכי האי גוונא, דאסור, והוא בכלל מכה בפטיש, כמו שכתב רש"י, אבל ליקח החרס שנשבר מהכלי ולכסות בו מנא בלי שום תיקון, ודאי שרי, כמבואר לעיל סעיף ו:

מה (קנו) בכדור. בין אם היא של נייר או של עץ, שאין שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו, והיו כאבן שהוא מוקצה מגופו, ואפילו בטלטול בעלמא אסור לדעה זו [אחרונים]: (קנח) ויש מתיירין. אפשר שטעמם, שכיון שעשוי לכך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה, וכדלעיל בסעיף כב. ומכל מקום, לכולי עלמא אסור (קנו) לשחוק ברשות-הרבים ואפילו בכרמלית בשבת, דבכל הוא שיפול לחוץ מארבע אמות ואתי לאחזי, אבל ביום-טוב מותר אפילו ברשות-הרבים לשחוק בו לדעה זו. וכל זה כששחק שלא על-גבי קרקע, (קסו) אבל על-גבי קרקע לכולי עלמא אסור משום חשש אשוויי גומות, וכדלקמן בסימן שלח לענין שחיקת אגודים, ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: **מז** (קנט) בחומו. רוצה לומר, שעל-ידי החום יוצאים התולעים מן הזרע, ואף-על-גב דאין מכרין לזה, מכל מקום פסיק רישא הוא (קסא) ומלאכת מחשבת הוא: **מז** (קס) לטלטל וכו'. מפני שאסור ללבשו ומוקצה הוא, ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור [א"ר וש"א]: (קסא) ויש מתיירין. שמכל מקום מליבש הוא ותורת כלי עליו. (קנט) והעיקר כסברא הראשונה, ועליכן משכונות של אינם-יהודים אסור לטלטלן בשבת [פמ"ג, ע"ש]: **מח** (קסב) להבריח הזבובים. ככל כלי שמלאכתו לאיסור, דמותר לטלטלו לצורך גופו. ועיין מה שכתבנו לעיל בסעיף כג: **מט** (קסג) מותר לטלטלם. אפילו מחמה לצל, והמחבר אייל לשיטתו דסבירא ליה בסימן שלו סעיף ב להיתר; אבל לפי מה שפסק הרמ"א שם דאפילו מרוצף אסור,

חייב, והנשוא מת הוי מלאכה שא"צ לגופה, רמב"ם, עמ"א: (מו) ויש מתיירין. עיין סימן תקיח ט"א שהט"ז ומ"א אוסרים, ע"ש (מו) ויש.

ביאור הלכה

אף שהר"ן כתב כן במשנה לדברי רש"י, מכל מקום אינו הכרח שהר"ן גופא יסבור כן [וכן נמצא כמה פעמים], ובפרט שמהר"ן גופא בדיבור המתחיל אבל אם היה גורר וכו' משמע שהוא בעצמו סובר דגרידה אינו אסור אלא מדרבנן, דאי לאו הכי למה לו לומר שם דבקטן כזה שגורר שתי רגליו לא מודו ליה רבנן דרבי נתן, תיפוק ליה דמדרבנן בלאו הכי אסור אפילו לרבי נתן אם נאמר דגרידה היא כמו נשיאה ממש, אלא ודאי דגרידה אינו אסור אלא מטעם שלא יבוא לישא אותו על כתיפו, ועל-כן לרבי נתן לא מחמירין בזה כמו בלמדד לרבנן, ומשום הכי הצריך הר"ן לומר דבקטן כזה שגורר שתי רגליו לא מודו רבנן לרבי נתן ולישא אותו הוא איסור דאורייתא, ועל-כן החמירו רבנן אף בגרידה [ואף שהאליה רבה כתב שיש לו שני ביאורים בדברי הר"ן ומסתפק בזה, כבר הכריע בספר מאמר-מרדכי כדברנו דגרידה לדידיה הוא מדרבנן], ולכן רשמתי על טעם זה 'כן כתב רש"י'. ומה שכתבתי דיש מקילין בזה, הוא מדברי הר"ן הנ"ל דסבירא ליה דמה שאסור גרידה הוא בקטן שאינו יכול לילך בעצמו כלל, שאז חייב כשנושאו, ולכן אסור גרידה כדי שלא יבוא לישאנו על כתיפו. ולפי זה לדעת הבית-יוסף שמחיד לדדות בהמה וחייה בכרמלית, אין להחמיר בו בגרידה בכרמלית [וכל-שכן דאין להתמיר בגרידה כלל לדעתו למי שיכול לדדות בעצמו], אבל לישא אותו על כתיפו והיינו למי שאינו יכול לדדות, בודאי גם בכרמלית אסור, כיון דברשות-הרבים הוא איסור דאורייתא ממש [לרוב הפוסקים, כמו שכתב הפרי-מגדים] לישא אותו, ממילא בכרמלית הוא איסור דרבנן. ואף דרעת התוספות בשבת ק"ל עמוד א משמע דאפילו בקטן בו שמתנה ימים הוא רק איסור דרבנן, דחי נושא את עצמו, הלא במשנה גודלי הראשונים פליגי עלייהו, והם הרמב"ן בחידושיו בריש פרק רבי אליעזר דמילה והרשב"א הרי"ן והמאור [הוא סובר דאפילו יכול לדדות חייב כשנושאו] והמאירי כולם סוברים דקטן שאינו נוטל אתו ומניח אחת הוא איסור דאורייתא להנשוא. כל זה וירבו כמי שאינו יכול לדדותו, ואפילו למי שיכול לדדותו, וסבירא להו לכמה פוסקים דהנשוא הוא איסור דרבנן, גם-כן אין להקל בכרמלית, כיון דמדרבנן נגישא חתי הוא כמו שאר בשרים, שוב אין חילוק בזה בין כרמלית לרשות-הרבים [ויאני דומה למה שאסרו מטעם גזירה, כמו לקמן בסימן שנ סעיף א דלא יעמוד אדם ברשות-היחיד ויוציא ראשו לרשות-הרבים וישתה שם, ובכרמלית מותר, והתם הוא רק מטעם גזירה דחיישינן שמה יביאם אליו ויבוא לעבור על איסור דאורייתא, ובכרמלית לא גזרו, שם שאין כן בענינו בעת שאסור לישא בכרמלית לא חילקו בענין ואסור בו כל דבר שאסור לישא אותו ברשות-הרבים], כן מוכח מהמגן-אברהם בריש סעיף-קטן עא דאפילו בקטן שיכול לדדותו יש על נשיאתו איסור דרבנן, והוא המחבר שכתב שלא תגרהו קאי על מי שיכול לדדותו, דמותר לכבד קרקע המרוצף, אם-כן הוא בכלל כלי שמלאכתו

שער הציון

(קסז) לבושי-שרד: (קט) דרכי-משה וש"א: (קס) פשוט: (קסא) רשב"א: (קסב) אליה רבה וש"א:

הלכות שבת סימן שש

רמה באר הגולה

(* פירושו, כלי העשירי להבין מוכיח הכח המכונה) ז צינור כסיון שז פ תשובת מהר"ל בשם מהר"ד סיפויש כי הריץ מהא דקיימין בי רבי שבת מ"ז

“האצטרלו”ב בשבת וכן ספרי החכמות, (קסד) ‘ולדעת הרמב”ם יש להסתפק בדבר: נא ממה שמורה על השעות, שקורין ארילו”ו, בין שהוא (קסה) של חול בין שהוא (קסו) של (מט) [מט] מין אחר, (קסז) יש להסתפק אם מותר לטלטלו (וכבר פשט המנהג. (קסח) לאסור): נב (קסט) מוקצה (י) לעשירים היו מוקצה, ואפילו עניים (קע) אין מטלטלין:

ט טלטול על-ידי דבר אחר אם מותר בשבת, ובו ה' סעיפים:

א אנוטל אדם את בנו (א) והאבן בידו ולא חשיב מטלטל לאבן, והוא שיש לו (ב) געגועין (פירושו, שיש-לו עצבון כשאינו עם אביו) עליו, שאם לא יטלנו יחלה, (ג) אבל אם אין לו געגועין עליו לא. ואפילו כשייש לו געגועין עליו לא התירו אלא כאבן, אבל אם דינר בידו, אפילו לאחוזו התינוק בידו והוא מהלך ברגליו, אסור, דחיישינן דלמא נפיל (ד) ואתי אבדה

שערי תשובה

באר היטב

ע"ג הבשר: [מט] מין אחר. עיין בה"ש. ולענין טלטול וייגליין שלנו בשבת עיין בשו"ת פמ"א ח"ב סימן קכב שמתיר, וכתב שהגאון ח"צ נשא אצלו אוהר כסך וכן העידו על הגאון מהר"ר נפתלי ב"ר, והגאון מהר"ש ר' חיים ישעיה ז"ל כתב שתכבה להתייר, ולכן יש להתייר, אם לא במקום שנוהגין איסור אינו רשאי להתיר בפניהם; והב"ר"י כתב שבועי איטליא נוהגין איסור, ע"ש, וכן בשבות יעקב ח"ג סימן ז' וכן בזו בדברי-שמואל וכן בשאלות ותשובות מים רבים סימן לא בשם שאלת-יעב"ץ סימן סג דכלי-השעות גדולות העומדות בחיבות על הקרקע לא ידחוק בריפטור אוהר לידע ע"י הקשקוש באיזה שעה עומד, יש לצדד בהשמעת קול היינו שיר או קול גדול כו', ומ"מ לא מלאני לבי להתיר כו', עכ"ל. וע"ש שמתיר לטלטל קנה-המירה של אמה שבמדינת בן כגון במקום קל ומשענת או לדחוף איזה דבר וכיצא בו, וכן לצורך מקומו מותר, ע"ש. ונראה דרמת אמה של אומנים כגון

הבית היו כלי שמלאכתו לאיסור, כ"י, ש"ג: [מט] מין אחר. כגון שראין בצל: (י) לעשירים. כתב הט"ז: הכלל הוא, דמה שראוי לעניים והוא בביתו של עני היו מוקצה לעשירים כיון דלדידהו לא חזו, אלא דמי שהוא בביתו של עני גריר בתר הבית אפילו עשיר, אבל מוקצה לעשיר והוא בביתו אסור לכל העניים כאלו ודקו כבר לאשפה, ע"ש:

כתב לאיסור אף שאין המפתח חלוי בו, ע"ש, ונראה נהיר ופשטיה. ובמח"ב כתב בשם שאלת-יעב"ץ סימן סג דכלי-השעות גדולות העומדות בחיבות על הקרקע לא ידחוק בריפטור אוהר לידע ע"י הקשקוש באיזה שעה עומד, יש לצדד בהשמעת קול היינו שיר או קול גדול כו', ומ"מ לא מלאני לבי להתיר כו', עכ"ל. וע"ש שמתיר לטלטל קנה-המירה של אמה שבמדינת בן כגון במקום קל ומשענת או לדחוף איזה דבר וכיצא בו, וכן לצורך מקומו מותר, ע"ש. ונראה דרמת אמה של אומנים כגון

ביאור הלכה

משנה ברורה

ואפילו הכי משמע מהמגן-אברהם דנשיאתו אסור בכרמלית, וכן כתב הח"י אדם והגר"ז, ובפרט לידת המאור והמאיר, גם בקטן שיכול לדדו יש איסור דאורייתא ברשות-הרבים להנשוא כל-זמן שאינו יכול לילך בעצמו לגמרי, וממילא צריך להחמיר בכרמלית:

אם-כן הוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, (קל) ואין לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו: נ (קסד) ולדעת הרמב"ם. היינו, מה שכתוב לעיל בסימן שז סעיף יז דאסור ללמוד בשבת בספרי החכמה וכן להביט באצטרלו"ב (הוא כלי שחוזין בו הכוכבים), אפשר לדדידהו הוא הדין דאסורים בטלטול. ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן שז סעיף יז: נא (קסה) ושל חול. הוא כלי שמלאכי בן חול, והחול יוצא דרך נקב מתחתיתו, ועשויה קרין קרין לשער בו השעות: (קסו) יש מין אחר. כגון שהוא עשוי חוליות חוליות להכיר בו השעות כשהצל מגיע לאיזה חוליא: (קסז) יש להסתפק, דמי למדידת הזמן או הצל, בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, דמדידה בשבת אסור כשאינה של מצוה, ואפילו אם הוא לומד על-ידו, מכל מקום עיקר המדידה אינה של מצוה; מיהו, כשצריך לו לגופו או מקומו בוודאי שרי, דהא כלי הוא: (קסח) לאסור. ובזייגע"ר¹ שלנו יש להתיר [פמ"ג ומחה"ש וש"א]. ודוקא הקטנים שקורין טאש"ן-אוה"ר², אבל הגדולים שקורין וואנד-אוה"ר³ אסור לטלטל, ואפילו אותן כלי-שעות העומדין בחיבה על הקרקע יש להחמיר בטלטול אם לא לצורך מקומו [שע"ת]: נב (קסט) מוקצה לעשירים. רוצה לומר, שהוא דבר שהוא גרוע בעיני העשירים, ואין דרכם להשתמש בו מחמת עשרם ומקצים אותם מדעתם, כגון (קלג) שיירי מטלניות שהם פחותים משלשה טפחים, ולא חוזין רק לעניים לאיזה טלאי ולא לעשירים, על-כן נאסר לעשירים אף בטלטול: (קע) אין מטלטלין. שכבר הוקצה מדעתו של בעל-הבית העשיר. (קלג) ואין חילוק בין עניים שבביתו בין עניים שחורין בידו, דאולינן בתר מי שהוא בעליו. והא דאיתא לעיל בסעיף יג דאם ג' אצבעות ע"ג אצבעות מותר לטלטל, היינו דאיתא, כשהם של עני, ואז מותר גם העשיר לטלטל אותן. ועיין בט"ז שמיטיק, דדוקא כשהעשיר דר בבית העני, שאז הוא נגרר אחריו, אבל עשיר דעלמא אסור לטלטל, כיון שמכל מקום אינו ראוי לו, שהוא פחות מג' טפחים על ג' טפחים. עוד כתבו הפוסקים, דמה שפסק המחבר דמוקצה לבעל-הבית הוי מוקצה לכל, הוא דוקא בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותא כנ"ל, אבל דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת איסור, (קלג) כגון שנדר מכבר, לא נעשה מוקצה בשביל זה הואיל דמותר לאחרים, ואף הוא עצמו מותר לטלטלו; ואם אסר על כל העולם, אז אסור לכל לטלטלו:

א (א) והאבן בידו. ומיירי שהוא (ב) בתצר דאין בה אלא משום איסור טלטול, ולכן לא אסור בוה, משום צערא דתינוק, כדלקמן, אבל ברשות-הרבים ודאי אסור משום איסור הוצאה, דכשנושא את התינוק הוי כאלו נושא את האבן בידו [גמרא]: (ב) געגועין עליו וכו'. ולכן (ג) לא אסור טלטול שלא בידיים במקום סכנת חולי. (ג) ואם תאמר, ישליך האבן מידו, כמו שכתב סעיף ג דצריך לנער האבן מהכלכלה? יש לומר, שיצעק התינוק ויכבה. ואם נפל האבן מיד התינוק, (ד) אסור להגביהו וליתנו לו, דזהו טלטול בידיים, אלא יוריד התינוק מעל כתפיו ויגביה התינוק את האבן, ויחזור ויטלנו: (ג) אבל אם אין וכו'. דמה שמטלטל להתינוק עם המוקצה (ה) הוי כאלו הוא עצמו מטלטל להמוקצה ואסור: (ד) ואתי אבדה לאותי.

שער הציון

(קל) מגן-אברהם ותוספת-שבת ושאר פוסקים, דלא כלבוש דמתיר לטלטל חלוי עלמא, וכן משמע מביאור הגר"א כהמגן אברהם: (קלג) אליה רבה לעיל בסעיף יג וחיודושי רבי עקיבא איגו שם. ולהיש-אמורים שם יצוייר זה הדין בכליות של מצוה: (קלג) ט"ז ומגן אברהם ותוספת-שבת, דלא כב"ח ושלי"י גבורים: (קלג) מגן-אברהם בשם התוספות, דלא כר"ן, וכן פסק הפר"מ-גדולים: (ב) תוספת-שבת והוא מרש"י: (ג) רש"י: (ג) תוספות: (ד) מוכח מהסוגיא בפשיטות: (ה) גמרא:

ב הדין בשם הרמב"ן
 ג משנה שם ובגמרא
 אוקימתא דרב שם
 ק"ב ד שם ק"ה
 במשנה ושם בגמרא
 ה שם ק"ב בגמרא
 אוקימתא דרב יוחנן
 ובגמרא
 כ"ט בפרק בה הורב
 הגר"ש פ' בית יוסף
 משמעות הגמרא
 ז משנה שם ובגמרא

לאותו. *כיוש אומרים שלא אסרו אלא כשהוא נושא התינוק (ה) עם דינר בידו, אבל לאחוז התינוק בידו, אף-על-פי שדינר ביד התינוק, אין בכך כלום: ב יכלכלה שהיתה נקובה וסתמה באבן, מותר לטלטלה, שהרי (ו) נעשה (ב) כדופנה. (ו) יוכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכבידה למלאות בה מים, אם הוא קשור יפה שאינו נופל מותר למלאות בה, שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אגבה, (ח) ואם לאו אסור: ג יכלכלה מלאה פירות ואבן בתוכה, אם הם פירות רטובים כגון תאנים וענבים, יטול אותה (ט) כמו שהיא, שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו, (י) אבל אם הם פירות שאינם נפסדים, (יא) ינערם, וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם. (יב) והני מילי כשאינו צריך אלא לפירות או לכלכלה, אבל אם היה צריך למקום הכלכלה, מטלטלה כמות שהיא: ד (יג) ישכח אבן על-פי חבית או מעות על הכר, מטה חבית (יד) על צידה והאבן נופלת, (א) ומנער הכר (ז) (טז) והמעות נופלים. ואם היתה

שערי תשובה

באר היטב

חייטים ובתים דקפרי עלייהו אסורים בטלטול:

(ב) כדופנה. כיון דהדקה, שוייה דופן, ואם לא הדקה לא, מ"א:
 (ג) כמו שהיא. דנעשה בסיס לאיסור ולהיתר. ואין מטריחין אותו
 הכלכלה יטלם בידו מתוך הכלכלה, תוס': (א) ומותר ללמוד על
 השולחן שמעות מונח עליו מזד אחר אפ"י שדרך לנענע בלימוד לא חיישינן שינענע המעות, מהר"ל: (ז) והמעות. ואם עושה כן לצורך המעות

ביאור הלכה

משנה ברורה

* ויש אומרים שלא אסרו וכו'. בב"ח כתב דנקטינן לחומרא אבל באליה רבה כתב דיש לסמוך על דעה זו
 (1) אפילו במקום שנוגע לחשש חולי הבן, כיון דלא הוי חשש סכנת נפש: (ה) עם דינר בידו. רוצה לומר, דאז יוכלו

לטעות ולומר, (1) דכשם שהתירו בשביל התינוק לישאנו כשהדינר בידו אף שממילא מתטלטל גם הדינר, כך מותר לישא את הדינר עצמו בידו (ב) אחר שנפל וליתנו ליד התינוק: ב (1) נעשה כדופנה. ומיירי (ט) שהדקה יפה להכלכלה (י) או שקשר, אבל בלאו הכי לא נעשה כדופנה: (ז) וכן דלעת. היינו, דלעת יבישה וחוללה שממלאין בה מים, וזק מפני שהיא קלה וצפה על-פני המים (יב) תולין בה אבן כדי להכבידה: (ח) ואם לאו אסור. שהדלעת עצמה מוקצה, (יג) שנעשת בסיס לרוב האסור: ג (ט) כמות שהיא. אף שיש אבן בתוכה (יג) דנעשית הכלכלה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר ובטל האיסור אגבה, והוי כאלו אינו בסיס רק להיתר; ואף-על-גב דממילא מטלטל גם האבן, שרי לטלטל הכלכלה ולהגיע למקום שירצה, (יד) ואין צריך ללקט הפירות מתוך הסל בידו, פן יפלו לארץ, אבל אם הפירות מונחים בסלים קטנים תוך הכלכלה, יטלם בידו מתוך הכלכלה: (י) אבל אם הם וכו'. כיון שיוכל באיזה עצה לתקן שלא יטלטל האבן, לא הקילו בזה אף שהוא בסיס לאיסור ולהיתר, וכן אם יכול לנער האבן לכד מתוך הכלכלה ולהשליכו, גם-כן מחוייב בזה, וכמבואר לקמן בסיומן שי סעיף ח בהג"ה: (יא) ינערם, וינער וכו'. רוצה לומר, ואחר-כך (טז) יחזור ויניחם לתוך הכלכלה אם רוצה להגיעם לשולחן, ואן יהור שלא יתפורז אחת הנה ואחת הנה, דאי לאו הכי אסור ללקט אותם ולהניחם אחר-כך בתוך הכלכלה משום עוברא דחול, וכמבואר לקמן בסוף סימן שלה [תרו"ש]: (יב) למקום הכלכלה. דאו אי אפשר לנער, דשמא יפול האבן למקום שצריך אליו, (טז) לכך יכול לישלנו כמות שהיא עם האבן ולטלטלה עד מקום שירצה וינער אותה שם, או יניחנו כמות שהיא: ד (יג) שכח אבן וכו'. דבמניח בטוונה על-פי החבית, הרי החבית גופא מוקצה ואסור להטותה דנעשית בסיס להאבן, וכדלקמיה: (יד) על צידה. ומיירי בשצריך ליקח מהיין שבתוכה, וכן בכר כשצריך לשכב עליו, ולכן התירו לטלטל המוקצה באופן שם שאינו מטלטלו להדיא רק על-ידי ינער, אבל אם אין צריך להם כלל רק שחושש משום פסידת המוקצה גופא שלא יגבנום, אפילו ינער אסור, (י) כן כתב מגן-אברהם בשם רבינו ירוחם. ואם מטה החבית והכר בגופו ולא בידו, (יט) מותר אפילו באופן זה: (טז) והמעות נופלים. ויכול לטלטל אחר-כך הכר, כיון שנשתלק ממנו המוקצה. ומכל מקום מותר ללמוד

שער הציון

(1) רש"י: (1) מגן-אברהם. הוא מהר"ן, עיין שם: (ב) כן נראה פשוט כוונת המגן-אברהם להמעיין: (ג) מגן-אברהם בשם הגמרא, הוא קציה עמר ב בענין דקדוריה, והוא הדין הכא [פמ"ג]: (י) דגם שם בענין דקדוריה, והיא דלעת, איחא כיון דהוקח, ואפילו הכי כתבו המפרשים דהיינו שקשרה יפה, והוא הדין הכא, ומסתברא דאפילו סתם הידוק יפה להאבן במקום הפתיחה גם-כן מהני כמו קשריה, והוא הדין התם גם-כן מהני סתם הידוק יפה, אלא דשם אין מצוי לכך הידוק יפה בלי קשריה: (יב) ונחשב האבן על-ידי ההידוק כמו דופן הדלעת [גמרא]. ולפי זה היה משמע לכאורה ודקא כשהאבן נתון בתוך הדלעת, וכלשון המשנה 'האבן שבקדוריה', אבל לא כשהוא תלוי על הדלעת מבחוץ; אבל לשון השולחן-ערוך 'שהוא בטל אגבה' משמע דבכל גווני בטל: (יג) ושיי ודין, וכן מוכח בגמרא, והובא כברי-מגדים: (יג) מגן-אברהם: (יד) תוספת-שבת, עיין שם: (טז) רש"י: (טז) תוספת-שבת: (יז) ואין סתירה לזה מלקמן סימן שי סעיף ח וכתב שם המגן-אברהם בשם הב"ח כסעיף-קטן אי דאי איכא הפסד במוקצה על-ידי הניער [כן איחא בב"ח שם] אין צריך לנער אלא מטלטלה להחיות עם המוקצה בידו, וזה גרע מסתם ינער דעלמא, וכלשון הכא: יש לחלק, דשם עיקר הטלטול בשביל רוב ההיתר, מה שאין כן בזה, דמי דמיא דקיימא לן בעלמא טלטול מן הצד דאינו מותר כי אם לצורך דבר ההיתר ולא בשביל רוב האסור. ואף-על-פי-כן דין זה לא בירא כולי האי, דאפשר בניער קיל טפי. ומרביתו נוסחא שביא המגן-אברהם אין ראייה, דהא לא הוה הכיר שם ינער, ואפשר דמיירי לנעין לטלטל רוב ממש עם המעות. אך מלשון הגמרא דאמר שם: לא שנו אלא לצורך גופה וכו', משמע כהמגן-אברהם, דהא זה אינו מקרי לצורך גופה. אחר-כך מצאתי בספר בית-מאיר שגם הוא מחמיה על המגן-אברהם דכרינו, דמרביתו ירוחם לא מוכח דין זה: (יט) פשוט, כמבואר לקמן בסיומן שיא סעיף ח דבגופו אפילו לצורך רוב האסור מותר:

הלכות שבת סימן טז

ח בפירושו רש"י בשבת
נ"א ט שם בחסות

החכית בין החביות (טז) בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה, (יז) *יכול להגביהה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה. *ואם הניחם עליהם מרעתו (יח) על דעת שישארו שם (יט) בכניסת השבת, (כ) *אסור להטות ולנער. (כא) *ויש אומרים, דאפילו הניחם שם על דעת שישארו שם (כב) בכניסת השבת *כדי שיטלם בשבת, מותר

באר היטב

דעתו שישאר שם בשבת ואח"כ שחם מקרי שוכח, מהרא"י סימן קצג:

ביאור הלכה

משום סכנת חולי, וגם דרמב"ן בתראה הוא והר"ן הביאו: * יכול להגביהה כמו שהיא וכו'. ואם מותר לישא אותה עם האבן עד מקום שהוא רוצה לפנותה, או רק לסלקה מבין החביות, עיין בחידושי רבי עקיבא איגר: * ואם הניחם וכו'. דע, דאיתא בראשונים, וכן הסכימו הרבה אחרונים, דאפילו יש בתוך החבית יין לא אמרינן דנעשה החבית בסיס לאיסור ולהיתר, וכתבו הטעם, משום דפי החכית מלמעלה לא נעשה בסיס כי אם להאבן שמונח עליה: * כדי שיטלם בשבת. עיין

שלא יגבנו אסור, ב"י: (ה) ע"ד. ואם הניחם בכונה בחול ולא היה

משנה ברורה

בשבת על השולחן אפילו בעוד שיש עליו מעות או שאר דבר מוקצה מצד אחר, דאף-על-גב דדרך לנענע עם לימודו, (יט) מכל מקום לא היה פסיק רישא [מהרי"ל]: (טז) בענין שאינו יכול וכו'. שחושש שלא יפול על החכית וישברם: (יז) יכול להגביהה וכו'. דהרי הוא רק טלטול מן הצד, כיון שאינו מטלטל המוקצה להדיא רק עם היתור, וכוונתו גם-כן בשביל שהוא צריך להיתר, וכנ"ל, ודבר זה שרי, כדלקמן

בש"א סעיף ח, ואפילו הכי ברישא כשהיה אפשר לו בניעור, צריך נייעור דוקא: (יח) על דעת שישארו וכו'. אבל אם הניחם בכונה בחול ולא היה דעתו (כ) בפירוש שישארו שם בשבת, ואחר-כך שחם שם, מקרי שוכח [כתבי מהרא"י]. ודעת הבית-יוסף, דאפילו הניחם בערב-שבת, כל שלא היה דעתו (כג) בפירוש שישאר שם בכניסת שבת ובבין-השמשות שכתו לסלק, גם זה הוא בכלל שוכח. והנה בעיקר דין בסיס מסיק במגן-אברהם, דלא מקרי בסיס אלא-אם-כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתישב עליו בטוב, אבל מה שמניחין בדרך אקראי, כמו שרגילין להשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריווח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, כי האי גוונא לא חשיב מניח אלא שוכח, ומותר לטלטל חפץ המותר אחר שניערו המוקצה מעליו [נומכל מקום התיבה גופא לכולי עלמא הוי בסיס לדבר-איסור אם המוקצה חשוב יותר, ואסור לטלטלה, דהא על-כל-פנים דעתו היה שיהיה מונח המוקצה בתיבה, ח"י ארס]. (כד) ולפי זה, מה שנוהגין בשבת להסיר המפה העליונה מעל השולחן אחר שמסיר האינדיהודי המנורה מעליה, כד"ן עושין, לפי שאין צריך שתהא המנורה דוקא על המפה אלא על השולחן, ואינו מעמידה על המפה אלא מפני שאי אפשר לו לפנות מקום להמנורה בגוף השולחן עצמו, או מפני שאינו חושש לפנות לה מקום, ולפיכך לא נעשית המפה בסיס להמנורה שעליה שתיאסר בטלטול [ובמפה (כג) התחנתה אין צריך לכל זה, דהלא בומננו הדרך להניח עליה הלחם בין-השמשות, ונעשית בסיס לזה, דהוא חשוב יותר]. ויש מחמירין (כד) בכל זה, ובמקום הצורך נראה דיש להקל, דכמה אחרונים סוברין כוותיה דהמגן-אברהם. (כה) קינה של תרנגולת יש שם ביצה שיש בה אפרוח, שאותה ביצה אסורה בטלטול, אף שלא ידע מבעוד יום שהיה שם הביצה, מכל מקום כיון שיש בה ביצה, הוי כמניח ולא הוי כשוכח, ונעשה הקינה בסיס להביצה, וכן בכל מקום כיצא בזה ברוב שדרכו להיות המוקצה (כו) עליו, בוודאי הוי כמניח: (יט) בכניסת השבת. היינו כל זמן בין-השמשות: (כ) אסור להטות ולנער. דנעשה החכית והזכר בסיס [היינו כן ומקום-מושב; תרגום "לכנו", לבסיסה] להמוקצה שעליהם, והם גופא מוקצה: (כא) ויש אומרים דאפילו וכו'. סבירא להו דלא נעשה בסיס כלל, כיון שחשב לסלק מעליו המוקצה אחר-כך, ובמקום פסידא יש לסמוך על דעה זו [אחרונים]. ודע, דאפילו לדעה זו, (כב) מסתברא דדוקא כשחשב בהדיא לסלק אחר-כך המוקצה בשבת [על-ידי נייעור או על-ידי אינדיהודין], או דבר (כג) שדרכו בכך לסלק המוקצה אחר-כך, אבל אם חשב בסתמא שיהיה מונח עליו המוקצה בשבת, לכולי עלמא נעשה בסיס אף דלא חשב בהדיא שיהיה מונח עליו כל השבת: (כד) בכניסת השבת. והוא הדין אפילו אם חשב שיהיה מונח

שער הציון

(ט) נראה דמייירי באופן דהנייעור של המעות לא הוי הפסד לו, ולכן אם היה זה פסיק רישא היה אסור משום דאפשר לנער לארץ, אבל אם יהיה לו הפסד על-ידי נייעור, אף פסיק רישא שרי, וכמו לענין חכית כשהיתה עומדת בין החביות, דהא גם בה אין כוונתו בניעורו בשביל המעות אלא בשביל הלימוד דהוא דבר היתור, וכמו בעלמא לענין טלטול מהצד. ודע, דמשמע מהרי"ל דהוא טוב דפסיק רישא כדרכו אסור, ועיין בסמ"ק שיד במגן-אברהם סעיף קט"ן ה: (ז) כן נראה לי ברור בדעת מהרא"י דמייירי שלא בפירוש כן בסתמא, דאם רוצה לומר שהיה רוצה לסלק בכניסת השבת, בוודאי גם הוא מודה דאף אם הניח בערב-שבת מותר באופן זה, אלא ודאי דמייירי בסתמא, וסבירא ליה דבערב-שבת אפילו בסתמא חשיב כאלו כיון שישאר גם בשבת, אבל כשאר ימי החול צריך שיכין בפירוש שישאר על כניסת שבת; והבית-יוסף חלק עליו, דהנחה בערב-שבת גם-כן ריגא הכי, דכן משמע מרש"י, עיין שם בבית-יוסף, אמנם מלשון הרמב"ם משמע יותר כדעת מהרא"י דסתמא מהני על-כל-פנים בערב-שבת: (ט) דאם היה דעתו בפירוש, בוודאי כולי עלמא סוברין דנעשה בסיס: (כ) נראה: (כג) פרימג"ם ומור וקציעה: (כד) מה הטי"ו דמשמע דסבירא ליה כמהרא"י בהו, ולדידיה משמע בברייתא דמפה עליונה אסור במקום העמדת המנורה, ובכבושי-שרר משמע דט"ו מחמיר בכל המפה. ועיין בדרך-החיים שמעתיק דמקום העמדת הנחת יש להחמיר, והוא נובע מפרימג"ם שנוסחא בעיקר דין דהמגן-אברהם בצריך עיין למעשה. ולעניות דעתי כמו שכתבנו, דהבית-אמרי והגר"ז פוסקין לגמרי כהמגן-אברהם, וכן בספר מור וקציעה מצודר כוותיה, ובפרט מוקצה הוא דבר של דבריהם ושומעין להקל; ובלאו כל זה, במפה בוודאי אין להחמיר, וכמו שהוכיח הבית-אמרי מדברי רש"י ברוך נא שכתב נוטל הכיסוי וכו', ואף-על-גב שהיה עליו לא איכפת לן, דלא נעשית בסיס בהו, שאין עשוי אלא לכסות הקדירה; ועיין בביאור בית-יוסף על דברי רש"י זו; והכי נמי במפה ממש כן הוא, שאינה עשויה אלא לכסות השולחן, והגר שהניח עליה לא להניחו על המפה נתכוין אלא להאיר על השולחן, ועיין שם שתי"ן מה שהקשה ט"ו: (כ) מגן-אברהם ורש"י: (כ) רוצה לומר מלמעלה, ואין סתירה לדין מגן-אברהם הקודם, דהתם אף אם דרכו להניח שם בתיבה גם דברים המוקצים, מכל מקום אין הכרח שהם יונתו על הדברים המותרים: (כ) דהרי בגמרא נזכר סתם דבמניח נעשה בסיס, ופירושו שחושש שיהיה מונח עליו בשבת, וכמו שכתבנו לעיל, והם חידשו דבעתו לטל אחר-כך המוקצה מעליו בשבת גופא, דהיינו שלא יהיה מונח עליו כל היום, לא נעשה בסיס, אבל כל שלא חשב בהדיא לטלל בשבת. שם בסיס עליו, כן נראה לי פשוט: (כ) כגון לענין הטמנת הקדירה, דלא נעשית בסיס לגיזי-צמר שטמונה בה, וכמו שכתבו הפוסקים:

הלכות שנת סימן טש שי

יש בנמרא קמ"ב

להטות ולנער בשבת, ולא אסרו אלא במניחם על דעת שישארו שם (י) כל השבת: הגה (כג) ואז (י) אפילו ניטל האיסור משם אסור לטלטל הכלי, דמאחר שנעשה בסיס לדבר האסור למקצת השבת, (ס) אסור כל השבת כולה, (כד) וכן בכל מוקצה, וכן איתא לקמן סימן שי. אם אדם הניח (כה) דבר-מוקצה על של חבירו (כו) לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור, דאין אדם אסור של (ט) חבירו (כו) שלא מדעתו (א"י): ה' (כח) **הא דלא שרי אלא להטות ולנער, דוקא בצריך לגוף החבית והכר, אבל אם צריך למקום החבית והכר (כט) ולא הספיק לו ההטיה והניעור, (י) יכול לטלטלם עם האבן ועם המעות שעליהם לפנות מקומם (וכן הוא לקמן סימן שי"ו):**

שי דיני מוקצה בשבת, ובו ט' סעיפים:

א (ה) (א) א"עץ שתולין בו דגים, *אף-על-פי שהוא מאוס מותר לטלטלו, דקיימא לן במוקצה מחמת מיאוס כרבי שמעון דשרי: ב (ב) אין שום אוכל (ג) תלוש הראוי לאכילה מוקצה לשבת, דתמרים ושקדים ושאר פירות העומדים (ד) לסחורה מותר לאכול מהם בשבת, (ה) יאפילו חטים שזרעם (ו) בקרקע ועדיין (ז) לא השרישו, (ח) וביצים שתחת התרנגולת, מותר לטלטלן, יוכן תמרים הלקוטים (ט) קודם בישולן וכונסין אותם בסלים והם מתבשלים מאליהן

א שבת ק"ב ב שם מ"ה ג שם כ"בא תוספת ד שם כ"בא תוספת

באר היטב

ולא שמענו ולא ראינו שום אדם נזהר בזה, וצ"ע, ט"ז, ע"ש: (ט) חבירו. ואם עושה לטובת חבירו יש להסתפק, דמסתמא ניהא ליה, עמ"א: (י) יכול. היינו בשוכת: (ב) עץ. עיין סימן שח סט"ז:

(י) כל השבת, ובמקום פסידא יש לסמוך ע"ז, כ"ח: (י) אפילו. זה קאי גם אדעה ראשונה דאפילו לא הניחו אלא לכניסת שבת ונטלו אח"כ אסור כל השבת, ט"ז: (ס) אסור. לפ"ז כשמעמדין המגורה עם הנרות על המפה שעל השולחן יש לאסור לטלטל המפה ההיא בכל השבת,

משנה ברורה

ביאור הלכה

עליו כל היום עד איזה זמן קודם שקיעת החמה ואחר-כך לסלקם, גם-כן לא מקרי כסיס לדידוהו, ואם נמלך אחר-כך לסלק המוקצה מקודם מותר לנער, דכיון דאינו על כל יום השבת לא חל שם בסיס כלל, אבל אם חשב לסלק בין השמשות הוי כמי שחשב על כל היום, דבין-השמשות ספק לילה [פמ"ג]: (כג) ואז אפילו ניטל וכו'. זה קאי גם אדעה

בחדושי רבי עקיבא איגור שמביא מדברי התוספות, דמכל מקום לא הוי כשוכה גמור, ושם בצריך למקום החבית והכר מותר אפילו להגביה ממש עם דבר המוקצה, וכראיתא בסעיף ה, מה שאין כן בזה אינו מותר בכל גווני רק הניעור בלבד, ועיין שם שמאר"ך בזה: * אף-על-פי שהוא מאוס מותר לטלטלו. עיין בפרי-מגדים שמסתפק אם דוקא לצורך גופו או מקומו או אפילו מחמה לצל,

ראשונה, דאפילו לא הניחו אלא לכניסת שבת וניטל אחר-כך, מכל מקום אסור הכלי כל השבת: (כד) וכן בכל מוקצה. כגון גרוגרות וצמוקים שנתייבשו בשבת ונעשו ראויים לאכילה, אפילו הכי הוי מוקצה לכל השבת כיון דאיתקציא לבין-השמשות: (כה) דבר-מוקצה וכו'. ואפילו (כט) אם הדבר-מוקצה הוא גם-כן של חבירו: (כו) לא אמרינן וכו'. היינו, דמותר לטלטל הכלי (ל) כשצריך לה אחר שינער המוקצה ממנה: (כז) שלא מדעתו. אך אם עשה כן לטובת חבירו, ומן הסתם ניהא ליה בזה, כגון שנטל ראובן כלי והעמידו מבעוד יום תחת הנר בבית שמעון כדי שיפול הנר לתוכו ולא תהיה דליקה, ונפל הנר לתוכו (ל) קודם בין-השמשות והיה בתוכו עד אחר בין-השמשות, נעשית הכלי בסיס להנר ואסור לטלטלה כל השבת אף לאחר שנסתלק הנר, (לג) כן כתבו הרבה אחרונים; ובדרך-החיים מצדד, דאם היה בדעתו לסלק אחר-כך המוקצה בשבת, נוכל לצרף בזה דעת היש-אומרים הנ"ל דבזה לא מקרי בסיס כלל: דן (כח) **הא דלא שרי וכו'.** אשוכח קאי, דבמניח, הרי החבית גופא נעשית בסיס ומוקצה הוא: (כט) **ולא הספיק לו וכו'.** דצריך שיהיה לו אותו המקום פנוי לגמרי:

א (א) עץ וכו'. עץ זה (ב) הוי כלי כיון שמייוחד לתלות דגים, אלא משום דמאיס דריחו רע, הוי לרבי יהודא מוקצה מחמת מיאוס, ואנן קיימא לן כרבי שמעון דשרי: ב (ב) אין שום אוכל וכו'. דבדבר שאינו אוכל, (ג) אף לרבי שמעון יש מוקצה לפעמים, כגון מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמו שכתוב בסימן שח סעיף א, (ג) וכן בדבר שאינו כלי, כגון מצות וצרורות ואבנים וכיוצא בזה: (ג) תלוש. דבדבר שהיה מחובר מבעוד יום, גם-כן לכולי עלמא הוי מוקצה, שאין דעתו עליו מאתמול. ועיין בבית-יוסף: (ד) לסחורה. דאף-על-גב דעומדים לסחורה, (ד) דעתו עליהם לאכול מהם כשירצה: (ה) ואפילו חטין שזרען וכו' וביצים וכו'. ורצה לומר, דאף-על-גב (ה) דחזינהו בידים מלהשתמש בהן, מכל מקום כיון דחזיין ללקטן ולאכול לא הוו מוקצה, דלכשיהיו מוקצה בעיני שני פרטים: דחזינהו בידים ולא חזו, וכמו שכתב בסוף הסעיף: (ו) בקרקע. ועיין במאירי שכתב, דדוקא כשלא היו הזרעים עדיין מכוסין בעפר. ועיין לקמן בסימן שיא סעיף ח ובמשנה ברורה שם סעיף קטן כו: (ז) **לא השרישו.** דאי השרישו (ז) היה חייב משום עוקר דבר מגידולו: (ח) וביצים שתחת התרנגולת. ורצה לומר, שהושיב התרנגולת על הביצים מבעוד יום (ז) כדי לגרל אפרוחים: (ט) קודם בישולן. דאפילו כשהכניסו בסלים, (ט) עדיין איכא דאכיל להו הכי, מה שאין כן בגרוגרות וצמוקים כשהניחן ליבשן ונשתהו מעט, שוב אינן ראויין לאכילה עד שיתיבשו, ובדאי הסיח דעתו מהם. איתא בנמרא, דדוקא גרוגרות וצמוקים, (ט) אבל שארי פירות שהעלה לגג ליבשן אין בהם

שער הציון

(כט) הגר"ז ופשוט: (ג) דאי לאו הכי אף הניעור אסור, וכמו שכתוב למעלה לענין חבית: (ל) הגר"ז, דאי לאו הכי לא נעשית בסיס לכל השבת כולה: (לג) מג"א באהרם, והעתיקוהו התוספת-שבת הגר"ז והח"א-אדם: (ב) לבוש-שרד ושי"א: (ג) בית-יוסף והגר"א: (ג) הנ"ל: (ד) תוספת-שבת ושי"א: (ה) גמרא: (ו) הגר"א ושאר פוסקים: (ז) מאמר-מרדכי ושי"א: (ח) רש"י ביצה דף מ עמ"ד ב: (ט) והובא זה בבית-יוסף ושאר פוסקים:

הלכות שבת סימן שי

כאר הגולה רמט

ה כפירוש רש"י שם וכן
כתבו הר"ן והרא"ש
הורמב"ס בפרק בו
ויצא כ"ז ע"א
ונפשה ליהתי כרש"א
ביתא וכן ספק הרא"ש
הור"ן והרשב"א ז שם
בגמרא ז שם בגמרא

מותר לאכול מהם קודם בישולן, אבל גרוגרות וצמוקים שמיניחים אותם (י) במוקצה ליבשן, אסורין בשבת משום מוקצה, שהן מסריחות קודם שיתבשו, דכיון שיודע שישריחו הסיח דעתו מהם, ויכיון דאיכא תרת: דחינהו בידיים ולא חזו, (יא) הוי מוקצה: הגה * יש אומרים (יב) דאין הכנה שייך (ג) * בשל אינו יהודי, (יג) ואפילו גרוגרות וצמוקים שבירו מותרים (כלבו סי' ל"ה וכ"מ בהר"ן סוף פכ"ב וירושלמי): ג (יד) 'בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול, כל דבר שהיה ראוי בין השמשות, (טו) אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן בו ביום, (ג) חזר להתירו, אבל דבר שהוקצה בין השמשות (טז) אסור כל היום: ד' גרוגרות וצמוקים שהיו מוקצים, וכשהגיע בין השמשות כבר נתיבשו והם ראויים לאכילה, (יז) אף-על-פי שלא ידעו הבעלים באותה שעה שנתיבשו ואחר-כך נודע להם שבין השמשות כבר היו יבשים, מותר: ה' גרוגרות וצמוקים (יח) דחזו ולא חזו, דאיכא אינשי דאכלי ליה ואיכא דלא אכלי ליה, אי

באר היטב

יתקלקל, וכ"ש שאין אוכל עמו דהוא נגד טבע בן-אדם, ע"כ אפ"י שעומד למחר למלאכת מילה מ"מ אחר גמר צורך שלו חזרו לאיסור טלטול של בה"ש, ע"כ יצינו באותו חדר שהוא אל שם, וכ"כ מהר"ל, ועיין ב"ירד סימן רטו, אבל הב"ח סימן שח מחיר לטלטלו וכ"כ

ביאור הלכה

ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן רעט בביאור הלכה בדיבור המתחיל 'נר שלא הדליקו: * יש אומרים דאין הכנה שייך וכו'. עיין באלה רבה שכתב דאפשר דגם דעה ראשונה סוברת כן, ועיין בסימן תצח סעיף ג, ועיין בספר בית-מאיר שפסק מאד על מה שכתב הרמ"א זאפילו בגרוגרות וכו': * בשל אינו יהודי. ולפי זה אינו יהודי שהדליק נר בכ"ן השמשות וככה אחר-כך, מותר לישראל לטלטל המנורה אחר-כך בנתאכסן ישראל בבית אינו יהודי [אם לא שהדליק האינו יהודי לצורך ישראל, דאז נעשה בסיס לכל השבת, כדלעיל בסימן ש"ט במשנה

משנה ברורה

(ג) בשל א"י. פ"י בדבר תלוש, אבל במחובר שלקטו א"י בשבת אסור ל"ע, ועיין סימן שבה סי"ה: (א) חזר. כתב הט"ז: ה"נ באיזמל שמל בשבת היה בה"ש מוקצה מחמת חסרון כ"ס כמו סכין של סופרים, דאדם מקפיד הרבה שלא להשתמש באותו איזמל מידי אחרניא שלא

משום מוקצה, דהם חזיין לאכילה אף קודם שיתבישו: (י) במוקצה. רחבה שאחורי הבתים קרוי 'מוקצה'. ואפילו היה אוכל מן הענבים עד שחשיכה והותר הניחן במוקצה, או העלן לגג ליבשן לעשות אותן צמוקין, אפילו הכי שם מוקצה ליהוה [גמרא], והשתא כיון דהניחן ליבשן אסח דעתו מנייהו: (יא) הוי מוקצה. היינו אפילו בטלטול אסורין, דהרי הן כאבנים ועפר: (יב) דאין הכנה וכו'. רוצה לומר: דבר שהוא אסור בישראל משום דאיתקצאי בין-

השמשות (י) ולא הוזמן מבעוד יום, באינו יהודי לא שייך זה, דאין האינו יהודי מקצה מדעתו כלום, וכיון שהוא מוכן לאיש אחד מוכן לכל, (יב) אבל דבר דאסור בכ"ן השמשות משום מחובר או משום שהיה מחוסר צידה, ותלשו האינו יהודי או צרו בשבת, אף שהדבר הוא של אינו יהודי לכולי עלמא אסור, וכן באיסור נולד גס"כ הכי: (יג) ואפילו גרוגרות וכו'. רוצה לומר, דאף שהעלה האינו יהודי מבעוד יום ליבשן ודחיין בידיים, מכל מקום לא חל עליהו שם מוקצה. ועיין בספר בית-מאיר שפסק בזה מאד, כיון דדחייה בידיים ולא חזי לאכילה, אטו משום דאינו יהודי הוא נותן דעתו יותר לזה? ועיין שם שמאריך בזה, והגר"ז סובר גס"כ כהבית-מאיר, ועל-כ"ן מפרש דמייירי השולחן-ערוך דוקא בגרוגרות וצמוקין דחזו ולא חזו, וכדלקמן בסעיף ה' דפוסק השולחן-ערוך שם דמהני הומנה, בזה פסק הכל-בו דבאינו יהודי אפילו אי לא הזמין מהני, דאינו מקצה מדעתו, אבל אי לא חזו לגמרי, דקיימא לן דאפילו הזמנה לא מהני בישראל, בזה אין נפקא מינה בין ישראל לאינו יהודי: ג (יד) בין באיסור אכילה וכו'. האי 'בין בין' הוי רבותא טפי ברישא לענין אכילה, ורוצה לומר, דלא מיבעיא לענין טלטול בעלמא, בוודאי אמרין דאין מוקצה לחצי שבת ומותר לטלטלו אחר שנתמלק מעליו שם מוקצה, (יז) אלא אפילו לאכלו מותר: (טו) אם אירע בו דבר וכו'. כגון (יג) שירדו גשמים על הצמוקים ונתפתחו עד שאינן ראויין לאכילה, ואחר-כך זופתן השמש ונתיבשו עד שנעשו ראויין, חזר להתירו; והטעם, דאין שייך שם מוקצה לחצי שבת כיון שבין השמשות היה ראוי. כתב הט"ז: איזמל שמל בו בשבת אין לטלטלו אחר המילה, דהא מוקצה הוא מחמת חסרון כ"ס, דהא אדם מקפיד שלא להשתמש בו דבר אחר, ודלא כהמקלין לטלטל אותו מטעם דאין מוקצה לחצי שבת, דהא בין השמשות גס"כ היה מוקצה מחמת חסרון כ"ס ואין לטלטלו אז לשום דבר, ועל-כ"ן אף-על-פי שעומד למחר למלאכת מילה, מכל מקום אחר גמר צורך שלו חזרו לאיסור טלטול של בין השמשות, על-כ"ן יצינו באותו חדר שהוא אל שם. והמגן-אברהם בסימן שלא סעיף-קטן ה' מסכים עמו גס"כ בעיקר הדין, אך דעתו שיש להחמיר שבעוד שהאיזמל בידו לא יניחנו מיידו עד שיניחנו במקום המשתמר או שיוליכנו לביתו, דכל מוקצה שהוא בידו, מטלטלו לאיזה מקום שירצה, וכדלעיל בסימן שח סעיף ג. ואם הוא גס"כ פורע וצריך להניח האיזמל מיידו, כתב האליה רבה שיקבל אחר מיידו והוא יוליכנו שם למקום המשתמר, ומכל מקום בדיעבד אם הניחו מיידו ויש חשש שלא יגנב שם, מצדד האליה רבה דיש לסמוך על רמ"א וש"ך דסוכרים דמותר לטלטלו, והביאו החכמת-אדם בהלכות בתול (טז) אסור כל היום. דעיקר הכנה (יז) מבעוד יום בעי, כדכתבי ב' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאנו, וזה הלא בתחלת כניסת היום הוקצה מלהשתמש בו: ד' (יז) אף-על-פי שלא ידעו. רוצה לומר, דהוא אינו מחמת זה חל עליהו שם מוקצה, דהוקצה מדעתם אלו הפירות בשבת זו, קא משמע לן דלא אמרין הכי, דהרי הוא לא הסיח דעתו מהם אלא כדי שיתבישו, והרי כבר נתיבשו והוכן מבעוד יום [רש"י]: ה' (יח) דחזו ולא חזו. היינו שנתיבשו קצת על

שער הציין

(י) כן משמע מהגר"א. ולפי זה פשוט דאבנים ומעות וכיוצא בזה, אין נפקא מינה בין של אינו יהודי לישראל, דהלא אלו אפילו הזמנה מבעוד יום לא מהני, וזהו שכלל הגר"א וכתב 'וכן כל כיוצא בזה'. אך צריך עיון קצת, מאי טעמא מתייר הרמ"א בגרוגרות וצמוקים, הלא שם גס"כ הומנה לא מהני, כדלקמן בסעיף ה, ואולי דגם הוא יפרש בחזו ולא חזו: (יב) כל הפוסקים: (יג) הרא"ש ותוספות: (יג) רש"י בביצה: (יז)

הלכות שבת סימן שי

אזמניה נפיק ליה מתורת מוקצה, ואי לא לא; אבל אם (ז) אינם ראויים והזמנים, הזמנה (יט) לאו מילתא היא: ו כ"ל דבר שאסור לטלטלו, אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול לתוכו, מפני שאסור הכלי בטלטול (כ) ונמצא מבטל כלי מהיכנו, (כא) אבל מותר לכפות עליו כלי, 'ובלכד' (כב) (כג) שלא יגע בו: ז *מטה שיש עליה מעות, או אפילו אין עליה עתה (כד) והיו עליה בין השמשות, אסור לטלטלה, דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא. הגה (כד) ואפילו לצורך גופו או לצורך מקומו (כ"ה). והוא הדין לכל דבר-חיתור שמונה עליו (1) איסור. אבל אין ע"ה מעות וגם לא היה עליה בין השמשות, מותר לטלטלה אפילו יחידה למעות *והניחם עליה מבעוד יום, כיון שסילקן קודם בין השמשות: הגה (כה) ויש אוסרין ביחוד לכן והניח בהם אף-על-פי שסילקן מבעוד יום (סור בשם ר"ח), ולכן אסור לטלטל כ"ס של מעות אף-על-פי שהוציא המעות ממנו מבעוד יום, (כו) אלא-אם-כן עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מן היחוד, וכן נוהגין (הגה"מ פכ"ה), (כז) מיהו, (1) לצורך גופו או לצורך מקומו מותר. וכן בכ"ס התפור בכגד, הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש, אם הוציא המעות משם מותר (כ) ללבוש הבגד,

באר היטב

בנגיעה כמ"ש סימן שח סמ"ב, היינו שהנגיעה היא לצורך דבר המותר, אבל הכא הנגיעה היא לצורך דבר המוקצה, ב"י, ת"ה; או י"ל דמ"ש כאן ובלכד שלא יגע בו היינו דבר שמנעו אותו כמ"ש סימן רסה ס"ג, ע"ש, ועיין סימן תקנ ס"א במ"א: (1) איסור. פי' בהניח בכוננה, ע"ל סימן ש"ט ס"ד: (1) לצורך גופו. ומ"א מתמיר: (2) ללבוש. אפילו ברה"מ:

משנה ברורה

הגג מבעוד יום: (יט) לאו מילתא היא. דהרי הם (20) כאבנים ועפר. כתבו הפוסקים: אימתי אמרין דאיתקצאי לבין-השמשות, דוקא דברים שגמרו בידי שמים, כגון גרוגרות דאין נגמרין אלא על-ידי חום החמה, ושמא יהיה יום-ענן בשבת ואסח דעתיה מינייהו, אבל דבר שנגמר בידי אדם, כגון תמרים שנתן עליהם מים בערב-שבת, (21) אף דברואי אינם ראויים בבין-השמשות, לא התמרים ולא המים, דהא לא קלטו טעם התמרים שיהו ראויין לשתייה, וגם התמרים לעת-עבה לא חזיין, אפילו הכי לא אסח דעתיה מינייהו על יום השבת שיהא מוקצה מחמת זה, דהא בידו להשהותן עד למחר שיקלטו טעם התמרים: ו (כ) ונמצא מבטל וכו'. והיו

כסותר הכלי [טור]: (כא) אבל מותר לכפות. היינו, דלא כרב יצחק דסבירא ליה דאסור לטלטל שום כלי אלא בשביל דבר המותר לטלטל: (כב) שלא יגע בו. ואף-על-גב דמותר ליגע במוקצה, כדלעיל בסימן שח סעיף ג, הכא אביצה קאי וכדי שלא יגענו אותה, אבל דבר שאינו מתנדנד על-ידי הנגיעה, שרי [באר הגולה והגר"א, והביא ראיה לזה, וכן כתב ברד"ך החיים, ודלא כמגן-אברהם וט"ז]: ז (כג) והיו עליה בין השמשות. ומיירי (22) שהניח, דאי בשבת, הלא אף בעודן המעות עליה מותר לנערן, וכל-שכן שלא נעשית המטה בסיס לכל השבת, וכדלעיל בסימן ש"ט סעיף ד: (כד) ואפילו לצורך גופו. דדין הבסיס (23) כאותו המוקצה שעליו, וכיון דמעות הוי מוקצה מחמת גופו דאסור אפילו לצורך גופו ומקומו, גם דין המטה כך הוא: (כה) ויש אוסרין בייחוד לכך. טעמו, דהוא גריע משאר כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שבהיה בהדיא לזה, מסתמא מיוחד לה מקום ומקפיד שלא להשתמש בה תשמיש אחר וזלת זה [ומכל מקום אם לא הניח בה עדיין מעות כלל רק ביחוד בעלמא, אין שם מוקצה עלה, דהזמנה לאו מילתא היא], ועל-כן דינה כמוקצה מחמת חסרון כ"ס, כן כתבו הפוסקים. וכתב המגן-אברהם: ולפי זה אפילו לצורך גופו ומקומו אסור, ונשאר בתמימה על הרמ"א שכתב לשיטתו זו דלצורך גופו או מקומו מותר, דליתא, והביא ראיות לזה, וכן בפרישה וביאור הגר"א מסכימים לדבריו. ועיין מה שכתבנו לקמיה: (כו) אלא-אם-כן עשה וכו'. דמעשה זו מבטל המחשבה דייחוד והמעשה שעשה בה מעיקרא שהניח בה מעות [הגר"א]: (כז) מיהו, לצורך גופו. עיין בסעיף-קטן כה מה שכתבנו בשם המגן-אברהם ושאר אחרונים שנתמיהו על זה וסבירא להו דלשיטתו זו אסור בכל גונו, ומכל מקום לדינא מסכים בספר אליה רבה, דאף שהכ"ס מיוחד למעות, כל שאין דרכו להקפיד להניח בו דברים אחרים איננו בכלל מוקצה מחמת חסרון כ"ס, רק כסתם שם שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו או מקומו, וכן הסכים (24) בספר בית-מאיר, עיין

שער הציון

(20) רש"י שם: (21) כן כתבו המאמר-מרדכי והחמיר-משה ולבושי-שרד ליישב דברי הכל"ב מהשגת הבית-יוסף דהקשה פשיטא דשרי, ואמרו דדבר זה הוא אמנא דהוא כגרוגרות וצמקין, דהא דחזין בידיים ולא חזי, קא משמע לן דזה מקרי גמרו בידי אדם וכמו שכתבנו: (22) כל הפוסקים: (23) לבושי-שרד: (24) ועיין שם שהוא היקל עוד ביותר מהו, שכתב שם דמחמת חסרון כ"ס נקרא כל שדרך להקפיד לייחוד לו מקום כס"כ (25) ומזויר [שבת קכ"ג], וכ"ס המיוחד למעות הלא אין דרך להקפיד לייחוד לו מקום, ועל-כן הו' דינו רק כשאר כלי שמלאכתו לאיסור, עיין שם:

ט שבת-מ"ג טור-ואף
ע"ג דמותר ליגע
במוקצה, וכתב אביצה
קאי, וכן הוא
בידושלמי, ובלבד שלא
יגע בצדו, והביא
הרא"ד שחשבונו כמק
ההור"ש שברק קמא
רביע, עין בית-יוסף
המגיד דמותר להניח
כ"ס שבת מ"ד
הרא"ד כ"ה הרי"ך
והדומים וכן כתב
רבינו יצחק ב"ר
שם ע"ק

הלכות שבת סימן שי

רנא באר הגולה

ל שם מ"ז מ טור מהא דאביי שם וכפירוש החוטפות שם בשם רבינו חם

(כח) דהכיס בטל אצלו; (כט) אבל אם שכח בו מעות מותר לטלטל הבגד, ולא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות, (ל) הואיל (לא) ואין המעות על עיקר הבגד, אבל אין ללבשו בשבת, דחיישינן (ט) שמא יצא בו, כדלעיל סימן שא סעיף לג (ב"י סוף סי' ש"ט). ועיין לעיל סימן רסו אם שכח כיסו אצלו בשבת מה דינו (ב"י): ח לכלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר, מותר לטלטלו, כגון מחתה (לב) שיש עליה מבעוד יום אפר שמותר (י) לטלטלו לכסות בו רוק או צואה, ויש עליה גם-כן שברי עצים שהם אסורים בטלטול, מותר לטלטל המחתה כמו שהיא, ויבגון שדבר המותר

באר היטב

דאסור לטלטל השולחן אא"כ יש עליו גם דבר המותר, ע"ש [ובט' אבן] העוזר העלה להלכה דאפילו אפשר לנער המעות מן הכיס יכול לטלטל בגד שהכיס תפור בו אפילו בשכח מעות בכיס, וכ"ש במניח בכיסו פשיטא דשרין: (י) לטלטלו. אבל אפר שהוסק בשבת אסור לכ"ע דהרי

משנה ברורה

טישקעסטייל¹] ועושי בענין שאי אפשר להוציאו לגמרי מן השולחן, ועל-כן נתבטל לעיקר השולחן, אבל כשכיס מלא מעות קשור לבגד, הוא כלי בפני עצמו ואינו בטל לגבי הבגד, וכן התייבה אם יכולין להוציאו לגמרי מן השולחן, ואם-כן כל אחד ואחד כלי בפני עצמו ולא נתבטל לגבי השולחן, וממילא אסור לטלטל הבגד והשולחן, שהרי הם נעשים בסיס להמעות כשהניח את המעות במ מערב-שבת על דעת שיהיו שם בשבת (אם לא שמונח על השולחן דבר-היתר שחשוב יותר כמ) ונעשה השולחן בסיס לו, וכדלקמיה בסעיף ח, ואם שכח ליתלם מערב-שבת, על-כל-פנים צריך מדינא גמירי מתחלה; אך אם יש בתוכם רק איזה פרוטות, בטלים לגבי הבגד והשולחן, דאין אדם מבטל בגדו ושולחנו בשביל איזה פרוטות [חיי אדם]. עוד כתב, דנראה לי דוקא כשהתייבה שבשולחן הוא מיוחד תמיד למעות או שאר דבר-מוקצה, אבל כשהתייבה התלויה בשולחן עשויה תמיד להניח בה לחם וסכינים ואירע שהניח בה מעות, אפילו אין בה לחם וסכינים, אף-על-גב דהטישקעסטייל ודאי אסור לטלטל, אבל מותר לטלטל השולחן, שהרי גם הטישקעסטייל הוא בעצם כלי שמלאכתו להיתר, ואם-כן נעשה השולחן בסיס לאיסור ולהיתר, וצריך עיון. ועיין שם עוד מה שכתב בענין זה: ח (לב) שיש עליה מבעוד יום וכו'. לא פוקד (כט) אם הוסק בשבת, דאסור בזה לכולי עומא משום נולד, דנעשה מעשה חדש, דמציקא עצים והשתא אפר. ואם נתערב אפר המותר באפר האסור והאיסור לא היה ניכר קודם שנתערב, בטל ברוב, דאי היה ניכר, קיימא לן דדבר שיש לו מתיירין אפילו באלף לא בטל, ומוקצה יש לה מתיירין בערב. כתב החי"א אדם: נראה לי דמים הנוטפין מן האילנות בימי ניסן אסורין גם-כן משום נולד, ואפילו יש כבר כלי עם מים מערב-שבת שנוטף לתוכו אפילו הכי אסור, ולא אמרינן בזה דבטל,

(ט) שמא. מיהו, יכול לנער משם את המעות. ועמ"א שהעלה דאם הניח בתוך הכיס מעות מרדע, אסור להכניס ידו בו, דעכ"פ הכיס נעשה בסיס. כיון עוד העלה, אם כיס מלא מעות קשור בבגד, אסור לטלטל הבגד, כיון דהכיס הוא כלי בפני עצמו, וה"ה כשיש מעות בתיבה שתוך השולחן

שם: (כח) דהכיס בטל אצלו. רוצה לומר, ועל-כן מותר (כ) לצאת בו אפילו לרשות-הרבים, ולא אמרינן דהכיס הוי משאוי [מגן אברהם]. עוד כתב, דאפילו אם נסכור למעלה בדעת רבינו חם דאף לצורך גופו ומקומו אסור, וכמו שכתבנו בסעיף-קטן כה וכו, מכל מקום הכא שרי ליתן בתוך הכיס וליטול ממנו, (כא) דהא חזינן דלא קפיד עלייהו בחול להניח בו גם דברים אחרים: (כט) אבל אם שכח. כונתו העיקר לברר לנו, דהואיל ויש עדיין מעות בהכיס, אסור ללבשו שמא ישכח ויצא, וכדמסיים לבסוף, ורק לטלטל מותר. ודע עוד, (כז) דלאו דוקא שכח, דאפילו אם הניח מעות בכיוון מבעוד יום ודעתו היה שישאר שם כל השבת, אף דהכיס נעשה בסיס להמעות, מכל מקום מותר לטלטל הבגד אף בעוד שהמעות מונח בכיס, דהבגד לא נעשה בסיס הואיל ואינם על עיקר הבגד [ומכל מקום (כג) אסור להכניס ידו בהכיס, דעל-כל-פנים הכיס נעשה בסיס להמעות ואפילו לאחר שהוסרו המעות מתוכם, דהרי על-כל-פנים בין-השמשות איתקציא הכיס להמעות]; (כד) ומכל מקום אם אפשר בניעור יראה לנער מתחלה, (כה) דיש סוברין דאף שהמעות אינם על עיקר הבגד, גם-כן צריך לנער קודם שיטלטל הבגד, בין בהניח ובין בשכח, וכמו שנתכחו לקמיה: (ל) הואיל וכו'. כלומר, דהכיס אינו תפור לארכו בכלו, אלא פיו לבד תפור והוא כולו תלוי [ב"י], דאם היה הכיס כולו תפור בבגד, (לו) אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס, ואף דהכא מיירי בשכח, מכל מקום על-כל-פנים היה צריך לנער מתחלה המוקצה, וכדלעיל בסימן שט סעיף ד, מה שאין כן כשהכיס תלוי אין צריך אפילו נייעור מתחלה. (כז) ויש מחמיירין וסוברין דגם בזה צריך נייעור מתחלה: (לא) ואין המעות וכו'. כתב המגן-אברהם: דוקא כשפה הכיס תפור להבגד אז אמרינן דהוא בטל לגבי הבגד, וכן כשיש מעות תוך תיבה שבשולחן [שקורין

שער הציון

(כ) דלענין טלטול, בלאו הכי שרי לדעת הרמ"א שכתב מתחלה דלצורך גופו מותר [מ"א]: (כא) ואף דהמגן-אברהם בעצמו כתב לקמן בסעיף-קטן ז, והתקמיה במשנה ברורה סעיף-קטן טו, דאסור להכניס ידו בהכיס, החם הלא איירי שהיה המעות מונח בין-השמשות בהכיס, מה שאין כן בזה שכתב אין מונח בו מעות כלל, רק מצד שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס, לזה כתב המגן-אברהם כיון דחזינן דאינו מקפיד להניח בו גם דברים אחרים אינו בכלל זה: (כב) מגן-אברהם, וכתב דמה נדקט הרמ"א 'שכח', משום דלכתחלה אין להניח מעות שמא ישכח ויצא ויבטלי מקור לזה; ולעניות דעתי, משום דרצה להשמיענו לדיוקא דהיכא דהמעות על עיקר הבגד, כגון שהכיס תפור לארכו, אפילו שכח צריך לנער מתחלה קודם שמתלטל הבגד: (כג) מגן-אברהם: (כד) אליה ובה: (כה) מגן-אברהם בשם הרמב"ם: (כו) מגן-אברהם ושי"א: (כז) הוא מה שחבאי' בשם הרמב"ם. ועיין בחייוטי' רבי עקיבא איגר שחובי' מהחוטפות והרשב"א דהם סבירא להו כסתימת השולחן-ערוך דאין צריך נייעור בזה: (כח) ועיין בפרי-מגרים שמתספק לענין אי מהני דבר זה לו לענין תיבה שיהא מותר בטלטלה, דאפשר דבעינן דוקא שיהא דבר-היתר מונח בצדדי עיון, ולהכי דקדוקו וכתבנו ונעשה השולחן בסיס לו: (כט) מגן-אברהם ושי"א:

הלכות שבת סימן שי שיא

ג רא"ש בתשובה
 ה הגהות טרק בו כס
 ה"ם מוא ושבת מ"ו
 (אם מותר לכסות פירות
 או לבנים מפני הדליף או
 ליחן כלי תחת הדליף
 ע"י לקמן סימן שלח
 ותקנה)

(י"א) (ג) חשוב מדבר האסור, אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר, בטל אצלו ואסור לטלטלו. (לד) יוטעם היתר טלטול זה, משום דלא אפשר למינקט קיטמא לחוריה אפילו אי שדי ליה (יג) מהמחתה, או אם צריך (לה) למקום המחתה (כמו שנתבאר לעיל סימן ש"ט). ואם אינו צריך אלא לגוף המחתה לא יטלטלנה כמו שהיא, אלא (יז) ינער האפר ושברי העצים במקומם ויטול המחתה: הגה וכן אם יכול לנער האיסור לחוד, ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר (כ"י בשם תשובת הרא"ש). וכל זה לא מיירי אלא שהיה ההיתר עם האיסור מבעוד יום, אבל אם היה (לז) האיסור עליו (יד) לבד, לא מהני מה שהניח אצלו ההיתר בשבת (כ"י בשם תשובת הרשב"א): ט יתיבה שיש בה דבר המותר לטלטל ומעות, אם המעות אינם עיקר, מותר לטלטלה כמו שהיא על-פי התנאים שנתבארו במחתה:

שיא דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, ובו ט' סעיפים:

א ימא שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה, אם יש (א) ככר או תינוק מטלטלו (ב) על ידיהם, ואם אין לו ככר או תינוק, יאם יש לו שתי מטות מטלטלו על-ידי שיהפכנו (ג) ממטה למטה דהוי טלטול (א) מן הצד, יואם אין לו לא זה ולא זה מטלטלו טלטול גמור;

א שבת מ"ג כ"ס
 וכו"ו יהודה בן לקיש
 ג נראה מדברי רש"י
 שם ומדברי רמב"ם
 פסק טו הד"ק והרא"ש

באר היטב

מוקצה לחצי שבת, וק"ל אין מוקצה לחצי שבת, אלא שכ"ז שהאיסור עליו אסור בטלטול, ע"כ מותר להניח דברים של היתר חשובים מן האיסור ומטלטלם, כנ"ל, ט"ז:
 (ב) על ידיהם. פ"י שמניחו אצלו ומטלטלו עמו, ע"י מ"ש סימן שח סמ"א. מה שנוהגין שאין מטלטלין את המת כי אם ע"י ככר או תינוק שיהיה שם מבע"י אין להם על מה שישמכו, בארעשק סימן נב וכ"כ בחשובות דבר-שמאל: (א) ממש. ומותר לטלטל אח"כ המטה אפילו מת בה"ש:

דבר חדש, ונ"ל דאם נתערב אפר שהוסק בשבת באפר של אתמול בטל ברוב, מ"א: (י"א) חשוב. ואע"ג שלכל העולם הוא חשוב, אם אינו חשוב לדידיה לא מקרי חשוב וה"ה איפכא, ע"י ס"ס ש"ח: (יג) מהמחתה. ודוקא אם צריך לאפרו או אם צריך למקום המחתה, כנ"ל, ט"ז: (יג) ינער. ואי איכא הפסד בניעור א"צ לנער כמ"ש ס" ש"ט ס"ג, כ"ח: (יד) לבד. נראה דהיינו מע"ש ונעשה בה"ש בסיס לדבר-איסור או לא מהני מה שניח בשבת דבר-היתר ג"כ עליו, אבל אם בשבת הונח עליו דבר-איסור, הואיל ובה"ש לא איתקצאי הוי ליה

משנה ברורה

איסור, הואיל ובין-השמשות לא איתקצאי הוי ליה מוקצה לחצי שבת, וקיימא לן דאין מוקצה לחצי שבת, אלא כל זמן שהאיסור מונח עליו אסור בטלטול, על-כן מותר להניח עליו דבר של היתר החשוב יותר, ומטלטל הכל ביחד אם אי-אפשר לו לנער האיסור משם:

דהא טיפה הנוטפת היתה ניכר קודם שנתערב בהמים, וקיימא לן דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל: (לג) חשוב מדבר האסור. ואם שניהם שוין, (ל) אסור. כתבו (ל"א) הפוסקים, דאם לכל העולם ההיתר חשוב יותר ולדידיה אינו חשוב, אזלינן בתר דידיה, והוא הדין איפכא: (לד) וטעם היתר טלטול וכו'. רוצה לומר, (ל"ב) דלמה בסימן שט סעיף ג אמרינן בפירות המונחים עם אבן בסל, דאף-על-גב דהסל הוא בסיס לאיסור ולהיתר, מכל מקום היכא דאפשר לא יטלטל הפירות והסל כל-זמן שהאבן מונח שם, אלא ינער מתחלה הכל על הארץ ואחר-כך ילקט הפירות לתוך הסל ויטלטלם, והכא נמי, אף שצריך להאפר, נימא דינער הקיטמא עם השבר-עצים על הארץ ואחר-כך יכנס הקיטמא לבד תוך הכלי ויטלטל למקום שירצה; ולזה כתב דהכא לא אפשר לכנס אחר-כך הקיטמא לבד, (ל"ג) משום דשברי עצים היינו שברים קטנים או פחמין קטנים שאי אפשר ליטול האפר מבלעדם: (ל"ד) למקום המחתה. דאז אי אפשר לנער, דיפול למקום שצריך אליו, לכן מטלטלה כולה ביחד: (לו) ינער האפר וכו'. ואי איכא הפסד בניעור אין צריך לנער, וכמו שכתב בסימן שט סעיף ג [אחרונים]: (לז) האיסור עליו לבד. רוצה לומר (ל"ז) בבין-השמשות, על-כן לא מהני הנחת ההיתר אצלו, דאפילו אם היה ניטל האיסור לגמרי משם גס-כן אסור כיון דאיתקצאי לבין-השמשות, וכנ"ל בסעיף ז, אבל אם בשבת הונח עליו דבר-

א (א) ככר או תינוק. והוא הדין (ב) שאר חפץ שמותר לטלטל. והטעם שהצריכו ככל זה ולא התירו לטלטלו להדיא, כמו שמסיים לבסוף, (ג) משום דכל מה שאפשר למעבד בקצת היתר, טפי צריך: (ב) על ידיהם. והיינו (ג) שמניח עליו או אצלו ומטלטלו עמו, ולא מיכר כל-כך טלטול המוקצה אף שגם המת הוא מוקצה, מפני שמטלטל שניהם כאחד. ולא התירו על-ידי עצה זו דככר או תינוק אלא למת בלבד מפני בזיון המת, אבל לא בשאר דבר-מוקצה כאבן וכיוצא בזה, וכמו שכתוב לקמן בסעיף ה: (ג) מן הצד. ואף-על-גב דטלטול מן הצד גס-כן שמיה טלטול כשמטלטלו לצורך דבר המוקצה, כמו שכתוב סעיף ח, מכל מקום בדליקה התירו (ד) מטעם דאדם בהול על מתו, ואי לא שרית ליה אתי לכבויה. ולענין טלטול המטה אחר שסילק המת ממנה, תלוי בזה: אם היה חי בין-השמשות, לכולי עלמא מותר לטלטל אחר-כך המטה, דלא נעשית בסיס למת כיון דלא איתקצאי בין-השמשות, אך אם מת בערב-שבת, הרא"ש אוסר והמאור מתיר. ואם היה דעתו מתחלה שיהיה מונח המת עליה כל השבת ואחר-כך שילקהו ממנה, לכולי עלמא נעשית המטה

שער הציון

(ל) בית-מאיר ותוספת-שבת ולבוש-שרד וחיי-אדם. וע"י בחי-אדם שכתב דבין שניהם חשובין או אינם חשובין: (ל"א) מן-אברהם ואליה רבה ושי"א: (ל"ב) אחרונים: (ל"ג) בית-יוסף. ולא העתקי מה שכתב המגן-אברהם בסעיף קטן י' ולדברי התוספות אין צורך להזכיר אחרונים מפסקין עליו בזה, ע"י בספר חמד-משה ובתוספת-שבת ובאליה רבה: (ל"ד) ט"ז ושי"א: (ל"ה) כל הפוסקים: (ל"ו) בית-יוסף: (ל"ז) אחרונים: (ל"ח) גמרא:

הלכות שבת סימן שיא

רנג באר הגולה

ד שם ה שם ו
ו תוספת והר"ן
וראש (ועיין לקמן
סעיף ח) ז רמב"ם פ"ק
כו ח טור וכן כתב רש"י
שם ט טור
הרמב"ן, וכבש בספר
הר"ת האדם שכן נראה
מדברי הרמב"ם פ"ק כו
יש בשם הרמב"ן

*וכל זה (א) (ד) באותו רשות. ימת (ה) המוטל בחמה, מטלטלו מחמה לצל באותו רשות על-
ידי ככר או תינוק. ואם אין לו ככר או תינוק *הלא יטלטלנו כלל, אפילו להפכו ממטה
למטה, ידלטלול מן הצד (ז) (ו) שמה טלטול (ועיין לקמן בסימן זה סעיף ו מאי תקנתיה): ב ימת
שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו הגה ייש אומרים דאפילו לא הסריח
עדיין אלא (ט) שקרוב להסריח (כ"י בשם טור ורש"י ור"ן), (י) מותר להוציאו לכרמלית. ואם היה להם
מקום לצאת בו (י) אין מוציאין אותו, אלא מניחים אותו במקומו ויוצאים הם. וייש אומרים
שלא התירו להוציאו לכרמלית (ח) אלא על-ידי ככר או תינוק. וייש מי שאומר, שכל
שמוציאו לכרמלית (ט) מוטב להוציא שלא בככר ותינוק כדי למעט בהוצאה. *ויש מי

באר היטב

(א) באותו. פ"י אפילו באותו רשות צריך לחפש אחר היתר שזכר, ולא
אתי לדיקי דברשות אחר אסור, ט"ז, ועיין מ"א וכידארהו;
(ד) שמה. ומטעם זה אסור לדחוף ע"י קנה דבר שהוא מוקצה, ט"ז,

משנה ברורה

בסיס ואסור לטלטלה [תו"ש]: (ד) באותו רשות. משמע
מזה (ה) דלרשות אחר אסור להוציא בכל גווני, (ו) אבל
הרבה אחרונים הסכימו דאפילו לרשות אחרת שלא עירבו עם
זה או לכרמלית שרי להוציא מפני בזיון המת, ולענין אם צריך
לזה ככר ותינוק, תליא בשתי דעות המבואר בסעיף ב. (י) ויש
מאחרונים שכתבו דגם דעת המחבר הוא כן, ומה שכתב
'באותו רשות' רצה לומר, דמה שכתבנו מילתא דפסיקא
דצריך לכתחלה ככר או תינוק הוא דוקא באותו רשות, אבל
כשמוציאו לרשות אחר [כגון שהדליק הוא בכל הצצר
והוכרח להוציאו משם] לא לאו מילתא דפסיקא הוא, דיש
אומרים דאזכרה, דטוב להוציאו בלא ככר ותינוק כדי למעט
באיסור הוצאה, וכמבואר בסעיף ב: (ה) המוטל בחמה.
מיירי שעדיין לא הסריח אלא שחושש פן יסריח, ולכך החמיר
המחבר דדוקא באותו רשות מותר להוציא, ואזיל לטעמיה
בריש סעיף ב, (ט) אבל לדעת רמ"א בהג"ה שם דהביא דעת
רש"י וטור, גם במוטל בחמה שהוא קרוב להסריח, נמי שרי
להוציא לרשות אחר, וכן פסק הב"ח להקל: (י) שמה
טלטול. ומטעם זה אסור לדחוף על-ידי קנה דבר שהוא
מוקצה [ט"ז], אך אם רחפתו הוא מפני שצריך להשתמש
במקום שמונח בו המוקצה, שרי, דהוי טלטול מן הצד לצורך
דבר המותר, וכדלקמן בסעיף ח. ועיין לעיל בסימן שח
במשנה ברורה סעיף קטן: (ז) מותר להוציאו.
גדול כבוד הכריות, (ט) שדוחה לא-תעשה דכבריהם. ומה
שכתב ו'אם היה להם מקום', הוא דעת הרמב"ם, (י) וטעמו,
דסבירא ליה דעיקר היתר, מפני כבוד החיים, שהחיים
מתבזים גם-כן על-ידי שהמת נסרח ונתבזה, ולכך ביש להם
מקום לצאת משם, דתו ליכא כבוד החיים, אין מוציאין אותו;
(יא) לבד ממת שבא בספינה, האמור בסוף הסעיף, שם הוא
בזיון גדול למת כשהאינסי-יהודים מתאספין סביבותיו,

* וכל זה באותו רשות. עיין במשנה ברורה סעיף קטן ד במה
שכתבתי 'משמע מזה' וכו', כן באר המגן-אברהם את דעת
המחבר, וכן משמע בבאור הגר"א שפרשש כן דעת המחבר שפוסק
ההרמב"ם, שלא הותר מפני כבוד הכריות רק שהחיים מתבזים על-ידי
זה, וכמו שכתב ברש סעיף ב. ומה שכתבתי במשנה ברורה 'אבל הרבה
אחרונים', הם הלבוש והב"ח והט"ז והתוספת-שבת והאליה רבה, וכן
הפרי-מגדים באש"ל-אברהם מצדו גם-כן הכי לבסוף. ובאמת מדברי
המחבר עצמו בסוף סעיף ב. והוא הדין אם הוא בבזיון אחר כגון
שהיה בספינה וכו' וכן כל כיצאם בזה, מוכח להדיא דהוא הדין לענין
שריפת המת, דלא גרע מזה [ומה שכתב המגן-אברהם דשם הוא בזיון
גדול הוא דחוק למאד, דנהפוך הוא, וכמו שכתב התוספת-שבת], ועל-
כן אנו מוכרחין לומר כאחד משני אלה: או דהרמב"ם בעצמו יודה
לענין דליקא במת דמותר להוציאו לרשות אחרת, וכמו שכתב התוספת-
שבת והפרי-מגדים, ומה שכתב המחבר 'באותו רשות' הוא כמו
שכתבתי במשנה ברורה, או דהמחבר בעצמו חזו מזה לבסוף והחזיקו
בסעיף ב את שיטת רש"י לדינא, וכמו שכתב הגר"א בהדיא בבאורו,
דמה שכתב בסוף סעיף ב: והוא הדין אם הוא בבזיון וכו', הוא לפירוש
רש"י דהוא היפך מהש"ל הרמב"ם שהחזיק המחבר בה בסעיף א.
ולענין דינא בוודאי יש להקל, דאפילו אם נימא דהרמב"ם מחמיר בזה,
הלא מכמה גדולי הראשונים מוכח דלפיני עליה, והם רש"י ור"ן והטור,
וכמו שהביא בבית-יוסף, וכן המרדכי, דמוכח דסבירא ליה דדליקא
עדיף יותר מחמה, וההוא דהמצניע דמתירי לכרמלית, בדליקא בוודאי
מותר, והוא התוספת' בשם רבינו תם בפרק המצניע דף צד והרמב"ן
בתורת-האדם דמתירים להוציא לכרמלית אפילו מחמה לצד, ודליקא
בוודאי לא גריע מזה, וכמו שכתב המגן-אברהם בעצמו בדליקא ומה
שוין הן, ועוד כמה ראשונים שהביאם באליה רבה, וגם דכרמלית הוא
דבר של דבריהם ובודאי שומעין להקל: * א יטלטלנו כלל. ואפילו
לדעת רמ"א דמקיל בסמוך להוציאו לכרמלית משום כבוד הכריות, מכל
מקום לענין טלטול באותו רשות לכולי עלמא אסור בלא ככר ותינוק,
משום הוצאה היכי דהוא מוכרח לזה אי אפשר בענין אחר, מה שאין
כן לענין טלטול אפשר על-פירוש על-ידי ככר ותינוק, ולכך לא
פלוט אפילו היכא דאין לו. ויש אומרים, משום דאיסור טלטול חמיר
מאיסור הוצאה לכרמלית [תו"ש בשם הפוסקים]: * ויש מי שמתיר

שער הציון

וחששו לכבודו, מה שאין כן הכא ליכא בזיון כל-כך למת כיון שמונח במקום שאין רואין, ועוד, כיון שכבר הסריח. ודע,
לדעת היש-אומרים הג"ל שמקילין בקרוב להסריח, (צ) אפילו יש להם מקום לצאת מותר להוציאו מפני שלא יסריח:
(ח) אלא על-ידי ככר. דהוצאה דאי אפשר לתקוני שרי, (יג) אבל טלטול דאפשר לתקוני על-ידי ככר מתקנים: (ט) מוטב
להוציא וכו'. עיין באליה רבה שהכריע כדעה הראשונה משום שהרבה פוסקים סוברין כמותה. ומכל מקום נראה לי, כשאין
לו ככר ותינוק מותר להוציא אף בלא ככר ותינוק, דאף לדעה הראשונה אין הכרע שהוא ליעקובא, עיין במגן-אברהם סעיף-

(ט) עיין בבאור הלכה: (י) הגהת הלבוש, וכן כתב במאמר-מרדכי: (כ) הגר"א ותוספת-שבת וכן כתב באמר-מרדכי, עיין שם, ולא כדמשמע קצת
מהמגן-אברהם בסעיף קטן ד דאפילו היש-אומרים דבסמוך שהביא הרמ"א גם-כן מורים בזה דאסור, עיין שם שהאריך בזה: (מ) גמרא: (נ) מגן-אברהם:
(ז) מגן-אברהם. אבל בבאור הגר"א איתא דהאי דינא דספינה הוא רק לפירוש רש"י, ולפי זה על-כרחין דחזו בו הבית"יוסף בעצמו בראש סעיף:
(צ) מגן-אברהם והגר"א, ודלא כאליה רבה: (יג) תוספת צ"ד והר"ן:

כ מורכי בפרק ג דשבת
ל הרמב"ן
מ מורכי בפרק ג דשבת
בשם רבי אביהו

שמתיר להוציאו (י) אף לרשות-הרבים (י) (יא) על-ידי תינוק אבל לא על-ידי ככר. יהוא הדין אם הוא בכזיון אחר, כגון שהיה כספינה והיו האינס-יהודים מתאספים שם, וכן כל כיוצא בזה: הגה (יב) והוא הדין דמותרים לומר (ט) לאינדיהודי לטלטלו כמו על-ידי ככר ותינוק (מורכי וכו') בשם שבויל-לקט). ואסור לטלטל מת על-ידי ככר ותינוק (ט) (יג) לצורך כהנים או דבר אחר, אבל על-ידי אינדיהודי יש מתיירין (טור יוד"ט סי' שע"ב ותשו' מהרי"ל סי' ס"ה) (וכן ראיתי נוהגים (יד) לצורך מצוה או חתונה): ג *יש מי שאומר שאם נתן על המת אחד מכלים (י) (טו) שהוא לבוש, חשוב כנותן ככר או תינוק: ד *יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תינוק אלא למת (י) (טז) [טז] ערום, אבל

באר היטב

שערי תשובה

[טז] ערום. עין בה"ט. ועיין בשו"ת אבן-השוהם סימן לא בענין זה:

לצאת, מותר להוציא כרי שלא יסריח: (ז) ע"י. דוקא כשהוא גדול קצת כמו ש' סימן שח סמ"א, וסיים ה"טו שר"ח אוסר, גם הש"ע היה לו ע"י אינדיהודי, מ"א. וכתב א"ז: מעשה שנפל בית א' בעויה על נפשות מישראל ותינוק א' מת היה תחת הבית, והתיר א"א מהר"ו לקצוב דמים עם האינדיהודי לפנות עד שימצא התינוק, מטעם כיון דקצב אדעתא דנפשיה קא בעי: (ט) לטלטל מן הצד שרי לצורך כהנים, ומ"מ אין הכהנים יכולים לכופו לקרוביו שיצאוהו אפילו צריכים ליכנס לבכ"נ שהוא מצוה, אם לא כנפל, ב"ח. ומ"מ נ"ל דאם יש כהן חולה שאינו יכול לצאת שמלאכתו כופין את הקרובים להוציא המת מביתו כדי שלא יעבור על דאורייתא, מ"א. ועיין מ"ש ביו"ד סימן שעב ס"ק א: (י) שהוא. ה"ה שאר כלים שמלאכתו היתר, גמרא סוף פרק נוטל: (טז) ערום. והא שהצריכו גבי דוד המע"ה שמת בשבת לטלטלו על-ידי ככר או תינוק, והא דוד לא היה ערום, דאמרינן איפחת דרגא מתותיה ומת; ושמעתי דבגדי

משנה ברורה

ביאור הלכה

קטן ח ובאליה רבה סעיף-קטן ז: (י) אף לרשות-הרבים. טעמו, דהוי ליה מלאכה שאין צריך לגופה, דהא אין צריך למת, ולית ביה רק איסור דרבנן לרבי שמעון דקיימא לן כוותיה, ובמת לא גזרו מפני כבוד הבריות; אבל הדעה הראשונה סבירא לה דלא התירו אלא כרמלית (יד) דלית לה עיקר צדאורייתא, (טו) שאין כן בזה דשם מלאכה עליה אלא שאין צריך לגופה, (טז) והא התירו אף בבת. ועיין בט"ז וכן באליה רבה דהלכה כדעה ראשונה משום דהרבה פוסקים סוברין כמותה, ובפרט דמלאכה שאין צריך לגופה גם-כן לא ברירא דהוא פטור עליה, דיש שפוסקין כרבי יהודה דמחייב עליה, עיין בסוף סימן שלד: (יא) על-ידי תינוק. דוקא (טז) כשהוא גדול קצת, דשייך בו חי נושא את עצמו ולית ביה בעלמא רק איסור דרבנן, ובמת לא גזרו, מה שאין כן בקטן ביותר [ועיין סימן שח סעיף מא ובמשנה ברורה שם]

להוציאו אף לרשות-הרבים על-ידי תינוק וכו'. עיין בפרישה שהקשה, והלא זו היא דעת הרמב"ן, והוא בעצמו הלא סובר מתחלה אפילו כרמלית אין כדאי להרבות בהוצאה, ואס"כ לישכן לרשות-הרבים, ועיין שם שנוחק מאד בישובו. ועיין בספר מאמר-מדורי שהאר"ך מאד בזה, ומסיק מדברי תורת-האדם גופא דזה כתב הרמב"ן רק לשטת רש"י, אבל לדידה גופא אין-הכינמי דיוצאו בלא ככר ותינוק: * יש מי שאומר שאם נתן וכו'. אף הדמחבר כתב יש מי שאומר, אין כוונתו בזה שאחרים חולקין על זה, כמו ביש מי שאמר שכתב בסעיף שאחרים, שחשיג עליו בבית-יוסף, דידוע לרוב בדבר שאינו מוצא בפוסקים אחרים כפירוש, לכתוב בלשון זה לפעמים, דבאמת הכל מודים בזה ודבר פשוט הוא, כיון שאינו לבוש המת עתה בהן הוא כשאר כלי שמלאכתו היתר: * יש מי שאומר וכו' אלא למת ערום וכו'. עיין בבית-יוסף שהקשה על זה דליתיה הכחות כשל גביה, ועיין במגן-אברהם ששייכו, דהכחות אינו כשל ממילא כיון שעתידי להפשיטו. ולעניות דעתי יש לפקפק בדין זה טובא: חדא, דאטו הגמרא בערסילאי טסקינן [אם לא שדוהק דאיירי שלבשוהו מעבר-הוא שזה לככר, (י) וחייב על הוצאתם גופא: (יב) והוא הדין דמותרים וכו' כמו על-ידי ככר ותינוק. רוצה לומר, כמו שהתירו בישראל על-ידי ככר ותינוק התירו על-ידי אינדיהודי אף בלי ככר ותינוק, וממילא משמע קצת מלשון זה דדוקא כרמלית, אבל לרשות-הרבים דאסור לרוב פוסקים על-ידי ישראל, אף על-ידי ככר ותינוק אפילו על-ידי אינדיהודי אסור, וכן כתב במגן-אברהם. (י) ובאליה רבה מצדד בשם כמה פוסקים שסוברין להקל גם ברשות-הרבים: (ג) לצורך כהנים. שיהיו יכולים להיות בתיהם שהיו תחת גג אחד עם המת, דלא הותר לטלטלו חמת על-ידי ככר או תינוק אלא לצורך המת. וכתבו האחרונים, דלטלטל מן הצד, דהיינו להפכו ממטה למטה, שרי לצורך כהנים אפילו שלא על-ידי ככר ותינוק, דהרי הוא טלטול מן הצד לצורך מקומו דשרי, וכדלקמן בסעיף ה. ומכל מקום, בין בזה, וכן במה שמתיר הרמ"א על-ידי אינדיהודי, הוא דוקא אם הקרובין רוצין, דמשום בזיון המת ליכא בזה, דמה לו כשמתהרין אותו בבית זה או בבית אחר, אבל אין יכולין לכופין להוציאו מן הבית שמת שם [אם לא במקום שהמנהג לשאתו מיד במקום שמתהרין אותו, יכול לכופין], ואפילו היה בית-הכנסת תחת גג אחד עם המת והכהנים מעוכבין על-ידיה לילך לבית-הכנסת, דהוא מצוה, משום דזהו כבוד הקרובים שיטהרו ויעשו צרכי המת בביתם; אם לא כנפל דליכא משום כבוד, יש אומרים דיכולין לכופין להוציא מן הבית בשביל הכהנים, ועל-פי האופנים המבוארים למעלה נכל זה מתבאר מדברי המגן-אברהם ושארי אחרונים, ועיין מה שכתב המגן-אברהם עוד בענין זה: (יד) לצורך מצוה. דשבות דשבות לצורך מצוה שרי, וכדלעיל בסימן שז סעיף ה, ועיין שם לצורך גדול חשוב גם-כן כצורך מצוה, ולהכי שרינן הכא על-ידי אינדיהודי לצורך כהנים, וכן משמע מהגרא"א: (טז) שהוא לבוש. היינו

שער הציין

(י) בית-יוסף: (טז) בין על-ידי ככר ותינוק בין שלא על-ידי ככר ותינוק (י) (טז) מגן-אברהם: (י) מגן-אברהם. ואף דבט"ז משמע דהוא פטור על התינוק בכל גווני, מבי"ח ולבוש מוכח דהם סוברים גם-כן כהמגן-אברהם [א"ר]: ודע, דכלל הסימן היכי שנוכר תינוק, מותר אפילו קטן ביותר, לא גרע מככר שמתו: (י) ונראה דברשות-הרבים שלנו יש להקל על-ידי אינדיהודי, ונוכל לצרף לזה גם דעת הרמב"ן שממתי אפ"י על-ידי ישראל לרשות-הרבים משום דהוי ליה מלאכה שאין צריך לגופה, ונהי דבזה לא קיימא לן כוותיה, על-כ"ל פנים על-ידי אינדיהודי וברשות-הרבים שלנו יש להקל:

הלכות שבת סימן שיא

נ רכינו ירוחם כתיב
כא חלק א ו שבת
קמ"ב ורוב אישי ע שם
פ לשון הרמב"ם
בפרק בו צ שם קמ"א
במשנה

אם הוא (טז) בכסותו אין צריך ככר או תינוק: זה יאם צריך למקום המת או לדבר שהמת מונח עליו, מותר לטלטלו מן הצד, דהיינו שהופכו ממטה למטה, כיון דלצורך (יז) דבר המותר הוא. לא התירו לטלטל על-ידי ככר או תינוק אלא (יח) במת בלבד, אבל לא בשאר דברים האסורים לטלטל: ו' ג'מת המוטל בחמה פ'ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו, באין שני בני-אדם ויושבים משני צדדי; ח'ם להם מלמטה, (יט) זה מביא מטתו ויושב עליה זה מביא מטתו ויושב עליה; ח'ם להם מלמעלה, זה מביא מחצלת ופורס על גביו זה מביא מחצלת ופורס על גביו; זה (יג) (יב) זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו, ונמצאת מחיצה עשויה מאליה, שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גביהן סמוכות זו לזו ושני קצותיהן על הקרקע משני צידי המת: ז' מותר (כא) לסוך המת (ולהדיחו) (יז) ולשמוט הכר (כב) מתחתיו כדי (גב) שלא יסריח, ובלבד (טו) שלא יזיז בו

באר היטב

למחות בידם רק לשמוט הכר מתחתיו; אפילו בככר או תינוק אסור לטלטלו ולרחצו אא"כ היה מטונף מטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו; אפילו לרמוז לאינו-יהודי שיעשה אסור אא"כ קצץ מע"ש, הרד"ך, מ"א, ודוקא במים קרים: (טו) שלא. כתב מ"ט שנוהגין בק"ק קרקאק ובשאר קהילות שמוזין איכר שלא יתעקם ומצימין ואומרים שיש סכנה בדבר, כדאייתא בזהוהר על הפסוק ויוסף ישית ידו על עיניך,

ביאור הלכה

שבת התכריכין ולא היה פנאי לקוברין, ועוד, דבגמרא קמ"ב איתא בהדיא דהמוציא אדם שהוא לבוש בבגדים, דפטור אף על הבגדים מפני שהבגדים טפלים לו, וכבר הקשה כן באליה רבה, ועיין שם מה שדחה בשם מהר"ל, דדוקא באדם חי, אבל באדם מת הרי הוא עתיד להפשיטן מעליו, על-כן לא בשביל לגביה והם ככר ותינוק, וכעין מה שכתב המגן אברהם. אבל כל זה דחוק מאד, והלא כסותו בוודאי בעת שהוא לבוש בה צריך לה לתשמש גופו יותר ממטתו שהוא מושכב בה אחר מיתתו (דאי אפשר לו לשכב ערום), ואפילו הכי גם במטתו, אף דבודאי עתיד לסלקו ממנה לכסותו, אפילו הכי מוכח בגמרא דכל זמן ששוכב בה אם רוצה לטלטלו צריך ככר או תינוק, או שיהפכנו ממטה למטה דלהי

יוד היו מוקצין דאסור לכל אדם ללבשן, דשורפין על המלכים, ש"ה ט"ז מ"א: (יג) במת. ע"ל סימן שח ט"ה ועיין ט"ז: (יג) זוקף. ומסירה אח"כ, ב"י, ואם הוא מתירא שלא יסריח המת ויצטרכו לצאת, שרי לפרוס עליו מחצלת בענין שאין עושה אוהל, דהוי לצורך החיים, תוסי' עירובין דף מד: (יז) ולשמוט. צ"ע על מה שנהגו האידנא להגביה המת מעל הכרים על-ידי ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח, לכן צריך

משנה ברורה

(יט) שהיה המת לבוש בו מתחלה, (כ) וכל-שכן אם נתן עליו שאר כלים שמלאכתן להיתר [גמרא]: ד' (טז) בכסותו וכו'. בסעיף זה הוסיף, דאפילו אם המת לבוש בו עכשיו, גם-כן מהני כמו ככר ותינוק. ובכתיב-יוסף הקשה על זה, דלהיזיו הכסות בטיל לגביה? ועיין במגן-אברהם שישבו, דדוקא תכריכין הן בטלין אצלו שאינו עתיד לפושטן, אבל המלבושין שהיה לבוש בהם מחיים, בוודאי עתיד להפשיטן מעליו ואין בטלין אצלו. ועיין מה שכתבנו בביאור הלכה שחירוק זה אינו מרווח: ה' (יז) דבר המותר הוא. רוצה לומר, שאין כוננת

בטלטלו בשביל המת גופא, שהוא אסור בטלטול, אלא בשביל המקום או הדבר שהוא מונח עליו, שהוא מותר לטלטלו: (יח) אבל לא וכו'. עיין לעיל סימן שח סעיף ה ובמשנה ברורה שם סעיף-קטן כו: ו' (יט) זה מביא מטתו. כדי להפסיק בינם לקרקע. ואין להקשות, כיון דלבסוף זוקף מטתו ומסירה אחר-כך, וכדלקמיה, ונשאר רק המחצלת פרוסה על המת, (כא) יביאו מיד המחצלת ויפרוס על גביו, ואחר-כך כשישמט ישאר על המת? יש לומר, דאם-כן יהא ניכר יותר שעושה לצורך המת, ואסור לעשות אוהל עראי לצורך המת, אבל השתא ניכר שעשו לצורך עצמן, שהרי כשחם להם מלמטה הביאו מטה, ויאמרו שגם המחצלת הביאו מתחלה רק בשביל עצמן: (כ) זוקף מטתו ונשמט וכו'. רוצה לומר, שזוקפה (כב) ומסירה והוא נשמט מתחת המחצלת, (כג) והמחצלות הם קשים וזקופים, ונשארים ממילא כאוהל על המת. ועיין במגן-אברהם, דאם הוא מתירא שלא יסריח המת (כד) ויצטרכו לצאת, שרי לפרוס עליו מחצלת להדיא, אך שיהיה בלא עשיית אוהל: ז' (כא) לסוך המת ולהדיחו. סיכה הוא בשמן והדחה במים, והיינו במים קרים. והטעם בכל זה שהתירו, דזהו (כס) לאו כלל לטטול אלא נגיעה בעלמא, כיון שאין מזיז בו איכר: (כב) מתחתיו. אבל אסור לשמוט המת (כו) מעל-גבי הכר, דהוא לטטול ממש. והעולם נהוגין להגביה אותו מעל הכרים על-ידי ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח, (כו) ויש למחות בידם, (כז) רק לשמוט הכרים מתחתיו מותר. ובמקום מקומות נוהגין להצעים עיניו ולישר אבריו שלא יתעקמו, ואומרים איתא בזהוהר שהיא סכנה, ואף דבר זה אין לו שורש על-פי הדין, דבמשנה איתא דאין מצימין עיניו של מת וכן שלא יזיז בו איכר, וכל הראשונים סתמו וכן שפסק בשולחן-ערוך, מכל מקום שנהגו אין למחות כיון שיש להם סמך על-פי הזהוהר. (כט) אך באמת בזהוהר לא נזכר סכנה כי אם לענין עינים, ואם-כן ליישר האיברים אין להם שום סמך. ובאליה רבה כתב, דבמקום שנוהגין להקל בזה משום שחוששין שלא יתעקמו ויהיה בזיון למת, יעשו כמו שכתב במרדכי, שמניח ככר [או שאר דבר שמותר לטלטל וכנ"ל] על אותן האיברים ודוחק עליו עד שיפשטו אבריו: (כג) שלא יסריח. על-ידי חום הכרים וכסתות. ומותר לזקף חומץ על-גבי בגדים של המת, בשביל שלא יסריח למוציא-ישבת ויוכלו להתעסק בטהרתו [אחרונים]: (כד) שלא יזיז וכו'. ואם היה המת (ל) מלוכלך בטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו, מותר לטלטלו על-ידי ככר ותינוק ולרחצו במים בידו, ולא על-ידי מפה משום סחיטה, אבל בלאו הכי אסור בכל זה, ואפילו על-ידי אינו-יהודי אסור:

שער הציון

(יט) פריימוג'ים: (כ) מגן-אברהם ושי"א: (כא) אחרונים: (כב) מגן-אברהם: (כג) תוספת-שבת ומחצית-השקל: (כד) ובאליה רבה משמע דבלא טעם שיעטרכו החיים לצאת מן החדר גם-כן שרי בשביל המת לבד [לדין דקיימא לן שלא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל], ובתוספת-שבת מיישב זה, עיין שם: (כס) רש"י: (כז) פשוט, וכן באר שם בהדיא בפירוש המשנה להרמב"ם, ולשון הטור בזה מוקשה מאד, ואולי דטעותו סופר הוא: (כח) מגן-אברהם ושי"א: (כט) לכאורה במשנה קמ"א משמע דגם זה אינו מותר רק בשביל שלא יסריח, וכן משמע בשולחן-ערוך: (ל) חיי-אדם: (לא) מגן-אברהם ושי"א: (לב) מגן-אברהם ושי"א: (לג)

הלכות שבת סימן שיא

שום איבר. ואם היה פיו נפתח והולך, קושר את הלחי בענין שלא יוסיף להיפתח, אבל לא כדי שישגר מה שנפתח או קצתו, שאם יכן היה מזוי איבר. ומטעם זה אין מעצימין עיניו של מת בשבת: ה' קטלטול מן הצד לצורך דבר המותר, מותר. הלכך, יצנזן שטמן בארץ (כה) ומקצת עליו מגולים, (כו) שולא השריש (כז) וגם לא נתכוין (כח) לזריעה, נוטלו, (כח) "אף-על-פי שבנטילתו (ח) מזוי עפר ממקומו, "ואף-על-פי שהוסיף מחמת לחות הקרקע, מותר: הגה (כט) ואפילו הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת, (יט) דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור (כל בו). (יט) (ל) ינטלטול בגופו אפילו לצורך דבר האסור, מותר. הלכך, יקש שעל המטה (לא) דסתמו (כ) מוקצה להסקה, (לב) מנענעו בגופו, ואם הניח עליו מבעוד יום כר או כסת מנענעו אפילו בידו, (לג) שהרי הכינו מבעוד יום לשכב עליו (לד) (וכן אם חשב לשכב עליו) (ר"ן ס"פ במה טומנין): ט (כז) יפירות הטמונין (לה) בתבן או בקש (לו) המוקצים,

ק תוספות שם מ"ג
וה"ך והרא"ש שם
ר כלאים ט"ק א
ש תוספות שם בשבת
נ"ו שם בגמרא ולא
כתיב רבנן דאסור שם
א שם בתוספות
ב הרא"ש שם ג' שם
קמ"א משנה ובפירוש
רש"י ד' שם קכ"ג

באר היטב

ואין למחות, א"ז: (טו) לזריעה. ומ"א מתייר אפילו נתכוין לזריעה אם לא השריש, וכ"כ יד' אהרן: (יז) מזוי. דבשדה לא אחי לאשוויי גומות, אבל בבית אסור לטול הצנן מהארץ דאחי לאשוויי גומות, מ"א: (יט) דאין. כלומר, דלא היתה כוונתו שיהא האוכל משמש לעפר, אדרבה העפר משמש לאוכל; ואין חילוק בין אוכלים לכלים, מ"א.

והט"ז פ"י דהכונה, כל זמן שירצה לאכול מהם ומה שישאר יאכל פעם אחר, אבל מי שגומר בדעתו בכיורו שלא יאכל מהם בשבת זה ולרעת זה טמנב, אסור אפילו בטלטול מן הצד, ע"ש: (יט) וטלטול בגופו. פ"י ולא יגע ביד: (כ) מוקצה. ובמקום שאין מסיקין בקש מותר לנענע ביד, ט"ז: (כז) פירות. ע"ן ס"ק ק"ח כתבתי בשם הט"ז דאם גמר ברעתו

משנה ברורה

על דעת שישאר שם כל השבת, לכולי עלמא נעשה הכלי גופא גם-כן מוקצה מטעם בסיס לדבר האסור, וכנ"ל בסימן שט סעיף ד, מכל מקום הכא לא נעשה הצנן בסיס להעפר שעל גבו מטעם דאין באוכלין וכו', ורוצה לומר, (ל) דבאוכלין אלו לא שייך בסיס, דהלא לא היתה כוונתו בהטמנה שיהא האוכל משמש לעפר, אלא אורבה, שיהא העפר משמש להאוכל, (לז) והוא הדין לענין פירות הטמונין בתבן, דלקמיה, אפילו היה דעתו שישארו שם כל השבת, גם-כן לא נעשו הפירות בסיס להתבן שעל גבן מטעם הני"ל: (ל) וטלטול בגופו. פירוש, שאינו נוגע בידו, כי אם בגופו (לה) או בשאר אבריו, מקליפין בו יתור משאר טלטול מן הצד, ועל-כן מותר אפילו לצורך דבר האסור: (לא) דסתמו וכו'. היינו במקומות שמסיקין בקש, (לו) אבל במקומותינו סתמא עומד למאכל בהמה או לשכיבה, ומותר לנענעו אפילו ביד. ודע, דהשולחן-ערוך מייירי (לב) שהקש לא הונח על המטה לשם שכיבה, דאי הונח מבעוד יום לשם שכיבה, תו נסתלק ממנו שם מוקצה בכל מקום: (לז) מנענעו בגופו. כדי שיהא צף רך ושכב עליו: (לג) שהרי הכינו וכו'. היינו (לח) אפילו אם לא חשב בהדיא לשכב עליו, חשבינן על-ידי מעשה זו כאלו חשב; ואם חשב בהדיא, מהני אפילו בלא כר וכסת, וכמו שכתב הרמ"א: (לד) וכן אם חשב. פירוש, אפילו (לט) הניחו להקש על המטה בסתמא ואחר-כך חישוב עליו: ט (לה) בתבן או בקש. תבן (מ) הוא הקנה הנקצר עם השיכולת, וקש הוא מה שנשאר בשדה אחר הקצירה: (לו) המוקצים. לאפוקי אם הומינן למאכל בהמה או לשכיבה. (מא) ובמקומותינו, סתם תבן מיוחד למאכל בהמה. ועיין לעיל בסימן שח במשנה ברורה סעיף-קטן ק"ח מה

פך (כה) ומקצת עליו מגולים. דאי לא היו העלין מגולין כלל, הרי בעל-כרחו מזוי עפר בידים ואסור. ואפילו (לז) אם ירצה להחוב מחט או כוש דרך העפר בצנזן וליטלו, וכמו בסעיף ט, גם-כן אסור, דנראה כעושה גומא [מ"מ]. (לז) ויש מקליף על-ידי תחיבת מחט וכוש: (כו) ולא השריש. דאי השריש, אפילו אם היה גם גוף הצנזן מגולין מלמעלה גם-כן אסור להזיזן ממקומו משום תולש: (כז) וגם לא וכו'. דאם היה נתכוין לזריעה, אף שלא השריש אסור, כיון שמתחלה היה רוצה בהשרשתו, וטמונין בקרקע כדרך הזריעה. ועיין במגן-אברהם שהקשה על זה מהא דקיימא לן בגמרא [והובא לעיל בסימן שי סעיף ב] דחייטין שזרען בקרקע ועדיין לא השרישו דמותר ללקט ולאכלן, ומכל מקום אין לזוז מפסק המחבר, דכן נמצא בכמה ראשונים [הרוקח והרמב"ן כחידושו והמאירין], וההיא דלעיל תירץ המאירי, דמייירי בשללא היו הזרעים עדיין מכוסין בעפר: (כח) אף-על-פי שבנטילתו וכו'. ורצה לומר, דמכל מקום רק טלטול מן הצד הוא, וכוונתו הוא בשביל לקיחת הצנזן דהוא דבר המותר. כתבו האחרונים, דההיתר דלקיחת הצנזן מהארץ מייירי כשטמונין בשדה, דאי בבית אסור, שמא יבוא להשוות אחר-כך הגומות שבקרקע הבית שנעשה על-ידיה [ואך אם הם טמונים בחול ועפר שמונחין בקרן-זוית והכניסן לעשות בו צרכיו, מותר להוציאן, ואפילו לא היה מגולה כלל מלמעלה, וכמו שנבאר לעיל בסימן שח סעיף לח, ועל זה רמז בהג"ה בסעיף ט], וכעין זה איתא בגמרא גם-כן גבי עמודים של אורג שהיו תקועין בקרקע הבית, שאסור לטלטלן ממקומו שמא יבוא להשוות הגומות אחר-כך: (כט) ואפילו הניחו וכו'. ורצה לומר, דאף דבעלמא אם הניח דבר-מוקצה על איזה כלי

שער הציון

(לז) כתייסיף בשם המגיד-משנה, והעתיקוהו גם הלבוש הט"ז לדיא: (לז) עיין במגן-אברהם שהקשה על המגיד-משנה מירושלמי, ועיין באליה רבה שכתב שאין מוכח מירושלמי, ומכל מקום כתב לבסוף שדעת הרא"י גם-כן כהמגן-אברהם להקל בזה: (לז) מגן-אברהם, והביאו גם התוספת-שבת, וכן הסכים הגר"א [דאי לאו הכי אין נפקא-מינה לענין בסיס בין אוכלין לשאר דבר], וכן כתב גם-כן המאמר-מרכזי, ותמה שם על הט"ז שרצה לחדש הלשון בסוף קטן י' דגם הרמ"א סבירא ליה כהתוספות, דברכ"י-משה לא משמע הכי, ועל-כן השמטתי את שיטתו, ובפרט דהוא מילתא דרבנן: (לז) הגר"א בשם הר"ן, ועיין בבית-יוסף שגם הוא מצדד כן במסקנתו לעיקר הדין: (לח) כן משמע באחרונים: (לח) לעיל בשי"ח סעיף ח, במגן-אברהם סעיף-קטן נג: (לח) רש"י בשבת דף נ, וכן כתב הר"ן שם: (לח) כן מוכח בגמרא, וכן משמע בהגר"א, וכן כתב בתוספת-שבת: (לח) דהא הר"ן לייף זה מחישוב דמהני בחירות, ושם מבזה אפילו גדרן מתחלה של עציס. ודע, דלשון יוכי שכתב הרמ"א אינו מדויק כל-כך, דבגמרא מוכח דחשב עדיף מהניח ולא חשב [תו"ש]: (מ) תוספות ריש פרק כירה: (מא) ט"ז הני"ל:

הלכות שבת סימן שיא שיב

(לז) יכול לתחוב בהם מחט או (כג) כוש ונוטלם, והקש ננער מאליו: הגה ואם טמונים בחול (לח) ובעפר, עיין לעיל סימן שח סעיף לח:

שיב הנצרך לנקביו במה מקנה בשבת, ובו י' סעיפים:

א *משום כבוד הבריות התירו לטלטל (ב) (א) אבנים לקנה, יואפילו להעלותם לגג עמו *דהוי טרחה יתירה, מותר. יומי שיש לו (ב) מקום (ג) מיוחד לבית הכסא יכול להכניס עמו אבנים לקנה (ג) מלא היד, ואם אין לו מקום קבוע מכניס עמו (ד) כשיעור בוכנא קטנה. (ה) 'ואם ניכר באבן (ו) שקניחו בו, (ז) מותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה, או אפילו הם הרבה ממלא היד באר היטב

א שבת פ"א ב"ש
בעיא ותפשה ג' שם
כרבי ינאי ד' שם כ"ב
שבת וכו' וכו' וכו'
התוספות והרי"ף
הראש

(ב) אבנים. מן השדה ולא מן הגדר, עיין מ"א: (ג) מיוחד. ואם יש לו כהכ"ס סמוך לביתו שאין שום אדם אחר נכנס לשם אסור להכניס בשבת אבנים, והנה ליה להומינס מאתמול, הג"א והג"מ, מ"א:

כביוור שלא יאכל מהם בשבת זה ולדעת זה טמנס, דאסור אפילו בטלטול מן הצד: (כג) כוש. וגבי צנון לא התירו בזה דמיחזי כעושה גומא, משא"כ בקש, הרב המגיד, ט"ז:

ביאור הלכה

טלטול מן הצד, ולא התירו משום המטה גופא [דהא היא לא נעשית בס"ס, כמו שכתבו הרא"ש והמאור], אלא ודאי אף דעתיד לסלקו ממנה, אף-על-פי-כן כל זמן ששוכב עליה חשיבה טפילה לו ובטלה לגביה, ואם-כן כליש"ן בבגדיו כליזמן שהוא לבוש בהן טפלין לו ובטלין לגביה כיון שהוא צריך להן עתה, ולא נחשב ככרך ותינוק:
* דהוי טרחה יתירה. עיין בכיאוור הגר"א דלהכי השמיט המחבר טעם התוספות על דיבור המתחיל 'מהו להעלותם', משום דסבירא ליה כשאר הפוסקים דלא חיליקו בין קובע לו מקום אפי' קובע, דאפילו היכא שקובע לו מקום גס-כן שרי. ומכל מקום אפשר דגם להגר"א, אם המקום הוא קבוע שאין שום אדם יכול לנכנס שם ואפילו למכר דמה שנוהגין איזה אנשים למכור בשבת ולקבל המעות בכלי או על-ידי בגד, או גורר בסכין, מלכד הרעה הגדולה של מקח וממכר בשבת, כמה סמיות עינים יש בזה! דאף כשנימא דזהו טלטול מן הצד, הלא הוא בשביל דבר האסור שהוא המעות, ואין שום ספק שהוא איסור גמור:

משנה ברורה

שכתבנו לענין חבילות של תבן: (לז) יכול לתחוב וכו'.
דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ושרי, כדלעיל בסעיף ה. וכל זה כשיהיה טמון בתבן המוקצה שמונח במקומו ועומד להסקה, (מג) אבל אם לקח בערב-שבת מקצת ממנו והטמין בו פירות, זה ודאי נסתלק מעל התבן שם מוקצה, דהרי הכינו להטמין בו פירות, ומותר לטלטל התבן כהדיא: (לח) ובעפר. היינו, בעפר שהוא צבור בשבת להשתמש בו, דאין עליהו שם מוקצה. והנה לפי מה שנתבאר בסימן זה, דטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור, חדע לנכון (מג) דמה שנוהגין איזה אנשים למכור בשבת ולקבל המעות בכלי או על-ידי בגד, או גורר בסכין, מלכד הרעה הגדולה של מקח וממכר בשבת, כמה סמיות עינים יש בזה! דאף כשנימא דזהו טלטול מן הצד, הלא הוא בשביל דבר האסור שהוא המעות, ואין שום ספק שהוא איסור גמור:

א (א) אבנים. והוא הדין צרורות או שאר דבר כי האי גוונא דלאו בר טלטול הוא: (ב) מקום מיוחד. פירוש, שהמקום קבוע לו לבית-הכסא, דכיון שקבוע לו לנכנס שם חמיד, אם-כן אפילו אם ישתירו לו אבנים ערבית יכול לקנה בהם שחרית, ועל-כן התירו לו להכניס מלא היד ולא הוי טלטול שלא לצורך. (ב) ואף דאותו המקום אינו מיוחד לו לעצמו ואפשר שיקחו אחרים את האבנים לקנה, לית לן בה, דמה לי הוא מה לי אחר, ואפשר גס-כן שיצטרך לו אחר-כך בעצמו, ולהכי שרי. ומה שכתב אחר-כך 'ואם אין לו מקום קבוע', היינו שהולך פעם אפי' שם ודא אסור להכניס יתרו ממה שצריך לו ודאי לפעם אחד, דהיינו כשיעור בוכנא קטנה, דאם יכניס יותר וישתייר (ג) נמצא שטלטל תחלה שלא לצורך. וכתב המגן-אברהם בשם הפוסקים, דהא דמתירין בבית-הכסא קבוע להכניס שם אבנים בשבת, היינו דוקא בשאינו מיוחד לו לעצמו אלא נכנסין גם אחרים שם, דלא היה לו להכין מערב-שבת, דחשש שמא יטלוהו אחרים, ובפרט אם הוא בבית-הכסא שבשדה, דטירחא הוא להכין מערב-שבת, דרחוקה היא, אבל אם היה סמוך לו לביתו וגם מיוחד לו לעצמו, דאין נכנסים אחרים לשם (ג) ואפילו מבני-ביתו, אין להתיר להכניס שם אבנים כלל, דהיה לו להכין מאתמול; והאליה רבה מצדד להקל בזה בכל גווני וכדעת הלבוש, והטעם, משום דלא מסיק אינש אדעתיה להכין שם אבנים מערב-שבת: (ג) מלא היד. ואפילו (ד) ארבע וחמש אבנים [רש"י]: (ד) כשיעור בוכנא קטנה. ברי"ף ורא"ש איתא 'כשיעור ראש בוכנא קטנה שדכין בו את הבושם', וכן משמע בטור: (ה) ואם ניכר וכו'. משמע מלשון זה (ה) דאם אינו ניכר, אף שידוע שקניחו בו, אסור ליקח ממנו מלא היד אם אין לו מקום קבוע; (ו) ויש מקילין בזה, דכיון שידוע שקניחו בו אין מניכר: (ז) שקניחו בו. היינו מערב-שבת, (י) ומיירי כלא יחדו מערב-שבת בפירוש לכן, דאם יחדו, אפילו לא קינח בהו מעולם מותר להכניסו (ח) כמה שירצה. והוא הדין שחלק (ט) שמקפיד עליו דיש בו משום מוקצה, גס-כן מהני יחדו מערב-שבת, דעל-ידי-הו וטרס מעליו שם מוקצה ומותר להכניס לבית-הכסא כמה שירצה, ואם לא יחדו, אינו מותר להכניס לבית-הכסא שאינו קבוע (י) רק כפי צרכו לפעם זה בלבד. (יא) ואסור לקרוע הגייר בשבת, וכמבואר לקמן בסימן שמ סעיף יג, עיין שם במשנה ברורה: (יז) מותר להכניסו. עיין

שער הציון

(מג) ט"ז: (מג) חיי-אדם ככלל סו, ושנית קצת מלשונו. ומה שכתב שם בנשמת-אדם, כן כתב הפריי-מגדים גס-כן, והעתקתיו בסימן שח במשנה ברורה סעיף-קטן קטו, עיין שם: (ב) מגן-אברהם ואליה רבה וכן משמע מהגר"א, ודלא כב"ח דמחמיר ביכול אחר לנכנס לשם: (ג) מגן-אברהם. ואף דיכול להועיל בזה לאחרים, אין מתירין בשביל זה לבד לתחלה, וגם דהא האחרים יכולין להביא עצמם: (ג) דהלא המגן-אברהם הביא זה בשם הגהת אשר"י, והגהת אשר"י הכי סבירא ליה, כדמוכח בבית-יוסף בסוף הסימן: (ד) ואפילו אם היו האבנים גדולות יותר מכביצה, כיון שבין כולם אין יותר ממלא היד, דכי טורטני נכניס לשם? ומה שכתבו ברא"ש ובתוספות דברו המתחיל אמר רב ששת, דאפילו גדולה יותר מכביצה מותר ביש עליה עד דוקא, כלל בזה אפילו לא היה לו מקום קבוע לבית-הכסא, דשם לא שרי כנלא היד, וכן מוכח ברי"ף שם: (ה) ממגן-אברהם ושי"א: (ו) אליה רבה, ומגמרא לא משמע כן, ואפשר דהוא מיירי רק באבנים קטנים, עיין בשלטי-גבורים: (ז) שלטי-גבורים ואליה רבה, וכדלעיל בסימן שח סעיף כב, דבדבר שדרוכו בכך לפעמים, די ביחוד אפילו לשבת אחת, לדעה הראשונה דהיא הקרית: (ח) דכראש בוכנא מותר אפילו היה עליהן שם מוקצה, וכמו שכתוב בריש הסימן: (ט) דלא אסמא, והוא כו משום מוקצה, דהא עומד לכסות פי הפך [קריית: (ט) ומשמע מזה הדוא פלי על מה שכתב בתוספת-שבת דאפילו נייר גס צריך יחדו: (י) כמו שהתירו באבנים כראש בוכנא ככל גווני, וכן משמע באליה רבה: (יא) פריי-מגדים:

הלכות שבת סימן שיב

מותר ליטול כולו, דכיון שקניחו בהן הוכנו לכך: הגה יש אומרים, דוקא בחצר מותר לטלטל אבנים (רש"י ס"פ המוציא יין ור' ירוחם נתיב יב ח"ו ור"ן), (ח) ויש אומרים דאפילו ממכרמלית לרשות-היחיד נמי שרי, *דהא נמי אינו רק איסור דרבנן ומשום כבוד הבריות התיירוהו (תוספות פרק לולב הגזול והגהות מרדכי פרק הוורק): **ב** אם ירדו גשמים (ט) על האבנים ה'ונטבעו, אם (י) רישומן ניכר, מותר ליטלן כדי לקנה, ו'אין בזה משום (יא) סותר ולא משום טוחן: **ג** יצורו שעלו בו עשבים (יב) מותר (ג) לקנה בו, (יג) ולא חיישינן שמא יתלשו, "דאף אם יתלשו ליכא איסורא, דדבר שאין מתכוין הוא: **ד** טלא יטלטל *רבג אדמה לקנה בו, מפני (יד) שאינה ראויה לקניוח לפי שהיא נפרכת. 'אסור לקנה בחרס *אפילו בחול *משום סכנה, שלא יתק שני הכרכשתא (פירוש, המעיים התלויים כפי טבעת): **ה** יהיו לפניו בשבת צרור ואזני חרס חלקים, דכיון (טו) דחלקים הם (טז) ליכא משום סכנה, מקנה באוזן החרס, שהוא ראוי לכסות בו פי הכלי. 'צרור ועשבים, (יז) יקנה בעשבים אם הם לחים, (יח) אבל ביבשים אין מקנחין מפני שהם חדים ומחתכין את הברש: **ו** *מקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים, ובלבד (יט) שלא (ד) יזיזו; ומשום משתמש במחובר ליכא, י'לא אמרו אלא כאילן אבל לא בידק: **ז** ה'יה צריך לנקביו ואינו יכול ליפנות, שרפואתו למשמש כפי הטבעת, שממשמש שם בצרור והנקב נפתח, לא ימשמש בשבת כדרך שממשמש בחול, דהיינו שאוחז הצרור בכל היד, (כ) משום (כ) השרת נימין, אלא ממשמש כלאחר יד, 'דהיינו שיאחז הצרור בשתי אצבעותיו

ה שם כביא הנפשטה ומפירוש הר"ף וכן טבח הרמב"ם בפרק נו 1 ה'ר"ף 1 שם כרש לקיף ח רש"י שם הדלכה כרבי שעשה ט שם וברב יתודה י שם כ שם פ"ב וברב הנא, ה'ר"ף והרא"ש הרמב"ם בפרק כו ופסק סוהלא דאמרואי ופסק הרא"ש כמאן דאמר בעשבים וכן פסק הרמב"ם בפרק מ בית יוסף משמטעת ה'ירוש ה"טף שם וברבי יוחם בחלק י' ג עירובין ל"ד ט שבת פ"א מ"מרא דבא ע שם בפירוש רש"י

באר היטב

(ג) לקנה. אפילו מונח על הארץ מותר ליטלו. והתולש עשבים מהצרור חייב לכ"ע, ועיין סימן שלו ס"ה: (ד) יזיזם. שהם מוקצים:

ביאור הלכה

לעיל בסימן ג ע"פ יא במשנה ברורה שם: (ח) ויש אומרים דאפילו ממכרמלית וכו'. (יג) וכן עיקר [א"ר]. ורשות-הרבים יידן, (יג) אף שלהרבה פוסקים דינו כמכרמלית, מכל מקום אין להקל: **ב** (ט) על האבנים. היינו, (יד) שהכניסן מתחלה לקנה בהן, ואחר-כך ירדו עליהן גשמים ונטבעו בקרקע או כטיט: (י) רישומן ניכר. היינו, (טו) שניכרין למעלה מן הקרקע ולא נטבעו בקרקע לגמרי: (יא) סותר ולא משום טוחן. רוצה לומר, אפילו אם היה זה באיזה רצפה שבחצר, והוא אמינא דיש בזה חשש סתירה, שסותר הרצפה בזה שגוטל האבן, או הוהו אמינא דטוחן בנטילתו את העפר שסביבו, קא משמע לן דשרי: **ג** (יב) מותר לקנה בו.

מבני-ביתו, דאסור, וכמו שסובר הגהת אשר"י, והעתיקו המגן-אברהם, דהא כתב בעצמו מתחלה הדשולחן-ערוך העתיק כפירוש סו"ב ומפירוש רש"י שם גופא ריבור המתחיל 'הכא' משמע דגם הוא סובר כהגהת אשר"י הנ"ל: * דהא נמי אינו וכו'. ואף שיש בזה שני איסורין דרבנן, טלטול מוקצה וגם ממכרמלית לרשות-היחיד, אפילו הכי כבוד הבריות דוחה אותן [ישועות יעקב]: * דגב אדמה. עיין במא"י, דאם הוא רבב קשה כאבנים, שאינה עשויה להתפרך, מותר, ולהכי דייק הגמרא ואמר 'כרשני כבלייתא', שהיא רכה: * אפילו בחול. בגמרא איתא דרבוחא יותר הוא בשבת, עיין שם: * משום סכנה. והא דלא נקט הטעם שלא יטלטו בו כשפים, וכדלעיל בסימן ג, משום דכסעין זה כלול נמי הדין לענין שבת, ולענין שבת עיקר הטעם דאין מקנה בחרס הוא משום סכנה, דמשום זה איתא בגמרא דעדיף יותר לקנה בצרור אף

מדתם, (טז) משמע דאפילו מונח על הארץ מותר ליטלו, ואף דיש בזה על-כ"פנים לכולי עלמא איסור תלישה מדרבנן, דמיחזי כתולש, הכא משום כבוד הבריות לא גזור. ועיין במה שנכתוב לקמן בסימן שלו סעיף ה וסעיף ח במשנה ברורה וביאור הלכה: (יג) ולא חיישינן וכו'. רוצה לומר, דאף דבהתלישה יש בו איסורא דאורייתא לכולי עלמא, וכדלקמן בסימן שלו סעיף ה, אפילו הכי לא חיישינן שיהיה נתלש, כיון שאינו מתכוין לזה ולאו פסיק רישא הוא: **ד** (יד) שאינה ראויה לקניוח. רוצה לומר, (יז) ועלי-כן איסור טלטול בדוכתיה קאי: **ה** (טו) דחלקים הם. דבאינם חלקים, דיש חשש סכנה בדבר, (יט) מוטב יותר לקנה בצרור אף שהוא מוקצה: (טז) ליכא משום סכנה וכו'. ואף (יז) עדדין כן בזה חשש כשפים, וכדלעיל בסימן ג, מכל מקום לא התיירו משום זה לקנה בצרור שהוא מוקצה, כיון שיש לו חרס לקנה שאין בו משום מוקצה, וכדמפרש, ובפרט לפי מה שכתב רמ"א שם דהאידינא לא חיישינן בזה לכשפים: (יז) יקנה בעשבים. דלא הוי מוקצה: (יח) אבל ביבשים וכו'. אלא (כ) יקנה בצרור אף שהוא מוקצה. איתא בגמרא: מותר ליפנות אחורי הגדר דשדה חבירו, ומותר ליטול צרור לקנה אפילו בשבת, (כא) והיינו מן השדה, אבל לא יטול מן הגדר, אפילו בגדר עב דאין עושה נקב, דנראה כסותר: **ן** (יט) שלא יזיזם. היינו, (כב) שלא ישמוט אותם ממקום חיבורם, משום תלישה: **ך** (כ) משום השרת נימין. דהוא בכלל תולש, ואף-על-גב דאינו מכוין לזה, (כג) פסיק רישא הוא על-ידי המשמש. לא ימשמש בצרור של הקניוח

שער הציון

(יג) עיין באליה רבה שכתב דמכל מקום אין להקל בזה כשיש לו בית-הכסא לעצמו שאין אחר נכנס לשם; ואף שדעתו לעיל להקל כשהוא רק משום טלטול מוקצה בלבד, בזה חמיר טפי: (יג) תוספת-שבת: (יז) כן משמע ברמב"ם פרק כו מהלכות שבת הלכה ד דעל אלו אבנים קאי, וכן משמע לשון הגמרא: (יז) אליה רבה בשם רבינו ירוחם: (יז) מגן-אברהם ושי"א: (יז) כן משמע ברש"י וטור, ומרי"ף ורמב"ם משמע קצת דהאיסור הוא מפני שקרובה להתפרך, רוצה לומר, ונמצא דיש בזה חשש שחניה: (יט) גמרא: (יט) ביח ומגן-אברהם: (כ) כן משמע בגמרא: (כא) מגן-אברהם ואליה רבה ותוספת-שבת, דלא כמהרש"ל. ועיין בשיטה מקובצת בא"קמא פ"א מה שכתב בשם המא"י: (כב) אליה רבה ותוספת-שבת ושי"א, ולא כמגן-אברהם: (כג) מגן-אברהם בשם התוספות. על-כרחך והגמרא סבר דהוא פסיק רישא וניחא ליה, או דהוא יסבור כפירוש הרבנו חננאל שהובא בתוספות והרא"ש:

הלכות שבת סימן שיב

רנט באר הגולה

פ טור כשמ חשבת
הר"ם מרובטבורג
צ שם ק"ב בברייתא
ק שם מימרא דרב הונא
ר שם בגמרא ש הכני
ל"ב מימרה דרב נחמן

(כא) וממשמש: ח (כב) לממשמש בכרזא כפי הטבעת דינה כצורר, שלא יאחזנה אלא בשתי אצבעותיו. ואסור לצאת בכרזא י"י, אפילו תחובה (י) כולה בגוף: ט ואסור ליפנות (כה) *בשדה (י) ניר בשבת. ... בוא לאשוויי גומות. *ואם היה שדה חכירו, אפילו בחול אסור, מפני שדש נירו ומקקל: י (כה) *אבנים גדולות שמצדדין אותן כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא, מותר (ב) (ג) לצרדן, ואף-על-גב דבנין עראי הוא לא גזרו ביה רבנן, משום כבוד הבריות:

שיג טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, וכו' י' סעיפים:

א (ב) [ב] (א) *פקק החלון, כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו החלון, יכולים לסתמו *אפילו אם אינו קשור, (ב) *ולא אמרינן דהוי כמוסיף על הבנין, (ג) *והוא שיחשוב עליו

א שבת ק"ה במשנה
הר"ם ורובטבורג
וכי אבא שם ק"ב
ב תוספת שם ק"ה
הגמיר בסוף פרק ב'

שערי תשובה

(א) פקק. עיין בה"ט. וכתב בר"י בששו"ת בית-יהודה ח"ב סימן כט הסכים (י) כולה. ומותר בלבוש מרגלית או זהב ולצאת בו לרי"ה, מ"א: (י) ניר. פי' חרישה ראשונה ועומד לזריעה: (ב) לצרדן. ומ"מ לעשות כמין אוהל אסור, ביצה דף לה, מ"א. [ובט' אליה רבה פוסק דמותר משום כבוד הבריות, דמשם לא משמע מידי, וכ"כ הלבוש, וכ"מ בטור סימן שטן]: (ב) פקק. ואפילו על ארובה שבגג שרי, דמוסיף על אוהל עראי שרי, תוס'. הר"י הלוי פסק דקודם שימות המת מותר לסתום החלון שלא חיכנס הטומאה לבית, אבל אחר מיתתו אסור לסתמו דהוי כמתקן, ורעת המ"א להתיר אפילו אחר שמת, ע"ש. ולומר לאיגרוהידי לסתמו הוי שבות

באר היטב

משנה ברורה

להחליקו כדרך שהוא עושה בחול משום כתישה אלא כלאחר יד, טור: (י) כולה. ומותר בלבוש מרגלית או זהב ולצאת בו לרי"ה, מ"א: (י) ניר. פי' חרישה ראשונה ועומד לזריעה: (ב) לצרדן. ומ"מ לעשות כמין אוהל אסור, ביצה דף לה, מ"א. [ובט' אליה רבה פוסק דמותר משום כבוד הבריות, דמשם לא משמע מידי, וכ"כ הלבוש, וכ"מ בטור סימן שטן]: (ב) פקק. ואפילו על ארובה שבגג שרי, דמוסיף על אוהל עראי שרי, תוס'. הר"י הלוי פסק דקודם שימות המת מותר לסתום החלון שלא חיכנס הטומאה לבית, אבל אחר מיתתו אסור לסתמו דהוי כמתקן, ורעת המ"א להתיר אפילו אחר שמת, ע"ש. ולומר לאיגרוהידי לסתמו הוי שבות

שהוא מוקצה מלקנת בחרס אף שיש עליו תורת כלי: * בשדה ניר וכו'. עיין בט"ז שכתב דהוא חרישה ראשונה ועומד לזריעה, והוא מפירוש רש"י שם בגמרא. ומשמע דבסתם שדה שלא נחרש עדיין או בחרישה שניה שלאחר הזריעה לא חיישינן לאשוויי גומות, ואף רעצם איסור אשוויי גומות שייך בכל גווגי [דלא נזכר בשום מקום בגמרא ופוסקים נפקא מינה בזה], מכל מקום לא גזרו שמה יבוא להשוות גומות רק בשדה ניר, והטעם כמו שכתבתי במשנה ברורה, דבחרישה ראשונה מצוי בה רבבים; ונראה לי שזהו כוונת הפריי מגדים במשכבות-יהב סעיף-קטן ג, דאי לאו הכי דכריו מוקשים מאד: * ואם היה וכו'. עיין בפריי-מגדים, דבשדה חכירו אסור גם בחרישה שניה שלאחר הזריעה, ובבבא-קמא דף פא עמוד ב משמע דתלוי בירידת הטל, עיין שם:

* אפילו אם אינו קשור. ובקשור אין צריך אפילו מחשבה, ב"ח ואליה רבה: * ולא אמרינן וכו'. עיין במשנה ברורה. ואם אינו עומד לפתוח אלא לעתים רחוקות אסור, כמוסיף על אוהל קבוע, כן כתב המגן-אברהם בסעיף-קטן ז והפריי-מגדים, ועל-כן בעיני שיהא הפקק קשור ותלוי מבעוד יום: * והוא שיחשוב וכו'. עיין בבית-יוסף דכן הוא מסקנת הרא"ש, ודלא כהר"ן רדעי שיהיה תורת כלי כמו בקנה מתירין גם בזה:

א (א) פקק החלון. ואפילו (ב) על ארובה שבגג שרי, ואינו נחשב לאוהל, דהאהל כבר עשוי, וכשפוקק אינו אלא מוסיף על האוהל, דהיינו שמכסה החלל שהיה באהל, וגם הוא עראי. הר"י הלוי כתב, דהא דאיתא בש"ס שפקקו את החלון בשבת מפני המת שלא יכנס הטומאה לבית ויטמאו הכלים, היינו דוקא קודם שימות המת, דלא הוי אלא תוספת אוהל עראי, וגם לא מקרי מתקן עדיין, אבל לאחר מיתתו מקרי תיקון גמור. והמגן-אברהם חולק עליו וסובר דזה לא מקרי מתקן, דהכלים שהיו בתוכו כבר נטמאו, ואינו מועיל אלא להבא שלא יטמאו כל אשר יהיה אחר-כך בהבית, ובשערי-תשובה מצדד כהמגן-אברהם, ועיין בפריי-מגדים: (ב) ולא אמרינן וכו'. כיון שדרכו בכך לפתוח ולסגור תמיד. ועיין בביאור הלכה: (ג) והוא שיחשוב וכו'. וזה מהני אפילו אם לא נשתמש בו עדיין מעולם לזה, (ג) וכל-שכן אם נשתמש בו מכבר אפילו רק פעם אחד, דכבר ירדה עליהם תורת כלי ולא צריך חו אפילו מחשבה. ודע, דהא דבעינן דעתו מעורב-שבת היינו דוקא דבר שדרך לבטלו

שער הציין

(כד) משום ממחק, הכי איתא בהגהת אשר"י. ומה שהביא [המגן-אברהם] כשם רבינו חננאל משום כתישה לכאורה אינו מוכן, דמאי שייך כתישה בצורר, ואם נימא דמיירי בצורר של עפר, הא איתא לעיל בסעיף ו דאין מקנחין ברובג ארמה; אכן לפי מה שכתבנו בביאור הלכה בשם המאירי וברב קשה שאינה עושה להתפרן מותר, ינחא, דאשמועינן דאי-ידי משמוש הצורר להחליקו יכול להתפרר: (כה) מגן-אברהם ח"ב שם הטהור. ונראה שמגן-אברהם חתירי לאו דוקא הוא, אלא העיקר תלוי אם הוא דבר שדרכו להוציא אחר-כך, ורק במרגלית התיר שאין דרכו להוציא בעצמו כלל אחר-כך: (כו) מגן-אברהם: (כז) רש"י. ועיין בביאור הלכה: (כט) רש"י ב"ם של שלמה, והביאו באליה רבה, וראיתו מדקאמר הגמרא 'אבנים של בית-הכסא', אבל לפי מה שפירש רש"י שם בבבא קמא אין הכרח לזה: (ל) מגן-אברהם: (ל) כן מוכח מהר"ן, וסחם השולחן-ערוך לדינא כוותיה לעיל כסימן שש סעיף י:

הלכות שבת סימן שיג

* מערב-שבת לסתמו בו. (ג) יוקנה (ד) שהתקינו להיות נועל בו (ה) אין צריך שיקשרנו בדלת, ומכל מקום דמי לבנין יותר מפקק החלון, ולא סגי במחשבה שיתשוב עליו מאתמול, וצריך (ו) שיתקנו לכך: ה"לרש"י, היינו שיתקנו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש, * שיהא ראוי להפך בו זיתים או לפצוע בו אגוזים, (י) ולרכינו תם 'אין צריך שיהא ראוי לדבר אחר, אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי. הגה (ח) ומיקרי (ט) על-ידי-כך כלי שמלאכתו להיות (י) ומותר לטלטלו, כמו שנתבאר לעיל סימן שח סעיף ד (ב"י והרמב"ם). 'ונגד, שהוא יתד שנועלים בו ותוחבין אותו באסקופה למטה, ודומה טפי (יא) לבנין, לא סגי בהכי, *ואין נועלים בו אלא-אם-כן *יהא קשור. וכיצד יהא קשור: *אם יש בראשו גלוסטרא, דהיינו שהוא עב באחד מהראשים וראוי לכתוש בו, (יב) שדומה לכלי, סגי אפילו אם קשור (יג) *בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל (יד) בו, (טו) ו'ואפילו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא (טז) בכריח הדלת,

ג שם בכריחא וטרבן
שמעון בן גמליאל
ד שם ותרבי יתנו
ז שם בפירוש רש"י
ח שם בחסמות
י עירובין ק"א במשנה
יא עירובין יוסי ותרמפוש
יב שם במגילת ק"ב הר"ף
יג וכו' שכתב הר"ש שם
יד שם בחסמות

שערי תשובה

באר היטב

דשבות, עיין סימן שז ס"ה ועיין בתשובת מהר"ל סימן טט: (ג) וקנה. שחבוב אצל הדלת בכותל דמי לנגד קצת, אבל קנה שמוסקין בו זיתים,

להגמ"א, גם כתב דצירים ומנועלים של בדול שבפקק החלון חשיבי כמחובר, דלא כה"ט, ושכן הסכימו בפמ"א ח"ב סימן צג ודבר-שמואל סימן רכג כ"ו, ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

שם, אבל דבר שאין דרך לבטלו לעולם אלא לפי שעה, כגון בגד וכיוצא בזה, מותר לסתום בו אפילו לא היה דעתו עליו מערב-שבת [ח"א]: (ד) שהתקינו וכו'. היינו (ג) שתוחבו אצל הדלת ככותל [ולא (ד) סוגר בו את המסגרת או שני חצאי דלת], ועל-כך דמי קצת לנגד, המבואר לקמיה דלא מהני ליה מחשבה: (ה) אין צריך שיקשרנו וכו'. צריך לומר 'נמי אין צריך וכו': (ו) שיתקנו לכך. (ז) היינו, דכיון שתקנו יש עליו תורת כלי ויוצא מתורת בנין, רק דלרש"י בעינן דוקא שיהא ראוי לשום תשמיש אחר, ולרכינו תם אין צריך שיתקנו אלא לנעול בו, דבזה נמי יש תורת כלי עליו ויוצא מתורת בנין: (ז) ולרכינו תם וכו'. ולעת הצורך (י) יש להקל כרכינו תם, דכן סתם השולחן-ערוך לעיל בסימן שח סעיף י: (ח) ומיקרי וכו'. דמלאכת הנעילה היא להיות: (ט) על-ידי-כך וכו'. אבל (י) קנה שמוסקין בו זיתים, אף-שעל-פי שנועלין בו, מקמי שמלאכתו לאיסור, כיון שעיקרו עשוי לכך הולכין אחר רוב תשמישו: (י) ומותר לטלטלו. היינו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו רק צורך קצת, וזהו שצייץ רמ"א: כמו שנתבאר לעיל בסימן שח, אבל בענינו דאיריין לענין לנעול בו, דהוא לצורך גופו, מותר כיון שיש עליו תורת כלי, אפילו עומד למסוק בו זיתים: (יא) לבנין. רוצה לומר, שנראה (ב) כשאר נגרים ויתדות שנועץ בכותל, דיש בזה משום בנין, ולכך בעינן שיהא קשור: (יב) שדומה לכלי. היינו, דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין, (ט) דנראה לכל דלפי שעה משימו שם: (יג) בחבל דק. משמע דעל-כל-פנים קשור מיתו בעינן, וכגן פסק הט"ז הדקדקיה הוא לעיכובא. ובספר אליה רבא כתב, דלעת הצורך יש לסמוך על המקליין על-ידי גלוסטרא כיון שהוא כלי, אף בלי קשירה כלל, אבל בביאור הגר"א משמע דמצדד לדינא כה"ט"ז. ואם הנגר מחובר לדלת ומושכין אותו ותוחבין בחור, מותר לכלי עלמא אף בלי קשירה [ח"א]: (יד) בו. שאם רוצה לטלטלו על-ידי אותו חבל, מיד נפסק: (טו) ואפילו אם אינו וכו'. והוה אמינא דאינו מינכר כלי-כך דהוא רק לנעילה: (טז) בכריח הדלת. או (י) במזוזה שאחורי הדלת:

והגר"א. ואף להגר"א כתב בסמוך ולהטור מותר על-ידי גלוסטרא אף באינו קשור, היינו באינו קשור בדלת אלא בכריח, אבל על-כ"פנים קשור **שער הציון**
(ג) מגן אברהם: (ד) פרימגדים: (ה) ביח: (ו) כן משמע ממגן אברהם וכן באליה רבה: (ז) מגן אברהם ושי"א: (ח) רבינו יהונתן: (ט) מבית יוסף: (י) רבינו יהונתן:

לקמיה. אמנם מצאתי דהרבה ראשונים סבירא להו כותיה, הלא המה הרמב"ן במלחמות והרשב"א כחידושו במסקנתו והרא"ם בספר ידאים שלו, ועל-כן צריך עיון למעשה: * מערב-שבת לסתמו בו. היינו דכיון דהכינו לכך לית ביה איסור טלטול, וכלאו הכי אסור משום טלטול, אבל משום בנין לא שייך בפקק החלון כלל, כן כתב הב"ח וכן הפרימגדים. ולפי זה מה שכתב השולחן-ערוך 'לסתמו בו' הוא לא דוקא, דהוא הרין אם הכין במחשבה לאיזה דבר שיהיה, סגי, וכן באר הפרימגדים [וכתב עוד, דאם הוא כלי, אף אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור, כגון דף שעורכין עליו, דהוא מותר לצורך גופו, תו אין צריך אפילו מחשבה], וכן משמע בהרא"ש דהטעם הוא משום איסור טלטול, ונבאינו הגר"א כתב דטעם השולחן-ערוך 'לסתמו בו' הוא לאו הכי רבקה כמסויף על הבנין: * שיהא ראוי להפך וכו'. ואפילו אם ייחד רק לזה, מכל מקום נראה לי דלא מקרי עדיין כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שלא היה עדיין רק הזמנה בעלמא לזה, ומצאתי באש"ל-אברהם בסימן רעט אות ב שמצדד גס-כן כמו שכתבתי, ועיין שם עוד מה שמחלק בזה: * ואין נועלים בו אלא-אם-כן וכו'. מיהו, בקשור אף צריך אפילו מחשבה שיתשוב עליו מבעוד יום. ב"ה ואליה רבה: * יהא קשור. אבל במחשבה בעלמא שתישב עליו מערב-שבת איכא איסור דאורייתא לדעת רש"י דסבירא ליה דהלכה נגד המנהג אסור אף במקרה אבלי לרעת הר"ש שם [עירובין ק"ב ע"א] דסבירא ליה דהלכה כרבי יהודה דמנהג מותר (אף) במקריש, ומשום דכיון דמתקן מאתמול להכי, לאו בונה הוא [וכדפירש רש"י בשבת קכ"ו עמוד א], אם-כן איסור זה הוא רק מדרבנן, וכפרט לדעת רבינו תם, עיין בשבת קכ"ו עמוד א תוספות דיבור המתחיל 'המונח'. וכל זה כנגד שאין בראשו גלוסטרא, אבל כיש בראשו גלוסטרא אפשר דלכולי עלמא הוא רק מדרבנן כיון דתורת כלי עליו. שוב ראיתי בביאור הגר"א שכתב, דלדעת רש"י מותר על-ידי גלוסטרא אף כלי קשירה כלל, ואף-על-פי-כן ספיקתנו נשאר במקומו אליבא דטור ושולחן-ערוך דאוסרים כלי קשירה אפילו על-ידי גלוסטרא, אם בעלמא יסכרו ממנו כדעת רש"י דהוא מדאורייתא, אפשר דאף-על-פי-כן כבאן גלוסטרא הוא מדרבנן: * אם יש בראשו גלוסטרא. היינו ממילא, אבל אם עשה גלוסטרא לראשו, משמע בבית-יוסף דזה לכלי עלמא מותר אפילו בלי קשירה כלל, כיון דעשה בו מעשה שמוכח עליו שהוא כלי לא מיחוז כבונה כלל, ויתרו מזה, שזה מותר אפילו במקומו [היינו כשהנגד נכנס בחור האסקופה נוקב תחתיו כארץ, המבואר בסעיף ב לאיסור, ובזה מותר]. ומביאור הגר"א מוכח דסבירא ליה דלדעת הטור אין להקל בזה כלל, דהא סבירא ליה דדין בית-ידי הוא דין אחד דגלוסטרא דמתניתין, וכל-שכן דיין להתייב בזה במקומו לדידה, רק לרעת הר"ף, עיין שם, ועיין מה שכתבנו בסמוך: * בחבל דק. ועיין במשנה ברורה בשם הט"ז והגר"א. ואף להגר"א כתב בסמוך ולהטור מותר על-ידי גלוסטרא אף באינו קשור, היינו באינו קשור בדלת אלא בכריח, אבל על-כ"פנים קשור

הלכות שבת סימן שיג

ט טור י ש' במשנה
וכרי' וכמפרש לה
רבא שם כ שם
בביתא וכפירוש רש"י ל שם
ק"א במשנה וכפירוש
רש"י מ שם בגמרא
וכרבא מ שם דמפרש
ליה רבא ט טור ומכרי
הר"ש שם שם בשם
הראב"ד

י' ואפילו אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונח בארץ; (י) 'ואם אין בראשו גלוסטרא, אם הוא קשור בדלת עצמה סגי אפילו בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו, ואפילו כולו מונח בארץ, ואם אינו קשור בדלת אלא בכריח, צריך שיהא (יח) הקשר אמיץ שיהא ראוי לינטל בו, ואפילו הכי אין צריך שיהא תלוי, אלא אפילו כולו מונח בארץ מותר, (יט) שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרן זוית: ב (כ) *ככל נגר שאמרנו מיירי שהאיטקופה גבוה וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ, (כא) אבל אם (כב) נפתחה האטקופה בענין שכשמכניס הנגר בחזר נוקב (ג) תחתיו בארץ, *הוי בנין ואסור לנעול בו: ג' דחבה שאחורי הבתים *שאינן נכנסים ויוצאים בה (כג) תדיר, אם עשה דלת לפותחה או שתולה בה מחצלת של קנים, וכן פרצה (כד) שגדרה בקוצים כעין דלת, *אם יש להם ציר (פירוש ציר, נוקבין הדלת וקובעים) ופ' צד כדי להכניסו בארץ לחזור לכאן ולכאן, או אפילו אין להם עתה ציר אלא (כה) שיהיה להם שם, נועלים בהם (כו) אפילו הם נגדרים בארץ רק שקשרם ותלאם לנעול בהם, ולא חשיב כבונה, שניכר בהם שהוא דלת כיון שיהיה להם ציר. הגה וכל-שכן אם יש להם ציר עדיין, ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו, כדרך שיתבאר לקמן סימן תקיט (כ"ו). אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר, אין נועלים בהם 'אלא-אם-כן היו (כז) *גבוהים מן הארץ. (כח) ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, נועלים בו אפילו לא היה

באר היטב

שאינו מוסיף נקב בארץ, אין איסור; עוד ג"ל דאם עושים טבעת של ברזל באמצע הכריח וכו' אוחזין בשעת פתיחה ונעילה, הוי כעושה לו

אפ"י שנועלין בו מ"מ מקרי מלאכתו לאיסור, כ"מ ברמב"ם: (ג) תחתיו. ואם מתחלה עשה חלל בקרקע מקום שהנגר יהיה ראשו שם

ביאור הלכה

מיהו בעינן, דאי לאו הכי סותרים דברי הגר"א אהר"י, שכתב בהדיא דכן מוכח בטור ושולחן-ערוך דבעינן קשור. וכוה ניהא מה שסיים אחר-כך לדרוש"י מותר אפילו באינו קשור כלל, היינו דלדידיה מותר אפילו אינו קשור כלל לא בדלת ולא בכריח: * כל נגר. עיין במשנה ברורה, כן הוא לפי מה שמבואר בבית-יוסף. ולפי מה שכתב הגר"א בביאורו, אפשר דלדברי הר"ף יש להקל בישי בראשו גלוסטרא אף בנקמו, דהיינו נפתחה האטקופה: * הוי בנין. בגמרא איתא, משום דמיהוי כבונה: * שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר. עיין במשנה ברורה. ועיין בתוספת-שבת דמצד דפתיחה העשוי ליכנס בפחות מל' יום הוי כפתח העשוי ליכנס בה תדיר: * גבוהים מן הארץ. עיין במשנה ברורה. והנה בנשמת-אדם כלל לט הרחיב הדברים בענין זה וכתב, דמה דאיתא

משנה ברורה

(יז) ואם אין בראשו וכו'. משום דכיון דאין על הנגר תורת כלי, בעינן שיהא יותר היכר שהוא עומד רק לנעילה, דלא יהיה נראה כבונה: (יח) הקשר אמיץ. ובלאו הכי אסור, (יט) אפילו אם הנגר תלוי באויר ואינו נגרר כלל בארץ: (יט) שאין אסור וכו'. קאי אלעיל שכתב דמותר אפילו בחבל דק, ועל זה סיים וכתב שאין אסור אלא כששומטו, היינו שאינו קשור כלל, וכששומטו ממקום החזר שנועל שם הדלת מניחו בקרן-זוית, דאז אינו נראה כמוכן לנעול והוי כבונה: ב (כ) כל נגר. היינו אפילו (יג) יש בראשו גלוסטרא והוא קשור. ועיין בביאור הלכה: (כא) אבל אם

וכו'. ואם עשה לו בית-יד [הוא כמו גלוסטרא דלעיל, ודומה למקבת שכותשין בו בשמים, אך לעיל איירי דהגלוסטרא היה בו ממילא, וכאן איירינן דעשה אותו בידים], מוכח דכלי הוא ותו לא מיחזי כבונה, דאין דרך לשקע כלי כבנין לבטלו שם, וכיון שעשה בו מעשה לעשותו כלי שרי ואפילו אינו קשור, כן כתב בית-יוסף והביא ראייה מן הר"ף. והגר"א כתב בביאורו, ולדעת רש"י והטור לא מצינו היתר בנקמו, דהיינו נפתחה האטקופה, אפילו על-ידי עשיית בית-יד: (כב) נפתחה האטקופה וכו'. ואם מתחלה עשה חלל בקרקע, מקום שהנגר יהיה ראשו שם, ואינו מוסיף נקב בארץ, (ג) אין איסור. וכוה ניהא מה שברוב הבתים עושין נקבים בחומה אצל הדלת ומכאן ותוחבין להם, שהולך בקצה זה לזה, ולא אמרינן דהוי כבונה, דמה לי שנסכס בחומה או למטה בארץ, אלא משום שנועשה מתחלה לכך נקבים בחומה על-כן אין איסור. ועוד נראה, דכיון שעושין טבעת של ברזל באמצע הכריח וכו' אוחזין בשעת פתיחה ונעילה ומושכין את הכריח, זה הוי כעשה לו בית-יד, דמותר אפילו באינו קשור, אפילו בנפתחה האטקופה [ט"ז וש"א]. ונראה דאפילו לדעת הגר"א שמחמיר לעיל בעשה לו בית-יד, לדעת רש"י והטור יש להקל בזה מפני צירוף טעם הראשון של הט"ז: ג' (כג) תדיר. רוצה לומר, ועל-כן (יד) אין עשוי להיפתח אלא לזמנים רחוקים לפי שאין דרך כניסתו ויציאתו עליהם, ומחזי כמוסיף על הבנין על-ידי נעילתו, אם לא באופנים המבוארים פה, דאז מיניכר שהם דלת: (כד) שגדרה בקוצים. היינו, שסתמה בחבילות של קוצים העשויה כעין דלת, ופעמים שהוא פותחה, ורוצה עתה לנעולה: (כה) שיהיה להם ציר. היינו (טו) שניכר שיהיה להם ציר: (כו) אפילו וכו' רק שקשרם ותלאם. רוצה לומר, שקשרם ותלאם שם מבעוד יום כדי לנעול בהן, ועל-כן מותר לנעול בהן בשבת, (טז) שאף שכשהן פתוחין הן נגדרות בארץ, ורק כשהוא נועלן מגביהן וזוקפן על האטקופה, מכל מקום כיון שהן קשורות ומחוברות שם מבעוד יום ויש להן היכר ציר, לא מיחזי כבונה בשבת: (כז) גבוהים מן הארץ. רוצה לומר, (ז) שהיה קשורות ותלויות מבעוד יום בענין שאף כשפותחן אינן נגדרות בארץ, ואפילו הן גבוהין מן הארץ רק כמלא ארץ נימא [זמרא]; והטעם, ששוב אינו נראה כבונה בנעילה זו אף אם אין להם היכר ציר, והואיל שאף כשהן פתוחין הן מחוברין וקובעין השם היטב, שאין נגדרות בארץ: (כח) ופתח העשוי וכו'. שכיחן שמשמשין בה תדיר, (יח) הכל יודעין שלדלת היא עשויה, ולא מיחזי כבונה:

שער הציון

(יב) הגר"א: (יג) בית-יוסף. ומה שכתבתי 'הוא קשור', גם-כן מוכח שם, דהא כתב האיבעיא דעשה לו בית-יד קאי אנקמו דאיירי ביה הנמרא מעיקרא, ושם איתא בהדיא דאפילו אינו נשמש אסור: (יג) ובאליה רבה מפסק קצת בזה, עיין שם, וכן בפרי-מגדים: (יד) בית-יוסף בשם הראב"ד: (טז) מגן אברהם: (טז) הגר"א, וכן מוכח ברש"י במשנה: (יח) כן מוכח מהר"ה הריטב"א, והובא בנשמת-אדם. ועיין בביאור הלכה: (יח) לברוש:

הלכות שבת סימן שיו

לו ציר מעולם (כט) והוא נגרר: ד (ל) דלת העשוי (לא) מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, (לב) וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, (ד) אין נועלים בה אפילו יש לה ציר*: (א) הגה אבל דלת העשויה מקרשים הרבה שרי (ג) אף-על-פי ששומטים אותה כשפותחה, אם יש לה אסקופה, והוא הדין במקום שנועלים בקרשים הרבה (ד) ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסים בהם הקרשים, (לה) שדינם כדלת, (לו) הואיל (ס) ואינו לוח אחד בכל הדלת (כ"א): ה' ישידה תיבה ומגדל שפתחיה מן הצד ויש להם שני צירים אחד למעלה (לז) ואחד למטה, אם יצא התחתון כולו ממקומו אסור להתזירו (לה) שמה יתקע, אבל אם יצא מקצתו, דוחקו עד שמחזירו למקומו, כיון שהעליון נשאר במקומו, בקל יכול להחזיר התחתון, (לט) אבל כשיצא העליון אסור (י) אפילו לדחוקו ולהחזירו למקומו: ו' ימטה (מ) של פרקים (מא) אסור להחזירה ולהדקה, ואם תקע חייב שחאת, (מב) שואם היא * (דרכה להיות) רפויה, מותר לכתחלה (ובלכר מג) שלא

ע שם בגמרא דלת אלמנה ואיכא תרי לשני בפירוש ופסק השו"ע בשנים להחזיר פ' תוספות ה' השו"ע (ו) ואם מותר להטיל * (א) והוא הדין להיפך, ואם הוא מדברי ר' עקיבא ור' שמעון ב"ר עקיבא כב"י כ' ר' ראובן נסחפך בזה השו"ע פסק לחומרא וכחב הרב המגיד בפרק כב שכן נראה מדברי רמב"ם ר' שבת מ"ו ע"ש וזכרן שמעון ב"ר עקיבא

באר היטב

הרא"ש סוף עירובין: (ה) ואינו. והבי"ח מיקל אף בלוח א' אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר, והרמב"ם מיקל טפי, מ"א: (י) אפילו. מזה יש משנה ברורה

(כט) והוא נגרר. בארץ כשפותחה. והנה מלשון המחבר משמע (ט) דעל-כל-פנים קשור מיהו בעיניו, אבל מלשון הג"ה בסעיף ד משמע דסבירא ליה דאפילו אינו קשור כלל שרי אם יש לה אסקופה מלמטה, ויש להקל בזה [ע"י בהג"ר] שכתב שכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם, וכפרט שכן סתם הרמ"א: ד (ל) דלת העשוי וכו'. היינו, (כ) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות, הרי כסתימה בעלמא ונראה כבונה, ומיירי כאן (כא) אפילו בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר: (לא) מלוח אחד או שאין וכו'. ודעת הרמב"ם, דלא אסור אלא כתרתי לריעותא, דהיינו שהוא מלוח אחד וגם אין לה אסקופה. ובפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, מצדדים (כב) האחרונים דיש לסמוך על שיטתו להקל: (לב) וכשפותחין וכו'. משמע מזה (כג) דהוא מיירי בשאינה קשורה, אבל אם היא קשורה ותלויה, אף שגדרת בארץ כשפותחה, שרי אף שאין לה תיקוני דלתות כראוי, והיינו משום דכאן מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר: (לג) אף-על-פי ששומטין וכו'. היינו שאינה קשורה כלל.

ואף-על-גב דבריש סעיף ג בדלת של רחבה, שגם היא מסתמא עשויה כשאר דלתות, ואפילו הכי מחמירין שיהא קשור ותלוי מבעוד יום, הכא איירי בפתח שהוא עשוי לכניסה ויציאה תדיר, וכנ"ל, וסבירא ליה דבזה לא בעינן קשר כלל, וכמו שכתבנו בסעיף-קטן כט [הג"ר]: (לד) ויש חקיקה. רוצה לומר, דהחקיקה נחשבת כאסקופה: (לה) שדינם כדלת. רוצה לומר, דאף-על-גב דהקרשים אינם מחוברים והוא מכניס כל קרש בפני עצמו, אפילו הכי לא נחשב כדלת של לוח אחד: (לו) הואיל ואינו וכו'. כבר כתבנו לעיל דהאחרונים מצדדים להקל (כד) אף בלוח אחד, כיון שיש לו אסקופה והוא עשוי לכניסה ויציאה תדיר: ה' (לז) ואחד למטה. ויש חזר במפתח, שהציר נכנס לתוכו, וכנגדו יש למעלה חזר אחד, שהציר העליון הוא בתוך החזר: (ח) שמה יתקע. בחזק בסכין וביתרות שלא יוכל עוד לצאת משם, והוי מכה בפטיש; (כא) ואפילו היכי שהחזר הוא באמצע פתח התיבה דלא שיהי' למגור כל-כך אסור, אפילו הכי אסור, דגזרינן באמצע אטו מן הצד; (כב) ואפילו בצירים שלנו שהם מבוזל, אסור להחזיר דלתי הכלים, דגזרינן שמה יראה שהציר אינו תקוע יפה ויחבר אותו במסמרים: (לט) אבל כשיצא העליון. דעל-ידידה הוא נופל לגמרי, (כז) גם הדחיקה אסור כמו חזרה: ז' (מ) של פרקים. היינו שעשויה פרקים פרקים בשביל בעלי אומנות שיוכלו לשאת איתם בדרך, וכשבאין על מקומם מחזירין פרקיה יחד ומושיבין אותה: (מא) אסור וכו'. גזירה שמה יתקע ביתדות ומסמרים, דהוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש. (מב) ויש אומרים, דכיון שעושה בזה כלי גמור חייב משום בונה. ועיין בסימן שיד סעיף א ובהג"ר שם: (מג) ואם היא דרכה וכו'. דשוב אין לחוש כלל שמה יבוא לתקוע: (מג) שלא יהדק. ורפוי ואינו רפוי, (מט) אסור:

שער הציון

(יט) וכן כתב הג"ר בכונת המחבר, ודעת הג"ה כותב גס-כן כמו שכתבנו: (כ) ורש"י: (כא) כן מוכח בבית-יוסף וכן כתב הג"ר בדעת הרי"ף והרמב"ם: (כב) מגן-אברהם ואליה וכו': (כג) הג"ר לפי גירסת הרי"ף שגם שאינה נגדרת, ואיירי לירידה בעשויה לכניסה ויציאה, ומשמע לפי זה דבקשורה אף בדלת אלמנה שרי, אף לפי גירסתו וגרסי דלת הנגדרת, והיינו בקשורה, ואפילו הכי אסור, אם-כן אפשר דאף בעשויה לכניסה ויציאה תדיר גס-כן אסור בדלת אלמנה: (כד) והוא הדין להיפך, באין לא אסקופה ועשויה מלחות והכה: (כה) מגן-אברהם: (כו) מגן-אברהם ושאר אחרונים. ועיין במחזיקת-השקל כמה שכתב בשם התוספת-שבת: (כז) ואם הוא מדאורייתא או מדרבנן, תלוי בשיטת רש"י ותוספות, עיין שם, ועיין ברמב"ם פרק כה הלכה כה: (כח) מגן-אברהם: (כט) בית-יוסף, מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שיג

רסג באר הגולה

היה. (מד) ויכוס של פרקים, מותר (מה) לפורקו ולהחזירו בשבת. (מו) **איש מי שאומר** (1) (מז) שדין הכוס כדין המטה. הגה ואם דרכו (מח) להיות מהודק, אף-על-גב דעכשיו רפוי אסור (מיימוני פכ"ה והגהות אשירי"י וכו' וכן נראה בדברי הטור); ז' **יקורה שנשברה מותר לסמכה** (מ) בארוכות המטה, (מט) שהם כלי, לא כדי שתעלה, דאסיכין הוי ליה בונה, אלא כדי שלא תרד יותר; יהוא שיהיו רפויים שיוכל לטלם כשצירה, אבל (נ) אם מהדק שם, אסור; ח' **הפסל שנסמט אחד מרגליו, אסור** (נא) להחזירו למקומו. ולהניח אותו צד השמטו על ספסל אחר, (נב) **יש מי שמחמיר לאסור** (נג) ועיין לעיל סימן שח); ט' (ט) **יתוקע עץ בעץ, בין שתקלה במסמר בין שתקע** (נד) בעץ עצמו עד שנתאחד, הרי זה תולדה, הרי י' **יחצר שנתקלה במימי גשמים יכול לזרות בה תבן, (נה) ולא חשיב כמוסיף על הבנין, ובלבד שישנה, שלא יזרה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה,** **השיהפכנה ויביא תבן על שוליה דהיינו על-**

ת טור לדעתו ודעתו ויכוס ירוחם בשם רבנו פרוץ בפניק' ד א טור בשם מהר"ם מרוטנבורג והכל בו בסוף הלכות שבת ב שבת קרי"א בפשטה ג פ' מי"ג דרמב"ם שו"ע רב הונא ורמב"ם בפניק' סה ד בית יוסף מרבי"ר תורת משה סימן עא ח שם בתורת משה ח' ורמב"ם בפניק' י הלכות שבת מהא דגבי מבלנות המטה שבת מ"ז I עירובין ק"ד ח פשוט שם התוספות שם

באר היטב

ללמוד דיש למחות מה שנוהגים בסעודות לסלק החלוק על-ידי אינו יהודי בשבת, וזה איסור גדול, כיון שהישראל חייב חטאת אסור באינר יהודי משום שבות, וכ"ש אותן שולוקחין הקוטירי"ן מן החלונות, ואפילו ישראלים גלילים עשוקות כן ואינם יודעים שיש בהו חיוב חטאת, ט"ז: (1) **שדין.** וה"ה השטענדע"ר שבבב"ב"ן שמניחים עליו ספרים, אגודה. וכתב המ"א רכוסות שלנו העשויים בחריצים סביב ומהודקים בחוק, לכ"ע אסור, וכתב ב"י דרפ"ו ואינו רפוי ג"כ אסור. ומשמע

מפוסקים דכל הכלים האלו שרי לטלטל, ולא גזרו אלא במנורה שדרכה להתפרק, כמ"ש סס"י רע"ט, וה"ה כל כיוצא בו, אבל דבר שאין דרכו להתפרק שרי בטלטול. וכתב ט"ז: הנודות של בריל שיש לגו שיש בה שרוי"ף, מאחר שיעקר שחמשי"ו ע"י פירוק תמיד ל גמר ולאכא אפילו אם הוא תוקע בחוק השרוי"ף, ע"ש: (2) **בארוכות.** ולא בעלמא אעפ"י שהוכן לטלטל אסור לסמכו תחת הקורה דדמי לבונה, מ"א: (ט) **התוקע.** וכן התוקע העץ בתוך הקדרום וכן המפרק עץ תוקע חייב

משנה ברורה

עליו לענין טלטול, כיון שהוא עושה רק כדי שלא תרד יותר. (2) ועיין בפרי"מגדים: (3) **אם מהדקם וכו'.** הטעם, דמבטל כלי מהיינו, שאינו יכול שוב ליטלו משם בשבת, ואם אינו תחוב בחוק כלי-כך שרי [מ"א ושא"א]: (4) **ההחזירו למקומו.** ואפילו לעשותו רפוי, גזירה שמה יתקע ביתד כדי לחזקו; (5) **יש מי שמחמיר.** ואפילו (6) בטלטול אסור לדידהו, והכל מטעם גזירה דלמא אתי להניח הרגל בתוכו ולתקוע, וכן סתם הרמ"א לעיל בסימן שח סיף טז בהג"ה כה"ש מי שמחמיר. ועיין שם במשנה ברורה וביאור הלכה כל פרטי דין זה: (7) **ועיין לעיל סימן שח.** היינו, דשם מבואר דאם ישב עליה כבר כך פעם אחד מבעוד יום כשהיה סמוך על ספסל אחר, מותר גם בשבת לסמכו על ספסל אחר ולא חיישינן שמה יתקע: (8) **בעץ עצמו.** בין בבנין (9) ובין בכלי. וכן התוקע העץ בתוך הקדרום [או (10) שתקע יתד בתוך הבית"ד של הקדרום כדי להדקו]. וכן המפרק עץ תקוע, חייב משום סותר, והוא שיתכוין לתקן [רמב"ם]: י' (11) **ולא חשיב כמוסיף.** משום דלא מבטל ליה התם, דחזי למאכל בהמה או לטיט, (12) אבל דבר דמבטל ליה התם, כמו טיט וחול (13) וצורות, אסור, דאיכא משום אשוויי גומות. ורוקא הכא שבא לתקן החצר אסור, דדמי לבנין, אבל בענין אחר, (14) כמו שנוהגין לפזר חול בבוקר בבית כדי לכסות הרוק, שרי, דהא שרי לכסות הרוק באפר, כמו שכתוב סוף סימן שי, כיון שאינו מכריז לבנין:

(מד) **וכוס של פרקים.** יש כוס שמפרקין אותו מעל רגלו: (מה) **לפורקו ולהחזירו.** כשהוא (ל) רפוי, והטעם, דאין דרך להדק כלי-כך בחוק שיהיה חשוב כמו תקיעה, ועל-כן אין לחוש שמא יתקע. והיש מי שאומר סבירא ליה, כיון דעל-כל-פנים דרך להדק, (לא) גם ברפוי אסור כמו במטה של פרקים. כתב המגן-אברהם, דכוסות שלנו העשויים בחריצים סביב (כמו אלו שיש שרוי"ף! סמוך לרגלם] ומהודקים בחוק, (לב) לכולי עלמא אסור, וכיסוי הכלים, אפילו אם עשויים כך שרי, דהתם אין עשויים לקיים רק לפותחן ולסגורן תמיד, וכן כתב הט"ו. (לג) ואפילו הכלים שאסור לפורקן ולהחזירן, מכל מקום לטלטלן שרי, ולא גזרו אלא במנורה שדרכה להתפרק, כמו שכתוב סוף סימן רעט, וכל כיוצא בו, אבל דבר שאין דרכו להתפרק שרי בטלטול: (מו) **ויש מי שאומר רפוי.** ולכתחלה יש להחמיר כדעה זו, אך אם הוא לצורך שבת יש לסמוך אדעה ראשונה [אחרונים]: (מז) **שדין הכוס.** והוא הדין (לד) השטענדע"ר שבבית-הכנסת שמונחים עליו ספרים, אם הוא של פרקים: (מח) **להיות מהודק.** רוצה לומר, להיות (לה) מהודק ותקוע בחוק, שבוה אף הטור דהוא דעה ראשונה מודה דאסור: (מט) **שהם כלי.** ואם אינו כלי רק עץ בעלמא, (לו) כמו מקל, אף-על-פי שמוכן הוא לטלטל, מכל מקום אסור לסמכו תחת הקורה, דדמי לבונה, כן כתב מגן-אברהם, אבל האליה רבה ותוספת-שבת חולקים עליו ומתירים בכל דבר ששם כלי

שער הציון

(כ) כן פירש הט"ו, ולישנא דהטור שכתב דשרי בכל ענין צריך עיון לפי פשוטו (לא) ט"ו: (לב) והיינו אפילו להדקו ברפוי, מטעם שמה יהדק בחוק. והנה מלישנא דהמגן-אברהם מוכר דכשיהדק בחוק על-ידי שרוי"ף הוא חשוב כמו תוקע ממש, ועל-כן אסור אפילו להטור בכל גווי, ומהט"ו כריש סעיף קטן ז משמע דסבירא ליה דאפילו על-ידי שרוי"ף בחוק הוא רק איסור דרבנן, ואסיכין ממילא לדעה ראשונה דהוא דעת הטור שרי כשמהדקו ברפוי. ועיין בספר אמרי-מדריכי שמאריך בענין כלי של שרוי"ף ומצוד להקל, ומכל מקום מסיק דלמעשה יש להחמיר בהמגן-אברהם, אך בעיקר הדין משמע שם דסבירא ליה דעל-ידי שרוי"ף הוא רק איסור דרבנן בכל גווי, עיין שם: (לג) מגן-אברהם ואליה רבה ושולחן-עצ"שטיט ושא"א: (לד) מגן-אברהם בשם אגודה: (לה) דסתם הדיק, הלא הידעה ראשונה דהוא הטור סבירא ליה דשרי, ומה שהגיה הרמ"א כריש הסעיף ודוק בשדרכה להיות רפוייה שרי, נקט הכי רבזה לכולי עלמא שרי, אבל באמת לדעת הטור אפילו אם דרכה להיות מהודק קצת גס-כן שרי כשעושה רפוי כיון שאין דרך להדקו בחוק, דנגזר משום תקיעה: (לו) פרי"מגדים: (לי) היינו שהוא מצד דלידהו אפילו במהדק שרי במקל, ולא שייך שם ביטול כלי מהיינו כל שאין שם כלי עליו. ולענינת דעתו, דבר חדש הוא ולא נהירא, דכיון שגורו איסור שלא לכתל כלי מהיינו לא פלוג במלתיהו, ואטור כל דבר שהיה מתחלה מותר לטלטל הוא גורם בפועלתו שיהא אסור לטלטל: (לז) עיין בבית-יוסף: (לח) עיין בתוך המגיד שקורו מהא ומבלנות המטה, שבת מ"ז, וכן צריך אגרי"א, ושם כלי הוא: (מ) שם בגמרא איתא: עייל שופתא בקופינא דמרא וכו', עיין שם: (מא) מגן-אברהם וכו"ח ושא"א: (מב) גלמר מסימן שעב סעיף י"ו: (מג) פרי"מגדים:

תרגום: 1 הברגה. 2 עמוד להניח על-גבנו ספר וכדומה.

הלכות שבת סימן שיג שיר

ידי שינוי, (ג) אבל (ו) ביד אסור :

שיך דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת, וכו' י"ב סעיפים :

א אין בנין וסתירה בכלים. ירונה מילי (א) שאינו בנין ממש, יכגון חבית הגה (ב) * שאינה מחזקת (ב) (ג) ארבעים סאה (ח"ה סי' ס"ה) שנשברה ודיבק שבריה בזפת, (ד) יכול לשברה ליקח מה שבתוכה, ויבלבד (ג) שלא יכוין (ה) לנקה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דאמ"כן הוה ליה (ו) מתקן מנא, אבל אם היא שלימה (ו) * אסור לשברה אפילו בענין (ח) שאינו עושה כלי,

א שם קצ"ב וכרוב
ב הרא"ש בעיבתין
אזא רוב ושמואל ליה
ג שבת קפ"ז בשנה
ד ה"י מ"ו לה כ"ב
ל"ג

באר היטב

שאינו מכין לבנין :

(ב) ארבעים. היינו אמה על אמה ברום ג' אמות עם הרפנות בלא עובי הלבוזים והרגלים, וכ"כ הרמב"ם : (ג) שלא. כתב הרמב"ם פכ"ג : העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים, חייב משום מכה בפטיש. העושה נקב בקרקע הבית

משנה ברורה

(ג) אבל ביד אסור. משום שהוא עוברא דחול. ועל-ידי אינו יהודי שרי אם יש בו צורך הרבה, ככל מידי שהוא שבות דשבות [ט"ז] :

א (א) שאינו בנין ממש. אבל (ב) בנין גמור וסתירה גמורה שייך גם בכלים, ולכן דוקא דיבק שבריה בזפת יכול לשברה, דאין זה סתירה גמורה, אבל אם היתה שלימה, הוה סתירה גמורה ואסור (ג) אפילו בכלי קטן. וכתבו האחרונים לקמן בסעיף ט, דהני חביות קטנות של מרחצת, אסור להסיר החישוקים [שקורין ריפ"ף] כדי ליקח מה שבתוכה, ולא דמי לחבית שמדובקת שבריה בזפת, דהתם דרכה מתחלה לעשות כן והוה ככלי שלימה, אך על-ידי אינו יהודי בוודאי יש להתיר, וכדלקמיה בסעיף ז, ובקשור על-ידי חבלים, אפילו על-ידי ישראל יש להתיר : (ב) שאינה

משום סותר אם מתכוין לתקן, רמב"ם, מ"א : (ו) ביד. וע"י אינדיהדי שרי אם יש בו צורך הרבה, ככל מידי שהוא שבות דשבות, ט"ז. וכתב ב"ח : דוקא תבן, אבל דבר דמבטל ליה התם אסור, דאיכא משום אשוויי גומות. וכתב מ"א : ג"ל דוקא הכא שכא לתקן החצור אסור דדמי לבנין, אבל בע"א שרי, דהא שרי לכסות רוק באפר כמ"ש ססי' ש"י, כיון

ביאור הלכה

לגזור אלא בדבר שצריך להיות מעמידה בדוחק [כלכו בשם הראב"ד], אבל בסמ"ג איתא דדוקא דבר שצריך גבורה ואומנות אסור, עד כאן לשון המגן-אברהם :

* שאינה מחזקת וכו'. עיין במשנה ברורה דמחזקת אסור אפילו בחבית רעועה כזה. ועיין באליה רבה שהביא, דדעת הרשב"א דחבית רעועה כזה אפילו מחזקת ארבעים סאה אין שייך בה שם סתירה ; ונראה דיש להקל על-ידי אינדיהדי, רבלאו הכי הוא אסור דרבנן, דהרי הוא מקלקל : * אסור לשברה וכו'. עיין במשנה ברורה, דבבא מציעא מדרבנן מיהו אסור, כן מתבאר מרביי המגן-אברהם ושאר אחרונים. ודע, דאף דמדעת רש"י משמע דמקלקל, היכי שהוא לצורך שבת מותר כנחתלה, תוספות ורא"ש ור"ן פליגי עליה [מ"א]. ונפקא-מינה מזה גם לענין שאר מלאכות, ואפשר דגם רש"י מודה בשאר מלאכות, ותדע, דלענין סתירת מגרל גדול שהוא בכלל אוהל, מוכח מרש"י עירובין ל"ד, וכן מוכח מהגמרא שם במסקנא, דאסור

מחזקת. דאלו היא מחזקת ארבעים סאה הוה ליה כאוהל ואית ביה משום בנין וסתירה, (א) אפילו בנין וסתירה כל דהו : (ג) ארבעים סאה. היינו אמה על אמה ברום שלש אמות עם עובי הרפנות, בלא עובי הלבוזים [הוא כמו זר סובב אצל שפתה] והרגלים [מ"א בשם הרמב"ם] : (ד) יכול לשברה. עיין בפרי-מגדים שמצדד דהיתר השבירה הוא אפילו שלא במקום שמדובק בזפת : (ה) לנקה נקב יפה. והוא הדין אם מתין ראשה מלמעלה (ד) ומכוין ליפות השבירה שחשאר עוד כלי : (ו) מתקן מנא. עיין בט"ז דמשמע, דאפילו אם הנקב הוא נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא, גם-כן אסור על-כל-פנים מדרבנן אפילו בחבית כזו שהיא רעועה, ואם הוא נקב גדול שעשוי להכניס ולהוציא, יש בו איסור תורה, (ה) וכן משמע בביאור הגר"א : (ז) אסור לשברה וכו'. מטעם סתירה. ואף דבעלמא קיימא לן דסותרו אינו חייב אלא כשהוא על-מנת לבנות, דאי לאו הכי מקלקל הוא, מדרבנן מידו אסור. ובביאור הגר"א הסכים להפוסקים דסבירא להו דאין סתירה בכלים אפילו כשעושה שבריה בכלי שלימה, אם לא כשעושה אותה כלי על-ידי השבירה, דאז חייב על-כל-פנים לכולי עלמא משום מכה בפטיש : (ח) שאינו עושה כלי. רוצה לומר, (ו) שאינו עושה נקב לפתח אלא שוכרה ; ואחר-כך כתב רבותא טפי, דאפילו נקב בעלמא, רוצה לומר, נקב שאינו יפה לפתח, דאית ביה תרתי לטיבותא : שאינו שובר החבית וגם שאינו פתח, אפילו הכי אסורה. כתב הרמב"ם פרק כג : העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, כגון נקב שבלול התרנגולים, שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל, חייב משום מכה בפטיש [הוא שם הכולל לכל גמר מלאכה, שהוא תולדת אב-מלאכה זו, שהאומן מכה בפטיש על הכלי כשעת גמרה להשוות עקמיותו], לפיכך גזרו על כל נקב אפילו עשוי להוציא או להכניס בלבד, שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. ועיין במגן-אברהם שביאר, דאפילו הוא לול שאינו מחובר לקרקע, דלית ביה משום בונה על עשיית הנקב, אפילו הכי חייב משום מכה בפטיש, שהוא גמר מלאכת הלול. וכתב עוד בפרק י' : כל העושה דבר שהוא גמר מלאכה, הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב. (ט) וכל פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו, עד כאן דבריו. איתא בגמרא, דאם תקע מסמר בכותל [לתלות עליו] חייב משום מכה בפטיש. והעושה הבית שציואו המים, חייב משום בונה [אחרונים] :

שער הציון

(ב) מתבאר מדברי הבית-יוסף על-פי שיטת התוספות והרא"ש, עיין שם : (ג) מגן-אברהם : (א) כן פירשו האחרונים לפי שיטת הרמ"א, ועיין בביאור הלכה : (ד) כן משמע מרש"י ביצה ל"ג עמוד ב דיבור המתחיל והתנן, ופשוט : (ה) בסעיף זה, דיבור המתחיל ואפילו כו', עיין שם בגמרא : (ו) לבושי-שרד : (ז) ומיירי שהוא מכין בזה לאיזה תועלת, דאם הוא דרך השחתה הרי זה בכלל מקלקל ויש בזה רק איסור מדרבנן : (ח) עיין בלבושי-שרד : (ט) נראה דוק אכלים קאי, דהנקב שעושה להם יש עליהם שם פתח, כדאיתא בגמרא, ולכן בענין שיהא עשוי להכניס ולהוציא דומיא דפתח, אבל בשאר דברים לא בענין רק שיהיה דרכו של אותו דבר לעשות בו נקב כזה לאיזה תשמיש. והמגן-אברהם קיצר בלשון הרמב"ם, ומשמע קצת דאכולהו קאי, ולא נהירא לעניות דעתי :

הלכות שבת סימן שיר

רסה באר הגולה

ה שבת שם כמשנה
וכפידוש רשי"י 1 שם
בכריתא כיש אומרים
1 מרבי שם 2 שם
בכריתא וכמפורש לה
רבה 3 מרבי שם 4 כל
בו בשם יש אומרים

י'אפילו נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש, י'אפילו יש בה נקב חדש, (ט) אם להרחיבו, אסור. הגה (י) ובלבד שיתכוין לכך (מרדכי פרק חבית). י'אם היה סכין (יא) תקוע מערב־שבת בחבית, מותר להוציאו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף: הגה ודוקא שהוציאו גם־כן (ג) פעם אחת מבעוד יום, אבל אם לא הוציאו מבעוד יום אסור, דהוי פסיק רישא, (יב) דעושה נקב ופתח לחבית (תה"ד ס"י ס"ד). כלי שנתרועע אם מותר ליטול ממנו חרס, עיין לעיל סימן שח סעיף מד: ב ה"היה בה (יג) נקב ונסתם, אם הוא למטה מן השמרים אסור לפותחו, דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו צריך סתימה מעליא, (יד) וחשיב כפותח מחדש; למעלה מן השמרים, (טו) מותר לפותחו: ג (טז) במקום נקב ישן (יז) נוקבין אפילו במקדח (פירוש, כלי מיוחד לנקוב), כגון שנשברה (יח) הברזא. (יט) ויש אומרים דלא שרי לנקוב נקב ישן אלא בחבית של חרס שאין הסתימה

באר היטב

שיצאו המים, חייב משום בונה, ושר"ס ס"ה: (ג) פעם. עיין ט"ו משנה ברורה

(ט) אם להרחיבו אסור. היינו אפילו אם אין מרחיבו כל־כך שיהיה עשוי להכניס ולהוציא על־ידו, אפילו הכי אסור על־כל־פנים מדרבנן [גמרא]: (י) ובלבד שיתכוין. בא לבאר כזה רק דעת המחבר, דדוקא כשמתכוין להרחיבו, אבל אם אינו מתכוין, אף־על־גב דהוי פסיק רישא שיתרחב על־ידי פעולתו, שרי, וכמו שסיים המחבר בעצמו אחר־כך; אבל דעת הרמ"א גופא אחר־כך בהג"ה, דאפילו אם אינו מכוין להרחיב אסור

אם הוא פסיק רישא, והיה לו לכתוב זה שם בשם יש אומרים, אך שרצה לסתום כן להלכה. ועיין מה שכתבנו שם: (יא) תקוע. היינו (י) שהיה תקוע בחווק, ועל־ידי הוצאתו והכנסתו פסיק רישא הוא שיתרחב הנקב, (יב) אפילו הכי כיון דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן, סבירא ליה דשרי כיון שאינו מתכוין לזה. (יג) ודעת הרמ"א לחלוק עליו, דדוקא כשהוציאו פעם אחת מבעוד יום, ועל־ידי־זה נתרחב קצת, דתו לא הוי פסיק רישא, אבל בלאו הכי אסור דפסיק רישא הוא, דאף דהוא פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא דאיסורו הוא רק מדרבנן, וכנ"ל, סבירא ליה דפסיק רישא אסור אף כשהוא פתח דרבנן. ועיין לקמן בסעיף יב, דבכותל שהוא מחובר, גם המחבר מודה דאסור להוציא הסכין שהיה תקוע בו מערב־שבת [והוא הדין בחבית שמחזקת ארבעים סאה, דיצא גם־כן משם כלי, דהוי כנאוהל], דשם במתכוין להרחיב הנקב חייב משום קודח דהוי תולדה דבונה, ולכן אפילו אם אינו מכוין, על־כל־פנים פסיק רישא הוא. והנה, לענין עיקר הדין הסכימו המגן־אברהם ואליה רבה והגר"א והגאון רבי עקיבא איגר דפסיק רישא אסור אף במילתא דרבנן, ומכל מקום הכא מצדדים המגן־אברהם והגר"א דמדינא אף בכותל שרי היכא שאין מתכוין, כיון שאין צריך להגומא, (יג) והוי מלאכה שאין צריך לגופה, (יד) וגרע משאר איסור דרבנן דאסור היכא שהוא פסיק רישא, כיון שהוא גם־כן מקלקל, וגם הוא כלאחר יד וממילא נעשה הגומא בכותל על־ידי הוצאת הסכין, שמתרחב הגומא, וכדלעיל בסימן שיא סעיף ח גבי צנור, עיין שם, אלא שהעולם נהגו בו איסור להוציא, דנראה כעושה נקב בכותל; וגם הט"ז מצדד כן בעיקר הדין אף בכותל, ומכל מקום סיים דאין בידו להקל נגד התרומת־הדשן והשולחן־ערוך והרמ"א שפסקו כולם בסוף הסימן להחמיר לענין כותל [וכן הוא גם־כן דעת (טו) האליה רבה כהשולחן־ערוך והרמ"א, דאפשר דניחא ליה שיהא הנקב מרווח לחזור ולתחוב בו הסכין, ובאופן זה בוודאי לכולי עלמא אסור]; אלא לענין חבית, דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן, יש לסמוך היכא שהוא צורך גדול על דעת המחבר שמתיר להוציא הסכין בשבת, כיון שאין מתכוין להוסיף הנקב, אפילו היכא שלא הוציאו מעולם מתחלה: (יב) דעושה נקב ופתח. ורצה לומר, דאף דמבואר בסעיף יב דהיכא שהסכין היה תחוב בדבר תלוש מותר להוציאו בשבת בכל גווני, דלא שייך שם משום בונה, הכא שאני דיש בו משום מתקן פתחא, ואף שאין עשוי להכניס ולהוציא, על־כל־פנים מדרבנן אסור: ב (יג) נקב ונסתם. אפילו היה אותו מקום (טז) מקום הברזא, שסתמו ועשאו במקום אחר ועתה רוצה לפותחו: (יד) וחשיב כפותח מחדש. ועל־כן אסור לעשות שם אפילו נקב קטן שאין עשוי להכניס ולהוציא על־ידו: (טו) מותר לפותחו. אפילו (יז) הוא נקב גדול, דאותה הסתימה לא חשיבא סתימה כלל: ג (טז) במקום נקב ישן. בין שהנקב ההוא היה גדול או קטן, (יט) ובלבד שלא ירחיבו יותר ממה שהיה מתחלה: (יז) נוקבים אפילו במקדח. דלא חשיב סתימה כלל כיון שהוא למעלה מן השמרים, וכנ"ל. (יט) ולכן מותר לנקוב במגופה שותמין בה הכלי־זכוכית [שקורין שטאפק"י¹] אפילו בכלי המתוקן לכך: (יח) הברזא. נקט דבר ההווה, (כ) והוא הדין אם היה הנקב במקום אחר שנסתם: (יט) ויש אומרים דלא שרי וכו'. זו היא דעת הכל־בו. ועיין באליה רבה שכתב דשאר פוסקים פליגי על זה, ופסק כמותם, וכן פסק בנחלת־צבי, אבל בפריי־מגדים וחי"אדם משמע דיש לחוש להחמיר

שער הציון

(1) תומת־הדשן שהובא בבית־יוסף: (יב) כן משמע בבית־יוסף, וכן מוכח בהגר"א שוה הוא דעת הבית־יוסף, וכן משמע מלשון המחבר בסעיף יב דדוקא במחבר בעינן דעה ושולפה מבעוד יום: (יג) כן מוכח בדרכי־משנה דאפילו בחבית קטנה דעתו להחמיר, וכן משמע בהגר"א: (יד) ועיין בהגר"א שכתב, דהעיקר כמו שכתב מגן־אברהם בסימן שיח סעיף קטן לו בשם המגיד־משנה, עיין שם רמשמע דאין על זה שם מלאכה כלל: (יז) כן ביארו האחרונים סברת המגן־אברהם: (טו) ואף דהוא מצדד להחמיר בחבית כהרמ"א, עיין שם עטמו, מסתבר דיש לסמוך על הכרת הט"ז, וגם מהמגן־אברהם משמע להקל בחבית: (טז) כן מוכח מלקמן סעיף ד בהג"ה: (יז) מרדכי ובית־יוסף: (יט) עולת־שבת ואליה רבה וש"א: (יט) חי"אדם ופשוט: (כ) וחדע, דלא אסור בגמרא אלא נקב חדש. ובשולחן־ערוך הגר"ז כתב דיש להקל במקום צורך גדול:

הלכות שבת סימן שיד

כ תשובה אשכחתי
 בשם הרב אביגדור
 ל שכלי הלך בשם
 הרב רבי יוסף * (כ)
 הוא בבית-הספר
 מ שבת קמ"ז מיטרא
 דשמואל ז
 נ שבת
 בבית-הספר שם זכר
 שבת ומפירוש שרי
 שם ע שם במשנה
 וכמופירוש רב רב
 הר"ן חזקוני * ביצה
 ל"א ו"ל"ב מיטרא
 דשמואל צ טור בשם
 אב"ד הרא"ש שם
 בבית-הספר
 הדנוה במגיל ובמגיל
 ל"א וכן כתבו החוסות
 שם ושאר פוסקים

מהודקת יפה, אבל בחבית של עץ, שמהדקים מאד העץ שסותמים כה הנקב וחותרים ראשו על דעת שלא להוציאו, ודאי נראה שזה נקב חדש ואסור: ד' כ'רזא שבחבית ואין אדם יכול להוציאה, מותר ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשחות יין בשבת: הגה ובלבד שלא יהיה הכרזא הראשון נגד השמרים, כמו שכתוב סעיף ב (ב"י בשם שבולייקט): ה' (ב) 'מותר ליתן קנה חלול (בחבית) או ברזא (להוציא יין (כא) אף-על-פי שלא היה בו מעולם, אבל ליתן עלה של הדס בנקב שבחבית, שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם, לא, דגזרינן שלא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק, דכשלוקח העלה ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב, ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו שום מעשה: הגה ויש מתירים אפילו בעלה של הדס, (כב) *במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמה יקטום (הרא"ש ס"פ חבית וטור): ו (ג) 'מותר להתין (ז) [ז] ראש החבית (ז) בסייף, (כה) דלאו לפתח מכויין כיון שמסיר ראשה, (כו) אבל לנקבה בצדה, בין של חבית בין של מגופה, אסור אפילו ברומח שעושה נקב גדול ואינו דומה לפתח, דכיון דהוי מצידה, (כז) ודאי לפתח מכויין. י' ליקוב המגופה למעלה (כח) מותר, דלאו לפתח מכויין, שאין דרך לעשות פתח למעלה אלא נוטל כל המגופה: (כט) *חותמות שבכלים, כגון שידה תיבה ומגדל, שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל, (ל) יכול להתירו (לא) או לחתכו בסכין (לב) או להתיר קליעתו. י' דוקא כעין קשירת חבל

שערי תשובה

באר היטב

בלא הוציאו מע"ש, ע"ש, ועמ"א: (ז) רא"ש. אפילו בחבית שלימה, אפילו להתין גוף החבית עם המגופה, ט"ז, מא"א. (כתב רש"ל: דוקא

[ז] דעת החבית. ע"ן בה"ט. וכתב מה"כ שהעידו לו שהגאון מוהר"ר אברהם יצחקי עשה מעשה והתין ראש קנקן סתום וחתום בדבק בסכין, ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

כרעת היש-אומרים: ה' (כ) מותר ליתן וכו'. שהרי עומד ומיוחד לכך, ואינו מתקן כלי. ומכל מקום נראה (כא) דאסור לחקוע היטב בחזקה בידדות, דיש בזה משום גמר מלאכה: (כא) אף-על-פי וכו'. ואף-על-גב (כב) שאינו יודע אם גיע למדתו, אפילו הכי מותר. ועיין בבית-יוסף שכתב שנראה

באחרונים, ועל-כן פשוט דאין להקל בזה כלל: * במקום שיש לו הרבה קטומים. כן פירש הטור מה שאמר בגמרא: איכא בינייהו דקטים ומנחי, אבל ברבינו חננאל משמע דהיינו שמונח בתוך החבית מבעוד יום, ואפילו הכי לרב יימר דסבירא ליה משום דהוא כמרזב, אסור למשוך היין דרך שם, ולרב אשי אין אסור אלא ליתן לכתחלה

מדברי הרמב"ם, שאף-על-פי שהקנה עצמה אינה מתוקנת כל-צרכה וחסרה שום תיקון, אפילו הכי מותר להכניסה ולא חיישינן שמה יתקנה: (כב) במקום שיש לו. דע, דהמחבר שכתב טעם האיסור מפני שנראה כעושה מרזב, ורמ"א מסיים ז'אין לחוש שמה יקטום', הוא פלוגתא דאמוראי בגמרא: חד אמר טעם האיסור שמה יעשה מרזב, וחד אמר גזירה שמה יקטום העלה מן הענף ליתנו לחבית, ואמרינן מאי בינייהו? דקטים ומנחי [היינו, שהיו לו (ג) הרבה קטומים מוכנים מערב-שבת לזה, ולכך אין לחוש שמה יבוא לקטום]: למאן דאמר משום מרזב, אסור אף בכי האי גוונא, ולמאן דאמר שמה יקטום, שרי, ופסק הרא"ש והטור כמאן דאמר שמה יקטום: (כג) מותר להתין. דאין בנין וסתירה בכלים. (כד) ומיירי בחבית גרועה שמדובק שבריה בפת, ולא בשלימה, וכמבואר הכל לעיל בסעיף א. ואם יוצא להתין רק ראש המגופה לבד, אפילו בחבית שלימה שרי, דלא אכתי שפיריה כיון שאינה מחוברת לחבית: (כד) בסייף. דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו: (כה) דלאו לפתח מכויין. אלא (כה) להרחיב מרצא שפתיה שיוכל בקל ליקח מה שבתוכה; ודוקא כשהוא עושה זה מפני האורחים [א"ר בשם רש"ל]. ומותר גם-כן לקרוע העור מעל-פי חבית של יין, ובלבד שלא יכרין לעשות זיווג [פירוש, כעין מרזב] (תוספתא): (כו) אבל לנקבה בצדה וכו'. דנקב הרי הוא כעושה פתח לחבית, (כו) ואפילו נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא, גם-כן אסור מדרבנן, בין במגופה ובין בחבית, אלא דיש חילוק ביניהם, דלענין מגופה אינו אסור (כו) בנקב כזה אלא כשעושה הנקב מצידה של מגופה, אבל כשממקב למעלה בראש המגופה למשוך משם את היין מותר, וכולקמיה, אבל בחבית אסור (כז) בכל מקום שעושה בה נקב, ומה שנקט השולחן-ערוך 'בצדה', משום מגופה נקט: (כז) ודאי לפתח מכויין. דאי אינו מכויין לפתח אלא להרחיב מרצא היין (כט) היה לו לפתוח את המגופה, אבל כשנוקב במגופה למעלה, על-כרחן לאו לפתח מכויין, שאין דרך לעשות שם פתח, שלא יפלו עפר וצורורות: (כח) מותר. אפילו (ל) בחבית שלימה שרי, שאין המגופה חיבור לחבית, וכנ"ל בסעיף-קטן כג, ומסתברא דבזה לכולי עלמא מותר ואפילו שלא מפני האורחים: ז' (כט) חותמות שבכלים. הוא לשון סגירה, כלומר, שהכיסוי שלהם סגור בקשרי חבלים: (ל) יכול להתירו. דלאו קשר של קיימא הוא, שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: (לא) או לחתכו בסכין וכו'. ולא מקרי סותר, משום דלאו סתירה גמורה היא זו, ואינו אסור בכלים לכו"ל עלמא, מה שאין כן בשבירת פותחת של עץ ומתכת דהוי סתירה גמורה ושייך אף בכלים: (לב) או להתיר קליעתו. ע"ן בביאור הלכה

שערי תשובה

(כא) עיין שבת קכ"ב עמוד כ רש"י דיבור המתחיל 'גזירה': (כב) רש"י ר"ן, ולא חיישינן שמה יבוא לתקנה: (כג) אבל אם אין לו אלא אחד יש לחוש שמה יתקלקל אותו האחד, כן משמע מן הטור, אבל בב"ח כתב דדוקא בהרבה הוא דשרי ולא בשנים ושלישה, וכן נראה שהוא דעת הרב [נתי"ש]: (כד) מגן אברהם ושי"א: (כה) רש"י. והנה בגמרא איתא: לעין יפה קמיכוין, והרמב"ם כתב: כדי להראות נדבת לבו, וזהו טעם לדברי רש"ל: (כו) מגן-אברהם בשם תוספות ושאר פוסקים: (כז) אבל בנקב שעשוי להכניס ולהוציא, משמע ממגן-אברהם דאסור גם במגופה למעלה מדרבנן, וכן משמע בר"ן: (כט) מגן אברהם ואליה רבה ומאמר-מרדכי ושי"א, דלא כט"ז: (לט) גמרא שם, וכן ציין הגרי"א: (ל) אחרונים:

הלכות שבת סימן שיד

וכיוצא בו, [*] אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר, ובכלים נמזי שייך בנין גמור וסתירה גמורה. *ומטעם זה (ג) אסור להסיר הציורים, שקורים גנוזי"ש, שאחורי התיבות אם נאבד המפתח; *ויש מתירים (ד) בזו. (ה) ושכירת פותחות (לה) של תיבות, (לו) שיש מתיר *ויש אוסר, *ויש להתיר (י) (לז) על-ידי אינר-יהודי: ח (לה) *בחתלות (פירושו, מיני כלים) של תמרים וגרוגרות, (לט) אם הכיטי קשור בחבל, מתיר וסותר שרשרות החבל וחותך אפילו בסכין, *יאפילו גופן (י) של חתלות, שכל זה כמו (מ) ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם: ט (מא) *מותר להפקיע ולחתוך (מב) קשרי השפוד שקושרים בטלה או בעוף הצלויים: י *חותמות שבקרקע, כגון דלת של בור שקשור בו חבל, יכול להתירו, דלאו קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר, *אבל לא (נ) מפקיע וחותך (נג) משום סתירה; ודוקא כשעשוי לקיים על-מנת (נד) שלא להסירו בשבת, אבל אם אינו עשוי לקיים (נז) כלל, מותר.

שערי תשובה

[*] אבל פותחת כו'. ועין בחשבונות מהר"י הלוי אחי של ה"טו שמותר לומר לא"י לפתוח מסגרי הדלת שבתוך כללי אומנות, דלא גזרינן שישבר הכלי או שיני המנעול, דלא סכיה, ובפרט כשהוא אומן, ע"ש; ובמח"ב הביא בשם החשוב ודע"א אמת שחלק עליו ואסר, ע"ש, ואיקלע עובדא שארין הקודש היה סגור ולא יכלו

משום אורחיס מותר, וכן משמע בפ"ט. בחוספסא פ"ט: קורע אדם העור מעל-פי החבית של יין ובבשר שלא יכיון לעשות זיוק, פירוש מרוב: (ה) ושבתה. עיין ט"ז: (י) עיי' א"י. *ורש"ל פ"ד דביצה ס"ט כתב דוקא בהפסד מרובה או נחפו הרבה לצורך מצוה, אבל בסכין או כמחט שרי לפתוח, מ"א: (י) של חתלות. אבל כלי גמור אסור, מ"א: (ז) מפקיע. פ"י מתיר לקיעתו: (ט) כלל. וחיבות קטנים של מרקחת אסור

באר היטב

משנה ברורה

[סעיף ת, דיבור המתחיל 'חותלות'], ודעת הרמב"ם יש איסור בזה: (ג) אסור להסיר הציורים. דכשכירת פותחת דמיא ויש בזה משום סתירה, וכן המחזיר (ל) דלת הכלי על צירה יש בזה משום בנין: (ד) בזו. סבירא להו דלא דמי לשכירת פותחת, (ז) וסתירה גרועה היא כיון שאין צריך לשבור שום דבר. ודע, (ג) דלכולי עלמא אסור לקבוע הציורים או מנעול במסמרים להכלי, דהוי תקון מנא, ועיין בחי"אדם שכתב דאפילו על-ידי אינר-יהודי אסור, דהוי מלאכה דאורייתא: (לה) של תיבות. והוא הדין שאר כלים: (לו) יש מתיר. סבירא ליה דאין שייך שם סתירה כלל בכלים, וכמו שביארתי לעיל בסעיף א במשנה ברורה דיש ראשונים שסוברין כן, ואף הדמכבר סתם מתחלה בסעיף זה גופא בשכירת פותחת לאיסור, אפילו הכי הביא כאן דעת הישר' מתירין, כדי לסמוך עליהן להקל על-כל-פנים על-ידי אינר-יהודי, וכמו שמסיים אחר-כך, וכדאיתא בבית-יוסף: (לז) על-ידי אינר-יהודי. ויש שכתבו, ודוקא בהפסד מרובה, או שנחפו הרבה לצורך מצוה. וכל זה בשכירת הפותחת, אבל לפתוח אותה בסכין או במחט גדול שרי אפילו דלת של בית [אחרונים]: ח (לה) חתלות. כלים שעשויים מכפות תמרים כמין סלים, ומגניחים בתוכן תמרים רעים להתבשל: (לט) אם הכיטי וכו'. באמת כל האי דינא היינו הך דסעיף ז, ונקטיה משום סיפא, לאשמועינן רבזה אפילו גופן של חתלות מותר לשבור, כמו שמפרש הטעם: (מ) ששובר אגוזים. ודוקא הני (לז) דלאו כלים גמורים הן, דאינם עשויים אלא שיתבשלו התמרים בתוכן, אבל כלי גמור, כבר סתם המחבר כריש סעיף ז לאיסור. ומחצלת שתופרים בו פירות, מסתפק הפרי-מגרים אם דמי לחתלות: ט (מא) מותר להפקיע וכו'. דפסיקת החוט מותר בדבר תלוש, כנ"ל בסעיף ז, ואין בו משום מלאכת מחתך, שאינו מקפיד על המדה. כתבו הפוסקים: המבקע עצים לחתיכות גדולות, (לב) איסורו הוא רק מדברי סופרים משום עובדא דחול, והמבקע לחתיכות קטנות חייב משום טחון, ואם מקפיד הוא על המדה, חייב משום מחתך אפילו בחתיכות גדולות: (מב) קשרי השפוד וכו'. והוא הדין (לז) פירות שקשורים או תפורים יחד בחוט, מותר להתיר או לחתוך החוט: י (מג) משום סתירה. דכיון שהוא מחובר לקרקע יש בו משום בנין וסתירה: (מד) שלא להסירו בשבת, אלא במוצאי-שבת, אבל אם אין דעתו להסירו אף במוצאי-שבת, או להתירו אסור, דהוי

שער הציון

(לא) ט"ז, וכן כתב בבית-יוסף: (ג) מנג' אברהם: (ג) מנג' אברהם. ונראה לי פשוט דאף ה"טו כסעיף-ח ט שמצדד לומר דלכות המקלע חייבת הציור, גם להשיג הדלת של הכלי על הציור מותר, מכל מקום מודה גם-כן לדקבוע הציור במסמרים אסור, ודוה וכל שמה יהקע בחזקו, דלכולי עלמא חייב חטאת בזה, כמבואר בט"ז. ומה שמסיים מנג' אברהם 'אכל זו מקלקל הוא', ורצה לומר, דמלשון המחבר בכלל דלהסיר הציורים שאחורי התיבה יש מתירין, משמע דהסרת הציור גופא מן הכלי גם-כן מותר, ועל זה כתב הטעם דמקלקל הוא [ומה שכתב מחזלה שאין צריך לשבור שום דבר, היינו בעצם הכלין], ולא כדעת איהו אחרונים שכתבו דהמנג' אברהם פליג בזה על ה"טו שמתיר לדעה זו בשיטת צירים, ולעניות דעתי פשוט דהמנג' אברהם לא איירי בזה כלל, אלא מיירי בקביעת הציור להכלי: (לז) מנג' אברהם: (לז) ועל-כן מי שאנסוהו אינר-יהודים לחתוך עצים בשבת, מוטב שיבקע אותם לחתיכות גדולות ולא ינסר אותם, דעל נסירה חייב משום טחון, כדאיתא ברמב"ם ובחל"ם משנה, עיין שם: (לז) נורי-ישראל בשם כלכלת-שבת:

1'ומטעם זה מותר להתיר דף שמשמיץ אותו לפני התנור ושורקין אותו כטיט, שאינו עשוי לקיום (ועיין לעיל סימן רנט): י'א' אסור (י) ליתן (מה) שעוה או שמן עב בנקב החבית לסתמו, מפני שהוא (מו) ממרח (פירש הערוך, סיכה משיחה טיחה מריחה שיעה ענין אחד הוא), "אבל בשאר דברים דלית בה משום מרוח (הואיל ואין היין יוצא אז) (כ"י) (מו) מותר. "ואם היה היין יוצא דרך הנקב (י"ב) (מה) אסור לסתמו, 'ואפילו ליתן בו שום בדרך הערמה (מט) לומר שאינו מכויץ אלא להצניעו שם; (ג) ואם הוא (יג) תלמיד חכם, מותר לו להערים בכך: י'ב' יסכיץ שהוא תחוב בכותל (נא) של עץ מבעוד יום (נב) אסור להוציאו בשבת, כיון שהוא דבר מחובר, אבל אם הוא תחוב בספסל *וכן בכל דבר תלוש מותר להוציאו: הגה *ואם דעה ושלפה מבעוד יום, אפילו בכותל (נג) שרי (כ"י):

באר היטב

להסיר החישוקים, שהרי עשויים לדבק שברים זה בזה, ויש להתיר ע"י אינר-יהודי, ובקישור כלים אפילו ע"י ישראל מותר, כנה"ג, מ"א: (י) ליתן. ואסור לחמם הנרות של שעוה ביו"ט כדי להדביקם כמנורה למרח ונחבת ראב"ן בסיומן שפ דחלב ושומן ידנו כשעוה: (י"א) אסור. דהערמה זה מותר לכל אדם. ופשוט בשעוה דאם מירת תיבי חטאת או כשמן דגוריזין אטו שעוה, אפילו לת"ח אסור להערים אפילו בהנחה בעלמא, מ"א. כתב הרמב"ם: הבונה ע"ג כלים פטור, דמה שנתנו קרשים על-גבי אדנים לא הוי בנין כללים, דאדנים כקרקע הם:

שערי תשובה

לפותחו להוציא ס"ח, הורה להביא אינר-יהודי אופן אם יוכל לפתוח בלי שבירת שום דבר, ואם האופן אומר דלא טגי בלא שבירת שני המנוצ, הורה להביא ס"ח מבחב"ג אחר לכבוד הקהל, ע"ש:

דהוי ממרח, ובס' זכרונות אוסר ליגע בשעוה בשבת וביו"ט שמא יבוא ולסתום בעץ מותר, כדפי' ב"ה"ב, מ"א: (י"ג) ת"ח. נ"ל דאף דהאידינא דאין לנו ת"ח וכמ"ש בסמ"י של"ט, מי"מ בדין זה שרי הואיל הרמב"ם ס"ל דהערמה זה מותר לכל אדם. ופשוט בשעוה דאם מירת תיבי חטאת או כשמן דגוריזין אטו שעוה, אפילו לת"ח אסור להערים אפילו בהנחה בעלמא, מ"א. כתב הרמב"ם: הבונה ע"ג כלים פטור, דמה שנתנו קרשים על-גבי אדנים לא הוי בנין כללים, דאדנים כקרקע הם:

ביאור הלכה

מוכרח: * וכן בכל דבר תלוש. כלל בזה אף חבית שאינה מחוקקת ארבעים טאה שהיה תקוע בה סכיץ מבעוד יום, דמותר להוציאו, וכדמוכח בבית-יוסף, אך הרמ"א פליג עליו לעיל בסוף סעיף א בהג"ה: * **ואם דעה ושלפה.** עיין במשנה ברורה והיינו שחור דעה מבעוד יום, וכמו שבירחתי למטה בשער-הציון. ודע, דאפילו לדעת החולקין על השולחן-ערוך וטבירא ילזו דמדינא אין איסור בכל גווניו להוציא הסכיץ מן הכותל, ונג"ל בסעיף-קטן יא במשנה ברורה, היינו דוקא לענין הוצאה מן הכותל דהסדק נעשה ממילא, וכראייתא ברף קי"ג דהגומות ממילא עבידן, אבל לתחוב אותו בתוך הכותל דהוא עושה הסדק בידים, כוודאי לכוּלי עלמא אסור אם לא הורחב עדיין מקום מושבו, ולפי מה שכתבנו במשנה ברורה, אין מותר לתחוב בכותל עד שכבר נתחב שני פעמים בחול:

משנה ברורה

קצת קשר של קיימא. אפ"ג רע"א: **י"א** (מה) שעוה או שמן עב. אפ"ג רע"ב. אפ"ג רע"ג. דאין מרוח בשמן, אסור, (לו) דגוריזין אטו שעוה. ודוקא שמן עב, כיון דשייך בו קצת מרוח, אתי לאחולפי. והאי שעוה (לז) צריך לומר דהכינו לתשיש מאתמול, דאם לא-יכן בלאו הכי אסור משום מוקצה, דלאו כלי הוא, וכשהכינו לכך מותר לטלטלו, ולא גוריזין שמא ידבקו לכותל או לדבר אחר, דאף אם ידבק אינו אלא מדרבנן, שמא ימרח בעת הדיבוק, שומן ותלב (לט) דינו כשעוה: (מו) ממרח. וכיון דהוא משום חשש מרוח, אסור אפילו אם אין מנגינס השמן בתוך הנקב אלא בהנחה בעלמא על-גבו מלמעלה, וגם אין חילוק בזה בין תלמיד-חכם לעס-

מ"א

הארץ [אחרונים]: (מז) מותר. היינו אפילו להכניסו תוך הנקב, דהואיל ואין היין יוצא אפילו בלי תיקן, לא מיחוי כמתקן. (מ) והאחרונים כתבו דהעיקר כדעת הרמב"ם שחולק על זה וטבירא ליה דאפילו אם אין היין יוצא דרך שם גס-כן אסור ליתן שום דבר בתוך הנקב לסתמו, משום דהוי כעין בונה, אלא דעל-גב הנקב מלמעלה, דלית כיה משום בנין, אינו אסור כי אם בדבר שמתמרח: (מח) אסור לסתמו. (מח) מדרבנן, מפני דמיחזי כמתקן. ודוקא כשסתמו בדבר שאין דרך לסתום בו, (מט) כמו בצרור קטן או בקיסם, אבל מותר לכוּלי עלמא לסתום (מג) בעץ, (מד) כגון בברזא, כמו שהוא דרך תמיד לסתום בו: (מט) לומר שאינו מכויץ. כיון דבאמת (מה) מכויץ הוא לסתמו: (נ) ואם הוא תלמיד חכם. דכיון שהוא תלמיד חכם, (מו) אין לחשוש בו שאם נתירנו על-ידי הערמה יבוא לעבור על איסור דרבנן זה אפילו בלי הערמה. וכתב המגן-אברהם, דאף דקיימא לן דהאידינא אין לנו דין תלמיד חכם, מכל מקום לענין זה אין להחמיר, עיין שם. (מז) ויש שחולקין עליו: **י"ב** (נא) של עץ. נקט של עץ, דבכותל של לבנים מצוי כמה פעמים (מח) שאין שורותיהם מדובקים זה לזה, ואז מותר להוציא אפילו אם לא היה דעה ושלפה מבעוד יום: (נב) אסור להוציאו. דעל-ידי הוצאתו, כיון שהיה מתחלה תקוע קצת בתחוק, אי אפשר שלא יתרחב הסדק שם, ועשיית נקב כל-שהוא בכותל מחובר יש בו משום קורח דהוא תולדה דבונה, (מט) ואף דאין שולחן-ערוך דהוציא לזה, כמעט פסיק רישא הוא. ועיין לעיל בסעיף-קטן יא במשנה ברורה מה שכתבנו דעת אחרונים בזה: (נג) שרי. להוציאה, (נ) ואף לחזור ולתחוב אותו בכותל, דכיון דכבר נעץ הסכיץ בכותל מבעוד יום והוציאו והורז נעצו, כבר הורחב מקום מושבו ותו לא הוי פסיק רישא, אבל אם לא חזר ונעצו מבעוד יום (נא) נראה דאסור לתחוב אותו בכותל, דעדיין לא נתרחב כמה שהוציאו פעם אחת מן הכותל:

שערי הציון

(לו) גמרא: (לז) מגן-אברהם כסימן זה וסימן תקי"ד (לט) אחרונים: (מ) ב"ח ואילו רבה ושא"י: (מא) גמרא שם: (מב) לשון הרמב"ם, ומשום דאין דרך לסתום החבית בקיסם: (מג) בית-יוסף: (מד) תוספת-שבת, ובדבריו מיושב מה שנחלק המאמר-מרכיז דאמאי מותר בעץ: (מה) כן מוכח מהרמב"ם, ובבית-יוסף משמע דהרמב"ם מתייר אפילו אם באמת אינו מכויץ להצניעו, ולא ידעתי מנא ליה: (מו) גמרא: (מז) מיי"ט, הובא כאליה רבה: (מח) כן מוכח בגמרא בתרומה דכתיב דכתיב אוריב מותר אפילו לא דעה ושלפה, ועיין בבית-יוסף שהעתיק מן הפוסקים הטעם בפירושו: (מט) כן כתב בתרומה-הישן: (נ) רש"י בדין נ עצור ב: (נא) דהיא הפוסקים הוכיחו דבר זה משמואל, דבדעה ושלפה כבר נתרחב הנקב ותו לא הוי פסיק רישא, ושם במבמרא דשמואל איתא: דעה ושלפה והדר דעה, משמע דעה ושלפה לחוד אסור לתחוב אותו בשבת, ואף דיש לדחות דנקט הכי לרבותא, דכפעם ראשונה שדעה אסור אפילו להוציאה, ולא אמרינן דהגומות ממילא עבידן ונכחו דמסיק הגמרא באמת הכי לקמן קי"ג, אבל לענין הרחבת הגומא אפשר דכפעם אחת שתחבה הוציאה די לכוּלי עלמא ושרי להכניסה בשבת; מפירוש רש"י דיבור המתחיל סליקוהא משמע כמו שכתבנו בפנים:

הלכות שבת סימן שמו

שטן דברים האסורים משום אוהל בשבת, ובו י"ג סעיפים:

א (א) אסור לעשות אוהל בשבת ויום-טוב אפילו הוא עראי. (ב) ידווקא גג, אבל מחיצות (ג) מותר, *ואין מחיצה אסורה יאלא-אם-כן נעשית (ד) להתיר סוכה או להתיר טלטול. הגה אבל מחיצה הנעשית (ה) לצניעות בעלמא שרי (טור), ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח אף-על-פי (ו) שקבוע שם (א"י, ב"י) (ז) וכן (ח) פרוכת לפני ארון-הקודש, (ח) ובלבד שלא יעשה אוהל בגג סתם (כ"י וכל-כו), וכן מותר לעשות מחיצה לפני החמה או הצניעה או בפני הנרות שלא יכבה אותן הרוח (מרדכי ריש פ' כירה), אבל אסור לעשות מחיצה (י) בפני אור הנר כדי שימשש (צ) מטתו (ד"ע), וכן לפני ספרים כדי לשמשש

באר היטב

(ה) פרוכת. זהו פשיטא דשרי כיון שיש בלא"ה דלת לארון והפרוכת אינו תלוי אלא לצניעות, ע"כ. ועיין בתשובת פנים מאירות סימן ל שכתב דאילו אין דלתות לארון-הקודש מותר, ע"ש. ונ"ל פשוט דמותר

משנה ברורה

א (א) אסור לעשות אוהל וכו'. ההעושה אוהל קבע, כגון שפורס מחצלת או סדינין וכיוצא בזה לאוהל ועושה

אותן שיתקיים, אף דאין זה בנין ממש חייב משום בונה, דעשיית אוהל הוא תולדת בונה, והסותרו חייב משום סותר, וגזרו על אוהל עראי משום אוהל קבע, וכן על סתירת אוהל עראי משום סתירת אוהל קבע (ורמב"ם). ופרטי דיני אוהל קבע יבואר לקמיה: (ב) ודווקא גג. ואף כשאין מחיצות תחתיו, כגון (ה) לפרוס מחצלת על ארבעה קונטרסין (ז) דרך עראי להגן מפני החמה והגשמים: (ג) מותר. דעיקר אוהל הוא הגג שמאחיל עליו, ולכן גזרו בו משום אוהל קבע, מה שאין כן מחיצות עראי לחוד לא נחשב כאוהל כלל: (ד) להתיר סוכה וכו'. כגון (ג) שהיה לה רק שני דפנות, ועשה מחיצת עראי לדופן שלישי, כמבואר לקמן בסימן תרל, דאז חשיב הך מחיצה כבנין, דעל-ידיה נתכשרה הסוכה, והוא הרין כשמותרת אותה המחיצה לטלטל על-ידיה במקום שאסור לטלטל, דכיון דחשבינן לה מחיצה לענין היתר הטלטול, חשיב בנין: (ה) לצניעות בעלמא. כגון (ז) להפסיק בין אנשים לנשים כשומעין הררשה: (ו) שקבוע שם. ורצה לומר, (ה) שאינו עשוי להסיר משם אלא תלוי שם תמיד, אפילו הכי חשיב מחיצת עראי כיון שהוא נע ונד ברוח מצויה, וגם אינו מעכב לעוברים דרך שם, אבל לחברה למעלה ולמטה ומן הצדדים בענין שאין ניוזו ממקומו אסור משום בנין, (ו) דסתמת קבע הוא: (ז) וכן פרוכת. זה (ו) פשיטא דשרי, דכיון שיש בלאו הכי דלת לארון-הקודש, אם-כן הפרוכת אינו תלוי רק לצניעות בעלמא. (ח) וכמה אחרונים מקילין אפילו אם אין דלתות לארון הקודש, וממו וילון אצל הפתח וכו"ל. (ט) מותר לתלות בשבת סדינין המצוירים על הכותל לנוי, (י) ואפילו לקבעם שלא יהיו ניוזים אחרים וכו"ם גס-כן שרי, כיון שאין עשויים כלל למחיצה: (ח) ובלבד שלא יעשה וכו'. עיין סעיף יב: (ט) וכן מותר ר"ה. פשוט דכל זה כמחיצת עראי, אבל לעשות מחיצת קבע (י"א) שיתקיים כן אסור [תור"ש]: (י) בפני אור הנר וכו'. דכיון דאסור לשמש בפני אור הנר או ספרים, מקרי מחיצה המתרת. וכתב המגן-אברהם, דהיינו דוקא אם עושה מחיצה גבוה עשרה טפחים והנר גבוה ונראית למעלה, דמאפיל בטליתו ומשמש, כדמשמע בסימן רמ סעיף יא בהג"ה [ובש"ל"ה משמע דאף באופן זה יש לזוהר מאד, ועיין באליה רבה שם], דכיון שהנר נראית, אם-כן ההיתר בזה הוא רק משום דיש על זה שם מחיצה, שגבוה עשרה, וחשבינן על-ידיה להנר כעומד בחדר אחר, ואז צריך שיקשרנה גס-כן שלא תניד אותה הרוח, דאי לאו הכי אין שם מחיצה עלה, ולכן אסור לעשותה בשבת דחשיבא מחיצה המתרת, אבל אם המחיצה מכסה את כל הנר עד שאין נראית, דאין צריך שתהיה המחיצה גבוה עשרה דוקא כיון שהנר מכוסה, אם-כן ההיתר בזה לאו משום מחיצה אלא מחמת כיסוי בעלמא, ולכן אף שהיתה המחיצה גבוה עשרה נמי מותר לעשותה, ולא חשיבי מחיצה המתרת, דאינו רק משום כיסוי בעלמא; וכן לענין לשמש ולעשות צרכיו בפני הספרים, אם המחיצה גבוה עד שאין הספרים נראין, מותר לעשותה, ולא חשבינן לה כמחיצה המתרת רק ככיסוי בעלמא, ולכן לא בעינן אז גס-כן שיהיה קשור לצד מטה [ועיין באחרונים שפירשו דבריו, דמכל מקום בעינן כשעושה אותה בשבת שיהיה על הספרים עוד כיסוי, דאז יהיה נחשב כאלו מונחין בכלי תוך כלין]. והנה, אף (י"ב) שיש אחרונים שמפקפקין על חילוקו וסוברין דכיון דסוף סוף על-ידי המחיצה הותר

שער הציון

(ה) וכן כתבו הלבוש וש"א; ואף שאין מחיצות תחתיו חשוב כיון לחלוף [באש"ל אברהם סעיף-קטן וכן כתבו המגן-אברהם וש"א. ומדברי הגר"א משמע דהוא מפרש להשולחן-ערוך שטעמו משום דפסק כמו שכתב רש"י בשבת קל"ח עמוד א ד"ה 'מותר לנטות', דכיון דהוא מחיצת עראי אין שם אוהל עליה [נדלא כמו שפירש בעירובין, ע"ש], ואם-כן לא צריכין תו לטעמא דהבית-יוסף, ומכל מקום מינה דגם הגר"א מודה דאם קושרה למעלה ולמטה ומן הצדדים דאסור, דאפשר דאז חשיב סתימה קבועה, וצריך עיון: (ו) ועיין בפרי"מגדים דמשמע מינה דהוא מן התורה, דתוספת קבוע באהל קבוע אסור מן התורה. ומכל מקום נראה דזה דוקא אם דרך הוילון ששוהה שם כמה ימים בסתימה זו, אבל אם הדרך הוא להיפתח תמיד לא חשיב סתימה קבוע מן התורה, ואפשר דאף מדוברין אין איסור בזה, רמ"א גרידא מפסק החלוק, ובפרט אם יש שם אקסופה להפתח, עיין לעיל בסימן שי"ג סעיף ג בסופו: (ז) מגן-אברהם: (ח) באר היטב בשם פנים מאירות, והגר"י: (ט) מגן-אברהם וש"א: (י) מחיצת-השקל ולבושי-שרד: (י"א) לקשור וילון בענינה שלא תניד הרוח, משום ממגן אברהם דלא חשיב בזה מחיצת קבע, ופסק בפני הנר דצריך לקשור שלא יהיה הרוח מניד, ואפילו הכי שרי לא משום ששום מחיצה המתרת, וגבי וילון כתב בבית-יוסף דאם מחברה מכל הצדדין שלא יהיה הרוח מנידו חשיב קבע [נמצאתי שעמר בזה עליו שם הפרי"מגדים וכתב ירי' לעיין]. ולפי מה שכתבתי מקודם דדוקא אם עושה להיות עומד כן כמה ימים, נראה בפשיטות, דהבא הוא רק לפי שעה, אי נמי, דשם שעושה לשתום פתח של בנין קבוע חמיר טפי: (י"ב) אליה רבה וחמיר-משה ומאמר-מרדכי, והגר"י העתיק דברי המגן-אברהם:

א שבת קכ"ה מ"מרא
דרכי יתרון ב פ"ה
רש"י שם ג' ש"ס
ב"ח פ"ה ש"ס
ב"ח פ"ה ש"ס
ח"מ פ"ה ש"ס
פוסקים

הלכות שבת סימן שמו

או לעשות צרכיו, *אם לא (יא) *שהיה מבעוד יום טפח, שאז מותר להוסיף עליה בשבת (מוד"ק ר"פ כירה): **ב** יעצים שתוקעין ראשן האחד בדופן (א) הספינה (יב) וכופפין ראשן השני בדופן השני של הספינה ופורסין מחצלת עליהם לצל, אם יש (יג) ברחבן טפח, או אפילו אין ברחבן טפח, אם אין בין זה לזה שלשה טפחים, (יד) חשיבי כאוהל ומותר לפרוס עליהם בשבת המחצלת, דהוי ליה תוספת אוהל עראי ושרי. (טו) ומטעם זה, מחצלת פרוסה כדי

ד עירובין ק"ב משמיה דרב אשי וכתב הר"ף בפ"ק ז' ושבח ה"ט שם ג"ט משמיה דרב

באר היטב

שאין מגולין כלל, פשיטא דאפילו אין גבוה י' שרי, מידי דהוי אכיסוי בעלמא, ולכן מותר לעשותו בשבת, דאין עשויה למחיצה אלא לכיסוי בעלמא ולצניעותא, והיה בנר נמי דינא הכי אם עושה מחיצה גבוה י' והאור נראה למעלה מהמחיצה אסור לעשותו בשבת, ע' סימן רמ סי"א, אבל אם תולוה שלא יראה הנר שרי, דהיל ככיסוי בעלמא; ופשוט דאם היה מחיצה כוללת מן הצד לפני הספינים רחב טפח מותר לחלות סדין לפני דהיל תוספת אוהל, עכ"ל, ועיין באה"ע סימן כה מש"ש: (א) הספינה וכו'. מה שיש נותנין חיטוקים של עץ על עריסת התניוק

תקיד ס"ק ב מתירין, ע"ש ועכ"פ זהו פשוט שיכול לכסות הספינים בבגדים שני כסויים, דאין זה מקרי מחיצה, וכן מותר לו לכפות כלי על הנר כמ"ש סימן שי ס"ו, ט"ז. וכתב המ"א: ונ"ל לרקוק מל' המדרכי שכתב שמהר"ם עשה בכל לילה מחיצה י"ט גבוה לפני הספינים וכו', משמע אפי"ע הדספריס היו עומדין מגולין למעלה מהמחיצה שרי דה"ל כאלו הוא ברשות אחר, וכמ"ש סימן עט ס"ב, ולכן אסור לעשותה בשבת דבזה עושה רשות בפ"ע, וגם צריך לקשור שלא יהא הרוח מגיד אותו, כמ"ש סימן תרל ס"ג, אבל כשתולה המחיצה נגד כל הספריס,

ביאור הלכה

ומסיק שם הטעם, דאף דמחיצה לכד בלא גג חשיב בנין עראי ואסור בעלמא, אלא משום כבודו דא גזרו רבנן [וכן הוא שם בר"ף, והובא דין זה בטור ושולחן ערוך סימן שיכ], הרי מפורש דגם במחיצת עראי בלא גג גס"כ אסור, אף דאין על זה שם אוהל עראי, אסור מטעם כנין עראי. ואפשר דמחיצת אבנים שאני, דדרך בנין קבע הוא, וכשמצודן בקרקע לבנין קבע חייב משום בונה, וכדאיתא בריש פרק הבונה, ולהכי חמיר טפי. ולפי זה יתכן לומר דהא דמתייר מחיצת עראי לצניעות היינו נמי דרוקא ברב שני דרך השולחן תמיר לקבע, כגון כירלחן או מחצלת וכיוצא בזה, אבל אם יעשה מחיצת עראי של אבנים ולבנים זה על-גב זה אסור. ויותר נראה לומר, דרוקא במחיצה שעשויה תמיר כדי להפסיק בין הרשויות אמרינן כיון הדיא אינה מתרת וגם היא עראי לא חשיבא, מה שאין כן כשמצודד אבנים כדי לישב עליהן שיכבא טפי, דלאו משום מחיצה אייתנין עלה כי אם משום גזירת איצטבא, עיין שם בגמרא: * **אם לא וכו'.** עיין במשנה ברורה סעיף קטן יא מה שכתבנו בשם החי"א ארם. ועיין שם בשמחת אדם כלל מד אות ה שמצודד דמקום שיצור של אדם תוקפו ונהגות דולקיס ויש לחוש ח"ו למוש"ל, או שישמש לאור הנר, דאיכא סנהרה שמתיר אז לסמוך על הפוסקים שהביא המגן אברהם בסעיף קטן ג שמתירין לעשות מחיצת עראי לזה, ומותר להעמיד הפארווא"ן¹ אף שלא היה נפשט מערב-שבת, ועיין שם שכתב הטעם, דלדידו לא חשיב זה מחיצה המתרת כלל מפני שיכול להסתיר הנר בעצה אחרת, כגון עלי"די כפיית כלי. ועיין שם שהוא מתיר כשיצור תוקפו אפילו אם אור הנר נראה למעלה מהמחיצה, אבל בלאו הכי חלילה להקל בזה: * **שהיה מבעוד יום טפח.** במגן אברהם איתא 'טפח בולט מן הצד', והיינו שמוסיף אחר-כך ברחבה, אבל בבית יוסף הביא בשם המדרכי, שהיה כורך המחיצה לצד מעלה ונתונה על המוט ומשייר בה רוחב טפח, ואחר-כך בשבת פושטה לצד מטה; ובתוספת-

כאוהל ומותר וכו'. דרוקא לעשות אוהל עראי מתחלה אסור, אבל אם נעשה ככר מותר להוסיף עליו, ובזה כיון שהיה בעץ אחד רוחב טפח דהוא שיעור אוהל, או שהיה פחות משלשה טפחים בין זה לזה דהוא שיעור לבד, והוי כמו העצים מחבורים יחד בשיעור שלשה טפחים, חשוב נעשה אוהל ממכר: (טז) **ומטעם זה וכו'.** רוצה לומר, דהכא נמי, כיון דהיה טפח פרוסה מבעוד יום, מותר אחר-כך לפרוס עור, דאינו אלא מוסיף על אוהל עראי, אבל בלאו הכי אסור. ואף דלקמן בסעיף ג אמרינן דאינו אסור אוהל עראי אלא כשעושה גם מחיצות תחתיו, שאני הכא שעושה להדיא בשביל אוהל לצד או להגן מפני

שער הציון

(יג) דלו יהי דעת המדרכי שהביאו הרמ"א הוא לאסור בכל גזוני, הלא דעת הרמב"ם ועוד כמה ראשונים שהביא המגן אברהם הוא להיתר בזה, וטעמם אפשר, דסבירא להו כשיטת רש"י דאפילו מחיצה המתרת מותר; אבל זהו דוחק, כי ראיתי כמה ראשונים שדחו שיטתו, ויותר טוב לומר דסבירא ליה ולא חשיב עלי"זיה מחיצה המתרת כיון שיכול לכפות כל זה הנר, וכן לענין ספריים הלא יכול לכסותם, וכעין שכתב הט"ז בסימן תקי"ד לענין יום טוב, דסבירא ליה שם ולא חשיב מחיצה המתרת הואיל ומדינא יוכל לכבות, עיין שם, וכיון דמחיצת עראי הוא רק איסור דרבנן, בוודאי נוכל לסמוך עליהם בשעת הדחק. והנה בבאר היטב העתיק בשם הלכות קטנות והט"ז שמתירין לעשות מחיצה — ולא קריב זה אל זה, והלכות קטנות מתיר אפילו בשבת, והט"ז אינו מתיר כי אם כיום טוב, וכבר השיג עליה המאמר מרדכי, עיין שם. והנה כיום טוב בוודאי לא סמוך על הט"ז, וגם האילה רבה מצדד שם כמותו, אך לעניות דעתי דגם בשבת יש להקל, וכמו שכתבתי, עיין בביאור הלכה שהעתיק בשם נשמת אדם שהוא היקל ביותר מה: (יד) אחרונים: (טז) רש"י: (טז) מגן אברהם: (יז) חיי אדם: (יח) הגר"ז ופשוט: (יט) פשוט:

הלכות שבת סימן שמו

באר הגולה רעא

טפח, מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת; יוטפח שאמרו, (טז) חוץ מן (ז) הכריכה: ו הריטב"א בשם התוספות שדקוקו מלשון רש"י שבת קל"ח ברייתו ראינו אביי מהא דגדל ח טור בשם התוספות שם

באר היטב

ונותים עליה סדין, אסור לעשות א"כ עשויה כ"ש פה, מ"א: (ז) הכריכה. פ"י שאין סיבוב העיגול בחשבון הטפח אלא מה שיש חרץ

משנה ברורה

הצינה והגשמים, וכמו שכתבתי לקמיה בסעיף ג: (טז) חוץ מן הכריכה. היינו, שאם היתה מחצלת פרוסה לשם גג וכרכה מערב-שבת, דצריך שתשאר טפח פרוס כדי שיהיה מותר לפרוס הכל, וכנ"ל, אין רוחב העיגול של הכריכה עולה

לעגול, ועיין ט"ז: (ה) להניח. ותיבה רחבה שיש עליה כפורת, אם אינה קבועה בצירים אסור להניח עליה בשבת, א"ע דאינה קבועה כלל

ביאור הלכה

שבת הקשה על זה, דבטפח למעלה לא חשיב עדיין מחיצה כלל, דאין קרוי מחיצה רק בעשרה, אבל הפריימגדים כתב דע"כ בכל גווני מותר, וכן כתבו הגר"ז ולבושי-שרד: * משה וכו', עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי דאם עשה איזה דבר-משהו וכו', ובין כגג חייב וכו', כל זה

בשיעור טפח, דהכריכה אינה חשובה פרוסה על הגג לאוהל, אלא צריך שישירי טפח פרוס לבד מרוחב העיגול של הכריכה [כ"ן]. (כ) יש מהאחרונים שכתבו, דאפילו הכי לפרוס המחצלת כשהיא כרוכה על איזה דבר ששייך בו אוהל להדיא, אסור משום אוהל, דדוקא בזה שהיה פרוס מתחלה וכרכה לא מיחזי בזה כמשייר לאוהל, אבל לתיגנה כך כשהיא כרוכה על דבר אחר אסור: ג (יז) מטה וכו'. הנה כדי שנביא היטב את דברי הסעיף אקדים הקדמה קצרה, והוא: דאף דלענין בנין קבע, אף אם עשה איזה דבר-משהו להוסף על הבנין, בין במחיצות ובין בגג, חייב, וכל-שכן אם עושה את כל הגג, מכל מקום לענין אוהל עראי לא אסור בעושה את הגג לחוד אם לא שעושה את הגג כדי להגן מפני החמה והגשמים וכיוצא בזה, דאז הוא קצת בבחינת אוהל, אבל בלאו הכי לא אסור (כ"א) כי אם בעושה גם המחיצות-עראי שתחתיו בשבת; גם לא אסור כי אם בשעשה כסדר, מתחלה המחיצות ואחר-כך הכיסוי, דאז דומה קצת לאוהל קבע, אבל אם עשה להיפך לא אסור. ויש פוסקים שסוברין דבעינן שיהיה צריך גם-כן לאויר שתחתיו, וכוותייהו פסק המחבר לקמן בסעיף ז: (יח) אסור להניח וכו'. בדקדוק כתב לשון זה, דדוקא להניח אסור, דהוי בזה כמתחיל לעשות מחיצות לאוהל, ואסור כשמניח אחר-כך הקרשים למעלה, (כ"ב) אבל אם היו מנוחים מכבר בזה המקום, מותר להניח הקרשים עליהם, וכנ"ל בסעיף-קטן ז; אך אם המטה רחבה ביותר, אסור לדעת המגן-אברהם בסעיף-קטן כא אפילו באופן זה. ועיין שם בסעיף יג מה שנכתוב בזה: (יט) הרגלים תחלה וכו'. דהוא (כ"ג) כדרך בנין, דהרגלים הם מחיצה והקרשים של הכיסוי הוא כמו גג, ונמצא כעושה אוהל בשבת, ועל-כך צריך לשנות, לאחור הקרשים של הכיסוי באויר ואחר-כך לתת מתחתיו הרגלים, דהוא (כ"ד) שלא כדרך בנין: (כ) והני מילי וכו'. נעטם, דבאוהל עראי כזה (כ"ה) שאינו מתכוין שעשיתו לשם אוהל שתחתיו אלא לתשמש אותו על מלאכה, וכן ממילא נעשה כמו אוהל למטה, לא אסור אלא בעושה גם מחיצות תחתיו. והיכא שפרס סדין או מחצלת לשם אוהל, רגל להגן מפני החמה והגשמים, (כו) או כדי שיהיה ראוי להשתמש תחתיו באיזה דבר, אסור אף בלא מחיצות, וכההיא דסעיף ב בסופו. כתב המגן-אברהם, דלסתום נקב שהעשן יוצא [שקורין קימ"א] בכר של תבן וכיוצא בו אפשר דאסור, דכיון שיש לאותו המקום מחיצות בפני עצמו הוי כעושה אוהל בתחלה; ואינו דומה למה שהתרנו בסימן שיג לסתום הארוכה שבגג מטעם דהוא רק הוספת אוהל עראי, התם הארוכה אינו מחזיק אלא מקצת הגג, אבל כאן הנקב שהעשן יוצא מחזיק כל רוחב המחיצות שסביב לה, והוי על-ידי סתימת הכר (כ"ז) כגג על המחיצות, ולפי זה פשוט דאם הנקב הוא בכותל מן הצד מותר לסתום בכר, דהוא רק תוספת מחיצה כעלמא [פמ"ג]. עוד כתב, דבלע"פ² שעשוי בקיומין וקבוע שם, מותר לסתום בו בשבת ויוס-טוב, דהואיל דקבוע שם הוי כדלת. ועיין בתוספת-שבת שכתב, דמה דמסתפק המגן-אברהם הוא דוקא כשהחור שהעשן יוצא הוא מחזיק שלשה טפחים, דאי לאו הכי אמרינן לבוד והוי כסתום ושרי, וכעין מה שכתוב למעלה בסעיף ב [אך הפריימגרים לא פשיטא ליה דבר זה כל-כך, עיין שם, ומכל מקום נראה דהוספת-שבת לא הפסיד, דבלאו הכי דבר זה הוי כשהאצל המגן-אברהם גופא, דאפשר דהמחיצות שתחתיו לא חשיבי מחיצות לענין זה והואיל שעשויות מכלרן. ונראה דכיון זה הוא אצל המגן אז נחלים לוחשת בהתנור, דאי לאו הכי בכל גווני אסור לישראל לסתום את החור למעלה, דעל-ידי סתימתו גורם כיבוי

שער הציצין

(כ) וזו, והעתיקו התוספת-שבת, והם כתבו הטעם משום דלחומרא חיישינן לדעת רש"י דחשיב אוהל כזה, והאליה רבה כתב: (יש) להקל בזה משום דאפשר דגם רש"י מודה לדעת השולחן-ערך וכמו שכתב הב"ח, ובאמת כן הוא גם-כן דעת הגר"א בכיבודו דמרש"י מוכח דסובר גם-כן בהשולחן-ערך, וכמה דכן מוכח גם-כן מהגמרא, והיינו מרקמר ישייר טפח, אבל המאמר-מרדכי כתב דבזה לכולי עלמא אסור, דעיקר הטעם ולא חשיב אוהל ולא מיחזי שנעשה בשביל אוהל, וכמו שכתב הריטב"א, והיינו דוקא באותו מקום שהיה מונח, אבל על מקום אחר מיחזי שפיר דנעשה לאוהל, ולפי זה גם הגר"א יוכל לסבור דלינא כה"ט"ז, וכן משמע בחיי"אראם כסברת המאמר-מרדכי: (כ"א) לאפקוי אם היו המחיצות קבועין מעיקרא בזה המקום, ואפילו אם היו ד' מחיצות, כמו שציינו השולחן-ערך לענין דפיס מחוברין, ולא נכתב-ב"חיים שרצה להוסיף רבי' מחיצות אפילו אם היו עשויין מתחלה אסור, דהוי הטור צייר ד' דפנות, ואפילו הכי מוכח כהדיא בסימן תקב דבבב"ו שם דדוקא כעושה גם המחיצות בשבת, ולא נזכר שם שום נפקא-מיהה בין כשהיו ב' מחיצות או ד': (כ"ב) תוספות שם ובכמה מקומות והר"ן נוכח משמע כסוד סתם מחיצות וכן כתב הגר"א וכן משמע מפריימגרים סעיף-קטן ד במצבות-זוב: (כ"ג) רש"י: (כ"ד) רש"י ורי"ף: (כ"ה) מגן-אברהם בשם הרא"ש, דהוה הילוק ממחצלת דסוף סעיף ב, ודכאן נעשה האוהל ממילא ושמ כונתו לצלל לציץ נואף דברא"ש נזכר עוד טעם, דהתם הוא בנין חשוב, לרווחא דמילתא כתבו, אבל טעם זה לב"י סגי, וראיה מההיא דכובע קשה שיוצאת מראשו טפח, ואסור משום אוהל, וכמו שכתוב בסימן שא סעיף מ, אף שהוא בלא מחיצות, והובא ראה וי בכמה אחרונים, וכן כתבו הט"ו ותוספת-שבת ופריימגרים והגר"א ושאר דאם פורס לצלל, לכולי עלמא אין צריך מחיצות, ודלא כב"ח שנתקשה בזה ולא נחיה לחילוק זה, עיין שם: (כ"ו) פשוט דדוקא פורס בשביל תשמיש שלמטעם באויר, או שרי בלא מחיצות (כ"ז) ואף שהמחיצות עשויות מכבר ולא נחשב לענין אוהל עראי מחיצה, וכמו שכתבו התוספות דמטעם זה מותר להחזיר קדירה על-גבי כירה אף ששם יש גם-כן בכירה מחיצות, אפשר דהכא כיון דכונתו בסתימתו לסתום הנקב עדיף טפי מקדירה על-גבי כירה, וסבא זו רמז המגן-אברהם דבריו הקצרים:

הלכות שבת סימן שמו

כשהרגלים הם (כא) *דפים מחוברים כמו (כב) דופני התיבה, אבל רגלים של *מטות שלנו וכן רגלי השולחן, (כג) מותר (1) בכל גוונא:

באר היטב

לא מקרי אוהל בלא מחיצות, הרא"ש פ"ד דביצה. ולפ"ו אפשר דאסור לסתום הכירים שלנו בכסת עבה שמשמין על המוט, דהיי בנין חשוב כיון שכוונתו לסתום הנקב, ולא היה מוסיף דשרי רס"י ש"ג, דהכא יש

משנה ברורה

להגחלים, ואף דאינו מכויין לזה, פסיק רישא הוא, וכעין מה שכתב בסימן רנט בסופו ובסימן רעז סעיף א: (כא) דפיין מחוברין. בסימן תקב כתב הבית-יוסף דבעינן שיהיו המחיצות מגיעין עד לארץ [אך אם סמוך לארץ פחות משלשה שם אין הדופן מגיע, אמרין בזה לכוד. ועיין שם במגן-אברהם ובשאר אחרונים בזה]. ולענין תיבה שיש לה שוליים גם מלמטה [כמו תיבה שקורין שלא-ף-באנ"ק], עיין בסעיף יג מה שנכתוב בזה: (כב) דופני התיבה. כתב הט"ז, דאף דבטור איתא "ד' דפיין מחוברין", לאו דוקא הוא, דבמטה שדרך להשתמש באוירה מתחת בהנחת מנעלים וכיוצא בזה, אסור אפילו כשיש לה רק שני דפיין משני צדדין המגיעין לארץ, דבשתיים לבד חשיב אוהל עם מחיצות, וכדלקמיה בסעיף ו לענין חביות, (כס) וכן כתבו שארי אחרונים, אבל בשולחן דמתיר השולחן-ערוך הוא אפילו כשיש לו מעט מחיצות, ואינו אסור אלא כשיש לו ד' דפיין מכל הצדדין, כמו תיבה, דאז חשיב אוהל בהנחת הדרך מלמעלה, משום דבלאו הכי סתמו אינו עומד להשתמש באוירו [וכשאינו משתמש באוירו לא חשיב אוהל, וכדלקמיה בסעיף ז], ועל-כן צריך שיהיה לו ד' דפיין מכל הצדדין כמו תיבה, (כט) דאז ראוי להשתמש באוירו. (ל) ויש מאחרונים שמצדדין להקל בהשולחן להניח עליו הדרך מלמעלה אפילו כשיש לו ארבע מחיצות מכל צד, דמסתמא אין צריך לאויר שתחתיו, אם לא שדרכו להשתמש שם; אך לשון השולחן-ערוך שכתב יזכן רגלי השולחן, משמע דבשולחן אם היו מחיצות היה גס-כן צריך להחמיר, ועל-כן נכון בוודאי לחוש לדברי הט"ז לאחוז הדרך באויר ויכניסו תחתיו הרגלים. ומשמע מדברי הפריי-מגרים, דכל זה הדרך כשמטלטל הרגלים ממקום למקום כדי להניח עליהם הדרך שלמעלה, דאז חשב כשמעמידן לצורך זה כאלו התחיל בעשיית האוהל, אבל אם עומדין במקום אחד, אפילו להט"ז מותר להניח עליהם הדרך אף שלהרגלים יש להם מחיצות מכל צד, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן יז ובסעיף-קטן יח גבי מטה: (כג) מותר בכל גוונא. ורגלי המטות ושולחנות שלנו אין להם מחיצות. ונראה, דכל זה כשהיה רפוי, אבל אם הדרך שעל השולחן מהודק ותקוע בחזק, וכמו שמצוי בכמה שולחנות, אסור משום בנין, ואפילו אם עתה אינו תקוע בחזק, אם דרכו תמיד להיות מהודק ותקוע בחזק גס-כן יש לזהר בזה, וכמו לענין ארכות המטה אם עשויה להתחבר עם הרגלים בחזק, וכמבואר הכל בסימן שיני סעיף ו לענין של פרקים, עיין

ואינה עשויה אלא לפתח בעלמא אסור כמ"ש סי"ג, מ"א: (1) בכל גוונא. דאין אוהל בלא מחיצות. אע"ג דמחצלת אסורה בלא מחיצות כמ"ש בס"ב, התם עיקר כוונתו לעשות אוהל לצל, אבל בנין עראי כזה

ביאור הלכה

מתבאר מדברי הפריי-מגדים ושאר אחרונים. וראיתי בחיי-אדם כלל מב שכתב לענין אוהל קצוב דבעינן שיעשה גם המחיצות שבתה, ועיין שם בסעיף ב מה שכתב לענין וילון, ולא נהירין דבריו, ומה שהביא מהרשב"א בחידושו אין ראיה כלל, דשם כוונתו לענין אוהל עראי שאסור מדרבנן, דבזה איירי שם בכל הענין, ולזה כתב דבעינן שיהיה צריך לחלל שתחתיו והוא שיש לו שלש מחיצות [דג' היו כד], והוא שיטת התוספות שהביא שם כעצמו אחר-כך דביבירו מהתחיל אבל זכר, עיין שם: * דפיין מחוברים. עיין במשנה כדורה במה שכתבנו בשם הבית-יוסף. והנה התוספות-שבת כתב וזה לשונו: ובסימן תקב כתב הבית-יוסף דבעינן מחיצות המגיעות לארץ, והמחיצות צריכות שיהיו גובהן י' טפחים או ז' ומשהו ופחות מג' טפחים מן הארץ, עד כאן לשונו. ובאמת לא נזכר שם בבית-יוסף רק דאם היו מגיעות פחות מג' מן הארץ אמרין דכלכוד דמיא וחשיבי כמגיעות, אבל לא נזכר מאומה מענין גובה י' טפחים. ולענין דעתי כדור דסכין המהירות פלטתו להתוספות-שבת, דאף דבעלמא שם מחיצה שכגובה י', הכא לענין איסורא משום דדמיא לאוהל לא שייך כלל דבר זה, דכיון שיש על זה שום תמונה משתי דפנות קטנות וגג עליון מלמעלה אסור חז"ל לעשות דבר זה; ותדע, דבסעיף ז לא התירו להניח ספר אחד על שני ספרים רק משום דאין צריך לאויר שתחתיה, וכן אסור חז"ל ביום-טוב אפילו להעמיד ביצה אחת על-גבי שנים לצלותם רק בשניו, כדאיתא בביצה ל"ב בתוספות ובר"ף ובר"ש ובר"ן שם, ונתי דלענין שיהיו המחיצות מגיעין עד סמוך לארץ על-כ"ל-פנים פחות מג' טפחים, שכדאי להו להפוסקים דגם בזה בעינן כמו בעלמא, אבל זה ברור דאפילו במחיצות קטנות שבקטנות כגובה טפוח אסור חכמים בזה. ואחר-כך מצאתי תמצית דברינו בשבת קלי"ח עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל 'שאיין' בשם ר"י, עיין שם: * מטות שלנו וכו'. ונתתי הרשב"א בחידושו, וכן משמע מסקנת הר"ן והרב המגיד, והובאו דבריהם בבית-יוסף, דאם צריך לאויר שתחתיו להשתמש אסור אפילו בלא מחיצות, והביא ראיה לזה ממה שאסרו חז"ל בגזר, ועל-כן במטות שלנו גס-כן אסור, דהשתמש באוירו בהנחת מנעלים וכיוצא בו. והבאנו ברובנו ירוחם שתי הדעות ולא הכריע, והמחבר סתם כדעת המקילין ומשום שהוא דבר של דבריהם. ועיין בביאור הגר"א סימן תקב שהביא ראיה חזקה לדבריהם, דאם לא-יכן אף ממעלה למטה יהא אסור, והר"ם-כן מה שאסרו חכמים בגזר, על-כרחן טעמא אחרתא יש בזה, וגם הרמ"א גופא דהביא דעת הרשב"א שם בסימן תקב [וכן המחבר פה בסעיף ז] לא הביא דבריו אלא להקל דבעינן שיהיה גם עומד להשתמש באוירו אבל לא דבזה לבד ד', וכן משמע מהטור גס-כן כעין זה. והנה ראיתי באליה רבה שכתב, דלו היה נראה לכאורה להחמיר כהרשב"א, אחרי שנראה שמסקנת הר"ן היה הרב מגיב כמותו, אלא שאין בידינו להחמיר. ולעניות דעתי אפשר לומר, אחרי דדעת הרבה ראשונים, והם התוספות בשם רבינו תם והגהות-מיימוני והסמ"ק והרא"ש והטור, כולם עומדים בשיטה אחת, לא רצה להחמיר נגדם, ואף דדעת רש"י שם בביצה ל"ב משמע ולא צריך מחיצה, הלא דעתו שם דטוגיא זו אולא רק אליבא דרבי יהודה, ואליבא דרבי שמעון מותר לגמרי, רק דעת הרשב"א והאור ורז"ב וכמו שהביא ברכי-ימשה, אלא שאין אנו סוברין כמותם בזה מפני שדעת הר"ף והרמב"ם והתוספות והרא"ש אינו כן, וכמו שכתבו הפוסקים, ועל-כ"ל-פנים בדבר שמקילין התוספות והרא"ש וסיעתם יש להקל. ומכל

שער הציון

(כז) הגר"ז וחי"אדם: (כט) פריי-מגדים לדעת הט"ז: (ל) עיין באליה רבה ובהגר"ז סימן תקב. והנה לדעת הט"ז על-כרחן יפרש מה שכתב הרמ"א שם: ויש אמרים דבשולחן אף מגיעות לארץ מותר, דוקא בשתי מחיצות, אבל לפי זה יהיה משמע דלדעת ראשונה אסור בזה אפילו בשולחן, ומדברי הט"ז לא משמע כן, והוא כתב דלכ"ל עלמא בשולחן לא מהני שתי מחיצות, וצריך עיון;

הלכות שבת סימן שמו

רעג כאר הגולה

ט הדין והדין
בשם הרשבי"א י"ש
בשבת מהא דטרוסקל
כ ביצה ל"ג

ד (כד) *מטטה שהיא מסורגת (פירושו, נאורגת) בתכלים, אם יש בין חבל לחבל (בה) שלשה טפחים אסור לפרוס עליה סדין משום דעביד אהלא, וכך אסור לסלק בגד התחתון מעליה משום דקא סתר אהלא. (כו) ואם היה עליה כר או כסת או בגד פרוס מערב-שבת כשיעור טפה, מותר לפרוס בשבת על כל המטה: ה *כסא העשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח, וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל, (כז) מותר (י) לפותחו (כח) *לכתחלה: ו כשמסדרים חביות זו על-גבי זו אחת על-גבי שתיים, אוהז בידו העליונה ויסדר התחתונה תחתיה, אבל (כט) *לא יסדר (ם) התחתונות תחלה ויניח העליונה עליהן:

באר היטב

שקבוע בכותל שבבכ"נ שמניחין עליו ספרים, מ"א, וכ"כ בטל-אורות: (ס) התחתונות. דעביד אוהל. וכתב הט"ז דניל דה"ע צריך לאויר שביניהם, ע"ש:

ביאור הלכה

בשעת הדחק. ודע, דכל זה שהארכנו הוא רק בגג שאינו עשוי לצל, וכהיה דקדשים של המטה וכי האי גונא שעשוי רק להשתמש מלמעלה על-גבן, אבל בגג העשוי לצל או להגן מפני הגשמים, בוודאי כוללי עלמא יש כזה איסורא, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן כ. ועיין לקמן כמה שכתבנו לענין נשיאת אבכריליו: * מטטה שהיא וכו'. עיין במשנה ברורה. ודע, דאפילו אם יש לה מחיצות (והוא הדין לדעת הרשב"א דמחמיר אפילו כשאין לה מחיצות), גם-כן יש עצה בפרטת הסדין אף שיש ג' טפחים בין חבל לחבל, דהיינו שיאחזו האנשים הסדין או הכר באויר ויכניסו אחר את המטה תחתיה, וכיון שהוא שלא כדרך בנין לעשות תחלה הגג ואחר-כך יכניס תחתיה מה שלמטה מהגג, התיירו באהל עראי, וכדלעיל בסעיף ג: * כסא וכו'. ומטות שלנו המחוברת ועומדת, אם היא קופה על מוטתה על צידה מותר לנטותה לישבה על רגליה, דלאו מידי עביד אלא ליתובי בעלמא [רש"י וטור וש"פ]. ועיין בפר"מגדים שמסתפק לענין תיבה המחוקקת ארכעים סאה אם מותר לכפותה על אוכלין ומשקין, דאפשר דכיון שיש עליה שם אוהל, וכדלעיל בסימן שיד סעיף א בהג"ה, חמיר טפי, עיין שם ונספיקתו הוא רק לפירוש רש"י, דלפירוש התוספות שם כל הברייתא זו משום אוהל אתניה, ועל-כרחך בבייש לה מחיצות, ואף-על-פי-כך התיירו במטה לזקפה משום דליתובי בעלמא [עידן]: * לכתחלה. ולפי זה נראה לכאורה דהוא הדין במטות של ברזל שלנו שעשויין מקופלין וסמוכין לכותל וכשרוצין לישון עליהן פושטין, דמותר לפושטן בשבת, דהו עביד וקאי מבעוד יום ואם עשה שום מלאכה רק שפושטין; אך זהו שגגה, דהכא איירי ויש שגג הגג, והוא העור שעל הכסא, ולפי קצבו בו מכבר, ועל-כן גם הגג הלא עביד וקאי, כדאיתא בשולחן-ערוך,

לו מחיצות כפ"ע וה"ל אוהל כפ"ע, ועמ"ש סוף הסימן וסימן תרמ ס"ד בהג"ה, ועמ"ש ש"א סעיף מ, מ"א: (י) לפותחו. דלא עביד מידי אלא ליתובי בעלמא, רש"י. ומה"ט שיי' להעמיד החופה ולסלקה, וה"ה הדין

משנה ברורה

שם: ד (כד) מטטה שהיא וכו'. ולפי המבואר לעיל בסעיף ג, (ל) על-כרחך מידי הכא בבייש לה מחיצות המגיעות לארץ, אבל במטה שלנו מותר בכל גווני: (כה) שלשה טפחים. דאי לאו הכי אמרינן לבוד, וכסתום מעיקרא דמיא, וכו"ל בסעיף ב. ועיין שם במשנה ברורה, דאפילו אם רק במקום אחד היה פחות משלשה טפחים גם-כן סגי: (כו) ואם היה וכו'. גם בזה הטעם משום דמותר להוסיף על אוהל עראי בשבת: ה (כז) מותר לפותחו. והא (כז) עביד וקאי מבעוד יום, שא"ל שפושטו ומישוב כדי לישב עליו. (ל) ומהאי טעמא שרי (ל) להעמיד החופה ולסלקה, והוא הדין הדין שקבוע בכותל בשבת-הכנסת שמניחין עליו ספרים; מיהו, כדף בלאו הכי שרי, דהא (לה) אין כוונתו במה שפושט את הדין לשם אוהל, ואם-כן אין עליו שם אוהל עראי כיון שהוא בלא מחיצות [תו"ש]: (כח) לכתחלה. ומטות של ברזל שלנו שעשויין מקופלין וסמוכין לכותל אם מותר לפושטן בשבת, עיין בביאור הלכה שהארכנו בזה: ו (כט) לא יסדר וכו'. משום דעביד כעין אוהל כשמסדר אחר-כך העליונה מלמעלה, שהוא כגג על המחיצות; ואף דבאוהל צריך לאויר שתחתיו בין המחיצות, הכא נמי צריך לאויר שביניהם, שהיו מתעפשין אלו לא היה אויר ביניהם

וכמו שכתבו התוספות בהדיא בשבת ק"ח ע"א דיבור המתחיל 'כסא' דפרט זה הוא לעיכובא, ומה שאין כן באלו המטות שפורסין עליה עתה הסדין בשבת אחר פשיטתה, והוא נעשה כסדר האהלה שמתחלה המחיצות ואחר-כך הגג, דאסור, אך אם השליכות של המטות סמוכין זה לזה שאין ביניהן ג' טפחים, דכלבוד דמיא, אפשר דיש להקל בטעם דגם הגג כאלו נגמר כבר מבעוד יום. גם יש לכאורה לרין בזה להקל בטעם שאין לה מחיצות, וכבר פסק השולחן-ערוך לעיל למטה ג' מתנאי המטה דבעינן שיהיו לה מחיצות, ועל-כל-פנים שתי מחיצות, וכפי מה שביארתי במשנה ברורה בסעיף-קטן כב. אך גם בזה יש לפקפק מאד, דלפי מה שביורנו לעיל בביאור הלכה בדיבור המתחיל 'דיפין' דרבענינו לא בעינן שיהיו המחיצות גבוהות ו' ודי במחיצות כל-דהו, אם-כן היה יש להמטה שתי מחיצות כשולי המטה, אחת מצד ראשה ואחת מצד מרגלותיה, ואף שאינן מגיעות לארץ, יש להשיג אולי אין בינם לארץ ג' טפחים וכלבוד דמיא, לפי מה שכתב הבית-יוסף בסימן תקב ופסק המגן-אברהם שם כותמיה בסעיף-קטן ט. אך לכל אלו הדברים יש עצה, דאפילו אם יש בין שוליה של שתי מחיצות כשוליה ג' טפחים, וגם אם נימא דמחיצות שבצד ראשה ומרגלותיה חשובות מחיצות לענין זה, גם-כן יש עצה, דהיינו שמתחלה יפרסו אנשים את הסדין ויאחזוהו באויר, ואחר-כך יפשוט אחד את המטה ויעמידה תחת הסדין, וזה שרי כיון שהוא שלא כדרך בנין, וכמו שפסק השולחן-ערוך לעיל בסעיף ג. אך מכל מקום עצם דין הפשטת המטה זו רפיא בידי, דמצינו בכמה מקומות שאסרו חז"ל משום טרחא דשבת [ענין בסימן שכד סעיף ט ובסימן שלג]. ובה נמי אפשר דיש בפשיטתו משום טרחא, וצריך עיין [ואם יש בזה מפני כבוד האורחים שנחתרו אצלו, מבואר בסימן שלג דאז לא חיישינן לטירחא, ויעשה העצה שכתבנו מתחלה], אך אם יש לו מטטה אחרת לשכב, בוודאי רצין נכון לפושט המטות אלו, ולא עירף מקיפול הכלים דאסור חז"ל היכא דיש-לו לחלוקי, וכמבואר לעיל בסימן שב סעיף ג: * לא יסדר וכו'. עיין במשנה ברורה. ואף-על-גב דדבר שאין מתכוין שרי, היינו כשעושה איזה דבר ואינו מכוין שיצא הדבר הזה מה שהוא יוצא על-ידו, כגון שהוא גורר פסל על-גבי קרקע ואינו מתכוין שיעשה חריץ על-ידי זה, מה שאין כן באן שמתכוין לעשות מה שהוא עושה [תוס']

שער הציון

(ל) וגם מיירי שהעמיד עתה אותה בשבת במקום הזה כדי לפרוס עליה, וכן מרוקק לשון הטור, דאם היתה עומדת פה מבעוד יום הרי נעשו המחיצות מבעוד יום ולית בזה משום אוהל עראי, וכו"ל, ולפי זה משכחת לה לענין איסור רובען דסתירה חמור מבנין, ובסתירה בוודאי אפילו הכל נעשה מבעוד יום שייך בהו שם סתירה: (ל) רש"י, והיינו אפילו היה הכסא עשוי עם מחיצות על-ידי הפשיטה נפשטין גם המחיצות, דאם לא-כן בלאו הכי שרי לפי מה שהינו כשוליה ג' טפחים וכו"ל, (ל) היינו כשוליה ג' טפחים וכו"ל, (ל) האפיק בחופה שכונתו כהגג לשם אוהל, אפילו בלא מחיצות שם אוהל עראי עליו, וכו"ל במשנה ברורה סעיף-קטן כ:

הלכות שבת סימן שמו

ז' למותר להניח ספר (ל) אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהן. הגה (לא) הואיל ואין צריך (ט) לאויר שתחתיהן (טור ור"ן ר"פ תולין והמגיד פכ"ב): ח * (לב) כ"ל אוהל (לג) משופע (לד) * שאין בגגו * טפח, ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רוחב טפח, הרי זה אוהל עראי, והעושה אותו לכתחלה בשבת (י) (לה) פטור: ט (לו) 'משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסננן ומותרין

ל טור בשם הרשב"א בשם התוספות הור"ן בשם שם בבבא מ שבת קל"ה רמב"ם בתוך כ"ג ש' קל"ו בשטה אפילו לרבי אליעזר

באר היטב

(ט) לאויר. מזה הטעם נמי שרי לפרוס מפה על השולחן וקצות המפה תלויות למטה מן השולחן מכל צד, דאין בזה משום אוהל כיון דא"צ לאויר שתחת השולחן, ועוד, כיון שמה שמנת על השולחן אין בו

ביאור הלכה

וש"פ]: * כל אוהל וכו'. נראה לי דלהכי נקט הרמב"ם בלשון 'כל', משום דכלל בזה שני הקצוות, והיינו אפילו עשאו לקבע שיתקיים כמה ימים, כיון שהוא פחות מטפח חשיב רק אוהל עראי ופטור, ולהדין אפילו אם לא עשאו לקבע יש איסורא משום לא פלוג, וטעמו הוא, שהולך בשיטת הרי"ף רבו דפירש 'טלית כפולה' בשאין בגגה טפח, וסבירא ליה דהא ודאי אין דרך לעשותו לקבע ואפילו הכי יש איסורא, ועיין בפרי"מגדים, ולעניות דעתי נראה כמו שכתבתי, וכן משמע מוסרן אברהם דסבירא ליה דהרמב"ם חולק עם הרא"ש, והיינו בענין אוהל עראי בפחות מטפח: * שאין בגגו. עיין בר"ן שכתב דבכילה שיש בגגה טפח, אוהל קבוע היה וחייב. והמענין בלשון הרי"ף יראה שכן הוא דעתו, שכתב: ומפני שאין וכו', משמע על האם היה כשיעור טפח היה חייב, וטלית כפולה עם כילה ענין אחר הוא כדמכח בגמרא, וכן איתא בר"ח בהרי"א, שכל דברי הרי"ף לקוחים ממנו, כאשר יראה המענין. ומכל מקום נראה לי דאם היה כרוך עליו חוט או משיחה, גם להרי"ף פטור מחטאת ויש בזה רק איסורא נזכמו בשאין בגגה טפח אויל ליה חד דרגא על-ידי חוט ומשיחה, שבלא חוט ומשיחה יש איסורא ובחוט ומשיחה מותר, כן בשיש טפח שיש חייבו, על-ידי חוט ומשיחה הוא רק איסורא; ואף דמן הסברא יש לחלק בזה, דדוקא לענין דרבנן שייך חוט ומשיחה אבל לא לענין דאורייתא, אבל על-כרחי אנו מוכרחין לומר דלענין כילה סבירא ליה לר"ח כן, וראיה הנה, דהר"ח בעצמו פירש בתחלת הסוגיא קל"ח במימרא דאבי דאמר שם דכילה פטור אבל אסור, דכילה הוא שיש בגגה טפח, והלא הוא בעצמו כתב בסוף העמוד דחייב חטאת, אלא ודאי דהתם כונתו בשיש עליו חוט ומשיחה, והר"ח היה מוכרח לפרש כן, דהא הכריתא דמיא דגור קטני, ובגור אמר אבל בעצמו בעמוד ב' לפי פירוש הרי"ח שם, ע"ש, דאפילו ביש עליו חוט ומשיחה אסור באדם אחד, ואי בשאין בגגה טפח, הא קיימא לן דאם כרוך עליו חוט ומשיחה מותר, ועל-כן פירש דשם איירי בשיש בגגה טפח, וכן מוכח מדברי הרמב"ם שהענין דבריו בשולחן-ערוך סעיף יב, דגבי כילה חושב כאוהל עראי על-כל-פנים כשיש עליו חוט ומשיחה ואף שיש בגגה טפח: * טפח. והנה על דבר נשיאת אמבריל"ו נהוא הגנות הנושאין על ראשן מזה החמה והגשמים, וכלשונו קורין אותו פראס"ל¹] רבו האחרונים מזה בספריהם, ובגור כללי יש הרבה והרבה שכתבתי ואוסרין שלא לפרוסן בשבת משום אוהל נהוא הנלא המה בספר מכתם לדוד ובספר מאמר-מדרכי ובחיי-אדם, ובראשם הגאון בעל נודע ביהודה, כמו שמוכח בשער-יחשובה בסיומן שא סעיף מ, עיין שם, וכמו שכתבו הפוסקים דכל היכא דמתכין לשם אוהל דהיינו להגן מפני החמה והגשמים, אפילו בשביל הגג לכד בלא מחיצות גס-כן יש איסור, וזהו הפראס"ל נמי הלא מתכין להגן מפני החמה והגשמים. ואינו דומה לכסא טרסקל המבואר בסעיף ה' להיתר, דהתם אינו עושה שום מעשה בשבת רק שמרחיב ופושט הקמטין שהיו בו מאתמול, מה שאין כן בזה שצריך לקשור אותו ברצועות אחר פרישתו או להעמידו ולהדקו אחר-כן מפתחיו כחות של כרוך כמנגנון, כדו ש"ל תימותט הגג ממצבו, דאסור, וכן מצדד גס-כן הפרי"מגדים באשל-אברהם סעיף-קטן ח, עיין שם שכתב שקשרין ברצועות וכדומה, ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם בפרק כב הלכה כח וכו' לשונו: ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל ואף-על-פי שיעשה תחתיהן אוהל, שאין זה דרך עשיית אוהל, לא קבע

שער הציון

(ל) * ושאי אחרונים: (לו) אחרונים: (לז) רבינו חננאל. והוא הדין לענין גובה המחיצות נמי שיעורו טפח כמו לענין אהלים, וכמו שכתבו הפוסקים: (לח) רמב"ם בפרק כב הלכה כו. ומה דמחייב הרי"ף לגבי כילה, עיין בגורע ביהודה, מהדורא תנינא, סימן ל: (מ) פרישה ואילה רבה: (מא) כן מוכח מט"ז ואילה רבה ופרישה כהי' ש"ל וכו' הוכיח הגר"א לדינא, ודלא כמגן-אברהם: (מב) אחרונים:

משנה ברורה

[אחרונים]: ז' (ל) אחד מכאן וכו'. והיינו דוקא כשצריך ללמוד משניהם, או שהספר התחתון מונח שם כבר, דאי לאו הכי, לא שיהו רוצה כדי להגביה הספר לעליון ללמוד בו, יש בוין לפרק התחתון ואף בחול אסור [ט"ז]. אבל כמגן-אברהם סימן קנד מצדד להיתר, וכן בחיי-אדם בכלל לא סעיף מח כתב דיש להיתר: (לא) הואיל ואין צריך וכו'. מזה הטעם (לב) נמי שרי לפרוס מפה על השולחן, וקצות המפה תלויות למטה מן השולחן מכל צד ואפילו אם מגיעות סמוכות לארץ, דאין בזה משום אוהל, כיון דאין צריך לאויר שתחת השולחן, ועוד, כיון שמה שמונח על השולחן אין בו משום אוהל, שאין שם חלל בינו לשולחן, מותר גם היוצא לממנו: ח' (לב) כל אוהל וכו'. היינו אפילו (לו) עשאו לקבע שיתקיים כמה ימים, אבל מקום שיש שאין בגגו טפח לא חשיב רק אוהל עראי: (לג) משופע. הוא הדין אם עשה הגג בשוה גס-כן אין חייב מחמתו אלא-אם-כן רוחב טפח, דבלאו הכי לא חשיב אוהל, והא דנקט 'משופע', משום סיפא, לאשמענין דדוקא אם לא היה בפחות משלשה סמוך לגגו ורחב טפח, דהיינו שאינה מתרחבת טפח עד לאחר שירדה שלשה טפחים, הא אם מתרחבת טפח בתוך שלשה הוי כאלו היה גגה טפח: (לד) שאין בגגו טפח. אבל אם יש בגגו טפח חשיב אוהל קבוע וחייב, (למ) שכן מצינו אהלי תומאה טפח. ודוקא (לנ) שיעשאו לקבע, אבל לערא, כגון שפרס מחצלת על-גבי ד' עמודים, אף שיש בגגו כמה טפחים, איסורו רק מדרבנן: (לה) פטור. היינו מחטאת, אבל אסור מדרבנן, גזירה אטו אוהל קבע. ועיין במגן-אברהם שכל זה הוא לדעת הרי"ף והרמב"ם, אבל לדעת רש"י והרא"ש, כיון שאין בגגו טפח לא חשיב אוהל כלל ומותר לכתחלה, והשולחן-ערוך סתם כדעת הרי"ף והרמב"ם, וכן הוא גס-כן דעת רבינו חננאל; ובפרי"מגדים מצדד דגם רש"י והרא"ש מודו לדעת הרמב"ם בזה, כיון שיעשאו לקבע שיתקיים זמן כמה ימים: ט' (לו) משמרת וכו'. ונראה (מ) דעשוי כמין שק שגורין וגוי"זא"ק, והוא רחב ופתוח מעלה וסתום וחדוד למטה, ומכניסין קצה החדוד בתוך הכלי, והקצה העליון הרחב מסבכים בשפת פיהו את הכלי, ונמצא הוא גג לכלי ועשוי כאוהל, ואסור מדרבנן. (מא) אבל לתלות המשמרת כשהיא שטוחה, על איזה יתד ובלי כלי תחתיה, מותר, דאפילו אוהל עראי לא חשיב, (מב) וכל-שכן דמותר

הלכות שבת סימן שטו

ערה באר הגולה

פיה לכל צד, חשוב עשיית אוהל ואסור (יב) לנטותה: י (לז) טלית (יג) כפולה שהיו עליה חוטין שהיתה (יג) תלויה בהם מערב־שבת, מותר (יד) לנטותה (לה) ומותר לפרקה, (לט) וכן (טו) הפרוכת: יא (מ) כילת חתנים שאין בגגה טפח, ולא כפחות משלשה סמוך לגגה רוחב טפח, (מא) הואיל שהיא (טז) מתוקנת לכך מותר לנטותה ומותר לפרקה, יהוא שלא תהא (יז) משולשלת (מב) מעל המטה טפח: יב (מג) הנוטה פרוכת וכיוצא בה, צריך לזהר שלא

פירוש אף הפרוכת שרי אע"פ שלא היו עליה חוטין, משום דאין אוהל

באר היטב

(יב) לנטותה. כי הוא אוהל על חלל הכלי. ועמ"א ובכנה"ג וביד"א הובא: (יג) כפולה. שאין בגגה טפח ולא כפחות מג' סמוך לגגה טפח, ב"י ומ"מ, ועס"ח, אבל אי איכא בו טפח לא מהני חוטין, מ"א: (יד) תלויה בהם. פי' שתולה אותו על המוט מקופל: (יז) לנטותה. פי' שע"י החוטין מושך אותה והוי כמסויף על אוהל עראי: (טו) הפרוכת. פירוש, אף הפרוכת שרי אע"פ שלא היו עליה חוטין, משום דאין אוהל

משנה ברורה

תלות כלי בית: י (לז) טלית כפולה. שנתונה על המוט הנתון בין שני כתלים, (מג) ושני ראשי הכפל משולשלין ומגיעין לארץ, ונכנס בין שני קצותיה וישן מפני החמה, והיה אסור לעשות כן בשבת דמיקרי אוהל עראי, ופטור אבל אסור, כמבואר בסעיף ח; ובא לומר, דאם כשהיתה הטלית מקופלת ומונחת על המוט מערב־שבת היו בה חוטין תלויין שעל־ידן פושטין לקצותיה, מותר לפושטה בשבת על כל אורך המוט, (מז) והטעם, דכיון דעל־ידי החוטין ק"ל למושכה בהן, הוי כאלו היתה הטלית פרוסה מכבר טפח מערב־שבת, והוי הוי מוסיף על אוהל עראי ושרי, וכנ"ל בסעיף ב. וכתב המגן־

אברהם, דמיירי שאחר פריסתה לא יהיה בגגה מלמעלה רוחב טפח, וגם לא כפחות משלש סמוך לגגה רוחב טפח, (מה) דאי יש בה רוחב טפח הוי ליה כאוהל קבוע ולא מהני חוטין: (לח) ומותר לפרקה. שכל אוהל שאין בו משום בנין (מו) אין בו משום סתירה: (לט) וכן הפרוכת. כלול בזה גם וילון שלפני הפתח. ועיין במגן־אברהם דהאי 'וכן' לאו דוקא הוא, דשרי בזה אף־על־פי שלא היו עליה חוטין, משום דאין אוהל אלא העשוי כעין גג. והנה לפי מה שהביא בעל מגדול־עוז בשם רבינו חננאל, וכן הוא בפירוש רבינו חננאל שלפנינו שיצא מקרוב לאור, דבפרוכת נמי צריך שיהיו חוטין כרוכין עליה מערב־שבת לתלות בהם, יותר טוב לומר דהרמב"ם, בעל הלכה זו, (מו) נמי סבירא ליה כהרבינו חננאל, ואתי שפיר מלת 'וכן' כפשטיה, וכן מוכח מביאור הגר"א דהוא מפרש כן. אך לדינא אין נפקא־מינה בזה, דמוכח מהטור ושאר פוסקים דמותר לתלות בכל גונו, וכן מוכח מהרמ"א לעיל בסעיף א בהג"ה דכיון שלא נעשית להחיר אין שום איסור עליה. כתב מגן־אברהם, דמחזיקה העשויה להחיר, שפסק השולחן־ערך לעיל בסעיף א דאסור לעשותה בשבת, הוא אפילו כשהיו חוטין כרוכין עליה מערב־שבת. (ממ) ויש שמקילין בזה: יא (מ) כילת חתנים. עץ אחד עומד למטה גבוה מהטה וכן עומד עץ במגרלות המטה, ומוט נתון עליהם, ופרוש על המוט וילון גדול, ושני ראשין יורדין מכאן ומכאן כמין אוהל על־פי כל המטה: (מא) הואיל שהיא מתוקנת. פירוש, שהכינה לכך מבעוד יום, ולכן שרי בזה אף־על־פי שלא היו חוטין כרוכין עליה מערב־שבת, אבל (מט) אם אינה מתוקנת אסור, כמו שפסק השולחן־ערך בסעיף ח, דאפילו אוהל שאין בגגו טפח אסור לעשותה בשבת אלא־אס"כ"ן היו חוטין כרוכין עליה מערב־שבת, וכנ"ל: (מב) מעל המטה טפח. והטעם, דכיון שהיא משולשלת מעל המטה טפח בוקיפה לאחור כלות השיפוע, הוי ליה האי טפח מחציה, וכל השיפוע שממעל למטה נחשב לגג והוי אוהל ממש. (ג) מיהו, מטה רידן שאין כילה עליה שפורסין עליה סדין, אף־על־פי דנחית מפוריא טפח לית לן בה, והטעם, דהא מה שמונח על המטה לא מקרי אוהל כיון שאין חלל תחתיו: יב (מג) הנוטה פרוכת. כל זה הוא לשון הרמב"ם, וסבירא ליה דאף שמתמא יש עליה חוטין מערב־שבת שהיא תלויה בהן, דאי לאו הכי אסור לתלותה לדעתו, כמו שכתב השולחן־ערך בסעיף י, אפילו הכי

שער הציון

(מג) רי"ף: (מד) אחרונים: (מה) כל זה לדעת הרי"ף, והמגן־אברהם סובר מנו שכתב בבית־יוסף, וכן מוכח ממגיד־משנה דהרמב"ם סובר גם בטלית כפולה כהרי"ף, ולהכי סתם כן להלכה, ור"י דבבית־יוסף הווכח שרשי והרא"ש חולקים על זה. ובמשבצות־זהב אות י מצדו דבטלית כפולה דעת הרמב"ם גס"כ"ן כהרא"ש דמתני בה חוטין אף כשהיה בגג רוחב טפח: (מו) עיין במאמר־מרדכי שהטעם, שמותי להחזירו לאהנה ארשון כמו שהיה מתחלה, וכיון בזה לתרץ קושיית העולת־שבת דאמאי מותר לסתור, והלא אסור לסתור אף אוהל עראי, כמבואר ברמב"ם. ולא איכין תירוצו, הלא בגמרא ככילי דרב התא מוכח דמותר לסתור לגמרי ולהשליכו לארץ, ושם מיירי גס"כ"ן כשהיו חוטין תלויין מערב־שבת, כדאיחא בתוספות וברא"ש, ועל־כרחך אנו מוכיחין לומר דסבירא ליה להש"ס דאוהל עראי כזה שהותר לתקנו בשבת מחמת שהיו לו חוטין כרוכין מערב־שבת לא גזרו חכמים על סתירתו: (מז) שכן כל הסעיפים הללו, דהיינו ח' ו' י' א"ב, שהוא הכל מלשון הרמב"ם, המענין בפירוש ר"ח שבוך קלח בגמרא יבין שכל הלכה זו הכל שאב הרמב"ם מהרי"ח וכן כל העיקרים שנמצאים בהרי"ף בהלכה זו, גס"כ"ן הכל מרי"ח רבין. ואף שלפי זה יקשה מאד על המגיד־משנה שביאר את דברי הרמב"ם במה שכתב רש"י שאין אוהל אלא העשוי כעין גג. שלפי זה בודאי מותר אף כלי חוטין, אבל וכי בשביל זה נוציא את דברי הרמב"ם מפשוטו? ודברי המגיד־משנה באמת צריכים עיון: (מח) תוספת־שבת: (מט) מגן־אברהם ושי"א לדעת הרי"ף והרמב"ם. ואף דלדעת רש"י והרא"ש מותר אפילו באינה מתוקנת כיון שאין בגגה טפח, מכל מקום כיון הדעתין המהבר בסעיף א וכן בסעיף ח דברי הרי"ף והרמב"ם, משמע דכן הוא דעתו, ואין לתנו מזה: (ג) מגן־אברהם בשם הפוסקים:

תרגום: 1 מטרחה.

הלכות שבת סימן שמו

ק סס קליט הרמב"ם סס
יעשה אוהל (מד) בשעה שנוטה, לפיכך אם היא פרוכת (מ) גדולה (מה) תולין אותה (יט) שנים, אבל אחד אסור. ואם היתה (מו) *כילה שיש לה (כ) גג אין מותחין אותה ואפילו עשרה, (מז) שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ *ותיעשה אוהל עראי: יג *קבד ששוטחין (מח) *על-פי החבית לכסות, לא ישטחנו על-פני כולו משום (כא) [פא] אוהל, אלא יניח קצת

שערי תשובה

באר היטב

[כא] אוהל. עיין בה"ט. ועיין בגן המלך סימן נו כתב דדוקא יין שצריך לאורו תללות הפרוכת בשבת, מ"א: (כ) גג. צ"ל שתפורה כעין שפה סביבה: (כא) אוהל. ואע"ג דשרי להחזיר הקדירה ע"ג כירה בשבת ולא חיישינן

ביאור הלכה

משנה ברורה

(נא) צריך ליוהר בזה: (מו) בשעה שנוטה. כלומר, דבשעה שעוסק בתלייתה, (נב) דרך הוא שמתקפלת מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח הוי ליה אוהל: (מה) תולין אותה שנים. דשנים יכולין לתלותו כולו כאחד שלא תתקפל, (נג) ומה שאין כן אחד: (נד) ומטעם זה יש נמנעין קצת שלא לתלות הפרוכת בשבת: (מו) כילה. היינו יריעה פרוסה מלמעלה על איזה דבר, ונעשית כעין טלית כפולה שביארנו בסעיף י, ומיירי בשכרוך עליה חוט או משיחה מבעוד יום, דומיא דפרוכת דאיירי ביה מעיקרא דצריך לדעת הרמב"ם שיהיה עליה כרוך חוט מבעוד יום, וכנ"ל בסעיף י, ולהכי מסיים 'שיש לה גג', היינו שיהיה על-כל-פנים הגג רוחב טפח, וכל-שכן היכא שהגג רחב הרבה, דאי אין לה למעלה רוחב טפח, הלא קיימא לן דמותר לפורסה לכולי עלמא כשכרוך עליה חוט או משיחה מבעוד יום: (מז) שאי אפשר וכי'. רוצה לומר, דלא נימא היכא שהכילה היא רחבה, שכל אחד יקשור רק זוית הכילה להכתלים ונשאר אמצע הכילה מונח על הקרקע ואין שם אוהל עליה, קא משמע לן: יג (מח) על-פי החבית וכו' משום אוהל. ואף-על-גב דשרי להחזיר הקדירה על-גבי כירה ולא חיישינן משום אוהל הואיל והמחיצות כבר עשויות [וכאן] כזה שאין כוונתו לאוהל אלא שממילא נעשה, אינו אסור אלא אם יעשה מחיצות גס"כ, וכנ"ל בסעיף ג במשנה ברורה, יש לומר, הואיל והכובא רחבה יותר מדי, נעשה כאוהל [מ"א] כשם תוספות ור"ן]. ולפי זה מה שכתב בשולחן-ערוך 'חבית' היינו נמי ברחבה הרבה. וכתב המגן-אברהם בסעיף-קט"ו, שהוא הדין בתיבה רחבה שיש עליה כיסוי, אם אינו קבוע בצירים אסור להניח עליה בשבת, ותיבה שאינה רחבה כלי-כך מותר לכסותה, ואין בזה משום חשש אוהל הואיל והמחיצות כבר עשויות. (נא) והיכא שמטלטלה ממקום זה להעמידה במקום אחר ושם מכסה אותה, אסור בכל גוונא, דהוי על-ידי העמדתו

מקום מיד איסורא לא נפקא להרבה פוסקים, בין בשבת בין ביום-טוב, ועל-כן השומר נפשו ירחק מזה מאד. וכל זה שכתבנו הוא מפני חשש אוהל, דאיסורו הוא בכל מקום שנושא, ולפעמים יש בזה עוד איסור הוצאה והכנסה לכולי עלמא, והוא כשנושאו במקום שאין עירוב: * כילה שיש לה גג וכו'. הנה כמה אחרונים נתקשו בביאורו מאי קאמר, עיין בלבושי-שרד, ועיין במגן-אברהם כמה שמפרש על זה, וגם זה דחוק מאד, דמאי נפקא-מינה שתפורה שפה סביבה, וגם ידוע שהרמב"ם דרכו ולהעתיק דברי הש"ס הלכה אבל לא להמציא סברות חדשות כמה שלא נזכר כלל. אבל לפי מה שהאיר ה' עינינו בפירוש רבינו תנאל סגנוניא זו, שממנו הנתתן כל הדינים האלו של הרמב"ם כמו שיראה המעיין, נבין את דברי הרמב"ם, ששם גס"כ כתוב דבר זה של הרמב"ם, ושם כתוב 'גג רחב טפח', ועתה נבין שגם כוונת הרמב"ם כן הוא. ועתה נבאר את דברי הר"ח [הממילא יבוארו ע"כ דברי הרמב"ם] כמה שמפרש על דברי אב"י דאמר: וכילה אפילו עשרה בני-אדם אסור, דהיינו כגג רחב טפח, דיקשה עליו הקושיא שהקשה הלחם-משנה על הרמב"ם ונשאר בקושיא, דאפילו אין גג רחב טפח תעשה אוהל עראי ואסור? אבל באמת נוח, אדיתא שם מקורם בני-אדם: גוד בכסכסוי מותר לנטותו בשבת, ופירש הר"ח דהיינו שתלוי עליו הזוטין שמתוחו בהן, וקאמר רב: לא שנו אלא בשני בני-אדם אבל באדם אחד אסור, ועל זה קאמר אב"י, דכילה אפילו עשרה בני-אדם אסור, ועל-כרחף היינו בחד גוונא דמיירי בגוד דהיינו כחוטין, ואפילו הני אסור בכילה, ואי דמיירי הסוגיא בכילה שאין בגגה רוחב טפח אמאי יהיה אסור, ועל-כן פירש הר"ח דמיירי שיש לה גג רוחב טפח ולהכי אסור אף שיש לה חוטין, ואדיל הר"ח לשיטתיה דסבירא ליה כריש הסוגיא דברוחב טפח לא מהני חוטין [ורש"י דסבירא ליה כריש הסוגיא דחוטין מהני בגג רחב טפח, על-כרחף דמיירי הכא בשלא היו חוטין כרוכין עליה מבעוד יום, ועל-כן מוכרח לפרש 'גוד בכסכסוי' שלא כפירוש ר"ח דהיינו חוטין]. ומעתה יבוארו דברי הרמב"ם גס"כ על נכון, ויורס קושיא הלחם-משנה, דמתחלה כתב הנוטה פרוכת וכו', דלדידיה ידוע בסעיף יב [שהעתיק המחבר הלשון ממנו] דסבירא ליה דפרוכת אסור לנטות כי אם כשיש לו חוטין תלויין מערב-שבת, ועל זה קמטיים דאבל אחד אסור, ולמד דינו מגוד בכסכסוי, דגם שם על-ידי חוטין מותר, ואפילו הכי באדם אחד אסור [ואוהו מפרש 'גוד' היינו פרוכת, כמו שביאר הר"ן לדברי הרמב"ם], ואחר-כך קאמר דכילה שיש לה גג, היינו שיהא רחב טפח [דאי לא הכי לא נחשב גג], דאז לא מהני חוטין, וכדקאמר אב"י, דאי אין לה גג רחב טפח בוודאי חוטין מהני, כן נראה לעניות דעתי ברור בעור השם יתברך: * ותיעשה אוהל עראי. הנה לפי מה שכתב מתחלה שיש לה גג, ואפילו הכי כתב דיעשה אוהל עראי, משמע מזה כמו שהוכחנו לעיל לדעת הר"ח, דאפילו בגג רחב טפח אם יש חוט או משיחה הוא רק אוהל עראי: * בגד וכו'. עיין לקמן בסיומן שכ במשנה ברורה סעיף-קטן נא, מכל מקום כיון שמכיון לעשות מחיצה לנטות על-ידיה-לידי סחיטה, ואפילו אם אינו מכסה כולה אסור, אלא מיירי הכא בבגד העשוי לכסות בו שאינו מקפיד עליו אם נשרה בהמשקה שבתוך החבית, והכי איתא בגמרא מ"ח עמוד א, ודלא כט"ז שכתב דמיירי הכא בבגד שאינו מיוחד לכך, וכבר הקשה עליו בזה בספר דברי-חיים, עיין שם: * על-פי החבית וכו'. עיין במשנה ברורה סוף סעיף-קטן מה מה שכתבנו בשם החי"א-אדם לענין מטה שקורין [שלא"ף בא"ק]. ולעניות דעתי

שער הציון

(נא) והרמב"ם אויל לשיטתו דסבירא ליה רכשיהיה הכפל רוחב טפח וכו' לא מהני חוט או משיחה, מה שאין כן לפירוש רש"י והרא"ש והטור דסבירא להו דחמידי מהני חוט או משיחה, שוב אין לחוש לזה: (נג) לבושי-שרד, והוא המגן-אברהם. וכתב עוד: ואף-על-גב דלא מהדק [היינו שאותו מקום שמתקפל אינו קשה שיהיה נושכ בגג, וכמו שכתב המגן-אברהם בשם הרמב"ם בסיומן שא סעיף-קטן נא], מכל מקום כיון שמכיון לעשות מחיצה לנטות את-הפרוכת, גרע טפי: (נד) ואף-על-גב דאינו מכין לזה, ועל-כרחף אנו מוכרחין לומר דסבירא ליה דפסיק רישא הוא, והוא רוחב, ולולא דמסתפינא הוה איתא דהכי מיתרא הלא הוא מימרא דרב בגמרא [לפירושו הדין גודו היינו פרוכת], ויתכן משום דרב אויל לשיטתיה [בדף כב] דסבירא ליה דבר שאין מוכיחין אסור, אבל לפי זה יקשה על הרמב"ם שפסק כן להלכה, הלא אין קיימא לן דבר שאין מוכיחין מותר: (נז) מגן-אברהם: (נא) פרי-מגדים כמשכבות-היב לדעת התוספות שהובא במגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שמו שמו

באר הגולה רעז

ר' שון יהושע הכהן המגיד
בשם הרשב"א

ממנו מגולה. יהני מילי כשהכובא (פירוש, כלי) (מט) חסרה טפה, אבל אם אינה חסרה טפה מותר, דאין כאן אוהל:

שטז צידה האסורה והמותרת בשבת, ושלא ישפשה הרוק, ובו י"ב סעיפים:

א (א) **הצד צפור בדרור (ב) למגדל שהוא ניצוד בו, (ג) ושאר צפרים וצבי לבית או לביכור (ד) *שהם (ה) ניצודים בו, חייב, ואם אינו ניצוד בו, (ה) פטור אבל אסור:

באר היטב

משום אוהל הואיל והמחיצות כבר עשויות, י"ל הואיל והכובא רחבה יותר מדי נעשה כאוהל, ר"ן ותוס'. וכתב הט"ז דלפ"ז דכללי שייך בו משום אוהל כשמכסיין, וא"כ צריך ליהור בחביות קטנות שקורין שקאטליין שיש להם כיסוי שאינה מקושרת שם, רק בשעה שצריך לה מושך הכיסוי כולה ואח"כ מחזירה, שצריך ליהור שלא להמשיך כל הכיסוי בשעה שפותחו דהוי סותר אוהל, וכן בשעה שמחזירו עושה אוהל; ולפי מ"ש התוס' דוקא בכובא אסור לפי שהוא רחב הרבה, אין לאסור בזה, אבל לפי מ"ש כל שהוא צריך לכסותו אסור, יש אסור גם בשקאטליין אם יש חלל טפה, ולא ראייתו ונהרין בזה, אבל לפי הנלע"ד

משנה ברורה

כאלו עושה המחיצה עם הכיסוי ביחד. ולכן צריך ליהור בסעודות גדולות שמניחה שולחנות על הבית, צריכין ליהור שיהפוך צד החבית הפתוח לצד הקרקע ועל צד הסתום יניח השולחן [חיי אדם]. עוד כתב, דט"ש שקעסט"ל! שנשמש כולה מן השולחן, אם יש טפה בעומק חללה (נו) אסור להחזירה, שעושה אוהל, וכן מטה שקורין [שלא"ף באנ"ק?] שיש לו כיסוי ואינה מחוברת בצירים, אין להחזיר עליה הכיסוי, דיש בזה משום עשיית אוהל, מכל מקום אין למחות בהנהגין להקל בכל זה, דיש להם על מי שייסמוכו [נהם דעת הראב"ד והרשב"א שאבאי לקמן בסעיף-קטן מט וגם דעת הבי"ח, עיין שם]. ועיין בביאור הלכה: (מט) חסרה טפה.

אפשר עוד לומר, ראף שבעת שהרחיבה אחר שפירק הרף מעליה היא בכלל כובא, שאסור חז"ל לכסותה כולה מצד שהיא רחבה יותר מדי ונעשית כאוהל, מכל מקום כיון שבעת שהוא מכסה אותה בהכיסוי למעלה כבר חיבר לפרקיה ונתקצהה כרחבה, תו הוי בכלל סתם מטה, שמשמע מהתוספות ביצה ל"ב דהכיסוי דמחיצותיה עשויות מכבר ועומדות על קומן תו אין בהכיסוי משום חשש טהא:

* הצד צפור דרור וכו'. עיין בפרי"מ גמ"ס, דצפור-דרור הוה הקטנים ביותר הדורים בענפי אילן ומשחרים, ומרוב קטנה של הצפור נשמט מזוית לוית וקשה לתופסה, אבל תורים ובנייונה הם בכלל שאר צפרים שזכר המחבר, עיין שם. ודע, שמה שתמה האליה רבה למה לא הזכיר הר"ף והרמב"ם הנפקא מינה בין צפור-דרור לשאר עופות, כבר בירר המגן-אברהם בסימן תצו דהרמב"ם זכר זה במתק לשונו, והר"ף שלא הזכירו סמך על מה שכתב הכלל דמחוסר צידה פטור וכו', דכי האי גוונא השמיט עוד כמה מאמרים שם בגמרא מטעם זה: * שהם ניצודים. עיין במשנה ברורה שכתבתי דשיעור צידה הוא היכא דמטיא ליה בשחייה אחת. ואף-על-גב דבסימן תצו איתא בשולחן

משום אוהל, והא דאסור בגמרא לכסות על כל הכובא [גגיית], להחמיר כדעת השולחן-ערוך שהיא דעת (נו) הרבה ראשונים, ועל-כן חבית (נט) גדולה של מים אין לכסותה כולה (נט) בשבת כשאינה מלאה כולה, והנהגין להקל בזה אין למחות בידם, שיש להם על מי לסמוך, וכנ"ל בסוף סעיף-קטן מת: א (א) הצד וכו'. היינו שפתח שעו המגדול ועשה תחבולות עד שנכנס הצפור לתוכו וסגר עליו, אפילו לא תפסו עדיין בידו חייב, כי בסגור המגדול נגמרה הצידה, אבל כמה שהכניסו לבית, (ב) אפילו הבית קטן (ג) וגם חלונותיו סתומין, עדיין אינו ניצוד, שטבעו של הצפור-דרור שאינו מקבל מרות ודר בבית כבשדה, שנשמש מזוית לוית ואינם יכולים לתפוסו, ולכן אינו נקרא צידה מדאורייתא: (ב) למגדל. של עץ, ונעשה ככלוב גדול; וביכור מקרי קרפיות המוקפים לגדלם שם: (ג) ושאר צפרים וצבי וכו'. לצדדין קתני, דבצפרים וכן בשאר עופות אינו חייב (א) עד שיהיה הביכור הבית מקורה וגם חלונותיו סתומין שהוא יכול לברוח דרך שם, ובצבי ושאר חיות חייב אפילו אינו מקורה וגם חלונותיו פתוחין: (ד) שהם ניצודים. לאפוקי (ד) אם הבית והביכור גדול שאין יכולין לתפוסו כשחיייה אחת, היינו בריצה אחת, אלא צריך להינפש קודם שיגיענו, לא מקרי צידה דאורייתא אף שהוא מקורה, וממילא הצודוהו שם בבית או בביכור חייב. ועיין לקמן במשנה ברורה סעיף-קטן נח. השולח דג מן הים לתוך ספל של מים, חייב, (ה) דהוי צידה, אבל אם עקרו והבריחו לתוך בריכת מים לא הוי צידה, (ו) שגם שם נשמת לחורין ולסדקין. ועיין לקמן במשנה ברורה סעיף-קטן לג. הצד ארי (ז) אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאטר בה: (ה) פטור אבל אסור. על כל הסעיף קאי, ועל-כן צפור-דרור שנכנס לבית דרך הפתח או החלון, אף-על-גב שאינו ניצוד שם מכל מקום אסור לסגור הפתח והחלון. וכזמן הקור שיש צער צינה או צער אחר, כתב החיי"א דמותר לנעול אם אין כוונתו רק להציל מן הקור ואינו רוצה כלל בצידת הצפור, כיון דאין בו צידה דאורייתא אף-על-גב דהוי

שער הציור

(1) ובספר ציור שולחן ערוך דחה קצת את דבריו, דהרי הוא בכלל ממעלה למטה ולא אסור חז"ל; ואפשר דהחיי"א סבירא ליה דדוקא ממעלה למטה מפני שהוא דרך שינוי, כמו שפירש רש"י שם ביצה ל"ג, מה שאין כן בזה: (2) רמב"ם ורש"י והתוספות והטור: (3) כד שכתבו התוספות דדוקא בכובא שהיא רחבה יותר מדי: (4) ואם היתה מכוסה מערב-שבת אפילו במקצת, מותר לכסותה כולה בשבת, דאוסוף על אוהל עראי שרי, וכנ"ל בסעיף ב: (5) מגן-אברהם ושא"א: (3) ט"ז ואליה רבה והגר"א ושא"א: (2) ט"ז ואליה רבה והגר"א ושא"א: (7) מגן-אברהם בסימן זה, ולקמן בסימן תצו בירר שעוד הובה פוסקים סוברים כן, ודלא כתשובת משאח-בנימין: (8) רמב"ם: (1) רש"י בפרק אין אדם: (1) רמב"ם:

תרנ"ג: 1 מגירת-שולחן. 2 ספסל-שינה.

הלכות שבת סימן שמו

ג סם בבביותא

ב (1) *הצד צבי (2) ישן או סומא, חייב; חייגו *או חולה (ח) או זקן, (ט) פטור: הגה המשנה כלב (3) אחר חיה בשבת, (4) *הוי צידה (כלבו). ויש אומרים דאף בחול אסור לצוד בכלבים משום

שערי תשובה

באר היטב

שבחית, כדאמרין במנחות שלא היה ממלא החבית שהיא ריחה נודף, אבל חביות של שמן ושל דבש אע"ג דאית בהו כמה טפחים חטרים שרי לנסות, דהא א"צ לאויר הסור שיש בחביות אלו, ע"ש:

הצבי או שעמד בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב ותפשו, חייב, וה"ה בעופות, עכ"ל, משמע דאם לא עשה בעצמו מעשה פטור, והכליבו לאיסורא בעלמא קאמר, מ"א. ונבט' אליה רבה הלכות דהוי איסור דאורייתא. וכו' בתשובת ר' י"ט סימן רמה: דהא צבי ואמר לו תא ניא תא ניא ולא עשה בו

ביאור הלכה

משנה ברורה

פסוק רישיה בדרבנן, אבל בשאר חיה עוף דשייך בו צידה דאורייתא בבית, אסור אף-על-גב שאינו מכרין כלל, דהוי פסוק רישיה: **ב** (1) הצד צבי. הוא הדין שאר מינים [כן כתב אליה רבה. ועיין בביאור הלכה]: (2) ישן או סומא. דהני (3) דרכן להשמט כשמרגישין יד אדם, ועל-כן כשצדו הוי צידה ממש, מה שאין כן בחייגו ודכוותיה שאין יכולין להשמט, (4) ואפילו אם החייג יכול להלך קצת, על-כ"ל פנים הוי יכול להגיעו בשחייה אחת, על-כן חשיבי כניצודין ועומדין: (ח) או זקן. והוא הדין קטן [נרמב"ם], וכן איתא בירושלמי. וקטן מקרי קודם שיכול לרוץ, כן כתב המאירי: (ט) פטור. אבל אסור. ועל-כן כשמוצא לפעמים ארנבת חולה מונחת על הדרך, (1) אף-על-פי שאינו יכולה לזוז ממקומה, אסור ליקח אותה, דהוי צידה מדרבנן, ויש אומרים דחייב, ועיין בביאור הלכה, ובלאו הכי אסור ליקח אותה משום מוקצה: (2) הוי צידה. היינו (3) אם לא עשה בעצמו מעשה כלל, רק במה ששיסה את הכלב והכלב תפסו, הוי רק צידה מדרבנן. ואם עשה בעצמו גם-כן מעשה לזה, כגון שברח הצבי מן הכלב (4) והיה עיפף ויגע, והיה הוא ורודף אחריו והשיגו הכלב על-ידי זה, הוי צידה גמורה, ואפילו אם רק עמד בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב ותפסו, הוי גם-כן

עורך השיעור דאם צריך לומר 'האב מצודה ונצודנו', לא קשיא, דכבר כתבו הפוסקים דאידי ואידי חד שיעורא הוא, ועל-כן אפילו בעופות שייך שיעור זה, וכן כתב רש"י יש פרק אין צדין, וכן כתב האור זרוע, וכן הוא דעת הרמב"ם שהביא בפרק ב דיוט' טוב השיעור ד'האב מצודה ונצודנו', ובפרק י דשבת הביא השיעור דטמא ליה בחד שחייה, אלא סבירא ליה דחדא שיעורא הוא, וכן כתב הרב המגיד שם וכן כתב המאירי בפרק יג דשבת ובפרק אין צדין, וכן כתב רבינו ירוחם ושאר מפרשים, וכן משמע מהטור בהלכות יום-טוב תצ"ו דכלל חיה ועוף בחדא מחתה: ודעת התוספות ויש פרק אין צדין והרשב"א שם דסוכרין ד'האב מצודה ונצודנו' שיעור אחד הוא, דעת רי"ה ורי"ה הוא, ולכן לא הכתיב ידענו. ודע עוד, דבגמרא איתא, דאם איכא כביכר או כבית עוקצי [פאות להשמט, רש"י] הוא בכלל כיכר גדול, וכתב שם רבינו חננאל דהני אוקימתא כולוהו הלכתא ניהור, וכן העתיקם הרבינו ירוחם, וצריך טעמא על הרמב"ם שהשמיט זה; ואולי סבירא ליה להרמב"ם דשיעורא דשמואל [בביצה כ"ה] ד'האב מצודה ונצודנו' אין להשוותו רק עם הני תרי שיעורי קמייתא, דתלוי בהביכר לפי גדלו וקטנו, מה שאין כן לפי סברא דעוקצי, דינא הוא דאפילו אם הביכר קטן שאין צריך להביא מצודה עבורו גס"כן הוא בכלל מחוסר צידה עדיין, וכיון דהגמרא מביא מיימרא דשמואל באתרונה שם מינה דלית הלכתא כהאי לישנא, ועיין במאירי; א' נמי, ונכלל במה שכתב הרמב"ם בהלכות יום-טוב שאין זו צידה גמורה וכי צריך לרדוף וכו', והכי נמי בזה. עוד אמרתי להביא פה מה שיש לכאורה להסתפק בענינו, אם הכניס עוף לבית והדלת פתוחה או החלץ פתוח, או כיבר שאינו מקורה, אפשר דליכא אפילו איסור דרבנן, דדוקא דהדלת נעולה, דהחיה והעוף ניצודין על-כ"ל פנים במקצת, רק צריך עוד לרדיפה והשתדלות, מה שאין כן היכא דפתוח, עדיין לא ניצודה כלום, ומלשון הרמב"ם שכתב 'הכניסה לטרקלין ועל' משמע כדברינו; ויש לדחות דכוותה דאפילו הכי פטור. ובתוספתא תניא: הצד צבי לחצר שיש לה שני פתחים פטור, ומשמע אבל אסור, ככל פטורי דשבת דקיימא לן בהו לאיסור. ואין להקשות מביצה ליה, והובא לקמן בסעיף ד, עיין שם בביאור הלכה, דאם הניח חור גדול מותר ואפילו במתכונן, שם שאני שהדבורים היו שם מכבר, וכיון דגם עתה הם יכולים לצאת לא עשה כלום, מה שאין כן הלא דמקודם היו בחוץ והוא הכניסן בידים פנים, ועיין באליה רבה מה שמהרי"ט צהלוק, והובא כשערי תשובה, משמע דשרי בכל גוני כדבורים, ואפשר דצבי שיש בנינו ניצוד שאני: * הצד צבי וכו'. עיין באליה רבה שכתב דהוא הדין שאר מינים, וכן משמע מרמב"ם וסמ"ג שכתבו סתמא, דישן או סומא חייב. וצריך עיון קצת ממה דאיתא בגמרא דחגבים בשעת הטל פטור, ופירש רש"י משום שאז עיניהם מתעוררות והוי הם כניצודין ועומדין, וצריך לומר דאם עבדי לרבויה: * או חולה. ובגמרא מקשה: והתניא חולה חייב, ומשני לא קשיא, כן בחולה חייב אישתא כן בחולה מחמת אובצנא [עייפות]. ועיין בס"י הרוצה לצדד דהמתכר וכסבור כרש"י דדוקא בחולה מחמת אובצנא [היינו שיש לי לזוז ממקומו מחמת עייפות, כן פירש רש"י שם] או חשיב כניצוד, אבל בחולה מחמת חייב, ובאמת מוסתם המתכר משמע דאיירי בסתם חולה, וסבירא ליה כהר"ח דהבביותא דפוסתא איירי מחמת אישתא [כן כתב הרב המגיד בשמו, ולפלא שבר"ח שלפנינו כתוב להיפך], וכן כתב הגרי"א, וממילא מחמת אובצנא חייב. אך אפשר דלהר"ח גס"כן, אם אינו יכול לזוז ממקומו מחמת עייפות סבירא ליה לרש"י דחשיב כניצוד, והוא איירי בשאינו עיף כל-כך, ובבביותא פטור דהר"ח איירי בכל גונו, ואינו יודע טעמו, למה עדיף מחייגו זקן. ואין לומר דהטעם דין דהעייפות ממילא נסתלק לבסוף, לא דמי לחייג זקן ולא חשיב כניצוד ועומד וכו'. וצריך עיון חייב הצודה אותו, דזה אינו, דחגבים בשעת הטל יוכיה, דפסק הברייתא דפטור הצחין אז משום שעניניהם מתעוררות וחשיבי כניצודין אף שממילא יסתלק מעליהם העורין. גם באליה רבה משמע שסובר כמו שכתבתי דאם אינו יכול לזוז ממקומו מחמת עייפות, לכולי עלמא פטור, וכן מוכח ממצותי-השקל ונשמת-אדם. ודע, דנסתפקתי לרש"י דסבירא ליה בהר"ח דעייפות כזה חשיב כניצוד ועל-כן פטור הצודוהו אחר-כך, איך הדין אם רדף אחר איזה חיה ועוף כדי לצודו עד שעשהו עיף שאינו יכול לזוז ממקומו, או שהכזה באיזה דבר עד שנתעשה חייגו, אם חייב עבור זה גם משום צידה אף שלא תפסו כידו, או אפשר אין דין צידה בכך, ודדוך צידה ליטלה אתר שטלף או להכניסה לטעם משומר: * הוי צידה. עיין במשנה ברורה. ועיין במגן אברהם שכתב דכונת הרמ"א הוא רק לאיסורא בעלמא מפני שלא עשה מעשה, והאחרונים תמהו עליו, ולא מציינו בסימן זה שיכתבו הפוסקים דהוי צידה והכוונה יהיה לאיסורא, אלא ודאי דהכוונה לחיובא, אף הוא מירי היכא דעושה מעשה, וכמו שכתב המגן-אברהם בשם הרמב"ם, וכן מוכח בכל-בו להדיא שממנו מקוד הדין, אף הרמ"א קיצר בזה. ואת פטורו הכלב בלא הסיעו שלו ואחר-כך לקח הוא מיד הכלב, לכאורה גם-כן פטור מחטאת, דכבר ניצוד ועומד על-

שער הצידין

(P) ונצוד; (Q) פרימגריים: (2) חיי אדם; (3) מגן-אברהם; (4) כן פירש הפרימגריים לדברי הרמב"ם:

הלכות שבת סימן שמו

רעט באר הגולה

ד שם
ובחמישי, וכן כתב
הרבנים בפרקי
י
שקלים
הג"ה ז' ש"ך לאתר
סעיף ד' כי מרן המחזה וכו' למרו דין (ה)

(ג) (יא) מושב לצים (א"י): ג' זכל שבמינו ניצוד חייב עליו, (יב) *אין במינו ניצוד, פטור אבל אסור. (יג) הלכך, זבובים אף-על-פי שאין במינו ניצוד אסור לצוד: *הגה *ולכן יש ליהדר (יד) שלא לסגור (טו) תיבה קטנה או לסתום כלים שזבובים בו בשבת, דהוי פסיק רישיה שיצורו שם

באר היטב

מעשה ולא הכניסו למקום המשתמר וישב שם עד הערב, אין כאן בית-

משנה ברורה

תולדה צדידה ומיחייב, (יג) שכן דרך הציידים: (יא) מושב לצים, ואינו זוכה לשמחת לוויתן ד"מ]. ועיין בפריי-מגדים (יה) שכתב בזה: ג' (יב) אין במינו ניצוד. ואפילו (יד) הוא צדן לאיזה צורך, גם-כן לא חשיב צידה: (יג) הלכך זבובים, ודבורים, (טו) משמע בבית-חיוסף דהוא בכלל דבר שבמינו ניצוד; אבל שארי פוסקים פליגי עליה, וכן משמע מהגר"א סעיף-קטן ו. וחגבים טהורים, לדעת רש"י הוא דבר שבמינו ניצוד, והרמב"ם אין סובר כן. ודגים הוא בכלל דבר שבמינו ניצוד [אחרונים]: (יד) שלא לסגור. אלא (טו) יתן סכין או שום דבר אחר בין הכיסוי להתיבה בענין שיוכלו לצאת משם, (יז) וכן אם יש חור קטן בתיבה, אף שאינו נראה להדיא להזבובים אפילו הכי מותר, דתו לא היה פסיק רישיה: (טז) תיבה קטנה. אבל תיבה גדולה, סבירא ליה לרמ"א דלכולי עלמא שרי, דאפילו לא היה אדם עומד בתוכה לא היה יכול לתופסה בחד שחייה, (יח) וגם הוא דבר שאין במינו

דחכמים דרבי מאיר הוא רבי יהודה [עיינן כתובות ג"א ע"ב], אם-כן בהרייתא הג"ל פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה הוא, ואף-על-פי-כן מחייב רבי יהודה על חגבים בשעת השרב; ומה דקאמר 'דבר שדרוך לצודו', רצה לומר, שאומרים 'הבא מצודה ונצודו' [בירושא פ' ארנון ע"ש], דאפוקי בשעת הטל הניצודין ועומדין הן [אך מה דמחייב רש"י לרבנן בגיזין, כמירכא דרבי יהודה, כמירכא דרבי יהודה, כמירכא דרבי יהודה, ומה דקאמר אחר-כך 'הצד חגבים וכו' היה ירושלמי הוא במה שאמר וכן היה וכו', היינו לומר דבשאר מין שאין דרכו לצודו גם-כן פטור רבי יהודה, ומה דקאמר אחר-כך 'הצד חגבים וכו' הוא שכתב בפני עצמה ולא דבר רבי יהודה, ולדידיה פטור בחגבים אף בשעת השרב משום דאין במינו ניצוד: * ולכן יש ליהדר. הנה הטיז צידת יאמר דבר חדש בענין פסיק רישא הוא, ודשם דהייכא דמספקא לן אם יעשה האיסור או לא, אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר לרבי שמעון, כגון בגרידת מטה סאסא וספסל דהוא או אם יעשה חריץ על-ידי הגרידה, כמירכא דרבי יהודה היכא דמספקא לן אם יש שאינו בהמשכה שעושה והוא אינו מתכוין להאיסור, נמי מותר לרבי שמעון, ולכן מותר בנעילת התיבה, דשמה אין בה עתה זבובים. וללא דבריו הסברה להיפוך, דאם האיסור יעשה בוודאי על-ידי המעשה [היינו הנעילה] אך ספק הוא אם יש כאן איסור [היינו דבר הניצוד], הוי ליה ספיקא דאורייתא, ושם בגרידה שאני, דמספקא לן על דבר אחר היינו החריץ הנסכב על-ידי פעולתו, ולכך מותר דבר שאינו מתכוין דאפשר שלא יעשה החריץ, מה שאין כן בענינו דספק הוא על עצם הנעילה אם יש בזה מעשה צידה, הוי כשאר ספיקא דאורייתא [ומצאתי ב'ירושית רבי עקיבא איגרא ב'ירודה דעה סימן פ' סעיף ו' בהג"ה ש'מצוד ג'סין מתחלה כסברתו]. ולכאורה יש להביא ראיה להט"ז מתוספות כתובות ו'. דהביאו מתחלה ראיה לשיטת תוספות דפסיק רישא דלא ניתא ליה מותר מהא דסוכה ל"ג דמעטין ענבי הדס כיום-טוב, ופרין הוא מתקן מנא [היינו שמכשירי ההדס לצאת בן], ומשני כגון שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר, ופרין הוא פסיק רישא הוא, ומשני כגון דאית ליה הושענא אחריתא, אלמא כיון דלא ניתא ליה בהא תיקון שרי. ודחו התוספות וכן האור זרוע בהלכות שבת סימן נט זה לשונו: הואיל ואית ליה הושענא אחריתא שרי (אפילו) לרבי שמעון, דשמה לעולם לא יא צריך לשניה ואשתכח דלא תיקן כלי ולא פסיק רישא הוא, אבל לרבי יהודה אסור, דשמה יצטרך לה ואגלאי מילתא דכלי עבד, עד כאן לשונו; הרי מוכח דגם בספק אם יש על הפעולה הזו טפא איסור, גם-כן הוא בכלל דבר שאינו מתכוין דמותר לרבי שמעון. ויש לדחות, דשם על-כל-פנים תלוי הדבר בענין דלהבא, שמה יצטרך לה ויהיה תיקון למפעל על-ידי המיעוט הזה או לא יצטרך ולא יהיה תיקון, ודמי קצת להאי דגרידת סאסא וספסל דשם הוא אם יעשה חריץ על-ידי גרידתו או לא, אבל בענינו אנו דנין על הפעולה שעושה עכשיו והדבר תלוי בספק דלשעבר, אם עושה בזה מעשה איסור הדינו אם יש שם דבר הניצוד או לא, הוי ליה כשאר ספיקא. ובענינו לענין זבובים אין נפקא-מינה בזה, דהכא בלאו הכי אינו אלא איסור דרבנן, דהוי ליה דבר שאין במינו ניצוד, ואם כן הוא ספיקא דרבנן, ונפקא-מינה בעלמא היכא דהוא ספיקא דאורייתא, כגון שרוצה לנעול הדלת ומספקא ליה אם יש שם צבי וכדומה שנכנס מתחלה לתוכו, אפשר דהוא בכלל ספיקא דאורייתא אף שאינו מכוין להצידה. אכן מצאתי ראיה לדברי הטיז מדברי הרמב"ן במלחמות פרק כ"ה גבי המיחם שפיניו וכו', ומקשה הגמרא והלא מצרף, וקאמר: רבי שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר, והקשו הראשונים: אם מותר רבי שמעון בפסיק רישא, ותימר צד הרמב"ן, דלהכי אינו אסור לשפוף מיס למיחם ולא חיישנן למצרף, דשמה לא הגיע לצירוף אף-על-פי שהמיחם מעט אורו, והמיחם כבר נצטרפה, ע"ש, וכן תירץ המאירי שם, הרי דגם כדבר המתלוי בספק דלשעבר גם-כן אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר, כדברי הטיז. ואין לומר דטעם הרמב"ן משום ספק-ספיקא, דאם-כן אמאי איצטרף הגמרא לומר דרבי שמעון היא, אפילו לרבי יהודה היא מותר, אלא על-כרחך דסבירא ליה להגמרא דזה לא נכנס בכלל ספק-ספיקא ומכל מקום מותר בזה

שער הציזין

(יג) הוספתי סברא זו, דאי לאו הכי תקשי על הרמב"ם למה מחייב בעמך בפניו ובהחילו, לו יהי שהיה אדם צודת הצבי והוא בהחילו, בוודאי לא היה הוא מחייב משום צידה בעבור שצדו והבהילו להפטר, ואינו ר' מטיע לצידת חבירו, וגרע מזה אינו יכול וזה אינו יכול, דשם עושה המלאכה, מה שאין כן בהא דהוא רק גמאז וכו', ואפילו בבורח אבשר, דפטור, אבל כסבריני ניהא קצת. ועיין באב-קמא דף ע"ג ע"ב ור"י וריב"ש ושראי פוסקים: (טו) ומה דקאמר שם בכביצה דף לו עמוד ב' מהו דתימא דבר שבמינו ניצוד וכו', ורצה לומר, קא משמע לן דדבורים נמי במינו ניצוד; אבל מדברי מהר"א שניין ומסנאיא זו מוכח דרבי שאין במינו ניצוד אסור, משמע דהוא מפרש כפשטיה, ועל-כרחך דדבורים אין במינו ניצוד, וזה שכתבתי דכן משמע מהגר"א: (טז) טור: (יז) אליה רבה: (יח) רוצה לומר, משום דהוי תרי דרבנן, משום הכי מותר באינו מכוין אף-על-גב דהוי פסיק רישיה [פמ"ג]:

ה שם מ"ו מורכב סם
התוספות
החומר הובא הנגיד
מקום בו יש שבת ק"ו
משנה

(בה"ח ומרכי"ס פ' כירה ואגור); (טז) *ויש מקילין במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם (ז) יברחו (טו);
ד (יז) "פורסין מחצלת על-גבי הכוורת (מקום שמתכנסים בו הדבורים לעשות דבש), *ובלבר שלא
יכוין לצוד, 'וגם הוא (יח) בענין שאינו מוכרח שיהיו ניצודים, כי היכי דלא ליהוי פסיק
(ס) רישיה: ה' יצבי (יט) שנכנס לתוך הבית (כ) *ונעל אחד בפניו, *חייב, נעלו שנים,
(כא) פטורים. *אין אחד יכול לנעול ונעלו שנים, (י) חייבים: הגה ואם הפתח כבר

באר היטב

ואם יש בו חור קטן אך אינו נראה, שרי, דלא חי פסיק רישיה, תוס'
כיצה, ועיין במהרש"א שם. הפורש מצודה ובשעת פרישתו נכנס חיה
לתוכה חייב, אבל אם נכנס אחריכ לתוכה פטור אבל אסור, שאינו יודע
אם יצוד אם לאו, תוספות דף יז. וז"ל דמה"ט אסור להעמיד בשבת
המצודה לצוד בו ככורים, מ"א: (י) חייבים. ואם אחד אינו יכול ואחר
יכול, היכול חייב והשני הוא מסייע ואין בו ממש ופטור, רמב"ם פ"א.
מותר לפתח הבית מפני הצבי או לפורקו ממצודתו, ובלבר שלא

א"ו, וכן כתוב במ"ר פ' שמיני: (ז) יברחו. והבי"ח פסק להחמיר, וכן
עיקר, מ"א. וט"ו העלה, הא דיש להקל, דוקא בספק אם יש שם זבובים
וא"צ לדרקוק אחר זה ויכול להסגיר החיבה בלי בדיקה אם יש שם
זבובים, וכ"ש אם יפריח פעם א', ויש חיישין שמא נשארו עוד, אבל
אין וראה בודאי שיש שם זבובים, יפריח ולא שואה בעינו ואין חשש
יותר, עכ"ל, וע"ש: (פ) רישיה. א"ע"ג דדבורים אין במינן ניצוד, וכ"כ
מהרש"א ובי"ח, וא"כ ליכא איסור דאורייתא, ואפ"ה אסור פסיק רישיה.

ביאור הלכה

ניצוד: (טז) ויש מקילין. הוא דעת הטור דסבירא ליה, דאף-
על-גב דבש"ס איתא להדיא גבי כוורת דבורים דאם מכסה
אותו באופן שאין בו נקב אסור משום פסיק רישיה, וכדלקמן
בסעיף ד, מכל מקום זבובים שאני דלא מקרי צידה כלל,
(יט) דלרוב קטנותן מצוי שכשפותח הכלי בורחין הכל משם,
מה שאין כן בכוורת דבורים שהיא מלאה מהם והם גדולים
קצת, או אפשר שלא יתפוס אחד מהם, ולכך חשיב צידה על-
די זה. והבי"ח פסק להחמיר כדעה הראשונה, וכן המגן
אברהם כתב דכן עיקר, ועל-כן יש לראות להפריח הזבובים.
ועיין בט"ו שהכריע, דמכיון שהפריח הזבובים שראה בעיניו,
תו אין צריך לעיין ולדרקוק אולי יש שם עוד איזה זבובים,
כיון דזה לא הוא אלא ספק פסיק רישיה במילתא דרבנן, דהוא
מחצלת. בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים [גמרא]:
(יח) בענין שאינו מוכרח. כגון שלא יהדק המחצלת על
הכוורת כל-כך, כדי שיוכלו הדבורים על-כל-פנים לצאת
בדוחק, או שיש בכוורת איזה חור קטן ויכולים לצאת משם,
(כ) ואף-על-גב שאין נראה להדיא להדבורים על-ידי-זה,
אפילו הכי שרי, דקיימא לן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין
מותר, אבל כשאין בו חור כלל, או הוא פסיק רישיה
(כג) ואסור אפילו במילתא דרבנן. הפורט מצודה
(כד) ובשעת פריסתו נכנסה החיה לתוכה, חייב חטאת, אבל
אם נכנסה אחר-כך לתוכה, פטור אבל אסור. וכתב המגן-
אברהם, דמכאן מוכח שיש ליהדר שלא להעמיד בשבת
המצודה לצוד בו עכברים, וכן כתוב בפסקי תוספות, שבת
י"ז: ה' (יט) שנכנס לבית. (כג) מאליו, וכל-שכן אם
הכניסו לבית ונעל בפניו דחייב: (כ) ונעל וכו'. היינו שסתם
הדלת (כד) ואפילו בלא מנעול, כיון שאין הצבי יכול לברוח:
(כא) פטורים. דכתיב "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם
הארץ כעשותה", וגומר, ודרשינן "בעשותה", העושה את
כולה ולא העושה את מקצתה, ואם-כן כיון שכל אחד בפני
עצמו יכול לנעול, הרי כל אחד אינו עושה אלא מקצתו: (כב) אין אחד יכול וכו'. אורחיה הוא לנעול בשנים, זה שיכול
אחד מלאכה, דבלאו איהו לא מתעבדא [רש"י]. (כט) ואם אחד יכול לעשות כעצמו והשני אינו יכול ועשוהו שניהם, זה שיכול

כשאינו מתכוין, ועל-כרחן כדברי הט"ו הנ"ל: * ויש מקילין. עיין
במשנה ברורה מה שכתבתי בשם הבי"ח ומגן-אברהם והכרעת הט"ו
להקל כשיש ספק אם יש שם זבובים. ובפרט, שבהתיבה אוכלים,
לפי מה שכתב הפרי-מגדים בסעיף-קטן ט, דבתיבה שיש אוכלין
ומשקין דבראי לא ניתא ליה הזבובים דשם, שיטנפו את האוכלין, והוא
פסיק רישא דלא ניתא ליה, יש לצוד יותר להתיי, ע"ש, בודאי אין
להחמיר אם הפריח הזבובים שראה אותם. ועיין מה שכתבתי בסעיף ו
בביאור הלכה מענין זה: * ובלבר שלא יכוין לצוד. עיין במשנה
ברורה במה שציינתי שהיתה פריסת המחצלת מלמעלה שלא בדוחק,
ע"ש, כן כתב המאירי. ועיין באליה רבה שחמה על השולחן-ערוך,
דלפי מה שכתב לקמייהו יוגם הוא בענין שאינו מוכרח וכו', דהיינו
שיכולים הדבורים להקטמם ממקום צידתם, ואפילו אם היה מתכוין
לצודם גרבוני שרי דהרי מכל מקום אינם ניצודים שיכולים לצאת,
ותוכיח זה מגמרא, ע"ש. ונראה לי דהכוונה במה שכתב השולחן-ערוך
יוגם הוא בענין וכו', היינו שיש שם ככוורת חור קטן, וכמו שכתבו
התוספות והובא בבית-יוסף, רכבי האי גונות לא שרי כי אם לרבי
שמעון דדוקא כשאני מתכוין, אבל חור גדול אם היה בכוורת אפילו
במתכוין שרי, דהרי מכל מקום אינם ניצודים כלל: * ונעל אחד וכו'.
מירי שהבית אינו גדול, דמטא ליה בחור שחיה, וכ"כ בסעיף א, דאי
לאו הכי פטור אבל אסור. ולפי זה יש ליהדר מאד באם קנה עוף קודם
השבת ועדיין לא הורגל העוף בהבית, ואירע שנכנס בשבת לתוך הכלוב
שלו [הוא מקום המיוחד לסגור בו העופות], שלא לפתוח הדלת את הדלת
הכלוב, דבוה נחשב צידה גמורה, ששם המקום קצר ומטא ליה בחור
שחיה, מה שאין כן כשהוא בבית. ועיין לקמן בסעיף יב ובמשנה ברורה
שם: * חייב. ודוקא כשידע בעת הנעילה שצבי בתוכו, אבל אם אחר-
כך נודע לו שיש שם צבי פטור, דזה דומה לנתכרין להגביה תלוד וחתך
מתוכו, [הוא נחשב צידה גמורה] אפילו אם נתכרין שלא לפתוח הדלת את
הערכ משום הצבי, גס-כן אין איסור בדבר, והוא הדין כישב על הפתח
ולא ידע שצבי בתוכו ואחר-כך נודע לו שיש שם צבי, מותר לו לישב
ולשמור עד שחושך, מפני שקומה צידה למחשבה [הרמב"ן בליקוטין].
ועיין בחידושי הרשב"א שם שמצד גס-כן לבסוף כהרמב"ן, וכן מוכח
בהדיא בהתוספתא כרמב"ן, מדקאמר: לא למה זה דומה וכו', ועיין
כשבת ק"ז ע"א בגמרא, ולפלא קצת על הרשב"א שמתחפף לכתחלה
כה: * אין אחד וכו'. ואפילו אם היה בעל כח גדול, אלא שעושה
כאופן שהוא לבדו לא היה יכול לעשותו, כגון שעושה באצבע אחת

שער הציוד

(טו) ט"ו: (כ) מגן-אברהם ושי"א: (כג) מגן-אברהם, ולא כתרומת-הרשן המוכח שם כמגן-אברהם בסימן שיד סעיף-קטן ה, וגם מרבי הגר"א בסימן זה
שמענו שגורם בגמרא האי ותסבירא וסבירא ליה דדבורים אין במינן ניצוד, על-כרחן גס-כן דסבירא ליה דלא כתרומת-הרשן: (כד) מגן-אברהם בשם
התוספות: (כז) רש"י: (כז) פרי-מגדים: (כט) מגן-אברהם בשם הרמב"ם:

הלכות שבת סימן שמו

כאר הגולה רפא

ח שם במשנה ט שם
במראה י"ו י"ו
מקור ב י"ו
ובדמפרש לה שמאל
בשבת י"ו

(כג) מגופף, מותר לנועלה במגעול (ר"ן פרק האורג והמגיד פ"י): ו *חישב אחד על הפתח ומלאו,
(כד) יכול השני לישב בצדו, ואפילו אם עמד הראשון (כה) *והלך לו, השני פטור טומותר
והראשון חייב: ז *הצד *נחשים ועקרבים בשבת או שאר רמשים המזיקים, אם לרפואה

ביאור הלכה

שצריך לסיועת האחר, נמי מקרי אינו יכול וחייב [תו"ש בשם התוספות
פרק המצניע וכו"ה הרשב"א והרמב"ן, ע"ש]: * ישב אחד על הפתח
וכו". נסתפקתי כישב על הפתח בשגגת שבת או שגגת מלאכה [דבמוכד,
מבואר לקמן בשי"ת סעיף א דאסור לו לעולם ליהנות מזה] ואחר-כך,
נודע לו, אם מותר לו לישב עד שתחשך, דמאי דהוה הוה ולא יתקן
האיסור כמה שיסתלק. ומדברי התוספתא שהובא בהרמב"ן והרשב"א
אין ראייה לזה, ע"י שם, אלא מדברי הרמב"ן שהבאתי בתחלה, ודבר
מדברי הרשב"א שכתב בהיאט טעם ההיתור לישב ולשמור עד שתחשך
מפני שלא עבר איסור דאורייתא כמה שישב מתחלה, משמע דבגיננו
אסור לישב כשנודע לו: * והלך לו. עיין במשנה ברורה שהעתיקו
דברי התוספות יום-טוב לניגא, שכן טוברין רוב האחרונים וכמעט
כולם, ודלא כהמגן-אברהם שכתב דהיאט שכבר ניצוד פעם אחד תו לא
שי"ן בו צידה ומותר לסגור הדלת לדידיה אם מכויץ לשמור ביתו ולא
לצוד העוף, דאי לאו הכי גם להמגן-אברהם אסור, כן כתב בספר נהר-
שלום. ולפי זה אם קנה עוף מחדש קודם השבת ועריין לא הורגל העוף
בהבית ואירע שנפתח הדלת, אסור לסגור אחר-כך, דנחשב על-ידיה
צידה גמורה יש בוה חיוב חטאת [א"ח], ואפילו אם מכויץ כבודיה
הדלת לשמור ביתו לבד, פסיק רישא וזה, וכמו שכתבנו במשנה ברורה
סעיף-קטן כה, וכלי-שכן אם מתכוין לשמור העוף שלא יצא מן הבית
[נדוקא כשהבית קצר דמטא ליה בחד שחיה, אבל אם הבית גדול, או
שהעוף כבר מורגל בבית ובה הוא מעצמו לערעב לקמיו, דאין בצייתו
לכולו עלמא רק איסור דרבנן, וכדלקמן בסעיף יב, יש לומר כי הא
גוונא לא גזר על פתיחת הדלת אחרי שכבר ניצוד קצת פעם אחד
[פמ"ג]. ובאמת אי אפשר ליהרהר בזה כלל, על-יכן כדי להינצל מחילול
שבת ראוי ליהרהר כשקנה עוף מחדש קודם השבת והבית קצר דמטא
ליה בחד שחיה, יהיה קשור אצלו עד אחר השבת: * הצד וכו'. עיין
במשנה ברורה דמיייר באין דרכן להמית בשבתך ואפילו הכי פטור,
עיין שם. ונראה לי בדמקומות שדרכן להמית, כגון נחש בארץ-ישדאל
ועקרב בחייתין [עיין שבת קכ"א ע"ב], אפשר אפילו הוא היה מתכוין
בצייתו לרפואה גם-כן פטור כיון דמזוה לבערו מן העולם, כדי שלא
יהרג בני-אדם, וכדלקמן בסעיף י, דומה למה דאמרין ביומא פ"ד
בתניקו הטובע בנהר, פורש מצודה ומעלתו ואף-על-גב דקמכין
למיתד דגים, ועיין שם בחידושי רבי עקיבא איגר ובר"ן סוף פרק

משנה ברורה

חייב, דמסייע אין בו ממש והוי כאלו עשה הכל לבד, וזה
שאינו יכול, פטור (כז) אבל אסור: (כח) מגופף. פירוש,
סתום באופן שאין הצבי יכול לברוח, על-יכן מותר לנועול,
דהמגעול רק שמירה הוא ולא צידה, דכבר ניצוד ועומד.
(כט) וכן כשהיה הצבי קשור בבית מותר להגיף את הדלת,
ואפילו אם ניתר הצבי אחר-כך אין צריך לפתוח הדלת כדי
שיצא, כיון דבהיתר סתם הדלת: ׀ (כד) יכול וכו'. ואפילו
(ל) אם כוונתו בשביל הצבי שרי, כיון דכבר ניצוד על-ידי
הראשון: (כה) והלך לו. ומיייר (כט) שבעת שהלך הראשון
לא זו השני ממקומו כלל, וכגון שהליכתו היתה לתוך הבית,
(ל) או שהשני ישב בתוך חלל הפתח מבפנים להבית
והראשון ישב בתוך חלל הפתח לחוץ, ונמצא כשהלך
הראשון נשאר הוא על מקומו, ועל-יכן מותר לו לכתחלה
לישב עד שתחשך (ל) אף שהוא מתכוין בשביל הצבי, כיון
דאינו עושה מעשה מחדש אלא הוא שומר להצבי שכבר
ניצוד; דאם היה להיפוך, שהשני ישב מבחוץ והראשון
מבפנים, אם-כך היה צריך השני לקום מעומד כעת שהלך
הראשון לחוץ, וממילא נתבטלה צידת הצבי, וכשחזר השני
לישב על מקומו למלא את הפתח היה הוא חייב משום צידה.
אסור לנועול את ביתו כדי לשמור כלי-ביתו אם יודע שיש צבי
בתוכו, (ל) אף-על-פי שאין מתכוין לצידת הצבי, דהוי פסיק
רישיה ואסור מן התורה, (ל) וכל-שכן אם מתכוין בשביל
שניהם. ישב אחד על הפתח ולא מלאוה וישב השני ומלאוה,
השני חייב, שעל-ידו נעשה הצידה. (ל) נכנסה לו צפור תחת
כנפי כסותו, אף דכבר ניצוד ועומד הוא, מכל מקום אסור לו
ליקח בידו (ל) משום מוקצה דבעל-חיים, אלא יושב
ומשמרו עד שתחשך, או אם יש לו בית הולך ומניחו שם.
(לו) מותר לפתוח את הבית בפני הצבי או לפרוק את

האורג. ויש לדחות, דהכא קמיכון רק לרפואה ולא לתועלת שניהם, ואם-כן דומה למה דאמרין בפסחים כ"ה, לא אפשר וקמיכון אסור, עיין שם
ברשי"י, וגם בסוף הסוגיא לענין שטיחת אבידה, דעצם השיטחה הוא כרואי והיינו מן התורה, כמו שכתבו הפוסקים. ואם-כן הוא הדין הכא, אף
דעצם הפעולה הוא מצוה במקום שרגילין להמית אותה, מכל מקום גרע כמה שהוסיף כוונתו, ועיין: * נחשים וכו'. עיין במשנה ברורה דזה הוא
דבר שבמינו ניצוד, כן כתבו האחרונים מדויקים בשדצ לרפואה. וראיתי בספר חמדר-משה שחמה על הרמב"ן, למה השימט המשנה בעדיות הצד
נחש לרפואה חייב? ונראה לי בפשיטות, דכיון דהרמב"ם סבירא ליה דמלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה, וכלל שקצים ורמשים שמינן ניצודין
כתב בהדיא אפילו צדן שלא לצורך או לשחק בהן חייב, אם-כן אפילו צד הנחש שלא לרפואה גם-כן חייב, אם לא שדעתו היה בציידו כשביל
שלא ישכנו, זה מקרי להרמב"ם כמו מתעסק בעלמא, דאפילו רבי יהודה מודה דפטור כיון שאינו מתכוין לצד כלל, אך כדלהרי"ם מעליו, אבל כל
שמתכוין לצדו אפילו שלא לצורך כלל חייב, הואיל שנתכוין לצוד וצד, כמו שכתב הרמב"ם להדיא בפרק י' הלבנה כו, והמשנה דקאמרה לרפואה,
באמת סבירא לה כרבי שמעון, כדאיתא בגמרא שם. ובזה ניחא לי גם-כן מה שהקשו הפוסקים על הרמב"ם דסבירא ליה דהלכה כרבי יהודה, למה
פסק דאם בשביל שלא ישכנו מותר, נגד גמרא מפורשת דקאמר דאיתא המשנה כרבי שמעון, ונדחק המגיד-משנה דסבירא ליה להרמב"ם דשמואל
פליג אדרב בזה. ולפי דבריו ניחא, דסבירא ליה להרמב"ם דעיקר ראיית הגמרא דהמשנה סבירא לה כרבי שמעון דקאמרה 'אם לרפואה', אבל
הרישא באמת איתא ככולי עלמא, כנ"ל. גם מה שהביא הגמרא שם ממפיס מורסא דאיתא כרבי שמעון דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, והרמב"ם
פוסק דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, ואף-על-פי-כן העתיק המשנה בצורתה, והמגיד-משנה נדחק דשמואל פליג על רב בזה, גם-כן נוכל לומר

שער הציון

(כז) פריי-גודים: (ז) אליה רבה בשם הר"ן: (כח) הרמב"ן בליקוטיו על שבת: (כט) תוספות יום-טוב ואליה רבה וחמדר-משה ותוספות חדשים וש"א, ולא
כמגן-אברהם, ועיין באליה רבה שכן הוא מפורש בהתוספתא, וכן פירוש הר"ן יהיה גם-כן כהתוספות יום-טוב, כמו שכתב הפריי-גודים, ע"ש, ומרשי"י אין
ראיה, כמו שכתב החמדר-משה הנ"ל: (ל) תוספות חדשים: (ל) מוכח מומב"ן שם: (ל) ר"ן ורשב"א, ולא הרשב"א, וכן פסק האליה רבה ותוספות-שבת:
(ל) שם. ועיין מן שכתבתי בספרי אהבת-חסד בפרק ג' ובתיב חסדו אור ג, שביררתי שם מה ש"ס פוסקים כ"ה ע"ב בסוגיא דלפניו ואפשר וקמיכון, וזה
בדומא אסור מן התורה, ואולי גם להרשב"א אין מותר רק כשעיקר כוונתו בשביל שמיטה ביתו, ופסה אחי שפיר לישנא דהירושלמי שהובא בהרשב"א
הר"ן, ושם בפסחים מיייר שמכיון לשניהם בשה, אולם לדינא אין דעת הפוסקים להקל בזה בכל גונו, עיין בספר אליה רבה ובחידושי רבי עקיבא איגר
שהביא ראה מהא דסעיף ג הנ"ל גבי זבובים, אף שאין דעתו רק לכטות הכלי: (ל) גמרא: (ל) פריי-גודים וש"א: (ל) מגן-אברהם בשם המגיד-משנה:

כ שם כשבת במשנה (כו) חייב, (כו) ואם בשביל שלא ישכנו מותר: ח (כח) *שמונה שרצים האמורים בתורה הצדק

ביאור הלכה

משנה ברורה

באופן זה, בהקדם בשהרמב"ם בפרק י מהלכות שבת, וזה לשונו בהלכה י: המפס שתיין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהם מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה, הרי זה חייב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא, ואם הפיטה להוציא ממנה הליחה שבה, הרי זה מותר, עד כאן דבריו. ונראה לי דכותבו הוא, דכשהוא מכין לעשות לה פה הוא מרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושין, ואז הוא בכלל מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה, אבל אם מבצע המורטא רק להוציא הליחה אינו מרחיבה, על-כן אין זה בכלל גמר מלאכה כלל, וזה הוא כוונת המגיד-משנה להעמיין בו, ועל-כן דין זה דלהוציא ממנו ליחה אחיא אפילו לרבי יהודה, והוכחת הגמרא דהמשנה כרבי שמעון הוא רק מהרישא דמשנה דקאמרה 'אם לעשות לה פה', משמעו שעתה מכרין בהרחבתו פי המכה לעשות לה פה כדרך שהרופאין עושין, ואז היא מלאכה הצריכה לגופה, אבל אם מרחיב פי המכה ואינו מכרין לעשות לה פה אלא להוציא ליחה הוא פטור משום דהוי מלאכה שאין צריך לגופה כרבי שמעון, דאי לאו הכי ליתני המשנה: אם עושה לה פה חייב, דהוי משמע אפילו כשאינו צריך לזה, אבל הא דלהוציא ליחה פטור ומותר אחיא ככולי עלמא, דאין זה בכלל מכה בפטיש כשאינו מרחיב פי המכה. ודחקו להרמב"ם כל זה משום קושית בה"ג המובא בתוספות ד ג דשמאל גופא סבירא ליה דמלאכה שאין צריך לגופה שייבא, והכא פסק דמותר בצידת נחש ומפס מורטא, ותירוצו רבינו תם דחייב קאמר לו ר' אילבא דרבי שמעון ליה לא סבירא ליה, חשיב ליה לרוחק. עוד יש לומר, דטעם הרמב"ם שהשמיט המשנה, דסבירא ליה דנחש הוא דבר שאין במינו ניצוד, והמשנה אחיא כהני תנאי [בשבת ק"ו וק"ז] דסבירא להו דאפילו אין במינו ניצוד חייב, ואם"כ לדין דפסקינן דבר שאין במינו ניצוד פטור, איסורו כולל גזונו והוא ר' איסור דרבנן, ומשמיטא כשכוונתו שלא יסבין לא גזרו רבנן, ועל-כן פוסק הרמב"ם דמותר לכתחלה. ולאו מילתא דהתא היא, דגם רש"י סבירא ליה בריש פרק שמונה שרצים דנחשים ועקרבם הוא דבר שאין במינו ניצוד, דמה שצוירן אותן כדי להרגן להבריחן מביני-אדם זה לא מקרי צידה, ודומיא דהצד פרוש, ומה שצוירן אותו לפעמים לרפואה, סבירא ליה להרמב"ם דזה לא מקרי צידה, משום דאם-כן זובכין ויתושיין שגם הם מועליין לרפואה, כדאיתא בשבת ע"ז ע"ב, ואפילו הכי איתא בתוספתא ובגמרא ק"ז ע"ב דמיקרי דבר שאין במינו ניצוד. ואין להקשות מהא דאיתא בשבת קכ"א: אמר רבי יהודה דמעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת, ודפשוטו דרבי יהודה קאיל לשיטתו דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הרי דעקרב הוא הדין נחש הוא דבר שבמינו ניצוד, דאי לאו הכי הלא יהא פטור מחמת זה, ובפרט לפי המבואר בהדיא בתוספתא פרק יג דרבי יהודה גופא פטור דבר שאין במינו ניצוד. ויש לחדות, דידוע מה דאיתא בשבת ק"ז ע"ב דרבי אליעזר ורבי יהושע פליגי בדבר שאין במינו ניצוד אי חייב או פטור, וזה היה ספק לו לרבן יוחנן בן זכאי רבם, ולכן ניתא מה שאמר חוששני, דמשמע שהיה בדרך ספק אצלו, והכי קאמר ליה רבי יהודה לתנאי-קמא: איך אתה מיקל לכתחלה לכוף על עקרב, הלא רבן יוחנן בן זכאי היה ספק לו בענין זה לחיוב חטאת, ונהי דאנו סוכרין כדבר שאין ניצוד פטור, אבל מכל מקום יקל אסור מדרבנן: * שמונה שרצים וכו'. עיין במשנה ברורה שבת ה"ז טעם החילוק משום דניצודין לצורך עורן, הוא טעם התוספות. ויש עוד טעם אחר ברין והובא במגן-אברהם, דהח' שרצים אין דרכן להזיק וסתמייהו ניצודין לאיזה צורך, מה שאין כן בשאר שרצים דרכן להזיק וסתמייהו ניצודין כדי שלא יזיקו, והוי מלאכה שאין צריך לגופה ופטור. והנה לי דבריו, אם ימצא בשאר שרצים איזה מין שאין דרכו להזיק וסתמייהו גס-כין חייב כמו בהח' שרצים, וכן כתב הפרי-מגדים. ודע, דלדברי הר"ן קישו קצת לא דאמר ש בגמרא ק"ז ע"א: הגז אחד מח' שרצים האמורים בתורה החובל בהם חייב, דברי רבי יוחנן בן גורי, ומסקנא בגמרא דצריך לומר 'דברי רבי יוחנן בן גורי ומתולקו' [היינו הרבנן התולקין על רבי יהודה], הגם לדברי רבי יהודה דסבירא ליה דג' מהן אין להן עור, גס-כין חייב בכל הח' שרצים, כיון דאין דרכן להזיק מסתמא ניצודין לאיזה צורך. ואולי נקט רבי יוחנן בן גורי צידה דכדבריו משום דרמי לירייה צידה לתכלה, אבל הצד במלאכה כצידה לא פליגי, ואף דזה דוחק קצת לדברי הר"ן, אבל נגזר זה ניהא מדלדברי מה דאיתא שם בעמוד ב כברייתא דלדברי רבי יהודה: [הצד אחד מח' שרצים האמורים בתורה החובל בהם חייב, ויש לו עורות וכו', ע"ש] היינו דכדאיה חייב בכל השמונה מטעם שאין דרכן להזיק וסתמייהו ניצודין לצורך, מה שאין כן לענין חובל הוא דוקא אותן שיש להן עורות וכו'. היינו דהשמונה, מה שאין כן לרבי התוספות, על-כרחק גם בצידה לרבי יהודה אינו חייב בכל הח', ואמאי קאמר מתחלה הצד אחד משמונה וכו'. ונאנגב אבאר מה דאיתא שם בגמרא: מאן תנא קמא, רבי יהודה וכו', הא אמרינן שם לקמיה: מאן תנא הצדן שלא לצורך פטור, רבי שמעון הוא, דלרבי יהודה דסבירא ליה מלאכה שאין צריך לגופה חייב, גם בשאר שקצים ורמשים שצדן שלא לצורך חייב, אם-כן אמאי פטר רבי יהודה בשרצים שאין להם עורות לדעת התוספות בצידה, וגם אפילו לדעת הר"ן אמאי דוקא אלו הח' ועל-כרחק דכוונת הגמרא דהיא תנא סבירא ליה כרבי יהודה דאלו בתר גישתא ולא רבי יהודה מה[ש:]

שער הציון

(ל) עיין בפרי-מגדים, וכל האחרונים כתבו דמיקרי דבר שבמינו ניצוד: (מ) דאי לאו הכי לא היה סוכר רב יהודה אמר רב [בשבת ק"ז ע"ב] דלרבי יהודה חייב, וכן כתב המגן-אברהם, וגם משמע מהרמב"ם בהלכות שבת פרק י והובא בבית-יוסף, ודלא כמו שכתב במגיד-משנה בטעם א' דהא דמותר בצידה הוא משום דכין דרבי יונוקים בו חשיב ליה כסכנת נפשות [מתה"ש]: (נ) ברמב"ם, ועיין בספר נהר-שלום שכתב דלהכניסם בתוך כלי כדרך שאר צידה אין נכון, כרי שלא יבואו לחשדו שהוא צום לצרכו, ומוכיח לדינו מלשון הרמב"ם, עיין שם: (ז) כן איתא ברמב"ם: (מ) אליה רבה ושיא:

הלכות שבת סימן שטז

חייב, (כט) *והחובל (ל) בהם, אף-על-פי שלא יצא מהם דם אלא נצרר תחת (ז) (י) העור, (לא) חייב. ושאר (ט) שרצים, (לב) אינו חייב החובל בהם אלא-אם-יכן יצא מהם דם, והצדן, לצורך חייב,

באר היטב

[1] העור. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת בית-אפרים סימן כב באורך בענין זה וכישוב דברי רש"י והרמב"ם שלאורה הוא נגד השי"ס בחולין, ע"ש:

יטלטלנו, מ"מ. נכנסה לו צפור תחת כנפיו וישב ומשומה עד שתחשך, גמרא, ועמ"א: (ז) העור. י"א דחובל חייב משום מפרק שהוא תולדה דרש, ואע"ג דאין דישה אלא בגידולי קרקע, בהמה מקרי גידולי קרקע, ואינו חייב עד שיצא דם כגורגרת ממקום למקום, וי"א משום צובע, וי"א מפני נטילת נשמה שבאותו מקום, ולזה הסכימו רוב המפרשים. וחובל באדם או בבהמת חבירו דרך נקמה, הרמב"ם מחייב, עשושה נחת-רוח לצרור, והראב"ד פטור, ע"ש, ועיין במ"א סימן רעח מש"ש, וה"ה בקורע פליגי. ונ"ל דחובל לרפואה חייב לכ"ע, ע' סימן שכת, מ"א: (ט) שרצים. כיון שעורן רך, במהרה נצרר הדם אע"פ שאין שם חבורה:

משנה ברורה

חייב אם הוא דבר שבמינו ניצוד: (כט) והחובל. טעם לחיוב חבלה הוא (מג) מפני נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, (מג) ועל-כן אפילו יצא הדם כל-שהוא או נצרר הדם כל-שהוא חייב: (ל) בהם. נקט חבלה בשרצים, משום דבהו יש שרצים שאין להם עור ואינו חייב עד שיצא הדם, כמו שמסיים המחבר, אבל כל-שכן דיש חיוב חבלה בבהמה חיה ועוף, (מד) שכולם יש להם עור וחייב אפילו בנצרו. (מה) וכל זה מ"י כשצריך לדם החבלה לכלבו או לאיזה ענין, (מו) או לבשר שנצרו בו הדם להאכיל לכלבו עם דמו, דאי לאו הכי הוא בכלל מקלקל ופטור. (מז) ויש פ"ע הפוסקים שסוברין דלפיכך חייב בנצרו הדם, דאין זה בכלל קלקול אלא תיקון, שדרך העולם להכותם כדי להחלישם שיהא נוח להכבש. ואם עשה חבלה באדם דרך נקמה, או בבהמה חיה ועוף של חבירו באופן זה, ויצא הדם או נצרר, דעת הרמב"ם שחייב כזה בכל גווני, (מח) כי איננו בכלל מקלקל, והטעם, מפני שמישב את דעתו בדבר זה וינוח יצור, והואיל ותמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב, והוא הדין בקורע בחמתו, והראב"ד פטור, עיין שם. ולכולי עלמא איסור יש כזה, דכל המקלקלין בכל מלאכות שבת, אף שפטורין מחטאת מכל מקום אסורין. (מט) ועל-כן יזהר מאד שלא להכות שום חי בשבת הכאה שיכול לכוף לידו חבורה, כי על-כל-פנים איסור יש בדבר לכולי עלמא, והעולם נכשלין בזה, וכן אסור לחוך שחין, שעל-ידי החיכוך מוציא דם, שנבלע בבשר, ואם-יכן עושה חבורה [מגן-אברהם בסימן שכת ס"ק לדן]. ואם הוא מקיז דם לאדם לרפואה כשאין בו סכנה או בבהמה, חייב לכולי עלמא, שהוא בכלל מתקן, וגם הוא מלאכה הצריכה לגופה, דהא רוצה עתה בחבלה זו כדי להתרפאות. ולפי זה, הוצאת השן הוא מלאכה דאורייתא, שהוא בכלל חובל לרפואה [כן כתבו מגן-אברהם בסימן שכת סעיף-קט"ג והפריי-מגדים והחיי-אדם, ועיין בביאור הלכה. ובמאמר-מרדכי משמע דהוצאת השן רק איסור יש בו ולא חיוב חטאת, דחבלת הדם הנעשה על-ידיה אין צריך לגופה, וכן משמע מהגר"ז: (י) חייב. דנצרר היינו שנאסף ונכרך משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, וכנ"ל: (לב) אינו חייב. הטעם, (נא) דקיימא לן חבורה החוזרת לא שמה חבורה, ועל-כן שאר שרצים שעורן רך ממש כבשר, במהרה נצרר בו הדם וישוב אחר-כך לקדמותו, לפיכך אינו חייב עד שיצא דם, מה שאין כן שמונה שרצים שאין עורן רך, אין נצרר בו הדם עד שנתהוה חבורה גמורה שאין חוזרת לקדמותו, ויש

שער הציזן

(מג) מגן-אברהם בשם רוב הפוסקים: (מג) כן משמע ממגיד-משנה רלפי דעתם לא בעינן שיעורא: (מד) כן מוכח בשבת דף קח: (מה) כן כתב הרמב"ם שפסק כרבי יוחנן לגבי רבי אבהו תלמידו: (מו) פריי-מגדים: (מז) המאירי בשבת ק"ז: (מח) ולענין אי חבלה הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה, עיין בביאור הלכה. וקורע בחמתו, אפילו לדעת הרמב"ם שהוא מתקן, תלוי זה בדין מלאכה שאין צריך לגופה, והרמב"ם לשיטתו דסבירא ליה מלאכה שאין צריך לגופה חייב: (מט) שאפילו במפסיד מורסא שתתירו חז"ל משום צרוא, אפילו הכי הוהירי המגן-אברהם בסימן שכת סעיף-קט"ג לב שיראה שלא יביא לידו חבורה, וכל-שכן בעניינו: (נ) רש"י שבת ק"ז ע"ב: (נא) פירוש המשנה להרמב"ם, וכן משמע מרש"י שם ד"ה מגין, והוה כונת המגן-אברהם ד"ה

ישאר, והבית-יוסף והט"ז העתיק פירוש הר"ן [פמ"ג]:

הלכות שבת סימן שמו

ל שם בחסות מ שם פרוק י ותב הרי"ן דלעטמה אויל דפסק פרוק א המלאכה שאינה צריכה לגופה חייב וזלא כתיב שמעון 1 שבת ק"ו בבביתא וכתבי יהושע 8 שם בחסות

(ט) פטור. דהוי מלאכה שא"צ לגופה. העלה דג מן הספל של מים והניחו עד שיבש כסלע בין סנפיריו, חייב משום נטילת נשמה, דשוב אינו יכול לחיות, רמב"ם, גמ'. וא"כ צריך ליהרר שלא יצוה לאינייהודי ליטול דג מן החבית של מים, ע"פ שירא שמת, מ"א: (י) פרוש. היינו השחורה הקופצת, ופרה רובה, דילפינן ממשכן אילים מאדמים.

באר היטב

מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה, לכך חייבים על הריגת הפרעוש, אבל כנה הלכנה אינה פרה ורבה אלא באה מיעת האדם, אין חייבים על הריגתה אלא אסור מחמת גזירה שמא יהרוג פרעוש. ועיין בתשובת חוה"י יאירי סימן קסד: (יב) לצודו. אבל אף חייב על צידה, כיון דהוי דבר שאין במינו ניצוד.

משנה ברורה

לחייבו אף בנצרך משום נטילת נשמה שבאותו מקום: (לג) שלא לצורך. כגון (נג) לשחק וכי האי גוונא, ופטור משום דהוה ליה מלאכה שאין צריך לגופה. הצד דגים מן הנהר, אפילו נתנו חיכף בתוך ספל של מים שלא ימות, חייב משום צידה; ואם הניחו עד שמת, (נד) חייב גם משום נטילת נשמה, ולאו דוקא מת, אלא אפילו אם הניחו עד שיבש כרוחב סלע בין סנפיריו ועדיין הוא מפרסם והחזירו בתוך המים, חייב גם כן משום נטילת נשמה, דשוב אינו יכול לחיות [ואמרין] (נד) בגמרא, דלאו דוקא יבש ממש, אלא כשזב ריר משם ומנשך האצבע שם כשנחניו עליו. ואם כן צריך ליהרר (נה) שלא יצוה לאינייהודי ליטול דג מן החבית של מים ולהניחו ביבשה, אף על פי שירא שמא ימות ויפסדו המים, דלא מקילינן איסור דאורייתא על ידי אינייהודי במקום הפסד, (נו) אם לא שיצוהו ליתן אותו תיכף בתוך בריכה אחרת של מים, וטלטול בעלי חיים שהוא איסור דרבנן מקילינן על ידי אינייהודי כזה: (לד) ולהרמב"ם חייב, אפילו שלא לצורך, כל שנתכוין למלאכה, ודסבירא ליה מלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה. (טז) ורוב הפוסקים פוסקים כדעה הראשונה דפטור מחטאת (נט) משום דבעינן מלאכת מחשבת, ואסור מדרבנן: (לה) הנקרא 'ברגות'. היינו השחורה הקופצת: (לו) אסור לצודו. אף הדוא דבר שאין במינו ניצוד, על כל פנים אסור מדרבנן, ונגיל בסעיף ג; ואיצטריך לאשמעינן, לאפוקי מדעת איזה מן הפוסקים דסבירי דאף זו היא בכלל מאכולת (נט) שמותו לצודה ולהרגה. ואם הוא ספק לו בלילה אם הוא כנה או פרעוש, (ס) מותר לצודה (סא) ואסור להורגה. (סב) ומותר לפלות הבגדים מפרעושים בשבת, אך זיהר שלא יטלם בידו, דהוא בכלל צידה, רק יפילם מעליו: (לז) אלא אם כן הוא וכו'. היינו, דמשום צערא דעקיצה לא גזור רבנן על איסור צידה ומותר לצודו ולהשליכו, זהו שכתב 'עוקצו' [מגן אברהם, וכן כתב הגר"א דהאי 'עוקצו' דוקא הוא]. (גג) ויש מקילין גם כשהוא על חלוקן מכפנים ליטלו בידו ולהשליכו פן יבוא

ע"ש, וכלי שכן לישמן הפוסקים שהעקתי במשנה ברורה, והוא המאירי, בוודאי הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה לסברתו, כמו שכתב בהרי"ם שם, ע"ש. ודע, דמה שכתבתי במשנה ברורה וכל המקלקלין וכו', היינו אפילו אם היה מקלקל וגם מלאכה שאין צריך לגופה; ולמאן דפטר מלאכה שאין צריך לגופה, אפילו הכי אסור יש בזה, ודאיה משבת ק"ה ע"ב בקורע על מתו, דאוקמא הגמרא למתניתין במת דעלמא דהוי בכלל מקלקל וגם מלאכה שאין צריך לגופה לכולי עלמא, עיין ברש"י ותוספות שם, ואפילו הכי שנה המשנה בלשון פטור דהוא אסור, ככל לפי דמתניתין דהוא אסור, כדאמרין בשבת ק"ז: * או סתם. לכאורה לפר"ט שכתב בגמרא אברהם הטעם בשם הרי"ן, המעיין בר"ן יראה שמחלק, דבחי' שרצים שאין דרכן להזיק, על כרחך סתמייהו ניצודין לאיזה צורך, מה שאין כן בשאר, סתמייהו ניצודין שלא לצורך רק כדי שלא יזיקו, והוה מלאכה שאין צריך לגופה, ע"ש, אם כן היה צריך להיות מותר לתחלה מטעם זה, דומיא דמה שהקל המחבר בסעיף ז לענין רמשים המזיקים, ואמאי כתב דפטור אבל אסור? ואפשר לומר דמה שכתב המחבר בסעיף ז 'רמשים המזיקים' היינו דוקא דומיא דנחשים ועקרבים שנשיכתן קשה מאד, ולכן התירו תויל האיסור דמלאכה שאין צריך לגופה, מה שאין כן בזה, ולא דמי לפרעוש ובסעיף ט דגם כן נשיכתו קלה אבל מכל מקום הלא עומד על בשרו ועוקצו, מה שאין כן הכא, אם לא דהשרץ רץ אתרוו להזיקו, דבה בודאי מותר לצודו ואפשר אפילו להרגו, וכולקמן בסעיף ז. ועיין מה שכתבתי לקמיה עור ישוב על זה: * ולהרמב"ם חייב, לכאורה לפי מה שכתב המגן אברהם הטעם בשם הרי"ן וכנ"ל קשה, אמאי כתב השולחן ערוך ולהרמב"ם חייב, הלא גם הוא מודה בהא דסעיף ז. דהוא מותר לתחלה, ומטעם דהוה בלל מתעסק בעלמא כיון שכונתו רק להכריח אותו מעליו שלא יזיקנו, ואם כן בעיננו דסתם שרצים ניצודין כדי שלא יזיקו, היה צריך להיות מותר לתחלה, וכן הקשה הגאון רבי עקיבא איגר בחידושי. אמנם באה דעתו נראה לי שאינה קושיא כלל, דהא כל טעם הרמב"ם שמתיר בזה דסעיף ז אף דבעלמא סבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, הוא משום דהוי בכלל מתעסק בעלמא להניצל מנשיכתו, וזה שייך רק כשנתכוין בעת הצידה בשביל זה, מה שאין כן כשצורך סתמא או אפילו שלא לצורך, והואיל ומכל מקום נתכוין לצוד, לא יתבטל שם צידה בשביל דסתמייהו. דהני שרצים ניצודין בשביל שלא יזיקו. וכשתעיין היטב תמצא כל זה בלשון הצח של הרמב"ם, שזה לשונו בפרק י הלכה כא: אחד שמונה שרצים האמורין בתורה, ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה, הצד אחד מכולן, בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן, חייב, הואיל

שער הציון

(צג) דהוה גס כן בכלל שלא לצורך, כן מוכח מהרמב"ם: (נג) מאירי. ואם העלה אותו מן הספל של מים שהוא ניצוד ועומד שם והניחו עד שנתיבש כסלע, חייב משום נטילת נשמה לכד [גמרא וכפירוש רש"י שם ע"ש]: (זד) שם. ופלא על הרמב"ם שהשמיט מימרא זו: (נה) מגן אברהם: (נז) כן מצדד הפרי מגדים וכן בנשמת אדם, ע"ש: (נח) אליה רבה, וכן בהגרי"א: (נח) חגיגה י"ב. (נט) רשב"א ושאר פוסקים: (ס) כן משמע מעולת תמיד ופרי מגדים באשלי אברהם, ע"ש: (סא) דהוא חשד דאורייתא, דההורג פרעוש חייב [ועיין בפרי מגדים שכתב בשם הגאון ר"מ, דהיה מנסה אם עומדת שרי, דרך השחורה לקפץ], ונא דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, ואפשר משום דעיקרו הוא מדאורייתא, ומכל מקום בראש שאין מצוי שם פרעושים כמו שכתבו הפוסקים, יש לעיין בזה: (סב) כן מוכח מראש"י: (גג) ט"ז. וכן בלאה רבה שמצד לפסוק הכתיב באם הוא על בשרו דמצוי לבוא ליד עקיצה, ולענין על גביו מבפנים, הביא בשם ספר יריאם דירא שמים יפרוש והצדן לא הפסיד. והנה באמת כן בהא פלוגתא דרבנן, עיין בבית יוסף כמה שהביא בזה מן הפוסקים, ולכד זה הרשב"א בחידושי הרי"ן גם כן מן המקילין על גבוי מבפנים, ולעומת זה דעת האור זרוע וספר התרומה [כפי מה שמוכח ממנו בספר שבולי הלקט בסימן קנה] והרוקח הוא מן המחמירין, דאפילו על בשרו כל זמן שאינו עוקצו אסור, על כן מהנכון להחמיר לתחלה, ואין למחות ביד המקילין:

הלכות שבת סימן שמו

רפה באר הגולה

ע טור מהא רוב אפי
שם פ שם בביתא
ובביתא הלל צ שם
בביתא וכתא קמא

(יג) ועוקצו, (לה) *עאסור (יג) להרגו הגה ואף (לט) *לא ימללנו בידו שמא יהרגנו, אלא יטלנו בידו ויזרקנו (ר) ירוחם נתיב י"ב ח"י), *אבל כנה (מ) *מותר (מא) *להורגה. *זהמפלה בגדיו מכנים

באר היטב

הוא לכוש בבתי-שווקים וקשה לו להפיל הפרעוש אם לא יטלנו ביד תחלה, הסומך על המקלין לא הפסיד, וכן אנו רואים מחב העולם שעושין כן, ע"ל, ע"ש: (יג) להרגו, והורגו חייב. ובתשובת חוות-יאר סימן קסד אוסר לזרוק במים, ע"ש:

ביאור הלכה

נתחזין לצוד וצד, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, עד כאן דבריו; וברזין כה כתב: רמשים המווקים כגון תוחשים ועקרבים ויוצא בהן, אף-על-פי שאינם ממיחין, הואיל ונושכין מותר לצוד אותם בשבת, והוא שיתכוין להניצל מגשיכתן וכו', עיין שם, הרי דמצריך כוונה דוקא אפילו באותן המינים שזרזין להיזק וכו' ודאי סתמא ניצודין כדי שלא יזיקו, ועל-כרחן משום דיש מחסוק אינו מונח על זה כל זמן שלא כיון בפירושו. גם בורבנינו יוסף הקושיא שהקשונו לעיל על השולחין-ערוך, אמאי כתב דפטור אבל אסור, והוא מתחלה כתב בסעיף ז דבשביל שלא ישכנו מותר, והכי נמי רכותיה; אבל לפי דברינו נחא, ולא הקילו רק כשנתכוין בשביל שלא ישכנו אבל לא כשנתכוין לצוד, אף צדידה שלא לצורך היתח, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואסור ועל-כפנינים מדרבנן: * ואסור להרגו. עיין במשנה ברורה דכתבנו דחייב על זה משום נטילת נשמה, כן כתב המגן-אברהם, וכן משמע בבית-יוסף דהוא סבירא ליה לדינת דשחורה הקופצת שלנו הוא הפרעוש האמור בגמרא דחייב עליה לדברי הכל, וכן משמע מביתא הגר"א ודולא כפרי-מגדים דצא לומר דמחבר ספוקי מטסקא ליה. ומה שכתב בשו"ן 'אסור' ולא קאמר דההורגו חייב, משום דכוונתו דמחבר הוא דאפילו באופן עוקצו, ורוצה להרגו משום זה כדי שלא יעקצנו עוד, אפילו הכי אסור, כמו שכתב בבית-יוסף בהרי"א, ובאופן זה בורדאי אינו צריך לגופו של הפרעוש, והוה ליה מלאכה שאין צריך לגופה ולרוב הפוסקים פטור מחטאת, אבל מכל מקום איסורא יש לכולי עלמא, כל זה משמע מביתא הגר"א והוא פשוט. ומה שאמר בגמרא דפרעוש חייב עליה לדברי הכל, היינו כשצריך להן לאיזה דבר, רבזה אפילו רבי יהושע דפוטרי בצידה מודה בהריגה דחייב, אבל כשאינו צריך להן כלל תליא בפלוגתא דמלאכה שאין צריך לגופה, ובעל-כרחנו מוכרחין לומר כן, דהרמב"ן כתב בהרי"א דיעת הר"י רבי שמעון, ומכל מקום הביא אפילו ההורג פרעוש חייב, ומה שכתבתי במשנה ברורה דאפילו עוקצו אסור להרגו, כן כתב הבית-יוסף, ולא דמי לצדידה דמקלינן בעוקצו, היינו לפי שאין במינו ניצוד וליכא איסור דאורייתא כלל בזה, מה שאין כן בהריגה דכשצריך לגופה חייב, לכך לא מקלינן משום צערא בעלמא אפילו כשאינו צריך לה: * לא ימללנו. ועיין במשנה ברורה. והנה בספר אליה זוטא מצדד להקל במלילה, וכעין זה כתב גם-כן בספרו אליה רבה, והיינו כשעוקצו, דאי לאו הכי אסור ללקחו בידו משום צידה, וגם יזהר שלא ימללנו בדוחק דיבוא לידי הריגה, וכדפירש רש"י על הא דאמר ויבלבר שלא יהרגו, עיין שם. והנה אף דאליה רבה הביא שהר"ן הוא מהמקלין במלילה, וכן הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם, מכל מקום לממש נראה שאין להקל בזה, אחרי דעת רש"י והתוספות והרא"ש ורובני ירוחם בהרי"א להחמיר בזה, וכמו שכתב האליה רבה בעצמו, וגם הרמ"א הביא זה לפסק הלכה; וראיית האליה רבה שהביא מסברת הר"ן [וכן שארי הראשונים הנ"ל דקימי בשיטתיה] דמתיר אפילו לרבי אליעזר מלילה בכנים ולא גזרו אטו הריגה, לענינה אין ראיה כל-כך, דאפשר דבכנים משום איסורתא הקילו טפי בדרך שבת, וכן חושש דאורייתא, ותדע, דאגן מקלינן אפילו הריגה בכנים משום שבא מן הויעה ואינם פרים ורבים, ואלו בשאר יתושים שנתהו מן העיפוש מוכח מן הרמב"ם דאיסורא יש בו, וכמו שכתב האליה רבה בעצמו. ובספר חיי-אדם ראיתי שהחמיר ביותר מזה, דהיינו אם ספק לו אם כנה או פרעוש אל ימללנה, ויש לעיין בזה: * מותר וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי לענין רמשים שנתהו מן הגללים דאסור מדרבנן, כי ידוע דהרמב"ם כלל בריש הלכות שבת דכל מקום שאמר 'פטור' אסור הוא. ומה שכתב המגן-אברהם דמשמע במגיד-משנה וכו', כבר דחה האליה רבה, ע"ש. ויש להביא ראיה דהוא אסור מדרמקשה שהגמרא הורי פרעוש דפרה ורבה, ותניא אצד פרעוש, רבי אליעזר מחייב רבי יהושע פוטר, ע"ש, הרי לפנינו סלקא-דעתן צדידה שוה להריגה, ומה שפירש ורבה לא היה סלקא-דעתן שיש בזה מעלה, ואפילו הכי משמע דהוא אסור לכתחלה, ולא קתני אלא 'פטור' ולא 'מתיר' [כמו שכתבו הפוסקים לענין צידה], והוא הדין לענין שאר מינים; ומה שמתיר לענין כנה, אפשר משום שנתהוה מויעה, או משום צערא ומאיסותא התיירו לגמרי: * להורגה. עיין במשנה ברורה שהעקצו בסעיף-קטן מא דברי המגן-אברהם לדינא. ועיין בפרי-מגדים שתמה עליו למה מחייב בזה, הלא גם זה לאו בריה הוא, דיניקתו מעיפוש הפרי; ורוחק לומר דמחובר חשיב הרייתו מן העפר, ע"ש. ובאמת לפי מה שדוחק ברמב"ם פרק ב ממאכלות אסורות, והדלתי במחובר חשיב (שרץ הארץ) אף שלא פירש, דעל הארץ נבראת, ע"ש, אם-כן אין זה דוחק כלל, אך לשוננו מגומגם עדיין מה שכתב דמיקרי שרץ גמור, אטו הנוול מן הגללים ומן הפירות שהכאישו לאו בכלל שרץ הוא [עיין רמב"ם ספר המצות מצוה קעז]. ובעיקרא דדינא אני

(יג) ועוקצו. משמע דאם הוא על בשרו ואינו עוקצו או שהוא על חלוקו מבפנים, אסור לצודו, אבל י"א דמותר ליטלו מעל בגדיו מבפנים, מ"א. וט"ז כתב לענין הלכה, כל שאפשר לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד בקלות, יש לעשות כן אם היא על חלוקו מבפנים, אבל אם

משנה ברורה

לידי עקיצה, ואם אפשר לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד, בוודאי נכון להחמיר בזה: (לח) ואסור להרגו. הטעם דמחלקינן בין פרעוש לכנה הוא, דכל מלאכות דשבת ממשכן ילפינן להן, (קל) וילפינן מיתת כל בעלי-חיים לחיוב משחיטת אילים מאדמים שהיו במשכן בשביל עורותיהן, ולא דוקא על-ידי שחיטה, דהוא הדין על-ידי הכאה וחניקה או נחירה וכל כי האי גוונא, כיון שבא על-ידי-יזה נטילת נשמה, חייב, ואמרינן: מה אילים מאדמים שפרים ורבים אף כל שפרים ורבים, לאפוקי כנה דאינה באה מזכר ונקבה אלא באה מן הויעה, לא חשיבא בריה, (קס) אבל פרעוש, אף-על-פי שגם היא אינה פרה ורבה, מכל מקום כיון שהויתתה מן העפר, יש בה חיות כאלו נברא מזכר ונקבה, וחייב עליה משום נטילת נשמה; ואפילו אם הפרעוש עוקצו אסור להרגו: (לט) לא ימללנו. להתיישב כחן שלא יחזרו אליו. ועיין בספר אליה רבה מה שכתב בזה: (מ) מותר וכו'. בכל מקום שמוצאה, (ס) בין על בשרו או על בגדיו, דרך מקרה: (מא) להורגה. הטעם כנזכר לעיל. ורמשים שהויתתן מן הגללים ומן הפירות שהכאישו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר והתולעים שבתוך הקטניות, ההורגן פטור (סז) [ואסור מדרבנן], אבל רמשים שהן פרים ורבים (סח) מזכר ונקבה, או שהויתתן מן העפר כמו הפרעושים, ההורגן חייב [רמב"ם]. ודוקא התולעים שנתהו מן הפירות אחר שנתלשו, אבל אותן הגללים בפירות במחובר יש בהן איסור דאורייתא להרגן, דמיקרי שרץ גמור [וכן כתב מגן-אברהם לפי מה שביארו הפרי-מגדים; ובביאור הלכה בירתי דהפטור מפירות תלושין,

שער הצינן

(קד) גמרא. ומה שכתבתי ולא דוקא וכו' הוא מהרמב"ם: (קה) רמב"ם ור"ן: (קו) טור: (קז) לחס-משנה ואליה רבה, דלא כמגן-אברהם: (קח) והוא הדין כמיצי זכר ונקבה, כן מוכח בשבת ק"ז ע"ב:

הלכות שבת סימן שטז

ק טור ר שם קביא (ד) [יד] (מב) *לא יהרגם, אלא מולץ בידו וזורקן, (מג) *אבל המפלה ראשו מותר להרגם: * כל חיה ורמש (מן) שהם נושכים וממיתים ודאי, *נהרגים בשבת אפילו אין רצין (מה) אחריו, וכפירוש רמב"ם ויחזיקו בן לוי וכפירוש

שערי תשובה

באר היטב

[יד] לא יהרגם. עיין בה"ט. ואפשר שגם החו"י שבס"ק שלפני זה מודה בכאן, שאינו רק משום גזירה, וגם כי דברי החו"י אינם מוכרחים. ועיין בבר"י שכתב להשיג על החו"י ד"ת ס"ל ומשום צרעה לא גזרו, וגם כי הש"ג כתב דהני נשי יש להם על מה שיסמכו, שלהרמב"ן והרשב"א שחזרה הקופצת שלנו אינה הפרעושה שבש"ס, ואמנם הא"ר כתב שחלילה להקל, וכ"ז בפירוש, אבל כנהא דמשום גזירה הוא, ככה"ג אין לגזור, וגם כי דברי החו"י מ"ש דאע"ג דלא היה פ"ר דאפשר שחמט מ"מ הוא מתכוין שימותו, אינו מוכרח, דכשאנו מולל דק וזורקו כן למים אפשר שתמלט, רק שעכ"פ ע"י שהות הרבה קרוב שאל תחזור עליו לצער, וכן מצאנו בבר"י ב"ש"ב דברי המ"ש עליו בקרבן נתנאל במה דמיינתו מהש"ס, די"ל דמיינין בחול, והא"ר כתב דמיינין במפלה ראשו, וכבר"י כתב די"ל דהמגי"א סבר דלאו פ"ר הוא דאפשר שיצאו מהמים, וגם אינו מכוין להמיתם רק להחליש כחם שלא יקצצו עליו פעם אחרת, ע"ש. ולכן נראה דגם בלילה

(ד) לא יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים גזרין שם פרעושים גזרין שם אחרים ג"כ פרעושים, ומ"מ ג"ל דמותר לזרוק במים, מ"א. לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכדומה משום שהוא מנתק מן הצמר, ס"ח סימן רסח, ועי' סימן שם ס"ב מש"ש. כלילה שאינו יודע אם כנה או פרעושה אל ימיתנה, ס"ח שם. התולעים שגדלים בפירות במחובר אסור להרוג

דק וזורקו כן למים אפשר שתמלט, רק שעכ"פ ע"י שהות הרבה קרוב שאל תחזור עליו לצער, וכן מצאנו בבר"י ב"ש"ב דברי המ"ש עליו בקרבן נתנאל במה דמיינתו מהש"ס, די"ל דמיינין בחול, והא"ר כתב דמיינין במפלה ראשו, וכבר"י כתב די"ל דהמגי"א סבר דלאו פ"ר הוא דאפשר שיצאו מהמים, וגם אינו מכוין להמיתם רק להחליש כחם שלא יקצצו עליו פעם אחרת, ע"ש. ולכן נראה דגם בלילה

ביאור הלכה

משנה ברורה

מתפלל על הפריי-מגדים שהחליט לומר דאף אלו שנולדים בפירות במחובר לאו כריה הוא דניקתו מעיפוש הפר, ורצה לומר, והרי זה אינו כרמשות הגולדים מן הגללים ואינם פרים ורבים, ובאמת זה אינו דהמעין בספר המצוות, לא-תעשה קעח, יראה להדיא דאלו הנולדים מן הפירות יש כחם לפרות ולרבות אף שתחלת כרייתם לא היה מזכר ונקבה, והם בכלל 'שרץ השרץ על הארץ', לבר אלו שנולדו מן הפירות אחר שהבאישו, ואף דבוי מבחן-אברהם קשים להולמם: מאי איירא דנקט 'אלו הנולדים בפירות במחובר', הלא המגן-אברהם קאמר דבריו לפי דעת הרמב"ם, ושם משמע דאף אלו שנולדו בפירות אחר שנתלשו יש כחם לפרות ולרבות כיון שלא נתהוו מעיפוש הפירות, ומה שכתב הרמב"ם 'תולעים שבתוך הקטניות', רצה לומר אחר שהבאישו, וכמו שמוכח מריש דבריו. והנה באמת לפי מה שנתחילו מעיפושם, והמגן-אברהם מכללם, לדעת הרמב"ם פרעושה אינה פרה ורבה, אס"כ אין סובר הרמב"ם דפרעושה הנאמר בגמרא הוא השחורה הקופצת שנתהוה מן העפר, והלא איחא בגמרא כהיא דהיא פרה ורבה, וזו היא תימא

דוקא כשנתהוה אחר שנתעפשו: (מב) לא יהרגם. דכיון שמצויים הם פרעושים, גזרין שם אחרים ג"כ פרעושים. ומכל מקום מותר לזרוק במים [מ"א], דהריגה גופא אינו אלא גזירה (ט"ז) ולא גזרו בזה, אבל כפרעושים דיש בהן חשש דאורייתא אסור גם בזה, והוא ככל הריגה מיש (ע) לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן הצמר, והוי פסיק רישיה: (מג) אבל המפלה וכו'. דבראש אינו מצוי פרעושים ולא שייך לגזור בשבילם. וכתב ה"ט"ז, דהוא הדין במפלה על כשרו גס"כ מותר להרגם, דשם גס"כ אינו מצוי שיחפש אחר פרעושים, ולא גזרו בזה כי אם במפלה את בגדיו: * (מד) שהם וכו'. כגון (ע"ג) כלב שוטה וכי האי גוונא: (מה) אחריו. ואפילו (ע"ג) בורחין

שאין עליה תשובה, ומהו גופא הוכיחו הרמב"ן והרשב"א דפרעושה הנאמר העפר חשיב כפרה ורבה, ולשון הגמרא לא משמע הכי. על-כ"פ נראה לעניות דעתי דעת הרמב"ם בענינו הוא, דקאזיל לשיטתיה בספר המצוות שם, דאף המינים שלא נתהוו מזכר ונקבה גס"כ יש כחם לפרות ולרבות [דהיינו על-ידי הטלת ביצין], וכמו שאמר שם בהדיא לענין המינים הנולדים בפירות ובוזעו דיש כחם לפרות ולרבות, ואס"כ הוא הדין אותם שנתהוו מן העפר, ולא אימעיטו לדידיה אלא אותם שנתהוו מן העיפושים, דנראים בכלל 'הארץ' ו'רמש על הארץ' לשון ריבוי, וכמו שכתב הרמב"ם שם בספר המצוות, ואפי"כ בענינו גס"כ דקדק הרמב"ם וכתב 'רמשים שהיייתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בזה', והוא כמו שיצאו שם דלאן המינים אינם פרים ורבים, ואס"כ לדידיה פרעושה שלא נתהוו מן העיפוש גס"כ פרה ורבה, אף שתחלת כרייתו לא היה מזכר ונקבה כי אם מן העפר [ומה שאמר בחולין קכ"ז אוציא עכבר שחצו כשר וחציו אדמה שאין פרה ורבה, אין אנו מוכרחין לומר בשביל זה דכל מה שנולד מן האדמה אין פרה ורבה]. והנה המעין בספר המצוות שם בהגות הרמב"ן ב'שו"ש' כי יראה דהוא חולק על הרמב"ם וטובר דכל מה שלא נתהוו מזכר ונקבה אין פרה ורבה, והנה המעין בספר הטבע, ולפי שיטתו חלק בענינו על הרמב"ם לענין פרעושה, וטובר דעל-כרחין כיון שנתהוו מן העפר אינו פרה ורבה, והגמרא דקאמר דפרעושה פרה ורבה על-כרחין מין אחר הוא, אבל הרמב"ם דסובר דפרעושה הוא המקובל בדינו שהיא השחורה הקופצת שנתהווה מן העפר, והגמרא קאמר דהיא פרה ורבה, ונכל לומר דמהו למד הרמב"ם דבריו בספר המצוות שם דאף אלו המינים שלא נתהוו מזכר ונקבה גס"כ יש כחם לפרות ולרבות. ועוד, לדעת הרמב"ן דאלו המינים שאין הייתן מזכר ונקבה אין אפשר בישום, ואי אפשר לו להקשות הלא אינה כנה אינה כנה מזכר ונקבה כי אם מן הויעה; וגם מגופא דסוגיא ניחא יותר לדעת הרמב"ם, וקאמר שם רב יוסף: * עד כאן לא פליגי אלא בכנה דאינה פרה ורבה אבל בשאר מקצת רמשים דפרים ודבים לא פליגי, ולפי דעת הרמב"ן אף בשאר שקצים ורמשים מצויים הרבה שאינם פרים ורבים, כגון הנתהוים מן העפר או הנולד מן הפירות או מן העיפוש, אבל לדעת הרמב"ם טבל לומר דהוא כולל הכל לבד הנולד מן העיפוש, וכנ"ל. וגם מתורת-הכנים גופא משמע קצת כהרמב"ם, דמתחלה הוא מרבה התולעים הנולדים בעיקרי הויעת וגם את שפרשו לארץ וחזור, ואחר-כך אנו דרומים על הארץ מרבה אף שאין פרה ורבה, ולדברי הרמב"ן דאלו המינים שלא נתהוו מזכר ונקבה אין פרים ורבים, הלא מקרא קמא גופא מוכח דאפילו אין פרה ורבה, ולמה צריך קרא יתירא לזה? ומה שהביא הרמב"ן ראה ממה דאיתא בכיצה דהתנוולת דספנא מארעא אין ביצתה מולדת, יש לומר דוקא דתנוולת דטבע הבריאה להוולד מזכר ונקבה, ולכן ביצתה שנולדה שלא מזכר אין כחמה להתקם ממנה זכר ונקבה, מה שאין כן אלו הפרעושים וכדומה להם, שדרך טבע תחלת כרייתן בכל יום ולהוולד שלא מזכר ונקבה, גם בכחם להוליד אחר-כך שלא על-ידי זכר. והיוצא מדברינו, דאף אלו המינים שמתחלה כרייתם לא היו מזכר ונקבה, כגון אלו הנולדים בזרעים ובפירות, בין בתלוש ובין במחובר, אף-על-פי-כן יש כחם לפרות ולרבות, וההורגם חיובי, ולא נתמעט אלא כנה הנולד מן הויעה או הנתהווה מן הגללים ומן הפירות אחר שהבאישו: * לא יהרגם. עיין במשנה ברורה השעם. וכתב בהגהות הגר"ח צאנזאר: אבל רש"י והרמב"ן והר"ן [וכן הריטב"א] והרב המגיד לדעת הרמב"ם מתידין, והוי ליה הרא"ש יחיד לגבייהו ובמילתא דרבנן, כן נראה לעניות דעתי, וכל-שכן שהרא"ש בעצמו כתב שנהגו להקל, עד כאן לשונו. וכן מוכח בשבילי-לקט סימן קכ"ה דלא הביא כי אם ההיא ברייתא דרבי שמעון בן אלעזר, וכן מוכח באור זרוע הלכות ערב שבת שכתב דברייתא דבית-הלל פליגא אידך ברייתא, וכן

שעור הציון (ט"ז) מפריי-מגדים ותוספת-שבת וש"א שישבו מה שהשיג האילה רבה על המגן-אברהם: (ע) מגן-אברהם בשם ספר חסידים: (ע"ג) בגמרא נקט שם עוד ד' דברים, ולא דוקא, דהוא הדין בכל דבר הממית לפי המקום והזמן [הגרי"א]: (ע"ד) פריי-מגדים, והוכיח כן מהרמב"ם. והנה מהרמב"ם משמע דדוקא כשראו על-כ"ל-פנים לפניו אבל לא לחפש אחריהן, ואפשר דדוקא לפי דעתו דסביבא דלא מלאכה שאינה צריכה לגופה חיוב עליהן, מה שאין כן לדידין, ואם היה במקום שרבים מצויין, לכאורה גם להרמב"ם שרי:

שעור הציון (ט"ז) מפריי-מגדים ותוספת-שבת וש"א שישבו מה שהשיג האילה רבה על המגן-אברהם: (ע) מגן-אברהם בשם ספר חסידים: (ע"ג) בגמרא נקט שם עוד ד' דברים, ולא דוקא, דהוא הדין בכל דבר הממית לפי המקום והזמן [הגרי"א]: (ע"ד) פריי-מגדים, והוכיח כן מהרמב"ם. והנה מהרמב"ם משמע דדוקא כשראו על-כ"ל-פנים לפניו אבל לא לחפש אחריהן, ואפשר דדוקא לפי דעתו דסביבא דלא מלאכה שאינה צריכה לגופה חיוב עליהן, מה שאין כן לדידין, ואם היה במקום שרבים מצויין, לכאורה גם להרמב"ם שרי:

הלכות שבת סימן שמו

פז באר הגולה

ש שם כומרא ת שם
א שם ק"ו במשנה

ושאר מזיקין, * כגון נחש ועקרב, במקום שאינם ממתין (מו) אם רצין אחריו מותר להרגם, ואם לאו אסור, * אבל מותר (מו) לדורסם לפי תומו (מה) * ואפילו (טו) במתכוין, אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכוין: יא * לא ישפשף ברגליו רוק (מט) על-גבי (טו) קרקע משום דמשוה גומות, * אבל מותר לדורסו לפי תומו שאינו מתכוין למרה ולהשוות גומות, (ג) ואף-על-גב דממילא ממרה הוא, כי לא מכוין (נא) * שרי משום (י) מאיסותא: יב (נג) * חיה ועוף

באר היטב

המאכלים, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות בידם, ע"ל: (טו) קרקע. משמע דע"ג רצפה שרי לדברי המתירין כיבוד במרוצף, ע' סימן שלו ס"ב, וע"ג ספסל לכ"ע שרי, מ"א. וכתב מהרי"ל דמותר להעמיד רגלו עליו ובלבד שלא ישפשף, וכ"כ הגמ"ט: (י) מאיסותא. נ"ל דהאידינא דליכא דקפיד ברוק משום מאיסותא יזהר שלא ישפשף כשדורס עליו, ואפשר שזהו כוונת מהרי"ל, אבל ליחה

דמיקרי שרץ גמור, מ"א: (טו) במתכוין. וכתב המ"א: ונ"ל דוקא בנחש ועקרב שעלפי הרוב הם ממתין, ולכן אף במקום שאין ממתין מותר לדורסו מפני חשש סכנת נפשות, אבל דבר שאין ממית לעולם, פשיטא דאסור לדורסו להרמב"ם. ואותן אנשים שהורגין השממית [שקורין שפ"י] בל"א נ"ל דאיסור גמור הוא, דהא אינה מוקת, ואף שיש לחוש דיפול לתוך המאכל, מ"מ מילתא דלא שכיח הוא ויכול לכסות

משנה ברורה

מלפניו: (מו) אם רצין וכו'. לדעת הרמב"ם דמחייב במלאכה שאין צריך לגופה, (עג) צריך לומר דהכי קאמר, שאין ממתין ודאי אלא הוא ספק פיקוח-נפש, ולכן בוצין אחריו איכא חשש סכנתא ושרי, מיהו, לדידן דסבירא לן מלאכה שאין צריכה לגופה מדרבנן הוא דאסירא, אף שאין ספק פיקוח-נפש כלל שרי משום צערא בעלמא כרי שלא יוזק. ודוקא אלו וכל כי האי גוונא, שמזיקין הן בטבען ונשיכתן נשיכה עוקצת אלא שאין רוכן להמית בזה המקום, מה שאין כן פרועש דלעיל וכל רמשים קטנים כהאי גוונא, דאף על-ידי עקיצתן ליכא צער כולי האי, בהני אסור להרגן אף כשהם עוקצין אותו, אלא יבריח מעליו (כ"י): (מו) לדורסם. והוא הדין שכופה עליהן כלי [א"ר], (מח) ואפילו במתכוין. דמלאכה שאין צריכה לגופה היא, (עד) והכא כשהן מזיקין, אפילו מדרבנן לא גזרו כשאיין הורגן להדיא, אלא שיראה לפני הרואה כאלו אינו מתכוין, שלא יאמרו זה נוטל נשמה בשבת במתכוין, ולא ידעו לחלק, (עה) אמנם נמלים ושאר שקצים ורמשים, אפילו דרך הילוכו אסור לדורסן. אסור להרוג בשבת שממית שקורין שפ"י¹, ואף שאומרים העולם שהוא סכנה כשנופל במאכל, מכל מקום לא ברי הזיקא, וגם יכול לכסות המאכלים, לכן יש למחות בידם, וכל-שכן דיש ליהזר מלהרוג שאר רמשים וחולעיים הנמצאים בפירות [אחרונים]: יא * (מט) על-גבי קרקע. ועל-גבי רצפה, חליא בפלוגתא דסימן שלו סעיף ב

באר היטב, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות בידם, ע"ל: (טו) קרקע. משמע דע"ג רצפה שרי לדברי המתירין כיבוד במרוצף, ע' סימן שלו ס"ב, וע"ג ספסל לכ"ע שרי, מ"א. וכתב מהרי"ל דמותר להעמיד רגלו עליו ובלבד שלא ישפשף, וכ"כ הגמ"ט: (י) מאיסותא. נ"ל דהאידינא דליכא דקפיד ברוק משום מאיסותא יזהר שלא ישפשף כשדורס עליו, ואפשר שזהו כוונת מהרי"ל, אבל ליחה

בית הלכה

מוכח דעת המאירי, עיין שם, וכתב דלא חיישינן לפרעושים, שאינו מצוי לפלות מהם, דמידי הם בורחים, וכן בבה"ג וסמ"ג לא הביאו כי אם דינא דברייתא, מוכח מכל זה דלא סבירא להו הא דהרא"ש. אחר-כך מצאתי באליה רבה שגם הוא הביא שהרבה ראשונים מתירין בזה, ועל זה שמכו העולם להקל, ומכל מקום סיים דירא-שמיים יש לו להחמיר כדעת הרא"ש והטור: * כגון נחש ועקרב. בגמרא איתא דכשנדומנו לו נחש ועקרב בשבת [כ"א ברי"ף ורא"ש] בידוע שנדומנו לו להרגן, וקאמר על זה שם דמייירי בשינושופין בו [ופירוש רש"י: כן דרך הנחש שהוא עושה כעין שריקה כשוראה שונאו וכועס], והעתיקו זה הרי"ף והרא"ש, ועל-כרחך מייירי שאין רצין אחריו, וקא משמע לן עולא דזה היו כרצין, או אולי דאף בוצין אין מותר רק בנשופין בו, ובין כך ובין כך אתפלא על מה שלא העתיקו הרמב"ם והשולחן-ערוך את זה: * ואפילו במתכוין. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי ומלאכה שאין צריכה לגופה וכו', ולהרמב"ם על-כרחך צריך לומר דמייירי שיש חשש פיקוח נפש בוצין, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, לכן אף בשאינן רצין שרי לדורסן לפי תומו כיון דבשינושופין סכנת נפשות, כן כתבו המפרשים, וכעין זה כתב המגן-אברהם וזה לשונו: דוקא בנחש ועקרב שעל-פי הרוב הם ממתין, ולכן אף במקום שאין ממתין מותר לדורסן מפני חשש סכנת נפשות, אבל דבר שאין ממתין לעולם, פשיטא דאסור לדורסו להרמב"ם, עד כאן לשונו: משמע דעל-לדידן בכל מזיקין אף שאין ממתין שרי, וכמו שכתבנו במשנה ברורה. ושממיה, לפי מה שכתב המגן-אברהם שאינה מוקת. משמע לכאורה דאפילו לדורסה לפי תומו במתכוין כשהיא מנוחת על הארץ אסור, ובפריי-מגדים משמע דשרי לדידן לפי תומו מלבד לפי דעת הרמב"ם, ולא ידעתי מנין לו: * אבל מותר וכו' שאינו מתכוין וכו'. כיון המחבר לבאר דהאי לפי תומו אינו ככסעף הקורס, והטעם עיין בבית-יוסף: * שרי משום

שער הציון

(עג) כסף-משנה. ונראה שלזה כיון המחבר כמה שתפס כגון נחש ועקרב, להצמיח הדין אף לדעת הרמב"ם. והפריי-מגדים רצה לדחוק עצמו דהמחבר חזר מדבריו בפנים, ולא נהירא, וכן כתב בספר תוספת-שבת כמו שכתבנו בפנים, וזהו שדקוק המחבר בדבריו בריש הסעיף שכתב בלשון ודאי וכו': (עד) לבוש: (עה) אליה רבה בשם אריה: (עו) מגן-אברהם ותוספת-שבת וש"א. והפריי-מגדים מפקפק בזה: (עז) מגן-אברהם: (עח) עולת-שבת ותוספת-שבת ושולחן-עצרישטיים וכן מצדד בפריי-מגדים, דלא כט"ז דכתב דאפילו פסיק ורשיה שרי בזה: (עט) תוספת-שבת: (פ) אליה רבה ודרישה:

הלכות שבת סימן שמו

שברשותו (נג) **מותר** (נד) **לצודן**, יהוא שלא ימרדו, אבל אם הם **מורדים אסור** *לתופסם אפילו בחצר, אם החצר (נה) גדול (נו) שאם לא גדלו **בין בני-אדם היו צריכים מצודה**: הגה *ויש אומרים (נז) *דאסור (נח) *לצוד

ב גמרא שם לעיל מניה ג הוב המניח בפרק י מלכות שכתב בשם היחלמי וכן פסק הרשב"א ד שם בהגהות בשם רבי ברוך

ביאור הלכה

מאסותא, עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי: ונראה דאפילו בביתו כשהוא מרוצף וכו', הטעם, דהאליה רבה חולק על המגן-אברהם וסובר דרוק וליחה שרין להקל, וכן משמע בדרישה, ונהי דהאחרונים סתמו כהמגן-אברהם, על-כל-פנים ברצפה דבלאו הכי איכא דעות המקילין, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן מט, של סמךן עליהם; וגם דהיינו כעין גזירה לגזירה, דהיינו מרוצף אטו אינו מרוצף, ואינו מרוצף — שמא ישכת ויכרין להשוות גומות, וכמו שכתבנו במשנה ברורה בסעיף-קטן הקודם. ועיין פרי-מגרים באש"ל-אברהם אות כד: * **לתופסם**, לאו דוקא לתופסם, דהא אפילו לא מרדו אסור לתופסם, דמקצים, וכדלעיל בסימן שח, אלא רצה לומר לצודן להכניסן למקום צר שניצודים בו ועומדים בו ומכניסם לתופסם. ועוד יש לומר, דהאי לתופסם רצה לומר, לדרותם כצוארם וכצדדיהם שלא כהגבהה מן הארץ, ושרינן לעיל בסימן שח סעיף טו וסעיף מ [מאמר מרדכי]: * **ויש אומרים וכו'**, עיין במשנה ברורה שכתבתי בביית גדול שיש בו שיעור מיימני קאי טעם לדברינו, דהלא שיהו זו ארייתם ממשנה כתיבה ועוף שברשותו פטור, דהוא ככל פטורי דשבת דהוא אסור, כדאיתא בהגהת-מיימני וכן כתב בביאור הגר"א, והמשנה על-כרחו בכיבוד גדול מיידי, דאי לאו הכי אפילו אינו ברשותו פטור, וכן מוכח מהרמ"א דכתיב האי גזוה אירי, וכן מוכח בהדיא בהגהת-מיימני ובספר יראים, וכן כתב הפרי-מגדים דאף לדעת רמ"א דמחמיר היינו בחצר גדול, ודברי העולת-שבת והט"ז הם שלא בדקדוק. ועיין במגן-אברהם סעיף-קטן כו דבתחלת דבריו רצה לפרש דברי הגהת-מיימני דאוסר בשבת אפילו כיבד קטן, והקשה דדבריו סותרין אהרדי, אבל לפי המסקנא שלו אין הגהת-מיימני קאי כלל איבד קטן אפילו בתחלת דבריו, וכמו שכתב כלבושי-שרד שם. ועיין בר"ן בביצה שם על האי סוגיא, ויבואר בזה דברי הגהת-מיימני. ודע, דכונת הרמ"א להחמיר אפילו באוה"ץ ותרנגולין, כדמוכח בדרכי-מיימני ע"ש. והנה בעיקר הדין אי הלכה כדעת המחבר או כהרמ"א, כבר כתבנו במשנה ברורה האחרונים פסקו כיש-אומרים הוה, ובאמת כן ראוי לפסוק כי מוכח כן מהרבה ראשונים, הלא המה הרמב"ם בפרק י מהלכות שבת דכתב בהדיא דאוה"ץ ותרנגולין פטור, וידוע הכלל דכלל בירש הלכות שבת דפטור שלו הוא אסור, וכן הרמב"ן במסכת שבת אפילו לתירוק בתרא שם דעל-כל-פנים בשבת אסור, וכן ראב"ן המוכח בלש"ת-הגבורים וכן האגודה בפנים האורג (הביאו המגן-אברהם) [וכן הרוקח, אף-על-פי שהתיר כיוס-טוב

אוה"ץ ותרנגולין, מכל מקום בהלכות שבת כתב שאסור לכתחלה בחיה ועוף שברשותו, וכן רבינו ירוחם בהלכות שבת כתב דפטור אבל אסור בחיה ועוף שברשותו, וכן ביראים כתב במסקנתו דהאי מתניחין דפרק ח' שרצים פטור אבל אסור קאמר, וכן בהגהת-מיימני במסקנא דעתו נוטה להחמיר, אלא שבאלו הארבעה לא נזכר בהדיא אוה"ץ ותרנגולין, רק סתם דחיה ועוף שברשותו פטור אבל אסור, ונוכל לומר דהמשנה איירי בחיה ועוף מדברים שגידלן בביתו ונעשו בני-תרבות, ודל זה גזרו רבנן כיהא שייך בהם שם צידה, מה שאין כן אוה"ץ ותרנגולין שהם בייתים ובאין לכלובן לערב, הרי הם כפרה וסוס ולא שייך בהם צידה כלל, וכמו שכתב המאירי בפרק שמונה שרצים בשם יש מן הפוסקים שסוברין כן, וכן מצדד הגר"א בביאורו, לבד מהרא"ש בפרק אין צדין דמשמע מדבריו ובאוה"ץ ותרנגולין שבאין לכלובן לערב ומונותן על"ץ לא שייך צידה כלל, וכתב שם דגם דעת בעל העיטור כן [איבדא, דמדעת בעל העיטור אין שום ראיה דאף בשבת ליכא בהם שם צידה כלל, דהוא לא כתב דבריו רק לענין יוס-טוב, וכמו ראשונים סוברים לחלק בזה, וצריך עיון קצת]. וגם הרשב"א בפרק אין צדין כתב דהאי פטור, פטור ומותר הוא, כדעת הרא"ש הנ"ל, ולבדם כולם מחמירים וכו"ל, לכן מהנכון להחמיר לכתחלה כדעת רוב הפוסקים הנ"ל, אם לא במקום שהתרנגולת לא עבידא לאשתמושי מן הדין, וכמו שכתבתי במשנה ברורה בשם החי"א-אדם: * **דאסור וכו'**. עיין במשנה ברורה בריבוי המתחיל לצוד כמה שכתבתי זלפי זה וכו'. ואפילו אם היו העופות בתוך הכלוב ונפתח הכלוב, יש ליהור שלא יאסיגונו, כיון שהוא מכין בזה לצודם שלא יצאו חוצה, וכן משמע בספר זכור לאברהם בשם מחזיקי-ברכה, שזה לשונו: לפתוח לסגור לול של תרנגולים בשבת אסור, אבל מותר להאכיל להעופות אשר בלול ביום שכתבתי על-ידי אינר יהודה, ואם האינר-יהודי בעצמו יסגור לול זה, עד כאן לשונו. ונראה דמיידי שהבית גדול לא שהלול צומד בחצר, דאם הבית קטן מותר לסגור הלול, ואפילו אם הבית גדול יוכל גם-כן להאכילם בענין שלא יפתח הלול לגמרי שיוכלו לברוח: * **לצוד**. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי זאם הוא מתכוין וכו'. הטעם, דזהו הי מלאכה שאין צריכה לגופה דרוב הפוסקים סבירא להו כרבי שמעון, ודומיא דמאי דפסק המחבר בסעיף ז דאם

שער הצינן

(פא) עיין בביאור הגר"א דטעם המחבר, דפוסק כהגהת-מיימני בסוף דבריו דכונת המשנה פטור ומותר, וידוע דהמשנה כוללת כל מיני בני-תרבות, עיין בר"ן פרק אין צדין ובחשובות משאת-בנימין ע"ץ: (פב) כן מוכח בביצה כ"ד בתירוק דרב מיר וכו"ן ושאר פוסקים דמטעם זה לא מקרי צידה, אכן ברא"ש נזכר בתירוק דאשון דחליץ במונותן על"ץ: (פג) ט"ו ותופסת-שבת ש"א: (פד) ולגבי עוף בענין שיהיה גמ"כ מן מקורה: (פה) הגר"א, וכן מוכח בספר יראים: (פו) עיין בביאור הלכה: (פז) עיין שם שהוכיח בראיית בושמת-אדם כדבריו, וסתמתי כמותו לדינא משום הגר"א מצדד מ"כ להקל באוה"ץ ותרנגולין בלא עבירי לרבי"י, עיין שם:

הלכות שבת סימן שמו

באר הגולה רפ"ט

חיה ועוף שברשותו, ואם (י"ט) [י"ט] צדן פטור (הגהות אלפסי), (נט) אבל פרה וטוס, (ס) וכל-שכן שאר חיה ועוף שמרדו, אם צדן חייב חטאת, וכן עיקר (המגיד פ"י). חתול (סא) דינה כשאר חיה ואסור לתופסה בשבת (הגהות אלפסי):

באר היטב

היצאת מן הפה או מן החוטם ודאי איכא משום מאיסותא, ובכחכ"ג אפילו ברוק שרי, ע"י סימן צ"ג, מ"א: (י"ט) צדן. עיין בתשובת מ"ב סימן ס דמטיק שם דאף אוזנין ותרגוליס שעדיין לא הורגלו בבית, כשאין באיין מעצמן לכלובן לערב הצדן חייב חטאת, ואם הורגלו ובאין לכלובן לערב, אף שאר עופות פטור אבל אסור. ואם יצאו מהבית ומתירא שלא יאבדו, אע"פ שאסור לצודן דוחין אותן כדי להכניסן לבית משום פסידא, מ"מ טלטל ולתפוס אותו אסור, אבל עופות שלא הורגלו אסורין לדחותן, ע"ז ומ"א. ובאגודה כתב: אם תינקות קטנים או אינס-יהודים צדין אותן לחחורין, אין מוחין בהם:

שערי תשובה

דמסופק אם כנה או פרעוש שלא ימיתנה, מ"מ אפשר דאם מצטער, שתחרים עליו, שרי להשליך למים בלי מלילה. ועיין בא"ר מ"ש בני"צ לענין מלילה פרעוש בביתו, דלענין למחות לאשטו ביד חזקה אם אינו משער שחשמע בקולו ישתוק, וכ"כ בכר"י, כיון דבלא"ה לפי מ"ש השי"ג יש להם על מה שישמרו, וכן איתא דעת ר"ת, ע"ש: [י"ט] צדן. עיין בה"ט. ועיין בשרית מהר"ט צהלון סימן רמ"א, צרעין שיצאו מהכורות מותר לומר לאיני-יהודי להעמיד גנדם מטה משוח במ"י לימן ולדבר להם דברים טובים עד שיקבצו במטה ולקחת המטה עמהם וליטנו ככורות מבלי שיסתום פתח הכורות, ואפילו לישראל אפשר דשרי, ע"ש:

משנה ברורה

זה יש לזהר שלא להכניס העופות בשבת מן הבית [כשהוא גדול ומחוסר צידה שם] למקום הכלוב שלהם, ששם המקום צר ומיקרי צידה גמורה; ואם הוא מתכוין להכניסם לכלוב רק כדי שלא יעשו הזיקות בבית, אפשר שיש להקל, ועיין בביאור הלכה. ואם היו עופות חדשים שלא הורגלו בבית, יש בזה איסור בכל גוונא, ואפילו אם נכנסו אצלם לכלוב אסור לנעול הדלת של הכלוב בפניהם: (נט) אבל פרה וטוס וכו'. פירוש, דבפרה הלכות שהם מיני בהמות לא שייך צידה כלל אפילו מדרבנן, אפילו קנה אותם מחדש ועדיין לא הורגלו לבוא לביתו, (פס) כי אין עשויון להשטמ מתחת ידי אדם, ומותר לתפוס אותן ולסגור אותן במקום צר; ובשאר חיה ועוף שברשותו שעשויון להשטמ מידי אדם, אף שאין צריכין מצודה לתופסן כי יבואו מעצמן לביתן לערב, מכל מקום יש בו איסור צידה דרבנן. וכל זה כשלא מרדו, אבל מרדו, אפילו פרה וטוס חייב חטאת עבור צידתן, אפילו נתגדלו מתחלה בביתו, וזהו שכתב: וכל-שכן שאר חיה ועוף וכו', והוא שמרדו הפרה והטוס לגמרי וברחו מדרשותו (פט) עד שצריכין לבקש מצודה (ס) או איזה תחבולות לתופסו. (ל"ב) וגם אינן באים לערב לביתו: (ס) וכל-שכן וכו' שמרדו. מירי גס-כן שמרדו וברחו ואינן חחורין לביתו כערב, אלא לנין בשדה, כאוחא ובר-אוחא שלנין על המים וקשה לתופסן בלי מצודה ותחבולה, (כ"ב) וגם המתבר מודה דבזה חייב חטאת הצודה אותן. וכתבו האחרונים, דמזה נלמוד דהוא הדין אם קנה אוזנין ותרגולין מחדש ועדיין אינן רגילין כלל בביתו, ואם יצאו או יחזרו עוד לבית אלא תנקה באשפה, הצדן חייב. ואם יצאו מן הבית, אסור לצודן אפילו על-ידי איני-יהודי [ח"א]. ונראה דאם הבית גדול דלא מטא ליה כחד שחייה, (ג"ב) מותר על-ידי איני-יהודי להכניסן בתוכו אם חושש שיבוא לביד פסידא, ואם תינקות קטנים ורופיין אותם להחזירן לתוך הבית הזה, גס-כן אין מוחין ביין, ועיין בביאור הלכה: (סא) דינה כשאר חיה. ורצה לומר, דאין דינה כבהמה אלא כחיה ועוף, ויש בה כל פרטי דיני איסור צידה כמו בהם, וכוניל:

ביאור הלכה

מתעסק בשביל שלא ישכנו דמותו, ומטעם דינו צריך לעיקר הצידה, כמו שפירש רש"י שם בגמרא ק"ז ע"ב, והכי נמי דכוותיה, ולא נשאר לנו רק האיסור דרבנן שיש בזה [דשם דמקילינן לגמרי, משום דמקום הזיקא לא גזרו, מה שאין כן בהא דהוא הפסד בעלמא, עיין לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן לג]; וגם הלא הוא דבר שאינו מחוסר צידה דהוא גס-כן רק מדרבנן, כיון דהוי תרי דרבנן אפשר שיש להקל במקום הפסד, ודומיא דמה דפסק המטא-בנימין בסימן ח דאם חושש שלא יגבאו ואיכא הפסד, מקילין דחייח התרגולת לבית שהוא צידה ללאחר יד, במקום דיהיה האיסור-צידה רק מדרבנן כגון שהורגלה לבוא לביתה [ולפי מה שכתבתי לעיל בסעיף ו בביאור הלכה דגם הרמב"ם דסבירא ליה בעלמא מלאכה שאין צריכה לגופה חייב, מודה שם, משום דלא הוי לדעתו זה בכלל מלאכה שאין צריכה לגופה רק בשל מתעסק בעלמא, כיון שכוונתו רק להברייה מעליו ולא לצודו, נוכל לומר דהכי נמי דכוותיה]; וגם נוכל לצרף לזה דעת הגר"א דפוסק כהמקילין לענין אוזנין ותרגולין שברשותו כשכאין לכלובן לערב [אמנם גוף דברי הגר"א שמתקן בין אוזנין ותרגולין לשאר חיה ועוף להקל בהן ככתבתי משום דלא עבידי לרבווי, לא ידעתי ביאורו, עיין בבדיעה כ"ד דגם אוזנין ותרגולין עבידי לרבווי, ואם כוונתו דלכלובן לא עבידי לרבווי, וזה אינו, דאם-כן היה חייב חטאת, כמו ביוני שובך דגס-כן באין לכלובן לערב ואפילו הכי חייב הצודן מטעם זה, וצריך עיון; אך עיקר דינו של הגר"א שמתקן בין אוזנין ותרגולין לשאר חיה ועוף שברשותו ישנו כמאירי בשם איוו ראשונים שסוברין כן לחלק בין בייתים למדבריים שגידלן ונעשו בני-תרבות, וצריך לברר הסוגיא הנ"ל לשיטתם]. אך בעופות חדשים שלא הורגלו לבוא לביתן, נראה דיש לזהר בזה בכל גוונא, כי שם אם יכניסם לכלוב שהוא מקום צר כדי לשמורם שלא יצאו לחוץ, הוא איסור צידה דאורייתא לפי מה שכתבו האחרונים דבהו שייך צידה דאורייתא, ואם-כן אף כשיכניסם רק בשביל שלא יזיקו דהוא בכלל מלאכה שאין צריכה לגופה, יש בזה על-כל-פנים איסור דרבנן לרוב הפוסקים דסבירא ליה דבמתעסק שלא ישכנו הוי בכלל מלאכה שאין צריכה לגופה. ועיין לקמיה מה שכתבנו אודות דין האחרונים, ויהיה נפקא-מינה גם בזה: * חיה ועוף שברשותו. הנה דבר זה שכתבנו במשנה ברורה לענין קניית עוף חדש וכו', דין זה המציאו הראשון כ"ל משא-בנימין, ואחריו נמשכו כל האחרונים מאז דמשני בבדיעה א"ל לפיכך אין באוזנין ותרגולין משום צידה אף דאומרים להם 'יבא מצודה ונצונני', מהמט דבאין לכלובן לערב, ורוצה לומר שהם באין מעצמן לכלוב ונח לתופסן שם לפיכך הרי הם כניצודין, וכפירוש רש"י שם, ואפילו אם צדן בחוץ, ומזה הוציא דינו דאם העוף לא הורגל עדיין בהבית ולא יבוא לכלובו לערב שייך בו

שער הציון

(פס) מגן-אברהם בשם ראב"ן, וכן כתב בביאור הגר"א וכש"א: (פט) הגר"א מגמרא דביצה כ"ד: (ס) שמי' שם: (ל"ב) דאם לא-כן אינו חייב חטאת רק איסורא בעלמא, ודומיא דאוזנין ותרגולין דגס-כן קשה לתופסן לפעמים בלי מצודה או איזה תחבולה, ואפילו הכי ממשע שם בגמרא דינו חייב חטאת מחמת דבאין לכלובן לערב, עיין שם: (כ"ב) מגמרא הנ"ל, וכן כתבו האחרונים: (ג"ב) דהוי שבות במקום פסידא: (ל"ב) מוכח מגן-אברהם בשם אגודה, עיין שם:

הלכות שבת סימן שיז

שיז דין קשירה ועניבה בשבת, ובו ז' סעיפים:

א שבת ק"א במשנה א *הקושר (א) קשר של קיימא הוא מעשה אומן, חייב, כגון (ב) קשר הגמלים ובמרא ק"ב

ביאור הלכה

משנה ברורה

הוא גדול ולא מטא ליה בחד שחיה, אם-כן ממלא אין ניצודים שם, ואף כעוף שהורגל לבוא לביתו יהיה שייך בו צידה דאורייתא כשצדו מבחין בנול תוך הבית לא ציירת, דאפשר דכיון שהוא תוך הבית, אף שהבית גדול ובלעמא שייך בו שיצוד צידה, אינו שייך לומר שם 'הבא מצודה', דכיון שהורגל בו אפשר שנוח לתופסו שם כך, וקושיית הגמרא מתחלה לא היה כי אם על מה שמשמע מטחמא דברייתא דאפילו הצדן בחוץ פטורין, וזוהא לומר דהברייתא איירי ודאק במי שיש לו כלוב בבית, ועוד, האיך פסיק הגמרא לכלוב לערב; וגם חתול יוכיח, דמשמע הכא כמאי עסקינן שבאין לכלוב לערב; וגם חתול יוכיח, דמשמע מהפוסקים דיש לו דין חיה ועוף שברשותו אם גדלה בבית ונעשית בתרבות, והרי חתול במקומותינו אין דרך לעשות לה כלוב. ויש לדחות דכונת הגמרא, דלפי שהורגל מעצמו לבוא לביתו בערב אין זה בכלל מחוסר צידה, ומה שאמר 'לכלובי דבר ההווה נקט', וכל חיה ועוף שברשותו הם בכלל הזה אף שאין לו שום כלוב בביתו, ומה שפירש רש"י שם 'ונוח לתופסן שם', לאו דוקא כשהיא בכלוב, דהוא הדין שכבאת לבית שהיא מורגלת בו, נוח לתופסה ולא היא בכלל מחוסר צידה, והוה הטעם מה שפסק המשנה 'חיה ועוף שברשותו פטור', ופירש חילק בין יש לו כלוב עבורם או לא, ומה שהקשה הגמרא שם בתחלה 'זהו אווזין ותרנגולים' וכו', היה על מה שפטרה הברייתא בצדן מבחור, וכמו שכתבנו בתחלה; גם בחי'אדם לא הזכיר כי אם התנאי שחחר לביתו בערב. ודע עוד, דאם קנה עוף מחדש ועדיין לא הורגלה לצאת ולבוא להבית כי לא הניתחה לצאת חוצה, ואם תצא מן הבית לא תדע לחזור לעצמה, רק בחוץ הבית הורגלה לבוא לכלובה לערב, נראה לי פשוט דבתוך הבית יש לה דין חיה ועוף שברשותו ואין בה צידה דאורייתא, אבל אם יקרה שתצא לחוץ, דינה כמו שאר עופות חודשים שלא הורגלו לבוא לביתן. עוד אמרתי להביא בכאן מה שהקשה בספר חמד'משה על דברי המשאת'בנימין ומגן'אברהם לענין עוף חדש, והוה לשון החמד'משה שם בס'מנן תצו: מה שכתב המגן'אברהם דאוחן שקנה מחדש ולא הורגלו וכו' לא נראה לי כלל, דככל מקום באין לכלוב לערב ומוזנותו עליו, ואם לא יבואו לכלוב זה יבואו לכלוב אחר. ולי נראה שאין קשה כלל על המשאת'בנימין ומגן'אברהם, דגם הם מורים דאם קנה עוף מחדש אצל אחד בעירו במקום קרוב אין בה צידה דאורייתא למי ומי שיצודה כשהיא בחוץ, דאף שלא הורגלה לבוא לביתה החדש, על-כ'פנים הורגלה לבוא לכלובה הישן אם ניתוח, וכנצורה ועומדת דמא, ותדע, דאטו דין המשנה דחיה ועוף שברשותו פטור איירי דוקא כשצדן הבעל-הבית ולא אחר, והא דרבי ליתא, אלא ודאי כיון שהחיה ועוף הוא ברשות איהו אדם היא כניצודה ושוב אין בה צידה דאורייתא כלל, ולא מיעטו מכלל זה אלא שור שמרד וכן מוכח לשון הירושלמי שבת פרק ח' שרצים על המשנה דחיה ועוף שברשותו הצדן פטור: לא אמרו אלא שברשות אדם, הא אם אינן ברשות אדם חייב, אמר רבי יוסי: הרי אמרה, שור שמרד הצדו בשבת חייב; ואף דאמרו שם ביצוד דוקא כשמוזנותו עליו, כונת הגמרא הוא כיון דזה המין מוזנותו על האדם, הוה כעלי תרבות וכבהמה הוא [ענין ברין וברש"י] ולא שייך בו צידה, ואם-כן הכי נמי בענינו, אף שקנה אותה ממנו אדם אחר, מכל מקום היא כניצודה ועומדת כיון שיש לה מקום שרגילה לבוא שם לערב, וכאן צידה עתה בחוץ הבעל-הבית הראשון הוה פטור אף שקנה אחר ממנו, אם-כן הוא הדין הבעל-הבית השני וכל אדם, ולא איירי המשאת'בנימין ומגן'אברהם כי אם כשקנה אותה במקום רחוק שלא חזר את מקומה הראשון לבוא בעצמה. ובתנאי זה לעורר לא המעין, ועדיין אינו ברור למעשה. והנה קשה לי לפי מה שחידשו האחרונים שלא רינא, למה ליה להתוספתא פרק יג דשבת לחלק בין אווזין ותרנגולין לינוי שובך וינוי עליה, לפלוג באווזין ותרנגולין גופא בין אווזין שהורגלו לבוא אצלו ובין אם קנה אותם מחדש? ויש לומר, ודניחא ליה יותר לאשמועינן רבותא כיוני שובך אף דהם גס-כן באין לכלוב לערב, וכדאמרין בביצה שם, אפילו הכי חייב:

* הקושר וכו'. דע, דקשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו מקרי כשהקשר עשוי שלא להתקיים בתמידות והיינו שדרכו של הקשר הזה להתירו ואין מקיים בתמידות, וכמה דצייר בגמרא 'קטרא קטרי כוממא', ואפילו אם הוא עשוי באופן חזק שלא יוכל להתירו באחת מידי, ומקרי בין לדעת הרי"ף והרמב"ם ובין לדעת הרא"ש קשר שאינו של קיימא, כיון שדרכו של הקשר הזה שלא לקיימו בתמידות. וראיה ממאי דתניא בתוספתא [נהירשא הוא לדעת רבי מאיר, כמו שכתב הדרכי'משתן] דכל קשר של קיימא שיכול להתירו באחת מידי, או קשר שאינו של קיימא שאין יכול להתירו באחת מידי, ודע עוד, דמה שפוסק בשולחן'ערוך דקשר ומעשה אומן חייב, הוא אפילו אווזין הקשר לא מיהדק שפיר ויכול להתירו באחת מידי, וכמו שכתבנו בפרק ברורה, וכן פסק בורכ'משה, וכן רבנן פליגי על רבי מאיר שהמיר דיתול להתירו באחת מידי פטור [וכמו שכתב בספר ריא"ם, וכן מוכח מפירושו המשניות (ו) להרמב"ם והרשב"ם שם פליגין] וטביר דחייבין, הולכה מוחסן, וכמו שפסקו כל אלו הפוסקים הנ"ל, ומוכח בגמרא דקשר כוה לא מיהדק, ועל-כרחיך באופן דהוי מעשה אומן, דאי לאו הכי לא מייחייב לדעת הרי"ף והרמב"ם, הרי דמעשה אומן נקרא אפילו לא מיהדק שפיר. ולפי זה לכאורה צריך עיון על הט"ז שכתב דמעשה אומן נקרא כשהקשר חזק מאד, ואפשר דכונתו שהוא חזק מאד היינו שלא יהיה נותר בשום אופן מעצמו, כדרך האומן היודע אופן תיקון עשייתו, ומעשה הדיוט הוא כשהקשר

שער הציוד

(ב) ענין ביצוד הלכה:

הלכות שבת סימן שיו

ב הרי"ף שם וכן וכן
הרמב"ם פסק' ג שם
בגמרא

(א) *וקשר הספנים וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצענים (ד) בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה, אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן, לפטור: הגה ויש חולקים, שמכירא להו (ה) דכל קשר של קיימא אפילו של הדיוט חייבין עליו (רש"י והרא"ש ור' ירוחם וטור). ויש אומרים שכל קשר שאינו עשוי להתיר (ו) באותו יום עצמו מקרי של (ב) קיימא (כל-כו והגה"מ פ"י). ויש מקילין לומר דעד שבעה ימים (ג) לא מקרי של קיימא (טור ומרכ"י), (ועיין לעיל סימן שיד סעיף י). *וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן, מותר לקשרו לכתחלה. הגה וכן לענין התרתו (ז) *דינו באר היטב

(ב) קיימא. ופטור אבל אסור, ואינו חייב א"כ עשוי להתקיים לעולם או זמן ארוך, עכ"ו ובט"ז: (ג) לא מקרי. ומותר לכתחלה. ועיין

ביאור הלכה

אינו עשוי טוב, שיכול לפעמים במשך הזמן להיות נותר מעצמו. ואין להקשות, אם-כן אמאי פליג הרא"ש על הרי"ף בסבכא זו? ויש לומר דהרא"ש סבירא ליה דכיון שהוא פשוט אותו כדי שיתקיים לעולם, מצוי הוא עשוייה אותו שלא יהיה נותר מעצמו, ומה שיקרה לפעמים שהוא נותר אין כולו על-ידידה שם קשר קיימא ממנו. אך זה אתפלא על הט"ז שכתב, דלדעת הרא"ש והטור הכל תלוי ברעת האדם הקושר לחוד, דאם דעתו שישאר כן לעולם הוה קשר של קיימא, ואם לומר הוא פטור ואסור, ואם דעתו להתירו ביומו, מותר לכתחלה, עיין שם, ולפי זה אפילו בקשר הגמלין והספנים גופא או בקיטרי דאושכפי, אם דעתו בעת הקשר להתירו ביומו אין עליו שם קשר כלל אפילו עשה אושכפי בעצמו, ולפי עניות דעתי צריך עיון גדול בזה, דנראה דקשר שדרכו של העולם לעשותו בקביעות לא אוליג בתר מחשבת הקושר לכלל שם קשר ממנו, ומה דמצירי הגמרא במנעל בקשר דרבנן ובסנדל בקיטרא דקטרי אינהו, היינו באותן האנשים שדרכן שאין עושין הקשר שלהן בקביעות רק לפי שעה, וזה דמי לענין חייבא לסנדל ונפקי ביה בי תרי מוכח שם דלא מקרי קשר, והיינו אפילו אם עשה חזק כעין קטרא דאושכפי, כדמוכח שם בגמרא, עיין שם ברש"י, ומטעם דלאנשים כאלו אין דרך של הקשר הזה להתקיים, מה שאין כן בענינו לענין אושכפי שדרך כל העולם שעושין קשר על זה בקביעות, והוא גס"כן עשה חזק כראוי, לא אוליג בתר דעתו שהוא חושב להתירו ביומו ויחטבל על-ידי זה שם קשר ממנו; ומדוברגן לא מיבעיא לי דאסור בזה, וכמו שהביא המגן אברהם שם הלכות וכן כתב בספר ריאם, דקשר אפילו שאינו של קיימא שדרכו של האדם להימלך לפעמים שישאר כך אסור, ונראה דבענין שלנו שדרך כל העולם לעשותו לקביעות, לא אוליג בתר דעתו ומדאורייתא אסור. ואחר-כך מצאתי שכן כתב בספר בית-מאיר שנראה לו כן בתורה. וזכוב יתורין קושיית הפרי-מגיד, למה אין עושין ציצית בשבת, יחשוב שלמוציא-שבת יתירו מיד? עיין שם שנדחק בזה מאד, ולדברינו ניחא, וגם קושיית הגאון רבי עקיבא איגר שהקשה על סוגיא דעירובין ק"ג בבי נימא במקדש דהוא לדבר-מצוה, יחשוב להתירו במוציא-שבת-יקדוש? ולדברינו דהוא איסור דאורייתא ניחא. וכאשר

משנה ברורה

שהוא קשר של קיימא: (ג) וקשר הספנים. גם הוא כמין טבעת שעושין מן רצועה בנקב שבראש הספינה, ואותו קשר מתקיים תמיד, וכשרוצה להעמידה קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה, וכשרוצה להתירה מתיר הרצועה ונוטלה, ואותו קשר הראשון של הטבעת הוא קשר הספנים: (ד) בשעת עשייתן. היינו הקשר שקושר בתוך המנעל (ג) שלא תוכל הרצועה לצאת, והוא קיים לעולם: (ה) דכל קשר של קיימא וכו'. היינו שאין דרכו להתירו לעולם, וכנ"ל. ודעה זו פליגא אמחבר גם בשאינו של קיימא והוא מעשה הדיוט, והיה דעתו שיתקיים הקשר איזה זמן, (א) דלהמחבר מותר ולדעה זו פטור אבל אסור, דדמי קצת לקשר של קיימא, ועל זה קאי הני תרי יס-אומרים שהביא הרמ"א, דלדעה הראשונה, כל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו מקרי של קיימא במקצת ואסור לכתחלה, ולדעה שניה, כל שמתירו בתוך שבעה ימים לא מקרי של קיימא כלל ומותר לכתחלה: (ו) באותו יום עצמו. אלא למחר, אבל אם עשוי להתיר בליל מוצאי-שבת לא מקרי של קיימא כלל ומותר לכתחלה. ומיהו, אם קושר בליל שבת-קודש ועשוי להתיר ביום שבת עצמו, אף-על-גב דאין ממש באותו יום, מכל מקום יש לומר דשרי, דכל פחות מכ"ד שעות, ביומו מקרי [פמ"ג]: (ז) דינו כמו וכו'. רוצה לומר, דאם הוא קשר שחייבין על קישורו, חייבין על התירו, וכל שהוא פטור אבל אסור או מותר לכתחלה, גם בהתירו כן הוא [רמב"ם]. וכל קשר שומתו להתירו, אם אינו יכול להתירו מותר לנתקו אם הוא לצורך, ואין לעשות כן בפני עס-הארץ, שלא יבוא

תעין היטב בדברי רש"י בכמה מקומות בסוגיא זו דף קיב תמצא כדברינו. אך לענין איסור הוא ברור ופשוט דאסור, ואפילו בחבל דגרידי איתא בגמרא דגזרו חז"ל שמא יבוא להתיר בחבל דעלמא, וכל-שכן בזה: * וקשר וכו'. עיין ברמב"ם פקד' מהלכות שבת שהעתיק כמה ציורים לדין זה, והוא נובע ממשנה דריש פרק ג' ואלו קשרים, דזה לשונו שם: קושרת אשה מיפתחי חילוקה אף-על-פי שיש לו ב' פתחים [רצועה לומר, ויכולה פשוטה וללכשה ברוחק אף אם לא תתיר אחר-כך אלא קשר אחד, והוה אמינא חדוד קשר ביטולי מבטלה ולא תתירנו, גמרא], וחוטם סבכה אף-על-פי שהיא רפויה [סבכה נקרא מה שהיא לובשת למעלה על השיער כסות, והרבותא היא, דהוה אמינא כיון שהוא רפוי משלף בלפא לה מלמעלה ולא תתיר הקשר ויהיה ממלא קשר לו קיימא, קא משמע לן דאשה חסה על שיערה שמה נתחב ומתחת אותן], ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש, ונודות יין ושמן אף-על-פי שיש לו ב' אזנים [היינו האזנים שכופלין לתוכו וקושרין, ובאחת מהן יכול להוציא היין, והוה אמינא חדוד מינייהו בטולי מבטל ליה ולא יתירנו, שם], וקירייה של בשר אף-על-פי שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר, עד כאן לשונו; וכל אלו הדברים נזכרים שם במשנה להתירא לכתחלה, ולהרמב"ם הטעם, דכל אלו הדברים אינם עושים קשר אומן רק קשר הדיוט וגם עשוי להתירו, הא לא עושה אלו הדברים בקשר אומן [היינו בקשר אמיץ שיהיה נותר מעצמו בשום אופן], וכן שדרכן להתיר בכל יום, גס"כן היה איסור לכתחלה, ולרא' ושאר פוסקים אין חילוק בזה, דקשר כזה אין עליו שם קשר כלל: * שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן וכו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם, והיינו אפילו אם הוא עשוי לאיזה זמן, ולשיטת הרא"ש דוקא כשאינו של קיימא כלל, וכנ"ל בהגה"ה: * דינו כמו וכו'. עיין בבית יוסף שכתב: הנה הרא"ש כתב דיראה לו שאינו מחוייב במחיר, כי אם במחירי דלימנא לקושר קשר של קיימא, דומיא דצידיי חלזון שהיה במשכו, וכתב הבית-יוסף על זה דמרבנן אף של הרא"ש אסור בכל גווני. ודע, דהרבה פליגי על הרא"ש על הרמב"ם כלל גדול דף עד עמוד ב' בדרכי המחליל 'שוי חד', וכמו שהביאו החוטפות בשמו בדף עג דיבור המחליל 'הקושר', וכן הרמב"ם בהלכות שבת הלכה ח המפריד את הפתיל וכו', עיין שם, וכמו שכתב בספר מעשה-ירוקח, וכן בספר תפארת-שמואל על הרא"ש כתב דהרמב"ם והסמ"ג פליגי על זה, עיין שם היטב דבריו נכונים מאד, ולפי דבריו שם יוכל הרבנו חננאל לסבור גס"כן כרש"י בזה, ואודא הוכחת החוטפות הנ"ל שכתבו דלהרבנו חננאל בעינן מתיר על-מנת

שער הציין

(ג) רש"י: (ג) פריימג'ים:

הלכות שבת סימן שיז

ד לשון הרמב"ם שם
ה שבת קני' במשנה
ו שם בפירוש רש"י
ז הרמב"ם פ"ק י וכתב
הרב המגיד שהוא
מהתוספות

כמו לענין קשירתו (טו). (ח) כיצד, נפסקה לו רצועה וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר (ט) חבל בדלי *או שקשר רסן בהמה, הרי זה פטור, וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא. וכל קשר (י) שאינו של קיימא, אם קשרו קשר אומן, הרי זה אסור. (ג) ולצורך מצוה, כגון (יא) שקושר למדוד אחד משיעורי התורה, (יב) מותר לקשר יקשר (יג) שאינו של קיימא: הגה [*] ויש אומרים (יד) דיש לזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, דאין אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו והוא הדין להתירו, וכן נוהגין (הגהות אלפסי פרק אלו קשרים). ומכל מקום נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזור. והא דבעינן שני קשרים זה על זה היינו כשקושר שני דברים ביחד, אבל אם עשה קשר *בראש אחד של חוט או משיחה (טו) *דינו כשני קשרים (סמ"ג): ב (ז) (טז) נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל או (ה) שנשמט (ח) רוב הרגל, מותר להחזירו (יח) הרצועות למקומן ובלבד (יט) שלא (י) יקשרו: הגה *ודוקא שיוכל

שערי תשובה

[*] ויא' דיש לזהר כו'. וכתב בר"י: בגלילוחינו פשט המנהג לקשר שני הרצועות בשבת דמתקן מנא וה"ה בסרבל או במכנסים, אבל אבנט שרי להכניסו במכנסים ולא מבטל ליה התם ועשוי להכניסו ולהוציא תדיר, לא הוי מתקן מנא, ב"י ס"ס זה, ע"ש. וכתב המ"א: וא"כ אסור להכניס משיחה לשם דמבטל ליה התם, וט"ז סס"י זה כ': לפי הנראה אפילו דעתו לבטלו שם אין איסור, כיון שאין שם שום קשר לא באבנט ולא במכנסים ע"י זה, ע"ש: (ה) שנשמט. כ' הט"ז לא ידעתי פירושו, ע"ש: (י) יקשרו. פ"י

באר היטב

ט"ז שאין דעתו כן: (ג) ולצורך מצוה. אפילו הוא מעשה אומן שרי אם א"א בענין אחר, מ"א: (ז) נשמטו. אבל במנעל חדש אסור ליתן הרצועות בשבת דמתקן מנא וה"ה בסרבל או במכנסים, אבל אבנט שרי להכניסו במכנסים ולא מבטל ליה התם ועשוי להכניסו ולהוציא תדיר, לא הוי מתקן מנא, ב"י ס"ס זה, ע"ש. וכתב המ"א: וא"כ אסור להכניס משיחה לשם דמבטל ליה התם, וט"ז סס"י זה כ': לפי הנראה אפילו דעתו לבטלו שם אין איסור, כיון שאין שם שום קשר לא באבנט ולא במכנסים ע"י זה, ע"ש: (ה) שנשמט. כ' הט"ז לא ידעתי פירושו, ע"ש: (י) יקשרו. פ"י

ביאור הלכה

לקשר, וגם מהירושה אין שום ראייה. והנה בעיקר הדין צריך עיון לי על דברי הרא"ש, דאף דאם נימא דבעינן בזה דומיא דמשכן, הלא גם בקורע, דאיתא במשנה בהדיא דבעינן על-מנת לחפור, ומשום דבמשכן כן היה כדאיתא בגמרא, ואפילו הכי קיימא לן דהוא הדין בקורע על-מנת לתקן, וכמו שמוכח בסוף סימן שם, עיין שם, ועל-כרחן הטעם משום דכיון שיש תיקון על-ידי קריעתו, כקורע על-מנת לחפור דמי, אם-כן הכי נמי בשיש תיקון על-ידי התרתו הקשר, כמתיר על-מנת לקשר דמי. וגם לפי דבריו, מאי מקשה בדף קיב הברייתות אהרדי בהיתר רצועות מנעל, לימא הא דתני חייב כמתיר על-מנת לקשרו הוא דתני אסור במתיר שלא על-מנת לקשרו, אלא ודאי דמלאכת מתיר הוא ענין בפני עצמו וחייב אפילו שלא על-מנת לקשרו: * או שקשר רסן בהמה. ומה דאיתא לעיל דקשר ההמלים חייב, מיירי שבעל הגמל עשה הקשר והוא מעשה אומן, וכאן באדם דעלמא שהוא מעשה הדיוט: * בראש אחד של חוט. והוא הדין של חבל, סמ"ג שם, ועיין שם בכיבורו מהרא"ש, דבראש החוט של הפירה גס-יכן די בקשר אחד [וכמודנין פרק ואלו קשרים איתא בהדיא הכן]. ומה דאיתא בגמרא ויהא שקשרין ואינו חושב המשנה רק מלאכת תופר, מפרש מהרא"ש דמיירי בשקשר שני ראשי החוט יחד: * דינו כשני קשרים. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דהו מעשה אומן. ואף דבסמ"ג שם לא איירי כלל מענין מעשה אומן, כי הוא לא העתיק במלאכת קשר שיטת הרמב"ם דמעשה אומן, מכל מקום כיון דחזוין דסובר הסמ"ג דקשר אחד שבראש החוט מתהדק שפיר ונקרא קשר מדאורייתא כמו ב' קשרים בעלמא, סובר הרמ"א דלענין מעשה אומן שוה הוא לשני קשרים בעלמא: * ודוקא שיוכל להחזירו וכו'. עיין במגן-אברהם וט"ז שהשיגו על זה וכתבו דטעות-סופר הוא. ומפני חומר הקשיא

להקל יותר [אחרונים בשם היש"ש]: (ח) כיצד, נפסקה וכו'. אדלעיל קאי, בגי' קיימא ואינו מעשה אומן דפטור אבל אסור: (ט) חבל בדלי. התלוי שם (ז) על-פי הבאר לשאוב בו מים: (י) שאינו של קיימא. היינו שאפילו בשעשאו להתיר באותו יום עצמו, אסור לדעה זו, כיון שעשאו מעשה אומן: (יא) שקושר למדוד. היינו שקושר שני חבלים ביחד כדי שיוכל למדוד בהם שיעור מקוה: (יב) מותר לקשר וכו'. היינו (ה) אפילו הוא מעשה אומן, דאי לאו הכי אפילו בלא מצוה שרי, ומיירי כשא"י אפשר בענין אחר, דאי לאו הכי יעשהו מעשה הדיוט או עניבה לבד וימדוד בו, ולא יצטרך להתיר איסור דרבנן: (יג) שאינו של קיימא. היינו (י) אפילו הוא עשוי לזמן. כתב בספר בית-מאיר, שמה שהעתיק השולחן-ערון דמותו במקום מצוה הוא רק דעת הרמב"ם והטור, אבל לרש"י והתוספות וברטנורה שם מצד דקשר האסור אסור אפילו במקום מצוה, עיין שם: (יד) דיש לזהר וכו'. פירוש, כיון (י) דלריף ורמב"ם אסור לכתחלה באומן אפילו כשמתיר בו ביום, ואין אנו בקיאים מהו קשר של אומן, (ד) ומסתברא דכל קשר שקושרין אותו הדק היטב הוי של אומן, לכך אנו נוהרים בכל קשר שהוא של שני קשרים, דשני קשרים הוי קשר אמיץ. ומה שכתב 'שום קשר', רצה לומר אפילו אותן קשרים המבוארין לקמן בסיומן זה דמותו לקשר ולהתיר, היינו דוקא בקשר אחד: (טו) דינו כשני קשרים. דאו מתהדק שפיר ומיקרי קשר של אומן: ב (ז) (טז) נשמטו וכו'. אבל במנעל חדש (טז) אסור ליתן הרצועות בשבת אפילו אם הנקב רחב, דמתקן מנא, והוא הדין בסרבל או במכנסים חדשים אסור להכניס שם רצועות או משיחה, דמבטל ליה התם ומיקרי מתקן מנא, אבל אבנט שרי להכניסו אפילו במכנסים חדשים, ולא מבטל ליה התם, והוא עשוי להכניסו ולהוציא תדיר: (יז) רוב הרגל. שמנעלים שלהם היו רצועות פרקים ומחוכרים על-ידי הרצועות, וכשנשמט חלק המנעל של רוב הרגל ממקומו, מחזירו ומהדקו מחדש על-ידי הרצועות [כן שמעו מאליה רבה]. ויש מפרשים, שנשמט מנעלו מרוב רגלו על-ידי שאין מהדוק, ורוצה ליתן הרצועה בנקב אחר [פמ"ג]: (יח) הרצועות למקומן. ודוקא אותן הרצועות, אבל רצועה חדשה שלא היתה שם מתחלה אסור, דמיקרי מתקן מנא [א"ר]: (יט) שלא יקשרו. פירוש, שלא יעשה קשר בראשו שלא ישמט,

שער הציון

(ז) רש"י: (ה) מגן-אברהם: (י) כי להרמב"ם בודאי אין חילוק בין ליום אחד או לזמן וכו', ולהטור שסבירא ליה בעלמא כהרא"ש לזמן יש איסור דרבנן, סבירא ליה להטור דכזה התירו משום דהוא מילתא דמצוה: (י) מגן-אברהם והגרי"א, כי להרא"ש מותר אפילו בקשר אומן אם אינו עשוי להתקיים: (ט) מגן-אברהם בשם שלטי-גבורים: (ט) מגן-אברהם וש"א:

הלכות שבת סימן שיז

רצג באר הגולה

ח פתח מ"ה ט ש
ק"ג במשנה י' כלישנא
בתרא דתוספות וכן
כתב רמב"ם בפרק
כ הרב המניד שט בשם
הרשב"א
התוספות

להתחילו (כ) בלא (י) טורח, אבל אם צריך טורח לזה, אסור, דחיישינן שמא יקשור (תוס' והרא"ש פ' במה
טומנין): ג "מתירין בית הצואר מקשו שקשרו כובס, (כא) שאינו קשר של קיימא, אבל אין
(מ) פותחין אותו מחדש, (כב) דמתקן מנא הוא. הגה אפילו כבר נפתח, רק שחזר (ט) האומן
(כג) וקשרו או תפרו ביחד כדרך שהאומנים (כד) עושין (ר' ירוחם ח"ד). ולכן אסור (כה) לנתק או לחתוך
זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאומנים עושין אף-על-גב דהתפירה אינה של קיימא, דאין חילוק
בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא (הגמ"ר פ' במה טומנין). ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא,
ואין להתיר בפני עם-הארץ (כ"ז): ד "קושרין (י) (נו) דלי (כז) במשיחה או באבנט וכיצא בו,
*אבל לא (י"א) 'בחבל. והני מילי דליים הקבועים כבור, יאבל דליים שלנו (כח) *שאינם

שערי תשובה

באר היטב

קשרים בחגורתו אשר במתניו שאינו של קיימא והוא של הדיט, ולית דחש לה

שלא יעשה קשר בראשו שלא יתברר הדיו קשר של קיימא, כמ"ש
ט"א: (י) טורח. הט"ז ומ"א כתבו דט"ס הוא בהגה זו, ע"ש, וכ'
המ"א: וא"כ ברצועות שלנו במנעלים ובמנעלים דרגילין לקשור בראשן, אפילו בעתיקין אסור להכניסן, עמ"ש ס"ז זה: (ח) פותחין. והפוח חייב
חטאת משום מכה בפטיש, אבל משום קורע אינו חייב אא"כ עושה ע"מ לתפור, ב"י, ועיין כ"מ: (ט) האומן. ואינו יכול להתירו אא"כ חתך
החוטים אסור, ר"י. וכתב הי"ש פ"ד דביצה סימן ט: אכן הכתנת שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתירו, שרי לכו"ע לנתקן, שהרי אינה עשויה
אלא להתירו בכל זמן שרוצה, ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא בצנעה, עכ"ל, וכ"כ הבית. וכ' המ"א: ומ"מ נ"ל דאם אין רגיל להתיר הקשר של
הכתנת אלא משבת לשבת אסור, ע"ס"א: (י) דלי. ומיירי שאינו מעשה אומן, מ"א: (יא) בחבל. דמכל ליה החם והדיו של קיימא, ואפילו חבל גרדי

ביאור הלכה

משנה ברורה

אפשר קצת לתרץ, דאף דבדוכי"משה הארוך העתיק דברי התוספות
והרא"ש, עיין שם, בהגהותיו פה חזר מזה וסתם להלכה כדעת הגהות'
מרדכי בפרק במה טומנין, דזה לשונו: פסק רשב"ם דרצועות מקטורן
וכו' ובלבד שיהא שם באותו ענין שלא נצטרך לחוש שמא יתקע, כגון
שהנבק גדול שיכול לחזור בלא טורח; אלא דסבירא ליה דבמקום
השחורה הוא בלא טורח תו לא חיישינן שיבוא לקשרו ולהדקו (ומה
שמציין תוספות והרא"ש, אין הציונים מהרמ"א בעצמו כידוע). ומקור
לסברא זו נראה שיצא להגהות מרדכי ממה דאמר שם בגמרא מ"ז עמוד
כ דאם היה רפוי מותר דלא גורנין ביה שמא יתקע, עיין שם ברין
וירושב"א, ולדברי התוספות דסבירא להו דאפילו בנבק רחב ש חשש
שמא יתקע, על-כרחן דסבירא להו דשם אין רגילות לתקוע, עיין
בהגהות אשר"י שם, ועיין באליה רבה שכתב דגם מדברי מרדכי ואגודה
שמעם דסבירא להו דברחב תו לא חיישינן שיבוא לקשרו. ומכל מקום
למעשה נראה דאין לזו מדרבי התוספות והרא"ש דאפילו הנבק רחב
אסור במקום שרגילין לקשור, וכמו שהעתיקו במשנה ברורה בשם
האחרונים, שגם הטור ורבינו ירוחם העתיקו שיטת התוספות והרא"ש
לדינא: * אבל לא בחבל. נקט חבל סתם, להורות דאפילו חבל דגרדי
אסור, וכרבנן דרבי יהודה בגמרא ק"ג, שכן פסק הרמב"ם, עיין שם
במגיד'משנה, וכן משמע דעת המגיד'משנה גופא וכן פסק הריב"ם
ירוחם והר"ע. וראיתי בספר אליה רבה שכתב דבספר התורמה פוסק
כרבי יהודה, ולא מצאתי שם מזה מאומה, וגם ממרדכי אין ראיה
מוכרחת לזה: * שאינם קבועים. עיין מגן אברהם שהעתיק בשם
התוספות שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה. והנה משמע לפי זה,
לדעת הכל-בו שהובא לעיל בסעיף א' בהגיה דיתיר מיום אחד מקרי

דהוי קשר של קיימא, כמו שכתב סוף סעיף א: (כ) בלא
טורח. דהיינו שהנבק רחב. (י) והאחרונים השיגו על זה,
דאפילו הנבק רחב אסור במקום שרגילים לקשור, דחיישינן
שמא יקשור, ובמקום שהנבק צר, אפילו במקום שאין רגילין
לקשור אסור, דצריך טורח; (יא) ואם-כן ברצועות שלנו
במנעלים ובמכנסים דרגילין לקשור בראשן, אפילו אם הנקב
רחב אסור להתירן. ועיין בביאור הלכה: ג (כא) שאינו
קשר של קיימא. שאינו עשוי להתקיים (יג) רק עד שיקחנו
הבעל-הבית לביתו. (יג) ויש מחמירין בדבר, אלא-אם-כן
עשוי להתיר באותו יום של הכביסה: (כב) דמתקן מנא
הוא. וחייב (יד) משום מכה בפטיש, דהוא גמר מלאכה:
(כג) וקשרו. בטוב, עד שאינו יכול להתירו אלא-אם-כן
יחתוך החוטים או ינתקן, ולכן חשיב עתה כפתחה מחדש
ואסור משום תיקון מנא. ובספר ים של שלמה כתב, דכתנת
שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתיר, שרי לכולי עלמא
לנתקן, שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שירצה ולא
מקרי קשר, ואף זה לא יעשה בפני עם-הארץ אלא בצנעה; על-
כרחן צריך לומר דסבירא ליה להי"ם-של-שלמה דדוקא
כשחזר האומן וקשרו אסור לנתק, אבל שאר קשירות שרי, כן
כתב מגן אברהם [והטעם אפשר, דכשקשרו האומן בשעת
מלאכה יש בזה משום מכה בפטיש כשחוחתו ומנתקו אחר-
כך, דהוא גמר מלאכה, אבל שאר קשירות שנקשרו אחר שכבר נגמר

שער הציון

(י) מגן אברהם ועוד הרבה אחרונים. ומה שכתב הט"ז בסוף הסימן להיפוך, כבר תמהו והשיגו עליו: (יא) מגן אברהם וט"ז ושי"א: (יג) לכוש: (יג) ט"ז:
(יד) רש"י. ועיין בסוף סימן שם בביאור הלכה היבור המתחיל 'ולא' מה שכתבנו שם בסוף הענין אורות זה: (טו) מגן אברהם: (טז) גמרא: (יז) עיין בביאור
הלכה בתחלת הסימן שביארנו דקשר שדרכו להיות קיים אין מועיל מחשבתו להתיר, ועיין במגן אברהם בסוף הסימן בשם הכל-בו:

הלכות שבת סימן שיז

ל שם
כתבמים
בניחוץ
במקור
מ שם
נ שם
ס מימא
שם קייא
הרמב"ם
ע שם

קבועים בבור אינו קשר של (יג) קיימא: ה *לעניבה מותר, דלאו קשר הוא: הגה ואפילו אם עשה (יג) קשר אחד למטה (כט) נוהגין בו היתר (אגור): ו **קושרים חבל כפני הפרה בשכיל שלא תצא יואפילו (ל) בשני (יז) ראשי הפתח, ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויוציאנה דרך שם ויניח ראש השני קשור: ז מטלטלין חבל (לא) של גרדי (פירוש, אורג) לקשרו באיבוס ובפרה, (לב) ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויניח ראש השני קיים, אבל (לג) חבל דעלמא לא. והני מילי לקשרו באיבוס ובפרה, אבל אם היה קשור באיבוס ורוצה לקשרו בפרה או אם היה קשור בפרה ורוצה לקשרו באיבוס, (לד) מותר בכל חבל:**

שערי תשובה

אלא מיעוטא דמיעוטא דבטיילן במיעוטייהו, עיין שם:

באר היטב

גורנין אטו חבל דעלמא. [וכס' אליה רבה מתיר כחבל גרדי ולא גזרינן, וכ"פ סה"ת]: (יג) קיימא. שאין עשוי לעמוד שם זמן מרובה, עס"א: באין עשוי להחיר ביומו כגון כלולב וכיוצא בו אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה, ורשאי לעשות כ' עניבות זה ע"ג זה ולא קשר כלל, וכן יש לנהוג: (יז) ראשי, והיה ב' חבלים זה למעלה מזו, ולא אמרינן דמבטל לא, אבל אם מבטל ראש א' אפילו בחבל א' אסור, מ"א. ונוהגים להתיר בשבת אנד גדיים ועופות המקולטים וחז"ט תפודתן, משום דפסיקת הלש אינו אסור א"כ מתקנו למדה או לעשות כלי, ואפילו שבות ורבנן ליכא אלא היתר גמור הוא, עכ"ל ש"ל, וע' סימן שיד ס"ט. כל קשר שפעמים נמלך ומבטלו לעולם, אי"פ שתחלת עשייתו לא היתה ע"מ להניח שם, אסור, הלכך אסור לקשור רצועת המכנסים, שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם עד שיהיה בלוי, כ"י, כל"ב, ועמ"ש ס"ק ד וסי"ק ז, כתב הרמב"ם: הפותח חבלים מכל מין שיהיה, חייב משום קשור, ושיעורו כדי שיעמוד החבל כפתילתו בלא קשיירה, שנמצאת מלאכתו מתקיימת, וכן המפורד הפתיל חייב משום מתיר, והוא שלא יתכוין לקלקל בלבד, ושיעורו כשיעור הפותח, ועב"י, ועמ"ש סוף סימן שג:

משנה ברורה

קבועים. רוצה לומר, ועתיד לחזור וליטול את הדלי משם. ועיין בביאור הלכה: ה (כט) נוהגין בו היתר. וכתבו האחרונים: הא נוהגין היתר בקשר אחד למטה היינו דוקא כשעשוי להחיר בו כיום, ומשום דעל-ידי עניבה על-גבי קשר עדיין אינו נקרא מעשה אומן, (יט) אבל אם היא לקיימא על איזה זמן, כגון כלולב וכיוצא בו, אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה בלבד, ורשאי לעשות שתי עניבות זה על-גב זה, וכן יש לנהוג: ו (ל) בשני ראשי הפתח. דסתמא יתיר את שניהם ולא הוי קשר של קיימא, (יט) והוא הדין דמותר לקשור שני חבלים זה למעלה מזו ולא אמרינן דמבטל ליה לאחד, דפעמים מתיר את זה ולפעמים זה, אבל אם בדעתו לבטל לאחד, אסור: ז (לא) של גרדי. ולא גזרינן אטו חבל דעלמא כמו שכתב בסעיף ד, (כ) דהכא בפרה אפילו חבל דעלמא לא שכיח דיהא של קיימא: (לב) ולא חיישינן וכו'. דחבל גרדי חשוב ולא יניחו שם: (לג) חבל דעלמא לא. דלמא יניח ראש אחד קשור, אבל אין הטעם משום מוקצה, דסתם חבל שבבית מוכן הוא לתשמיש [א"ר בשם התוספות]: (לד) מותר בכל חבל. דסתמא אותו הקשר שהיה כבר, מניחו להיות קשור ומתיר ראש השני [ב"ח]. (כא) כל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם, אף-על-פי שתחלת עשייתו לא היתה על-מנת להניח שם, אסור (כב) מדרבנן, הלכך אסור לקשור רצועות המכנסים, שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם עד שיהיה בלוי, ועיין בתחלת הסימן בביאור הלכה מה שכתבנו שם אודות זה. אכלי-בהמה מותר לקשור בהן בשבת, דלא שייך בו קשר של קיימא [רמב"ם]. וכתב החי"א דם, דדוקא בגמי לח וכיוצא בו דכשיחביש גנתק, אבל קש וכיוצא בו, וכן בעלין של לולבין דלא מינתק, דינו כתבן עינין כגמרא קיי"ב וקנ"ז עמוד ב, עיין שם ברש"י, ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו כזה. הפותח חבלים חייב משום קשור, והמפרידן ואינו מכיין לקלקל חייב משום מתיר [רמב"ם]:

ביאור הלכה

של קיימא קצת ואסור לכתחלה, גם כזה אסור, ומכל מקום למעשה אין להחמיר בזה, ולשון זה הועתק גם בהרבה ראשונים, והם הרשב"א והר"ן והריטב"א והרב המגיד, וכולם הסכימו בזה, ומהו סעד גדול להלך במקום הצורך. דאפילו יותר לא מקור של קיימא כולל עדיין: * עניבה מותר וכו'. רוצה לומר, אפילו מהדוק יפה ודעתו שיתקיים כן תמיד, עיין בריש פרק אלו קשרים בגמרא. ואגב אבאר עוד דין אחד שראיתי ברמב"ם והעתיקתי במשנה ברורה לענין עשיית קשר ממאכל בהמה, וזה לשון הרמב"ם שם: כל שאר המאכל בהמה מותר לקשור אותו בשבת, לפיכך אם נפסקה רצועת סנדלו בכרמלית, נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה וכורך עליו וקושר, עד כאן לשונו. ויש להקשות דלכאורה סותר את עצמו, דלקמיה בהלכה ו כתב דמותר לקשור קשר שאינו של קיימא לדרכ מצוה, ומקור הדין כתב הרב המגיד שהוא נובע משבת קנ"ז דאיתא שם: ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודרין וקושרין בשבת, והלא שם איתא דקשרו את המקידה בגמי, ועיין שם ברש"י דהכונה בגמי לח, ואם-כן לדברי הרמב"ם הג"ל אין שם קשר על זה כלל וכנ"ל, ואם-כן מאי ראייה מייית שמוותר לעשות קשר שאינו של קיימא מדאורייתא [היינו להרמב"ם אפילו הוא מעשה אומן] לדבר מצוה? ועל-כרחן צריך לומר דסבירא ליה להרמב"ם ללא כרש"י, אלא דהמעשה היה בגמי יבש שאינו ראוי שוב למאכל בהמה, וסבירא ליה דבגמי יבש יש בו משום קשר על-כל-פנים מדרבנן היכא דעושה מעשה אומן, ואפשר עוד דאית ביה גס-כ"ן איסור דאורייתא היכא דעושה גס-כ"ן קשר של קיימא, ולרש"י שכתב דהמעשה היה בגמי לח דחוי למאכל בהמה, אפשר דסבירא ליה באמת דלא היה שם קשר כלל על-פי דין ואפילו קשר דרבנן, וכמו שפירש רש"י ולא מבטל ליה, ומה שאמר אחר-כך: מדרביהם למדנו שקושרין בשבת, היינו גוף הדין דקשר שאינו של קיימא כלל מותר לכתחלה, ולא איירי בקשר שהוא של קיימא קצת דאסור בעלמא מדרבנן ולהתירו כאן משום צורך מצוה, וכן צידד בספר בית-מאיר לדעת רש"י, וכמו שכתבתי בשמו במשנה ברורה. והנה לפי מה שביארנו ותיצנו דברי הרמב"ם יקשה מאד דברי החי"א דם, דמתחיל בסעיף ח בדברי הרמב"ם ומסיים דבריו לשיטת רש"י. ועיין בסימן שכר סעיף ד בהגה' דמוכח דגם באוכלי-בהמה יש קשור ומתיר, וכן משמע מלשון רש"י שבת קנ"ז עמוד ב דיבור המתחיל 'בגמי', וכן

שער הציון

(יט) מט"ז ומגן-אברהם ושאר אחרונים: (יט) מגן-אברהם ושאר אחרונים: (כ) תוספות: (כא) בית-יוסף בשם הכל"ב, וכן כתב בספר ידאים להר"א ממיץ, ודברי הכל"ב נובע משם: (כב) כן איתא בספר ידאים בהדיא; והפרי"מגדים לא עיין שם, לכך נסתפק בזה באשלאברהם, עיין שם:

הלכות שבת סימן שיח

רצה באר הגולה

שיח דין המבשל בשבת, וכו' י"ט סעיפים:

א (א) *המבשל (ב) בשבת (או שעשה (ג) *אחת משאר מלאכות) (טור), (ה) במזיד, אסור לו א חלוץ ט"ז וחבותר ליד ובבאקמא ע"א וכרבי יהודה, ה"רף הגאונים והמב"ם בפרק ו' והרא"ש ושאר פוסקים

באר היטב

בשוגג יאכל בו ביום אפילו הוא עצמו ובמזיד אסור אפילו לאחרים בו ביום ולמו"ש מותר אפילו לו, ע"ש, ובפי' אלו נעורות פירש להיפך בדת ר"מ דס"ל בשוגג יאכל אפילו בו ביום במזיד לא יאכל לעולם, אבל אחרים ישראלים אוכלים, הרי שכי' דלר"מ במזיד לא יאכל הוא לעולם, וזהו היפך ממה שפירש בפ"ק דחולין, וצ"ע. ועיין בפירושו המשנה

(ה) במזיד. ומשמע ברשב"א סימן קעא שהקדירה אסורה ג"כ; ודוקא המבשל לבריא, אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה, כ"כ הרשב"א שם. ועיין בתשו' שבות'יעקב ח"ב סימן כא, וגדולה מזו כ', שאפילו היתה קדירה חדשה שצונו כן הרופאים שיעשו התבשיל בכלי חדש אפ"ה מותרת הקדירה. ועיין רש"י בפ"ק דחולין שכי' דלדעת ר"מ

משנה ברורה

משמע דעת הרמ"ך המוכח בספך-משנה בפרק עשירי מהלכות שבת, עיין שם:

* המבשל בשבת או שעשה וכו'. ואם הוא מלאכה דרבנן, עיין בפרי"מגידם שכתב דחד דינא אית להו, ובשוגג צריך להמתין עד מוצאי-שבת, עיין שם דראיתו משבת ל"ח עמוד א דאמר שם: מבשל אחד דקבעי מעשה, אבל האי דלא קבעי מעשה וכו', ולוא אמר משום דהוה דרבנן. ולפלא, דשם יצא הנמרא לומר דאפילו במזיד מותר בו ביום מטעם זה, כדאיתא שם בהדיא, ומזיד אין שום אחד מהפוסקים שיקל בו ביום אפילו באיסורא דרבנן, ולכן הוצרך הגמרא לטעם זה. וחפשתיו ומצאתי בבאור הגר"א שכתב ומסיק להלכה דאפילו לדעת השולחן-ערך שפסק כרבי יהודה היינו כדראורייתא, אבל במלאכה דרבנן הוא סובר דלא קנסו שוגג אטו מויד, והביא לזה סוגיות מפורשות, וכן פסק הרמב"ם דהמטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן, במזיד אל ישתמש בהן עד מוצאי-שבת נאך זה צריך לעיין, דכתב שם הגר"א דבמלאכה דרבנן רבי יהודה סבר כרבי מאיר, ומשמע שם דבין לענין שוגג ובין לענין מזיד, וכן משמע מהרמב"ם שפסק במטביל, דבמזיד לא ישתמש בהן עד מוצאי-שבת, ומשמע דמוצאי-שבת מותר אפילו לו, ואמאי, הא להברי הרמב"ם דפסק כרבי יהודה דבמלאכה דאורייתא במזיד אסור לעולם, גם בדרבנן צריך להיות במזיד כן, דהא רבי יהודה סובר דלא קנסו שוגג אטו מזיד דרבנן, אבל במזיד גופא לא מצינו בגמרא שיחולק רבי יהודה בין דרבנן לדאורייתא, וצריך עיון. שוב מצאתי שגם בחי"אדם כתב דנראה לו דבשוגג באיסור דרבנן מותר אפילו לו בו ביום, וכבר קדמו הגר"א בבאורו: * אחת משאר מלאכות. כתב בחי"אדם כלל ט: דוקא דבר שנועשה מעשה בהו דהדר, שנושגה מכות שהיה, דמכשיל וכו' צ"ע, אבל המוציא מרשות לרשות, שלא נשתנה הדבר מכות שהיה, אם בשוגג, מותר אפילו לו ואפילו בו ביום, ואם במזיד, אסור אפילו לאחרים עד מוצאי-שבת מיד, ומכל מקום יש להחמיר בכל איסורי-תורה כמו מבשל, עד כאן לשוננו. ודע, דלדעת השולחן-ערך דפסק כרבי יהודה דבשוגג מותר ליהנות במוצאי-שבת, זהו בכל מלאכות, דמיכר הקנס שקנסו חז"ל שלא ליהנות בו ביום עד מוצאי-שבת, אבל בנוגע בשבת והוא הדין בוורע, דבלאו הכי אין יכול ליהנות לאלתר, שוגג שוה למזיד, דבשניהם צריך לעקור הנטיעה, כן איתא בהדיא בגיטין ג"ד עמוד ב בדעת רבי יהודה,

א (א) המבשל וכו'. אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם או המצחם את המים נרצצה לומר, אף דמים ראוי לשתייה בלא בישול והוא הדין חלב, מכל מקום חייב כיון דמשתבח על-ידי הבישול, ואחד האופה את הפת, הכל ענין אחד הוא דאפיה הוא מענין בישול, אלא שאפיה הוא כפת ובישול הוא כשארי דברים]. המתין אחד ממיני מתכות כל-שהוא, או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת, (ה) הרי זה תולדת מבשל [שהיה בחימומו הוא מרכבו שיחא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי, והרי הוא מרפה דבר הקשה]. וכן הממסס את הדונג [שעורה] או את החלב או את הזפת והכופר והגפרית וכיוצא בהן, הרי זה תולדת מבשל וחייב. וכן המבשל כלי-אדמה עד שיעשו חרס, חייב משום מבשל נדקודם שמתחזק הכלי ונצרך פה בהכשן ונעשה חרס כראוי, (ג) מתבשל בה טיט של הלכלך; וכן (ג) הנותן תחיתא עץ בתנור כדי שיתייבש, וידוע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלוחית, חייב משום מבשל. כללו של דבר: בין שריפה גוף קשה באש (ד) או שהקשה גוף רך, הרי זה חייב משום מבשל [רמב"ם בפ"ט]. ועל-כן יש לזהר מאד שלא להניח עצים לחים על התנור ליבשן אחר שקיעת החמה, דהוא חשש דאורייתא. הניח בשר על-גבי גחלים, אם נצלה צלייה גמורה כשיעור גרוגרת חייב, ואפילו הגרוגרת אינה במקום אחד אלא מתלקט משנים ושלשה מקומות, גם-כן חייב; ואפילו אם לא היה צלייה גמורה רק כמאכל בין-דרוסאי, גם-כן חייב, אלא דבזה שאינו צלייה גמורה צריך שיהיה הבשר צלוי משני הצדדים של הבשר דוקא, ואם לא פטור [כן כתב (ה) הרמב"ם שם בהלכה ה]. וכל זה הוא לענין חטאת, (ו) אבל איסורא יש בכל גווי, וכן שכתב הרמב"ם מתחלה לענין צלייה השיעור גרוגרת, הוא גם-כן רק לענין חיוב חטאת, אבל איסור דאורייתא יש בכל גווי, כדקיימא לך

חצי שיעור אסור מן התורה [שבת ע"ד גמ' ורש"י שם]: (ב) בשבת. וכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו, או בשאר מלאכות כי האי גוונא, אין לאסור בדיעבד, דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו, וספיקא דרבנן לקולא נפירי- מגדים באות י, וכעין זה כתב המגן-אברהם בסימן שכנ סעיף-קטן יא, ועיין בסעיף-קטן לב, וצריך עיון קצת: (ג) אחת משאר מלאכות. ואם היא מלאכה דרבנן, עיין בבאור הגר"א שהאר"ך הלוהיכ דלכולי עלא אם עשה אחת בשוגג אין

שער הציון

(ה) בפרק יב כתב זה המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר; ותיירך בלחם-משנה דתרוי איתנהו, דמתחלה כשנועשה הברזל רך חייב משום מבשל, ואחר זה כשנועשה גחלת בוורת חייב משום מבעיר, שהרי נעשה דבר השרוף: (ב) אחת משאר מלאכות דרבנן, עיין שם: (ג) הוא פירוש רש"י שם, וכר"ח איתא דינו של רש"י ודינו של הרמב"ם בביאור המימרא האי מאן דשדא וכו', עיין שם, ולדינא גם החמב"ם מודה לפירוש רש"י: (ד) רוצה לומר, כיון שהקשה, מסתמא מתרפה תחלה, וחייב על הירפוי, כן מוכח בגמרא ופירוש ר"ח שם: (ה) עיין במגן-אברהם כמה שהביא בשם הרשב"ד בענין זה, והאליה רבה השיגו דגם הראב"ד מודה בכל זה; אך על עיקר הדין שהוזכר בגמרא דעל כמאכל בין-דרוסאי בעינן משני הצדדין דוקא, יש לעיין כמה דהוזכר בסעיף ט ובמגן-אברהם שם בסעיף-קטן לב דעירוי מבשל כדי קליפה, ומבואר שם באיזה אחרונים דהוא כמאכל בין-דרוסאי, והלא הוא רק בצד אחד דלא עדיף מעל-גבי גחלים; ואפשר משום דמכל מקום איסורא דרבנן יש, אבל הוא דבר חדש, וצריך עיון בכל זה: (ו) שבת דף ג:

הלכות שבת סימן שיח

(ד) לעולם, ולאחרים (ה) מותר (ו) למוצאי־שבת מיד, (ז) [א] (ח) וכשוגג, אסור בו כיום (י) גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד (ואם אמר לאינר־יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, עיין לעיל סימן שז סעיף כ): ב־השוטט בשבת לחולה, בין שחלה מאתמול בין (ח) שחלה היום, (ט) מותר הבריא לאכול ממנו (ד) (י) חי (בשבת), אבל המבשל (או עשה שאר מלאכה) לחולה, (יא) אסור (בשבת) לבריא או לחולה (יב) שאין בו סכנה, דחיישינן (יג) שמא ירבה בשבילו: הגה ואפילו בישל על־ידי אינר־יהודי (יד) אסור (ה) [ב] בשבת (תוספות פ"ק דגיטין ור"ן פ' אין מעמידין). ואם קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת, אפילו היה חולה (טו) מבעוד יום, אסור לבריא בשבת, משום (טז) שגדל

שערי תשובה

[ג] ובשוגג. עיין בה"ט. ומ"ש וה"ה בשוכה, הוא מתשובת מהר"ם מינץ סימן כח. ועיין בשער־אפרים סימן כה בשכות־יעקב ח"ב סימן קמה ולעיל סימן קח, ועיין בבריי: [ה] בשבת. עיין בה"ט. ועיין בסימן קיב בא"י ובנה"כ שם, שבת מכין ליו"ט, ליקוטי מהר"י סימן ב. ואם נתערב אותו דבר באחרים, כנה"ג, ד"ץ: (ז) חי. ובלא מליחה, טור. וע' ביו"ד סימן סו ס"ב הדהח מהו בעי, ועסי' שכה ס"יא: (ה) בשבת. אבל כמ"ש מותר מיד, ש"ך, וטעמו דכין דהאינר־יהודי בישל בהיתר לא בעי להמתין בכדי שיעשו, מ"א. ועיין ביו"ד סימן קיג ס"ק י כתבתי בשם האחרונים דאסור אפילו

משנה ברורה

לאסור בדיעבד ליהנות ממנה. ועיין בביאור הלכה: (ד) לעולם. ליהנות מאותה מלאכה, דקנסוהו רבנן, ומכל מקום (ו) מותר לו ליהנות מדימה של המלאכה. כתב המגן אברהם בשם הרשב"א, דגם הקדירה שבישל בה בשבת אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו, ודוקא המבשל לבריא, אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה: (ה) מותר למוצאי־שבת מיד. ואפילו למי שנתבשל בשבילו, (ח) דלא בעינן להמתין בכדי שיעשו אלא במלאכה הנעשית על־ידי אינר־יהודי בשביל ישראל, משום דקל בעיניו איסור דאמירה לעובד־גילולים ויבוא לעשות כן פעם אחרת כדי שיהיה מוכן לו ומוצאי־שבת מיד, אבל דבר שנעשה על־ידי ישראל בידים, ודאי ליכא למיחש דעל־ידיהו שנתיר למוצאי־שבת מיד יבוא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה, (ט) ועוד, שהישראל לא ישמע לו, דאין אדם חוטא ולא לו. (י) אם היה במוצאי־שבת יום־טוב, אפילו בישל בהיתר, כגון שבישל בשבת לחולה, מכל מקום אסור לבריא גם ביום־טוב ראשון, דאין שבת מכין ליום־טוב. אם נתערב (יא) בשבת אותו דבר שנתבשל (יג) במזיד באחרים, דעת המגן־אברהם דאינו מתבטל ואסור לו (יג) בשבת ליהנות מזה, דכיון דלמוצאי־שבת יהיה מותר לאחרים, מקרי דבר שיש לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף, ומה שכתב ביוהד־דעת טוף סימן קב היפוך זה, נדחק המגן־אברהם ליישבו, ועיין בחוות־דעת שם שחולק עליו. וכל זה להמבשל בעצמו, אבל לענין אחרים, לכולי עלמא מקרי דבר שיש לו מתירין: (ו) ובשוגג. שגג (ז) בדין (טו) או שכח, כל זה בכלל שוגג הוא: (ז) גם לאחרים. הנה בגמרא פליגי בענין שוגג ומזיד רבי מאיר ורבי יהודה, ודעת השולחן־ערוך הוא דעת רבי יהודה, שכן הסכימו הה"ף והרמב"ם והגאונים, והגר"א הסכים בביאורו לשיטת התוספות וסיעתם דפסקו כרבי מאיר, דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצאי־שבת, ובשוגג מותר גם לו מיד; ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבישול בשוגג: ב־ (ח) שחלה היום. ולא אמרינן דהבהמה

באר היטב

להרמב"ם פ"ב דתרומות, ודוק: (ג) למו"ש מיד. דדוקא באינר־יהודי שעושה בעיניו בכדי שיעשה דחיישין שמא יארמ לו לעשות, אבל ישאל לא ישמע לו, תוס' חולין דף טו. ואם היה מו"ש יו"ט אסור, דאין עמ"א: (ג) ובשוגג. אם עשה ע"פ הוראת חכם מקרי שוגג, וה"ה בשוכה, כנה"ג, ד"ץ: (ז) חי. ובלא מליחה, טור. וע' ביו"ד סימן סו ס"ב הדהח מהו בעי, ועסי' שכה ס"יא: (ה) בשבת. אבל כמ"ש מותר מיד, ש"ך, וטעמו דכין דהאינר־יהודי בישל בהיתר לא בעי להמתין בכדי שיעשו, מ"א. ועיין ביו"ד סימן קיג ס"ק י כתבתי בשם האחרונים דאסור אפילו

היא מוקצה מחמת אסור דאיתקצאי בבין־השמשות מחמת איסור שחיטה, שבתאווה פעם לא היה חולה עדיין שיהיה דעתו עליה לשחטה, דהא אנן קיימא לן כרבי שמעון דלית לו מוקצה אלא היכי דחיייה בידים, כגון נר שהדליקו עליו באותו שבת, דדחיייה בידים שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שהדליק בו, אבל גבי בהמה לא דחיה בידים. ועיין עוד בבית־יוסף: (ט) מותר הבריא וכו'. הטעם, כיון דעיקר השחיטה לצורך החולה, (טו) דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, ולא שייך בזה שמא ירבה בשבילו: (י) חי בשבת. (יז) ובלא מליחה, דאסור למלוח בשבת, והדחה בעי משום דם בעין, מה שאין כן דם הבלוע בו ליכא איסור כל זמן שלא פירש: (יא) אסור בשבת. אבל במוצאי־שבת (יט) מותר מיד ולא בעינן לזה בכדי שיעשו. וטעמיה אם התבטל יפה בשביל החולה, מותר גם בשבת: (יב) שאין בו סכנה. דגם הוא (יט) כבריא לענין זה שאסור מן התורה לבשל עבורו על־ידי ישראל, וחיישינן שאם נתירו לאכול מזה, שמא ירבו בשבילו: (יג) שמא ירבה בשבילו. ליתן כשר לתוך הקדירה, וזהו איסור דאורייתא כשמרבה בשבילו, אפילו הוא מרבה בפעם אחת קודם שיתן הקדירה על האש; ויש אומרים דהוי דרבנן כיון שהוא בפעם אחת, עיין בית־יוסף [מגן] אברהם. ועיין בספרי אהבת־חסד בפרק ז שביירונו ראה מהגמרא דהייקו כדעה הראשונה: (יד) אסור בשבת לבריא ליהנות ממנו, (כ) אבל במוצאי־שבת מותר מיד, וטעמו, דכיון דהאינר־יהודי בישל בהיתר, לא בעי להמתין בכדי שיעשו, וגם לא גזרו בזה משום בישולי אינר־יהודים [הגר"א]: (טו) מבעוד יום. רוצה לומר, והיה כדעתו מבעוד יום לקצוץ הפרי בשבת, אפילו הכי אסור, מפני שאין הכנה מועלת כלל במחובר כיצא בזה שהוא גדל והולך בשבת, (כא) אבל פרי שנגמר בישולו ושוב אין גדל והולך, מועלת בו הכנה אף־על־פי שהוא מחובר, אבל חולה שנחלה היום, אסור בכל גווני ליהנות לבריא משום מוקצה דמחובר: (טז) שגדל והולך. עיין במגן־אברהם שמקשה, דליבטל הגידולים בעיקר

שער הציון

(ו) בבא־קמא ע"א דמעשה שבת מותר בהנאה: (ח) ט"ו: (ט) מגן־אברהם: (י) מגן־אברהם וגם בפרי־מגדים, עיין שם: (יא) אבל אם נתערב במוצאי־שבת, מתבטל לכולי עלמא משום הכתוב ביוהד־דעה שם: (יב) אבל בשוגג, לכולי עלמא הי דבר שיש לו מתירין במוצאי־שבת ואינו כשל: (יג) אבל במוצאי־שבת מותר ליהנות לכולי עלמא, דמתבטל או [אחרונים ביו"ד ק"ב]: (יד) רמב"ן במלחמות פרק כיה: (טו) מגן־אברהם: (טז) גמרא: (יז) מגן־אברהם: (יח) פרי־מגדים: (יט) כן הוא בביאור הגר"א, ולפי זה אפילו אין־עובד־גילולים לבשל עבורו גם־כן אסור לאכול מזה, ועיין בפרי־מגדים שמסקנא בזה: (כ) מגן־אברהם ושי"א: (כא) חיי"אדם:

הלכות שבת סימן שיח

רצו באר הגולה

ג שבת ל"ח במשנה
כמאן קמא רבבי יודיה,
הררין ומביים פוק ט
ד שם ל"ח ה' שם קמ"ו
במשנה ל טור והרא"ש
מרב"י רש"י בפרשת
שפא ירתיח ל"ד
ל דעת הטור, וכן
ע"ג משנת מרב"י רמב"ם
בפרק ט

(1) והולך בשבת ויש בו משום מוקצה (כ"י בשם א"ח): ג יכשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל (י"ז) בתולדת האור, כגון ליתן ביצה בצד קדירה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה. (יח) *ואפילו בתולדת חמה, כגון בסודר שהוחם בחמה, אסור, גזירה אטו תולדת האור, וכן אסור (1) [1] (יט) *להטמינה (כ) בחול או כאבן דרכים שהוחמו מכה חמה; (כא) אבל בחמה עצמה, כגון ליתן ביצה בחמה או ליתן המים בחמה כדי שיחמו, מותר: ד' תבשיל שנתבשל כל-צרכו (כב) ויש בו משום (ס) בישול (כד) *אם נצטנן. הגה (ט) ויש אומרים דוקא אם מצטמק (כה) ויפה לו (רבינו ירוחם ז"ח). ואם לא נתבשל תבשיל, ו'אפילו נתבשל (כו) כמאכל בן-דרוסאי, ו'שייך בו בישול

באר היטב

שערי תשובה

ובענין הכלים וגיילין להורות הכשר לכ"ח ע"י הנגלה ג"פ כמבואר ב"יד שם: [1] להטמינה. עיין בה"ט. ועיין בנו"ב מ"ח כ"ג דמליח כרותח דצלי הוא מד"ת לענין שמבליע כמו כלי, אבל ליתשב כמו צלי לענין אסור בישול בשבת או עיין סא דמותר לצלות על גג רותח מחמה דלא מיחלף בתולדת האור, ע"ש, וכתב מהר"א דדבריו וכו', וגם כספר ס' אורות חולק עליו, וביירושלימי איתא בהר"א דאסור. כתב הרמב"ם: המבשל בחמי טבריא אסור להניח אפילו אבל מע"ש מותר, ולהניח בתוכו אסור, כמ"ש סימן שכו ס"ג: (ס) בישול. והוי יודע, שכל דינים האסורים משום בישול, אפילו ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור, כמ"ש סס"י ת"ג, מ"א: (10) וי"א. והב"ח פסק כסברא ראשונה, ועיין ס"ח מ"ש:

לחולה עצמו כמ"ש, ע"ש: (1) והולך. ומיירי בפרי שלא נגמר בישולו [ב"ן], אבל בנגמר בישולו לא אמרינן שגדל והולך, מ"א, עיין שם: (1) להטמינה. אפילו מבע"י, עיין סימן רנו ג"ג. וכתב רש"ל בחטובה סימן סא דמותר לצלות על גג רותח מחמה דלא מיחלף בתולדת האור, ע"ש, וכתב מהר"א דדבריו וכו', וגם כספר ס' אורות חולק עליו, וביירושלימי איתא בהר"א דאסור. כתב הרמב"ם: המבשל בחמי טבריא אסור להניח אפילו אבל מע"ש מותר, ולהניח בתוכו אסור, כמ"ש סימן שכו ס"ג: (ס) בישול. והוי יודע, שכל דינים האסורים משום בישול, אפילו ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור, כמ"ש סס"י ת"ג, מ"א: (10) וי"א. והב"ח פסק כסברא ראשונה, ועיין ס"ח מ"ש:

משנה ברורה

ביאור הלכה

עיי' שם: * ואפילו בתולדת חמה וכו'. עיין במשנה ברורה להשהות על תולדת חמה מותר, ובחידושי רבי עקיבא איגר מצד דגם על תולדת אור מותר להשהות, דלא גרע מכירה גרופה דמותר כיון דלא שייך שמה יחתה: * להטמינה בחול. עיין בפרי-מגדים דאפילו אם הביצה צלחיה לל-צרכה גם-כן אסור להטמינה, דאסור הטמנה הוא אפילו במבושל כל-צרכה, כמו שכתוב בסיומן רנו סעיף ז: * יש בו משום בישול וכו'. הנה דין זה אף דסתם המחבר, שכל מקום שבו פלוגתא דרבנן, ודעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן שדב אין בו משום בישול אפילו נצטנן לגמרי, אך דהמחבר סתם להחמיר כדעת רש"י ורבינו יונה והרא"ש והטור. ועיין בסיומן רנב בביאור הגר"א שלא הכריע בין השיטות. וכל זה לענין להעמידו נגד המדורה, אבל להעמידו על האש ממש או לתנור שאינו ע"י, לכולי עלמא אסור על-כל-פנים מדרבנן אפילו רותח ממש: * אם נצטנן. עיין במשנה ברורה דהיינו שאין היד סולדת בו. ואם הורק ככלי שני, אף אם היה עדיין יד סולדת בו, יש לומר דדינו כמו נצטנן ויש בו עתה משום בישול (מפמ"ג): * שייך בו בישול. ואף דהיה יכול לאכול על-ידי הדחק מתחלה או התבשיל וחייב על שיעור כמאכל בן-דרוסאי משום מבשל, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ט הלכה ה, מכל מקום המסייע לגמור כל צרכי בישולו, גם הוא בשם מבשל יקרא מן התורה. ולפי זה אם נטל בשבת הקדירה מן הכירה וספק לו אם כבר נתבשל כל-צרכו, אסור לו להחזיר אף שהוא ערוך כיון והכירה גרופה, כל שיש חום בכירה שיוכל להתבשל

שהוא הרוב של היתר, והיא מותר לבריא כשנחלה מבעוד יום; ובביאור הגר"א מצדד גם-כן כן להלכה: ג (יז) בתולדת האור. והמבשל בו חייב. לפיכך המניח פירות או מים על התנור או בתוך [הקאכלין!] לאחר שהוסק התנור ונתבשלו שם, (כג) חייב, ומדברבשיל אסור להניח אפילו קודם שהוסק, וכדלקמיה. וכל דיני בישול הנזכרים בסיומן זה (כג) שייכים גם בדבר שנתבשל על-ידי תולדת האור: (יח) ואפילו בתולדת חמה. ואפילו בדיעבד אסור. ואפשר דלאחר שבת מותר אף למבשל עצמו (חידושי רע"א): (יט) להטמינה וכו'. ואפילו מבעוד יום, דחול הוא דבר המוסיף הבל, כמבואר לעיל בסיומן רנו סעיף ג, ואסור להטמין בו אפילו מבעוד יום כמבואר שם [הרא"ש]. ובחידושי רבי עקיבא איגר (כד) הביא בשם הרשב"א דמותר להטמין בו מבעוד יום, דכל שהוחם בערב-שבת מן החמה מצטנן לגמרי בליל-שבת: (כ) בחול. ואפילו אם לא יטמין אלא (כה) יגלגלה בשבת על-גבי חול החם כדי שתצלה, נמי אסור, דגזירה אטו תולדת האור, (כו) ועל-כן אסור לצלות ביצה על גג רותח מחמה. המבשל בחמי טבריא (כז) פטור מחטאת, דהוי בתולדת חמה, (כח) אבל חייב מכת מדרות, דאסור יש בזה, (כט) הלכך אסור להעמיד מאכל על-גבי חמי טבריא בשבת, ולהניח בתוכן אסור משום הטמנה בדבר המוסיף הבל, כמו שכתוב סימן שכו סעיף ג: (כא) אבל בחמה עצמה. ולא גזרינן אטו אור, (לב) דחמה באור לא מיחלף: ד' (כב) יש בו וכו'. וכל דינים האסורין משום בישול, (לג) אפילו ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור, כמו שכתוב סימן רנג: (כג) בישול. ועל-כן אסור (לד) מן התורה להניח התבשיל הזה בשבת במקום חם (לג) שהיד סולדת בו. ולערב אותו בתבשיל רותח ככלי שני שאינו [אחרונים]: (כד) אם נצטנן. היינו שאין היד סולדת בו, אף שהוא קצת חם עדיין; (לה) אבל אם היד סולדת בו, אף שנצטנן מרתיחתו, לא שייך בו בישול עוד, דבכלל רותח הוא ואין בישול אחר בישול לענין [נדוקא לענין] להחזירו לתנור כשהוא גרוף מן הגחלים או שהם עמומין, אבל לתנור כשאינו גרוף, וכל-שכן על האש ממש, אסור להחזיר לכולי עלמא אפילו רותח גמור, וכדלעיל ברנ"ג. וכל זה הוא דעת המחבר, אבל הרמ"א לקמן בסעיף טו בהג"ה כתב, דכל זמן שלא נצטנן לגמרי נהגו להקל, (לז) דאין בו משום בישול, ועיין שם: (כה) ויפה לו. אבל אם מצטמק ורע לו, מותר להניח סמוך למדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו. ועיין בב"ח שפסק כסברא הראשונה דאין חילוק בזה, וכן משמע (לו) בביאור הגר"א: (כו) כמאכל בן-דרוסאי. והוא הדין יותר, עד שיגמר בישולו, שייך בו בישול

שער הציון

(כג) פרי-מגדים: (כד) ואף דחול מקרי מוסיף הבל, היינו בתבשיל רותח אבל לא בתבשיל צונן, כדאיתא בפרק ב דבבא בתרא דחמי חיים ודקריי קרי [הרשב"א שם]. עוד כתב, ותולדת חמה מותר להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל: (כז) מגן-אברהם: (כח) מגן-אברהם ותוספת-שבת, וכן משמע בחידושי רבי עקיבא איגר: (כז) רמב"ם: (כח) גמרא מ עמוד ב: (כט) מגן-אברהם בשם הר"ן: (ל) רש"י: (לא) מגן-אברהם: (לב) כן משמע ברא"ש: (לג) מוכח מכת-יתוסף שהוא כמגן-אברהם: (לד) בית-יתוסף, מגן-אברהם: (לה) אבל כל זה כשאינו על האש ממש, וכמו שכתבתי מתחלה, ולא עריך מרותח גמור: (לו) שהוכיח מגמרא דאין חילוק, ודלא כט"ו שמצדד להורות כהי"א-אומרים:

תרגום: 1 מין תנור חימום שהיו מעליו או בעובי-דפנותיו בתי-יקיבול.

הלכות שבת סימן שיח

(כו) *אפילו בעודו רותח. (כח) והני מילי שיש בו בישול אחר בישול, בתבשיל שיש בו (כט) מרק, (ל) "אבל דבר (לא) שנתבשל כבר (לב) והוא יבש, (לג) מותר (י) לשרותו בחמין בשבת. ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, *אין שורץ (לד) אותו בחמין בשבת, אבל (יב) מדיחים אותו בחמין בשבת, (לה) *חוץ מן (יט) המליח הישן

ח שם קמיה במשנה ופטר לה במרא כגון תרנגולת דכ"י אבא ת שם במשנה

באר היטב

בכלי שני דמחיו כמבשל, ב"ח. ול"ד לתבלין בס"ט, דתבלין עשו למתק הקדירה ולא מחיו כמבשל, ונ"ל דבצל דינו כתבלין דעבידא לטעמא, מ"א: (יג) המליח. משמע דבמים צוננים מותר, ולכן מותר לרחוץ הערניג בשבת בצוננים אפילו הוא מלוח הרבה, וכ"כ הב"י

משנה ברורה

(לו) מן התורה: (כז) אפילו בעודו רותח. ופשוט דאפילו על-ידי אינר-יהודי אסור לגמור הבישול. (לח) ונראה דבדיעבד אין לאסור התבשיל, דיש לסמוך על הפוסקים שסוברים דכין שנתבשל כמאכל כן-דרוסאי שוב אין בזה משום בישול: (כח) והני מילי וכו'. רוצה לומר, הא דאמרן דבנצטנן שיין בישול בכל גוונא: (כט) מרק. דבדבר לח, כיון שאזיל חמימותו ונצטנן, בטל ממנו שם בישולו הראשון: (ל) אבל דבר וכו'. היינו (לט) בנתבשל כל-צרכו: (לא) שנתבשל כבר. דוקא שנתבשל, אבל אם לא נתבשל אלא נשרה מערב-שבת בכלי ראשון שהיד סולדת בו, (מ) אסור לשרותו בחמין שהיד סולדת בהן בשבת, (מא) דאף-על-גב דאין כאן תוספת בישול, מכל מקום כל זמן שלא נתבשל ממש אלא היה בכלי ראשון ניתוסף בו קצת בישול כשמניחו פעם שני בחמין. (מב) ויש מקילין בדבר. ודעת הפרי-מגדים, דהמקילין מיירי בדבר שהוסר וטבעו קל להיגמר בישולו אף בכלי ראשון שהוסר מן האש, אבל של שאין דרכו להתבשל לגמרי בכלי ראשון, לכולי עלמא אסור, (מג) וטוב להחמיר בכל גוונא, עיין שם. (מד) וכל זה לענין לשרותו בכלי ראשון, אבל לשרותו בכלי שני אף שהיד סולדת בו יש להקל בכל גוונא, כיון שבערב-שבת נשרה בחמין שהיד סולדת בהן: (לב) והוא יבש. רוצה לומר, שהריקו המרק ממנו: (לג) מותר לשרותו. אפילו (מט) בכלי ראשון רותח כדי שיהיה נימוח שם ויהיה דבר לח, דאין בישול אחר בישול, אבל לא יתנו (מו) לכלי ראשון שעומד על-גבי האש: (לד) אותו בחמין. שהיד סולדת בהן. (מז) ואפילו אם לא יניחו שם עד שיהיה נימוח, ואפילו בכלי שני, נמי אסור לשרות, (מח) דמחיו כמבשל. ולא דמי לתבלין בסעיף ט דלא אסר אלא בכלי ראשון, דתבלין עשוין למתק הקדירה ולא מחיו כמבשל: (לה) מדיחין אותו. והיינו (מט) שמעיה עליו מכלי שני, דמכלי ראשון אסור לערות עליו, דעירוי ככלי

(י) לשרותו. אפילו בכ"ר כמ"ש סעיף טו דאין בישול אחר בישול. ומשמע מלשון הש"ע דאם לא נתבשל מע"ש רק נשרה בחמין אסור לשרותו בחמין בשבת, וטוב להחמיר אם היד סולדת בחמין, מ"א: (יב) מדיחים. היינו שמעריך עליו מכלי שני, אבל אסור לשרותו אפילו

ביאור הלכה

יותר על-ידי עמידתו שם: * אפילו בעודו רותח. כן הוא דעת ההמב"ם וטור וכן משמע בתוספות ל"ט דיבור המתחיל 'כל', עיין שם, אך בתוספות ריש פרק כירה דיבור המתחיל 'חמין ותבשיל' משמע דכל שנתבשל כמאכל כן-דרוסאי מותר להחזיקו. והנה לפלא היה בעיני מתחלה על פסק המחבר שסתם כדעת הרמב"ם, דהלא הריבה ראשונים ולקין על זה, והם הרמב"ן בחידושו וריבנו יונה הרשב"א והרא"ש והר"ן והמאירי, כולם פוסקים דמכין שנתבשל כמאכל כן-דרוסאי שוב אין בו משום בישול ומותר להחזיק בשבת לתגור גרוף מן הגחלים, אף שהוא חם ויכול לגמור הבישול על-ידי זה. אמנם מצאתי אחר-כך דגם דעת הרמב"ם לאו דעת חידוהא הוא, דהריבה מן הראשונים שסוברין כמותו, והוא האור זרוע הגדול מציד גס-כין כן, עיין שם במלאכת אופה, וגם מביא שם כן בסוף דבריו בשם פירוש הרשב"א; ועוד מצאתי חבל ראשונים דקיימי בחדא שיטתא, דעד שגמר בישולו כל-צרכו יש בו משום בישול, והוא ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק והגהת-מיימוני שכתבו שיהיה שלא יוסף כיסוי שמתחשף על הקדירה שלא גמור בישולו כלא צרכה מפני שממהר בישולו על-ידי זה, והעתיקם הטור ושולחן-ערוך לעיל בסמ"ג רנו סעיף ד, ועל-כרחן דסבירא להו דיש בזה איסור דאורייתא, דאם אין בו איסור דאורייתא יהא מותר לגמרי, וכמו שכתב בבית-יוסף בסמ"ג זה, וכן משמע מפירוש הגר"א שכתב שם הטעם מהא דמגיס, אלמא דסבירא ליה דיש בזה איסור דאורייתא [אך קצת קשה על הרא"ש בפרק במה טומנין בתחלתו, שהעתיק גס-כין הדין שלא יוסף כיסוי, אבל זהו הוצא מדברניו, דהרמב"ם ורש"י והתרומה והסמ"ג כמאכל כן-דרוסאי. ויש ליישב, דבדבריו אינם רק לענין פירות אבל לא לענין קדירה גופא, אבל על יתר הפוסקים הנ"ל לא נזכר ליישב זה, דהם כתבו בהדיא 'על הקדירה', ע"ש], וכן לדעת רש"י על-כרחן דסבירא ליה גס-כין ויש בזה משום בישול, עיין בראש פרק כירה סימן י' ובקרב"א וננאל שם. היוצא מדברניו, דהרמב"ם ורש"י והתרומה והסמ"ג והסמ"ק והגהת-מיימוני ואור זרוע והריב"א והטור, כולם סוברים דיש בזה משום בישול, ועל-כן אין לזוז למעשה מפסק השולחן-ערוך, ובפרט דהוא דאורייתא. ומכל מקום נראה דבדיעבד אם החזיר השיראל הקדירה במקום חם דהיינו לתגור גרוף [דאי לאו הכי אסור משום חזרה לכולי עלמא, וכנ"ל בסמ"ג רנג], אין לאסור התבשיל בדעבד, וכמו שכתב הפרי-מגדים בסעיף-קטן י, דכל שיש ספק פלוגתא אי הוי בישול אין לאסור בזה בדעבד: * חרץ וכו'. עיין משנה ברורה מה שכתבתי

ראשון ומבשל כדי קליפה, כמו שכתוב סעיף י. והוא הדין דשרי לערות מכלי שני על-גבי דבר לח צונן, דהוי ליה כהדחה בעלמא [אחרונים]: (לו) חרץ מן המליח הישן. (יז) דג מלוח של שנה שעברה, וקוליים האיספנין הוא שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על-ידי הדחה בחמין, ועל-כן אפילו הדחה נמי לא, שזוהו גמר מלאכתן והוי בישול, ואיתא בגמרא דאם הדיחין בחמין חייב חטאת. (יח) והנה כמה אחרונים כתבו, דטבע של אלו הדברים שאין יכולין לאכול כל זמן שלא הודח בחמין, ועל-כן הדחה שלהן חשיבא בישול, דמשיי לה אוכל, והוא הדין (יט) שאר דבר מלוח כיוצא בזה שאין יכולין לאכול כלל בלי הדחה, אבל דברים שיכולין לאכול על-ידי הדחה מים צוננים, אין איסור להדיחן בחמין מכלי שני. ולפי זה, דג מלוח

שער הציון

(לו) כן משמע בביאור הגר"א וכן מוכח ברמב"ם פרק ט הלכה ג: (לח) עיין ביאור הלכה: (לט) מבואר בפוסקים: (מ) בית-יוסף בשם רוב הפוסקים: (מא) לכושי-שרי: (מב) רמב"ם. אך השולחן-ערוך אינו סובר כן: (מג) מגן-אברהם: (מד) אליה רבה ותוספת-שבת ופרי-מגדים: (מה) מגן-אברהם וש"א: (מו) אליה רבה, מפני דיש מחמירין דעל האש שם בישול אחר בישול, ועוד, דיש בזה משום חשש חזרה, וכדלעיל בסמ"ג רנג במגן-אברהם סעיף-קטן לו: (מז) אחרונים: (מח) מגן-אברהם: (מט) וחספת-שבת וש"א: (נ) רש"י ורמב"ם. ובספר הפורס כתב 'כשר מלוח הרבה': (נא) אליה רבה בשם הפרישה ותוספת-שבת ומחצית-השקל בביאור כוונת המגן-אברהם: (נב) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן ש"ח

רצט

ומן הדג שנקרא *קוליים האיטפנין, שאינם צריכים בישול אלא מעט (לו) *והדחתן *היא גמר מלאכתן: הגה (לח) *והוא הדין כל דבר (יג) קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שרייה (לט) דאסור לשרותו בשבת,

באר היטב

מלוח שאין יכולין לאכול כלל בלא הדחה, ב"י, ואיתא בגמרא דאם

משנה ברורה

שבמקומו שנקרא הערינג, שיכולין לאכול על-ידי הדחת צוננים ולפעמים אף בלי הדחה, מותר להדיחו אף במים חמים; ומהט"ז משמע דיש ליהרר שלא להדיחו בחמין, וכן כתב בספר שולחן-עצישיטס ובחיי-אדם, וכן נכון לנהוג למעשה. ועיין ביאור הלכה: (לז) והדחתן וכו'. רוצה לומר בחמין, אבל בצונן מותר להדיחו ואף לשרותו, ואפילו בדבר שעל-ידי שרייה בצונן נעשה ראוי לאכילה, שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת, כמו שכתוב בסימן שכד: (לח) והוא הדין כל דבר קשה. רוצה לומר, דבר שהוא ראוי לאכול חי בלא בישול, אך שהוא יבש וקשה מאד עד שאינו ראוי לאכול כלל מחמת זה בלא שרייה בחמין, דאסור לשרותו. ולכאורה למה צריך הרמ"א לסיים 'דהוי גמר מלאכה, תיפוק ליה דכל דבר יבש שלא נתבשל מבעוד יום אסור לשרותו בחמין בשבת, וכנ"ל? יש לומר, דרוצה להשמיענו דבזה שהוא גמר מלאכתו (נג) יש איסור בשרייה מדאורייתא כמו בהדחת מליח הישן. ועיין ביאור הלכה: (לט) דאסור לשרותו. אפילו בכלי שני, (נד) והוא הדין אם הוא דבר שיהיה נעשה ראוי לאכילה על-ידי הדחת חמין בעלמא, גם ההדחה אסור, וכנ"ל לענין דג מליח. ועתה נבאר דין בישול על-ידי הט"י, השייך בכמה ענינים לסיפף זה. והנה

בשם הט"ז. ואף דיש לומר דכוונת הט"ז לאסור בחמין הוא דוקא אם מלוח הרבה שאינו יכול לאכול בלי הדחה בחמין, מדסמכיה לענין מליח הישן שאינו נאכל בלי הדחה בחמין, כמבואר בדברי רש"י, מכל מקום אין להקל, דמסופך דבריו דמסתייע להא מילתא מהא דטונינא שהובא בבית-יוסף שמוותר להדיחו בצונן, ושם הלא ראוי לאכול אף בלא הדחת חמין כמבואר שם, ואפילו הכי אינו מותר אלא בצונן, לפי הבנת הבית-יוסף בדברי הפרדס [ועיין במחצית-השקל דכן מפרש הט"ז], ובאמת קשה מאד להקל לענין דג מלוח שבמקומו [שנקרא הערינג]: אחד, דלפעמים הוא משל שנה שעברה, ואולי הוא בכלל מליח הישן שנוכר במשנה, ואילו אי יודע שהוא של שנה זו, הלא יודע שהוא דג שהיה יקרא בלשונם טונינא, כמו שכתב בספר שולחן-עצישיטס [עיין שם שכתב שזה היה בהעלם דעת הט"ז], ואם-כן, אף אם נפרש דעת הפרדס כטונינא להקל להדיחו אף בחמין, וכמו שביאר האליה רבה ביהם הפרישה והתוספת-שבת, וקוליים האיטפנין שאסרו במשנה להדיחו בחמין מין דג אחר הוא, מכל מקום להלכה אין בנו כח להכריע כן, דהרבה ראשונים מפרשין דקוליים הוא טונינא: ראשון לכל הערוך בערך אספנין בשם יש אומרים, ורש"י בפרק כירה [דף לט], והר"ן שם וכן בחידושי, כולם כתבו בהדיא שהוא טונינא [ואף דרש"י בעצמו בפרק הבית כהן דהוא שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על-ידי הדחה בחמין, משמע דבלא הדחה בחמין לא היה נאכל, ואם-כן אין זה טונינא, דהלא על טרית שאמרו חז"ל שנאכל חי מחמת מלחו כתב רש"י בכרכות דף מד דהוא טונינא, על-כן אנו מוכרחין לומר דרש"י גופא ספוקי מספקא ליה בזה, כי היא מחלוקת ישנה וכשתי דעות המובא בערוך], והרמב"ם בפרק ו' דמסכת מכשירין פירש בזה פירוש אחר, עיין

שם, אם-כן משמע מזה דהוא מחלוקת קדומה בין הראשונים בפירוש קוליים, ומי יוכל להכריע ולהתיר בענין חיוב חטאת? ומה שהקשה הפרדס הלא טונינא ראוי לאכול אף בלי הדחה בחמין, ואמאי נחייב אהדחה משום בישול? יש לתרץ, דהוא כמו שאר דברים שנאכלין כמות שהם חיים ואפילו הכי חייב בבישול, וכמו שנתבאר לקמן, והטעם, דמשתבחין יותר על-ידי הבישול, ובוה נמי קים להו לחז"ל בהדחה מועטת בחמין נגמר בישולן ונשתבחו לאכילה כמו בבישול גמור וחיוב חטאת, ועל-כן יש ליהרר בזה מאד שלא להיחל בהדיחו בחמין ואפילו בעירוי מכלי שני: * קוליים האיטפנין וכו'. ולאו דוקא אלו, דהוא הדין לכל כיצא בזה דבר דק ורך ביותר [רמב"ם פ"ט]: * והדחתן וכו'. עיין במשנה ברורה שבצונן מותר, כן משמע בבית-יוסף, וכן כתב באליה רבה בשם הפרישה ובתוספת-שבת ובספר מעשה-רוקח ושאר אחרונים. וראיתי בפריי-מגרים שרוצה להדחש דבר, דמשום שאינו יכול לאכול כלל בלי הדחה, חיובו הוא משום מכה בפטיש, ומשום זה מקשה על הבית-יוסף והפרדס דאמאי מותר בצונן, ונשאר בקושיא. והנה בלבוש גס-כן ראיתי שכתב לענין שריית דבר קשה דחיובו הוא משום מכה בפטיש, אבל באמת לא נהירא דבר זה כלל, וכבר תפש עליו באליה רבה, דברש"י ורמב"ם מבואר להדיא דחיובו הוא משום בישול, ורוצה לומר שאמאי לא חיובוהו שם משום מכה בפטיש, אלא ודאי דבאלו הענינים לא שייך מכה בפטיש, וממילא דבצונן דלא שייך בו משום בישול, מותר. וכדברי הרמב"ם ורש"י מוכח להדיא כדף לט עמוד א בגמרא, דאמר שם רב יוסף: גלגל הביצה חייב חטאת, ועל זה אמר מר בריה דרבנא: אף אנו נמי הנינא לך שבא וכו' חזן מקומו האיטפנין שדחתתן זו היא גמר מלאכתן, אלמא דבזה חיובא נמי משום מבשל, וממילא דוקא בחמין, וכן איתא להדיא בספר ריאליס לר"מ מן הורבניו ירוחם והאור זרוע והלבוש והמאירי והר"ן, שמכוס משמע להדיא דחיובא דוקא בחמין דמשום מבשל. וגם לדעתם של הבריו פריי-מגרים וכו' דבר שנגמר תיקונו לאכילה על-ידי איזה פעולה, אף אם לא נוכל לחייבו משום מבשל נחייבונו משום מכה בפטיש, אם-כן אמאי אמר שם בגמרא דביצה שצלה אותה בחול ובאבק-דרכים הוא רק איסור דרבנן דאינו תולדת האור, נחייבונו משום מכה בפטיש? ועוד, אמאי אמר שם כדף קנה, והובא לקמן בסימן שכד: שוויי אוכלא משוינן, נחייב אותו משום מכה בפטיש כיון שהוא השהו דבר זה לאוכל, אלא ודאי דבענינים אלו של אוכל לא שייך שם מכה בפטיש. והנה הפריי-מגרים תולה עצמו בספר הפרדס ואומר וזה הוא דעתו, דבר שאינו יכול לאכול בלי הדחה חיובו הוא משום מכה בפטיש, ואיך שהוא, הלא הפרדס בעצמו כותב דבצונן מותר, וגם יש בזה אירכות דברים כביאור דברי הפרדס ואין להאן מקומו. אחר-כך מצאתי בספר נשמת-אדם שגם הוא רוצה לצרד דדבר שאין יכול לאכול בלי הדחה דחיובו הוא משום מכה בפטיש, והקשה בעצמו מה שהקשיתי מדין לט דאמר שם אף אנו נמי טונינא, וכנ"ל, ודחה דבענין מליח הישן וקוליים האיטפנין היה יכול לאכול מתחלה על-ידי הדחה, לכך לא נוכל לחייב אחר-כך משום מכה בפטיש, אבל לא אינו, דגם מליח הישן מתחלה אינו נאכל כלל, ועל-ידי הדחה הוא נאכל על-ידי הדחה, כדאיתא בחידושי הר"ן, וכן כתב באור זרוע דמליח הישן מתחלה אינו נאכל כלל, ואם-כן כיו היכי שם חיובו הוא רק משום מבשל ולא משום מכה בפטיש, והוא הדין לכל דבר שאינו יכול לאכול מחמת מלחו או לשריית דבר קשה, שחיובו הוא גם-כן משום מבשל ולא משום מכה בפטיש, וממילא דוקא בחמין, וכן משמע בביאור הגר"א שטעם אחד הוא לשניהן, ע"ש. היוצא מדברינו, דענין מכה בפטיש בדבר-אוכל הוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים, ואדרבה יש כמה חסידות לזה וכמו שכתבנו למעלה, ועל-כן אין להחמיר בהדחת צונן בשום גוונא, כן נראה לעניות דעתי בעזר השם: * היא גמר מלאכתן. כלאורה נראה שגם בזה הוא דוקא כשהיה סולדת לו, דדומי דמריחין דרישא בדודאי אף אפילו בחמין שהיה סולדת בזה, ועל זה קאמר שם במשנה: חזן מליח הישן וקוליים האיטפנין היא גמר מלאכתן, משמע דאינו מותר אחר, והט"ז ושאר אחרונים

שער הצינון

(נג) אחרונים, וכו' משמע כביאור הגר"א: (נד) אחרונים:

י' טור בשם רבי אליעזר * דהוי גמר מלאכה (הגהות מרדכי): ה' * יש מי שאומר, דדבר שנאפה או נצלה, (מ) אם בישול, סמך והסמיג טהא דקיימא לן שאין יוצאין במבושל אחר אפיה בפסחים מא

ביאור הלכה

משנה ברורה

גמר מלאכה, עיין שם. אי נמי יש לומר, דהגהת מרדכי טובר כדעת המרדכי שפירש בסימן שב דהאי מדיחין הוי אפילו בכלי ראשון ולהכי אסור בו שרייה, דכלי שני אפילו שרייה שרי, ולהכי קאמר ודבדב קשה שהשריה מרכזה שיהא ראוי לאכול אסור השריה בו בכל גוונא. ואין נפקא מינה בין אלו השני תירוצים רק בביאור דבורי, ומביאור הגר"א שמעט יותר כפירוש הראשון: * דהוי גמר מלאכה. עיין משנה ברורה מה שכתבתי אודות בישול הטיי"א¹, ועיין בסוף הריב"ו שכתבנו שיתן העסענ"ס הצונן לתוך הכוס ששוחה בו אחר שעירוי החמין לתוכה. ועיין בספר בית-מאיר שכתב דמכל מקום אין למחות ביד אחרים שנותנים העסענ"ס הצונן מקודם ואחר-כך מערה מכלי ראשון אף שהוא יד סולדת בו, כיון שהוא מבושל; מיהו, כל בעל-פנש יהוש לעצמו של לערות מכלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו, עיין שם, ולכן יעצנו שיתן החמין מקודם: * יש מי שאומר וכו' משום בישול. עיין משנה ברורה דהוא הדין דיש צלי אחר בישול. ועיין בפרי-מגדים שהביא מפסחים מ"א דלא נחבטל של בישול הראשון, והוליד גזירה דמותר לשרותו בחמין בשבת (ורצה לומר, לא עשה צלי אחר בישול כערב-שבת) כשאר דבר מבושל, ונראה הוא הדין לדידיה בבישול אחר צלי דמותר בשבת להניחו בלי רוטב כתנור אף שיצלה, ולא נחבטל שם צלי ראשון ממנו, דהא רבינו אליעזר ממיז משוח אותם להרדי. אך לעניות דעתי אין דין הפרי-מגדים מוכרח, דנהי דמוכח שם ולא נחבטל שם הראשון, הרי שם השני בודאי קיים, שפיר יש לומר דמיקרי עתה בישול אחר צלי. אך זה נראה לעניות דעתי בבישול ואחר-

הרותחים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה (ויותר טוב שיהיה מבושל ממש על-ידי העמדה במקום שמתבטל), ואחר-כך יריק את העסענ"ס³ לכלי אחר, כדי שישארו על הטיי"א (פ) יבשים ויהיה מותר לו לערות אחר-כך בשבת עליהם מים חמין מכלי ראשון, כיון שכבר נתבטלו מערב-שבת, כדן דבר יבש דקיימא לן בסעיף זה דאין בו בישול אחר בישול אפילו אם נצטנן [ואחר-כך מותר לו להחזיר גם מן העסענ"ס אלו הצוננים לתוך הכלי זה גופא, וכמו שכתבנו לעיל, דדבר לח שנצטנן מותר לו ליתנו בתוך כלי שני רותחן], (ק) דאם ישאר בו משקה העסענ"ס, הרי קיימא לן דכלי שני בישול אחר בישול אם נצטנן, אם לא שמי העסענ"ס הצוננים הם מרובין שלא יתחממו על-ידי המים שמערה עליהן למחר. וכן הדין לענין קאווי⁴, יזהר שלא יערה עליהם מים חמין מכלי ראשון, אם לא שעירה עליהם מאתמול והריק את המים מעליהן, והטעם ככל הנזכר לעיל [עיין בתשובות חתם-סופר סימן עד ובפתחי-חשוכה על אורח-חיים]. ודע, דאף שהתרנו לערות חמין על עלי הטיי"א והקאווי אם נתן עליהם מאתמול מים מכלי ראשון, (פ) אף-על-פי-כן יזהר שלא יעמיד את הטיי"א והקאווי בתנור או בקאכליין אחר ששפך עליהם מים, דהא אין עירוי מבשל רק כדי קליפה, ואם-כן לא נחבטל אתמול רק כדי קליפה, ועכשיו על-ידי העמדה בתנור יתבטל לגמרי. והנה אופן זה שביארנו, אף שאין למחות ביד הנוהגים בו, מכל מקום כתבו האחרונים (פ) עצה המוכחרת מזה, דהיינו שיתקן העסענ"ס מערב-שבת לגמרי, שלא יצטרך לערות לתוכו עוד רותחין למחר בשבת, ולמחר כשיצטרך לתת לתוך הכוס הזה ששוחה בו אחר שעירוי המים חמין לתוכו ונעשה כלי שני; והוא הדין שמתור לתת לתוך הכוס הזה שהוא כלי שני חלב שנצטנן, אבל אסור לערות עליהם מכלי ראשון, וכדלעיל בסעיף ד, וכשהעסענ"ס³ שלו אינו צונן (פ) הוא כוונתו טוב, לצאת בזה ידי כל הדעות: ה' (מ) אם בישול אחר-כך במשקה. ורצה לומר, שנתנו בקדירה שנתבטלת עם רוטב, דאם ונתנו במשקים צוננים, תיפוק ליה דיש בו משום בישול עבור המשקים:

שער הציזין

(נ) הגאון רבי יהונתן כספרי יערת-הדבש וכמה גדולים כספר עיקרי-דינים, והפרי-מגדים בסימן רנ"ג טעיק-קטן מא ובכמה מקומות, וכספר בני-ציזין סימן י' ובכללת-שבת. וכספר נתיבות-השלום האריך והראה לעץ שנתגה אנשים המוטעין בזה: (י) כל זה כתוב בפרי-מגדים ובשאר אחרונים הנ"ל: (י) נתיבות-השלום הנ"ל: (נ) כלכלת-שבת נתיבות-השלום ובני-ציזין: (נט) בזה יהיה תועלת קצת להסיר תלוות הפרי-מגדים בזה שמקשה הלא עירוי שמאתמול מבשל רק כדי קליפה, ועכשיו כשיערה עליהן עוד הפעם יתהפכו העלין ויתבטל מה שלא נתבטל אתמול: (פ) ורצה לומר, בלי וגם מחמת קושית (פ) וכדיעבד אין לאסור [הנ"ל]: (פ) נתיבות-השלום הנ"ל: (פ) באופן הראשון יש לפקפק בו מחמת תלוות פרי-מגדים הנ"ל וגם מחמת קושית הפתחי-חשוכה החדש, עיין שם, וגם דהלא קיימא לן בסעיף זה דרבר שנושה דאתמול אפילו בלי ראשון אין שורין אותו בשבת, ודילמא פנע ראשון לא נגמר בישולו כל-צרכו ועכשיו יתוסף בישול, ואם-כן הכי נמי, מה יועיל מה שעירה מכלי ראשון מערב-שבת כדי שיתבטל או כדי קליפה, דלמא הכידי קליפה גופא לא נחבטל מערב-שבת כל-צרכו, ותעה כשיערה פנע שנית יתוסף בישול. וברוחק יש ליישב דהוא ספק-סיפקא, ודילמא קיימא לן כהרמב"ם דדבר שנושה מערב-שבת מותר לשרותו בשבת ולא יתוסף בישול בזה, ואם תמצי לומר דלא קיימא לן כוונתיה, דלמא קיימא לן דהני ביוונא דסברי דדבר שנתבטל כמאכל בן-דרוסאי טוב אף בו משום בישול, ובהו הכידי-קליפה, כיון דקיימא לן דעירוי מבשל כדי קליפה, משתמא נחבטל כמאכל בן-דרוסאי לכל הפחות [ולא דמי לשריה דאסור לשרותו בשבת אף שנושה מאתמול, דהם חיישינן דלמא השריה דמתמול לא בישל רק בחוץ, ומפניו עדיין לא נתבטל כלל עד שרייה השנית, אבל בענין כדי קליפה לא יתוסף בישול כלל בעירוי השני, דכמאכל בן-דרוסאי כבר משתמא נחבטל בעירוי הראשון]: (ק) ולצביעה אין לחוש, דאין צביעה באוכלין, כדלקמן בסימן שכ בסופו: (ק) כאופן זה טוב יותר שיערה המים לתוך העסענ"ס³, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה, ואפי' ביערת-הדבש:

הלכות שבת סימן שיה

שאר הגולה באר

אחר-כך במשקה, יש בו (מא) משום (יד) [ית] בישול; (מב) ואסור ליתן פת (טו) אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ירוש (נג) מתירין הגה בכלי שני, ויש מקילין (מד) אפילו (טז) בכלי ראשון. (מה) ונהגו ליהדר (מו) לכתחלה שלא ליתן פת (מז) אפילו בכלי שני (מח) כל זמן (מ) שהיד סולדת בו: ו' לכלי שיש בו (מט) דבר חם שהיד (יט) סולדת בו, מותר

שערי תשובה

באר היטב

לאסור הפסח שמלחו משום צלי מחמת ד"א לא, ע"ש: [ית] בישול, עיין בה"ט.

הדיח חייב: (יד) בישול. אע"ג דאין בישול אחר בישול מ"מ יש בישול אחר צלי, וה"ה שיש צלי אחר בישול, ולכן אסור ליתן דבר שנתבשל אצל האש בלא רוטב, פסקי רקנטיי, אבל לכ"ע אין צלי אחר צלי ודבר שנצלה מותר ליתנו אצל האש אפילו נצטנן וה"ה האפור, ודבר שנתבשל מותר לשרותו בחמין כמ"ש ס"ד, מ"א. משקה בני ארץ-ישראל שמרתחין מים ומערבין קארו"י בתוכה ופעמים שאין נותנין בו כל-צרכו בעודנו רותח על האש, ובעת שנותנין אותו בכוסות מוסיפין ונותנין על הכוס משחקת הקארו"י כדי לבשמו ולתקנו, אם יארע כן בשבת אסור להוסיף ולתת מן הקארו"י בכוסות, והעושה כן, לכשיבנה בית-המקדש חייב להביא חמטה שמונה, מהר"א הלוי בתשובת גינת-וורדים ח"א"ח כ"ג ג סימן ב' וירוש' עד סימן ט מה שהאריכו בזה חכמי ארץ-ישראל וכתבו דהמקיל יש לו על מה לסמוך והמחמיר תע"ב, ועיין בס' זרע-אברהם ח"א"ח סימן א, ועיין בתשובת פנים מאירות סימן פד ובסבבות-יעקב ח"א הלכות שבת: (טו) אפילו בכ"ש. הטעם בכ"י דלמא פת דרכין מתבשל אפילו בכ"ש, ויש מתירין הוא דעת הטור דס"ל דלא מצינו בישול בכ"ש אלא במלח לחד לישנא כס"ט ולא מידי אחרינא. וכתב המ"א: לפי מה שכתבתי בס"ד בשם ב"ח יש להחמיר בכ"ש דמחיו מכתשל [אבל] כ"ס אליה רבה מביא בשם תשובות מ"ב דמותר בכלי שני: (טז) בכ"ד. כיון שהוא יבש אין בישול לאחר אפיה: (יז) שהי"ב. פ"י שאין נותנין לחם במרק כל זמן שהי"ב. ונ"ל דאותם שחוחכים בצלים דק"דק ונותנים לתוך המרק לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בו, דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפ"ה נוהרים, כ"ש בצצלים, ואע"ג דאפשר דבצלים לא מתבשלים בכ"ש, מ"מ י"ל דשמא הוי כמלח ללשון אחר ונתבשל כמ"ש בס"ט, ע"ש, דלא בקיאין אנו במידי דמיקרי רכין ואסור להיירו, כל זמן שהיד סולדת בו במרק, ט"ז: (יח) סולדת. אפילו לא נתבשל כל-צרכו מותר שאין כאן אלא שמירת חומו ולא יבוא לידי בישול הגמור, ט"ז, ע"ש סיפ"י טו:

משנה ברורה

גוש, בוודאי יש ליהדר בזה, (ע) דיש פוסקים שסוכרים דדבר-גוש שמונח בכלי שני דינו ככלי ראשון. ואפילו אם ימתין עד שיהיה המרק שבקערה אין היד סולדת בו, מכל מקום יזהר שלא ישפוך אחר-כך על שיורי בצלים שנשארו בקערה מן המרק שבקדירה אם היד סולדת בהן, דעירוי מבשל כדי קליפה, כדקיימא לן בסעיף י, ויש בזה חשש דאורייתא. וכן מה שנוהגין איהו אנשים כשעושיין חמין מרגלי בהמה, לחתוך חתיכת פת בכלי ולערות עליהם המרק של הרגלים מכלי ראשון, (עא) אל יפה הם עושיין, דאפילו אם לא יתן הפת בתחלה עד שיערה המרק תחלה בכלי כדי שיעשה כלי שני, הלא כתב רמ"א דיש ליהדר בזה, אלא אם רוצה ליתן פת ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק, או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדירה כדי שתהיה הקערה כלי שלישי; וכל-שכן אם רוצה ליתן בצלים ורשומים לתוך החמין האלו, בוודאי יזהר מאד לעשות כן, דאם יערה עליהם מכלי ראשון שהיד סולדת בהן יש בזה חשש אב-מלאכה, וכנ"ל: (מו) לכתחלה וכו'. ובדיעבד אפילו בכלי ראשון אין לאסור, דיש לסמוך איש-מקילין: (מז) אפילו בכלי שני. ובכלי שלישי מצדד הפרי-מגדים בסעיף-קטן לה להקל, ע"ש: (מח) כל זמן שהיד סולדת בו. עיין בחיי-אדם שכתב דהיכא שהיד נכזית בו, לכולי עלמא מבשל אפילו בכלי שני: ו' (מט) דבר חם שהיד סולדת וכו'. המחבר (עג) אויל לשיטתיה בסעיף ד, דאם נצטנן קצת עד שאין היד סולדת בו יש בו עוד משום בישול, אבל לפי מה שכתב רמ"א בהג"ה בסעיף טו דנהוגים להתיר אם לא נצטנן לגמרי, אם-כן לא בעינן יד סולדת בו: (ג) סולדת בו. ואפילו אם נתבשל כל-צרכו, דאמרינן לעיל בסעיף ד דיש בו משום בישול אפילו ברוחה, שאני הכא דלא יבוא על-ידיה ליתן בישול גמור ורק שיתחמו חומו וכתוב [ט"ז]. אבל (עג) הרבה אחרונים חולקין עליו וסבירא להו דאינו מותר רק כנתבשל כל-צרכו, דיש לחוש שמא יתוסף

(מא) משום בישול. דאף-על-גב דאין בישול אחר בישול בדבר יבש, מכל מקום יש בישול אחר צלי ואפילו עדיין רותח מחמת הצליה [אחרונים]. והוא הדין דלשיטה זו יש צלי אחר בישול, ולכן אסור ליתן דבר שנתבשל אצל האש בלי רוטב [מ"א], ולא דוקא אצל האש, דהוא הדין בכל מקום שיוכל להצלות מחום התנור. ולכן צריך ליהדר שלא להחזיר בשר מבושל בלי רוטב לתוך התנור במקום החום שהיד סולדת בו, ואפילו אם יעמידנו על-גבי קדיה המפסקת. אבל לכולי עלמא אין צלי אחר צלי, ודבר שנצלה מותר ליתנו אצל האש אפילו אם נצטנן, (סו) ובלבד שלא יקרבו ביותר כדי שלא יבוא לחתות, וגם לא יעמידנו על קרקעית התנור אלא על-ידי הפסק כלי ריקנית תחתיה כדי שלא יהיה נראה כמבשל, ועיין לעיל בס"מ רג סעיף ה, והוא הדין באפיה כי האי גוונא, דאין אפיה אחר אפיה: (מב) ואסור ליתן פת וכו'. הוסיף בזה דין אחר, והטעם, דסבירא ליה לדעה זו דיש דברים שמתבשלים אפילו בכלי שני מפני שהם רכים, ואין אנו בקיאים, ועל-כן הוסיף לאסור ליתן פת האפוי דהוא רכין אפילו בכלי שני, והוא הדין לדעת זו (סו) על להחמיר נמי (סח) בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני. ועיין לקמן בסעיף ט אודות תבלין: (מג) מתירין בכלי שני. סבירא להו דאין כלי שני מבשל בשום דבר: (מד) אפילו בכלי ראשון. סבירא להו דאין שייך שם בישול אחר אפיה או צלייה, והוא הדין להיפך: (מה) ונהגו ליהדר וכו'. פירוש, שאין נותנים לחם במרק של הטשאלני"ט¹ בקערה שהיא כלי שני, וכל-שכן שיהיה שלא לערות עליהם מכלי ראשון. (סט) ואותם שחוחכים בצלים ונותנין לתוך המרק בקערה, לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בהמרק, דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפ"ה הוי נוהרים, כל-שכן בצצלים שצריך ליהדר, כי אין אנו בקיאין במידי דמיקרי רכין, וכנ"ל, וכל-שכן לפי מה שנוהגין ליתן הבצלים לתוך התבשיל שהוא דבר-

שער הציון

(סו) כלכלת-שבת: (סו) מגן-אברהם: (סח) חוץ ממים ושמן, וכדלקמן בס"מ זה: (סט) ט"ז. ואף דהמגן-אברהם בסעיף-קטן טו שמעע סבירא ליה דבצלים דינו כתבלין, עיין בחוטפות-שבת שדחה דמהמגן-אברהם אין אריה שחולק על הט"ז, אלא דאי לא סבירא ליה כהר"א מציין אין לאסור בזה מפני דנראה כמבשל, וגם לכו זה, כמה גדולים העתיקו דברי הט"ז, והם השולחן-שלמה והחיי-אדם והכלכלת-שבת: (ע) מגן-אברהם בסוף הסימן: (עא) כנסת הגדולה הדין אחר: (עג) מגן-אברהם ומחצית השקל: (עג) אף שאליה רבה העתיק גס"כ דברי הט"ז, ומוכח כן גם מדברי הר"ן בס"מ רנח בסופו לפי מה תרגום: וי' חמ"ז.

(גא) להניחו בשבת על-גבי קדירה הטמונה כדי שישמור חומו ולא יצטנן, *ויכול לטוח
 (גב) פיו (יט) בכצק אם יש לו בצק שנלוש מאתמול; (גד) אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר
 שאינו (פ) חם כלי-כך על-גבי קדירה שהיא חמה כלי-כך, (נד) שהעליון יכול להתחמם מחומה
 *עד שתהא היד סולדת בו; ז *יש מפרשים דהא דשרי להניח כלי שיש בו דבר חם על-גבי
 קדירה הטמונה, (נה) אפילו כלי התחתון על האש שרי, ויש מפרשים שאם כלי התחתון
 (נו) על האש, לעולם (נא) אסור: ח (נז) להניח דבר קר שנתבשל כל-צרכו על-גבי מיחם שעל
 האש, יש אומרים שדינו כמניחו כנגד המדורה, (נח) וכל דבר שמוותר להניחו כנגד המדורה
 במקום שהיד סולדת בו כגון שיבש מותר להניחו על-גבי (נט) מיחם שעל-גבי האש, *וייש
 אומרים דהוי כמניח על-גבי (נכ) כירה למתלה ואסור אפילו אם נתבשל כל-צרכו, ואפילו
 אם מצטמק ורע לו, ואפילו אם נותנו שם לשמור חומו; (נז) וראשון נראה (נג) עיקר. *ומכל

באר היטב

מע"ג כירה משחשיכה שרי ליתנו ע"ג קדירה, ע"ש, מ"א: (כז) כירה.
 אפילו בדבר שאין בו משום בישול אסור להניחו ע"ג כירה, דגורנין
 שמא יחתה: (כג) עיקר. כיון שהקדירה מפסקת ל"ד לכירה, דהתם

משנה ברורה

מעט בישול על-ידי החום. וכתב בספר מאמר-מרדכי, דכל-
 צרכו אפילו יהיה מצטמק ויפה לו על-ידי העמדה זו, גם-כן
 שרי: (נא) להניחו וכו' הטמונה. בבגדים מבעוד יום.
 ואשמועינן (עז) דמותר להניח הכלי תחת הבגדים שכיסו
 בהן הקדירה, ואף שאין טומנין בשבת אפילו בדבר שאינו
 מוסיף הבל, הכא כיון דעיקר הטמנה היה מבעוד יום לצורך
 הקדירה, דזה מותר, (עט) ולכן אם נתגלתה הקדירה דמותר

לכסותה, מותר לכסות דרך אגב גם הכלי שיש בו הדבר חם: (נב) פיו בכצק. כדי שלא יצא חומו, ומיירי בשאינו מוקצה, כגון
 דצריך הכצק לתרנגולת שבביתו. ועיין במגן-אברהם דרוקא שיש שיהא אינו בר מרות, אבל בשעוה וזפת (עו) או טיט שהוא
 דבר המתמרח, אסור משום מרחה, וכענין דאיחא לעיל בסימן שצד שהוא מקפיד ע"ג דאסור ליתן שעוה בנקב החבית לטמנו מפני שהוא
 מרחה. והט"ז כתב * עד שתהא היד סולדת בו. אבל אם לא יוכל
 רק שלא יהיה מגולה לגמרי שלא יתקור, אבל שם גם נקב החבית קפיד עליה לדבק היטב ולהחליקו סביב הנקב שלא יזיב
 היין החוצה, עד כאן דבריו. ולפי זה אף בטיט ושעוה מותר בענינו, אבל להמגן-אברהם הנ"ל אסור: (נג) אבל אין מניחין
 וכו'. דתבשיל שנצטנן, קיימא לן בסעיף ד דיש בישול אחר בישול, ועל-כן אסור אפילו לא הטמינם כלל בשום דבר. והני מילי
 בדבר לח, אבל (עט) בדבר יבש אפילו נצטנן לגמרי שרי, וכדלקמיה בסעיף ח: (נד) שהעליון יכול להתחמם וכו'. היינו
 (עט) אפילו אם אין בדעתו להשהות שם כלי-כך, חיישינן דלמא מישתלי, וכדלקמיה בסעיף יד: ז (נה) אפילו כלי התחתון
 וכו'. הטעם, דכיון שהקדירה מפסקת איכא הכירא טובא (פ) ואינו נראה כמבשל, (פא) ומיירי שהיה הכלי מבושל כל-צרכו:
 (נו) על האש וכו'. כסירא להו דעל-ידי קדירה המפסקת (פב) הוי כמו כירה גרופה דאסור להניח עליה לכתחלה. ועיין מה
 שכתבנו לקמיה, דהלכה כדעה הראשונה: ח (נז) להניח דבר קר. סעיף זה וסעיף ז (פג) ענין אחד הוא, ואלו השתי דעות
 שבסעיף זה הם עצמן שבסעיף ז, אלא דשם מיירי בדבר לח דאם היה מצטנן יש בו משום בישול, לכך כתב כלי שיש בו דבר
 חם, והכא איירי בדבר יבש, דאפילו נצטנן אין בו עוד משום בישול, וכדלעיל בסעיף ד: (נח) וכל דבר שמוותר להניחו
 וכו'. דהיינו, כל מה שנתבאר בסעיף ד דאין בו משום בישול, כגון ביבש אפילו נצטנן, ומותר לשרותו בכלי ראשון, הוא הדין
 דמותר להניחו נגד המדורה רחוק קצת דלא חיישינן לחיתו, וכמבואר בסעיף טו: (נט) מיחם שעל-גבי האש. ואף-על-גב
 דאפילו בכירה גרופה מן האש לא שרי בסימן רג אלא חזרה אבל להניח לכתחלה אסור, כמבואר שם בסעיף ה בהג"ה, ואם-כן
 הכא, אף-על-פי שהמיחם שלמטה מפסיק בין הכלי ובין האש, מאי הוי? (פז) צריך לומר דסבירא לה לדעה זו דהפסקת
 המיחם אפילו באינה גרופה עדיף מכירה גרופה, דהתם הקדירה עומדת על-גבי כירה, שהוא מקום שדרך לכשל תמיד
 (פה) ונראה כמבשל, אבל בכאן שעומדת על-גבי קדירה, שאין דרך בישול בכך, ולכן שרי אף להניח לכתחלה: (ס) וראשון

שער הציון

שביארו הבית"יוסף, אבל הרבה אחרונים חולקין על זה, והם המהר"י בן-חביב והב"ח בסימן רנח והעולת-שבת והתוספת-שבת בסימן זה, וכן הסכים גם-כן
 בספר מאמר-מרדכי וכן כתב הגר"א בסעיף ז, וכן בפרי-מגדים מפקפק דאין שום ראייה לדברי הט"ז מברייתא לפי מה שפסק המחבר בסעיף ד, עיין שם:
 (עז) כן נראה כוונת השולחן-ערוך, וכן הוא בתוספתא: טומנין מיחם על-גבי מיחם, משמע דגם מיחם העליון הוא בהטמנה: (עט) כן מוכח בר"ן בשם
 רבינו יונה בריש כמה שולחן על הא דארמין צוהיה רבה, עיין שם: (עו) שהוא גם-כן בר מרות, וכדלקמן בסימן תקו לכתוב לעיל בסימן רנח בפרי-
 מגדים, עיין שם: (עז) וכן כתב אליה רבה ותוספתא-שבת: (עט) מגן-אברהם, עיין בלי הטמנה דרוקא, וכדלעיל בני"ג בסעיף ה, דכתבמנה אסור: (עט) בית
 יוסף לעיל ברנ"ח: (פ) אחרונים: (פא) עיין ט"ז, ועיין בפרי-מגדים שכתב שדברי הט"ז צריכים עיון, ובפרט לפי המבואר בסעיף הקודם שהרבה אחרונים
 חולקין על הט"ז, וכל-שכן בזה. ועיין לעיל בסימן רג סעיף ה: (פב) אחרונים: (פג) עיין במגן-אברהם שדעה מתחלה לחלק ביניהם, דמה שכתב המחבר
 דראשון נראה עיקר הוא רק ביבש ולא בלח וחס, ולכן לא הכריע בסעיף ז, אבל האליה רבה וכן בספר מאמר-מרדכי וכן הגר"א בבאיור, דעתם בפשיטות
 דענין אחר הוא, והכרעת השולחן-ערוך בסעיף ח קאי גם על סעיף ז; ולדינא מסקים עם המגן-אברהם דיש להקל בהא דסעיף ז כדעה הראשונה: (פד) לכתוב
 וש"א: (פה) אחרונים:

מ רבינו ירוחם חלק ג
 הביא לשתי הדעות ולא
 הכריע ויש בשם
 הגדולים שכן כתב
 הראשון ש ע ש ע

הלכות שבת סימן שיח

שג באר הגולה

פ שבת מ"ב כמשנה
ובגמרא שם צ שם
בגמרא וכלישנא בתרא,
הורא"ש
והרפ"ם בפרק כב
התוספות ק
והתוספות סכת,
החמיר תבוא עליו
ברכה

מקום אם הוא תבשיל שיש בו (סא) רוטב (סב) *ומצטמק ויפה לו, אסור לדברי הכל: ט כלי ראשון (פירוש, הכלי שמשתמש בו על האש), אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל (סג) כל זמן (סד) שהיד (נד) סולדת בו, לפיכך אסור ליתן (סה) לתוכו תבלין, אבל מלח מותר ליתן לתוכו (סו) כיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בישולא (סז) כבשרא דתורא. קושי מי שאוסר לתת לתוך כלי זה (סה) בשר מלוח אפילו הוא (כה) (סט) של שור. הגה ונראה לי (ע) דבלא מלוח נמי אסור, אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום (כו) דם שבו. (עא) ויש אוסרים לתת (כז) מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו, והמחמיר תבוא עליו ברכה (תוספות ומרדכי פרק כיהה). *ואם עבר ונתן מלח אפילו בכלי ראשון, (עב) אפילו הוא על האש שעבד איסורא, מותר המאכל, (עג) דהמלח

באר היטב

הקדירה עומדת ע"ג האש משם, מ"מ פכ"ב, ועמ"א: (נד) סולדת. עמ"א, ועיין ביו"ד סימן צד ס"ק ב מ"ש בשם רש"ל: (כה) של שור. נהי דהבשר אינו מתבשל, הלחלוחית שבו מתבשל, טור: (לו) דם. ומיירי שהודח אחר המליחה, דאל"כ עדיין הוא אסור משום דם שבמלח. ומ"מ פשט דעת הרב"י משמע דרוקא כשהוא עדיין מלוח אז המלח מסייע לבישול, עמ"א: (לז) מלח. כבר כתבתי בס"ק יז דגם בבצלים דינא הכי כיון

משנה ברורה

נראה עיקר. וכן פסק האליה רבה והגר"א, וקאי גם על הא דסעיף ז, דענין אחד הוא, וכמו שכתבנו למעלה: (סא) רוטב. דכיון שיש בו רוטב, כבר פסק המחבר לעיל בסעיף ד דבצטנן יש כישול אחר בישול, וממילא אסור ליתנו על-גבי מיחם חם אף אם אינו על-גבי האש, וכנ"ל בסעיף ו: (סב) ומצטמק ויפה לו. דע, דכל לשון הסעיף הזה הוא מלשון רבינו ירוחם, (פז) ואזיל לשיטתיה הנוכר לועיל בסעיף ד בהג"ה, דרוקא במצטמק ויפה לו אז יש בישול אחר בישול, ולדינא כבר כתבנו לעיל בסעיף ד דהלכה כפוסקים דאין מחלקין בזה, (פח) ואף המחבר אפשר דסובר כן כמו שסתם שם, אלא דלישנא דרבינו ירוחם נקט ואזיל: טא (סג) כל זמן וכו'. היינו (פח) אפילו כבר פסק ריתחתו ממנו: (סד) שהיד סולדת בו. אבל אין אף הדי סולדת בו, (פט) אפילו כלי ראשון אינו מבשל. ואם לא העבירוהו מעל האש, אסור ליתן לתוכו תבלין ואפילו מלח בכל גוונא, ואפילו דעתו לסלק את הקדירה מהר משם, פן ישכח עד שיתבשל, וכדלקמן בסעיף יד: (סה) לתוכו תבלין. אבל בכלי שני מותר לתת תבלין אפילו יד סולדת בו, דאין מתבשל שם. ואם מונח בכלי שני דבר-גוש שהיד סולדת בו, יש ליהזר בזה, (סז) דיש פוסקים שסוברין דבר-גוש כל זמן שהיד סולדת בו דינו ככלי ראשון: (סו) כיון שהעבירו. דעל (סא) האש אפילו בישרא דתורא מתבשל: (סז) כבשרא דתורא. ואף שנימוח אף בכלי שני, (סז) מיחוריו אינו בישולו, שאף בצונן אתה רואה כן: (סה) בשר מלוח. רוצה לומר, בשר שנמלח והודח (ג) כדיו: (סט) של שור. דנהי דהבשר אינו מתבשל, הלחלוחית שבו מתבשל [טור]: (ע) דבלא מלוח וכו'. היינו, דלא נטעה לומר דהטעם שאוסר הוא משום דהמלח מרכך הבשר ומתבשל אחר-כך בכלי ראשון, אלא דאפילו בלא נמלח כלל היה אסור ליתנו מפני הלחלוחית, וכנ"ל, והא דנקט המחבר 'מלוח', דאי לא היה מלוח היה אסור ליתנו מפני איסור דם בכלי רותח בלא איסור שבת: (עא) ויש אוסרים וכו'. בגמרא איכא תרי לשני בזה: ללישנא בתרא דאין מלח לקולא, דקשה להתבשל כבשרא דתורא, משום הכי מותר אפילו בכלי ראשון כשהעבירוהו מהאש, וללישנא קמא דאין מלח לחומרא, דהני מלח מתבשל אף בשרא דתורא, ופסקו רוב הפוסקים כלישנא בתרא, אולם אף כן כתב דהמחמיר תבוא עליו ברכה. והני מילי במלח שחפורין, אבל מלח שעושין ממים שמבשלין אותם אין בו משום בישול לכולי עלמא, דאין בישול אחר בישול, וכדלקמן בסעיף טו [מ"א וש"א], (נד) וכן בצוקע"ר מותר מהאי טעמא ליתנו בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש, (נה) ויש שמפקפקין בזה, (לז) וטוב ליהזר מכלי ראשון לכתחלה: (עב) אפילו הוא וכו'. דעל-גבי האש אפילו לפסק השולחן-ערוך אסור, וכנ"ל: (עג) דהמלח בטל. ואף-על-גב דמידי דעביד לטעמא לא בטיל, (לז) שאני הכא דהוי זהו גורם, דהכא מיירי שנמלח גם-כן מכבר בערב-שבת, וגם מיירי דהמלח שנתן עכשיו לא היה בה כדי ליתן טעם בקדירה וזלת המלח של אתמול, אבל אם היה במלח של עכשיו לבדו כדי ליתן טעם, אסור המאכל (נא) עד מוצאי-שבת (נט) אם נתן בהכלי כשעומד על האש; והני מילי במלח

שער הציון

(פז) הגר"א: (פז) תוספת-שבת: (פח) מבית-יוסף: (פח) אליה רבה בשם הש"ך ופרי חדש, דלא כמגן-אברהם, וכן כתב הגר"א שלא דק בכונתו הירושלמי: (ס) מגן-אברהם בסעיף-קטן מה: (סא) ר"ן. וכתב הפרי-מגדים דאפילו אינו מעלה ריתחתו מבשל: (סב) המאירי: (סג) זהו לפי מה שביארו הרמ"א בסמוך [ולפירוש המגן-אברהם בירבין]. והנה אף דיש מהפסקין על דברי הרמ"א וסוברין דעת המחבר הוא דרוקא כשנמלח עוד הפעם והמלח עליו [אחר שנמלח מתחלה והודח כדיו] אז המלח מרכך הבשר ומתבשל, לדינא אין נפקא-מינה, דכבר הכריעו האחרונים להלכה כהרמ"א: (סד) תשובת פנים מאירות ופרי-מגחלה: (סז) כן כתב באליה רבה גבי מלח, ואיסורו הוא מדרבנן מפני שנראה כמבשל, והוא הדין גבי צוקע"ר: (לז) עיין שער-יחשובה וחיודשי רבי עקיבא אינו, ועיין בבגדי-ישע שכתב דהמרדכי לא קאי על מלח שלנו, ולכן לא החמירו בכלי שני: (לז) בית-יוסף בשם רבינו שמחה. ואף דהט"ז הקשה על זה, האליה רבה והתוספת-שבת והפרי-מגדים בירוד-דעה בשער התערובות חלק ז והמאמר-מרדכי והחמיר-משה כולם השיגו עליו, וכן דעת המגן-אברהם: (נט) עיין ט"ז בסוף הדיבור שכתבו, ונפקא-מינה גם לענינו, ונראה דאפילו במוזי אין להחמיר יותר, עיין לעיל בסימן כדעת הגר"א וכמה שכתבנו בכיבוד הלכה שם: (נט) דלא אחר שהעבירו מעל האש אי קיימא לן דמדינא מותר בכלי ראשון:

הלכות שבת סימן שיח

באר הגולה דש

ר רבינו תם, וכן נוסף
דברי הראשונים וכן דעת
הרב המחבר במה שכתב
ש שבת מ"ב בבביתא
והכתוב והרמב"ם בערוך
כת' ת ש"א במשנה

(קכ) [נת] בטל על-גבי המאכל (ב"י בשם שכולי-הלקט): י *אסור ליתן תבלין בקערה ולערוה עליהן
(קכ) (עד) **מכלי ראשון**: יא *אמבטי (פירוש, כלי שרוחץ בו) של מרחץ שהיא (עה) מלאה מים
(ל) **חמין** (עו) אף-על-פי שהיא כלי שני (תוספות ורא"ש טורו) (עו) אין נותנין לה מים צונן, שהרי
מחממן הרבה, (עה) *אבל נותן הוא (ל) ממים חמין *שבוה האמבטי (עט) לתוך אמבטי אחר
של צונן: יב ימיחם שפינה ממנו מים חמין, מותר לתוכו (פ) מים צונן (ג) (מרובים) כדי

שערי תשובה

באר היטב

שהם חריפים ממהרים להתבשל, ועינינו ראוהו והנותנין אותם בכ"ש
רוחה תמתקים ממרידום אחר שמונחים שם קצת שעה, ט"ז:
(קכ) **בטל**. עיין ט"ז שחולק העלה שאין להחיר אכילה זו בשבת, אלא
ימתין עד לאחר השבת, ע"ש, ועמ"א. ונ"ל דמלא ששועין ממים
מכ"ר. ואם עירה, אזי הקליפה אסורה דנתבשלה בשבת. ועיין מ"א:
(ל) חמין. ואפילו בחמי טבריא אסור לצונן באמבטי שהומסכה מן המעיין לתוכו, אלא צריך לישול מהאמבטי בכ"ש ואח"כ יתן המים לתוכה,
גמ'. ועיין ט"ז: (ב) **ממים חמין**. ואפילו מותר לערות לתוך מים צונן, דהתחתון גובר על העליון ומצננו. טור. ואצ"ג דאסור לערות על
תבלין כמ"ש ס"י דהוי ככ"ר, הכא שאני שמתערבין החמין עם הצוננים ומתבטל חמימותן כיון שהצוננים מרובין. ונראה לי דאסור ליתן חתיכת בשר
רוחה לתוך רוטב צונן, דכיון שאינו מתערב מבשל כדי קליפה, וכי"מ ביהודה"ע סימן צא ס"ד, מגן אברהם, ע"ש: (ג) **מרובים**. ולא אמרינן
דמצרף הכלי, דדבר שאין מתכוין הוא ולא פסיק רישיה הוא, וכתב המ"מ פ"ב: ונראה שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר פסיק רישיה הוא ולחייב,

ליתן קארו"י שחוקה לתוכה מפני שששתה מריח המים הור"ל כצובע ופ"ר
הוא, וכ"ש בכ"ר ודאי חרשני לו מחטאת, אבל מכין שיש בקארו"י מים די
סיקון אז ודאי בכ"ש אין לאסור כו', ע"ש: [קכ] **בטל**. עיין בה"ט. ועיין פמ"א
סימן פד אותם שמביאין כשבת מים ורוחץ בכ"ר מבושלים עם ט"י"א ומערה

שמבשלין אותם אין בו משום בישול, דאין בישול אחר בישול, מ"א: (כ) **מכ"ר**. ואם עירה, אזי הקליפה אסורה דנתבשלה בשבת. ועיין מ"א:
(ל) חמין. ואפילו בחמי טבריא אסור לצונן באמבטי שהומסכה מן המעיין לתוכו, אלא צריך לישול מהאמבטי בכ"ש ואח"כ יתן המים לתוכה,
גמ'. ועיין ט"ז: (ב) **ממים חמין**. ואפילו מותר לערות לתוך מים צונן, דהתחתון גובר על העליון ומצננו. טור. ואצ"ג דאסור לערות על
תבלין כמ"ש ס"י דהוי ככ"ר, הכא שאני שמתערבין החמין עם הצוננים ומתבטל חמימותן כיון שהצוננים מרובין. ונראה לי דאסור ליתן חתיכת בשר
רוחה לתוך רוטב צונן, דכיון שאינו מתערב מבשל כדי קליפה, וכי"מ ביהודה"ע סימן צא ס"ד, מגן אברהם, ע"ש: (ג) **מרובים**. ולא אמרינן
דמצרף הכלי, דדבר שאין מתכוין הוא ולא פסיק רישיה הוא, וכתב המ"מ פ"ב: ונראה שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר פסיק רישיה הוא ולחייב,

ביאור הלכה

משנה ברורה

שיש לו מוריין, דבלח מתייר רבינו שמחה משום דנימוח מיד ואין
מתבשל, דצריכא מלאה כישולא וכי' ומתבטל מקודם שמוסר, מה שאין
כן בתבלין, ואפשר דגם בכאן מתבטל קודם שנתבשל, וצריך עיין:
* **אסור ליתן תבלין וכו'**. הנה בשארי דברים חוץ ממים ושמן, כבר
מבואר לעיל בסעיף ה' דיש ליהור לכתחלה אף בכלי שני, אך לענין
דיעבד אין להחמיר בכלי שני, ובעיירי מכלי שני נראה דינו כמו לענין
תבלין, וכל זה ברוב שלא נעלה נאפה, אבל כדי ששניעלה אז נאפה אין
לאסור בדיעבד אפילו הניח אותם בכלי ראשון, דיש לסמוך אפוסקים
החולקין על רבינו אלעזר ממין וסבירא להו דאין בישול אחר אפיה
וצליה, וכנ"ל בסעיף ה' בהג"ה [ותמימה על החי"אדם שכתב דאם עירה
מכלי ראשון ועל בשר-צלי אז על לחם צריך לקלון, עיין שם]:
* **אמבטי של מרחץ**. ומיירי שרוצה ליכנס לישול מעט מים
חמין ולרוחץ בהן אחר-כך פניו ידיו ורגליו, דמותר אם הוחמו מערב-
שבת, וכדלקמן בס"מ שכו, עיין שם: * **אבל נותן וכו'**. עיין במשנה
היא, ונראה שכתבתי 'אם הם מרובין על החמין', כן משמע בבגן-
אברהם. ונראה לי דאם עתה אין הדי סולדת בהן, אפילו לא על התחלה
המים צוננין מרובין כל-כך גס-כן שרי, דאף שבתוספות מ"ב עמוד א'
דיבור המתחיל 'נותן' איחא 'כשהן מרובין', דבר ההווה נקטו, דכשהם
מרובין אז מתבטל חמימות החמין, אבל אם אירע שלא היו החמין חמין
כל-כך ונעשו פושרין שלא על-ידי הרבה מים צוננין, גס-כן שרי, ותעד:
דאפילו בנותן חמין משמע בגמרא דאם הם מרובין כל-כך שיש
בהן כדי להפשי, גס-כן שרי, וכן משמע מהג"ה בסמוך: * **שבוה**
האמבטי וכו'. עיין במשנה ברורה דבענין שהיו הצוננים מרובין אם
האמבטי הוא כלי ראשון, ואם היה כלי שני, משמע מ"ז דלכולי עלמא
מותר אפילו אם הצונן מועטין, והפרי-גדרים מפסק בהו לדעת המחבר:

שיש לו מוריין, דבלח מתייר רבינו שמחה משום דנימוח מיד ואין
מתבשל, דצריכא מלאה כישולא וכי' ומתבטל מקודם שמוסר, מה שאין
כן בתבלין, ואפשר דגם בכאן מתבטל קודם שנתבשל, וצריך עיין:
* **אסור ליתן תבלין וכו'**. הנה בשארי דברים חוץ ממים ושמן, כבר
מבואר לעיל בסעיף ה' דיש ליהור לכתחלה אף בכלי שני, אך לענין
דיעבד אין להחמיר בכלי שני, ובעיירי מכלי שני נראה דינו כמו לענין
תבלין, וכל זה ברוב שלא נעלה נאפה, אבל כדי ששניעלה אז נאפה אין
לאסור בדיעבד אפילו הניח אותם בכלי ראשון, דיש לסמוך אפוסקים
החולקין על רבינו אלעזר ממין וסבירא להו דאין בישול אחר אפיה
וצליה, וכנ"ל בסעיף ה' בהג"ה [ותמימה על החי"אדם שכתב דאם עירה
מכלי ראשון ועל בשר-צלי אז על לחם צריך לקלון, עיין שם]:
* **אמבטי של מרחץ**. ומיירי שרוצה ליכנס לישול מעט מים
חמין ולרוחץ בהן אחר-כך פניו ידיו ורגליו, דמותר אם הוחמו מערב-
שבת, וכדלקמן בס"מ שכו, עיין שם: * **אבל נותן וכו'**. עיין במשנה
היא, ונראה שכתבתי 'אם הם מרובין על החמין', כן משמע בבגן-
אברהם. ונראה לי דאם עתה אין הדי סולדת בהן, אפילו לא על התחלה
המים צוננין מרובין כל-כך גס-כן שרי, דאף שבתוספות מ"ב עמוד א'
דיבור המתחיל 'נותן' איחא 'כשהן מרובין', דבר ההווה נקטו, דכשהם
מרובין אז מתבטל חמימות החמין, אבל אם אירע שלא היו החמין חמין
כל-כך ונעשו פושרין שלא על-ידי הרבה מים צוננין, גס-כן שרי, ותעד:
דאפילו בנותן חמין משמע בגמרא דאם הם מרובין כל-כך שיש
בהן כדי להפשי, גס-כן שרי, וכן משמע מהג"ה בסמוך: * **שבוה**
האמבטי וכו'. עיין במשנה ברורה דבענין שהיו הצוננים מרובין אם
האמבטי הוא כלי ראשון, ואם היה כלי שני, משמע מ"ז דלכולי עלמא
מותר אפילו אם הצונן מועטין, והפרי-גדרים מפסק בהו לדעת המחבר:

דבר-גוש, אבל הכא שאני, שמתערבין החמין עם הצונן ומתבטל חמימותן כיון שהצונן מרובים. ליתן חתיכת בשר רותח לתוך
רוטב (ק) **צונן אסור**, דכיון שאינו מתערב (ק) מבשל כדי קליפה (מ"א): (עט) **לתוך אמבטי אחר**. לרבותא נקט, דאף-על-
פי שהוא אמבטי לא גזרו, וכל-שכן לתוך כלי אחר שיש בו צונן: יב **מים צונן מרובים וכו'**. אבל מועטין שיוכלו
להתחמם מחום הימחם עד שתהא היד סולדת בהן אסור, אבל מרובין מותר, (קט) אפילו אם ימלא את כל הכלי במים צוננים
ועל-ידיהו יוכל הכלי לבוא לידי צירוף [דהיינו כשהכלי-מתכות חם ונותנין לתוכו צונן מחזקים את הכלי, זה הוא גמר
מלאכת הצורפין, שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר, והמים מצרפין פעופעין] אפילו הכי שרי, כיון שאין מתכוין לזה,
ולאו פסיק רישיה הוא, דאפשר שלא יגיע הכלי על-ידיהו לידי צירוף. והמכוין לצרף, יש אומרים שהוא חייב מדאורייתא ויש

שער הצינן

(ק) כן משמע מגן-אברהם, אף דלכתחלה בוודאי אסור על האש וכנ"ל: (ק) מגן-אברהם. ועיין בפרי-מגדים: (ק) אליה רבה ותוספת-שבת: (ק) גמרא:
(ק) תוספת-שבת ומאמר-מרדכי: (ק) דבכלי שני יש לסמוך בהו על רש"י ור"ן שפמפרשי דהגמרא מיירי בכלי ראשון: (ק) מגן-אברהם ופרי-מגדים
[והדיון כתב שזה תליא במחלוקת הטור וחרמב"ם] וכן משמע בהגרי"א סוף סעיף יב: (ק) היינו שצונטנן לגמרי, לפי מה שפסק הרמ"א בסעיף טו בהג"ה:
(ק) ומכל מקום לענין דיעבד נראה דאין לאסור הרוטב, ויש לסמוך לאסור ליתן לקמן בסעיף טו דסבירא להו דאין בישול אחר בישול אפילו שצונטנן,
וכפרט שכעצם דין זה מפסקין הבית-מיירי והנשמת-אדם: (קט) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שיח

שה כאר הגולה

א שם בתוספת
ב שבת כ' בעבודא דרב
יחזק ב' אכרימי ג' דם
מ' בכרייתא ד' שם
בבבאר ה' הרי"ן שם
בשם הירושלמי ובשם
ר"י ושאר סוסיקס

להפשיטין. ומותר לצוק מים חמין (פא) לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין. * והוא (פב) שלא יהיו אבכלי ראשון, מפני שמתחממין הרבה: הגה (פג) ואם המים מרוכים כל-כך שאי אפשר שיתבשלו (פד) רק שיפיגו צינתן, אפילו בכלי ראשון שרי, (פה) רק שלא יהיה על האש (טור): יג' ימותר ליתן (פו) קיתון של מים או של שאר משקים (לג) (פז) בכלי שני שיש בו מים חמין, * אבל בכלי ראשון אסור: יד' ימותר ליתן קיתון של מים או שאר משקים כנגד האש * להפיג צינתן, ובלבד שיתנם רחוק מהאש (פח) בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום יעד שתהא היד סולדת (פידוש, מתחממת ונכרית) בו, (פט) דהיינו מקום שכריסו של תינוק נכרית בו, אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו, * והאפילו להניח בו שעוה קטנה שתפיג צינתו אסור, (צ) כיון שיכול להתבשל שם: הגה (צא) והוא הדין בפירות או

באר היטב

כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי, ע"ש, ועמ"א: (לג) בכלי שני.

ביאור הלכה

עיי' שם: * והוא שלא יהיו בכלי ראשון. עיי' משנה ברורה דחמין לתוך צונן בעינין גס-כך שיהיו מרוכים, כן כתבו המגן-אברהם והפרי-מגדים, ומשמע ממגן-אברהם דגם דעת הטור הוא כן [וכיעת התוספות שכתבו כן בהרי"א דיוכר המתחיל 'נותן', עיי' שם במסקנת רבריהם]. והט"ז כתב דדעת הטור להקל בחמין לתוך צונן אפילו בצונן מועטים, אך הרמב"ם מחמיר בזה, עיי' שם. ועיי' בספר בית-מאיר שהאריך בזה הרבה ומסיק דדעת הטור להקל, וכן הוא גס-כך דעת הרשב"א והר"ן, וטעמם, דזה לא חשיב עיורו כיון שמתערבין זה בזה וממילא חשיב החמין שנשפך לתוך הצונן ככלי שני ואין יכול הצונן המועט להתבשל על-ידי החמין, ומכל מקום מסיק לדריגא הן להקל כזה נגד דעת התוספות, דנוגע באיסור דאורייתא, וזה לשונו: לכן נראה לעניות דעתי לדינא, כמו המורגל האידנא שעושין משקה שקורין פאנ"ש, דהיינו שסוחטין מבעוד יום לימונים¹ הרבה למימיהן ומערבין לתוכו צוקע-ר² ומשקה [שקורין ארא"ק], וכיום-שבת או ליל-שבת מערין על הערובות זה מין חמין הרבה שנתבשלו בשבת בביתו, בענינתו בוודאי צריכים לחשו לדעת התוספות ולאסור מכלי ראשון אלא-אם-כן אין היד סולדת בס, כי הוא נוגע באיסור דאורייתא דמבשל בשבת, אך בדיעבד נראה לעניות דעתי דיש לסמוך על הרשב"א והר"ן שמתירין להדיא ועל משמעות פשוט לשון הרמב"ם ושור שחמין לתוך צונן שרי אפילו בחמין מרובין, אף שסכרת טעמם קשה עלינו להשיג. ומה שרוי הגוי נמי הכי במשקה קאפ"ע או טיי"א, שמבשלין קודם שבת מעט מים עם קאפ"ע וטיי"א באופן שהוא חזק מאד בטעמו, וכיום השבת מערין עליהם מים חמין הרבה שנתבשלו בביתו, בזה יש עוד סעד להתייר מטעם היתקלחין המבורא בסעיף טו, והוא דעת הרשב"א ודעמיה דסבירא להו דאף בלח שנצטנן אין בישול אחר בישול וכו', עיי' שם, לכן אין למחות ביד אחרים העושים, אבל לעצמו כל בעל נפש יחוש אף בזה שלא לערות מכלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו, דע כאן לשונו, וכן דעת הגר"א גס-כן משמע שחושש לדעת התוספות הנ"ל: * אבל בכלי ראשון אסור. נראה שאם הצוננין שבכלי עליון מרוכים כל-כך שאי אפשר שיתבשל, שרי, דלא גרע היכא דמפסיק כלי מהיכא שנתערבו ממש, כמבואר בגמרא אמ"ס בית-מאיר: * להפיג צינתו. ואפילו כדי להפשיט נמי מותר, כיון שלא יוכל להגיע לשיעור יד סולדת

מפני שכשהוא מתכוין עושה מלאכה וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה

משנה ברורה

אומרים שהוא מדרבנן: (פא) לתוך מים צונן או צונן וכו'. ובשניהן אפילו המים צוננים מועטין שעדיין היד סולדת בהן אחר התערובות, גס-כן שרי כיון שהוא בכלי שני, קיימא לן דכלי שני אינו מבשל, וכרעילי בסעיף ט: (פב) שלא יהיו בכלי ראשון. דאם החמין הם בכלי ראשון אסור לצוק בתוכם מים צוננים, (קי) והוא הדין דאסור לערות מהם לתוך מים צוננים מועטים שיתבשלו על-ידים: (פג) ואם המים מרובין. קאי אצונן לתוך חמין, וכן אם חמין לתוך צונן היה הצונן מרוכים שרי. ועיי' בחי"אדם שכתב דבצונן לחמין דוקא ששופך בשפיקה גדולה הכל בפעם אחת, אבל מעט מעט אסור לערות, (קיא) שהרי מבשל תיכף ומה יועיל מה שמצטנן אחר-כך: (פד) רק שיפיגו צינתו. ואפילו חמין קצת (קיב) כעין פושרין שרי, רק שלא יהיה היד סולדת בהן: (פה) רק שלא יהיה על האש. והוא הדין סמוך לאש במקום שיכול להתבשל, פן ישכח ויניחנו שם, וכדלקמיה בסעיף יד: יג' קיתון של מים. אף דמים בלבד בלא כלי גס-כן מותר לערב בתוך כלי שני, וכנ"ל בסעיף יב, נקט על-ידי כלי משום סיפא, לאשמעינן דבכלי ראשון אפילו על-ידי הפסקת כלי אסור: (פז) בכלי שני. כלי שני מקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיתו החמין בתוכו לתוך כלי זה, ומותר אפילו אם היד סולדת בו, אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון, יש אומרים דדינו ככלי ראשון, ובפטרם אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה, ואפי' מקרי כלי ראשון [אחרונים]: יד' (פח) בענין שאינו יכול וכו'. היינו, שאפילו אם יעמדו שם המים והמשקין זמן מרובה לא יתחממו כל-כך: (פט) דהיינו מקום שכריסו וכו'. דלא נוכל לשער ביד, (קיג) דיש שסולד מרתיתה מועטת ויש שאינו סולד: (צ) כיון שיכול וכו'. וחישינן דלמא מישתלי

ליטלו: (צא) והוא הדין בפירות. היינו, שאסור להניח במקום החום להפיג צינתן פן ישכח עד שיעלו, ואף שנאכלין כמות שהן חיינ גס-כן אסור, (קיד) דשייך בהן שם בישול, שהם משתבחין על-ידי זה, (קטו) אבל ליתנן רחוק מהאש, אפילו דבר שאין נאכל כמות שהוא חי שרי. (קטו) ומכל מקום מותר ליתן אלונטית ולכרי-עופרת סמוך לאש לחממן [היינו שיש בהכלי

שער הציון

(קי) מגן-אברהם ופרי-מגדים הנ"ל. ועיי' ביאור הלכה: (קיא) יש לעיין, שהרי בדבר חריף קיימא לן כדי שיתן על האור ויתחיל להרתיח, הרי דעל האור גס-כן אינו מבשל כרעג ראשונה, וגם כאן אף שמתערב תיכף בחמין, מכל מקום אין מתבשל תיכף עד שישפוך השאר: (קיב) גמרא: (קיג) רש"י: (קיד) הגה ברמב"ם פרק ט הלכה ג כתב דהמבשל דבר שמבושל כל-צרכו או שאין צריך בישול כלל פטור, ופשוט לעניות דעתי דהיינו דבר שאינו משתבח כלל על-ידי הבישול, ולאפוקי פירות וכי האי גוונא שהוא משתבח על-ידי הבישול, ותדע, דהלא מוכח בגמרא בשבת [מ' ע"ב] דמים יש בו משום בישול, והרי מים גס-כן שותה אותו כשהוא חי [ויש לדחות קצת, דמים לא עדיף כמו פירות, עיי' מגן-אברהם בסוף גרי"ד לחי תירוצא]. ומצאתי בכריס-יוסף שהוא מסתפק בזה אף חייב מן התורה או מדרבנן, ועיי' לעיל בסימן רנד טו סעיף ד ובראשונים שכתבו דיש בזה משום מבשל, משמע מסתימת הלשון דהוא דאורייתא, וגם בפרי-מגדים בסעיף זה משמע דסבירא ליה דהוא דאורייתא, וכן כתבו הגר"ז וחי"אדם: (קטו) מגן-אברהם: (קטו) עיי' מגן-אברהם. והאילה רבה והתוספת-שבת טתמו להתיירא:

1 הסמכת כל הפוסקים אפילו המחמירים בדבר שיש בו טורח ודמיון וסמיך ומסמך ודיבנו יחדיו וכן כתב הרב המגיד שפרק בא לרעת הרשב"א

שאר דברים הנאכלים כמות (ל) שהן חיינ (מרדכי פ' כירה, ועיין לעיל סוף סימן רנד): טו (צב) ידבר שנתבשל (צג) כלי צרכו * והוא יבש, שאין בו מרק, מותר להניחו (צה) כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו. הגה (צה) ואפילו נצטנן כבר. אבל אם הוא (צו) רותח, אפילו בדבר שיש בו מרק מותר. (צז) ויש מקילין לומר, דכל שאינו נותנו (צה) על גבי האש או הכירה ממש רק סמוך לו, אפילו (לה) [לה] נצטנן מותר (המגיד פרק כב), ונהגו להקל בזה (צט) אם לא נצטנן לגמרי, וכמו שכתבתי לעיל סימן רנג: טז 'מותר ליתן (ק) אינפאנדא (קא) כנגד האש במקום (לו) שהיד סולדת, (קב) ואף-

באר היטב

ועיין ביו"ד סימן צב ס"ק מה כתבתי בשם הט"ו דאם שואב בכלי ריקן מן הכלי ראשון, דאיתו הכלי ששואב יש לו דין כ"ר לחומרא, ע"ש, דלא כמהר"ל, ולעיל סימן רנח כתבנו דאין לטמון כל הכלי בתוך הכלי שני, דא"כ הו"ל הטמנה, אלא צריך להיות מוגלה למעלה, ט"ז, ע"ש: (לז) שהן חיינ. פ"י אפ"כ אסור ליתנן סמוך לאש, אבל דרוק מהאש אפילו דבר שאין נאכל כמות שהוא חי שרי, ולפ"י אסור ליתן אלונטית או כלי נעופרת סמוך לאש לחממו אם הוא קרוב כ"כ שיכול להתיך שם או לשרוף, ע"ש המ"א ס"ק י"ד בשם הרמב"ם. ויש לדחות לכאן לא ניחא ליה שישרוף או שיתיך והוי דבר שאין מתכוין, מ"א, ע"ש: (לה) נצטנן מותר. דס"ל דאין בישול אחר בישול אפילו ברוטב ונצטנן: (לו) שהיד סולדת. כתב הלבוש שיש ט"ס וצ"ל במקום שאין היס"ב, דבמקום שהיס"ב אסור משום בישול, ונ"ל דל"ד, דהכא כיון שנתבשל כבר והוא יבש אין בו משום בישול, כמ"ש ט"ו, ועי' סימן רנג ס"ה

שערי תשובה

מכ"ר לתוך הקערות קטנות שיש בהם צוק"ה, אין כאן משום בישול כיון שהצוק"ר כבר נתבשל בבית האומן ואין בישול אחר בישול בדבר יבש, אף שהצוק"ר נימחו יש לו דין יבשה, ומותר ליתן הצוק"ר אף ב"ש וכמ"ש המג"א לענין המלח, ע"ש, ובמח"כ כתב בשם ורע"אמת שמנגמם בזה ומסיק שטוב לערות הקאור"י בכוסות וא"כ לתב בו הצוק"ר, ע"ש, ופשוט דהיינו דוקא ברוחח דכ"ר ושהיס"ב: [לה] נצטנן. עיין בה"ט. ועיין ברי"י בשם מהר"י טראני בתשובה כ"ח מה שהגו בקושטאנטינא שהשפחות מניחות המיליאניס והתרגולות לחמם תוך התנור בשחרית שבת קודם אכילה, ועתה ערערו מ"ש הב"י סימן רגג, ג"ל מאחר שנתנו איסור כ"ר, ונ"ל היתר במקום אחר כ"ר, אבל אלו המיליאניס והתרגולות שאין בהם מרק לכ"ע שרי, ואין לחלק בין כנגד המדורה לתוך התנור, כיון שהתנור שלנו פתחו מן הצד כעין בית הוא ואין שם מדורה, גרע טפי מנגד המדורה ומתניה בכלי אחר, ומה שסותמין התנור, כדי לשמור חומו עושין כדי שלא יכנס אור קר וצטנן, עכ"ל. ובשו"ת מ"ס רבי"ם סימן כא מתיר כבה"ג לטמון אל התנור אף אם יש מעט שומן קרוש, אבל מרק הרבה אסור כיון שהתבשל מצטמק בשבת, וגם מבואר לדעתו לאסור אף שנתבשל כ"צ ומצטמק ורע לו לחמם תוך התנור או תוך הכירה אפילו גרופה, דמחייב כמבשל כיון שכן דרך בישולו, ושאינן סמוך לאש או נגד המדורה שאין כן דרך בישולו, ע"ש, והמנהג להקל יש לו על מי שסומך, בפרט במדינות שאין דרך לשלש את האש, אבל במקום שהיס"ב אסור כיון שיש בו מרק ונצטנן לגמרי, שחתי' לחמם היינו דרוק מוחם התנור סמוך להדף סותמין בו, ששם אינו מתחמם כ"כ שחתי' היס"ב, אבל במקום שהיס"ב אסור כיון שיש בו מרק ונצטנן לגמרי, ועיין לעיל סימן רנג ס"ק טז [בכה"ט] בשם הט"ו. ועיין בשו"ת כנה"ג סימן מז שמוחר לתת הקאור"י שנתבשל כנגד המדורה אפילו ישראל, אבל לחיתו ע"ג

משנה ברורה

תבשיל שלא נצטנן ורוצה שיהיה חם] אף אם הוא קרוב כ"ל- כך עד שיוכל הכלי להיות ניתך שם או לשרוף האלונטית, דכיון דלא ניחא ליה בהכי הוי דבר שאין מתכוין, וגם מסתמא לא ישכח ויזהר הרבה ליקח אותו משם קודם שיתיך או

ביאור הלכה

בו [חוס' ב"רף מח ע"א]: * והוא יבש וכו' כנגד המדורה. צריך עיון, הא לעיל להכניס ה מביא דעת הר"א מ"מ, ועיין שם במגן אברהם ודלעתו הוא הידני דיש צ"ל אחר בישול, ואין מתיר הכא בסתם [מספר בית מאיר על אורח-חיים, וכן הקשה בספר מאמר-מרדכי, עיין שם

ישרוף: טו (צב) דבר שנתבשל וכו'. הטעם, דכיון שכבר נתבשל, שוב אין בזה משום חשש בישול. ומיהו, (ק"ו) על האש ממש אסור מדרבנן מפני שנראה כמבשל, אבל בזה שמעמידו כנגד המדורה, שאין דרך בניי'אדם ברוב פעמים לבשל כך, אפילו איסור דרבנן ליכא [הרשב"א]. ועיין מה שכתבנו לקמיה בשם הרא"ש שסובר דסמוך למדורה גס-כן אסור אלא צריך להרחיק קצת: (צג) כלי צרכו והוא יבש. דאי לא הוי כלי צרכו, אפילו אם היה דבר יבש והוא רותח יש בו עוד משום בישול, כנ"ל בסעיף ג, ונמילא אסור להעמידו במקום שהיד סולדת בו, ואי הוי דבר לח, אפילו בכל צרכו יש בו עוד משום בישול אם נצטנן, לפי מה שפסק המחבר בריש סעיף ד: (צד) כנגד המדורה. נקט נגד המדורה ולא אצל המדורה, להורות שצריך להרחיק קצת מן המדורה, ולכן לא חיישינן שיבוא לחתות באש, דכיון שהצריכו חכמים להרחיק קצת, אית ליה הכי'א ולא אתי לחתויי [הרא"ש]. וראיתי (ק"ט) איזה אחרונים שכתבו דמיי'י שהיה עשוי מדורה בפני עצמה, אבל כשמדורת עצים הוא בתוך התנור, אסור להכניס שם קדירה אפילו אם מרחיק קצת מן המדורה, כיון שהוא מקום שהיד סולדת בו, ולא גרע ממה שמבואר בסימן רנג דאסור להכניס קדירה לכירה כשאניה גרופה, דהוא אפילו אם אינו מעמידו סמוך להאש, אך אם אינו מעמיד את הקדירה על קרקעית התנור יש אם על איזה כלי המפסיק, או יש להקל, וכנ"ל בסימן רנג סעיף ג: (צה) ואפילו נצטנן כבר. לפרש דברי המחבר בא דמיי'י בנצטנן, ולהכי לא היתיר אלא ביבש: (צו) רותח. היינו שהיד סולדת בו: (צז) ויש מקילין לומר. פליג אמחבר דסבירא ליה דדוקא כשהוא יבש אבל בדבר לח שנצטנן יש בישול אחר בישול, (ק"ט) ודעה זו סבירא לה דאין בישול אחר בישול בכל גווני ואפילו נצטנן לגמרי: (צח) על גבי האש וכו'. דאם נותן על-גבה המח, אף שאין בו איסור דאורייתא לדידהו, על-כל-פנים אסור מדרבנן (ק"ק) מפני שנראה כמבשל, (קכ"א) וגם דאתי לחתות בגחלים: (צט) אם לא וכו'. אף דלרעת המחבר, כיון שנצטנן מעט מחמיתו ואין היד סולדת בו שוב יש בו משום בישול, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף ד, המנהג להקל בזה, דסומכין בזה איש-מקילין כל זמן שלא נצטנן לגמרי: טז (ק) אינפאנדא וכו'. הוא שפסיד' ה הנזכר בכמה מקומות, והוא פת כפולה הממולא בחתיכות שומן ונותנו שם כדי לחממו, והטעם שמוחר, דכיון (קכ"ג) שהוא יבש אף שנצטנן לא שייך ביה בישול עוד, וכמו שכתב בסעיף טו, ואף-על-פי שהשומן חזר ונימוח, מכל מקום מקרי יבש, כיון שבשעה שנותנו לחממו לא נמחה עדיין: (ק"א) כנגד האש. היינו על-גבי איזה כלי המפסיק, דאם לא-כן אסור, וכנ"ל בסימן רנג סעיף ג וסעיף ה: (ק"ב) ואף-על-פי וכו'. ולא דמי לריסוק שלג וכו', המבואר לקמן בסימן שכ סעיף ט דאסור מטעם נולד, שמוליד המים, והכי נמי הרי מתחלה היה עב וקפוי ועכשיו נעשה וך

שער הציון

(ק"י) בית-יוסף בשם הר"ן: (ק"ט) שולחן-עצ"ש. והחיי'אדם מפקפק אפילו בקדירה מפקסת, עיין שם: (ק"ט) מגן-אברהם: (ק"כ) הרשב"א והר"ן: (קכ"א) הרא"ש: (קכ"ג) מגן-אברהם ומ"כ דרישה ותוספת-שבת ומאמר-מרדכי והגר"ו, דלא כלבוש וט"ו:

הלכות שבת סימן שיח

ח תוספתא שבת כ"ח
אעברא רבה ורבי
יודא בני ריש גליתא
הר"ן שם טו ה"ן
בפרק קמא דשבת י"ח
ארוקמא
עקירה וטוחה

על-פי שהשומן שבה שנקרש חוזר (ל) ונימוח. הגה (קג) וכל-שכן קדירה שיש בה רוטב שנקרש, שכשהשומן נימוח אינו בעין, (לס) (קד) דשרי (רבינו ירוחם ח"ג); (לט) [לט] (קה) ויש מחמירין (ר"ן) פרק במה טומנין, ונהגו (קו) להחמיר, מיהו, (קז) במקום צורך יש לסמוך אסכרא ראשונה: י"ז (קה) "אסור ליתן צונן (על המיחם) אפילו להפשיר, כל שהמיחם חם כל-כך שאלו היה מניחו שם (קט) הרבה היה בא לידי בישול דהיינו שיהיה יד סולדת בו, שדין מניח על-גבי מיחם (קי) כדין מניח כנגד המדורה, (קיב) ואם אינו חם כל-כך, (קיג) מותר: יח "האילפס והקדירה (קיג) שהעבירן

שערי תשובה

אסור אפילו ע"י אינ"יהודי ואפילו עושה מעצמו, ע"ש: [לט] ויש מחמירין. עיין בה"ט. ועיין פמ"א סימן פד שחולק על המג"א וט"ל דאפילו במקום שהיטיב אין איסור בדיעבד, ובמקום שאין היטיב מותר ליתן שם פשטידא אפילו לכתחלה, ואפילו אם נהגו להחמיר, מנהג כטעות הוא, ע"ש:

אסור לאכול השומן דהוי גולד, ומ"מ הפשטיד"א עצמה מותרת, דבשומן הבלוע בה אין איסור, מידי דהוי אחתיכת בשר שמתור לחמם כמ"ש הרב"י ואכתוב בסו"ך. ואפשר דכיון דנאסר העומן בעין, צורך תכלע בפשטיד"א נאסרה, כמ"ש ביו"ד נט"ו ק"ג ס"ג, ומ"מ יש להקל כמ"ש רמ"א. ונ"ל דמותר ליתן הפשטיד"א קודם שהוסק התנור כמ"ש סטי"ו ג"ג דאפילו בנותן קדירה קודם שהוסק פטור אבל אסור, וכ"ש הכא ריש מתירין ליתן אפילו אחר שהוסק, לכל הפחות יש להתייר קודם שהוסק, ומ"מ אין להקל בפני ע"ה ויש לעשות ע"י אינ"יהודי. כתב הב"י: נראה אפילו למאן דמחמיר, מותר להחם בשבת חתיכות בשר שמן אעפ"י שמקצתו זב, כיון דדבר מועט הוא הנפטר לא חשיב ושרי לכ"ע, עכ"ל. וכתב א"ו דמותר להשים כד של יין שיש בו קרח על התנור כדי לפשר הקרח. כ"י הרמב"ם פ"ט: א' הרמב"ם פ"ט: א' הקדירה וא' המים וא' האור וא' העצים וא' הגיס, כולם חייבים משום מבשל, שכל העושה דבר מצרכי הבישול ה"ז מבשל, אבל נתן א' הקדירה וא' המים וא' האור וא' העצים וא' הגיס, כ"י האחרונים חייבים אבל נותן האור לא מתייבב, כיון שהאור היה מתכבה לא היה התבשיל מתבשל אם לא היה השני נותן העצים, אבל ברישא מיירי שהביא שניהם האור והעצים ביחד, כ"מ בשם ר"ם ב"ר. וצ"ל דמיירי שלא הצית האש אלא הביאו ממקום אחר ונתנו פה, דאלו הציתו חייב משום מבעיר, ורש"י פירש דכשמוליך גחלת ממוקם ב"ר. וצ"ל דמילתא מותרת הליכתו חייב משום מבעיר, ועיין ר"ל ב"חביב סימן כא. וכתב המ"י: וי"א שאין חיוב ההגסה אלא בהגסה ראשונה, אבל משהגיס פעם א', דבלא מגיס מתבשל, פטור, וכ"ז הרמב"ן והרשב"א, ובודאי לדי"ה כל שאין בבישולו חיוב כגון מבושלת כל-צרכו אין בהגסתו חיוב, עכ"ל. וב"י סימן רג כתב בשם הכל"ב דמגיס חייב משום מבשל אפילו בקדירה מבושלת כל-צרכו כל זמן שהיא על האש, ע"ש:

באר היטב

דאיחא בהדיא כך, ט"ו ומ"א: (ל) ונימוח. דלא עביד כלום בידיים אלא ממילא הוא נמחה: (לט) דשרי. אבל מ"מ מטעם דאסור להשומן צף למעלה והוי בעין והוי גולד דמי למשקין שזבו, משא"כ בשלג דשרי כמ"ש סימן שכ ס"ו דכשנימוח במים אינו ניכר, ומשמע דאפילו בריעבד הבלוע בה אין איסור, מידי דהוי אחתיכת בשר שמתור לחמם כמ"ש הרב"י ואכתוב בסו"ך. ואפשר דכיון דנאסר העומן בעין, צורך תכלע בפשטיד"א נאסרה, כמ"ש ביו"ד נט"ו ק"ג ס"ג, ומ"מ יש להקל כמ"ש רמ"א. ונ"ל דמותר ליתן הפשטיד"א קודם שהוסק התנור כמ"ש סטי"ו ג"ג דאפילו בנותן קדירה קודם שהוסק פטור אבל אסור, וכ"ש הכא ריש מתירין ליתן אפילו אחר שהוסק, לכל הפחות יש להתייר קודם שהוסק, ומ"מ אין להקל בפני ע"ה ויש לעשות ע"י אינ"יהודי. כתב הב"י: נראה אפילו למאן דמחמיר, מותר להחם בשבת חתיכות בשר שמן אעפ"י שמקצתו זב, כיון דדבר מועט הוא הנפטר לא חשיב ושרי לכ"ע, עכ"ל. וכתב א"ו דמותר להשים כד של יין שיש בו קרח על התנור כדי לפשר הקרח. כ"י הרמב"ם פ"ט: א' הרמב"ם פ"ט: א' הקדירה וא' המים וא' האור וא' העצים וא' הגיס, כולם חייבים משום מבשל, שכל העושה דבר מצרכי הבישול ה"ז מבשל, אבל נתן א' הקדירה וא' המים וא' האור וא' העצים וא' הגיס, כ"י האחרונים חייבים אבל נותן האור לא מתייבב, כיון שהאור היה מתכבה לא היה התבשיל מתבשל אם לא היה השני נותן העצים, אבל ברישא מיירי שהביא שניהם האור והעצים ביחד, כ"מ בשם ר"ם ב"ר. וצ"ל דמיירי שלא הצית האש אלא הביאו ממקום אחר ונתנו פה, דאלו הציתו חייב משום מבעיר, ורש"י פירש דכשמוליך גחלת ממוקם ב"ר. וצ"ל דמילתא מותרת הליכתו חייב משום מבעיר, ועיין ר"ל ב"חביב סימן כא. וכתב המ"י: וי"א שאין חיוב ההגסה אלא בהגסה ראשונה, אבל משהגיס פעם א', דבלא מגיס מתבשל, פטור, וכ"ז הרמב"ן והרשב"א, ובודאי לדי"ה כל שאין בבישולו חיוב כגון מבושלת כל-צרכו אין בהגסתו חיוב, עכ"ל. וב"י סימן רג כתב בשם הכל"ב דמגיס חייב משום מבשל אפילו בקדירה מבושלת כל-צרכו כל זמן שהיא על האש, ע"ש:

משנה ברורה

שעדיין נפטר רוב מבשר שומן שבתוכו, דבר מועט הוא ושרי לכלי עלמא, (קלא) וכן מותר להחם בשבת חתיכת בשר שמן אף-על-פי שמקצתו זב, כיון דדבר מועט הוא הנפטר, לא חשיב ושרי. כתבו (קלב) האחרונים: כד הו' מים או שאר משקין שנקרש (קלג) ללמעלה, שרי לכלי עלמא להעמידו (קלד) במקום שלא יגיע ליד סולדת בו, דהקרח כשימס יהיה מתערב תיכף תוך המשקים שתחתיו ואינו ניכר: (קו) להחמיר. ומכל מקום קודם שהוסק התנור מותר להניח הפשטיד"א, כיון דיש מתירין אפילו אחר-כך, ואין לעשות כן בפני ע"ה הארץ [מ"א וש"א]: (קז) במקום צורך יש לסמוך. היינו דאז אפילו לכתחלה מותר, (קלס) ובדיעבד בכל גווני אין לאסור: י"ז (קה) אסור ליתן צונן וכו'. לפי מה דמסיק הרמ"א לעיל בסעיף טו בהג"ה, יש להקל בזה אם היה דבר מבושל ולא נצטנן לגמרי: (קט) הרבה. דחיישינן שמא ישכח ויניחנו שם עד שיתבשל: (קי) כדין מניח וכו'. רוצה לומר, ומבואר לעיל בסעיף י"ד דאפילו להפיג צינתו אסור אם יכול לבוא לידי בישול: (קיב) ואם אינו וכו'. ואם המיחם עומד על-גבי האש, עיין לעיל בסעיף ח: (קיג) מותר. אפילו אם הצונן הוא דבר שלא נתבשל מעולם: י"ח (קיג) שהעבירן מרותחין. נקט 'שהעבירן' לרבותא, דאפילו בזה אסור כשלא נתבשל כל-צרכו, ובנתבשל כל-צרכו, אפילו עומד על-גבי האור מותר להוציא בכף, כן משמע בבית-יוסף, אבל באליה רבה מסיק (קל) דיש לאסור

וצלול, דשאני הכא דלא עביד כלום בידיים אלא ממילא הוא נמחה, וגבי ברד נמי תניא: אבל נותן הוא לתוך הכוס של יין לצננו ואינו חושש, ואף-על-פי שנימוח, כיון שהוא ממילא: (קג) וכל-שכן קדירה וכו'. בזה כשהוא נימוח מתערב השומן עם הרוטב ואינו ניכר, דמי ממש לא דאמרין: אבל נותן לתוך הכוס, משום דאינו ניכר כשנימוח הברד לתוכו: (קד) דשרי. היינו ר' לענין איסור גולד דלא שייך בזה, (קכ) אבל לענין איסור בישול, הכא חמיר מדלעיל, דהא רוטב הוא דבר לח, ודבר לח שנצטנן שייך בו בישול, כמו שכתב המחבר בסעיף טו, (קסד) ועל-כן אינו מותר הכא רק אם יעמיד הקדירה במקום שאין היד סולדת בו: (קה) ויש מחמירין. אפילו בקדירה מעורב עם המרק, ולא דמי להא דאמרין 'אבל נותן הוא לתוך הכוס', דהתם אין הברד ניכר כלל כשנמחה בהכוס, (קפו) אבל שומן שנמחה צף למעלה וניכר הוא, (קסו) ואפילו להניחו בחמה שיהיה נמחה גם-כן אסור לדעה זו. ודע, דאפילו להפשיר מחמירין אינו אסור כי אם כשיש (קסז) הרבה שומן על הפשטיד"א, שכשיהיה נימוח יהיה זב לחוץ ויהיה מינרב בפני עצמו, אבל אם אין על הפשטיד"א כל-כך שומן, (קסח) או שמעמידו כל-כך בריחוק מקום מן החום שלא יהיה נימוח עד שיוזב לחוץ, אלא מעט ממנו יהיה נימוח בתוכו לבד, (קל) או אם השליך לחוץ השומן שעליו, מותר לחמם הפשטיד"א לכלי עלמא, ואף

שער הציון

(קכ) מגן-אברהם וש"א: (קכד) אחרונים: (קכס) עולת-שבת והגר"א: (קכו) בית-יוסף ומגן-אברהם: (קכז) בית-יוסף וש"א: (קכח) אחרונים: (קכט) הגר"א: (קל) בית-יוסף וש"א: (קלא) בית-יוסף וש"א: (קלב) א"ו ובאר היטב: (קלג) כן באר באליה רבה, דאי נקרש כולו אסור להיש מחמירין. עיין שם, ואין להקל אלא לצורך שבת לפי מה שמסיק הרמ"א: (קלד) דאי יכול להגיע, אפילו יחויק רק שעה קטנה אסור, כ"ל בסעיף י"ד: (קלס) שולחן-עצמ"ש והגר"א: (קלו) כן הוכיח מכל-בו, ולהלכה בו אם היה הגסה ממש יש בו חיוב חטאת כיון שהוא על האש, וכמו שכתב בענין אברהם בשמו. ומה שרצה האליה רבה לדחות דאפשר דמירי הלכ"בו בלא נתבשל כל-צרכו לא נהירא, מדמסיים תיכף דלהכי מותר להשוק בצלים בענין הפרור בתוך הקדירה, לפי שהוא אחר הורדה מן האש, והרי שם מבושל כל-צרכו, כדמשמע מהתשובה שהובאה בבית-יוסף בסוף סימן שכא:

הלכות שבת סימן שיש

י' כ"ח

מרותחין מעל-גבי האור, אם לא נתבשל כל-צרכו אין מוציאין בכף מהם, (קיד) *שנמצא מגיס ואיכא משום מבשל, ואם נתבשל (קטו) כל צרכו, מותר; אבל צמר ליוורה, אף-על-פי שקלט העין (מ) (קטז) אסור להגיס בו (פירוש, לנענע אותו בכף): הגה (מג) ולכתחלה יש לזוהר * (קז) אף בקדירה בכל ענין (פסקי מהרי"ו): יט' אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו (קח) כנגד

באר היטב

היתר במיני קטניות שמוציאין אותן בכף כיון דאיא בענין אחר, ויש משנה ברורה

בוה: (קיד) שנמצא מגיס וכו'. וכל-שכן להגיס ממש דאסור, ויש חיוב חטאת בזה לפי מה שפסק השולחן-ערוך לעיל בסעיף ד, דבזה מסייע ומקרב להבישול וחשיב (קל) כמבשל: (קטו) כל-צרכו מותר. אפילו להגיס בו, דאין בישול אחר בישול, וכדלעיל בסעיף ד: (קטז) אסור להגיס בו. משום צובע, (קלמ) שכן הוא מלאכת הצביעה להגיס יומיד כדי שלא יתחזק, גם על-ידי הגסה שקלט הצבע בצמר יותר: (קיו) אף בקדירה וכו'. אלא היפוך הקדירה לקערה ולא יוציא בכף. ועיין באחרונים דלא נהיגין להחמיר בזה, דבאמת העיקר כמו שכתבנו מתחלה דמבושל כל-צרכו אפילו להגיס מותר, וכמבואר לקמן בסימן שכא סוף סעיף יט; והרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש, אבל להוציא בכף אין להחמיר כלל בנתבשלה כל-צרכה ואינה על האש: יט' (קידח) כנגד המדורה. לאו דוקא, (קלט) דהוא הדין במעביר את השפוד שתחוב עליו הצלי מהאש, כל זמן שהוא רותח שהיד סולדת בו אסור לטוח עליו, (קמ) ואפילו אם

(מ) אסור. דבזה יש משום צובע: (מג) ולכתחלה וכו'. והעולם נהגו ביאור הלכה

שנדחק ליישב: * שנמצא מגיס וכו'. עיין במשנה ברורה דכל-שכן בהגסה ממש. ועיין באשיל-אברהם בסימן רג סעיף ד שכתב בדביעבד אם עשה הגסה בלא נתבשל כל-צרכו אסור התבשיל כיון המבשל בשבת, ולא נהירא, ודאחרי דלעת המבין והרשב"א הרי"ן והרא"ש דאחר שנתבשל כמאכל בין-דרוסאי תו אין בו משום בישול, וממילא דל-שכן דאין בו משום הגסה אפילו לכתחלה, ונהי דאגן נקטינן הלהכל בסעיף ד קדעת הרמב"ם דלא נתבשל כל-צרכו יש בו משום בישול, מכל מקום לענין לאסור בדביעבד יש לסמוך על דעת הראשונים הנ"ל שלא לאסור; ואפילו אם נאמר דאף לדעתם יש בו משום בישול על-כל-פנים מדרבנן, וכדעת איוז אחרונים דסבירא להו לעיל הכי בסעיף ד, הלא ברובנן כתב הגר"א לעיל דאפילו לדעת השולחן-ערוך הלכה כרבי מאיר דבשוגג יאכל. ובלאו הכי, הלא דעת הגר"א לעיל בסעיף א דאף בראורייתא קיימא לן בשוגג יאכל, ואומר מותר נמי שונג הוא, ולדעתו אם הגיס כתבשיל אפילו בלא נתבשל כמאכל בין-דרוסאי גס-כן בשוגג יאכל, וכל-שכן בנתבשל כמאכל בין-דרוסאי בודאי אין להחמיר בהגסה בדביעבד לאסור התבשיל אפילו בעומדת הקדירה על האש, כן נראה לי בזה: * אף בקדירה וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי בשם האחרונים, והם הטי"ו ואליה רבה וההיי"אדם והגר"ו

הניח אחר-כך על הקערה שהוא כלי שני גס-כן אסור, דהא כמה פוסקים סוברים דברגס כל זמן שהיד סולדת בו אפילו בכלי שני מבשל. (קמא) ומכל מקום בדביעבד אין לאסור כשהוא מונח בכלי שני, (קמב) אלא בשומן שנקפא מותר לטוח אפילו כנגד המדורה, דאין בו שוב משום בישול כיון שכבר נתבשל, וכמו שכתבנו למעלה בסעיף טז דדבר יבש שכבר נתבשל אין בו שוב משום בישול, (קמג) ומשום גולד ליכא, כיון דנבלע בהבשר ואינו בעין, (קמו) ובלבד שלא ירסקנו בידים, רק נניחנו עליו מעט מעט והוא נימוח מאליו. (קמז) והוא הדין דמותר לטוח מטעם זה בשומן אווז שנקפא, על-גבי מיני קמחים וקטניות [כגון לאקשי"ן, ערביי"ן, היר"ז]² שנתנום על-גבי קערה אף שהוא רותח, ורק שנייחנו עליו מעט מעט והוא נימוח מאליו, וכנ"ל. איתא בתוספתא: אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדירה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד את התבלין, וראו אחר והגיס, כולם חייבים [היינו, שהנותן האור חייב משום מבעיר, דכשהוא מוליך גחלת ממקום למקום הוא מתבלה, ומה אחר הליכתו, והנותן העצים גס-כן חייב משום מבעיר, כן כתב רש"י, ואחד כולוהו משום מבשל, וגם מגיס נמי מטעם זה, שכל העושה דבר מצרכי בישול הרי זה מבשל, וכמו שכתב הרמב"ם; והנותן את הקדירה, מיירי בתרשה, וחייב משום שמתלבן ומתחזק הקדירה על-ידי שנותנה על האש. גמרא שם, ועיין במגדול-ערוך]. אחד נתן את הקדירה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, ואחד נתן את העצים, ואחד הביא את האור, ובא אחר והגיס, שנים האחרונים חייבים [כן הוא הגירסא הנכונה כפי מה שהגיה הגר"א בהגהותיו על התוספתא, וכן הוא לפי מה שמצא הבית-יוסף מוגה בספרי הרמב"ם, ואין צורך עתה לשום דוחק שנדחק מהר"י כ"ירב בהכסף-משנה, עיין שם]. וכתב הרב המגיד, דלדברי הכל כל שאין בבישולו חיוב, כגון במכושלת כל-צרכו, אין בהגסתו חיוב, ובית-יוסף כתב (קמח) בשם הכל"ב, דכשהיא על האש חייב בהגסה אפילו במבושל כל-צרכו. כלי-בישול שלנו, שקורין סאמאואר³, שהתום מערב-שבת, אסור ליטול ממנו מים בשבת כשאינו גרוף מן הגחלים [כן כתב בספר תוספת-ירושלים לעיל בסימן רנג, עיין שם שהביא זה בשם ירושלמי דקאמר שם דמוליאר שאינו גרוף אין שותין ממנו בשבת, הטעם, מפני שהוא עשוי פרקים הוא מתירא שמה יתאכל פירוקן

שער הציון

(קל) אבל בהוצאת הכף איסורו הוא רק מדרבנן, שהוא כעין הגסה, כן משמע כהרב המגיד וכל"ב: (קלמ) והוא טעם הרי"ן [והביא ראה לזה מהירושלמי, וצריך עיון גדול, דמהירושלמי משמע דאף באינה טוחה מותר, ודלא כהבבלי דחיישין להגסה], וטעם השני הוא טעם הרא"ש בחיורן שני, ויש עור טעם בחיורן ראשון, דהסמנים צריכין בישול לעולם, ונפקא-מינה אם מבשל סמנים במים בלא צמר, דלישני תירוצים הקודמין מותר הגסה כשאר בתבשיל שבישל כל-צרכו, ולטעם זה אסור, כן כתב הפרי-מגרים: (קלט) מגן-אברהם ושא"י: (קמא) פרי-מגרים: (קמב) ואם טח על הצלי קודם שנייחנו בכלי בשום, אסור כהכוש עד כדי נשכל, ואם טח בשמן, אסור עד ששים, פרי-מגרים, עיין שם עוד: (קמג) מגן-אברהם: (קמד) דאי אינו נקפא הוי בכלל דבר לח שצטטן ושייך בו בישול: (קמט) מגן-אברהם. ואף דמטיים אחר-כך בצורך עיון, האליה רבה מצד להקל, עיין שם: (קמו) והאליה לכתחלה, דגם שם מהשולחן-ערוך מלמע המחמיר: (קמז) כן הוא לפי דברי המגן-אברהם, ואף בדברישה לא נזכר מעט מעט, התוספת-שבת העתיק כהמגן-אברהם, והטעם, דבמעט מעט ויותר אפילו בלתי להי-מחמירין ה"ל: (קמח) ולא אדע הטעם, עיין שם עוד: (קמט) ולא אדע הגסה מבישול ממש, וכל הפוסקים מודים דמבושל כל-צרכו אין בו משום בישול, וכן איתא בתוספתא בהרי"א, ועל-כל-פנים בדביעבד בודאי אין לאסור בזה, וכדעת שאר פוסקים:

הלכות שבת סימן שיט

(מג) המדורה אפילו נצלה הצלי מבעוד יום, דמכל מקום יתבשל השום והשמן:

שיט דין הבורר בשבת, ובו י"ז סעיפים:

א שבת ע"ד הרמב"ם
בפרק ח ב תוספות וכן
כתבו רבינו תנאל
הרמב"ם שם

א *הבורר אוכל מתוך פסולת, או שהיו לפניו שני מיני אוכלים *ובורר מין ממין אחר, (ב) בנפה ובכברה חייב, (ג) *בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור. (ג) ואם בירר ביבדו *כדי לאכול (ג) לאלתר, מותר: הגה (ד) *וכל מה שבורר (ה) לצורך אותה סעודה שמיסב בה

באר היטב

בעודה רותחת מושחין עליה שום, וזהו איסור כל ומן השי"ב, ט"ו. וכתב המ"א: ונ"ל בדשומן מותר לטווחו דאין בו משום יישול כמ"ש סיי"ו, ומשום נולד לייבא כיון דאינו בעין, ובלבד שלא ירסקו בידים רק יניחנו עליו מעט מעט והוא ניוח מאליו, ואפשר דהוה מקרי בעין, מידי דהוי אקדיה שיש בה רוטב, וצ"ע, עכ"ל. ומכאן ראייה שמותר לטוח שומן אוחא שנקפא צ"ג מיני קמחים וקטניות כגון לאקשי"ן, ערבתי"ן, היר"ז, שנותנים צ"ג קערה, אי"ז בשם דרישה (ובס' אליה רבה הניח קצת בצ"ע, ע"ש):

(ב) בנפה. שזהו דרך ברירתו: (ג) לאלתר. ודוק אוכל מתוך

ביאור הלכה

ולפלא שראיתי בפרי"מגדים שכתב דהגסה ממש במבושל כל-צרכו יש בו איסור דרבנן, והמעין בט"ו יראה להירא דאין בו איסור, כמבואר לקמן בסוף סימן שכא, אלא הרחקת יתירה כתב הרמ"א הכא אבל אין בו חשש איסור, וכן ראיתי בכמה אחרונים שסתמו כן, ומשמע דכל המינים שוים להקל בזה, ובמגן-אברהם שמעע ובשאר מינים חוץ מן קטניות שיכול לשפוך בקל מן הקדירה לקערה ישפוך ולא יוציא בכף לכתחלה, אבל אין העולם נוהגין כן:

* הבורר אוכל מתוך הפסולת. עיין בפרי"מגדים שכתב דבריעבד אם בירר, יש לומר דאסור לאותה שבת, דנהגה ממלאכת שבת, ועיין שם מה שמסתפק בכמה דברים בענין זה. אולם לפי מה שכתב הגר"א לעיל בסימן שיט סעיף א, אין להחמיר בשאר מלאכות בשוגג לענין דיעבד, ועיין שם בכיבוי הלכה. והנה מילא העתיק המחבר שיטת התוספות דסבירא להו דאוכל מן הפסולת הוא דוקא כשאוכל מרובה על הפסולת, ולא אם הפסולת מרובה, דרך לברור האוכל ובכלל ברירה הוא, משמע דלא סבירא ליה כן, וכן משמע לקמן בסעיף ד בהגיה: * ובורר מין ממין אחר וכו'. לענין חיובא דנפה וכברה אין חילוק בין אם בירר אותו המין שהיה רוצה לאכול אותו המין השני נשאר על מקומו או להיפוך [וכן כשדעתו לאכול שניהם לאלתר. והפרי"מגדים מסתפק בזה, ולא נהירא, ומשמע מלשון הר"מ דעיקר חיובא הוא מחמת שבייר מין ממין, ועיין מה שכתבנו לקמן עוד בכגון זה], אבל לענין התיירא כשבייר בידו, אינו מותר רק כשבייר אותו המין שרוצה לאכול ולא להיפוך, כי זה המין חשוב כאוכל והשני חשוב כפסולת, כל זה ביארנו לפי דעת הרמ"א לקמן בסעיף ג, ועיין מה שכתבנו שם: * בקנון ותמחוי וכו'. ואפילו בירר בהן רק חצי שיעור גרוגרת גס-סן אסור, גזירה אטו חצי שיעור דנפה וכברה ריש בזה איסור תורה, דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה [פמ"ג]: * כדי לאכול לאלתר. ואפילו בירר רק כדי להאכיל לבהמה ועופות לאלתר, גס-סן שרי [פמ"ג]: * וכל מה שבורר וכו'. עיין במשנה ברורה. ועיין בספר תוספת:

להם על מי שיסמוכו, עמ"ש סימן רג ס"ד, מ"א. וט"ז כתב: נלע"ד והוצאה בעלמא בלי שום היפוך בקדירה אלא ליקח חתיכה אין כאן זהירות, א"ע"פ שלא נתבשל כל-צרכו אסור אפילו בהוצאה שנמצא מגיס, מ"מ בנגמר כל-צרכו אין להחמיר בהוצאה, רק שיחמיר להפוך בקדירה הרוצה להחמיר, ועיין סוף סימן שכא, ועיין בפנים מאירות סימן פד: (מג) המדורה. וה"ה במעבירו מהאש כל זמן שהוא רותח שהי"ב אסור לטוח עליו שום, דהא עדיין כ"ר הוא, וכ"כ הפוסקים ביו"ד סימן צד ס"ק כא דבירר שהוא גוש אפילו בכ"ש מבשל וכ"ש צלי, ע"ש, והרבה אין יודעים לזהר וכשצולין אוחא כשמוציאין אותה

משנה ברורה

והוא מוסיף מים], ולפי זה יש לזהר כשישב לשתות מן הכלי-בישול שלנו קודם שקיעה ובאמצע קידש עליו היום, שלא לשתות ממנו עוד:

הנה 'בורר' הוא אחד מלי"ט אבות מלאכות של שבת, וחייבין עליה גס-סן חטאת בשוגג ומיתה במזיד כמו על שאר מלאכות. ובעונותינו הרבים, הרבה אנשים נכשלין באיסור בורר, ועל-כן אראה לבאר אותה בעזר השל כל פרטיה. ואקדים לזה הסימן הקדמה קצרה, והוא: אין חל איסור בורר מן התורה כי אם באחד משלשה אופנים, שאז דרך ברירה הוא כן בחול: א) אם בורר פסולת מן האוכל, אפילו בורר בידו ודעתו לאכול מיד (ב) גס-סן חייב, שזהו דרך ברירה בחול לברור הפסולת מן האוכל. ב) אם הוא בורר בכלי שדרך לברור בה, כגון בנפה וכברה, חייב אפילו הוא בורר האוכל מן הפסולת ודעתו לאכול מיד, שכן דרך הבורר בכלי, פעמים הוא בורר האוכל מן הפסולת, כגון שנקבי הכברה דקין והאוכל הוא גס, ופעמים הוא להיפוך [ואם הוא בורר בכלי שאין דרך לברור בה, פטור אבל אסור, וכדלקמיה]. ג) אפילו אם הוא בורר אוכל מן הפסולת, ובידו, אך שדעתו לאכול לאחר זמן, חייב. ואינו מותר לברור כי אם באופן שיהיה בכל השלשה אופנים, דהיינו שיבורר האוכל מן הפסולת, וגם שהברירה יהיה בידו ולא בכלי, וגם שהיה דעתו לאכול מיד, שאז לאו דרך ברירה הוא אלא דרך אכילה היא. אלו עיקרי הכללים שבסימן זה, ויתר הפרטים נבאר אם ירצה השם בסימן הבא:

א) בנפה ובכברה חייב. שזהו דרך ברירתו, (ג) ואפילו היה בדעתו לאכול לאלתר: (ב) בקנון ובתמחוי. פירש רש"י, קנון הוא כלי-עץ שעושין כעין צינור, רחב מצד אחד וקצר מצד אחד, והבורר קטניות נותן אותם בצד הרחב ומנענע אותם והם מתגלגלים ויורדים דרך פיו הקצר, והפסולת שאינם עגולים נשארים בכלי, ותמחוי היא קערה גדולה, ופטור אבל אסור דהוי בורר כל-אחר יד, (ג) דעיקר ברירה אינו אלא בנפה וכברה: (ג) ואם בירר בידו. היינו דוקא האוכל מן הפסולת, ולהיפך בכל גווני חייב, וכדלקמן בסעיף ד וה: (ד) וכל מה שבורר וכו'. רוצה לומר, אפילו (ד) יאריך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלתר, כיון שהברירה היא סמוך לסעודה: (ה) לצורך וכו'. ואם כוונתו כדי שישתייר גם אחר סעודה או על סעודה אחרת, חייב חטאת [טורן], אך אם ממילא נשתייר

שער הצינור

(ב) היינו לרוב הפוסקים, וכמו שביארתי בכיבוי הלכה: (ג) בית-יוסף בשם הפוסקים: (ג) רש"י: (ד) הרונים:

הלכות שבת סימן שיט

באר הגולה שי

ג שם אוקימתא דאבי ר' רבביס

מיד מקרי לאלתר (המגיד פרק ה' ור"י ג"כ כ"ח ובית-יוסף וטור ורא"ש), (ו) ואפילו אחרים אוכלים עמו שרי (תוספות פרק כלל גדול). ולכן מותר (ז) לברור (ג) הירק שקורין שלאטיין (ח) *מן העלין המעופשין שבו, כל מה שצריך לאכול באותה סעודה (בית-יוסף סימן שכ"א): **ב** יהבורר (ט) אוכל מתוך הפסולת בידו להניחו אפילו לכו ביום, (י) נעשה כבורר לאוצר (יא) וחייב: **ג** *היה לפניו *שני מיני אוכלים מעורבים, בורר אחד מאחד (ז) (יב) *ומניח (השני כדי)

באר היטב

וגם את הצרעה ישלח, ולא שייך ברירה אלא מה שצריך לפשפש ולברור, אבל דבר שצף למעלה כבר ברור הוא והוי ליה כמשחיל ביניא מחלבא דאין זה בורה, ע"ש. והדי-אהון כתב עליו דהיתר זה הוא דחוק מאד, והט"ז סימן זה ס"ק י"ג ובסימן תקן ס"ק ג כתב דאין להסיר הצרעה והזבובים מן הכוס, דה"ל בורר פסולת מתוך אוכל, אלא יקח מן המשקה קצת עמהם: (ג) הירק, דוקא אוכל מתוך הפסולת; ואפילו אין העלין הללו פסולת גמור, שראויים לאכילה עלידי הדחק, אסור לברור הפסולת, מ"א: (ז) ומניח. ר"ל דאותו שרוצה לאכול עתה חשוב כאוכל והשני חשובה פסולת, וא"כ צריך לברור זה שרוצה לאכול עתה

משנה ברורה

מברירתו עד לאחר הסעודה (ו) אין בכך כלום, כיון שכבר בירר בהיתר: (ז) ואפילו אחרים וכו'. רוצה לומר, דאחד יכול לברור בעד כל בני הסעודה ואין בזה משום בורר, דדרך אכילה היא, ואפילו אינו אוכל בעצמו כלל עמהם גם-כן שרי, והאי 'עמ' שכתב רמ"א לאו דוקא הוא [ברכ"יוסף, עיין שם שמוכיח כן מן התוספות וכן משמע ברכי-משה הארוך]:

(ז) לברור הירק. ודוקא באופן זה דהוי אוכל מן הפסולת, (י) אבל לא להיפך, ליטול העלין המעופשין מן הטובים, דהוי בורר פסולת מן האוכל וחייב; ואפילו אם אין העלין הללו פסולת גמור, שראויין לאכילה עלידי הדחק, אפילו הכי יש איסור לבררם מדרבנן, דמיחוי כבורר פסולת מן האוכלין:

(ח) מן העלין. והוא הדין כשמתנת לפניו קטניות או שאר פירות ויש בהם מתולועצים ומעופשים, וכן פירות שנפלו לארץ ונתערבו בעפר וצורות, יזהר שלא יברור בידו רק מה שצריך לאותה סעודה שרוצה לאכול חיפך ולא יותר, דאז חייב, וגם יזהר שיברור דוקא האוכל מן הפסולת ולא להיפך [פמ"ג

וח"א]: **ב** (ט) אוכל מתוך הפסולת. דפסולת מתוך האוכל אפילו לאלתר חייב, וכדלקמיה, ומה שכתב 'בידו', הוא הדין בקנן ותמחוי: (י) נעשה וכו'. דרוב עניני ברירה הוא אלאחר זמן וזלאלתו, דרך מאכל הוא לברור האוכל מן הפסולת בעת האכילה], ואז הדרך לברור בכל דבר אפילו בידו, וכל-שכן באיזה כלי, אלא דאם הוא בורר בנפה וכברה או שהוא בורר הפסולת מן האוכל, דמינכר מילתא דלשם ברירה הוא, אפילו לאלתר חייב: (יא) וחייב. על-כן יש ליהדר במה שנוהגין העולם להכין הבצלים בתומץ לאיזה תיקון מאכל לסעודה שלישית, ובוררין העלין הטובים מן הכמושים והמתולעים, שלא יעשו זה רק סמוך לסעודה, וגם יזהר שלא יברור הכמושים מן הטובים, דזה הוי פסולת מן האוכל, וכמו שכתבנו בסעיף-קטן ז. ובשליטי-גבורים כתב דנהג

להכין זה מערב-שבת, דקשה ליהדר בעניני הברירה בזה. והנה המחמיר ועושה כן תבוא עליו ברכה [א"ר], ומכל מקום אין למחות ביד המקילין ומכנינין בשבת, דיכול לסמוך על הרמ"א הנ"ל בסעיף א בהג"ה, אך שיהיה ככל מה שכתבנו: **ג** (יב) ומניח השני. רוצה לומר, דאותו (י) שרוצה לאכול עתה חשוב כאוכל והשני חשוב פסולת, ואם-כן צריך לברור זה שרוצה לאכול מיד דחשוב כאוכל ולהניח השני בקערה, אבל איפכא לא, דהוי פסולת מתוך אוכל, דקיימא לן דאסור לברור

שער הציון

(ו) ואם בירר לאותה סעודה ואחר-כך נמלך לעובה לסעודה אחרת, אף דחויב חטאת אין בזה, דקרמה מעשה למחשבה, מכל מקום לא אריך למעבד הכי [פרי-מגרים], וצריך ראה לובריו, עיין בסימן שטו סעיף ו: (ז) מן-גן-אברהם: (י) מן-גן-אברהם:

הפסולת, עיין ס"ד. הר"י אבולעפאי הובאו דבריו במהרי"ט צהלון עימן רג נכתב דמדוברי רש"י נראה דאפילו לאלתר דוקא כשבורר לעצמו מותר אבל לאחרים אסור, ומהרי"ט צהלון שם דחה דבריו וכתב דאפילו לאחרים שרי. עוד כתב שם מהר"י אבולעפאי, דהרמב"ם ס"ל לברור פסולת מתוך אוכל נמי מותר לאלתר, וכפי זה כתב דהסיד הצרעה הנה הכוס מותר להסירה כשהוא לאלתר, ומהרי"ט צהלון שם דחה דבריו והעלה שדעת כל הפוסקים דפסולת מתוך האוכל אסור אפילו לאלתר, והנוטל פסולת מתוך האוכל לעולם חייב אפילו ביד ואלתו, ומהרי"ט צהלון שם התייר להסיד הצרעה הנה הכוס בשבת מטעם אחר, דאין ברירה בלח,

ביאור הלכה

ירושלים שהוכיח מן הירושלמי בדענין לאלתר ממש, ודלא כהרמ"א, ונראה דמכל מקום אין להחמיר בזה, דברכי הרמ"א יש להם מקור מן השי"ס שלנו, וכמו שחביא ראהי בביאור הגר"א, עיין שם: * מן העלין המעופשים. באופן ברירה זו יש חילוק, דאם הם עלים מופרדים, יכור לו הטובים ויניח המעופשים, וכמו שכתב המגן-אברהם; אבל אם הם קלחים, כגון חזרת, שהעלים שמתחתם הם המעופשים, אז יסיר (מצד המעופשים, דהוי ליה כמסיר הקליפה לאכול התוך [שיויר-ברכה, וכן כתב בפרי-מגרים, דזהו לאו דרך ברירה רק לתקן המאכל]: * היו לפניו וכו'. הנה הפרי-מגרים מסתפק, דאם בירר מין אחד מחבירו ודעתו להניח שניהם אלאחר זמן אם שייך בזה ברירה, דהי וזה והי פסולת, עיין שם. ולעניות דעתי נראה שפשוט מלשון הרמב"ם דסבירא ליה, דהברירה מה שבורר מין אחד מתבירו ועל-ידי-זה הוא כל מין בפני עצמו, והו עצם המלאכה, אלא דאם דעתו לאכול חיפך והוא בידו, הוי דרך מאכל, ואם-כן קליחתומו הדבר: ומה היכא שנהיית מין אחד על מקומו שייך שם ברירה, וכל-שכן בזה שלחם כל מין ומין ויברור לעצמו דחייב. והנה הפרי-מגרים חסד מצטנתי-שקט סעיף יב, אהא דאיאת שם דשרי לסנן החלמון מן החלכון על-ידי מסנת [שהוא דומה לנפה וכברה] אף דמיקרי ב' מיינים, והטעם, משום דאין מסנן החלמון כדי לאכול כי אם ליפות מראה החרדל, ומהו הוכיח שם דהוא הדין דמותר לברור שני מיני אוכלים אחד מתבירו אף על-ידי נפה וכברה היכא דאין רוצה לאכלם עתה. ולעניות דעתי לא דמי כלל, דהתם תרווייהו אינם עומדים לאכילה לעולם, דהחלכון נתערב בפסולת החרדל ואין רוצה לאכלה, והחלמון יורד למטה לגנוח ולא לאכילה, ולפיכך אין שייך על זה שם בורר, שאין מתקנם על-ידי ביררתו לאכילה לעולם, אבל כשבורר שני מיני אוכלים כל אחד מחבירו כדי לאכול כל מין בפני עצמו אלאחר זמן, הרי שפיר מתקן שניהם על-ידי ברירתו ובורר גמור הוא, וכמו שכתבנו: * שני מיני אוכלים. סעיף זה מיותר הוא, דכבר כתב דין זה בסעיף א, ולא נקטיה אלא משום סיפא דאם בירר והניח לאחר זמן, דין זה עדיין לא נזכר, כי בסעיף ב לא מיירי אלא באוכל פסולת ולא בשני מיני אוכלין: * ומניח השני כדי וכו'. עיין במשנה ברורה. והנה לשון המחבר מועתק מהרמב"ם פרק ח מהלכות שבת הלכה יג, והם כפשטן,

הלכות שבת סימן שי"ט

שי"א

*לאכול מיד: הגה ושני מיני דגים מקרי שני מיני אוכלים, ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו כדי (יג) לאכלן מיד, אף-על-פי שהחתיכות גדולות (יד) וכל אחת ניכרת בפני עצמה; אבל כל שהוא מין אחד, אף-על-פי שבורר חתיכות גדולות מתוך קטנות, (טו) לא מקרי (ס) ברירה. ואפילו היו שני מינים ובורר משניהם ביחד

באר היטב

במין א', ולא יברור אפילו במין א' ואפילו גדולות מתוך קטנות רק מה שהוא רוצה לאכול עתה, או שיקח סתם מן הבא בידו להניח לסעודה

ביאור הלכה

ומניח לאחרים או לעצמו, והרב מוסיף חיבת 'השני כדי', ושינה כוונת המחבר והר"מ ז"ל, להודיע לנו דאיתו שאינו רוצה עתה הוא כפסולת, וצריך לברור אותו שרוצה לאכול דוקא, וכמו שכתב התרומת-הדשן [פמ"ג]. ואם דעת הרמב"ם הוא גס"כ כהרמ"א, לא כבירה, דיש גדולים שאינם סובריין כן, עיין בספר מאמר-מרדכי שהביא בשם הר"ר דוד עראמה בפירושו להרמב"ם שכתב, דבשני מיני אוכלים, אף-על-פי שלא אכל מה שבירר, אלא מה שהיה בורר בידו הניחו לברכיים או למחנת ואכל המין הנשאר, שרי, ולא אסרינן זה אלא בבורר פסולת גמור מתוך אוכל. מה שאין כן הכא דהוי שני מיני אוכלים, וכל שבורר כדי לאוכל לאלתר שרי, עד כאן לשון המאמר-מרדכי, וכן כתב גס"כ בספר מגילת-ספר לדעת הרמב"ם. אמנם למעשה אין לזוז מדברי התרומת-הדשן והרמ"א, שמקורן הוא מדברי הרא"ש נודביו היחסות בדבור המתחיל 'היו וכו' שכתבו שבורר אותו שאינו חפץ וכו', להסתפק אי כוונתם בלאחר או כפחות זמן, ופליגי אצעת הרמב"ם והסמ"ג ויתר הפוסקים דסבירא להו דפסולת מתוך אוכל לאלתר חייב, ונוגע בענין איסור דאורייתא: * לאכול מיד. הנה בספר ישועות-יעקב הקשה בעיקר מלאכת בורר, אפילו בורר פסולת מתוך אוכל אמאי חייב, הוי הוא מלאכה שאין צריך לגופה, דהוי אינו צריך להפסולת כלל, אלא שבורר כדי לדחות הניק מעליו, והרי הוא כמוציא את המת לקוברו; ותייר דענין מלאכת בורר הוא שהפסולת אינו ראוי לאכילה, וגם האוכל אין ראוי כל-כך לאכילה עם הפסולת שבכוכו, גלל כן הוא מפריד הפסולת מן האוכל, ואס"כ המלאכה אינה נקראת על ברירת הפסולת, רק דמתקן האוכל שיהיה ראוי לאכילה, וזהו מלאכה הצריכה לגוף האוכל דמשוי ליה אוכל גמור, ולפי זה דוקא פסולת מתוך אוכל דאין ראוי לאכילה כלל מתחלה ומשוי ליה אוכל על-ידי הברירה הזאת, אבל בשני מיני אוכלין, כשמפריד האוכל השני מחמת שאינו רוצה לאכול, חשוב מלאכה שאין צריך לגופה, כיון דאוכל זה שרוצה לאכול כעת ראוי לאכילה אף אם לא נפרד האוכל השני, ופרידתו הוא רק מחמת שכעת אין נפשו חשקה בו, הוי מלאכה שאין צריך לגופה, עד כאן לשונו. ואס"כ לפי דבריו יהיו דברי הרמב"ם הנזכר בשולחן-ערוך סעיף א' לשיטתו דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל לדין דפסקינן דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, לא היה חייב לפי זה בבורר אותו שאין חפץ לאכול אפילו בכלל, ורק אם בורר אותו שחפץ לאכול לאלתר ובכלל, או בידו ולאחר זמן. וקשה, דלפי דבריו אמאי העתיק הרא"ש נותר הפוסקים, דסבירא ליה דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, את הדין דאותו שאינו חפץ לאכול מקרי פסולת? ואי אפשר לומר דלהלך העתיק זה כמו שמוכח בדבריו שם, ועל-כרחן צריך לומר דסבירא ליה דגם בשני מיני אוכלים המעורבים מתיפה כל מין על-ידי ברירת חבירו

דחשיב כאוכל ולהניח השני, אבל איפכא לא, דהוי פסולת מתוך אוכל, וכ"כ התה"ש מ"א: (ס) ברירה. וט"ז חולק וכתב דיש להחמיר אפילו

משנה ברורה

אפילו כשרוצה לאכול המין השני לאלתר: (יג) לאכלן מיד. רוצה לומר, שיברור אותו שרוצה לאכול מיד, ולא יברור אותו שרוצה להניח לסעודה האחרת: (יד) וכל אחת וכו'. רוצה לומר, דמכל מקום שייך בזה ברירה, כיון שאין מסודרות כל מין בפני עצמו אלא מעורבין ביחד: (טו) לא מקרי ברירה. אם לא (ס) שקצת מהם אינם טובים כל-כך כמו חתיכות האחרים, כגון שנקדחו מכה הבישול איזה חתיכות דגים ורוצה לברור אותן שלא נקדחו, או שאיזה חתיכות דגים הוי מדוי חיי ואיזה מדוי מת רוצה לברור אלו מאלו, בכלל זה אפילו במין אחד שייך ברירה וצריך לברור זה שרוצה לאכול עכשיו, ודמי ממש לעלין מעופשין בסעיף א. ותפחים חמוצים ומתוקים, מסתפק הפרי-מגדים אי מקרי מין אחד אם לא, ואם מחמת חמיצותו אין ראוי לאכול, הוה בוודאי דומה לפסולת ויש בזה משום איסור ברירה, ואפילו נאכלים על-ידי הדחק יש בזה איסור מרבבן, ודמי לעלין מעופשין הנזכר לעיל בסעיף א. והנה הט"ז מחמיר אפילו במין אחד, שלא יברור אלא אותו שרוצה לאכול עתה, או שיקח סתם מן הבא בידו להניח לסעודה אחרת, לא דרך כבירה, אבל (ט) הרבה האחרונים חלקו עליו והסכימו עם הרמ"א שפסל כתרומת-הדשן. ודע, (י) דבשר צלי ומבושל מקרי שני מינים לענין זה, וכל-שכן בשר של מיני עופות מחולקין, ועל-כן צריכין לזהר בסעודות גדולות שמונחים כמה מיני עופות יחד ובוררין להניח למוצאי-שבת, שיבררו אלו שרוצין לאכול עכשיו ולא להיפוך. כתבו האחרונים, דהוא הדין בכל דבר כשהם שני מינים, כגון כלים ובגדים, שייך ברירה, ועל-כן צריך לברור זה המין שרוצה ליטול עכשיו והשאר ישארו על מקומם, ולא להיפוך. ואפשר דאם תלויים כמה בגדים על הכותל ומחפש אחר בגדו שרוצה עכשיו ללבשו, ועל-ידי-זה מוכרח לסלק מתחלה כל שאר הבגדים, לא הוי בכלל בורר, וכן אם מונחים בקערה כמה מינים יחד זה על זה, והמין שרוצה לאכול מונח למטה, ומסלק אלו שמונחין למעלה כדי שיוכל להגיע למנת שלמטה וליטלו, לא הוי בכלל בורר. ועיין בביאור הלכה:

ממנו, ועל-כן מקרי מלאכה הצריכה לגופה. רק כל זה לא שייך כי אם כשהמינין מעורבין יחד כל מין בחבירו ונתקן המין על-ידי ברירת חבירו ממנו, מה שאין כן כשהמונח בקערה מין אחד על מין שלמטה ממנו ומסלק להמין שלמעלה כדי להגיע למין שלמטה ממנו, לא שייך בזה תיקון שיהא נקרא מלאכה שצריכה לגופה, ויותר נראה אפילו איסור דרבנן לא שייך כזה, וגם אפילו להגיר מלאכה שאין צריך לגופה חייב, גס"כ יהיה מותר בזה, וכדמשמע לשון הרמב"ם והשולחן-ערוך דקאמר: היו לפניו וכו' מעורבים, משמע אבל אינן מעורבים לא שייך שם בורר במה שמסלק מין אחד מחבירו. ואפילו אם תרצה לדחוק ולומר דבמה שאינו מסודר כל מין בפני עצמו הוא בכלל מעורבין ושייך בזה שם ברירה, מכל מקום נראה דאין להחמיר בזה רק כשמשלקו מלמעלה ודעתו בברירתו כדי להניחו לאחר זמן, דאז אם הוא בכלל ברירה נזכר לומר דמיקרי מלאכה וגם מלאכה הצריכה לגופה, כיון דבהסרתו מכינו אלאחר-כך, לא שנא אם מכינו על יום זה או על יום אחר, אבל אם אינו חושב אודותו כלל רק שרוצה להסירו כדי להגיע למין שלמטה ממנו, זה לא הוי בכלל בורר כלל, ודומיא דמה שפסק השולחן-ערוך לעיל סימן שט"ז סעיף ז לענין צינת נחש דאם מתעסק שלא ישכנו מותר, והוא אפילו להרמב"ם דסבירא ליה דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, וכמו שכתבו המפרשים הטעם כיון שאינו רוצה בעצם הצידה רק כדי להפרידו מעליו לא הוי בכלל מלאכה דאורייתא, והכי נמי בענינו שרוצה לסלקו רק כדי להגיע למין שלמטה ממנו, ולענין פסולת מתוך אוכל שאני שמתיה האוכל על-ידי ברירתו, מה שאין כן בזה שאינו מתיפה המין שלמטה על-ידי זה, ורק משום עצם הברירה

שער הציצין

(D) מגן-אברהם ושי"א: (ט) תוספת-שבת ובית-מאיר וחסד-משה ושי"א: (ז) חיי-אדם:

הלכות שבת סימן שיט

שיג באר הגולה

1 שבת מיטרא חקויה וכפיוטיו רמב"ם בפרק ח' ז' כ"ג י"ב ובשבת ק"כ"ח ובחמ"ס

*חייב: הגה ואפילו האוכל מרובה (יח) ויש יותר טורח בכרירת האוכל, אפילו הכי לא יברור הפסולת אפילו כדי לאכול לאלתר (כ"ט): ה' הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהם חייב, מפני שהפסולת שלהם (יט) ממתקת אותם כשישלוקו אותו עמהם, ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב: ו (כ) אין מוללין מלילות, אלא מולל (כא) *בשינוי מעט בראשי אצבעותיו: הגה ואף-על-פי שמפרק האוכל מתוך השבלים, הואיל ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול, שרי. (כב) ויש (ב) מחמירין

באר היטב

שרי אבל לפרק הדיגן מתוך השבלים היו תולדה דדש ואסור, אבל

ביאור הלכה

תם אוסר בבוסר לסחוט בתוך הקרירה של מאכל משום דבוסר בעצמו אינו ראוי לאכילה, ואם-כן הוא ליה כבורר אוכל מתוך פסולת, אלא אם דאף שהבוסר בעצמו לכתחלה הוא עצם אחד שמחובר בו אוכל ופסולת ביחד, אפילו הכי שם בורר עמו דבסוף נבחר אחד מחביריו, והכי נמי דכוותיה; ויש לדחות מכמה טעמי: אחד, דהא כתב שם באילה רבה בשם שיירי-נסנת הגולה דהמקיל כדעה הראשונה דמתיר אף בבוסר לא הפסיד, ואפילו לדעת רבינו תם משמע בתוספות דף קמ"ד ע"ב דיבור המתחיל 'חולב' דאיסורו הוא משום דש ולא משום בורר, ועיין שם בביאור הלכה מה שכתבנו בזה, ועיין באבן-העזר שכתב דאף הר"ן שהעתיק דהוי ליה כבורר אוכל מתוך פסולת, גם-כן כוונתו דהוי ליה כדש, ודבר זה בוודאי לא שייך בענינו. היוצא מכל הנ"ל, דבעת האכילה גופא המקיל וקולף העצמות מן הבשר בוודאי לא נובל למחות בירו, ואפילו לתקן קודם אכילה באופן זה. גם-כן לדעת הרמ"א והמהרש"ל דרך אוכלא הוא אם כוונתו לאכול הבשר לאלתר, ויש לצרף לזה גם-כן דעת איזה מן הראשונים שהובאו בכרכי-יוסף שטובין דלאלתר פסק אף פסולת מתוך אוכל, ואף דרבים המה האוסרים וכנ"ל ולכן לא פסק בשולחן-ערך מוטייהו, מכל מקום בענין זה דבלאו הכי יש הרבה סברות להקל וכנ"ל לא נובל למחות ביד הנוהגין להשקל, אבל לתקן דבר זה אלאחר זמן כמו שנוהגין בסעודות גדולות יש לזיהר מאד, וכמו שהבאנו לעיל בשם המאמר-מרדכי, ודומיא דלקלון שומים ובעצמם דאסור אלאחר זמן, וכדאייתא בסוף סימן שכא, עיין שם. וכל זה כבעצמות שיש עליהם כשר, אבל אותם העצמות שאין עליהם כשר כלל יש לזיהר שלא לבררם ולהשליכם מול הקערה קודם האכילה, דהוי ליה פסולת מתוך אוכל דשייך בו ברירה אפילו בלאלתר, אלא יטול הבשר והעצמות ישארו בקערה, וכמו שכתבנו בשם מאמר-מרדכי, ואם קשה לו לדקדק בזה, ימצוץ פכיו מעט כל עצמם קודם שמשליכו לחון, דשום איין שם פסולת לעיל כנ"ל: * חייב, כי עיין במשנה בורה דאפילו לאלתר, דאלו לאחר זמן אפילו אוכל מתוך פסולת חייב, וכן כתבו הפוסקים. והנה מה שנוהגין הרבה אנשים שמכניין מאכל בשבת-קודש בשחירת [הנעשה מרגלי בהמה] להניחו על סעודה שלישית, יש מהם שנכשלים בכמה איסורים עלידי זה, על-כן מוכרח אנכי לכתוב דהיינו כדאיתא זמן חייב משום בורר, כדאייתא בירושלמי הובא בבית-יוסף סוף סימן שכא, והביאו הרמ"א שם בהג"ה, ועל-כן הרוצה ליתן שומים ובעצלים לאלהו זמן לא יקלפנו; ואיסור שני על החיתוך, שמחבתו קדושה, וכלקמן בס"מ שכא סעוף יב, עיין שם, דלאחר זמן לכלי עלמא חייב משום טוחן וניש הרבה שמחמירין בזה אפילו בלאלתר, עיין שם במשנה בורה, ולפי זה אפילו האנשים שמכניין אותו המאכל לאלו לאלתר גם-כן צריכין לזיהר שלא יתחכו הבעלים דקדקין. (ב) אם החטב חס שהיד סולדת בו כשעה שנותן הבעלים והשומים לתוכן, יש בזה גם משום מבשל אם הוא בכלי ראשון, ואפילו אם הוא בכלי שני שמחמירין בזה, ובפרט אם היד נכרית בו וכוונתו שיש לזיהר בזה מאד, וכמו שכתבנו לעיל בס"מ ישיח סעוף ה, עיין שם במשנה בורה סעוף-קטן מה, ודבר זה מצוי מאד אצל האנשים האוכלין את המאכל הזה כשהוא חס בבוקר וגם מערבין בתוכו חומץ ופירורי פת יבש, ועל-כן צריכין לזיהר מזה מאד אפילו בכלי שני כשהרטוב חס שחיד נכרית בו, והמבנה לזיהר אפילו אם הוא יד סולדת בו שלא ליתן אז שום דבר לתוכן. (ג) שבוררין העצמות מן הבשר ומשליכין אותן לחון, ויש לדקדק בזה משום בורר לכלי עלמא כיון דהוא אלאחר זמן, אם לא שיימרוץ כל עצמם קצת חס קודם שירקנו ואז אין שם בורר עליו. ואולי יש לומר דצדע שיש בו מוח נחשב כמין מאין עמ הבשר ואין בו משום ברירה, ואי אין דעתו לאכול מיד, דלא עדיף מבשר צלי ומבושל רכתבנו לעיל דמיקרי שני מינים, ועל-כן הנכון לעשות כמו שכתבנו: * בשינוי וכו'. עיין במשנה בורה. ודע, דבביצה י"ב איתא, דנשאל לקמיה דרבא על איסורייתא דחרדלא מהו לפרוכי ומכל מינייהו ביוס-טוב, ואמר ליה: מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביוס-טוב; ודוקא ביוס-טוב, אבל בשבת אסור למלול, כדאייתא בסוגיא שם, והוא הדין לענין פריכת

וכ"כ היש"ש פ"ק רביצה סימן מב: (ב) מחמירין. דס"ל דדוקא לרכך

משנה בורה

היכא שכוונתו לאכול לאלתר, הכא חייב: (יח) ויש יותר וכו'. רוצה לומר, דביוס-טוב ככי האי גונא צריך לברור הפסולת, קא משמע לן דשאני התם דמשום שמחת יוס-טוב הוא כדי למעט בסירחא, אבל זה הכא דרך ברירה הוא: ה' (יט) ממתקת אותם. ומבלעדי זה התורמוס מר מאד וחשיב כפסולת, והפסולת אינו מר כל-כך, על-כן צריכין להתורמוס כפסולת מתוך אוכל: ו (כ) אין מוללין וכו'. מלילה הוא, שמולל השבלים כדי לפרק הדיגן מתוכן, ואסור (יח) מפני שנראה כדש: (כא) בשינוי מעט וכו'. בגמרא איתא שם 'ומולל בראשי אצבעותיו', וזהו השינוי שאינו מולל בידו, ומה דקאמר 'מעט', היינו שלא ימלול בהם רק מעט נכן מוכח בגמרא שם, עולת-שבת. והוא הדין בשרכיטין של קטניות שאין להוציא מהן הקטניות (יג) רק מעט ועל-ידי שינוי, (יג) וצריך עיון דכל העולם נוהגין היתר; וצריך לומר, כיון שעודין לחין ואף השרביט אוכלין אותו, לא הוי מפרק, רק כמפריד אוכל מאוכל, אבל יבשין (יד) או שאר מיני קטניות שאין השרביטין ראויין לאכילה, כגון פולין שלנו וכן השומשמן מקליפתן, אסור לכולי עלמא כל שינוי (טו) אף שדעתו לאכול מיד. ועיין בביאור הלכה: (כב) ויש מחמירין. דסבירא להו דדוקא לרכך השבלים מותר על-ידי שינוי, אבל לפרק הדיגן מתוך השבלים אף על-ידי שינוי אסור, אף שדעתו לאכול לאלתר, מפני שנראה כדש, אבל כשנתפרק הדיגן מן השבלים מערב-שבת (טז) מותר לקלפו לכולי עלמא, דאין זה בכלל מפרק כלל, ואפילו לקלון הרבה מותר. (יז) כדאייתא בגמרא, וכל זה כשדעתו לאכול לאלתר, כדאייתא לקמן בסוף סימן שכא, עיין שם. ולרכך תפוח קשה, אפשר

שער הציזין

שידעו לעשות בדרך היתר: (א) שורכן לקלון שומים ובעצלים ולחתך דק-דק ולהניח בתוכן, ויש בזה ב' איסורים: אחד על הקילוף, כיון דהוי אלאחר זמן חייב משום בורר, כדאייתא בירושלמי הובא בבית-יוסף סוף סימן שכא, והביאו הרמ"א שם בהג"ה, ועל-כן הרוצה ליתן שומים ובעצלים לאלהו זמן לא יקלפנו; ואיסור שני על החיתוך, שמחבתו קדושה, וכלקמן בס"מ שכא סעוף יב, עיין שם, דלאחר זמן לכלי עלמא חייב משום טוחן וניש הרבה שמחמירין בזה אפילו בלאלתר, עיין שם במשנה בורה, ולפי זה אפילו האנשים שמכניין אותו המאכל לאלו לאלתר גם-כן צריכין לזיהר שלא יתחכו הבעלים דקדקין. (ב) אם החטב חס שהיד סולדת בו כשעה שנותן הבעלים והשומים לתוכן, יש בזה גם משום מבשל אם הוא בכלי ראשון, ואפילו אם הוא בכלי שני שמחמירין בזה, ובפרט אם היד נכרית בו וכוונתו שיש לזיהר בזה מאד, וכמו שכתבנו לעיל בס"מ ישיח סעוף ה, עיין שם במשנה בורה סעוף-קטן מה, ודבר זה מצוי מאד אצל האנשים האוכלין את המאכל הזה כשהוא חס בבוקר וגם מערבין בתוכו חומץ ופירורי פת יבש, ועל-כן צריכין לזיהר מזה מאד אפילו בכלי שני כשהרטוב חס שחיד נכרית בו, והמבנה לזיהר אפילו אם הוא יד סולדת בו שלא ליתן אז שום דבר לתוכן. (ג) שבוררין העצמות מן הבשר ומשליכין אותן לחון, ויש לדקדק בזה משום בורר לכלי עלמא כיון דהוא אלאחר זמן, אם לא שיימרוץ כל עצמם קצת חס קודם שירקנו ואז אין שם בורר עליו. ואולי יש לומר דצדע שיש בו מוח נחשב כמין מאין עמ הבשר ואין בו משום ברירה, ואי אין דעתו לאכול מיד, דלא עדיף מבשר צלי ומבושל רכתבנו לעיל דמיקרי שני מינים, ועל-כן הנכון לעשות כמו שכתבנו: * בשינוי וכו'. עיין במשנה בורה. ודע, דבביצה י"ב איתא, דנשאל לקמיה דרבא על איסורייתא דחרדלא מהו לפרוכי ומכל מינייהו ביוס-טוב, ואמר ליה: מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביוס-טוב; ודוקא ביוס-טוב, אבל בשבת אסור למלול, כדאייתא בסוגיא שם, והוא הדין לענין פריכת

(יג) רש"י ביצה דף יב עמוד ב דיבור המתחיל 'מוללין', דסבירא ליה דהוא רק מרובן, ומסתברא דהוכחתו, דאי לאו הכי לא הוי מתירין ביוס-טוב, ולפי מה דמסיק בסוף הסוגיא דדוקא על-ידי שינוי, שוב אין ראיה. ועיין שבת דף ע"ב עמוד ב בגמרא תנא הדרש והנפץ והנפס וכו', ופירש רבינו חננאל וכן בערוך דהוא מלילות שבלים, ומשמע דסבירא להו דהוא מדאורייתא: (יג) עיין בביאור הלכה: (יג) מן-הבעלים: (יז) פשוט: (טז) לענין מפרק איין נפקא מיניה בין מיד ללאחר זמן, ואי אין דעתו לאכול מיד, אפילו על-ידי שינוי אסור, כשאר בורר אוכל מתוך פסולת שאסור בלאחר זמן, ודש ומולל איין בו משום בורר, שעדיין יש לו פסולת, מה שאין כן בזה: (טז) מן-אברהם בשם הגמרא: (יז) ביצה י"ג עמוד ב דעבדא ליה כס כסי:

הלכות שבת סימן שיט

ח שם וטס ח שם ק"מ
במשנה י שם פירושו
רש"י כ שם ק"ל
במשנה

(מרדכי ור"ן פ"ק דיו"ט). (כג) ולכן אסור לפרק האגוזים לזוים או אגוזים גדולים מתוך (כד) קליפתן הירוקה (מהרי"ל), וטוב להחמיר מאחר דיכול לאכלן כך בלא פירוק: ז' היו לו (כה) מלילות מערב־שבת, לא ינפה (כו) בקנון (פירש רש"י, כלי שראשו אחד רחב והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי) ותמחוי (פירוש, קערה גדולה) (כז) ולא בשתי ידיו, אלא מנפה בידו אחת בכל כחו: ח (כח) אין (ט) שורין את (כט) הכרשינין (פירש הערוך, ויצ"ה בלעז), דהיינו שמציף מים עליהם בכלי כדי להסיר הפסולת, ולא שפין אותן ביד כדי להסיר הפסולת, *דהוה ליה כבורר, אבל נותנן בכברה (ל) *אף־על־פי שנופל הפסולת דרך נקבי הכברה: ט (לא) *משמרת, *אפילו תלויה מערב־שבת, (לב) אסור *ליתן

באר היטב

רשאי לאכול קטניות מתוך השרכיטין שלהם שקורין שוטי"ן, ע"ש, וכן כתב הט"ו לאיסור, וסיים: ואפילו אם כבר ניתקו מעיש אין ליקח הקטניות מן הקליפות אלא מה שרוצה לאכול מיד, ועיין סימן שלו ס"ח: (ט) שורין. צ"ל שולין, וכתב המ"א דה"ה אם יש פסולת

משנה ברורה

דמותר אפילו בלי שינוי [פמ"ג]: (כג) ולכן אסור וכו'. היינו אפילו על־ידי שינוי, דבלי שינוי לכולי עלמא אסור: (כד) קליפתן הירוקה. דזה דמי כמתוך השבלין, אבל לכולי עלמא מותר לשבר הקליפה הקשה, (יט) ולקלוף גם הקליפה הדקה שעל האגוז גופא, וכדלקמן בסוף סימן שכא. לזוים ובטנים שנשחברו ועדיין הם בקליפתן, משמע מדברי הפרי־מגדים בסימן זה שיש לזוהר לברור האוכל מתוך הקליפות ולא להיפוך, ואפילו כשדעתו לאכול מיד, ומשום כוור, אבל לקמן בסימן תקי הביא המגן־אברהם בשם הי"ט של שלמה, דדבר זה שקולף הקליפה מהן, בכלל תיקונא אוכלא הוא ולא שייך ברירה בזה, ואף שהקשה עליו המגן־אברהם, כבר ידעו בספר אליה רבה, והביאו הפרי־מגדים שם, דכיון שדעתו לאכול מיד שרי: ז' (כה) מלילות מערב־שבת. הוא הדין דאפילו אם מלל מעט בשבת וכנ"ל, גם־כן מותר לנפח בידו אחת, וכדלקמיה, והאי דנקט מערב־שבת, לאשמעינן דאפילו היו לו הרבה מלילות גם־כן מותר לנפח בידו אחת [רמב"ן במלחמות]: (כו) בקנון ותמחוי. גיירה (יט) משום נפה וכברה, דיש בוה חיוב חטאת: (כז) ולא בשתי ידיו. דהיינו לדבק שתי ידיו כאחת וליקח בשניהם ולנפח, והוא הדין דמיד ליד חברתה (כ) אין נכון לדעת הרמב"ם: ח (כח) אין שורין וכו'. הוא הדין אם יש פסולת ואוכל מעורבין, אסור ליתנם במים כדי שפול הפסולת למטה כגון עפר, או שיציף למעלה כגון תבן [מ"א]: (כט) הכרשינין. הוא (כל) מאכל בהמה, והוא הדין תפוחי אדמה וכל כי האי גוונא לא יתן עליהם מים כדי להסיר האבק והעפר מעליהם: (ל) אף־על־פי שנופל וכו'. כיון שאינו מתכוין לכך: ט (לא) משמרת. כלי שמסננין בה השמרים הייזן יורד זך וצולל: (לב) אסור ליתן וכו'. וחיוב חטאת נמי יש בוה

שנתפרקו הדגן מן השבולים מע"ש מותר לקלפו לכ"ע, עיין ססי' שכא. ושרכיטין של קטניות משמע דאסור לפרכן ולהוציא הקטניות, וצ"ע, דכל העולם נוהגין ליתן, וצ"ל כיון שעודן לחים ואף השרכיט אוכלין אותו, לא היו מפרק רק כמפרד אוכל מבוטל מ"א. ובמהרי"ל תמה איך

ביאור הלכה

קטניות, דהרי הגמרא השהו אותם להדיר, ורק על־ידי שינוי יהיה מותר לדעה הראשונה, וכמו שהוכיחו לזה מסוגיא דמפנין, עיין בבית־יוסף. והמגן־אברהם שחמה על מה שנוהגין העולם היתר בזה, תמיהתו הוא אף לדעה הראשונה, דהעולם נוהגין להקל בזה אפילו שלא על־ידי שינוי יצ"ל לומר דכוונתו לדעה שניה, ולא שייך להתפלא על זה, דאולי סבירא לה כדעה הראשונה, כאשר באמת דעת הרמ"א כן כדמוכח בדבריו, וכן כתב האליה רבה בשם המהרש"ל ונחלת־צבי דהעיקר כדעה הראשונה. והנה באליה רבה הביא שמהר"ש רצה לצוד לתרץ מנהג העולם, עיין שם שנדחק ברבריו, ובאמת איני יודע שום תירץ לזה, דבגמרא הג"ל מוכח בהדיא דאסור לפרוך קטניות בשבת, וכמו שכתבנו. דע עוד, דמדברי הט"ו משמע דאם ניתקו הקטניות מן השרכיטין בפנים מותר ליקח הקטניות מהן אם רצה לאכול מיד, ורוצה לומר גם־כן על־ידי שינוי, וכמו שהוכחנו מן הגמרא. ויתר ביאור רבני הט"ו עיין בתוספת־שבת. ומסתימת הגמרא הג"ל משמע דאין לחלק בין ניתקו ללא ניתקו. ועיין בפרי־מגדים שפירש בו בירוש אחר, וצריך עיון. והאליה רבה וכן החייתאדם לא העתיקו לדינא כי אם דברי המגן־אברהם, וכן כתב האליה רבה בשם המלבושי"ם־טוב: * דהוה ליה כבורר. ולשון רש"י בזה 'דהוה ליה כוור'. ועיין בפרי־מגדים שמתספק אם יש בוה חיוב חטאת. ולעניות דעתי יש להביא ממה דאיתא ביצה י"ג עמוד ב: ובית־הלל אומרים כוור כדתי וכו', וכן בגמליאל אומר בית־מדיח ושולה, עיין שם בגמרא דהוא ממש כעניינו, והנה מדקאמרי בית־הלל כוור כדרכו וכו' מוכח דהתירו כיוס־טוב מלאכת כרירה גמורה, ולא אסור בנפה וכברה אלא משום דמיחוי כמאן דעביד הרבה לצורך חול, וכמו שכתבו הראשונים, ומדובן בגמליאל הוסיף ואמר אף מדיח, על־כרחן דגם זה מלאכה גמורה ומדאורייתא, וכן בירושלמי שם כביצה משמע כדברינו: * אף־על־פי שנופל וכו'. כן הוא לשון הר"ן, עיין שם, ולשון רש"י בזה: אף־על־פי דלפעמים נופל וכו', ומשמע דסבירא ליה דאי לא הכי אסור משום דהיה פסוק ירשאת: * משמרת. עיין במשנה ברורה, וכן פסק הרמב"ם בפרק ח הפסולת שבת הלכה יא, ונראה דהיה ספק לו כמאן הלכתא, כרבה או כרבי זירא, וסובר דרבה ורבי זירא פליגי אהדדי, ודלא כפירוש רש"י, וכן הוא דעת התוספות ברך עג עמוד ב דכיור המתחיל מ'שום', עיין שם. ונראה לי דהתוספות והרמב"ם מפרשין טעמיה דרבה דלא דמי למרקד, דמרקד עושה כל זמן הרקדתו פעולה כפסולת ואוכל בידו, שמנענע הכברה ועל־ידיה נברר מין אחד מחבירו, מה שאין כן בזה שבעת הברור אין נעשה פעולה כלל בהשמרים, שמונחים במקומם והיין זב מהן, על־כן דמי יותר לכוור, שנוטל את האוכל והפסולת נשאר מונח במקומו, דבכי האי גוונא הוה נמי דרכו של כוור. דע, דכברינו מיושב היטב אמאי לא חייב לרבה בכל מרקד גם משום כוור, ולפיכך ניד הרמב"ם מפירוש רש"י, ועיין בבית־יוסף מה שכתב בדעת הרמב"ם, והנראה לעניות דעתי כתבתי. אחר־כך מצאתי בירושלמי פרק כלל גידול ובפרק תולין דמוכח שם בהדיא דמאן דסבירא ליה משום כוור לא סבירא ליה משום מרקד, ודלא כפירוש רש"י, וכבר הקדימי הקרבן־עדה בזה הקושיא על פירוש רש"י, עיין שם: * אפילו תלויה. היינו מה שמתוחה על־פי חלל אבן כלי שמסננין בה, דלחלוה בשבת כוורא אסור, וכדלעיל בסימן שטו סעיף ט: * ליתן בה

שער הציון

(יט) אליה רבה: (יט) רש"י ורמב"ם: (ז) והטור מיקל בזה, ומלשון הגמרא משמע יותר כדעת הרמב"ם, ועיין בבית־יוסף שנדחק בזה: (כא) רמב"ם בפירוש המשנה, ולפלא שלא העתיק הרמב"ם המשנה בהלכותיו, ולפי הנראה שם שהוא מפרש המשנה בענין אחר, דהיינו שעל־ידי השרייה הוא משוה אוכלא או מיטוח באוכלא, לכל אמורא כראית ליה בשבת קניי עמוד א עיין שם, ונכלל הדין הוה כמה שנאמר שם:

הלכות שבת סימן שי"ט

שטו באר הגולה

ל שם קליט כמשה וכפירוש רש"י מ"ש מירא דושי"ן טור וזכר הרשב"א שכתבו התוספות בשבת ק"כ ט טור בשם הרמב"ם פרק ח

בה שמרים; לאבל אם נתן בה שמרים מערב-שבת, מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו (ג) צלולים לזוב: י' מ"ן או מים שהם צלולים, (יד) מותר לסננן במשמרת. הגה ואף-על-פי שיש בו (י) (לה) *קסמין דקין, *הואיל וראיין לשחות בלאו הכי (סמ"א). **יאבל בסודר, מים (לו) אסור (לז) *משום (לא) ליבון, (לה) ויין ושאר משקין (לט) מותר. ואם הם (יג) עכורים, בין מים בין יין (מ) אסור לסננן. (מא) ס'להרמב"ם, במשמרת אסור ואפילו מים ויין צלולים, *ואפילו**

באר היטב

המים או היין, רכין דבלא"ה משתני מותר, הלק"ט ח"ב סימן רנד: (יא) ליבון. אבל משמרת שעויה לכך ואינו חושש לליבון, טור ומ"א ובתשובת דרכי-נועם ח"ה"ה סימן ד ובשכנה"ג: (יג) עכורים. דלא אפשר למשתי הכי כלל, ב"י:

ביאור הלכה

שמרים. בשבת, אבל מותר לתת מערב-שבת לתוך המשמרת והיין זב ממנו בשבת [אזר זרוע]: * קיסמין דקין. עיין במשנה ברורה שכתב י'הוא הדין אם יש בו קמחין, כן כתב המגן אברהם בסעיף קטן י' בשם התניא, וכתב על זה י'כן כתב רש"י. והנה המעיין בבית-יוסף יראה דסובר דמפני הקמחין מותר כי אם בסודר ולא במשמרת, ולפי זה דברי המגן-אברהם מוקשה מאד, דמשמע מיניה דמותר אפילו במשמרת, ומפני זה התוספת-שבת והגאון רבי עקיבא איגור ועוד אחרונים כתבו שטעו-טסופר הוא במגן-אברהם וצריך לציין לקמן על זה דמותר בסודרים [ויש כמה אחרונים שהעתיקו דברי המגן-אברהם כאשר כתוב לפנינו], אבל באמת דבר זה מוקשה מצד הסברא: מאי גריעא קמחין מקסמין דקין, וכי היכי דקיסמין דקין שרי במשמרת, הכי נמי צריך להיות בקמחין? ועיניתי בתניא, ומוכת כדברי המגן-אברהם שסובר דיין שיש בו קמחין מותר אף במשמרת, וכן מצאתי בכל-כו, ומה שכתב המגן-אברהם י'כן כתב רש"י. היינו דהוא מפרש ולדברי רש"י קאי המשנה בצלולין, והא דנקט המשנה סודרין, לרבותא, דאף בסודרין אין בו משום חסיה, ואחר-כך מצאתי בחידושי הר"ן הגדפס מחדש שמפרש כן בהדיא את דברי רש"י, ואפשר לפני מה שהעתיק במשנה ברורה קצת שחטא, כולי גלמא מודים בזה, דלא גריעא מקסמין דקין, ואין שהוא נוכל לסמוך על דעת הני תלמיא רבוחא הני"ל דמתירין אף בקמחין: * הואיל וראיין וכו'. ומי שהוא איסטניס ואי אפשר למשתי הכי היכא שיש בו קסמין וכדומה, אפשר אך דרובא דאינשי לא קפדי כלל לא אמרינן בטלה דעתו, ולדידיה אסור דהוה בורר [פמ"ג]: * משום ליבון. אבל במשמרת שהשעם דלא שייך בו ליבון, ועיין במגן-אברהם וביאור הגר"א שהאריכו בטעם הדבר, ועיין במשנה ברורה שסתמתי להקל כרעת השולחן-ערוך, ואף דמהמגן-אברהם משמע לדעת השוברין דאף באין בו כלולין אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, יהיה אסור לסנן מים אף במשמרת, וכבר כתבנו לעיל בסימן שב סעיף ו' בביאור הלכה דיש לחוש לדמעה זו, מכל מקום בזה הקלנו משום מימרא דזעירא דמקיל בהדיא במים צלולין לסננן, וכל הפוסקים העתיקוהו, ועל-כרחן צריך לומר כמו שהסביר התוספת-שבת דאף לדעה זו מותר לסנן מים צלולים במשמרת כיון שהוא עשוי לכך, עיין שם הטעם, ולהמגן-אברהם על-כרחן מימרא דזעירא פליא על מאי דקיימא לן שרייתו זהו כיבוסו, עיין בחידושי רבי עקיבא איגור שם, והוא דחוק גדול: * ואפילו בסודרין כו' בצלולין. משמע דסובר דבצלולין

ואוכל מעורבין אסור ליתנם במים כדי שיפול הפסולת למטה כגון עפר או שיצף למעלה כגון תבן, ע"ש: (י) קסמין. וה"ה אם יש בו קמחים נמי מותר לסננו, רש"י, והיינו דרוב אינשי לא קפדי בהכי, ט"ז בשם הר"ן. ולפי זה נמי מותר לנפח קש או קסמין לצד א' כדי שיוכל לשחות

משנה ברורה

(כג) משום בורר, שנברר האוכל מהפסולת על-ידי זה, או משום מרקד, עיין שם בגמרא: (ג) צלולים. רוצה לומר, שהיהו השמרים צלולים (כג) והמים זיובו מהם עם מקצת מן היין שנשאר בלוע בו, (נד) והטעם שאין בנתינת מים משום בורר, שהמים שהוא נותן צלולים הם ואין בהם דבר שצריך לברר מהם. מותר ליתן בשבת מים על-גבי שמרים שנשאר בחתי וקולטין המים טעם היין, ומוציא אותן בשבת ושותין אותן [אחרונים]: י' (לד) מותר. כיון דבלאו הסינון גס-כן הם צלולים וראייתם לשחות לכן אין בזה משום בורר; וצלולים מקרי כל שראוי לשחות כך בלי סינון (ספ) לרוב בני-אדם, (פו) ויש מחמירין דדוקא כשכולם יכולים לשחות כך, ואין מסננן אלא כדי שיהיו צלולין ביותר. וכן משקה שקדים הכתושין מערב-שבת מותר לסנן בשבת, הואיל דיכולים לשחותו כך בלי סינון [אחרונים]: (לה) קסמין דקין. איתא בסמ"ג קצת קסמין, והכוונה, דאלו היו הרבה אין ראוי לשחות כך לרוב בני-אדם בלי סינון, (מ) והוא הדין אם יש בהיין קצת קמחין, שראויין לשחות כך לרוב בני-אדם, גס-כן שרי לסנן אפילו במשמרת: (לו) אסור. לסנן, אפילו מים צלולין לגמרי, ומיירי כשאינו עומד מוכן לכך, דאי לכו, הכי דינו במשמרת: (לז) משום ליבון. דשרייתו והו כיבוסו, כן כתב הבית-יוסף בביאור דברי הטור; והמגן-אברהם והגר"א מסקי דלא אמרינן בזה שרייתו זהו כיבוסו כיון שאין עליו לכלוך, וכדלעיל בסימן שב סעיף ט, ועיקר טעם האיסור הוא משום דיכול לבוא לידי ליבון דהיינו על-ידי חסיה, מה שאין כן במשמרת שעשויה לכך יבוא לסחטו, והוא הדין בסודר אם היה עומד מוכן לכך, וכנ"ל: (לח) ויין. מדעת הט"ז לקמן בסוף סימן שכ משמע דסובר דדוקא כיון אדום, אבל ביין לבן אסור לסנן כמו מים, (לט) אבל האליה רבה חולק עליו, עיין שם: (לס) מותר. דלא שייך בהו שמה יסחוט, (ל) שאין הבגד מתלבט על-ידים, (לז) ואפילו

אם תמצי לומר דגם על-ידים מתלבן קצת, מכל מקום לא חיישינן לסחטת, דאינו חושש לסחטת, דאינו יכול לנקותו מריחו וחזותו, ולצורך משקה הבלוע בו גס-כן אין דרך לסחטת: (מ) אסור לסננן. משום בורר, בין במשמרת ובין בסודרים. (נ) ומיירי כעכורים לגמרי דלא משתני הכי כלל, (נג) דאלו כעכור קצת ואפשר דמשתני הכי, אך רובא דאינשי קפדי שלא לשחותו בלי סינון, אין איסור רק במשמרת, אבל בסודרין דאין דרך לסנן בו, מותר לסנן יין ושאר משקים: (מא) ולהרמב"ם

שער הציון

(כג) כן פסק הרמב"ם. ועיין בבית-יוסף ובמה שכתבתי בביאור הלכה: (כג) עיין פרישה, וכמו שכתבתי מוכח בלבוש הרע"ב ושא: (כד) לבוש: (כז) כן פירש הר"ן, והובא בבית-יוסף ובכמה אחרונים: (כו) ב"ח: (כו) עיין ביאור הלכה: (כז) כן מוכח מטור וכל-שכן לפי מאי דמסקי המגן-אברהם לבסוף, ועיין בתוספת-שבת שיישב היטב דברי הטור אף לפי פירוש הבית-יוסף, ומכל מקום גם לדידיה אם הסודר היה עומד מוכן לכך שרי, וכמו שכתבנו: (כט) ומצאתי בספר יראי"ב ממין דסובר גס-כן דבמחשית יין שייך ליבון, ואף-על-פי-כן כתב בהדיא כי כתב שרייתו משום כיבוס: (ל) שיפת רבינו תם וטעמו: (ל) תוספות בשם הר"ם בכתובת ו' דיבור המחיל י' היאי מסוכרתיאל, ובשבת ק"א יצור המחיל, דה"ל, עיין שם: (לג) אחרונים: (לג) ר"ן ורשב"א. ומיהו, מהרשב"א מוכח דדוקא באין בו שמרים כלל, שעכורו אינו מחמת השמרים, עיין שם במגני-משנה:

הלכות שבת סימן שיט

באר הגולה שטז

ע שם אומקאטא רעדיי
לברייא דרבן שמעון
בן גמליאל פ רמב"ם
שם, וכחב הבית יוסף
דטבירא ליה רמשמרת
שאמרו שם לא
משמרת ממש אלא
מותר לשמרו קאמר
ז שם בגמרא ק שם
במשנה ר שם ובגמרא
ש שם ט שם

בסודרים לא התירו אלא בצלולין אבל (יג) לא בעכורים. (מג) *עייני (יד) מגתו, כל זמן שהוא תוסס (פירוש, שנראה כרותח), טורף חבית בשמריה ונותן (מד) לתוך ה"הסודר: יא כשמסננין היין (מה) בסודר, צריך לזוהר שלא יעשה גומא (בסודר) לקבל היין, (מו) משום (טו) [טז] שינוי: יב (מז) כל מקום שמותר לסנן יין בסודר, מותר לסננו (מח) בכפיפה מצרית (פירוש, קופה שעושין מן הגומא ומימי ערבה), *ויזוהר שלא יגביה *הכפיפה משולי הכלי טפח, (מט) משום שינוי: יג כלי שמעריין (פירוש, שמריקין) בו יין מהחבית (נ) לא יתן בפיו קשין וקסמין (נא) *בחזקה, (נב) שאין לך (נו) מסננת גדולה מזו: יד מותר לערות בנחת כמלי

באר היטב

(יג) לא בעכורים. וצ"ע, דבעכורים אף לסכרא הראשונה אסור, ונ"ל לדעה הראשונה עכורין קצת מותר בסודר כיון דאפשר לשותתו בלא"ה משקה שקדים כתושים מע"ש מותר לסנן כיון שיכולין לשותתו בלא סינון, הגהות סמ"ק, מ"א: (יד) מגתו. נ"ל דבחומץ גרי"כ דרכו להשתמש ממנו אפילו אם הוא עב אין לאסור בסודר, אא"כ הוא עב הרבה שאין ראוי כלל להשתמש בלא סינון, ט"ז: (טו) שינוי. דבסודר די בשנינו שאין עושה גומות, ר"ן, אבל משום אוהל ליכא כיון שאינו רחב. וכחב הט"ז: כמסכת בסודר את כל הכלי יזוהר שלא יהיה גבוה טפח, ועיין סימן שטו ס"ג. וכחב המ"א: נ"ל דבאותו כלי העשוי כנפה שמסננין בו דינו במשמרת הואיל ומיוחד לכך, ועיין בגמרא דירוש' ח"א"ח כ"ל ג סימן י"ב וביד"א (טו) מסננת. ובצלול שרי, עיין ס"י. נהגו שלא ליתן שמרים במשקה בשבת כדי להעמידן אע"פ שראוי לשותתו בשבת, ונ"ל דהוי תולדת בורר דע"פ יורדין שמרים מהמשקה בשולי הכלי דומיא

שערי תשובה

[טז] שינוי. עיין בה"ט. ועיין שם בגמרא שכתב היתר לסנן יין שיש בו יתושים אע"פ שרוב בני-אדם אין שותין אותו וכמ"ש הב"י, אבל להרמב"ם אסור. משקה שקדים כתושים מע"ש מותר לסנן כיון שיכולין לשותתו בלא סינון, הגהות סמ"ק, מ"א: (יד) מגתו. נ"ל דבחומץ גרי"כ דרכו להשתמש ממנו אפילו אם הוא עב אין לאסור בסודר, אא"כ הוא עב הרבה שאין ראוי כלל להשתמש בלא סינון, ט"ז: (טו) שינוי. דבסודר די בשנינו שאין עושה גומות, ר"ן, אבל משום אוהל ליכא כיון שאינו רחב. וכחב הט"ז: כמסכת בסודר את כל הכלי יזוהר שלא יהיה גבוה טפח, ועיין סימן שטו ס"ג. וכחב המ"א: נ"ל דבאותו כלי העשוי כנפה שמסננין בו דינו במשמרת הואיל ומיוחד לכך, ועיין בגמרא דירוש' ח"א"ח כ"ל ג סימן י"ב וביד"א (טו) מסננת. ובצלול שרי, עיין ס"י. נהגו שלא ליתן שמרים במשקה בשבת כדי להעמידן אע"פ שראוי לשותתו בשבת, ונ"ל דהוי תולדת בורר דע"פ יורדין שמרים מהמשקה בשולי הכלי דומיא

משנה ברורה

במשמרת וכו'. וטעמו נראה, משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ולדינא הלכה כדעה ראשונה [א"י]: (מב) לא בעכורים. היינו אף בעכורים קצת, דאלו בעכורים לגמרי הלא אף לדעה הראשונה אסור, וכנ"ל, (לד) ובוזה טוב לחוש לדברי הרמב"ם: (מג) ויין מגתו וכו'. פירוש, שאז (לה) כל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהן ואין כן תיקון, דבלאו הכי משתתין, ועל-כן אפילו כשהוא טורפה ונעשה עכור, כצלול דמי: (מד) לתוך הסודר. זהו לדעת הרמב"ם, ולדעה הראשונה אפילו במשמרת שרי: יא (מה) בסודר. רוצה לומר, משקה עכור קצת, (לו) אבל כשמסננין בו יין צלול, דמותר לסנן במשמרת, אף בסודר אין צריך שום שינוי: (מו) משום שינוי. שלא (לז) יעשה כעובדין דחול: יב (מז) כל מקום וכו'. בא לרבות לדעה הראשונה, דאפילו יין שהוא עכור קצת דאסור לסננו במשמרת, וכנ"ל, אפילו הכי מותר לסננו בכפיפה מצרית, שאינה עשויה לשמר בה בימות החול, וכן מים, בין צלולים בין עכורים במקצת, מותר לסנן על-ידיה: (מח) בכפיפה מצרית. ואותו כלי העשוי כנפה, שמסננין בה, (מט) דינו במשמרת הואיל ומיוחד לכך, ואין לסנן בה אלא יין צלול ומים צלולים, וכנ"ל בריש סעיף י: (מט) משום שינוי. שלא יהיה כעובדין דחול. (לט) ולפי זה מים ויין צלולין דגם במשמרת מותר, וכנ"ל, ממילא מותר להגביה הכפיפה טפח ויותר. ועיין בביאור הלכה שביארנו, דהרבה ראשונים סוברין דהטעם שצריך שלא יהיה הכפיפה גבוה טפח הוא משום חשש אוהל דשיעורו בטפח, ולפי זה גם כשמסננין יין ומים צלולים דינא הכי. ודע, דענין עשיית אוהל לא שייך בזה (מ) אלא כשמכסה בהכפיפה כל חלל הכלי שתחתיה, אבל אם אוהזה בידו אחת על הכלי שלא על-פניו כולה ושופך בידו השניה, מותר אפילו

ביאור הלכה

אפילו מים מותר בסודרין, וטעמו כתב הגר"א, דסבירא ליה דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוטו היכא דאינו מתכוין לכביסה, והא דלא חיישינן שמא יסחוט, ומיירי בסודרין המיוחדין לכך [כן כתב בסוף סימן שבו, עיין שם], וכן כתב הרע"ב על המשנה דמסננין את היין בסודרין ומיירי בסודרין המיוחדין לכך, ומשמע דאם אינן מיוחדין אף יין אסורין, אך לדינא משמע דעת הרבה פוסקים וכמעט כולם דביין אפילו בסודרין שאינן מיוחדין אף חיישינן שמא יסחוט, ועל-כן לא חש השולחן-ערך לשיטתו ופסק סתמא דבסודרין מותר, והיינו אפילו מיוחדין, וכמוכח בבית-יוסף: * ויין מגתו כל זמן שהוא תוסס. עיין במשנה ברורה, והוא מפירוש רש"י. והרמב"ם מפרש טעם דביין הגיתות' הוא, מפני שאז עדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין גוף אחד הוא, על-כן לא שייך שם ברייה אפילו אם יסננו, ועל-כן התירו בסודר. כתב הט"ז דהוא הדין חומץ אף שהוא עב ועכור, דרך בני-אדם לשתתו בלי סינון, ועל-כן דינו כיון מגתו ומותר לסננו, אבל אם הוא עב הרבה שאין ראוי לשותתו כלל, אסור לסננו אפילו בסודר משום בורר. והוה בסתם חומץ, אבל חומץ שהתליע [וניכרים] כהתולעים נגד השמש] אסור לסננו אפילו בחול [כ"כ בהכתמת-אדם סימן לח]: * ויזוהר שלא יגביה וכו'. ולטעם השולחן-ערך דמסים משום שינוי, אפילו אם הגביה מערב-שבת גס-כן אסור לשמר, אבל לרש"י יתיר הפוסקים שנכתוב לקמיה דהטעם הוא משום אוהל, אם התקין זה מערב-שבת מותר לשמר בשבת: * הכפיפה משולי הכלי וכו' משום שינוי. טעם זה כתב הר"ן בשם רבינו יונה, ודלא כרש"י דסבירא ליה משום אוהל. ובאמת קשה מאד לדחות טעם זה, דהרבה ראשונים כתבו גס-כן הכי, הלא המה הרבינו חננאל [שזכינו מקורב לאורן] והרמב"ם והטור והמאירי. ולענין סודר, דעת הר"ן, היכאוי המגן-אברהם, דשם לא בעינן שיהיה פחות מטפח משולי הכלי שתחתיה, כדי בהשינוי שהזיה בו שלא יעשה בו גומא קודם הסינון, ומשום חשש אוהל אין בזה דאין הכלי שתחתיה רחב הרבה, וכשיטתו לעיל בסוף סימן שטו סעיף קטן כא, והט"ז חולק עליו וסבירא ליה דגם בסודר צריך שלא יגביהו משולי הכלי שתחתיה טפח משום חשש אוהל, או שלא יכסה בהסודר על-פניו כל הכלי, דלא אין בזה משום חשש אוהל לכולי עלמא. ועיין מה שכתבנו על דעת רבינו סימן שטו: * בחזקה, מדברי האב"ד המובא

ביותר מטפח, וגם לטעם השולחן-ערך דבסבירא ליה משום שינוי, אפשר דגם זה שינוי מקרי, ובפרט אם היה צלול, אף צריך זה השינוי כלל לטעם הראשון, וכמו שכתבנו: יג (נ) לא יתן וכו'. רוצה לומר, (מא) אפילו מערב-שבת כדי לסנן דרך כן בשבת, ומיירי השולחן-ערך בין עכור קצת, (מב) דאם הוא יין צלול ומסננו דק מפני קסמין דקין שבו, אף במשמרת ממש מותר, וכנ"ל בסעיף י: (נא) בחזקה. דדרך הוא לתחוב פיו בחזק כדי שיעכבו הקסמין והטינופות מלעבור, ועל-כן הוא כעין משמרת: (נב) שאין לך. בגמרא איתא ד'מיחזי כמשמרת', ופירש הר"ן דלאו משמרת ממש היא, שהרי עוברין בה שמרים,

שער הציון

(לז) כי יש עוד פוסקים שסוברין כהרמב"ם בזה דהמשנה דמסננין יין בסודרין מיירי בצלולין, עיין בחידושי הר"ן הגרפס מחדש ובמאירי: (לח) רש"י: (לו) פשוט: (לז) רש"י: (מ) מגן-אברהם: (לט) פשוט: (מ) ט"ז: (מא) חידושי הר"ן: (מב) מגן-אברהם בשם שלטי-גבורים:

הלכות שבת סימן שי"ט

שי"ט באר הגולה

א שם במשנה וכפירושו
הראשון שבשי"ט
ב הראשון בחשובה

לחבירו, ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקילוח ומתחילים לירד (ג) ניצוצות קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת יפסיק ויניחם עם השמרים, שאם לא יעשה כן, הני ניצוצות (י"ז) (ג) מוכחי (נח) שהוא בורר: מותר להגביה החבית על איזה דבר (נ) כדי שיקלח ממנו היין היטב (רוקח הל' י"ט ובי"י): טו *מסנת (ז) שנתן בה חרדל לסננו, מותר ליתן בה ביצה, אף-על-פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון (נח) נשאר (י"ט) למעלה: טז *מים שיש בהם תולעים מותר לשתות (נט) על-ידי (ע) מפה בשבת, (ס) דלא שייך בורר ומשמר (סא) *אלא

באר היטב

דמחך, מ"א: (י"ז) מוכחי. ותחלת שפיתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא, ר"ן. ולפי"ו אסור לערות שומן מהמאכל, דהא ב' מיני אוכלין הם ואסור לברור א' מחבירו אלא בידו כדי לאכול מיד, והכא כשמערה מהכלי אסור כמו בשכר, ואפשר דלא שייך ברירה אלא בדברים המעורבים, אבל הכא לחודא קאי, ועמ"א. כתב המ"א בסימן תקי ס"ק יג: ג'ל דמותר לקלט שומן הצף על-פני החלב שקורין סמטעני אפילו בשבת, וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב וכמ"ש סימן שיש ס"ד, ודוקא שצריך לכו ביום, ואם א"צ לו רק שחושש שיפסיד

משנה ברורה

אלא כיון דאיתא קסמין וטינופת דלא עברי בהו, דמי למשמרת, עד כאן לשונו, ומה שכתב השולחן-ערוך ישאין לך, (מג) היינו לעיך דמכעב היטב על-כ"פנים הקסמין והטינופות מלעבור: ל"ג (נג) ניצוצות. רוצה לומר, טיפוס

ייתקלקל, מותר לעשות ע"י אינו-יהודי וכמ"ש סימן שז ס"ה, עכ"ל שם: (י"ט) למעלה. ולא חשיב כבורר לפי שניהם אוכלין הם ואין נותנין אותן לתוכן אלא לתקן מראה החרדל, טור, אבל אם הם עושין אותו כדי לאכול החלמון אסור, דמה שאינו רוצה לאכול מקרי פסולת הה"ל בורר, כ"ח ולבוש, ועיין ס"ג שכתב דבמין א' לא שייך ברירה, וצ"ל דהכא מיוחסב ב' מינים, ועיין מג"א. וט"ו כתב: ומזה נשתיע לדברינו דאפילו במין אחד שייך ברירה, ע"ש. ועיין ס"ק ה: (י"ט) מפה. ומשום מלבן ליכא כיון דליכא טינוף כמ"ש סימן שב ס"ט, וא"כ

ביאור הלכה

בר"ך משמע דאם אינו מהדק בחזק ויוכלו קצת קסמין וקשין לעבור דרך שם לא אסור בזה, דלא מייחז כמשמרת, ולכן קאמר הגמרא: לא ניהדק איניש וכו', ובטור סתם הדברים ולא הזכיר דדוקא בחזק: *אלא במתקן וכו'. עיין במשנה ברורה, כן כתבו הט"ו ואליה רבה

קטנות המטפסות כשנפסק הקילוח: (נד) מוכחי וכו'. רוצה לומר, דמוכח שהוא בוררם מתוך הפסולת שבשולי הכלי, אבל תחלת שפיתין כשעדיין אין הפסולת ניכר לאו בורר הוא: (נה) שהוא בורר. ומיירי שרוצה לשתות לאחר זמן, (נד) דאם בדעתו לשתותו לאלתר, הלא קיימא לן דאוכל מתוך פסולת כשבוררם שלא על-ידי כלי, מותר אם בדעתו לאכול מיד, וכאן אף שמערה מכלי לכלי מכל מקום עיקר הברירה נעשה על-ידי ידיו. ואם נתן קסמין בפי הכלי שמערה בתוכו כדי שיסתגן היטב, בזה אפילו לאלתר אסור אם אינו מפסיק כשמתחילין הניצוצות לירד משם, דחשיב כבורר על-ידי כלי. ואסור לשפוך השומן מן הרוטב, ואפילו אם לא יסירם בכף אלא ישפוך בהכלי עצמה, דהוה כבורר ביד ולא בכלי, וכנ"ל, מכל מקום אסור, דהשומן מקרי פסולת לגבי הרוטב אם אינו רוצה לאכול השומן לאלתר, ופסולת מתוך האוכל אסור אף אם רוצה לאכול האוכל לאלתר, כמו שכתוב בריש היסמין; ואם שפך ביחד עם השומן גם מקצת מן הרוטב, שרי [אחרונים]: (נו) כדי שיקלח וכו'. ואף-על-פי שעל-ידיה יורד יין גם מתוך השמרים, אינו חשוב כבורר כל זמן שאין הניצוצות מתחילין לירד מן השמרים, כמו שנתבאר: (נז) שנתן בה וכו'. היינו מערב-שבת, דבשבת אסור לטון חרדל על-ידי מסנת, משום הפסולת שבחרדל נשאר למעלה (נח) נשאר למעלה. רוצה לומר, ואינו עומד לאכילה, אף-על-פי-כן לא חשיב כבורר אוכל מתוך הפסולת, דאף החלמון שהוא מסנן אינו בשביל אכילה רק כדי ליפות מראה החרדל [טור]. ואם הוא מסנן כדי לאכול החלמון, אסור, (מו) דשני מיני אוכלין מקרי ושייך על זה שם ברירה, (מז) ויש מקילין בזה, ונכון להחמיר. (מח) ועל-כן יש לזהר מלבד החרדל החלמון מן החלבון על-ידי איזה כלי כדי לטרוף אותו ולשפוך לתוך הקאו"ע¹ כמו שנוהגין במקום חלב [ובענין שאין בו משום מבשל, עיין לעיל בסוף סימן שיתן]. דאסור משום חשש בורר, אבל מותר ליקח החלמון בידו, והוי בורר אוכל לאלתר וביד דמותר, (מט) והוא הדין דמותר על-ידי עירוי מקליפה לקליפה, דזה גס-כך מקרי כבורר בידו, וכנ"ל בסעיף-קטן נה: טז (נט) על-ידי מפה. ומשום מלבן ליכא כיון דליכא לכלוך, וכמו שכתב בסימן שב סעיף ט, (י) ואם-כן לדעת האוסרין שם אסור על-ידי מפה, והיינו דקים במים, אבל ביינן ושארין משאין (שק) וכמקום הרדחן יש להקל (נב) כיון שאינו מתכוין לכביסה: (ס) דלא שייך להקל אף בדיק, ואפילו לדעת האוסרין שם, (מ) ובמקום הרדחן יש להקל (נב) כיון שאינו מתכוין לכביסה: (ס) דלא שייך בורר וכו'. והא דאינו אסור משום שמא יסתוט, כיון דאינו נרשה במים רק דבר מונע מהבדל כדי הנחת פיו, אינו חושש לסחטו [ב"י, ע"ש עור], ומכל מקום יש לזהר (נג) שלא ישתה דרך בית-יד מכתנת שלו, דבזה חיישינן יותר שמא יסתוט, שצמטער בלבישתו: (סא) אלא במתקן וכו'. ועל-כן כשנופל זבוב או דבר אחר במאכל ומשקה (נד) לא יסיר הזבוב בין ביד

שער הציון

(מג) אחרונים: (מז) ובחיי-אדם כלל טז סעיף ט מחמיר אפילו כשרוצה לשתות לאלתר, ובמגן-אברהם לפי מסקנתו ואליה רבה ותוספת-שבת וש"א לא משמע כן: (מח) שבת קל"ד, ועיין שם בתוספות דיבור המתחיל 'הכא', והובא זה במגן-אברהם לקמן בסימן תקי סעיף-קטן ה, ואשתמיט דבריהם מיניה דהרב בעל הב"ח הכא דכתב דחייב חטאת. גם דברי פרי-מגדים במשבוותא-זהב סעיף-קטן יב מוקשה מאד, דמשמע מיניה דלהודעה ראשונה בסעיף יו"ד שרי לטון חרדל אף בשבת, ובאמת זה אינו, דאפילו ביום-טוב אסור וכנ"ל: (מו) ב"ח ולבוש: (מז) טעמם, דמיקרי מין אחד, והוא דעת העולת-שבת והמגן-אברהם לפי מסקנתו [וכמו שביאר המחצית-השקל]: (מח) חיי-אדם: (מט) אף דהוא מחמיר גם-כן על-ידי עירוי, אדיל לשיטתו שם בסעיף ט, אבל כבר הכרענו לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן נה כהסכמת אחרונים דסברי דזה מקרי כבורר בידו, וכתב בענינו דהרבה אחרונים סוברין דמין אחד הוא, בוודאי יש להקל: (י) מגן-אברהם וכמה אחרונים: (כ) חיי-אדם ומאמר-מרדכי: (כג) הנח באליה רבה כתב, כיון שאינו נרשה כי אם דבר מונע, וטעם קלוש הוא, ומכל מקום יש להקל מטעם שכתבנו, דהסמ"ג כתב דלא אמרין שרייתו היא כיבוטו דבר שבשבת, והגר"א בסימן שב מצטרד לסכרא זו, וכל-שכן בזה שאינו רק מעט בוודאי לא מתכוין לכביסה, וגם בלאו הכי רוב פוסקים סוברין דבין כן לכלוך לא אמרין שרייתו היא כיבוטו: (ג) חיי-אדם: (ז) ט"ז וש"א:

הלכות שבת סימן שי"ט

ג רמב"ם פרק כא, וכתב הרב המדיר שהוא מתוספתא

במתקן הענין קודם אכילה או שתיה, אבל אם בשעת שתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר: יז (ק) *יהמחבץ (סב) (פירוש, שמוציא החמאה מן החלב), (סג) תולדת בורר הוא. (סד) לפיכך (סה) אף-על-פי *שנותנים שומשמים ואגוזים לריבש (סו) לא יחבצם בידו (ועיין לקמן סימן שמ סעיף יא): הגה הרוקק ברוח בשבת והרוח (סז) *מפזר הרוק, חייב

באר היטב

להאוסרין אסור ע"י מפה, מ"א. כשנופלים זבובים לכוס לא יוציא הזבובים לבדן מן הכוס דהוי ליה בורר פסולת, אלא יקח משקה קצת עמהם, ט"ז. ועיין ס"ק ב מש"כ (ק) המחבץ. דהיינו שלוקח חלב ונותן בו קיבה כדי לחבצו מנה, ועשאו בנינה חייב משום בונה, והמכ"ם, ועמ"א. וכתב הט"ז דכרייה שייך בכל מיד, אפילו כלי מתוך כלים, והא דכתבו התוספות מיני אוכלים גרסינן, לרבותא דאפילו באוכל מתוך אוכל אמרינן דהנשאר הוי פסולת, ע"ש:

שערי תשובה

ותומץ שיש בו תולעים ע"י שינוי, וכתב דמנהגא דעלמא שנותקן הסודר עפ"י הכד או החבית ושופקין לתוך הכוס או הקערה דהוי שינוי גדול, ואפילו האוסרים לסנוי יין נכור י"ל דמודו בכזה, לכן אין למחות במי שנהגה היתר כזה, ע"ש: ונותן בו קיבה כדי לחבצו חייב שהרי הפריש הקום מן החלב, ואם גיבנו עימהם: והא דכתבו התוספות מיני אוכלים גרסינן, לרבותא דאפילו באוכל מתוך אוכל אמרינן דהנשאר הוי פסולת, ע"ש:

משנה ברורה

כין בכלי, דהוי בורר פסולת מאוכל, אלא יקח קצת גם מהמאכל או המשקה עמו ויזרוק: יז (סב) פירוש, שמוציא וכו'. וכן (נד) הלוקח חלב ונותן בו קיבה או שאר מיני חימוץ כדי לחבצו, (נו) או העושה כמין כלי גמי ונותן הקום בתוכו ומי החלב נוטפין, כל זה בכלל מחבץ שהוא תולדת בורר, ואסור אפילו על-ידי אינו-יהודי, (נז) וכן הקולטת שומן החצף על-פני החלב [שפורין סמטעטע'על], גם זה הוא בכלל בורר, על-כן יזהר שששיגיע סמך לחלב יניח קצת עם החלב ואז שרי, וכמו שכתוב סעיף יד, והוא הדין להיפוך, שיטול קצת מן החלב עם השומן הזה [אבל (נח) ליקח השומן בצמצום אסור אפילו דעתו לאכול לאלתר, שהרי הוא לוקח בכף]. וכל זה דוקא כשצריך לאכול (נט) בשבת, דאם לא-כן הוי כמכין משבת לחול, ואם אין צורך לו רק שחושש שיפסד ויתקלקל, מותר לעשות על-ידי אינו-יהודי כשאינו בורר בצמצום, וכנ"ל, דההכנה לחול הוא איסור מדברי סופרים ומותר על-ידי אינו-יהודי במקום פסידא, וכמו שכתוב סימן שז סעיף ה: (סא) תולדת בורר הוא. ומכלל זה, (סב) המעמיד חלב במקום עם כדי שחעשה גבינה. והלוקח הקום ועושה גבינה, חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודיבך הכל עד שיעשה גוף אחד, דומה לבנין [רמב"ם]: (סד) לפיכך וכו'. משמע מזה דהאיסור הוא משום בורר, ולפי זה אם דעתו לאכול לאלתר שרי לחברך בידו. ועיין במגן-אברהם שהביא מהתוספתא ראייה דאיסורו הוא משום לש, ולפי זה אפילו דעתו לאכול לאלתר אסור: (סה) אף-על-פי שנותנים וכו'. ורצה לומר, אף-על-פי שמוותר ליתן: (סו) לא יחבצם בידו. ורצה לומר, לא יקבצם בידו להפריד אותם מן הדבש. ועד, דכתוספתא איתא: אבל מחבץ הוא מעשה-קדירה ואוכל, (סא) ורצה לומר, להפריד בכף מאכל עבה מן הרוטב דמותו, משום דדרך אכילה הוא בכך. נהגו שלא ליתן שמרים במשקה בשבת כדי להעמידם, דעל-ידי-יהוה יזרדין גם שמרי המשקה עצמו בשולי הכלי, והוא דומא דמחבץ, שעל-ידי הקיבה שנותנים מן מתפרד הקום מן החלב: (סז) מפזר הרוק. ולא ראינו מי שחושש

ביאור הלכה

וכן כתבו הפרי-מגדים ושאר אחרונים, וכיון דהוי פסולת מתוך אוכל על-כן אף לאלתר אסור. ועיין בבאר היטב שהביא דמהרי"ט מיקל בנפול לתוך המשקה. וראיתי בספר בית-מאיר דהסכים גם-כן למהרי"ט, וכטעמו המובא בבאר היטב. ומכל מקום קשה מאד להקל כזה, כי כמעט כל האחרונים העתיקו דברי הט"ז להלכה, ובפרט דמילתא דאורייתא הוא: * המחבץ וכו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם, ובפרק ז' דהיינו שלוקח חלב ונותן בו קיבה כדי לחבצו, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, ומה שצ"ח המצ"ח: פירוש שמוציא וכו', אינו מלשון הרמב"ם, ומכל מקום הו"ו דין אמת, שכן כתב הרשב"ש בס"מ קכא שגם זה הוא בכלל בורר: * שנותנין שומשמיין ואגוזים וכו'. הוא מלשון התוספתא [שהובא במגן-אברהם], דאיתא שם: נותנים מים לתוך קמח קלי ובלבד שלא יגבול, נותנים שומשמיין ואגוזים לדבש ובלבד שלא יגבול, ועיין במגן-אברהם שהאריך בזה. והנכון הוא כמו שכתבו דהאי ברייתא איתא כרבי יוסי ברבי יהודה, ומה שכתב שלא יגבול היינו שלא יגבול הרבה כי אם מעט-מעט, כדאיתא בגמרא שם קנ"ו, דלרבי הניתנת מים לתוך הקמח אסור, ולפי זה גם מה שסיים הברייתא נותנים שומשמיין וכו' גם-כן איתא כרבי יוסי ברבי יהודה, ולפי זה הרמב"ם שהעתיק דין זה אולי לשיטתו דפסק כרבי יוסי ברבי יהודה דנותנין מים למורסן, ועל-כרחך דעל נתינת מים אין איסור משום לש, כדאיתא בגמרא שם, אבל לדעת הפוסקים דפוסקים כרבי, גם הניתנת שומשמיין ואגוזים לדבש אסור משום לש, ואם-כן לדעת היש-אומרים המובא לקמן בס"מ שנתן סעיף יו וביטמן שכד סעיף יג, גם בהנתיבה ש איסור, כן גרנא לענין דעתי: * מפזר וכו'. ושוככות רבי עקיבא איגר סימן כ נסתפק בשופק מים מועטים מצלוחית דרך חלון הורח מפזר הטיפות א' פונה לכאן וא' פונה לכאן א' חייב משום זורה, והעלה לצדד הרבה להקל מדהשמיטתוהו הפוסקים הירושלמי שמע מינה דלא סבירא להו כן, אלא דמלאכת זורה הוא כעין בורר דמברר פסולת מתוך אוכל, אבל בכולו פסולת אינו חייב משום זורה. ואף לדעת הרמ"א יש לצדד דהוא דוקא ברוק, דכמו דאין דרשה ומעמר אלא בגידולי קרקע כן אין זורה אלא בגידולי קרקע, ואדם נקרא גידולי קרקע, אבל לא במים דלא הוי גידולי קרקע, ועוד, דלא ניחא ליה, ופסקי רישא דלא ניחא ליה יש מפתרים, עיין שם. ובספר אלאי-מנשה פירש דכוונת הירושלמי דהוא במעביר ארבע אמות ברשות-הרבים על-ידי הרוח, והוא על דרך דוגמא, פירוש, דכמו בוורה אף דהורח הוא מסייעתו אפילו הכי חייב, כן ברוקק

אף-על-פי שראוי לשחתו בשבת. והמגן-אברהם כתב דזהו תולדת בורר, דעל-ידי-יהוה יזרדין גם שמרי המשקה עצמו בשולי הכלי, והוא דומא דמחבץ, שעל-ידי הקיבה שנותנים מן מתפרד הקום מן החלב: (סז) מפזר הרוק. ולא ראינו מי שחושש

שער הציון

(נט) רמב"ם: (נו) רש"י: (נז) מגן-אברהם לקמן בס"מ תקי סעיף-קטן יג: (נח) כנ"ל. ומה שכתב הגר"ז דאם דעתו לאכול לאלתר שרי היינו בשמירה מכלי לכלי, וכן משמע ממגן-אברהם סעיף-קטן טו, עיין שם, אבל בכף, דרך ברירה הוא דכורו זה. ועיין בנשמת-אדם בהלכות יום-טוב כלל פ"ב אות ב, והנראה לעניות דעתי כתבתי: (נז) כן איתא במגן-אברהם סימן תקי הני"ל, והוא פשוט, דלא כענין שיהיה דעתו לאכול לאלתר כיון שאין שם בורר עליו. ובחיי-אדם בדין בורר ראיתי דבר תמוה, שכתב דאפילו אם מניח מעט מן השומן גם-כן אינו שרי כי אם כשדעתו לאכול לאלתר, וצ"ח על זה: מגן-אברהם סימן תקי, ובאמת כל אינו, ובהלכות יום-טוב העתיק כהגון, ועיין שם בנשמת-אדם, ולפי הנראה שהיה לו גירסא אחרת כרבי המגן-אברהם, וראיתי כאלה רבה וכשאר אחרונים שדעתתיקו דכ"י המגן-אברהם גם כן: (סא) עיין במנחת-ביכרים שם בפירושו, והאמת הוא כמו שכתבתי:

הלכות שבת סימן שיט שב

שיט באר הגולה

משום (סח) זורה (מהיר"ל בשם א"ז וירושלמי פרק כלל גדול):

שכ דיני סחיטה בשבת, ובו כ' סעיפים:

א שבת קמ"א כמשה
ובמראה ב שם ג שם
כאוקומא דשמואל
דמורה רבי יהודה כהא
ד שם בייחא דרבמי
הכל, וכן כתב הר"ף
והרא"ש והרמב"ם בפרק
כח וסמ"א ה שם וכרבי יהודה וכדמפרש לה שם בגמרא קמ"ד

א **אזיתים** (ב) **וענבים** (א) **אסור לסחטן** (ב) (ועיין לעיל סימן רנב סעיף ה), **יזאם יצאו מעצמן** (ג) **אסורים**, **אפילו לא היו עומדים** (ד) **אלא לאכילה**. **יתותים ורמונים** (ה) **אסור לסחטן**, **ואם יצאו מעצמן**, **האם עומדים** (ו) **לאכילה מותר**, **ואם עומדים למשקים אסור**. **ושאר כל הפירות** (ז) ***מותר** (ח) **לסחטן**: הנה (ח) ***במקום שנהגו** (א) **לסחוט איהו פירות לשות מימי מחמת**

באר היטב

לא היתה אלא בשביל מיתוק הנעשה ע"י הסחיטה, שזה דרך הסחיטה בשאר הפירות שאין עומדים למשקים, אבל במכרין להוציא מהן משקה לצורך המשקה גזילה דעתו שבשביל המשקין היוצא הוא סוחט, וראי אסור לדיה אף בשאר פירות, ע"כ: (א) **לסחוט**. ע"מ"א שהעלה דוקא

(ב) **וענבים**. ודבר-תורה אינו חייב אלא על דריכת ויתים וענבים בלבד, רמב"ם. וע"ז: (3) **לסחטן**. עיין ט"ז שהעלה הא דשאר פירות מותר לסחטן דהיינו בסתמא דאמרינן מסתמא הוי מכרין למתק, ואע"פ שהוא נהנה ממה שיצא משקה, מ"מ עיקר כוונתו כשעת סחיטה

משנה ברורה

לזה כיון דאינו מתכוין לכך, וכל-שכן דאין זה דרך זורה [חידושי רע"א]. ועיין בביאור הלכה: (סח) **זורה**. וזורה את התבואה כרחת לרוח הוא אחד מל"ט אבות מלאכות:

א **(א) אסור לסחטן**. והסוחטין (ב) חייב משום מפרק, **הוא תולדה דדש: (ב) ועיין לעיל סימן רנב**. דשם נתבאר לענין טעינת הקורה מבעוד יום על זיתים וענבים, ועיין שם מה שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קטן מב: **(ג) אסורים**. גזירה (ג) **שמא יבוא לסחטו לכתחלה: (ד) אלא לאכילה**. דהיינו שקבצם לאכילה, (ג) והטעם, דכיון דרובן לסחיטה קיימא, ניחא ליה בהמשקה שזבו, (ד) **ושמא ימלך עליהן לסחיטה: (ה) אסור לסחטן**. אף שסתמייהו עומדין לאכילה, הואיל ומקצת בני-אדם סוחטין אותם כזיתים וענבים, (ה) **אסורה רבנן אטו זיתים וענבים: (ו) לאכילה וכו'**. דלא ניחא ליה במה שזבו, וליכא למגור שמא יסחוט. ואם לא נתכוין בעת קיבוצו לא לאכילה ולא למשקה (ו) רק סתמא, אסור, דכעומדין למשקה דמי כל זמן שלא קבצן לאכילה: (ז) **מותר לסחטן**. משום דעומדין לאכילה וליכא דבעי להו למשקין, אין שם משקה על היוצא מהן והוי כמפריד אוכל מאוכל, ואף דהוא חשב עליהן (י) בסחיטתו למשקה, בטלה דעתו אצל כל אדם: (ח) **ובמקום שנהגו וכו'**. משמע דבאותו מקום אסור ובשאר מקומות שרי, (ח) **אך אם דרך להוליך המשקה של הפירות ממקום למקום, אסור בכל העולם**, וכל זה הוא לדעת הרמ"א, אבל המגן-אברהם האריך בענין זה, ומסקנתו, דאם נודע לנו שבאיזה מקום נהגו לסחוט למשקה, ואפילו הנהגים בזה הוא רק מקצת בני-אדם מחמת שיש להם פירות הרבה ולא עיר שלימה, אסור מחמת זה לסחוט בכל מקום, וכן כתבו כמה אחרונים. עוד כתב המגן-אברהם, דדוקא בענין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטין אותם, אבל בלאו הכי אמרינן דבטלה דעתם, ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בזה. (ט) והני אגסים, שקורין בערעו"ס בלשון אשכנז, אסור לסחטן, מפני שבמדינות אשכנז נהגו לסחטן למשקה, ואפשר שאם היה לכל העולם הרבה היו גם-כן סוחטין, אבל הפירות שאין הדרך כלל לסחטן בשום מקום, מותר לסחטן אפילו למשקה, וכ"ל. ודעת הב"ח שאסור לסחוט שום פרי, אלא אם כוונתו רק למתק הפרי, אבל למימי אסור, ויעיין בביאור הלכה שבאינרנו דמדינא

שער הציון

(ב) רש"י והרמב"ם: (3) רש"י: (2) גמרא: (7) טור: (5) רמב"ם: (1) עולת-שבת בשם הגמרא וכן הוא במאירי, ודלא כקרבן-נתנאל: (1) עיין בביאור הלכה: (8) מגן-אברהם: (9) מגן-אברהם: (10)

1 צייטו לעיל כסימן
רב סעיף ה

צמא או תענוג, (ט) *דינו כתותים ורמונים, אבל אם נהגו לסחטו לרפואה לבר אין לחוש (כ"י). וכל זה דוקא לסחוט אסור, אבל (י) מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן, (יא) וכל-שכן בשאר (ז) דברים (כ"י בשם ש"ל). ויש (ה) אוסרין למצוץ בפה מענבים (יב) וכיוצא בהם (הגה"מ פכ"א): ב ייתים וענבים (יג) *שנתרסקו מערב-שבת, *משקיץ היוצאין מהם מותרין. ואפילו אם לא נתרסקו מערב-

באר היטב

פת בין ומוצץ אותו: (ה) אוסרין. אפילו בשאר דברים, כ"י, הג"מ, דא"ס. וב"ח כ' בשם רש"ל בדמסקה הנבלע בפת או בבשר כיון שהיה שם משקה עליו מקודם קרוב הוא לחטאת ולכן אסור למצוץ אותו, אבל למצוץ הענבים בפיו ולהשליך החרוצים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ושירי מרנא, מ"מ המחמיר תע"ב, עכ"ל. ומ"מ מור"ב רמ"א משמע דשאר דברים קילי מענבים כמש"ל, ואפשר כיון שדרך אכילתן בכך שירי, מ"א, ע"ש. וט"ז כתב: לפע"ד נראה דבר זה דומה לדין שכתב בסימן שיט סעיף טז והוא דעת הרא"ש דמותר לשתות ע"י

משנה בוררה

אין להחמיר בזה, אם לא במקום שנהגו להחמיר אין להקל, וכן דעת המגן-אברהם וכמה אחרונים. (י) ואפילו במקום שנהגו להחמיר בשאר פירות היינו דוקא כשסוחטו לשם משקה, אבל כשסוחטו בקערה לטבל בו המאכל שירי, ולא מקרי משקה בזה, (יא) ובזיתים וענבים אסור אף באופן זה: (ט) דינו כתותים ורמונים. ותפוחים כהיום, (יג) גס"כ דינו כתותים ורמונים, דיש מקומות שנהגו לסחוט מהם הרבה, (יג) אך אם התפוח מבושל וסוחט שיצא ממנו, שירי, דהא סוחט כל האוכל ממנו: (י) מותר למצוץ וכו'. מטעם דאין דרך סחיטה בפיו, וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו בו. (יד) ואף-על-גב דאסור לינוק מזהבמה אפילו כפיו, כמו שמוכח לקמן סימן שכ סעיף לג, התם יניקה מן הבהמה אינו שינוי גמור [דרך כל בעל-חיה יניקה], אבל הכא דאין דרך סחיטה כלל באופן זה, לא גזרו: (יא) וכל-שכן בשאר דברים. כגון שנתן בשר במרק או פת בין ומוצץ אותם, דבלאו הכי אין בסחיטתן משום חיוב חטאת, דהם כמו כבשים ושלקות לקמן בסעיף ז, (טו) וכן מותר לדעה זו למצוץ תותים ורמונים בפיו או קני צוקער: (יב) וכיוצא בהם. היינו אפילו שאר דברים המבוארים למעלה. וטעם דעה זו, דסבירא לה דלא גריע דבר זה מיונק מן הבהמה, דגם שם הוא שינוי ואף-על-פי-כן אסור חכמים. ועיין באליה רבה שכתב, דבזיתים וענבים שסחיטתן מדאורייתא, הנכון להחמיר מלמצוץ אפילו בפיו כסכרא אחרונה, ובשאר דברים אין להחמיר; ומסתברא דאפילו בזיתים וענבים אין להחמיר רק כשהוא דרך יניקה לבד, דהיינו שמוצץ אותם ואינו משימם לתוך פיו, אבל אם משימם לתוך פיו ומוצץ המשקה ומשליך החרוצים לתוך, לכולי עלמא דרך מאכל הוא, וכן משמע (טז) מפרי-מגדים: ב (יג) שנתרסקו מערב-שבת. דכיון שנתרסקו יזוב המשקה מאליו, (יז) ושוב אין בזה חיוב חטאת אפילו אם יסחוט בידיים, ולכן לא גזרו על משקיץ היוצאין:

בענין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטין אותן אבל בלא"ה אפילו בחד מקום אמרין בטלה דעתן, וא"כ הני אגסים שקורין בערני"ס בלא"ה אסור לסחטן מפני שבמדינת אשכנז נהגו לסחטן למשקה, ואפשר שאם היה לכל העולם הרבה היו ג"כ סוחטין. והב"ח כתב שאסור לסחוט אלא למתק הפרי אבל למימיה אסור, וכמ"ש סו"ד, וכ"כ הסמ"ק וכן נהגין העולם, עכ"ל. וכתב המ"א: בוודאי היכא דנהוג נהוג, מ"מ נ"ל היכא דאינו סוחטו אלא לטבל בו המאכל שירי, דלא מקרי משקה כמ"ש כ"י, ע"ש: (ז) דברים. כגון הנותן בשר במרק או

ביאור הלכה

דבטלה דעתם, והיינו אפילו בזה המקום גופא לפי מה שסובר כהתוספות, וכן משמע במחצית-השקל. אכן עיקר דינא דהמגן-אברהם אינו ברור, דאפשר דלפי המסקנא דאחשביניהו תו לא צריכינן לכל זה גם להתוספות. שוב מצאתי במחצית-השקל שהקשה זה, ואף שישבו קצת, מכל מקום אין מוכרח כלל לדינא, ודברט שכל מקורו של המגן-אברהם הוא מדברי התוספות. והמעין בחידושי הרשב"א הר"טב"א על הא דערביא אתרא, מוכח דלא סבירא להו כדברי התוספות, ולכך כל זה, מדברי הרמב"ם שכתב דטעמא דתותים ורמונים הואיל ומקצת בני-אדם סוחטים אותם כזיתים וענבים, משמע דמטעם זה בלחוד יש לאסור בכל מקום, והיינו כיון שהוא חשבון וסחטן לשם משקה, ועל-כל-פנים בזה המקום שנהגו לסחוט בוודאי אין להקל בכל גווניו, וכן משמע מהמחצית הרמ"א, כן נראה לעניות דעתי: * דינו כתותים ורמונים. ולענין תפוחים, משמע מבית-יוסף דגס"כ דינו כרמונים משום דיש מקומות שסוחטין אותם למשקה, אבל מביאור הגר"א משמע דסבירא ליה דתפוחים דמי לשאר פירות [גב דבריו שם קצת מוקשי בהנה, דהרבי שמיכא הביתי'וסף לדבריו מצבדתי-גילולים דף מ, דאיתא שם דרבי חש בעמיעו והביאו לו יין-תפוחים של ארץ-ישראל של ע' שנה ושתי ונתרפא, עוד איתא שם באינו-יהודי אחד שהיו לו ג' מאות גרבי יין של יין-תפוחים, דאלמא דמנהגן היה לסחוט תפוחים הרבה, ונקט רמונים וכל-שכן תפוחים, עיין שם בבית-יוסף - אותה ראה גופא הביא הגר"א להיפך, שהביא להלרפואה לא נקרא משקה מולא הוכייר תפוחים [לאיסור סחיטה] אף-על-פי שהיה כימיהם יין-תפוחים לרפואה כמו שאמרו בעבודת-גילולים, עכ"ל, משמע דסבירא להו דזה היין היה נעשה רק לרפואה; ומנא ליה לומר כן, דכי משום שהוא טוב לרפואה הנכרח לומר שעשה רק לרפואה, דדוחק גדול הוא דג' מאות גרבי יין יהיו נעשים רק לרפואה, וצריך עיין]. וכן הט"ז בסעיף-קט"ה סבירא ליה דדמי לשאר פירות, וטעמו משום דבמדינתנו אין נשמע שיהו עושין יין-תפוחים [וכונתו, דאין נשמע כלל בזמננו שיהו עושין יין-תפוחים בשום מקום, דאלו היו עושין במדינה אחרת הרי מבואר בבית-יוסף דמשום דלא אסור בכל העולם, הט"ז נסתייע לדבריו מן הבית-יוסף, עיין שם, וכן מצדד במאמר-מרדכי בפירושו דברי הט"ז, ועיין בפרי-מגדים], אבל החיי-אדם כתב דכיהים שהמנהג בארץ אשכנז למלאות מהם בחיות אלפים למשקה, ואילו היו בשאר מדינות תפוחים לרוב כמו החם היו גס"כ עושין מהן משקה, ולכן אסור לחטטן, עד כאן דבריו. וכן נראה דאין להקל בזה בזמננו כיון שהמנהג לסחטן, וכמו שהחמיר המגן-

שער הציון

(י) מגן-אברהם: (יא) פרי-מגדים ופשוט: (יג) חיי-אדם. ועיין בביאור הלכה: (יג) ט"ז: (יד) מגן-אברהם ופרי-מגדים: (טו) מבית-יוסף ופרי-מגדים: (טז) במשכנות-זהב אות ב: (יז) רש"י שבת י"ח:

הלכות שבת סימן שכ

שכא באר הגולה

ז טו ר בשם בעל התרומה, וכן כתב המג"ע וסמ"ק שאיסור שלא היה ניכר מעולם כמו וכא מתבטל אפילו בדבר שיש לו מחזור ח שם ט שבת קמ"ח כ"ב, הרי"ף והרמב"ם בפרק ח התוספות שם י"ג י"ד בשם רבי יוסף קא"ש, המור"ק וסמ"ק לא הביאו אלא דברי רבי

שבת, 'אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה, אף-על-פי שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית מותר לשותתו בשבת, שכל יין היוצא מהענבים (י) (יד) מתבטל ביין שבגיגית: ג' 'חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמד, (טו) מותר למשוך מהם ולשותתם. ואפילו לא נתן מים והיין מתמצה וזב מאליו, (טז) מותר (י) לשותתו: ד' מותר לסחוט אשכול ענבים * לתוך קדירה שיש בה תבשיל (יז) כדי לתקן האוכל, * דהוה ליה משקה * הבא לאוכל וכאוכל דמי, (יח) אבל אם אין בה תבשיל * אסור: ה' יש מי שאומר (יט) דהוא הדין לבוסר שמותר לסחוט לתוך האוכל, יורבינו תם בבוסר (כ) * (הוא ואינו ראוי (כ) (כא) * לאכול) (טו): ו' למותר

באר היטב

קודם שנתערב ולא היה עליו שם יין מעולם. ועיין ב"ד"ר סס"י ק"ב. וכתב הב"ח: ונ"ל דמותר לתת ענבים בתוך היין בשבת שיתבקעו ויוציאו יינם כמו בשלג וברד בסעיף ט, עכ"ל, וט"ז חולק עליו וכתב דאין היתר אלא ברעבר ואינו דומה כלל לשלג וברד, ע"ש. ובחשובת מהר"ט צהלון סימן סט התיר דכיוולן לשרות צמוקים וכיוצא בהם לעשות פירות, ולא דמי לתבשיל הרמב"ם פ"ה מהלכות שבת דאסור שריית חטים ושעורים, ע"ש: (י) לשותתו. כיוון שנתרסקו מבע"י, ב"י, מרדכי: (ח) לאכול. ממילא הוי כבורר אוכל מתוך פסולת, טור. וה"ה בשאר פירות שאינן ראויים לאכילה אסור לסחטן למימיהן, מ"א. וכתב

ביאור הלכה

[גמרא]: * לתוך קדירה וכו'. והוא הדין תוך קערה. ואף דמרבירי רש"י משמע דבקערה אף שיש בה תבשיל גמ"כ אסור משום דלא מוכחא מילתא דזמנין למשקין קבעי לה [כן הוא ביאורו של רש"י וכן כתב בספר מטעיה יהודה וכן מצאתי במאירי, ודלא כאיהו אחרונים שלא הבינו דברי רש"י כן], ומדברי כל הפוסקים הראשונים, והם הב"ה ג' והרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק והטור והרשב"א ירוחם והמאירי משמע דאין שום חילוק בין קדירה שישאר כלי אם יש בה תבשיל, והא דחילק הגמרא בין קדירה לקערה הוא משום דסתם קדירה יש בה תבשיל וסתם קערה אין בה תבשיל: * דהוה ליה משקה וכו'. מרדכי מהמחבר דבריו משמע דסבירא ליה לעיקר כדעת בעל ההלמה שהובא בבית יוסף, דאפילו באשכול העומד למשקה גמ"כ מותר, וכן פסק במאירי: * הבא לאוכל. אבל לתוך כלי שיש בה משקה, אסור, וחיובא נמי יש בזה, כן כתב האליה רבה ושאר אחרונים ופשוט: * אסור. וחיובא נמי יש בזה [רמב"ם]: * הואיל ואינו ראוי. לכאורה הרי בסימן רב פסק דמברכין על הבוסר 'פרי אדמה', וכל דבר שאין ראוי לאכול אין מברכין עליו, גם בעוקצין פרוק ו משנה ג' סבירא ליה לרבי עקיבא דמיטמא טומאת אוכלין? ואפשר דלאו דוקא שאינו ראוי לאכילה כלל קאמה, אלא על-ידי הדחק, ולכן נקרא פסולת נגד מה שסחטו, ואס"כ הוה מדרבנן [תמך משנה]: * לאכול. עיין במשנה

דומה לענבים שנתרסקו. ומכל מקום אם נתן הצמוקים והיין לתוך משמרת או סודר מערב-שבת ומסתגן והולך בשבת, אפילו הכי מותר לשותת מאותו יין בשבת, ודוקא שהסודר או המשמרת מגיע עד היין שבכלי, בענין שתיכף כשיצא מן המשמרת אינו ניכר כלל ובטל: ד' (יז) כדי לתקן האוכל. כי השם 'מפרק' בזיתים וענבים אינו כי אם בשצורך לסחיטת הפרי למשקה, שאז חשוב פריקה, שמפרק המשקה מן האוכל, מה שאין כן בזה אין זה דרך פריקתו, (כא) דהוי כמפריד אוכל מאוכל. ועיין לקמיה בסעיף ז בהג"ה דרבינו חננאל אוסר בזה, אך רוב הפוסקים חולקים עליו, ולכן סתם השולחן-ערוך להקל מצד הדין, ומכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה, כמו שכתב בתשובת הרא"ש: (יח) אבל אם אין בה. ואפילו (כז) דעתו ליתנו אחר-כך לתבשיל גמ"כ אסור, דבעינן שיסחטנו לתוך התבשיל, (ג) ועיין בדרישה שכתב דחיובא נמי יש בזה: (יט) דהוה הדין לבוסר. הם ענבים שלא נתבשלו כל-צרכן: (כ) הואיל ואינו וכו'. היינו, דמשום זה הוי כבורר אוכל מתוך פסולת, כי אותן בני-אדם האוכלין אותו בטלה דעתו אצל כל אדם. ואם רוצה לאכול לאלתר אותו דבר שסחט לתוכו הבוסר, מותר, כדלעיל בסימן שיט לענין בורר, דמותר באוכל מתוך פסולת אם הוא לצורך אותה סעודה, דהא משום סחיטה ליכא כאן כיון שבא לתוך האוכל, כן כתבו העולת-שבת והט"ז: והמגן-אברהם השיג על זה, דהא דמותר שם, משום שאין דרך ברידה באוכל מתוך פסולת, מה שאין כן בזה דרך ברירתו הוא, דאי אפשר בענין אחר. ועיין באליה רבה שמצדד להקל כהעולת-שבת והט"ז, ועיין בביאור הלכה שכתבנו דנכון להחמיר כדעת המגן-אברהם, אך אם הבוסר ראוי לאכול על-ידי הדחק, מי שסומך על דברי העולת-שבת וט"ז אין למחות בידו: (כא) לאכול. והוא הדין (כב) בשאר פירות שאינם ראויים לאכילה, אסור לסחטן

שער הצינן

(יט) פרי מגדים: (יט) מגן אברהם בשם הב"ח ואליה רבה וחי"א, ודלא כט"ז: (כ) מהר"ט צהלון ויד-אהרן בשם עוד פוסקים: (כא) רש"י והרמב"ם. ובר"י כתב דהוי כמפרד אוכל לתוך אוכל, ונראה שטונה אחת היא: (כב) כן מוכח בסמ"ג: (כג) אמנם אחר-כך מצאתי בתשובת רבי"ז סימן תרפ"ד דיש בזה איסורא ולא חיובא כיון שרעדנו ליתן לתוך התבשיל, וכן כתב הפרי מגדים אות ה, וכתב עוד דהוא הדין בתותים ורמונים יש איסור באופן זה: (כד) מגן

מ שבת קמ"ה ג ש
שפמ"א הר"ף
ומכ"ם בפרק כ

(כב) *לסחוט (ט) לימוני"ש: ז' לסחוט כבשים (פירוש, פירות ומיני ירקות המונחים בחומץ ובמלח כדי שלא ירקבו), (בג) ושלקות, (כד) אם לגופם, שאינו צריך למים ואינו סוחטן (כה) אלא לתקנם לאכילה, אפילו סוחט (כו) לתוך קערה שאין בה אוכל, מותר, ואם צריך למימיהן, מותר לסחוט (כז) לתוך קדירה (כח) שיש בה (י) אוכל, אבל אם אין בה אוכל (כט) יאסור.

באר היטב

משקה אלא לצורך אוכל הרי כשאר פירות, ע"ש ס"א. ואפילו נוהגין לסחוט לתוך מים לשתותו שרי כיון שאין דרך לשתותו לבדו, ב"י. ולימוני"ש הכבושים במלח דינם ככבשים ושלקות, עיין סעיף ז. ולענין לסחוט חפחים נ"ל דאזון סוחטין כדי לרדך התפוח כדרך עושין אם התפוח קשה דשרי, דהוי כמו למתק, כמ"ש בס"ק ב, ואע"ג דשותה מה שיצא ממנו מ"מ לא נחביתו במתיקה לכך כיון שאינו עומד לכך. ואם התפוח מבושל וסוחט שיצא ממנו, פשיטא דשרי, דהא סחט כל האוכל ממנו, ט"ו, ע"ש: (י) אוכל. דמשקה הבא לאוכל הוי כמפריד

ה"ז דלפי זה אם רוצה לאכול לאלתר אותו דבר סוחט לתוכו הבורס מותר כדלעיל סימן שיט לענין בורר, ע"ש, וכי"כ העו"ש דיש להתיר לסחוט לצורך אותה סעודה, ע"ש. והמ"א תמה עליהם, דאטו מי שרי לעשות מלאכה כדי לאכול לאלתר, וכי"כ השי"ג פ"ו דשבת, אלא הטעם, דבורר בידי מלאכה אלא לתר מקרי בריה דהוי דרך אכילה, ולהתן בקטן ובחמתי אסור לבורר אפילו לאכול לאלתר, וכן פסולת מותר האוכל אסור אפילו לאכול לאלתר, ומכ"ש דאסור לסחוט בוסר, ע"ש. ועיין די"אהרן: (ט) לימוני"ש. כיון שאין דרך כלל לסחוט לצורך

ביאור הלכה

ברורה סעיף קטן כ שכתבנו דאם דעתו לאכול לאלתר, דעת הט"ז ועולת שבת להקל מטעם רגם בבורר מקילינן בלא לתר אם הוא אוכל מתוך פסולת. ועיין בפרי"מגדים שרמי דבחוספות איתא הטעם לענין חולבת משום דש, שנטול האוכל מן הפסולת, ובענינו גס"כ הבהמה היא כפסולת, וכשנטול האוכל ממנה כדישה חשיבא, וכן הוא היין לענין בוסר, ולפי זה נסתר הקולא לגמרי, דבדישה אין נפקא מינה הוי לאלתר לאחר זמן. ועיין בספר חמד"מש שמצד דכותנת הר"ן והט"ז שכתבו 'כבורר אוכל מן הפסולת', גס"כ היינו דמשום זה חשיבא כדש, וכמו שכתבו התוספות, אך שקיצרו בלשונם [אחר"כ מצאתי כנשמת" ארם שגם הוא כתב כן]. ונראה שכן הוא האמת, שראיתי באור זרוע שמעתיק לשון רבינו תם באריכות, כתוב שם גס"כ בהדיא דהוא כמו דש שמפרק האוכל מן הקש, עיין שם, ולמה לן לומר שהטור יפלוג על זה ויכתוב בשם רבינו תם בענין אחר. ומלבד זה, במלחמות כתב גס"כ דעת הגאונים שאוסרין לחלוב בשבת בקדירה הוא משום דכדש חשיבא, עיין שם, ועל"כ כוודאי מהגנכן להחמיר כדעת המגן אברהם אף אם נסבור דאין כזה משום בורר. אך אם הבורר רואי לאכילה על-ידי הדחק, ולענין בורר ליכא כזה אלא אסור מורגבן, וכדלעיל בס"מ שיט, ודש נראה גס"כ דלא שייך כל"כ באופן זה מדאורייתא, דאין דומה למפרק מן הקש, מסתברא דיש לסמוך הקל בשעת הדחק כדעת הט"ז ועולת שבת: * לסחוט לימוני"ש¹. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו דהוא אפילו למשקין. דהנה מקור דין זה הוא מתשובת הרא"ש שהובא בבית יוסף, וזה לשונו: וששאלתם על סחיטת לימוני"ש, נראה דהם בכלל שאר פירות שמוחרן לסחוטן, שאין דרך כלל לסחוט לימוני"ש לצורך משקה אלא לצורך אוכל ומותר לסחטן בשבת, עד כאן לשונו. ועל-כרחן רוצה לומר כיון שאין המנהג לסחוט למימיהן, לכך מי שירצה לסחוט לימוני"ש מותר כדן שאר פירות, דבדאי לא הוצרך

כדי לתקן גופם לאכילה לבד ואין צורך למימיהן, כמו שדרך לסחוט הירק שקורין שאלאטי"ן² לאחר ששרו אותן במים, לכן איננו בכלל מפרק כלל, ואף דסוחט לתוך הקערה ואין המשקה הולך לאיבוד, מכל מקום כיון שאינו מכין כבישיל המשקה איננו בכלל מלאכה, (ל) ובזיתים וענבים אסור בכל גוונן, משום דרוב העולם סוחטין אותן למימיהן: (כה) אלא וכו'. והוא היין דמותר לכתחלה לסחוט לאקשי"ן⁴ משומן הנבלע בהן, אם הוא ערשה משום שאין יכול לאלכל משום שומן הרבה שבהן, כן כתב בדרישה, ובחיי"אדם מיקל מטעם אחר, דשומן שמפרישו הוי גס"כ אוכל, והוי כמפריד אוכל מאוכל: (כו) לתוך קערה וכו'. ודוקא לצורך שבת, אבל אסור לסחוט בכל גוונן לצורך מוצאי"שבת [גמרא]: (כז) לתוך קדירה וכו'. דלא גרע מאשכול דמותר, וכנ"ל בסעיף ד: (כח) שיש בה אוכל. והוא היין (ל) לתוך המוריס דהוי מאכל, אבל לתוך המשקין אסור: (כט) אסור. ואף-על-גב דשאר פירות מותר לסחוט אפילו למימיהן, וכנ"ל בסעיף א, שאני התם שאין שם משקה על מי"פירות והוי כמפריד אוכל מאוכל, מה שאין כן הכא דהיה שם משקה עליו מקודם שנבלע ושויין בו שם סחיטה, ומכל מקום חיוב חטאת ליכא לדעה זו, דסכירא ליה, דבריתורה אינו חייב אלא על סחיטת זיתים וענבים בלבד, וכמו שכתבו בריש הסימן:

שער הציון

אברהם ותוספת שבת: (כ) עיין באליה רבה שכתב בשם שיירי נכנסת הגדולה הדסומך על סברא ראשונה לא הפסיד, ועיינתו שם שראיתו הוא מדלא הכריע בשולחן ערוך משמע שאין למחוח ביי המיקל; ואינה ראייה, דיש לומר להיפך, מדכתב דעת המקילין גס"כ רק בשם יש מי שאומר ולא בסתמא, ועל זה סיים וכוונתו גם כן בס"מ וסמ"כ וכו' כדלעיל משמע דעתם רבינו תם, ועל"כ יש להחמיר, ואחר"כ ראייתו בספר שולחן עזרישטים ובשולחן ערוך הגר"ז שהחמיר גס"כ כסברא אחרונה: (ז) חיי"אדם, והוא מתשובת רב"ז סימן י, ואף-על-גב שהחיי"אדם מפקפק גם כזה, מכל מקום נראה דאין לחוש: (ח) בית יוסף: (ט) רבינו חננאל: (י) רש"י: (יא) מגן אברהם: (ב) מגן אברהם:

והוא מותר לסחוט לימוני"ש כשכתבנו דאם דעתו לאכול לאלתר, דעת הט"ז ועולת שבת להקל מטעם רגם בבורר מקילינן בלא לתר אם הוא אוכל מתוך פסולת. ועיין בפרי"מגדים שרמי דבחוספות איתא הטעם לענין חולבת משום דש, שנטול האוכל מן הפסולת, ובענינו גס"כ הבהמה היא כפסולת, וכשנטול האוכל ממנה כדישה חשיבא, וכן הוא היין לענין בוסר, ולפי זה נסתר הקולא לגמרי, דבדישה אין נפקא מינה הוי לאלתר לאחר זמן. ועיין בספר חמד"מש שמצד דכותנת הר"ן והט"ז שכתבו 'כבורר אוכל מן הפסולת', גס"כ היינו דמשום זה חשיבא כדש, וכמו שכתבו התוספות, אך שקיצרו בלשונם [אחר"כ מצאתי כנשמת" ארם שגם הוא כתב כן]. ונראה שכן הוא האמת, שראיתי באור זרוע שמעתיק לשון רבינו תם באריכות, כתוב שם גס"כ בהדיא דהוא כמו דש שמפרק האוכל מן הקש, עיין שם, ולמה לן לומר שהטור יפלוג על זה ויכתוב בשם רבינו תם בענין אחר. ומלבד זה, במלחמות כתב גס"כ דעת הגאונים שאוסרין לחלוב בשבת בקדירה הוא משום דכדש חשיבא, עיין שם, ועל"כ כוודאי מהגנכן להחמיר כדעת המגן אברהם אף אם נסבור דאין כזה משום בורר. אך אם הבורר רואי לאכילה על-ידי הדחק, ולענין בורר ליכא כזה אלא אסור מורגבן, וכדלעיל בס"מ שיט, ודש נראה גס"כ דלא שייך כל"כ באופן זה מדאורייתא, דאין דומה למפרק מן הקש, מסתברא דיש לסמוך הקל בשעת הדחק כדעת הט"ז ועולת שבת: * לסחוט לימוני"ש¹. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו דהוא אפילו למשקין. דהנה מקור דין זה הוא מתשובת הרא"ש שהובא בבית יוסף, וזה לשונו: וששאלתם על סחיטת לימוני"ש, נראה דהם בכלל שאר פירות שמוחרן לסחוטן, שאין דרך כלל לסחוט לימוני"ש לצורך משקה אלא לצורך אוכל ומותר לסחטן בשבת, עד כאן לשונו. ועל-כרחן רוצה לומר כיון שאין המנהג לסחוט למימיהן, לכך מי שירצה לסחוט לימוני"ש מותר כדן שאר פירות, דבדאי לא הוצרך

תרגום: 1 לימוני"ש. 2 סוכר. 3 חסה. 4 אטריות.
אברהם ותוספת שבת: (כ) עיין באליה רבה שכתב בשם שיירי נכנסת הגדולה הדסומך על סברא ראשונה לא הפסיד, ועיינתו שם שראיתו הוא מדלא הכריע בשולחן ערוך משמע שאין למחוח ביי המיקל; ואינה ראייה, דיש לומר להיפך, מדכתב דעת המקילין גס"כ רק בשם יש מי שאומר ולא בסתמא, ועל זה סיים וכוונתו גם כן בס"מ וסמ"כ וכו' כדלעיל משמע דעתם רבינו תם, ועל"כ יש להחמיר, ואחר"כ ראייתו בספר שולחן עזרישטים ובשולחן ערוך הגר"ז שהחמיר גס"כ כסברא אחרונה: (ז) חיי"אדם, והוא מתשובת רב"ז סימן י, ואף-על-גב שהחיי"אדם מפקפק גם כזה, מכל מקום נראה דאין לחוש: (ח) בית יוסף: (ט) רבינו חננאל: (י) רש"י: (יא) מגן אברהם: (ב) מגן אברהם:

הלכות שבת סימן שכ

שכ באר הגולה

ס' הרי"ף בשמואל
וכרי יתכן ע' בית'
יוסף פמשעות הגמרא
ש פ' שבת ג' א' ברייתא
ע ה'ר"ן שם ירוכ
הפוסקים ס' טור בשם
אבי העזרי' ר' וכן כתבו
תוספות והרא"ש שם

(יא) (ל) *ולרבינו חננאל*, יכול שהוא צריך למימיהן חייב חטאת, אפילו סחט לקדירה שיש בה אוכל. (ולדבריו, הסוחט אשכול לקדירה *נמי אסור) (טור): ח' הסוחט (לא) דג לצירו, דינו כסוחט כבשים ושלקות למימיהן: ט' השלג והברד אין מרסקין אותם, דהיינו לשברם (לב) לחתיכות דקות כדי שיוזבו (יג) מימיו, אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאליו (לד) ואינו חושש, *וכן אם הניחם (יג) בחמה או כנגד המדורה ונפשרו (לה) מותרים: י' *מותר (לו) לשבר (ק) הקרח כדי ליטול מים מתחתיו: יא' צריך ליהדר בחורף (לי) שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד, ואם יטול *יזהר שלא ידחקם בין ידיו, שלא יהא (טו) מרסק:

באר היטב

מיה ע"י זה, ולא נתכוין בזה, ועוד נחטין הוא, דהרי אפילו אשכול של ענבים מותר לסחטו לתוך אוכל, וכל"שכן לימוני"ש דהוי כשאר פירות, עד כאן לשון ספר מטה"יהודה, וכן משמע ממגן אברהם ושאר אחרונים דכוותה השולחן ערוך הוא אפילו למשקין, ודע, דמה שכתבנו בסוף דברינו דמותר לסחטו לתבשיל ועל-גבי אוכל, היינו רוצה אין צריך לחשוף לחומרת הרבינו חננאל שכתבנו גבי אשכול של ענבים, דלחשוף הואא שם של הבית"רין שהבאתי במשנה ברורה בכל גווניו אין להחמיר לענין לימוני"ש: * ולרבינו חננאל וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו הכל הפוסקים פליגי על הרבינו חננאל, והיינו בדין השני לענין משקה חטאת כשסחטן למימיו, (שה' הרב) דאשונים דסבירא להו כוותיה, היינו הרשב"א והרוקח ואור ורוד ויראים להר"א מ"מין, וטעמם, דפסקו כרבי יוחנן דקיימא לן כוותיה נגד רב ושמואל, דסוכר דכבשים ושלקות כשסחטן למימיהן חייב, וטעם הרי"ף וסיעתו מבואר בהרי"ף. ודע עוד, דאפילו לשיטת הרבינו חננאל דסוכר כרבי יוחנן, מכל מקום מודה דשאר פירות מותר לסחטן למימיו לכתחלה, וכנ"ל בסעיף א' ולהכי לא הזכיר המחבר כלל בסעיף א דעה זו לענין שאר פירות אפילו לחומרא בעלמא], שכן איתא ברבינו חננאל שבידינו בהדיא דסוחטין לכתחלה בעגצין ופרישן, ועל-כרחן טעמו משום דסבירא ליה דכבשים ושלקות דרך לסחטן, מה שאין כן בשאר פירות, או משום דהבלוע כבכשים שם משקה עליו מקורם, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. והנה בהגהות סמ"ק הוכיח מהא דכבשים ושלקות דאף בסחיטת פירות אסור למימיהן, ובאמת מפירוש רבינו חננאל מוכח איפכא, ועל-כרחן הטעם כמו שכתבנו, וכבר ביארנו לעיל בכיור הלכה באריכות, עיין שם: * נמי אסור. האי לשון 'נמי' לאו דוקא, דכל-שכן באשכול של ענבים וזיתים לקדירה דחייב לרבינו חננאל, דעיקר סחיטתה הוא בויתים וענבים, אלא משום דהשולחן ערוך סתם לעיל בסעיף ד, ולכן הזכיר הרמ"א דגם שם יש פלוגתא [ט"ז]: * יזהר שלא ידחקם וכו'. עיין מגן אברהם שכתב, דלהמתירין לרסק לתוך הכוס, גם כזה שרי, וטעמו, משום דמעורב במי הנטילה ולא גזרו ביה, ואין להקל בזה, דעין זה העתיקו

ביאור הלכה

הרא"ש להחיר לסחטן לתוך אוכל, דהרי אפילו אשכול של ענבים מותר לסחטו לתוך אוכל, וכל"שכן לימוני"ש דהוי כשאר פירות, עד כאן לשון ספר מטה"יהודה, וכן משמע ממגן אברהם ושאר אחרונים דכוותה השולחן ערוך הוא אפילו למשקין, ודע, דמה שכתבנו בסוף דברינו דמותר לסחטו לתבשיל ועל-גבי אוכל, היינו רוצה אין צריך לחשוף לחומרת הרבינו חננאל שכתבנו גבי אשכול של ענבים, דלחשוף הואא שם של הבית"רין שהבאתי במשנה ברורה בכל גווניו אין להחמיר לענין לימוני"ש: * ולרבינו חננאל וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו הכל הפוסקים פליגי על הרבינו חננאל, והיינו בדין השני לענין משקה חטאת כשסחטן למימיו, (שה' הרב) דאשונים דסבירא להו כוותיה, היינו הרשב"א והרוקח ואור ורוד ויראים להר"א מ"מין, וטעמם, דפסקו כרבי יוחנן דקיימא לן כוותיה נגד רב ושמואל, דסוכר דכבשים ושלקות כשסחטן למימיהן חייב, וטעם הרי"ף וסיעתו מבואר בהרי"ף. ודע עוד, דאפילו לשיטת הרבינו חננאל דסוכר כרבי יוחנן, מכל מקום מודה דשאר פירות מותר לסחטן למימיו לכתחלה, וכנ"ל בסעיף א' ולהכי לא הזכיר המחבר כלל בסעיף א דעה זו לענין שאר פירות אפילו לחומרא בעלמא], שכן איתא ברבינו חננאל שבידינו בהדיא דסוחטין לכתחלה בעגצין ופרישן, ועל-כרחן טעמו משום דסבירא ליה דכבשים ושלקות דרך לסחטן, מה שאין כן בשאר פירות, או משום דהבלוע כבכשים שם משקה עליו מקורם, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. והנה בהגהות סמ"ק הוכיח מהא דכבשים ושלקות דאף בסחיטת פירות אסור למימיהן, ובאמת מפירוש רבינו חננאל מוכח איפכא, ועל-כרחן הטעם כמו שכתבנו, וכבר ביארנו לעיל בכיור הלכה באריכות, עיין שם: * נמי אסור. האי לשון 'נמי' לאו דוקא, דכל-שכן באשכול של ענבים וזיתים לקדירה דחייב לרבינו חננאל, דעיקר סחיטתה הוא בויתים וענבים, אלא משום דהשולחן ערוך סתם לעיל בסעיף ד, ולכן הזכיר הרמ"א דגם שם יש פלוגתא [ט"ז]: * יזהר שלא ידחקם וכו'. עיין מגן אברהם שכתב, דלהמתירין לרסק לתוך הכוס, גם כזה שרי, וטעמו, משום דמעורב במי הנטילה ולא גזרו ביה, ואין להקל בזה, דעין זה העתיקו

שער הציור

(ג) פרי-מגדים, וכן משמע ממגן אברהם: (ג) רש"י: (לה) רמב"ם. והשמטתי טעם דנולד, דהמחבר לא סבירא ליה, מדהתיר נגד החמה: (לו) פוסקים בשם התוספתא: (לו) רבי עקיבא איגר: (לז) מגן אברהם ותוספת' שבת וש"א: (לט) בית יוסף והגר"א. ולא הזכיר הגר"א טעם המרדכי המובא במגן אברהם, משום דסבירא ליה דלרווחא דמילתא כתב המרדכי ראייה זו, אבל באמת עדיפא ענינו מהתם ולא שייך בו בינן וסתירה כלל, כמו שכתב המאמר-מרדכי: (מ) אליה רבה ותוספת' שבת ומאמר-מרדכי:

(* כן צריך לומר, ולא ולרבינו תם, וכן כתבו בעולת' שבת ובמאמר-מרדכי, וכן איתא בלבוש.

אוכל מאוכל, וה"ה לתוך המוריים דהוי מאכל, סמ"ק, אבל לתוך הפוסקין אסור: (יא) ולר"ח וכו'. ובסימן תקה גבי יו"ט הכריע דמותר לחלוב לתוך האוכל, וא"כ כאן אפילו לכתחלה סוחטים הכבשים והשלקות להוציא מימיהן לתוך האוכל, ט"ז, ע"ש: (יג) מימיו. דקא מוליד בשבת, ודמי למלאכה שבזמא הללו. וכתב ב"י: דוקא שמוסקו בחתיכות קטנות, אבל לשבור חתיכה ממנו שרי, ואפילו אם יווכו קצת

משנה ברורה

(ל) ולרבינו חננאל וכו'. הנה הרבא דהנהירא חננאל בשני דברים פליגי על דעה הראשונה: א) דסבירא ליה דאם צריך למימיהן חייב אפילו כבכשים ושלקות, ב) דכל היכא שצריך למימיהן לעולם חייב אפילו כשסוחט לתוך האוכל. ואף דכל הפוסקים פליגי על זה, דסבירא להו דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, וכנ"ל בסעיף ד, והלכה כדבריהם, ולכן הזכיר המחבר דעתם בסתמא, מכל מקום הביא גס"כ דעת רבינו חננאל, להורות דטוב להחמיר כדבריו, והמחמיר תבוא עליו ברכה, וכמו שכתב בתשובת הרא"ש שהובא בבית יוסף: ח' (לא) דג לצירו. ורצה לומר, שסחט דג להוציא צירו שצריך לו. (ג) ומיירי בציר שנבלע בו ממשקה דעלמא, לכך דומה כסוחט שלקות למימיו דאסור, וכנ"ל, אבל בציר היוצא מגופו, דומה לסוחט שאר כל הפירות למימיו מותר, וכנ"ל בסעיף א: ט' (לב) לחתיכות דקות. אבל לשבור חתיכה ממנו שרי ואפילו אם יווכו קצת מים על-ידי זה, ולא נתכוין לזה, ועוד, שהולך לאיבוד [ב"י]: (לג) מימיו. דדמי למלאכה, (לד) שבזמא המים הללו, ואסור מדרבנן: אי נמי, גזירה (לה) שמא יסחוט פירות העומדין למשקין: (לד) ואינו חושש. כיון דלא עביד מעשה בידים לא גזרו ביה. (לו) ויש מתירין אפילו לרסק בידים לתוך הכוס, והטעם, דכיון שנתערב במה שבתוך הכוס ואינו בעין לא גזרו ביה כלל: (לה) מותרים. ליהנות מהם, (לו) והוא הדין דמותר לכתחלה להניח כיון שממילא הוא נימוח, וכמו לתוך הכוס. (לז) ולדעת רמ"א בסימן שיח סעיף טז בהג"ה, גם הוכיח יש להחמיר, דאף דנימוח מאליו אסור משום נולד, ואינו דומה לתוך הכוס, דהתם הוא מעורב במים ואינו ניכר: י (לו) לשבר הקרח. דשבירת הקרח אינה מלאכה כלל,

(לז) ולא אסור כריסוק אלא אם הוא עושה כדי שיוזבו מימיו, מה שאין כן בזה. כתב המגן אברהם, דבנהר או באר אסור, דכיון דהוא מחובר לקרקע יש בו משום חשש בנין וסתירה, (מ) אבל הרבה אחרונים חולקין עליו וסבירא להו דשם מים עליהן ואין שייך בו בנין וסתירה, ולצורך שבת יש להקל: יא' (לו) שלא יטול ידיו. כדי שלא יבוא לידי ריסוק, ושולחן עצי-שטים

יב שיש לזוהר שלא ישפשוף ידיו (טו) (לח) במלח: יג הדורס שלג (לט) ברגליו ואינו חושש: **יד** אהר"מ מרוטנבורג (מ) מתיר להטיל מי רגלים בשלג, יוהרא"ש (מא) היה (יז) נזהר: **טו** יאסור לפרוס סודר על-פי החבית וליתן על-גביו הכלי שדולים בו שמא יבוא (מב) לידי סחיטה, אבל בגד העשוי לפרוס עליו מותר, שאינו חושש עליו (מג) לסחטו: **טז** יאסור (מד) *להדק מוכין כפי פך שיש בו משקין, משום (יט) סחיטה: יז (מה) *הספוג (מו) אין מקנחין בו (מז) אלא-אם-כן יש בו בית-אחיזה, גזירה (מח) שמא (יט) יסחוט: יח חבית שפקקו בפקק של פשתן (מט) לסתום *אנקב שבדופנה שמוציאין בו היין, (נ) *יש מי שמתיר (נא) אף-בשם הערוך, וכן הסכים רבינו יצחק ב"ר אהרן דשבת ק"ח

באר היטב

המים, דהכא איהו קא עביד מעשה. ועיין ט"ז: (יח) סחיטה. פ"י דכשמהדק והוא לח הוא נסחט, ר"ן, מ"א: (יט) יסחוט. צ"ע, כיון דספוג עשוי לכך לית לן למגור שמא יסחוט, כמ"ש סט"ו וסימן שא סמ"ח: ונ"ל דוקא בספוג א"א לקינוח בלא סחיטה משא"כ באלונגית

משנה ברורה

מיקל בזה, אך שזוהר שלא ירסקם: **יב** (לח) במלח. הטעם כנ"ל בשלג וברד, דגם בזה יתהווה מים על-ידי השפשוף. והיינו דוקא במלח לבד, (מא) אבל מותר להשליך מלח במים (מב) אפילו הרבה וליטול ידיו מהם אחר שנימרחו, וכמו שהתירו לעיל ליתן שלג וברד לתוך הכוס, אך שלא יעשה מ"י מלח עזין, דהיינו שני שלישי מלח ואחד מים: **יג** (לט) ברגליו. ואף אם השלג נימוח חב על-ידיה לית לן בה, (מג) כיון דהוא אינו מתכוין לזה. והט"ו כתב, דכיון שהוא דבר שאי אפשר לזוהר בזה לא גזרו ביה:

יד (מ) מתיר להטיל. דומיא דדורס שלג ברגליו: (מא) היה נזהר. שעל-ידי השתן ודאי נימוח. ולא דמי לסעיף ט דשרי ליתן שלג לתוך הכוס אף-על-פי שנימוח, דהכא כיון דעביד מעשה גרע טפי. ועיין בט"ז שפסק להקל, וכן האליה רבה כתב להקל, אם לא שאפשר בלא טורח טוב לזוהר: **טו** (מב) לידי סחיטה. שיסחוט הסודר מן המים שנבלעו בו על-ידי הכלי, (מד) וסחט בגד חייב משום מלבן. ומיירי שהיתה או החבית ריקנית, (מה) דאי לאו הכי פריסת סודר בעצמה אסור משום חשש סחיטה, אפילו אם לא נימח כלי לח על גבה: (מג) לסחטו. שהרי לכך עשוי, ואינו מקפיד עליו אם הוא שרוי במים. ומיירי בענין דאין בו משום

(טו) במלח. לפי שנימוח והוא גולד, וע' סימן שכ"י ומשמע דמותר להשליך מלח במים ואחר-כך נוטל ידיו מהם כמ"ש גבי שלג וברד, רק שזוהר שלא יהיה אסור מחמת מי המלח הנוכח בסימן שכא, ט"ז: (יז) נזהר. כי ע"י השתן ודאי נימוח, טור. ול"ד לסי"ט דשרי ליתן לתוך

ביאור הלכה

כמה וכמה ראשונים: * להדק מוכין. עיין משנה ברורה דמיירי שהם לחין, כן משמע במגן-אברהם וכן מצאתי בפירוש רבינו שניאל שבידינו. ולפי זה לכאורה דאפילו אם אין כפי הפך כלום נמי אסור, ומה שכתב השולחן-ערוך שיש בו משקין, משום דסתמא דמילתא או המוכין כבר נתלחחו על-ידי זה, ואין-הכי-נימי דאם הם יבשין עדיין מותר, כן נראה ל*: **טז** ספוג וכו'. ואם הוא ספוג יבש, עיין באליה רבה ובספר תוספת-שבת שמשדורץ להחמיר משום דלא פלוג, וברש"י קמ"א דיבור המתחיל שבת לכאורה לא משמע כן, וצריך עיון לדינא: * יש מי שמתיר. ביאור הענין בקצרה: כי יודע דעת רבינו חס וסיעתו דיש שני עניני סחיטה, היינו סחיטה ממים איסורו משום ליבון ולא משום דש, כי המים הולכים לאיבוד ולא דמי לדש, ובשאר משקין הוא ההיפוך, משום ליבון אין בו דאין מלבנים כס, אלא איסורא הוא משום דש דומיא דסוחט וזיתים וענבים, אך דוקא כשצריך למשקין הנסחט דומיא דרישה, ועל-כן הכא בענין זה דהחבית הוא של יין, איסורו הוא רק משום דש, וממילא כשהמשקה הנסחט הולך לאיבוד אין זה בכלל דישה. וזה הוא דעת הרבה מהראשונים [הרשב"א וריב"ש והרב מגיד], אך דעת אריה ועוד כמה בסיעתו דמכל מקום אסור מרבבון. וכל זה היה שייך אם היה מכוין לסחוט, אבל באמת אין מכוין לסחוט והוא רק פסיק דישא, ולא ניחא ליה בההיא סחיטה כי הולך לאיבוד, מן התורה בוודאי אינו חייב בכל עניני שבת בפסיק רישא דלא ניחא ליה, כדאמרין שבת ק"ג, ונחלק הערוך עם יתרו הפוסק לענין איסור דרבנן, דלהערוך שרי לגמרי בפסיק רישא דלא ניחא ליה ולשארי פוסקים אסור. והנה נגמרי

חשש אהול, ועיין לעיל בסימן שטו סעיף יג ובמשנה ברורה שם: **טז** (מד) להדק. ומיירי (מו) כשהם לחין מן המשקין שבתוך הכלי, ואפילו (מז) הם עשויין לכך נמי אסור, משום דבהידוק המוכין [כל דבר רך, כגון צמר-גפן ומטלית וכיוצא בהן] בתוך פי הפך בא לידי סחיטה, שהיא תולדת ליבון, וכנ"ל. (מח) ואפילו להסוכרים דבשאר משקין חרוץ ממים אין בו משום מלבן, מכל מקום אסור, שיוצא המשקה הבלוע בו ונופל לתוך הפך, והוי בכלל דישה כמו סוחט וזיתים וענבים, ואף שאינו מתכוין לזה, (מט) מכל מקום פסיק רישא הוא: **יז** (מה) ספוג. הוא כמין צמר נעשה לחוף הים, או כפירוש הערוך וכולקמיה, וטבטעו ששואב המים והמשקין לתוכו: **יח** (מז) אין מקנחין בו. את (ל) הסחטא ואת הקערה: **יט** (מז) אלא-אם-כן וכו'. רש"י והרמב"ם פירשו, דכשיש לו עור בית-אחיזה שיאחזו בו אפשר לקנח בלי סחיטה, אבל הראב"ד כתב דאף-על-פי-כן אי אפשר לו לקנח בלי סחיטה, אלא דמכל מקום שרי, דכיון שיש לו בית-אחיזה הוי ליה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים: **יח** (מח) שמא יסחוט. כתב בביאור הגר"א שטעות-סופר הוא וצריך לומר 'משום סחיטה', דהא אמרין בגמרא דפסיק רישא הוא, משום דאי אפשר שלא יסחוט כשאחזו באצבעותיו בלי עור בית-אחיזה, וכן כתב המגן-אברהם: **יח** (מט) לסתום נקב שבדופנה. היינו, שכורכין סביכות הברזא חתיכת בגד או נעורת של פשתן ופוקקים בה הנקב שבדופן החבית: **יח** (נ) יש מי שמתיר. (נא) להסיר אותה בשבת או להחזירה: (נא) אף-על-פי וכו'. שעל-ידי סחימת הברזא בהנקב

שער הציון

(מא) ט"ז: (מב) פרי-מגדים בביאור דברי הט"ז: (מג) תוספת-שבת, וכן מוכח בביאור הגר"א שציון הטעם כמו בסעיף י: (מד) רמב"ם: (מה) חידושי רבי עקיבא אינו בשם הרמב"ם: (מו) עיין ביאור הלכה: (מז) כן משמע מהרמב"ם פ"ק כב מהלכות שבת הלכה טו שאינו מחלק בזה כמו שפחלק אחר-כך שם, עיין שם, וכן מוכח מהשולחן-ערוך: (מח) מרדכי: (מט) גם זה שם, וכן כתב המגן-אברהם לעיל בסימן שב סעיף-קטן כו, ואף דבגמרא קמ"א איתא 'ולמא אתי לידי סחיטה', אפשר וכוונת המרדכי דהוא קרוב לפסיק רישא, וכן מורה קצת לשון השולחן-ערוך: אי נמי, דכוונת הגמרא דחיישין שמא יהיה היטב בענין שהיא בו פסיק רישא, דמצוי הדבר, ולכן אסור להדק במוכין לח כלל. אחר-כך מצאתי בתוספת-שבת שכתב כן: (ז) רש"י ומרדכי, עיין שם: (נא) כן איתא בבית-יוסף:

הלכות שבת סימן שכ

שכה באר הגולה

ז' תוספת ק"ג ורא"ש
שם המדרכה בפרק כ
דשבת בשם ר"י וסמ"ג
התורה ז' בית יוסף
ממשעות דברי הכל
ב

על-פי שאי אפשר שלא יסחוט, והוא שלא יהא תחתיו (ג) כלי, דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוי פסיק רישא (פירוש, איסור נמשך בהכרח מדבר-מה, כמו המות הנמשך בהכרח מהתזת הראש) *דלא ניחא ליה ומותר; ויחלקו עליו ואמרו, דאף-על-גב דלא ניחא ליה, כיון (ג) דפסיק רישא הוא, (כ) אסור. והעולם נוהגים היתר (נד) בדבר, 'ויש ללמד עליהם זכות, דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מגעת לנעורת, מותר, מידי דהוי אספוג (פירש הערוך, ספוג הוא על ראש דג אחד גדול שבים, ובשעה שמרים ראשו להסתכל בעולם יורד אותו הספוג על עיניו ואינו רואה כלום, ולולי זה לא היתה ספינה ניצולת מפניו) שיש לו בית-אחיזה. ולפי שאין טענה זו חזקה (נה) ויש לגמגם בה, *טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת (ס) החבית בשעה

באר היטב

בסימן שא סמ"ח, מ"א, ע"ש. ונבט' אליה רבה מיישב הקושיא, [ע"ש]: (ז) אסור. אבל חיובא ליכא לכ"ע. כתב הרא"ש פ"ד דשבת דאפילו להערוך דס"ל דפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר, מ"מ בשאר איסורים מודה דאסור, עמ"א, ועיין בברכת-הזבח: (ס) החבית. ואפילו למ"ד

משנה ברורה

או הטרות נסחט משקה הבלוע בהנעורת: (ג) כלי. דממילא היין הנסחט הולך לאיבוד כיון שהנקב בדופן החבית בצדה, אבל אם היה תחתיו כלי שנוטף בה טיפת הנטיפה, (ג) וכן אם היה הפקיקה בסחימת הנקב שלמעלה, שהיין הנסחט יורד לתוך החבית, בכל זה (ג) הוא איסור דאורייתא להדק או להסיר הפקיקה גם לשיטה זו: (ג) דפסיק רישא הוא אסור. מדרבנן, (ז) אבל חיובא ליכא בפסיק רישא דלא ניחא ליה לכולי עלמא. וכל זה הוא לענין שבת, דבעינן שיהא מלאכת מחשבת, אבל לענין שארי איסורי-תורה, דעת הרא"ש דפסיק רישא דלא ניחא ליה לכולי עלמא אסור, (נה) ואיסורו הוא מן התורה: (נד) בדבר. היינו, שמפריזין על המדה יותר מדעה הראשונה ומקילין אפילו ביש כלי תחתיה: (נה) ויש לגמגם בה. דשאני בית-אחיזה של ספוג דמהני, דאין שם אלא קינוח בעלמא, מה שאין כן כאן שמהדקין הברזא בחוץ תוך הנקב, יש שם ודאי סחיטה, על-כן ראוי לנהוג שלא יניח כלי תחתיו, וילך הנסחט לאיבוד, ויסמוך על דעה הראשונה הדא, (נו) ומכל מקום צריך שיהיה גס-כן ברזא ארוכה, (נז) שיהיה תחת לטיבותא, עד כאן לשון הט"ז, וכן כתבו האליה רבה ומאמר-מדרכי. ודע, דכל הסעיף הזה הוא בחבית של יין, כמו שהזכיר השולחן-ערוך בראש הסעיף, והוא הדין שאר משקין, אבל לא בשום, וטעם הדבר, דבכל משקין חוץ ממים, דעת כמה ראשונים דאין בהם משום ליבון, ואיסור סחיטתו הוא רק משום מפרק, כמו סוחט זיתים וענבים, ולכן בעינן מן התורה לכולי עלמא שיהא צריך למשקין היוצאין

השולחן-ערוך נראה דמסכים ליתר הפוסקים דפסיק רישא דלא ניחא ליה הוא אסור מדרבנן, ומכל מקום סיים בסוף הסעיף: טוב להנהיגם וכו', והניחם לדעתם להקל בענין זה משום דהברזא ארוכה, עיין שם, כן כתב הט"ז; והמגן-אברהם כתב, משום דבעיננו הלא יש עוד קולא מה שהמשקה הולך לאיבוד, ולא דמי לדש, וכנ"ל. ודע, שכל דברי הסעיף הזה הוא רק להפוסקים דשאר משקים אין מלבנים, אבל להפוסקים דאין חילוק בין מים לשאר משקין, ובפרט יין, ודברת הר"ן דרומה למים לענין כביסה, וכמו שכתב הבית-יוסף [ועיין בט"ז שמסכים להר"ן בין לבן]. יהיה מן התורה אסור סחימת המסוכריא משום איסור ליבון, שמתלבנת המסוכריא על-ידי זה [ומה שכתב הר"ן דאין דרך ליבון במסוכריא על-ידי זה, שארי הראשונים לא הזכירו סברא זו, רק שכתבו משום דאין ליבון בשאר משקין, עיין בספר התרומה], ואין חילוק בין אם המשקה הנסחט הולך לאיבוד או לא, ואין שייך זה הענין כלל ליפסיק רישא דלא ניחא ליה, דזה הוא רק אם נאמר דחיוב משום דישא, ומה שכתב המגן-אברהם בסעיף-קטן כא דחיובא ליכא לכולי עלמא, היינו בפסיק רישא דלא ניחא ליה, אבל בעינן זה גופא הוא כמו שכתבנו: * דלא ניחא ליה. הנה בעיננו לא ניחא ליה כלל בהסחיטה, ואדרבה היה רוצה שלא יסחט כי הולך לאיבוד, אבל באמת אפילו רק היכא שאין נהנה כלל בהפעולה שנעשה על-ידי ואין לו שום נפקא-מינה בזה, נקרא גס-כן פסיק רישא דלא ניחא ליה כיון דהוא אין מכויץ להפעולה, כן הזכירו התוספות בשבת ע"ה דדבור המתחיל 'שפי' מהא דשבת ק"ג בגמרא דקעבדי בארעא דחבריה: * טוב להנהיגם וכו'. היינו בצירוף הסברא ברזא ארוכה, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, דאי לאו הכי הכרעת השולחן-ערוך בריש הסעיף דלא כהערוך. כתב הט"ז: אם נשפך שכר או שארי משקים שאינם מלבנים על המפה שעל השולחן והוא רוצה לנקותו, על-כל-פנים לא ישאב משם תוך כף אחד ולשפוך לחוץ, דאף-על-גב דישליכנה לאיבוד, מכל מקום כאן

דומיא דמפרק, ורק מדרבנן סבירא לה לדעה אחרונה דאסור, וכמו שכתבתי בכיארור הלכה, אבל בחבית של מים איסור סחיטתו הוא משום ליבון הפקיקה, דסוחט הוא תולדה דמלבן, ואסור בכל גווני. ודעת הט"ז, דאין לבן דומה למים לענין כיבוס, ולדבריו, השולחן-ערוך לא איירי כאן כי אם ביין אדום שאינו מלבן ואיסורו הוא רק משום מפרק, ולכן בעינן שיהא ניחא ליה במאי דנפק בסחיטתו. אם נשפך שכר ושאר משקה על המפה שעל השולחן והוא רוצה לגרור אותם בכף או בסכין כדי לנקות המפה, (נט) יזהר שלא יגררם בכך כדי שלא יבוא לידי סחיטה, ורק יסיר את המשקה הצף מלמעלה [ואם המשקים צבועים, (נט) יזהר שלא יצטבע שאר מקומות המפה על-ידי גרירתו, כבסעיף כ], וכל-ישכן אם נשפך מים על המפה, בוודאי יזהר מאד בזה, דסחיטת מים הוא תולדה דמלבן, וכנ"ל. הסוחט שיעור או עור, פטור אבל אסור [רמב"ם], ולכן הטובל בשבת (ס) יזהר

שער הציון

(ג) ר"ן בשם הערוך: (ג) דהוא פסיק רישא דניחא ליה, וריקמא לן דחייב לן התורה: (ז) מגן-אברהם, וכן מוכח בשבת ק"ג בגמרא: (א) הנה משמע מהראיות שהביא, עיין שם בגמרא, וכן כתב בספר שולחן-עצמי שטים וכו' אדם: (ז) אף מהמגן-אברהם משמע דאפילו כלא ברזא ארוכה הניחם על מנהגם, עיין שם טעמו, מכל מקום למעשה קשה לסמוך על זה, וכמו שביאר בספר שולחן-עצמי שטים ובספר מאמר-מדרכי: (ב) השמטתי סוף דברי הט"ז דמייתי ראייה שמהגנו כדעת הערוך מדוסחטין ירק שלא-ט"ז¹, שכבר השיגו על ראייתו כחידושי רבי עקיבא איגור ושאר הרבה אחרונים: (ג) עיין בכיארור הלכה שביארתי שם הכל היטב בעזר השם: (נ) פרי-מגרים: (ז) ספר חסידים, והובא באחרונים:

הלכות שבת סימן שכ שבא

ט שובלי הלכות שם בעל רד"ם י שם בבבל רד"ם

שפוקקים הנקב (ועיין לעיל סימן שא עור מדיני סחיטה): **יט** *ליתן כרכום בתבשיל (נו) מותר, ואין לחוש לו משום צובע, דאין צביעה באוכלין: **כ** יש מי שאומר שהואוכל תותים או שאר פירות הצובעים (נו) צריך לזוהר (נח) שלא יגע בידיו צבועות (נט) בבגדיו או במפה משום צובע, אבל אם צובע פתו במשקה הפירות לית לן בה, דאין צביעה באוכלין:

שבא דיני תולש בשבת ודין טוחן ודיני תיקוני מאכל או מעבד ולש,
ובו י"ט טעיפים:

א *חבילי פאה איזוב וקורנית (א) (פירוש, מין עשב), הכניסן (ב) לעצים אין מסתפקין (ג) מהן, א צינתו בימין שיש טעיף 1

באר היטב

או שאר משקים שאינם מלכנים על המפה שעל השולחן והוא רוצה לנקותו, עכ"פ לא ישאב משם תוך כף א' ולשפוך לחוץ, דאע"ג דישליכנה לאיבור מ"מ כאן בשעה שהוא שואב תוך הכף עושה איסור גמור והוא תולדה דמפרק ובוה הכל מודים לאיסור, ולא יועיל מה שיפוך אח"כ הכף לחוץ דזה מעוות לא יוכל לתקן, אלא בסכין יש היתר לדחות מעל המפה ולגרוור על-ידו המשקה שנשפך על המפה ויזוב לאיבור, רק שלא יגרוור בכח דאל"כ עבדי איסור דרבנן עכ"פ לדעה האחרונה וצריך לזוהר מה שיוכל להזוהר, אבל אם מים או יין לבן נשפך על המפה אסור לגרוור בסכין דהוי מבכס, עכ"ל ט"ז: (כז) צובע.

משנה ברורה

שלא יסחוט שערו לנגבם: **יט** (נו) מותר. וכן מותר (סא) ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואף-על-פי שמתאדם ונאפילו אם מכזיב לכתחלה לעשות מראה בהמאכל או בהמשקה, גם-כן מסתברא דאין להחמיר, כן נראה מהפרי" מגדים, ולפי מה שכתב בנשמת-אדם נכון למנוע מזה. ומכל מקום אין רשאי לעשות מראה בייך-שרף ודבש שיקנו ממנו [פרי-מגדים, עיין שם טעמו, וגם בלאו הכי הוא עובדא דחול], וכל-שכן שלא להשיים סממנים בצלוחית מים להעמיד בחלון נגד השמש, ויש בזה חשש חיוב חטאת [שם בפמ"ג]:

כ (נו) צריך לזוהר. היינו (סב) להפוסקים לעיל בטעיף יח דפסיק רישא דלא ניהא אסור, (סג) ואף-על-גב דמקלקל גב, מכל מקום איסורא מיהו איכא: (נח) **שלא יגע**, ואף-על-גב, דצובע פניו וידי, (נד) ליכא למיחש, דאין צביעה אלא בדיבר שדרכו לצבוע. ולא דמי לסימן שג טעיף כה דאיתא שם דאשה לא תעביר סרק על פניה מפני שצובעת, אשה שאני שדרכה ככך להתיפות: (נט) **בבגדיו וכו'**. ובבגד אדום כל-שכן דאסור לקנחו, דמתקן הוא [מ"א]. ויש מקילין (סא) בכל זה כיון שהוא דרך לכלוך, ויש לסמוך עליהם היכא דאי אפשר לו לזוהר בזה. הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה, חייב; ודוקא צבע (ו)המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל, כגון שהעביר סרק או ששר על-גבי ברזל או נחושת וצבעו, (סו) פטור, שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום. העושה עין צבע, כגון שנתן קנקנתו לתוך מי עצצא שנעשה הכל שחור, או שנתן איסטס לתוך מי-כרכום שנעשה הכל ירוק, חייב [רמב"ם פ"ט]. והראב"ד סובר שאינו חייב משום צובע אלא כשצובע בהצבע דבר אחר, שעל-ידי זה נגמר מלאכת הצבע, אבל צביעת מים שהוא עין הצבע לא, ונתנית דיו וסממנים לתוך המים אסור משום לש, עד כאן לשונו בקיצור:

א (א) **פירוש, מין עשב**, צריך לומר "מיני עשבים הם", וראויים להסקה וראויים למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו [מ"מ]: (ב) **לעצים**. ליבשן. ואם הכניסן סתמא, (ב) נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה: (ג) מהן. דמקצה

שער הציון

(סא) דריכ"משה: (סב) אגור והגר"א: (סג) כן כתב בספר רד"ם: (סד) מגן אברהם: (סה) רדכ"ו והחכם צבי, הובאו בחידושי רבי עקיבא איגר, וכן צידד האליה רבה שיש להקל במקום הרחק, והעתיקו במחצית-השקל: (סו) אבל איסור יש בו: (סז) מגן אברהם ופרי-מגדים:

שסחטין ירק שלאט"ן בשבת, וע"כ משום דהולך לאיבור מה שנסחט. הר"ן וש"פ ביארו דיש ב' מיני סחיטה, הא' הוא משום דהוי תולדה דמכבס דהיינו מלכן ומשי"ה אין איסור אלא במים אבל לא בשאר משקין, ולענין הלכה פסקו הטור וש"ע בימין שיט דין הוה כשאר אכילא אלא דכאן כתב ב' בשם הר"ן דין מלכן: ונ"ל לחלק דביין לבן מכבס כמו מים אבל יין אדום אינו מכבס אדרבה מאדים הבגד; ועוד יש בסחיטה משום תולדה דדש ומפרק, ואין איסור אלא בניחא ליה במאי דנפיק מיניה כמו בדש ומפרק, אלא לפי דעה האחרונה דכאן אסור עכ"פ מדרבנן אפילו בלא ניהא ליה, ומשי"ה אם נשפך שכר

ביאור הלכה

בשעה שהוא שואב תוך הכף עושה איסור גמור והוי תולדה דמפרק [נרצה לומר, דיש בזה איסור תורה], ובוה הכל מודים לאיסור, ולא יועיל מה שיפוך אחר-כך הכף לחוץ, דהוה מעוות לא יוכל לתקן, אלא בסכין יש היתר לדחות מעל המפה ולגרוור על-ידו המשקה שנשפך על המפה ויזוב לאיבור, וטוב [בט"ז שפליגנו איתא ר'ק', ומפני זה תמה עליו בבאליה רבה, דבאופן זה שאינו נוטל בכח רק שואב המשקה העומד וצף מלמעלה, גם בכף אין בו איסור; אבל ראיתי בספר תוספת-שבת ובספר שולחן-עצ"ש-שם שהעתיקו דברי הט"ז, משמע דצריך לומר 'וטוב', והיינו דמדינת דעת הט"ז בסכין להקל אפילו כשגורור בכח, דסובר דהמנהג כהערוך, ובאופן זה אסור בכף שלא יגרוור בכח, דאי לא-כן עבדי איסור דרבנן על-כ"ל-פנים לדעה אחרונה, וצריך להזוהר מה שיוכל להזוהר, עד כאן לשון הט"ז. ואליה רבה חולק עליו וסובר דאין חילוק בין כף לסכין, דגם בכף אפילו כשנוטל בכח אין בו איסור תורה כיון שדעתו להשליכה לחוץ אין סוחט בשביל המשקה, על-כן אין בו אלא איסור דרבנן דלטה אחרונה כמו בגורור בסכין, וגם משמע בפרי" מגדים דאין בו איסור תורה, אמנם לכתחלה בוודאי יש לזוהר מאד שלא לגרוור בכח אפילו בסכין, וכל-שכן בכף, דהא אנו פוסקים כדעה אחרונה, אלא יסיר המשקה הצף מלמעלה שלא בדוחק, ובאופן זה אפילו בכף שרי לכלוי עלמא. עוד כתב הט"ז, דאם מים או יין לבן נשפך על המפה אסור לגרוור אפילו בסכין דהוי מבכס, וכונתו כשגורור בכח, דאז בוודאי בא לידי סחיטת המפה דהוא תולדה דמכבס, ויש בזה איסור תורה משום ליכון המפה [כן משמע בספר תו"ש ובספר שולחן ע"ש בכיבוד דברי הט"ז]. ובפרי-מגדים מסתפק בכונת הט"ז, דאפשר דסבירא ליה דבמים אף שאין בכח אסור לגרוור, דבעת הגרידה שרוצה לשפכו לארץ נתלחח במפה המקום שהיה יבש מתחלה, ושרייתו הוא כיבוטו, עיין שם, וטעם השני שכתב שם הוא דחוק מאד, ומכל מקום נראה דבעת הצורך אין להחמיר שלא בכח, עיין לעיל בסימן שב טעיף ט בהג"ה אומה שכתבנו שם בביאורנו, דדעת רוב הפוסקים דבגד שאין בו לכלוך לא אכריזן שרייתו הוא כיבוטו, וגם שאין מחכוין לכבס, עיין שם: * ליתן כרכום בתבשיל. עיין בנשמת-אדם שמפקפק קצת בעצם הדין, מהא דאיתא בשבת ע"ה שחוטט משום מאי מיחייב? רב אמר

הלכות שבת סימן שכא

שכז באר הגולה

ב שבת ק"ח במשנה
וכתנא קמא וכו' פירש
ליה שמואל שם בנמרא
ג שם ד שם ה רמב"ם
בפסק ככ

הכניסין (ב) למאכל בהמה (ד) קוטם ואוכל ביד (ה) אבל לא בכלי, (ג) (ו) ומולל (ז) בראשי אצבעותיו; ב אין עושין (א) (ח) מִי־מלח הרבה ביחד לתת לתוך (ט) הכבשים (י) משום דדמי לעיבוד, *אבל יכול לעשות ממנו (ז) מעט לתת לתוך (יא) התבשיל. יואם נתן לתוכו שני שלישי מלח, אסור לעשות ממנו (יב) אפילו מעט: ג אסור למלוח חתיכות (ה) צנן (יד) ארבע או חמש ביחד המפני שנראה

באר היטב

(ג) ומולל. מפרך השריטין לאכול הורע שבתוכן, רש"י: (ג) מי מלח. וה"ה בכל המשקין, הגהות סמ"ק: (ז) מעט. לצורך טיבול בוצים סעודה, ר"ן: (ה) צנן. וה"ה כל דבר שצריך מליחה כגון בצלים ושומים; ובהדיא כתב הרמב"ם צנן וכיוצא בו. ועיין בט"ז שהאריך והעלה דהענין בזה הוא דתרי תנאי יש באיסור מליחה בזה במה שדומה לעיבוד, האי מטעם שהוא שווה הרבה כרי שיצא מרירותו אחר שיזע, כדרכו, ובוה אפילו כי מטביל רבא חרד ומניח קצת זמן אסור; שנית, מטעם שמולח הרבה ביחד, ואז אפילו אינו שווה אסור, דגם בזה דומה לעיבוד, אבל כל שמולח ביחידות כל א' מכל מה שלפניו ורוצה לאכול תיכף, אין איסור כלל, אלא שא"א ליהור אם מפור מלח על כל אחד בפ"ע שלא יבוא גם על חבירו המונח בקרוב לו, ע"כ צריך לטבול כל א'

ביאור הלכה

משום צובע וכו', נראה ליה דליתווס בית השחיטה דמא; הרי אף דאכול הוא, שייך בו צביעה. ולפי מה שראיתי באור זרוע דפירש על מה דאמר 'דליתווס בית השחיטה, היינו העור של בית השחיטה, נראה הכל: * אבל יכול לעשות ממנו מעט. עיין במשנה ברורה. והנה המגן אברהם הביא ראיה לרבינו דלסעודה אחרת אפילו מעט אסור, מסעיף ה, דאסר שם למלוח ביצה להניחה לצורך סעודה אחרת, ואזיל לשיתיה בסעיף קטן ז, והאליה רבה השיג עליו, ועיין בשערי הציון, ואין הנידון דומה כלכך, דהתם הוא משום חשש עיבוד, כמו שכתב בבאור הגר"א, מה שאין כן בזה, וראיה ברורה לעניו דעמי, דהלא הדין ולהניחו אסור למלוח הוא משבלי־הלקט, והוא בעצמו העתיק מספר התרומה דמי־מלח מועטין לצורך יומו שרי לעשות, עיין שם:

תוספת־שבת: דוקא אם כוונתו לתת לתוך הכבשים, אבל אם אין כוונתו לזה [והיינו שדעתו לחלקם לתוך התבשילין], אפילו הרבה מותר, אבל אליה רבה אוסר, וכן משמע במאירי שכתב דרק כמעט התיירו מפני שניכר שאין עושה רק לצורך שעה, מה שאין כן בהרבה יסברו שעושה לצורך חול, עיין שם: (י) משום דדמי לעיבוד. ואפילו אם נותן שמן לתוך מי המלח להטעים, (ו) גם־כן אסור. ואם נותן שמן להמים קודם שנותן המלח לתוכו, או בהמלח קודם שנותן המים לתוכו, (ו) יש מקילין בזה, משום שהשמן מחליש את כח המלח מלהיות עז ואין עליו שם מי־מלח, והוא דאסור אם הוא נותן שמן לבסוף, (ח) משום דבשעה שהוא נותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד: (יא) התבשיל. או (ט) לטבול בהן פתו, וכן מותר לשפוך על נתחי עוף ורג צלוי, ובין אם הוא עושה לצורך סעודה זו (י) או לצורך אחרת, אבל אסור לעשות לצורך חול: (יב) אפילו מעט. מפני שנראה (יג) כעושה מוריים לכבוש בו דגים, שכן דרך לעשות מוריים. כתב אליה רבה בשם מהר"ש, שמתור להוסיף חומץ כמוריים אחר שכבר נתיבשה: ג (יג) צנן. והוא הדין (יז) כל דבר שצריך מליחה, כגון בצלים ושומים וואגערקעס² חיינ [מ"א בסק"ן], ובהדיא כתב הרמב"ם צנן וכיוצא בו, ומכל מקום נראה דרבה שאין דרכו לכבוש שרי [פמ"ג]: (יד) ארבע או חמש ביחד. דכשכל חתיכה מונחת לבדה אין בזה משום כובש כבשים, וגם לא מיחזי כמעבד, אבל כשמולחם ביחד, (יג) אפילו דעתו לאכלם תיכף ולא להשהותם במלחם עד שיצא מרירותם מהזיעה כדרכם, גם־כן אסור. ואם משהה אותם במלחם עד שזיעו כדרכם, אפילו מולח או מטביל חתיכת צנן חדא, אסור מדינא, כן העלה הט"ז, וכן באליה רבה כתב דלמלוח צנן אסור אפילו חתיכה אחת, ובמגן־אברהם בסעיף קטן ו בשם הב"ח כתב גם־כן דנהוג עלמא שלא למולחן כלל, אלא מטביל כל אחד במלח ואוכל. ומנהגנו שחותרין בשבת צנן דק־דק ונותנין אותו בקערה ומולחין אותו ושופכין עליו חומץ ואוכלין אותו, ולכאורה הא דמ"א זה להרבה חתיכות דאסור מדינא אפילו אם אוכל מיד, ואין היתר אלא דרך טיבול כל אחת בפני עצמה; (יד) ונראה דכיון דאין מניחין אותו כלל להזיע אלא שופכין שם החומץ וגם מינים אחרים, לא דמי לעיבוד, וכל־שכן אם שופכין שם שמן תיכף, שהשמן מחליש כח המלח. ובקצת מקומות עושין ירק שקורין שלאט"ן¹, ומולחין הירק בפני עצמו תחלה ומשהין אותו כך ומסננין המים שיוצאין ממנו ואחר־כך מערבין אותו עם שמן־זית וחומץ, (טו) וזה איסור

שער הציון

(ב) רש"י: (ג) אחרונים: (ד) רמב"ם ושאר פוסקים: (ו) עולת־שבת ותוספת־שבת, ועיין אליה רבה ופרי־מנחת: (ח) רש"י: (ט) גמרא: (י) אליה רבה הרבה הרבה (שני) וכתב שגם דעת הר"ן הוא כן, ורלא כמגן־אברהם, עיין שם; וכן בספר נהיר־שלום מצוד כאלים (ב) רש"י: (יג) גמרא: כותיה: (יג) רמב"ם לכוש: (יג) ט"ז ושאר אחרונים, וכן משמע בתורת־הירושן: (יד) ט"ז ושאר אחרונים. ומה שכתבתי ששמן' המוכ במגן אברהם סעיף קטן ז: (טו) ט"ז ותוספת־שבת. ומה שהביא המגן־אברהם בשם שלטי־גבורים להתייר בשלאט"ן¹ היינו כשנותן השמן עליהם תיכף, וכן משמע בתוספת־שבת ובש"א דלא פליגי, והבאר היטב לא ירד לזה:

הלכות שבת סימן שכא

ו שם בגמרא ד' שם תחוקה משמיה דאביי פ' תרומות ה'ר"ג ובשם אור וצד וכן כתב משמו הגהות בפרק כב שהיא וראיה מירושלמי ט' שבו"ל הל'קט בשם הגאונים י' טור בשם הרב רבינו מרן

(1) (טו) ככובש כבשים, והכובש אסור (טז) מפני שהוא כמבשל, 'אלא מטבל כל אחת לבדה (יז) ואוכלה, 'אבל (י) (יח) ביצים מותר למולחן: ד' היש מי שכתב שמותר לטבול כמה חתיכות צנון (יט) אחת אחת לבדה (כ) ולהניחם יחד לפניו כדי לאכלם (כ) מיד זו אחר זו: ה (כא) *אסור למלות בשר מבושל או ביצה מבושלת (ט) [ט] להניחה: ו' אין למלות ביחד

שערי תשובה

באר היטב

[ט] להניחה עיין בה"ט ומ"ש בשם הט"ז ע"ז, כתב ב"ש"ת פמ"א דארבעה היטב שטוב לו שימלח עתה ומשכ"ח ע"ז טפי יש לאסור, ע"ש, ועיין בשב"ת יעקב שאף שצידד להחירי כתב להניחם זמן-מה אסור במלח וכן בשלאטי"ן וכן אין מילוח בקליפת המרה, אך אם נותן מחתלה מעט שמן יש להחירי. ומ"ש הבה"ט בשם הגמ"ר דאסור מדיכור בשר בשבת שחל ביום ג', עיין לעיל סימן שח כתב בשם אליהו וז"ל בשם וקנו להחירי. ועיין בגו"ב מ"ח סימן אלא שופכין שם החומץ וגם מינים אחרים, ל"ד לעיבוד, אלא שראיתי לקצת שעושין ריק שקורין שלאטי"ן ומולחין הירק בפ"ע תחלה ומשהין אותו כך ומסניג המים שיוצאין ממנו ואח"כ מערבין אותו עם שמן זית וחומץ, והא אסור גמור ודמי טפי לעיבוד כיון שהוא ממתין עד שיקבל היטב המלח, עכ"ל הט"ז. וכן העלה המ"א שלא למלות הצנון כלל ריק מטבל כל א' במלח ואוכל, אבל כתב בשם ה"שג שמותר ליטח מלח על השלאטי"ן ואח"כ שמן חומץ, ע"ש: (1) ככובש, ונ"ל ללמוד מזה דין חזק, דאסור לשפוך בשבת יין או שאר משקים לתוך כלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ אח"כ, דזה הוי ככובש, דהא מתכוין שאותו המעט ששופך שם יהיה נכבש ויחמץ, ט"ו. ועיין י"ד אה"ן: (1) ביצים. שאין המלח מועיל להם כ"כ, מ"א, ע"ש: (2) ולהניחם. ע"ס ה' כתבתי בשם האחרונים שנהגו שלא לשהות כלל במלח אלא מטבל ואוכל מיד, ע"ש: (3) להניחה. משמע אפילו להניחה מסעודה לאסור, אבל בשם אפילו לצורך אותה סעודה אסור [אבל כ"ס' אליהו רבה מסופק בן]. וכתב הט"ז: נראה דאין אסור ברור בזה אפילו מדיכורם אלא מצד שא"צ לזה ולמה יטריח עצמו בחינם בשבת דהלא יכול למלות בסעודה אחרת שיאכל בו ביום, נמצא לפ"ז שאם יש איזה צד שטוב לו שימלח עכשיו ממה שימלח אח"כ כגון שהוא עכשיו קצת חם ויקבל טפי המלח, אין אסור בדבר,

ביאור הלכה

משנה ברורה

* אסור למלות וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו דכן מוכח מביאור הגר"א, הוא ממה שכתב מקור לדין זה דלהניחו, משום דמליחה דשם ע"ה עמוד ב' מיידי כפי האי גזונא, והרי שם מוכח בגמרא דמימרא דרבה בר רב הונא דיש מליחה באוכלין [ונקטינן כוונתה לענין איסורא, כמו שכתב הגר"א מקודם בשם התוספות] מיידי שמלחה לזמן רב, שבאופן זה מצוי שמלח הרבה, אבל לא מסעודה לפסודה, וכן כתב בפירוש רבינו תננאל בהדיא דרבה בר רב הונא מיידי דוקא כשכוונתו לצאת בו דאסור משום דמיתוי כעובדא דחול, עיין שם. ומה עושה זאת כדי להחליש כח החומץ בלבד, פשוט דשרי לכולי עלמא. וליתן אוגערקע"ס חייך בתוך הכבושים שיתחמץ גם-כן, פשוט דאסור לכולי עלמא: (טז) מפני שהוא וכו'. אף-על-גב דבוראי אין בו חיוב, שאינו תולדת האור, מכל מקום אסור מדרבנן: (יז) ואוכלה. תיכף, ולא דוקא תיכף ממש, אלא שעה מועטת שזייע קצת לא הרבה [ט"ז]: (יח) ביצים מותר למולחן. מפני (טז) שאין דרך לעשות מהן כבשים, וגם אין המלח מועיל להם כל-כך: ד' (יט) אחת אחת לבדה. דבזה אין נראה ככובש כבשים. ומה שכתב 'להניחם יחד לפניו', היינו שהיו מוכנים לפניו לאכול, (1) אבל יזהר שלא יהיו נוגעות זו בזו: (כ) מיד זו אחר זו. היינו שלא ישהה אותם זמן ארוך אפילו באותה סעודה עצמה, כגון מתחלת הסעודה עד סופה, כדי שזייעו הרבה, שזה דומה לעיבוד, אבל אם הן משתהין שעה מועטת ומזייעין קצת אין בכך כלום [ט"ז]. וכל זה לדעת השולחן-ערוך, אבל המנהג שלא להשהות כלל במלח אלא מטבל ואוכל במלח [אחרונים]: ה' (כא) אסור למלות וכו'. דהא מותרין לעיל בביצה למולחה, היינו לצורך אותה סעודה, אבל למלות הבשר וביצה כדי להניח לאחת זמן, דמי (1) לעיבוד וכבישה. והנה דעת המגן-אברהם וט"ז דאפילו דעתו לאכול ביזמו, אם הוא לצורך כסודה אחרת יש ליזהר בזה [והיינו כשהסעודה אחרת נמשך (1) זמן רב אחר סעודה ראשונה], אבל האליה רבה מצדד דאין לאסור רק אם בדעתו להניח לאחד שבת, (2) וכן משמע מביאור הגר"א, ובפרט אם העת חם והוא עושה כן כדי שלא יסריח, בוודאי יש להקל לצורך סעודה אחרת, (3) דגם הט"ז מתיר בזה. בשר או דג חי אסור למולחו בשבת כדי שלא יסריח, ואפילו במקום הפסד אסור, (4) ואפילו רוצה למולחו כדי לאכלו אחר מליחתו חי אסור, דאף-על-גב דאין עיבוד באוכלין מדאורייתא, מכל מקום אסור דמתחוי בעיבוד, שהמלח מכשירי האוכל ומתקנו; אבל מותר להדיח הבשר כדי לאכלו אחר-כך חי, ואין זה מקרי תיקון, שאין התיקון בגוף הבשר, אלא שמדיחו משום דם בעין שעליו. ומכל מקום נראה דאסור להדיח הבשר שלא נמלח כשחל יום שלישי להיות בשבת, וכדי שלא יאסר אחר-כך לבישול, כיון שאין רוצה לאכול היום, וגם אין דרך לאכול חי, ניכר שעושה לצורך חול, ואפילו על-ידי אינר-יהודי אסור להדיח, שאין כאן הפסד כל-כך אם לא ידיחנו, שיוכל לאכול צלי, כן כתב המגן-אברהם. ומיירי (5) כתיב בביתו, אבל בקצב המוכר לאחרים, בוודאי אין הפסד בזה ויכול לעשות על-ידי אינר-יהודי, וכן באווחות פטומות שפיסידי השומן אם יצלם, גם להמגן-אברהם מותר על-ידי אינר-יהודי אפילו יחידי בביתו, ואפילו בשבת כהמה הסכימו (6) הרבה אחרונים דיש להקל להדיח על-ידי אינר-יהודי, ודלא כמגן-אברהם. ועיין באליה רבה ובחשבות נודע ביהודה שכתבו, דאם אי אפשר על-ידי אינר-יהודי מותר גם על-ידי ישראל, אך אם מונח הבשר בכלי, (7) טוב שירחץ

שער הציון

(1) מגן-אברהם: (1) מחצית-השקל: (2) לבוש, וכן כתב במאמר מרדכי ותמה על הט"ז, עיין שם: (3) פרי-מגדים: (4) עיין ביאור הלכה: (5) עיין בט"ז סוף סעיף-קטן ה' שמוכח כן והתיר עוד כפי האי גזונא, עיין שם: (6) מגן-אברהם בשם כמה ראשונים, ועיין באליה רבה: (7) שערית-תשובה, עיין שם: (8) אליה רבה כסימן שח ונדע ביהודה ומאמר-מרדכי ושי"א: (9) שערית-תשובה. ועיין בפרי-מגדים:

הלכות שבת סימן שכא

שכט באר הגולה

כ שבת קמ"ח וזכרא, הרי"ף וה"ש ומבי"ם בפרק כ"א מהלכות שבת ל הרב מגניז שם שם תוספתא מ תוספתא ע"ד

הרכה פולים (י) ועדשים שנתבשלו (כב) בקליפתן: ז (כג) מותר לדוך פלפלין (כד) אפילו הרבה יחד, והוא שידוכם בקתא של סכין (לב) ובקערה: ח לאין כותחין מלח במדוך (כו) של עץ, אבל מרסק הוא (כז) ביד (כח) של סכין ובעץ הפרור (כט) ואינו חושש: הגה ודוקא מלח הגס, אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיחין, מותר (ל) לחתכו בסכין כמו שחותך הפת (כל בו): ט (לא) מותר לחתוך בשר מבושל (לב) או צלי דק־דק בסכין: הגה אבל אסור לחתוך דק־דק בשר חי לפני העופות, (לג) *דהואיל *ואינן יכולין לאכלו בלא חיתוך (לד) קמשוי ליה אוכל (תהי"ד סימן כז

שערי תשובה

באר היטב

כז: אורות פטומת שעיקרם הוא בשביל השומן, ובצלי השומן כלה ואיכא פסידא, שרי לתת מים על הבשר ע"י אינויהודי, ולא מיבעיא אורות דרכין וחזי לאומצא אלא אפילו בשר בהמה, ואם א"א באינויהודי מותר לעשות ע"י ישראל, ובפרט אם בלא"ה צריך לרחוץ ידיו, ע"ש, וכ"כ בדגול מרובה, וס"ים

עכ"ל. ועיין בתשובת פנים מאירות סימן טז ובתשובת שבות־יעקב ח"ב סימן יב. וכתב המ"א: ונ"ל דה"ה דאסור למלוח אוגערקע"ס חזין, דהא רגילין לעשות מהן כבשים, ועוד דהמליחה מועלת להן והוי כצנן, וה"ה כל כיוצא בזה. ועיין בשבות־יעקב ח"ב סימן יב שהורה פנים להיתר, מיהו כשנתון שמן תיכף, שרי. בשר או דג חי אסור למולחו בשבת כדי שלא יסריח, עיין ססי" ח"ק דק שומע אפילו במקום הפסד אסור, ב"י בשם ש"י, והתוספות והרא"ש בחולין דף יד כתבו דאפילו רוצה לאכלו כך חי אסור למולחו, ואע"ג דאין עיבור באוכלין כמ"ש ססי" ח"ק מ"מ אסור דמיהו כעיבור לפי שהמלח מכשיר האוכל ומתקנו, וכ"ש דאיכא למיסר מליחת בשר חי דהא מתקן ליה, וכ"ש אי אסורי ליה בלא מליחה דהוי חיקוק טפי. ונ"ל דמותר לתת הבשר לתוך החומץ כדי לאכלו כמ"ש ביו"ד, עיין סימן סז, ומבואר מדבריהם שיותר להדיח הבשר כדי לאכלו, כיון שאין האיסור בגוף הבשר אלא שמדיחו משום דם בעין שעלי שרי. ונראה דאסור להדיח בשר שחל יום ג' להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול, דכיון שאינו רוצה לאכלו בו ביום אסור להדיחו, כמ"ש סימן שכג ס"ו, ואפילו ע"י אינויהודי אין להקל דליכא פסידא כ"כ דיכול לאכלו צלי, מ"א, ע"ש: (י) ועדשים. משמע אפילו לאכלם בלתי, כיון דהמליחה מועלת הוי כצנן ונראה ככובש כבשים: (יא) ובקערה. פ"י או בקערה, שידוכם בשולץ הקערה דהוי שינוי גמור, אבל במכתשת או לחתכם בסכין אסור, וה"ה בכל תבלין, ועיין סעיף יב. ונ"ל דאין לשום הפלפלין תוך כגד

ביאור הלכה

משנה ברורה

לדרך או לאכלו אחר כמה ימים, אבל לאכלו בימיו לא, עיין שם: * דהואיל וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי, והוא מדברי המגן אברהם ואליה רבה, וכוננו בזה לתרץ קושיות הט"ז לקמן בסימן שכד סעיף ז, ופסק שם המחבר דשירוי אסור. וכתבתי שכתב, ולפיכך כתבו דהאיסור בזה משום טוחן וכמו שביארנו. ולשון דקמשוי ליה אוכל' שכתב רמ"א אינו מדוקדק כל־כך לפירושו: * ואינן וכו'. ואם יכולין לאכלו על־פי החוק בלי חיתוך, צריך עיון קצת [פמ"ג]. והנה השולחן־ערוך מייירי בדעתו להאכילם לאחר זמן, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, אף דהפרי"מגדים בס"ים: זה נסתפק בזה, דאפשר דלא התירו כי אם בדבר הראוי למאכל אדם, לקמן בס"ים שכד סוכר כמו

ידיו עליו עד שיהיה שרוי הבשר במים: (כב) בקליפתן. דהמליחה מועילה להם, והוי ככבישה ועיבוד: ז (כג) מותר וכו'. ואם הוא שוחק פלפלין ושאר תבלין במכתשת כדרכו, ואפילו גרגר אחד, יש בו (כו) איסור דאורייתא משום טוחן: (כד) אפילו הרבה יחד. ודוקא (כז) מה שצריך לו לאותה שבת: (כה) ובקערה. פירוש, (כט) אבל לא ידוך בקתא של סכינא במכתשת, אף דשינה במה שדך בקתא של סכינא, מכל מקום במכתשת (לט) מיחזי כעובדא דחול, והוא הדין דכל בקתא על־גבי שולחן או בשולץ על־גבי שולחן דהוי תרי שינויי, אבל בכוננא המיוחדת לכתישה, אפילו על־גבי שולחן או בתוך הקערה אסור. כתב הט"ז בסימן זה: אין לשום הפלפלין תוך הבגד ולכתוש בסכין עליו, דהוא מוליד ריחא, אמנם בסימן תקיא אות ח בט"ז משמע דחזר מזה והסכים למהרש"ל דשרי משום דאינו מכויץ לזה, עיין שם. כתבו האחרונים, דדוקא בקתא דסכינא הוא דהתירו לדוך הפלפלין, אבל לחתוך אותם בסכין דק־דק (ל) אסור, וכמו בירק לקמן בסעיף יב, והוא הדין לכל תבלין: ח (כו) של עץ. וכל־שכן במדוך של אבן, דהוא מיוחד יותר לדיכה, (לא) ואפילו דעתו ליתן לאלתר המלח לתבשיל גס־כך אסור בשניהם, כיון דהם מיוחדים לדיכה: (כז) ביד וכו'. אבל לחתכו דק־דק בחורפא דסכינא אסור: (כח) של סכין. וירסק בקערה או על־גבי שולחן, (לג) אבל לא במדוך ומכתשת, וכו"ל גבי פלפלין [אחרונים]: (כט) ואינו חושש. וכל־שכן דמותר (לג) לפרר המלח והפלפלין בידי: (ל) לחתכו בסכין. היינו אפילו דק־דק, כמו לענין חתיכת הפת, ומשום דאין טוחן אחר טוחן, ומכל מקום במכתשת אף מלח זה אסור לכתוש [עו"ש, ע"ש]. וכתב הפרי"מגדים, דצוקער"ג גסה דאינו דינו כמו מלח זה: ט (לא) מותר לחתוך. דאין טחינה (לד) אלא בגידולי בקעה, (לה) ואפילו להפוסקים דסבירא להו דבתכא נמי מקרי גידולי קרקע לפי שהיא ניוזנת מן החתוך, מכל מקום אף לאסור בזה, (לו) דבלאו הכי יש פוסקים דסבירא להו דאין שייך טחינה באוכלין, ועל־כך מותר לחתוך (לז) אפילו דעתו להניחו לאחר זמן: (לב) או צלי. ואפילו מי שאינו יכול ללועסו (לח) מחמת שהוא קשה ועל־ידי חתיכתו מתקנו לאכילה, גס־כך שרי לחתכו, דאזלינן בתר רובא דעלמא: (לג) דהואיל וכו'. רוצה לומר, דאיכא למימר דטעם הפוסקים דסבירא להו דאין טחינה באוכלין היינו משום דאין צריך טחינה, דאי בעי אכיל ליה כמות שהוא שלם, מה שאין כן בזה דאין יכולין לאכלו כלל בלי חיתוך, החיתוך משוי ליה אוכל ושייך בו טחינה. (לט) ומיירי בחותך ומניח שיאכלו העופות לאחר שעה, אבל בחותך לפניהם שיאכלו מיד, לדברי הכל שרי, וכדלקמיה בסעיף יב בהג"ה: (לד) קמשוי ליה

שער הציון

(טז) דחצי שיעור אסור מן התורה: (כז) פרי־מגדים. ועיין שבת קמ"ה עמוד א לענין כבשים דמוכח כדבריו: (כח) ט"ז ואליה רבה ומטה־יהודה והגר"א ועוד הרבה אחרונים, דלא כמגן־אברהם: (כט) עולת־שבת כתב דאף במדוך של עץ יש ליהור בזה: (ל) הנה במגן־אברהם ציין על זה עיין סעיף יב, וכוננו דמותו לייק לגמרי, ולפי זה אפשר להקל בסכין בשכונתו לאכול לאלתר כמו התם, וכן משמע בבבאור הגר"א, ובאליה רבה ושאר בזה בערך עיין: (לב) אחרונים. ולא דמי לדלקמן בסעיף יב, דהתם הלא מיירי בסכין, אבל הכא הם מיוחדים לזה: (לג) אף שביאר הגר"א משמע דמקל לכתוש במלח בקתא של סכינא אף במדוך, מכל מקום קשה להקל למעשה, כי כל האחרונים המחמירין בספליין אוסרין גם בזה: (לד) שבולליקט: (לה) תרומת־הדרשן: (לו) כללתי בזה מה שכתב המגן־אברהם בשם השלטיגברוס: (לז) תרומת־הדרשן: (לח) אחרונים: (לט) תרומת־הדרשן: (לט) פרי־מגדים לקמן בסימן שכד:

הלכות שבת סימן שכא

ג' הריב"ש בתשובתו
 ט' הריב"א בתשובה
 ע' שבת ע"ד וכפירוש
 הש"ס הביא הגהות
 בפרק אב וט"ז ה"ר"ן
 ומדכי שם

(לה) ועיין לקמן סימן שכד): **י' יאסור לגרור הגבינה בשבת (יג) במורג חרוץ בעל פיפיות**
(לו) שקורין ראליי"ו: יא מותר להשקות (לו) את (יג) התלוש כדי שלא יכמוש:
יב (לה) *המחתך הירק דק־דק, חייב משום טוחן: הגה והוא הדין דאסור לחתוך גרוגרות
 וחורבים (לט) *לפני זקנים (כ"י בשם תוספתא). ודוקא (יז) פירות וכדומה לזה אסור, אבל מותר (מ) *לפרר
 לחם לפני התרנגולים, (מא) דהואיל וכבר נטחן אין לחוש, דאין טוחן אחר טוחן (הגהות מיימוני פכ"א
 ומדכי ור"ן פ' כלל גדול וס"מ"ג). (מב) וכל זה לא מיירי אלא בחותך ומניח, אבל אם (טו) (מג) לאכלו מיד,

באר היטב

ולכתוש בסכין עליו דהא מוליד רחא, ט"ז: (יג) **במורג**. בל"א קורין
 ר"ב-אייז"ו, וכיון שהכלי מיוחד לכך הוי כשחיקת תבלין במכתשת
 דאסור (ריב"ש) וא"כ אפילו לאכול מיד אסור; ונ"ל דה"ה בכלי קטן
 וזה"ה דמותר לחתכו בקרדום או במגירה כדאיתא במשנה פ"י: ודבר שאינו חפץ לאכלו אסור ללועסו בשניני משום שחינה כמיש ברשי" דף קלג,
 וע"י סימן שלא ס"ו, מ"א: (יג) **התלוש**. כיון דירקות הללו ראוין לאכילה ביומן מותר להשקותן, מ"א, ע"ש: (יד) **פירות**. שהם גידולי קרקע ושייך
 במיני טחינה: (טו) **לאכלו**. או שהתרנגולים יאכלו מיד שרי לחתוך, שלא אסור על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות א"כ הוי דרך
 אכילתו בכך, ר"ן, כ"י. ומה היתר לעשות מזו"ע"ה, והיינו שחותכין הצנן דק־דק, ועכ"פ אסור לעשות עד אחר יציאת בוכ"י, דבעי סמוך לסעודה

שערי תשובה

בה: שוב מצאתי בא"ר סימן שח שחולק על המג"א, ע"ש. ובשבת-יעקב ח"ג
 סימן כב כתב דהמג"א המחמיר דוקא יחיד בביתו, אבל בקצב המוכר לאחרים

מאד העשוי כזה אסור, דעכ"פ כלי הוא, אבל מותר לחתכו בסכין דק־דק כמ"ש ס"ט; ונ"ל דאפילו הוא קשה מאד שרי, כיון דאי בעי ללועסו בקושי,
 וה"ה דמותר לחתכו בקרדום או במגירה כדאיתא במשנה פ"י: ודבר שאינו חפץ לאכלו אסור ללועסו בשניני משום שחינה כמיש ברשי" דף קלג,
 וע"י סימן שלא ס"ו, מ"א: (יג) **התלוש**. כיון דירקות הללו ראוין לאכילה ביומן מותר להשקותן, מ"א, ע"ש: (יד) **פירות**. שהם גידולי קרקע ושייך
 במיני טחינה: (טו) **לאכלו**. או שהתרנגולים יאכלו מיד שרי לחתוך, שלא אסור על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות א"כ הוי דרך
 אכילתו בכך, ר"ן, כ"י. ומה היתר לעשות מזו"ע"ה, והיינו שחותכין הצנן דק־דק, ועכ"פ אסור לעשות עד אחר יציאת בוכ"י, דבעי סמוך לסעודה

ביאור הלכה

אוכל. ויש (מ) מקילין בזה: (לה) ועיין לקמן סימן שכד.
 סעיף ז. והיינו דשם מבורר דשיווי אוכלא שרי בשבת, ומיירי
 בשאין חותך דק־דק [מ"א לקמן]: **י' (לו) שקורין ראליי"ו.**
 בלשון אשכנז ר"ב-אייז"ו¹, וכיון שהכלי מיוחד לכך הרי זה
 דרך חול ודמי לשחיקת תבלין במכתשת, והוא הדין בכלי
 אחר המיוחד לכך, ואס"כ אפילו לאכול מיד אסור, אבל
 מותר לחתכו בסכין דק־דק, וכמו לעיל בסעיף ט לענף בשר,
 דגם זה אינו גידולי קרקע, ואפילו קשה מאד שרי, כיון
 דיכולין ללועסה בקושי ושם אוכל עליה, והוא הדין דמותר
 לחתכו בקרדום או במגירה, שאף שהם כלים שמלאכתם
 לאיסור, מותר לטלטלם לצורך גופם, כמו שנתבאר בסימן שח
 [מעולת-שבת ומ"א]. דבר שאינו חפץ לאכלו ולטועמו ולא
 להאכילו לתינוק, אסור ללועסו בשניני כדי לשחקו משום
 טחינה, דאף-ע"ג דמשנה, מכל מקום מדרבנן אסור, דדוקא
 לגבי מילה התיירו כעין זה לקמן בשל"א סעיף ז [אחרונים]:
יא (לו) את התלוש. היינו ירקות תלושין, והטעם, כיון
 דהם ראויות לאכילה ביומן מותר להשקותן, (מא) מה שאין
 כן בדבר שאינו ראוי לאכילה אסור לטרוח בשבילם. ועיין
 לקמן בסימן שלו סעיף יא בהג"ה ובמה שכתבנו שם במשנה
 ברורה. ולהשקות את המחובר (מג) יש בו איסור תורה, וכלי-
 חרס עם עשבי-בושם בבית, גס-כן אסור להשקותן בשבת
 (פמ"ג לקמן בסימן שלו, ע"ש): **יב (לו) המחתך הירק.**
 תלוש ומדסתם (מג) משמע דאפילו בירקות שראוי לאכלן
 חייץ גס-כן סבירא ליה דיש טחינה באוכלין: (לט) לפני
 זקנים. שאין יכולין ללועסו אם לא יחתכו דק־דק, ולא
 אזלינן בתר רובא דעלמא כדלעיל בסעיף ט לענף בשר-צלי, דכיון שהוא גידולי קרקע חמור יותר, דעיקר טחינה בגידולי קרקע
 הוא: (מ) **לפרר לחם.** היינו אפילו להכין להם שיאכלו לאחר זמן, וכדלקמיה: (מא) **דהואיל.** ולפי זה, לפרר תפוחי-אדמה
 וירקות לפנייהם דק־דק, כמו שנוהגין לפני בהמה ועופות גדולות, אסור, אלא-אם-כן נזהר שיהיה דבר זה סמוך לאכילתם ממש,
 וכדלקמיה, ומכל מקום טוב ונכון לזהר שלא יחתוך דק־דק אלא חתיכות גדולות קצת, ובפרט לפני בהמה בוודאי יש לזהר
 בזה, וכדלקמן בסימן שכד סעיף ז, דאין לטרוח בדבר שראוי לאכול בלא זה: (מב) **וכל זה לא מיירי.** קאי גם על חיתוך ירק
 דק־דק המוחזר בריש הסעיף: (מג) **לאכלו מיד.** והוא הדין דאחד יכול לחתוך לצורך אחרים והם יאכלו מיד, וכדאמרין

שכתבתי, וכן משמע בביאור הגר"א דמביא ראייה להא דהרשב"א מהא
 דמשמע בשבת קנ"ה דשחת וחרובין היה מותר לחתוך לפני בהמה אי
 לא משום מיטרח באוכלא, אלמא דאף בשחת שהוא מאכל בהמה
 מותר: * **המחתך הירק דק־דק.** בגמרא איתא: אמר רב פפא, האי
 מאן דפרים סילקא מישום טוחן, ופירש רש"י 'פרים' מחתוך דק־
 דק, וכן כתבו התוספות דמיירי בחתיכות קטנות כעין טחינה, אבל
 בחתיכות גדולות קצת אין דרך הטחינה בכך, וכן כתב הרמב"ם דק־
 דק. אך כל זה לענין חיוב, אבל לענין איסור יש לזהר מאד בזה, דכבר
 כתב בספר ידאים להראים ממיץ דשיעור דקות לא נודע לנו, וכן משמע
 בבית-יוסף הדציץ לענין היתר אישלאגד"א² שיעשה חתיכות גדולות
 במקצת וגם יהיה סמוך לסעודה, עיין שם: * **לפני זקנים.** עיין במגן-
 אברהם שכתב דמשמע דלפני מי שיכול ללועסו כן שרי. ולעניות דעתי
 אין דבריו מוכרחין, דנקט לפני זקנים משום אורחא דמילתא שהם אינם
 יכולין לאכול אם לא יחתכו דק־דק, אבל לעולם בדבר שהוא משום
 גידולי קרקע שייך בו טחינה בכל גווני. וכן נראה מדברי הגר"א
 בביאורו שכתב מקור לדברי הרשב"א דלאחר שרי מהא דאיתא: אין
 מוסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה משום מיטרח
 באוכלא, משמע דאי לא הכי שרי, היינו משום דמיירי בלאכול לאלתר,
 על-כן לא שייך בו לאסור משום טחינה כמו דאסור לענין ריטוק חרובין,
 והוי הגמרא מיירי שם דהבהמה יכולה לאכול כך, דאי לא הכי היה
 שיווי אוכלא ושרי, ואפילו הכי היה שייך בו טחינה אם היה מתקנו
 אחור זמן, ועל-כרחן דסבירא ליה כמו שכתבנו. דע, דאפילו לדעת
 המגן-אברהם שמתיר לחתוך לפני מי שיכול ללועסו כך, היינו דוקא
 בגרוגרות וחרובין שאין לו צורך לחתוך, אבל מה שחותכין ירק דק־דק,
 שקורין מזו"ע וכדומה, בעינן דוקא באותה סעודה גם לדדיה [פמ"ג]:
 * **לפרר לחם.** ואפילו בסכין מותר, אם לא בכלי המיוחדת לכתשה,
 כגון לכתוש מצה במכתשת אסור כמו גבינה על ר"ב-אייז"ו וכנ"ל,
 וכתב בספר תוספת-ירושלים דאפילו ליתן מים עם הלחם גס-כן שרי,

שער הציון

(מ) ט"ז הגר"א: (מא) מגן-אברהם, והיינו אפילו הם ראיות לטלטול, מסוכה מ"ב עמוד א במשנה דבשבת מחזירין אבל לא מוסיפין, וליחן מים על התלוש
 לא עריך בוודאי ממוסיפין, וכן מוכח גס-כן בסימן שלו סעיף-קטן יג במגן-אברהם, דאפילו ענפים שהוכנו מאתמול דמותרים בטלטול, אפילו הכי אסור
 ליתן עליהם מים, והא דמותר להעמידם שם במים, עיין שם במשנה ברורה: (מג) מועד-קטן ב' משום חורש ומשום זורע, עיין שם, והובא במגן-אברהם
 בסימן שלו סעיף-קטן ה: (מג) עולת-שבת וש"א:

הלכות שבת סימן שבא

שלא באר הגולה

פ"ש צ"ה ברייתא וכחמיס צ"ש פנייה ברייתא וכו' יוסי כ"ה הרה"ה הרי"ף ור"א ורמב"ם בפרק כא

(מד) הכל (מה) שרי, *מידי דהוי אבורר לאכול מיד דשרי (תשובת הרשב"א והר"ן פ' כלל גדול) כדלעיל סימן שיט: יג *אסור לרדות חלות (מו) דבש מהכורות (פירוש, הקן שהדבורים עושים בו הדבש) מפני (מו) שדומה לתולש: הגה דוקא אם דבוקין בכורות (המגיד פכ"א), * אבל (מח) אם (עו) נתלשו מבעוד יום או (מט) *שנתרסקו מבעוד יום והדבש צף בכורות, מותר לרדותו בשבת (כ"ז): יד (ג) *איין

באר היטב

כעי ריסוק, אבל בגמרא ר"פ כ"ב איתא דבעי ריסוק כמ"ש סימן שכ

משנה ברורה

לעיל אצל כורר [כ"י]: (מד) הכל וכו'. הטעם, דלא שייך שם טחינה כשמחתך בסכין אלא שחוץ להניח, אבל כדי לאכול מיד ודאי דשרי, (מד) שהרי לא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות, אם-כן הוי דרך אכילתו בכך, (מס) והוא הדין אם מכין הירק דק-דק לפני התרנגולין שיאכלו מיד גס-כן שרי (מו) הואיל ומזונותן עליך: (מה) שרי. ויש (מו) מפפקין על היתר זה, וגם בבית-יוסף כתב שאף מי שמכוין לאכול מיד גס-כן יזהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת, ומטעם זה כתבו (מט) כמה אחרונים גס-כן דנכון להתנהג כמו שכתב הבית-יוסף, (מט) ומכל מקום הגהיגין לחתוך הבצלים והצנן דק-דק אין למחות בידם דיש להם על מי שיסמוכו, ועל-כל-פנים אסור לעשות עד יציאת בית-הכנסת, דבעינן סמוך לסעודה ממש, כמו שכתוב בסיומן שיט לענין כורר. והוחתכים הבצלים והצנן דק-דק שעה או שתיים קודם הסעודה, קרוב הדבר לומר שחייב חטאת, והבצלים אסורים באכילה, וגם דאו אסור משום כורר, עיין בסוף הסימן בהג"ה [כ"כ כח"א]. ועיין בביאור הלכה דההיתר שזכר בהג"ה היינו כשחותכו בסכין, אבל כשחותכו בכלי המיוחד לכך נראה דאסור בכל גוונא כשחותכו דק-דק, דגם בכורר גופא אם בכלי המיוחד לכורר, בכל גוונא חייב, וכדלעיל בשי"ט. ולפי זה מסתברא דיש לזוהר במה שנוהגין לחתוך בצלים דק-דק עם דג מלוח וכיוצא, שלא יחתכם בכלי [שקורין הא"ק-מעסע"ר], דאפשר דחשיב ככלי המיוחד, רק בסכין בעלמא, וגם בלאו הכי אסור משום עוברא דחול, וכו"ל בסעיף י. המפרר חתיכת עץ שנרסק ועושה ממנו פולווע"ר, וכן המפרר צרור עפר, חייב משום טוחן [שבת

ובלבד שלא יגבלם עם המים, עיין שם: * מידי דהוי אבורר. ולכאורה הלא בכורר לא התירו כי אם ביד ולא בכלי, דהוא חשיב כורר בכל גוונא, ואמ"כ היה לנו לאסור דבעיננו כשמחתך בכלי, כי אם במפרר ביד. ועיין בריב"ש סימן קפד שמעורר שם גס-כן בזה, אבל מכל דברי הפוסקים משמע דבעיננו אפילו כשמחתך בסכין שרי, והטעם כתב הפריימגדים, דכמו בכורר, דרך אכילה הוא שכבורר בידו לאכול בלאחר, הדין נמי דבעיננו דרך אכילה הוא אפילו כשמחתך בסכין לאכול בלאחר, דרך אכילה הוא אפילו כגס, כי אם כשמחתך בכלי המיוחדת לטחינה, כמו לגרוור גבינה על רי"ב-אייו"י⁴ וכיוצא בזה [אך שמפקקים בזה משום דאינו גידולי קרקע], דאו דמי לנפה וכברה דשייך שם כורר אפילו בלאחר. ויש לעיין אם חותך הבצלים והצנן דק דק בסכין גדול המיוחד לזה [שקורין בלשוננו הא"ק-מעסע"ר], אולי על-כ"פנים דומה לקנון ותמחוי דאינו מיוחד כל-כך כמו נפה וכברה, ואפילו הכי אסור רבנן לכתחלה כיון דמיוחד קצת לכורר, וכו"ל בריש סימן שיט, עיין שם, ואפשר דהוא הדין בעיננו: * אבל אם נתלשו מבעוד יום. עיין משנה ברורה שהתקתי דברי מגן אברהם שהסכימו עליו האחרונים, אך שהשמטתי ממנו מה שכתב 'או לסחוט לחוך האוכל', דלפי מה שכתב אחר-כך דהוי כבורר אוכל מן הפסולת, תו אין להקל בזה לשיטת רבינו תם האוסר בבוסר לעיל בסיומן שכ סעיף ה, עיין שם, וכן משמע בשולחן-ערוך הגר"י: * שנתרסקו מבעוד יום. היינו דכיון שכבר נתרסקו, תו ליכא למגור על משקן היוצאין משום שמא ירסק, ולא גזר על מרוסק אטו שאינו מרוסק [רש"י במשנה]. ועיין לעיל בסיומן שכ סעיף ב בביאור הלכה לענין זיתים וענבים שנתרסקו, דלדעת הטור וסיעתו בעינן דוקא שיהיה מרוסק יפה שלא יהא מחוסר דיכה, ואז מותר משקן היוצאין בשבת, ומסתברא דהוא הדין כאן, אף-על-גב דאפשר לחלק קצת משום דמעיקרא אוכלא והשתא אוכלא, עיין שבת י"ט עמוד ב. ועד, דאם יודע שהדבש הזה צף מבעוד יום, אפילו לא ירסקן להחלות כלל מותר ליקח אותו הדבש, כן משמע בבית-יוסף: * אין מגבלין וכו'. עיין מה שכתבתי במשנה ברורה, דדעת בעל

ע"ד; וכן הנוסד עצים ליהנות כנסורת שלהן או השף לשון של מתכת [שקורין פייליי"ן³ בלשון אשכנז] חייב משישוף בכל-שהוא. והמחתך (ג) עצים דק ועושה אותן קטנים, אם דקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה חייב [רמב"ם וי"א בסיומן שיד]. ואם הוא חותך לחתיכות גדולות והוא מקפיד על המדה לחתכה בכוונה בזה המקום, כדרך שנוהגין חוטבי עצים, חייב משום מלאכת מחתך, כמבואר ברמב"ם פרק יא מהלכות שבת: יג (מו) דבש מהכורות. היינו אפילו לא ירצה לכורר הדבש מן השעוה, (נא) דזהו בכלל מפרק, אלא יקח החלות עצמם מן הכורות: (מז) שדומה לתולש. כי מקום גידול הדבש הוא בכורות, וחשבוהו חכמים כמחוכר: (מח) אם נתלשו. היינו, (נב) שהחלות נתלשו ממקום חיבורן בכורות ומונחין כך בתוכה, ולא שייך תו עליהן שם מחובר, על-כן יכול לרדותן מהכורות כדי לאכול הדבש הדבוק על-גבם מסביב, (נג) אבל מכל מקום אסור לרסקן ולהוציא הדבש מן השעוה, דזהו בכלל מפרק [נדמיא למרזיא התבואה מקשיה], ואפילו יצא הדבש ממצלם אסור עד לרבך, (נד) גזירה שמה ירסק בידים: (נז) שנתרסקו מבעוד יום. היינו שריסקן החלות ועדיין הם מחוברים בהכורות, אלא שהדבש זז מהם בשבת על-ידי ריסוקן, מותר ליקח זה הדבש הצף, דתו אין שייך להכורות, (נה) אבל אסור לרדות החלות גופא כיון שעדיין מחוברים הם בכורות: יד (ג) אין מגבלין. הנה קודם שנבוא לבאר דברי השולחן-ערוך נבאר קצת ענין לישא: לישא היא אחת מל"ט אבות מלאכות. ואינו דוקא על-ידי מים, דהוא הדין דבש ושומן-אורו וכל מיני משקה

שער הצינון

(מד) בית-יוסף: (מה) ר"ג: (מו) כסף-משנה בשם הרשב"א: (מז) מגן-אברהם בשם שלטי-גבורים: (מח) מטה-יהודה וחיי-אדם ושא" (מט) מגן-אברהם: (נ) רוצה לומר, להבעיר האש, וגם זה חיובא משום טוחן לברן [ומימי בשאינו מקפיד על המדה, דאי לאו הכי יחשוב הרמב"ם דחייב גם משום מחתך, כדאמר שם בגמרא], וכדמוכח ברש"י ובפירוש המשנה שלו, אלא והרמב"ם משמיענו דבר חדש, דיש חילוק בין נוסר למחתך בענין שיעורא, דבנוסר אפילו כלי-שהוא חשוב, מה שאין כן במחתך שהוא כדי לבשל, צריך שהיה כדי לבשל בהן אויה דבר, כמו לעיל בהוצאה, וכמו שכתב המגיד-משנה: אחר-כך מצאתי עיקרן של דברים כשמת-אדם: (נא) משנה ריש פרק חטיב, עיין שם בפירוש רש"י: (נב) מגן-אברהם: (נג) מגן-אברהם ופריימגדים ושא" דלא כאליה רבה: (נד) פשוט בפוסקים: (נה) מגן-אברהם ותוספת-שבת:

הלכות שבת סימן שכא

ק סס במב"ם לפי (ג) מגבלין (פירוש, נא) נתינת מים בקמח נקרא גיבול] קמח-קלי הרבה, (נב) *שמא יבוא ללוש (ג) קמח (ז) שאינו קלי, ומותר לגבול את הקלי (נד) מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה

שערי תשובה

באר היטב

ס"ב בזיתים וענבים, ועמ"א. [וע' בס' אליה רבה כמה שמסקי בזה]: (ז) שאינו קלי. ובהו אפילו מעט-מעט אסור:

מדה שיכול לעשות ע"י אינרטיה (ולפי"ז גם באוחות פטומות שיש פסידא דשמן), והמחמיר יאמר לאינרטיה לצוות האינרטיה דהו שבות דשבות, ע"ש (ועיין בפר"ח ס"ס ת"ק לענין יו"ט, ובגור"ם סימן צב כתב להתיר בי"ט, וע"ש בפירוש שכתב מ"ה שכתב מסוף מתקן דהיינו שהוא מרכ"ך).

ביאור הלכה

משנה ברורה

שנילוש ונדבק על-ידם. הגה בענין לישה תניא (נו) בכרייתא בגמרא, דאם אחד נותן קמח ואחד נותן מים, האחרון חייב, דברי רבי, ורבי יוסי ב"ר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבול, ופסקו (נז) רוב הפוסקים כרבי יוסי ב"ר יהודה, אך דעת בעל התרומות (נח) וסיעתו לפסוק כרבי, דעל-ידי נתינת מים נקרא גיבול. וכל זה בקמח או עפר וטיט וחול הדק דהוא בר גיבול וכל כיוצא בהן, אבל בדבר דהוא לאו בר גיבול, כגון אפר וחול הגס, דעת הרמב"ם (נט) וסיעתו דאף אם גיבולו פטור מחטאת ורק איסורא איכא, (ס) ודעת הרבה ראשונים להיפך, דבדבר דלאו בר גיבול, אף לרבי יוסי ב"ר יהודה לא בעי גיבול, ומשנתן בו מים חייב דהו גיבולו. ועתה נבוא לבאר דברי השולחן-ערוך: (ז) נתינת מים. האי לישנא לאו דוקא, (סג) דהמחבר איירי פה בלישה גמורה, שנותן המים ומגבול: (נב) שמא יבוא. כל זה הסעיף הוא לשון הרמב"ם, וסבירא ליה דקמח-קלי לאו בר גיבול הוא, ודבר דלאו בר גיבול אינו חייב אף כשגבולו, ואינו אסור אלא מדרבנן שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי, ולפיכך התיירו על-ידי שינוי דמעט-מעט. ואפילו לשאר פוסקים (סג) דסבירא להו דקמח-קלי בר גיבול הוא וחייב מן התורה כשגבולו, מכל מקום גם הם מודו דעל-ידי שינוי דמעט-מעט שרי בקמח-קלי. ודע, דלהיש-אומרים המוכא לקמן בסעיף טז, גם בענין זה אסור לגבול אפילו מעט-מעט, אלא-אם-כן נתן על הקמח מעט מבעוד יום: (גג) קמח שאינו קלי. ובהו אפילו מעט-מעט אסור [מ"א]: (נד) מעט מעט. ולא הרבה, (סג) בין אם עושה בליה רכה או קשה. ושיעורא דמעט-מעט לא ביאור הפוסקים, ונראה דאפילו יש בו כשיעור גזירתו. ועיין בביאור

התרומות לפסוק כרבי דתיכף משנתן בו מים חייב, וזו היא דעת היש-אומרים הנזכר פה בסעיף טז ובסימן שכד סעיף ג. ודע, דנראה לי ברור, דאפילו לדעת בעל התרומות הוה נתינת מים נקרא גיבול, ונתן בו מים מערב-לישה, מכל מקום אם גיבול אחר-כך בשבת חייב, ולא אמרינן דזה מקרי לישה אחר לישה, וראיה מדאיתא בירושלמי פרק כלל גדול [הובא ברוקח ואו"י]: הלש והעורך והמקטף חייב משום לש, והנה מלאכת העריכה היא אחר לישה, אלמא דאף שכבר גילוש העיסה מכל מקום יש בזה עוד משום לישה, והיינו משום דעל-ידי העריכה מתפיה הלישה יתר, וכל-שכן בזה, דמעיקרא בחול לא היה אלא נתינת מים לבד, אף דסבירא ליה דהו גיבולו, מכל מקום אם מגבול אחר-כך עושה לישה גמורה בשבת וחייב. ואין להקשות על זה מהא דכתב הרא"ש בפרק ד דביצה סימן ט על מה שאמר שם וקיימא שרי, דמירי שנתן בו מים מערב-יום-טוב ונתינתו זהו גיבולו וכבר נתגבול מערב-יום-טוב, ורצה לומר דלכן מותר ללוש אחר-כך הקמח ולטוח על התנור, אלמא דלרבי משנתן מים תו אין חייב משום לישה אפילו לש אחר-כך; זה אינו, דשם דאיירי באפר שהוא דבר שאינו בר גיבול בעצם, אלא דחשבנין לרבי נתינת מים כמו לישה, על-כן ליכא למחייבה תו עוד משום לש כשמערב האפר בהמים, אחרי דעצם לישה גם עתה אין כאן, והעירוב שמערב עתה האפר בהמים לאו רכיב נחשב עירוב מעת תחלת נתינת המים, מה שאין כן בעניינו דעושה אחר-כך לישה גמורה, בוודאי חייב אחר-כך משום לש אף לרבי, ובעל-כרחך צריך לחלק כן, ולא תקשה על הרא"ש מירושלמי דערוך ומקטף הגיל: * שמא יבוא. הנה בגמרא איתא, דברייתא דמתיר גיבול על-ידי שינוי על-כרחך רבי יוסי ב"ר יהודה היא דאניו מחייב בנתינת מים [דאי לאו הכי מנתינת מים ליחייב, דנתינת מים לא שייך שינוין]. וכתב בפרי-מגדים, דלדעת התוספות בשבת י"ח דסבירא להו דבדבר דלאו בר גיבול לכולי עלמא חייב בנתינת מים, על-כרחך דקמח-קלי בר גיבול הוא והתיר הגיבול על-ידי שינוי דמעט-מעט, לתרגומים, עיין שם. וראיהו בספר נשמת-אדם שהשיג עליו בזה וכתב, דלפי מאי דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה, בוודאי גם במעט-מעט אסור מן התורה [דאין לומר משום דיש לו עיסה גדולה ללוש ועושהו במעט-מעט ששינוי, דהא קיימא לן שבבת ק"ג עמוד ב דאפילו יש לו אסור ורצה וארג ב' חוטין חייב ולא מתחשב שינוי בזה, ואם-כן הוא הדין באורג חוט אחד או לשה פחות מגזירתא יש על-כפליה איסור תורה בזה, וכי משום דלש עוד פחות מכשיעור יתבטל האיסור מן הלישה הראשונה, והיינו אפילו אם לתרגומים אכלו המעט הראשון שגיבול קודם שגיבול עוד מעט, דאי לאו הכי מצטרפי להרדי ויש בהם חיוב תטאת, עיין שבת דף פ עמוד א], ולא הותר זה כי אם בקמח-קלי דלאו בר גיבול הוא, ולדעת התוספות וסיעתם דסבירא להו דקמח-קלי בר גיבול הוא, מפרש מה שאמר הגמרא על-ידי על-ידי דהיינו על-ידי שינוי דלאחר יד, ונסתייע בזה מדברי רש"י, אבל באמת חלילה לנוטח בזה מדברי הראשונים, היינו הר"ף כתב בהדיא דפירושו מעט-מעט, וכן בפירושו רבינו חננאל, וכן כתב בערוך ערך י"ד, וכן משמע הרמב"ם, כן בגמרא בראשית-השולחין י"ח [קובץ ב' יד ד"ה]. דהתם מוכח שפירושו מעט-מעט, וכן רש"י גופא מביצה י"ב מפרש על-ידי מעט-מעט, וגם בכאן מה שכתב מעיקרא דהאי גובלין הוא כלאחר יד, וגם-כן הכוונה דלפי שהוא על-ידי שינוי דמעט-מעט כדמפרש שם חסדא לכך קראו כלאחר יד, אך לפי זה חזרה קרשיתו על מקומה, דהא קיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה [ולכאורה רציתי לתרץ, דבגמרא איתא האי מימרא זו דעל-ידי על-ידי בשם רב חסדא, ונוכל לומר דהוא אזיל לשיטתו ברוך עד דסבירא ליה שם דמתור לברור פחות מכשיעור ולאכול ומשום דדרך אכילה הוא בכך, וכמו שכתבו התוספות שם, והוא הדין בלישת קמח-קלי; אבל באמת זה אינו, דאם-כן לפי מאי דמסקי הגמרא שם

שער הציון

(ט) שבת י"ח: (ז) הר"ף והרמב"ם הרא"ש והר"ם הרא"ש והר"ק: (ח) ר"ף ורש"י בפרק ד דביצה ל"ב בגמרא וקיימא שרי, עיין שם: (ט) תוספות שבת י"ח והרא"ש בפרק ד דביצה הג"ל והראב"ד בפרק ח מימוני: (י) ר"ף ורש"י בפרק ד דביצה ל"ב בגמרא וקיימא שרי, עיין שם: (כ) מוכח בגמרא קני', אמר רב חסדא רבי יוסי ב"ר יהודה היא וברש"י שם, וכן מוכח ברמב"ם, עיין שם. ובנתינת מים מהלכות שבת והרשב"א והר"ן: (כג) כן מוכח בגמרא קני', אמר רב חסדא רבי יוסי ב"ר יהודה היא וברש"י שם, וכן מוכח ברמב"ם, עיין שם. ובנתינת מים לכד נראה דמותר להרמב"ם בקמח-קלי, וכמו במורסן דמתיר הרמב"ם [והובא לקמן בסיון שכד סעיף ג] בנתינת מים משום דמורסן לאו בר גיבול הוא, ואף לשאר פוסקים דסבירא להו דקמח-קלי בר גיבול הוא ויש על גיבול איסור תורה, נראה גם-כן דלא גזרו על נתינת מים לבד אטו גיבול, ולא גרע קמח-קלי שהוא להאכל לאדם ממוסרן שהוא להאכל לשוורים, לבד שליטה שלישית והוא היש-אומרים המוכא לקמן בסעיף טז, לדידהו יש להחמיר בנתינת מים לבד. אחר-כך מצאתי שכן כתב נשמת-אדם, שאיה חלמדי טועה הגיה"כ בשולחן-ערוך: (כד) כן כתב הפרי-מגדים. ועיין בביאור הלכה: (כג) ט"ז ואליה רבה לשיטת הרמב"ם שהעתיקו בשולחן-ערוך, אבל לשאר פוסקים גם בקמח-קלי מותר כשכיליתו רכה אפילו הרבה:

הלכות שבת סימן שכא

באר הגולה שלג

ר שם ק"מ מסקנא
דנמרא

שליש, שקלו אותה ואחר-כך טחנו אותה (נה) טחינה גסה, *שהרי היא כחול והיא הנקראת שתיא, מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בכת-אחת, והוא שיהיה רך, אבל (נו) קשה אסור מפני שנראה (יט) כלש. (נד) * (ואפילו כרך) צריך לשנות; כיצד, נותן את השתיא ואחר-כך נותן את החומץ; טו החדל שלשו מערב-שבת, למחר (נה) *יכול לערבו,

באר היטב

הנראה דין קמח זה כקמח הזכור כן טחינה גסה וכו', וכאן דמות ברכה הוא ע"י שינוי, שבחול דרך ליתן החומץ תחלה ובשבת נותן הקמח תחלה, נמצא שהשינוי הוא גלוי לכל, אבל בקמח של מצה אין דרך ידוע מה נותן תחלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, על-כן אסור

(יט) כלש. ונ"ל דאסור להשתין על טיט משום גיבול, מ"א, ע"י סימן שכ סי"ד, וכתב הט"ו: "נ"ל ללמוד דין א' חדש, דהיינו שהקמח שעושין משתינת מצה שקורין מצה-מע"ל, ורגלים לערב בו אין יום א"י דבש שקורין מע"ד, שזה אסור לעשותו בשבת אפילו ברכה, דלפי

ביאור הלכה

לאסור לא היה להו להפוסקים הרי"ף והרמב"ם להעתיק דבר זה לדינא. ונראה לי דבאמת הדין עם הנשמת-אדם, דקמח בעלמא יש איסור מן התורה אף בחצי שיעור, ולא הותר בקמח-קלי משום זה, וגם דאם-כן היה לו לרב חסדא לומר 'פחות מכשיעור' כמו דאמר לעיל בדף עד, ולמה נקט לישנא דעל-ידי' אלא ודאי דאף אם היה כגורגרת גס-כן מותר בקמח-קלי, דגורגרת הוא גס-כן מעט, ושום פוסק לא ראיתי שיזכיר דרוקא פחות מכשיעור, וכן משמע בספר נתיב-חיים דאפילו כשיעור גורגרת גס-כן מותר. ושםם ההיתר נראה לי לדעת התוספות, משום דעל-ידי מה שמבישין הקליות בתנור ועושין אותן שיהיו ראויין לאכילה הוא חשיב כמו דבר שנדפדף ונתבשל, ולכן אף דעל-ידי נתינת מים שנותנין בתוכו אחר-כך הוא מתגבל, אין זה חשיב כמו מלאכת לישא אלא כמו תיקון אוכל בעלמא דדרך אכילתו בכך, והוא חשיב כמו רוטב שנותנין כתבשיל ואין זה מלאכה דאורייתא, ולכן הותר מעט מעט דחשיב קצת שישו. אי נמי, דכונת הגמרא 'מעט-מעט' הוא גס-כן דרוק בעת האכילה, ומשום דדרך אכילה בכך, ודומיא דפאי לסב רב חסדא לעיל בדף עד בהתירא דפחות מכשיעור משום דדרך אכילה בכך, והכי נמי כזה; ואף דהגמרא לא סבירא ליה למסקנתו שם, סברתו הכא בזה בקלי שאני, וכמו שכתבנו דהוי כמו רוטב בתוך התבשיל ונמה שאמר שם בגמרא 'הא מני, רבי יוסי ב"ר יהודה', משום דלרבי יש בזה על-כ"ל-פנים איסור משום נתינת מים, ובעל-כרחן צריך לפרש שזה לפירוש הרמב"ם דסבירא ליה דקמח-קלי לאו בר גיבול הוא, אבל בסתם קמח אין טעם להתיר לישא לתרגולים אפילו בפחות מכשיעור, משום דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בכל מלאכות, וכמו שכתבנו בסיומ' שם בכיאר הלכה, עיין שם, ולא הותר בלישה לתרגולים כי אם באופן המבואר במרוסין בסיומ' שכך סעיף ג, עיין שם. ודע, דבפירוש רבינו חננאל הנדפס מחדש על שבת ראיתי דבר חדש, שכתב דהא דמתירין בשתיא ובקלי, דרוק על-ידי יניעור שתי וערב בלבד ולא גיבול ממש, אבל מכל הפוסקים לא משמע כן: * שהרי היא כחול. משמע מזה דבחול אין שייך לישא, והרמב"ם לישטתו איל שכתב סוף פרק ח: אין גיבול באפר ולא בחול הגס וכו', והראב"ד חולק וכתב: ואינו כן, שלא אמרו אפר אינו בר גיבול, אלא שאינו מחוסר גיבול ובנתינת מים לבד חייב, וכן דעת האחרונים [מ"א בשם המ"מ]: * ואפילו כרך וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו בשם הט"ו לאסור טחינת מצה אפריה ליתן לתוך היין או מידיבש, והאליה רבה חולק עליו. והנה בחוספתא איתא: מפרפרין גלוסקין לפני החולה ובלבד שלא יגבל, האליה רבה יפרש דמיייר כשהיא עבה והוא עושה הרבה: * יכול לערבו. עיין במשנה ברורה שכתב אפילו אם לא נתערבו וכו', כן כתבו האליה רבה ופריימג'ים לדעה זו וכן הוא פשוט בפירושו שלחן-ערוך, דאם נתערב מעטדו יום היינו הישא-אמרים שבעינין טז. עיין בבית-יוסף באורך דמוכח כן בפשיטות, ומשמע דאפילו לעשות בשבת בלילה עבה החירו גס-כן באופן זה שאין טורף בכה. ובאמת צריך עיון גדול בזה, האין החירו חז"ל עצם הגיבול דהוא איסור דאורייתא על-ידי

משנה ברורה

הלכה: (נה) טחינה גסה. רוצה לומר, דלא שייך למגור דלא ליתי למיחלף בלישת קמח שאינו קלי, דאינו בכלל קמח, לפיכך התירו בזה ברכה אפילו הרבה: (נו) קשה אסור. רוצה לומר הרבה, (נד) אבל מעט-מעט מותר, וכמו לעיל בקמח-קלי: (נז) ואפילו כרך וכו'. עיין בט"ו שכתב, דאסור לערב בשבת של פסח קמח שעושין מטחינת מצה אפריה ליתנן ביין או במידיבש, אף דרמי לשתיא שהוא טחינה גסה, ושם מותר ברכה היינו על-ידי שינוי, אבל בקמח זה אין ידוע מה נותן תחלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי, על-כן אסור אם עושה הרבה. ובאליה רבה כתב, דאם אין ידוע יעשה שינוי דמפרש בגמרא, שיתן המאכל תחלה ואחר-כך המשקה, וכן בחוקי-יעקב בסיומ' תעג מצדד להקל בזה, וטוב להחמיר שלא לערב בכך, רק מנענע הכלי עד שיטערב. וכל זה אם עושה הרבה, אבל אם עושה מעט-מעט מותר (סא) אפילו בעבה ובלי שינוי לדעה זו, דלהיש-אומרים לקמן בסעיף טז אסור בעבה בכל גווני. כתב המגן-אברהם: נראה לי דאסור להשתין (סב) על טיט משום גיבול, וכונתו אפילו לרוב הפוסקים דסבירא להו דדובר שהוא בר גיבול אינו חייב עד שיגבל, מכל מקום איסורא מיהו איכא, והוא הדין בעפר תיחוח ובחול, ואף דהוא אין מכוין ללישה, מכל מקום פסיק רישא הוא. (סג) וכלי שרוקק בו או רוחץ בו פיו בשבת ותחתיו יש חול הרק או גס, יש לעיין אם הוא אסור או מותר, דאולי הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה. ומצאתי בספר בית-מאיר דמתיר (סד) מטעם זה במקום הצורך אפילו להשתין על טיט, ונראה דיש לסמוך על זה (סה) במקום שהטיט אינו שלו, דאז בוודאי לא ניחא ליה בלישתה. כתב החי"א-אדם: כשמכסה מירגלים בחול ואפר, וכשיתן מעט יהיה מתערב במירגלים (ע) והוי כמו לישא, ומנתינת מים חייב (עא) להרבה פוסקים, ולכן יתן הרבה אפר וחול ואז לא ניכר כלל הלישה: טו (נח) יכול לערבו. במים או ביין. ואפילו אם לא נתערב מים בהחדל קודם השבת (עז) ונלוש החדל רק מתמצית לחותה, אפילו הכי שרי עכשיו לערב בה המשקה, (עג) דעל-ידי הנתינה לא חשיב לישא לדעה זו עד שיגבלה. והא דהתיר לערב בין ביד בין בכלי, אין גיבול בזה, משום דדרך הגיבול בחדל וכן בשחליים ושום הוא על-ידי טריפה, דהיינו שמערב בכך, וכאן הוא מערב בנחת,

שער הציון

(סא) אחרונים: (סא) בין אם הטחינה גסה או דקה, דלא חמירא מקמח-קלי דמותר אפילו עבה אם עושה מעט, ורק לדעת הרי"א-אמרים לקמן בסעיף טז גם בקמח-קלי אסור: (סב) עיין בפריימג'ים שמתפק אולי אף בטיט קשה, כי נימוח בלסוף: (סג) פריימג'ים: (סג) דהוא אסור פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן: (סד) עיין שבת ק"ג עמוד א בגמרא דמשני לא צריכא דקעבד בארעא דבתריה: (ע) ונראה דבזה לא שייך פסיק רישא דלא ניחא ליה, ובאמת ניחא ליה שיבלע המירגלים בתוך האפר וחול כדי שלא יהיה מינכר: (עא) באפר ובחול הגס הלא הרבה ראשונים סבירא להו דחייב מנתינת מים, ואפילו בחול הדק גס-כן דעת הרי"א ממין ובעל התרומות וסמ"ג וסמ"ק לחיוב מנתינת מים: (עב) פריימג'ים. ועיין בכיאר הלכה: (עג) בית-יוסף:

הלכות שבת סימן שכא

ש"ס ת"ט כ"ט
כל התורות

הן ביד הן בכלי, ונותן לתוכו דבש, ולא יטרוף לערבו (נט) בכך, אלא מערכו מעט מעט: טז ששחליים (פירוש שחליים בערבי תכ"א לשא"ר, ובלעז קרישין) שדכן מערב-שבת, למחר (ס) נותן יין וחומץ, ולא יטרוף אלא מערב; וכן שום שדכו מערב-שבת, (סא) למחר נותן פול וגריסין, ולא יטרוף אלא מערב. הגה (סב) *ויש אומרים דלא יערב בכף (גכ) אלא (ט) ביד (א"י ומרדכי ס"פ תולין). (סד) *ויש אומרים דהא דשרי לערב משקה בחרדל, (סה) *דוקא שנתנו מבעוד יום, *אבל בשבת אסור לתת משקה (ט) בחרדל או בשום הכתושים, (סו) משום לש. הגה ואם

באר היטב

(ט) ביד. ואם נתן המשקה מע"ש, מערכו בכף, מרדכי, מ"א: (כ) בחרדל. ה"ה בקמח-קלי, ע"י סימן שכד ס"ג, מ"א. ופשוט הוא

בשבת בכל גווני שרצה לערב בסכין או בכף הקמח של מצה עם המשקה, עכ"ל. ובסימן תעג ס"ק טו כתבתי דה"י חולק עליו, ע"ש:

משנה ברורה

(עד) וזהו שסיים 'מערב מעט-מעט': (נט) בכך. צריך לומר (פה) 'בכח': טז (ס) נותן יין וכו' ולא יטרוף. גם-כן רוצה לומר בכח, והטעם הכל כנ"ל, וכן לענין שום. וברמב"ם כתוב: שום שריסקו וכו' ולא ישחוק, (עו) ומיירי במחוסר ידיעה, או שאסור שחיקתו מפני תערובות הגריסין. ועיין סעיף יט ובמה שכתבנו שם: (סא) *למחר נותן פול וכו'. וברמב"ם איתא: נותן לתוך פול וגריסין, עיין שם. ואם הם חמים, עיין לעיל בסימן שיח סעיף י ויט ובמשנה ברורה שם: (סב) *ויש אומרים וכו'. קאי גם על סעיף טו. (עו) ודוקא כשנותן המשקה בשבת, אבל אם נתן המשקה מערב-שבת מותר לערב בכף (עג) מעט-מעט אף לרעה זו: (סג) אלא ביד. או שינוענע הכלי עצמו [א"ר]: (סד) *ויש אומרים דהא דשרי וכו'. קאי גם על שחליים ושום (עט) וקמח-קלי הנוכר לעיל בסעיף יד, והטעם, דסבירא להו דנתינת המשקה גופא זהו בכלל גיבול, ומשום הכי דוקא כשנותנו מבעוד יום, ומפני שעל-ידיה הוא כבר כמגובל, על-כן מותר לגבל בשבת וגם להוסיף עוד משקה בשבת לערב, אך שיעשה בשינוי, והיינו בקלי שיגבל מעט-מעט, ובאלו הדברים שלא יטרוף בכח או שיערב ביד, לרעת ההג"ה, וכנ"ל: (סה) דוקא שנתנו. ואם נתן קצת משקה מערב-שבת, מותר להוסיף בשבת לכולי עלמא, אבל במעט טיפין לא, דלא חשיב כמגובל על-ידי זה: (סו) משום לש. ודוקא בלילה עבה, אבל בלילה רכה לא

ביאור הלכה

השינוי המועט הזה דהיינו שאינו טרוף בכח? וגם מרמב"ם פרק כב משמע דאם יטרוף לא היו כ"א איסור דרבנן, שחשבהו שם בההוא פירקא דמיירי מניני השבותין [ואולי דהוה כוונת הטור והמחבר שכתבו 'אלא מערכו מעט-מעט', והוא כעין מה שהתירו בקמח-קלי על-יד ע"ל-יד, אבל מן הכית-יוסף ויתר הפוסקים לא משמע כן, גם בגמרא לא נזכר דזהו דוקא על-ידי ע"ל-יד]. ואם נאמר שהוא דבר שאינו בר גיבול, יהיה יותר קשה לשיטת המראשונים, והרא"ש גופא בפרק ד דביצה סובר כן דבמידי דלאו בר גיבול נתינת מים זהו גיבול, והכא כתב הטור דהרא"ש הסכים לדעה ראשונה דאפילו לא נתן בו משקה מבעוד יום גם כן מותר ליתן בו בשבת, גם יקשה מאד, הא בגמרא איתא 'חרדל שלשו', ואיך יתהוו לישא בלא משקה? ומה שתייר הפריימגדים דאיירי שנילושה מתמצית לחותה הוא דוחק גדול. ולולא דמסתפינא היה אמינא כפשוטו, דמיירי שהחרדל נילוש מבעוד יום, וכן במה שאמר 'שחליים ששחקו' מיירי גם-כן שנילוש מבעוד יום, ומה שממחו עתה בשבת אין עושה מעשה לישא כלל ראה כבר נילוש, ואין מיפה בהמיתוי הלישה, אלא על-ידי המיתוי שממחהו להחרדל עושה את החרדל רכה מאד שיהא ראו לשתייה, ואין דבר זה מקרי לישא, אלא כשהוא טרוף יפה בכף יש בזה איסורא, דמי ללישה. וכל זה שכתבנו מוכח דהוה שיטת הרמב"ם, דזה לשונו בפרק ח הלכה יד: חרדל שלשו מערב-שבת, למחר ממחה ושותה בין ביד בכי, ומשמע דכל שעיתו בשבת הוא רק לעשותו רכה שהוא ראו לשתייה, ולכן אין זה בכלל לישא כלל, ואף דגם בשתייתא שהיא רכה צריך שינוי ליתן האוכל תחלה, התם שאני דמערב קמח במים, ולכן אף שהיא רכה דמי ללישה מדרבנן וצריך שינוי, אבל בזה הוא להיפוך, על-ידי המיתוי במים הוא מפריד את החלקים שנדבקו על-ידי הלישה, ולכן אין איסור בזה כלל, אם לא כשהוא טרוף בכח דמי קצת ללישה, ולכן כתבה הרמב"ם בפרק כב בין

השבותין. והנה קצת מדברי רמחים במה שהביא בבית-יוסף בשם ספר הרמב"ם אפילו נתן מים מבעוד יום, כל זמן שלא לש אין יכול ללוש אחר-כך בשבת, וחמיר דעתו מדעת היש-אומרים שהובא בסעיף טז: * ויש אומרים דלא יערב וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי ודוקא כשנתן המשקה בשבת וכו', הוא מדברי המגן-אברהם בשם המרדכי. ובביאור הגר"א כתב שטעות-וספה הוא במרדכי וצריך לומר אם נתן וכו', ורוצה לומר דדוקא אם נתן מערב-שבת מותר יד, אבל אם לא נתן המשקה מערב-שבת גם ביד אסור, דהא כל ביד המרדכי קאי אליבא דמאן דסבירא ליה נתינת מים זהו גיבול, עיין שם, ולדידיה בודאי ביד אסור מרוב נתינת המים שמתחלה, ומפני זה הגיה הגר"א במרדכי דצריך לומר אם נתן המשקה וכו', ומכל מקום לא רציית לנטות מדברי המגן-אברהם, שבכית-יוסף ודרכי-מישה הארוך משמע גם-כן כהמגן-אברהם. ובאמת קושיא זו כבר הקשה בבית-יוסף על המרדכי ונשאר בצריך עיון, והיא קושיא חמורה מאד, ועיין בהמשך-אליעזר שנתקשה מאד אין גיבול הגהה הגר"א. והנה על האור זרוע שביא גם-כן השלשון הזה הכתוב במרדכי אין תימה כלל, דהוא כשינוי ליה שם כעצמו דנתינת מים לא זהו גיבול, ואף לפי המרדכי שכתב, אך על המרדכי קשה. ואולי יש לומר דצריך לומר במרדכי: ובאור זרוע כתב אם לא וכו', ובזה יהיה ניות קושיית הבית-יוסף, אבל מכל מקום דברי המגן-אברהם ערין אינו מתירץ היטב, דבודאי לשיטת האור זרוע הוא הדין אם נתן המים מבעוד יום גם-כן אסור בשבת לטרוף בכף, והאי דנקט 'אם לא נתן' לרבותא, דאפילו בזה מותר לערב בו מים ייין בשבת כשמערב באצבעו: * דוקא שנתנו. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי בזה, והוא מדברי ה"ט, וכן כתב האליה ובה, ואף שהמגן-אברהם כתב דאם נתן בו קצת משקה מבעוד יום לא חשיב כמגובל על-ידי זה, כוונתו מעט מן המעט, שכן מורה לשון התרומת-הדושן, עיין שם, ועוד, ולמה לן לעשות פלוגתא בין המגן-אברהם ובין ה"ט. ועיין באר היטב, מכל מקום שינוי מיהו בעי עתה, דהיינו שלא יטרוף בכח, וכמבואר בתרומת-הדושן אין לאסור, כי הרי שהוא פוסקין מקילין כסבירא הראשונה [א"ר]. ומשמע בפשיטות דאם עשית לעשות בשבת כלי שינוי אסור אפילו דיעבר, וכן

שער הציון

(עד) דבגמרא לא נזכר כלל הדעיוב הוא דוקא מעט, וכן משמע בבית-יוסף הדעיוב הוא שלא יטרוף בכח, ועיין בב"ח, הנוראה לעניות דעתי כתבתי: (פה) כן איתא בטור ובית-יוסף, עיין שם. ובביאור הגר"א שגריס 'בכף', גם-כן הכוונה דבכף יוכל לטרוף בכח, כדמוכח מרש"י שהביא הגר"א מקור לזה, אך לרבנו, ורבי ההג"ה בסעיף טז אין לה פירוש, שהוא בעצמו הביא המקור לזה מרש"י זו. ונראה שכוונת הגר"א באמת להשיג על הרמ"א שהגיה זה, דדעה ראשונה סבירא לה גם-כן הכי: (עו) מגן-אברהם: (עו) מגן-אברהם: (עג) דהא קיימא לן כרבי יוסי ב"ר יהודה, ואם-כן הוא עושה עתה לישא בשבת וצריך על-כ"ל פנים שינוי, ואפילו לדעת רבי דסבירא ליה נתינת מים זהו גיבול, מכל מקום שינוי מיהו בעי עתה, דהיינו שלא יטרוף בכח, וכמבואר בתרומת-הדושן: (עט) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שכא

שלה באר הגולה

אם שבת קליט משנה, ואם מותר לטמן עיני סוף סימן שט ב שם ק"מ ברייתא ג שם ברייתא וכתבא קמא ומתניתין יחידאה היא רבי יוסי ד שם בגמרא

נותן האוכל תחלה ואחר-כך החומץ או היין ומערבו באצבעו שרי, דהוי (פא) שינוי, כמו בשתייתא דלעיל, (פז) וכן נוהגין להתיר על-ידי שינוי, (פח) ומקום שדרכו לעשות כן בחול, יתן בשבת החומץ תחלה ואחר-כך האוכל: יז *מותר לעשות (כז) (סט) יינומלין, שהוא יין ישן דבש ופלפלין, מפני שהוא לשתייה. יואין עושיין אלונתית, שהוא יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון, (ע) *שהוא לרפואה: יח יאין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצוננין, *שדרך (עג) לשרותו לרפואה, אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו *פתו. היה שרוי (כג) מאתמול, מותר (עב) לשרותו בשבת. ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתותו גם בשבת, (עג) ימותר, שכך הוא דרך רפואתו לשתותו (עד) שבעה ימים זה אחר זה, הלכך מותר לשרותו

באר היטב

החומץ בכלי, כנלע"ד דברים אלו. ומו"ח ז"ל הביא בשם רש"י ששמע להקל בחרדל וקרי"ן שאנו עושיין, כי בזמניהו היו עושיין אותו כמו עיסה, משא"כ במדינתנו שאין שרייתו גיבולו; וכתב מו"ח ע"ז שאין להקל מאומד העת, וזכיר התקרא שלאטי"ן אין לדקדק בכל זה כי אינו נכנס בכלל זה כיון שאין חותכין אותו דקדק, כנלע"ד בדברים אלו, עכ"ל ט"ז. ועסק"ט ט"ו משי"ש ועסק"י כ"ט משי"ש: (כז) יינומלי"ן, ולא הותר אלא לערבן ולאכלן כמות שהן אבל לטרוף אותן יפה ולסנגן אסור, שזה טורח יותר ואומנות גדולה ותיקון גדול הוא זה, כ"י ססי"ט שייט בשם ש"ל, כתב מהרי"ל: אסור לתת קידה לתוך חומץ לעשות טיבול וכן לעשות ביצים קשים עם פיטרזיל"ן בחומץ אסור דדמי הילמיו, עכ"ל. וכתב המ"א: וצ"ע, הדלמיו אסור מפני שהוא ככובש כבשים, אבל זה דמי ליינומלי"ן דשרי, ומעט שרי לד"ה כמ"ש ס"ב. אסור לטרוף ביצים מגולגלים בקערה דמחיו כמאן דבעי למשיבתו כקידה, רש"י ד"ק, פ"א: (כג) מאתמול. דבלאו רפואה נמי משקה הוא, ר"ן:

ביאור הלכה

משמע בסימן שיח סעיף א, עיין שם: * שהוא לרפואה. רוצה לומר, שאינו מאכל בריאים, שהוא עשוי רק לצנן לאדם מחום בית-המרחץ [גמרא ק"מ, ע"ש]: * שדרך לשרותו לרפואה. בגמרא איתא הטעם, שלא ישעה כדרך שהוא עושה בחול, ונפקא-מינה, דאפילו אם אין מחמוין בשרייתו לשתיה בעלמא, אסור לטרוף: * פתו. ואין כאן

דאם נתנו קצת המשקה לתוכו בע"ש שנראה בו קצת גיבול מותר להוסיף עליו בשבת כפי שירצה, ט"ז, ע"ש. ומ"א אסור אפילו מותר מעט משקה מע"ש ולא חשיב כמגבל ע"י כך, ע"ש. ועי' סימן תעג ס"ה: (כא) שינוי, ודוקא ברכה אבל בעבול לא מהני שינוי, ולכן כתב רמ"א כמו בשתייתא, וגם כתב באצבעו, כלומר ולא בכף, וכל זה אפילו לומר אותה סעודה אסור, מ"א, ע"ש. ועי' ט"ז שהגלה דמי ששכח לשפוך חומץ בע"ש לתוך הקרי"ן צריך שיעשה בשבת כלילה רכה ונתן החומץ תחלה ואח"כ הקרי"ן שלא כדרך שעושיין בחול, ולא יערב בכח, או אותו בכלי עצמו ומגענע אותו. וצ"ע לדעת רמ"א דמצריך שינוי באוכל כמה שנוהגין לעשות בשבת צנן דקדק עם קישואין שקורין אוגערקע"ס דקדק ושופכין אח"כ חומץ לתוכו ואין עושיין שום שינוי, ויראה דכאן לא התמירו כמו בקרי"ן כיון דאי"א לעשות זה בערב-שבת דיתקלקל טעמו של צנן ע"כ לא הצריכו שינוי, כיון דצריך עשייתו בשבת, שבקולו אעיקר הלבנתו, וא"כ צריך עכ"פ שלא יערבנו בכח או ע"י הכלי כמ"ש, ומן המוכרח שישים תחלה

משנה ברורה

שייך בזה לישא, ומכל מקום צריך שיעשה השינוי המבואר בהג"ה, דהיינו שיתן האוכל תחלה ואחר-כך המשקה, וכן כתבו (פ) האחרונים דההג"ה מיירי דוקא בכלילה רכה, ולזה סיים 'כמו בשתייתא', דשם התיירו דוקא ברכה וכנ"ל, ובכל זה אין חילוק בין לאותה סעודה או לסעודה אחרת [מ"א]:

(פז) וכן נוהגין וכו'. היינו בחרדל ושום, (פא) והוא הדין בשאר מיני טיבול כשעושיין אותן דקדק ומערבין אותן ביחד: (פח) ומקום שדרכו וכו'. ועל-כן (פג) אם שכח לשפוך חומץ בערב-שבת לתוך הקרי"ן¹, צריך שיעשה בשבת בכלילה רכה, ונתן החומץ ואחר-כך הקרי"ן, שלא כדרך שעושיין בחול, ויאחוז בכלי עצמו ויענע אותו. וזכיר הקרא שלאטי"ן² (פג) אין לדקדק בכל זה, כיון שאין חותכין אותו דקדק, אבל אם שחוחתכין צנן וקישואין שקורין אוגערקע"ס³ דקדק ושופכין חומץ או שאר דבר לח לתוכו ומערבין אותו ביחד, (פד) צריכין לזהר שלא לערב בכף בכח, או ינענע בכלי עצמו, וטוב להחמיר גם-כן שיתן החומץ ואחר-כך המאכל. וכשחל פסח בשבת ושכח מבעוד יום ליתן המשקה לתוך החרוסת, (פה) לדעה קמייאת מותר ליתן המשקה בשבת, ולא יטרוף בכף אלא באצבע, (פו) ולדעת היש-אומרים גם זה אסור, אם לא שיעשה אותה גם-כן רכה. (פז) אסור לטרוף ביצים בקערה, מפני מראית העין, שנראה כמי שרוצה לבשלם בקדירה, (פח) ואם היו טרופות מערב-שבת אפשר דיש להקל ליתנם לתוך בארש"ט⁴ בכלי שני לגוון, ואם היה הבארש"ט מחומץ הרבה יש להחמיר גם בזה משום בישול: יז (סט) יינומלי"ן. היינו (פט) לערבן ולאכלן כמות שהן, אבל לטרוף אותן יפה ולסנגן [אסור], שזה טורח יותר ואומנות גדולה ותיקון גדול הוא זה, וכמו לעיל בחרדל בסעיף טו דאסור לטרוף. כתב מהרי"ל: אסור לתת קידה לתוך חומץ לעשות טיבול, וכן לעשות ביצים קשים עם פיטרזיל"ן⁵ בחומץ אסור, דדמי להילמיו [הוא מ"מלח המבואר לעיל בסעיף ב], והמגן-אברהם משיג עליו ומצדד להקל בזה. וכל זה במרוכה, אבל כמעט שרי אפילו למהרי"ל, וכמבואר לעיל בסעיף ב: (ע) שהוא לרפואה. וכל דבר שהוא משום רפואה אסור חז"ל לעשות, גזירה משרה שחיקת סמנים, (ז) ולכן אפילו היה עשוי מערב-שבת אסור לשתותו: יח (עא) לשרותו לרפואה. ששותין מי משהו לליקרא דלבא [גמרא]: (עב) לשרותו. צריך לומר (א) לשתותו, והטעם, דזהו מאכל קצת בריאים ולא מינכר מילתא שהוא לרפואה [עו"ש]. ואם הוא במקום שאין מנהג בריאים כלל בזה, משמע מהרמב"ם דאסור [א"ר]: (עג) מותר. רוצה לומר, אפילו לשרותו, ודלקמיה: (עד) שבעה

שער הציון

(פ) המגן-אברהם ואליה רבה ושי"א, ולא כט"ז: (פא) מגן-אברהם בשם התרומת-הדרשן: (פג) ט"ז: (פד) ט"ז, וכן כתב האליה רבה, ולא כמגן-אברהם, ואפשר דהמגן-אברהם איירי שעושיין דקדק: (פז) ואין דהוא עבה, ובעבה מחמויר היש-אומרים מפני נתינת המשקה, כתב ט"ז דבנען מפני שאי אפשר לעשות מערב-שבת סמכין ארעה קמייאת דסביבא לה ולא אמרנן נתינת המשקה זהו גיבולו, והעתיקו גם-כן האליה רבה לרינא: (פה) עיין סימן תעג סעיף-קטן טז במגן-אברהם: (פו) פריימגדים, עיין שם שכח שיעשה רכה מחמת זה, והוא דחוק דהא מצותה בעבה, כדאיחא בגמרא; ואפשר דכיון דבעת העשייה היתה עבה שוב אין להקפיד בזה: (פז) מגן-אברהם בשם רש"י: (פח) פריימגדים: (פט) מגן-אברהם בשם שובליה-לקט ושליטי-בורים, וכן כתב רע"ב: (עא) לשתותו: (עב) כן איתא בגמרא ובריי"ה וכן כתב במאמר-מרדכי:

הלכות שבת סימן שבא

באר הגולה שלו

ה ציטורו לעיל בסיומ
רב ו סור
הסכים ספור כא
מהלכות שבת וכן כתב
בתשובה

בצונן וליתנו (כד) (עה) בחמה, מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו: יט השום וכוסר ומלילות (עו) שריסקן מערב־שבת, אם מחוסרים דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת, *ואם אין מחוסרים אלא שחיקה מותר לגמור בשבת: (עז) לפיכך מותר לגמור שחיקת (עה) הריפות בעץ פרוור בקדירה בשבת (עט) אחר שמורדיין אותה מעל האש: הגה ומותר להחליק האוכל בשבת ולא הוי בזה (פ) משום ממחק, הואיל ואפשר לאכול (פה) בלא זה, ומכל מקום המחמיר *במאכל של תפוחים וכדומה שדרכו בכך, (פג) *תבוא עליו ברכה (מרדכי ריש פ' כלל גדול). אסור (פו) (פג) *לקלוף

באר היטב

המהחליק הוי כממחק; ומותר למרח התפוחים על הלחם, עמ"א: (פו) לקלוף, משום בורר, ואס"כ אף תפוחים אסור לקלוף הלחם.

משנה בורה

ימים. צריך לומר 'לשעה' כדאיתא בגמרא [הגר"א וש"א]: (עה) בחמה. ואי ליכא חמה, (כג) אפילו באור שרי מפני הסכנה: יט (עו) שריסקן וכו'. דשלשה דברים יש בדברים הנידוכין להוציא מהן שמנן: ריסוק ודיכה ושחיקה, ושחיקה הוא יותר מדיכה, ולכך קאמר דאם נידוכו היטב מבעוד יום ואינו מחוסר אלא שחיקה, כנגמר מלאכתו מבעוד יום דמי ומותר לשחקו בשבת: (עז) לפיכך מותר וכו'. ומכל מקום יש לזהר שלא לטרוף בכח [ב"ח ומ"א וא"ר, דלא כט"ז]: (עח) הריפות. מעשה דייסא, (כג) והטעם, כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשלו כל־צרכן, ואין מחוסר אלא שחיקה מעט: (עט) אחר שמורדיין, ובעודה על האש (פז) יש אומרים דיש בזה משום מגיס, דהוי כמבשל. ועיין לעיל בסימן שיח סעיף יח ובמה שכתבנו שם: (פ) משום ממחק. היינו, דשעודה וזפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחין, הממרח ומחליק פניהם יש בזה משום מלאכת ממחק, וכמו שכתבנו לעיל בסימן שיד: (פא) בלא זה. על־כן לאו מידי קעביד, הא אם אי אפשר לאכול בלא זה (כג) אסור, דיש עיבוד באוכלין מדרבנן, כמו שכתב בסעיף ה, והוא הדין דיש בהם ממחק מדרבנן, ואפשר אפילו לאותה סעודה אסור [פמ"ג]: (פב) תבוא עליו ברכה. ולמרח (לו) תפוחים מבושלים על הלחם, והוא הדין שומן ותמאה, בודאי שרי: (פג) לקלוף וכו'. משום בורר, וכשם שבבורר מקיליני לעיל כשבורר אוכל מן הפסולת והוא סמוך לסעודה, כן הוא הדין בזה:

(כד) בחמה. ואי ליכא חמה אפילו באור שרי מפני הסכנה: (כס) בלא זה. הא א"א לאכול בלא זה אסור דיש עיבוד באוכלין מדרבנן,

ביאור הלכה

היכר שהוא לרפואה, שכל השנה אדם נוהג בטיבול [מאירין], ומשמע מזה דאפילו הוא מתכוין לרפואה גמ"כ שרי: * ואם אין וכו' מותר לגמור. היינו אפילו בידיים, וכדמוכח ממה שסיים לפיכך וכו'. ועיין לעיל בסיומן רב בטי"ז סעיף קטן ו שרצה לדרוק עצמו כפירוש דברי הטור דאין הכוונה לגמור בידיים, ובאמת זה אינו כמו שכתבנו, דבטור התייחס גמ"כ לשרן הרמב"ם דמותר לגמור שחיקת הריפות. אחר־כך מצאתי שכבר השיגו האליה רבה ודחה דבריו: * במאכל וכו'. איני יודע מה מלמדנו, דמתחלה מיירי נמי במאכל של תפוח, כדאיתא במרדכי; ואפשר דבא הרמ"א להורות, דהממחק אין לו להחמיר רק במחליק של תפוח [הוא הדין בתפוחי־ארמיה] וכדומה שדרך הוא לפת ולחמילי המאכל על־ידי המיירות ומחוי כממרח, אבל בשאר דבר־מאכל אין לו להחמיר כלל, והוא ענין מה שהקיל המגן־אברהם בממחו על הלחם, אך המגן־אברהם השקל מטעם אחר ויש שנכתוב לקמיה: * תבוא עליו ברכה. עיין במשנה בורה. עיין במגן־אברהם שכתב בשם הגהות סמ"ק דמותר למרח התפוחים גם למקום הריק, וסיים המגן־אברהם שהוא הדין על הלחם. וכדי לבאר דברי המגן־אברהם אעתיק לשון הגהות הסמ"ק בעצמו, דזה לשונו שם, אחר שהביא מתחלה דיש מחחק באוכלין מדרבנן כתב שם דמותר למרח התפוחים במקושלות שבתוך הפשטידיא¹, כיון שאינו עושה אלא כדי לשימם במקום שאין שם, עד כאן לשונו, וררצה לומר, שאין כוונתו בהמירוח לעצם המירוח רק למלא במקום הריק, ואף שהוא פסיק וישא, והסיים המגן־אברהם לעיל בסיומן שיד דאף במילית דרבנן אסור, הלכא כיון דבלאו הכי יש להקל מטעם דאפשר לאכול בלא זה, אין לו להחמיר כלל. ודע, דאף המשמע לרכולי דמיא למאמרא ברייתא זו, מחחק באוכלין, היינו אם ממרח האוכל בעצמו, אבל אם סותם בו פי נקב החבית וממרחו מלמעלה שייך בו שם ממחק, וכמו שכתב האליה רבה בסימן שיד בשם הראב"ן דחלב וישמן דינו כשעודה: * לקלוף וכו'. עיין במשנה בורה, והוא מההבית

והוא שם הירושלמי דיש בזה משום מלאכת בורר, ומה שכתב הרמ"א לכתחלה שרי. ולכאורה יש לדקדק, דכיון דקולף בכלל בורר הוא, ליתסר אפילו לאכול לאלתר, דהא מי שקולף תפוחים ושומים ובצלים נוטל הפסולת ומניח האוכל, וכבר נתבאר לעיל בסיומן שיט דפסולת מתוך אוכל אפילו לאלתר חייב; ונראה, דכיון דאי אפשר בענין אחר ודרך אכילתו בכך, לא מקרי פסולת מתוך אוכל, שאינו אלא לאכול לתוך, וכל שהוא לאלתר שרי, אבל להניח אסור, דלא עדיף מאוכל מתוך פסולת [מאמר מרדכי]. ואין להקשות על דברי הראשונים [ועלי המה התורם והסמ"א שהעתיקו דברי הירושלמי הגי' דקולף חייב משום בורר להלכה, מהא דאיתא בביצה י"ג עמוד ב: רב מקלפא ליה דביתתו כסי כסי, וה לא מסתבר לחלק בין קליפת שעורים לקליפת שומים ובצלים; יש לומר דשם מיירי בדעתו לאכול לאלתר. אך לפלא על הרמב"ם שהשמיט האי דינא דירושלמי לגמרי ולא הזכירו כלל. ולולא דברי קדשם של הראשונים הגי' היה נראה לי ליישב דברי הירושלמי הגי' באופן נאות, וממילא היה נידא דעת הרמב"ם שהשמיטו, והוא הבקיום מאי דאיתא בגמרא הגי': המקלף משעורין מקלף אחת אחת ואוכל [דהוי אכילת עראי ופטור מסעורין], ואם קילף נתן לתוך ידו חייב; אמר רבי אלעזר וכן לשבת; איני, והא רב מקלפא ליה דביתתו רשי כסי, אלא כי אתמר דרבי אלעזר אסיפא אמר, המולל מלילות של חטים מנפח על־ידי אובל וכו'; מתקף לה רבי אבא בר ממל: ורישא למעשר אין לשבת לא, ומי איכא מידי וכו'; ומתרג' שם במסקנא את קושייתו, דכמו דמעמיד ערימה בביתו פטור משום המלאכת מחשבת אסרה תורה [היינו מלאכת אומנות] הכי נמי לעיני קולף. הוי דסלקא דעתך דגמרא, וכן כסירא ליה לרבי אבא בר ממל, דקולף הוא בכלל מלאכה כמו לעיני מעשר, ובודאי אין לחלק פה זה בין לאלתר דאחר זמן, ונוכל לומר דזה היה דעת הירושלמי ויהיה הטעם משום בורר, ושלא כדברי רשי' דהוא משום דש' ועיין בתוספות, אבל לפי המסקנא דבבלי דקולף פטור משום מלאכת מחשבת אסרה תורה, לא הוי על זה שם מלאכה כלל ואפילו בדעתו לאכול לאחר זמן, דומיא דמעמיד ערימה בבית דפטור בכל גוויי מטעם זה, וכן בכל מקום דאיתא בש"ס פטור משום מלאכת מחשבת, דאי דבכל גוויי פטור דלא הוי מלאכה כלל, ואס"כ הוא הדין בענינו לענין קולף, ובעלמא בורר פסולת מן האוכל שאני, דמיקרי מלאכת מחשבת דבורר מין אחד מחבירו, ומה דשרי שם לאלתר, דדרך אכילה בכך, כן נראה לעניות דעתי לולא דברי הראשונים הגי'. ודע, דדברי רבינו פרץ המובא בבית־יוסף שכתב דדוקא מעט־מעט אבל קיבץ גדול נראה כבורר, מוקשה מאד מהא דסוגיא הגי' דרב מקלפא ליה

שער הציורין

(כס) מגן־אברהם וש"א: (כג) בית־יוסף בשם שכתב הרמב"ם: (כד) לבוש ופרי־מגדים: (כה) מגן־אברהם: (לו) כן משמע בהגהת סמ"ק ובמגן־אברהם להמעין:

תרנגום: ויה מילוי של פירות או בשר הרבה בין דפי עיסה.

הלכות שבת סימן שכא שבב

שלז באר הגולה

(פד) שומים ובצלים כשקולף להניח, אבל לאכול *אלתר שרי (ועיין לעיל סימן שיט) (סמ"ג והגהות מיימוני פרק כב ובי" בשם סמ"ק ותה"ד ורבינו ירוחם):

שכב דין נולד בשבת, וכו' ו' סעיפים:

א *ביצה שנולדה בשבת אסורה (א) אפילו (ב) לטלטלה, ואפילו נתערבה באלף (ג) כולן אסורות. ויכול לכוף עליה כלי שלא תשבור, יוכלכד (ג) (א) שלא יגע בה: ב ישבת שלאחר יום-טוב או לפניו, *נולדה בזה (ג) (ד) אסורה בזה: ג (ה) פירות שנשרו (ו) מן האילן בשבת

באר היטב

משום הכנה: (ג) שלא יגע. עיין סימן שי ס"ו מש"ש: (א) אסורה. עססי תק"א מש"ש בס"ק ט:

כמ"ש סימן שיט סעיף ג:

(ה) לטלטלה. גזירה משום שבת שאחר י"ט שאז אסורה מדאורייתא

משנה ברורה

(פד) שומים ובצלים. והוא הדין (טו) תפוחים ואגוזים ושקדים וכיוצא בזה. ואם פותח פלוימ"ץ! זורק הגרעינים הקשים להניח לאחר זמן, הוי כבור, ובתפוחים כי האי גונא יש לומר גם-כן דאסור, אבל מיד לפה (טז) שרי ליתן, ואפשר אף לאותה סעודה (טז) שרי [פמ"ג]:

א (א) אפילו לטלטלה. דכיון (ב) דלא חזי לאכילה, (ג) כמקצה דמ"א. והאי דאסורה באכילה [היינו לגמעה חיה] הוא גזירה משום שבת דמיקלע אחר יום-טוב, שאז ביצה הנולדה בה אסורה מדאורייתא באכילה, דכל ביצה דמתילדא האינדא מאתמול גמרה לה, ונמצא כשנאכלנה, ליום-טוב הכינה לשבת, (ג) וזה אסור מדכתיב "והיה ביום הששי והכינו את אשר יבאו", וסתם ששי חול הוא, להורות לנו דרוקא בחול צריך להכין לסעודת שבת, וכן ליום-טוב דגם הוא איקרי שבת, אבל ביום-טוב אסור להכין לסעודת שבת, וכל-שכן דבשבת אסור להכין לסעודת יום-טוב, ועל-כן כשנולדה הביצה (ד) ביום-טוב שחל יום ראשון גם-כן אסור

דביתוהו כסי כסי, ורוחק לומר דכסי כסי הוא גם-כן בכלל מעט-מעט, ואפשר דמטעם זה השמיטו הרמ"א ולא העתיקו להלכה: * לאלתר שרי. וכן כתב המגן אברהם לעיל [סימן שיט] כסעיף-קטן ח, עיין שם. ועיין שם בחידושי רבי עקיבא איגר שהקשה לפי זה על מה שפירש רש"י כדף עד דביבור המתחיל "ולחמי" נמי כותש, ונשאר בקושיא ולעניות דעתי יש ליישב בפשיטות, דהגמרא איירי דקולף ביד, והתם דכותש במכתשת דהוא בכלי חשיבא כמו דש, דעד כאן לא פטרינן בקולף כי אם משום דבעינן מלאכת מחשבת לענין שבת כמו לענין משכן, וכמו שמסקי' שם בגמרא, והלא מלאכת כותש היה במשכן, וכמו שפירש רש"י. ולא אמרין שיצא זה מפי הגאון רבי עקיבא איגר, רק מאיזה תלמיד טועה:

* ביצה שנולדה וכו'. עיין במשנה ברורה שכתב: גזירה משום שבת שאחר יום-טוב וכו' שאז וכו' מדאורייתא באכילה, כן כתב המגן אברהם וכן כתבו הראשונים, והוא מגמרא ביצה ב עמוד ב, וכן משמע שם ג' עמוד ב דקאמר בשלמא לרבה וכו' הוי ליה סיקא דאורייתא. וצריך עיון על פירוש המשניות להרמב"ם שכתב במשנה א שם דהכנה טבעית היא רק איסורא דרבנן: * נולדה בזה אסורה בזה. היינו ביום א' הסמוך לשבת, אבל ביום ב' שרי, וכן אם יום-טוב ביום ה'

מן התורה לאכלה, דבודאי נגמרה במעו התרגולת מאתמול, תמצא דשבת הכינה ליום-טוב כשנאכלנה; ואף-על-גב דהכנה בידי שמים היא ולא בידי אדם, גם זה הוא בכלל הכנה ואסור, ועל-כן גזור רבנן בכל שבת יום-טוב כשנולדה שאסור: (ב) כולן אסורות. דהוי דבר שיש לו מתיירין, וקיימא לן דדבר שיש לו מתיירין אפילו באלף לא בטיל, והטעם, דעד שעתה יאכלנה ויטלטלנה כחשש איסור, יותר טוב שימתין עד שתחשך ויהיה כולם בהיתר. וכן אם הוא ספק אם נולדה בשבת או מקודם, גם-כן אסור מטעם זה, אף דבכל דוחתא קיימא לן דספקא דרבנן להקל [לקמן בסימן תקיג]. ועיין שם עוד במגן אברהם ובמשנה ברורה לענין אם נתערב הספק באחרות]. אך (ד) אם השיכם קודם עמור השחר ומצא הביצה מנוחת בהקינה של התרגולת, מותרת לטלטלה ולאכלה, דרובן אינן יולדות בלילה (ו) וחלינן דמאתמול שהיה יום חול נולדה: (ג) שאלא יגע בה. היינו בהכלי, וכל-שכן בנגיעה בידי, והטעם, דעל-ידי שהיא עגולה היא מתנענעת ממקומה. ועיין לעיל בסימן שח סעיף ג בהג"ה ובסימן שי סעיף ו ובמה שכתבנו שם: ב (ד) אסורה בזה. הטעם, דאם נאכלנה (ו) הוי כמכין מיום אחד לחבירו ואסור, וכנ"ל כסעיף-קטן א, וממילא כיון דלא חזיא לאכילה אסור גם-כן בטלטול: ג (ה) פירות שנשרו וכו'. ואפילו (ו) אם ספק שמא נשרו בשבת, גם-כן אסור. ועיין בפסחים נ"ו, דאפילו אם כוונתו למצוה, להפקיר אותן לעניים שיאכלו אותן בשני בצורת, גם-כן אסור, דאף שהותר להן להאכיל את העניים דמ"א, מכל מקום לא הותר להן לעבור על שבות דשבת ויום-טוב: (ו) מן האילן בשבת. והוא הדין זרעים וירקות הנמצאים בגינות אסור לאכלן, (ט) ואף לטלטלן, שמא נשרו היום. ודע,

שער הציון

(טז) מגן אברהם והפריי-מגדים כתב: צריך עיון, דקליפות התפוחים רוב העולם אוכלים אותו כך בלא דחק, ואם-כן אף להניח יש לומר דשרי, אך בקליפי רביי"ץ² ומעריי"ץ³ יש לומר כן: (טז) ובכ"ל בסימן שיט סעיף טז, עיין שם, כן כתב הפריי-מגדים. ולא אבין ראייתו לעניות דעתי, ועיין לעיל בסעיף ד בבבאור הלכה דיבור המתחיל "הבור": (ז) דאי אפשר כענין אחר ולא היו כבורים מסולת אמנול [פמ"ג] (ח) מגן אברהם לקמן בסימן תקטו שכתב דן מדברי הרי"ף והרא"ש בפרק אין צדיו, עיין שם. ועיין באשל-אברהם סעיף-קטן א שמסתפק היכא שהתרגולת עומדת לאכילה [או דלמאן דאמר מוקצה בשבת שרין ורוצה ליתן הביצה לעובד-גילולים, אפשר דלא אסור בטלטול, דומיא דמה שכתב המגן אברהם בסימן חמו אות ג, עיין שם: (ג) היינו שאסורה לטלטול אפילו כשצריך לגופה, כגון לכסות בה את הכלי, וכדאיתא בביצה ד', וכל-שכן כשצריך רק למקומה: (ג) ביצה ב' עמוד ב. ודע, דבזה לא מועיל התיקון של עירוב תבשילין, ולא אתי דרבנן ועקר דאורייתא, תוספות שם, ע"ש: (ז) והא דלא אסור כשנולדה ביום א' של חול מהאי טעמא, דסעודת חול לא חשיבא כלל ולא בעיא הכנה מבעוד יום כמו דאשכחן בשבת, ועליכן לא שייך לומר דהשבת הכין לה [רש"י שם והרע"ב]: (ה) שם בסימן תקיג: (ו) לאפוקי אם היה בשבת שאחר יום-טוב, וכמו שכתוב שם: (ו) ואם הוא דאורייתא או דרבנן, עיין לקמן בסימן תקיג ב"ז ומגן אברהם ובמה שכתבנו בשער הציון אות טז: (ז) ירושלמי דפסחים, והובא בתוספות פסחים נ"ו ע"ב, ע"ש: (ח) ואף דשם איירי לענין אכילה, פשוט דהוא הדין לענין טלטול, ומשום דהוי ליה דבר שיש לו מתיירין, וכנ"ל לענין ביצה דגם שם תוספות פירות הנושרין, ואחר-כך מצאתי שכן כתב הפריי-מגדים, ולפלא שלא הזכיר הירושלמי: (ט) פריי-מגדים:

הלכות שבת סימן שכב

ה שם ל"ג מימרא דרב
יהודה ו' שם ברייתא
ז שם בגמרא אליבא
דחכמים

(ו) אסורים בו ביום, (ה) ולערכ מותרים מיד: ד (ט) *אכלי-בהמה אין בהם (י) משום תיקון כלי, (יא) לפיכך מותר לקטום (יב) אפילו בסכין קש או תבן ולחצוץ בו שיניו; * אבל קיסם שאינו אוכל-בהמה, (יג) אפילו ליטלו כדי לחצוץ בו שיניו (ד) (יד) אסור: ה (טו) 'מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם ולהניף בהם (טז) לחולה, (ז) (ח) ומוללו להריח בו, (יז) *אחד וקשים

באר היטב

וקוטמו ומוללו להריח וכו'. בשכנה"ג חוכך להחמיר דוקא קוטם מעט

משנה ברורה

דאפילו אם יודע שנשרו בערב-שבת, אינו מותר רק ללקט אחד אחד ולאכלו, אבל לאסוף כמה פירות ביחד יש בזה איסור גמור, וכדלקמן בסימן שמ סעיף ט, דכל דבר המקבץ במקום גידולו דומה למעמר, ועיין שם במשנה ברורה דקורב דיש בזה חיוב חטאת: (ז) אסורין. משום שמא יעלה ויתלוש, וגם משום מוקצה, דכיון דאיתקצאי מדעתיה בין השמשות, דהיה אז מחובר, איתקצאי לכולי יומא: (ח) ולערכ מותרין מיד. ואין צריך להמחין בכדי שיעשה, (י) כיון שלא נעשה בהם מלאכה לא גזרו בזה: ד (ט) אכלי-בהמה. רוצה לומר, דבר שראוי לאכילה

לבהמה. ומשמע בגמרא דאפילו (יא) אין עומד בשכילם, כגון עצים רכים שראוי להם לאכילה, גם-כן לא מתקריא עליהם שם כלי: (י) משום תיקון כלי. ומותר אף בטלטול, דדבר הראוי לאכילה מוכן הוא לכל הצורך: (יא) לפיכך וכו'. ויש שטוברין, דדוקא כגון זה שעושה ממנו כלי בתחלה לא שייך תיקון כלי, אבל אם מתקן כלי העשוי כבר בדבר-אוכל, כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכת לפת וחותכו לפי מדת הנקב, שייך בזה תיקון כלי וי"ן, והעתיקין בחיי-אדם, ועיין בנשמת-אדם דלדידיה יש בזה חיוב חטאת: (יב) אפילו בסכין וכו'. ואפילו הוא מקפיד על המדה, אין בזה שום חשש איסור מחמת מחתך כיון דדבר-אוכל הוא [ח"א]: (יג) אפילו ליטלו. רוצה לומר, אפילו נטילה סתם בלי קטימה אסור משום מוקצה כשאר עצים, וכל-שכן אם ירצה לקטמו כדי לחצוץ בו שיניו דאסור משום שבות, דהוא כעין תיקון כלי. ודוקא אם יקטמנו ביד, דאז פטור מחטאת משום דהיא מלאכה כלאחר יד ואסור משום שבות, אבל אם יקטמנו בכלי כדי לחצוץ בו שיניו או לפתוח בו הדלת, אז היא מלאכה גמורה, שמשותהו כלי על-ידיהו וחייב [א"ר בשם הרא"ש ורי"ן]: (יד) אסור. ואף דיש בזה משום כבוד הבריות, שפעמים שנראה הבשר שבין השיניים לחוץ וגנאי הוא לו, אף-על-פי-כן אסור, דהיה לו להכין קיסם מאתמול במקום הסעודה [גמרא]. ולפי זה, אם הזמינו חבירו לסעודה בשבת ולא היה אפשר לו להכין שום דבר מאתמול לחצוץ בו שיניו, מותר לו (יז) לטלטל קיסם לחצוץ בו שיניו או אין לו דבר אחר, אך במקום שאין נחשב לו זה לגנאי אסור [מ"א]: ה (טו) מותר לטלטל וכו'. דלא מקצה דעתיה מאלו העצים מעיקרא: (טז) לחולה. הוא הדין (יג) לבריא, אלא אורחא דמילתא נקט: (יז) ומוללו וכו'. צריך לומר וקוטמו ומוללו. ומלילה היינו, שמוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו, וקטימה גמי משום זה, שמקום הקטימה הוא לח וריחו נודף. והסכימו (יד) הרבה אחרונים, דהא דמותר לקטום (טו) בקשים היינו דוקא ביד אבל לא בכלי, אף דהוא קוטם רק כדי להריח ואינו מכוין כלל לעשותה כלי; ולכך אסור לקטום ההדס בסכין, גזייה דלא מאתי לקטום לחצוץ בו שיניו, ובוה חייב, כנ"ל בסעיף-קטן יג. ואפילו ביד אינו מותר לקטום בקשין רק להריח, אבל לחצוץ בו שיניו אסור לחצוץ על-מא: (יח) אחד קשים. היינו אפילו קשים שאינם ראויים כלל למאכל כל-בהמה, אלא הכי מותר לקטמם ולפשח בהם כל מה שירצה, בין שפורש עץ גדול או קטן [רמב"ם]. ודוקא בכל זה, שהוא רק להוסיף ריח על-ידי המלילה והקטימה, אבל אסור להוליד ריח, (טז) כגון להניח בשמים בבגד וכדומה כדי שיהיה הבגד מריח אסור [אחרונים]. ואגב דאירינן בשולחן-ערוך לענין חיתוך וקטימה בענין אכלי-בהמה ועצי-בשמים, נעתיק גמי בזה דין מלאכת מחתך בשאר דברים: (א) המתחך עור, או כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו, בין עץ או מתכת או אפילו נוצות של עוף, כיון שמקפיד על מדת ארכו ורחבו וחותך כבוננה, חייב; אבל החותך דרך הפסד, או בלא כוונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק, פטור [רמב"ם פ"א]. ומה יפה הועילו לנו הנביאים (נחמיה י) וחכמינו ז"ל במה שאסרו לנו המקח וממכר בשבת, שפעמים שיכול לבוא לידי חיוב חטאת, כגון שמוכר איזה סחורה ומחתך ממנו לפי מדתו הצריך לו, דחייב משום מחתך [ח"א בכלל לן]. (ב) אין מלאכת מחתך שייך באוכלין, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן יב. (ג) אם מלאכת מחתך הוא דוקא בכלי או אפילו ביד, עיין כמה שכתבנו בביאור הלכה דתלוי בכל דבר לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, אין חייב כי אם בכלי, ודבר שדרכו להפרידו ביד, חייב גם-כן אפילו ביד; ומסתברא דאיסור דרבנן יש בכל גווני, וכמו שכתבנו בביאור הלכה, עיין שם. החותך

שערי הציון

(י) בית-יוסף וט"ו: (יא) דשם מיירי לענין עצי בשמים. ועיין ביאור הלכה: (יב) עיין בפרי-מגרים שמצדד דהוא הדין דמותר לקטום הקיסם ביד כדי לחצוץ בו שיניו אם אי אפשר לו לחצוץ בו בלא זה, וכפי מה שכתבנו מקודם וקטימת הקיסם ביד הוא רק משום שבות, עיין שם: (יג) תוספת-שבת. ואף דבמגן אברהם כתב 'אפשר' לפי האמת כן הוא, עיין ברמב"ם שהשמיט זה לגמרי, משמע ודאי כפינו ליה דכיון דמטלטלינן להו להריח ממילא מותר גם-כן להניף: (יד) רש"י והביאו המגן-אברהם, והסכים עמו האליה רבה וגם הקרבן-נתנאל, דלא כט"ו: (טו) וברכים מותר אף בכלי, דהם בכלל אכלי-בהמה, ומטעם זה אף לחצוץ בו שיניו מותר ברכין, וכמו שכתב רש"י שם: (טז) וכן ליתן שפיגנרא ד"ל באוכלין מוליד ריח [פמ"ג בשם ח"צ]. ועיין באר היטב מה שהביא בשם שרייר-נסת-הגדולה שמחמיר לקטום כדי ליתן לאחר, והפרי-מגרים מצדד להתירו ולכן השמטתי דבר זה:

הלכות שבת סימן שבע

באר הגולה שלט

ח שבת קמ"ח
ט הרי"ף והרא"ש ודלא
כרי"ם
כ רמב"ם בפרק כג
הנחיה שם ה"ב והג"ה
מהלכות יום טוב

ואחד רכים: ו המחלק לבני-ביתו מנות בשבת י"כול להטיל גורל, לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו, וזהו שיהיו (יט) החלקים שוים ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם, אבל עם אחרים אסור, (כ) כיון שמקפידין (כא) *זה על זה יבואו לידי מדה ומשקל. אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה (כב) ולהטיל גורל עליהם, אפילו בבני-ביתו וכחול אסור משום קוביא. ויש אומרים דעם בניו ובני-ביתו מותר להטיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני (כג) שאין מקפידים: הגה ואסור (כד) להטיל באר היטב

כדי שיריח מותר, אבל אם משבר חתיכה ממנו כדי ליתנו לאחר אסור, ע"ש. וכתב הי"ש פ"ד דהך קוטמו אינו מותר אלא ביד אבל לא בסכין,

ביאור הלכה

ואחד רכים. לכאורה קשה, אמאי התייר לקטום בקיים להריח, בזה דאינו מכויין להקטימה לשוטה כלי, שאינו רק להריח אלא שייך בזה תיקון כלי, יאסר משום מחתך בקשים, שאינם בכלל אכלי-בהמה, הדרי בכל מלאכת מחתך אין הטעם משום דבזה עושה כלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה, כידוע ממה שאמר הגמרא שבת ע"ד עמוד ב: האי מאן דסליח סילתא וקפיד ומשחחא דחייב גם משום מחתך? ואולי דכיון דמייורי בקטום ביד, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קטן יז, אפילו משום מחתך לית בזה, דסתם מחתך הוא בכללי, וכן משמע לעניות דעתי מהרא"ש שכתב דלהכי פטור בקטום ביד לחצוץ בו שנינו משום דהוי כלאחר יד, וכן רש"י בס"ן חב דקטימה שלא בסכין, תיקון כלאחר יד הוא ולא תיקון מעליא, ואי שם מחתך שייך אפילו ביד, דל מהכא שם תיקון וליחייב משום מחתך. אמנם בנשמת-אדם ראיתי מילתא דחזתא, שמצדד לומר דשם מחתך שייך אפילו ביד, וקשה לדבריו אמאי התייר לקטום בקשים? ואולי דסתם קוטום להריח אינו מקפיד על המדה, דאינו מכויין רק שעל-ידי הקטימה יהיה הריח נודף יותר, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה, כגון שחבירו מבקש ממנו שיתן לו מעציב-שמים שלו והוא קוטם איה שיעור ממנו כדי ליתן לו, אין-הכי-נמי דיצויר בזה לפעמים איסור דאורייתא [ובזה יהיה מקום לדינו של השי"ר-כנסת-הגדולה שתמה עליה הפרי-מגדים, ע"ש], אבל סתם קוטום קיסם לחצוץ בו שיניו, משמע מהרמב"ם שהוא מקפיד על המדה מדחייבהו שם משום מחתך, עיין ברמב"ם פרק יא, והיינו דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצוץ בו שיניו ונעניין במגיד-משנה שם שדעתו דגם בזה אינו חייב כי אם בקוטום בסכין ולא ביד, וכדעת הרא"ש, ומדלא חיביהו משום מחתך שמו מינה דסבירא ליה דשם מחתך לא שייך ביד וכמו שכתבנו, ולכן תלונתו על הנשמת-אדם, שהוא רוצה ליישב דברי הרמב"ם על-כן הוא אומר לדבריו מילתא דחזתא, ואין לו ראיה לדבריו, וכמו שכתבנו ראיה לדברינו מדברי הרא"ש ורש"י דמחתך לא שייך ביד]. ולענין דינא נראה לי להכריע דתלוי מלאכת מחתך בכל אחד לפי ענינו, דדבר שדרכו לחצוץ דוקא בכללי, לא שייך שם מחתך אלא בכללי, ודומאי שמצוין לענין זה שכתב צ"ד עמוד ב, משום דאין דרך גזיזה ביד, ודבר שדרכו להפרידו לשנים ביד [כמו שצווי לענין איהו סחורה שדרך להפרידו לשנים על-ידי קריעה ביד], חייב משום מחתך אי מפרידו על-ידי יד, ודומאי שמצוין לענין תולש דחייב אפילו אם תולש ביד ולא בכללי, וכמו שפירש רש"י בשבת ע"ג עמוד ב דיבור המתחיל

שער הציון

(יז) מגן-אברהם: (יח) כן משמע ממסקנת המגן-אברהם ומתוספת-שבת, ועיין מה שכתבנו עוד בכיור הלכה: (יט) חושן-משפט סימן שע, ע"ש: (כ) שם לדעת הרמב"ם, ואפילו לדעת הטור שם אין נכון מצד אחר, ע"ש: (כא) רמב"ם בפרק כג: (כב) לא ידעתי מנא ליה להקל כשהפסה הוא להשוות החלקים;

משנה ברורה

קיסם בסכין לחצוץ בו שיניו, חייב בזה משום תיקון כלי לדעת הרא"ש, ולדעת הרמב"ם — משום מחתך, ואפשר דחייב לדידיה שנים: (י) (יט) החלקים שוים. בדזה אין שייך שום איסור של שחיקת קוביא, כיון שאין משתכר על-ידי הגורל: (כ) כיון שמקפידין. ולחלק בלי גורל שרי, (ז) דמסתמא אמרינן שאין מקפידין, אלא-אם-כן רוצים להטיל גורל, דאז חוינן שמקפידין; (יט) ואפילו אם הם שכנים ולא בני חבורה אחת, דדרך סתם שכנים להקפיד אלו על אלו, מכל מקום לא אסור רבנן לחלק בלי גורל: (כא) זה על זה. היינו שלא למחול לחבירו אף על דבר מועט: (כב) ולהטיל גורל וכו'. היינו, דמי שיזכה בגורל יטול הגדולה ומי שיתחייב יטול הקטנה, הוא בכלל שחיקת קוביא ממש [קוביא (יט) הוא מה שמשחקין בעצים], וקוביא הוא (כ) אבק גול מדבריהם, שאין דעתו להקנותו בקנין גמור, ולהכי אסור אף בחול. אבל דבעל-הבית עם בני-ביתו לא שייך גזל כלל שהרי הכל שלו, מכל מקום אסור דלמא אתי לסרוכי בקוביא עם אחרים, (כא) ובאחרים כוודאי אסור בחול, וכל-שכן בשבת, דקוביא דמי למקח וממכר: (כג) שאין מקפידים. שהרי הוא נותן להם הכל משלו ולא שייך חשש דמדה ומשקל, וגם קוביא אין כאן. ואם בניו חולקים משל עצמם, (כד) אסור מנה גדולה נגד מנה קטנה [פמ"ג]: (כד) להטיל גורל. היינו אם הוא לחלק איהו דבר, ואסור אפילו במקום דאתי לאנצווי, אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי שיעלה לתורה שרי, דהא היו מפיסין בשבת במקדש מי שוחט מי זורק [מ"א]. ועיין בנזיר-הקודש שהביא בשם שבות-יעקב חלק ג סימן דל שמשמע שאינו מותר לו להטיל גורל מתוך הספר כנהוג, אבל להטיל גורל על-ידי פתקאות שונכות מערב-שבת שם כל אחד עליו ומטילין בקלפי ומוציאין פתקא מי שיעלה לספר-תורה, אסור, וכן כתב בספר החיים:

אין דרך, ע"ש, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וכמו שהעתקנו בפנים מלשון הרמב"ם. אך מה שכתבנו דתלוי בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורייתא, אבל מדרבנן היה אסור בכל גוונא, דומיא דגזיזה דאסור מדרבנן לכולי עלמא אפילו ביד אף דאין דרך גזיזה בכך. ולפי זה נהיה מוכרחים לומר מה דהתייר לקטום לכתחלה להריח הוא משום דסתמו אינו מקפיד על המדה וכו'. ואפשר דיש לחלק ולומר דשם מחתך לא שייך כלל במחתך ביד, אבל זה אינו, כיון דמסתברא דבר שדרכו להפרידו ביד שייך שם מחתך אפילו ביד, ממילא לא להקל מדרבנן בכל גוונא, כן נראה לעניות דעתי: * כיון שמקפידין. עיין משנה ברורה מה שכתבתי, והוא מגן-אברהם. ועיין שם שכתב עוד דאי ידעין נבני חבורה שמקפידין זה על זה, אפילו לחלק בלי גורל אסור, דחיישנן שיבואו להוכיח שם מדה ומשקל ומגין, וזה אסור כמו שכתובו סימן שכב; וגם עצם השתתפות באנשים כאלו אין כדאי לכתחלה, דמתוך שהם רגילים לשאול תייר אחד מחבירו, ודאי יבואו לשאול גם בשבת ויום-טוב, ומתוך הקפדתן אלו על אלו יבואו לידי מדה ומשקל; וממילא סתם שאלה כיום-טוב אחד מחבירו, אף באופן המתור בשאר בני-אדם, כאלו בני החבורה מקפידים אין נכון כוודאי, דיבואו לידי שם מדה ומשקל. וזה דוקא בבני חבורה, אבל סתם שכנים שאינם חברים, אף שמתמחה הם גם-כן מקפידים, מכל מקום מותרים לשאול אחד מחבירו בשבת ויום-טוב. דמתוך שאין רגילין לשאול זה מזה תייר, לא גזרינן שיבואו לידי חטא. וזה תוכן דברי המגן-אברהם מה שהוציא מתוספתו. ונראה דבר לחלק בלי גורל לא אסור בשכנים, מתוך שאין דבר זה מציא אצלם תמיד לא חששו רבנן שיבואו לידי איסור, כן משמע ממסקנת המגן-אברהם, עיין שם: * זה על זה. בתוספתא איתא דמפיס אדם עם אורחיו וכן האורחים מפיסין זה עם

הלכות שבת סימן שכב שבג

(1) [ן] גורל (כה) בשבת אפילו עלידי אינו יהודי (מהרי"ל):

שכג דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותיקונן וטבילתן בשבת, וכו' י' סעיפים:

א (א) *מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה, אפילו הוא (ב) מיוחד (ב) למדה. יוהני מילי כשנוטל הלוקח מדה של מוכר (ג) ומוליכו לביתו, ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו מלא לי כלי זה, (ד) *אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח **אסור**: הגה (ה) ויש מקילין לומר דכל שאינו מכרין למדה לגמרי, (ו) (ז) שממעט או מוסיף מעט, שרי (הג"א) ומרכי פרק אין צדין, וכן המנהג פשוט למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לכליו של לוקח, ועוד (ז) יתבאר לך בסמוך טעם המקילין. דין הלוואת שבת דינו כמו ביום-טוב, ועיין לקמן סימן תקכה ולעיל סימן שז סעיף יא: (ח) (ב) *מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה ולמחר נמדוד אותו (ט) (אבל לא יאמר תן לי (י) מדה פלונית) (טו): ג' *מותר לומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים (יא) (במנין: ד' *מותר

א ביצה כיט משנה וכתנא קמא ודכמשר לה רבא שם ב' דין שם ושמן נרתיק דברי רמב"ם בפרק ד' ג' הוב' המנין בפרק ש' מלכות יום טוב היחשולו ד' ביצה כיט משנה ה' שם בכייתא

באר היטב

ולא הותר בסכין רק באוכלי-במה, ע"ש, והט"ו בסימן תקיט ס"ד חולק על היש"ש בזה ומתיר אפילו בסכין, ע"ש, והמ"א ט"ז סי' תקיא העלה דדוקא להוסיף ריח שרי אבל אסור להויליף ריח, ע"ש: (1) גורל. אבל

[1] גורל. עיין באה"ט. ועיין בשבוח-יעקב ח"ג סימן כד דמתיר גס"ן, כיון שהוא חפץ ומצוה, וכן משמע בע"צ, אבל להטיל גורל על קודש של מו"ש וראי דאסור, ע"ש:

לקדיש או מי שיעלה לס"ת שרי, דהרבה פוסקים ס"ל דביום-הכפודים היו מטילים גורל מי שחוט מי זורק, מ"א, ע"ש. ועיין ט"ז וביד-אהרן: (ב) למדה. פירוש, שרגיל למדוד למכור בו: (3) שממעט. ואין בו משום גזל, שידוע לבעליו שהכל רגילים בכך כ"ש, ולכן נהגו להטיל טבעת

שערי תשובה

ביאור הלכה

זה מי שיטול חלקו תחלה, אבל לא שיטול חלקו וחלק חבירו, והטעם, כיון דאין שום נפקא-מינה בממון, רק מי שיטול תחלה, הוא רק כמי שמטיל מי שיעלה לקדיש חלקו המגן-אברהם. אך קשה למה מסיים התוספתא: אבל לא שיטול חלקו וחלק חבירו, הוה ליה להשמיענו ויתר רבותא, דאפילו להשוות החלקים גס"ן אסורים האורחים להפיט גורלות? יש לומר דזה אינו מצוי, משום דהבעל-הבית משהו החלקים לפניהם:

משנה ברורה

(כה) בשבת. עיין במגן-אברהם, (כז) דאפילו אם הוא דבר מצוה ולא היו מצי למעבד מאתמול, גס"ן אסור בשבת, **(כז)** וביום-טוב משמע ממגן-אברהם דשרי באופן זה. ועיין בשער הציון:

א (א) מותר וכו'. היינו, אף דקא ומומכר אסור בשבת ויום-טוב, ואחז (ב) המוכר רבא על במסירה ומשיכה וכן

* **אבל למדוד בכלי וכו'.** ומינתן שורין ליוע"ר המיוחד למדה ומחזיק קווארי"ט. מותר לומר 'מלא לי כלי זה' ושופך לכלי של לוקח [פמ"ג]: * **מותר לומר וכו'.** כדי להבין היטב דברי המחבר והרמ"א אקדים בכאן הקדמה קצרה, והוא: כי יש ג' דברים והם ששה, היינו דמים ומדה ומנין, שהם סכום דמים וסכום מדה וסכום מנין. והנה במנין כבר נפסק הדין בפשיטות דמנין מותר, כגון לומר 'תן לי אגוזים במנין', אבל לעשות עמו חשבון הכולל בזה, כגון 'כמה אגוזים יש לך

(ב) מיוחד למדה. פירוש, שרגיל למדוד ולמכור בו: **(ג)** ומוליכו לביתו. שאין זה דרך מקח וממכר, (ג) וגם לא מיחזי כעובדין דחול, שאף המשקה את חבירו בדרך מתנה, דרכו גס"ן לפעמים להשקות בכלי המיוחד למדה: (ד) **אבל**

למדוד וכו'. מפני שזהו דרך מקח וממכר של חול: (ה) **ויש מקילין וכו'.** היינו, דעל-ידיה אין אסור על המוכר למדוד בכלי-מדה שלו ולשפוך לתוך כליו של לוקח: (ו) **שממעט וכו'.** ואין בזה משום גזל, שידוע לבעליו שהכל רגילים בכך, וכן נהגו להטיל טבעת במדה. (ז) וזה ההיתר למוכר [מ"א]: (ז) **יתבאר בסמוך.** היינו, שמצא סמך שלפעמים מותר להזכיר אף שם מדה, ועיין שם מה שכתבנו בזה: **ב (ח)** מותר וכו'. היינו, אף שהמדידה אסור בשבת ויום-טוב, מכל מקום מותר להזכירו. ועיין לעיל סימן שז סעיף ח דאסור לומר 'זכר פלוני אעשה למחר' מה שאסור לעשות היום, ואולי משום שהוא לצורך שבת התיירו [פמ"ג]: (ט) **אבל לא יאמר וכו'.** ואפילו (ס) אין קונה מנו כלא אלא שואל ממנו ואומר 'השאלני מדה פלונית', גס"ן אסור משום מדידה, והיו כעובדין דחול, וכנ"ל בסימן שז: (י) **תציה כדה או (1) תציה או רביעית,** כיון שמזכיר שם מדה, (1) אבל מותר לומר 'מלא לי כלי זה עד השנתות': **ג (יא)** במנין. היינו שאומר לו עשרה או עשרים, (ת) שכן דרך בעל-הבית להיות מונה בתוך ביתו לידע כמה הוא נוטל, שלא יטול אלא כפי הצורך, הלכך לא מוכח דמשום

שער הציון

ואולי מצד הסברא, דכיון שהם אחים אף שמפיסים מכל מקום אמרינן שאין מקפידים (כז) והביא המגן-אברהם ראי' לזה ממה דמרי"ק המשנה 'מטילין חלשים על הקדשים ביום-טוב', ואי נימא משום דבשבת לא היה כי אם בשר עולה, הלא היה בו לחם הפנים. ולעניות דעתי אין ראי' כלי-כך, משום דלחם הפנים לא היה מגיע לכל אחד כי אם דבר מועט מאד, לכל אחד כויה או כפול, לא הטילו עליהם גורל: וגם אפשר דוקא נקט המשנה ביום-טוב משום סיפא ד'אבל לא על המנות', לאשמעינן דביום-טוב נמי אסור: (כז) עיין שם דבריו דבאופן זה גם לרש"י מותר, והיינו ממה שהתירו להטיל חלשים על הקדשים שנשחטו ביום-טוב. וגם זה לא אבין, דדילמא רק על אכילת בשר קדשים שהיא מצות עשה גמורה התיירו אבל לא לשאר דברי-מצוה, ותרו, דהא רישא דמשנה אמרה בסתם 'מפיס אדם על המנות עם בניו ובני-ביתו' ולא עם אחרים, והיינו מנות דשבת שהוא גס"ן דברי-מצוה לאכלם, וכלול בזה נמי יום-טוב כדמכח בגמרא, ואפילו הכי אסור, ועל-כרחן דקדשים שאני, וצריך עיון, ועל-כ"ל פנים בשבת ודאי אין להקל בזה וכדעת המגן-אברהם, ואף שהשגנו לעיל על ראייתו, מכל מקום דינו אמת: (ב) רמב"ם: (3) אליה רבה בשם שלטי-גבורים: (ג) גמרא: (ד) כוונתו, אבל מה שהמנהג שהלוקח מזכיר שם מדה אין די בהיות זה, ולזה סיים הרמ"א 'ובסמוך יתבאר טעם המקילין', היינו אף מה שמקילין להזכיר שם מדה: (ע) הגר"ו: (1) לברש: (1) מגן-אברהם בשם השלטי-גבורים: (ת) גמרא ור"ן:

הלכות שבת סימן שכג

שמא באר הגולה

1 פלוגתא דתנא קמא ורבי שמעון בן אלעזר, ויש שם חילוקי גיטאות וכתב הרא"ש, שיש לחזור בהמה, וכן כתב הרמב"ם שם

(יב) לומר *לחנוני תן לי ארבע ביצים והמשה רמונים, ויבלבד שלא יזכיר לו (ג) שם דמים (יד) ולא סכום מדה (טו) ולא סכום מנין, לומר הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים, תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה: הגה (טז) *וכן (ג) בסכום דמים אינו אסור אלא בכהאי גוונא שאומר תן לי בכך וכך דמים ויהיה לך בידי כך וכך, אבל בלאו הכי שרי. (יז) וכן בסכום מדה, דוקא בכהאי גוונא אסור (יח) אבל בלאו הכי שרי. (יט) ואף-על-גב דאסור להזכיר דמים כלל, היינו בדבר שאין (ד) מקחו ידוע, אבל בדבר שידוע, רק שאומר לו כמה צריך, שרי, אם לא שמזכיר לו סכום (א"י והג"א באר היטב

באר היטב

שאינן רגילים למודד דאו אינו יודע כמה מחזיק המדה ואינו יודע אם יהיה צריך יותר או לאו וא"כ אין כוונתו לומר כמה הוא צריך, אבל בשיכר וכיוצא בו כוונתו להודיע כמה הוא צריך ושרי. וזהו ההיתר ללוקח, וההיתר למוכר עיין ס"א, וצ"ע למה לא נהגו עתה כן. וכתב ש"ג דמותר לומר מלא לי כלי זה עד שנתות, ע"ש, עכ"ל מ"א. ועיין ט"ז והאריך ומחזיר בדברים אלו, ע"ש. מן שנהגין שכותבין פלוני הניח כך וכך מעות ופלוני כך וכך, ולמחר בשבת כשנתן היין לוקח מחט ועושה נקבים כמנין היין שלוקח, אסור להסתכל באותו כתב

ביאור הלכה

בידי מכבר, חמשים, תן לי עוד חמשים ויהיה ביחד מאה, זהו סכום מנין ואסור, דרמי למקח וממכר. ובמדה גב"כ, סכום מדה, וסכום דמים, דהיינו שיאמר 'כמה דמים אני חייב מכבר, כך וכך, תן לי עוד כך וכך ואתחייב לך ביחד כך הכל כך ע"כ'; וכן כהאי גוונא במדה: 'כמה מדות אני חייב לך מכבר, כך וכך, תן לי עוד מדה פלונית ואתחייב לך בסך הכל כך וכך', זהו אסור לכולי עלמא, דרמי למקח וממכר. אך במדה או בדמים גופא, דהיינו שיאמר 'תן לי אגוזים בפשוט' אחד או בשני פשוטים, דעת המחבר דאסור, דלא מוכח בגמרא דאסור לפסוק דמים וכן אסור להזכיר שם מדה. ורמ"א הביא בהג"ה דעת הגהת אשר"י דסבירא ליה דמותר בדמים כהאי גוונא, דאמרינן דלסימנא בעלמא הזכיר 'בפשוט' להודיעו כמה אגוזים הוא צריך, ואינו אלא ואומר לו מנין אגוזים, ונמצא שלא הזכיר כאן לשון מכירה בדמים אלא נתינה בעלמא כמה יתן; ומה שהזכיר בגמרא דאסור לפסוק דמים, היינו בדבר שאין מקחו ידוע, שאין לדבר ההוא קצבה ופסיקת דמים, שאז לא נוכל לומר שמה שהזכיר לו דמים הוא רק להודיע לו כמה צריך ולא לפסוק לו דמים בעד המקח, שהרי אינו יודע כמה יתן לו בעד שיעור זה הדמים. וכתב הרמ"א בדרכי-ימשה, דלדעת הגהת אשר"י הזה נוכל לומר אף במדה כהאי גוונא, דלא אסור להזכיר לו שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע, דהיינו שאומר 'תן לי מדה אגוזים' או דבר אחר שאין רגילים למודדו, דאו לא נוכל לומר שכוונתו רק לסימנא להודיע לו כמה הוא צריך, שאינו יודע כמה מחזיק המדה ואינו יודע אם יהיה צריך יותר או לאו, ועל-כרחך מה שהזכיר לו המדה היינו שימדדנו דוקא, אבל ביני ושיכר וכיוצא בזה שרגילים למודדו, כוונתו רק להודיעו כמה הוא צריך ולא שימדדנו דוקא, ועל-כן שרי, ועל-פי זה כתב כאן בהג"ה יוכן בסכום מדה וכו': * לחנוני תן לי וכו'. היינו תן דסעיף ג, ואפשר דלדבותא נקט חנוני, אף דכותתו בוודאי למכירה אפילו שרי שרי כיון שלא הזכיר בפירוש, וכן משמע בלבוש. ובגמרא איתא 'חנוני הריגיל אצלו, ופירש רש"י דמשום שהוא רגיל אצלו מאמינו בלא פסיקת דמים: * וכן בסכום דמים וכו'. הלשון אינו מדויק כל-כך, והכוונה, רמה שכתוב בדברי המחבר שם דמים היינו דוקא סכום דמים, אבל

במדה, מרדכי, יש"ש, ד"מ. וזה ההיתר למוכר, ועיין ס"ד: (א) בסכום אבל מלשון הטור והש"ע משמע דאסור להזכיר שם דמים כלל אפילו בלא סכום וחשבון, מ"א: (ז) מקחו ידוע. פ"י שאין לו קצבה ומחוסר פסיקה או אסור לומר תן לי בפשוט או כב' אפילו נוטל מה שנתון לו, דאו אין לומר סוניתו אלא לומר מה שצריך שהרי אין יודע מה יתן וכתב ד"מ: ונ"ל דה"ל לענין מדה לא אסור להזכיר שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע, אבל בדבר שמדתו ידוע רק שמודיע לחנוני כמה צריך שרי, עכ"ל, פ"י דוקא כשאומר ד"מ תן לי מדה אגוזים או דבר

משנה ברורה

דמים הוא דמדכר ליה אלא להודיע כמה צריך: **ד (יב) לומר לחנוני וכו'.** דוקא חנוני ישראל, אבל אינו יהודי אסור ליקח ממנו ביצים, שמא נולדו היום ומוקצה הוא, וכן ברמונים שמא נלקטו היום מן המחובר [לקמן סימן תקיז ס"א]: **(יג) שם דמים.** כגון שאומר 'תן לי בעד כך וכך פשוטים', וכל-שכן כשמזכיר לו סכום דמים, דהיינו שעושה עמו חשבון הכולל גם ממה שנתחייב לו מכבר, פשיטא דאסור: **(יד) ולא סכום מדה.** (ט) עיין בביאור הגר"א שכתב דטעות-סופר הוא, וצריך לומר 'ולא שם מדה', דהיינו שמזכיר לו 'תן לי מדה פלונית', וכל-שכן סכום מדה, דהיינו שעושה עמו חשבון הכולל מכמה מדות שלקח ממנו מכבר: **(טו) ולא סכום מנין וכו'.** דבאופן זה הוא דרך מקח וממכר, אבל מנין בעלמא, כבר מבואר מקודם דשרי: **(טז) וכן בסכום דמים וכו'.** (י) הוא פליג על המחבר דסבירא ליה דסתם שם דמים אסור למדכר, והוא סבירא ליה, דכמו במנין דוקא סכום מנין אסור ומנין בעלמא שרי למדכר, כן הדין לענין דמים; והוה ליה למימר 'יש אומרים', אלא שכן דרכו לפעמים: **(יז) וכן בסכום מדה וכו'.** רוצה לומר, דוקא סכום מדה, שעושה עמו חשבון הכולל גם ממדותיו שנתחייב לו מכבר, (י"א) אבל שם מדה בעלמא סבירא ליה להג"ה דמותר למדכר, דהא שהזכיר מדה הוא רק לסימנא בעלמא להודיע לו כמה הוא צריך ולא שימדדו דוקא, והא דאסר בגמרא להזכיר שם מדה, היינו בדבר שאין העולם רגילים למודד אותו במדה, שאז אין אומרים דלסימנא בעלמא נקטיה, והמחבר לעיל דלא חילק בזה, סבירא ליה דבכל גוונא אסור גם בזה: **(י"ח) אבל בלאו הכי שרי.** וזה הקולא (י"י) הוא רק ללוקח, שאינו עובר איסור במה שמזכיר שם מדה, וכו"ל. והיתר למוכר שיהיה מותר למודדו וליתנו בכליו של לוקח, מבואר לעיל בסעיף א שיוסיף או ימעט מעט: **(י"ט) ואף-על-גב דאסור וכו'.** חוזר אתחלת הג"ה, וקאמר, דהא דקיימא לן דאסור להזכיר דמים כלל הוא בדבר שאין מקחו ידוע, (י"ג) והיינו שאין לדבר ההוא קצבה ופסיקת דמים, שאז לא נוכל לומר שמה שהזכיר לו 'בפשוט' הוא רק להודיע לו כמה הוא צריך ולא לפסוק לו דמים בעד המקח, שהרי אינו יודע כמה יתן לו בעד שיעור זה הדמים, אבל דבר שידוע מקחו, אמרינן דלסימנא בעלמא נקטיה להודיעו כמה הוא צריך, ונמצא שלא הזכיר כהאי גוונא נתינה בעלמא כמה יתן:

שער הציני

(ט) וכן מוכח נמי, דהא המחבר אוסר אפילו בדמים בלא סכום, וכל-שכן לענין מדה, דהא כל חיליה של רמ"א, דלומר לענין ברה דמים, ועיין בט"ז שסובר דמדה חמיר דממים, וכיון שהמחבר אוסר בשם דמים, כל-שכן בשם מדה: (י) מגן-אברהם ותוספת-שבת: (י"א) מגן-אברהם ואליה רבה, דלא כעולת-שבת: (י"ב) מגן-אברהם: (י"ג) מגן-אברהם:

תרגום: 1 שם מטבע מסויים (עיין סימן שלד במשנה ברורה סעיף קטן פ' מהו ערכו).

הלכות שבת סימן שגב

ז שם במשנה ח שם בגמרא ל' ט תוספות שם י שבת ק"ח בייחא כן הוכיח הראש מדברי הרי"ף וכן במקום מדברי רמב"ם שם ד הלכות י"ט

פרק אין צדין; ו-הף-על-גב שיש מחמירין בדבר זה, (כ) כבר פשט המנהג במדינות אלו להקל, וכסברא הנזכרת: ה' המביא כדי יין ממקום למקום (כא) לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול, אלא יביאם (כב) לפניו (כג) או על כתיפו (כד) וכיוצא בזה שישנה מדרך חול, אפילו אין בשינוי קלות במשא. "ואם אי אפשר לו לשנות, כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למהר להביא לפניהם, מותר. (כה) ויש אומרים (ס) דלמעט בהילוך עדיף, ויותר טוב להביאם בסל ובקופה בפעם אחת מלהביאם כל אחת ואחת בפני עצמה: ו' (ז) (ח) 'מדיחים כלים' (ט) לצורך היום, (י) כגון (י) שנשאר לו עדיין סעודה לאכול; אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין. וכלי שתייה מדיחין (כט) כל היום, שכל היום ראוי לשתייה: ז [*] (ל) *מותר להטביל (לא) כלי חדש

באר היטב

שכתב בו סכום המעות, כמ"ש סימן שז ס"ב, כ"י בשם הרא"ש. ומשמע דאסור ג"כ לכתוב בתפארת סכום מעות וכשלוקח היין מניה הפתק במקום ששם האיש כתוב, דאסור לקרות בפתקאות האלו דהיי שטרי הדיוטות, ולכן נהגו ליקח גרעין לסימן או שאר דבר. וגבאי צדקה אפשר דמתרין בפתקאות, ומ"מ טוב להחמיר היכא דאפשר בגרעין, וכן נהגו הקדמונים, מ"א, ע"ש: (ה) דלמעט. עיין סימן תקי ס"ח בהג"ה דפסק כ"א: (ו) מדיחים. ואפילו עשר כוסות, שאם יצטרך באחד דאם יודע שלא יצטרך עוד אסור להדיח, מ"א, וכ"כ מהרי"ל:

משנה ברורה

(כ) כבר פשט וכו'. והנה (יז) יש כמה אחרונים שסוברין שיש ליהרר מדינא שלא להזכיר שם דמים וכל-שכן שם מדה בכל גוונא, וכרעת המחבר, (עו) ומכל מקום אין למחות ביד הנהגה להקל דיש לו על מי לסמוך, (עז) אבל ראוי ונכון מאד להחמיר בדבר שלא להזכיר שם מדה או דמים, ובפרט שיכול לעשות בהיתר, שיכול לומר 'מלא לי כלי זה ולמחר נמדוד אותו', ובדבר ששייך בו מניין יוכל לומר דרך מנין 'תן לי כך וכך', ולא יזכיר שם דמים כלל, ולא יבואו לך חשבון עד למחר. מה שנהוגין (פ) שכותבין מעצה-שבת: פלוני הניח כך וכך מעות ופלוני כך וכך, ולמחר בשבת כשנותן היין, לוקח המוכר מחט ועושה נקבים בנייד כמנין היין שלוקח, אסור לעשות כן, דהא אסור להסתכל באותו כתב שכתב בו סכום

המעות, דהיי שטרי הדיוטות, (יט) גם עשיית הנקבים בנייד גם-כן אין נכון לכתחלה. והוא הדין דאסור לכתוב בפתקאות מערב-שבת סכום מעות, ולמחר בשבת כשלוקח היין, מניח המוכר את הפתקא במקום ששם האיש כתוב אצלו מכבר, דאסור לקרות בפתקאות הללו וכנ"ל, ולכן נהגו ליתן גרעין או שאר דבר על שם האיש לסימן; וגבאי-צדקה אפשר דמתרין בפתקאות ליתן על שם האיש לזכרון, משום דהוי חפצי שמים, וכמו שכתוב בסימן שז, ומכל מקום טוב להחמיר היכא דאפשר בגרעין וכיוצא בזה, וכן נהגו הקדמונים [אחרונים]: ה' (כא) לא יביאם. ליתן שלשה וארבעה (יט) כדים בתוך קופה לישאם, משום דנראה כמעשה הדול לשאת משאות. (כב) לפניו. בידו: (כג) או על כתיפו. (כ) אחד או שנים, דמוכח דלצורך שבת הוא: (כד) וכיוצא בזה שישנה וכו'. כטור סימן תקי איתא בזה הלשון: וכן כל כיוצא בזה ישנה מדרך חול וכו', וזה הלשון מתוקן יותר: (כה) ויש אומרים דלמעט וכו'. עיין סימן תקי סעיף ח בהג"ה דפסק כה"ש-אומרים אלו. וכל זה במקום שאין רואין, (כז) אבל כשנושא אותם דרך מבי המעורבת, דשכיחי בה רבים ואורשא מילתא טובא ויאמר דלצורך חול הוא מביאם, לכולי עלמא למעט במשא עדיף: ז (כו) מדיחים. אפילו (כז) עשר כוסות ואין צריך אלא לאחת, רשאי להדיח כולן, דהואיל וראוי לו כל אחד הותרו כולן, והוא הדין שמציעין עשר מטות: (כז) לצורך היום. היינו, (כח) אפילו בלי-שבת מותר להדיח לצורך מחר או לצורך סעודה שלישית: (כח) כגון שנשאר. ואם (כד) יודע שלא יצטרך עוד לאלו הכלים, אסור להדיחן משום טורח, (כט) ולהיפך אם יודע שיצטרך להן, כגון שרוצה לאכול עוד פעם אחת, אפילו לאחר סעודה שלישית גם-כן מותר, (ל) רק הכא אייריין בסתמא: (כט) כל היום. ואם ברור לו שלא ישתה עוד שוב, (מ) אסור להדיח הכוס: ז (ל) מותר וכו'. אפילו (מ) היה לו הכלי קודם שבת ויוסי-טוב. ולדעת האוסרים, (נט) אפילו הגיע לו הכלי (ל) בשבת, שנתן לו האינר-יהודי במתנה, אפילו הכי אסור, מפני שנראה כמתקן הכלי על-ידי הטבילה, דמתחלה היה אסור להשתמש בה, ולכן אסור מדרבנן: (לא) כלי חדש. הניקח מן האינר-יהודי. והמחבר סתם ולא הזכיר באיזה כלי מיירי, ומשמע דאפילו כלי-מתכת דהרבה פוסקים סבירא להו דטבילתה הוא מן התורה, וגם המחבר סתם כן ביורה-דעה סימן קכ סעיף יד, גם-כן מותר

שערי תשובה

[*] מותר להטביל כלי חדש כו'. ועיין בלאג' אגת-אריה סימן נו וסימן נו שהארץ בזה העלה דבשבת יורט אסור, אבל כין-המשמות של עיש ויי"ט אין מטבילין כלי-מתכות שיש טבילה מה"ח אבל כלי-זכוכית שהוא מדרבנן מותר, אבל כה"ש רשבה ויי"ט גופיהו אפילו כלי-זכוכית של די"ס אין מטבילין אותם משום דהו"ל טבילה זו שלא לצורך היום אלא לצורך חול ואסור. ועיין בשו"ת בית-אפרים מ"ש ברין זו על דברי א"ש מהרש"א והש"א שהקשו על הרמב"ם בזה:

שותה, וה"ה שמציעין עשר מטות, ורוקח: (ו) שנשאר. משמע

ביאור הלכה

דמים בעלמא שרי: * מותר להטביל וכו' ויש אוסרים וכו'. טעם אלו השתי דעות הוא, דבמסכת ביצה דף יח אמרינן דלכולי עלמא אסור להטביל כלי טמא אפילו ביום-טוב, ונתן רבה הטעם, גזירה שמא יעבירו ד' אמות ורשות-הרבים, וגזירה יום-טוב אטו שבת; ורב יוסף אמר הטעם שמא יסחוט, וגזרינן כלים דלאו בני סחיטה אטו כלים דבני סחיטה; ורב ביבי נתן טעם, שמא ישהה הכלי מלטבול עד זמן יום-טוב ושבת שהוא פנוי לו ממלאכה ויבוא לידי תקלה, שישבח וישתמש בו תרומה קודם הטבילה; ורבא נתן טעם, דנראה כמתקן כלי. הרי"ף הביא רק טעם ד' ויוסף וטעם רב ביבי, וממילא לפי אלו השני טעמים מותר להטביל כלי חדש, דלשמא יסחוט ליכא למגזר, דהא לא משכחת כלי חדש דצריך טבילה ויהיה שייך בו סחיטה דיהיה שייך למגזר אטו כלים דבני סחיטה, וגם שמא ישהה ליכא למימר, דרוקח בכלי טמא אם ישנהו וישתמש בו תרומה ויאכלנו עבדי איטורא שאכל תרומה טמאה, מה

שער הציון

(יד) עיין ב"טו"ו וש"ו בשם שלי"ה: (טז) אליה רבה: (טז) אליה רבה וחיי-אדם: (יז) בית-יוסף בשם הרא"ש: (יט) מגן-אברהם, ועיין תוספת-שבת, ועיין במה שכתבנו בסימן שמ ביאור הלכה בסעיף ה דאף לדעת הרמב"ם פטור על רשימה בעלמא: (יט) רש"י: (כ) רש"י, וכן כתב הטור בסימן תקי: (כא) אחרונים: (כב) מגן-אברהם בשם רוקח: (ג) גמרא: (ד) מגן-אברהם: (ה) תפארת-שמואל: (ו) פרי-מגדים: (ז) מגן-אברהם בשם מהרי"ל: (ח) מגן-אברהם: (ט) פרי-מגדים: (י) ולענין יום-טוב משמע כפרי-מגדים דמסכים להקל, והשגת-אריה בסימן נו אוסר גם בזה, עיין שם, ואינו מוכרח לדינא:

הלכות שבת סימן שכו

שמג באר הגולה

ל רא"ש והרב המגיד שם בשם התשובה מ בית יוסף ו רבינו יוחנן בתלפ 8 סכת דף נ בביתא

הטעון טבילה, (לב) לויש (ט) אוסרים. (לג) מירא שמים יצא את כולם, ויתן הכלי לאינו-יהודי (ט) במתנה (לה) ויחזור וישאלנו ממנו ואין צריך (י) טבילה: הגה ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, (יא) (לו) *ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה (המגיד פ"ד מהלכות יו"ט והגמ"י פכ"ג מה"ש): ח יכוס (לז) ששתה בו אינו-יהודי, מותר (יז) להדיחו לדברי הכל: ט *מותר לשפשף

באר היטב

(ט) אוסרים. ואם עבר וטבל יש להקל בדיעבד, עמ"א: (ט) במנהג. כיון שצורך שבת הוא. ועיין סימן רסא ס"א: (י) טבילה. אבל ביום א'

משנה ברורה

להטביל. ועיין בכיורו הלכה: (לב) ויש אוסרים. היינו (לג) אפילו בכלי-זכוכית, ואפילו הוא לצורך שבת נע"ת וא"י: (לג) וירא שמים וכו'. משמע דמצד הדין מסכים לדעה הראשונה, ועיין פסדרי-משנה שכתב דמדינא יש לפסוק כדעת היש-אוסרים, וכן פסק בשו"ת שכתובת וסגת-אירה סימן נו, ומכל מקום (לג) אם עבר וטבל אפשר דמותר להשתמש בו, כיון דיש מתירין אפילו לכתחלה. ואם יש לו ספק על הכלי אם היא צריכה טבילה, נראה לי דיש לסמוך על דעה הראשונה ולהטבילה לכתחלה, כשאי אפשר לו לעשות בנקל העצות המבוארות בשולחן-ערוך: (לד) במתנה וכו'. ואף-על-גב דאסור ליתן מתנה בשבת, כמו שכתוב בסיומן שו, הכא שרי משום צורך שבת: (לה) ויחזור וישאלנו. ומכל מקום לאחר השבת צריך להטבילו, כיון דלבסוף יהיה נשקע הכלי תחת ידו, הוא כשלו, כן כתב הט"ז והביא ראיה לזה, ומכל מקום יטבילנו בלי ברכה, או יטביל כלי אחר עמו ויברך על שניהם: (לו) ימלאנו מים. ואינו מברך, דאן אינו מוכח שעושה לשם טבילה. ופשוט דזה דוקא אם אין לו כלי אחר לצורך שבת, (לג) דאי לאו הכי אסור, מפני שמפסיד הברכה בידים: ח (לז) ששתה בו וכו'. יין, אף שבלא הדחה אסור להשתמש בו, אפילו הכי לא מקרי מתקן על-ידי זה, (לז) דהא

יטביל בלא ברכה, ט"ז: (יא) ימלאנו. ונ"ל דלא יברך, דאן אינו מוכח שעושה לשם טבילה, אלא בשם התשובה: (יז) להדיחו. דהא גוף הכלי ביאור הלכה שאין כן בכלי חדש גסו אם ישתמש בו בלי טבילה אין המאכל נאסר, ואף-על-גב דעבד אסורא ומה שמשמשש בו בלי טבילה, אפילו הכי משום זה לא גורנין שמתן שיהיה כיון דעל-כ"פנים אינו אובל אסור, וגם אין אסור זה כי אם מדרבנן אפילו לדעת הסוברים דהטבילה הוא מן התורה, ולכן להר"ף מותר להטביל כלי חדש; אבל הרא"ש פסק כשעמא דרבה ורבה, וזה הטעם שייך גם בכלי חדש הניקח מן האינו-יהודי שצריך טבילה, ואפילו כלי-זכוכית דטבילתה לכולי עלמא הוא רק מדרבנן גם-כן אסור להיש-אוסרים הוה, כן כתבו האחרונים. ואף-על-גב דקיימא לן דכלי שנטמא בטומאה דרבנן שרי לטובלו בשבת יוס-טוב, שאני התם דהוא לא מקרי מתקן כל-כך כיון דגם בטומאתו היה ראוי להשתמש בו דברים טמאים, אבל כלים חדשים דלא היה ראוי להשתמש בו קודם טבילה כלל, שפיר הוי מתקן. והנה בדעת המחבר משמע דמסכים לדינא לדעה קמיתא, ועיין בפרי-מגדים דנשאר בקושיא על המחבר למה הוא סותם להקל אף בכלי-מתכת, והלא ביורה-דעה סימן קס סעיף יד סותם דהוא דאורייתא, ולפי דעת הר"מ בפרק נג דשבת דאסור טבילה כלים שנטמאו בטומאה דאורייתא משום מתקן, גם בזה יהיה אסור משום מתקן, ולענין דעתי אפשר דסבירא ליה דבזה לא שייך מתקן. כיון דאף אם ישתמש בהכלי בלי טבילה גם-כן אין המאכל נאסר כדיעבד לכולי עלמא, ודמי זה למה דאיתא שם דמטבילין מגב לגב, ופירש שם הרמב"ם בפירוש המשנה, דכלי שטבלו לשם חולין, דקיימא לן דאסור להשתמש בה תרומה עד שיטבילו לשם חרומה, אפילו הכי מותר להטביל טבילה זו ביום-טוב, כיון דבעצם הכלי זה טהורה ואינה להסיר הטומאה כי אם בשביל תוספת טהרה, על-כן לא מקרי זו בשם מתקן, והכי נמי הטבילה ככלים חדשים איננה להסיר הטומאה כי לא נטמאה, ורק בשביל שיצאה מרשות אינו-יהודי ובהא גילולים, ומן התורה אין שום אסור להשתמש בה, ואפילו רבנן שאסור להשתמש בה על-כ"פנים אין המאכל נאסר לכולי עלמא, על-כן מקרי זה בשם מתקן, כן נראה לעניות דעתי הטעמים סברת השולחן-ערוך מפני חזקת הקושיא. ובהו ממילא מיושב הקושיא שהקשה על של שלמה על הבית-יוסף, וכמו שמוכח בשמו בט"ז, ואף דדברי הבית-יוסף עדיין מוקשים קצת, מכל מקום דברי השולחן-ערוך על-כ"פנים אינם נדחים מהלכה, ואפשר דבשעה שכתב את דבריו שבבית-יוסף היה סובר לדינא דטבילת כל הכלים דהוה מדרבנן: * ימלאנו מים. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דאינו מברך, הוא ממגן-אברהם. וקשה לי, דאם-כן באשה נדה דקיימא לן ביורה-דעה סימן קצו דמותרת לטבול בשבת, והטעם משום דנראה כמיקר, ואין אחד מן הפוסקים שיאמר דוקא בלי ברכה? אחר-כך מצאתי קושיא זו בספר ישועות-יעקב, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך אחר הטבילה, על-כן בשעת הטבילה לא מינכר, אבל זו דוחק, דתינח לרמ"א בסיומן ר ביורה-דעה, אבל להמחבר שו, וישתם כשיטת רוב הראשונים וכמעט כולם דסבירא להו דבכל טבילה מברך קודם הטבילה, לבד מטבילת גר משום דאכתי גברא לא חזי, וזהו לו להזכיר בסיומן קצו בבית-יוסף ש"ל דלא תברך? וגם אעיקרא דדינא קשיא לי, האין היתרו למלאות מים על סמן זה, מי עדיף מערום, דהנן בתרומות פרק א דאינו תורם משום שמשקע הכלי בתוך המים מטבילו, והוא הדין לענין בלי ברכה מברכה מקודם לדעת המחבר, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך לא מינכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים, או בנדה משום דנראה כמיקר, שוב ממילא לא גזרו רבנן על טבילה כזו, וממילא מותר לברך גם-כן, מה שאין כן בכל הני דפרך שם הגמרא בכיצה י"ח, תינח מים יפס וכו', תינח בימות החמה וכו', עיין שם, בכל הני הדיכר כטבילה נפא דלא נראה כמיקר, מה שאין כן בזה. שוב התבוננתי בעוד השם, דד"ן זה דמגן-אברהם תלוי באשלי רביב, דתוספות סבירא להו כסכתו המגן-אברהם הרמב"ם סבירא ליה כסכתו, והוא, דהתוספות כתב ביכמות מ"ו עמוד ב דביורו המתחיל לתינוגי גברא וכו': ואף-על-גב דלענין טומאה שרי לטבול משום דאדם נראה כמיקר, שאני הכא דבעי נדה דמתורת לטבול אף בברכה מקודם לדעת המחבר, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך לא מינכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים, או בנדה משום דנראה כמיקר, שוב אודא היא טעמא, ואף-על-גב דצריכין שני תלמידי דכתיבם לעמוד אצלו וכו', מכל מקום מכדי מיתווי לא מיקר לא נפיק, ועל-כרחו כסכתו הגי'ל, והמחבר העתיק שם בשולחן-ערוך הטהור להרמב"ם, הרי דסבירא ליה כותיה, ובהכי מתורץ קושייתנו הגי'ל על מה שלא חילק הבית-יוסף בנדה לענין ברכה. ואולם לדינא למעשה צריך עיון, משום דבתש"ץ כתוב כהמגן-אברהם, וגם התוספות סבירא להו כותיה: * מותר לשפשף הכלים בכל דבר. עיין במשנה ברורה דמותר בנתר וחול. וכל-שכן דמותר

שער הציון

הטומאה כי לא נטמאה, ורק בשביל שיצאה מרשות אינו-יהודי ובהא גילולים, ומן התורה אין שום אסור להשתמש בה, ואפילו רבנן שאסור להשתמש בה על-כ"פנים אין המאכל נאסר לכולי עלמא, על-כן מקרי זה בשם מתקן, כן נראה לעניות דעתי הטעמים סברת השולחן-ערוך מפני חזקת הקושיא. ובהו ממילא מיושב הקושיא שהקשה על של שלמה על הבית-יוסף, וכמו שמוכח בשמו בט"ז, ואף דדברי הבית-יוסף עדיין מוקשים קצת, מכל מקום דברי השולחן-ערוך על-כ"פנים אינם נדחים מהלכה, ואפשר דבשעה שכתב את דבריו שבבית-יוסף היה סובר לדינא דטבילת כל הכלים דהוה מדרבנן: * ימלאנו מים. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דאינו מברך, הוא ממגן-אברהם. וקשה לי, דאם-כן באשה נדה דקיימא לן ביורה-דעה סימן קצו דמותרת לטבול בשבת, והטעם משום דנראה כמיקר, ואין אחד מן הפוסקים שיאמר דוקא בלי ברכה? אחר-כך מצאתי קושיא זו בספר ישועות-יעקב, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך אחר הטבילה, על-כן בשעת הטבילה לא מינכר, אבל זו דוחק, דתינח לרמ"א בסיומן ר ביורה-דעה, אבל להמחבר שו, וישתם כשיטת רוב הראשונים וכמעט כולם דסבירא להו דבכל טבילה מברך קודם הטבילה, לבד מטבילת גר משום דאכתי גברא לא חזי, וזהו לו להזכיר בסיומן קצו בבית-יוסף ש"ל דלא תברך? וגם אעיקרא דדינא קשיא לי, האין היתרו למלאות מים על סמן זה, מי עדיף מערום, דהנן בתרומות פרק א דאינו תורם משום שמשקע הכלי בתוך המים מטבילו, והוא הדין לענין בלי ברכה מברכה מקודם לדעת המחבר, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך לא מינכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים, או בנדה משום דנראה כמיקר, שוב ממילא לא גזרו רבנן על טבילה כזו, וממילא מותר לברך גם-כן, מה שאין כן בכל הני דפרך שם הגמרא בכיצה י"ח, תינח מים יפס וכו', תינח בימות החמה וכו', עיין שם, בכל הני הדיכר כטבילה נפא דלא נראה כמיקר, מה שאין כן בזה. שוב התבוננתי בעוד השם, דד"ן זה דמגן-אברהם תלוי באשלי רביב, דתוספות סבירא להו כסכתו המגן-אברהם הרמב"ם סבירא ליה כסכתו, והוא, דהתוספות כתב ביכמות מ"ו עמוד ב דביורו המתחיל לתינוגי גברא וכו': ואף-על-גב דלענין טומאה שרי לטבול משום דאדם נראה כמיקר, שאני הכא דבעי נדה דמתורת לטבול אף בברכה מקודם לדעת המחבר, והטעם, משום דכיון דבעצם לברך לא מינכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים, או בנדה משום דנראה כמיקר, שוב אודא היא טעמא, ואף-על-גב דצריכין שני תלמידי דכתיבם לעמוד אצלו וכו', מכל מקום מכדי מיתווי לא מיקר לא נפיק, ועל-כרחו כסכתו הגי'ל, והמחבר העתיק שם בשולחן-ערוך הטהור להרמב"ם, הרי דסבירא ליה כותיה, ובהכי מתורץ קושייתנו הגי'ל על מה שלא חילק הבית-יוסף בנדה לענין ברכה. ואולם לדינא למעשה צריך עיון, משום דבתש"ץ כתוב כהמגן-אברהם, וגם התוספות סבירא להו כותיה: * מותר לשפשף הכלים בכל דבר. עיין במשנה ברורה דמותר בנתר וחול. וכל-שכן דמותר

שער הציון

(לג) פרי-מגדים: (לג) מגן-אברהם. ועיין בפרי-מגדים שכתב דמשמע דהוא הדין בכל כעין זה לענין מבשל בשבת, בכל דבר דאיכא פלוגתא דרבוותא אין לאסור כדיעבד: (לג) ולא עדיף ממה דקיימא לן דערום אסור לתרום מפני שאסור לברך: (לז) הרא"ש:

הלכות שבת סימן שכג שבר

הכלים (יג) (לח) בכל דבר, (לט) חוץ מכלי-כסף בגרתקן, שהוא שמרי יין כשנתייבשו ונתקשו, (מ) מפני שהוא ממחק לכלי-כסף שהוא רך: י *אינן חופפין כלים (נ) במלח, לפי (מא) שהמלח נמחה כשחופף בחזקה:

ע שם ויחיש רשי
מנין שהוא פסיק רישא
דמוה ביה רבי שמעון
פ מורכב בשם טור
המצות

שכך דיני הכנת מאכל לבהמה בשבת, ובו ט"ו סעיפים:

א (א) אין כוברים (ב) התבן בכברה שיפול המוץ לארץ, ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ, אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האיבוס, אף-על-פי שהמוץ (ג) נופל מאליו מותר כיון שאינו מכויז: ב (ד) ילא ימדוד אדם שעורים לתת לפני בהמתו, יאלא משער באומד דעתו:

א שבת ק"מ כמשה
ב ביצה כ"ט כן פירש
הוי"ף קודם הנאמר שם
דן כח הרביעיים בפרק
ו המלכות יום טוב

באר היטב

להשליך א' בשבת דאינו אלא חומרא בעלמא ולא הוי כמתקן, עיין ביו"ד סימן קט, מ"א: (יג) בכל דבר. ואפילו בחול, אע"ג דומנין גרירי, מ"מ דבר שאין מתכוין הוא, אבל בגרתקן הוי פסיק רישיה. וכתב מהר"ל שהרא"ש אוסר לשטוף הזכוכית עם שיבולת-שועל להצהירו, ע"כ, וכתב המ"א וצ"ע למה, ואפשר דס"ל דדוקא להדיח שרי אבל להצהיר אסור, עיין סימן שלו ס"יא: (ד) במלח. והרחה בעלמא שרי דנמחה ממילא וכמ"ש סימן שכ ט"ט, מ"א. ועיין סימן שכ ט"ק טז

היתור הוא והיין אוסרו, וכשמסירו אינו מתקנו אלא כמסיר ממנו גרף של רע. ומשמע בשבת דף מז בתוס' דאפילו יש בכוס פירור-יפת ששרה בו האינור-יחיד מותר לטלטלו ולא הוי בסיס לרברא-איסור דבטלי לגבי כוס, עיין סימן שח ס"ז. אסור לבטל איסור בשבת או ביו"ט דאין לך תיקון גדול מזה כמ"ש ביו"ד סימן צט ס"ו, והיכא דמקלי קלי איסורא שרי כמ"ש סימן תקן ס"ב, אבל מותר לשער ששים אפילו נתערב בע"ש ולא נדרע לו עד בשבת, ת"ה סימן נד. ונ"ל דיבש ביבש שנתערב מותר

ביאור הלכה

לשפוף במדוסן, עיין בתוספתא פרק ד הביצה, והובאה בכיתיוסף, דמורסן קיל בנתר וחול, וכיון דאנן קיימא לן דחופפין כלים אפילו בנתר וחול, כל-שכן דבמורסן שרי, ואך בתנאי שיהיה המורסן מגובל מערב-שבת או שיקח אותם בידיים רטובות, וכדלקמן בסימן שכו סעיף י ובמגן-אברהם שם: * אין חופפין כלים במלח. עיין בביאור הגר"א לקמן

גוף הכלי היתור הוא והיין אוסרו, וכשמסירו אינו מתקנו, אלא כמסיר ממנו דבר המאוס. ואם יודע שלא ישתמש בו היום, אסור להדיחו, וכנ"ל בסעיף א' במשנה ברורה, ואפילו הכי מותר לטלטל הכוס ולא הדחה, ואפילו יש בכוס פירורי-פת ששרה בו האינור-יחיד בהיין, (לג) אפילו הכי מותר

לטלטל להכוס, ולא הוי בסיס לרברא-איסור, והפירורים בטלים לגבי הכוס. כתב בתרומת-הדשן, דאין לבטל איסור בשבת, דאין לך תיקון גדול מזה. ואף דביוורה-דעה סימן צט סעיף ו בהג"ה סבירא ליה דאף בחול אין לבטל שום איסור להוסיף עליו עד ששים אפילו אם הוא איסור דרבנן, (לו) מכל מקום נפקא מיניה לענין יבש ביבש שנתערב חד בתרי, דבחול יכול להוסיף עליו עד ששים כדי לבטלו אחר-כך, כדאייתא ביוורה-דעה סימן קט, ובשבת ויום-טוב אסור משום דמיקרי מתקן, (לז) והיכא דמקלי קלי איסורא שרי, כמו שכתוב בסימן תקן סעיף ב. (לח) ומותר לשער ששים, אפילו נתערב בערב-שבת ולא נודע לו עד שבת; ודוקא לשער בדעת ובמראה עיניו, הא למדור לא, אף-על-גב דמדרידה דמצוה שרי, הכא נראה כמתקן בעושה מעשה בידיים [פמ"ג].

כתב המגן-אברהם, דיבש ביבש שנתערב חד בתרי, מותר להשליך אחד מהן להתיר האחרים, דכיון דאינו אלא חומרא בעלמא, דמדנין כל שאין נאכל לאדם אחד שרי, על-כן לא הוי זה כמתקן. סכין טריפה, אם רוצה לחתוך בו לחם וכדומה בצונן דבעי הדחה, דמשמע שפשוף היטב לא הדחה כעלמא, אין לעשות זה בשבת, דהוי כמתקן [פמ"ג, עיי"ש עוד]:

ט (לח) בכל דבר. ואפילו בנתר וחול, (לט) כשיחד להם מקום מבעוד יום שאינו מוקצה [ונראה דדוקא כשהיה החול מגובל במים מערב-שבת או שלוקח עתה החול כלי תערובות מים, או להיפך כשנותן הרבה מים שלא יתביב כלל כהלה אחד לחבירו, דאי לאו הכי יש בזה משום חשש לישא לכמה פוסקים, כמבואר לעיל בסימן שכא במשנה ברורה. ועיין לקמן בסוף סימן שכו דיוכל ליקח החול בידיים רטובות], ואף-על-פי שאפשר דגריר והוי ממחק, מכל מקום הוי דבר שאין מתכוין ושרי, אבל גרחתקן הוי פסיק רישיה. ומהר"ל היה אוסר לשטוף את הזכוכית בשיבולת-שועל להצהירו, וצריך טעם למה, (מ) ואפשר דסבירא ליה דדוקא להדיח הכלים שיהיו נקיים שרי אבל לא להצהירו, (מא) ודוחק: (לט) חוץ מכלי-כסף וכו'. ושאר כלים (מב) אפילו בגרתקן נמי שרי: (מ) מפני שהוא ממחק. ועל-כן אסור להשחיו הסכין בשבת אף שלא ברחיים רק בעץ וכדומה, דדומה לממחק [פמ"ג]: י (מא) שהמלח נמחה. והוא דומה (מג) לריסוק השלג והכרד המבואר בסימן שכ סעיף ט, עיין שם הטעם במשנה ברורה, ועל-כן כתבו הפוסקים (מד) דדוקא לחוף בהמלח אסור, אבל מותר (מה) ליתן המלח להמים שמדיח בהם כלים ואף-על-גב דנמחה ממילא, כמו שם דמותר ליתן השלג לתוך המים אף-על-פי שנמחה ממילא, ואינו חושש:

א (א) אין כוברים. מפני (ב) התבן. הוא מה שמחתכין (ג) הקש במוריגין ועושיק כל זנב השיבולת תבן, ומוץ הוא מזקן השיבולת העליון, ואינו ראוי למאכל בהמה, וכוברין אותו כדי שיפול המוץ, ואשמועינן דאפילו זה אסור בשבת, וכל-שכן דאין לרקד התבואה מפסולת שלהן, דזה הוא מרקד ממש וחייב: (א) נופל מאליו. דרך נקיב הכברה: ב (ד) לא ימדוד. היינו בכלי המדה, (ג) מפני שנראה כאלו הוא מודד למכור, (ד) אבל ליקח בכלי אחר ולשער קב או

שער הציון

(לג) מגן-אברהם: (לו) תוספת-שבת. ולא ציירתי כמו שציין המגן-אברהם לעיל בסעיף ו והיינו לדעת המחבר שם, משום קושיה דהגול מרכבה, עיין שם, וצריך לעיין בתרומת-הדשן גופא איך ציירי דעו לפי קושיה דהגול מרכבה, ואין בידי כעת: (לז) מגן-אברהם: (מא) תרומת-הדשן: (לב) בית-יוסף ושאר פוסקים: (מ) מגן אברהם. ולפי זה להצהיר הסכנים בשבת גס-כן אסור, פרי-מגדים: (מא) עיין בחמדרמשה שכתב דלא נהירא, דבנתר וחול כוודאי מצהיר ואפילו הכי מותר; והוא תיורן דמהר"ל איירי שלא לצורך היום ואפילו בהרחה בעלמא גס-כן אסור: (מב) בית-יוסף וש"א: (מג) בית-יוסף: (מד) מגן אברהם וש"א: (מה) רק שזיהר שלא יהיה אסור מחמת מירלח הנזכר בסימן שכא, וכן כתב הט"ו בסימן שכ סעיף קטן ט: (ב) רמב"ם, וכן הוא בירושלמי. ומשום ממאי דקבע על פרק בא, ששם מיייר מעניני השבכותין, דהוא רק שבות, ואולי דסבירא ליה דאין דרך ויקחד תבן, ועיין ברש"י: (ז) רש"י: (ג) רש"י: (ד) אליה רבה ופרי-מגדים:

הלכות שבת סימן שבר

שמה באר הגולה

ד שבת ק"ה משנה שם
וכן פסקי הר"ף
והרא"ש והרמב"ם
בפרק א' שם פ"ו
כא"י ו' א' שם פ"ו
יהודה ז' דמ"ב בפרק
א' כ' פ"ג וסמ"ג
ובעל התרומות וכתב
בביתא שם
ט' שבת שם וכו' מפ"ש
לה' ב' הנה' וכו' וסמ"ג
וכפי גירסת רש"י
והרא"ש

ג (ה) *אין גובלין (6) (ו) *מורסן לבהמה או לתרנגולים, (ז) אבל נותנים בו (3) מים *ה'ומעביר בו תרוד או מקל שתי וערב, (ח) כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב התרוד או המקל, מותר, 'ומנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב. 'ומותר לערב המורסן כדרכו בכלי אחד ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה, ומערב בכלי אחד (ט) אפילו (3) כור ואפילו כוריים. (י) 'ויש אוסרים ליתן מים על-גבי מורסן בשבת, ולא אמרו שמוליך בו שתי וערב אלא כשהיו המים נתונים עליו מבעוד יום (יא) (ועיין לעיל סימן שכא סעיף טז גבי שום וחרדל כיצד נוהגין): ד *סקשין של שבלים שקושרים בשנים אם בשלשה מקומות, *מותר להתירן כדי

באר היטב

שכא סעיף יד: (3) מים. עיין ט"ז שכתב דה"ה לקמח אין איסור בנתינת מים, ע"ש: (ג) כור. עיין מ"א שהעלה דלכ"ע אסור להכין יותר

ביאור הלכה

בסימן שכו סעיף י דיבור המתחיל 'ואסור' שמקשה על דין זה: * אין גובלין וכו'. הנה בענין נתינת מים למורסן פליגי בזה רבי ורבי יוסי ב"ר יהודה, רבי מחמיר 'נלדידיה יש חיוב טמאת בזה, דסבירא ליה נתינת מים זהו גיבולין ורבי יוסי ב"ר יהודה מקיל לכתחלה, ויש סתם-משנה בפרק בתרא דרבי כרבי יוסי ב"ר יהודה ובפרק קמא כרבי, ודעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש לפסוק כסתמא בתרא להקל, אף דבעלמא קיימא לן הלכה כרבי מחבירו, הכא סתמא בתרא עדיף, ויש פוסקים שסוברין 'היינו וגם ממין ובעל התרומות וסמ"ג וסמ"ק, והובאו דבריהם בגהות מיימינו וכן במדרכי, ועיין לעיל בסימן ששא כביאור הלכות' דכיון דחולקין הסתמות אהדי, הוירינן לכלא דהלכה כרבי מחבירו. ודעת המחבר כעצם הדין להקל בנתינת מים, ותפס הדעה האחרונה רק בשם יש אוסרים, משום דהר"ף והרא"ש והרמב"ם קיימי בזה חדא שישתא, ובאמת כן הוא דעת הר"ח והר"ה והרמב"ן במלחמות נוהגין הרקוק והאור זרוע ורבינו ירוחם והמאירי כולם פסקו כרבי יוסי ב"ר יהודה. וכן הוא הדין דפליגי רבי ורבי יוסי ב"ר יהודה בנתינת מים לתוך הקמח והעפר והטיט, דרבי מחייב ורבי יוסי ב"ר יהודה פטר עד שיגביל, ומכל מקום יש איסור דרבנן אפילו לרבי יוסי ב"ר יהודה בנתינת מים לתוך הקמח והעפר והטיט, שמא יבוא לגבל, והא דהתיר בנתינת מים לתוך הקמח והעפר משום דאפילו כי גיבולו לית ביה איסור דאורייתא, וכדלקמיה, ולכן לא גזרו על נתינת המים, ויש אומרים דטעם ההיתר הוא משום שצריך להאכיל לבהמה ולעוף ולכן לא גזרו רבנן, ולפי טעם זה גם בקמח יהיה מותר נתינת המים כשהוא צריך להאכיל לעופות, וכמו מורסן על-ידי שנינו (מט"ז ג' ג']. ודע עוד, דהר"ע דב"ר מורסן, דעת הרמב"ם דפטור משום דלאו בר גיבול הוא, והוא הדין באפר או חול הגס, וכן הוא דעת הר"ף ורש"י בפרק ד דביצה דבאפר דאינו בר גיבול אפילו כי גיבול פטור, אבל הרבה מהראשונים חולקין על זה נלא המה התוספות בשבת י"ח והראב"ד בפרק ד דהלכות שבת והרא"ש בפרק ד דביצה והר"ן והרשב"א שם] וסבירא להו להיפוך כדעת אב"י, דכרבי דאינו בר גיבול תיכף משנתן בו מים חיים, ועל-כן באפר או חול הגס חייב תיכף משנתן בו מים, אך מורסן מקרי לדידהו בר גיבול, ולכן פטור בעת נתינת המים וחייב כשגבולו כמו קמח. וכל זה במורסן, אבל כמון, פשוט דאינו בר גיבול לכלי עלמא, ולדעת אלו הראשונים יש בהו חיוב טמאת כשותנן בו מים בשבת: * מורסן. עיין במשנה ברורה שכתבנו בין רב או מעט, ולא הותר מעט-מעט כי אם בקלי. ואף דהמגן-אברהם הביא בשם הרמב"ן במלחמות דמעט-מעט מותר אפילו שלא על-ידי שנינו, המעיים שם היטב בהלכות סטוף המסכת יראה דאין ראה כלל, דמה שכתב שם 'כולן מותרין' הכוונה היינו בין לעבה בין לרכה בקלי, וכן כתב בהדריא בחידושי, וטעמו, דלא היתרו זה אלא במאכל אדם ולא בתרוד בשביל מאכל בהמה, אי נמי, דמורסן לבהמה מתאכל אפילו אם אינו מגבל כל-צרכו נהיינו רק על-ידי שנינו דהעברת שתי וערב], לכך לא רצו להקל בזה על-ידי היתרא דעל-יד, עיין שם בחידושי. אחר-כך מצאתי בספר קרבן-נתנאל שגם הוא הסכים דלא כהמגן-אברהם וכתב דאין מהלחמות ראה, וכיון האמת דכרבי הרמב"ן וכמו שכתבנו: * ומעביר בו וכו'. עיין בבית-יוסף ובי"ח שפצרו דין לומר דאפילו מעביר כמה פעמים שתי וערב שפיר דמי, כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב בהמקל: * מותר להתירן. כן הוא גירסת רש"י והרא"ש דאף בתלתא מותר להתיר, וגירסת הר"ף 'ולא להתיר', ובהגהות הגרי"א כתב שדכריו נכונים מאד, וכן בפירוש ר"ח שבידנו שמעט וגרס כהר"ף, אבל ביאורו הוא ברך

מש"ש בשם הט"ז, וע' סימן שכו סעיף י: (6) מורסן. ומעט מעט שרי בלא שינוי לסברא קמייתא, עיין סימן

משנה ברורה

קביים מותר, וזהו שמסיים: אלא שמשער וכו'. ועיין באליה רבה: ג (ה) אין גובלין וכו'. אף דאינו בר גיבול, מכל מקום גזרו רבנן שמא יבוא לגבל קמח, דחייב משום לש [רמב"ם], ודעת הרבה ראשונים דאף במורסן חייב משום לש, ועיין בביאור הלכה: (ו) מורסן. ואין חילוק (ה) בין אם מגבל הרבה או מעט-מעט: (ז) אבל נותנים בו מים. ואם מותר ליתן מים לתוך הקמח באופן זה, עיין בט"ז שכתב דזה תליא בשיטת הפוסקים, דלהרמב"ם אסור ולשאר פוסקים מותר. וכל זה לדעה קמייתא או, אבל לדעת היש-אוסרים שהובא בסוף הסעיף, דסבירא להו דאפילו לתוך המורסן אסור ליתן מים משום דנתינת המים זהו גיבולו, כל-שכן לתוך הקמח דהוא בכלל גיבול: (ח) כיון שאינו וכו'. אבל (ו) אם ממרס או מסבב בהתרוד, נראה כלש: (ט) אפילו כור וכו'. והוא ששיעור זה צריך לו לחלק לפנייהם (ו) באותו יום השבת, דאי לאו הכי אסור לטרוח טרחא דלא צריכא: (י) ויש אוסרים וכו'. הוא דעת בעל התרומות וסיעתו דפוסקין כרבי דסבייא ליה דבנתינת מים לחוד חייב משום גיבול (ח) בקמח ובמורסן ובאפר ובכל דבר, ועל-כן צריך שיתן עליו המים מבעוד יום, (ט) ואפילו הכי אסור לגבל למחר להדיא אם לא בהולכת שתי וערב, וכנ"ל: (יא) ועיין לעיל סימן שכא וכו'. ורצה לומר, דשם נתבאר דנוהגין להחמיר כסברת בעל התרומות, וכתב החייא-אדם דבשעת הדחק יש להתיר על-ידי אינו-יהודי, שהאינו-יהודי יתן המים בשבת ויגבל על-ידי שנינו הג"ל. ואם המים היו רותחין, אסור אפילו על-ידי אינו-יהודי לערות מכלי ראשון משום מבשל, אלא יערה האינו-יהודי מתחלה המים לכלי שני ואחר-כך ישפוך המים על המורסן. ודע, דמורסן הנוכר בשולחן-ערוך הוא קליפת התבואה הנשארת כנפה כשמנפין את הקמח, ולענין מוץ הנושרת בעת הדישה לא נזכר פה בשולחן-ערוך, ועיין בביאור הלכה שביארנו דלענין מוץ כוודאי יש לזיהר שלא ליתן המים בעצמו בשבת, דלהרבה גדולי הראשונים

שער הציון

(6) עיין בביאור הלכה: (1) רמב"ם: (1) מגן-אברהם: (2) דף יח וקנה, עיין שם: (3) וכן שביאורי לעיל בסימן שכא בביאור הלכה, עיין שם:

הלכות שבת סימן שבר

שתאכל מהן הבהמה הגה (יב) ויש אומרים דלא שרי להתיר *רק בקשר שאינו של קיימא (הגהות אלפסי), אבל אסור לשפשף בהם בידיים כדרך שעושים באוכלי-בהמה כדי שיהיו נוחים לאכלם, דשיווי אוכל בדבר שאינו אוכל מותר (ג) לעשותו אוכל, אבל מיטרח באוכלא בדבר שהוא ראוי לאכילה לא טרחינן ביה להכשירו ולתקנו יותר: ה' עצים שקצצן מן האילן ויש מאכילים אותם לבהמה *בעודם לחים, מתירין ומפספסין (לשון שפשוף) בהם ללהאכילם, (יד) שאינם ראויים בלא שפשוף: ו' (ז) למחתיכין (טו) דלועין לפני בהמה, והוא שנתלשו מאתמול: ז' מחתיכין נבילה לפני הכלבים אפילו נתנבלה היום, בין שהיתה מסוכנת (יז) בין שהיתה בריאה. *ינהי מילי בנבילה (יח) הקשה (ט) שאי אפשר להם לאכלה בלא חתיכה, אבל אם היתה ראויה להם בלא חתיכה לא, דמיטרח במה שהוא ראוי לא טרחינן * (ועיין לעיל שכא עם מותר לתכנו (ב) דקידק (ו) (כא) לפני עופות: ח' (כב) אין חותכין שחת (פירוש, ירק של תבואה שנקצר טרם נתבשלה התבואה) וחורבין לפני הבהמה, בין דקה בין גסה, *משום (כג) דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה: ט' (כד) אין אוכסין את הגמל,

יש כמראה כרב יהודה כ שם קניז ל רש"י שם והרא"ש מ שבת קניז במשנה וכתב קמא, ה"ר"ף והרא"ש ומפירוש ההגהות בפרק מא שם 1 דבי במראה אליבא דרבי יהודה ו שם 2 כמשה על דבי במראה אליבא דרבי יהודה ו שם 3 קניז במשנה וכתב

באר היטב

מחצורן ליום, ע"ש: (ד) מחתיכין. ודוקא ברלועים קשים כמ"ש ס"ז: (ה) שאי אפשר. ואפילו נאכלים ע"י הרחק בלא חתיכה שרי, ב"י, ועמ"א:

מ"א, ע"ש: (ו) לפני עופות. הט"ז הניח דברי רמ"א בצ"ע, ע"ש. ועמ"א:

משנה ברורה

חייב בזה משום לש: ד' (יב) ויש אומרים וכו'. כתב בתוספת-שבת וכן בספר בית-מאיר דכולי עלמא סבירא להו הכי, ומפני שלא מצא דין זה מפורש רק במקום אחד, כתב יש מי שאומר. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר בשם מהריק"ש דדעתו דהרמב"ם חולק על זה. ומכל מקום לדינא אין להקל, דדעת רש"י והרמ"ך גס"כ דיש קושר ומתיר אף באוכלי-בהמה, וכמו שכתבתי לעיל בסימן שיו סעיף ה בביאור הלכה, ובחיי"אדם כתב דגם הרמב"ם מודה דבקש ותבין יש קושר ומתיר: (יג) לעשותו אוכל. משום (י) צערא דבהמה: ה' (יד) שאינם ראויים. (וה) בכלל שיווי אוכלא דמותו: ו' (טו) דלועין. ודוקא (יא) קשה קשים שאינם ראויים לאכול בלא חיתוך, אבל כשהם רכים היה בכלל מיטרח באוכלים ואסור. ואפילו קשים (יז) לא יחתכם דקידק. משום טוחן, כדלעיל בסימן שכא סעיף יב לענין חתיכת ירק דקידק. (יג) ועיין שם עוד, דאיסור טחינה לא שייך רק אם דעתו להאכילם לאחר זמן, אבל מה שדעתו להאכיל הדלועים והירקות וכי האי גוונא לפני הבהמה והעופות בפעם אחד, (ד) זה לא נחשב טחינה: (טז) שנתלשו מאתמול. דאלו נתלשו היום אסור אפילו לטלטלן (טו) לכולי עלמא משום מוקצה: ז' (יז) בין שהיתה בריאה. ובספר אליה רבה מסתפק (טז) בבריאה, דלא היתה דעתו כלל מבעוד יום שתמות ויאכיל ממנה לכלבים, דיהיה אסור בטלטול לכולי עלמא משום מוקצה, וכן בביאור הגר"א לא ברירא ליה בזה: (יח) הקשה. ואפילו אם איננה קשה, שראויה להם לאכילה על-ידי הדחק, (יז) גס"כ בכלל שיווי אוכלא הוא ושרי: (יט) שאי אפשר להם וכו'. והוא הדין כשהיא רכה אך שחכלבים הם קטנים, דכל נבילה קשה להם (גמרא): (כ) דקידק. דאף-על-גב דעופות אין חולין לאכול כי אם כשחתוך דקידק, (יט) מכל מקום אסור משום חשש טחינה. ועיין בביאור הלכה דזה קאי דוקא על בשר חי כשר, אבל לא על בשר נבילה, דזה מותר אפילו דקידק: (כא) לפני עופות. ודוקא כשחתוך להאכיל לאחר זמן, אבל כל מה שדעתו להאכיל בפעם אחד שרי [פמ"ג]: ח' (כב) אין חותכין שחת וכו'. אפילו (יט) חתיכות גדולות דלית בהו משום טחינה: (כג) דבלא חיתוך וכו'. ומוכח מזה (כ) דמיירי ברכין, אבל כחורבין קשין שאינם ראויים בלתי חיתוך, מותר, דבכלל שיווי אוכלא הוא. (כא) וכל זה בחתיכות גדולות קצת, אבל דקות אסור משום חשש טחינה, (ככ) אם מחתך להאכילם לאחר זמן: ט' (כד) אין אוכסין וכו'. כל זה משום (כג) טרחא יתירה:

ביאור הלכה

אחר, ואולי דגם כוונת הגר"א כן: * רק בקשר וכו'. עיין לקמן בסימן תרנא בטור, והוא נובע מסוכה ל"ג עמוד ב, דאם הוא אגוד כאגודות של ירק לא היו קשר של קיימא: * בעודם לחים. עיין בשלטי"גבורים שכתב דאז סתמיהו עומדים לאכילת בהמה, לא לאו הכי הם מוקצים ואסור בטלטול, וכנ"ל בסימן שח סעיף כח. ולפי מה שפירש רש"י בשבת קני"ה יבדור מטחיל יזירין דאריין, ובעודן לחין ראויין לבהמה ורוב בני-אדם מניחים אותם לעצים, אין תירוצו עולה יפה כל-כך. ועיין שם בבית-יוסף סימן שח מה שכתב אודות חבלי זרדין, דמשמע שם שראויים לאכילת בהמה מכל מקום בעינין הזמנה דוקא מבעוד יום, ועיין שם בב"ח ופרישה, אמנם מצאתי לאחד מהראשונים שירבך בזה והוא בחידושי רשב"א וזה לשונו: קסבר שיווי אוכלא משוינן וכו', וקשה לי, דהא תנן בפרק מפנין: חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקין למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן, אלמא כל שאינו מתקנו למאכל בהמה מערב-שבת אפילו בטלטול אסורין, וכל-שנו דלא מטלטלינן ומשוינן אוכלא? ויש לומר, דהאם בדלא בעי להו למאכל בהמה אלא לצורך מקומן, ואי נמי, לצורך עצמן לישב עליהן, עד כאן לשונו: * והני מילי בנבילה הקשה. והיכי משכחת לה? בבשר פילי [גמרא]: * ועיין לעיל סימן שכא עם מותר וכו'. עיין במגן-אברהם ובשאר אחרונים דאיסורו הוא משום טחינה. והנה אין דלכאורה משמע מלשון הרמ"א דקאי אבנילה דאירי בה לעיל, אבל המעיין בתרומת-הדשן שממנו הועתק הדין לעיל, והעתיקו המגן-אברהם גס"כ בסעיף-קטן י, יראה דרק אבשר חי כשר קאי, דמפני שחיבתו אינו עומד לחיות ולכלבים כי אם לעופות, ולהם אינו ראוי כי אם כשחתכין דקידק, אבל בשר נבילה רובו עומד לאכילת כלבים ולהם שתמות ויאכיל ממנה לכלבים, דיהיה אסור בטלטול לכולי עלמא משום מוקצה, וכן בביאור הגר"א לא ברירא ליה בזה: (יח) הקשה. ואפילו אם איננה קשה, שראויה להם לאכילה על-ידי הדחק, (יז) גס"כ בכלל שיווי אוכלא הוא ושרי: (יט) שאי אפשר להם וכו'. והוא הדין כשהיא רכה אך שחכלבים הם קטנים, דכל נבילה קשה להם (גמרא): (כ) דקידק. דאף-על-גב דעופות אין חולין לאכול כי אם כשחתוך דקידק, (יט) מכל מקום אסור משום חשש טחינה. ועיין בביאור הלכה דזה קאי דוקא על בשר חי כשר, אבל לא על בשר נבילה, דזה מותר אפילו דקידק: (כא) לפני עופות. ודוקא כשחתוך להאכיל לאחר זמן, אבל כל מה שדעתו להאכיל בפעם אחד שרי [פמ"ג]: ח' (כב) אין חותכין שחת וכו'. אפילו (יט) חתיכות גדולות דלית בהו משום טחינה: (כג) דבלא חיתוך וכו'. ומוכח מזה (כ) דמיירי ברכין, אבל כחורבין קשין שאינם ראויים בלתי חיתוך, מותר, דבכלל שיווי אוכלא הוא. (כא) וכל זה בחתיכות גדולות קצת, אבל דקות אסור משום חשש טחינה, (ככ) אם מחתך להאכילם לאחר זמן: ט' (כד) אין אוכסין וכו'. כל זה משום (כג) טרחא יתירה:

שער הציון

(י) רש"י: (יא) מגן-אברהם: (יב) פרי-מגדים: (יג) מגן-אברהם, ופרי-מגדים העתיקו בכאן: (ד) והיכא דאסרין איזה דבר משום מיטרח באוכלא, אסור אף אם דעתו להאכיל לאלתי: (טו) היינו אפילו לרבי שמעון, דמילא לקטינהו מאתמול, אקצינהו ודחינהו בידיים, ואפילו אם ליקטן אינו-יהודי בשבת לא פלוג [פמ"ג]: (טז) אבל בחולה קצת מבעוד יום מותר לרבי שמעון וקיימא לן כותיה: (יז) בית-יוסף ושא"י (יט) מגן-אברהם ואליה רבה. והט"ז והגרא"ש מקילין בזה, אבל הרבה אחרונים העתיקו דברי המגן-אברהם: (יט) בי"ח ותוספת-שבת: (כ) עולת-שבת: (כא) בי"ח וכן משמע בבית-יוסף: (כב) נביל בסימן שכא סעיף יב: (כג) לבוש ותוספת-שבת וכן משמע מרש"י, וברמב"ם איתא הטעם, דגזרו שלא יאכיל כדרך שמאכיל בחול, שמא יבוא לידי כתישת קטניות או

הלכות שבת סימן שכו

שמז באר הגולה

צ שם וכרז יהודה
ק שם במשנה ובגמרא
וכרז יהודה ר משנה
שם ובגמרא וכרז
יהודה ר שם במשנה
ת שם בבבליה א שם
במשנה ב שם בבבליה
ג תשובה כ שם בעל
העיסור וכשם רבי צמח
ברכי שלמה ד שבת
קכ"ב ד שם 1 ק"מ
משנה וכדמפרש לה
אביי

*דהיינו שמאכילה בידו כל-כך עד שמרחיבין בני מעיה כאיבוס, ולא דורסין, דהיינו שדורס לו מאכל בגרונו למקום (כה) שאינו יכול להחזירו, אבל מלעיטין. *אין מאמירים את העגלים אבל מלעיטין. איזו המראה, (כו) למקום שאינה יכולה להחזיר; הלעטה, *למקום שיכולה להחזיר: הגה *ודין (כז) תרנגולים ואווזים כדין עגלים (מהרי"ל): י' *מותר ליתן מאכל (כח) בפייה של תרנגולים: י"א *אין נותנין מים ולא מזונות (כט) לפני דבורים ולא לפני יוני שובך ויוני עליה (ל) *ולא לפני (י) חזיר, *אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולים *ויוני בייתות *וכן (לא) לפני (ס) כלב שמזונותיו עליך: י"ב *מותר (לב) *להאכיל (ט) תולעת המשי: י"ג (לג) *מעמיד אדם בהמתו על-גבי עשבים מחזורים (לד) ולא חיישינן שמא יתלוש מהם, *אבל לא על-גבי מוקצה, מפני שאיסורו קל וחיישינן שמא יתן לה ממנו בידים. ודוקא להעמידה על-גביו ממש, *אבל (לה) לעמוד בפניה בענין שלא תוכל להטות אלא דרך שם, מותר: י"ד *נוטלים מאכל מלפני חמור (לו) ונותנים לפני שור, אבל אין נוטלים מלפני שור ליתן לפני חמור,

באר היטב

שח סוף סעיף כ"ט. יש נוהגין לתת חטין בשבת-שירה לפני העופות, ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך, מ"א, ע"ש: (ט) תולעת. לפי

ביאור הלכה

אין צריך דקדק, ואוליגן כתר רובא ולא שייך טחינה, ועל-כן ברור דהרמ"א רק אבשר חי הנ"ל בשכ"א קא', וקוצר בלשונו: * דהיינו שמאכילה בידו כל-כך וכז'. הגה מרש"י משמע דגם זה מיייר שחובב בגרונו למקום שאינו יכול להחזיר, אבל מהרי"ל משמע דכיון שמאכילו הרבה כמאכל שלשה ימים, אפילו לא תחב בגרונו כלל גמ"כ אסור, ולפיכך ניד מפירוש רש"י, דהיה קשה ליה מאי שוב *אין דורסין דנקט במשנה, אבל לדידה תרי מילי ניהוו: * למקום שיכולה להחזיר. בחידושי מאירי משמע קצת דדוקא ביד ולא בכלי: * ודין תרנגולים ואווזים וכז'. עיין במורה ברוך מה שכתבתי בשם אליה רבה ונתיב-חיים לאסור המראה על-ידי ישראל בשבת בכל גוונא. ובספר שו"ר-ברכה כתב בשם אחד מהגדולים, הדלואי לא ליעטו לעולם, שעוברים על כמה איסורים וכז', ורודע שלפעמים הוושט נקוב ולא אדעתיה, ואוי למורים כשאנים משגיחים על זה: * ויוני בייתות. שמגדלות אותן בבית. וכל זה מיייר כשהם שלו, כן מוכח מאליה רבה. ולעניות דעתי אין זה ברור, דכיון שהם של ישראל ואינם אוכלין מהפקר, כי היכי דמותר לבעליהן להכין להם מזונות הכי נמי מותר לאדם אחר: * להאכיל תולעת המשי. עיין בבית-יוסף דהיינו שנותן לפנייהם עשבים לאכול ומפור לפנייהם עלי התותים וזולתם, עיין שם [ועל-כרחק] דהפיזור משוי להו אוכלא, דאי לאו הכי היה הפיזור אסור וכנ"ל, ולשון הבית-יוסף דחוק מאד לפי זה, וצריך עיון קצת. וכבז בכרכי-יוסף: לגרוף מתחתיהם שיורי העלים היבשים, אפילו הם מאוסים שאינם ראויים לשאר בעלי-חיים, אם תולעת המשי אינם אוכלים ביום ההוא עד שיגרפו שיורי העלים מתחתם ואז הם מסתכנים בסיכתם, גורפין אותן כלאחר יד שלא כדרך גריפתן בחול: * אבל לא על-גבי מוקצה. עיין בחידושי רבי עקיבא איגו:

(י) חזיר. דארור האיש שמגדל חזירים, וע' ב"יד סימן ק"ז: (ס) כלב. אפילו כלב שאינו מגדלו בביתו מותר דמצוה ליתן לו מזונות, ועיין סימן

משנה ברורה

(כה) שאינו יכול להחזירו. שתוחב לה לפנים מבית הבליעה: (כו) למקום שאינה וכו'. ומשמע בגמרא, דכל שאינו מרביץ את הבומה אין יכול לתחוב כל-כך בעומק, ומקום שיכול להחזיר הוא: (כז) תרנגולים ואווזים וכז'. דהיינו, שאסור לתחוב בגרונם המאכל עד שלא יהיו יכולין להחזירו. ואווזות שמפטמים אותם והורגלו בחול לאכול על-יד המראה ואין אוכלין בענין אחר, מותר לומר לעוברי-גילולים להמרות משום צער בעלי-חיים, אך לא ימרה אותן כי אם פעם אחד ביום אף שרגלין לאכול שני פעמים ביום, כן כתב בחשובת רמ"א סימן עט, ומשמע שם דאי ליכא אינו-יהודי שרי ההמראה אף על-ידי ישראל משום צער בעלי-חיים, וטוב לעשות על-ידי קטן, עד כאן לשון המגן-אברהם בסימן שה סעיף-קטן יב, אבל בספר אליה רבה החמיר שלא להמרות על-ידי ישראל, וכדעת מהרש"ל האוסר בזה, וכן בנתיב-חיים מחמיר בזה. אחר-כך מצאתי במאירי ובחידושי הר"ן שנדפס מחדש על שבת (נד) משמע גם-כן דעתם כדעת האוסרין. ועיין בביאור הלכה: י' (כח) בפייה. היינו למקום שיכולים להחזיר. והוא הדין עצמו שזכר רמ"א מקורם, וקצת פלא על רמ"א מה הוסיף בזה אחרי שזכר בשולחן-ערוך בהדיא? ואפשר כ"י שלא טבעו בכוננת המסבר. ודע, דהוא שמתיירין למקום שיכולין להחזיר, היינו דוקא אם הוא זהיר אז שלא לטלטלה, דכל בעלי-חיים הם מוקצים, וכנ"ל בסימן שח סעיף מ, עיין שם: י"א (כט) לפני דבורים ולא לפני וכו'. אפילו (כס) הם שלו, מכל מקום אין מזונותיהן עליו, דשכיחי להו בדברא, וטרחא שלא לצורך היא: (ל) ולא לפני חזיר. דאין מזונותיו עליו לפי שאסור לגדלו, וכדאיתא בחושן-משפט סימן תט. ואם (כז) נפלו לו בפדעון חובו, שמתור להשהותן עד שימצא למכור בשויין, מקרי מזונותן עליך ומותר ליתן להם מזונות: (לא) לפני כלב. ואפילו כלב שאינו מגדלו בביתו (כז) מותר, דמצוה קצת גם-כן ליתן לו מזונות, כמו שאמרנו חז"ל שחס הקדוש-ברוך-הוא עליו לפי שמזונותיו מועטין ומשהה אכילתו במעיו שלא יתעכל שלשה ימים, ועיין באליה רבה. ולפני כלב רע אסור כמו לפני חזיר דאסור, משום דאסור לגדל חזירים וכלב רע [אחרונים]. יש נוהגין ליתן חטים לפני עופות בשבת-שירה, (כח) ואינו נכון, שהרי אין מזונותן עליך: י"ב (לב) להאכיל וכו'. לפי שמזונותיהן עליך, שאין לו מה שאכל כי אם מה שנותן לו האדם, דמי לאוזין ותרנגולין. ובטלטול הוא אסורין כשאר בעלי-חיים [פמ"ג]: י"ג (לג) מעמיד אדם בהמתו. דאיתא במכילתא: "למען ינוח", יכול לא יניחו תולש ועוקר? קרוב "למען ינוח", ואין זו נוח אלא צער: (לד) ולא חיישינן. דאיסורו חמיר, וזהיר ביה: (לה) לעמוד בפניה. כיון שאין צריך לה כל-כך ליכא לימחא: י"ד (לו) ונותנים לפני שור.

שער הציון

ישת קמח: (נד) דכל חיליה דרמ"א הוא ממה דאמר שם בדף נו ודאל לקיט בלישינה מהלקיטין ליה, ורצה לפרש דהוא אפילו למקום שאין יכולין להחזיר, והם פירשו בהדיא דדוקא למקום שיכולין להחזיר, ומה שהקשה רמ"א אמאי אמר הגמרא דלא לקיט בלישינה. כבר תירץ זה בחידושי הר"ן, עיין שם: (ס) שלטי-הגבורים: (כז) בכרכי-יוסף: (כ) מגן-אברהם: (כח) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שכר שכה

1 שם במשנה ובחכמים
ח שם במבואר ט שם
במשנה ובחכמים

מפני שנמאס ברירי השור (לז) ואין ראוי עוד לחמור: הגה (י) ויש מחמירין גם-כן בשאר מיני בהמות ליקח מלפני אחת (לח) וליתן לפני אחרת שאינה מינה (מרדכי פרק תולין וסמ"ג וסה"ת): **טו** 'אסור (לט) לגרוף האיבוס לפני שור של פטם, 'אפילו איבוס של כלי, גזירה אטו של קרקע (מ) דאתי לאשוויי גומות. 'ואסור גם-כן (י"ב) (מא) לסלק התבן מלפניו לצדדין:

שכה אינו-יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל, וכו' ט"ז סעיפים:

א 'מותר (א) לזמן אינו-יהודי בשבת, (ב) 'ומותר ליתן מזונות (א) *לפניו (ב) בחצר (ד) 'לאכלן,

א כיצא כ"א כחמה
אמוראי דטברי וכו' וכן
ספוקי הרי"ף רד"ש ורמב"ם בפרק ו

המלכות שכתב שבת י"ט ג רמב"ם שם וכתב הר"ב המגיד שהוא מחוייב למי

באר היטב

שמונתיו עליו, שאין לו מה שיאכל כי אם מה שנותן לו האדם: (י) ויש. ואין למחות ביד הנהוגים היתר, ב"ח: (יא) לסלק. מפני שיש

בינה הלכה

* לפניו בחצר. עיין משנה ביורה מה שכתבתי בשם הפוסקים לאסור אם נותן לו בידו, ושחאליה רבה חולק עליהם. ומה שסמכו דבריהם מדברי המרדכי בשם התוספות שכתבו דאסור ליתן ביד משום עקירה, פירש האליה רבה דהיינו דוקא כשהאינו-יהודי עומד בחוץ, דאז שייך לומר דעושה הישראל עקירה, מה שאין כן כשהאינו-יהודי בפנים והוא יורד ברשות אחת מיחזי אחר-כך כעושה האינו-יהודי עקירה מחדש ומותר. ומשמע לכאורה מדברי, דלהמרדכי אף כשנותן לו על-מנת להוציא מותר, והוא דוחק, דממה שסיים המרדכי אחר-כך: וכן לתת לו משכנו וכו' דרך מלבוש הלא יכול להכניסו בפנים וליתן לו, מוכח מזה דגם להמרדכי סבירא ליה דאף באופן זה אסור, דאף דאין זה בכלל עקירה דיהיה אסור לישראל מטעם דעושה חצי המלאכה בעצמו, מכל מקום כיון דנותן לו ומוציא מיחזי כשלוחו בזה, וכמו שכתבו הפוסקים ומכל מקום בענינו נראה לעניות דעתי לענין מזונות כשנותן לו סתם אפילו בידו, שיש להקל כהאליה רבה, דאף לפי דעת הב"ח ושאר אחרונים בפירוש דברי המרדכי, מכל מקום לא משמע במרדכי לאסור מטעם עקירה או מטעם דמיחזי כשלוחו אלא בידוע שיוציא לחוץ, דיש מתיירך ברשות הרבים דילן או מפני דרכי שלום, ועל זה כתב דבתוספות כתבו [או כפי גירסת הב"ח זתר, ע"ש] לאסור מטעם עקירה [ומה שכתב הב"ח: ומתוך מה שכתב האור זרוע נראה מבואר וכו', איני יודע מנא ליה], וכן מוכח שם דאסור במשכנו וכו' דהיינו באופן זה שלוקח על-מנת להוציא, אבל בדבר שנותן על-מנת לאכול ומעצמו מוציא אין שום סעוד כלל משם לאסור משום עקירה, דלא שייך עקירה לישראל בזה, וכן מיחזי כשלוחו גם-כן אין שייך, דבדבר-אכילה תלינן דמסתמא יאכל מיד, כמו שכתבו הפוסקים, אם לא שיוצא שיוציא, ומהברייתא נדקט 'נותנין לפניו' גם-כן אין ראיה, דאפשר דמשום נותנין לפני כלבים וקטן כלשון זה, או אורחא מילתא נקט דכשמומנין אותו נותנין לפניו, וכן הוא לשון הרמב"ם 'מומנין אינו-יהודי' נותנין לפניו. ובירושלמי, הובא בהגדה-מיימוני והביאו הגר"א, משמע בהדיא דלאו דוקא לפניו,

א (א) לזמן אינו-יהודי בשבת. אף דביום-טוב אסור לזמן אינו-יהודי לאכול עמו, גזירה שמא ירבה לבשל בשבילו, כדלקמן בסימן תקיב, בשבת דאין לחוש לזה (ב) שרי: (ב) ומותר ליתן וכו'. אף דאסור לטרוח בשבת בשביל מי שאין מזונותיו עליו, כדלעיל בסימן שכר, אינו יהודי חשיב מזונותן עליו לענין (ג) שמותר לטרוח בשבילו, משום דמפרנסין (ג) עניי אינם-יהודים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום [תוס']: (ג) לפניו בחצר. כתבו (ד) הפוסקים דדוקא ליתן לפניו הוא יקחם בעצמו שרי, אבל ליתן לידו אסור, דשמא יוציא לרשות-הרבים, ונמצא למפרע דהישראל עשה העקירה מרשות-הייחודי אסור, וכדלקמן בסימן שמו. ודעת האליה רבה, דמותר ליתן לו אף בידו כשהוא בחצר, כיון שאין נותן לו על-מנת להוציא, וכיון דהאינו-יהודי עומד בפנים, כשיוציא לחוץ חשבו עושה בעצמו העקירה. ויש להקל בזה כדבריו, וכמו שכתבנו בביאור הלכה. ואם הישראל אינו מוסר לידו אלא האינו-יהודי לוקח מיד הישראל, (ס) לכולי עלמא מותר כשלוקח על-מנת לאכול בחצר, דאף כשיוציא, הלא לא עשה ישראל העקירה כלל: (ד) לאכלן. אפילו אם אינו מפרש לו שיאכל גם-כן שרי, דמסתמא יאכל שם, אלא בא לפוקי אם אין רשות בידו לאכלן שם, או שהוא הרבה שאי אפשר לאכלן שם, אסור ליתנם לפניו, דהוי כאלו נותנו על-מנת להוציא, ויש בו משום מראית-העין, שיאמרו שמוציא בשביל ישראל

שער הציזין

(כט) ט"ז: (ב) מאירי: (ל) ב"ח ואליה רבה וש"א, ומצאתי שגם המאירי הסכים להיתר כהסמ"ק: (ג) אליה רבה: (ג) רש"י: (ל) סמ"ג ומרדכי: (ל) רש"י: (ה) ואין לאסור מפני שיטלטל הישראל הכוס שיש בו פיורו-פת ששרה אינו-יהודי בין דנאסר בשתייתו, דלא נעשה בסיס, דהפיורוין בטלי להכוס [ותוספות, והביאו המגן-אברהם בסימן שכן, ואף לפי המסקנא שם דאיסורי הנאה חמירי, אפשר דרכי הידוע בן-לוי לא סבירא ליה כן: (ב) דלענין ביטול ביום-טוב והוא מלאכה דאורייתא חשיב אין מזונותן עליו, דאסור להרבות בשבילו, כמבואר בסימן תקיב [תוס']: (א) ולא דוקא עניים, והוא הדין כל אינם-יהודים מפני דרכי שלום [מחה"ש בשם ש"ך יריד סוף סימן קנ"א: (ז) בי"ח ומגן-אברהם בשם השלטי-גבורים בשם התוספות וש"א. ועיין ביאור הלכה: (ז) הגר"ז ופשוט:

הלכות שבת סימן שבה

באר הגולה שמש

ד תוספת והראש
הדיון ברש שבת
ה תוספת ב"ש י"ט
והראש הר"ן המרדכי
שם ונהגות מיימוני
פרק ב בשם אור זרוע
ז רבני ירוחם בחלק ב'

ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו. ודוקא שהאינו-יהודי בחצר, אבל אם עומד בחוץ (ה) ופשט ידו לפנים, שידוע הוא שיוציאנו, (ו) האו ליתן לו שאר חפצים (ז) שדרך להוציא, אסור אפילו אם עומד בפנים, (ח) אפילו אם החפצים של אינו-יהודי, שהרואה אינו יודע שהחפצים של אינו-יהודי: הגה ואפילו (א) (ב) ביחד לו מקום מבעוד יום יש להחמיר (מרדכי פ"ק דשבת): ב' ה'יכא דאיכא (ט) משום דרכי שלום (י) או באינו-יהודי אלם, (י) מותר לתת לו או לשלוח לו על-ידי אינו-יהודי. (יא) והוא הדין לצורך מצוה, כגון להוציא (יב) חמץ מביתו בפסח (מרדכי): ג' א'מותר להחליף משכון בשבת אם הוא מלבוש, ויוציאנו (יג) דרך מלבוש כי אין זה משא ומתן, וגם בישראל מותר בענין זה אם הישראל צריך ללבוש: הגה (ס) וטוב שהאינו-

באר הטב

של אינו-יהודי ואינו ממושכן כלל לישראל לכ"ע שרי, ע"ש: (ד) מותר לתת. ומ"מ אסור ליתן בידו ממש, כמ"ש ס"א, ופשוט דאפילו הכלי של אינו-יהודי לא יתנו לידו משום עקירה, מ"א, ע"ש: (ה) וטוב. וכתב באגודה דה"ה אם האינו-יהודי מגיח המעות ונוטל המשכון נמי שרי, ולכבוד שלא יחשב עמו, וכתב שם שצוה להם להתענות למחר, ורמ"א לא חש כזה כיון שהיה לסגור. כתב הסמ"ע בח"מ סימן קלא ס"ק י דאם בא אינו-יהודי ליטול משכנו בישראל בשבת מותר לישראל

ביאור הלכה

דהוא הדין בידו, דכתב אין נותנין מזונות לעובד-גילולים על-מנת להוציא, ומשמע דרק על-מנת להוציא אסור אבל בלא על-מנת להוציא מותר ליתן לו בכל גונו, ולא הזכיר 'לפניו' כלל, ועל-כרחק קשה על האחרונים שהעתיק בפשיטות דאסור ליתן בידו. אכן מדברי השולח גבורים על המרדכי שתיבא דברם התוספות, והעתיק המגן אברהם, משמע דאפילו במזונות אסור ליתן בידו ונהנה בתוספות שלפנינו לא נמצא דבר זה, ולעניות דעתי שהוא מדברי התוספות דף ג עמוד א דיבור המתחיל 'בבא', ע"ש, והכוונה שם כשהוא עומד בחוץ ופושט ידו לפנים, והוא הדין כשהוא עומד בפנים ונותן לו על-מנת להוציא, אבל מששחית דברי השולח גבורים לא משמע כן. שוב מצאתי באור זרוע שהביא דיש שהיו רוצים לדקוק מהברייתא דדוקא לפניו [אבל גם לדידהו אינו מבורר משום עקירה, ונראה שדעתם היה דבידו אסור משום מראית-עין], והוא כתב דאין ראיה, וכמו שכתבנו למעלה [ורע, דהמעין באור זרוע גופא יראה כלבול דברים כמה שהעתיק במרדכי היש'מפרישים השו"ת בשמו, וביאור כל דברי האור זרוע מוכח שם בהדיא כמו שביאר הבית-יוסף במסקנתו, ע"ש]. ולדינא נראה דיש לסמוך להקל כדעת האליה רבה דאין בזה משום עקירה, וגם משום מראית-עין

החפץ שיבוא ויטלנו כל זמן שירצה, אפילו הכי אסור להניחו שיטלנו בשבת, (ט) דחפץ הממושכן אצל ישראל הוי כשלו, ומה שיחד לו מקום לא מהני, דשכירות לא קניא ועדיין ברשות הישראל הוא, ואיכא משום מראית-עין: ב' (ט) משום דרכי שלום. (י) כגון אינו-יהודי שחלה, ושלח אחר מאכל ישראל: (י) או באינו-יהודי אלם. ומבקש חפציו, (יא) ואף שאין חשש סכנה בדבר: (יא) והוא הדין לצורך מצוה. (יב) ואף דאסור ליתן לאינו-יהודי אם יודע שיוציא החפצים מביתו לרשות-הרבים בשבת אף שלא בשליחות ישראל, וכל-שכן כשהוא בשליחותו, מכל מקום התירו בכל אלו (יג) משום דלדין להרבה פוסקים אין לנו רשות-הרבים דאורייתא, ואינו אלא שבות בשבת, והתירו במקום מצוה או מפני דרכי שלום וכי האי גוונא. (יד) ומכל מקום צריך לזהור בכל אלו שלא למסור ליד אינו-יהודי, ידעשה הישראל עקירה, והוא אפשר לבקש להאינו-יהודי שיקנה בעצמו, (טו) ואפילו אם האינו-יהודי מבקש שיתנו לתוך כליו, יש לזהור שיעמידנו בבית ואחר שישפוך הישראל לתוכו יקחנו: (יב) חמץ מביתו. כגון ערב פסח שחל בשבת [מרדכי]: ג' (יג) דרך מלבוש. (טז) דאי לאו הכי אסור כשאר חפצים של ישראל כיון שמושכנין אצלו, דיאמרו דהישראל צוה להוציא, וכנ"ל בסעיף-קטן ח. מיהו, אם האינו-יהודי אלם ואינו רוצה לקחת בדרך מלבוש, מותר בכל גונו, וכנ"ל:

שער הציון

(1) לקמן ש"ז, וכן משמע מתוספות ורא"ש ריש שבת: (1) מגן-אברהם ותוספת-שבת ושא"ו. ובמאמר-מרדכי ונהר-שלום כתבו הדעיקר דאף כשעומד בחצר אסור ליתן לחפציו: (2) כן כתבו המגן-אברהם ותוספת-שבת, ולשיטתם אזלי דבידו אסור משום עקירה, ואליה רבה מיקל גם בזה, מכל מקום נכון להחמיר בזה כיון שנתן על-מנת להוציא, ובפרט ולהאמר-מרדכי ונהר-שלום אסור בזה בכל גונו, נכ"ל: (3) כן כתב המגן-אברהם, וכדעתו דבחדא אין איסור שיקבל חפציו, והא דאסור בזה הוא דמשכון חשיב כמו שלו: (4) מרדכי ובית-יוסף, והובא בבית-יוסף, דבאל חלה, אף דמפוסק משום דרכי שלום, הא יכול לבוא לבית הישראל, הישראל יכול להשיב כי אינו רשאי ליתן מביתו בשבת, אבל חלה שאני ודאז יודעים דבשביל חולה ישראל מחליין שבת לפעמים: (5) דאם היה חשש סכנה פשיטא דרשוי אף ברשות-הרבים גמור: (6) דלא התירו לבית-הלל אלא עם השמש, וכמו שכתבו בסימן רמו: (7) בית-יוסף, ואף דהרבה פוסקים סבירא להו וגם לדין אית לן רשות-הרבים, לענין שבות על-ידי אינו-יהודי סמכינן בזה על המקליין, ובפרט שלא ימסרם לידו אלא יקחנו בעצמו. ועיין לעיל בסימן שז סעיף ה: (8) דאם אברהם ותוספת-שבת ושא"ו, והאליה רבה מצדו גם בזה להקל וכמו שכתבנו לעיל, מכל מקום לכתחלה כוודאי נכון לזהור כמו שכתבו שאר אחרונים, דהא אפשר לו באופן היתר לכולי עלמא: (9) מגן-אברהם, דלא כעולת-שבת: (10) מגן-אברהם ותוספת-שבת:

הלכות שבת סימן שבה

יהודי יקח המשכון עצמו (יד) ויניח אחר במקומו (טו) ולא יגע בו הישראל, שלא יהא נראה כנושא ונותן (אגודה). ועיין לעיל סימן שז בסופו מדין אינו-יהודי המביא בשבת איזה דבר אם מותר לקבלו: ד' פת שאפה אינו-יהודי *לעצמו *בשבת, (טז) *יש (י) [1] אוסרים (יז) *ויש מתירים, (יח) 'ובשעת (י) הדחק או לצורך מצוה, כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת 'המוציא', יש לסמוך (יט) על המתירים: הגה אבל אסור (כ) ליתן לו מעות מערב-שבת ושיתן לו הפת בשבת, דאו אדעתא דישאל קא עביד (ריבנו ירוחם ח"ח): ה' לאינו-יהודי (כא) שצד דגים (כב) או ליקט פירות לעצמו, כ' ביום ספר המצוות שיש אסורין, וכן פסקו הפוסקים וריבנו חם ושאר פוסקים

שערי השו"ב

באר היטב

להיות ערב, ובפרט בין-השמשות וכו', ע"ש, ומ"א כתב: ול"ג דאסור משום ממצוא חפצך, ועיין סימן שו ס"ד, ע"ש: (י) אוסרים. הה"ל נולד, והיש-מתירין ס"ל כיון דגמרו בידי אדם לא הוי ליה מוקצה, ועיין מ"א. ועיין בתשובת שבות-יעקב ח"א ח"ח הלכות שבת אי שרי כגון שדר בכפר יחידי שאי אפשר להקטיל מחבירו, ב"ח. וכתב התשב"ץ:

משנה ברורה

(יד) ויניח אחר. כתב באגודה: הוא הדין אם האינו-יהודי מניח המעות ונוטל המשכון, נמי שרי, ובלבד שלא יחשב הישראל עמו ולא יגע בהם [מגן-אברהם ותוספת-שבת]. ובאליה רבה משמע דהוא סובר דכשמניח מעות מיחזי כמשא ומתן, ולדידיה אין להקל בזה (י"ז) כי אם כשהאינו-יהודי אלם. ומכל מקום נראה דאם יוכל להגיע לו מזה הפסד, כגון שאין משכון שוה הכסף וכדומה, יש לסמוך על המגן-אברהם ותוספת-שבת: (טו) ולא יגע. בשום (יח) אחד מהמשכונות, לא בהישן ולא בהחדש. (יט) מיהו, בישראל כי האי גוונא יש להקל שיעג בו, דבישראל לא מיחזי כמשא ומתן ואין כמשאלו. (כ) ואם כן האינו-יהודי ליטול משכונו אלן הישראל מאמין לו, אין ישראל אחר רשאי לערוב עבורו, דאסור משום "ממצוא חפצך": ד' (טז) יש אוסרים. שמא (כ"א) היתה בין-השמשות קמח או עיסה שאינו ראוי לכוס ואיתקצאי לבין-השמשות, ואפילו אם נאמר דהיו או חטים דראוי לכוס, מכל מקום אין ראויים לאכול באותו ענין שנעשו והיו ליה נולד. ויש שאוסרין מטעם אחר: שמא יאמר לאינו-יהודי לבשל, ואף-על-גב דאינו-יהודי שהדליק נר לעצמו לא גורנין, כמו שכתוב סימן רעו, במידי דאכילה דלהוט ביותר גורנין טפי. וכתב המגן-אברהם בסימן תקיז, דמדברי המחבר שם משמע דסבירא ליה כטעם הזה: (יז) ויש מתירין. דלא מחלקי בין מידי דבר אכילה ללאו בראכילה, כיון שמכל מקום עשהו בשביל עצמו; ולענין מוקצה סבירא להו, כיון שהיה יכולת ביד האינו-יהודי לגמרו, אין על זה שם מוקצה ונולד. כתב בית-יוסף בשם אור זרוע, שדלדברי הכל אם בישראל לא אפה עבד-ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו, ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה, איך העבד יודע אם אדוני יאכל מזה אם לאו, אפילו הכי אסור מפני שהוא מכירו ומרגילו לשבת אחרת, עיין שם שהביא לזה ראייה מתוספתא, ועיין לקמן בסעיף א' מה שכתוב בזה: (יח) ובשעת הדחק. כגון שדר בכפר יחידי, שאי אפשר לשאול פת מחבירו [אחרונים]: (יט) על המתירין. ומכל מקום יזהר שלא לקרוא אותו לביתו לפרוע לו דמיו, דהוי מקח וממכר. ועיין לעיל בסיומן שגכ סעיף ד' רי"ז הובא בב"י: (כ) ליתן לו מעות וכו'. דזה אסור לדברי הכל ואפילו לצורך מצוה: ה' (כא) שצד דגים וכו'. ובהו כולי עלמא מודו דאסור (כג) משום דהוא ודאי מוקצה, שניצודו בשבת ולא היו מזומנים מאתמול [וכל-שכן האוסרין גם כפת בסעיף ד']. ולא דוקא שצדן אינו-יהודי, (כ"ד) דהוא הדין אם ניצודו מאליהן בשבת בהמצודה שפרסו מערב-שבת: (כ"ב) או ליקט פירות. גס-יך (כ"ה) משום מוקצה, דמחברין היו בין-השמשות, (כ"ו) וגם דגורנין בזה שמא יעלה ויתלוש, כמו שגזרו על פירות הנושרין בשבת, כולעיל בסיומן שגכ [משום דאדם (כ"ז) להוט אחריהן, והוא בקל הוא לתלשן], והוא הדין כאן שנתלשו על-ידי אינו-יהודי, דלא גריעי,

ביאור הלכה

אין כאן כיון שאינו נותן לו על-מנת להוציא, וכדמשמע מהירושלמי כנ"ל, וכל-שכן ברשות-הרבים דילן דאינו אלא גזירה לגזירה, עיין שם באור זרוע דסלק דעתיה להקל מטעם זה בכל גווני, אלא דמייים דאין בידו להקל מטעם זה בלבד אם נותן על-מנת להוציא רק היכא דאיכא משום דרכי שלום: * לעצמו. האי לעצמו לאו דוק, דאם היינו יודעין שהוא לעצמו, אפילו בחול אסור לישראל לאכול ממנו, דהוי ליה פת של בעל-הבית ואסור לכולי עלמא, כמו שכתב ביורה-דעה סימן קיב, אם לא בשעת הדחק שאין מצוי פת אחר כלל, אלא מיירי כפת שנושה למכור והיא עיר שרובה אינו-יהודים דאדעתא דרובה קעביד, ומה שכתב לעצמו היינו שלא אפה בשביל ישראל [אחרונים]: * בשבת. לכאורה נראה דאם יש ספק שמא נאפה קצת מבעוד יום [היינו כדי קרימת פנים, וכבסימן נוד סעיף ה] יש להקל הואיל ויש מתירין בכל ענין, וכעין מה שפסק הרמ"א בסימן רנב סעיף ד, עיין שם במגן-אברהם סעיף-קטן י"ג: * יש אסורין וכו'. הנה כעין פלוגתא זו פליגי נמי הראשונים באינו-יהודי שעשה בעצלים על המקח ביום-טוב אם מותר ללבשם, והובא בהגהות אשר"י פרק ג' דיום-טוב. והנה הרמ"א סתם לעיל ברנ"ב סעיף ד' להקל דאין בזה משום מוקצה הואיל וגמרו בידי אדם, והכא לא נסתם הדין בענין זה? יש לומר, משום דבענינו יש עוד

שער הציון

(י"ז) דהרי כתב הרמ"א ואגודה לא פליגי, ובאגודה מוכח בהדיא דמיירי באלם, עיין שם: (י"ח) דרכי-משה בשם אגודה: (י"ט) לבוש, והעתיקו התוספת-שבת: (כ) מגן-אברהם ותוספת-שבת, דלא כסמ"ע: (כ"א) הרא"ש, והעתיקו הגר"א: (כ"ב) מגן-אברהם. ולפי זה להפוסקים בסיומן תצה דלית להו נולד, מותר באופן זה לעטף זה: (כ"ג) בית-יוסף והגר"א סמוגיא רביצה כ"ד ועירובין ז' וכן הוא פשוט בכל הפוסקים, ולכן כולי עלמא מודו בזה ואין צורך לטעם הט"ז: (כ"ד) משנה ביצה: (כ"ה) בית-יוסף, דאסור אף לדעת המתירין, ומה שהקשה על הרא"ש עיין ב"ח, ומבואר בכ"מ פירות מחברין מוקצין הן: (כ"ו) ונפקא מינה מטעם זה באותן פירות המוכנים לתלוש והיו רעת האינו-יהודי עליהן מערב-שבת, דאין אסורין משום מוקצה [כמ"ש התוס' ורמב"ן במלחמות פ' אין צדין], אפילו הכי אסור מטעם זה, וגם כטעם זה לחוד לא מהני לעולם, כמו שכתבו התוספות ריש ביצה, עיין שם: (כ"ז) תוספות, והביאו הט"ז ואליה רבה הגר"א לעיל בסעיף ד', דזהו טעם המתירין בסעיף ד', דלא דמי לפירות הנושרין דבכל תלשן, וגם משום דאדם מתאהו להן, ולהאוסרין גם שם, פשוט דאסור בזה גס-יך:

הלכות שבת סימן שבה

שנא באר הגולה

(כג) אסורים (ח) לישראל. (כד) ל'אפילו (ט) ספק אם ליקטן או צדן היום אסורים בו ביום, אבל (כה) לערב מותרים מיד אפילו אם ודאי ליקטן וצדן היום: ו (כו) מאם ליקטן וצדן בשביל ישראל יאו (כז) כשביל ישראל ואינם יהודים, (כח) צריך להמתין לערב (כט) בכדי שיעשו: ז (ל) ספק אם ליקטן בשביל ישראל, או שידוע שלקטן בשביל ישראל (לא) ואין ידוע אם נלקטו היום לאו, (לב) אסורים בו ביום, ו'לערב בכדי שיעשו. (לג) *ויש אומרים דלערב

שערי תשובה

באר היטב

ואפילו פת בעה"ב שאסור בחול מותר בשבת כדי שלא יתענה, עיין סימן רמב משי"ט: (ח) לישראל. אפילו לדעת המתירין בפת הנאפה בשבת בסעיף ד, היינו באפיה ובישול מידע ידע"כ, דאין לך מלאכות חמורות מהם ולא אתי למעבד בידים, משא"כ צידת דגים וליקטת פירות לא משמע לאינשי שהוא מלאכה כ"כ, ואיכא למגורו שמא יעשה בידיו: (ט) ספק. וג"ל אם הביא האינדיה לישאל פת חס בשבת, ודאי אדעתא

ביאור הלכה

משנה ברורה

סבא להחמיר, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, משום דמידי דבר-אכילה הוא יש לחוש שמא יאמר לאפות, או כמו שכתב המגן-אברהם בשם הים של שלמה דדוקא כדבר שהתחיל מבעוד יום וגמרו בשבת, בזה יש להקל מטעם דגמרו בידי אדם, מה שאין כן בענינו, ובסימן רנב מיידי נמי שהאינדיה התחיל המגנל מבעוד יום וגמרו בשבת, ולהכי היקל בזה: * ויש אומרים דלערב מותר מיד. עיין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם החיי"אדם דאין לסמוך על זה כי אם לצורך מצוה, והוא

(כח) דשניהן נתלשו שלא על-ידי ישראל: (כג) אסורים לישראל. בין באכילה (כט) בין בטלטול: (כד) ואפילו ספק. דספק מוכן אסור, ואפילו המתירין לקמן בסעיף ז בספק לענין מוצאי-שבת, בזה מודו וכדלקמיה. ודוקא בספק הוא דאסור, דתלינן דבו ביום ניצודו ונתלשו, אבל אם ניכר דנתלשו מערב-שבת, כגון פירות שנכמשו וכן בדגים בכי האי גוונא, שרי, וכדלקמן בסימן תקטו, עיין שם בבית-יוסף:

(כה) לערב מותרין מיד. דדוקא כשעשה המלאכה בשביל ישראל הוא גזרו לאסור בערב עד כדי שיעשו, כדלקמיה בסעיף שאחר זה, אבל כשעשה לעצמו לא שייך למגורו [אחרונים]: ו (כו) אם ליקטן וצד. והוא הדין בכל המלאכות דאורייתא שעשה האינדיה בשביל ישראל, ואפילו עשה מעצמו בלא ציווי הישראל, כדלקמן בסימן תקטו, עיין שם בבית-יוסף:

(כז) בשביל ישראל ואינם יהודים. כגון שהיה מחצה ישראל ומחצה אינדיה, או בידוע שגם לישראל צד וליקט אף הרוב היו אינדיהים [מלקמן סימן תקטו סעיף ו בהג"ה, ועיין במה שכתבנו לעיל סימן רעו בבאור הלכה]: (כח) צריך להמתין וכו'. והיינו (ל) אפילו ישראל אחר שלא נלקט בשבילו, כיון דעשה מלאכה דאורייתא בשביל ישראל, אסור לכל ליהנות עד מוצאי-שבת בכדי שיעשו [ובשבת גופא בטלטול נמי אסור, כבסימן תקטו]. ולאו דוקא בצד, דהוא הדין בכל המלאכות, וכנ"ל. והטעם דאסור לכל עד בכדי שיעשו, (לא) שלא יהנו ממלאכה הנעשית בשביל ישראל בשבת, (לב) וגם גזרו דכשיהיה מותר מיד במוצאי-שבת, יאמרו לאינדיהי בשבת להכין שיהיה מזומן על מוצאי-שבת מיד: (כט) בכדי שיעשו. מבואר לקמן סימן תקטו דהיינו שיעורו שילך האינדיהי במוצאי-שבת למקום שלקט וילקוט שם אחרים ויחזור לכאן, ואם אינו ידוע מהיכן הביאו, שיעורן בכדי שיביא מחוץ לתחום, ואם בתחלה בשבת הביאן על סוס, משערינן גס"כ דרך רכיבה [מ"א בשם כנה"ג]. ולענין אם נאמן אינדיהי במסיוח לפי תומו שנלקטו מערב-שבת, עיין במה שכתבנו שם ובסימן תקיג: ז (ל) ספק אם ליקטן וכו'. כגון שהאינדיהי אמר לישראל ליתן לו פירות בשבת, והלך לבית האינדיהי ונתן לו פירות, דספק אם לקט אלו בשבילו, או חשב ללקוט אחרים בשבילו ואלו לקט לעצמו מתחלה; אבל אינדיהי שהביא דורון לישראל לא היה ספק, דאמרין דודאי בשבילו ליקטן, וכן אם הביא פת חמה לישראל, אמרינן דודאי בשבילו אפה [מ"א] ותו"ש ושי"א, דהו"א כנ"ח]: (לא) ואין ידוע וכו'. גם זה לאו כהביא דורון מיידי, (לב) דכהביא דורון [או הביא למכור] חשבינן כדאי תלשן בשבת, דמסתמא הביא מן המשובחין שלקטו היום, ואסורין במוצאי-שבת בכדי שיעשו לכולי עלמא: (לכ) אסורין בו ביום, ולערב וכו'. והטעם דאסורו מספק אף שהוא מילתא דרבנן דספיקא לקולא, (לד) משום דהוא דבר שיש לו מתירין, שאפשר להמתין עד מוצאי-שבת. ואם היו שני הספיקות יחד: אם תלשן בשבת, וגם אם תלשן בשביל הישראל, בשבת גופא אסור, דהא אפילו ודאי לא בשביל ישראל ליקטן אסור בשבת משום ספק מוכן, כנ"ל בסעיף ה, אבל במוצאי-שבת יש להתיר בזה מיד משום ספק-ספיקא [תו"ש ופמ"ג וחי"א]: (לג) ויש אומרים דלערב מותר מיד. דסבירא להו דלא אסור רבנן (לה) בזה מספיקא. ומכל מקום בשבת גופא דאיסורו משום מוקצה, מודו דאין להתיר אפילו היכא דיק ספק אם נלקטו בשבת, דבספק מוכן (לו) ההמירו יותר משאר ספיקות דרבנן, וכנ"ל בסעיף ה. ולדינא כתב האליה רבה, דמשמע מאחרונים דיש לסמוך על היש-אומרים הזה דאין להחמיר (לז) במוצאי-שבת, אבל בחיי-אדם כתב דאין להקל רק

שער הציון

(כח) טור, וכעין זה הוא ברשבי"א, הובא בהגרי"א בסעיף הקדום, עיין שם: (כט) הגרי"א מגמרא ביצה כ"ד, וכן הוא לקמן סימן תקטו סעיף ב, וכן משמע מסעיף ח: (ל) פשוט לקמן סימן תקטו סעיף א: (לא) רשי"ו ר"ן: (לב) תוספות ורמב"ם ושאר פוסקים: (לג) מגן-אברהם לקמן סימן תקטו, והביאו תוספת-שבת בסימן זה: (לד) מגן-אברהם לקמן סימן תצו, וכן משמע מהגרי"א לדעת האוסרים, וכן כתב בחיי-אדם והגרי"ו, וכן הוא בהדיא ברמב"ן במלחמות פרק שואל: (לה) דאף דבעלמא דבר שיש לו מתירין אסור, סבירא להו דבזה דעיקר האיסור הוא משום גזירה לא גזרו וכן בספיקא אף דיש לו מתירין [הגרי"ו]: (לו) אבל בשאר ספיקות דאין בהם ספק מוקצה, לדידהו גם בשבת גופא מותר, כן כתב הבית-יוסף בסימן זה דיש-אומרים הוה קאי כשיטת רשי"ו דמתי בספק כשמואל, וכן כתב הגרי"א דדעה זו היא דעת רשי"ו וסיעתו דמתירין בספק, ומה שאסור בשבת גופא כתב, דמשום דהוא ספק מוכן כולי עלמא מודו דאסור בשבת, וכדאיתא בהדיא בגמרא, וצריך לומר לדידהו דהחמירו בו משאר ספיקות, וכן הוא בהדיא בסמ"ג, הובא בבית-יוסף סימן תקטו, ולכן אינו מותר בזה אלא במוצאי-שבת: (לז) דאף לדידהו שיש לדבר ומוצאי-שבת וכו', מכל מקום אין להקל טפי במוצאי-שבת, אבל בשבת יש להחמיר בכל הספיקות, וכסתמת המחבר בסעיף ט, אפילו בספק תחומין [אחרונים]:

מותר מיד: ח דבר (לד) שאין בו חשש צידה ומחובר אלא שהובא מחוץ לתחום, אם הביאו האיגור-יהודי לעצמו (לה) מותר אפילו בו ביום, וְאם הביאו בשביל ישראל, (לו) מותר לטלטל אפילו מי שהובא בשבילו, (לז) אבל לאכול אסור בו ביום (לה) למי (י) שהובא בשבילו, וְלערב (יא) (לט) בכדי שיעשו: הגה (מ) ויש אומרים (יג) דאין הלילה עולה מן החשבון, רק צריך להמתין ביום ראשון בכדי שיעשו (סמ"ק ומדרכי ס"פ כ"כ), (מא) ולאחרים מותר בו ביום. ש"יש אומרים דלמי שהובא בשבילו (מב) * מותר לערב מיד. וְהוא דשרי לישראל לטלטל אפילו

באר היטב

לא שהיו מע"ש בספינה ולא היו ביבשה, מ"א: (יא) בכדי שיעשו. ואין צריך להמתין אלא בכדי ששהה המביא בשבת, שאם הביאו ורכב על הסוס א"צ להמתין כ"כ [כנה"ג]. וְג"ל שא"צ להתחיל אלא בכדי שיכול לרכוב ביום, ודליל-שבת דלא רכב, מ"א, ע"ש: (יג) דאין הלילה.

משנה ברורה

לצורך מצוה, וכן משמע מאשל-אברהם סעיף-קטן יח שאין להקל בזה, ושכן הכריע הבית-יוסף בסימן תקטו: ח (לד) שאין בו חשש. כגון דברים אחרים שאין שייך בהם צידה ולקיטה, או אפילו בהני, אלא שניכרין שלא ניצודו ונלקטו בשבת, כנ"ל, וכדלקמן סימן תקטו: (לה) מותר. היינו אף באכילה, ואפילו להאוסרין בסעיף ד בכל המלאכות של אכילה שעשה האיגור-יהודי בשביל עצמו, באיסור תחומין שרי, ואף בתחומין ד"ב מיל, וכדלקמיה: (לו) מותר לטלטל. דהא מחמת עצמן אין בהן איסור מוקצה, שלא ניצודו בשבת, ואף דבאכילה אסורין לאותו ישראל, כיון שלישראל אחר מותרין אין עליהם שם מוקצה, דהא ראוים לישראל אחר [הרא"ש]: (לז) אבל לאכול אסור וכו'. ואם

הביאו בשביל שני בני-אדם שני דברים, (לח) אסורין להחליף כדי להחיר באכילה, דאם יהיו מותרין יבואו לומר לאיגור-יהודי לכתחלה להביא להם. ולמכור לאחר שלא הובא בשבילו מותר [נהיינו באופן ההיתר המבואר בסימן כגנ], ובלבד שלא ירויח למכור ביוקר ממה שלקח [כנה"ג]: (לח) למי שהובא בשבילו. ומבואר לקמן בסימן תקטו דהוא הדין לבני-ביתו דאסור [והוא הדין לאורחים שהיו מזומנים אצלו בשבת, עיין שם במשנה בחדרה]. ואם הביא למכור בעיר שרובה ישראל, אסור לכל, דבשביל כולם הביא, ובעיר שרובה אינם-יהודים, כתוב בשולחן-ערוך שם דמותו, ועיין שם במגן-אברהם. ודע, דאם הובא בספינה למעלה מעשרה שרי, דאין תחומין למעלה מעשרה [מ"א]. ועיין בסימן תו, דהיינו שלא היה ביבשה בבין-השמשות, וגם לא היה למטה מעשרה פעם אחת, דאם היה למטה פעם אחת ויצא משם חוץ לתחום, אף שהיה אחר-כך כל הדרך למעלה מעשרה, וכל-שכן אם היה ביבשה בין-השמשות, אסור לטלטל חוץ לארבע אמות, עיין שם: (לט) בכדי שיעשו. הכל לפי הענין שנעשה מלאכה בשבת, דאם הביא האיגור-יהודי דרך רכיבה על הסוס, צריך לשער גם-כן באופן זה. ואם הביא ממקום רחוק הרבה ושהה שלשה ימים, אין צריך להמתין רק יום אחד כנגד הזמן שהלך בשבת; והיינו בירוד גמולת מקום הביא, (לט) אבל כשאין ירוד, משערינן לעולם כמו שהביאן חוץ לתחום: (מ) ויש אומרים וכו'. לפי שאין גיטולת להביא בלילה במקום רחוק, ואם-כן אכתו נהנה הישראל במה שהביאו ביום, ועל-כן צריך להמתין שיעור ההבאה למחר ביום. (מ) ודוקא בזה שהובאו ממקום רחוק דהוא חוץ לתחום סבירא להו כן, משום דאין דרך הביאו בלילה משם, אבל לעיל כשהיא תוך התחום אלא שלקטו או צרו בשבת, גם לדעה זו סגי להמתין בכדי שיעשו בלילה. וכתב המגן-אברהם דהים של שלמה פסק כסברא ראשונה להקל, וכן מסתבר דאין להחמיר בזה, דהא להיש-אומרים השני מתירין לגמרי, וכל-שכן (מא) לצורך אורחים או שאר דבר-מצוה כוודאי יש להקל, (מב) אבל אם היה בו גם איסור דאורייתא, שלקט ממחובר חוץ לתחום, יש להחמיר, מכל מקום לדבר-מצוה יש להקל בכל גווני: (מא) ולאחרים מותר. דבתחומין דרבנן לא אסרו לאחרים רק למי שהובא בשבילו, וכן בשאר איסור דרבנן, כדלקמיה בסעיף י [ואם הביא גם דרך רשות-הרבים, עיין לקמן סעיף טו סעיף-קטן עה], ואפילו בתחומין ד"ב מיל להסוברין דהיא דאורייתא, (מג) כיון שאינו מפורש בקרא לא החמירו בו [מ"א בשם תה"ד בסימן תקטו]: (מב) מותר לערב מיד. דסבירא להו (מד) דבאיסורי דרבנן אין צריך להחמיר בכדי שיעשו אף למי שהובא בשבילו.

שער הציון

(לח) מגן-אברהם בשם כנסת הגדולה, ומה שהקשה על זה באליה רבה יישבו התוספת-שבת: (לט) לקמן בסימן תקטו: (מ) ס"ז ותוספת-שבת דכן משמע במדרכי, ודלא כלבוש: (מא) הגר"ז בשם תרומת-השן, ושלא לצורך אורחים, דעת הגר"ז להחמיר: (מב) דבזה אי אפשר לצורך דעת היש-אומרים השני, כיון שיש בו איסור דאורייתא וגם חוץ לתחום, מכל מקום לצורך מצוה או בשעת הרחוק נראה ריש לסמוך על הים של שלמה להקל, דשאר ראשונים אף כתבו זאת בכל הצורך בכדי שיעשו ביום דוקא: (מג) כיון פוק אין צריך כתיב הטעם בשם החמ"ץ, משום דתחומין אין שיה לכל, דמה שלחה הוא חוץ לתחומו לזה הוא תוך תחומו, ועל-כן לא אסור לאחרים: (מד) כן משמע ברא"ש ביצה דלאו דוקא בתחומין, וזהו הדין בשאר איסור דרבנן:

צ מהא דביצה כ"ה
ועינין פ' ק ס
ד תירין והירין וסבי
המדרכי ושאר פוסקים
ש ר"י, וכן פסק הרא"ש
ת דין

הלכות שבת סימן שבה

כשהביאו האינדיהודי לעצמו, דוקא (ג) בתוך ארבע אמות או בתוך העיר אם היא (מה) מוקפת חומה; (מה) והוא שתהא מוקפת לדירה, דהיינו שישבה ולבסוף הוקפה, וסתם עיירות מוקפות לדירה, וסתם מבצרים אינם מוקפים לדירה (מו) ועיין לקמן סימן תא):

ט (מו) אם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום, (ג) (מה) אסור. דדוקא באינדיהודי שאינו שרוי עמו בעיר, אבל אינדיהודי השרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר, (מט) אין לחוש מספק.

ז) ואפילו אם יש לאינדיהודי (יד) *שני בתים ואחד מהם בתוך התחום, תולין להקל ומותר לאכול אפילו למי שהובא בשבילו: י *אינדיהודי שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות-היחיד לרשות-הרבים, מותר לישראל *להשקות מהם בהמתו, והוא (נא) שאין האינדיהודי מכירו, דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו. ואם מילא מים לצורך בהמת ישראל, אסור (נב) "בכל מיני תשמיש (ג) אפילו ישראל אחר. והוא מילא מבור רשות-היחיד (נד) לכרמלית,

ביאור הלכה

פסק כסברא ראשונה. ועמ"א: (ג) אסור. ולפי"ז אפילו ספק אם הובא בשביל ישראל. ועיין סי"ז. והוא אסור פי"ו בו ביום, אבל לערב מותר מיד, כמ"ש סי"ז סי"ח, מ"א: (יד) שני בתים. עיין סי"ז שהעלה דאם יש לו ב' בתים חוץ לתחום ואחד תוך התחום דאסור, ע"ש:

ביאור הלכה

עיין במשנה ברורה. וכתב המגן-אברהם: נראה לי דאין צריך להתמין אלא מה שדרך לרכוב ביום, כי בלילה מן הסתם לא רכב. ועיין באליה רבה שכתב על זה: וצריך עיון, וכתוספת-תשובת האר"ך כזה וכתב דאין דבריו מוכרחין, והכל לפי הדין. * שני בתים. עיין סי"ז שמצד דאם היו שני בתים מבחוץ יש לאסור, דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב. ולפי מה שכתב הגר"א דהטעם בזה משום כאן נמצאו וכאן היו, והיינו כיון שנמצאו בתוך העיר אמרינן דהיו שם, יש לומר דכזה דאף אם היו שני בתים מחוץ לעיר מותר, וכאן נמצאו עדיף מסתם קרוב, דאולינן ביה כתר רובא, וצריך עיון. אחר-כך מצאתי שגם באליה רבה מצדד כמו שכתבנו להלך: * אינדיהודי שמילא וכו'. עיין במגן-אברהם שסמיק ההוא הדין חרש שוטט וקטן שמלאו מים, אין מותר רק כשמילאו לצורך עצמן [ואבל לצורך ישראל אסור, ובעינן למוציא-שבת בכדי שיעשו כמו באינדיהודי. פמ"ג]. אך זה נראה דעדיף מאינדיהודי, דאפילו במכירו מותר, דלא חיישינן בהו שמא ירבה בשבילו: * להשקות מהם בהמתו. במשנה איתא 'משקה ישראל אחריו', ופירש רש"י הגאון דנקט 'אחריו', דניכר דמילא האינדיהודי לצורך עצמו, והביאו בחידושי רבי עקיבא איגור, עיין שם עוד. ונראה פשוט דרש"י

משנה ברורה

ולדינא יש להחמיר כסברא ראשונה [אליה רבה בשם ב"ח ומהרש"ל, וכתב (מה) שכן משמע מסתימת השולחן-ערוך לקמן סימן תקט"ו], וכל-שכן בתחומין דיי"ב מיל דיש אומרים דהוא דאורייתא: (ג) בתוך ארבע אמות. דכל דבר שיצא חוץ לתחום אסור לטלטל חוץ לארבע אמות אף שמותר באכילה במקומם, אם לא בעיר שמוקפת מחיצה דנחשב כל העיר כארבע אמות: (מד) מוקפת חומה. והוא הדין כשנתקן בצורת הפתח דחשיב נמי כל העיר כארבע אמות, וכל-שכן בית וחצר דנחשב כל ההיקף כארבע אמות: (מה) והוא שתהא מוקפת וכו'. דאם אינה מוקפת לדירה, או שהניח האינדיהודי בשדה, אין להחפץ רק ארבע אמות, ואם טלטל אותו אחד אמה או שתיים, שוב אין רשאי אחר לטלטלו רק עד תשלום ארבע אמות [מ"א ותו"ש וש"א]: (מו) ועיין לקמן סימן תא. היינו דשם כתב לכאורה היפך זה, אבל הט"ז כבר יישוב שם דלא סתרי אהרדי, עיין שם: ט (מז) אם הוא ספק וכו'. ואף דספיקא דרבנן לקולא, אסור בזה משום דהוי דבר שיש לו מתירין, דאפשר להמתין עד ערב, וכנ"ל [רמב"ן במלחמות פרק כב והה"מ, וכן העתיקו האחרונים]: (מח) אסור. סתם בזה כדעת הגאונים דאוסרין בספק, וכן סתם בסעיף טז [ודלא כדעת המתירין המובא בבית-יוסף, והוא דעת היש-אומרים שבסעיף ז]. והנה, אף דלדעתם אף במוצאי-שבת אסור בזה בכדי שיעשה, מכל מקום הסכימו האחרונים דלענין מוצאי-שבת אין להחמיר בזה, דהא אפילו בוודאי חוץ לתחום יש אומרים דאין צריך להמתין בכדי שיעשה, וכנ"ל בסעיף ח, ע-ל-כן בספק על-כל-פנים יש לסמוך על המתירין: (מט) אין לחוש מספק. שהפירות האלו הביאן חוץ לתחום, דארבא, דאמרינן (מו) כאן נמצאו כאן היו: (נ) ואפילו וכו'. ואף דבזה יש לספק שהביא מהבית שיש לו חוץ לתחום, מכל מקום תלינן להקל, דעד כאן לא אסרינן מספק אלא באינדיהודי שאין לו דירה כלל בתוך התחום, חיישינן דשמא חוץ לתחום הביאו בשבת, אבל בזה שיש לו בית בתוך התחום לא מספקינן כלל שמא הביאו מחוץ, דאמרינן כאן נמצאו כאן היו, היינו בהבית שבתוך התחום: י (נא) שאין האינדיהודי מכירו. דבמכירו, אף שהאינדיהודי עשה לעצמו אסור, דגזרו שמא ירבה האינדיהודי לדלות בשבילו. ועיין לקמיה בסעיף-קטן טו, דאפילו דלה שלא בפני ישראל אסור, ואך על-כל-פנים בעינן שידע האינדיהודי שהישראל צריך לאותה המלאכה, דאז נוכל לומר שיכוין להרבות בשבילו במכירו. ועיין שם עוד מה שכתוב בזה: (נב) בכל מיני תשמיש. היינו, דלא מיבעיא לשמיה דעיקרו עומד לכך, בוודאי אסור, אלא אפילו שאר תשמישין נמי אסור להשתמש בהם [נתוסף]: (נג) אפילו ישראל אחר. דכיון (מו) דאתעביד בהו מלאכה דאורייתא בשביל ישראל, אסור לכל ישראל, וכנ"ל בסעיף ו, ואפילו לערב במוצאי-שבת יהיה אסור עד בכדי שיהיה שהות לדלות חרשים, וכנ"ל: (נד) לכרמלית. דאינו אלא (מח) מלאכה דרבנן, מותר לישראל אחר, וכנ"ל בסעיף ח:

שער הציון

(מה) היינו מרלא הזכיר כלל שם לדעה זו, וזה יש להשיב קצת דשם לא רצה להקל, ובלאו הכי היקל שם דמותר בלילה אף שהוא יום-טוב שני, אבל האמת הוא כן, דכל הפוסקים הרי"ף והרמב"ם וספר התרומה וסמ"ג וסמ"ק ומרדכי ורמב"ן במלחמות פרק שואל ורשב"א המובא בבית-יוסף סימן תקט"ו, כולם פסקו להחמיר וכפשטיה דסוגיא לענין חללין, ודעת ר"י והרא"ש יחידיא ניהו לגבייהו: (מו) הגר"א בשם כמה ראשונים, ומיישב בזה דברי המחבר, דלא כדרכי-משה שנתקשה בזה: (מז) לבוש וט"ז: (מח) וסתם בזה דלא כהיש"מי-שאומר שהובא בר"ן, דדוקא בתחומין התירו לישראל אחר ולא בשאר איסורא דרבנן. ודלא כהעולת-שבת והחיי"אדם שהביאו לדעה זו דהוא נגד סתימת המחבר, וכבר הקשה על העולת-שבת בזה בספר מאמר-מרדכי:

הלכות שבת סימן שבה

ז שבת שם ברייתא

מותר לאחר שלא מילא בשבילו: הגה ויש מקילין ואומרים דאף אם הובא דרך רשות-הרבים לצורך ישראל מותר לאדם לשתות מהם, (נה) הואיל ואפשר (נו) לילך שם ולשתות (טו) בשם ר"ת, (טז) (נז) ויש מתירין אף לכתחלה (כל בו), וכן נהגו היתר לומר אף לכתחלה לאינר-יהודי להביא שכר (נח) או שאר דברים (נט) דרך כרמלית או בלא עירוב, (ס) ואף-על-פי שיש להחמיר בדבר, מכל מקום (סא) אין למחות ביד המקילין (סב) לצורך שבת (סג) ובשעת הדחק, דהא יש להקל באמירה לאינר-יהודי לצורך, כמו שנתבאר סימן שז, וכל-שכן ככהאי גוונא: **יא** ליקט אינר-יהודי עשבים (סד) לצורך בהמתו, אם

באר היטב

(טו) ויש מתירין. פי' בכרמלית. ועמ"א שהעלה דאין להקל אלא לצורך, כמ"ש רמ"א. וליתן לו מעות בשבת אסור לכ"ע, מ"א. נובס'

משנה ברורה

אף ברשות-הרבים דילן: (ס) ואף-על-פי שיש להחמיר. דמטעם שבות דשבות (נו) אין מתירין לכתחלה רק בצורך גדול או לדבר-מצוה גמורה, כגון שהוא צריך המשקה לקידוש או להביא התבשיל החם שהוכן לסעודות שבת: (סא) אין למחות. ועל-כל-פנים לא יתן מעות לאינר-יהודי על זה [מ"א], וגם לא יתן לו הכלי לידו ולא יקבלם מידו בעת הבאתו, כדי שלא יעשה הישראל העיקרה וההנחה [אחרונים]: (סב) לצורך שבת. כתבו (סג) האחרונים דמכל מקום שאין להקל אלא בשיכור וכיוצא בזה מהדברים הצריכים בשבת, שאי אפשר להיות בלעדם אלא בדוחק קצת, אבל דברים שאין צריכין לכו"ך, כגון פירות וכיוצא בזה, אין להקל, ואפילו אם הוא רוצה להתענג בהם לכבוד שבת. (נט) ולא יפה עושין המשלחין על-ידי אינר-יהודי מגדנות לאורח ולחתן חוץ לעירוב: (סג) ובשעת הדחק. היינו או בשעת הדחק [כ"מ בד"מ]: **יא** (סד) לצורך בהמתו. ולדעת (ס) היש-מקילין הני"ל, אף כשלקטן לצורך בהמת ישראל מותר כיון שיכולה לאכול במחבור, (סא) אם לא שהיה בעבר הנהר שאינה יכולה לאכול משם, או שהיו העשבים מועטין שאין דרך להאכיל במחבור, אבל שארי פוסקים לא חילקו בזה, והעיקר כמותם, וכנ"ל. אך אם הוא שעת הדחק שאין לישראל עשבים, כתב החי"א-ד יכיל לסמוך על דעת היש-מקילין הני"ל (סג) ולומר לאינר-יהודי שיאכילנה לבהמתו אפילו אם ליקט לצורך ישראל, וכן במילא האינר-יהודי מים מן הנהר במקום שיכולה הבהמה בעצמה לילך ולשתות ואין לו מים אחרים ליתן לה, אף-על-גב שמלאן אינר-יהודי בשביל ישראל מותר, (סג) אבל לומר לאינר-יהודי ללקט עשבים, בכל ענין אסור, דהוי מלאכה דאורייתא, וכן לומר לאינר-יהודי למלאות מים (סד) מן הבור שהוא רשות-היחיד לרשות-הרבים, בכל ענין אסור, אך אם

(נה) הואיל ואפשר. ולא חשיב נהנה ממלאכת האינר-יהודי בשבת, כיון דאפשר לו לירד לתוך הבור ולשתות בהיתר בלא חילול שבת, דרוקא בבהמתו אסור דאי אפשר לה לשתות מתוך הבור. (מט) ובכהמה נמי, אם הביא מים מנהר שאפשר לה לשתות משם גופא, או שהביא (י) מבור העומד ברשות-היחיד שהיה אפשר להכניסה שם ולהשקותה בלא חילול שבת, גם-כן יהיה מותר, דאף דהאינר-יהודי הביא דרך רשות-הרבים באיסור לא חשיב נהנה ממלאכת שבת, כיון דאותה ההנאה היה יכול ליהנות בלא חילול שבת, (נא) אבל אם כפעם הנה הביא האינר-יהודי מים לבהמתו מבור שהוא רשות-היחיד העומד ברשות-הרבים, דאלו המים אין אפשר להשקותה בהיתר, וכנ"ל, אף שיש שם גם נהר שהיה אפשר להשקותה משם אסור, דעל-כל-פנים מים אלו הביא ממקום שאי אפשר לה לשתות בהיתר: (נו) לילך שם. ואם אין הישראל יכול לילך שם מפני סכנת דרכים, (נז) אסור גם לדעה זו, ופשוט דהוא הדין להדיח כלים בהמים או לעשות כם שאר תשמישין שלא היה אפשר לעשות שם בתוך הבור, דינו כבהמתו ואסור גם לדעה זו. ולענין דינא, העיקר כדעה ראשונה דהוא דעת (נג) כל הראשונים, וכן משמע מהגרי"א ותוספת-שבת, ורק לצורך גדול או לצורך שבת (נד) יש לסמוך על זה להקל, (נא) וכמוצאי-שבתי שיש להתיר מיד בכל גונוי: (נז) ויש מתירין. האחרונים נדחקו מאד בטעם הדבר, דהא אף היש-מקילין דבסמוך לא מצינו שהקילו רק לענין דיעבר, אבל לא לכתחלה להתיר אמירה לאינר-יהודי אפילו בכרמלית, וכל-שכן ברשות-הרבים. וגם מה שציינו המציין על זה 'כל בו', כתב המגן-אברהם דלא נמצא זה בכליבו, והגרי"א כתב דהוא דעת ראב"ה המובא בבית-יוסף כסימן שז, עיין שם: (נח) או שאר דברים. (נו) היינו דבר שהוא צורך שבת קצת: (נט) דרך כרמלית. ובדרכי-משה משמע דנהגו להקל

שער הציון

(מט) מגן-אברהם בשם מרדכי, וכן משמע מתוספות: (י) פשוט לדעה זו: (נא) מגן-אברהם בשם כמה ראשונים וכן כתבו התוספת-שבת וש"א, דלא כעולת-שבת: (נב) מגן-אברהם וש"א. ועיין אליה רבה: (נג) ר"י בתוספות והרא"ש והר"ן והרשב"א [והוכיחו מוסגי דעירובין שאסור להריח אף שהיה אפשר להריח במחבור, והביאם הגרי"א והמגיד-משנה, וכתב שכן הוא דעת הרמב"ם (היינו דלרבינו תם הא דאסור בגמרא בעשבים דקא כשהיה בעבר הנהר שאי אפשר לבהמה לעבור שם, והרמב"ם סתמא נקט], וכן הוא דעת המאירי, וכתב שכן הוא דעת כצ"ל התוספות וכפסטיה דסוגיא, ולהמתירין אותה להם הסוגיא בדוחק, וכן כתב הרשב"א בחידושו, וכן הוא גם דעת רבינו ירוחם, ונמצא דעת רבינו תם ורד"ה המקליק יחידאי ניהו: (נד) דאף דהרמ"א כתב לקמיה שאין למחות ביד המקילין לצורך שבת [בכרמלית, והוא הדין ברשות-הרבים דילן דהוא בכרמלית לכמה פוסקים, כמבואר בדרכי-משה], ומשמע דלרי"א שמיא נכן להחמיר בזה וכמו שכתבו האליה רבה והחי"א אדם, היינו לענין להקל לכתחלה אין כדאי, אבל בדיעבר בוודאי יש לסמוך על דעת רבינו תם על-כל-פנים ברשות-הרבים דילן דהוא בכרמלית להרבה פוסקים, וכן משמע בחי"א אדם: (נא) חיי-אדם: (נב) כן משמע מתגרי"א: (נז) אחרונים: (נח) הגרי"ז: (נט) חיי-אדם: (ס) מגן-אברהם: (סא) תוספות. ועיין בפרי"מגרים שכתב דהוא הדין אם ירא להולכה שם שלא יגבה, גם-כן אסור לכולי עלמא: (סב) והוא הדין שיעמוד בפניה שלא תלך אנה ואנה ותלך לעשבים: (סג) עזר כתב שם בחי"א אדם, דאם אין לבהמה שום דבר לאכול, לא שיכולת-שועל או שאר תבואה, אין למחות באלו שאומרים לאינר-יהודי לקצור עשבים, דמוטב שיהיו שוגגין, ועוד, משום צער בעלי-חיים, אבל אם אפשר להשיג שיכולת-שועל, אף-על-פי שצריך לפזר הרבה דמים, ואפילו שצריך לאינר-יהודי להביא דרך רשות-הרבים שלנו, אסור לומר לקצור עשבים דהוא שבות גמור, אבל להביא אינו אלא שבות דשבות [וכל-שכן דאסור היכי שיכול להוליך הבהמה על-גבי העשבים המחבורין]; ואמנם, בין לומר לאינר-יהודי למלאות מים, וכלי-שכן לקצור עשבים, אסור יותר ממה שצריך לאכול פעם אחת ביום בלבד, ועל-ידי ישראל לעולם אסור, עז כאן לשונו: (סד) ובכרמלית

הלכות שבת סימן שבה

שנה באר הגולה

ח שם כנמרא ט
פרק י' הגהות מרדכי
פרק יד בשם רבינו חם

אינו מכירו (סו) מאכיל אחריו ישראל, שעומד בפניה בענין שלא תוכל לנטות אלא דרך שם, דאלו להעמידם עליהן אסור, דחיישינן שמא יטול כידו ויאכילנה, והם מוקצים, (סו) אבל *אם מכירו (טו) אסור, וכן בכל דבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו. *אבל בדבר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, כגון שהדליק נר לעצמו או עשה כבש לירד בו, שבנר אחד ובכבש אחד יספיק לכל, אפילו מכירו (סו) מותר: יב *אף-על-פי שאינו מכירו, (סו) אם אומר בפירושו שלצורך ישראל הוא עושה, או אפילו אם אינו אומר כן, ומעשיו

שערי תשובה

באר היטב

קטן סימן ב אסור אפילו הקאזי והטיי"א במים רותחין וישפוך עליהם מעט בשבת מהחמין של האיני יהודי, ע"ש, וגם כתב שיש מצוים להשפות להטיק התנור אף שאין קרירות רק בשביל הקאזי וטיי"א הוא אסור, ע"ש:

אליהו רבה מחמיר ג"כ וכן יש ליראשמים להחמיר: (טו) אסור. אפילו שלא בפניו, והיינו שיוודע האיני יהודי עכ"פ שהישראל יבוא להאכיל בהמתו, דא חיישינן שירבה בשבילו, ט"ז. ועמ"א שהעלה דאם האיני יהודי מכירו ויודע שצריך לו, אפילו באומן שעושה על המקח אסור, ועיין סימן רנב ס"ד. עוד העלה, אפילו במכירו אי"צ להמתין בכדי

ביאור הלכה

משנה ברורה

איירי בסתמא דלא ידעינן כוונתו, וזוהי שי היכר שעשה לכתחלה לצורך עצמו וש"י, אבל אי ידעינן שעשה לצורך דעצמו מותר לישאלו תיכף ליהנות מזה. וזוהי ניאח מה שסמכו כל הפוסקים בזה ולא הביאו דבר רש"י, דהם איירי בידעינן: * אם מכירו. הנה המחבר סתם דבר דמשמע דאף אם עשאו שלא בפני הישראל אסור, וכמו שכתב בבית יוסף דכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם דלא הזכירו דברי אב"י דצריך בפניו דוקא, ושכן נראה דעת התוספות ביצה דף ג, ודלא כדעת הר"ן והמגיד-משנה שכתבו שדוקא בפניו אסור דא שייך למגור דקא מיכין להרבות בשבילו בשעת שיעורו, וכן דעתיו ה"ט"ז והאליה רבה. ובאמת כדעת הר"ן והמגיד-משנה נמצא עוד כמה ראשונים שכתבו כן בפשיטות בלי שום חולק (והוא סברת אב"י שבגמרא, ונראה להם דגם רבא לא פליג עליו בזה, ונראה לי דכן משמע כדבריהם מלשון הגמרא: רבא אמר אלא כלי תימא בפניו וכו', משמע דגם הוא מרירי דשלא בפניו אין לאסור כלל, אלא דכאן בכבש אפילו בפניו מותר משום נר לאחד נר למאה, עיין שם), והוא דעת הראב"ן המובא במגן-אברהם והרשב"א בחידושי וכן המאירי ורבינו ירוחם והרי"ף המובא בכסף-משנה, כולם כתבו דדוקא אם עשאו בפניו אסור. ולאורה היה אפשר לטמון להקל על דעת כל בני רבונותא, בפטם דבהרמב"ם [והרי"ף] לא נזכר בהדיא להיפוך, והמגיד-משנה מסתפק דאפשר דגם הוא סבידא ליה כן, אלא דמכל מקום אין להקל בזה, דהתוספות הלא סמכו עצמם על התוספותא שבת דמוכח בהדיא איך שלא בפניו אסור, דאף דאין לחוש שמא ירבה בשבילו במלאכה זו, חיישינן שמא ירגילו לשבת אחרת, עיין שם, והובאו דבריהם באור זרוע, וגם הביאו ירוחם הסכים לדעתם [אלא דדעת רבינו ירוחם לכאורה סותר את עצמו, דמתחלה כתב בפשיטות

סביב הבור הוא כרמלית, מתיר שם בכלל סב על-ידי אינו יהודי משום צער בעלי-חיים, ודוקא פעם אחד כיום ולא יותר, ועל-ידי ישראל לעולם אסור: (סו) מאכיל אחריו ישראל. דמוקצה (סו) מותר בהנאה: (סו) אבל אם מכירו וכו'. מדסתם המחבר (סו) משמע דאף אם שלא בפני הישראל ליקט אסור אם מכירו, וכן פסקו (סו) כמה אחרונים, (סו) ועל-כ"ל-פנים בעינן שידע האיני יהודי בשעת מלאכתו שצריך לזה הישראל המכירו, דאז שייך למגור שיכנין להרבות בשבילו. (טו) ויש פוסקין ההומיזין שסוברין דאפילו אם כבר עשה האיני יהודי ולא ידע אז שהישראל צריך, אסור אם מכירו, דאף דאין בזה חשש שירבה בשבילו בשבת זו, גזרינן דבמה שיהנה ממלאכתו ירגילו להרבות בשבילו לשבת אחרת. ולעת הצורך יש להקל בזה: (זו) אסור. היינו רק עד הערב, ואין צריך להמתין בכדי שיעשו [מ"א]: (סו) מותר. דאף להסוברין לאסור משום שבת אחרת, (ע) לא חיישינן בזה שיעשה בשביל ישראל עצמו לשבת אחרת, דדוקא בדבר שיעשה לעצמו חיישינן שמא ירבה בשביל ישראל, אבל לא שיעשה בשביל ישראל לבדו: יב (טו) אומר בפירושו. רוצה לומר, ואסור אפילו אם השתמש מתחלה בעצמו גם-כן, וכדלעיל בסעיף ו:

שער הצינן

כבר כתב לעיל בעצמו בכלל סב דין ח דמותר משום צער בעלי-חיים, ועל-כרחי דכוונתו הכא בכלל סג שכתב לאיסור דוקא מרשות-היחיד לרשות-הרבים. ואמנם באמת דבר זה אינו מבורר, דלפי סברתו משום צער בעלי-חיים, למה לא היקל מרשות-היחיד לרשות-הרבים, ודומיא דחליבת הבהמות; ואפשר משום דלא ספיקא ליה לל"כ סביא זו דיש בזה משום צער בעלי-חיים לכן לא רצה להקל אלא בכרמלית, ואמנם מסתברא דרשות-הרבים שלנו גס-כן יש לדנו בכרמלית במקום הרחק לענין אמירה לאיני יהודי: (סו) חידושי רבי עקיבא איגר: (סו) הגר"א: (סו) וט"ז ואליה רבה, וכן משמע מהגר"א: (סו) ט"ז ואליה רבה, וגם המגן-אברהם הסיים כן בעצם דין זה [אף דשיטת מרוחקין, עיין בפרי-מגדים], אך דרעתו ביותר מזה, דאפילו אם בפניו ליקט אינו אסור כי אם ביוודע שצריך לו, והט"ז ואליה רבה לא ביארו דעתם בזה להקל או להחמיר: (סו) בית-יוסף לדעתו [אך שכתב דהמגיד-משנה שכתב היפך זה אויל לשיטתו, קשה, דהמענין שם במגיד-משנה יראה שרעתו דלכולי לעלא בענין שידע שצריך לו], וכן משמע ממה שכתבי בית-יוסף בשם הגהות אשר"י בשם אור זרוע, ולדבריו הכל אפילו לא אפה עבד-ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה, ושם העבד יודע אם אוונו בשם אור זרוע, לא אפה, אפילו הכל אסור, והענין שם באור זרוע מהתוספתא מפני שמרגילו לשבת האבא, ומשום מסתימא שאין דאפילו אם לא אפה יאכל מזה אם לא, אפילו הכל אסור, והענין שם באור זרוע מהתוספתא מפני שמרגילו לשבת האבא, ומשום מסתימא שאין דאפילו אם לא אפה בפניו אסור ומטעם זה גופא. אך לפלא על האליה רבה, שבסעיף-קטן ש העתיק מבית-יוסף דברים אלו לדינא, ובסעיף-קטן כה העתיק דדוקא כשיודע שישראל צריך אחר-כך להאכיל לבהמתו? ואולי דבעבר ושפחה חיישינן טפי שהוא מתכוין בשביל ארנו בכל גזוני: (ע) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שבה

מוכחים שלצורך ישראל עושה, כגון שהדליק נר בבית ישראל בו (ע) והלך לו האינור יהודי, אסור: יג אם ליקט אינו־יהודי והאכיל לבהמת ישראל (עא) אין צריך למחות בידו לפי שעה, (עב) אבל אם רגיל בכך צריך למחות: יד לעשה אינו־יהודי בשבת ארון או קבר לעצמו, מותר לישראל ליקבר בו, ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו (פ) (עג) עולמית. ירדוקא שהקבר בפרהסיא והארון על גביו, שהכל יודעים שנעשה לפלוני ישראל, אבל אם הוא בצנעה, מותר ליקבר בו לערב בכדי שיעשו; יאפילו כשהוא בפרהסיא אינו אסור אלא לאותו ישראל שנעשה בשבילו, אבל לישראל אחר מותר, (עד) והוא שימתין בכדי שיעשו: טו אינו־יהודי (עה) שהביא בשבת חלילין (פירושו, כלי ניגון חלולים שקולם מעורר הבכי) לספור בהם ישראל, לא יספור בהם לא הוא ילא אחרים פעד (עו) שימתין לערב בכדי שיבואו (עו) ממקום קרוב. (עז) ואם ידע בוודאי שממקום פלוני הביאם בשבת, (עח) ימתין לערב כדי שיבואו מאותו מקום, ואחריכך מותרים בין לו ובין לאחרים. (עט) והני מילי כשהביאם דרך רשות־הרבים, אבל אם לא הביאם אלא דרך כרמלית, כיון שלא נעשה בהם איסור תורה אין צריך להמתין כדי שיבואו אלא (ע) מותרים לערב מיד: טז (ז) (ח) *קספא אם הובאו מחוץ

כ הראש וכן כתבו הטור ושאר פוסקים ל שבת קניא מ שם וכפירוש הר"ן בשם הגאונים דמכבים במרז 1 ורמב"ם שם 10 שם 11 ורמב"ם שם 12 ורמב"ם שם 13 ורמב"ם שם 14 ורמב"ם שם 15 ורמב"ם שם 16 ורמב"ם שם 17 ורמב"ם שם 18 ורמב"ם שם 19 ורמב"ם שם 20 ורמב"ם שם 21 ורמב"ם שם 22 ורמב"ם שם 23 ורמב"ם שם 24 ורמב"ם שם 25 ורמב"ם שם 26 ורמב"ם שם 27 ורמב"ם שם 28 ורמב"ם שם 29 ורמב"ם שם 30 ורמב"ם שם 31 ורמב"ם שם 32 ורמב"ם שם 33 ורמב"ם שם 34 ורמב"ם שם 35 ורמב"ם שם 36 ורמב"ם שם 37 ורמב"ם שם 38 ורמב"ם שם 39 ורמב"ם שם 40 ורמב"ם שם 41 ורמב"ם שם 42 ורמב"ם שם 43 ורמב"ם שם 44 ורמב"ם שם 45 ורמב"ם שם 46 ורמב"ם שם 47 ורמב"ם שם 48 ורמב"ם שם 49 ורמב"ם שם 50 ורמב"ם שם 51 ורמב"ם שם 52 ורמב"ם שם 53 ורמב"ם שם 54 ורמב"ם שם 55 ורמב"ם שם 56 ורמב"ם שם 57 ורמב"ם שם 58 ורמב"ם שם 59 ורמב"ם שם 60 ורמב"ם שם 61 ורמב"ם שם 62 ורמב"ם שם 63 ורמב"ם שם 64 ורמב"ם שם 65 ורמב"ם שם 66 ורמב"ם שם 67 ורמב"ם שם 68 ורמב"ם שם 69 ורמב"ם שם 70 ורמב"ם שם 71 ורמב"ם שם 72 ורמב"ם שם 73 ורמב"ם שם 74 ורמב"ם שם 75 ורמב"ם שם 76 ורמב"ם שם 77 ורמב"ם שם 78 ורמב"ם שם 79 ורמב"ם שם 80 ורמב"ם שם 81 ורמב"ם שם 82 ורמב"ם שם 83 ורמב"ם שם 84 ורמב"ם שם 85 ורמב"ם שם 86 ורמב"ם שם 87 ורמב"ם שם 88 ורמב"ם שם 89 ורמב"ם שם 90 ורמב"ם שם 91 ורמב"ם שם 92 ורמב"ם שם 93 ורמב"ם שם 94 ורמב"ם שם 95 ורמב"ם שם 96 ורמב"ם שם 97 ורמב"ם שם 98 ורמב"ם שם 99 ורמב"ם שם 100

באר היטב

ואם הביאן דרך סרטיא שהוא מפורסם, אסור עולמית כמו בקבר בסעיף יד, רמב"ם: (יט) מותרים. עיין ט"ז שכתב: דוקא לאחרים מותרים לערב מיד אבל הוא צריך להמתין כדי שיבואו, ע"ש: (כ) ספק וכו'.

שיעשו כיון שאינו אלא משום גזירה שמא ירבה בשבילו, ע"ש: (יז) עולמית. והיה בכל מילי דפרהסיא אסור עולמית, ונ"ל ובקצת שרי מדינא אלא שנוכח להחמיר כמ"ש סימן רמד ס"ג, מ"א: (יח) שימתין.

משנה ברורה

ביאור הלכה

(ע) והלך וכו'. ולא נשתמש בו מאומה. ומשמע דאם לא היה האינו־יהודי הולך היה מותר לישראל להשתמש תיכף משהדליק הנר אף קודם שהשתמש בו האינו־יהודי, משום דתלינן דמסתמא הדליק אדעתא שישתמש בו אחר־כך. ועיין

שצריך לישראל המרחץ, דרוב ישראל היו שם, עיין שם: * ספק אם הובא מחוץ לתחום וכו'. הנה אף בדסעיף ז כתב לענין ספק דיש אומרים ולערב מותר מיד, וידוע שהוא שיטת המקילין בספיאקא, כאן בסעיף זה סתם להחמיר, וכן בסעיף ט ובסימן תקטו סתם גס־כן

בעולת־שבת ובביאור הלכה בסעיף י דיבור המתחיל 'להשקות': יג (עא) אין צריך למחות בידו. (עב) מללקט ולהאכיל לבהמתו, כיון שאינו עושה זה בציווי ישראל אלא מעצמו, ואמרינן דלאו להנאת ישראל מכיין אלא אדעתא דנפשיה עושה כדי להרויח ולכן אין צריך למחות בו, וכדלקמן בסימן שלד סעיף כה לענין דליקה שאין צריך למחות באינו־יהודי כשבא מעצמו לככות, מה שאין כן בסעיף יא שהישראל בעצמו מאכיל, אסור כיון שנהנה בידים, והוא הדין כשהאינו־יהודי מאכל בציווי גס־כן (עג) אסור אף שליטת מעצמו מתחלה: (עב) אבל אם רגיל וכו'. דהוא (עג) רק הערמה בעלמא ואסור: יד (עג) עולמית. ואף־על־גב דבכל מלאכות שנעשה בשביל ישראל אינו אסור רק בכדי שיעשה, הכא דהוא מילתא דפרהסיא, וכדלקמיה, החמירו בו חכמים טפי, והוא הדין בכל מילי דפרהסיא שנעשה בשביל ישראל (עד) אסור לו עולמית [מ"א בשם הרמב"ם]. אבל מדברי הט"ז בשם הר"ן משמע דדוקא הכא החמירו חכמים לאסור עולמית, משום שגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנחלל בו שבת בשבילו, אבל בשאר מלאכות, בכל גונוי אינו אסור רק בכדי שיעשה, ועיין סוף סימן תרסד, וכדברי הר"ן מצאתי עוד (עה) בכמה ראשונים, ועל־כן אין להחמיר בעת הצורך: (עד) והוא שימתין וכו'.

ואף־על־גב דלאחר לא שייך למגור שמא יאמר לאינו־יהודי בשבת לעשות כדי שיהיה מוכן למוצאי־שבת, מכל מקום לא חילקו בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל. ודע, דבכל המלאכות שנעשית בשביל ישראל דאמרינן דצריך להמתין בכדי שיעשו, אפילו אם אמר לו לאינו־יהודי שיעשה עבורו, אף דעבד איסורא בזה, אפילו הכי אין צריך להמתין במוצאי־שבת רק עד כדי שיעשו משום שלא יהנה ממלאכת שבת ולא יותר [מ"א]: טז (עה) שהביא בשבת וכו'. מיירי שהביאן מחוץ לתחום, וגם היה דרך רשות־הרבים, שנעשה איסור תורה, דאם לא היה דרך רשות־הרבים (עו) היה מותר לאחרים לערב מיד: (עו) ממקום קרוב. דהיינו מחוץ לתחום. ואם הביאן דרך סרטיא גדולה שהוא מפורסם, (עו) אסור לו עולמית, כמו שכתוב סעיף יד לגבי ארון וקבר: (עו) ואם ידע בוודאי וכו'. בין להחמיר, וכגון שהוא הרבה יותר מתחום, (עט) ובין להקל, כגון שהוא בתוך התחום, ומחמת שהביאן דרך רשות־הרבים, לכן צריך להמתין עד כדי שיבואו מאותו מקום, שלא יהנה ממלאכת שבת: (עח) ימתין לערב כדי וכו'. רצה לומר, אפילו הוא דבר המצוי במקום קרוב, כיון שבא עתה מרחוק צריך להמתין בכדי שיבוא ממקום שבא [כ"י]: (עט) והני מילי כשהביאם וכו'. קאי אתוך התחום, (עט) לכך מותר כשהביאן דרך כרמלית, אפילו לו, לערב מיד; דאם היה מחוץ לתחום, אפילו וכו'. כרמלית היה אסור לו בכדי שיבואו, ולאחרים מיד, וכמו שסתם לקמן בסימן תקטו סעיף ה. ואף דעל כרמלית יש גס־כן איסור דרבנן כמו על תחומין, מכל מקום הקילו בו משום שאינו מתנהג כל־כך בהבאת האינו־יהודי מתוך התחום: טז (פ) ספק אם הובאו וכו'. וגם כאן שייכי הני תנאים שנוכרו בסעיף ט

שער הציון

(עא) כן משמע בהרא"ש: (עב) כן נראה לי, כיון דבאמת הליקוט היה בשביל ישראל: (עג) עיין במגן־אברהם בשם הרא"ש, וכן משמע גס־כן בהושב"א בחידושי וכן כתב רבינו ירוחם. ומה שכתב דמהשולחן־ערוך מוכח כמרמזי, איני יודע מנליה, וארובה, הלא הלשון הזה כתוב גס־כן בטור ובקיצור פסקי הרא"ש, ומוכח להיפוך: (עד) אך בקצת בכל גונוי שרי מדינא, אלא שנוכח להחמיר [מ"א]: (עה) המאור והרמב"ן והרשב"א בחידושיהם וכן בחידושי הר"ן בשם רבינו יהונתן: (עו) אחרונים: (עו) ט"ז ומגן־אברהם ומי"ט והגר"א, ולא כלכוש: (עט) תוספת־שבת, וגם לפירושו המגן־אברהם בספיאקטן לד מוכרח דהמחבר מיירי מתחלה בכל גונוי: (עט) ב"ח ומגן־אברהם ואלהי רבה ותוספת־שבת, ולא כט"ז. אבל מביאור הגר"א משמע שסובר כהט"ז דלו אסור אף בכרמלית בכדי שיבואו:

הלכות שבת סימן שבו

המים שנכנסו לה מערב-שבת ברחיצה ובשתיה (טו) כאלו הוחמו בשבת. יאם הביא סילון של מים *מערב יום-טוב, ביום-טוב כחמין שהוחמו ביום-טוב (טז) ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: ד' לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה, מפני שמפשיר מים שעליו (יז) ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין, אבל מותר להשתטף בצונן (יח) אחר שנתחמם אצל האש: ה' *מש' אומרים שצריך לזוהר שלא לחמם ידיו *אצל (יט) האש אחר נטילה אם לא ינגבם תחלה יפה: ו' *אסור ליתן על-גבי כטנו כלי שיש בו מים חמין, (יט) ואפילו (ז) בחול מפני הסכנה, *שפעמים שהם רותחים (אבל כ) *מותר להחם בגד וליתנו על בטנו (טור): ז' *הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה (כ) כשעולה מהנהר, מפני שלא ישארו המים

כ שם ביהדות ל' שם מ' ברייתא מ' טור, וכן מ' כ' שם הראש' המדברי' ג' ס' ברייתא ס' ס' קמ"א מטרא רוב יתרה

באר היטב

אסור שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת, רש"י ור"ן. וצ"ל דמירי בחמין שהוחמו מעט בשבת, להכי אפילו אינו רוחץ כל גופו אסור

גם זה מקרי הטמנה, ועיין סימן רנ"ג ס"ד וסימן שי"א, מ"א: (ג) האש. אפילו במקום שאין היס"ב אסור, עמ"א: (ד) בחול. ובשבת

משנה ברורה

בשבת, אפילו הכי אסורים, ככל הטמנה במוסיף הכל שאסור אף כדיעבד [בית מאיר]: (טו) כאלו הוחמו בשבת. רוצה לומר, ואפילו לרוחץ בהן ידיו אסור, וכנ"ל: (טז) ואסורים ברחיצה. רוצה לומר כל גופו, אבל ידיו מותר, כמו שכתוב בסימן תקיא סעיף ב: ד' (יז) ונמצא כרוחץ כל גופו. זה מלשון הרמב"ם, ורוצה לומר שאין לאסור מפני חימום המים גופא, והפשר אינו בכלל כישול, רק מפני חשש רחיצה, וסבירא ליה דכיון (יח) שאין זה רחיצה גמורה עשאוהו רק כחמין שהוחמו מערב-שבת דאין אסור אלא כל גופו, כמו שכתב בסעיף א; והיש'אומרים שבסעיף שאחר זה סבירא להו דדינו שיהו כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת, דאסור אפילו לרוחץ בהן פניו ורגליו ונאף דסתם חמין שהוחמו בשבת הוחמו המים באיסור, והכא בענינו הלא לא היה על המים שם חימום רק שם הפשר בעלמא, אין לחלק בזה, דאפילו מים שרק הופשרו בשבת ואין היד סולדת בהן, גם-כן אסור לרוחץ בהן אפילו איבר אחד: (יח) אחר שנתחמם. שאין המים מתחממין כל-כך: ז' (יט) ואפילו בחול. וכל-שכן דאסור בשבת, (ע) שמא ישפכו עליו ונמצא כרוחץ בשבת, כן כתבו רש"י ור"ן. ולפי זה, אם החמין בכלי סגור [שקורין ווארם-פלאש] שרי. אבל לפירוש התוספות הדטעם משום דמינכר שהוא לרפואה, וגזירה משום שחיקת סמים, גם בזה אסור [קרבן נתנאל], ולצורך גדול יש להקל: (כ) מותר להחם בגד. והוא הדין להחם כלי בשב; דמותר אף לפירוש התוספות הנ"ל, ולא מינכר כל-כך שהוא לרפואה: ז' (כא) הרוחץ בנהר וכו'. כתבו הפוסקים, דנהגו שלא לרוחץ כלל בנהר או במקוה, דמצוי לידי סחיטת שיעור, ועוד כמה פעמים עיין במגן-אברהם, ולענין טבילה עיין לקמיה, מיהו, ידיו ורגליו מותר לרוחץ בנהר כשמנגב קודם

ביאור הלכה

מה שבאין דרך הסילון בשבת, ולעניות דעתי גם בזה יש להסתפק, דאחרי דהמים שבאו להסילון תיכף בעת הניחוח כבר הלכו ונשפכו להעוקא קודם השבת, ומה שבאין לו אחר-כך בשבת אסור דאין שייך עליהם שם הטמנה, דהרי הוא לא הטמינם, דממילא באין מעצמן להסילון; ואפשר שעל זה דקדקו התוספות וכתבו דהסילון מוקף מכל צד: * מערב יום-טוב, ביום-טוב הוא כחמין וכו'. תיבת 'ביום-טוב' לא ידעתי ביאור, וסבור הייתי לומר דהוא בא למעט בזה המים שנכנסו לה מערב-יום-טוב דלא אסור, ולא כמו בשבת דאסור אפילו המים שנכנסו לה מערב-שבת, אבל מה אעשה שבבית-יוסף כתוב בהדיא דאסור אפילו המים שנכנסו לה מערב-יום-טוב, וצריך עיון: * יש אומרים שצריך לזוהר וכו'. עיין במגן-אברהם דדעתו, דאפילו להחזיק ידיו במקום שלא יוכלו המים להתחמם כל-כך עד שיהיה היד סולדת בהן גם-כן אסור לדעה זו, דאלו במקום שהיד סולדת בהן אף לדעה ראשונה אסור. והנה כנגמרא איתא דסכה ידה שמן ומחמתמה כנגד המדורה, והטעם, דבשמך אין עדי גזירת רחיצה, ומכל מקום על-כרחך איירי שאין מקרכת ידה כל-כך עד שיוכל להתחמם היטב השמן כדי שיעור שהיד סולדת בו. וכל זה נראה לפירוש המגן-אברהם, אבל לפירוש האחרון שבבית-יוסף, שטעם הראש' מפני עצם חימום המים, אם-כן הראש' סותר קצת דעת עצמו במה שכתבתי אחר-כך דברי רבן שמעון בן גמליאל, והיה לו לפרושי על-כ"פ פנים דרבן שמעון בן גמליאל לא מייירי באופן זה: * אצל האש. ואצל רובל התנור אם הוא חם מאד, גם-כן נראה שיש לזוהר: * שפעמים שהם רותחין. עיין בפרי-מגדים דמשמע דאפילו הם עתה פושרים בעלמא שאין היד סולדת בהם גם-כן אסור, וכן משמע קצת במגן-אברהם מוכתב 'בחמין שהוחמו מעט'; ולא ידענא מנא ליה, דהא אמרין בגמרא: היכי דמי יד סולדת, אמר רחבה (א"ר) כל שכריסו של תינוק נכרת בו, והנה יודע שכריסו של גדול אין נכוח במהרה כשל תינוק, ועלי-כן מסתברא דאסורין הכא אפילו אם רק שהיד סולדת בהן לבד, מפני שלפעמים יוכל להתרמות שיהיה רוחם כל-כך עד שבטנו של גדול יוכל להכוות, אבל לא כפושרים גמורים: * מותר להחם בגד. עיין במשנה ברורה שכלי מותר לכלי עלמא, עיין בשר"י שם, וראה מבריתא דלא נקט

שילך ארבע אמות [א"ר]: (כב) כשעולה וכו'. רוצה לומר, תיכף (י) כשעולה סמוך לנהר ינגב נפשיה ולא ילך כלל בהמים שעליו, דלמא ישכח וילך בהם ארבע אמות. ואם-כן משמע מזה דמלבושיו שפושטן קודם שיורד לנהר צריך שניחם סמוך לנהר, ועל-כ"פ פנים המטפחת שמתפח גופו בו, כדי שלא ילך בהמים שעליו. ועיין בפרי-מגדים, דהוא הדין בנהר גופא כשעולה ממקום עמוק וחצי גופו הוא חוץ למים, צריך לזוהר שלא ילך כן ארבע אמות, שהנהה הוא כרמלית, ונמצא שנושא ארבע אמות בכרמלית. ולפי זה כשיורד לטבול בנהר ובתחלתו המים נמוכין סמוך לקרקע, צריך לזוהר שלא ילך ארבע אמות

שער הציון

(ס) כן כתב המגן-אברהם בטעמו, ומשמע דברחיצה גמורה אף לדעת הרמב"ם אסור אפילו פניו ידיו ורגליו לבד, אף שלא היה רק הפשר מים בשבת, אף שעל הפשר אין איסור. ומפשטות לשון הגר"א משמע דטעם הרמב"ם משום ר"ל היה על הפשר שם איסור, לכך סבירא ליה דהוא חמין שהוחמו בערב-שבת, דגם שם לא היה על עצם החימום איסור, ולא גזרו רק על כל גופו, ולפי זה במים שהופשרו בשבת (היינו שלא היה יד סולדת בהן) אין איסור לדעת הרמב"ם רק רחיצה כל גופו: (ע) ומהי בחמין שהוחמו מעט [היינו שאין היד סולדת בהן] בשבת, ולהכי אף איבר אחר אסור, כנ"ל: (י) כן משמע בגמרא לפי גירסת הרי"ף והרא"ש, ולפי גירסתנו בגמרא משמע דאין לו לעלות כלל מהנהר קודם שינגב עצמו:

הלכות שבת סימן שבו

שנט באר הגולה

ע הוראש שם פ סיניא
י"ז משנה ובבית הלל
צ שנת 1 וזכר נחמיה

עליו ויטלטלם ארבע אמות בכרמלית, לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו. אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו (כג) לא הקפידו בו: ח (כד) *אדם מותר לטבול (ה) מטומאתו בשבת: ט זמותר (כה) לרחוץ פניו ידיו ורגליו

באר היטב

כמ"ש ס"ה, מ"א. ועיין ידאהרן: (ה) מטומאתו. בי"ד סימן קצו דאשה אסורה לטבול בליל שבת אם היתה יכולה לטבול קודם לכן, וב"י בי"ד סימן קצט אסור לטבול בשבת משום סחיטת שיער, ועכשיו

משנה ברורה

רחוק משפתו, שבחזרתו ישא המים עליו ארבע אמות: (כג) לא הקפידו בו. רוצה לומר, לפי שהם מועטים (ל) ואין מצויה בהם שיעור הוצאת המים שתיחייב בהן, לא גזרו בזה, שהוא שלא כדרך הוצאה. ועיין בביתאור הגר"א, דלפירוש התוספות משמע דאפילו ריבוי המים נבלע בלבשו גס-כן מותר לילך בהן, ועיין בט"ו הטעם: ח (כד) אדם וכו'. רוצה לומר, אף-על-גב דכלי אסור להטבילו ולטהרו מטומאתו בשבת ויום-טוב מפני שנראה כמתקן הכלי על-ידי זה, (יג) אדם שאני, מפני שהוא נראה כמצנן עצמו במים. ואפילו אם העת קר וגם המים סרוחים שאין דרך לרחוץ בהם, מכל מקום לפעמים כשאדם בא מן הדרך ומלוכלך בטיט וצואה הדרך לרחוץ אף באלו, ועל-כן מותר (יג) אפילו היה יכול לטבול קודם השבת. ונהוגות הנשים, שאינן טובלות שלא בזמנן בשבת, (יד) וכתבו הפוסקים דיפה נהגו, משום דכיון דסוף-סוף המנהג בזמננו לאסור בשבת לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן, וכנ"ל, אם-כן ניכר שהוא משום טבילה ומחזי כמתקן. וכתבו (טו) האחרונים דמכל מקום נראה דמותר לטבול לקריו, כיון דנתבטל התקנה ומותר בתורה ובתפלה אפילו קודם טבילה, וכנ"ל בסימן פח, אם-כן לא מיחזי כמתקן על-ידי הטבילה. ועיין כמה שכתבנו בביתאור הלכה דיש מחמירין וסוברין דאין לחלק בין טבילת קרי לשאר טומאות, ומי שנהג להקל אין למחות בידו כי רוב האחרונים סותמין להקל בזה. ועל-כ"ל-פינים בנטמא בשבת ויום-טוב גופא, נראה בוודאי דאין להחמיר, וכן נתפשט המנהג להתיר, אך יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה דהוא איסור גמור: ט (כה) לרחוץ פניו ידיו וכו'. היינו (טו) אפילו יש לו זקן, (יז) והוא הדין שער ראשו, אך שלא יסחטם אחר

שערי תשובה

לרחוץ בהם, וקרוב שבאים לידי חילול שבת דאורייתא, ושני ת"ח מארץ-ישראל הסכימו לדבריו וכתבו כי פורץ גדר כו', ע"ש. ועיין לקמן סימן שכת סעיף-קטן לה בשם המ"א:

ביאור הלכה

קומקומוס חס: * אדם מותר וכו'. עיין במגן-אברהם שהביא כסם מהיר"ל ותורמת-הדשן להחמיר בזה, ובסוף דבריו סייע: ומכל מקום נראה דמותר לטבול לקריו כיון דמרבנן הוא, ורוצה לומר, דאמרנן בביצה י"ח נטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביום-טוב, והטעם, משום כיון דחיוב הטבילה הוא רק מדרבנן לא מיחזי כמתקן, ולוודוא דמילתא כתב כח, ודכאיוס כפלוה טבילותא לגמרי וכנ"ל בסימן פח, וכן כתב בעולת-תמיד (נאפשה דכוונות המגן-אברהם, אפילו לדעת המחמירים שסוברים דלא בטולה לתפלה). וקשה, דלא דמי כלל, דהתם שנטמא בולד הטומאה, מן התורה אינו טמא כלל, מה שאין כן בזה דטמא מן התורה ועל-ידי הטבילה נטהר, זה גופא מיחזי כמתקן: ותדע, דמשמע בביצה י"ז ע"ב במשנה מדנשנית בסתמא דאיירי בכל הטומאות, כגון טומאת שרץ וזבין וכי האי גונא, דלדידהו לא אסור כלל לקרות בתורה, וכנ"ל בסימן פח, ואפילו הכי משמע שם בביצה י"ח בגמרא דאי לאו משום דנראה כמיקר היה אדם אסור להטביל עצמו בשבת משום דנראה כמתקן, ועל-כ"ר-כן משום דנראה כמתקן וזה גופא הוא התיקון, ואם-כן בטומאת קרי דהוא אב הטומאה נמי נהג"ה ונאפשו לומר דסבירא ליה דהוא דוקא בדרות הראשונים שיהי נהג אצלם טומאה וטהרה, על-כן חשיב תיקון על-ידי הטבילה לכל הטמאים, שיהיו יכולין להשתמש טהרות על-ידי הטבילה, מה שאין כן כהיום שטומאה וטהרה אינו נהג, ותיקון מצד לימוד התורה אינו, דאפילו כלי טבילה גס-כן מותר, וכנ"ל, ולכך באשה נדה שעל-ידי הטבילה מותרת לבעלה, על-כן מיחזי כמתקן בזמננו, דלא נראה כמיקר. ואין להקשות דאם-כן כלים טמאים גמורים מן התורה גס-כן יהא מותר לטבול כהיום, והשולחן-ערוך פסק לעיל בסימן רסא סעיף א דאין מטבילין את הכלים, ואכלים טמאים קאי כדמשמע בפירוש רש"י, וכן כתב הרע"ב בפירושו המשנה (וגם, דבכלים דעת המחבר נוטה יותר לדעת המתירין אפילו בשבת גופא, וכל-שם בין המשמשות, וכדמשמע בסימן שכת סעיף ז), דשם שאני דהוא דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתיירו, ועל-כן אף דנתבטל הטעם לא נבטלה הגזירה שגזרו על טבילת כלים, מה שאין כן על טבילת אדם לא גזרו אז כלל משום דנראה כמיקר, ונהי הדין שאנו עצמנו מרחיצה לא נראה כמיקר וניכר שהוא לשם טבילה, מכל מקום הלא לא נראה גס-כן כמתקן על-

ידי הטבילה כהיום שאינו נהג טומאה וטהרה. עד כאן הגי"ה. שוב מצאתי בביתאור הגר"א שכתב וזה לשונו: אדם וכו', עיין במגן-אברהם, והעיקר כמו שכתב בית-יוסף בשם כלב-י ותורמת-הדשן שאוסרים, וכן כתב המגן-אברהם בסימן קכח סעיף-קטן, ע"ש, עד כאן לשונו. ונראה לי דכוונתו הוא למה שכתבנו, והוא דחולק על המגן-אברהם שכתב דמותר לטבול לקריו, וזהו שכתב: עיין במגן-אברהם, רוצה לומר, דכתב דלטיבילת קרי מותר לכולי עלמא, וס"ע על זה הגר"א: והעיקר כמו שכתב הבית-יוסף וכו', ורוצה לומר, דלפי הטעם שכתב תורמת-הדשן דבזמננו כיון דנהגו להחמיר ברחיצה מיחזי כמתקן על-ידי הטבילה, שוב אין לחלק בין טומאת קרי לשאר טומאות, כיון דסוף-סוף נטהר על-ידי הטבילה מיחזי כמתקן, וזהו שסיים הגר"א על זה: וכן כתב המגן-אברהם בסימן קכח סעיף-קטן, ע"ש, רוצה לומר, דכתב שם כהדיא דלכך לא נהגו הכהנים ביום-טוב לזקוק לנשותיהן, כדי שיהיו יכולין לשאט כפיהם משום דלא נהגו לטבול ביום-טוב, ע"ש. הרי דאילו לטיבילת קרי אין לטבול. ומכל מקום קשה לי דברי המגן-אברהם דמטר, והלא איירי שם בנטמא ביום-טוב גופא, וזכר אפילו כמילתא דלא גזרו בזה משום דמיחזי כמתקן, וכדאיחא בביצה י"ח, ולא יהיה חמור טומאת קרי מטבילת כלים דמתאי? ואפשר לומר, דשם משום דהיה נהג אצלם טומאה וטהרה והיירין כטהרה, לכך התיירו להטבילין ולהשתמש בהן בטהרה, מה שאין כן כהיום, וכעין סברא זה נמצא בתוספות י"ח ע"ב ד"ה כלי, אבל מדברי הגר"א ביריה-דעה סימן קצו בבארור משמע שאין מחלק בזה: אי נמי, דסובר המגן-אברהם דשם שאני, שכבר נטמא והתיירו להטבילו, מה שאין כן לכתחלה להיות טמא ולסמך על שלא-חר-כך יהיה מותר לטבול לא, וכעין זה כתב בתוספות ד"ה 'ושוין' וכו', עיין שם, ויש לחלק. היוצא מדברינו לענין טבילת קרי: המגן-אברהם סותר את עצמו, דשם כותב שהמנהג להחמיר בזה ופה הוא מיקל, ודעת הגר"א כמו שכתב המגן-אברהם לעיל בסימן קכח, ושאר אחרונים רובם ככולם מקילין בזה, הלא המה העולת-שבת והאליה רבה והתוספת-שבת והגוף-עצ"ש-שטים ושאר אחרונים,

שער הציון

(ל) פרי-גדים בביתאור דברי הבית-יוסף: (יג) גמרא: (יג) כן מוכח בגמרא: (יד) תורמת-הדשן ושאר פוסקים: (טו) עולת-שבת ואליה רבה ותוספת-שבת ושולחן-עצ"ש-שטים: (טז) גמרא, וכן כתב בעולת-שבת: (יז) אף דבב"ב מסתפק בשער ראשו דאפשר דנושרות מהו והוי פטיק רשא, האחרונים השיגו עליו והמאמר ויבספר דברי-מנחם וכ"מ במהרש"א, דלפי המשנה דזייר דחופין ומפספסין שוב אין לחלק בזה:

הלכות שנת סימן שכו

ק מרדכי שם

(כו) *דבריים שאינם משירים שיער מעורבים עם דברים המשירים, ובלבד (כו) שלא יהיה הרוב מדבר (י) המשיר: י' זמותר (כח) *לרחוץ ידיו (י) במורסן. הגה דגיבול כלאחר יד שרי. *ואסור (כט) לרחוץ ידיו במלח (אגור), וכל־שכן כבורית שקורין זייף¹ בלשון אשכנז בנימיץ זאב סימן רעה) או *בשאר חלב, (ס) שנימוח על ידיו (ל) והוי נולד (מרדכי פ' במה טומנין וסמיג' והגה"מ פכ"א וטור סימן

באר היטב

נותן מים עליהם אלא שלוקח אותם בידיים הרטובות, מ"א: (ב) שנימוח. ובש"ג כתב דיש חתיין, דדוקא ברז ושלג שצומדין למשקין אסור, ע"ש שהארין, ועיין בתשובת גיתותורדים ח"א"ח כלל ג סימן יד שצידד ג"כ להחיר וכחב דאין למחות ביד העושים כן, ע"ש:

משנה ברורה

רחיצתו: (כו) בדברים שאינם משירים שיער. ורצה לומר, שאינם ודאי משירים, אף דלפעמים הם גם־כן משירים אפילו הכי מותר, כיון דהוא אינו מתכוין לזה אלא לצחצח עצמו בלבד, וקיימא לן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר: (כז) שלא יהיה הרוב. הטעם, דאז פסיק רישא הוא ואסור משום גזוז אף שאינו מתכוין, לכולי עלמא: י' (כח) לרחוץ ידיו במורסן. והוא הדין פניו אף שיש לו זקן, (יט) דמורסן הוא דבר שאין משיר שיער ומותר לשפשף בהן, ורק צריך לזהיר שלא יערב מתחלה המורסן במים משום לישא, אלא יקחם בידיי הרטובות מים, ואף דגם בזה מתגבל קצת מורסן במים הטפוחות שעל ידיו, אין לחוש, דגיבול כלאחר יד הוא, וזהו שמסיים הרמ"א. ואף־על־פי שיש להחמיר שלא לגבל אפילו על־ידי שינוי בשבת אלא־אס"כ נתן המים מערב־שבת, כמו שנתבאר בסימן שכד, מכל מקום כאן שאינו נותן המים ממש על המורסן אלא שלוקחו בידיים הרטובות, מותר לדברי הכל: (כט) לרחוץ ידיו במלח. הטעם כדלקמיה, דעל־ידי רחיצתו נימח המלח ונולד דבר חדש ודמי למלאכה, אבל לרחוץ ידיו במי־מלח שרי לכולי עלמא, וכמו שכתבתי לעיל בסימן שכ סעיף יב במשנה ברורה, ועיין (ל) והוי נולד. ודמי לריסק שלג וברז, שנתבאר לעיל בסימן שכ שאסור גם־כן מטעם זה. ועיין במגן־אברהם שכתב בשם שלטי־גבורים שיש מתירין בזה, דסבירא להו דמה שאסור חז"ל לרסק שלג וברז הוא משום גזירת סחיטת פירות העומדין למשקין, שאף השלג וברז למימיהם הם עומדים, ואס"כ בורית! ושאר חלב שאינם עומדים למשקין, מותר לכתחלה. ועיין בספר תפארת־ישראל שכתב, דכבורית! שלנו שהיא רכה, לכולי עלמא אסור משיש ממחק, וכעין מה דאיתא לענין שוהב בסימן שיד סעיף יא, עיין שם, וכן מצאתי בספר דברי־מנחם בשם המעשה־רב בפרק כב מהלכות שבת דין ג', דהוא מרמז וממחק והוא אב־מלאכה ופסיק רישא כו', והוא פשוט, ויש להזהיר העם על זה מאד, עד כאן לשונו. ולכד כל זה, משמע ברש"י דף נ עמוד ב דבורית משיר השיער, וכן כתב הר"ן, וכן הוא מנהג כל ישראל להחמיר בזה:

נתפשט המנהג להתיר בכל ענין. ומותר לטבול לקרו, כיון דמדוברין הוא. ומומר שרי לטבול בשבת כיון דאינו מדאורייתא, מ"א, ע"ש: (י) המשיר. ודאי, כן כתב הרמב"ם: (י) במורסן. משמע דלהאוסרין (י) בסימן שכד ס"ג ה"ג אסור, ואפשר דהכא כו"ג מרדו דשרי כיון שאינו

ביאור הלכה

והיינו אפילו היה יכול לטבול מערב שבת ויום־טוב, על־כן בוודאי אין לנו למחות ביד הנוהג להקל, וכל־שכן אם נטמא בשבת ויום־טוב גופא. ויותר נראה לי, דאפילו הגר"א דהביא ראייה מדברי המגן־אברהם דלעיל בסימן קצח, לא הביא רק לראיה דאין חילוק בין טבילה קרי לשאר טבילה, אבל לעצם הדין אם נטמא בשבת ויום־טוב גופייהו אפשר דגם הוא מודה דאין להחמיר בזה כלל, וכמו דמשמע בביאורי הגר"א ב"ורה דעה סימן קצז, עיין שם, וכן נתפשט המנהג להחיר, אך בכל זאת יזהר מזה שלא יבוא לידי סחיטה. ודע עוד, דאם הוא סהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה, אין בזה משום חשש מתקן מצד הדין, וראיה ממה שאמרו שם בגמרא י"ט ע"ב מטבילין מגב לגב, ועיין שם ברש"י, וכן כתב בספר תוספת־שבת בסימן רס משם הכתבים, אך לפי מה שכתב מהר"ל דיפ"ה נוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמנן משום חשש סחיטה, נראה דגם טבילה כזו יש למנוע, ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול בשבת היכא דהוא צריך לטבילה: * בדברים שאינם משירים שיער. עיין בטור שצ"ח הרבה דברים, ומקורם מהגמרא, והוא הדין כל כיוצא בזה אם הוא יודע שאינו משיר בוודאי. ונראה דבמינים שאינו יודע את טבעם ואולי הם משירים, בוודאי יש לאסור מלרחוץ בהם. והנה הרמב"ם בפרק כב פוסק כל הדברים הנזכרים שם בגמרא להיתר ולא הזכיר נתן וחול, דגם זה מוכרח שם בגמרא ברש"י הסוגיא דלרבי שמעון מותר, וכן בפרק א מהלכות שבת הזכיר דמותר לרחוץ ידיו בעפר הפירות, ולא הזכיר גם־כן מאומה מנתן וחול, משמע דבנתן וחול סבירא ליה דאסור, וצריך טעם. ועיין בלח"מ משנה שמתה גם־כן הוא ותיירן דסבירא ליה להרמב"ם דרבי ישמעאל בניזיר דאמר דלא יתוף ראשו באדמה, סבירא ליה דאף נתן וחול אסור דפסיק רישא הוא, ופסק כוחתיה משום דשם בניזיר מפרש בגמרא את דבריו וז"מ דמתירין בכלים אף בנתן וחול, כדלעיל בסימן שכג, וכן איתא בהדיא בר"ף ור"ש וכל הפוסקים, היינו דכלים לא גריד כל־יכך ולא הוי פסיק רישא. וצריך עיון גדול, דשבק הרמב"ם סתמא דגמרא דפרק במה טומנין דמשמע מינה הדחת־משנה כולל אף בנתן וחול, ואמרין ב"דף פא עלה דהלכתא סתמא־משנה הווי, ופסק כרבי ישמעאל י רעוד, דלסתרת הלח"מ משנה מאי מקשה הגמרא בפרק במה טומנין ממשנה זו, היה לו לומר דהביריתא דאוסרת לחוף בהן שערו סבירא לה כרבי ישמעאל דפסיק רישא הוא? וגם מפרוש הר"ח שם משמע דלפי מאי דקיימא לן כרבי שמעון אף בנתן וחול מותר לחוף את השיער, וכן בהגהות אשכ"ז כתב שם דמרינא מותר אף בנתן וחול, ומכל מקום לבסוף כתב שם וקשה הוא לליכשיר, ואולי מטעם זה, ישמעאל הג"ל, וצריך עיון למעשה: * לרחוץ ידיו במורסן. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו שלוקחם בידיים הרטובות [והיינו אפילו אם הם טופח על־ימנת להטפוח, דכל זה הוא בכלל גיבול כלאחר יד], כן כתב המגן־אברהם, ואף דהוא מסתפק אם בזה אם יש להחיר לרעת האוסרים לעיל בשינוי, מכל מקום נראה דיש להקל על־כ"ל פנים באופן זה, אחרי דבמרדכי שהביאו הבית־יוסף וכן בלבוש החירו אפילו לשפוך מעט מים על המורסן שעל ידו, דגם זה הוא בכלל שינוי גמור (ועיין בבליה רבה ופירי מגדים), אין להחמיר על־כ"ל פנים ליקח מורסן יבשים בידיים רטובות, וכן כתב בספר כלכלת־שבת ושאר אחרונים: * ואסור לרחוץ ידיו במלח. עיין בביאור הגר"א מה שכתב על זה, ולענין בורית! אסור לדידיה אף בחול מטעם דסיכה כשתיה, ועיין לקמיה: * בשאר חלב וכו'. עיין בביאור הגר"א שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים דאף בחול אסור, דסיכה כשתיה ועל־כ"ל פנים מדרבנן אסור, ודלא כרבינו חם וסיעתו שהחירו בזה לגמרי. מיהו, מנהג העולם לרחוץ בבורית משום מחלב, ורק איהו דמקדים ותיירן בזה. ואם מצוי להשיג בורית שעששים שלא מחלב, בוודאי נכון לחוש לרעת המחמירין בזה:

שער הציון

(יט) כן משמע מן התוספתא. ומה דנקט ידיו, אורחא דמילתא, כלשון המרדכי:

הלכות שבת סימן שכו שבו

שסא באר הגולה

ר שבת מ' ברייתא
ש הרי"ן שם ת שם
בגמרא א משנה
במסכת מכתשין פרק ב'
וכתב קמא, רמב"ם
קמא במשנה ד לה
פרק ו' ושכן נראה דעת
הרי"ף כמו שכתב הרי"ן

שכא): יא' מרחץ (לא) שסתמו נקביו מערב-שבת, למוצאי-שבת (ט) (לב) רוחץ בו מיד. שאכל אם לא סתמו נקביו, אף-על-פי (לג) שמאליו הוחם בשבת, צריך להמתין לערב בכדי שיעשו, לפי שאסור לעשות כן, גזירה (לד) שמא יחתה בגחלים: יב' האסור ליכנס למרחץ (לה) אפילו להזיע. (ויש אומרים דאפילו לעבור במרחץ (לו) במקום שיכול להזיע אסור) (רש"י טור): יג' אעיר שישראל ואינם-יהודים דרים בה ויש בה מרחץ רוחצת (לז) בשבת, (לח) אם רוב אינם-יהודים מותר לרוחץ בה במוצאי-שבת מיד, ואם רוב ישראל (לט) או אפילו מחצה על מחצה, אסור למוצאי-שבת (מ) עד כדי שיוחם:

שכז דיני סיכה בשבת, ובו ד' סעיפים:

א' החושש במתניו לא יסוך (א) שמן וחומץ, אבל סך הוא (ב) שמן לבדו, אבל לא בשמן-ורד, משום (ג) דמוכחא מילתא (ד) דלרפואה קא עביד. יראם הוא מקום שמצוי בו שמן-ורד ודרך בני-אדם לסוכו אפילו בלא רפואה, מותר: ה' הגה ובמקום שאין נוהגין לסוך בשמן כי אם לרפואה, (ו) בכל (ז) שמן אסור (כית יוסף): ב' (ח) יסכין וממשמשין להנאתו (י) יעל-ידי שינוי, דהיינו שסך

א שבת ק"א משנה
ב שם מימרא דרב וכן
פסקו הרי"ף וה"א"ש
ורמב"ם בפרק כא ג' שם
קמא במשנה ד לה
ברייתא וכתפורה שם
רבי יוחנן וכן פסקו
הפוסקים

באר היטב

(ט) רוחץ. שהרי לא נתחמם בשבת. ובתיחורף שמחממין מתחתיהן ועל הנקבים יש סתימה קערות ברזל או אבן, נוהגין היתר לפותחו, אגודה, מ"א, ע"ש:

(ט) רוחץ. שהרי לא נתחמם בשבת. ובתיחורף שמחממין מתחתיהן ועל הנקבים יש סתימה קערות ברזל או אבן, נוהגין היתר לפותחו, אגודה, מ"א, ע"ש:

משנה ברורה

העיר, (כה) אלא באנשים הרגילין לרוחץ במרחץ זה (כו) בעת הזו של מוצאי-שבת, דמסתמא אדעתן מחמם את המרחץ: (לט) או אפילו מחצה וכו'. דאפילו המקליין לעיל בסימן שכה סעיף ז לענין ספק אם נעשה המלאכה בשביל ישראל או בשביל אינו-יהודי, (כז) הכא אסור, דכיון דהם מחצה על מחצה, בשביל שניהם נעשה: (מ) עד כדי שיוחם. רוצה לומר, כדי (כט) שיוחמו חמין:

יא' (לא) שסתמו נקביו. אותן נקבים שהמרחץ מתחמם על ידיהן, שהאור ניסקת מבחורן מתחתיו. ואותן בתי חורף (יט) שמחממין אותן מתחתיהן, ועל הנקבים יש קערות ברזל או סתימת אבן, (כ) נוהגין בו היתר לפותחן בשבת: (לב) רוחץ בו מיד. שהרי לא נתחמם בשבת. ואם ספק אם היה פקוק נקביו, עיין לעיל בסיומן שכה סעיף ז: (לג) שמאליו הוחם בשבת. על-ידי שנתנו בו עצים סביב: שבת (כא) מבעוד יום: (לד) שמא יחתה בגחלים. וכיון שאסרו חז"ל לעשות כן, לפיכך צריך להמתין למוצאי-שבת בכדי שיעשו, כדי שלא יעשה כן בפעם אחרת, שלא יסתום נקביו ויבוא לידי חיתוי [תו"ש]: יב' (לה) אפילו להזיע. מפני (כב) עוברי עבירה, שהיו רוחצין בחמין שהוחמו מבעוד יום ואמרו מזיעין אנהנו, לפיכך אסרו גם הזיעה. ואם אינו מתכוין להזיע מותר לדעה זו, (כג) אפילו אם המרחץ קטן דנפיש הבליה שבוודאי יזיע: (לו) במקום שיכול להזיע.

א' (א) שמן וחומץ. הטעם, דאין דרך לסוך בשתייהן יחד אלא לרפואה, וכל מילי דהוא לרפואה אסור רבנן, גזירה משום שחיקת סממנים דאסור מן התורה משום טוחן, כמו שכתוב בסיומן שכה. (ב) ודע, דבגריסתנו במשנה וכן ברבינו חננאל ורי"ף ורמב"ם איתא י"ח וחומץ, והיינו אפילו באחד מהן: (ב) שמן לבדו. דגם דרך הכריאים לסוך אותו ולא מינרב שהוא לרפואה, וכן על-גבי מכה מותר לסוך בשמן מטעם זה, וכדלקמן בסיומן שכה סעיף כב: (ג) דמוכחא מילתא. שדמיו (ג) יקרין ואין אדם סך אותו אלא לרפואה, וכל מילי דרפואה אסור, וכנ"ל. ואפילו על-ידי אינו-יהודי אסור אם מתחזק והולך כבריא, וכדלקמן בסיומן שכה [פמ"ג]: (ד) בכל שמן אסור. ומשום הכי (ג) אסור לסוך בשמן במדינותינו הראש שיש בו חטטין, (ד) וכן אם יש לו נפח בכל מקום שהוא אסור לסוך בשמן במדינותינו. ובחלב ושומן אסור בכל מקום, משום דניתך ונימס והוי גולל, וכדלעיל בסיומן שכו סעיף י' בהג"ה: ב' (ה) סכין וממשמשין. היינו, (ו) שסכין בשמן וממשמשין ביד על כל הגוף להנאה: (ו) על-ידי שינוי. מכפי הרגיל לעשות בחול,

היינו (כד) שהמרחץ קטן דנפיש הבליה ומזיע, אסור אף-על-פי שאינו מכוין לכך. ולדעה זו, העולין מבית הטבילה ולובשין בגדיהן במרחץ בשבת צריכין ליהרר שלא לשהות הרבה, כדי שלא יבואו לידי זיעה, וכלילה שהמרחץ חם מאד אי אפשר ליהרר בזה. ולענין טבילת נשים, צריך לומר שסמכו בעת הצורך על דעה הראשונה: יג' (לז) בשבת. נראה דלרבותא נקט, דאף שבשבת גופא מסתמא רוחצין בו אינם-יהודים, כיון שבמוצאי-שבת רוחצין בו רוב ישראל, כי חיממוהו בסוף יום השבת אדעתא דישראל מחממי: (לח) אם רוב אינם-יהודים וכו'. אין תלוי ברוב דיורי

שער הציון

(ט) שיש שני חררים על זה ויש נקבים בחקרה התחתונה, כדי שכשיסיקו התנור למטה ויתחמם החדר התחתון יכנס החום דרך הנקבים לחדר העליון, ונוהגין בו היתר. שאינו רומה למרחץ, ששם הוחם המים וכל אשר במרחץ מן האש הניסוק מתחיהו. מה שאין כן הכא שרק חום בעלמא נכנס מן החדר ההוא, ודמי למי שפותח חדר החם לחדר צונן: (כ) מגן-אברהם בשם אגודה: (כא) הר"ן: (כב) גמרא: (כג) בית-יוסף: (כד) טור: (כה) פשוט: (כו) כן נראה פשוט תלוי לפי העת: (ז) ט"ו. ואם יש שם שר שיש לו עבדים הרבה ואפשר שחממוהו משתשיכה, יש לתלות להקל לפי דעת המקליין הג"ל, ובתי-יוסף השמיט זה, דהוא פוסק כדעת המחמירין למעלה: (כז) משנה שם, ומשמע דלא בעינן שיוחם המרחץ בשלימות: (כח) אליה רבה: (כט) רש"י: (ג) אחרונים: (ד) אליה רבה: (ה) רש"י:

ה שם בבדייתא רבין
שמועין כן גמליאל, וכן
פסקו הפוסקים ו' שם
קמ"א בב"י"א ז רמב"ם
במק"נ כו שבת א"ר
על-פי שהם חתומים
ז שם בגמרא

וממשמש ביחד; ולא ימשמש (ז) בכח אלא ברפיון ידים: ג (ח) "אין מגרדין (ט) בכלי
(א) (י) העשוי לכן, אלא-אם-כן היו ידיו או רגליו (יא) מטונפות בטיט וצואה: ד (יב) 'לא יסוך
רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל (יג) (החדשים) (מיימוני פכ"ג), מפני שהעור מתרכך
ודמי (ד) לעיבוד, (יד) 'אבל סך רגלו ומניחו במנעל, וסך כל גופו ומתעגל על-יג העור,
(טו) "והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו שיעור כדי לעבדו, אפילו יש בו כדי לצחצחו
מותר, והוא שלא יכוין (טז) אפילו לצחצחו:

שבת דין חולה בשבת, ובו מ"ט סעיפים:

א ימי שיש לו (א) מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך ככריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה
(ג) ואפילו על-ידי אינו-יהודי, גזירה משום שחיקת סממנים: ב ימי שיש לו חולי של
סכנה, (ד) מצוה לחלל עליו את השבת, (ה) והזריז הרי זה משובח, (ו) 'זהשואל, הרי זה (ז) שופך

א הרב המגיד בפרק ב
מהלכות שבת ושאר
פוסקים וכן פירש הבית
יוסף דברי הטור
כ שבת ק"ט ויזמא פ"ד
והרמב"ם בפרק ב ג טור והרב המגיד שם בשם הידוע

באר היטב

(ג) העשוי. ואמרין בגמרא דאם היה לו מגדרת המיוחד לשבת שרי,
ומזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת, עס"י
ש"ג מש"ש, מ"א: (ד) לעיבוד. הודוס על העור עד שיתקשה או

משנה ברורה

שאין דרכו או לסוך ולמשמש ביחד: (ז) בכח. והוא
(1) עובדין דחול. ועיין לקמן בסימן שכו סעיף מב כמה
שכתבנו שם בביתור הלכה, דלהרמב"ם מותר כל שאינו מכויין
להביא עצמו על-ידי-זה לדי זיעה: ג (ח) אין מגרדין
וכו'. (1) כעובדין דחול: (ט) בכלי. אבל יכול לגרד
בידיו על הבשר, אך שיזהר שלא יעשה חבורה: (י) העשוי
לכן. אמרין בגמרא, (ח) דאם היה לו כלי המיוחד לשבת
(ט) שרי. וכתב הגמ"א אברהם, דמזה נהגו הבתולות להיות
להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת, דתו לא מיחזי כעובדין
דחול. ועיין לעיל בסוף סימן שג במשנה ברורה, דגם בזה
אינו מותר כי אם לחקן בו מעט את השערות להשכיבם,
(י) אבל לסרוק בו אסור כזו, שאי אפשר שלא יתלוש
שיעור: (יא) מטונפות. דתו (י"א) לא מיחזי על-ידי הגירוד
כעובדא דחול: ד (יב) לא יסוך וכו'. דנהגו עיבוד העור
הוא אחד מאבות מלאכות, (יג) ועיבוד הוא אם מולח את
העור או שמעבדו בשאר דברים שדרך לעבדו, (יג) וכן אם
דורס העור ברגלו עד שיתקשה, או שמרככו בידו ומושכו
ומשוה אותו כדרך שהרצענין עושין חייב, והוא תולדת
מעבד, (יד) וכן אם מרכך העור בשמן, גם-כן מענין עיבוד
הוא וחייב, ולכן צריך לזהר מטעם זה שלא למשוח מנעל
חדש בשמן [ובבב"א ידוע כח דחיובא נמי יש בהו], (טו) ויש
אוסרין גם כן במגע ישן, וכפרת בזמן הזה דנפיש עמי הארץ
ויבואו להקל גם בחודשים, בוודאי יש להתמיר בכל גווי
[ח"א]. וכל-ישכן אם כוונתו במשיחת השמן (טז) כדי שיהיה
המנעל שחור, נראה דיש לאסור לכולי עלמא משום חשש
צביעה. ועתה נחזור לענינו, דמשום איסור עיבוד אסרו גם-כן
לאדם שיסבב על-ידי פעולתו שיתרכך העור, ולכן אסור לסוך
רגלו וכו': (יג) החדשים. דבישנים תו אין בו משום חשש
עיבוד: (יד) אבל סך וכו'. כיון דבכח הסיכה לא נגע השמן
כהעור: (טו) והוא שלא יהא וכו'. דאם יש בהשמן שיעור

שער הציון

(1) תוספות י"ט-ט"ז: (1) רש"י: (ב) הובא בגמ"א אברהם ועלת-שבת: (ג) היינו להתחכך בה. ובאליה רבה רצה לפרש אחר ולדחות דברי המג"ן
אברהם ועלת-שבת, אבל רבינו חננאל שלפנינו איתא בבדיא דהיינו להתחכך בה: (ד) וכן כתב הפרי-מגדים: (ה) לכוש: (ו) (ז) רמב"ם:
(טו) כלכלת-שבת לדעת הרמב"ם: (טז) כידוע שעל-ידיה משתחר, ודרך האומנים לעשות כן: (י"ז) ומשמע שם דטעמו משום שם כזה משום ממרח:
(י"ח) מוסכם מהפוסקים: (י"ט) הרמב"ן והרשב"א בפרק מפנין והירוש"א הר"ן בפרק שמונה רצעים והמגיד-משנה בשם:

הלכות שבת סימן שכח

שסג באר הגולה

ד עבודת גילולים כ"א
ה הר"ן פרוק די דשבת
משם רכינו יונה
והרשב"א
עבודת
ארכובין בספר תורת
האדם

דמים: ג יכל מכה של חלל, דהיינו (ז) מהשינים ולפנים, (ח) ושינים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת. (ט) *ודוקא שנתקלקל אחד מהאברים הפנימים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה, אבל מיחושים אין נקראים מכה: הגה מיהו, מי שחושש בשיניו (י) *ומצטער עליו להוציאו, (כ) ואומר (יב) לאינו-יהודי להוציאו (כ"י בשם א"ח ואו"ה הארוך): ד ימכה של חלל (יג) אינה צריכה אומד, 'שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו (יד) *כל

באר היטב

כנה"ג: (ג) אומר. ואע"ג דהישראל מסייע, קייל דמסייע אין בו ממש. והט"ז חולק ופסק לאיסור, וככתב דהא דמסייע אין בו ממש היינו היכא

ביאור הלכה

* דוקא שנתקלקל וכי' אבל מיחושים וכי'. הנה דין זה הוא מהרשב"א בשם רבינו יונה ומוכח במגיר-משנה, עיין שם, ומשמע מסתימת לשונו שם דאפילו היכי דכאיב ליה טובא מבפנים בחלל הגוף אינם עדיין בכלל מכה של חלל כל זמן שלא נתקלקל אחד מאברים הפנימיים, אולם בביאור הגר"א, ממה שציין המקור על דבריהם ממה שאמרו שם בגמרא: חושש הוא דלא וכי', משמע היכא דכאיב ליה טובא מחללין. ואולי יש לדחות, דגבי שינים דהם אקושי ואין שייך בהם שם מכה כל-כך, כיון דכאיב ליה טובא יצא מכלל מיחוש דוינו כמכה של חלל, מה שאין כן בשאר אברים פנימיים, כל זמן שלא נעשה מכה או בועה עדיין הוא בכלל מיחוש בעלמא, וצריך עיון. ומכל מקום אפשר לומר דאם כאיב ליה טובא באחד מאברים הפנימיים ומסופק לו שמה נתקלקל של באיזה דבר, ואין שם רופא בעיר לשאלו, דמותר לחלל שבת וליסע אחר רופא, דאף במכה שאינה של חלל איתא לקמן בסוף סעיף ה דאם נעשה אצל החולה ספק סכנה מחללין: * ומצטער וכי'. עיין במשנה ברורה כמה שכתבתי דבעינן שיחלה כל גופו על-ידי וי', הוא מהמגן-אברהם. ובשולחן-ערוך של הגר"ז מצדד דאפשר שיהא מותר על-ידי אינו-יהודי אף בלא חלה כל גופו על-ידי זה, עיין שם. ולעניות דעתי גס-כן יש לעיין כמה שכתב המגן-אברהם דהוצאת שן הוא מלאכה דאורייתא דהא חובל לרפואה, ורצה לומר דבזה חייב אפילו למאן דאמר מקלקל בחבורה פטור, דזה מתקן הוא - הא הוא אינו מכוין רק להוציא שן, והדם ממילא קאתי, ואף דהוי פסיק רישא, הא הוי על-כל-פנים מסתפק, וזה חובל איכפת ליה ואין איסורו אלא מדרבנן, והנה למאן דאמר מקלקל בחבורה חייב, חייב גם בזה, כמו שכתב הגר"א בסיומן שלא סעיף י, אבל למאן דאמר פטור אמאי חייב בזה, ואף דעל-ידי ישראל בוודאי יש לזהר בזה, על-כל-פנים על-ידי אינו-יהודי אפשר דיש להקל אף באינו חולה כל גופו: * כל שרגילים

חלל, מכל מקום אינו מותר הוצאה על-ידי ישראל, דהוצאת השן אינה רפואה ידועה [א"ר], ודאברה, (ז) לפעמים יש חשש סכנתא על-ידי זה, והא דמתייר השולחן-ערוך מקודם לחלל עליהן השבת (ח) היינו לרפאות המחלה על-ידי סמים, שלא יהיה צריך להוציאן: (יא) אומר וכי'. ואף-על-גב דהוא פותח פיו וממציא את שיניו להוציאן, קיימא לן דמסייע אין בו ממש. ובט"ז מהרי"ך בענין זה ודעתו להחמיר, (ט) אבל הרבה אחרונים דעתם כהשולחן-ערוך: (יב) לאינו-יהודי להוציאן. אבל לא על-ידי ישראל (י) לכולי עלמא, דהוצאת שן הוא מלאכה דאורייתא, דהא חובל לרפואה [א"א]. ועיין לקמן בריש סעיף י, ונפקא-מיניה מזה גם לפנינו: ד (יג) אינה צריכה אומד. פירוש, אם הוא מסוכן לשעתו או לא: (יד) כל שרגילים וכי'. ממאכלים ורפואות [רמב"ן], ומשמע אף-על-פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא, כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר (יז) צורך קצת, ורגילין לעשות לו בחול, עושין גם בשבת [מ"מ]. ועיין בביאור הלכה שהבאנו מכמה פוסקים דסבירא להו, שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין על-ידי ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו חוליו ויוכל

שער הציון

(ג) כן מוכח בחוספות בעבודה זרה כ"ח, דעל זה לא אסתפק הגמרא ראינם בכלל ככי ושיני, דלאו אקושי ניהו ובודאי מכה של חלל מקרי, וכן בפירוש המשנה להרמב"ם יומא כ"ף פ"ג פ"ד שם 'וחושש ברגונו' [ובגמרא איתא 'כפיר'] דהיינו מקום החניכים, עיין שם. ולכאורה להר"מ הוה מה שאמר שם בגמרא רבי יוחנן חש בצפינא, עיין שם בגמרא: (ג) גמרא שם, חושש הוא דלא, הא כאיב ליה טובא שפיר דמי, ומשמע דבזה לדי ד ולא בעינן שיחא דבזה על השינים, וכן מצד האליה רבה בשם הבי"ח כן כתב בחוספות-שבת, ולשונו המגן-אברהם דחוק בזה: (ד) כן משמע בביאור הגר"א בסעיף ג בהג"ה ר"ב המתחיל 'מיהו', ובסעיף יו בהג"ה דיבור המתחיל 'או', דמה שאמר שם ומצטער וחלה ממנו כל גופו היינו מה דאיתא שם בגמרא 'כאיב ליה טובא', ומשמע דאי לאו הכי אינו רק בכלל חששא בעלמא ולא מחללינן שבת עליוה: (ה) כן הוכיח המגן-אברהם וכן מוכח בהגר"א דהשולחן-ערוך לא קאי אמחלת צפינא: (ו) הגר"א, וכן משמע ממגן-אברהם שכתב דבעינן שיחלה כל גופו על-ידיה ומסתמא כאיב ליה טובא. וראיתי בפריימגוים שדחק עצמו לומר דמיייר דלא כאיב ליה טובא, דאי לאו הכי אמאי אינו מותר על-ידי ישראל; ולא ראה דברי אסורו והיתר שכתב בהרי"א דהוא חולי שיש בו סכנה אך דההוצאה אינה רפואה, דאדרבה סכנתא היא: (ז) איסור ויתרו: (ח) שם: (ט) ש"ך שבת-המגן-אברהם וחתמו-משה ואליה רבי והתחייא-אם, וכן מסיק הרישב"א בחידושו בשם הרמ"ה: (י) אפילו לדעת המתירין בסעיף יו שכתב רבנן על-ידי ישראל לרפואה: (יז) דאלו צורך הרבה, אפילו לדעת המחמירין שרי, וככהיא דרביא ביומא פ"ג מחמירין לו חמין בין להשקותו בין להברותו:

שרגילים לעשות לו בחול. אבל (טו) כשיודעים (טז) ומכירין באותו חולי *שממתין ואין צריך חילול, אסור לחלל עליו אף-על-פי שהיא מכה של חלל: ה'מכה שאינה של חלל, נשאלין

ביאור הלכה

משנה ברורה

להסתכן, אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה, אף-על-פי שמכל מקום צריך הוא לו ורגילין לעשות לו, אין עושין אותו כשבת אלא על-ידי אינו-יהודי כדין צרכי חולה שאין בו סכנה, ועל-כן בוודאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה, ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו בסוף דברינו: (טז) כשיודעים. וכל-שכן כשהרופא או החולה אומרים שאין צריך, שאין מחללין: (טז) ומכירים באותו חולי שממתין. רוצה לומר, שמכירים בכיורו שלא יתגבר החולי יותר על-ידי שנמתין עד הלילה במוצאי-שבת:

וכו'. זהו לשון הרמב"ן בתורת-האדם, וכתב המגיד-משנה דמזה משמע דאף-על-פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי צריך עיין, דלפי הניגה הרבה פוסקים חולקים על סכרא זו, והרי רש"י כתב: חולה שאין בו סכנה שאם לא יעשו לו רפואה זו לא ימות, עד כאן לשונו, משמע דיש בו סכנה פירושו דמסוכן הוא אצל התרופה, וכבר הביאו בתייבוסף, וכן פירש עוד ביזמא פ"ד ע"ב ד"ה לא ספקי וכו', ע"ש, וכן פירש עוד ב"ה: 'מפקחין', ע"ש, וכן כתב הר"ן באלפסי בכמה מקומות כפירוש רש"י. ועוד ראה במתניתין 'חולה מאכילין אותו על-פי בקיאתו', ובלא אומדנא אין מאכילין, כמבואר בתוספות מפנין שק"ח ע"ב ד"ה קא משמע לך' וכמאירי שם ובתוספות ישנים יומא שם, ומבואר בכמה ראשונים דמתניתין מקרי בחולה שיש בו סכנה, אלמא דצריך אומדנא אם מסוכן לו התענית, אף-על-פי שחולה ב"ה מאלפי-כוסין הכפורים בעינן אומדנא, וכן פירש רש"י במתניתין שם 'על-פי בקיאתו', אם יאמרו שאינו מסוכן אם אינו אוכל, וממילא הוא הדין לענין חילול שבת. ועוד, שהרי דעת ר"י שאין מאכילין אותו עד שנחפץ שמה ימות, ואף לרבינו תם דפליג על זה, כתב נמי: אף-על-גב שהוא אינו אומר שימות מכל מקום עיישין שמה יתעלף ויסתכן, ולא תלוי כלל באמירתו, הדרבה פעמים אינו יודע אם הוא מסוכן, אלמא דאפילו לדידיה נמי דוקא משום ספק סכנה אבל לא משום דטוב ורפה לו, וכן דעת התוספות וישנים ב"ה: 'חולה', ע"ש, וכך כתב התוספות בפרק מפנין, וכן כתב המאירי שם לשונו: יולדת שמחללין, לא סוף דבר למה שהיא נעשה לרפואה אלא אפילו במה שנעשה ליישב דעתה, אף-על-פי שבפרק אחרון דיומא החמירו שלא להאכיל אלא על-פי מומחה, מכל מקום ככאן מתוך פחדה יכולה להסתכן, ע"ש, וכן נראה דעת הרשב"א בתשובה סימן ריד הני"ל, שהרי כתב: הוא המסוכן מסוכן הוא אצל אכילה וכו' ונאכילוה ביום-הכפורים, ע"ש, אלמא דלא קשה לו אלא מטעם הרפואה הליכא נמי אלא מהרשב"א דכל מסוכן מסוכן הוא אצל אכילה גס-כן, אבל אי לא משום זה לא קשה ליה ונאכילהו ביום-הכפורים, ועל-כרחו דלא מחללינן כי אם מחללינן אלא משום סכנה. גם מדברי הרמב"ן בעצמו אין ראיה לכ-כך, דהא כתב 'עושיין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ומכירים באותו חולי רופואתו, ומסתברא שאין כוונתו אפילו לדבר שאינו להעביר הסכנה, אלא כיון דמיירי שאין כאן בקי ואינם יודעין מה לעשות, להכי אמר שיעשו כל הדברים שעושיין בחול להעביר הסכנה לפי הבנתם, אבל אף-הכיומי דגם לפי הבנתם אינם רשאין לעשות לו דברים שאפילו בחול יודעין הם כעצמם שאינה להעביר הסכנה, ומה שכתב 'מאכלים ורפואות' היינו מאכלים הקלים שרגילים לתת לחולה שלא יתחלש, שגם מניעת דבר זה יהיה לפעמים סיבה לחזק חוליו ויזכר לבוא לידי סכנה. ואב"י ראה לדברינו מדברי הרמב"ן בעצמו בתורת-האדם, זה לשונו: לא נצרכה אלא כסומא, מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור, קא משמע לך יתובי דעתיה דחולה בעלמא מחללינן שבתא כמלתא דמסתכנה בה, עד כאן לשונו, הרי מוכח דיתובי דעתא דחיה אינה ג"כ אם משום דקם להו לחכמים דמסתכנה בה, וכן משמע עוד במאירי פרק שמונה שרצים ובר"ן שכתבו: ואין אומרים שלא נחמם עד שיאמרו הרופאים בוודאי שאם נחמם לו יתרפא אבל לא ספק להם אם יתרפא לא נחמם לו, קא משמע לך, עיין שם, הרי נראה מיעטה הברייתא כי אם ספק רפואה, אבל הפניא דאין ספק כלל שיתרפא החולה על-ידיה זה שטוב ורפה הוא לו בוודאי אין מחללין, וכן משמע לכאורה בשטיות הסוגיא בפרק (אין) מפנין, דקאמר שם: עושין מדורה לחיה, כבוד מינה לזויה אין לחולה לא, אף-על-גב דכודאי טוב הוא לחולה אף-על-פי-כן אין מסוכן לזה, עד דכדכד הגמרא דגם לחולה יש חשש סכנה, ע"ש, ובפרט לפי דעת הרמב"ם וגם למסקנא אין מחללין לחולה, ורק דוקא לחיה שהקור מוץ לה הרבה, אלא

שהמגיד-משנה כתב דמשמע דלחולה שיש בו סכנה אפילו דבר שאינו נחוץ לפיקוח נפש נמי עבדינן, ואוקמה לסוגיא דמיירי בחולה שאין בו סכנה. אמנם שיטה זו קשה, דאמ"ן לרוב הפוסקים דסביר דמסקנת הגמרא דגם לחולה עושין לו מדורה, אמ"ן יתחדש לנו חולה שאין בו סכנה עושין לו מדורה על-ידי ישראל, וזה לא משום פוסק, וכן כתב בתייבוסף הרמב"ם המובאים כספר מעשה-ירוקח שדעת הרמב"ם שאין עושין מדורה לחולה אפילו יש בו סכנה, והוא נסמך הברתם, ע"ש, וכן מבואר בלש"ת-הגבורים פרק מפנין, ע"ש. והנה נראה דעתי המגיד-משנה מצאתי עוד איזה פוסקים דמשמע דסבירא להו כדבריו, וזה לשון התשב"ץ חלק ראשון סימן נד: ואפילו הדלקה והבערה שהוא מלאכה גמורה עושין אותה בשביל חולה שיש בו סכנה, אף-על-פי שאין עיקר רפואתו בהדלקת הנר אלא שצריכין אנו לצרכי רפואתו, והכי גניא בפרק מפנין אם היתה צריכה לנו וכו', מכאן נראה שאפילו משום ישוב דעתו של חולה, אפילו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו לכבוד, והוא הדין שאר מלאכות שהחולה מתיישב דעתו בהם, שעושיין אותן בשבת, עד כאן לשונו, ומשמע לכאורה דסבירא ליה כהמגיד, וכן מצאתי עוד למאירי שהיה יומא דכדכי המחלילי 'כין להשקתו בין לרפואתו כשבת: אף-על-פי שרחיצה זו של חיזוק אבריו אין בה צורך למהירות, והוה לן למימר שנמתין לה כדי שלא יתחלל שבת, שמכל מקום ממרתה היא בחיזוק אבריו, ואין משהין לה שום דבר-תועלת לגמור רפואת החולה, עד כאן לשונו, גם מזה משמע לכאורה דסבירא ליה כהמגיד-משנה; איב"א דצריך עיין בדעתו, הדין לעיל הבאנו אותו כשיטת האוסרין, וכמוכנה בהדיא בדבריו בפרק (אין) מפנין: ואפשר דחזוק אבריו נמי פעמים שהחיצה אותו מחזקת סכנה. והנה מצאתי באור זרוע בהלכות יולדת פלוגתא בענין זה, וזה לשונו: ר' גרשם התיי לילדת שילדה ז' ימים לפני הפסח הלמח לא חמץ כלל-פסח, וה"ל אילעזר אוסר ואמר דסברת הלכה זו אינה ברעיה, כי לא הותר לחלל שבת אלא בדברים שיש בהם פיקוח נפש, ע"ש שהאר"ן, ולכאורה משמע מזה דסברת הר"ר גרשם כדעת המגיד. אך אין ראיה, דאפשר דסבירא ליה דגם ברעיה איכא נמי פיקוח נפש [וכן הוא דעת כמה ראשונים, עיין לקמן בסימן שלא]. נחזור לענינו, דמוכח מהני פוסקים שהבאתי למעלה, היינו רש"י ורבינו תם ד"י ותוספות ישנים דיומא ותוספות פרק מפנין ומאירי שם ורשב"א בתשובה האמר וזרע בשם הר"ר אליעזר, דכל היכא דאינו שמוק לדבר זה אין מחללים, וכן הוא משמעות הר"ן שהעתיק כפירוש רש"י בכל המקומות, וגם הנה שכתב שמונה שרצים בדברי המחלילי 'מכאן וכו', וכמו שכתבנו למעלה, וגם דעת הרמב"ם לפי מה שצדדנו משמע ד"ש מה שצדדנו משמע ד"ש. ורבינו ר' גרשם אינו מבואר בהדיא שחולק על זה וכו', ולא נשאר לנו להקל כי אם דעת המגיד ומשמעות התשב"ץ ומשמעות המאירי דיומא [ואף שמוכרחין אנו לחלק לדבריו שלא יסתור את עצמו וכו'ל], אמ"ן בוודאי היה מהנכון להחמיר באיסורי-יתורה ובפרט שהוא שלא במקום סכנה, וגם ברקנ"ט סימן קד כתב זה לשונו: יש אומרים דהא דאמרין כמסוכן דוחה שבת היינו דברים שאם לא יעשה אותן יבוא לידי קלקל גדול, אבל בדברים שאין להם צורך הרבה אין מחללים את השבת, ואם מתירם, ונראים דברי האוסרים, עד כאן לשונו. וכן כדבריו חלק ז' סימן קל כתב שנשאל על זה והשיב בכיצה שיש דעות בזה דעתו להקל כדעת המתירים, ולא הביא ראיה על זה ורק סברא בעלמא, ע"ש. ולעניות דעתי העיקר כמו שכתבנו וכמו שכתבנו הרקנ"ט. י"ש עוד, דאפילו לפי דעת האוסרים הנ"ל היינו דוקא בדבר שברור לנו שלא יכבד חוליו על-ידי מניעת דבר זה, אבל בדבר שיש חשש שעל-ידי מניעת דבר זה יחלש ויכבד חוליו, מחללין עליו השבת, וכעין שכתב רבינו תם לגבי יוסף-הכפורים וכו', וכן נפסק לקמן בריש סימן תריח. ולפי דברי המאירי הנ"ל ביזמא משמע שאם על-ידי פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו, גס-כן אין למנוע דבר זה מאתו כיון שהוא חולה שיש בו סכנה: * שממתין וכו'. היכי דגונח מלבו שהוא מסוכן, והרופאים אמרו שרפואתו היא שישתה חלב בכל יום, אסור לחלל שבת באיסור דאורייתא

הלכות שבת סימן שבת

ששה באר הגולה

ט שבת קייט ועברת
גילולים י"ח זימא
פ"ד כ שבת פיק בא
ל מבצרת גילולים י"ח
מ כפירוש רש"י ור"ן
ג כפירוש שם ט שם
הר"ן ע פסחים י"ח
פ ספר ארחת-חיים
זכו כחב היר"ש שם טוב
ק עבדת גילולים י"ח
ז יומא פ"ד כריית
לענין להאכלי ביום
הכטורים ומשם לפדו
לענין שבת ר טור בשם
ר"י

בבקי ובחולה, ואין מחללין עליו שבת עד שיאמר אחד מהם שהוא צריך לחילול, או שיעשה אצל אחד מהם (יז) סכנת נפשות (ועיין לקמן סימן תריח): ו' סמכה שעל גב היד וגב הרגל, וכן מי שבלע עלוקה, ו'כן מי שנשכו כלב שוטה² או אחד מזוחלי עפר הממיתים, אפילו ספק אם ממת אם לאו, הרי הם כמכה של חלל: ז' למחללין שבת (יח) על כל מכה שנעשית *מחמת³ ברזל, ועל שחיין הבא יכפי הטבעת, ועל סמימטא, והוא הנקרא פלונקרין⁴ בלעז, י'על מי שיש בו קדחת (יט) חם ביותר או (כ) עם (ג) סימור: ח' ממי שאחזו דם, (כא) מקיזין אותו אפילו הולך על רגליו ואפילו ביום הראשון: ט' יהחושש (כב) בעיניו או בעינו ויש בו ציר, או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו (כג) רירא ותחלת אוכלא (פירוש, (כד) תחלת חולי), מחללין עליו את השבת: י' קל חולי (כה) שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף-על-פי שהוא על הכשר מבחוץ, מחללין עליו את השבת. *וואם רופא אחד אומר צריך *ורופא אחד אינו צריך, (כו) מחללין. *וייש

באר היטב

לאיגרייהודי התחיל ככלאכה כבר ואח"כ מסייעו ישראל, אבל כאן שהישראל הוא המתחיל, כי סתם אדם פיו סגור תמיד, ועכשיו פותח פיו ועושה מעשה קודם לאיגרייהודי, מסייע כזה יש בו ממש, וכי"פ הבי"ח בשם רש"ל לאיסור וכן כתב השכנה"ג. וכתב עוד ה"ט"ו: ומטעם זה כתבנו כיו"ד סימן קצח דאשה שארע טבילתה כיו"ט ראשון ושכחה ליטול צפרניה בעיו"ט שלא תאמר לאיגרייהודי שתטול צפרניה כיו"ט מטעם שהיא פושטת ידיה במתכוין לה, ע"ש, ועמ"ש בשם נקודות הכסף. והמ"א בסימן שמ כתב: צ"ע אם להתיר בניקור, ולכן מותר לומר

משנה ברורה

ק' (יז) סכנת נפשות. צריך לומר (יז) 'ספק סכנת נפשות', ורוצה לומר, דאפילו אומרים רק שמא יכבד עליו החולי ויסתכן, נמי שרי, והזהו שסיים הרמ"א י'עייין לקמן סימן תריח', דכן מבואר שם לענין אכילת יום-הכפורים, והוא הדין כאן: ז' (יח) על כל מכה. אפילו אינה בחלל הגוף, ואפילו שלא על גב היד והרגל: (יט) חם ביותר. הוא הנקרא בלשון אשכנז טיפורס וכדומה: (כ) עם סימור. מלשון "חסמר שערת ברשי", והוא הנקרא שוידעירין¹ בלשון אשכנז, שבא הקרירות והחמימות בפעם אחת, לאפוקי קדחת המצוי, שבא מתחלה הקרירות ואחר-כך החמימות, אין זה בכלל חולה שיש בו סכנה [אחרונים], ומכל מקום על-ידי איגרייהודי מותר לחלל עליו שבת: ח' (כא) מקיזין אותו. אפילו על-ידי ישראל, דסכנתא הוא. ואם אחזו דם במקצת, ומינכר שהוא רק מיעושה בעלמא, אסור [הגר"א]: ט' (כב) בעיניו וכו'. ואף-על-גב דמשום סכנת איבר אין מחללין באיסור דאורייתא לכולי עלמא, וכדלקמן בסעיף יז, עין שאני, דשוירייקי דעינא בלבא תליא ואיכא סכנת נפש [גמרא]: (כג) רירא. בגמרא משמע דהוא הדין קידחא, וכן איתא ברמב"ם וכל"בו [הגר"א]: (כד) תחלת חולי. (י"ג) וכן באמצע המחלה, אבל בסוף חולי שכבר תש מחלתו, ליכא סכנתא על-ידי סימנים הללו, וכל-שכן כשרוצה לעשות רפואה (יד) כדי להגביר אור עיניו, רבדואי אין מחללין משום זה: י' (טו) שהרופאים וכו'. אפילו איגרייהודי, כיון שרופא (כה) אומן הוא. וכתב הרדב"ז חלק ד סימן טו: אם החולה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אומר אין צריך, שומעין לחולה; אם לא שרופא אומר שאותה תרופה תזיקהו, אזי שומעין לרופא. ועיין ביאור הלכה מה שכתבנו בזה: (כו) מחללין. דספק נפשות להקל:

בשכיל זה, וכדלקמן בסעיף לג, דנהי דמסוכן הוא אם לא ישעה לעולם, אמנם על-כ"ל פנים אינו מסוכן בשכיל לפעם אחת [ורשב"א כתובות טו,א, רמב"ן שבת פרק חבית ובמלחמות שם]: * מחמת ברזל. עיין תבואות-שור הלכות טרפיות סימן מד שפסתקאי אי מיירי בהנאה בכח או אפילו יחיתוך בנחת נמי הוי מסוכן, עיין שם [הגרע"א בחידושיו]: * ואם רופא אחד. והסכימו כמה אחרונים [המ"א בשם הב"ח אור, ע"ש] דהיינו דוקא. ואם שניהם שרים, אבל אם אחד מהם מופלג בתכחה שומעין לדבריו בין להקל בין להחמיר, דכיון דבמנינם שרים הם אוליגין ביה רוב חכמה: * ורופא אחד אמר אינו צריך. עיין במשנה ברורה שכתבנו בשם הרדב"ז חלק ד סימן טו, שאם חולה אומר צריך אני לתרופה פלונית ותופא אומר אין צריך שומעין לחולה, כמו דאמרין לענין תענית יום-הכפורים. ולענינת דעתי אין הדברים אמורים אלא כשאומר מרגיש אני חולשא כאבר פלוני על-כן יעשו לי תרופה פלונית שמועלת לחולי איבר זה, וכוזה דאי שומעין לו, ד"לכ יודע מרת נפשו שייכא בכל מליא, ואפילו רופא אומר שאין צריך שום תרופה אין שומעין לו, אבל אם המחלה קדימה והחולה אומר שתורפה זו מועלת למחלה זו והרופא אומר שאינו מועיל, בזה אין סברא לשמוע לחולה להחלל שבת בחינם [ומכל מקום אפשר לומר, דהיכי דאומר החולה ירדע לו שטבע גופו להתרפאות ממחלה זו כשנטול רפואה זו אפשר דשומעין לו, דגם כזה שייכות קצת לומר דאדם ביקי בגופו יותר ממאה רופאים], אם לא הויכא חשש שמא תטרף דעתו עליו אם יראה שאינם עושים כדבריו. והא דאמרין גבי חיה דעד שכעה מחללין כשאמרה צריכה, ומבואר בחידושי הרשב"א דאפילו רופא אמר אינה צריכה שומעין לה, מיירי גס-כן באופן זה, שהיא אומרת שצריכה חמין לשתות או לחיצה, שמרגש חולשא באיבריה וכדומה, ורופא אומר שלפי חיזוק גופה אינה צריכה, על-כן אין שומעין לדבריו, דלב יודע וכו', אבל כשהיא מחולקת לאיזה תרופה תועיל אין סברא לשמוע לה [ועיין בשלטי-הגבורים סימן מפני ד"ה השאלות ודוק], וכן משמע בחשובות הרשב"א חלק ד סימן רפד כדברינו: * ויש מי שואמר שצריך צריך מומחה. דין דא הובא בטור בשם הר"י. והנה מומכ"ם משמע דלא סבירא ליה כן, דזה לשונו בפרק ב מהלכות שבת: לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין וכו' על-פי רופא אומן של אותו מקום, וכן ברין שילהי יומא לענין מאכילין אותו על-פי בקיאי, משמע גס-כן לכאורה דלא סבירא ליה כן, עיין שם, אך משום דהוא סכנת נפשות חשש המחבר לדעה זו, כמו שסיים בעצמו. ועל-כן נראה דאם אפשר לעשות על-ידי איגרייהודי

שער הציון

תרנגו: 1 צמרותות. (יג) חידושי רבי עקיבא יאגו: (יג) מאירי ביצה כ"ב: (ל) רש"י: (טו) איסור והיתר:

הלכות שבת סימן שכת

ש שם כנמרא בפירושו
המשנה והברייתא
ת שם כברייתא
א הרמב"ם בפרק כ
ב יומא שם ג' רא"ש
כימא ותשובה כלל כו

מי שאומר (ד) (כז) שאין צריך מומחה, (כח) דכל בני-אדם חשובים מומחין קצת, וספק נפשות להקל: הגה ויש אומרים (כט) דוקא ישראלים, (ל) אבל סתם אינם ייחודים שאינן רופאין לא מחזקינן אותם ככקייאם (איסור והיתר הארוך). מי שרוצים לאונסו שיעבור עבירה גדולה, (לא) אין מחללין עליו השבת כדי להצילו (עיין לעיל סימן שו) (ב"ב בשם הרשב"א): **יא** שחולה שיש בו סכנה, שאמדוהו ביום שבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חילול שבת שמונה ימים, (לב) אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא נחלל עליו אלא שבת אחת, אלא יעשו מיד אף-על-פי שמחללין עליו שתי שבתות. ולכבות הנר בשביל שיישן, עיין לעיל סימן רעה: **יב** תכשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלין (לג) שלא לעשות על-ידי אינם יהודים וקטנים ונשים, (לד) אלא על-ידי ישראל גדולים (ובני א"י) (לג) כל הזריז לעשות בלא דיחוי (לה) ובלא איחור על-ידי שניו, עושה על-ידי שניו, ואם איש לעשות (לו) על-ידי אינו יהודי בלא איחור כלל, עושיין על-ידי אינו יהודי (אי"ו וש"ג ומ"מ בשם ראב"ן), (ס) (לו) וכן נוהגים, אבל במקום דיש לחוש שיתעצל האינו יהודי, אין לעשות על-ידי אינו יהודי (תוס' ור"ן): **יג** לכל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה הרי זה משובח, אפילו אם (י) מתקן עמו דבר אחר, כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים, (לח) וכן כל כיוצא בזה: **יד** יהיה חולה שיש בו סכנה צריך בשו"ר, (י) (לט) שוחטים לו, ואין אומרים נאכילנו נבילה. אבל אם

באר היטב

לא יהיה אינו יהודי מצוי וע"י זה יסתכן החולה במה שימתינו על האינודי, והאריך הט"ז בראיות ומסיים: עיקרא דמילתא שלא ישגיח על האינו יהודי כל עיקר א"ע"פ שהאינו יהודי לפנינו, ואף שכתב רמ"א וכן נוהגין, אין מזה ראייה, דלאו מנהג ותיקין הוא זה, עכ"ל, ע"ש: (י) מתקן. נפל תינוק לבור, עוקר חוליא א"ע"פ שהוא מתקן מדריגה, רמב"ם, עמ"א: (י) שוחטים. כי נבילה יעשה עבירה בכל כוזה וכוחו,

משנה ברורה

ידיהם [ר"מ בפי' המשנה פ' מפנין וריא"ז ותשב"ץ ח"א סימן נח]. ודע, דכל סעיף זה מיירי שכולם עומדים באותו מעמד, אבל אי ליכא שם אנשים ויש נשים שם, בוודאי אין להם להמתין והם זריזות ונשכרות [תשב"ץ וריא"ז]: (לה) ובלא איחור על-ידי שניו. דכל כמה דנוכל לעשות בהיתר לא שבקי התייר ונעשה באיסור. ונראה הדוא הדין אם על-ידי השניו מתאחר הדבר מעט, רק דאין החולי בחול, נמי מאחזרים מעט כדי לעשות על-ידי שניו, דאינו אלא איסור דרבנן: (לו) על-ידי אינו יהודי. והוא הדין על-ידי קטנים: (לז) וכן נוהגים. והט"ז כתב דלאו מנהג ותיקין הוא, דאף שיכול לעשות על-ידי אינו יהודי, מכל מקום הישראל יורו בדבר יותר, ולכן אם יש אפילו ספק הצלה ויש סכנה בבירור, כל הזריז הרי זה משובח: **יג** (לח) וכן כל כיוצא בזה. כגון (טו) נפל תינוק לבור, עוקר חוליא ומעלהו אף-על-פי שהוא מתקן בה מדריגה בשעת עקירתו. נעלל הדלת בפני התינוק, שובר הדלת ומציאו אף-על-פי שהוא מפצל אותם כמין עצים שאריים למלאכה, שנעשים כמין נסרים או סמקין להדלקה, אפילו הכי מותר השבירה שם יבצת התינוק וימות, ולא אמרינן שאפשר לקרקהו להתינוק באגוזים מבחוץ עד שיביאו המפתח, ואפילו אם היה צריך להחוליא ולהגטרם והקסמין גם-כן שרי, (יז) כיון שאינו מכויץ לזה: **יד** (לט) שוחטים לו. הרכה טעמים נאמרו על זה: (יח) יש אומרים משום דשבת הותרה אצל פיקוח נפש, ולכן שוחטין

קמיצא מומחה, ונשלם הזמן בשבת, יכול לזוקק כיון דהנהר הוא כרמליה, שבות-יעקב ח"ב סימן ג, ע"ש: (ז) שאין צריך. ועכ"פ צריך שיאמר שמכיון באותו חולי, כמ"ש סימן תריח, ועכ"פ אינו נאמן להכחיש מומחה אפילו להקל, מ"א, ע"ש: (ח) וכן נוהגים. וט"ז חולק ע"ז וכחב דיש חוש שמא אתה מכשיל לעיתו, באם שיראו עכשיו שאין עושין רק ע"י אינו יהודי יסבור שיש איסור ע"י ישראל, ולפעמים

(כז) שאין צריך מומחה. ומכל מקום דוקא כשיאמר שמכיר באותו חולי, כמו שכתוב סימן תריח, וגם אינו נאמן להכחיש המומחה אפילו להקל [מ"א וא"ר]: (כח) דכל בני-אדם וכו'. היינו אפילו למכה שאינה של חלל. ומכל מקום אם אפשר לעשות על-ידי אינו יהודי, טוב יותר, כמו שביארתי בכיאוור הלכה: (כט) דוקא ישראלים. דכיון שהוא מצווה על שבת ואומר לחללו, ודאי סומך על המחאתו: (ל) אבל סתם וכו'. וכן עיקר [א"ר]: (לא) אין מחללין וכו'. דאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך, אך אם הכפיה היה באחד מג' עבירות, עבודת גילולים וגילוי עריות ושפיכות דמים, והוא משער שהנאנס ימסור עצמו למיתה בשביל זה, אפשר דצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה: **יב** (לב) אין אומרים נמתין. ואין סתירה מזה הוא דסוף סעיף ד, דהתם הלא מיירי שיועד ומכיר שעל-ידי המתנתו עד הערב לא יגיע שום ריעותא להחולה, מה שאין כן הכא: **יב** (לג) שלא לעשות וכו'. הטעם כתב הרא"ש, משום דזמנין דליתנייהו, ואתי גס-כן לאהדורי בתרייהו, ומתוך כך יבוא לדידי סכנה, וטעם זה שייך גבי קטנים ואינם יהודים, ואצל נשים איכא טעם אחר: שמא יאמרו שלא ינתן שבת לדחות אף בפיקוח נפש ולכן מוסרין אותה להם, ויתעצלו בדבר ומתוך כך יבוא לדידי סכנה, או שמא יקלו הנשים בדבר ויבואו לחלל שבת במקום אחר [רמב"ם]: (לד) אלא על-ידי וכו'. וכשיש שם במעמד זה חכמים, מצוה לכתחלה לעשות חילול זה על

שער הציון

(טו) גמרא, והובא כמגן-אברהם, אך שסיים שבהגהות מרדכי משמע קצת דאין להקל בזה, והאילה רבה מאן בזה, עיין שם: (יז) פרי-מגדים בשם הלחם-משנה, עיין שם, אולם בעיקר דבר זה יש דעות בין הראשונים, כי הנה בחידושי רבי עקיבא איגו הביא בשם הר"ן להקל בזה, וכן בבחי"ג בפרק כג מהלכות שבת גורס בסוגיא דיומא אף-על-יגב דמתכוין לצוד כוורי, וכן באיך כולוהו, וכן ברוקח סימן קט כתב אף-על-פי שמתכוין למלאכה ולהציל הרי זה משובח. אכן ברי"ף וברא"ש הגירסא ואף-על-יגב דמתבר בשפי', ואחר הרי"ף מנשן גמ' המב"ם שלא הזכיר ואף-על-פי שמכוין לזה ונשמט זה מהלחם-משנה], וכן ברבינו ירוחם נתיב יב משמע גם-כן דלא מכויץ לזה אלא שבלא זה צריך לזה, וכן כתב במאירי סוף יומא שלא יכיר לזה, אך לכל הדעות מיירי שאינו מרבה בפעולה בשביל זה, כן נראה ברור: (יח) הרא"ש בשם הר"מ:

הלכות שבת סימן שבת

ד מנחות ס"ד מימרא
דבא ה' שם בריא
דנפשטה ו' כן פירש
הר"ן בפרק י' דשבת
מימרא דרב המונא
דבר שאין בו סכנה וכו'
בשבת ק"ט טו, וכו'
כחבו הראש' בפרק ב'
דעבודת-יחלול' הר"ן
בפרק י' דשבת

היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו, מאכילין אותו הנבילה: טו אמדוהו (פירוש, התבוננו במחלתו ושיערו) הרופאים שצריך גרוגרת אחת, (מ) ורצו עשרה (מא) והביאו לו כל אחד גרוגרת, כולם פטורים, *ויש להם שכר טוב מאת ה', (מב) אפילו הבריא בראשונה: טז אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלוש בעוקץ אחד, כורתים העוקץ (מג) שיש בו שלש. ואם היו שתיים בעוקץ אחד ושלוש בעוקץ אחד, (מד) לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו שנים. הגה ואם הדבר כהול אין מדקדקין בכך. שלא יבוא לידי דיחוי ועיכוב (הגהות מרבי' פ' מפנין): יז יחולה שנפל מחמת חוליו למשכב (מה) ואין בו סכנה הגה או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו, שאז אף-על-פי שהולך, כנפל למשכב דמי (המגיד פ"ב), (ס) (מו) אומרים לאינו-יהודי (מז) לעשות לו רפואה, אבל אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא (מח) אפילו יש בו סכנת (מט) איבר. ולחלל

כאר הטבל

שיאכלנו טבל דמפיש באיסור דעל כל זית וזית חיבי, וק"ל. ועתה חרשים מקרוב באו ספר פרשת דרכים וראיתי שם שהקשה כן, ע"ש לפול חרף ודרוש נחמד ע"ז, ועיין מה שתייך ע"ז היד-ארהן. וכתב הגמ"ד: אם צריכים לחמם לו יין ימלא ישראל ויחם האיננו-יהודי ומוטב שיתנסך היין משתחלל שבת, ע"כ, וכי בדי"מ שכיין שאיסור מדרביים מותר, וגם איסור קל מאד, ע"כ; וגם בשבתונו מתיר רמ"א אפילו לחולה שאין בו סכנה לשותת סתם יינם, ועי' ביר"ד סימן קכה ס"י דאפשר בלא ניסוך, ועי' סימן שיח ס"ג, מ"א. וט"ו כתב דטוב יותר שישראל יחמם, כי אם יתנסך אז על כל טיפה ושטיפה שהיתה עושה איסור, כמו הטעם בנבילה, וכי"פ בבבליה, וכי"פ פ"ה: (פ) אומרים לא"י.

ביאור הלכה

יהודי יעשה על-ידי אינו-יהודי, דבלאו הכי יש דעות דאף אם רפא מומחה צוה לחלל הוא יכול לעשות על-ידי אינו-יהודי דיעשה על-ידי אינו-יהודי, ונדלקמן בסעיף יב: * ויש להם שכר טוב. עיין משנה ברורה שכתבתי דמיידי דכל אחד חשב שהוא יקדים לחבירו, ומיירי בחולי כהול, דאם לא-כן מסתברא שאסור להרבות בגברי, ומי עדיף זה מהו דמספקינן אי תרי בתרי עוקצין או תלתא חדא עוקץ, אלמא דהיכא דאינו כהול חשבינן בכל דבר להקל החילול, וראיתי באליה רבה סעיף א שהביא בשם תשובת הרמ"א, דאפילו שנים יכולים לעשות מלאכה אחת כמו בחול; ונראה דמיידי שעל-ידי שנים אפשר שתאה

הר"ן, ע"ש. רש להקשות על הר"ן, דארמינן כיומא: מי שאחוז ברלמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה, טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה, כי פליגי בלוא אפשר, מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה, מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן, ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוני וכו', ע"ש. ולפי דעת הר"ן קשה למאן דאמר דמאכילין אותו טבל, הא על כל זית וזית חיבי וא"כ מוטב שיפירש ממנו תרומה ויאכילנו חולין בפני עצמו ותרומה בפני עצמה דממעט באיסור עדיף טפי; וגם למ"ד דמאכילין אותו תרומה, אמאי הוצרך לתת טעם דטבל חמור ותרומה חזיא לכהן, תימק ליה דאפילו דנימא דטבל ותרומה שיים מ"מ מוטב שיאכילנו תרומה משום דקא ממעט באיסור ממה

משנה ברורה

לו כדרך ששוחטין ביום-טוב, ואפילו איסור דרבנן אין מאכילין אותו במקום שאפשר לו לשחוט, מטעם זה. (יט) אבל הרבה ראשונים כתבו דשבת רק דחוויה היא, (כ) אלא הטעם הוא דשמא יהיה קץ באכילת נבילה ולא יאכל ויסתכן, ובבית-יוסף הביא עוד טעם בשם הר"ן, דנבילה עובר על כל כוית ממנה וחמיר מאיסור לאו דשבת, ועוד טעם עיין שם. ולפי זה בוודאי מוטב לעבור ולהשיט לו איסור דרבנן משנחלל שבת באיסור שקילה. והנה אם החולה אומר שאין קץ באכילת נבילה ויש נבילה מזומן לפניו, אם מותר לשחוט עבורו, עיין באחרונים, ועל-כל-פנים לענין קטן, כולל, כוונה, ברואי נראה דטוב יותר להאכילו בשר נבילה ולא ישחוט אדם עבורו בשבת. כתב בהגהות מרדכי: אם צריך להרחיח יין עבור חולה, ימלא ישראל ויחם האינו-יהודי, ומוטב שיתנסך היין משתחלל שבת, והטעם עיין בדרכי-משה שכתב, כיון שאיסור סתם יינם אינו אלא מדרבנן, וגם איסור קל ואין החולה קץ בו, לא דמי לנבילה, ולכן מוטב שיחם האינו-יהודי אם הוא מזומן לפניו, שלא ישאה על-ידי זה, וכנ"ל בסעיף יב בהג"ה; (כא) וחו, דקיימא לן ביורה-דעה סימן קכה סעיף י, דאינו-יהודי המוליד כלי פתוח וישראל משמרו שלא יתנסך שרי, אם-כן אפשר לחממו על-ידי אינו-יהודי בלי ניסוך. (כב) ומכל מקום המיקל בחולה שיש בו סכנה להחם בעצמו אין למחות בידו, דיש לו על מי לסמוך, עיין בט"ז בסעיף-קטן ה: טו (מ) ורצו עשרה. שכל אחד חשב שהוא יקדים. ועיין בביאור הלכה: (מא) והביאו לו. מרשות-הרבים, או תלשו בשבת: (מב) אפילו הבריא בראשונה. פירוש, שהביאו לו (כג) כזה אחר זה, וכבר אכל ממה שהביא לו הראשון והבריא, אפילו הכי כולם פטורים מחטאת, משום דכל אחד חשב שהוא יקדים, ולא לכד שפטורים, אלא יש להם גם שכר טוב עבור מחשבתם הטובה: טז (מג) שיש בו שלש. דכזה ממעט החילול, שאינו קוצר אלא פעם אחת: (מד) לא יכרתו אלא וכו'. דריבוי בשיעורא שלא לצורך אסור. ומכאן נראה פשוט דהוא הדין לענין שאר מלאכות, כגון בישול וכדומה, אפילו אם הוא בקדירה אחת אסור לכשל ולעשות בשארי מלאכות רק מה שצריך עכשיו בצמצום, ואם הדבר כהול אין מדקדקין בכך, וכדלקמיה [ח"א]: יז (מה) ואין בו סכנה. רוצה לומר, סכנת מות, ובין יש בו סכנת איבר או לא: (מי) אומרים וכו'. ודוק כשצריך להרפואה בכבת עצמו, (מז) הא כשאין צריך לה בשבת מתנין עד מוצאי-שבת, אבל כשיש סכנה איסור להמתין [פמ"ג]: (מח) לעשות לו רפואה. (מט) כמלאכה דאורייתא, (כס) והוא הדין שאר צרכי, כגון לאפות ולבשל ולכיצא באלו, אם צריך לכך: (מח) אפילו וכו'. דלא הותר לישראל לעבור על איסור דאורייתא כל זמן שאין נוגע לפיקוח נפש ממש: (מט) איבר. עיין לעיל בסעיף ו וסעיף ט דיש אברים שנוגע לפיקוח נפש, (נו) והוא הדין כיצא כזה בשאר האיברים אם הרופא אומר שאם לא ירפאו האיבר יוכל לבוא לפיקוח נפש, הרי הוא כשאר

שער הציון

(יט) הרמב"ם בפרק ב מהלכות שבת והרשב"א והר"ן, הובא בבית-יוסף: (כ) הראש' (כא) מגן-אברהם, ולפי זה נסתלק מה שכתב הטי"ז בסוף סעיף-קטן ו, אך לפי מה שכתב בסוף סעיף-קטן ה עדיין יש להקל בזה: (כב) שולחן-עצ"שטים: (כג) גמרא: (כד) מגן-אברהם בשם רד"ך: (כה) רמב"ם בפרק ב מהלכות שבת: (ל) פשוט:

הלכות שבת סימן שבה

עליו ישראל (ג) באיסור דרבנן בידיים, היש מתירים (גא) אפילו אין בו סכנת (גכ) איבר. היש אומרים שאם יש בו סכנת איבר עושין (גד) ואם אין בו סכנת איבר אין עושין. ויש אומרים שאם אין בו סכנת איבר (ט) (נד) עושין כשינוי, ואם יש בו סכנת איבר עושין בלא שינוי. היש אומרים אפילו יש בו סכנת איבר אין עושין לו דבר שהוא (נה) נסמך למלאכה דאורייתא, ודברים (נו) שאין בהם סמך מלאכה עושין אפילו אין בו סכנת איבר. ודברי (נז) הסברא השלישית נראין: הגה (נח) מותר לומר לאינדיהודי לעשות (י) חבשיל לקטן שאין לו מה לאכול, דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי (ר) ירוחם נ"ב ח"ט ורמב"ן ורשב"א). וכל שאסור לעשות על-ידי ישראל, אפילו על-ידי החולה בעצמו אסור, אבל כשעושה לו האינדיהודי (נט) מותר (יט) לחולה (ס) לסייעו קצת, דמסייע (סא) אין בו ממש (ב"י): יח להקיד דם (סב) ונצטנן, עושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז: יט לחולה שאין בו סכנה, (צ) (צא) מותר בבישולי אינדיהודים: כ' אין

ח טור מדברי הרמב"ם
ט הרי"ן בפרק די שבת
י טור כ"ס הרמב"ן
כ ט"ס בשם הרמב"ם
כ"ב ב"י דשבת ל שבת
ב"ק כ"ט ו"י בשם
רמב"ם מ"ה שכתב
ב"ק כ"א ו"ד"ן ב"ק
דעבדות: ג' ב"ק
ג שבת ק"ח

באר היטב

ודוקא שצריך לה כשבת עצמו, רד"ך, מ"א: (ט) עושין כשינוי. והיא הסברא הג' שנואים דבריו, ועיין סעיף זה בב"י ובאחרונים וביד"א הנה: (י) חבשיל. ומותר להאכילו מוקצה בידיים אם אי"א בע"א, או"ה: (יט) לחולה לסייעו. היינו שבלא"ה נמי מתעבדא אלא שמסייע קצת, כגון אינדיהודי שכחול העין וישראל סוגר ופוחת העין שיכנס שם הכחול, אבל אם אינו יכול לעשות בלתי הישראל אסור, ומשמע שם

ברורא אישבת אסור לבריא, ואפילו לדידיה אם הכריא, ט"ז. וע' סימן

משנה ברורה

התינוק רוצה לאכול כי אם על-ידי אמו, מותר לאם להאכילו אפילו חלבו אינדיהודי ובישלו, אף-על-גב דמטלטלת מוקצה, (לז) ועיין בפרי"מגדים דמצוד קצת דבעי שינוי. כתב בחי"אדם: צריך לזהר שלא ליתן המאכל בעצמו לקדירה, דאחד נותן מים ואחד שופת את הקדירה, הראשון פטור אבל אסור: (נט) מותר לחולה. לאו דוקא חולה, (לח) והוא הדין אחר, אלא דאורחא דמילתא נקט: (ס) לסייעו קצת. היינו היכא שבלאו הכי נמי מתעבדא אלא שמסייע מעט, כגון אינדיהודי שכחול את העין וישראל סוגר ופוחת את העין שיכנס בו הכחול, אבל אם אינו יכול לעשות בלתי ישראל אסור, ומשמע דאפילו במלאכה דאורייתא מסייע אין בו ממש (מ"א): (סא) אין בו ממש. עיין בט"ז במה שכתב בזה, ועיין לעיל במשנה ברורה בסעיף-קטן יא שהרבה אחרונים חולקים על זה: (סב) ונצטנן. משום דסכנה הוא בסתמא, ואפילו על-ידי ישראל שרי, (לז) והוא הדין לשאר חולי שיש בו סכנה אם קר לו עושין מדורה להתחמם, דסתם חולה מסוכן הוא אצל צינה. (לז) ואם אפשר על-ידי אינדיהודי, יעשה על-ידי אינדיהודי: יט (סג) מותר בבישולי אינדיהודים. ואף-על-גב דשאר איסורי דרבנן אסור לחולה שאין בו סכנה לאכול ולשתות, כדאיתא ביורה-דעה סימן קנה, שאני כישול אינדיהודים שאין איסורו מחמת עצמו [פמ"ג], וגם החולה (לט) מברך עליו, דבהתיירא קאכיל, ומה שנשאר למוצאי-שבת (לס) אסור אפילו לחולה עצמו, כיון שאפשר לבשל לו או על-ידי ישראל. והכלים של כישול אינדיהודים צריכים הכשר, (מ) ואפילו כל חלי כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן, דיו אם מגעילו שלש פעמים, וכדיעבד אם בישל בו בלי הגעלה ויש רוב כתבשיל, מותר. ויש מקילין דאין צריכין הכשר כלל, (מא) והסומך עליהן

חולי שיש בו סכנה: (ג) באיסור דרבנן. היינו (כז) כל השבותים ואפילו בלא שינוי, ומטעם דסבירא ליה דבמקום חולי לא גזרו: (גא) אפילו וכו'. דאם יש בו סכנה אפילו רק לאבר אחד, לכל הדעות [לבד מדעה אחרונה, עיין שם] מותר לישראל לחלל עליו בכל השבותים לרפואתו (כט) ואפילו אינו חולה כלל בכל הגוף. כתב בחי"אדם: כל דבר שמותר לעשות על-ידי ישראל בחולי שאין בו סכנה, אפילו יכול לעשות על-ידי אינדיהודי מותר: (גב) איבר. וארלעיל בריש הסעיף קאי, שהוא חולה שנפל למשכב או שמצטער הרבה וחלה מזה כל גופו, (כט) אבל אם בכל גופו אינו חולה כלל רק שהוא חולה באחד מאבריו, וגם באותו האיבר אין סכנה, לכולי עמלא לא שרי לחלל כי אם על-ידי אינדיהודי, (ל) וגם דוקא בדבר שהוא משום שבות בעלמא, דאו על-ידי אינדיהודי נעשה שבות דשבות ושרי במקצת חולה, וכדלעיל בסימן שז סעיף ה: (גג) ואם אין בו וכו'. אף דהוא חולה הכולל כל הגוף, סבירא להו דאסור לעשות על-ידי ישראל. ולדעה זו השניה (לז) אפילו כשינוי אסור לעשות בעצמו, (לז) אם לא היכי דאי אפשר לעשות על-ידי אינדיהודי, מרוד לדעה השלישית דמותר על-ידי ישראל כשינוי: (נד) עושין כשינוי. היינו האיסור דרבנן, ואין צריך לחפש אחר אינדיהודי: (נה) נסמך למלאכה דאורייתא. כגון לכתול עין [בסוף החולי שאין בו סכנה, וכדלעיל בסעיף ט], שהוא ככותב: (נו) שאין בהם וכו'. כגון הני שמבוארין בסעיף מג, עיין שם: (נז) הסברא השלישית. היינו שמותר לעשות אפילו כל השבותים, ורק על-ידי שינוי, אם הוא חולי כל הגוף ואין בו סכנת איבר, ואם יש בו סכנת איבר אין צריך שינוי כלל, וכן פסקו ה"ט"ו ומגן-אברהם, וכן כתב הגר"א שדעה זו עיקר שהיא דעת רוב הפוסקים: (נח) מותר. ואם (לג) אין

שער הציון

(כז) אפילו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא דלדעה רביעית אסור: (כט) מגן-אברהם ושי"א: (כט) מגן-אברהם בשם המגיד-משנה שהוא דעה זו, וכן כתב הגר"א: (ל) מגן-אברהם ופרי"מגדים: (לז) הגר"א: (לז) שם: (לז) איסור והיתר ומגן-אברהם: (לז) ולפי דבריו מיושב ולא תקשה למעיל שיש סעיף א, עיין שם: (לז) ט"ז: (לו) עיין בבאיור הגר"א שכל הפוסקים חולקין על הרמב"ם שמחמיר בזה, וכן פסק הב"ח ואליה רבה לקמן בסימן של סעיף ו: (לו) שם: (למ) שם: (לט) אחרונים, וכן מבואר ברשב"א: (מ) יורה-דעה סימן קיג סעיף טז: (מא) דבלאו הכי הרמ"א סתם שם כהרא"ה דאף לבריא מותר, אצל על זה שם בישול אינדיהודים, וכן דעת הנקודות-הכסף שם, ונהי דלמעשה אין להקל, וכמו שכתב בחוטמת-שבת בשם כמה אחרונים דסבירא לן כה"ט"ז, על-כ"פ-פנים לעצן הכלים יש לסמוך עליהו, וכן משמע בחי"אדם:

הלכות שבת סימן שבת

שטט באר הגולה

ס טור מהא דקילורין
דלקמן ומדברי רש"י
שם ע שם בנמרא
פ שם צ שם ק טור
רש"י ע"ש פ"ד
ר שבת ג"ז ברייתא
ש טור ו' ומדברי שם
ת שם בנמרא א שם
ל"ד וכשואל
וכפירוש
כ שם בברייתא ג שם
ברייתא ד שם בנמרא
וכפירוש
וכפירוש רש"י לפירוש
הראש ה שם בפירוש
רש"י א ספ"ו שם
הירושלמי פרק ו' שבת
א עירובין ק"ב ברייתא
וכתא קפא, וכן כתב
הרשב"א שם בנמרא דין
ובפרק י"ט ושבת

נותנין יין (סד) לתוך העיץ. וליתנו על גביו, (סה) אם פותח וסוגר העיץ אסור, ואם אינו פותח וסוגר (סו) מותר. (יג) (יד) (טו) ורוק תפל אפילו על גביו אסור, דמוכחא מילתא דלרפואה עביד: כא שורה אדם (יד) (טו) קילורין מערב-שבת ונותן עלי-גב העיץ בשבת, שאינו נראה אלא כרוחץ, והוא דלא עמיץ ופתח, (טז) ו'לא חיישינן משום שחיקת סממנים, דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מערב-שבת איכא הכירא: כב 'מעבירין גילדי המכה (ע) וסכיין אותה בשמן, (עא) אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח, ו'ואפילו בגמר מכה (עב) דליכא אלא צערא שרי; (עג) אבל אין נותנין עליה שמן וחמין (עד) מעורבים יחד, (עה) ו'לא על-גבי (עו) מוך (עז) ליתנו עליה, (עח) אבל גותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה: כג 'נותנין ספוג והתיכות בגדים יבשים (עח) ו'חדשים שאינן דלרפואה אלא כדי שלא יסרוטו העבדים את המכה, אבל לא ישנים, שהם מרפאים. ו'הוני מילי ישנים שלא ניתנו מעולם על המכה, אבל אם היו כבר על המכה, אפילו ישנים שרי, דשוב אינם מרפאים: כד 'נותנים עלה על-גבי מכה בשבת, שאינו אלא כמשמרה, (עט) חוץ (פ) מעלי גפנים שהם לרפואה. (ואין נותנין (פ) גמי על המכה, שהוא מרפא (טור): כה *רטיה שנפלה מעל-גבי המכה על-גבי קרקע (פא) לא יחזירנה, נפלה (פי) על-גבי כלי, (פב) יחזירנה.

באר היטב

רנב ס"ה: (טז) דליכא. צ"ל דליכא צערא אלא תענוג, ב"ח: (טז) מוך. אפילו חמין לחוד אסור משום סחיטה, גמרא: אבל שמן לחוד לא גזרינן, כמ"ש סימן שיט, ועי' סימן שא סעיף מו, מ"א: (יז) מעלי גפנים. וה"ה כל עלים שהם מרפאים, וכ"ש שאסור ליתן צויר-זאל"ב על המכה שאין בה נקב, מ"א, ע"ש ס"ק לג: (יח) על-גבי כלי. אבל

שיח ס"ק ה מ"ש: (יג) ורוק תפל. כל שלא טעם כלום משניעור והוא חזק ומוכחא מילתא דלרפואה מכיון. ואם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירים על עיניו, שרי. וכתב רש"ל דמי שלא יכול לפתוח העינים יכול ללחלחן ברוק תפל, דאין זה חשיב רפואה אלא לפתוח עינים מכיון, וכ"כ הב"ח: (יד) קילורין. ודוקא בריכה אבל בעבה אסור, וכמ"ש סימן

משנה ברורה

לענין כלים שבישלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד: נגמרת המלאכה מהר, אבל בלאו הכי אסור: * רטיה. היא חתיכה של כגד שפושטין עליו המשיחה לתת אותה על המכה (נ"מ בפ"י המשנה): משום שחיקת סממנים: (סה) אם פותח וכו'. כדי שיכנס לתוכו, דאז מוכחא מילתא דלרפואה עושה: (סו) מותר. דאמרינן לרחיצה בעלמא הוא דעביד [רש"י]. והאינדא שאין דרך לרחוץ ביין, אסור [מ"א וש"א]: (סז) ורוק תפל. כל (מז) שלא טעם כלום משניעור, שהוא חזק, ומוכחא מילתא דלרפואה מכיון, דאי לרחיצה מאוס הוא. ואם רוחץ פיו במים ואחר-כך מעבירו על עיניו שרי אף שמעורב בו רוק, דאמרינן לרחיצה עביד. ואם לא יכול לפתוח עיניו יכול ללחלחן ברוק תפל, דאין זה רפואה [אחרונים]: כא (סח) קילורין. ודוקא בקילור צלול שאז נראה כרוחץ, אבל בעבה אסור, כמו שכתוב סימן רנב סעיף ה: (סט) ולא חיישינן וכו'. רוצה לומר, (מג) דהוא היודע דלרפואה קעביד, אף-על-פי-כן לדידיה איכא הכירא מדמצריך לשרותו מערב-שבת. וצריך לומר דהא דלא חששו בסעיף כ משום הוא עצמו, שאני התם דכיון שדרך לרחוץ ביין לתענוג בעלמא, לכך ליכא משום חשש כלל, אבל הכא שאין עושים כן אלא לרפואה צריך הכירא [עו"ש ותו"ש]: כב (עב) וסכיין אותה. דבזמנא היה דרך הברייתא, ומסבירה בסיכה בשמן, ולא מוכחא מילתא דלרפואה עביד. ועיין במה שכתב הרמ"א בסימן שזו סעיף א בהג"ה לענין מדינותינו, ומסבירה דבגמר מכה גם במדינותינו שרי בשמן: (עא) אבל לא בחלב. והוא הדין אם השמן היה קרוש, דמי לחלב [מרדכי ב' במה טומנין]: (עב) דליכא צערא אלא תענוג בעלמא. כן צריך לומר. רוצה לומר, ואף דבבהמה אסור משום תענוג בעלמא, וכדלקמן בסימן שלב סעיף ב, אפילו הכי באדם שרי: (עג) אבל אין נותנין וכו'. דבזה (מד) מוכח מילתא שהוא לרפואה: (עד) מעורבים יחד. וחמין לבד, משמע ממגן-אברהם דשרי כמו שמן לבד: (עה) ולא על-גבי מוך. ובזה (מס) אפילו חמין לחוד דלא מינכר שהוא לרפואה, גם-כן אסור משום סחיטה, אבל בשמן לחוד לא גזרינן, דאין דרך כיכוס בשמן, וכדלעיל בסימן שיט: (עו) ליתנו עליה. והוא הדין (מו) אם המוך היה נתון מקודם על המכה, גם-כן אסור ליתן עליה חמין ושמן או חמין לחוד: (עז) אבל נותן וכו'. דלא מוכחא מילתא דלרפואה [רש"י]. ולפי זה אף במדינותינו שאין דרך לסוך בשמן, גם-כן שרי בזה: כג (עח) וחדשים וכו'. עיין בסימן שכתב דהאי ו'חדשים' לא קאי אספוג, דהתם אפילו כישנים שרי שאינם מרפאים, ודלא כדעת הטור, וכן כתב באליה רבה. ועיין בסימן שא סעיף כב שהעתיק שם המחבר לשון הטור דספוג מרפא, (מז) ואולי כוונת המחבר שם רק אספוג לח, וצריך עיון: כד (עט) חוץ מעלי גפנים. והוא הדין (מח) שאר עלים הידועים שהם מרפאים: (פ) גמי וכו'. עיין באליה רבה דמצדד דאין חילוק בגמי בין לח ליבש, וכן משמע בביאור הגר"א, עיין שם. ועיין בשבת קי"ב ברש"י דיבור המתחיל 'שאל' דמשמע שם דגמי ישא מוקצה גמי הוי, אך נוכל לומר דהכא שהכינו לכתב מבעוד יום, ואפילו הכי אסור: כה (פא) לא יחזירנה. שזא (מט) ימח על גבה ההחליק הגומות שיש בה, ומרוח לכתב (י) מלאכה דאורייתא היא משום שהוא בכלל ממחק, אבל משום שחיקת סממנים ליכא למגור כיון דהוי מאתמול עילויה: (פב) יחזירנה. דכהחלוקה הרטיה ממקומה דמי, דבודאי מותר

שער הציור

(מז) ועיין בדרוכי-משה מה שכתב בזה בשם אור זרוע; ומה שכתב מגן-אברהם דהוא רק לענין כתם אתמר, לא משמע כן להמעין באור זרוע גופא: (מח) רש"י: (מז) רש"י: (מח) מגן-אברהם: (מז) גמרא, עיין שם דהטעם גם-כן משום סחיטה, ועל-כן כתבתי דגם בזה אסור אף בחמין לחוד: (מז) אבל הוא דוחק, דבודאי כוונת הטור גם אספוג יבש אך שהוא ישן, וכמו שמוכח הכא בהדיא בלשוננו דסבירא ליה שהוא מרפא, ואם-כן המחבר שהעתיק לשונו מסתברא גם-כן וכוונתו אף באופן זה: (מח) מגן-אברהם: (מט) ט"ז ומגן-אברהם: (י) גמרא:

הלכות שבת סימן שבת

באר הגולה שער

ח ומכ"ם בפרק ט עירובין ש"ס"ג כ"ט ירושלמי ט"ק ו' שבת כ"ט משנה ט"ק ד' דתורת הלשון המכ"ם בפרק י' מהלכות שבת ל' מהפסחים לה שמואל שבת ק"ז מ"ט ק"ט

(ט"ז) (פג) ה"על-ידי אינ"יהודי מותר להניחה אפילו בתחלה: הגה (פד) ומותר (ק) לומר לאינו-יהודי לעשות רטיה על מכה או חבורה (א"ה הארוך), (פה) ואסור ליתן עליה אפר מקלה, דמרפא, כי אם על-ידי אינ"יהודי (מרדכי פ' שמונה שרצים): כו *מגלה קצת רטיה ומקנה פי המכה, וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנחה, ורטיה עצמה לא יקנה מפני שהוא ממרח: כו *מכה שנתרפאה נותנין עליה רטיה, שאינו אלא (פז) כמשמרה: כח (פז) המפיס שחיין בשבת *כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים, שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה, הרי זה חייב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפיסה כדי (כב) (פח) להוציא (פט) ממנה הליחה שבה, (צ) להרי זה מותר: כט *מי

באר היטב

כשחלה כל גופו או שיש סכנת איבר, דהא מרוח רטיה מלאכה דאורייתא הוא דחייב משום ממחק ואסור, כמ"ש סימן שו ס"ה, מ"א: (כא) להוציא, ואסור לחוך שחיין, שמוציא דם, ולא דמי לליחה דהוא

משנה ברורה

להחזירה על מקומה, וכשמחזירה (גא) לא יאגרנה בשבת בקשר של קיימא (גב) אלא בעניבה. וכל זה כשנפלה הרטיה מעצמה, (גג) אבל אם הסירה במתכוין אסור להחזירה, (גד) ויש חולקים ומתירים בזה, ואפשר דכשהסירה על-מנת לתקן יש לסמוך עלייהו להקל: (פג) ועל-ידי אינ"יהודי וכו'. ומי"י (גה) כשהיה קצת חולה על-ידי המכה, דאי היה רק מיחוש בעלמא אפילו על-ידי אינ"יהודי אסור, וכנ"ל בריש סימן זה: (פד) ומותר וכו' לעשות רטיה. רוצה אפילו הכי ממחק, אפילו הכי מותר על-ידי אינ"יהודי, אבל זה אינו מותר (נו) כי אם כשחלה כל גופו על-ידי המכה, וכדלעיל בסעיף יז בהג"ח, או שיש בו סכנת איבר, דאי רק ממחק חולה, אינו מותר לעשות מלאכה דאורייתא על-ידי אינ"יהודי: (פה) ואסור ליתן וכו'. אף הדואר רק איסור דרבנן, (פז) מכל מקום על-ידי ישראל עצמו אסור בלא שנינו (מ) אפילו אם חלה כל גופו, כיון שהוא חולה (נט) שאין בו סכנה, וכדלעיל בסעיף יז לפי מה דמסיק השולחן-ערוך שם: כז (פו) כמשמרה. ולא חיישינן שיבוא לידי שחיקת סממנין ומרוח, (פ) שאינו בהול כל-כך אחר שנתרפאה: כח (פז) המפיס שחיין. היינו שמבקע אותה: (פח) להוציא וכו'. ואינו חושש (פא) אם תחזור ותסתום מיד, (פב) וטוב לעשות על-ידי אינ"יהודי. מותר ליטול הקרן במחט, וכלכד שיוהר שלא יוציא דם, דעביד חבורה, ואף דהוא מקלקל, מכל מקום אסור הוא לכולי עלמא [מ"א]; (פג) ואף דבשחיין התיירו איסור דרבנן משום צערא, וכדלקמיה, הכא כיון דאפשר להוציא הקרן בלי הוצאת דם אין לעבור איסורא בכדי: (פט) ממנה הליחה. ואפילו (פד) אם יש דם גס"כ"ן שמה עם הליחה מותר, דאותו הדם הליחה שכנסו שם אין בו משום חבורה, ורק יזהר שלא ידחוק המכה להוציא דם מחדש [פמ"ג]: (צ) הרי זה מותר. ואף-על-גב דממילא נעשה פתח, מלאכה שאין צריך לגופה היא והיא דרבנן ובמקום צער לא גזרו. ואפילו למאן דאמר דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, נעשה פתח, מלאכה שאין צריך להוציא הליחה אינה גמר מלאכה (פא) ואי אפשר לבוא לידי חיוב מכה בפטיש. (פב) ואתון שיש להן נקב בדורע, שקורין אפטור"א, אם נסתם הנקב קצת, צריך עיון אם מותר ליתן בתוכו קטניות שיהיה פתוח, דהכא ודאי כוונתו שישאר פתוח, או דלמא כיון שהיה פתוח כבר שרי. והוא הדין בנקב שבמכה שכבר נפתח ונסתם קצת, גס"כ"ן צריך עיון בכי האי גוונא אם מותר לפתוח עוד בשבת, ומלשון השולחן-ערוך משמע דאפילו יש בו נקב ובא להרחיבו אסור. ורטיה מותר ליתן על האפטור"א, כמו שכתוב סעיף כו. ובספר ראב"ן משמע דאסור ליתן עליה רטיה, ומותר לקנחה ולהוציא ליחה שבתוכה, ואם יודע שמוציא דם כשמקנחה (פז) לא יקנחה בשבת, (פא) דפסיק רישא הוא, (פט) אבל מותר להחליף חתיכת בגד אחר על המקום ההוא, שאם לא יחליף יסרית, וגדול כבוד הכריות, וגם יש לו

שער הצינן

(גא) ט"ז: (גב) והוא הדין אם אגרו עשי להתיי' בכל יום [פמ"ג]: (גג) מגן-אברהם כשם שבול-ילקט והעתיקו האליה רבה, וכן הסכים הגר"א בביאורו, שכן כתב שרי ורבינו יונה, ודלא כהר"ה והרע"ב, ותמה על הבית-יוסף דאין מסכים לזה, עיין שם, וכן כתבו האור וזרע המאירי להתמי' בזה, ומכל מקום לאו דבר ברור הוא, וכמו שכתוב לקמיה: (גד) הרו"ה הרע"ב. ובאמת דברי הרע"ב נובע מהר"מ בפרוש המשנה שגם הוא כתב כן, וכן כתב גס"כ"ן הרשב"א בחיובושי' על ביצה להקל בזה: (גה) מגן-אברהם: (גו) מגן-אברהם: (גז) פרי-מגדים: (גח) פרי-מגדים, ותמה על המגן-אברהם שכתב בהפסוק, שהוא נגד המסקנא כסע"י זי: (גכ) רוצה לומר, שאין בו אפילו סבת איבר: (גד) מגן-אברהם: (גה) רש"י: (גו) מגן-אברהם בשם אגודה: (גז) הוספנו זה כדי להציל אברהם מקרשת החמד"משה שהקשה עליו מתוספות בשבת ק"ז עמוד א, דמשמע שם דאפילו א' היה ודאי חביל גס"כ"ן לא אסור לפי המסקנא, אמנם דעת המגן-אברהם דדוקא היכא דאי אפשר להוציא המכה כדלעיל, כגון שנתחב בעומקו דאו הוא דומיא דמפיס מורסא, אבל היכא דאפשר אסור: (גח) מגן-אברהם בשם ספר התרומה וכן כתב סמ"ג, והביאם לדינא גם האליה רבה והחיי"אדם: (גט) מגן-אברהם, וסיים עוד: אי נמי דהוי דבר שאינו מתכוין [מ"ח], הוא ממה שסיים שם לבסוף בשם ספר הבית, עיין שם [בהנחם נדחק המחצית-השקל שכתב שג' נמצא ממניד-משנה], ורוצה לומר שכל שאינו מתכוין לעשות פה אין על זה שם מלאכה כלל ולא שייך לומר על זה פסיק ורישא הוא, וכעין מה שכתב מגן-אברהם בסג"מ שיש סעיף-קטן לו בשם המגיד-משנה, עיין שם: (כ) מגן-אברהם: (כא) מגן-אברהם. ואף שבסעיף-קטן פט חבלה, כגון שנתחב בעומקו פט חבלה, עיין שם [בהנחם נדחק המחצית-השקל שכתב שג' נמצא ממניד-משנה], ורוצה לומר שהמגן-אברהם גופא בשם ספר התרומה, חתם הדם כנוס עם הליחה ולא שייך חבורה על זה, אבל הכא מיירי שבעת קניוחו את המכה היטב דוחק הבשר ועל-ידיה יוצא הדם המובלע בו ולהכי אסור, ואין-הכי-נמי אם על-ידי קניוחו לא יצא כי אם הדם הכנוס מתחלה דשרי: (כב) ואין להקשות אמאי לא נימא דהוי מלאכה שאין צריך לגופה ובמקום צערא לא גזרו, אפשר דהכא אין כל-כך צערא אם לא יקנה, או ידכול לעשות הקניוח בלי הוצאת הדם: (כט) מסקנא

הלכות שבת סימן שכת

שעא באר הגולה

1 נ קמ"ז
 2 ס סם
 3 ע שם
 4 צ שם
 5 ז שם
 6 ח שם
 7 ט שם
 8 י שם
 9 יא שם
 10 יב שם
 11 יג שם
 12 יד שם
 13 טו שם
 14 טז שם
 15 טז שם
 16 טז שם
 17 טז שם
 18 טז שם
 19 טז שם
 20 טז שם
 21 טז שם
 22 טז שם
 23 טז שם
 24 טז שם
 25 טז שם
 26 טז שם
 27 טז שם
 28 טז שם
 29 טז שם
 30 טז שם
 31 טז שם
 32 טז שם
 33 טז שם
 34 טז שם
 35 טז שם
 36 טז שם
 37 טז שם
 38 טז שם
 39 טז שם
 40 טז שם
 41 טז שם
 42 טז שם
 43 טז שם
 44 טז שם
 45 טז שם
 46 טז שם
 47 טז שם
 48 טז שם
 49 טז שם
 50 טז שם

(צא) שניגפה (כז) ידו או רגלו, צומתה ביין כדי להעמיד הדם, (צב) אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה; ואם הוא (צג) מעונג, אף היין לו כמו החומץ ואסור: ל (צד) ימי שנשמטה פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפה הרכה בצונן, שזהו רפואתו, אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא: לא¹ ציפורן שפירשה, וציצין, שהן כמין רצועות דקות, שפירשו מעור האצבע סביב הציפורן, (צה) אם פירשו רובן כלפי מעלה (כג) ומצערות אותן, (צו) להסירן ביד מותר, בכלי פטור אבל אסור; (צז) לא פירשו רובן, ביד פטור אבל אסור, בכלי (צח) חייב חטאת. פירשו רשי כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו, צורכינם הם פירש דהיינו כלפי הגוף, וצריך לחוש (צט) לשני הפירושים: לב (ק) החושש בשינוי (כז) (קא) לא יגמעו (קב) בהם חומץ ויפלוט, אבל מגמעו וכולעו או מטבל בו כדרכו. יהחושש בגרונו (כה) (קג) לא יערענו (קד) בשמן, (כו) אבל (קה) בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא: לג (קי) שגונה, מותר (כז) לינוק חלב מהבהמה, (קז) דבמקום צערא לא גזרו רבנן. (קח) תויש

באר היטב

מחמת הכאב ובשביל זה נחלש שאר הגוף שרי לעשות כל הרפואות כדלעיל סי"ג, ט"ז: (כה) לא יערענו. פי' שישא השמן בפיו, דמוכח מילתא דלרפואה עבד, ואפילו ע"י אניגרון אסור, כ"י בשם הרמב"ם: (ט) אבל בולע. ואם אין דרך הבריאים לבלוע אסור, מ"א: (כז) לינוק. שזה דוקא רפואתו:

מפיקד פקיד. מותר ליטול הקרן במחט ובלבד שיהיה שלא יוציא דם דעבדי חבורה, מ"א, ע"ש: (כז) ידו. ועל גב ידו ורגלו מותר, כמ"ש סי"ו: (ג) ומצערות. ואם אין מצערות אותו אסור אע"פ שהם כלפי מעלה: (כז) לא יגמעו. וכ"ש שאסור לומר לא"י לעשות לו דבר, ר"ן. ופשוט שלא מיירי כאן אלא במיחוש בעלמא, אבל אם יש לו צער גדול

משנה ברורה

צער מזה. ועיין לקמן סעיף מח כמה שכתבנו שם במשנה ברורה. (ע) ואסור לחוך שחין, שעל-ידי החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר. ואינו דומה לליחה ודם שהתנוהו לעיל בסעיף-קטן פט להוציא, הנתם הוא כנוס, מה שאין כן בדם שנבלע בבשר: כט (צא) שניגפה. שנכשלה ולקחה. ומיירי (עא) שלא היה על-ידי ברזל, וגם שלא נגפו היד והרגל על גבן, דאלו נגפו על גבן או שהיה ההכאה על-ידי ברזל, כבר מבואר לעיל בסעיף ו' ח' דהוא בכלל מכה שיש בה סכנה ומחללין עליהן את השבת: (צב) אבל לא בחומץ. וכל-שכן ביין-שרף [ח"א]: (צג) מעונג. שעור בשרו רך, (עג) וכל דבר שהוא חזק קצת, קשה לבשרו וצומת ומרפא: ל (צד) מי שנשמטה וכו'. דהיינו שיצא העצם מפרק שלו [רש"י]. ועיין לקמן בסעיף מז כמה שנכתוב שם במשנה ברורה: לא (צה) אם פירשו רובן. בצפורן היינו רוב ציפורן, ובציצין כתב הפריימגדים: איני יודע רוב זה מאין מתחיל, ואפשר דהיינו כל שדרך בני-אדם לקלוף שם, אם נקלף הרוב ממנו, כתלוש דמי: (צו) להסירן ביד מותר. דכיון שפירשו רובן, (עג) קרובין לנתק וכתלושין דמיא, הלכך במקום צערא לא גזרו רבנן צערא משירי על-ידי שינוי דהיינו בידו, וצריך ליהוה שלא יוציא דם [פמ"ג]: (צז) לא פירשו רובן. הוא הדין (עד) דאפילו לא פירשו כלל פטור ביד, דאין דרך תלוש ביד, ונקטיה לאשמעינן דאפילו בזה אסור: (צח) חייב חטאת. דהוא תולדה דגזוז. ועיין לקמן בסמ"ן שם בבאיור הלכה: (צט) לשני הפירושים. ולכן אפילו פירשו רובן אסור ליטלן אפילו ביד: לב (ק) החושש בשינוי. ואסור לומר לאיני-יהודי לעשות לו איזה דבר דלרפואה, ואפילו דבר שהוא רק משום שבות, כיון שהוא רק מיחוש בעלמא, אך אם יש לו צער גדול מחמת הכאב ובעבור זה נחלש כל גופו, מותר לעשות על-ידו

מלאכה דאורייתא, וכדלעיל בסעיף ג, ועיין שם בהג"ה: (קא) לא יגמעו וכו'. דמוכח מילתא שהוא לרפואה, (עג) ואפילו לשהות ואחר-כך יבלע אסור: (קב) בהם חומץ. והוא הדין יין-שרף גם-כן דינו כמו חומץ, אך במקום צער גדול אפשר לסמוך ביין-שרף דמותו לשהותו בפיו ולבלוע אחר-כך [ח"א]. עוד כתב, דהוא הדין דאסור ליתן על השן נענעל¹ או שפירטו² וסוכין חמין, דכל זה מוכח שהוא לרפואה, אם לא דכאיב ליה טובא שמצטער כל גופו, וכדלעיל בסעיף יז [ח"א], ועיין שם לעיל דעל-ידי ישראל מותר דוקא על-ידי שינוי, אך החייאדם מסיק שם דאם אי אפשר בשינוי מותר שלא בשינוי: (קג) לא יערענו. פירוש, שישא השמן בפיו, (עו) ואפילו אם יבלע לבסוף, דמוכחא מילתא דלרפואה עבד, וכל-שכן אם יפלטנו. (עז) ויש מתירין כשכולעו לבסוף: (קד) בשמן. ואפילו (עח) אם נותן השמן לתוך אניגרון [הוא מי-סילקא] אסור: (קה) בולע הוא שמן. ויש אוסרין בזה. ומסיק המגן-אברהם תלתי הכל לפי המקום והזמן, דאם אין דרך הבריאים לבלוע שם שמן באותו מקום, אסור, כמו שכתוב סעיף לו: לג (קו) גרונה. מכאב לבו, שרפואתו לינוק חלב מהבהמה: (קז) דבמקום צערא וכו'. היינו, דאף דעיקר חליבת הבהמה הוא מדאורייתא משום מפרק דהוא תולדה דדש, וכמו שכתבנו בריש סימן שכ, (עט) מכל מקום בזה שהוא על-ידי יניקה דהוא רק כלאחר יד, לא הוי רק איסור מדרבנן והתירו בזה. ואף דקיימא לן דבכל חולי שאין בו סכנה אומר לאיני-יהודי ועושה, הכא שאני, דרפואה שלו הוא לינוק בעצמו [ר"ן]: (קח) ויש אומרים שאם וכו'. האי לשון יש אומרים אין מדוקדק, דמשמע דלסכרא ראשונה מותר בשבת אפילו משום צער רעב, ובאמת לא הזכירו דבר זה כלל, ואפשר דלדידהו אפילו ביום-טוב אסור בזה, אלא דין בפני

שער הציצין

המגן-אברהם, ודלא כספר הזכרונות, וכן כתבו הגר"ז והחייאדם: (ע) מגן-אברהם. והאליה רבה הקשה עליו, אבל כבר יישבו הנשמת-אדם בפשיטות, וכן העתיקו דברי המגן-אברהם שארי אחרונים: (עא) אחרונים: (עב) ר"ן: (עג) רש"י: (עד) גמרא שם כחכמים: (עה) דמומה לה להא דמבואר לקמיה גבי שמן, דבחוספתא מתניא גבי הרדי: (עו) כן מוכח מהמגן-אברהם וכן כתב באליה רבה, עיין שם: (עז) עיין שם באליה רבה, והביאו גם-כן החייאדם: (עח) מגן-אברהם והאליה רבה: (עט) גמרא:

א שבויל-לקט בשם
ב ר"ב
ג חוספא, כתובה
הר"ף והרא"ש פ"ק יד
דשם רמב"ם בפרק כא
ה שבת ק"ט משנה
ו גמרא
ז ה"ט
ח ממעשה הגמרא,
י ולרבו ולצמא ודקט
לאו דוקא

אומרים שאם אין לו אלא צער של רעב (קט) אסור (כט) לינוק מהבהמה (קי) בשבת: לד *לא תיקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה (קיא) *ותניק את בנה: לה *יותר לאשה (קיב) לקלח מהחלב כדי שיאחזו התינוק הודד ויניק. הגה אבל אסור להתיו מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה, (קט) (קיג) דלית בו סכנה (כ"ב) בשם שבויל-לקט: **לו *אינן לועסין מצטיכי (עיינן סימן*) ריו סעיף ג (קיד) פירושו) ולא (קטו) שפיין בו השינים לרפואה, ואם משום ריח הפה (קטז) מותר: לו יכל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן לרפואה, אף-על-פי שהם קשים (קיז) לקצת (ל) [ג] בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה עביד, אפילו הכי שרי; (קיח) וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודוקא מי שיש לו מיוחד בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, (קיט) *אבל אם (קכ) אין לו שום מיוחד, מותר:**

באר הטוב

(כט) לינוק. עיין מ"א: (כט) דלית בו. וצערא יתירא נמי ליכא שם, הא לאו הכי שרי, ע"י סעיף ז, מ"א: (ל) בריאים. יש מחזיקים בריאים וגורסים דברים, ופי' כלומר אע"פ שקשה לשינים ומוכח מילתא שעושהו לרפואה לבני-מעיים, שרי, מ"א. ומכאן יש להחזיר לנשנף כחטמו עשב הטיטון בשבת אע"פ שינושף אותו בשביל הגולה, כיון שרוב העולם נושפין אותו בחול, הלק"ט ח"א סימן קא. ועי' ס"ק לב מ"ש

שערי תשובה

[ג] בריאים. עיין בהא"ש. ועיין בשרי מים רבים כתב ג"כ להחזיר לשאוף טאבי"ק בחיוריו אע"פ שעושה לו כלי שגלול במיחוש האש, כיון שנפגשם שאיפת הטאבי"ק לגדולים וקטנים משום תענוג או משום ריח ולא מוכחא מילתא דעביד לרפואה, וגם מחיר שם למלול צדירות ורובים של טאבי"ק שיריח כחטמו עשב הטיטון בשבת אע"פ שינושף אותו בשביל הגולה, כיון שרוב העולם נושפין אותו בחול, הלק"ט ח"א סימן קא. ועי' ס"ק לב מ"ש

משנה ברורה

עצמו רוע, דיש פוסקים שמחלקים בין שבת ליום-טוב לענין צער רובא, וכתב הב"ח ואליה רצה דהלכה כהי"ש-אומרים: **(קט) אסור לינוק.** ודוקא משום עזר חולי התירו אבל לא בזה, והוא על-כ"פנים מפרק כלאחר יד: **(קי) בשבת.** אבל ביום-טוב מותר (פ) אם אין לו אינוריהודי לחלוב על-ידו. ואם יש לו מאכל לחלוב בו אסור לינוק בפיו גם ביום-טוב, אלא יחלוב לתוך המאכל, כמו שכתוב סימן תקה: **לד (קיא) ותניק וכו'.** משום מפרק: **לה (קיב) לקלח מהחלב.** לתוך (פל) פי התינוק: **(קיג) דלית רבו'.** וצערא יתירא (פג) נמי ליכא שם, הא לאו הכי שרי, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא: **לז (קיד) פירושו.** והוא מין שרף היוצא מן האילן, שיש בו ריח טוב: **(קטו) שפיין בו.** בתוספתא (פג) איתא 'בסס': **(קטז) מותר.** דמפני ריח לא מקרי רפואה: **לז (קיז) לקצת בריאים.** צריך לומר 'דברים', וכלומר, (פל) אף-על-פי שהרוב הזה מויק קצת לשאר אברים שבגוף, כגון הטחול שיפה לשינים וקשה לבני-מעיים וכי האי גוונא, ואם-כן מוכחא מילתא שעושה כן לרפואה לשינים, דאי לאו הכי לא היה אוכל כיון שהוא מויק למעיים, אפילו הכי שרי דמכל מקום אוכל הוא: **(קיח) וכל שאינו וכו' בריאים.** ומפני זה (פה) אסור לשתות משקה המשלשין כגון לענה וכיוצא בו [רמב"ם], אם לא (פז) מצטער וחלה כל גופו על-ידי זה, או שנפל למשכב (פו) אפילו הוא חולה שאין בו סכנה, שרי, וכדלקמיה בהג"ה: **(קיט) אבל אם וכו'.** וה"כ דיש לו שום מיוחד, אפילו הוא אוכל ושותה לרעבון ולצמאון אסור [א"ר וכו"מ בטור], והטעם, דכיון דהוא חולה וזה הוא רפואתו, יאמרו שרפואה עושה זה, ועיין בביאור הלכה: **(קכ) אין לו שום מיוחד,** דהיינו שאוכל ושותה לרעבון ולצמאון [מ"א בשם הטור], אבל אם הוא עושה לרפואה, (פח) דהיינו כדי לחזק מזגו

ביאור הלכה

תלישת העור, והוא כמו ציפורן שפירשה רובא דתו לא נייק מהגוף, כן כתב הפרי-מגדים, ובתוספת-שבת אין סוכר כן, ומש"י שהיא הפרי-מגדים אין מוכרח, דאפשר דמיירי ולא חיסרן מהעור רק שקלף העור לצד מעלה, דכדי אין דרכה בכך, ואפילו הכי אם להוציא ליחה מותר, אבל ממגן-אברהם ש"א סעיף-קטן ז ופה בט"ז אית נב משמע דמשום צערא לא הוי שרינן שבות כדרכו, ואם-כן מה שרינן מתירין כשהוא להוציא ליחה הוא רק כדי ולא כבלי [פמ"ג]: * **ותניק את בנה.** עיין בפרי-מגדים דלחלוב מאדם לתוך כלי יש בו איסור דאורייתא משום מפרק, ואסור בשביל חולה שאין בו סכנה אם לא על-ידי אינוריהודי, וכן מוכח מדעת כמה ראשונים [עיינן בשע"ה"צ]. ולינוק כפה מאשה משום רפואה, משמע בתוספת-שבת דיש כזה איסור דאורייתא, דלא דמי לינוק מהבהמה, דבאשה אין דרך לחלוב כי אם לינוק, ולדידי צריך עיין בזה: * **אבל אם וכו'.** עיין משנה ברורה מה שכתבתי בשם אליה רבה, ודבריו נובעים ממשמעות דברי הטור, ומקורו הוא מרש"י במתניתין שם שפירש לצמא' אם אינו חולה, ומשמע דבחולה אף לצמאון אסור. אמנם אילוילי דבריהם, מפשטות המשנה משמע דלצמאון אף בחולה מותר, כיון שאינו שותה עתה בשביל רפואה רק לצמאון, לא גזרו בזה משום שחיקת סממנים. והנה הר"ן שהעתיק כל הרש"י שעל המשנה הזו, והשמיט דברים אלו ולא העתיקם, משמע דלא סבירא ליה כותיה בזה. ואחר-כך מצאנו בעזר השם הדי"ם בפירושו ר"ח שבסוף פרק שמונה שרצים שכתב שם זה לשונו: הלכך אף-על-גב דשמך-ווד ע"כרחך מסי, אם סך הוא כדרכו ואין מתכוין לרפואה אף-על-גב שמתירא, בין ברוכתא דשכיח שמך-ווד בין ברוכתא דלא שכיח שרי, עד כאן לשונו, והוא הדין בענינו פשוט דסבירא ליה דאפילו במקום שיש לו מיוחד והוא שותה דברים שמרפאין אותו, כיון שאין מתכוין לרפואה אלא לצמאון שרי, ואף-על-גב דבענין שמך-ווד פסק בשולחן-ערך כהר"ף ורמב"ם, היינו משום דמפרשים פירוש אחר כסוגיא, אבל על עיקר סברתו לא מציינו שחילקו עליו בזה, והוא דגם הם מודיין דאם אינו מתכוין בהסיכה לרפואה דשרי בכל מקום, והוא הדין בענינו אפילו יש לו מיוחד כיון דאינו מתכוין לרפואה שרי, וכן נוטים לענינת דעתי פשטות דברי הרמב"ם שכתב שם בהלכה כ: אסור לבריא להתרפאות בשבת גזירה שמה שחוק הסממנים; כיצד, לא יאכל דברים שאינם מאכל בריאים וכו' ויהא יד-כרתך כבריא שחושש, כמובנה בהגמיר-משנה סוף דבריו המתחיל לפיכך להעיל בפרק כ

שערי תשובה

(פ) מגן-אברהם: (פב) שבויל-הלקט. ועיין בתוספת-שבת דסבירא ליה דהוא מלאכה הצריכה לגופא, אם-כן צריך טעמא על מה התירו בזה. ומה שמשמע מהתוספת-שבת דלחלוב מאדם אפילו לתוך כלי לא הוי כי אם מפרק לאח יד, דגבי אדם אין דרך רק לינוק, ודלא כלבוש, ליתא, עיין בשבת קל"ה תוספות ד"ה מפני הסכנה. ובפרי-מגדים ראינו שכתב דכונת השולחן-ערוך הוא לחלוב על-גבי קרקע ויראה התינוק, אבל עיינו בשביל-הלקט עצמו שכתב בהדיא לתוך פי התינוק, ואולי דהוא משום דהוא בכלל סכנה אם לא נייק, ועם כל זה צריך עיין: (פג) מגן-אברהם: (פד) ועיין ב"ח: (פה) גמרא: (פז) משנה שם יחזן ממידיקלים, עיין שם בגמרא: (פז) לעיל בסעיף ז' בהג"ה: (פו) חיי-אדם: (פח) פרי-מגדים:

(* הוא מהמצייץ ולא מרמ"א, כי אין שם בטור ובית-יוסף רק באחרונים.

הלכות שבת סימן שכת

פ שם במראה וכן כתבו
רמב"ם בפרק בא שאר
פוסקים צ' חלק ק"א
ב"י יציאת אר"ש שם
ר שם
ש שבת קמ"ח ובגמרא
ודלא כהנהגה
ודלא שכתם
שם שכולל לקט
בשם
ספר יראים א כלבו

לרפואה. (קמא) ודוקא שוואה בהם, אבל אם אינו שוואה בהם מותר, שאינו נראה אלא (קמב) כמיקר: מה צ'לוחשים על נחשים ועקרבים כשביל שלא יזיקו, (קמג) וזאין בכך משום צידה: מזו ינותנין כלי על-גבי העין (קמד) להקר, והוא שיהא כלי הניטל בשבת: מזו שעצם (קמה) שיצא ממקומו (לו) מחזירין אותו: מזה אסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם מפני (לב) שהדם (קמו) יצבע אותו. (קמז) ואסור להוציא דם מהמכה. (קמח) לכך יש לרתוך המכה במים או ביינ תחלה להעביר (לט) [לת] דם שבמכה. (קמט) ויש אומרים שכורך (לז) קורי

שערי תשובה

משלש, עיין בשו"ת רבי"ז ח"ג סימן תרמו: [לת] דם. עיין באה"ט. ועיין מח"ב כשם מור וקציעה שאסור ליתן קורי עכביש על החתך. ולהוציא ליה מהתפתאגליה התיירו האחרונים, אך אם נתם הנקב קצת אסור ליתן לתוכו קטניות. ואם עלה בשר חי אסור לתת דבר האוכלו. דלא כהלק"ט, ע"ש:

באר היטב

וני"ל במקום שאין דרך לחתוך בחמי טבריה אלא לרפואה אסור בשבת, מ"א: (לו) מחזירין. צ"ע, דבגמרא לא התיירו אלא להחזיר השכר דהיינו עצם הנשבר, אבל עצם שיצא ממקומו אסור, דהא אפילו לשפשו אסור וכמ"ש סעיף ל, לכן אין להקל, מ"א, וכ"כ הכנה"ג: (לו) שהדם יצבע. ואע"ג דמקלקל פטור, מ"מ אסור, רקני"ט. וני"ל רבבגד ארום פשיטא אסור, מ"א. ועסתי ש"כ: (לז) דם. ומכאן משמע למי שיש לו פוטנעליי שאסור להחליף את הבגד או הנייר, ממושך ליה, וגם לפעמים מוציא דם וצובע הבגד, כנה"ג בשם ספר הזכרונות. והמ"א ס"ק לג התייר להחליף בגד אחר, דאם לא יחליף יסריח וגדול כבוד הבריות, ועוד דאית ליה צערא. עוד כתב: אם נתם הנקב צ"ע אם מותר ליתן לתוכו קטניות שיפתח, דהכא ודאי כוונתו שישאר פתוח, או דלמא כיון שהיה פתוח כבר שרי וכמ"ש סימן שי"ג, וזה"ל נקב שבמכה שכבר נפתח צ"ע כהאי גוונא. ורטיה מותר ליתן על הפוטנעליי כמ"ש סכ"ז. ומלשון הש"ע משמע דאפילו יש בו נקב ובהא התיירי אסור, ובספר דרב"ן משמע דאסור ליתן עליו רטיה. ואם יודע שמוציא לא כשמוקנה לא יקנהה, דפסיק רישיה הוא. ועמ"א ס"ק לג. להעמיד תחולה בשבת עלוקה שקורין יגילין משמע כמ"א ס"ק נב דאסור. והמוציא דם בפיו אסור, דהוי חבורה, רש"י, וא"כ אסור למצוץ דם שבין השיניים, ואפשר דהוי אב מלאכה, מ"א: (לז) קורי. ויש מפקקים לאסור משום שמרפא, ב"י:

ביאור הלכה

לרפואה אסור אם שוואה, עד כאן לשונו. ולפי זה נראה דכל-שכן במי משרה אסור בוודאי באשתיה אפילו אינו מכרין לרפואה, וקשה, דהא תנן אבל שוואה מידקלים לצמאי, וכאשר יבאנו הכל לעיל בסעיף לו, הרי דאם אינו מכרין לרפואה מותר לשתות אפילו דברים שעומדים לרפואה, והוא הדין בענינו, וכן משמע בחוספתא פרק ג' וזה לשונו: רוחץ אדם במי טבריה אבל לא במי הגדרים ולא במי משרה; אימתי, בזמן שמתכוין לרפואה, אבל אם עלות שטומאה לטהרה הרי זה מותר, עד כאן לשונו, והרי אסיקא בסוגיין בגמרא דדוקא בדאישתיה, ואפילו הוי קאמר דדוקא בזמן שמתכוין לרפואה, והאי דקמטיים אבל וכו' היינו אפילו אשתיה בעת שירד לטבול. ואולי דהתוספתא מיירי בבריאי, כגון דאינו רודף אחריו כלל וכדומה [א"ר ע"ש]. ועיין לעיל בסימן שו סעיף ז במשנה ברורה שם: **מז** (קמז) להקר. פירוש, מי שחש בעינו, נותנים כלי-מתכות על העין כדי לקרר, והוא הדין שמקיפין בטבעת או בכלי אף העין כדי שלא יתפשט הנפש [רש"י]. וכתב החי"אדם: והוא הדין (קד) דמותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט: **מח** (קמה) שיצא ממקומו וכו'. המגן-אברהם חולק על זה וסבירא ליה דדוקא עצם הנשבר מותר להחזירו, כדאימתי בגמרא, אבל העצם הנשמש ממקומו אסור להחזירו, דאפילו לשפשו הרבה בצונן אסור, כדאימתי בסעיף ל, וכל-שכן חורה, והעתיקהו כמה אחרונים, ומכל מקום על-ידי אינו-יהודי נראה שאין להחמיר. ובספר שולחן-עצמי-שטים חולק על המגן-אברהם וכתב דכל שיצא ממקומו לגמרי, שקורין או"יש גילענק"ט¹, חשיב סכנת איבר כמו נשבר אם לא יחזירונו מיד, (קס) ושרי להחזיר אפילו על-ידי ישראל, וכבסעיף ז, עד כאן לשונו, והאי דלעיל סעיף ל איירי לדעתו בשלא נשמש לגמרי ממקומו. ונראה דגם לדעת המגן-אברהם, אם הרופא אומר שנפרק בחזקה ויוכל לבוא לידו סכנת איבר, שמותר למשוך ולהחזירו למקומו כדרך שעושה בחול: **מח** (קמו) יצבע אותו. ואף-על-גב דמקלקל הוא ופטור, מכל מקום אסור לכתחלה, ובבגד ארום פשיטא דאסור [מ"א], ובמקום הדחק הסכימו (קו) האחרונים דיש להקל, דהוא דרך לכלון: (קמז) ואסור להוציא דם. הוא ענין בפני עצמו, דהיינו שאסור לדחוק בידיו על המכה כדי להוציא דם, או כשכורך ליוז דבר על המכה (אפילו בדבר דלית ביה משום צביעה) אף אסור להדקה כדי שיצא דם, דהוא חובל והוי אב מלאכה. (קמח) ויש שטוביין דהוא הדין אם מניח על המכה דבר שמוציא ליה ודם [כגון צו"ק-זאל"ב² וכיוצא בזה] גס"כ הוי מלאכה דאורייתא כיון שנחכוין לזה, (קט) ועל-כל-פנים איסור בוודאי יש. המדבק שרץ עלוקה [שקורין פואוקע"ס או אייגלי"ן³] שתמצוץ דם, מצדד המגן-אברהם דיש חיוב בזה, ועל-כן אסור בכל זה (קי) לכו"ל עלמא לעשות על-ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, אלא על-ידי אינו-יהודי. המוצץ דם בפיו מן החבורה חייב, ולכן אסור למצוץ דם שבין השיניים [אחרונים]: (קמח) לכך יש וכו'. אחחלת הסעיף קאי: (קמט) ויש אומרים שכורך וכו'. בבית-יוסף מפקק בזה משום

משנה ברורה

(קצ) אם לא כשהוא בא לכלל חולה שאין בו סכנה דאז מותר, וכנ"ל בסעיף לו: (קמא) ודוקא ששוואה. דמוכחא מילתא דלרפואה קעביי, שהרי המים עכורין וסרוחין ואינו עומד שם בשביל הגאה: (קמב) כמיקר. ואף-על-פי שהן עכורין, (קג) אמרינן לא מצא מים יפים ולעולם להקר קעביד. ואפילו יש לו חטטין בראשו נמי מותר [גמרא]: **מזה** (קמג) ואין בכך משום צידה. אף-על-גב דעל-ידי הלחש אינו יכול לזוז ממקומו עד שנוכל לתופסו, מכל מקום מותר, דאין זה צידה טבעית. ואף-על-גב דפסקינן בסימן שטז סעיף ז דאפילו לצוד להדיא מותר כדי שלא ישכנו, צריך לומר דהכא מיירי דליכא ע"ש. ועיין לעיל בסימן שו סעיף ז במשנה ברורה שם: **מז** (קמז) להקר. פירוש, מי שחש בעינו, נותנים כלי-מתכות על העין כדי לקרר, והוא הדין שמקיפין בטבעת או בכלי אף העין כדי שלא יתפשט הנפש [רש"י]. וכתב החי"אדם: והוא הדין (קד) דמותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט: **מח** (קמה) שיצא ממקומו וכו'. המגן-אברהם חולק על זה וסבירא ליה דדוקא עצם הנשבר מותר להחזירו, כדאימתי בגמרא, אבל העצם הנשמש ממקומו אסור להחזירו, דאפילו לשפשו הרבה בצונן אסור, כדאימתי בסעיף ל, וכל-שכן חורה, והעתיקהו כמה אחרונים, ומכל מקום על-ידי אינו-יהודי נראה שאין להחמיר. ובספר שולחן-עצמי-שטים חולק על המגן-אברהם וכתב דכל שיצא ממקומו לגמרי, שקורין או"יש גילענק"ט¹, חשיב סכנת איבר כמו נשבר אם לא יחזירונו מיד, (קס) ושרי להחזיר אפילו על-ידי ישראל, וכבסעיף ז, עד כאן לשונו, והאי דלעיל סעיף ל איירי לדעתו בשלא נשמש לגמרי ממקומו. ונראה דגם לדעת המגן-אברהם, אם הרופא אומר שנפרק בחזקה ויוכל לבוא לידו סכנת איבר, שמותר למשוך ולהחזירו למקומו כדרך שעושה בחול: **מח** (קמו) יצבע אותו. ואף-על-גב דמקלקל הוא ופטור, מכל מקום אסור לכתחלה, ובבגד ארום פשיטא דאסור [מ"א], ובמקום הדחק הסכימו (קו) האחרונים דיש להקל, דהוא דרך לכלון: (קמז) ואסור להוציא דם. הוא ענין בפני עצמו, דהיינו שאסור לדחוק בידיו על המכה כדי להוציא דם, או כשכורך ליוז דבר על המכה (אפילו בדבר דלית ביה משום צביעה) אף אסור להדקה כדי שיצא דם, דהוא חובל והוי אב מלאכה. (קמח) ויש שטוביין דהוא הדין אם מניח על המכה דבר שמוציא ליה ודם [כגון צו"ק-זאל"ב² וכיוצא בזה] גס"כ הוי מלאכה דאורייתא כיון שנחכוין לזה, (קט) ועל-כל-פנים איסור בוודאי יש. המדבק שרץ עלוקה [שקורין פואוקע"ס או אייגלי"ן³] שתמצוץ דם, מצדד המגן-אברהם דיש חיוב בזה, ועל-כן אסור בכל זה (קי) לכו"ל עלמא לעשות על-ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, אלא על-ידי אינו-יהודי. המוצץ דם בפיו מן החבורה חייב, ולכן אסור למצוץ דם שבין השיניים [אחרונים]: (קמח) לכך יש וכו'. אחחלת הסעיף קאי: (קמט) ויש אומרים שכורך וכו'. בבית-יוסף מפקק בזה משום

שער הצינן

(קצ) חיי"אדם: (קג) ר"ן בחידושי: (קד) איני יודע היטב מקורו, דמרש"י אין ראייה כלי"כ, דדיילמא דרך סגולה היא. ויותר נראה דהטעם הוא משום דאין דרך לעשות דברים אלו בסממנים ולכן אין לגזור משום שחיקת סממנים, ועיין לעיל בסעיף מ: (קס) וגם בחיי"אדם התייר בזה כהשולחן-עצמי-שטים, אך מה שהביא מקור לזה כשם הרוקח, המעיין שברוקח יראה שאין ראייה כלל: (קו) האליה רבה לעיל כשם סימן שכ וגם בסעיף הו הביא דבר זה, וכן כתב החי"אדם, ועיין לעיל בסוף סימן ש במשנה ברורה סעיף-קטן נט ובשער-הצינן אות סה שציינתי שם כשם כמה אחרונים שכתבו גס"כ בזה, עיין שם: (קו) מגן-אברהם בשם רש"י: (קס) מגן-אברהם בשם הגהת מיימוני: (קט) חיי"אדם: (קי) היינו אפילו הסוכרים בסעיף ז דאסור דרבנן מותר על-ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, הכא יש להחמיר בכל זה, דהוא ספיא דאורייתא:

(קצ) חיי"אדם: (קג) ר"ן בחידושי: (קד) איני יודע היטב מקורו, דמרש"י אין ראייה כלי"כ, דדיילמא דרך סגולה היא. ויותר נראה דהטעם הוא משום דאין דרך לעשות דברים אלו בסממנים ולכן אין לגזור משום שחיקת סממנים, ועיין לעיל בסעיף מ: (קס) וגם בחיי"אדם התייר בזה כהשולחן-עצמי-שטים, אך מה שהביא מקור לזה כשם הרוקח, המעיין שברוקח יראה שאין ראייה כלל: (קו) האליה רבה לעיל כשם סימן שכ וגם בסעיף הו הביא דבר זה, וכן כתב החי"אדם, ועיין לעיל בסוף סימן ש במשנה ברורה סעיף-קטן נט ובשער-הצינן אות סה שציינתי שם כשם כמה אחרונים שכתבו גס"כ בזה, עיין שם: (קו) מגן-אברהם בשם רש"י: (קס) מגן-אברהם בשם הגהת מיימוני: (קט) חיי"אדם: (קי) היינו אפילו הסוכרים בסעיף ז דאסור דרבנן מותר על-ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, הכא יש להחמיר בכל זה, דהוא ספיא דאורייתא:

הלכות שבת סימן שכח שבט

ב בתידין

עכביש על המכה ומכסה בהם כל הדם וכל החבורה ואחר-כך כורך עליו סמרטוט: **מט** יאסור (קג) *לשום (קנא) פתילה בפי הטבעת כדרך שנוהגים לעשות למי שהוא עצור, אלא-אס-כן ישים אותה בשינוי, שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה (מ) (קנב) בנחת:

שכט על מי מחללין שבת, ובו ט' סעיפים:

א *כל פיקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משובח. אפילו נפלה דליקה בחצר אחרת וירא שתעבור לחצר זו ויבוא (ב) (א) לידי סכנה, (ב) מכביין כדי שלא תעבור: ב אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב. (א) אפילו היו תשעה עובדי כוכבים וישראל אחד בחצר, (ד) ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפולת, מפקחין, כיון שנשאר (ה) קביעות הראשון

א ימא פ"ד כ"ש כ"ס
במרא ומנו שפירש
הא"ש וכן פירש הר"ן
לדברי הר"ן וכן פירש
הרב המגיד לדברי
הרמב"ם

באר היטב

מ"א. ועיין הלק"ט ח"ב סימן לח אם מחללין שבת על חרש ושוטה: (ב) לידי סכנה. כגון שיש שם חולי או קטנים שא"א להבריחם. וניל דאפילו אפשר להצילם דרך ר"ה מוטב לכבות, דהוי מלאכה שא"צ

(מ) בנחת. וכ"ש דאסור לעשות קריטיאור אפילו הוכנה מאתמול ואפילו ע"י שינוי אם לא בחולה, כמ"ש סי"ז, ויזהר שלא יבוא לידי מלאכה דאורייתא, ואם אפשר ע"י אינו יהודי יעשה ע"י אינו יהודי,

משנה ברורה

דמרפא, ולהכי כתב זה רק בשם יש אומרים, אבל באליה רבה בשם מלבושי"ר וכן בתוספת-שבת מצדד להקל: **מט** (קנ) לשום וכו'. וכל-שכן דאסור (קיא) לשום קריטיאור אף שהוכנה מאתמול, ובזה אסור אפילו על-ידי שינוי, גזירה משום שחיקת סממנים, אם לא בחולה אף שאין בו סכנה, וכמו שכתוב בסעיף יז, דאז מותר על-ידי שינוי, ויזהר שלא יבוא לידי מלאכה דאורייתא, (קיצ) גם לא יערב מים ושמן כדרך שעושיין, וכמבואר לקמן בסימן שלא סעיף ז [ע"ש במ"ב ובה"ל], אלא ישפוך הכל לתוך הכלי; וטוב לעשות הכל על-ידי אינו יהודי אם אפשר: (קנא) פתילה. העשויה מחלב או כורית או מנייר ושאר דברים. וטעם איסורן, משום דאידי דממשמש שם כמה פעמים להכניס ולהוציא, קרוב לודאי שישיר השיעור שם, וכמו בצרור לעיל בסימן שיב סעיף ז. ועיין ביאור הלכה: (קנב) בנחת. ולא יבוא על-ידיה לידי השרת נימין. כתב החי"אדם, דכל זה אם היה הפתילה עשויה מערב-שבת, אבל לעשות כשבת הפתילה הניל, ואפילו הוא עושה אותה מנייר שכורך אותה ומקשה אותה, יש בו איסור דאורייתא משום מכה בפטיש, אם לא לחולה שיש בו סכנה, אבל מה שעושיין מחתיכת לפת מותר, כיון שהוא מאכל בהמה אין בו משום תיקון כלי:

א (א) לידי סכנה. כגון (ב) דאיכא שם חולים או קטנים שאינם יכולים לברוח: (ב) מכביין. והוא הדין (ג) דשרי להפסיק בכלים של מתכות או בכלי-חרס מלאים מים, אפילו צריך להביא הכלים דרך רשות-הרבים דאיכא הרבה איסורים. כתב המגן-אברהם: אם יכול להציל את החולה וקטן לישא אותם דרך רשות-הרבים, אף-על-פי-כן מוטב לכבות, דלא הוי כי אם מלאכה שאינה צריכה לגופה (א) דפטור עלה, מה שאין כן לעבור דרך רשות-הרבים, דהכיבא פוסקים סוברים דגם בזמננו יש לנו רשות-הרבים. והחיי"אדם בכלל הבערה כתב דלדעתו מוטב לעבור דרך רשות-הרבים משיכבה, עיין שם: **ב** (ג) אפילו וכו'. פירוש: לא מיבעיא (ד) אם באותה חצר שהיו בה תשעה אינם-יהודים וחד ישראל נפל מפולת דבודאי מפקחין, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואין כאן רוב אינם-יהודים, אלא אפילו היו תשעה וכו': (ד) ופירש אחד. לאו דוקא אחד, (ה) אלא אפילו פירשו רובא, וכדמסיים טעמא: כיון שנשאר קביעות הראשון וכו': (ה) קביעות הראשון במקומו. ואף-על-גב דבעלמא אמרו כל דפריש מרובא פריש אפילו היכא דהקביעות נשאר במקומו, גבי פיקוח נפש אקילא רחמנא, (ו) דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, משמע שלא יוכל לבוא

ביאור הלכה

ולהכי מצריך הברייתא שיהא מכוי לרפואה דהיינו לחזק מזוג, וכן ולמה במגן-אברהם סעיף-קטן ג, והאליה רבה מירי כשיש לו מיחוש ששכח אסור אפילו באינו מכוי, ואולי לשיטתו בסעיף-קטן מב שכתב שם דכשיש לו שום חולי אף שאוכל לרבעתו אסור. ועיין בסעיף לו מה שכתבנו שם בביאור הלכה [נדע, דמה דאיתא בירושלמי פרק יד הלכה ג על האי ברייתא: אמר רבי שמואל אחי דרבי ברכיה, ובלבד שלא ישא, הוא נגד המסקנא דש"ס דילן בבבלי דף קט עמוד ב, עיין שם]. ועיין ברמב"ם הלכות שבת פרק כא הלכה כט שכתב, ולהכי אין רוחצין במי-משרה וכו' מפני שכל אלו עזר הן וכתבי "וקראת לשבת עונג", ולפי זה בודאי לידיה באלו אפילו אינו מתכוין לרפואה אסור, נגד תוספתא זו, וצריך עיין בכל זה: * לשום פתילה וכו'. עצם דין זה כבר כתבו המחבר בסימן שיב סעיף ח, רק שם כתב למשמש בברזא וכו' שהוא של עץ, וכאן כתב לענין פתילה, וטעם אחד להם מפני השרת נימין, וכדמוכח בבית-יוסף דדרכי-משה [נמשע מזה דאף פתילה אינה בכלל רפואה דלגזור בה משום שחיקת סממנים, ורק לענין קריטיאור משמע ממגן-אברהם שהוא בכלל רפואה, וצריך עיין קצת מאי טעמא אינו נכנס גם זה בכלל רפואה]. ויש עיין מאי טעמא אסור גבי פתילה, הא אינו מכוי לרשות נימין, דאם אמרו בגמרא גבי צרור דאסור ומשום דהוי פסיק רישא להשרת נימין, כמו שכתבו התוספות [דאי לאו הכי הוי דבר שאינו מחויב], נימא אגן מדנפשין גם גבי פתילה כן? צרור שאני דקשה הוא, מה שאין כן בפתילה שהוא דבר רך; גם עיקר דין זה דאסור למשמש בצרור השמיטו הר"ף והרמב"ם [ונראה דטעמיהו, דסבירא להו גס"כן כפירוש רש"י דטעמא דרבא הוא משום השרת נימין, ולא כפירוש ר"ח המובא בתוספות והרא"ש, עיין שם, וסבירא להו דדין זה דרבא הוא לפי הסלקא-דעתן, דרבא גופא בעמוד ב דסבר למימר משום דדבר שאין מתכוין אסור, ולמסקנא שם דמחזורתא כדרב נתן בר

שער הציון

(קיל) מגן-אברהם ושאר אחרונים: (קיצ) חי"אדם, והוא נובע ממה שכתב המגן-אברהם בסימן שלא סעיף-קטן ו, עיין שם: (ב) רש"י: (ג) גמרא ותוספות: (א) היינו לרוב הפוסקים דסבירא להו כרבי שמעון, עיין סוף סימן שלד: (ד) גמרא: (ה) מגיד-משנה, וכן כתבו האחרונים: (ו) בה"ג ותוספות יומא פ"ה, ומשמע דהוא מן התורה, אך קצת קשה, אס"כ אפילו כפריש בולחו נמי, וכבר נחקשה בזה הפרי"מגדים: אכן כ"ד ב"ר פירס יום-הכפורים לא באר שום טעם, רק משום חומרא דפיקוח נפש לא אולתין בתר רובא, עיין שם:

הלכות שבת סימן שכ"ט

בכר הגולה שעז

ג שם במשנה ד שם
במרא ברייתא פ"ה וכן
פסק ומכ"ם בפרק ב
ה שם במרא ברייתא
וכ"ש אומרו וכן פסק
רמב"ם בפרק ב

במקומו חשיבין ליה (ו) *כמחצה על מחצה; אבל (ז) אם (ח) נעקרו כולם ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו, אין מפקחין עליו, שכיון שנעקר *קביעות הראשון ממקומו אמרינן כל דפריש מרובא פריש: ג ימי שנפלה עליו מפולת, [*] (ח) ספק חי ספק מת, ספק (ט) הוא שם ספק אינו שם, אפילו אם תמצא לומר שהוא שם, ספק עכו"ם ספק ישראל, (ג) מפקחין עליו, אף-על-פי שיש בו כמה ספיקות: ד יאפילו מצאוהו מרוצץ יאשינו יכול לחיות *אלא לפי שעה, מפקחין ובודקים עד חטמו, ולא הרגישו בחטמו חיות (י) אז

שערי תשובה

[*] ספק חי כו'. ועיין בשו"ת קול-יב"ל סימן ב, בפרי או ספק ידוע שהוא מרפא אלא שיש לספק אם הוא זה או אחר, העלה דגם בספק כזה מחליץ שבת משום סכנה. ועיין באש"ל אברהם מתשובת גור"מ מ"ש בזה:

בבת אחת הא נמי קביעי, אר"ה, מ"א: (ג) מפקחין. הכא במחתרת בעינן

ביאור הלכה

אושעיא, ממילא נדחה גם מימרא זו דרבא] ומשמע דלא סבירא להו כן, ואם כי בוודאי קיימא לן כיתר הפוסקים צרור אסור, כסתימת השולחן ערוך וכמו שכתבו התוספות דהיי פסקו רישא, על-כ"ל-פינ"ס אין לנו להתחמיר הכי דלא היו פסיק רישא, דגם בפתיחה, דגם התוספות יודו בזה, ובפרט שבחידושי הרמב"ן וכן בחידושי הר"ן כתבו גם לגבי צרור גופא דלא היו פסיק רישא, ועל-כן אין נראה להם כפירוש התוספות ופירוש כפירוש ר"ח, וכל-שכן בפתיחה דהוא דבר ר"ך נראה דלא היו פסיק רישא לכולי עלמא. ועל-פי הדחק נוכל ליישב כמו שכתבתי במשנה ברורה, דמפני שהוא מכניס ומצאיר כמה פעמים אפשר דחשבו זה ליפסיק רישא להשרת נימין, ועדיין צריך עיון:

* כמחצה. וראיתי בחידושי הריטב"א לכתובות ט"ו שכתב דלא אמרינן הכי רק היכי דהו שפירש היה דעתו לחזור לחבורה, אבל אם לא היה דעתו לחזור אמרינן ביה כל דפריש מרובא פריש, ולא ראיתי זה בשאר פוסקים: * קביעות הראשון. הנה המחבר סתם בזה כהר"ף [וכפי מה שפירשוהו הר"ן והרב המגיד] והרמב"ם והרא"ש, ושטת רש"י בזה הוא, דכל זה היינו דוקא אם אותן האנשים לא הלכו כולם לאותו חצר השני, אבל אם הלכו דרך חצר השני (אף-על-פי שלא נתחברו ביחד דליהו דומה קבוציני אלא הלך כל אחד לדרכו, רישב"א בבבאור דביר ריש"ן) ונפל מתוך מפולת על אחד מהן מפקחין, דמשום חומרא דנפשות דיינינן להו קבועי, ותוספות שם ביזמא מחזיקין גם-כן בשטת רש"י, אלא דהוסיפו בזה דאפילו עבור דרך החצר בזה אחר זה, ובאותו שנפל המפולת כבר עבור רובם או תשעה ולא נשאר אלא אחד, נמי מפקחין, דכיון דפעם אחת היו באותו חצר דיינינן להו קבועי ממש, דאפילו לא נשאר אלא אחד לא בטל הקביעות. ועיין בספר תוספת-יו"ם הכפורים למהר"ם בן-חביב ובחכמת-אדם שכתבו שאפשר דגם הרמב"ם וסיעתו לא פליגי על כל זה: * אלא לפי שעה. ואף-על-פי גב דלא שייך הכא הטעם יחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, משום דלאו דוקא שבת, הוא הדין שאר מצוות, כמו שכתב המאירי ביזמא וזה לשונו: ואף-על-פי שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת, שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה, עד כאן לשונו. אמנם

באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא, אבל לדינא לא תלוי כלל במצוות. דאין הטעם דרחיקין מצוה אחת כשבשל הרבה מצוות, אלא דחינן כל המצוות ודכל חיים של ישראל, וכדיליף לה שמואל מירחי בהם, כדכתב הרמב"ם פרק ב הלכות שבת, שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם, וכמו-כן תלוי לה תנאי דילפי לה ממוזב וממילה וממחנתור מוכרח דאחיים של אדם קפיד רחמנא (בר מהיהיא דחלל שבת אחת וכו'), וכן מוכרח לשמואל דאמר גבי תינוק מושלך ברוב אינסי-יהודים דמפקחין, אף-על-פי דעל-פי דין יהיה אינסי-יהודי גמור ולא יקיים שום מצוה, אף-על-פי-כין כיון דבפיקוח נפש אין הולכין אחר הרוב חיישינן שמא מישראל הוא. ולפי זה ברור דאפילו קטן מרוצץ נמי מחליץ, אף-על-פי דלא ישמור שבתות גם לא יתודה ולא יבוא לכלל גרול, אף-על-פי-כין מחליץ, וכמו-כן הוא הדין חרש ושוטה, אף-על-גב דאין בני מצוות מכל מקום מחליץ עליהם, דהא דלא מקיימי מצוה הוא משום אונסייהו, ולא נפיק מכלל זה אלא דישן מומר להכעיס דעובר במזיד, אבל חרש ושוטה התורה פטרינהו מחמת אונסייהו. ומלבד זה, גבי חרש ושוטה פשיטא דמחליץ עליהם שבת, דהא אפילו נהרגין עליהם, דגם הם בכלל "איש כי יכה כל נפש", כל דהוא נפש, כמו קטן, וגם הם בכלל "לא תעמוד על דם רעך" כשאר ישראל, ובפירוש אמרה תורה "לא תקלל חרש", ומלקין עליהן (אף-על-פי דישאל רשע מותר לקלל, שאני התם דכתיב "ונשיא בעמך" בעושה מעשה עמך), ומלקות נמי ממיני מיתה הם, כמבואר בטנהר"ן דף י. ולא ידעתי מה היה לו לבעל הלכות טקנות שנתתפך בזה אם מחליץ ואם הורגין עליו, ודבריו תמוהים מאד, עיין שם היטב. ודע עוד, דהוא הדין גוסס נמי מחליץ עליו בפיקוח הגל, או אם רופא אומר שסממנים אלו ייעלילו לו להאריך רגעי חייו, דהא מרוצץ נמי גוסס הוא, וגרע מגוסס דליכא בזה אפילו מיעוטי דמיעוטי, אף-על-פי-כין משום חיי שעה מחליץ עליו, וכמו-כן גוסס, וכן כתב האיסור והיתר בשם סמ"ג וסמ"ק

באר היטב

לגופה, אבל זה הו דאורייתא, מ"א, ע"ש. ועמ"ש עליו היר-אהרן: (ג) נעקרו. ותינוק שנמצא בעיר שרובה עובדי כוכבים אם מחליץ עליו דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אזלינן אחר הרוב, עיין בא"ע סימן ד ס"ל; והאי נעקרו ר"ל כולם בזה אחר זה, דאי

משנה ברורה

כשום ענין לידי מיתת ישראל: (ו) כמחצה. וספק נפשות להקל. ועיין באבן-העזר סימן ד סעיף לר, דתינוק שנמצא בעיר שרובה עובדי-גילולים אם מחליץ עליו את השבת, כיון דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אזלינן אחר הרוב. ורמ"א בהג"ה פליג שם וסבירא ליה דמפקחין עליו את הגל, דבני העיר חשיבי כקבועי ודמאי לדינא דהכא, ודעת הגר"א שם לפסוק כהרמ"א, עיין שם. ואם נמצא בדרך רובב העוברים עובדי-גילולים, לכולי עלמא אזלינן בתר רובב [פ"מג:]: (ז) אם נעקרו כולם. פירושו, (ז) שנעקרו להתפור כל אחד לדרכו ובטלה קביעותם, אבל אם יצאו תכופים יחד זה אחר זה, כיון דעדיין הם בחבורה אחת נקרא קבוע ודינו כדמעיקרא: ג (ח) ספק חי. הלשון מגומגם, דהוי ליה לחשוב בתחלה 'ספק ישנו' ואחר-כך 'ספק חי', וכן איתא במשנה: (ט) הוא שם. ומיירי שהיה שם בעת המפולת ואינו ידוע אם הספיק לצאת מתוך ההפיכה. ונראה דהוא הדין אפילו לא ראינו אותו מתחלה להדיא, רק בבית זה מצויין בני-אדם בעת הזאת, נמי מחליץ ומפקחין את הגל. הכא במחתרת בענין שמותו להרגו ובעת חתירתו נפל עליו גל, אין מפקחין אותו, דגברא סקילא הוא (פוסקים בשם הגמרא). ישראל בעל עבירות לחיאבון, כל זמן שאין כופר בתורה (ח) נראה דמחליץ עליו שבת כדי להצילו, (ט) אבל אם הוא להכעיס אסור להצילו אף בחול, וכל-שכן דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה, והוא הדין לכל הני דאיתא ביורה-דעה סימן קנח סעיף א וב, עיין שם: ד (י) אז ודאי מת. דכתיב "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", משמע

שער הציון

(1) מגן אברהם כפי איסור והיתר, וכפי מה שביארו בבית-אדם שער הקבוע סימן מ, עיין שם: (B) עיין ביורה-דעה בסימן ונא בבבאור א"ה ובפתחי תשובה שם בשם הבכור-ישור: (ט) שם ביורה-דעה:

הלכות שבת סימן שכט של

1 שם
2 עירובין
3 רמב"ם בפיקוח
4 כחבי מורנו הדין
5 שראל סימן קנ"ג טור
6 רמב"ם בפיקוח ב מהאי
7 משנה התענית י"ט
8 כ"ש בטור הרמב"ם
9 ל עירובין
10 בבביתא

וראי מת, לא שנא פגעו בראשו תחלה (יא) לא שנא פגעו ברגליו תחלה: ה' ימצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו תחתונים, אלא מפקח עליהם שמא עדיין הם חיים: ו' יעובדי כוכבים שצרו על עירות ישראל, אם באו (יב) על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת, באו על עסקי נפשות, (יג) ואפילו סתם, יוצאים עליהם בכלי-זיין ומחללין עליהם את השבת. ובעיר הסמוכה (יד) לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת. הגה (טו) ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבוא (א"ח): ז' יש מי שצוה שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין, (ז) שאם לא יניחנו לשלול ולבוא ממזוני יהרגנו והיו עסקי נפשות (ומכל מקום יח) הכל לפי הענין (פסקי מהרא"י סימן קנ"ו): ח' הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים, וכן נהר שוטף, י' (וכן) יחיד הנדרף (יח) מפני (ט) עובד כוכבים, מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת (יט) כדי (י) להצילם (ועיין לעיל סוף סימן שו, מי שרוצים לאונסו, אם מחללין עליו שבת): ט' לכל היוצאים להציל (כ) חוזרים בכלי-זינם (כא) למקומם:

של דיני יולדת בשבת, וכו' י"א סעיפים:

א יולדת היא כחולה שיש בו סכנה (ב) [*] (א) ומחללין עליה השבת ככל מה שצריכה, קוראין לה חכמה (ב) ממקום למקום, ומילדין (אותה), (ג) *ומדליקין לה

א שבת קצ"ח משנה

שערי תשובה

באר היטב

[*] ומחללין. ועיין תשובת בית-יעקב סימן נט בענין חילול שבת ביולדת או שמותר להרגו, אם נפל עליו גל אין מפקחין עליו דגברא קטילא הוא, ומכ"ם הלכות גניבה. ועיין בח"מ סימן תכה: (ז) שאם וכו'. וצ"ע, דינינו ליקח הממון ולא יחלל שבת, מ"א, עמ"ש ססי' רמ"ח: (ח) עכו"ם. לאו דוקא מפני עכו"ם אלא ה"ה מפני ישראל, ד"אליהו סימן יא: (י) להצילם. ומ"מ אם יש לו סכנה אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חרץ לסכנה אף שראה במיתת חבירו, ארי"ה: (ב) ומחללין. ולכן כשתגיד 'תחדש ט' וזומקין הכל מע"ש שלא יחללו שבת, ס"ח סימן תתנה: (ג) ומדליקין. ותבנה ותוספות הדכא א"צ מומחה כמו שצריך בחולה כיו"כ, הדכא יותר יכולה היולדת להסתכן ע"י פחד שתתפחד שמא אין עושיין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה

ביאור הלכה

משנה ברורה

זה לשונו: מצאוהו חי אף-על-פי שנתרוצץ מוחו ואינו יכול לחיות כי אם מעט, מפקחין עליו ומצויאין אותו לחיי שעה, כדאמר במסכת שמחוח: המעצים עניו של מת הרי הוא שופך דמים, עד כאן לשונו, וכן כתבו תוספות בנדה דף מד, אלא דהם באו מטעם דמיעוט גוססים לחיים ואין הולכין בפיקוח נפש אחר רוב. ולכאורה תמה, דהא אפילו בוודאי מת, מכל מקום חיי שעה יש על-ידי פיקוח הגל, ובשביל חיי שעה מפקחין? ואפשר להתוספות כללו בזה היכי דהרופא נתן לו סמנים ואומר שיתרפא לגמרי על-ידי זה, דמותר לסמוך עליו ולחלל שבת בכישולם וכדומה, דמיעוט גוססין לחיים וסומכין עליו בעניני פיקוח נפש, אבל אם היו אמרינן דאפילו מיעוט ליכא, אם-כן בוודאי משקר. ודע עוד, שראיתי בפריימגדים שכתב דמי שהיה חייב מיתת בית-דין [בימים הקדמונים] ונפל עליו הגל דמפקחין עליו, דהלא אין מיתת אותו בשבת וחיי שעה יש על-כ"פני"ם. ולעניות דעתי לא נהירא כלל, דהתורה חסה על חיי שעה היינו למי שחסה על חיים שלו, לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת קנישתו, ולא עדיף מרועי בהמה דקה דקיימא לן ביהודה-קנייתא שיהא מעלין אותו מי הבור:

* ומדליקין וכו'. עיין מה שכתבתי במשנה ברורה בשם תוספות ישנים דיומא. ולפי זה הא דאמרינן בש"ס אם היתה לפי הענין. היינו לפי מה שמשער כעסן ופחזותן. ודע, דהיום כשבאו מהאומות שחוקן לגבולינו לשלול שלל ולבחו בו, בוודאי מחוייבים לנו לצאת בכלי-זיין אפילו על עסקי ממון, וכדינא דמלכותא, וכן מבואר ברקוח ואגודה דהיכא דאיכא חשש שמא יכעסו יושבי הארץ עלינו מחללין, עיין שם¹: ח' (יח) מפני עכו"ם. הוא הדין (יג) מישראל (יג) כשהוא משער שיבוא לידי סכנה, דהא ניתן להצילו בנפשו, וכן כשאדם נדרף מפני נחש או דוב גס-כ"ן מצוה להצילו, ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת [רמב"ם]: (יט) כדי להצילם. ומכל מקום אם יש סכנה להמציל אינו מחוייב, דחיינו קודם לחיי חבירו (ארי"ה), ואפילו ספק סכנה נמי עדיף פסיקו דידיה מודאי דחבירו, אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה, ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמר: המדקדק עצמו בכך, בא לידי כך נפתחי תשובה חו"מ סימן תכ"ו: ט' (כ) חוזרים וכו'. כדי (ד) שלא להכשילים לעתיד לבוא, שלא ירצו להציל עוד: (כא) למקומם. עיין לקמן בסימן תז:

א (א) ומחללין. ולכן מן הראוי לאשה שהגיעה לחדש תשיעי, להזמין בכל ערב-שבת כל הדברים הנצרכים לה, דשמא יודמן לידתה בשבת, ולא תצטרך לחלל שבת [סי' סימן תתנה]: (ב) ממקום למקום. ואפילו (ב) מחוץ לתחום:

שער הציזין

(י) רש"י: (יב) כן מצד המגין אברהם ושי"א: (יג) אחרונים: (יד) כן נראה לי, דאם לא-יכן אמאי קאמר הגמרא 'מפני עכו"ם או מפני לטסיס': (יד) רמב"ם: (ה) רש"י, ועיין במה שכתבנו לקמיה בשם הפריימגדים דאפילו חרץ לשלש פרסאות:

* וכבר נפסק בגמרא, דינא דמלכותא דינא.

הלכות שבת סימן של

שעט באר הגולה

ב שם בגמרא בפירוש
הברייתא ג שם
בברייתא ד עבודת
גילולים כיון הו טור
מבדיר התוספות ש
שבת ק"ט וכללו
אמוראי להקל טור בשם
הרמב"ן בספר תורת
האדם 1 שם שבת

(א) *נר אפילו היא (ד) סומא; יומכל מקום בכל מה שיכולין לשנות (ה) משנין, כגון
אם צריכים (ו) להביא לה כלי, מביאה לה חברתה (א) (ו) תלוי בשערה, וכן כל כיוצא
בזה: ב (ד) (ח) * כותית עובדת כוכבים אין מילדין אותה בשבת האפילו בדבר שאין
בו חילול (ה) שבת: ג ינקראת יולדת לחלל עליה שבת, משתשב על המשבר, או
משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה
כח להלוך, *כיון שנראה (ו) (ט) אחד מאלו מחללין עליה את השבת: ד *וכל

באר היטב

דאין הוראה זו נכונה, ע"ש באורך: (ה) שבת. דיכלי לומר דמי שאינו
משמר שבת אין מחללין עליו, דליכא איבה, גמרא, משמע דאי איכא
למיהא לאיבה שרי אם אין חילול שבת. מ"א: (ו) * א' שזהו
לענין הדברים אשר אפשר לעשותן כאן בלי עיכוב ע"כ אין מחללין

ביאור הלכה

צריכה לנר, אין כוונת הש"ס אם המילדת אומרת או שהיא אומרת, רק
שהגיעה לילה ובודאי צריכה לנר ליתובי דעתא, וכן כתב הב"ח בריש
הסימן, עיין שם. אלא דלפי זה לא היא דומיא דהך דצריכה לנר להך
דצריכה לשמן, דהתם בוודאי משמע כשהחכמה אומרת שצריך לה
שמן, ודוחק. אך מדברי הר"ן שילהי יומא דיבור המתחיל 'ואין עושין',
ודברים האלה הובאו גם-כן בתורת האדם להרמב"ן, משמע דהם
מפרשים כפשוטיה דהיינו שהמילדת אומרת שצריכה לנר. ויש לדחות,
דקושיתם שם מסיפא דאם היתה צריכה לשמן. והנה מהרמב"ם בפרק
מהלכות שבת הלכה א' משמע שהוא מבאר בברייתא באופן אחר,
שהיה הכל מתורץ, דהיינו בסתם חולה שיש בו סכנה או ביולדת משעת
פתיחת הקבר, בוודאי מדליקין לה את הנר ולא צריכין לשום פרט, רק
הברייתא מיירי קודם פתיחת הקבר ואך שצועקת בחבליה, ולהכי תלין
באם היתה צריכה לנר דהיינו שאומרת שצריכה, ולהכי בתחלת הפרק
בהלכה ב' קסתם ותני 'ומדליקין את הנר', משום דבודאי מסתמא צריך
לנר בעת שאינו ישן, ואלו הכא כתב 'כשהיא צריכה לנר בשעה שהיא
צועקת בחבליה, ובהלכה ג' מתחיל שם לבאר הדין בחיה, משיתחיל
הדם להיות שותת: * ג. והכא אין צריך מומחה כמו שצריך לחולה
ביום-הכפורים, דהכא יותר יכולה היולדת להסתכן עליידי פחד
שתתפתח שמה אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיתחיל החולה
ברעב [תוספות]: * כותית. והוא הדין ישמעאלית. וגר תושב מילדין
אותו מפני שאנו מצווין להחיותו, ודוקא בדברים שאינם חילול, ואפשר
דאפילו באיסור דרבנן חדין, דבגגן זה דמצווין אנו להחיותו לא גזרו
[עיין פמ"ג]. ולענין קראים, עיין במגן אברהם ובאר היטב, ומשמע
מהפרי"מגדים דבדבר שיש בו חילול שבת לכולי עלמא אין מחללין,
ואפילו בשכר, ואפילו אם החילול הוא גם-כן איסור דרבנן מצדד שם
להחמיר. ויש להאריך בזה הרכה, עיין בספר בית-מאיר ובחידושי רבי
עקיבא איגרא, ואין כאן מקום לזה: * כיון שנראה אכתב מאלה.
והרמב"ם כתב בחיבורו השיעור 'משעה שהדם שותת', וחתם בזה
דעמיה, דסבירא ליה דדם שותת הוא קודם שישבת המשבר, בדברי ר"ח
ור"ף, ופסק לקולא בסכנת נפשות, ועיקר יסודם דהדם שותת הוא
קודם, דאם לא-כן הוה ליה לממר: עד שיתחיל הדם להיות שותת. אבל
העמ"ק בפירוש המשנה להרמב"ם יראה להירא שסובר דדם שותת הוא
אחר ישיבת המשבר, וכלי ספק כן הוא דעתו גם בחיבורו, ופסק ר"ח
הנא כריה דרב יהושע משום דבתרא הוא ומאביו ורבא ואליך הרכה
כתבתי, ולדינא נקטינן כהשולחן-ערוך: * כל שלשה ימים. ומאמתי

ברעב: (א) תלוי. ואם צריכה לשמן תביא בכלי תלויה בשערה, דמוטב
לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף איסור סחיטה,
כ"י: (ז) כותית. אפילו ישמעאלית. מיהו קראים מותר, כיון דמנטרי
שבת, כנה"ג, מגן-אברהם. אבל בגינת ורדים ח"א"ח כלל ג סימן א כתב

משנה ברורה

(ג) נר. אם הוא לילה, (ב) ואף-על-פי שחברותיה יודעות
לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה, אף-על-פי-כן קים להו
לחכמים דלא מייחבא דעתא דיולדת כששויה בחושך. וכתבו
בתוספות שינים שילהי יומא, דמשום הכי אפילו אינה אומרת
כלום, וגם החכמה אינה אומרת כלום, נמי מדליקין. ועיין
בביאור הלכה: (ד) סומא. אף-על-פי שבוה לא שייך טעמא
הנ"ל, דבלאו הכי שרויה בחושך, אף-על-פי-כן מייחבא
דעתה בנר דלוק, (א) דקאמרה אי צריכנא מידי חזיא חברותיה
ועבדי לי. ואף-על-פי דהדלקת הנר עיקרה אינה לרפואה, אף-
על-פי-כן מחללין, (ד) דקים להו לרבנן דעתא דיולדת
הוא מילתא דמסתכנא בה בלאו הכי: (ה) משנין. ואפילו
למאן דאמר בסמ"ן שכח סעיף יד דגבי פיקוח נפש לא בעיא
שינוי, הכא שאני, מפני שכאב היולדת דבר טבעי הוא ואין
אחת מאלף מתה מחמת לידה, לפיכך החמירו בה לשנות
[מ"א בשם המ"מ וכ"כ המאירין]. וכל זה בדליכא עיכוב
לחולה, אבל אם אינו נעשה בזויות בשנינו כמו בלא שינוי,
מצוה לעשות בלא שינוי למהר הדבר בכל כחו [חידושי הר"ן
בשם ר' יהונתן והה"מ וכן מבואר בשכ"ח כמה פעמים]:
(ו) להביא לה כלי. עם שמן וכי האי גוונא: (ז) תלוי
בשערה. שלא כדרך המוציאין, דאינו כי אם שבות בעלמא,
(ח) זה עדיף מאס תסוך השמן בשערה תביא אצלה ותסחוט
את השיעור, דהתם איכא עוד איסורא דסחיטה, דאף-על-פי
דאין סחיטה בשיער לחיוב, מכל מקום בוודאי אסור משום
שבות. ומיהו, אם מספקת לה ממה שתיביא השמן בידה, זה
יותר עדיף מכל הני דלעיל [כ"מ בגמרא]: ב (ח) כותית אין
מילדין. ואפילו בשכר, דבחול מילדין משום איבה, כמבואר
ביורה-דעה סימן קנד, הכא אסור משום דיכולה להשתמט
ולומר דאין מחללין שבת כי אם להווא דמנטר שבתא. וכתב
המגן-אברהם: ובמקום דאיכא למיחש לאיבה, גם ככי האי
גוונא שרי אם אין בה חילול. ודע, דהרופאים בזמננו, אפילו
היותר כשרים, אינם נוהרים בוה כלל, דמעשים בכל שבת

שנוסעים כמה פרסאות לרפאות עובדי כוכבים ומזלות, וכותבין ושוחקין סממנים בעצמן ואין להם על מה שיסמוכו, דאפילו
אם נימא דמוחר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה בין העובדי-גילולים [אף דגם זה אינו ברור, עיין בפרי-מגדים], איסור
דאורייתא בוודאי אסור לכולי עלמא, ומחללי שבת גמורים הם במזיד, השם ישמרנו: ג (ט) אחד מאלו. ודוקא (ו) לענין
הדברים אשר אפשר לעשותן בלי איחור ועיכוב, להכי צריך להמתין עד שנראה אחד משלשה סימנים האלה, אבל לענין קריאת
חכמה ממקום רחוק וכדומה, שאם נמתין עד שיעורים האלה תתאחר החכמה לבוא, על-כן משעה שמרגשת קצת אפילו בספק

שער הציון

(ב) לבוש וש"א, ותירצו בוה קושיא אחרונה של המגן-אברהם בסעיף-קטן ב: (א) גמרא: (ד) הרמב"ן ומאירי ושארי ראשונים. ומה שהקשה במגן-אברהם
דיאמרו בפניה שהדליקה הנר ותתישב דעתה, כח תירצה באלה רבה, דכעושה לה מה שצריכה תרגיש כמשמושין: (ה) מגן-אברהם בשם הבית-יוסף וכן
כתב בחידושי הר"ן, ועיין במאירי: (ו) ט"ז וש"א:

הלכות שבת סימן של

(י) שלשה ימים (יא) הראשונים (יב) אפילו אמרה אינה צריכה (יג) מחללין עליה את השבת. (יד) משלשה ועד שבעה, אמרה אינה צריכה אין מחללין. (טו) מכאן ואילך אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה, אלא הרי היא עד שלשים יום (טז) כחולה שאין בו סכנה: ה [א] "היושבת על המשבר (ז) ומתה, מביאין סכין בשבת (ח) אפילו דרך רשות-הרבים

ח עירובין ד' וכתבם
הרמב"ם שבת י"ב
מהלכות שבת

שערי תשובה

באר היטב

שבת בזה כ"א אחר שיהיה א' מאלו, אבל לענין קריאת חכמה לא שייכי שעריים הללו, דהם קרובים ללידה יותר משעור ביאת החכמה, אלא משעה שמרגשת קצת אפילו בספק מותר בקריאתה, ט"ז: (י) מחללין.

גוסס ומ"ש בזה בשבות-יעקב ח"א סימן יג, ע"ש: [*] היושבת כו'. ומ"ש באשל-אברהם באשה שנהרגה כו' הוא מדברי השי" ח"א סימן יג, ע"ש:

ואם חכמה ורופא אומרים שא"צ שומעין להם, שהרבה יולדות שאין עושין להן חמין בכל יום, וכן נוהגין עכשיו שאוכלין חמין של אחרון, ב"י, מ"א. ואם חברותיה אומרות שצריכה וליכא חכמה ורופא, אפילו אוכלת מאכל בני-אדם אמרינן שאינה מרגשת לשעתה ואם תאכל צונן תסחכן, רשב"א, מ"א: (ז) ומתה. עיין מ"א וביד-ארה"ן:

ביאור הלכה

משנה ברורה

מותר בקריאתה, (י) ואפילו היא רחוקה שלש פרסאות: ד (י) שלשה ימים. ולא חשבינן מעת לעת, כמו שכתוב סימן תריז לגבי יום-הכפורים, ועל-כן אם הולידה ביום רביעי קודם שצריכה שטות, שוב אסור לחלל עליה שבת אם לא אמרה צריכה אני, כן כתב המגן-אברהם. ועיין בסימן תריז שמגמגם הגר"א מאד שם וכתב רמלשון הרא"ש בפרק מרובה משמע שסובר כן בפשיטות דכוונת הגמרא הוא מעת לעת, ולא רק לתירוצי לדברי בה"ג קאתי, וכן מוכח כדברי הגר"א בהדיא בתשובת הרא"ש כלל כו סימן ג שסובר כן בפשיטות, עיין שם, וכן משמע מדברי הריטב"א בפרק רבי אליעזר דמילה. ועיין באל"ה רבה שכתב דמדברי האיסור והיתר גם כן משמע דבעינן שלשה ימים שלמים, והיינו מעת לעת. אחר כך מצאתי בספר נזירי-ישראל בשם תשובת בית-אפרים שגם כן כתב כדברינו. ונמצא לפי זה, דבין לענין מלאכת שבת ובין לענין יום-הכפורים, עד ג' מעת לעת חשבינן לה למסוכנת

חשבינן שלשה ימים, כתב הלחם-משנה פרק ב דגמרא משמע לכאורה דמשעת פתיחת קבר חשבינן הנה שלשה ימים, אכן מלשון הרמב"ם בהלכה יג משמע דמשעת לידה חשבינן שלשה ימים, וכתב דכן משמע, דאם לא-כן, כשיקרה שני ימים שותת דם היאך הדין? עיין שם בלחם-משנה שהאר"ך; אכן בפירוש המשניות להרמב"ם מבאר להדיא דמשעת פתיחת הקבר מנינן, זה לשונו: אין מתחילין בחילול שבת עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות שותת, ומאותה שעה לתשלום שלשה ימים מחללין גבר, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי שפירוש דברי הרמב"ם כן הוא: היה משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלך מחללין, וכמרבין אחרי הלידה נמי מחללין, וכל אלה החלולים נמשך עד שלשה ימים, ומתאים דבריו שבהלכה עם דבריו שבפירושו. ולפי זה, אין הכי" נמי אם נמשך ושיכתה על המשבר יום אחד לו מחללינן עליה כי אם שני ימים אחרי הלידה, ואף-על-פי-כן אם נמשך קרוב לשלשה ימים ולא ילדה אינו בכלל זה, דבאמת כונת השי"ס על לידה כאורחא דרובא נזשי, אבל כשתקשה הרבה בלידתה נעשית חולה בשאר איברי גופה. זה יודע דכל אלו השיעורים הנאמרים בגמרא לא נאמרו כי אם בדלית לה מחלה אחרת מלבד שהיא יולדת, כמו שכתבו בארעית, דלא לא-

ומותר אפילו לא אמרה צריכה אני, ומג' עד ז' מעת לעת כשאמרה צריכה אני. ונראה דלענין יום-הכפורים בוודאי יש לצדד להקל, דספק נפשות הוא, ואפילו לענין שבת גם-כן אם לא נודמן לו אז עובד-גילולים לעשות על-ידו, שרי על-ידי ישראל: (יא) הראשונים. בגמרא לידה [לחם-משנה]. ועיין ביאור הלכה: (יב) אפילו אמרה אינה צריכה. והם (ב) דברים שחברותיה אומרות שדבר זה עושים לחיה וכל חיה צריכה לכן, ואין כאן רופא או מילדת חכמה לראות אם החיה הזאת צריכה לכן: (יג) מחללין. דכיון דכל היולדות צריכות לכן, אף-על-פי שאין אנו יודעין על זו ואפשר דיכולה להמתין עד ערב, מחללים מספיקא ואין שומעין לה, דדילמא חולשת הדעת נקטא לה, שממאסת כל האוכלין או שאינה מרגישה לשעתה [הרמב"ן]. וזה לשון הרשב"א על יולדת תוך שלשה שאוכלת מאכל בני-אדם ואומרת שאינה צריכה שיבשלו עבורה בשבת, והשיב דכמסוכנת אנו חושבינן ליולדת, מפני שאבריה מתפרקין ומרוסקת היא אלא שאינה מרגשת לשעתה, ואם תאכל צונן או שאר דברים שאין המסוכנת אוכל אותם יביאזה לידי סכנה, ולפיכך כל שאין לה דברים המחזיקים ומאכלים הבריאים מחללים עליה את השבת, עד כאן לשונו. ומכל מקום היכא דאיכא חכמה או רופא ואומרים גם-כן שאינה צריכה, שומעין להם, שהרבה חיות שאין עושין להם חמין בכל יום, וכתב המגן-אברהם, שעכשיו נוהגות היולדות שאוכלות חמין של אתמול בשבת, עד כאן לשונו. ומכל מקום נראה דהכל לפי החולה: (יד) משלשה ועד שבעה, אמרה אינה צריכה. לפי שאינה בחזקת מסוכנת לאותן הדברים שרגילות חברותיה לעשות לה, ועוד, שיכולה להמתין, לפיכך סומכין עליה כשאומרת אינה צריכה. וכל זה כשאמרה בפירוש, (ט) אבל כסתמא מחללין, דמכל מקום איכא חשש סכנה. (י) ואם אומר רופא או חכמה שצריכה, פשיטא דמחללין אפילו החיה אומרת אינה צריכה, אבל אם שאר חברותיה אומרות שצריכה (יא) אין שומעין להם להכחיש את החיה. ודע עוד, דאם החיה אומרת צריכה, אפילו מאה רופאים אומרים אינה צריכה (יב) שומעין לה, ד"לב יודע מרת נפשו, וכמו שנתבאר בסימן תריח: (טו) מכאן ואילך וכו'. כיון שאנו יודעים (יג) שאין לה חולי אחר, ואף היא אינה אומרת כן, הכל בקיאים דמשום לידה אין לה סכנה לחמים ולשאר צרכי היולדת ופשיטא דיכולה להמתין עד הערב [ומבי"ן בחידושי'ן]: (טז) כחולה שאין וכו'. שאומר לעובד-גילולים ועושה [גמרא]: ה (יז) אפילו דרך רשות-הרבים. דבלא הבאת סכין אין

חשבינן שלשה ימים, כתב הלחם-משנה פרק ב דגמרא משמע לכאורה דמשעת פתיחת קבר חשבינן הנה שלשה ימים, אכן מלשון הרמב"ם בהלכה יג משמע דמשעת לידה חשבינן שלשה ימים, וכתב דכן משמע, דאם לא-כן, כשיקרה שני ימים שותת דם היאך הדין? עיין שם בלחם-משנה שהאר"ך; אכן בפירוש המשניות להרמב"ם מבאר להדיא דמשעת פתיחת הקבר מנינן, זה לשונו: אין מתחילין בחילול שבת עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות שותת, ומאותה שעה לתשלום שלשה ימים מחללין גבר, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי שפירוש דברי הרמב"ם כן הוא: היה משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלך מחללין, וכמרבין אחרי הלידה נמי מחללין, וכל אלה החלולים נמשך עד שלשה ימים, ומתאים דבריו שבהלכה עם דבריו שבפירושו. ולפי זה, אין הכי" נמי אם נמשך ושיכתה על המשבר יום אחד לו מחללינן עליה כי אם שני ימים אחרי הלידה, ואף-על-פי-כן אם נמשך קרוב לשלשה ימים ולא ילדה אינו בכלל זה, דבאמת כונת השי"ס על לידה כאורחא דרובא נזשי, אבל כשתקשה הרבה בלידתה נעשית חולה בשאר איברי גופה. זה יודע דכל אלו השיעורים הנאמרים בגמרא לא נאמרו כי אם בדלית לה מחלה אחרת מלבד שהיא יולדת, כמו שכתבו בארעית, דלא לא-

שער הציון

(י) פרי-מגדים, ועיין שם שכתב דאפילו אינה יכולה לילך מותר לישא אותה: (ב) אף דבמגן אברהם כתב 'אם חברותיה אומרות שצריכה לכן, עיין באל"ה רבה שכתב דמחללין עירון לא משמע הכי, ועוד, קרוב לומר דגם המגן-אברהם מודה באופן זה, דאי לאו הכי יהיו קצת דברי המגן-אברהם סותרין לקצתו: (ט) כל הפוסקים: (א) מגן-אברהם ופרי-מגדים: (ב) כן כתבו המגן-אברהם ושי"א וכן מוכח מפירוש רשי"י ושאר פוסקים וכתבו דבתוך שלשה מיירי כשחברותיה אומרות שצריכה, ממילא רבה אין מועיל אפילו בזה. ומכל מקום לפי מה שמביאר לעיל שכתב ספיקי' י בסופו אין דין זה כרוך כל-כך: (ג) כל האחרונים, דלא כשליטי-גבורים: (ד) ואם רופא מומחה אומר שנתחדש לה חולי, יש לומר דמחללין [פמ"ג]:

הלכות שבת סימן של

שפא באר הגולה

וקורעים בטנה ומוציאים הולד, (יח) שמה ימצא חי: הגה ומה שאין נוהגין עכשיו כן אפילו בחול, (יט) משום דאין בקיאיין להכיר במיתת האם בקרוב כל-כך שאפשר לולד לחיות (א"ה): ו' עושיין (כ) מדורה לילולת (כא) *כל שלשים (ט) יום, ואפילו בתקופת תמוז (ואם מותרים אחרים להתחמם כנגד המדורה, עיין לעיל סימן רעו): ז' *הולד שנולד (כב) עושיין לו כל צרכיו, (כג) ומרחיצין אותו (כד) ומולחין אותו, (כה) וטומנין השליא (כו) כדי שיחם הולד,

באר היטב

(ט) יום. דכל שלשים יום יש סכנה לחיה בצנייה. ואם אי אפשר ע"י אינויריהדי עושים ע"י ישראל, כיון דאיכא סכנה בדבר:

משנה ברורה

רבותא, דליכא חילול שבת בקריעת בטן מתה, דמתחך בשר בעלמא הוא וליכא משום חבורה [גמרא]: (יח) שמה ימצא חי. ואשמועינן שאפילו ספק פיקוח-נפש זה שלא היה עדיין צחזקת חי לעולם, אפילו הכי דוחה שבת [גמרא]: (יט) משום דאיין וכו'. ושמה וכן נתעלפה, ואם יתחכה ימיתנה, וצריכין אנו להמתין ואדחכי מיית הולד [מ"א]: ו' (כ) מדורה. והוא הדין בזמננו להחם התנור: (כא) כל שלשים. אם יש לה צער צינה, דסבירא ליה דיש סכנה לחיה כל שלשים בצנייה, ולפיכך אם אי אפשר על-ידי עוכר-גילולים עושיין על-ידי ישראל [מ"א ו"א]. ולשאר חולה, על-ידי עוכר-גילולים מותר אפילו לאין סכנה אם צריך למדורה, וליש סכנה, אם אומר שצריך מותר אפילו על-ידי ישראל בשאי אפשר בעוכר-גילולים [ב"ח וא"ר]. ועיין בבאור הלכה שבבאתי דעת הרבה גדולי הראשונים שסוכרין דחיה אחר שבעה דינה לענין מדורה גם-כן כשאר חולה שאין בו סכנה: ז' (כב) עושים לו כל צרכיו. היינו דא דמבואר לקמיה: (כג) ומרחיצין. אינו לפי הסדר המבואר בש"ס, ומפיק מקרא, ושם איתא דחותכין הטבור ואחר-כך רוחצין אותו, וכן כתב הרמב"ם בפרק ב מהלכות שבת. ודע, דממה שהביא המגן-אברהם בשם התוספות מוכח דאין עושיין מלאכה דאורייתא בשביל דברים אלו, דאין במניעתם סכנה אלא צערא בעלמא, ואם-כן לפי זה אם אין לו סכין לחתוך הטבור וצריך להביאו דרך רשות-הרבים, אסור להביאו, אלא יקשרנו לעת עתה, והוא הדין בשארי דברים המזכירים כן. ובבאור הלכה בבאתי דעת ראשונים דמותר לחלל במלאכה דאורייתא בשביל זה, עיין שם, ועל-כך פנים להביאו על-ידי עוכר-גילולים או להחם חמין על-ידי לרחוץ הולד בוודאי מותר: (כד) ומולחין אותו. כדי שיתקשה הבשר [וש"י], ומשמע מזה דהמליחה תהיה במלח [עפ"מ ג]. ובפירוש המשנה להרמב"ם כתוב: ונותנין עליו אבק ההרס והדומה לו, וכן משמע בערוך ערך 'לף', עיין שם: (כה) וטומנין השליא. ולא בקרקע, דמשום זה לכולי עלמא לא מחללינן שבתא, אלא כך היה מנהגם כשחל בשבת: עשירות טומנין אותה בספלים של שמן או בספוגין של צמר, ועניות במוכין או בתבן, ובתול אלו ואלו טומנין אותה בארץ [ירושלמי]: (כו) כדי שיחם הולד. והיה זה מדרך סגולה אצלם:

כן לא שייכי כלל הני שיעורי. ולמה עיין בכל זה: * כל שלשים. מקור דברי המחבר הם דברי הרב המגיד שם, עיין שם. ובאמת המגיד בעצמו כתב מתחלה לדבר פשוט דדין מדורה הוא כגל צרכי החיה, ועל כל צרכיה אסקינן דג' זמנים יש לה, ואם-כן מאי עדיפותא דמדורה מכל שאר צרכי החיה, רק אחר-כך הוציא מדברי הראב"ד דעתו דעד שלשים יום מסוכנת היא למדורה, עיין שם, ובאמת כל זה הוא רק לפירוש הראב"ד בדברי הרמב"ם, דהא דלא התיר מדורה לחולה מיירי בחולי שאין בו סכנה, וממילא כנגד זה התירא עדיה מיירי גם-כן לאחר שבעה, דדינה גם-כן כחולה שאין בו סכנה, ואף-על-פי-כן רשאים גם-כן לעשות לה מדורה, ועל-כרחן משום דגבי מדורה לעולם מסוכנת היא. אבל על-פי האמת קשה מאד לפרש כן דברי הגמרא דהא דקאמר 'סבור מינה לחיה אין לחולה לא' הוא כחולה שאין בו סכנה, דאם-כן, לרוב הפוסקים דסביר דלמסקנת הגמרא הוא הדין לחולה, הייה מותר לעשות מדורה אפילו לחולה שאין בו סכנה, וזה לא נשמע לשום פוסק שיקל כזה [ואין לומר דכוונת הגמרא הוא על-ידי עוכר-גילולים דקא, דזה אינו, דהא מביא על זה ראייה מהקיד דם ונצטנן, והתם בוודאי אפילו על-ידי ישראל, כדמוכח בכל הפוסקים, וחולה עדיף מזה לשיטתם, וכמו שפירש רש"י], וגם לישנא דהרמב"ם אין מדוקדק לפי זה, דאמאי קא מדייק וקאמר 'אבל אין עושיין לחולה כדי שיתחמם', אפילו כדי להתרפאות אסור, דהא הוא חולי שאין בו סכנה; אם לא שנתחוק דכוונתו דאפילו על-ידי עוכר-גילולים אין עושיין, וזה אין במשמע בשטחות לשונו, ע"ש, וגם בשלטי-הגבורים פרק מפנין מבואר דסבירא ליה דמיירי הרמב"ם בחולה שיש בו סכנה, וכן נמצא בחידושי הרמב"ם המובאים במעשה-ירוקה, שנתה הרמב"ם שאין עושיין מדורה לחולה מיירי אפילו בחולה שיש בו סכנה, והוא מספר הבתים, ע"ש, וממלא אין צריך לחדוק מיירי בחיה תוך ל', ושפיר מיירי בתוך ז' או בתוך ג'. וכן משמע גם-כן קצת בירושלמי, דמימרא דשמואל דעושיין לה מדורה קאי על זמן שמחללין עליה את השבת, דאיתא בירושלמי בפרק מפנין על המשנה דמחללין עליה את השבת: אמר שמואל עושיין לה מדורה אפילו בתקופת תמוז, משמע דאי על זמן קודם ז'. וגם לפי מה שהבין רבינו חננאל בפרק הדר גבי ינוקא דאשתפוך חממיה, דאמרינן התם ליחם ליה על-ידי עוכר-גילולים אגב אמר, ופרין 'אמו' דהא קאכלה תמרי', ומשני 'תובא הוא דנטק לה', ופירש שם ה"ר"ח קור אחזה וכו', ע"ש, ולפי זה בוודאי צריכה לחמיה לרחוץ ולשתות לחםם גופה, ואפילו הכי לא התירו כן אם על-ידי עוכר-גילולים משום דמיירי ביים ח', ואין לחלק בין מדורה לרחיצה, דהא הראב"ד בעצמו אינו מחלק, ע"ש בדבריו [וגם בגמרא דקאמר שמואל היה עד ל', לא מצא הגמרא לאשכוחי כי אם לטבילה ולא קאמר למדורה, ויש לדחות דאם כן תרתי דשמואל למה לן. וכן יען כי הרב המגיד כתב שבתול דעתו מפני דעת הרמב"ם, דאשתפתי עוד מלוינו ראייה לירבתינו מראשון לראשונים, והוא רב אחאי גאון, אשר בוודאי אם ראה הראב"ד לדבריו אפשר גם-כן שהיה מבטל דעתו מלפניו, וזה לשונו בפרשת שמות: ואלו

אשה שילדה בשבת, ואפילו חל ג' שלח בשבת, אף-על-יגב דהיא אמרה ביראה אינו ולא צריכא מדורה וחמין וכו', וההוא בריותא לאו בריותא היא ועדינן לה מדורה וחמין וכו'. וכל צרכי דבכרין לחיה וכו': הוי דגם מדורה כלל בג' ז' ול', ומביאו הרמב"ם באתות האדם, ע"ש, וכן כתב רבינו יוחם כראש ספרו וזה לשונו: ועושיין לה מדורה לחיה בשבת באותם ימים שאמרנו שמחללין על-ידי ישראל, ובאור שאמרנו אין מחללין עושיין על-ידי עוכר-גילולים, עכ"ל, ומאחר שלא מצינו שום משמעות לאיזה פוסק לכך מהראב"ד שיאמר שדין המדורה חמירא מכל צרכי החיה, וכולם העתיקו להקדמת דינים האלה מימרא דנהרדעי שאמרו חיה ג' ז' ול', קשה מאד להקל לעשות מדורה על-ידי ישראל עד ל', וצריך עיין למעשה: * הולד שנולד וכו'. המגן-אברהם כתב דבכולהו יש להו צער, וכיון דכל אלה אינם מלאכה לא גזרו בהו רבנן, והוא מתוספות שליחא פרק מפנין. ובשאלתהו דרב אחאי פרשת שמות משמע דמניעת חיותו וטבורו יכול להיות סכנה לולד, וזה לשונו שם: ומהו לחתוך טבור בשבת וכו', כי קא מיכביעי לחוד דבד מי אמרינן אפשר לאודוהיי וחינו בקשיותו הטבור [לכד] ולא ילידי סכנה, וא דלמא זימנין דלאו אדעתיה ואחי לודי, סכנה, או

כ שם קב"ח משנה
 וכבר יוסי' לו שם קליה
 כריי"א מ"ש
 בתוספות הור"ש
 נ בברייתא שם ט
 בתוספות הור"ש רבינו
 יוחנן חלק ט ע"ש
 קפ"ו ובר"ש שש
 וכפירוש רש"י

(כז) יו"תוהכ"ם את הטבור. והני מילי בנו"לד לתשעה או לשבעה, (כח) לא"ב נולד לשמונה, *או ספק בן שבעה או בן שמונה, (כט) אין מחללין עליו (ל) אלא-אם-כן גמרו שערו וצפרניו: ח' נולד לשמונה, (לא) או ספק בן שבעה או בן שמונה שלא גמרו שערו וצפרניו, אסור (י) לטלטלו, אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב שמצערה, יוכן היא בעצמה יכולה (לב) להוציא בידה החלב המצער אותה: ט (לג) מישירין איברי הולד (לד) שנתפרקו

באר היטב

כל תינוק, וכ"כ הבי"מ, מ"א, ע"ש: (יב) שנתפרקו. ודוקא ביום הלידה,

משנה ברורה

(כז) וחותכין. אחר שקושרין אותו. ועיין במגן-אברהם, שחתיכת הטבור בעלמא אינו כי אם שבות, ובספר קובץ להרמב"ם כתב בשם ספר שושנים לדוד שהוכיח דיש בזה איסורא דאורייתא, ורק הכא מותר, עיין שם: (כח) אבל נולד לשמונה. דוודאי לא חיי: (כט) אין מחללים. דכיון דמספקא לן אם היה בן-קיימא מעולם, לא מחללינן. ולא דמי להא דיושבת על המשבר כסעיף ה, דהתם מיירי דכלו לו חדשיו [מ"א]. ועיין ביאור הלכה מה שכתבנו בזה: (ל) אלא-אם-כן גמרו וכו'. קאי גם אבן-שמונה, כדאיתא בבית-יוסף, והטעם, דאמרין שהוא גן שבעה וואשתהוי הוא דאשתהי. ועיין בביאור הגר"א שגשאר בדין השולחן-ערוך בצריך עיון, ודעתו דלענין חילול שבת לא סמכינן אנמרו לחוד, כי אם דוקא כששהה גס-כן שלשים יום, (יז) ורק לענין טלטול התינוק נוכל לסמוך אסימנא דגמרו לחוד: ח' (לא) או ספק וכו'. והאחרונים הסכימו דדוקא כשידוע שהוא בן שמונה, כגון שבעל ופירש, אבל מספק מטלטלין כל תינוק: (לב) להוציא בידה. על הארץ, (טו) דאין זה כדרך מפרק כיון שהולך לאיבוד, ועוד, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור, ומשום צערא לא גזרו, כמו מפס מורסא: ט (לג) מישירם. בידיים:

ביאור הלכה

(י) לטלטלו. ואגודה כתב דוקא כשבעל ופירש, אבל מספיקא מטלטלין דלמא הלכה כרבי יוסי דמסתבר טעמיה דזמנין דמנתח והוי ספק נפשות; וסבירא ליה להקל, ופשיט ממימרא דרב נחמן דהלכה כרבי יוסי, וכן כתב חידושי הר"ן שם במתניתין דאם לא יחכנו איכא סכנתא ע"ש, וכן כתב המהרי"ם במשנה שם, וברמב"ם פרק ב מהלכות שבת מבואר ביותר מזה, שהוא מזהב כספנה לא אלו הדברים אם ימנע מהולד, שאחר שחשב בהלכה יד הדברים שעושין לולד, סיים על זה 'מפני שסכנה הוא לו אם לא יעשו לו כל אלה'. ולפי זה דבר פשוט הוא ואפילו בהמלאכה דאורייתא מחללינן היכי דאי אפשר בענין אחר, ואין כוונת הש"ס כהני מלאכות מפני שהם מרובין, דבאמת עושים אותם ביום שנולד אפילו היכא דקעביד איסורא דאורייתא עלידיס, כגון להחם חמין כדי לרחוץ, או כדי לשחק הסמנין הצריכין לו למליחה, או גבי מלפפים לחתך בגד לעשות חתולות, או להביא סכין דרך רשות-הרבים לחתוך הטבור [חן] שמתניתא שליא דאסור לטמון בארץ משום דאינו אלא שגולד, וכמו שכתב המהרי"ם, והרמב"ם השמיטה בחיבורו, וכונת הרמב"ם שם כמה שכתב 'בחמין שהוחמו בשבת' היינו אפילו אם הוחמו על-ידי ישראל [ענין כפי"ב מהלכות מילה בשאלת חממי לוניל ובתשובתו שם]. ונגייה ועת, דבדברי הרמב"ם אלו דמשמע מיניה דללפף להולד יש חשש שוכתא אם ימנעו מזה, ותיישב מאד מימרא דרב נחמן דקאמר 'מכאן שכל מלפפים להולד הנולד', והלא קאמר בדף ט' 'לפופי ינוקי בשבתא שפיר דמי', הרי דבכל שבת שרי [ועיין לקמן מה שכתבנו על זה בשם שארי ארשונים] דאין בזה משום שבות כלל ומאי רבואת הכא? אבל לפי הרמב"ם ינחא, דשם אשמעינן הגמרא דמשום דיהיה בזה צער אם ימנע. לכן לא גזרו רבנן, וכן עיין הרמב"ם בפרק כה מהלכות שבת דין לא, ע"ש, וכאן אשמעינן הגמרא דכיום שנולד,

הליפוף הוא מכלל שאר צרכי הכרח להולד, ונפקא-מינה דמותר לעבור אמלאכה דאורייתא בשביל זה. ועל-כ"ל-פנים נראה פשוט דיש להקל לתחלה להחם חמין על-ידי עובד-גילולים כדי לרחוץ התינוק, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, ואחר-כך מצאתי בספר נורי-ישראל בשם שו"ת שואל ומשיב שכתב גס-כן הכי: * או ספק בן שבעה. דין זה העתיק המחבר מהטור, וכפי הנראה היה כמו שכתב הבית-יוסף דמקורו הוא מהא דשבת קליה בברייתא: בן שבעה מחללים עליו וכו'. וכן שמונה אין מחללין עליו, ספק בן שבעה בן יום או הוסיף דהיינו דגמרו צפרניו אפילו פירש משנה חיכך גם זה ומפרש הטור דכוונת הברייתא לענין חילול שבת ממש לרפאותו ולהחיותו, דאם היה מפרש דהברייתא מיירי לענין למולו בשבת לא היה מדייק מזה דאין מחללין, ומיליה לא מהלינן מספיקא ביום השבת אבל חילול שבת לרפואה מחללינן מספיקא, כדקיימא לן בגמל גל, ספק חי ספק מת מפקחין, ולאוראה הלא בגמרא שם מוכח דהברייתא אמילה קאי, וכן פירש רש"י שם? ויש לומר דגם הטור מודה לזה, אלא דסובר דברייתא כוללת שניהם, מרקאמר שם לישנא דסתם 'חילול'. ואין להקשות בדף קלו דקמותיב מהאי ברייתא: לימהליה ממה-נפשך, והוצרך לאוקמיה במכשירי מילה ואליבא דרבי אליעזר, יותר היה ליה לאוקמיה לענין חילול שבת ממש לבד, וכפשטיה דלישנא דברייתא, אלא דדאי דסבירא ליה להגמרא דהברייתא לענין מילה מתניא? ויש לומר, דאי היה מתוך ליה כן הוי מקשה ליה מברייתא קמייתא דאמר שם 'ערלתו דאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת'. אכן מדברי הרמב"ם שלא העתיק דין זה רק בהלכות מילה משמע דסובר דברייתא זו רק לענין מילה מתניא. והנה בה"ג הלכות מילה לענין ספק בן שמונה כתב בהדיא: ולענין אחוליה שבתא מחללינן מספיקא, דאמרין כל ספק נפשות להקל, וגם העיטור בהלכות מילה מביא דבריו לפסק הלכה, וכפי פירוש שם הוא גר כהי גאון כתב בן, והעיטור לא פליג עליו שם כי אם הוסיף דהיינו דגמרו צפרניו אפילו פירש משנה חיכך גם זה ככלל ספק, דאמרין אשתהוי אשתהי, וכן המהרי"ם שם בדף קלו כתב גס-כן ככל דברי בה"ג וכתב: אמנם לענין לחלל שבת כולי עלמא מודו המחללין, עיין שם, וכן בספר האשכול כשהעתיק הברייתא דספק בן שבעה אין מחללים, כתב על זה וזה לשונו: פירוש, למולו, ורצה לומר ולא נטעה לפרש דקאי על כל חילול. ואולם יש לדחות, דאפשר דהם מיירי היכי דגמרו שערו וצפרניו [וכן משמע קצת בעיטור שם, עיין שם], אבל היכא לא גמרו, יותר מסתבר לומר דאם בן שמונה. והנה מסוגיא דערבין שיכח על המשבר ומהא, והובא בסעיף ה, דמקלינן מספיקא להביא סכין דרך רשות-הרבים, תירץ המגן-אברהם דהתם מיירי שידעינן שכלו חדשיו. והנה עוד מבאר המגן-אברהם שתלו לו בשם תירוצים שהובא בתורת האדם להרמב"ן לענין עוברת שהריחה, דלתירוצא א' שהם דברי בה"ג מבואר שגם בולד קודם מ' יום, דמאי בעלמא הוא, אף-על-פי-כן מחללים, ואם-כן כלישנן בנו"ל לאויר הנמר והוא ספק דמחללין, אך לפי מה שביאר שם הרמב"ן הטעם ביושבת על המשבר דחשוב כילוד ורק הדלת ננצל בפניו, אם-כן על-כ"ל-פנים גמרו דוקא דכלו לו חדשיו, עיין שם [והנה לפי דברי המגן-אברהם זה ממילא נדחה הראיה שהבאנו לעיל מבה"ג, דאפשר דהוא אויר לשיטתיה בזה דסבר דמחללין אפילו על עוברין, וכל-שכן שם]. ולענין דעמי לא חלוי כלל זה בזה, דאפילו ליה תירוצו זה לא קאמר שם הרמב"ן רק דבעוברין לא מחללין משום דישירא אינו מצווה על העוברין, ויושבת על המשבר לא מקרי עוברין וכנוול דמאי, מה שאין כן בנו"ל אפשר דגם הרמב"ן מודה דאף-על-גב דאין נהרגין עליו מספיקא משום "ישפטו העדה" וגו' אף-על-פי-כן מחללין מספיקא, דספק נפשות להקל;

שער הציון

(יד) או לענין מילה משום דמהלינן ליה ממה-נפשך, כדאיתא בגמרא קל"ו: (טו) אור זרוע ושאר פוסקים:

הלכות שבת סימן של שלא

כאר הגולה שפג

(לד) מחמת צער הלידה: י מותר לכורכו בכגדיו (לה) *שלא (יג) יתעקמו אבריו: יא *אם נפלה ערלת גרון הולד, (לו) מותר לשום אצבע לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה אף-על-פי שפעמים שמקיא:

שלא דיני מילה בשבת, ובו י' סעיפים:

א *עושים כל צרכי מילה (א) בשבת, מוהליו *ופורעין (ב) ומוצצין ונותנין עליו (ג) כמון: ב *כל זמן שלא סילק ידו מן המילה (ד) חוזר (ה) אפילו על ציצין שאינם מעכבין; סילק ידו, אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין. י'אלו הם (ו) המעכבין, בשר החופה (ז) אפילו רוב גובהה של עטרה במקום אחד: ג יבן שמונה, (ח) אם גמרו וצפרניו מלין אותה בשבת, ואם לא גמרו, אפילו אם הוא (ט) ספק בן שבעה ספק בן שמונה, אין מלין אותה בשבת, ואין צריך לומר בן שמונה ודאי. י'אם הוא (י) בן שבע ודאי, אפילו לא גמרו וצפרניו מלין אותה (יא) (ועיין באר היטב

אבל אח"כ אסור, טור והאחרונים, ע"ש: (יג) יתעקמו. וברא"ש פ"ז

ביאור הלכה

וליהפך גס-כן קצת יש לדחות, דהתם אם נאכל לאמו ביום-הכפורים, מסתמא לבסוף תלד בן-קיימא וישמור שבתות הרבה ולכן התיירה התורה, וכמו שכתב הר"ן, מה שאין כן בזה שכבר נולד וחזינן שלא גמרו שערו וצפרניו, מסתברא שהוא בן שמונה ולא יחיה ולמה נחלל שבת עליה. וזע, לדרכי המגן-אברהם הנייל דתלוי זה בשני התינועים, ממילא לפי מה שפסק הריטב"א בחידושי נדה דף מד כדעת הבה"ג דאפילו על עובר מחללינן, ממילא מחללינן גם על ספק בן שמונה: * שלא יתעקמו. כתב הבי"ח דבחומרי שדרה שנתפרק, אפילו אין מישיבין כולם ממש אלא על-ידי ליפוף בגדים נמי אסור, ובמאירי פרק כ"ד הל"ע משמע דבליפוף בגדים בכל גוונא שרי:

* ופורעין ומוצצין. עיין בחשובת בני-ציצין סימן כג וכד דהמציעה לשונו ולא מיחזי כרפואה:

משנה ברורה

(לד) מחמת צער הלידה. כתב המגן-אברהם: ודוקא ביום הלידה, אבל אחר-כך אסור. אבל באמת (טז) מהרבה פוסקים משמע דאין חילוק בזה, ואפילו לאחר חודש או שני חדשים מותר, ועיין בביאור הגר"א שכתב (יז) שכן גס-כן דעת השולחן-ערוך להקל בזה כמותם, ועלי-כן אין להחמיר בזה. ומכל מקום אם נתפרקה חוליא של שדרה ממקומה, לכולי עלמא אסור ליישב בידו חוליות של שדרה אחת על חברתה, דמיחזי כבונה, אם לא ביום הלידה (יח) דאז יש לצדד להקל אף בזה: י (לה) שלא יתעקמו אבריו. וברא"ש פרק י משמע, דאפילו לכורכו (יט) כדי ליישר אבריו גס-כן שרי לעולם, והטעם בגמרא, משום דאורחיה תמיד בסייג ולא הי ונתעקמו אבריו, אסור לכורכו בשבת: יא (לו) מותר. ולא גזרינן בזה משום רפואה, (כא) דאורחיה דתינוק ליפול ערלת

א (א) בשבת. דכתיב "וביום השמיני ימול", 'ביום' ואפילו בשבת [גמרא]: (ב) ומוצצין. אף-על-גב דעל-ידי המציעה הדרם ניתק מחיבורו והויא ליה חובל, אף-על-פי-כן מוצצין, משום דסכנה לולד כשלא ימוץ הדרם [גמרא]: (ג) כמון. היה דרכם לתת מין בשמים שחוק לרפואה, והוא הדין לתת אספלטנית [תחבושת] על המילה [משנה שם]. ועיין לקמן בסעיף ז, אם לא היה לו כמון שחוק מערב-שבת: ב (ד) חוזר וכו'. דאף דגמר לחתוך הערלה ובדיעבד יצא ידי מצות מילה אפילו בלא אלו הציצין, מכל מקום כל זמן שלא סילק ידו מן המילה מקרי כלכתחלה (ה) וכולה חדא מילתא היא, דניתנה שבת לידחות אצלה. ועיין בחידושי הר"ן שכתב, דאפילו כבר סילק ידו מן החיתוך והתחיל לפרוע, מקרי עדיין לא סילק ידו מן המילה, דמילה ופריעה חדא מילתא היא [אך כשהוא עוסק במציעה מותק שם אם מותר בשבת לחזור לציצין שאינם מעכבין, דמילא המציעה מקרי רק רפואה ולא צורך מילה, עיין שם]. ולפי זה פשוט דאפילו אם הפורע הוא אחר, כל זמן שהוא עוסק במצותה מותר לו לראשון לחזור ולגמור את הציצין שאינם מעכבין, דלא משגחינן במה שהוא סילק ידו כיון דעדיין לא נגמרה מצות מילה: (ה) אפילו על ציצין וכו'. היינו רצועות של בשר שנשארו, (ו) בין מהערלה (ג) ובין מעור שפורע: (ו) המעכבין. גס-כן בין במילה ובין בפריעה, וכנ"ל: (ז) אפילו רוב גובהה. וכל-שכן רוב הקיפה של העטרה אף-על-פי שאינה רוב גובהה (ועיין ביורה-דעה סימן רסד בבית-יוסף ובש"ך). ועיין שם באחרונים שנתבאר מה נקרא עטרה: ג (ח) אם גמרו וכו'. דאף דבן שמונה בעלמא לאו בר-קיימא הוא, בזה שגמרו אמרינן האי בר שבעה הוא ואשתהויי אשתיה הולד בכטן אמו [מ"א]: (ט) ספק בן שבעה וכו'. והוא הדין ספק בן שמונה ספק בן תשעה, והטעם בכל זה, דלא מחללינן שבת מספיקא: (י) בן שבע ודאי. היינו שבעל אותה ופירש עד שהוכר עוברה, אבל לא סמכינן לומר דמסתמא נתעברה אחר ליל טבילה או משעה שפסקה לראות דם, (ז) דאין זה הוכחה ברורה: (יא) ועיין ביורה-דעה וכו'. דשם מבואר דעת רמ"א, דספק בן שמונה או בן שבעה אפילו לא נגמר שערו וצפרניו מלין בשבת ממה-נפשך, דאי בר מילה הוא שפיר מהיל, ואי לא,

שער הציצין

(טז) רש"י בפרק כל הכלים וכפי גירסתו ולפנינו ותוספות בשם רבינו תם [וכן כתב המאירי שם], ועיין בביאור הגר"א שביאר זה ברחבה: (יז) מלא חילק השולחן-ערוך בין הא דסעיף ט להא דסעיף י שמע מינה דבשניהם הדין שוה להקל, ודלא כמגן-אברהם: (יח) שכן דעת רש"י והרא"ש בסוף פרק חבית, ואף לדעת התוספות דף קכג אין חילוק בזה וכמו שכתב הגר"א, בדרכינן שומעין לוקל: (יט) מגן-אברהם, ורועה לומר אף שכבר נתעקמו: (כ) מגן-אברהם וש"א: (כא) עיין ברמב"ן וריטב"א ומאירי וחידושי הר"ן: (ב) רש"י: (ג) רש"י ורמב"ם בפיורש המשנה שיליהי פרק רבי אליעזר דמילה: (ג) מאירי שם בסוגיא, וכן הוא דעת רבינו תם ביבמות ע"א עמוד ב, וכן הוא גירסת בה"ש ג, וכן כתב שם הריטב"א, ובאר זרוע הלכות מילה נוטה גס-כן לדעת רבינו תם, עיין שם, וכן מבואר בבית-אדם שער רינה וישועה, עיין שם, וכן נמצא באשכול דף קכא, עיין שם במפרש שהאריך: (ז) כן כתב בה"ג ואחריו כל הפוסקים:

1 שם במשנה וברייא' קליב' ו' שם קליה ברייתא ו' תנא קמא פ' מלוגתא ז' שם דאמוראי ו' תסקי הו' תוסקיס (ל' חומרא) * (פירוש, הולד היצא מהאשה שפתחו בטנה, רש"י)

1 שם במשנה וברייא' קליב' ו' שם קליה ברייתא ו' תנא קמא פ' מלוגתא ז' שם דאמוראי ו' תסקי הו' תוסקיס (ל' חומרא) * (פירוש, הולד היצא מהאשה שפתחו בטנה, רש"י)

1 שם במשנה וברייא' קליב' ו' שם קליה ברייתא ו' תנא קמא פ' מלוגתא ז' שם דאמוראי ו' תסקי הו' תוסקיס (ל' חומרא) * (פירוש, הולד היצא מהאשה שפתחו בטנה, רש"י)

באר היטב

כורכין אותו בחול ונתעקמו אבריו אסור לכורכו בשבת, מ"א: (ב) בין השמשות, עמ"א שהעלה דאם נולד רביעי שעה קודם צאת הכוכבים היו ספק, הוא נולד קודם לכן מוהלץ ביום ו', ואם נולד בשבת ברביעי שעה קודם הולד מוהלץ בשבת, ע"ש. ובהרב"ז נזכר רפב כתב: תינוק שנולד ע"ש אחר שקיעת החמה קודם שנראו ג' כוכבים בינונים, אם הירב ספק אם נולד קודם טוף השקיעה או אחר טוף השקיעה וקודם שנראו ג' כוכבים, כיון דאיכא תלחא ספקי ידחה לעשייו, ע"ש. ועוד בסוף ספר דרבינו ג' וכוונתו גדול ממלחמות מצוה בכל פרטי דינים וחילוקים רבים באורך, ועיין בשר"ת הב"ח סימן קנר ומהר"ש סימן מא: (ג) כשהוא מהול. צ"ע למה לא נהגו עתה

ביאור הלכה

דקא בפה ולא עליידי רבר אחר שהמציאו הרופאים החדשים. וכתבשבת יפה אליעזר סימן (?) מתיר למצוק בספוג, דברוקה דיותר טוב ממציאה בפה, ואפילו שבת יש להתיר בספוג, (ע"ה על א"ח"ק) * בין השמשות. עיין במשנה ברורה מה שהעתיקתי בשם הרדב"ז. ולא היה ספק-ספיקא, ספק יום ספק בין-השמשות, ובין-השמשות גופא הוי ספק, כתב הפרי"מ גודים דאפשר משום דאוקי אחזקת מעוברת [נראה לי מה שכתב בלשון שאפשר, משום דסבירא ליה דאותה חזקה לא אלימא כל-כן לענין דחייית שבת, ונפקא-מינה לענין אם נולד ולד בשבת ואיך אנו יודעין אם ביום ערב-שבת או בלילה ואין לנו ממי לשאול, כגון שמהנה האשה וכי האי גוונא, לא אמרינן דמסתמא השתא הוא ידיליה, ואפילו בחול יש לעיין, ועיין מה שכתבנו קמיה]. ועוד אפשר לומר, משום דשם ספק חד הוא, וכן כתב בספר מנחת-כהן, ועיין בס' סימן רצג סעיף ג בהג"ה, וכבר עמד שם בזה בחידושי רבי עקיבא איגור, עיין שם. ואגב דאיידין בההוא ענינא דבין-השמשות אמרתי להזכיר איזה דברים נמצאים לדינא, והוא ביוה-דעה סימן רסב סעיף ו: אם אלתר כשהוציא הולד ראשו חוץ לפרחודו נראה ג' כוכבים בינונים וכו', קשה לי לא קיימא ל"ד בשבת ל"ד דהלכה כרבי יוסי לענין תרומה, ורבי יוסי סבירא ליה דשני כוכבים הוי בין-השמשות וכהרף-עין אחר-כך יוצאין ג' כוכבים, ואם-כן בתוך כך שאתר יוצא מביית הולדת לחוץ לראות אם הוא לילה, מאי הוי אפילו אם הוא רואה ג' כוכבים בינונים, שמא השתא הוא יוצא וכהרף-עין מקודם לא הוי רק שנים הלא הוי רק בין-השמשות? ולא יצויידי רין משולחן-ערוך רק אם בעת הלידה ממש רואה שיש ג' כוכבים, כגון שהחלון פתוח בביית וירושב אצל החלון וכששמע שהילד הוציא ראשו הביט יתיכף רך החלון וראה ג' כוכבים בינונים, ודחוק. אמנם אם רואה אלתר כוכבים קטנים, מסתברא דיש לסמוך דמקודם בשעת הלידה היו בינונים, דקטנים נראין אחר שכבר הוא לילה, כדאייתא שם בגמרא. ואף זה אין ברור כל-כן, דלמא הם בינונים ומקודם היו גדולים הנראים ביום, אם לא שיש הרבה כוכבים קטנים או כוראי יש להם על זה. עוד אמרתי להעיר במה שכתב בעל דרך-החיים ברבי מילה לח' לשונות: אם הוציא ראשו חוץ לפרחודו ונתשתה קצת עדי שנולד כולו, ואחר-כך כשנולד כולו ראשו שלשה כוכבים בינונים, אם לפי ראות, ויהא נימול לשמונה אפילו אם יארע בשבת, היינו אם נולד במצואי-שבת, עד כאן לשוננו, וזה נובע משולחן-ערוך יורה-דעה בסימן רסב, עיין שם, אך מה שמטיף שם וכתב דאם אינו יכולץ לידע אוליין בתר חזקה דהשתא הוא דנוולד ואם הוא בערב-שבת מותר למולו בשבת וכו', ועיין על זה ש"ך סימן רסו סעיף-ט"ט, הוא מזה, כיון דאיידי דנשתהא קצת אמ"כ יש לספק כוראי שבעת הרצאת הראש לא היו כי שני כוכבים או אולי כוכב אחד, ומה דציין להניל אין ענין לזה, דהסמ"ק מיייר שאין אנו יודעין כלל אם היה שום שיהוי מעת הרצאת הראש הולד חוץ לפרחודו עד הלידה, והלידה הלא היתה כוראי כלילה, לכך כתב דאם אינו יודעות ש"לך אתר חזקה, ורצה לומר, דמחוקקין לא בחזקת מעוברת עד השתא ולא מספקין דהיה שיהוי בין יציאת הראש ללידת הגוף, או דמייירי הסמ"ק שנולד הולד זמן הרבה אחר צאת הכוכבים, מה שאין כן בנידוח ידידי דמיייר שיהוי קצת בין לידת הראש להגוף ולאחר שנשלם הלידה ראו ג' כוכבים בינונים, ואם-כן לא נולד לאוקמה אחזקה לומר דעד השתא היתה מעוברת, דמן התורה עליידי הראש חשיב לידה, מי יאמר שלא היו מתחלה שנים? ועיקר סברתו מה שכתב דאוליין בתר חזקה דהשתא הוא נולד לא שייך בהו, דעל-כרחוץ מה שכתב 'דהשתא' הוא לא דוקא, דהא מיייר דאשתתי קצת, אלא על-כרחוץ כוונתו דחזקה דבלילה נולד, ומסתמא הוי השלש כוכבים מתחלה גם-כן וכאמת לא שייך על זה חזקה, וצריך עיין. אחר-כך מצאתי בעזר השם בספר סדר-טהרה

מחתך בבשר בעלמא הוא, ואין בזה משום חבורה כיון דהוי נפל. והנה בב"ח וט"ז דעתם לפסוק כהשולחן-ערוך, אבל באליה רבה הביא בשם ספר לח"מ שהמנהג למול ספיקות, וגם במאירי כתב שכן דעת כל הגאונים, וכן כתב הרדב"ז סימן לב, ובה"ח נהרא ופשטיה: ד' (יב) אינה דוחה. דכי כתיב "וביום", אשמני קאי: ה' (יג) אנדרוגינוס. הוא ילד שיש לו זכרות כזכר ונקבות כנקבה [רמב"ם פ"א מהלכות מילה]: (יד) ונולד בין השמשות. בין בין-השמשות דערב-שבת ובין בין-השמשות דמצואי-שבת, בשניהם אין מילתן דוחה שבת ונדחה ליום ראשון. ומה הוא בין-השמשות? (טו) יש אומרים דקרוכ לרבע שעה [הוא שעה זמנית, כן ביארנו לעיל בסימן רסא בביאור הלכה דיבור המתחיל 'שהוא', עיין שם] קודם ליציאת ג' כוכבים בינונים הוי ספק לילה, ורביעי שעה יוצא מכלל ספק, ואם נולד אז בשבת מונין אותו לשבת בבאה. (זא) אבל כמה פוסקים מחמירין בזה וסבירא להו דמעת שנתכסה החמה מעניינו עד יציאת ג' כוכבים בינונים הוא הכל בכלל בין-השמשות, וכן כתב הברכ"י יוסף דנתפשט כן המנהג בכל ערי ארץ-ישראל, וכן כתב בספר זכור לאברהם ובספר סדר זמנים. ואפילו אם ספק לו אם נולד קודם בין-השמשות או בזמן בין-השמשות, גם-כן פסק הרדב"ז להחמיר דנדחה ליום ראשון, והביאוהו האחרונים, ועיין בביאור הלכה: (טז) ונולד כשהוא מהול. פירוש, שאפילו בלא קישוי נראה מהול, (יז) אבל כשאין נראה מהול רק כשיתקשה, מילתו דוחה שבת: (טז) ויוצא דופן. שנתקשה אמו בלידתה, והוציאוהו לאורך הבטן על-ידי סם:

שער הצינן

(ס) כן כתב המגן אברהם, עיין שם: (י) עין לעיל בסימן רסא סעיף ב במשנה ברורה בביאור הלכה: (י) בית-מאיר ותשובת חתם-סופר חלק יורה-דעה סימן רמח, וכן משמע באור ורוע הלכות מילה סימן צו סעיף ו:

הלכות שבת סימן שלא

שפה באר הגולה

ט שם ק"ל משנה וכו' עקיבא י"ש בנמרא כ הרי"ף והרא"ש שם ל הרמב"ם פ"ק ב מהלכות מילה מ שם ק"ג משנה

שילדה ואחר-כך נתגיירה, ומי שיש לו (י) שתי ערלות, (יח) אין מילתן דוחה שבת: ו' כמכשירי מילה שאפשר לעשותם מערב-שבת אינם דוחים את השבת. לפיכך אם לא הביא (ג) (יט) איזמל למילה מערב-שבת לא יביאנו בשבת * אפילו במקום שאין בו אלא איסור דרבנן, שהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת. ל' לומר לאינו-יהודי לעשותם, אם הוא דבר שאם עשהו ישראל אין בו איסור אלא מדרבנן (ז) (כ) אומר לאינו-יהודי ועושהו, ואם הוא דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה, (כא) לא יאמר לאינו-יהודי לעשותו (כב) * ועיין לעיל סימן (ז): ז' מלא היה לו (כג) כמון שחוק מערב-שבת (כד) לא ישחקנו, אלא לועס בשיניו. אם

באר היטב

אליהו רבה: (א) איזמל. ע"מ"ש בסימן שי ס"ג אם יש לטלטל האיזמל

משנה ברורה

(יז) שתי ערלות. פירוש, (ח) שני גידין. (ט) ויש אומרים, שיש בו שתי עורות זה על-גב זה: (יח) אין מילתן דוחה שבת. וטעם מל אלה הוא משום ספק, (י) כגון גבין אנדרוגינס הוא משום דאינו זכר ודאי, ומדרכן נולד כיון-המשמות שמא הוא שלא בזמנה; ונולד כשואו מהול, אפשר דליכא כאן ערלה כבושה והוא מהול ממש; וכן מי שיש לו שתי ערלות, דהיינו שני גידים, הוא נמי (יב) משום דאין אנו יודעין איזה ערלה עיקרית. ולסברא ב' דמידי בשתי עורות זה על-גב זה, נמי טעמא דאין אנו יודעין כוננת התורה כזה. חוץ מיוצא-דופן ואינו-יהודית שילדה, התם הטעם משום דאין טמאים בטומאת לידה, ולכמה תנאי בעינן כסדר האמור בפרשת תזריע, דאשה כשהיא טמאה לידה בנה נימול לשמונה: י' (יט) איזמל וכו'. ולענין טלטול האיזמל אחר המילה, עיין לעיל במשנה שם סיפ' קטן ש' במשנה ברורה מה שכתבנו שם: (כ) אומר לאינו-יהודי ועושהו. הדוי שבות דשבות במקום מצוה ושרי, כדלעיל בסימן ע"ז סיפ' ה. ומכל

מקום אסור (יג) להביא התינוק לבית-הכנסת דרך חצר שאינה מעורבת אפילו על-ידי אינו-יהודי, (יג) דהא יכולין למולו בביתו, והרבה פעמים מלין בבית כשיש צינה. וכשצריך להוציא התינוק מביתו לחצר שאינה מעורבת אל האיזמל המונח שם, מותר על-ידי אינו-יהודי כיון דליכא רשות-הרבים [מ"א שם]. ומכל מקום טוב יותר להביא האיזמל על-ידי אינו-יהודי לתינוק, דאם יביא התינוק אל האיזמל יהיה צריך אחר המילה להתיר עוד הפעם שבות דשבות להחזיר התינוק אצל האם, מה שאין כן כשיביא האיזמל אל התינוק יניחנו שם עד אחר השבת [מחצית-השקל]. ועיין בסימן ששט מה שכתבנו בזה: (כא) לא יאמר וכו'. דגם אמירה לאינו-יהודי בדבר שאסור מן התורה הוי כשאר שבות, והעמידו חכמים דבריהם וכנ"ל: (כב) ועיין לעיל סימן שז. סעיף ה בהג"ה, דשם הביא רמ"א דיש מקילין אפילו במלאכה דאורייתא לומר לאינו-יהודי במקום מצוה, ואף דרוב פוסקים חולקים על סברא זו והעיקר כדבריהם, וכמו שכתוב בסימן רעו, (יד) מכל מקום לענין מילה המיקל וסומך על דבריהם לא הפסיד אם אי אפשר בענין אחר, וכל-שכן לענין הוצאה והכנסה, דלהרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רשות-הרבים. ועיין בבאור הלכה: ז' (כג) כמון שחוק וכו'. ועדיין הוא קודם המילה, וכמו שיתבאר: (כד) לא ישחקנו. דמכשירי מילה (טו) אינם דוחים את השבת, ועל-כן אם אי אפשר לו ללועסו בשיניו תדחה המילה. ולא דוקא שחיקה שהיא מלאכה, אלא אפילו להביא כמון דרך מבוי שאין משותף נמי אסור, וכדלעיל סעיף ו. וכן לא יאמר אמול אותו ולכשיצטרך אחר-כך לסממנין משום סכנה אשחוק דהא פיקוח נפש דוחה את השבת, (טו) דכיון דעכשיו יודע שאי אפשר לו בלא סממנין אחר המילה, מוטב תדחה המילה ולא יביא עצמו לידי חילול שבת, כיון שהיה אפשר להכין מאתמול. ודע, (יז) דאם נתודע לו לאחר המילה שאין לו כמון, בוודאי מותר להביא אף דרך רשות-הרבים ולשחוק, (יט) ומכל מקום אם אפשר לו לשנות בכל זה מבלי שיגיע מזה

שער הצינון

(ח) רש"י בפירוש ראשון ורמב"ם [עיין בכ"מ] ומאירי פרק ר"א דמילה: (ט) רש"י בפירוש שני. ועיין במחצית-השקל: (י) הכל בנמרא: (יב) מאירי שם: (יג) מגן-אברהם. ומה שכתב ועיין סימן רעו סעיף ב וכו', הוא ענין בפני רבבה ואין שייך לזה, דאם היה המגן-אברהם מחשיב זה לצורך מצוה היה מותר אפילו לדידן, והבאר היטב לקמן בסימן ששט שגה בזה: (יג) ועיין בבאלי רבה שאם הסכין אינו בביתו רק בבית-הכנסת, מותר להביא המילה לשם על-ידי אינו-יהודי, ולפי מה שנכתוב לקמיה בשם מחצית-השקל, גם בזה טוב יותר להביא הסכין אצל התינוק: (ל) ש משמע מגן-אברהם וכן כתב בספר שולחן-עצ-רשטים: (טו) רמב"ם טור: (טו) רוב פוסקים, דלא כהרמב"ן: (יז) והוא הדין אם עבר ומלו, אף דעבדי איסורא בזה אפילו הכי מותר עתה לחלל, דמכל מקום עתה פיקוח נפש הוא להתינוק: (יט) אף הדאליה רבה העתיק דברי הב"ח ולאחר המילה לא צריך שינוי, לענינת דעתי נראה דאין להורות כן למעשה, אחרי דהר"ן כתב כהדיא בשם הר"ז"ה הרשב"א דמתניתין מיירי לאחר המילה ואפילו הכי צריך לשנות, וכן מוכח מרש"י במשנה והתוספות [קל"ג ע"ב ד"ה לונט] דסבירא לזה הכי, וגם הרמ"א סתם כן לעיל בסמ"ק שכתב סעיף יב, בוודאי אין להקל. אולם אחר-כך מצאתי ביוה"דעה רס"י בבאור הגר"א שמצד

כחב"ח, ועל-כן צריך עיון למעשה:

הלכות שבת סימן שלא

ג שם במשנה ס דברי
עצמו ע מרובי בפרק ג
חולין כשם רבינו
שמה ותורת הדרשן
שם

לא עירב מאתמול יין ושמן (כה) ליתן עליה, (ה) (כו) *לא יערבם היום, אלא יתן (כז) כל אחד לבדו: ח יאין עושין לה (כח) *חלוק, אלא כורך עליה סמרטוט. (כט) ואם אין לו, כורך על אצבעו דרך מלבוש לשנות מדרך הוצאה בחול ומביא דרך (ל) חצר אחרת אפילו לא נשתתפו יחד: ט ב'זמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמין היה מסוכן, לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת, והאידינא (לא) לא נהגו ברחיצה כלל, ודינו לרחוץ בשבת אם רצו כדין רחיצת כל אדם: הגה (לב) ובמדינות אלו (לג) נוהגים לרחצו לפני המילה בחמין שהוחמו מאתמול ולאחר המילה במוצאי-שבת, וכן אם היה יום שלישי למילתו בשבת ורואים שיש צורך לרחצו, (לד) מבינים חמין מבעוד יום (ו) (ז) ורוחצים אותו בשבת. וכל זה מה הסתם, אבל אם רואים שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה, בוודאי מותר לרחצו (לה) ולחלל עליו שבת, מדי דהוי אשאר חולה שיש בו סכנה: י *אדם שלא מל מעולם (י) (יא) לא ימול (יב) בשבת, אבל אם מל כבר פעם אחת

שערי תשובה

באר היטב

הוצאת התינוק, ועמ"א: (ה) לא יערבם. כתב הב"י דלשאר חולים נמי אסור לערב, ע"ש: (י) ורוחצים. ולא ישרו סדין, דהוי כיבוס, או שים אינדיהודי הסדין תוך המים. ואם נשפכו החמין יאמר לא"י להביא מים שהוחמו בשביל א"י ולא יאמר לאינדיהודי להחם בשבילו. כתב בית-דשמה אומר ונתרפא לא ימולו ביום ה', דשמה יצטרכו לחלל שבת ביום שלישי

[ו] ורוחצים. עיין בה"ט. ועיין בכנסת-יחזקאל סימן טו בענין נשפכו המים ולפי"ד הרופאים צריך לרחוץ התינוק, פשוט שיש להתיר ע"י אינדיהודי, ובלא אמירת רופאים כתבו שאם הא"י עשה מעצמו מותר ואם אומר לו לפעול בשביל הקטן יש מחלוקת הפוסקים, ע"ש: [ז] לא ימול. עיין באה"ט. ועיין

יוסף ביו"ד ס"י רס"ו בשם הרשב"ץ דתינוק שהיה חולה ולא נמול בווננו ונתרפא לא ימולו ביום ה', דשמה יצטרכו לחלל שבת ביום שלישי למילתו, וגם ביום ו' נהגו אסור, ו"ע עיין מש"ש הש"ך ו"ע, ועיין מ"ש היד"אהרן, ועיין בכנה"ג. וכתב במ"א: ו"ל"ג רבמנן הזה שאין רוחצין אותו ליכא למיחש לזה, דלא שכיח כלל שיחללו עליו שבת, לכך אין להתרשל בדבר מצוה, ע"ש: (י) לא ימול. ונ"ל דה"ה אם מל ולא פרע מעולם

ביאור הלכה

משנה ברורה

היזק לחולה צריך לשנות, וכמו שנתבאר בסימן שכח סעיף יב: (כה) ליתן עליה. כך היו רגילין, והיא רפואה, שמערכין וטורפין בקערה יין ושמן כדרך שטורפין ביצה בקערה [רש"י]: (כו) לא יערבם וכו' אלא וכו'. פירוש, דאסור לערבם בקערה, אלא נותנים זה בפני עצמו על מקום המכה וזה בפני עצמו על מקום המכה. ועוד יש לפרש דתרווייהו בקערה, אלא דנותנים זה בפני עצמו, ולא יערבם בידיים, אלא אם יתערבו יתערבו וכו' ממאירין. ועיין בביאור הלכה: (כז) כל אחד לבדו. כתב בית-יוסף, דלשאר חולים נמי אסור לערב [מ"א]. ועיין בביאור הלכה דעל-ידי שינוי לכולי עלמא שרי: ח (כח) חלוק. כעין כ"ס דחוק שעושים, ומכסים ראש הגיד עד העטרה וקושר שם שלא יחזור העור

עלמא, עיין שם באריכות: * לא יערבם היום וכו'. עיין במשנה ברורה. והנה כל זה הוא לדעת הבית-יוסף דפסק כתנא קמא, אולם לא ברידא דבר זה כל-כך, דהנה באור זרוע ובמאירי זכרין ובמגיד-משנה פרק ב מהלכות שבת דין י משמע דדעתם לפרש כרבי מאיר, אכן ברשב"א ורמב"ן מוכח שדעתם דהלכה כתנא קמא, וכן נראה לעניות דעתי שזה הוא דעת הר"ף והרא"ש, מדהעתיקו המשנה דנותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו כצורתה, ולא העתיקו על זה מה שתייצרו שם בגמרא דהיינו בלא ליכא, משמע דסבירא להו כמו שכתב הבית-יוסף דזהו דוקא לרבי מאיר דבשאר חולה גס-כך מותר עירוב בלא ליכא, מה שאין כן לרבנן דבשאר חולה אסור עירוב, גם לענין מילה אסור עירוב לגמרי, ונשאר המשנה כצורתה ונקצת צריך עיין על המגיד-משנה שכתב בהיפוך זה על ההלכות, אמנם על-ידי שינוי לכולי עלמא שרי, עיין שם במגיד-משנה בשם הרמב"ם: * חלוק, עיין במשנה ברורה.

לכסות הגיד: (כט) ואם וכו'. אפילו נודע זה קודם המילה, אין דוחין המילה מפני זה [כ"מ ביו"ד רס"ו בהג"א, ע"ש]: (ל) חצר אחרת. אבל דרך רשות-הרבים אסור כיון שאינו דרך מלבוש ממש, ודרך כרמלית מצדד האליה רבה להחיר, עיין שם: ט (לא) לא נהגו. דנשתנו הטבעים: (לב) ובמדינותינו אלו. כלומר, דבמקומותינו אף כי אין הולד מסוכן כל-כך כמו בימיהם, אכן על-כל-פנים צורך גדול יש דבר, לפיכך על רחיצה שקודם המילה הניחו על דינא דגמרא שמוותר לרחצו (יט) בחמין שהוחמו מאתמול, ולאחר המילה אם קפידא אם ימתינו עד מוצאי-שבת: (לג) נוהגים לרחצו. ויזהר (כ) שלא ישרה סדין במים, ודשייתו היא כיבוסו, ועל-ידי אינדיהודי (לד) אפשר שיש להקל, וגם יזהר מחשיטת הסדין. ואם נשפך החמין יכול לומר לאינדיהודי להביא מים שהוחמו בשביל אינדיהודי, אבל לא יאמר לאינדיהודי להחם לכתחלה, תינוק שהיה חולה ונתרפא, אוסר התשב"ץ למולו ביום חמישי, דשמה יצטרכו לחלל שבת עליו ביום שלישי למילתו, אבל הש"ך ביו"ד דעה סוף סימן רסו והמגן-אברהם מתירין, וכן הסכים האליה רבה להחיר, ואין מחמיצין את המצוה: (לד) מבינים חמין וכו'. משמע דאם לא הכינו אסור להחם על-ידי אינדיהודי, דאין מחזיקין אותו בסתמא לחולה רק למצטער קצת, (כז) אך אם הרופא אומר שצריך, בוודאי אין להחמיר בזה: (לה) ולחלל עליו שבת. היינו אפילו להחם בעצמו: י (לו) לא ימול. דחיישינן שמא יקלקל, ונמצא מחלל שבת שלא במקום מצוה. (נ) והוא הדין אם לא פרע מעולם אסור לפרוע בשבת, גם-כן מטעם זה. מוהל שבא ואמר שכבר מל פעם אחת בחול, נאמן ואין צריך להביא ראיה. ביו"ד דעה סוף סימן רסו כתב בהג"ה, שטוב להחמיר לכתחלה שלא ימולו שני מוהלין מילה אחת בשבת, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע, אבל הרבה (נד) אחרונים כתבו שיש להקל בזה, וכן המנהג בכל מדינת פולין תמיד הם שני מוהלים, זה חותך וזה פורע, בין בחול ובין בשבת. ובחכמת-אדם כלל קמט כתב דעל-כל-פנים לא יכבר שלשה בני-אדם, אלא הפרוע יהיה המוצץ, אבל בישועות-יעקב דחה זה וכתב דהמציצה יכול להיות באחר, דהוא ענין בפני עצמו: (לז) בשבת. ולענין יום-טוב, אם הוא יום-

שער הציון

(יט) דלצוות לאינדיהודי להחם היום, לרוב הפוסקים אף בזמן הגמרא אסור: (כ) אחרונים: (כא) עיין פרי-מגדים: (כב) אחרונים: (כג) מגן-אברהם, וכן משמע בתרומת-הדרשן בסימן רסה: (כד) ש"ך ו"טו ו"כח"ה ועטרת-זקנים ופתחי-תשובה בשם נודע כיהודה ותפארת-צבי, ע"ש, וכן משמע בביאור הגר"א שם:

הלכות שבת סימן שלא שלב

(לח) מותר למול בשבת (לט) אפילו אם הוא אבי הבן: הגה ועיין עוד דיני מילה בטור יורה דעה סימן רסו:

שלב שלא לילד הבהמה בשבת, ובו ד' סעיפים:

א (ב) (א) **אין מילדין את הבהמה בשבת: ב' אין (ב) מפרכסין לכהמה גילדי מכה ולא סכין (ג) אותה בשמן. והני מילי (ד) בגמר מכה דליכא אלא משום תענוג, אבל בתחלת מכה דאיכא צערא, שרי: ג' אם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת, (ה) יכול להריצה בחצר (ו) כדי שתיגע ותתפרא: ד' אם אחזה דם, (ז) יכול להעמידה במים כדי (ח) שתצטנן. (ח) *הואם הוא

א שבת ק"ח משנה ב שם נ"ג ברייתא ונמרא ג שם ברייתא ונמרא ד יאשה ד ולא כהתייב ברייתא שם אלא כריי יאשה, הרי"ך והרא"ש ה' מרדכי שם

שערי תשובה

בשבותי יעקב ח"ג סימן כה שאם אין מוחל אחר יודע בעצמו שיכול למול שרי. ומיש' באה"ט בשני מוהלים כו', עיין בשאגת אריה סימן נט שהאריך ודעתו שבשבת אסור למוהל לסלק דיו משהתחיל למול עד שיגמור הפריעה, אבל אם אירע שסילק דיו מותר גם לאחר לגמרו, ושבת ויר"ט שו"ס בזה, ע"ש. ובשו"ת נ"ב מ"ח סימן כב כתב שהוא מחמיר לעצמו, וז"ל: איני מקבל להיות מוחל בשבת מחמת שאני פורע, אבל לעצמי אני מחמיר וחו"י להודות לאתרים, והביא שם דברי הישי"ש יבמות שמחמיר בזה, וכתב להודות ומטיק וז"ל: ופוק חזי מה עמא דבר בכל מדינת פולין תמיד הם שני מוהלים זה חותך זה פורע בין בחול ובין בשבת, עכ"ל. ועיין בתשובת הרמ"א. ועיין באשל אברהם ובמח"ב כאורח מח"ל שנמצא בארץ ישראל בעת שיש מילה כיו"ט ב' של גליות, וכנחפה בכסף כתב שהאורח שאצלו יור"ט אסור למול כשיש בן עיר שאצלו הוא יום חול, ובמטה יהודה מתי, ע"ש. ובענין מילה שלא בזמנה כיו"ט ב' של גליות, עיין בנ"ב סימן ל ויבואר סימן ל ויבואר א"ה בלכות יור"ט. ועיין בתפארת צבי סימן ז כתב ג"כ להתייר בזה שע"י שנים נעשה יותר וזירות וזריות שהחותך מתעכב בהגנת הסכין וכדומה כו', וכה"ג התייר בקצירת כו', ע"ש:

ביאור הלכה

והוא מרש"י, והעתיקו במגן אברהם. ולפי זה אינו בכלל סנהה כבשרחון החלוק, רק שייצטרך עלייהו ללמוד כלל פנים שנית מדרבנן. אבל מרשב"א ושאר ראשונים משמע דהוא בכלל סנהה, ונפקא מינה מה לאחור המילה אם מותר להביאו דרך רשות הרבים כשאין לו עצה אחרת: * אין מילדין וכו'. ואם היא ממכרת ויש לחוש שמא תמות הבהמה, מסתפק הפריימג'דים, עיין שם, ועלידי אינו יהודי בוודאי יש להקל: * ונאם הוא ספק וכו'. הנה מקור הדבר הזה נובע מסוגיא דפסחים דף יא לענין להקזי דם בכור במקום שאין עושה בו מום, דלדיבי יהודה אסור משום דאמרינן מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום, ולרבנן מותר להקזי במקום שאין עושה בו מום, משום דאי לא שרית ליה כל-שכן דאתי למעבד. ובאר זאת רש"י וזה לשונו: כל-שכן, הואיל ובהול הוא, אי לא שרית ליה במקום שאין עושה בו מום, עובר על דבריך ועושה, ושוב אינו נזהר בין מקום מום לשלא במקום מום, דסב"ב שהכל שוה, עד כאן תוכן הסוגיא. ועל-פי זה כתב המרדכי בפרק במה בהמה דמות לומר לאינו יהודי להקזי דם לבהמה באופן שאם לא יקזי לה דם תמות, משום דאי גנזור עליו גזירה דאמריה לאינו יהודי שבות אתי להקזי בעצמו, משום דאדם בהול על ממונו ואי אפשר שיעמוד עצמו מלהקזי דם ושוב אינו מבחין בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן, והיינו כרבנן ולא כרבי יהודה שחולק על דעת יורב"ס הלכה כרביי, וכן פסק השולחן ערוך בלי שום מקום על זה. ואמנם מדברי התוספות והשולחן דשבת דף מג עמוד א מוכח דלא סבירא להו כדעת המרדכי והשולחן ערוך, דזה לשונם: מתוך שאדם בהול וכו', אף-על-גב דבני ממון אמרינן איכא אי שרית ליה אתי לכבויי, היינו משום שאין אדם מצטער על ממונו כמו על מתו, ואי שרית ליה, מתוך שהוא טרוד להציל ישכח שהיום שבת ויבוא לככות כשוגג, אבל על מתו מצטער ביותר ואי לא

באר היטב

אסור לפרוע בשבת, וטעם אחד להם, מ"א. ועיין בתשובת חוות יאיר סימן קנח. מוהל שבא למול בשבת ואמר שכבר מל פעם א' בחול, נאמן וא"צ להביא ראיה, נאמן שמואל' סימן יט. ועיין כיו"ט סימן רסו שלא ימולו ב' מוהלין מילה אחת בשבת שזה ימול זה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע, ועיין מש"ש הט"ז בס"ק א', ונהגין כפסק השו"ע, ועיין דבר שמואל סימן סד:
(ב) אין מילדין. אפילו לטעה אסור, מ"א. ועיין ט"ז: (ג) יכול. דברפואת בהמה אין אדם בהול שיבוא לידי שחיטת סממנים, ט"ז: (ד) שתצטנן. עיין ב"ח:

ובמטה יהודה מתי, ע"ש. ובענין מילה שלא בזמנה כיו"ט ב' של גליות, עיין בנ"ב סימן ל ויבואר סימן ל ויבואר א"ה בלכות יור"ט. ועיין בתפארת צבי סימן ז כתב ג"כ להתייר בזה שע"י שנים נעשה יותר וזירות וזריות שהחותך מתעכב בהגנת הסכין וכדומה כו', וכה"ג התייר בקצירת כו', ע"ש:

משנה ברורה

טוב שני (כה) של גליות בוודאי יש להקל, וביוס"טוב ראשון (כו) יש דעות בין האחרונים, (כז) אך אם הוא יודע בעצמו שיכול למול ואין מוחל אחר, בוודאי אין להחמיר: (לח) מותר למול בשבת. ואפילו (כח) איכא אחר דמל זימנין טובא: (לט) אפילו וכו'. פירוש, לאפקוי ממאן דסבירא ליה דאב בעצמו לא ימול בשבת היכא דאיכא אחרינא, משום דלגבי דידיה הוי פסיק רישא דניחא ליה, שהרי הוא מתקן את בנו, קא משמע לן דלא אמרינן הכי, דגם לגבי אחרינא פסיק רישא דניחא ליה הוא, שהרי הוא רוצה למולו ולזה קאתי, ואפילו הכי התיירא התורה [תה"ד]:

א (א) אין מילדין וכו'. פירוש, (ב) למשוך הולד מן הרחם, דאיכא טרחה יתירא. (ג) ועיין בלאחרונים שהסכימו דאף לטעה [היינו, שאוחז הולד שלא יכול לארץ ונותן לו דד לתוך פיו] אסור בשבת, וכן כל צרכי לידה המבואר בסיומן תכנג, עיין שם: ב' (ב) מפרכסין. פירוש, (ג) להסיר את הגלד: (ג) אותה. את המכה: (ד) בגמר מכה. שנתרפאה המכה, ועל-כן אין לטרוח בשביל בהמה כדי לענגה: ג' (ה) יכול להריצה וכו'. דאף-על-גב דזהו רפואה, וברפואה לאדם גזרו משום שחיטת סממנים, ברפואת בהמתו (ז) אין אדם בהול כל-כך שיבוא לשחוק סממנים; (ס) והוא הדין אם היא קרובה למיתה מחמת זה דאו ודאי בהול, אפילו הכי מותר, דאי לא שרית ליה אתי לידי שחיטת סממנים ושאר מלאכה דאורייתא, וכדלקמיה בסעיף ד:

(ו) כדי שתיגע. אבל אסור לעשות בשבילה שום מלאכה דאורייתא או דרבנן אפילו היא מתה, ועל-ידי אינו יהודי מותר לעשות (י) כשהבהמה חיה [ח"א]: ד' (ז) יכול להעמידה. הכל כנ"ל בסעיף קטן ה: (ח) ואם הוא ספק וכו'. דמתוך

שער הציון

(כס) פתחי תשובה כיוור דעה בשם הגאון מהר"י ובספר עיקרי דינים בשם שו"ת ברכה, אבל ביו"ט טוב ראשון אוטרייס: (כו) דהפסחית מקל גם בזה, וכן מצד האנון רבי עקיבא איגר בחיובושי: (כז) ענין שבערי תשובה בשם השבות יעקב: (כח) תרומת הדרשן שם, וכן כתב התוספות שבת: (ב) ומבי"ס (ג) מגן אברהם ואליה רבה בשם מ"ט, וכתב שכן כתב הראב"ן, וכן משמע ברש"י, וכן מצאתי ב"ח שלפנינו וכן מוכח בתוספתא ריש פרק טז: (ג) מרדכי וטור לעיל בסיומן שכה: (ז) ר"ף ורא"ש: (ה) פריימג'דים, וכמו שביארנו בכיור הלכה: (ו) עיין שם בנשמת אדם שטעמו משום צער בעלי חיים:

הלכות שבת סימן שלב שלג

ספק שאם לא יקינו לה דם (ט) תמות, מותר לומר לאינר-יהודי להקיזה:

שלג שלא לפנות אוצר בשבת, ובו ג' סעיפים:

א **אוצר של תבואה או של כדי יין, אף-על-פי (א) שמותר להסתפק ממנו, (ב) אסור (ג) להתחיל בו (ג) לפנותו אלא (ד) לדבר מצוה, כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו**

א לשון רמב"ם בפרק כו סביביתא שבת קכ"ו ב שם קי"ו משנה וגמרא קכ"ו

באר היטב

לדבר הרשות, מ"א. ועיין ט"ז שראה שאוסר, ע"ש. ולדבר-מצוה

(ה) להתחיל. ואם התחיל לפנות מע"ש משמע דשרי לפנותו אפילו

משנה ברורה

שאדם בהול על ממונו, אי לא שרית ליה אתי למעבד בעצמו איסורא דאורייתא: (ט) תמות. ועיין בחי"אדם שכתב, דאפילו אם היא רק חולה בעלמא, גם-כן מותר עליידי אינר-יהודי כדי לרפאותה, משום צער בעלי-חיים, אבל להקזי לסוס כדי שיאכל יותר בוודאי אסור:

א **(א) שמותר להסתפק ממנו. למאכלו ולמאכל בהמתו, שאינו מוקצה, דקיימא לן כרבי שמעון דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים שהניח ליבשן, משום דדחיניהו בידים ולא חזיין עד שיתבישו, וכמו שכתוב בסמ"ן ש"ס סוף ב, (ג) מכל מקום אם אינו רוצה להסתפק ממנו אלא להתחיל בו לפנותו, אסור לעשות כן לדבר הרשות, ה"טעם, (ג) משום טרחא (ג) או משום עובדין דחול: (ב) אסור להתחיל וכו'.** היינו אפילו פחות מארבע וחמש קופות. (ד) ומשמע דאם התחיל מערב-שבת, שרי לפנותו בשבת (ה) פחות מארבע וחמש קופות אף לדבר הרשות: (ג) לפנותו. אבל (ו) מותר לעשות שביל ברגליו לכאן ולכאן דרך הליכתו ויצירתו, דזה לא הוי בכלל פינוי: (ד) לדבר מצוה. ואפילו (ז) כענין שיש בו טורח יותר, כגון להגביהם ולשלשלם בחלונות שבכותל או

ביאור הלכה

שרית ליה אתי לכבווי במזיד. הרי שמענו מפורש מדבריהם דגבי ממון לא אמרינן האי סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, אלא אדרכה אמרינן מתוך שהוא בהול צריך לגדור עליו כדי שלא יעבור בשוגג, והיינו כדעת רבי יהודה, כנ"ל, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א בשבת מ"ג בסוגיא זו וכן כתבו דחמרי מאד דהוא אסור סקילה לא אתי לעבור הראשונים, דאיך נעלם מהם סוגיא דפסחים דלרבנן אף בממון אמרינן מתוך שהוא בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד כנ"ל, וקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים? ואפשר לומר דסבירא להו, דאף דכלל איסורים קיימא לן כרבנן אף לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, מכל מקום לענין שבת דחמרי מאד דהוא אסור סקילה לא אתי לעבור במזיד, אלא אדרכה גורנין עליו כדי שלא יבוא לעבור עליו בשוגג מתוך שהוא בהול. אמנם באמת דבר זה קשה מאד לומר כן, דהרי חזינן דאף לענין שבת אמרינן בריש פרק מי שהחשיך דאם טעמא שרי רבנן למיתב כיסו לעוברי-גילולים, קים להו לרבנן דאין קומי מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות ברשות-הרבים. ואפשר ליישב דבריהם, דסבירא להו דההוא דריש פרק מי שהחשיך שאני, שהוא מפסיד בידים את הכיס ואין אדם מעמיד עצמו על ממונו להפסידו בידים אף באיסור שבת, אבל היכא דפסידא ממילא אתי כמו בכבוד ודליקה, בזה יש חילוק בין איסור שבת לשאר איסורים. ועצם סברא זו כתב הרמב"ן, הביאו הר"ן והרשב"א, בריש פרק מי שהחשיך. עיין שם היטב, אמנם האמת יורה דרכו והעיקר הוא כדעת המדרכי והשולחן-ערוך, ואין לחלק בין איסור שבת לשאר איסורים, דמה לי

איסור סקילה ומה לי איסור לאו. וכל עיקר שהכריח הראשונים הג"ל דגבי ממון לא אמרינן הך סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, משום דדחמרי הך סוגיא דפרק כל כתבי דאמרינן שאם נפלה דליקה בליל-שבת מצילין מזון שלש סעודות, ופריך שם הגמרא: מכדי בהתידא קטרת נציל טפי, אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבווי, ומזה הוציאו הראשונים דגבי ממון לא אמרינן הך סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, דאם לא-יכן אדרכה נימא איפכא, להתיר להציל כל מה שיוכל ליה לא שרית ליה אתי לכבווי, אלא על-כרחך דגבי ממון לא אמרינן הכי. אמנם באמת לעניות דעתי לא קשיא מדיא מסוגיא זו על סוגיא דפסחים הג"ל, דעד כאן לא אמרינן שם בפסחים לרבנן דמתוך להקזי דם לבכור במקום שאין עושה בו מום ולא גורנין דלמא אתי למעבד במקום שעושה בו מום, משום דאי לא שרית ליה כל-ישכן דאתי למעבד במקום שעושה בו מום, וכן בפרק מי שהחשיך דמתוך לתת כיסו לאינר-יהודי שמעמא דאי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות ברשות-הרבים, היינו משום דשם אם נתיר לו אין מצוי שיבוא לירי איסור דאורייתא, דגבי בכור אם יקוי במקום שאין עושה בו מום לא יהיה צריך תו להקזי במקום שעושה בו מום, וכן בפרק מי שהחשיך אם יתן כיסו לאינר-יהודי תו לא יבוא לירי איסור דאורייתא לשאת בעצמו ברשות-הרבים דהלא האינר-יהודי ישאנו, אבל הכא גבי דליקה, אף אם נתיר לו להציל כל מה שיוכל בלא כיבור, עדיין יש חשש שיבוא לירי איסורא דאורייתא לכבות חפצים שאינו יכול להציל אותם בלא כיבור, וכגון שהקפך אותה האש מכל צד ונעתינן ברשי"י שם ד"ה 'אי שרית' ותראה שכוין למה שכתבנו, ומשום הכי לא שרו ליה רבנן להציל כלל אף דברים שאין צריך לכבות אותם ויכול להצילם בלא כיבור. והא דלא שרו ליה רבנן לומר לאינר-יהודי לכבות כמו בפרק מי שהחשיך דמתוך לומר לאינר-יהודי שישלם כיסו, ובזה לכאורה לא שייך תירוצנו, עיין בר"ן ריש פרק מי שהחשיך מה שכתב בענין זה. ולעניות דעתי נראה דגבי דליקה חששו וכמ"ס יחזקאל, משום דבדליקה צריך אנשים הרבה לכבות, וכל אחד ואחד בכיבור הוא מציל ממון, ובשכיל זה חששו דאם נתיר לומר לאינר-יהודי לכבות ביואל הראות לאינר-יהודי אף לכבות ומתוך זה יבוא גם הוא לכבות, ולא תתיר אלא לומר כל המכבה אינו מפסיד, דאינו עושה בציוריו אלא מאליה, וגם זה מוטעם דלא שרית ליה על ממונו, כמו שפירש רש"י ככתובות דף ע' עמוד ב, אבל בההיא דריש מי שהחשיך לא שייך זה, דאם יתן לאינר-יהודי את כיסו שוב לא יהיה צריך לסייע לו, כמובן, וכן בדנינו של המדרכי דמתוך לומר לאינר-יהודי להקזי דמה, משום דלא יבוא לסייע לאינר-יהודי בהקזה כמו בדליקה, כנ"ל. ועיין בשולחן-ערוך סימן שלב שהניח הגאון רבי עקיבא אינר בצריך עיון דין זה של המדרכי, דמאי שאם מדליקה, ולפי מה שכתבנו נכונים דברי המדרכי ונאחר-כך מצאתי כעין חילוקיהו בהגהת מדרכי פרק במה שמונין, עי"ש. ועתה נשובה ונראה אם דעת הר"ף נוטה לדעת המדרכי או לא. והנה מדרכת הר"ף בפרק במה חבמה זה לשונו: וכיון דקיימא לן הלכתא כרבי יאשיהו דמקיל משום צערא דבהמה ולא שחיקת משום שחיקת סממנין, שמעת מינה דלית הלכתא כהא מתניתא דתנאי: בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים עד שתצטנן, גזירה משום שחיקת סממנים, דאין אדם בהול כליכך על רפואת בהמתו הניחוש לשחיקת סממנים, עכ"ל. ומדרכת טעמא

שער הציון

(ה) בית-יוסף: (ג) בית-יוסף: (ג) ב"ח: (ד) מגן-אברהם, וכן כתב בית-יוסף: (ה) עיין בט"ז שהוכיח דלא מהני אפילו בהתחיל מערב-שבת כיון שהוא לרשות, והמעין יראה דכל ראייתו אינו אלא דארכע וחמש קופות אסור לפנות לרשות אפילו כשהתחיל מערב-שבת, אבל בפחות מזה אין לו שום ראייה דאסור, ולשון הברייתא דאין מתחילין באוצר חחלה, משמע דרקא כשהתחיל בשבת, על-כ"ן אין להחמיר בזה, וכפרת שרובה אחרונים ונתחייש השולחן עזרי-שמים והח"א העתיקו דברי המגן-אברהם להלכה, ומכל מקום נראה לי דבחמש קופות אין להקל, דראיות הטי"ו נכוחות. ועיין בבאור הגר"א שגם הוא מפרש הברייתא דתבואה צבורה לענין מוקצה, וממילא אין לנו קולא לענין חמש קופות לדבר רשות אף כשהתחיל מערב-שבת, ועל-כ"ן סתמתי בפנים להחמיר בזה: (ו) גמרא: (ז) מגן-אברהם בשם הפוסקים:

הלכות שבת סימן שלג

שפט באר הגולה

ג. שם קצ"ו בעיא ולא
אפשטא
הפוסקים לחומרא
ד. שם בעיא דאפשטא
ה. שם בעיא ולא
אפשטא ו בית יוסף

בית-המדרש. וכיצד מפנהו, אם היה האוצר גדול מפנה ממנו (ה) חמש קופות (שככל קופה שלשה סאים) (הגהות מרדכי ור"ן פרק מפנין); לא היה בו אלא חמש קופות, מפנה מהם ארבע קופות, אבל כולו לא יפנה (ו) *שמא יבוא להשוות גומות: הגה (ז) *וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה, מותר גם-כן (ח) לצורך אורחים. ולא מקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים (תירומת הושן סימן עב), (ט) אבל (צ) כשזימן חבירו לסעוד אצלו לא מקרי אורחים, ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות (כ"י): ב יכשםפנה אלו ארבע או חמש קופות לא יחלקם בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשאוי, מפני שמרבה בהילוך ואושא מילתא טפי: ג יאלו ארבע או חמש קופות שמפנה היינו לאורח אחד, ואם באו לו הרבה מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח, יוכלכד שלא אחרת אחד לכולם, דאיכא טרחא יתירא, אלא כל אחד יפנה לעצמו יאו אחר יפנה בעדו: הגה פניהו של יין (א) (ב) שהובאו על

באר היטב

עם אורחים היו סעודת הרשות, רק שבעה"ב המזמין עושה מצוה, ע"ש: (ג) שהובאו. אפילו מבע"י. ואם צריך לשתות ממנו בשבת נמי אסור לפנותו אלא ימשוך שם ממנו, ואם אי"א בענין אחר שרי לפרוקו,

ביאור הלכה

משום דאין אדם בהול, משמע דאם היה בהול על רפואת כהמתו היה צריך לחשוש לשחיקת סממנים, ואם כרעת המרדכי, אדרבה הוא בהיפך, דאם היה בהול על רפואת כהמתו בוודאי לא היה צריך לחשוש לשחיקת סממנים, דאם לא נשרי שאר רפואות יותר יבוא לידי שחיקת סממנים משום דהוא בהול על ממונו, כנ"ל. אמנם לאחר העיני יש ליישב דגם הר"ף סובר כוותיה, והנה באמת דברי הר"ף כלאורה תמוהים, דאין כתב בפשיטות דאין אדם בהול על רפואת כהמתו, הלא מפורש בפסחים י"א דאדם בהול על ממונו, וכן בשבת לענין לקחת קאמרי רבא אדם בהול על ממונו, וכן בכמה דוכתי, ועל-כרחי צריך לומר דהר"ף מפרש האי הלכתא דבהמה שאחזה דם וכן בהמה שאכלה כרשינין בדליכא חשש שמא תמות אלא עצרא בעלמא, וסבירא ליה דמיירי באופן כמו באדם, דבוודאי לא מיירי באופן דאיכא חשש סכנה, דבאופן דאיכא חשש סכנה אף סממנים מותר לשחוק וכל-ישכן שאר רפואות ומאי רבותא דברייתא, וגם לא היה מקשה הגמרא י"א הכי אדם נמי, ועל זה קאמר הר"ף דאין בהול כל-כך על רפואת כהמתו בדליכא רק עצרא בעלמא לבהמה, וכן אמרינן בפסחים שם דאין אדם בהול על צער בהמתו, ובדאיכא חשש שמא תמות, דאם בוודאי הוא בהול ואיכא גזירת שחיקת סממנים, מכל מקום מותר לשחוק בעלמא חוץ לרפואת ביתו לא שרי ליה שום רפואה אתי יותר לידי שחיקת סממנים, וכעין דאיתא בפסחים לענין בכור, ומה שכתב הר"ף דאין אדם בהול וכו' היינו דשם

משנה ברורה

להורידם בסולמות או לטלטלם מגג לגג: (ה) חמש קופות. ולא יותר משום טרחא, וכנ"ל בסעיף-קטן א: (ו) שמא יבוא וכו'. היינו שמא יראה גומות בקרקעית האוצר ויבוא להשוותם, ואפילו אין שם אלא שלש או ארבע קופות אסור [א"ר]: (ז) וכל שבות וכו'. עיין סימן שז סעיף ה: (ח) לצורך אורחים. שבעל-הבית המזמין עושה מצוה, וכן שאמרו חז"ל גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה: (ט) אבל כשזימן וכו'. ומכל מקום (פ) אם מזמין חבירו שיבוא לכבוד האורח, או גם הוא נחשב כאורח לענין דשרי לפנות בשבילו, ואם הסעודה בעצמה היא סעודת מצוה, ודאי פשיטא דשרי לפנות לפי חשבון כולם: ג (י) שהובאו. אפילו בערב-שבת [דאם לא-יכן בלאו הכי אסורין משום שמא בא מחוץ לתחום, וכדלעיל בסימן שכה], ודעתו מבעוד יום בפירוש לשתות מהם, אפילו הכי אסור להיריין משום עובדא דהול או טרחא יתירא, אלא ימשוך שם ממנו כשהוא עומד על העגלה. ואם אי אפשר בענין אחר והוא צריך לשתות ממנו, שרי לפרוקו, דמפני כבוד השבת

אינו בהול כמו באדם, ולכן אינו דומה לאדם, דאם הוא חולה שאין בו סכנה אסור בו כל רפואות ואין שחיקת סממנים, וכן שאין כן אם היה אמרינן דגם בבהמה משום עצרא הוא גם-כן בהול, בוודאי היה אסור [וכמו באדם דאסרו בכריא שחושש, וכן בחולה שאין בו סכנה, לרוב הפוסקים לעשות חשש רפואה משום שחיקת סממנים, ולא אמרו דאם נאסור לו יבוא לעשות בעצמו, דאורייתא שרי ליה שחיקת סממנים, ודא הוא בהול ביותר לא יבוא לעשות בעצמו], אבל בדאיכא חשש שמא תמות, דאז הוא בהול ביותר, בוודאי מותר מטעם הג"ל, וכשיטת המרדכי, אף הר"ף לא מיירי באופן זה. ואף שהדבר קצת דוחק בלשון הר"ף, על-כרחי צריכין לפרש כן כפי שלא יסתור תוספתא מפורשת, והביאה האליה רבה בסימן שלב, דבהמה שאכלה כרשינין מריצין אותה בחצר כדי שלא תמות, הרי מפורש דבדאיכא סכנה לבהמה מותר להירצה ולא גזרינן שמא יבוא לשחוק סממנים, אף דשם בוודאי בהול, כדאיתא בכמה סוגיות כש"ש דאדם בהול על ממונו. והנה דברי התוספתא שבהבאנו לכוונה סותרו סוגיית הש"ס דילן, דמסוגיא דילן משמע כדליכא רק עצרא בעלמא לבהמה מותר לעשות לה שאר רפואות, דמיירי ורמיא דאדם כנ"ל, ועוד, ובאמת מוטב לומר לבהמה מני גזרינן, משמע מלשון זה ולא גזרינן בבהמה כלל האי גזירה דשחיקת סממנים? ונראה לי דמסוגיא דילן מיירי בדליכא רק עצרא בעלמא לבהמה, ומשום הכי פליגי בה רבי יאשיה ורבנן, וכמו שכתבנו לדעת הר"ף, אבל בדאיכא ספק שמא תמות אף רבנן מודו דשרי לעשות שאר רפואות, ולא גזרינן ביה גזירה דשחיקת סממנים, משום דאדם בהול על ממונו, ואם לא נשרי ליה שאר רפואות יבוא לשחוק סממנים, וכמו שכתבנו מתחלה לדעת המרדכי, ודברי התוספתא דקאמר דמריצין אותה בחצר כדי שלא תמות אתיא כדעת רבנן דלא שריא לעשות שום רפואה לבהמה מלא בדאיכא ספק שמא תמות הבהמה [והנה ענין זה כתב גם-כן הפרי-מגדים לתרץ דברי הש"ס, אף הוא לא הוכיח שבוהו התוספתא], ובאמת מסוגיא זו ראייה גדולה לדעת המרדכי וכנ"ל. אמנם נראה דדין המרדכי אמת מטעם אחר, וגם כל הראשונים דג"ל יודו ליה בדיני, דאף דסבירא להו דבשבת לא אמרינן דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד, וכנ"ל, מכל מקום בזה יודו דמותו לומר לאיני-יהודי להקיין דם לבהמה בשבת משום צער בעלי-חיים והוא דאורייתא ודאי אמירה לאיני-יהודי והוא דרבנן, וכמו שכתבו הפוסקים דמטעם זה מותר לומר לאיני-יהודי לחלוק הבהמה בשבת, וכדלעיל בסימן שז סעיף כ. כל עיקר הדברים האלה העתקתי מכתבי יד בני המנוח הגדול סתובות כמותר"ד אברהם זללה"ה שנטפר בעו"ה בן כ"ג שנה כ' כסלו תרנ"ב לפ"ק]:

* שמא יבוא וכו'. עיין בשלטי-גבורים דמצד דבמרצף לא חיישינן לזה. ולעניית דעתי דזה תלוי בפלוגתא לקמן בסימן שלו סעיף ב ובהג"ה שם: * וכל שבות שהתירו וכו'. כתב הפרי-מגדים במשכבות-זהב: הוי יודע דלא כל שבות התירו לצורך מצוה, דהא שבות דשבות

שער הציני

(פ) ט"ז ותוספת-שבת, ואפשר דגם המגן אברהם מודה לזה ולא איירי אלא באחר שסועד שאינו לכבוד אורחים:

הלכות שבת סימן שלג שלד

עגלה אסור להורידן בשבת, אם לא (ד) (יא) לכבוד אורחים או לצורך מצוה דהוי כמפנה האוצר (א"י):

שלד דיני דליקה בשבת, ובו כ"ז סעיפים:

א *נפלה דליקה בשבת, אם הוא בלילה קודם סעודה (א) יכול להציל *כדי מזון שלש סעודות, הראוי לאדם לאדם *והראוי לבהמה לבהמה, (ב) *ובשחרית מזון שתי סעודות, ובמנחה מזון סעודה אחת. ידווקא בני הבית (ג) שהדליקה בו לא יצילו יותר משום דאיכא (ה) למיחש שמתוך שטרודים בהצלה ישכחו השבת ויכבו, אבל בתים (ד) הקרובים ויראים שתגיע להם הדליקה יכולים להציל כל מה שירצו: ב (ה) *גויש מתירים (ג) (ו) לטלטל מעות

א שבת ק"ז משנה
ב תוספות וראש
הר"ן בשם רבנו תם
וואר
ג תוספות וטור בשם
פוסקים
בעל התרומה וכן כתב
הר"ן

באר היטב

שיא אנו מתירין איסור גבי טלטול המת משום דאי לא שרית ליה איסור טלטול יבוא לכבות כיון שבהול על מהו? כבר כתבוהו התוספות בפרק כירה דף מד, ע"ש. ועיי' ט"ז: (ג) לטלטל. דוקא בבית אחר, כמ"ש ס"א, ב"ח:

משנה ברורה

הוא בכלל דבר-מצוה [אורחים]: (יא) לכבוד אורחים. ואפילו הכי אם הוא יותר מטי"ו סאין אסור, כמו שכתוב בסעיף א לענין אוצר. ט"ו סאין הוא אם החבית אמה על אמה ברום אמה וג' אצבעות [מ"א]. ואם הוא מקום פסידא אם מותר בזה אמירה לאינרייהודי, עיי' בסימן שז סעיף ה ובסימן שלד, ואם האינרייהודי מעצמו פורקן בשבת אין צריך למחות בידו [פמ"ג]:

א (א) יכול להציל וכו'. עיי' לקמן בסעיף יא, דלהציל מבית לחצר שלו יש אומרים דיכול להוציא כל מה שירצה: (ב) ובשחרית מזון וכו'. ה"כ כתב, דאם הוא לאחר חצות, אפילו אם עדיין לא אכל אין מציל כי אם מזון סעודה אחת, ובפרי-מגדים מפקפק בזה: (ג) שהדליקה בו. רוצה לומר, ועל-כן ודאי בהול, ואי שרית ליה אתי לכבויה.

והנה כאן אסרינן להציל כדי שלא יכבה, וגבי מת מתירין להצילו כדי שלא יכבה, כמו שכתוב בירוש' סימן שיא? כתבו התוספות, דבמת אדם בהול עליו טפי, ולכן הוצרכו להתיר כדי שלא יכבה במזיד, ואם נתיר לו חיישינן שמא מתוך טרדתו ישכח ויכבה את הדליקה: (ד) הקרובים. שאינם בהולים כל-יכך [ועיי' בספר נזרי-ישראל שהביא בשם שולחן-עצמי-שטיס שכתב, דלפי מה שמבואר לקמן בסעיף כו בהג"ה, דבזמן הזה שאנו שרויין בין האינם-יהודים ויש חשש סכנת נפשות דמותר לכבות, ממילא מותרין אפילו באותו בית שהדליקה שם להציל אוכלין כמה שירצו, והוא הדין דברים המוקצים, וכמו שהדין בבית השכנים, כיון דאין לגזור שמתוך שיהיה בהול יבוא לכבות, דהרי בזמן הזה מותר לכבות; ואין זה מוכרח, (ה) דאפשר שמתוך בהילותו יבוא לידי שאר מלאכות, להוצאה ברשות-הרבים וכדומה, וכענין שאמרו שם בגמרא קי"ז עמוד ב גבי נשברה לו חבית בראש גגו, עיי' שם, ומכל מקום אין למחות ביד המקילין, דלדעת הט"ז המובא בסעיף-קטן ב משמע גס-יכן דבהצלת מעות מותר לדעת בעל התרומות אם אין עובר על-ידידה איסור דאורייתא, וכן ב'איסור והיתר', אף דבנשמת-אדם מפקפק מאד על דבריו, עיי' שם]. וכתב החי"אדם: ואפשר דלפי זה (ג) גם אחרים חרץ מבעל-הבית ואשתו ובניו מהבית שהדליקה בו שהם בהולים, אבל אנשים אחרים שאינם בהולים כל-יכך ומותר להם להציל בשבילו, ואין בו אלא איסור מוקצה [והיינו כדעת היש-מתיירין שהובא בסמוך], אבל אסור לטלטל בשבילו לכרמלית, עד כאן לשונו: ב (ה) ויש מתירים. היינו דוקא (ב) בבית אחר שאינם בהולים, ולא בבית הדליקה, וכן"ל בסעיף א: (ו) לטלטל וכו'. ט"מ, על-מנת, דלמדו מהא דהתירו למי שהחשיך בדרך להוליך כיוס פחות מד' אמות כדי שלא יעשה איסור חמור ממנו ויוליך אותם להדיא, הוא הדין נמי בכאן התירו איסור טלטול מוקצה כדי שלא יבוא לכבות הדליקה, וגם גבי אנשים התירו כדי שלא יבוא להוציא אותם לרשות-הרבים להדיא. וטעם האוסרים, דסבירא להו דדוקא במי שהחשיך בדרך הוא שהתירו לו כדי שלא יעשה איסורא רבה, אבל באנשים ליכא למיחש למידי, דלהוצאה ליכא למיחש, שודאי לא יוציאנה בפני האנשים, שמתירא להראות להם, וגם גבי דליקה ליכא למיחש לשמא יכבה, כיון שהדליקה עדיין בבית

שער הציון

(ה) דכן אנו מוכרחין לומר לדעת בעל התרומות המובא בשולחן-ערוך סעיף י"א דמה שנקט הגמרא 'דלמא אתי לכבויה' הוא לאו דוקא, וכמו שכתב הב"ח שם, עיי' שם: (ג) ומה דאיתא לקמן בסעיף ט דאומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעודות דוקא, וכמו שכתב המגן-אברהם שם, היינו משום רבעת הצלה הם מצילין כל אחד לעצמן ולכן שייך גם בהם הנשעם שהוא בהול להציל, מה שאין כן כשמצילין בשביל בעל-הבית, וזהו שדקדק החי"א אדם וכתב 'להציל בשבילו': (ג) ב"ח ומגן-אברהם, וכן הוכיח בנשמת-אדם מתוך ספר התרומה גופא, וכן משמע בבאור הגר"א, ושלא כהט"ז שרוצה לצרד דלדעה זו שהוא דעת בעל התרומות בכל גוה. ויש במעות שהוא דבר חשוב, דחיישינן דאי לא שרית ליה לטלטל ולהצניע אתי לכבויה. ואף שדאיתא בדרך-החיים שכתב שיש לסמוך על הט"ז, מעיקר הדין אין מקור לדבריו, ומכל מקום בוודאי אין למחות ביד המקילין כמותו, וכמו שכתבתי בבאור הלכה:

הלכות שבת סימן שלד

באר הגולה שצא

ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הדליקה או מאנסים הכאים לגולם, (א) *דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה, (ג) ויש אוסרים. ואפילו לומר לאינו-יהודי לטלטל סחורה הנפסדת מחמת גשמים (ה) יש מי שאוסר (ט) (ועיין לעיל סימן שז סעיף יט): ג (ו) והציל (ז) פת נקיה לא יציל (יא) פת הדראה (פירוש, פת שניטל הדרה דהיינו פת טובין), אבל (ס) איפכא (יב) שרי: ד' מצילין (יג) מיום-הכפורים לשבת, אבל לא משבת (י) ליום-הכפורים ויום-טוב ולא לשבת הבאה, "אבל מיום-הכפורים למוצאי יום-הכפורים מצילין (יד) מזון סעודה אחת: ה' מצילין (טו) לחולה ולזקן ולרעבתן, כבינוני: ו' הא דאין מצילין אלא מזון שלש סעודות היינו דוק בשני כלים, אבל בכלי אחד מצילין אפילו יש בו מאה סעודות, יואפילו (טז) פירש (יז) טליתו וקיפל והביא לתוכו וחזר וקיפל והביא לתוכו מותר, כיון שמוצאי הכל בפעם אחת: ז' למותר להציל *כלי תשמישו (ב) הצריכים לו לאותו היום, (יח) כגון כוסות

באר היטב

שיכול לומר במין השני אני חפץ, ש"ג, מ"א: (א) ליום-הכפורים. כגון שחל יו"ט בא' בשבת דהא לא אכיל עד לאורחא ולאורחא ליטרח ולית. נ"ל דא"צ ללא מיקלע יו"ט ושבת סמוכים להרדי, כתבו דין זה לאשמעינן דאם יו"ט ביום ה' יורדע שלא ימצא לקנות ביום ו' מצילין, מ"א: (א) טליתו. אפילו היה המזון כלים ומערה אותן לתוך הטלית שרי, אבל להניח הרבה כלים מלאים תוך הטלית ולהוציאם בבת-אחת אסור כיון שהם כלים מחולקים, מ"מ ור"ן: (ב) הצריכים. פירוש לצורך סעודה:

ביאור הלכה

ברורה ובאליה רבה ממה שהביא בשם הרמב"ם והיתר, משמע דאף בבית שבו הדליקה שרי גס-כן להציל כל דבר אפילו מעות, ועל-כרחן דסבירא להו כסברת מהרי"א, והעתיקו בטי"ז, בדבר שחשוב אצל האדם מאד כגון מעות יש לחוש להיפך דאי לא נתייר לו להצילם יבוא לכבות הדליקה. אבל בנשמת-אדם האריך בענין זה והראה דגם כפי התרומות גופא שהוא מיקל אין מיקל כלל בבית שבו הדליקה, וגם בעל-מנדים סיים לדברי האיטור והיתר בצורך עיין, ומכל מקום לא נוכל למחות ביד המקילין אחרי שגם הטי"ז מצד כן אף שאין מקור לזה: * דבמקום וכו' לאיסור מוקצה. מדברי מהר"ש שהבאתי במשנה ברורה משמע לכאורה דאף לאיסור כרמית אין לחוש אז, אבל מדברי ספר התרומה המובא בבית-יוסף וכן ממה שהובא בר"ן פרק מי שהחשיך מוכח בהדיא דלא שרינן זה כי אם לחצר המעורבת, וכן מדברי הטי"ז ומגן-אברהם לעיל בסימן שא סעיף לג משמע דלא שרינן להוציא חפץ לעירוב כי אם כשנושאו שלא כדרך הוצאה: * כלי תשמישו

(ג) ויש אוסרים. והב"ח הכריע כהמתירין, ומ"מ נ"ל דדוקא מפני הלסטים או מפני הדליקה התירו, דהדבר כהול וחישינן שיבוא לידי איסורא דאורייתא, אבל אם יתרו גשמים על הסחורה המוקצה אסור לכ"ע לטלטל ע"י ישראל, וכ"מ סימן שח סל"ז, מ"א, ע"ש: (ז) פת. נ"ל דאפילו הציל הוא פת הרבה רשאים כ"י ביתו להציל כל אחד מזון ג' סעודות, דלכל חד התירו להציל ג' סעודות, ע"ש, וכ"כ הרב"י דאפילו יש לו מה יאכל רשאי להציל, מ"א: (ס) איפכא. וה"ה בשר ודגים או שאר כ' מינים

משנה ברורה

אחרים ואינו בהול עליהם טובא, כמו שכתוב סעיף א. ועיין בב"ח שהכריע כהמתירין [והעתיקו כמה אחרונים את דבריו], משום דאיכא למיחש כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אי לא נתייר לו יחשוב בעצמו בין כך ובין כך אני עושה איסור, ואתי להטמינם בקרקע על-ידי חפירה ויעשה איסור דאורייתא. ואיתא בספר מהרי"ל בשם מהר"ש, והביאו באליה רבה, דבשעת הזעם שמתיראין שהאנסים יבואו ויחטפו את אשר לו, מותר לישראל לטלטל מעותיו ואפילו מחוץ לעירוב, עיין שם. ועיין לעיל בסימן שא סעיף לג בהג"ה ובט"ז ובמגן-אברהם ופרי-מגדים שם, דאין מותר כי אם כשנושאן שלא כדרך הוצאה, דהיינו בין בגדו לבשרו וכי האי גוונא: (ז) דבמקום פסידא וכו'. וכל זה דוקא מפני הדליקה או הלסטים, שבהול הרבה, אבל אם יתרו גשמים על סחורה המוקצה, דאי אסור לטלטל על-ידי ישראל [כ"כ מ"א ותו"ש וכן משמע בהג"ה]: (ח) יש מי שאוסר. הוא דעת הרשב"א. ועיין לעיל בסימן שז סעיף ה, סתם שם המחבר כדעה הראשונה ששנאה בסתמא כדעת הרמב"ם דאיסור שבות מותר על-ידי אינו-יהודי במקום שהוא צריך לדבר צורך הרבה, ועיין שם במסקנת המגן-אברהם דדוקא במקום שיש הפסד גדול: (ט) ועיין לעיל סימן שז סעיף יט. היינו, דשם סתם המחבר בדעה הראשונה דמותר לומר כל המציל אינו מפסיד, אף-על-פי שממילא מבין האינו-יהודי: ג (י) הציל פת. ואפילו הציל הוא פת הרבה, רשאים בני-ביתו גס-כן להציל כל אחד מזון שלש סעודות אף שיכולים לאכול משלו, דלכל חד התירו להציל שלש סעודות, וכן כתב הרב בית-יוסף דאפילו יש לו מה יאכל רשאי להציל [מ"א], וכן אפילו מתענה בשבת תענית-חלוס רשאי להציל, דלא חילקו חז"ל [תו"ש]: (יא) פת הדראה. דאין כאן שייכות ערמה לומר פת הדראה ניהא לי: (יב) שרי. מפני שיכול לומר, מחמת בהילות שכתתי ולקחתי פת הדראה אבל באמת אני רוצה לאכול פת נקיה, (ז) ואפילו לכתחלה יכול להציל פת הדראה ואהר-כך נקיה. והוא הדין בשר ודגים או שאר שני מינים, אפילו אם הציל כבר מין אחד, יכול לומר במין השני אני חפץ [אחרונים]: ד' (יג) מיום-הכפורים לשבת. דהא ביום השבת לא יוכל להכין, מה שאין כן משבת ליום-טוב, דהא יוכל להכין ביום-טוב גופא, וכן משבת ליום-הכפורים ויום-הכפורים לשבת כיום-הכפורים באחד בשבת, גס-כן אסור, דהא לא אכיל עד לאורחא ומוצאי יום-הכפורים, ולאורחא ליטרח ולית. ואף-על-גב דלא מיקלע לדידן יום-הכפורים ושבת סמוכים להרדי, כתב השולחן-ערך זה הסעיף (ס) לאשמעינן דאם יום-הכפורים חל ביום חמישי ויודע שלא ימצא לקנות על השבת ביום ששי, מצילין: (יד) מזון סעודה אחת. מפני הסכנה, שיתענו עוד כשלא יזדמן להם מה לאכול: (ו) ומכל מקום בשבת לא רצו להתיר מהאי טעמא למוצאי יום-הכפורים, דחמירא: ה' (טו) לחולה ולזקן וכו'. דלא חילקו חכמים בשיעור שלש סעודות, בין להקל בין להחמיר: ו' (טז) פירש טליתו. ואפילו (א) אם היה המזון בכמה כלים ומערה אותן לתוך הטלית שרי, אבל להניח הרבה כלים מלאים תוך הטלית ולהוציאם בבת-אחת אסור כיון שהם כלים מחולקים: ז' (יז) כגון כוסות וקיתוניות. והוא הדין שאר כלים הצריכים לו לצורך סעודותיו, כגון כפות וסכינים

שער הציור

(ז) תוספת-שבת: (ה) מגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם: (א) מגן-אברהם בשם הפוסקים:

הלכות שבת סימן שלד

וקיתוניות: ח ילובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט, (יח) וחוזר ולובש ומוציא ופושט. (יט) יישי מי שאומר שאינו לובש ומוציא אלא פעם אחת בלבד: ט יאומר לאחרים (כ) בואו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעודות. (כא) ויכולים ללבוש כל מה שיוכלו ללבוש. אם רוצים זוכים בו מן ההפקר (כב) *כיון (כג) שאמר הצילו לכם, (כד) ואם אינם רוצים לזכות אלא רוצים להחזירו לקבל שכר על הצלתם, הרשות בידם, (כה) ולא הוא שכר שבת: י (כה) כל הצלה שאמרנו יאינה אלא לחצר אחרת המעורבת, אבל לא לשאינה מעורבת: הגה ויש (י) מקילין (כו) אף לשאינה מעורבת (סמ"ג והגהות מרדכי): יא ייש אומרים דכל הצלה שאמרנו היא לחצר ומבוי הסמוכים לרשות-הרבים, וגם אינם מקורים, דדמי לרשות-הרבים, ומשום הכי אין מתירין להציל אלא מזון שלש סעודות וכלים הצריכים, (כז) אבל לבית אחר שעירב עמו יכול להוציא כל מה שירצה, יואף לחצר לא אמרו אלא לחצר חברו, אבל לחצר שלו (כח) שאינה צריכה עירוב יכול להוציא כל מה שירצה; (כט) ייש אומרים

ג שם במשנה וסבירא ליה לדברי הכל הוא, טור והתורה וסמ"ג ס' ביה"טק' לדעת רמב"ם וסבירא ליה דדברי רבי יוסי הם ותנא קמא פליג עליה והלכה כקמא ע"ש במשנה וגמרא פ' מידות ט"ז שם ע"ש בפסוק וכתנא קמא, וכן פסק ורמב"ם בפרק כג ט"ז שם בעל התרומות ר"ג זה שם בבבלי התרומות ה"ן ט"ז לדעתו, וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן

באר היטב

(ט) שאמר. אבל אי לא אמר לא היה הפקר כיון שיכול להציל ע"י אינר יהודי, כמ"ש סכ"ו, ב"ח. ועיין בח"מ סימן רנט וסימן שסח דדינא

דמלכותא דלא מהני יאוש, ואפשר דהכא שאני כיון שאמר הצילו לכם, מ"א, ע"ש: (י) מקילין. דוקא במלבושים אבל לא באוכלין, ב"ח. ונ"ל

משנה ברורה

וכדומה [פמ"ג]: ח (יח) וחוזר ולובש. והא דלא שרינן באוכלין ומשקין לחזור ולהוציא, (ט) משום דהתם חיישינן שמא ישכת שבת ויכבה, אבל הכא כיון שלא התירו אלא דרך

ביאור הלכה ורמב"ם בחוספת-השבת ועיין כחוספת-השבת יכול להציל לצורך כל היום: * כיון שאמר הצילו לכם. עיין במשנה ברורה, והוא מדברי המגן-אברהם וב"ח. והנה זה פשוט לדעת הטור ושולחן-ערוך

לבישה, רמי אנפשיה ומדכר, (ט) ואין-הכינמי דלהוציא מלבושים בידו אין מותר כי אם מה שצריך לו לאותו יום, כאוכלין ומשקין: (יט) ויש מי שאומר וכו'. והלכה (י) כדעה קמיתא: ט (כ) בואו והצילו לכם. אבל אין יכול לבקשם שיצילו בשבילו, דלא הותר לו כי אם ג' סעודותיו הצריכים לו לשבת. וכתב בחי"אדם, דאפשר דמעצמם יכולים להציל בשבילו אפילו יותר משלש סעודות, והא דלא התיר בשולחן-ערוך להם כי אם שלש סעודות, (יא) היינו דוקא כשהם מצילין בשביל עצמם: (כא) ויכולים ללבוש וכו'. ובזה יכול לומר בואו והצילו עמי, דהיינו בשבילי, דבמזונות משום דלא חזי ליה כי אם ג' סעודות, לכך הוכרח לומר הצילו לכם, מה שאין כן בלבושין דקחזי ליה לכלי יומא [גמרא]. ומה שכתב ואם רוצים וכו', אמוזן קאי, ופשוט דגם הם יכולים לפשוט ולחזור וללבוש ולהוציא כמותו: (כב) כיון שאמר הצילו לכם. אבל (יג) אי לא אמר הצילו לכם לא היה הפקר, שהיה יכול לומר אני הייתי ממציא לי אנשים ישראלים שהיו מצילים לעצמם ומחזירים לי, גם שהייתי יכול להציל על-ידי אינר-יהודי, כמו שכתוב סעיף כו: (כג) ואם אינם רוצים לזכות. מפני שידעו שלא מרצונו הפקרו: (כד) ולא היה שכר-שבת. דמעיקרא (ג) לאו אדעתא דשכר-פעולה נחתי, ומהפקירא זקכו. אם החזירו לו ואחר-כך מבקשים שכר בחול, בוודאי צריך לשלם לו, אבל בשבת יש סברא לומר דהוא שכר-שבת, אחרי שכבר החזיר לו מעצמו, שוב לא יכול לומר מהפקירא קזכנא לעצמי, וכשנוטל, שכר-שבת הוא נוטל, עיין במגן-אברהם מה שכתב בזה בשם שלטי-הגבורים ועיין באליה רבה שמפקפק עליו. והנה על מה שכתב השולחן-ערוך דזוכה מן ההפקר כתב המגן-אברהם: עיין בחושן-משפט סימן רנט וסימן שסח דדינא דמלכותא דלא מהני יאוש; ואפשר דהכא שאני כיון שאמר הצילו לכם. איתא בגמרא דחסיד לא יטול שכר, דיש לו לוותר משלו בכל דבר שיש בו נדנד עבירה: י (כה) כל הצלה וכו'. היינו, בין הצלה דמזון שלש סעודות וכלית-שמישיו ובין הצלה דמלבושים. ואף-על-גב דפסק לעיל בסימן שא סעיף לו דמותר לצאת בשני מלבושים זה על-גב זה משום דדרך מלבוש הוא, הכא כיון דהצלה קעסיק, חיישינן טפי דמינשי שהוא שבת ויבוא לכבות. והיש-מקילין לא סבירא להו האי סברא דנחמיר במלבושים בזה טפי מבצעמא, ולהכי מקילין, (יד) ואמלבושין קיימי, אבל לענין מזון שלש סעודות או כלית-שמישין גם הם סבירא להו דדוקא למעורבת שרי. (טו) והמלבושים שמתירין, דוקא כשהוא לובש אותם דרך מלבוש, אבל כשהוא נושא אותם בידו לא עדיפי משאר כלים: (כו) אף לשאינה מעורבת. והוא הדין (טז) דאפילו לרשות-הרבים שרי כיון שנושאם כדרך מלבוש. והנה בה"ח פסק כדעה הראשונה, (יז) אבל כל האחרונים פסקו כדעה זו: יא (כז) אבל לבית אחר וכו'. רוצה לומר, דכיון שהוא מקורה אינו דומה כלל לרשות-הרבים ולית בזה גזירה שמא יוציא לרשות-הרבים. ואף-על-גב דבגמרא נזכר הטעם דשמא מתוך טרדת הצלה יבוא לכבות, סבירא לה לדעה ראשונה (יח) דמכל מקום לא גזרינן בזה רק היכא דאיכא חשש הוצאה גם-כן: (כח) שאינה צריכה עירוב. רוצה לומר, (יט) שאין בה דיורין, (כ) ודמי כבית אחד שנפל בה דליקה (כא) שמתור להוציא מחדר לחדר לכלי עצמא ולא גזרו בזה: (כט) ויש אומרים שאין חילוק. סבירא להו, כיון (כג) דהטעם שמא ישכח ויבוא לכבות, מה לי חצר ומה לי בית, ומה לי אם החצר הוא של רבים או

שער הציון

(ח) ט"ז בשם רשב"א: (ט) אליה רבה ופריימג'דים: (י) אליה רבה, משום דהוא רק דעת יחידיה נגד כל הפוסקים, וכן משמע בהג"א לעיל סימן שא סעיף מז: (יא) כן נראה לי ליישב דבריו ולא תקשה עליו מסעיף זה, ובאמת טעמא דמסתבר הוא, דבזה חשבוני כבעל-הבית גופא דבהול וחישינן שיבוא לכבות, מה שאין כן בזה: (יב) מגן-אברהם: (יג) רש"י: (יד) ב"ח וט"ז ומגן-אברהם ושא, וכן מוכח מהג"א: (טו) מגן-אברהם ותוספת-שבת: (טז) ט"ז וחי"אדם והג"א, ובמגן-אברהם משמע דלא פסיקא ליה לענין רשות-הרבים, וברשות-הרבים שלנו בוודאי יש להקל: (יז) נחלת-צבי ופרישה ואליה רבה בשם הלבוש והג"א: (יח) עיין בב"ח והג"א: (יט) כן נראה לי שכן הוא פשטיה דלישני, וכן מצאתי בחי"אדם. ולפלא קצת על ה"ט"ז דכתב דהטעם דכיון שהוא קרוב לו וכו', דפליג אפילו כשיש בו דיורין נמי, ולמה כתב בספר התרומה שאין צורך עירוב, וצריך עיון: (כ) כן נראה לי להסביר טעם הרב: (כא) שלטי-גבורים ואליה רבה: (כב) טור:

הלכות שבת סימן שלד

שצג באר הגולה

ת שבת קט"ז
א תוספות הרא"ש
המורכב ושאר פוסקים
ב שביא ונפשה
ג הרא"ש והמורכב
ד הר"ן שם ושאר
פוסקים ד ברייתא שם
ה שם מסנת הגמרא

שאינן חילוק: יב (ל) תכל כתיב הקודש (לא) מצילין (לב) האידנא מפני הדליקה וקורין בהם אפילו כתובים בכל לשון, (לג) דאפילו כתובים בסם ובסקרא (פירוש, מיני צבעונים) ובכל דבר. (לד) יוכן מטבע ברכות שטבעו חכמים, מצילין אותם מן הדליקה ומכל מקום התורפה (פירוש, מקום מגולה והפקר). יוכן תרגום שכתבו עברי, (לה) כגון 'יגר שהדוּתא' ו'כדנא תימרונן להון', ועברי שכתבו תרגום *או בלשון אחר (לה) שאותו העם (יז) *בקיאים בו, יוכן ספר-תורה שיש

באר היטב

האינא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך התיירו לכתוב בכל לשון. תורה שבכתב קודמת להציל לתורה שבע"פ, ס"ח תכ"א: (יז) בקיאים. אבל אם העם אין מבינין אותו הלשון אסור לכתובו

ביאור הלכה

וכן מסתבר, דאם לא אמר כלל הצילו לכם לא הוי הפקר ממילא, דלא דמי לזוטו של ים, וכמו שכתב בה"ח, דמצוי להציל על-ידי אינר-הידי או על-ידי אנשים ישראלים שמצילין ומחזירים לבעליהם, אבל אם אמר כוונתו להצילו ולא אמר לכס, אמאי אינם יכולים לזכות בו, דבראי לא היה דעתו שיצילו בשבילו והוא יתן להם שכר טרחה, דזה אסור הוא כיון שכבר הציל מזון ג' סעודות [וכבר הבי"ח בענין זה לא זכיתי להביין], אלא על-כרחך דיצילו בשביל עצמם קאמר; ואולי יש לומר, דכל זמן שאינו אומר לכס, אף דאינם יכולים לזכות לעצמם מכל מקום אינם נעשים שלוחים עבורו: * או וכו'. עיין במגן-אברהם שמצד דהוא הדין אם היה כתוב גס-כך בכתב אחר שרי: * בקיאים. עיין משנה ברורה. ועיין בר"ן שכתב, דכיון דקימא לן שהתיירו במגילה גיפטיית לגיפטיים עילמית לעילמיים וכו', הלכך כי האי גוונא בכתבי הקודש למי שניתנו לקרות בהן מצילין אותן במקומן מפני הדליקה, ומיהו, כי שרית גיפטיית לגיפטיים ואינן, מסתברא דדוקא לשאינם בקיאים בלשון-הקודש אבל לבקיאים לא, עד כאן לשוננו. ונראה לעניות דעתי דהר"ן לא קאי כי אם אמגילה, אבל בענינו אפילו מי שבקי בלשון-הקודש גס-כך צריך להצילו מפני הדליקה, דהא ניתן לקרות בו באותו מקום למי שאינו בקי בלשון-הקודש, וכן מוכח מלשון השולחן ערוך שכתב 'או בלשון אחר שאותו העם בקיאים בו', משמע דכיון שהעם בקיאים בזה הלשון, די אף שכמה מהן יודעין גס-כך לשון-הקודש אפילו הכי מצילין, דהא היות לקרות נמי למי שאינו בקי. ואף דבספר מחצית-השקל משמע שהוא מפרש הר"ן קאי על הכל, הנראה לעניות דעתי כתבתי. ומיהו, לענין עצם לימוד תורה שבכתב שאר לשון למי שיכול לקרותה בלשון-הקודש, גם אנו מודים להמחצית-השקל דלדעת הר"ן בשם הראב"ד אינו נכון לעשות כן, דכן משמע לשונו להמעין בו [ועיין בסיומן תרצ סעיף י' בדעה הראשונה שהיא סתמית וכוותיה דהראב"ד]. ואין להקשות על דברי הראב"ד מהא דברכות י"ג דקאמרה הגמרא: למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה

משנה ברורה

חצר שלו. ולמעשה כיון שהוא מילתא דרבנן אפשר שיש לסמוך להקל: יב (ל) כל כתיב הקודש. היינו, (כג) תנין ונגמרא וכל הספרים. ותורה שבכתב קודמת להציל לתורה שבעל-פה, ואפילו תורה שבעל-פה מושאלים או מושכרים לו, ואם לא יציל לתורה שבעל-פה יצטרך לשלם לבעליהם, אפילו הכי תורה שבכתב קודם [א"ר בשם ס"ח]. והצלת המת קודם להספדים [שם]: (לז) מצילין האידנא. הא דנקט בלשון 'האידנא', משום דרצה להטיים 'אפילו כתובים בכל לשון' וכו'. וביאור הדבר, דהנה מצד הדין תורה שבכתב בכל כותבין אלא כתב אשורית [הוא הכתב של ספר-תורה] ובלשון-הקודש, ותורה שבעל-פה [היינו השי"ס וכל הספרים] אסור לכתוב אלא קורין אותם בעל-פה; ואם שינה, הן תורה שבכתב (נד) שכתבו שלא כדיון בכתבו או בלשונו, או אם כתב שבעל-פה, אין קורין בהם וגם אין מצילין אותם בשבת מפני הדליקה, (נז) דאסור לטלטלם כלל, אבל האידנא דבציר ליבא, כי נתמעט הדעת והזכרון, הותר לכתוב תורה שבעל-פה כדי שלא ישכחו, וגם (נח) בכל כתב ולשון, וגם תורה שבכתב בכל לשון (נו) ובכל כתב, כדי שייכנו כל העם את דברי התורה, כי אין הכל בקיאים בלשון-הקודש, וסמכו כל זה על מה דכתיב "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ולכן קורין בהן ומצילין אותן מפני הדליקה בשבת. וספרים שלנו שכתובים בלשונו של כותים ונמצא אצלם, יש להסתפק (סו) אם טעונים גניזה, דהא לא שרי לכתוב בלשון אחר ובכתב אחר אלא משום "עת לעשות לה'", ולהם מי התייר. ועיין במגן-אברהם שהאריך עוד בזה: (לב) ואפילו כתובים בסם וכו'. קאי אכתובים בכל לשון, אבל אם היו כתובים התנ"ך בלשון-הקודש ובדיו, ונהי דהותר שאר לשון משום "עת לעשות לה'", כנ"ל, אבל לשנות מדיו לא הותר, דקל להשיג דיו [מ"א בסו"גא]. וכל זה הוא רק לענין לקרות בהם, אבל אצל הצלה מפני הדליקה (כז) וכן לענין גניזה, הוא אפילו אם כתובים בסם ושיקרא [מ"א וש"א]: (לג) וכן מטבע ברכות. שכל זה (כט) הותר לכתוב בזמננו, ולברך ולהתפלל בהם, משום "עת לעשות לה'", ועל-כן ממילא צריך להצילם מן הדליקה. (ל) וגם טעונים גניזה בחול, שלא יהיו מוגחים במקום הפקר: (לד) כגון 'יגר שהדוּתא'. האמור בתורה, ורוצה לומר, שהשלים באלו התיבות החשבוך של פ"ה אותיות, וכדלקמיה, דעל אלו התיבות בלבד אין צריך להצילם מן הדליקה אפילו לא העתיקם לעברי [גמרא]: (לה) שאותו העם בקיאים בו. אבל (לז) אם העם אינם מבינים אותו הלשון אסור לכתובו ולהצילו, דלא הותר רק משום "עת לעשות לה'", וכנ"ל. ועיין בביאור הלכה, דדעת הר"ן בשם הראב"ד דלא הותר לכתוב שאר לשון ולקרות בו (לז) כתיב הקודש כי אם

שער הציון

(כג) דזמננו הותר לכתוב הכל וכדלקמיה, והוי הכל בכלל כתיב הקודש [אחרונים]: (דל) אחרונים, וכן מוכח מהרמב"ם פרק כג: (כד) גיטין ס': (כה) מגן-אברהם, וגם בכל לשון, דהא השי"ס בלשון אומי: (כו) מגן-אברהם, עיין שם שתייר מפני שאין הכל בקיין לכתוב אשורית, ועיין שם שלא פסיקא ליה תירץ זה כל-כך: (כז) ומה שכתב בשם הלשון-גבורים אם יש לזכות לאיכותיותם וכו', פלא הוא, דהא שבויה הוא בכל לשון, וגם לענין מחיקה הא מוכח דק"ט דאסור לאבדן ביד לכוּלי עלמא; ויש לומר, דוקא הכתב כולו, ותדע, דהא קיימא לן דרוחן שבעה שמות נחמיק: (כח) פשוט: (כט) הרא"ש: (ל) כן איתא בשולחן-ערוך וכן משמע ברמב"ם ורמלו זה בזה. ותמיה ל'י, הא מוכח בגמרא ט"ז ע"א דאפילו לרשות-הרבים לא ניתנו לקרות בהן גס-כך טעונים גניזה, ואף דבברייתא סבר רבי דמניח במקום התורפה וכו', הא קיימא לן דסתמא כמתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתניתין, וצריך עיון. ואחד מחכמי הזמן הוזמן תירץ משום דרבי הוא מכריע, עיין שם בגמרא: (לז) מגן-אברהם בשם הר"ן: (לז) דוקא בתנ"ך:

הלכות שבת סימן שלד

1 המדברי ז השיבא
2 תשובה
3 משנה שם קט"ו
4 בעל התרומה וסמ"ג
5 כ שם בעל התרומה

בו ללקט (לו) פ"ה אותיות מתוך תיבות (לז) שלימות או שיש בו אזכרה, מצילין אותה: יג ייש מי שאומר דמגילת אסתר (לה) הואיל ואין בה אזכרות, אם אינה כתובה (לט) כמשפטה (יג) [יג] אשורית על העור ובדיו, אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה: יד (מ) 'הקמיעין שיש בהם פסוקים (מא) אין מצילים אותם מפני הדליקה, (מב) 'ויש אומרים שמצילים: טו 'מצילים תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין (מג) אף-על-פי שיש בתוכן מעות, 'והוא הדין לשאר כתבי הקודש: טז 'אם הניח תפילין בארנקי (פירוש, כ"ס) מלא מעות, יכול להצילו מפני הדליקה או מפני הגנבים והגזלנים (מד) למקום שיכול להציל

באר היטב

ולהצילו. ועיין מ"א: (יג) אשורית. וכתב המ"א: וצ"ע, דהא האינדא ניתן לכתוב וקורין בהם אפילו כתובים בכל לשון ובסם ובסקרא כמ"ש סי"ב אע"פ שמדינא פסולין לכתוב בהם, וא"כ ה"ה מגילה, וכל היכא סי"ב מותרים ללמוד ממנה, דהא ספר-תורה נמי פסול לקרות בה בצבור וא"כ כתובה אשורית על הספר ובדיו, ואע"פ מצילין אותה אם כתובה ככל ענין כיון שיותר ללמוד ממנו, ולכן נ"ל פשוט שמצילין המגילה אפילו כתובה בכל לשון ובנייני משום דניתן לקרות בהם משום עת לעשות לה' שאין כל אדם יכול לכתוב אשורית וגם אינו מבין לשון-הקודש וגם אין טיפס בידו לקנות קלף, אבל בסם ובסקרא לא ניתן לכתוב אפילו בזמן הזה משום דבשל ידיו יכול לקנות דיו כמו סם וסיקרא, ולכן בשאר ספרים אע"פ שנכתבו שלא כדין ולא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני אזכרות שבהן, אבל במגילה אסור להצילה אם כתובה בסם ובסקרא כיון שאסור לקרות בהן, ומ"ש בסי"ב וקורין בהן אפילו כתובים וכו' בסם ובסקרא, פירוש היכא דכתיבי בכל לשון ובסם ובסקרא, אבל היכא דכתיבי בל"ה"ק בסם ובסקרא אין קורין בהם, אע"פ מצילין אותן מפני הדליקה. וכל זה בכ"ד ספרים, אבל שאר ספרים פשיטא דנכתבים אפילו בסם ובסקרא, עכ"ל המ"א, ע"ש: (יד) וי"א. והב"ח ורש"ל פסקו כסברא ראשונה:

שערי תשובה

[יג] אשורית. עיין באה"ט. ועיין בשבות-יעקב ח"א שגם ספרים הנזכרים ע"י אינו-יהודי ר"ן קדושת ספרים יש להם כאלו נדפסו ע"י ישראל, ע"ש:

דניתן לקרות בהם פשיטא דמצילין, ואע"ג דאינה ראויה לקרות בה בצבור א"כ כתובה אשורית על הספר ובדיו, ואע"פ מצילין אותה אם כתובה ככל ענין כיון שיותר ללמוד ממנו, ולכן נ"ל פשוט שמצילין המגילה אפילו כתובה בכל לשון ובנייני משום דניתן לקרות בהם משום עת לעשות לה' שאין כל אדם יכול לכתוב אשורית וגם אינו מבין לשון-הקודש וגם אין טיפס בידו לקנות קלף, אבל בסם ובסקרא לא ניתן לכתוב אפילו בזמן הזה משום דבשל ידיו יכול לקנות דיו כמו סם וסיקרא, ולכן בשאר ספרים אע"פ שנכתבו שלא כדין ולא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני אזכרות שבהן, אבל במגילה אסור להצילה אם כתובה בסם ובסקרא כיון שאסור לקרות בהן, ומ"ש בסי"ב וקורין בהן אפילו כתובים וכו' בסם ובסקרא, פירוש היכא דכתיבי בכל לשון ובסם ובסקרא, אבל היכא דכתיבי בל"ה"ק בסם ובסקרא אין קורין בהם, אע"פ מצילין אותן מפני הדליקה. וכל זה בכ"ד ספרים, אבל שאר ספרים פשיטא דנכתבים אפילו בסם ובסקרא, עכ"ל המ"א, ע"ש: (יד) וי"א. והב"ח ורש"ל פסקו כסברא ראשונה:

משנה ברורה

כשאינו בקי בלשון-הקודש: (לו) פ"ה אותיות. שעל-ידי שיעור זה יש עדיין עליה קצת קדושת ספר-תורה, משום שכן נמצא בפרשת 'ויחי בנסוע': (לז) שלימות. רוצה לומר, (לג) שנמחק כל הספר, ותשאר רק תיבה אחת שלימה כאן ותיבה כאן עד שבין כולם יש פ"ה אותיות, (לד) ולאפוקי אם אינם נמצאים תיבות שלימות רק אותיות מפורדות, לא מהני אף שיש פ"ה אותיות. וכל זה הוא רק לענין הצלה מדליקה, (לס) אבל לענין גניזה פשיטא דבעינן: יג (לח) הואיל ואין וכו'. מפני (לו) שניתנה לכתוב בדין פרס ומדי, לפיכך לא כתבו בה אזכרות: (לט) כמשפטה וכו'. ובמגן-אברהם מסיק דכל זה הוא רק בזמן התלמוד, דאז היה אסור להצילה אלא-אם-כן כתובה כהלכתה כיון שלא ניתן לכתוב וללמוד בה, אבל האינדא, כיון דמשום "עת לעשות לה'" ניתן ללמוד בה אפילו כתובה בנייני ובכל לשון, ממילא מצילין אותה כשאינו בקי בלשון-הקודש ושלא בריו כי אם בסם וסיקרא יש נפקא-מינה, דבכל כתבי הקודש אפילו אם היו כתובין בסם וסיקרא דאין קורין בהן [משום דבשל ידיו יכול לקנות דיו כמו סם וסיקרא, ולא שייך בזה משום "עת לעשות"], אפילו הכי מצילין אותן מפני הדליקה מפני האזכרות שבהן, כיון כן במגילה דלית בה אזכרות, אם כתבה בסם וסיקרא אין קורין בה ואין מצילין אותה מפני הדליקה. וכל זה בכ"ד ספרי קודש, אבל שאר ספרים פשיטא דנכתבים בסם ובסקרא, בין היכא שכתובים בלשון-הקודש ובין כשכתובים בכל לשון: יד (מ) הקמיעין. טעם (מ) דעה הראשונה, דבקמיעין אין שייך בהם טעם ד"עת לעשות לה' וכו', דאין בזה תורה ללמוד או להתפלל על-כן אסור לכתוב אותם, ויש אומרים סבירא להו, כיון דאחיהיב רשות למכתב ברכות, יש נמי רשות למכתב קמיעין: (מא) אין מצילין וכו'. מיירי בחולה שאין בו סכנה, ובחולה שיש בו סכנה מציל הקמיע שלו ויציאה עליו דרך מלבוש [פמ"ג]: (מב) ויש אומרים שמצילין. והלכה (לט) כדעה הראשונה [אחרונים]. ומכל מקום כשיש בהן אזכרות יש לומר דמצילין [פמ"ג]: טז (מג) אף-על-פי שיש וכו'. ואפילו לדעה הראשונה דבסעיף ב דמתיר להציל מעות לחדו מפני הדליקה, גם-כן ניחא הכא, דקא משמע לן דמותר להציל המעות אגב הספר ואפילו לחצר שאינה מעורבת, (מ) ולא הצריכוהו לנערם ממנה, דלמא אדרכי והכי נפלה הדליקה על הספר גופא: טז (מד) למקום וכו'. היינו אפילו לחצר שאינה מעורבת:

ביאור הלכה

בלשון-הקודש נאמרה [והיינו לקרות, כפירוש רש"י שם], דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה 'שמע' דכתב וכתוב למה לי; ודחי הגמרא: לעולם בכל לשון נאמרה, עיין שם, הרי דמותר בכל לשון לקרות כמו גבי קריאת שמע, ולגבי קריאת שמע לא נזכר בשום פוסק חילוק בין אם ידע לשון-הקודש או לא; יש לומר דסבר הראב"ד, דכיון דבטוביא שם מתחלה בדת רבי קאמר שם להיפוך, אלמא דלא פשיטא להו לבעלי הגמרא בענין זה אי דקא בלשון-הקודש נאמרה התורה שבכתב לקרות או בכל לשון, ולהכי מצדד דדינא בזה כמו במגילה, דמי שאינו יודע לשון-הקודש יכול לקרותה בכל לשון. אי נמי יש לומר, דהתם מיירי שקרא הפסוקים בעל-פה [נדומיא דקריאת שמע שקרא בעל-פה, ואין בזה משום 'דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בעל-פה', וכנ"ל בס"מ] נ שכתבו הפסוקים והוא הדין בשאר פסוקים אם העולם בקיאים לאמרם בעל-פה] בשאר לשון, ולהכי אמרינן דבכל לשון נאמרה לקרות, מה שאין כן בענינו דאיידין שכתב התורה כשאר לשון וקורא הלשון מתוך הכתב, התם שפיר סבירא ליה להראב"ד דלא הותר לכתוב שר

שערי תשובה

(לג) גמרא: (לד) גמרא: (לס) דלא אפי' ממקד דליקה בגמרא דטעון גניזה: (לו) מדרכי: (לז) אבל אם כתבה בשם לשון, אז כן במגילה ובין שאר כתבי הקודש שניתן לקרות בה ומצילין אותה מפני הדליקה גם-כן. והואיל שכתובה בלשון אחר אין בה קפידא לענין דיין [פמ"ג בבבאור דברי המ"א], ודע, דהאליה רבה פליג אציקר דינא דמגן-אברהם וסבירא ליה דהאינדא שכתביו משום "עת לעשות" אין נפקא-מינה בין כתיבה בדיו או בסם וסיקרא וכתב דמלשון השולחין-ערוך בסעיף יב לא משמע כוותיה דהמגן-אברהם. ונראה לי לתרץ, דהשולחין-ערוך מיירי היכי דנכתבת או נדפסת על נייר, ומסתברא דבזה גם המגן-אברהם מודה דקורין בה בכל גונוי הואיל ובלאו הכי מקילינן משום "עת לעשות", והוא מיירי רק היכי דנכתבת על קלף, ואף לענין מגילה ובכל גונוי ניתן ללמוד בה ומצילין אותה מן הדליקה: (לז) ט"ז: (לט) דע, דבכל מקום ששינוי דאין מצילין היינו אף לחצר מעורבת אין מצילין [כ"מ מרמב"ם]: (מ) גמרא:

הלכות שבת סימן שלד

שצעה באר הגולה

ל ס"ג והמכריז
מ טור בשם הסמ"ג
ובשם הירושלמי, וכן
נכתבו שאר ספרים
כחב"ט ש"ס ק"א
ט ש"ס ש"ס ק"א
כ"ט (כאשר הגהתי כן
הוא בטור וכן הוא
מוכח שצ"ח לומר כן)
ט ש"ס ל"ט ש"ס
וכ"ט ש"ס ע"ט
בשמה ברמ"א וכתב
קמ"א פ ש"ס ל"ט
צ רבנו יוחנן בחולק ג
ק ש"ס ב"א ולא
נפשטה וספקו היר"פ
והרא"ש והרשב"י
בפרק כג לתומא
ר בריא"א ש"ס

התפילין. (מה) ויש מי שאומר דהיינו דוקא (טו) (מו) כשהניחם שם מערב-שבת: יז (מו) מ"ש מתירים להציל דסקיא מלאה מעות על-ידי ככר או תינוק מן הדליקה או מן הגנבים והגזלנים, וידוקא לרשות-היחיד אבל לא לחצר שאינה מעורבת. (ז) (מצילין הספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת) ולמכריז (פירושו, מקום שנכנסים ממנו לחצרות) שלא נשתתפו בו, ע"בכלד שיהיו בו (מה) שלש מחיצות ולחי: יח (כתבו משם גאון, (מט) שמותר לומר לאינו-יהודי להציל ספרים מן הדליקה אפילו דרך רשות-הרבים: יט (כל מה שמותר להציל מפני הדליקה, מותר להציל ממים ומשאר דברים המאכדים: כ (טו) (ז) (הגליונים שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושכסוף הספר, אין מצילין אותם: כא) האפיקורסים, דהיינו האדוקים בעבודת כוכבים, וכן מומרים לעבודת כוכבים (גא) שכתבו להם כתבי הקודש, אין מצילים אותם, ואף בחול שורפן (י"ו) (גב) עם האזכרות

באר היטב

(טו) כשהניחם שם וכ"ו. וכתבו האחרונים דליכא בזה פלוגתא, ולכ"ע אסור לכתחלה להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה כדי להציל המעות, אבל אם הניח בשבת תפילין אצל מעות ואח"כ נפלה דליקה פשיטא דשרי להצילו לכ"ע וא"צ לנער המעות, ע"ש: (טו) הגליונים שנחתכו מן הספר או שנמחק הספר. וכתב מהר"ם בחתובה שהיה תקנה בחרם שלא לקצץ גליון ספר אפילו כדי לכתוב עליו. ובמ"ב סימן ק האריך על הגליונים של הספרים, שהקושרים הספרים חותכין אותן ומשליכין, והטעם כיון דנהגו כך הו"ל כאלו התנו עליהם מתחלה, עיין

משנה ברורה

(מה) ויש מי שאומר דהיינו וכ"ו. הנה בט"ז ומגן-אברהם כתבו דליכא בזה פלוגתא, דלכולי עלמא אסור לכתחלה להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה כדי להציל המעות, אבל אם הניח בשבת תפילין אצל מעות ואחר-כך נפלה דליקה, פשיטא דשרי להצילו לכולי עלמא ואין צריך לנער המעות, עיין שם. ובביאור הגר"א הכריע דהעיקר כהמחבר, (מ"א) דלדעה ראשונה גם לכתחלה מותר להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה, עיין שם: (מו) כשהניחם שם מערב-שבת. היינו לענין שיהיה יכול להציל לחצר שאינה מעורבת, אבל להציל לרשות-היחיד, מבואר לקמיה בסעיף יז דיש מתירין אפילו על-ידי ככר או תינוק כשמניח עליו בשעת הדליקה (מ"א, וכן מוכח מהגר"א בס"י: [יז (מו) יש מתיירים וכ"ו. היינו (מ"ב) שיכול ליתן אפילו לכתחלה בשבת להציל על-ידם, אפילו המעות חשוב מהפופץ שמניח אצלו, ולא אמרינן בזה דיהיה בטל לגבי המעות. ואף-על-גב דבעלמא אסור לטלטל דבר המוקצה על-ידי דבר-היתר המונח עליו, דלא אמרו ככר או תינוק אלא לענין טלטול המת בלבד, הכא משום פסידת הדליקה הקילו בכל זה. ועיין סעיף ב דיש מתירין אפילו בלא ככר כלל: (מ"ג) שלש מחיצות ולחי. אבל בלא לחי הוי ליה ככרמלית (מ"ג) ולא הותר אפילו בשביל ספרים: יח (מ"ט) שמותר לומר וכ"ו. דשבות דאמירה לאינו-יהודי שרי מפני בזיון כתבי הקודש, ואף גמרות ושאר ספרים הוי בכלל זה [פמ"ג]: כ (ז) הגליונים. שנחתכו מן הספר, (מ"ד) או שנמחק הספר ולא נשתתפו בו פ"ה אותיות, דשוב אזל ליה קדושתיה ספר

שער הציון

(מ"א) ומשמע שם דהוא מצדד כן להלכה: (מ"ב) ט"ו ומגן-אברהם ושא"א: (מ"ג) ועיין בחוספת-שבת שכתב דלהפוסקים דסבירא להו דבזמן הזה ליכא רשות הרבים מותר להישא-אומרים הג"ל בש"ג סעיף יח. אך במכוי המפולש כבודאי נראה שאין להקל בענינו שהוא דרך הוצאה גמורה, אפילו בשביל ספרים: (מ"ד) מגן-אברהם. וכונת המגן-אברהם הוא רק לענין הגליון דאפילו מהגליון בטלה הקדושה על-ידי זה, דאלו מהקלף שחתך הכתב פשיטא ליה להגמרא דכיון דמתחלה לא נתקדש אלא על-ידי הכתב, בטל ליה הכתב אזל ליה קדושתיה, עיין שם בגמרא, ולזה הביא המגן-אברהם ראייה מסעיף יב, דפסק שם המחבר דדוקא כשנשתתפו פ"ה אותיות, ואם לאו אין מצילין אף-על-גב דיש לו גליון, ולא באר דדוקא היכא דגייז הגליון, וכדאיכא דכל בגמרא: (מ"ט) פרי-מגדים. והנה אינו מבואר היטב בהמגן-אברהם דעתו לריגא בישנים א"ו א"ו מסכים עם המשאת-בנימין או לא, ובכאליה רבה משמע דמסכים עם המשאת-בנימין גם בישנים:

הלכות שבת סימן שלד

שבהן: כב שתיבה שאחז בה האור, יכול לפרוס (נג) עור של גדי מצידה האחר שלא תישרף, ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה, אפילו כלי-חרס חדשים מלאים מים * שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה, * דגרים כיבוי מותר הגה במקום פסידא (מרדכי פרק כ"ב): כג * טלית שאחז בה האור, (נד) פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה. **ביוש מי שאומר שצריך (נה) שלא (נו) יתכוין לכך:** הגה מותר לכפות (נז) קערה על הנר שלא תאחז בקורה (טו). ועיין לעיל סימן רעז סעיף ה): כד ייש אומרים (נד) שאין יכול ליתן עליו (נט) משקין כדי שיכבה כשיגיע להם; **ביוש אומרים (נח) שמוותר לעשות כן בשאר משקים חוץ מן המים, (נט) משום כיבוס;** **ביוש מתירים אפילו (ס) במים. (סא) ודברי סברא שנית נראים: כה (סב) (סא) אינו-יהודי (סג) שבא לכבות (סד) אין צריך למחות בידו, (סה) אבל קטן שבא לכבות (סו) צריך למחות (סז) בידו: כז (סז) יכול לומר (סח) בפני אינו-יהודי**

ש משנה שם ק"כ
 נט א וכיבי שמעון בן
 נט א בריהא שם
 ומשמעות
 פוסקים ב בתי-יוסף
 ממשעות
 הטור
 ג הרי"ף וכן כתב הרב
 המגיד בפרק י"ב בשם
 הראב"ד והרמב"ם ודלא
 כ"י שם וכן נראה דעת
 הראש"ש ד' השמות שם
 בשם הש"ס וכן כתב
 הטור ה' הרמב"ם בפרק
 י"ב הדין והפני' בשם
 הרשב"א הרי"ף בשם
 הרמב"ם ו' השמות שם
 ק"כ א ז שם בגמרא

באר היטב

בה האור כדי שיכבה איסור גמור הוא ולא יעשה כן בישראל, עכ"ל, ע"ש. וכן סי' שאחז בה האור, פושט וקורא בה ואם כבתה כבתה, רמב"ם: (ט"ז) משקין. דרוקא להפסיק בכלים שרי, שאין המים בעין: (כ) במים. דס"ל דלא שייך כיבוס אלא במקום שיש טינוף או דם, ועיין סימן שיט סט"ז ועי' שו"ת ר"נ ס"ד: (כ"א) אינו-יהודי. אפילו עברו המושכר לו לזמן, ד"מ:

משנה ברורה

כב (נג) עור של גדי. לח. ועיין בסימן שח סעיף כה לענין מוקצה, אך לפי המבואר לעיל בסעיף ב בדעה ראשונה דטלית מוקצה מותר במקום פסידא, שתי שפיר בפשיטות: **כג (נד) פושטה.** שלא תהיה מקופלת, אלא יארוח על-ידי זה האור בכלה [ט"ז]: **(נה) שלא יתכוין לכך.** הוא מדברי הטור. ועיין בט"ז שביאר דרוצה לומר, שלא יתכוין בפעולתו לכבות מה שהודלק כבר אלא שלא תדלק יותר, ואם אירע שעל-ידיה נכבה האור לגמרי אינו חושש, כיון שהוא לא

הטעם. וכתב הט"ז: מה שנוהגין באיזה קהילות כשמברכין חולה וגובין מעות מכל א' ומתניין הכלי עם המעות לתוך ארון-הקודש, שלא יפה עושים, כי יש שם טומאה על המטבעות, ואפילו בלא"ה אסור להשיב לתוך ארון-הקודש דבר של חול, ע"כ יש למנוע אותו מהנהגה: (י"ט) יתכוין. פי' שלא ירוץ ויקפץ וינענע אנה ואנה כדי שיכבה, אלא מתכסה בה כדרכה, ב"ח, וכן העלה הט"ז וכתב: ונענע הטלית שאחז

ביאור הלכה

לשון ולקרות בו כי אם כשאינו בקי בלשון-הקודש: * שודאי יתבקעו. שאין להם כח לקבל האור מפני שחדשים הם, ומשמע בגמרא דאפילו אם מכויין לזה ונהוא מדף מן עמוד ב מתחלה קודם דמתוך מפני שמקרב את כיבוי' דרובנן מותר בניצוצות אפילו בשבת, אף והוא מכויין שיכבה על-ידי זה] גס-כ"ן שרי כיון דהוא אינו אלא גרמא, וכן מוכח שם גם כן עמוד ב דמפיק דגרמא שרי מדרתיכ "לא תעשה בו מלאכה", עשייה הוא אסור גרמא שרי, ודומיא דעשיה שרינן בגרמא: * דגרים כיבוי מותר. לאו דוקא כיבוי דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאפילו בכל מלאכות הדין כן, וכנ"ל:

נתכוין לזה. ולדינא משמע מדברי (מו) האחרונים דתפסינן דגם בנתכוין לזה מותר, אלא שיוהר שלא ירוץ ויקפץ וינענע עצמו אנה ואנה כדי שיכבה או שינענע את הטלית כדי שיכבה, דכל זה הלא עושה מעשה כיבוי ממש ולא גרם כיבוי הוא, ולא יעשה כן בישראל! אלא מתכסה בהטלית כדרכה. וכן ספר-תורה שאחז בה האור, פושטה וקורא בה, ואם כבתה כבתה [גמרא]. ומותר לקרוא לאינו-יהודי ויכבה אותה, כדלעיל בסעיף י"ח ולדקמן בסעיף כו: (נו) קערה על הגר. כסימן רעז ביארנו דין זה היטב במשנה ברורה, עיין שם: **כז (נז) שאין יכול וכו'.** דרוקא להפסיק בכלים מלאים מים שרי כסעיף כב, שאין המים בעין, אבל הכא שהמים בעין, הוא מקרב להכיבוי על-ידיה (נו) אסור: **(נח) שמוותר וכו'.** סבירא להו דזה לא חמיני מגרם כיבוי בעלמא דשרי: **(נט) משום כיבוס.** דקיימא לן שריית הבגד זהו כיבוס, והיש-מתירים סבירא להו דלא שייך זה אלא במקום שיש טינוף או דם אבל לא בטלית נקי: **(ס) ודברי סברא וכו'.** עיין לעיל בסימן שב סעיף ט בביאור הלכה דיבור המתחיל 'שיש עליו לכלוך' מה שכתבנו בזה: **כה (סא) אינו-יהודי וכו'.** דאינו-יהודי (מח) אדעתא דנפשיה קעביד, ואפילו ידע שנוח לו לישראל, הוא להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד; אבל בסימן רעז בהדלקת נר כשהדליק בשביל ישראל, שגוף הישראל נהנה ממנו, לא אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד ואסור להשתמש לאורה: **(סב) שבא לכבות.** אפילו (מט) הוא עברו המושכר לו לזמן, גס-כ"ן אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד: **(סג) אין צריך למחות בידו.** אבל (י) אסור לזרוז שיכבה אף דבא מתחלה מעצמו לזה: **(סד) אבל קטן שבא לכבות.** אפילו (נ"א) קטן שלא הגיע לחינוך: **(סה) צריך למחות.** דקטן (נ"ב) אין לו שיקול הדעת (לעשות אדעתיה דנפשיה ועושה לדעת אביו, שיודע שכיבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו, ואסור, דמצווה על שבותתו. ועיין במגן-אברהם שכתב בשם הר"ן, דאפילו לאמא דאמר שיהיה צריכה לגופה לרבנן, גס-כ"ן צריך למחות בידו, (נ"ג) ועיין בפרי-מגדים מה שכתב בזה: **(סו) בידו.** עיין בבתי-יוסף, דאפילו אם בא לכבות דליקה שבבית אחרים גס-כ"ן (נ"ד) צריך למחות בידו, כיון שעושה בשביל גדול: **כז (סז) יכול לומר וכו'.** כיון שאינו אומר לו כבה. ועיין ביורה-דעה סימן רכ"א סעיף ח דמשמע שם (נ"ה) דלומר בלשון נוכח אם תכבה לא תפסיד, גס-כ"ן אינו רשאי, דזהו גס-כ"ן כאומר לו כבה, אלא בלשון 'כל המכבה', דלעלמא קאמר. והשלטי-גבורים מצדד להקל בזה לענין דליקה. ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן שז סעיף י"ט: **(סח) בפני אינו-יהודי.** אפילו (נו) הוא שכירו המושכר לו לזמן, אבל אסור לומר לאינו-יהודי

שער הציון

(מ) הבי"ח והמגן-אברהם והאליה רבה, ושלא כט"ז דמשמע מינייה דלכל הפוסקים אסור בזה כהטור, ולהבי"ח והמגן-אברהם משמע דגם להטור שרי באופן זה: (מ"א) הינו מדרבנן, כמו שם דף מו עמוד ב לענין ניצוצות, עיין שם: (מ"ב) מגן-אברהם ושאר פוסקים: (מ"ג) בתי-יוסף ומגן-אברהם: (י) כן מוכח מתנתינך: (מ"ד) תוספות: (נ"א) מגן-אברהם בשם פוסקים: (נ"ב) ולפי מה שכתב שם רבי עקיבא איגרי בחידושו, ע"ש, נוחו דבריו: (נ"ג) ולענין דעתי ודליקה אב"י מחייב אביו מן התורה למחות בידו כיון שהוא עושה לרעותו, כדי שלא יעבור אמה דחתיב 'לא תעשה וגו' ובגן ובתני', ובדליקת אחרים מחייב האחר על-כ"ל-פנים מדרבנן למחות בידו, דהא הגמרא שקיל וטרי אמאי התירו באינו-יהודי, ומשני אינו-יהודי אדעתיה דנפשיה עביד, מה שאין כן בקטן זה, וכמו שכתב בבתי-יוסף: (נ"ה) קצת חלוק פי' זה שבת ק"כ בגמרא יכה הוא ולא אמרינן ליה, ע"ש: (נ"ו) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שלד

שצז באר הגולה

ח הרא"ש שם

(טט) כל (כג) המכבה אינו מפסיד, "אף אם אינו מזומן כאן יכול לקרותו שיבוא, אף-על-פי שודאי יכבה כשיבוא, וכן כל כיוצא בזה (ע) בהיזק הבא פתאום, כגון אם נתרועעה חבית של יין (עא) יכול לקרוא אינו-יהודי אף-על-פי שודאי יתקננה כשיבוא: הגה וכל הדינים הנזכרים בדיני הדליקה הני מילי בימיהם, אבל בזמן הזה שאנו שרויין בין אינם-יהודים והיא חשש סכנת נפשות, כתבו הראשונים והאחרונים ו"ל שמותר לכבות דליקה בשבת (עב) משום דיש-בה סכנת נפשות, והורו זה משוכה. ומכל מקום הכל לפי הענין, דאם היו בטוחים ודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות, אבל (עג) בחשש סכנת ספק (עד) מותר לכבות אפילו הדליקה בכיתו של אינו-יהודי, וכן נוהגין (ת"ה סימן נח והג"א פ' מי שהוציאוהו בשם א"י). ודוקא לכבות הדליקה (עה) דהוי מלאכה (עו) שאינה צריכה לגופה ויש סכנה אם לא יכבה, אבל אסור לחלל שבת כדי להציל (ממון), ואם (כג) [נג] עבר וחילל (עז) צריך (נד) [נד] להתענות (עח) ארבעים יום שני וחמישי, ולא ישתה (פה) יין

באר היטב

(כג) המכבה, אפילו שכיר המושכר לו לזמן, הגמ"ד, ב"י. אבל אסור לומר לא"י לכבות וזולת כתבי קודש דש"י, מ"א, ע"ש. מת וספרים וסיפק^(ק) להציל שניהם, מת קודם; בריא ומסוכן, בריא קודם, ס"ח סימן תשכד: (כג) עבר וחילל. היינו בדברים אחרים, אבל בכיבוי א"צ תשובה, שלא יגעו מלכות, ש"ג, כנ"ה"ג: (נד) להתענות. אפילו בתחומין דרבנן, ויכול לדחותה לימות החורף כמ"ש סימן תקצא ס"ג. איתא בשבת דף יב שאם עבר עבירה שחייב עליה חטאת יכתבה בפנקס שלכשיגבה בית-המקדש יבאנה: (סה) יין. נראה דלילה שאחרי התענית

[נג] עבר וחילל. עיין בה"ט. ועיין בחו"י סימן רלו שבמקום שבהצלת הדליקה היה חשש סכנת נפשות, אין להמירה לפסוק להשואל שיתענה ואפילו משום תומרא, ומכ"ש שאין לגזור תענית בצבור מחמת החילול, דמינעי ולא עברי, ומכ"ש אם לא היה רק בטלול או בשאיבת מים שנתן לחבירו וחבירו לחבירו דלא הוי רק שבות דשבות ואין צריך תשובה וכל: ואם חילל שבת במלאכה דאורייתא ואחד יחיד רוצה להתענות לכפר וכו' היב"ש סימן שכח סעיף יד מסיק רשות, וכמו דר"ה איתתה"פ ליה רצועה כו', והב"ש סימן שכח סעיף יד מסיק דשבת דחיה היה אצל פק"י, ע"ש, אבל מ"מ אין להורות כן למי ששואל אם יתענה, ע"ש: [נד] להתענות. עיין בה"ט. ועיין בדגול מרבבה שכתב שאם עבר

משנה ברורה

בסעיף-קטן ד: (עד) מותר לכבות. ומצוה יהודיע זאת ברבים דמותר לכבות וכמ"ג, וכנ"ל בסימן שכח ס"ב]: (עה) דהוי מלאכה וכו'. ביאור דבר זה לעיל ברע"ח במשנה ברורה בסעיף-קטן ג: (עו) שאינה צריכה לגופה. פירוש, ואיכא למאן דאמר אינו חייב עליה, וכדלקמיה בסעיף כז. (פא) ובאמת לענין כיבוי בכדי נקט, דאפילו אי הוי כיבוי מלאכה הצריכה לגופה גס-כן מותר, כיון דכתב שיש סכנה אם לא יכבה, אלא נקטיה משום סיפא, לאשמועינן דלענין הצלת ממון אסור לחלל שבת אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה, (קכ) דאפילו באיסור דרבנן אסור לחלל שבת בשביל הצלת ממון [אך אם הוא בעל-חוב וספק שיתפסוהו אינם-יהודים, יש לצדד בזה]. ומה שכתב וז"ל עבר וחילל צריך וכו', היינו בדברים אחרים, אבל (קכ) בכיבוי אין צריך תשובה, שלא יגעו מלכות: (עז) [נג] להתענות. אפילו בתחומין דרבנן [מ"א]. וכן על טלול נר דלוק כדי להציל ממון, מצדד גס-י"כ בספר דגול מרבבה שצריך להתענות, אך שנראה להקל בזה בתענית שלשה ימים בה"ב, (קד) ואולי גם בתחומין, שהחמיר להתענות ארבעים יום, מיירי שלא היה כל-כך מורא והפסד רב: (עח) ארבעים יום וכו'. ויכול לדחותה לימי החורף [מ"א]. וכל זה הוא בין שעבר על איסור דאורייתא או על איסור דרבנן [א"ר], ומיירי כשעבר (קס) בשוגג, ואפילו כשעבר במזיד, (פ) היה מחמת שחפר גומא להטמין מעות מפני האנסים וכיוצא בזה, אבל העובר בשאט-נפש למלאות תאוותו צריך כפרה יותר ויותר, כי הוא

שער הציון

(יז) היינו אפילו למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה דרבנן, וקייא לן לעיל בסימן שז סעיף ה דשכות דרבנן מותר על-ידי אינו-יהודי במקום הפסד גדול. ועיין שם במגן-אברהם בשם הר"ן טעם אחר דיש לחמיר בזה: (יח) מגן-אברהם, וכוננה דוקא על-ידי אינו-יהודי וכמו שכתבנו: (יט) הנה כירושלמי שבת איתא דרבי אמי אכירי בשוקא מאן דעבד לא מפסיד, ומשמע לכאורה מזה דלקרוא לאחד ולומר לו בלשון זה משמע כמי שמצוהו; ויש לדחות, דהכרזה היה כדי שיבוא הרבה בני-אדם. ויש ראייה קצת גס-י"כ לדברי מפסיד, ומשמע לאורה מהא דתבובת ע ע"כ יעמיד פרנס ואומר כל הן אינו מפסיד וש"י, ולא הזכירו דדוקא בהכרזה בסתם, אלא משמע דאפילו קתא לאדם אחד וספיר לו כל ענין הנדר ואמר לו הן לאשתי אינו מפסיד ונתחלה ש"י, והוא ודין בענינו: (פ) בית-יוסף: (פא) וירי-מגדים, ומשמע להוא סוכר גס-י"כ כמו שכתבתי בסעיף ב ביבאור הלכה ביבירי מותר: (פב) דמקום בשם הפוסקים המחמירים, וכן משמע גס-י"כ לקמיה מהדגול מרבבה שכתבתי במשנה ברורה: (פג) היינו אם היה איזה חשש סכנה, כן מוכח באור זרוע: (פד) גם זה בדגול מרבבה: (פה) וכן כתב בספר כלכלת-שבת דאפילו עבר בשוגג איסור דרבנן הדין כן: (פו) ולא צריכתי מה שכתב החי"אדם 'מפני הדליקה', כי ממגן-אברהם וכן מאור זרוע מוכח דאין צריך לקבל תשובה היכא דאיכא חשש סכנה:

(א) נוסח אחר בספר חסידים (סימן תשכד): ואין סיפוק.

הלכות שבת סימן שלה

באר הגולה שצח

ט שם מ"ב ו' ולא כריב
יחזה שם אלא כריב
שמעון, טור ושאר
פוסקים כ ספר יב
(*) ר"ח טלטול המת
מפני הדליקה בסימן
שא, תשלום דיני כיכר
הדליקה בסימן רעו
(רעו)

(עט) ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת (כו) (ב) י"ח פשיטים לצדקה, ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום (פא) שנים-עשר פשיטים לצדקה (פסקי מהרא"י סימן ט). ועיין בטור יורה-דעה מהלכות נדה סימן קפה: כז טחלת המונחת במקום שרבים ניזוקים בה (פב) יכול לכבותה, בין אם היא (פג) של מתכת (פד) 'בין אם היא של עץ, (פה) 'והרמב"ם אוסר בשל עץ":

שלה דין חבית שנשברה, ובו ה' סעיפים:

א (א) חבית שנשברה, (ב) מצילין ממנה (ג) מזון שלש סעודות זאפילו בכלים הרבה, דאלו בכלי אחד אפילו מחזיק מאה סעודות מציל, (ד) ואומר לאחרים בואו והצילו לכם; ובלבד שלא יספוג, דהיינו שלא ישים הספוג במקום היין לחזור ולהטיפו, גזירה שמא יסחוט, זאפילו אם יש לו בית-אחיזה דליכא חשש סחיטה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. (ו) ו'לא יטפח בשמן להכניס ידו ולקנחה בשפת הכלי: הגה ויש אומרים, דוקא חבית שנשברה, שבהול, ואם יציל חיישינן שיתקננה, אבל אם נסדק ועביד טיף-טיפי שאינו בהול כל-כך, מותר להציל בכלים, (ה) לקלוט ולצרף (גהגות מרדכי ותוספות פרק כ"כ והגהות מיימוני פכ"ב). ויש אומרים

באר היטב

קאמר, כמו שמצינו לענין לילה שאחר ט"ב סימן תקנח, ט"ז, ועיין סימן קלד ס"א: (כו) י"ח פשיטים. הם י"ח ויניר, מנהיגים הלכות ר"ח כתב בס"ח: אחד חילל שבת וגשא כספו, א"ל החכם הכסף או שוה-כסף חלק לעניים בני טובים שמחבישיין לקבל צדקה, ע' שו"ת מהר"ם בוטיץ סימן כח מ"ש בענין א' שחילל שבת בכרמלית, ועי' שו"ת בית-יעקב סימן צט אי מחללין על גוסס:

(ב) מצילין. היינו קודם אכילת ערבית, כמ"ש ריש סימן שלד, מ"א:

שערי תשובה

בטלטול מוקצה אין להחמיר כ"כ, רחא בריש סימן זה י"א שמותו לטלטל מוקצה במקום פתח הפסד רב, וטלטול נד דלוק להציל ממנו חמור מטלטול אלול, ובלבוש סימן תקסח כתב שהם כמו גדול וחצי פולנייש, ועמ"א. חלק לעניים בני טובים שמחבישיין לקבל צדקה, ע' שו"ת מהר"ם בוטיץ סימן כח מ"ש בענין א' שחילל שבת בכרמלית, ועי' שו"ת בית-יעקב סימן צט אי מחללין על גוסס:

משנה ברורה

איסור דרבנן, ובמקום הזיקא דרבים (עג) שיוכלו להינזק בגופן לא גזור, אבל במקום הזיקא דממונא אסור, כמו שכתב סעיף כה. והרמב"ם סבירא ליה דחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ולכן אסור בשל עץ, אבל בשל מתכת ליכא איסור כיבוי מן התורה ככולי עילמא, דאינו שורף: (פה) והרמב"ם אוסר וכו'. והלכה כדעה ראשונה [א"ר]:

א (א) חבית שנשברה. ואין חילוק בין שנשברה ולא נשפך עדיין לגמרי על הארץ ובין שנשפך כבר על הארץ [ב"ר], שכלל זה חששו חכמים שאם נבוא להתיר להציל בכלים הרבה יותר משלש סעודות, מתוך שהוא בהול לחזור אחר כלים הרבה (ב) יביאם גם-כן דרך רשות-הרבים (ג) או שיבוא לתקן החבית שנשברה. ויש שסוברין, דכשנשפך מהחבית לגמרי על הארץ או לא שייך שהוא בהול להציל כיון שכבר נעשה [תרומת הדשן], ואפשר (ג) שיש להקל כן בזמננו שאין מצוי אצלנו רשות-הרבים. ועיין שם בתרומת-הדשן שאינו מתיר כי אם לשאוב ולשפוך כל מה דבעי כי אם לתוך כוסות קטנות, דכי האי גוונא לאו עובדא דחול, שאין דרך כן בחול, וכשמשנה מעובדא דחול לא חיישינן שיבוא לידי מלאכה דאורייתא: (ב) מזון שלש סעודות. היינו קודם אכילת ערבית, כמו שכתוב ריש סימן שלד, עיין שם. ועיין בתוספת-שבת שכתב, דהיכי דהיין מצוי ודרך לשתותו בכל היום, ומכל-שכן שאר משקין שאינו כיוקר כל-כך ושותין כל היום, יכול להציל טפי, שאין קבע לשתיה: (ג) ואומר לאחרים וכו'. היינו גם-כן מזון שלש סעודות, (ד) וכדלעיל בסימן שלד סעיף ט: (ד) ולא יטפח בשמן. היינו (ה) גם-כן מטעם זה: (ה) לקלוט ולצרף. דין זה שייך לקמן אסעיף ב כשנשברה בראש הגג, ונקטיה הכא, דבא

חייב סקילה או על-כ"פ-נים כרת, ולכן צריך תשובה שלימה [ח"א]. מי שחילל שבת משום פיקוח נפש אין צריך לכפרה כלל, ומה שנהגו נשים המדליקות הנר בשביל יולדת בשבת להתענות אחר-כך, הוא הוללות וסכלות [נזרי-ישראל בשם זכור לאברהם]: (עט) ולא יאכל בשר. היינו כלילה שאחר התענית [אחרונים]: (ב) י"ח פשיטים. הוא (פ) כחשבונו כ"ז מעות [והוא לערך חמשה זהובים], כי כל פשיט הוא גדול¹ וחצי פולנייש², וכל גדול הוא מעה. (פס) וטעם לשיעור זה שכתבו הפוסקים הוא מפני שזה היה פחות שכבשים או שבעזים באותו העת, ולכן צריך ליתן שיעור זה לצדקה, שהרי כשהיה בית-המקדש קיים היה חייב להביא חטאת מאלו המינים אם עשה מלאכה דאורייתא, ולא היא חוטא נשכר. וזהו שלא יאמר שנותן זה עבור חטאת, רק שיאמר שבמקום חטאת נותן זה לצדקה [ח"א]. וכתבו הספרים, שמהנכון שיאמר פרשת חטאת (טט) ויבין אופן הקרבתה, וכבר אמרו חז"ל כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת: (פא) שנים-עשר פשיטים. שהוא ח"י מעות. וזהו שיעור הפחות אם אפשר לו, והעשיר יתן יותר, הכל לפי עשורו, שהרי טעם הפדיון, ששקול צער הממון כנגד צער התענית [אחרונים]: כז (פב) יכול לכבותה. ומיירי שאין לו עצה אין לטלטלה ממקום זה, לפנותה למקום אחר שאין רבים מצויים בה, (ע) דאי לא הכי בוודאי יותר טוב שיפנה אותה ולא יכבנה: (פג) של מתכות. ואין בזה משום מצרף [היינו שמחזק את הכלי על-ידי המים צוננים ששופך עליה] כיון (עט) שאין מכוין לזה: (פד) בין וכו' של עץ. דכיבוי שחייב מן התורה הוא דוקא כשמכבה לעשות פחמין, אבל סתם כיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה והוא רק

שער הציון

(פ) מגן-אברהם: (פס) מגן-אברהם: (פט) מספר יש נוחלין, עיין שם: (ע) פשוט: (עא) לעיל בסימן שיח סעיף-קטן לו במגן-אברהם: (עב) מגן-אברהם: (ב) גמרא: (ג) רמ"א בהג"ה, ועיין באחרונים: (ג) עיין בפרי-מגרים, ובפרט להאליה רבה שמוצד לפסוק לגמרי כתרומת-הדשן: (ד) עיין שם בבית-יוסף רחא במכל-שכן הוא: (ה) גמרא:

הלכות שבת סימן שלה

שצט באר הגולה

ה ברייתא שם ק"ג
ו שם ו וכתב קמא
ובפירוש רש"י שם
ח כלבו בהלכות יום
טוב ט ברייתא שם
קמ"ב

דכל זה לא מיירי אלא (ו) להציל מחצר לחצר, אבל לבית אחר שעירב עמו (ז) מצילין בכל ענין, כמו שנתבאר (ב) לעיל גבי דליקה (פסקי מהרא"י סימן קצ"ו): ב ^האם נשברה חבית בראש גגו (ח) מביא כלי ומניח תחתיה, (ט) ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר לאחר שירד מן הגג, ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש הגג. (י) ואם מציל בכלי אחד, מציל אפילו קולט או מצרף: ג ^גנודמנו לו אורחים, מביא כלי אחד וקולט כלי אחד ויצרף, ולא יקלוט ויצרף ואחר־כך יזמין האורחים, (יא) 'ולא יערים לזמן אורחים שאין צריכין לאכול: הגה ומיהו, אם עבר ועשה, שקלט (יב) ואחר־כך זימן אורחים, מותר (רמב"ן והמגיד פכ"א): ד (יג) ^האם יזוב תירוש מגיגית של ענבים (יד) שעדיין לא נדרכו, שנמצא אותה הדלף (ה) אינו ראוי שהרי המשקין שזבו אסורים, (טו) ואינו רשאי לשום כלי תחתיו מפני שמבטלו מהיכנו: כיצד יעשה, יניח שם מטנו או שולחנו, ואז יהיה אותו הדלף לפניו גרף של רעי, (טז) ויוכל להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעשה שם טיט, (ז) וכשיתמלא הכלי *לא יזרקנו בכלי אחר, שלא יבטלנו מהיכנו, אלא מריקו בתוך הגיגית שזבו המשקים ממנו, שהיא מבוטלת מהיכנה על־ידי משקים שבה משום משקין שזבו: ה ^הנתפזרו לו פירות בחצר (יז) *אחד הנה

באר היטב

בוה כיון דלא מציינו חולק בוה, ט"ז, ע"ש: (א) אינו ראוי. ומיירי שלא נשברה לגמרי, ד"לכ אף בראוי אסור כמ"ש ס"א: (ז) וכשיתמלא. וכתב בד"מ: לפי מ"ש בסמ"ק תיקן דמין בשאינו מינו בטיל אפילו

(ב) לעיל. תמוה הוא זה, דלא הותר בדליקה להוציא לבית חברו המעורב אלא לדעת בעה"ת, אבל הטור חולק, ולא הכריע שם בשו"ע סימן שלד ס"יא, וכאן פסק להחמיר סתם; ונראה דלחצר שלו יש להחמיר

משנה ברורה

לאשמרעין דיכול להציל בכלים, והיינו אפילו בכלים הרבה: (ו) להציל מחצר לחצר. היינו אפילו לחצר אחר שעירב עמו, ומשום דכיון שאינו מקורה דמיא קצת לרשות־הרבים, וגורו שאם נתיב כלים הרבה, מתוך שהוא בהול ישכח שהוא שבת ויביאם דרך רשות־הרבים: (ז) מצילין בכל ענין. הט"ז מפפק בזה, דגם גבי דליקה אין דין זה מוסכם, והאליה

ביאור הלכה
* לא יזרקנו בכלי אחר וכו', אלא מריקו. עיין במגן־אברהם שסובר דאם יש לו כלי אחר, יותר טוב שיביאנו ויניחנו על־גבי הכלי שעמד כבר ונתמלא ולקבל בו את הדלף שדולף, משיטלטל המוקצה בידיים להוריקו, דאיסור טלטול מוקצה בידיים חמיר מביטול כלי מהיכנו. ועיין באליה רבה ובפרי־מגדים שמפקפקין בוה, ובחידושי רבי עקיבא איגור מצדד כהמגן־אברהם: * אחד הגה ואחד הנה,

רבה מיישבו, אך לענין להוציא לחצר שלו שאינה צריכה לעירוב כלל, גם הט"ז מצדד דיש להקל להציל בכל ענין: ב (ח) מביא כלי וכו'. וכיון שהוא כלי אחד, אפילו מחזיק מאה סעודות מציל, וכנ"ל: (ט) ובלבד שלא יביא וכו'. דמתוך שהוא מחזור אחר עוד כלים, חיישינן שישכח שהוא שבת ויביאם גם־כן דרך רשות־הרבים. וכל זה מיירי ביותר משלש סעודות, אבל בשלש סעודות יכול להציל אפילו בכלים הרבה, ואפילו לקלוט ולצרף. ובאמת ביותר משלש סעודות אסור להציל בכלי אחר אף בלי קליטה וצירוף, וכנ"ל בסעיף א, אלא דאורחא דמילתא נקט דכן דרך להציל בקילוט וצירוף, כן כתב בספר תוספת־שבת. ובספר פרי־מגדים (ו) מצדד להחמיר בקליטה וצירוף אפילו עד שלש סעודות, דאף דקיימא לן לעיל בסעיף א דעד שלש סעודות יכול להציל אפילו בכלים הרבה, היינו כשהם מונחים על הארץ, אבל על־ידי קליטה וצירוף אסור בכל גזונו כי שיהא יותר מכלי אחד: (י) ואם מציל בכלי אחד וכו'. ומותר אפילו ביותר משלש סעודות, דכיון דלא התיירו כי אם אחד כלי, וכוז הוא שהוא שבת [פמ"ג]: ג (יא) ולא יערים וכו'. עיין במגן־אברהם שכתב, דלדעת הרמב"ם מותר להערים בוה לכתחלה: (יב) ואחר־כך יזמן אורחים. משמע דאם לא זימן, אף דייעבד אסור, והיינו (י) רק עד מוצאי־שבת מיד. ואם היה בשוגג, (כ) ששגג בדין או ששכח שהוא שבת, מותר ליהנות מזה אף בשבת אפילו לו, וכל־שכן לאחרי: ד (יג) אם יזוב תירוש מגיגית וכו'. ומיירי (ט) שהגיגית לא נסדק לגמרי אלא עביד טיף־טיפף, שעדיין אינו בהול, וכדלעיל בהג"ה, ולכך אי לא משום ביטול כלי מהיכנו היה מותר להשים כלי תחתיו להציל, דאי נשברה לגמרי, אפילו אם היה מותר לבטל כלי מהיכנו גם־כן (י) היה אסור להשים כלי תחתיו, דבהול: (יד) שעדיין לא נדרכו. דאי נדרכו לא היה המשקה שדולף בכלל משקין שזבו, וכדלעיל בסמ"ק שכ סעיף ב: (טו) ואינו רשאי וכו' מפני שמבטלו מהיכנו. עיין בדרכי־ימשה שהסכים לעשות עוד עצה אחרת, דהיינו שיתן הכלי עם מים תחת הדלף כדי שיתבטל היין במים ראשון ראשון. וכתב המגן־אברהם, שאפילו נתרכה האיסור לבסוף, שהן יותר מהמים, לית לן בה, דיש לסמוך על הקמילין ביורה־דעה סימן קלד: (טז) ויוכל להניח שם כלי וכו'. ואף־על־גב (יז) דבסוף סימן שלח כתב דאסור לכתחלה ליתן כלי תחת דלף, דאין עושין גרף של רעי לכתחלה, הכא שרי משום פסידא, כמו שכתבו סימן שח סעיף לו: ה (יז) אחר הגה וכו'. דזה הוי (יז) כעובדא דחול כשמקבצן ונותנין לתוך הסל, מה שאין כן כשנפלו במקום אחד, אך כשמלקטן מתוך צורות ועפרוריות מחזי תמיד כעובדא דחול כשנותנין בסל, ואסור, (יג) והיינו אפילו אם ברעף לאכול לאלתר, דאי לאו הכי תיפוק ליה דאסור משום בורר, וכדלעיל בסמ"ק שיט:

שער הציון

(1) והביא ראה לזה מדברי הרמב"ם, אבל מדברי רש"י משמע לעניות דעתי דרעתו ודעתו תוספת־שבת, דגריעותא וקילוט וצירוף הוא משום דהוא על־ידי כלים הרבה, ולפי זה מותר על־כל־פנים עד שלש סעודות: (1) עיין לעיל בר"ש סימן שיח בביאור הלכה דיבור המתחיל 'אחת' מה שכתבנו בשם החי"אדם: (2) דגם זה הוא ככלל שוגג, כמו שכתוב בסמ"ק שיח כמשנה ברורה: (3) מגן־אברהם סעיף־קטן ג, ועיין בחידושי הגאון רבי עקיבא איגור ובש"א שכן הוא ביאור דבריו כאשר פירשנו: (4) ואפילו כדי שיעור שלש סעודות גם־כן היה אסור להציל, הלא אינו ראוי ליהנות מהם בשבת [אחרונים]: (5) מגן־אברהם והגרא: (6) גמרא, וכמו שביאר בבית־יוסף שיטת הרבינו יונה והרמב"ן: (7) כן נראה לי, דלא יאזוב הכי תקשי לשון הברייתא שסימ"ה 'משום וכוזבא דחול', לפירוש הרמב"ן דמיירי בנתערב בצורות ונגם בוה ניחא מה דמתייר בבית־יוסף במלקט לתוך חיקו ועיין בפרי־מגדים שאוסר אף בחיקו מטעם בורר. ואולי דהיתר שלו אינו קאי רק לפירוש רבינו יונה דמיירי בנתפזר אחת הנה ואחת הנה ולא בנתפזר בעפר וצורות: (8)

הלכות שבת סימן שלה שלו

ואחד הנה, מלקט מעט מעט ואוכל, ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה. 'ואם נפלו במקום אחד נתן אפילו לתוך הסל, יאלא-אם-כן נפלו לתוך צרורות ועפרוריות שבחצר, (יח) שאז מלקט אחד אחד ואוכל, ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה (ועיין לעיל סימן שיט):

י הרי"ן בשם רבינו יונה מוא רכלכלה שבת קמ"א לר"ת המגיד בפרק בא בשם הרשב"א כ שם בשם הרמב"ן

שלו אם מותר לילך על-גבי העשבים, וכן באילן, ובו י"ג סעיפים:

א 'אין עולים באילן, בין לח (א) בין יבש, (ב) ואין נתלים בו, (ג) ואין משתמשין (ד) במחובר לקרקע כלל, גזירה (ה) שמא יעלה ויתלוש. עלה באילן בשבת, (ו) בשוגג מותר לירד, בכמזיד (ז) אסור לירד. 'ואם עלה מבעוד יום, (ח) בכל גווני (ט) מותר לירד משחשיכה. (י) 'ויש אומרים דהני מילי כשהיה דעתו לירד מבעוד יום, אבל אם לא היה דעתו לירד מבעוד יום לא ירד משחשיכה, כיון שהיה דעתו לישוב שם באיסור: (יא) הגה (יב) ודוק אדם שעלה שם, אבל אם הגיח (יג) חפץ מבעוד יום (יד) אסור ליטול משם בשבת (המגיד פכ"א). וכל זה באילן (טז) וכיוצא בו, אבל (ה) קנים (ז) הרכים כירק מותר להשתמש בהם אף-על-פי שמחוברים בקרקע, (טו) דאין אסור להשתמש בירק (הג"א

א עירובין ק' ברייתא ב שם במבוא לתירוצא מזה (ולא נראה כן מחמת יוסף אלא הם דברי רמב"ן שם כ א מלכות שבת) ג שם לתוח העשר ד הנה המגיד בפרק בא מלכות שבת לתירוצא הנראה

באר היטב

המקילין ביו"ד סימן קלד, מ"א: (ה) קנים. עיין ט"ז שהעלה לאיסור בקנים ובירק, וכן משמע לשון הרמב"ם אחר שוכר תחלה דין אילן כתב 'ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל', מלשון זה משמע לכלול גם ירק וקנים הרכים, עיין סעיף

כדיש"מ א"כ מותר לתת כלי עם מים תחתיו שיחבטל היין במים ראשון ראשון, עכ"ל. וצ"ל דהא אין מבטלין איסור לכתחלה, כמ"ש ביו"ד סימן צט, ואפשר דשאני הכא דאין כוונתו לאכול האיסור רק להציל היין, ונ"ל שאפילו נתרבה האיסור לית לן בה דיש לסמוך על

משנה ברורה

(יח) שאז וכו' ואוכל. עיין בבניור הגר"א דהאי 'ואוכל' בדווקא הוא, ועל-כ"ן אפילו לתוך חיקו וכסותו גם-כן אסור ליתנם, והאי דמסיים 'לתוך סל וקופה', אורחא דמילתא נט: כ

מלקט מעט מעט ואוכל. הנה לפי מה שהביא בבית-יוסף בשם החוספות והרא"ש האי 'ואוכל' לאו דווקא הוא, דהוא הדין דמותר ליתנם לתוך חיקו ולכסותו, ולא אסור אלא לתוך סל וקופה דהו מיחוי כעובדא

ביאור הלכה

א 'בין יבש. ואפילו אם כבר נתייבש לגמרי שאין בו שום לחלוחית כלל, וגם נשרו עליו וענפיו ופירותיו, דלא שייך בו אחר-כך שום חשש תלישה, (ב) אפילו הכי אסור בכל גווני משום סייג וגדר. (ג) ויש מקילין בזה בימות החמה, שמינכר לכל שהוא יבש: (ב) ואין נתלים. והוא הדין דאין נשענין ונסמכין בו [גמרא]: (ג) ואין משתמשין. כגון להניח חפץ על אילן, או להוריד איזה דבר מאילן, או לקשור בו בהמה וכיוצא בזה [אחרונים]: (ד) במחובר לקרקע. ודוקא כגבוה מן הארץ שלשה טפחים, וכדלקמן: (ה) שמא יעלה ויתלוש. (ג) עלים או ענפים או פירות ויתכוין לתלשם, ואתי לידי חיוב טהאת: (ו) בשוגג מותר לירד. אף-על-גב דכירידה זו משתמש באילן, אף-על-פי-כן אין לאסור עליו, (ז) דגם בשיבתו משתמש הוא: (ז) אסור לירד. עד מצאי-שבת, דקנסנין ליה: (ח) בכל גוונא. פירוש, בין עלה על-ידעת לירד קודם חשיכה וחשכה לו קודם שהספיק לירד, בין עלה על-ידעת לישוב שם בשבת: (ט) מותר לירד. אף-על-גב דאסור לעלות אפילו מערב-שבת ארעא דליבת שם, דהא על-כל-פנים משתמש באילן בישיבתו, אפילו הכי לא קנסוהו, דבשעת עלייתו עלה בהיתר: (י) יש אומרים וכו'. ולענין הלכה (ס) קיימא לן כסברא הראשונה: (יא) ודוק אדם. דגם בישיבתו על האילן עושה איסור: (יב) אסור ליטול וכו'. (י) שאין איסור בהיות כלים מונחים מעצמם על דבר המחובר בשבת, ובנשילתו משתמש הוא בהאילן. (י) והטעם דאסור ליטול בשבת מהאילן, משום דבקיב יבוא על-ידי-יהו להשעין עליו או על אחד מענפיו, ולפיכך כל שגבחו יותר משלשה טפחים גזרו בזה. ודע, דאף-על-פי-כן אסור להניח בערב-שבת על האילן כלים המותרים לו להשתמש בשבת, דמתוך שהוא משתמש בהם אתי להורידים מן האילן בשבת, וכדלעיל בסימן רעז: (יג) וכיוצא בו. פירוש, קנים או קונדסים שהם קשים [גמרא]: (יד) הרכים כירק. והרבה פוסקים (ט) סוברים שהקנים העשויין להתקשות, אפילו ברכתון הרי הם כאילן ואסור, ולא הותר אלא הקנים הגדלים באגם שאינן מתקשין לעולם, ואפילו הם גדולים יותר משלשה טפחים: (טו) דאין אסור. דבכלל עשבים הם ובעשבים לא גזרו, כמבואר בסעיף ג [ריטב"א]. וכתבו הפוסקים, דאף-על-פי-כן אסור להשתמש בקילחי כרוב ודלעת, ואף-על-גב דגבי ירק לא גזרו חכמים, שאני הכא שהם קשים, ועוד, דלבסוף מתקשים ונעשים כעץ [חולין קכ"ו]. ודע, דהא שזכר חולק על הרמ"א אסור להניח באיסור בקנים ובירק, וכתב שכן מוכח לשון הרמב"ם והשולחן-ערוך לעיל בריש סעיף, שאחז שזכר תחלה דין אילן כתב 'ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל', מלשון זה משמע לכלול גם ירק וקנים הרכים, וכן הבי"ח מחמיר בזה. אבל כספר אליה רבה השיג על זה והביא מכמה ראשונים דלפסוק אברהם כחמ"א [ומה שהביא מלשון הרמב"ם אין ראיה כלל, דקאי הכל על אילן המוזכר מקודם, וכלל בזה אפילו אם נתייבש לגמרי שאין עליו שום עלים וענפים דלא שייך בזה שמא יתלוש, אפילו הכי אסור], אלא דכתב: דוקא אם הקנה הוא רך כירק, אבל אם הוא קשה, אף-על-פי שאינו קשה כאילן (ו) אסור להשתמש עליו וליטול ממנו שום דבר, (ט) משום דנוח לשברו בעת שמשתמש עליו, וכן בתוספת-שבת מטסיים להקל ומחלק גם-כן כמו שמחלק האליה רבה, וכן בחי"אדם מטסיים כן לרינא וכמו שהעתיק הרמ"א,

שער הציון

(ה) כן משמע בבית-יוסף והעתיקו המגן-אברהם. ומה שכתב משום ולא פלוג, לאו דווקא, והכוונה משום סייג וגדר, וכדאיחא במגיד-משנה דהטעם של הרמב"ם משום דרב, עיין שם: (ג) אליה רבה בשם כמה ראשונים דסבירא להו כהרא"ש והטור: (ג) ושי"ש עירובין ק', מאירי פרק משילין: (ז) ריטב"א: (ה) דכן הוא דעת הרמב"ם והמגיד הריטב"א ורבינו ירוחם, וכן פסק הגר"ן, ודלא כאליה רבה: (י) ריטב"א בעירובין: (י) גם זה שם, וכעין זה כתב המגן-אברהם לר"ת המגיד-משנה, ומשמע מדברי הריטב"א שם דמעל גב בהמה אין איסור ליטול, וגם מדברי המגן-אברהם לכאורה משמע כן אליבא דכולי עמא: (ט) כן משמע מפירוש רבינו הנגאל הערוך ערך 'עודדין', וכן כתב הרשב"א בעבודת-הקודש והריטב"א בשם ש פוסקים, וכן נכון לפסוק, מאחר שהבי"ח והט"ו אסורים בכל ענין: (ט) אבל בירק מתוך שהוא רך, נכפף ונכפל בעת השימוש ואין נוח להשבר:

הלכות שבת סימן שלו

תא באר הגולה

ה משנה שם צ"ט ו' שם
בגמרא ק' וכרבה
ז ברייתא שם ח מסקנת
הגמרא שם ו' וכרבי
שמעון ט סמ"ג ומ"ק
והחתימה ושאר פוסקים
ובשם הגאונים וכן פסק
הטור

פרק בכל מערכין בשם א"ז וב"י: ב (טז) **ר"ש** (י) אילן הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים (יז) **אסור** להשתמש בהם, (יח) פחות מכאן מותר להשתמש בהם, (יט) **דכרקע השיבי**. (כ) **ואם באים** מלמעלה ויורדים למטה, במקום שגבוהים שלשה אסורים ובמקום שאין גבוהים שלשה (כא) **מותרים**. (כב) ***זהו גבוהים שלשה וחלל תחתיהם**, (כג) **אף-על-פי** (ג) **שמצד אחד אין חלל תחתיהם והרי הן שוים לארץ**, אסור לישוב אפילו על צד השוה לארץ: ג ***מותר לילך על-גבי עשבים**, (כד) **בין לחים בין יבשים**, (כה) **כיון שאינו מתכוין לתלוש**. **אבל האוכלים**

שערי תשובה

מוקצה, שיש בו חשש כיכור ג"כ, ונ"ל להקל בתענית ג' ימים, ואולי גם מהר"ם שמחמיר בתענית מ' יום מיירי שלא היה פחד הפסד רב:

ביאור הלכה

דחול. אבל מביאור הגר"א משמע דלפי שארי הרבה ראשונים אין להקל כזה. ואין לומר דהגר"א קאי רק בנתערב בצרורות, דזה אינו, דהלא הביא דגירסת כל הראשונים בברייתא הוא 'ואוכל' ולא כהתוספות והרא"ש, וממילא לפירושו הרבינו יונה דמפרש להברייתא בנתפור אחת הנה גס"כין אין להקל, ואפשר שהבית-יוסף גס"כין חזר מדבריו מדהעתיק בשולחן-ערוך תיבת 'ואוכל'. ואמנם כסיפא לענין נתערב בצרורות או בעפר, בוודאי אין להקל ללקטם לתו' חיזוק וחסותו, וכן כתב בפרי-מגדים דיש כזה איסור משום כבוד, אך לפי דבריו אם ירצה ללקטם כדי לאכול לאלתר מסתברא שיהא מותר לפי דברי הבית-יוסף, דהאי 'ואוכל' לאו דוקא הוא, אבל לפי דברי הגר"א נראה דאין להקל בכל גווני:

* **היו גבוהים שלשה וחלל תחתיהם וכו'**. בגמרא איתא: **רש"י** אילן שגבוהין מן הארץ שלשה טפחים או שיש חלל תחתיהן שלשה טפחים וכו'. והנה בטור ושולחן-ערוך קיצרו הדבר ולא העתיקו כלשון הברייתא, ונראה לי וכוונתם, דאפילו אם החלל בעצמו לא היה גובה שלשה טפחים כי אם בצירוף הענפים, כיון שלמעלה במקום שהוא יושב על הענף או משמש עליו יש גובה שלשה טפחים אסור לשמש שם, וכונת הברייתא הוא עם החלל שתחתיו יהיה בסך הכל שלשה טפחים, ואף שהוא דוחק, מכל מקום לדינא בוודאי מסתברא כמותם: * **מותר לילך על-גבי עשבים וכו'**. עיין במשנה ברורה. והנה נמצא בסמ"ג דבר-פלא, שכתב במלאכת קוצר: אין עולין באילן גזירה שמה יתלוש, ואמרין נמי בעירובין פרק המוצא תפלין: אסור להלך על-גבי עשבים בשבת במקום שאי אפשר לו שלא יתלוש; והוא פלא, דהא מסקנא דתלמודא החם דשרי בכלהו גוונא שהוזכרו שם כיון דקיימא לן כרבי שמעון, ועיניו שם בגמרא. והנה המהרש"ל בביאורו לסמ"ג כתב גם-כן דברים מזהים כזה, ודעתו דבכל אלה היו פסיק רישא, ורק דמותר משום דאין זה מלאכת מחשבת, וככתב זאת כדי לפרש דברי הסמ"ג שם, והוא נגד כמה ראשונים דכתבו בהדיא דלא היו פסיק רישא [ועיין באו"ז שלהי עירובין ובריטב"א שם, וכן משמע בטור והמחבר], וכבר השיג עליו בספר מאמר-מרדכי. ואפילו אם נניח הכל כדבריו, גם כן אינו מוכר דברי הסמ"ג, דכיון דעל-פי מסקנת הגמרא הכל שרי, היכי קחשיב זה הסמ"ג בתולדה שם? אכן באמת דברי הסמ"ג מועתקים מספר יריאים בתולדה דחורש, עיין שם, ונראה לי לבאר דבריהם בדרך פשוט, והוא, דלא היה ניחא לו לומר דגם מימרא דרמי בר אבא דאסור לילך על-גבי עשבים משום דאין ברגלים יהיה קאי רק אליבא דסלקא דעתך, ודעתיהו דהאי מימרא קאי אפילו אליבא דמסקנא דקיימא לן כרבי שמעון, ומיירי היכי דהוה פסיק רישא כגון שהוא הולך במהרה ורץ על-גבי עשבים והעשבים הם ארוכים, דאז בוודאי אי אפשר שלא יהיו

באר היטב

א: (3) אילן. וה"ה קלחי כרוב, רש"ל ביצה פ"ה: (ג) שמצד אחד. אבל אם מבי צדדים שוין לארץ ומבי צדדים גבוה ג' שרי, מ"א:

משנה ברורה

והביא שגם הריטב"א כתב כן, ודלא כט"ז: ב (טז) **רש"י** אילן. (י) שיוצאים מן הקרקע ונראים, כמו באילנות הזקנים: (יז) **אסור להשתמש**. (יא) ואף-על-גב דהכא לא שייך כולי האי שמה יתלוש, אפילו הכי גזרו בו חכמים: (יח) **פחות וכו'** להשתמש בהם. והוא הדין (יט) ענף של אילן אם הוא סמוך לקרקע פחות משלשה טפחים: (א) **דכרקע השיבי**. ושרי לישוב עליהן, וכל-שכן כירק שיש גובה שלשה טפחים בוודאי מותר, וכן אילן קטן ובו פירות יאגדע"ס וכדומה, אפשר דמותר כל שהוא פחות משלשה טפחים. ויש לומר להיפך, דכל שיש פירות, בכל גווני יש לגזור שלא להשתמש עליו שמה יתלוש [והיינו דקאמר 'רש"י אילן', שאין בו פירות, דהאיסור הוא רק משום לא פלוג, כזה מותר פחות משלשה טפחים], וכן כירק הראוי לאכילה (ג) אפשר גם-כן דאסור ואפילו בפחות משלשה טפחים, מטעם זה [פמ"ג]: (כ) **ואם באים וכו'**. דלאחר שהגבחו שלשה (יד) חזרו ונכפפו: (כא) **מותרים**. אף-על-גב שראש זה הנכפף הוא גדול ובה במקום האסור דהיינו מגובה שלשה טפחים, וכשהיה שם מתחלה היה אסור להשתמש בו, אף-על-פי-כן כשגרל יותר ונכפף למטה הותר במקום הגמון, דכרקע השיבי. ולפי זה כל-שכן שמוותר להשתמש בעיקרו של אילן בפחות משלשה טפחים לארץ אף-על-פי שהאילן גבוה מאד, שהרי מקום זה לא נאסר מעולם [אחרונים]: (כב) **היו גבוהים וכו'**. רוצה לומר, שענפים יוצאים בצדו של האילן למטה, ומהם עד הקרקע יש גובה שלשה טפחים: (כג) **אף-על-פי שמצד אחד וכו'**. כגון (טז) שהקרקע היה גבוה באותו צד, ואין ממנה עד למעלה מן הענף שיעור גובה שלשה טפחים. (טז) ודוקא מצד אחד, דבטל אותו צד לגבי השלשה צדדים ששם נראין גובה שלשה טפחים, אבל אם משני צדדין שוין לארץ, (יז) אותן הצדדין מותרין להשתמש עליהן: ג (כד) **בין לחים וכו'**. ומשמע בגמרא שאפילו אם העשבים הם ארוכות והוא הולך יחף, שהעשבים רגילים להיות נדבקים בקשרי אצבעותיו, אפילו הכי מותר, דלאו פסיק רישיה הוא שיתלש, ולכן אפילו אם יתלש גם-כן אין איסור עליו, שהוא אינו מכוין לזה. ומכל מקום אם לאחר הליכתו מצא שנדבק עשבים ברגליו בין אצבעותיו או על מנעליו, יזהר שלא יסלקם בידיו, דאסורים בטלטול משום מוקצה, דבין-השמשות הוא מחוברים: (כה) **כיון שאינו מכוין**. עיין בביאור הלכה שכתבנו, דהיכי דעשבים הם גדולים יזהר שלא ירוץ עליהן, דהוי

שער הציון

(י) רבינו יהונתן. ורש"י משמע דמפרש אענפים, ומכל מקום תרווייהו מרוד להודי: (יא) רבינו יהונתן הג"ל: (יב) שבת קכ"ז ע"ב: (יג) ומסתפק שם עוד מטעם זה לאסור בקנה רץ, דהחשש הוא שמה יקטום וישרר אפילו בפחות מג' טפחים: (יד) רש"י: (טז) טור: (טז) מנן-אברהם: (יז) כן נראה לעניות דעתי דשני צדדים השניים גם לרבה אסור כיון שהם נראים גבוהים ג' טפחים, ומצאתי שכן כתב בתוספת-שבת:

תרגום: 1 מיני פירות קטנים.

הלכות שבת סימן שלו

י שם
כ הנחות
הנחות מיימני פרק ח
ל שם בהנחת מיימני
מ שבת ק"ז וק"ח ג
ו ה תוספת הדין שם

בגינות אסורים ליטול ידיהם על העשבים, (ז) (ח) שמשקים אותם, אף-על-פי שאינם מכוונים (ט) (י) פסיק רישיה הוא, אבל מותר להטיל בהם (כח) מיי-רגלים (כט) * או שאר (י) משקים שאינם מצמיחין: הגה (ל) ולכן טוב להחמיר שלא לאכול (י) בגינות אם ישתמש שם עם מים, דבקושי יש ליהזר שלא יפלו שם מים (כ"י בשם סה"ת): ד י"ש ליזהר מלהשליך זרעים (לא) במקום ירידת גשמים, (לב) שסופן להצמיח. ואם ישליך לתרגולים, לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בורכיים (לג) או ליומים. ואם הוא במקום דריסת רגלי אדם מותר, שאין סופו לצמוח: ה' עשבים שעלו על אוזן הכלי (לד) מלחות הכלי חשובים כמחוברים לקרקע והתולשן (לה) חייב: ו' עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום (לו) כדי שיהיו לחים, מותר (לז) לאחזו בעלים (לח) ולהוציאן, (לט) והוא שלא השרישו, וגם צריך שאינו רוצה

באר היטב

(ז) שמשקים. והמסקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע, פ"ק תמ"ק, מ"א: (ח) פסיק. ואם אוכל בגינת חבירו יש מתירין כמ"ש ססי' ש"ך כיון דלא ניתא ליה, וספר הזכרונות כתב: דוקא בגינת א"י אמרינן לא ניתא ליה, ולא משמע על בגמרא דאמרינן דעביר בארעא

ביאור הלכה

נתלשים, וזהו מה דמסיים על זה "ואץ ברגלים חוטא", היינו שהוא אץ ונמחר ברגליו לילך עליהם ונחאי גוונא כתב היראים שם בסוגיא דשבת גבי אבין צפוראה, דלא קאי אליבא דרבי יהודה רק אליבא דרבי שמעון, ובאופן הדיו פסיק רישא כגון גבי כלים גדולים, ע"ש: * או שאר משקים וכו'. קשה, דלפי מה שכתב הסמ"ג, והובא בהגהות מיימוני והעתיקי המגן אברהם, דהמסקה מים חייב משום חורש גם-כן, אמאי כתב דביין מותר והוא הדין בשאר משקים שאינם מצמיחין, נהי דאינו מועיל להזרעים, על-כ"פ-נים מרפה הקרקע על-ידי הלחותית ויתחייב משום חורש? ושמא יש לומר, דלא אמרו בזה משום חורש רק היכי דהוא מועיל להזרעים גם-כן, אבל היכי דהוא מקלקל להזרעים

שם: (כח) מיי-רגלים. לפי (כג) שעוים הם, ושורפים את הזרעים ומונעים אותם מלהצמיח: (כט) או שאר משקים שאינם מצמיחין. והיינו (כד) כגון יין, לפי שהוא עז וחזק ושורף גם-כן הזרעים, וכן שאר משקה שהוא כעין זה. וכתב המגן אברהם, דלכתחלה (כס) ראוי ליהזר אף במשקים. ועיין באליה רבה שכתב חזק אין ליהזר כלל, וכנ"ל. כתב הפריי מגדים, דמיידיכש ושיכר יש בהן מים ובודאי מצמיחין: (ל) ולכן טוב להחמיר וכו'. כתב הט"ז, דבגינה שיש בה יותר משבעים אמה, והוי כרמלית ולא מהני בה שום היקף, בלאו הכי צריך ליהזר דהא אסור בה טלטול ד' אמות, עד כאן לשוננו. ולפי זה אפילו בגינת חבירו יש ליהזר: ד' (לא) במקום ירידת גשמים. ורוצה לומר, שהמקום ההוא לח מפני הגשמים שרגיל לירד שם, והוא הדין שאר מקומות לחין כי האי גוונא: (לב) שסופן להצמיח. פירוש, (כו) שיצמחו מחמת הריכוך, כדרך כל תבואה כשנותנים אותה במים, וכדלקמן סעיף יא, או אפשר דבזמן מרובה ישתרש בקרקע: (לג) או ליומים. דבזמן מועט כזה לא יצמחו, וכל-שכן דלא ישרשו בקרקע, מה שאין כן לשלשה ימים ויותר יצמחו הזרעים, ויתחייב למפרע משום זורע גם לחד דעה ביורה-דעה סימן רצג' לכל שיעור השרשה אינו אלא שלשה ימים' ע"ש בסת"ן. ודע, דמיידי דהשליך את הזרעים כפעם אחת, דאי לאו הכי אסור להכין לימי החול [תוספת שבת]: ה' (לד) מלחות הכלי. כמו שמצוי בדלי ששואבין בו תמיד, שגדלין בו כמין פטריות: (לה) חייב. משום עוקר דבר מגידולו, דהוא תולדת קוצר. ולא דמי לעצין שאינו נקוב דהתולש ממנו פטור משום דאינו מחובר בקרקע עולם, דשאני הים דאין דרך זריעה שם, מה שאין כן הכא דעיקר גידולן כן. והוא הדין התולש כישות מהיזמי והיגי [פירוש, קוצים], אף-על-פי שגם הכישות אינה מחוברת לקרקע, אפילו הכי חייב משום עוקר דבר מגידולו [גמרא]: ו' (לו) כדי שיהיו לחים. כגון עשבים שהם גויים מלחריה, ומלאים ק"ג, אפילו לא יתחבין אותו לתוכו [רש"י]: (כז) והוא הדין אם תוחבן בקרקע. כיון שאינו מכוין שישתרוש שם: (לז) לאחזו בעלים. אם רוצה להריח בהם, (כח) ולא מצרכינן ליה לנעוץ ולשלוף בערב-שבת ולחזור ולנעוץ עד כדי להרחיב מקום מושבה בעפר עד שלא יזיז העפר בשליפתו בשבת, דאפילו יזיז העפר לית לן בה, שהרי אינו מטלטל העפר בידיו אלא על-ידי העשבים, ואינו אלא טלטול מן הצד דרשי. ועיין לעיל בסימן שיא במשנה ברורה סעיף קטן כח מה שכתבנו שם בשם האחרונים: (לח) ולהוציאן. והוא הדין (לט) להחזירן אחר-כך למקומן (ל) אם לא נסתם הנקב משהוציאן: (לט) והוא שלא השרישו. כגון קודם שלשה

שער הציזין

(יח) מגן אברהם בשם הגהות מיימוני. ועיין באור זורע שדעתו כהרמב"ם דאינו חייב רק משום זורע, וכתב שם דלפי זה בקרקע שאינה זורעה אף שעומדת להרישה מותר להטיל בה מים; ואכן דעת הסמ"ג והגהות מיימוני כמסקנת אב"י, וכן משמע גם-כן דעת הרוקח שהעתיק לדין זה במלאכת חורש ובמלאכת זורע, וכן משמע גם-כן דעת הגר"א בביתורו. ולפי זה יש ליהזר גם בקרקע שאינה זורעה אם רק עומדת להרישה. ובהנחה נדחק הפריי מגדים על המגן אברהם בסעיף קטן ה' שהעתיק לדין זה, עיין שם: (יט) ספר יראים להר"א ממיץ: (כ) מגן אברהם: (כא) תוספת שבת ק"ג, עיין שם, וספר יראים בחורש: (כב) אליה רבה: (כג) ספר התרומה ואור זרוע: (כד) הגי"ל: (כה) ומכל מקום בציזוף לזה גם-כן שהיה בגינת חבירו נואה שאין להחמיר: (כו) נשמת אדם: (כז) כן איתא ברי"ף ושאר פוסקים וכן משמע לשון השולחן-ערוך: (כח) גמרא: (כט) כן איתא במאירי בהדיא וכן משמע קצת ברש"י וכן כתב החיי-אדם: (ל) דאי לאו הכי אסור לדעת הרב המגיד, והובא לעיל בשי"א סעיף קטן כא במגן אברהם, ועיין שם באליה רבה שמטכיים עמו:

הלכות שבת סימן שלו

תג באר הגולה

ע משנה שם צ"ה
דפסור אבל אסור ככל
פטורי דשבת חזן מנ,
ציתויה דשבת שבת סוף
סעיף כח פ"ד מ"ב
הגהות אשר"י שבת
על פירוש רש"י כתב
דפוסים שם פ"א
צ תבובת ט' ברייתא,
וכתבוהו הרי"ף ורא"ש בפרק כב דשבת

בהשרשתן, (מ) אבל אם נתכוין לזריעה אסור: ז (מא) אסור לתלוש אפילו *מעציץ (מב) שאינו
(מ) נקוב: ח *עציץ (פירוש, חצי כד שזורעים שם עשבים) (ערוך) (מג) *אפילו אינו נקוב, יש לזוהר
מליטלו מעל-גבי קרקע ולהניחו (מד) *על-גבי יתדות (מה) או איפכא, בין שהוא של עץ בין
של חרס: הגה יחור של אילן *שנפשה מערב-שבת מן האילן וכו' פירות, מותר לתלוש הפירות ממנו
בשבת (רכינו ירוחם נ"ב ח"ב): ט *צנינור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים (מו) ועשבים

באר היטב

דחיובא ליכא. וליד לדסעיף ה בעשבים באוזן הכלי דחייב, דהתם דרך
ביאור הלכה

אפשר דאין מתיפה הקרקע גם-כן, וכעין זה מצאתי גם-כן במאמר
מרדכי, אבל הוא דחוק, וצריך עיון. ורע, בדספר תפארת-ישראל כתב
דבכחמת אקאנאמ"ע אמרו שמירגלים הם טובים מאד לזבל הקרקע,
אם-כן מובל תולות חרש הוא, עד כאן לשונו. ולא נהגו העולם לזוהר
בוה כלל, וגם משבת פ"א עמוד ב' מוכח שלא דבריו, דהלא אי אפשר
לגדוליה בלא קטנים, ולדבריו היה צריך גם לפירות על דלדניר בשבת
מחמת חרישה, ולא משמע שם כן, עיין שם: * מעציץ שאינו נקוב.
עיין במשנה ברורה. ורע, דבחושן-משפט סימן רב סעיף ב מובא
מחלוקת, דיש אומרים דבעציץ עץ אפילו אינה נקובה כנקובה דמיא
משום דעץ מתחלחל ויונק מהקרקע, ולא בעינן נקובה רק גבי כלי-חרס,
ויש אומרים דאדרבה, בחרס לא בעינן נקובה משום דדמיא לעפר לא
שאינן כן בעץ, עיין שם. ובאמת יש עוד שיטה שלישית מובאה בתוספות
מנחת פ"ה, עיין שם, דבחרס כתיב נקובה, וכעין אפילו נקוב באינו נקוב
דמיא, ואין כאן מקום להאריך: * אפילו אינו נקוב. לכאורה השעם,
דסבירא ליה דנקוב יש איסור דאורייתא וכדעת הרמב"ם, לכך החמיר
באינו נקוב על-כ"ל-פנים מדרבנן, אבל איסורן לא היה לו לסתום שב"ם
סעיף ג דצרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו, דמשמע אפילו להגביהו
מן הארץ, דאין מתיירין איסור דאורייתא בשביל זה, אלא ודאי דסבירא
ליה להמחבר כן כשיטת רש"י ותוספות שם, וכמו שכתב המגן-אברהם
שם. אלא הנוכח כמו שכתב הגר"א, דחשש לשיטת הסוברים דאדח מהני
כלים, אינו נקוב כנקוב דמיא, וחש לשני הפירושים. ותמה על באר
הגולה שצייץ על המחבר שהוא מהגהות אשר"י, ובהדיא איתא שם
עציץ נקוב: * על-גבי יתדות. עיין במשנה ברורה לענין עציץ עם
עשבי-בשמים. ומכל מקום נראה דכך של תבואה שצומח על-גבי קרקע,
אפילו אם הוא נקוב להתגביהו ולהניחו על-גבי השולחן, ודאי
ממה דאיתא בגמרא מ"ה והובא בסימן ש', דחטיץ שורען בקרקע
ועדיין לא השריש דמותר ללקטן ולאכלן ואין בהם משום מקצה,
ותיפוק ליה דקמפסיק בוה לחיותיהו, אלא ודאי כיון שלא השריש עדיין אין להם שום חיות מן הקרקע וכמותה על השולחן דמיא. ואפילו לפי מה
שכתבו לעיל בסימן ז, דדוק כשהם מנוחים מגולה לממלה אבל אם תחובין בעפר אסור על-כ"ל-פנים מדרבנן, והכי נמי אפשר
לומר דמה שהוא מנוח בתוך הכד הנקוב הרי הוא כשמתן בקרקע, מכל מקום כיון שעדיין לא התחילו כלל לצמוח לא עדיפי מעשבים שתחובין
בעפר ממש שלא השריש, שמכאור לעיל בסעיף ו דמותר להוציאן בשבת כיון שלא השריש ואינו רוצה בהשרשתן, והכי נמי דכוותיה, הרי לא
נתחבין בהעמדתו שם לשם זריעה וגם לא התחילו כלל לצמוח ונהייה דעציץ על-כרחך מיירי שהזרעים שמונחים שם בעצמם נשתרשו בהעפר שבעציץ, ואי
נמי, אפילו אין שם עפר כצריע ולא התחילו הזרעים עדיין לצמוח כלל, אלא מסתמא נתחבין כמה שהניחם שם בעצמם לשם זריעה, דאז נקוב
בוודאי אסור לסלקם מן הארץ כיון שנתכוין לזריעה, דהוי כמי שזרעם בהארץ כיון דנקוב הוא, וכדאיתא בסעיף ו דאם נתכוין לזריעה אסור. והא
דמחמיר המחבר אף באינו נקוב, משום דאדח מן הכלים, עץ או חרס, אינו נקוב כנקוב דמיא, ומחמיר בשתייהן משום ספיא, וכמו שכתבתי לעיל,
אך כל זה אם מנוחים שם רק זה יום או יומים דוודאי לא התחילו הגרעינים לצמוח, אבל אם מנוחים שם כמה ימים, דקוב לומר שיש שבולי הכד
איוה גרעינים שהתחילו לצמוח על-ידי הנקב שבד שהרי מן הקרקע ויש להם יניקה מן הקרקע, וכשיגביה הכד מן הארץ מפסיק לחיותיהו, ואף-
על-גב דאין מכזיב לזה פסיק רישא הוא. וכן לענין להגביה הכד מן השולחן ולהעמידו על-גבי קרקע, אין נכון רק אם דעתו שיעמוד שם יום או
יומים, אבל אם יעמוד שם כמה ימים והתקום ההוא הוא נקוב לח, וכדמכות לעיל בסעיף ד, דאי לא הכי אין חוששין שיצמח לכסרן] נראה
דאסור, דלבסוף בוודאי יצמחו הגרעינים וימשכו חיותיהו מן הקרקע ונחשב כעמידתו כזרע: * שנפשה מערב-שבת. היינו שאינו יכול לחיות

חבירו נמי אסור, וע"ק ה' מ"ש"ש בשם המ"א: (מ) נקוב. משמע
משנה ברורה

ימים, דאז בוודאי לא השרישו, דאם השרישו פשיטא שאסור
להוציאם, שהרי הוא עוקר דבר מגידולו: (מ) אבל אם וכו'.
וכיון שהם תחובין וטמונים בקרקע כשאר זרעים, וגם מתכוין
לזרעם, (ל) גזרו בהו רבנן דלא ליתי לאחלופי לתלוש לאחר
השרשה: ז (מא) אסור לתלוש. והוא הדין שאסור
להשקות הזרעים שבתוך העציץ, ואפילו (ל) אם העציץ הוא
מונח בעליה גם-כן יש איסור בכל זה: (מב) שאינו נקוב.
אבל מעציץ נקוב, חיובא נמי יש בוה, לפי שיונק מן הקרקע
על-ידי הנקב, שמריח לחלוחית הקרקע ררך שם, ואפילו אם
היה הנקב קטן כל-כך (לג) שהוא בכדי שיצא ממנו שורש
קטן (לד) שהוא פחות מכזית, (לה) ואפילו אם היה הנקב
כדופן העציץ, כיון (לו) שהוא כנגד מה שמתן מן הגזע
בעפר, וכל-שכן אם הוא בשוליה נגד השרוש:
ח (מג) אפילו אינו נקוב. דגם בוה יש חשש תלישה
מדרבנן מפני שמפסיק יניקתו מעט, (לי) וכל-שכן אם העציץ
הוא נקוב דצריך לזוהר בוה: (מד) על-גבי יתדות. רוצה
לומר, אף שאינו מפסיק שום דבר בין העציץ להקרקע, וכל-
שכן אם מעמידו על-גבי עצים או על-גבי בגדים דיש בוה
איסורא. ואם הוא עושה כן בעציץ נקוב יש בוה תלישה
ונטיעה מן התורה [כ"י], ועליכין יש לזוהר מאד בכלי עם
עשבי-בושם שרגיל להיות בבית, (לז) שלא ליטלו מן הקרקע
ולהניחו על-גבי השולחן או להיפך: (מה) או איפכא.
משום (לנ) זורע: ט (מו) ועשבים. תלושין [פמ"ג]:

שער הציון

(ל) תוספות ורמב"ן ורשב"א ור"ן ורוקח ומאירי. והא דהקשה המגן-אברהם בסימן שיא סעיף-קטן כב וכוכר הקדימו בוה בדרכי-משה בסימן זה מרכיבו
ירוחם, אבל לפלא שהזכירו בשם תשובת האונים בנתיב יב בחלק יב, ולא נזכר שם מאומה, רק בחלק ח, מהגמרא דשבת מ"ה שהביא המגן-אברהם,
ע"ש] כבר תירץ המאירי שם דמיירי שהיו חותיין גולתין למעלה: (ל) מגן-אברהם: (ל) רמב"ן ושאר פוסקים: (ל) כן מוכח מהגמרא וכן כתב המגן-אברהם,
(ל) רש"י: (לו) ולאפקי אן היה הנקב בדופנו למעלה מהגזע [כ"י בשם רש"י]: (לב) ועיין אברהם: (לג) ועיין בסימן ש' במשנה ברורה סעיף-קטן יב מה שכתבתי שם, ולפי
זה אף בנקובה לא הוי אלא מדרבנן כיון שאינו מפסיק דבר בין העציץ להקרקע נדאי לאו הכי, גם להגביה צורר שיש בו עשבים מן הקרקע לקנח בו אסור,
וכמו שהזכיר רש"י שם בסוגיא, ואפילו הכי סתם המחבר להחמיר גם בעציץ שאינו נקוב, ולא הוי גזירה לגזירה, משום דיש דעות בין הראשונים להחמיר
כעץ אפילו באינו נקוב דנקוב דמיא, ויש אומרים להיפוך דבחרס צריך להחמיר, ולחומרא חשש המחבר לשני הפירושים, וכמו שכתב הגר"א בכיאוורו:
(לז) ואף לענין טלטול מפקק קצת כפרי-גמרים, עיין שם: (ל) לענין דעתו יש מזה ראייה לשיטת הסוברים דפסיק רישא אסור אף במילתא דרבנן, עיין
שי"ד במגן-אברהם:

הלכות שבת סימן שלו

שסותמים ומעכבים קילוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית, (מז) ממעכן ברגליו * בצנעה, דכיון דמתקן על-ידי שינוי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן: י' ?הדס מחובר (מה) מותר (ט) להריח בו, [*] אבל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר, שמא (מט) יקוץ אותו לאכלו: י"א (ג) 'השורה חטים ושעורים וכיוצא בהם במים הרי זה (נא) תולדת זורע, וחייב (י) (גג) בכל-שהוא: הגה ומותר (גג) להעמיד (י"א) ענפי אילנות במים בשבת ובלבד שלא יהיו בהם פרחים ושושנים, שהם נפתחים מלחלוחית המים (מהר"ל) (נד) ועיין לקמן סימן תרנד): י"ב 'תאנים שיבשו (נה) באיביהן (טו) וכן

ק סוכה ל"ו כ"ט
ה"ר"ף ה"ר"א"ש וכן כתב
ה"רמב"ם שם בפרק כ"א
ו' רמב"ם בפרק ה'
וכתב הרב המגיד שהוא
מסוגל ודוחים פ' דם
שנתא' ש' שם מה
החולין קכ"ז

באר היטב

ורעה בכך, גמרא. ועיין ב"י דאפילו מונח בעליה אסור לחלוש ממנו, ע"ש: (ט) להריח. וכתב הט"ז: ולפי מה שכתבתי לעיל בס"א דאין משתמשין אפילו בירק צ"ל דכאן אינו נוטלו ביד, דאלו נוטלו להריס בידו אסור, ועסק א': (י) בכל-שהוא. עמ"א מה שהקשה משי"ס דובאים צד דף והולע דאינו חייב אלא בשורה זמן ארוך כמו חצי יום, ולהכי נקט השורה, וכן משי"ס ככל י"א ששנתים חטים למים ומאכליו לבהמות, ומ"מ צ"ע, עכ"ל, ע"ש, ועיין מ"ש היד"אה"ן: (י"א) ענפי.

שערי תשובה

[*] אבל אחרון כו'. עיין מ"ש א"י בכורשור בשבת דף עג שרש"י בסוכה דף לז כתב דהאכלו במחובר אין לך תולש גדול מזה, ולכן יש למחות ביד הטועים והולכים לגינות בשבת וי"ט וקוטפים פירות מן המחובר ואוכלים, וראי' למנות אנשים ע"ז עד שישתקע הדבר כו', וע"ש דמייתי מעירובין דף ק' דתלישה בולג היו תלישה, ועיין בהרב-הדובל סימן ט. ועיין בספר מטה-יהודה הכיאו במח"ב: דברים הצריך לזהר היושבים בגנים בשבת, שלא יטלו ידיהם בשבת אפילו בפרטס חבירו, וגם לא ישלך ויעים במקום ידירת נשמים שסופם להצמיח,

שהוכנו מאתמול לתשמיש, ועי' סימן שח סעיף כג, ועס"י תרנד דאסור וכיוצא בהם הוא איסור גמור, שאותן ורדים נפתחים מלחלוחית המים, וכבר כתב הרמ"א בשם מהר"ל שאין ליתן במים ענפי אילנות שיש בהם

שהוכנו מאתמול לתשמיש, ועי' סימן שח סעיף כג, ועס"י תרנד דאסור וכיוצא בהם הוא איסור גמור, שאותן ורדים נפתחים מלחלוחית המים, וכבר כתב הרמ"א בשם מהר"ל שאין ליתן במים ענפי אילנות שיש בהם

משנה ברורה

(מז) ממעכן. פירוש, (מ) דורסן ומשפילן ברגליו. וכתב המאירי פרק חבית, דלהסיר הגה והנה אסור אפילו ברגלו: **י' (מח) מותר להריח בו.** דלא שייך למגוד שמא יקוץ כיון שאינו רוצה רק להריח, וזה יכול הוא לעשות אף במחובר. **(מ"א) ויש מחמירין בזה,** וכתב באליה רבה דהעיקר כפסק השולחן-ערוך. **(מ"ב) ולענין לטלטלו בידו,** דינו כמו לעיל לענין קנים הרכים בסעיף א: **(מ"ט) יקוץ אותו לאכלו.** וכי

ביאור הלכה

עוד הנהגה אף-על-גב שעדיין מחובר הוא בקליפתו, ומכל מקום יש לזהר בזה, דאין העולם בצידין בכך, ואין להחיר כי אם כשנפרד לגמרי מהאילן [פמ"ג]: * **בצנעה.** עיין בבית-יוסף שהביא בשם הר"ן שכתב דאפשר דאפילו בפרהסיא שרי, אלא דלכתחלה כל היכי דמצי למעבד בצנעה טפי מעלי, ועיין באליה רבה שנשאר בבריך עיין בזה. ונראה לי שגם שארי הראשונים לא סבירא להו כן, מדהקשו כולם מהא דאמר רב: כל מקום שאסרו מפני מראית-עין אפילו בחורי חדרים אסור, ואי רבוה

תימא הא נמי יכול לנשכו כפיו מן המחובר, (מ"ג) אין לך תלישה גדולה מזו. (מ"ד) ולכן יש למחות ביד הטועים והולכים לגינות בשבת ויוס-טוב וקוטפים פירות מן המחובר ואוכלים, ומלבד איסור תלישה אסורים גם-כן אחר-כך באכילה לכל בשבת, וכדלעיל בסימן שכב סעיף ג, וראוי למנות אנשים על זה עד שישתקע הדבר: **י"א (ג) השורה.** כדי (מה) שיתרכבו ויצמיחו, כדרך ששורין איהן תבואות קודם הזריעה: **(נא) תולדת זורע.** דשם זורע מכרוז לאצמוחי פירי, אף זה כן [מו"ק ב']. וכתב בחי"י ארם, דהוא הדין השורה תבואה לעשות מהן [מאלל"י]. ולפי שחייב, ידעו דכוונתו להצמיח. וכתב עוד, דה"ק. **(מ"ו) משנתן למים חייב אף-על-גב דלא צמיחו אלא לאחר כמה ימים,** ומסיים דאף-על-פי-כן מותר לשרות תבואה לבהמתו, דאין כוונתו להצמיח אלא לרכך הזרעונים, וגם לא יבוא לידי צמיחה, דקודם שיצמיחו יאכלום לבהמות. ודע, דכל זה בזרעונים שאין נבללים במים, אבל בזרעונים שמתערבים ונתלים זה בזה במים, כמו כרשינין וכיוצא בזה שמתרככין ונימוחים שם והמים מתעבים בסיכתם ונעשים כמים שעיסה או קמח כלולים בתוכה, אסור לשרותן לבהמתו משום לש [כדלקמן ש"מ סעיף יב וכמתניתין דשבת י"ז, ועיין שם בפירוש המשנה להרמב"ם ובמאירי]. צמוקין ושאר פירות יבשים מותר לשרות בשבת, ומכל מקום בכובש כבשים אסור [פמ"ג]: **(ג"ב) בכל-שהוא.** רוצה לומר, אפילו גרגיר אחד: **(ג"ג) להעמיד ענפי אילנות.** שקוצצין בימות החמה לשמות בהן בבית [מהר"ל], ורוצה לומר שהוכנו (מ"ו) מאתמול לכך, אבל סתם ענפי אילן היו מוקצה: **(ג"ד) ועיין לקמן סימן תרנד.** רוצה לומר, דשם מבואר דאינו מותר בשבת כי אם להחזיר במים שעמדו בו מכבר בערב-שבת ולא להוסיף עוד מים צוננים, וכל-שכן שלא להחליף המים לגמרי. ולפי זה אם דכתב מקודם דמותר להעמידן, היינו להחזירן בשבת לתונן אפילו אם כבר ניטלו מהן, אבל לא להעמידן לכתחלה [ות"ש וח"א]. **(מ"מ) ויש אחרונים** שסוברין, דמדסתם המחבר משמע דאפילו לכתחלה מותר להעמידם בכך שיש בו מים מזומנים מערב-שבת, ולא אסור אלא להוסיף עתה מים משום טרחה יתירה. ודע, דכיש בהן פרחים שנפתחים מחמת המים, אסור לכולי עלמא אף להחזיר במים שעמדו בהם מכבר: **י"ב (נ"ה) באיביהן.** פירוש, בחיבורן בענף: **(נ"ו) וכן אילן.** שיעור הלשון כן הוא: וכן הוא הדין כל אילן שיבשו וכו', ולא דוקא תאנה. ובנשמת-ארם כתב שטעות-סופר הוא וצריך לומר: יוכן אילן שיבש וכו' פירות, ולפי זה מעיקרא אשמעינן דהאילן לח ורק הפירות נתיבשו, ואחר-כך אשמעינן דאפילו האילן עצמו יבש, אפילו הכי חשיב כמחובר:

שער הציון

(מ) תוספתא שלהי עירובין ומאירי פרק חבית: (מ"א) ים של שלמה, והובא במגן-אברהם: (מ"ב) אליה רבה ותוספתא-שבת, דלא כט"ו, ואף דהמגן-אברהם בסימן שיב סעיף קטן ו' דעתו דבעשבים נמי יש בו משום מוקצה אפילו בערדן מחוברים, כבר הקשו עליו הרכה אחרונים שם: (מ"ג) רש"י. ומכל מקום לענין חיובא מסקי כמה אחרונים דלית בהו, בין אם תולש ברגלו או בפיו, והוא מוטוספתא פרק י' דשבת עיין במ"א, וכן מסקי בנשמת-ארם ובתפארת-ישראל, אך בתוספתא שם יש פלא קצת, דלמא ישמענו דבניצודו הנתון מרגליו שהם כחו לבד פטור אם תולש על-ידיה הפירות, ורוצה לומר אף-על-גב שהתחבר לזה, תימק ליה דאפילו ברגליו ממש פטור? ואולי דמשמענו דאפילו בזה רק פטור הוא אבל אסור: (מ"ד) שערי-תשובה בשם בכור-שור: (מ"ה) חיי-אדם: (מ"ו) ולי נראה דאף דהמגן-אברהם מודה בזה, וממעט רק אם נתן לכתחלה על זמן מעט דלא אפשר שיצמיח בזה הזמן, אבל אם נתן על זמן חצי יום [לרדייה דסובר דבזה הזמן יוכל להצמיח], אפילו אם נתן כיום השבת סמוך לחשיכה חייב, דומיא דזרוע בזה הזמן: (מ"ז) מגן-אברהם: (מ"ח) פרי-מגדים ושולחן-ערוך הגרי"ו, ואפשר דיש לסמוך על זה אם שכתב להעמידן מבעוד יום, כיון שאין בהן פרחים ולית בזה חשש דאורייתא:

הלכות שבת סימן שלו

תה באר הגולה

ת שבת קניי א הרי

אילן שיבשו פירותיו בו, (יג) התולש מהם בשבת (נד) *חייב, אף-על-פי שהם כעקורים (נה) לענין טומאה: יג נאסור להשתמש (נט) בצדדי האילן, אבל בצדי צדין מותר. *לפיכך (ס) אסור לסמוך הסולם (סא) לצדי האילן, דכי סליק ביה משתמש בצדדין, אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן (סב) מותר לסמוך סולם עליו, דהוה לה יתד צדדין וסולם צדי צדדין. ואם נעץ בו יתד ותולה בו כלכלה, היתד נקרא צדדין (ג) והכלכלה כצדי צדדין: הגה *ומותר ליגע באילן, ובלבד שלא ינידנו (כ"ב בשם א"ח). בור עמוק אפילו מאה מותר לירד ולעלות,

שערי תשובה

גם לענין טלטול בכל הגן ולהוציא מן הבתים לגן צריך ליהרר שיש כמה מציאות לאסור וצריך לשאלו פי חכמי באיזה מציאות מותר (ועיין לקמן סימן שנח בט"ו) גם ה שכתב: מה"ט ראוי שלא לאכול בגינה בשבת כ"ו, והביאו בה"ט (ש). גם הקושרים חבלים באילן ומושיבים קטנים בחלכה והבאה עושים כמה איסורים

הוא כחולץ דף קד בש"ס ופירוש רש"י (שם): (יג) והכלכלה. ומותר לטול חפץ מהכלכלה, אבל הכלכלה עצמה אסור לטול דקמשתמש ביה שהוא צדדין; ואם הכלכלה תלריה באילן עצמו אסור לטול מהכלכלה דקמשתמש בצדדין; ואם פי הכלכלה צר דכשנטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן, ככל ענין אסור; ולהשען באילן, כברייתא מותר, כתב אסור, יש"ש, מ"א, ע"ש:

באר היטב

פרחים ושושנים, שהם נפתחים מלחולצת המים, כנה"ג. ועיין יד אהרן: (יג) התולש. ונראה לי דבעשבים יבשים כ"ע מודו דכתלושין דמי, דלא כע"ש, ע"ש. ונכספר אליה רבה תמה על מ"א דמתלק בין מין אילן לעשבים, אלא שני"ל דמעיקרא לא ק"מ, ודוראי אילן יבש נמי כתלוש אלא דהכא איירי באילן לח רק שהפירות נתיבשו, וכן הוא בחולץ דף קד בש"ס ופירוש רש"י (שם): (יג) והכלכלה. ומותר לטול חפץ מהכלכלה, אבל הכלכלה עצמה אסור לטול דקמשתמש ביה שהוא צדדין; ואם פי הכלכלה צר דכשנטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן, ככל ענין אסור; ולהשען באילן, כברייתא מותר, כתב אסור, יש"ש, מ"א, ע"ש:

ביאור הלכה

מותר מדינא אפילו בפרהסיא, אין ענין לקושיהם: * חייב. דע, דיש פלוגתא בין הפוסקים: יש אומרים דאפילו יבשו הפירות הן ועוקציהן וכן הוא הדין יבש האילן אפילו לגמרי דהיינו שאין גזעו מחליף [וכמבואר בפרק בתרא דעירובין] אפילו הכי חייב, כיון דעל-כ"ל פנים האילן מחובר, וכן הוא הדין הפירות נמי מחוברין באילן [רמב"ם, וכפי מה שמפרש אותו המגן-אברהם וכן בנושמת-אדם, עיין שם באריכות], והרבה פוסקים נרש"י ותוספות שכתב ק"ג ע"ב ד"ה 'במחומר' והרשב"ם בחידושי, ודעת אליה רבה ותוספת-שבת שגם הרמב"ם סובר כן [כברא להו דלא מתייבב רק ביבשו הפירות ועוקציהן עדיין לח [ובו] אפשר דחייב אפילו יתלוש מעט מן גוף הפרי היבש] או יבש האילן ועדיין גזעו מחליף, אבל אם יבשו לגמרי פטור על הפירות ועל האילן, דכתלושין דמיא. ועיין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם המגן-אברהם לענין עשבים יבשים, דכלכלה עלמא, היינו אף לדעת הרמב"ם, פטור ומכל מקום פשוט דאם הוא ארעא דידיה והוא שדה דלאו אגם, שמתיפה הקרקע על-ידי זה, חייב משום חורש אפילו על תלישת עשבים כל-שהוא, ואף-על-גב דלא מייכחן לפי פסק רישא הוא, וכדאיבת בהרי"א בשבת ק"ג, וברו זה העתיקו גם-כן התוספות בשבת ק"ג עמוד ב לענין תלישת ק"ג, וכן הרשב"א שם בחידושי. ומה שסתם הרב מגן-אברהם בענין זה, משום דהוא איירי רק לענין קצירה, ונפקא מינה בארעא דלאו דידיה או באגם שאינו צריך לפיחות. ומה שכתבתי דאיסור דרבנן יש בוודאי, הוא ממה שכתב הרשב"א שם בחידושי, דהא מזוי העפר. ואין להקשות, הרי גם בטומן לפת רצונן תחת העפר משום דהוי והובא בנטימן שיא' סעיף ח שמתור אף-על-פי שמזוי העפר משום דהוי טלטול מהצר, וכדאיבת כרף נ עמוד ב, עיין שם; דזה אינו, דהלא שם כתבו הפוסקים דבענין דוקא הטומן משום שלא נכתבין לזריעה, אבל כשנחתין לזריעה אף-על-פי שלא השרישו אסור על-כ"ל פנים מדרבנן להוציאן משום מציחו כותלש, והכי נמי לא עדיפא מהתם. ולישנא דרשב"א דכתב הטעם משום דמזוי העפר, דחוק קצת לפי זה, דלפי דברינו יש על זה עצם האיסור: * ומותר ליגע באילן. כבר ביארתי לעיל בסעיף א במשנה ברורה דכמו דאין עולין באילן הוא הדין דאין נשענין ונסמכין באילן, וכמבואר בהרי"א בש"ס ופוסקים. ודע, כי בפרק ב דהגיגה דף טז מבואר דאין איסור אלא כשנשענין בכל כחו, עיין שם היטב ונאף כי שם לענין בהמה מתניא, הוא הדין גבי אילן, דכולהו חד טעמא נינהו, וכן משמע שם ברש"י, ע"ש, וכן כתב בהדיא כמאירי

משנה ברורה

(נד) חייב. כתב המגן-אברהם, דבעשבים יבשים מודו דכתלושין דמי והתולש מהם פטור, אבל איסור דרבנן יש אפילו בעשבים, ולפעמים יש גם-כן חיוב חטאת בזה, כמו שביארתי בביאור הלכה. בצלים שדרכן להשתרש בעליה שיש בו עפר, ונשתרשו שם, וגם רוצה בהשרשתן, התולש חייב, אף-על-גב שכל הבצל מגולה ואין דרך גידולן בכך; אבל אם נפלה עליהן מפותל ונתכסו האמהות של הבצלים והעלין מגולין כדרך גידולן ונשתרשו שם, אפילו אינו רוצה בהשרשתן חייב כמו שאם היו נטועין בשדה [מ"א סק"ג בשם תשובת הרא"ש ממשנה ב פ"ה דמעשרות, ע"ש במשנה, ועיין בשנות-אליהו שם, וצ"ע]: (נה) לענין טומאה. פירוש, טומאת אוכלין, דלא מקבלי טומאה במחומר, וזה חשוב כתלוש: יג (נט) בצדדי האילן. פירוש, דבר התחוב או קשור באילן מקרי צדדי האילן, אבל דופני האילן עצמו לא מקרי צדדין אלא גוף האילן הוא, וצדי-צדדין הוא דבר הנשען בדבר התחוב באילן, וכן מתבאר בדברי המחבר לקמיה: (ס) אסור לסמוך הסולם. (מט) אין הלשו' מדוקדק, ושיעור הדברים, דאין לסמוך סולם אילן מערב שבת לעלות עליו בשבת, דכי סליק ביה וכו'. ולסמוך הסולם בשבת בוודאי אסור, אפילו אינו טומכו באילן גופא רק על היתד התקוע בו, דזהו גופא משתמש בצדדי אילן מקרי: (סא) לצדי האילן. פירוש, לדופנו: (סב) מותר לסמוך. היינו (ג) דמותר לסמוך סולם מערב-שבת לעלות עליו בשבת משום דהוי ליה יתד וכו'. ויהוה שלא יניח רגלו על היתד אלא על שלבי הסולם, כדי שלא יהא משתמש בצדדין [ש"ס]: (סג) והכלכלה כצדי צדדין. לפיכך מותר להניח בה פירות וליטול ממנה, אבל הכלכלה עצמה אסור ליטלה או לתלות ביה, ביה, וכנ"ל גבי סולם. ואם הכלכלה תלוי באילן עצמו, אסור לטול חפץ ממנה וכן ליתן לתוכה, דקמשתמש בצדדין [ש"ס]. (נד) ואם פי הכלכלה צר, דכשנטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן, אסור בכל ענין, מפני שעל-ידי-הא אסור משתמש באילן. (נג) ולהשען באילן, (נג) אם האדם בריא מותר, ותש-כח אסור, והטעם, דאדם בריא אינו סומך עליו אלא מעט ולא מקרי משתמש במחומר, אבל תש-כח צריך לסמוך בכל כחו עליו, ומיקרי משתמש במחומר ואסור, והני מילי כשאינו מנידו, אבל כשמנידו אפילו בריא אסור, (נד) דזה גופא שימוש הוא:

שער הצינן

(מט) אחרונים ופשוט: (ז) אחרונים: (זא) גם זה שם והובא במגן-אברהם: (נב) ים של שלמה והובא במגן-אברהם: (נג) מחצית-השקל, וכן משמע בפר"מ מגדים. ועיין בביאור הלכה: (נד) כדמבואר בש"ס:

הלכות שבת סימן שלו שלו

ומטפס ויורד ומטפס ועולה, ולא חיישינן שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו (טור):

שלז דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין, וכו' ד' סעיפים:

א (א) דבר שאין מתכוין מותר, והוא שלא יהא (ב) פסיק רישיה. (ג) ה"לכך גורר אדם מטה כסא וספסל, (ד) בין (ה) גדולים בין קטנים, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. יומותר (ה) לרכך הבית, כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק: ב *אסור (ו) לכבד

א מסקנא דגמרא שבת כ"ב ובכמה דוכתי ב שם ג מסקנא דגמרא שבת ז"ה ד טור כ"ס התרביים בפרק א

באר היטב

חריץ, ואסור אפילו בקרקע של שיש, כ"י, מ"א, ע"ש:

משנה ברורה

אקדים לסימן זה הקדמה קצרה, והיא: חורש הוא אחד מל"ט אבות מלאכות. וכיון שכונת החורש לרפויי ארעא, דאז טוב לזריעה, וגם כוונתו להשוות הגומות ולפיותו כדי שיהיה המקום שוה, ולכן החופר בשדה או שעשה חריץ, או שהיה שם תל קטן והשפילו, או שהיה שם מקום נמוך והשוה אותו, וכן כל המשוה גומות במקום הראוי לזריעה, חייב משום חורש [ואם היה זה בבית, חייב משום בונה, שמתקן הבנין על-ידי זה], וכן כל מה שעושה ליפות הקרקע הוא תולדת חורש וחייב בכל-שהוא [רמב"ם פ"א]:

א (א) דבר שאין מתכוין. זה לשון הרמב"ם: דברים המותרין לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגלגל מלאכה אחרת ואפשר שלא תעשה, אם לא תעשה לאותה מלאכה מותר, וכן כוונת המחבר: (ב) פסיק רישא.

(ב) גדולים. אבל גדולים מאד אסור לגרור דהיי פסיק רישיה דעושה

ביאור הלכה

בשבת קנ"ד, וכן הוא שם בירושלמי, ומסיים שם, דאם לא-יכן וכי אסור ליגע בבהמה, עיין שם, וכי האי גוונא אתמר בירושלמי פרק ה דיוס-טוב וזה לשונו: אית תני נשענין בבהמה ואית תני אין נשענין, מאן דאמר נשענין בכריא, ומאן דאמר אין נשענין בחש. האור ורוע הביא לדברי ירושלמי אלו, עיין שם היטב, והעתיק דבריו גם בהגהת אשר"י [ונדפס שם איזה אותיות בטעות], וכן הביא דברי הירושלמי אלה המאירי כשבת קנ"ד והרוקח בהלכות יום-טוב, אלא שהם גרסו להיפך, דנשענין בחש ואין נשענין בכריא, עיין שם היטב, ואף-ע"פ שמחולפים המה בגירסתם, אף-על-פי-כן בעיקר הסכרא מודו כולוהו דהייכי דסומך בכל כחו אסור, ואם לא מותר, וכמו דמטיק הירושלמי שם בלשון אחר: מאן דאמר דנשענין, כההוא דמסתמך [בירוש, פירוש, מעט]. מאן דאמר אין נשענין, בכובש את כבדו [פירוש, שכובש בכל כחו על הרבר], והכל הולך אל מקום אחר, וכמו שהביא המאירי לתני לישני אלה בלא פלוגתא. אלא דצריך עיין על הרמב"ם ושאריו שאינם שלא הביאו זה, ואפשר משום דלא איתמרא בהרי"ם שכוונתה כי אם מדיוקא, לא העתיקוהו כדרכם. אמנם על-כ"ל-פנים קשה, שלא העתיקו דברי הירושלמי דאתמרא כהניא [ונאמת היה מקום לומר דדברי הירושלמי אולי לטעמיהו כההוא דאין ורכיבין על בהמה, עיין שם, מה שאין כן לפי טעם הבבלי אינו מוכרח כלל האי דינא, אבל הלא משי"ס דחגיגה הני"ל מוכח דגם שיטת הבבלי כן, בצריך עיין]. ודע, כי האחרונים הביאו דין זה והעתיקו אותו במשנה ברורה, וכפי מה שפירשו המחצית-השקל הפרי"מגדים. והחיי"אדם ועוד אחד מאחרוני' זמננו פירשו באופן אחר, והיינו שיש חילוק בין אם האילן בירא או חש, וטעם דחש אסור משום דהוא מתגנז, ואשתמיט מיניהו הירושלמי הלו דמוכח כהניא דאדם קאי. והאמת הוא להשיען [באיל אסור אף אם אינו מנידו, דהא תשמיש גמור הוא, ולא אשכחן בש"ס דמותו להשתמש באילן במקום שאינו מנידו, רק דמשי"ס משמע דהייכא דמנידו אסור אפילו בלא שימוש, דזה גופא שימוש הוא. ועיין היטב במאירי ובאור זרוע פרק ה דיוס-טוב. ומה שכתב החיי"אדם דאם האילן הוא עב מותר, על-כרחן מיירי דאינו סומך עליו כי אם מעט, דאי לאו הכי אסור בכל גונוי:

* אסור לכבד וכו'. ויש בזה משום שבות [בדיחת שם בדרך צה], ואי מכיון בזה לאשוויי גומות, משמע בתוספות שם דיש בזה

ממקומו, (ז) גם משוה הגומות בכיבוד, שמתמלאין הגומות

שער הציון

(ב) אבל חופר גמור לית בזה, דאינו חופר כדרכו כמרא וחצינא אלא כלאחר יד, ובפרט כשגורר בבית ולא בשדה דמקלקל הוא על-ידי החריצים ומדרבנן הוא דאסור [גמרא ורש"י מ"ו ע"ב]. ומכל מקום דע, דהא דקיימא לן דבר שאין מתכוין מותר הוא אפילו במקום דבמתכוין איכא איסור דאורייתא [כן פסקו הפוסקים וכמסקנת הגמרא שם]: (ג) ומסתברא אלא כל העיר מרוצף באבנים או בקרשים יש להקל בזה, ואפילו אם נחמיר לקמן בכיבוד, הכא קיל טפי, דאפילו באיני מרוצף לית בזה גזירה דאורייתא ממכה אנפי: אחר, דהחריץ שיעשה, הוא בזה רק חופר כלאחר יד, ועוד, דהוא מקלקל על-ידי הגומות שנעשים בבית ולא מתקן: ועל כולם, הלא אינו מכיון לזה והוא רק פסיק רישא דלא ניחא ליה, וגם בזה לכלוילי עלמא הוא רק איסור דרבנן, ומבואר לעיל כסימן שטו סעיף ג בהג"ה דרעת הרמ"א שם מוכח דסבירא ליה בעלמא דאם הוא תרי דרבנן מותר בפסיק רישא דלא ניחא ליה, ואף דהא מחמירין בזה בגדולים ביותר דפסיק רישא הוא, כמו שהביא הבית-יוסף בשם הפוסקים, על-כ"ל-פנים במרוצף בכל העיר יש לצרף לזה דעת החוספות בדרך כט עמוד ב דלא גזויין בזה אטו אינו מרוצף, וגם רש"י סבירא ליה כן כדמוכח בדרך צה עמוד א דיבור המתחיל זילחא', וכמו שרמנו לזה הגאון רבי עקיבא איגו: (א) טעם זה נזכר בתוספות והרא"ש ועוד כמה פוסקים הנמשכים אחריהם, ולא ביארו דבריהם אם הכוונה משום טלטול עפר שאין מן המוכן, וכנזכר זה במדרכי ובמלחמות פרק כל הכלים כסוגיא דמכבת של תורה, או משום עשיית גומא על-ידי החפירה, וגם בזה ליכא איסורא דאורייתא, ובהבחי"א דקאמרה דאינו אלא משום שבות, והטעם, דהא אינו צריך להגומא, וכמו דאיתא בדרך צה עמוד ב בגמרא. ומהג"ר משמע דהכוונה משום טלטול עפר, וכן משמע במדרכי, ועיין באור זרוע הלכות שבת סימן עח ויראה דאורייתא איתנהו: (ד) רש"י בדרך צה עמוד ב והר"ו"ה והראב"ד, הובא בבית-יוסף [אך הוא כתב שם שלא שייך זה כי אם כשלא נתכבד מערב-שבת, ויתר הפוסקים המחמירים לא חילקו בזה], וגם לרש"י אינו אלא משום שבות [אפילו באינו רצוף, דהא בבדיחת כיבוד דומיא דרביבין קתני, וברירבין משמע פשטית הסוגיא דמיירי באינו רצוף, וגם בזה אינו רק משום שבות], עיין בפסחים דף סה עמוד א דיבור המתחיל 'אחר',

הלכות שבת סימן שלו

הבית (ז) אלא-אם-כן הקרקע (ז) מרוצף, ויש מתירין (ח) אפילו אינו מרוצף. הגה *ויש מחמירין (ט) אפילו במרוצף (טור בשם ר"י ומרדכי ריש פרק כל הכלים ורכינו ירוחם חי"ג וסמ"ג וסה"ת) וכן נוהגין ואין לשנות, מיהו, (ג) (י) על-ידי אינו-יהודי מותר (ר' ירוחם חי"ג), *וכן על-ידי בגד או מטלית או כנף-אווז (יא) *הקלים (יב) ואינו משהו גומות (אגור). ואסור (יג) לכבד הבגדים על-ידי מכבדות העשויים

באר היטב

(ג) מרוצף. באבנים וכ"ש בקרשים, מ"א: (ג) ע"י אינו-יהודי. וכי"ש אסור אפילו ע"י א"י אלא שנהגו להקל, וגם ע"י כנף אוסר.

ביאור הלכה

חיוב חטאת, וכן משמע מפשטיה דלישנה הרמב"ם פרק כא. ודעת הרמב"ן בפרק כל הכלים דהוא רק בנין כלאחר יד כל זמן שלא נעשה בידים ממש, עיין שם: * ויש מחמירין אפילו במרוצף. עיין במשנה ברורה הדטעם הוא משום דגורין מרוצף אטו אינו מרוצף, הוא מספר התרומה, והעתיקו בש"ז. והנה לפי זה אם כל בתי העיר או על-פנים רובם (ריכ"ש) אפשר מרוצפים באבנים או בלבנים [וכלשכן אם הם מכונים בקרשים] אפשר ומותר לכבד, ולא נזרע על רובכל מפני מיעוטה ולא על עיר זו מפני עיר אחרת, וכמו שכתבו בספר התרומה וכן החוספות בדף כ"ט ע"ב ד"ה גזירה, וגם רש"י סוכר כן ורמז לזה בדף צה ע"א ד"ה זילחא, והעתיק דין זה גם הגר"א בביאורו בשם ספר התרומה. אולם יש עוד סברה אחרת בשם התרומה שם, דבין הרובדים נהיינו בין השורות שבין אבן לאבן יש חשש דאשווי גומות אף במרוצפין, וסברא זו נזכרת גס"כן לחד תירוצא בתוספות צ"ה ד"ה שרא זילחא לענין הדחה [אך לא נזכר בדבריהם לענין כיבוד]. ולא אדע מה יענו בסוגיא דדף קנא ע"ב דמשני הנהם קרקע בקרקע מיחלף, דמוכח שם דבמרוצף לא שייך כלל אשווי גומות ורק מצד מיחלף; ואולי יש לומר דם התקרה של מרוצף נעשה מקרשים שמהוקיין היטב זה לזה ומה שאין כן באבנים [ומרש"י שם והרמב"ם בפרק נג מוכח דגם באבנים במרוצף לא שייך אשווי גומות]. ולפי זה כשבתי העיר כולם או רובם מרוצפים בקרשים אין להחמיר במרוצפים, ודבר זה נכתב מערב-שבת יש לצרף לזה גס"כן סברת הראב"ד המובא בבית-יוסף דסבירא ליה דאפילו באינו מרוצף לאו פסיק וישא הוא, אך מכל מקום אין דבר זה ברור עדיין, דאפשר הדמנהג שהביא הרמ"א שנוהגין להחמיר בזה באיסור כיבוד נתיסט מימי קדמונים משום דחששו לאיסור טלטול מוקצה, שמצוי להיות על הקדמים עצמות וקליפין שאינם ראויים למאכל בהמה, וכן משמע קצת ברכינו ירוחם חלק יג ובכ"ה, ע"ש, ולפי זה בכל גווני אסור, אולם מדיסי הרמ"א הטעם להקל בכנף-אווז משהו הדואו דבר קל ואינו משהו גומות, משמע מינייהו הטעם של המנהג שנהגו להחמיר הוא משום אשווי גומות, ולפי זה אין להחמיר בשכל בתי העיר מרוצף, ובפרט אם נתכבד הבית מערב-שבת וכנ"ל; וגם לאיסור מוקצה אין

גומות אפילו הכי אסור דפסיק וישא הוא. ויש אומרים, דחיישינן (ס) שמא מתוך טרדתו לכבד ולפנות הקרקע ישכח וישוה הגומות במתכוין: (ז) אלא-אם-כן מרוצף. (ז) בין באבנים ובין בקרשים: (ח) אפילו אינו מרוצף. דסבירא להו דגם בזה אינו ודאי שישוה גומות, ולא גרע מריבון דשרי בסעיף א, (י) וגם למזוי עפר ממקומו גס"כן לא חייש, שכשארם מכבד את הבית אינו מכבד אלא עפר תיחוח, ובוה ליכא משום חופר גומא: (ט) אפילו במרוצף. בין באבנים ובין בקרשים, דסבירא להו דבאין מרוצף הוי פסיק וישא, וגורין מרוצף אטו אינו מרוצף. ועיין בביאור הלכה: (י) על-ידי אינו-יהודי מותר. היינו אפילו בשאינו מרוצף, דהא הוא אינו מתכוין רק לכבד הבית, ודא הוא פסיק וישא לענין הגומות מותר על-ידי אינו-יהודי, ובאמריה לאינו-יהודי לא קפדינן כולי האי, כמו שכתוב בסימן רג סעיף ה בהג"ה, עיין שם במשנה ברורה: (יא) הקלים וכו'. רוצה לומר, דכיון שהם קלים אינו נוטל בהם רק האבק שלמעלה ולא אתי לאשווי גומות, כן כתב בדרכי-משה, (ס) ומוכח מזה שאם רוצה לכבד בהם היטב את כל העפרוריות הנמצאות בארץ שאסור: (יב) ואינו וכו'. ועל-כן מותר אפילו אינו מרוצף. ואפילו יש בבית קליפי אגוזים וכיוצא בהם מדברים האסורים בטלטול, אפילו הכי מותר לכבד, דהוה להו לדידיה כגוף של רע [אחרונים]. כתב בספר כלכלת-שבת, דהוא הדין שמה שקורין בארש"ט! להכב דינו גס"כן כנף-אווז, ועיין בביאור הלכה דאין כדאי להקל בזה אלא במרוצף: (יג) לכבד הבגדים. היינו אפילו באופן שמצד הכיבוד בעצמם אין בהם

לחוש: אחד, משום מה דכתב הרשב"א דמותר לפנותם משום דהוי כגוף של רע, ועוד, דהוי ליה טלטול מן הצד על-ידי דבר אחר לצורך שבת, וכמו שכתבו האחרונים. והנה כל זה שייך רק לענין איסור אשווי גומות או מוקצה דלית בזה, אבל יש עוד חשש אחר, משום מה שכתב השלטי" הגבורים והובא ברמ"א, דמשתבר הקיסמים, וכן הוא הדין ענפי האילנות שבזמננו [שקורין בעזע"מ²], ואין להיתר אלא במכבדת של ענפי תמרה הרכים, שנוכפפים ואין משתבירים, כמו שכתב בשלטי"הגבורים, והוא הדין במה שקורין [בארש"ט³] שהוא גס"כן דבר רך, אבל בענפי האילנות יש חשש שבירה; אכן לפי מה שפקקו כמה אחרונים על דברי השלטי"הגבורים שהביא הרמ"א, גם בענפי אילנות אין להחמיר בשכל בתי העיר מרוצף. היוצא מכל זה, דאם כל בתי העיר או על-כל-פנים רובם מרוצפים בקרשים, ובפרט אם נתכבד הבית גס"כן מערב-שבת ורוצה עתה לכבד הבית בענפי תמרה הרכים או במה שאנו קורין בארש"ט, בוודאי אין להחמיר [ומספר כלכלת-שבת משמע דבארש"ט מותר אפילו באינו מרוצף, שמשוה בארש"ט לכנף-אווז, ועיין מה שכתבנו לקמיה], ובענפי האילן שבזמננו אין ההיתר ברור כל-כך משום חשש שבידת הקיסמים וכמו שכתב הרמ"א, ומכל מקום מי שמקיל בזה אין למחות בידו, דכמה אחרונים מפקפקין על זה וכנ"ל: * וכן על-ידי בגד וכו' או כנף-אווז וכו'. המגן אברהם הביא בשם ש"ל שמחמיר בכנף-אווז, וסברתו, דעל-ידי זה יכול גס"כן לבוא לאשווי גומות כמו על-ידי שאר מכבדות, וכן האליה רבה מצד דיש להחמיר בכנף-אווז כותחיה. ובביאור הגר"א משמע עוד שמפקק על כל ההיתר זה אפילו על-ידי בגד, שכתב דמזוי רש"י [היינו בדף קכז ע"ב ד"ה של מילת] משמע דאסור, והיינו מה דמשמע שם מרש"י דבמכבדת של מלא אסור לכבד על-גיב קרקע. ומכל מקום מסתברא דבמרוצף יש להקל בכל זה, ודבוא הכי הובה פוסקים מקילין במרוצף אפילו במכבדת ממש, ואף באינו מרוצף מן שנהגו להקל כותחיה הרמ"א; בוודאי אין למחות בידו, דנוכל לצרף בזה דעת הראשונים שסוכרין דכיבוד אינו פסיק וישא: * הקלים וכו'. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם

שער הצינן

וטעם הדבר אפשר, דהוא סוכר כדעת הרמב"ן במלחמות דבנין כלאחר יד הוא [ובתנח"ך התפלא עליו התוספות-יוס"טוב פ"ב דביצה, ע"ש]. ועיין בתוספות שם, ומשונה שם שיטתם משיטתם בשבת צ"ה, ולהתיר"ה יש בכיבוד חיוב חטאת, וסבירא ליה דהחכמים לא קאי איבוד ומדור לרבי אליעזר, אך הרמב"ן תמה עליו בזה וכתב דשיכוש הוא, ע"ש, וכדבריו משמע בשאר ראשונים דאינו כי אם שבות: (ס) (ט) אחרונים: (י) אור זרוע הלכות שבת סימן עח, ולאסור מוקצה של טלטול עפר גס"כן לא חייש, דהוי ליה טלטול מן הצד על-ידי דבר אחר לצורך שבת, וכמו שכתב הפרי-מגדים: (ב) ובתי-אדם פירש הטעם, מפני שהוא שינוי גדול, ולפי זה יהיה מותר אפילו יצאה לכבד היטב, ומלשון הרכי"משה לא משמע כן, ולא אדע ממי לקח זה הלשון, ואחר-כך מצאתי לשונו בלבוש, ואולם שם הזכר הטעם של הרכי"משה וטעם זה ביתר, ומשמע דמשום שינוי גדול לחדו לא רצה להתיר לכתחלה:

תרגום: 1 מברשת וכה. 2 מטאטא. 3 מברשת לטיאטוא הרצפה.

הלכות שבת סימן שלו

1 ומביים בקורם כא
מפשה דהלמידי של
רבי מאיר שבת סי'
ובתוספתא טק"ז
1 שבת קמ"א (* טא)
מוחר לשחוק בגמרים או תפוחים, בספין שאחר זה

מקיסמים, (יד) *שלא (ז) ישתברו קיסמיהם (הגהות אלפסי פ' הוורק): ג (טו) 'אינן סכין את הקרקע (טז) *ולא מדיחים אותו (יז) אפילו הוא מרוצף: ד 'אסור (כ) (יה) לצדד (יט) חבית על הארץ, (כ) דכיון שהיא כבדה יבוא להשוות גומות ודאי והוי פסיק רישיה':

שערי תשובה

באר היטב

וצריך למחות בדם, ע"ש, ועיין בשו"ת גר"מ מ"ת סימן לא בכיאר וכו' הרמב"ם במשקה מים לורעים, ע"ש:

רישיה, ולפי"ז אסור לכבד אפילו במרוצף א"י כשל תמרים ולא באותם העשויים מענפי אילן, ע"ש ס"א, מ"א: (ה) לצדד. ולא יכרע החבית וישפוך ממנה אלא מגביה אותה מן הארץ ושופך, דא"ל"כ מחפיר הוא מן הארץ, מגן"אברהם:

ביאור הלכה

משנה ברורה

איסור, כגון בכבד ישן שאין מקפיד עליו וכדומה, וכמבואר לעיל בסימן שב סעיף א בהג"ה. ולפי זה הוא הדין שאסור בהם לכבד את השולחן, אף-על-פי שכיבוד השולחן מותר מצד עצמו (כמבואר בש"ס): (יד) שלא ישתברו קיסמיהם. ולפי זה הוא הדין שאסור לכבד הבית [אפילו בקרצפה למאן דשרי'] (ט) במכבדות העשויות מענפי אילן יבשים שאינם נכפפים, דבוראי נשברים כשמכבדין בהם, וטעם כל זה, דהוי כמו סותר כלי, ואף (י) שמקלקל פטור, מכל מקום אסור לכתחלה [אחרונים]: ג (טו) אין סכין וכו'. פירוש, דרכם היה לסוך שמן על הקרקע של בית-המרחץ וכיוצא בו ולהתגלגל עליהם [תוספתא פי"ז]: (טז) ולא מדיחין אותו. שהיו (י"א) פוקקין סילון שהמים נכנסו דרך בה לבית-המרחץ, ופותחים נקב שבצד. אחר שילכו אותם המים, ומנקים את הקרקע מפני הוזהמא. וטעם כל אלה, משום דחיישינן להשוות גומות, ואפילו למאן דשרי כיבוד בשבת, דשאני הכא דכיון שהוא רוצה ליפות את הקרקע לסוך אותה או להדיחה, חיישינן שמא יראה גומות וישכח ויבוא להשוותם כמתכוין [רי"ן]: (יז) אפילו הוא מרוצף. דגורנין אטו שאינו מרוצף [רמב"ם]. והא דהתיר בסעיף א לענין כיבוד ולא גזר כן, (י"ב) משום דכיבוד הוא יותר דבר נחוץ מהרחה. ודע, הדהדת רצפת הקרשים שנוהגין כהיום יש בזה עוד איסור לעשות בשבת מלבד הדחה, דהא צריך לזה שריית אלונטית במים כידוע, ויש בזה משום כיבוס: ד (יח) לצדד. היינו (י"ג) שהוא מצדדה עד שתעמוד בקרקע יפה על-ידי הצידוד: (יט) חבית על הארץ. היינו חבית מלאה, (ע) וכן לא יכרע החבית וישפוך ממנה, אלא מגביה מן הארץ ושופך, שאם לא-כן יחפיר מן הארץ בוודאי. ואף שמקלקל הוא, וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וגם חופר כלאחר-יד הוא, אף-על-פי-כן אסור מדברי סופרים: (כ) דכיון וכו' והוי פסיק רישיה. רוצה לומר, דעל-ידי (טו) הצידוד גופא נעשה הקרקע חלקה בלא גומות. (טז) אבל מתוספתא שם משמע

לכלת-שבת דהוא הדין על-ידי בארש"ט הריכס. ובאמת עיקר היתר בדגד או כבד ארוח גם-כן אינו היתר ברור, דכמה פוסקים פסקו על זה וכניל, ועל-כן נראה לעניות דעתי דאין להחריז אלא באותו שפרט הרמ"א, ומשום דהוי שינוי גדול גם-כן, שאין דרכו לכבד בזה בחול, מה שאין כן בבארש"ט שדרכו לכבד בזה בימות החול גם-כן והוי זילותא רשבת, וכן משמע לשון הלבוש, שזה לשונו: וכן על-ידי בגד או מטלית או כבד ארוח הקלים ואינו מוזי עפר ממקומו ואינו משנה גומות הוי שינוי גדול, מותר, עכ"ל, ומשמע מזה דאי לא היה שינוי לא הוי מתירין בזה, אך אם הבית היה מרוצף יש לסמוך על זה, דכמה ראשונים סוברים דאפילו במכבדת ממש מותר לכבד במרוצף. ועיין מה שכתבנו לעיל סוף דיבור המתחיל (אסור לכבד) [יש מחמירין]: * שלא ישתברו קיסמיהם. עיין בספר ברכיי"סוף בשם מהר"י קש"ט"ו ובספר בית מאיר שמפקקין בזה, וגם בספר מאמר-מרדכי מצדד דלאו פסיק רישא הוא, ומכל מקום נראה שאין כראי להקל בזה, דמחיו כעובדא דחול וכמולול באיסור שבת, וכמו שכתב בב"ח, עיין שם: * ולא מדיחין אותו אפילו הוא מרוצף, דע, דבתוספתא ובכרמ"ם מבואר עוד, והביאו הגמ"ן אברהם, דאין נופחין את הקרקע בשבת; והשמטתי זה משום דאינו מצוי, גם לא אדע פירושו על נכון, דאם פירושו הוא לנפח בפיו את האבק והעפר מעל-גבי קרקע אמאי אסור, ומאי שנא מכיבוד דשרי הרמב"ם על-כ"ל-פינים ברצופה, ואורכב, למאן דאסר שם כיבוד משום מוזי עפר והוי חופר, לישתרי הכא דברכי לא יזי עפר ממקומו: גם למאן דאסר שם משום מוקצה יהא מותר הכא, כמבואר בסימן שה סעיף ג ונאין לומר דהביתא יסבור דטלטול מהוצד שמייה טלטול, דפולגתא דתנאי יש בזה, דאסורין אמאי העתיקה הרמב"ם [דינא], ואפילו למאן דאסר שם משום אשווי גומות גם-כן קשה, דלישתרי על-כל-פינים ברצופה למאן דשרי בכיבוד. ומצאתי בפרי-מגדים ברובי-הקצרים רמו תירוך לזה, והוא, ולפי שהכיבוד הוא צורך שבת, סבירא ליה להרמב"ם דהיקילו ברצופה, מה שאין כן בזה, וכמו שביאר הגמיר טעם הרמב"ם שמחמיר לענין הדחה. ועוד יש לומר, דכל אלו הדרכים היו צורך מרחץ וכדומה שצריך ליפוי הקרקע, ולכן חיישינן ברובי-לאשווי גומות במתכוין באינה רצופה, וגזרו גם-כן רצופה, דקרקע בקרקע מוחלף, כדאיתא בגמרא, והוא הדין גבי נפיחה מיירי נמי ככי האי גונאן נואף דברכיני ירוחם כתב האי דינא דאין סכין ומדיחין גבי בית, אפשר גם הוא מיירי לענין רחצה וכדומה שצריך ליפוי הקרקע, וכנהוג במנהגו דרמב"ם היא צורך רחיצת הקרקע], אבל לעולם אם צריך

דלא הוי פסיק רישיה, אלא דאסור מטעם שמא ישכח ויבוא להשוות גומות במתכוין כדי שיהא נוח לו הצידוד. והנה אם מותר לצדדה על-גבי קרקע מרוצפת, התוספתא-שבת כתב דמותר אפילו לדעת השולחן-ערוך דסבירא ליה דהוי פסיק רישיה, לא גזרו בזה במרוצפת, עיין שם, (י) והפרי-מגדים כריש הסימן מצדד להחמיר, ועיין שם במשבות-זהב אות ג מה שכתב עוד בזה. ודע, דכל הסימן הזה לאו דוקא לענין שבת, (י"א) דהוא הדין לענין יום-טוב [מביצה כ"ב ע"ב], יש שנכשלין בזה:

שער הציון

(ט) ואיירי לעיל רק במכבדת של תמרה שהם נכפפים ואינם משתכרין [שה"ג]: (י) היינו אף שהוא גם-כן פסיק רישא דלא ניחא ליה, מכל מקום לכתחלה אין כראי, וכמו בגורר כלים גדולים ביותר על-גבי קרקע, דגם שם אם יתהוה חריץ את הבית על-ידי הגומות והוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, ואפילו הכי אסור לכתחלה, וכניל בסעיף א במשנה ברורה: (י"א) מאירי פרק כירה, ועיין פרק תמיד נחשט במשנה וירושלמי: (י"ב) מגן-אברהם בשם הגמיר משנה: (י"ג) אחרונים: (י"ד) מגן-אברהם בשם בה"ג: (טו) רש"י כריש פרק הבתה ותוספתא-שבת: (טז) הגר"א, ומשמע מניה דנשה לדבריהם, והטעם, משום לישנא דגמרא דקאמר דלמא וכו', ועיין בקרבן-נתנאל מה שתייך בזה בדוחק: (י"ז) ומסתברא דאם כל בתי העיר מרוצפים אין להחמיר בזה:

הלכות שבת סימן שלח

שלח דברים האסורים בשבת משום השמעת קול, ובו ח' סעיפים :

א עיינבן ק"ד

א "השמעת קול" (א) בכלי (ב) [6] שיר אסור, (ב) *אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה כשאינו דרך שיר מותר: הגה וכן אם לא עביד מעשה שרי. ולכן (ג) אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בפיהם כמו צפור, מותר לעשותו בשבת (הגהות אלפסי). ואסור להכות בשבת *על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אף-על-פי שאינו מכויין לשיר, מכל מקום *הואיל והכלי (ד) מיוחד לכך

שערי תשובה

באר היטב

(ב) שיר. וה"ה בכל דבר שהוא דרך שיר וכמ"ש סימן שלט ס"ג. ח"ל יש"ש: כל משמיע קול שאינו מכויין לשמחה כגון שמש המקשקש לבהכ"נ וכיוצא בזה מותר, עכ"ל. ואם נותנים מים בכלי מלא נקבים ומטיף לתוך כלי-מחכות כדי שישמע קול נעים אסור הד"ל ככלי-שיר, ולחולה מותר, ואם מטיף בחזק כדי שייקץ הישן אפילו לבריא שרי, דלא הוי כעין כלי-שיר, שאין עושה בנעימה ובנחת, וא"כ כ"ש הני פעמונים שבפרוכת דלית בהו איסורא, שאין כוונתו שישמעו בנעימה ובנחת, ועוד, כיון דלחולה שרי כ"ש לרבר-מצוה, ועוד, דהאידינא יש להקל כמ"ש סימן שלט ס"ג בהג"ה, וכי"מ שהש"ך מיקל משום דלצורך מצוה היא שישמעו העם וקומו, דהא לרקד ג"כ מותר לצורך מצוה כמ"ש סימן שלט, והט"ז ביו"ד סימן רפב וכן כאן אסור וכתב דיש למחות בידם, ע"ש, אבל כבר נהגו להקל כמ"ש, ועוד, דאותו שפותח הפרוכת לא קמטוין לקלא כלל, מ"א, ע"ש:

משנה ברורה

ביאור הלכה

לכבר הבית [למאן דשרי] ואין לו מכבדת מותר לו לנפח בפיו את האבק והעפר, ואדרבה לכאורה נראה דזה לא גרע מריבוי דשרי הגמרא במסקנא ואפילו באינה מרוצפת, משום דלאו פסיק רישא הוא לאשוויי גומות, והכי נמי כי האי גוונא. ואפשר עוד, דאפילו לנפח בכלי באורי גס-כ"ן שרי, ואפילו למאן דמפסק על התירא דכנף-אווה מודה הכא דשרי:

* **אבל להקיש על הדלת וכו'.** ובביאור הגר"א כתב הדעיקר בזה כדעת הירושלמי שמחמיר בזה, והנה דעתו כדעת הר"ח המובא בהרי"ף, עיין שם, אך העולם נוהגין להקל כדעת השולחן-ערוך. אך זה קשה לי, שכתב דאינו מותר רק אלא אינו מתכוין לקול כלל, כמו בור הגלגל וכדומה לזה, והנה רצה לתרץ בזה דלא יהיה ראייה מאמימר דשרי מתחלה במחוזא ולא חשש לאולחי קלא, ומה יתירן סתמא דגמרא שם מתחלה שהביא ראייה שם מתחלה לעולא מהמשנה דממלאין מבור הגולה, והוה ליה למימר ולטעמין לא אלא איכוין לקלא, ועל-כרחן כמו שכתב בהגהות-מיימוני שם בפרק כג דאפשר שיש צורך קול בזה, עיין שם. ואולי דזה הוי רק לסלקא-דעתן דגמרא שם, אבל למסקנא דגמרא חו לא צריכין לכל זה, ועיקר הטעם לכולי עלמא הוא רק משום שמה ימלא לגינתו ולחורבתו. ומכל מקום נראה דלהקיש על הדלת כלאחר יד מותר לכולי עלמא אך שכוונתו להשמיע קול, דאבל עדיף מלהכות כף אל כף, דגם שם כוונתו כדי להשמיע קול ואפילו הכי מיקל השולחן-ערוך בשל"ט סעיף ג, עיין שם: * **על הדלת וכו'.** הנה בבית-יוסף הביא זה בשם האגור, ונתקשה שם בטעם הדבר: אי סבירא ליה כעולא, אפילו באינו מיוחד לכך אסור, ואי כרבא, אפילו במיוחד נמי, הואיל ואינו קול של שיר; ותיירן דהטעם שמה יכוין לשיר. וקשה, דהלא מוכח בעירובין ק"ד דהיבא שהוא מכויין להעיר לחבירו ולהקיצו אינו עושה הכאה בנעימה כדרך שיר, דהכאה כזה אדרבה מרדימו, אלא עושה בחזק ובוה מקיצו ומשררו, ואמאי שייך שמה יכוין לשיר? ואי נימא דחיישינן אם נתירו בוה יבוא בעלמא לעשות הכאה בנעימה כדרך שיר, אם-כן אמאי מתיר שם הגמרא להטיף (בבריא) [בחולח] מיאוק בחזקה כדי להקיצו, נחוש שמה יטיף פעם אחרת בנעימה? ואמנם יש לומר

א (א) בכלי שיר. (ר) לאו דוקא בכלי-שיר אלא אף ביד, כגון להכות כף אל כף היכא שהוא דרך שמחה ושיר, אסור, כמו שכתוב בסימן שלט סעיף ג, מטעם שמה יתקן כלי-שיר [ומה דאסור בסעיף ד להכות כף אל כף כשמשמר הפירות כדי להבריח העופות (ג) אף שהוא אינו דרך שיר, התם הטעם שמה יטול צרור ויזרוק לרשות-הרבים כשירצה להבריחם, וכדמפרש שם]. ואם ירצה להכות כף אל כף כדי לשמח התינוק ולהשתיקו, יראה לעשות זה כלאחר יד דשרי, וכמו שמבואר שם. (א) ואם נותן מים בכלי מלא נקבים להטיף לתוך כלי-מחכות כדי להשמיע קול נעים על-ידי הנטיפה, אסור, דזה הוי גס-כ"ן ככלי-שיר, ולחולה כדי להרדימו שיישן שרי. ואם מטיף בחזק כדי שייקץ את הבריה משנתו, דלא הוי ככלי-שיר כיון שאין עושה בנעימה ובנחת, דקול כזה אדרבה היה מרדימו יותר, אלא עושהו בחזק כדי שייקץ על-ידי הקול ועל-כן שרי: (ב) **אבל להקיש וכו'.** רוצה לומר, אף שכוונתו להשמיע קול כדי שיפתחו לו מותר, (ד) ואפילו אם מקיש בכלי, כיון שאינו דרך שיר: (ג) **אלו שקורין לחבריהם וכו'.** היינו אפילו (ה) אם מנעים הקול כעין שיר, שרי, דלא גורו בוה היכי דעביד כפה: (ד) **מיוחד לכך.** רוצה לומר, שמייוחד להשמיע קול, חיישינן (ו) שמה יכוין לשיר. וכל-שכן להשמיע קול בכלי [שקורין קאמע-ר-טא-א!]. פשיטא דאסור, דכלי-שיר הוא, וגם הוא מכויין לשיר. ובכרזל שהפתח ננעל ונפתח בו, נראה דמותר להקיש בו על הדלת כדי שישמעו אנשי הבית לפתוח לו, וזהו הברזל מיוחד רק לפתוח בו את הדלת את

שער הציון

(ב) מגן-אברהם: (ג) פרי-מגדים: (א) גמרא: (ד) דלא אסר בהג"ה אלא בכלי המיוחד לכך: (ה) מגן-אברהם: (ו) בית-יוסף. ובלבוש נתן טעם שמה יתקנו: תרגום: 1 קולן — מולג מתכת המשמש לקביעת הטון בזמרה.

הלכות שבת סימן שלח

ב טור בשם אבי העזרי (ה) *אסור. (ו) ולכן אסור לשמש להכות על הדלת לקרוא לבית-הכנסת (ז) על-ידי הכלי המיוחד לכך, אלא (ב) מכה בידו על הדלת (אגור וכו' בשם פסקי תוספות דעירובין): ב ישי משתיים (ח) לומר לאינו יהודי לנגן בכלי-שיר בחופות: הגה ואפילו (ט) לומר לאינו-יהודי (א) לתקן הכלי-שיר שרי משום

באר היטב

עמ"א שהעלה דאסור לומר לתקן הכלי-שיר אלא לומר לא"י שינגן. (ב) מכה. ויש מקומות שלוקח כלי אחר להכות בשבת: (א) לתקן.

ביאור הלכה

מה שהבאנו לעיל בשם פירוש המשנה להרמב"ם דמשמע דסבירא ליה דגם זה מותר הואיל ואינו קול של שיר, וגם בהגהת-מיימוני שם דמשמע דמקיל ביוזע עם עינבל הואיל ולא בעי לקלא, הוא צריך לזה רק לפירוש ר"ח, מה שאין כן לפסק הר"ף יהיה מותר דוח בכל גוניו הואיל ואינו קול של שיר. ועוד יש לומר באופן אחר, דהוה דפסק רמ"א דבבלי המיוחד להשמיע קול אסור, לא משום דהוה שבת גמור אלא משום דמחזי כעובדא דחול, וכן משמע קצת בפר"מגדים סעיף-קטן ג וכן בספר תוספת-שבת שמתיר להקיש על הדלת בבלי המיוחד רק לשבת [עיין בסימן שכו ס"ג ב"מ"א ובטור שם]. ואס"כ לפי מאי דמבאר בסימן שלג סעיף א בה"ג"ה דשבות מותר לצורך מצוה, והיינו דבר שהוא רק משום עובדא דחול, וכמו שכתב הפר"מגדים שם [נדבשבות גמור בוודאי אסור לעשות בעצמו], ואס"כ בענינו כשאינו יכול לנטוש לביתו כלילה לישון אין לך צורך שבת יותר מזה [ואין ליתור דבר זה ממה דאיתא בירושלמי, והובא ברא"ש ובית-יוסף, דרבין היה יושן על השער מניני שלא רצה להקיש על הדלת, דהתם הלא כבר דאולדי קלא גמ"א אסור ולא דוקא כלי-שיר ממש, ואס"כ הוה שבות גמור ולא שרינן משום צורך שבת, מה שאין כן לדידן דפסקינן כרבא דלא אסור אלא קול של שיר אבל אולדי קלא אסור כלל, נוכל לומר בפשיטות דמה שאסור בבלי המיוחד להשמיע קול הוא רק משום עובדא דחול, ואס"כ לצורך מצוה שרי]. אך כל זה כתבנו למצוא במוקם בהדק, אבל לכתחלה צריך לזוז את עצמו שלא יכוא לזה, וגם בדיעבד אם יכול למשוך את החוט על-ידי איזה שניו טוב יותר שיעשה כן, וכמבואר בשל"ט סעיף ג דלספק כלאחר יד מותר, ואף לדענין שקשקש ביוזע משמע שם דאין להקל בזה וכמבואר שם בבאור הלכה, עם כל זה במקום הדקא אין להחמיר. היוצא מכל זה, דלמחות החוט של עינבל בשבת, מבואר כמכה אחרונים בהדיא [היינו בא"ר ופמ"ג וגם מהגרי"א מוכח כן] לאיסור, אך כשאנו יכול לנטוש לחצרו לישון בלא זה, נוכל לסמוך להקל משום שבת שבת, אך למתח חוט העינבל שעשוי ביישו כדי להשמיע למשורת אלא להקל בזה כלל, דאפשר לו בלא הכי ביש בזה ילוחא דשבת: * אסור, ולכן וכו'. ולענין אם מותר לטלטל אותו הכלי אם מקרי כלי שמלאכתו לאיסור, עיין בפר"מגדים שמתפק בזה:

מעל-גבי הפתח, או שפיקקנו בצמר או במוכין שלא ישמע קולו, אך במקום הדקא [כגון ששכח ולא הסידו מערב-שבת וכל כי שאינו מכיין להשמיע קול: (ז) על-ידי כלי המיוחד. ויש מקומות שלוקח השמש בשבת כלי אחר להכות בשבת. ומה שמכה בשבת בבית-הכנסת על השולחן ומשמיע קול כדי להשקט העם לחזרת הש"ץ אין בזה איסור אפילו אם הוא מכה באיזה דבר, כיון שאינו מכה בכלי מיוחד לזה: (ח) לומר וכו'. לאיסור השמעת קול בכלי-שיר אינו אלא איסור דרבנן, והוה שבות דשבות, ובמקום מצוה היא, דאין שמחת חתן וכלה אלא בכלי-שיר, ושרי, וכנ"ל בסימן שז סעיף ה, עיין שם. ויש מקומות שנהגו להחמיר בזה, אם לא שהכינום לזה מערב-שבת ולא יאמר לו בשבת כלום, או שבא מעצמו לנגן [כה"ג]: (ט) לומר לאינו-יהודי לתקן. ביאר ליה דמחת חתן וכלה (ט) עדיף יותר משא סתם דבר-מצוה, ועל-כן מותר

שער הציון

(1) דהרי סתם שם בביאורו והראה מקור לזכירי הרמ"א שם דאסור לכוזב בגד שיש לו עינבל המשמיע קול, מהא דאסור בגמרא לטייל לכהמה בחצר ביוזע שאינו פקוק [ובאמת נשאר המגן-אברהם בשי"ה קס"ה ברוך עיין על דברי רש"י שם מאי טעמא אסור זה]. והא דרש"רין בדין חז לעבד לצאת ביוזע שבכסותו ועינבל בתוכו [דוה היא הראיה שהובא בהגהת-מיימוני לשיטתו דסבירא ליה דמותר], מירי כוזב פקוק. ואף דגם הגרי"א סבירא ליה בסימן זה דאי אינו ממכין לקול שרי, היינו דוקא כמו דוח הגלגל שאינו נעשה לכתחלה להשמיע קול כלל אלא לשאוב המים, אבל זה העינבל שנעשה לכתחלה והוקבע בהבגד להשמיע קול, וזה לובש הבגד, נעשה כאלו מכיין לזה, ולא ניחא ליה להגרי"א בתירוק המגן-אברהם שם דרק בקטנים איירי, דהוא דוחק גדול, ומה שהביא ראה מסוף דברי השל"ט-גבורים [או ראה יתא, והוכחת השל"ט-גבורים היא רק דהונו עשיר לשמח החתנים ולהשתוקק, וממילא גדול אסור לשאת אותו. והאמת דהגהת אלפסי בשם ריא"ז והגהת מיימוני בשם ר"מ פליגי אהרדי בסבדא זו. והטור בסימן זה שלא העתיק רק תחלת דברי הר"מ לענין טבעת שיש בה אבן בחללה דמותר להניחה על השולחן ולא העתיק סוף דבריו לענין עינבל, משמע דסבירא ליה דדוקא לענין טבעת מותר אף דממילא נשמע קול משום דאין מכיין לקלא כלל, מה שאין כן בעינבל הדוקבע בבגד מחתלה רק לענין זה שיהא נשמע קולו במחיתו והוא לובשו, נעשה כאלו מכיין לזה: (2) וגם המגן-אברהם גופא בסימן שם סעיף קטן ה כתב דאפשר דיוזע עם עינבל בכלל כלי-שיר הוא, ואס"כ מחמירא דאין תלוי כלל בכונתו, ומה דהקל: (3) הכא לענין פרוכת, אפשר דהוה רק משום ציידוף טעם הראשון דהוה מילתא דמצוה, או אולי דהוה בו מדהתם, וצריך עיין בכונתו: (4) מגן-אברהם בטעם

הלכות שבת סימן שלח

ת"א באר הגולה

ג אגור כסם תשובה
אביו ד עירובין ק"ד
בימיא ומגורא שם
ה טור כסם ע"ש
הר"ף ד פירוש
הר"ף ג' ו לפי מה שכתב
הב"י ע"פ מה שכתב
ר"ח

כבוד חתן וכלה, (י) אבל בלאו הכי אסור (מרדכי פרק משילין). ומיהו, בזמן הזה (יא) נהגו להקל מטעם שיתבאר בסימן שאחר זה (יב) לענין טיפוח וריקוד: ג [*] (יג) זוג המקשקש לשעות עשוי על-ידי משקלות, (יד) ג' מותר לערכו (טו) ולהכינו מבעוד יום כדי שילך ויקשקש כל השבת: ד המשמר פירותיו וזרעיו מפני חיה ועוף, לא יספוק כף אל כף ולא יטפח כפיו על ירכו (טז) ולא ירקד להבריחם, גזירה שמה יטול צרור (ה) (יז) וזרזוק להם: ה (יח) "אין שוחקים באגוזים ולא בתפוחים וכיוצא בו משום (יט) אשווי גומות: הגה דרוקא על-גבי קרקע, אבל

שערי תשובה

[*] זוג המקשקש. וכתב בפמ"א ח"ב סימן קכב שלדעתו מותר למשוך השלשלת שבזיגול"ך בשבת, דעירף מכוס של פרוקים, ע"ש, ועיין בשאלת יע"ץ סימן מא דאסור ממנהגו וכן אנו נוהגים וכ"כ בפ"מ שאין להתיר רק ע"י אינייהודי, ולחולה אם לא באינייהודי יש להתיר ע"י ישראל, ע"ש. ונראה דבכה"ג יש להיות זריז למשוך חבל הכסף ע"י לא יפסוק הלכות המשמיע קול ע"י סיבוב הגלגלים, דבהה"ל כיון שהשמת קול הוא מתאמל והוא אין מחוש בהשמת קול רק משכית השלשלת, דין גומא די לא יפסוק ודי לא יכסול וזה קול טפי כמבואר בסימן זה, וגם לא שייך בזה שהוא גמור מלאכה ומתקן מנא, אבל אחר שכלה השלשלת הכרוך על הגלגל החוזר ופסק לאסור וע"י שהוא חוזר ומשך ומעירך הוא חוזר לישוק, נראה שיש לאסור משום דהוי כמלאכה ולא מתקן מנא וכמ"ש ב"ר ש"ך מ"ש ר"ב, ומכ"ש במקום שערך לפשות נענוע בחוט הברזל המנועע בתמידות כשולחן, הקרא ב"ל"א אומרי"ו. שוב ראיתי ב"ר הר"הרמלם שכתב ג"כ דשרי להעריכו בעודו הולך, וע"ש שיש קצת גמגום בדבריו, ודעתו להתיר ביו"ט שני, והמתייר בראשון אין להעריכו מיו"ט לחבירו, וכתב דלא לסמוך עליו למעשה. ונראה שגם מי שמקיל לעצמו ביו"ט שני מ"מ אין להעריכו רק לצורך היום אבל לא לצורך יום שאחריו בין בחול ובין בשבת. ולמעשה נראה להתיר לצורך חולה בעודו הולך אף ע"י ישראל אם

משנה ברורה

(יד) מותר לערכו. היינו, דלא שישנין כשישמעו קולו יחדשוהו שעריכו בשבת, דהכל יודעין שדרכו להעריכו יחדשמו: (טו) ולהכינו מבעוד יום. אבל בשבת, לא מיתביא דאם עמד דאסור להכינו שילך, (יד) ואפילו רק בנענוע חוט הברזל שמתנענע, ויש בזה איסור תורה (טו) לכמה פוסקים דהוי בכלל תיקון מנא, אלא אפילו בעודו הולך (טז) אסור גם-כן למשוך המשקלות [או (יז) בטאשי"ן אוה"ר² חוט המושך הגלגלים] שלא יפסוק הילוכו, (יח) אם לא לצורך חולה הצריך לכך, יש להתיר להעריכו בעודו הולך אם בקושי למצוא אינייהודי לזה, (יט) ועל-ידי אינייהודי יש להתיר להעריכו לצורך חולה אפילו כשנפסק הילוכו [אחרונים]. ודע עוד, דאותן מורישינו [שקרוין טאשי"ן אוה"ר] שרגלים לפעמים כשעומד ונפסק הילוכו הוא מנענעו במקצת ותחור הילוכו, צריך ליוהר שלא לנענעו בשבת: ד (טז) ולא ירקד. כרגל, להשמיע קול להבעית העופות: (יז) וזרזוק להם. לרשות-הרבים. ולהפוסקים בזמן הזה ליכא רשות-הרבים (כ) אפשר דשרי בכל זה, דגזירה לגזירה היא, (כא) וכל-שכן לספק כף אל כף כלאחר די בוודאי שרי לכולי עלמא, ואין לחוש שמה יטול צרור, מאחר שיש לו היכר שאין מספק להדיא: ה (יח) אין שוחקין וכו'. שמשלגלין אותן ומכין זו את זו כדרך שמשחקין הנערות: (יט) אשווי גומות. שיכין דרך לגלגל האגוז:

שער הציון

ע"ש [ובס' אליהו רבה צידד להתיר]. ואיתא במהרי"ל שפעם א' גזר המושל שלא ינגנו בכלי-שיר, וצויה להוליך חתן וכלה לעיר אחרת לעשות שם החתונה כדי לנגן בכלי-שיר. והרדב"ז ח"א סימן קלב כתב שבארצו נהגו לאיסור לומר לאינייהודי לנגן, ומיהו אם בא האינייהודי וינגן מעצמו אין מוחין לו, ומדינא מותר לומר לו כע"ש שינגן בשבת כיון דישאל עצמו אינו אסור אלא משום גזירה. ואם יש לחוש להערמה יש לעשות גדר גם בזה, כנה"ג, ע"ש: (ד) לענין טיפוח. פירוש, כיון דאגן אין בקיאין בעשיית כלי-שיר, מדינא הוי לן למשרי לנגן בכלי-שיר, ולכן על-כ"ל-פנים שרי אמירה לאינייהודי, ועל-כ"ל-פנים אסור לומר לאינייהודי לתקן הכלי-שיר וכמש"ל, מ"א: (ה) וזרזוק. לרשות-הרבים להבריח העופות, רש"י. ואפשר דבזמן הזה דליכא ר"ה שרי וע"ש שיש קצת גמגום בדבריו, ודעתו להתיר ביו"ט שני, והמתייר בראשון אין להעריכו מיו"ט לחבירו, וכתב דלא לסמוך עליו למעשה. ונראה שגם מי שמקיל לעצמו ביו"ט שני מ"מ אין להעריכו רק לצורך היום אבל לא לצורך יום שאחריו בין בחול ובין בשבת. ולמעשה נראה להתיר לצורך חולה בעודו הולך אף ע"י ישראל אם

האמירה אפילו בתיקון הכלי-שיר דהוא מלאכה דאורייתא [ובביאור הגר"א כתב דלעה זז סברה דעת המתירין לעיל ברע"ו סעיף כ בכול מלאכה דאורייתא על-ידי אינייהודי לצורך מצוה, ואם-כן לדידן דסוברין להלכה דעת רוב הפוסקים שאוסרין, גם בזה אסור]: (י) אבל בלאו הכי. רוצה לומר, (י) בשאר שמחה של מצוה, כגון בסעודת מילה או בשמחת-תורה, אסור אפילו לומר לאינייהודי לנגן, (יא) אם לא שבאין מעצמן או שהכינו אותם מערכי-שבת. ועיין בשו"ת מהר"א חלק א סימן נט שאוסר לנגן במינים ועוגב בשעת התפלה על-ידי אינייהודי. ועיין בשו"ת חתם-סופר חלק ששי סימן פו שהביא ראיות לאסור אף בחול לנגן בבית-הכנסת בשעת התפלה, ובפטר בשבת כ"א שום היתר: (יא) נהגו להלקח. רוצה לומר, האמירה לנגן בשמחה שמחה של מצוה. ובלבוש משמע דאסור כי אם בשמחת חתן וכלה, ועיין אליה רבה שם: (יב) לענין טיפוח וריקוד. פירוש, (יב) כיון דמדינא יש אומרים דהוי לן למשרי לנגן בזמננו בכלי-שיר, דאין אנו בקיאין בעשייתן וליכא למגור שמה יתקן, ולכן על-כ"ל-פנים שרי האמירה לאינייהודי לנגן. ועיין במגן-אברהם שהסכים דעל-כ"ל-פנים אסור לומר לאינייהודי לתקן הכלי-שיר (יג) ואפילו משום כבוד חתן וכלה: ג (יג) זוג המקשקש לשעות. רוצה לומר, מורה השעות [שקרוין זיגע"ר] שעשוי להשמיע קול להודיע השעות: תרגום: 1 שעונים. 2 שעות-כיס.

הלכות שבת סימן שלח שלט

(כ) על-גבי שולחן שרי, דליכא למגור שם משום גומות (רבינו ירוחם ח"ו). ומותר לשחוק (כא) בעצמות שקורין טשי"ך¹ אף-על-פי שמשמיעים קול, הואיל ואינן מכוונין לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (כ"ב), אבל בשוחק כדי להרויח אסור אפילו שוחק (ו) (כב) בתם ובחסר, דהוי כמקח וממכר (אגור וכו' ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תוספות וסמ"ג והגה"מ פכ"א). ולשחוק בכדור, עיין לעיל סימן שח סעיף מה: ו' אסור לשאוב מים בגלגל, גזירה (נג) שמא ימלא לגינתו וחורבתו או למשרה של פשתן, ילפיכך אם לא היה שם לא גינה ולא חורבה ולא בריכה לשרות בה פשתן מותר. (כד) ויש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח, והם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה סביב, אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט, מותר, דליכא למיחש למידי: ז' מי שיש לו פירות בראש הגג ורואה מטר שבא, (כה) אסור לשלשלם בשבת דרך ארובה שבגג, אבל (כו) מותר (י) לכסותו, ו'אפילו לבנים (כז) שהם מוקצים (כח) מותר לכסותו מפני הדלף: ח' מותר ליתן כלי (כט) תחת הדלף בשבת, ו'אם נתמלא, שופכו ומחזירו למקומו; והוא שיהא הדלף ראוי (ל) לרחיצה, ו'אבל אם אינו ראוי (לא) *אסור משום שאין עושין גרף של רעי לכתחלה. ואם נתן כלי תחת דלף שאינו ראוי לרחיצה, (לג) מותר (לד) לטלטלו במים המאוסים שבו*:

ז עירובין ק"ד ח טו בשם הרמב"ם בפרק כא וכתב הרב חמניד שם שחוק מדברי אמירו שחוק הוא שם בשם רבינו תם ' משנה בבבא מציעא ל"ב כ לפירוש רבינו יונה הביאו הטור חרמי"ש שם ל שם במג"א מ משנה שם ג כרייתא שם ט רמב"ם בפרק כה (קצ"ד דיני השמעת קול יחבארו בסימן שאחר זה)

שלט כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת, ובו ז' סעיפים:

א (א) אין רוכבין על-גבי בהמה (ועיין לעיל סימן שה סעיף יח מדין הליכת קרון): ב אין שטין א משנה בבבא ל"ו ב משנה שם

באר היטב

לטפח, גזירה לגזירה הוא, מ"א: (י) בתם ובחסר. פ"י גרא"ד או אר"ם גרא"ד בלשון אשכנז: (י) לכסותו. ורש"ל פסק דאסור לכסותו: רמאיס עליו, וכמו שכתב סימן שח סל"ז סל"ז, מ"א:

משנה ברורה

(כ) על-גבי שולחן וכו'. והוא הדין (כב) על-גבי מחצלת או בגד או טבלא, ולא גזרינן בכל זה אטו על-גבי קרקע, גזירה לגזירה היא, (כג) אבל על-גבי קרקע, אפילו היא מרוצפת דלא שייך אשווי גומות גס"כ אסור, דקרקע בקרקע מיחלף וגזרינן אטו קרקע שאינו מרוצף: (כא) בעצמות וכו'. ונוהגין לעשותן של כסף שיהיו מיוחדין לשבת, דאם לא"כ מיהזי כעובדא דחול. ומהר"א ששון חולק וסבירא ליה, כיון שאין תועלת בידיעת חכמת השחוק ההוא, והוא הדין כל מיני שחוק, אסור, ואף בחול (כד) יזהר משום 'מושב לצים', וכמו שכתוב בסימן שז סעיף טז, ועיין בכרייתוסיף שהביא עוד בשם כמה גדולים שהחמירו בזה: (כב) בתם ובחסר. פירוש, גרא"ד או אוס-גרא"ד² בלשון אשכנז: ו (כג) שמא ימלא. מתוך שממלאים בלא טורח: (כד) ויש אומרים וכו'. כתב אליה רבה דכן עיקר: הא פירות לצורך היום שרי, שלא יטנפו בגשמים [פמ"ג]:

בשערי תשובה ועיין לעיל סי' שח: (ט) לטלטל. ודוקא כשהוא נתון במקום שהוא שם, וכי עושה ע"י אינדיהודי יש להחזיר בכל גווני, וכן עמא דבר, ועיין לעיל סי' שח:

ביאור הלכה

* אסור משום שאין וכו'. הנה עיקר הטעם דאסור להעמידו תחת הדלף הוא משום שאין מבטלין כלי מהיכנו, דלא יהיה יכולת בידו להזיזו אחר-כך ממקומו כיון דאית ביה מוקצה, וכדאיתא בגמרא, אלא משום דאי הוי שרי לעשות גרף של רעי לכתחלה לא היה קרוי כלל ביטול כלי מהיכנו כיון שמתיר לטול אחר-כך ולשופכו, וכמו שסיים המחבר ברש"י, אבל כיון דקיימת לן דאין עושה גרף של רעי לכתחלה אס"כ הוי הוא מוכרח לתוצרת לכתחלה שיהיה מונח שם בקביעות, ומעתה הוי שפיר ביטול כלי מהיכנו [מ"א בשם יש"ש וכן העתיקו ר"ז עוד כמה אחרונים]. והנה דין זה העתיק המחבר מהרמב"ם, והטור פליג על זה, ועיין בט"ז שהאר"ך בזה, ופסק השולחן-ערוך כהרמב"ם. ועיין בחי"אדם שכתב דבמקום צורך גרול יש לסמוך על הטור דפסק שאפילו באינו ראוי מותר ליתן כלי תחתיו. והנה מה שאנו נוהגים לטול בבוקר המהביר הלכה תוך כלי אף שהם בודאי אינם ראויים לרחיצה ולא לשתית בהם, כמבואר לעיל בסימן ד, וכן המים אחרונים שנוטלין לתוך כלי, על-כרחין משום דסבירא לן כהטור. ועוד נראה לי, דזה לא מקרי אינו ראוי, דאין עליהם שום איסור אלא מפני שררר רעה עליהן, ולא ז' (כה) אסור לשלשלם. דטורח שלא לצורך שבת הוא, (כו) מותר לכסותו. הנה בים של שלמה החמיר בזה, והביאו המגן-אברהם, אבל האליה רבה ושאר אחרונים הוכיחו מהגמרא דמותר: (כז) שהם מוקצים. כגון שהן סדורות ועומדות לבנין, וכנ"ל בסימן שח סעיף יז: (כח) מותר לכסותו. אבל אסור לטלטל ממקומו אף שאין לו בהם לכסות [מ"א בסימן שלד סק"ג]: ח' (כט) תחת הדלף. שדולף דרך התקרה וכיוצא בזה: (ל) לרחיצה. דאין על המטר היורד (כס) שם מוקצה או גולד ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו, והוא הדין (לז) אם הוא ראוי רק לשתית בהמה: (לא) אסור משום שאין וכו'. פירוש, אין עושין דבר שימאס על סמך שיהיה מותר אחר-כך להוציאו כגוף של רעי, ואם אפילו יתוצה שישאר כך ולא יזיזנו ממקומו גס"כ אסור, כמו שכתבו הפוסקים. ועיין בביאור הלכה: (לב) מותר וכו'. היינו אף קודם שנתמלא [א"ר]: (לג) לטלטלו וכו'. ודוקא (לז) כשהוא נתון במקום ששייכתו בקבועה שם, דמאוס עליו והוי כגוף של רעי שהתירו לטלטלו להוציאו לאשפה מפני כבודו, אם הוא עומד במקום ששייכתו בקבועה שם, וכנ"ל בסימן שח סעיף לד, עיין שם:

א (א) אין רוכבין. לעיל בסימן שה סעיף יח ביארתי במשנה ברורה וכל פריטיהן:

שער הציון

(כב) אליה רבה ושי"א בשם רבינו ירוחם: (כג) מחצית-השקל והגרי"ו. ואף דכפ"י-מגדים במשבות-זהב מסתפק בזה, מלשון הרמ"א משמע כדבריהם: (כד) פרי-מגדים: (כס) זכור לאברהם: (כז) לעיל בסימן שח סעיף לה במגן-אברהם: (כח) מגן-אברהם ושי"א: תרגום: 1 משחק כעין 'חמש אבנים'. 2 משחק 'זוג או פרד'.

הלכות שבת סימן שלט

באר הגולה תיג

ג ברייתא שבת מ' ד' כן פירש הר"ן לפי גירסת הרי"ף שם וכן כתב הרמב"ם בפרק כג ה משנה בבבא ל"ו ושם בגמרא ר' זבד"ו בפרק כג ר' זבד"ו שם מראה דירושלמי כשם רבינו זינע שם ח משנה ב"צה ל"ו

(ב) על פני המים יאפילו (ב) (א) בכריכה (ד) שבחצר, מפני שכשהמים נעקרים ויוצאים חוץ לכריכה (ה) ידמי לנהר. *ואם יש לה (ו) שפה סביב מותר, דכיון דאפילו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקומם, הוי ליה ככלי וליכא למגזר ביה שמא יעשה חבית של שייטין: ג (ז) אין מטפחין להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף על ירך (ח) (ט) ולא מרקדין, גזירה שמא יתקן כלי-שירי. יאפילו להכות באצבע על הקרקע *או על הלוח (ט) או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים, או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק, כל זה וכיוצא בו אסור, גזירה שמא יתקן כלי-שירי. *ולספק כלאחר יד מותר: הגה והא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו, משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו'. ויש אומרים דבזמן הזה הכל שרי, דאין אנו בקיאיין בעשיית כלי-שירי וליכא למגזר שמא יתקן כלי- שיר, דמילתא דלא שכיח הוא, ואפשר שעל זה נהגו (י) *להקל בכל (תוס' ר"פ המביא כדי יין): ד (א) (ב) (ג) (יא) "אין דנין". הגה ולכן היה אסור

באר היטב

(ב) בכריכה. פ"י שאין בה גזירה משום יעשה חבית של שייטין, דבכלי לא גזרו ובריכה שיש לה שפה ה"ל ככלי: (ג) ולא מרקדין. וכיום ש"ח מותר לרקד כשעה שאומרים קילוסים לתורה משום דנין. אין מסודרין טענות בשבת. ור"ג תיקן שלא לבטל התמיד בשבת, אבל לקבול כגון על טענת בתולים שרי, ש"ג, ועיין בחוספות כתובות דף ג, ובשביל טענת הקהל מותר לבטל התמיד. כתב הרמב"ם בפרק כג דאין עונשין בשבת, אע"פ שהעונש מ"ע אינו דוחה שבת; כיצד, הרי שנתחייב

שערי תשובה

[ג] אין דנין. עיין בה"ט. וכתב מור וקציעה שאסור לבע"ד לסדר טענותיו

משנה ברורה

(ב) על פני המים. בידי ורגליו, (ב) שגם ורגליו עקר מן קרקע המים. והטעם, שמא יעשה חבית של שייטין, כדמסיים לקמן, והוא כלי של גומא שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ללמוד בו (ג) לשוט על המים: (ג) בכריכה. הוא מקום כינוס מים לכביסה או לשרות פשתן: (ד) שבחצר. דאלו כשהבריכה עומדת ברשות-הרבים בלאו הכי אסור, (ג) שמא יתיז מים ברגליו חוץ לארבע אמות: (ה) דמי לנהר. כשהמים יוצאין מן הבריכה ומשכנין בחצר מבחו, שדוחה המים בידי ורגליו בשייטתו, והוי בכלל גזירה שאין שטין על פני המים שמא יעשה חבית של שייטין: (ו) שפה. היינו קעין כתלים גבוהים מכל צד [מר"ן ומו"מ]: ג (ז) אין מטפחין וכו'. בין (ד) כאבלו (ה) ובחמתו ליעור הצער ובין מחמת שמחה, וכולם משום גזירה שמא יתקן כלי-שירי לעורר האבל או השמחה: (ח) ולא מרקדין. וכיום שמחת-תורה מותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים תורה משום כבוד התורה, כיון דלית בזה אלא משום שבות, אבל בשאר שמחה של מצוה כגון בנשואין, אפילו הכי אסור, וגם לכבוד התורה אין כדאי להתיר אלא טיפוח וריקוד ולא קשקוש בפעמונים וזגים, וכל-שכן שאר כלי-שירי דאסור [אחרונים]: (ט) או אחת כנגד וכו'. כגון אלו שמכין באמה על האגודל בנועימה ועושין בזה תנועות עריכות [ב"ן], וזהו שסיים 'כדרך המשוררים'. ואם עושה זה בחזקה כדי להקץ לחבירו משנתו, משמע מנגן-אברהם דשרי, דלאו דרך שירי הוא, אכן לפי מה שהמחבר מביא בפריי-מגדים: (י) להקל בכל. היא 'להקל בכל' (י) קאי על טיפוח וטיפוח וריקוד ולא על שאר דברים הנזכרים בסעיף זה, (י) ואפילו בטיפוח וריקוד אין כדאי להניח המנהג של במקום מצוה אלא משום 'הנח להם' וכו': ד (יא) אין דנין. היינו אפילו דיני ממונות, (ט) שמא יבוא לידי כתיבה. (ט) והוא הדין נמי דסידור הטענות לבד"ו לפני הדיינים גם-כן אסור, שמא יכתבו הדיינים דברי טענותיהם, אבל לקבול ולהציע דברים, כגון על טענות בתולים, מותר, כמו שכתוב באבן-העזר סימן סב. (י) ותיקן רבינו גרשם מאור הגולה, שלא לבטל התמיד [היינו התפלה הקבועה בצבור לבית-

שער הציון

(ב) מרש"י שם ב"ד מ עמוד ב, דאי לאו הכי אינו אסור, ואף הרי"ף מודה בזה וכדאיתא במלחמות: (ג) רש"י: (א) גם זה מרש"י שם: (ד) מרש"י קמ"ח עמוד ב, ואף התוספות מודה שם בעצם הדין דאסור, עיין שם: (ה) טור סימן תקדד הרי"ף והרא"ש, והוא מהירושלמי [וצריך עיון, דאפילו נימא דבעי לקלא כגון להשמיע צערו לרבים, הא מכל מקום אינו דרך שיר, ואמאי אסור לדעת הרי"ף והרא"ש ומקליין בזה]. ועיין בהג"ר'ה דהסכים דכן עיקר לדינא, ומכל מקום גם הוא מודה דטיפוח לאכל בוודאי אסור גם-כן בשבת: (ו) כן מצד האליה רבה וכן כתב בספר תוספת-שבת: (ז) אליה רבה כשם ים של שלמה, עיין שם, אך שם משמע מרש"ל דבמקום מצוה על לסמוך במונע על סבת התוספות לזעזען טיפוח וריקוד, ומבית-יוסף לא משמע כן, וכן כתב במאמר-מרדכי: (ח) גמרא: (ט) מגן-אברהם בשם שלטי-גבורים: (י) אחרונים:

* היינו בזמן שהיה להם רשות לדון, וכהיום אין להם רשות לזה כלל.

הלכות שבת סימן שלט

תיד

לתפוס ולהכניס לבית-הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל-שכן שאסור להלקותו (יב) דהוי (יג) בכלל דין, (יד) ואם יברח אין עלינו כלום (כ"י סס"י רס"ג בשם שבוליה-הלקט). (טו) ולא מקדשין. הגה ויש מחזיקין

שערי תשובה

באר היטב

בכ"ד מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממתין אותו, שנאמר לא תעצמו לבית-הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל-שכן שאסור להלקותו (יב) דהוי (יג) בכלל דין, (יד) ואם יברח אין עלינו כלום (כ"י סס"י רס"ג בשם שבוליה-הלקט). (טו) ולא מקדשין. הגה ויש מחזיקין

לעצמו בכוחו כדי שיהיו שוננים בפניו בעמרו לרחן משום "ודבר דבר כו", אבל הדין שמעמ העונות מותר לעיין דינים בספרי הפוסקים וכן הבע"י אם בו הכי הוא. ועיין לעיל סימן שו שאסור להעמיד מלך איג' יתירויהו כשהוא מוכרח לכן. ומש"כ המג"א שאין לקבוע מקום לחליצה, עיין בשבתי' עקב ח"א סימן טו מש"כ בזה, וע"ש שמוחו לקבל עדות לצורך עגונה בשבת כשהעני מסוכן וקרוב למות ולא יתעצלו בדבר, וכן הורה באחד שהיה רוצה לעגן את אשתו לחבשו ביום השבת, והביא דברי הכ"י סימן רס"ג בשם רב שירא באחד ששבר עבירה כו' והקשה ע"ז ממקדש, ואף שאין לחלוק על הגאון, מ"מ בצורך כי האי גם הגאון

ביאור הלכה

משנה ברורה

הכנסת] בשבת, אם לא שביטל כבר שלש פעמים בחול ולא הועיל לא בשביל טענות הקהל: (יב) דהוי וכו'. וגם יכול לבוא לידו עבירה בשבת: (יג) בכלל דין. (יד) איתא בירושלמי על מה דכתיב "לא תעברו אש בכל מושבותיכם וגו'", מכאן לבתי-דינין שלא יהו דנין בשבת, [גיהינו מי שהיה מחוייב [במים הקדמונים] הבערה, גילתה התורה דלא יענישוהו בשבת, ומינה ילפינן דהוא הדין לכל עונש, והמחבר מיירי מתחלה בדיני ממונות דבזה גם-כן אסור מדרבנן, וכנ"ל בסעיף-קטן יא]. ואיתא בספר החינוך הטעם: שרצה הקדוש-ברוך-הוא לכבד יום זה שימצאו בו הכל מנוחה, גם החוטאים והחייבים, משל וכו': (יד) ואם יברח וכו'. ואין בכלל זה אם אחד רוצה לברוח כדי לעגן אשתו, רבזה מותר היה לחבשו, וכן מותר לקבל עדות מאיש מסוכן וקרוב למות על אשה שמת בעלה, היכא דחיישינן שלא ימצא אחר-כך עדות אחרת [חידושי רע"א וש"א]: (טו) ולא מקדשין. גם זה מחמת גזירה שמה יכתוב, (יז) אבל לא מטעם דהוא קבונה קנין בשבת, דהא בקידושין לבד בלא חופה לא יקנא עדיו לירשה ולמציאנה ולמעשה ידיה, וכן אם אפילו היו הקידושין מבעוד יום, מבוואר בהמחבר לקמיה דאסור להכניסה לחופה בשבת, והיינו מטעם דעל-ידי החופה קונה אותה לכל הדברים האלו הנ"ל, והוי כמקח וממכר דאסור

קשקוש גזים, וכל-שכן על-ידי גינון כלי-שירי בוודאי איסור גמור הוא. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר שרמו לעיין בספר זכרון-יוסף, והשגתיו בעיות השם, ואנתיק קצת מדבריו הקדושים כמה שחשיב לרב אחד גדול מהר"ר עקב וזה לשונו: חיל ורעדה אחזתני, בכל צרותיהם לי צר, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פריצי בני עמנו במקומם לעבור בשאט-נפש על דת ודין תורתנו הקדושה ודת יהדות, ולא לבד החילול יום-טוב בעשיית ירקודין ומחולות שגזרו על זה חז"ל, ואפילו באנשים לבד ונשים לבד, כותנן משליץ: אין מספקין ואין מקדשין וכו', וכן הוא בשולחן-ערוך סימן שלט ובסימן תקכד. וידוע לכל בר-לבב דסיפוק וירקוד אפילו בלא כלי-שירי ומיני זמר אסור מדינא מחשש שמא יתקן כלי-שירי, ומכל-שכן שאסור על-ידי כלי-שירי ומנגנים [והרמ"א שכתב שנהגו להקל, ולא על אופן זה קאי, כמו שכתב באליה רבה], ובש"ס שער-אפרים סימן לו אסור אפילו בחול-המועד, אלא אף זו שעשו בהאי גיסא חינוגא וחוללו במחולות נערים [בני בלי תרבות] עם בתולות, ונתעברו בהם גם אנשים ונשי-אנשים ושעירים ירקודי שם, אי לנפשם כי גמלו להם רעה לעבור על דת בפרהסיא, והתורה שגרת ע"ע עליהם, רחמנא שירצון מהאי עונשא, ועונשא, ע"ע עשה כן וכו'. והנה מעלת-כבוד-תורתו שאלני האם יפה עשה שמיחה בהם וכו' לכל ויסיפו לחטוא כיום-טוב השני וכו': תשובה - ודאי יפה עשה למחות בכל כחו באנשים כאלה וכו', וכל רב ומורה בעירו מחוייב למחות ולבטל וירקודין והמחולות ביום-טוב, ומכל-שכן בחורים [בני בלי תרבות] ובתולות יחד, וקל-יחומר כן-בגו של קל-יחומר להאספסוף אשר בקרבו ותערובות אנשים ונשים, כמו שכתבתי לעיל, וכמבואר באורח-חיים סימן תקכט שכתב שם שלא יתעברו אנשים ונשים. וידוע דאין חילוק בין נשואות לפגניות לענין זה, ואין לך דרגא להסתת יצר הרע ומעלה

לזנות יותר מזה, שמתבוננים ומביטים [בני בתולות האלה] בפני הנשים ובתולות כעת הירקוד ואוחזין מעשה אבותיהם בידיהם של הנשים, וקורא אני עליהם: יד ליד לא ינקא מדינה של גיהנם! ולפעמים מחבקים ומנשקים למלאות אהותן ובאים ליד מעשה ער ואונן, ולפעמים מיתיקו על-ידיה סוד יחד להתיחד ביום או בלילה והיה במחשך מעשיהם, וחס ושלום ומלאה הארץ זימה. וידוע דרוב הבתולות בזמן הזה כבר הגיע זמנם לראות, ולדעת הרמב"ם וכמה פוסקים ראשונים ואחרונים, הנוגע בהם לשם חיבה וקירוב כשר עובר על לאו "ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרבי", ואפילו קורבא בעלמא אסור, והמחבקה והמנשקה לשם תאוה היה לוקה [בימים הקדמונים], כמו שכתב הרמב"ם בפרק כא מהלכות איסורי ביאה וסמ"ג מצוה שג', ואפילו לרמב"ן שם, הרי היה עליו מכת-מדות מדרבנן, כמו שכתב בחוות-אורי סימן קפב ובתשובת מעיל-צדק סימן י"ג ובאבן העזר ריש סימן כא וסימן כב וכו', ולענין איסור ערות נדה אין חילוק בין נשואה לפגויה כלל, וכמו שכתב הרמ"א ביוה"דעה סימן קפג, ופשוט הוא, ומרוב פשטותו לא ניתן לכתוב, ורק כדי להוציא מלב עמי-הארץ וכוה"ם שחושבים שאין איסור בפגויה כלל, אמנם האמת דאין חילוק, וחס ושלום לא יעלה על הדעת לחלק. כללו של דבר, אין לך גדר ערוה גדול מזה לבטל המחולות והירקודין של אנשים ונשים יחד, בין נשואות ובין פגניות, שאין לך דרגא לזנות ומעלה לעריות והרגל לעבירה יותר מזה, ואנחנו שכלבנו תורתנו מחוייבין לעשות גדר וסיג שלא יעשה כן וכו'. ושם בתשובתו נאמר מה שהשיב להגמון אחד ששאלו על כהן, והשיב לו שאצלנו הוא עוון פלילי ונגד היהדות, והואה לו מה דכתיב בשופטים סימן כא "ויאמרו הנה חג וכו' יצאו בנות שילו לחול במחולות", ומדלא כתיב עם בחורים או נערים משמע שהמה הבתולות לבד חוללו יחד ולא עם בחורים, וכן כתיב בירמיה סימן לא "אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחידו", ולא כתיב אז תשמח בתולה עם בחורים במחול, וכן כתיב בזכריה י"ב "והשפדו וכו' ונשיה לבדו", ומזה נעשה קל-יחומר בשעת שמהו וירקוד ושמחתי וכו' [בסוכה דף נב], ולא לחינם אמר איוב "ביית כרתי ועני ומה אתבונן וגו'", ושיבח אותו הגמון על שכתבו ואמר ראינו כי דברין תרועים ונכוחים. ועל-פי דחינו אסור להסתכל אפילו בבגדי צבעונין של אשה ומכל-שכן להביט בפניה, הן בתולה הן נשואה. ומתאי טעמא תקנו אב"ד וקהל פה פוירדנו ובק"ק מיץ שלא יתחילו הבחורים [בני בלי תרבות] עם הבתולות כלל אפילו על החתונות, אלא הבתולות יחוללו בפני עצמן והבחורים יחוללו בפני עצמן. ועיין שם מה שהאריך עוד

בזה:

שער הציון

(יב) אליה רבה: (יג) פרי-מגדים:

הלכות שבת סימן שלט

תטו באר הגולה

ט ב' ריב"ש בתשובה ובתבי' מהר"ר ש"אל הרי"ן שם

לקדש (טז) היכא דאין לו אשה ובנים (ר"ת), (יז) ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי (סמ"ג), ואף על-גב (יח) דלא קיימא לן הכי, מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק, גם כי גדול כבוד הבריות, כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ששי עד הלילה דעושיין החופה והקידושין בליל-שבת, (יט) הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין והוי ביוש כללה ולחתן אם לא יכנסו אז, ומכל מקום (ך) לכתחלה יש לזוהר שלא יבוא לירי כך (ועיין בטור אבן-העזר סימן סג). (כ) ולא חולצין (כא) ולא מיבמין, (כב) ואין כונסין, (כג) ולא מקדישין (כד) ולא מעריכין (כה) ולא מחרימין ולא מפרישין (כו) תרומות ומעשרות, (כז) ויאיין פודין הבן,

באר היטב

יהא נראה כאלו דנין בשבת. ונ"ל דמה"ט אסור לקבוע מקום לחליצה בשבת, ועיין בא"ע פ"י סדר החליצה סימן ז: (ז) לכתחלה. וטוב שלא

משנה ברורה

יש צורך גדול יכול לקבוע אפילו בבין-השמשות בערב-שבת על יום ראשון, אם אי אפשר בענין אחר [פמ"ג בא"א סק"ג]: (כא) ולא מיבמין. דבמה (יח) שמיכם אותה נקנית לו להיות אשתו לכל דבר כנשואה ממש, והוי כקונה קנין בשבת, (יט) ועוד, שמא יכתוב כתובה: (כב) ואין כונסין. היינו אפילו קידש אותה מבעוד יום אסור להכניסה בשבת לחופה, דבחופה קונה אותה לכמה דברים, וכנ"ל: (כג) ולא מקדישין. שום דבר לגבוה, שיאמר 'הרי זו הקדש'. משום דכיון שמקדיש באמירתו החפץ להקדש (כ"א) הרי מוציא באמירה זו החפץ מרשותו לרשות גבוה ודמי למקח וממכר, מה שאין כן לפסוק צדקה לעניים מותר, וכן כשיאמר (כ"ב) 'הרי עלי להקדש כך וכך' גס-כן מותר. ועיין לעיל בסימן שו במשנה ברורה סעיף-קטן כז: (כ"ד) ולא מעריכין. שיאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', שנותן להקדש כפי שניו, דהוי כמקח וממכר: (כ"ה) ולא מחרימין. בהמה או שום דבר לגבוה, שיאמר 'הרי דבר זה חרס', והכל מטעם הנ"ל. ומה שכתב 'ולא מפרישין' וכו', שהוא דומה (כ"ג) כמקדיש אותן פירות שהפריש, ועוד, שהוא כמתקן דבר שאינו מתוקן. ואם עבר והפריש, (כ"ד) במזיד לא יאכל בין לו בין לאחרים עד מוצאי-שבת מטעם קנס, (כ"ה) ואם היה בשוגג מותר אפילו לו מיד: (כ"ו) תרומות ומעשרות. והוא הדין (כ"ז) חלה. ועיין לעיל בסימן רסא במשנה ברורה סעיף-קטן ד: (כ"ז) ואין פודין. אפילו בכלי ששהו חמשה סלעים, שרומה למקח וממכר. (כ"ח) ואין לומר יתן המעות לכהן בערב-שבת, וכשיגיע היום שלשים ואחד בשבת שאז הוא זמן פדיה, יחול הפדיון, לפי שאז לא יוכל לברך, שכיון שעדיין לא חלה המצוה עליו איך יאמר 'ויצוינו', וכשבת נמי לא יוכל לברך כיון שאז אינו עושה כלום, לכן ימתין עד אחר השבת. (כ"ט) ואפילו אם כלו לו בערב-שבת כ"ט יום וי"ב שעות ותשצי"ג חלקים משעה (שהשעה נחלקת לתתרי"ף חלקים כידוע), שהוא החשבון של כל חודש אם יתחלק השנה ל"יב חלקים בשוה, אפילו הכי לא יפדוהו ביום ששי, לפי שהחודש

בשבת: (טז) היכא דאין לו אשה ובנים. והוא הדין (י"ג) ביש לו בנים ואין לו אשה, גס-כן מותר לדעה זו, דמצוה קעביד, כדאמרין ביבמות [ס"ב] מקרא "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך וגו'": (יז) ואפשר דהוא הדין וכו'. רוצה לומר, אף דעליידי החופה קונה אותה לכמה דברים, וכנ"ל, אפילו הכי כיון דלית ליה אשה ובנים ויש בזה מצות פריה ורבייה, סבירא ליה דיש להקל בזה: (יח) דלא קיימא לן הכי. רוצה לומר, (י"ד) דמעיקר הדין קיימא לן כשיטת רש"י ושאר ראשונים הקידושין ואף החופה אסור בשבת ויום-טוב: (י"ט) הואיל וכו'. רוצה לומר, בל הפסד רב על-ידי זה. ועיין בחיי"אדם שכתב שאין להקל בכל זה רק אם שלמו השלשה-פרטים, והיינו אם לא קיים הפדה ורבייה עדיין, ויש הפסד רב, וגם ביוש לחתן וכלה אם לא יכנסו אז. ועיין מה שכתבנו בסעיף-קטן טז, דלדעת רבינו תם אף ביש לו בנים, כיון שאין לו אשה גס-כן מצוה קעביד ומותר, ואפשר דסבירא ליה דאין סומכין עליו בזה. ובבין-השמשות בוודאי אין להחמיר בדיעבד, דלא גזרו על שבות בין-השמשות לצורך מצוה לכולי עלמא, (ט"ו) אך לכתחלה יש לזוהר מאד שלא לאחר כל-כך, כי כמה עבירות באין על-ידי זה: טלטול מוקצה של הנרות, וגם כמה נשים ההולכות לחופה מאחרות זמן הדלקת הנרות על-ידייהן ומדליקות בבין-השמשות, ויתור טוב היה שלא להדליק אז כלל. ועל-כן מה נכון מאד למי שהיכולת בידו (ט"ז) ולא לעשות ולחלוצה כלל בערב-שבת, ובפרט סמוך לחשיכה, כי אף אם הנשואין יהיה בזמנם, על-כל-פנים מסתעף מזה עוד כמה קלקולים, וכנ"ל. אם נתאחר החופה עד חשיכה וכידי השושבינין נרות, אף דקיימא לן דמוקצה כל זמן שהוא בידו מוליכו למקום שירצה, מכל מקום הכא יתן הנרות לאינו-יהודי, דכל שאפשר לסלק המוקצה מידו מחרייב לסלק [פמ"ג]: (כ) ולא חולצין. שמא יכתוב שטר חליצה לחלוצה [רש"י]. ואפילו לקבוע מקום לחליצה אסור, (י"ז) שלא יהא נראה כאלו דנין בשבת. ויכול לקבוע בליל מוצאי-שבת שתהיה החליצה ביום ראשון, ואם

שער הציון

(י"ג) חידושי רבי עקיבא איגר: (י"ד) עיין בבית-יוסף: (י"ז) אחרונים: (ט"ו) עיין באבן-העזר סימן סד: (י"ז) מגן-אברהם: (י"ט) דאפילו אם יקדש אותה בכסף ויחד אתה מבעוד יום, לכולי עלמא לא מהני זה ביבמה הליות כשחטו, דעיקר נתינת היבמה היא בכיאה [אחרונים]: (י"ט) רש"י: (כ) בבית-יוסף: (כ"א) רש"י: (כ"ב) רמב"ם: (כ"ד) תוספת-שבת ור"א ושכן כתוב בהרמב"ם, ודלא כמגן-אברהם דמרמי זה למבשל, ומכל מקום לעיין הדין איני יודע טעמו של הרמב"ם אמאי מיקל במזיד לו מוצאי-שבת, הא כיון דפסק במבשל כרבי יהודה, לא מצינו בגמרא שחילק רבי יהודה במזיד בין דאורייתא לדרבנן, וכבר כתבנו בזה בביאור הלכה בריש סימן שיח, עיין שם. ומכל מקום לענין דינא בוודאי אין להחמיר בזה, דבלאו הכי פסק הגר"א אפילו במלאכה דאורייתא כרבי מאיר, וכדרבנן בוודאי יש להקל בזה: (כ"ה) כהגמרא ור"א שהבאית דבריהם לעיל בריש סימן שיח, עיין שם: (כ"ו) והיינו אף לענין דיבער אם הפריש הוא כתרומה, וכנ"ל בסעיף-קטן הקודם [מב"י סימן קצ"ב]: (כ"ז) מגן-אברהם בשם תרומת-הדשן: (כ"ח) מגן-אברהם ותשובת חכם צבי ותוספת-שבת ור"א, דלא כב"ח ור"י:

הלכות שבת סימן שלט

(כח) ואין מגרשין, 'אלא-אס-כן הוא גט שכיב-מרע (כט) (דחקיף ליה עלמא). (ל) **יכולים אם נעשו, (לא) שוגגין או מזידין או מוטעין, מה שעשו עשוי: ה' הכונס את (לב) האלמנה לא יבוא עליה ביאה ראשונה לא (ל) בשבת ולא ביום-טוב (ועיין לעיל סימן רפ): ו' (לג) אסור לאדם (ל) להשיט במים דבר להוליכו מאצלו או להביאו אצלו, יולכן קיסמים שעל-פני המים (לד) אסור להפצילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים: ז' (ד) (b) [D] ספינה, *אם היא**

י גיטין ע"כ ז' ירושלמי וכתובה הרי"ף ורא"ש בנזיר ה' הביעה ל הרי"ן שם בשם הירושלמי מ מרזכי בפרק ה' דבצה בשם הירושלמי ג שם בהגה"ה ה' האגור בשם רבי איבדור * (יש עוד

היתר אחר לצורכא מרבנן בשבת קליה והביאו הטור, והרמב"ם השפיעו בפרק כג, וכתב הרב המגיד שם שהטעם לפי שאין צורכא מרבנן מצד בזמן הזה. אם מותר להפציל בספינה בערב-שבת או בשבת, עיין לעיל בסיומן רמח

באר היטב

שנוגע אל הכלל היו מחרימין בשבת, ט"ז, ע"ש. ועי' סימן שו ס"א: (י) **בשבת.** ובמהרי"ל כתב דאיכא סכנת מיתה בדבר, ובמ"ב כתב דאפילו בתולה יש ליחוד קודם שבת כיון ד"ראי דחופה שלנו לא מקרי חופה וקודם החופה אסורים ביחוד. כתב החלקת-מחוקק בא"ע: אלמנה שנישאת ליל ה' ונתיחדה ג"כ בממ"ש, עי' ב"י י"ד סימן קצ"ו ס"ב, ואם חל לטבול ליל-שבת, מאחר שנכנסה לביתו קנאה וכו', ע"ש, והמ"א חולק עליו והעלה שאפילו היו הנשואין ביום ה' אסור לבוא עליה בשבת, לכן אין לסמוך על הח"מ בזה, עכ"ל המ"א. ובליל י"ד מותרת לטבול ג"ל, וכן פסק מ"י, ולא תטבול ג"כ בממ"ש, עי' ב"י י"ד סימן קצ"ו ס"ב, ואם חל טבילתה בממ"ש מותרת לטבול וכן הורה הר"ש מפראג, ואם נתיחדה עמו שלא בפני אדם כדי בעילה אחר החופה, שרי מן הדין. ועיין ט"ז י"ד שכתב דבאלמנה בעינן דוקא בעילה ולא מהני יחוד: (י) להשיט אסור דוקא בנהר אבל בכלי שיר, כמ"ש ס"ב, ב"ח: (D) ספינה. אסור להערים לישון בספינה ויודע שהאינריוהי וילך אותו בשבת ואפילו לת"ח, דאין בזמן הזה ת"ח, מ"מ, ע"ש. ועי' סימן רמח ס"ג בהג"ה דאם נכנס בה מע"ש שרי, ומ"מ אסור לצאת בספינה לספינה, עססי ת"ד. ושיעור בנשר פרוחת לצורך חולה שכן או סכנה או אצל השור, רק שהיא

שערי תשובה

מורה, ע"ש: [D] ספינה. עיין בה"ט. ועיין באש"ל אברהם לענין גשר הפורחת, וכבר כתבתי מזה בש"ח סימן רמח, ע"ש. ועיין בשו"ת שבות-יעקב ח"ג כתב ג"כ להחיר לעבור בספינה בתוך התחום לבוא למצין כשאיה הולכת בשביל ישראל לבד (ויש הגב' תשובת מהר"י בר"ב ח"ג סימן עג וכתב שדבריו דחוקין כפירוש הרא"ש, גם הביא תשובת מהר"ב"ח ותשובת חרי"י סימן ק"ב ותשובת עה"ג סימן קכג), רק שגם אינריוהי הולך בספינה, וכתב שכן הורה הלכה למעשה, ע"ש. ועיין בשו"ת נר"ב מ"ה סימן מט שכתב ג"כ שאף להיתר של הש"ב יעקב אם אין הספינה הולכת אלא בשביל הישראל קשה להחיר, וע"ש בנו"ב. וכתב בנו"ב שם רמי שצריך לילך בשבת למקום שמתפללין בעשהו ולשמעו קריאת התורה וצריך לעבור בספינה ושמע שצריך לקנות שביטה והספינה קרובה לביתו, אך מעבר לנהר יש עוד למקום שהוא יותר מג' אלפים אמה וצריך להניח עיוב לקנות שביטה מעבר לנהר חוקק מאלף אמה כדי שלא יהיה בינו ובין המצין יותר מאלפים אמה, והשיב שבגוף הדבר אם לעבור בספינה בשבת איני אומר לא איסור ולא היתר, ואם כבר הורה לו איזה מורה להחיר במקום מצוה עיי' קניית שביטה איני מוחה, ומ"ש השואל שיש לחוש והשביטה בספינה והנחת עיבור סחרי אהרדי, נראה לית לן דב רמי למ"ש סימן תח בהג"ה בכלחה מדתו כו', ע"ש:

ועיין במהר"ם אלשקר סק"ח. ועשו"ת עבודת-הגרשוני סימן קכג שמתיר

משנה ברורה

מיוחד מבעוד יום, אסור לבוא עליה בשבת. ולכן יש לזוהר מאד כשעושין חופת אלמנה בערב-שבת, שיעשו את החופה מבעוד יום גדול כדי שיהיה ראוי ליחוד עמה אחר החופה. ודע, דהרבה אחרונים כתבו דאפילו בבתולה יש לזוהר לכתחלה שיתיחדו אחר החופה בערב-שבת מבעוד יום, דיש אומרים דחופה שלנו מה שפעמינין אותן תחת הכלונסאות לא מקרי עדיין חופה והיא כמקודשת בעלמא, ואס"כ כשכא עליה בלילה ביאה הראשונה הוא קונה קנין בשבת, (ג) ואך דבבתולה סגי אפילו ביחוד כעלמא מבעוד יום ולא בעינן דוקא יחוד הראוי לביאה, ולכן אפילו אם היתה נדה, או שבני אדם נכנסין ויוצאין שם באותו חדר ולא קונה יחוד הראוי לביאה, אף-על-פי-כן הוי חופה גמורה והוי קונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל הדברים, וצריך ליחוד בתחתן אותו החדר והוי כהכניסה לביתו. ועל-יכן אם כנס את הבתולה בערב-שבת והכניס אותה לחדר מבעוד יום, אף שהיא עדיין לא טבלה ובני-אדם נכנסין ויוצאין באותו חדר נדבלאו הכי אסורה להתיחד עמו קודם ביאה ראשונה, אפילו הכי קונה אותה בזה שהביאה לחדר מיוחד לו, ואחור"כ כשטובלת מותר לו לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, וליכא איסור משום שקונה קנין בשבת, שכבר קנה אותה מבעוד יום, ולפי זה אפילו בחופת בתולה יש לזוהר לכתחלה כשעושין החופה בערב-שבת שיעשו החופה מבעוד יום גדול: (לג) אסור לאדם וכו'. שזוהר גס"כ בכלל הגמורה שלא לישוט בשבת: (לד) אסור להפצילן. וכל זה בנהר, אבל בכלי או בכריכה

שבתורה הוא שלשים יום שלמים, ולכן צריך שגיע ליום שלשים ואחד בשעת הפדיון, וכיון שיום שלשים ואחד הוא בשבת ידחה עד אחר שבת: (כח) **ואין מגרשין.** אפילו בגט שונכתב קודם שבת, שמא יבוא לכתובה: (כט) **דחקיף ליה עלמא.** היינו, שרוצה לגרש אשתו כדי שלא חיוקק ליבום, התירו לו לגרש בשבת, כדי שלא תטרף דעתו עליו אם לא יעשו רצונו. (כט) ומיירי באופן דלית ביה פסול משום מוקדם, כגון שכשנכתב הגט מערב-שבת לא נכתב בו זמן היום אלא כתוב בו שבע ז' סתם, וכשר בכי האי גוונא, כמו שכתוב באבן-העזר סימן קכו: (ל) **יכולים וכו'.** אסור המבואר בסעיף זה קאי, חוץ מהפרשת תרומות ומעשרות דביארנו לעיל דאם הפרישן במזיד אסור כיום: (לא) **שוגגין וכו'.** שוגג הוא, כגון ששכח שהיום שבת או שחשב שדבר זה מותר לעשות: ה' **(לב) האלמנה וכו' ראשונה.** הטעם, דבאלמנה וכן בגרושה, כיון שהיא בעולה עיקר הקנין לירושתה ולמעשה ידיה היא הביאה ולא החופה, ונמצא כקונה קנין בשבת. ועיין באבן-העזר סימן סד סעיף ה דביאר שם המחבר, דאף באלמנה לא בעינן ביאה ממש, וסגי אם היתה יחוד הראוי לביאה לקנותה על-ידי-זה קנין גמור למהוי כנשואה לכל דבר, וכן הסכימו הרבה פוסקים. ולפי זה אם כנס אמה בערב-שבת והיתה טהורה, והכניסה אחר החופה לחדר מבעוד יום ונתיחד עמה ולא היו שם בני-אדם, קנה אותה קנין גמור ומותר אחר-כך לבוא עליה בשבת, אבל אם לא היתה טהורה מבעוד יום, או שלא נתיחד עמה בחדר

שער הציון

(כט) אחרונים: (ג) הגאון מליאס בסידור שלו. ועיין בפתחי-תשובה אבן-העזר סימן טז מה שכתב בשם המקנה אפילו לענין אלמנה, וכל-שכן לענין בתולה בודאית אין להחמיר בדיעבד. ועיין עוד בביאור הגר"א באבן-העזר בסיומן נה ובסימן סד מה שכתב לענין חופה, ולדידיה אין חילוק בין בתולה לאלמנה, אך לכתחלה בודאית נכון להחמיר בזה אף לענין בתולה, כסתימת בעל הדין-החיים:

הלכות שבת סימן שלט שמ

ת"ז באר הגולה

ע"ת יוסף ושלחן ערוך
מגרי"ל הל"ב

יושבת בקרקע הים (לה) ואינה שטה כלל, (לו) מותר ליכנס בה, יואם היא (ט) (לו) קשורה כמנהג הספינות העומדות בגמל, אף-על-פי שהיא שטה על-פני המים, מותר ליכנס בה:

שמ כמה דינין מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות, ובו י"ד סעיפים:
א *אסור ליטול שערו (ה) או צפרניו, (א) *בין ביד (ב) בין בכלי, בין לעצמו *בין לאחרים.
(א) *ג' יחייב

א שבת צ"ד ב שם
בגמרא ג כרייתא שם
וכתנא קמא, ונראה
לענין דעתי שצריך
לפוש דאטל ככלי קאי,
וכן כתבו הר"ף
והרא"ש והרמב"ם והטור ושאר פוסקים.

ומה שכתב הר"ן בשם ר"ח שהוא מסכים לדברי רבי אליעזר דחה הרב בתיוסף ועיין שם

באר היטב

ביבשה, מ"א:
(ה) או צפרניו. עמ"ש סימן שכח ס"ק ב בענין אשה ששכחה ליטול

קצת קניית שבייתה, ועי' סימן רמח ובתשובת חוותיאייר סימן קיב, ועיין מ"א: (ט) קשורה. וצריך שיהא קשר קשור בראשו הא' בספינה והשני משנה ברורה

* בין ביד. עיין במשנה ברורה דביד פטור ואסור, והוא כתכמים דרבי אליעזר. ועיין ב"ר"ן שכתב דדעת ר"ח דהלכה כרבי אליעזר

שיש לה שפה לא גזרו, כמו שנתבאר למעלה [אחרונים]:
ז (לה) ואינה שטה כלל. אבל אם שטה, אסור (ל) ליכנס בספינה, וכן במעבר שקורין פרא"ם, מפני דנראה כשט בעצמו: (לו) מותר ליכנס בה. ואסור (לג) לכל אדם להערים ליכנס לישון בתוכה, ויודע שהאינדיהודי יוליכנה מעבר השני בשבת, (לג) ואפילו לתוך התחום. (לז) ועיין סימן רמח סעיף ג בהג"ה, דאם נכנס בה מערב שבת וקנה שם שבייתה שרי, דתו הוי כבייתו ואינו נראה אחר-כך כשט, ואפילו אם יוליכנה חוץ לתחום שרי. ומכל מקום אסור לצאת מספינה לאספינה, דרך בספינה ראשונה מהלך את כולה כיון ששבת באויר מחיצותיה מבעוד יום. ולעיל בסימן רמח ולקמן בסימן תד ותה מבואר כל פרטי הדינים אלו. אחד היה לו חוב גדול אצל עובד-גילולים ונודע שהוא חולה, אסור לו להשכיר ספינה קטנה ללכת אצלו, דלא ברי הזיקא, דשמא לא ימות, או יצוה לפרוע [ר"י הלוי], והיינו אפילו בתוך התחום. ומגן-אברהם כתב דאפילו ברי הזיקא אסור, דהא אפילו לדבר מצוה אסור, עיין סימן תריג סעיף ו. ובחיי-אדם כלל מד אות כ כתב, דאם צריך לעבור במעבר למצוה עוברת ואי אפשר בענין אחר, וכן מי שיש לו חוב אצל עובד גילולים והוא ברי הזיקא אם לא יעבור בשבת בספינה, אפשר שיש לסמוך ולהתיר, אך כשהוא חוץ לתחום נראה שאין להקל כלל. ועיין בשערי-תשובה בסימן זה ובסימן רמח: (לז) קשורה. וצריך שיהא קשר קשור בראשו האחד בספינה ובשני ביבשה [אחרונים]:

מדקמפריש רבנן טעמיה. ולא ידעתי ביאורו, דמימרא ראשונה דרבי אלעזר הוא דוקא לחכמים; ועוד, מאי לשון 'מפריש טעמיה' דקאמר? ועוד, דברא"ש פרק כלל גדול סימן ו מוכח בהדיא דהר"ח סובר דתולש צמר ביד פטור, כתכמים דרבי אליעזר? אך כשזכינו עתה לביאורו של ר"ח, מצאתי בהדיא דברבי ר"ח קאי אדין השני של רבי אליעזר, והוא בגודלת ופוקסת דמפריש כמה רבנן טעמיה דמשום מאי מיחייב, וברין הראשון של רבי אליעזר פוסק הר"ח בהדיא כתכמים, ע"ש, וכן ברף עד עמוד ב, ע"ש, וכנראה שהר"ן לא היה לו הפירוש ר"ח שבידנו רק איזה קיצור שהותקן לו בטעות: * וחייב וכו'. הנה התוספות כתבו דהו דוקא לרבי יהודה דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל לרבי שמעון פטור אף בכלי, ומשום זה תמורה האחרונים על הרא"ש והטור שהתניקו הדין, הלא הם פסקו כרבי שמעון? וגם המחבר האיך סתם הדין בזה בסתמא, ובסימן שטו סעיף ז מצדו בדעה הראשונה לפטור? והגמג' אברהם בסעיף-קטן א כתב, דלמאן דאמר דמלאכה שאין צריך לגופה פטור מיייר בשצריך לשערן, אלא דקשה על דבריו, דלפי זה אמאי פסק דבמלקט לבנות מתוך שחירות אפילו באחת חייב, הא מכל מקום אין צריך להשיער גופא, דאף אם נימא דמיייר שצריך להשערה האחת שליקט, הא כעצמה בלבד לית בה שיעורא לחיוב, וכי משום דעושה תועלת היפוי בליקוט השערה האחת יושלם בזה השיעור של שתי שערות הצריך לגופן? אחר-כך מצאתי לאחד שהקשה כן. ונראה דמטעם קושיא זו נייד הגר"א מדברי המגן-אברהם ועיין על הדין במלקט שחירותו וכו': סתם דנעת הרמב"ם דהלכה כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה, עד כאן לשונו, וכן במכות כ' עמוד ב ציינו דבריהם בשם רשב"ם גס-כ"ן על מימרא זו דמלקט וכו' (ואולי יש ליישב בדוחק דברי המגן-אברהם, דכיון דחשיבא מלאכת גזירה בזה אפילו בשערה אחת משום שמתחפה עלייה זו, ממילא חשיב אחר-כך צריך לגופה גס-כ"ן במה שצריך לשערה זו בלבד). וגם לפי דברי המגן אברהם יהיה מוכרח לבאר ההיא דלעיל בסימן שכח סעיף לא גבי ציצין וצפרון, ע"ש, גס-כ"ן בשצריך להן, והוה דוחק גדול מאד, וכן בתשובת חכם צבי סימן פח דהת בשתי ידים מתחמ קושיא זו. והנה הגר"א כתב דהשולחן-ערוך סתם פה להלכה כדעת הרמב"ם במלאכה שאין צריך לגופה דחייב, אך מה נעשה בקושית כל האחרונים שהטור ושולחן-ערוך סותרים את עצמן, וכני"ל? והנה הריב"ש בסימן שצד [נהובא לעיל בסימן שג וגם בסימן זח] כתב דמלאכת הגזירה חשיבא מלאכה כלולי ועלמא אפילו אין צריך להשיער, וגזירה היתה במשכן שלא לצורך הצמר והשיער רק לצורך הכור, כגון בעורות תחשים, ועל-כן חייב כל שהוא

וכן מוכח לעיל בסימן שכח סעיף לא. ואשה ששכחה ליטול הצפרנים מערב שבת ואירע טבילתה בליל שבת, מסיק המגן-אברהם שתאמר לעובד-גילולים ליטול ביד, דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ואם אי אפשר ביד, מותר על-ידו אפילו בכלי; ואם אין עובד-גילולים, (א) נראה שיש לסמוך בשעת הדחק (ד) על **שער הציון**

א (א) בין ביד. והוא הדין בשינוי [גמרא]: (ב) בין בכלי. אף דהמחבר השוה יד לכלי, הוא רק לאיסורא, דבכולן יש איסור, אבל לענין חיובא יש חילוק ביניהן, (ה) דביד פטור בכל גווני, שאין דרך גזירה בכך בחול, ובכלי חייב בכל גווני, דהוה ליה תולדה דגזוז. ומה שכתב אחר-כך דחייב על שתי שערות. ושיער אחד (ג) יש בו איסורא דאורייתא כמו כל חצי שיעור של כל האיסורים, וכן הדין בכל מלאכות שבת לא בענין בהו שיעור לענין איסור אלא חיוב חטאת. ולענין נטילת צפרנים, כתב האליה רבה דאפילו על ציפורן אחד חייב, וכן מוכח לעיל במשכן ששכחה ליטול הצפרנים מערב שבת ואירע טבילתה בליל שבת, מסיק המגן-אברהם שתאמר לעובד-גילולים ליטול ביד, דהוי שבות דשבות במקום מצוה, ואם אי אפשר ביד, מותר על-ידו אפילו בכלי; ואם אין עובד-גילולים, (א) נראה שיש לסמוך בשעת הדחק (ד) על

(ל) פוסקים בשם ר"י: (ג) היינו אפילו לתלמיד-חכם. עיין בגמרא, ובזמננו אין לנו תלמיד-חכם לענין זה [ומה בשם מ"מ]: (ג) הרא"ש בעירובין ושאר פוסקים: (ל) מגן-אברהם: (ה) גמרא ופוסקים: (ג) מגן-אברהם וש"א. ועיין בביאור הלכה: (א) עיין בביאור הלכה דבצפנני רגלים אפילו אם יש אינר הודי, טוב יותר על-ידי ניקור: (ז) אחרונים: תרגום: 1 מעבורת.

הלכות שבת סימן שמו

ד שם בנמרא *על (ג) שתי שערות. *ומלקט לבנות מתוך שחורות, (ד) *אפילו באחת חייב. ודבר זה אפילו בחול אסור משום (ה) 'לא ילבש גבר שמלת אשה': הגה ועיין

באר היטב

הצפרנים: (ג) שתי שערות. אבל באחד איכא איסורא כמו כל חצי שיעור, מ"א:

משנה ברורה

הניקור שתנקר תחת הציפורן, ובלבד שתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף: (ד) אפילו באחת חייב. והטעם, משום דאפילו באחת מקפיד, שלא יהיה נראה כזקן, לכך חשיבא מלאכה, ובתוספתא איתא דהוא הדין במלקט שחורות מתוך לבנות: (ה) 'לא ילבש'. שדרך הנשים להקפיד על זה להתנאות. ועתה נבאר במקצת דין מלאכת הגזיזה: (א) הגוזז צמר או שיער, (ב) בין מן הבהמה בין מן החיה, חייב. וכמה

ביאור הלכה

לצורך גופן אף-על-פי שאינו צריך לשיער, ומלאכה הצריכה לגופה היא, עד כאן לשונו. וכיצא בזה ממש כתב מורו הר"ן בחידושו על שבת וזה לשונו: מחלוקת ביד, פירש רש"י משום גזוז, שאף-על-פי שאינו צריך לגיזה, הואיל והוא צריך לפיחות עצמו בגיזה זו אף בזה חייב משום גזוז, דומיא דגוזא את השלח שהוא חייב משום גזוז, ואף במקום שאינו צריך לגיזה אלא שישאר העור בלא שיער כדי שיהא ראוי לעיבוד, עד כאן לשונו. ואפשר לומר שזהו דעת הטור ושולחן-ערוך, ושלא כדעת התוספות. ומצאתי בחשובת חכם שכל שהוא תסכים גס"כן דעת הטור ושולחן-ערוך הוא כדעת הריב"ש אבל כדעת התוספות.

והנה ראיתי בספר סרייטורה שתמה על החכם צבי בזה שהסכים לדעת הרמב"ם ב"ש הרמב"ן דתלישת הצמר מן הבהמה קודם שחיטה וכן הנוצות מן העוף הוא מלאכה שאין צריך לגופה, ועל-כרחי דהם סבירא להו גס"כן כדעת התוספות. ובאמת לאו ראייה הוא כלל, כמו שדחה הוא בעצמו אחר-כך, דשאני התם דהאי תלישה לאו לצורך העור אלא לצורך השחיטה, אבל היכא דהוא לצורך העור אף-על-פי שאין צריך לגיזה סבירא להו דחייב, וכמו שאמרנו בגזוז מן השלח, וכן נמי בעניינו, כיון שהוא נוטל הצפרנים או השיער להתיפות את עצמו מקרי זה לצורך גופו, וכנ"ל בשם הר"ן. והנה השתא סבירנו דסוגיא זו דנבט צ"ד ע"ב על-כרחי מיייר בשאינו צריך להשיער והצפרנים, ע"כ"ן אנו מוכרחין לומר מעוד כמה גדולי הראשונים דסבירא להו גס"כן כדעת הריב"ש והר"ן הג"ל, הלא המה הרי"ח והרמב"ן והסמ"ג והרא"ש, ונבארם אחד לאחד: הרי"ח, דהוא בעצמו פסק כרבי שמעון, והוא גס"כן פסק בענינו בהרי"ח דבכ"ל חייב חטאת; וגם הרמב"ן, דהוא בעצמו הביא בפרק כל כהני הויכחי שהרי"ף פוסק כרבי שמעון, והכא הרי"ף בעצמו העתיק כל הסוגיא דציצין וצפורן; והרא"ש והסמ"ג, דהם הסכימו בהרי"ח דהלכה כרבי שמעון דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, ואפילו הכי העתיק שניהם לזו הסוגיא דציצין וצפורן דמלקט שחורות מתוך לבנות ידש בהן חיוב חטאת, ועל-כרחי אנו צריכין לומר דכל אלו הפוסקים סבירא להו כהר"ן וריב"ש הג"ל דזה מקרי צורך גופן, ולפיכך סתם השולחן-ערוך הלכה כן. והנה ראה ראיתי שהגר"א בסמ"ן זה כתב דסוגיא זו ראייה לפסק הרמב"ם דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל לפי דברי כל הגאונים הג"ל שסבירא להו דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, ואף-על-פי-כן העתיקו כולם הסוגיא, על-כרחי דסבירא להו כר"ן וריב"ש הג"ל. ועיין בסמ"ן שטו סוף סיף ח בביאור הגר"א שמדד שם דההלכה דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, ועל-כרחי דהוא מראה פניהם לכל שטיה, שיש לה מקור גדול בתלמוד. והנה באשה ששכחה לישול צפרניה כע"כ שכתב אר"י ליל טבילה בשבת, בודאי לכתחלה נכון לה ליהרר שתאמר לע"ג לישלם ביד ולא בכלי, דהוא מלאכה גמורה לדעת הרמב"ם, אך באי אפשר לה ביד מצדד המגן-אברהם להקל על-ידי עו"ג אף כלי, וכדעת נקודות-הכסף ביוה"דעה סימן קצח, וכמו שכתבנו למעלה דבזה מקרי מלאכה שאין צריך לגופה, שאין כוונה שלה להתנאות בזה רק לצורך טבילה. ונראה לי דבצפרני גזילה בודאי טוב יותר להתיר על-ידי ניקור מלהתיר על-ידי עו"ג, עיין בפתחי-תשובה שם בשם מהר"ר וניאל זצ"ל. ואגב נבדד מה שכתבנו במשנה ברורה בפשיטות דחולש שיער מן המתה חייב, כן כתב ה"טו והוא מהירושלמי דפרק כל גדול, ואף שהביא בהארה היטב שהשיגו הירד-אחרן, באמת הדין עם ה"טו, דדברי ה"טו לא יחידא שבת, וכן כתב הרמב"ם בהרי"ח בפרק יח הלכה כג בבכורות, וכן איתא בהרי"ח ברא"ש בפרק כלל גדול סימן ו ובפירושו ר"ח ב"ך עד עמוד ב ובדברי רבינו ירוחם. ומה שהביא הירד-אחרן ראייה מהרמב"ם דפליג על זה מדרבנא הגוזז וכו' ולא נקט התולש, לאו ראייה היא, דנקט גזוז משום דרצה לסיים בין מן החי בין מן המת, ובתולש אין חייב כי אם לאחד מיתה דאז אורחה בתלישה כמו בגיזה, מה שאין כן מחיים פטור בתלישה ולאז אורחה היא משום דכאיב לה. וכן מה שהביא ראייה מדונק"ט הרמב"ם 'התולש כגן מן העוף' אין חייב בתולש כי אם בגזוז וכנ"ל. וממילא מה שכתב עוד הירד-אחרן דהירושלמי דלא כהלכתא משום דמגמרא דילן משמע להיפך, מדמסקינן שם בבכורות: שאני כגף דהיינו אורחיה, משמע דהתולש מן הבהמה לאו אורחיה, לאו ראייה היא כלל, ופליאה עליו, דהגמרא שם איירי בתולש מן החי, וזה דוקא בעוף חייב ולא כבהמה, מה שאין כן בתולש מן המת, גם כבהמה אורחה בתלישה כמו בגיזה, וכראמר בירושלמי: תלישתה זו היא גיזתה, ולפיכך אין לנו לזוז מדברי הירושלמי שהביאווהו הפוסקים הראשונים: * על שתי שערות. עיין במשנה ברורה, והוא מהמגן-אברהם, וכן הוא הסכמת כל האחרונים לאיסור, ודלא כעולת-שבת, וכן כתב הרמב"ם בהרי"ח בפרק יח הלכה כג דכל מלאכות דשבת אם עשה חצי שיעור יש בהן איסור, וממילא נכלל בזה כותב אות אחת או נוטל שיער אחת וכדומה. ולענין אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, במגן-אברהם משמע דהוא מדאורייתא כמו כל חצי שיעור של מאכלות אסורות דקיימא לן כרבי יוחנן דאסור מן התורה, דהטעם דחזי לאצטרופי דאמר שם ביוזמא דף עד שייך גם בזה, וכן אם נאמר משום דכתיב "כל חלב" מסתברא דילפינן מיניה גס"כ"ן לכל התורה, וכדכתבנו התוספות שם דסבירא ליה לרבי יוחנן דמשום דחזי לאצטרופי לכן אסור התורה, ואם-כן הדין הוא בכל דבר דחזי לאצטרופי (ודברי חכם צבי בסמ"ן פי שרצה לחלק בחד תירוצא בין השוין ורצה להוכיח סברתו מן התוספות, דחוקין מאד, וכן הוא ברש"י בודאי דף עד דברכו המתחיל יוכי' ובתנאה אשי"י פרק כג סימן יא, וכן כתב האור ורע בהלכות שבת אות נט ובחידושי המאירי ב"ך עד וברבינו ירוחם נתיב יב חלק יד. ואין להקשות על דברינו ממה דאמר ב"ך ג' כל פטור דשבת פטור אבל אסור, ופירש רש"י דהוא אסור מבריהם, והרי ב"ך קב עמוד ב' דיש לומר שאין אינו נהגין זה עם זה פטור דהוא כמו את אחת, וכדומה עד כמה משניות, ולדברינו הג"ל הוא איסור מדאורייתא ורק שפטור משום שבת? א"ת ואמר דהוא שכתב רש"י דהוא מבריהם רצה לכלול בזה כל המפורש ועל-כ"ל פנים איסור דהבן, ואין-הכינמי דיש בהן שהוא אסור תורה, וזה מיושב נמי דברי הרמב"ם פרק א מהלכות שבת הלכה ג' דלא יסתור לזין זה, אך דברי רבינו ירוחם בנתיב יב חלק יד בענין כתיבה מוקשה קצת, דהוא סותר למה שכתב ברש"י החלק, ואולי דמה שכתב 'ככל אלו' לאו דוקא. ולדינא אין לזוז כלל מדברי כל הפוסקים הג"ל: * ומלקט לבנות מתוך שחורות. יש לעיין אם דוקא כשהיה רק שיער ארוך, שבוה מועיל לקוטרו להתיפות על-כן חשיבא מלאכה, מה שאין כן בשנשאר עוד הרבה, או אפשר ודמל מקום מתוקף קצת. והנה בירושלמי פרק כל גדול לענין כורר איתא: אמר רבי יודן, היה יושב על הכר וכוונתו לזיץ מן מתחייב, ופירש שם המפרש, שלא הועיל כלום שיערין שי צורות וצ"ע ללעיל מה שכתבנו בסמ"ן שבת, ולאכורה הוא הר"ן בענינו לזיץ הירושלמי, וכן מפרש קצת במכות כ' עמוד ב' בהמפרש שם בדבור המתחיל 'במלקט', עיין שם. ועיין בטורי-יורה"דעה סימן קפב בבית-יוסף שם דמדדד לומר דאפילו בשיער אחד לבן לבד גס"כן עובר משום 'לא ילבש', ואם-כן הוא הדין לכאורה לחיובא דשבת, דהביריתא משוה להו כהודי: * אפילו באחת חייב. כתב

שער הציצין

(ב) רמב"ם ותוספתא:

הלכות שבת סימן שמ

באר הגולה **טיט**

לעיל סוף סימן שג דין סריקה וחפיפה: **ב** האסור (ו) לחתוך (א) (ז) *יבלת מגופו, הרמב"ם בפרק ט מסוגיא דעירובין ק"ג ובריתא שבת ע"ה (ח) בין ביד בין בכלי, בין לו בין לאחר: **ג** (ט) *המוחק דיו

באר היטב

אהרן דמדברי הרמב"ם משמע דסבר דהתולש מן הבהמה בין חייב חטאת, דכתב בפ"ט וז"ל: הגוזז צמר או שעיר בין מן הבהמה בין מן החי בין מן המת חייב, עכ"ל, הרי שלא כתב התולש שחייב משום גזיה אלא רוקא הגוזז חייב, מכלל דהתולש אין בו חיוב חטאת, ורואיה הוא שכתב להדיא התולש כנף מן העוף הרי זה תולדות גוזז, ומדכתב התולש כנף מן העוף ולא כתב גבי בהמה דהתולש צמר מן הבהמה חייב משום תולש ש"מ דס"ל דבהמה תולש אינו תולדות גוזז, וזה נראה היפך הירושלמי שהביא הט"ז לפסק הלכה. ונראה דהירושלמי הזה הוי דלא כהלכתא, דהא תתלמודא דידן נראה להיפך, וז"ל הסוגיא בפרק הלוקח בהמה על מתני' רר"י בן משולם אומר: והשוטט את הבכור

ביאור הלכה

הכל"ב דבזה אפילו ביד חייב, ועיין באליה רבה הטעם, דדרך ללקט כחול ביד, אך נשאר בקושיא מן הגמרא. ולעניות דעתי נראה דמה שאמר יומרים חכמים לרבי אלעזר היינו דאפילו ביד ואפילו באחת גירסתא רר"י מוכיח על זה, עיין שם: * יבלת מגופו. ועיין מה שכתבתי במשנה בהר"ה, וכן כתב הט"ז בסיומו של כסופו פ"ה לשונו: יש לזהר שלא יתלוש מן עור שלו בידו או במקומות אחרים, דהוי כמחובר לקרקע, דכן משמע ברש"י סנהדרין דאדם הוי כקרקע, עד כאן לשונו. והנה דינו הוא אמת, שכן מכואר בסיומן שכתב סעיף לא, עיין שם, ויף דשם איירי בצייניו של ציפורן פירושו רש"י, פשוט היא הדין בשאר מקומות כשפירשו קצת מן העור, וברמב"ם פרק ט איתא להדיא צייניו של עור שפירשו; אך מה שתלה הט"ז הטעם משום דאדם הוא כקרקע, משמע דטעמו משום דעוקר דבר מגידולו — ברש"י בעירובין ק"ג דיבור המתחיל 'אם בכלי' משמע דמשום גוזז הוא, וכן משמע ברמב"ם פרק ט כדכיל כל זה כמלאכת גוזז, וכן כתב המגן אברהם בדין בסיומן שכתב סעיף קטן לה, וזהו כשעושה בכלי, דהוה דרך הגזיזה, וביד פטור אבל אסור. ואין להקשות דלחייבנוהו משום עוקר דבר מגידולו, זה אינו, דכבר מסקינן בבכורות כ"ה דהוא מקרי כלאחר יד, דלא אורחיה לעקור ביד אלא בכלי, וכשהוא עושה בכלי דהוא אורחיה או ממילא חיובו משום גוזז, וכדאיתא שם בתולש כנף מן העוף חייב משום גוזז. ודע עוד, דלפי המסקנא שם בבכורות כ"ה, בדבר דאורחיה לתלוש ביד חייב על התלשיה משום גוזז, אם כן כשיש איזה ציצין מדולדלין על שפתיו ולא פירשו רובן, אפילו דחייב חטאת התולש אותן אפילו בידו, דדרך לתלוש אותן שם ביד ולא בכלי, ולפי זה אפילו כשפירשו רובן דמתירין לעיל בסיומן שכתב לתלשן ביד כשמצערות אותן, הכא אסור, דיר דהכא כיון דהוא אורחיה, ככלי דמאי: * המוחק דיו וכו'. הנה עיקר בארמלאכה דמוחק הוא כשמוחק ב' אותיות על-מנת לכתוב ב' אותיות אחרות במקומו, שכל מלאכות דשבת יליפנין ממשכן, וכמשכן היה בענין זה, שכתבו לפעמים בשמשכן בדיני בקרישים שחיו

(א) יבלת. החתוך יבלת בכלי חייב אם היא לחה; הגוזז בין מן החי בין מן המת בין מן הבהמה וחיה אפילו מן השלח חייב; התולש כנף מן העוף חייב; הטווה מן החי פטור דאין דרך גזיה בכך, ומשמע דתולש צמר מן הבהמה פטור, ואם א"צ לצמר או לשער הוי מלאכה שא"צ לגופה, מ"א. וט"ז ססי' ש"ל"ו כתב: צריך אדם לזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שיער ממנו שיש בו חיוב חטאת, דהכי איתא בירושלמי פ' כלל גדול: התולש מבהמה מתה חייב שתלישתה זו היא גזיחה, ועוד יש לזהר שלא יתלוש מן עור שלו בידו או במקומות אחרים דהוי כמחובר לקרקע, דכן משמע ברש"י סנהדרין דאדם הוי כקרקע, עכ"ל. ובס"ח אוסר ליקח הכניס מעורות, ע"ש. וכתב הי"ד

משנה ברורה

שיעורו לחיוב, כדי לטוות ממנו חוט שארכו קרוב לארבעה טפחים להרמב"ם, ולרש"י מחצית מזה. (ב) החיוב של גזיזה הוא, בין כשגוזז מן החי בין כשגוזז מן המת, אפילו מן השלח שלהן [היינו עור כשנפשט מן הבהמה]. ורוקא גוזז חיובו בכל גונו, (ו) אבל תולש מן החי פטור, דאין דרך לתלוש משום דכאיב לה אלא לגוזז, (ז) אבל התולש ביד מן המתה, דרך לתלוש כמו לגוזז וחייב. (ח) ועל-כן אותן בני-אדם המלובשין בעורות של בהמה וחיה, צריכין לזהר שלא יתלוש מן השיער שלהן שכתב. ובספר סידרים אוסר ליקח הכניס מן העורות, עיין שם. וכל זה בהמה וחיה, (ט) אבל בעופות דרכן להסיר הנוצות על-ידי תלישה כמו בבהמה על-ידי גזיזה, (י) ולפיכך תולש כנף מן העוף, (יא) בין מחייב בין לאחר מיתה, חייב, דתלישתן זו היא גזיזתן. (ג) הטווה צמר מן החי, פטור בין מן הטווה (יב) בין מן הגזיזה, שאין דרך טוויה וגזיזה בכך: **ב** (ו) לחתוך וכו'. ואפילו היא (יג) יבישה דעומדת להתפרך לבסוף מעצמה, אפילו הכי אסור. וכל זה לענין איסורא, אבל לענין חיובא אינו חייב אלא-אם-כן נוטלה כשהיא לחה ובכלי, (יד) דאז הוא ככלל גוזז: (ז) יבלת מגופו. והוא הדין אסור לתלוש שאר ציצין של עור שפירשו קצת מעל גבי ידו או במקומות אחרים, וכדלעיל בסיומן שכתב סעיף לא, עיין שם. ועיין בביאור הלכה: (ח) בין ביד. והוא הדין (טו) בשיניו: **ג** (ט) המוחק דיו וכו'. וכל- שכן אם הוא מוחק שתי אותיות שנכתבו שלא כהוגן על-מנת לכתוב שתי אותיות אחרות במקומן דחייב, דהוה עיקר אב-

כותבין עליהן לסימן כדי לוונגן זה לזה, ומוחק כדי לכתוב אחרות במקומו [ואף דבמשכן נפל לפעמים טעות באות אחד, סבירא להו לחז"ל דלא חשיב מוחק מכותב ובעינן רוקא ב' אותיות גס"ן], ומכל מקום יליפנין מזה דהוא הדין למוחק דיו או שאר שטשוש כי האי גוונא כדי לכתוב ב' אותיות במקום זה דחייב, הדאות שנכתב טעות כמאן דליתא דמי, ועיקר החיוב שם המחיקה הוא בשביל שחשש לכתוב על מקום זה, הלכך חייב אפילו על מחיקת שטשוש דיו [הרא"ש והובא בכ"ז]. כתב הפרי"ם אומר: דכמו דאמרין בגמרא דאם הגיה את אחת להשלים הספר שם משום דשם חשיבא אפילו אות אחת, הוא הדין אם מחק את מקולקל כדי לכתוב אחרת במקומו וכוה יושלם הספר, חייב משום מוחק, עיין שם. ואם-כן לפי זה, לפי מה שביארנו לקמן מרש"י והרא"ש דאפילו אם הגיה את אחת באמצע הספר חייב משום כותב, ממילא הוא הדין כשמוחק באופן זה כדי לכתוב אחרת במקומה כתיקונה חייב משום מוחק, ואם-כן לפי זה מה שכתב המחבר דבעינן שיהיה במקום מחיקת הדין כדי לכתוב ב' אותיות ודקא, על-כרחן מיייר דהדין נפל שלא במקום האותיות, ולפיכך בעינן שיהיה המחיקה ראוי לכתוב עליו שתי אותיות, אבל אם נפל דיו על איזה אות ומקולקל ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה כתיקונה, חייב משום מחיקה באות זה לבד. והנאיל דאירינן בדיני מחיקת ראייתו דההיא מה שמצדד הפרי"ם מגידים בזה, והוא, דאם בהמחיקה לבד היה שום תיקון, כגון שהיה כתוב שם איזה ענין שהיה חייב הוי לחבירו או חבירו לו וכי האי

שער הצינן

(ו) מגן אברהם, וכן איתא בהדיא בבכורות כ"ה, ופטור גם משום עוקר דבר מגידולו, דהוא כלאחר יד, כדאיתא בגמרא שם; ומה שכתב המגן אברהם בתצ"ח אות כג דהוי עוקר דבר מגידולו, רצה לומר כלאחר יד ועל-כל-פנים מדרבנן אסור. ודברי הפרי"ם מגידים כאן שלא בדקוק: (ז) הרא"ש בפרק כלל גדול סימן ו, עיין שם, בשם הירושלמי, וכוונת המגן אברהם שפטור הוא רוקא מן החיה, וכן כתב האליה רבה, ודלא כפרי"ם מגידים: (ח) ט"ז וש"א (ט) בכורות כ"ה: (י) שכתב ע"ד: (יא) הרא"ש בבכורות כ"ה, עיין שם. (יב) ואף מן הניפוח, עיין שם. ודע, דהוא המוסק ממשמע דפטור ט"ז וטוהה ככלי, אבל מדברי רוקא משמע דאסור (יג) ומוחק דאין דרך לתלוש ביד: (יד) כן מוכח בעירובין ק"ג, דלא כמקשה שם אהא דבמדינה אסור: (טז) מגיד-משנה ושאר פוסקים: (יז) כן מוכח בעירובין שם:

הלכות שבת סימן שמ

1 תורת הדין סימן 30
בשם אור ורוע

(י) *שעל הקלף או (ד) (יא) שעוה שעל הפנקס, אם יש במקומו כדי לכתוב (יב) שתי אותיות (יג) חייב: הגה (יד) אסור לשבר עוגה (טו) שכתב עליה (ה) [ה] [ה] כמין אותיות אף-על-פי שאינו מכוין רק לאכילה, (יז) דהוי מוחק (מרדכי פרק כלל גדול): ד (יח) יש לזיחר

שערי תשובה

באר היטב

[ה] כמין אותיות. עיין בה"ט. ועיין בדגול מרובה שכתב היתר גמור הוא, והך להדיא דמן הגמרא דילן נראה מכואר התולש מן הבהמה לאו היינו גוזז ושאינו כנף-עוף דהיינו אורחיה, ומשי"ה לא פסק הרמב"ם היא דירושלמי שהביא הט"ו. ותמיהני על הט"ו איך לא שט לבו לתלמודא דידן דנראה מפורש דליכא חיוב חטאת בתולש צמר מן הבהמה, אבל מ"מ הדין דין אמת דצריך לזיחר שלא לתלוש שיעור מן הבהמה אפילו מתה, דאף דחיוב חטאת ליכא מ"מ איסורא איכא, עכ"ל יד-אהרן: (ז) שעוה. וכתב הב"ח: ולכן צריך לזיחר כשנוטף שעוה על הספר שאין לסלקו, ואפילו לא נטף אלא על אות א', ואם על שהים חייב חטאת, עכ"ל. ובחשובת שבוח-יעקב ח"ב סימן ד' תמה על זה דמה ענין מחיקה שייך בזה, ומכאן זה כתב דרוקא בפנקס שיש בה בית קיבול שעוה הוא אסור אבל בקלף אין כאן חשש איסור, אלא א"כ רוצה להסיר השעוה באצבע וצפריני וכו', דכעל-מנת לחפור בצפריני מותר, ע"ש, והסכים עמו היד-אהרן, ע"ש, ועיין בשכנה"ג. ולענין הסית' אם כשר לקרות בו אם נטף טיפה של שעוה עליו או אם אירע זה בשבת מה דינו, כתבתי משפטו בסיומן ק"ג ס"ק ט, ע"ש מה שכתבתי. דיו שנפל על הספר אל ילחכנו בלשונו ואל ירחצנו, שמוחק, ס"ח סימן תתנ"ו. אסור ליתן שעוה על הספר לסימן משום מוחק, שכנה"ג: (ה) כמין אותיות. צ"ע, ד"כ אפילו כתובים עליו צורות יהא אסור דהא הצר צורה חייב,

ביאור הלכה

משנה ברורה

מלאכה דמוחק: (י) שעל הקלף. בזמננו היו רגילין לכתוב על הקלף, והוא הדין כל כיצוא בזה, וכמו שנתכחב לקמן, ואפילו על עציים שכתביה ומחיקה, שכן היה במשכן בקרשים כדי לזווגן, ועיין בביאור הלכה שביארנו דהמחבר מיידי שלא במקום האותיות, ומוחק כדי לכתוב במקום זה. ועיין בב"ח דהוא הדין דיש לזיחר כשנופל דיו על האותיות או שנטף שעוה, שלא למחוק הטשטוש, דעל-ידי מחיקתו מינכר האותיות והוי כמוחק על-מנת לכתוב חייב, ואפילו אם היה הטשטוש על אות אחד יש לזיחר, דיש איסור על-כל-פנים, והביאו העולת-שבת וט"ז והאליה רבה, גם במגן-אברהם משמע דהוא סובר דבשעוה שעל ספר יש בו משום מחיקה, והוא הדין בנטיפת חלב, ועיין ביאור הלכה. ואם נמצא כן באמצע הקריאה, אף דאסור לטלף השעוה והחלב, מכל מקום אין להוציא אחרת עבור זה, ויקרא אותו קריאה בעל-פה פרי-מגדלים, וכן כתב בחיי-אדם בהלכות תרי"ב התורה. ובדרך-החיים כתב דאם נמצא כן בין גברא לגברא יש להוציא אחרת אם אין האותיות ניכרין, והעקתיו לעיל בסיומן

גזונא, ונצטרך עתה למוחק, חייב משום המחיקה לבד אף-על-פי שלא היה על-מנת לכתוב, ודוקא במוחק טשטוש וכדומה בעינין שיהיה כוונתו על-מנת לכתוב ב' אותיות, או כשאותו הכתב לא היה מעלה ולא מוריד, מה שאין כן בזה שהמחיקה גופא הוא חיקון. ונראה לי להביא כמה ראיות לדבריו, והוא, דכמו דאיתא במשנה בקורע על-מנת לחפור משום שכן היה במשכן, כדאיתא בגמרא, ואפילו חיי ידוע הוא דאפילו שלא על-מנת לחפור כל שיש חיקון בקריעתו וכו', דכעל-מנת לחפור דמי, וכמו שביירנו בסוף הסימן, כן הוא הדין במוחק, אף דאיתא במשנה 'מוחק על-מנת לכתוב', והטעם משום שכן היה במשכן שמוחק איזה אות שטעו בה כדי לכתוב אחרת במקומה, מכל מקום היכא שבהמחיקה גופא יש חיקון, נראה דכעל-מנת לכתוב דמי. ועוד יש ראיה ממוספתא פרק יב הלכה ז, דזה לשונו שם: אין לך שחייב אלא המוחק על-מנת לכתוב, והמוחק על-מנת לתקן כל-שהוא הרי זה חייב. ועיין ברמב"ם פרק יב הלכה טו דכתב דכסותו בעינין שיהיה על-מנת לבנות, אבל אם סתר ורך השחתה פטור, משמע דאם היה שלא בדרך השחתה יא אם לאיה צורך, כעל-מנת לבנות דמי. כיון שיהיה לצורך איזה חיקון יצא מכלל מקלקל, והכי נמי בעניינו לענין מחיקה, דהרמב"ם כלל לטוהר ולמוחק בחדא מחתא, כדמוכח בפרק א דין יח, עיין שם: * שעל הקלף. עיין במשנה ברורה שהעקתיו שם לדינא דברי הב"ח

לכ בביאור הלכה, עיין שם: (יא) שעוה שעל הפנקס. היינו, שררכן היה לטוח דפי פנקסיהן בשעוה כדי לרשום עליו, ואם נפל איזה טשטוש שעוה על הדף ומוחק השעוה העליונה כדי שיוכל לרשום על השעוה כדרכו, חייב משום מוחק: (יב) שתי אותיות. ועל פחות מכן גס-כן יש איסור, אלא דנפקא-מינה לענין חיוב חטאת, וכנ"ל: (יג) חייב. והוא שכוונתו (טו) בעת המחיקה שיהא ראוי אימת שירצה לכתוב שתי אותיות, ולא בעינין שיתכוין לכתוב בשבת, (יז) וכן בסותר על-מנת לבנות וקורע על-מנת לתפור. נפל (יח) דיו או שאר דבר לח על ספר, אל ילחכנו בלשונו ואל ירחצנו במים מפני שמוחק. אסור ליתן שעוה על הספר לסימן (יט) שמוחק שרוצה לעיין בה למחר, מפני חשש מרוח [אחרונים]: (יד) אסור לשבר. ומותר (יט) ליתנו לתינוק: (טו) שכתב עליה. ודוקא כשכותבין על העוגות אותיות מדבר אחר, (כ) אבל כשהכתובה היא מהעוגה עצמה כדפוס או בידים שוי, דאין שם כתיבה עליה, וממילא לא שייך בזה מחיקה. וכן אם כתב האותיות בדבש המעורב במים או שאר מי-פירות (כא) גס-כן אין להחמיר: (טז) כמין אותיות. ויש מחמירין אפילו בצירורים: (יז) דהוי מוחק. ואף דאינו על-מנת לכתוב, איסורא דרבנן מיהו איכא, ואף שאינו מכוין למחוק, פסיק רישיה הוא ואסור אף בדרבנן, וכדמוכח בסיומן שיו סעיף ד. ועיין בספר דגול מרובה. שמצדד להקל בעיקר הדין הזה, והביאו בשערי-תשובה, (כב) ויש לסמוך עליו כשאינו שובר במקום האותיות בידו רק בפיו דרך אכילה. וספר שכתוב עליו בראשי חורי דפיו אותיות או תיבות, (כג) יש אוסרין לפותחו ולנעלו בשבת, דעל-ידי הפתיחה שובר האותיות והוי כמוחק, וכן כשנועלו הוי ככותב, אבל דעת הרמ"א בתשובה להקל בזה, וכן דעת (כד) הרבה אחרונים, וטעמם, דכיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד ליכא ביה משום מחיקה וכתובה, והוי כולתה הסגור ונפתח תמיד דאין בו משום בנין וסתירה, וכן המנהג. ומכל מקום נכון להחמיר (כה) כשיש לו ספר אחר: ד (יח) יש לזיחר. ורצה

שער הציון

(טו) פרי-מגדים: (יז) פשוט, והוא הדין בכל מקלקל על-מנת לתקן: (יח) אף דהוא עדיין לח שייך גס-כן גביה מחיקה, ולא הוי ככיוונו בעלמא מלמעלה, וראיה, דכתוספתא איתא ינפל דיו על ספר ומחיק, ומחיקה היא דכבר לח, וכדמשמע במנחות ל' עמוד ב, עיין שם: (יט) מרדכי: (כ) הסכמת האחרונים כהר"ש הלוי: (כא) אגודה ואליה רבה חיי-אדם ותפארות-השאל: (כב) עיין בסיומן שטו בפרי-מגדים באשל-אברהם אות ו' והפירוש עוד שם ביומ"ט מזה, וכל-שכן בכאן דהוי עונג שבת: (כג) הלבוש והמגן-אברהם, וגם המאמר-מרדכי כתב דיש לזיחר בזה: (כד) הכנסת הגדולה וט"ז והפרישה והרמ"א תחנות-יאיר והאליה רבה ותוספתא-שבת ועוד פוסקים, וגם כתבו שכן המנהג: (כה) כן משמע מהחיי-אדם וכן כתב בספר תפארות-ישראל. ולתחלה כוודאי טוב יותר

הלכות שבת סימן שמ

תכא

שלא לכתוב באצבעו (ו) (יט) *במשקין על השולחן (כ) או (י) באפר. אבל מותר (פ) (כא) לרשום

באר היטב

פטור. הרשום רשמים וצורות בכתול ובשטר ובכינוא וכיוצא בהן כדוך שהציריים ורשמים היו חייב משום כותב, וכן המוחקה, המשרטט חייב. הכותב ע"מ לקלקל העור חייב, שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב, אבל המוחקה על-מנת לקלקל פטור. כתב אות אחת סמוך לכתב, כתב על-גבי כתב, ותכנין לכתוב ח"ת וכתב ב"י ויניין, חייב. כתב שתי אותיות שאין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות אחת במגילה זו וכתב אות שניה במגילה אחרת חייב, שבזמן שמקרין נהגין זה עם זה ואינו מחוסרין מעשה לקריבתן. כתב נוטרירקן אות א' פטור. המגיה אות א' כגון שנטול גג הח"ת והנעשה ב' ויניין חייב. כתב בשמאלו או בראשו שכתב בימינו פטור. השולט בשתי ידיו חייב בשתייהן. קטן אוזו בקולמוס וגדול אוזו בידו וכותב חייב. גדול אוזו בקולמוס וקטן אוזו בידו וכותב פטור. כל זה העלה המ"א: (י) באפר. וה"ה בדבש ושמן הנקוש: (פ) לרשום באויר. שאין רישומו ניכר כמו במשקין ואפר; ולפ"ז לאו דוקא באויר מותר, אלא ח"ה אם רשם על דף גנוב צורת

וא"כ המוחקה נמי חייב, וצ"ע, וכ"כ בתשובת רמ"א סימן קט דספר שכתוב על הדפיץ אותיות מותר לפתוחו ולנעלו, דכיון דרשוי לנעול לפתוח ליכא משום מוחק, ע"ש שהאר"ן. וכלבוש כתב שהוא קרוב לחיוב חטאת, וכן נראה לו החמיר, וראיתי רמ"א אינו מוכרחות, ובנהיה כתב שונהגיה להחיר, וכ"כ הר"ש הלוי סימן ז' וכן העלה הט"ז להחיר, ע"ש. וכתב עוד הכנה"ג, דדוקא כשכותבין על העגות אותיות מדבר אחר, אבל כשהכתובה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי, ולכן אוכלים העגות שיש עליהם ציורים, עכ"ל, עיין שם, וצ"ע, מ"א. ועיין בחוות יאיר סימן טז: (י) במשקין, ואם כתב, פטור. וה"ה הכותב בדיו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד, וכן המוחק. הכותב על בשרו חייב, אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור. הקורע על העור כתבית כתב חייב, הרושם על העור כותבית כתב פטור. המעביר דיו על-גבי סקרא חייב שתיים, משום כותב ומשום מוחק. דיו על-גבי דיו או סקרא על-גבי דיו

ביאור הלכה

וסיעתו. ואף דבתשובת שבות-יעקב חלק ב סימן ד פליג על זה, דהסרת השעוה מהקלף אינו בכלל מוחק כי אם בכלל ממוחזק כשממרחו בידו או בצפרניו על הקלף הניייר ונפנסק שאני, שהיה מנגהם לטוח הדפיץ בשעוה כדי לרשום על השעוה, וכדפירש רש"י, ועל-כן כנסתף עוד שעוה על זה הדף, מתדבק זה בזה, ועל-כן כשמוחק השעוה העליונה כדי שישאר לו מקום לכתוב עליו היה בכלל מוחק על-מנת לכתוב, מה שאין כן כששעוה הנוסף על קלף או נייר אין מתדבק כליכך והוה הכתב בתוכו כמאן דמנתב בקופסה, והעד לזה, דבתפילין אין נכלל מחמת שלא כסדרן כשסילק השעוה, וכדלעיל בסימן לב סעיף קטן-כז בממ"ס אברהם, על-כן כשנודע ומסיר השעוה אינו בכלל מוחק כי אם כמסיר הכיסוי למלמלה, ועל-כן כתב דאם הוא רוצה להסיר השעוה מן הקלף בענין שלא יגע בשעוה בידו או בצפרניו, כגון שנתחשב השעוה ויכול להסירו כלאחר יד להקפיל הגדול של הספר באותו מקום ועל-ידיכך תפול השעוה מאליו, שרי לעשות כן, מכל מקום למעשה אין להורות להקל נגד ה"ה וכל הני רבוחות הג"ל שסוכרים כמותו, וסכתות הבי"ח וכל הג"ל הוא, היות דמכל מקום הכתב לעת-עתה מטושטש על-ידי השעוה ועל-ידי חסרתו יתגלה הכתב, הוה בכלל מוחק על-מנת לכתוב, ואף דגבי תפילין סבידא לן דעל-ידי טיפת שעוה שלמעלה לא נתבטל האותיות שחתת השעוה שטיפל אחר-כך משום שלא כסדרן, מכל מקום לענין שכתב כיון דמתחלה היו כוליים לקרותו ועקשיו כשמסיר השעוה מתקן האותיות שהיו כוליים לקראו, והוא בכלל מוחק על-מנת לתקן, וכמו שכתב למעלה. שוב מצאתי נמשח אדם ששקעו גס-כ"ג על דברי הב"ח הג"ל מהאי דינא דתפילין קוביל, ונפס עליוני דעתי נראה דאין לתקן כמו שכתבתי ומכל מקום הוא בכלל מוחק על-מנת לתקן. עיין בזה בחידושי רבי עקיבא איג"ר בסימן לב שבעתו כהשבות-יעקב בעצם דאין מוחק לענין שעוה, ומכל מקום הסכים לדינא גס-כ"ג לכל הני רבוחות דאין לסלק השעוה מעל אותיות הספר בשבת משום מתקן מנא, דמתקן בזה את הספר, עיין שם. ודעת הפרי-מגדים באשל-אברהם משל גס-כ"ג דסכתרא לכל הני רבוחות דאין לסלק השעוה מעל אותיות הספר בשבת משום מחיקה, ולא כהשבות-יעקב ש"א זכרו וכל, אלא דמדעד לומר דדוקא משל במקום האותיות או חייב מוחק משום שכתובותיו כדי לכתוב במקום הזה, אבל במקום האותיות אין בו משום מוחק ולא כותב, דכתב ותחתון ממלא איהו, אלא איסור טלטול בשעוה יש, עיין שם, ומכל מקום לא מלאו לא להורות כן למעשה, דכתב דלגורו שעוה משני אותיות על-ידי עובר-גילולים צריך עיון, ואות אחד התיר לגורו על-ידי עובר-גילולים, ובספר ברכיי-סוף משמע גס-כ"ג דמצ"ד לדינא כהב"ח. דע, דלכרבי הבי"ח וסיעתו, הוא הדין כשנובק בשעוה הדפיין להדיי במקום האותיות יש ליהוה שלא לפרוק מוז לזו ולזו. דע עוד, דכרבי השבות-יעקב הוא דוקא לענין שעוה, אבל לענין דיו שנתדבק על איהו אות, גם הוא מותר הדיו כיהו משום מוחק, רבזה הוא הדין כיסויי למלמלה דהלא נתבטל האות מחלה על-ידי זה, וכנ"ל בסימן לב סעיף יז, ועל-ידי מחיקתו את הדין נתהוה אבות מוחק, ואף דהוה חק תוכות, אין נפקא-מינה בזה לענין שבת, כמו שכתב הר"ן ושאר פוסקים סוף פקק הבונה, ודעת הרשב"א שסוכ"ר דגם לענין שבת שייך חק תוכות, יחידאה הוא, וכמו שכתב בחידושי רבי עקיבא איג"ר בסימן לב, עיין שם [אך לפי זה יהיה חיובו משום כותב, כמו שם בגמרא לענין ניטל גגו של ח"ת ועשאו שני ויניין, ומח"כ משמע קצת דחיובו הוא משום מוחק, וכן איתא בעולת-שבת ובאליה רבה, וצריך עיון]. והנה לפי מה שביאר בחידושי רבי עקיבא איג"ר בסימן לב דרבק דינו כמו דיו, עיין שם, לפי זה כשנובקו הדפיין להדיי כדבק במקום האותיות יש בזה איסור דאורייתא שלא לפרוק מהרדי לכלי עלמא, ואפילו אם תרחוק ותאמר דבאותיות שיקלף הדבק מהם גם להגאון רבי עקיבא איג"ר כמו שעשה דמי, על-כ"ל-פנים להב"ח וסיעתו יש בזה איסור דאורייתא: * במשקין על השולחן. עיין במשנה ברורה שהעתקנו דיני כתיבה ומחיקה, ועיקרו הוא מלשון

משנה ברורה

לומר, אף דחיוב חטאת ליכא, דבעינן שיכתוב דוקא בדיו או בשאר דבר כיוצא בזה שרישמו מתקיים, וכדלקמיה, (ט) אפילו הכי מדרבנן אסור אף באינו מתקיים: (יט) במשקין וכו'. רוצה לומר, (כז) שטבל אצבעו (כח) באיזה משקה וכתב בו על השולחן, והוא הדין גם נייר וקלף וכיוצא בזה. וכן וכתבו האחרונים, דאפילו אם כתב בהמשקין על דבר שאינו מתקיים, כגון על עלה ירקות וכיוצא בזה, אפילו הכי מדרבנן אסור: (כ) או באפר. היינו ששרט באצבעו כמין אותיות (ל) באפר גנוב, והוא הדין בחול, וכן אסור לרשום (לא) כמין אותיות על החלון-זכוכית בימי הקור שהם לחים מן הקור. ואם רשם כמין אותיות בדברים הקרושין, כגון ברם וחלב שנקרש, (לג) משמע בתוספתא דחייב: (כא) לרשום. כדי לרמוז לחבירו איזה דבר, ולא אמרינן דמאמן ידי ככתיבה על-ידי זה, והוא הדין דמותר לראות אומנות בשבת אף-על-גב שמלמדה [אחרונים]. ונראה דהיינו דוקא באקראי שנוזמן לו לראות, וגם זה יש לו ליהדר

שער הצינן

לצאת ידי הכל שלא לעשות אותיות על חרדי הדפיין: (כו) משנה ק"ד עמוד ב: (כז) פרישה, וכן מוכח במשנה שם, ע"ש: (כח) רש"י פירש כגון מי תותים שמחטריין, משמע דבמיא בעלמא לא חשיב ככתב כלל אפילו מדרבנן, לבד מרי-גשמים שיש בהן חיוב חטאת ללשון אחד של רש"י. ובתפארת-ישראל ראייתו שכתב בדמים נמי אסור, ולא ידעתני מנין לו, דכדכרי רש"י פירשו גם הרע"ב והר"ן, וחלון זכוכית שאסור האחרונים לרשום עליה בימי הקור, וכן שאני דמינכר הכתב יותר: (כט) כנסת הדגולה והחלה איהו (ל) רש"י: (לא) פרי-מגדים רש"א: (לב) לפי מה שבבאור בספר חסידות, וכן מוכח שם מהגהות הגר"א, ובפרישה איתא דבשמן הנקוש הוא רק איסורו דרבנן, ותוספתא זו היא נגזר, וכבר רמו לזה בספר אליה רבה:

(* צריך לומר 'פטור'.

הלכות שבת סימן שמו

שערי תשובה

דמהר"מ מיירי שנעשה כוונה שיאכלו התינוקות לסגולה ולכן לא חתיר רק לתינוקות, אבל בעלמא מותר אף לגדולים, והמחמיר יחמיר לעצמו אבל לא

ביאור הלכה

ארתיות שרי דגם בזה אין ושומו ניכר כלל, וכ"מ מכתב במשקין על השולחן וכי משמע על השולחן גירדא מותר, ט"ז. וה"ה דמותר לראות

הרמב"ם פרק יא והגמרא שם. ומוכח עוד שם בגמרא דאם כתב במי טריא [נפירש רש"י] שם בלשון א' דהוא מין פרי, ובלשון שני פירש שהוא מ"גשמים] או באבר והיינו במיא דאברא, וכדמסיק בגיטין י"ט, או בשיתור [ע"י] כפירוש רש"י ותוספות שם, וענין באבן העזר סימן קכה דלהרמב"ם יהיה חייב בכל גוונא], חייב. ובתוספתא איתא עד דאם כתב בקליפי אגונים בקליפי רמונים, והיינו שכתב במי שרייתן דהם דברים שצובעין בהן [וכפ"י] כספר חסידות], כל הני מקרי שכותב בדבר המתקיים וחייב כותב. והרמב"ם כלל כל זה במה שכתב 'וכיוצא בהם'. וע"י ברשב"א שבת קט"ו עמוד ב' דיבור המתחיל 'אבל האמרינו', ולענין חיוב שבת לא בעינן שיכתוב שם שיתקיים הכתב לעולם, אלא דמקיימי קצת עד שדרכן של בני-אדם לכתוב בהן דברים שאין עשויין לקיימן לעולם אלא זמן אחד, כספרי הוכרונות וכיוצא בהן, לענין שבת מלאכת מחשבת היא ולא בעינן שיתקיים לעולם כדיו, וענין זה מוכח גם-כן דעת התוספות דיבור המתחיל 'אבל האמרינו', ע"י שם. ולפי זה נראה פשוט דהכותב בכלי-עופרת¹ נהוג כהיום בין הסוחרים לכתוב בהן חשבונותיהן לזכרון חייב, ולא דמי זה לכותב כאבר דמכורא שם בגיטין דלא חשיב כתב מדאורייתא, דהא חזינן בכלי-עופרת וישומו ניכר ומתקיים, ואף בכותב בפחם מעורב במים משמע כמתלה דחייב חטאת, ובל"שכ"ן בזה שמתקיים יותר, ובל"שכ"ן לדעת המחבר שם באבן העזר סימן קכה דסתם כדעת הרמב"ם דבאבר ושיחור בכל גוונא כשר, אם-כן בענינו יהיה בוודאי בכל גוויי חייב. ולענין אם כתב בדבר שאין מתקיים דהוא אסור, איתא עוד שם במשנה: אם כתב באבן-דרכים ובאבן-סופרים, אסור, שם בפירוש רש"י, והרמב"ם תפס מקצתן, והחין לכל הני שאין רישומן עומד. וכן מה דבעינן שיכתוב על דבר המתקיים, איתא בתוספתא דאם כתב על העלץ של זית וחורב ודלעת או שכתב בדם הקרוש וחלב הקרוש [והיינו עלי-ידי שריטה, מדלא קאמר 'על' דם הקרוש וכדמסיק] ועל עלה זית, ועל חייב, ועל העלץ של חזירי וכו' ובל"שכ"ן וירקות פטור, דהוא דבר שאינו שייך לקיימא, והביא הרשב"א תוספתא זו להלכה, ע"י שם, והרמב"ם דבר ההווה נקט, והשאר כלל בדבריו כמה שכתב 'שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד', ראייתו דבר-פלא בפנים מאירות שרצה לחלק בין השוין, בין שכתב גיטין, נגד הרשב"א, מכח מה שפסק הרמב"ם וירושלמי דבעלה ירוקת פטורה, ובגיטין י"ז עמוד א איתא דכותבין על העלה של זית, ונעלה ממנו תוספתא זו דבשבת נמי חייב על העלה של זית. ודע עוד, דאם כתב אותיות על אוכלין גס-גס חייב, דמקרי על דבר המתקיים, וכדמכתב בגיטין יט עמוד א דלרבנן אם כתב עליהן גס, כשר, דמקרי דבר המתקיים, ורק רבי יוסי הגלילי אימעיטו לענין גט מקרא, ע"י שם בגמרא טעמו דבעינן דומיא דספר, וכן מפורש במרדכי פרק כלל גדול דשייך בהו מחיקה, וממילא שייך בהו כתיבה גס-גס. ולענין כתיבת אות אחת, ע"י במשנה ברורה דרוקא אם הלית את הספר, ומשנה אות השלים בזה רק תיבה אינו חייב, ובתוספתא איתא להיפך, וע"י ברשב"א. ודע, דאף דרש"י כריבור המתחיל 'הושלמה לספר' פירש באחרונה שם אתח מכו"ד ספרים, נראה דלאו כדווקא הוא, דהוא הדין אם היה חסר בהספר איהא אות באמצע דלע"י-יה אינו ספר שלם והוא תקנו דחייב, דלע"י-ו נשלם הספר, וכן מוכח ברש"י כריבור המתחיל 'רבא אמר', וכן כתב ר"א י"ז, הובא בשלטייהגבורים, ע"י שם. ובענין הגיה אות אחת, התקנו במשנה ברורה דברי הרמב"ם, ובגמרא איתא עוד אקיימתא: כגון שנטלו לגנו של ד' ועשאו ר"ש, והובא זה ברא"ש וריבנו יוחנן, והא דלא העתיקו הרמב"ם, משום דלע"כ-רחוק רבא מיירי כגון שעל-ידיה הוגה הספר לגמרי, שלא היה בו עוד טעות אחר אלא זה, ומשום הכי חייב הדיו ליה כהשלים את הספר, וכפירוש רש"י, ואם-כן נללל זה כמה שכבר העתיק דין השלים את הספר. ובענין כתיבת אותיות שוות העתקו לשון הרמב"ם, כגון שנעשה על-ידיהו איהו תיבה. ואם היה שוות וגם לא נעשה תיבה על-ידיהו, והוא

באר היטב

כמו שכתב הרב המגיד, ודעתו דמכל התנאים דברייתא משמע דסבירא להו דאל"ף-אל"ף ד'אאזר"ך לא מתייבב, ואיך יחלוק התנא דמתניתין על כל הני, ועל-כרחק מה שאמר במתניתין 'בין משם אחרי' היינו דרוקא כגון 'ג' 'חת' וכדומה, ופסק כסתמא דמתניתין וכרבן גמליאל דהוא רביה דרבי יהודה ולא כרבי יהודה [וגם אפשר דסבירא ליה כאוקיימתא דרב יעקב דמתניתין מני רבי יוסי היא דמחייב משום ורשם ולפיכך חייב בכל גוויי, והוא פוסק ככל התנאים דברייתא דפליגי על זה], אבל דעת רש"י ורבינו ירוחם והרע"ב דאפילו על אל"ף ואל"ף חייב, וכן משמע מדעת הר"ף והרא"ש, והדעתיקו המתניתין דאמרה 'בין משם אחרי' שם משני שמות' כסתמא, ולא העתיקו על זה דברייתא דרבי יהודה משום רבן גמליאל, ע"י שם בגמרא, משמע דסבירא להו דגם על אל"ף-אל"ף חייב. והמעין היטב כדעת רש"י בכל הסוגיא יראה דסבירא ליה דתנאי דברייתא לא פליגי דמתניתין כלל וכלולה סבירא להו דאם מתכוין מתחלה לכתוב ב' אלפ"ין וכדומה חייב, ומה דאמרי דפטור היינו דרוקא כשנתכוין לכתוב מתחלה תיבה גדולה, בזה סבירא להו דאף דגילתה התורה אחת מאחת, דאפילו אם כתב משקצתו חייב, על-כ"ל-פנים בעינן שיהא באותה המקצת איהו תיבה כמה שמתלה, ולכן פטור על אל"ף-אל"ף ד'אאזר"ך, ובענין שתי סימניות והתקנו הרמב"ם מחשבתו, ורבי שמעון דפטור עד שיכתוב את כל השם נמי מיירי כפי האי גוונא, וכמו שמוכח מרש"י כריבור המתחיל 'את סולו', אבל אם מתחלה נתכוין לכתוב רק ב' אותיות, לכלוי עלמא חייב, ואפילו באל"ף-אל"ף ואפילו לרבי שמעון. ובענין שתי סימניות והתקנו הרמב"ם דחייב, ולכאורה קשה, דהא הירושלמי קאמר על זה: מאן תנא משתי סימניות רבי יוסי הוא [ורצה לומר, דמחייב אפילו בשני רשימות, לכן חייב אפילו בלא אותיות רב] כסימנים בלבד, משמע דלרבנן פטור, ואם-כן הרמב"ם דפסק דלא רבי יוסי, מדפסק דהכותב כשמצלמו פטור, ממילא יהיה פטור בסימניות? ויש לומר דהרמב"ם סבר דהבבלי חולק על זה, וראיה דמרמקשי בשבת ק"ג על תירוצא דרב יעקב: והא גס מדסיפא רבי יוסי רישא לאו רבי יוסי, משמע דלאבני ניהא, והא גס לדידיה קשה זו הקושיא על מה דפסק המשנה דבשתי סימניות חייב, אלא ודאי דסבירא ליה להגמרא דאפילו לרבנן חייב, דסימנים ה"י כמו אותיות. ובענין נהגין זה עם זה יש להסתפק, אם כתב אות אחת ואחר כך כתב אות אחרת למעלה על-גבה אם זה מקרי שתי אותיות, אחרי דאין נהגין זה עם זה? ואין להביא ראייה מדאמר אחת בארץ ואחת בקורה דפטור, ותיפוק ליה דלא היו סמוכין זה לזה כי אם זה למעלה וזה למטה, ר' לומר דנקט בלשון לא זו אף זו, ע"י שם במשנה. ודאף בירושלמי שפירשו המפרשים דהוא בכלל כתב על-גבי כתב, ורצונם לומר דאם אחת כתב למעלה על-גבי אות אחרת, כשאר משום דאין נהגין זה עם זה. וביאורם בירושלמי אינו מוכרח, וכאשר כתבתי בחיבורי, וגם הרש"ש שלנו אינו סובר פירוש זה, דאי לאו הכי מנא להו דלא אתי כרבי יהודה. ובענין ורשם רשמים העתקנו לשון הרמב"ם, ומקורו הוא מירושלמי פרק כלל גדול, וזה לשונו: הוצר צורה, הראשון חייב בשום כותב והשני חייב משום צובע, וביאורו, שראשון רשם את הצורה באבר וכי האי גוונא והשני העביר הצבע עליו, ולכן דלע"כ חייב רק משום כותב עבור הירושלמי תתמונה שעשה, והשני העביר הצבע במקום הרשום אינו רק צובע בעלמא, וכונת הרמב"ם נמי שעשה את הירושלמי של התמונה, וכמו שכתב 'סדר' שהציינן רשמיין. והנה לא באר הרמב"ם בהדיא אם בעינן שתי צורות דרוקא כמו באותיות או בזה חייב אפילו באחת, דחשיבא כפני עצמה. ודמייקא היה מבוואר דאף בצורה אחת חייב. וע"י בבאליה רבה שהקשה דברי הרמב"ם זה על מה שפסק בעצמו בפרק י, והעתקנהו במשנה ברורה, דהוצר בכלי צורה חייבו הוא משום מכה בפטיש, ולדברינו נתייא קצת, דכפרקי י' לא איירי ברושם בעלמא ככענינו, דבהו לא נעשה ענין גמר מלאכה לנאותה, אלא שעשה הצורה בכת-אחד ולכן לא נעשה תיבה על-ידיהו, והוא

(כב) באויר כמין אותיות (תרומת הדשן סימן ג):

משנה ברורה

את הספר חייב, דאחני מעשיו טובא. הכותב אות אחת וניקד עליה לסימן, אף-על-פי שקורים ממנה על-ידי-זה תיבה שלימה, פטור. כיצד, כגון שכתב אות מ' והכל קורין אותה 'מעשר', או שכתבה במקום מנין, שהרי היא כמו שכתב 'ארבעים', אפילו הכי פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שתיים, כגון שחילק גג החיית ונעשה שני זיינין, (ל) והוא צריך לזה, חייב, וכן כל כיוצא בזה. התכוון לכתוב חיית (ל) וכתב שני זיינין, או שהתכוין לכתוב מ' ועלה בידו 'כו' על-ידי שדילג הקולמוס ולא נמשך האות כראוי, וכל כיוצא בזה, הרי זה פטור, שהרי לא נתכוין אלא לאות אחת. ה) שתי אותיות שאמרנו לחיובה הוא (ל) אפילו אם לא נעשה תיבה על-ידיה, כגון אלף-גימל וכיוצא בזה, ואפילו אם היו שתייהן שוות (ל) משם אחד, כגון 'תת' 'גג' 'חח' 'דר' וכדומה, גם-כן חייב, ואפילו אם היה דעתו מתחלה לכתוב יותר, כגון 'תתנו' או 'גגות', וכתב רק שתי אותיות אלו מהן, (מ) אף-על-פי-כן חייב. ודע, דלפי מה שנפסק לעיל בסימן לו דאין הזיונין של אותיות שעטני"ו ג"ץ מעכב, אלא דמיקרי כתב בלא זה, אם-כן אם כתב שתי אותיות אפילו בספר-תורה-תפילין-מזוזות בלי זיונין גם-כן חייב, וכל-שכן בכתב בעלמא דמיקרי כתב וחייב, וכן נהגין בגיטין שכותבין בלי זיונין, כמבואר באבן-העזר סימן קכו, והוא דהוי כתב גמור אפילו בלי זיונין. גם דמלאכת כתיבה הוא מדאורייתא ככל כתב ובכל לשון, ועיין לעיל בסימן שו בביאור הלכה שביארנו דכן הוא הסכמת כל הפוסקים, וכתב הרמב"ם, דאפילו משני סימניות חייב, והיינו (מ) כגון שעשה הסימנים המורים על המספר. ו) שתי אותיות שאמרנו לחיובה, הוא אפילו אם כתבן בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה, דהיינו (מ) שכתבן בשפתיהן שיכול לקרותן כאחת, ואפילו אם כתבן בשני כותלי זוית (מ) מבפנים חייב, הואיל שהיו זו כנגד זו ויכול לקרותן כאחת. ואפילו לקח גויל וכיוצא בזה וכתב על שפתו אות אחת במדינה זו, והלך באתו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת ובמגילה אחרת (מד) על שפתה, חייב, שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואין מחוסר מעשה לקריבתן; אבל אם כתב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה, או שכתב על שני כותלי הבית והיו רחוקין זה מזה, או על שני דפי פנקס (מה) באופן שאין נהגין זה עם זה, פטור. ז) הכותב (מו) בשמאל או לאחר ידו [דהיינו בגב ידו, שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב], ברגלו, בפיו ובמרפקו [אצילי ידיו], פטור, מפני שאין דרך כתיבה בכך, ומכל מקום איסורא יש אפילו ברגלו וכי האי גוונא. איטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם,

שלא ידבר אז מאומה עם העובד-גילולים בזה, וכדלעיל בסימן שז, עיין שם, אבל לילך בשבת בכוון לבית העובד-גילולים בשביל זה אסור משום "ממצוא חפצך". ועיין לעיל בסימן שז סעיף א: (כב) באויר. הוא הדין אם מוליך באצבעו על דף נגוב כעין צורת אותיות גס-כן שרי, כיון דאין רישומו ניכר כלל, ולא דמי למשקין ואפר [טז]. ואגב נבאר פה מן הגמרא והפוסקים עיקרי דיני כותב ומוחק בדבר שיש בו חיוב חטאת ובדבר שהוא פטור ואסור, כי השולחן-ערוך יקצר בזה: א) אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם עומד, כגון דיו ושחור [היינו פחם, רש"י] וסיקרא [צבע אדום] וקומוס [שרף אילן] וימנעפצים וקנקנתוס (ג) וכלי-עופרת, וכל כיוצא בהם שהוא דבר המתקיים, וכן אינו חייב עד שיכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו, כגון על עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם, אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד, כגון במשקק ומי-פירות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד, פטור, ואינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד. (ל) וכן אין המוחק חייב עד שימוחק כתב העומד מעל-גבי דבר העומד. וכל זה לענין חיוב חטאת, אבל איסור דרבנן יש אפילו כתב בדבר שאינו עומד על דבר שאינו עומד, וכן לענין מחיקה. ב) הכותב על בשרו בדיו חייב, (לה) מפני שהוא עור, אף-על-פי שחמיומת בשרו מעברת הכתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שנמחק, אבל המשרש על בשרו צורת כתב פטור, שאין דרך כתיבה בכך. הקורע על העור כתבנית כתב, חייב משום כותב; הרושם על העור כתבנית כתב, פטור [ובתוספתא שלנו איתא להיפך, דבקורע פטור וברושם חייב, וכבר נתחבטו בזה הראשונים, עיין בדברי הרשב"א בחידושי ודברי הרב המגיד כאן ובפרק ד גירושין]. ג) הכותב כתב על-גבי כתב, דהיינו שהעביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחידישם, פטור, דהא לא אחני מידי. והני מילי שהיה דיו על-גבי דיו או סקרא על-גבי סקרא, אבל אם העביר דיו על-גבי סקרא, חייב שתיים: אחת משום כותב, שעכשיו הוא כתב הגון יותר מבראשונה, ואחת משום מוחק, שמוחק בכתיבתו את שתי אותיות התחתונות. ואם העביר סקרא על-גבי דיו פטור, דמקלקל הוא. ד) אין הכותב חייב חטאת עד שיכתוב שתי אותיות, אבל אם כתב אות אחת, אפילו היתה גדולה כשתים פטור מחטאת, ומכל מקום איסור דאורייתא איכא אפילו באות אחת, וכנ"ל בריש הסימן. ואות אחת שאמרנו דפטור הוא אפילו היתה סמוכה לכתב שהיה כתוב מקודם, כיון דבשבת לא כתב אלא אות אחת, אבל אם בזה האות השלים

שער הציון

(ג) עיין בביאור הלכה: (ל) הוא מלשון הרמב"ם, ונראה לי שמקורו הוא מרף עה עמוד כ בגמרא וכן בתוספתא אמר רבי מנחם ברבי יוסי זה חומר במוחק מבכותב, משמע דבכל שאר דברים אין להחמיר בו יותר: (לה) הוא לשון הרמב"ם, ומשמע מזה דאם כתב על מיני בעלי-חיים שאין להם עור, פטור, ואולי עטמו, דבהני בעלי-חיים כיון שאין להם עור, חמיומת הבשר מעברת חתיק את הכתב, והוי ככותב על דבר שאינו מתקיים, וגרעא מכותב על האוכלי דחייב, וכמו שביירונו בביאור הלכה: (לו) רש"י: (לז) הוא לשון הרמב"ם, ומה שכתבנו בו שהתכוין וכו', נכלל בדבריו, ומה שלא חילק הרמב"ם דא דבעי זיונא, כמסקנת הגמרא שם, משום דסבירא ליה כפירוש התוספות כדבור המתחיל 'נתכוין', דהיכא דלא נתכוין אלא לאות אחת בכל גונו פטור: (לח) כסתמא דמתניין הכותב ב' אותיות חייב, ולא חילקו בזה: (לט) עיין בביאור הלכה: (ס) רמב"ם פרק א הלכה יד: (מ) עיין בפירוש המשניות לה"מ, ופירוש התוספות-יוסי-טוב את דבריו בביאור האחרון כמו שכתבנו, והפירוש הזה הביא לו סייע מדברי רב האי גאון: (מז) רש"י, וסבירא ליה שם דאם כתבן באמצע פטור הואיל דמחוסר מעשה קציצה לקרבן, ומהרמב"ם משמע דחייב בכל גונו, והטעם עיין במגרי"ם שנה שם: (מנ) מוכח מתוספתא: (מד) היינו לפירוש רש"י הגיל: (מס) היינו באמצע, שחסר קציצה לקרבן, הרמב"ם מחייב בזה בכל גונו: (מו) רמב"ם:

הלכות שבת סימן שם

ה (כג) *מותר

ביאור הלכה

מה שאין כן בענינו איירי שעשה רק רושם של הצורה מתחלה כדי שידע ויכין הצובע על-ידיה אחר-כך מה לצבוע, ודומה לכותב שכותב אותיות שמורה האות על איזה דבר. והא דלא מחייב הרמב"ם בכלי משום צובע, אפשר לומר כי כצדק בצבע, אלא שחלק צורה בכלי כדרך שעושין בכלי-כסף, ולא כן להזכיר גם הש"ס שלקח בדרך עו עמוד ב משום צובע רק משום מכה בפטיש. ובמה שכתבנו לתוס' קושית המגן אברהם בסעיף-קטן ו. ואגב דאיריין כדיני כתיבה ראיתי להעיר ככאן דבר אחד שנתקשה לי: הנה רש"י במשנה דכתבן על שני לוחי פנקס כתב שהן טוחין בשעווה, משמע דשעווה מקרי דבר המתקיים, וכיב מסתבר, ולא גריעא שעווה מחלב הקרוש דאיא תבוספתא ודכבי הכותב עלי, ולקמן בסימן תקמה סעיף ז איתא דבלוחות של שעווה הוי דבר שאינו מתקיים, וכתב שם הגהות אשר"י דאף בשבת פטור. ובענין מחיקה העתקתי עיקרו מלשון הרמב"ם, ומה שכתב 'על-מנת לכתוב במקום המחוק', נראה לדמך כן ממה שאמר בגמרא ופסק בן הרמב"ם, דסותר על-מנת לבנות במקומה הוי סותר וכו', עיי' שם בך לא עמוד ב. כתב הפרי-מגדים, דהא דבעינן מוחק על-מנת לכתוב היינו שמתכוין שיהא ראוי אימת שירצה לכתוב עליו ב' אותיות ולא שיתכוין לכתוב עליו בשבת, ופשוט: * מותר וכו'. הנה הב"ח והט"ז הקשו על דברי הטור ושולחן-ערוך ממתניתין דפרק הבונה דרושם הוא כמו כותב, שכן רושמינן על קרשי המשכן לידע איזו כיוונו, ואם היה רושם שתי רשימות בדבר המתקיים חייב חטאת, אם-כן בדבר שאינו מתקיים צריך להיות אסור מדרבנן, וכדאיא במשנה שם לענין כותב בדבר שאינו מתקיים, וכג"ל בסעיף ד, ולכן פסק הב"ח מכה זה דלא כהטור והמחבר, וכתב דאסור לרושם בצפיון אף רושם אחד, והאיא מהגן-אברהם, והט"ז האריך בזה ומיישב בדוחק, ע"ש. והנה הביתא הוא כמו שצדד האליה רבה לומר דהטור סבירא ליה שאין הלכה כרבי יוסי, כמו שכתב הרע"ב, ואם-כן רושם שרשומות בעלמא אינו בכלל כותב כלל ואסור רק מדרבנן, ולכן בדבר שאין מתקיים מותר לגמרי, עיי' שם, ודבר ברור הוא שכן הוא גס"כ דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם ולא כרבי יוסי, דהרי כולם פסקו דכותב בשמאל פטור אם לא בשולט בשתי ידיו, וזה הוא דלא כרבי יוסי, וכדאיא בגמרא שם, וזהו גס"כ טעם השולחן-ערוך; אך הריכ"מה הביא בשם האור זרוע לאיסור, דחושש לדעת רבי יוסי דרושם חייב כמו כותב, ואם-כן בדבר שאינו מתקיים אסור מדרבנן, וכתב בכנסת הגדולה דבא לייאשמי' להחמיר בזה, וכן כתב בברכי-יוסף, ועיי' מה שכתבתי עוד לקמיה בטעם דברי השולחן-ערוך. [הג"ה] ואגב אכתוב דבר-פלא שראיתי במגיד-משנה פרק יא מהלכות שבת הלכה ז' ויברר המחמיר רושם וכו', על מה שכתב הרמב"ם שם בהלכה י: ורושם תולדת כותב הוא; כיצד, הרושם רשמים וצורות ככותב בשער וכיוצא בזה וכו', וכתב על זה המגיד-משנה חת לשונו: רושם תולדת כותב — משנה בהבונה: אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכן כותבין על קרשי המשכן לידע איזה כן-יווגו, ופירש רבינו בפירוש המשנה שדעת רבי יוסי היה

משנה ברורה

פטור, ואם כתב בשמאלו חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו, חייב. קטן אוחו בקולמוס וגדול אוחו בידו וכותב, חייב, שהוא העיקר במלאכה והקטן לאו כלום עביד. גדול אוחו בקולמוס וקטן אוחו בידו וכותב, פטור, דבזה הגדול לא עביד כלום. ואם האוחז בקולמוס נתכוין לסייעו, תליא החיוב בהאוחז בקולמוס [כן הוא לפי נוסחת הגר"א בתוספתא, ע"ש]. הכותב על-מנת לקלקל העור (מו) חייב, שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב, אבל המוחק על-מנת לקלקל פטור. (ח) הרושם רשמים וצורות ככותב בשער וכיוצא בהן, כדרך שהצייירים רושמים, (מט) הרי זה תולדת כותב וחייב משום כותב. [ואם עושה צורה בכלי-צורה [היינו שהכלי עומד לכך לנאותה, רש"ן, אפילו עושה מקצתה (מט) חייב משום מכה בפטיש, שהיא גמר מלאכתה של הכלי]. וכן המוחק את הרשום כדי לתקן, הרי זה תולדת מוחק וחייב. אסור (ז) לחבר אותיות של כסף לפרוכת וכיוצא בו, דהוא כעין כותב, (זא) וכן אסור להסיר ממנו, דהוא כעין מוחק. ועיי' בחיי-אדם כלל לו מה שכתב בזה. ועתה נבאר קצת מעניני מחיקה ושרוטט: המוחק כתב על-מנת לכתוב במקום המוחק שתי אותיות, חייב, ואפילו אות אחת אם היא גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתיים, חייב. והמוחק (זב) על-מנת לתקן אפילו שלא על-מנת לכתוב, כגון שהיו אותיות יתירות בתורה ומחקן, גס"כ חייב. כתב הח"י אדם, דכל המלאכות חוץ מכותב חייב בין בימינו בין בשמאלו, והביא ראיה לזה מתוספתא פרק י, אך ברגלו בפיו ומרפקו משמע שם דפטור ואסור. המשרטט (גג) נייר וקלף וכיוצא בו כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שירוטט, חייב, (גד) וכן כשרוצה לחתוך עור או שאר דברים ומשרטטו תחלה כדי שיכוין חיתוכו, גם זה הוא בכלל משרטט. והוא הדין חרשי-עצים שמעבירין חוט של סקרא על-גבי הקורה כדי שינסוד בשוה, או הגבלים שעושין כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה, כל זה הוא בכלל משרטט. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע הרי זה חייב. הנה הארכתי בכל זה כדי לברר איזה דבר הוא דאורייתא או שפטור ואסור מדרבנן, ונפקא-מינה על-ידי אינו-יהודי במקום מצוה, דקיימא לן בסימן שז דאיסור דאורייתא אין מתירין על-ידי אינו-יהודי אפילו במקום מצוה: ה' (כג) מותר וכו'.

רושם הוא אב בפני עצמו, וכתיבה שתי אותיות בלבד הוא משום רושם לפי שכן היו עושין במשכן, ואין הלכה כמותו, ואין תולדת הכותב הוא, עד כאן לשון הרב המגיד. ולא ידעתי איזו אורו, דהלא כותב שתי אותיות הוא כותב ממש ולא תולדה, כדאיא במשנה דף עג, ואם לומר דכוונתו לענין רשימה דשרשומות בעלמא דהוא תולדה דכותב, ומה שכתב הרמב"ם שם דאין הלכה כרבי יוסי היינו דאינו אב בפני עצמו, גם זה אינו, דהרמב"ם שם לא מיייר בענין שרשומות כלל אלא לענין אם כתיבת שתי אותיות חיובו משום כותב או משום רושם, ע"ש, ומה דאיא שם בגמרא [ק"ג] עמוד ב' דלרבי יוסי אם שרט ב' שרשומות חייב, ממילא נפקא לן זה, כיון דסבירא ליה לרבי יוסי דשתי אותיות אינו בכלל כתיבה עדיין, ורק משום רושם חייב דהוא סימן בעלמא, אם-כן אפילו ב' שרשומות גס"כ בכלל זה, וממילא להרמב"ם דפסק בפירוש המשנה דאין הלכה כרבי יוסי, אלא דב' אותיות חיובו משום כותב, אין לנו שום ראיה לרשימה דהוא בכלל מלאכה, דברשימה דהוא בכלל מלאכה, ודברשימה דהוא בכלל מלאכה, וכדמשיך פירוש המשנה שם, וכן משמע בברייתא דרבי יוסי לטעמיה חידש דין זה דשריטה בכלל מלאכה הוא, דמסיים: לפיכך אם שרט שריטה אחת וכו', ע"ש, משמע ולתנא קמא פטור בשריטה, וכן משמע שם בגמרא דלהכי פטור לתנא קמא בשולט בשמאלו, וגם כל דברי המגיד-משנה שהביא דברי רבי

שער הציון

(מז) רמב"ם: (מח) רמב"ם, ומקורו מירושלמי פרק כלל גדול, ועיי' בביאור הלכה: (מט) גמרא ע"ז ורמב"ם בפרק י מהלכות שבת: (נ) מגן-אברהם ושא"א: (נא) שולחן-עצמישטיים: (נב) וכן בביאור הלכה לעיל שכתבנו דעת הפרי-מגדים כמו שכתבנו וכמה ראיות לזה, ואחר-כך מצאנו בספר עיקרי-דינים בשם ספר לאורות וכתב גס"כ בהיאן כן: (נג) רמב"ם, וסבירא ליה דשרוטט זה כשאר שרשומות שבת"ס: (נד) כן איא ברש"י דהוה משרטט וכן משמע בירושלמי, ומהרמב"ם משמע דהוא תולדה משרטט, ומסתברא דרש"י מודה להרמב"ם בשרוטט כתיבה דגם זה הוא בכלל משרטט, דאף שבמשכן היה צעור כדי לחתוך אחר זה, הוא הדין כל שרשומות שעושה כדי לכרך על-ידיה הפעולה שיעשה אחר-כך: בעצור כדי לחתוך אחר זה, הוא הדין כל שרשומות שעושה כדי לכרך על-ידיה הפעולה שיעשה אחר-כך:

הלכות שבת סימן שמ

תכה באר הגולה

(כד) *לרשום בציפורן על (ט) [ט] הספר *כמו שרושמיין לסימן, (כה) שאין זה דבר (י) המתקיים: ו' טחוט של תפירה שנפתח אסור (פ) [*] (כו) למתחו, (כז) משום תופר:

שערי תשובה

לאחרים, ע"ש: [ט] הספר. עיין בה"ט. ועיין לעיל סימן זו ובשו"ת בית-אפרים חלק אה"ע: [*] למתחו. ועיין בגרי"ד סימן י"ח ט"ז מה שמקמיין בגד על-ידי חפירת מחט ארוך וא שראשה אחד צב ותוחבין פעמים ושלש עד שמספיק לקטוט כמו תפירה, אם מקיימין אותם כן, כגון בגדי נשים שמניחין כן בארון מקומם ע"י מחט שלא הצטרף להטריח שנית, וא"כ אסור לעשות כן בשבת, ואפילו לתחוב שולי הבגדים למעלה בשעה שעוסק בעובדו או בשעת הליכה ע"י תחיבת מחט אפ"י שאח"כ חזרת ושומטת המחט אין להתיר, וזולתי ליעת הר"ר יואל דמתיר בתפירה שאינו המתקיים, ותכס אזור חולק הוא חזו והשיב לו, ומסוף דבריו משמע שאין להחמיר בחובה זו כ"א בעושה ע"ד שיתקיים, ע"ש:

באר היטב

אומנות בשבת אע"ג שמלמדה, ת"ה, מ"א: (ט) הספר. וכתב הלבוש: אבל כמין אותיות ודאי אסור כמ"ש ס"ד: (י) המתקיים. ורש"ל כתב: ודוק בקלף הקשה, דבזמן הטור היו תוחבין הספרים על הקלף, אבל על הנייר אסור דמתקיים הוא, וכן דעת הגאון, וכ"כ אסור אפילו בקלף. משמע בניטין דף כ שאם תוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מקרי כתב, ע"ש, וא"כ אפשר דאסור לעשותו בשבת. כתב בהג"מ פ"א מס"ת: הא דאייתא בסימן שו ס"א כותבין בשבת פ"י בכתב גלחות דאינו אלא שבות, וזו על שלהם אטו שלו, וכ"מ קצת מלשון רמ"א שם, ופירושו שאומר לא"י לכתוב, דהוי שבות דשבות, ובספ"ז כתב דכתביה דקה שאנו כותבין שטרי הדיוסות אינו חשוב כתב, עכ"ל. וכתב המ"א:

תמינה, דהא הרמב"ם כתב דהכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפילו משני סימניות, ופירש המ"מ אפילו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא כגון גונויין הפוכין גבי ויהי בנסע, עכ"ל: והא דבעי זויני היינו בכתב אשורית, דכל זמן שלא זוינין לא נגמרה מלאכתן, ואפשר דבכתביה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אבל בכתב אינו-יהודי כיון שהוא כתב שלהן למה לא יתחייב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענין גט, גם בתוס' בניטין דף ח' ט"ז מרובה אייתא בהדיא דהוי דאורייתא, ואפשר דפליג על הרמב"ם, ועיין בש"ג בענין הדינין שהאר"ן, עכ"ל המ"א: (יל) למתחו. מחט שנתקמה אפילו מעט אסור לפושטה, ספר-הזכרונות, כנה"ג, מ"א. התופר ב' תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר חייב,

משנה ברורה

בוה, ועיין בבאור הלכה: (כד) לרשום בציפורן. ודוקא רשימה כעין קו בעלמא לזכרון (נד) שיש בזה איהו טעות-סופר, ומשום דלא חשיב כתב כלל בלא הכי, (נו) אבל לעשות כמין אות ודאי אסור (נז) אפילו באות אחת: (כה) שאין זה וכו'. ודוקא בקלף הקשה, דבומגם היו כותבין על הקלף, אבל על הנייר אסור, דמתקיים הוא [אחרונים]. ודוקא בציפורן, (נט) אבל אם רושם באיזה כלי שעושה רשימה עמוקה יותר, אף על קלף ועץ אסור, דמינכר היטב ומתקיים: ן (כו) למתחו. היינו שנתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחתי התפירות נמשכין, ורוצה למתוח ראש החוט כדי להדק ולחבר: (כז) משום תופר. והעושה כן חייב חטאת [גמרא], והוא (נט) שעשה הקשר לבסוף אפילו אינו של קיימא, אבל בלא קשר כלל (ס) פטור. ואם יתפרדו שלש תפירות ומתכן, חייב אף בלא קשר [אחרונים]. ואגב נבאר קצת דין תופר: התופר שתי תפירות חייב, והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שלא תשמוט, ואפילו לא היה של קיימא, (סא) ואם היה של קיימא חייב גם משום קושר. וכל זה לענין חיובא, אבל לענין איסורא יש אומרים דאסור ואפילו לא עשה קשר כלל. ועל-כן אותן האנשים שתוחבין הקריי"ז עם הבגד במחט בשתי תכיפות לאו שפיר עבדי [קרבן נתנאל]. ואם עשה השלש תפירות חייב אף בלי קשר, שהרי מתקיימת התפירה [רמב"ם]:

ביאור הלכה

ויסי מקור לדברי הרמב"ם דפה הוא לפלא, דהאי רושם שזכר הרמב"ם ענין אחר הוא, והלא מסיים: כיצד, הרושם רשמים וכו' [נדבריו מבואר בהדיא בירושלמי פרק כלל גדול בהלכה ב, ע"ש], ולא זכר כלל מענין רשימת שרירות, משמע דסבירא ליה דזה איננו בכלל כותב כלל, וכן ממה דפסק הריתב"ב בשמאל פשוט וכו', וכן ממה דפסק בהלכה ב בענין כותב ב' אותיות, דדוקא כשיש בזה איהו תיבה כגון 'שש' 'תת' חייב אבל אל"ף-אל"ף פטור, וכמו שכתב המגיד-משנה שם, ואם נאמר דאפילו שתי רשימות חייב אם-כן לא גרע זה משתי רשימות, וכן כל התנאים דסבירא להו שם בגמרא דאל"ף-אל"ף ד'אאורי'ן' לא מחייב, על-כרחן דסבירא להו גם-כן דרשימות בעלמא פטור: * לרשום וכו'. עיין בפריי-מגדים שכתב: ומכל מקום כשעושה בציפורן רושם על טעוה בספר יראה דאסור, דמגיה: מתקן בכך וחוששיה האות על-שבת ק"ד ב', ודוקא לרשום לזכרון וכדומה יש לומר דשרי, עכ"ל. ומדברי שאר אחרונים יש משמע כן, הור"ן עמס, דהתם בשבת ק"ד מיירי במתקן האות על-ידי הגהות, אבל הכא אינו עושה אלא קו לזכרון והתיקון יעשה אחר שבת. ואולי יכוננו הפריי-מגדים כשמחוק האות על-ידי רשימת צפרנו, ודוחק, דכודאי השולחן-ערוך לא מיירי באופן זה ומאי קא משמע לן: * כמו שרושמיין. עיין במשנה ברורה במה שכתב דלעשות כמין אות אסור, והוא מדברי הלבוש שארי אחרונים. והנה מדברי הגר"א בסעיף ד שהוכיח המקור לדברי הג"ה שם דמותו לרשום באורי כמין אותיות [ואפילו הרבה] משע"ף זה, משמע שהוא מפרש רבי השולחן-ערוך אפילו כמין אותיות, ולפי זה לא ידעתי שום טעם לדברי השולחן-ערוך שמתייר פה לתחלה משום דהוא דבר שאינו מתקיים, על-כ"פנים מדוברי היה לו לאסור? ואולי שזה טעם הגר"א שלא העתיק שום מקור לדברי השולחן-ערוך בסעיף זה. ומכל מקום קצת קשה, דהיה לו להשיג על זה ולהו' שולחן-ערוך? ואפשר שהשיעם הוא, דסבירא ליה להשולחן-ערוך דרושם לא חשיב כתב כלל כגון, וראה לזה מדברי הירושלמי פרק יב דרושם על העור כתבנית כתב פטור, וכן פסק הרמב"ם, ועיין שם בדברי הרב המגיד שמקורו הוא מן הירושלמי הזה, ועל-כן באינו מתקיים מתור לתחלה. ואין לומר הירושלמי מיירי ברושם בציפורן, ומשום דהוי דבר שאינו מתקיים ולהכי פטור, ידוע דפטורי דשבת פטור אסור הוא; וחדא, דסתמא כתני, ועוד, דאם-כן היה ליה לפלוגי ברושם ברושם גופא בין בכלי ובין בציפורן, ולמה ליה לפלוגי שם בין מקרע בעור כמין תבנית כתב ובין רושם בעור כמין תבנית כתב. אמנם בלאו זרוע גורס בירושלמי איפכא, ודרושם על העור כתבנית כתב חייב, וכן הוא בתוספתא שלנו, והגר"א לא הגיה על זה כלום משמע דסובר דכן עיקר, ולפי זה לרשום בציפורן דהוא דבר שאינו מתקיים, על-כ"פנים אסור לתחלה, וכדעת האחרונים הנ"ל. ולפי דברינו זה, כל האי דינא תלוי בגירסת התוספתא אם כפי גירסת הרמב"ם או כפי גירסת האור זרוע, וכן כתב שם המגיד-משנה שיש חילופי נוסחאות בהתוספתא, ויפה עשה הגר"א שלא

שער הציור

(נד) אליה רבה השולחן-ערוך עצי"שטים, ודלא כפריי-מגדים: (נו) לבוש ט"ז ושי"א: (נז) שולחן-עצי"שטים, וכן מוכח מהב"ס: (נח) דהלא רבי יוסי בוראי מודה גם-כן להמשנה דכל כתב דבר שאינו מתקיים אסור, ואם-כן למה מצינו רשימות בנסח (נח) על עץ קשה, והוא כמו קלף, ואם כן, דהוא רבי דמירי ברטל בכתב דמתקיים השריטה יתר: (נט) כן כתב הפוסקים: (פ) ועיין באל"ה רבה שמצד דמכל מקום אסור מדבריו, ואפשר דמ"מ הכי כתב המחבר כלשון אסור ולא חיובא כדי לכלול גם באופן זה. ובפריי-מגדים מצד דלפעמים חייב אף בלא קשר, כגון שיש עוד תפירות מלבד אלו שנתפרדו, ולכן חייב אף במחט שתי תפירות, דמתחברות עם אלו: (פא) רמ"ן בשם הירושלמי, וכן כתב הרע"ב:

הלכות שבת סימן שם

באר הגולה תכו

י טור בשם רבינו פרץ ומרדכי פרק ז דשבת הנהגות מיימתי פרק י ושאר פוסקים כ בידיעת שם מ"ח ל שם ע"ג, ואיסורא איכא אף לאבי רפליג כי כיון דאיהו גידולי קרקע, ביה יוסף ג' הרמב"ם פרק ח מן המצוות שבת כ"א, וכתב ותר הגמיר שהוא מן המצוות שבת כי ט טור והרמב"ם בפרק ח מהא דרבתיים ביד ע מרבה בפרק

ז (כח) אותם (יג) שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על-ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק, אסור למתחו אלא אם-כן יהיו הנקבים (כט) רחבים קצת ומתוקנים (ל) בתפירה (יג) בעיגול: ח (לא) ימוכין שנפלו מן הכסת (לב) מותר להחזירם, אבל אסור ליתנם (יד) בתחלה בכסת: ט לאסור לקבץ מלח (לד) ממשרפות המלח, (טו) (לה) שדומה (לו) למעמר, וכן אסור לקבץ (לז) כל דבר ממקום גידולו: י (טז) המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול, או (יח) שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקצו גוף אחד, (יח) הרי זה תולדת מעמר וחייב, וכן כל כיוצא בזה: יא יאף-על-פי שנתנים שומשמיין ואגוזים לדיבש, (לט) לא יחבצם בידו: יב הנותן זרע פשתן או שומשמיין וכיוצא בהם במים חייב משום לש, מפני שמתעבים ונתלים זה בזה: יג (מ) אין שוכרים החרס ואין קורעין

באר היטב

גידה שמא יתפור, עמ"ש סימן שיו ס"ב: (טו) שדומה למעמר. אבל עימור ליכא, שאין עימור אלא בגידולי קרקע, וה"ה דרשה: (טז) המקבץ. ודוקא שקבצם ממקום שנפלו מן האילן, אבל אם קבצם בבית לא, כ"מ בשם הרמ"ך: (יח) שנקב, וצ"ע למה לא יתחייב בזה

וכשקשר חייב נמי משום קרש, הרע"ב. והקורע ע"מ לתפור חייב: (יג) שמהדקים. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן בשבת, מ"א: (יג) בעיגול. ואז אפילו החוט תחוב כמחט נקובה שרי, שכל: (יד) בתחלה. והשתא עביד ליה מנא, רש"י. ורמב"ם כתב:

ביאור הלכה

ז (כח) אותן שמהדקין. דרכן היה ליתן חוט בתוך הבית-יט שעל זרועו, דכשרוצה להדקו היה מותח החוט ומתהדק ה"ט (כט) רחבים קצת ומתוקנים. דאז אינו דומה כלל לתופר, (סג) דהוי כמאן דמכניס קרסים בללאות, כיון דמתוקן לזה בתמידות למתחו ולהדקו כשלוכשו וכן לרפתו כשרוצה לפושטו. (סג) ואם אין מהדקו יפה, ונמלך לפעמים להניחו כך לעולם ולפושטו כשהוא מהודק, אסור להדקו בשבת: (ל) בתפירה. סביב הנקב, (סד) ואז אפילו החוט תחוב כמחט נקובה, שהוא תלוי שם בתמידות כדי להכניסו על-ידו בהנקבים, שרי, ואין בו משום טלטול, כיון שהמחט תלוי בפתיל והפתיל בכרך ואין נפרד ממנו לעולם: ח (לא) מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין, (סה) כגון צמר-גפן וגירות בגדים בלויים וכי האי גוונא, (סו) והוא הדין נצות. (לב) מותר להחזירם. לאותו הכסת, (סז) דכיון דכבר היו שם אין בזה משום תיקון מנא, אך שיזהר שלא יתפור: (לג) בתחלה. והשתא (סח) עביד ליה מנא, ויש בזה חיובא דאורייתא: ט (לד) ממשרפות המלח. שיש מקומות שממשך לתוכן מים מן הים, והחמה שורפתן והן נעשין מלח: (לה) שדומה וכו'. דמלאכת מעמר הוא לאסוף השבלין, וגם הוא כעין זה. (סט) ודוקא במקום המשרפות, ששם הוא מקום גידולו של המלח, דומיא דשבלין שבשדה, אבל אם נתפור במקום אחר מותר לקבצו למקום אחד: (לו) למעמר. ולכן אסור מדרבנן, (עא) אבל עימור גופא

כתב על לו לא מקור ולא השגה, ועדיין צריך עיון בכל זה: * אין שוכרין וכו'. סעיף זה הסתמך לו הוא משלשן הרמב"ם, ודבריו בסעיף זה הוא נובע ממה שאמר בביצה דף לב הטעם, דמשוי ליה מנא. ולכאורה לפי מה שמוכח בסעיף הסתמך דקורע על-מנת לתקן חייב משום קורע, אמאי לא נאמר בזה משום קורע? ועוד, דמשלשן הרמב"ם בפרק כג משמע שהוא מדרבנן, שכללו שם עם עוד כמה דברים שיועד שהם מדרבנן, ואם היה בו משום קורע היה בו איסורא דאורייתא? ובאמת כבר חקשה זה בפרי"מגדים ונשאר בקושיא. ומה שרצה אחד מן האחרונים להוציא מזה דלא שייך קריעה כי אם בדיבור התפור ונארג שננתבק מגופים רבים, וכעין שהיה ביריעות, אבל לא דבר שהוא אגוף אחד כמו צמר ונייר, זה אינו, דמבואר בירושלמי בהרי"א דבעור שייך גוף כן קריעה, וכבר רצה לומר כן הגשמת-אדם ודחה זה מכח הירושלמי הזה. ולולי דמסתפינא היה אמינא דבר חדש בזה, דלא שייך שם קורע על-מנת לתקן כי אם כשקורע איהו דבר באמצע והוא צריך התיקון שניהם, וכעין שהיה בשמשכן, שירעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה [נשבת ע"ג], ושקריעה הייתה לצורך תועלת בזה את היריעה, וכן מה שאמר שם בשבת ק"ה דעבדה כי כיסתא, גס-כן התועלת הוא לצורך כל הבגד, וכשקורע בחמתו דמחייב הרמב"ם, הטעם משום דמטיב בזה לעצמו שמשכן חמתו, הרי כאלו מתקן כל גוף הבגד, מה שאין כן כשקורע איהו דבר מהבגד מן הצד וכחותו לתקן בזה את הבגד שהיה ארוך או מקולקל בשפתו והחתיכה הנקרעת לא יתוקן בזה כלל, לא שייך בזה שם קורע על-מנת לתקן כי אם שם אחר, והיינו מתקן מנא, שהוא מתקן בזה את הבגד [ואם מקפיד על המדה, נראה דיש בזה גם משום מחתן, ועיין לעיל בסימן שכם מה שכתבנו בענין מפתן]. ותלוי הדבר בהתיקון: אם הוא תיקון גמור חייב משום מכה בפשע, וגומר הכלי או הבגד, ואם אינו תיקון גמור, הוא מדרבנן. ולכן בענינו, שהוא

ליכא, דאין עימור אלא בגידולי קרקע: (לז) כל דבר. היינו, פירות וירקות ועצים ועשבים וכל דבר הגדל מן הקרקע, ובהו חיובא נמי איכא כשמקבצן במקום גידולן, דזהו מלאכת מעמר גופא, והאי דנקט המחבר בלשון 'אסור', להורות לנו דשלא במקום גידולן, כגון שנתפורו פירות בבית, (עב) אפילו איסורא נמי ליכא כשמקבצן יחד. ועיין לעיל סימן שלה סעיף ה. ושומרי גנות ופרדסים צריכין לזהר מאד בזה אפילו בפירות שנשרו מבעוד יום שלא לאספן בשבת אפילו מעט, כי יש בזה חיוב חטאת, דשיעור עימור הוא שיעור קטן מאד, וכמו שכתב הרמב"ם: המעמר אוכלין, אם לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם לבהמה שיעורו כמלא פי הגדי, ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה, עיין שם: י (לח) הרי זה תולדת מעמר. שדרכן של אותן הפירות לחברן באופן זה. ועיין בנשמת אדם שמצדד, דאף כשעושה כן בבית חייב משום מעמר, דבאופן כזה עשוי לעשות גם בבית כבשדה, וכן כתב בספר מעשה-הרוקח, עיין שם: יא (לט) לא יחבצם בידו. רוצה לומר, שמהדק בידו הגאונים ועל-ידי-זה מפריד הרבש מבחורן, והוי בורר. ועיין לעיל בסימן שיט בסופו שכירורו דבר זה: יג (מ) אין שוכרין

שער הציון

(סג) בתי"ויסוף ופרי"מגדים: (סג) בתי"ויסוף ומגן-אברהם: (סד) בריש פרק כמה טומנין: (סז) מרב חסדא דשרא לאהורוי אורדא: (סח) לכוש: (טח) רש"י, ולהרמב"ם הוא רק משום ניהא שמא יתפור, וסתמתי כרש"י משום דה"רין והרי"טכ"א והאזר זרע והמאירי כולם סתמו כרש"י, ובבייאת דנקטה לדין זה עם דין פרותה בית הצואר ביהא משמע נמי כרש"י דהתם חיוב חטאת איכא, כדאינא שם בהדיא: (טט) סמ"ג ושאר פוסקים: (ע) מגן-אברהם: (עא) אליה רבה וש"א: (עב) אחרונים:

הלכות שבת סימן שמ

באר הגולה תכז

*הנייר, (מא) מפני שהוא כמתקן כלי: יד המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, (מב) *הרי זה תולדת תופר *וחייב; וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים

משנה ברורה

החרס ואין וכו'. כדי (עג) להניח עליהם וכי האי גוונא: (מא) מפני וכו'. ומיירי בשאין מקפיד על המדה, דאי לא הכי יש בו (עד) גם משום מחתך. (עה) ואם קורע נייר לקרעים כדי לקנח את עצמו בהן או לשאר איזה תשמיש, חייב משום קורע, שהוא קורע על-מנת לתקן, וכדלקמן בסעיף יד; והמחבר שלא הזכיר כאן הטעם משום קורע, עיין בביאור הלכה. ולקורע איגרת המחותם, (עו) אפילו אם יזהר שלא ישבור אותיות החתימה רק יקרע הנייר שסביבה, גם-כן אסור לכולי עלמא, ואפילו לומר לאיני-יהודי (עז) יש לזהר אם לא לצורך גדול. ובאגודה כתוב, שיאמר לאיני-יהודי איני יכול לקרותו כל זמן שאין פתוח, ואם יבין האיני-יהודי מעצמו ויפתחנו לית לן בה: יד (מב) הרי זה תולדת תופר. ומסתברא דשיעורו גם-כן כמב בתופר, דהיינו שיעור

ביאור הלכה

קורע איזה חתיכת נייר מדף שלם כדי להשתמש בו איזה דבר-מה, וברף שנקרע ממנו הנייר הזה אינו מתקנו כלל, ואפשר דמקלקלו גם-כן, אין זה בכלל קורע על-מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי התיקון שנעשה בחתיכת הנייר שנתחכו, וסבירא ליה להרמב"ם דמה שאמר שם בגמרא 'דמשוי ליה מנא' היינו נדראה כמתקן כלי, דלאו כלי גמור הוא על-ידי זה, ולכן כללו הרמב"ם לדין זה בכל מילתא דרבנן, ולפי זה אם קורע הנייר לכמה קרעים וצריך לכל אחד להשתמש בו הוא חייב, דהוא קורע על-מנת לתקן. וסמך למה שכתבנו, ממה שאמר במועד-קטן כ"ב ע"ב על הקרא דתיב "יחזוק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים", ממשמע שגמרא 'ויקרעם' אינו יודע שהוא לשנים וכו', משמע דתסם קרע הוא לשנים, ולא שיקרע איזה חתיכה מן הצד וישליכו וישאר הבגד על מקומו [נוקצת סיוע לדבר מן הירושלמי פרק כלל גדול, דהיה קשיא ליה היינו קריעה היינו חיתוך, וקאמר קריעה באמצע חיתוך מן הצד, ולדברינו הכי פירושו, דקריעה אינו אלא באמצע וכדי שיתקנו על-ידי הקריעה שני הצדדים, וכמו שהיה במשכן וכו'], אבל חיתוך שיך אפילו מן הצד, שמחתך כשפת העור כדי להשוותו, וכמו שאמר

בירושלמי שם דאשה האורגת המקטעת הנימין [היינו היוצאין מן האריגה, וכמו שכתב הרקבה-עדה שם] יש בזה משום מחתכת. אך יש לדחות, היתודשמי אורחא דמילתא נקט, וכונתו במה שאמר קריעה באמצע' היינו דאצל שפתו לפעמים אי אפשר אלא על-ידי חיתוך, ואין לו במה לאחור ולקרעו. וכל מה שהצרכנו ליישב לישא דגמרא דקאמר משום דמשוי ליה מנא ולא קאמר משום קורע, היינו לשיטת הרמב"ם דפותח בית הצואר גם-כן איסורו משום קורע, אבל שיטת רש"י שם דגם-כן משום דמשוי ליה מנא, עיין שם ברף מח, וטעמו כמו שכתבנו בביאור הלכה לקמיה דסבירא ליה דכל דבר שהתיקון מינכר תיכף בעת הקריעה גופא לא שייך בזה שם קורע כלל כיון דעושה כלי בקריעתו, אם-כן הכי נמי דסברת הגמרא הוא דמשוי ליה מנא בקריעתו, על-כן לא שייך בזה שם קורע כלל, ולכן לא היה יכול הגמרא לומר הטעם משום קורע. ויכול להיות דלש"י יש בזה איסור דאורייתא של מכה בפטיש, כמו ברף מח דגם שם כתב רש"י דהוא משום דמשוי ליה מנא, ובאר רש"י בהדיא דחיובו הוא משום מכה בפטיש, והכי נמי כי האי גוונא]. וצריך עיון קצת, דמלשון הרמב"ם לא משמע הכי, דכתב בד"ץ 'הדוקורע להפסיק פטור מפני שהוא מקלקל, משמע דוקא להפסיק, אבל בזה שיש תיקון באיזה צד חייב. ויש לדחות, דזה החתיכה שקורעה הוא משליכה ועל-כן בכלל להפסיק הוא, ודומיא דמה שכתב הרמב"ם בפרק א הלכה יז בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור משום דכונתו לקלקל, אף דיש לו הנאה מהעפר, על-כ"ל-פנים לענין עשיית הגומא גופא מקרי כונתו לקלקל, והכי נמי בענינו לענין החתיכה שמשליכה לארץ מקלקל גמור הוא. וענין ברמב"ם פרק א מהלכות שבת הלכה ז, דאם חס על הגר ומפני זה מכבה הפתילה חייב, ואף-ע"ג דריבוי הוא בכלל סותר ומקלקל, כדמשמע בגמרא ל"א ע"ב, אפילו הכי חייב מלכתחלה בתקן בזה הגר, ומשמע לכאורה היך ברבנן; ואפילו אם נאמר דהרמב"ם סובר כסברת רובינוש הגמרא שם ברש"י, ומיקרי ליה כד לדידיה סותר על-מנת לבנות במקומו, וכאשר בירינו לעיל בביאור הלכה, על-כ"ל-פנים לרש"י מוכח בהדיא דמיקרי סותר על-מנת לבנות שלא במקומו, דעל הפתילה אינו חס ומשליכה לארץ, ואפילו הכי חייב משום דחס על הגר, והוא בכלל מקלקל במקום זה ומתקן במקום אחר, ואפילו הכי חייב לתנא קמא, אך כבר בירנו לעיל דלש"י מטעם אחר איננו בכלל קורע. וצריך עיון בכל זה: * הנינו. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו בענין פתיחת איגרת, ואבאר קצת: הפרי חדש ביוהר-דעה ק"ח כתב דישאל הפותח יש בזה חיוב חטאת לכולי עלמא, דקריעת הנייר הוא מקלקל על-מנת לתקן, ותיקונו הוא מה שצריך לבנות אותו, כן דעת ספר הזכרונות דהוא מקלקל על-מנת לתקן. ובשבת-אחרת כ"ל כ"ט ראיתי שכתב דלכולי עלמא פטור, והתיר על-ידי עובד-גילולים ולא באר טעמו, ונראה דהוא סובר דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, דהא אין מתקן בגוף הנייר מידי. והתוספות ברף צד כתבו, דלהכי קורע בחמתו למירמי אימתא אינישי בתייה פטור לרבי שמעון, משום דלית תיקון לגוף הדבר הנקורע, אך לפי זה להרמב"ם שפוסק דמלאכה שאין צריך לגופה חייב בו הוא איסור דאורייתא ואסור על-ידי עובד-גילולים. ובשבת-אחרת כ"ל כ"ט ראיתי שכתב דלכולי עלמא פטור, ותנא כונתו, דשאני הדיקה על מתו בחמתו דקריעה גופא היא התיקון [דבהקריעה מוכח דמתו או כמי אימתא אינישי בתייה], מה שאין כן בזה לדהנייר הוא מקלקל גמור ותיקונו הוא מצד אחר. ובאמת לא ברירא סברתו וסברת החכם חצי בזה, דידוד דעיקר תיקון איגרת, שעומד לקרותו, ותיקונו הוא שיוכל לקראנו, ואם-כן כשקורעו כדי לקרותו הוי מלאכה הצריכה לגופה; אכן היכא דסגורה האגרת בתוך נייר אחר כנהוג, כדודאי הקורע הנייר העליון הוא בכלל מקלקל ופטור אפילו לרבי יהודה, וכדאמרין שבת ע"ג ע"ב 'מקלקל פטור אפילו לרבי יהודה דלסבירא ליה דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, ועל-כן מותר על-ידי עובד-גילולים במקום צורך, דהיי שבות דשבות, אולם לפי מה שהבאנו לעיל דלש"י רש"י היכא דהוא סותר על-מנת לבנות שאין צריך לגופה הוא מקלקל במוקדם אחר, חייב לרבי יהודה, אם-כן היא נמי בזה בכל גווניו היא מלאכה דאורייתא לרבי יהודה, שהוא בכלל קורע לתקן, ואפילו על-מנת לתקן, ואפילו על-ידי עובד-גילולים יש לזהו, וכן המגן-אברהם בסימן שו סעיף-קטן כ מצד לאיסור כדעת ספר הזכרונות. ומכל מקום נראה דלצורך גדול יש להקל לפותחו על-ידי עובד-גילולים, ובפרט אם האגרת מונחת בתוך נייר אחר, ולתחלה טוב יותר לעשות כמו שכתבתי במשנה ברורה בשם האגודה: * הרי זה תולדת תופר. כי תופר, ענינו על דלוקח שני דברים אחדים ומחבר אותם לאחד, וכן הוא על-ידי דיבוק. ונראה לי דהוא הדין כשמדבק עץ לעץ על-ידי דבק כנהוג, שכן שם תופר עליו, כי מצינו בגמרא ר' עז ע"ב דבעצתו שייך גם-כן פתירה, דאמר שם: האי מדין דעבר חלתא [כחורת של קיסם], אי חישתי לפומיה וכו', עיין שם ברש"י * וחייב. עיין במשנה ברורה מה שכתבנו לענין שיעור. והנה אף דלענין טחינת דעת הרמב"ם בפרק ח הלכה טו דהנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן, אף דהוא תולדה דטוחן ובטוחן שיעורו כגורגרת, מכל מקום בזה חיובו בכל-שהוא, הרי דאין הכרח מהבא להתלויה לענין שיעור, שם שאני דחשיב שיעור הנוסרת בכל-שהוא, וכמו השך מכתב חדשיכות המתכת הוא בכל-שהוא, עיין שם ברמב"ם ובמגיד-משנה, מה שאין כן לענין דיבוק עור דהוא כתפירה לא מצינו חילוק בתפירה בין בגר-עור לבגד אחר, ובכולם בעינן שיעורא לענין חיוב והוא הדין לענין דיבוק. ולענין נייר משמע

שער הציון

(עג) פרי-מגדים: (עד) כן מוכח בספר פתארת-ישראל דגם בקורע ביד יש בו משום מחתך, ועיין במה שכתב בביאור הלכה: (עה) גם זה מספר הנ"ל ופשוט, לפי מה שכתבנו בביאור הלכה בסעיף יד ובכל קורע בשביל איזה תיקון חייב: (עו) עיין במגן-אברהם שם בתיקון וברשי-מגדים במשכבות: ז'וב שם ובשבת-אדם כלל כ"ט וצג: (עז) עיין במגן-אברהם בסימן שו סעיף-קטן כ. ועיין בביאור הלכה:

הלכות שבת סימן שמ

*ולא נתכוין לקלקל (מג) בלבד, (מד) הרי זה תולדת (יט) קורע

באר היטב

משום כונה כ"ש ססי שי"ט גבי המגבן, וציל דלא מקרי כונה אלא כשמכוון ליפתו ולהשוותו, מ"א: (יט) קורע. ג"ל דאם נדבק הדפין

ביאור הלכה

לכאורה גם-כן מלשון השולחן-ערך דין אחד להן. אך זה יש לעיין, לענין מפרק דחיובו הוא משום קורע ואף דלא היה על-מנת לתפור, משום דכיון דדעתו לאיזה דבר-צורך ולא לקלקל חשיב כעל-מנת לתפור וכדלקמן, או בקורע בחמתו [לדעת הרמב"ם דמחייב בו], אם שייך בזה גם-כן השיעור כדי לתפור ב' תפירות, או דלמא כי אמרינן בקורע שיעור זה, הגי מילי היכא דחיובו הוא משום שכותנתו היה כדי לתפור, על-כן אמרינן דבפחות משיעור זה לא חשיב, מה שאין כן היכא דחיובו הוא משום שכותנתו הוא כשביל איזה תיקון אחר, כגון בענינו שצריך שיהיה הנייר והעור חלוק, או בקורע בחמתו שהוא כדי ליישב את דעתו, וכמו שכתב הרמב"ם שם, או בכל קורע שהוא על-מנת לתקן, ודקורע על-מנו דאמרינן בגמרא דחייב משום שיש תיקון מצוה על-ידי הקריעה, על-כרחך כשיש שיעור טפה, דבפחות מזה לא היה שיעור קריעה אפילו לשאר קרובים, כמו שאמרו במדע"קטן, ולא תיקן כלל, הרי דלא תליא זה בשיעור ב' תפירות, אס"כ אפשר שהוא הדין בכל דבר לפי תיקונו, בין להקל בין להחמיר [נדברינו הוא לדעת התוספות שם ק"ה ע"ב ד"ה 'הא רבי יהודה, ע"ש, אבל לדעת הרמב"ם שם בפרקי י' הלכה י', ע"ש, ובתוספתא-י"ט ט"ז] וזו המשנה, דטעמו משום שזיממו וצערו נח על-ידי הקרע, לא מבורר גם שם אם דוקא טפה]. והנה מה דאיחא כמשנה בדקלקל על-מנת לתקן שיעורו כמתקן, היינו ברבי שיש להתיקון שיעור דיעו. כמו בממוח על-מנת לתכוב ובקורע על-מנת לתפור ובסותר על-מנת לבנות, כל אחד לפי שיעורו, וכמו דאיחא ברמב"ם פרק א' הלכה יח, ע"ש, ואס"כ הוא הדין נמי בקורע על-מנת לתקן איזה תיקון, תלי שיעור לפי דבר הצורך לו ולא תליא בשיעור ב' תפירות, וצריך עיון: * ולא נתכוין לקלקל וכו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ד, ומשמע כבידור דעתו, דהא דבעינן בגמרא קורע על-מנת לתפור משום דאי לאו הכי הוי ליה מקלקל, אבל אם מכויץ לצורך איזה דבר-תיקון, אפילו במכוין שלא על-מנת לתפור או ב' תפירות, ודכ"כ ניהא בנשמת-אדם בכלל טכ בהלכות שבת, ע"ש, ונדבר בזה לקמיה, וגם הפרי-מגדים רמז לזה [אך נאמר כי לדברי התוספות, ואחר-כך שלא על-מנת לתפור, משום דמתקן בקריעה את הכגד. ולפלא על הבית-ר"ס פ"ט סימן ש' למילתא דפשיטא דפוחת בית הצואר, להכי לא הוי ככלל קורע משום דהוי קורע שלא על-מנת לתפור, ובעצמו סתם בסיומן שמ כהרמב"ם דכל קורע על-מנת לתקן חייב, ובאמת מוכח כן בהדיא ממגרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מנו המוטל עליו [גם אותן האמורים בפרשה, אביז ואמו בנו וכו', ויש בהם שאסור לתפור אחר-כך] דאיכא שלא על-מנת לתפור חייב, כל שיש איזה תיקון בתפור, ובקריעתו. ואחר-כך מצאית שרהיא זו מובא בדברי הגאון רבי עקיבא איגר בגליון שלו, וגם כל הדברים הנ"ל עיקרן מובא בנשמת-אדם בכלל טכ בהלכות שבת, ע"ש, ונדבר בזה לקמיה, וגם הפרי-מגדים רמז לזה [אך נאמר כי לדברי התוספות, ובאחר-כך חזיקו סברתם ביותר מהא דכבישים דאין שם קוצר עליו לחיוב, וכמו שם דאין שם דישא עליו כלל אפילו לענין לאסור לכתחלה, וגם ב"ד צד ע"א חכמי התוספות בדיה ר"ב שמעון]. ובמקלקלים כגון מכהו וסותרו מסתברא דצריך שיהא על-מנת לתקן כמו במשכן וכו', ע"ש, ולא הוכיחו כלל על-מנת לתפור, ועל-כרחך כמו שכתבנו על-מנת לתקן על-מנת לתפור דמי, וכן לקמן ב"ד צד ע"א שכתב רש"י דקורע שלא על-מנת לתקן, בסוף במשכן, גם-כן מייירי ביה על-מנת לתקן, דהא כעל-מנת לתפור דמי, ולא בעינן שמוצמוס כמו שכתבנו גופא, עיי' ב"ד ע"ה בתורה ר"ב, בסוף דבריהם, ורביהו מוכרחת לכל דברינו מהקודם על מנו או בחמתו וכו']. ורביהו בנשמת-אדם שכתב, דין זה דהמפרק גיירוחי וכן בכל קורע על-מנת לתקן, זהו דוקא אם נסבור דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל אם נסבור דפטור, על-כרחך בעינן קורע על-מנת לתפור ממש, ומשום זה תמה [ע"ל השולחן-ערך דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא, והלא בסיומן שטו ובסיומן שלד מצדד יותר כדעת הפוסקים. ולא הניירין לי דבריו כלל, דלא מיבעיא לדעת התוספות שם דקורע על-מנת לתקן דרביהו אציקא אפילו על-מנת לתפור דמי, ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם דהו דבכל קורע על-מנת לתקן, ואף רש"י ודברינו וסבירא להו דקורע אפילו על-מנת לתפור דמי, וכן דיידי דפטור משום מלאכה שאין צריך לגופה, והו סבירא להו דבכל מצוה לא חשיב כליכך שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה, אבל בכל עניני תיקון שהוא צריך להן בצמצומן, כמו בהפטר גיירות שצריך שיהא הנייר רק, לכלוי עלמא הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה כמו בקורע על-מנת לתפור, והא דפטרין שם בגמרא בקורע בחמתו למאן דפוטר מלאכה שאין צריך לגופה, היינו משום דלא מתקן מידי בגוף הבגד בקריעתו אף היכא דעבד למימיי אימתא איניש ביהוה, וכמו שכתבו התוספות ב"ד צד ע"ב, וגם דעת רש"י מוכח הכי, דכתב שם דקורע על-מנו פטור משום מלאכה שאין צריך לגופה, דהוי כמצאית א"ה המת לקיבור ויורצה לומר כמו ב"ד צד ע"ב, וכמו דברינו לא באה לו לא היה צריך לה, הכי נמי בדברינו לא כל לו לא הענין הזה של הקריעה בחמתו ועל מנו לתקן, ולא כתב בפשיטות הטעם משום דהוי שלא על-מנת לתפור, אלא ודאי דשלא על-מנת לתפור נמי חייב אף ב' דענין רש"י היכא דניחא אפ"ה נון התיקון שמכויץ הקריעה בשבילה. וכן משמע מדברי המאוור בפרק רבי אליעזר אומר האורג, בסוף דבריו, שכתב דהא דפטר רבי שמעון אף בקורע למימא אימתא איניש ביהוה משום שאין הצורך בעיקר המלאכה, ע"ש, משמע דהא א"ה צריך לעיקר הקריעה אף שלא על-מנת לתפור חייב, וכן רבינו ירוחם בחת"ק י"ב פסק בהדיא כבי שמעון, ואפילו הכי פסק בחלק י' דקורע על-מנת לתפור דמי שיהא חייב להתחבל עליו חייב וכשיטת התוספות, הרי דקורע על-מנת לתקן חייב, וכן משמע גם-כן במאורי פרק האורג דהדיא אפילו על-מנת לתקן דקורע על-מנת לתפור חייב, ע"ש. היצא מדברינו, ובין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוספות וכל הפוסקים הנ"ל, קורע על-מנת לתקן חייב, דכעל-מנת לתפור דמי, ואפילו לדעת רבי שמעון דפוטר בכלמאה שאין צריך לגופה חייב בזה, אלא לדעת התוספות בעינן לרבי שמעון שיהא התיקון בגוף הדבר הנקורע, ע"ש ב"ד צד ע"א, ודעת הריטב"א שהובא בכספי-משנה פרק י' מהלכות שבת דסובר דלענין קורע על-מנת לתפור דוקא, יחידיה היא, וגם סוגיא דהאורג הוא גנרד וכמו שרקשהו הגאון רבי עקיבא איגר, וגם בפי"ק י"ח, אף דגם הוא רצה לומר כן בסיומן שזו, הרי חזינו דבשולחן-ערך כאן חזו מהו וסתם דהלכה דקורע על-מנת לתקן חייב אף שלא על-מנת לתפור, וכן מוכח בפי' חושב וירח-ידעה סימן קי"ח דקורע על-מנת לתקן חייב לכלוי עלמא, ובתנן השיג עליו בנשמת-אדם כלל כט בזה. ולא נשאר לנו כי אם לכאור סברת רש"י ב"ד צד ע"ב דכתב דפוחת בית הצואר בשבת חלובי הוא משום מכה בפיטתו ע"ש, דמשוי ליה מנא,

משנה ברורה

תפירות לחיוב. ועיין בביאור הלכה: (מג) בלבד. אלא בשביל איזה תועלת, אף שלא נתכוין בזה כדי לדבקם עוד ביותר, מכל מקום חייב משום קורע, ולא בעינן בקורע דוקא על-מנת לתפור, אלא בשביל איזה תיקון כדי שלא יהיה מקלקל. ואם מכוין לקלקל בלבד, פטור ואסור לכתחלה ככל מקלקלין דשבת: (מד) הרי זה תולדת קורע. וכל-שכן בקורע בבגד במקום התפירה לאיזה תועלת דחייב [תו"ש]:

או דיעו, וכמו שכתב הרמב"ם שם, או בכל קורע שהוא על-מנת לתקן, כל שיש בו התיקון שהוא מכוין בו חייב ולא תליא בשיעור זה; ודוע, דבקורע על-מנו דאמרינן בגמרא דחייב משום שיש תיקון מצוה על-ידי הקריעה, על-כרחך כשיש שיעור טפה, דבפחות מזה לא הוי שיעור קריעה אפילו לשאר קרובים, כמו שאמרו במדע"קטן, ולא תיקן כלל, הרי דלא תליא זה בשיעור ב' תפירות, אס"כ אפשר שהוא הדין בכל דבר לפי תיקונו, בין להקל בין להחמיר [נדברינו הוא לדעת התוספות שם ק"ה ע"ב ד"ה 'הא רבי יהודה, ע"ש, אבל לדעת הרמב"ם שם בפרקי י' הלכה י', ע"ש, ובתוספתא-י"ט ט"ז] וזו המשנה, דטעמו משום שזיממו וצערו נח על-ידי הקרע, לא מבורר גם שם אם דוקא טפה]. והנה מה דאיחא כמשנה בדקלקל על-מנת לתקן שיעורו כמתקן, היינו ברבי שיש להתיקון שיעור דיעו. כמו בממוח על-מנת לתכוב ובקורע על-מנת לתפור ובסותר על-מנת לבנות, כל אחד לפי שיעורו, וכמו דאיחא ברמב"ם פרק א' הלכה יח, ע"ש, ואס"כ הוא הדין נמי בקורע על-מנת לתקן איזה תיקון, תלי שיעור לפי דבר הצורך לו ולא תליא בשיעור ב' תפירות, וצריך עיון: * ולא נתכוין לקלקל וכו'. כל זה הוא לשון הרמב"ם פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ד, ומשמע כבידור דעתו, דהא דבעינן בגמרא קורע על-מנת לתפור משום דאי לאו הכי הוי ליה מקלקל, אבל אם מכויץ לצורך איזה דבר-תיקון, אפילו במכוין שלא על-מנת לתפור או ב' תפירות, ודכ"כ ניהא בנשמת-אדם בכלל טכ בהלכות שבת, ע"ש, ונדבר בזה לקמיה, וגם הפרי-מגדים רמז לזה [אך נאמר כי לדברי התוספות, ובאחר-כך שלא על-מנת לתפור, משום דמתקן בקריעה את הכגד. ולפלא על הבית-ר"ס פ"ט סימן ש' למילתא דפשיטא דפוחת בית הצואר, להכי לא הוי ככלל קורע משום דהוי קורע שלא על-מנת לתפור, ובעצמו סתם בסיומן שמ כהרמב"ם דכל קורע על-מנת לתקן חייב, ובאמת מוכח כן בהדיא ממגרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מנו המוטל עליו [גם אותן האמורים בפרשה, אביז ואמו בנו וכו', ויש בהם שאסור לתפור אחר-כך] דאיכא שלא על-מנת לתפור חייב, כל שיש איזה תיקון בתפור, ובקריעתו. ואחר-כך מצאית שרהיא זו מובא בדברי הגאון רבי עקיבא איגר בגליון שלו, וגם כל הדברים הנ"ל עיקרן מובא בנשמת-אדם בכלל טכ בהלכות שבת, ע"ש, ונדבר בזה לקמיה, וגם הפרי-מגדים רמז לזה [אך נאמר כי לדברי התוספות, ובאחר-כך חזיקו סברתם ביותר מהא דכבישים דאין שם קוצר עליו לחיוב, וכמו שם דאין שם דישא עליו כלל אפילו לענין לאסור לכתחלה, וגם ב"ד צד ע"א חכמי התוספות בדיה ר"ב שמעון]. ובמקלקלים כגון מכהו וסותרו מסתברא דצריך שיהא על-מנת לתקן כמו במשכן וכו', ע"ש, ולא הוכיחו כלל על-מנת לתפור, ועל-כרחך כמו שכתבנו על-מנת לתקן על-מנת לתפור דמי, וכן לקמן ב"ד צד ע"א שכתב רש"י דקורע שלא על-מנת לתקן, בסוף במשכן, גם-כן מייירי ביה על-מנת לתקן, דהא כעל-מנת לתפור דמי, ולא בעינן שמוצמוס כמו שכתבנו גופא, עיי' ב"ד ע"ה בתורה ר"ב, בסוף דבריהם, ורביהו מוכרחת לכל דברינו מהקודם על מנו או בחמתו וכו']. ורביהו בנשמת-אדם שכתב, דין זה דהמפרק גיירוחי וכן בכל קורע על-מנת לתקן, זהו דוקא אם נסבור דמלאכה שאין צריך לגופה חייב, אבל אם נסבור דפטור, על-כרחך בעינן קורע על-מנת לתפור ממש, ומשום זה תמה [ע"ל השולחן-ערך דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא, והלא בסיומן שטו ובסיומן שלד מצדד יותר כדעת הפוסקים. ולא הניירין לי דבריו כלל, דלא מיבעיא לדעת התוספות שם דקורע על-מנת לתקן דרביהו אציקא אפילו על-מנת לתפור דמי, ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם דהו דבכל קורע על-מנת לתקן, ואף רש"י ודברינו וסבירא להו דקורע אפילו על-מנת לתפור דמי, וכן דיידי דפטור משום מלאכה שאין צריך לגופה, והו סבירא להו דבכל מצוה לא חשיב כליכך שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה, אבל בכל עניני תיקון שהוא צריך להן בצמצומן, כמו בהפטר גיירות שצריך שיהא הנייר רק, לכלוי עלמא הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה כמו בקורע על-מנת לתפור, והא דפטרין שם בגמרא בקורע בחמתו למאן דפוטר מלאכה שאין צריך לגופה, היינו משום דלא מתקן מידי בגוף הבגד בקריעתו אף היכא דעבד למימיי אימתא איניש ביהוה, וכמו שכתבו התוספות ב"ד צד ע"ב, וגם דעת רש"י מוכח הכי, דכתב שם דקורע על-מנו פטור משום מלאכה שאין צריך לגופה, דהוי כמצאית א"ה המת לקיבור ויורצה לומר כמו ב"ד צד ע"ב, וכמו דברינו לא באה לו לא היה צריך לה, הכי נמי בדברינו לא כל לו לא הענין הזה של הקריעה בחמתו ועל מנו לתקן, ולא כתב בפשיטות הטעם משום דהוי שלא על-מנת לתפור, אלא ודאי דשלא על-מנת לתפור נמי חייב אף ב' דענין רש"י היכא דניחא אפ"ה נון התיקון שמכויץ הקריעה בשבילה. וכן משמע מדברי המאוור בפרק רבי אליעזר אומר האורג, בסוף דבריו, שכתב דהא דפטר רבי שמעון אף בקורע למימא אימתא איניש ביהוה משום שאין הצורך בעיקר המלאכה, ע"ש, משמע דהא א"ה צריך לעיקר הקריעה אף שלא על-מנת לתפור חייב, וכן רבינו ירוחם בחת"ק י"ב פסק בהדיא כבי שמעון, ואפילו הכי פסק בחלק י' דקורע על-מנת לתפור דמי שיהא חייב להתחבל עליו חייב וכשיטת התוספות, הרי דקורע על-מנת לתקן חייב, וכן משמע גם-כן במאורי פרק האורג דהדיא אפילו על-מנת לתקן דקורע על-מנת לתפור חייב, ע"ש. היצא מדברינו, ובין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוספות וכל הפוסקים הנ"ל, קורע על-מנת לתקן חייב, דכעל-מנת לתפור דמי, ואפילו לדעת רבי שמעון דפוטר בכלמאה שאין צריך לגופה חייב בזה, אלא לדעת התוספות בעינן לרבי שמעון שיהא התיקון בגוף הדבר הנקורע, ע"ש ב"ד צד ע"א, ודעת הריטב"א שהובא בכספי-משנה פרק י' מהלכות שבת דסובר דלענין קורע על-מנת לתפור דוקא, יחידיה היא, וגם סוגיא דהאורג הוא גנרד וכמו שרקשהו הגאון רבי עקיבא איגר, וגם בפי"ק י"ח, אף דגם הוא רצה לומר כן בסיומן שזו, הרי חזינו דבשולחן-ערך כאן חזו מהו וסתם דהלכה דקורע על-מנת לתקן חייב אף שלא על-מנת לתפור, וכן מוכח בפי' חושב וירח-ידעה סימן קי"ח דקורע על-מנת לתקן חייב לכלוי עלמא, ובתנן השיג עליו בנשמת-אדם כלל כט בזה. ולא נשאר לנו כי אם לכאור סברת רש"י ב"ד צד ע"ב דכתב דפוחת בית הצואר בשבת חלובי הוא משום מכה בפיטתו ע"ש, דמשוי ליה מנא,

הלכות שבת סימן שמא

תכט באר הגולה

(מה) *וחייב:

שמא היתר נדרים בשבת, ובו ג' סעיפים:

א *מתירים נדרים בשבת (א) אם הם לצורך השבת, כגון שנדר (ב) [*] (ב) שלא לאכול או שלא לשנות, *אף-על-פי שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת. אבל הבעל יכול להפיר (ג) נדרי אשתו ואפילו שאינם לצורך השבת, מפני שאם לא יפיר לה היום לא יוכל (ד) עוד להפירים: ב *מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני *ולא נודמן לו לעשותה עד יום האחרון

שערי תשובה

באר היטב

[*] שלא לאכול. ועיין בשבתי-יעקב ח"ג סימן כו בחלה שנפלה לתוך התבואה ונמצא בשבת, וכתב דמועיל התרה ויש להתיר אפילו שלא במינו

(ב) שלא לאכול. וה"ה אם נדר שלא לשנות יין, תוספות עירובין דף ל, ונ"ל דה"ה שלא לאכול בשר, מ"א. ומהר"י בביאורי סמ"ג כתב,

ביאור הלכה

משנה ברורה

ולמה לא כתב משום קורע על-מנת לתקן? ונראה לי דסברתו הוא, דלא שייך שם קורע כי אם כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא שהוא מוכין בשביל איוה תיקון, וכעשה שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרגא קורעין בה ותופרין אותה, שהקריעה מקלקלת את היריעה ביותר, אלא שעל-ידיה יוכל אחר-כך לתפוחה, ומכלל זה קורע בחמתו ועל מתו הקריעה מקלקלת הבגד, אלא שנסכב תיקון על-ידיה ונכ"ל, לאפוקי כפותח בית הצואר בשבת דמשוי ליה מגא בגמר זה על-ידי הפתיחה גופא, אין חל על זה שם קורע כלל, וחייב על זה משום שם אחר דהיינו מכה בפטיש שהוא שייך בכל גמר מלאכה, וכן מוכח שם בגמרא בכריתא דמשוי ליה כחזא מחתא עם הדין דאין נותנין מוכין לתוך הכר, וכי היכי דשם הטעם משום מכה בפטיש הכי נמי בזה, וגם הרמב"ם ח"ש לזה, אלא דאזיל לשיטתיה בפרק כב דין כג, עיין שם. וה הנראה לעניות דעתי הטעם של רש"י ושאר פוסקים דכתבו משום מכה בפטיש, וכן סתם השולחן-ערך כסימן שיו סעיף ג, ואין סתירה לזה מסעיף זה. ועיין במגן-אברהם סימן שיו סעיף-קטן י שדחה דברי העולת-שבת שכתב כפותח בית הצואר דחייבו הוא משום קורע, ולפי מה שביירונו הדין עם המחן אברהם כפותח בית הצואר אבל לא בכל עניני קורע, וכמו שסתם המחבר פה דבכל קורע על-מנת לתקן חייב: * וחייב. עיין במשנה ברורה במה שכתבתי ולקרוע מחדש דפין וכו', ועיין בפרי-מגדים דמשמע מדבריו דמשום קורע על-מנת לתקן הוא. ולדעתי שאין צריך לזה, דמלאכה כזו הוא נכלל בשם מכה בפטיש, וידוע דדרכן של האגודי-ספרים לעיין ולחתוך לבטוף כל הדפין המחוברין זה לזה, ועיין במה שכתבנו למעלה בשיטת רש"י, דהיכי דהתיקון נעשה תיכף בעת הפעולה אין זה ככלל קורע רק כשם תיקון מגא דהוא מכה בפטיש, וכדפירש רש"י ב"ך מת, עיין שם, וכודאי כענינו גס-כ"ן הכי הוא, וכן כתב בספר תפארת-ישראל דיש בזה משום תיקון מגא, ואפשר דגם הרמב"ם מודה כענינו דיש בזה משום גמר מלאכה, וכמו שכתבנו בתחלה, ובפותח בית הצואר סבירא ליה דעדיין אין זה גמר מלאכה:

* אף-על-פי שהיה לו פנאי להתירם. ומסתברא דלכתחלה יפירם תכשיט בשבת, אך דבדיעבד אין קונסין אותו בשביל זה: * ולא נודמן לו וכו'. אבל אם אפשר לעשות מערב-שבת צריך לעשות מערב-

(מה) וחייב. ודוקא בזה שדיבוק זה נעשה לקיום, אבל היכא שנדבקו הדפין להדי על-ידי שעה או בשעת הקשירה מותר לפותחן, כמו שכתוב סימן שיר סעיף י, כיון דלא נעשה לקיום, כלי-שכן הכא דנעשה בלא מתכוין, לפיכך אינו דומה כלל לתופר ואין בו משום קורע [מ"א]. ואם נדבקו במקום האותיות אסור לפורקן, ועיין לעיל בסעיף ג בביאור הלכה שם. ולקרוע מחדש דפין של הספרים שלא נחתכו מבעוד יום, יש בהן חיובא ואפילו על-ידי אינר-יהודי אסור [פמ"ג, ועיין בבה"ל]. מי שנסתככו בגדיו בקוצים, מפרישן בצנעה ובנחת שלא יקרע, ואם נקרע נקרע, וכן מותר ללבוש בגדים חדשים, ואם נקרע נקרע, שאינו מתכוין לקריעה. ופוצעין אגוזים במטלית [היינו שמכה על המטלית כדי לשברם] ואינו חושש שמא תקרע [רמב"ם בפכ"ב]:

א (א) אם הם לצורך השבת. אבל שלא לצורך שבת, אפילו לא היה לו פנאי להתיר קודם, אין מתירין, משום דהלא יכול להתיר אחר שבת, ולמה לן (ב) לאטרוחי בשבת בכדי. והוא הדין אם הוא (ג) לצורך מצוה גס-כ"ן מתירין, אף-על-פי שאינו לצורך שבת: (ב) שלא לאכול. פירוש, (ג) היום. ולא דוקא אם נדר לגמרי מאכילה ושתייה, דהוא הדין אם נדר (ד) מאכילת בשר ושתיית יין גס-כ"ן מתירין, דדבר זה הוא מצוה בשבת, והוא הדין אם נדר שלא ללבוש מלבוש הצריך היום, גס-כ"ן שרי. (ה) ועיין ביורה-דעה דמשמע דהוא הדין אם נדר שלא לישון בשבת גס-כ"ן הכי, דמתירין לו, דהוא גס-כ"ן מתעונגי שבת הוא אם רגיל בכך: (ג) נדרי אשתו. והוא הדין אב לכתו נערה. איתא ביורה-דעה סימן רלד סעיף כד, דכשמפר בשבת לא יאמר לה 'מופר ליכי' כמו שאומר בחול, אלא מפיר ומבטל הנדר כלכו ואומר לה טלי ואכלי טלי ושתי. ופשוט (ו) דאם הבעל אינו יודע

עדיין מגדרי אשתו והוא שלא לצורך שבת, יותר טוב שלא להודיע לו בשבת עד אחר השבת, כדי שלא יצטרך להפיר בשבת ביום השמיעה, (ו) והוא הדין אם נדרה לזמן והזמן כלה בשבת, אין רשאי להפיר היכא שהדבר אינו לצורך שבת, כיון דלמחר שריא למה יעשה דבר שלא לצורך היום, ודמיא לשאלת נדרים, שאסור להתיר היכא שהדבר אינו לצורך שבת: (ד) עוד להפירים. שאין יכול להפיר אלא ביום שמעו דוקא, וכדכתיב "ביום שמעו". ואפילו שמע בשבת סמוך לחשיכה קודם יציאת השבת מותר להפיר, דזמן הפרתה לא הוי מעת לעת אלא אותו היום בלבד, דהיינו אם שמע בלילה יש לו זמן להפיר לה כל

שער הציון

(ב) ר"ן ולבוש, וכיורה-דעה רכ"ח כתב הטעם, משום "ממצוא חפצך", ועיין פרי-מגדים: (ג) חיי-אדם, וכן משמע מהרמב"ם. ולכאורה הוא רק להטעם שכתוב ביורה-דעה ומשום דהוי חפצי שמים, אבל באמת לפי הטעם דטירחא גס-כ"ן שרי, עיין לעיל בסימן שלג דהתירו טרחא משום צורך מצוה: דאם

(ג) לגמרי, אין חל הנדר כלל, ונדרי-שוא הוא: (ד) ומסתברא דהוא הדין שאר דברים שדרך לענג בהם השבת, ועין באליה רבה בשם רש"ל שמוכח כדכרינו, ועיין בפרי-מגדים דמתפתח אם נדר מאכילת איוה מין פירות או משקה: (ה) דשם משמע דחלוי במה שהוא עונג שבת, ובסימן רצ מכאור דלמאן דרגיל בזה הוא בכלל עונג, ועיין בפרי-מגדים: (ו) אחרונים: (ז) תוספת-שבת:

של אותו זמן, ואותו יום (ה) בא בשבת (ו) ויש לו פתחים להחיר נדרו, נשאלין (ז) אפילו בשבת: ג' בהג"ה) להחיר (ב) חרמי הקהל בשבת אף-על-פי (ה) שאינם לצורך השבת (ועיין לעיל סוף סימן שו):

שמב בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה, וכו' סעיף אחד:

א עירובין ל"ג אוקמין א מתיירין טובי דסבירא ליה הכי

שערי תשובה

ואפילו איכא ששים דהוי כדש"ל"מ, ומתירין נדרים לצורך שבת, ע"ש:

ביאור הלכה

שבת כדי שלא יצטרך להחיר לו בשבת [מחז"ש ע"ש]. ומכל מקום נראה לי דבדיעבד מתירין לו בכל גווני ואף שלא היה לו לעשות כן, דומיא דרישא דמתירין לו אף-על-פי שהיה לו פנאי להחיר מערב-שבת, ולא נקט 'ולא נודמן' וכר' וק' משום דלכתחלה אם נודמן לו מקודם אסור לו להתרשל לעשות ולסמוך על סמך שיתיר למחר:

* בין השמשות. עיין משנ"ב בספיקא דמגן-אברהם. ובספר בית מאיר הוכיח דאין חילוק בזה, עיין שם, ומה שהביא המגן-אברהם מסימן שפ' דמחמירין באפוקי יומא, כתב דאין ראיה, דהתם דוקא בקונם והקדש שאיסורו דאורייתא, והוא אמרינן דבהכנסת היום מספיקא לא חלה קדושה, אבל באפוקי יומא, מספיקא לא פקעה, אבל באיסור דרבנן מקילינן לעולם; וממא דסימן תקסב לענין תענית אין ראיה, דהתם האיסור רק משום מנהגא, דהחמירו בין השמשות משום דאין בקיאין בו אבל לא מעצם הדין [ובהג"ה א"א וכן בספר קרבן-נתנאל דעתם דמדינא הכי הוא, משום דהא קיימא לן ולחומרא הלכה כרבי יוסי, ואם-כן לדידיה לא הוי אפילו ספק לילה קודם, ותרי קולי לא מקילינן לומר דספיקא מותר והלכה כרבי יהודה, דגם זה הוא ספק], עד כאן עיקר דברי הבית-מאיר. ובאמת גם ברמב"ם משמע כן דבין השמשות דמוצאי-שבת נמי מותר, דזה לשונו: כל הדברים שאסורין משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו של יום אסורין אבל בין השמשות מותרין, והוא שיהיה שם דבר-מצוה וכו'; ומדדייק בלשונו 'בעצמו של יום' הרי מפורש דרק בעצמו של יום דאיסור ודאי גזרו על השבותין, וכן הביא בספר ברכי-יוסף בשם הרשב"א על עירובין כתביד [ודע, דלדעת השולחן-ערוך לעיל בסימן רסא, כל זמן בין השמשות היינו אפילו אם נקל גם בבין השמשות דרבי יהודה, הוא רק לערך י"ג מינוט¹ קודם צאת הכוכבים]. אך כל זה כידוע לנו שכבר הגיע זמן בין השמשות, אבל בספק אם הגיע זמן בין השמשות כוודאי אסור [נדפס חסרון ידיעה לאו ספק הוא, כמו שכתב הפרי-מגדים בסימן רסא]. והנה לפי המבואר בגמרא, והעקנו לעיל בסימן רסא, בין השמשות דרבי יהודה מתחיל אחר השקיעה, ובין השמשות דרבי יוסי מתחיל אחר בין השמשות דרבי יהודה, והוא זמן מועט מאד וסמוך לצאת הכוכבים ממש. ועיין לעיל בסימן רסא בביאור הלכה שנסתפקנו, דנהי שאנו מקילינן בשבותין (ובשבותין כרבי יהודה אמר שאלו נקל תרי קולות בהן הדין, שנתפוס כרבי יהודה ואף שקיעה הוא בין השמשות, ואחר-כך נתפוס כרבי דלא גזרו אז על שבות, ולמא לא מקילינן במוצאי-שבת אלא בבין השמשות דרבי יוסי, אבל הלא מקודם

באר היטב
אפילו מלבוש הצריך היום שרי: (ב) חרמי. כתב בשכנה"ג: נידהו משנה ברורה

הלילה וכל היום בשבת, ואם שמע ביום אפילו סמוך לחשיכה, אין לו היתר להפר לה אלא קודם הלילה: ב (ה) בא בשבת. ואותה המלאכה הוא דבר שאסור לעשות ביום השבת: (ו) ויש לו פתחים. והוא הדין דאפילו אם אין לו פתח אלא חרטה מעיקרו לחוד, גם-כן מתירין לו כדי שלא יעבור על נדרו [פמ"ג]. אך באמת הלא יכול לעשות מחרטה גופא פתח, דשואלין לו, אלו היה יודע שיתחרט לבסוף על נדרו או שבועתו האם היה מקבל על עצמו לכתחלה דבר הזה בנדר ושבועה, וכשמשיב לאו, מתירין לו, וכמבואר ביורה-דעה סימן רכח סעיף ז בהג"ה: (ז) אפילו בשבת. שאם לא יתירו לו היום את שבועתו יעבור על "לא יחל דבריו": ג (ח) שאינם לצורך השבת. לפי שאין דרך להיות כנופיא אלא בשבת, ואם לא יתירוהו לו לא יתאספו ביום אחר, ונמצא שלא יהיה לו היתר לעולם, והוי כנדרי אשתו דשרי [כ"ן].

ועיין לעיל בסימן שו במשנה ברורה סעיף-קטן ג: א (א) כל הדברים וכו'. לישנא ד'כל', לאו דוקא, דיש דברים שאיסורן מדברי סופרים וגזרו עליהן בין השמשות אף לצורך מצוה, כגון המבואר לקמן בסימן תט סעיף ג בשולחן-ערוך, וכן להעביר פחות פחות מארבע אמות, וכמו שמובא שם במגן-אברהם בשם הרב המגיד, (ב) והעם, משום דהם קרובים לבוא לידי מלאכה גמורה דאורייתא גזרו בהם טפי [וכן הרכה פוסקים סוכרים דאין מערבין עירובי-תחומין בין השמשות אף שהוא לצורך מצוה, (ג) וכן מלאכה שאינו צריך לגופה חמור משאר איסור דרבנן ואסור בכל גווני בין השמשות, אף אם נימא דעצם איסורו הוא דרבנן, וכל-שכן דלהרמב"ם הוא דאורייתא. ודע, דכל סעיף זה לא מיירי כשקיבל עליו שבת, אבל אם קיבל עליו שבת כגון על-ידי 'מומור שיר ליום השבת' או 'לכה דודי' בזמננו], מבואר לעיל בסימן רסא שאפילו הוא מבעוד יום, ואפילו אם רק הצבור קבלו עליו, שאז חל עליו שבת בעל-כרחו, אסור לו לעשות כל שבות בעצמו אפילו לדבר-מצוה,

אם לא על-ידי עובד-גילולים: (ב) בין השמשות. וזמנה מבואר לעיל בסימן רסא, עיין שם. ועיין במגן-אברהם שנסתפק בבין השמשות של מוצאי-שבת, דאפשר דהשולחן-ערוך מיירי רק בערב-שבת, ושאינו אפוקי יומא מעילוי יומא, דמספיקא לא פקעה קדושה, וכחיי-ארם כתב להחמיר, ועיין ביאור הלכה שהבאנו דהבית-מאיר הכריע דמדינא אין חילוק, ואף במוצאי-שבת בין השמשות מותר שבות לצורך מצוה [וכן בברכי-יוסף כתב כן בשם רשב"א כתביד דעירובין, דשוח בין השמשות של מוצאי-שבת עם בין השמשות דערב-שבת], ומכל מקום למעשה כתב דיש להחמיר במוצאי-שבת משום דאין אנו בקיאין בזמן בין

שער הציזין

(ה) המגיד-משנה בשם הרשב"א: (ג) פרי-מגדים באשל-אברהם, וסיים שם דע"כ אסור לומר לאיני-יהודי בבין השמשות לכבות נר אם אין זה הדבר מצוה ואין טרוד ונחפו לדבר זה, ורצה לומר, דאף דכביה היא מלאכה שאין צריך לגופה, אפילו הכי דינה כמו הדלקה על-ידי איני-יהודי:

תרגום: 1 דקות. * בזמן שהיה מותר מדינא דמלכותא.

הלכות שבת סימן שמב שמג

באר הגולה תלא

סימן רסא וסוף סימן שז, והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק. כיצד, *מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על-פני המים להביא לולב או שופר, (א) יוכן מוריד מהאילן (ד) או מוציא מהכרמלית עירוב שעשה. (ה) *יוכן אם היה טרוד (ב) (1) ונחפו לדבר שהוא משום שבות, *מותר בין השמשות, ומטעם זה מותר לומר בין השמשות לאיננייהודי להדליק לו (ז) נר בשבת:

שמג דיני קטן בשבת, וכו סעיף אחד:

א *קטן אוכל (א) נבילות (ב) אין בית-דין מצווין להפרישו, (ג) אבל (ד) אביו מצווה לגעור בו

דאיכסי מפתחו וכו' יבמות ק"ג ק"ד, ועין בבתי-יוסף שפירשו גס'כן לדברי ר"מ בפרק כר על דוך זה ב מסוגיא דבמות, האריך הבתי-יוסף בזה התרומה מעובא

באר היטב

(ב) אין. ומלחא דנפיק מנייה חורבה כגון תיעתיע שופר שהקול שנמע לרכים ויבואו לתקוע בשבת, ב"ד מצווין להפרישו, ר"ן פ' ג' דר"ה. וכתב הבי"ח דגבי טומאה מצווין להפרישו אפילו לא הגיע לחינוך, אבל דעת רמ"א ב"ר"ד סימן שעג דאין מצווין להפרישו וכ"ד רוב הפוסקים ופשטא דגמרא, מ"א וט"ז, ע"ש: (ג) אביו. אבל אמו אינה מצווה להפרישו, וכ"ה בנייר דף כט, ושמע שם דאין מחוייב לחנך בתו, ע"ש, ובתוספות שם הקשו מ"ש דביה"כ מחוייב לחנך בתו, בחלום, עשינו מעשה והתרנו בשבת, ע"ש: (ה) ונחפו. ואם לא עשה כן יהיה לו צער, בה"ג התירו לו שבות בה"ש. וכתב רש"ל בתשובה סימן מו בשם גדול א' שהורה לומר לאיננייהודי בה"ש להדליק נר של יאר-צייט, והמנהג שנהרגים באותו נר והוי ליה כצורך גדול, ועי' סו"מ רסא ס"ק ג' מש"ש וכתב המ"א: וצ"ע אם במו"ש בה"ש נמי לא גזרו משום שבות, דשאני אפוקי יומא מעילי יומא, דמספיקא לא פקעה קדושה, ע"ש:

משנה ברורה

השמשות מתי מתחיל הזמן שאיננו ודאי יום. ועיין ביאור הלכה: (א) וכן מוריד מהאילן וכו'. וחשיב צורך מצוה אף שאין צריך לזה עתה כל-כך בשבת, משום דמתחלה אין מערבין עירובי-תחומין אלא לדבר-מצוה, ואם יהיה אסור להורידו ולהביאו אצלו לא יחול עירובו, והלכך צורך מצוה היא: (ד) או מוציא מהכרמלית וכו'. רוצה לומר, והוא התכוון לקנות שביחה ברשות-הרבים או ברשות-היחיד הסמוך אצל הכרמלית, ואם לא יהיה רשאי בין-השמשות, שהוא זמן חלות עירוב, להוציא מהכרמלית להביאו אצלו, לא יחול עירובו, ולכן שרי: (ה) וכן אם היה טרוד וכו'. בא לפרש בזה האי 'או דוחק' שכתב לעיל, (א) דהיינו אם היה טרוד ונחפו לזה, (ז) דאז מן הסתם נצרך לו צורך הרבה ושעת הדחק הוא, ולכן התירו לו. ועיין בביאור הגר"א סימן רסא שמשמע מיניה, שמה שמתיר הרמב"ם מפני שהוא טרוד ונחפו היינו (ה) כשהוא שעת הדחק גדול, כגון שרוצה לערב מפני שהוא טרוד ונחפו לברוח מפני כותי, בזה שוה הענין לדבר-מצוה והתירו שבות בין-השמשות, דהיינו אפילו כשהעירוב מונח על האילן או בכרמלית: (1) ונחפו. עיין מה שכתבנו בסימן רסא כמשנה ברורה בסיף-קטן טז בשם רש"ל: (ז) נר בשבת. האי 'בשבת' (1) רוצה לומר, שידליק תיכף בין-השמשות לצורך שבת, אבל אם מבקשו שידליק אחר-כך בשבת גופא, זה אסור (1) אפילו אם ביקשו מבעוד יום, וכמבואר לעיל בסימן שז סעיף ב. ולא דוקא לצורך סעודה מתיר המחבר, דהוא הדין אם מבקשו שידליק בחדר שישן שם גס'כן (8) יש להקל:

א (א) נבילות. והוא הדין (ב) כל שאר איסורים וכן חילול שבת אם עושה לדעת עצמו, אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו, וכדלעיל בסימן שלד סעיף כה, עיין שם במשנה ברורה: (ב) אבל אביו וכו'. דאפילו (ג) לחנך בנו ובנותיו במצוות הוטל עליו, כדכתב "חנוך לנער על-פי דרכו", וכלי-שכן להפרישם מאסור דמוטל על האב. (ג) ויש מאחרונים

שער הציזין

(א) כן מבואר ברמב"ם שם: (ז) כן משמע מפשטות לשון הפרוט דגם להמעיין, ומשום שעת הדחק התירו, ומהאחרונים משמע דטעם ההיתר הוא מפני שאם לא יתירו לו נמצא שהוא מצטער בשבת: (ה) ומכל מקום פשוט דגם הוא מודה למה שכתבתי בסימן רסא כמשנה ברורה סעיף-קטן טז בשם רש"ל ולא גזרו על שבות בין-השמשות במקום הפסד מרובה, ואפשר דהוא הדין במקום צורך גדול, וכמה אחרונים העתיקו את דברי מהרש"ל לדינא דבמקום הפסד מרובה או צורך גדול לא גזרו בבין-השמשות על שבות: (1) וכן מבואר בשולחן-ערוך סימן רסא סעיף ב, עיין שם: (1) דאין חילוק באמירה לאיננייהודי בין אם אומר לו שבת או קחם שבת שיעשה בשבת, ומה שהוא דבר-מצוה, המחבר לא סבירא ליה לחלק בזה, וכמבואר בסימן שז סעיף ה, ולכן לא שייך הכא לומר לאיננייהודי בשבת גופא: (8) כן מצדד הפריימגדים, משום שהוא טרוד מצטער מזה. ובאמת נראה שיש להתיר אף אם אינו טרוד מזה, כיון שהוא מתענג בזה בשבת הוי צורך מצוה, וכמו שכתבתי בביאור הלכה: (6) היינו אפילו מוציא טומאת כהנים, כן הוא מסקנת האחרונים, ודלא ככ"ח: (3) מסקנת האחרונים: (ג) עיין במחצית-השקל:

ג ובימים בסוף הלכות
מאכלות אסורות

ולהפרישו (א) (מאיסור (ג) דאורייתא). יולהאכילו (ד) [ג] בידיים (ד) אסור (ה) אפילו דביים
שאסורים *מדברי סופרים, וכן אסור (ו) להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם

שערי תשובה

באר היטב

[ד] בידיים. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת בית-אפרים חלק א"ח סימן כג מ"ש בזה
ובחלק יו"ד סימן סא וטב:

הפרישהו אין ב"ד מוחין בידו, אבל באיסור דאורייתא ב"ד מוחין ביד האב להפרישו, ב"י, ע"ש. וכ"ל, ועי' ביר"ד סימן פא סס"ז דמ"מ מ"ק לחינוך, וכתב הש"ך ביר"ד סימן שנב
אבל לאו ברהבנה לית לן בה, דהא יונק אפילו מבהמה טמאה, עכ"ל, וד"ס' הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל, ע"ש; וז"ע דב"א"ה מותר דשרה בלועה
בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת, וד"ס' הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל, ע"ש; וז"ע דב"א"ה מותר דשרה בלועה
אינה מטמאה, וצ"ע, מ"א, ע"ש: (ז) בידיים. ואיתא ספ"ט דשבת דאסור ליתן לחינוך חגב חי וטמא לשחוק בו שמא ימות ואכלנו, ואפילו דבר
שאין בו איסור אלא משום כל חשקצו אסור ליתן לידו וכ"ש דבר טמא דחזיא לאכלו בעיניה, וכ"כ בהג"א שם ומטעם דהוי כמאן דמאכילו בידיים,
אבל מותר ליתן עוף טמא לשחוק, דאע"ג דימות לא חזיא לאכילה כן כדאיתא בב"ב דף כ. קטן שלא הגיע לחינוך ושחיית המים היק לו ואין שם
יין ישראל, מותר לגדול ליתן לו סתם יינם, ובתנאי שימוג בששה חלקים מים וישם המים תחלה ואח"כ היין, ראנ"ח ח"א ק"י"ב; וג"ל דאם היין
אינו חזק שיפסיד ע"י כך ציהור לאינרייהודי ליתן לו, מ"א. כתב יר"ו ג"א ח"א דאין למחות באינסי-יהודים המאכילין אותם איסור, אבל אסור לומר

ביאור הלכה

משנה ברורה

השמשות, דדין אחד הוא לענין עירוב להכרימצה עם עניינו, וכמבואר
במגיד-משנה פרק כד מהלכות שבת הלכה י, ועיין בב"ח, והנראה
לעניות דעתי כתבתי:

* **מדברי סופרים**, וכן וכו'. ודעת הרשב"א והר"ן דאם התינוק צריך
לכך מותר אפילו לספות לו בידיים דבר שהוא אסור מדרבנן,
אך המתכר סתם לריגא כדעת החולקים עליהם ואסורים בכל גווני. וכתב
כתשובת רבינו עקיבא איגור על דבר טלטול הספרים לבית-הכנסת
במקום שאין עירוב על-ידי תינוק אי יש לסמוך בזה על הרשב"א
דאיסור דרבנן ספינן ליה בידיים, השיב דזה אינו, דהא הר"ן כתב בפרק
כל תבאי להדיא דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצרכו ולא לצרכנו
שהם מדברים לשון הרע, מצוה לגעור בה ולהפרישם מזה, וכן ממחלוקת ושקר וקללות, ובעוונותינו הרבים כמה נכשלין
בוה, שהם מניחין בלשון הרע ורכילות ולקלל, ונאשמו בורגל בזה כל-כך עד שאפילו כשנתגדל ושומע שיש כזה
איסור גדול קשה לו לפרוש מהרגלו, שהורגל בזה שנים רבות והיה הרבר אצלו בחזקת היתר. (ה) ודע, דשיעור החינוך
במצוות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, בכל דבר לפי ענינו, כגון היודע מענין שבת, חייב להרגילו לשמוע קידוש
והבדלה, היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית, וכנ"ל בסימן יז, וכן כל כיוצא בזה, בין במצוות עשה של תורה בין בשל דברי
סופרים; אבל החינוך בלא-תעשה, בין של תורה בין של דבריהם, הוא בכל תינוק (ו) שהוא ברהבנה, שמבין כשאומרים לו
שזה אסור לעשות או לאכול, אבל תינוק שאינו ברהבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בעל-כרחו מלאכול מאכלות אסורות או
מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה, כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו, וכן אם הוא כהן אין צריך להוציאו
מבית שהטמאה בתוכו, אלא-אם-כן הוא ברהבנה, אזי מצוה על אביו להוציאו כדי להפרישו מן האיסור מחמת מצות חינוך.
(ז) ולהקניטו כשיטמאה בתוכו וכן לספות לו בשאר אסורים, אסור אפילו בחתיכה שאינו ברהבנה עדיין, וכן שנתכוב
לקמיה. (ח) ובכל מקום אשת כהן מעוברת שרובו ימיה ללדת, ומותרת ליכנס בתחילה באהל המת, דאף שנואה לא שודאי
תלד שם ולד, ושמא יהיה זכר ויטמא שם, אפילו הכי מותר, דספק-ספיקא הוא, שמא יהיה נקבה ושמא יהיה נפל: (ד) אסור.
(ט) לכל אדם, (י) ואפילו התינוק אינו ברהבנה כלל, ודבר זה הוא אסור מן התורה, וילפינן לה מדכתיב בשרצים "לא
תאכלום", וקרא יתירא הוא, (יא) וקיבלו חז"ל דרוצה לומר לא תאכילום לקטנים, וכן בדם כתיב "כל נפש מכם לא תאכל דם",
וקיבלו חז"ל דרוצה לומר לא תאכיל לקטנים, וכן בטומאת כהנים כתיב "אמור" "ואמרת", ואמרו חז"ל: אמור לגדולים
שיאמרו לקטנים. והנה משלש מצוות אלו (יב) אנו למדין לכל התורה כולה, דכל איסורי-תורה אסור להאכילם או לצוותם
שיעבדו, ולכן אסור ליתן לחינוך דבר-מאכל של איסור אפילו לשחוק בו, שמא יאכלנו, דהוי כמאכילו בידיים [מ"א]:
(ה) אפילו וכו'. ולומר לאינרייהודי שיתן דבר-איסור לחינוך גם-כן אסור, וכמו בכל איסורין דאמירה לעובד-גילולים אסור,
וכל-שכן לומר לחינוך בעצמו שיאכל דאסור [אחרונים]. ואם התינוק צריך לכך, כגון שהוא קצת חולה, מותר לומר לעובד-
גילולים להאכיל אותם אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה, וכן נוהגים בפסח, שמצוים לעובד-גילולים לישא התינוק אלו ביתו
ולהשקותו חמץ [וכן אם הוא צריך לשותת סתם יינם, שהמים היק לו, יצוה העובד-גילולים ליתן לו]. ואם התינוק חולה ואי
אפשר לישא אותו חוץ לבית, יבקש מעובד-גילולים שיתן להתינוק חמץ. והעובד-גילולים מביא החמץ ומעמידו בבית, דהוי
ליה חמצו של עובד-גילולים בבית ישראל דאינו עובר עליו ב"בל יראה", ואז אפילו הולך העובד-גילולים לפעמים, יכול לצוות
לקטן ליתן לזה לשותת, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו, כמו שכתוב סימן תמ. אך בכל זה יזהר שלא יקדים לו דינר, דעל-
ידי-זה יהיה קנוי לו החמץ [מ"א וש"א]: (ו) להרגילו בחילול שבת וכו'. כגון (יג) שיאמר לו הבא לי מפתח, ואפילו דרך

שער הציון

(ז) ט"ז ומגן-אברהם וש"א: (ח) כל הפוסקים: (י) אחרונים. ומאיסור היתיר לכאורה משמע דאם אינו ברהבנה אפילו ליספי ליה ליכא איסורא, ותמוה
מאד, דמוכח בהדיא בגמרא להיפוך, וכבר הקשה עליו בספר חיי-אדם, וכן המגן-אברהם לא העתיקו אלא להשמיענו דבאינו ברהבנה אין צריך אביו
להפרישו, אבל למיפסי ליה טיים אחר-כך כהודיא דאפילו אינו ברהבנה אסור, וכן כתב הגר"ז: (י) מגן-אברהם: (יב) נתיב-חיים ביישוב דברי הרוקח ממה
שהשיג עליו המגן-אברהם, וכן כתב ש"א בשם רדב"ו בתשובתו: (יג) אחרונים: (יד) יבמות ק"י"ד: (יז) כן פסקו כמה גדולי ראשונים
מפשטיות הגמרא שם: (יח) גמרא:

הלכות שבת סימן שמג שדמ

תלג באר הגולה

משום שבות: הגה ויש אומרים דכל זה בקטן ולא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך (ז) צריכים להפרישו (חוספות פרק כ"ב). (ח) ויש אומרים דלא שייך חינוך לבית-דין אלא לאב בלבד (כ"י). וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אף-על-פי שאינו צריך תשובה כשיגדל, מכל מקום (ט) טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר (ס) לתשובה ולכפרה אף-על-פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין (פסקי מהר"א סימן סב):

שדמ דין ההולך במדבר בשבת, ובו ב' סעיפים:

א (א) *ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעה ימים (ב) מיום שנתן אל לבו שכחתו, ומקדש השביעי (ג) בקידוש והבדלה; (ד) ואם יש לו (ה) ממה להתפרנס (ו) אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מן המזון, ואז יעשה מלאכה בכל יום, ואפילו ביום שמקדש בו, (ז) כדי פרנסתו *מצומצמת, (ח) ומותר לילך בו בכל יום,

באר היטב

א שבת ט"ז מירא
וכרייתא ב"ש
המשמעות הגמרא
ג ר"ן שם ד' ע"ב וכן
כחבר חוספות והרא"ש
בתירן שני

לשחות, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל או ישחה ממנו, אבל אם התינוק אינו חולה כ"כ, ישאנו לחזק ולא יכניס החמץ לבית כלל, ועמ"ש בסי' ח"ן ס"ק י"א, ועמ"א: (ז) לתשובה. קטן שגנב או שהיך ראוי לבית-דין להכותו כדי שלא ירגיל בה, אבל אין צריך לשלם אם אין הגניבה בעין, ב"ח. ועיי' ט"ז ובספר חסידים סימן תרצב:
(ב) כדי פרנסתו. ואם יש לו לחם אסור לבשל דאין כאן פיקוח נפש,

ביאור הלכה

ואדרבה מחינן בידיה, ויש תקנה, ליתן להתינוק חומש וסידור שישא לבית-הכנסת לצורך עצמו להתפלל ולשמע קריאת התורה, וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד:

* ההולך במדבר וכו'. והוא הדין אם שבת באיזה חודש עומד או מנין הימים של חודש בניסן סיון תשרי, ויצויר זה בימים שאין להכנה נראית וכדומה, דזה גס-כן אי אפשר לידע ולהכיר הימים-טובים, ואינו יודע מתי חל המועדות, צריך לנהוג מספק בקדושה עד שידע שיצאו הימים-טובים [פמ"ג במ"ז]: * ואז יעשה מלאכה וכו'. כתב בתוספת-שבת, דאם יכול להתענות יום אחד בלי סכנה אסור לו לעשות מלאכה באותו יום, דאין כאן פיקוח נפש. ועיי' בספר בגדי-ישע שחולק עליו וסובר דאין צריך לסגף עצמו בתענית, כדי שיוכל למהר לצאת מן המדבר, ועוד האריך, עיי' שם: * מצומצמת. לכאורה

משנה ברורה

כרמלית: (ז) צריכים להפרישו. סבירא להו, דכיון דהגיע לחינוך מוטל (יד) על כל אדם להפרישו מאיסורא כמו על אביו, והא דקיימא לן דאין מצווין להפרישו, בשלא הגיע לחינוך. ועיי' בחיי-אדם שרעתו, דלענין איסורא דאורייתא יש להחמיר כדעה זו, ועל-כן אם העובר-גילולים רוצה להאכיל לקטן ישראל שהגיע לחינוך דבר שאסור מדאורייתא, מוטל גם על אחרים למחות בידו, אבל בדבר שאיסורו מדרבנן אין מוטל (טו) רק על האב: (ח) ויש אומרים דלא שייך וכו'. לאו דעה חרשה היא, אלא דעה המחבר לעיל: (ט) טוב לו. קטן שגנב או שהיך, (טז) ראוי לבית-דין להכותו שלא ירגיל בה [וכן (י"ז) חבלה וביוש וכל דברים שבין אדם לחבירו בית-

דין מצווין להפרישו שלא יארע תקלה על-ידו], אבל אין צריך לשלם אם אין הגניבה בעין. וכל זה מדינא, אבל לפנים משורת הדין, בין שחבל בו בגופו (יח) או שהיך לו בממונו, צריך לשלם לו [ט"ז וח"א וכן משמע מהגרא"א]:

א (א) ההולך במדבר. והוא הדין אם נשבה בין העובר-גילולים תשכח יום שבת ממנו [ירושלמי], אן לפעמים בזה יכול לברר מחשבוניתם באיזה יום חל שבת שלנו: (ב) מיום שנתן וכו'. רוצה לומר, מיום שנפל בלבו הספק מתי הוא שבת, (ב) ואותו היום גופא הוא יום ראשון למנין ששת ימי החול: (ג) בקידוש והבדלה. דהיינו שעושה קידוש על הפת והיין כדין. ותיקנו חכמים זה (ג) לזכרון, שלא תשתכח תורת שבת ממנו. ואם אין לו, יקדש על-ידי התפלה, דהא התפלה הוא מתפלל של שבת ביום זה, כמו שכתב הפרי-מגדים, ויצא בזה מדאורייתא (א) והיום הוא באמת שבת, כמבאר לעיל כסימן רעא במשנה ברורה, עיי' שם, וגם יבדיל בתפלה, שאומר 'אתה חוננתנו', (ב) ויצא בזה על-פי הדחק מצות הבדלה: (ד) ואם יש לו וכו'. היינו אפילו אין לו (ז) כי אם לחם בעלמא, שוב אסור לעשות מלאכה אצל בני השיירא להשתכר בשביל תבשיל, דהלא אין כאן פיקוח נפש: (ה) ממה להתפרנס. דהיינו מכספו שיש לו, או שיוכל למכור איזה חפץ, (ה) או שיוכל להשיג בהקפה מבני השיירא עד שיגיע למקום ישוב, או במתנה מאצלם: (ו) אסור לו. רוצה לומר אפילו בכל ששת הימים, דהא כל יום הוא ספק שבת, ואף-על-יגב דרוב הימים הוא ימי חול, (ו) זה מקרי קבוע, דהא יום שבת מינכר לכל הוא: (ז) כדי פרנסתו מצומצמת. אכל יום נמי קאי, שאינו רשאי להשתכר ממלאכה יותר. ואפילו ביום הששי שלו כדי להכין על יום השביעי שלו שלא יצטרך לעשות בו מלאכה, (ז) גס-כן אסור, דשמא היום הוא יום שבת ולמחר יהיה יום חול, ואיך יחלל בדבר שאינו נוגע לפיקוח נפש, אבל כדי פרנסה מותר, שנוגע לפיקוח נפש, שאם לא יעשה מלאכה ימות במדבר ברעב. וכדיעבר אם הריח ביום אחד יותר מכדי פרנסתו, אסור לו למחר לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו [ת"ש]: (ח) ומותר

שער הציון

(יז) חיי-אדם, וכן מוכח מרכיבו ירוחם, עיי' שם: (טו) כן הוא לשון החיי-אדם. ובאמת על האב מוטל להפרישו אפילו במילתא דרבנן משהוא בר-הבנה, וכמו שכתב בעצמו בסעיף ג, עיי' שם, והאי דנקט משהגיע לחינוך, משום מילתא דרישא נקטיה: (טז) אחרונים: (יח) פרי-מגדים: (יט) אפילו ההיזק היה רק בענין גרמי בעלמא, כן משמע מהט"ז הגרי"א: (ב) ב"ח: (ג) רש"י ור"ן, וכווננו בזה לתרץ האין התייר לו לברך ברכת קידוש חללא על-כל-פניו: (ד) ואם יש לו וכו'. היינו אפילו אין לו (ז) כי אם לחם בעלמא, שוב אסור לעשות מלאכה אצל בני השיירא להשתכר בשביל תבשיל, דהלא אין כאן פיקוח נפש: (ה) ממה להתפרנס. דהיינו מכספו שיש לו, או שיוכל למכור איזה חפץ, (ה) או שיוכל להשיג בהקפה מבני השיירא עד שיגיע למקום ישוב, או במתנה מאצלם: (ו) אסור לו. רוצה לומר אפילו בכל ששת הימים, דהא כל יום הוא ספק שבת, ואף-על-יגב דרוב הימים הוא ימי חול, (ו) זה מקרי קבוע, דהא יום שבת מינכר לכל הוא: (ז) כדי פרנסתו מצומצמת. אכל יום נמי קאי, שאינו רשאי להשתכר ממלאכה יותר. ואפילו ביום הששי שלו כדי להכין על יום השביעי שלו שלא יצטרך לעשות בו מלאכה, (ז) גס-כן אסור, דשמא היום הוא יום שבת ולמחר יהיה יום חול, ואיך יחלל בדבר שאינו נוגע לפיקוח נפש, אבל כדי פרנסה מותר, שנוגע לפיקוח נפש, שאם לא יעשה מלאכה ימות במדבר ברעב. וכדיעבר אם הריח ביום אחד יותר מכדי פרנסתו, אסור לו למחר לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו [ת"ש]: (ח) ומותר

עבירות מחייב לעשות: (ו) מגן-אברהם: (ז) גמרא:

ה ממורא דרבא שם

(3) (ט) *אפילו ביום שמקדש בו: ב [*] ה"ה יודע מנין יום שיצא בו, כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע (י) באיזה יום יצא, מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה (יא) ביום שמיני ליציאתו, שביום כזה יצא מביתו, דבוראי לא יצא בשבת, וכן ביום חמשה עשר וביום עשרים ושנים וכן לעולם:

שערי תשובה

באר היטב

ט"ז: (3) אפילו. אבל שאר איסורי דרבנן אסור לו לעשות, ועמ"א ועיין במהר"ם גלאנטיי בספר קרבן-חגיגה סימן לח:

[*] היה יודע מנין יום כו'. עיין בשו"ת מהר"ם די בוטין סימן נח דאף ככהאי גוונא מונה ה' מיום שביטתה, ושם נתן טעם למה לא הותר במלאכה שלשה ימים שמסמן ליציאתו כיון דאין יוצאין שלשה ימים קודם שבת, ע"ש. ועיין במור וקציעה באותם שנוסעים החח קוטב שהיו מתארח חודש וכ'.

ביאור הלכה

לילך. אפילו (ט) כמה פרסאות, שאם ישאר כמדבר לעולם יחלל שבת וימות בארץ גויה: (ט) אפילו ביום שמקדש בו. כדי למהר לצאת מן המדבר, אבל שארי איסורים אפילו אינו רק שבות דרבנן אסור לעשות ביום השביעי שלו [מ"א], ובאליה רבה מיקל בשבות אפילו ביום השביעי שלו, כיון דהוא רק ספיקא דרבנן: ב (י) באיזה יום יצא. ועל-כן אסור לעשות תיכף מלאכה, דשמא יצא ביום שני ושלישי והיום יום שבת, וכן ביום ששי ושביעי, דשמא יצא ביום ראשון ושני: (יא) ביום שמיני ליציאתו. אבל ביום תשיעי אסור, דהגם דאין דרך לצאת מביתו בערב-שבת, דלמא מיקלע ליה שיירא ונפק בערב-שבת, ואם-כן יום תשיעי ליציאתו הוא שבת, אבל ביום שמיני וכן כלילו מותר. וכתבו האחרונים, דאם יכול לעשות מלאכה באותו יום שיספיק לו להתפרנס מזה (ט) כל השבוע, אסור לעשות מלאכה כל השבוע:

למה לא הרשוהו שירויח ביום אחר או בשני ימים הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיוכל לשבות אחר-כך ארבעה החמשה ימים ממלאכה. שעל-ידי-זה קרוב שיקיים מצות שבת כדן תורה, מה שאין כן עתה שהוא עושה בכל יום ויום, בוודאי יתחלל שבת במלאכה דאורייתא? יש לומר, דעתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת, דנוגע לו בכל יום ולפיקוח נפש, ועל-כן זה עדיף יותר משיעשה יום או יומים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק ברצונו. ונוכל ללמוד מזה לענין איש הצבא שהוצרך לו מטעם הממשלה הרוממה לעשות איזו מלאכה דאורייתא, ויוכל לעשות זה בערב-שבת-קודש, ובודאי מחייב לעשות כן כדי שלא יצטרך למחר לחלל שבת, וכמו שביררנו בשערי-הציון, אך שלא היה לו פנאי בכל היום עד בין-השמשות, שמוטב לו לעשות המלאכה למחר אף שאו הוא יום שבת בוודאי, שאו מוכרח לזה ואין עליו איסור, מה שאין כן עתה הוא מחלל שבת ברצונו בספק. ויש לדחות, דבניינו הוא שני ימים, מה שאין כן הכא דהוא יום אחד, מה נפקא-מינה בין תחלת המעת-לעת של שבת לאמצע המעת-לעת, מוטב יותר שיקדים, דאפשר שניצל על-ידי-זה מחילול שבת, וצריך עיון: * אפילו ביום שמקדש בו. ולענין תפילין, נראה לעניות דעתי דחייב להניח בו, דהא רוב הימים הם ימי חול וצריך למחל בתר רובא, ומה שעושה קידוש הוא רק לזכרון בעלמא כדפירש רש"י, ומה שאסור במלאכה בכל יום, אפשר משום דעושהו רבנן כקדוש, ואפילו אם נאמר דיום של שבת הוא בכלל קדוש גמור מדאורייתא הרי כמחצה לו אברהם דסבירא ליה דיום שביעי אסור אצלו אפילו בעניני שבותין כמו ביום-טוב שני, וזהו רק לחומרא אבל לא להקל, ואף רביוס-טוב שני פטור גם מתפילין, החם שאני, דעיקר התקנה נתקן לכל ישראל כדי שלא יבואו לחילול יום-טוב, ועושהו יום-טוב גמור נכבד לענין מה דמותר להתעסק בו כדי שלא יבואו לזלול בו, ויש כח ביד רבנן לעקור דבר-תורה כשב ואל תעשה, והלא נתקן יום-טוב שני אפילו לדין דבקיאי בקביעא דירחא, מה שאין כן כזה ששכח יום שבת, ואי עשו רבנן כלל תקנה אצלו לעקור המצוות דאורייתא ששייך לו ימות החול. ועוד יש סברא לחייבו, דהלא פטור דשבת עצמם אות, ואם-כן זה שעושה בו מלאכה לפרנסתו אין בו היכר נדלא מסתבר לומר דבקיודש לבד הוא ההיכר, דהא עיקר האות הוא דהקדוש-ברוך-הוא שבת ממלאכתו ביום השביעי והוא גם-כן שובת]. ואין לומר דאם-כן כל חולה שיש בו סכנה שמוחר לחלל שבת יהיה חייב בתפילין, ועל-כרחף משום דשובת בשאר עניני מלאכות שאין תועלת לו לרפואתו שייך בו שם אות, ואם-כן הכי נמי בענינו, הרי לא הותר לו כי אם המלאכה שצריך לו להרויח לפרנסתו כדי שלא ימות כמדבר ברעב, ואף גם זה בצמצום, זה אינו, ויש הוא אות והיכר מה שכלל יום הוא מותר בכל מלאכות לעשותן והיום אסור, מה שאין כן כזה, ששואר אצלו יום שביעי זה לכל הימים, וכלל יום הוא גם-כן אין מותר בשום מלאכה; וגם אפשר דשם הוא אות במה של שבתים שובתים באותו יום, מה שאין כן כזה, אך מכל מקום לא ברירא סברא זו כל-כך, אך מפני טעם הראשון יש לחייבו, ואך בעת התפלה של שבת לא יניח התפילין כדי שלא יהיה תרתי דסתרי. וגם, דאי לאו הכי יתרח הגמרא דמינכר שהוא שבת במה שאינו מגיח תפילין, לתירוץ שני של התוספות דבמה שהוא בשב ואל תעשה גם-כן מינכר שהוא שבת, כן נראה לעניות דעתי:

שער הציון

(פ) כן משמע מן הפוסקים וכן כתב הגר"ז: (ט) ומה נוצל ללמוד בזמננו דאם נתנה הממשלה הרוממה מלאכה לאיש הצבא שתחיה עושה מתוקנת ליום השבת בצוהרים, מחייב להכין המלאכה מקודם כדי שלא יצטרך לחלל השבת, דהרי הממשלה לא צוהה שיעשה דוקא ביום השבת, וכן נוצל ללמוד בסימן זה כמה הלכות המצויות בענין זה: (*). אוראה קצח באיזה מקום נזכר וכו' (א) הדרש בסימן שכ. (ב) הורה בסימן שיט. (ג) אף קצרה ידי כעת העתיקים]. (ד) החורש בסימן שלו. (ה) הורה (ג) הקוצר בסימן שלו. (ד) המעמר בסימן שמ. (ה) הדרש בסימן שכ. (ו) הורה בסימן שיט. (ז) אף קצרה ידי כעת העתיקים]. (ח) הורה בסימן שכ. (ט) המרקד בסימן שכ. (י) הלש בסימן שכא בשכר. (יא) האופה וכן מבשל בסימן שיה ובסימן רג ורנד ורנו ורנו ורנו. (יב) הגוזח בסימן שמ, ובסימן שבת סעיף ט. (יג) המלבן בסימן שכ. (יד) הצובע בסוף בסימן שכ. (טו) הקושר והמתיר בסימן שיש. (יז) התורף והקורע בענין שיש. (יח) הצד בסימן שיש. (יט) השוחט, גם זה שם בפסוק ט. י. (כ) המפשיט בסימן שכ. (כא) המולח והמתיר בסימן שכא ובסימן שכ. (כב) המורטש העתיקה בסימן שמ. (כג) הממחך בסימן שכא סעיף ט. ובסימן שכ סעיף ח ועוד בכמה מקומות. (כד) המחתך בסימן שכ. (כה) הכותב והמוחק בסימן שמ. (כז) הכותב והחותר בסימן שיש שיד שטו. (כח) המכבה והמכביע בסימן ונה ובסימן שלו. (כט) המכה בפטיש בסימן שבת ובסימן שמ ועוד בכמה מקומות. (ל) המציא מרשות לרשות יבואר אם רצה השם מסימן שמה והלאה. ויתר הששה אבות מלאכות ביארי אותם מעט פה בסוף סימן זה: סליק.

הלכות שבת סימן שדמ

תלה

משנה ברורה

נירין, ומשיעשה שני בתים חייב, ופירש רש"י דהנך לאו נירין ממש, אלא שמשרשר ומרכיב חוט אחד בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתיקונן. (ד) דרך האורגין, שמתחין החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה, ושנים אוחזין זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין ומתקן אותם זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי או ערב, ומתיחת החוטין כדרך האורגין נקרא מיסך, וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס השתי בערב, נקרא אורג. (ה) המיסך חייב, והשובט על החוטין עד שיתפרקו ויתקנס, הרי זה תולדת מיסך, והמרדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה, הרי זה תולדת אורג. (ו) אחד האורג בבגד או בקנים, או שעושין חלונות מחתיכת עץ כמו שעושין לסכך עליו, או בשערות או בכל דבר, חייב. והקולע נימין ושערות וכל דבר, הרי זה תולדת אורג וחייב. והני מילי בתלוש, אבל הקולע שערות ראש במחובר אינו כאורג, דאין דרך אריגה במחובר בראש, וגם אין סופה להתקיים, אבל על-כל-פנים איסור יש בזה לקלוע או להתיר קליעתו, וכדלעיל בסימן שג סעיף כו, עיין שם במשנה ברורה. (ז) הפוצע שני חוטין: לרמב"ם, שמוציא השתי מן הערב או להיפוך, ולראב"ד, שחתך שני חוטין אחר האריגה מן המסכת, חייב. וצריכין רופאי ישראל לזהר, כשצריכין חוטין מפורדין [שקורין קנייט"ן] ליתן על המכה ולוקחין חתיכת בגד פשתן ומפרידן החוטין, והוי מלאכה דאורייתא [כל זה מלוקט מהרמב"ם והחייאדם והזכרו תורת משה]:

להיות סייג וגדר להתורה] המזכרים בהשלחן-ערוך [לכד ממלאכת הוצאה, שיבואר אם ירצה השם בסימן הבא], ולא נשאר לנו כי אם להעתיק פה (כי אם) עוד איזה אבות מלאכות שלא נזכרו פה בשולחן-ערוך, דהיינו המנפץ, והטוה, והמיסך, והעושה שתי בתי-נירין, והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין, ונבארם אחת לאחת: (א) הסורק צמר או פשתן או שאר דברים, כמו ססורקין הפשתן והצמר או כמו שנופצין הצמר לעשות הלבדין, והמנפץ הגידין, דהיינו שחובט במקל על הגידין עד שעושה אותן כחוטין לטוות אותן, כמו שהסופרין עושין, כל זה קרוי מנפץ וחייב, אבל המנפץ גבעולי פשתן וקנבוס חייב משום דש, שהרי מוציא הפשתן והקנבוס מן הגבעולין [סמ"ג. ועיין בח"א]. (ב) הטוה אורך ארבעה טפחים מכל דבר הטוה, חייב, אחד הטוה את הצמר או פשתן או נוצה או שערות או גידין וכן כל כיוצא בזה, ולא דוקא בכלי [כמו שקורין שפי"ן-רעד¹], אלא אפילו אם טוה בידים [שכך הדרך לטוות כמו שטווין הנשים בידים על שפינדל²], ומקרא מלא הוא "בידיה טוה". והלוקח חוטין ושוזר אותם [שקורין איינגידייט³], גם-כן חייב משום טוה, וכן העושה הלבדין, דהיינו מה שקורין [קאפעלוש³ או פילשצ"ן], הרי זה תולדת טוה וחייב. (ג) העושה שתי בתי-נירין, חייב [ועיין בתוספות-יו"ט טוב פרק ז דשבת ובפרק יג דיבור המתחיל 'בנירין' ובתפארת-ישראל שהאריכו בזה]. העושה נפה או כברה או סל או סבכה, או שארג מטה בחבלים והוא הדין בקש ובכל דבר, הרי זה תולדת עושה

תרגום: 1 צורת טויה עלידי לגל. 2 כישור (פלך). 3 מגבעות.

פסקי

חזון איש

נערך ונסדר בס"ד ע"י
הרה"ג ח. א. ש. שליט"א

שנת תדש"ן לפ"ק

כל הזכויות שמורות להמו"ל

חזון איש — חלק ג

סימן רמג

ד"ה במ"ב, דגם דעת הרמב"ם כן, ומה דכתב הרמב"ם בלשון אין משהין אותו ע"ג האש, סתם שהיה נקט, וה"ה על כיוסיה.

משנה ברורה ס"ק י' כל דבר שאסור להשהותו צריך לסלקו קודם חשיכה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים, דאפילו שכחו בשוגג, צריך לסלקו, ואפילו בשבת, אע"פ שהוא מוקצה.

משנה ברורה ס"ק י"א דבחי שלא נתבשל כלל, היינו אפילו הוחם התבשיל, כיון דעצם הבישול לא נתבשל כלל, מותר, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ב ד"ה סימן רנ"ג ס"א, דביאור דברי המשנה ברורה הוא דוקא בלא הגיע ליד סולדת בה, אחרי שהוחם, אבל אם הגיע ליד סולדת בה, היינו התחלת הבישול, ועיין שם עוד דלכאורה לא שייך במציאות ההיתר של קדרה חייאת, שהרי אי אפשר לצמצם ליתן סמוך לשקיעת החמה וכשמקדים הרי בשיל קצת קודם שקיעת החמה, אבל השתא דבעינן התחלת הבישול שפיר נותן קודם שקיעת החמה באופן שלא יהיה עדיין יד סולדת בה בזמן שקיעת החמה, ועיין שם עוד דביאר הדין דואם נתן בו חתיכה חיה, דקשה הרי מיד בשיל קצת, אי מיירי בקדירה שהיד סולדת בה כפשוטו, וביאר דמיירי דהקדירה בשיל ולא בשיל היה ונצטנן, ועכשיו נתן בו חתיכה חיה ומחזירו ע"ג הכירה.

[עיין בשביתת השבת דיני שהיה ס"ק ט"ו בבאר רחובות מה שכתב בענין קדירה חייאת, לדידן דמדליקין הרבה לפני השקיעה, ועיין עוד שפת אמת שבת (יח, ב) ד"ה שם בגמ' האי קדירה חייאת וכו', דהקשה קושיא זו של החזו"א (דכשמקדים הרי בשיל קצת) וביאר שם באופן אחר עיין שם בארוכה].

ביאור הלכה ד"ה מסיח דאפילו שהתנור חומו רב ויוכל להתבשל בכמה שעות בלילה מותר כל שאין הדרך של בני אדם להמתין בסעודה כל כך, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ב ד"ה בכיה"ל ד"ה מסיח, דמשמע מתוך דברי הביאור הלכה, דאם דעתו לאכלו בלילה [פירוש לפירושו, דדעתו לאכלו בלילה בזמן מאוחר] אסור, ואין הרבר כן, דלא גזרו חכמים אפילו עומד ומצפה לאכלו בלילה וכו'.

משנה ברורה ס"ק ט"ו דיש מקילין אפילו לסמוך לכתחילה בשבת אם הקדרה עדיין חם ומבושיל כל צרכו, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ט' ד"ה במשנה

סעיף א' וב' ומשנה ברורה שם דבאריסות ובשכירות אין איסור אמירה לעכו"ם דעכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד, עיין חזו"א שביעית סימן ד' ס"ק כ', ד"ה נראה, דמ"מ אסור להתנות בהדיא שיעבוד בשבת, ואינו דומה לשותפות, ועיין שם עוד ד"ה והא, דהסביר יפה דינא דשרי באריסות.

סימן רמו

משנה ברורה ס"ק י"ח דאם הפקירה וזכה בו אחד ביום השבת זכה, עיין חזו"א אבן העזר סימן ע"ד ס"ק י"ז, דהאריך בדין זה של מפקיר ליום השבת לבד, האם הוא דין של אחרין לפלוני, או קנין פירות, עיין שם בארוכה שתירץ בזה קושית רע"א, דאם הוא הפקר לזמן הרי אינו מועיל, ואם הוא תנאי, כיון שזכה בו אחר בטל ההפקר, ועיין עוד שם ס"ק י"ח ד"ה וכו' הגרע"א, עיין מה שתירץ בזה לפי דבריו.

סימן רנב

סעיף ד' ומשנה ברורה ס"ק ל"ג וביאור הלכה ד"ה מותר דאם הביא עכו"ם מנעלים לישראל בשבת מותר ללכשו, אם העיר רובה עכו"ם, ואינו אסור מטעם מוקצה, כהכרעת הרמ"א כדעה אחת בב"י, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק י' ד"ה שו"ע, דזה רק בשבת, אבל ביו"ט אסור משום נולד.

ביאור הלכה ד"ה להשמעת בשם המ"א דבריחיים של מים ליכא חיוב חטאת, ובשם האחרונים דדחו דבריו, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק א' ד"ה ומיהו, דנראין דברי האחרונים בזה, דאיכא חיוב חטאת, כיון דדרך טחינה בכך.

משנה ברורה ס"ק נ' לגבי שעון להעריכו ביום השבת, אפשר דהוי איסור תורה, עיין חזו"א סימן נ' ס"ק ט', ד"ה כתב הח"א, דאין בו איסור תורה, כיון דעשוי להתפרק.

סימן רנג

ביאור הלכה ד"ה ליתן דאיסור שהיה הוא בין ע"ג עובי הדפנות, ובין נגד חלל הכירה מלמעלה, ואפילו מכוסה בכיסוי ומעמידה על הכיסוי, וזהו לפי דעת רש"י והטור, אך מדברי הרמב"ם משמע לכאורה דע"ג הכיסוי לא מיקרי על גבה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ט',

משנה ברורה ס"ק ל"ו דבהחזיר דבר שמצטמק ורע לו אפילו החזיר במזיד מותר בדיעבד, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ד ד"ה ואי המוחזר וכו', דאפילו נצטנן מותר בדיעבד, ואין צריך להמתין עד שיצטנן, ועיין שם עוד ס"ק כ"ז ד"ה היה מבושל כ"צ, [בדינים העולים] דאפשר דה"ה במצטמק ויפה לו עד כדי שאין דעת בני אדם על צימוקו, ולא ניכר שבחא, ולא החזיר אלא שלא יצטנן מותר בדיעבד, אפילו החזירו במזיד.

סעיף א' במחבר וי"א שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי או שנתבשל כל צרכו וכו', עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ג' ד"ה ודעת הר"י וד"ה ויש, דלהלכה יש להקל אפילו במצטמק ויפה לו כשנתבשל כשליש בישולו, ועיין שם בבאיור דעת המחבר האם שיטתו כד"ה או שלשונו במה שכתב או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, לאו דוקא.

משנה ברורה ס"ק ל"ח ד"ה דמאכל בן דרוסאי הוי שלישי בישול, וי"א כחצי בישול, ובשעת הדחק אפשר להקל בשליש בישול, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ו' ד"ה דינים העולים, דמשערין שלישי בישולו לפי זמן הכישול, כגון אם מתבשל כ"ב שעות, ארבעים רגעים הם לשליש בישולו, ומשערין מעת שהגיע ליד סולדת בו, ועד שהגיע ליד סולדת בו אינו מן החשוב, דהתחלת הבישול מיקרי מעת שהגיע ליד סולדת בו.

ביאור הלכה ד"ה ונהגו להקל דלכתחילה יש להחמיר שיהא מבושל כל צרכו ולסלקו קודם חשיכה אם הכירה אינה גרופה וקטומה, אך אם באו אורחים קודם שקיעת החמה יש להקל להניחו על הפטפוט אף שלא יתבשל אלא כחצי בישולו וכו', עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ג' ד"ה במ"ב, דיש לסמוך על המקילים בכל גווני, ועיין שם עוד דביאר דברי המשנה ברורה דמיירי במצטמק ויפה לו, דאי במצטמק ורע לו אינו צריך לסלקו.

רמ"א ומשנה ברורה ס"ק מ"ו דאפילו דהקדרה עומדת בתוך התנור והתנור סתום לא מיקרי הטמנה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ט ד"ה והנה הרא"ש והר"ן, דמיירי דהקדרה היא ע"ג פטפוט או ע"ג דופני הכירה, אבל אם נוגעת בגחלים הוי הטמנה אע"פ שמגולה למעלה.

משנה ברורה ס"ק נ"ג ושער הציץ ס"ק מ"ד דמותר להחזיר בשבת ואפילו נטלה מער"ש וחשכה, והחזירה בשבת, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ב, ד"ה ונראה השני, דאם נטל הקדרה מבעוד יום וחשכה אסור אפילו בדעתו להחזירה, ועודן בידו.

משנה ברורה ס"ק נ"ו ושער הציץ ס"ק נ"ז דבעת הצורך יש לסמוך על המקילין בדעתו להחזיר אף שהסירן מידו, או בעודן בידו אף דאין דעתו להחזיר,

ברורה, דבגמרא משמע דבשבת ודאי אסור, ועיין שם עוד ס"ק ו' ד"ה דינים העולים, דלהחזיר ע"י סמיכה מותר בכירה, אפי הוסקה בגפת ועצים, ואינה גרופה וקטומה, ובתנור אסור אפילו בקש וגבבא ואפילו בגרופה, ובכופח אם הוסקה בקש וגבבא, דינה ככירה, ואם בגפת ועצים דינה כתנור.

משנה ברורה ס"ק כ"ב בשם הא"ר בדעת הרמב"ם דבקש וגבבא וגרוף וקטום מותר, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ב ד"ה במשנה ברורה ס"ק כ"ב, דאדרבה דברמב"ם משמע דבקש וגבבא לא שייך לחלק בין גרוף וקטום ללא גרוף וקטום, דלעולם חשיב כגרוף וקטום ואעפ"י כן אסורו, ועיין שם עוד, דאפשר דאם נתן על הגחלים קש וגבבא, הוי כנתן עליו נעורת של פשתן, ועיין עוד שם ס"ק ו'.

משנה ברורה ס"ק כ"ה ככופח דמתוך שהמקום צר, החום מתקבץ בו ביותר, ונפיש הבליה מכירה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ז', דדין כופח אינו אלא בחללו צר כפי מדת שפיתה אחת, אבל אם חללו רחב אלא שמכוסה מחציתו מלמעלה, דינו ככירה.

משנה ברורה ס"ק כ"ח דבתנור של נחתומין שמסיקין בו תדיר וחומו רב, יש להחמיר לדונו כתנור, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ו', שיש להקל גם בתנור של נחתומין.

משנה ברורה ס"ק ל"ב דבלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור עד מוצ"ש בכדי שיעשו, ומדברי הרמב"ם לא נראה כן, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים, דנראה דאין לאסרו אך אם בצאת הכוכבים עדיין לא הגיע למאכל בן דרוסאי, הא לאו הכי אינו אסור בדיעבד.

ביאור הלכה ד"ה ואם התזירים א"י, וד"ה דינו דבהחזירו עכו"ם אפילו בציווי ישראל אם היה מבושל כל צרכו אפילו במצטמק ויפה לו, מותר בדיעבד, ואם לא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי, מסתפק הביאור הלכה בזה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ו, ד"ה ונראה, דאם ראהו ישראל אח"כ חייב לסלקו ואם לא סלקו אסור אפילו בנתבשל כל צרכו, וכ"ש בשנתנו העכו"ם בדיעת ישראל.

שם דלא אסור בדיעבד ע"י נכרי כי אם בנצטנן לגמרי, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה החזיר בשבת, וד"ה היה צונן [בדינים העולים] דדוקא אם החזיר תבשיל חם כדרך שבני אדם אוכלין אותו אע"ג דאילו לא היה מחזירו היה מצטנן, מותר אפילו במצטמק ורע לו ונתבשל כל צרכו, ואפילו במזיד, אבל אם החזירו צונן והחם אפילו החזירו גוי ואפילו שונג, ואפילו בדבר שאין בו משום בישול, אסור לאכלו אפילו כשיצטנן.

סעיף ג' הרואה שהקדיחה תבשילו יכול להניח קדרה ישנה ריקנית ע"פ הכירה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"א, ד"ה שהי', דדוקא של חרס מותר אבל של מתכת אסור דהמחמם את המתכת חייב משום מבשל, ואפילו שאינו מתחמם עד שיעשה גחלת אסור.

משנה ברורה ס"ק פ"א דבתנורים שלנו מותר ליתן למעלה על המעזיבה של התנור כיון שהמעזיבה מפסקת בין הקדרה לתנור, ובשם מהרי"ל הביא דצריך להפסיק באיזה דף או עץ, להכירא, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ט' ד"ה במשנה ברורה ס"ק פ"א, דההיתר בתנור הוא דוקא שאין דרך לבשל על גבו, אבל בדבר שדרך לבשל על גבו לא מהני שום כיסוי והפסק קדרה, ועיקר ההיתר של הפסק קדרה הוא מטעם שאין דרך בישול כך, ועוד דממעט מחומו, ועיין עוד שם ס"ק כ"א ד"ה ולהאמור, וזהו גם כוונת המשנה ברורה, ועיין שם עוד ס"ק י"א, ד"ה שהיה, דהשהיה הנהגת בארצנו, שפתילת האש הוא תחת הפטפוט ונותנים הקדרה על הפטפוט אף אם נותנין שם פח על הפטפוט ומעמידין הקדרה בתוך הפח, לא חשיב כקדרה ריקנית, ולכן אין מחזירין בשבת אפילו בעודה בידו ודעתו להחזירה, ועיין שם ד"ה לשהות, דלשהות מותר כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפילו בלא הפסק פח, כדן שהיה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, אבל לא יכסנו בכגדים כיון שהוא על האש, אך כיון שנהגו לכסותה בכגדים לכן צריך הפסק פח, וכ"ז כשאין חשש מבעיר, אך בגוונא דהאש מוגן מאויר ובהסרת הקדרה מהאש מגיע אויר ויש לחוש משום מבעיר צריך כיסוי על האש אפילו באופן שאינו מכסהו בכגדים, כדי שיוכל להסיר הקדרה מן האש.

ועיין שם חזו"א ס"ק י"א ד"ה שהיה, דבדבר שהוא יבש או לח שלא נצטנן לגמרי, דהדין הוא דמחזירין ע"ג הקדרה בשבת, אם נטל ב' הקדרות אסור להחזיר העליונה אלא לתוך הפח, דהוי כמשהה לכתחילה בשבת, אבל התחוננה יכול להשים בתוך הפח ע"י הפסק קדרה של חרס ולא בשל מתכת.

ועיין שם עוד בס"ק כ"ז ד"ה היה מוטמן, דאם החזיר העליונה ע"ג הכירה דינו כמחזיר בשבת ואסור באכילה אפילו במבושל כל צרכו, ואפילו שוגג כל שהוא מצטמק ויפה לו, וכן אם היה מוטמן והחזירה ע"ג כירה ג"כ הדין כך.

עיין חזו"א שם ס"ק כ"א ד"ה והנה, דבתנור חשמלי שהוכן מער"ש לשעה מסוימת, אסור ליתן לתוך התנור בשבת אפילו קודם שהגיע השעה שנדלקת האש, דחשיב כמשהה לכתחילה בשבת, ועיין שם שמחלק בין תנור שמסיק העכו"ם [כוונתו למה דהביא הרמ"א סעיף ה' שנהגים באם לא נצטנן עד שלא יהא ראויים לאכול ואח"כ מבערת השפחה את האש] דהתם מחוסר מעשה של בעל בחירה אבל הכא דסוף האש לבוא מעצמו הוי

ועיין שם בשער הציון, בהסירן מידו היינו שהניחן על הספסל, ואף דיש מקילין בדעתו להחזיר אף אם הניחן ע"ג קרקע, קשה לפסוק נגד סתימת השו"ע, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ב, ד"ה ונראה השני, דיש מקום להקל גם באין דעתו להחזיר ונתנן ע"ג ספסל, אך לא בנתנן ע"ג קרקע, ועיין שם עוד דמתקשה בדברי המשנה ברורה במה שכתב דאין להקל אלא בדעתו להחזיר ונתנן ע"ג ספסל ולא בהניחן ע"ג קרקע, דהרי כתב הרמ"א להקל אפילו נתנן ע"ג קרקע, עיין שם.

סעיף א' לגבי קדירה חייאת, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ג', ע"ד יורה הקבוע בתנור וממלאים אותה מים מער"ש ואש רפה תחתיה ולמחר בבוקר הוא רותח, דאפשר להקל בה מדין קדירה חייאת, דריבוי המים משהו לה כדן קדירה חייאת, והלכך אם נהגו היתר אין למחות בידם, וסיים דאח"כ נודע לו, דמסתפקין ממנו כל הלילה, וא"כ אין היתר לזה, אלא אם יעלו במנעול את דלת התנור, ואז יש להתיר כמו בטח בטיט.

סעיף ב' ומשנה ברורה ס"ק ס"ב דמותר להחזיר אפילו לכירה אחת, ואפילו הבלה מרובה מהראשונה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י' ד"ה סימן רנ"ג, דאפילו מסמיכה לעל גבה מותר, דלא אסור בירושלמי אלא מהטמנה לשהיה אבל כל שהיה אחת היא.

סעיף ב' ברמ"א ומשנה ברורה ס"ק ס"ו ס"ז דאם לקחו משחשכה, י"א דאפילו הניחו ע"ג קרקע מותר להחזירו, וטוב להחמיר, ועיין שם במשנה ברורה דהרבה פוסקים חולקים על הר"ן בזה, וגם דהב"י כתב דהר"ן לא התיר להכניס בתוכו, וסיים דאפשר ליישב המנהג, שאין מצוי בתנורים שלנו שהקדרה רותחת מן החום, ונתבאר בפוסקים דאין לאסור חזרה אלא בגוונא דהקדרה רותחת מן החום, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ח' ד"ה והנה, דאין להקל בזה כלל, וכ"ש בתוכה דאין להקל, ועיין שם עוד בחזו"א, שאין למסור לכל אחד תורתו בידו, ואפילו שאין הקדרה רותחת מאותו חום, אין להתיר חזרה, כל שאינו ברור לו שהתנור צונן שלא יוכל לבא לידי יד סולדת בו, אפילו אם יעמיד סמוך לפיו ושם אין היד סולדת בו בודאי, וכ"ש שאין להחזיר כשיש שם גחלים בוערות, אפילו שהן עוממות, וסיים, מיהו במקום שנהגו להחזיר במקום שאין היד סולדת בו אין למחות בידם.

משנה ברורה ס"ק ס"ט דאם הקדרה מגולה למעלה לא מקרי הטמנה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ט ד"ה כתב במשנה ברורה סימן רנ"ג וכו', דאין שום מקום להקל בזה ולא בשום הטמנה השומרת את החום אף שאין כל הקדרה מכוסה.

סימן רנד

סעיף ד' ומשנה ברורה ס"ק כ"א בפירות שנאכלין חיינ מותר ליתנו אפילו ע"ג האש קודם שקיעת החמה דיינו כנתבשל כמאכל בן דרוסאי, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ט, ד"ה כתב ב"י, רכל שנוגעת בגחלים הוי הטמנה, ואין היתר כי אם במעמיד ע"ג הפטפוט של ברזל וזה מציל מהטמנה.

סעיף ו' ומשנה ברורה ס"ק מ' דלענין אפיה אין אומרים לאחרים שיעשו איסור קל של רדיית הפת כדי שיזכה חבירו, אבל לענין בישול, אם אחד שכת או עבר והניח קדרה צריך גם אחר לסלק, דבהסילוק אינו עושה שום מעשה איסור, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים, [נהבאנו דבריו לעיל סימן רנ"ג] בשכח קדרה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, שלא נתבשל כמאב"ד דצריך להסירו אע"פ שהוא מוקצה.

סימן רנו

משנה ברורה ס"ק ח' בשם המ"א, במטמין דבר שאינו מוסיף הבל, שרי בדיעבד דאינו אלא עומד בחמימותו, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק כ"ח, דמשמע מהמ"א דאפילו לא כישל כל צרכו ואפילו במצטמק ויפה לו, וזה אינו, דהרי בהטמנתו נעשה שכתא באיסור, ואינו מותר כי אם בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו.

[אמר המלקט תורה היא וללמוד אני צריך, אינו מוכן, איך משמע מהמ"א כך, הרי ה"מ"א קאי על דברי המחבר במה שכתב אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה מותר, וזה כתב המחבר אחרי מה שכתב ודוקא בצונן שנתחמם או שנצטמק ויפה לו, ואח"כ כתב המחבר, אבל בעומד בחמימותו וכו', ומפורש דבמצטמק ויפה לו אינו עומד בחמימותו וברור למעיין והי' יאיר עיני.]

משנה ברורה ס"ק כ"ד דאפר חס הוי דבר שאינו מוסיף הבל, אא"כ מעורב בגחלים, וכן כל דבר שאינו מוסיף הבל אפילו שהוא חס מותר, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ט, ד"ה כתב במשנה ברורה סימן רנ"ז ס"ק כ"ד, דיש להחמיר באפר חס, אך באם יצטנן קודם חשיכה, אף שיהיה עדיין חס ביה"ש יש להקל.

סעיף ה' ומשנה ברורה ס"ק כ"ט דאם פניה התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת, אפילו לא נתכוין לקררה, מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל, עיין חזו"א שם ס"ק ל"ב ד"ה והר"ן, דלכן מותר לערות מים בשכת ממיחם לבקבוק הנקרא טרמוס בלע"ז, דהוי כלי שני, ועוד אפשר דלא מיקרי הטמנה כלל, דלא גזור אלא להטמין את הכלי בבגד, אבל ליתן בתוך כלי מרוצף כעין הנ"ל לא אסור.

משנה ברורה ס"ק מ"א דלדעת הרמ"א בסימן רנ"ג יש להתיר אפילו שולי הקדרה נוגעת בגחלים, כיון שהקדרה מגולה למעלה ואינו טמון בבגדים, עיין חזו"א סימן הנ"ל ס"ק י"ט, ד"ה כתב במשנה ברורה סימן

כמשהה לכתחילה בשכת, ועיין עוד חזו"א סימן ל"ח ס"ק ב' בארוכה בענין זה.

סעיף ד' ומשנה ברורה ס"ק פ"ד דבקומקום של מים שהטמינו מבעוד יום, ונתנו לתוך הקדרה שע"ג הכירה בשכת, אם לא נצטנן לגמרי, אין בו משום בישול. לדידן דפוסקים כרמ"א דכל שלא נצטנן לגמרי אין בו משום בישול, ומדברי החזו"א סימן ל"ז ס"ק י"א ד"ה מן האמור, וס"ק כ"ז בדינים העולים ד"ה אם וד"ה שפך, יוצא דדוקא כשהורידוהו מן האש או לערותם לתוך קדרה שעומדת ע"ג קדרה שע"ג האש, דכיון שהקדרה מפסקת אין בו משום חזרה, אבל בעירה לתוך קדרה שע"ג האש אם היו המים חמין שהיס"ב או שהוחמו כל צרכו, אפילו נצטננו אח"כ, אסור באכילה, אפילו בשוגג כדין חזרה בשכת, אך במים חיים כיון שעשה איסור דאורייתא של בישול לא גזרו חכמים בשוגג, ועיין עוד חזו"א שם ס"ק י' ד"ה ס"ד, דאם המים עמדו ע"ג האש או סמוכין לכירה במקום שהיס"ב מותר ליתנן אפילו לתוך הקדרה שע"ג הכירה, אבל אם עמד במקום שאין היס"ב אף שהיס"ב מחמת חום בישולן אסור, דהוי כמשהה לכתחילה בשכת.

סעיף ה' וביאור הלכה ד"ה להחם הקדרה הדובר יבש שנצטנן אחרי שהעכו"ם החזירו ע"ג הכירה בשכת מותר, עיין חזו"א שם ס"ק כ"ז ד"ה ומבואר ברשב"א, דאפילו דבר יבש שנצטנן אסור ואפילו מצטמק ורע לו.

ביאור הלכה שם דלצורך שכת יש להקל להחזיר ע"י עכו"ם דבר יבש אפילו לכתחילה, ואם אי אפשר אולי יש להתיר גם בדבר שיש בו מרק, אם אינו נותן ע"ג האש או הכירה ממש, עיין חזו"א שם ס"ק כ"א ד"ה ולהאמור וד"ה משנה ברורה, דאין להקל בחזרה ורק ליתן כנגד המדורה או ע"ג מיחם תבשיל שנצטנן אז יש להקל ע"י עכו"ם.

משנה ברורה ס"ק צ"ו דאם העכו"ם עשה מעצמו שלא מדעת ישראל מותר לישראל לאכלו כשיצטנן, ומיהו כשהישראל רואהו צריך למחות בידו, עיין חזו"א שם ס"ק כ"ו ד"ה ונראה, דחייב לסלקו ואם לא סלקו חשיב כמודי, [נהבאנו דבריו לעיל סעיף א'.]

משנה ברורה ס"ק ק' דאם נתן העכו"ם מים לתוך הקדרה הקבוע בתנור ונתחממו מותר לישראל להדיח בו כלים דהרי כוונת העכו"ם היה שלא תבקע הקדרה, ואפשר דאפילו נתן העכו"ם המים אחר שהוסק מותר מטעם זה, עיין חזו"א שם ס"ק כ"א ד"ה ולהאמור, דיוצא מדבריו דלא כדברי המשנה ברורה כאן.

בכלי ראשון מותר אם אי אפשר לכוס להתחמם שיהא יד סולדת בו.

סימן רנב

משנה ברורה ס"ק י' וביאור הלכה ד"ה צריך דאבנים שסביב הקדרה, כדי שלא יהיה מוקצה צריך ליחדן להטמנה לעולם, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק ט', דדי במה שנשתמש בו מבעוד יום, או שיחדן לשבת אחת.

סימן רסא

סעיף א' במחבר מעשרין את הדמאי, עיין חזו"א דמאי סימן ט"ו ס"ק ד', ד"ה ממש"כ, דאין לנו בזה"ו דמאי, דרוב עמי הארץ אינן מעשרין כיום.

סימן רסב

משנה ברורה ס"ק ה' דמותר לתת כלי בשבת תחת נר שעה או חלב, ואין בזה משום מבטל כלי מהיכנו, כיון דאפשר לנערו, עיין חזו"א סימן מ"ח ס"ק ח', דאוסר לנער, ולפי"ז גם נשתנה הדין כאן, דאסור לתת כלי תחת הנר, מפני שמבטל כלי מהיכנו.

סעיף ד' ברמ"א ומשנה ברורה ס"ק י"ח וביאור הלכה ד"ה וי"א דלכתחילה אסור אפילו בער"ש לתת מים בנר כדי שכשיגיע לשם יכבה, עיין חזו"א סימן ל"ח ס"ק ח' ד"ה והרא"ש, וס"ק ט' ד"ה ובמשנה ברורה, דנקט כדעת הרמ"א, דמער"ש מותר אפילו במתכוין לכיבוי, ובשבת אסור, ועי"י עכר"ם יש להתיר לצורך, וכן ישראל יכול ליתן קודם שהודלק, ולא לאחר שהודלק, ועיין שם, שאין נ"מ אם ראש הפתילה אחוז למעלה, או שצפה ע"ג השמן, ואפילו לתת מים לתוך הקנה של נר שעה מותר במקום חולי או פסידא, דהוי גרם כיבוי, ואין נ"מ בזה בין קודם שהודלק לאחר שהודלק.

סימן רסו

סעיף ט' במחבר, פורקן בנחת, עיין חזו"א סימן מ"ח ס"ק ו', פירושו, דהיינו שמתיר החבלים וירפם בנחת עד שיגיעו לארץ.

ביאור הלכה ד"ה ולא שבגדולים שכדי להסיר הצער מהבהמה יתיר החבלים ויפלו השקין מהבהמה אע"פ שישברו, ולא יניח כרים וכסתות בכל גווני לפי דעת הרמב"ן והרשב"א, עיין חזו"א שם, שמצדד כדעת המקילין דבאופן זה מותר להניח כרים וכסתות, אפילו במשאות גדולות.

ביאור הלכה ד"ה יכול בשם הדרך החיים, דבכיס שיש עליה תורת כלי, ושכחה שם, באופן דלא נעשה בסיס להמעות, יכול לטלטלה לאיזה מקום שירצה, עיין חזו"א סימן מ"ט ס"ק י', דמקשה על הדרך החיים, דהרי המעות ניתנו בכיס בכוונה ורק הכיס היה עליו

רנ"ג ס"ק ס"ט, [הבאנו זאת לעיל סימן רנ"ג] דיש להחמיר כדעת המחבר ולא להקל כדעת הרמ"א.

משנה ברורה ס"ק מ"ג דלי"א מותר להשהות ע"ג התנור במקום שאין אש בכירה עצמה, אפילו מכסהו בכגדים, עיין חזו"א שם ס"ק י"ט ד"ה והנה במשנה ברורה, דזה מיקרי קטומה ולא גרופה ולא התיר הר"ב אלא בגרף ולא בקטם, דמחמת חום האש מתחמם והולך, אע"פ שאין אש בתוך הכירה עצמה.

משנה ברורה שם בסיום דבריו, דאם נתן חול ע"ג התנור אע"פ דהקדרה הוי רק מקצת בתוך החול, ולמעלה מכוסה בכגדים אסור, ואם כפה עליו כלי מותר לכסותה בכגדים, אף שמעמידה עד חציה בחול, עיין חזו"א שם ס"ק י"ט ד"ה כתב במשנה ברורה סימן רנ"ג ס"ק ס"ט, דמחמיר כדעת המחבר, וסובר דהטמנה במקצת מיקרי הטמנה, וא"כ לכאורה ג"ו הוי הטמנה במקצת ואסור.

משנה ברורה ס"ק מ"ו ושער הציון אות מ"ו דעת האור זרוע דיש להקל אפילו במטמין כל הקדרה בגחלים כיון דטוח בטיט, ואילו הוי המחמירין וראים דבבי האור זרוע לא היו מחמירים, עיין חזו"א שם ס"ק כ', דאין ראייה מהאור זרוע להקל, וההטמנה דארץ כנען שהזכיר האור זרוע לא היה הטמנה בגחלים, אלא אצל הגחלים.

סימן רנח

משנה ברורה ס"ק ב' וביאור הלכה ד"ה שאין בסופו, דמותר להניח דבר קר מער"ש ע"ג קדרה חמה שאינה ע"ג האש ואפילו דבר חי שיתבשל ע"י חום הקדרה כיון שהקדרה אין לה חום מעצמה וכל שעה מתמעט חומה, ולא דמי לכירה שחומה רב, עיין חזו"א שם ס"ק י"ח, ד"ה והנה, דכתב טעם אחר למה מותר בקדרה, והוא, דתוספות הבל מחמת הקדרה לא היה בכלל הגזירה, שהרי לעולם כשמטמין את החמים בדבר שאינו מוסיף הבל, מוסיפים הבל ע"י הקדרה עצמה.

שער הציון אות ז' דאם כוונתו [כוונתן כלי ובתוכו משקה צונן לתוך כלי עם מים חמין] להפיג הצנינה אפשר להקל במקום שלא יוכל לבוא לידי יד סולדת בו, עיין חזו"א שם ד"ה ודין, דמתמה על המשנה ברורה דלא תלוי בכוונתו, אך על עיקר דינו של המשנה ברורה חולק החזו"א, שם ס"ק ל"ב ד"ה ובמשנה ברורה סימן רנ"ח, ודעתו שאין זה הטמנה כלל, וכל דבר שאין בו משום בישול, כגון כלי שני או דבר יבש שנתבשל כל צרכו ונצטנן, מותר לתתו בתוך מים חמין אפילו שיגיע לידי יד סולדת בו, ועיין שם ד"ה והנה, דלכן מותר להחם תבשיל או מרק שנתבשל כל צרכו, מער"ש בשביל תינוקות, או מפונקים, תוך מים חמין אע"פ שהיד סולדת במים, ואף

סימן מ"ד ס"ק י"ג, שהתנאי צריך להיות להשתמש ולא רק לטלטל, וכיון דראוי להשתמש ועומד לכך כיון דהתנה מהני, וסיים שם דדבר זה תלוי לפי המקום והזמן, דבמקום שאין משתמשין בנר כלל, דמי לסיכי זיירי ומזורי, דגמי שבת קכ"ג, ואפילו נר שלא הדליקו בו ואפילו של מתנת אסור בכה"ג, וסיים עוד דכמדומה דבמקומינו אין שום תשימש בנרות לצורך גופן ואסור, והאחרונים סתמו בזה לדינא וצ"ע.

סעיף ז' ומשנה ברורה ס"ק כ"ב דמגורה של פרקים אסור לטלטלה דחיישינן שמא תפול ותתפרק ונמצא עושה כלי, ועיין שם במשנה ברורה שאם דרכה להיות רפוי, מותר כדאיאת בסימן שי"ג, עיין חזו"א סימן נ' ס"ק י', דאפילו בדרכו להיות מהודק אם אין דרכו לתקוע בחזק גמור, מותר לטלטלה, ועיין שם עוד דמצדד להקל גם אם הדרך להדקו להחזירו ברפיון.

סימן רפד

משנה ברורה ס"ק א' כתב בשם המ"א דאם אין נביא צריך לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס, ולא מחומש הנדפס שם ההפטרות לבד, עיין חזו"א סימן ס' ס"ק י"א, ד"ה עוד, דאם אין נביא כתוב כרינו, אין נ"מ בין נביא שלם הנדפס לבין הפטרה הנדפסת לבד.

סימן רפו

סעיף ד' ד"א דהא דצריך להתפלל מנחה כשהגיע זמנו הוא רק ברוצה לאכול סעודה גדולה דאסור לאכול לפני מנחה, אבל אם אינו צריך להתפלל עכשיו מנחה יכול להקדים מוסף אפילו בהגיע זמן תפילת מנחה, עיין חזו"א מנחות סימן ל"ג ס"ק י"א, ד"ה מיהו, דמפקפק בזה, דהלא בקרבן מוסף ותמיד לעולם אינו מקריב עכשיו תמיד אלא בשעה שמונה ומחצה ומ"מ מקדים תמיד למוסף, דאל"כ לא היו אומרים בתפלה שיקדים מנחה.

סימן רצז

סעיף א' במחבר מברך על הבשמים אם יש לו, עיין חזו"א סימן ל"ה ס"ק ז', ד"ה נראה, דהיינו דאין חיוב לחזר עליו, אך אם יש לו הוא חיוב גמור, ואף דעיקרו הוא ברכת הנהנין.

ועיין שם עוד בחזו"א ד"ה יש, דמסתפק אם יוצאין במוצ"ש בפירות שמריחין כגון אתרוגין וחבושין.

סימן רצח

משנה ברורה ס"ק ל"ו דאפילו ביצא כבר יכול לברך לבני ביתו בורא מאורי האש, עיין חזו"א שם, ד"ה נראה, דאין שייך ערכות בברכת הנר, ואף דמברך לקטנים [כשיצא כבר] אין הגדולים יכולים לצאת בזה, וה"ה בברכת בשמים.

בשכחה, ולא יתכן רק בדרכו להריק הכיס לתוך התיבה, ונשתיירו המעות בתוך הכיס בשכחה, ובעיקר הדין חולק שם על הדרך החיים, וסובר דאסור אפילו שכחן בתוך הכיס, ואפילו לנער אסור, וכ"ש בהניחן בכוננה רק שכח הכיס בבגד כנ"ל דבזה גם הדרך החיים יודה דאסור.

ביאור הלכה ד"ה פן דע"י טלטול ברגל שרי, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק י"ג וכ', דאין היתר לטלטל ע"י דחיפה ברגל, לצורך המוקצה.

סימן רסח

ביאור הלכה ד"ה ומעומד דיחיד המתפלל ימהר כדי שיאמר ויכולו עם הציבור, עיין חזו"א סימן ל"ח ס"ק י' ד"ה ומש"כ המשנה ברורה, דאין ראוי לקצר כשביל זה כיון דגדול מעלת המאריך בתפלתו, ואפילו ביו"ט שחל בשבת אין למהר כשביל זה כיון שלא הוזכר בגמרא לאמרו בציבור, ועיין שם ד"ה טור, וד"ה והט"ז, דא"צ לא מעומד ולא קול רם, ואין להדר אחר שנים, דמיחזי כמעמיד עדים על מעשה בראשית.

סימן רעא

משנה ברורה ס"ק ס"ח וביאור הלכה ד"ה של רביעית דיש ליהרר לכתחילה בשיעורא רביעית שהכוס יחזיק כג' ביצים עם קליפתן, ולכה"פ כב' ביצים עם קליפתן, ובקידוש של שחרית שהוא מדרבנן, יש להקל בכביצה ומחצה עם הקליפה, ויש מחמירין אפילו בדרבנן דלעולם צריך כג' ביצים עם קליפתן, עיין בספר שיעורין של תורה דשיעורו מאה וחמישים גרם וסימנך כמנין כו"ס הגוי"ן.

סימן רעב

סעיף ז' שמרי יין או חרצנים שנתן עליהם מים אם ראוי לברך עליהן כפה"ג מקדשין עליו, עיין חזו"א מעשרות סימן א' ס"ק ה', ד"ה נראה וד"ה ונראה, לגבי יין היוצא מבושר [דהיינו שאין הגרעינין נראין מבחוץ] אין מברכין עליו כפה"ג ואין מקדשין עליו, ואם רובם נגמרו אף שיש גרגירין יחידין שלא נגמרו מקדשין עליו.

סימן רעז

משנה ברורה ס"ק י"ח הביא דעות בהניחו ע"מ להורירו במשך השבת אם נעשה בסיס או לא, עיין חזו"א סימן מ"ח ס"ק ח' דמגורה כיון דמיוחד לנר, הוה בסיס אפילו בדעתו להסירו במשך השבת, ואסור לנער הנר.

סימן רעט

סעיף ד' במחבר דאם התנה על נר שיטלטלנו אחרי שיכבה מותר לטלטלו אחרי שכבה, עיין חזו"א

סימן שג

שער הציון ס"ק ס"ב דבקשר מער"ש אבן או אגוז לבגד, אע"פ שהסירה מותר לקשור בשבת, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק י"ג, ד"ה שבת, דמפקפק בזה דעיקר חסר מן הספר, ואפילו ביחדו לעולם צ"ע.

סימן שה

משנה ברורה ס"ק ע' דלהעלותה בידים אסור אפלו משום צער בעלי חיים, ויש מקילין באי אפשר ע"י כרים וכסתות, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ט"ז, דיש להתיר מוקצה וכל איסור דרבנן במקום צער בעלי חיים.

משנה ברורה ס"ק ע"א בשם הרמב"ם, דהחולב בשבת לתוך כלי חייב, עיין חזו"א סימן נ"ה ס"ק ו' [וכן הוא במשנה ברורה סימן תק"ה ס"ק ג'] דאפילו ע"מ ליתן לתוך אוכל אח"כ, ועיין שם בחזו"א דאפילו ע"מ לשפוך לאיבוד חייב.

ועיין עוד חזו"א סימן נ"ו ס"ק א' וד', שאין להקל לחלוב לתוך אוכל ע"י ישראל, וכ"ש כשיש קצת חלב צלול על פני האוכל, וחייב לחלוב ע"י גוי וזהו דרך הישרה ע"פ התורה, ובמקום שאין גוי יש להקל לחלוב משום צער בע"ח ע"י ישראל במקום שהולך לאיבוד וכד', ועיין עוד בפסקי חזו"א שבסוף ספר מנותח נכונה, [להרב חיים ביברפלד ז"ל, רב ביהמ"ס ברלין] שיחלוב לתוך נוזל שהחלב נפסד ברגע שנכנס לתוכו, אך אם הנוזל הוא מוקצה צריך להכין הכלי עם הנוזל מער"ש ולהוליך את הבהמה לשם, והחלב הוא מוקצה בכל גוונ.

ועיין עוד חזו"א סימן ל"ח ס"ק ד', שבמקום הפסד וצער בעלי חיים, יש להתיר להלביש את הצניור על דדי הפרה, במקום שסוף לבוא זרם החשמל לשם, ע"י פתיחת השעון, ותנועה זו תחלוב את הפרה, וכן מותר להלביש כנ"ל בזמן שזרם החשמל פועל, היכי דהחלב הולך לאיבוד, אבל בחולב לתוך כלי אסור בשעה שיש זרם חשמל, ואפילו בהלביש בשעה שהחלב הולך לאיבוד, אסור אח"כ לתת כלי תחת החלב שיקבל את החלב, אבל בשעה שאין זרם החשמל או שנפסק אח"כ מחמת השעון, מותר לתת כלי תחת החלב, אפילו שהשעון יפעיל החשמל אח"כ ויכנס החלב לתוך כלי, וסיים וכ"ז אם הכין החשמל מער"ש, אבל אם עובדים כתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו שומר שבת, אסור להשתמש וליהנות ממנו, ואפילו במקום שיש בשימוש היתר מן הדין, אסור משום חילול השם, כיון שהוא שימוש ציבורי והעושה שם עושה בכוונה למרוד, והנהגה ממעשיו מעיד שאין לבו כואב על חילול שבת, וסיים ויהא רעוא שישבו בתשובה שלימה במהרה.

סימן שו

סעיף ו' ומשנה ברורה ס"ק ל"ג בשם המ"א לגבי מקח וממכר ומתנה בשבת, מה יהיה בנותן ועושה הקנין מער"ש שיחול בשבת, עיין שו"ת רע"א סימן קנ"ט דדעתו לאסור אך עיין חזו"א דמאי סימן ט' ס"ק י"ב ד"ה הגרע"א, דדעתו להתיר, וכן משמע ממשנה ברורה להלן סימן של"ט ס"ק כ"ז.

סימן שח

סעיף א' ברמ"א ומשנה ברורה ס"ק ז' דכלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם שלא יתקלקלו ומפני כך אינו משתמש בהם אסור לטלטלו, אך אם אינו מקפיד עליהם אע"פ שמיוחדין לסחורה מותר לטלטלן, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק ט"ז ד"ה מ"א, דאפילו בכלים שמלאכתן היתר, כגון כפות וסכינין שבחנות, כיון שמקפיד עליהם מלהשתמש בהם כדי שלא יראו כישנים בעיני הלוקחים, הוי מוקצה ואסור לטלטלו, ואפילו שלפעמים נשבר סכינו בביתו ולוקח מחנותו סכין חדש, אסור, אבל כגון מטפחות שבחנותו שאין מקפיד לפעמים ללבשו מותר, ומיהו דוקא כגון מטפחת וכד' שיש עליהם תורת כלי, אבל בד העומד לתפירה, אסור, ועיין שם ס"ק י"ג ד"ה ומסתפקא, בבגדים שבחנות, העומדים למכירה, ופעמים מקפלן ומשתמש בהם לצורך כר וכסת, אם מהני מה ששוכב עליהם מבע"י, וסיים שלמעשה קשה להקל, אך אם סדרן מער"ש, שוכב עליהן בשבת שאין זה טלטול, [ויש לעיין מחזו"א ס"ק מ"ב ומ"ז ס"ק י"ב, דאוסר לשבת על מוקצה, ומאי שנא הכא, וי"ל].

משנה ברורה ס"ק י"ג דמותר לדחוף ברגל מוקצה כדי שלא יבוא לידי הפסד, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק י"ג [הבאנו דבריו לעיל סימן רס"ו] דדעתו לאסור בכי האי גוונא.

שם בשכח ונטל מוקצה בידו אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה, ואם הוא מוקצה מחמת גופו או מחמת חסרון כיס צריך להניחו מיד, ודעת הגר"א דלא התירו אפילו בכלי שמלאכתו לאיסור, אלא כשהתחיל לטלטל ברשות, כגון לצורך גופו ומקומו, עיין חזו"א סימן מ"ט ס"ק ח' דגם הגר"א סובר כהאחרונים דהחילוק הוא בין כלי שמלאכתו לאיסור למחמת גופו וכד', ולא כמו שכתב המשנה ברורה, בדעת הגר"א דהחילוק הוא בין לקחו בהיתר או לא, ועיין שם עוד ס"ק י"א, דכשמותר להשהותו בידו מותר גם להשתמש בו, ועיין עוד חזו"א שם ס"ק י' [הבאנו דבריו לעיל סימן רס"ו] במה דחולק על הדרך החיים דסובר דמותר לטלטל בגד עם כיס ובתוכו מעות להוליכן היכן שירצה, והחזו"א חולק עליו.

עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק ט"ו דמותר להוציא זבוב או שאר מוקצה ביד היכי דליכא משום ברור, ואין בזה משום

ואפשר שאפילו בא מבגד גדול העומד לחתיכה ולתפירת בגדים, כל שאינו כלי שימוש, שיעורו אף להראב"ד, ג' על ג', אצבעות לעניים וטפחים לעשירים, ועיין שם בחזו"א לדעת התוס' מהני פחות מג' דוקא בבא משיירי בגדים, ולא בשיירי סמרטוטין, דבזה צריך ג' על ג' אף לעניים, או עד שיחדו, ולא מהני הניחו בקופסא א"כ יחדו לתשמיש, ואם הבעלים הוא עשיר אפשר דאפילו יחדו לא מהני, א"כ יחדו לעולם לתשמיש, וחולק על מה שכתב בשער הציון אות נ"ה שמהני הניחו בקופסא אף בלא יחדו לתשמיש, ובשיירי בגדים אם הוא בבית עשיר לא מהני פחות מג' טפחים מה שהניחו בקופסא, עד שיחדו לתשמיש, ואם העני זרקו לאשפה, וזכה בו העני, מותרין בג' אצבעות בטלטול, ואם היה בבית עני, מותר לטלטל אפילו לעשיר, כיון שהבעלים עני, ועיין שם עוד ס"ק כ'.

משנה ברורה ס"ק ע"ב בכירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר בדרכו להחזירו ברפיון אבל ברפוי ואינו רפוי אסור, עיין חזו"א סימן נ' ס"ק י', ד"ה ובב"י, וד"ה והמחבר, דלהחזירו ברפיון מותר אפילו בדרכו לתקוע, ואם אין דרכו לתקוע מותר אפילו להדקו.

משנה ברורה ס"ק פ"ב דיש להקל לישב ע"ג מוקצה אפילו במזיון ע"י ישיבתו, דטלטול מן הצד הוא, ומביא ממאירי דבמקום צורך ראוי לפרוש מזה, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק י"ב וביתר אריכות סימן מ"ז ס"ק י"ב, דאסור לישב ע"ג מוקצה אלא אם כן אינו מנענע אותו.

משנה ברורה ס"ק צ"ג דבאבן ובקעת אם היה רגיל בה להשתמש בימות החול איזה תשמיש, סגי אפילו לא יחדו בפירוש, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק ט', דאבן ובקעת לסמוך הדלת ולהכות הברזא ולסמוך הקדרה דינו כאבן לפצוע בו אגוזים, דמהני נשתמש בהם מבע"י או יחדו לשבת אחת, אבל אבן ע"פ החבית, שאין דרך לעשות אבן לכיסוי, לא מהני נשתמש בהן, ואפילו רגיל להשתמש בה ולא יחדו סתם, ואפילו יחדו במפורש לעולם צ"ע אם מהני.

משנה ברורה ס"ק קט"ו לגרר מוקצה מן השולחן ע"י סכין מותר אם צריך למקומו דמיקרי טלטול מן הצד, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק י"ד, שזה אסור, ועיין שם עוד ס"ק כ"א, דהא דמותר לכבד הבית אע"פ שמתלטל העפר והמוקצה, הוא מפני שהוא כגוף של רעי, ועוד שהמוקצה בטל להארץ, ואין ע"ז שם טלטול.

משנה ברורה ס"ק קט"ז דאפשר דלכתחילה מותר להניח הפת כדי להגביה הטבלא אם קשה לו הניעור, עיין חזו"א שם ס"ק ג', דאין להקל לכתחילה להניח פת כדי לטלטל על ידה, אך סיים דע"פ רוב א"א

מוקצה דאין זה אלא תיקון האוכל, ולא גזרו חכמים ע"ז, וכ"ש בכלי כגון להוציא המוקצה בכף ולזורקו דמותר.

משנה ברורה ס"ק כ"ו דמותר לטלטל קדרה שמלאכתה לאיסור אגב המאכל, כיון שמיחד לה, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק י"א, דכן הדין במיחם הנקרא סמאוא"ר, כל זמן שיש בו מים מותר לטלטלו, וריקן אסור.

משנה ברורה ס"ק ל"ד דשברי פתילה שאין עומדין עוד להדלקה בנר, אסור לטלטלן אפילו לצורך גופן ומקומן, עיין חזו"א סימן מ"א ס"ק ט"ז, ד"ה שם תוד"ה הנח, דהיינו באינו ראוי להדלקה ללא תיקון, אבל אם ראוי להדלקה מיקרי כלי ומותר לטלטלה לצורך גופו ומקומו.

משנה ברורה ס"ק ל"ה בכלים המוקצים שנשברו בשבת אע"פ שעכשיו ראויין למלאכת היתר, אסורין מטעם מגו דאתקצאי, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק כ"א דזה רק בהיו שלמים וחזקים בביה"ש, אבל אם היו רעועין ביה"ש, מותר אם ראויין עכשיו למלאכת היתר, אפילו מחמה לצל.

סעיף י' ומשנה ברורה ס"ק מ"ב דבכיסוי בור ודות שאין להם בית אחיזה אין לטלטלה, אפילו נתפרקו מער"ש מהבור, דכיון דהם עומדים לכיסוי לבור לא מוכנים הם אף שיש תורת כלי עליהם, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק ד', דאם הכיסוי הוא כלי למלאכה אחרת של היתר, יש להסתפק אם בטל תורת כלי ממנו כיון שיחדו לכיסוי, ומסיק דנראה לו, דלצורך גופו ומקומו שרי לטלטלה.

משנה ברורה ס"ק מ"ה בכיסוי כלים מותר לפרקם ולהחזירם אפילו מחוברים בטיט והוא שתיקנם, היינו שעשה מעשה או שיחדו מער"ש לכיסוי, עיין חזו"א סימן מ"ב ס"ק י' ד"ה שם ס"י, דבסימן ש"ג נפסק דבכה"ג צריך מעשה דוקא ולא מהני נשתמש בו מבע"י.

סעיף י"א ומשנה ברורה ס"ק מ"ח במחט שניטל חודה ויחדה מבע"י לאיזה שימוש הוא כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק י', דדוקא דיחדה לעולם, אבל אם יודע בלבו שיזרקנה אח"כ, נקרא יחדו לשבת אחת ולא מהני.

סעיף י"ג ושער הציון אות נ"ה שיירי מטלניות שאין בהם ג' על ג' אצבעות, אסור לטלטלן, ודעת היש מתירין [הוא דעת הראב"ד] דאפילו אין בהם ג' על ג' מותר בטלטול אם אינם טליתות של מצוה, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק י"א ד"ה והראב"ד, דאפילו לדעת הראב"ד, היינו משיירי בגדים וסמרטוטין שנשחק ובלה, כיון שבא משיירי כלי, אבל אם היה חתיכת בד שלא היה ע"ז שם בגד לעולם, אף להראב"ד צריך שיעור ג' על ג',

ויניח רגלו השניה על הארץ וישען עליו, ובלבד שלא תגררהו דאו הוי כנושאתו, ויש מקילין בכרמלית אפילו אינו יכול לדדות בעצמו, עיין חזו"א סימן מ"ה ס"ק ד', שאם גוררתו ורגליו נוגעות בארץ, הוי הוצאה ממש, אלא מיירי בגוררתו מעט מעט.

משנה ברורה ס"ק קנ"ו דכלי שנתרועע אסור לתלוש ממנו לכסות בה, אבל ליקח החרס שנשבר ולכסות בה כלי בלי שום תיקון, מותר, וכן כתב לעיל סעיף ו' וס"ק כ"ח, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק ט"ז ד"ה קכ"ד, דיש לעיין בזה האם מותר לטלטלן רק לצורך גופן ומקומן או גם מחמה לצל.

משנה ברורה ס"ק ק"ע בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת איסור נדר, לא נעשה מוקצה לאחרים, הואיל ומותר לאחרים, ואף הוא עצמו מותר לטלטלו, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק כ' ד"ה ולענין, דתלוי אם אין הנדר עומד לשאלה והפרה, ודעתו למסרו לאחרים לא הוי מוקצה, ואם עומד לשאלה והפרה ואין דעתם למסרו לאחרים או הוי מוקצה להר"ן ואפשר שגם התוספות מודים בזה, דצריך להיות ראוי לאוכלה בו כיום אלא בסתמא כל אוכלין מוכן אף לאורחים.

עיין חזו"א סימן מ"ט ס"ק ט"ו וט"ז דאלו הנוהגין איסור במצה שרויה כל ימי הפסח ומקילין באחרון של פסח אין בה משום מוקצה, וגם לא משום הכנה, אך בשביעי של פסח אין לטלטלה ולבשלה, וכ"ז לאלו דמחזיקין אותו לאיסור מצד הדין, אבל אם רק מחמת חומרא, הוי כדבר הנדר ואין כאן לא מוקצה ולא מלאכת יו"ט, וכיון שנוהגין היתר באחרון של פסח זה עצמה ראה שאין מחזיקין זאת לאיסור מצד הדין, ואין לבטל מנהגם.

סימן שי

ביאור הלכה ד"ה בשל אינו יהודי דנו שכבה אצל נכרי מותר, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק י"ב, דכיון דבשעה שדולק אסור מטעם בסיס לשלהבת, מיתסר גם אח"כ.

עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק כ"א דגוי שעשה כלי מעצים של ישראל בשבת אם היה מצפה לזה מער"ש מותר לטלטלו למאן דמתיר נולד, ואם לא היה מצפה לזה אסור אפילו למאן דמתיר נולד.

משנה ברורה ס"ק ט"ו בדיעבד מיקל בסכין של מילה לטלטלו, עיין חזו"א סימן מ"ג ס"ק ז' וסימן מ"ט ס"ק ט', דנוטה להקל כיון דהוא כלי ועומד לכך [למצותו] ביה"ש.

סעיף ד' במחבר גרוגרות וצימוקים שהיו יבשין ביה"ש אע"פ שלא ידעו הבעלים מזה מותר לטלטלן, עיין חזו"א סימן מ"ט ס"ק י"ג, ד"ה ונראה,

לנער במקומו שיהיו נדרסין תחת רגליו, לכן מותר לטלטל הדף לאשפה, או למקום האבוס ולנער שם.

סעיף ל' ומשנה ברורה ס"ק קכ"ג וקכ"ד שאדם חשוב צריך להחמיר לזורקן בלשונו או לטלטלן אגב לחם, בגרעיני תמרים, עיין חזו"א סימן מ"ח ס"ק ד', שא"צ להחמיר בזה.

ביאור הלכה ד"ה וכן דבהמת גוי שנשחטה ע"י גוי שרי לטלטלה כמו נבילה שנתנבלה בשבת דאיתא בסימן שכ"ד דמותר לטלטלה, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק י' ד"ה כ' המ"א, דלדעת האוסרין בסימן שכ"ה פת שאפאה גוי בשבת, לכאורה ה"ה כאן בשחיטה ג"כ אסור.

סעיף ל"ב ומשנה ברורה ס"ק קכ"ז דבדג שאינו מלוח אסור לטלטלו מפני שאינו ראוי לאכילת אדם ואפילו שראוי הוא לאכילת כלבים אינו עומד לאכילת כלבים, ומדברי החזו"א סימן מ"ד ס"ק י"ד, יוצא דאפילו שנמלך עכשיו לתתו לכלבים לא מהני, עיין שכתב דבר זה לגבי בשר חי ודון משם לכאן.

סעיף ל"ה במחבר ומשנה ברורה ס"ק קל"ו דגרף אסור להחזירו א"כ נתן לתוכו מים, ועיין שם כמשנה ברורה דהדין הוא בשל חרס וה"ה בשל עץ, ואם הוא של מתכות, עיין סימן פ"ז, עכ"ל המשנה ברורה, ועיין עוד בחזו"א סימן מ"ח ס"ק י' ד"ה וגרף, ואפשר שבשל מתכות מחזירו בלא מים וכמו הרהקה דק"ש, דמהניא ליה רחיצה והכי שרי בלא רחיצה דכיון שראוי לרוחצה הוי ליה כלי.

סעיף ל"ט במחבר ומשנה ברורה ס"ק קמ"ו וקמ"ז דאסור לטלטל בהמה חיה ועוף, ואפילו שהם פורחים ע"ג הכלים אסור לטלטלם, אבל מותר לכפות כלי כדי שיעלו עליהם ואין בזה משום מבטל כלי מהיכנו, עיין חזו"א סימן מ"ז ס"ק ט"ז, דלנער אסור שאם היה מותר לנער לא חשיב מוקצה כלל, ואם היה דעתו להפריחם מותר גם לנערם, ומה דאסור לנער, מיירי בלא הקפיד שיהיו עליו כל השבת.

משנה ברורה ס"ק קמ"ח באם היו עליו בין השמשות, אסור כל השבת דמיגו דאתקצאי ביה"ש אתקצאי לכולי יומא, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק י' ד"ה שו"ע, דאם היה הסל של גוי, מותר לטלטלו אפילו היה עליו ביה"ש דלא חל עליו יחוד למלאכתו בשל נכרי.

משנה ברורה ס"ק ק"ג דבכרמלית אסור לדדות רק בעגלים גדולים, עיין חזו"א סימן מ"ה ס"ק א', דה"ה בכל בהמה גסה כגון עגלים וסייחים מותר לדדות בכרמלית, ואפשר דאף ברה"ר יש לסמוך להקל.

סעיף מ"א ומשנה ברורה ס"ק קנ"ד דמותר לאשה לדדות את בנה ברה"ר דהיינו שמגביה רגלו אחת

עיינן חזו"א סימן נ' ס"ק י' [הבאנו דבריו לעיל סימן ש"ח] דלת של בור אפילו הוא רפוי אסור להחזירו, דבמחובר חייב אף ברפוי כשדרך בנינו בכך, ועיינן שם סוף הס"ק, ד"ה דף, דברף המחובר לכותל בצירים, ונשמט אחד מהצירים ויוצא הצייר מהקיר בקלות, וא"א לתקועו בחזוק, לפי שנתרחב החור של הצייר, מותר לדחוק את הדף לקיר אף שבוה נכנס הצייר לחורו, לפי שזה לאו דרך בנינו בכך, ולא דמי למה שאסור להחזיר דלת על ציריה בקיר בחזוק דתנועתו ברפיון אינו לא בנין ולא סתירה.

סעיף ד' ברמ"א ומשנה ברורה ס"ק ל"א וס"ק ל"ד ושער הציזון אות כ"ג בדלת העשויה מהרבה קרשים, אם יש להם איסקופה מותר, וה"ה בחקיקה שנחשב כאיסקופה, עיינן חזו"א סימן מ"ו ס"ק א', ובעשוי מהרבה קרשים אף דאין לה איסקופה יש להקל דהוי חד ריעותא, ואין לאסור אלא בדאיכא תרי ריעותא, דהיינו דעשוי מלוח אחד, ועוד דאין לה איסקופה, וכ"ז באינה קשורה אבל בקשורה יש להקל אפילו בתרי ריעותא, וזה דלא כמו שכתב בשער הציזון דלפי גירסתנו אפילו בקשורה יש להחמיר בדלת אלמנה דהיינו בתרי ריעותא.

ועיינן שם עוד דברמב"ם משמע דאיסקופה היינו דלדלת עצמה יש כעין בסיס כעין אסקופה.

עיינן חזו"א שם ס"ק ב' דפסק במעשה שהיה בדלת של בית הכסא שנשברו ציריה והיו משתמשים בה לזוקפה נגד הפתח, ושומטין אותה כשיוצא, ואין לה איסקופה, דיש להתיר כיון דיש לה בריח המחברה, ועוד דאינו בתוך חלל הפתח אלא כנגד החלל, דלא נראה כבנין, אך משום איסור מוקצה, צריך ליחדו, וסגי אפילו ביחודה לשבת אחת, ואם קשרה אפילו בחבל דק מותר.

ועיינן שם עוד ס"ק ג' בדלת החלון שפותחין ונועלין בה תמיד, [היינו שנועל בה החלון כלילה לשמירה וביום שומטה] מותר אף באינה קשורה כיון שנועל ופותח בה תמיד.

ועיינן שם עוד בדלת העשויה חלונות של זכוכית, שדרכן בימות הגשמים לעשותן כפולות, וכימות החמה שומטין אחת ומניחין אחת, והתקינה בימות החמה לנעול בה כלילה ולשומטה ביום, אם קשרה מותר, ואם לא קשרה, מסתפק בזה, וגם יש בה משום איסור מוקצה, ומ"מ הנוהג היתר בדבר זה אין ביידינו למחות.

סימן שיד

סעיף א' ומשנה ברורה ס"ק א' דאין בנין וסתירה בכלים אלא דוקא בבנין גמור, עיינן חזו"א, סימן נ"א ס"ק י"ז, ד"ה שם אבל אם הוא תחוב בספסל, דאין לדמות מילתא למילתא, בדין אין בנין וסתירה בכלים, ואין לנו אלא מה שמצינו בהדיא, [כנראה כונתו שם

דה"ה כל דבר שהיה סבור ביה"ש שהוא איסור, ואח"כ נתגלה שהוא טעות, מותר לטלטלה.

סעיף ז' ביאור הלכה ד"ה מטה בהניח בשבת דבר אסור על הבסיס, כגון שהניח גוי או קטן מעות על המטה בשבת, לדעת ישראל, יש דעות בזה האם או מותר לנערן מעליו ומביא מ"א דנוטה דלא נעשה בסיס ומותר לנער, עיינן חזו"א סימן מ"ח ס"ק ח', שאסור לנער, ואם יניח עכשיו דבר היתר לדברי הטור"ו מותר לנער.

משנה ברורה ס"ק ל"א דאם קשר כיס מלא מעות לבגד הוי הבגד בסיס ואסור לטלטל הבגד, וכן במגירת שולחן העשוי באופן שיכולין להוציאו לגמרי מהשולחן אינו בטל להשולחן, אם הניחם מער"ש ע"מ שישארו שם במשך השבת, ואם שכח צריך ניעור לתחילה, עיינן חזו"א סימן מ"ו ס"ק ה', דא"צ ניעור.

סעיף ח' במחבר כלי שיש עליו דבר האסור והמותר והדבר המותר יותר חשוב, מותר לטלטל הכלי, עיינן חזו"א סימן מ"ח ס"ק ו' דאפילו שהדבר האסור הוא איסורי הנאה, מותר, וכן הוא להלן בשער הציזון סימן שכ"ה אות א'.

סימן שיא

במחבר ומשנה ברורה ס"ק ל' דלטול בגופו מותר אפילו לצורך דבר האסור, ולכן מותר לנענע בגופו קש שע"ג המטה, עיינן חזו"א סימן מ"ו ס"ק י"ב וי"ג, [הבאנו דבריו לעיל סימן ש"ח] דדוקא דרך שכיבה מותר לנענע בגופו דלא הוי דרך טלטול, אבל לנענע מוקצה בהדיא ע"י דחיפה ברגלו או בגופו אסור לצורך דבר האסור

סימן שיב

סעיף ט' במחבר דאסור לפנות בשדה ניר בשבת שמא יבוא לאשוויי גומות, עיינן חזו"א שביעית סימן י"ח ס"ק ב' ד"ה ולפ"ז, דהביא מגמרא שבת פ"א, דאין בזה משום חורש ומזבל, וכתב דאפשר דהטעם הוא דהוי כלאחר יד, וגם אינו מכוין, ומותר מפני כבוד הבריות.

סימן שיג

עיינן חזו"א סימן נ' ס"ק ט', ד"ה וכן, דהמתלמד השחזת הסכין של שחיטה שהעמיד את הסכין לשחוט בו, אע"פ שבדעתו לפוגמו תיכף אחר שחיטה יש בו משום בונה דבנין לשעה חשוב בנין.

עיינן חזו"א שם ד"ה מן האמור, וד"ה ולענין וד"ה עוד וד"ה ובפתיחת, דהמדליק חשמל בשבת יש בו משום מבשל וגם משום בונה ותיקון מגא, עיינן שם בארוכה.

עיינן חזו"א שם ד"ה כתב, דהעורך את השעון יש בו משום תיקון מגא או מכה בפטיש.

שם בשם א"ר בשם רש"ל דלא הותר להתני ראשה אלא מפני האורחים, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י"ח ד"ה כתב, דמסביר הטעם, דלפני האורחין נראה וניכר דלעין יפה הוא קמכוין.

שער הציון ס"ק כ"ז דבנקב העשוי להכניס ולהוציא אסור גם במגופה מדרבנן, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י', (בסוגריים) דאפילו בעשוי להכניס ולהוציא, מותר, **משנה ברורה ס"ק כ"ח** דמותר לנקוב המגופה למעלה בחבית, אפילו בחבית שלמה, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק ז', ד"ה ויש בזה, דכן הוא דעת הגר"א, אך גם להגר"א אסור מדרבנן בחבית שלמה **סעיף ז' במחבר ומשנה ברורה ס"ק ל"ב** וביאור הלכה ד"ה חותלות בכלים הסגורים בקשרי חבלים יכול להתירו דלאו קשר של קיימא מיקרי, ועיין שם במשנה ברורה דלדעת הרמב"ם יש איסור בזה, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י"ג, דאפילו להרמב"ם מותר, דאין בזה משום קורע כיון דעושה דרך השחתה.

סעיף י"ב עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י"ד שהרחיב בבירור הלכה זאת בארוכה, ועיין שם עוד ס"ק ט"ו, לסיכום לדינא, דאם אפשר שיהא נוחא ליה למחר הרחבת הנקב, אסור בין בחבית בין בכותל של עץ ובין בכותל של לבנים בין השורות, אלא א"כ אינו פסיק רישא, אבל אם אין לו צורך בוודאות בהרחבת הנקב, מותר בין בחבית בין בכותל של אבנים, אבל לא בכותל של עץ, דאפשר דאיכא קודח אף דאין לו צורך בהרחבת הנקב, וזהו דעת השו"ע שהתיר בחבית בסי"א ואסר בשל עץ בסעיף י"ב.

משנה ברורה ס"ק נ"א דבכותל של לבנים שאין שורותיהם מדובקים זה לזה, ואז מותר להוציאה אפילו לא דצה ושלפה מבע"י, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י"ז, ד"ה שם סי"ב, דבכותל של לבנים שרי בטיט שבין שורה לשורה להכניס ולהוציא דלא חשיב כקודח, ועיין שם שכתב דלשון המשנה ברורה בכאן אינו מוכן.

סימן שטו

סעיף א' ברמ"א דמותר לתלות וילון קבוע לפני הפתח, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק י"ג, שתמה על דין זה, דכיון שקובעו להיות תלוי על ציריו חייב משום בונה, והוי כתולה דלת על ציריה, ואינו מותר רק בוילון שדרכו לתלותו ולסלקו, וכן בפרוכת מותר דהרי מחליפין אנו אותו בשבת, ואין אנו קובעין אותו לעולם, וכן מה שמותר סדין בסוכה, גם מטעם מפני שתולה אותו לפי שעה, אבל אם קובעו חייב משום בונה, וכן מה שהתיר המ"א לתלות סדינים המצויירים לנוי, היינו גם דאינו קובעו רק לפי שעה, או דמיירי שתלה אותו ברפיון דממילא דרכו להסירו, ועיין שם ד"ה והיכא דאם קובעו אין נ"מ בין פתח פתוח לבין תולה אותו על הדלת, כי

דהיכן דמצינו בהדיא דאסור בכלים, אז דוקא אסור אבל דבר שלא מצינו בהדיא דאסור, מותר].

משנה ברורה ס"ק ה' דאם מתיו ראשה ומתכוין ליפות ראשה כדי שתשאר כלי אסור, עיין חזו"א שם ד"ה שם סק"ה, דמפקפק ע"ז.

עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק י"א בקופסאות של שמן, או של דגים העשויים מטסי ברזל, ומחוכרין מכל צד, ומורדין בסכין את הטס מלמעלה, אסור להורידו בשבת, אפילו שאין דעתו על הקופסא, אלא אחרי שמוציא מה שבתוכה זורקה לאשפה, דכיון שעושה כלי גזרינן שמא יכוין לשם פתח, וכמה שרגילין לעשות נקב אחת להכניס אויר ואחת להוציא השמן הוי חיוב חטאת דעשוי כל נקב להכניס ולהוציא פעם בזה ופעם בנקב השני.

ועיין שם ד"ה ולהסיר, דלפתוח הפקקים שסותמין הבקבוקים הנעשה מטס כפוף ודוחקין אותה על זר הבקבוק שסביב פיה, דינה כהתזת מגופת חבית ומותר, ואף דמסירה במפתח המעוות אותה, אין בזה משום סתירת כלי, דלא מצינו איסור בשבירת מגופה, דזה בכלל מה דאמרינן אין בנין וסתירה בכלים, ועוד כיון דהלבישה על הבקבוק בטלה מתורת כלי, כיון שעומדת לשבירה.

משנה ברורה ס"ק ו' דבנקב גדול העשוי להכניס ולהוציא יש בו איסור תורה, עיין חזו"א שם ס"ק ז', ד"ה כתב, דזה במחלוקת שנויה דזה הוי רק לשיטת רש"י אבל לשיטת תוס' אינה אלא שבות.

משנה ברורה ס"ק כ' דאסור לתקוע בחזקה קנה חלול בחבית, דיש בזה משום גמר מלאכה, עיין חזו"א שם ס"ק י"ח ד"ה במשנה ברורה סק"כ, דנראה דגובתא כיון דאינו אלא להוצאת היין ואחרי הוצאת היין אין הרכבת הקנה בחבית רצויה כלל, הוי ככיסוי כלי ומותר לתקוע אפילו בחזקה, אך כיון דלדעת המשנה ברורה יש בזה חשש חיוב חטאת, אי אפשר לעשות מעשה בזה.

משנה ברורה ס"ק כ"ג דראש המגופה מותר להתני אפילו בשלמה אבל ראש החבית אסור, עיין חזו"א סימן נ"א ס"ק ז' ד"ה ויש, דזה רק לדעת התוספות והרא"ש, אבל לדעת הרשב"א מותר, ועיין בס"ק י"ח ד"ה בשע"ת, דפסק כהמשנה ברורה, וצ"ע.

משנה ברורה ס"ק כ"ה דמותר לקרוע העור מע"פ החבית ובלבד שלא יכוין לעשות זינוק, עיין חזו"א סימן ס"א ס"ק ב', ד"ה שפופרות, דשפופרת של נייר הממולא עם בשר, והבשר מבושל או מעושן תוך השפופרת, מותר לקרוע את השפופרת ולהסירה מהבשר, ואין כאן קריעה דאורייתא כיון דאין דעת בני אדם על השפופרת ואין כאן שום תיקון בשפופרת, ודינו כדיון קרוע אדם עור שע"פ החבית.

החייב משום בונה, ולא משום מחיצה, וכיון דקובעו שם בונה עליו.

שם ומשנה ברורה ס"ק י' בשם המ"א, דאם אין הנה נראית מלמעלה אפילו שגובה י' אין לה דין מחיצה אלא כיושרי, ואם נראית מלמעלה רק ההיתר הוא מטעם שהוא בחדר אחר בזה צריך גם שיקשור אותה מלמטה שלא יתגונד ברוח מצויה, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק י"ד ד"ה שם, דברבי המ"א מוכרח מגמרא ביצה כ"ב, ועיין שם עוד ד"ה והנה, דמה שכתב המ"א שצריך לקשור מלמטה שלא יתגונד, דכיון דבכית אין מצוי רוח מצויה, מיקרי מחיצה אפילו לא קשור,

שם ובשער הציון אות י"ג דביו"ט יש להקל לעשות מחיצה עשרה, כהטור"ו ואף בשבת יש לסמוך על דבריו של המ"א בשעת הדחק, עיין חזו"א שם ד"ה ולעשות, דמחיצה עשרה אסור בין בשבת ובין ביו"ט, ומה שהביא מהמ"א, תמוה דהרי כוונת המ"א דמחיצה עשרה אסור לכו"ע, ושרי רק במאפיל כל האור.

משנה ברורה ס"ק י"ג יש דפוסים שכתוב בהם בזה הלשון, שרוחב העץ עגול היה טפח, והחזו"א סימן נ"ב ס"ק ח', ד"ה במשנה ברורה, מגיה שצ"ל שרוחב העץ העגול טפח, והחזו"א מוסיף ע"ז והקיפו ג' טפחים.

משנה ברורה שם דאם אין בין זה לזה ג' טפחים היינו אפילו במקום אחד, דהוי כלבוד, עיין חזו"א שם ד"ה כתב, דלפי דבריו יוצא דאפילו אינו פורס את המחצלת על חלל זה, רק מתחיל לפרוס מלבד והלאה, מותר, וכתב ע"ז ואין זה מוכרע, דלא מצאנו רק דבטפח מותר להוסיף, אך לא להוסיף על האויר של הלבד, שלבוד אין לו דין אהל, ואף אם ירצה לפרוס מתחילה על האויר של הלבד, ואח"כ יוסיף חוץ מהלבד, יש להסתפק בזה, דאפשר דאין היתר רק להוסיף על האהל הקיים, ולא על אהל הנעשה בשבת, אף שנעשה בהיתר.

ועיין שם עוד בחזו"א דאם יש חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן, ופחות מג' ביניהם צ"ע אי חשיב כאהל טפח, ואם העומד מרובה על הפרץ, [היינו על האויר שביניהן] חשיב ככולו עומד.

עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ו', ד"ה מן האמור, דעגלות של חינוקות, שיש עליהן גגון הנמתחת ומתקפלת, מותר למתחה ולקפלה, אע"פ שעושה גג ומחיצות וכוונתו לצל וגם יש בגגה טפח, דכיון דהוא קבוע, הוי כדלת הסוככת על ציריה.

משנה ברורה ס"ק ט"ז בשם יש מהאחרונים, דאסור להניח הכריכה עצמה אפילו שלא ע"מ לפרוס, דכריכה עצמה חשיב אהל, כיון שנותנה בשבת,

עיין חזו"א שם ס"ק ח' ד"ה אסור, דהסכים לדעה זו, וכתב ודעת אלה שנאדו מזה שהביא שם אינו מוכן.

סעיף ב' במחצלת פרוסה כדי טפח חוץ מהכריכה מער"ש, מותר לפרוסו בשבת, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ח' ד"ה שו"ע, דאם רוצה להניח הכריכה ולהביא מחצלת אחרת או אין צריך טפח חוץ מן הכריכה, וסגי בטפח של הכריכה, ואפילו לא היה דעתו מאתמול עליו, ולא אסרו אלא כשפושט את הכריכה עצמה.

משנה ברורה ס"ק י"ז דבאהל עראי אסור בגג רק בעשוי להגן עליו, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ב', דבדבר הנמתח אסור אפילו אינו עשוי לאהל ולהגן, ולדעת הרשב"א רק באם יש לו איזה תשמיש תחתיו, ועיין שם דמותר לאחוז בגד ולמתחו לשם צל, כיון שאחוזו בידו.

משנה ברורה ס"ק כ' ושער הציון אות כ"ו דאם עושה הגג כדי שיהא ראוי להשתמש תחתיו באיזה דבר, אסור אף בלא מחיצות, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ט' ד"ה כ' המשנה ברורה, דאין כוונת המשנה ברורה, שכל שיש איזה תשמיש תחתיו אסור בלא מחיצות, דזהו רק דעת הרשב"א, ולא דעת התוס', וגם לרשב"א זה דוקא כשעושה עכשיו הרגליים, אלא כוונת המשנה ברורה הוא, דצריך את הגג להגן, והעיקר שתחתיו הוא כעין הגנת דירה.

משנה ברורה שם ושער הציון אות כ"ז דלסתום ארובה [הנקרא קוימע"ץ] אפשר שאסור לסתום הנקב בכר, כיון שיש לו מחיצות וכסותם הוי כגג, ועיין שם בשער הציון, דכיון דכוונתו לסתום הנקב עדיף מקדרה ע"ג כירה, ועיין שם במשנה ברורה, בשם התוספות שבת, דזהו רק במחזיק החור [הנקב] של הארובה ג' טפחים, דאי לא, אמרינן לבד, ומותר, ומביא בשם הפמ"ג שמפקפק בזה, ומסיק דהסומך על התו"ש לא הפסיד, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ט', ד"ה במשנה ברורה שם, דהספק של המ"א הוא, מפני שהוא בנין חשוב, כטעם הראשון שהזכיר הרא"ש, ולפי"ז אסור אף שאינו עשוי להתגונן תחתיו, וגם אם אינו מחזיק ג' טפחים, אסור, דלא שייך כאן לבד, דלבד שייך רק באיכא מקצת אהל מכאן ומקצת אהל מכאן וביניהם פחות מג' טפחים.

משנה ברורה ס"ק כ"ב הביא מחלוקת כשיש ד' מחיצות בשולחן עם רגלים, האם מותר לשים הרגלים קודם ואח"כ הדיף שלמעלה או לא, וכתב עוד דאפילו לדברי האוסרים, היינו כשמטלטל הרגלים ממקום למקום אבל בעומד על מקומו מותר לשים הדיף על הרגלים, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק י' ד"ה במשנה ברורה ס"ק כ"ב, וס"ק י"ד ד"ה כ' במשנה ברורה, שאין חילוק בין ב' מחיצות לר', אם אין לו שימוש מתחת לשולחן, מותר אפילו מביאו ממקום למקום, ועיין שם ס"ק י' ד"ה

הואיל וצריך לקשרו בלולאות אחר פריסתו, או להדקו בחוט של ברזל, ועשוי להגן תחתיו, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ו', ד"ה דברי, דפריסת המטריה אסור משום תיקון מנא, ומשום עובדין דחול כיון דהוא אוושא מילתא, וגורם פירצה, ועיין שם שמסיק בזה הלשון, והרי אסור כילה מפני שאינן בני תורה, והרי הדבר מסור לחכמים, לגדור גדר במקום הפרצה, וזה חמור יותר מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות.

[הנה בענין זה של פתיחת מטריה דהביאור הלכה מביא מהנוב"י, דאסור, [והוא בנוב"י מהדורא תניינא סימן ל'] והנוב"י סובר שיש בזה איסור דאורייתא, בפותחו בשבת, ורק בפותחו מער"ש דן בזה דאסור רק משום מראית עין, עיין שו"ת חתם סופר או"ח סימן ע"ב, דהאריך לחלוק על הנוב"י, וסובר דאין בזה איסור דאורייתא, וקרוב לומר דאין בזה אפילו איסור מדרבנן, עיין שם שהאריך בענין בנין לשעה אם הוא בנין או לא.]

סעיף ט' ומשנה ברורה ס"ק ל"ו לגבי משמרת דמותר לתלות שטוחה על יתד בכלי וכ"ש כלי ביתד דמותר, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ב' בדינים העולים, ט, דלתלות המשמרת לתת בה רימונים, מותר משום שאין דרכן במיתוח, ולדעת הרשב"א מותר אפילו מותרו כיון שאין לו תשמיש תחתיו אלא למעלה.

סעיף י' ובמשנה ברורה ס"ק ל"ז כבגד על מוט שבין שני כתלים והיו עליה חוטין שתלויים מער"ש מותר לפושטה, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ג' וד', דאפילו אינה תלויה רק בצד אחד מותר.

משנה ברורה ס"ק ל"ח ובשער הציון אות מ"ו דמותר לפרקה בשבת אם היו חוטין תלויין בה מער"ש, ואפילו להשליכו לארץ לגמרי מותר דאין בזה משום סתירה, עיין חזו"א שם ס"ק ז', ד"ה שם תוד"ה אף, דאסור לפרקה אם היתה עשויה מער"ש, ורק אם עשאו בשבת כהיתר מותר לפרקו לגמרי.

סעיף י"ב ובמשנה ברורה ס"ק מ"ד ומ"ה דיש ליהזר כשתולים פרוכת שלא יתקפל טפח בשעה שנוטה ולכן יש שנמנעין מלתלות פרוכת בשבת, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ה', ד"ה ר"מ, שאין לאסור לנטות פרוכת מטעם שמא יתקפל, שהרי מותר לכתחילה לפרוס בגד לצל וכו', עיין שם בארוכה בכל הס"ק.

משנה ברורה ס"ק מ"ח והיכא שמטלטלה ממקום זה להעמידה במקום אחר ושם מכסה אותה אסור בכל גונו, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק י', ד"ה במשנה ברורה ס"ק כ"ב, ובס"ק י"ד ד"ה כתב במשנה ברורה, דמותר אם מטלטלה עם המחיצות.

שם דצריך ליהזר בסעודות גדולות, שמניחין שולחנות על חביות, שיהפוך צד הפתוח של החבית לצד

ואמנם, דאם יש לו שימוש אסור רק בשולחן גדול, ואין אנו יודעים שיעורו, ועיין שם עוד ס"ק ב' בדינים העולים ב', דלהניח דף שולחן על ספסליו כיון דאין כאן מחיצות מותר אפילו בשולחן גדול.

ביאור הלכה ד"ה דפין דאפילו מחיצות קטנות טפח אסור, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ט', ד"ה בבה"ל שם ד"ה דפין, דה"מ כשמניח הגג על המחיצות, אך אם אין המחיצות מגיעות לגג, והגג נסמך על הרגלים, צ"ע בדבר, ואם יש מחיצות י' טפחים, אפילו מחיצות אין מגיע לגג, י"ל דאסור.

ביאור הלכה ד"ה מטות דלכתחילה טוב להחמיר כדעת הרשב"א דאם צריך לאויר שתחתיו אסור אפילו בלא מחיצות, עיין חזו"א שם ס"ק ט', ד"ה בבה"ל שם ד"ה מטות, דלפי מה שכתב בס"ק א', לא אסר הרשב"א רק בעושה עכשיו גם הרגלים, אבל אם הרגלים היו מקודם, מותר להניח עליהם הדף.

משנה ברורה ס"ק כ"ד דמטות שלנו שאין להם מחיצות מותר לפרוס עליה הסדינים בשבת, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק י' ד"ה במשנה ברורה ס"ק כ"ד, דאינו מוכרע דהרי סדין הוא דבר הנמתח.

משנה ברורה ס"ק כ"ה דאפילו שיש רק במקום אחד פחות מג' טפחים מותר דאמרינן לבור, עיין חזו"א שם ד"ה ומש"כ במשנה ברורה, דלפי מה שכתב בס"ק ח' [עיין שם ד"ה כתב המשנה ברורה, הבאנו דבריו לעיל בזה הסימן] זה אינו, ולא מהני כשיש במקום אחד פחות מג' טפחים.

סעיף ה' בכסא העשוי פרקים דמותר לנטותו וכו', עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ו' ד"ה דברי הנוב"י, דה"ה אם קבעו עמוד בארץ, וסביביו מחיצות תלויות על ציריהם, ועשוי לפותחם לישוב תחתיו לצל ולנועלם שרי.

ביאור הלכה ד"ה לכתחילה במטות שלנו המחוברות אם יש לו אחרות אין נכון לפושטן דלא עדיף מקיפול כלים, ואפילו אין לו אחרות אפשר דאסור משום טורח, ואין להתיר רק בפני האורחים, עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק י' ד"ה בבה"ל שם ד"ה לכתחילה, דאם אין בין פס לפס ג' טפחים, מותר אפילו שלא בפני האורחים ואין בזה לא משום טירחא ולא משום קיפול בגדים, שאין מדמין דברי סופרים זה לזה.

עיין חזו"א סימן ג"ב ס"ק ז' ד"ה שם רש"י ד"ה אבל, דמגדל העשוי לישוב בתוכו לצל ונפל מותר להעמידו, אע"פ שכוונתו צל, כיון שהוא גוף אחד הגג והמחיצות, שמהפכו מצד אל צד, לא מיחזי כבנין, ואינו אסור אלא כשמצרך שתי גשמים זה לזה.

ביאור הלכה ד"ה טפח בענין מטריה [פארסא] אסור לפרוס בשבת, או ביו"ט, משום אהל,

ט"ז, דכיון דאיסורו מדרבנן ויש דעות בזה, יש להקל במקום צער בעלי חיים וחשש הפסד לצודן וגם לאחוזו בידים אע"פ שהוא מוקצה, מיהו אם אפשר להמתין עד הלילה, אין להקל בזה.

ביאור הלכה ד"ה דאסור דמותו להאכיל העופות
 בכלוב ע"י נכרי, ואם הנכרי יסגור מעצמו לית לן בה, ובבית גדול יפתח הלול לא לגמרי כדי שלא יוכלו לברוח, עיין פסקי חזו"א שבסוף ספר מגוחה נכונה, שאם נכנס ללול או לרפת שיש בה חשש צידה, יזהר כשפותח הדלת שימלא תיכף בגופו את חלל הפתח הפתוח כדי שלא יעבור על איסור צידה כשסוגר הדלת.

סימן שיז

משנה ברורה ס"ק כ"ג בשם הח"א, דבעשה עניבה ובלא כוונה נקשר, דינו כקשר העשוי להתיר בכל יום, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק י"ז, ד"ה כתב במשנה ברורה, דר"ל אפילו נעשה מערש ודעתו להניחו עד שבת הבאה, ואפילו שלא במקום צער, מותר, וכש"כ בנקשר מנעלו ויש לו צער, וטוב יותר להתיר מלנתק, שהרי החמירו לנתק בפני ע"ה, ולהתיר לא החמירו, וכן הגולל ס"ת בשחרית ונעשה קשר מותר להתיר לקריאת מנחה, ויש שם עוד היתר של מקום מצוה.

שם במשיחות של הכתונת כאם אינו רגיל להתיר הכתונת אלא משבת לשבת, אסור לנתק כמו דאסור להתיר, עיין חזו"א שם ד"ה סימן, דאפילו אינו רגיל להתירו אלא משבת לשבת, מותר לנתקו, כיון שהוא דרך השחתה, שאינו עומד לחתכן אלא להתירן, והוי כמו שקורעין עור שעל פי התבית.

סימן שיח

משנה ברורה ס"ק א' ובשער הציצין אות א' בשם רמב"ם דהמתמם את המתכת חייב משום מבשל, וזה מהרמב"ם פרק ט' הל' ו', אך בפרק י"ב הל' א' כתב דחייב משום מבעיר, ומביא בשער הציצין בשם הלח"מ, דתרווייהו איתנהו בה, דבתחילה כשהברזל רך חייב משום מבשל ואח"כ חייב משום מבעיר, עיין חזו"א סימן נ' ס"ק ט' ד"ה כתב הר"מ, דמחלק בין כונתו, דאי כונתו לגחלת שהוא רך ולרקעו ולהשקיע בו צורה, אין כאן מבעיר, ואי כונתו לצרפו, חייב משום מבעיר, ועיין שם דהביא דעת הראב"ד דלעולם חייב משום מבשל, ועיין שם ד"ה ויש, דיש לעיין באינו מתכוין לא לרככו ולא לצרפו, אם יש בו משום מבשל, ועיין שם, דהמתמם את הברזל ביד סולדת בו, הוי משום מבשל, ואפשר דאסור מה"ת, מטעם חצי שיעור, ואם הוא כבר מלוכין ומשליכו לאור, להוסיף על ליבונו יש בו משום מבשל, ולא שייך במתכת אין בישול אחר בישול, [ועיין עוד סימן נ"ז ד"ה ענין, בענין זה] ועיין שם ד"ה מן, דלפי"ז המדליק נר חשמל בשבת אם מקצת מהחוט הוי יד סולדת

הקרקע, ועל צד התוס יניח השולחן, עיין חזו"א שם ס"ק י"ד ד"ה כתב במשנה ברורה בשם הח"א, דכשאינ כונתו לצל, מותר אפילו בדי מחיצות, דכל שהמחיצות מותקנות במקומן, כי מטלטל ליה במקום אחר ג"כ מותר.

שם במגירת שולחן [טיש קעסטיל] שנשמט כולה מהשולחן ויש טפח בעומק חללה, אסור להחזירה משום אהל, עיין חזו"א שם ד"ה כ' עוד, דכיון דעושה מחיצות בלא גג, מותר, וסיים דאפשר כיון דדרך הוא לא להוציא את כולה, אפשר דחזרה חשיב כונה, אבל לא חמירא ממנורה של פריקים דמותר ברפוי.

סימן שטז

סעיף ג' בענין זכובים בתיבה קטנה או גדולה, עיין בספר מגוחה נכונה, בפסקי החזו"א שבסוף הספר, שאסור לרסס פלי"ט, או שאר נוזל חריף, הגורם להתעלפות הזכובים, אפילו כשהחלון פתוח אלא בשביל חולה שאין בו סכנה או תינוק, ואז מותר כשהדלת או החלון פתוח, ועיין שם שיוזהר שלא לרסס על הזכובים עצמם.

[ועיין בקצות השולחן (להגר"ח נאה זצ"ל)] סימן קכב, בכדי השולחן ס"ק י"א, דאוסר לרסס, דלפעמים מרסס על הזכובים עצמם והוי ממתם בידים, ועיין עוד בבאר משה (דעברעצין) חלק ב' סימן כ"ג שמיקל אף בחלונות סגורים.]

משנה ברורה ס"ק י"ח דהפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנס חיה לתוכה חייב חטאת, אך אם נכנס אח"כ פטור אבל אסור, עיין חזו"א סימן ל"ו ס"ק א' ד"ה ובתוס', וסימן ל"ח ס"ק א' ד"ה ונראה, דלא איתפרש מה נקרא מיד, ואפשר דבעינן דיאחזו בידו, או שיתן המצודה על הנצוד, ועיין שם עוד דאפשר דגם אם ניצוד אח"כ חייב, ועיין שם סימן ל"ו ס"ק א' ד"ה ומיהו, דדוקא במלאכות שדרכן בכך, כגון אפיה ובישול וצידה, אבל במלאכות אחרות אפשר דבעינן מיד, אך בטחינה בריחיים נראה דחייב אפילו אינו נטחן מיד כיון דדרך טחינה הוא כך, ועיין עוד חזו"א כ"ק סימן י"ד ס"ק י"ב, לגבי המקרב אש אצל העצים במקום שמגיע רוח מצויה, אם חייב משום מבעיר, ולענין מכבה ומשקה זרעים ואילנות בכוחו או בגרמא.

סעיף ט' ומשנה ברורה ס"ק ל"ח בהורג בע"ח בין ע"י שחיטה בין ע"י הכאה חייב, עיין חזו"א סימן ס"ב ס"ק כ"ט, דאפילו טריפה אפשר לומר שהוא חייב דמ"מ חי הוא, ועיין שם עוד ס"ק כ"ה, דהשוחט בע"ח ומפרס, ואח"כ בא השני והמיתו, חייב השני, ואם מת מאליו מחמת שחיטתו, הראשון חייב.

סעיף י"ב לגבי חיה ועוף שברשותו מחלוקת האם מותר לצודן מדרבנן, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק

דהוי כעירווי דמבשל כדי קליפה, ובדיעבד מותר, עיין חזו"א יור"ד סימן ט' ס"ק ז', ד"ה בפמ"ג סימן ס"ח, דהפמ"ג מפקפק בזה על דברי המ"א, ועיין שם בחזו"א דנקט כהמ"א, ומתמה שם על דברי הפמ"ג.

סעיף ט"ו בביאור הלכה ד"ה והוא דהקשה אין מותר דבר יבש להניחו כנגד המדורה הרי יש צלי אחר בישול, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ד ד"ה סט"ו, דצ"ל דכל שלא יבא לידי צלי רק שתייבש קצת שרי, ואפשר דהוקא בצלי ע"ג גחלים או ע"ג שפוד דינו דיש צלי אחר בישול ולא בצלי קדר.

משנה ברורה ס"ק צ"ב וצ"ד עיין בחזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ד ד"ה במשנה ברורה סימן שי"ח, דמשמע מדבריו דלדעת הרשב"א מותר אפילו בנוגע המדורה בקדרה, והוא כתב דאם נוגע אף לדעת הרשב"א אסור, ולהרא"ש אסור עד שצריך להרחיק כדי שלא יוכל לבא לידי יד סולדת בה.

משנה ברורה ס"ק צ"ד דאם נותן דבר המפסיק מותר, עיין חזו"א שם ס"ק ט', ד"ה ובתוך התנור, דתוך התנור, אין להקל אף בקדרה מפסקת.

משנה ברורה ס"ק ק"א דמותר ליתן ע"ג האש דבר יבש אם יש איזה כלי המפסיק, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ד, ד"ה במשנה ברורה ס"ק ק"א, דמלשון המשנה ברורה משמע שהאש למטה תחת הכלי המפסיק, וזה אסור אפילו בהפסק כלי ריקנית, כדין שהיה לכתחילה ע"ג כירה גרופה, אלא איירי כנגד המדורה.

עיין חזו"א שם ס"ק י"ג ד"ה הרוצה, דהרוצה לחמם בשר מבושל כל צרכו מאתמול, נותנו ע"ג קדרה העומדת על הפטפוט, אף שהאש עדיין בפתילה תחת הקדרה, כיון שהקדרה מפסקת, ואפילו שיש שומן על הבשר ונמס, אין לו דין דבר לח, ואפילו צונן גמור ואפילו שיבא לידי יד סולדת בה, מותר, ואם רוצה להחם מרק צונן, אם אי אפשר לבא לידי יד סולדת בה מותר, ואם אפשר לבא לידי יד סולדת בה, אסור, אם נצטנן לגמרי, אע"פ שדעתו ליטלו קודם שיבא לידי יד סולדת בה, ואם הוא פושרין מותר, ואם היה צונן ועירה לתוכו חמין מכלי שני, ועכשיו הוא פושר, אסור, וכן אם נתן על הפטפוט, בהפסק קדרה ונעשה פושר, אסור להעמידו עכשיו על פטפוט אחר שהבלו מרובה, לחממו בהפסק קדרה, עד שתהא יד סולדת בה, דכיון שהיו צונן בשבת, אסור.

משנה ברורה ס"ק קי"ג הביא דעת הא"ר, וכן הוא בכל בו, וכמצוין בשער הציון אות קל"ו, דיש להחמיר במבושל כל צרכו על האש שלא להוציא בכף משום מגיס, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק ט"ו, שאם הקדרה הוא ע"ג כירה שאינה גרופה, ואם יסלקה לא יוכל להחזירה, שאין לו תקנה אלא להוציא בכף, יש

בה, יש בו משום מבשל, ואם נעשה מקצת מהחוט גחלת אפשר דאית ביה משום מבעיר, ועיין שם ד"ה עוד, דיש בזה גם משום בונה, עיין שם בארוכה, ועיין עוד סימן ל"ח ס"ק ד', [נהבאנו דבריו לעיל סימן ש"ה, ועיין עוד בספר מנוחה נכונה, בסוף הספר מפסקי החזו"א, דהוסיף דאסור להשתמש בחשמל אף אי הכל נעשה לבד ע"י שהכינו מער"ש, וכתב שם עוד דאסור לפתוח מקרר חשמלי, אפילו שאינו נעשה ע"י ישראל, אם ע"י הפתיחה מייצר קרח, ואפשר לסדר ע"י שעון חשמלי, שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת, ובאותו זמן מותר לפתוח ולסגור, את המקרר, ועיין שם עוד מה שכתב לגבי הספקת מים חמים מהסקה מרכזית, שהוסקה ונתבשלו המים מער"ש, ואין עובדים בה בשבת, אם זורמים לתוך הכריכה מים קרים תמורת החמים שהוציאו, אסור, ואם אין זורמים לתוכה מים קרים, מותר.

משנה ברורה ס"ק מ"ב דיש להזהר בכל הדברים שמא הוא מקלי הבישול, ולא ליתנם בכלי שני, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק י"ח ד"ה בשו"ע, דאין לחוש מעיקר הדין לכל הדברים שמא הוא מקלי הבישול, רק בביצה ופת, ועיין שם ס"ק י"ט ד"ה וכל זה, דאם היד נכוית בו יש להחמיר כדעת הח"א, להחמיר בכל דבר, ובכלי שלישי יש להקל, ועיין שם ד"ה ונראה, דמותר ליתן לימון לתוך כ"ש אם אין היד נכוית בו, או לכלי שלישי אף שהיד נכוית בו, דלא חיישינן שמא הוי מקלי הבישול, וגם לא חיישינן למיחזי כמבשל, דהוי כתבלין, וגם אין לחוש משום משקין היוצאין, כיון דיוצא מיד בתערובות,

משנה ברורה ס"ק מ"ז דבכלי שלישי מצדד הפמ"ג להקל, עיין חזו"א שם ד"ה ולענין, ולא מצינו מקור לחלק בין שני לשלישי, ודברים המתבשלים בשני מתבשלים בשלישי, ואין הדבר תלוי אלא בחום המים, שיהיו היד סולדת בה, וכן להח"א המחמיר ביד נכוית בו, אף בכלי שלישי אסור, וסיים ומיהו כיון שהוא רק חומרא במקום שנהגו נהגו, ועל פי רוב אין כלי שלישי יד סולדת בה.

משנה ברורה ס"ק נ"א דאם נתגלה קדרה שהטמינו מבע"י מותר לתת בתוכה דרך אגב דבר חם שהיד סולדת בה, עיין חזו"א סימן ל"ז ס"ק י"ז ד"ה במשנה ברורה ס"ק נ"א, דאין שום היתור להטמין בדרך אגב, דאין האיסור משום טורח, אלא האיסור בקדרה שהטמינוה בשבת, וכבר אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה, והרי עובר ומטמין בשבת, ועיין עוד בהשמטות סימן קנ"ו ד"ה ענין במכתב השי"ך לסימן רנ"ג.

משנה ברורה ס"ק ע"ח ושער הציון אות ק"ח דאסור ליתן חתיכת בשר רותח לתוך צונן לח

להקל בזה כיון שנתבשלה כל צרכה, אבל להגיס ממשי ע"ג האש יש להחמיר.

סימן שיט

סעיף ד' ביאור הלכה ד"ה הבורר פסולת וכו', אם בעת האכילה גופא שאוחז בידו ורוצה לאכול ומשליך הפסולת, מחלוקת רמב"ן והרא"ש, דדעת הרמב"ן שלא שייך בורר בזה, ודעת הרא"ש דגם זה בכלל בורר, וסתמת הפוסקים נראה כהרא"ש, עיין חזו"א סימן נ"ד ס"ק א', דגם הרמב"ן אינו מתיר אלא להוציא מתוך פיו, וזה מותר לכו"ע.

סעיף ד' דאינו מותר אלא אוכל מתוך פסולת אפילו לאכול לאלתר, עיין חזו"א סימן נ"ד ס"ק ב', דיש לעיין אי דין זה הוא דוקא בפסולת שאינו מחובר לאוכל, דאז אפשר לן ליטול את האוכל ואת הפסולת, ולכן אמרין דכשנטל את האוכל ליכא ע"ז שם בורר, אבל בפסולת המחוברת לאוכל, וצריך להחזיק בשתי ידיו כדי להפרידן, בזה אין נ"מ אם מחזיק את האוכל ומפריד את הפסולת או להיפך, דגם זה דרך אכילה מיקרי ולא דרך ברירה, וכתב ומסתבר דאין קפידא בזה, והביא ראיה מהא דמותר לקלוף בצלים כדי לאכול לאלתר, ושם הטעם כיון דאוחז בידו האוכל הוי דרך אכילה ולא דרך ברירה, אע"פ שנטל הפסולת, אך סיים דאפשר לדחות, דשם שאי אפשר בענין אחר מיקרי דרך אכילה, ומסיק, דמ"מ למדנו דאם דרך אכילה הוא למשוך הפסולת מהאוכל, הוי דרך אכילה ומותר וה"נ לענינינו, וסיים בצ"ע.

ביאור הלכה ד"ה מתוך על אותן שמכניסם הדגים קודם האכילה, ומוציאים העצמות מהם, לימד עליהם זכות אפילו בעצמות קשים שאינם ראויים לאכילה, אם כונתו לאכול לאלתר, כשיש עליהם [על העצמות] בשר, עיין חזו"א שם ס"ק ג' ד"ה ובמשנה ברורה, דאין שום היתר לברור העצמות כשיש עליו בשר, כשאינו דעתו למצוץ הבשר ממנו, דמאי אולמיה משני מיני אוכל דאותו שאינו רוצה לאכול עכשיו מיקרי פסולת לגבי האחר, ועיין שם לעיל ד"ה במשנה ברורה, דמה שצידד המשנה ברורה להחית, ודימה זאת לקלוף בצלים סמוך לסעודה, לא דמי, דשאני התם שאין שם שתי דרכים, דמוכרח לקלוף כדי לאכול הבצלים, אבל הכא [בדגים ועצמות] יש ב' דרכים, דאפשר ליקח הבשר מעל העצמות, ואפשר להוציא העצמות מתוך הבשר, והוי כשאר אוכל ופסולת, דלא הותר לאלתר אלא ליטול את האוכל ולהשאיר את הפסולת, וסיים, ומיהו בעצמות הקטנות, שאי אפשר להפרידן, אלא בשתי ידיו, אפשר שאין נ"מ אם מושך ימינו או שמאלו.

ועיין שם ס"ק ד' דלפ"ז אין שום היתר לשמש המכין את הסעודה, להוציא את העצמות מן הדגים, ומן הבשר, קודם הסעודה, אפילו יש בעצמות קצת מוח שאפשר

למוצצו, אם דעתו לברירה, מיהו בעצמות דבוקין בבשר ולוקח החתיכת בשר בידיו ומפריד הבשר מהעצם, אם מושך הבשר מהעצם סמוך לסעודה מותר, אבל בבשר רך, ונשמט העצם מהבשר, אסור לשמוט את העצם, וכן בדבוק קצת, והבשר הוא בקערה, ומחזיק קצת בבשר כדי שלא תעלה עם העצם, ושומט את העצם אסור.

ועיין שם ס"ק ה' דהאוכל אם אוחז העצם ונטל בפיו את הבשר מהעצם, אין בו חשש כלל, וכן הדין אם נטל במזלג או ביד, את הבשר מהעצם שבקערה, ואינו צריך להחזיק את העצם שבקערה, מותר, ואף אם מחזיק ביד השניה את העצם בקערה, נראה דמותר, ואם דבוקים העצם והבשר ומחזיק העצם ביד אחת והבשר ביד השניה ומפריד יש להקל, ובלבד שימשוך את האוכל ולא את העצם.

ועיין שם ד"ה שזיפין, דשזיפין [פלוימע"ן] וכן שאר פירות, שסדקן, ורוצה להסיר הגרעין מהם, אוחז את הגרעין בידו אחת ומושך את הפרי בידו השניה, ונשאר הגרעין בידו ומשליכה, ואם מקפל את הפרי והגרעין נופל שפיר דמי, ומה שלפעמים אינו מספיק לאחוז את הגרעין, והוא נופל, מפני שאחיותו רפויה, נראה דשרי, כיון שאוחז את האוכל בידו ואין בו דרך אכילה באופן אחר, מיקרי דרך אכילה ולא דרך ברירה, וכן הוא הדין בגרעיני תפוחים וכיו"ב.

משנה ברורה ס"ק כ"ד בלוחים ובטנים שנשתברו ועדיין הם בתוך קליפתן, הביא דעת המתירים לברור הקליפות בדעתו לאכול מיד, עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ד', דמה שלימד המשנה ברורה זכות ותמך בדברי היש"ש, דלהוציא הקליפה הוי תיקון אוכלא ולא ברירה, ונהי דלא קיי"ל הכי אלאחר זמן אבל לאלתר קיי"ל הכי, אינו מוכן, דכיון דמבואר בירושלמי דקולף להניח הוי בורר, ודלא כהיש"ש, א"כ עלינו לדון אם מה שמותר סמוך לסעודה, האם מותר להוציא הפסולת, ובזה כיון דאפשר בענין אחר, לא שרינן.

משנה ברורה ס"ק ס"א בנפל זכוב במאכל לא יסיר הזכוב, בין ביד בין בכלי, דהוי בורר פסולת מאוכל, אלא יקח עמו קצת מאכל או משקה, עיין חזו"א סימן נ"ג, ד"ה ט"ז, דמסביר מה החילוק בין זה לשאר בורר, דשם לא מהני אם יקח עם הפסולת קצת אוכל, דכאן דבדבר לח והפסולת צף לא שייך על זה שם בורר בכלל, שאינו מעורב, אלא כל האיסור הוא בגלל המשקה שטופח על גוף הזכוב, דשם תעורבות עליו, וכיון דלוקח קצת משקה עם הזכוב, לא שייך בורר.

ס"ק ס"ב דכשנטל השומן מע"פ החלב יקח קצת חלב עמו, או שישאיר קצת שומן בחלב, עיין חזו"א שם ד"ה וכו', דגם שם הטעם הוא בגלל הנתערבות הוא במקום שנוגעין השומן והחלב בלבד.

בשולי הקדרה והחלב צלול למעלה לא חשיב משקה הבא לתוך אוכל, ואפשר דאף בכלול צריך שתהא אוכל מרובה על החלב, ואם דעתו לסננו נראה דאסור אף דומן מועט הוא מעורב.

משנה ברורה ס"ק י"ח וביאור הלכה ד"ה לתוך ושער הציון אות כ"ג בשם המאירי דכונת רש"י שיש אוכל בקערה ומ"מ אסור חכמים דהרואה חולב לתוך הקערה יאמר דחולב לשתייה, ובמשנה ברורה כתב בשם הדרישה דאפילו סוחט לכלי ריקנית ודעתו ליתנו לאוכל חיובא איכא, ובשער הציון שם כתב, דאיסורא איכא ולא חיובא, עיין חזו"א סימן נ"ה ס"ק ו', דהרדב"ז מפרש דלא כהמאירי בכונת רש"י, אלא כונת רש"י הוא דאין בקערה אוכל רק דעתו ליתנו לאוכל, והחזו"א הסכים שם להדרישה, וכתב שם עוד החזו"א, דאף אי חולב לשפוך אח"כ את החלב לאיבוד, נראה דחייב דכיון שהוא בכלי ועביד דממלך ורוכ בני אדם אינן מאבדין חשיב משקה.

סעיף ה' ומשנה ברורה ס"ק כ' וביאור הלכה ד"ה הואיל דיש מי שאומר דמותר לסחוט בסור לתוך האוכל, ועיין בביאור הלכה דכיון דראוי לאכול ע"י הדחק, ועיין שם במשנה ברורה דאין למחות במי שנוהג כך בבוסר שראוי לאכול ע"י הדחק, עיין חזו"א מעשרות סימן א' ס"ק ה', ד"ה ובאו"ח, דלגבי שבת מיקרי אינו ראוי אפילו ראוי לאכול ע"י הדחק.

משנה ברורה ס"ק כ"ב וביאור הלכה ד"ה לסחוט דלסחוט לימון על סוכר ודאי שרי, או לסחוט לתבשיל וע"ג האוכל שרי, עיין חזו"א סימן נ"ו ס"ק ז', דבדעתו ליתן אח"כ את הסוכר לתוך משקה, נראה דסחיטה זו אסורה, דכיון שדעתו למשקה חשיב משקה כשיוצא קודם שנבלע בסוכר, ואף אם היה אפשרי במציאות שהיה נפרש מיד לתוך הסוכר, י"ל דחשיבא סחיטה כיון שסוחט למשקה, ואפשר שאם יאכל רובו והמיעוט ישליך למים מותר, ובצריך ליתן לתניוק מין לימון לרפואה יעשה בדרך הזה, נהיינו שיאכל רובו ומיעוטו יתן לתוך המים.

סעיף י"ח דיש ללמד זכות על מה שנהגו היתר בחבית שפקקו בפקק של פשתן, ויש לו ברזא ארוכה, מידי דהוי אספוג, עיין חזו"א סימן נ"ו ס"ק ה' ד"ה הצינורות, דמפקק על היתר דברזא ארוכה, דהבית אחיזה הוי שלא יסחוט בשעת אחיזה אבל הכא חשש הסחיטה הוא בשעת ההידוק, ומסיק, דטעם המנהג הוא מפני שסומכין על שיטת הערוך, ומה"ט יש להקל בצנורות של הספקת המים שיש בברויהן עור עגול בשוליהן, וכשסוגרין מתהדק ונסחט, ואע"ג דבמים יש בו משום מלכין, וגם המים הנסחטים נשאר בצינורות, יש להקל כיון דסחיטת עור אינו אלא מדרבנן, ואין לו שום

ועיין שם בחזו"א ד"ה ולענין, דברז שקשרו בגד בפיה כדי שלא תפול זכוב לתוך הכוס כשמקלחין המים מתוך היורה דרך הברז, יש להתיר דמן הסתם נשאר קצת משקה עם הזכוב, ויותר טוב שלא יסתום הברז עד שיקח הכוס מתחת הברז והמים ילכו קצת לאיבוד, ואז יסתום הברז.

ועיין שם עוד ד"ה מן האמור דיש לזוהר בעלי תה, שלא לסנן כל התה מן העלים, משום בורר, ולפי"ז אם נעכרו העלים בתוך המים ע"י תנועה חזקה, אין לערות אז, עד שיחזור ויצללו, ומסיק דאפשר דכיון דאינו ככברה ממש, אף שיש בפנים כנגד חוטמה, כעין רשת לעכב העלים, מ"מ הוי כבורר ביד דמותר באוכל מתוך פסולת כשאוכל מיד.

ועיין שם עוד ד"ה ואם, דאם תלו הבגד על הברז כדי לסנן את המים מן החול, אם רוב בני אדם אינם נמנעין מלשתותו בלא סינון, מותר, אבל אם יש הרבה חול, שאין רוב בני אדם שותים כך, אסור.

ועיין שם עוד ד"ה ואפילו, דאפילו שנתקבץ הרבה חול כמשמרת, וכשבא המים למשמרת יש שם הרבה חול, אפ"ה מותר, כיון דהמים הנקלחין ע"י פתיחת הברז הם צלולים, אע"פ שאח"כ מתערבין עם החול, וחוזרים ומסתננים, אין זה בורר, [עיין שם מה שביאר] ועוד דאפשר שאין החול מתערב כלל במים אלא החול נכבש ועומד במקומו ואינו מתערב.

ועיין שם עוד ד"ה ומשום, דמשום ליכון ליכא בזה כיון שהוא בגד המיוחד לכך.

ועיין שם עוד ד"ה ולענין אם, דאם נפל הבגד בשבת מותר להחזירו באופן עראי, כשהבגד הוא יבש, אבל לכורכו היטב על הברז כדרך שעושה בחול יש בו משום חשש בונה, אבל אם הוא רטוב אסור משום סחיטה.

סימן שכ

סעיף א' ברמ"א ומשנה ברורה ס"ק ח' וביאור הלכה ד"ה ובמקום בשם המ"א דאם באיזה מקום נהגו לסוחטן למשקה אסור בכל העולם, ודוקא בענין שאם היה לכל העולם הרבה פירות כאלו היו סוחטין אותן אבל בלא"ה בטלה דעתם, ועיין בביאור הלכה שאפילו בזה המקום מותר, ותמה על המ"א וחלק עליו, עיין חזו"א סימן נ"ה ס"ק ט', ד"ה ובמשנה ברורה, דפסק כהמ"א.

סעיף ד' ומשנה ברורה ס"ק י"ז דמותר לסחוט ענבים לתוך קדרה, משום דסוחט למשקה הוי מפרק, אבל לתוך אוכל הוי כמפריד אוכל מאוכל ואין דרך פריקתו בכך, עיין חזו"א סימן נ"ו ס"ק א', ד"ה וכל הנידון, דצריך שיהא נבלל כולו לתוך האוכל, ומש"כ האחרונים דאם רוב החלב נבלע סגי, נראה כונתם דהמיעוט נבלל והרוב נבלע, אבל אם האוכל משוקע

צורך בליבון העור, וגם קבוע להיות תמיד בהמים, אפשר דאין זה דרך ליבון כלל, וגם המים היוצאין אף שאין הולכין לאיבוד חשיב כאינו צריך להם לגדול מיעוטן.

סימן שכא

משנה ברורה ס"ק ט"ו בשם הט"ז דאסור לשפוך מים לתוך חומץ דנראה ככובש כבשים, עיין חזו"א סוף סימן ס"ג, שמביא בשם תוס' במסכת שבת (מא, א) ד"ה מוליאר, דמשקין לתוך יין מותר.

משנה ברורה ס"ק כ"ג בשוחק פלפלין ושאר תבלין כדרכן במכתשת חייב משום טוחן, עיין חזו"א סימן נ"ז ד"ה לענין, דאין נ"מ לענין טוחן בין דבר יבש שמתפרד לרסיסים נפרדים, ובין דבר רטוב שמתדבק בטחינתו לגוש עב.

משנה ברורה ס"ק ל"א ושער הציון אות ל"ד בשם תה"ד דאין טחינה אלא בגידולי קרקע, עיין חזו"א סימן נ"ז ד"ה מש"כ בתה"ד, דגם התה"ד אינו מתכוין דבכל דבר דאינו גידולי קרקע אין בו משום טוחן, דהרי בשבת (עד), בעושה חביטא וכותש רגבים חייב משום טוחן, אלא כונתו באוכלין שלא בגידולי קרקע לא שייך טוחן,

משנה ברורה ס"ק ל"ג ול"ד דמותר לחתוך אוכלין שאינן גידולי קרקע, לאכול מיד, ובס"ק ל"ד כתב ויש מקילין בזה, עיין חזו"א סימן נ"ז, ד"ה סימן, דאין להתיר שלא בגידולי קרקע אלא לאכול מיד, וכתב שהמשנה ברורה סותר את עצמו דבס"ק ל"ג כתב דהרמ"א מירי במניה לאחר זמן, ובס"ק ל"ד שיש מקילין, והיינו אלאחר זמן, וזה אינו דאין שום מתיר אלאחר זמן אפילו שלא בגידולי קרקע, ועיין שם דמסביר דברי הרמ"א באריכות.

ביאור הלכה ד"ה המחתך וד"ה לפני זקנים דמותר לחתך ירק רק בחתיכות גדולות וסמוך לסעודה ולמי שיכול ללעסו כך שרי, עיין חזו"א סימן נ"ז דהרבה ראשונים חולקים על היתר זה דסמוך לסעודה, ועיין שם שמצד דלפני מי שאינו יכול לאכול בלא זה אסור אפילו סמוך לסעודה, ולפני מי שיכול לאכול בלא זה, יש להתיר סמוך לסעודה, ואפילו המתירין, לא התירו רק לחתוך דק דק ולא לרסק לגמרי, ועיין שם ד"ה נמצינו, דא"כ שחיקת בננות לפני התינוקות בשבת, שאינם יכולים לאכול בלי שחיקה, אסור אפילו ע"מ לאכול מיד, ומותר רק ע"י שינוי דקתא דסכינא או קתא דכף ומולג.

סעיף י"ב ברמ"א אין טוחן אחר טוחן עיין חזו"א סימן נ"ז ד"ה ענין, דכדבר שחיבורו ע"י בני אדם, לא שייך טחינה אפילו שחיבר דבר שלא נטחן מעולם, אלא בא לעולם מפורד.

ועיין שם סוף ד"ה לענין, דבגנה שחוקה מותר להפרידה בסכין, דאין טוחן אחר טוחן.

משנה ברורה ס"ק נ' הביא מחלוקת בעל התרומות והרמב"ם בדבר שהוא בר גיבול שחייב משנתן לתוכו מים, ודעת הרמב"ם דחייב רק משיגבל, ובדבר שאינו בר גיבול דעת בעל התרומות דגם חייב משנתן לתוכו מים, ודעת הרמב"ם דאפילו משיגבל אין בו איסור מה"ת אלא איסורא דרבנן, עיין חזו"א סימן נ"ו ס"ק ג' ד"ה ונראה, וסימן נ"ח ס"ק ו' ד"ה כתב בבה"ל, דלא נחלקו הראשונים על הרמב"ם אלא בגבלו ממש, דבזה לשאר ראשונים חייב חטאת והרמב"ם יחידיאה בזה שאין בו אלא איסורא דרבנן, אבל בנתינת מים לכד מודים שאר הראשונים דאין בו אלא איסורא דרבנן.

ביאור הלכה ד"ה אין מגבלין דאפילו לדעת בעל ספר התרומות דבמידי דבר גיבול חייב משעת נתינת המים, אם נתן המים מער"ש ואח"כ לש בשבת חייב ואין בו משום דין לישא אחר לישא, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ה' ד"ה ומשמע, דמפקפק על הביאור הלכה בזה.

משנה ברורה ס"ק נ"ב וביאור הלכה ד"ה שמא יבא דקמח קלי בר גיבול הוא, עיין חזו"א שם ס"ק ז', ד"ה כתב בבה"ל, דאינו מוכרח.

ביאור הלכה ד"ה שמא יבא דהטעם דהתירו ע"י שינוי מעט מעט, הוא דע"י שמיבשין הקליות, וראוי לאכילה, חשיב כמו דבר שנאפה או נתבשל ואין בו לישא דאורייתא דדרך אכילתו בכך, ואפשר דדוקא בשעת אכילה התירו, אבל בדבר שיש בו חשש איסור דאורייתא אין להקל אף בפחות מכשיעור דחצי שיעור אסור מה"ת, אלא ע"י שינוי, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ז' ד"ה בבה"ל, דחולק על טעם זה, וסובר דהטעם הוא, דמעט מעט הוא שינוי ואין דרך לישא אלא במרובה.

שם דמותר לתת רוטב בתבשיל ואין בו משום לש, כיון דדרך אכילתו בכך, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ז', ד"ה כתב עוד, דחולק על טעם זה של דרך אכילתו בכך, ומיהו במבושל יש להתיר ואף לטרופן בכח, ודלא כהמשנה ברורה ס"ק ע"ז, ועיין שם שכתב דאם אינו מגבל אין על נתינת דבר גוש במשקה שם לש דאדרבה גורם פירור, ואינו ענין ללש.

משנה ברורה ס"ק נ"ז הביא דעת הט"ז בקמח של פסח ממצה טחונה אסור לערבן ביין אפילו בבליילה רכה, כיון שאין ידוע מה הדרך ליתן תחילה בחול, כדי לידע מה נקרא שינוי, ודעת הא"ר, דאם אין ידוע יתן המאכל תחילה, עיין חזו"א שם ס"ק ה', ד"ה ולדעת סה"ת, דמסתבר כדברי הט"ז.

וגרורת נעשין גוש אחד והוה ליה לש, אלא כמו דמותר טחינה בשינוי כך מותר לישא בשינוי, ונראה לפי"ד דמותר לתת פת דבבלה ולרסקה ביד של סכין, אע"ג שהפת גם מתרסק, ונילוש יחד עם הדבילה, כיון דעושה שינוי, [אך אין כאן היתר של טריפה בנחת, דכשהטחינה והלישה ביחד לעולם היא טריפה בכת, ועוד דבפת לא מצינו חילוק בין טריפה בכח, לעירוב בנחת] ומסיק ואפשר דאין צורת לישא אלא בנותן משקה בדבר היבש, אבל המרסק פרי אף שמתדבק במימיו, אין עליו שם לישא, וכן נראה.

ועיין שם ס"ק ט' ד"ה נראה, דבגנות המרוסקין מער"ש, אסור ליתן בשבת משקה לתוכו, דמשקה של עצמו לא חשיב נתן לתוכו משקה מער"ש, וכן בכל דבר המתדבק ע"י ריסוקין.

ועיין שם ס"ק ח' ד"ה כשכותשין, דכשכותשין הפירות ביד של סכין, ורוצה אח"כ לסחוט לימון לתוכו, אין איסור בסחיטתן כיון דסוחט לתוך האוכל, [כדאיתא סימן ש"כ] אבל אסור משום לש לדעת בעל התרומות דמחמיר כרבי, אך כיון שעושין זאת בשביל תינוקות, יש להקל כדעת רוב הפוסקים [דלא כדעת בעל התרומות] אבל יערב בנחת ולא יטרוף בכת, ואם יש בכלילתו לחם נראה דאסור לערב, אלא יערב שתי וערב הרבה פעמים, ויוציא את הכף בין שתי לערב.

משנה ברורה ס"ק ס"ב דאם נתן המשקה מער"ש מותר אף לערב בכף בשבת, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ה' ד"ה שו"ע, וס"ק ח' ד"ה כשכותשין, וד"ה הא דמותר ביד, דאפשר דאסור לערב בכף או בכלי אלא ביד או שמנונע הכלי עצמו ואם לובש גמי או שפופרת של מתכת על אצבעו הוי כמערב בכלי, ואין חילוק בין אצבע לכל היד.

משנה ברורה ס"ק ס"ד בקמח קלי שנתן עליו מים מבע"י מותר להוסיף משקה בשבת ולעשותה בלילה עבה מעט מעט, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ה' ד"ה דינים העולים, דהיינו ליקח מן הכלי שנתן בו המים, מעט מעט, לכלי אחר ולערבם, ולהחזירם לכלי א' או לערב מתחילה מעט מעט, ואין נ"מ אם מערב ביד או בכלי.

מע"ף ט"ז ברמ"א, לערב באצבעו, עיין חזו"א ס"ק ה' ד"ה ומשמע, דברכה אין צריך שינוי לערב באצבעו, אלא כמה שנותן האוכל תחילה זה לבד הוי שינוי

משנה ברורה ס"ק ע"ז דזיהר בשחיקת הריפות, שלא לטרוף בכת, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ט', ד"ה סימן שכ"א, דכתב דמותר גם לטרוף בכת, דכדבר מבושל לא שייך לישא, מיהו אם הריפות יבשות, אפשר דאסור ליתן עליהם משקה, ולערבם, ואם יש מקצת משקה מער"ש מותר להוסיף עליהם בשבת, ועיין עוד ס"ק ז'

משנה ברורה ס"ק ע"ז דזיהר בשחיקת הריפות, שלא לטרוף בכת, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ט', ד"ה סימן שכ"א, דכתב דמותר גם לטרוף בכת, דכדבר מבושל לא שייך לישא, מיהו אם הריפות יבשות, אפשר דאסור ליתן עליהם משקה, ולערבם, ואם יש מקצת משקה מער"ש מותר להוסיף עליהם בשבת, ועיין עוד ס"ק ז' ד"ה כתב עוד.

שם כתב, דמעט מעט מותר אפילו בעבה, לדעה זו, עיין חזו"א שם ס"ק ח' ד"ה מש"כ במשנה ברורה, דבעבה בלי שינוי אפשר דיש כאן חיוב חטאת.

מע"ף י"ד דברך צריך שינוי, עיין חזו"א שם ס"ק ה' ד"ה ולדעת סה"ת, דבדבר שדרכו לפעמים מקדימים המאכל ולפעמים המשקה אין לו תקנה, ועיין שם ס"ק א' ד"ה ושמעין, דשינוי שקודם המלאכה לא מיקרי שינוי, ועיין שם ס"ק ח' ד"ה הא, דצריך לעשותה רכה לבעל התרומות, צריך ליתן בכת אחת הרבה מים שלא יפסק הקילוח, עד שעושהו רכה, אבל אם נפסק הקילוח אע"פ שאח"כ עושהו רכה, אסור, לרבי, ולרבי יוסי ברבי יהודה מותר אף במוסיף אח"כ, ועיין שם ס"ק ט' ד"ה קנ"ו א', דרכה היינו דנשפך ונירוק אך הוא עדיין גוש, אבל אם המים מרובין והן רק כמים עכורין אין בו משום לש וסיים מיהו אם נשקעין לשולי הקדרה, ומתערבין אפשר שהוא בכלל לש אבל הוא בכלל בלילה רכה.

ועיין שם ד"ה ומיני, דהאבקות הנמסים במים, מותר לערבן במים בשבת, ואין בזה משום לישא, ויש לזיהר שלא יהיו המים חמין בכדי שהיד סולדת בה, ובעירוי מכלי שני יש להקל.

ועיין שם עוד ד"ה זבחים, וד"ה ואע"ג, דבנותן זרע פשתן במים חייב, אף בנותן מים מרובין, דאדרכה כיון שנותן מים מרובים יותר נתלים זה בזה.

משנה ברורה ס"ק נ"ז בשם המ"א דאסור להשתין על עפר תיחוח וטיט, ובשם הבית מאיר כתב להתיר במקום הצורך, אם הטיט אינו שלו, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ח' ד"ה כתב המשנה ברורה, דבשעת הדחק יש להתיר והוי פסיק רישא דלא נוחא ליה באיסורא דרבנן, ומשום כבוד הבריות יש להקל.

מע"ף ט"ו ביאור הלכה ד"ה יכול דעת הרמב"ם דבין בחרדל ובין בשחלים לא מהני מה שנתן עליהם מים מער"ש, כ"ז שלא נילוש מבע"י, ורק אם נילוש מבע"י ואין ממחהו עתה רק שיהא רך לשתייה מותר באינו טורף בכת, עיין חזו"א סימן נ"ח ס"ק ד' ה' וח', דיוצא מדבריו דאפילו הרמב"ם מודה שאם נתן לתוכו משקה מער"ש אע"פ שלא יגבול מותר להוסיף בשבת בלי טריפה בכח, דכשטורף בנחת הוי שינוי גמור ואין דרך לישא בכח.

עיין חזו"א שם ס"ק ח' ד"ה יש לעיין, דיש להסתפק בפירות שנרבקין ע"י ריסוקן לגוש אחד, או ששרפן מרובה שמתערבין כגוש אחד, האם יש כריסוקן משום לש? וכתב ולכאורה גם בלש כמי עצמן חשיב לש, והא דמתירין לרסק דבלה וגרורת ביד של סכין ובעץ הפרור לפני מי שיכול לאכול, סמוך לסעודה, והרי דבלה

סימן שכב

משנה ברורה ס"ק ב' בהשכים קודם עלות השחר ומצא ביצה מונחת בקינה של תרנגולת מותר לטלטלה ולאוכלה, דתלינן שמאמול ביום חול נולדה, עיין פסקי החזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה, שכתב, דהביצים שבמדגרות, מוקצים הם ואסור לגלגלה, ואם חושש שאין להם מספיק חום מותר לכסותם בכרים וכסתות, וכן אם חושש שהחום הוא גדול יותר מדאי, מותר לפתוח דלתות התיבה להפיג את החום.

סימן שכג

משנה ברורה ס"ק ל"ז בכוס ששתה בו נכרי יין, ויש בו פירורין מותר לטלטלה כיון דהפירורין בטלים להכוס ולכן לא הוי בסיס, עיין חזו"א סימן מ"ח ס"ק ט', דאינו מוכרע, ולעצם הדין מותר לטלטלו משום דהוי גרף של רעי.

סימן שכד

משנה ברורה ס"ק ט"ו באם דעתו להאכיל דלועין לבהמה ועופות לאכול מיד מותר לחותכן דק דק, עיין חזו"א סימן נ"ז (בכל הסימן ובפרט ד"ה אבל) [הבאנו דבריו לעיל סימן שכ"א] ולפי דבריו יוצא דאסור אפילו דעתו להאכילם מיד, כיון שאינו ראי לאכלם כך.

משנה ברורה ס"ק כ' וביאור הלכה ד"ה וע"ל סימן שכ"א דבבשר נבילה העומד לכלבים מותר לחתכן דק דק, ולפי דברי החזו"א הנ"ל [סימן נ"ז] אין להתיר למי שאינו יכול לאכלו כך, ולמי שיכול לאכלו כך, מותר דוק בסמוך לסעודה.

משנה ברורה ס"ק כ"ג דחרובין קשין אסור לחתכן דק דק להאכילם לאחר זמן, משום טוחן, ולפי דברי החזו"א הנ"ל [סימן נ"ז] אסור אפילו דעתו לאכלן מיד.

סעיף י"א לענין נתינת מזונות ליוני שובך ועליה וביתיות, ודבורים, עיין חזו"א סימן נ"ט ס"ק א', בדבריים דלא שכיחי להו בדברא מותר לתת להם, ולכן כתב [בד"ה והלכך] דמותר לילך בשבת לכוורת דבורים לראות מה הם צריכין למחר, כיון שאילו היו צריכים עכשיו דברים דלא שכיחי להו, מותר לתת להם, והני מזונות לא שכיחי להו, ועוד, דהדבורים שלנו כיון שאין אנו נותנים להם לצאת מהכוורת, הוי כיוני ביתיות שמזונותיהם עליך, וכיון שמותר לתת להם בשבת מותר ג"כ לראות מה הם צריכים למחר, ואפילו שמפסיק כרמית בין מקום המזונות למקום הכוורת, מותר לומר למחר אני מביא, כיון דאי הוי כאן מחיצות היה מביא, ועוד דלא מינכרא כלל דדעתו להביא ואפשר שיש לו מזונות כאן, וסיים, והלכך עיין לצורך מזונותיהן שרי.

סימן שכה

סעיף א' ובשער הציון אות א' דמותר לזמן נכרי בשבת דלא כביו"ט דאסור, ואין לאסור שיטלטל הכוס ששרה בו הנכרי פתו ביין נסך, דלא נעשה בסיס כיון שהפירורין בטלין להכוס, [עיין לעיל סימן שכ"ג סעיף ח' ובמשנה ברורה ס"ק ל"ז, שהביא גם דין זה שם, ומה שהבאנו דברי החזו"א סימן מ"ח ס"ק ט' דטעם שמותר לטלטל הכוס הוא בגלל גרף של רעי ולא מטעמיה דהמשנה ברורה].

שער הציון אות כ"ב דלהמתירים נולד שרי לאכול פת שאפה נכרי בשבת, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק י' ד"ה שורע, בארוכה, שחולק עליו.

סימן שכו

משנה ברורה ס"ק ט' וכ"א דנהגו שלא לרחוץ בנהר כלל אפילו בצונן, עיין פסקי החזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה, דאוסר לרחוץ במקלחת כל גופו, ורק פניו ידיו ורגליו מותר.

סימן שכז

עיין חזו"א סימן נ"ב ס"ק ט"ז, דכשמושחץ את הפצע בדבר המתמרח, לא ימרחו, אלא ישליך את המשחה.

משנה ברורה ס"ק ל"ט דלקטן יותר טוב לתת לו נבילה מלשחוט עבורו בשבת, עיין חזו"א סימן נ"ט ס"ק ב', דכ"ז דוקא דאיכא נבילה לפנינו, אך אין לומר לגוי לנחור עבור קטן אלא ישראל שחט בשבילו, ולא יפה אלו המחזירין אחר גוי, ועיין עוד בחזו"א יור"ד סימן ט"ז ס"ק ה' ד"ה סימן צ"ח ס"ב, דמותר לשחוט בשבת לחולה כדי שלא להאכילו נבילה, אף אם החולה אינו אוכל כי אם המרק אם יש בו כדי אכילת פרס, ואף אם אין בו כדי אכילת פרס, ואיכא נבילה מוכן לפנינו, אין הדין מוכרע שלא ישחוט, והמיקל לשחוט בזה לחולה לא הפסיד.

סעיף י"ז ברמ"א דמותר לומר לנכרי לבשל עבור תינוק שאין לו מה לאכול, עיין חזו"א סימן נ"ט ס"ק ד', דנראה דאיירי ברעבון של שעה מועטת, דודאי אין בו סכנה, מ"מ הותר שבות לצורך זה, אך באם הרעבון הוא זמן שרגילין להקפיד עליו, חשיב סכנה, ועיין שם שכתב עוד, דבזמנינו, שמצוי מאוד חלאים מתרגשות אצל תינוקות, נראה דכל ספק שיגרום לו קלקול מעיים לעצירות או לשלשול, או גרם כאב מעיים או חום כל שהו, הרי הוא בכלל ספק סכנה, דכל קלקול אפשר שיגרום חולי, וכל חולי הוי ספק סכנה בחינוק, ואפשר דכונת השורע אפילו ביש לו מה להאכילו, אלא לפי הצורך צריך להאכילו מזונו הראוי לו, התירו שבות של אמירה לגוי, וסיים, אבל גם בזה הוי חסרון התבשיל גרם לקלקול מעיים, באם יודעים מהרופאים או בנסיון

ועיין חזו"א סימן קל"ג סוף ס"ק א' בנטל עובר [בלא נתעורר לצאת] חייב משום נטילת נשמה.

סימן שלד

סעיף ו' ומשנה ברורה ס"ק ט"ז דלהניח הרבה כלים תוך הטלית ולהוציא, אסור כיון שהם כלים מחולקים, עיין חזו"א סימן ס' ס"ק א' ד"ה ק"ך א', דאפילו היו מונחין כן לפני שפרצה הדליקה אסור.

סעיף י"א ומשנה ברורה ס"ק כ"ט מחלוקת האם כדי מזון ג' סעודות הוא רק לחצר ומבוי הסמוכים לר"ה, אבל בית שעירב עמו וכו' יכול להוציא כמה שרוצה, ועיין במשנה ברורה שם, דכתב דכיון דהוא מדרבנן יש לסמוך עליו להקל, עיין חזו"א שם ד"ה ואותה, דזה דוקא כשיש לו פינה בחצר מובטחת מהדליקה, ודעתו להשאיר שם את המוצלין, אבל פינה שהיא ג"כ בסכנת הדליקה, ואינו מניחם שם אלא לחזור ולהבריחן משם למקום ההצלה, לכונ"ע מותר.

סעיף י"ב דהאידיא מצילין מפני הדלקה כל כתבי הקודש, וכו', עיין חזו"א סימן ס' ס"ק י"ד ד"ה ול' השו"ע, דלשון השו"ע כאן הוא סתום, דאין חילוק בין זמן הגמרא לזה"ז, ואם כתוב גפסית לגפטים בומן הגמרא גם מצילין, או משום עת לעשות לה', או כמש"כ הר"ן משום דניתן לכתוב, ואם כתבה בשאר לשון במקום שאין בו משום עת לעשות לה', ותרגמה חכם בלשן ולא מופלג בתורה, אין מצילין, ועיין שם עוד ס"ק י"ג ד"ה כ' הר"ן.

משנה ברורה ס"ק ל"א דהאידיא דנתמעטו הלככות, מותר לכתוב תורה שבכתב ושבע"פ, בכל לשון ובכל כתב, עיין חזו"א שם ס"ק י"ד ד"ה אחרי, דאין צריך לדקדק בכל פעם אם אפשר לקרות בתנ"ך כשר, דלא הטריוויו בדבר, וזה גם עת לעשות לה' שלא להטריח בדבר.

משנה ברורה ס"ק ל"ב ול"ט ושער הציון אות ל"ז בהיו כתובין בלשון הקודש שלא כדינו, דהיינו שלא בדיו, אסור לקרות בהן, ועיין בשער הציון דעת הא"ר שכיום יש להתיר בכ"ז, עיין חזו"א סימן ס' ס"ק י"ד ד"ה והיה, דפוסק כדעת הא"ר.

משנה ברורה ס"ק ל"ב דאפילו בשאר לשונות ובסם ובסיקרא, ושאר צבעונים טעונין גניזה, [והוא משום האזכרות שבו] עיין חזו"א שם, ס"ק ט"ו, ד"ה שבת, דכל אלו שלא ניתן לקרות בהן, א"צ גניזה אפילו כשיש בהן אזכרות.

סעיף י"ב ומשנה ברורה ס"ק ל"ד דאם יש בס"ת בין חשבון הפ"ה אותיות, מקרא שכתבו תרגום או תרגום שכתבו מקרא, מצטרפין להשלים שיעור של פ"ה אותיות, עיין חזו"א שם ס"ק י"ד סוף ד"ה ול' השו"ע,

שגורם קלקול מעיים יש לחשבו לספק סכנה, ולכן מי שמיקל בדבר אין מזניחין אותן, ומי שבטח בה' וקובע מזונות בנו באופן שאין מבטלין בשבילו בשבת, וכבר הורגלו בכך אין מזניחין אותן.

ועיין עוד שם ס"ק ג' דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, ובאם אפילו יש לו דברים אחרים להאכילו ואין לו חלב טהור, מותר להאכילו חלב טמא, ובזה פירש שם דברי הגמרא יבמות קי"ד, סתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, דאי מיירי ברעב ואין לו שאר דברים להאכילו, הרי אפילו נבילות וטריפות שרי, והרי בברייתא מחלק בין חלב לשאר איסורים, ועיין שם מה שהקשה על פירוש רש"י, ומסיק דתינוק לענין זה הוא כבן ב' וג' שנים.

סעיף י"ט ובמשנה ברורה שם דחולה שאין בו סכנה מותר בבישולי א", ובשאר איסורי דרבנן אסור, ושאני בישולי א"י דאינו אסור מחמת עצמו, עיין חזו"א סימן מ"ד ס"ק ה', דחולה שאין בו סכנה מותר לו לאכול מוקצה, [עיין שם במה שהביא משו"ת רע"א סימן ה' בענין זה].

סימן של

סעיף ז' וביאור הלכה ד"ה או ספק זי"ן מחלוקת האם מחללין שבת עבור ספק בן ח' בלא גמרו שערו וצפרניו, עיין חזו"א יור"ד סימן קנ"ה, ס"ק ג', ד"ה וכן מש"כ, דפסק דאפילו לא גמרו מחללין שבת להצלתו, ועיין שם עוד ד"ה בימים, דכמדומה דעכשיו נשתנה הטבע, וגם בן ח' יכול לחיות.

סימן שלא

סעיף ג' ובמשנה ברורה ס"ק י"א דעת השו"ע דספק בן ז' או בן ח' אין מלין בשבת, ובמשנה ברורה הביא דעת החולקים, וסיים נהרא נהרא ופשטיה, עיין חזו"א יור"ד שם, ס"ק ב', ד"ה ובב"י, דמלין את הספק בשבת.

סעיף ה' דיוצא דופן אין מלין בשבת, עיין חזו"א יור"ד סימן קנ"ד ס"ק ד', דכעת יוצא דופן מצוי מאוד, וקורין אותו קייז"ר שני"ט, ויש להזהיר את המוהלים שלא ימולו אותם בשבת.

סימן שלב

ביאור הלכה ד"ה אין מילדין דבבהמה מבכרת דיש לחוש לסכנה שמא תמות הבהמה יש להקל ע"י נכרי, וע"י ישראל מסתפק הפמ"ג, עיין חזו"א סימן נ"ט ס"ק ה', דאם אי אפשר ע"י גוי יש להקל ליילד הבהמה בשבת, כיון דהולד התעורר לצאת, ולדעת הרמב"ם ורש"י אינו אלא מדרבנן ואף דלדעת הרשב"א והריטב"א הוי דאורייתא, יש לסמוך ככה"ג על רש"י והרמב"ם.

וכמו כן אסור להסיר את המכסה מהן, אפילו כשאין בהם חשש אהל, ועיין שם עוד, שיכול לפתוח את הממטרות מערש, ולהשאירם פתוחים כל מה שצריך, וכשסוגרם בשבת, יסגור את הכרו הראשי, המספק מים לכל הממטרות, כדי שלא יגבר הלחץ של המים בצינור אחד, הנשאר פתוח ע"י סגור את השני, ומפני כך גורם להשקאה מוגברת בשבת, ומהנכון להחמיר, ולסדר, שהצינור המשקה בגינות, יצא מהצינור הראשי, ולא יהא שום קשר בינו לבין הצינור המספק מים לביתו, כדי שלא יפעול כפתיחת הכרו בבית ובסגירתו, להגברת הלחץ שבצינור ההשקאה, ואם אי אפשר לעשות באופן זה, יזהר עד כמה שאפשר, שלא להשתמש בכרו שבבית כל זמן שברזי ההשקאה בגינה פתוחים.

משנה ברורה ס"ק כ"ו ושער הצינור אות י"ח ומשנה ברורה ס"ק כ"ט דבין אין צריך ליוהר

שלא לשפוך על עשבים וכד', דאינו מצמיחין, ובס"ק כ"ו כתב עוד טעם למשקה את הזרעים דחייב גם משום חורש דמרפיא לארעא, וא"כ בס"ק כ"ט בין שאינו מצמיח למה מותר, הרי צריך להיות אסור מפני חורש, כנ"ל, עיין חזו"א שביעית סימן י"ח ס"ק ב', ד"ה ולפי", דמיישבו דאין דרך חרישה בכך, דרפיא ארעא, היינו מה שמתערב המים בארעא, ועירוב של דבר הקשה לו אין דרך חרישה בכך, וכתב שם עוד, מיהו בשדה שאינה זורעה שאין מי רגלים מוזיקין לה כל כך, ואפשר דמועיל וחשיב חורש, ולא התיירו אלא על הזרעים מפני שמויק, אך סיים, דמבאר בהדיא בגמרא שבת פ"א ע"ב, דמותר לפנות בשדה ניר, ואין בזה משום מזבל וחורש, ואפשר דחשיב אינו מכיין וגם הוא כלאחר יד, ומותר מפני כבוד הבריות.

סעיף ה' לגבי דין קוצר עיין חזו"א סימן קל"ג ס"ק א' ד"ה בכורות, דאין קצירה אלא בגידולי קרקע.

סעיף י"ב ביאור הלכה ד"ה חייב מחלוקת אם יכשו הפירות ועוקציהן האם חייב מה"ת, עיין חזו"א עוקצין סימן ג' ס"ק ג' וירי"ד סימן ס' ס"ק כ"ד, ד"ה מ"ו א', דנקט כרעה שחייב מה"ת אפילו ביכשו שניהם [היינו הן ועוקציהן].

סימן שלד

בענין חורש, עיין חזו"א סימן ל"ו ס"ק א' ד"ה החורש, דהחורש או זורע בשבת ע"י מכונה חשמלית והאדם לוחץ לחיצה הראשונה וכו', חשיב גירא דיליה והוי מעשיו, כמו שכתב הנמוקי יוסף בב"ק לגבי מלאכת אש דכל ההמשך הוא ממעשיו רק דאינו חייב אלא על הרגע הראשונה שכאילו הכל נעשתה מרגע הראשון, ואם מסיר המונע אפשר דרק כח ראשון הוי מעשיו ואפשר ג"כ דגם כח שני הוי מעשיו, ועיין שם שהאריך, ולבסוף כתב דבמלאכה שעיקרה בכוחו אינו חייב על מעשה בהמתו, וכהא דאמרו בגמרא שבת (קכב, א), מעמיד אדם את

דמסתפק בזה, ועיין עוד שם ס"ק ט"ו ד"ה קט"ו ב' מה שכתב שם.

משנה ברורה ס"ק ל"ה וביאור הלכה ד"ה בקיאים מחלוקת האם הותר לכתוב בשאר לשונות לאחד שבקי בלשון הקודש, ודעת הראב"ד שאסור, עיין חזו"א שם ד"ה ומש"כ, דכזמנינו גם הראב"ד יודה דאפילו כולם מכירין בלשון הקודש, מותר לכתוב בשאר לשונות.

משנה ברורה ס"ק נ' בשם מסכת סופרים החדשים מותר, בישינים אסור [לחתוך] ועיין שם הטעם [בשם הפמ"ג] דבחדשים הוה ליה כהגונו, והזמנה לאו מילתא היא, ובישינים שכבר למדו בהם, אף הגליונות נתקדשו, עיין חזו"א ידים סימן ט' ס"ק ג', דחדשים היינו קודם שהחליט בדעתו להשאיר כל הגליון, וישינים היינו שנמלך אח"כ לחותכן, ואפשר דכ"ז בגמרות וכי האי גוונא, אבל בכתבי הקודש אף הנשאר אסור ואף בחדשים.

סעיף כ"ו ברמ"א דכל הדינים האלו היה בימיהם, אבל בזה"י כל דליקה מותר לכבות בזמן שאנו מצויין בין הנכרים, כי הוי סכנת נפשות, עיין בפסקי חזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה, שאם נפלה דליקה ואין גוי לכבותה, ע"פ רוב יש היום בדבר זה, ספק פיקוח נפש, ולכן מותר לכבות, ורק אם ברי לו שאין סכנת נפשות אסור, וכשמכבה ישתדל למעט באיסור כל מה דאפשר, אך אל יביא עצמו לידי סכנה בזה.

סימן שלה

סעיף א' ברמ"א ד"א דמותר להציל יותר ממזון ג' סעודות לבית אחר שעירב עמו, כמו לגבי דליקה [בסימן של"ד], עיין חזו"א סימן ס' ס"ק א' ד"ה כתב, וד"ה והגר"א, דתמה מאוד על היתר זה, דמה ענין זה להא דסימן של"ד, דהתם עיקר ההצלה הוא ההברחה ואם מבריה מבית לבית לא מינכר כ"כ, אבל כאן עיקר ההצלה היא ההכנסה לכלי, וכתב שם דגם הגר"א חולק ע"ז.

משנה ברורה ס"ק ט' דבנשברה חבית בראש גגו, ומציל בכלי אחד, יכול להניח תחתיה, או לקלוט מהאוויר או לצרפה לראש הגג, אפילו שמחוקת יותר ממזון ג' סעודות, אבל בהרכה כלים אינו יכול להציל רק כדי מזון ג' סעודות, ובשם הפמ"ג דביותר מכלי אחד רק להניח מותר ולא לקלוט ולצרף אפילו עד כדי מזון ג' סעודות, עיין חזו"א שם ד"ה במ"ב, דתמה מאוד בביאור דברי הפמ"ג, ועיין שם שכתב דאפשר דאם קלט קודם שנמלא הכלי שהניח תחתיה שיעור ג' סעודות, דכיון שמחזיק ג' סעודות, הוה ליה כהציל כבר ג' סעודות.

סימן שלו

עיין בפסקי החזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה, לגבי משתלות, שאסור לכסותן, בין בשקין בין בחלונות, וכיו"ב, אלא א"כ ישאיר מקום צר לפתח לכניסת האויר,

דבס"ק י"ג משמע אחרת, (ואדרבה מביא גם ממקור ס"ק י"ג דכתב כדבריו בס"ק י' וזה אינו נכון עיין שם, וצ"ע.

והן עכשיו יצא לאור חדש ממכש הדפוס ספר תיקונים והוספות על שמירת שבת כהלכתה מאת הגרש"ז אויערבאך שליט"א, ושם הוסיף הגרש"ז, ואעתיק תוכן הדברים וכמעט בלשונו, וז"ל להוסיף, בסוף הסיק ע"ד, והגרש"ז שליט"א הוסיף שנתברר שאמנם כנים הדברים שבס' דיני מצוות התלויות בארץ שהחזו"א באמת סובר כן, להדיא, בספרו סימן ט' אות י"ג, בד"ה התקנה הג', להתנאי שעשה בערב שבת "אינו כלום" וממילא לכאורה נכון שצריך לחשוב שבדיבורו לא יועיל עכשיו כלל, ואף שהחזו"א מביא (והוא בס"ק י' ד"ה ויש) מהגו"ב ועוד דבאומר שיחול לאחר שיתברר לכו"ע מהני, וגם סובר דמותר להפריש בערב שבת שיחול מעשרו בשבת, אפי"ה הוא מפרש דמ"מ תיקנו חכמים היכר זה של התנאי אף שאינו כלום למען יהיה מותר להפריש אח"כ בשבת, ועיין שם עוד בארוכה הטעם שאינו מפרש כפשטות הדברים כבס"ק י', ועיין שם עוד כמה הערות על דברי החזו"א בארוכה והרוצה לעיין עיין שם בפנים הספר, כי קצרה היריעה מלהכיל כל זאת.

ועיין שם חזו"א סימן ט' בארוכה לגבי הג' תקנות לגבי אין ברירה ולגבי דבר לח וכד', ועיין שם עוד ס"ק י"ד, דבטבל ודאי יש עוד עצה שיעשה בער"ש את אשר יפריש בשבת והחלות הוא בשבת, ולכאורה זה לא גרע מתנאי, ואפשר שלא הותר דבר זה וכמ"ש ס"ק י', ועכ"פ לגבי ודאי בתנאי ג"כ מהני, וכדמאי גם התקנה השניה מהני.

ועיין בפסקי החזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה נוסח התנאי מער"ש מה שיפריש בשבת, וזהו נוסחו: יותר מאחד ממאה ממה שאני עתיד להפריש היא תרומה גדולה בצד צפון ואותו אחד ממאה הנשאר ועוד ט' חלקים כמוהו בצפון הפירות יהיו מעשר ראשון, אותו אחד ממאה שעשיתי מעשר במופרש היא תרומת מעשר ומעשר שני בדרומן של הפירות, ויהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה שבמטבע שיחדתי לפדיון מעשר שני, [ואם מתנה על החלה יאמר — וכל מה שאני עתיד להפריש לשם חלה היא חלה, ואם צריך מעשר עני או נטע רבעי יתנה גם עליהם] ובשבת אומר הנוסח הרגיל.

ועיין עוד בענין הנוסח קצת שונה מספר הנ"ל בספר דיני מצוות התלויות בארץ ע"פ פסקי החזו"א, מאת הרב קלמן כהנא זצ"ל, [והוא בנספח לקיצור שולחן ערוך בהוצאת אשכול].

ועיין חזו"א שם ס"ק ט"ו דהכרכה [בטבל ודאי] יעשה בשבת דהתרומה חל בשבת ומער"ש אינו אלא תנאי להפרשה בשבת.

ועיין בשמירת שבת כהלכתה פרק י"א הנ"ל בהערות בשם הגרש"ז שלא יכרך עיין שם טעמו. ובטבל שיש עליו

בהמתו על גבי עשבים, אע"ג דלענין נזקין חשיב אדם המזיק, לדעת הרשב"א [עיין חזו"א בבא קמא סימן א' ס"ק ז'] אלא דבמזיק שנאוי לפני הקב"ה הנוק, ובשבת הטורח, היינו טורח של האדם במלאכת חול, ועיין שם עוד מה דכתב לענין שביעית בכה"ג.

ועיין שם עוד ס"ק ב' לגבי מחרישה כבדה שעשוי שהיחד לא יקפץ מעומק האדמה, והבהמה מושכת והאדם מחמר אחריה, בלי להחזיק בכפות המחרישה, ג"כ חייב, משום חורש, דזהו עיקר המלאכה, וכתב דלכן במכונה שתנועתה ע"י קיטור או ע"י חשמל, והאדם מכויץ אותה שתלך לפי תלמי השדה חייב, שכן העמדת המכונה על השדה, וכיוון הפרקים על מכונם לצורך החרישה זהו עיקר המלאכה.

סימן שלח

משנה ברורה ס"ק ט"ו עיין מה שכתבנו לעיל בסימן רנ"ב משנה ברורה ס"ק נ'.

סימן שלט

סעיף ד' אין מפרישין תרומות ומעשרות בשבת, עיין חזו"א דמאי סימן ט' ס"ק י"ד ד"ה ויש עוד תקנה בטבל, שיעשה בער"ש את אשר יפריש בשבת, עיין שם דמפקק בזה דלא מהני, [ועיין שם עוד ס"ק י"ב ד"ה הגרע"א, הבאנו דבריו לעיל סימן ש"י במשנה ברורה ס"ק ל"ג].

ועיין עוד חזו"א סימן ט' מס"ק ד' עד י"ט, בעניני הפרשה בשבת.

ועיין שם עוד ס"ק י"ג, דמי שיש לו פירות בער"ש ואין לו פנאי להפריש, יש לו ג' תקנות [ועיין שם שכשמפריש בשבת שיפריש רק מה שצורך השבת ולא יותר] א. ליחד תרומה במזרח ומעשר ראשון בצפון ומעשר שני בדרום, בער"ש, ובשבת יפרישנה, ועיין שם בארוכה שזה קשה מבחינה מציאותית לקיימה, ב. שיאמר מה שאני עתיד להפריש למחר יהא וכו', והוברר למפרע, וזה לא מהני רק בדמאי ואנו אין לנו דמאי, ג. שיתנה מער"ש כדי להתיר ההפרשה בשבת, וזה גם מותר בין השמשות רק בדמאי ולא בודאי, אך מבע"י מותר גם בודאי.

ועיין שם בחזו"א ס"ק י"ג ד"ה התקנה הג', וס"ק י' ד"ה ויש, דלכאורה סתרי אהודי, דבס"ק י' כתב דצריך שיחול מער"ש, אבל אם אומר שיחול בשבת אינו מועיל, ובס"ק י"ג כתב דאינו חל רק בשבת, וכדבריו בס"ק י"ג העיד הרב קלמן כהנא בספרו דיני מצוות התלויות בארץ ע"פ פסקי החזו"א, [נספח לקיצור שולחן ערוך הוצאת אשכול], בסימן י' סעיף ב' כתב שם דיחשוב שעכשיו לא יהא חל כלל, ועיין בשמירת שבת כהלכתה פרק י"א סעיף י"ח ס"ק ע"ד שכבר הרגיש בזה דס"ק י' אך לא הביא שם

תנאי מותר לטלטלה, עיין רמב"ם פרק ט' מהל' מעשר הלי' ט' וחזו"א שם ס"ק י"א.

סימן ש"מ

סעיף ג' ברמ"א ובמשנה ברורה ס"ק י"ז דאסור לשבר עוגה שכתוב עליה כמין אותיות, ובמשנה ברורה מביא בשם הדגול מרכבה לחלוק על דברי הרמ"א, עיין חזו"א סימן ס"א ס"ק א' דהאריך לחלוק על דברי הדגו"מ ולקיים דברי הרמ"א, וכתב עליו דאי טעמו הוא מפני דאין דעתו לקיים אלא לאכול את העוגה לא מצינו בכתוב דצריך לקיים אלא צריך לכתוב על דבר המתקיים, אבל בכתב על דבר המתקיים אלא דעתו שלא לקיימו כגון כותב בשבת בסוף היום ודעתו לשרפו כמוצאי שבת, חייב, וא"כ הכותב על העוגה בשבת חייב, וא"כ המוחקה אסור, ועיין שם עוד בארוכה.

ועיין שם ד"ה ומש"כ במשנה ברורה, באותיות מהעוגה עצמה מותר, אינו מוכן, דהעושה כן בשבת מיקרי כותב אלא אם אינו מתקיים אין כאן חיוב. ואין חילוק בין אותיות לציורים, וכמו שסיים המ"א בצ"ע. ועיין שם ד"ה ואמנם, הנראה דצורות על לחם לא חל עליה שם צורה אלא זהו תמונת הפת.

ועיין שם ד"ה ובאותיות, לגבי הכתובות על חודי הדפין, שדנו האחרונים אי מותר לפותחן בשבת, וכתבו להתיר דהוי כדלת העשוי לפתוח ולנעול, וכתב החזו"א, ונראה דלא דמי לבנין, ששם עיקר הבנין הוא קביעות והמניח אכן ואינו מבטלו לשם, לאו כלום הוא, ואם מבטלו, חייב משום בונה, אבל הכא כותב ע"מ למחוק הוי כותב, אלא נראה כוונתם דלא מיקרי כותב על דבר המתקיים, ולכן אם כתב על חודי הדפים פטור, וא"כ במוחק הוי ג"כ רק שבות, וגם שזה מקלקל אצל הכתב, ולא הוי כמוחק ע"מ לכתוב, וא"כ הוי פסי"ד בתרי דרבנן, וסיים החזו"א, דמ"מ ראוי להחמיר.

משנה ברורה ס"ק כ"ז בשם הקרבן נתנאל דאותן האנשים דתוחבין הקרייז, עם הבגד במחט בשתי

תכיפות, לאו שפיר עבדי, ועיין שם בשם רמב"ם דאם עשה ג' תכיפות חייב אף בלי קשר, שהרי מתקיימת התפירה, עיין חזו"א סימן קנ"ו בהשטמות במכתב לסימן ש"מ, דכתב דברי הקרבן נתנאל תמוהים, דהתוחב מחט להדק לפי שעה הוא כמהדק בקרסים ואין בו שמץ של תפירה, ומבואר בב"י סימן ש"א וש"ג, דמהדקין מפתח החלוק במחט שאינה נקובה, ועיין שם בארוכה, ולבסוף סיים, אבל כשתוחב מחט שחזותו מוכיח עליו שאין זה תופר אלא הידוק לפי שעה, לא נחלק בזה אדם, וכן עמא דבר ואין להחמיר כלל וכלל.

[ועיין עוד לגבי מחט בטחון, מנחת יצחק חלק ב' סימן י"ט, וחלקת יעקב בהוצאה הישנה חלק ב' סימן ח', ובהוצאה החדשה אור"ח סימן קכ"ב, ואגרות משה חלק ב' סימן פ"ד].

סימן ש"מ

סעיף ב' ומשנה ברורה ס"ק ה' ושער הציון אות ה' דשבות לצורך גדול או הפסד מרובה מותר, עיין חזו"א סימן פ' ד"ה ל"ד ב', דאפילו יש ב' שבותין ג"כ מותר.

סימן שמד

עיין חזו"א סימן ס"ד [והוא קונטרס שמונה עשרה שעות] בענין קו התאריך, מהיכן מתחיל, ונ"מ לגבי שוכני יפן ואוסטרליה מתי שישמרו שבת. [וכידוע, וכמו שכתב שם החזו"א בהקדמה לקונטרס הנ"ל, הוציא החזו"א הקונטרס, להפריך ספרו של הג"ר יחיאל מיכל טוקצינסקי ז"ל, היומם בכדור הארץ, ושם קובע דירושלים הוא מרכז הארץ ומירושלים למזרח וכן מירושלים למערב יש השתנות היום של י"ב שעות, ושכן הוא דעת כל הראשונים, והחזו"א יצא בקונטרס הנ"ל נגדו, שאדרבה דעת כל הראשונים הוא שמירושלים למזרח הוא שש שעות, ולמערב שמונה עשרה שעות, ולכן קרא הקונטרס בשם שמונה עשרה שעות].